

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ.

Hellenikos Philologikos Syllogos Epistol

Syngramma periodikon

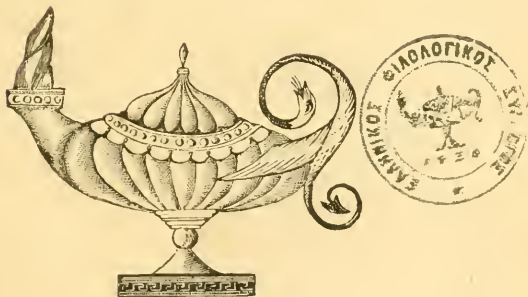
ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ.

τ 6-7

(1871/72-1872/73)

ΤΟΜΟΣ Ζ΄.

(1871—72).

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Α. ΚΟΡΟΜΗΛΑ.

(Ὁδῷ Περμπτοπαζάρου Ἀριθ. 11).

1873.

PA

9

H4

k 6-7

65742

8.3.57

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ

ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου.

ΑΡΘΡ. 1. Σκοπὸς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐστὶν ἡ τῶν γραμμάτων ἐν γένει καλλιέργεια καὶ διάδοσις κατὰ τὴν Ἀνατολήν.

α.) διὰ τῆς ἐγγράφου ἢ προφορικῆς ἐν αὐτῷ δικαιοσύνης φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν μελετημάτων.

β.) διὰ δημοσίων διαλέξεων.

γ.) δι' ἐκδόσεως ὁμωνύμου περιοδικοῦ συγγράμματος.

δ.) διὰ φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν σχέσεων μετὰ Συλλόγων καὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν καὶ φιλολογικῶν καθιδρυμάτων τῆς τε ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς ἀλλοδαπῆς.

ε.) διὰ συστάσεως δημοσίας Βιβλιοθήκης, Ἀναγνωστηρίου καὶ συλλογῶν.

ς.) διὰ συστάσεως διαγωνισμῶν πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας, ἢ πρὸς λύσιν φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ζητημάτων.

ζ.) δι' ὑποστηρίξεως ἀπόρων σχολείων, ἢ καθιδρύσεως νέων.

η.) διὰ παντὸς ἄλλου μέσου πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου συντείνοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Περὶ τῶν Κοσμητῶρων.

ΑΡΘΡ. 2. Τὰ τοῦ Συλλόγου διευθύνουσιν οἱ Κοσμητορες αὐτοῦ, ὁ Πρόεδρος, οἱ δύο Ἀντιπρόεδμοι, ὁ Γενικὸς καὶ Εἰδικὸς Γραμματεὺς, ὁ Βιβλιοφύλαξ καὶ ὁ Ταμίχης.

ΑΡΘΡ. 3. Ὁ Πρόεδρος κηρύττει τὴν ἐναρξιν καὶ λήξιν τῶν συνεδριάσεων, διευθύνει τὰς συζητήσεις, καὶ ἐπαναγεί τοὺς παρεκτροπομένους εἰς τὴν τάξιν, λαμβάνων δὲ μέρος ἐν αὐταῖς παραχωρεῖ τὴν ἔδραν τῷ ἐτέρῳ τῶν Ἀντιπροέδρων, δίδωσιν ἐκάστῳ τῶν μελῶν αἰτοῦντι τὸν λόγον, τίθησι τὰ ζητήματα εἰς ψηφοφορίαν, ὑπογράφει τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων, τὰ διπλώματα, τὰ πρὸς πληρωμὴν ἐντάγματα καὶ πάντα τὰ ἐκ τοῦ Συλλόγου ἐξερχόμενα ἔγγραφα, συγκαλεῖ ἐν ἀνάγκῃ τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου εἰς ἐκτάκτους συνεδριάσεις, ἐποπτεύει τῶν δημοσίων διαλέξεων, παρευρίσκειται αὐτοδικαίως ἐν ταῖς συνεδριάσει τῶν Ἐπιτροπῶν, ἐκτελεῖ τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συλλόγου, καὶ φροντίζει περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἐφαρμογῆς τοῦ Κανονισμοῦ.

ΑΡΘΡ. 4. Τὰ τοῦ Προέδρου ἀπόντος ἢ κωλυομένου ἐκτελεῖ ὁ ἕτερος τῶν Ἀντιπροέδρων, ὧν ὁ μὲν ἰδίῃ μεριμνᾷ περὶ τῶν δημοσίων διαλέξεων, καὶ προεδρεύει τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ δὲ περὶ αὐξήσεως τῶν πόρων τοῦ Συλλόγου, καὶ προεδρεύει τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς.

ΑΡΘΡ. 5. Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τηρεῖ τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰς σφραγίδας, τὸ πρωτόκολλον καὶ τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Συλλόγου, ἀντιγράφων αὐτὴν ἐν ἰδίῳ Κώδικι, ἐγγράφει ἐν τῷ Μητρώῳ τὰ μέλη, παρέχει τῷ Ταμίχῃ ἀκριβῆ κατάλογον αὐτῶν, ἀναγιγγέλλει διὰ τῶν ἐφημερίδων τὴν ἡμέραν τῶν συνεδριάσεων καὶ τῶν δημοσίων διαλέξεων, καὶ τὰ προκείμενα ἐν αὐταῖς θέματα, τηρεῖ βιβλίον τῶν ἡμερησίων διατάξεων, συνυπογράφων αὐτὰς μετὰ τοῦ Προέδρου, ἀναγινώσκων ἐν ταῖς συνεδριάσει τὰ πρὸς τὸν Σύλλογον ἀποσελλόμενα ἔγγραφα, ἢ γνώμη τοῦ Προέδρου περὶ λήξιν μόνον, κοινοποιεῖ

αυτῶν, ἀγγέλλει ἐγκαιρῶς πρὸς οὓς δεῖ τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συλλόγου, ἀποστέλλων ἅμα καὶ τὰ εἰς αὐτοὺς ἀναφερόμενα ἐγγράφα, φροντίζει περὶ τῆς τακτικῆς διοκομῆς τοῦ Περιodikou, καὶ περὶ τῆς ἐγκαιρίας αὐτοῦ ἀποστολῆς· εἰς τὰ ἐκτὸς τῆς Κοιν]πόλεως διαμένοντα μέλη, σφραγίζει δὲ καὶ συνοπογράφει μετὰ τοῦ Προέδρου τὰ διπλώματα καὶ τὰ λοιπὰ ἐπίσημα ἐγγράφα.

ΑΡΘΡ. 6. Ὁ Εἰδικὸς Γραμματεὺς συντάσσει τὰ πρακτικὰ ἐκάστης συνεδριάσεως ἐν τῷ ἐπι τούτῳ Κώδικι, εἰς οὗ καὶ ἀναγιγνώσκει αὐτὰ ἐν τῇ ἐνάρξει τῆς ἐπομένης, καὶ ἐγκριθέντα ὑπὸ τοῦ Συλλόγου συνοπογράφει μετὰ τοῦ Προέδρου· συντάσσει δὲ ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ, καὶ συνοπογράφει καὶ τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῶν Κοσμητόρων.

ΑΡΘΡ. 7. Τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως ἀπόντος ἢ κωλυομένου, ἐκπληροῖ τὰ χρεῖα αὐτοῦ ὁ Εἰδικὸς καὶ τὰνάπαλιν ἀπόντων δὲ καὶ τῶν δύο, οἱ Ἀντιπρόεδροι.

ΑΡΘΡ. 8. Ὁ Βιβλιοφύλαξ φροντίζει περὶ τῆς αὐξήσεως, καλῆς διατηρήσεως τῆς Βιβλιοθήκης, τοῦ Ἀναγνωστηρίου, τῆς Ὁργανοθήκης καὶ τῶν Συλλογῶν, φυλάττει ἀκριβῆ κατάλογον καθ' ὕλην καὶ ἀλφαριθμητικῶν τῶν βιβλίων καὶ ὀργάνων, κατάλογον τῶν προσφερομένων βιβλίων καὶ χειρογράφων μετὰ τοῦ ἐνόματος τῶν δωρητῶν, παρέχει πᾶσαν εὐκολίαν τοῖς βουλομένοις ἐργάζεσθαι ἐν τῷ Ἀναγνωστηρίῳ, καὶ δαίνει τοῖς μέλεσι βιβλία, κατὰ τὰς εἰδικὰς περὶ τούτου διατάξεις, ὑπεύθυνος ὢν διὰ πᾶν τὸ ἀπολεσθέν.

ΑΡΘΡ. 9. Ὁ Ταμίας κρατεῖ τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου, ὑπεύθυνος ὢν διὰ πάντα τὰ εἰς αὐτὸ εἰσφερόμενα χρήματα· φροντίζει περὶ τῆς ἐγκαιρίας εἰσπράξεως τῶν συνδρομῶν διὰ διπλωμάτων ὑπ' αὐτοῦ ὑπογεγραμμένων, τηρεῖ τὰ ἐξῆς βιβλία, α.) ἡμερολόγιον ἢ πρόχειρον, β.) δύο βιβλία μερίδων, τὸ μὲν τῶν προσόδων καὶ δαπανῶν κατ' εἶδη, τὸ δὲ τῶν ἐτησίων συνδρομῶν τῶν μελῶν, γ.) εἰδικὸν βιβλίον τῶν ἐνιαυσίων ἰσολογισμῶν οὐδέποτε δαπανᾷ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῇ τοῦ Προέδρου ἐντολῇ, φυλάττων τὰ πρὸς πληρωμὴν ἀποστελλόμενα αὐτῷ ἐντάλματα ἀποτελεῖ δὲ μέλος τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς.

ΑΡΘΡ. 10. Οἱ Κοσμητορες συνεργόμενοι τακτικῶς μὲν ἀπᾶς τοῦ μηνός, ἐκτάκτως δὲ κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Προέδρου, συσκέπτονται περὶ πάντων τῶν ἀφορώτων τὸν Σύλλογον, καὶ ἀποφασίζουσι διὰ πλειονοψηφίας τῶν ἐν ταῖς συνεδριάσεισι παρόντων ἐν δὲ τῇ λήξει τῆς ἐ-

τησίας περιόδου συνεργόμενοι πάντες παραδίδουσι τοῖς διαδόχοις αὐτῶν σῶα καὶ ἀνελλιπῆ καὶ ἐν καλῇ καταστάσει τὰ ἀρχεῖα, τὰ βιβλία καὶ πάντα τὰ τοῦ Συλλόγου, συντάσσοντες πράξιν ἐπὶ τούτῳ, καταχωρίζουσι ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν συνεδριάσεων τῶν Κοσμητόρων, καὶ συνοπογραφομένην ὑπ' αὐτῶν τε καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν.

ΑΡΘΡ. 11. Ἐν δυσὶν ἐκτάκτοις συνεδριάσει κατὰ τὰς δύο τελευταίας τοῦ Ἀπριλίου ἐβδομάδας οἱ Κοσμητορες ἀναγιγνώσκουσι τὰς ἐξῆς ἐκθέσεις· ὁ μὲν προεδρεύων τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀντιπρόεδρος περὶ τῶν δημοσίων διαλέξεων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ γιγνομένων· ὁ δὲ Γενικὸς Γραμματεὺς ἔκθεσιν περὶ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου· ὁ δὲ Εἰδικὸς συνοπτικὴν ποιῆται περίληψιν τῶν λοιπῶν ἐτησίων τοῦ Συλλόγου ἐργασιῶν· ὁ δὲ Βιβλιοφύλαξ ἀναγιγνώσκει ἔκθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Βιβλιοθήκης, τοῦ Ἀναγνωστηρίου, τῆς Ὁργανοθήκης καὶ τῶν Συλλογῶν, καὶ περὶ τῶν μέσων τῆς αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως αὐτῶν· ὁ δὲ Ταμίας ἔκθεσιν περὶ τῶν προσόδων καὶ δαπανῶν τοῦ λήξαντος ἔτους, τῆς καταστάσεως τοῦ ταμεῖου καὶ τῶν καθυστερούντων μελῶν, προσυπογραφομένην ὑπὸ τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀφου πρότερον αὐτῇ ἐξετάσῃ τὰ τοῦ ταμεῖου, καὶ εὔρη τὰ βιβλία αὐτοῦ ἐν τάξει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῶν μελῶν.

ΑΡΘΡ. 12. Τὰ συγκροτοῦντα τὸν Σύλλογον μέλη εἰσὶ τακτικὰ, ἐπίτιμα καὶ ἀντεπιστέλλοντα.

ΑΡΘΡ. 13. Καθίχοντα τῶν μελῶν εἰσιν ἡ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου μέριμνα καὶ συνδρομὴ αὐτῶν, καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀνατιβλημένων αὐτοῖς ἐντολῶν.

ΑΡΘΡ. 14. Τὰ ἐπίτιμα καὶ ἀντεπιστέλλοντα μέλη, παρεπιδημοῦντα ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ παρευρισκόμενα ἐν ταῖς τοῦ Συλλόγου Συνεδριάσεισι, ἀπολαμβάνουσι τῶν αὐτῶν, ὡν καὶ τὰ τακτικὰ μέλη, δικαιωμάτων.

ΑΡΘΡ. 15. Νέα τακτικὰ μέλη δέχεται ὁ Σύλλογος, ὅσα ἂν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἀλλοῦ διαμένοντα προταθῶσιν ἐγγράφως ὑπὸ τριῶν τοῦ Συλλόγου τακτικῶν μελῶν, ὑπευθύνων ὄντων διὰ τὴν πρὸς τὸν Σύλλογον ἐκπλήρωσιν τῶν χρεῶν τῶν προτιωμένων.

ΑΡΘΡ. 16. Ἐπίτιμα μέλη ἐκλέγει ὁ Σύλλογος, τῇ προτάσει τῶν Κοσμητόρων ἢ τινος τῶν διαρκῶν Ἐπιτροπῶν, ἄνδρας ἐπὶ φιλολογικαῖς καὶ ἐπιστημονικαῖς διαπρέποντας γνώσεσιν, ἢ εὐεργετήσαντας διαφερόντως τὸν Σύλλογον, ἢ μεγάλως συντελέσαντας εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας.

ΑΡΘΡ. 17. Ἀντεπιστέλλοντα μέλη ἐκλέγει ὁ Σύλλογος, τῇ προτάσει ὡσαύτως τῶν Κοσμητόρων ἢ τινος τῶν διαρκῶν Ἐπιτροπῶν, ἄνδρας λογίους ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως διαμένοντας, ὅσοι ἂν προσφέρουσιν αὐτῷ πόνημά τι αὐτῶν λόγου ἕξιν, ἢ συντελώσιν εἰς διάδοσιν τῶν γραμμάτων καὶ διάσωσιν τῶν ἀρχαίων μνημείων.

ΑΡΘΡ. 18. Ἡ ἐκλογή τῶν νέων μελῶν, τακτικῶν, ἐπιτίμων καὶ ἀντεπιστελλόντων, γίνεται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ κατ'ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν τῶν παρόντων μελῶν, ἀφοῦ τὰ ὀνόματα τῶν ἐκλεχθῆσομένων προαγγελθῶσιν ὑπὸ τοῦ Προέδρου ἐν τῇ προηγουμένη συνεδριάσει.

ΑΡΘΡ. 19. Πρὸς ἕκαστον τῶν ἐκλεγομένων μελῶν ὁ Σύλλογος ἐκδίδωσι δίπλωμα, φέρον τὴν μεγάλην αὐτοῦ σφραγίδα, καὶ ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Προέδρου καὶ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως· ἀποστέλλει δὲ συνάμα καὶ ἀντίτυπον τοῦ Κανονισμοῦ πρὸς γνῶσιν τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν μέσων, δι' ὧν ἐνεργεῖ πρὸς ἐπίτευξιν αὐτοῦ.

ΑΡΘΡ. 20. Ἐκ τῶν νέων μελῶν τὰ μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένοντα, λαμβάνοντα τὸ δίπλωμα, ὑπογράφουσιν ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν ἐπιδόσεων πρὸς ἀπόδειξιν τῆς περλαλαθῆς αὐτοῦ, τὰ δ' ἄλλαχού διαμένοντα δι' ἐπιστολῆς ἀγγέλλουσι τὴν περλαλαθὴν τοῦ διπλώματος καὶ τοῦ Κανονισμοῦ.

ΑΡΘΡ. 21. Τὰ τακτικὰ μέλη, ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἄλλαχού διαμένοντα, καταβάλλουσιν, ἅπαξ μὲν ὡς δικίωμα διπλώματος μίαν ὀθωμανικὴν λίραν, ἐτησίως δὲ μίαν ὡσαύτως ὀθωμανικὴν λίραν, πληρωτέαν ἅμα τῇ ἐνάρξει ἐκάστου ἔτους τοῦ Συλλόγου.

ΑΡΘΡ. 22. Πᾶν μέλος τακτικόν, μὴ ἀποτίσῃ τὴν ἐτησίαν συνδρομὴν αὐτοῦ ἐπὶ ἓν ἔτος, καὶ μετὰ πρότην καὶ δευτέραν ἔγγραφον πρόσκλησιν τοῦ Ταμίου ἐντός τριμηνίας ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ ἔτους μὴ καταβάλλον τὰ ὀφειλόμενα, ἀπαλείφεται ἀπὸ τοῦ Μητρώου καὶ ἀπὸ τοῦ κατ' ἔτος ἐν τῷ Ἐπισημῷ δημοσιευομένου καταλόγου τῶν μελῶν, καὶ τοῦ λοιποῦ οὐδὲ ὅπως γίνεσθαι δεκτόν, ἂν μὴ πρότερον ἀποδῶ καὶ πάντα τὰ καθυστερούμενα μέχρι τῆς νέας αὐτοῦ αἰτήσεως.

ΑΡΘΡ. 23. Πάντα τὰ μέλη λαμβάνουσι δωρεὰν τὸ Ἐπισημὸν τοῦ Συλλόγου σύγγραμμα, καὶ πᾶν ὅ,τι ἄλλο παρ' αὐτοῦ δημοσιεύεται. Τὰ δὲ νέα λαμβάνουσι τὸ Ἐπισημὸν ἀπὸ τοῦ ἔτους, καθ' ὃ ἐξελέχθησαν.

ΑΡΘΡ. 24. Ἀποκλείεται τοῦ Συλλόγου πᾶν μέλος, οὗ ἂν ἡ διαγωγή κριθῆ ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν τιμὴν καὶ συντήρησιν αὐτοῦ· ἢ δ' ἀπόφασις αὐτῆ ἐκτελεσθῇ κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· πέντε τακτικὰ μέλη ἐγγεγίρουνσι τῷ Προέδρῳ ἔγγραφον αἰτήσιν περὶ συγκροτήσεως ἐκτάκτου συνεδριάσεως, τοῦτον καὶ μόνον ἐχούσης τὸν σκοπὸν τῆς δ' αἰτήσεως ταύτης δεκτῆς ὑπὸ τοῦ Συλλόγου γενομένης, ὁρίζεται ἡ ἕκτακτος συνεδρίασις, καὶ ἐξαγγέλλεται πρὸ μηνὸς δι' ἐγκυκλίου τοῦ Προέδρου εἰς ἅπαντα τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει μέλη, προσκαλεῖται δὲ καὶ ὁ ἐγκαλούμενος προσελθεῖν εἰς αὐτὴν πρὸς ἀπολογίαν αὐτοπροσώπως, ἢ, ἂν ἀποδημῆ, δι' ἐπιστολῆς· μετὰ δὲ ταῦτα, ἀποσυρομένου τοῦ ἐγκαλουμένου, ἂν παρῆ, ὁ Σύλλογος ἀποφασίζει διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας· ἢ δ' ἀποφασίῃ αὐτὴ ἔχει κύρος, ὅταν, παρόντων εἴκοσι καὶ πέντε τοῦλάχιστον μελῶν, ψηφισθῆ ὑπὸ τῶν δύο τρίτων τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῶν συνεδριάσεων.

ΑΡΘΡ. 25. Αἱ συνεδριάσεις τοῦ Συλλόγου εἰσι τακτικαὶ καὶ ἔκτακτοι· καὶ αἱ μὲν τακτικαὶ ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος γινόμεναι ἐν ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ, ὁριζομένης ἐν ἀρχῇ τῆς χειμερινῆς καὶ θερινῆς ἐξαμηνίας, εἰσι δημόσιαι· αἱ δὲ ἔκτακτοι ἀποκλειστικαὶ τοῖς τοῦ Συλλόγου μέλεσιν.

ΑΡΘΡ. 26. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Συλλόγου ἐν ταῖς συνεδριάσεσι γίνονται συνήθως διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας καὶ κατ' ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν, διὰ μυστικῆς δέ, ὅσαι ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ὁρίζονται, ἢ ὅταν τοῦτο αἰτηθῆ ὑπὸ πέντε τοῦλάχιστον μελῶν.

ΑΡΘΡ. 27. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Συλλόγου, ἂς ἂν ἐγκρίνωσιν οἱ Κοσμητόρες, ἐν ἰδίῳ καταγράφονται πίνακι, ἐκτιθημένῳ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριάσεων.

ΑΡΘΡ. 28. Ἐν ταῖς συνεδριάσεσι τοῦ Συλλόγου μόνον τὰ μέλη ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναγινώσκειν πραγματεῖαν τινὰ, ἢ κοινοποιεῖν τι, συζητεῖν καὶ ψηφοφορεῖν παρόντα· ἕξιν δὲ εἰσαγόμενοι ὑπὸ τινος τῶν μελῶν δύνανται, τῇ

τοῦ Προέδρου συναινέσει, ἀνακοινώσασθαι τι τῷ Συλλόγῳ ἐγγράφως ἢ προφορικῶς.

ΑΡΘΡ. 29. Ἀπαγορεύεται πᾶσα πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ συζήτησις.

ΑΡΘΡ. 30. Γλῶσσα, ἐν ἣ γράφονται αἱ πραγματεῖαι, τὰ πρακτικὰ, καὶ γίνονται αἱ συζητήσεις, ἐστὶν ἡ Ἑλληνική, μόνον δὲ τοῖς ἐτερογλώσσοις μέλεσιν ἐπιτρέπεται γράφειν καὶ συζητεῖν καὶ ἐν ἑτέρᾳ γλώσσῃ.

ΑΡΘΡ. 31. Ἡ ἡμερησία διάταξις ἐκάστης τακτικῆς συνεδριάσεως, παρασκευαζομένη ὑπὸ τοῦ Προέδρου καὶ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως, περιλαμβάνει:

α.) ἀνάγνωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγούμενης συνεδριάσεως, ἃ ἐγερθέντα ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ὑπογράφονται ὑπὸ τοῦ Προέδρου καὶ τοῦ Εἰδικοῦ Γραμματέως·

β.) ἀνάγνωσιν τῆς ἀλληλογραφίας·

γ.) κοινοποιήσιν τῶν προφορῶν βιβλίων, χειρογράφων κτλ.

δ.) προτάσεις πρὸς ἐγγράφω μελῶν·

ε.) προτάσεις γινόμενας παρὰ τῶν Κοσμητόρων, τῶν Ἐπιτροπῶν, τῶν μελῶν·

ς.) ἐγγράφους ἢ προφορικὰς ἀνακοινώσεις περὶ παντὸς φιλολογικοῦ ἢ ἐπιστημονικοῦ ζητήματος·

ζ.) συζητήσεις ἐπ' αὐτῶν, τερουμένης ἀκριβῶς τῆς τάξεως, καθ' ἣν ἕκαστος τῶν μελῶν ἤθελε ζητήσῃ τὸν λόγον.

ΑΡΘΡ. 32. Ὅσαι τῶν προτάσεων ἀντίκεινται πρὸς προγενεστέραις τοῦ Συλλόγου ἀποφάσεις, σημειοῦνται ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει μετὰ τῆς παραπομπῆς πρὸς ταύτας.

ΑΡΘΡ. 33. Αἱ παρὰ τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ μελῶν προτάσεις δεόν ν' ἀποστέλλωνται τῷ Γενικῷ Γραμματεῖ δύο τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς συνεδριάσεως.

ΑΡΘΡ. 34. Νέαι προτάσεις μὴ ἐγγεγραμμέναι ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει, ὑποβάλλονται ἀθημερὸν εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ Συλλόγου, ὅταν ἐγγράφως ὑποσηρῆθωσιν ὡς κατεπίγουσαι ὑπὸ πέντε μελῶν, καὶ παραδεχθῇ ὁ Σύλλογος τὸ κατεπίγον αὐτῶν.

ΑΡΘΡ. 35. Ἡ τῆς συζητήσεως ἐξακολούθησις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀναγνώσματος ἢ ἐπιστημονικῆς κοινοποιήσεως παρατείνεται καὶ ἐν τῇ ἐπομένῃ συνεδρίᾳ, ὑπὲρ ταύτην ὅμως οὐδὲ μῶς.

ΑΡΘΡ. 36. Αἱ παρὰ τῶν Κοσμητόρων καὶ Ἐπιτροπῶν προτάσεις ὑποσηρῶνται ἰδίᾳ ἐν ταῖς συζητήσεσιν ὑπὸ τινος αὐτῶν ὡς εἰσηγητοῦ.

ΑΡΘΡ. 37. Ἐν ταῖς συζητήσεσιν ἕκαστος

μέλος αἰτεῖ καὶ λαμβάνει τὸν λόγον ἐν τῇ αὐτῇ συνεδρίᾳ· ἄπαξ ἢ δις περὶ τοῦ αὐτοῦ, πρὶν ἢ κλεισθῇ ἡ συζήτησις· ὁ δὲ τελευταῖος λόγος δίδεται τῷ ἀναγνόντι ἢ κοινοποιήσαντι ἢ προτείναντι τὸ περὶ οὗ ἡ συζήτησις.

ΑΡΘΡ. 38. Πᾶσα πραγματεία, ἀναγνωσθεῖσα ἢ κοινοποιηθεῖσα τῷ Συλλόγῳ, ἐγχειρίζεται ἀθημερὸν τῷ Γενικῷ Γραμματεῖ, καὶ κατατίθεται ἐν τοῖς ἀρχείοις.

ΑΡΘΡ. 39. Ἡ ἡμερησία διάταξις ἐκάστης ἐκτάκτου συνεδριάσεως, ὀριζομένη ὑπὸ τῶν Κοσμητόρων, ἀγγέλλεται ἐγκρίτως πρὸ τῆς ἐνάριξεως αὐτῆς πρὸς γινώσιν τῶν μελῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ τῶν διαρκῶν καὶ ἐκτάκτων Ἐπιτροπῶν.

ΑΡΘΡ. 40. Ὁ Σύλλογος ἐκλέγει κατ' ἔτος διαρκεῖς Ἐπιτροπὰς τὰς ἑξῆς: α.) Οἰκονομικὴν, β.) Συντακτικὴν πρὸς δημοσίευσιν τοῦ Περιηδοικοῦ, γ.) Ἐκπαιδευτικὴν, δ.) Φιλολογικὴν, ε.) Ἀρχαιολογικὴν, ς.) Ἐπιστημονικὴν καὶ Ἀνθρωπολογικὴν.

ΑΡΘΡ. 41. Ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ φροντίζει περὶ τῆς τακτικῆς διαχειρίσεως καὶ αὐξήσεως τῶν πόρων τοῦ Συλλόγου, καὶ συνεννοουμένη μετὰ τῶν ἄλλων Ἐπιτροπῶν καὶ Κοσμητόρων, παρασκευάζει τὸν ἐτήσιον τοῦ Συλλόγου προϋπολογισμόν, ὃν καθυποβάλλει ἅμα τῷ ἀπολογισμῷ τοῦ λήξαντος ἔτους εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ Συλλόγου.

ΑΡΘΡ. 42. Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ ἀσχολεῖται, καὶ μεριμνᾷ περὶ τῶν πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων, ἐξετάξεως τὰ περὶ σχολείων, μεθόδων, διδασκατικῶν βιβλίων, δημοσίων διαλέξεων κτλ.

ΑΡΘΡ. 43. Ἡ Φιλολογικὴ μεριμνᾷ περὶ τῶν ἐκδόσεων τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, κοινοποιεῖ τῷ Συλλόγῳ τὰς νεωτέραις φιλολογικὰς προσόδους, ἀσχολεῖται δὲ ἰδίᾳ εἰς ἔρευναν τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθηκαῖς χειρογράφων.

ΑΡΘΡ. 44. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ μεριμνᾷ περὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων καὶ ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων.

ΑΡΘΡ. 45. Ἡ Ἐπιστημονικὴ καὶ Ἀνθρωπολογικὴ καθίστασι γνωστὰς τῷ Συλλόγῳ τὰς νεωτέραις ἐπιστημονικὰς καὶ ἀνθρωπολογικὰς ἐρεῖνας καὶ ἀνακαλύψεις τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς, ἀσχολουμένη ἰδίᾳ περὶ τὰς ἐκ τῶν ἐ-

πιστημῶν θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς τῆ ἡμετέρας χώρα ὠφελείας.

ΑΡΘΡ. 46. Ἐκάστη τῶν Ἐπιτροπῶν συνεδριάζει ἄπαξ τοῦλάχιστον τοῦ μηνός, συσκέπτεται καὶ ἀποφασίζει διὰ πλειονοψηφίας τῶν ἐν τῇ συνεδριάσει παρόντων, τηρεῖ ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων ὑπογεγραμμένα ὑπὸ τοῦ Προέδρου καὶ τοῦ Γραμματέως αὐτῆς, ἐξ ὧν καὶ κοινοποιεῖ τὰ μάλλον λόγου ἄξια ἐν ταῖς τοῦ Συλλόγου συνεδριάσεσι, καὶ προβάλλει εἰς συζήτησιν τῷ Συλλόγῳ σπουδαῖα θέματα.

ΑΡΘΡ. 47. Τῆ προτάσει τῶν ἀρμοδίων Ἐπιτροπῶν ὁ Σύλλογος ἀνατίθεται τοῖς ἀντεπιστέλλουσιν αὐτοῦ μέλεσι τὴν ἔρευναν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων, ἀρχαίων ἢ προϊστορικῶν μνημείων, τὴν ἀντιγραφὴν χειρογράφων, ἐπιγραφῶν κτλ. ἢ ἐν ἀνάγκῃ ἰδίᾳ ἀποφασίζει ἀποστολάς.

ΑΡΘΡ. 48. Τὰ εἰς τὸν Σύλλογον ἀποστέλλομενα συγγράμματα παραπέμπονται εἰς τὰς ἀρμοδίους Ἐπιτροπὰς, ὅπως ἐπ' αὐτῶν ἔκθεσιν ποιῆσονται, ἂν αἰτήσῃ τοῦτο ὁ συγγραφεὺς, ἢ κρίνῃ ὠφέλιμον ὁ Σύλλογος. Εἰς τὰς Ἐπιτροπὰς ὡσαύτως παραπέμπονται πρὸς κρίσιν καὶ γνωμοδότησιν καὶ τὰ ἐν τῷ Συλλόγῳ ἀναφύομενα ζητήματα καὶ ἀναφερόμενα εἰς τὰς εἰδικὰς αὐτῶν ἐργασίας.

ΑΡΘΡ. 49. Ἐν ὄσιν ἐκτάκτως συνεδριάσει κατὰ τὰς δύο πρώτας τοῦ Ἀπριλίου ἑβδομάδας ἐκάστη τῶν Ἐπιτροπῶν ὑποβάλλει τῷ Συλλόγῳ ἔκθεσιν τῶν ἐτησίων αὐτῆς ἐργασιῶν ἐν δὲ τῇ ἐπετείῳ τοῦ Συλλόγου πανηγύρει ἔκθεσιν περὶ τῶν βραβείων τῶν διαγωνισμάτων, ἃ ἂν τύχῳσιν ἐκάστη αὐτῶν πρὸς κρίσιν ἀνατεθειμένα.

ΑΡΘΡ. 50. Αἱ ἐκθέσεις ἐκάστης Ἐπιτροπῆς δημοσιεύονται ἐν τῷ Περιδικῷ, ἂν ἐγκριθῶσιν.

ΑΡΘΡ. 51. Αἱ ἔκτακτοι Ἐπιτροπὴ διορίζονται ἐπὶ ῥητῇ προθεσίμῃ· ταύτης δὲ ληξάνσης, ἂν μὴ ἀποχωρῶντος ἐνώπιον τοῦ Συλλόγου δικαιολογήσῃ τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐκθέσεως αὐτῶν, θεωροῦνται παρητημέναι, ὁ δὲ Σύλλογος προβάλλει εἰς ἐκλογὴν ἄλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ΄.

Περὶ τῶν δημοσίων διαλέξεων.

ΑΡΘΡ. 52. Αἱ δημόσιαι διαλέξεις, κατὰ τὰς περὶ τούτων διατάξεις, γίνονται ἐν γλώσῃ κα-

ταλιπτη, καὶ πραγματοποιοῦνται περὶ φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν θεμάτων.

ΑΡΘΡ. 53. Ὅσα τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου μέλλουσι ποιήσασθαι διαλέξεις, ὀφείλουσι μετὰ τὰς διακοπὰς ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν τοῦ Συλλόγου ἐργασιῶν ἐγγράφασθαι, σημειοῦντα καὶ τὸ θέμα τῶν διαλέξεων ὃ δὲ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου μετὰ τοῦ Προέδρου τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐγκρίναντες τὰ θέματα, συντάσσοις τὸ πρόγραμμα καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγορητῶν καὶ τὴν πληθύν τῶν διαλέξεων, καὶ καθυποβάλλουσιν αὐτὸ ὑπὸ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ Συλλόγου.

ΑΡΘΡ. 54. Ἄν μετὰ τὸν ὄρισμὸν τοῦ προγράμματος ἐπιθυμῇ τι τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ὀμιλῆσαι, ὀφείλει αἴτησιν ποιῆσθαι πρὸς τὸν Πρόεδρον, ἀγγέλλον ἅμα καὶ ὃ πραγματευθήσεται θέμα· ὃ δὲ Πρόεδρος λαμβάνων καὶ τὴν γνώμην τοῦ Προέδρου τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἂν ἐγκρίνῃ αὐτὸ, ὀρίζει τὴν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, καθ' ἣν γενήσεται ἡ διάλεξις, καὶ ἀγγέλλει τοῦτο ἐν τῇ ἐπομένῃ τοῦ Συλλόγου συνεδριάσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Περὶ τοῦ Περιδικιοῦ.

ΑΡΘΡ. 55. Τὸ Περιδικιὸν τοῦ Συλλόγου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν « Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος » κατ' ἔτος ἐκδιδόμενον περιέχει·

α.) Κατάλογον 1) τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου μετὰ τῆς χρονολογίας τῆς ἐγγραφῆς, τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῆς διαμονῆς αὐτῶν, 2) τῶν Κοσμητῶρων καὶ τῶν μελῶν τῶν Ἐπιτροπῶν·

β.) Τὰ ἔργα τοῦ Συλλόγου, οἷον ἀναγνώσματα, πρακτικὰ, ἐκθέσεις τῶν Ἐπιτροπῶν, δημοσίαι διαλέξεις κτλ·

γ.) Τὰ ἔργα τῶν ἄλλων Συλλόγων, ὅσα ἂν πρὸς δημοσίευσιν ἀποστέλλωνται, καὶ ἐγκρίνη ἢ Συνακτικῇ Ἐπιτροπῇ·

δ.) Ἐρμηνείαματα σπουδαῖα ἐκ ξένων Περιδικῶν·

ε.) Βιβλιογραφίαν τῶν νεωτέρων φιλολογικῶν ἢ ἐπιστημονικῶν βιβλίων καὶ περιγραφὴν χειρογράφων ἀνεκδότων·

ς.) Τὰ προγράμματα τῶν διαγωνισμάτων·

ζ.) Κατάλογον τῶν χρηματικῶν δωρεῶν καὶ τῶν προσφορῶν χειρογράφων, βιβλίων, περιδικῶν, ἐργάνων κτλ.

ή.) Πίνακας διασφηνίζοντας τὰ ἐν τῷ Περιδικῷ.

ΑΡΘΡ. 56. Ἡ ἐπὶ τῆς συντάξεως καὶ δημοσιεύσεως Ἐπιτροπῆ, συγκειμένη ἐκ τοῦ Γενικοῦ καὶ Εἰδικοῦ Γραμματέως τοῦ Συλλόγου καὶ ἐξ ἄλλων πέντε μελῶν, κατ' ἔτος ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχομένου, ἀναδέχεται τὴν εὐθύνην τῆς ἐγκρίτου ἐκδόσεως τοῦ Περιδικοῦ, λαμβάνουσα πρὸς τοῦτο παρὰ τοῦ Συλλόγου τὴν ἀναγκαίαν πίστωση καὶ πᾶσαν πληρεξουσιότητα πρὸς καταχώρισιν ὀλοκληρῶν, ἢ ἐν περιλήψει τῶν παρ' αὐτῆς ἐγκρινομένων πραγματειῶν, πρακτικῶν, ἐκθέσεων, δημοσίων διαλέξεων, καὶ πρὸς ἐπιδιόρθωσιν, ἐν ἀνάγκῃ, τῶν καταχωριζομένων.

ΑΡΘΡ. 57. Τὰ ἐν τῷ Συλλόγῳ ἀναγνωσθέντα μόνον ἀδείχ' αὐτοῦ ἐν φυλακτοῖς καὶ διὰ τῶν ἐφημερίδων προδημοσιεύονται, ἄνευ δὲ ἀδείξεως προδημοσιευόμενα ἀποκλείονται τοῦ Περιδικοῦ.

ΑΡΘΡ. 58. Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ ἐκθεσιν ποιῆται περὶ τοῦ Περιδικοῦ καὶ περὶ τῶν μέσων τῆς βελτιώσεως αὐτοῦ, ἀναγνωσκομένην ἐν ταῖς κατὰ τὸν Ἀπρίλιον ἐκτάκτοις συνεδριάσεσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Περὶ τῶν Φιλολογικῶν καὶ Ἐπιστημονικῶν τοῦ Συλλόγου σχέσεων.

ΑΡΘΡ. 59. Ὁ Σύλλογος διατηρεῖ φιλολογικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς σχέσεις μετ' ἄλλων Συλλόγων, δεχόμενος παρ' αὐτῶν προσφορὰς βιβλίων καὶ κοινοποιήσεις φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ζητημάτων, ἀνεπιστέλλων δὲ αὐτοῖς τὸ Περιδικὸν αὐτοῦ καὶ πᾶν ἄλλο ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευόμενον, καὶ πᾶσαν πρὸς αὐτοῦ αἰτουμένην κοινοποίησιν ἢ διασάφεισιν, ὅταν αὐτῷ ἐφικτὴ ἦ, περὶ φιλολογικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν ζητημάτων, ἢ ἀνακαλύψεων, ἐν ταῖς ἡμετέραις χώραις γινομένων.

ΑΡΘΡ. 60. Τῇ προτάσει τῶν ἀρμοδίων Ἐπιτροπῶν ὁ Σύλλογος ἀνατίθεται τοῖς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Συλλόγοις τὴν ἐπιστημονικὴν ἐξέτασιν ἀρχαίων μνημείων, τὴν ἀντιγραφὴν χειρογράφων, ἐπιγραφῶν κτλ.

ΑΡΘΡ. 61. Ὁ Σύλλογος ἐπιτρέπει, ἵνα ἐν τῷ Περιδικῷ αὐτοῦ δημοσιεύωνται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ 56 ἄρθρου, καὶ ἐν ὀνόματι τῶν ἀποστελλόντων, χειρογράφα ἀνέκδοτα, ἐπιγρα-

φαί, δημοσίαι διαλέξεις, καὶ πραγματεῖαι ἀναγνωσθεῖσαι ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Συλλόγων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄.

Περὶ τῆς Βιβλιοθήκης, Ὁργανοθήκης καὶ Συλλογῶν.

ΑΡΘΡ. 62. Ὁ Σύλλογος διατηρεῖ Βιβλιοθήκην καὶ Ἀναγνωστήριον πρὸς χρῆσιν τῶν μελῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ δημοσίου, κατὰ τὰς ἰδίας περὶ τούτου διατάξεις, προσέτι δὲ Ὁργανοθήκην καὶ Συλλογὰς ἀρχαιολογικὰς, νομισματικὰς καὶ φυσιογραφικὰς.

ΑΡΘΡ. 63. Ὁ Σύλλογος ἐν τῷ προϋπολογισμῷ αὐτοῦ ὀρίζει πῶς τι χρηματικὸν πρὸς διατήρησιν καὶ πλουτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης, Ὁργανοθήκης καὶ τῶν Συλλογῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

Περὶ τῶν διαγωνισμάτων.

ΑΡΘΡ. 64. Ὁ Σύλλογος τίθησι διαγωνίσματα ἐκ τῶν πόρων αὐτοῦ, ἢ ἄλλων φιλομούσων ἀνδρῶν ἀγωνοθετούντων, πρὸς διδασκίαν τῆς παιδείας, ἢ πρὸς λύσιν διαφόρων φιλολογικῶν, ἀρχαιολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ζητημάτων.

ΑΡΘΡ. 65. Ἐκάστου διαγωνίσματος δημοσιεύεται πρόγραμμα, ἐν ᾧ ὀρίζονται ἀκριθῶς τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ θε θέματος καὶ τῶν βραβείων.

ΑΡΘΡ. 66. Ἡ κρίσις ἐκάστου διαγωνίσματος ἀνατίθεται τῇ ἀρμοδίᾳ Ἐπιτροπῇ, τῶν μελῶν αὐτῆς ἀποκλειομένου τοῦ διαγωνισμοῦ.

ΑΡΘΡ. 67. Τὰ χειρογράφα τῶν πρὸς βράβειον ἀποστελλομένων πραγματειῶν οὐκ ἐπιστρέφονται τοῖς ἀποστείλαισιν, ἀλλὰ μετὰ τὴν κρίσιν κατατίθενται ἐν ταῖς ἀρχαῖς τοῦ Συλλόγου, ὅπως ἐν γράφῃς δύναται ἀντίγραφον λαβεῖν.

ΑΡΘΡ. 68. Ἐὰν μὴδὲν πόνημα κριθῇ βραβεύσιμον, παρατίθεται τὸ θέμα καὶ εἰς τὸ ἐπιπὸν ἔτος· ἐὰν δὲ καὶ τὸ δεύτερον μὴδεμίαν πραγματεῖαν κριθῇ βραβεύσεως ἄξια, ὁ Σύλλογος λαμβάνων καὶ τὴν γνώμην τοῦ ἀγνωσθέντος, ἢ ἀλλάσει τὸ θέμα, ἢ δαπανᾷ τὰ χρήματα πρὸς ἀγορὰν βιβλίων ἢ ἐπιστημονικῶν συλλογῶν, ἢ πρὸς ἔκδοσιν διδασκτικῶν βιβλίων κτλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

*Περί υποστηρίξεως ἀπόρων σχολείων
καὶ καθιδρύσεως νέων.*

ΑΡΘΡ. 69. Ὁ Σύλλογος κατὰ τοὺς πόρους αὐτοῦ καὶ τὰς ἐπὶ τούτῳ φιλομούσων ἀνδρῶν προσφοράς ἀπονέμει ἐπὶ τῇ προτάσει τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς τὰς πρὸς υποστήριξιν ἀπόρων σχολείων, ἢ πρὸς σύστασιν νέων, χρηματικὰς ἐπιχορηγήσεις.

ΑΡΘΡ. 70. Οὐδέμια χορηγεῖται υποστηρίξις καὶ συνδρομὴ εἰς ὑπάρχοντα σχολεῖα, ἂν μὴ αἱ Ἐφορῆαι αὐτῶν πραγματοποιήσωσιν ἐκθεσιν περὶ τῆς πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς αὐτῶν καταστάσεως, ἐπικεκρωμένῃ ὑπὸ τῆς ἐπιτοπίου Ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ἢ τῆς Δημογεροντίας.

ΑΡΘΡ. 71. Ὁ Σύλλογος, πρὸς γνῶσιν ἀκριβεστέραν τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς καταστάσεως τῶν ἡμετέρων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, αἰτεῖ πληροφορίας παρὰ τῶν Συλλόγων, ἢ τῶν ἐν ἐκείναις ταῖς χώραις μελῶν αὐτοῦ, ἢ παρ' ἄλλων κηταλλήλων προσώπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄.

Περί πόρων καὶ δαπανῶν.

ΑΡΘΡ. 72. Οἱ πόροι τοῦ Συλλόγου συνίστανται

α.) ἐκ τῶν προσόδων τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας αὐτοῦ

β.) ἐκ τῆς ἐτησίας τῶν τακτικῶν μελῶν συνδρομῆς

γ.) ἐκ τοῦ δικαιώματος τῶν διπλωμάτων

δ.) ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ἀντιτύπων τοῦ Περιοδικοῦ

ε.) ἐκ προσφορῶν φιλομούσων καὶ φιλογενῶν ἀνδρῶν.

ΑΡΘΡ. 73. Ὁ Σύλλογος δέχεται καὶ χρηματικὰς ἐπὶ ὀρισμένῳ σκοπῷ προσφοράς, ἧτοι πρὸς σύστασιν διαγωνισμάτων, πρὸς ἐκδόσιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἄλλων διδασκτικῶν καὶ ὀφελίμων βιβλίων, πρὸς ὑποστήριξιν ἀπόρων σχολείων, πρὸς πλουτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ Συλλογῶν κτλ.

ΑΡΘΡ. 74. Πᾶν τακτικὸν μῆλος, ἐφάπαξ

δωδεκα ἰθωμανικὰς ἀποτίσαν λίρας, ἀπαλλάσσεται τῆς ἐτησίαις συνδρομῆς.

ΑΡΘΡ. 75. Οὐδέμια ἐκποίησις τῶν τοῦ Συλλόγου γίνεται, ἂν μὴ πρότερον ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ γνωμοδοτήσῃ, καὶ ὀρισμένως προαγγελθῇ ἐν συνεδριάσει ὑπὸ τοῦ Προέδρου καὶ διὰ τῶν ἐφημερίδων ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως, καὶ ἐν ἐκτάκτῳ ἐπὶ τούτῳ συνεδριάσει ἀποφασίσῃ ὁ Σύλλογος.

ΑΡΘΡ. 76. Ὁ Σύλλογος, προτάσει τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς, ψηφίζει κατ' ἔτος προϋπολογισμὸν περιέχοντα κατὰ κεφάλαια τὰς προσόδους καὶ δαπάνας αὐτοῦ.

ΑΡΘΡ. 77. Οὐδέποτε τὰ ἐν τοῖς διαφόροις κεφαλαιῶσι τοῦ προϋπολογισμοῦ δαπανῶνται δι' ἄλλον, ἢ δι' ἂν ὄρισθησαν σκοπὸν ἄλλως οἱ δαπανήσαντές εἰσιν ὑπεύθυνοι.

ΑΡΘΡ. 78. Ἐκτάκτους δαπάναις δύναται ὁ Πρόεδρος ποιῆσαι κατ' ἔτος μέχρι δισχιλίων γροσίων, οὐχ ὅμως ἐφάπαξ, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν εἰς διαφόρους τοῦ Συλλόγου ἀνάγκαις, ἂν δὲ πλειύνων χρεῖαι, ὀφείλει αἰτεῖν καὶ τὴν τοῦ Συλλόγου συναίνεσιν.

ΑΡΘΡ. 79. Οἱ μισθοὶ τῶν ὑπαλλήλων ὀρίζονται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου, καὶ ἀποτίονται τακτικῶς κατὰ μῆνα ὑπὸ τοῦ Ταμίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄.

Περί δωρητῶν καὶ εὐεργετῶν.

ΑΡΘΡ. 80. Δωρηταὶ ἀναγράφονται, καὶ ἐν τῇ ἐπετείῳ τοῦ Συλλόγου ἑορτῇ κηρύσσονται, ὅσοι δέκα καὶ πλεόν λίρας ἰθωμανικὰς κατ' ἔτος προσφέρουσιν, ἢ ἐφάπαξ ἑκατὸν καὶ πλεόν μεγάλοι δὲ δωρηταὶ, ὅσοι κατ' ἔτος πεντήκοντα καὶ ἐπέκεινα λίρας χρηρηθοῦσιν, ἢ ἐφάπαξ πεντακοσίας καὶ ἐπέκεινα.

ΑΡΘΡ. 81. Εὐεργεταὶ τοῦ Συλλόγου, ἢ τῶν γραμμάτων, ἢ τῶν ἀπόρων σχολείων, κατὰ τὸν σκοπὸν τῆς προσφορᾶς, ἀναγράφονται καὶ ἀνακηρύσσονται, ὅσοι ἢ πρὸς προαγωγὴν τοῦ Συλλόγου, ἢ πρὸς ἐκδόσιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἢ καὶ ἄλλων διδασκτικῶν καὶ ὀφελίμων βιβλίων, ἢ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀπόρων σχολείων, προσφέρουσι κατ' ἔτος ἑκατὸν ἰθωμανικὰς λίρας καὶ ἐπέκεινα, ἢ ἐφάπαξ ὡς κεφάλαιον χιλίας καὶ πλεόν μεγάλοι δ' εὐεργεταὶ, ὅσοι πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῆς προαγωγῆς τοῦ Συλλόγου, ἢ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων συγγρα-

φών, ἢ τῆς ὑποστηρίξεως ἀπόρων σχολείων, πεντακοσίας καὶ ἐπέκεινα χορηγοῦσι κατ' ἔτος λίρας, ἢ ἐφάπαξ πεντακισχιλίας καὶ πλέον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Περὶ σφραγίδων τοῦ Συλλόγου.

ΑΡΘΡ. 82. Ὁ Σύλλογος ἔχει δύο σφραγίδας φερουσάς ἐν μέσῳ λυχνίαν μετ' ἐπιγραφῆς Ἑλληρικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτά, ὧν ἡ μὲν μεγάλη, ἔκτυπος οὖσα, τίθεται μόνον ἐν τοῖς διπλώμασι τῶν μελῶν, τῇ δὲ μικρᾷ ἐνσφραγίζονται αἱ ἐπιστολαί, τὰ βιβλία καὶ πάντα τὰ ἀντίτυπα τοῦ Περιodikou.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Περὶ ἀρχαιρεσιῶν καὶ ἐπετείου πανηγύρεως.

ΑΡΘΡ. 83. Ἐν τῇ τελευταίᾳ τοῦ Ἀπριλίου Κυριακῇ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν διαφόρων ἐκθέσεων ὁ Σύλλογος προβαίνει εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν νέων Κοσμητόρων καὶ τῶν μελῶν ἐκάστης Ἐπιτροπῆς.

ΑΡΘΡ. 84. Ἐκαστος τῶν Κοσμητόρων ἐκλέγεται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, ὡσάυτως δὲ καὶ τὰ μέλη ἐκάστης Ἐπιτροπῆς, προτεινόμενα ὑπὸ τῶν Κοσμητόρων.

ΑΡΘΡ. 85. Τῇ πρώτῃ τοῦ Μαΐου Κυριακῇ ἐν ἐπισήμῳ συνεδριάσει ὁ Σύλλογος πανηγυρί-

ζει ἐτησίως τὴν καθίδρυσιν αὐτοῦ, ἐν αὐτῇ δὲ ὁ μὲν Πρόεδρος γενικὴν ἀναγινώσκει ἐκθεσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου, αἱ δὲ Ἐπιτροπαὶ τὰς περὶ διαγωνισμάτων ἐκθέσεις· ἂν δὲ μὴ τοιαῦται ὑπάρχουσι, λόγον ἀπαγγέλλει ἀρμόδιον ὁ ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐκλεχθείς ἐπὶ τούτοις δὲ τελεῖται ἡ ἐγκαθίδρυσιν τῶν νέων Κοσμητόρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Περὶ τοῦ κέρου τοῦ Κανονισμοῦ.

ΑΡΘΡ. 86. Ὁ παρῶν Κανονισμὸς ἰσχύει ἐπὶ πέντε ἔτη, ὧν παρελθόντων, ὁ Σύλλογος, ἂν ἐπὶ τῇ αἰτήσει δέκα μελῶν ἐγκρίνη τὴν ἀναθεώρησιν, ἐκλέγει Ἐπιτροπὴν πρὸς σύνταξιν τοῦ νέου Κανονισμοῦ, ὅστις καθυποβληθεὶς ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Συλλόγου ἐν ἐκτάκτῳ συνεδριάσει, προχγγελλομένη ὑπὸ τοῦ Προέδρου ἐν τῇ προηγουμένη καὶ ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως διὰ τῶν ἐφημερίδων, καὶ ἐπικυρωθεὶς δημοσιεύεται ἐν τε τῷ Περιδικῷ καὶ ἰδίᾳ, ὡς ὁ ἰσχύων τοῦ Συλλόγου νόμος.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 2 Ἰουνίου 1874.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ,
Κ. ΚΑΡΑΨΑΝΟΣ.

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ,
Γ. ΧΑΣΙΩΤΗΣ.

ΜΕΛΗ

ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

ΙΔΡΥΤΑΙ.

1861

† ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Τ. Δ. ἔμπορος.

ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Ι. ἱατρός.

ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ Ἰωάννης, μέλος τοῦ Συμβουλίου ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας.

ΒΑΣΙΑΔΗΣ Ἡροκλῆς, ἱατρός ἐν Κ/πόλει.

ΒΑΦΙΑΔΗΣ Ἀπόστολος, ἱατρός ἐν Κ/πόλει.

ΒΛΑΣΤΟΣ Ἀντώνιος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.

† ΓΑΛΑΤΗΣ Ἰ. Σ. ἱατρός.

ΓΚΙΟΥΜΟΥΣΓΚΕΡΔΑΝΗΣ Γ. Κ. ἔμπορος.

† ΕΥΘΥΦΡΩΝ Η. ἱατρός.

† ΖΩΓΡΑΦΟΣ Θεόδωρος, ἱατρός ἐν Κ/πόλει.

ΖΩΓΡΑΦΟΣ Ξενοφῶν, ἱατρός ἐν Κ/πόλει.

ΖΩΗΡΟΣ Ἀλέξανδρος, ἱατρός ἐν Κ/πόλει.

† ΙΓΓΛΕΣΗΣ Α. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.

ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ Κωνσταντῖνος Π. Ν. ἐν Κ/πόλει.

ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ Ἀλέξανδρος, Ὑφυπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν.

ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ Κωνστ. ἱατρός ἐν Κ/πόλει.

† ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ Στέφανος, ἱατρός ἐν Κ/πόλει.

ΚΟΣΟΥΔΗΣ Θεμιστοκλῆς, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ γ. Γεώργιος, κτηματίας ἐν Κ/πόλει.

† ΛΑΣΚΑΡΙΣ Ἀλέξανδρος, Μητροπολίτης Σισανίου.

ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ Σπυρίδων, ἱατρός ἐν Κ/πόλει.

ΝΕΟΚΟΣΜΟΣ Δημήτριος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.

† ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Α. Γεν. Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Κ/πόλει.

ΠΑΣΠΑΛΛΗΣ Δημήτριος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.

ΗΓΥΛΑΔΗΣ Βασίλειος, λόγιος ἐν Κ/πόλει.

ΡΑΖΗΣ Δημήτριος, Α'. Διερμηνεὺς τῆς ἐν Κ/πόλει Ἑλλ. Πρεσβείας.

ΣΑΒΒΑ πασσᾶς Ἰωάννης, Διοικητὴς Σφακίων.

ΣΟΦΟΚΛΗΣ Γαβριήλ, Σχολάρχης τῆς ἐν Σταυροδρομίῳ Σχολῆς τῆς Παναγίας.

† ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗΣ Γεώργιος, καθηγητὴς.

ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΕΛΗ.

Α

	Έτος εκλογής.
ΑΓΕΛΑΣΤΟΣ Μ. Σταμάτιος, έμπορος έν Κ/πόλει.	1871
ΑΔΑΜΑΝΤΙΔΗΣ Γεώργιος, Γραμμικτεύς του 'Α. Στρωμνίτσης.	»
ΑΘΗΝΟΓΕΝΗΣ Παύλος, έμπορος έν Κ]πόλει.	»
ΑΪΒΑΖΙΔΗΣ Νικόλαος, Γεν. Πρόξενος τής Έλλάδος έν Κ/πόλει.	1867
ΒΛΑΣΤΟΣ Νικόλαος, έμπορος έν Κ/πόλει.	1865
ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ Ζαχαρίας, έμπορος έν Κ/πόλει.	1869
ΑΛΤΙΝΑΛΜΑΖΗΣ 'Ιωάννης, έμπορος έν 'Αδριανουπόλει.	1872
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ Παρασκευᾶς, έμπορος έν Κ/πόλει.	»
ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος, μέλος του 'Ανωτάτου Συμβουλίου.	1864
ΑΝΤΥΠΑΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ, έμπορος έν Κ/πόλει.	1866
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ 'Αθανάσιος, ιατρός.	1871
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Καλλιάρης.	»
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Περικλῆς, έμπορος έν Κ/πόλει.	1870
ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ Δημήτριος, έμπορος έν Φιλιπ/πόλει.	1874
ΑΡΓΥΡΟΓΛΟΥΣ Κλεάνθης, έμπορος.	»
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ 'Αλκιδιᾶδης.	»
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Γεώργιος, μέλος του Γραφείου τῶν μεταφραστῶν έν Κ/πόλει.	1870
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Σταυράκης, Μέγας Λογοθέτης.	1862
ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ 'Ιωάννης, Μέλος του Συμβουλίου έν τῷ 'Υπουργείῳ τής Παιδείας.	1862

Β

ΒΛΑΛΙΑΝΟΣ 'Ανδρέας, έμπορος έν Κ/πόλει.	1872
ΒΛΑΤΑΤΖΗΣ Μιλτιάδης, τραπεζίτης έν Κ/πόλει.	1874
ΒΑΜΒΑΚΗΣ Νικόλαος, έμπορος έν Κ/πόλει.	»
ΒΑΡΟΤΖΗΣ Κ. ιατρός.	»
ΒΑΣΙΑΔΗΣ 'Ηροκλῆς, ιατρός έν Κ/πόλει.	1861
ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ Γεώργιος, δημοσιογράφος έν Κ/πόλει.	1868
ΒΑΦΙΑΔΗΣ 'Αναστάσιος, διδάσκαλος.	1872
ΒΑΦΙΑΔΗΣ 'Απόστολος, ιατρός έν Κ/πόλει.	1861
ΒΕΡΙΣΗΣ 'Ιωάννης, τραπεζίτης έν Κ/πόλει.	1871
ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ 'Αθανάσιος, έμπορος έν Κ/πόλει.	1870

ΒΛΑΣΤΟΣ Ἀντώνιος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1864
ΒΟΔΙΖΑΣ Ι. μεσίτης ἐν Κ/πόλει.	1874
ΒΟΥΡΟΣ Περικλῆς, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1867
ΒΟΥΤΥΡΑΣ Σταύρος, δημοσιογράφος ἐν Κ/πόλει.	1866
ΒΡΕΤΟΣ Ἰωάννης,	1874

Γ

GANNEAU Clermont, διερχομὸς τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας.	1872
ΓΕΝΙΔΟΥΝΙΑΣ Δημήτριος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1864
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Σ. Γ. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1864
ΓΙΑΝΝΑΡΟΣ Θρασύβουλος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1867
ΓΚΙΩΝ Ἰωάννης, διευθυντὴς Ἀσφαλ. Ἐταιριῶν ἐν Κ/πόλει.	1864
ΓΚΙΩΝΗΣ Μιχαήλ, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1874
ΓΚΙΟΥΜΟΥΣΓΚΕΡΔΑΝΗΣ Μ. ἔμπορος ἐν Φιλιπ/πόλει.	1864
ΓΚΙΟΥΜΟΥΣΓΚΕΡΔΑΝΗΣ Ἀθανάσιος, ἔμπορος ἐν Φιλιπ/πόλει.	1874
ΓΑΥΚΑΣ Νικηφόρος, διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.	1872
GRUMBACH C. καθηγητὴς ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Λυκείῳ Γαλατᾶ Σεράι.	1872

Δ

DADIAN Artin Efendi, μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.	1874
ΔΑΛΔΑΣ Γεώργιος, δικηγόρος ἐν Κ/πόλει.	1874
ΔΕΠΑΣΤΑΣ Νικόλαος, βιβλιοπώλης ἐν Κ/πόλει.	1874
DETHIER Ph. D. Ph. διευθυντὴς τοῦ Αὐτοκρατ. Μουσείου ἐν Κ/πόλει.	1866
ΔΗΜΑΔΗΣ Κωνσταντῖνος, ἀρχιτέκτων ἐν Κ/πόλει.	1874
ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ Ἀθανάσιος, καθηγητὴς ἐν Χαλκηδόνι.	1874
ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ Α. Γ. γεωμέτρης ἐν Κ/πόλει.	1874
ΔΗΜΗΤΣΑΣ Κωνσταντῖνος, ἰατρὸς ἐν Ἀδριανουπόλει.	»
ΔΟΥΝΙΑΣ Λεωνίδας, φαρμακοποιὸς ἐν Κ/πόλει.	»
ΔΡΑΚΟΣ Δ. μεσίτης ἐν Κ/πόλει.	»

Ε

EDWARD Oskar, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1874
ΕΥΓΕΝΙΔΗΣ Εὐστάθιος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	»
ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ Ηκ. Ἀρσένιος, σχολάρχης ἐν Χρυσουπόλει.	»

Ζ

ΖΑΔΕΣ Ἰωάννης, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1867
ΖΑΜΒΑΚΟΣ Δημήτριος, ἰατρὸς ἐν Κ/πόλει.	1874

Ἔτος ἐκλογῆς.

ΖΑΝΝΕΛΗΣ Ἐμμανουήλ, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει,	4868
ΖΕΡΒΟΥΔΑΚΗΣ Α. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	4867
ΖΙΦΟΣ Ἰωάννης, ἱατρός ἐν Κ/πόλει.	4869
ΖΟΥΠΑΝ Κωνσταντῖνος, ἔμπορος ἐν Φιλιπ/πόλει.	4867
ΖΩΓΡΑΦΟΣ Ξενοφῶν, ἱατρός ἐν Κ/πόλει.	4861
ΖΩΗΡΟΣ Ἀλέξανδρος, ἱατρός ἐν Κ/πόλει.	»

Η

ΗΛΙΑΣΚΟΣ Κωνσταντῖνος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	4863
--	------

Θ

ΘΩΜΙΑΔΗΣ Ἀθανάσιος, ἔμπορος ἐν Φιλιπ/πόλει.	4872
---	------

Ι

ΙΑΚΩΒΟΥ Μιλτιάδης, ἐν Παρισίοις.	4874
ΙΩΑΚΕΙΜ Θεόδωρος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΙΩΑΝΝΙΑΔΗΣ Ἐμμανουήλ, λόγιος.	»
ΙΩΑΝΝΙΑΔΗΣ Κωνσταντῆς, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ.	»

Κ

ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ Κλεόβουλος.	4863
ΚΑΖΑΝΟΒΑΣ Γεώργιος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	4871
ΚΑΛΒΟΚΟΡΕΣΗΣ Δημήτριος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	4872
ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ Κωνσταντῖνος Π. Ν.	4861
ΚΑΛΛΙΒΟΥΡΣΗΣ Πέτρος, ἱατρός ἐν Κ/πόλει.	4871
ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ Δημήτριος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΚΑΜΠΕΡ Ἡρακλῆς, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΚΑΝΑΚΗΣ Π. Ἀθανάσιος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΚΑΝΑΚΗΣ Κ. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΚΑΠΟΔΑΙΪΝΗΣ Ναπολέων, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ Ἀλέξανδρος, ὑφυπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν.	4864
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ Κωνσταντῖνος, ἱατρός ἐν Κ/πόλει.	»
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ Στεφ. Κωνσταντῖνος, μηχανικός.	4867
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ Στέφανος, γραμ. τῆς Ὀθωμ. Πρεσβείας ἐν Πετρούπολει.	4870
ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ Κωνσταντῖνος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	4862
ΚΑΡΑΣ Νικόλαος, ἐλεγκτῆς τῆς Ἐταιρίας τῶν Τροχιδρόμων ἐν Κ/πόλει.	4874

ΚΑΡΔΑΜΙΤΣΗΣ Η. μεσίτης ἐν Κ/πόλει.	»
ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ Ἰορδάνης, καθηγητῆς ἐν Χαλκηδόνι.	»
ΚΑΤΗΝΑΚΗΣ Μιλτιάδης, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΚΑΤΣΙΓΡΑΣ Θωμᾶς, ἔμπορος ἐν Φιλιπ/πόλει.	»
ΚΕΠΕΤΖΗΣ Σταῦρος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΚΛΕΑΝΘΗΣ Ζήνων, ἀρχιτέκτων ἐν Κ/πόλει.	1865
ΚΟΚΚΩΝΗΣ Δ. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1871
ΚΟΚΚΩΝΗΣ Ν. τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	»
ΚΟΝΕΜΕΝΟΣ Γ. γεν. πρόξενος τῆς Τουρκίας ἐν Κερκύρα.	1864
COOKSON, ὑποπρόξενος Ἀγγλίας ἐν Κ/πόλει.	1871
ΚΟΣΟΥΔΗΣ Θεμιστοκλῆς, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1861
ΚΟΥΜΠΑΡΗΣ Ἀριστείδης, διευθυντῆς τοῦ ἐν Κ/πόλει Αὐτοκρ. Ἀστεροσκοπείου.	1864
ΚΟΥΡΤΕΛΗΣ Δημήτριος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1871
COURTIS G. Chapelain de l'Eglise Commemorative protestante ἐν Κ/πόλει.	»
ΚΟΦΙΝΟΣ Ἰωσήφ, ἔμπορος ἐν Ἰωαννίνοις.	1872
ΚΡΙΚΟΣΟΣ Νικόλαος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1864
ΚΥΡΙΑΖΗΣ Χ. Δημήτριος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1871
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Χ. Γεώργιος, κτηματίας ἐν Κ/πόλει.	1861
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Διονύσιος, ἔμπορος ἐν Κερασοῦντι.	1871

Λ

ΛΑΓΑΣ Βασίλειος, βιβλιοδέτης ἐν Κ/πόλει.	1871
ΛΑΖΟΠΟΥΛΟΣ Γεώργιος, ταμίας τῆς Ἐταιρίας τῶν Τροχιοδρόμων ἐν Κ/πόλει.	1864
ΛΑΤΡΗΣ Γεώργιος, ἐμποροῦπάλληλος ἐν Κ/πόλει.	1871
ΛΕΒΑΛ Ἐφένδης, μηχανικός ἐν Κ/πόλει.	1871
ΛΙΟΥΜΑΣ Ἀπόστολος, καθηγητῆς ἐν Κ/πόλει.	1868

Μ

ΜΑΘΙΟΥΔΑΚΗΣ Α. δικαστῆς ἐν τῷ Ἑλλ. Προξενεῖῳ ἐν Κ/πόλει.	1871
ΜΑΛΙΑΔΗΣ Δημήτριος, δικηγόρος ἐν Κ/πόλει.	1865
ΜΑΞΙΜΟΣ Η. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1871
ΜΑΡΑΣΟΓΛΟΥΣ Μηνᾶς, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΜΑΤΣΑΣ Ἀλέξανδρος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ Ἀλέξανδρος.	1870
ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ Δημήτριος, ἔμπορος ἐν Βομβάη.	1871
ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ Σπυρίδων, ἱατρὸς ἐν Κ/πόλει.	1861
ΜΕΣΘΕΝΕΥΣ Πέτρος, ἐμποροῦπάλληλος ἐν Κ/πόλει.	1871
ΜΗΤΣΟΡΑΣ Κυριακός, ἔμπορος ἐν Φιλιπ/πόλει.	»
MILLINGEN Jules, ἱατρὸς ἐν Κ/πόλει.	1863

	Ἔτος ἐκλογῆς.
ΜΙΧΑΗΛ Ν. Μιχαήλ, ἔμπορος ἐν Σέρραϊς.	1870
MORDTMANN André Dr. en Philosophie.	1863
MORDTMANN A. Dr. en Médecine.	1871
ΜΠΑΣΣΑΣ Ν. ἑλεγκτὴς τῆς Γεν. Ἐταίρειας ἐν Κ/πόλει.	»

Ν

ΝΑΟΥΜ Γ. ἱατρὸς ἐν Κ/πόλει.	1871
ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ Ἰωάννης, ἔμπορος ἐν Βομβάχ.	»
ΝΕΜΤΣΟΓΛΟΥΣ Ζήσης, ἔμπορος ἐν Φιλιπ/πόλει.	»
ΝΕΜΤΣΟΓΛΟΥΣ Μιχαήλ, ἔμπορος ἐν Φιλιπ/πόλει.	»
ΝΕΟΚΟΣΜΟΣ Δημήτριος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1861
ΝΙΚΟΚΑΒΟΥΡΑΣ Σ. Α. καθηγητὴς ἐν Κ/πόλει.	1871
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Κ. ἔμπορος.	1864
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Ἀθανάσιος, ἔμπορος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.	1871

Ο

ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΗΣ Στέφανος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1871
HUGHES, γραμματεὺς τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας ἐν Κ/πόλει.	»

Π

ΠΑΛΛΑΚΗΣ Χριστοφῆς, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1862
ΠΑΜΦΙΛΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ, Χωρεπίσκοπος Σταυροδρομίου.	1864
ΠΑΝΑΣ Α. ἱατρὸς ἐν Κ/πόλει.	1872
ΠΑΝΤΑΖΗΣ Μιλιτιάδης, καθηγητὴς ἐν τῷ Ἑλλην. Λυκείῳ καὶ ἰδρυτὴς αὐτοῦ.	1867
ΠΑΝΤΖΙΡΗΣ Δημήτριος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1871
ΠΑΝΩΡΙΟΣ Κ. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΠΑΠΑ Δανιήλ, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΠΑΠΑ Νικόλαος, ἔμπορος ἐν Φιλιπ/πόλει.	»
ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ Κωνσταντῖνος, ἔμπορος ἐν Φιλιπ/πόλει.	1871
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Δημήτριος, ἱατρὸς ἐν Κ/πόλει.	»
ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ Ματθαῖος, καθηγητὴς ἐν Χαλκηδόνι.	1872
ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ Νικόλαος, διδάσκαλος ἐν Κ/πόλει.	1871
ΠΑΣΠΑΛΛΗΣ Ἀλέξανδρος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1870
ΠΑΣΠΑΛΛΗΣ Δημήτριος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1861
ΠΑΣΠΑΛΛΗΣ Νικόλαος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1871
ΠΑΣΠΑΤΗΣ Ἀλέξανδρος, ἱατρὸς ἐν Κ/πόλει.	1862
ΠΑΥΛΙΤΗΣ Ἀργύριος, ἔμπορος ἐν Φιλιπ/πόλει.	1872
ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ Κ. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1871

ΠΛΗΘΩΝΙΔΗΣ Δ. δημοσιογράφος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΠΛΗΘΩΝΙΔΗΣ Κ. » »	1871
ΠΟΥΜΕΡΗΣ Κ. γραμματεὺς τοῦ Ἑλλ. Προξενείου ἐν Κ/πόλει.	»
ΠΥΛΛΑΔΗΣ Βασίλειος, λόγιος ἐν Κ/πόλει.	1861

Ρ

ΡΑΓΚΑΒΗΣ Ρ. Ἀλέξιος, ἀκόλουθος τῆς Ἑλλ. Πρεσβείας.	1870
ΡΑΖΗΣ Δημήτριος, Α' διερμηνεὺς τῆς Βασιλ. Ἑλλην. Πρεσβείας ἐν Κ/πόλει.	1861
ΡΑΛΛΗΣ Στέφανος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1863
ΡΑΦΑΗΛ Ῥαφαήλ, ταμίας τοῦ Ἑλλην. Προξενείου ἐν Κ/πόλει.	1861
ΡΕΒΕΛΑΚΗΣ Δημήτριος, διευθυντὴς τροχιοδρόμων ἐν Κ/πόλει.	1871
ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ Ν. Ι. ἔμπορος ἐν Ἡλιουπόλει (Ἀϊδινίω).	»
ΡΟΣΟΥΜΟΣ Ἀθανάσιος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»

Σ

ΣΑΒΒΑ Πασσᾶς Ἰωάννης, διοικητὴς Σφακιῶν Κρήτης.	1861
ΣΑΡΑΚΙΩΤΗΣ Βασίλειος, ὑποδιευθυντὴς τραπέζης ἐν Κ/πόλει.	1865
ΣΑΡΑΦΗΣ Ἀριστείδης, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1869
ΣΑΡΔΙΝΣΚΗΣ Κ. δικηγόρος ἐν Κ/πόλει.	1868
ΣΑΡΡΟΣ Γ. Δ. τῆς νομικῆς ἐν Κ/πόλει.	1872
ΣΒΟΡΩΝΟΣ Ἀντώνιος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1871
ΣΒΟΡΩΝΟΣ Μ. Ῥάλλης, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΣΓΟΥΤΑΣ Δημήτριος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	»
ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Ἀλέξ. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Ζωρζῆς, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΣΙΦΝΑΙΟΣ Ἰωάννης, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΣΚΕΝΤΟΣ Ἀπόστολος, δικηγόρος ἐν Κ/πόλει.	»
ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ Στέφανος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1874
ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ Ἀντώνιος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ Βασίλειος, » »	1871
ΣΟΥΛΙΔΗΣ Νικόλαος, ὑπάλληλος ἐν Κ/πόλει.	»
ΣΟΦΟΚΑΝΗΣ Γαβριήλ, σχολάρχης τῆς ἐν Σταυροδρομίῳ Ἐνοριακῆς Σχολῆς τῆς Παναγίας.	1861
ΣΠΑΘΑΡΗΣ Ἀνδρέας, καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν Κ/πόλει.	1864
ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Ε. διευθυντὴς ἀσφαλιστικῶν ἐταιριῶν ἐν Κ/πόλει.	1874
SCHROEDER Paul, διερμηνεὺς τῆς Γαλλ. Πρεσβείας ἐν Κ/πόλει.	»
ΣΤΑΜΟΥΔΗΣ Ἀναστάσιος, ἐν Σηλυμβρυῆ.	1872
ΣΤΑΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ Δ. διευθυντὴς τοῦ ἐν Χαλκηδόνι Ἑλλην. Λυκείου.	»
ΣΥΓΓΡΟΣ Ἀνδρέας, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1874
ΣΥΡΙΓΟΣ Λύσανδρος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»

Τ

	Ἔτος ἐκλογῆς.
ΤΑΓΗΣ Ἀναστάσιος, καθηγητῆς ἐν τῷ Ἑλλην. Λυκείῳ καὶ ἰδρυτῆς αὐτοῦ.	1869
ΤΑΜΒΑΚΟΣ Ν. Δ. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1863
ΤΑΞΗΣ Βασίλειος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1874
ΤΑΞΗΣ Ἰωάννης, λόγιος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΤΑΠΕΙΝΟΣ Ἀριστοτέλης, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΤΡΑΝΟΣ Ἐμμανουήλ, μεσίτης ἐν Κ/πόλει.	1870
ΤΡΑΥΛΟΣ Π. Κ. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1874
ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΣ Εὐστράτιος, καθηγητῆς ἐν Ταῦγανίῳ.	»
ΤΣΕΡΩΝΗΣ Κωνσταντῖνος, δικηγόρος ἐν Κ/πόλει.	»
ΤΣΙΓΑΡΑΣ Νικόλαος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1868
ΤΣΙΚΑΔΙΩΤΗΣ Στέφανος, μεσίτης ἐν Κ/πόλει.	1870

Φ

ΦΙΑΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΟΦΥΤΟΣ.	1872
ΦΙΑΠΠΟΒΙΤΣ Σωτήριος, ἔμπορος.	»

Χ

ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ.	1865
ΧΑΣΙΩΤΗΣ Γεώργιος, καθηγητῆς ἐν τῷ Ἑλλην. Λυκείῳ καὶ ἰδρυτῆς αὐτοῦ.	1869
ΧΕΝ Λεωνίδα, δημοσιογράφος ἐν Κ/πόλει.	1870
ΧΡΥΣΟΒΕΛΩΝΗΣ Λεωνίδα, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1869

ΕΠΙΤΙΜΑ ΜΕΛΗ.

Α

Ἔτος ἐκλογῆς.

ΑΝΘΙΜΟΣ Σ'. Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.	1871
ΑΡΜΕΝΗΣ Βράβλας, πρεσβ. τῆς Ἑλλ. ἐν Λονδίνο.	1864

Β

ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ Ἀνδρέας, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1874
BARTHOLDY Mendelsohn C. Καθηγ. Πανεπισ. Εἰδελεχέρχης.	1866
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ. Ὑποδιευθ. τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.	1871
ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ Χ. Ἰατρός ἐν Σμύρνῃ.	1863
BEULÉ E. Μέλος τοῦ Πανακκαδημίου τῆς Γαλλίας.	1866
VOGUÉ Melchior Comte de, Πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας ἐν Κ/πόλει.	1871
BURNOUF Émile, διευθ. τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλ. Σχολῆς.	1868
BOURSION C. Καθηγ. τοῦ Πανεπισ. Βιέννης.	1870
BRUNET DE PRESLE Wladimir membre de l' institut.	1863
ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ Σκαρλάτος, λόγιος.	1863

Γ

GANNA Adolfo, διευθ. τοῦ Περιοδικῆ «Revista».	1874
GLADSTON William, πρωθυπουργὸς ἐν Ἀγγλίᾳ.	1862
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Σ'. Πρ. Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.	1874
GUIGNIAUT, Secrétaire perpétuel de l' Académie des inscription et belles lettres de Paris	1864

Δ

DUMAST Guerrier Baron à Nancy.	1870
DURUY Victor, ancien ministre de l' instruction publique.	1863

E

	Ἔτος ἐκλογῆς.
HENGEN W. Secretario del Instituto di Correspondenza Archeologica.	1872
EGGER Émile membre de l' institut.	1863
EICHTHAL Gustave d', membre de la Société Asiatique à Paris.	1864
ETTEM Pacha πρ. Ὑπουργὸς τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν δημοσίων ἔργων.	1865
LÉVÊQUE Charles, membre de l' Institut, professeur au collège de France.	1866
EΥΓΕΝΙΟΣ Ξηροποταμπνός, Ἀρχιμ. ἐν Κ/πόλει.	1863

Z

ZAMBALDI F. καθηγ. τῆς Ἑλλ. καὶ Λατιν. Γραμ. ἐν Βενετίᾳ.	1872
ZARIFΗΣ Γεώργιος, Τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1863
ZΩΓΡΑΦΟΣ Χρηστάκης Ἐφένδης, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	»

I

IGNATIEW (Général) πρεσβ. τῆς Ῥωσσίας ἐν Κ/πόλει.	1865
ΙΣΤΡΙΑΣ Δώρα.	1868
ΙΩΑΝΝΟΥ Φίλιππος, καθηγ. τῆς φιλοσοφ. ἐν Ἀθήναις.	1863

K

ΚΑΛΛΙΓΑΣ Π., καθηγ. ἐν Ἀθήναις.	1871
KARAJEAN Théodore Bitter von D. γερουσιαστῆς ἐν Βιέννῃ.	1872
ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ Εὐθύμιος, καθηγητῆς ἐν Ἀθήναις.	1871
ΚΛΦΤΑΝΤΖΟΓΛΟΥΣ Α. Ἀρχιτέκτων ἐν Ἀθήναις.	»
KEMAA Πασσάς, Ὑπουργὸς τῆς παιδείας.	»
CHRIST, καθηγητῆς ἐν Μονάχῳ.	1870
KIRCHHOFF Α, ἀρχαιολόγος ἐν Βερολίνῳ.	1872
ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ Στέφανος, καθηγητῆς ἐν Ἀθήναις.	1863
ΚΟΥΡΤΙΟΣ Ἐρέστος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἐν Βερολίνῳ.	1870

A

ΔΑΜΠΡΟΣ Π. Νομισματολόγος ἐν Ἀθήναις.	1871
LAYONS, Lord πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλ. ἐν Γαλλίᾳ.	1865
LITTRÉ membre de l' Institut.	1864

M

	Ἔτος ἐκλογῆς.
ΜΕΛΑΣ Λέων, λόγιος ἐν Ἀθήναις.	1869
MILLER Emmanuel, membre de l' Institut.	1863
MORRIS Joy, Πρ. πρεσβ. τῆς Ἀμερικῆς ἐν Κ/πόλει,	1865
MUNIFF effendi, πρεσβευτῆς ἐν Τεχεράνῃ.	»

O

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Σοφοκλῆς, λόγιος ἐν Ἀθήναις.	1867
--	------

Π

ΠΑΛΛΗΣ Α. καθηγητῆς ἐν Ἀθήναις	1872
PANTAZΗΣ Δ. τμηματάρχης ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς παιδείας ἐν Ἀθήναις	
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Γρηγόριος, τμηματάρχης τοῦ Ὑπουρ. τῶν Ἐξ.	1868
PATIN secrétaire perpétuel de l' Académie Française, doyen de la Faculté des lettres de Paris.	1864
ΠΡΕΤΕΝΤΕΡΗΣ Χ. καθηγητῆς ἐν Ἀθήναις.	1874

P

ΠΑΓΚΑΒΗΣ Ἀλέξανδρος, πρεσβ. τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρισίοις.	1863
ΠΑΛΛΗΣ Γ. καθηγητῆς ἐν Ἀθήναις.	1869
PENIERIS Μ. διευθ. τῆς Ἐθν. Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος.	1864
ROSSIGNOL (I. P.) membre de l' Institut.	»

Σ

SAINT-MARC GIRARDIN, membre de l' Académie Française, député.	1862
ΣΑΡΠΟΛΟΣ Νικόλαος, καθηγητῆς τῆς νομικῆς ἐν Ἀθήναις.	1867
ΣΑΦΕΤ Πασσᾶς, Πρ. Ὑπουργὸς τῆς παιδείας.	1874
SCHMIDT Bernard.	1870
SCHMIDT Moriz, καθηγητῆς ἐν Ἰένῃ.	1874
CHASSANG maître de conférences à l' École normal supérieur .	1868

Φ

ΦΡΕΑΡΙΤΗΣ Κωνσταντῖνος, καθηγητῆς ἐν Ἀθήναις.	1867
---	------

ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΑ ΜΕΛΗ.

Α

	Ἔτος ἐκλογῆς.
ΑΒΒΟΤ Ἐρρίκος, ἔμπορος ἐν Θεσσαλονίκῃ.	1869
ΑΒΔΟΥΛΛΑΧ Βέης, ἱατρός ἐν Κ/πόλει.	1864
ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ Τηλέμαχος, κτηματίας ἐν Κέζ.	1863
ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ Λεάνδρος, καθηγητὴς ἐν Ἱερουσαλήμ.	»
ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Β. καθηγητὴς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.	1872

Β

ΒΑΛΕΤΤΑΣ Ι. ἐν Λονδίνο.	1865
ΒΕΛΕΓΡΑΔΩΝ ΑΝΘΙΜΟΣ.	1868
ΒΕΛΟΥΔΗΣ Ι. λόγιος ἐν Βενετίᾳ.	1871
ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ Ν. Νικήτας ἐν Ἀμοργῷ.	1864
ΒΛΑΧΟΣ Ἄγγελος, λόγιος ἐν Ἀθήναις.	1870
BERTHERAUD Γεν. Γραμματεὺς τῆς ἐν Ἀλγερίᾳ κλιματολογικῆς ἑταιρίας.	

Γ

ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Ν. ἱατρός ἐν Κ/πόλει.	1863
GIDEL Charles A. λόγιος ἐν Παρισίοις.	1867
GOOLD πρόην διευθυντὴς τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου.	1871
ΓΟΥΔΑΣ Ἄναστ. ἱατρός ἐν Ἀθήναις.	1864
ΓΡΗΓΟΡΑΣ Γερμανὸς Ἀρχιμανδρ. ἐν Λειψίᾳ.	1863
ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ Α. καθηγητὴς ἐν Κ/πόλει.	1864

Δ

ΔΑΜΩΝ Δ. ἱατρός.	1872
------------------	------

ΔΕΚΙΓΑΛΛΑΣ Ι. ἱατρός ἐν Νάξῳ.	4864
ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ Ν. λόγιος ἐν Ἀθήναις.	»

Ε

ΕΥΕΛΠΙΔΗΣ Δωρόθεος Μ. Πρωτοσύγκελλος.	4867
---------------------------------------	------

Θ

ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ Ι. ἐν Σέρραϊς.	4870
ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ Κ. ἐν Ῥαιδεστώ.	»
ΘΕΡΕΙΑΝΟΣ Α. δημοσιογράφος ἐν Τεργέστη.	4863

Ι

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Ἐμμανουήλ.	4863
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Σεραπίων, καθηγητῆς ἐν Καισαρείᾳ.	»
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Σάββας, διδάσκαλος ἐν Τραπεζοῦντι.	4870

Κ

CALLEMER Exuper καθηγητῆς τῆς νομικῆς ἐν Γρενόβλῃ.	4870
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ Στέφανος, γραμ. τῆς Ὁθ. πρεσβ. ἐν Πετροπούλει.	4863
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ Τηλέμαχος, σπουδαστῆς ἐν Ζυρίχῃ.	4870
KOEN, συντάκτης τῶν Ἰσραηλιτ. χρονικῶν ἐν Κερκύρα.	4863
ΚΟΣΜΙΔΗΣ Κυριακός, ἔμπορος ἐν Ἡτολεματίδι.	4863
ΚΟΥΠΗΤΩΡΗΣ Παναγιώτης, γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.	4864
COUSSEMAKER Arthur φοιτητῆς τῆς νομικῆς ἐν Ζουαί.	4870
ΚΡΗΤΗΚΙΔΗΣ Ἐμμανουήλ, ἱατρός ἐν Σύρω.	»
ΚΡΙΝΟΣ Θ. λόγιος ἐν Ἀθήναις.	4865
DE QUEUX de Saint-Hillaire marquis, λόγιος ἐν Παρισίοις.	4867
ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ Κ.	4864

Λ

ΛΑΖΑΡΑΣ Π. ἱατρός ἐν Κερκύρα.	4871
ΛΑΜΠΡΟΣ Μ. Π. νομισματολόγος ἐν Ἀθήναις.	»
ΛΕΒΙΔΗΣ Ν. Α. πρόεδρος τοῦ Ἐξελεγκτικοῦ Συνεδρίου.	4864

Ἔτος ἐκλογῆς.

ΛΕΙΒΑΔΑΣ Θεαγένης Δ. τῆς φιλοσοφίας.	1863
LEONARDI Giovanni, φαρμακοποιὸς ἐν Κερκύρα.	1874
ΛΕΟΝΤΙΑΣ Σαπφώ, διευθύντρια τοῦ Παρθεναγωγείου Σμύρνης.	1872
ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ Ἀλέξανδρος, Μητροπολίτης Σύρου καὶ Τήνου.	1863

Μ

ΜΑΝΑΡΗΣ Σπυρίδων, γυμνασιάρχης ἐν Ἰωαννίνοις.	1863
MONTANI Pierre, ὑποδιευθυντῆς τοῦ Αὐτοκρ. Ἀστεροσκοπείου.	1866
ΜΟΡΔΟΣ Σαμουήλ, δημοσιογράφος ἐν Κερκύρα.	1864

Ν

ΝΑΥΤΗΣ Ἀνδρέας.	1867
ΝΕΧΑΜΟΥΔΗΣ Ἰωσήφ, δημοσιογράφος ἐν Κερκύρα.	1864

Ξ

ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντῖνος, γυμνασιάρχης ἐν Σμύρνη.	1863
---	------

Ο

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Παναγιώτης, καθηγητῆς ἐν Κερκύρα.	1868
---	------

Π

ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ Ι. καθηγητῆς ἐν Ἀθήναις.	1863
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Γ. διδάσκαλος.	1874
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Μ. ἱατρὸς ἐν Θεσσαλονίκῃ.	1863
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Χρῆστος.	1864
ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥΣ Κλεάνθης, λόγιος ἐν Βραζιλίᾳ.	1874
ΠΕΤΡΙΔΗΣ Α. λόγιος ἐν Λακωνίᾳ.	1864
ΠΕΡΙΔΗΣ, ἐν Κύπρῳ.	1874
ΠΩΠ Κωνσταντῖνος, Γεν. Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος.	1864

Ρ

ΡΑΔΔΗΣ Ν. Ι. καθηγητῆς ἐν Περγάμῳ.	1872
ΡΑΜΜΟΣ Ι. καθηγητῆς ἐν Ἀθήναις.	1874

ΣΑΘΑΣ Κωνσταντῖνος, ἀρχαιολόγος.	1868
ΣΑΚΚΟΠΟΥΛΟΣ Ν. Ηρβζένος τῆς Ἑλλάδος.	1870
ΣΚΟΡΔΕΛΗΣ Βλάσιος, καθηγητῆς ἐν Φιλιππ/πόλει.	1868
ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ Ι. δημοσιογράφος ἐν Τεργέστη.	1863
ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ Ἐπαμεινώνδας, λόγιος.	1867
ΣΥΜΒΟΥΛΙΑΔΗΣ Γεώργιος, ἱατρὸς ἐν Πετροπόλει.	»
ΣΧΛΙEMANN Ἐρβζίκος Δρ. τῆς φιλοσοφίας.	1874
ΣΧΟΡΤΣΑΝΙΤΗΣ Δ. σχολάρχης ἐν Ἄρτη.	1874

Τ

ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ Ἡλίας, καθηγητῆς ἐν Νάκκῃ.	1864
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΗΣ Κ.	1872
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑΔΗΣ Ν.	1863

Φ

ΦΕΡΕΚΥΔΗΣ Ἀθανάσιος, καθηγητῆς ἐν Ἠπίρω.	1863
ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ Χ. Ν. τυπογράφος ἐν Ἀθήναις.	1864
ΦΟΥΡΤΟΥΝΙΑΔΗΣ Β. ἱατρὸς ἐν Κ/πόλει.	»

Χ

ΧΡΟΝΙΔΗΣ Κ. καθηγητῆς ἐν Ἀδριανουπόλει.	1863
---	------

Ἐν σελίδι ιγ' μετὰ τὸ ΛΙΒΑΖΙΔΗΣ γράφει

ΑΚΑΤΟΣ Νικόλαος.

Ἐν δὲ ιε' σελίδι, εἰς τὸ στοιχεῖον Ι πρόσθετε τὸ.

JERNNIGHAM Hübert, γραμματεὺς τῆς Ἀγγλ. Πρεσβείας ἐν Κ/πόλει.

1872

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ (z).

ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΕΦΕΝΔΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ.
 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ.
 ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ.

ΔΩΡΗΤΑΙ (z).

ΑΥΤΟΚΡ. ΘΘΩΜ. ΤΡΑΠΕΖΑ.
 ΓΕΝ. ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΟΥ ΘΘΩΜ. ΚΡΑΤΟΥΣ.
 Ζ. ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ.
 ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ.
 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΡΩΝΙΟΣ.
 ΑΥΣΤΡΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΙΣΤΩΣΙΣ.
 ΚΩΝΣΤ. ΔΟΣΙΟΣ.
 ΠΑΝΤΙΑΣ ΣΕΚΙΑΡΗΣ.
 ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΛΛΗΣ.
 ΘΕΟΔ. Α. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ.
 ΚΩΝΣΤ. ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ.
 ΒΑΣ. ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ.
 Θ. και Β. ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ και Σα.
 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ.
 ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ.
 ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ.
 ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ.
 ΑΝΑΣΤ. ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ.

(z) Ἰδὲ ἄρθρα τοῦ Κανονισμοῦ 80—81.

ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΞ.

κατὰ τὸ 1871—72.

<i>Πρόεδρος</i>	Κ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ.
<i>Ἀντιπρόεδροι</i>	{ Ξ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ. Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ.
<i>Γεν. Γραμματεὺς</i>	Γ. ΧΑΣΙΩΤΗΣ.
<i>Εἰδ. Γραμματεὺς</i>	Ν. ΤΣΙΓΑΡΑΣ.
<i>Ταμίαις</i>	Ι. ΓΚΙΩΝ.
<i>Βιβλιοφύλαξ</i>	Α. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ.

ΜΕΛΗ ΔΙΑΡΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ.

κατὰ τὸ 1871—72.

Α'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ.

- Ξ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ *Πρόεδρος.*
- Δ. ΠΑΣΠΑΛΛΗΣ.
- Σ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ.
- Ζ. ΑΔΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ.
- Κ. ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ.
- Α. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ.
- Ι. ΓΚΙΩΝ *Ταμίαις.*

Β'. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ.

- Α. ΤΑΓΗΣ *Πρόεδρος.*
- Π. ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ.
- Γ. ΣΟΦΟΚΛΗΣ.
- Γ. ΧΑΣΙΩΤΗΣ *Γεν. Γραμματεὺς.*
- Ν. ΤΣΙΓΑΡΑΣ *Εἰδ. Γραμματεὺς.*
- Γ. ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ *Γραμματεὺς.*

Γ'. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ.

- Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ *Πρόεδρος.*
 Η. ΒΑΣΙΛΔΗΣ,
 Κ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ.
 Α. ΒΑΦΙΑΔΗΣ.
 Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ.
 Β. ΠΥΛΑΔΗΣ.
 Σ. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.
 Μ. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ.

Δ'. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ.

- Η. ΒΑΣΙΛΔΗΣ *Πρόεδρος.*
 Γ. ΣΟΦΟΚΛΗΣ.
 Α. ΤΑΓΗΣ.
 ΣΤ. Κ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ.
 Μ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ.
 Γ. ΧΑΣΙΩΤΗΣ.
 ΣΤ. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.
 Γ. ΛΑΖΟΠΟΥΛΟΣ.
 Μ. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ.

Ε'. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ.

- Σ. ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ *Πρόεδρος.*
 J. MILLINGEN.
 A. MORDTMANN.
 PH. DÉTHIER.
 Α. Γ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ.
 ΚΩΝΣΤ. ΣΤΕΦ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ.
 Α. MORDTMANN (*νίσος*).
 SCHROEDER.
 Α. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.
 Α. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ *Γραμματέας.*

Γ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ.

Α. Γ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ *Πρόεδρος.*

ΑΔΕΞ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ.

Α. ΣΠΑΘΑΡΗΣ.

Α. ΒΑΦΙΑΔΗΣ.

Ξ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ.

ΑΒΔΟΥΛΛΑΧ-ΒΕΗΣ.

Σ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ.

Α. ΚΟΥΜΠΑΡΗΣ.

Β. ΣΑΡΑΚΙΩΤΗΣ.

Α. ΖΩΗΡΟΣ *Γραμματέας.*

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΠΟ ΜΑΪΟΥ 1871 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1872

ΤΟΜΟΣ Γ΄.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΑΡΑΒΑΣ
ΧΥΜΙΑΣ

(Ανεγνώσθη ἐν τῇ Σ΄Δ'. Συνεδριάσει).

Α΄.

Οἱ πλείστοι τῶν περὶ Χυμίας γραψάντων ἐν-
διέτριψαν περὶ τὰς γνωσὰς ἐκείνας τῆς λέξεως
χυμία παραγωγάς, εἴτε ἐκ τοῦ ὀνόματος χυμία,
ὑπερ κατὰ Πλούταρχον (1), παρ' Αἰγυπτίους ἐ-
δήλου τὸ μέλαν τοῦ ὀφθαλμοῦ, εἴτε ἐκ τοῦ γῆ-
μα, κατὰ Βορέγιον (2), ὑπερ ἦν τὸ βιβλίον, ἐν
ᾧ οἱ ἄγγελοι ἐδίδασκον τὰς θυγατέρας τῶν ἀν-
θρώπων, εἴτε ἐκ τῶν κοπτικῶν λέξεων χεμι-
(γῆ μέλαινα) (3), εἴτε πάλιν ἐκ τῆς Λαμίας,
χώρας τοῦ Χάμ (4), ἢ ἐκ τῆς Χέμμιδος (5) πό-
λεως τῆς Θηβαΐδος (6).

- (1) Περὶ Ἰσίδος.
- (2) Ola. Borrichii de ortu et progressu chemiae. Bibliotheca Mangeti, τόμ. Α΄. σ. 2.
- (3) I. Ἀλεξανδρίδου, Ἱστορία τῆς Χημείας. Βιέν-
νη. 1869. εἰς 8ον. σ. 11.
- (4) Ferd. Hoefer Histoire de la Chimie, 2 τό-
μοι. εἰς 8ον. ἐν Παρίσι. 1842—3. τόμ. Α΄. σ. 32.
- (5) Αὐτόθι.
- (6) Τὸ καθ' ἡμᾶς, ἠθέλομεν παραδεχθῆαι μετὰ πολ-
λῶν ἄλλων τὴν λέξιν Χομία ἐκ τοῦ χυμός, διότι ἡ
ἐτυμολογία αὕτη πλεονεκτεῖ κατὰ τούτο τοῦλάχιστον,
ὡς ἔγινε σημασίαν ἀνάλογον τῇ χημικῇ ἐπιστήμῃ,
ὅπλαδ' ὡς ἐκπράξοντα τὴν ἀρχὴν τῆς Χυμίας, ἥς
τινας αἱ πρῶται πράξεις καὶ ἀνασφαίαι ἐγένοντο διὰ
τοῦ χυμοῦ τῶν βοτάνων, πολὺ ἀργότερον ἀνακαλυφθε-
σάν περὶ συμπίκρυσιν τῆς ἐπιστήμης τῶν ὀρυκτῶν τε
καὶ ζωϊκῶν οὐστῶν, ἐνᾧ οὕτε τὸ βιβλίον ἐνᾧ ἐδιδά-
σκοντο αἱ θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων, οὕτε ἡ
μέλαινα γῆ, οὕτε τὸ μέλαν τοῦ ὀφθαλμοῦ κτλ.
ἔχουσι τισι σχέσιν πρὸς τὴν Χυμίαν. Ἐκτὸς τούτου ἡ
λέξις Χυμία ἀπαύταται μόνον μετὰ Χριστόν, πρὸ
Χριστοῦ, ὡς καὶ μετὰ ἐνίοτε, ἐκλείετο ἡ Ἐπιστήμη,
Ἱερά Τέχνη, Θεία Ἐπιστήμη, Ἀπόκρυφος Ἐ-
πιστήμη, Τέχνη τοῦ Θωβ ἢ τοῦ Ἑρμοῦ, κτλ. Ἡ λέ-
ξις Χομία οὐκ ἔστι παρ' ἄπειαν ἐκ συμφώνου παραδε-

Οἱ δὲ μεταγενέστεροι Ἀραβες ἔχουσι καὶ αὐ-
τοὶ ὡς πρὸς τὴν λέξιν χυμία τοὺς Βορέγιους,
τοὺς Κορυγγίους καὶ Κίρκερας αὐτῶν, καθότι,
κατ' αὐτούς, ἡ λέξις χυμία كيمياء (κιμιά), ἐκ τοῦ
كيمياء (κειμιά) χυμός παραγομένη, ὅλος ἀρα-
βικὸν παρίστανει χαρακτηριστῆρα, οἱ δ' Ἕλληνες ἀ-
δίκως πάνυ ἐσφετερίσθησαν τὴν τε κιμιά καὶ
τὸν κειμιά. Ἄλλ' ἐλίγα τινὰ ἀκούσει, νομι-
ζομεν, πρὸς ἐπανάρθωσιν τούτων, ὡς ἐξῆς:

Οἱ Ἀραβες, ὅτε παρεδέχθησαν τὰ ἐπισημο-
νικὰ τῶν Ἑλλήνων συστήματα, συμπαραδέχθη-
σαν καὶ πολλὰς ἑλληνικὰς λέξεις, ἅτε μὴ ὑπάρ-
χοντος ἔτι παρ' αὐτοῖς ἑτέρου ἐπὶ τούτῳ κα-
ταλλήλου ὄρου, ὡς λ. χ. τὰς λέξεις كيمياء (κιμιά) ὠκεανός, بوقلون (μπουκκλεμούν) χυ-
μαιλίαν, طيناء (1) (τελίνα) ἢ دنلس (2) (δελί-
νες), ἢ طليس (3) (τελίνες), ὑπερ ἐστὶν ἡ τοῦ
Διοσκορίδου τελλίνη (4), نفت ἢ نفط (νέφτ ἢ
νέφτ) νάφθα (5), زجس (νερτζίς) νάρκισσος (6),
اقانئون (ἀκάντιον) ἀκάνθιον, ἄκνθα, اكل (ἐγ-
κίλ) ἀγκύλιον, اسطرلاب (ἐστρολάβ) ἀστρολά-
βιον, بولسوس (μπούλιμους) βούλιμος, βουλιμία,
كيميا (καλιμία) καδιμία, كيمياء (κιμούμια) κύβος,
اثير (ἔθιρ) αἰθήρ, اسطوره (ιστοურὲ) ἱστορία,
ليتاغوس (λίταργος) λίθαργος, λιθαργία, كيمياء

δεγμένη, ὡς βλεπομεν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους τὸ ὄνομα Χο-
μία ὑπερίσχυεν.

- (1) اكينياء (ἀκινιάρ)
- (2) اوتوب.
- (3) اوتوب.
- (4) Διοσκορίδου Βιβλ. Β'. κεφ. ἡ.
- (5) Λέξις ἐν χρῆσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησιν, ἀ-
παύταται δὲ καὶ παρὰ Πλούταρχον.
- (6) λ. ἑλλ. παρὰ τοῦ ναρκῶα κατὰ Γαζῆ.

(λίμνα) λέμφοι, لمفون (λαχσιχόν) λεζικόν, مقاطيس (μικνατίς) μακνήτης (1), مصفى (μα-
σεική) μασίχη, موسقى (μουσική) μουσική, سقط (σαρσετέ ή σαρσιτέ) σόφισμα, فلبسوف (φειλο-
σόφ) φιλοσόφος, سيدرآتس (σιδερίτις) σιδερί-
της, تيرباقى (τιριακή) θηριακή, بوريطس (μπου-
ρίτις) πυρίτης λίθος, ارغنون ارغن (άργάν άρ-
γνόν) άργανον, ردى لكىوس (ρεδθ-ουλ-κει-
μους) κκκόχυμον (2) κτλ. ώς και μετέπειτα αί
βυζαντινής εποχής λέξεις (3) طوارق نل. طوارق
(ταρικέ πλ. (πεθαρικ) θώραξ (4), قطار يد (5)
(κανταριέ) κοντάριον, زنا (6) (ζουνάρ) ζωνά-
ριον. Άλλά τά πλείω περιττά, καθότι ή μεγα-
λειτέρα περί τούτου άπόδειξις έστιν, ότι ή λέ-
ξις χυμία έν μόν τοις αραβικοις συγγράμμασιν
άπαντάται τό πρώτον κατά τήν Η'. αιώνα (7),
έν δε τοις έλληνικοις ήδη περί τά μέσα του Α'.
μ. Χ. αιώνας (8) ώστε δέον ή λέξις كيميا (κι-
μιά) ίνα θεωρηται ώς εκ του έλληνικου χυμία
παρχαγομένη.

Άρ' έτέρου γενικώς νομιζεται πάλιν, ότι ή
λέξις αλ-χυμία συγκιεται εκ του αραβικου αρ-
θρου ال (ελ) και της λέξεως كيميا (κιμιά) χυμιά,

(1) λ. έλλ. εκ του ονόματος της επαρχίας, έν η εὐ-
ρέθη (Μακνησία).

(2) Σύνθετον εκ του رى εναντιον και του كىوس
γούος. Τοῦτο άπήντησα έν τη αραβική μεταφράσει των
409 και 410 κεφαλαίων του Β'. βιβλίου του Διοσκο-
ρίδου, χειρογράφου λίαν σπανίου και πολυτιμου, δανει-
σθέντι μοι παρά του ευγενούς και μουσοτραφούς Άχ-
μέτ Φιςζή Έφένδη.

(3) Τας λέξεις ταύτας: εδιδάχθησαν οί Άραβες κατά
τους πρό: Βυζαντινούς πολέμους: αυτών.

(4) Λέξις αναφερομένη υπό του Άραβος Ιστορικού
Μακρικήس مدهونه طوارق حربى, κατά δε τόν K.
Reinaud εστι η έλληνική θώραξ (S. de Sacy, Chresto-
mathie arabic. 3. τόμοι, 1826. εις δον. τόμ. Α'.
σ. 275).

(5) Αὐτόθι.

(6) Διά της λέξεως ζουνάρ έννοοσαι πρό παντός
άλλου των χριστιανών Ιερώνζώνων.

(7) Τ'αρχαιότερα χυμιά συγγράμματα των Άρά-
βων εστι τά του Τζαμπήρ, έν οίς πρώτον άναφέρεται ή
λέξις chimia.

(8) Ηλουτάρχοο περί Ίσιδος.

και ότι τήν Ίεράν Τέγγνην (1), οὕτως οί Άρα-
βες πρώτοι εκάλεσαν.

Οὗδεις συγγράφου πρό του Ε'. αιώνας ποιεί-
ται μείαν της λέξεως ΑΛΧΥΜΙΑ, ήτις άπαν-
τάται τό πρώτον έν τινι άστρολογική πραγμα-
τείη του κατά τόν Ε'. αιώνα γράφοντος Ίου-
λίου Φιρμίκου του Ματήρνου (2). Άλλά πόθεν
άρχ γε ό Φίρμικος ήρσθη τήν λέξιν ταύτην;
Τούτο νομιζόμεν δύνάται να εξηγηθῆ οὕτως:

Ο Φίρμικος συνέγραψε τήν άστρολογικήν
αὐτου πραγματείαν μεγάλως ώφεληθείς εκ των
μετά Χαλδαίων και Περσών σχέσεων αὐτου, ώς
συνιεται εκ των χαλδαϊκων και ζενδικων λέ-
ξεων, ών τό σύγγραμμα αὐτου βράθει. Πιθανώς
οί άλχυμισται των Χαλδαίων είχαν κατά τήν
έποχην του Φιρμίκου, ή και πριν, παραδεχθει
τήν άρτισύστατον και υσογενή λέξιν χυμία, ή
έχρωντο πρός έκφρασιν της Τέγγνης του Θώθ'
έρωτήσαντος δε του Φιρμίκου τους έν εκείναις
ταίς χώραις άλχυμιστάς ποιή ή επιστήμη αυτών,
άπειρήθησαν αὐτό Η ΧΥΜΙΑ (χαλ-χυμία ή
χαλ-χυμιά). Ο Φίρμικος άγνων τήν χαλδαϊκήν
γλώσσαν, και μη έννοων κατά συνέπειαν τήν
σημασίαν του χαλδαϊκου ήρθρου χάλ. εθεώρησεν
ώς μίαν και τήν αὐτήν λέξιν τό τε ήρθρον και
τό όνομα, και ώς έρον, δι' ου δῆθεν έν Άσίη ω-
ριζον τήν του Τρισεμπίστου Έρμου τέγγνην.

Άλλ' ό Φίρμικος μόνον τήν λέξιν χυμία δεν
έσάγχεσεν μετά του ήρθρου χάλ' πολλάς άλλας
έλληνικάς τε και λατινικάς λέξεις μετά χαλ-
δαϊκων ή ζενδικων ήρθρων και λέξεων συγγεί,
και οὕτως, ου μόνον διδει ύπονοιαις περί της
γνησιότητος της λέξεως αλ-χυμία, άλλ' έτι και
πειθει ήμας περί της των βηβεισων γλωσσών
άγνοίας αὐτου.

Τήν λέξιν οὖν αλ-χυμία οί μόν μη ειδότες
της ανατολικας γλώσσας παρεδέχθησαν ώς γνη-
σίαν, και εξήπλωσαν, μηδενός τήν πηγήν αυτης
έξετάσαντος: οί δ' Άραβες εδιδάχθησαν οὖν τη
ψευδεπιστήμη και τόν παραδοξογενή αυτης ό-
ρον, και εξήπλωσαν αὐτόν μετέπειτα ώς λογι-
κώτατον, καθό σημειόντα ότι α ή Έρμητικῆ
Τέγγνη εστι Η ΧΥΜΙΑ, ήτιο ή κατ' εξοχήν Χυ-
μιά (3).

Οὕτω λοιπών ή λέξις αλ-χυμία, ή εκ του βη-
θέντος πιθανού σφάλματος Ίουλίου Φιρμίκου
του Ματήρνου γεννηθείσα, ουκ εστι χαλδαϊκός

(1) Δηλ. τήν έρμητικην.

(2) Julii Firmici Materni, Math. Βιβλ. Γ'. κεφ. έ.

(3) P. L. Jacob Curiosités des sciences occultes.
Paris. 1862. εις 42ον σ. 4.

ἄρος τῆς Ἑρμητικῆς Τέχνης, ἥκιστα δὲ ἀραβικός, ἀλλ' ἑλληνογαλδικῆ λέξις ἀνούπαρκτος ἐν τῷ γαλδικῷ λεξικῷ, καὶ ἐκ παρενοήσεως ἢ ἀπροσεξίας γεννηθεῖσα, ἥτις, ἐν παρῶν λέγομεν, δέον ἵνα λαμβάνῃ ἀντιφιλῆς διασεῖν, καθότι ἡ πρώτη αὐτῆς συλλαβή, εἰ καὶ ὑπὸ τοῦ Φιρμίκου πρόσθετος, ἐστὶ τὸ γαλδικὸν ἄρρον γὰρ, οὐχὶ δὲ τὸ κοινὸς νομιζόμενον ἀραβικὸν ἄλ, διὰ τοῦ λόγου, οὗς ἦδη ἐξεθέμεθα.

Ἄλλ' αἱ λέξεις χυμία καὶ ἀλχυμία ἐν τῇ παρρωγῇ μόνον αὐτῶν δὲν παρουσιάζουσι τὰς μόνας δυσκολίας· ἕτερόν τι ὁμοίως σπουδαῖον μένει σκοτεινόν, τὸ ζήτημα δηλαδὴ τῆς συγγύσεως τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης μετὰ τῆς ψευδαισθητικῆς παρὰ τοῖς μωαμεθανικοῖς λαοῖς.

Οἱ πλείστοι τῶν συγγραφέων τῶν Ἀράβων, καὶ γενικῶς τῆς Ἀνατολῆς, ὀρίζουσι τὴν Χυμίαν καὶ Ἀλχυμίαν διὰ μόνης τῆς λέξεως كيمياء (Κιμιά).

Τοῦτο ἤθελε τις εἶπερ προήρξετο ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Ἀλχυμία ἦν ἡ Χυμία τοῦ μέσου αἰῶνος· ἐκ τοῦ ὅτι οἱ ἄλχυμιστὰι δὲν ἐγνώριζον, ἢ δὲν ἀνεγνώριζον ἄλλην χυμίαν ἢ τὴν Ἀλχυμίαν, διὸ καὶ Χυμίαν ἀπεκάλουν τὴν Ἑρμητικὴν Τέχνην. Τῆς γνώμης ταύτης ἤμεθα καὶ ἡμεῖς, πρὶν ἢ λάθωμεν γνῶσιν, ὅτι τινὲς τῶν Ἀράβων εἶχον ἦδη ποιήσει διάκρισιν μετὰ τῆς Χυμίας καὶ τῆς Ἀλχυμίας, τὴν μὲν ἀληθῆ

كيمياء ἐπιστήμην τῆς Χυμίας ὀνομάζοντες, τὴν δὲ ψευδῆ, ἀπλῶς كيمياء χυμίαν· εἰς δὲ τῶν συγγραφέων τούτων ἐστὶ καὶ ὁ κατὰ τὰ 730 ἀκμάσας Ἐλ-Σινδῆ (1), ὅστις πρὸς τούτους, ἐπὶ τὸ ἐπιστημονικώτερον βραδίζων, καλεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τὴν Χυμίαν διὰ δύο συνάμα λέξεων كيمياء (Κιμιά-ου-Σιμιά). Εἰς τοῦτο δὲ οὐκ ἐστὶ μόνος, καθότι πολλοὶ τῶν Ἀράβων χυμικῶν ὀνόμασαν τὴν Χυμίαν διὰ τῶν δύο τούτων λέξεων (2) διακρούοντες τὴν Χυμίαν εἰς βοτανικὴν καὶ μεταλλικὴν· καὶ τὴν μὲν, βοτανοχυμίαν ὀνομάζουσι كيمياء (κιμιά) ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ χυμῶς παραδεγόμενοι (3), τὴν δὲ, ὀρυκτοχυμίαν كيمياء (σιμιά) ἐκ τοῦ سام سامات (σάμ σαμάτ) παράγοντες, ὑπερ τὰς μεταλλίτιδας φράσεις ἐμ-

φαίνει (1), ὥστε κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τούτους ἡ ἐπιστήμη τῆς Χυμίας καθάρως οὐκ ἐκφράζεται, εἰμὴ διὰ τῶν δύο τούτων λέξεων, ὡς ἐπιστήμη περιστερομένη εἰς σκευακίας ψυτικὰς τε καὶ ὀρυκτὰς. Ἀλλὰ χρέος ἀπαραίτητον ἡμῶν θεωροῦμεν, ἵνα ὑπομνήσωμεν, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ δύο τινὲς ψευδαισθητικαὶ كيمياء

(Κιμιά-ου-Σιμιά) ὡσαύτως καλούμεναι (3), αἵτινες κατὰ τὸ كتاب الاواراح (Κιτάμπ-ουλ-Ἐνδάρ) καὶ τὴν Ἰβν Κασὴμ Ἐλ Κορτομπῆ (ἐκ Κορδούης) οὕτω πως ὀρίζονται· ἡ μὲν كيمياء الاواراح واخراج اطرافها الاثني عشر (Κιμιά τῶν γῆινων Πνευμάτων πρὸς ἐξαγωγήν εὐγενῶν οὐσῶν καὶ χρῆσιν αὐτῶν) ἢ δὲ Σιμιά, ἥτις ἐναυθία, νομίζουσα, οὐχὶ πλέον ἐκ τοῦ سام (σάμ) παράγεται, ἀλλ' ἐκ τοῦ كيمياء (σιμιά) οὐράνως, علم

الارواح العلو به واستبدال قوتها الانتفاع بها Ἐπιστήμη τῶν ἀνωτέρων Πνευμάτων, συνισταμένη εἰς τὴν ἔλξιν τῶν δυνάμεων αὐτῶν καὶ χρῆσιν αὐτῶν (3). Αἱ δύο μυστηριώδεις αὐταὶ ἐπιστήμη εἰσὶν, ὡς φαίνεται, ἐκ τοῦ ἄνωθι ὀρισμοῦ ἢ μὲν كيمياء, ἢ μέλαινα μαγεία (magie noire), ἢ δὲ Σιμιά ἢ λευκὴ μαγεία (magie blanche) τῶν δυτικῶν. Οὕτω δὲ ἡ μὲν «τέχνη τῶν καταχθονίων πνευμάτων» ἢ προστρέγουσα εἰς τοὺς δαίμονας ἐστὶν ἡ μέλαινα μαγεία (4), ἢ δὲ «ἐπιστήμη τῶν ὑπερτέρων πνευμάτων» ἢ προστρέγουσα εἰς τοὺς ἀγγέλους ἐστὶν ἡ λευκὴ μαγεία (5).

Οἱ ἀνατολικοὶ τὴν σήμερον πάντα ταῦτα συγγέουσι, διότι οἱ μὲν ἐξ αὐτῶν τὴν τε Χυμίαν καὶ Ἀλχυμίαν, ὡς οἱ εὐπιστότεροι τῶν ἄλχυμιστῶν δι' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἀποκαλοῦσι كيمياء (6)· οἱ δὲ, λησημονήσαντες

(1) T. X. Bianchi et J. G. Kieffer Diction. Turc-Français. Paris MDCCCL. ἐκδ. β'. ἐν λέξ. سام

(2) d'Herbelot auct. σ. 516. 792. στήλη α.

(3) كيمياء و سيمياء ابن قاسم القرطوبى καὶ d'Herb. auct. σ. 792. στήλ. α.

(4) Ὅρα διὰ magie noire, magie blanche P. L. Jacob auct. σ. 347.

(5) Αὐτόθι. Τὴν σήμερον δὲν διδεται ἡ αὐτὴ σημασία.

(6) Τὴν σήμερον σχεδὸν πάντοτε τὴν ἐπιστήμην μετὰ τῆς ψευδαισθητικῆς συγγέουσι, καθὼς συνεσταύρωτο πάλαι ποτὲ ἡ ἀστρονομία μετὰ τῆς ἀστρολογίας. Ἐτι δὲ καὶ Κιμιά ἐστὶν ἄρος γενικῶς ἑρμπαίων πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ πᾶσαν μαλακίαν ὡς τὸ περίφημον

(1) Ὅρα κατωτέρω ἐν χυμικοῖς· τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ τὰ κατ' αὐτό.

(2) d'Herbelot, Bibliothèque Orientale. Manstrich. MDCCXXVI. φύλλ. σ. 792. στήλ. α.

(3) Αὐτόθι.

τὴν πρώτην σημασίαν τῶν λέξεων *Κιμιά-ου-Σιμιά*, τὴν δευτέραν μόνην διδόνουσιν αὐτάς, ὥστε ὁ ἀκούων τὰς λέξεις ταύτας ἔννοεῖ τὰς ῥηθείσας δύο ψευδοπερσῆμας, ἢ τὴν μίαν ἐξ αὐτῶν τὴν Σιμίαν μετὰ τῆς Κιμιά (ἀλχυμίας), ἢ, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐβέβη, συγγέουσι μετὰ τῆς Χυμίας, μηδὲν ἁπλοῶς ὑπέσταν τὴν ἄνω διάκρισιν τῶν Ἀραβίων συγγραφέων, ἥτοι τὸ ليمی άνευ ἢ μετὰ τοῦ لم.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων· καιρὸς δὲ ἤδη ἵνα ἐκθέσωμεν τὰς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ καὶ ἐξ ὀλίγων συγγραμμάτων κτηθείσας ἡμῶν μικρὰς γνώσεις περὶ τῆς κατὰ τοὺς Ἀραβίας Χυμίας. Ἀρχόμεθα οὖν ἀπὸ τοῦ ἐφευρετοῦ τῆς Χυμίας κατὰ τὰ ἀραβικὰ συγγράμματα.

Μεγάλως διαφρονοῦσιν οἱ Ἀραβες συγγραφεῖς πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦ ἐφευρετοῦ τῆς Χυμίας καὶ Ἀλχυμίας, διότι οἱ μὲν διατείνονται, ὅτι ὑπέβηεν ὁ Ἐνώχ, οἱ δὲ ὁ τῶν Ἀλεξανδρινῶν Ἐρμῆς ὁ Τρισεμέγιστος. Ἀλλὰ καὶ τούτους πολλοὶ συγγέουσι, ὥστε ὁ ἀναγνούς τὰ ἐν ταῖς ἀραβικοῖς συγγράμμασι περὶ αὐτῶν λεγόμενα, καὶ διανοοῦμενος ἵνα ἐξ αὐτῶν ἰδέαν περὶ τοῦ ἐφευρετοῦ σχηματίσῃ, ἀπορεῖ ἐν τέλει, τίς ἐκ τῶν δύο ἐστίν, ὁ Τρισεμέγιστος Ἐρμῆς, ἢ ὁ Ἐνώχ.

Κατὰ τὸ *Κιτάμπ-ουλ-κερανάτ* ἢ *Βιβ.Νορ* τῶν *πλανητικῶν συζυγιῶν*, ὁ πρῶτος, ὅστις κατὰ τὰς ἀνατολικὰς παραδόσεις ἐκλήθη Ἐρμῆς, ἐστὶν ὁ 1000 περίπου ἔτη μετὰ τὸν Ἀδάμ ἀκυάσας, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς δευτέρας ἡλιακῆς γιλιετηρίδος, Ἰδρίς ἢ Ἐνώχ ὁ πατριάρχης, προσφθίτης δὲ κατ' αὐτόν, ὁ ὑπὸ τῶν Χαλδαίων προσεπικληθεὶς Οὐράϊ ἢ Δουβανάϊ (ἕρχων ὑπέρατος), τίτλος ἀπονεμόμενος ὑπ' αὐτῶν τοῖς μεγάλοις ἀνδράσι. Ὁ πρῶτος οὗτος Ἐρμῆς (1) ὀνομάζεται συνήθως ὑπὸ τῶν Ἀραβίων *Χερμῖς οὐλ-Χεραμῖς* ὁ Ἐρμῆς τῶν Ἐρμῶν, ἢ καὶ *Χερμῖς-οὐλ-Ἐκρμῖρ* Ἐρμῆς ὁ Μέγιστος. Ὁ *Τζαθμπερῆ*, ἐν τῷ περὶ لم (βέμλ),

ἥτοι περὶ ἀμμομαντείας (1) συγγράμματι αὐτοῦ, λέγει ὅτι ὀνομάσθη ἐπίσης ὁ Ἐρμῆς οὗτος καὶ *Ἐλιουκαλλῖς* Τριπλοῦς ἢ Τρισεμέγιστος, ἔνεκα τῶν τριῶν αὐτοῦ ὀνομάτων, Ἐρμῶν δηλονότι, Ἰδρίς καὶ Ἐνώχ, καὶ τῶν τριῶν αὐτοῦ προσόντων, ἥτοι βασιλείου, σοφοῦ καὶ προφθίου.

Ὁ δευτέρος Ἐρμῆς, κατὰ τὸ *Κιτάμπ-ουλ-Κερανάτ*, ἀνεφάνη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς τρίτης ἡλιακῆς γιλιετηρίδος, καὶ καλεῖται *Χερμῖς οὐλ-Σαοῆ*, Ἐρμῆς ὁ Δεύτερος, καὶ δευτέρος Οὐράϊ (2) ἢ Δουβανάϊ, ἥτοι διδάσκαλος τοῦ Κόσμου (3) κατὰ τινὰ δὲ πραγματεῖαν ἀποδιδομένην τῷ Τρισεμέγιστῳ καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον Ἐρσάρ-οὐλ-κελίμ οὐλ-Χερμῖς γνωσῆν τοῖς Ἀραβῶν, ἢ λέξις Δουβανάϊ σημαίνει *Μουχελῖς οὐλ Μπεσέρ*. ἥτοι σωτὴρ τῶν ἀνηρόπων. Ὁ δευτέρος οὗτος Ἐρμῆς, κατὰ τὸ *Αἰτάμπ οὐλ-Κερανάτ*, καλεῖται Ἐλ *Μουκαλλῖς οὐλ χιμῆτ*, ἥτοι σοφίς τε καὶ μαθήσις τρισεμέγιστος. Ὁ Ἐμποῦλ-Φαράτζ, ἐν τῷ *Μουχτασάρ-οὐλ Δουβέλ*, συμφωνεῖ μὲν πρὸς ὅσα περὶ τοῦ πρώτου Ἐρμῶν ἐλέγηθησαν ἀνωτέρω, λέγει δὲ περὶ τοῦ δευτέρου, ἥτοι τοῦ Χερμῆς-οὐλ-Σαοῆ, ὅτι ἐστὶν ὁ τρίτος τῶν Ἐρμῶν, οὐχὶ δὲ ὁ δευτέρος, καθότι πρὸ αὐτοῦ ἀνεφάνη ἑτερός τις Ἐρμῆς, βασιλικῶνιος ἢ χαλδαῖος, αἰωνᾶς τινος μετὰ τὸν κατακλυσιμὸν ἀκυάσας. Τούτω οἱ Χαλδαῖοι φιλόσοφοι τὰς πρώτας αὐτῶν γνώσεις ἀπέδιδον, πρὸς δὲ καὶ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Νεμερῶδ θεμελιωθέντος καὶ μετέπειτα καταστραφέντος Ἡρόγου τῆς Βαβέλ.

Ἐκ τῆς βραχείας λοιπὸν περιλήψεως ταύτης κατὰδῆλον γίνεται, ὅτι οἱ Ἀραβες ἐκάλούν Τρισεμέγιστον τὸν τῆς Ἐνώχ καὶ Ἐρμῶν τὸν Δεύτερον, κατὰ τὸ *Κιτάμπ-οὐλ-Κερανάτ*, τρίτον δὲ, κατὰ τὸν Ἐμποῦλ-Φαράτζ.

Ἄλλοι δὲ θεωροῦσιν ὅς πατέρα τῆς Ἀλχυμίας τὸν Προφθῆν Μωσῶν, ἢ καὶ τὸν Κορὲ τῆς Γραφῆς, ὅστις, ἐν παρενθέσει λέγομεν, δὲν παρίσταται πλέον ἐν ταῖς βίβλοις αὐτῶν, καθὼς

ἐκεῖνο جَوْرَدَانِ τῶν ἀγραμμάτων ἐκ τῶν Ὀθωμανῶν, ὅπερ ἐστὶ γενικὸς δι' αὐτοὺς ὄρος ὄλων ἐν γένει τῶν ἀρχαίων μνημείων, ἀπερ μῆ καὶ μόνῃ ἐποχῇ ἀποδίδονται, τῇ τῶν Γενοσησίων. Ἐρώτησον τίνας οἱ καὶ τὰς πυρμιθὰς αὐτὰς κτείναντες: «οἱ Γενοβίσοι» θὰ σὲ ἀπαντήσωσι, وَدَجِي جَوْرَدَانِ وَالْأَدْر

(1) Ἀηπέον ὑπέσταν οἱ Ἀνατολικοὶ, ὡς ὁ Κιέρων, ὅστις ἐπέτα Ἐρμῆας ὑπέλοιγιζε (De nat. Deor. III) παραθέχονται ὡσαύτως πολλοὺς φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο.

(1) Ταῦν, ἔτι ἀπαντῶνται πολλοὶ ἐκδοτοὶ εἰς τὴν γεωμαντεῖαν καὶ λοιποὺς κλάδους τῶν ἀπορφύων Ἐπιστημῶν. Ἐνταῦθα μάλιστα τοῦτο ἐστὶ συνήθεστατον.

(2) Κατὰ τὸν d'Herbelot Οὐράϊ ἐστὶν ὁ τῶν Ἀλγοπέλων Ἦρος (ἐπ. σ. 417): «οἱ δὲ ἢ λέξις Οὐράϊ ἢ Οὐρόϊο παράγεται ἐκ τοῦ Ἦρος, ἢ καὶ τ' Ἐνάπιον, τοῦτο τῶν Max Müller ἔργον ἐστὶ, καθότι οὐκ ἐστὶν εὐχερὲς τῷ τυγόνει τὸ ὄρασι ὅποια ἐκ τῶν δύο γλωσσῶν, τῆς Χαλδαϊκῆς δηλονότι ἢ τῆς Αἰγυπτιακῆς, ἐστὶν ἢ ἀρχαιότερα.

(3) Οὐράϊ ἢ Οὐρόϊο σημαίνει ἀρχων καὶ διδάσκαλος:

ἐν τῇ Γραφῇ, ἥτοι θυσιάζων παρηνόμως, καὶ ὡς ἐκ τούτου τιμωρούμενος, ἀλλ' ὡς πλούσιος ἀρνηθεὶς τὴν ὑπὸ τοῦ Νόμου ὠρισμένην τοῖς πένησι βοήθειαν עֲזָרָה καὶ τὸν Μωϋσῆν ἐπὶ μοιχείᾳ συκοφαντήσας, διὸ καὶ ἡ γῆ κατέπειν αὐτὸν.

Τούτων οἱ μὲν βασιζόμενοι ἐπὶ τοῦ ῥητοῦ ἐκείνου τοῦ Κορανίου, ἐν ᾧ ὁ Καρὸν (ὁ Κορέ) παρίσταται λέγων «Ὁ, τί ἔχω, ὀφείλω αὐτὸ τῇ ἐπιστήμῃ μου, ἥτιστος μόνος ἐγὼ εἰμι κάτοχος (1),» θεωροῦσιν αὐτὸν ὡς τὴν χρυσοποιὸν σκευασίαν ἀνακαλύψαντα.

Οἱ δὲ, ἐπὶ τῶν ἐρμηνευτῶν ἐρειδόμενοι, ἀποδίδουσι τοῦτο τῷ Μωϋσῆ. Διηγούνται δὲ ὅτι, ἰδὼν ποτε ὁ Προφήτης οὗτος τὸν Καρὸν τεθυμμένον ἐντὸς τῆς ἄμμου μέγρι τοῦ τραχήλου ἤρωτησεν αὐτὸν ἵνα τί ἐβούθισθες, ὃ Καρὸν, ἐντὸς τῆς καυστηρᾶς ἄμμου; — Προφῆτα, ἀπεκρίθη ὁ Καρὸν, ἵνα κρύψω τὴν γνώμωσίν μου οὐκ ἔχω τι, ἵνα καλύψω αὐτήν». καὶ ὅτι τότε ὁ Μωϋσῆς, εὐσπλαγχνισθεὶς τὴν πενίαν αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτὸν τὴν Ἀλχημίαν, δι' ἣς ἐπλούτησε τοσοῦτον, ὥστε, ὡς μὲν λέγει τὸ Κορανίον (2), πολλοὶ ῥαυκαλοὶ ἄνθρωποι μόλις ἤθελον δυνθῆναι νὰ φέρωσι τὰς κλίεϊ τῶν θησαυρῶν αὐτοῦ, ὡς δὲ λέγουσιν οἱ Ἑρμηνευταί, τεσσαράκοντα κάμηλοι ἔφερον αὐτάς.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ κατὰ τοὺς Ἀραβας ἐφευρετοῦ τῆς Χυμίας. Πραχθένωμεν δὲ ἡδη τὰς πιθανωτέρας εἰκασίας περὶ τῆς πρὸς τοὺς Ἀραβας διδασκαλίας τῆς ἐπιστήμης ταύτης.

Ἀρὰ γὰρ οἱ Ἀραβες ἐκ τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν παραδόσεων ἔλαβον νόησιν, ἵνα ἐγκρύψωσιν εἰς τὰς χυμικὰς ἢ μάλλον ἀλχημικὰς μελέτας αὐτῶν, καὶ τίνες ἄρα οἱ πρῶτοι αὐτῶν διδάσκαλοι; Τοῦτο ἄγνωστον τῇ ἱστορίᾳ, ἥτις ἔχει γινῶσιν μόνον τῶν ἀρχαιότερων χυμικῶν συγγραμμάτων, ἅπερ οἱ Ἀραβες παρέλαβον ἐκ τῶν Ἰνδῶν, Αἰγυπτίων, Περσῶν καὶ Ἑλλήνων. Ταῦτα δὲ εἰσὶν *Αἱ τῶν Βραχμῶν ῥήσεις* بیان البراهمه τοῦ βιβλίου Τζαμῆστ τοῦ Σοφοῦ کتاب الحکیم جاسب الهمزی βεζύρου τοῦ Ἀρδαίρ (Ἀρταξέρξου) βασιλέως τῆς Περσίας· τὸ τοῦ Τριμεγίστου Ἑρμού *Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλους* کتاب الاسرار الهمزی καὶ τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Ἀγαθοδαίμονος, τοῦ Ἡρακλείτου

καὶ τῶν *Ναβαταίων*, μεταφρασθέντα ὑπὸ τοῦ Ἴβν-Βαχσιγι (1).

Πιθανὸν ὅμως ἕνεκα τῆς γειτνιασεως αὐτῶν, ἔτι δὲ καὶ συγγενεσεως ἐν τισι τῆς Ἀραβίας χώραις, οἱ Χαλδαῖοι καὶ Ἑβραῖοι πρῶτοι νὰ ἐδίδασαν τοὺς Ἀραβας τὰ τῆς Ἀλχημίας, ἢ καὶ οὗτοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐδιδάχθησαν, ὡς δύναται τις εἰκάσαι ἐκ τοῦ ἄνωθι ῥηθέντος χωρίου Ἰουλίου Φιρμίκου τοῦ Ματῆρνου, ἐξ οὗ φαίνεται, ὅτι οἱ χαλδαῖκοι λαοὶ εἶχον παραδεχθῆ τὴν ἑλληνικὴν λέξιν *Χυμία*, ἢ πιθανῶς παρελάθον παρὰ τῶν Ἑλλήνων μετὰ τῆς ἐπιστήμης. Ὁ νεοστὶ διδαχθεὶς ἐπιστήμην τινὰ ἢ τέχνην δὲν ἔχει τὸν καιρὸν ἵνα μεταφράσῃ τὸ ὄνομα αὐτῆς εἰς τὴν μητρῶαν αὐτοῦ γλῶσσαν, διακτρεῖ δὲ τοῦτο ἐπὶ τινα καιρὸν ἢ καὶ πάντοτε. Ἐδιδάχθημεν τὴν Ἀλγεβραν الجبر ἀπὸ

τοὺς Ἀραβας (2), καὶ τὸ ὄνομα τοῦ σπουδαίου τούτου κλάδου τῶν Μαθηματικῶν ἀραβικὸν μένει εἰσέτι· οἱ Ἀραβες ἀπεκάλυψαν τοῖς Εὐρωπαίοις Σύνταξιν τὴν Μεγίστην τοῦ Πτολεμαίου, διὸ καὶ *Almageste* ἀποκαλεῖται· οἱ Τοῦρκοι ἐσπούδασαν τὴν Ἰατρικὴν ἐν γαλλικοῖς συγγραμμάσι, διὸ καὶ τοὺς τεχνικοὺς ἔρους γαλλικοὺς διετήρησαν, ἂν καὶ ὑπάρχωσιν οἱ πλείστοι αὐτῶν ἐν τῷ *Continens* ἢ *حاوی* τοῦ Μο-

χαμμέτ μπίνι Ζακεριὰ Ἑρ-Ραζῆ, ἐν τῷ کتاب τοῦ Ἀλῆ μπίνι Ἀμπμπάς, ἐν τῷ *Κανόνι* Ἰατρικῆς قانون فی الطب τοῦ Ἑμποῦ Ἀλῆ Χουσεῖν μπίνι Ἀμπδουλλάχ Ἰμπν Σινὰ κτλ. κτλ.

Μετὰ δὲ ταῦτα νομίζομεν, ὅτι εἰσῆγαγεν αὐτοὺς εἰς τὰς διόδους καὶ τὰ μυστήρια τῆς Ἑπιστήμης ἢ ἐν Ἐδέσῃ ἱατρικῆ τῶν Νεστοριανῶν σχολῆ, ἢ μετέπειτα εἰς Τζοντισαπούρ τῆς Χουζιστανῆς μετενεθίσα, ἐν ἣ ἴσως ἐσπούδασε καὶ ὁ Ἑμποῦ-Μουσαῖ-Τζαχίρ μπίνι Χεγμάν-Ἑλ-Σοφῆ, ὁ τῶν Δυτικῶν *Geber*.

Ἐκτὸς τούτου συντέλεσε καὶ τὸ ἐμπόριον αὐτῶν καὶ ἡ ναυτιλία εἰς τὰ περάλια τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, κατὰ τὸ μάλλον δὲ αἱ μετὰ τῶν Σινῶν σχέσεις αὐτῶν, ἐὰν πιστεῦσωμεν, ὅτι οἱ Σινῆ ἔσχον ἄριστοι Ἀλχημιστάς, καὶ ὅτι ἐν Σινικῇ ἤρουνάτο ἢ σκευασία τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου

(1) Hammer ἐν *Encyclop. der Wissenschaften* τοῦ Ersch καὶ Gruber. Lips. 1819. εἰς 4ον.

(2) Οἱ Εὐρωπαῖοι οὐκ ἐδιδάχθησαν αὐτὴν ἐκ τῶν τοῦ Δοσφάντου, ὅστις τῶν Ἀράβων διδάσκαλος ἔστιν.

(1) Κορανίον. Σουρῆ κή. ἀγέτ. 78

(2) Αὐτόθι. Σουρῆ κή. ἀγέτ. 76

ἦδη 25 αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ (1). Ἄλλ' ἂν καὶ ἐδιδάχθησαν οἱ Ἀραβεῖς τὴν Ἀλχημίαν ἐκ τῶν Χαλδαίων, Ἑλλήνων, Περσῶν, Ἰνδῶν καὶ Σινῶν, οὐχ ἥττον κάλλιον ἐκαλλιέργησαν, καὶ ἐμαγάλυναν τὴν ἐπιστήμην, καὶ βελημδῶν ἐκ τῆς ἐπιπέδησιν καὶ σταθερᾶς ἀναδιόφησης τοῦ λίθου τῶν φιλοσόφων, ἐγεννήθη ἡ βίασις τῶν ἐπιστημῶν, τῶν τεχνῶν, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, ἐγεννήθη ἡ Χημεία.

B'.

Αἱ σημεριναὶ γνώσεις τῆς Χημείας δὲν ἐνηθρύνουν ἡμᾶς, ὅπως ἀσχοληθῶμεν καὶ μακρηγορούμεν περὶ Ἀλχημίας καὶ ἀλχημιστῶν ἄλλ' ἐπειδὴ ἐκ τῆς ἀλχημίας ταύτης καὶ τῶν ἐργασίων τῶν ἀλχημιστῶν ἐξῆλθεν ἡ ἀληθὴς καὶ φαινίτις Χημεία ἐπιστήμη, διὰ τοῦτο ἐνομισμεν καλὸν, ἵνα ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ πραγματευθῶμεν τὰ περὶ ἀλχημίας παρὰ τοῖς Ἀραβῶν, ἐκθέτοντες ὅσον οἶόν τε ἐν συνόψει τὰ περὶ τὰς διαίρεσεις τῶν Ἀράβων ἀλχημιστῶν, τὰ περὶ τὰ ἐθῆ, τὰς ιδέας καὶ τὰς δοξασίας αὐτῶν, καὶ τὰς τῶν Ἑρμητικῶν φιλοσόφων θεωρίας περὶ τῶν στοιχείων τῆς ὕλης καὶ τῶν συστατικῶν τῶν μετάλλων μετέπειτα δὲ θέλομεν εἰσελθεῖν εἰς τοὺς χημικοὺς τῶν Ἀράβων καὶ τὰς κυριώτερας αὐτῶν ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις.

Καὶ τοὶ ἡ Ἑρμητικὴ Τέχνη ὡς καὶ ἡ τῆς μαγείας ἐξάσκησις ῥητῶς ὑπὸ τοῦ Κορναίου ἀπαγορεύονται, οὐχ ἥττον οἱ Ἀραβεῖς μετὰ πολλῆς τῆς ζήσεως ἠσπάσθησαν τὰς τῆς Ἱερᾶς Τέχνης δοξασίας.

Οἱ Ἀλχημιστὰι κατ' ἀρχὰς μὲν ἤρριξαν ἐρευνητῶντες μόνον τὴν τῶν μετάλλων μεταστοιχείωσιν, συνδεδόντες αὐτῇ τὰς παραδόξους καὶ θεοσοφικὰς ιδέας, ἧς μετέπειτα πολλαπλασιασάντες συνήνωσαν κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα τῆ

θεωρίᾳ τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου, ὅστις ἀναφέρεται καθ' ἁρῶς τὸ πρῶτον περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, οὐχὶ δὲ τοῦ ΙΒ'. ὡς νομίζει ὁ Louis Figuier ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ L'Alchimie et les Alchimistes (1). Πρῶτοι οἱ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἀμάρσαντες Ἀλχημιστὰι Χαλιδ (2) καὶ Ἀρτέριος (3) περιγράφουσι τὸν φιλοσοφικὸν λίθον. Πρὸ αὐτῶν οἱ Ἕλληνας καὶ Ἀραβεῖς συγγραφεῖς περιερίζοντο ἀναφέροντες μόνον θεωρητικῶς τὴν μεταστοιχείωσιν τῶν μετάλλων, οὐδὲν ὑποδεικνύοντες εἰδικὴν τινα δύναμιν, δι' ἧς πραγματοποιηθήσεται τὸ φαινόμενον. Ἄλλὰ καὶ εἰς ἄλλο τι ὁ Louis Figuier ἀπατάται, λέγων ὅτι ἡ ἰδιότης τοῦ θεωρητικῶν τὰς ἀσθενείας καὶ παρατείνειν τὴν ζωὴν ἀπεδόθη τῷ φιλοσοφικῷ λίθῳ μόνον κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα (4), ἐν ᾧ δύο αἰῶνας πρότερον ὁ Ἀρτέριος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ, κατὰ τὴν λατινικὴν αὐτοῦ μετάφρασιν, Artephii antiquissimi philosophi De arte occulta atque lapide philosophorum liber secretus (5), λέγει « λήξας τὸ χυλοσὸν τῆς ἡλικίας μου ἔτος διὰ τῆς θείας χάριτος καὶ τῆς χρήσεως τοῦ θυμακτοῦ μου ποτοῦ κτλ. ».

Τότε δὲ οἱ Ἀραβεῖς ἀλχημιστὰι διηρέθησαν εἰς δύο σχολὰς, ὧν ἡ μὲν πρώτη ἐπεζήτει τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου, ἡ δὲ δευτέρα μόνον τὴν εἰς χρυσὸν μετατροπὴν τῶν μετάλλων.

Κατὰ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς πρώτης σχολῆς διὰ τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου κατορθοῦτο τὸ πᾶν καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ χρυσοποιεῖα, ὥστε κάλλιον, ἔλεγον, ν' ἀνακαλύψῃ τις διὰ μιᾶς τὸν φιλοσοφικὸν λίθον, ὅστις καὶ χρυσὸν δίδει καὶ ζωὴν καὶ νεότητα, ἢ μόνον τὴν τοῦ χρυσοῦ σκευασίαν, ἧτις κατὰ ἀποκαθίσταται, ἂμω ὅταν ὁ εὐρῶν αὐτὴν προσεγγίσῃ εἰς τὰς πύλας τοῦ ἄδου.

Ὁ φιλοσοφικὸς λίθος, ὡς διασχυρίζοντο, ἐν ἀμέσῳ συναφεία πρὸς τὰ ἀναλελυμένα μέταλ-

(1) I. Ἀλεξανδριδίου αὐτόθεο σ. 31.—Ἡ ἰδέα τῆς μεταστοιχείωσιν τῶν μετάλλων ἐστὶν ἀρχαιοτάτη παρὰ Σιναι. Ἐν τινι βιβλίῳ καλουμένῳ Τσαῦ-ου-σι γράσσεται διὰ ἀρχαῖος τις σοφὸς μετέβαλε χρώματα καὶ βίαις εἰς χρυσὸν ἀπανθοαίωσα· αὐτὰς ἐν δοχείῳ ἔγοντι ἀρχῆμα κεφαλῆς πιπνοῦ. Ἐν τοῖς χημικοῖς τοῦ Σάγγι ἀναφέρεται, δι' οὗ Γιάγγ-Κιάι, ἐπὶ τῇ δοξασίᾳ ἐρεῖδόμενος, ὅτι δυνατὴ ἐστὶν ἡ μεταστοιχείωσις τῶν κεράμων καὶ λίθων εἰς χρυσὸν, ἐγκατέλιπε τὰς ἐργασίας· αὐτοῦ ἵνα ἐπιδοθῇ ἀνώτερον· εἰ τὸ Μίγα· Ἐργον, (Mémoires concernant l'histoire, les sciences, les arts, etc. des Chinois, par les missionnaires de Pékin. Paris. 1777. τόμος 12. εἰς 4ον. τόμ. Β'. σ. 493).

(1) Louis Figuier L'Alchimie et les Alchimistes. Paris. 1860. εἰς 12ον ἐκδ. γ'. σ. 13.

(2) Liber trium verborum Calid regis acutissimi, Theatrum chemicum. τόμ. 5'. καὶ ἐν τῇ Biblioth. Mangeti. τόμ. Β'.

(3) Artephii antiquissimi philosophi. De arte occulta, atque lapide philosophorum liber secretus. Parisii. 1612. εἰς 4ον.

(4) L. Figuier αὐτόθεο. σ. 17.

(5) Ἐνδ' ἄνω.

λα, μεταβάλλει αὐτὰ εἰς χρυσόν (1), ἔτι δὲ καὶ πᾶν ὅ,τι ἂν προσεγγίσῃ ὡς ποτὸν χρυσιμύει εἰς παράτασιν τῆς ζωῆς καὶ ἀνεκνήσων τοῦ ἀνθρώπου ἔστι δὲ πρὸς τούτους τοῦ παντὸς πομπικὸς, χαρᾶς καὶ θυμηδικὰ χορηγητικός κτλ. κατὰ τὰς φίλας φράσεις τοῦ Διοσκορίδου. Ὁ Βοερχάβιος φρονεῖ, ὅτι ἡ ἰδέα τῶν ἰδιοτήτων τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου, τοῦ παρταίνον τὴν ζωὴν καὶ θεραπεύει τὰς ἀσθενείας, ἐγένετο ἀσφαρὴ παρὰ τοῖς ἀλχημισταῖς, ἐπειδὴ ἠρμήνευσαν καὶ παρεδέχθησαν κατὰ γράμμα τὰς μεταφορικὰς τῶν πρὸ αὐτῶν συγγραφέων ἐκφράσεις. Ὁ Τζαμπίρ λ. χ. λέγων «δὸς μοι τοὺς ἐξ λεπρούς, ἵνα κη-ἀρίσω αὐτούς» ἐνοεῖ, «δὸς μοι τὰ ἐξ ποταπὰ μέταλλα, ἵνα μεταποιήσω αὐτὰ εἰς χρυσόν» (2).

Ἐν τούτοις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἀλχημιστὰς τῆς πρώτης σχολῆς, καίτοι συνδέοντες τῇ θεωρίᾳ τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου ἰδέας τινὰς τῶν Νεοπλατωνικῶν τῆς Ἀλεξανδρινῆς σχολῆς καὶ καθόλου τῶν Ἑβραίων δεισιδαιμονίας, ἠδυνήθησαν παλὸν μᾶλλον τῶν Αὐτικῶν, ἵνα ἐμμεύωσιν ἐν τῇ μελέτῃ τῶν πραγμάτων, καὶ ἀπαλλοτριώσωσι τὰ ἔργα αὐτῶν ἀπὸ πάσης συναφείας μετ' ἀκαταλήπτων μεταφυσικῶν θεωριῶν καὶ θρησκευτικῶν ἄρχων. Τοῦθ' ὕπερ ἐξάγεται ἐκ τῆς μικρᾶς μνείας, ἣν ποιῶσι τῆς θείας φύσεως τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου, καθ' ἣν ἰδέαν οὗτος ἐνυπάρχει εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ τῆς θρησκείας μυστήρια.

Κατ' ἀντιπαράθεσιν οἱ τῆς Δύσεως ἀλχημιστὰς ἐτόλμησαν, ἵνα ἀφομοιώσωσι τὴν γένεσιν τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου πρὸς τὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου (3). Ἐν τῷ μεγάλῳ αὐτῶν ἀλχημικῷ φανατισμῷ καὶ τῇ πάντοτε συνδεσμένη αὐτῷ παραδοξολογίᾳ, ἔλεγον, ὅτι ὁ Θεὸς ὑπόσχεται τὸν φιλοσοφικὸν λίθον τοῖς ἐναρτέοις χριστιανοῖς, ἐρεϊδόμενοι ἐπὶ τινος ἐδαφίου τῆς Ἀποκαλύψεως, καθ' ἧς ὁ Θεὸς δώσει τῷ νικητῇ λίθον λευκόν (4), καὶ τόσας ἄλλας παραλόγους παρομοιώσεις, ὧν τὴν ὑπόθεσητικὴν ἔνοιαν ἐδικαιοῦσιν διὰ διαφόρων ἐδαφίων τῶν Γραφῶν,

ὅτινα, ὡς γνωστὸν, περιέχουσιν ἀνεξάντλητον ἀφθονίαν πρὸς ἐξηγήσεις καὶ ἐρμηνείας παντοδαπὰς.

Οἱ Ἀραβὲς ὁμοίως, εἴτε ἐνεκα τοῦ φανατισμοῦ, ἢ ἐμπνεῖσι νέα θρησκεία, εἴτε ἐκ τῆς φυσικῆς ἀπερχείας αὐτῶν πρὸς τοιαύτας ἀσθεῖς παρομοιώσεις, ποτὲ σχεδὸν τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ μυστήρια τῆς θρησκείας πρὸς τὰ τῆς ψευδοπιστήτης ταύτης δὲν ἀφομοίωσιν. Ὀλίγιστοι ὑπάρχουσιν οἱ τοιοῦτους τοῦτο, ὧν εἷς, ὁ Ἀραβὺ ἀλχημιστῆς Ζαχισρὸδδίν-Ἰμπν-Γιωνὸς-Ἐλ-Νετζδδῆ, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ كتاب الاسرار الكونية للاخبار الهرمسية تأليف الفقيه الفارزاهي الدين ابن يونس الجدي τὴν ἐπομένῃ ἀλληγορίᾳ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς συνδέει τῷ λίθῳ τῶν φιλοσόφων, ποιητικῇ μᾶλλον ἢ θεοσοφικῇ ἀδείᾳ χρῶμενος. « Πλῆθον δὲ εἰς Μερβᾶ, καὶ οὐκ ἠδύναντο πιεῖν ἐκ Μερβᾶς' πικρὸν γὰρ ἦν' διὰ τοῦτο ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Πικρία. Καὶ διεγόγγυζεν ὁ λαὸς ἐπὶ Μωῦσῃ λέγοντες, τί πιόμεθα; ἐδόθη δὲ Μωῦσῃς πρὸς Κύριον, καὶ ἔδειξεν αὐτῷ Κύριος ξύλον, καὶ ἐνέβαλεν αὐτὸ εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἐγγλυκάνθη τὸ ὕδωρ (1). »

Τὸ χωρίον τοῦτο τῆς Ἐξόδου διερμηνεύει ὁ Ἀραβὺ Ἀλχημιστῆς ὡς ἐξῆς. « Τὸ الواح (ἐλ-βᾶχ) (2), ὅπερ ὁ Θεὸς ἔδωκε τοῖς ἀνθρώποις (3) εἶναι ἡ εὐτυχὴς ἀνακάλυψις (كشف المبارك), ἣτοι ὁ φιλοσοφικὸς λίθος (4). Δι' αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος τὰ πάντα ποιεῖ. Ἐάν καὶ τὴν χελιδόνα αὐτὴν ἐν τῇ πτήσει αὐτῆς διὰ μόνου ἐνὸς κόκκου τῆς σκευασίας ταύτης ἐπιτύχῃ, βίπτει αὐτὴν χυμὰ εἰς χρυσὸν μεταβεβλημένην (5). Ἀλλ' ἔ-

(1) Ἐξόδου ΙΕ'. 23.

(2) Οὕτω καλοῦσι τὸ περὶ οὗ λέγει ὁ Μωῦσῃς ξύλον. Ὅρα d'Herbelot αὐτ. σ. 97. στήλ. 6'.

(3) Οἱ Μουσοῦλμάνοι διατείνονται, ὅτι ὁ Μωῦσῃς ἔλαβε τὸ ξύλον οὗτῳ ἁμῶσι ἀπὸ τῶν Θεῶν, ἀλλ' ὅτι προήργετο τοῦτο κατὰ διαδοχὴν ἐκ τῶν Πατριαρχῶν ἀπὸ Νῶε. διατηρήσαντος τοῦτο ἐν τῇ Κιβωτῷ. (ὅρα αὐτόθι).

(4) Εὐγενεστέρων εὐρυσκομεν τὴν ἐξηγήσιν ταύτην τῆς ἀσθεῖς ἐκείνης ἐρμηνείας (ὅρα Hoefler αὐτ. τόμ. Α'. σ. 39) τοῦ περὶ τοῦ χρυσοῦ μόνου πρᾶγματουμένου χωρίου τῆς Ἐξόδου (ΑΒ'. 20).

(5) Τοῦτο ὑπερθυμίζει ἡμῖν τὸ σομβεδικὸς τοῦ ἀλχημιστοῦ ἐκείνου, ὅστις καταδικώμενος ἐποίησάτο χρῆσιν τῆς θαυματουργοῦς κόνεως αὐτοῦ, δι' ἣς μετέβαλεν εἰς χρυσὸν τοὺς πλησίοναυτας αὐτῷ. (P. L. Jacob. αὐτ. σ. 403).

(1) Ὁ φ. λίθος μὴ κτησάμενος τὸν ἀνώτατον τῆς τελειότητος αὐτοῦ βαθμὸν, μήτε τὸν τελευταῖον τῆς καθάρτητος αὐτοῦ ὄρον, μεταβάλλει τὰ μέταλλα μόνον εἰς ἄργυρον, καλούμενος τότε μικρὸς φ. λίθος. Μικρὰν δὲ οἱ ἀλχημιστὰς μνείαν ποιοῦσι τούτου, διότι δὲν εὐηρεστοῦντο εἰς ἡμιτελῆ ἔργα.

(2) L. Figuier αὐτόθι. σ. 47.

(3) P. L. Jacob. αὐτ. σ. 46. καὶ τὴν περιεργότερον. L. Figuier αὐτ. σ. 23.

(4) L. Figuier αὐτ. σ. 22.

χει ἐπιδρασκιν καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν τοῦ αὐτῶν. Ἐὰν ἐπὶ βόθρῳ σπειρῇ τις ὀλίγην ἐξ αὐτῆς κόνιν, ἀειβαλὴ ταῦτα ἀποκαθίστανιν, ὡς τὰ βόθρα τοῦ παραδείσου.

« Ὁ ἔχων αὐτήν, ἐξακολουθεῖ ὁ Ἰμπε-Γιουνοῦς· Ἐλ-Νεζζῆδῃ, παρακτείνει τὴν ἑαυτοῦ ζῶην κατὰ βούλησιν, καὶ βλέπει τοὺς αἰῶνας διερχομένουσιν καὶ νέφρῃ διατρεφεί τὴν ἑαυτοῦ νεότητα ἀνθρώπων καὶ θροσέσσταν, καὶ τὸ πᾶν, τέλος, κατορθοῖ, ἀρκεῖ μόνον νὰ βοηθῆ τοὺς πένητας, διότι ἄλλως τὸ θρνεον τῆς δυναστείας ἀρπάζει αὐτόν, ὡς τὸν Κερσούν, διὰ τῶν γαμψῶν ἐνύχων αὐτοῦ (1) ».

Ἢ δὲ δευτέρα σχολὴ τῶν Ἀράβων ἀλχυμιστῶν, ἤμιστα παραδεχομένη τὰ παράδοξα τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου κατορθώματα, ἦν ἡ τῶν esprits forts, οὕτως εἰπῶν, τῆς εποχῆς· διότι ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν διὰ μόνης τῆς ἀληθοῦς γνῆσις μετατροπῆν τῶν μετάλλων, καίτοι ἐπηρεαζομένη ἐν μέρει καὶ αὐτὴ ὑπὸ τῶν τῆς εποχῆς ἐκείνης ἰδεῶν, ὡς λ. χ. τῆς ἐν νασίς συναθροίσεως, τῆς συμβολικῆς γραφῆς κτλ. ὡς θέλομαν ἰδεῖ προΐοντες. Διότι, εἰ καὶ φυσικώτερον τῆς πρώτης βραδύσεσας, οὐχ ἤττον δὲν ἠδυνήθη ὀλοτελοῦς ν' ἀπαλλοτριωθῆ ἀπὸ τῶν μυστικῶν καὶ ἀποκρύφων δοξασιῶν τῆς Ἱερᾶς τῶν Αἰγυπτῶν Τέχνης καὶ λοιπῶν παραδόξων ἀρχῶν. Ἄλλ' ὀλίγοστοὶ τινες ἦσαν τῆς σχολῆς ταύτης, καθότι οἱ Ἀνατολικοὶ, καὶ μάλα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, δὲν ἠλλάζον τὰ λαμπρὰ τῆς Παγκοσμίου (2) ὄνειροπολήματα μετὰ τῶν κῆπως λογικωτέρων λόγων τῶν Ἀλχυμιστῶν τῆς δευτέρης σχολῆς.

Οὗτοι παρεδέχοντο τὴν μετατροπῆν τῶν μετάλλων ἐρεϊδόμενοι ἐπὶ δῆθεν ἐπιστημονικῶν λόγων. Ὁ κασιότερος, ἔλεγον, ἔστιν ἄργυρος λεπρός, ὁ ὑδραργυρος ἄργυρος παραλυτικός, ὁ μόλυβδος χρυσὸς λεπρὸς καὶ κεκαυμένος, καὶ ὁ χαλκὸς ὠμός. Ὁ δὲ ἀλχυμιστής, ὡς ἄλλος ἱερός, ἱερεῖται τὰ πάθη ταῦτα δι' ἐναντίων ἡ ὁμοειδῶν φαρμάκων (3), καὶ ὡς ἤθελεν εἶπει τις σήμερον διὰ τοῦ ἀλλοπαθητικοῦ, ἢ διὰ τοῦ ὁμοιοπαθητικοῦ συστήματος.

Τὴν περὶ τῆς ἀσθενείας τῶν μετάλλων γνώμην παρεδέχοντο καὶ τινες τῶν Εὐρωπαϊκῶν. Ἀ-

νακινώσομεν εἰς τὰ ἅπαντα τοῦ περιφήμου Ἀλβέρτου τοῦ Μεγάλου (Albert le Grand) τὰ ἐξῆς· « Τὰ μετάλλὰ εἰσι παρεμπερῆ κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτῶν, μὴ διαστελλόμενα ἀπ' ἀλλήλων, εἰμὴ ἐκ τοῦ σχήματος. Ἀλλὰ τὸ σχῆμα ἐξαρτάται ἀπὸ τινῶν τυχαίων αἰτιῶν, ὧν ὁ ἀλχυμιστής δέον ἵνα, κατὰ τὸ ἐνόν, ἐπιζητήσῃ τὴν ἀνακαλυψὴν καὶ ἀπομάκρυνσιν. Τυχαίαι αἰτίαι λέγονται αἱ παρεμπερῶσαι τὸν τυκτικὸν συνδυασμὸν τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ὑδραργύρου· διότι, ὡς γνωστόν, πᾶν μέταλλον συνίσταται ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ὑδραργύρου. Ἐκ μήτρας ἀσθενοῦς γεννᾶται βρέφος ἀσθενὲς καὶ λεπρὸν, καὶ τοι τοῦ σπέρμα ἦν γόνιμον καὶ ὑγιές. . . Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰ μετάλλα, ἦτινα ὡς ἐν μήτρᾳ γεννῶνται εἰς τὰ σπλάγγνα τῆς γῆς. Αἰτίων τι οἰονδήποτε ἡ ἐπιτόπιος ἀσθενεία μετάλλων ἀτελεῖ παράγους (1). »

Περὶ τῆς γενέσεως τῶν μεταλλικῶν οὐσιῶν οἱ ἀλχυμιστῆς παρεδέχοντο τὴν ἐξῆς ἰδέαν·

Ὁ σχηματισμὸς τῶν συνήθων μετάλλων, οἷα ὁ μόλυβδος, ὁ χαλκός, ὁ κασιότερος, ἐθεωρεῖτο ὡς ἐκ τυχαίας τινὸς συμπτώσεως προερχόμενος. Ἢ φύσις καταγινόμενα ἵνα δῶ τοῖς ἐργοῖς αὐτῆς τὸν τελευταῖον τῆς τελειότητος τύπον τείνει, ἔλεγον, ἀεὶποτε ἵνα παραγάγῃ χρυσόν, ἢ δὲ γενέσις τῶν ἐπιλοιπῶν μετάλλων οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ τὸ ἀποτέλεσμα τυχαίας τινὸς ἀνωμαλίας συμβαινούσης κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ χρυσοῦ (2). Κατὰ συνέπειαν οἱ ἀλχυμιστῆς, ἐν τῇ ὑπερβολῇ τῆς χρυσομανίας αὐτῶν ἐφρόνον, ὅτι ἡ ἐντέλεια τῆς ὕλης ἐστὶν ὁ χρυσός.

Ἢ δὲ βράσις τῆς χρυσοποιίας ἦν κατ' αὐτοὺς ἡ ἀποχώρισις τῶν συστατικῶν τῶν μετάλλων, ἅπερ ἐθεώρουν ἐκ θεοῦ, ὑδραργύρου καὶ ἀρσενικοῦ (3) συσχεόμενα, καὶ τὴν ἐν τῇ συνθέσει αὐτῶν ἀναλογίαν ἰδιόχρυσον δι' ἐν ἕκαστον αὐτῶν· « Ὁ δυνάθει, ἔλεγον, ν' ἀποχωρῆσιν αὐτὰ ἀποκατὰ τὴν δύναμιν τοῦ μεταποιεῖν τὰ μετάλλα εἰς Ἡ.Ι.Ι.οῦ ἢ εἰς Δ.ε.Ι.η.η.η.ν, ἤτοι εἰς χρυσόν ἢ εἰς ἄργυρον, καὶ γενικῶς τοῦ παράγειν πᾶν εἶδος μετάλλου, ὡς ἄλλη τις φύσις ». Οὗτος ἦν

(1) Beati Alberti Magni, Episcopi Ratisbonensis, Opera Omnia. τόμ. XXI. De Alchimia. Lugd. 1654. εἰς φύλλ.

(2) L. Figuier αὐτ. σ. 40—41.

(3) Ὁ Τζαμπὴρ πρώτος· εἰσήγαγε τὸ ἀρσενικὸν μετὰ τῶν συστατικῶν τῶν μετάλλων. Πολλοὶ μετ' αὐτὸν παρεδέχθησαν τοῦτο.

(1) فصل ثالث زهير الدين ابن يونس

وهو في كشف المبارك

(2) Ἦτοι τῆς φιλοσοφικῆς λίθου.

(3) S. de Sacy αὐτοῦθι τόμ. Γ'. σ. 457.

ὁ ἐπιστημονικὸς λόγος τῆς Ἀλχημίας καὶ τὸ θέμεθλον, ἐφ' οὗ στριζόμενοι ἤρξανον τὴν χυμοσοποιὴν κόνιν οἱ τῆς δευτέρας σχολῆς ὄπαδοὶ μετ' ἐλπίδος ἐπιτυχίας. Ἀγνοεῖται τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τῆς ἀξιοσημειώτου ταύτης θεωρίας, ἥτις, καθ' ἑκαστὴν, δυνατὸν ἵνα θεωρηθῆ ὡς ἡ πρώτη ἔνδειξις ἐπιστημονικῆς σκέψεως ἐν τῇ Χυμιά, καὶ ἥτις ἦν παραδεδεγμένη μέχρι τῶν μέσων τοῦ 17' αἰῶνος. Πρῶτος ὁ Τζαμπὶρ μνεῖται αὐτῆς ποιεῖται (κατὰ τὸν Η'. αἰῶνα) οὐδὲν ὡς αὐτὴν ἐκωτῶ ἀποδίδων, ἀλλὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ἐνεκα τῆς θεωρίας ταύτης οἱ ἀλχημιστοὶ ἐπὶ τῆς ἀποχωρίσεως μάλισα τῶν συστατικῶν τούτων ἐξασκήσαντες τὴν μεγάλην αὐτῶν ὑπομονήν, ἀνεκάλυψαν τὰς πλείστας τῶν θειούχων, ἀρσενικούχων, ἰδίᾳ δὲ τῶν ὑδραργυρούχων σκευασίων, ὡς μετρωτοῦσι τὰ τοῦ Τζαμπὶρ ἔργα (4).

Ταῦτα καὶ περὶ τῶν δοξασιῶν τῆς δευτέρας σχολῆς.

Ἄρα, πρὸς τὰς ἐρμητικὰς αὐτῶν συνταγὰς, οἱ Ἀραβες, οἱ τε τῆς πρώτης καὶ οἱ τῆς δευτέρας σχολῆς ὄπαδοί, διετήρουν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τὸ ἀκατανόητον ἐκεῖνο ὕφος, τὸ γνωστὸν παρ' ἡμῖν ἀπὸ τῶν συνταγῶν τῶν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἀλχημιστῶν τῆς Δύσεως. Οἱ τότε ἀλχημιστοὶ ἔνεκα πολλῶν αἰτιῶν διετήρουν ἐκ συμφύων σιωπῆν ἄκραν ἐπὶ τῶν μυστηρίων τῆς ἐπιστήμης αὐτῶν. Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν εἶπέ ποτέ τι εὐλαμπῶν ἢ καθαρῶν περὶ τούτου. Ἠρχίζον μὲν ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν, ὑπισχνόμενοι ὅτι τὰ πάντα θέλουσιν ἀποκαλύψει, ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἦν, εἰμὴ τυπικὴ τις φράσις, οὐδὲν σημαίνουσα. Πολλοὶ ἐν τῇ ὑπερβολικῇ αὐτῶν μυτικομανίᾳ ἔγραψον συνταγὴν τῆς Μεγάλης Πράξεως συνισκαμένην λακωνικῶς εἰς μόνον τὴν λέξιν «λάβε». Ἐτεροὶ πάλιν ἠκολούθουν τὸ καθαρὸν καὶ εὐλαμπῶν σύστημα Μωϊρικῶν τοῦ Ἐρημίτου, τοῦ μαθητοῦ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὀμολογίαν

(3) Περὶ τοῦ τρίτου τῶν σοστατικῶν τούτων, τοῦ ἀρσενικοῦ, ὁ Bouillet (Diction. des sciences des lettres etc. λ. arsenic) ἀποφραίνεται ὅτι «τὸ ἀρσενικὸν ἦν ἀγνωστον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· τὸ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀράβων οὕτω καλούμενόν ἐστι τὸ θειαρσενικόν, ἥτοι θειούχος τις συνδυασμὸς τοῦ σώματος τούτου φαίνεται ὅτι ἐγνωρίζε τοῦτο ὁ Παρακλῆσος, ἀλλ' ὁ Brandi πρῶτος ἐμελέτησεν αὐτὸ κατὰ τὸ 1733. » Ἐν τούτοις ἐν τινι χωρίῳ τοῦ Breve breviarum de dono Dei συγγράμματος τοῦ ἐνδόξου Roger Bacon καταφαίνεται, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ τὸ ἀρσενικὸν διεκρίνετο τοῦ θειαρσενικοῦ, ἀρα ἤντιν πρό τοῦ Παρακλήσου γνωστὸν. (Ὁρα Sanioris Medicinæ Magistrî D. Rogeri Baconis Angli; Theaurus chemicus; Francof. 1620. εἰς 320. α. 95).

τοῦ Ἀραβοῦ Ἀλεξανδρινοῦ φιλοσόφου Ἀδφάρ, γράφοντες ὡς αὐτός· «Ἐκ πολλῶν ποίησον 2. 3 καὶ 3, 1, 1, σὺν 3 ἐστὶ 4, 3, 2 καὶ 1, Ἀπὸ 4 ἕως 3, 1. Ἀπὸ 3 ἕως 4, 1, ὅθεν 1, 3 καὶ 4. Ἀπὸ 3 ἕως 1, 2. Ἀπὸ 2 ἕως 1, 1. Ἀπὸ 3 ἕως 2, 1, 1, 1, 2 καὶ 3. Καὶ 1, 2, ἀπὸ 2, καὶ 1, 1 ἀπὸ 1 ἕως 2, 1 ὅθεν 1. Εἶπον ὅμιν τὰ πάντα (1). »

Ἡ συμβολικῆ γλῶσσα καὶ αἱ ἀλληγορικῆ ἐξεστάνθησαν οὐχὶ μόνον ἐπὶ τῶν ἐρμητικῶν συνταγῶν, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐπὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τῆς Ἀλχημίας οὕτω, καθὼς οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ἐκάλουν τὴν Ἀλχημίαν Τέχνην τοῦ Θωῶ ἢ τοῦ Ἐρμού, Ἰερὰν Τέχνην, Ηραζίν, Μέγα Ἔργον, κτλ. οὕτω καὶ οἱ Ἀραβες ὠνόμαζον αὐτὴν علم الفتح (Ἴλμ-ουλ-μυρτάχ) Ἐπιστήμην τῆς Κλειδώς, علم الميران (Ἴλμ-ουλ-μιζάν) Ἐπιστήμην τῆς Τρουτάρης, علم الاكسر (Ἴλμ-ουλ-ἰκσίρ) Ἐπιστήμην τοῦ Ἐκχυλλήματος, ἥτοι τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου علم الكف (Ἴλμ-ουλ-κιάφ) Ἐπιστήμην τοῦ K, ἥτοι τοῦ ἀρχικοῦ ψηφίου τῆς λέξεως Kimâ, علم الميم (Ἴλμ-ουλ-μῖμ) Ἐπιστήμην τοῦ M, ἥτοι τοῦ ἀρχικοῦ ψηφίου τῆς λέξεως miâr, علم الكيمياء (κιμιάι ἐκμπερ) Μεγίστην Χομίαν, κτλ. κτλ.

Ἐκτός τούτων, ὡς ὁ Εὐσέβιος, ὁ Συνέσιος καὶ ὁ Ζώσιμος ἀναφέρουσιν, ἐτι ἐν τῷ ναῶ τοῦ Φθᾶ (Ἰφασίου), ἐν Μέμφιδι, ὑπῆρχε μέρος τι ἰδιαιτέρον διὰ τὴν ἐξάσκησιν τῆς Ἰερᾶς Τέχνης, οὕτω καὶ Λέων ὁ Ἀφρικανὸς (2) λέγει, ὅτι ὑπῆρχαν πολλοὶ ἀλχημιστοὶ (Ἀραβες) ἐν Φῆς τῆς Ἀφρικῆς, ἔθνα συνήρχοντο ἐν τινι ναῶ κατὰ πᾶσαν ἐσπέραν, ἵνα συσχεσθῶσιν ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὸ Μέγα Ἔργον.

Τοῦτο ἐγίνετο ὡσαύτως καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ὡς καὶ ὁ Denis Zécaire (1510) ὀμολογεῖ ἐν τῷ Opuscule de la vraie philosophie des métaux (3). «Il ne se passait jour, mesmement les festes et dimanches, que ne nous assemblions, ou au logis de quelqu'ung (et fort souvent au mien), ou à Nostre Dame la grande, qui est l' Eglise la plus fréquentée de Paris, pour parlermenter des besoignes qui s'esto-

(1) Fignier l'Alchimie etc. σ. 41—5.
 (2) Africae descriptio IX libris absoluta; Lugd. Bat. 1632. εἰς 80v.
 (3) Anvers. 1567. εἰς 120v.

yent passées aux jours précédents κτλ. κτλ.» Δῆλον ἐκ τούτων, ὅτι οἱ μὲν τῶν ἀλγυμιστῶν ἀπέδιδον τοῖς καὶς ἰδίαν τινὰ ἐπὶ τῆς τέχνης αὐτῶν ἐπίδρασιν, οἱ δὲ ἠλπίζον ἐπωρελεῖσθαι ἐκ τῶν ἀπὸ κοινοῦ ἐργασιῶν.

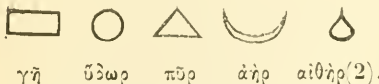
Ἄλλ' ἔλθομεν εἰς σπουδαῖόν τι ζήτημα, ὅπερ, νομίζομεν, εἰσέτι δυσεξήγητον μένει, τῶν στοιχείων τῆς ὕλης δηλονότι, καὶ τῶν συστατικῶν τῶν μετ' αὐτῶν κατὰ τὰς ἀρχαϊκὰς ἀλγυμικὰς δοξασίας.

Τέσσαρα ἦσαν τὰ κατὰ τοὺς ἀρχαίους στοιχεῖα, ἅπερ θεωροῦμενα ἀπλᾶ καὶ ἀσύνθετα ἀπῆρτιζον κατ' αὐτοὺς τὴν ὕλην. Ἄπας ὁ μεταξίων καὶ μέρος τῆς μεταγενεστέρας ἐποχῆς ἠσπάσθησαν τὴν ἰδέαν ταύτην μέχρι τοῦ Βοηλε, ὅρ' οὐ ὑπεδείχθησαν ταῦτα ὡς σύνθετα (1).

Οἱ Ἀρχαῖοι συμμυροῦμενοι τὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς παρεδέχθησαν στοιχεῖα 𐤀𐤂𐤁𐤀 τοῦ Παντός, εἴτε ὡς φιλόσοφοι, εἴτε ὡς χυμικοί. Πρὸ τῆς παρ' αὐτοῖς διαδόσεως τῶν ἑλληνικῶν γραμμῶν, ἦτοι μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων Ἀββασιδῶν, ὡς φαίνεται ἐκ τινῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, τὸ ἰνδικὸν τῶν στοιχείων σύστημα ἦν παραδεδεγμένον παρ' αὐτοῖς, ὡς καὶ ἡ φιλοσοφία καὶ ἀστρονομία τῶν βραχμονίων.

Κατὰ τὴν γνώμην οὖν τῶν Ἰνδῶν φιλοσόφων τὰ ἀπαρτιζόμενα τὴν ὕλην στοιχεῖά εἰσι πέντε, ἦτοι ἡ γῆ, τὸ ὕδωρ, ὁ ἀήρ, τὸ πῦρ, καὶ ὁ αἰθήρ, καλούμενα ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν βεδῶν *Har-touam* (Πεντάς).

Ἐν ταῖς βίβλοις αὐτῶν, εἴτι δὲ καὶ ἐν τοῖς μνημείοις ἀπαντῶνται ὑπὸ τὰ ἐξῆς συμβολικὰ σημεῖα:

γῆ ὕδωρ πῦρ ἀήρ αἰθήρ(2).

Ἐν προῶδῳ δὲ λεκτέον, ὅτι ἐν Ἰνδικῇ, κατὰ τὸ σύγγραμμα Φά-γούα-βεν-κίου (3), ἐγείρουσι λέξουσ ἐπὶ τῶν τῶν κληρικῶν τε καὶ

(1) The excellence and grounds of the mechanical philosophy τόμ. Α'. σ. 195

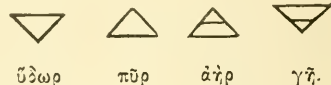
(2) Ὁ Ἀριστοτέλης ἐκτός τῶν παρὰ τοῖς Ἑλλήσι τεσσάρων στοιχείων παρεδέχθη προσέτι καὶ τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, πέμπτον στοιχεῖον ἀνωτέρας αἰθερίου φύσεως (1. Ἀλεξάνδρ. αὐτ. σ. 18), εἰς τὴν προσθήκην τοῦ ὁποίου συνετέλεσε νομίζομεν ἡ εἰς Ἰνδικὴν ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου.

(3) *Foë Konf Ki par M. Abel Rémusat. Paris. 1836. εἰς 4ον. σ. 94—2.*

λαϊκῶν τὰ πέντε στοιχεῖα παριστῶντας. Τὸ διδόμενον σχῆμα παρτίεται ἰδέαν τῆς δι' ἕκαστον στοιχεῖον ὀριζομένης θέσεως.

Τὸ ἰνδικὸν σύστημα ὑπερίσχυσεν, ὡς ἐξῆρθη, μέχρι τοῦ Β'. περίπου τῆς Ἑγίρας (1) αἰῶνος, ὅτε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, εἰσοῦσαν τῇ προστασίῃ τῶν Χαλιφῶν εἰς τὰς ἀραβικὰς χώρας, συνεπέβαλον σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ τότε παρὰ τῶν Ἑλλήνων παραδεδεγμένα στοιχεῖα, ἅπερ, ὡς γνωστόν, οὕτω πως εἰκονίζοντο

ὕδωρ πῦρ ἀήρ γῆ.

Ἴδοι δὲ ὁ ὀρισμὸς τῶν τεσσάρων στοιχείων, οἷον εἴρομεν αὐτὸν ἐν τῷ *Ἰνδικῷ Μνήματι* τῆς Ἀμαθείας, συγγράμματι λίαν σπανίῳ τοῦ Σελίμ μπίνι Ἀμπδουλγακφοῦρ-Ἐλ Τουλουῆ (2).

«Ὁ Δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος ἐδημιούργησε τέσσαρα στοιχεῖα ἀντίθετα πρὸς ἄλληλα τὸ πῦρ, ὅπερ ἐστὶ θερμὸν καὶ ξηρὸν, καὶ κέκνηται ἀπόλυτον ἐλαφρότητα, τὸν ἀέρα, ὅστις ἐστὶ θερμὸς καὶ ὑγρὸς, καὶ οὐτινος ἡ ἐλαφρότης ἐστὶ σχετική τὸ ὕδωρ, ὅπερ ἐστὶν ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν, καὶ κέκνηται σχετικὴν βαρύτητα τὴν ψυχρὰν τέλος καὶ ξηρὸν γῆν, ἧς ἡ βαρύτης ἐστὶν ἀπόλυτος.

«Ἡ μὲν θερμότης, ἐξακολουθεῖ λέγειν ὁ Σελίμ, παράγει τὴν ἐλαφρότητα, τὸ δὲ ψυχρὸς τὸ βάρος. Ἡ ὑγρασία ὑποβοηθεῖ τὸν χωρισμὸν καὶ τὴν διάλυσιν τῶν μερῶν, καὶ ἡ ξηρασία ἐμποδίζει αὐτά. Διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν στοιχειῶδων τούτων δυνάμεων παρήχθησαν τὰ πάντα.»

Ἄλλὰ καὶ οἱ Ἀρχαῖοι χυμικοί καὶ φυσικοί,

(1) Ἑγίρα *هجرت* (χιτζρέτ) θείον ἵνα γράφηται οὐτως, οὐχὶ δὲ παραγόμενον ἀπὸ τοῦ ἐγείρεσθαι. Ἡ σημητικὴ αὕτη λέξις οὐδέποτε ἔχει σχετὶν πρὸς τὸ ἑλλην. ἐγείρωμαι, ἄλλως τε σημητικῶς μετανάστευσιν, οὐχὶ δὲ ἔγερσιν.

(2) *فصل في العناصر*

ὡς καὶ οἱ τῶν Ἑλλήνων φιλόσοφοι, διαφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους περὶ στοιχείων.

Ὁ περίφημος Ψευδαριστοτέλης, μαθητῆς τοῦ Ἐμποῦ Ἀλῆ Χουσεΐν μπίνι Ἀμπδουλλάχ Ἴμπν Σινᾶ (Ἀβικένα), δὴ μόνον στοιχεῖα, ὡς οἱ τῆς σιναικῆς σχολῆς, παραδέχεται, τὴν γῆν καὶ τὸ ὕδωρ, διότι λέγει, ἡ μὲν γῆ περιέχει τὸ πῦρ, τὸ δὲ ὕδωρ τὸν ἀέρα (1).

Ἄφ' ἑτέρου δὲ ὁ Ἐμποῦ-Μπέικι Ζεκεριά Ἐρ-Ραζῆ (2), ὁ Χαλίδ (3), ὁ Σελῆμ μπίνι Ἀμπδουλγακφάρ (4) καὶ ἄλλοι, συμμερίζονται τὴν περὶ τεσσάρων στοιχείων γνώμην.

Ἄτεροι πάλιν ἐξηκολοῦθουν, καὶ πολλὴ μετὰ τὸν Β'. τῆς Ἐγίρας αἰῶνα, ἔχοντες τὸ ἀριστοτελικὸν ἢ μᾶλλον τὸ ἰνδικὸν σύστημα, ἤτοι παραδεχόμενοι τὸν αἰθέρα ἢ τὴν πέμπτην οὐσίαν, ἢن جوهر المولى (τζεούχερ-ουλ-άλευθ) ἢ جوهر الاثير (τζεούχερ-ουλ-Ἔθιρ) (5) ἐκάλουον, μὴ εἰκονίζοντες ὅμως πλέον αὐτὴν κατὰ τὸ ἕνω ἰνδικὸν σύστημα, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον, ὡς βλέπομεν ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Ἐλ Νετζῆ (6).

Ἐν συνόλῳ οἱ Ἀραβες διαφωνοῦσιν ἀλλήλους περὶ τῶν στοιχείων, οἱ μὲν κατὰ τὰ σύστηματα, οἱ δὲ κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ἄλλοι πάλιν κατὰ τὴν ἐξεικόνισιν αὐτῶν.

(1) Ὁρα κατωτέρω περὶ Ψευδαριστοτέλους ἐν χυμίστ.

(2) Liber perfecti magisterii Rhasei. Χειρογρ. τῆς Ἐθν. τῶν Παρισίων Βιβλιοθ. ἀριθμ. 6514 σ. 413 recto.

(3) Liber trium Verborum Calid regis acutissimi Ἐθ' ἄνω.

(4) Ἐθ' ἄνω.

(5) اثير (Ἔθιρ) ἐκ τοῦ αἰθέρος.

(6) Ἐθ' ἄνω الفصل الاول في العناصر Ὁδτω καὶ ἐν τῷ χειρογράφῳ περιέχονται τὰ συγγράμματα τοῦ R.

Πολλοὶ ἐνόμισαν ὅτι οἱ Ἀραβες ἀλχυμισταί, μὴ παραδεχόμενοι τὰ ρηθέντα στοιχεῖα θεῶν ἀντ' αὐτῶν ὡς μόνον τοῦ παντὸς στοιχεῖον τὸν ὑδράργυρον, τὸ θεῖον, ἐνόμισε δὲ καὶ τὸ ἀρσενικόν συνελθόν δὲ τὴν ἰδέαν ταύτην ἐκ τινῶν ἀλχυμικῶν συγγραμμάτων, ἐν οἷς οὐδεμία περὶ τῶν ἀρχικῶν στοιχείων τῆς ἕλης μναία γίνεταί, ἐν ᾧ ἀπ' ἐναντίας ἀναφέρεται περὶ τῶν συστατικῶν τῶν μετάλλων, ἄπερ κατ' αὐτοῦ τὸ θεῖον, κτλ. Κατ' ἐξοχὴν στοιχεῖα ὑπὸ τοῦ ἀλχυμιστοῦ καλοῦνται τὰ συστατικὰ τῶν μετάλλων, τὰ συστατικὰ μίξ τῶν θεμελιωδῶν βάσεων, ἢ μᾶλλον τῆς θεμελιώδους βάσεως τῆς Ἀλχυμίας. Ὁ ἀλχυμιστὴς δὲ ἀναβαίνει πάντοτε μέχρι τῶν στοιχείων τῶν στοιχείων αὐτοῦ, ἀλλὰ περιορίζεται μόνον εἰς τὰ τῆ τέχνη αὐτοῦ ἀναγόμενα. Τὰ συστατικὰ ταῦτα εἰσι στοιχεῖα δι' αὐτόν, καὶ ταῦτα στοιχεῖα ἀποκαλεῖ, ἐνωσὸν ὅμως αὐτὰ οὐχὶ στοιχεῖα τοῦ Παντός, ἀλλὰ τῶν μετάλλων συστατικὰ, οἷσπερ ἀναγνωρίζει ἕτερα στοιχεῖα.

Τὰ στοιχεῖα οὖν ταῦτα ἰδόντες τινες ἐν τισιν ἀλχυμικοῖς συγγράμμασιν ἐνόμισαν, ὅτι στοιχεῖα κατὰ τοὺς ἀλχυμιστὰς εἰσὶν ἀντὶ τοῦ ἀέρος, τοῦ πυρός, κτλ. ὁ ὑδράργυρος, τὸ θεῖον καὶ τὸ ἀρσενικόν, καὶ διέδοσαν ἐν Εὐρώπῃ τὴν σφαλερὰν καὶ σαθρὰν ταύτην ἰδέαν, ἥτις κακῶς ἀποδίδεται τοῖς Ἀραβῶν.

Ἴδου δὲ καὶ τὴν χωρίον τοῦ Ἀραβικοῦ ἀλχυμιστοῦ السيار الفرس (Τζακφέρ-ουλ-Σεγιάρ (τοῦ Ὀδοιπόρου) (1), ἐν ᾧ καίτοι ἀλληγορικῶς ἀναπτυσσομένου τοῦ ζητήματος, οὐχ ἤττον προφανῆς ἀποκαθίσταται ἡ διάκρισις μεταξὺ τῶν στοιχείων καὶ τῶν συστατικῶν. Ὁ ὑδράργυρος καὶ τὸ θεῖον (οὗτος δὲν παραδέχεται τὸ ἀρσενικόν) συνεννοῦνται εἰς ἀδιαχώριστον γάμον (ἤτοι συνδυάζονται), καὶ ὅτε μὲν τοῦ συζύγου πρεσβυτέρου ἔντος, ὅτε δὲ τῆς συζύγου, ὅτε πάλιν ὀμηλικῶν ἔντων καὶ τῶν δύο (ἤτοι κατὰ διαφύρου ἢ ἴσως ἀναλογίως), μετὰ παρέλευσιν χρό-

Lulle, Le Testament, La Pratique et le Codicille, εἰκονίζονται τὰ στοιχεῖα συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς quintessence (πέμπτης οὐσίας). Ὁρα Jacob auct. σ. 49. Διὰ τῆς λέξεως quintessence ἐμφαίνονται καὶ τὰ μᾶλλον πητικὰ προϊόντα τεσσάρων ἢ πέντε ἐπαλειφημένων διυλισμῶν.

(1) Τὸ χωρίον τοῦτο ἀναφέρεται μετὰ τινῶν ἄλλων τοῦ αὐτοῦ συγγραφῆως ὑπὸ τοῦ κάτωθι μνημονευόμενου علاء الدين احمد بن محمد السني (ἄρα ἐν χυμίστ) περὶ τούτου).

νου τινός γεννάται ἐξ αὐτῶν τέκνον (ἔτσι παράγεται ἐξ αὐτῶν σώμα, μέταλλον). Ἄλλὰ καὶ οἱ τοῦ τέκνου τούτου γενεῖς ἐγεννήθησαν συνεπείᾳ τῆς συνουσίας τεσσάρων θηρίων διαφύρου γένους, εἶδους καὶ μορφῆς. Τούτων τὸ πρῶτον ἐστὶ θερμὸν καὶ ξηρὸν (τὸ πῦρ), τὸ δεῦτερον θερμὸν καὶ ὑγρὸν (ὁ ἀήρ), τὸ τρίτον ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν (τὸ ὕδωρ), τὸ τέταρτον ψυχρὸν καὶ ξηρὸν (ἡ γῆ) ταῦτα δὲ δὲν ἐγεννήθησαν ὑφ' οὐδενός (ἔτσι εἰσὶν ἀπλά καὶ ἀσύνθετα).

Διὰ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐκείνης, ὡς νομίζομεν, κατέστη ἡ θεωρία αὕτη, ἥτις πολλὰκις παρήγαγε σύγχυσις εἰς τὰς μελέτας τῶν νεωτέρων χυμικῶν. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπισφραγίσωμεν τὰ ἄλλα ταῦτα περὶ στοιχείων, δεόν νομίζομεν ἵνα γίνῃ μείκτα καὶ ἐτέρες περὶ τούτου γνώμης τινῶν, παραδεχόμενον μὲν τὴν διάκρισιν, ἣν ἐποιούντο οἱ ἀλχημιστοὶ μεταξὺ τῶν στοιχείων καὶ τῶν συστατικῶν τῶν μετᾶλλων, πλὴν ἐν μέρει. Κατ' αὐτοὺς οἱ ἀλχημιστοὶ ἐφρόνουν, ὅτι εἰ καὶ τὰ πάντα συνίστανται ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων, οὐχ ἦσαν ἐν ἐνὶ ἐξ αὐτῶν, ἐν τῇ γῆ, ὑπάρχουσα μερίδες ὑδραργύρου. Ὁ ὑδραργυρος, κατ' αὐτούς, ἐνομίζετο ὑπὸ τῶν ἀλχημιστῶν τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἡ ἀρχὴ τοῦ παντός, καὶ ἐνοπῆρχε γαιομιγῆς εἰς ἅπαντα τὰ βάρεα καὶ ἐλαφρὰ σώματα (1).»

Ἐν τούτοις, αἱ ἀνωθεὶ τῶν Ἑυρωπαϊῶν γνώμαι καὶ θεωρίαι οὐδὲν ὡς υπερβαίνουσιν κατὰ τὸ παράδοξον εἰκασίαν τινὰ τοῦ Δόκτορος Hoefel, ἣν ὑποστηρίζει ἐναντίον τῶν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀλχημιστῶν δεδοχασμένων. Οἱ Ἀραβες ἀλχημιστοὶ καὶ οἱ τῶν ἄλλων μερῶν ἐρημητικῶν φιλόσοφοι λέγουσιν, ὅτι τὰ μέταλλα εἰσὶ σύνθετα, ὀρίζοντες ὡς συστατικὰ αὐτῶν, ὡς ἐξέρεθ, τὸν ὑδραργυρον καὶ τὸ θεῖον, οἷσπερ ὁ Ἰζαμπιρ προσέθετο τὸ ἀρσενικόν. Ὡς δ' ἐγράφωμεν ἤδη ἐν τῷ «Περὶ Ὀρυκτολογίας» παρὰ τοῖς Ἀραβίαις τὰ τρία ταῦτα σώματα, κατὰ τὸν Hoefel, ἄδηλον πῶς στηρίζομενον, οὐκ ἐνοοῦντο ὡς συστατικὰ τῶν μετᾶλλων, ἀλλ' ἦσαν, δῆθεν, ἡ οἱ ὄροι, δι' ὧν ἀπέφηνον οἱ ἀλχημιστοὶ τὴν τῶν ἐπιλοιπῶν συστατικῶν ὀνοματολογίαν, ἢ τὰ σύμβολα, δι' ὧν ἐκαλύπτετο ἀλχημικῶ πέπλω ἡ ἀλήθεια. «On s'abusait si l'on croyait que les éléments des métaux sont du soufre, du

mercure et de l'arsenic véritables, et tels qu'ils se présentent dans la nature; ces éléments n'ont rien de commun avec les corps dont ils portent les noms κτλ (1)».

Ἄγνοοῦμεν πῶς ὁ Hoefel δύνανται ἰσχυρισθῆναι τοιοῦτον τι, καὶ μάλιστα περὶ τοῦ Geber πραγματευόμενος, τοῦ προσθέσαντος τρίτον συστατικὸν τοῖς μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ δυσίαι. Ἐὰν ὁ ὑδραργυρος καὶ τὸ θεῖον ἦσαν ἰδανικά, διατὶ ἄρα γε προστέθη ὑπὸ τοῦ Geber τρίτον συστατικόν, ὅπερ οὐκ ἐστὶ tel qu'il se présente dans la nature, καὶ ὅπερ n'a rien de commun avec le corps dont il porte le nom (2); Ἐὰν ἦσαν γενικῶς τῶν συστατικῶν ὄρος, τότε ποῖαν βαρῦτητα ἤθελεν ἐπιφέρει ἡ προσθήκη ἐνός, δέκα, ἑκατόν!

Ἀλλὰ τοῦτο ἀνταρτέπειται μάλλον διὰ τῶν ἐξῆς. Κατὰ τὰ προειρημένα, οἱ ἀλχημιστοὶ ἐπὶ τοῦ θεῖου, τοῦ ἀρσενικοῦ, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ ὑδραργύρου, ἐξήκησαν μάλλον τὴν ὑπομονὴν αὐτῶν ἰσχυροῦντες αὐτὰ συστατικὰ τῶν σωμάτων, κατέβηνον εἰς τὴν ἀπ' ἀλλήλων ἀποχώρισιν καὶ ἀποξένωσιν. Ὑποθετίσθω ἐπ' ἐλίγον, ὅτι οἱ ἀλχημιστοὶ ἠπάτων τὸν κόσμον λέγοντες μὲν ὑδραργυρος, θεῖον, ἀρσενικόν, ἐνοοῦντες δὲ ἄλλα συστατικά. Ἀλλ' ἄρα ἡ ἐδύναντο ποτε αὐτοὶ ἑαυτοὺς ν' ἀπατήσωσι. καὶ ἂν καιρὸν ἐνησυχολοῦντο εἰς τὴν ἀποχώρισιν τῶν συστατικῶν τούτων, ἐρευνῶντες διηλεκτῶς τὰ κατ' αὐτά;

Ποιούμεθα μείκτα τῆς θεωρίας τῆς ἐκείνης, διότι ἡ ἀβάσιμος αὕτη ἰδέα ἀπολακτίσασα καὶ αὐτὰς τὰς ἐρημητικὰς δοξασίας τῶν τότε ὀπαδῶν τῆς Ἠράκλειου προβαίνει, καὶ ἐξαπλοῦται μεταξὺ τῶν Ἑυρωπαϊῶν, ἐπαπειλοῦσα οὕτως ἵνα τῆς γεννήσῃ συγχύσεις καὶ παρενοήσεις ἐν τε τῷ ἱστορικῶ καὶ ἐπιστημονικῶ τῆς Χυμίας κλάδῳ.

(1) F. Hoefel αὐτ. τόμ. Α'. σ. 313.

(2) Ὁ Hoefel ἰδῶν φαίνεται τὴν ἐνίστη ἀλληγορικὴν σημασίαν τῆς λέξεως ὕδωρ, δι' ἣς οὐχὶ τὸ σύνθετος ἀλλ' ὁ ὑδραργυρος δηλοῦται παρὰ τοῖς ἀλχημισταῖς, ὡς καὶ εἰς ἕτερα συμβαίνει, ὡς ἐπαγόγοι θάλασσιος. Ἄφροδίτης σπέρμα κτλ, ἄπερ ἀλληγορικῶς ἀναφέρουσιν, εἰσῆλθεν εἰς διὰ τὸν ὑποθέσαντα, συγχύσας οὕτω ζήτημα τόσον σπουδαῖον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Χυμίας.

(1) Bouillet αὐτ. λ. mercure.

Γ'.

Ἐκατοντάδες Ἀράβων, ἀπολλύντων ἐν τῇ ἐμπνητικῇ γοάνῃ τὴν ἑαυτῶν περιουσίαν, καὶ διερχομένω ἐπ' αὐτῆς τὰς πολυτιμοτέρας τοῦ βίου στιγμὰς, ὁσμῆραι προώδευον ἐν ταῖς δοκιμασίαις καὶ ἐφαρμογαῖς αὐτῶν, καὶ ἀνεκάλυπτον ἀντὶ τῆς ἐπιζητουμένης *Πράξεως τῆς Μερίσης*, ἢ τῆς Χρυσοποιοῦ κόνεως, σκευασίας παντοδαπάς καὶ συνδυασμοὺς ποικίλους καὶ διαφόρους, δι' ὧν ὠκοδομήθη ἐπὶ θεμέλιων ἀρχαίων δάντων ἢ βασιλῆς τῶν ἐπιστημῶν Χυμία, ἧς πατέρες εἰσὶν οἱ Ἀράβες, ὡς δικαίως καὶ ὁ Γίββων ἐπιθεωροῦσι (1), καθότι αἱ ἀμύδραι τῶν ἀρχαίων χυμικαῖ γνώσεις οὐ δύνανται ληρθῆναι ὑπ' ὄψιν.

Ὡς ἔμολογεῖ τοῦτο καὶ ὁ σοφὸς διδάκτωρ Watson (2), ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν Ἀράβων, οἵτινες ἀνέλυσαν τὰς οὐσίας τῶν τριῶν βασιλείων τῆς φύσεως, ἐρεῦρον τὰ διαβρωτικὰ ὕδατα καὶ τὰ πνευματώδη ποτά, ἀνεκάλυψαν διαφόρους δραστηκὰς ὀργανικὰς οὐσίας, ἐξήγαγον ἐξ ὀρυκτῶν τε καὶ φυτικῶν οὐσιῶν σωτήρια φάρμακα, πάντα ἄγνωστα μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτῶν, ἐφήρμοσαν τέλος τὴν Χυμίαν τῇ βιομηχανίᾳ καὶ ταῖς τέχναις.

Διερχόμενοι ἐπιτροχάδην τὰ ἀραβικὰ χυμικὰ συγγράμματα ἐκπληκτόμειθα κατ' ἀρχὰς μὴ ἔνοουοντες πολλά. Ἡ ἀλλαγρία, αἱ εἰκόνας, τὰ σύμβολα, τὰ μάλιστα ἐνορῶνται ἐν αὐτοῖς, ὡς καὶ ἐν τοῖς τῶν Εὐρωπαίων ἀπὸ τοῦ Γ'. μέγρι τοῦ Γ'. αἰῶνος' τούτου δ' ἔνεκα ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ ἐποχὴ αὐτῶν παρίσταται ἡμῖν ἐποχὴ ἄγνοιας καὶ στεῖρα. Ἀλλὰ βαθμηδὸν συνοικειοῦμενοι τῇ ξένη ἐκείνη γλώσσῃ βλέπομεν τὰ σκόθι ἔλλογον κατ' ὄλιγον διαλυόμενα, καὶ ἀποκαλύπτονται ἡμῖν γνώσεις τῆς ἐπιστήμης μεγγάλας διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ τὸ πάντων σπουδαιότατον, πλείστας ὄσας ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις, εἴτε αὐτῶν εἴτε παρ' αὐτοῖς διασθεσίας, αἵτινες σήμερον ἀδίκως πᾶνυ θεωροῦνται ὡς ἀνακαλύψεις ὑπὸ τῶν νεωτέρων γενόμεναι, ὡς διαφρονικεῖται τοῖς Ἀραβῶν ἔτι καὶ αὐτῇ ἢ τῆς Χυμίας διδασκαλίᾳ, εἰ καὶ πλείστα λέξεις ἀραβικαῖ σῶζονται ἐν τε τῇ

Χυμίᾳ καὶ τῇ Φαρμακευτικῇ ἱκανῶς μαρτυροῦσαι περὶ τοῦ ἐναντίου (1).

Τ' ἀρχαιότερα περὶ Χυμίας ἀραβικὰ συγγράμματα εἰσὶ τὰ τοῦ Τζαμπίρ (Jabir) (2), ζῶντος κατ' Ἐμπούλ-Φεδὰ ἐπὶ τὰ τέλη τοῦ ὀγδόου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνάτου μ. Χ. αἰῶνος (3). Ὁ μέγας οὗτος χυμικὸς ὁ καὶ κατὰ

(1) Οὕτω παρατηροῦνται αἱ λέξεις laque ἀραβικῶς لاك (λάκι), borax براق ἢ بوارق (μπερράκι ἢ μποράκι), alcohol الكحل (ἐλκούρλι), (καὶ οὐρὶ الكلي ἐλκελί, ὡς νομίζει ὁ Hoefler (αὐτ. τόμ. Α'. σ. 307), alcali القلى (ἐλκαλί), kermes قرمز (κιρμίζ), ambre كافور (ἀμπέρ), ῥακή عرق (ἐράκι), camphora كافور (κιατούρ), elixir الألكسر (ἐλ-ἰκσέρ), alambic الالبيك ἢ الالبيك (ἐλ-ἰμπίκ) κτλ. κτλ.

Ἐκ τούτων ἐπὶ τῶν δύο τελευταίων λέξεων παρατηροῦμεν τὰ ἐκόλουθα. Ἡ μὲν λέξις elixir σημαίνουσα ἐκχλίσμα, ἐστὶν ἡ ἀραβικὴ λέξις, ὡς εἶδομεν, كاسر (ἰκσέρ) τὸν φ. λίθον δηλοῦσα (ὄρα Bianchi κτλ) καὶ οὐρὶ ὡς νομίζει ὁ d'Herbelot (αὐτ. σ. 289 στήλ. 4.) τὴν Χομίαν. Ἐστὶ δὲ λέξις καθαρώς ἀραβικὴ παραγομένη ἐκ τοῦ كسر περίττωμα, οὐρὶ δ' ἐκ τοῦ ἔλκω ἢ ἐκ τοῦ ἀλέξω, ὡς νυνε διετχορήθησαν. Ἡ δὲ λέξις alambic οὐκ ἐστὶν ἀραβικὴ, ὡς νομίζεται, ἀλλ' ἐλληνικὴ. Ἐστὶν ὁ τοῦ Διοσκοριδοῦ ἄμβιξ, ὡς δηλοῦται τὸ ἐξὸς χωρίον αὐτοῦ. «Θίντες γὰρ ἐπὶ λοιπῶς κεραμέας κόλῳ, σπῆρσον ἔχοντα κιννάβαρι περικαθαίρουσαι ἄμβικα περιελπίσαντες πλήρ, εἴτα ὑποκαίουσιν ἄθραβιν' ἢ γὰρ προσίξουσα τῷ ἄμβικῳ αἰθάλη ἀποσυσθεῖται καὶ ἀπολύθηται ὑδ' ἀργυροῦ γίνεται.» Ἔς ἐν παρόῳ δὲ λέγομεν, ὅτι ἡ γινόμενη ἔνοστασις ἐστὶ ἡ οὐλίσις ἐστὶ νεωτέρα ἐφευρέσις, ἧς ἅπαντα ἡ δόξα ἀνίκει τῷ Alulcasis δηλ. Ἐμποῦλ Κασῆμ-ουλ Ζεχρεσῆ, ἢ τῷ Arnauld de Villeneuve, οὐδέμεις ἀξίας ὑπάρχει πλέον, διότι ἀπεδείχθη ὅτι ἡ οὐλίσις παρεργαστὰ σαφέστατα ὑπὸ τῶν συγγραφέων τοῦ Γ'. καὶ Δ'. αἰῶνος, καὶ μάλιστα αὐς: μέθοδος οὕτα γενεστικὴ πρὸ πολλοῦ.

(2) Κατὰ τὸν Javary ὑπέβησαν Ἀραβὲς χυμικοὶ καὶ πρὸ τοῦ Τζαμπίρ αὐτοῦ. ὁσυχρῶς ὅμως, ἐπειδὴ ὁ μνησθεὶς συγγραφεὺς δὲν ἐπιφέρει καὶ τὰς ἀπεδείξεις τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενων, τοῦθ' ὄπερ ἀποκαθίστηται τοῖς ἱσχυρισμοῖς αὐτοῦ κατὰ τὸ μέλλον κύρος στερουμένων, ἐμμένονες θεωροῦντες μετὰ πολλῶν (ὄρα L. Figuier Vie des Savants illustres du Moyen-Age. Paris 1867. μ. 8ον. σ. 39. κτλ. κτλ.) τὸν Τζαμπίρ καὶ τὸν ἀρχαιότερον Ἀραβὰ χυμικόν, καθόσον μάλιστα καὶ οἱ τοῦ Θ'. καὶ Ι. αἰῶνος Ἀραβὲς χυμικοὶ οὐδένα προγενέστερον αὐτῶν ἀναφέρουσιν, ἢ τὸν Τζαμπίρ (ὄρα τὰ συγγράμματα τοῦ Ραζῆ, Ἀδίκενα καὶ Χαλιῶ, ὅν οἱ τίτλοι εὐρηνται ἐν ταῖς πορτομπαῖς τοῦ ἀνὰ χεῖρας ἀναγνώσματος). Περί Javary ὄρα F. Hoefler αὐτ. τόμ. Α'. σ. 309. σήμ.

(3) D'Herbelot αὐτ. σ. 360. στήλ. 4.

(1) Gibbon Histoire de la décadence et de la chute de l'Empire Romain Paris. 1813. εἰς μ. 8ον. τόμ. Β'. σ. 514. στήλ. 6'.

(2) Elements of Chemistry τόμ. Α'. σ. 47 καὶ ἀκολ.

τινας πατὴρ τῆς Χυμίας (1) καλεῖται Ἐμ-
 πουΜουσα Τζαμπίρ (2), ἢ Τζαμπίρ (3) μπίρ
 Χαϊάν (4) Ἐλ Σοφῆ (5), γεννηθεὶς ἐν Τοῦς (6)
 ἢ ἐν Χαϊρῶν τῆς Μεσοποταμίας (7). Εἰ καὶ ἡ
 ἐποχὴ αὐτοῦ οὐκ ἐστὶν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων,
 οὐχ ἤττον τυγχάνουσι ἀγνωστα τὰ περὶ τὴν
 βιογραφίαν, ἀμυδρὰ δὲ καὶ ἀσυνάρτητα τὰ περὶ
 τὴν πατρίδα καὶ τὸ ὄνομα, τὰ περὶ τὴν θρη-
 σκεῖαν, τὸν βαθμὸν καὶ τὴν ἐθνικότητα αὐτοῦ.
 Οἱ πλείστοι συμφωνοῦσιν, ὅτι ἦν Ἀραβὺ τὸ γέ-
 νος καὶ μουσουλμάνος τὸ δόγμα· ἀλλ' ἀφ' ἐτέ-
 ρου ἄλλοι ὅτε μὲν θεωροῦσιν αὐτὸν σαβιανόν,
 ὡς εἰ d'Herbelot (8) ὅτε δ' Ἑλληνα ἀσπασθέντα
 τὸν Ἰσλαμισμὸν, ὡς Ἄδων εἰ Ἀρρακνός (9),
 ὅτε πάλιν βρασιλέα τῶν Ἰνδιῶν, ἐρειδόμενοι ἐπὶ
 τοῦ τίτλου τοῦ συγγραμμάτος αὐτοῦ Testamentum
 Geberi regis Indiae (10), Πέρσην
 τέλος ἢ Ἰουδαῖον, ὡς εἰ Ἐμπούλι Φεζά (11).

Ἐκ πάντων τούτων ἠδύνατο τις εἰκάσαι, ὅτι
 τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς ἦν κα-
 θὺς τὸ τοῦ Τρισεμγίστου Ἐρμού ἢ τὸ τοῦ Ἀ-
 ριστοτέλους ἀξιόλογον, καὶ ὅτι πολλοὶ τῶν ἐρ-

μητικῶν φιλοσόφων καὶ ἄλλων χυμικῶν ἔλα-
 βον τὸ τοῦ διδασκάλου ὄνομα πρὸς πλείονα
 τῶν ἔργων αὐτῶν βαρύνετα καὶ ἀξίαν. Μ' ὅλα
 ταῦτα συμμορφούμενοι καὶ ἡμεῖς τῇ γενικῇ
 ἰδέᾳ, θέλομεν παραδεχθῆναι τὸν Τζαμπίρ ὡς
 πρόσωπον ἐν, θεωροῦντες αὐτὸν Ἀραβὰ ἕνεκα
 τῶν γενικῶς ἀραβίτι ἐκπονηθέντων αὐτοῦ συγ-
 γραμμάτων.

Λέγουσιν ὅτι ὁ Τζαμπίρ περὶ Χυμίας μόνον
 καὶ Ἀλχυμίας πεντακόσια συνέγραψε συγγραμ-
 ματα (1), ἕτερα δὲ περὶ ἄλλων ἐπιστημῶν, ἐξ ὧν
 τὰ διασωθέντα (2) ἀποδεικνύουσι τὸν ἄνδρα
 οὐχὶ μόνον Χυμικόν, ἀλλὰ καὶ φιλόσοπον καὶ
 μαθηματικόν (3) ἐν γένει δὲ κατὰδότης ἐπι-
 καὶ ἐκ τῶν τίτλων αὐτῶν γίνεσθαι ἡ ποιικιλίαν
 τῶν γνώσεων τοῦ πανεπιστήμονος Ἀραβίου.

Καὶ ἐν τούτοις ὁ Τζαμπίρ, ὁ εἰς τὸ ἀραβικόν
 ὄνομα τοσαύτην τιμὴν, ἕνεκα τῆς εὐρείας μα-
 θήσεως, τῶν ἐρευρέσεων καὶ ἀνακαλύψεων αὐ-
 τοῦ, περιποιῶν, ὁ ὑπὸ τοῦ Ῥογήρου Βάκωνος,
 τοῦ Ηκρχέλλσου, ὡς καὶ ὑφ' ὅλων τῶν χυμι-
 κῶν τοῦ μεσαίου « Magister magistro-
 rum » διδασκαλός τῶν διδασκάλων καὶ ὑπὸ
 τοῦ σοφοῦ F. Hofer « ὁ Ἰπποκράτης τῆς Χυ-
 μίας » ἀποκαλούμενος, ὁ ὑπὸ τοῦ Cardan ἐν
 τῇ τάξει τῶν δώδεκα μεγαλοφῶν ἀνδρῶν τῆς
 οἰκουμένης τιθέμενος, ὁ Τζαμπίρ, λέγομεν, ἐλη-
 σμονήθη ὑπὸ τῶν νῦν Ἀρράων, ὡς καὶ ἔπαυσε
 οἱ ἐπίλοιποι ἔνδοξοι αὐτῶν ἄνδρες. Οὗτοι ἱστο-
 ρικούς τινας μόνον, ὡς τὸν Ἰμπν Χαλδούν, καὶ
 ποιητὰς τινάς, ὡς τοὺς Μουτενεμπεπῆ καὶ
 Ἀνταρὰ ἀναγινώσκουσι. Τζαμπίρ, Παζῆ, Ἰμπν
 Σινά, Ἰμπν Ρούστ, Ἰμπν Μπεϊτάρ, Κασθίνῃ
 καὶ λοιποὶ, εἰσὶν ὄχι δι' αὐτοῦς φάσματα,
 εἰσὶν ὄχι δι' αὐτοῦς ἀκτίνες μεγαλείου πα-
 ρελθόντος. Ἦισως μάλιστα ἤκουσαν τὰ ὀνόματα
 αὐτῶν, ὡς τὰ τῶν Μποκράτ, Σωκράτ, Ἐρα-
 τῶν, Ἀρεστώ! Ἀλλὰ ταῦτα ἐν παρόδῳ.

Ὁ Τζαμπίρ οὐκ ἦν δεσιδιχίμων. Αἱ τῆς ἐ-
 ποχῆς δοξασταὶ οὐδόλογοι ἐπέθεσαν αὐτόν, ὡς
 ἔμολογεῖται καὶ ἐν τῷ συγγραμμάτι αὐτοῦ
 Summa Collectionis complementi Se-

(1) L. Figuier Vies κτλ. σ. 39.

(2) F. Hofer αὐτ. τόμ. Α'. σ. 309.—Kurt Sprengel Hist. de la Medecine. Trad. J. L. Jourdan. Paris. 1815 τόμ. Β'. σ. 963.

(3) d'Herbelot αὐτ.—Πρὸς τούτοις Geber ἴσθαι Τζαμπίρ ἀποκαλεῖται καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Μαγνητίου καὶ τὸ Gynaecium rhimicum καὶ ὁ J. Grieninger, Geberi de Alchimia libri tres. Argentorat. arte et impensu J. Grieningeri 1529 fol. καὶ ὁ Jo. Petreus ἐν τῷ Alchimia Geberi lib. excud. Jo Petreus Nurembergensis; Bern. 1545, 4ον καὶ οἱ πλείστοι ἐν γένει τῶν συγγραμμάτων.

(4) Τὸ ἀνεκτίστον σύγγραμμα τοῦ Ραζῆ De aluminibus et salibus quae in hac arte sunt necessaria, τὸ σωζόμενον ἐν τινι χειρογράφῳ τῆς τῶν Παρισίων τὰ 50 Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης Βιβλιοθήκης (Biblioth. ἀρ. 6514. σ. 425, ὀνομαζέει αὐτὸν ὡς τὸν Aven ὁ δὲ d'Herbelot (αὐτοῦ) καλεῖται αὐτὸν ὡς τὸν Haijiam ὁ δὲ Lenglet-Dufresnoy (Histoire de la Philosophie hermetique. Paris 1742 et 18ον τόμ. Α'. σ. 74.) ἀνοσφείρει σύγγραμμά τι τοῦ Τζαμπίρ ἐν ὄμ. hini Haijiam ἀποκαλεῖται « Opus qui titulus Liber Divitiarum tractatus chymicus et pars octava quingentorum quos de hoc argumento fitteris consignavit Abou Moussa Giaber ben Haijiam Sofi, qui vulgo Geber nuncupatur.

(5) F. Hofer αὐτ.—d'Herb. οὐτ. κτλ κτλ.

(6) Lenglet-Dufresnoy αὐτ.

(7) d'Herbelot αὐτ.

(8) Ἐνθ' ἄνω.

(9) F. Didot Biogr. génér. 1857 et; μ. 8ον λ. Geber.—F. Hofer αὐτ.

(10) Mangel Biblioth. τόμ. Α'. σ. 562.

(11) Ὅρα καὶ L. Figuier Vies etc σ. 31.

(1) d'Herbelot αὐτ. σ. 360.—F. Hofer αὐτ. τόμ. Α'. σ. 319.—Lenglet-Dufresnoy αὐτ. τόμ. Α'. σ. 79.

(2) Τὰ διασωθέντα ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Τζαμπίρ ὑπάρχουσι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν λατινικῇ μεταφράσει. Ὀλίγοι δὲ εἰσι τὰ ἀραβικά, ἀπερ εὐρηγὰ ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Leyde, τοῦ Οὐατικανοῦ καὶ τῶν Παρισίων.

(3) Τινὲς εἶπον ὅτι καὶ τὴν ἀλγεβρὰν ἐρεῦρε (ὄρα L. Figuier Vies etc. σ. 33.)

cretorum naturae (1) « Ἐντόπωσον ἐν τῷ πνεύματι σου ἕλας τὰς τῶν πειραμάτων σου στιγμάς, καὶ προσπάθησον ἵνα καλῶς κατανοήσῃς ἅπαντα τὰ φαινόμενα, ἅτινα ὑπ' ὄψιν σου παράγονται. » Δι' ἧ καὶ ἐπέτυχε μᾶλλον τῶν ὑστερον Ἀράβων ἐν ταῖς χυμικαῖς αὐτοῦ ἐρεύνοις, ὧν τὸν κυριωτέρον καρπὸς παραθέτομεν, ἀπὸ τῶν μεταλλικῶν ὀξέων, τῆς βάσεως ταύτης τῆς Χυμίας, ἀρχόμενοι.

Οἱ ἀρχαῖοι ἠγνόουν τὴν χορηγίαν τῶν ὀξέων καὶ διαθροστικῶν ὑδάτων. Ἐγνώριζον μόνον τὸ ὄξος καὶ τοὺς ὀξείς τῶν φρυτῶν ὀπούς. Τὰ δὲ πειράματα, οἷς ὑπεβάλλοντο παρ' αὐτῶν τὰ μέταλλα ἦσαν ἁπλῶς μηχανικά. Ὁ τότε μεταλλουργὸς μὴ ὧν χυμικῆς εἰργάζετο ἔχων τὸν ἄκμονα, τὴν πυράγραν, τὴν σφύραν, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐργαλεῖα.

« Ἦλθε δὲ χαλκεὺς

ὄπλ' ἐν χερσίν ἔχων χαλκήτα, πείρατα τέχνης, ἄκμονά τε σφύραν τ' εὐποίητόν τε πυράγραν, οἷσιν τε χρυσὸν εἰργάζετο (2). »

Δέον ν' ἀνατρεῖόμεν μέχρι τοῦ ἡ. μ. Χ. αἰῶνος, ἤτοι μέχρι τοῦ Τζαμπίρ, ἵνα εὐρωμεν τὰ πρῶτα ἔχνη τῆς διαλύσεως τῶν μετάλλων διὰ μεταλλικοῦ τινοῦ ὀξέος. Οὗτος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ « Alchimia » (3) περιγράφει τὰ τῆς σκευασίας τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος καὶ τοῦ βασιλικοῦ ὑδατος. Οὐδεὶς πρὸ αὐτοῦ εἶπέ τι περὶ τῶν πολυτίμων τούτων διαλυτικῶν, ὧν ζῆνε ἡ Χυμία ἀδύνατος. Τῷ Τζαμπίρ ἄρα γε ἀποδοτέα ἡ τιμὴ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης; Οὐδέν τι ὁ ἴδιος περὶ τούτου λέγει (4), ἀλλ' ἡ μετροφοροσύνη ἦν, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν ἀλχυμιστῶν, ἐκ τῶν πολλῶν ἀρετῶν τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός. Καὶ ἐντούτοις ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἀπεδόθη ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων τῷ Raymond Lulle (5), ὅστις οὐχὶ μόνον τοῦ νιτρικοῦ ὀξέος ἐφευρέθησιν οὐα ἔστιν, καθ' ὅτι πρὸ ἐξ ὡς ἔγγιστα αἰῶνων ὁ Τζαμπίρ εἶχεν ἤδη ποιήσει μνεῖαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ κακῶς τὴν τούτου σκευασίαν περιγράφει.

« Ἔστι, λέγει, ἡ ἡμετέρα ζύμη καὶ τὸ ἡμέτερον ἐκχύλισμα ἔστι τὸ ὕδωρ ἡμῶν, οὐχὶ τὸ κοινόν, οὐχὶ τὸ ὑδραργυρικόν ἢ τὸ ρλεγματικόν,

ἀλλὰ τὸ καὶ αὐτοῦ τοῦ πυρὸς κρυστακώτερον, ἐνὶ λόγῳ τὸ *agma fortis acuta*, ὅπερ καίει πᾶν τὸ προστυγχάνον αὐτῷ (1) ».

Ἦσσαν διαφέρει ταύτης ἡ εὐκρινὴς καὶ καθαρά περιγραφή τοῦ Τζαμπίρ, ὅστις τὰς ματαιολογίας συστηματικῶς ἀποφεύγων περὶ μόνης τῆς σκευασίας τούτου ἐμίλει.

« Λάβε μίαν λίτραν θεικοῦ χαλκοῦ, μίαν καὶ ἡμίσειαν νίτρου καὶ ἐν τέταρτον στυπτηρίας διύλισον τὸ ἕλον, ἵνα ἐξαγαγῆς ἐξ αὐτοῦ ὑγρὸν τι μεγάλην ἔχον τὴν διαλυτικὴν δύναμιν, ἣτις αὐξάνει ἐσχάκις προστίθεται τῷ ὑγρῷ ἐν τέταρτον ἀμμωνιακοῦ ἁλατος » (2).

Τὸ ῥηθὲν σύγγραμμα τοῦ Τζαμπίρ περιέχει, ἐκτὸς τούτου, καὶ ἑτέρας σπουδαιότητας διὰ τὴν Χυμίαν ἀνακαλύψεις, ὧν αἰ κυριώτεραι εἰσὶν ἡ σαρκοφάγος λίθος ἢ πέτρα τῆς κολάσεως (3), ὁ δευτεροεξίδος ὑδροχλωρικῆς ὑδραργυρος (4), τὸ ἐρυθρὸν ὀξείδιον τοῦ ὑδραργύρου (5), τὸ ἦμαρ τοῦ θείου, τὸ γάλα τοῦ θείου (6) κτλ. (7).

Ἐν δὲ τῷ συγγράμματι Liber investigationis magisterii Geberi philosophi perspicacissimi (8) ἀκριβέστατα περιγράφει τὸ ἀμμωνιακὸν ἕλας, τὸ ἕλας τῶν οὐρανῶν, καὶ ἄλλα, περὶ ὧν ἀσφῶς οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀπεφάνθησαν, καὶ ἀναφέρει κατὰ πρῶτον ἐν αὐτῷ περὶ τοῦ κρυστικοῦ κάλεως (*potassa caustica*).

Ὡς καὶ ἐν τῷ Summa Collectionis Complementi secretorum Naturae (9) περιγράφει κάλλιστα τὴν μετεώρισιν, τὴν ἀπόσταξιν, τὴν διύλισιν, τὴν ἀπανθράκωσιν, τὴν διάλυσιν, τὴν πύξιν, τὴν ἐκκάθαρσιν τῶν μετάλλων (*examen cineritii*) κτλ.

Ἄλλ' ἐπίσης σπουδαῖόν ἐστι τὸ ἐν τῷ ῥηθέντι συγγράμματι χωρίον, ἐν ᾧ φρίνεται ὁ

(1) Testamentum, κσθ. LX καὶ LXII. Mangeti Biblioth. τόμ. Α'. σ. 744—5.

(2) De invent. Veritat. κ. XXIII σ. 182 ἐν Alchimia Geberi. Ἦτοι εἶν εἰς τὸ διαλυτικὸν ὕδωρ, ὡς καλεῖ τὸ νιτρικὸν ὄξος ὁ Τζαμπίρ, προσθήκη τις ἀμμωνιακοῦ ἁλατος, μεταβάλλει αὐτὸ εἰς βασιλικὸν ὕδωρ, ὅπερ διαλύει τὸν χρυσὸν καὶ ἕτερα δυσδιάλυτα σώματα.

(3) De invent. κτλ. κ. XXI. σ. 180—1

(4) Αὐτόθι κ. VIII.

(5) Αὐτόθι κ. X σ. 173 καὶ Liber fornacum M. II κ. IX σ. 493.

(6) De invent. κτλ. κ. VI σ. 172.

(7) Αὐτόθι,

(8) Biblioth. Mangeti. τόμ. Α'. σ. 558.—Gynaecium Chemicum. τόμ. Α'. σ. 464.

(9) Ἐνθ' ἄνω.

(1) Biblioth. Nat de Paris χειρόγρ. ἀρ. 6514.

(2) Ὁμήρου Ὀδυσσεύς Γ'. 432.

(3) Alchimiae Geberi lib. excud. Jo Petreius Nurembergensis; Bern. 1515. 4°.

(4) F. Hoefler. αὐτ. τόμ. Α'. σ. 311.

(5) Αὐτ. σ. 399.

Τζαμπίρ ὡς ἔχων γινῶσιν ἐπι καὶ τῆς μεθ' ἐτέρου μεταλλοῦ κράσεως τοῦ σιδήρου.

Ὁ Vogel, αναγνώσκων εἰς τὰ *Chronica* τῆς *Χυμίας* (1), ἐπέτυχε τῆς μεθ' ἐτέρου μεταλλοῦ κράσεως τοῦ σιδήρου.

Τὸ ῥῆθρον χωρίον, ἐν ᾧ ὁ Τζαμπίρ περιῦδραργύρου πραγματεύεται, διαλαμβάνει τὰ ἑξῆς.

«Ὁ ὑδράργυρος ἀπαντᾶται εἰς τὰ ἔργατα τῆς γῆς» δὲν προσκολλᾶται ἐπὶ τῶν ἐπιφανειῶν, ἐφ' ὧν ῥέει. Τὰ μέταλλα, οἷς συγκερᾶννται εὐχερέστερον, εἰσὶν ὁ μόλυβδος, ὁ κασίτερος καὶ ὁ χρυσός. Συγκερᾶννται ἐπίσης τῷ ἀργύρῳ, λίαν δυσκόλως τῷ χαλκῷ, οὐδέποτε δὲ τῷ σιδήρῳ, πλὴν διὰ τινος μεθόδου, ἣτις μέγα ἐστὶ τῆς τέχνης μυστήριον».

Κατὰ ἄλλον ἐκ τῶν τελευταίων λόγων τῆς περικοπῆς ταύτης, ὅτι ὁ Τζαμπίρ οὐκ ἠγνοεῖ τὸν μέθρον τῆς μεθ' ἐτέρου μεταλλοῦ κράσεως τοῦ σιδήρου ἀνακαλύψας καταχρηστικῶς ἀποδοθεῖσα τῷ Vogel κατὰ τὸν III. αἰῶνα.

Ἄλλὰ τὸ σύγγραμμα *Summa Collectionis Complementi Secretorum Naturae* φαίνεται ἐν τῷ πλουσιώτερον τῶν τῶν Τζαμπίρ, καθότι ἐν αὐτῷ ἀπαντῶμεν καὶ χωρίον, ἐξ οὗ δύνανται τις εἰκάσαι μετὰ πιθανότητος, ὅτι ὁ μέγας οὗτος χυμικός ἐγνώριζεν ἤδη πρὸ δεκάτου αἰῶνου τὸ ἐν τῇ *Χυμίᾳ* ἀναπόσεικτον τῶν ἀερίων. «Υπάρχουσιν ἄνδρες, λέγει ὁ Τζαμπίρ, ποιούντες πειράματα πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν μεταλλῶν προσκόλλησιν τῶν ἀερίων, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀγνοίας αὐτῶν, ὡς πρὸς τὴν διασκευὴν καὶ ἐκτέλεσιν τῶν πειραμάτων, τὰ ἀέρια ταῦτα καὶ ἐνίοτε καὶ τὰ σώματα αὐτὰ ὑπερκερῶγους διὰ τῆς τοῦ πυρὸς ἐπεπεργείας τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐξασκουμένην ἐπίδρασιν. Ἐάν θέλῃς, ὦ τέκνον τοῦ (Ἑρμητικοῦ) δόγματος, ἵνα ἐπεμύχης ἐπὶ τῶν σωμάτων μεταβολὰς διχορροῦς, μάθῃς, ὅτι τοῦτο διὰ τῶν ἀερίων κατορθοῦται. Ὅποτεν τὰ ἀέρια προσκολλῶνται ἐπὶ τῶν σωμάτων, ἀπόλλυσι τὸ σχῆμα καὶ τὴν φύσιν αὐτῶν οὐκ εἰσὶ πλέον, οἷα ὑπῆρχον πρότερον. Ἰδοὺ δὲ τί προκύπτει ἐκ τῆς ἀπ' ἀλλήλων ἐνεργουμένης διαστολῆς ὅτε μὲν τὰ ἀέρια ἐξαχνίζονται, τῶν σωμάτων, ἐφ' ὧν ἦσαν προσκολλημένα, διαμενόντων, ὅτε δὲ τὰ ἀέρια καὶ τὰ σώματα συγχρῶνος ἐξαχνίζονται.» Λυπρὸν ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐνταῦθα κλείει τὰ περὶ ἀερίων, ἴσως μὴ θέλων ἵνα ἐκτενεστέρον περὶ τούτου πραγματευόμενος ἀποκαλύψῃ τὰ τότε

θεωρούμενα μυστήρια. «Ἰδοὺ, λέγει, περῶν τὴν λόγον, ἔτι δύνανται νὰ εἴπω.» Ἐάν, κατὰ τὴν ἐπὶ πολλῷ ἐπικρατήσαν γνώμην, τὸ περὶ ἀερίων μέρος τῆς *Χυμίας* ἦν ἐκ τῶν μεγαλειτέρων τῆς ἀρχαιότητος μυστηρίων, οὐδὲν ἄπορον, ὅτι οἱ συγγραφεῖς ἐποχῆς, καθ' ἣν τὸ κράτος τῆς δαισιδαμονίας ἦν τοσοῦτον ἰσχυρόν, ἀπέφερον ἵνα ἐκτανθῶσιν ἐπὶ τούτου.

Ἐκ δὲ τῶν ἐρμητικῶν τοῦ Τζαμπίρ ἐργασιῶν συνταγὴ τις ἐστὶν ὁμοίως ἀξία προσοχῆς, καθὼ ἐξηγουσα πῶθεν ἐπήγαγον ἢ διὰ τῶν ζωικῶν οὐσιῶν ἔβρυνα τῆς χρυσοποιῶς σκευασίας ὑπὸ τῶν ἀνατολικῶν τὰ καὶ δυτικῶν ἀλχημιστῶν τοῦ μεσαίωου. Τὸ *Testamentum Gebberi regis Indiae* (1) περιέχει τὴν περιώνυμον ἐκείνην συνταγὴν, ἣτις τοσοῦτον κατέστη ἐπιζήλος τοῖς ὀπαδοῖς τῆς Ἱερᾶς Τέχνης, καὶ ἣτις διὰ τοσοῦτον αὐτοὺς ματαίω ἐλπίδων ἐβουκάλισε. «Δυνάμεθα, λέγει, νὰ ἐξαγάγωμεν ἄλας τι μόνιμον ἐκ τῶν ζώων, τῶν πτηνῶν καὶ τῶν ἰχθύων, ὕπερ κτλ» καὶ τοῦτο «sal totius talpae combustae congelat Mercurium, et Venereum convertit in Solum et Martem in Lunam», ἦτοι, τὸ ἐκ τῆς τέφρας τοῦ ἀποτερωμένου ἀσπίλακος ἐξαγόμενον ἄλας δύναται πῆξαι τὸν ὑδράργυρον, καὶ μεταβαλεῖν τὸν χαλκὸν εἰς χρυσὸν καὶ τὸν σίδηρον εἰς ἄργυρον. Καλεῖ δὲ τὸ ῥῆθρον ἄλας *Sul animalis* ζωικῶν ἄλας.

Ταῦτα μὲν περὶ τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀράβων χυμικῶν, μεταβῶμεν ἤδη εἰς τὸν Ῥαζή.

Ἐσαύτως εἰς τῶν μεγάλων χυμικῶν τῶν Ἀράβων ἐστὶ καὶ ὁ Μουχαμμέτ μπίν Ζεκεριά Ἐρ-Ῥαζή, καὶ οὐχ Ἐμποῦ Μπέιρ Ἐρ-Ῥαζή, ὡς ὀνομάζουσιν αὐτὸν ὁ ἱστοριογράφος τῶν Ἀράβων Sédillot (2) καὶ ὁ σοφὸς Hoefler (3) καὶ ὁ διάσημος Sprengel (4), συγχρόνως φαίνεται αὐτὸν, ὡς πρὸς τ' ὄνομα, μετὰ τινος Ἐμποῦ Μπέιρ Ἐρ-Ῥαζή, θεολόγου ἀκμασάντος περὶ τὰ 660 τῆς Ἐγίρας (5).

Ὁ Μουχαμμέτ μπίν Ζεκεριά Ἐρ-Ῥαζή ἐστὶν ὁ περίφημος ἱατρός, ὁ γνωστός τοῖς Εὐρωπαϊοῖς ὑπὸ τὸ ὄνομα Rhasas (ἢ Rhazes) ἐγεννήθη τῷ 840 μ. X. (6) ἐν τῇ πόλει Ῥέζ ἢ Ῥάη (7),

(1) Biblioth Mangeti. τόμ. Α'. σ. 562

(2) L. A. Sédillot. Histoire des Arabes Paris 1854. εἰς 42ον. σ. 389.

(3) F. Hoefler. αὐτ. τόμ. Α'. σ. 323.

(4) Kurt Sprengel. αὐτ. τόμ. Β'. σ. 285

(5) D'Herb. αὐτ. σ. 704. στίλ. 4.

(6) L. Figuier Vies κτλ. σ. 43.

(7) Τῆ τῶν Πάρθων Ἀρσακίτζ.

καὶ ἀπέθανε τῷ 922 μ. Χ. ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μουκατεδῖρ Μπιλλῆχ III. Καλίφου τῆς δυναστείας τῶν Ἀββασιδῶν, οὗτινος ἦν ἱατρός (1). Ἐγγραμμάτισεν ἀρχιιατρός τοῦ μεγάλου νοσοκομείου τῆς Βαγδάτης (2), περιηγήθη τὴν Ἀφρικήν καὶ Ἰσπανίαν, ἀπέθανε δὲ τυφλὸς (3) ἐγκαταλείψας τοὺς μεταγενεστέροις θησαυροὺς σοφίας καὶ ἐπιστήμης.

Κατ' ἀρχάς μὲν λέγουσιν, ὅτι ἀφιερῶθη ὅλος τῇ μουσικῇ, καὶ ὅτι ἰδὼν τὸ μάταιον τῆς τέχνης αὐτοῦ ἐγκατέλειπεν αὐτήν, ἵνα παραδοθῇ τῆς φυσικομαθηματικῆς ἐπιστήμης (4). Ἦν φιλόσοφος, ἱατρός, χυμικός καὶ ἀστρονόμος. Διηγούνται ὅτι περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἀπολέσας τὸ σῶς προσεκάλεσε χειρουργὸν πρὸς ἐγγείρισιν, καὶ ἐρωτήσας αὐτὸν πῶς ὁ ὀρθολογὸς ἔχει τὰς μεμβράνας, ἀπέβλεπεν αὐτὸν διὰ τὴν ἐπὶ τούτῳ ἡγνοίαν αὐτοῦ (5). Κατὰ τὸν Ἰσπανικὸν Μουχιμπεδδῖν Ἐμποῦλ Βελιδ μπίιν Κεμαλεδδῖν Ἰμπν Σεγνά-ουλ-Χανεφῆ, ἔχθρος τις τοῦ Ῥαζῆ ἔλεγεν, ὅτι οὗτος οὐδὲ χυμικός καλὸς ἦν, καθὼ πτωχὸς, οὐδ' ἱατρός, ὡς μὴ θεωρούσας τοὺς ὀρθολογικοὺς αὐτοῦ, οὐδ' ἀστρονόμος (ἦτοι ἀστρολόγος), ὡς μὴ προϊδὼν μεγάλα αὐτῷ ἐπισυμβάντα δυστυχήματα. Ἄλλ' ἡ κρίσις αὐτῆ ἐμπαιθὴς ἐστὶν ἀκρισία ἀμαθοῦς καὶ ἀπειθεύτου, καθότι τὰ ἔργα τοῦ Ῥαζῆ αὐτὸν καὶ ἱατρὸν ἄριστον καὶ χυμικὸν διακκεκριμένον δεικνύουσι.

Κατὰ τὸν Ἐμποῦ Οὐμπεῖδ 226 συνέγραψε (6) συγγράμματα (7), ἐξ ὧν δώδεκα διαλαμβάνουσι περὶ Χυμίας (8).

Ἔς εἶδόμεν καὶ ἐν τῷ «Περὶ Ὀργανολογίας» περὶ τοὺς Ἀραβῶν ἡμετέρω ἀναγνώσματος, ὁ Ῥαζῆς ἐν τῷ Liber perfecti magisterii Rhasei τὴν μεταλλογίαν καλεῖ κατὰ ἀστρονομίαν, καθὼ πραγματευομένην περὶ τῶν ἐπτὰ τότε γνωστών κυρίων μετάλλων, ἄπει εἰσίν, ὡς λέγει, ὅ ἀστέρες τῆς γῆς κατ' ἀντικράθεσιν τῶν ἐπτὰ ἀστέρων τῶν συμβόλων αὐτῶν,

ὧν τὴν κατὰ τὰς ἀλχυμικὰς δοξασίας συγγένειαν δὲν δυνάμεθα ἵνα ἐκθέσωμεν κάλλιον τοῦ ἐξῆς τετραγίχου τῆς Cabale Intellective (1).

Le Soleil marque l'or, le vif argent Mercure; Ce qu' est Saturne au plomb Vénus est à l'airain; La Lune de l'argent, Jupiter de l'étain Et Mars du fer sont la figure (2).

Ὁ Ῥαζῆς ἐφευρε πολλὰς φαρμακευτικὰς σκευασίας, ὧν τὸ πρόσμικτον καὶ ἐνωτικὸν στοιχεῖον ἐστὶ τὸ οἰνόπνευμα. Μεταξὺ δὲ τῶν νέων συνθέτων οὐσιῶν, περὶ ὧν πραγματεύεται ὁ διάσημος οὗτος ἀνήρ, συγκαταλέγονται τὸ κίτρινον θειαρσενικόν, τὸ ἀρσενικοθειοῦρον (Fulgur), ἡ χρυσόκολλα, συνδυασμοὶ τινες θεῖου μετὰ σιδήρου καὶ χαλκοῦ, ἄλλα ὑδραργυροῦχα, ὡς καὶ πλείεσται ἄλλαι ἀρσενικοῦχοι σύνθετοι οὐσίαι.

Ἄλλ' ἡ κυριώτερά τοῦ Ῥαζῆ χυμικὴ συνταγὴ ἐστὶν ἡ τῆς βραχῆς, ἧς τινὸς ὅμοιος ἡ ἀνακάλυψις οὐκ ἀνέκει αὐτῷ, ὡς νομίζεται, διότι οὗτος ἐδιδάχθη τὴν σκευασίαν τοιοῦτου τινὸς ποτοῦ ἐκ τῆς ἐν τῷ Testamentum Giberi regis Indae (3) περιγραφῆς τῆς ἐκ λευκοῦ οἴνου βραχῆς, ἢν ὁ Τζαμπῖρ καλεῖ aqua vitae قرع de vino albo. Ἀρ' ἐτέρου τῷ Ῥαζῆ ἀποδοτέα ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀπὸ τοῦ αἴτου ἐξαγομένης βραχῆς, ἢν ἀλχυμικώτατα περιγρά-

(1) P. L. Jacob αὐτ. σ. 38.

(2) Οἱ Βυζαντινοὶ ἀλχυμιατὰ πιστεύοντες εἰς τὰ τῆς Ἀστρολογίας ἀπέδιδον εἰς τοὺς ἀστέρας ἐπίδρασιν τινα ἐξαικουμένην ἐπὶ τῶν ἐπιγεῖων σωματίων. Τὰ μέταλλα, τινὰ τῶν ἐπιλοιπῶν ὀργανῶν καὶ ἔσφαλ τινες οὐσίαι ἀπειρώθησαν τοῖς οὐρανίοις σώμασιν, ὡς ἐξῆς. Τῷ μὲν Κρόνῳ ἀφίερον τὸν μόλυβδον, τὸν λευθάργυρον, τὸν ἀνάτην καὶ τινὰς ἄλλας παρεμφερεῖς ὕλας· τῷ δὲ Διὶ τὸν κασίτερον, τὸ κοράλιον, τὴν κανθαράχην, τὸ θεῖον· τῷ Ἄρει τὸν σίδηρον, τὸν μαγγάνη καὶ τοὺς περὶ τὰς λίθους· τῷ Ἥλιῳ τὸν χρυσόν, τὸν ὑάκινθον, τὸν ἀδάμαντα, τὸν σάππειρον καὶ τὸν ἀνθρακᾶ· τῷ Ἀφροδίτῃ τὸν χαλκόν, τοὺς μαργαρίτας, τὸν ἀμέθυστον, τὴν σάκχαρον, τὴν ἀσραλτο, τὸ μέλι, τὴν μύρραν καὶ τὸ ἀμμωνιακόν ἔλαι· τῷ Ἐρμῇ τὸν ὑδραργυρον, τὴν σμάραγδον, τὸ ἤλεκτρον, τὸν λίθον, τὴν μαστίχην· τέλει δὲ τῆ Σελήνῃ, τὸν ἄργυρον, τὴν ὕδρον καὶ τὴν λευκὴν γῆν. Οἱ Ἀραβες περὶ τῶν Ἀλεξανδρινῶν, τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Ἑβραίων παραλαβόντες τὰ τῆς μαγείας καὶ καθόλας ἐξημεσιώθησαν (οἱ τοῖς πρώτοις σχολῆς) πρὸς τὰς ἀρχαίας ταύτας, καὶ παρεδύθησαν ὅτι ἐν μέρει ἡ ἀστρολογία ἐστὶν ἀναγκαία πρὸς τὴν τῆς Ἑρμητικῆς Τέχνης κατανόησιν καὶ ἐξάτησιν, οὕτω δὲ ὁ Ῥαζῆς, ὡς ἐπίσης· καὶ ὁ Τζαμπῖρ καὶ Χαλιδ, λέγουσιν οὕτω τῶν ἀστέρων πορεῖ ἐπιθῶρ ἐπὶ τῶν μετάλλων.

(3) Ἐνθ' ἄνω.

(4) D'Herb. αὐτ. σ. 703. στήλ. 6'.

(5) L. Figuier αὐτ. σ. 46.

(6) F. Hoefler αὐτ. τόμ. Α'. σ. 323—L. Figuier αὐτ. σ. 53.

(7) D'Herb. αὐτ.

(8) Hoefler αὐτόθι.

(9) Ὁρα Hoefler ἐνθ' ἄνω.—Lenglet-Dufresnoy αὐτ. καὶ L. Figuier αὐτ. σ. 48.

(10) Τὰ κυριώτερα εὐρίνται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Escorial.

(11) D'Herb. ἐνθ' ἄνω—Sprengei αὐτ. τόμος. Β'. σ. 285—6.

φει. Ὁ ἴδιον τὸν τίτλον τῆς συνταγῆς ταύτης Praeparatio animae vitae simpliciter (σκευασία ἀπλοσσιτή τῆς βραχῆς) ἀπατάται. νομίζον ὅτι θέλει ὄντως εἶναι ἀπλοσσιτή τῆς βραχῆς περιγραφὴν.

Ἴδου δὲ ἡ ἀπλοσσιτή συνταγή·

«Λάβε ἐξ ἀποκρήφου τινός ὅσον θέλεις τρεῖσιν αὐτὸ μέγρις ὅπου δυνήθης ἐκ τούτου νὰ κατασκευάζῃς εἶδος τι ζύμης, μετέπειτα δε ἄφρησον ἴνα ἐπέλθῃ αὐτῷ ἡ ζύμωσις, καὶ τότε τίθεις ἐν ζυμῆτι διύλισον αὐτὸ (1).»

Ἡ καὶ κατὰ τὴν συνταγὴν τῆς βραχῆς ἐτιμωσικότης τοῦ "Ἀρθρος χυμικῶς κατ' οὐδὲν ἐκπλήττει ἡμᾶς, καθότι, ὡς γνωστόν, οἱ τότε οὐκ ἐτήρουν μυστικὰ μόνον τὰ κατὰ τὴν ἀλχημίαν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν αὐτῶν χυμικὴν ἀνακάλυψιν περιέγραφον ἀλληγορικῶς (2).

(1) Liber perfecti magisterii Rhasei. Biblioth. Nat. de Paris. χειρόγρ. 6514, σ. 420 verso (1Α'. αἰῶνος).

(2) Ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐκείνας ἐπετρέποντο τοῖς σχολαστικῶς αἰ φιλονεικίαι περὶ ὀνοματισμοῦ. πραγματισμοῦ, συλληπτισμοῦ, περὶ ἰδῶν παραλόγων καὶ ἀνωφελῶν, συνάμα δὲ καὶ βλαπήμων, αἵτινες προσκόλλων ἐπιτέρ ποτε τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν πλάνην, καὶ ὡς λέγει πολλὰ ὀρθῶς ὁ διάσημος Σααδὴ ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ Ροδῶνος αὐτοῦ·

مجلس تمام کتبت باآخر سید عمر
ماهچنان دراول وصف توماند ام

ἦτοι, ἀπόλωτο, Κύριε, ἡ ζωὴ ἡμῶν ἐν τῇ αἰτίσει σου, καὶ ἐν τοσοῦτῳ οὐδενός ἐτέρου ἐκαρπωσάμεθα, εἰμὴ ὅτι Κύριος εἶ.

Τοῦ μὲν σχολαστικῶς, λέγω, συγγνωστέει ἦσαν αἱ ἄκαρποι αὐταὶ ἐριδες καὶ διαφωναίαι· ἀλλ' ἡ τοῦ ὀρθοῦ λόγου χρησις καὶ ἡ τούτου ὕγις· καὶ ἀμερόληπτος ἐξαρμογὴ ἐπὶ τῆς μελέτης τῆς φύσεως ἀπεσκορακίζοντο. Τὸ ἀπλοῦστερον τῶν φαινομένων ὑπετίθετο ὡς ἐκ φανταστικῆς τινός αἰτίας, ὡς ἐκ μυστηριώδους καὶ ὑπερφυσικῆς δυνάμεως προερχόμενον. Ἡ Φυσικὴ ἡ Χυμικὴ ἐθεωροῦντο μαγεία. Πᾶσα χυμικὴ ἀνακάλυψις ἐθεωρεῖτο ἔργον τοῦ Σατανᾶ, εἰς ὃν ἄπαντες ἐπίστατον μετὰ τῆς αὐτῆς ὡς καὶ εἰς τὸν Θεὸν πεποιθήσεως. Ὁ νεώτερά τινα πράγματα περιελάγων, ὁ ἐπιχειρῶν τὴν διάχυσιν φωτός ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ, ἐστέρετο εἰς τὴν πυρᾶν ὡς βλάστημος· καὶ κεκοιταγμένος, καθὸ ἀληθῆς συνεργάτης τοῦ Βελζεβούλ, τοῦ Ἀσταρόβ, καὶ λοιπῶν ὀκιμόνων. Συνεπέει οὖν τῶν βασιάνων τῶν ἀδικοκῶς τοῖς ἐαυτοῦ συνειδήσιν ἐπιβαλλομένων, ὁ χυμικὸς τῆς Εὐρώπης ἀνακαλύπτων τι, εἴτε τῶν πραγμάτων ὄψιν μεταβαλεῖν δυνάμενον, εἴτε ἀπλῶς παράδοξα ἀποτελέματα διεικνύον, ἐπιμειλῶς ἔκρυπτεν αὐτό. Ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ λέγει μὲν τι, ἀλλὰ καὶ τοῦ συμβολικοῦ καὶ ἀλληγορικῶς γράψαν ἐκούσις μάλλον, ἢ διηκρινίζεις τὸ

Ἐπίσης σπουδαιὰ εἰσι καὶ τὰ ἐν τινι συγγράμματι τοῦ Ῥαζῆ, σωζόμενα ἐν μεταφράσει λατινικῇ (1) ὑπὸ τὸν τίτλον Liber Raxis qui dicitur humen luminum magnum.

Ἐν τούτῳ διμλεῖ περὶ τινος ἐλκίου ἐπιτυγγανόμενου διὰ τῆς διύλισεως τοῦ θεαῖκου σιδήρου (aframentum), ὅπερ πιθανῶς ἦν ἔλαιον γαλκάνθου (θεαῖκον ἐξῆ), διότι τὸ ὑπόστειμα τῆς διύλισεως ἦν crocus ferri (peroxyde de fer). Ὡστε ἦν ἔλαιον γαλκάνθου παρεμπερῆς τῷ τοῦ Nordhausen, παρασκευαζόμενον ὑπὸ τοῦ Ῥαζῆ διὰ τῆς διύλισεως τοῦ θεαῖκου σιδήρου.

Μετὰ τὸν Ῥαζῆ κατατάσσονται μετὰξὺ τῶν Ἀράβων Χυμικῶν ὁ Ἐμποῦ Νάορ Μουχαμμέτ Τουρχανὴ Ἐλ-Φαρχαμπὴ ἡ Ἐλ-Φαρχαμπὴ (954—1010 μ. Χ.), ὁ Ἐμποῦ-Ἀλῆ Χουσεῖν μπίνι Ἀμπδουλλάχ Ἴμπν Σινὰ, ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Ὑεῦδαριστοτέλης (2), ὁ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον

πράγμα. Ἡ πυράξφοδος τοὺς σοφοὺς τῆς Εὐρώπης, καὶ συνείπει πᾶσαν πιθανὴν πρόδον.

Ἄλλ' ἐν Ἀσίᾳ, καθὼς ἦσαν συγγνωστέαι αἱ τῶν Μουσοῦσιλῆ τῆς Βαζόρας, τῶν Μουσοῦσελίλῆ τῆς Βαγδάτης, τῶν φεϊλόσοφ καὶ λοιπῶν θρησκευτικῶν ἐριδες, οὕτω καὶ πάσης ἐπιστήμης ἔρευνα καὶ πρόδος· καὶ ἐν τούτοις τὴν αὐτὴν ἐπιφύλαξιν, τὸ αὐτὸ σκοτεινὸν ὕφος ἀπαντᾷ τις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, αὐτὸς τοῖς συγγράμμασι τῶν Ἀράβων Χυμικῶν. Πόθεν τοῦτο προήρχετο, ἐνὶ μάλιστα πυρᾷ οὐχ ὑπῆρχεν ἐκεῖ· εἰμὴ προήρχετο τοῦτο ἐξ ἀλλῆς ἀπομιμήσεως, τότε οὐκ αὐταὶ τὴς εἶπεν, ὅτι οἱ Ἀράβες, οἱ ποισθέντες καὶ γαλοχηθέντες ἐκ τῶν ἀλχημικῶν γνώσεων τῆς Ἀλεξάνδρινῆς καὶ Βυζαντινῆς Σχολῆς ἔαρον γνῶσιν αἱ τῶν αλχημικῶν μυστηρίων τῆς Ἰερᾶς Τέχνης, καὶ κατὰ συνέπειαν τῆς ποιητῆς τῶν φύλλων καὶ ἀνθῆων τῆς περσεας, οἷς οἱ Αἰγύπτιοι ἱερεῖς, ἔχρανον πρὸς δηλητηριασιν τῶν προδιδόντων τὰ μυστήρια αὐτῶν (τοῦτο παρεκίνησε πολλοὺς σοφοὺς, ἵνα ὑποθέσωσιν ὅτι τὸ νῦν λεγόμενον πρωαικόν οἶον ἦν γνωστόν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.). Οἱ δὲ Ἀράβες, καθὸ λάτρεις τῶν ὑπερφυσικῶν καὶ τῶν ἀδυνάτων, ἐραντίζοντο, ὅτι ἡ δηλητηριασις τῶν προδιδόντων τὰ τῆς ἐπιστήμης μυστήρια ἐνηργετο εἶτι καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐπιτερία τῆς μορφοῦδης, ἀφανῆς, τρομπερᾷ, ἐρόνευον, ὡς οἱ πάλοι Αἰγύπτιοι ἱερεῖς, τοῖς προδιδόντας οἰονόηποτε τῆς φύσεως μυστήριον διὰ κερανοδοῦλον θανάτου.

Ἴδου ἤδυνάτι τις λέγειν εἰς τῶν λόγων, δι' οὓς καὶ οἱ ἐν Ἀσίᾳ ἠπάθησαν τὴν μετρηορικὴν, συμβολικὴν, πολλὰς δὲ καὶ ἀκατανόητον ἐκείνην γλώσσαν. Ἐάν ἐν Εὐρώπῃ ἐροῦσθον τὴν πυρᾶν, οἱ ἐν Ἀσίᾳ οὐκ ἤθελον φαίνεται νὰ ὀσφραθῶσι τὰ φρικαλέα ἄνθη τῆς περσεας.

(1) Biblioth. Nat. de Paris. χειρόγρ. 6514 σ. 413 recto.

(2) Ὁ Ὑεῦδαριστοτέλης ἔζη πιθανῶς κατὰ τὸν 1Α'. αἰῶνα, διότι λέγει ἐαυτὸν μαθητὴν τοῦ Ἀδύβεντα.

ἀπατήσας τοὺς μεταγενεστέρους (1), καὶ τινες ἄλλοι, περὶ ὧν δὲν θέλομεν ἀσχοληθεῖ, καθὼ οὐδὲν τι ἀξιοσημείωτον περιεχόντων τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν.

Ἐν δὲ ταῖς Χυμικαῖς Βιβλιοθήκαις, οἷον ἐν τῇ τοῦ Μαγγιέτου, ἐν τῇ Gymaecium Chemicum, ἐν τῇ Theatrum Chemicum κτλ. ἀναφέρονται τινες χυμικοὶ ὡς Ἀραβες, ἀλλ' οὐδεμία περὶ αὐτῶν πληροφορία ὑπάρχει. Τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἀφ' ὧν ἠδύνατό τις ἐκχγαγεῖν τι, ἐξέλληνίσθησαν, καὶ ἐξελληνισθησαν καὶ αὐτά, ὥστε ἄγνωστον τίνες εἰσὶ, καὶ κατὰ ποῖαν ἐποχὴν ἤμασσαν οἱ Salmana, Alphidius, Haimon, Rachaidib καὶ λοιποὶ.

Μεταξὺ τῶν ἐν ταῖς ῥηθείαις Βιβλιοθήκαις ἀναφερομένων Ἀράβων χυμικῶν, παρίστανται ἀραβικῶν χαρακτῆρα Calid τις μαθητῆς Μωριανοῦ τοῦ Ἐρημίτου, ἢ οἱ ἄλλοιμοῦσι Σουδᾶν ἢ μονάχῳ τῆς Αἰγύπτου ἀποκαλοῦσιν, ὡς καὶ ἐνοεῖται ἐν τῷ τίτλῳ τοῦ συγγραμματος De Compositione Alchemiae quem edidit Morienus Romanus Calid regi Aegyptiorum (2), ζῶν πιθανῶς περὶ τὰς ἀρχὰς ἢ τὰ μέσα τοῦ 14. αἰῶνος (3).

Ἐπίσης Ἀραβὶ φαίνεται ὧν καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Hoesfer μνημονεύμενος Bubacar filius Mahometi Ἐμποῦ Μπέαρ μπίνι Μουχαμμέτ.

Ἐν μὲν τοῖς συγγραμμάσι τούτων οὐχ εὐρομὲν τι ἄξιον λόγου, διὸ καὶ κρίνομεν ἀπὸ σκοποῦ τῆν ἐν τῇ ἀναλύσει τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν διατριβὴν, ἐν ἐτέρω ὅμως συγγραμμάτι ὡσπύτως ἀγνωστοῦ τινὸς Alchid Bechil τοῦνομα, θεωρουμένου Ἀραβὸς ὑπὸ τοῦ Hoesfer (4), ὑπάρχει τι διαφιλονεικούν σπουδαῖον τινὰ τῷ Brandt ἀνακάλυψιν.

Ὁ Alchid ἢ Alchid Bechil ἐν τῷ συγγραμμάτι αὐτοῦ Ordinatio Alchid Bechil

(1) Ὁ Ψευδαριστοτέλης ὠνόμαζεν Ἀλέξανδρον τὸν βασιλέα, παρ' ᾧ κατὰ τὸ τότε ἔθος εὐρίσκειτο ἢ ὡς ἀλχυμιστῆς ἢ ὡς ἀστρολόγος, ἔλαθε δὲ τὸ τοῦ Σταγειρίτου ὄνομα, διὸ καὶ τὰ συγγραμματα αὐτοῦ ἀπεδόθησαν ποτε τῷ Ἀριστοτέλει. Μετὰ ταῦτα ὅμως ἀποδειχθεὶς τῆς ἀπάτης ἐτιμωρήθη ὁ Ἀσιανὸς οὗτος διὰ τοῦ ἐπιθέτου Ψευδῆς. Μετεπράσθη σύγγραμμά τι ἀλχυμικὸν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Tractatus Aristotelis Alchemistae ad Alexandrum Magnum.

(2) Mangeti αὐτ. τόμ. Α'. σ. 519.

(3) Ααμῆάνομεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐποχὴν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Μωριανοῦ τοῦ Ἐρημίτου.

(4) Histoire de la Chimie.

Saraceni philosophi (1) πραγματεύεται περὶ τινος τεγγητοῦ ἄνθρακος (carbunculus) ἢ περὶ τινος τεληνίτου λίθου (bona luna), οὗ τινος ἐπέτυχε τῆς παραγωγῆς διὰ τῆς διυλίσεως τῶν οὗρων μετ' ἀργύρου, ἀσθέστον καὶ ἀνθρακούχον ὀργανικῶν οὐσιῶν. «Ὅτι ἔστιν ἀπίθανον, ὡς λέγει ὁ Hoesfer (2), ὁ Σαρακηνὸς (3) οὗτος νὰ ἐπέτυχῃ τοῦ φωσφόρου, ἢ ἀνθρακκῶ ὀνόμασεν, ὡς διακρίβοντα ἐν τῷ ἀδύρει. Ἄλλως τε, παρατηρεῖ ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, τοῦτο ἔστιν, ὡς ἔγγιστον, τὸ πείραμα, δι' οὗ κατὰ τὴν 17. αἰῶνα ὁ Brandt ἀνεκάλυπτε τὸν φώσφορον.

Ὁ φιλόμοσος Σαχίν Ἐφένδης εὐηρεσθήθη ἵνα ἐμπιστευθῇ ἡμῖν χειρόγραφόν τι ἀραβικὸν τοῦ 875 ἔτους τῆς Ἐγίρας, ἐπιγραφόμενον وكشف عجم الحكيمة في اخبار الحكمة عجم الاسرارى الكيما والسيميا بألف السراج العجمى علا الدين احمد بن محمد السندى Ὁ πορὴν τῆς σοφίας ὡς πρὸς τὰς παραδόσεις τῆς ἀληθείας καὶ ὁ ἀποκαλυπτῆς τῶν μυστηρίων τῆς Βοτανοχημίας καὶ τῆς Ὀρυκτοχημίας, ὑπὸ τοῦ γαροῦ τῶν πεπαιδευμένων Ἀλαιδδίν Ἀχμέτ μπίνι Μουχαμμέτ Ἐλ Σινδῆ τῷ 710 τῆς Ἐγίρας ἀποθανόντος, ὡς λέγεται ἐν τῷ χειρογράφῳ.

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο ἀποδεικνύει τὸν συγγραφέα αὐτοῦ ἄνδρα μηδύλως ποθηθέντα ἢ ἐπιηρεασθέντα ἐκ τῶν δοξασίῶν καὶ φρονημάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Αἱ κρίσεις αὐτοῦ καὶ αἱ παρατηρήσεις τοσοῦτον ὑγιεῖς καὶ περαιοτισμέναι εἰσίν, ὥστε ἤθελε τις ἄνευ δισταγμοῦ ἀποδώσει αὐτὰς πλησιεστέρῃ ἐποχῇ.

Ἐὰν λάθωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ὑπὲρ τῆς πιθανότητος τῆς Ἀλχυμίας κοινῆν πεποιθήσιν τῆς τότε ἐποχῆς, ὅτε καὶ ὁ ἀμφοβόλλων αὐτός, ὡς ὁ τὴν σήμερον ὑπὲρ τῆς Ἀλχυμίας κλίνων, οὐκ ἐτόλμα ἵνα ἐπιπέρῃ γνώμην κατ' αὐτῆς, ὁσοῦμένος μήπως ὡς ἀμαθὴς καταγορηθῇ, λάθωμεν δὲ πρὸς τοῦτοις ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν σπανιωτάτην περὶ τὰς ἐμβριθεῖς παρατηρήσεις τῶν μεσαιωνικῶν δεξιότητων, θέλομεν ἀναμφιβόλως ἀπορήσει ἄκοῦνοντος τὸν Ἐλ-Σινδῆ τοῦτον λέγοντα

(1) Bibliothèque Nation. de Paris. Χειρόγρ. 7156. σ. 443. recto.

(2) F. Hoesfer αὐτ. τόμ. Α'. σ. 332.

(3) Ἡ λέξις Σαρακηνὸς Saracenus, Sarracizn, κατὰ γὰρ ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ سمرقون سمرقي (σαρκῆ, σαρκηγοῦ) Ἀνατολίτης.

« Τὸ κατ' ἐμὲ θεωρῶ ἀδύνατον τὴν χρυσοποιίαν, πολλῶν δὲ μάλλον τὸν φιλοσοφικὸν λίθον (الكبريت). Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ εἶδον ἰδίᾳ πείρα πολλὰς μετατροπὰς καὶ πολλὰ θαύματα كبريتا جلا διὰ τῆς Ἐπιστήμης τῆς Χημίας, ἐπειδὴ τὰ μέταλλα θεωροῦνται δικαίως ὡς σώματα σύνθετα ἔπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ χρυσοῦς ἦν κατ' ἀρχὰς κατώτερον τι σῶμα, ἀφίχθην διὰ τοῦ χρόνου εἰς τὴν ἐντέλειαν ταύτην διὰ τοῦτο νομίζω, ὅτι ἡδύνατό τις θεωρῆσαι τὴν χρυσοποιίαν δυνατὴν, ἐὰν ἐγνωρίζε τρία τινά, ἧτοι τὸ μέσον τῆς ἀπομιμήσεως τῶν συστατικῶν οὐσιῶν τοῦ χρυσοῦ, τὴν ἀναγκαίαν ποσότητα τῶν συστατικῶν τούτων οὐσιῶν, καὶ τὴν διὰ τοῦ πυρός ἢ δι' ἄλλου μέσου ἀντικατάστασιν τῆς πολυχρονίου φυσικῆς ψήξεως. Ἀλλὰ, προσεπιλέγει, μέχρι τούδε ἡ τέχνη οὐκ ἡδυνήθη εἰσέτι ἀναγνωρίζαι κατὰ νόμους σταθεροῦς τὰ στοιχεῖα, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν χρυσοῦ, τοὺς νόμους, καθ' οὓς διέταξεν ὁ Ὑψίστος τὴν φύσιν, ἕνα παράγῃ αὐτὸν, τὴν σχηματισμὸν, τὴν ἐντελῆ αὐτοῦ μόρφωσιν, τὰ ἔτη, τοὺς αἰῶνας ἢ τὰς χιλιετηρίδας, αἵτινες ἀπαιτοῦνται πρὸς ψῆξιν αὐτοῦ, καὶ ἐπομένως οὐ δύναται εἰσέτι ἀπομιμηθῆσαι, οὐδὲ ὑποθεθῆσαι τὰς λειτουργίας τῆς φύσεως. »

Ἄπο δὲ τῆς θεωρίας ταύτης μεταβιβάζει ὁ Ἑλ-Σινδῆ εἰς τὰ ἀκόλουθα.

« Λέγουσιν ὅτι ὁ Χερμές-ουλ Μουσελλίς-ουλ Χικμέτ ἐρεῦρε τὴν μέθοδον τοῦ μετατρέπειν τὰς ἀπλουστέρως οὐσίας εἰς χρυσοῦν, καὶ διηγούνται πρὸς τούτους, ὅτι ὁ προφήτης Σολομὼν ἐγνωρίζε τὴν كحللج (ἔλμ-ουλ-μιρτάχ) Ἐπιστήμην τῆς Κλειδοῦς (Ἀλχημίαν), ἀλλ' εἰς ταῦτα ἀπιστῶ, ἕνεκα πολλῶν ἰμοι γνωστῶν λόγων, καὶ μάλιστα διότι ὁ Θεὸς οὐδενὶ ἐπιτρέπει τὴν ἀπομίμησιν τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὡς γεγραμμένον ἐστὶ ἐν τῇ Βίβλῳ αὐτοῦ (ἐν τῷ Κορζανίῳ). »

Εἶδομεν μεθ' ὁποίας τῆς ἐπιτηδεύσεως συνάμα δὲ καὶ τῆς ὀξυνοίας ὁ Ἄραφ οὗτος περὶ τῆς Ἀλχημίας ἀπορρίνεται. Οὐ πιστεύει μὲν εἰς τὴν μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἀνεκάλυψιν μέσου τινὸς πρὸς κατασκευὴν χρυσοῦ, ἀλλὰ μετ' ἐπιφυλάξεως, καὶ σπριζόμενος ἐπὶ λογικῶν θεμελίων, ὡς οἱ νῦν χημικοὶ, ἐλπίζει ὅτι πιθανὸν μίαν ἡμέραν τὴν δικαιοσύνην οἱ ἄγνοιο κόποι ἀπαιτοῦσι τοῦ μεταλλίου. Ταῦτα μαρτυροῦσιν ἄνδρα ἀπηλλαγμένον προλήψεων καὶ

μετέχοντα συστηματικῆς διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παιδείας καὶ νοῦς οὐ τοῦ τυχόντος (1).

Ἐκτὸς τούτου ὁ Ἑλ-Σινδῆ φαίνεται γινώσκων καὶ αὐτὸς τὸν ῥώσσορον, διότι ἐν τῷ ἐρῆντι αὐτοῦ συγγράμματι, ὁμιλεῖ, ὡς ὁ Alchuld Bechil, περὶ τινος τεχνικοῦ ἄνθρωκου δικαστῆλουτος ἐν τῷ σάττι.

Ὁ τελευταῖος τῶν διασημῶν Ἀράβων χημικῶν (2) ἐστὶν ὁ Ἄϊδιν μινί. Ἀλλ' Ἑλ-Ἰζλάδε-κῆ, συγγράμματος σὺν ἄλλοις (3) ἐν Δαμασκῷ κατὰ τὸ 740 τῆς Ἐγίρας (4) τὸ σύγγραμμάκι *بقية الخبير في قانون طلب الاكبر* Ἡ *ἑταίρα* τοῦ σοσοῦ (5) ὡς πρὸς τοὺς καθόδας τῆς ἀναδιθήσεως τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου, ἐν ᾧ διδάσκει τὴν μέθοδον, ἧς ποιητὸν χρῆσιν ἐν τῇ ἐρευνῇ ταύτῃ, ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ ἐξῆς ῥήτου τοῦ Κορζανίου, ὕπερ διερμηνεύει ὑπὲρ ἑαυτοῦ. « οἱ ἄνθρωποι ἀγνοοῦσι τὴν τοῦ αἰτούμενου ιδιότητά· τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ κίτριον τῆς ἀποτυχίας αὐτῶν ἐν τῇ ἐρευνῇ αὐτοῦ. »

(1) Ἐν κριθῷ τοῦ τότε γενικοῦ ἀλχημικοῦ ζήλου καὶ ἀναβρασμοῦ, οἱ Ἀνατολικοὶ εἶχον καὶ τινὰ ὀρθοτροπότητα, οἵτινες οὐ μόνον ἐξ παρεδόντων τὴν πιθανότητα τῆς Ἑρμητικῆς Τέχνης, ἀλλὰ καὶ συνεβούλευον τὴν ἐκ ταύτης ἀποχίτην, ὡς καὶ ἕτεροι ἐψέχον τὰς μεταίας τῶν ἀλχημιστῶν προσπάθειαι. Λιηγοῦνται ὅτι ὁ Ἐμποῦ Γινουσοῦ ἀρχιδουκάτης τῆς Βαγδάτης ἐπὶ Χαροῦν Ἑλ-Ρασίδ, εἶπε τὰ ἐξῆς ἐκπνεῶν τὰς περιστοιχίας αὐτῶν συγγενέσι καὶ φίλοις. « *Δπουδάσατε ὅλας τὰς ἐπιστήμας ἐκτός οὗτο, τῆς Ἀστρολογίας καὶ τῆς Ἀλχημίας· διότι ἡ μὲν ἀδίκως αὐξάνει τὰς τοῦ βου θλίψεις, καὶ εἰς αἰῶνας ταραχίαν καὶ σύγχυσιν τὸν ἄνθρωπον διατηρεῖ, ἅμα ὅταν νομισθῇ ὅτι προστιθεὶς κακὸν τι διὰ τὸ μέλλον αὐτοῦ· ἡ δὲ κατατρέφει τὴν περιουσίαν τοῦ ἐπιχειροῦντος ἀνεῖ ἐπιτυχίας τοῦ ποθυομένου (d'Herb. αὐτ. σ. 291—2).* Ἀργότερον δὲ ὁ Σασδῆς διὰ τοῦ ὠρατοῦ ἐκείνου ἡμιστύου ἐκεράζει ἐν οὐαὶ λέξεται τὰς ἀγόνους ἐρεῖνας τοῦ ἀλχημιστοῦ.

كياكر بغصمردورنج

« Ὁ ἀλχημιστὴς ἀπέθανεν ἐν θλίψει καὶ ἐν δυσυχίᾳ. »

(2) J. Leo. libellus de viris quibusdam illustribus apud Arab. ἐκδ. Höttinger, 1660. figur. 4.

(3) Ὁ Ἰζλάδε-κῆ ἐξεπέστησε καὶ συλλογὴν πέντε ἀρχαίων συγγραμμάτων, ἧν ἐπιγράφει *المصباح في علم الفتحاح*

Ὁ φανὸς διὰ τὴν ἐπιστήμην τῆς Κλειδοῦς καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀλχημιστῶν τοῦ II. αἰῶνος τῆς Ἐγίρας, ἦν ἐπιγραφεὶ διὰ τοῦ μυστικοαστρολόγου τίτλου Ἡ ἀνατολῆ τῆς Σελήνης ὑπὸ τῆν προεδρίαν καὶ ἐποπείαν τῶν γροσῶν ψηγμάτων (F. Hofer αὐτ. τόμ. Α'. σ. 308).

(4) D' Herb. αὐτ. σ. 493.

(5) Τοῦτο ἡδύνατο ἕνα μεταφρασθῆ καὶ Ἡ ἐπιθυμία τοῦ σοσοῦ κτ. ἀλλ' ἦθελεν ἀπολέσει τὸ ἀνατολικὸν αὐτοῦ ἄλα.

Ὁ Sédillot (1) διατείνεται, ὅτι πρῶτος ὁ Τζαλδεκὴ ἀναφέρει τὴν λέξιν *أكبر* (ικσίρ) ἔν τινι συγγράμματι αὐτοῦ, ὅπερ ἐστὶ τὸ ὄσ' ἡμῶν ἀνωθι μνημονευσθέν. Ἐὰν δὲν συνεμερίζομεθα τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ λέξις αὕτη πολὺ ἀρχαιότερα ἐστὶ, ἢ ἔλομεν βεβαίως παρατηρήσει τῷ γάλλῳ ἱστοριογράφῳ, ὅτι πολὺ πρὸ τῆς συγγραφῆς τοῦ *أكبر بغيه* ὁ τῷ 710 τῆς Ἐγίρας ἀποθανὼν Ἑλ-Σινδῆ τῆς λέξεως ταύτης μνεῖται ποιεῖται (2).

Τὸ ὄνομα τοῦ Τζαλδεκὴ πολλὰκις καὶ ὑπὸ πολλῶν παρεμφορήθη, οἷον ὑπὸ τοῦ Hoefler προσέροτος αὐτὸ ἐπὶ τῷ γερμανικώτερον Dschildegi (3), τοῦ Sédillot, Guldeki (4) καὶ λοιπῶν ἐκτὸς δὲ τῆς παρεμφορώσεως ταύτης ὁ δεύτερος τίθησι (6) τὸν Τζαλδεκὴ κατὰ τὸ 1252, ἐν ᾧ ἐστὶ καθ' ἓνα ὁλόκληρον αἰῶνα μεταγενέστερος.

Δ

Τελευτῶντες, νομίζομεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄπορον τὸ εἰπεῖν καὶ τινα περὶ δύο μεγάλων χυμικῶν ἐφευρέσεων τῶν Ἀράβων, ὧν τῇ μὲν πρώτῃ ὁφείλει ὁ κόσμος τὴν τῶν φῶτων διάδοσιν καὶ ἐξάπλωσιν, τῇ δὲ δευτέρῃ ἡ στρατηγικὴ τὴν τελειοποιῆσιν αὐτῆς ἐπὶ βλάβῃ δυστυχῶς τῆς ἀνθρωπότητος. Αὗται δ' εἰσὶν ὁ χάρτης καὶ ἡ πυρίτις.

Ὁ περίφημος βιβλιογράφος Καζιρῆ ἀνεκάλυψε τὴν ἀληθῆ πηγὴν τοῦ χάρτου, ὡς ἀκολούθως:

Ὁ χάρτης ἦν γνωστὸς ἀρχαίως ἐν Σινικῇ, ἔνθα κατασκευάζετο ἐκ μετάρξης, ὡς καὶ ἐν Ἰαπωνίᾳ ἐκ καννάβεως, φλοιῦ συκαμινέως καὶ ῥίζαρχῶρου. Ἦδη ἀπὸ τοῦ 30 τῆς Ἐγίρας (κατὰ τὰ μέσα τοῦ 7. αἰῶνος) ἐργαστάσιον σινικοῦ χάρτου συνεστήθη ἐν Σαμαρκάνδῃ, μετὰ δὲ πεντήκοντα ἔτη, κατὰ τὸ 706, Γουσουρ Ἐμορῶ τις, Μέγκιος, ἐφευρε τὴν μέθοδον τῆς διὰ βράμβυκος κατασκευῆς αὐτοῦ. Τοῦτο τρα-

νῶς ἀποδείκνυσι χωρίον τι τοῦ Μουχάμμεδ-ουλ-Γαζαλῆ, ὅστις κατὰ τὴν ὑπὸ Καζιρῆ λατινικὴν μεταφράσιν λέγει.

«Anno Egirae 98, quidam Josephus, cognomento Amrū omnium primus chartam in urbe Meccanā invenit, ejusque usum Arabibus induxit.»

Ὁ δὲ εὐσυνειδητὸς ἱστορικὸς τῶν Μαύρων τῆς Ἰσπανίας Louis Viardot θεωρεῖ ὡς ἀπόδειξιν τῆς ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἐφευρέσεως τοῦ ἐκ βράμβυκος χάρτου καὶ τὸ ἀκόλουθον.

«Une preuve que les Arabes et non les Grecs du Bas Empire, comme on l'a prétendu longtemps, sont les inventeurs du papier de coton, c'est qu'un savant grec chargé, au rapport de Montfaucon, de dresser le catalogue des vieux manuscrits de la bibliothèque royale de Paris, sous Henri II, le nomme toujours *papier de Dumas* (1).

Τοῦτο παρίσταται ἡμῖν ἀνεπαρκές· λεπτόν ὄμως ὑπόψιν, ὅτι κατὰ τὸν 1Α'. αἰῶνα οἱ βιομήχανοι τῶν Ἀράβων συνέστησαν ἐργαστάσια χάρτου ἐκ βράμβυκος, καννάβεως καὶ λινθοῦ, ἐν Xativa (San Felipe), ὡς μαρτυρεῖ τοῦτο καὶ ὁ ὕπατος τῶν Ἀράβων Γεωγράφος Σερίφ-ουλ-Ἰδρισῆ (2), καὶ ἐν Σέπτα τῆς Ἀφρικῆς. Ὁ δὲ τρόπος τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ, γενόμενος ἐν Εὐρώπῃ γνωστὸς, ἤρξατο ἐφαρμοζόμενος, τοῦθ' ὅπερ ἐπήνεγκε τὴν κατὰ μικρὸν ἐν ὅλῃ τῇ Δύσει χρῆσιν τοῦ χάρτου εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ παπύρου καὶ τῆς μεμβράνης (3).

Ταῦτα μὲν περὶ τοῦ χάρτου· μεταβῶμεν δὲ ἤδη εἰς τὴν πυρίτιδα, ἥτις τοσαύτας ἀντιλογίας ἐγέννησε παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τοῦ 1Θ'. αἰῶνος.

Ἡ πυρίτις φαίνεται οὔσα ἀρχαιότατη, εἰάν λάβῃ τις ὑπὸ ὄψιν τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων περὶ τινος βροντοποιοῦ σκευασίας λεγόμενα. Οἱ ἱερεῖς κατ' αὐτοὺς ἐμμοῦντο τὴν βροντὴν καὶ τὸν κεραυνὸν κατὰ τὰς τελετὰς τῶν μυστηρίων τῆς Ἰσιδος καὶ τῶν Ἑλευσινίων. Διηγούνται δὲ μετ' ἐκπλήξεως τὴν αὐθάδειαν

(1) L. Viardot Essai sur l'histoire des Arabes et des Mores d'Espagne. Paris 1833. 2 τόμοι. εἰς 8ον τόμ. Β'. σ. 140.

(2) كتاب زهرة المشتاق في احتراق الافاق تأليف الشريف الادريسي الجزء الاول من الاقليم الرابع

(3) L. Figuier Les Grandes Inventiones. Paris 1865. εἰς μ. 8ον σ. 50.

(1) L. A. Sédillot αὐτοῦ σ. 397.

(2) Ὅρα τὸ ἀνωθι χωρίον αὐτοῦ, ἐν τοῖς περὶ τοῦ παρὰ τοῦ Σαχίν Ἐφένδη δανεισθέντος ἡμῖν χειρογράφου λεγομένου.

(3) F. Hoefler αὐτ. τόμ. Α'. σ. 308.

(4) Sédillot αὐτ. σ. 397.

(5) αὐτοῦ.

καὶ ἀλαζονίαν τοῦ Σαλμωνέως ἀξιούντος τὴν κεραυνὸν καὶ τὴν ἀστραπὴν ἀπομιμῆσαι (1). Δίων ὁ Κράσιος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Καλλιγούλας ἐκαυχάτο, ὡς δυνάμενος ἐξισοῦσθαι πρὸς τὴν Δία κατὰ τὴν τοῦ κεραυνοῦ χρῆσιν, ἅτε καὶ κύττος κεραυνοβολῶν εἰς τὴν ἀέρα διὰ μηχανῆς. «Βροναῖς ἐκ μηχανῆς τινος ἀντεβρόντα (2).» Κατὰ δὲ Φιλόστρατον οἱ σοφοὶ τῶν Ἰνδῶν κεραυνοῦ τὸν ἐχθρὸν ἀπόθουν (3). Ἄλλὰ ταῦτα οὐκ εἰσὶ, νομιζόμεν, ἱκανὰ, ἵνα πείσωσιν ὑμᾶς, ὅτι οἱ ἄρχαῖοι καὶ τὴν πυρίτιδα ἐγγίγνωσκον ἄλλως τὰ χωρία ταῦτα οὐκ ἂν διέφευγον τὸν ἐξυδερκῆ δρῦακλῶν τοῦ ἐνδόξου Dutens. Διὸ καὶ μεταβάλλομεν εἰς πιθανώτερα.

Ἀποδεικνύμενον ἐστὶ τὴν σήμερον, ὅτι οἱ Σίται καὶ Βυζαντινοὶ ἐγορήγησαν τὴν ἰδέαν τῆς σκευασίας ταύτης τοῖς Ἀραβῶν, οἵτινες ἐφευρὸν τὴν νιτρικὴν πυρίτιδα διὰ προσθήκης ἄλλων οὐσιῶν εἰς τὰς οὐσίας, εἰς ὧν συνέκειτον τὰ πυροτεχνήματα, καὶ τινες πολεμικὰ φλεγματικὰ οὐσίαι τῶν Σινῶν, ὡς καὶ τὸ ὑπὸ Καλλιπικοῦ ἐφευρεθὲν Ἑλληνικὸν πυρ.

Οἱ Ἀραβῆς, ὡς φαίνεται, πρῶτοι συνήψαν τὸ νίτρον εἰς τὸ θεῖον καὶ τὴν ἄνθρακα, εἰς ὧν συνέκειτο τὸ Ἑλληνικὸν πυρ (4), ὅπερ ἐδιδάχθησαν ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς μάχαις καὶ ναυμαχίαις αὐτῶν, καὶ ὅπερ εἰς τὰς χεῖρας κύττων τοσαύτην ἐπιπένηκεν ἑρπύσειν κατὰ τὰς φάλαγγας τῶν σαρκοσφῶν, ὡς καὶ ἡ πυρίτις μετέπειτα κατὰ τὰς φάλαγγας τῶν τέκνων τῆς Ἰβηρίας.

Ἐν τούτοις οἱ λαθόντες ὑπ' ἔψιν τὰ χρομικὰ τοῦ Spondanus ὑπέθεσαν, ὅτι πρῶτοι οἱ Ἄγγλοι, κατὰ τὸ 1346, ἐποίησαντο χρῆσιν τῆς πυροκόνεως. Ὁ Spondanus διηγείται, ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἀπέβουλον τὴν κατὰ τὸ 1346 ἐν Grècey νίκην αὐτῶν εἰς σιδηρὰς σφίρας κεραυνοῦ δίκην ἐκσπρονδονίζομένης διὰ βομβῶν «Indeque coeptam inter Francos confusionem anclam valde fuisse bombardis quibus Angli, candentes ferreas glandes horrifico sono emittentes e-

quos terruere sessorosque, magnamque occisionis cladem intulere (1).» Ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου ἐρειδόμενοι εἶπον, ὅτι ἡ μάχη, ἐν ἣ κατὰ πρῶτον ἐγένετο χρῆσις τῆς πυρίτιδος, ἦν ἡ ἐν Grècey ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἱστορικὰ παραδείγματα καὶ πρὸ τῆς μάχης ταύτης, ὧν τινὰ θέλομεν ἀπαριθμήσει.

Α'. (2) Ἐν τινι ναυμαχίᾳ μετὰξὺ τοῦ βασιλέως τῆς Τύνιδος καὶ τοῦ Ἑμίρου τῆς Σεβίλλης κατὰ τὸν 11. αἰῶνα μετεχειρίσθησαν τὴν νιτρικὴν πυρίτιδα πρὸς ἐκσπρονδόνειν βλημάτων (3).

Β'. Ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Νιέβλης, κατὰ τὸ 1257, οἱ Ἀραβῆς ἐβρίπτον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ σφίρας (4).

Γ'. Τῷ 1324, ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Βαζέζης ὑπὸ Ἰσακὴλ βασιλέως τῆς Γρανάτης, ἐγένετο χρῆσις τῆς πυροκόνεως (5).

Δ'. Ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Ἀλγεζίρας (Algeziras الجزائر) κατὰ τὸ 1342, ἦτο τέσσαρα ἑτη πρὸ τῆς ἐν Grècey μάχης, οἱ Μαῦροι ἐπυροβόλουν κατὰ τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Mariana ὁ δὲ Ferreras, οὗ τὸ χωρίον παραθέτομεν, λέγει ῥητῶς, ὅτι αἱ σφίραι ἐξεσπρονδονίζοντο διὰ πυρίτιδος (6). Y esta es la primera vez que se halla en la historia el uso de la polvora, porque con ella se arrojaban las ballas.»

Οἱ Ἑυρωπαῖοι, ἀφ' οὗ ἄρχη καὶ δις ὑπέστησαν καταστροφὰς καὶ ἤττας ἐν τοῖς πρὸς Ἀραβῆς καὶ Μαῦρους τῆς Ἰσπανίας πολέμοις αὐτῶν, διδάχθέντες ἰδίᾳ πῶρα τὰ μεγάλια τῆς πυροκόνεως ἀποτελέσματα μετεχειρίσθησαν ἐπὶ τέλους αὐτὴν, ὡς τὸ κυριώτερον τῶν μαχῶν ὕπλον. Ὡς δὲ φαίνεται ἐκ τῆς ἐν Grècey μάχης, οἱ πρῶτοι τῶν Ἑυρωπαϊῶν οἱ ἐκ τῆς σπουδαίας

(1) Spondani, Annal. cardin. Baronii continua-tio κτλ φάλλ. ad ams. 1346.

(2) Ὁ Sédillot νομιζει ὅτι ἤδη κατὰ τὸ 690, οἱ Ἀραβῆς ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Μέκκας μετεχειρίσθησαν βόμβας (αὐτ. σ. 438), ἀλλ' ὁ Noël des Vergers (l'Arabie. Paris. 1847. εἰς 8ον σ. 309. στήλ. 4.) λέγει ὅτι οὐκ ἦσαν ἡ μηχαναὶ, δι' ὧν ὁ Χαϊζάτ ἐξεσπρονδονίζεν εἰς τὴν πόλιν Αἰθῶν.

(3) Sédillot αὐτ. σ. 438.

(4) Lachère Biction. Univers. Paris 1856. εἰς 4ον λ. poudre—Ch. Dreyss Chronol. Univers. Paris. 1864. εἰς 42ον σ. 356. στήλ. 4.—Bouillet Diction. des sciences etc. λ. poudre.

(5) Sédillot αὐτ. σ. 438.

(6) Watsons Chemical essays. τόμ. Α'. σ. 327—Sédillot αὐτ. σ. 438—F. Hoefler. αὐτ. σ. 485. κτλ.

(1) Virg. Aen. VI, 585.—Valer. Flacc. l. 662—Hyg. fab. 61 καὶ 250.

(2) Δίωνος τοῦ Κασσίου, Ἱστορ. Ρωμ. ἐν Καλι-γούλ. 662.

(3) Φιλόστρατου, ἐν βίῳ Ἀπολλων. Β'. 33.

(4) L. Figuier. Les Grandes Inv. ἐν τῷ περὶ πυρίτιδος. Παρατηροῦμεν τῷ L. Figuier ὅτι τὸ νίτρον προσέβη ὑπὸ τῶν Ἀράβων τῷ θεῖῳ καὶ ἄνθρακι, οὐχὶ ὡς νομιζει μόνον κατὰ τὸν 11. αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ πρῶτον, ὡς θέλομεν εἶναι.

ταύτης εφευρέσεως ώρηθηέντες εἰσιν οἱ Ἄγγλοι. Δύο ἄνδρες ὑψηλῆς περιωπῆς, τὸ γένος Ἄγγλοι, οἱ κόμητες de Derby καὶ de Salisbury παρερέθησαν ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Ἰσπανικῶν στρατευμάτων πολιορκίᾳ τῆς Ἀλζεγίρας, καὶ κατὰ Watson (1) πιθανῶς οὗτοί εἰσιν οἱ μεταδόντες τὴν πυρίτιδα τοῖς ἑαυτῶν συμπατριώταις.

Ἄλλ' εἴπομεν καὶ τίνι οἱ Εὐρωπαῖοι ἀπέδιδον τὴν εφεύρεσιν ταύτην.

Οὗτοι ἰδόντες ἐν τῷ συγγράμματι Ἀλβέρτου τοῦ Μεγάλου *De Mirabilibus Mundi* (2) περιγραφῆναι τινὰ διαφορομένην (3) τῆς πυρίτιδος εφευρετῆς. Τοῦτο οἱ μὴ λαθόντες γινώσκον τοῦ ἕνιο συγγράμματος Ἀλβέρτου τοῦ Μεγάλου ἐνόμισαν καὶ διὰ τὸν Ἄγγλον Roger Bacon, ὅστις ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ *De secretis operibus artis et naturae et nullitiae magiae* (4) περιγράφει τὴν πυρίτιδα ἀλχυμικώτατα

«... Sed tamen salis petrae *Luru Vopo Vir Can Utri* et sulfuris: et sic facies tonitrum et coruscationem, si scias artificium.» Ἡτοι, «πρὸς ἀπομίμησιν τῆς ἀστραπῆς τε καὶ βροντῆς ληπτέον νίτρον, θεῖον καὶ *Luru Vopo Vir Can Utri*,» ὅπερ συμβολικῶς ἐμφανίζει τὸν ἄνθρωπον.

Ἄλλοι πάλιν ἐθεώρησαν ὡς τῆς πυρίτιδος εφευρετὴν μοναχὸν τινὰ τῆς Γερμανίας Berthold Schwartz τοῦνομα, εἴτε μὴ λαθόντες ὑπ' ὅσων τὸν Albertus Magnus καὶ τὸν Roger Bacon, εἴτε πάλιν ἀγνοοῦντες τὰ ὑπὸ τῶν δύο τούτων ἐνδόξων ἀνδρῶν περὶ πυρίτιδος λεγόμενα.

Τὴν δὲ σήμερον ἀναγνωρίζεται χειρογράφον τι ἀραβικὸν τοῦ II^{ου} αἰῶνος συγγραφρὸν ἐπὶ τῆς ἐν Ἀφρικῇ τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου τοῦ Θ^{ου} σταυροφορίας, ὡς πρῶτον περὶ πυρίτιδος μνεῖν ποιούμενον (5). Τὸ χειρογράφων τούτου, ὅπερ δὲν ἠνομαζόσουν, ἐστὶ, νομιζόμενον, τὸ

كتاب الخزون جامع الفنون, οὗτινος τὴν ἀκόλουθον συνταγὴν τῆς πυρίτιδος εὑρομεν ἐν τῇ

πλουσίᾳ βιβλιοθήκῃ τοῦ αὐδίουμου Στεφάνου Καραθεοδωρῆ (1).

« Περιγραφῆ τῆς ἐν τοῖς τηλεβόλοις τιθεμένης σκευασίας.

« (Λάβε) νίτρον δεκά δραχμάς, δύο ἄνθρωπος, μίαν καὶ ἡμίσειαν θεῖου» τρίψον καλῶς ταῦτα, καὶ πλήρωσον ἐξ αὐτῶν τὸ τηλεβόλον ἀκριθῶς κατὰ τὸ τρίτον. Κατασκεύασον ἀκολούθως ἐμβολὴν ξύλινον παρὰ τινι τορνευτῇ, ἀνάλογον τῆς διαμέτρου τῆς τοῦ τηλεβόλου ὀπῆς, καὶ εἰσαῖον αὐτὸν ἰσχυρῶς. Μετέπειτα εἰσάγεις τὴν σφαῖραν ἢ τὸ (πυροβόλον) βέλος, καὶ μεταδίδεις τὸ πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα τὴν ὑπάρχουσαν ἐν τῷ τοῦ τηλεβόλου κοιλώματι. Τὸ δε τηλεβόλον κατασκευαζόμενον δέον ἵνα διατρύπῃται ἐσωτερικῶς μέχρι τῆς πυράμβτης, ἥτοι ὁ πυθμὴν αὐτοῦ δέον ἵνα μὴ υπερβαίῃ τὴν ὀπῆν, δι' ἧς μεταδίδοται τὸ πῦρ, διότι ἐὰν διετρύπῃτο μακρύτερον τῆς πυράμβτης θὰ προῦξένοι δυοσύγχημα τῷ πυροβολιστῇ (2) ».

(1) Ἡ Εὐγενεστάτη Κυρία Λουκία Καραθεοδωρῆ εὐηρεσθήθη ἵνα βοηθήσῃ τὰς μελέτας μου, ἐπιτρέπουσά μοι ν' ἀρσῶθαι πλεῖστα ὅσα ἐκ τῆς πολυδύλου τοῦ σοφοῦ συζύγου αὐτῆς βιβλιοθήκης.

(2) صفة الدوال الذي يحطه في المدافع
عياره باردوق عشرة درهمين كبريت درهم ونصف
لحمه ناعماً وتلماً ثلث الدفوع وتلماً أكثر لعمل له مدفع
خشب عند الخراط على قدر فم المرفع وتدكه فيه بقوة
ويحط عليه البندق او السهم وتعطيه النار في الدخيرة
وتقسى المدفع تحت الجس ان كان اعنى من الجس
فيوه عيوب ويثلكم ازامى (من الكتب المخزون جامع
الفنون).

Et καὶ ἡ λέξις ἄπο πέμπον εἶναι καταλληλοτάτη πρὸς ἔκφρασιν τοῦ τηλεβόλου, οὐχ ἦτοον τὴν σήμερον ἡ λέξις αὕτη ἐξηγεῖται ἐν Τουρκικῇ πολιμικῶν πρόχωμα· τὸ δὲ τηλεβόλον λέγεται παρ' Ὀθωμανοῖς طوب ^ἢ طوب (τὸ π ἢ τόμπ), ὅπερ, νομιζόμεν, σχετίζεται πρὸς τὸ λατίν. *tubus* σωλήν.

Ὁ κόμης Rzewski, ἐν τινι ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν de Hammer ὁμιλῶν περὶ τοῦ συγγράμματός τούτου, πρῶτον μὲν λέγει, ὅτι ἀνήκει τῇ ἔποχῃ τῶν σταυροφορῶν, ἀκολούθως δὲ φαίνεται ἀγνοῶν τὴν σημασίαν τῆς λέξεως باردوق (μπαρδούκ) «ἢν, λέγει ἐν οὐδενὶ λεξικῷ εὐρίσκω» (Fundgruben des Orients Βιέννη. τόμ. Α'. σ. 248). Ἐνταῦθα τοῦτο δηλοῦναι μάλιστα بارود (μπαρδούκ) νίτρον· τὸ δὲ باردوق ἀπλοῦν ἀντιγραφικὸν σφάλμα ἐστὶ. Ἀραβικῶς عضيوس (ἄζιου)

(1) Ἐνθ' ἄνω.

(2) Argenterat. 1493. εἰς 80ν.

(3) F. Hoefler αὐτ. τόμ. Α'. σ. 367.

(4) Epistola fratris Rog. Baconis. De secretis operibus artis et naturae et nullitiae magiae. Opera Joh. Dee Londiniensis. Hamburg 1618, 12. . . (80 κελεύεις).

Mangeti Biblioth. Chim. τόμ. Α'. 616.

(5) Lachâtre ἐνθ' ἄνω—Bouillet ἐνθ' ἄνω.

Ἄλλὰ, προγενέστερον καὶ τῶν ἔργων Ἀλβέρτου τοῦ Μεγάλου καὶ τῶν τοῦ Ῥογήρου Βακωνίου, καὶ τοῦ ἀρχαίου χειρογράφου τῆς σκυροφορίας τοῦ Ἀγίου Λουδοβίκου, ἐξεπονήθη σύγγραμμά τι, ἐν ᾧ τις ἀπαντᾷ σαφεστάτην τῆς πυροκόνεως περιγραφήν.

Ὁ περὶ τὸν V. αἰῶνα ἀρχαῖος Ἕλληνας (1) Marcus Graecus, ἐν τινι τῶν μόνων λατινιστῶν διαισεθέντων συγγραμμάτων αὐτοῦ, ἐν τῷ *Liber Ignium*, περιγράφει κάλλιστα τὴν πυρίτιδα λέγων.

Accipias lib. I sulfuris vivi, lib. II carbonum vitis vel salicis, VI lib. salis petrosi, Quae tria subtilissime terrantur in lapide marmoreo κτλ. (2).

Νομίζομεν ὅμως, ὅτι ὁ χυμικός Marcus Graecus ἐστὶ τῆς ἀρχαίας σχολῆς, καθότι ἐν τῷ ἠθέντι συγγραμμάτι ἀναφέρονται πολλὰ λέξεις ἀρχαίου σχηματισμοῦ ὡς *alkitran*, *albacarium*, κτλ. Ἀδελφὸν δὲ ἐὰν ὁ Marcus Graecus ἐδιδάχθη καὶ τὴν πυρίτιδος σκευασίαν ἐκ τῶν Ἀράβων, ἢ ἐκ οὗτός ἐστιν ὁ τὴν καταστρεπτικὴν ταύτην σκευασίαν ἐπινοήσας. Οὐχ ἦν τὸ σύγγραμμά αὐτοῦ ἐστὶ τὸ πρῶτον τῶν περιεχόντων λεπτομερεῖας περὶ τῆς σκευασίας τῆς πυροκόνεως, ἐπὶ δὲ καὶ τῶν μυσίων αὐτῆς ποιουμένων. Οἱ Ἕλληνες ἴσως δύνανται διαφιλονεικῆσαι τὴν ἐφεύρεσιν ταύτην τοῖς Ἀράβιν, ὡς καὶ οἱ Ἀράβες δικαίως διαφιλονεικοῦσιν αὐτὴν τοῖς Εὐρωπαίοις.

Ἐν τούτοις ἡ πυρίτις ἐστὶν ἔργον οὐχὶ ἐνὸς ἀτόμου, ἀλλὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ συνόλου τῶν αἰώνων. Μακρὰ περίοδος συνεχῶν βελτιώσεων καὶ πειραμάτων ὑπὸ διαφόρων ἐθνῶν γενομένων ἐν τῇ σκευασίᾳ τῶν κυστικῶν μιγμάτων καὶ φλεγκτικῶν οὐσιῶν, ὧν ἐγίνετο ἔκπαλαι χρῆσις ἐν ταῖς μάχαις, παρήγαγε διὰ τῆς φυσικῆς τῶν τεχνῶν προόδου τὴν ἰσχυρὰν καὶ καταστρεπτικὴν ταύτην σκευασίαν, ἣτις τοσαύτην ἔμελλε νὰ ἐξασκήσῃ ἐπίδρασιν ἐπὶ τὰς τύχας τῶν νεωτέρων λαῶν.

λέγεται ὁ *Asius lapis*, ἐξ οὗ ἐξάγεται τὸ νίτρον, ὅπερ *بارود* καλεῖται ὡς καὶ ἡ ἐκ τούτου κατασκευαζομένη πυρίτις. Ἄλλως τὸ εἶδος Κ. Kzewuski ἵνα ὑποθέσῃ, ὅτι *بارود* σημαίνει ἐνταῦθα *بارود* διὰ τὸν λόγον εἰς ἄ. *بارود* ἐστὶν ἐγγύς τοῦ *بارود* β'. ἀναφερομένων τῶν δύο γνωστῶν συστατικῶν ἔμενε τὸ τρίτον.

(1) F. Didot Biogr. Générale λ. Marcus Graecus.

(2) Appendice au tome 1er de l'histoire de la Chimie ἐν Hoefler αὐτ. τόμ. Α'. σ. 491.

Τὰς χυμικὰς, κύριοι, τῶν Ἀράβων ἐργασίας ἐξεθέσαμεν κατὰ τὸ ἐνόν. Πρὶν δ' ἀποχωρισθῶμεν τῆς φιλομούσου καὶ μουσοτραφεῖς ταύτης ὀμηγύρεως, ἐπιτραπήτω ἡμῖν ἵνα ἀντὶ ἐπιλόγου βίψωμεν τὰ ἐξῆς ἄνην ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ΑΡΑΒΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ.

Ὁ Ἀραβ, ὁ πατὴρ τῆς Χυμίας καὶ Φαρμακευτικῆς, ὁ ἀληθὴς τῶν Μαθηματικῶν εὐεργέτης, ὁ διασώσας πολλὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας ἐκ τῆς λήθης καὶ ἀπωλείας, ἐστὶν ὁ μόνος φανὸς ὁ λάμψας ἐν τῷ τοῦ γενικοῦ σκότους.

Ὁ Ἀραβ δὲν ἐλπισμόνησε τὴν φλόγα, ἥτις ἤναψε τὴν θραυλλίδα τοῦ φανοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' αἶψα ποτε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐθεώρει ὡς τὰς μόννας σωτηρίους σκνίδας, αἵτινες διέσωσαν αὐτὸν ἐκ τῆς τρικυμίδους θαλάσσης τῆς ἀμαθείας.

Ὁ Ἀραβ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ φέρει εἰσέτι θάλλοντας δύο στέφανους τὸν στέφανον τῆς Δόξης, καὶ τὸν στέφανον τῆς τῶν μεταγενεστέρων Εὐγνωμοσύνης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ.

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΤΑ', ΤΒ', ΤΓ', καὶ ΤΙΑ'. Συνεδριάσει).

Ἡ Γλωσσολογία (Sprachwissenschaft) ἀνήκουσα εἴτε εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, εἴτε τὰς ἱστορικὰς, κύριον ἔργον ἔχει τὴν ἔρευναν καὶ περιγραφήν τῆς συγγενείας τῶν γλωσσικῶν στελεχῶν, δηλ. τῶν ἀπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχηγόπου γλώσσης καταγομένων γλωσσῶν, καὶ τὴν κατάταξιν τῶν κλάδων τούτων κατὰ φωνικὸν σύστημα. Μέχρι τοῦδε ὀλίγα γλωσσικὰ στελέχη ἀκριβῶς ἠρουνήθησαν, διὸ καὶ τῆς γλωσσολογίας τὸ ἔργον, ἐπιστήμης σχετικῶς λίαν νεαρὰς, ἀπέκειται κυρίως εἰς τὸ μέλλον.

Ἡ γλωσσολογία προὑποτίθησι κατὰ ταῦτα βᾶσιν τὴν γλώσσαν, ἣτις εἶναι ἡ διὰ φωνῆς ἔκφρασις τῶν διανοημάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ἡ ἐπὶ φυσικῆς βάσεως ἔκφρασις τοῦ διανοεῖσθαι. Ὁ λόγος φέρει λοιπὸν ἡμᾶς ἀναγκαιῶς εἰς τὴν γλώσσαν, περὶ ἧς προτάσομεν βραχέα τινὰ πρὸς εὐχερύτεραν κατάληψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν θέματος.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

α) Περὶ γλώσσης καθόλου.

Ἐάν αἱ καλούμεναι πέντε αἰσθήσεις τοῦ ἀνθρώπου διαδιβάζωσιν εἰς τὴν ψυχὴν τὰ φαινόμενα τοῦ ἔξω κόσμου, ἡ γλῶσσα διαδιβάζει τὰς ιδέας καὶ ἐν γένει πάντα τὸν βίον τοῦ πνεύματος εἰς τὸν ἔξω κόσμον, καὶ ποιεῖ ὅλον τὸ εἶδέναι καὶ διανοεῖσθαι τῶν καθ' ἕκαστα ἀτόμων κοινὸν κτήμα ἀπάντων, τῶν συγγρόνων καὶ ἐπιγινόμενων, καὶ τὰν ἀπαικὴν ὅλον τὸ εἶδέναι καὶ διανοεῖσθαι τῶν πρὸ ἡμῶν καὶ τῶν συγγρόνων μετὰβάλλει εἰς ἴδιον ἡμῶν κτήμα. Πάν ὅτι, ἡ ἀνθρωπότης μέχρι τοῦδε ἄξιον λόγου διανοήθη, καὶ ἔπραξε, καὶ τῆς προφορικῆς ἢ ἐγγράφου παραδόσεως ἄξιον ἔκρινεν, ἀνῆκει διὰ τῆς γλώσσης εἰς τε τὴν παρούσαν καὶ τὰς ἐπερχομένας γενεάς· οὕτω δὲ πᾶσα κατόπιν γενεὰ ἐκπροσωπεῖ συγγρόνως ὅλας τὰς πρὸ αὐτῆς, εἶναι τρόπον τινὰ τὸ ζῶον αὐτῶν. Διὰ τῆς γλώσσης μόνης εἶναι δυνατόν ἡ ἀνθρωπότης νὰ ὑψωθῇ ἐκ τῆς ζωόδους καταστάσεως, ὡς παρὰ πολλοῖς τῶν φυσικῶν λαῶν καὶ νῦν ἐπιπραττεῖται, εἰς ὑψηλοτέραν, πνευματικὴν μόρφωσιν, εἰς τὸν πολιτισμὸν, καὶ ὡς οὐδεὶς ἀπροκατάληπτος δύναται νὰ ἀρνηθῇ, εἰς ὑψηλοτέραν ἠθικὴν. Διὰ τῆς γλώσσης μόνης εἶναι δυνατόν, ἵνα τὰ διὰ τῆς πείρας τῶν προγόνων κεκτημένα γένωσιν καὶ ἡμέτερον κτήμα, διότι αὐτὴ εἶναι τὸ μέσον, δι' οὗ αἱ γνώσεις, καὶ αἱ πρότεροι γενεαὶ μετὰ πληθύν μεμονωμένων συμβεβηκότων ἐκτίσαντο, βραχυτέρον καὶ εὐχερέστερον μεταδίδονται εἰς τοὺς μετὰγενεστέρους· ἐπεὶ δὲ ἡ γλώσσα, ἡ μᾶλλον διὰ τῆς γλώσσης τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ὄχι μόνον τὰ αἰσθητὰ ἢ πνευματικὰ φαινόμενα καθ' ἕκαστα εὐκόλως καὶ διαρκῶς δύναται νὰ κατέσχη, ἀλλὰ διὰ τῶν αὐτῶν μέσων καὶ τὸν φυσικὸν ἢ ἠθικὸν νόμον τὸν περιλαμβάνοντα καὶ διακρατοῦντα τὰ πο.Ι.Ι.ά, δηλ. ὁ.Ι.α τὰ καθ' ἕκαστα ὅμοια ἢ συγγενῆ φαινόμενα, τὴν ιδέαν καὶ τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, μονιμοποιεῖ, εἰς ὧν τὴν κατανοήσιν καὶ τελειότερον πνευματικὴν κτήσιν αἱ ἐπιγινόμεναι γενεαὶ σχετικῶς ἐλιγότερας ἰδιαίτερας πείρας καὶ διδασκαλίας χρῆζουσιν. Οὕτω δὲ

μόνον δυνάμεθα καὶ τὸ εἶδέναι τῶν πρὸ ἡμῶν καθ' ὅλην τὴν ἀνθρωπίνην ἐνεργητικότητα ἀπὸ παντοδαπῶν πλανῶν νὰ καθάρωμεν, καὶ διὰ νέων κτήσεων κατὰ βάθος καὶ πλάτος πολλαπλασιάσωμεν· μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὰς προόδους τοῦ πολιτισμοῦ, ὡς ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτὸν βλέπομεν. Ἄνευ τοῦ ἀληθῶς θείου δώρου τῆς γλώσσης ὁ ἄνθρωπος ἤθελεν ἔχει τὴν αὐτὴν μοῖραν τοῖς κτήσεσι, περὶ ὧν οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ πνευματικῆς μορφώσεως καὶ πρακτικῶ ἀναπτύξεως, ὡς στερουμένων τοῦ ὄργάνου πρὸς μετάδοσιν τοῖς ὁμοίως αὐτοῖς τοῦ αὐτοῦ τῶν διὰ τῆς πείρας κεκτημένων γνώσεων· ἐπι τοῦ αὐτοῦ νόμου τοῦ διήκοντος ἐν τοῖς πολλαῖς ὑπ' αὐτῶν πεπραγμένοις. Ἐκ τούτου ἔπεται, ὅτι ὁ νῦν πύθικος οὐδόλως εἶναι ἰκανώτερος ἢ ἀπλούστερος τῶν πρὸ αὐτοῦ.

Ἐάν λοιπὸν ἡ γλώσσα σκοπῇ νὰ καταστήσῃ προσιτὰ τὰ ὑπὸ τινων ἀνθρώπων ἢ λαῶν κεκτημένα αἰσθητὰ ἢ πνευματικὰ εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον καὶ εἰς ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα, ἔπεται, α) ὅτι ἡ διαφορά μετὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ζώου εἶναι μεγίστη. Τὸ ζῶον τελευτῶν ἐκπληροῖ τὸν σκοπὸν τοῦ βίου αὐτοῦ, ὁ ἄνθρωπος ὁμως ἐργάζεται ὑπὲρ τῶν ἀπανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐπιγινόμενων ὁμοίων αὐτῷ· ἐνθὺ τὸ ζῶον φροντίζει μόνον περὶ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως, καὶ τῆς τῶν μετέπειτα ὁμοίων αὐτῷ, ὁ ἄνθρωπος σκοπεῖ πέραν τοῦ φυσικοῦ βίου ἐξερχόμενος νὰ περιβάλῃ καὶ πνευματικὸν κόσμον, ὅστις ἔχει πρὸς τὸν φυσικόν, ὡς ὁ ἐπὶ γῆς ἡμῶν βίος πρὸς τὴν κλιονότητα. Ἐκ τούτου δὲ ἔπεται, β) ὅτι ὁ πολιτισμὸς δὲν εἶναι ἀξιοκατάκριτός τις ἀποπλάνησις τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ἔκειτο ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ· πλανῶνται δὲ τὰ μέγιστα οἱ πιστεύοντες, ὅτι ὁ ἄνθρωπος προσεγγίζει μᾶλλον εἰς τὸν προορισμὸν αὐτοῦ ζῶν ἐν φυσικῇ καταστάσει, δηλ. κτηνωδίᾳ, καὶ, ἐάν ἐμίμηθῃ ἤδη ὑπὸ τοῦ πολιτισμοῦ, νὰ ἐπανέλθῃ αὐθις εἰς ἐκείνην. Ὅτι, ἡ ἀναφύσιστος εὐαίσθητά τινα πνεύματα περὶ τῆς καθαρᾶς ἠθικῆς καὶ τῆς παιδικῆς, ἀθώας λατρείας τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῶν ἐν φυσικῇ καταστάσει διαβιόντων λαῶν, ὑπάρχει μόνον ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν ἀνθρώπων τούτων, ἀντιφάσκει δὲ ὅλας πρὸς τὴν πραγματικὴν ἀλήθειαν. Ἐάν δὲ ἡ ἠθικὴ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἔχη ἐπι ἰκανὰς ἐλλείψεις, οὐδόλως δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι καὶ ἐκεῖνοι οἱ πεπολιτισμένοι ἄνθρωποι τε καὶ λαοί, ὧν ἡ ἠθικὴ εἶναι χαλαρὰ, ὑπερέχουσι ὅμως κατ' αὐτὸ τοῦ-

το τῶν ἐν φυσικῇ καταστάσει ἀνθρώπων καὶ λαῶν.

Πάντα ταῦτα εἶναι ἀναγκαστικὰ συνέπειαι τῆς γλώσσης, ἥτις καθιστᾶσα τὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου ὑψηλότερον, ἐγένετο οὐ μὲρ πολλοῦ ἀντικειμένου ἰδικιτέρως ἐρένης, ἄλλοιον δ' ἀποτέλει ἰδικιτέραν ἐπιστήμην, τὴν *Γλωσσολογίαν*, ἢ τὴν ἐπιστήμην τῆς γλώσσης, ὡς εἶπομεν ἐν ἀρχῇ, ἄλλως τὴν τῶν γλωσσῶν συγκριτικὴν ἐρευναν (*Vergleichende Sprachforschung*), ἥτις εἶπερ ποῦ ἄλλοι τι μάλιστα καλλιεργεῖται ταῦν ἐν Γερμανίᾳ.

Ἄλλὰ πῶς ἄρα γε ὁ ἄνθρωπος ἐπενόησε, καὶ ἐπλάσε τὴν γλῶσσαν; Πῶς ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ παραδόσει/φ καταστάσει, ὡς ἀργεῖται ἡμῖν ἡ Ἁγία Γραφή, ἡδυνήθη, ἵνα μεταδίθῃ τὰς ἰδέας αὐτοῦ δι' ἐνάρθων φωνῶν, ἐν τῷ ὄργανῳ τῆς γλώσσης βραβηδῶν ἀνεπτύχθησαν, ἢ ἅμα τῷ ἀνθρώπῳ ἐργασμένῳ εἰς τὸ εἶναι ἦσαν ἐντελῶς διακωμορφωμένα, ἢ περὶ τούτου ἀπόφασις εἶναι ἔργον τῆς θεολογίας. Ἡμεῖς λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν τὸν ἄνθρωπον *ἐκείνον*, ὅστις ἐν ἀνομίαις συνελήθη, κατὰ τὸν Δαυὶδ, τὸν ἄνθρωπον, ὅστις εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον φέρει μόνον *τὴν δύναμιν καὶ ὄργην* πρὸς πᾶν τὸ ἀγαθόν, καὶ πᾶν τὸ κακόν, πρὸς πάντας τὰ προτερήματα καὶ τὰς ἐλλείψεις τὰς ἐν τῇ παιδικῇ, νεανικῇ, ἀνδρικῇ καὶ προσβυτικῇ αὐτοῦ ἡλικίᾳ παρατηρούμενας, ἐξ ὧν, καὶ ἐν ἡ ριλαυτία ὑπερισχύουσα, ἀναπτύσσεται ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐκείνας τὰς φυσικὰς καὶ πνευματικὰς δυνάμεις καὶ τὴν *επιτηδεύματα*, αἷτινες ἀποτελοῦσι τὴν ὠφέλειαν ἢ τὴν βλάβην, τὴν εὐτυρίαν ἢ δυστυρίαν αὐτοῦ. Ὡς μόνον *δύναμιν* λαμβάνει ὁ ἐν ἀνομίαις συλληφθεὶς ἄνθρωπος καὶ τὴν *γλῶσσαν*, ἢν δυνάμεθα νὰ ἐνοήσωμεν ἢ τὴν ἀνάπτειν τὴν πρὸς αὐτὴν ὄργανον, ἢ τὴν κτίειν τῶν ἀποτελουσῶν αὐτὴν λέξεων καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν. Καὶ ἵνα λάβωμεν ἰδέαν μετὰ πόσου πόνου καὶ μόχθου ἢ δυνάμεις αὕτη γίνεται βραβηδῶν ἐμπειρία καὶ ἐπιτηδεύτης καὶ ἕξις, παρατηρούμενος τὰ μικρὰ παιδιὰ μετὰ πόσου μόχθου ὁ νέος τῆς γῆς πολίτης ἐκφράζει τοῖς περὶ αὐτὸν τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰ αἰσθητά αὐτοῦ, καὶ ταῦτα τῶσον ἀπελθῶς! Ἐνταῦθα ἐφαρμόζεται τὸ «τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἢ δὲ σὰρξ ἄσθενης.»

Ἡ Γεωγραφία καὶ Ἐθνολογία κατέστησαν ἤδη ἀναντιρρόητον, ὅτι ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστων γενομένων ἐνεγκασίαν περίπου γλωσσῶν τῆς γῆς οὐδεμία μετεδόθη τῷ ἀνθρώπῳ εἰς τὸ εἶναι ἔλθοντι *συγτετελειωμένη*, ἀλλ' ὅτι ἐκάστη

αὐτῶν εἶναι ἀποτέλεσμα ἐπιμόχθου ἀγῶνος τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος πρὸς εὐρέσιν εὐχρήστου αἰσθητοῦ φορέως τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ, ἢ δὲ γλώσσα ἐπομένως, ὡς καὶ πολλὰ προΐοντα τῆς πρὸς τὸν θεὸν ὁμοιότητος αὐτοῦ, εἶναι *δημιούργημα*, προῖον τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος.

Ἡ Γλωσσολογία ἀπέδειξεν, ὅτι ἐκάστη γλῶσσα τῆς γῆς εἰς ἀνάλυσιν ὑποβληθεῖσα ἐκτίσαστο τὸ εἰ καὶ τῶσο πλούσιον ἤδη ὕλικόν αὐτῆς ἐκ μικροῦ τινος κατ' ἀρχὰς ἀριθμοῦ φθόγγων καὶ λέξεων, ἐκφράζουσα εἴτε διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς λέξεως πολλὰ πράγματα, εἴτε διὰ μικρῶν περὶ τοὺς φθόγγους μεταβολῶν ὠρισμένας σχέσεις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἰδέας ὅλον, βάλλω, ἐβάλλω, βέβαλλκα, βέλος, βολή, κτλ. Πῶς ὅμως οἱ ἀρχικοὶ οὗτοι φθόγγοι εὐρέθησαν, περὶ τούτου αἱ γινώμα διαφέρουσι. Πλὴν τῆς δόξης τινῶν θεολόγων, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐδιδάχθη τὴν γλῶσσαν ἀπ' ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅστις τῇ βοήθειᾳ αὐτῆς μετέδωκεν αὐτῷ τὰς σπουδασιώτατας ἠθικάς, ἐπιστημονικάς καὶ θρησκευτικὰς γνώσεις, οἱ γλωσσολόγοι ὑπὸ μίαν ἐποψὴν συμφωνοῦσι πληρέστατα ὅλοι δηλονότι παραδέχονται τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος χρόνον τινὰ διετέλεσεν ἀνακλῶς, μεταχειριζόμενος εἰς μετὰδοσιν τῶν ὁρέξεων αὐτοῦ χειρονομίας καὶ νεύματα, ἐως οὗ τελευταίον ὑπὸ τῶν ἰδεῶν μὴ δυναμένων πλέον νὰ ἐκφρασθῶσι διὰ τῶν δακτύλων ἐβιάσθη νὰ ἐκφράσῃ τὰς ἐντυπώσεις καὶ τὰ αἰσθητά αὐτοῦ διὰ φθόγγων. Ἄλλὰ τίς ἦν ἡ ἄγνοια εἰς τοῦτο ὁδός; Οἱ μὲν νομίζουσι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπενόησε τεχνητῶς ὅρους, ὧν ἡ σημασία ἐνεπαρόθη καὶ ἐμονιμοποιήθη διὰ κοινῆς ἀποράσεως τῶν συμφωλευσῶν ἢ δὲ ὑπαρξίς διαφόρων γλωσσῶν ἐξηγεῖται ἐκ τούτου, ὅτι διάφορα ἔθνη ἠκολούθησαν τὴν αὐτὴν ὁδὸν εἰς τὴν μόρφωσιν τῆς γλώσσης. Ἐκαστον δὲ ἀνεξαρτήτως τῶν ἄλλων ὠρίσε καὶ τοὺς φθόγγους, οὓς ἤθελεν εἰς τὴν διὰ τῆς γλώσσης ἐκφρασίαν τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἰδεῶν. Ἄλλ' ἢ διὰ κοινῆς ἀποράσεως ἐπινοήσις τεχνητῶν ὄρων καὶ ἡ μονομοποίησις τῆς σημασίας αὐτῶν προὔποτιθησι τὴν γλῶσσαν, δι' ἧς οἱ συμφωλεύται ἀμοιβαίως συνεννοῦντο.

Ἐτέρα, κατὰ τὰ τελευταῖα ἐξαγόμενα ὁμοία τῇ προηγουμένῃ, εἶναι ἡ ὑπὸ Max Müller (Vorlesungen über die Wissenschaft der Sprache I, 338 κ. ἐφ. τῆς γερμ. μεταφρ.) ἀναπτύχθεῖσα θεωρία, καθ' ἣν ὁ ἔνστικτόν τι τοῦ πνεύματος ἐλαττόρον, δημιουργικὴ τις δυνάμις ἐκίνησε τὸν ἄνθρωπον νὰ ἐκφράσῃ διὰ τῆς φωνῆς πᾶσαν ἰδέαν κατὰ πρῶτον εἰς τὸν

ἐγκέφαλον αὐτοῦ εἰσπίπτουσιν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν φωνηέντων ἢ φθογγικῶν τούτων τύπων, νομίζει ὁ M. Müller, ἔπρεπε κατ' ἀρχὰς νὰ ἴηαι ἄπειρος, μόνον δὲ διὰ τῆς φυσικῆς διακρίσεως, ἢν ἠδύνατό τις νὰ παρατηρήσῃ ἐτι ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἱστορίᾳ τῶν λέξεων, ἐγένετο δύνατον, ἵνα ἐκ τῶν συνωνύμων ῥιζῶν ἀπολεσθῇ ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλαν, τελευταίον δὲ ὅλαι αὐταὶ αἰ ῥίζαι νὰ περιορισθῶσιν εἰς ὄρισμένον τινὰ τύπον. Κατὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι «τῆς πρώτης ἐμπεδώσεως καὶ μονομοποιήσεως τῶν στοιχείων τῆς γλώσσης προηγήθη μία περίοδος τῆς ἀπειροσίου ἀυξήσεως, ἐν οὗτως εἴπῃν *γλωσσικὸν ἔαρ*, ὥπερ ἔδει νὰ παρακολουθήσῃ πολὺ φρονόμορον».

Τρίτη θεωρία, λίαν εὐφυῶς ἐξενεγθεῖσα ὑπὸ Herder, ἢν οἱ πλείστοι τῶν γλωσσολόγων ἠσπάθησαν, παραδέχεται μὲν τὸ ἄρχῃθεν ἀναυδον τοῦ ἀνθρώπου, διακρισθῆναι ὅμως τὴν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τεχνητὴν μονομοποίησιν τῆς γλώσσης, ἀποφανομένη, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἤρασατο τῶν ἤχων τῶν πτηνῶν, κυνῶν, βοῶν, τοῦ κρότου τῶν κελευθῶν, τοῦ βόθου τῶν κυμάτων, τοῦ ψιθυρίσματος τῶν φύλλων καὶ τῶν ἀνέμων, τοῦ κελαρύσματος τῶν βύακων, καὶ ἐπειρήθη νὰ μιμηθῇ αὐτούς. Διὰ τῶν ἤχων τούτων, οἱ ἐμιμήθη ἐκ τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων, ἐστῆκεν κατ' ἀρχὰς ἡ ἀντικείμενα, ἐξ ἧν οἱ ἦχοι ἐξήρχοντο, εἴτα δὲ προεκτείνεας τὴν ἰδέαν ταύτην παρήγαγε τὴν γλώσσαν. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἢν ὁ μὲν Max Müller (Vorlesungen . . I. 312) Bau=wau Theorie, συνήθη δὲ ὀνοματοποιεῖται ἀποκαλοῦσιν, ἐάν τις ἤθελε νὰ εἴπῃ ἄλλω τινι, ὅτι εἶδε π. χ. κόρακα, ἐμμεῖτο, ὕπερ φυσικώτατον καὶ εὐληπτότατον μέσον διακρινώσεως, τὴν φωνὴν τοῦ πτηνοῦ τούτου. Ἡ μίμησις αὕτη, θεθέντος ὅτι ἦτο κρά, ἐρημιζέτο κατ' ἀρχὰς εἰς ἢν ἡ πολὺ ζῶα παρὰγοντα τὴν αὐτὴν φυσικὴν φωνήν, βαρδύτερον ὅμως εἰς ὅλον τὸ γένος τῶν κοράκων βαθυμῶν καὶ κατ' ὀλίγον ἴσως τοιαῦτα ὀνόματα, δηλ. φωναὶ φυσικαὶ ὁμοίον ἢ συγγενῶν ἀντικειμένων μετ' ἀκουστικῶν ἰδιοτήτων μετηνέχθησαν εἰς μόνα ὀρατά βαθυμῶν μάλιστα ἐσκέφθησαν, ἵνα βοηθηαὶ ὀνομάτων αἰσθητῶν ἀντικειμένων πλάσσωσιν γλωσσικὸν τύπον ὑπὲρ αἰσθησιν ἀντικειμένων, εἴτε τὰς λέξεις θάρρος, ταχύτης, πονηρία κτλ. Οὕτως ἠδύνατο π. χ. ἡ λέξις «λέων» νὰ σημάξη οὐχὶ μόνον ἕνα μόνον λέοντα καὶ τὸ γένος τῶν λεόντων, ἀλλὰ καὶ τὸ θάρρος.

Ἡ θεωρία αὕτη βεβαιοῦται ψυχολογικῶς σχε-

δὸν δι' ἐκείνης τῆς ἐφευρέσεως τοῦ πνεύματος, ἣτις τὴν διὰ τῆς φωνῆς ἀκουστικῆν γενομένην ἰδέαν καθίστησιν ὀρατήν, καὶ μάλιστα οὐχὶ ἐπὶ χρόνον βραχύν, ἀλλ' ἐπ' αἰῶνας. Αὕτη εἶναι ἡ γραφή. Ἡ ἐπιστήμη κατέστησεν ἀναπτέρητον, ὅτι τὰ 24—30 στοιχεῖα ἢ σημεῖα, δι' ὧν πᾶν διανοηθῆν ἢ λεχθῆν τοῖς ἐσθαλαμοῖς προσέμεν, προήλθεν ἐξ εἰκοτικῆς γραφῆς, δι' ἧς ἰδέαν τινὰ, ἄλλοις ἐν ὀρατῇ μορφῇ διακρινώσιμον, ἐνεσωμάτουσιν σημειοῦντες μόνον τὸ αἰσθητὸν ἀντικείμενον, ἀφ' οὗ ἀφῆρουν τὴν ἰδέαν. Μετεδίδοτο λοιπὸν ἡ ἰδέα τοῦ δένδρου διὰ τοῦ σημείου τοῦ δένδρου, ἡ ἰδέα τοῦ λέοντος διὰ τοῦ σημείου τοῦ ζώου τούτου. Ἡ δὲ περαιτέρω ἀνάπτυξις εἶναι ὅλως ἀνάλογος τῇ τῆς γλώσσης, καὶ ἐνῶ οἱ Σίναι π. χ. κατὰ τὴν διαθεβασίαν τῶν ἰδίων αὐτῶν συγγραφέων ἔχουσι εἰσεῖτε 70,000 σημεῖα τῶν λέξεων, ἡμεῖς ἐκράζομεν δι' ὀλίγων στοιχείων ὅλας τὰς μέχρι τοῦδε ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος κατακτηθείσας ἰδέας ἢ δὲ πηγὴ τούτου εἶναι ἡ μῆτηρ φύσις.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι πολλὰ ὀλίγα τῶν νῦν ὀνομάτων τῶν ζῶων ἐπανάγονται εἰς ῥίζας, αἱ τινες αἰ αὐταὶ ἢ ἄλλως συγγενεῖς εἰσι ταῖς φυσικαῖς φωναῖς τῶν οἰκείων ζῶων ἀλλὰ δὲν εἴμεθα βέβαιοι, ἀντὰ ὀνόματα ταῦτα τῶν ζῶων πραγματικῶς παρὰγονται ἐκ ῥιζῶν ὑπαρχουσῶν ἤδη κατὰ τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς γλώσσης ἡμῶν. Ἐὰν δὲ ἐν τῇ σαρκερικῇ ὑπάρχωσι πέντε λέξεις πρὸς δῆλωσιν τῆς χειρὸς, ἕνδεκα πρὸς τὴν τοῦ φωτός, δεκαπέντε τοῦ νέφους, εἰκοσι τῆς σελήνης, εικοσιῆς τοῦ ὕφους, τριάκοντα καὶ τρεῖς τῆς σφαγῆς, τριάκοντα καὶ πέντε τοῦ πυρός, τριάκοντα καὶ ἐπτὰ τοῦ ἡλίου, ἐξάγεται ἐκ τούτου, ὅτι ὁ γλωσσικὸς θησαυρὸς, τὸ ὕλικόν, τῆς ἰνδογερμανικῆς γλωσσικῆς οἰκογενεῖας μέχρι τῶν χρόνων, εἰς οὗς ἡ ἐπιστήμη ἠδυνήθη νὰ εἰσδύσῃ, κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ Ὁρατίου «*Verborum vetus interit aetas et ritu juvenum florent modo nata vigentque*» ἔσως πολλὰς διήλθε μεταβολὰς, διὸ καὶ περὶ τῶν ἰνδογερμανικῶν πανκράτων ὀνομάτων τῶν ζῶων πολλὰ ὀλίγα ἢ ἄλλοι οὐδὲν δύνανται νὰ μᾶς εἴπῃ.

Πλὴν τῆς θεωρίας ταύτης ὑπάρχει καὶ ἐτέρα, ἡ ἐπιφωρηματικῆ. ἢ καθὼς ὁ M. Müller ἀποκαλεῖ αὐτὴν, ἡ Pahl=Pahl Theorie. Φιλόσοφοι τινες θεωροῦντες ἀνάξιον τοῦ ἀνθρώπου τὸ μαθεῖν καὶ διδασκῆναι τὰς φωνὰς παρὰ τῶν πτηνῶν καὶ ζῶων νομίζουσιν, ὅτι οἱ πρώτοι ρθόγγοι τῆς γλώσσης ἐγένοντο ἐξ ἐπιφωρη-

μάτων, ὡς pah! st! hm! φεῦ! ᾗ! δηλ. ἐξ αὐτομάτων ἐκφράσεων τῆς χαρᾶς, τοῦ ἄλγους, τῆς λύπης κτλ. Ἄλλὰ καὶ περὶ τούτου ὑπάρχουσι διαφοραὶ γνώμῶν, ἂν δηλ. αἱ μέγροι τοῦδε γνωσταὶ γενόμεναι γλώσσαι δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν εἰς μίαν μόνον μητέρα ἢ ἀρρέγονον γλώσσαι, ἢ πρὸς ἐξήγησιν τῶν ὑπαρχόντων γλωσσικῶν φαινομένων ὑπῆρξαν πολλὰ τοιαῦτα ἀρρέγονα γλώσσαι.

Πρὸς εὐρεσιν τῆς γλώσσης ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Ψαμμήτινος, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος (II, 2, διέταξε ποιμένα τινὰ νὰ ἀναβρῆθῃ δύο νεογέννητα βρέφη οὕτως, ὥστε πλησίον αὐτῶν νὰ μὴ ἀκουσθῆ οὐδεμίαν λέξιν. Μετὰ παρέλευσιν δύο περιπτῶν ἐτών τὰ δύο παιδιὰ πρῶτον τινὰ ὑπαδέξαντο τὸν εἰσερχόμενον ποιμένα φωνάζοντα «βέκος» οὗ γινόμενου πολλὰς κατὰ συνέθειαν ἡμέρας ὁ ποιμὴν ἀνήγγειλε τὸ πρῶτον τῷ βασιλεῖ. Οὗτος θέλων νὰ πεισθῆ αὐτὸς περὶ τοῦ πράγματος, ἤθελες νὰ μάθῃ ἂν ὑπάρχῃ πούποτε λάθος, παρ' ᾧ ἡ λέξις «βέκος» σημαίνει τί' ἀφ' οὗ δὲ εὐκαθε, ὅτι παρὰ τοῖς Φρυγῶν βέκος καλεῖται ὁ ἄρτος, ἐξέλαθε τὴν φρυγιανὴν γλώσσαν ὡς τὴν ἀρχαιοτάτην καὶ τὴν πρῶτην γλώσσαν τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ αὐτὸ πείραμα λέγεται, ὅτι ἐποίησε καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Φρειδερίκος ὁ Β', ἔτι ὁ βασιλεὺς τῆς Σκωτίας Ἰάκωβος ὁ Δ', καὶ μέγροι τῆς Μογγόλης εἰς τὴν πέραν τοῦ Γάγγου Ἰνδῶν.

Ἄλλὰ παραλείποντες τὰ ζητήματα ταῦτα, ὡς καὶ εἰ ἐγένετο μίᾳ ἢ ἀρρέγονος γλώσσαι, ὅθεν αἱ λοιπαὶ πάσαι ἀπὸ πηγῆς ἀπέβρυσαν, ἡ μάλλον πολλὰ τοιαῦτα ἀρρέγονα γλώσσαι, ἐπειδὴ βαθυπῶν γλωσσῶν μὲν ἀπώλοντο, οὐδεμίαν δὲ νέαν γίνεσθαι παραλείποντες, λέγω, ταῦτα, ἃ ὡς ἴσως καὶ πολλὰ ἄλλα ἐν τῇ δημιουργίᾳ θέλουσι μένειν ἄλυτα διὰ παντός, ἢ ἀνθρωπίνῃ εὐρυτά ὅμως ἐφόρτασε μεγαλόπρεπες καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος σπουδαιοτάτους θριάμβους περὶ τοῦ προβλήματος: «πρῶτοιποιεῖσθαι τῆς ὑπάρξεως τῶν πρώτων στοιχείων τῶν ἀρρετέων βιῶν, τίνα οὐδὲν εἰς τὴν ἀνάτην καὶ διαμόρφωσιν αὐτῆς λαμβάνει ἡ γλώσσα, καὶ πῶς εἰρουσι πρὸς ἀλλήλας αἱ διαφοραὶ μέχρι τοῦδε γνωσταὶ γενόμεναι γλώσσαι τῆς γῆς;»

Ἦδη οἱ ἀρχαῖοι Ἰνδοὶ ἤρουντοσιν τὴν γλώσσαν, περὶ δὲ τὰ 500 ἔτη π. Χ. περὶ τὸν εἶχον τὴν ιδέαν, ὅτι ἡ γλώσσα αὐτῶν ἤδυνάτο νὰ ἀναχθῆ εἰς μικρὸν τινα ἀριθμὸν βίβων, ἐνῶ ἐν Εὐρώπῃ οὐδεὶς πρὸ τοῦ γάλλου Ἐβρίκου Στε-

ράνου (1528—1595) ἐσκέπτετο περὶ τοιούτου πράγματος. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας ἐν-πασχολήθησαν λίαν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς γλώσσης, ἀλλ' ἄνευ μῆθόδου καὶ ἀποτελέσματος. Κατὰ τοὺς μετὰ Χριστὸν ὅμως χρόνους μέχρι τῆς ἡ ἐκαστοτακτητοῦδος ἐπεκράτει γενικῶς ἡ ιδέα, ὅτι ἡ ἑβραϊκὴ γλώσσα εἶναι ἡ ἀρχαῖα, ἐξ ἧς ἔπρεπε νὰ πηγάζωσιν αἱ λοιπαὶ γλώσσαι τοῦ κόσμου, ἐπειδὴ μίχρον τὴν ἀνάσχυρον ιδέαν, ὅτι ἡ ἑβραϊκὴ ἐγένετο ἡ γλώσσα τοῦ Ἀδάμ, καίτοι οὐδὲν οὔτε ἐν τῇ παλαιᾷ, οὔτε ἐν τῇ νέᾳ Διαθήκῃ χωρὶον ὑποστηρίζει τὴν ιδέαν ταύτην. Περὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἀδάμ οὐδὲν γινώσκουμεν ἔαν δὲ ἡ ἑβραϊκὴ, ὡς γινώσκουμεν αὐτὴν, εἶναι μίᾳ τῶν γλωσσῶν, αἵτινες ἐξῆλθον ἐκ τῆς ἐν τῇ πυργοποιᾷ τῆς Βαβελ συγχύσεως τῶν γλωσσῶν (Γεν. Α', 11), δὲν ἔπεται, ὅτι ἡ ἑβραϊκὴ ἦν γλώσσα τοῦ Ἀδάμ, ἡ αὐτὴ γλώσσα, ἡ κατέχουσα κατὰ τὴν Ἀγίαν Γραφήν τὸν κόσμον ἅπαντα. Πρῶτος ὁ φιλόσοφος Leibnitz (1646—1716) ἐπιτυχῶς κατεπολέμησε τὴν ιδέαν, ὅτι ἡ ἀρρέγονος γλώσσα ζητητέα ἐν τῇ ἑβραϊκῇ. Ὁ Leibnitz προέβη πρῶτον, θεὸς ὁ πρῶτος τῆς ἐπιστημονικῆς βεβαιῶσιν τοῦ περὶ γλώσσης ζητήματος. Προσεκάλεσε δηλονότι ὅλους τοὺς ἱεραποστόλους, τοὺς περιηγητάς, πρέσβεις καὶ ἡγεμόνας, ἵνα ἀποστείλωσιν αὐτῷ γλωσσικὰ δείγματα ἐξ ὅλων τῶν ὁπωσδήποτε προσωτῶν γλωσσῶν τοῦ κόσμου οὕτως εἰργάζοντο ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν Κίχῃ οἱ Ἰησοῦται ὁ Ὀλλανδὸς περιηγητῆς Witsen ἐπεμφεν αὐτῷ μεταφρασίαν τοῦ «Πάτερ ἡμῶν» ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Ὀττεντοτῶν. Ὡς δὲ ἐκ μιᾶς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Ἀδοκράτορα τῆς Ρωσίας Πέτρον τὸν μέγαν (1713) ἐξάχεται, παρεκάλεσε διαφόρους Ῥώσους λογίους, ἵνα συντάξωσι λεξικά τῶν ἀπεραριθμῶν γλωσσῶν τῆς Ρωσίας, ἢ τοὺλάχιστον μεταφράσεις τῶν δέκα ἐντολῶν, τοῦ Πάτερ ἡμῶν καὶ ἑτέρων, καὶ ἀποστείλωσιν αὐτῷ. Τὴν ιδέαν τοῦ Leibnitz, ὅστις ὡς λόγιος, θεολόγος, νομικός, ἱστορικός καὶ μαθηματικός, ἦν τὰ μάλιστα πολυάσχολος, καὶ μόνον νύξεις ἠδύνατο νὰ δώσῃ, τίνι τρῶπῳ ἔπρεπε νὰ ἐπιληφθῶσι τοῦ περὶ γλώσσης ζητήματος, ἐξέτελεσεν ὁ Adelung ἐν τῷ «Μιθρολόγῳ» αὐτοῦ βοηθηθεὶς εἰς τοῦτο τὰ μάλιστα ὑπὸ τοῦ λογιῶν Ἰησοῦτου Hervas (1735—1809), ὅς τις κατ' ἀρχάς ὡς ἱεραπόστολος ἐσοῦδαζε γλώσσας μεταξὺ τῶν πολυγλωσσῶν φυλῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὕστερον δὲ ἐν Ῥώμῃ ἀναστροφόμενος μετὰ Ἰησοῦτῶν ἱεραποστόλων ἀπανταχόθεν τοῦ κόσμου εἰς τὰς ἐρεῖνας αὐτοῦ ἐπωφε-

λείτω. Οὐχ ἦτον λίαν ἐλυσιτέλης τῷ Adelung τὸ διαταγῆ, καὶ συνεργίᾳ τῆς μεγάλης Δικατερίνης τῆς Ῥωσσίας (1762—96) συνταχθὲν λεξικόν, περιλαμβάνον 279 γλώσσας (171 αἰτιατικά, 55 εὐρωπαϊκά, 40 ἀφρικανικά καὶ 23 ἀμερικανικά).

Καὶ ὅμως ὅλα τὰ γλωσσολογικά ταῦτα ἔργα σφάλονται οὐσιωδῶς, ὅτι κατατάσσουν τὰς γλώσσας, ὡς ἐρυνῶσι κατὰ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῶν χωρῶν, ἐνθα λαλοῦνται, καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν ἀμοιβαίαν ἐσωτερικὴν αὐτῶν συγγένειαν. Ἐὰν δὲ ὁ Hervas ἀνεκάλυψε τὴν συγγένειαν τῆς ἑβραϊκῆς, χελδικῆς, ἀραβικῆς, αἰθιοπικῆς καὶ ἀβυσσινικῆς, ὄφειλε τοῦτο κατὰ μέγιστον μέρος τῇ γεωγραφικῇ θέσει τῶν χωρῶν, ἐν αἷς αἱ γλώσσαι αὐταὶ ἐλαλοῦντο. Μόνη ἡ ἀνεκάλυψις τῆς σκανδικῆς, τῆς γλώσσας τῶν ἀρχαίων Ἰνδῶν, ἣτις ἄλλως τρεῖς ἑκατονταετηρίδας π. Χ. ἦν νεκρά, καὶ σήμερον δὲ εἶναι ἐν χρήσει παρὰ τοῖς λογίοις, ὡς παρ' ἡμῶν ἡ λατινική, ὠδήγησεν εἰς τὴν μέθοδον τῆς γλωσσολογίας, ἣτις ἔκτοτε παρήγαγεν ἀπίστευτα ἀποτελέσματα. Ἀφοῦ οἱ Ἰησοῦται ἱεραπόστολοι κατὰ τὴν ἰζ' καὶ ἰη' ἑκατ. ἐκίνησαν τὴν προσοχὴν εἰς τὴν γλώσσαν ταύτην καὶ τὴν πλουσίαν αὐτῆς φιλολογίαν, ἱδρυσαν τῷ 1784 πολλοὶ ἀγγλοὶ, ἠγουμένου τοῦ ἐν Ἰνδία ἀγγλοῦ ἀρχιδιακτοῦ Γουλιέλμου Jones «τὴν ἀσιατικὴν ἑταιρίαν ἐν Καλκούτῃ» πρὸς ἐπιστημονικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν Ἰνδιῶν. Πραγματικῶς ὁ Jones ἀνεκάλυψεν, ὅτι ἡ σκανδικὴ ἦν γλώσσα συγγενεστέρη τῇ ἑλληνικῇ καὶ λατινικῇ. Ἐγερθὲν ἄπαξ τὸ διάφορον ὑπὲρ τῆς σκανδικῆς γλώσσας καὶ φιλολογίας ἐν Εὐρώπῃ, κατ' ἀρχὰς δι' ἀγγλικῶν μεταφράσεων Ἰνδικῶν συγγραμμάτων, ἠδῆσαν ἐφεξῆς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, πλὴν δὲ τῶν ἀγγλῶν λογίων W. Jones, Colebrooke, Wilson καὶ ἄλλων, οἱ γερμανοὶ πρὸ πάντων φιλόσοφοι καὶ γλωσσολογοί, ὡς οἱ ἀδελφοὶ Fr. καὶ Aug. Schlegel, W. Humboldt, J. Grimm, Pott, Benfey, Kuhn, G. Curtius, Schleicher, Steinthal, Max Müller, καὶ ἄλλοι, πρὸ πάντων ὅμως ὁ πρῶτος ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου καθηγητῆς Franz Bopp, ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἰνδογερμανικῆς γλωσσολογίας. ὅτινες ἐνασχολούμενοι εἰς τὴν ἀρχαίαν ἰνδικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν μεγάλας τῇ ἐπιτήμῃ προσήνεγκον ὑπηρεσίας. Ὁ Bopp διὰ τοῦ συγγραμματος αὐτοῦ «Vergleichende Grammatik des Sanskrit, Zend, Armenischen, Griechischen, Lateinischen, Lithanis-

chen, Slavischen, Gothischen und Deutschen (1833-1852)» κατέστησεν ἀναμφίβολον τὴν συγγένειαν τῶν ἐννέα τούτων γλωσσῶν, καὶ ἔδειξεν, ὅτι ἡ σκανδικὴ δὲν εἶναι ἡ ἀρχέγονος ἡ μήτηρ γλώσσα τῶν λοιπῶν ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν, ἀλλὰ μόνον πρεσβυτέρα ἀδελφὴ αὐτῶν, καὶ ὅτι πρέπει να ὑπῆρξε γλώσσά τις ἐπι ἀρχαιότερα καὶ ἀρχαιοτροπωτέρα τῶν εἰρημένων, ἀποτελοῦσα τὴν κοινὴν αὐτῶν βάσιν κατεσκευάσθη μάλιστα εἶδος ἀρχέγονου γλώσσας εἰς ἐν συναγομένον τῶν εἰς ὅλας κοινῶν ἰνδογερμανικῶν τύπων, μία ἀρχέγονος γλῶσσα βραζιζομένη ἐπὶ ἀναμφίλεκτον μαρτυρίων, καὶ παρέχουσα ἡμῖν ἐξηγήσεις περὶ πραγμάτων, περὶ ὧν ἡ ἱστορία μέχρι τοῦδε οὐδεμίαν εἶχε προαίσθησιν. Γινώσκον ἀκριβέστατα, ὅτι τὴν παναρχαίαν ἔδραν ὅλων τῶν ἰνδογερμανικῶν λαῶν, ὑπ' οὗς συνήθως περιλαμβάνονται οἱ Ἰνδοί, Πέρσαι, Ἕλληνας, Ἴταλοί, Κέλται, Γερμανοί, Λιθουανοὶ καὶ Σλάβοι, πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κασπίης θαλάσσης ἐν τῇ Βακτριανῇ, τότε Ἀρίχ καλουμένη ὅτι οἱ λαοὶ οὗτοι πρὸ τῆς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ στελέχους ἀποσχίσεως αὐτῶν δὲν ἦσαν ἄγριοι, πλάνητες, εἰς τὴν ἀλιεῖαν ἢ ἠθρῶν ἢ εἰς νομὴν τῶν ζώων ἀσχολούμενοι λαοί· εἰς ἐναντίας εἶχον ἑδρας μόνιμους, καὶ ἤκουον τὴν γεωργίαν. Ἐγίνωσκον, καὶ ἐτίμων τοὺς οἰκογενειακοὺς δεσμούς, εἶχον ἤδη καὶ τὰς ἀρχαῖς πολιτικῆς διοργανώσεως. Γινώσκον ἐτι, ὅτι ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν ὑπῆρχον ἀπέραντα δάση· γινώσκον τὰ κατοικίδια αὐτῶν ζῶα, ὡς καὶ ἐπέειπε ἐτι, ὅτι ἦσαν αὐτοῖς ἄλλως ὠφέλιμα, ἢ ἐπιβλαβῆ, ἢ ἐπαχθῆ, ἐν οἷς τὴν μίαν καὶ τὸν μὴν. Γινώσκον ἐτι, ὅτι ἐγίνωσκον καὶ μίαν θάλασσαν, ἣτις ἦν ἡ Κασπίς, καὶ ὅτι ἤκουον καὶ τὴν νοτιλίαν.

Ἰνα δὲ τῶν ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν καὶ λαῶν τὴν γενὴν συγγένειαν καταρκινῆ ποιήσωμεν, φέρομεν ἐνταῦθα ὀλίγα τινὰ παραδείγματα· ὁ οἶκος καλεῖται sans. dama, ἑλλ. δόμος, λατ. domus, σλ. domū, κελτ. daimlr τὸ γένος καλεῖται sans. ganas, ἑλλ. γένος, λατ. genus, γοθθ. kuni σκανδιν. kyn, ἀρχ. γερμ. kunnī. Τὸ ἀξιολογώτερον ὅμως τεκμήριον τοῦτου παρέχει ἡ ὀριστικὴ τοῦ ἐνεστώτος τοῦ ῥήματος «εἶναι», ὅπερ σχηματίζεται οὕτω

σας.	asmi,	asi,	asti,
	smas,	stha,	santi
ἀρχ. σλ.	jesm',	jesi,	jest,
	jesmi,	jeste,	sut.
λαθ.	esmi,	essi,	esti,
	esme,	este,	esti.

ἑλλ.	εἶμι	ἐσσί (εἶς) ἐστί,
	ἐσμέν,	ἐστέ, ἐντί (εἰσί).
λατ.	sum (esum) es,	est, sunt.
	sumus, estis,	sunt.
γοθ.	im,	is, ist, sijum (isum) sijuth, sind.
ἀρχ. γερμ.	rim,	pis, ist, pirumes, pirut, sind.
γερμ.	bin,	bist, ist, sind, seid, sind.

Τὸ λιθουανικὸν esmi, essi, estli ὡς λέγεται σήμερον ἐστὶ ἐν Κορνηλοῖσι καὶ Λιθουανίᾳ καὶ μέρει τινὶ τῆς Ανατολικῆς Ηρωσσίας, εἶναι συγγενέστερον τῇ ρίζῃ ac τῆς ἀρχαίου γλωσσῆς, ἢ οἱ ἀρχαιότεροι ὀμηρικοὶ καὶ ὄμηρικοὶ τύποι ἐμμί, ἐσσί, ἐντί. Ὁλόκληρα τρισχλίαια ἐπιχωρίζουσι τὴν ὀμηρικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τῆς ζώσης ἐστὶ λιθουανικῆς, ἐκ δὲ τῆς ἐτελοῦς ἀπομωνώσεως τῆς τελευταίας καὶ τῆς ἐλλείψεως γραφωμένης γλώσσης ἐξηγουῦνται οἱ ἀρχαιότεροι καθαροὶ διαμεινάντες τύποι· ἐκ δὲ τούτου παρίστανται καὶ ἤττονος θαυμασμοῦ ἄξιοι. Ἀπεδείχθη μάλιστα ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν τῶν καθ' ἑκάστα μελῶν τῆς γλωσσικῆς ταύτης οἰκογενείας, πόσον στενὴ εἶναι ἡ συγγένεια τῶν ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν πρὸς ἀλλήλας (ὄρα κατοπτεύου τὸ σχῆμα). Ἐπίσης ἐκ τῶν ἰδιοτήτων τῶν γλωσσῶν ἀπεδείχθη, ὅτι ἐκ τῶν ἰνδογερμανικῶν ἐθνῶν μετανάστευσαν ἐκ τῆς ἀρχικῆς ἐστίας, τῆς Ἀρίας, κατὰ πρῶτον οἱ Γερμανοὶ, Λιθουανοὶ καὶ Σλάβοι, εἶτα οἱ Ἕλληνας, Ἴταλοὶ καὶ Κέλται, τελευταῖοι δὲ Ἰνδοί, Μῆδοι καὶ Πέρσαι.

Τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα τῆς γλωσσολογικῆς παρέχοντα ἡμῖν πολυτίμους διασαφήσεις περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν, καὶ περὶ τῆς παναρχαίας ἱστορίας τῶν λαλοῦντων αὐτῶς ἐθνῶν, δὲν εἶναι τὰ μόνα παρελθόντα ἐκ τῆς σπουδῆς τῆς σκασκρίτης. Ἐνθαῤῥυθύνοντες ἐκ τῶν λαμπρῶν τούτων ἀποτελεσμάτων ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τῆς ἰνδογερμανικῆς ἢ ἀρίας γλωσσικῆς οἰκογενείας οἱ γλωσσολόγοι ἐπεχείρησαν νὰ ἀναζητήσωσι τὴν ἐσωτερικὴν, ρηθολογικὴν καὶ γραμματικὴν κατασκευὴν τῶν μέχρι τοῦδε ἐγνωσμένων γλωσσῶν τῆς γῆς, καὶ τὴν κατὰ ταῦτα ταξινομήσιν αὐτῶν, τὰ δ' ἐκ τούτου ἀποτελέσματα ἔσαν ἐπι καταπληκτικότερα καὶ ἀξυλογοῦμενα. Τὸ ἐξαγόμενον τούτων εἶναι, ὅτι ὅλαι αἱ ἐπὶ γῆς λαλούμεναι γλώσσαι διακρίνονται εἰς τρεῖς τάξεις, ὧν ἐκάστη παρίστησι καθόλου ἰδιαιτέραν βαθμίδα γλωσσικῆς ἀναπτύξεως. Τὴν πρώτην τά-

ξιν ἢ τὴν κατωτάτην βαθμίδα τῆς γλωσσικῆς ἀναπτύξεως ἀποτελοῦσιν αἱ λεγόμεναι *monosyllaboi* ἢ *insilbigen* ἢ *insilbigen sprachen* τὴν δευτέραν τάξιν ἢ τὴν μέσην βαθμίδα αἱ *συγκολλητικαὶ γλώσσαι* (*zusammenfügenden* ἢ *agglutinirenden Sprachen*) τὴν δὲ τρίτην ἢ τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα αἱ *κλιτικαὶ γλώσσαι* (*lectierende Sprachen*). Ἐάν τις ἔλεγεν ἡμῖν «παῖς—πῦρ—δρῦς—γῆ», τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ἡμιλείν ἤθελε φανῆ ἡμῖν αἰνιγματώδες καὶ παράδοξον, ἀλλὰ δὲν ἠθέλομεν ἀπελπισθῆ περὶ τῆς λύσεως τοῦ αἰνιγματοῦ· ἐάν δὲ τὸ αὐτὸ περιεχόμενον ἐλέγγο ἡμῖν οὕτω «παῖς—ἐκεῖ, —πῦρ—ποιεῖν, —δρῦς—τὴν, —γῆ—ἐν,» καὶ οὕτως ἠθέλομεν ὅπως δῶτε ἐνοήσει, καὶ ἠθέλομεν μεταφῆρει, ὡς καὶ εἰς τὴν πρώτην περίστασιν, τὰς λέξεις εἰς τὴν παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει ἔκφρασιν· οὕτως εἰς τὰς ἐπιφύσεις, ἢ ἐπιρροήσας τὴν δρῦν τὴν ἐν τῇ γῆ. Ἡ πρώτη περίστασις δίδωσιν ἡμῖν κατὰ προσέγγισιν ἰδέαν περὶ τῆς κατασκευῆς καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν *monosyllabon* ἢ *disyllabon* γλωσσῶν ἢ δευτέρα τῶν *συγκολλητικῶν*, καὶ ἢ τρίτη, ὡς ἀπειτεῖ ἡ παρούσα βαθμὶς τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἡμετέρων γλωσσῶν, παρίστανται ἡμῖν τὴν κατασκευὴν καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν κλιτικῶν γλωσσῶν.

Αἱ *monosyllaboi* γλώσσαι σύγκεινται μόνον ἐκ *monosyllabon* λέξεων, ριζῶν, αἵτινες σημαίνουσι γενικώτατα οἰκονόμοις ἰδέαν ἢ ἐνονοῖαν ἄνευ σχέσεώς τινος ἰδιαιτέρας ἢ λειτουργικῆς τῆς ἰδέας ταύτης, διὸ καλοῦσιν ἐπι τὰς γλώσσας ταύτας καὶ *ριζικά*. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἄλλας ἰνδογερμανικὰς γλώσσας εἶναι λίαν δύσκολον νὰ εὑρωμεν τοιαύτας ρίζας, αἵτινες σημαίνουσι μόνον τὴν ἰδέαν ἄνευ τῆς προσσημασίας σχέσεώς τινος οἰκονόμοις· ἐν τῇ σινικῇ γλώσσῃ ὅμως π. γ. ἡ λέξις *li* σημαίνει γενικώτατα τὴν ἰδέαν τοῦ μεγάλου, ἰδιαιτέρας δὲ τύπος διὰ τὸ οὐσιαστικὸν μέγεθος, τὸ ἐπιθετικὸν μέγας, τὸ ρῆμα μεγαθύνειν δὲν ὑπάρχουσι ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ. Μόνον δὲ ἐκ τῆς συντάξεως τῶν λέξεων δύναται τις νὰ ἐνοήσῃ, ὅτι ἡ λέξις σημαίνει μέγεθος καθ' ὅλας τὰς πτώσεις καὶ ἀριθμούς, μέγας καθ' ὅλας τὰς πτώσεις, τὸ γένος καὶ τοὺς ἀριθμούς, καὶ μεγαθύνειν καθ' ὅλους τοὺς χρόνους, ἐγκλίσεις συζυγίας, ἀριθμὸς καὶ πρόσωπα.

Ὅτι τῆς αἰετοῦ γλωσσικῆς ἰστορίας δὲν γνωρίζουσι αἱ *monosyllaboi* γλώσσαι· ἡμεῖς λέγομεν «διὰ τῆς ῥάβδου», οἱ Σῖναι ἔχουσιν ἡμῖν «διὰ τῆς ῥάβδου» τὸ ἡμέ-

περον «κατ' οίκον» λέγεται παρὰ Σίναις «iü-li» σημαίνον «οἶκος—ἐνδον.» Οὐδὲν ὅθεν θαυμαστόν, εἰ ἡ ἐκμάθησις τοιαύτης γλώσσης παρέχει τοῖς ξένοις μεγάλας δυσκολίας, καὶ μάστιγαν ἐν ὅ ἡ πολιτισμὸς ἐνὸς λαοῦ εἰς τοιαύτην βαθμίδαν τῆς γλωσσικῆς ἀναπτύξεως εὐρισκόμενου ἐφθασεν ἥδη σχετικῶς εἰς ἰκανὸν ὕψος, ὡς παρὰ τοῖς Σίναις, ὧν ἡ γλώσσα διὰ 450, ἢ ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἐκ τοῦ διαγράφου τομῆσιν διαφοράς (π. γ. mā=κατατρέβειν, mā=εἰρέειν, mā ἵππος κτλ.), διὰ 1250 περίπου ῥιζῶν, ὧν ἐκάστη ἔχει 40—50 σημασίας, ἐκφράζει περίπου 40—50,000 ἰδέων.

Καὶ ὅμως σφαλῆται τις νομίζων, ὅτι ἡ παρὰ τινι λαῷ μονοσύλλαβον ἔχοντι γλώσσαν μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν συνεννόησις ἦθελεν εἶναι ἀτελής. Ἐν τῇ σινική γλώσσῃ π. γ. ἐκάστη ἰδέα ἀποδίδεται ἀκριβέστατα μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν λεπτοτάτων σχέσεων ἐπειδὴ ἐν τῇ συντάξει τῆς γλώσσης ταύτης, ὡς καὶ παρὰ πολλὰς τῶν εὐρωπαικῶν νόμοι ἀπύκτοι ἰσχύουσιν. Οἱ Σίναι δὲν ἔχουσι κατάληξιν διὰ τὴν κλιτικὴν, ἐκφράζουσιν ὅμως αὐτὴν σαφέστατα προτάσσοντες τὸ ὑποκείμενον καὶ ἐπιτάσσοντες τῷ ῥήματι τὸ ἀντικείμενον, ἡ τιθέντες λέξεις πρὸ τοῦ ὀνόματος ἢ μετ' αὐτὸ ἐκλαμβανόμενας ὡς ἀντικείμενον τοῦ ῥήματος. Τὸ ἀνωτέρω la (= μέγας) πρὸ μὲν τοῦ οὐσιαστικοῦ εἶναι ἐπιθετὸν π. γ. li — jiu=μέγας ἄνθρωπος, μετὰ δὲ τὸ οὐσιαστικὸν εἶναι ῥήματι π. γ. jiu—la = ὁ ἄνθρωπος εἶναι μέγας.

Ἐὰν λοιπὸν μονοσύλλαβός τις γλώσσα μὴ μεταβάλλουσα τοὺς φθόγγους τινῶν τῶν λέξεων ἄρχεται νὰ μεταχειρίζηται αὐτὰς ἀποκλειστικῶς ἢ σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς δῆλωσιν ὁρισμένων τινῶν σχέσεων πρὸς ἄλλας λέξεις ἢ ἰδέας, π. γ. τόπου, χρόνου, πτώσεως κτλ. ἐὰν π. γ. οἱ Σίναι μεταχειρίζωνται τὰς λέξεις li (=ἐνδον) καὶ ὕ (=ἔρησθαι), ἀνωτέρω εἶδομεν ἐν τῇ iü—li (= οἶκος=ἐνδον), καὶ ὕ—liug (=ἔρησθαι—ῥάβδος), τὴν μὲν πρῶταν πῖντοτε εἰς δῆλωσιν τόπου, ποῦ, τὸ δὲ τελευταίον πάντοτε εἰς δῆλωσιν τοῦ ὄργανου, τότε ἡ μονοσύλλαβος γλώσσα μετέβη εἰς τὴν δευτέρην βαθμίδα, ἥτοι ἐγένετο συγκολλητικῆ.

Αἱ συγκολλητικαὶ γλώσσαι διαφέρουσι τῶν μονοσύλλαβων κατὰ τοῦτο, ὅτι αἱ τελευταῖαι δὲν ἐκφράζουσι ποσῶς τοιαύτας σχέσεις τῶν δὲ κλιτικῶν γλωσσῶν τῆς ὑψίστης ἀναπτύξεως διαφέρουσι, ὅτι αἱ συγκολλητικαὶ ἀφίνοσι τὴν λέξιν τὴν σημαίνουσαν τὴν σχέσιν καθ' ὅλους αὐτῆς τοὺς φθόγγους ἀνέπικρον τὴν δὲ ἀρχικὴν

σημασίαν αὐτῆς δυνάμεθα ἐντελῶς νὰ ἐνοήσωμεν, ἐνῷ αἱ κλιτικαὶ γλώσσαι ἰσχυαίνουσι, συστέλλουσι καὶ μεταβάλλουσι τοὺς φθόγγους καὶ τὴν ἀρχαίαν σημασίαν τῆς τὴν σχέσιν ἐκφραζούσης λέξεως· τὸ ῥῆμα εἶμι π. γ. ὕπερ σπασ. εἶναι as—mi σύγκαιται ἐκ δύο λέξεων, ὧν ἡ as σημαίνει εἶναι, ἡ δὲ mi βαθμυδὸν ἐκ τοῦ ma ἰσχυανθεῖσα σημαίνει ἐγὼ λοιπὸν as—mi καὶ ἐπομένως εἶ-μι σημαίνει «εἶναι—ἐγὼ.» es—ti καὶ ἄλλ. ἐσ—σι σημαίνει εἶναι—σύ, εἷς κτλ.

Ἐκ τῶν συγκολλητικῶν γλωσσῶν ἐπισημότεραι εἰσιν ἡ Οὐγγρική καὶ Τουρκική, ἥτις ἔχει κατὰ τὸν Max Müller τὴν κανονικωτάτην γραμματικὴν κατασκευὴν. Ὁ πλοῦτος τῶν τύπων εἰς πολλὰς τῶν γλωσσῶν τούτων εἶναι ἄπειρος, παραδείγμα δὲ φέρομεν ἐκ τῆς τουρκικῆς τὸ ἐξῆς· εἰς τὴν γλώσσαν ταύτην σεβ σημαίνει ἀγαπᾶν, μεκ σημ. εἶναι, σεβ—μεκ ὁμοῦ σημαίνει ἀγαπᾶν—εἶναι, ἀγαπᾶν—τά τινα εἶναι, ἀγαπᾶν. Ἐὰν δὲ ἐν τῇ λέξει ταύτῃ παρεμβάλωμεν τὴν λέξιν ἰν σημαίνουσαν εαυτὸν, ἔχομεν τὸ ῥῆμα σεβ—ἰν—μεκ σημαίν. ἀγαπᾶν εαυτόν, τέρπεσθαι, χαίρειν, ὅπερ σχηματίζει ὅλους τοὺς χρόνους, ἐγκλίσεις κλπ. ὡς τὸ σεβ—μέκ· ἐὰν εἰς τὸ σεβ—μέκ παρεμβάλωμεν τὴν λέξιν ἰσχ (isch) σημ. ἀλλήλους, ἔχομεν τὸ ῥῆμα σεβ—ἰσ—μέκ σημαίν. ἀγαπᾶν ἀλλήλους· ἐὰν δὲ παρεμβάλωμεν τὴν λέξιν τιορ σημαίν. ποιεῖν, ἔχομεν τὸ ῥῆμα σεβ—ἰσ—τιορ—μέκ σημ. ποιεῖν ἀγαπᾶν ἀλλήλους· ἐὰν δὲ παρεμβάλωμεν τὴν λέξιν με σημαίνουσαν οὐχί, ἔχομεν σεβ—με—μεκ σημ. μὴ ἀγαπᾶν σεβ—ἰν—με—μεκ μὴ χαίρειν· ἐὰν δὲ παρεμβάλωμεν τὴν λέξιν ἰλ σημ. πάσχειν, ὑποφέρειν, ἔχομεν σεβ—ἰλ—μέκ σημ. ἀγαπᾶσθαι σεβ—ἰσ—τιορ—με—μεκ μὴ ποιεῖν ἀγαπᾶν ἀλλήλους, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, ὥστε ἐξ ἐκάστου ἀπλοῦ ῥήματος παράγονται ἔτερα 40—50 νέα ῥήματα. Βαθυμυδὸν ὅμως, ὡς δεικνύουσιν ἡ γλωσσολογία, λέξεις σχέσεις συνήθως δηλοῦσαι, καὶ ἰδίως ἀνωθυμιαὶ ἀποβάλλουσι ἕνα φθόγγον μετὰ τὸν ἄλλον διὰ τὴν σπουδὴν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος πρὸς ἀπλοῦς τῶν καὶ ψυχροτέρων ἐκφρασῶν ἔκφρασιν τῶν ἰδεῶν, ὥστε ἀποβαλλομένου ἐνὸς μέρους τῶν φθόγγων πίπτει εἰς λήθην καὶ ἡ ἀρχαία σημασία τῆς λέξεως, γενομένη ἀπλοῦς φθόγγος σχέσιν τινὰ σημαίνουσα. Ἐκ τῶν ἰνδογερμανικῶν ἀρχικοῦ τύπου ἀνήκοντος ἐτι εἰς τὴν δευτέρην βαθμίδα τῆς ἀναπτύξεως bhara—mamī, ὅπερ κατὰ λέξιν σημαίνει φέρω—ἐμε—ἐγὼ, γίνεται τὸ ἑλλ. φέρω—μα—μι καὶ δι' ἀποβολῆς τοῦ τελευταίου μ. φέρω—μα—σι φέρωμι. Ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ τύπου bhara—ma—si, ὅπερ κατὰ λέξιν φέρω—ἐγὼ—σύ,

γίνεται τὸ ἑλλ. φέρο-με-ς, φέρομεν, ὡς τὸ λατ. ferimus, vehimus' ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ τύπου bharā-lī-sī κατὰ λέξιν φέρεις-σύ-σύ γίνεται φέρε-τε, λατ. feris.

Ἡ ἀρχὴ τῆς συστολῆς καὶ παραμορφώσεως τῶν συνήθως τὰς σχέσεις δηλοῦσάν, ἀρχῆθεν ὤμως πλήρη σημασίαν ἔχουσιν λέξεις, καθιερούτ, ὡς ἀνωτέρω ἐπομεν, τὴν τρίτην, τὴν κλιτικὴν βαθμίδα τῆς γλωσσικῆς ἀναπτύξεως, ἥτις ἔχει ἐτι τὴν ιδιότητά τοῦ τροποποιεῖν τὴν ῥίζαν τῆς λέξεως εἰς δῆλωσιν ταύτης ἢ ἐκείνου τῆς σχέσεως. Οὕτω γίνεται ἐκ τοῦ βάλλω ἔ-βάλ-ον, ἔολ-ή, βέλλω: ἐκ τοῦ λείπω, ἔλειπον, λιπῶ, ἔλειοπα, λοιπός.

Οἱ γλωσσολόγοι καλοῦσιν τὴν ἴσχανσιν τῶν αὐτοτελῶν τούτων λέξεων, αἵτινες κατ' ἀρχὰς ἐσημαίνον ιδέας πλήρεις, εἰς ἀπλούς φθόγγους καταληξέων φθονγικῆν τελευτήν, ἢ φθονγγολογικὴν παρακμὴν τῆς γλώσσης. Καὶ ὅμως ἀδίκως ἤθελέ τις θεωρήσει τὸ φαινόμενον τοῦτο ὡς ὀπισθοδρόμωσιν τῆς γλώσσης πρὸς τὴν κατ' ἀλλήλου ἐκφρασιν τῆς ιδέας. Τοιαύτη θεωρία ἀνακρίεται οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῆς ἱστορίας ἐκείνων τῶν ἐθνῶν, ὧν αἱ γλώσσαι ἀνήκουσιν εἰς τὰς κλιτικὰς, ἀλλ. τὰς φθονγγικὰς διεσφαρμένκας γλώσσας, (διότι αὐτὰ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐγένοντο, καὶ διατελέσουσιν ὡς φορεῖς τῶ πολιτισμοῦ, ἀλλ. τῆς ὕψωσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐκ κτηνώδους καταστάσεως εἰς ἑτέραν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσῳ ἡ ἱστορία ἀνέργεται οὐχὶ μόνον ὑπὸ τοῦ ἔνω δειχθέντος προορισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος, τοῦ ἀποβαίνειν δηλονότι ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν διανοητικῶς καὶ ἠθικῶς τελειοτέραν, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπὲρ τοῦ ἐναντίου ἀπὸ δειξίς ἐργαίεται ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ τῷ σκοπῷ τῆς γλώσσης αὐτῆς. Τὸ ὄνομα πράγματός τινος, ἢ λέξις, δοθεὶν εἰς τὴν ψυχὴν τρέπον δὴ τινὰ ὡς σημεῖον ἀναγνωρίσεως διὰ φυσικῶν ἢ ἠθικῶν, συνήθως ὅμως ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀνεξαρτήτων αἰτίων, καὶ γινόμενον παραδεικτὸν ὑπ' αὐτῆς εἶναι σύμβολον, ὑπὲρ ἐφ' ὅσῳ τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ φθονγγικὸν σύστημα οὐδέμῃαν ὑφίσταται μεταβολήν, καὶ ἢ ἀρχικῶς αὐτοῦ σημασία διαγνωσθεῖται ἐτι, ἐκφράζει μόνον ἐν μόνον κατ' ἐξοχὴν ἐντύπωσιν ποιοῦν γνώρισμα τοῦ ὀνομαστέου ἀντικειμένου' διὰ τῆς ὀνομασίας ὅμως τοῦ γνωρίσματος τούτου φέρει εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἀλόκληρον τὸ ἀντικείμενον, ἢ τὴν σφύρα, ἥτις ἀμέσως μὲν μικράν τινα θέσιν τοῦ κώδωνος ἐγγίζει, ποιεῖ ὅμως ὀλόκληρον τὸν κώδωνα νὰ ἴχῃ. Οὕτω σανσ. ὁ ἐλέφας καλεῖται dantin, ὁ λέων Kesin' τὸ

πρῶτον σημαίνει κατὰ λέξιν «ὀδόντας ἔχοντα», τὸ δεῦτερον «τρίγας ἔχοντα.» Εἶναι ἄλλως περιεργον ποσάκις τυχαίον τὴ γνώρισμα δίδωσι τὸ ὄνομα εἰς ὀλόκληρα ἀντικείμενα. Ἐνταῦθα καὶ ἐν οἰαδῆποτε ἄλλῃ πόλει τῆς Εὐρώπης πορευόμενός τις πρὸς τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα καὶ εἰπὼν πορεύομαι εἰς τὰ «κεραμουργεῖα», ἤθελε μείνει ἀκατάληκτος' ἐν Παρισίαις ὅμως γάλλος ἤθελεν ἐννοήσει ἀμέσως, ὅτι πορεύεται εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Tuileries, ὅπερ παράγεται ἐκ τοῦ tuil ἐκ τοῦ λατ. tegula σημαίνοντος κέραμον' τοῦτο δὲ προέρχεται ἀπλῶς ἐκ τούτου, ὅτι ἐν τῇ θέσει, ὅπου ταῦν κείνται τὰ ἀνάκτορα τῆς γαλλικῆς πρωτεύουσας, μέχρι τοῦ 1804 ἦσαν κεραμουργεῖα. Ἐὰν ὅμως συστελλομένων ἢ παραμορφουμένων τῶν φθόγγων μὲν ἀνεξήγητος ἢ ἀρχικὰ αὐτοῦ σημασία, φαίνεται τὸ ὄνομα ἐνὸς πράγματος ὅτι δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἐσωτερικὴν σχέσιν πρὸς τὸ πρᾶγμα αὐτό, ἀλλ' ὡς τυχαίον τι καὶ αὐθαίρετον σύμπλεγμα φθόγγων, ὅπερ κατὰ συνθήκην συνοικούντων ἀνθρώπων σημαίνει τοῦτο ἢ ἐκείνο τὸ πρᾶγμα' ὅτι ἡμεῖς καλούμεν ἴχθιν καὶ οἱ γερμανοὶ fisch, ἠδόντα, χωρὶς νὰ παρακωλύη παντάπασιν τοὺς σκοποὺς τοῦ πνεύματος, νὰ καλεῖται lops, ἢ γαλλ. poisson, ἢ οὐγγρ. hal. Ἡ διαφορά μεταξὺ τῶν φθονγγικῶν ἴσχανσιν καὶ τῶν νεκρῶν λεγομένων γλωσσῶν συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι λέξις τις τῶν πρώτων ἀναμνησθεῖ ἡμᾶς ὅσῳ τὸ δυνατόν τὴν ιδιότητά, ἥτις προὐκάλεσε τὴν σημασίαν ἐνὸς ἀντικειμένου, π. χ. ἢ ἐφημερὴ ὀνομασία τοῦ ἐλέφαντος dantin ἀναμνησθεῖ τοὺς σπαρκατικὸς ὀδόντας τοῦ ἐλέφαντος, μὴ λέξις ὅμως τῶν «κατὰ τοὺς φθόγγους παρακμικῶν γλωσσῶν» ἀναφέρει τὸ ὄνομα ἀντικειμένου εἰς τὴν ψυχὴν. Ἄλλως δὲν πρέπει να πιστεύωμεν, διὰ λαοί, τῶν ὀσίων ἢ γλώσσα ἔχει λέξεις διατηρούσας ἤδη σαφῶς τὴν ἀρχικὴν σημασίαν, ἔχουσι πλέον ἡμῶν τὸ γλωσσικὸν αἰσθημα' καὶ εἰς αὐτοὺς τὸ ὄνομα ἐνὸς πράγματος εἶναι ἐπίσης ἀδιάφορον, ὡς καὶ εἰς ἡμᾶς, καὶ αὐτοὶ παρατηροῦσι μόνον, ὡς καὶ ἡμεῖς, τὸ ὑπὸ τῆς λέξεως συμβολικῶς δηλούμενον πρᾶγμα' ἀποδείξεις τούτου εἶναι ἡ μνημονευθεῖσα λέξις Tuileries..

Ὅπως γνώρισμά τι ἢ ιδιότης ἀντικειμένου τινος δὲν δύναται νὰ γείνη τὸ σύμβολον τοῦ ἀντικειμένου, εἰς ὃ ἰδιάζει, ἢ, ἐὰν ἦδη ἐγένετο, δὲν δύναται νὰ μὲν διὰ παντός, οὔτω καὶ ὁ φθόγγος τῆς γλώσσης δὲν δύναται νὰ γείνη ὁ εἰς τὰς αἰσθήσεις ὑποπίπτων φορεὶς τῆς ιδέας, ἢ νὰ μὲν' ἀμφοτέρω εἶναι θεράποντες τοῦ ἀν-

θροπίνου πνεύματος άνευ αξιώσεων αυτοτελοῦς καὶ διαρκoῦς βίου. Οὐδόλως λοιπὸν θαυμαστόν, ἔάν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα συνιδῶν, ὅτι ἡ μονιμοποίησις τῆς ἀρχικῆς σημασίας λέξεως τινοσ εἶναι τοῦλάχιστον περιττῆ, ἡ δὲ διατήρησις ὅλων τῶν τῶν σημασιῶν ταύτην ἐνασφαλοῦντων φθόγγων εἶναι ὅχι μόνον μὴ ἀναγκαία, ἀλλὰ μάλιστὰ καὶ ἐπιβλαβῆς, ὡς ἀνωρελῶς θαυματομένου χρόνου τε καὶ σωματικῆς δυνάμεως, λεπτόναι καὶ πτηνὴν καθίστηται τὸν βαρὺν διερχομένην ἀπόσπασθαι πολλὰ πλῆθυσιν ἰδεῶν, αὐτοῦ, αἵτινες πάντοτε ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀγωνίζονται ἵνα ἀποσπασθῶσι τῶν ἀδρῶν ἐντυπωσάντων. Οὐδόλως θαυμαστόν, ἔάν ὁ γερμανὸς πολλὰς λέξεις χρόνον, καὶ δύνανται τοῦ στήθους ἀπαιτούσας κατέστησε βραχυτέρας καὶ μακροτέρας, οἷον τὸ ἀρχαῖον «zauberari» εἰς τὸ ἐλαφρότερον zaubrer. τὸ ἀρχ. γερμανικὸν eokahvelih εἰς jeglich, arupilos εἰς erbos, ruidhulos εἰς ruchlos, umbistandini εἰς Umstand, farloranissa εἰς Ver-lust, weralti εἰς welt, κτλ. κτλ. κτλ. Δὲν εἶναι καὶ ἀπίθανον τὸ νὰ παρεδελθῶμεν, ὅτι μερὰ αἰῶνος αἱ νῦν κλιτικαὶ γλώσσαι ἤθελον ἐκτραῖξει ὅλας τὰς ἰδέας αὐτῶν διὰ μονοσυλλάβων λέξεων, καὶ ἤθελον διακρινεσθαι τῶν μονοσυλλάβων γλωσσῶν, ὧν προσημνηνοῦσαμεν, μόνον ὅτι αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις τῶν κλιτικῶν γλωσσῶν ἤθελον ἔχει πολὺ βαθύτερον καὶ πνευματικώτερον τὸ περιεχόμενον, δηλ. ἤθελον ἐκτραῖξει πολλὰ καθαρωτέρας, βαθύτερας καὶ περιεκτικωτέρας ἰδέας, διὰ δε διαφύρων φθόγγων τῆς κλίσεως καὶ τῶν τύπων ἤθελον φέροι ζωὴν καὶ κίνησιν καὶ εἰς τὸ περίπλεγμα τῶν λέξεων, καὶ νὰ ἀποδίδωσι τὰς λεπτοτάτας σχέσεις τῶν ἰδεῶν πρὸς ἀλλήλας. Ἡ ἀγγλικὴ γλῶσσα φαίνεται ἐγγίζουσα εἰς τὴν περίουον ταύτην· διότι ἐν αὐτῇ ὑπάρχει ἤδη μέγας ἀριθμὸς μονοσυλλάβων λέξεων, αἵτινες πλὴν τούτου ἔχουσι ἐπὶ τὴν ἰδιότητα, ὅτι αἱ αὐταὶ καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ διὰ τῶν αὐτῶν φθόγγων εἶναι οὐσιαστικαὶ, ἐπίθετα, ῥήματα, ἐπιρρηματικά. π. γ. ἡ λέξις damp σημαίνει ὑγρὸν (ἐπιθ.), ὑγρασίαν (οὐσ.), to damp ὑγραίνω (ῥημα). Ἐτι δε πλεῖσαι ὑπάρχουσι λέξεις, αἵτινες γράφονται μὲν εἰσέτι δισύλλαβοι, προσφέρονται ὅμως μονοσύλλαβοι.

Ἐκ τῶν μέρων τούδε γλωσσῶν γενομένων γλωσσῶν κατὰ τὴν ἀναπτυχθεῖσαν ἤδη τριττὴν διαίρεσιν τῶν γλωσσῶν ἀνήκουσιν

α) εἰς τὰς μονοσυλλάβους γλώσσας

1) ἡ σινική, ἥτις ἐν τούτοις κλίνει ἤδη πρὸς τὴν δευτέραν βαθμίδον τῆς ἀναπτύξεως·

(ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛΟΓ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ. ΤΟΜΟΣ Τ΄.)

2) αἱ γλώσσαι τῶν πέραν τοῦ Γάγγου οἰκοῦντων λαῶν, καὶ

3) αἱ γλώσσαι τῶν θιβετανικῶν λαῶν.

β) εἰς τὰς συγκολλητικὰς γλώσσας ἀνήκουσι πλεον τῶν δύο τρίτων τῶν γλωσσῶν γλωσσῶν, ἐν αἷς ἡ οὐγγρική, τουρκική, μογγολική, ρινική κλπ.

γ) εἰς δὲ τὰς κλιτικὰς γλώσσας ἀνήκουσιν

1) αἱ ἰνδογερμανικαὶ, περὶ ὧν κατωτέρω ἐατεντέροις γενήσεται λόγος·

2) αἱ σημιτικαὶ, δηλονότι ἡ ἀραβική, χηλδαϊκή, συριακή, ἐβραϊκή, φοινικική, κερχθηδο- νική.

Καὶ ὅμως γλώσσαι ἀνήκουσι εἰς μίαν ἢ τὴν ἄλλην τῆς τριττῆς ταύτης διαίρεσεως δὲν ἴστανται ἐπὶ τῆς αὐτῆς βαθμίδος τῆς ἀναπτύξεως· εἰς ἐναντίας, ἐνῶ ἡ μία ἴσως ἴστανται εἰς τὴν κατωτέραν βαθμίδα, ἡ ἑτέρα προώδευσεν ἰσχυρῶς ἐν τῇ ἀναπτύξει αὐτῆς, καὶ προσεγγίζει τῇ ἐπομένῃ βαθμίδι. Ἐπίσης γλώσσα τις τὰς κατωτέρας βαθμίδος, ἔχει τύπους λέξεων, προτάσεις μάλιστὰ τῆς ἐπομένης περιόδου, ἢ γλώσσά τις τῆς τρίτης περιόδου ἔχει τύπους τῆς δευτέρας ἢ πρώτης. Οὕτως ἡ σινική καθ' ὅσον μὲν ἴστανται ἐν τῇ κατωτάτῃ βαθμίδι τῆς γλωσσακῆς ἀναπτύξεως, καὶ ἐν τούτοις ἐν ταῖς δικλῆτοις αὐτῆς πρέχει ἀρχὰς καὶ ἔχνη τῆς συγκολλησεως, τῆς δευτέρας περιόδου· ἐπίσης καὶ ἡ τουρκική, ἥτις καίτοι καθόλου ἴστανται ἐπὶ τῆς δευτέρας βαθμίδος, παρεδέξατο ὅμως ἤδη πολλὰς ἰδιότητας τῶν κλιτικῶν γλωσσῶν.

Κατὰ τὰ εἰρημένα δὲν πρέπει νὰ ἐκπληρωθῶμεθα πλεον, ἔάν οἱ γλωσσολογοὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν φαινομένων τούτων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων, τῶν ἐκχθέντων ἐκ τῆς εἰδικῆς ἀναλύσεως τῶν ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν, βεβαιούσιν, ὅτι γλώσσα ἀνήκουσι ἤδη εἰς τὰς συγκολλητικὰς ἦσαν πρότερον μονοσύλλαβοι, αἱ δὲ νῦν κλιτικαὶ ἦσαν πρότερον συγκολλητικαὶ, πολὺ δὲ ἀρχαιότερον ἦσαν μονοσύλλαβοι, ὅπως ἴσως καὶ πᾶς ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ηλικίας μέγχι τῆς ἐπιλογισσεως διέρχεται τὰς τρεῖς αὐτῆς βαθμίδας τῆς γλωσσακῆς μερρώσεως, καὶ τοι περιστοιχίζόμενος ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν κλιτικῶν γλωσσῶν καλοῦντων.

Γλωσσολογοὶ δὲ τινες τέλος δοξάζουσι, ὅτι αἱ ἰνδογερμανικαὶ καὶ σημιτικαὶ γλώσσαι ἀπέβησαν ἀπὸ μιᾶς πρωτογενέλλου γλώσσης· ἡ δοξασία αὕτη ἔχει πολλοὺς τοὺς ἀντιδρῶντας, σκεπτιζομένους κυρίως ἐπὶ τῶν ἐξῆς·

α) αἱ σημιτικαὶ γλώσσαι ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ αὐτῶν μερῶν δὲν ἔχουσι ῥίζαν τελείαν, ἐκ

των λέξεων ἐκλεπιστὴν καὶ ἐκφραστὴν, ὡς αἱ ἰνδογερμανικαί, ἀλλὰ ῥίζαν συγκειμένην ἐν τῷ ἀρχικῷ αὐτῆς τύπῳ μόνον ἐκ συμφώνων, εἰς ἃς ἡ προσθήκη ἐνὸς φωνήεντος διδῶσιν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ῥίζης ὀρισμένην τινὰ σχέσιν π. γ. ἡ ῥίζα τοῦ ἔθρ. qatal εἶναι qtl (κτείνειν). ἐξ ἐναντίας ἡ ῥίζα τοῦ ἑλλ. λέιπω, ἔλειπον, ἔλιπον, λέλοιπα, λοιπός εἶναι λιπ, οὐχὶ δὲ ὡς τοῦ ἔθρ. λπ.

β') ἡ ῥίζα τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν δύναται ἐν ἀνάγκῃ νὰ δεχθῆ ὅλα τὰ δυνατὰ φωνήεντα, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ τῶν ἰνδογερμανικῶν, αἰτινες δεχονται τὸ πολὺ τριττὴν τῶν φωνέντων βαθμιαίαν διάσχισιν π. γ. βάλλω, βέλος, βολή. finde, fand, gefunden' οὐχὶ ὅμως ὡς ἡ ἔθρακὴ lib, lab, alb, lela, ἢ lap, lup, loup, lop, κτλ.

γ') ἐνῶ ἡ ἑκλογὴ τῶν φωνέντων ἐν ταῖς σημιτικαῖς γλώσσαις εἶναι ἀπεριόριστος, παρὰ ὁδῶς τὰ σύμφωνα εἶνε λίαν περιορισμένα. ἐκάστη ῥίζα σχηματίζεται ἐκ τριῶν συμφώνων, ὡς qtl, ktl (γράφειν), dbw λαλεῖν, κτλ. Ἐν ταῖς ἰνδογερμανικαῖς ἐξ ἐναντίας ὁ σχηματισμὸς τῆς ῥίζης μονοσυλλάβου πάντοτε οὕτως θάινει λίαν ἐλευθέρως π. γ. i, ἰέναι' ad, εἶδεν, ἐσθίεν' (ai, da, do, διδόναι, κτλ.

δ') αἱ σημιτικαὶ γλώσσαις εἰσὶ πεντηχθαὶ κατὰ τοὺς γραμματικῶς τύπους, ἔχουσαι μόνον τρεῖς πτώσεις, δύο χρονικοὺς τύπους, αἱ δὲ ἰνδογερμανικαὶ ἐξ ἐναντίας ἑπτὰ πτώσεις καὶ τοῦλάχιστον πέντε χρόνους.

β') Περὶ τῶν ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν (*).

Καθὰ ἀνωτέρω εἶρηται, εἶναι ἀδύνατον νὰ παραδεχθῶμεν πρωτογενῆ τινὰ γλώσσαν, ἐξ ἧς πάσαι αἱ λοιπαὶ ἀπέβησαν, μᾶλλον δὲ ἐγένοντο πλείους ἀρχέγονοι γλώσσαι, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν ἡδη ζώσων γλωσσῶν τῆς ὑδρογαίου σφαιράς. Πᾶσα δὲ γλώσσα ἔχει τὸν βίον ἢ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς, διότι, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δὲν ἐδόθη τῷ ἀνθρώπῳ συντελεσμένη, ἀλλ' ἐδημιουργήθη ὑπ' αὐτοῦ βαθμηδόν. Ὁ δὲ βίος τῆς γλώσσης διαιρεῖται εἰς δύο κυριωτέρας περιόδους:

α) τὴν τῆς ἀναπτύξεως τῆς γλώσσης, καθ'

ἣν ἡ γλώσσα, καὶ αὐτὴ ἡ ἀπλουστάτη, ἐγένετο βαθμηδόν ὅλοι οἱ τελειότεροι τύποι αὐτῆς παρήχθησαν ἐξ ἀπλουστείων, οἱ τῶν συγκολητικῶν λ. γ. γλωσσῶν ἐκ τῶν τῶν μονοσυλλάβων, οἱ δὲ τῶν κλιτικῶν ἐκ τῶν τῶν συγκολητικῶν αὕτη εἶναι ἡ πρωτοεὶρητικὴ περίοδος.

β') τὴν τῆς παρακμῆς αὐτῆς κατὰ τε τοὺς φθόγγους καὶ τοὺς τύπους, ὅπου, καὶ οὐκ ὀλίγη μεταβολαὶ ἐγένοντο εἰς τὴν σημιτικὴν καὶ τὴν σύνταξιν καὶ αὕτη εἶναι ἡ ἱστορικὴ περίοδος. Ἡ μεταβάσις ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν ἐγένετο βαθμηδόν. Κύριον θέμα τῆς ἱστοσεολογίας εἶναι ἡ ἔρευνα καὶ ἐξηγήσις τῶν νόμων, καθ' οὓς αἱ γλώσσαις κατὰ τὸν βίον αὐτῶν μεταβλήθησαν, διότι ἄνευ τῆς γνώσεως τῶν νόμων τούτων δὲν δυνάμεθα νὰ ἐνοήσωμεν τοὺς τύπους τῶν προστιῶν ἡμῖν, καὶ μάλιστα τῶν ζώσων ἐτι, γλωσσῶν.

Ἐνεκα τῆς διαφόρου ἀναπτύξεως καὶ εἰς διάφορα σημεῖα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γλώσσης διαιρεῖται ἡ αὕτη γλώσσα κατὰ τὴν δευτέραν αὐτῆς περίοδον, ἧς ἡ ἀρχὴ ἐπίσης κεῖται πρὸ τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως, εἰς πολλὰς γλώσσας, διαλέκτους καὶ ιδιώματα, ὅπου δύναται νὰ ἐπαναληφθῆ πολλάκις. Ἡ παρακμῆ καὶ διαίρεσις αὕτη τῶν γλωσσῶν κατὰ τὸν βίον αὐτῶν ἐγένετο βαθμηδόν καὶ κατὰ μακρὰς περιόδους.

Αἱ γλώσσαις, αἵτινες ἀμέσως παρήχθησαν ἐκ τῆς ἀρχέγονου γλώσσης καλοῦνται πρωτογενεῖς γλώσσαι (Grundsprachen), ἐκάστη δ' αὐτῶν παραλλάχῃ σχεδόν, καὶ διερέθη εἰς γλώσσας, ἐκάστη δὲ τούτων πάλιν εἰς διαλέκτους, αὗται δὲ εἰς ιδιώματα. Αἱ ἐκ μιᾶς ἀρχέγονου γλώσσης παραχθῆσαι ἀποτελοῦσιν ὅμοι μίαν γλωσσικὴν ὁμοφυλίαν, ἢ γλωσσικὴν στέλεχος διακρούμενον αὐτὸς εἰς γλωσσικὰς οἰκογενεὰς ἢ κλάδους.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἰνδογερμανικαὶ γλώσσαι καλοῦνται σειρὰ τις ἢ συμπλεγμα γλωσσῶν τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, αἵτινες τοσοῦτον συμφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλας, καὶ διαφέρουσιν ἧλων γλωσσῶν, ὥστε προδήλιος καταφαίνεται ἡ ἐκ μιᾶς ἀρχέγονου γλώσσης καταγωγὴ αὐτῶν. Ἐντὺς αὐτῶν πάλιν τῶν ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν φαίνονται γλώσσαι τινες, γείτονες γεωγραφικῶς συγγενέστεραι πρὸς ἀλλήλας. Οὕτω δὲ ἡ ἰνδογερμανικὴ γλωσσικὴ ὁμοφυλία διαιρεῖται εἰς τρεῖς συμπλεγματα ἢ τμήματα:

α) Τὸ ἀσιατικὸν ἢ ἄριον τμήμα, συγκείμενον ἐκ τῆς ἰνδικῆς καὶ ἑρατικῆς οἰκογενεας, λίαν συγγενῶν πρὸς ἀλλήλας. Ἀρχαιοτάτη καὶ πρωτογενεὶς γλώσσα τῆς ἰνδικῆς οἰκογενεας,

(*) Πρὸς. A. Schleicher's Compendium der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen. 3te auflage, Weimar, 1871.

καὶ ἀρχαιοτάτη γνωστὴ τῶν ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν ἐν γένει εἶναι ἡ ἀρχαία ἰνδική, ἡ γλώσσα τῶν ἀρχαιοτάτων μερῶν τῶν Βεδῶν, βραδύτερον δέ, ἐν ἀπλουτέροις τύποις καὶ κατὰ τινὰς κανόνας ὡς γραπτὴ γλώσσα ἀπέγανεν τῶν διαλέκτων τοῦ λαοῦ, *σανσκριτὴ* λεγόμενη. Τὴν πρωτογενῆ γλώσσαν τῆς ἑρακικῆς οἰκογενείας δὲν γνωρίζομεν αἰ ἀρχαιοτάται καὶ μέχρις ἡμῶν διασωθεῖσαι γλώσσαί εἶναι ἡ βακτριανὴ γλώσσα ἢ *κενδική* καὶ ἡ ἀρχαία περσικὴ, ἡ γλώσσα τῶν σαρκοειδῶν ἐπιγραφῶν τῶν Ἀχαιμενιδῶν. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ἀνήκει καὶ ἡ ἄρμενικὴ, ἣν γνωρίζομεν ἐν νεώτερον χρόνον, καὶ ἥτις ἐνωρὶς ἀποσχίσθη τῆς ἑρακικῆς πρωτογενεῦς γλώσσης.

β) τὸ τῆς νοτιοδυτικῆς Εὐρώπης τμήμα, συγκαίμενον ἐκ τῆς ἑλλητικῆς, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ ἡ μόνον ἐν μεταγενεστέροις γλωσσικοῦ τύποις διατηρηθεῖσα ἰταλική, ἐκ τῆς ἰταλικῆς (ἣς οἱ ἀρχαιοτάτοι γνωστοὶ τύποι τῆς οἰκογενείας ταύτης εἶναι ἡ *λατινική*, ἰδίως ὅμως ἐνδιαφέρουσα τῇ γλωσσολογίᾳ εἶναι ἡ ἀρχαία λατινικὴ πρὸς τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἐπίδραξιν μορφωθεῖσας γραπτῆς γλώσσης, ἔτι ἡ *ὀμβρική* καὶ *ὀσκική*), καὶ τῆς *κελτικῆς* (ἡ τὰ μάλιστα κελδῶς διατηρηθεῖσα, καὶ τοι ᾗδη λίαν διαλελυμένη, γλώσσα τῆς κελτικῆς οἰκογενείας εἶναι ἡ ἀρχαία ἱρική ἢ *ἱρλανδική*, ἀπὸ τῆς *Ζ'* περίπου ἑκατονταετηρίδος μ. Χ. προσεῖται). Ἡ ἰταλικὴ καὶ κελτικὴ εἶναι πρὸς ἀλλήλας ὁμοιότεραι ἢ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν.

γ) τὸ τῆς βορείου Εὐρώπης τμήμα, συγκαίμενον ἐκ τῆς *σλαβικῆς* οἰκογενείας μετὰ τῆς συγγενεστάτης *λιθουανικῆς* τῆς καὶ σπουδαιότητας, καὶ ἐκ τῆς ἀπώτερον ἀμφοτέρων κειμένης *γερμανικῆς*. Ἀρχαιοτάτος τύπος τοῦ τμήματος τούτου εἶναι ἡ ἀρχαία *βουλγαρικὴ* (ἀρχαία ἐκκλησιαστικὴ *σλαβική*, γνωστὴ ᾗδη ἐκ χειρογράφων τῆς *IV'* ἑκατονταετηρίδος, ἡ *λιθουανική* (καὶ μάλιστα ἡ *καθαρὰ λιθουανική*, ἡ *νότιος λιθουανική* καὶ ἡ *πρωσικὴ λιθουανική*) καίτοι ἀπὸ τριῶν ἑκατονταετηρίδων προσεῖται, οὐχ ἥττον ὅμως βραδέτουςα τὴν παρχαίαν τῶν θθόγγων *βαλμίδα*, καὶ ἡ *γοθική* ἐκ τῆς *Δ'* ἑκατ. μ. Χ. Πρὸς τὴ *γοθική* ἐλάμβανεται ὡς ἀρχαιοτάτος ἀντιπρόσωπος τῆς *γερμανικῆς* καὶ τῆς βορείου ἢ *σκανδιναβικῆς* ἢ ἀρχαία *καθαρὰ γερμανικὴ* (*althochodeutsch*), καὶ ἡ ἀρχαία *βόρειος ἢ σκανδιναβική*, (*altnordisch*), ὁαίως περιέχουσι ἀρχαιοτέρους τύπους ἢ ἡ *γοθική*.

Ἀρχαιώτερον καὶ τῇ ἀρχαίοντι γλώσσῃ πι-

στότερον ὡς πρὸς τοὺς θθόγγους καὶ τὴν κατασκευὴν τῆς γλώσσης διέμεινε τὸ *ἀσιατικὸν τμήμα*, τούτου δὲ ἡ ἀρχαία ἰνδικὴ γλώσσα ἢ ἡ *σανσκριτὴ*. Ἐρεξῆς δὲ διετήρησε τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν ἀρχαίοντι ματέρα γλώσσαν, ὀλιγοτέρους μᾶλλον ἰδιάζοντας τύπους σχόν, τὸ τῆς νοτίου Εὐρώπης τμήμα, τούτου δὲ ἐξικρέτως ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα διεφύλαξε πιστότατα τὴν ἀρχαίον *χρακτικῆν*. Τελευταίον τὸ τῆς βορείου Εὐρώπης τμήμα, ὑπερ καθόλου ἀνεπτύχθη μᾶλλον ἰδιότροπον καὶ μᾶλλον τῆς ἀρχαίοντι γλώσσης ἀριστάμενον.

Συνδυάζοντες τὰ ἀνωτέρω περὶ τῆς συγγενείας τῶν ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν πρὸς ἀλλήλας συμπεραίνομεν περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις διασχίσεως αὐτῶν τὰ ἑξῆς.

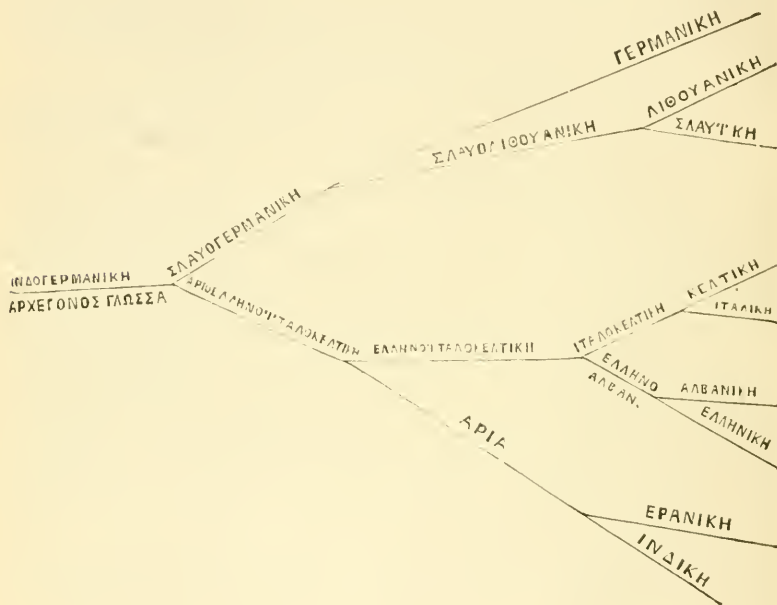
Ἡ ἀρχαίοντι *ἰνδογερμανικὴ γλώσσα* διασχίσθη κατ' ἀρχὰς εἰς δύο μέρη διακρινόμενα ἀπ' ἀλλήλων διὰ τὴν ἕνισον ἀνάπτυξιν αὐτῶν εἰς τὰ διάφορα αὐτῶν μέρη, ἴπλ. εἰς τὸ *σλαβογερμανικόν*, εἰς τὴν γλώσσαν ἴπλ., ἥτις βραδύτερον διηρέθη εἰς *γερμανικὴν* καὶ *σλαβο-λιθουανικὴν*. Εἴτα ὁ λιπόμενος κορμὸς αὐτῆς, ὁ *ἀριο-ελληνο-ἰταλο-κελτικὸς*, διηρέθη εἰς *ελληνο-ἰταλο-κελικόν* καὶ *ἄριον*, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος διασχίσθη βραδύτερον εἰς τὴν *ελλητικὴν* καὶ *ἰβηρικὴν* γλώσσαν, καὶ τὴν *ἰταλο-κελικὴν*, ὁ δὲ δευτέρος διετέλεσεν ἀπὸ παλῶ ἀδιασχιστῶ βραδύτερον διασχίσθησαν αἰθῆς ὁ *σλαβοβουλγανικός*, ὁ ἄριος (ἰνδο-ερακικῆς) καὶ ὁ *ἰταλο-κελικός*. Πιθανῶς συνέστησαν ἐν ταῖς διακρίσεσι καὶ διασχίσεσι ταύταις περισσότεραι γλώσσαί, ἢ ὅσαι φαίνονται σήμερον, διότι πολλά ἰνδογερμανικὰ γλώσσαί τῷ χρόνῳ ἐσβέσθησαν.

Τὰ ἀνατολικώτερον οἰκούντα ἰνδογερμανικὰ ἔθνη διετήρησαν τὴν γλώσσαν αὐτῶν μᾶλλον ἀρχαιότερον ἢ τὰ δυτικώτερον, μεταβαλόντα αὐτὴν πλῆον ἐκείνων. Ἐκ τούτου καὶ ἐξ ἄλλων ἔτι ἔπεται, ὅτι οἱ *σλαβογερμανικοὶ* μετανάστευσαν τὸ πρῶτον πρὸς δυσμὰς, τούτοις ἠκολούθησαν οἱ Ἕλληνες, Ἴταλοὶ καὶ Κελτοί. Ἐκ τῶν μενιάντων Ἀρίων οἱ Ἰνδοὶ ἐστάθησαν πρὸς τὰ νοτιοανατολικά, οἱ Ἑρῶναι ἐξήπλωθησαν πρὸς τὰ νοτιοδυτικά. Ἡ δὲ πατρίς τοῦ παναρχαίου ἰνδογερμανικοῦ ἔθνους ζητητέα κατὰ ταῦτα εἰς τὰ ὄροπέδια τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, ἐν τῇ Βακτρικῇ ἢ Ἀρχαίᾳ *χώρα*.

Μόνον περὶ τῶν Ἰνδῶν, ὅτινες τελευταῖοι πάντων ἐκ τοῦ πατρίου ἐδάφους μετανάστευσαν, γινώσκομεν, ὅτι εἰς Ἰνδία εἰσβαλόντες ἐξέβαλον τῶν ἐθρῶν αὐτῶν *ξενικὸν* τι ἔθνος, ἐκ

τῆς γλώσσης τοῦ ὁποίου παρέλαβον ἱκανὰ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν γλώσσαν. Ὅμοιον τι συνέβη πιθανῶς καὶ παρὰ πολλοῖς τῶν ἰνδογερμανικῶν ἔθνων. Τὴν ἀρχαιοτάτην διαίρεσιν τῆς ἀρχεγόνου ἰνδογερμανικῆς γλώσσης μέχρι τῆς συστάσεως τῶν ἐκ ταύτης παρχθουσῶν συγγενῶν πρωτογενῶν γλωσσῶν παρέστησεν ἐναρτέ-

στερον ὁ A. Schleicher (Compendium der Vergr. κτλ. 3te Aufl s. 9) διὰ τοῦ γλωσσολογικοῦ δένδρου, ἐν ᾧ τὸ μὲν μήκος τῶν γραμμῶν σημαίνει τὴν διάρκειαν, ἡ δὲ ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασις αὐτῶν τὴν βαθμὴν τῆς συγγενείας οὕτως.

Τὸ γλωσσολογικὸν τοῦτο δένδρον ὁ J. Lipetr («Die Sprache» Programim ... 1870) μετεσχημάτισεν ὡς ἑξῆς, ἵνα μετὰ τῆς συγγενικῆς τῶν γλωσσῶν σχέσεως ραϊνιχται ὡς ἑξῆς:

ποτε καὶ ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῶν χωρῶν, ἐν αἷς τὰ ἰνδογερμανικὰ ἔθνη ἰδιαιτέρον εἰς μονίμους ἔδρας ἐγκατέστησαν.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΕΠΙΤΟΜΟΣ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ
ΕΛΛ. ΚΑΙ ΛΑΤΙΝ. ΓΛΩΣΣΗΣ.

Εἶναι ὁμολογούμενον, ὅτι γλώσσάν τινα γρασομένην καὶ φιλολογίαν ἔχουσαν μνηθάνομεν διὰ τῆς γραμματικῆς. Γραμματικὴ δὲ εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ κατὰληψις καὶ παράστασις τῶν φθόγγων, τύπων, τῆς σημασίας τῶν λέξεων καὶ τῶν μερῶν αὐτῶν, καὶ τῆς κατασκευῆς τῶν προτάσεων συντόμως δ' εἰπεῖν, ἡ συστηματικὴ γνῶσις γλώσσης τινός. Κατὰ ταῦτα ἡ γραμματικὴ διακρίσεται ἄ) εἰς φθολογίαν ἢ φωνολογίαν ἐξετάζουσαν τοὺς φθόγγους γλώσσης τινός, ὁποῖοι εἶνε καὶ ὅποιοι, καὶ ὅποιας μεταβολὰς ὑπέστησαν, καὶ ὅποιαν ἐπίδρασιν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους· β') εἰς τυπικὴν ἢ κλιτικὴν ἢ

μορφολογίαν, ἐξετάζουσαν τοὺς τύπους τῶν λέξεων, ἀπὸ τῶν ἀπλῶν ριζῶν μέχρι τῶν συνθετωτάτων λέξεων, καὶ τὰς μεταβολὰς αὐτῶν, ἅς τῷ χρόνῳ ὑπέστησαν· γ) εἰς σημασιολογίαν τῶν λέξεων, ἐξετάζουσαν τὴν σημασίαν ἐκάστης λέξεως καὶ τὴν λειτουργίαν αὐτῆς ἐν τῷ λόγῳ καὶ δ) εἰς σύνταξιν ἢ συντακτικόν.

Ἐὰν ἡ γραμματικὴ ἔχη ἀντικείμενον τὴν γλῶσσαν ἐν γένει, καλεῖται γενικὴ γραμματικὴ· ἐὰν δὲ ὠρισμένην τινὰ γλῶσσαν, ἢ συμπλεγμ. γλωσσῶν, εἰδικὴ γραμματικὴ. Ἡ γραμματικὴ θεωρεῖ τὴν γλῶσσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς τι γενόμενον καὶ ἀπηρτισμένον, ἐρευνᾷ καὶ παρίστησι τὸν βίον τῆς γλώσσης, καλ' οὗς νότους ἐμορφώθη· διὸ καλεῖται ἱστορικὴ γραμματικὴ. Ἡ γραμματικὴ λοιπὸν τῶν ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης εἶναι εἰδικὴ ἱστορικὴ γραμματικὴ, θεωροῦσα τὰς γλώσσας ταύτας ὡς ἀ-

πρωτισμέναι, καὶ ἐξηγοῦσα τὴν χρονολογικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν καὶ κατὰστασιν.

Ἐν τοῖς ἐφεξῆς βραχέως πραγματευόμενοι τὴν συγκριτικὴν γραμματικὴν τῆς ἑλλ. καὶ λατιν. γλώσσης θέλομεν συζητεῖν ἀμφοτέρως πάντοτε πρὸς τὴν ἀρχέγονον ἰνδογερμανικὴν μητέρα γλώσσαν, τὴν μὴ περιωθεῖσθαι μὲν, ἀλλ' ἐκ τῶν εἰς πάσας τὰς ἐξ αὐτῆς παρχηθεῖσας γλώσσας κοινῶν ἀναπαρισταμένην, ἔτι δὲ πρὸς τὴν πρῶτον ἐταρῶν πασῶν ἀδελφῶν τὴν σκανδιναβικὴν, ἐν δ' ἀνάγκῃ καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς συγγενεῖς αὐταῖς γλώσσας. Κατὰ δὲ τὴν ἀνωτέρω τῆς γραμματικῆς διαίρεσιν ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς φθολογολογίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ.

Ἡ γλώσσα σύγκειται ἐκ λέξεων, αἱ δὲ λέ-

ξεις ἀναλύονται εἰς *φθόγγους* ἢ *φωνάς*, ἡ δὲ περὶ τῶν φθόγγων καὶ τῶν σχέσεων τῶν μεταβολῶν αὐτῶν θεωρία καλεῖται *φθολογία* ἢ *φωρολογία*. Οἱ φθόγγοι διαίρουσθαι εἰς δύο ἁ) *φωνήεντα*, ἢ *φωνήεντα*, καὶ β) *συμφώνους*, ἢ *σύνφωνα*. Καὶ φωνήεντα μὲν καλοῦνται αἱ φωναί, αἵτινες μόναι εἰσὶν ἐντελῶς ἀκουσταί ἄνευ τῆς βοήθειας τῶν συμφώνων· σύμφωνα δὲ αἱ φωναί, αἵτινες μόναι δὲν ἀποτελοῦσι τελείαν φωνὴν ἄνευ τῆς μετὰ τῶν φωνήεντων συμπλοκῆς αὐτῶν.

Οἱ φθόγγοι τῆς ἰνδογερμανικῆς ἀρχεγόνου γλώσσης, ἐξ ὧν οἱ τῶν διαφόρων ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν παρήχθησαν κατὰ τοὺς νόμους τῶν εἰς τὸν βίον τῶν γλωσσῶν φθολογικῶν μεταβολῶν, καὶ εἰς οὓς αἱ τῶν ἄλλων γλωσσῶν ὡς εἰς κοινὴν πηγὴν ἀναφέρονται, εἶναι οἱ ἐξῆς:

Σύμφωνα.

ἀκαριαία		συριστικά	
ψιλὰ	δασέα		
ἄφων. ἡμίφ.	ἡμίφ.	ἄφωνα	ἡμίφ.
οὐραν. k	g		j
ὑπερωϊκ.			
γλωσσ.			
ἔδοντ. t	d	s	
χειροφόρ. p	b		v

Φωνήεντα.

συνεχῆ		ἔξῃνα γ' καὶ ι' φθόγ.	
ἄφωνα	ἡμίφωνα		
		a	aa
		i	ai
			au
		u	au

Εἰς ἀρχαιοτέραν περίοδον τῆς ἰνδογερμανικῆς γλώσσης ἔλειπον τὰ τρία δασέα gh, dh, bh καὶ αἱ μετὰ τοῦ ἁ) δίφθογγοι (au, ai, au), εἰς δὲ τὴν παναρχαίαν ἡλιθίον ἐστὶ γλώσσαν ἔλειπον ὅλα αἱ δίφθογγοι. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ ἰνδογερμανικὴ παναρχαία γλώσσα εἶχε πιθανῶς ἐξ ἀκαριαῶν σύμφωνα, δηλ. τρία ἄφωνα k, l, p, καὶ τρία ἡμίφωνα g, d, b' ἐξ συμφώνων συνεχῆ, δηλ. τρία συριστικά j, s, v, καὶ τρία ὑγρά καλούμενα, δηλ. τὰ δύο ἔξῃνα u, m καὶ τὸ γ', τὸ ι' εἶναι παραλλαγῆ δευτερεύουσα τοῦ γ', ἐστὶ δὲ ἐξ φωνήεντα a, i, u, καὶ ai, ai, au, βραδυτέρον, μικρὸν πρὸ τῆς πρώτης ἀποσχίσεως, ὑπῆρχον ἐννέα ἀκαριαῶν σύμφωνα καὶ ἐννέα φωνήεντα.

Ἡμίφωνα ἢ μέσα εἶναι τὰ σύμφωνα, ὧν ἐκφωνομένουσιν συναχθεῖ καὶ ἡ βραχυμένη φωνή τοῦτο συμβαίνει εἰς ὅλα τὰ ἔξῃνα, τὸ ι' καὶ γ',

ἐξ ἑκταντίας δὲ τὰ στιγμιαῖα σύμφωνα καὶ τὰ συριστικά δύνανται νὰ ἐκφωνηθῶσι μετὰ ἢ ἄνευ τοῦ τόνου τῆς φωνῆς. Τὰ ἡμίφωνα λοιπὸν σύμφωνα συνεπάγονται καὶ μίξιν τινὰ φωνήεντος. Τὰ δασέα εἶναι διπλοὶ φθόγγοι, ἀμφοτέροι δὲ, ὁ μὲν ἀκαριαῖον σύμφωνον, ὁ δὲ δασύ πνεῦμα, ἀκούονται προφερόμενοι. Καὶ τὸ ψιλὸν πνεῦμα πρὸ φωνήεντων ἐκφωνούμενον εἶναι στιγμιαῖον σύμφωνον.

Φωνήεντα τῆς ἰνδογερμανικῆς ἀρχεγόνου γλώσσης.

ἀρχικὰ φωνήεντα ἁ) ἐπίτασις β) ἐπίτασις

ἁ) σειρὰ α φων. a a+a=aa a+au=âa

β') σειρὰ ι φων. i a+i=âi a+ai=âi

γ') σειρὰ u φων. u. a+u=au a+uu=âu.

Ἡ β' ἐπίτασις ἀπαντᾷται μόνον εἰς τὸ δασικόν

τικόν, νότιον καὶ βόρειον εὐρωπαϊκὸν τμήμα τῶν ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν ὅθεν κατὰ γὰρ πειθωνώτατα ἐκ τῆς ἀρχαίου γλώσσης, καὶ τοι τῶν γλωσσῶν ἐκάστων μὴ συμφωνουσῶν ἐν τῇ χρήσει αὐτῆς.

Τῶν φωνηέντων τούτων τὸ α εἶναι τὸ καθ' αὐτὸ φωνῆεν καὶ συνηθέστατον ἐν τῇ ἰνδογερμανικῇ γλώσσῃ, μὴ δυνάμενον νὰ τραπῆ εἰς σύμφωνον, τὸ δὲ ι καὶ υ, ὅμοια λίαν πρὸς ἀλληλα, διαφέρουσιν οὐσιωδῶς τοῦ α, συγγενέουσι δὲ λίαν μετὰ τῶν συμφωνῶν καὶ μάλιστα μετὰ τοῦ κ καὶ ν ἀντικαθιστόντων πολλάκις αὐτά.

Ἐκαστον φωνῆεν δύναται νὰ κινηθῆ μόνον ἐν τῇ σειρᾷ αὐτοῦ πρὸς ἔκφρασιν τῆς σχέσεως μετὰ τῆς ῥίζης αὐτοῦ. Τὰ φωνήεντα τῶν μορφωτικῶν τῶν ῥιζῶν καὶ λέξεων δηλ. ἰπροσφωμάτων ἢ ἐπιθεμάτων (suffixa) δέχονται ἐπίσης ἐπίτασιν τῶν φθόγγων, ἐπεὶδὴ ἀρχῆθεν ἦσαν ῥίζαι αὐτοτελεῖς. Ἢ πρωτόθετος ῥίζα ἔχει πάν-

τοτε ἐν τῶν ἀρχικῶν φωνηέντων, πρὸ δύο δὲ συμφωνῶν οὐδέποτε τὸ φωνῆεν ἐπιτείνεται διὸ εἰς ῥίζας λιγούσας εἰς δύο σύμφωνα εὐρηται μόνον τὸ ἀρχικὸν φωνῆεν ι, οὐχὶ δὲ ι καὶ υ.

Ἢ κλίσις λοιπὸν συνίσταται εἰς τὴν τροπὴν τῶν φωνηέντων, τὴν δὲ ἔκτασιν τῶν φωνηέντων πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς δευτερεύουσι καὶ μὴ ὑπάρχον ἐν τῇ ἀρχαίῳ γλώσσῃ, καὶ ἔνθα μάλιστα ἐν πολλοῖς τῶν ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν φαίνεται ἀρχαϊκῶς τις ἔκτασις, αὕτη εἰσήχθη πιθανῶς βραδύτερον μετὰ τὴν ἀπόσχισιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀρχαίου μητρὸς γλώσσης. Ἐπίσης σπανιώτατα συγχρόουσι φωνήεντα μετ' ἄλλων φωνηέντων ἀποτελουντα συναλοιφὴν ἐν τῇ ἰνδογερμανικῇ γλώσσῃ.

Καὶ οἱ μὲν φθόγγοι τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης διαίρουσι ἐπίσης εἰς σύμφωνα καὶ φωνήεντα ὡδε.

Σύμφωνα.

Φωνήεντα.

ἀκαριαία			συριστικὰ		
ψιλὰ	δασέα		ἄφωνα	ἡμίφω.	
οὐραν.	κ	γ	ι		
ὑπερωϊκ.					
γλωσσ.					
ὀδοντ.	τ	δ	σ		
χειλ.	π	β	φ	(Γ)	

συνεχῆ			ὑγρά		
ἄφωνα	ἡμίφω.	ῥίζα	ἄφωνα	ἡμίφω.	ῥίζα
ἄφωνα	ἡμίφω.	ῥίζα	ἄφωνα	ἡμίφω.	ῥίζα
ἡμίφω. ρ καὶ λ φθόγγ.			ἡμίφω.		
γ	ἡμίφω.				
	λ	ρ			
	ν				
	μ				

Ἐν τῇ πίνακι τούτῳ κατατάσσονται μόνον οἱ ἄπλοϊ φθόγγοι, τὰ διπλά ζ, ξ, ψ, δὲν παραλαμβάνονται, διότι εἶναι συμφωνικοί, ἐκ συμφωνῶν δηλ., δίφθογγοι, ὡς τοῦ μὲν ζ ἐκ τοῦ

ὀδοντικοῦ συριστικοῦ σ καὶ τοῦ δ γινομένου, τοῦ δὲ ψ καὶ ξ ἐκ τοῦ πσ καὶ κσ.

Οἱ δὲ τῆς Λατινικῆς εἶναι οἶδε:

Σύμφωνα.

Φωνήεντα.

ἀκαριαία			συριστικὰ		
ψιλὰ	δασέα		ἄφωνα	ἡμίφω.	
οὐραν.	κ, γ	γ	κ		
ὑπερωϊκ.					
γλωσσ.					
ὀδοντ.	τ	δ	σ		
χειλεῖφ	π	β	τ	ν	

συνεχῆ			ὑγρά		
ἄφωνα	ἡμίφω.	ῥίζα	ἄφωνα	ἡμίφω.	ῥίζα
ἄφωνα	ἡμίφω.	ῥίζα	ἄφωνα	ἡμίφω.	ῥίζα
ἡμίφω. Γ καὶ φθόγγ.			ἡμίφω.		
π	ἡμίφω.				
	γ, λ				
	π				
	μ				

Α'. Φωνηεντολογία τῆς Ἑλλην. γλώσσης.

Ἀρχόμεθα ἤδη ἀπὸ τῶν ἀπλουστέρων φθόγγων, δηλαδὴ τῶν φωνηέντων. Ἀνωτέρω εἵπομεν, ὅτι ἡ ἀρχαίου ἰνδογερμανικῆ γλώσσα, ἐξ

ἧς καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀπέβη, εἶχε τρία ἀρχικὰ φωνήεντα, ι, ι, υ, ἐν τῇ ἑλληνικῇ δὲ τῶν α, ι, υ παριστώμενα, ἐξ ὧν διὰ παρατάσεως ἐγένοντο τὰ ἰ, ἰ, ἰ. ἐκ δὲ τῶν ἀρχικῶν ἀνεπτύχθησαν τὰ λοιπὰ φωνήεντα καὶ αἱ ἐκ φωνηέντων δίφθογγοι.

Ἐκ τοῦ α τῆς ἰνδογερμανικῆς ἀνεπτύχθησαν βραδύτερον ἐν τῇ ἑλληνικῇ καὶ λατινικῇ γλώσσῃ ἕτερα δύο, τὸ ε, ο' οὗτω δὲ τὸ α ἐγένετο ε, ε, ο, τὸ δὲ α, ε, ο, ἐπίσης ἐτρέπησαν εἰς α, η, ω. Καὶ εἰς τοῦτο μὲν ἔβαιναν αὐτὴ πλεῖστοι τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων, ἡ δὲ αἰολικὴ καὶ αὐτὴ ἰταλικαὶ διάλεκτοι πολὺ βραδύτερον ἐπιπεριτέρω προέβησαν, συστήλασαι τὸ ε καὶ ο πολυχώς εἰς ι καὶ η. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ φωνηεντολογία τῆς ἑλληνικῆς εἶναι ἀρχαιότερα τῆς λατινικῆς, ἥτις, ὡς κατωτέρω δευχθήσεται, ἔβαινε εἰς τὴν συμφωνολογίαν πιστοτέρα, ἢ ἡ ἑλληνική.

Τὸ η προῦφέρετο ὡς μακρὸν η, ἀλλὰ καὶ δὲ μάλλον ὡς τὸ γαλλικὸν é (fermé), ἐγγύτερον πρὸς τὸ ι, εἰς θ καὶ μετέθη ἰδίως ἐν τῇ α. ἑκατονταετηρίδι π. Χ. πλὴν τοῦ ὀμητικοῦ ἰδὲ= ἡδὲ, ἰδίως παρὰ Πλάτωνι, λέγοντι «οἱ μὲν ἀρχαιότεροι ἡμέραν τὴν ἡμέραν ἐκάλουον, οἱ δὲ ἡμέραν, οἱ δὲ νῦν ἡμέραν (Κρατύλ. §18. 68 ἄ.).» Παρὰ τῷ αὐτῷ αὐτόθι καὶ 404 «Δημήτηρ μὲν φωνίζεται κατὰ τὴν δόσιν τῆς ἰδωδῆς διδοῦσα ὡς μήτηρ, Δημήτηρ κεκληθεῖσαι.» ἐπεκράτησε δὲ κατὰ τὴν γ' καὶ β'. ἑκατονταετηρίδι π. Χ. καὶ ἐφεξῆς.

Τὸ υ προῦφέρετο ἀρχαιότερον μὲν ὡς υ' κατὰ τὴν κλασικὴν ἑμὸς ἐποχὴν τῆς γλώσσας ὡς τὸ γαλλικὸν η καὶ τὸ γερμαν. η, ὕστερον δὲ, μάλιστα παρὰ Λαοβίου κατὰ τὴν ε'. π. Χ. ἑκατονταετηρίδα μετέθη εἰς ι ἢ ὡς ἰψηλόν, ἵπερ, ἵπερ, παρ' Ἀλικίου καὶ Σαπρού. Ἐκ τούτων μετεδόθη καὶ τοῖς λοιποῖς Ἑλλησι' κατὰ δὲ τὴν Χριστοῦ γέννησιν ἐπεκράτησε παρὰ πάνσιν. Αὐτὸ φωνηέντων ἀνωτέρω σημειωθεῖσαι διφθογγαὶ κατὰ τὴν κλασικὴν ἐποχὴν προῦφέροντο συναπακουμένων ἀμφοτέρων τῶν φωνηέντων, ἐραδύτερον ἑμὸς ἀπέτελεσαν ἓνα μόνον φθόγγον, ὡς παρ' ἡμῖν γίνεται' ὅτι ἑμὸς ἔρχη τῆς τοιαύτης τῶν διφθόγγων προφορᾶς εὐρεται καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ εἶναι βέβαιον' σαφλῶς μετὰ ἑμὸς νομίζοντες ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες, τοσοῦτον λεπτόν αἴσθημα ἔχοντες, ἤθελον ἔχειν διὰ τὸν φθόγγον ἑπτά σημεία, δηλ. ι, η, υ, εἰ, οἰ, υἰ, η' διὰ τὸν φθόγγον ε δύο, ε, αι, καὶ οὕτω καθεξῆς. Μάλλον δὲ ἕκαστον αὐτοῦ εἶχεν ἰδίαν προφορὰν τοῦ ἄλλου ὅπως δὴ ποτε διαφέρουσαν, τῶν φθόγγων μάλιστα αι, εἰ, οἰ, ἡ διφθογγικὴ προφορὰ εἶνε ἡ ἀρχαιότερα, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαίᾳ διὰ τὸ ταχὺ τῆς προφορᾶς ἤρξατο νὰ ἀποβῆται. Ὅτε ἐπὶ Εὐκλείδου ἀρχοῦσιν τῷ 403 εἰσῆχθη ἐν Ἀθήναις ἡ νέα γραφή, διακρίσεις δὲν ἐγένετο μετὰ τοῦ ΕΙ

καὶ Η' ἔτι μετὰ τοῦ τούτου καὶ τοῦ Ι, ἡ νέα γραφὴ αὐτὴ ἀνεπέσει βεβαίως τῇ λαλουμένῃ γλώσσῃ ἐν Ἀτικῇ. Καὶ τοῦτο ἑμὸς παρέχει πολλὰς δυσκολίας, ἰδίως δὲ περὶ τοῦ πότε εἰσῆχθη ἡ διαφθορὰ αὐτὴ τῆς προφορᾶς. Ὅτι ἡ σύγγνωσις αὐτῆ καὶ παραφθορὰ, ἰδίως παρὰ τοῖς Βοιωτοῖς παρατηρούμενη καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἦν μεγάλη πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, δὲν ἀποδεικνύεται. Κατὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴν περίοδον, καὶ πρότερον ἔτι εἰς τινὰς χώρας αὐτὴ διφθογγαὶ αι καὶ εἰ προῦφέροντο ὡς ε καὶ ι. Κατὰ τὴν δευτέραν ἑμὸς ἑκατονταετηρίδα π. Χ. ὁ γραμματικὸς Ἡρωδιανὸς ἔθετο πολλὰς κανόνας περὶ ὀρθογραφίας, τίνες λέξεις πρέπει νὰ γράσκωνται διὰ τοῦ αι, εἰ ἢ ι. Ἐπίσης ἐγένετο διακρίσεις ἐνίοτε παρ' αὐτῷ τοῦ η καὶ εἰ, τοῦ υ καὶ οἰ. Ἐκτοτε αὐξάνει ἡ ἀνάγκη ὀρθογραφικῶν κανόνων, ὅτινας πολλαπλασιάζονται ἐν τοῖς Βυζαντινοῖς χρόνοις, ὅτε τὸ χάσμα μετὰ τοῦ γραφῆς καὶ φωνῆς ἐγένετο μεγαλύτερον. Περὶ τούτου μαρτυροῦσιν οἱ περὶ ὀρθογραφίας κανόνες τοῦ Θεοφύλακτου (κατὰ τὴν θ' ἑκατ.) καὶ τοῦ Χοιροβοσκῶ, ἐκδοθέντες ἐν τῷ Β'. τόμῳ τῶν Ἀνεκδότων τῆς Ὁξωνίας. Δυνάμεθα ἔθεν νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀρχὴν τῆς διαφθορᾶς τῆς προφορᾶς τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ἀπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου. Ἡ μεγαλύτερα ἀνάμειξις τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν φύλων παρὰ ἄλληλα, ἡ ἡγεμονία τῶν ἡμιβαρβάρων Μακεδόνων, ἡ πολυειδὴς ἐπαφὴ καὶ ὁ συγχρωτισμὸς μετὰ τῶν μὴ ἑλλήνων, καὶ μάλιστα τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, ἔσχε βεβαίως ἐπίδρασιν εἰς τὴν προφορὰν, καὶ μάλιστα ὅτε τὴν φιλολογίαν εἶχον ἕκτοτε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὐχ' Ἑλληνες ἐκ τῆς κεντρικῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ τῶν ἀποικιῶν καὶ ἰδίως τῶν πρωτευουσῶν τῶν ἀρτίως ἰδρυθέντων ἑλληνικῶν κρατῶν.

Ὅτι ἡ αὐτὴ διφθογγος προῦφέρετο ἐπὶ τῶν Ἀτικῶν οὐχὶ ὡς ε, ἀλλὰ καὶ τῶν δύο φθόγγων ἀκουσμένων, ἀποδείκνυσιν τὸ ἐκ τῆς κράσεως κἀγὼ ἐκ τοῦ καὶ ἐγὼ, ἔνθα τὸ α ἐπικρατεῖ' δὲν πρέπει νὰ λάθωμεν ὅπ' ὅσον τὴν μεταγραφὴν τῆς διφθόγγου ταύτης ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων διότι εἶνε βέβαιον. Ὅτι τὸ λατινικὸν η, ὡπερ ἀντικαθίσταται τὸ ἀρχαῖον καὶ γραφόμενον καὶ διφθογγικῶς προσερόμενον αι, διακρίνετο παρὰ τοῖς λογίοις τῶν Ῥωμαίων τοῦ ε. Πλὴν τῶν παρ' Ὀμήρῳ κολήσαι, πολλῆσαι, ἀντὶ τῶν κοίλαις, πολλῆσαι, ἰδίως παρὰ τοῖς Βοιωτοῖς φαίνεται εἶναι μετὰ βίας τοῦ αἰ εἰς η, καὶ ἐπομένως εἰς ε τῆς διφθόγγου αι, π. Χ. οἱ Βοιωτοὶ ἔλε-

γον ἰππότη, εὐεργέτης, χειλίης, τῆς, ἀντί ἰππό-
ται, εὐεργέταις, χειλίαις (χειλίαις), ταίς. Ἀπὸ τῶν
Ἀλεξάνδρινῶν ὁμοῦς καὶ ἐφεξῆς κατὰ τὴν γ'.
π. X. ἕκατοντ. προϋπέροτο μονοφθόγγος ὡς ε.

Τῆς εἰ διφθόγγου προϋπέροτο ἀρχῆθεν ἀμ-
φότερον τὰ φωνήεντα ὡς τῆς εἰ παρὰ τοὺς Γερ-
μανοὺς τῆς Σουεβίας καὶ τοῦ κατὰ Ῥήνου, ὧν
τινὲς προφέρουσι τὴν λέξιν Rhein, οὐχί —
Rhin, ἀλλὰ Rhein. Τὴν διφθογγικὴν αὐτῆς
προφορὰν καὶ τὴν μεταξὺ ὁ καὶ ἰστορίας αὐτῆς
δείκνυσιν καὶ ἡ παρὰ Ῥωμαίοις μεταγραφὴ αὐ-
τῆς ὅτε μὲν διὰ τοῦ ε, ὅτε δὲ διὰ τοῦ ι, ἀ-
ποδιδούσιν ὅτι ἡ συστολὴ τοῦ ε καὶ ἡ ἤρξα-
το κατὰ τὴν γ'. π. X. ἕκατοντ. Κατὰ τὴν σ'.
π. X. ἕκατοντ. παρὰ Βοιωτοῦς ἀντί τοῦ εἰ καί-
ται ι, ὡς δείκνυται ἔντε τοῖς ἀποσπάσμασι
τῆς Κορίνθου (509 π. X.), καὶ ἐν ταῖς Βοιωτι-
καῖς ἐπιγραφαῖς τῆς δ'. ἕκατοντ. π. X. Περὶ τὴν
ε. ἕκατ. π. X. ἤρξατο ἡ προφορὰ τοῦ εἰ νὰ
μεταβιῇ εἰς ι ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Ἀττικῇ, περὶ
δὲ τὴν γ'. ἕκατ. π. X. ἐπεκράτησε παρὰ πάνσι
τοῖς Ἑλλησιν.

Καὶ ἡ οἰ προϋπέροτο διακλυμμένος καὶ οὐ-
χί ὡς ι. Βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ οἰ συνεστάλη εἰς
ι πολὺ βραδύτερον. Βασιλεῖοι οὐκ ἔστιν ἡ. Ἐν τοῖς
ἐρωτήμασι τοῦ Μ. Βασίλειου (σ. 594) κατὰ
τὴν δ'. ἕκατ. μ. X. φέρεται ὁ κανὼν, «πᾶσα
λέξις ἀπὸ τῆς κω συλλαβῆς ἀρχομένη διὰ τοῦ
υ ψιλὸν γράφεται, πλὴν τοῦ κοίλον» ὁ κανὼν
ἤθελεν εἶσθαι ψευδής, ἐὰν τὸ κω προϋπέροτο ὡς
κω, διότι τότε ἔπρεπε νὰ προσενηθῶσι καὶ αἱ
λέξεις κίθαρις, κίς, κισσός, κίχων, κίον καὶ
ἔτερα· ἐπίσης εἰς τοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἡ-
ρωδικοῦ διατηρηθέντας ἐπιμερισμούς, καὶ εἰς
τοὺς ἐπὶ τῆς θ'. ἕκατ. συντεταγμένους κανόνας
τοῦ Θεογονώτου, καὶ εἰς τὸ Μέγα Ἑτυμολογι-
κόν (σ. 289. 11) ἀναφέρεται, «τὰ εἰς υῖ ἀ-
παντα διὰ τοῦ υ ψιλὸν γράφεται, πλὴν τοῦ
προῖξ». Καὶ οὗτος ὁ κανὼν ἤθελεν εἶναι ψευ-
δής, διότι εἶναι πληθὺς ὀνομαστῶν εἰς ιε, εἰς οὐ
δῆλον ὅτι καὶ κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἔτι περίο-
δον ἡ προφορὰ τοῦ υ ἦν διάφορος τοῦ εἰ καὶ ι.
Καὶ αἱ ὀνομασίαι δὲ εἰ ψιλὸν καὶ ι ψιλὸν δη-
λοῦσιν ε καὶ ι λεπτόν τρόπον τινὰ ἀπέναντι
τῶν διὰ δύο φθόγγων γραφομένων αἰ καὶ οἰ.
Τούτου ἕνεκα ἐγένετο ἡ ὀνομασίαι αὕτη ἐν ἐπο-
χῇ, καθ' ἣν τὸ μὲν ε πρότερον εἶ, τὸ δὲ υ
πρότερον ὅ καλούμενον δὲν διέφερον κατὰ τὴν
προφορὰν τοῦ αἰ καὶ οἰ. Καὶ ἡ ἀλφειοτικὴ δὲ
τάξις τοῦ λεξικοῦ τοῦ Σουῖδα ἀνάγεται εἰς τὴν
ἀρχὴν ταύτην. Καὶ ἐν τῷ Μ. Ἑτυμολογικῷ ἡ
λέξις δοιδυε τίθεται μετὰ τὴν λέξιν δρύφακτος,

εἶτα δὲ μετὰ πολλὰς λέξεις ἐκ δυο ἀρχομένας
ἔπεται ἡ λέξις δύο. Τοιοῦτοι κανόνες καὶ γρή-
σεις καίτοι εἰς ἀρχαιοτέρων συλλογῶν μεταβά-
σαι δὲν ἔλα παραλαμβάνοντο βεβαίως ἀμετάβλη-
τοι, ἐὰν καὶ τότε ἔτι περὶ τὴν ιά. ἕκατ., ὅτε
παραδέχονται τὴν σύνταξιν τοῦ Μ. Ἑτυμολογι-
κοῦ, δὲν ἐθεωρεῖτο τὸ οἰ ὡς ταυτόφωνον μὲν
τῷ υ, διάφορον δὲ τοῦ ι, εἰ, η, τὰ ὅποια ἦσαν
τότε ἑρόφωνα.

Ἡ διφθόγγος λοιπὸν οἰ κατὰ τὴν ἐποχὴν
τῆς γενικῆς διαφθορᾶς τῶν διφθόγγων μετε-
βλήθη κατ' ἀρχαίς εἰς τὸ γερμ. η (γαλλ. η),
βραδύτερον δὲ ἰκανῶς κατὰ τὴν α. π. X. ἕκατ.
εἰς ι. Πᾶσαι αἱ μεταβολαὶ αὗται τῶν διφθόγ-
γων φαίνονται πρῶτον παρὰ τοὺς Βοιωτοὺς, οἱ
τινες καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κλασσικῇ ἐποχῇ ἀντικα-
θίστων τὴν διφθόγγον αἰ διὰ τοῦ η, τὴν εἰ διὰ
τοῦ ι, τὴν οἰ διὰ τοῦ υ, οἷον ἐρείεσθη, ἴμι, τῆς
(Ahrens de dial. aolica p. 191).

Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῶν διφθόγγων αἰ
καὶ εἰ, αἵτινες πιθανώτατα προϋπέροτο ἢ δια-
κλυμμένος, ὥστε καὶ τὰ δύο φωνήεντα ἠκούον-
το, ἢ ὡς προσερχομένου τοῦ υ ἐκ τοῦ Γ, ὡς αΓ'
καὶ εΓ' αἰ ἀφ καὶ ἐρ. Κατὰ δὲ τὴν γ'. π. X.
ἕκατοντ. προϋπέροτο ὡς ἀφ καὶ ἐρ, ὡς φαίνε-
ται παρὰ τοῖς Ο'. μεταφρασταῖς, γράφουσιν ἀ-
διαφόρως Δαυιδ καὶ Δαβίδ τῆς ταύτης ἠκολούθουν
καὶ ἡ η καὶ ω ὡς γρηῶς, νηῶς, αὐτῶς, θεῶμα,
κὺχόμεν κλ. προϋπέροτο δηλονότι ὡς εου, ευ,
ἐρ' ἡ δὲ ω ὡς οἰ καὶ ὠρ.

Ἡ οἰ προϋπέροτο κατ' ἐξοχὴν μονοφθόγγος,
τὸ δὲ ὑπογεγραμμένον ι εἰς τὸ α καὶ η καὶ ω
ἐπὶ Αὐγούστου ἦν ἡδὲ ἀνεκφώνητον (Στράβ.
XIV σ. 648), ὡς κλαῖ αὐτὸ ὁ Ἡρωδικοῦς, εἰ
καὶ πρότερον μεγάλη ἀστάθεια περὶ τὴν θέσιν
καὶ παράλειψιν αὐτοῦ φαίνεται ἐν ταῖς ἐπι-
γραφαῖς, (*).

Ἡ δὲ οἰ διήλθε καὶ αὐτὴ τὰς τρεῖς βαθμί-
δας, οἰ, ιῖ καὶ ἰ, μετ' Ἀλέξανδρον τοῦλάχι-
στον ἡ διφθόγγος οἰ ἦν ἑρόφωτος τῇ υ καὶ ι.

Μετὰ τὰ βραχέα ταῦτα περὶ τῆς προφορᾶς
τῶν διφθόγγων μεταβιῶμεν εἰς τὴν κυρίως
φωνηεντολογίαν τῆς Ἑλλάδος. γλώσσας.

Α'. Φωνήεν ἀρχικὸν α.

Τὸ ἀρχικὸν φωνῆεν α τῆς ἰνδογερμανικῆς

(*) G. Curtius Erläuterungen zu meiner gr. Schulgrammatik 3te Auflage a. 19—27.

Δ. Μαυροπούλου Δοκίμιον ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς
γλώσσας σ. 34—45.

ἀρχαίονου γλώσσας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐκλεπτύνεται ἢ ἰσχυαίνεται.

1) ἐξαρτιζέται, π. γ. γί-γν-ομαι ἀντί "γι-γέν-ομαι" ῥίζα γεν. ἀρχ. gi-ni, σανσ. gi-ni-pi-p-tō ἀντί τοῦ "πι-πέ-τω, ῥίζα πετ, ἀρχ. και σανσ. pal (πίπτειν) ἔ-σχ-ον ἀντί τοῦ ἔ-σχ-ον, ἀρχ. τύπος a-saghi-am, ῥίζα σχ, σανσ. suh (ἔχειν, κρατεῖν), ἀρχ. saghi κλ., οὐχι σπανίως ἀποβλάλλει ἐντελῶς τὸ ἀρχικὸν α εἰς τὰ τῶν στελεγῶν ἢ θεμάτων μορφωτικὰ στοιχεῖα, π. γ. πα-τρ-ός, πα-τρ-ὶ καὶ ἐρεξῆς ἐκ τοῦ στελέχους πατερ, ἀρχ. pa-tar, ἀντί πατέρος, πατέρη ("Ομ.), ἀρχ. τύπ. sa-nā-as palat-i κλ.

Τὸ α δὲν ἀποβλάλλεται συνήθως ἐν ἀρχῇ, π. γ. ἐσ-μὲν ἀρχ. as-masi. σανσ. s-mās, ζενδοστ. h-mahi, λατ. s-umus, εἶπν= "es-jen, ἀρχ. τύπ. as-jam, σαν. s-jam, λατ. s-i-um, ζενδ. gh-jem. εῖ (εἶ) ἀντί ἔου, ἀρχ. τύπ. asu, σαν. su, ζενδ. hu (καλῶς).

2) τὸ α ἰσχυαίνεται ἢ ἐκλεπτύνεται,

1) εἰς ἰσπανίως εἰς τὴν ῥίζαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον πρὸ δύο συμφώνων διὰ τῆς μέσης βαθμίδος τοῦ ε, π. γ. ἰσ-θι ἀρχ. τύπ. as-dhi (ἴ. πρόσ. προσ.) ῥίζα ες, ἀρχ. και σανσ. as= εἶναι, esse.

Ἠίτ-νημι καὶ πετ-άννουμι (ἀνοίγω, ἀπλόνω) λατ. pal-eo, πιτ-νέω (πίπτω), ῥίζ. πετ. σανσ. pal. κίρ-νημι καὶ κερ-άω, κερ-άννουμι. τίκ-τω ῥίζ. τεκ, ἀρχ. tak. πρὸλ. ἔ-τε-ον, τέ-τοι-α. ἵππος ἀντί ἴκ-τος, σανσ. au-vas, λατ. eq-uis ἀρχ. ak-vas, ῥίζ. ak (τρέχειν, θέειν). Ἡ συστολή ἢ ἰσχυανσις αὐτῆ τοῦ ἀρχικοῦ α εἰς ἰσυνήθως γίνεται εἰς τὴν ἀναδιπλωσιν τοῦ ἐνεστώτος. π. γ. τί-θη-μι, σανσ. dha καὶ ἀρχ. τύπ. da-dhā-mi, ἑλλ. ῥίζα θε, ἀρχ. και σανσ. dha (τίθειναι). δι-δω-μι, ἀρχ. τύπ. σανσ. da'-dā-mi, ἑλλ. ῥίζ. δο, ἀρχ. σανσ. da (διδόναι). τὸ ἐκ τοῦ α γινόμενον διὰ συστολῆς ἢ ἐκτείνεται εἰς ἰ. π. γ. πῖ-νω, ῥίζ. πο (πίσις, ποτήριον, πέπωκα), ἀρχ. pa. παρθεν-οπ-ίπ-ης, πρὸλ. ὀπ-ωπ-ή. ῥίζ. ὀπ. ἀρχ. ak (βλέπειν). ὑσ-μῆ-νκ, ὑσμῆν (τοπ. ἐν μάχῃ, συμπλοκή), ἀρχ. τύπ. judh-manā, judh-man-i, ῥίζ. judh (μάχεσθαι).

Ἐν τῇ Ἰοιολικῇ καὶ Δωρικῇ διαλέκτῳ ἡ ἐκλεπτύνσις αὐτῆ τοῦ α εἰς ἰ εἶναι συνηθεστέρα π. γ. ἰσ-τί-α, ἰων. ἰσ-τίη, ἀντί ἐσ-τία, ἀρχ. ῥίζ.

vas. ἢ Ἄρκαδ. καὶ Κυπρ. ἀντί ἐν εἰς τὸ ἀντωνυμιῶν στέλεχος ἀν ἀνήκον. παρὰ Βοιωτοῖς ἰων ἀντί ἐόν, ἀντί ἐσόν, ῥίζ. es (εἶναι, esse) κτλ.

2) Τὸ α ἐπισκοτιζόμενον εἰς ο, τοῦτο δὲ εἰς υ, μεταβάλλει εἰς υ. ἢ μεταβάσις αὐτῆ τοῦ α εἰς υ εἶναι λίαν σπανία, συμβαίνουσα ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον πρὸ τῶν ἐξόντων ἢ πρὸ τοῦ λ καὶ ρ. π. γ. νυκ-τός, στέλ. νυκτ- (nox), λιθ. naktis, γοτ. nahts, σανσ. ἐπίρρ. nākta-in (διὰ νυκτός), λατ. στέλ. noct- αἰτ. noct-em. τὸ ῥιζικὸν φωνῆεν ἄρα α, ἢ δὲ ῥίζα πιθανῶς nak (uccare, nocere, κτείνειν, λυμάνεσθαι). ὄνυξ στέλ. ὄ-νυξ ῥίζ. σουλλαθῆ νυχ. πρὸλ. γοτθ. nagt-s. λιθ. ma'g-as. πιθανῶς ἄρα ἡ ῥίζα περιελάμβανε τὸ φωνῆεν α' γυνή, ῥίζα gau (γίγνεσθαι), σανσ. g'ān-a-s (ἄνθρωπος), g'ān-e (γυνή), σλαβ. z'ēn-a (γυνή), κάλκος, σαν. Kakra-m' μέλ-ος μέλ-ει, ῥίζ. mal ἐκ τοῦ mer λατιν. mol-a, mol-ere, λιθ. mal-ū. ἢ ἰσχυανσις ἢ ἐκλεπτύνσις αὐτῆ εἶναι συνηθεστέρα ἐν ταῖς διαλέκτοις καὶ μάλιστα τῇ Ἰοιολικῇ π. γ. ὄνομα=ὄνομα, ὄμοιος=ὄμοιος, ἀρχ. τύπ. samai-as ἐκ τοῦ στέλ. samā=ἑλλ. ὄμο-(ὄμοδος=ὄμοιος) τοῦτο δὲ ἐκ τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμικῆς ἀρχ. ῥίζης sa, ἑλλ. ὄ κτλ.

3) Τὸ ἀρχικὸν φωνῆεν α μεταπίπτει συνήθως εἰς ε ἐν τῇ ῥίζῃ, εἰς δὲ τὰ μορφωτικὰ τῶν στελεγῶν στοιχεῖα εἰς ο' τὸ α εὐρητα ἐν τῇ ῥίζῃ, ἐν δὲ τοῖς πρὸς σχηματισμὸν τῶν λέξεων ἐπιθέμασιν ὡς τὰ πολλὰ ὀρίζεται δι' ἀποβληθέντος ἢ μὴ ἐξόντου π. γ. ε=α ἔδ-ω, σανσ. a'd-mi, ῥίζα ἔδ, ἀρχ. ad (ἐσθίειν). ῥίζ. ἔδ. ἔζομαι, =σεδ-ζομαι (λατ. sed-ee), ἔδ-ος (sed-es), ἀρχ. sad. ῥίζ. γεν. γένος, ἀρχ. gau (γίγνεσθαι). ἐσ-τί, ἀρχ. και σαν. as-ti (ῥίζ. as esse) ῥέρ-ω ἀρχ. και σανσ. bhār-āmi, ἔφερ-ον, ἀρχ. και σανσ. a'-bhar-am, ῥίζ. φερ. και ἔφ. ἐπίσις ἀπαντᾷ ε εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν στελεγῶν. π. γ. πα-τέρ, ἀρχ. pal-tar, μῆ-τερ, ἀρχ. ma-tar. στέλ. μέν-εσ (μέ-νος), σανσ. ἀρχ. και ma'n-as κλ. ο=α, π. γ. πο-δάς, και ἀρχ. σανσ. pad-ās, ῥίζ. και στέλ. pad (πούς, βαίνειν), ὅπου τὸ ο τῆς ἑλλην. ἐγένετο πιθανῶς δι' ἐπιτάσεως τοῦ ε ἐν τῷ πεδ.—δ, τό, ἀρχ. και σανσ. sa, ta-1 ῥίζ. και στέλ. sa. ta, (δεικτ. ἀντ.). πό-σις (σύζυγος), ἀρχ. και σανσ. pa'-ti-s (κύριος). μένος ἐκ τοῦ *μένε-ος, ἀρχ. και σανσ. ma'n-as, ma'n-as-as' ἄπαντα τὰ εἰς α στελέχη τρέπουσι τὸ α εἰς ο, vē'ος, vē'ον, λατ. novo-s novo-m, ἀρχ. και σανσ. na'-va-s na'va-m, κτλ.

Ἐν ταῖς διαλέκτοις εὐρηται ο παρὰ τῷ α,

(*) Σημ. ὁ * σημοῖναι μέτρην τιὰ βαθμίδα, ἣν πιθανῶς ἀφῆλθεν ἡ γλώσσα ἵνα φθάσῃ εἰς τὸ ἐπόμενον π. γ. ἐκ τῆς ῥίζης γεν. ἐγένετο πιθανῶς γι-γέν-ομαι, ἐξ οὗ γί-γν-ομαι.

π. γ. ἐν τῇ Αἰολικῇ βροχέως, ἀντί βραχέως (ἐπιπίρρ.), στέλ. βραχύ, λατ. brevis. ἐν τῇ Ἄρκαδ. ἐκοτόν ἀντί ἐκατόν, λατ. centum ἀρχ. τύπ. τοῦ ἐκατόν εἶναι kata-m ἢ kanta-m, σκνσ. cātā-m. παρὰ Κυπρίους κάρζα=καρδία, λατ. card. cord, ἀρχ. τύπος τοῦ στελέχους εἶναι στέλ. τὸ ἀρχαιότερον α διετραπένον ἐν τῷ Δωρικῷ Fί-κατι ἀντί τοῦ νεωτ. Ἄττ. εἴ-ουσι. τὸ ἀρχικὸν α μῆνει ἐν τῇ βίβλῃ, ἢ Ἰσοδυναμῆ α † ἐβρίνω π. γ. ἀν-ωκ-ή, στέλ. ἀκ-οντ, ἀρχ. βίξ. ακ, λατ. ac (ac-utus, ὀξύς). ἄγ-ω, λατ. ag-o σκνσ. a'g'-amī, ἀρχ. βίξ. αγ. ἄγ-ω (λύπη) ἄγ-νυμα (λυποῦμαι), ἀρχ. βίξ. αηί, γοτ. ah (ah-is φόβος). ἐ-λαχ-ύ-ς, σκνσ. lah, -ūs πλατύς λιθ. platū-s, prathū-s (νεοελλ. φαρδύς), ἀρχ. pratu-s κτλ. Ἐνίοτε εὑρίσκει ο παρὰ τῷ α οὐχὶ ὡς ἐπίτασις τοῦ α θεωρούμενον, π. γ. ἐ-ταρ-ον καὶ ἐ-τεμ-ον. ἐ-τραρ-ον ἐ-τραπ-ον, ἐ-κταν-ον' τρέρ-ω καὶ τράρ-ω, τρέπ-ω καὶ τράπ-ω, τάμν-ω (ἄωρ). κτείν-ω ἐκ τοῦ * κτέν-ω κτλ. Α†ἐβρίνω=α, π. γ. πόδα, ἀρχ. καὶ σκνσ. pa'd-am, λατ. ped-em, πόδα' σκν. pad as, ἀρχ. padam-s. ἐπτά. ἀρχ. καὶ σκνσ. sapta'n, λατ. septem. δέκα, σκνσ. dačan, ἀρχ. τύπ. dak-an, λατ. decem. — σα (κατάληξις τοῦ ἄ. ἀρίστου) = ἀρχ. καὶ σκνσ. sa-m π. γ. ἔ-δεικ-σα (ἔδειξα), σκνσ. a-dik-s'am, βίξ. dic, ἀρχ. dik=δεικνόναι κτλ.

4. Τὸ α ἐπιτείνεται.

Α'. Ἐπίτασις τοῦ α. Κανὼν τῆς ἄ. ἐπιτάσεως τοῦ α εἶναι, « τὸ ἐ τῆς βίβλῃς ἐπιτείνεται εἰς ο, τὸ α εἰς α δηλ. εἰς η.» 1) π. γ. ε εἰς ο, φόρος, φορ-έω, ἀρχ. καὶ σκνσ. bhār-as (βάρως), bhār-ājāmi (ῥέρω), φάρος, ὄχ-ο-ς, ἔ-χημα (ἄρμα), σκνσ. va'h-a-s, σλαβ. voz-u', ἀρχ. τύπ. vahh-a-s, γερμ. wagen, βίξ. Feγ, σκν. voh, ἀρχ. τύπ. vahh (vehere, ὄχεσθαι), ἥτις ὅμως συναλλάσσεται μετὰ τῆς βίβλῃς σγ. σκν. suh ἔχειν, κρταί. γον-ή, γόν-ος, γόν-ος, γέν-ος σκν. gan-as. βίξ. γεν. ἀρχ. gūi (γίνεσθαι), κτλ.

α) τὸ α ἐπιτείνεται εἰς α καὶ η, ἄτινα εἰσὶν ὅμοια. π. γ. λέ-ληκ-α λέ-λῃκ-α, ἐ-λακ-ον, βίξ. λακ. σκνσ. lap, σλαβ. καὶ λιθ. rek, ἀρχ. rak. λέ-ληθ-α, λέ-λῃθ-α, ἔλαθ-ον, λα-ν-θ-άνω, λήθη, βίξ. λθη. εἴ-ληφ-α, λῆψις, λα-μ-β-άνω. βίξ. λαβ. κτλ.

Ἐν τοῖς πρὸς σχηματισμὸν τῶν λέξεων ποιχείσις τὸ εἰς η, α, τοῦτο δὲ γίνεται συνήθως εἰς τὸ ληκτικὸν φωνῆν τοιοῦτων τελεγῶν (ο=α), ἄτινα εἰς τὸ θηλυκὸν ἐπιτείνουσι τὸ ληκτικὸν φωνῆν τοῦ στελέχους. π. γ. ἐν. ἄρ. νέο-ς οὐδ.

νέο-ν, ἀρχ. τυν. na'-va-s, na'-va-m, λατ. novus, novum. ἠλ. ὅμοις νέξ, ἰων. νέπ, ἀρχ. καὶ σκν. na'vā (novā).

Β'. Ἐπίτασις τοῦ α. Τοιαύτη θεωρεῖται τὸ ω. π. γ. ἔβρω α. βῶξ, βρω-ός καὶ βήγ-νυ-μι. βίξ. βρωγ. λατ. frag, γοτ. brak, γερμ. brechen. πτώξ δηλ. πτώ-ς, γεν. πτω-ός, πτόσσο= * πτόκ-ω, καὶ πτήσσο= * πτήκ-ω καὶ ἐ-πτακ-ον' βίξ. πτακ, περαιτέρω πιθανῶς μορφοθεῖσα ἐκ τῆς βίβλῃς πτα (πρόβλ. πε-πτα-ός). Εἰς τὴν δευτέραν ταύτην βαθμίδα τῆς ἐπιτάσεως ἀνάγονται καὶ τὰ ἐξῆς. τρώγ-ω καὶ ἔτρακ-ον, βίξ. τραγ. ἔδ-ω-δα καὶ ὄξω=ὄξ-ω, ἔδ-μῆ, ὄσ-μῆ βίξ. ὄδ. ὠκ-ός σκν. a'ūs, ἀρχ. τύπ. ak-us, λα-ωκ-ή, βίξ. ak. πρόβλ. ἵππος (λατ. equus), ἀρχ. ak-vas. ὦν, μᾶλλον ὦν (παρὰ Σαπφῶ ὦιον κατ' Ahrens, ὄσιον Ἠσῶγ.), ἀρχ. τύπ. ājā-m (νεοελλ. ἀΐων, οὐμῖν κατὰ λέξιν ἐκ πτηνοῦ καταχρόμενον), ἐκ τοῦ ἀρχ. avi-s, σκν. vi-s (avis) κτλ.

Παραδείγματα τινὰ ἐν ταῖς διαλέκτοις παρεγγουσι ο ἀντί ο, ὡς ἐν τῇ Θεσσαλικῇ γνόμα, ἀντί γνώμα, βίξ. γνο. ἀρχ. gna=gūi (γίνωσκειν)-ουον ἀντί ων εἰς τὴν γεν. πληθ. ὡς καὶ ἐν τῇ λατιν. ...um, ἀρχ. ām, καὶ ἕτερα.

Β'. φωνῆεν ἀρχικόν ι.

Τὸ ἀρχικὸν φωνῆεν ι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ 4) μένει τὸ αὐτό, π. γ. ἴ-μεν, ἴ-θι, σκν. i-masi, i-hi, ἀρχ. τύπ. i-masi, i-dhi, βίξ. ι (=ιέναι, ire). ἐ-λειπ-ον βίξ. λιπ. λατ. he. σκν. rik. ἀρχ. τύπ. rik. Fιδ-μεν ἀρχ. καὶ σκν. vid-ma-si, στέλ. Fίς-τορ (ἐν. ὄν. ἴσ-τωρ), ἀντί τοῦ * Fιδ-τορ, ἀρχ. τύπ. vid-tar, βίξ. vid (εἰδέναι) κτλ.

2) τὸ ι ἐκτείνεται α) εἰς ^{αι}. π. γ. εἶ-μι, λιθ. es-mī, σκν. ὀ-mī, ἀρχ. τύπ. ai-mī, βίξ. ι. πείθ-ω βίξ. πιθ. λείπ-ω βίξ. λιπ. λείγ-ω, βίξ. λίγ. ἀρχ. i'gh. κτλ.

β) εἰς ^{αι} π. γ. αἴθ-ω, αἴθ-εσθαι, αἴθ-ἦρ, αἴθ-ουσα' λατ. ac-des (αἴκος), aed-ilis, βίξ. id=σανκρ. idh, indh,=καίειν, γερμκν. it, αγ. eit=πῦρ' αἴ-φών, ἀρχ. τύπ. ai-vāns, χρόνος, μακρὸς χρόνος, λατ. ae-vo-m. ἀρχ. τύπ. ai-vai-mi, σκν. ὀ'-va-s=δρῆμος, βίξ. ι=ιέναι μετὰ τοῦ ἐπιθέματος van καὶ ἕτερα.

γ) εἰς ^{αι} π. γ. αἰ-μος, αἰ-μα (ἰδός). πρόβλ. αἰ-ών, εἰ μί. ἴ-μεν, βίξ. ι = ιέναι. Πέ-ποιθ-α καὶ πείθ-ω βίξ. πιθ (ἐ-πέ-πιθ-μεν). λέ-λοιπ-α, λοιπ-ός, καὶ λείπ-ω, βίξ. λιπ. αἰκ-ος, σκνσ. vic-a-s, λατ. vic-us, βίξ. Fic, σκνσ. vic, ἀρχ. vik, ἴζεσθαι=καθῆσθαι. Fοῖνος, λατ. vin-um, κτλ.

Γ'. Φωνήεν ἀρχικόν η.

Τὸ ἀρχικὸν φωνήεν η ἐν τῇ ἑλληνικῇ

ἀ) εἶναι υ. π. χ. ἐ-φυγ-ον, φυγ-ή, βίξ. φυγ. σνας. bhū'g (bhūg-na'-s, κμρθεῖς), γο-θ. bu'g=biegeu=ἀκμπτειν, λατ. fūg. ζυγ-όν, λατ. jug-am, ἀρχ. σνας. jug-a'm, βίξ. jug. ἐ-ρυθ-ρός, σνας. rudh-irā'-s, ἀρχ. τόπ. rudh-rās, βίξ. řub, ἀρχ. σνας. rudh, γο-θ. rud, γερμ. roth. σύ, τό, tū, du, κτλ.—οὐχι σπακνίως τὸ υ ἐκτείνεται εἰς υ. π. χ. ὕδωρ μετὰ βραχέος καὶ μακροῦ υ. πρβλ. σνας. ud-a-in, ud-akia'-in. λατ. und-a (ἄυμα, ὕδωρ) μετὰ παρομοιωμένου ἑβρίνου, βίξ. σνας. ud (ὑ-γορζίνειν). κλῦ-θι, σνας. gru-dhi, ἀρχ. kru-dhi. πρβλ. κέ-κλυ-θι, κλυ-τός, βίξ. κλύ, ἀρχ. kru (ἀκούειν), κτλ.

Ὁ ἀρχαιότερος φθόγγος ου διετηρήθη ἐν τῇ βοιωτικῇ διαλέκτῳ τού=σύ. κύνες=κύνες καὶ ἕτερα. Τὸ μεταγενέστερον υ=τῷ γαλ. η καὶ τῷ γερμ. η εἶναι σχετικῶς ἀρχαῖον. Ἐνίοτε ἀπαντᾷ ἂντι τοῦ υ, ὡς ἐν τῇ νέῃ ἑλληνικῇ π. χ. φι-τυς, φι-τύω, λατ. lituo, βίξ. ου, ἀρχ. bhū' δρι-όν καὶ δρι-ος, δρῦς, σνας. dru-,γο-θ. triu=δένδρον, κτλ.

β) Τὸ υ ἐπιτείνεται I) εἰς εὔ. π. χ. φεύγ-ω, πέ-φυγ-α βίξ. φυγ. ἐλευ(θ)-σο-μαι, βίξ. ἐλυθ ἐν τῷ ἤλυθ-ον=*ἐ-λυθ-ον. κλέψ-ος, σνας. grav-as (δόςξ), βίξ. κλυ. πλέψ-ω, ἀρχ. καὶ σνας. plāv-āmi, βίξ. πλυ. βεῦ-μα, βεῦ-σομαι, βεψ-ω (ὡς καὶ ἐν τῇ νοελλ.), ἀρχ. καὶ σνας. sra'v-amī, βίξ. řu, ἀρχ. καὶ σνας. sru κ.τ.λ. β) εἰς υ' π. χ. αὔ-ω (ἀνάπτω). ἀντι ἄυσ-ω, ἐν-αυσ-μα. πρβλ. εὔ-ω, λατ. u'-o=ous-o,*eus-o. σνας. ūs'-āmi ἀρχ. τόπ. aus-āmi, βίξ. us', ἀρχ. us. αὔ-γ-ή βίξ. uę, σνας. ūg-as (δύναμις).

2) Εἰς ου' ἢ ἐπίτασις τοῦ υ εἰς ου εἶναι σπακνιώτερη, ἰδίχ δ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέξεως π. χ. εἰληλόουα, βίξ. ἐλυθ, ἤλυθον καὶ ἐλευθ-σομαι' ἀ-κόλουθ-ος καὶ κέλευθ-ος. σπουδ-ή καὶ σπεῦ-θω. συνηθέστερον εἰς τὸ λακτικὸν υ. π. χ. πνοψ-ή καὶ πνεψ-ω, βίξ. πνυ řuf-ή, řof-ος καὶ βεῦ-μα, βίξ. řu. κ.τ.λ. Ἐπίσης δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ αυ (αυ) δευτέρη ἐπίτασις τοῦ υ' π. χ. τὸ ναῦς ἐλληπτε-ον ὡς ναῦς ἕνεκα τοῦ νῆς, σνας. nā'us, ἰων. νηψ-ός, δωρ. ναψ-ός, σνας. nān-a's ἐκ τῆς βίξ. nu.

Τὸ ω μόνον ἰωνικὸν=τῷ χ' π. χ. θωῦμα=θαῦμα, εἶτι θέψ-α, εἰς οὗ θέψ-άομαι, βίξ. θυ.

Καὶ τὸ ω εὐρηται ἔστιν ὅτε ὡς δευτέρη ἐπίτασις τοῦ υ' π. χ. ζω-μός, πρβλ. ζήμα, σλαβ. ju-cha, σνας. jū-s'-u-in. λατ. ju-s, ἄ-

παντα ἐκ τῆς βίξης ju, ἑλλ. ζυ, ὅπως διαφόρου τῆς βίξης ζε, εἰς ἡς τὸ ζέω. ζώ-νουμε, βίξ. ζυ, ζυγόν' ἀρχ. ju (ζευγύναι) χώ-νουμε, βίξ. χυ, χέω. Τὸ δωρ. βῶς=βούς, σνας, βā'us, καὶ τὸ ἰων. ωυ=αυ δεικνύον ἐπίτασιν τοῦ ο εἰς ω=ου ου ου, ἀρχ. au ay.

ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΩΝ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ.

Οἱ ἐν ταῖς προχείροις γραμματικαῖς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας ἐκτεθειμένοι ἐπὶ τῶν φωνηέντων νόμοι, ὡς οἱ περὶ συναρτέσεις καὶ τῶν λοιπῶν παθῶν τῶν φωνηέντων, ἐνταῦθα παραλείπονται. Παράδοξος φαίνεται ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἡ συγχὴ χασμωδία γινωμένη ἐκ τῆς ἀποβολῆς τῶν σφιστικῶν j, v, s, καὶ τῆς εἰς φωνήεντα μεταπτώσεως αὐτῶν, οὐδ' ὅλλως θεραπυομένη διὰ τῆς συναρτέσεως. Ὅπως δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσι τύποι πάντες φωνήεντα ἀλλεπάλληλα ἔχοντες, ὡς δητόφεν (γ' πληθ. τῆς εὐκτ. τοῦ řhu. δητός = ἀποκτεῖνω ἐκ τοῦ δήτος). ἡ λέξις δήτος (πολέμιος) γίνεται πιθανῶς ἐκ τοῦ ἄδηςος=σνας. dasjas=ἐχθρικός ἐκ τοῦ 'dā-sia-s (δάϊρων, δούλος, ἀρχήθεν βεβαίως τὴν ἐχθρὸν σημαῖνον) καὶ τῆς ἐπιθετικῆς καταλήξεως ja, εἰς οὗ τὸ 'dāsja-jā-mī=*δησο-ἰω-μι, εἰς οὗ δητόω, ἐκ δὲ τούτου ὁ ἀρχ. τύπος τῆς εὐκτ. das-ja-jū-ant. ἑλλ. δὲ δητόειν, τοῦ δὲ οἱ εἰς ω ἐκταθέντος γίνεται δητό-ω-εν.

Ἐν τῇ ἑλλ. γλώσσῃ εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν ἀρχικῶν φωνηέντων τὰ μέγιστα συντελοῦσι τὰ σύμφωνα. Ἄξια λόγου πρὸ πάντων εἰσὶν αἱ γινόμεναι διὰ τὴν ἀποστροφήν τῆς ἑλλ. γλώσσας πρὸς τὰ ἐν τῇ ἰνδογερμανικῇ τὸ πάλαι ἀλλεπάλληλα σφιστικὰ j, v, s' ὧν τὸ μὲν j καὶ v μεταπίπτουσιν εἰς ι καὶ υ, τὸ δὲ j ἔτι καὶ εἰς ε, τὸ δὲ υ καὶ j ἐκ τῆς ἐπομένης συλλαβῆς μεταβιβάζουσιν εἰς τὴν προηγούμενην τελευταῖον τὸ j, v, καὶ s μετὰ τῶν φωνηέντων ἀποβάλλονται. Ἀποβαλλομένου ἢ μαλακισμένου τῶν συμφώνων τὰ φωνήεντα συγχάσις ἐκτείνονται, οὐχι δὲ σπακνίως προτάσσεται καὶ φωνῆεν λέξις ἀπὸ συμφώνου ἀρχομένου, καὶ μετὰ τῷ δὲ συμφώνου παρεβάλλεται φωνήεν.

ἀ) Πρὸθεσις τοῦ ι εἰς τὴν εἰς οὐ κατὰ λαξιν. 1) εἰς τὴν πληθ. τοπ. καὶ δοτ. π. χ. ταῖσι καὶ ἰων. τῆσι, εἰς οὗ ταῖς ἐκ τοῦ 'ti-si (ἐκ τῆς ἀνοσσημικῆς βίξ. ta καὶ δι' ἐπίτασεως; ti καὶ τῆς καταλήξεως τῆς πληθ. τοπικῆς; si), κατὰ δὲ τοῦτο καὶ τοῖσι, τοῖς, ἐκ τοῦ 'to-si,

*[a-si. 2) εἰς τὸ θ'. ἐνικ. τῆς ὄρ. καὶ ὑποτ. τῶν ἐνεργ. π. γ. φέρεῖς ἐκ τοῦ *φέρεσι, *φέρε-σι, ἀρχ. τύπ. bhara-si ὑποτ. φέρῃς ἐκ τοῦ *φέρῃσι, τοῦτο δ' ἐκ τοῦ *φέρησι, *φέρῃσι, ἀρχ. τύπ. bhara-si.

β') Φωνηκεντοποιήσεις καὶ μετὰπτωσις τοῦ j καὶ v.

1.) τὸ μὲν j γίνεταί, ι, τὸ δὲ v υ ψιλόν π. γ. τὸ ἀρχικὸν στοιχεῖον εἰς μόρφωσιν τῶν στελεγγῶν ja=ἔλλ. ιο. πάτερ-ιος κλατ. pāti-ius, ἐκ τοῦ στελ. πάτερ, πρβλ. τὸ σανσ. pit-ja-s' ἀρχ. palat-ja-s. ἄγχι-ος, σανσ. jag'-ja-s (σεβασός) ἡ κατὰλῆσις τοῦ συγκρ. ἰων. ἀρχ. -jaus' π. γ. ἡδ-ῖων, σέλ. ἡδ-ῖον ἐκ τοῦ ἡδ-ός, ἀρχ. τύπ. svād-jāns, σέλ. svād-jāns ἐλάσων ἀντὶ τοῦ *ἐλάχῃων, ἀρχ. τύπ. laghjaus ἐκ τοῦ ἐλαχ-ός=μικρός, ἀρχ. τύπ. lagh-ū-s κτλ. ἐν τῇ προσφύσει πρὸς σχηματισμὸν τοῦ στελέγγου τοῦ ἐνεστώτος ja, π. γ. ἰδ-ῖων (ἰδρόνω), ἀρχ. τύπ. svid-jāmi' δα-ῖω (ἀνάπτω) ἐκ τοῦ da-jāmi. πρβλ. κρᾶζω ἀντὶ τοῦ *κράχῃω μετὰ τῆς αὐτῆς προσφύσεως διατηρησάσης ἐνταῦθα τὸ j. Ἐν τῷ δωρικῷ μέλλοντι εἰς σίω ἀντὶ τοῦ *σῖω, ἀρχ. sjāmi' ἐν τῇ ἐν. γεν. τοῦ ἀρσ. καὶ οὐδ' ἐτέρου τῶν εἰς α στελεγγῶν, ἐκ τοῦ ἀρχ. —ia-ju, ὅπερ ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀποβολῇ τοῦ σ ἐγένετο=οἶο' π. γ. ἵππο-ῖον ἐκ τοῦ *ἵφο-σῖο=σανσ. ἄcvasja, ἀρχ. akva-sja τὸ τῆς εὐκατικῆς στοιχεῖον in, ἀρχ. καὶ σανσ. ja' π. γ. εἶν ἀντὶ τοῦ *εσ-ῖα-μ=τῷ ἀρχ. as-jā-m κατ' ἀποβολὴν τοῦ σ ἐν μέσῳ φωνηέντων, καὶ ἑτερα.

2.) Ἐνίοτε εὐρίσκειται ε ἀντὶ τοῦ j (οὐχὶ ὅμως ἀντὶ τοῦ υ, ἴ') καὶ μάλιστα κατόπιν συμφώνων π. γ. e=j ἐν τῷ μέλλοντι, ὡς πλευσύ-μαι, ρευσύμαι=σέομαι ἐκ τοῦ σῖομαι, ἀρχ. τύπ.—sjūmai' ἔτι: κενός, αἰολ. κέννος, ἀμ-φότερα ἐκ τοῦ *κενῖος, ἀρχ. τύπ. kvaijas, σανσ. cūhjas. ἐτεός (ἀληθής)=σανσ. satjā s' στερεός καὶ σφῆρτός, ἀρχ. τύπ. στερός, starjas, θηλ. στείρα, δηλ. starjā. κτλ.

3.) Ἐάν j καὶ υ ἐπώνται τῷ ν καὶ ρ, μεταπίπτουσι συνήθως εἰς ι καὶ υ πρὸ τῶν συμφώνων πρὸς τοὺς Αἰολεῦσιν ὅμως ἀρρομοιοῦνται ταῦτα πρὸς τὰ προηγούμενα σύμφωνα. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸ λ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις διαλέκτοις, μόνον δὲ κατ' ἐξαιρέσιν συμβαίνει εἰς αὐτὸ μετὰθεσις. Ταῦτα δὲ ἐνενοσῶμεν οὕτως: ὅτε ὑφίσταντο ἔτι οἱ ρθόγγοι j καὶ v, δι' ἀρρομοιώσεως ἐγένοντο ι καὶ υ ἐν τῇ προηγούμενῃ συλλαβῇ, ἅτινα βραδύτερον ἐξέλιπον.

1) j π. γ. κτείνω αἰολ. κτένω ἀντὶ τοῦ *κτείν-

ῖω ἐκ τοῦ *κτέν-ῖω' μέλαινα ἐκ τοῦ *μέλαν-ῖα. χεῖρων, αἰολ. χεῖρῶν ἐκ τοῦ *χεῖρ-ῖων ἐκ τοῦ *χερ-ῖων φθείρω, αἰολ. φθέρῶ ἐκ τοῦ φθέρ-ῖω κτλ. Ἐν τῷ λῃ γίνεταί ἀρρομοιώσεις καὶ ἐκτὸς τῆς αἰολ. διαλέκτου, π. γ. ὄρεῖω (παρ' Ὀμήρῳ ὄρέλλω) ἀντὶ τοῦ *ὄρέλ-ῖω. Συνηθέτατα καὶ μετὰ τὸ ν, ρ καὶ λ, τὸ ἀρχικὸν j γίνεταί ι.—π.

χ. χρώνου-ς, ἐλευθέρου-ς κτλ. σχηματίζονται ἅπαντα ἐκ τῆς ἀρχικῆς εἰς ja καταλήξεως.

Τὸ j ἐπενοθεῖται μετὰξὺ ἄλλων συμφώνων π. γ. μεῖζων ἀντὶ τοῦ *μεῖγ-ῖων ἐκ τοῦ *μέγ-ῖων, ὅπερ ἐστὶ μεγ μετὰ τῆς ἀρχ. καταλήξεως τοῦ συγκρ. -jaus, ἔθνα τὸ ζ=γῃ, ὅπου παρατηρεῖται ἡ καθ' αὐτὸ ἐπένησις τοῦ j' ἔτι, κρείττων ἐκ τοῦ *κρείτ-ῖων ἐκ τοῦ *κρέτ-ῖων, διατηρηθὲν ἐν διαλέκτοις κρέσσων, ἔθνα τὸ σσ=τj, σχηματισθὲν ὡς τὸ μεῖζων κτλ.

2) υ π. γ. γόνου-ς, γούνα, αἰολ. γόνου-ς, γόνου-ς, γόνου-τος, ἀντὶ γονόου-ς, γόνου-α, γόνου-ατος, στέλ. γόνου-ῖων. οὔλο-ς=ἄλο-ς ἐκ τοῦ ὄλφο-ς, πρβλ. σανσ. sarva-s (ἐκατος, πᾶς), λατ. salvu-s, solvu-s (=lotus) ἐκ τοῦ solvus, κτλ.

β) Ἀποβαλλομένου τοῦ j, v, s τὰ φωνήεντα παρακολουθοῦσιν ἀλλεπάλληλα καὶ συναρῶνται 1) ἀποβάλλεται τὸ s. π. γ. φέρῃ ἐκ τοῦ *φέρεσσι, σανσ. bhāras' μένος ἐκ τοῦ *μένεσος, σανσ. mānas-is' εἶνα, ἐκ τοῦ *εσ-ῖην, ἀρχ. τύπ. as-ja-ns, σανσ. s-jā-ni' εἰπόμην ἐκ τοῦ ἐ-σεπ-όμην, βίξ. ἐπ. δηλ. σεπ, σανσ. suk, λατ. seq, τοῦ ἔπομα. κτλ.

2) Ἀποβάλλεται τὸ F, π. γ. εἰργασάμην (Ἐργάζομαι) ἐκ τοῦ *ἐ-Ἐργ-ασάμην' εἶπον, εἶπειν, ἀρχαῖοτ. ἔ-εἰπ-ον ἐκ τοῦ ἐ-ἘF-Ἐεπ-ον, =ἀρχ. τύπ. a-va-vak-am, ὅστις εἶναι ἀόρ. μετ' ἀναδιπλώσεως ἐκ τῆς βίξ. Ἐεπ (εἶπειν, λέγειν), σανσ. vak, λατ. voc, ἀρχ. τύπ. vak κτλ.

3) Ἀποβάλλεται τὸ j πρὸ πάντων ἐν ταῖς στελέγγσι τῶν παραγώγων ῥημάτων, ἐπειδὴ ὅλα τὰ ῥήματα εἰς — ἐα, —άω—όω, καὶ συναρῶσιν-ῶ ἐγένοντο ἐκ τοῦ —*αῖω, *εῖω, *οῖω, ἀρχ. καὶ σανσ.—asjāmi' π. γ. φορῶ, φορέω=σανσ. bhārajāmi. κτλ.

γ) Ἀποβαλλομένου συμφώνων γίνεταί ἀντικαταστατικὴ ἔκτασις τῶν φωνηέντων. 1) Τὸ ν πρὸ τοῦ σ ἀποβαλλόμενον ἐκτείνει 2) τὸ ο εἰς ου, π. γ. φέρουσι=φέρουσι ἐκ τοῦ φέροντι =bhāranti' φέρουσα=φέρουσα ἐκ τοῦ φέροντjα. κτλ. β') Τὸ ε εἰς εἰ' π. γ. τιθεῖς=τῷ παρὰ Κρησὶ τιθένης ἐκ τοῦ *τιθέντ-ς' χαίρεις=*χαρί-Ἔεντ-ς' γ') τὸ α εἰς ᾱ' π. γ. ἰσᾶς=ἰσᾶς ἐκ τοῦ *ἰσάντ-ς κτλ. δ') τὸ υ εἰς ὤ π. γ. δεικνύς=δεικνύνης ἐκ τοῦ *δεικνύντ-ς. κ.τλ.

Ἐσκέτως ἐγένετο καὶ τὸ εἶμι ἐκ τοῦ *ἐσ-
μί (αἰολ. εἶμι δι' ἀρρομοιώσεως), ἀρχ. καὶ σκνσ.
as-iii, ὄρεινός ἀντὶ *ὄρσ-νός, αἰολ. ὄρσενος ἐκ
τοῦ ὄρος. ἰων. ὄρος, ἀρχαιότερον *ὄρ-ἴ-ους, βίξ.
ὄρ=ἀνατέλλω, ἐξάνισταμαι, στέλ. ὄρες—μετὰ
προσφύσεως νο, καὶ τὰ ὄρσιν.

2) Τοιαῦτα ἀντικαταστατικῆ ἑκτακτοῦ γί-
νεται καὶ ἐν τῷ ἀορίστῳ ἀποβαλλομένου τοῦ
σ μετὰ τὸ λ, μ, ν.—π. χ. ἐνεμα (νέμω) ἀντὶ
τοῦ *ἐ-νεμ-σα, πρβλ. τὴ αἰολ. ἐ-νέμω-κτο δι'
ἀρρομοιώσεως ἔφρηα (φρίνω ἀντὶ τοῦ *φρηνῶ),
ἀντὶ *ἐφρην-σα ἔστειλα ἀντὶ *ἐστειλα. κ-τλ.

Συνήθως ἡ ἑκτακτοῦ ἀντὶ ἐν τῇ ἐν. ὄνομ.
τοῦ ἀρσ. καὶ θηλ. συμφωνολήκτων στελεχῶν
γίνεται ἀντὶ τοῦ ἐκλιθέντος ε ἢ τε, π. χ. ποι-
μὴν ἀντὶ ποιμέν-ς πρβλ. σκνσ. ἰ' ἄμ' ἠ (βασι-
λεῦς) ἀντὶ τοῦ *rāg'an-s' λατιν. homo ἀντὶ
*homou-s. γο-θ. guma (ἀνήρ), δηλ. *guma
ἀντὶ *gumai-s' κτλ.

δ') Παρεμβάλλεται καὶ προτάσσεται φων-
νῆεν ἐκ τῆς εὐδάλως ἀναπτυσσομένης φωνῆς
ἐκ τῶν συμφώνων τούτων.

1) Φωνῆεν παρεμβάλλεται παρὰ τῷ ν, λ καὶ
τοῖς ἐξέροις. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παρεμβάλλεται α
καὶ ε, σπανιώτερον ο καὶ ι, σπανιώτατα δὲ υ.
π. χ. ὄρέγω, βίξ. ὄρηγ, ἐκ τοῦ ὄργ, πρβλ. σκνσ.
ai'g' (=ἐκτείνεσθαι, προσπαθεῖν), καὶ ὄρινά-
μαι, ἐπὶ ὄρβινω καὶ ὄρινω, ἔνθα φανερὸς φρίνε-
ται ἡ παρεμβολή' ὄργ=ὄρηγ, ὄριγ, ὄρηγ καὶ ἀρχ.
ai'g' παρὰ στω=ταρχή-τω, τέτραρχ καὶ τρα-
χὺς ἐκ τῆς βίξης τραχ, κτλ.

2) Φωνῆεν προτάσσεται σπανιώτατα πρὸ
τῶν ἀπλῶν ἀκαριζίων φθόγγων, οὐδάλως πρὸ
τοῦ τ, π, ρ, συνηθέστατα δὲ πρὸ πολλῶν συμ-
φώνων, πρὸ τῶν ὑγρῶν καὶ ἐξέροιων π. χ. α)
πρὸ ὄστῳ συμφώνων, ἀ-στήρ. λατ. stella ἀντὶ
τοῦ *ster-ula, γο-θ. staimō, σκνσ. star' ὁ-
φρῆς, σκνσ. bli'ri-s. Παρὰ τοῖς λαοῖς. Αἰολ. ἄ-
σφρ, ἀ-σφρ=σφρ, σφρ (ἀρχ. sva) ἐ-γρής καὶ
γρής, σκνσ. hjas. β') πρὸ λ, μ, ν, ρ.—π. χ. ἐ-
λαχγ-ς, σκνσ. laghiu-s, λατ. levis ἐκ τοῦ *le-
gu-is. ἐ-μέ, ἐ-μοὶ καὶ με, μοι, ἀρχ. ma, ἀνήρ,
σκνσ. σέλ. nar, ὄμβρ. ner (ὁ ἡγεμῶν) ἐν-
νέλι' α μετὰ διπλῶν υ, λατ. novem, σκνσ. na-
vam, κτλ. γ') πρὸ τοῦ ἀρχικοῦ υ' π. χ. ἐ-Ἔργ-
ειν καὶ Ἔργ-ειν (εἰργεῖν, ἐργάσειν), πρβλ. σκνσ.
βίξ. var'g' (ἀποκλιεῖν). ἐ-ἔρση παρὰ Κρησὶν
ἄἜρσ-σα καὶ Ἔρση, ἔρση (ἄρσος), σκνσ. βίξ.
var's' (ὀργαίνεω, βρέχειν). ἐ-Ἔεικσιν καὶ εἰκοσι
βοιωτ. Ἔικατι, σκνσ. vīcati, λατιν. viginti
ἡ λέξις ἤρχιζεν ἀπὸ τοῦ du (dui=δύο). τὸ ε
λοιπὸν προτάσσεται ἀποβληθέντος τοῦ d καὶ

συχνότερον πρὸ τοῦ F. δ'). πρὸ ἄλλων συμφώ-
νων. π. χ. ὁ-δούς, στέλ. ὁ-δόντ. λατ. στέλ.
dent, σκνσ. dant καὶ dant-a, γο-θ. στέλ.
danti κ-τλ.

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝ/ΛΕΙ ΑΝΑ- ΣΚΑΦΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΥ.

(Α'εργνώσις ἐν τῇ ΤΕ'. Συνεδριάσει).

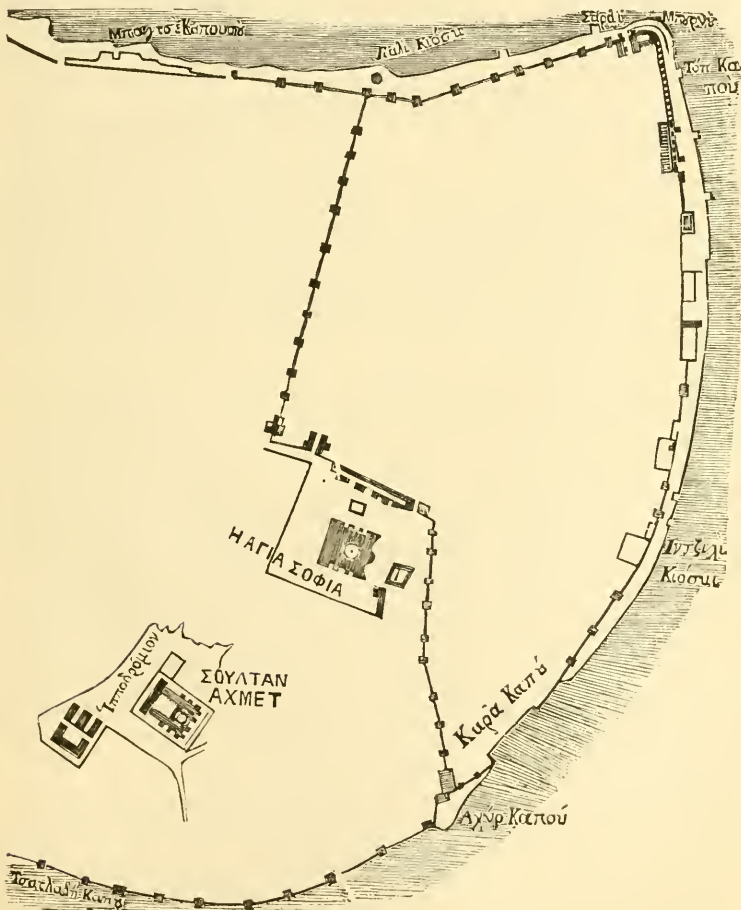
Μέχρι τοῦδε, Κύριοι, οἱ χωρογράφοι τῆς Κων-
σταντινουπόλεως κατεγίνοντο περιγράφοντες καὶ
ἱστοροῦντες τὰ φαινόμενα λείψανα τῶν Βυζαντι-
νῶν. Ἐνίοτε ἀνασκάπτοντες θεμέλια οἰκιῶν,
ἢ δημοσίων κτιρίων, ἀνεκάλυψαν δεξικμενάς,
κίονας, κιονόκρανα, τείχη καὶ ποικίλια ἐρείπια
ναῶν. Ταῦτα ἐπεκαλύφθησαν, καὶ μόνον οἱ χει-
ρόνακτες χάριν τῆς ἐπισημότητος τῆν ἐρμηνεύου-
σάντων τούτων. Οὐδέποτε συνεχωρήθη νὰ
ἐμπληθῇ ἡ σκαπάνη χάριν τῆς ἐπιστήμης εἰς
τὰ ἔργα τῆς ἡμετέρας πόλεως. Φρονῶν ὅτι
εἰσέτι σώζονται θεμέλια πολλῶν ἀρχαίων κτι-
ρίων, τῶν ὁποίων τὴν μὲν λαμπρότητα γινώ-
σκομεν, τὴν δὲ θέσιν ἀγνοοῦμεν. Σώζονται βε-
βαίως λείψανα οὐχὶ μόνον Βυζαντινῆς, ἀλλὰ
καὶ Ἑλληνικῆς τέχνης, διότι κατὰ τοὺς πρώτους
αἰῶνας ἐκομίσθησαν ἐξ Ἑλλάδος καὶ Ἀσίας
πάμπολλα τῶν Ἑλληνικῶν ναῶν καλλιτεχνή-
ματα. Αἱ καταστροφαὶ καὶ ἀρπαγαὶ τῶν ἀγροί-
κων καὶ μισελήνων Σταυροφόρων τὸ 1204,
καὶ πυρκαϊαὶ καὶ σεισμοὶ τοῦ βυζαντινοῦ
ὄχλου δὲν ἐξήφρισαν ταῦτα ἅλα. Οἱ Ὀθω-
μανοὶ, ἀρειμάνιοι καὶ φιλοπόλεμοι, οὐδέποτε ὠ-
ρέθησαν νὰ μάθωσι τὸν βίον καὶ τὴν πολι-
τείαν τοῦ κατακτηθέντος Βυζαντινοῦ λαοῦ, ἀλ-
λοστρὸν τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἔθνη. Κατηδάφι-
σαν τοῦ Βουκολέοντος καὶ τῶν Βλαχερνῶν τὰ
βασιλεία, τῶν ὁποίων τὴν ἐσωτερικὴν διακόσμη-
σιν ὑπερεθέμωσαν οἱ Σταυροφόροι. Ἐκόσμη-
σαν τὰ ἀνεγειρόμενα τεμένη αὐτῶν μὲ τοὺς
ὑπερμεγέθεις κίονας παλατιῶν καὶ ἐκκλησιῶν.
Ἐτρέψαν εἰς τεμένη πολλὰς ἐκκλησίας, κατη-
δάφισαν πλείστας ἄλλας, κατέβρυσαν στήλας
καὶ ἀνδριάντας, καὶ ἀνήγειραν ἐπὶ τῶν θεμε-
λιῶν ἀρχαίων κτιρίων ἴδια, ὥστε τὴν σήμερον

μεθ' ὅλην τὴν σύντονον φιλοπονίαν τῶν ἱστορικῶν, ἀλλοδαπῶν καὶ ἡμετέρων, ψηλαφῶντες βεβηδίζομεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀγνοῦς καὶ ἱστορικωτάτης ταύτης πόλεως. Ὁγδοήκοντα ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν, λέγει ὁ Γάλλος, ἔγνη δὲν διεσώζοντο τῶν Βυζαντινῶν ἀνακτόρων. Ἐνά κτίρια ἐκάλυψαν τὸν Βυζαντινὸν Ἀνακτορικὸν περίβολον. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἁρμονία, αἱ εἰκό- νες, οἱ ἀνδριάντες, δὲν ἕτερον τ' ἀγροῦκα καὶ ἄμουσα σίφη, τὰ κατακλήσαντα τὴν Κωνσταν-

τινούπολιν. Οἱ κίματῆροὶ αὐτῶν πόλεμοι κατὰ τῶν ἀλλοθρήσκων γειτόνων παρῳργίζον τοὺς Ὀθωμανοὺς, τοὺς ἀποστρεφομένους καὶ κατα- πτόντας πάσαις τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας τῶν Χριστιανῶν. Τί ὅμως νὰ εἶπω περὶ τῶν ἐ- πιστατούντων τὰς σημερινὰς ἀνασκαφὰς Εὐ- ρωπαίων, κατεδαφίζόντων ἀψίδας, ἀμελούν- των κοσμήματα μαρμάρινα, ἀππόντων ἐν τῇ θαλάσῃ ἐνεπιγράφους πλάκας, συντριβόντων πλίνθους μετὰ συμβόλων καὶ ἐπιγραφῶν; Οἱ

ΠΙΝΑΞ ΤΟΥ ΑΝΑΚΤΟΡΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΟΛΟΥ.

σκαπανεῖς χάριν παιδιᾶς ἠκρωτηρίσσαν ἀγκυμάτια καὶ σταυρούς. Πλείστα μέρη τῶν παραλιῶν τειχῶν τῆς Προποντίδος κατηδαρσίθησαν διὰ σφηνῶν καὶ πυρίτιδος, μόνον καὶ μόνον ἔνα κατακυρεματισθῶσι, καὶ χρομαγεύουσι ὡς στρώμα τοῦ δρόμου. Πλάκες ἐκ μαρμάρου, τεμάχια κόνων, κιονόκρανα, καὶ ἐνεπιγραφῶν μέγιστα πλῆθος, ἐχρησίμευσαν διὰ τὴ αὐτὴν στρώμα. Τοῦ οἴκου τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, ἀνευρεθέντος, τὸ πλείστον μέρος κατηδαρσίσαν, οὐδόλως φροντίσαντες νὰ μάθωσι τίνας ἢ κατωικία αὐτῆ. Πιθανὸν οἱ ἐπιστατοῦντες ἀνεγνωσαν τὰ πολλὰ κατὰ τῶν Βυζαντινῶν λοιδορήματα, καὶ νομίζουσι ἐπι καλῶς οἱ Ὀθωμανοὶ κατακυρευσαν τὸ κράτος, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἐπ' ἀγαθῆ τῆς ἱστορίας ἐργάζονται, ἀρνηζόντες πάντα τὰ σημεῖα καὶ γνωρίσματα τοιοῦτου ἐξήχειρωμένου ἔθνους. Ἦσαν οἱ Γραικοὶ οὐδόλως συμμεριζόμενοι τὰ ἄδικα αὐτῶν φρονήματα, δικαίως θρηνοῦμεν τὴν φθορὰν τοσούτων ἱστορικῶν μνημείων.

Οὐδέποτε, Κύριοι, ὑπέστησαν τοσαύτην φθορὰν τὰ γεγραμμένα ἰσχυρὰ τῶν Βυζαντινῶν, ὅσον ἐρέτες ἀπὸ τοῦ σκαρῆς τοῦ σιδηροδρόμου ἄλλὰ καὶ οὐδέποτε ἄλλοτε τοσούτον ἐρωτίσθη ἡ ἱστορία τοῦ Βυζαντίου. Αἱ ἀνακαταρτίαι, εὐτυχῶς, διεφώτισαν χώραν τοῦ Βυζαντίου μέχρι τοῦδε εἰς πάντας ἀπρόσιτον.

Καλὸν εἶναι, πρὶν ἢ προχωρήσωμεν. νὰ εἶπω, ὅτι δὲν προσέθημι νὰ περιγράψω τὰ Βυζαντινὰ παλάτια τῆς Ἀκροπόλεως, οὐδὲ τὰς πολλὰς τῶν παλαιοτέρων τούτων ἐκκλησίας, ἀλλὰ νὰ περιγράψω τὰ σημεῖα ἀνακλυφθέντα λεῖψανα τῶν Βυζαντινῶν. Οἱ ἐπιθυμοῦντες πλείονας περὶ τούτων γνώσεις, ἔξ μελετήσουσι τὸ περὶ Κωνσταντινουπόλεως σφράγισμα σύγγραμμα τοῦ Κ. Βυζαντινοῦ Σαρμάτου.

Ὁ σιδηρὸς δρόμος ἤρχισεν ἐφέτος, μεσοῦντος Ἀπριλίου, ἀπὸ τὴν πόλιν Γαλιή κίονα κηπουσοῦ, τὴν πάλαι τοῦ Εὐγενίου. Διέρχεται ὅλον τὸν Ἀνακτορικὸν περιόλου πλησίον τοῦ παραθαλάσσιου τείχους· ἐξέρχεται πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κερά κηπουσοῦ, διέρχεται διὰ τῆς ἐκείσε θωμανικῆς συνοικίας, μέχρι τῆς Τζαπλακῆ κηπουῦ, τῆς πάλαι πόλεως Σιδηρᾶς. Ἐδῶθεν, μεταξὺ τοῦ τείχους καὶ τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Μαρτύρων Σεργίου καὶ Βάκχου, (νῦν Κουτσοῦ) Ἀρχι Σόφου διέρχεται διὰ τοῦ Κάτεργα λιμνῆ καὶ τῶν κήπων τῆς Βλάγκας, ποτὲ μὲν ἔσω, ποτὲ δὲ ἔξω τοῦ τείχους, μέχρι τοῦ σταθμοῦ τῶν Ἑπτὰ πύργων. Ἀπὸ τὴν Σιδηρᾶν πόλιν μέχρι τῶν Ἑπτὰ πύργων οὐδὲν ἄξιον ἱστορίσεως παρετήρησα. Ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς τοῦ πρὸς ἀνατολὰς πύργου τοῦ Κωνσταντείου, ἀνεῖχον τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν.

† ΠΙΝΤΡΓΟΟΛΕΟΝΤΟΚΑΛΕΣΑΝ

Αἱ δύο πρῶται λέξεις εἶναι ἀναστρόφως ἐντετυχησμέναι. Ὁ διεργόμενος τὴν δρόμον δύναται, ἐκ τῶν ἔσω τοῦ παραλίου τείχους κήπων, νὰ μελετήσῃ ἀνέτως τὴν ἐσωτερικὴν οἰκοδόμησιν, τὰς πολλὰς τοῦ τείχους ἀψίδας, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τινὰς πύργους, καὶ πληροφορηθῇ ἐκ τῆς περισκοπήσεως αὐτῆς, ὅτι τὰ τείχη αὐτῶν δὲν ἔχουν οὐδὲ τὸ ὕψος, οὐδὲ τὸ πάχος, οὐδὲ τὴν ἐρμυρότητα τῶν χειρῶν τειχῶν. Τὰ τείχη αὐτῶν, ἕνεκα τῆς ἐπὶ τοῦ γείλους τῆς θιλάσσης ἀνεγέρσεως ἀλλῶν, ποτὲ δὲν προσεβλήθησαν. Πιθανὸν νὰ ἴδω ἀνασκευατούμενος τὸ Κάτεργα-Λιμνῆ, καὶ τοὺς ἐκτενεῖς κήπους τῆς Βλάγκας, ἄλλοτε νεώρια τῶν Βυζαντινῶν. Ἄτυχῶς ὅμως ἀπὸ τὴν Σιδηρᾶν πόλιν μέχρι τῶν Ἑπτὰ πύργων, προσεβλήθη χῶμα (1).

Καλὸν εἶναι πρὸς σφραγίστην κατὰλήψιν τῶν πολλῶν ἀνακλυφθέντων ἱστορικῶν μνημείων, νὰ περιγράψω πρῶτον, ὅσα ἀνεῖχον ἐντὸς τοῦ Ἀνακτορικοῦ περιόλου· μετέπειτα προβαίνωμιν εἰς τὰ πλησίον τοῦ Τζαπλακῆ κηπουῦ.

Αἱ πλείστα περιγραφαὶ τοῦ περιόλου τούτου εἶναι ἀσφαρῆς, τινὲς δὲ καὶ λίαν ἡμαρτημέναι. Ὁ μὲν Πητριάρχης Κωνσταντίας ἐλίγιστα λέγει περὶ τούτου, ὁ δὲ Κ. Βυζάντιος περιγράφων τ' ἀνάτορα καὶ τὰς ἐκκλησίας, ὀδθαγεται ἀπὸ τοῦς Βυζαντινοῦς καὶ τινὰς μεταγενεστέρους συγγραφεῖς. Εἶν' ἀδύνατον νὰ

Κωνσταντῆ, ἀνεκάλυψεν κολοσσαίου λίθου, λεῖψανα τοῦ κυκλικοῦ περιόρου τοῦ νεωρίου Κωνσταντινουπόλεως. Πατρ. σελ. 30 ἐν σημ. Περὶ τούτων λαλεῖ ἐκτενεστερον ὁ συγγραφεὺς ἐν τῇ πρὸς τὸν Κ. Βυζάντιον ἐπιστολῇ του. Κωνσταντείου Α'. Ἐλλάσσονες συγγραφαί. σελ. 443. ἐν Κωνιπόλει 1870.

(1) Ἀνακαταρτίαι τινες γενόμεναι τὸ 1819, ἐν τῷ

ἐνοήθη ὁ ἀναγνώστης τὴν θέσιν τῶν κτιρίων. Ὁ Δουκάγγιος περιγράφει μετὰ συντομίας τὰ αὐτὰ ἀνάκτορα, ἀναγράφων πάντα ὅσα περὶ αὐτῶν συνέγραψαν καὶ χωρογράφοι καὶ ἱστορικοί. Πρὸ δέκα ἐτῶν ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις τὸ περὶ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ παλᾶτιου τῆς Κ/πόλεως σύγγραμμα τοῦ 'Ιουλίου Labarte (1). Οὗτος χειραγωγούμενος κυρίως ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου τὴν ἐκθεσιν βασιλείου τάξεως (2) καὶ ἀπὸ ἄλλου Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ, ὅχι μόνον ἰσόρησε τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὰ κοσμημάτων τῶν ἀνακτόρων ὄλων, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς σαφηνείας ἠκρίβωσε καὶ τὴν θέσιν ἐκάστου. Μολοντί εἰς τινὰ μέρη σφάλει, ὁμολογῶ ὅτι αἱ σημεριναὶ ἀνασκαφαὶ προσπεβεβαίωσαν πολλὰ αὐτοῦ γραφόμενα. Οἱ ὀρεγόμενοι νὰ μελετήσωσι τὰ ἱστορικὰ ταῦτα ἀνάκτορα τῶν Βυζαντινῶν, ἄς ἀναγνώσωσι τὸ σύγγραμμα τοῦ Labarte, διότι τοιοῦτου ἐμβριθοῦς ὑπομνήματος δὲν ἤσώθη εἰσέτι ἡ πόλις τοῦ Κωνσταντίνου.

Καλὸν εἶναι, Κύριοι, καθὼς καὶ εἰς ἄλλα μελετήματα Βυζαντινὰ, τὰ ὅποια εἶχον τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω εἰς τὸν Σύλλογον, νὰ περιγράψω πρότερον τὰ εἰρηπία, καὶ ἀκολουθῶς ἱστορήσω ὅσα περὶ τούτων εὐρίσκωμεν εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Βυζαντινῶν. Ἄς ἀκολουθήσωμεν καὶ ἡμεῖς τοὺς σκαφεῖς τοῦ δρόμου, ἀπὸ τὴν πύλην τοῦ Εὐγενίου μέχρι τῆς Καρὰ κηπουροῦ.

Ἀπὸ τὴν πύλην τοῦ Εὐγενίου, Μ. 237 πρὸς ἀνατολάς, καὶ Μ. 117.70 ἀπὸ τὸ πικράλιον τείχος, ἡ γῆ αἶρηνς ὑψοῦται. Δεξιόθεν ἀναβαίνωμεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, ὅπου τὰ Σουλτανικὰ ἀνάκτορα, ἀριστερόθεν διὰ δρόμου κατωφεροῦς καταβαίνωμεν εἰς τὸ πικραθαλάσιον τείχος. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην, Μ. 5 καὶ 8 ὑπὸ τὴν γῆν, ἀνεκαλύφθη μέγας σωρὸς πλακῶν μαρμαρίνων, κιονοκράνων, στυλοδατῶν, στηλῶν, καὶ κοσμημάτων ἀρχιτεκτονικῶν, φερόντων σταυροῦς. Ἐπὶ τῶν μαρμάρων τούτων μίαν μόνην ἐπιγραφὴν ἀνέγνων, ἐπὶ τινος κιονοκράνου εὐτελεστάτης τέχνης. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ κιονοκράνου εἶναι πλάτους Μ. 0,50. τὸ κάτω Μ. 0,42. Ἐπὶ μιᾶς πλευρᾶς εἶναι θυρεὸς, ὕψους

Μ. 0,46, καὶ πλάτους Μ. 0,45, καὶ ἐντὸς τ' ἀκόλουθα γράμματα.

Ἐπὶ πλακὸς μαρμαρίνης ἀνέγνων τ' ἀκόλουθα δύο γράμματα.

ΙΕ

Ἐπὶ τινος κόμματος μαρμάρου κυβικοῦ ἐφάνητο φύλλα καὶ κερποὶ τῆς ἀμπέλου, ἐξαιτίας ἐργασίας. Μ' ἐφάνησαν λεῖψανα Ἑλληνικοῦ ναοῦ, ἴσως τοῦ Βάχχου τὸ μάρμαρον τοῦτο ἐλαξεύθη ἐκ νέου πρὸς χρῆσιν τοῦ δρόμου. Τὰ πλεῖστα δὲ τῶν κιονοκράνων εἶναι παρακμαζούσης τέχνης ἔργα. Αἱ στήλαι διαφέρουν καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ πάχος. Τινὲς εἶναι ἐκ μαρμάρου, τινὲς δὲ ἐκ σπιρίτου. Ὅλα ταῦτα κατέκειντο εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς, ὡς νὰ κατηδαφίσθησαν ἀπὸ σεισμόν. Μέχρι σήμερον, πάμπολλα τεμάχια μαρμάρου, κίονες καὶ κιονοκράνα ἀναφάνονται εἰς τὰς ἐπικλιεῖς πλευρὰς τοῦ δρόμου (†). Πολλὰ μάρμαρα ἐκ τοῦ ἀνεξαντλήτου τούτου σωροῦ ἐλαξεύθησαν ἐκ νέου διὰ τὸν σιδηρόδρομον, πάμπολλα ἀνορυθέντα ἐκαλύφθησαν πάλιν μετὰ τὰ ἐξαχόμενα χόματα. Ἀπὸ τὸν σωρὸν τοῦτον, Μ. 428,6ῦ πρὸς ἀνατολάς, οὐδὲν ἄλλο εῖρεῖσιον ἀνεφάνη. Δεξιόθεν τοῦ δρόμου ἀναφάνονται τείχη μικρὰ, καὶ ἀγῶγοι Ὀθωμανικοί, τὸ ἐπίλοιπον εἶναι βράχος. Ἀριστερόθεν, ἐξήχθησαν πλάκες μαρμαρίναι πολλαί, ἀνεφάνησαν καὶ τείχη Βυζαντινὰ ὅλη ἡ πλευρὰ αὕτη ἦτο πλήρης πετρῶν ἐξεργασμένων οὐδεμίαν ἐπιγραφὴν εὐρήκα, οὐδὲν κόσμημα, ἐξαιρουμένου μικροῦ ἀναγλύφου ἐπὶ κιονοκράνου, εἰκονίζοντος ἄγγελου.

Εἰς τὸ μέρος, ὅπου ὁ δρόμος κάμπτει ἀπ' ἀ-

(1) Le palais Imperial de Constantinople et ses abords par Jules Labarte. Paris. 1864.

(2) Τοῦ συγγράμματος τούτου, ἀγνώστον εἰς τὸν Δουκάγγιον, ἐξεδόθη ἐν Λειψία τὸ μὲν πρῶτον μέρος τὸ 1751ον, τὸ δὲ δεύτερον, τὸ 1754ον. J. Labarte σελ. 6. Πρὸς καὶ τὴν ἐκδοσιν τῆς Βόννης.

(†) Ταῦτα σήμερον, Ἰανουάριον 1873, ἐξαφανίσθησαν.

νατολῶν πρὸς νότον, Μ. 128,6ῶ ἀπὸ τὸν πρῶτον σωρόν, ἀνεφάνη ἐντὸς τοῦ δρόμου, Μ. 3,0 περίπου ὑπὸ τὴν γῆν, κολοσιαιῶν τείχος διατέμνον αὐτὸν ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολᾶς, καὶ παρεκτεινόμενον πέραν τοῦ δρόμου πρὸς τὸν αἰγιαλόν, διότι οἱ ἐργάται παρὰ τὴν συνήθειαν αὐτῶν προσώρῃσαν, ἵνα ἀναστράσωσι τοὺς κολοσιαιῶς λίθους τοῦ τείχους. Οἱ λίθοι τῶν ὁποίων τινὰς κατεμέτρησα, ἦσαν μήκους Μ. 2,14, πλάτους Μ. 1,18, καὶ πάχους Μ.0,6ῶ. Δεξιόθεν, ἐπὶ τὸν θεμελίον τούτων ἐρείδεται ἄλλο τείχος, πάχους Μ. 2,36, συγκείμενον ἐκ πετρῶν, πλίνθων τετραγωνικῶν καὶ πλινθοκόσμων. Τὸ τείχος τοῦτο ὑψοῦται μέχρι 12 περίπου μέτρων. Τὴν μὲν νότιον αὐτοῦ πλευρὰν καλύπτει κισσός, τὴν δὲ βόρειον τὰ παρακείμενα χώματα. Τὸ κάτω τείχος δὲν εἶναι ἔργον Βυζαντινόν, διότι (ἐξαιρουμένων τῶν θεμελίων, παραλίων τινῶν πύργων, κυρίως μεταξὺ Ναρλή καποῦ καὶ Ψωμθείων) δὲν ἐκτιζον οἱ Βυζαντινοὶ τὰ θεμέλια αὐτῶν μὲ τοιαύτας κολοσιαιῶς πέτρας. Φανερόν εἶναι, ὅτι μεταγενέστεροι ἀνήγειραν ἐπὶ τοῦ πρώτου τείχους ἕτερον, τὸ ὅποιον παρεξτείνεται πέραν τοῦ δρόμου. Τὸ Βυζαντινὸν τείχος ἐδῶ διεβάρχη. Λυποῦμαι νὰ εἶπω, ὅτι τὸν Αὐγουστον οἱ λίθοι τοῦ ἀρχαίου τείχους, ὁμοῦ μετ' ἄλλων τῶν πλησίον ἐρείπων, λαξευθέντες ἐκ νέου, ἐνετειγίσθησαν οἱ πλείοτεροι, εἰς παρακείμενον νέον τείχος, ἀνεγερθὲν δεξιόθεν τοῦ σιδηροδρόμου, ἵνα προφυλάτῃ αὐτὸν ἀπὸ τὰ ἐπικείμενα χώματα. Περὶ τοῦ τείχους τούτου ἐμακρηγόρησα, διότι εἶναι ἀνακάλυψις σπουδαιοτάτη διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀνακτόρων. Μέχρι τῆς ἡμέρας (18 Νοεμβρίου) σὸζονται ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ δρόμου λίθοι τινὲς τοῦ κυκλωπέου τούτου τείχους.

Ἄπὸ τὴν καμπὴν ταύτην ὁ δρόμος διέρχεται πλησίον τῶν τειχῶν ἡ γῆ εἶναι ἐπίπεδος, καὶ εἰς τινὰ μέρη πολὺ γῶμα προσετέθη. Δεξιόθεν εἶναι κῆποι, καὶ ἐνδότερον τείχη Ὀθωμανικᾶ, ἄνω τῶν ὁποίων φαίνονται τὰ Ὀθωμανικᾶ ἀνάκτορα. Ἐντὸς τῶν τειχῶν τούτων ἀναφαίνονται εἰς τινὰ μέρη γεγραρὰ λειψανα Βυζαντινῶν κτιρίων. Ὅλα ἡ πλατεῖα αὕτη εἶναι τῶν Βυζαντινῶν τὸ Τζουκισιῶν κτίριον, περὶ τοῦ ὁποίου συγγράματα λαλοῦν οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ (1). Τὸ πάλαι ἡ γῆ ἐδῶ ἦτο κατω-

φερῆς πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ ἰσοπεδῶθη, καὶ ἀνηγέρθησαν τὰ δεξιόθεν τείχη, ἵνα ὑποκρατῶσι τὰ χώματα.

Ἐξω τῶν τειχῶν τοῦ Ἀνακτορικοῦ περιβόλου, ἐπὶ τῆς ἐκείσε κρηπίδος, ἀνιδρύθη ἀπὸ τοῦς Ὀθωμανοῦς τὸ καλούμενον Ἰντζιλὴ κίβσα, ἔχον τέσσαρας καμάρας, δύο μικράς, καὶ δύο μεγαλύτερας. Ὑπὸ τὸ κίβσακον τοῦτο ἦτον ἄλλοτε ἀγίασμα τοῦ Χριστοῦ Σωτῆρος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου (1), καὶ οὐχὶ τῆς Παναγίας, καθὼς ἐζήτησαν ν' ἀποδείξωσι ἑστέος τινὲς λόγιοι εἰς τὸν Ἀνακτορικὸν Κήρυκα, τῶν 15 καὶ 17 Ἰουνίου, ὁ Κ. Κοδρῆτος ὑποθέτει ὅτι αἱ καμάραι εἶναι τὰ ὑπόγεια τῆς Παναγίης Ὀδηγητρίας, ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς συγγραφῆς τοῦ Labarte: « εἶθε » λέγει « νὰ μάθωμεν ἀπὸ Ἑλλανὰ τινὰ, ἂν οἱ Γραικοὶ εἰσέτι συνέρχωνται εἰς τὸ ἀγίασμα τοῦτο, καὶ εἰς τινὰ τόπον ». Ταῦτα ὅλα σαφέστατα ἰστόρησεν ὁ κλεινὸς Πατριάρχης ἀπὸ τοῦ 1824. Τὸ ἐπίπετον Ἰντζιλὴ ἐδόθη διὰ τὴν καλλονὴν τοῦ περιπέτερου, καὶ ἔχι νομίζω πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ Βυζαντινοῦ Μαργαρίτου τρικλήνου (2). Τὸ κίβσακον τοῦτο εἶναι κτίριον γνωστὸν εἰς τοὺς παραπλέοντας τὴν ἐκεῖ θάλασσαν.

Πρὶν φθάσωμεν ὅπισθεν τοῦ περιπέτερου, 612 βήματα μακρὰν τοῦ προειρημένου κυκλωπέου

περιγράφει τοὺς ἱπποκὸς ἀθῶνας τῶν βασιλέων εἰς τὸ Τζουκισιῶν κτίριον. Κωνσταντιν. Σ. Βυζαντιν. Τόμ. Α'. σελ. 244. Ἑλλ. Σφαιριστήριον. — Ἐγὼ λέγειν Τζουκισιῶν κτίριον ἰστοροῦσι ὁ Hammer ἐκ τῆς Πελοποννησίου: Tschewkan (Const. und der Bosphorus. Τόμ. Α'. σελ. 240).

(1) Les Grecs vénéraient encore par tradition, il y a quelques années, la fontaine sainte du Sauvneur, qui se trouvait sous le dit Indjili Kiosque. — Const. 1844 σελ. 37.—Κ[πολις]. Σ. Βυζαντιν. Τόμ. Α'. σελ. 481.—Οἱ ἡμέτεροι εἰς αὐτῆς τῆς ἀλώσεως ἄχρι τοῦ 1821 ἔτους ὅπ' ἄκρας ἐτάδεας συντρέχοντες καὶ πανηγυρίζοντες κατὰ τὴν ἔκτην τοῦ Αὐγουστοῦ, ἐσεβάζοντο τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν κίβσιν τοῦ ρηθέντος μελᾶθρου ἀναβλύζον ὕδωρ ὡς ἀγίασμα. Κωνσ. Α'. Ἑλλάς. Συγγραφαί, σελ. 384. Ἐν Κ[πολί] 1870. Περὶ τούτου λέγει καὶ ὁ Hammer. (Constant. und der Bosphorus Τόμ. Α'. σελ. 236) Der Weihquell (ἀγίασμα) unter dem Indschili Köschen gehörte vermuthlich zur Kirche der Wespenschild Mutter Gottes. Τῆς αὐτῆς γνώμης εἶναι καὶ ὁ Labarte σελ. 99. ὅστις οὐδέποτε ἀναφέρει τὸν Πατριάρχην.

(2) « Κατὰ δὲ τὸ πρὸς ἀνατολὰς μέρος, ἴδοι μὲν καὶ τὸν Μαργαρίτην προσαγορευόμενον τρικλήνον οὗτον ἐκ βάρβηρον τῆ Ὀδηγητρίαν ἀνεστηκῶς. » Σον. Θεοφάνους. σελ. 143.—J. Labarte. σελ. 74.—Κ[πολις]. Σ. Βυζαντιν. Τόμ. Α'. σελ. 203.

(1) Σον. Θεοφάνους σελ. 143.—Τὸ Τζουκισιῶν κτίριον ὁ μικρὸς Θεοδοσίους ἔκτισεν. . . ὁ δὲ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν παρεβέβαλε τὸ Τζουκισιῶν κτίριον καὶ ἐπλάτωσε. Γ'. Κωνσταντίνου, σελ. 81. Ὁ Κίνναμος, σελ. 263

τείχους, τὸ ἔδαφος ὑφούται, καὶ ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς φθάνει μέχρι τῶν ἐπάλλξεων τοῦ παραλλίου τείχους. Ὅλος ὁ προφανῶς χειροποίητος οὗτος λοφίσκος εἶναι 20½ περίπου μέτρων μήκους, M. 173 πρὸς βορρᾶν, καὶ M. 31 πρὸς νότον τοῦ Ἰντζιλῆ κίσκου. Ὁ δρόμος διεπέρασεν ἔλον τὸν λοφίσκον τοῦτον.

Διὰ πολλὰς ἡμέρας οἱ ἐργάται ἀνεκάλυπον ἀεΐδας, συγκοινωνούσας μετ' ἀλλήλων, καὶ μετὰ πολλὴν κόπον ἠδυνήθησαν διὰ σπηρνῶν καὶ βαρυτάτων σκεπάρνων νὰ διαχωρίσωσι αὐτάς, κρημνίσωσι καὶ καθαρίσωσι τὸν τόπον ἀπὸ τὰ χρώματα καὶ τὰς πέτρας. Αἱ καμάραι ἦσαν ἐρυμνόταται ἐκ πλίνθων τετραγωνικῶν μεγάλων, τὸ ὑπόγειον ἔδαφος ξηρότατον. Τὰ κτίρια ταῦτα πρὸ τοσοῦτων αἰῶνων ἀνεγερθέντα, πολλοὶ ἐπεσκέφθησαν, καὶ ἅπαντες ἐθαύμασαν τὴν ἐρυμνότητα αὐτῶν. Τὸ ἔδαφος ἦτο κεκαλυμμένον ἀπὸ χρώματα καὶ πέτρας. Μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν ἑκατὸν περίπου μέτρων δρόμου, ἐφάνη τείχος μέγα, ἐρυμνὸν καὶ παχύτατον, διακόπτον ἔλον τὸν δρόμον ἀπὸ δυομῶν πρὸς ἀνατολάς. Μετὰ τὴν κατεδάφισιν τοῦ τείχους τούτου, ἀνεφάνησαν πάλιν καμάραι ὅμοιαι τῶν προηγουμένων, τὰ αὐτὰ διαχωρίσματα, ἔργα ἅπαντα τῆς αὐτῆς ἐποχῆς. Ἐντὸς χώρου σταυροειδούς, 30 περίπου μέτρων μήκους, καὶ τοσοῦτου πλάτους, ἦσαν πάντα ἐρείσματα, M. 1,80 πλάτους, ὑποκρατοῦντα τὰς ἀψίδας, ἐκτεινομένας ἀπὸ τὰ ἐρείσματα μέχρι τῶν πλευρῶν τοῦ χώρου τούτου. Αἱ καμάραι συνκοινωνοῦν μετ' ἀλλήλων δι' ἀψίδων. Αἱ πλευραὶ τοῦ χώρου ἦσαν μήκους M. 4,40. Αἱ ἀψίδες ἅπασαι ἦσαν M. 13, ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, καὶ M. 4 καὶ ὅ ὑπὸ τὴν γῆν. Ἄλλοτε αἱ καμάραι αὐταὶ συν-

κοινωνοῦν μετὰ τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἐχωρίσθησαν διὰ τοῦ προμνημονευθέντος τείχους (1). Ἀπὸ τὰς καμάρας ταύτας, ὑπόγειος δίοδος φέρει πρὸς ὑπόγειον παραλλίον συγκοινωνοῦν μετὰ τῆς ἐξω προκουμίας, διὰ τῆς καλουμένης Μικρᾶς Σιδηρᾶς πύλης. Τὸ μέγα τοῦτο ὑπόγειον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου σήμερον ἐργάζονται σιδηροουργοὶ ἀρμένιοι, φαίνεται μᾶλλον ἄντρον, παρά χειροποίητον ὑπόγειον. Χωρίζεται εἰς τρεῖς θαλάμους δι' ἀψίδων μεγάλων, πλάτους M. 2,14. Ἡ μεσαία καμάρα εἶναι πλάτους M. 3,80. Δεξιόθεν μικρὰ θύρα ἀγούσα εἰς πύργον σκοτεινόν. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλευρᾶς φαίνεται παράθυρον καὶ σημεῖα ἐξώστου. Εἶναι ἀναντιρρήτως ἀρχαῖος πύργος, ἀνεγερθεὶς πρὸ τῆς κτίσεως τῶν ὑπογείων τούτων. Τὸ ὕψος τοῦ ὑπογείου τούτου εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ τῶν ἐσωτερικῶν καμαρῶν.

Πρὸς βορρᾶν τῆς Μικρᾶς Σιδηρᾶς πύλης, ἐπὶ τοῦ παραλλίου τείχους, εἶναι ἑτέρα πύλις, μετὰ δύο θυρίδων, ἄγούσα εἰς ἕτερον ὑπόγειον ἐπίμηκες, μήκους M. 38 καὶ βάθους M. 8. Ἡ ἑρῶρη ὑποκρατεῖται ἀπὸ 3½ ἐρυμνᾶς ἀψίδας. Τὴν σήμερον οὐδεμία συγκοινωνία ὑπάρχει μέσον τούτου καὶ τοῦ ἑτέρου ὑπογείου. Ταῦτα τὰ ὑπόγεια, ὁρατὰ εἰς τοὺς παραπλέοντας, μέχρι τοῦδε ἦσαν εἰς πάντας προσιτὰ, ἀλλ' αἱ ἀνασκαφαὶ ἐμελλον νὰ μᾶς διδάξωσι τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ἱστορίαν.

Μεταξὺ τῶν λίθων τῶν ἀνορυγθέντων ἐκ τοῦ λόφου τούτου εὐρέθη πλᾶξ μαρμαρίνη, μήκους M. 1,30 καὶ πλάτους M. 0,15, φέρουσα τ' ἀκόλουθα γράμματα μετὰ τόνων

(1) Τὸ σῆμα τῆς περιγραφῆς ταύτης ἔλαβη ἀπὸ τὸν φιλόσοφον Κ. Κοπήτσησσην ἐπιστάτην τοῦ σιδηροδρόμου.

ΚΤΟΙΣ
ΑΠΑΝΣΤΟΙΣΤΩΝ

Ἐφ' ἐτέρας πλακὸς τετραγώνου ἀνέγνων τ' ἀκόλουθα γράμματα, λίαν ἀτέχνως ἐγγεγραμμένα'

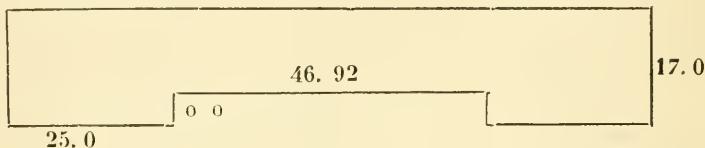
VICTORINSIS

Πρὸς νότον τοῦ Ἰντζιλῆ κίβρα M. 31, εἶναι ἕτερον ὑπόγειον, ἀνοίγον ἐντὸς τοῦ περιβόλου, καὶ παράλληλον μετὰ τοῦ παραχλασίου τείχους. Τὸ μήκος αὐτοῦ εἶναι πλεῖστον τῶν 20 μέτρων, διότι ἡ βόρειος αὐτοῦ ἄκρα εἶναι περραγμένη με πέτραις καὶ χόματτα. Τὸ πλάτος αὐτοῦ M. 3,75' ἔχει δὲ καὶ ἕτεραν διόδον ἀγούσαν πρὸς τὸν δρόμον.

Περὶ τὰ τέλη Μαΐου, ὅταν αἱ πλεῖοτεραι καμάρι εἶχαν ἤδη κρημνισθῆ, καὶ μετεκομίσθη-

σαν ἀλλαγῶς τὰ χόματτα, καὶ πρὶν εἰσέτι πλατυνθῆ ὁ δρόμος, παρετήρησα ἐκατέρωθεν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν καμαρῶν ἐρειθόμενον, τείχος κτιρίου ἐπιμήκου, παραλλήλου μετὰ τὸ παράλιον τείχος καὶ μακρὰν αὐτοῦ M. 28,80. Μολοντί μέρος τοῦ τείχους εἶχε καταπέσει, εὐκολον ἦτον νὰ ἰδῆ τις ἅπαν τὸ πλάτος καὶ μήκος αὐτοῦ, διότι σωτότατα ἦσαν τὰ πλεῖστα αὐτοῦ μέρη κατὰ τὸ ἐξῆς σχέδιον.

Σχέδιον τῶν ἐρειπίων. M. 98. 28.

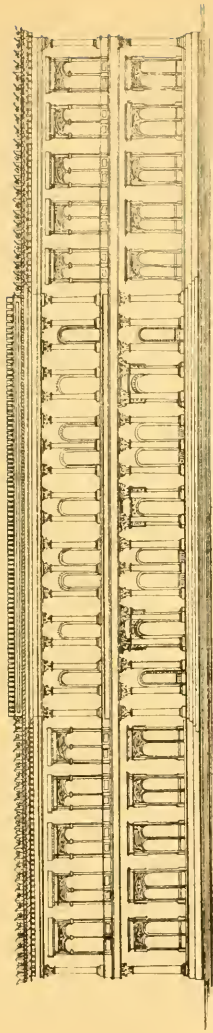

Αἱ πλευραὶ αἱ παράλληλοι μετὰ τὸ παράλιον τείχος ἦσαν μήκους M. 98,28' ἡ βόρειος καὶ νότιος M. 17. Ἡ πλευρὰ ἡ βλέπουσα πρὸς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν εἶχεν ἔσοχὴν M. 25,68 ἀπὸ τὴν ἔνωσιν αὐτῆς μετὰ τῆς βορείου πλευρᾶς ἡ ἔσοχη αὕτη ἐξετείνετο M. 46,92. Τὸ πλάτος τοῦ τείχους, 1,18. Ὅλον τὸ ἐμβαδὸν τοῦ περιτεταγμένου τούτου χώρου εἶναι μέτρα τετραγωνικὰ 1,670.76. Ἐνώπιον τῆς βορείου ἄκρας τῆς ἔσοχῆς ἐσώζοντο δύο βάρη, ἀπέχοντα ἀπ' ἀλλήλων M. 2,76, ἡ δὲ διάμετρος αὐτῶν M. 0,76. Τὰ τείχη ταῦτα καὶ τὰ σωζόμενα βάρη, εἶδε καὶ ὁ K. Κυριακός Ἰαχάρωφ συν-εξετάζων μετ' ἐμοῦ τὰ ἐρεῖπια ταῦτα.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ ταῦτα, οἱ ἐργάται ἀνεκάλυψαν εἰς τὴν βορειοτάτην ἄκραν τοῦ χώρου τούτου, καὶ μέτρα τινὰ ὑπὸ τὴν γῆν, σωρὴν μέγαν μαρμάρων λελαξευμένων βραρυάτων, καὶ πλακῶν μαρμαρίνων, καὶ παντοῖα παντὸς μεγέθους καὶ βάρους μάρμαρα, ἀνήκοντα εἰς περικαλλὲς κτίριον. Ἐντὸς τοῦ σωροῦ τούτου ἀνευρέθησαν δέκα κιονόκρανα, 4 μεγάλα καὶ 6 μικρότερα, πᾶμπολλα βάρη, τῶν ὁποίων τὰ ὀγκωδέστερα ἦσαν ὅμοια τῶν δύο ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ κτιρίου σωζομένων. Εἰς τὰ βάρη τοῦ

σωροῦ, ἀνωρύθησαν δύο πλάκες μαρμάρου μήκους M. 2,76, πλάτους M. 1,07 καὶ πάχους M. 0,23. Ἐν μόνον χεῖλος ἀμφοτέρων εἶναι κεκοσμημένον, καὶ ἐντὸς τῶν κοσμημάτων ἐκάστης πλακὸς φαίνονται καθαρῶτα δύο κεφαλαί, ἡ μὲν λέοντος, ἡ δὲ βοός. Αἱ αὐταὶ κεφαλαὶ ἀναφαίνονται καὶ εἰς ἕτερα τεμάχια τετραυσιμένα καὶ ἀνορυθέντα ἀπὸ τὸν αὐτὸν σωρὸν. Ταῦτα τὰ μάρμαρα κεῖνται μέχρι σήμερον πλεσίον τοῦ δρόμου, τὰ δὲ κιονόκρανα καὶ βάρη εἰς ὑπόγειον ἀπέκλιον αὐτῶν, δεξιόθεν τοῦ δρόμου. Ὅταν κατὰ πρῶτον εἶδα ἐπὶ τῶν πλακῶν τὸν λέοντα καὶ τὸν βοῦν, καὶ τὸ μέγεθος πάντων τῶν ἀνορυθέντων τούτων μαρμάρων, ἐπέστην πάραυτα, ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ περιώνυμον καὶ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων καὶ ξένων ὑμνούμενον Βυζαντινὸν πλατίον τοῦ Βουκολέοντος. Ὅτι δὲν ἦτο ἐκκλησίαι, τοῦτο ἀποδεικνύει σαφέστατα, ἡ ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ἐπέκτασις αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν λειψάνων τούτων, καὶ τῶν ἄλλων τμημάτων τῆς κορονίδος καὶ τῶν ἐπιστυλίων νὰ σχεδιάσωμεν τὸ κτίριον ὅλον, ἵνα λάθωμεν ἰδεᾶν τινὰ τῶν αυτοκρατορικῶν Βυζαντινῶν πλατιῶν, τῶν ὁποίων οὐδὲν σχε-

Ἡ πρὸς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν πρόσφυξ τοῦ παλαιότερου τοῦ Βουζουλίοντος.

ἰδ. Σελ. 52.

διασμα, οὐδεμίαν εἰκόνα ἔχομεν; Πιθανὸν πλὴν ὡμῶν ἀκούσατε ὅμως τοὺς λόγους μου.

Ἡ ἐσοχὴ τοῦ κτιρίου εἶναι μήκου· M. 46,92. Ἐνώπιον τῆς ἐσοχῆς ταύτης, καθὼς προεῖπα, ἐσώζοντο δύο βάρθρα, ἀπέχοντα ἀπ' ἀλλήλων M. 2,76. Αἱ μαρμάρινα πλάκες μετὰ τῶν κεφαλῶν τῶν λεόντων καὶ βοῶν εἰναι τοῦ αὐτοῦ μήκου, δηλ. M. 2,76, καὶ εἶναι ἀναμφισβήτητος μέρος τῆς κορωνίδος. Διακρινόντες τὸ μήκος τῆς ἐσοχῆς M. 46,92 διὰ τῆς διαστάσεως τῶν βάρθρων M. 2,76, εὐρίσκουμεν δεκαεπτά διχτυλία χωρίσματα, καὶ ἐπομένως 16 κίονας (1). Βάρθρα ἀνωρύθησαν, καθὼς προεῖπα, μεγάλα καὶ μικρά. Ἐμέτρησα τὰ μεγάλα βάρθρα, τῶν ὁποίων ἡ βάσις εἶναι M. 0,92, ἡ ἄνω διάμετρος M. 0,76, τὸ δὲ ὕψος M. 0,45. Ἐμέτρησα καὶ τὰ μεγάλα κιονόκρανα, τῶν ὁποίων τὸ ὕψος εἶναι M. 0,56. Ἰνα μᾶθω τὸ ὕψος τοῦ κίονος, κατεμέτρησα κίονας πολλοὺς ἐξορμημένους ἔνθεν κακέειθεν εἰς τὰς πλευράς τοῦ δρόμου. Εὐρήκα δὲ ὅτι τινὲς ἔχοντες διάμετρον M. 0,68 εἶχαν ὕψος M. 4,22. Ἡ διάμετρος πρὸς τὸ ὕψος, ὡς 1 πρὸς 6 $\frac{1}{2}$, δηλ. ὁ κορμὸς τοῦ κίονος ἦτο πλέον ἢ ἐξαπλάσιος τῆς διαμέτρου αὐτοῦ. Ἄλλοι κίονες ἦσαν ὡς 1 πρὸς 5 $\frac{1}{2}$, ἄλλοι ὡς 1 πρὸς 7 $\frac{1}{2}$, ἄλλοι ὡς 1 πρὸς 6 $\frac{1}{2}$, ἄλλοι ὡς 1 πρὸς 6. Τινὲς δὲ εἶς τὰ Ὄθωμανικὰ τεμνην εἶναι ὡς 1 πρὸς 10 καὶ 42' ἀλλὰ τούτων οἱ πλείστοι δὲν φαίνονται ἔργα Βυζαντινὰ, ἀλλ' ἀρρηθήσαν ἀπὸ ναοῦ Ἑλληνικοῦ. Οἱ κίονες τοῦ ἵπποδρόμου εἶχαν διάμετρον πόδας 3, 6, ὕψος πόδ. 28, ἔν πρὸς 8 (2). οὐδεὶς κίων σώσας ἀνεκαλύφθη εἰς τὰ εἰρήπια ταῦτα. Ἐκρίνα λοιπὸν νὰ δώσω εἰς τὸ ὕψος τῶν κίωνων 7 διαμέτρους τοῦ βάρθρου M. 0,76 $\times$ 7 = M. 5,32. Προσθέτοντες

τὸ ὕψος τοῦ βάρθρου	M. 0,45
» τῶν κιονοκράνων	» 0,56
» τοῦ κορμοῦ	» 5,32

ἔχομεν τὸ ὅλον ὕψος τοῦ κίονος M. 6,33

Ἐπὶ τῆς σειρᾶς ταύτης τῶν κίωνων ὑπῆρχε καὶ ἑτέρα, τῆς ὁποίας τὰ λείψανα εἰσέτι σώζονται, δηλ. μικρότερα βάρθρα, καὶ μικρότερα κιονόκρανα. Τὰ μὲν βάρθρα ἔχουν διάμετρον M. 0,66, τὰ δὲ κιονόκρανα ὕψος M. 0,51. Κατὰ

τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, ὁ κορμὸς τῶν ἄνω κίωνων εἶχε ὕψος M. 4,62. Προσθέτοντες

τὸ ὕψος τοῦ βάρθρου	M. 0,37
» τοῦ κιονοκράνου	» 0,51
» τοῦ κορμοῦ	» 4,62

ἔχομεν τὸ ὅλον ὕψος τοῦ κορμοῦ M. 5,50. Μέσον τῆς ἄνω καὶ κάτω σειρᾶς τῶν κίωνων εἶναι τὸ ἐπιστύλιον καὶ τετραγώνωα τεμάχια μαρμάρινα, εὐτυχῶς περισωθέντα εἰς τὰ εἰρήπια 2,20 μέτρα περίπου εἶναι ἡ μεταξὺ τῶν ἄνω καὶ κάτω κίωνων διάστασις. Ἐπὶ τῆς κορωνίδος τῆς ἄνω σειρᾶς τῶν κίωνων εἰσείδοντο αἱ μαρμάρινα πλάκες, αἱ φέρουσαι τὰς κεφαλὰς τῶν λεόντων καὶ βοῶν. Διεσώθησαν καὶ τινα τεμάχια μαρμάρινα ἀνήκοντα εἰς τὴν ἄνω κορωνίδα, ἐκ τῶν ὁποίων καταφθίκεται ἡ ποικίλη διακόσμησις τοῦ κτιρίου, φιλόκαλος ἀπομίμησις Κορινθιακοῦ ρυθμοῦ. Ἄν τὸ κτίριον ὅλον ἦτο θολωτόν, ἢ κατὰ τὴν φράσιν τῶν Βυζαντινῶν κουβουκλωτόν, ἄγνωστο. Εἰκάζω ὅμως ὅτι ἦτον ἠλιακός, δηλ. στέγη κεκλυμμένη με μολυβδον, καθὼς τὰ πλείστα παλάτια, καὶ ἄπασαι αἱ ἐκκλησίαι. Ἄνω τῆς δευτέρας σειρᾶς τῶν κίωνων, πιθανὸν τὸ κτίριον ὕψουτο μέχρι M. 2,20 κατὰ τὰ εὐρισκόμενα τμήματα ἔχομεν λοιπὸν

ὕψος τῆς ἑξωτερικῆς ἀναβάθρας	M. 4,20
» τῶν κάτω κίωνων	» 6,33
» τῆς διαστάσεως	» 2,20
» τῶν ἄνω κίωνων	» 5,50
» τῆς κορωνίδος	» 2,20
» ὄλου τοῦ κτιρίου	M. 17,43

Ταύτην τὴν περὶ τοῦ κτιρίου ἰδέαν μου ἐκοινοποίησα εἰς τὸν νοήμονα ἀρχιτέκτονα K. Δημάδην, μελετήσαντα πολλὰκις ἅπαντα τὰ ἐν τῷ δρόμῳ σωζόμενα λείψανα, καὶ συναρμολογήσαντα, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τὸ σχέδιον τοῦ παλατίου τούτου, ἢ μᾶλλον τὴν πρὸς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν πλευρὰν αὐτοῦ τὸν ἀριθμὸν τῶν θυρῶν καὶ θυρίδων, τὸ ὕψος, πλάτος καὶ τὴν διακόσμησιν αὐτῶν ἵνα ἀδύνατον νὰ γνωρίσωμεν. Τοῦτο μόνον λέγω, ὅτι μικροὶ τινες κίονες, καὶ ἀνάλογα τούτων κιονόκρανα συνενρισκόμενα μετὰ τῶν ἄλλων, τεκμαίρουσι ὅτι τὰ παράθυρα ἐχωρίζοντο διὰ μικρῶν στηλίδων. Ταῦτα ὅμως δὲν μᾶς κούλουν ν' ἀνεγείρωμεν ἐκ τῶν περισωθέντων λειψάνων κτίριον, τοῦ ὁποίου τὰ πλείετα μέρη εἰν' ἀληθῆστον ἀπεικόνισμα τῶν βάρθρων, κιονοκράνων, καὶ τῆς κορωνίδος τοῦ περιωνύμου παλατίου τοῦ Βουκολέοντος (Ἰδε Πίνακα ἐν τέλει τοῦ Τεύχους).

(1) Ὁ Καινοῦργος, τρίκλινος, ἔχων πλησίον αὐτοῦ καὶ κοιτῶνα, κτίσμα Βασιλεῦς τοῦ Μακεδόνα, ὑποκρατούμενος δικαίᾳ κίσιον, ὧν ὅκτω μὲν πράσινοι Θεσσαλικοί, οἱ δὲ λοιποὶ ὄνυχται, ἢ ὁμοιοὶ ὄνυχται· Σ. Κίπολις Σ. Βυζαντινοῦ Τόμ. Α'. σελ. 204. J. Labarte. σελ. 75.

(2) Κίπολις Σ. Βυζαντινοῦ. Τόμ. Α'. σελ. 236.

Μετά τὴν περιγραφὴν τῶν ἐρείπων τούτων, ἐργάμεθα εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῶν.

Τὰ ἐρείπια τὰ πρῶτα, εἰκόσθη ὅτι εἶναι τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, κειμένης ἐν τῇ Ἀκροπόλει. Ἡ σημερινὴ πόλις τοῦ Ἀνακτορικοῦ περιβάλλου, καλουμένη Τὸν καπουσού, εἶναι κατὰ τὸν Πατριάρχην, ἡ πάλαι Βυζαντινὴ τῆς Ἁγίας Βαρβάρας, οὕτω καλουμένη ἀπὸ τὸν ἐκεῖσε πλησίον ναὸν τῆς Ἁγίας ταύτης. Ὁ Πατριάρχης λέγει, ὅτι τὸ 1816, ἡ ἕως τότε σωζομένη Βυζαντινὴ αὕτη πόλις, κειμένη μεταξὺ δύο πύργων ἐκ λίθων λευκῶν, ἀνεγερθέντων ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου, κατηράσθη ὅμοι μετὰ τῶν πύργων, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἀνιδρύθη ἡ νῦν θωμωμανικὴ (1). Τὸ θωμωμανικὸν ἀνάκτορον, τὸ ὅποιον ὁ Σουλτάν Μωχάμωτ ἀνήγειρε τὸ 1817, ἀπετερώθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν. Ὁ Δημήτριος Ὀρφανοτρόφος, πιθανὸν ἦτον εὐεργέτης τις τοῦ ναοῦ. Ὁ Κωδινὸς ὁ Κουρπακλάτης (σελ. 41.) λέγει, «ὁ ὄρφανοτρόφος ἦν μὲν φροντιστὴς καὶ ἐπιμελούμενος πάλαι τῶν ὄρφανῶν, νῦν δὲ οὐδαμῶς κέκτηται τινα ὑπερσίσταν». — Τὸν δὲ ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τὴν ἄνωθεν τοῦ τείχους ὄντα, ἔκτισε Βάρδας ὁ Κασαρ, ὁ θείος τοῦ ἀνακισθέντος Μιχαήλ». Πατρ. Κ/πόλεως — μέρ. Βον. — «Καὶ πρὸς τῷ ναῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος γενόμενος Δημητρίου, ὃς τῶν Βασιλείων ὠκοδόμητος ἐντός». — Καντακ. Τόμ. Β'. σελ. 47. «καὶ πάλιν, «καὶ πρὸς τὸν ἐν Βασιλείοις τοῦ μικροβλήτου Δημητρίου τοῦ μάρτυρος γενόμενος ναός». Ἰδε Τόμ. Β'. σελ. 66. — Τὴν μονὴν ταύτην ἐπισκοπεύσαν οἱ Πακλιολόγοι, καὶ εἰς τούτων ἔλαθεν ὑστέρως τὸ ὄνομα αὐτῶν. — «Κατὰ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου Δημητρίου, τὴν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τιμωμένην σεβασμίαν μονὴν τὴν τῶν Πακλιολόγων». Κωδ. Κουρσι. σελ. 80. — ὃ δὲ τὸν ναὸν ἀνάθημα καταλιπὼν (ὠρμίζετο γὰρ ἐπὶ τοῦ Εὐγενίου πύλας) καὶ περιπλεύσας τὴν Ἀκρόπολιν ἐπὶ τὸ ἀκμαϊότατον τοῦ βεμάτος ἔβηεν, ἐρύσσει μετὰ τὴν τῆς μάρτυρος Βαρβάρας καλουμένην πόλιν.» Ἐνεκα τοῦ ναοῦ τούτου, ἐκαλεῖτο τὸ μέρος

τούτο, Ἀκρόπολις τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (1). ὃ δὲ καὶ τῆς Ἁγίας Βαρβάρας ἦτο ἀνκντιβήτως πλησιέστερον τοῦ παραλλίου τείχους.

Ἐδῶ πλησίον ἦτο καὶ ὁ πύργος τῶν Μαργάνων, ἡ τὰ μάγγανα, κατὰ τὸν Κωδινόν σελ. 22. «Ἐκτισε δὲ αὐτὸς καὶ τέσσαρς ἐμβόλους ἀπὸ τοῦ κακτικίου μέρι τῶν χερσαίων τειχῶν, ἐγχορήγους θόλους» ὁ μὲν εἰς ἕρχειο ἀπὸ τοῦ Τζυκανιστηρίου καὶ τῶν Μαργάνων καὶ τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ τοῦ Εὐγενίου, καὶ διήρχετο μέχρι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου.» Ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν ἐπέτατο ἄλλους μέχρι τοῦ καστελλίου τοῦ Γαλατῆ. Α. Διάκ. σελ. 79 — «πέδας σιδηρὰς διατείνοντες ἀπὸ τῆς καταντικρῆ πύλεως εἰς τὸ τεῖχος τοῦ Βυζαντίου, πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν καλουμένην.» Ν. Χαλκοκ. σελ. 384. ὅλη ἡ Ἀκρόπολις τῶν Βυζαντινῶν ἦτο ἐκτός τοῦ Ἀνακτορικοῦ περιβάλλου, ἐπὶ τοῦ χώρου, ὅπου ὁ Σουλτάν Μωχάμωτ ἀνήγειρε τὸ κακτικίον του.

Ἡ φράσις τοῦ Καντακουζηνού, «τὸ ἀκμαϊότατον τοῦ βεμάτος» καὶ τ' ἀκόλουθα γραφομένα του, μὲ περὶ ἀκμαϊότητος καὶ τοῦ ἐγκώδεις λίθους, τοὺς ὀπίους, κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ καὶ ἄλλων, ἔθεσαν οἱ Βυζαντινοὶ πρὸ τῶν θεμελιῶν τῶν τειχῶν. Λέγει ὁ Καντακουζηνός Τόμ. Γ'. σελ. 221. περὶ τιῶν ποσίων πλεόντων ἀπὸ τὸ νεώριον τοῦ Κοντοσκαλίου πρὸς τὸν λιμένα, «ἐπεὶ δὲ ἐγγυὲς τὸ νεώριον ἦσαν, ὑπὸ σφοδρότητος τοῦ πνεύματος ἐξωθούμενοι, ἐκινδύνευσαν βράχσει περιπεσεῖν, ἃ πρὸ τῶν τειχῶν πάντῃ ἐγκατέσπικται, ὥστε τοῖς τείχεσιν ἀμύνειν πρὸς τὴν βίαν τῶν κυμάτων.» Πάλιν μετ' ὀλίγων, «ἐκινδύνευσαν γὰρ ἡ θάλασσα τοῖς τείχεσιν προσπίπτει, πέτραι τε πολλαί, καὶ ὕφαλοι καὶ φινόμενοι, τῶν τειχῶν προβέβληνται πανταχοῦ, πρὸς ἄμυναν τῶν κυμάτων, ὑπὸ τῶν πρώτων τειχισάντων τὸ Βυζάντιον, ἐκ προνοίας ὠκοδομημένοι» (2).

Ταύτας τὰς πέτρας, ἡ μάλλον βράχους, βλέπομεν μέχρι σήμερον, κυρίως δὲ ἀπὸ τὴν πόλιν τῆς Βλαχίας, μέχρι τῆς πρὸς βορρᾶν καμπῆς τοῦ παραθλασσίου τείχους. Ὁ Καντακουζηνός γράφων χίλια ἔτη μετὰ τὴν ἀνέγερσιν

(1) Const. p. 33. Πολλοὺ λόγου ἄξια εἶναι τὰ γραφόμενα τοῦ Πατριάρχου, διηγουμένου τὰ ὅσα ὁ ἴσως εἶδε. Τὸ 1817 κατηράσθη καὶ ὁ παρὰ τὴν πόλιν, Εὐγενίου ὀνομαζόμενος πύργος. Ἰδ. σελ. 46 ἐν σημ. Ἡ πόλις αὕτη κατὰ τὴν εἰκόνα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Grellet «Nouvelle d'un voyage de Constantinople ἐκδοθεῖσα τὸ 1680 ἐκάλειτο Μπουσταν καπού. Κωνσταντινούπολις. Σ. Βυζαντινοῦ Τόμ. Α'. σελ. 147, ἐν σημ.

(1). «Stetit enim Acropolis Constantinopolitana in primā urbis regione, in primo colle ad orientem. . . in extremo urbis angulo quem S. Demetrii vocabant nuperi Graeci, à templo S. Demetrii ibidem aedificato.» Const. Christ. Τόμ. Α'. σελ. 44

(2) Τόμ. Γ'. σελ. 232—Κωδινός, σελ. 428.

τῶν τειχῶν, πιθανὸν δὲν παρετήρησεν ἅπασαν τὴν ὑπὲρ τῶν τειχῶν μέριμναν τῶν πρώτων τειχοδόμων.

Ἡ θάλασσα τῆς Προποντίδος σφοδρότατα κυμαίνεται ἀπὸ τὸν νοτιο-δυτικὸν ἄνεμον. Ἡ μεγαλοκύμων θάλασσα μετὰ καταπληκτικῆς ὀρμῆς προσπίπτει κατὰ τῶν τειχῶν, μέσον Βλάχκας καὶ Ἀχῆρ καπουσού. Ἡ ὀρμὴ τῶν κυμάτων ἐντὸς τοῦ κόλπου τῶν Ψωμαθείων ἀμβλύναται ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο τῶν Ἐλιῶν (1), καὶ τὸν μακρῶντων πύργον, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου συνονοῦνται τὰ χερσαία μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν τειχῶν. Τὰ κύματα, πνέοντος σφοδροῦ νοτίου ἀνέμου, πλήττοντα τὰ τείχη, ἀνέρχονται μέχρι τῶν ἐπάλλξεων, καὶ πολλάκις χύνονται ἐντὸς τῆς πόλεως. Ἀπὸ τὴν Βλάχκων, ὅλα τὰ τείχη, κυρίως δὲ οἱ εὐαίριθμοι πύργοι, ἔχουν εἰς τὴν βῆσιν τῶν στήλας κολοσσικάς, κιονόκρανα, καὶ πολλάκις μάρμαρα κεκοσμημένα· διότι, Κύριοι, οὐδεμία πέτρα ἀντέχει τοσοῦτον εἰς τὴν διάθρῳσιν τῆς θαλάσσης, ὅσον τὸ μάρμαρον. Καθ' ὅλον τὸ παράλιον τείχος τῆς Προποντίδος ἀναφαίνονται πολλὰ μάρμαρα, κυρίως δὲ πλεονάζουν ἀπὸ τὴν Βλάχκων μέχρι τῆς Ἀχῆρ καπουσού. Εἰς τὸν πύργον τῆς Σιδηρᾶς πύλης, Ἰζατλαχῆ καπού, ἀπέανταν τοῦ νοτιο-δυτικοῦ ἀνέμου, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἐμπέτρασα ὀκτώ βάρβα, καὶ ἅνω τοσοῦτον εἰκοσι στήλας ἐπὶ δύο σειρῶν. Αἱ ὑπερκεῖμεναί πετραὶ καὶ πλίνθοι εἶναι βαθύτατα διαθροσμέναι ἀπὸ τὴν κυμαίνομένην θάλασσαν. Ἐπὶ τῶν κιονοκράνων εἰσέτι ἀναφαίνονται τὰ λαξεύματα, μετὰ δεκαπέντε κίονων ἀέναντον πλῆσιν. Ἐφῆξαν τοὺς Βυζαντινοὺς (2) διὰ τὴν ἀπόλειαν τοσοῦτων μαρμάρων καὶ κίωνων, ἀλλὰ μάρμαρα τοιαῦτα δὲν ἀναφαίνονται, εἰ μὴ σπανιώτατα εἰς τὰ θεμέλια τῶν χερσαίων τειχῶν, ἢ τῶν τειχῶν τοῦ λιμένος.

Οἱ τειχοδόμοι ἀνήγειραν τὰ παράλια ταῦτα τείχη, ὅχι κατὰ τὴν ἀρμονίαν τῶν χερσαίων τειχῶν, ἢ τῶν τοῦ λιμένος, ἀλλὰ διαγωνίως, ὥστε ἡ κυμαίνομένη θάλασσα νὰ μὴ πλήττη καθέτως τὰ τείχη ἢ τὰς γωνίας τῶν πύργων· καὶ ἡ τειχοδόμοσις αὕτη, ἀρχομένη ἀπὸ τὴν πύλην τῶν Ψωμαθείων, κυρίως καταφαίνεται ἀπὸ τὴν Βλάχκων μέχρι τοῦ Ἀχῆρ καπουσού, ὅπου τὰ τείχη δὲν πλήττονται ἀπὸ τὴν θάλασσαν τῆς Προποντίδος. Μεγίστη ἡ πρόνοια

τῶν Βυζαντινῶν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως αὐτῶν.

Μακθάνομεν ἀπὸ νόμον τινα τοῦ Θεοδοσίου Κόδικος (1), ὅτι ἐπὶ τῆς παραλίης ταύτης μέσον τοῦ ἀμφιθεάτρου καὶ τοῦ Ἰουλιανῶν λιμένος, κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Βυζαντινοῦ ἐκαθίσταντο ἄσβεστον. Ὁ νόμος διατάττει, νὰ μὴ καμινεῦνται εἰς τὸ ἐξῆς ἄσβεστο· εἰς τὴν παραλίαν ταύτην, «χάριν τῆς ὑγείας τῆς μεγαλοπόλεως, καὶ ἕνεκα τῆς γεινναίσεως τῶν ἡμετέρων ἐνδικαιτημάτων» (2).

Ἀπὸ τῶν Ἁγίων Δημήτριον ἐρχόμεθα εἰς τὸ τείχος τὸ διακόπτον τὸν δρόμον. Τὰ θεμέλια τοῦ τείχους τούτου ἀνῆκουν εἰς κτίρια προγενέστερα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, κτίρια βεβαίως οὐχὶ Χριστιανικά. Ἐδοῦ ἦσαν τὰ παλάτια τοῦ Βυζαντινοῦ, κατὰ τὸν Κωνδινόν (3). «Ἔθος γὰρ ἦν τοῖς ἀρχαίοις ἀρχηγοῖς εἰς τὰς ἀκροπόλεις κτίζειν τὰ ἐκῦτων παλάτια». Οἱ Βυζαντινοὶ, εὐρόντες τὸ τείχος τοῦτο, ἐπέκτισαν ἐπ' αὐτοῦ ψηφώτερον ἄλλο, τὸ ὅποιον οἱ ἴδιοι πάλιν καταδάφισαν ἔτη τινα πρὸ τῆς ἀλώσεως. Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Βυζαντινῶν ἦτον ἐκτὸς τοῦ τείχους τούτου.

Διαβάνοντες διὰ τοῦ Ἰζακανιστηρίου βήματα 612, ἐρχόμεθα εἰς τὸ παλάτιον, τὸ ὅποιον ἐκάλεσα τοῦ Βουκολέοντος, πλησίον τοῦ ὁποίου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν Βυζαντινῶν, ἦτο καὶ ὁ λιμὴν τοῦ Βουκολέοντος, καλούμενος ἐνίοτε καὶ λιμὴν τοῦ πλάτιου. Τὸν λιμὴνα τοῦτον οἱ χωρογράφοι, ἡμέτεροι καὶ ἀλλοδαποί, θέτουν ποτὲ μὲν εἰς τὸ Κάτερρα λιμανί, ποτὲ δὲ εἰς τὸν λιμὴνα τοῦ Ἰουλιανῶν, παρὰ τὴν Σιδηρᾶν πύλην, καὶ οὐδέποτε ἐντὸς τοῦ παλατίου. Μόνος ὁ Labarte, ὀδηγούμενος ἀπὸ τὰς συγγραφαίς τῶν Βυζαντινῶν, κατέδειξε τὴν ἀληθῆ θέσιν αὐτοῦ· μολοντί τὸν θέτει ἐξω τῶν τειχῶν, πληθηθεὶς ἀπὸ τὸν χάρτην τῆς Κωνσπόλεως τοῦ Buondelmonte, καταχωρισθέντα εἰς τὴν Χριστιανικὴν Κωνσταν/πολιν τοῦ Δουκαγγίου, καὶ τὸ σύγγραμμα τοῦ Banduri. Ὁ Buondelmonte ἐκινεῖ ἐπὶ τοῦ ἐξω τείχους, δύο κρηπίδας ἐκτεινομένας ἐντὸς τῆς θαλάσσης, βαθυμυθὸν συστελλομένας, ὥστε ν' ἀρῆσται στενοτάτην εἰσοδὸν εἰς τὸν χειροποίητον τοῦτον λιμενίσκον. Ταύτην τὴν παράλογον εἰκόνα θεωρεῖ ἀληθῆ ὁ Labarte, μηδὸλως

(1) Cod. Theodosian. βιβ. ΙΔ'. τίτλ. ς'. σελ. 443. Lugd. Batav. 1593—Banduri. Τόμ. Β'. σελ. 677.

(2) Propter salubritatem urbis amplissimae, et nostrarum aedium vicinitatem».

(3) Σελ. 24.

(1) Τὸ νῦν Ζεῖτόν μπουρού.

(2) Κωνσταν/πολις· Σκαρλ. Βυζαντινοῦ. Τόμ. Α'. σελ. 97.

συλλογιζόμενος, ὅτι εἶν' ἀδύνατον, ἕνεκα τῶν ἐδῶ σφοδρῶν βρυμάτων καὶ τῆς βαθυτάτης θαλάσσης, νὰ θεμελιωθῆ κρηπίς ἀντέροισα εἰς τ' ἀκαταμάχητα βρύματ' αἰς ἄκρας ταύτης. Ἐν τῷ τοῦ λιμένος τοῦ Βουκολέοντος εἰσέπλευσεν ὀλόκληρος ὁ Βυζαντινὸς στόλος. Εὐγνωμονοῦμεν τῷ Buonelmonte, ὅτι διὰ τοῦ σχεδίασματος τούτου κατέδειξε τὴν τῶς ἀγνωστον τοποθεσίαν τοῦ λιμένος τούτου.

Ὁ λιμὴν οὗτος ἦτο κάτωθεν τοῦ παλατίου καὶ πλησίον αὐτοῦ. Λέγει ὁ Γ. Κεδρηνὸς σελ. 375. «Ἄγει τοῦτον (ἰδὲλ. τὸν Τζιμισακίην) πρὸς τὸν κάτωθεν τοῦ παλατίου χειροποίητον λιμῆνα νυκτός». — Ἄξια μελέτης εἶναι τὰ περὶ Βουκολέοντος γραφόμενα τῆς Ἄννης Κομνηνῆς (1). «Ὁ δὲ γε τῶς τῶν σκήπτρων δραξάμενος Ἀλέξιος, ὁ ἐμὸς πατήρ, εἰσὼ πῶν βασιλείων γενόμενος, τὴν μὲν ἰδίαν σέβουενον παντακτίδεκτον ἔτος ἄχουσαν τὴν ταῖς ἀδελφαῖς καὶ τῇ μητρὶ καὶ Κίσιχαρ τὴν πρὸς πατρός αὐτῆς πάππῳ ἐν τῷ κάτω καταλελοιπίει παλατίῳ· οὗτω γὰρ ἔβησε καλεῖσθαι ἀπὸ τῆς τοῦ τόπου θέσεως τὴν ἐπωνυμίαν λαχόν· αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἐξ ἀχυσταίας προσκινόντων αὐτῷ γαμβρῶν εἰς τὸ ὑπερκεῖμενον παλάτιον ἄνευσιν, ἢ καὶ Βουκολέων ἐπονομάζεται (2) ἐξ κλίτας τοιαύδε. καὶ γὰρ ἀγχοῦ τῶν τούτου τειχῶν, λιμὴν δι' ἐγγρορήσου καὶ μακράρον πάλαι τῶν χρόνων ὠκοδομήτο, ὅπου ὁ λίθινος λέων ζωοῦρε τὸν βουῦν ἔχειται γὰρ τοῦ κέρας τοῦ βοῦς, καὶ ἐξ-αυγενίσας αὐτὸν ἐμφέεται πως τῷ λαίμῳ· ἐξ οὗ δὴ καὶ Βουκολέων ὁ τόπος ὅλος ἀνόμασαι, τὰ τε ἐν ἡπείρῳ οἰκοδομήματα, καὶ αὐτὸς δὴ ὁ λιμὴν.» Ἐκ τῶν γραφομένων τούτων τῆς Ἄννης μακθάνομεν, ὅτι ὑπέρχε καὶ γλακλώτερον παλάτιον ἐκεῖσε πλησίον, ἀλλὰ σήμερον εἶν' ἀδύνατον νὰ προσδιορίσωμεν τὴν θέσιν αὐτοῦ. — Περὶ τοῦ Βουκολέοντος, λέγει ὁ Κεδρηνὸς, Τόμ. Β'. σελ. 49. «Παιδίσκη τις ἦν οἰκομένη τοῦ Μιχαήλ, αὐτὴ κατὰ τὰς σεληνιακὰς περιόδους πάθει μανίας ἤλισκετο· ὅποτε γοῦν ἀλώη τῷ πάθει, εἰς τόπον ἐρχομένη, ἐν ᾧ βοῦς τε καὶ λέων ἴδρυνται λίθινοι (καὶ τούτου ἔχει τὴν προσηγορίαν ὁ τόπος, Βουκολέων ὀνομαζόμενος) (3), ἐβλά γεγονοτέρη τῇ φωνῇ.»

Τώρα, Κύριοι, ἵνα εὐρωμεν τὴν θέσιν τοῦ λιμένος, πρέπει πρότερον νὰ πεισθῶμεν περὶ τῆς θέσεως τοῦ παλατίου τοῦ Βουκολέοντος. Μὴ λησμονώμεν, ὅτι καινὰς οἱ Βυζαντινοὶ ἐκάλουν ὅλον τὸν χώρον τοῦτον Βουκολέοντα. Λέγει ὁ Κωιδινὸς σελ. 100. «Τὰ ἐπάνω τοῦ τείχους παλάτια τοῦ Βουκολέοντος ὁ μικρὸς ἀνήγειρε Θεοδόσιος· ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς ἀνήγειρε Τρίκλινον, καὶ καλεῖται εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ.» Τρίκλινον καλεῖ καὶ ὁ Πορφυρογέννητος τὸ παλάτιον τοῦ Βουκολέοντος. Βιβλ. Β'. κεφ. 1Ε'. σελ. 586. Μνεῖαν τοῦ παλατίου τούτου εὐρίσκομεν ἐπὶ τῆς βρασιλείας τοῦ Θεοφίλου, 828—842. «ἀλλ' ὁ Θεόφιλος τούτους (ἰδὲλ. τοὺς ἑρκους) θέμενος εἰς οὐδὲν, νῦν μὲν εἰρατῆ τι καὶ φρουρᾷ τῇ κατὰ τὸν Βουκολέοντα, τοῦτον (ἰδὲλ. τὸν Θεόφρονον) τίθησι, φρουρεῖσθαι προσταξάξας.» Συν. Θεοφάνους, σελ. 136. ὁ Συλλίστης σελ. 533. λέγει· «δεσποτήριον κατὰ τὸν Βουκολέοντα» (1). Τ' ἀκόλουθα περὶ τοῦ Θεοφίλου ἴστωρεῖ Γεώργιος ὁ μοναχός, σελ. 810. «Πρὸ δὲ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ὁ Θεομισῆς οὗτος βασιλεὺς, βουλὴν μυστικὴν ποιησάμενος μετὰ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ, περὶ Θεοφύτου τοῦ Πέρσου . . . ἀνήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ παλάτιον, καὶ εἶχε μετ' αὐτοῦ. Βαρυνηὶς δὲ ἐκ τῆς νόσου, καθέρψε Θεοφύτον ἐν ταῖς καμάραις τοῦ Βουκολέοντος . . . ἀπέταμε τὴν κεφαλὴν τοῦ Θεοφύτου . . . τὸ δὲ σῶμα τοῦ Θεοφύτου, διὰ τοῦ Βουκολέοντος ἐξκαγόντες λαθραίως, διέσωσαν πλησίον τοῦ Ναρσού, ἐν τῇ νῦν γενομένη τῆς Θεοροβίας.»

Ὅτι αἱ ἔνω μνημονοῦμεναι καμάραι ἦσαν δεσμοτήρια, ἐξάγω καὶ ἐκ τινος περικοπῆς τῆς Συνεχίσεως τοῦ Θεοφάνους, σελ. 447· ὁ λόγος εἶναι περὶ τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς φιλοκοσμίας Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου. «Ἀλλὰ καὶ τὰς βασιλικὰς στολάς, καὶ τὰ ἔκπαλαι στέμματα καὶ διαδήματα φηράντα εἰς ἀνακίνεσιν διαφρόσαστο, καὶ τὸν Βουκολέοντα ζωοῖς εἰς διαφόρων τῶν ἀγαθῶν ἐκκαλώπις, κατέεισε ἰχθυοτροπεῖον ἐποίησε· ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τῇ φυλακῇ τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τῶν ἐξωθεν θεμάτων κατεχομένων δεσμῶν ἤρουνσε, καὶ ἐπεσκέψατο, καὶ τῶν δεσμῶν ἐλυτρώσατο,

(1) Βιβλ. Γ'. σελ. 437. Allgemeine Encyclopädie. Brockhaus. Leipzig 1866 σελ. 526.

(2) O Labarte σελ. 211, κατω: μετέφρασαν, «dans le palais haut qu'un appelle Boucoleon». γράφει, qu'un appelle aussi Boucoleon.

(3) Ἐτυμολογία ἡμαρτημένη· ἡ λέξις εἶναι Λατινική Bucca-leonis, στόμα λέοντος· οἱ μεταγενέστεροι Βυζαντινοὶ ἀγνωστοῦντες τὴν λατινικὴν, ἐτυμολόγησαν αὐτὴν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν βοῦς καὶ λέων. Ὁρθότατα περὶ τῆς λέξεως λαλεῖ ὁ Κ. Βυζάντιος. Κηποῖς. Τόμ. Α'. σελ. 314.

(1) Const. Christ. Τόμ. Α'. σελ. 157.

ὡς πάντας σωτήρια ἐπευφημοῦν τὸν ἀγαθὸν καὶ χρυσομίμητον ἄνακτα Κωνσταντῖνον.» Μέχρι τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ ὄλαι αἱ καμάραι ἤσαν ἡνωμένοι, καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν ταῖς καμάραις θανατωθέντων ἢ ἀποθάνοντων ἐξήχοντο διὰ τῆς Μικρᾶς Σιδηρᾶς Πύλης, καὶ ὅχι διὰ τοῦ λιμένος τοῦ Βουκολέοντος. «Μετ' ὀλίγου ὁ Ζαουτζῆς τελευτᾷ ἐν τῷ παλατίῳ, καὶ διὰ τοῦ Βουκολέοντος κατενεγόντες αὐτὸν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Καυλέου κατέψαψαν.» Συν. Θεοφάνους, σελ. 362 (1).

Περὶ τοῦ παλατίου τοῦ Βουκολέοντος, βασιλεῖοντος Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ, πληρέστερα εἶναι τὰ γραφόμενα τῶν Βυζαντινῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος φοβούμενος τὸν λαόν, ἀπεφάσισε ν' ἀνεγείρῃ γύρω τοῦ παλατίου τοῦ Βουκολέοντος μέγα τείχος. Πιθανὸν ὅτι συγχρόνως ἀνεκαίνισε καὶ ἐλάμπρυνε τὸ παλάτιον τοῦτου. Λέγει περὶ τούτου Λέων ὁ Διάκονος (σελ. 64), σύγχρονος ἱστορικός· «διενωτισθῆναι τὸν αὐτοκράτορα, ὡς παρὰ τὴν βασιλείον ἐστὶν ἐκπλήξει τὸν βίον, ἀναίρειθες παρὰ τῶν ὁμοεθνῶν . . . προίβον ἐκ τοῦ θακτέρου μέρους τοῦ πρὸς θάλατταν ἐπικλινούς τῶν ἀνακτόρων τευχίζειν ἀρξάμενος, κατὰ θάτερον πρὸς θάλατταν συνεπέριε, καὶ τείχος τὸ νῦν δρώμενον ὕψιλάν τε καὶ ὄχυρον ἐδομήσαστο, καὶ τὴν βασιλείον ἐστῆν, ὡς ὑπετόπασεν, ἡσφαλίσατο.» Ἐκτενέστερα λαλεῖ ὁ Γ. Κεδρηνὸς σελ. 369. περιγράφων τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ. «Πλέον δὲ τῶν ἄλλων ἠγάσσε τοὺς ἀνθρώπους, καίπερ λίαν ὄντων χαλεπωτάτων, ἢ τοῦ τείχους κτίσις τῶν παλατίων. Πολλὰ γὰρ ἔργα κύκλω ὄντα τοῦ παλατίου, εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ἐξεργασμένα, καταστροφάμενος, ἀκρόπολιν καὶ τυραννεῖον κατὰ τῶν ἀθλιῶν πολιτῶν ἀπειργάσατο . . . ἀποθήκας καὶ σιτοβολῶνας ἐνόθευε, καὶ ἵπνους καὶ κλιθάνας ἐργασάμενος, καὶ πληρώσας εἰδῶν,

προτεθέσπιτο γὰρ αὐτῷ ἔνδοθεν τοῦ παλατίου ἀποθανεῖν. . . ὅτε γὰρ τὸ τείχος τοῦ παλατίου κατασκευάζετο, μὲν τῶν νυκτῶν, ἀνὰ τὴν θάλασσαν ὑποπλέων τις ἐξεβόθασεν, «ὦ βασιλεῦ! ὕψις τὰ τεῖχη, κἂν μέχρι πόλου φθάσης, ἔνδοθεν τὸ κενόν, εὐλόωτος ἢ πόλις.» πολλὰ δὲ ἀναζητήσας ὁ τοῦτο εἰπὼν οὐχ εὐρέθη τὸ τείχος γὰρ τελειωθέντος, τότε συνέβη καὶ αὐτὸν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἀποθανεῖν, ὀπηνίκα τὰς κλείς ὁ τὴν ἐπιμέλειαν ἐπιτετραμμένος φέρων αὐτῷ ἐνεγείρισεν.» Ἄπο τὸν Ἐφραίμιον στ. 2795 μανθάνομεν ὅτι τὸ τείχος

ἐξέμηνε πάντας πρὸς μῖσος·
 ὃ κυκλόθεν τέτυγε τοῖς ἀνακτόροις
 ὕψιτενές τ' ὄν ἀνὰ περιδρόμον λίαν.

Εἰς χειρόγραφον τοῦ Ν. Χωριάτου (1) λόγου γενομένου περὶ τινος λεκανίδος εὐρισκομένης ποτὲ εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ, σημειοῦνται ἰσάδε, «ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἐπάνω τοῦ Βουκολέοντος, ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς ἔμεινε».

Τὴν παρκομὴν τοῦ θανάτου τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ, συμβάντος κατὰ τὸν Κεδρηνόν, Τόμ. Β'. σελ. 375. τὴν 14. Δεκεμβρίου 969, κληρικὸς τις τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἐμήνησε τὸν βασιλέα, κατοικοῦντα ἐν τῷ Βουκολέοντι, διὰ γράμματος ἀναινύμου, ὅτι τινὲς συνώμοσαν νὰ τὸν θανατώσῃσι, καὶ ὅτι εἶναι κεκοιμημένοι ἐν τῷ παλατίῳ. Διπρύνησε ὅλον τὸ ἀνάκτορον, ἀλλ' οἱ συνωμῶται ἦσαν εἰς κρύπτῃν πλησίον τοῦ κοιτώinos τῆς βασιλείσης Θεοφανούς. Ἡ Θεοφρῶν, χήρα τοῦ Ῥωμανοῦ, καὶ νέα εἰσέτι ἀποσπερομένη τὸν Φωκᾶν συνεννοήθη μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου Τζιμισαῖ, παραπονουμένου κατὰ τῆς ἀγνωμοσύνης τοῦ βασιλέως. Πέμπει ὁ Τζιμισαῖ ἄνδρας πιστοὺς κρυφθέντας ἐν τῷ ἰδίῳ παλατίῳ. Δύο συγγραφεῖς, Λέων ὁ Διάκονος καὶ Γεώργιος ὁ Κεδρηνός, ἀφηγοῦνται τὸν φόνον τοῦ αὐτοκράτορος Φωκᾶ. «Οἱ δὲ πρὸς τῆς Αὐγούστης ὑποδεχθέντες ὑπέρβεται τοῦ Ἰωάννου, τοῦ διαματιοῦ ζισήρης ἐκπληθίσαντες, τὴν ἐκεῖνου ἀριζὴν προσεδέχοντο περὶ τὰ ὑπαίθρα τῶν βασιλείων ὑπερφῶν κατασκοπούμενοι» δριμεῖα δὲ τις βορέου αὐρα τὸ τοῦ ἀέρος ἐπέτις κατὰστῆμα, καὶ χιὼν ἔγειτο πολυλίη. Πέμπτην τῆς νυκτὸς ὄρασαν ὁ γινόμενον ἤδη κατεππηγγέλλετο, καὶ ὁ Ἰωάννης ἀφίκετο μετὰ τῶν συναμοστῶν, ἐπὶ λέμβου τὸν ἀίμαλόν πε-

(1) Οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς λαλοῦν περὶ πολλῶν δεσμωντηριῶν, ἀπ' αἰε βόθρον τε καὶ πύξιν διὰ τῶν σχολῶν πρὸς τοὺς ἐν τοῖς δεσμωντηρίοις κατοχομένους· τῆς Χαλκῆς καὶ τοῦ Πραιτωρίου καὶ τῶν Νομείων. — Συν. Θεοφ. σελ. 475—480. «Μετ' ὀλίγας ἡμέρας· εἰς τὰ Νούμερα καθεστῆσαν» (ὁπλ. τὸν Πατρ. Ἰγνατίου). ἴδ. σελ. 668—Τὰ δὲ Νούμερα καὶ τὴν Χαλκῆν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔλειψε, καὶ διὰ τὸ εἶναι ἀργά, ἐποίησεν αὐτὰ φολακῆν ὁ Ἡοάελιου καὶ οἱ καθεστῆσαν. ὁ Γ. Κωδίνος, σελ. 76. «Εὐρώων δὲ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος· τὰς φυλακὰς τοῦ Βυζαντίου εἰς τὸ Στρατήγιον, ἐκέτεσε καὶ αὐτὸς· τοὺς κατακρίτους ἐφρούρει, διήρκεσαν δὲ χρόνους ἀγ.» (283) μέτρις τῆς βασιλείας Φωκᾶ τοῦ Καππάδοκος. • Const. Christ. Τόμ Α'. σελ. 157.

(1) Ν. Χων. σ. 149. Ἐκδοσις Βόννης.—J. Labarte σελ. 212. ἐν σημ.

ριπλέων, καὶ τῆς ἡπείρου προσεπιβαίνων, ἵνα (= ὅπου) ὁ λίθινος λέων τὸν ταύρον ζωγραφῆ (Βουκολέοντα τὸν τόπον κέλχηκεν ἢ συνήθεια), ὅς τοῖς ἄνωθεν ἐπὶ τῶν ὑπάλθρων προκύπτουσιν ὑπηρεταῖς συρίττων ἐπεγινώσκετο τοιοῦτον γὰρ τοῖς παλαμναίοις ἐδόθετο σύνθημα. Κόρινθον οὐκ καλωδίσις ἐξηρητημένον χαλάσαντες ἄνωθεν, καὶ ἕνα τοὺς συνωμώτας πρότερον ἄπαντας ἀνιμῆσαντο ἔπειτα δὲ καὶ τὸν Ἰωάννην αὐτόν (1). ἀνελθόντες οὖν παρὰ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ὑπόνοιαν, καὶ τὰ ζῆφρα γυμνώσαντες, εἰς τὴν βασιλικὸν εἰσελκύνουσι θάλαμον, καὶ τὴν κλίτην κατελιπρότες, καὶ ταύτην εὐρόντες κενὴν, καὶ μὴ τινα ἐν αὐτῇ διακαπαυόμενον (2), ἐπέπηγεσαν ἀπὸ τοῦ δέου, καὶ κατακρημνίζουσι αὐτοὺς ἐπιερῶντο πρὸς θάλασσαν ἄλλ' ἀνδράριόν τι τῶν ἐκ τῆς γυναικωνιτιδὸς ἰταμῶν, αὐτῶν ἡγασάμενον, ὑποδεικνύει τὸν βασιλέα καθεύδοντα, οὐ κύκλω περισάντες, ἔνυττον τοῖς ποσὶν ἐναλλόμενοι· διὑπνισθέντα δὲ τοῦτον, καὶ τὴν κεφαλήν ἐπ' ἀγκυλῶς ἐρείσαντα, ζῆφι βιζαίως παίει (3) Λέων ὁ Παλάντης ὀνομαζόμενος». Α. Διάκ. σελ. 87.—Προσθετεῖ εἰς ταῦτα ὁ Κεδρηνός, Τόμ. Β'. σελ. 375, «Τελευταῖον ἐπεὶ περ κατεφωράθησαν παρὰ τῶν προκοίτων τοῦ παλατίου, καὶ συνίστατο ἐπ' αὐτοὺς πλῆθος ἀμυνομένον ἀποσφάττους τοῦτον, καὶ τὴν κεφαλήν ἀποστεμνόμεν διὰ τινος θυρίδος τοῖς εἰς βοήθειαν συντρέγουσι δεικνύουσι, καὶ οἱ μὲν οὕτω κατεστορέθησαν, τοῖς δὲ περὶ τὸν Τζιμισκῆν κενὸς ἐδόθη ἀδείω· καὶ μετ' ἀδείας πάντα ποιεῖν.»

Ἐκ τῶν γραφομένων τούτων, Κύριοι, πληροφορομένηθα, ὅτι τὸ παλάτιον τοῦ Βουκολέοντος ἦτο πλησίον τοῦ αἰγιαλοῦ· αἱ ἀνακαρφαὶ καὶ τὰ ἰστορούμενα ταῦτα μαρτυροῦν, ὅτι καὶ τὸ ἔδαφος ὑψοῦτο καὶ τότε, καθὼς καὶ τὴν σήμερον, μέχρι τῶν ἐπαλξέων, διότι ἐδῶ περιέμεναν, καὶ κατεσκόπων οἱ συνωμῶται τὴν ἔλευσιν τοῦ Τζιμισκῆ. Ἀναφέρω ἕμως καὶ ἕτερα ἰστορούμενα «καὶ πρὸς τῷ τοῦ Βουκολέοντος αἰγιαλῷ προσφωιτῶν». (4) «Ἀπὸ τοῦ Βουκολέοντος πλοῖον μικρῷ ἐμβυδίασαντες, ἐν τῇ Ἰε-

ρεῖα διεπέρασαν» (Συν. Θεοφάν. σελ. 371). «καὶ πλοῖον ποτὲ διὰ τοῦ Βουκολέοντος διερχομένου ἐρωτήσας» (σελ. 628).

Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Νικηφόρου Φωκά, λέγει ὁ Χωνιάτης (1), ἔταξαν οἱ Βυζαντινοὶ περὶ τὰς ἀκτὰς τοῦ Βουκολέοντος νυκτοφύλακας, ἵνα περιφρουρῶσι τὰ ἐκεῖσε παράλια. Ὁ Ἀνδρόνικος εἰς τὴν ἀπόθραξίν του δῖερως τὴν προσοχὴν τῶν φυλάκων τούτων. Εἰκάξω, Κύριοι, ὅτι τὸ ὑπόγειον, πρὸς βορρᾶν τῆς Μικρᾶς Σιδηρᾶς Πύλης, ἦτο τὸ ἐνδιαίτημα τῆς φρουρᾶς ταύτης, διότι εἶναι κτίριον σαφέστερον τῶν ἄλλων, ἀνεγερθὲν οὐχὶ μετὰ τῆς προσκοκίσεως σπουδῆς.

Τὸ παλάτιον τοῦ Βουκολέοντος ἀνικημνήσκειται καὶ ὁ Βιλέμος, ἀρχιεπίσκοπος τῆς Τύρου, συνοδεύων τὸν βασιλέα τῶν Ἱεροσολύμων Ἀμακρίχον VII ἐλθόντα εἰς Κ/πολιν, ἵνα ζητήσῃ βοήθειαν παρὰ τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ, κατὰ τοῦ Σαλαδίνου τὸ 1170 (2). Ὁ συγγραφεὺς μαρτυρεῖ, ὅτι τὸ παλάτιον τοῦτο κεῖται ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ.

Ἀλλοσκομένως τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Λατινῶν, τὸ 1204, ὁ Μούρτζουρος (3) κατέφυγεν εἰς τὸ παλάτιον τοῦ Βουκολέοντος, καὶ ἐκεῖθεν μετὰ τῶν γυναικῶν αὐτοῦ ἐξῆλθε τῆς πόλεως. Εἰς τὸν μαρμαίσιον Βουιράτιον τοῦ Μονφερράτου παρεδόθη τὸ παλάτιον τοῦτο μετὰ πάντων τῶν ἐκεῖσε γάρην σωτηρίας καταφυρόντων. Ἐντὸς τοῦ παλατίου τούτου, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Βιλλερδουίνου, εὐρέθησαν καὶ αἱ ὠραιότεραι κυρίαὶ τοῦ κόσμου, ἐκεῖσε καταφυγούσαι ἢ Γαλλίς Ἀγγὴ ἡ τοῦ Βρανᾶ ἐρωμένη, καὶ ἡ ὠραία καὶ νεάζουσα ἔτι τοῦ Ἰσαακίου χήρα Μαργαρίτα ἡ Οὐγγαρικὴ (4). Ὅταν ἄπασι ἡ πόλις ἐκυρμίσθη, ὁ Λατίνος αὐτοκράτωρ Βαλδουίνος κα-

(1) Κ/πολις Σ. Σααρλ. Βυζαντινοῦ. Τόμ. Α. σελ. 213.

(2) Est autem in ipsa urbe super latus maris ad Orientem persicipiens, imperiale palatium quod Constantinianum appellatur — Willelmus Tyrinus Lib. XX. cap. XXV. — Const. Christ. p. 59 — J. Labarte. σελ. 204.

(3) L'empereur Moreufflex . . . qui s' en va fuant par les rues al chateil du Boukelion. — Ducange Hist. de l' empire de Constance sous les Français. Livr. I. — Κ/πολις Σ. Βυζαντινοῦ. Τόμ. Α'. σελ. 569, ἐν σημ. — J. Labarte. σελ. 213.

(4) Le marquis Boniface de Montferrat chevaucha tout le long du rivage vers Bouchelion, et quand il fut là li palais lui fut rendu la vie sauve pour ceux qui étaient dedans. Là furent trouvées, la plupart des hautes dames qui s' étaient en fuies an chateau, Ville—Hardouin. Conquête de

(1) Ἀνῆλθεν ἡλιβατον ἄνοδον νύκτωρ. — Ἐφραίμ. 2813.

(2) Καταλαμῶνουσιν αὐτὸν ἐπ' ἔδαφους κείμενον, καὶ στρωμνῆν ἔχοντα πλον κοκκοβιζῆ καὶ ἀρκτου ἔριμα· Γ. Κεδρηνός. Τόμ. Β'. σελ. 375.

(3) Σπράττουσι τόνδε τὸν βασιλέα ζῆφι.— Ἐφραίμ. 2817.

(4) Συν. Θεοφάνους.— σελ. 22.

τόκησε τὸ παλάτιον τοῦτο τοῦ Βουκολέοντος. Τοῦτο, καθὼς καὶ τὸ τῶν Βλαχευῶν, ἦσαν τότε περιτετευρισμένα (1).

Ταῦτα, Κύριοι, εἶναι τὰ περὶ τοῦ παλατίου τοῦτου ἱστορούμενα. Ἐκ τῶν ἀνακαρῶν καὶ τῶν περισωθέντων λειψάνων ἀνηγείραμεν τὸ κτήριον, εὐρήκαμεν τὰς καμάρας, μίαν τοῦ μεγάλου τείχους πλευρὰν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπεχειρήσθη ἡ ἀσφαλίση τὸ παλάτιον ὁ Νικηφόρος Φωκάς, τὰς ἐξῶς καμάρας, τὴν μετὰ τῆς θαλάσσης συγκοινωνίαν αὐτῶν, καὶ τέλος τὸ φρουραρχεῖον τῶν ἐκείσε νυκτοφυλάκων. Ταῦτα ὅλα, κατ' ἐμὲ σαφηνίζουσι πληρέστατα τὰ μέγιστα τοῦδε ἀκατανόητα γραφόμενα τῶν Βυζαντινῶν. Ἡ πρὸς βορρᾶν πλευρὰ τοῦ μεγάλου τείχους ἐξηφρανόθη.

Μένει τώρα, Κύριοι, νὰ εὐρωμεν τὴν θέσιν τοῦ λιμένος τοῦ Βουκολέοντος, τὸν ὅποιον εἰς τὸν χρόνον τοῦ Buonadumonti καλεῖ λιμένα τοῦ Παλατίου (2), καὶ τὸν ὅποιον καθὼς προεῖπα, θέτουν οἱ πλειότεροι ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Προποντιδῆς πλησίον τῆς Σιδηρᾶς Πύλης. Ὁ λιμὴν οὗτος ἦτο, κατὰ τὴν Κεδρηνόν (3), κἀπόθεν τὸ παλάτιον, ἐπομένως πρὸς νότον αὐτοῦ. Κατὰ τὴν Ἄνταν Κομνηνὴν (4), «ἀγχοῦ τῶν τούτου τειχῶν». Ὁ λιμὴν λοιπὸν οὗτος, ἐντὸς τοῦ Ἀνακτορικοῦ περιβάλλου εὐρισκόμενος, ἔκειτο 32 μέτρα πρὸς νότον τοῦ Ἰνδύλιη κύσκα, ὅπου ὁ χειροποίητος λοφίσκος ταπεινοῦται ἔδω τὸ ἔδραρος εἶναι μικρὰ ἀμαλόν, καὶ δεξιόθεν τοῦ δρόμου εἶναι μικρὰ δεξαμενὴ, γύρω τῆς ὁποίας συναθροίζονται γῆνες καὶ νῆσσοι τοῦ παλατίου. Φρονῶ, ὅτι τὸ ὑπίγειον τοῦτο, παρᾶλληλον μὲ τὸ παραθαλάσσιον τεῖχος, ἦτον ὁ νεώσοικος τοῦ Βυζαντινοῦ βασιλικοῦ δρομωαίου. «Ἰστέον ὅτι μετὰ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ αἰοιδίμου καὶ σοφωτάτου βασιλέως, οὐκ ἦν βασιλικὸν δρομῶνιον. . . ὁ δὲ αἰοιδίμος καὶ σοφώτατος Λέων ὁ βασιλεὺς, φιλοτιμώτερον πως πρὸς τοὺς μαχίστρους καὶ πατριάρχους καὶ οἰκείους συγκαλητικὸς δικαίεμενος. . . ἐποίησε δρομῶνιον, καὶ δὴ ἀπύσσω εἰσῆρχετο ἐν αὐτῷ ὅπουδ' ἂν (sic) ἐβούλετο ἀπελθεῖν συνήρχοντα δὲ μετ' αὐτοῦ οἴους ἂν

ἐβούλετο τῶν Ἀρχόντων κτλ.» (1). Ὁ λιμὴν οὗτος εἶχε μαρμαρίνην ἀποβάθραν (2), κεκοσμημένην μετὰ λεόντων καὶ στηλῶν, ὅθεν ἀπέβαινε ὁ μόνος ὁ Ἀυτοκράτωρ μετὰ τῶν ἀλλοκῶν του. Ὁ λιμὴν οὗτος ἦτο λίαν εὐρύχωρος, πλάτους, νομίζω, περίπου 124 μέτρων, διότι κατὰ τὰ γραφόμενα τῶν Βυζαντινῶν, εἰσέπλευσεν ἐντὸς αὐτοῦ ὀλόκληρος ὁ βυζαντινὸς στόλος. «Μὴ συνευδοκούντος δὲ Νικολάου Πατριάρχου εἰς τοῦτο, ἐμπρόσθη Ῥωμακὴν παρὰ Θεοδώρου τοῦ ῥηθέντος παιδαγωγοῦ, ἔλθειν μετὰ στόλου παντὸς μέχρι Βουκολέοντος (3)» ἤλθεν ἔνοπλος ἅμα τῷ στόλῳ παντὶ ἐν τῷ Βουκολέοντι» (4). Ἄν κατὰ τοὺς πλείστους τῶν γραφομένων ὁ Βουκολέων ἦναι ὁ αὐτὸς μετὰ τὸ νεώριον τοῦ Κοντοσακίου, τῶν Σοφῶν καλουμένου, τότε τί ἔνοσε ὁ Φραγκτζῆς (5), λέγων «τῷ δὲ τῶν Καταλάνων κονσόλῳ Πέτρῳ Γουλάνῳ ἐδόθη, ἵνα φυλάτῃ ἐν ταῖς μέρεσι τοῦ Βουκολέοντος, καὶ ἄχρι ἐγγῆς τοῦ Κοντοσακίου;»

Ἐκ τῶν παλατίων ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου ὑπῆρχε δρόμος πρὸς τὸν Βουκολέοντα λέγει Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (6) «Κατέρχονται τὸ καταβάσιον τοῦ Βουκολέοντος, καὶ ἐκνεύοντες δεξιᾷ, κατέρχονται πρὸς τὸν νάρθηκα τῆς νέας μεγάλης Ἐκκλησίας.»

Ἐκ τούτων μανθάνομεν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὕτη, τὴν ὁποίαν ὑπερύμνησεν ὁ Πατριάρχης Φώτιος, ἔκειτο πρὸς τὸ νοτιο-δυτικὸν τοῦ παλατίου τοῦ Βουκολέοντος. Ἡ εἰσοδὸς τοῦ λιμένος τούτου μετὰ τὴν ἄλωσιν ἀνεκτίσθη. Ἰχνη αὐτῆς δὲν φαίνονται. Πλείστα ἄλλα περὶ τοῦ λιμένος τούτου ἱστοροῦν οἱ Βυζαντινοί.

Διερχόμεθα τώρα, Κύριοι, τὸν Ἀνακτορικὸν περιβάλλον, τὸν πλήρη θεμελίον καὶ μαρμάρων, διότι παντοῦ ὅπου οἱ ἐργάται ἔσκαπτον, ἵνα ἐπιθέσωσι γῶμα ἐπὶ τοῦ δρόμου, ἀνεφαίνοντο βάρβαρα, κιονόκρανα, λειλαξυμένα μάρμαρα καὶ πέτραι ἀνήκουσαι εἰς Βυζαντινὰ κτήρια.

Ἐξεργόμεθα διὰ τοῦ ῥήματός τοῦ τείχους εἰς συνοικίαν Ὁθωμανικὴν, διὰ τῆς ὁποίας διερχεται ὁ δρόμος, μετὰ τῆς Σιδηρᾶς Πύλης.

(1) Κ. Πορφυρογ. Τόμ. Γ'. σελ. 233. Περὶ κωπηλατῶν σελ. 601.

(2) Κίπολις Σ. Βυζαντίου Τόμ. Γ'. σελ. 136.

(3) Γεωργίου Μοναχοῦ Βίος Κ. Πορφυρογ. σελ. 886—Συν. Θεοφάνους' σελ. 390. «Ὁ κατὰ τὸν Βουκολέοντα λιμὴν.—Ν. Χων. σελ. 289—Ἀμρὴν περὶ τὰ ἀνάκτορα.—Ζων. περὶ Θεοφίλου σελ. 117.

(4) Γ. Μοναχοῦ Βίος Κ. Πορφυρογ. σελ. 393,

(5) σελ. 253.

(6) Βιβ. Α'. κεφ. 19—σελ. 117.

Cpl. Paris 4870—σελ. 92—98. Παπαρ. Ἱστορία τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους. Δ'. 726.

(1) *furtissima et munitissima palatia*. Tafel καὶ Thomas. Α'. 301.

(2) *Portus Palatii*—Const. Christ.

(3) Τόμ. Β. σελ. 375.

(4) Βιβ. Γ'. σελ. 137.

Τὸ τεῖχος ἀπὸ Βάβ-ι-γουμακίων μέχρι Θαλάσσης, τὸ διαχωρίζον τὸν Ἀνατορικὸν περίβολον ἀπὸ τὴν συνοικίαν ταύτην, δὲν εἶναι τὸ ἀρχαῖον Βυζαντινὸν τεῖχος, τὸ περιβάλλον ἅπαντα τὰ βασιλεία. Γνωρίζομεν, ὅτι οἱ βασιλεῖς ἀπὸ τὸ παλᾶτιον κύλιον τὸν ἐν τῷ Ἰπποδρομίῳ λαόν. Μέσον τοῦ Ἰπποδρομίου καὶ τοῦ παλᾶτιου ἦτο τὸ τεῖχος τοῦτο. Ἦτο λοιπὸν πλησιέστατα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰπποδρομίου, ἐπὶ τοῦ χώρου, ὅπου μετέπειτα ἀνηγέρθη τὸ τέμενος τοῦ Σουλτᾶν Ἀχμέτ. Τὰ ἐνδιαιτήματα τῶν Αὐτοκρατόρων, καλούμενα ποτὲ μὲν ἀνάκτορα, ποτὲ δὲ παλάτια καὶ βασιλεία, δὲν ἦσαν ἐν σύνολον ἁρμονικόν, καθὼς πολλὰ σημερινὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν βασιλείων, ἀλλὰ τρίκλινο πολλοῦ, παντὸς μεγέθους καὶ ποικίλης διακοσμητικῆς, ἀνεγερθέντες ἀπὸ τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοκράτορας μέχρι Νικηφόρου τοῦ Φωκά. Μετὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα, οἱ βασιλεῖς παραμέλησαν τ' ἀνάκτορα τοῦ Βυζαντίου, προτιμῶντες τὸ τῶν Βλαχερνῶν, τὸ ὁποῖον τοσοῦτον ἐκόσμησαν οἱ Κομνηνοί. Τὸ νῦν δρώμενον τεῖχος, τὸ περιβάλλον τὰ Σουλτανικὰ ἀνάκτορα, διαφέρει τῶν ἄλλων τειχῶν. Ἀναθήρη ἐσωτερικῆ καὶ ἐκτερέρων τῶν πύργων ἄγουν εἰς τὰς ἐπάλξεις. Τὰ πολλὰ παράθρονα, αἱ πλίνθοι καὶ ἐν γένει ἡ τειχοδομία ὅλη, εἶναι παρακμαζούσης ἐποχῆς ἔργα. Ἀνεγερθέντος τοῦ νέου τοῦτου τεύχους, ἔβαιναν ἀρρόρητα τὸ μέγα παλάτιον, ὃ τρίκλιнос τῆς μηχανικῆς, τὸ παλάτιον τῆς πορφύρας καὶ τὸ πεντακκοῦβουκλον(1). Τότε πιθανόν κατεδαφίσθησαν τὰ παλαιὰ τεῖχη, καὶ ἐκ τῆς ὕλης ταύτης ἀνηγέρθησαν τὰ νέα ταῦτα (2). Παράδοξον εἶναι, ὅτι οὐδεὶς τῶν μέγρι τοῦδε γνωστῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν ἀναφέρει, πῶς τοῦτο ἀνηγέρθη, καὶ τίς ἀνήγειρεν αὐτό. Τὰ ἐξω τοῦ τεύχους τοῦτου παλάτια κατεδαφίσθησαν, διότι μὴ ἐπισκευαζόμενα ἔνεκα τῆς ἀλλοτρίως κατοικίας τῶν βασιλέων, καὶ ἴσως ἔνεκα τοῦ νεοῦ ταμείου, ὀλίγον κατ'ὀλίγον κατέπιπταν. Παράδοξον εἶναι νὰ εἴπωμεν, ὅτι τὰ παλάτια ταῦτα μετὰ τοῦ τόσου κόσμου αὐτῶν, ἀφῆθησαν εἰς τὸν Βυζαντινὸν λαόν, ἄνευ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὰ τεύχους.

Ἔσαν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Αὐγούστου, οἱ ἐργάται διαβροχίζοντες τὸ πρὸς ἀνατολὰς τεῖχος τοῦ Κερὰ καπουσοῦ, ἤρχισαν κατεδαφίζοντες

τὰς φραγὰς τῶν κήπων, ὑποσκάπτοντες θεμέλια οἰκιῶν καὶ λουτρῶν, ἤλπιζα νὰ εὗρω ἴχνη τοῦ ἀρχαίου τοῦτου τεύχους, ἢ τοῦλάχιστον τὰ θεμέλια αὐτοῦ. Τὰ πρῶτα τρικλίσια μέτρα τοῦ δρόμου δὲν ἀνεσκαφῆθησαν. Ἐντὸς τῶν κήπων ἴχνη Βυζαντινῶν κτιρίων δὲν ἐφάνη. Εἰς τινὰ βρύσην ὄπισθεν τοῦ Ἀχρῆ καπουσοῦ, ὑπῆρχον δύο μέγιστα λάρνακες μετὰ σαυρῶν.

Δεξιόθεν τοῦ δρόμου, 540 βήματα μακρὰν τοῦ Κερὰ καπουσοῦ, κατεδαφίσαν οἱ ἐργάται Βυζαντινὰ ὑπόγεια καὶ ἀνάγεια, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐθεμελιώθησαν πενήχρη Ὁθωμανικὰ οἰκία. Σώζονται εἰσέτι ἀψίδες τινές, καὶ ἐπὶ τούτων, εἰκάζω, ἐρείδετο τὸ πάλαι τὸ παλάτιον τῆς Πορφύρας, τοῦ ὁποίου τὴν θέσιν ἐδῶ διορίζει ὁ περινοῦστος Labarte. Ψηλοῦθουν μετὰ πολλῆς σπουδῆς τοὺς σκαφεῖς, διότι προχωροῦντος τοῦ δρόμου ἀνυψοῦτο τὸ ἔδαφος, καὶ οἱ ἐργάται ἤρχισαν ἀνασκάπτοντες βαθύτατα τὴν γῆν. Μεσοῦντος Αὐγούστου, ὅταν καθ' ὅλον τὸν δρόμον κατεβροχίσθησαν αἱ φραγαί, καὶ τὰ ὑψηλὰ πέτρινα τεῖχη, τὰ περιβάλλοντα τινῶν πλουσιῶν Ὁθωμανῶν τοὺς κήπους, ἐφάνη διὰ μιᾶς, περικλεισμένον ἐντὸς κήπου Ὁθωμανικοῦ, Βυζαντινὸν τεῖχος, τεσσαράκοντα περίπου μέτρων μήκους, δώδεκα ὑψους, μετὰ μεγίτης καμαρωτῆς πύλης, ὑποκροτούμενης ἀπὸ τεσσαρὰς μεγάλους μηχανικῶν κίονα. Μῆκος τῆς πύλης ταύτης M. 6,05. Τὸ τεῖχος τοῦτο, παρετεινόμενον μέχρι θαλάσσης, ἤθελε λήξει εἰς τὸν πύργον τοῦ παλαιοῦ φάρου, κτιρίου Ὁθωμανικοῦ, παρετεινόμενον δὲ πρὸς τὰ ἄνω, δικκόπειε τὸ τέμενος τοῦ Σουλτᾶν Ἀχμέτ. Τὸ τεῖχος τοῦτο ἔχει ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς αὐτοῦ πλευρᾶς δίοδον διὰ καμαρῶν, καλούμενην ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς τὰ διαβραχικὰ τὸ Μαρκιαννοῦ. Ἡ πύλη αὕτη εἶναι, εἰκάζω, ἢ καλούμενη τὸ πάλαι Κερὰ λέγει Νικήτας ὁ Χωνιάτης(1), «ἐπεὶ δὲ τὸ πλῆθος ἦν εἰσχυθὲν ἐσωθεν τῶν ἀνακτόρων . . ἀνατραπέσις τῆς πύλης, ἣτις Κερὰ λέγεται. . . τὸ δὲ τοῦ δήμου πολὺ, ἐπειδὴ τὰ ἀνάκτορα ἄνετα ἐγεγόνεισαν, καὶ οὐδεὶς ἦν ὁ κωλύων αὐτούς». Ὁταν οἱ Βυζαντινοὶ ἀνήγειραν τὸ νῦν δρώμενον τεῖχος, τὴν πύλην, τὴν ὑπὸ τῶν Ὁθωμανῶν καλούμενην Κερὰ καπουσοῦ, ἐκάλουν Κερᾶν, καὶ ἐκ τοῦτου ἢ νῦν Κερὰ καπού, μέλινα πύλη, ἢ Κερὰ καπουσοῦ, πύλη χερσαία, ἢ πύλη τῆς ξηρᾶς.

(1) J. Labarte σελ. 91.

(2) Ἰδ. σελ. 407.

(1) Σελ. 452—453.

Τὸ τείχος τοῦτο, ἀφανέσατον μέχρι τοῦδε εἰς τοὺς ἀδεύοντας διὰ τῶν ἐκεῖσε ὁδῶν, εἶναι ἀνακτιρρήτως λείψανον τοῦ ἀρχαίου τείχους τοῦ περικλειόντος τὰ Βυζαντινὰ παλάτια. Ἡ ἀνδρείαις τοῦ τείχους οὗτου εὐκρινέστατα σαφηνίζει καὶ ἕτερα ἀσαφῆ καὶ ἀέβητα τῶν Βυζαντινῶν. Ἀπέχει 750 βήματα ἀπὸ τὴν Καρὰ καπούσου ἀτυχῶς, οἱ σκαφεῖς κατηδάρισαν τὴν πύλην Καρέαν, τὸ δὲ τείχος ὅλον σώζεται μέχρι σήμερον δεξιόθεν τοῦ δρόμου.

Οἱ Βυζαντινοί, Κύριοι, ἀνεγείραντες τὸ νέον τείχος τῶν παλατίων, ἀπὸ Βάβι-ιουμαγιοῦν μέχρι θαλάσσης, ἐπεξέτειναν καὶ τὸ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, πρὸς τὴν πύλην τοῦ Εὐγενίου, περιλαμβανόντες ἐδῶ νέον ἄντρον, διέσον ἀπώλεσαν ἐπὶ τῆς Προποντιδος (1). τὰ ἐκεῖ χερσαῖα τεῖχη τοῦ σημερινοῦ Ἀνακτορικοῦ περιόλου, ἐκτεινόμενα ἀπὸ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης μέχρι τῆς πύλης τοῦ Εὐγενίου, εἶναι ἔργα τῆς αὐτῆς ἐποχῆς. Τὸ ἀρχαῖον τείχος τοῦ Βυζαντινοῦ περιόλου πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν εἶναι τὸ κυκλωπεῖον τεῖχος, τὸ ὅσιον ἀνεκαλύφθη πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ὅπου, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς, τελειώνει καὶ τὸ Τζυκανιστήριον, καὶ ὅπου ἦτον ἡ πύλη ἡ ἄγουσα πρὸς τὴν πόλιν. «Ὅλος ὁ χώρος λοιπὸν, ὁ ἐκτεινόμενος ἀπὸ τὴν ἄκρην τοῦ Τζυκανιστηρίου μέχρι τῆς πύλης τοῦ Εὐγενίου, περιελήφθη ἐντός τῶν ἀνακτόρων, ἡ πόλις, καὶ τὸ ὅσιον οὐδέποτε γίνεταί μνηστία εἰς τὰ ἱστορικά τῶν ἀνακτόρων» ἦτο μάλιστα πρὸ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ νέου τείχους μεγίστη ἀγορά. Ἐδῶθεν μέχρι τῆς Πύλης τοῦ Νεωρίου, τοῦ Βαχτσῆ καπούσου, συγκατώκουον Σαρακηνοί, Γενουάνσιοι, Ἀμαλφῆνοι, Πισαῖοι καὶ Ἑβραῖοι (2), ἅπαντες ἔχοντες ἰδίαις ἀποθήκας, ἀποθήκας καὶ ναοῦς.

Ἐκ τῶν πολλῶν Βυζαντινῶν μαρτυριῶν, ἀναφέρει τ' ἀκόλουθα γραφόμενα τοῦ Νικ. Χωνιάτου (σελ. 452) περὶ τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ. «Μεθ' ἡμέρας δὲ τινὰς καὶ αὐτὸς τὴν μεγάλαν πόλιν εἰσῆν κατάγει θρίαμβον ἀπὸ τῆς Ἐφάς πόλης, ἧτις ἀνέγειν κατὰ τὴν Ἀκρόπολιν (3) . . . αὐτὰ μέντοι τὰ κατ' ἐλάττωρα μέρη

τῆς ἀγίας, καθ' ἣν ἐμελλε τελεσθαι θρίαμβος, παρυσιστάμενα δρύφρακτα εἰς διώροφα τε καὶ τριώροφα παρυσιστάμενα πᾶσιν ἐνεποιούον θυμασμόν, καὶ τὰ τέγη δ' οὐχ ἥμισυτά μάλιστα πολλοὺς τοὺς θεωμένους καὶ πάντας ἀχόντους ἐκκρεμεῖς . . . εἰς δὲ τὸν μέγαν νέον εἰσῆν καὶ τοῦ παντὸς ἐνώπιον λεῶ τὴν τοῦ Κυρίου λαλήσας ἀνεσις, πρόεισιν ἐκείθεν εἰς τὰ βασιλεια», βεβῶσιος τοσοῦτος λαὸς δὲν συγεχωρεῖτο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ βασιλεια.

Ὁ Καντακουζηνὸς γράφων, μεσοῦντος τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος, λέγει (1), «καὶ πρὸς τῶ ναῶ τοῦ μεγαλομάρτυρος γενόμενος Δημητρίου, ὃς τῶν βασιλείων ὠκοδόμητο ἐντός», καὶ πάλιν (2), «πρὸς τὸν ἐν βασιλείῳ τοῦ μυροβλήτου Δημητρίου». Ἦτο λοιπὸν ὁ Ἅγιος Δημήτριος ἐντός τῶν βασιλείων τὸ 1341, καὶ αὐτὴ ἡ ἐπανάληψις τοῦ Καντακουζηνοῦ «ἐν τοῖς βασιλείῳ», μὲ πείθει ὅτι πρὸ ὀλίγου περιελήθη ὁ Ἅγιος Δημήτριος ἐντός τῶν βασιλείων, καὶ ἐπομένως δὲν ἦτο τοῖς πᾶσι γνωστόν. Εἰκάζω δὲ, Κύριοι, ὅτι τὸ νέον τοῦτο τείχος ἀνηγέρθη περὶ τὸ 1269 βασιλεύοντος Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦτο ἐξάγω ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν Γενουανῶν τῶν μετὰ τῶν Βυζαντινῶν ἐμπορευομένων. Περὶ τούτων θέλω λαλήσει εἰς ἄλλον καιρὸν.

Πρὸς ἀνατολὰς τῆς Σιδηρᾶς Πύλης, καλουμένης διὰ τινὰ ἔτη μετὰ τὴν ἕλκωσιν Πόρτα τῆς Ἀρκουδάς, Ἀρκουδοπόρτα, καὶ Πόρτα τοῦ Λέοντος (3) ἐφαίνοντο ἐπὶ τῶν τεχνῶν παράθυρα μετὰ κορωνίδων, καὶ δύο μαρμαρίνου λέοντες εὐτελεστάτης ἐργασίας (4). Ταῦτα δὲ τὰ κοσμήματα, καθὼς καὶ ὅλον τὸ τείχος, κατηδάφισθησαν, διότι διὰ τοῦ χώρου οὗτου διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος. Μέγα ὑπόγειον ἐκ μαρμάρου ἀνεκαλύφθη μέτρα ἑνὰ ὑπὸ τὴν γῆν, εἰς τοῦ ὁποῖου τὰς ὁπὰς δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσέλθω, ἔνεκα τῶν χωμάτων. Ἀνατολικώτερον, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ παλαιῦ τείχους, φαίνονται μέχρι σήμερον κίονες ἐντός τοῦ τείχους, καὶ παρῆκει ἔσω τοῦ τείχους ἑπτὰ κμαῖρα πλινθῶ.

(1) Τομ. Β'. σελ. 47.

(2) Ἰδ. σελ. 66.

(3) Juxta portam urbis quam vocant Leonis. Gyllius de topogr. Const. Βιβ. Β' κεφάλ. 15. — Κωδ. 401.

(4) ὁ Πατριάρχης Κεφ. τ'. σελ. 32. φρονεῖ, ὅτι τὰ λείψανα ταῦτα ἦσαν τοῦ παλατιοῦ τοῦ Ἄετος ἀνεγερθέντος ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ νεωτέρου. Οἱ λέοντες οὗτοι μετακομίσθησαν εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ἁγίας Εἰρήνης.

(1) Ὁ Labarte σελ. 217. εἰκάζει, ὅτι ὁ Βυζαντινὸς Ἀνακτορικός περιόλος ἦτο—400,000 μέτρων τετραγωνικῶν—εἰκοσιὰ ἀπλῆ, διότι ὁ συγγραφεὺς δὲν ἐγνώριζε ποῦ ἔληγαν τὰ ἐπὶ τῆς Προποντιδος τεῖχη.

(2) Ὁ Buonelmonte θέτει εἰς τὸ μέρος τοῦτο πόλιν, ὑπ' αὐτοῦ καλουμένην Porta Judaica. Const. Christ.

(3) Const. Christ. Τομ. Α'. σελ. 55.

κτιστοι, τῶν ὁποίων αἱ δύο κατὰ μέρος κατα-
δαρίσθησαν. Εἰς τὰς πέντε ἄλλας, μήκους Μ.
5,12, καὶ πλάτους Μ. 4,35, σώζονται τρεῖς
θύραι Μ. 12, περίπου ἄνω τῆς θαλάσσης. Αἱ
μονοκλίματοι παραστάδες ἐκ μαρμάρου, ἐντέ-
χως δειλαζόμεναι, εἶναι ὕψους Μ. 3,70, τὸ
πλάτος τῶν θυρῶν Μ. 1,76. Τὸ ἀνώφλιον καὶ
τῶν τριῶν εἶναι κεκορημένον μετ' εὐρύτα ἀνά-
θου, λεπτοστάτης καὶ ὠραιοστάτης ἐργασίας, ἣ
μυσταία θύρα εἶναι χθαμαλωτέρη. Ἄνω τῶν θυ-
ρῶν εἶναι ἡμικύκλιοι ὀπκι διὰ ρθῆς. Ἐπὶ τοῦ
ἑξῆς τείχους σώζονται εἰσέτι μεγάλα μαρμα-
ρίναι ἀντηρίδες ὑποκρατούσαι τὴν πάλαι ἐξώσθη-
ν, ἐκτεινόμενον ὑπὸ τὰς θύρας καὶ τὸ ἐπιλοιπον
τείχος ὅμοιοι ἀντηρίδες φαίνονται εἰς τὸν πύρ-
γον τοῦ Ἰσακίου Ἀγγέλου. Ἀνασκαπτομένης
τῆς γῆς ὀπισθεν τῶν κληρῶν τούτων, ἀνεφά-
νησαν ὑπόγεια, θεμέλια καὶ λέϊψανα κτιρίων
τοσούτων ἐρυμνά, ὥστε μεταχειρίσθησαν οἱ ἐρ-
γάται πρὸς ἐκκαθάρισιν τοῦ δρόμου βαρύντατα
σέπτερα καὶ πυρίτιδα.

Ἄπαντα τὰ κτίρια ταῦτα ἐκάλουν οἱ πλειό-
τεροι παλάτι τοῦ Ὀρμισθα. Ὁ Δουκάγγιος (1)
φρονεῖ, ὅτι εἰς τὸ παλάτιον τοῦτο ὑπῆρχαν τὰ
θησαυροφυλάκια τῶν Ἀυτοκρατόρων ὡς λέγει δὲ
ἀλλοχρῶ, ὅτι πιθανὸν τὰ ἐπὶ τῶν τειχῶν παρὰ
θύρα ταῦτα πλησίον τῆς Σιδηρᾶς Πύλης, ἦσαν
μέρος τοῦ παλατίου τῶν Σοφῶν (2). Ἰδοὺ περὶ
τούτου γραφόμενά τινα τῶν Βυζαντινῶν. Λέ-
γει ὁ Προκόπιος περὶ Ἰουστινιανοῦ. «Εἰς δὲ τοῦ
Χριστοῦ Ἀποστόλους τὸ πιστὸν ἐπιδεδείκται
τρόπον τοιῆδε. πρῶτα μὲν Πέτρος καὶ Παῦλος
νεῶν οὐ πρότερον ὄντα ἐν Βυζαντίῳ εἰδείματο
παρὰ τὴν Βασιλεῶς αὐλήν, ἣ Ὀρμισθοῦ (3) τὸ
παλαίον ἐπώνυμος ἦν ταῦτην γὰρ ἰδίαν αὐτοῦ
οἰκίαν παλάτιον εἶναι δοκοῦν τε καὶ πρέπειεν
τῷ μεγάλῳ πρεσβ. τῆς οἰκοδομῆς διαπρεσβύμε-
νος, ἐπειδὴ αὐτοκράτωρ κατέστη Ῥωμαῖος,
τοῖς ἄλλοις βασιλεῖσι ἐνήψεν, οὐ δὴ καὶ τέμ-
μενος ἄλλο Ἀγίους ἐπιφανέσι Σεργίῳ τε καὶ Βά-
χῳ εἰδείματο, καὶ ἔπειτα καὶ τέμμενος ἐκ πλ-
γίου τούτῳ παρκαίεμενος» (4). Πάλιν μετ' ἐ-
λίγων, «πρὸς ἐπὶ τούτοις δὲ τὴν Ὀρμισθα ἐ-
πώνυμον οἰκίαν, ἄγχιστα οὖσαν τῶν βασιλείων,
παρὰλλὰξι τε καὶ ὅλιως εἰς τὸ ἐπιφανέστερον

μεθαρμυσάμενος, ὡς τοῖς βασιλεῖσι ἐπεικῶς
πρέπει, τῷ παλατίῳ ἐντέθεικεν, εὐρύτερον τε
αὐτό, καὶ πολλῷ ἔτι μάλλον ἀξιώτερον πάν-
τῃ ἐξείργασται (1). Λέγει ὁ Ἀνώνυμος Βιβ. Γ'.
«τὰ δὲ ὄντα κτήματα εὐμεγέθη εἰς τὸν Ἄ-
γιον Σέργιον, οἶκος ἦν τοῦ μεγάλου Ἰουστινι-
ανῶ, ὄντος αὐτοῦ Πατριάρχου» (2). Ὁ Γύλλιος λέ-
γει, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι εἰσέτι ἐκάλουν τὴν ὑπὸ τῶν
Τούρκων καλούμενην Κισουτζοκί Ἁγία Σόφια,
ἐκκλησίαν τῶν Ἁγίων Σεργίου καὶ Βάχου (3).
Ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀρχαίας Καρῆας πόλης μετὰ
τοῦ τείχους ἐναργῶς σαφηνίζει τὰ γραφόμενα
τοῦ Προκοπίου, «τοῖς ἄλλοις βασιλεῖσι ἐνήψεν»,
καὶ «οἰκίαν ἄγχιστα οὖσαν τῶν βασιλείων». Ὁ
Ἰουστινιανὸς δὲν παρεξέτεινε τὰ αυτοκρατο-
ρικὰ τεῖχη, ἔνα ἐγκλίση τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐν-
τὸς αὐτῶν, διότι μεταγενέτεροι συγγραφεῖς λα-
λοῦν περὶ τοῦ τόπου ὡς κτήματος τῆς πό-
λεως πρὸς τούτοις, καθὼς ὀρθότατα λέγει ὁ
Laharte, ἤθελαν εἰσθαί τὰ παλάτια ὑπὸ τὴν
μεσημβρινὴν καὶ ὑπερκαίμενην πλευρὰν τοῦ Ἰπ-
ποδρόμου, καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐπανα-
στατούτου λαοῦ.

Τὸ ἔδαφος ὅλον τῶν παλατίων τοῦ Ὀρμι-
σθοῦ εἶναι εἰς τινα μέρη Μ. 15, ὑπεράνω τῆς
θαλάσσης. Ὅπισθεν τῶν ἐπὶ τοῦ τείχους λεόν-
των ἦσαν πιθανώτατα οἱ κήποι, διότι ἐντὸς
αὐτοῦ ἐν μόνον ὑπόγειον ἀνεφάνη. Πρὸς τὴν
γωνίαν τῆς Σιδηρᾶς Πύλης τὸ τεῖχος τῶν κή-
πων ἐπακτείνεται μεσογείως, ὑψηλὸν καὶ ὄγυ-
ρόν. Ὑπὸ τὸ τεῖχος τοῦτο, μέχρι τῆς ἐκκλησίας
τῶν Ἁγίων Σεργίου καὶ Βάχου, καὶ ὑπὸ τὸ
ἀπάρρηκτον τεῖχος τοῦ Ἰπποδρόμου, εἶναι γῶ-
ρος χθαμαλός, καὶ ἐδῶ θέτω τὸν καλούμενον
λιμένα τοῦ Ἰουλιανῶ, ἣ νεώριον τοῦ Ἰουλι-
ανῶ, λιμένα συγχρόμενον συγνότατα μετὰ τοῦ
Βουκολέοντος καὶ τῶν Σοφῶν. Ἀκούσατε πρῶ-
τον τοὺς Βυζαντινοὺς, καὶ μετέπειτα ἐργόμε-
θα εἰς τοὺς νεωτέρους χωρογράφους. Λέγει ὁ
Ἀνώνυμος, Βιβ. Γ'. «ὅτι (γρ. εἰς) τὰ καλούμε-
να Ὀρμισθοῦ λιμὴν ἦν μικρὸς, ἐν ᾧ ὁ μέγας
Ἰουστινιανὸς ἐχρημάτισε κοινῶς, καὶ ὠνόμα-
σε Σέργιον καὶ Βάχου . . . ἐκλήθη Ἰουλιανῶ
λιμὴν, ὅτι ὁ κτίσας οὕτως ἐκαλεῖτο». Ὁ δὲ Κω-

(1) Const. Christ. Βιβ. Β'. σελ. 419.

(2) «Quod quidem palatium illud forte fuerit,
quod Sophianarum dictum est.» Const. Christ.
Βιβ. Β'. σελ. 55.

(3) Μιανόρος σελ. 414—416.

(4) Περί Κτισμάτων. Τόμ. Γ'. σελ. 490.

(1) Ἰδ. Τόμ. Γ'. σελ. 202.—«Συνάξεις γὰρ οὖσης
τοῦ Ἁγίου Τιμοθέου ἐν τοῖς Ὀρμισθοῦ, ἐν τῷ νέῳ πα-
λατίῳ. Εὐετόθ ἐν τῷ βίῳ Εὐτυχίου Πατρ. Κ[πόλεως]
αρ. 37. Banduri Τόμ. Β'. σελ. 669.

(2) Κωδ. 425.

(3) Sergii et Bacchi adhuc superest. cujus no-
men duntaxat Graeci etiam nunc retinent. Βιβ. Β'.
Κεφ. 16.

δινός περί Κτισμάτων Κωμ/πόλεως, σελ. 87 λέγει τὰ ἐπόμενα, «τὰ δὲ καλούμενα Ὀρμίσδου, λιμὴν ἐτύγγανε μικρός, ἐν ᾧ ὄρμουσι αἱ νῆες πρὸ τοῦ κτισθῆναι τὸν λιμένα τῶν Σοφῶν, ἐκ δὲ τῶν πολλῶν χρόνων ἀμεληθεὶς ἐγεμίσθη» ἐκεῖσε δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς ὁ μέγας κἀνάκει πρὸ τοῦ βασιλεῦσαι ἀπὸ δὲ τοῦ κτισάντος αὐτὸν Ἰουλιανὸν εἰληρε τὴν ἐπωνυμίαν, καὶ καλεῖται Ἰουλιανὸς λιμὴν.»—καὶ τὸ τε θέκλος μάρτυρος ἰσόν, ὃ παρὰ τὸν τῆς πόλεως λιμένα ἐστίν, ὄνπερ ἐπώνυμον Ἰουλιανοῦ συμβαίνει εἶναι» (1). Ὁ λιμὴν οὗτος κείμενος, καθὼς προεῖπα, ὄπισθεν τῆς Σιδεράς Πύλης, εἴτε διότι ἦτο μικρός, καὶ χώρον δὲν εἶχε νὰ τὸν ἐπεκτείνωσι, διότι πρὸς βορρᾶν εἶναι τὸ Ἰπποδρόμιον, πρὸς δυσμὰς ἡ ἐκκλησία τῶν Ἀγίων Σεργίου καὶ Βάκχου, εἴτε διὰ τὸν θόρον καὶ τὸ ἀτίθαστον τῶν ναυτιλλομένων, ἐγεμίσθη, καὶ ἠνοίχθη ὁ εὐρυχωρότερος, καὶ μέχρι τῆς ἀλώσεως θαμιζόμενος λιμὴν τῶν Σοφῶν, μετέπειτα τοῦ Κοντοσκαλίου καλούμενος, καὶ τὴν σήμερον Κάτερρα λιμάνι (2).

Ἀκατάληπτα εἰς τινος, τοὺς μὴ ἰδόντας τὸν τόπον τοῦτον, πιθανὸν νὰ φανῶσι τὰ ἱστορούμενα ταῦτα. Ἢ τοῦ χώρου τούτου ἐπισκόπησις, ἀδύνατος μὲν ἄλλοτε, εὐχερσεσάτη δὲ τὴν σήμερον, πείθει τὸν ἐπισκεπτόμενον πρὸς τὴν σήμερον, ὅτι λιμὴν πλησίον τοῦ Ὀρμίσδα δὲν ἦδύνατο νὰ ἀνοιχθῆ, εἰ μὴ ὄπισθεν τῆς Σιδεράς Πύλης. Ὁ Γύλλιος σελ. 140, συγχέει τὸν Ἰουλιανὸν μετὰ τοῦ Σοφῶν, ἢ μάλλον ἀγνοεῖ τὴν ἀληθῆ θέσιν τῶν δύο λιμένων. Ὁ Banduri νομίζει, ὅτι ὁ λιμὴν τοῦ Ἰουλιανοῦ μετὰ καιρὸν ἐκλήθη λιμὴν τοῦ Βουκολέοντος (3). Ὁ Hammer (4) εἰς τὴν γεωγραφίαν Κ/πόλεως καὶ Βοσπόρου, λέγει ὅτι δύο λιμένας εἶχεν ἡ Κ/πόλις ἐπὶ τῆς Προποντίδος, ὁ μὲν εἶναι ὁ λιμὴν τοῦ παλατίου, καλούμενος καὶ βασιλικός, ἢ τοῦ Βουκολέοντος, λαθῶν τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἐκ τοῦ ὁμωνύμου παλατίου

ἐκεῖσε κειμένου. Εἶναι δὲ ὁ αὐτὸς μετὰ τοῦ καλούμενου Ἰουλιανοῦ, τῶν Σοφῶν, καὶ τοῦ Κοντοσκαλίου (1). Προσθέτει δὲ εἰς σημείωσιν, ὅτι ὁ Δουκάγγιος σφάλλει, γράφων ὅτι ὑπῆρχαν τρεῖς λιμένες τοῦ Βουκολέοντος, τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ τοῦ Κοντοσκαλίου.

Ἐργουμὶ τώρα εἰς τοὺς ἡμετέρους. Λέγει ὁ Πατριάρχης. «Ἐντὸς τῆς Σιδεράς Πύλης ἦτον ὁ περίφημος λιμὴν τοῦ παλατίου . . . ἐκαλεῖτο λιμὴν τοῦ Ἰουλιανοῦ . . . ἀκολουθῶσι λιμὴν τοῦ παλατίου, ἀποβάθρα βασιλική, καὶ Βουκολέον (2). Μετ' ὀλίγον λέγει, ὅτι «ἡ τρίτη ῤεγῶν ἐμπεριέχει μετὰξὺ ἄλλων καὶ τὸ παλάτιον τοῦ Ἀετοῦ, καὶ τὸν βασιλικὸν λιμένα Βουκολέοντα, κατὰ τὴν χώραν τὴν σήμερον καλουμένην Γ'κατλαδὴ καπού.»—ὁ Σ. Βυζάντιος (3) γράφει τὰ ἐξῆς: «Σοφικῶν ἢ Βουκολέοντος λιμὴν (τὸ νῦν Κάτερρα λιμάνι), ὁ μέγιστος καὶ ὀνομαστότατος τῶν ἐπὶ τῆς Προποντίδος τὸ πάλαι κειμένων—κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκαλεῖτο τοῦ Ὀρμίσδου, ἢ ἐταυτίζετο μετ' ἐκείνου, εἵπειτα δὲ ὀνομάσθη τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἢ Ἰουλιανήσιος . . . μετωνομάσθη τῆς Σοφίας ἢ τῶν Σοφῶν». Περιγράφων τὸ παλάτιον τῶν Σοφῶν ἢ τὰ Σοφικὰ (4), τὰ ὅποια ἦσαν παρὰ τὸ σήμερον Κάτερρα λιμάνι, λέγει, «τὸ δὲ παλάτιον τοῦτο ἐλέγετο, καθὼς καὶ ἦτο, καὶ κάτω παλάτιον τοῦ Βουκολέοντος, σχετικῶς ὡς πρὸς τὸ τοῦ Θεοδοσίου, τὸ ὅποιον τὸ ἔτι ὑπερκείμενον καὶ ἐπάνω, καὶ ἀπ' ἐκείνου πρὸς τοῦτο ἔφερε μεγαλοπρεπῆς καὶ μαρμαρινὴ κἀθόδος, προήκουσα μέχρι τῆς καλουμένης ὑπὸ τοῦ Χωνιάτου, Ἀπιβάθρας τοῦ Βασιλέως» . . . — λέγει πάλιν μετ' ὀλίγον . . . «καὶ διὰ τοῦτο συγχέεται τὸ παλάτιον τοῦτο τῷ τε πρὸ αὐτοῦ τοῦ Ὀρμίσδου, καὶ τῷ μετ' αὐτοῦ τοῦ Ἐλευθερίου, ἢ τῆς Εἰρήνης, καὶ δὲν εἶν' ἀπίθωνον νὰ ἦσαν τὰ τρία ταῦτα ἐν καὶ τὸ αὐτῶν.»

Ταῦτα ἐπλάνησαν καὶ τὸν Κ. Παπακρήγγουλον (5) λέγοντα. «Ἢ πόλις ἔμεινεν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Φεράγων ἀπὸ τῶν Βλαχερνῶν μέχρι τοῦ Βουκολέοντος, καὶ μέχρι τῆς Χρυτῆς

(1) Οὕτω ἐκαλεῖτο καὶ ἐπὶ Γούλιου—Βιδ. Β'. κεφ. 45. Ἐμεινεν ἀνοικτός μετὰ τὴν ἄλωσιν 62 ἔτη.—Κ/πόλεως; Πατρ. σελ. 459 ἐν σημ.

(2) Προκ. περὶ Κτισμ. Τόμ. Γ'. σελ. 190.—«Καὶ τῷ Ἰουλιανῷ λιμὴν προβόλου; τίθηναι (ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος) Σουίδα;—λέξ. Ἀναστάσιος. «καὶ ἐλθὼν μετὰ καράβου εἰ; τὸν Ἰουλιανὸς λιμένα—Χρον. Πασι. Τόμ. Α'. 700.

(3) De portu Iuliani, qui deinde Burcoleontis appellatus fuit. Τόμ. Β'. σελ. 476.

(4) Const. und der Bosporus. Τόμ. Α. σελ. 21—109.

(1) Τὸ ἐν Κοντοσκαλίῳ νεώριον ἐλέγετο καὶ νεώριον ἐν ἑπτακάλῳ. Καντακου, τόμ. Γ'. 165. προφίρεται καὶ Κοντοσκέλιον.

(2) Κεφ. VI. σελ. 32—38—136.

(3) Τομ. Α'. σελ. 268.

(4) 16. Τομ. Α'. σελ. 273.

(5) Ἱστορία τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους. Τόμ. Δ'. σελ. 725. πρὸς καὶ τὸν Hammer Const. und der Bosporus Τομ. Α. σελ. 196.

Πόλις, ἤτοι ὡς ἠθέλομεν εἶπει σήμερον ἀπὸ τοῦ Ἑγροῦπ Ἐνσακρί, μέχρι τοῦ Κάτερρα λιμάνι, καὶ τοῦ Γεντί κουλῆ, τῶν Ἐπτά πύργων».

Ταῦτα, Κύριοι, καταγράψω, ἵνα καταδείξω εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον τὴν ἀνάγκην συντονωτέρως μελέτης εἰς τὴν εἰσέτι ἀσκήφω γεωγραφικῆν τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης. Μὴ ἀποπαρῶνόμεθα ἀναγινώσκοντες τοσοῦτων μεγατέμων συγγραφέων τ' ἀμαρτήματα. Εἰς ἡμᾶς τὰ πάντα σήμερον εἶν' εὐπρόσιτα, καὶ ἀξιοῦμεν εἶμεθα, ἂν δὲν διαφωτίσωμεν τὴν ἱστορίαν ὅλην τῆς Κ/πόλεως, ἀκολουθοῦντες τῇ ἔχνη τοσοῦτων φερεπέμων ἀνδρῶν.

Τώρα, Κύριοι, ἀφοῦ ἐμάθομεν τὴν ἀληθῆ θέσιν τοῦ λιμένος τοῦ Ἰουλιανοῦ, μετὰ θάρρους λέγω, ὅτι τὰ ἐπὶ τοῦ τείχους ἔρειπια, καὶ αἱ πέντε πλινθόκτιστοι καμάραι, εἶναι ἀναμφιλέκτως τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ τὸ ἐνδιαιτήμα. Βέβαιον εἶναι, ὅτι ζῶντος αὐτοῦ αἱ καμάραι αὗται ἦσαν μέρος τοῦ ὅλου παλατίου, καὶ πιθανὸν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου καθήμενος συνέλαθε τὴν ἰδέαν, μετὰ τὴν αἰμακτηρᾶν στάσιν τοῦ Νίκαι, ὡς ἀναστήσῃ τὸν μεγαλοπερῆ προῦλον τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Εἶπα ἐν ἀρχῇ τοῦ ἀναγνώσματος, ὅτι οὐδέποτε τοσοῦτον ἐφωτίσθη ἡ ἱστορία τοῦ Βυζαντίου, ὅσον σήμερον ἀπὸ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ Θρακικοῦ σιδηροδρόμου. Ἐμάθμεν τὴν θέσιν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Εἶδαμεν τὸ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀρχαῖον τείχος τοῦ Βυζαντινοῦ Ἀνακτορικοῦ περιβάλλου, τὸ παλιόν τοῦ Βουκολέοντος, τὰ δεσμοπήτρια ἢ τὰς καμάραις τοῦ Βουκολέοντος, τὸ φρουραρχεῖον τῶν ἐκεῖσε νυκτοφυλάκων, τὸν λιμένα τοῦ Βουκολέοντος, τὰ πλεῖστον τοῦ Ὁρμιάδου ἀρχαῖα Βυζαντινὰ τείχη, τὴν πύλιν Κασέαν, τὴν οἰκίαν τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, τὸν λιμένα τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ ἀμφοτέρω τὰ ὄρια τοῦ ἐπὶ θαλάσσης ἐπικλινοῦς τείχους τῶν ἀρχαίων Βυζαντινῶν Ἀνακτόρων.

Α. Γ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ.

ΤΑ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ.

(Ἀναγνώσθη ἐν τῇ Γ'. Συνεδριάσει).

Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀπέστειλε τῷ 1827 τὸν καθηγητὴν F. E. Schulz εἰς τὴν Ἀρμενίαν, ἵνα ἐρευνήσῃ τὰς ἐκεῖ ἀρχαιότητας καὶ μάλιστα τὰς ἐν τῇ πόλει Βἰν παρὰ τὴν ὁμόνυμον λίμνην, οὗτος δὲ πύτῳχεν, ἵν' ἀνακαλύψῃ ἐν τῇ εἰρημένῃ πόλει Βἰν καὶ περὶ τὴν λίμνην ἱκανὰς σφηνοειδεῖς ἐπιγραφάς, αἱ ἐπιμελέστατα ἀντιγράψας, καὶ ὡς ἔδει φιλοκρινήσας ἀπέστειλεν εἰς Παρισίους. Αὐτὸς ὁμοῦς δυστυχῶς, δὲν ἠδυνήθη νὰ δημοσιεύσῃ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν του, ἐπειδὴ ὁ Κοῦρδος ἀρχηγὸς τοῦ Ζουλαμέρα ἐδολοφόνησεν αὐτόν. Αἱ ὑπ' αὐτοῦ ἀντιγραφεῖσαι ἐπιγραφαὶ δύο καὶ τεσσαράκοντα τὸν ἀσθημὸν ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τῆς ἀσιατικῆς ἑταιρίας (Société Asiatique) ἐν τῇ ἐφημερίδι αὐτῆς (ἀριθ. 52 τοῦ ἔτους 1840). Συγχρόνως σχεδὸν ἐδημοσιεύθη ἐν ταῖς μνησιαῖς ἐκδόσεσι τῶν ἐργασιῶν τῆς γεωγραφικῆς ἑταιρίας ἐν Βερολίῳ (τὸ 1840) ἀντίγραφον σφηνοειδοῦς ἐπιγραφῆς, ἣν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ μηχανικοῦ Mühlbach ἀνεκάλυψε παρὰ τὸν ἄνω Εὐδράτην ἐγγὺς τῆς Μκατιτίας, ἀνήκουσαν, ὡς ἀμέσως ἀπεδείχθη, εἰς τὸ αὐτὸ σύστημα.

Ἐπειδὴ νομίζω, ὅτι τὰ διάφορα εἶδη τῆς σφηνοειδοῦς γραφῆς δὲν εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστά, προτάσσω βραχέως τινὰς παρατηρήσεις πρὸς εὐχερεστερᾶν κατὰληψιν τῶν ἐπομένων.

Ἡ σφηνοειδὴς γραφὴ, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἐπειδὴ σύγκριται ὅλως ἐν σφηνῶν, ἀπλῶν καὶ διπλῶν, τῶν τελευταίων μάλιστα γωνιωδῶν, διακρίνεται εἰς δύο μὲγᾶλα συστήματα, τὸ τῆς Περσέπλεως ἢ τὸ Ἄριον, καὶ τὸ Ἀνακτόν. Τὸ πρῶτον καὶ ἀπλοῦστατον ἐγνώσθη πρὸ 70 σχεδὸν ἐτῶν κατὰ τὴ κυριώτερον ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ Γρότεφενδ, οὗ ὅμοιος αἱ ἐπιγραφαὶ βραδύτερον τοσοῦτον συνεπληρώθησαν ὑπὸ τοῦ Rask, Burnouf, Jacquet, Behr, Lassen, Rawlinson, Benfey καὶ Spiegel, ὥστε δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτὰς ὡς σχεδὸν συνετελεσμένας. Ἡ γλῶσσα ἣ ἐν τῷ εἶδει τούτῳ τῆς γραφῆς διακρηθθεῖσα ἀπεδείχθη συγγενῆς τῇ σκηνσκήτῃ, συγγενεστέρη δὲ τῇ Ζενδικῇ, ἢ ἢ ἐπὶ τῶν Ἀχιμενιδῶν ἀρχαῖα ἐπίσημος τῶν Περσῶν γλῶσσα.

Τὸ δευτέρον σύστημα, τὸ Ἀναρικόον, εἶναι μᾶλλον περιπεπλεγμένον, καὶ εἰς πλείονας ὑποδιαίρεσεις διακρούμενον (ἀ.) τὸ λεγόμενον Σκυθικόν, ἢ τῶν Σούσων, περιλαμβάνον περὶ τὰ 110-120 σημεῖα, παρέχον δὲ γλώσσαν, ἀρχαίαν Τουρκικὴν μὲν φαινομένην διὰ τὴν κατασκευὴν αὐτῆς, ἀναμειγμένην ὅμως μετὰ πολλῶν ἀρχαίων φοιχίων· αὕτη φαίνεται ἡ γλώσσα τῆς ἀρχαίας Σουσιανῆς. β') τὸ Ἀσουροβαβυλωνιακόν τὸ μᾶλλον τῶν ἄλλων περιπλοκώτερον, 600—700 σημεῖα περιέχον, καὶ γλώσσαν παρέχον σμητιτικὴν, εἰς δ' ἅπαντα τὰ μνημεῖα τῆς Νινευῆ καὶ Βαβυλωνῶς ἀνήκουσι, μὴ λαμβανόμενων ὑπ' ὄψιν τῶν μικρῶν διαφορῶν μεταξὺ τοῦ τῆς Νινευῆ καὶ τοῦ μεταγενετέρου Βαβυλωνιακοῦ συστήματος. γ') τὸ Ἀρμενικόν σύστημα, οὕτως ἐπικληθέν, ὡς ἀπαντῶμενον μόνον ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ταῖς ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἀρμενίας ἀνευρισκομέναις, περιλαμβάνον μὲν 120—130 σημεῖα, παρέχον δὲ γλώσσαν μέχρι τοῦδε ἄγνωστον. Ὑπάρχουσι ὅμως καὶ ἄλλαι τινὲς τροποποιήσεις τοῦ Ἀναρικοῦ τούτου συστήματος, μικροῦ λόγου ἄξιαι πρὸς τὸν σκοπὸν ἡμῶν, πάσαι δὲ κοινὸν πρὸς ἀλλήλας ἔχουσαι, καὶ οὐσιασθῶς διακρινόμεναι τοῦ Ἀρίου συστήματος ἢ τοῦ τῆς Περσπολῆως, ὅτι πλὴν μεγάλου ἀριθμοῦ κοινῶν σημείων καὶ ἰδιαιτέρων ἔχουσι ταῖς ἰσχυρὰ κτήρων, οὓς ὀνομάζουσι προσδιοριστικῶς ἡ ἰδεογράμματα. Οἱ πρώτοι, δηλαδὴ οἱ προσδιοριστικοί, προτάσσονται λέξεων τινων, ἵνα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δηλώσωσι τὴν σημασίαν αὐτῶν· π. χ. ἄπλοῦς κίθητος σφῆν δηλοῖ ἀρσενικὸν κῆρον ὄνομα, ἕτερα δὲ συμπλέγματα αὐτῶν θεοτήτας, γυναῖκας, χώρας, ποταμούς, πόλεις, ζωα, φυτικὰς καὶ ὀρυκτὰς οὐσίας καὶ ἕτερα· τούναντίον τὰ ἰδεογράμματα δι' ἐνὸς μόνου συμπλέγματος ἐκφράζουσι ἰδέας τινάς, ὡς βασιλεῖα, χώραν, θάλασσαν, πρῶταρον, βούν, καὶ ἕτερα. Πάντας τοὺς προσδιοριστικούς τούτους καὶ τὰ ἰδεογράμματα ἔχουσι κοινά, πλὴν μικρῶν ἐξαίρεσεων, καὶ τὰ τρία μνημονευθέντα συστήματα, τὸ αὐτὸ δηλαδὴ σύμπλεγμα, τὸ εἰς ἐν σύστημα πόλιν δηλοῦν ἢ χώραν, δηλοῖ τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ συστήματα· τὸ αὐτὸ ἰδεογράμμα, εἰς ἐν σύστημα σημαίνει πρόβατον, σημαίνει τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὰ ἄλλα. Ἐν ταῖς ἡμετέραις τῆς Εὐρώπης γλώσσαις ἔχομεν τι τοῦτο ἴδιον ὅμοιον. Τὰ ἀριθμητικὰ ἡμῶν σημεῖα εἰσιν ἰδεογράμματα· ἐν τῆς π. χ. β' λέπῃ πού ποτε γεγραμμένον τὸν ἀριθμὸν 4, ἀναγινώσκει τὸ σημεῖον τοῦτο ἄλλο; ἄλλως, ὁ μὲν Γερμανὸς vier, ὁ δὲ Γάλλος quatre, ὁ δὲ Ἀγ-

γλος four, ὁ δὲ Ἕλλην τέσσαρα, καὶ οὕτως ἐφεξῆς, πάντες ὅμως ἐννοοῦσι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, δηλ. 4. ἐὰν δὲ ἐβλεπε πρὸς τὸ εἰρημένον σημεῖον 4 καὶ τὸ ἐξῆς II, ὁ μὲν Γερμανὸς ἤθελεν ἀναγνώσει αὐτὸ pfund, ὁ δὲ Ἀγγλος pound; ἀκριβεστέρα ὅμως ἀνάλυσις διδάσκει, ὅτι τὸ σημεῖον τοῦτο συντίθεται ἐκ τῶν δύο φοιχιῶν l b, τούτου δὲ ἕνεκα ἀναγνωστέον libra, ἐξ οὗ προσέτι ἐξάγεται, καὶ ἐκ τίνος τῆς Εὐρώπης χώρας τὸ ἰδεογράμμα τοῦτο τὴν πρώταν αὐτοῦ ἔχει ἀρχήν. ἐν τῇ βορειοδυτικῇ Γερμανίᾳ, ἐνθα ἡ τοῦ νόμισματος μονὰς Marca, ἢ πρὸ ἐλλῆου προταθέντα ὡς νόμισμα συμπάσης τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἀπὸ ἑκατονταετηρίδων εἶναι εὐχρηστος· μεταχειρίζονται ἐπίσης διὰ τοῦτο ἰδεογράμμα τὸ σημεῖον K τῆς συνήθους γραφῆς ἐν τῇ βορείῳ Γερμανίᾳ, ὅπερ ὁμοιάζει μᾶλλον τῷ φοινικικῷ πρωτοτύπῳ, ἢ τὸ ἡμέτερον συνήθης K, τοῦτο δὲ εἶναι τὸ τελευταῖον στοιχεῖον τῆς λέξεως Mark.

Βοηθεῖα τῶν δύο πρώτων κλάδων τοῦ Ἀναρικοῦ συστήματος, εἰς ὃ οἱ φιλόλογοι ἱκανῶς ἤδη προώδευσαν, ἡδυνήθησαν ὡς ἀναγνώσταις ἐνωρίς ἤδη τὰς ἀρμενικὰς ταύτας σφηνοειδεῖς ἐπιγραφὰς, βοηθεῖα δὲ τῶν προσδιοριστικῶν καὶ ἰδεογραμμάτων καὶ νὰ ἐξαγάγῃσιν ὀνόματα καὶ ἕτερα τινὰ, ἀλλὰ τοῦτο καὶ μόνον ἡδυνήθησαν, παραχρῆμα δὲ ἐνόησαν, ὅτι ἐν αὐτοῖς περιεῖχον γλώσσα ὅλως ἄγνωστο, δι' ὃ καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἔμενον ἄγνωστον.

Καὶ ὅμως δύο ἄνδρες εἰδικοὶ περὶ ταῦτα ἐξήγαγον τινὰ τῆς ἀκατανόητου ταύτης ὕλης. Ὁ Rawlinson πρὸ πολλοῦ ἤδη ἀνεγνώρισεν, ὅτι τὰ μνημεῖα ταῦτα ἀνήκουσι εἰς τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ τῆς καταστροφῆς τῆς ἀρχαίας ἀσσυριακῆς μοναρχίας, καὶ τῆς ἰδρύσεως τοῦ κράτους τῶν Ἀχαιμενιδῶν, περὶ τὰ ἔτη περίπου 750—550 π. Χ. τούτου δὲ ἕνεκα ἀποτότεα εἰς πέντε διαφόρους μονάρχους κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀλλήλους διαδεξαμένους.

Εἰδικώτερον εἰς ταῦτα ἐπεδόθη ὁ ἀποθανὼν Ἐδουάρδος Hincks ὑποθαλὼν τὰ ἐξαχόμενα τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ τῇ ἀσιατικῇ ἐταιρίᾳ (Asiatic Society) τῆς μεγάλῃς Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας τῇ 4 Δεκ. τοῦ 1847. Μὴ κατανόησας ἐντελῶς τὸ περιεχόμενον, ἐξέδρεν ὅμως ἀναμφιλέκτως τὰ ἐξῆς· ἀνεγνώρισεν ἄ) ὡς καὶ ὁ Rawlinson, τὴν ἐποχὴν καὶ τοὺς μονάρχους, εἰς οὓς τὰ μνημεῖα ταῦτα ἀνήκουσι· β') ἀκριβεστέρον τὸ περιεχόμενον μίαις τῶν σπουδαιωτάτων τούτων ἐπιγραφῶν γ') παρέστησεν ἀκριβῶς τὸ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ταύταις ἐν χρή-

σει αριθμητικὸν σύστημα, καὶ δ') κατέδειξεν ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτῶν εἶναι ἄρια. Πλὴν ἄλλων ἤττον σπουδαίων ἐξαγομένων, τοῦτο καὶ μόνον ὁ Hincks κατόρθωσεν, ἐκ δὲ τῆς γλώσσας, ἢ αἱ ἐπιγραφαὶ παρέχονται, μίαν μόνον ἐξεύρε λέξιν, τὴν αὐτὴ ἢ adai σημαίνουσαν «λέγεις» ἢ «ἐλεγε».

Ἀπὸ τοῦ Hincks ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς εἰρημένης ἑταιρίας τὸ ἔργον αὐτοῦ τῷ 1848 δημοσιεύσαντος οὐδεμίαν ἐτέραν ἀπόπειραν γινώσκω ἀναγνώσεως ἢ ἐρμηνείας αὐτῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ ὅμοι τὸ ἦδη ὑπάρχον ὕλικόν ἐπολλοπλακασίωσεν ὁπωσούν. Ὁ ἄγγλος Layard ἀντέγραψεν ἐν Παλῷ παρὰ τὸν ἄνω Εὐφράτην ἐπιγραφὰν δημοσιεύθεισαν ἐν ταῖς «Inscriptions in the Cuneiform character, London, 1851.»

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Kästner ἀντέγραψε δύο ἐπιγραφὰς ἐν τῇ ῥωσικῇ Ἀρμενίᾳ, δημοσιεύθεισας ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετρούπολεως ἐν τοῖς Mélanges Asiatiques, Tom. 5, σελ. 416, τῷ 1865.

Ὁ Ἀββᾶς Νερσῆς Σαρκισιὰν ἐξέδωκε τῷ 1864 ἄρμενιστὶ ἐν Βενετίᾳ τοπογραφίαν τῆς μικρᾶς καὶ μεγάλης Ἀρμενίας, ἐν ἣ περιέχονται 6 ὑπ' αὐτοῦ ἀντιγραφείσαι ἐπιγραφαί.

Τὸ ἄρμενικὸν περιοδικὸν φύλλον «Ἀρχαῖα» ἐκδιδομένου ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἐδξμιαζίν περιέχει ἐν τῷ φάλλῳ τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου τοῦ 1869, σελ. 138, ἐν τῷ τοῦ Φεβρουαρίου 1870 σελ. 248, καὶ ἐν τῷ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1870, σελ. 475, ἐτέρας τρεῖς, ἃς ἀνεκάλυψεν ὁ ἀρχιμανδριτὴς Μεσρόπ Σαμπανδιὰν παρὰ τὸ Ἀρμαβίρ καὶ Ζολακέρτ.

Ὁ Dr. de Robert ἀνεκάλυψε τῇ ἰταλικῇ γεωγραφικῇ ἑταιρίᾳ (Società geografica italiana) δύο ἐπιγραφὰς, ἃς καὶ ἐδημοσίευσεν αὐτὴ ἐν τῷ Bollettino τῷ 1870.

Τελευταῖον ἔλαβον καὶ γὰρ ἀπ' εὐθείας παρὰ φίλων ἐξ Ἀρμενίας ἐπιγραφὰς τινὰς ὑπ' αὐτῶν ἀντιγραφείσας καὶ μέχρι τοῦδε ἀνεκδότους.

Πολλὰ τῶν νεωστὶ σταλασιῶν μοι ἐπιγραφῶν εἶχον μὲν ἦδη ἀντιγραφῆ ὑπὸ τοῦ Schulz, συνετέλεσαν ὅμως τὰ μέγιστα ἐν τῇ παραβολῇ. Τρεῖς ὅμως τούτων τῶν ὑπὸ τοῦ Schulz ἀντιγραφείσων ἀναφέρονται εἰς τὸν βασιλέα Ξέρξην, διὸ πρέπει ν' ἀρχειοθεῖται τοῦ ἀνωτέρου ἀριθμοῦ 42' καὶ παρ' ἐμοὶ κείμενα ἀνεφέρονται εἰς τὰς 50 περιῶν.

Ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν ἐπιγραφῶν τούτων εἶναι ἀρχαία ἄρμενικὴ, ἦτο τὰ μέγιστα πιθανόν' ἀλλ' ἦν ἐν ὧσι σφαλῆρον ἐπὶ ἀπλῆ; ὑποθέ-

σεως ἐρειδόμενοι νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ κείμενον αὐτῶν ἐκ τῆς ἄρμενικῆς. Καὶ ὅμως δι' ἀκριβεστεράς ἐρευνῆς λέξεις τινὰς παραχρῆμα ἐξηγήθησαν ἀσφαλῶς, ἐπειδὴ οἱ προσδιοριστικοὶ διευκλίνον τὴν εὔρεσιν' πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἀσφαλῶς ἐξηγηθείσαι καὶ εὐρεθεῖσαι λέξεις ἀνευρέθησαν ἐν τῇ ἄρμενικῇ, ἐνοεῖται μετὰ τῶν τροποποιήσεων, εἰς ἃς πᾶσα γλῶσσα ἐν διατήματι πλὴν τῶν 1000 ἐτῶν ὑπόκειται. Ὅστω δὲ πᾶσα περαιτέρω ἀμφιβολία ἐξέλιπε, βοηθεῖα δὲ τῆς ἄρμενικῆς γλώσσας καὶ ὅλων τῶν διὰ τῶν προσδιοριστικῶν, ἰδεογραφικῶν καὶ λοιπῶν χορηγιῶνων διευκλίνσεων ἐξεγένετο, ἵνα ἐνοήσωμεν καὶ ἐρμηνεύσωμεν τὰς ἐπιγραφὰς πᾶσας ὡς πρὸς τὸ κυριωδέστατον αὐτῶν περιεχόμενον. Τὴν ἐπισημονικὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐρμηνείας ταύτης καὶ τὴν φιλολογικὴν ἐξήγησιν ὅλων τῶν ἐπιγραφῶν ἐν μιᾷ διατριβῇ συναχγῶν ἀπέστειλα τῷ προέδρῳ τῆς ἐν Γερμανίᾳ ἀνατολικῆς ἑταιρίας, ἐνταῦθα ἐκτίθημι μόνον τὰ ἐξαγομένα τῶν ἐρευνῶν τούτων.

Καὶ ὅτι μὲν ἀφορᾷ τὴν ἐποχὴν αὐτῶν, ἰκανῶς αὐτὴ ἐξάγεται ἐκ τούτου, ὅτι ὁ τέταρτος ἐν τῇ σειρά βρασιλεὺς περιγράφει τὰς ἐκστρατείας αὐτοῦ κατὰ τῆς Ἀσσυρίας' ἐξ ἡ λοιπὸν καθ' ὃν χρόνον ὑρίσταντο εἰσέτι ἡ ἄσσυριακὴ μοναρχία, ἐν ᾧ ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ διάδοχος, ὁ πέμπτος ἐν τῇ σειρά, διηγείται τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ κατὰ τῆς Βαβυλωνίας' κατεστράφη ἔρα, ὡς προφανῶς δαίκεται, ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Ἀσσυρικὸν κράτος, διότι ἄλλως πόλεμος μεταξὺ Ἀρμενίας καὶ Βαβυλωνίας ἦν ἀδύνατος. Τῆς δὲ ἄσσυριακῆς μοναρχίας καταστραφεῖσαι περὶ τὰ 600 π. Χ., τῆς δὲ Νινευὶ τότε συγχωνευθείσης μετὰ τῆς βαβυλωνιακῆς μοναρχίας, δυνάμεθα πῶς νὰ παραδεχθῶμεν τὸ ἔτος τοῦτο καὶ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ τέταρτος βασιλεὺς τῆς ἡμετέρας ἐνταῦθα σειράς ἀπέθανεν, ὁ δὲ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ἐὰν δὲ ὑπολογισώμεθα τὰ ἔτη τῆς βασιλείας ἐκάστου τῶν τεσσάρων πρώτων βασιλέων περὶ τὰ 25, ἀνερχόμεθα περίπου εἰς τὸ ἔτος 700 π. Χ., καθ' ὃ Ὁθαλθαφθελλασάρ, Σαργινὴ καὶ Σαναγιρῶν ἐξεστράτευσαν πρὸς νότον κατὰ τῆς Βαβυλωνίας καὶ πρὸς τὰ δυσμηκὰ καὶ νότια κατὰ τῆς Συρίας, Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης.

Τὸ κράτος, οὗ οἱ ἡγεμόνες ἦσαν οἱ ἐν ταῖς ἡμετέρας ἐπιγραφὰς ἀναφερόμενοι βασιλεῖς, ἐκαλεῖτο Βιχιμᾶ, τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο ἐξηγῆναι σται τέλει ἐκ τοῦ χάρτου τῆς Ἀρμενίας' Τὴν ἀπκλιν ἀναγινώσκουμεν ἐν ταῖς αὐταῖς μνη-

μάσιον· πληθὺν ἐτέρων γεωγραφικῶν ὀνομάτων, ὑπερσώτων οὐ μόνον κατὰ τὸν μεσαιῶνα, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἔτι ἐπὶ τοῦ χάρτου. Ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας ἐκαλεῖτο Τοῦσπα, ὡς περ ἀποκαλεῖ τὴν πόλιν Βάν ὁ ἄρμενιος ἱστορικός· ὁ Χωρηνικός Μωσῆς, (βιβλ. Γ'. κεφ. 35) Τόσπ, ὁ Πολιμακίος ἀκριβέστερον ἀποκαλεῖ τὴν λίμνην τοῦ Βάν *Θωσπίαιδα*, τὴν δὲ πόλιν Βάν *Θωσπίαν* (Πτολεμ. Γεωγρ. Ε', 13. § 7 καὶ 19).

Πρῶτος βασιλεὺς, ὃν ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν μανθάνομεν, εἶναι ὁ Βαγριδοῦρ Α'. υἱὸς τοῦ Λουτιβρί· ὁ τίτλος αὐτοῦ εἶναι ὁ αὐτὸς τῶ τῶν μοναρχῶν τῆς Ἀσσυρίας «βασιλεὺς βασιλέων, βασιλεὺς μέγας, βασιλεὺς τῶν στρατιῶν». Τὸ βασιλείον αὐτοῦ εἰσέτι δὲν ὀνομάζεται Βασιμά, ἀλλὰ Μαίρι, κατὰ τὴν βεβαίως τῶ παρ' Ἀρμενίους ὀνόματι τῆς Μηδίας, *Már*, ὡς τῆς Ἀρμενίας, ἢ τοῦλάχιστον τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμίσους τῆς χώρας, πιθανῶς ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς Ἀσσυρίας, ἀποτελοῦντος μετὰ τῆς Μηδίας ἐπικρατῆαν τῆς Ἀσσυρίας. Ἐκ τῆς μόνης ἐπιγραφῆς τῆς τοῦ βασιλεῖ Βαγριδοῦρ Α'. ἀνηκοῦσης οὐδὲν ἔτερον μανθάνομεν, ὡς πολλὰ περιεχοῦσας χάσματα, καὶ κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ αὐτοῦ Schulz πιθανῶς καὶ ἑλλειπῶς ἀντιγραφείσης.

Τοῦτον διεδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰσπουίνης ἰκανὸν ἄρξας, ὡς φαίνεται, χρόνον, εἰ καὶ τοῦ μόνου ἐπιγραφῆ εἰς αὐτὸν ἀναφέρονται δύο τῶν ἢ μὲν ἀρχαιοτάτη τὴν κατασκευὴν ἀνηγείται ἀνακτόρου τινὸς ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγερθέντος, ἢ δὲ δευτέρου, ὡς καὶ ὁ Hincks παρετήρησεν, εἶναι πολὺ σπουδαιότερα, ὑπὸ δὲ τὴν ἐποψιν τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ αἰ τῆς ἐθνογραφίας ὁμολογουμένως εἶναι τῶν σπουδαιωτάτων καὶ τὰ μάλιστα ἐνδιαφερόντων μνημείων τῆς ἀρχαιότητος. Πρὸς δὲ τούτους εἶναι καὶ λίαν εὐληπτος, ἅτε διπλῆ τρέπον τινά· τὸ κείμενον δηλονότι αὐτῆς ἐπαναλαμβάνεται δις, πρῶτον μὲν ἐν μιᾷ καὶ τριάντοια σειραῖς, εἶτα δὲ ἐν τρισὶ καὶ ἐξήκοντα· ἐκ δὲ τούτου τὰ χάσματα τῶν δύο κειμένων πανταχοῦ σχεδὸν συμπληροῦνται ἀμοιβαίως. Ὅτι δὲ, καὶ τοιούτων οὕτως ἐχόντων, οὐδεὶς τῶν φιλολόγων εἰσέτι ἐπιλοκρῆνσε τὸ σπουδαιώτατον τοῦτο μνημεῖον, ἔστι μοι ὄλω ἀκατάληπτον. Ὁ Ἰσπουίνης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μινούας ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ἀναφέρονται πάντοτε συγχρόνως, διὸ εἶναι πιθανώτατον, ὅτι ὁ Ἰσπουίνης διὰ τὸ βαθὺ γῆρας αὐτοῦ παρέλαβε συνάγωντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μινούαν. Ὅτι ὁμοῦς ὁ Ἰσπουίνης, ὡς ἤδη κερετηρήσαμεν, πολὺν χρόνον ἤρξεν,

ἐξάγεται ἀμέσως ἤδη ἐκ τῶν δύο εἰς αὐτὸν ἀναφερομένων ἐπιγραφῶν, αἵτινες ἐν τε τῇ γλώσσῃ καὶ τῇ γραφῇ τοιαύτας τροποποιήσεις παριστάσιν, ὅποια ὡς τὰ πολλὰ παρατηροῦνται μόνον εἰς μακρὰ χρονικὰ διαστήματα. Ὁ Ἰσπουίνης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μινούας ἀναφέρονται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ, ὅτι ἔθυσαν εἰς σύμπαντας τοὺς θεοὺς τῆς χώρας· ἀναφέρεται ἔτι ἐκάστη θεότης ἰδίᾳ, τὸ μέγεθος τῆς προσενηθείσης θυσίας, συγκειμένης ἐκ προβάτων καὶ βοῶν, ἅπαξ δὲ μόνον ἐκ καμήλων. Πλέον τῶν ἐξήκοντα θεοτήτων ὀνομαστὴ ἐν τῷ μνημείῳ τούτῳ ἀναφέρονται συνὸδὰ τῶ τῶν θημάτων ἀριθμῶ, τὰ δὲ πλεῖστα τῶν ὀνομάτων τούτων τῶν θεῶν εἰρηναῖα ἔντε τῇ ἀρμενικῇ καὶ περσικῇ ἱστορίᾳ ὡς κτήρια ὀνόματα. Ἐρεξῆς ἴθλω ἐπανέλθει ἅπαξ ἐπὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην.

Αἱ πλείεσαι τῶν ἐπιγραφῶν ἀναφέρονται εἰς τὸν βασιλέα Μινούαν, υἱὸν τοῦ Ἰσπουίνου, ἐπὶ μακρὸν πιθανώτατα βασιλεύσαντα. Αἱ πλείεσαι αὐτῶν ἀναφέρονται εἰς οἰκοδομήματα ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγερθέντα, καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ πρὸς τοῦτο πολὺν χρόνον ἀπαίτουντα. Τούτων ἐν π. χ. εἶναι ἀρχεῖον, ναοὶ εἰς ἐκάστην θεότητα, μία εἰρκτή, μία στρατιωτικὴ ὁδὸς παρὰ τὴν λίμνην τοῦ Βάν, ἔνθα πιθανῶς οἱ μέχρι τῆς λίμνης εἰσχωροῦντες βράχοι διέκοπτον τὴν συγκοινωνίαν, καὶ ἕτερα. Ἐπιγραφαὶ τινες ἀναφέρονται ἐπὶ πολεμικῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ Μινούα· ἐκ τῶν ἐν αὐταῖς ἀναφερομένων πύλεων καὶ χωρῶν ἐξάγεται, ὅτι αἱ ἐκστρατεῖαι αὐταὶ ἐγένοντο πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ παρὰ τὴν μεσημβρινὴν ὄχθην τῆς λίμνης· ἐπειδὴ ὁμοῦς αἱ ἐπιγραφαὶ εἰσὶν ἑλλειπῆς καὶ ἠρωτικακμάνει, δὲν δυνάμεθα δυστυχῶς νὰ ἐξακριβώσωμεν πανταχοῦ ἕκαστα. Ἐν τούτοις ἢ ὑπὸ τοῦ Λαυάρδ ἐν Παλοῦ ἀντιγραφείσα ἐπιγραφῇ, ἀναφερομένη ἐπίσης εἰς τὸν βασιλέα Μινούαν, ἀποδεικνύει, ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις μέχρι τῆς θέσεως ταύτης ἐξετείνοντο, κατὰ τὸν ἀνω δηλαδὴ Εὐφράτην· Κυρίως αἱ ἐργασίαι ἐγένοντο κατὰ τῶν χωρῶν Κατιβὰ καὶ Βουτιριά, τούτων δὲ τὴν μὲν παρίσσησι φανερῶς ἡ χώρα Χῶτι πρὸς δυσμὰς τῆς λίμνης τοῦ Βάν, τὴν δὲ Βουτιρίαν μετὰ τῆς πρωτεύουσας αὐτῆς Χουζαμά δὲν ἠδυνήθηεν ἢ ἀνέρω μετὰ βεβαιότητος, πιθανώτατα ὁμοῦς ἔκειτο παρὰ τὴν Παλοῦ. Ὁ Μινούας ἀναφέρει πρὸς τούτους ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ, ὅτι ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ εἰσὶν πόλις ἐκούσας· παρεδδῶσαν εἰς αὐτόν.

Ἄλλὰ καὶ πρὸς τὰ βορειοανατολικὰ ὁ Μινούας φαίνεται ἐκτείνας τὰς κατακτήσεις αὐ-

του ἑπειδὴ ἐν μιᾷ ἐπιγραφῇ, ἄλλως τε λίαν ἀσαφῆ καὶ ἐλλιπεῖ, ἢ ὁ Kūs-luer ἀντέγραψε παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀράου, ἀπέναντι τοῦ Ἀρμαβίρ, ἀναγνωρίζομεν τὸ ὄνομα τοῦ Μινούα, υἱοῦ τοῦ Ἰσπουίνου ἄλλ' ἢ κατὰκτικαὶ αὐτῇ ἀπωλέσθη πάλιν, ἐπειδὴ ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ διάδοχος πολλοὺς καὶ βαρεῖς πολέμους διεξήγαγε καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν μεταξύ τῆς λίμνης τοῦ Βάν καὶ τοῦ Ἀράζην.

Ἐτέρων ἐκστρατειῶν ἐπιχειρήσεων ὁ Μινούας πρὸς νοτιοανατολικά κατὰ τινος ἀρχηγοῦ Κούρδων ἀνοραζομένου Διοβιγάν, ὅπερ ἐτυμολογικῶς ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς τῷ ἑλληνικῷ Διογένει, καὶ δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τὸν μηδικὸν Διότιον. Ὁ υἱὸς τοῦ Διοβιγάν Οὐτίβουρσινὸν ἔπεισεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ. φαίνεται ὅμως, ὅτι ὁ Διοβιγάν βραδύτερον πάλιν διέκλιτο δυσμενῶς πρὸς τὴν Βιχιμάν, ἐπειδὴ ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Μινούα ἐπολέμησεν ἐπίσης αὐτόν.

Παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις ἱστορικοῖς, ὧν οἱ ἀρχαιότατοι ἀνάγονται εἰς τὴν δ'. ἑκατονταετηρίδα μ. Χ., ματαίως ἤθελέ τις ζητῆσαι πάντα ταῦτα τὰ ὀνόματα, καὶ ὅμως ἀποδεικνύονται. Μωσῆς ὁ Χωρηνικὸς ἀναφέρει ἡμῖν τοὺς ἐφεξῆς πρώτους βασιλεῖς τῆς Ἀρμενίας, ἄ.) Βαρουῖρ, υἱὸν τοῦ Σγαγιάρτη, β.) Ρατζάν, γ.) Παρνούαν. Ὁ Παρνούας λοιπὸν εἶναι κατὰ τὸν ἀριθμὸν ὁ Μινούας ἐν τῇ ἡμετέρῃ γραφῇ ἢ ταυτίως δὲν εἶναι προφανές, ἐν τῇ ἀρμενικῇ ὅμως σφηνοειδεῖ ἐπιγραφῇ ἡ διαφορὰ εἶναι μικροτάτη ἢ συλλαβὴ παρ' ἐκφοράζεται διὰ σφηνῶς καθέτου καὶ ὀριζοντίου διεσταυρωμένω, ἡ συλλαβὴ μὲν διὰ σφηνῶς καθέτου, δεξιόθεν δὲ αὐτοῦ δι' ὀριζοντίου ἐν τοιαύτῃ λοιπὸν ἐπιγραφῇ ἐχρειάζετο μόνον μικρὸν τι βῆμα εἰς τὸν λίθον νὰ γείνη, ἢ ἀσήμαντον λάθος. Ἦνα ἀναγνώστωμεν *Παρνούας* ἀντὶ *Μινούας*. Τίς οἶδε τί συνέβη εἰς τὸν ἐρευνητὴν ἐκείνον τῶν ἀρχαίων μνημείων, ἐξ οὗ Μωσῆς ὁ Χωρηνικὸς ἠντλησε τὰς εἰδήσεις αὐτοῦ; Κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Ρατζάν ἤθελεν εἶναι ὁ Ἰσπουίνος τῶν ἡμετέρων ἐπιγραφῶν καὶ τοῦτο βεβαίως δὲν ἁμοιάζει πολὺ, ὁ Μωσῆς ὅμως παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Ρατζάν ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτοῦ διὰ τοῦς πυρῶδεις αὐτοῦ ὀφθαλμούς. Λοιπὸν οὐχὶ βεβαίως κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ βίου του τοῦτου δὲ ἔνεκεν εἶναι φανερώς ἐπάνωμον ἀποδοθῆν αὐτῷ ἐν προθεστικῇ ἡλικίᾳ, ἀπαρχλαλάτως καὶ τῷ Βαρβαρόσα. Βαρβαρόσα καὶ Φριδερίκος δὲν ἁμοιάζουσι πολὺ, καὶ ἐν τούτοις γινώσκομεν μετὰ βεβαιότητος, ὅτι ἀμφοτέρω τὰ ὀνόματα ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν μονάρχην δηλοῦσιν. Ὁ Βαρουῖρ τελευταῖον ἤθελεν εἶ-

ναι ὁ Βαγριδούρ τῶν ἡμετέρων ἐπιγραφῶν ἐν τούτῳ δὲ ἡ μοιότης εἶναι ἀναντιρρήτος, καὶ μάλιστα ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν, ὅτι Μωσῆς ὁ Χωρηνικὸς ἔγραψε 1200 περίπου ἔτη βραδύτερον, ἢ ὁ χαράκτικος ἐχάρασσε τὴν ἀρχαιοτάτην ταύτην ἀρμενικὴν σφηνοειδῆ ἐπιγραφὴν.

Μεταξὺ τῶν ἐπιγραφῶν εὐρίσκειται καί τις, ἢ ἡ σύζυγος τοῦ Μινούα ἀνέθετο τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς πιθανῶς μετὰ τὴν αὐτοῦ θάνατον ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου μνηθάνομεν τὸ ὄνομα αὐτῆς καλουμένης Τάρρα, θυγατρὸς τῆς Τάρρέας.

Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Μινούα Ἀργήστας κατέλιπεν ἡμῖν τὰ ἐκτενέστερα μνημεῖα, εὐρισκόμενα ἐπὶ τοῦ τείχους τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Βάν, καλουμένης *Χορχόρ* τὸ ὄνομα τοῦτο, ὅπερ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς συχναίως ἀπαντᾷ σημαίνων ἀκρόπολιν, φρούριον, οὐ μόνον συνήθως φαίνεται ἐν τῷ γράμῃ τῆς Περσίας, Ἀρμενίας καὶ Καππαδοκίας, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ σώζεται κάκωρον, ἐν τῇ Λατινικῇ *carcer*, ἐν τῇ Γερμανικῇ *Kerker* (εἰρακτῆ) μέχρι τῆς σήμερον. Ἐν τῇ νέῃ ἀρμενικῇ *κάρκωρ* σημαίνει λόφος ἢ συνεκδοχὴ τῆς σημασίας εἶναι λίαν καταφανές ὁ λόφος χρησιμεύει εἰς κτίσιν ἀκροπόλεως, ἢ δὲ ἀκρόπολις χρησιμεύει εἰς εἰρακτῆν. Ὁ Ἀργήστας κατὰ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ λόγους ἐκτίσε τὴν ἀκρόπολιν ταῦτον τοῦ Βάν ὁ δὲ ἐξωστειροὶ τοῖχοι αὐτῆς περιέχουσι πλήρη τὴν ἱστορίαν τῶν ἐκστρατειῶν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἀπλότητα τὸ κείμενον ἀρχεται ὧδε * Ἀργήστας ὁ Μινούα λέγει οὗτοι εἰσιν οἱ τόποι, οὓς ὑπέταξαι, καὶ τῷ ἐμῷ κράτει συνεχώνησα* μεθ' ἡ εἰσέρχεται εἰς τὰ πράγματα αὐτά. Πρῶτον ἀναφέρει τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Κούρδου Διογένους, ὅστις ἤδη παρῆχε πράγματα τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Ἐπειτα ἐφεξῆς ἡ ἐντελής κατὰκτικὸς τῶν ἐπαρχίων Ταράν, Ἀντζιτινὴ καὶ Τουρραπεράν, πρὸς δυσμὰς τῆς λίμνης τοῦ Βάν. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ κειμένῳ αὐτὰ ὀνομαζόνται Οὐλουάν, Ἀνσαίτ καὶ Τουραπερά, διατηρῶ ὅμως τὰ ὀνόματα ὡς παρεδόθησαν ἡμῖν ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων καὶ Ἑλλήνων συγγραφέων. Ἢ Οὐλουάν ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς πρωτεύουσας Ταράν ἐξάγεται ὡς ἐκείνη ἢ ἐπαρχία, ἥτις συνορεύουσα πρὸς τὴν ἀνωτέρω κείται εἰς ἀμφοτέρω τὰς ὄχθας τοῦ ἀνω Εὐφράτου, παρὰ δὲ Τακίτω (*Amal. XIV, 24*) *Taurantiin*, παρὰ δὲ τοῖς Ἀρμενίοις Ταράν (καὶ κατὰ τὴν σημερινὴν προσορὰν Νταράν) ὁ ἐνταῦθα ἠττηθεὶς ἡγεμὼν ἐκαλεῖτο Νατιρούαδα.

Ἀκολούθως φέρει ἡμᾶς τὸ κείμενον πρὸς τὴν περσικὴν Ἀρμενίαν καὶ τὰ δυτικὰ μέρη τοῦ Ἀ-

Ζερβειτζάν, εἰς τὴν παρὰ τὴν λίμνην Ουρούμνα γῶρᾶν φάνεται δὲ ὅτι ὁ Ἀργήστης αὐτόθι ὑπερέβη τὰ Ἀσσυριακὰ ὄρια, προσέβαλε τὰ ἐκεῖ εὐρισκόμενα ἄσσυριακὰ στρατεύματα, κατέσχευε δὲ καὶ τὴν ἐπαρχίαν, τὴν γωσρὴν σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα Ῥοβανδιζ. Ἐν ᾧ ὅμως ἐνησχολεῖτο ἐνταῦθα εἰς τὰ νοτιοανατολικά, ἐξεβράγη εἰς τὰ βορειοανατολικά μέρη τοῦ κράτους τοῦ φοβερὰ ἐπανάστασις ἀμέσως δὲ μετὰ τὰ ἀναφερομένα ταῦτα συμβῆναι εὐρισκομεν τὸν Ἀργήστην ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βασπουρακάν, ἐν τῷ ἡμετέρῳ κειμένῳ Βουσπαρουῖ, παρὰ Κεδρηνῶ (Τόμ. 2. σελ. 580, ἐκδ. Βόν.) Βασπρακάν, ἄρα πλησίον τῆς πρωτεύουσας αὐτοῦ Βάν, πρὸς τὰ νοτιοανατολικά τοῦ Ἀραράτ, καὶ πρὸς νότον τοῦ ποταμοῦ Ἀλλζᾶ, ὅστις οὐχὶ γωσρὴν αὐτοῦ ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀράζην. Ἡ ἐν τῷ κειμένῳ ἀναφερομένη Σχαβαρσακάν ἀντιστοιχεῖ τῇ γῶρᾳ Σχάβαρσαγάν, ἣτις κατὰ τὴν μαρτυρίαν Μωσῆος τοῦ Χωρηνηικοῦ βραδύτερον ὠνομάσθη Ἀρατζ.

Αἱ ὀλίγον πρότερον κατακτηθεῖσαι ἐπαρχίαι τῆς Ἀσσυρίας ἐπανεστῆσαν καὶ αὖθις, ὁ δὲ Ἀργήστης ὤφειλε νὰ μάχηται συγχρόνως καὶ ἐν βορρᾷ καὶ ἐν νότῳ τῶν κρατῶν αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας. Καὶ πρῶτον μὲν ἐστράφη κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν τοῦ Βασπουρακάν, οἵτινες ἠδύναντο βεβαίως νὰ γείνωσιν αὐτῷ ἐπικινδυνότατοι, καταβάλον δὲ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην ὤδευσε πάλιν κατὰ τῆς Ἀσσυρίας. Τὰς περαιτέρω ἐργασίας δὲν διήραμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν εἰς τὰ καθέκαστα, ἐπειδὴ τὸ κείμενον τῶν ἐπιγραφῶν παρέχει ἐνταῦθα μεγάλα χάματα ἐκ τῶν ἐφεξῆς ὅμως ἐξάγεται μεθ' ἰκανῆς βεβαιότητος, ὅτι οἱ ἐπαναστάται τοῦ Βασπουρακάν ἐπωφελήθητες ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ Ἀργήστου ἐπανεστάτησαν καὶ αὖθις. ἤδη δὲ ἡ ἐπανάστασις ἔλαβε φοβεράν ἔκτασιν διότι ἐν ᾧ, ὡς εἶδομεν ἤδη, ὁ Ἀργήστης ἐνίκησε τὸ πρῶτον τοὺς ἐπαναστάτας παρὰ τὸν Ἀράζην, ἐφάνησαν οὗτοι ἤδη πολὺ νοτιώτερον πρῶτον πλησίον τοῦ Καδουκάνιαν, τοῦ σημερινοῦ Καρακουγιούν, ἔπειτα πλησίον τοῦ Ἰράν, τοῦ σημερινοῦ Γιλάν, πρὸς δυσμὰς τῆς σημερινῆς πόλεως Χόϊ ἐν τῷ δυτικῷ Ἀζερβειτζάν. Ὁ Ἀργήστης φάνεται ἐν τούτοις, ὅτι εὗρεν ἐν Ἀσσυρίᾳ μικρὰν μόνον ἀνίστασιν. ὡς φάνεται, ὁ Ἀσσυρία ἦτον ἤδη ἐν παραλυσίᾳ ὁ Ἀργήστης ἠδύναντο τούτου ἕνεκα τὰ ἐκεῖ ὑπηρετοῦντα στρατεύματα νὰ στείλῃ ἐπίσης πρὸς βορρᾶν. Ἡ ἐπανάστασις κατηνύσθη ἐντελῶς, ὁ δὲ Ἀργήστης μετὰ ταῦτα ἐξέτεινε τὰς κατακτήσεις

αὐτοῦ περαιτέρω, αἵτινες, καθ' ὅσον δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν ὀνομάτων, ἐξετείνοντο μέχρι τῶν πρὸς βορρᾶν τῆς λίμνης τοῦ Ἐριβάν ἐπειδὴ μεταξὺ ἄλλων ἀναγινώσκομεν τὸ ὄνομα Οὐγιστί, διατηρηθὲν εἰσὶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ποταμοῦ Ἀγιστεβί ἐκτὸς τούτων κατέκτησε καὶ ἐπαρχίας τῶν Οὔων καὶ Ἀλκωνῶν οὕτω δὲ ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἔσχεν ἰκανὴν ἔκτασιν.

Διὰ τούτων τελευτᾷ τὸ πρῶτον μέρος τῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Ἀργήστου, ὅστις περατοῦ τὴν ἔκθεσιν διὰ βραχείας πρὸς τὸν υἱὸν του προσλαλιᾶς φάνεται δὲ, ὅτι μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τούτων συνετέλεσε τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἀεροπόλεως τοῦ Βάν. Τούτοις ἔπονται αὖθις ἕτεραί ἐκστρατεῖαι ἐκτελεσθεῖσαι βραδύτερον, πρὸς βορρᾶν ὅμως τῆς λίμνης τοῦ Βάν ἔκειθεν ὁ Ἀργήτης ἐξεστράτευσε πρὸς τὰ δυτικά, ὅπου πρὸς ταῖς ἄλλαις κατέκτησε τὴν πόλιν Σαμιρχαδῖρ, ἣ τὴν σημερινὴν Σαμιράμ. ἢ τὴν πρὸς αὐτὴν κειμένην Σαμιρχαμπίεπτ. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη φάνεται ἐκτελεσθεῖσα περαιτέρω μέχρι τῆς λίμνης τῆς ἐπαρχίας Μοζονηῆς, τὸ κείμενον ὅμως εἶναι ἐνταῦθα τόσον κεκολοβωμένον καὶ ἐλλιπές, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ προσδιορίσωμεν τὰς θέσεις. Ἐν τέλει δὲ λέγεται πάλιν μετ' ἀρχαϊκῆς ἀπλοότητος «πάντα ταῦτα ἐτέλεσα ἐλέω τῆς Ἀναίτιδος.» Ἐπειτα δὲ μικρὰ τις ἐτι προσθήκη, πιθανῶς ἔκθεσις περὶ τῶν τελευταίων πολεμικῶν πράξεων τοῦ Ἀργήστου ἐπειδὴ ὅμως λείπει ἡ συνάφεια, εἶναι δύσκολον νὰ ὀρίσωμεν ποῦ αἱ πολεμικαὶ αὗται πράξεις ἐγένοντο πρῶταίαι περὶ ἀλώσεως καὶ καταστροφῆς πόλεως τινος Βιχούρα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βάμ.

Ὁ Ἀργήστης διηγεῖται ἀκριθῶς πόσους ναοὺς ἐν ἑκάστῃ ἐκστρατείᾳ ἔκκυσε, πόσας πόλεις κητηδάρισε, πόσους αἰχμαλώτους συνέλαβε, πόσους ἐχθροὺς ἐθανάτωσε, πόσους ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδία ἐκ τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν αἰχμαλώτους ἀπήγαγε, πόσους δὲ ἵππους, βόας καὶ πρόβατα ἐλήστευσεν, ὧν εἶχε πιθανώτατα ἀκριθῶς βιβλίον, ἐν ᾧ κατέγραφεν ἀσφαλῶς, διότι σπανίως ἀναφέρει στρογγύλους ἀριθμοὺς.

Οὕτως ἀναφέρει π. χ. ὅτι ἄπαξ ἔπεσον εἰς χεῖρας αὐτοῦ 13254 δούλοι, 10170 ἐλευθέροι ἄνδρες, 23200 γυναῖκες, 52665 στρατιῶται, καὶ ὅτι ἐλήστευσε 1404 ἵππους, 35016 βόας καὶ 11823 πρόβατα.

Οἱ μεταγενέστεροι ἱστοριογράφοι τῆς Ἀρμενίας οὐδὲν γινώσκουσι περὶ ἐνὸς τῶν ἰσχυροτάτων μοναρχῶν τῆς πατρίδος των. μόλις δὲ ἐγινώσκετο τὸ ὄνομα τοῦ Ἀργήστου ἐτι ἐν τοῖς

χρόνους Μωσείως τοῦ Χωρηνικοῦ ἐν τῷ ὄνοματι Ἀργαστιβίτ, διαμερίσματα τῆς ἐπαρχίας Μόα τοῦτο μόνον διεσώθη ἐκ τῆς μνήμης αὐτοῦ. Τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν ἀρχιεπολίαν τοῦ Βάν, ὑφιστάμενην καὶ μέχρι τῆς σήμερον, καὶ νῦν ἐστὶ ἀναγγέλλουσαν τῷ κόσμῳ διὰ θαυμασίας γραφῆς τὰς πράξεις τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτῆς, ἀποδίδωσιν ἢ ἐθνικῆ παραδόσις τῶν Ἀρμενίων, ὡς διετήρησεν ἤμιν αὐτὴν Μωσῆς ὁ Χωρηνικός, εἰς μίαν γυναικᾶ καὶ ταύτην ἀλλοδαπὴν, τὴν Σαμίραμιν. Τί ὠφέλει τῷ Ἀργήστῃ ἀναπέροισι σαφέστατα ἐν ἰδιαιτέρῃ ἐπιγραφῇ (ἀριθ. VIII παρὰ Schulz) ἐπι αὐτῶς ἐκτίσεν αὐτὴν τὴν ἀρχιεπολίαν; Προσεκτικότεροι ἐφάνησαν οἱ ἕξενοι. Ὁ Σαργινὰ βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας, γινώσκει ἐπίσης βασιλέα τῆς Ἀρμενίας Ἀργήστην, οὐχὶ βεβαίως τὸν ἡμέτερον Ἀργήστην, πολὺ μεταγενέστερον ὄντα καὶ οὐχὶ βασιλέα τῆς Βιθμια, ἀλλὰ τῆς Οὐράρτης, δηλ. τῆς δυτικῆς Ἀρμενίας. Ὁ Αἰσχύλος ὀνομάζει μεταξὺ τῶν ἐν Σαλαμίει πεσόντων Περσῶν καὶ ἓνα Ἀργήστην

«Αἰλαίος, Ἀρσάμης τε καὶ Ἀργήστης τρίτος»
(Αἰσχ. Πέρ. 308).

Ὁ υἱὸς καὶ διαδόχος τοῦ Ἀργήστου Βαγριδοῦρ β'. φαίνεται ἐπι τολμηρότερος κατακτητὴς γινόμενος, ἢ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Καὶ δὲν ἔχομεν μὲν περὶ τῶν ἐκστρατειῶν αὐτοῦ τοσαύτας εἰδήσεις, ὡς περὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, αἱ διασωθεῖσαι ὅμως εἶναι περιεκτικώτεραι, εἰ καὶ σύντομοι. Ὅσον δυνάμειθι νὰ συμπιπράνομεν ἐξ ἀσθενῶν συνδυασμῶν, ἢ πρώτῃ ἐκστρατείᾳ τοῦ Βαγριδοῦρ περιγράφεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς Μαλατίας, ἢς τὴν ἀντιγραφὴν ὀφείλομεν τῷ ἀρχηγῷ τοῦ μηχανικοῦ Mühlbach. Καὶ αὐτὸς ὁ τόπος τῆς εὐρέσεως αὐτῆς ἀποδεικνύει πόσον ὁ κατακτητὴς προέβη μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ. Ἡ ἀκρίβοστερα ὅμως ἐξέτασις τοῦ περιεχομένου φέρει ἡμᾶς ἐπι περαιτέρω.

Εἶδομεν ὅτι αἱ τελευταῖαι πολεμικαὶ πράξεις τοῦ Ἀργήστου ἐγένοντο πρὸς τὰς δυτικονοτίας τῆς λίμνης τοῦ Βάν κειμένης χώρας. Ἐν αὐτῇ ἀκριβῶς τῇ χώρᾳ κατήρξατο Βαγριδοῦρ ὁ β'. τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ πρὸς τὴν Μαλατίαν φαίνεται λοιπόν, ὅτι ὁ πατὴρ του ἀπέθανε, πρὶν ἢ τελειώσῃ ἡ ἐκστρατεία. Ὁ βραχὺς ὅμως καὶ λακωνικὸς τρόπος, καθ' ὃν ἡ ἐκστρατεία αὕτη μνημονεύεται, ἄνευ ἀπαριθμήσεως αἰχμαλώτων, τῆς λείας καὶ λοιπῶν, φαίνεται ἐπιθεβιαίων τὴν εἰκασίαν ταύτην οὕτω δὲ πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι Βαγριδοῦρ ὁ β'. ἤρχαεν εἰς πέρας τὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀρξάμενον πόλεμον. Καὶ ἐνταῦθα ἀνευρίσκομεν

Νατιρουαδὰν ἡγεμόνα τῆς πόλεως Μιδάν Βα-
ναὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σάι, πλησίον τοῦ Μιλιρὰν
πρὸς δυσμάς τῆς πόλεως Βατλίς, ἐν ᾧ ἐπὶ Ἀρ-
γήστου εἶδομεν αὐτὸν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Ταράν,
Ἀντζιτηνὴν καὶ Τουρουπεράν. Ὁ Νατιρουαδὰ
λοιπὸν αὐτὸς ἦν ἂν ὁ βασιλεὺς τῆς δυτικῆς
Ἀρμενίας, ἴσως υἱὸς τοῦ Ἀργήστου ἐκεῖνον, ὃν
ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας Σαργινὰ ἀναφέρει ὡς
ἀντίπαλον αὐτοῦ. Ἐν ᾧ ὁ Βαγριδοῦρ ἀπῆλθον, ὁ
ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔμεινε ἄρχων ἐν Βάν καὶ πρῶ-
ται κατακτήσεις αὐτοῦ ἦσαν αἱ πόλεις Τίανις,
ἢ Τίνασα τοῦ Πτολεμαίου (Ε', 13 § 14), Μι-
δάνου, ἤδη Μικραξενί, Ζαθσασάν, ἤδη Σασοῦν
εἰς τὸν ἄνω Βατμάν σού, τελευταῖον δὲ ἡ ἔδρα
τοῦ Νατιρουαδὰν, ἢ πόλις Ἰστί, δηλ. Ἀρξέν,
πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ἀρξανιῆς, ἢ σημε-
ρινῆ Ἀζρῶν, ἢ Ἀζέρα τοῦ Πτολεμαίου (Ε', 13
§ 17). Ὁ Νατιρουαδὰν ἀπεσώρη πρὸς τὴν πό-
λιν Μίδα, δηλαδὴ Ἀμίδα, τανῶν Ἀμίτ καὶ
συνήθως Διρθεσίρ. Ὁ Βαγριδοῦρ ἠκολούθησεν
αὐτόν, ἐπολιόρθησε καὶ κατέκτησεν αὐτήν. Τί
ἔπραξεν ὅμως ὁ νικητὴς, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ
ἀναφέρωμεν εἰς τὸν εἰδήμονα τῆς ἱστορίας δὴ
νακαὶ τις νὰ ἐνοήσῃ τοῦτο σικοθεν. Ὁ Βαγ-
ριδοῦρ ὅμως αὐτὸς δὲν καταλείπει ἡμᾶς εἰς
ἀμφιβολίαν περὶ τούτου λέγων ὁ Τὸν οὐτιδα-
νὸν Νατιρουαδὰν ἐτύβλωσα, καὶ δέσμιοι ἀπέ-
στειλα εἰς τὴν πύλιν μου βραδύτερον ἐθανά-
τωσα αὐτόν, τὸν δὲ ἀρπαγέντα χερσὸν αἱ ἄρ-
χον κομίσαι ἐκέλευσα εἰς Βακίμα». Ἐπειτα
κατάλογοι δέκα πόλεων, ἃς κατέκτησε, καὶ εἰ
μὴ δύναμαι νὰ δεῖξω αὐτὰς πάσας ἐν τῷ χάρ-
τι τῆς Μεσοποταμίας, ἀρκεῖ ὅμως ἐκεῖνο, τὸ
ἔποισεν μετὰ βεβαιότητος γνωρίζομεν, νὰ μᾶς
ἐκπλήξῃ εἰκότως περὶ τοῦ τολμηροῦ τῆς ἐκ-
στρατείας. Κατὰ τάξιν αἱ πόλεις αὗται εἶναι
αἱ ἐξῆς, α.) Χαζανί, ἔπει ὅμως δὲν ἠδυνήθηεν ν'
ἀνεῖσθαι, β.) Γασουρνά, καὶ σήμερον σμεδὸν οὐ-
τως ὀνομαζομένη Τελλ Γασουρνά, πρὸς τὰ με-
σημβρινοδυτικὰ τοῦ Διρθεσίρ. Τὴν Χαζανί λοι-
πὸν πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν μεταξὺ τοῦ Διρ-
θεσίρ καὶ Τελλ Γασουρνά, γ.) Τουμισί, ὁ τό-
πος οὗτος θεωρεῖται ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιγραφῆς, ὡς
ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας, καὶ νομίζω
ἔτι δὲν πληθῶμι ταυτίζων αὐτὸν μετὰ τῆς
σημερινῆς Οὐρρα, τῆς ἀρχαίας Ἐδέσσης, δ.) Χα-
ρανί ὁ τόπος οὗτος ὀνομαζέτο καὶ ἐπὶ Ἀ-
βραάμ ἤδη Χαραν (Γεν. Α' 11.31), οὕτω δὲ
ὀνομαζέται καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἡ πόλις
αὕτη εἶναι διὰ τὴν ἥτταν τοῦ Κράσσου περι-
φημος (Carrac) ε.) Μαζίνου. ς.) Ἀρσούι ὁ μ-
φρότεροι οὗτοι οἱ τόποι, φαίνεται ὅτι, ἐκεῖνο

πλησίον ἀλλήλων, διότι Ἰσιδώρος ὁ Χαρχακηνὸς ὀνομάζει Μαννούσρα Ἀνυρήθ, ὡς φρούριον καὶ πηγὴν, τὰ ὅποια κατὰ τὰς δεδομένας ἀποστάσεις πρέπει νὰ ζητήσωμεν πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἐδέσσης, καὶ μεσημβρινοδυτικῶς τῆς Χαρχά, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Χαρχὰ πρὸς τὸν Εὐφράτην ὁδοῦ. ζ'.) Ἐρβαριμένον ὄνομα, οὗ τινος ὅμως οὐδεμίαν τοιμῶ νὰ δώσω ἐξηγήσιν' ἀναγινώσκειται Ku . . . . bikoura. κ'.) ὄνομα δι' ἰδιογράμματος παριστάμενον «ἡ πύλη τοῦ στρατοῦ», πιθανῶς ἡ Θαψάκου, ὁ συνήθης τόπος τῆς μεταβάσεως διὰ τοῦ Εὐφράτου κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους. Ἡ θέσις τῆς Θαψάκου ταύτης ἦτο ἐπὶ πολὺν χρόνον γεωγραφικὸν αἰνίγμα, ὡπερ ὅμως ἐλύθη ὑπὸ τῆς θυγατρῆς μου. Ἀὕτη ταξειδεύουσα ἀπὸ Χαλεπίου εἰς Δεῖρ εὗρε κατὰ μῆκος τοῦ Εὐφράτου εἰς τὴν καμπὴν αὐτοῦ ἀπὸ νότου πρὸς ἀνατολὰς, ἐκεῖ ὅπου οἱ χάρται ἐχουσι τὸ ὄνομα Σεῖχ Ὀμερ, τόπον μεταβάσεως, πόρον ὀνομαζόμενον καὶ νῦν ἐτι «Δεῖοί», ἀκριβῶς σχεδὸν ὡς οὗτος ὀνομαζέται ἐν τῇ Ἀγίχ Γραφῇ Θιφσά (Βασ. Γ', 4, 24), τὸ ὄνομα τοῦ τόπου δὲν εἶναι Σεῖχ Ὀμερ, ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ Σεῖχου, ὅστις εἰς τοὺς χρόνους τοῦ συναγματοῦ Chesney (Σέσνεϊ) ἦτον ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐκεῖ Βεδουϊνῶν νομάδων. Ὁ Ἀλέξανδρος ἦν βεβαίως ὁ τελευταῖος κατακτητῆς ὁ πορευθεὶς τὴν ὁδὸν ταύτην βραδύτερον ἐπὶ τῶν Σελευκιδῶν ἀντικατέστησεν αὐτὸ τὸ βορειότερον κείμενον Ζεῦγμα, ἡδη Μπιρετζίμ. θ'.) Ἀγκουρατζί' ἠδυνάμεθα νὰ μεταφράσωμεν τοῦτο «Ἀρκαδικὴ Ἄγρουαν,» ἀλλὰ συγχύζομαι πλέον ἐπὶ τοῦ χάρτου. Ὅπως δὴ ποτε ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε διευθύνσεως τῆς ἐκστρατείας βλέπομεν, ὅτι ὁ Βαγριδούρ εἶχε περιποῦν τοὺς αὐτοὺς σκοπούς, οὗς πρὸ αὐτοῦ ὁ Σαλμανασάρ καὶ ὁ Σενχεριμή μετ' αὐτοὺς δὲ ὁ Ναβουχοδονόσορ καὶ ὁ Κύρος, διανοεῖτο δὴλον ὅτι νὰ κατακτήσῃ τὴν Συρίαν, τὴν Φοινικὴν καὶ τὴν Παλαιστίνην. Ἐνεκα τῆς θαυμασίας ἐπιμονῆς, μεθ' ἧς ἐν τῇ Ἀνατολῇ διατηροῦσι τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα, ἠδυνάμην νὰ θεωρήσω τὴν Ἀγκουρα Ταζί εἶτε Κραχά, εἶτε Κριεστῆν, ἀμφοτέρω κείμενα ἐπὶ τῆς ἀπὸ Δαμασκοῦ πρὸς τὴν Παλμύραν ὁδοῦ ἢ Κριεστῆν, εἶναι ὡπωςδὴ ποτε πανάρχαιος τόπος' ὁ Βελαδῶριος ἀναφέρει ἐν τῇ βιβλίῳ αὐτοῦ τῶν κατακτήσεων (σ. 112 ἐκδ. de Goeje Leyden 1866), ὅτι ὁ Χαλιδ ὁδεύων ἀπὸ τῆς Βαβυλωνίας πρὸς τὴν κοίτην Συρίαν διῆλθε διὰ τοῦ τόπου τούτου' ὁ τόπος λοιπὸν οὗτος ὑπῆρξε πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἰσλαμισμού' καὶ ἐγὼ εὗρον ἐκεῖ ἐ-

πιγραφὰς ἀρχαίας ἐξ ἐποχῆς, καθ' ἣν καὶ ὁ χριστιανισμὸς ἐκεῖ ἀκόμη δὲν ὑπῆρχεν. Ἡ Κραχά, εἰ καὶ δὲν εὗρον ἀρχαῖα μνημεῖα, εἶναι ὅμως πανάρχαιος τόπος. Ἐν τούτοις νομίζω δι' ἄλλους λόγους, ὅτι ἡ Ἀγκουρα Ταζί τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς εἶναι ἡ σημερινὴ Κριεστῆν. ι'.) Μιλούαν' τὸν τόπον τούτον δὲν δύνναμι ποσῶς ν' ἀποδείξω.

Ὁ κατάλογος διακόπτεται ἐνταῦθα, μηδενὸς λόγου περὶ οἰκισθῆποτε λείας τῆς νίκης γενομένηου. Ἐν τῷ κειμένῳ προσκαρτάται ἀμέσως ἐπιλήκεις πρὸς τὴν Ἀνατίαν, ἐτι δὲ ἡ εἰδήσις, ὅτι ὁ Βαγριδούρ ἀνήγειρε τὸ μνημεῖον, ἢ ἤδη ἡρμηνεύσασμεν φαίνεται λοιπὸν, ὅτι ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ αὐτοῦ ταύτῃ ἐθώσσε μέχρι τοῦ Ἀγκουρα Ταζί, καὶ ὅτι ἐνικήθη ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν Σύρων τῆς Δαμασκοῦ, καὶ ὤφριε νὰ ἐπιστρέψῃ ἄνευ αἰγμυκλωτισθέντων ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδιῶν, καὶ ἄνευ ληστευθέντων ἵππων, βοῶν καὶ προβάτων, ἔπιφάνεται, οἱ Ταζοί, δηλ. οἱ Βεδουῖνοι Ἀραβες μετέβησαν αὐτῶν τὸν δρόμον διὰ τῆς Θαψάκου, οὗτω δὲ ὤφριε ν' ἀποσυρθῇ πρὸς δυσμὰς τοῦ Εὐφράτου, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀρίκετο εἰς Μαλατίαν, ἣτις πιθανῶς εἶναι ἡ ἐν τῇ ἡμετέρῃ ἐπιγραφῇ τελευταῖον ἀναφερόμενὴ Μιλούαν. Μετὰ ταῦτα ὁ Βαγριδούρ ἐπεχείρησε δευτέρω ἐκστρατεῖαν, διαιρουμένην εἰς τρία μέρη' πρῶτον κατέκτησε τὴν ἐπαρχίαν Βαρουατηνῆν, ἀνήκουσαν εἰς τὸ Βαβυλωνιακὸν κράτος, ἧς τὴν ἀκριβῆ θέσιν δὲν δύνναμι νὰ ἔρσω. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν μαρτυριῶν ἐξάγεται, ὅτι δὲν πιθανῶς πολὺν παραδεχόμενοι αὐτὴν περιποῦν τὴν αὐτὴν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀδιαθηνῇ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Νινευθ. Ἐκεῖθεν ἐξεστράτευσεν πρὸς τὰ βορειοανατολικὰ διὰ τῆς χώρας τῶν Κούρδων, ταυῶν Ἰοθανδιζ, ὅπου ὑπέταξεν διαφόρους ἀρχηγούς, ὅλοι σχεδὸν οἱ τόποι, οὗς ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ κατέκτησε, φαίνονται ἤδη ἐπὶ τοῦ χάρτου τελευταῖον παραδεδῆθαι εἰς τὴν διάρκειον τοῦ νικητοῦ ἢ πόλις Βουβινδανά, ἡ σημερινὴ Βούναν, πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ὀρούμικ. Καὶ τὴν μὲν δυσμένειαν αὐτοῦ οἱ ἠττηθέντες ἡσθάνθησαν πληρέστατα, παρακολουθεῖ δὲ, ὡς καὶ ἐν τῇ κατακτήσει τῆς Βαρουατηνῆς, κατάλογος τῶν ληστευθέντων κῶν καὶ ἀνακτόρων, τῶν φουθενῶν ἐχθρῶν, τῶν εἰς αἰγμυκλωσίαν ἀπῆχθέντων ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδιῶν, τῶν ληστευθέντων βοῶν καὶ προβάτων. Τὸ τρίτον μέρος τῆς ἐκστρατείας φέρει ἡμᾶς εἰς τὰς πέριξ τῆς λίμνης Ὀρούμικ, τελευτᾷ δὲ εἰς τὴν ἀκατάκτιστον τῆς χώρας Οὐρμιθίαν, προσφώνως τῆς χώρας ἐκείνης, ἧς ἡ

πρωτεύουσα και νῦν ἔτι ὀνομάζεται Ὁροῦμικ παρὰ τὴν ὀμώνυμον λίμνην. Μετὰ ταῦτα ἐν τῇ ἐκθέσει ἔπεται ἀνακεφαλαιώσας κατὰ λέξιν ἔχουσα ὧδε. «Τῆν δε τὴν λείαν ἔλαθον ἐν τρισὶ χώραις ἀπέκτεινα 12735 ἄνδρας, ἑξαμυλῶν τρια 46600 γυναίκας, καὶ 12000 παιδία, ἤρπασα δὲ 2500 ἵππους, 23334 βόας καὶ 58, 400 πρόβατα.» ἢ αὕτη ἐπιγραφή διδάσκει ἡμᾶς τελευταίον, ὅτι ὁ Βαγριδοῦρ μετεπερίσθη μέρος τῆς λείας εἰς οἰκοδομὴν ἔργων πρὸς τιμὴν τῆς Ἀνατίδος, ἐκ δὲ τῆς ἑτέρας ἐπιγραφῆς μανθάνομεν, ὅτι ἐκ τῆς λείας ταύτης ἐπίσης ἀνήγειρε δύο στήλας εἰς τιμὴν τῆς Ἀνατίδος καὶ τοῦ Τιάσπα.

Διὰ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων περαίνεται τὸ ὕλικόν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Βιχιμάς· τὸ ἔργον, ὑπερδιεννοῦντο νὰ πράξουσιν ὁ Ἀργήστας καὶ Βαγριδοῦρ ὁ β'. ἐν τύχαις τῆς Ἀνατολῆς, διεσχόπη αἰφνιδίως ὑπὸ ἑτέρου κατακτητοῦ. Ὁ Κύρος μετὰ τῶν Περσῶν αὐτοῦ κατέστρεψεν ὅλα τὰ κράτη ἀπὸ τῆς Μυθίας μέχρι τῆς Λυδίας παρὰ τὴν Μεσόγειον. Δαρεῖος δὲ ὁ α. ἠρίθμει τὴν Ἀρμενίαν ἐν ταῖς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ ὑποκειμέναις ἐπαρχίαις.

Παρὰ τῷ χωρίῳ Ἀταμᾶν ἐπὶ ἐνὸς ὑψώματος παρὰ τὴν δυτικὴν ὄχθην τῆς λίμνης τοῦ Ἐριδᾶν, Ἀρμενίως τις ταξιδεύων εὔρε μίαν ἐπιγραφὴν, ἣς ἔδωκε μοι ἀντίγραφον· αὕτη ἦν τοῦ αὐτοῦ συστήματος τῆς σφραγιστοῦς γραφῆς, ἣς καὶ τὰ προηγούμενα, οὐδὲμیان ὅμως ἔχει σχεσίαν μετὰ τοῦ κράτους τῆς Βιχιμάς, φαίνεται μᾶλλον, ὅτι αὐτὴ ὑπῆρχεν ἕτερον ἀνεξάρτητον κράτος· ὁ ἀρχηγὸς ὀνομάζεται ἐν τῇ ἡμετέρῃ ἐπιγραφῇ Ἰτουδάρ, υἱὸς τοῦ Κουπίς· καὶ ὅμως ἡ δευτέρα συλλαβὴ τοῦ κυρίου ὀνόματος δὲν εἶναι ἀκριβῶς βεβιαία. Περὶ τοῦ βασιλικοῦ τίτλου οὐδὲν ἀναγινώσκωμεν ἐν τῷ κειμένῳ· ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι προφανῶς ἀτελής, οὐδὲν περὶ αὐτοῦ λέγομεν. Ἐξήγαγον ὅμως ἐξ αὐτοῦ, ὅτι ὁ Ἰτουδάρ κατέκτησε τὴν πόλιν Πικραχά, νῦν Πικρᾶβ, παρὰ τοῖς Ἀραψὶ Βερδικά, ἐν τῇ Ἀρμενικῇ ἐπαρχίᾳ Οὔτι, παρὰ τὸν Τερτέρ, παραποτάμιον τοῦ Κούρ, τὸν δὲ βασιλέα αὐτῆς Ζιμαδᾶβ υἱὸν τοῦ Λουϊκούν, μετὰ τῶν δύο γυναικῶν αὐτοῦ ἑξαμυλώτισεν. Ἀπὸ τοῦ Ἰσπουίνου μέχρι τοῦ Βαγριδοῦρ β'. ὁ βασιλικὸς τίτλος εἶχεν ὧδε «Δ. υἱὸς τοῦ Δ ἰσχυρὸς βασιλεὺς, εὐμενὴς βασιλεὺς, βασιλεὺς τῆς Βιχιμάς καὶ τῆς λαμπρᾶς πόλεως Τοῦσπα». Μόνον ἐν τοῖς ἐσχάτοις χρόνοις Βαγριδοῦρ ὁ β'. ἐπήνεγκε μικρὰν τινα τροποποίησιν ἀποκαλῶν αὐτὸν ὧδε· «Βαγριδοῦρ υἱὸς τοῦ Ἀργήστου, ἰσχυ-

ρὸς βασιλεὺς, εὐμενὴς βασιλεὺς, ὁ βασιλεὺς τῆς Βιχιμάς καὶ ὁ Κύριος τῆς λαμπρᾶς πόλεως Τοῦσπα», ἡ λέξις, ἣν μετέβρακα ἐνταῦθα «κύριος», ἐν τῷ πρωτοτύπῳ λέγεται Χουτιβί· ταῦτὸν ἀκριβῶς τῷ τίτλῳ, ὅν ἀπὸ ἐπτὰ ἐτῶν σέβει ὁ νῦν ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου «Αιδίβ», σημαῖνον Περσίτι «ἄρχοντα, κάτοχον, κύριον».

Δικαίως ἤθελεν ἐρωτήσθαι ὁ ἀναγνώστης, ἐὰν ὅλα ταῦτα εἶναι νῦν πράγματα, νέα ἱστορία, περὶ ἧς ὁ κόσμος οὐδὲν μέχρι τοῦδε ἐγίνωσκε, καὶ περὶ ὧν ἐν οὐδενὶ ἱστορικῷ συγγράμματι τῶν ἀρχαιωτάτων χρόνων ἀναφέρεται τι, οὕτω δὲ μεγάλως ἤθελε τις ἀμφιβάλλει. Ἀποκρίνομαι, ὅτι ἕκαστος τῶν ἀναγνώστων μου δύναται νὰ εὖρη ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ τὴν διαβεβαίωσιν παντὸς ὅτι ἀνέγνων ἐν τοῖς μνημείοις ἐκείνοις. Εἰς τῶν συγγράμμων τοῦ βασιλέως Βαγριδοῦρ β', ὁ προσφθίης Ἰεζεκίηλ, παρέσχεν ἡμῖν ἐν τῷ κεφαλαίῳ 38 καὶ 39 φανεράν περιγραφὴν τῶν δρώσεων τῶν κατακτητῶν τούτων, καὶ μάλιστα ἀφηγεῖται τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Βαγριδοῦρ εἰς τὴν Ἐδεσσαν, Χαράν καὶ πέραν τὴν Εὐφράτου πρὸς τὴν Συρίαν. Δὲν λέγεται μὲν αὐτῷ Βαγριδοῦρ βασιλεὺς τῆς Βιχιμάς, ἀλλὰ Γῶγ ἐν τῇ χώρᾳ Μαγῶγ, ὁ ὑπέρτατος κύριος τοῦ Μεσῶγ καὶ Θουβάλ. Μαγῶγ σημαίνει ἐν τῷ πινάκι τῶν ἔθνων τῆς Γενέσεως τὴν Ἀρμενίαν, ὡς καὶ νεώτεροι ἔρουνα ἀναντιρρήτως κατέστησαν. Θόγχαρ ἡ μᾶλλον Ὄθρογμα, ὅπερ ἐθεώρουν μέχρι τοῦδε ὡς τὸ Ἀρμενικὸν ἔθνος, δημοὶ μᾶλλον τὰ Τουρκοταρταρικά ἔθνη· τὸ ὄνομα Γῶγ καὶ Μαγῶγ φαίνεται καὶ νῦν ἔτι ποικιλώτερον ἐν τῷ χάρτῃ τῆς Ἀρμενίας. Μεσῶγ καὶ Θουβάλ εἶναι ὡς γνωστὸν οἱ Μοσχολ καὶ Τιβαρινοὶ τῆς ἀρχαιότητος, δηλ. οἱ κάτοικοι τῶν νοτιοανατολικῶν περσικῶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Ἀναφέρομεν λοιπὸν ἐνταῦθα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰεζεκίηλ λεγόμενα.

Τὰδε λέγει Κύριος· Ἰδοὺ ἐγὼ ἐπὶ σε Γῶγ καὶ ἄρχοντα Ἦρος, Μοσῶγ, καὶ Θουβέλ, καὶ περιστρέψω σε, καὶ δώσω χαλινὸν εἰς τὰς σιαγόνας σου, καὶ συναξῶ σε, καὶ πάσαν τὴν δύναμίν σου, ἵππους καὶ ἵππους ἐνδεδυμένους ὀθρομακῶς πάντα συναγωγῆς πολλῆς, πέλτας καὶ περικεφαλαίας καὶ μαχηάρας, πάντες αὐτοὶ ἔχοντες, Πέρσαι καὶ Αἰθίοπες, καὶ Αἰθῦες, καὶ Λυδοί· πάντες ἐν περικεφαλαίαις καὶ πέλταις, Γομέρ, καὶ πάντες οἱ περὶ αὐτὸν, οἶκος τοῦ Θερραχμά, ἀπ' ἐσχάτου βορέα, καὶ οἶκος οἱ περὶ αὐτὸν καὶ ἔθνη πολλὰ μετὰ σοῦ. Ἐτοιμάσθητε, καὶ ἐτοιμάσων σεαυτὸν σύ, καὶ πάσα ἡ συν-

αγωγή σου, ἡ συνηγμένη μετὰ σοῦ, καὶ ἔση μοι εἰς προφυλακὴν. Ἄρ' ἡμερῶν πλείονων ἐτοιμασθήσεται, καὶ ἐπ' ἐσχάτου ἐτῶν ἐλεύσεται, καὶ ἤξει εἰς τὴν γῆν τὴν ἀπεστραμμένην ἀπὸ μαχαίρας, συνηγμένην ἀπὸ ἐθνῶν πολλῶν ἐπὶ γῆν Ἰσραὴλ, ἡ ἐγενήθη ἔρημος δι' ὄλου, καὶ οὗτος ἐξ ἔθνῶν ἐξελέληλυθε, καὶ κατοικήσουσιν ἐπ' εἰρήνης ἄπαντες. Καὶ ἀναθήσῃ ὡς ὑετός, καὶ ἤξεις ὡς νεφέλη κατακαλύψαι γῆν, καὶ ἔση σὺ καὶ πάντες οἱ περὶ σέ, καὶ ἔθνη πολλὰ μετὰ σοῦ. Τάδε λέγει Κύριος Κύριος· καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἀναθήσεται ῥήματα ἐπὶ τὴν καρδίαν σου, καὶ λογιῇ λογισμοῖς πονηροῦς, καὶ ἐρεῖς· ἀναθήσομαι ἐπὶ γῆν ἀπεβρίμμενν, ἤξω ἐπὶ ἠρυγάζοντας ἐν τῇ ἠσυκίᾳ καὶ οἰκούντας ἐπ' εἰρήνης, πάντας κατακύντας γῆν, ἐν ἣ οὐχ ὑπάργχει πτεῖρος, οὐδὲ μοχλοί, καὶ θύραι οὐκ εἰσὶν αὐτοῖς, προνομεῦσαι προνομήν, καὶ σκύλα σκυλευσαι, τοῦ ἐπιστρέψαι χεῖράς μου εἰς τὴν ἠρημιωμένην, ἡ κωτωίσθη, καὶ ἐπὶ ἔθνος συνηγμένον ἀπὸ ἐθνῶν πολλῶν, πεποικώτας κτήσεις, κατοικούντας ἐπὶ τὸν ὄμφαλον τῆς γῆς. Σαβθά, καὶ Δαιδάν, καὶ ἔμποροι Καρχηδόνοι, καὶ πᾶσαι αἱ κώμαι αὐτῶν ἐρουσαί σοι· εἰς προνομήν τοῦ προνομεῦσαι σὺ ἔργῃ, καὶ σκυλευσαι σκύλα, συνήγαγες συναγωγήν σου λαβεῖν ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἀπενέγκασθαι κτήσιν τοῦ σκυλευσαι σκύλα.»

Αὐτόθι 18—23. «Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἐν ἡμέρᾳ, ἣ ἂν ἔλθῃ Γῶγ ἐπὶ τὴν γῆν Ἰσραὴλ, λέγει Κύριος Κύριος, ἀναθήσεται ὁ θυμὸς μου, καὶ ὀζυλός μου, ἐν πυρὶ τῆς ὀργῆς μου ἐλάλησα. Εἰ μὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται σεισμὸς μέγας ἐπὶ γῆς Ἰσραὴλ, καὶ σεισθήσονται ἀπὸ προσώπου Κυρίου οἱ ἰχθύες τῆς θαλάσσης, καὶ τὰ πετεινά τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὰ θηρία τοῦ πεδίου, καὶ πάντα τὰ ἔρπετά τὰ ἔρποντα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς· καὶ βράχεται τὰ ὄρη, καὶ πσοῦνται αἱ φάραγγες, καὶ πᾶν τεῖχος ἐπὶ τὴν γῆν πσοῖται. Καὶ καλέσω ἐπ' αὐτὸ καὶ πᾶν φρόν, λέγει Κύριος· μάχαιρα ἀνθρώπου ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἔσται. Καὶ κρινῶ αὐτὸν θανάτῳ, καὶ αἵματι, καὶ ὑετῷ κατακλύζοντι, καὶ λίθοις χαλάξῃς, καὶ πῦρ καὶ θεῖον βρέξω ἐπ' αὐτόν, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ ἔθνη πολλὰ μετ' αὐτοῦ. Καὶ μεγαλυνοθήσομαι, καὶ ἀγασθήσομαι, καὶ ἐνδοξασθήσομαι, καὶ γνωσθήσομαι ἐναντίων ἐθνῶν πολλῶν, καὶ γνώσονται ὅτι ἐγὼ εἰμι Κύριος.»

Κεφ. ΛΘ'. 4 — 6. «Τάδε λέγει Κύριος· ἰδοὺ ἐγὼ ἐπὶ σέ Γῶγ ἄρχοντα ῥῶς, Μεσόχ, καὶ

Θοβέλ. Καὶ συναῶ σε, καὶ καθοδηγήσω σε, καὶ ἀναβιβῶ σε ἐπ' ἐσχάτου τοῦ Βορῆξ, καὶ ἀνάξω σε ἐπὶ τὰ ὄρη τῶ Ἰσραὴλ. Καὶ ἀπολώ τὸ τόξον σου ἀπὸ τῆς χειρὸς σου τῆς ἀριστερᾶς, καὶ τὰ τοξοματὰ σου ἀπὸ τῆς χειρὸς σου τῆς δεξιᾶς, καὶ κατακλιῶ σε Ἐπὶ τὰ ὄρη τῆς Ἰσραὴλ, καὶ πεσῇ σὺ καὶ πάντες οἱ περὶ σέ, καὶ τὰ ἔθνη τὰ μετὰ σοῦ δοθήσονται εἰς πλῆθη ὀρέων, παντὶ πετεινῷ, καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τοῦ πεδίου δέδωκά σε καταβρωθήναι. Ἐπὶ προσώπου τοῦ πεδίου πεσῇ, ὅτι ἐγὼ ἐλάλησα, λέγει Κύριος. Καὶ ἀποστελῶ πῦρ ἐπὶ Γῶγ, καὶ κατοικηθήσονται αἱ νῆσοι ἐπ' εἰρήνης, καὶ γνώσονται ὅτι ἐγὼ εἰμι Κύριος». Αὐτόθι 9 — 16. «Καὶ ἐξελεύσονται οἱ κατοικούντες τὰς πόλεις Ἰσραὴλ, καὶ κούσουσιν ἐν τοῖς ὕπλοις, πέλταις καὶ κοντοῖς, καὶ τόξοις καὶ τοξοῦμασι, καὶ ῥάβδοις χειρῶν καὶ λόγχαις, καὶ κούσουσιν ἐν αὐτοῖς πῦρ ἐπὶ τὰ ἔτῃ, καὶ οὐ μὴ λάθωσι. Ξύλα ἐκ τοῦ πεδίου, οὐδὲ μὴ κώψωσιν ἐκ τῶν δρυμῶν, ἀλλ' ἡ τὰ ὄπλα κατακάουσαι πυρὶ· αἱ προνομεῦσαι τοὺς προνομεύσαντας αὐτούς, καὶ σκυλεύσουσι τοὺς σκυλεύσαντας αὐτούς, λέγει Κύριος· καὶ ἔσται, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ δώσω τῷ Γῶγ τόπον ὀνομαστόν, νημεῖον ἐν Ἰσραὴλ, τὸ πολυάνδριον τῶν ἐπεληθόντων πρὸς τῇ θαλάσσῃ, καὶ περιοικοδομήσουσι τὸ περιστόμιον τῆς φάραγγος, καὶ κατορύξουσιν ἐκεῖ τὸν Γῶγ καὶ πᾶν τὸ πλῆθος αὐτοῦ, καὶ κληθήσεται τότε τὸ πολυάνδριον τοῦ Γῶγ. Καὶ κατορύξουσιν αὐτοὺς οἴκος τοῦ Ἰσραὴλ, ἵνα καθαρισθῇ ἡ γῆ ἐν ἑπταμήνῳ. Καὶ κατορύξουσιν αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς τῆς γῆς, καὶ ἔσται αὐτοῖς ὀνομαστόν, ἣ ἡμέρᾳ ἐδοξάσθη, λέγει Κύριος. Καὶ ἄνδρας διὰ παντὸς διαγελοῦσιν ἐπιπορευομένους τὴν γῆν, θάψαι τοὺς καταλειμμένους ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς, καθαρῖσαι αὐτὴν μετὰ τὴν ἑπτάμηνον, καὶ ἐκχτήσουσιν. Καὶ πᾶς ὁ διαπορευόμενος τὴν γῆν, καὶ ἰδὼν ὄστουν ἀνθρώπου, οἰκοδομήσει παρ' αὐτῷ σημεῖον, ἕως ὅτου θάψωσιν αὐτὸ οἱ θάπτοντες εἰς γαλὶ τὸ πολυάνδριον τοῦ Γῶγ. Καὶ γὰρ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Πολυάνδριον, καὶ καθαρισθήσεται ἡ γῆ.» (α).

Ἐμνημόνευσα ἤδη πρότερον, ὅτι τὸ ἄρμενικὸν πᾶνθεον εἶναι πλουσιώτατον, καὶ ὅτι μία τῶν ἐπιγραφῶν εἶναι κατὰ τοῦτο ἀληθὲς μεταλλεῖον. Ἦ χυρία ἐθνικὴ θεότης ὅλης τῆς Ἀρμενίας ἦν ἡ

(α) Σημ. Συντ. Ἐπιτρ. Ἐν τῇ σελίδι ταύτῃ ἡ περικοπὴ τοῦ Ἰεζεκίηλ ἐτέθη κατὰ τοὺς Ο'.

Ἀναίτις, ἀντιγραφοῦσα τῷ Διὶ τῶν Ἑλλήνων, τῷ Jupiter τῶν Ῥωμαίων, τῷ Βοδῶν τῶν Βορείων ἔθνων, τῷ Ὀρομάζῃ τῶν Περσῶν. Ἐν ἐκάστῃ τῶν ὑπ' ἐμοῦ συλλεγεῖσθαι καὶ ἐρευνηθεῖσθαι 50 ἐπιγραφῶν γίνεται ἐπίκλησις πρὸς τὴν Ἀναίτιν. Τὸ αὐτὸ φαινόμενον ἐπακλουθῆναι ἐν Ἑλλάδι καὶ τῷ Λατίῳ καὶ ἐν τισὶ Χριστιανικαῖς ἐκκλησίαις ὡς ἄλλα δὴ παρὰ τοῖς Ἑλλήσι καὶ Ῥωμαίοις ὑπάρχει Ζεὺς Ὀλύμπιος, Ζεὺς Καπιτωλίνο, Ἄρτεμις Ἐρεσία καὶ Ταυρικὴ, Ἀρσδίτη Οὐρανία, παρὰ δὲ τοῖς Χριστιανοῖς Παναγία τῶν Βλαχευρῶν, τῷ Ἀρτέτω. S. Li Maria Draperis, ἄγιος Ἰάκωβος τῆς Κομποστόλλης, καὶ ἐρεξῆς, οὕτω καὶ αἱ ἡμέτεροι ἐπιγραφῶν παρέχουσιν Ἀναίτιν τοῦ Ἄνι, Ἀναίτιν δρεπανηφόρον, Ἀναίτιν εὐμενῆ, Ἀναίτιν συγχωροῦσαν, Ἀναίτιν τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐρεξῆς. Εἶναι ἤδη πρὸ πολλοῦ γνωστόν, ὅτι ἡ Ἀναίτις τῶν Περσῶν καὶ Ἀρμενίων ἀντιστοιχεῖ κατὰ τὰ πλείστα τῇ Ἀρτέμιδι τῶν Ἑλλήνων ἢ λατρεία τῆς θεότητος ταύτης φαίνεται ὅμως ἀρχῆθεν πεγασασα ἐκ τῶν Τουρανικῶν λαῶν, βροχούτερον δὲ ἐπὶ τῶν Ἀρχαίων τῶν ἔθαλα βίβλας καὶ ἐν Περσίᾳ. Ἐξ ἐναντίας δὲ ἐν Ἀρμενίᾳ, ὅπου ἡ ἐπιρροή τοῦ Τουρᾶν πολὺ ἀρχαιότερον δείκνυται, εὐρίσκομεν τὴν λατρείαν αὐτῆς σχετικῶς πολὺ ἀρχαιότερον. Συμπερινοντες ἐκ τῶν Τουρανικῶν στοιχείων τοῦ ὀνόματος εὐρίσκομεν, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἤθελε σημαίνει ἀπλῶς «θεὸν τῆς Σελήνης.»

Εὐρίσκομεν ἔτι ἐν Ἀρμενίᾳ, ὡς ἐν Περσίᾳ καὶ Ἑλλάδι, ὅς ἀρχικὴν θεότητα μίαν Τριάδα, δὴλα δὴ τὴν Ἀναίτιν, τὴν Τιάσπην, καὶ Πάρ. Ὁ Τιάσπας φαίνεται, κατὰ τινες βεβιαίως λίαν ἀσθενεῖς ἐνδείξεις, ἀντικαθιστὰς τρόπον τινὰ τὸν Ἀρην τῶν Ἑλλήνων, ἔχων σύνναμα καὶ χαρκτηριστικὰ τινα τοῦ Ἀπόλλωνος. Τὸ ὄνομα ἀντικαθίσταται τὸν Ἀρμενικὸν τύπον τοῦ Περσικοῦ *Tioispi*, τοῦ πρὸ Ἡροδότου (*Z*, 11) Τεισπη υἱοῦ τοῦ Ἀρχαμέου, καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ *θεοπέης* ἐν χωρίῳ τινὶ οὐχὶ βεβιαίως λίαν σφαιρῇ λέγεται ἡ Ἀναίτις συζυγος τοῦ Τιάσπα, διὸ διακρίνεται ὁμοιωδῶς τῆς παρθενικῆς Ἀρτέμιδος τῶν Ἑλλήνων. Ἡ τρίτη θεότης τῆς ἀρμενικῆς τριάδος εἶναι Πάρ τὸ ὄνομα σημαίνει ἐν τῇ ἀρμενικῇ «λάμψιν, δόξαν», πλῆθος δὲ ἀρμενικῶν καὶ περσικῶν κυρίων ὀνομάτων σχηματίζονται ἐκ τούτου, π. χ. Φαρνάκης, Φαρνάβιχος, Φαρσαμάν, Φαρνέρτης, Τισσαφέρνης, Ὀλοφέρης καὶ ἕτερα, ὅπερ βεβιαίως φαίνεται σημαίνει τὴν μεγάλην ὑπόληψιν, ἢ παρὰ τοῖς κατοικοῖς τῶν χωρῶν τούτων ἀπήλασον

αἱ ἡμέτεροι ἐπιγραφῶν ὅμως οὐδεμίαν τούτου δίδουσιν ἡμῖν ἐξηγήσιν οὐδαμοῦ ἀναφέρεται μόνος, πάντοτε δὲ μετὰ τῆς Ἀναίτιδος καὶ τοῦ Τιάσπα, ἐν τῷ κατάλογῳ τῶν θεοτήτων, εἰς ἃς αἱ θυσίαι προσφέρονται, ἐπίσης δὲ ἀναφέρεται μόνος. Φαίνεται ὅτι ἀντιστοιχεῖ ἰκανῶς τῷ Μήτρῃ τῶν Περσῶν καὶ τῷ Ἥλιῳ τῶν Ἑλλήνων.

Πλὴν τῶν τριῶν τούτων ἀνωτέρων θεοτήτων ἀναφέρονται ἔτι ὀνομαστί 47 ἕτεροι θεότητες ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀρμενικὴ γλώσσα δὲν διακρίνει τὰ γένη, οὐδεμίαν δὲ ἕτερον τούτου ἐνδείξιν ἔχομεν, οὐδὲως δύνανται νὰ δηλώσω, τίνες τῶν θεοτήτων τούτων εἶναι ἀρμενικοῦ ἢ ἠλλικικοῦ γένους, μόνον περὶ τῆς Ἀναίτιδος καὶ τοῦ Τιάσπα ἐσμέν βεβιαίῳ ἐξ ἐναντίας ὅλα σχεδὸν τὰ ὀνόματα ἀνακρίνονται ἐν τοῖς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν διατηρηθεῖσι κυρίως ὀνόμασι τῶν Ἀρμενίων καὶ Περσῶν, οὕτω δὲ δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ λατρεία τῶν διαφόρων τούτων θεοτήτων διήρκεσε μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ χριστιανισμοῦ. Δύο ὅμως ἢ τρία ὀνόματα, εἰ καὶ τὸ κείμενον εἶναι διπλοῦν, ἀποβλέποντα ὅμως θεότητος κατωτέρης τάξεως, δὲν διατηρήθησαν ἐντελῶς. Ἐτι πλῆθος ἀναφέρονται θεοτήτων οὐχὶ διὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἢ τῆς ἐπαρχίης ὅπου αὐταὶ ἐτιμῶντο π. χ. ἡ θεότης τῆς Τοῦσπα, ἡ θεότης τῆς πόλεως Ἀρσοῦνα, καὶ οὕτως ἐρεξῆς, διότι τοῦτο ἦτο παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις τῶν χρόνων ἐκείνων ἐπίσης φανερόν, ὡς εἰ ἐλέγομεν περὶ τῆς θεᾶς τῆς Σάμου, τῆς Ἐρεσίας, τῶν Ἀθηνῶν, ἃς εὐκόλως ἐκαστος ἐνοεῖ, ὅτι εἶναι ἡ Ἥρα, ἡ Ἄρτεμις καὶ ἡ Παλλάς Ἀθηνᾶ. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἀρμενικὴ φιλολογία τῶν χρόνων ἐκείνων, εἰ ποτε τοιαύτη ὑπῆρξεν, ἀπώλετο ἐντελῶς, ὁρίσσομεν λοιπὸν τούτου ἕνεκα ν' ἀρκεσθῶμεν εἰς τὰς βραχείας εἰδήσεις τῶν ἡμετέρων ἐπιγραφῶν. Τὸ μέγεθος τῶν θυσιαῶν τῶν εἰς ἐκάστην θεότητα προσφερομένων δείκνυσιν ὅπως ὅσοις ἐικανῶς τὴν σειράν, ἢν αὐταὶ κατεῖχον ἐν τῷ Πανθῶς τῆς Ἀρμενίας, ἐλλείψει δὲ ἕτερον εἰδήσεων παρατίθεμαι ἐνταῦθα τὸν κατάλογον ἐν τῇ ἐρεξῆς τάξει.

Τῇ τριάδι Ἀναίτιδι, Τιάσπῃ καὶ Πάρ ἐξ καμῆλους.

Τῇ Ἀναίτιδι (ἀπλῶς μόνῃ) 17 βοῦς καὶ 34 πρόβατα.

Τῷ Τιάσπῃ συζύγῳ τῆς Ἀναίτιδος 6 βόας καὶ 12 πρόβατα.

Ταῖς ἐθνικαῖς θεότησι 4 βόας καὶ 18 πρόβατα.

Τῆ θεᾶ τῆς Σελήνης 4 βόας καὶ 8 πρόβατα.
 Τῆ Ἀρτουχάρσση 34 πρόβατα καὶ 2 βόας.
 Τῆ (ὄνομα δυσανάγνωστον) 2 βόας καὶ 14 πρόβατα.

Τῆ Ἰνουαμβ 17 πρόβατα.
 Ἐκάστη τῶν ἀκολούθων θεοτήτων Χουτουί, Οὐά, Βατί, Ζιδιπάρ, Ἀρσιμίτ, τῆ Ἀναίτιδι τῶν ἀνδρῶν, τῷ Τιάσπρ τῶν ἀνδρῶν, τῆ θεότητι τοῦ Λίμα 2 βόας καὶ 4 πρόβατα.

Αἱ μέχρι τοῦδε θεότητες, αἱ μεζζονες θεοὶ προσφέροντο ἢ ταῖς λοιπαῖς, εἰς ἰσχυροῦς 12 τῶν ἀριθμῶν, ἐπειδὴ ἡ θεὰ τῆς Σελήνης εἶναι ἡ αὐτὴ τῆ Ἀναίτιδι. Αἱ 12 αὐταὶ εἰσὶν α.) Ἀναίτις, β.) Τιάσπας, γ.) Πάρ, δ.) Ἀρτουχάρσα, ε.) ἐσθρακρῆνον ὄνομα, ς.) Ἰνουαμβ, ζ.) Χουτουί, η.) Οὐά, θ.) Βατί, ι.) Ζιδιπάρ, ια.) Ἀρσιμίτ καὶ ιβ.) ἡ θεότης τοῦ Λίμα. Φαίνεται λοιπόν, ὅτι καὶ οἱ Ἀρμένιοι εἶχον τὸ δωδεκάθεον αὐτῶν. Πλεῖστα τῶν ὀνομάτων τούτων ἀναφάνονται καὶ βραδύτερον ἐστὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν χωρῶν ἐκείνων, π. γ. τὴν Ἀρτουχάρσαν ἀναμιμνήσκαι τὸ φρούριον Ἀρτουγέρασα, ἀναφερόμενον πολλάκις ἐν ταῖς πρώταις τέσσαρσιν μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίσιν ἢ Ἀρσιμίτ ἔχει ἀναντιρρήτως ὁμοιότητα μετὰ τοῦ ὀνόματος Ἀρσάκις, πάππου τοῦ Δαρείου Α΄. ἡ Χουτουί εἶναι προφανῶς τὸ περσικὸν Χουθὰ καὶ τὸ γερμανικὸν «Uoll». Οὐά εἶναι πιθανῶς ἰσοδύναμος, διὸ δὲν ἀναγινώσκειται συλλαβικῶς, ὡς συμβαίνει καὶ ἐν τῇ ἀσσυρικῇ σφηνοειδέῃ γραφῇ, ὅπου εἶναι ταυτοσημον τῷ Βέλ (Βήλος) ἢ ἡν λοιπὸν πιθανῶς θεότης ἀναστοιχουσα τῷ Βήλω τῶν Ἀσσυρίων, κατὰ δὲ ταύτησιν ὁπωσδήποτε θεότης ἀνωτέρας τάξεως ἢ Λίμα εἶναι νησοῦς μικρὰ ἐν τῇ βορειοανατολικῇ γωνίᾳ τῆς Λίμνης τοῦ Βάν, ἣτις καὶ νῦν ἐστὶ ὀνομάζεται Λίμα. αὕτη κατοικεῖται ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν μόνον μοναχῶν, ἐν ἐντελεῖ ἀπομονώσεται ἀπὸ τοῦ ἐπιλοιποῦ κόσμου ἐν τινι μονῇ ἀσκητικῶν βίον διαγόντων, περὶ ὧν ὁ ἐν ἀρχῇ ἤδη μνημονευθεὶς πατὴρ Νερσῆς Σαρκιζιάν ἐν τῷ ὀδοπορικῷ αὐτοῦ τινὰ ἀνακονοῦται.*

Ἀμέσως ἀκολουθεῖ ἐν τῇ σειρά ἀριθμῶς θεοτήτων, εἰς ἑκάστην τῶν ὁποίων προσφέρεται θυσία ἐνός βοῦς καὶ δύο πρόβατων τῶν θεοτήτων τούτων εἰκοσι πέντε οὐσῶν ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα ἀκολουθῶν ἢ Ἀναίτις μετὰ 8 διαφόρων προσωνυμιῶν π. γ. ἡ εὐμενῆς Ἀναίτις, ἡ δρεπανηφόρος Ἀναίτις, ἡ Ἀναίτις ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀνι, τελευταῖον 12 ἐστὶ ἀνωμόμων θεοτήτων χαρακτηριστικῶν μόνον διὰ τοῦ ἐνόματος τῆς πόλεως ἢ ἐπαρχίας, ἐν αἷς ἡ λα-

τρεῖς αὐτῶν ἦναι. Ἐπὶ τῶν ὀνομαστικῶν ἀναφερομένων θεοτήτων, ἑκάστη παρέχει ἀφορμὴν εἰς ἐρευνᾶς τὰ μάλιστα ἐνδιαφερούσας, περὶ ὧν ὁμοῦς δὲν θεωρῶ ἤδη τὸν καιρὸν κατάλληλον. Ἐκ τῶν γεωγραφικῶν ὀνομάτων ὅμοια τινὰ ἐνδιαφέρουσι γενικώτερον. Ἐκ τοῦ Πλινίου (Hist. nat. V, 20) μανθάνομεν, ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Ἀρμενίᾳ ἐπαρχία Αναίτικα, ἣτις φανερῶς ἔσχε τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐκ τῆς Ἀναίτιδος. Ἐκ τοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ καταλόγου μανθάνομεν ἐπι, ὅτι ὑπῆρξε μία πόλις ὀνόματι, ἣτις παρὰ Μωσῆ τῷ Χορνηκῷ (βιβλ. Β΄. κεφ. 13) ὀνομάζεται Ἐρια, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐστὶ Ἐρζικιαν ὀνομαζομένη, ἰκανὴν σπουδαιότητα ἔχουσα ἐμπορικὴν καὶ στρατιωτικὴν Ἐπι μανθάνομεν περὶ μιᾶς θεότητος τῆς πόλεως Κομμανοῦ, ἢ ἀναμιμνήσκει τὰ Gomana Pontica, ἣτοι Γαμενέκ παρὰ τῇ Τοκάτ, καὶ τὰ Κόμανα τῆς Καππαδοκίας, τὸ σημερινὸν Ἐλβιστάν, ἀμφοτέρω περιώνυμα διὰ τὸν πανάρχαιον ναὸν τῆς Ἀναίτιδος καὶ τὴν ἰσχυρὰν ἱερουργίαν, ἣτις ὑπῆρξε ἐν τῷ ναῷ τούτῳ. Ἐὰν ὅμοις ἐνονοῦνται ἐν ταῦθα ἀμφοτέρω αἱ πόλεις αὗται, ἡ Ἔσως ἄλλη τις ἐστὶ ὀνόματι, δὲν τολμῶ νὰ διαβεβαιώσω νομίζω μάλλον, ὅτι τὸ ὄνομα Κόμμανα εἶναι κοινὸν εἰς πολλὰς πόλεις, καὶ ὅτι ἔσως τὸ ὄνομα τοῦτο δεικνύει ἠρσκειτικὸν τι αἵτιον οὕτως εἶναι, ὡς γνωστόν, καὶ τὴν σήμερον ἐστὶ ἡ Κοῦμ τὰ μάλιστα ἀγία πόλις ἐν Περσίᾳ, ὅπου πλείους τῶν 444 ἱμνησίων ἀναπαύονται πληθύνον τῆς Φατμαῦ ἀδελφῆς τοῦ Ἰμάμου Ἀλῆ Ἰρζ. Ἐπαναλαμβάνεται λοιπὸν καὶ ἐν ταῦθα ὅ, τι εἶναι συνηθέταρον ἐν τῇ μικρῇ Ἀσίᾳ καὶ Ρουμέλη, ὅτι δηλ. ὁποιοῦδήποτε ἱερὸν τῆς μπρῶς τῶν θεῶν ἐγένετο βραδύτερον ἀγίασμα τῆς θεομήτορος τὸ ἱερὸν τῆς Ἀναίτιδος ἐγένετο παρὰ τοῖς Μωχμεθανοῖς ἱερὸν τῆς Φατμας, οἱ δὲ ἱερεῖς τῆς Ἀναίτιδος μεταβάλλονται εἰς ἱμάμας. Ἡερολάτρης τις ὀνόματι Βεστάν, δολοφονήσας τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, τὸν βασιλέα Ὀρμουζ δ΄. τῆς Περσίας τῷ 591 μ. Χ., καὶ βραδύτερον κατὰ τοῦ οἴου αὐτοῦ ἐπαναστατήσας, ἐτάφη ἐν τῇ πόλει Σαχρῶδ, ὁ δὲ τάφος αὐτοῦ τιμᾶται καὶ τὴν σήμερον ἐστὶ, ὡς τὸ μνημεῖον ἐνός ἐρβοδόξου Μωχμεθανοῦ Βεστάν Μίρζα καλουμένου.

Ἡεραδόξως ἀναφύεται ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ καὶ ἡ θυσία τῆς εἰς τὴν θεότητα «τῆς πολεμίας χώρας» διὰ τὸ ἔχει βεβαιώσιν ὅτι οἱ ἐκεῖ πλησίον κατοικοῦντες Γεζίτσι προσεύχονται τῷ διαβόλῳ. Πιθανῶς ὅμοις ἐν πολέμῳ ἡ θεότης τῆς πολεμίας χώρας δωροδοκούμενη δι΄

ἐνός βοῦς καὶ δύο προβάτων παρήται τοὺς προστατευμένους αὐτῆς· ἐὰν δὲ ἡ δωροδοκία δὲν ἐπετύγχανεν, οὐδὲν ἐσθίμανεν ἀλλῶς εἰς βοῦς· καὶ δύο πρόβατα, ὅπου τοσαῦτα ἑκατοντάδες προβάτων καὶ βοῶν ἐσφάζοντο.

Εἰς ἐτέρας θεότητες προσφέρονται ὀλιγώτεροι ἔτι θυσίαι, δηλ. ἡμίσις βοῦς καὶ ἐν πρόβατον, ἢ μόνον ἡμίσις βοῦς, ἢ τελευταῖον ἐν πρόβατον· εἰς τὴν τελευταῖαν βελιχίως τὴν κατωτάτην τάξιν ἀνέκουσιν ἐξ ὀνόματα, ἐν οἷς καὶ εἰς τις Ἄρβα. Οἱ Ἀρμένιοι ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι ἡμῖν ῥωμανικιστάτην τινὰ ἱστορίαν Ἄρβα τοῦ Καλοῦ, βασιλέως τῆς Ἀρμενίας, πρὸς ἃν ἡ Σεμίραμις, ἡ ἰσχυρὰ βασιλεύσα τῆς Ἀσσυρίας, εἶχε φλογερὸν ἔρωτα, καὶ πρὸς ἃν προσήνεγκε τὴν χεῖρα αὐτῆς, τὴν καρδίαν, τὸν θρόνον καὶ τὸ βασιλείον τῆς· πάντα ὅμως ἀπέρρυσεν ὁ Ἄρβας ὁ Καλός, ἐφ' ᾧ ὄργισθησα λίαν ἡ Σεμίραμις ἐκίνησε πόλεμον κατὰ τῆς Ἀρμενίας, διατάξασα ὅμως αὐστηρῶς, ἵνα φεισθῶσιν οἱ στρατιῶται αὐτῆς τῆς ζωῆς Ἄρβα τοῦ Καλοῦ, δυστυχῶς ὅμως ὁ Ἄρβας ἐφανεύθη ἐν τῇ μάχῃ, ἡ δὲ Σεμίραμις κατέκτανεν ἐξ ἔρωτος τὴν Ἀρμενίαν, καὶ ἐκτίσε τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Βάν, ἐπειδὴ ἡ θέσις τοῦ τόπου παρὰ τὴν τερπνὴν λίμνην τοῦ Βάν, ἤρρεσκεν αὐτῇ μεγάλως. Ἀπέναντι τοῦ μύθου τούτου τὰ χρονικὰ τῆς Νινευῆ, ἐφ' ὅσον γινώσκομεν αὐτὰ ἐκ μεταφράσεων τοῦ Oppert, Menant καὶ ἐτέρων, παριστάνουσι τὴν Ἀρμενίαν ὡς χώραν στασιαστικὴν καὶ ἀνυπότακτον. Ὁ Ἰσπουίνης καὶ Μινούας, εἰ καὶ λίαν προθύμως προσφέρουσι μεγάλαις θυσίαις εἰς τὰς ἄλλας θεότητας, Ἄρβα τῷ Καλῷ προσφέρουσι πρὸς θυσίαν μόνον ἐν πρόβατον, ὃ δὲ Ἀργήστης ὁ υἱὸς τοῦ Μινούας ἀγνοεῖ τὴν Σεμίραμιν τοσοῦτον, ὥστε ἀποδίδει εἰς ἑαυτὸν τὴν κατασκευὴν τῆς ἀκρόπόλεως τοῦ Βάν· οὕτε δὲ εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ, οὕτε εἰς τὴν τοῦ διαδόχου αὐτοῦ φαίνεται τὸ χωρίον τῆς ἐπιγραφῆς τῶν τειχῶν ἀντίστασιν τινα εὐρόν, ἐπειδὴ μέχρι τῆς σήμερον μένει τοῦτο ἀκέραιον, τούτου δὲ ἕνεκα ἡ ἔννοια αὐτοῦ εἶναι τὰ μάλιστα εὐληπτος.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἱσταν τοῦ πολιτισμοῦ, αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται παρέχουσι σμικροτάτην ὠφέλειαν, οὕτω π. χ. οὐδὲν κενθάνομεν περὶ συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας τῶν Ἀρμενίων· τὰ χωρία τὰ παρὰ τῷ Ἰεζεικίλ (κερ. 38. 4. 5 καὶ κερ. 39. 3. 9.) σαφηνίζουσι ἡμῖν τοῦτο ἄριστ' μνημονεύονται δ' ἐνιαχοῦ σκηναί, χρυσὸς δὲ καὶ ἄργυρος μνημονεύονται δις μόνον, ἀλλ' ὡς σκευή, ἐπειδὴ, ὡς γνωστόν, κατ' ἐκείνου τοὺς

χρόνους δὲν ὑπῆρχεν εἰσέτι νόμισμα. Ὅτι ἵπποι σπανιώτατα ὑπῆρχον ἐν Ἀρμενίᾳ, κάμηλοι δὲ σχεδὸν οὐδῶλος, βόες δὲ καὶ πρόβατα εἰς πλῆθος ἄπειρον, συμφωνεῖ κατὰ γράμμα σχεδὸν πρὸς τὴν σημερινὴν κατάστασιν. Ἀγάλματα καὶ γλυφαὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἃ ἠδύνατο νὰ δώσωσιν ἡμῖν πολλὰς ἀξιολόγους διασφασεις, δὲν εἶδον· τὸ ὅμως τοιαῦτα πράγματα δὲν ὑπῆρξαν, δὲν δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω· τίς οἶδε πόσα κατέστρεψαν ἡ πλεονεξία, ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ βαρβαρότης τῶν Περσῶν, τῶν Ἀράβων, τῶν Μογγόλων καὶ τῶν Τούρκων ἐν διαστήματι 2500 ἐτῶν; πόσα ἀνεκτίματα μνημεῖα κατεστράφησαν ὑπὸ τῆς δεισιδαιμονίας καὶ ψευδευλαθείας ἐγχωρίων ἱερέων;

Πολλῶ μάλλον ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἐκ τῆς γλώσσης ὠφέλεια· τὸ ὕλικον τῶν 50 ἐπιγραφῶν κατὰ μὲν τὸ ποσὸν μόνον εἶναι κατώτερον τῶν ἀρχαίων τῆς Νινευῆ, ἐν ᾧ εἶναι πολὺ πλουσιώτερον τῶν τῆς Βαβυλώνας καὶ Περσίας. Ὅστις δὴποτε ἐγένετο ὁ μεγαλοφυὴς ἀνὴρ, ὁ περὶ τὰ 700 π. Χ. προσαρμόσας τὸ ἀσσυριακὸν σύστημα τῆς γραφῆς εἰς τὴν ἀρμενικὴν γλώσσαν, ἦν ὄντως ἐξόχως, ὡς ὑποβιβάζας τὸ πλῆθος τῶν σημείων εἰς τὸ πέμπτον περίπου, τὸ πολὺσημον τοῦ ἀσσυριακοῦ συστήματος τῆς γραφῆς σχεδὸν ὅλως διευκολύνας· ὄρθως λοιπὸν αἰσθανόμενος, ὅτι ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐνοικοῦσα πνοὴ διὰ τοιοῦτον λαμπρότητα ἀποκαλύπτεται, οἱ Φοίνικες, οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπέδωκαν τοῖς εὐρεταῖς τῆς γραφῆς θείας τιμὰς. Ὁ Κάδμος τῆς Ἀρμενίας, ὃ τὰ γράμματα μετενεγκὼν ἐκ τῆς Ἀσσυρίας εἰς τὴν Ἀρμενίαν, καὶ προσαρμόσας εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἀρμενικῆς γλώσσης, ἔμεινεν ἡμῖν ἐντελῶς ἄγνωστος, ἴσως κρύπτεται ἐν τῷ ὀνόματι Κουϊρᾶ, ἀναφερομένῳ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν θεοτήτων· τὸ ὄνομα τοῦτο παραχθιλλόμενον πρὸς τὸ ἀρμενικὸν Krēl σημαίνει γραφῆς, krojn δὲ γραφῆν. Ἡ Κλειῶ ὅμως τῆς Ἀρμενίας ἐξίλεωσε τὸ ἄδικον τοῦτο, ἀναφέρουσα εὐγνωμόνως τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρός, ὥστις 1000 ἔτη βραδύτερον ἐπενήθησε τὸ ἦδ' ἐν χρήσει ἀρμενικὸν ἀλφάβητον.

Τὸ ἀρμενικὸν σύστημα τῆς σφηνωσίδους γραφῆς διαφέρει ἐν τισι τῶν λοιπῶν συστημάτων· ἡ προφανεστάτη τροποποίησις συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι ἐκάστη σειρὰ ἀναγκαιῶς περατοῦται εἰς ὀλόκληρον λέξιν, οὕτω δὲ οὐδεμίαν συγχορευταὶα δικωπὴ τῆς λέξεως ἐν τῷ τέλει τῆς σειρᾶς. Τούτω συνδέεται ἀκριβέστατα καὶ ἕτερα ἰδιοτροπία τούτου τοῦ συστήματος· ἵνα πληρώσῃ διπλῶς τὰς σειρὰς, ἐν ᾧ ἡ γραπτέα

λέξεις είναι πολύ μακρά, διὰ τὸν ἔτι ὑπολειπόμενον χώρον, ἢ προηγουμένη λέξις, ἢ οἰαδήποτε ἄλλη λέξις τῆς αὐτῆς σειράς μακύνεται ἀυθαίρετως, περιττῶν φωνηέντων παρεμβαλλομένων οὕτω π. χ. τὸ ὄνομα Μινοῦας δύνεται νὰ γραφῆ ἅπλως διὰ 4 γραχματῶν Minu-a-zī, ἀλλὰ καὶ ὅλως αυθαίρετως Mi-i-nu-a-zī, Mi-nu-a-a-zī, Mi-i-na-u-a-zī. Αἱ ἰδιότυπες αὗται κατὰ πρῶτον μὲν τὰρ τούτους παρῆρουν ὅμως μεγάλας ὠφελείας εἰς τὴν ἀνάγνωσιν. Ὁ Hneks διὰ τοῦ μέσου τούτου ἀνεγνώρισε τὰ ἅπλα φωνήεντα τοῦ ἀρμενικοῦ συστήματος· τούτο ἐξασφαλίζει τὴν ὀρθότητα τῶν ἐξαγομένων, χρησιμεῖον εἰς ἀντιπαράβολὴν τῆς ἀναγνώσεως, καὶ διευκολύνον τὴν διάκρισιν τῶν λέξεων. Ὁ εὐρέτης τοῦ συστήματος τῆς Περσεπόλεως ἔτι ἀγνιστοῦστος ἐπέτυχε τοῦ τελευταίου τούτου σκοποῦ ἀπλούστερον ἔτι καὶ ἀσφαλέστερον, δι' ἰδιοῦ σημείου μερίζοντος τὰς λέξεις, ὑπερ ὅμως ἐλλείπει ἐν τοῖς ἀναρικοῖς συστήμασιν.

Ἡ γλῶσσα τῶν ἀρμενικῶν σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν παρέχει ἐντελὲς ὥπως οὖν δείγμα τῆς ἀρχαιοτάτης ἀρμενικῆς γλώσσης, διὸ εἶναι τὰ μάλιστα ἐνδιαφέροντα. Ἐὰν μάλιστα αἱ ἀντιγραφὰι τῶν ἡδὴ γνωστῶν ἐπιγραφῶν ἐθεωροῦντο ἔτι ἄπαξ ἐπιτοπίως, καὶ ἐὰν τὸ ὕλικόν, ὅπερ κατὰ τὴν διαθεβαίωσιν τῶν Ἀρμενίων εἶναι ἔτι μεγαλύτερον ἐν ταῖς ἀρμενικαῖς ἐκκλησίαις καὶ ταῖς μοναῖς, ἀντεγράφετο ὑπὸ εἰδημόνων περιηγητῶν, ἢ γλῶσσα αὕτη ἤθελε προσενέγκει ἄσθονον ὕλην εἰς τὴν γλωσσολογίαν. Τῆς γνωστῆς ταύτης ὕλης προσάγω ἐνταῦθα δείγματά τινα.

Τὰ πατρωνυμικά σχηματίζονται ἀπαρλάκτως, ὡς καὶ ἐν τῇ νέᾳ ἀρμενικῇ (ἐν μέρει δὲ καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ), δηλ. βοηθεῖα τῆς βίβης γκαν, π. χ. Ἀργήστης, ὁ υἱὸς τοῦ Μινοῦα, λέγεται, Ἀργήστης Μινοῦαγκας, ὅλως ἀναλόγως τῇ νέᾳ ἀρμενικῇ σχηματίζουσα Πετροζιάν, Ἀγκοπιάν, καὶ ἐφεξῆς· ἐπίσης καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ Διογένης, Ἐρμογένης. Ἐκ τούτων βλέπομεν, ὅτι τὸ ἀρχαῖον ἀρμενικὸν γκάν ἐν τῇ νέᾳ ἀρμενικῇ ἐκλεπτυνθὲν ἐγένετο *lár*.

Ἡ κλίσις τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις τούτοις γλωσσικοῖς δείγμασιν εἶναι πενιχρὰ τύπων, ὡς ἡ μέση καὶ ἀρχαία Ἀρμενικῇ, ἐν ᾗ ἡ ἀρχαία περσικῇ, ἢ ἀρχαία Ἑλληνικῇ, ἢ λατινικῇ, ἢ γοθθικῇ διετέθησαν τὸν πλοῦτον τῶν τύπων αὐτῶν μακρότερον, κυρίως δὲ εἶπεν ἀπὸ ὀλίγων ἑκατονταετηρίδων ἐξησθένησεν. Μὴ ἡ τότε ἀρχαία Ἀρμενικῇ

γλῶσσα, περὶ τὰ 700 ἡδὴ π. Χ. ἦν ἀσθενὴς ἐκ γήρωσ, ἢ οὐδέποτε ἔσχε πλουσίους τύπους; τίς δύναται νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τούτου; Ἡ γλῶσσα τῶν ἐπιγραφῶν ὅμως ἔχει τὸν μετ' ἀναδιπλασιασμοῦ παρακείμενον, ὅστις δὲν ὑπάρχει πλέον ἐν τῇ μέσῃ καὶ νέᾳ ἀρμενικῇ.

Ἐκ τῶν λέξεων τῶν λίαν ἐνδιαφεροῦσων πρὸς σύγκρισιν ἀναφέρω ὀλίγα τινὰ παραδείγματα.

Ἀρχης (βασιλεὺς), νεοαρμ. Ἀρχαί, Ἑλληνιστὶ ἄρχων.

Κούβρα καὶ Ἀββα (ἀμρότερα σημερινῶν ἵππος), ἄββα τὴν φορητὴν ἵππον, λατινιστὶ equus, Περσιστὶ jabu. Κούβρα εἶναι ἵππος τῶν μαχῶν, ἰνδιστὶ gora, γερμανιστὶ Rosse, καὶ ἀγγλιστὶ horse.

Βουργαδὸν (φρούριον), σύνθετον ἐκ τοῦ burg, νεοαρμ. burg, Ἑλλ. «πύργος» καὶ dum νεοαρμ. tum (dum), «οἶκος» ἀμρότερα συνδεδόμενα διὰ τοῦ καὶ νῦν ἔτι ἐν χρῆσει πρὸς σχηματισμὸν λέξεων α.

Hus (οἰκοδῆμηκα), γερμανιστὶ haus, καὶ hus (plattdeutsch).

Tur, νεοαρμ. tur (dur), Ἑλλ. θύρα, γερμ. Tür.

Tuana (δύναμις) περσιστὶ Tuau, Ἑλλ. δύναμις, γερμ. zwang, plattd. tevingen, tevang.

Εἰς τὴν συνηθεστάτην φράσιν περὶ τῆς ἀπαγωγῆς τῶν αἰχμαλώτων τὸ σύνθημα ῥήμα εἶναι schiubi (φέρω, ἀπάγω), ἐκ τῆς βίβης schiu, νεοαρμενιστὶ tshuel, γερμ. schieben, τὸ δὲ ῥήμα schiubi ἀναμνηστικῆς ἡμᾶς, ἄκοντας τὴν εἰδυλλιώδη κατάστασιν, καθ' ἣν δυσάρεστα ἄτομα ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας προωθούμενα auf den Schub ἐτίθεντο.

A. MORDMANN.

(Μετὰφρασις Μ. ΠΑΡΑΝΙΚΑ).

ΟΛΗΓΑ ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΓΑΛΛΙΑ ΚΑΙ
ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19^ο.

ΑΙΩΝΑ¹ 111Α ΔΕ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΠΙΣΤΗ-
ΜΟΝΙΚΟΥ ΥΛΙΣΜΟΥ.

('Ανεγνώσθη εν τῇ Δ' τῆς καὶ ΤΘ'. Συνεδριάσει).

Τῇ εὐμενεῖ ὑμῶν συγκαταβάσει πεποιθότες ἀρχόμεθα πραγματευέσασθαι ἀντικείμενον λίαν ἀκανθώδες καὶ δυσχερές. Ἀποτραποίμεθα δ' ἂν τοῦ παραστῆσαι ἐνώπιον τοιαύτης τοιούτων ἀνδρῶν χρείας, εἰ μὴ εὐρίσκωμεν τοὺς πλείους τῶν φιλοσοφούντων νομίζοντας, ὅτι αἱ ἰδέαι τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους, τοῦ Λαϊωνίου καὶ τοῦ Καρτεσίου παραγκωνισθεῖσαι ἀπερρίθθησαν παντελῶς, υποχωρήσασαι, ὡς λέγουσιν, εἰς τὰς θεωρίας τῶν ὑλιστῶν καὶ τῶν ἀθεῶν. Ὑπερβολὴ τις τοῖς δὴσχυρισμοῖς τούτοις ἐνεστίν, ὡς κατὰ τὸ ἐνὸν περρασόμεθα τοῦτο δηλοῦν ποιήσαι, τὰ κυριώτερα φιλοσοφικὰ συστήματα τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος ἀνελίττοντες, καὶ οὕτως ἀποδεικνύοντες ὅτι καὶ τὴν σήμερον, καίτοι τῶν ἰδεῶν τοῦ Moleschott καὶ τοῦ Littré παρὰ ταῖς πλείστοις παραδεικτῶν γενομένω, οὐχ ἦτορον ὅμως σπουδαία τις ἀντίθετος ὑπάρχει Σχολή.

Τὴν λεπτομερῆ ἐξέτασιν ἀπασῶν τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος μέχρι τοῦ νῦν οὐκ ἐπιχειροῦμεν, φρονούντες ὅτι τὸ τοιοῦτον ἐργώδες καὶ κατὰ τι ἀδύνακτον ἦν εἶη, οὐ μόνον ὡς πρὸς τὰς ἀσθενεῖς ἡμῶν δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸν χρόνον τὸν ἡμῖν ἐνταῦθα ἐπιτερούμενον διὸ ἐν ὀλίγοις μικρὰ τινα ἀρηγήσασθαι ἀναλαμβάνομεν, περὶ τὴν ἥδη ἐπικρατούσαν φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ ὑλισμοῦ μᾶλλον διατρέψοντες, καὶ τὰ ἀναγκαστικὰ αὐτῇ ἀντιτάττοντες, τὴν ἣν ἐν τῷ ἡμετέρῳ αἰῶνι ἡ φιλοσοφία ἐβάδισε, καὶ ἰδίῃ τὴν ἣν ἐν τῇ Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ ἐπὶ τοῦ παρόντος βαδίζει ὁδὸν διαχρατῆντες.

Γνωστὴ ἐστίν ἡ μεγάλη ἐπίδρασις, ἣν ἡ τῶν Γάλλων φιλοσοφία τῆς δευτέρας μερίδος τοῦ XVIII αἰῶνος ἐπιτῶν λογίων ἤσκησεν. Οἱ ἐγκυκλοπαιδικοὶ τῆς κοινῆς γνώμης κύριοι γενόμενοι, τὸ μὲν ἐκ τῆς ἐπιμονῆς καὶ τοῦ ζήλου μεθ' ὃν τὰς θεωρίας αὐτῶν ὑπερήσπιλον, τὸ δὲ διὰ τῶν εἰρωνικῶν προσβολῶν, ἃς πολλοὶ κατὰ τῶν τὰ ἐναντία φρονούντων ἀρειδῶς κατεπότίζον, τὸ δὲ διὰ τῆς αὐτῶν μάλιστα με-

γαλοφίας, ἣν τρανῶς ἀπέδειξαν ὑποστρεφόντες διδασκαλίαν ἀρχαίαν μὲν, ἀναζωογονηθεῖσαν δὲ ὑπὸ τῆς τότε προαγωγῆς τῆς ἐπιστήμης, ἐφρόνουν ὅτι εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἀληθείας ἀφίκοντο πρὸς λύσιν ἀπάντων τῶν ὑψηλῶν προβλημάτων. Διὸ οὐ μόνον τὰς ἐπικρατούσας θρησκείας καταπολέμουσαν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀκαθάρτου ὁρμῆς, τοῦ τὰ πάντα καταστρέφειν παρασυρόμενοι, ἐπότίζον βέλτη, ὡς ὦνον, θανατηφόρα καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ δόγματός τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Καίτοι καὶ πολλοὶ τῶν τούτῳ παρελθόντων αἰῶνος τὰ μάλιστα διακεκαρμένω ἀνδράσιν, οἷον ὁ J. J. Rousseau, καὶ αὐτὸς ὁ Voltaire, τῶν θεωριῶν τούτων ἀπειθον, οἱ πλείστοι τῶν τὰ πρόωτα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην φερόντων λογίων τὰς τοῦ Diderot, d' Aemibert, Helvetius καὶ de Holbach ἠσπάζοντο ἰδέας. Μετὰ δὲ τὸ πέρας τοῦ στρατιωτικοῦ τοῦ ὡς πρὸς τὰ ὄπλα ἐνδύξου δεσποτισμοῦ τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, καὶ ἀπὸ τοῦ 1818ου ἔτους κατὰ μέσον ὄρον τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα τὸν ἐμπειρισμὸν ἀποκέρυττον, ὑπεστήριζεν ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ τὰς τῶν Maine de Biran, Cousin καὶ Jouffroy θεωρίας, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ τὰς τῶν Fichte, Schelling καὶ Hegel. Καὶ ἐν μὲν τῇ Γερμανίᾳ ἡ Ἐγγεληκὴ ὑπερήσχυσε Σχολή, ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ ἐν γένει ἡ πνευματικιστικὴ (Spiritualiste). Σημειώσαντες δὲ ὅτι καὶ ἐν ταῖς δυοῖν ταύταις τῶν φώτων ἐστίν, ἰδίῃ δὲ ἐν μὲν τῇ Γερμανίᾳ ἀπὸ τοῦ 1832ου ὡς ἔγγιστα, ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1845ου ἔτους, ριζικὴ τις μεταβολὴ ἀνεσάνη καὶ περὶ τούτων μὲν βραδύτερον ἰδίῃ πραγματευσόμεθα, νῦν δὲ ἀρξώμεθα τῆς ἀρηγήσεως τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων, ἃ ὑπερήσχυσαν ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν πρώτην μερίδα τοῦ XIX αἰῶνος.

Δύο φιλοσοφικαὶ Σχολαί, ὧν ἡ μὲν ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἀρχομένη, ἡ δὲ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς κέντρον καὶ ἀρετηρίας πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ διάγνωσιν τῆς ἀληθείας, ἀνεκάλυον πρὸς ἀλλήλας ἀντίθετοι παρίστανται. Καὶ ἡ μὲν ἐπὶ τῆς ἐρευνῆς τῶν περὶ τὸν ἄνθρωπον πραγμάτων βασιζομένη τὸν τε Βάκωνα καὶ τὸν Λόκκιον, ἵνα μὴ εἰς τοὺς ἀρχαίους ἀναδράμωμεν χρόνους, ὡς ἐξόχως αὐτῆς θιασώτας προτίθει· ἡ δὲ κέντρον καὶ βᾶσιν τῶν θεωριῶν αὐτῆς τὸν ἄνθρωπον ἔχουσα, τὸ ὑποκείμενον δηλονότι, ἡ καὶ ἰδεολόγος ἐπικαλουμένη, ἀνακηρύττεται ἡ φιλοσοφία τοῦ Καρτεσίου, τοῦ Πασχάλλου καὶ τῶν θιασωτῶν αὐτῶν. Ἀπορρί-

πτεται ὁμοῦς αὐτῇ ὑπὸ πλείστων ἐνδόξων ἀνδρῶν, οἷοι ὁ Ber Kelley, ὁ Hume, ὁ Kant, ὁ Fichte καὶ ἄλλοι, οἱ θεωρητικῶς ὅλως τὰ πάντα κρίνοντες, ἢ μάλλον ὑπὸ θεωρητικῆν μόνον ἐποψίαν τὰ κυριότερα φιλοσοφικά προβλήματα ἐξετάζοντες. Δοκιμαί ἐγένοντο τῆς πρὸς ἄλληλα συνδιαλλαγῆς τῶν φιλοσοφικῶν τούτων δύο ἀντιθέτων συστημάτων. οὕτω τὴν φιλιῶσιν καὶ τὴν συγχώνευσιν ἀμφοτέρων τούτων τῶν φιλοσοφικῶν Σχολῶν καὶ ὁ Σπινὸζας ἐπεχείρησεν. Ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ δογματικῶν τὴν ταυτότητα τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὕλης μεταωρίσθη μέχρι γενικῆς τινος ἰδέας τῆς οὐσίας, διασχυρισθεὶς ὅτι ἡ οὐσία ἐστὶν ἡ ὑπεράτατη πραγματικότης, ἧς τὸν νοῦν καὶ τὴν ἔκτασιν ὡς συμβεβηκότα μόνον ἐθεώρησεν. Ὡς πρὸς τὴν ἀτομικότητα δέ, ἦμιον τὴν συνείδησιν, ὁ Σπινὸζας τὸ Ἐγώ, ὡς ὠρισμένον τι εἶδος τοῦ ἀπεύρου ἔθετο. Ὁ Ὀλλανδὸς οὗτος φιλόσοφος ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ μεταβολὴν ἐνεκαινισαεν ἀνάλογον, πρὸς ἦν ὁ Copernic ἐν τῇ Κοσμολογίᾳ ἐθαυματουργήσεν, ὑποστηρίζας ὅτι ἡ γῆ οὐκ ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τοῦ εἰς ἡ ἀνήκει ἀστρονομικοῦ συστήματος. Ἡ ἀτομικότης, κατὰ τὴν τοῦ Σπινὸζα διδασκαλίαν, δέον ὅπως μὴ θεωρητῆται ὡς τὸ κέντρον τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἡθικοῦ κόσμου, ἀλλ' ἁπλῶς ὡς ὑποδεδεῖ τι στοιχεῖον αὐτοῦ. Ὡσπερ ἐκεῖνος πρὸς ἀκριβῆ κατὰληψιν τῆς σημερινῆς ἀστρονομίας, ἀναγκάζεται παραδέχεσθαι τὴν ἀπατηλὴν τῶν αἰσθήσεων μαρτυρίαν, παραδεχόμενος τὴν περὶ τὸν ἥλιον κίνησιν οὗτῶς γῆς, καίτοι ἀκινήτου αὐτῆς φαινομένης, οὕτω καὶ ὁ Σπινὸζας, τὰς μαρτυρίας τῆς συνειδήσεως φροῦδας καὶ ἀποβριπτέας ἀποκαλύπτων, ὑποστηρίζει, ὅτι ἡ ἀτομικὴ ὑπαρξὶς οὐχ ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐνότης ἐστίν. Ὁ ἄνθρωπος ὁμοῦς (καὶ τοῦτό ἐστιν ἑτέρω ἀρχὴ τῆς φιλοσοφίας ταύτης) ἀνευρίσκων καταλαμβάνει τοὺς φυσικοὺς νόμους, οἵτινες, ἕνεκα τοῦ ἀναγκασμοῦ αὐτῶν, οὕτως εἰπεῖν, νοήμονες μὲν, ἀνευρίθηται δὲ ὄντες, ἀνάλογοι πρὸς τοὺς νόμους τοῦ νοῦς ἡμῶν εἶσιν. Ἐὰν δὲ ἡ ὕλη νοήμων ἦ, καὶ ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἐν αὐτῇ καταπτρίζεται, τοῦτο δείκνυσι τὴν ταυτότητα τῆς ὕλης μετὰ τοῦ ἀνθρώπου ἢ φύσιν ἄρα, κατὰ τὸν Σπινὸζαν, διπλῆ ὑπάρχει ἐν τῇ ὕλῃ καὶ ἐν τῷ νῷ. Ἡ θεωρία αὕτη τοῦ Σπινὸζα, ἅμα τῇ ἐμφανίσει αὐτῆς, οὐχ εὖρος πολλῶς θησώταξ. Δύο μεγάλοι νόες περιεμείνοντο, ὅπως οἰκειοποιηθέντες ἀναπτύξοσι καὶ δημοτικὴν αὐτὴν ποιήσωσι, Οἱ μεγάλονοες ἄνδρες οὗτοί εἶσιν ὁ Schelling καὶ ὁ Hegel.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Schelling ἦν ἐν ταῦτῳ ἡ φιλοσοφία τῆς φύσεως, καὶ ἡ τῆς τέχνης. Ἄδύνατόν ἐστιν ἡμῖν, ἵνα πρὸς τὸ παρόν, ἕσον δεῖ, ἐκταθῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν ὅλου τοῦ συστήματος τοῦ ἐξῆθον ἐκείνου γερμανοῦ φιλοσόφου ἡ γενικῶν δὲ μόνον ἰδέαν ἐκείνου δίδομεν, σημειοῦντες ὅτι ὁ Schelling προήγαγε μὲν εἰς ἐπιστημονικὴν μέθοδον τὴν κατ' ἐποψίαν φιλοσοφίαν, ἐπεχείρησε δὲ ἀποδείξει τὴν ταυτότητα τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ὕλης, διαφέρον κατὰ τοῦτο τοῦ Kant, τοῦ ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων διακρίναντος. Ἄλλ' ἡ βράσις τῆς ταυτότητος πρὸς τῷ Schelling οὐκ ἐστὶν ἡ οὐσία, ὡς ὁ Σπινὸζας διετείετο, ἀλλ' ὁ λόγος. Καὶ οὗτος μὲν εἰς τὴν φύσιν τὴν προτέρησιν ἐχορήγει, ἐν τῷ ὁ Schelling εἰς τὸν λόγον αὐτὴν παρέγει ἢ καὶ αὕτη ἐστὶν ὡς ἐγγύστερα ἢ κυριότερα διαφορὰ, ἢ τὰ δύο τῶν φιλοσόφων τούτων συστημάτων διακρίνουσα.

Ἄλλ' ὁ Schelling, ὑπὸ τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ φαντασίας ἐμπνεσόμενος, οὐδεμίαν ἀκριβῆ τινα φιλοσοφικὴν μέθοδον κατέρτισεν, ἥτις ἀναμνησθητῆτος ἐν τῇ ἐρευνῇ τοιούτων ζητημάτων ἀναγκασία ἐστίν. Τὴν ἑλλειψιν ταύτην τοῦ εἰρημένου συστήματος πᾶσαντα κατανοήσας ὁ Hegel, τοιοῦτον πηδάλιον εἰς τὸν φιλοσοφικὸν κόσμον ἐγορήγησε καὶ ὡς τὸ κυριώτερον διανοητικῶν τοῦ Hegel ἔργον ἐστὶν ἡ μέθοδος, δι' ἧς τὴν τῆς ταυτότητος φιλοσοφίαν διέταξε, καὶ οὕτω πολλοὺς πρὸς ἑαυτὸν προσελκύσας, καὶ γοητεύσας, ἀπόλυτὴν τινα πνευματικὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἥσκησεν.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ HEGEL.

Κατὰ τὸν Hegel, ἡ φιλοσοφία ἐστὶν ἡ ἐνόητης τῶν ἰδικιτέρων ἐπιστημῶν, ἡ ἀποκάλυψις τοῦ νόμου τοῦ δικαιοῦτος τοῖς ἄλλοις νόμοις ὁ δὲ νόμος οὗτός ἐστιν ἡ ἐπιγρήμη τοῦ ἀπολύτου. Ἡ δὲ μέθοδος αὐτοῦ συνίσταται εἰς τὸ ἐρμηνεύειν, εἰς τὸ ἀναλύειν, οὕτως εἰπεῖν, τὸν κόσμον διὰ τῆς ἐνδείξεως τοῦ τρόπου τῆς μεταβολῆς αὐτοῦ.

Συνωδὰ τῷ Σπινὸζα δογματικῆς ὁ Hegel, ὅτι μόνον τὸ γενικόν ἐστιν ὑπαρκτόν ἐκείνω δ' ἀντικείμενος προσθεθεὶς, ὅτι ἡ ἄπειρος οὐσία ὅλως πνευματικὴ ἐστὶν, οὐδὲ ὅλως δὲ ὕλική. Πίψωμεν, λέγει, τὸ βλέμμα περὶς ἡμῶν, καὶ πᾶσαντα ποικίλον καὶ ὠραῖον θέαμα παρίσταται ἡμῖν ἔδω σῶσις δάσῃ πυκνοῦνται, ἐκεῖ ἀνήθη

ραι ποδιᾶδες ἐκτείνονται, ἀλλὰ καὶ ὑπερμεγέθη ὄρη ἐγείρουσι τὰς κορυφὰς αὐτῶν μέχρι τῶν νεφελῶν, καὶ πόλεις μεγαλοπρεπεῖς ἐλάουσι περραιτέρω τὴν προσοχὴν ἡμῶν. Ὁ φωτοβόλος ἥλιος, ἡ ἀκτινοβόλος σελήνη, μυριάδες ἀστέρων, ἡ βροχὴ, ἡ χιών, ὁ κεραυνός, καὶ πολλὰ ἄλλα φυσικὰ φαινόμενα καὶ μετέωρα ἐμπνέουσιν ἡμῖν ἀπορίαν, τρόμον καὶ θαυμασμόν. Ὁ δὲ νοήμων ἄνθρωπος ὑπὸ τῆς περιεργείας καὶ τῆς ἐμφύτου αὐτῷ τάσεως πρὸς εὐρεσιν τῆς ἀληθείας παροτρυνόμενος, καὶ τοῖς περιστοιχούσιν αὐτὸν πράγμασι τὸν νοῦν προσέγων, χεῖρας ἀνακαλύπτων ἐν τῇ λαμπρότητι καὶ ἀρμονίᾳ τοῦ κόσμου, θν βλέπει, σχέσεις τινὰς καὶ νόμους σπουδαίων περὶ αὐτὰ ἀνευρεῖν, καὶ ἀνευρίσκει τὴν ἀληθῆ σημασίαν τοῦ κόσμου τούτου. Οὕτω μετὰ τὴν ὕψουτᾳ ὑπεράνω τῶν ἄλλων πλκμασία. Δέον ὅμως ἵνα τὸν νοῦν ἡμῶν, τὸν ἐννοοῦντα τὸν κόσμον τοῦτον, ὡς ἀλλοτρίον τινα νοῦν, μετὰ τοῦ Hegel θεωρήσωμεν, τοὺς δὲ τῶν λοιπῶν ἀπάντων νόμους ἐκληπτέον ὡς δικηδῆλωνιν γενικῶς τινος νοῦς, μίξ μόνῃς δικνοίξ, ἧτις ἐστὶ τὸ πρῶτιστον στοιχεῖον τοῦ Παντός. Ὅτι δὲ περὶ τοῦ νοῦς, ταῦτόν καὶ περὶ τῆς συνειδήσεως νομιστέον. Ἐξετάζοντες τὴν ἡμετέραν συνείδησιν καθορώμεν, ὅτι προτρέπει μὲν ἡμῶς εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀποτρέπει δὲ τοῦ κακοῦ ὅτι κακοδικάζει μὲν τὰς προλήψεις, καὶ τὰς μοχθηρὰς πράξεις τῶν ἀμαθῶν καὶ ἀποπεπλανημένων ἀνθρώπων, χεῖρας δὲ ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ὁσαύτως δὲ τὴν συνείδησιν ἡμῶν ὡς ἀλλοτρίαν συνείδησιν, τὰς δὲ τῶν ἄλλων συνειδήσεις ὡς διατράνουσιν τῆς συνειδήσεως τοῦ Παντός θεωρήτεον. Οὕτως ὁ κόσμος γενικῶς τι Ἐγὼ καθίσταται, τὸ υποκειμενον, τὸ πνεῦμα. Ἄλλὰ τὸ υποκειμενον ἐμπεριέχει τὴν τοῦ ἀντικειμένου ιδέαν, τὸ πνεῦμα τὴν τοῦ νοῦς. Τί δ' ἐστὶ τὸ ἀντικείμενον, τουτέστι τίς ὁ νοῦς; Ἐὰν τὸ πνεῦμα ἢ τὸ ἀπόλυτον, ἀντικείμενον ἐσται τὸ υποκειμενον ἢ δὲ οὐσία ἐστὶν υποκειμενον ἢ πνεῦμα. Βέλτιον δ' ἂν εἴη ἀντὶ τῆς λέξεως «πνεῦμα» τῇ λέξει «ιδέα» γρηθῆαι. Ἐν τῇ Ἐγγλικῇ διδασκαλίᾳ οὕτως, ὡς καὶ ἐν τῇ τοῦ Schelling, τὸ τὸν νοῦν ταυτίζειν σὺν τῷ διανοηθέντι πράγματι οὐκ ἄρα ἐπὶ ἐπειδὴ τὸ νοῦν ὄν καὶ τὸ διανοούμενον πράγμα ταῦτά οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ ταυτίζονται. καὶ ταυτίζονται ἐν τῇ ιδέᾳ. Ἡ ιδέα, κατὰ τὴν τοῦ Hegel δόξαν, ἐστὶν ἡ ἀληθὴς τῶν πραγμάτων ἀρχή ἃυτῆς παντός ἄλλου προὔπαρχει, τὸ πᾶν παρᾳγεί ἔαν δὲ ἐξ ἀνάγκης διανοηται, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ

ὅτι αὐτὴ ἐκὼτῆν νοεῖ. Διὰ τῆς λέξεως ὅμως «ιδέα» ἐννοητέον τὸν ῥυθμὸν τῆς ιδέας, ἢ μάλλον τὴν ἀδιάλειπτον μεταβάσιν ἀπὸ τῆς μὲν εἰς τὴν δὲ κατάστασιν. Τὸ μὲν εἶναι ἐστὶ τὸ γίνεσθαι, τὸ δὲ ἀπόλυτον ἐστὶν ἡ ἐπίμονος ἀνάπτυξις ὀντοτήτος τινος, ἧτις συνίσταται εἰς τὴν μεταβάσιν αὐτὴ εἰς τὴν πρόδον. Ἀναγκαστὸν δὲ σημαῖωσαι, ὅτι ὁ Hegel διατείνεται, ὅτι τὸ ἀπόλυτόν ἐστὶν ἡ ἡρεμία ἐν τῇ κινήσει, ἐστὶν ἡ κίνησις, ἧτις ἡρεμία ἐστὶν ἃυτῆ δὲ καὶ ἐκείνη εἰσὶν αἱ δύο ἐπόψεις τοῦ ἀπολύτου, οὕτινος ὁ σκοπὸς ἐστὶ τὸ ἀπὸ φαινομένου εἰς φαινόμενον προβάσιν, καὶ εἰς τέλος ἀρικνεῖσθαι, ὃ ταυτόν ἐστὶν ἐκείνω, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἀπόλυτον γιγνόμενον ἀπόλυτον, ἐπειδὴν γνωρίσῃ αὐτὸ ὡς ἀπόλυτον. Τὸ δὲ ἀπόλυτον ιδέα θεωρούμενον, οὐκ ἐστὶ τὸ ἀπόλυτον, δέον ἐξελεθόν, οὕτως εἰπεῖν, ἐξ ἐκὼτου, καὶ ἐτέραν μορφήν λαβόν, εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ κατάστασιν ἐπαυελθεῖν, καὶ οὕτως ἀπόλυτον γενέσθαι.

Ἐὰν ὅμως, κατὰ τὸν Hegel, ἡ ιδέα μεταβαλλομένη ἀναπτύσσεται, τίς ἐστὶν ὁ νόμος τῆς κινήσεως ταύτης, τοῦ ῥυθμοῦ τούτου; Ὁ Hegel, ὡς πρὸς τοῦτο, οὐδόλως σαφῶς τὴν θεωρίαν αὐτοῦ ἀρηγεῖται· φαίνεται δὲ νομίζον ὅτι ἢ μεταβολή, ἢ μεταβάσις τῆς ιδέας ἀπὸ τῆς μὲν εἰς τὴν δὲ κατάστασιν, οὐκ ἂν ποτε παύσαστο, καὶ τοῖς τῶν μεταβολῶν τῆς ιδέας νόμω τινὶ ὑπεικουσῶν, καὶ ὄν πᾶσα κατάφρασις τὴν ιδέαν τῆς ἀποφάσεως ὑπεμαρτίνει, πᾶσα ὑπαρξίς τὴν τοῦ ὀρίου αὐτῆς. Ἡ ἀπόφρασις τὴν κατάφρασιν οὐκ οὐδέτερεστί, ἀλλ' ὀρίζει αὐτὴν μόνον, τοῦτο δὲ ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ ἐξέρωμεν συνδιπλαχγῆν τινα μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων ιδεῶν. Ἡ δὲ συνδιπλαχγῆ ἃυτῆ διὰ τρίτης τινος ιδέας γίνεται, ἧτις τὰς δύο προτέρας ἐμπεριέχει. Τὸ δὲ προῖτον τῶν δύο τούτων ιδεῶν, ἅμα ἐμφανισθῆν παρίσταναι τὴν ἐναντιότητα, ἧτις αὐτῷ ἐνεσσι, καὶ μεταβολῆν τινα δεικνύει. Οὕτως ἔχει κατὰ τὸν Hegel ὁ νόμος τῆς τῶν πραγμάτων μεταβολῆς· κατάφρασις, ἀπόφρασις, συνδιπλαχγῆ, θέσις, ἀντιθέσις, σύνθεσις· τοιαυτὴ εἰσὶν ἡ σειρά τῶν φάσεων, δι' ὧν ἡ ιδέα μεταποιουμένη παρᾳκατοῦται. Ἰδῶμεν δὲ νῦν ἐν συντόμῳ τίνι τρόπῳ ὁ Hegel προβάίνει εἰς τὴν τοῦ νόμου τούτου ἐφαρμογῆν.

Κατὰ τὸν μέγαν ἐκείνον φιλόσοφον ἡ ἀρχὴ ἐστὶ τὸ εἶναι, ἢ μάλλον ἡ γνώσις τοῦ εἶναι· τὸ δὲ εἶναι τοῦτο ἀπολύτως πως διανοούμενον ἐστὶ τὸ εἶναι ὃ οὐκ ἦν, δηλονότι τὸ οὐκ εἶναι. Τὸ εἶναι ἐμπεριέχει κατ' ἀπόφρασιν τὸ οὐδέν· ἀλλὰ πᾶσα ἀπόφρασις τὴν ιδέαν τῆς καταφά-

σεως συμπεριλαμβάνει οὕτως, ὥστε τὸ εἶναι ἐστὶ καὶ οὐκ ἐστὶ τὸ δὲ γίγνεσθαι, ἢ συνδιαλλαγῆ τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων ἰδεῶν ἐστίν.

Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ γίγνεσθαι ἐστὶ πρᾶγμα τι ἄλλὰ τοῦτο ὡς ἄλλο τι ὑποτιθέμενον, ἀρνεῖται τὸ τελευταῖον, καὶ ἀρνούμενον τοῦτο, ἐν ἐαυτῷ περιορίζεται, καὶ κατὰ τὴν τοῦ Hegel ἔκφρασιν καθίσταται τὸ ἐν ἐαυτῷ εἶναι. Τὸ ἐν ἐαυτῷ εἶναι ἐστὶν ἐν ἅρᾳ τὸ ἐν ἅπασιν τοῖς λοιποῖς ἀντίκειται. Ἐκ τῆς ἰδέας ταύτης τὴν τῆς ἀναλογίας καὶ τῆς πληθῆος γῶσιν προσκτώμεθα.

Διὰ παραπλησίον ἰδεῶν, ἐκ τῆς ποσότητος εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἰδιότητος ἀφικνούμεθα, καὶ ἐκ ταύτης εἰς τὴν τοῦ μέτρου.

Ἐνταῦθα κατὰ τὸν Hegel περατοῦται ἡ τοῦ εἶναι θεωρία, ἢ ἡ τῆς οὐσίας διαδέχεται, μεθ' ἢν ἡ τῆς ἰδέας ἀναφίνεται θεωρία, ἣτις καὶ τὴν λογικὴν περαίνει, ταύτην δὲ διαδέχεται ἡ φιλοσοφία τῆς φύσεως, ἢ ἡ φιλοσοφία τοῦ πνεύματος ἀκολουθεῖ τέλος μετὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ πνεύματος ἄρχεται ἡ φιλοσοφία τοῦ ἀπόλυτου, ἣτις ἐστὶν ἡ ἀπόλυτος φιλοσοφία, δηλονότι τὸ ἀπόλυτον γίνεται ἀπόλυτον.

Τοιοῦτον ἐν ἀμυδρᾷ σκιαγραφίᾳ ἐστὶ τὸ γιγαντικὸν διανοητικὸν οἰκοδόμημα, ὅπερ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος ἐν Γερμανίᾳ ἀπερίγραπτον ἐντύπων ἐποίησεν. Ὁ Hegel τότε τὰς ἡνάς τῶν φιλοσοφικῶν δοξασίῶν εἰς χεῖρας ἔλαβεν ἢ δὲ Γερμανία ἐγένετο ὅλως Ἐγγεληνί.

Ἄλλὰ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐν Γαλλίᾳ τί συμβαίνει; Ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, ὡς ἀνωτέρω ἐφθηνεν εἰπόντες, οἱ φιλοσοφοῦντες πρὸς τὸν πνευματισμὸν ἀπέκλινον, φιλοσοφικὸν σύστημα, οὗ τὴν ἔκθεσιν τῶν ἀρχῶν ἐνταῦθα οὐκ ἐπιχειρήσομεν τὸ μὲν, διότι αἱ ἀρχαὶ τούτου πασιγνωστοὶ εἰσιν, τὸ δὲ, διότι βραδύτερον τὸν ὕψιστον ἀνελίζοντες, τοῦ ἐκ διμῆτρου ἀντιθέτου πνευματισμοῦ τὰς κυριωτέρας ἀρχὰς ἐκθέσομεν. Τοῦτο μόνον ἐκ προκαταβολῆς σημειώτεον ἦδη, ὅτι ἡ πνευματικὴ Σχολή, κατὰ τὴν ἀκριβῆ παρατήρησιν τοῦ P. Janet (1) εἰς δύο διαφόρους ἐτέρατη εἴσιν. Οἱ πνευματικαὶ ἐπειράσαντο τὸ πρῶτον, ὅπως ἀνακαινίσωσι τὸ σύστημα αὐτῶν, καὶ ἐπανορθώσωσι τοῦτο ἀντιμαχόμενοι κατὰ τῶν προσβολῶν, ἀς ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας τοῦ XVIII αἰῶνος ὑπέστη. Βεβαίως τὸ ἔργον τοῦτο οὐκ ἐστὶ τέλειον ἄλλ' οὐχ ἥτ-

τον πασιδῆλον, ὅτι μεταξύ τῶν φιλοσόφων ἐκείνων ὑπῆρξαν τινες, λίαν ἐπίσημοι κατὰ τὸν νοῦν καὶ τὴν εὐρείαν αὐτῶν παιδείαν, οἵνες τὴν φιλοσοφίαν τὰ μάλα προήγαγον. Καὶ ἐκ τούτων ὁ Cousin ἐν τοῖς κριτικαῖς αὐτοῦ σχολίαις ἐπὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Locke, τοῦ Kant, καὶ ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος, ἐν τοῖς *Τριμαχίαις* αὐτοῦ, καὶ τελευταῖον ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ ἄρθου λόγου, ἢν οὐ δεῖ συγγένει, ὡς τινες ποιοῦσι, μετὰ τῆς Vision en Dieu τοῦ Malebranche, ὁ Cousin, λέ-

γόμενος, ἐν τοῖς συγγραμμασι τοῖς προμνημονευθεῖσι δεινὸς τὰ πάντα ἀνδειχθεῖς, ὡς εἰς τῶν ἀρίστων φιλοσόφων τοῦ XIX αἰῶνος θεωρεῖται. Ἡ τοῦ ἄρθου λόγου θεωρία, ὡς αὐτὸς αὐτὴν ἀποκαλεῖ, συνίσταται εἰς τὸ παραδέχεσθαι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐννοεῖ τὸ τε ἀναγκάσιον καὶ τὸ γενικὸν δι' ἄλλης τινὸς δυνάμεως ἢ διὰ τῆς πείρας, δι' ἣς γενικὰς μόνον ἐννοίας κτᾶται, δηλονότι ἔκαστος ἡμῶν ἔχει ἐν τῷ νῷ τὴν ἔννοιαν τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς καὶ τοῦ ἀναγκάσιου, τὴν τοῦ πεπερασμένου καὶ τοῦ ἀπείρου ἔννοιαν.

Ὁ Jouffroy ποιεῖται λίαν λεπτοφυῆς ἀνάλυσιν τῶν ἀρεστῶν καὶ δυσἀρεστῶν αἰσθημάτων, καὶ οἰκοδομεῖ ἠθικὴν τινα θεωρίαν. Ὁ Jouffroy γνωστὸς πρὸ πάντων ἐγένετο, πειρασάμενος ἀποδείξει, ὅτι ἡ ψυχολογία διάφορος ἐστὶ τῆς φυσιολογίας, καὶ ἡ βάσις πικρὸς ἐπιστημονικοῦ συστήματός ἐστιν.

Πρὸ αὐτῶν δὲ ὁ Maine de Biran καὶ ὁ Royer Collard, ὁ μὲν ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς ἐλευθερίας βουλήσεως, ὁ δὲ ἐν τῇ τῆς ἐξωτερικῆς ἀντιλήψεως, ἀμφοτέροι δὲ ἐν ἀπάσει τὰς λοιπὰς θεωρίας τῆς Σχολῆς, εἰς ἢν ὑπάγονται, διαπρέψαντες ἐπὶ σοφίᾳ καὶ εὐφυίᾳ, κατέλαβον τὴν πρῶτην θέσιν μεταξύ τῶν μεγάλων τῆς σοφίας ἀνδρῶν.

Μικρὸν δ' ἔπειτα τὸν Γάλλον φιλόσοπον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπάσαντο ἰθύνοντες τὰς αὐτῶν μελέτας εἰς τὴν διοργάνωσιν τοῦ φιλοσοφικοῦ αὐτῶν συστήματος, καὶ ἀφωσώθησαν κυρίως εἰς τὴν ἀκριβῆ κατὰληψιν τῶν ἀρχαίων φιλοσοφικῶν συστημάτων. Τὰ συγγραμμάτα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πλωτίνου καὶ τοῦ Ἀβελάρδου (P. Abaelardus), τοῦ Spinoza καὶ τοῦ Kant, καὶ πλείστον ἄλλων μεταφράσθησαν εἰς τὴν γαλλικὴν μετὰ μεγίστης προσοχῆς καὶ ἐπιτυχίας. Ἡ κοινὴ ἔργασία ἦν νοσηρία ἢ δὲ Γαλλία τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ κριτικὸν νοῦν ἀξιώλογον, καὶ ἐρμηνευτικὸν πνεῦμα οὐ τὸ τυχρὸν ἀνεδείξεν.

Ἄλλὰ καίτοι τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁμολο-

(1) P. Janet Crise philosophique σελ. 2 κλ.

γητέον, ὅτι ἡ τῶν πνευματιστῶν Σχολὴ ἐξησθένει. Τῆς δὲ ἐξασθενήσεως ταύτης τὰς αἰτίας ἐρευνήσομεν πορρωτέρω, ὅτε καὶ τὴν ἂν ἡ φιλοσοφία ἐν τε τῇ Γαλλίᾳ καὶ τῇ Γερμανίᾳ κατὰ τὴν δευτέραν μερίδα τοῦ XIX αἰῶνος ἐβιάσθη εἶδον ἐξετάσομεν.

Ἡ Σχολὴ τοῦ Cousin ὑπεσχέθη πολλὰ ἐξ ἀρχῆς. Ἐν Γαλλίᾳ ἐφαινόθη τὴν παλιγγενεσίαν τῆς φιλοσοφίας, συναρμογὴν συστήματός τινος ὅλως ἀρμοδίου καὶ ἀληθοῦς, ἀλλ' οὐδὲν τοῦτων ἐπετεύχθη, ἐπειδὴ, ὡς ἄνωτέρω εἶπομεν, οἱ περὶ τὸν Cousin ἐνησχολοῦντο κυρίως περὶ τὴν μελέτην τῆς ἀρχαιότητος, ὅπως παραμελοῦντες τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἐντελοῦς ἐπιτυχοῦς ἐκβάσεως τοῦ φιλοσοφικοῦ τῆς Σχολῆς δόγματος. Νῦν ἐν Γαλλίᾳ ἡ τῶν πνευματιστῶν Σχολὴ ὑφίσταται κρίσιν, ἣν οὐχ ὑπέστη ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Ἑγκυκλοπαιδικῶν. Ἄλλ' ὄρθον ἂν εἶη παρατηρήσαι, ὅτι πρῶτος ὁ Kant κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἰκανῆν ἐξήσκησεν ἐπιδρασίαν, ὅπως ἐκείνου ἐξασθενήσῃ. Καὶ ἀληθῶς, πᾶς τις γνωρίζει ὅτι « ἡ κριτικὴ τοῦ ἀπολύτου ὀρθοῦ λόγου » (1) ἐστὶν ἡ καταδικὴ τῶν μεταρσίων ἰδεῶν, διότι ἐν αὐτῇ ὁ Kant παραδέχεται, ὅτι ἰὸν ἀδύνατον ἐστὶ τὸ ἐνοεῖν ἄλλο τι, ἢ τὸ φαινόμενον, ὡς καὶ τὸ γινώσκειν τι περὶ τῶν ψυχικῶν αἰσθημάτων, ὅν ρίζειν ἀπάτη ἐστὶ τὸ βούλεσθαι περὶ Θεοῦ, περὶ ψυχῆς καὶ περὶ κόσμου ἐν γενεῖ διὰ τοῦ λόγου δογματίζειν.

Πρὸς ταῖς προρρηθείσας αἰτίας, ταῖς εἰς τὴν ἔκλυσιν τῆς πνευματικῆς Σχολῆς συντελεσάσας, δέον ἵνα προσθῶμεν τὴν τε ἐπιδρασίαν τῆς τοῦ Hegel φιλοσοφίας, καὶ τὰς θεωμασίας καὶ γιγαντιαίας προόδους τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν, καὶ τελευταῖον τὴν ἂν ἐδεικνυεν ἡ νέα γενεὰ ἀντιμεταρυσικὴν τάσιν, ἣτις τὰς ρίζας αὐτῆς ἐν Γερμανίᾳ εἶχε. Τοιαῦται ἐν συνόλῳ εἰσὶν αἱ αἰτίαι, αἱ ἀνεγείρασαι ἐν Γαλλίᾳ σύστημα φιλοσοφίας πολέμιον τοῦ προτέρου, οὗ οἱ ἐπιστημώτεροι πρόμαχοι (ἐκαστος ἐν τῇ εἰδικότητι καὶ τῷ διαφόρῳ αὐτοῦ κύκλῳ) εἰσὶν οἱ κ. κ. Taine, Renan, Vacherot καὶ Littré.

Ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Hegel ἐφρόνουν, ὅτι οὐδὲν φιλοσοφικὸν σύστημα ἠδύνατό ποτε τὸ τοῦ Hegel ἀντικαταστήσασαι, καὶ περ τοῦ τε Schopenhauer καὶ τοῦ A. Humboldt αὐτὸ σφόδρα καταπολεμουμένων.

τοῦ προτέρου μάλιστα καὶ εἰς παρεκτροπὰς γλώσσας ὑβριστικὰς ἀρεπεπῶς παρεκκλίνοντος. Ἄμα δ' ὡς ὁ Ἑγγελος τῷ 1832 εἶπε ἀπέθανε, πάραυτα τὸ σύστημα αὐτοῦ κλονιζέσθαι ἤρξατο, διασφόρος καὶ πολυειδὴς ὑποσκαπτόμενον, διὸ καὶ ἐρμηνεῖται διάφοροι τοῦ τῶος τόν τε θρησκευτικὸν καὶ τὸν πολιτικὸν κατακυρθεύσαντος κόσμου συστήματος ἀνεφάνθησαν, ὧν ἡ μὲν πρὸς τὰς μεταρυσικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἰδέας, ἡ δὲ πρὸς τὰς ὕλικὰς καὶ ἀθεοῦ παρεκκλίνουσα ἐφωράθη καὶ τρίτη δὲ μεταξὺ τῶν δύο προτέρων μεταίχμιος ὑπῆρξεν ἐρμηνεῖα, ἣτις μεταξὺ τῶν δύο προτέρων κατεῖχε θέσιν. Ὁ θεισμός, ὁ πανθεισμός καὶ ὁ ἀθεισμός εἰσὶν αἱ ἐκ τοῦ ὅλως ἐξόχου ἔργου τοῦ Hegel μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξεληθούσαι τρεῖς φιλοσοφικαὶ θεωρίαι. Τὰ συστήματα ταῦτα ὀνόμασιν ἀπεκάλεισεν, ἅπερ ἰδίᾳ τοῖς πολιτικοῖς δίδονται ἐν τοῖς κοινοβουλευτικοῖς σώμασιν. Οὕτως οἱ μὲν τῶν ἐρμηνευτῶν τὴν δεξιάν, οἱ δὲ τὴν ἀριστεράν, οἱ δὲ τὴν ἐσχάτην ἀριστεράν κατέχειν ἐλέγοντο πλευρῶν ἡ πτέρυγων. Καὶ ἡ μὲν ἀριστερὰ ἰδίᾳ, ἡ ὑπὸ τοῦ Michelet τοῦ Βερολίνου καὶ τοῦ διδ. Strauss ἐκπροσωπούμενη ἐπειράτο μάλιστα τὴν ἀτομικότητα τῆς θεότητος καὶ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς ἐρμηνεύειν, διασχυρίζομένη ὅτι ὁ Θεός, κατὰ τὴν παρά τῶν πνευματιστῶν ἀποδιδιομένην σημασίαν οὐχ ὑπάρχει, καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ οὐκ ἐστὶν ἀθάνατος. Ἡ δὲ ἐσχάτη ἀριστερὰ ἰδογματίζετο πρὸς τούτους, ὅτι ἡ ἰδέα μετὰ τῆς φύσεως, ἡ λογικὴ μετὰ τῆς φυσικῆς, τὸ πνεῦμα μετὰ τῆς ὕλης ταυτίζεται καὶ Feuerbach, ὁ Bruno, ὁ Bauer, ὁ Arnold Ruge, ὁ Man Stimer εἰσὶν οἱ ἐξοχοὶ ὑπερασπιστὰι τῶν θεωριῶν τούτων. Ἄλλ' ἡ μεταξὺ τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων πάλῃ μικρὸν διακρέσασα ἐπαυσεν ἕνεκα τῶν πολιτικῶν ταρχῶν, τῶν κατὰ τὸ 1848 ἔτος συμβασῶν. Ἄφου δὲ αὐταὶ κατηνύσθησαν, καὶ αἱ φυσικομαθηματικαὶ ἐπιστήμαι τὰ μάλιστα προήχθησαν, ἡ ἐπιπεσοῦσα λιθαργία ἐπαυσε, τοῦ Moleschott ἰδίᾳ τὴν ἐπὶ τῶν φιλοσοφικῶν προβλημάτων σημαίαν τῶν συζητήσεων ἀναρτήσαντος (1). Ὁ σοφὸς οὗτος ἀνήρ τὰς τοῦ ὕλισμου ἰδέας ἀσπάζεται, καὶ ἀναντιρρήτως ἐστὶν ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐν Γερμανίᾳ Σχολῆς ταύτης. Περὶ δὲ αὐτὸν πλεῖστοι ὅσοι σπουδαῖοι περιίστανται ἄνδρες, δραστηρίως ἰοβόλα ἐκτοξεύοντες βέλη κατὰ τῆς πνευματικῆς φι-

(1) Kant Kritik der reinen Vernunft.

(1) Moleschott Kreislauf des Lebens.

λοσοφίας· τοιοῦτοί εἰσιν ὁ Büchner, ὁ δὲ καὶ τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος τοῦ ἐπιγραφομένου «ἔλη καὶ δύναμις» (2) λίαν γνωστὸς γενόμενος, Ch. Vogt, Spiety, Ed. Læventhal.

Τοιαύτη σκιαγραφικὴ ἐστὶν ἡ κατάστασις τῆς ἐν τῇ Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ φιλοσοφίας κατὰ τὴν δευτέραν μερίδα τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος. Ἦν ἡ δὲ ἀναλάβωμεν τὴν ἐξέτασιν καὶ τὴν ὅσον οἶόν τε ἀκριβῆ ἀφήγησιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὕλισμοῦ, ὅς ἐστιν τὸ κύριον θέμα τοῦ ἡμετέρου λόγου, ἐξέστρα ἡμῖν ἐλθεῖναι τὰ συστήματα τῶν ἐπὶ σοφίᾳ καὶ πολυμαθείᾳ διαπρεπόντων νῦν ἐν Γαλλίᾳ φιλοσόφων, τῶν Taine, Renan, Vacherot καὶ Littré.

Ἡ τοῦ Taine φιλοσοφία.

Εἰς τρία μέρη δύναται τις διαιρέσει τὸ διανοητικὸν ἔργον τοῦ Taine, ὃν τὸ μὲν, τὰ ἐριστικὰ συγγράμματα αὐτοῦ κατὰ τῆς πνευματικῆς Σχολῆς, τὸ δὲ, τὰς φιλοσοφικὰς δοξασίας αὐτοῦ, τὸ δὲ, τὰς κριτικὰς ιδέας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς φιλολογίας, ἐξελεγκτικὰς, οὕτως εἰπεῖν, οὐσας τοῦ κυρίου φιλοσοφικοῦ συστήματος τοῦ ἐξόχου ἐκείνου γάλλου φιλοσόφου συμπεριλαμβάνει. Οὐδεμίαν ἀξίαν ἀποδιδόντες εἰς τὰς μικρολόγους ἀντιλογίας καὶ τοὺς εἰρωνικοὺς λόγους, οὗς ὁ Taine ἀφθόνως ἀπονεύει ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπικαλουμένῳ « Les philosophes classiques du XIX siècle en France » εἰς ἄνδρας τοιοῦτους, οἳοί εἰσιν οἱ Royer Collard, Maine de Biran, Cousin, Jouffroy, καὶ οἱ τοῖτοις παραπλήσιοι, ὁμολογοῦμεν, ὅτι οὐδὲως σκοποῦμεν ἐλθεῖναι ἐνταῦθα τὸ πρῶτον ἐκεῖνον μέρος τῆς ἄνω βῆθεις διαιρέσεως τῶν συγγραμμάτων τοῦ Taine, ὡς ἀνοικεῖον προσβολῶν κατὰ τῆς πνευματικῆς Σχολῆς πλήρους. Παρὰλείποντες οὖν τὰς ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ περιεχομένας περιγραφὰς προσώπων, τὰς φιλολογικὰς κρίσεις, ἀξίως καὶ χριεντισμούς καὶ πᾶν τι ἄλλο ἐπουσιῶδες, εἰς τὸ κύριον ἡμῶν θέμα περιορισθόμεθα, τὸ καὶ οὐσιῶδες, καὶ ἀφηγησόμεθα μόνον τὰ ἴδια ὑπὸ τοῦ Taine, μετὰ μεγίστης διαλεκτικῆς δεινότητος κατὰ τῶν θεωριῶν τῶν φιλοσόφων ἐκείνων ἀντιλεγόμενα. Ὁ Taine ἐν πρώτοις γενικὴν τινα ἔνστασιν ποιᾷται, ὅτι ἡ τῶν Πνευματιστῶν Σχολὴ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας πολ-

λάκις ὀλιγορούσα, ἐπὶ τῆς ἠθικῆς μόνον τὸ δόγμα αὐτῆς ἰδρύει. Ἡρὸς ὑποστηρίζει δὲ τοῦτου ἀναφέρει, ὅτι ἐπὶ τῆς ἠθικῆς ἐρειδόμενοι οἱ πνευματισταί, τὸν μὲν πανθεισμὸν καὶ τὸν ὕλισμὸν πολεμοῦσι, τὴν δὲ τοῦ Θεοῦ ὑπαρξίν παραδέχονται, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀθανασίαν ὑποστηρίζουσι. Τῆς φιλοσοφίας ταύτης τὸ κριτήριον ἡ ἠθικὴ ἐστίν. Ἐνταῦθα ὁ Taine ἀποφαίνεται, ὅτι ἡ φιλοσοφία δέον εἶναι πῖστις καὶ θρησκεία, καὶ οὐχὶ ἀπλῶς ἐπιστήμη, ἄγονός τις, κατὰ τὴν τοῦ Bacon ἔκφρασιν, παρθένος. Πασίγνωστόν ἐστίν, ὅτι πολλοὶ φιλοσοφικαὶ Σχολαὶ περὶ τὸ πρόβλημα τοῦτο ἠγαλῶθησαν, καὶ μάλιστα τῶν τὰ μάλιστα διασῆμων τινὲς ἠσπάσθησαν τὴν ιδέαν, ὅτι πρέπει τὸ φιλοσοφικὸν δόγμα ἀντικαθιστάναι τὸ θρησκευτικόν, ἡ μᾶλλον τὴν μόνην θρησκείαν τὴν φιλοσοφίαν εἶναι. Καὶ οὕτως ἡ μὲν πλατωνικὴ φιλοσοφία τοῖς Ἀλεξανδρινοῖς, ἡ δὲ τοῦ Ἐπικούρου καὶ τοῦ Λουκρητίου τοῖς τοῦτον θιασώταις αὐτόχρημα θρησκευμα ἐγένετο. Ὁ τε Goethe καὶ ὁ Kant εἰς τὰς φιλοσοφικὰς αὐτῶν δοξασίας μόνον ἐπίστευον. Οἱ τοῦ XVIII αἰῶνος ἄθεοι θρησκευτικὸν τὸ δόγμα εἶχον, ὅπερ συνίστατο εἰς τὸ πιστεῖν εἰς τὸ περνοῦμενον τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν πολιτισμὸν. Ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν τελευταῖον ἠκούσαμεν, ὅτε μὲν τῶν Saint-Simonien εἰς ἄγχοιζόμενον, ὅτι ἡ φιλοσοφία δύναται γενεσθῆαι διαργανωμένη θρησκεία, ὅτε δὲ τοῦ Auguste Comte φιλοσοφικὸν τι λίαν παράδοξον θρησκευμα ἐξυμνοῦντο.

Μετὰ τὴν γενικὴν ταύτην ἔνστασιν, ἣν κατὰ τῆς πνευματικῆς Σχολῆς ὁ Taine προβάλλει, προβαίνει εἰς τὰ καθέκαστα, καὶ πρῶτον μὲν τὴν τῆς ἐξωτερικῆς ἀντιλήψεως τῶν Σκότων θεωρίαν ἀντικρούων, τὴν τῶν εἰκονικῶν ιδεῶν (Idées-images) θεωρίαν παραδέχεται, ὑποστηρίζων αὐτὴν ἐπὶ τῷ ὅτι αἱ ιδέαι ἐν τῇ μνήμῃ καὶ τῇ φαντασίᾳ ἐναποταμιεύμεναι, αὐτόχρημα εἰκόνας ἀπόντων καὶ παρόντων ἀντικειμένων γίνονται. Ἡ ἐξωτερικὴ ἀντιλήψις, κατὰ τὸν Taine ἐστὶν ἀληθὴς φρεναπάτη. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς τὰς πλείστας τῶν τοῦ Jouffroy θεωριῶν ἀπορρίπτει, θεωρῶν ἴδιχ τὴν τῶν ἀρεστῶν καὶ δυσἀρεστῶν αἰσθημάτων ἀνάληψιν τοῦ Jouffroy, ὡς σιρᾶν ὅλως γερμανικῶν παραλογισμῶν, μεταφορῶν καὶ ἀσχημάτων ἐνωτιῶν (1). Ἐπὶ τούτῳ δὲ τὴν τῆς αἰσθητικῆ-

(2) Büchner, Kraft und Stoff.

(1) H. Taine Les philosophes classiques du XIX Siècle en France κερ. X. σελ. 239.

τητος θεωρίαν ούτως ἐν παραδείγματι ἀρηγεῖται (1). Ὅταν εὐχρμον περισπὸν μῆλον δέξῃ τις, αἱ θηλικὶ τῆς γλώσσης αὐτοῦ ἀνοψοῦσι παχαροῦμα τοῦς νευρικοῦς αὐτῶν κροσσούς, ἵνα διαβραχῶσιν ὑπὸ τοῦ γυμοῦ τοῦ περισπὸν μῆλου ἢ προσοχῇ τοῦ δέξαντος τὸ μῆλον τοῦτο προσπλοῦται ἐν τὴν εὐάρεστον ταύτην αἰσθησιν, ἥτις εἰδός τι ἡδονῆς ἐστίν. Ἄλλ' ἐν ταύτῳ αἱ ἰδέαι τοῦ οὔτω παθαινομένου ἀνθρώπου εἰς δόνησιν τίθενται, καὶ διὰ ταύτης γίνονται καθαρώτεροι, εὐκρινέστεροι, καὶ ὁ ἀνθρώπος εὐθυμεῖ ἢ τότε δὲ μετὰ μείζονος ἡδονῆς τῷ περισπὸν μῆλῳ τὸν νοῦν προσέχων, ἀρέγεται τοῦτου. Τοιαύτην τινὰ περὶ τῆς αἰσθητικότητος ὅλως φυσιολογικὴν ἀνάλυσιν, καθ' ἣν ἡ ὀργανικὴ ἐντύπωσις τὸ πᾶν ἐνεργεῖ, ὁ Taine ποιεῖται, ὡς ὑπογραμμὸν εἰς τοῦτο τὰς τοῦ Condillac ἰδέας λαβῶν. Ὡς καὶ τὰς τοῦ πρωτίστου τῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχιαιότητος φιλοσόφων, τοῦ ὑπὸ τοῦ Dante προσζάροντος τῶν Ἐπιστημῶν (2) ἀποκλιθέντος, τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅστις, ἐκ διαμέτρου ἀντικειμένως τῷ δαιμονίῳ Πλάτωνι, ἐθέσπιζεν, ὅτι ἡ ψυχὴ οὐδὲν δύναιται ἀφ' ἑαυτῆς ἐνεργεῖν ἄνευ τῆς βοηθείας τῶν αἰσθήσεων, ἢ τῆς φαντασίας, ἥτις διατηρεῖ τὰς εἰκόνας τῶν αἰσθητῶν λέγων «οὐ νοεῖ ὁ νοῦς τὰ ἐκτὸς μὴ μετ' αἰσθήσεως ὄντα» (3).

Τὰ περὶ τῆς ἠθικῆς ὄλως ἐξέχουσι ὑπὸ τοῦ Jouffroy ὑποστριγηθέντα εἰς τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένοις γνωστά· καὶ ταῦτα ὁ Taine καταστρέφει διὰ θετικῶν καὶ μαθηματικῶν συλλογισμῶν ἰλιαν σοφῶς ἀναπτυσσομένον. Ὁ Taine διῆχυρίζεται, ὅτι τὸ εἰς ἄτομον τι ἀνῆκον ἀγαθὸν ἐστὶ σύστημα πρωτίστου τινῶν πράξεων, αἵτινες καθιστᾶσι τοῦτο ὡσαύτως διατείνεται, ὅτι αἱ ἀνθρώπινα κρίσεις, ὡς καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν παραγόμεναι αἰσθήσεις, μᾶλλον ἢ ἥπτο γενναίαι εἰσὶν ἢ δὲ γενικὴ κρίσις ἀνωτέρα κατὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς εἰδικῆς ἐστίν οὔτως, ὥστε καὶ τὸ κινεῖν τὸ αἰσθηματὸν ἐκ τῆς γενικῆς κρίσεως παραγόμενον, ὑπερτερεῖν κατὰ τὸ μεγαλεῖον τὸ ἐκ τῆς εἰδικῆς κρίσεως παραγόμενον αἰσθηματὸν τὸ κινεῖν ἕρα εἰς τὴν ἀρετὴν δέον εἶναι κριτέον κατὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ φιλοκροῦδος. Ἄπασα ἡ τοῦ Taine ἠθικὴ εἰς τοιαύτας ὀρισμένας ἰδέας περιτρέφεται.

Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς τὰς κυριωτέρας ἰδέας

τῶν ἄλλων ἐξέχων γάλλων φιλοσόφων τοῦ XIX αἰῶνος καταπολεμεῖ, ὡς τὴν τοῦ ὀρθοῦ λόγου θεωρίαν τοῦ Cousin, τὴν τῆς ἐλευθέρως βουλήσεως τοῦ Maine de Biran, καὶ ἐν γένει τὰς πρωτίστως θεωρίας τῆς Σχολῆς τούτων. Ἐνωεῖται, Κύριε, ὅτι ἐνταῦθα μὴ δύνάμενοι ἐν ἐκτάσει ἀνελεῖται ἅπαντα τὰ ὑπὸ τοῦ Taine ἐν ταῖς πολλοῖς καὶ ποικίλοις αὐτοῦ συγγράμμασι κατὰ τῶν Πνευματιστῶν γραφέντα, περιοριζόμεθα εἰς γενικὴν μόνον ἔκθεσιν τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος τοῦ Taine. Ὁ Taine συνοῦθᾷ τῷ Locke καὶ τῷ Condillac, νομίζει, ὅτι αἱ λειτουργίαι τοῦ νοῦς οὐδὲν τὸ ἀπόκρυφον καὶ ὑπεράνθρωπον ἔχουσι, σημερινόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς ταύταις λέξεσι, πείρα καὶ ἀνάλυσιν, καὶ διὰ μὲν τῆς πείρας τὰ πράγματα, διὰ δὲ τῆς ἀναλύσεως οἱ τὰ πράγματα διεπνοτες ἴμοιο γνωστοὶ γίνονται. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς ἀναγκάϊας καὶ γενικὰς ἰδέας, αὐταὶ ἐκ τῆς γνώσεως πράγματός τινος ὀρισμένου ἢ ἐνδεχομένου ἐξάγονται. Ἐξ ἰδιαιτέρου π. χ. τριγώνου ἢ γενικῆς ἰδέας τοῦ τριγώνου, κατ' ἀφαίρεσιν, γεννᾶται ἢ ἰδέα αὕτη γενικὴ οὔσα εἰς ἅπαντα τὰ τρίγωνα ἐφαρμοζέται ἢ λέξις ἅπαντα τὴν γενικὴν ἰδέαν ἐμφαίνει. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ τριγώνου σύστημα τι ἰδεῶν ἐξάγεται, ὕπερ τὴν γνώσιν τοῦ πράγματος, ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ τοῦ τριγώνου, ἀπαρτίζει ἢ γνώσις αὕτη σὺν ταῖς συνιστάσις αὐτῆν ἰδέαις ταυτιζομένη, αἱ καὶ πανταχοῦ αὐτὰς συμπεριλαμβάνει ἢ δὲ λέξις τριγώνου τὰς ἀναγκάϊας ταύτας ἰδέας ἐμφαίνει (1). Κατὰ τὸν Taine μόνον διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τὰς ἀπολότους καὶ ἀπειροῦς γνώσεις ἀπακτῶμεν δι' αὐτῆς πάλιν ἐν ταῖς ἀξιῶμασι διδόμενά τινὰ προσγίνονται ἡμῖν, ὧν τὰ μὲν τὰ δὲ ἐμπεριέχουσι. Ἐὰν δύο διδόμενα τοιαῦτα εἰσίν, ὡς τὸ μὲν τὸ δὲ συμπεριλαμβάνονται (καὶ τοῦτο καθίστησι τὸ ἀξιῶμα), ἢ ταυτῶν αὐτῶν ἀναγκάϊα καὶ ἀναπόρροτος γίνεσθαι. Ὁ Taine τὸ τῆς ταυτότητος ἀξιῶμα μόνον ἀναγνωρίζει, τὰ δὲ λοιπὰ ὡς ἐφαρμογὰς καὶ συνεπείας τούτου θεωρεῖ (2). Ἐπίσης ὁ γάλλος φιλόσοφος ἔνθεν μὲν διῆχυρίζεται, ὅτι ἄπασαι αἱ ἐκ τῶν προτέρων κρίσεις, ὡς ἀρχαὶ ἢ ἀξιῶματα, ἀναλυτικὴ μόνον κρίσις εἰσίν, ἔνθεν δὲ οὐ παραδέχεται τὴν ὑπαρξίν τῶν ἐκ τῶν προτέρων συνθετικῶν κρίσεων ἐν δὲ τῇ συνθέσει τούτων, ἄπλας ἀφρημέναις ταυτότητας ἐκ

(1) H. Taine. Ἀυτοῖσι σελ. 244.

(2) Dante. inferno. LV. 434.

(3) Ἀριστοτέλης. Περὶ αἰσθήσεων καὶ αἰσθητῶν. σελ. 6.

(1) H. Taine. Ἀυτοῖσι. Κεφ. VII. σελ. 169.

(2) H. Taine Le positivisme anglais. Étude sur Stuart Mill σελ. 429.

διοφθαριμένης διαλέκτου παραμορφωθείσας εὐρίσκει. Οὕτω, τὸ τῶν οὐσιῶν ἀξίωμα, ὅτι « πᾶσα ἰδιότης πάντως ἐν τῇ οὐσίᾳ ἐνεστί » μεταβάλλει, διατινέμενος ὅτι τὴν ἀκόλουθον φέρει ἐννοίαν, ὅτι δηλονότι τὸ μέρος ἐμπειρέει τὴν ἰδέαν τοῦ ὅλου, ὡς καὶ τὸ τῶν αἰτιῶν ἀξίωμα ὅτι « πᾶν γινόμενον αἰτίαν τινὰ ἔχει » ἐμμέσως μεταστρέφει, μεταλλάττων τὴν γνώσιν τῆς αἰτίας εἰς γνώσιν νόμου, καὶ κατὰ τοῦτο πρὸς τὸν Stuart Mill διαφωνῶν, ὕστις τὴν τῆς αἰτίας ἰδέαν διὰ τῆς τύχης ἀντικαθίστησι.

Ἡ τῶν ἀπειρῶν ἀντικειμένων γνώσις, λέγει ὁ Taine, ἐκ τῶν ἀναγκαιῶν μὲν κρίσεων πηγάζει, παράγεται δὲ ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως τῆς διὰ τῆς πείρας προσγινομένης. Ἡ διὰ τοῦ νοῦς γινόμενη προσθήκη, κατὰ τὴν αὐτὴν συγγραφήν, οὐδαμῶς δύναται τὸ ἀναγκαιὸν καὶ τὸ ἀπειρὸν ἐξηγήσασθαι, ἐπειδὴ τὸ πεπερασμένον μετὰ τοῦ πεπερασμένου πολλαπλασιαζόμενον πάλιν ὡς πρὸς τὸν πεπερασμένον ἀναγκαιῶς δίδωσι. « Ὅ,τι δὲ τις διὰ τῆς προσθήκης οὐ προσκίττει, τοῦτο διὰ τῆς ὑπεξαιρέσεως ἐπιτυγχάνεται. Φέρε δὴ σκοπήσωμεν τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου ταύτης ὡς πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἀπεράντου ἀποστάσεως. Ὑποθῶμεν περιγεγραμμένην τινὰ διάστασιν πᾶν δ' ὅτι, ἰδίᾳ αὐτὴν χαρακτηρίσει ἐκ ταύτης ἀφαιρέσαντες, τὴν ἀπλήν καὶ μόνην διάστασιν, τὴν ἀναμφιλέκτους οἰχθῆποτε ἄλλη διάστασις ὁμοιάζουσαν, θεωρήσωμεν. Ἐν αὐτῇ ἀπανταχοῦ ἀπαντα τὰ ἐξ ὧν συνίσταται μέρια ταῦτά εἰσιν ἢ μέρια τοῦτων λαβόντες ὑπ' ὄψιν, καὶ εἰς τὸ ἔριον τοῦτων ἀφικόμενοι, ἔτερον τι μῆριον ὀρώμεν, ὃ συνέχισιν τοῦ προτέρου ἀποτελεῖ, καὶ ὅλιως ὁμοίον ἐκείνῳ ἔν' οὕτω καθεξῆς εἰς τὰ πρόσω προβαίνοντες, τὸ αὐτὸ περὶ τρίτου, καὶ τετάρτου κλ. μῆριου εἰπὴν δυνάμεθα, μέχρις ὅτου εἰς τὸ τῆς δοθείσης διαστάσεως πέρασ καὶ τελευταῖον μῆριον ἀφικόμενοι, καὶ μὴ περαιτέρω προῦθαι δυνάμενοι πῶμεν, καὶ τὴν ἑτέρου μῆριου ἐνδεχομένην ὑπαρξίν ὑποθῶμεν, οὕτω τὴν δοθείσαν διάστασιν εἰς τὸ ἑπάπειρον παρατείνοντες. Ἐκ τούτων δὴλον, ὅτι πᾶσα δοθεῖσα διάστασις δύναται ὑπ' ἑτέρας ἀμειβεσθαι, καὶ αὐτὴ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ αὐτοῦ συλλογισμοῦ ὑπ' ἑτέρας, καὶ οὕτω καθεξῆς, μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου, καθ' ὃ ἡ τοῦ ἀπεράντου γνώσις ἐν τῷ νῷ ἡμῶν ἀναθρώσκει. (1). Τὴν αὐτὴν ἐ-

ξηγήσιν, κατὰ τὸν Taine, ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ χρόνου, τοῦ ἀριθμοῦ, δυνάμεθα δοῦναι καὶ ἐν γένει ἐπὶ πάσης ἰδέας δεκτικῆς ἀξήσεως ἢ μειώσεως μέχρι τοῦ ἀπείρου. Σημειωτέον δὲ ἐν παρῶν, ὅτι ὁ γάλλος φιλόσοφος, περὶ οὗ ὁ λόγος γίνεται, περὶ τοῦ μαθηματικῶν μόνον ἀπείρου, παντάπασιν δὲ περὶ τοῦ μαθηματικῶν, δηλαδή περὶ τοῦ ἀπολύτου ἀποφάνεται. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν οὐσιῶν, ὁ Taine, ὑπερβαίνων κατὰ τοῦτο τὸν Stuart Mill, τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν οὐκ ἀγνωρίζει, ὑποστηρίζων ὅτι οὔτε πνεῦμα, οὔτε σῶμα, ἀλλ' ἅπλως συστήματα κινήσεων ἐνεστωσῶν ἢ ἐνδεχομένων, καὶ συστήματα ἰδεῶν αὐθις ἐνεστωσῶν ἢ ἐνδεχομένων ὑπάρχουσι (1). Τὰ συμβάντα καὶ αἱ σχέσεις αὐτῶν ταυτοτήτα τινὰ μόνον ἔχουσι. Τὸ δὲ ὅλον τοῦ φαινόμενου τὴν οὐσίαν, τὰ μέρη, τὰς ἰδιότητας αὐτοῦ ἀποτελεῖ. Τὸ φαινόμενον πρὶν τῆς ἀναλύσεως καὶ διακρίσεως ἢ οὐσία ἐστὶ τὸ αὐτὸ φαινόμενον ἀνακλυόμενον καὶ διαιρούμενον παρίσται τὰς ἰδιότητας αὐτοῦ. Ἐκ τούτων ἔπεται, ὅτι οὐσιώδης τις δεσμός (vinculum substantiale). ὡς λέγει ὁ Λεϊβνίτιος, τὰς ἰδιότητας συνδέων οὐχ ὑπάρχει, ὅτι ἡ ψυχὴ, ὡς τελευταῖον συμπέρασμα, οὐδὲν ἄλλο τι ἐστίν, ἢ τὸ σύνολον τῶν ἐν ἡμῖν ἐνόντων αἰσθημάτων, τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἀποφάσεων. Ἡ οὐσία, συνελόντι φάναι, κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν πνευματιστῶν τῇ λέξει ταύτῃ ἀποδιδομένην σημασίαν, ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ οὐχ εὐρίσκειται. Τοιαύτη ἐστὶν ἡ γνώμη τοῦ Taine, ἥτις ἐστὶν ὁμοία τῇ ἀπάντων τῶν ἐμπειρικῶν φιλοσόφων, ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείτου καὶ Κρατύλου μέχρι τοῦ Locke καὶ τοῦ Comillac.

Καίτοι ὁ Taine ἀσπαζόμενος τὴν γνώμην, ὅτι ἡ οὐσία κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Royer Collard καὶ Cousin ἀποδιδομένην σημασίαν οὐχ ὑπάρχουσι, ὅμως τὰς αἰτίας τούτων παραδέχεται, καὶ τότε νέαν ἐννοίαν, τὴν ἀκόλουθον, εἰς τὴν λέξιν « αἰτίαν » ἀποδοτέον. Λέγοντες ὅτι σύστημα τι πραγμάτων, ὃ τὴν οὐσίαν ἀπαρτίζει, αἰτίαν τινὰ ἔχει, ἐννοοῦμεν ὅτι πάσα σειρά πραγμάτων εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη ἀνακλυτέα ἐστίν' οὕτω πᾶν πρᾶγμα τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ἔχει, καὶ τοῦτο λέγοντες, ὑπεμφαίνομεν, ὅτι πᾶν πρᾶγμα δύναται ἀναλύεσθαι εἰς τὰ ἐξ ὧν συνίσταται στοιχεῖα τὰ σειράν τινα συν-

(1) H. Taine Les philosophes classiques du XIX siècle en France Κεφ. VII σελ. 174.

(1) H. Taine Le positivisme anglais. Étude sur Stuart Mill. σελ. 444.

σῶντα στοιχεῖά εἰσιν αἱ αἰτίαι τῆς σειράς ταύτης, τὰ πράγματός τινος στοιχεῖά εἰσιν αἱ τοῦ πράγματος τούτου αἰτίαι. Αἱ ἀληθεῖς αἰτίαι, κατὰ τὴν φιλοσοφίαν ταύτην, εἰσὶ δύναιμι, νόμος, ἀρχή, ιδιότης.

Μὴ ἐπιλαθόμεθα δὲ, ὅτι κατὰ τὸν Taine ἡ τῶν πραγμάτων αἰτία ἐστὶ πρᾶγμα τι. Ὑπαρχοῦσι μόνον σύνθετα πρᾶγματα ἢ στοιχεῖα, ἐξ ὧν τὰ μὲν ἀποτελέσματα, τὰ δὲ αἰτίαι εἰσὶν (1). Τίνι δὲ τρόπῳ ὁ σοφὸς Γάλλος ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ τῶν πραγμάτων αἰτία ἀναντιρρήτως πρᾶγμα ἐστίν; ὁ Taine, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἰδέας αὐτοῦ ταύτης ὡς παράδειγμα φέρει ὀργανικὸν τὸ ὄν, π. γ. τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ προσοχῆς δὲ ἐξετάζων τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ἐξάγει πρᾶγμα τι, γεγονός τι κοινὸν εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος καὶ καθ' ἀπάσας τὰς στιγμὰς τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ τοῦτο ἐστὶν ἡ θρέψις. Τὸ γεγονός τοῦτο ὑποτίθεισιν ὡς αἰτίαν συμπλέγματος ἄλλων γεγονότων, καὶ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἀποδεικνύει 1) διὰ τῆς ἐξετάσεως τῶν σχέσεων τῆς φύσεως καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ὀργάνων, 2) διὰ τῆς συγκρίσεως ἄλλων ὀργανικῶν εἰδῶν τῆς ζωτικῆς κλίμακος, 3) διὰ τῆς ἐρεύνης τῆς μεταμορφώσεως αὐτοῦ τοῦ ζώου εἰς τὰς διασφόρους ἐποχὰς τῆς αὐτοῦ ζωῆς. Ἐκ τῆς θρέψεως ὅλον σύστημα φαινομένων παράγεται· ἄρα ἡ θρέψις αἰτία ἐστίν, ἀλλ' αὐτὴ ἡ αἰτία εἰς ἑτέραν αἰτίαν ὑποτάσσεται, ἥτις ἐστὶν ἡ φθορά. Διὰ τελευταίας τινὸς ἀναλύσεως ὑψηλότερον μέχρι τοῦ τύπου τοῦ ζώου φθάνει τις· ὁ δὲ τύπος ἀνεξάρτητόν τι καὶ ἀρχέτυπον ὢν, αἰτία ὡς πρὸς τὴν λειτουργίαν γίνεται. Ὁ τύπος, γεγονός τι ὄν, ἐστὶν ἡ ἀληθὴς αἰτία. Τοιαῦτα καὶ παραπλήσια αἰτίαι ὑπάρχουσιν, αἰτίνας εἰσὶ τὰ δεσπόζοντα γεγονότα ἐκάστης σειράς ὀργανικῶν ὄντων. Ἄρα ὁ Taine, ἐναντίον τῶν θετικῶν (positivistes) φιλοσόφων, ὁτινες τὰς αἰτίας μακρὰν τῆς ἐπιστήμης ἐξορίζουσιν, ὑποστηρίζει (2), ὅτι αἱ αἰτίαι διὰ τῆς πείρας ἀνακαλύπτονται, διότι ὁ ἡμέτερος φιλόσοφος τὴν αἰτίαν ἐρίζει ὡς πρᾶγμα τι, ἐξ οὗ ἡ φύ-

σις, αἱ σχέσεις καὶ αἱ μεταβολαὶ ἄλλων πραγμάτων ἐξάγονται (1).

Φανερὰ ἂν ἦν ἀπᾶτη, εἰ καὶ ἐκ τῶν ἄνω λεχθέντων εἰκάζετο, ὅτι ὁ Taine τὴν μεταφυσικὴν ἀπορρίπτει, ὅστις τὸναντίον ἐν τινι τῶν σοφῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων λέγει·

« Malgré l'etroitesse de notre expérience, la métaphysique est possible, » à la condition que l'on reste à une grande hauteur, que l'on ne descende pas dans le détail, que l'on considère seulement les éléments les plus simples de l'être, et les tendances les plus générales de la nature. Si quelqu'un recueillait les trois ou quatre grandes idées où aboutissent nos sciences, et les trois ou quatre genres d'existence qui résument notre univers; s'il en comparait ces deux étranges quantités qu'on nomme la durée et l'étendue, ces principales formes de détermination de la quantité qu'on appelle les lois physiques, les types chimiques et les espèces vivantes, et cette merveilleuse puissance représentative qui est l'esprit, et qui, sans tomber dans la quantité, reproduit les deux autres et elle même; s'il découvrait entre ces trois termes, la quantité pure, la quantité déterminée et la quantité supprimée (2), un ordre tel que la première appela la seconde et la seconde de la troisième; s'il établissait ainsi que la quantité pure est le commencement nécessaire de la nature, et que la pensée est le terme extrême auquel la nature toute entière est suspendue, si ensuite, isolant les éléments de ces données il montrait qu'ils doivent se combiner comme ils sont combinés, et non autrement; s'il prouvait aussi qu'il n'y a pas d'autres éléments, et qu'il ne peut y en avoir d'autres, il aurait esquissé une métaphysique sans empiéter sur les sciences positives (3). »

(1) H. Taine Les philosophes classiques du XIX siècle en France. Κεφ. de la Methode σελ. 350 κλ.—Τοῦ αὐτοῦ Le positivisme anglais Étude sur Stuart Mill. σελ. 438.

(2) H. Taine Les philosophes classiques du XIX siècle en France ἐν τῷ προλόγῳ τῆς 6ης ἐκδόσεως σελ. IX.

(1) H. Taine Ἀπόθ. Κεφ. De la method. σ. 354.

(2) Die angeborene Quantität.

(3) H. Taine. Le positivisme Anglais. Étude sur Stuart Mill. σελ. 445—147.

Ἐκ τοῦ τεμαχίου τούτου, ὕπερ ἕνεκα τῆς ἀξίας αὐτοῦ ἀυτολεξεῖ ἀνευγράψαμεν, ἐξάγειται, ὅτι ἡ μεταφυσικὴ δέον ἰν'ἀπαλλαχθῆ τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν αἰτιῶν, ὡς οἱ Πνευματισταὶ αὐτὰς ἐνόουν. Καταργηθῆτω ἡ ἀνθρωπίνως αἰτιῶν, δηλονότι ἡ ἐλευθερία¹ φαντασία ἐστὶν ἡ θεία αἰτία, δηλονότι ὁ Θεός, ὡς δημιουργὸς τοῦ παντός καὶ ὡς ἀριστοτέγγης κατὰ τὴν τοῦ Πινδάρου ἔκφρασιν. Οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ πράγματα ὑπάρχουσιν, ἅτινα ἕνεκα τῆς ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ὑπάρξεως αὐτῶν οὐ μόνον δυνατὰ ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖα εἰσιν.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸ συνιγόμενον ζήτημα εἰς τὸ ἐξετάζειν, ἐὰν τὰ πράγματα ἔχωσιν ἀρχήν τινα, ὁ Taine διακρίνεται, ὅτι ἀρχὴν οὐκ ἔχουσιν, ἢ μάλλον ὅτι ἡ ἀπλή ποσότης ἐστὶν ἡ ἀναγκαῖα ἀρχὴ τῆς φύσεως. Τὰ ὄντα, κατὰ τὴν φιλοσοφίαν ταύτην, εἰσὶ πράγματα, ἅτινα διὰ τύπων τινῶν ἀντικαθίστανται οὕτως, ὥστε γενικαὶ τινες ὑπέρτατοι προτάσεις εἰσὶν οἱ ἀθηναικοὶ δημιουργοὶ τοῦ παντός. Τὰς γενικὰς ταύτας προτάσεις, τοὺς ἀθανάτους τούτους δημιουργούς, ἐξετάζοντες, εὐρίσκομεν τὸ μόνον καὶ ἀρχικὸν πρᾶγμα, ἐξ οὗ αὐταὶ πηγάζουσι, καὶ τὴν τῆς οἰκουμένης ἐνότητά καὶ τὸ παραγαγὼν αὐτὴν καταλαμβάνομεν. Ἡ ἐνότης τῆς οἰκουμένης οὐτε ἐξ ἐξωτερίου οὐτε ἐξ ἐσωτερικοῦ τινος πράγματος προέρχεται, ἀλλ' ἐκ γενικοῦ τινος πράγματος, τοῖς ἄλλοις παραπλήσιου. Ἐκ τῆς ἱεραρχίας ταύτης, ὅπως ἀναγκαῖα, ὁ κόσμος μοναδικόν τι ὄν ἀποκαθίσταται, ἀδιάρητον, οὐ τινος ἄπικτα τὰ λοιπὰ ὄντα μέλη αὐτοῦ εἰσιν.

Τοιαῦτα εἰσιν ἐν ὀλίγοις αἱ κυριώτεροι ἀρχαὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Taine. Οὐ πρόεβημεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν λεπτομερειῶν καὶ τῶν δευτερευουσῶν ἰδεῶν τοῦ ὅπως ἐξέχου καὶ μαθηματικῶ ἐκεῖνου νοός, διότι οὐ μόνον τὰ συγγράμματα τοῦ ἀνδρὸς εἰσὶ τοῖς πλείστοις γνωστὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ πᾶν πρὸ αἰῶνων τὴν αὐτὴν ὡς ἔγγιστα διδασκαλίαν ὑποστηρίζαντων. Ἄλλ' οὐ παραλείπετον τὰς ἀρχὰς μικρὸν ἀνελέγξει, ἐφ' ὧν ὁ Taine τὰ ἱστορικά αὐτοῦ πονήματα ἰδρύει, τὰ ὡς σκοπὸν προτιθέμενα τὸ ἐξελεῖν καὶ ἀποδείξει τὸ φιλοσοφικὸν αὐτοῦ σύστημα, καὶ ὧν τὴν πολυμάθειαν οἱ σοφοὶ θαυμάζουσι.

Ὁ Taine λέγει διαξέληθον, ὅτι ἡ ἱστορία ἐστὶ πρόβλημα μηχανικῆς (1), διότι ἐν ταύτῃ

φαινόμενα ἀπ' ἀλλήλων ἐξαρτώμενα ὑπάρχουσι, δυνάμεις τινὰς ἐμφανίζοντα μᾶλλον ἢ ἥτον ἰσχυρὰς καὶ ἐνεργούς, ἀς ὁ ἱστορικὸς χρεώσται ἀνακαλύπτειν, τὰς αἰτίας αὐτῶν προσδιορίζων, καὶ τὰ ἀποτελέσματα, εἰ δυνατὸν, προβλέπειν. Κατὰ τὸν Taine ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας ἐστὶν ἱεραρχία τις ἀναγκῶν κυβερνώσα τὸν τε Ὀυκῆν καὶ τὸν ἡλικὸν κόσμον.

Κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα, φιλολογία ἔνομάζεται τὸ διανοητικὸν πρῶτον οἰοῦδησπε εἶθους. Τὸ δὲ σπουδάζειν ἐστὶ τὸ ἀσχολεῖσθαι περὶ τὸ διὰ τῆς ἀναλύσεως ἀνευρίσκειν τὰς ἀρχικὰς αἰτίας, ἐξ ὧν ἐξέσπι ἐξάγειν τὰς μεταβολὰς, ἀς ἡ φιλολογία αὐτὴ κατὰ καιροῦς ὑπέστη, ὡς καὶ τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὰ λοιπὰ ἀπεικονίσματα τοῦ ἔθνους ἐκεῖνου, ὡς ἐστὶν ἡ θρησκεία, ἡ πολιτικὴ κλ. Τὸ σπουδάζειν ἐπίσης συγγραφέα τινὰ ἐστὶ τὸ ἐρευνᾶν τὴν αἰτίαν, ἐξ ἧς τὰ διανοηθέντα προήλθον.

Αἱ τρεῖς ἀρχικαὶ δυνάμεις, αἵτινες συνδεόμεναι τὸν πολιτισμὸν ἀπαρτίζουσιν, εἰσὶν ἡ φυλὴ, τὸ μέσον καὶ ἡ στιγμή² ὧν ἡ μὲν φυλὴ, λέγει ὁ Taine, ἐστὶν ἐμφυτὸς τις διάθεσις, ἑτεροῖς κατὰ τὰ διάφορα ἔθνη, καὶ διάφορος κατὰ τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν μερῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τὸ δὲ μέσον ἐστὶ τὸ σύνολον τῶν φυσικῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν περιστάσεων, αἵτινες διαφύρωσ ἀλλοιοῦσιν, ἢ συμπληροῦσι τὸ φυσικόν, ἢ δὲ στιγμή, τέλος, ἀποτελεῖ εἶδος τι ἐπιδράσεως, συνισταμένης εἰς τὴν ταχύτητα τὴν προσγιγνομένην ἐκ τῆς ἀενάου ὀρθώσεως τῆς φυλῆς εἰς τὸ τελεσθῆν ἢ διὰ ἀποτέλεσμα ἐκ τοῦ μέσου, ἐν ᾧ ἡ φυλὴ ἐκείνη ζῆ. Αἱ ἀρχικαὶ δυνάμεις αὗται, ἡ φυλὴ, τὸ μέσον, ἡ στιγμή σύστημα τι ἀποτελεσμάτων παράγουσιν, ὕπερ ἐστὶν ὁ πολιτισμὸς, καὶ τούτου ὁ μᾶλλον διακεκριμένος τύπος ἡ φιλολογία ἐστὶν.

Τοιαῦτα εἰσιν αἱ ὅπως μοιραῖαι ἀρχαί, ἀς ὁ Taine ἐν τοῖς ἱστορικοῖς αὐτοῦ συγγράμμασι παραδέχεται, ἐφαρμόζων αὐτάς, ἰδίᾳ δὲ ἀναπτύσσει αὐτάς ἐν τῷ ἐπιχαλουμένῳ Histoire de la litterature anglaise συγγράμματι μεγάλῃς ἀξίας καὶ περιθούτῳ ἐν τῷ φιλολογικῷ κόσμῳ.

Δεῦτε νῦν ἐξετάσωμεν εἰς τίνα κλάσιν τῶν φιλοσοφῶν ἀνήκει ὁ Taine. Αὐτὸς ἐκείνῳ ἄσμενος δεικνυσὶν ὡς συμβιβαστὸν μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς τοῦ τέλους τοῦ XVIII αἰῶνος φιλοσοφίας. Ἄλλὰ πρὶν ἢ τυφλοῖς ὄμμασι παραδεχθῶμεν τοῦτο, ἐξελεῖν ἔσμεν εἴπερ ἔγεται ἀληθείας. Κατὰ τὴν τοῦ γερμανοῦ φιλοσόφου

(1) H. Taine Histoire de la litterature anglaise. Ἐν τῷ Προλόγῳ σελ. XXXI.

ακριβῆ διδασκαλίαν, ἢ ἐν ὀλίγοις προηγουμένους ἐσκευασμένην, τὸ γενικὸν ὑπάρχει πρὸ τοῦ ἐιδικοῦ, ἢ ἰδέα ἐστὶν ἡ ἀρχὴ τῶν πραγμάτων, καὶ ὠπαιώτης ἡ μόνη ἀληθὴς μέθοδος ἡ θεωρητικὴ ἐστὶ. Τὸν ἀπαλλὰν, ἢ τοῦ Comillac φιλοσοφία θεσπίζει, ὅτι τὰ μόνον ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτῳ ὑπάρχοντα εἰσὶν τὰ αἰσθηματικά, ἅμα ἐμφανιζόμενα, καὶ παραδέχεται, ὅτι μόνον διὰ τῆς ἀναλύσεως καὶ τῆς ἀντιπαράθεσως τῶν πραγμάτων, ἐκ τοῦ πεπερασμένου εἰς τὸ ἀφηρημένον καὶ ἐκ τοῦ ἐιδικοῦ εἰς τὸ γενικὸν μεταβαίνομεν. Ἠτότερον τῶν συστημάτων τούτων τὸ προσεγγίζον τῆ τοῦ γάλλου φιλοσόφου διδασκαλίᾳ; ἀρχῆς ὁ Taine ἐστὶν ὁπαδὸς τοῦ Spinoza καὶ τοῦ Hegel, ἢ μάλλον ἐστὶν ὑπερσπιστὴς τῶν θεωριῶν τοῦ Comillac, τοῦ Laromignière, τοῦ Stuart Mill, τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου ἀρχηγοῦ τῶν θετικῶν ἐν Ἀγγλίᾳ; Ἀναμφισβητήτως ὁ Taine ἐστὶ θεωρητικὸς τῶν τελευταίων τούτων καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους λόγους, καὶ διότι, συνωδὰ τοῖς ἐμπειρικοῖς, ὁ Taine διδάσκει, ὅτι ἀρχὴ πάσης ἐπιστήμης τὸ αἰσθημὰ ἐστὶν, ὅτι τὸ αἰσθημὰ τὸ μόνον ὑπαρκτόν, τὸ μόνον φαινόμενο ὑπάρχει. Ἐστὶν ἀληθές, ὅτι κατὰ τὴν ἡμέτερον φιλόσοφον δύναται τις σειρὰν τινα γεγονότων εἰς ἐν ἐπανάγειν, ἢ δὲ ἐπαγωγῆν αὐτῆ ἐμπνεῖαι ἡμῖν τὰς ἀπολύτους ἰδέας, ἐφ' ὧν καὶ μετ' ὧν δυνάμεθα σκέπτεσθαι ἀντὶ τῶν πραγμάτων, οἷς ἀρχῆθεν ἐχρώμεθα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν τοῦ Comillac μεταφυσικὴν, παραδεχόμενον τὸ διὰ σημείων ἀντιπαρέρχεται τὰς ἐν τῷ νοῦ ἀπολύτους ἰδέας, καὶ ἐπὶ ταύτας σκέπτεσθαι, οὐδόλω; δὲ εἰς τὴν τοῦ Hegel. Πιστεύομεν δ' ἐπίσης, ὅτι ἡ τοῦ Taine φιλοσοφικὴ φιλοσοφία πολλῶ τῆς τοῦ Hegel ἀπέχει, ὡς πλείων ἰδεῶν τῶν αἰσθητικῶν φιλοσόφων (Sensualistes) μετέχουσα. Κατ' ἀρχὰς ὁ Taine ὑπεστήριξε φιλοσοφικῶς τὴν κοιτῆριον, ὅπερ κυρίαν φυσικὴν δύναμιν (la faculté matrisse) ὠνόμαξε, συνιστάμενον εἰς τὸ νομίζειν ὅτι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ φυσικῆς τις δυνάμις ἐνεστὶν, ἣτις ἐξηγεῖ τὸ πᾶν, τὰς τε σκέψεις καὶ τὰς πράξεις; ἀλλὰ τὴν σήμερον, ὡς προσηλούμενος εἰς τὴν τοῦ Comillac Σχολῆν, ὁ τῆς Histoire de la litterature Anglaise συγγραφεύς, ἀπέρριψε τὸ κριτικὸν ἐκεῖνο, καὶ διασχυρίζεται, ὅτι ὁ βουλιόμενος ἐξηγεῖν τὰς τε σκέψεις καὶ τὰς πράξεις τινός, δεῖν ἵνα ἐξετάζη τὴν κρίσιν, τὴν ἰδιοσυγκρασίαν, τὸ φύλον, τὴν ἡλικίαν, τὰ ἦθη καὶ ἔθνη αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν ἐποχὴν καὶ τὸ μέσον, ἐν ᾧ ἐγεννήθη, τὸν

περιστοιχοῦντα αὐτὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, οὐδόλω; δὲ τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις (1). Τοῦναντίον δὲ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Σχολῇ ἀπαντῶμεν, ὅτι πᾶς μέγας ἀνὴρ ἐστὶν ἐνσάρκωσις τῆς αἰδίου ἰδέας, αἱ δὲ ἐξωτερικαὶ περιστάσεις οὐδέποτε εἰσὶν ὀριστικαὶ τῆς μεγαλοφυΐας αἰτίας, ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Hegel, πᾶς μεγαλοφυΐης ἀνὴρ εὐρίσκειται εἰς διηνεκῆ πόλεμον μετὰ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ζῆ; ἢ δὲ αἰτία τῶν μεγάλων γεγονότων ἡ μεγαλοφυΐα ἐστὶν, ἣτις ἐστὶν αὐτόγονος καὶ ἀνεξάρτητος πάσης ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεως οὕτως, ὥστε ἡ ἱστορία ἐν τοῖς ἐξῆγοις ἀνδράσιν σπουδαστέα ἐστὶν. Ἀπ' ἐναντίας δὲ, κατὰ τὸν Taine, ἡ μεγαλοφυΐα ἐστὶν ἀποτέλεσμα ἀπάντων τῶν ἐποχῆς τινι συμπεπτότων ἐξωτερικῶν φαινομένων. Ἀρα ἡ ἱστορία ἀναλυτέα ἐστὶν ἐν τοῖς πράγμασιν, ἐν τοῖς γεγονόσι, τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ παραχόμενου, τοῦ ἰδανικοῦ ὡς συμβόλου τοῦ πραγματικοῦ ὄντος, τοῦ ἠθικοῦ, κατὰ τὴν τοῦ Libanis περιδότητον ἐκφορῶν, ἀντανταχάσεως τοῦ φυσικοῦ ὄντος. Ὁ Taine ἀρνεῖται ἐνίοτε εἰς τὸ ἄριστον, εἰς τὸ γενικόν, καὶ κατὰ τοῦτο ἀκολουθεῖ κατὰ τὴν Hegel, ἀλλ' ἀναμφίλεκτόν ἐστιν, ὅτι ὁ γάλλος φιλόσοφος ἐμπαιθῶς τὰς τῶν αἰσθητικῶν καὶ ἐμπειρικῶν ἰδέας ὑπερασπίζει. Πράγματι μόνον ἀναγομίζει, καὶ ἄπρακτον τὴν αὐτοῦ φιλοσοφίαν μετὰ μεγίστης ἐπιδειξυτικῆς καὶ παρινοίας ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἰδρύει. Ὡσπερ δὲ τις τῶν τῆς ἐποχῆς ἡμῶν φιλοσόφων ὀρθῶς παρατρεῖ (2), ἡ τοῦ Hegel Σχολῆ εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν μεταφυσικῶν συστημάτων ἀνήκει, βεβαίως οὕτε εἰς τὴν τοῦ Καρτεσιου, οὕτε εἰς τὴν τοῦ Leibnitz Σχολῆν καταταχτέα ἐστὶν, ἀλλὰ εἰς τὴν τοῦ Spinoza, τὴν τοῦ Πλωτίνου, καὶ διὰ τῆς τούτου τῆ τοῦ Πλάτωνος συνάπτεται Σχολῇ. Ἡ δὲ τοῦ Taine φιλοσοφία αὐτόγραμμα ἀντίπερος ἐκείνων, ὡς τὸν λόγον τῆ αἰσθήσεως, τὸ νοητὸν τῷ αἰσθητῷ, τὸ ἰδανικὸν τῷ πραγματικῷ, τὰς ἀρχὰς τοῖς πράγμασι ὑποτάσσουσα, καὶ ὡς δυναμικῆ μετὰ τοῦ Μάρκου Λυρῆλιου ἀνακαρῶσις; ὁ φύσις; φύσις; Ἐκ σοῦ πάντα, καὶ ἐν σοῖ πάντα καὶ πρὸς σὲ πάντα.

Ἡ τοῦ Renan φιλοσοφία.

Ἐπιχειροῦμεν νῦν εἰς ἐκθεσιν φιλοσοφίας συγγραφεῶς ποιητικωτάτου καὶ πολυμαθεστάτου,

(1) H. Taine Philosophie de l'art. σελ. 13.

(2) P. Janet La crise philosophique. σελ. 51.

τῶν κεχαρκτηρισμένων καὶ ὀρισμένων ἰδεῶν ἐναντίου, ἀπὸ τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς ἀκριβοῦς ἀληθείας ἀνεξαρτήτου, τῶν μυστηριωδῶν καὶ ἀπολύτων ἰδεῶν μύστου, τὸν ἑαυτοῦ νοῦν εἰς αἰωνίαν ἀβεβαιότητα παραδίδουσαν. Ὁ δὲ συγγραφεὺς οὗτος ὁ Renan ἐστίν. Καὶ ἐν πρώτοις ὅποیان περὶ Θεοῦ ἰδέαν ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ σχηματίζει; Ὁ Renan εἰς τὴν λέξιν «Θεὸς» δύο σημασίας ἀποδίδωσι, καὶ τούτων ἡ μὲν ἰδιὰ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «*Études d' Histoire religieuse*» ἐπιφασιάζει, ἡ δὲ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις συγγράμμασιν αὐτοῦ ἀναπτύσσεται καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτῃν σημασίαν, ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ ἀνώτατος τύπος τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης, τῷ ἄπειρον, τὸ ἀπόλυτον, τὸ ἰδανικὸν ἀρχέτυπον, τῶν ἀπολύτων ἐπιστημῶν ὁ δεσμός, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ ὄντοτις οὐχ ὑπάρχει. Ἡ ἰδέα αὕτη «Θεὸς» ἐκ τῆς σκέψεως τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς ἐκπορεύεται τὸν Θεὸν λατρεύει ὁ ἄνθρωπος ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐξυμνωθεῖσι τύποις, ἐν οἷς ἔθετο τὴν ἀγαθότητα καὶ τὸ κάλλος (1). Ὁ Θεός, κατὰ τὴν πρώτῃν ταύτην σημασίαν, ἐστὶν ἡ τῶν κυρίως καιρίων ἀναγκῶν ἡμῶν συγκεφαλαίωσις, ἡ τοῦ ἀπείρου κατηγορία (2). Ὁ Renan ἐν τοῖς μεταγενεστέροις αὐτοῦ συγγράμμασι μεταβάλλει κἀπὸ τῆς τῆν περὶ Θεοῦ ὑπ' αὐτοῦ ὀρισθείσαν ἰδέαν. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ *L' avenir de la métaphysique* οὐ παραδέχεται τὴν διὰ τῆς ἀφαιρέσεως ἡ καὶ τῆς πείρας ἀποδείξιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ δυνατὴν, διατινόμενος, ὅτι ἡ φύσις, ἥτις ἄλλως τε ἀνάγκη ἐστὶν, Θεὸν οὐκ ἐμφανίζει, οὕτως ὡς καὶ ἡ ἱστορία, ἥτις διαρκῆς ὡς πρὸς τὴν ἡθικὴν σκάνδαλον οὐσα θεῶν πρόνοιαν οὐκ ἀποδεικνύει (3). «Ὡς περ δὲ ἅπαντες οἱ μυστικοὶ φιλόσοφοι βεβαιούσιν, ὅτι ἡ αἰσθησις μὲν ἐστὶν ἡ ὀρίζουσα τὸν Θεόν, ὁ λόγος δὲ εὐδαμῶς, οὕτω καὶ ὁ Renan τοῦτο θεσπίζει, διευκρινιζόμενος (καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ δευτέρα σημασία), ὅτι Θεὸς ἐστίν, ὅν ὁ ἄνθρωπος ἀπ' ἑαυτοῦ ἔθετο» δηλὸν δὲ ὅτι ἡ τοιαύτη ἰδέα ἐστὶν ὅλος ἀβυσσός. Καὶ ὅμως ὁ Θεὸς ἐν τοῖς τὰ μάξιστα ἐντελέειν οὖσαν ἕνεστιν οὕτως, ὥς ἐν τῇ ζωῇ μᾶλλον ἢ ἐν τῇ ἀδρανείᾳ ὕλη, ἐν τῇ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν συνειδήσει, ἢ ἐν τῇ τοῦ τυγχόντος ἀνθρώπου ἐνοικεῖ. Τὸν δὲ Θεὸν τῆς πεπειδαιμένης καὶ ἀπαιδεύτου μερίδος τῆς

ἀνθρωπότητος οὐδόλως χαρακτηρίζει, καὶ τοῦτο ποῶν, λέγει, οὐδόλως ἀπορρίνεται περὶ τῆς ὑπάρξεως ἢ τῆς ἀνυπαρξίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἐπιφύλαξις αὕτη, προστίθηται ὁ σοφὸς ἐκεῖνος συγγραφεὺς, ἐστὶ μᾶλλον ἀποτέλεσμα βαθείας εὐσεβείας, φοβουμένης μὴ ποτε βλασφημησῆ, τὰ μὲν Κκίσταρος τῷ Θεῷ, οὐχὶ δὲ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ ἀποδιδούσα. Οἰαδὴποτε γὰρ κατηγορία τῷ ἀπειροτελείῳ εἰ ἐφρημοσθεῖται, τολμηρὰ ἂν εἴη, ἐκτὸς μιᾶς, ἥτις ἐστὶ τὸ εἶναι. *Omnis determinatio negatio est*, εἶποι ἂν ὁ Spinoza. Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Renan ἐν τοῖς τελευταίοις πονήμασι αὐτοῦ δεκτὴν γενομένην δευτέραν ταύτην ἔνοιαν, καθ' ἣν ὁ Θεὸς ἀόριστόν τι ἐστὶ, καὶ ἄγνωστόν τι ἀνώτερον ἐν τῷ τῷ τελειοτέροις τοῖς φύσεως προϋοῦσιν ἐνόη, κατὰ ταύτην λέγομεν τὴν ἔνοιαν ὁ Θεὸς οὐκ ἐστὶν ἀπόλυτός τις προσοπιότητις, διότι συμφώνως τῷ Strauss, ὁ Renan διατείνεται, ὅτι ἡ μὲν προσωπιότης τὸ ἐργῶν, ἀντίθετον ἐτέρῳ τινὶ ἐργῶν εἶναι ἀναγκαίως προσήκει, τὸ δὲ ἀπόλυτον, τὸ ἄπειρον τό, κατὰ τὸν ὀρισμὸν αὐτοῦ, τὸ πᾶν περιτύσσει καὶ περιέχον οὐχ ἐτέρῳ τινὶ ἀντιπαρτιθέεται χρωῶν, καὶ ἀντιπαρτικὸν ἂν εἴη τὸ παρτιδέχεται, ὅτι τὸ ἀπόλυτον, δηλονότι ὁ Θεός, ἐγῶ τι, Ὅν τι ἀκριβῶς ὀρισμὸν ἐστὶ. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ Renan ἐν τοῖς τελευταίοις συγγράμμασιν αὐτοῦ ἐκφέρει ἰδέας τῶν ἀνωτέρῳ ἐν σπέρματι ἐκτεθεισῶν ἐκ διαμέτρου ἐναντίας. Κατὰ τὰς ἰδέας ταύτας τὸ τῆς ἐσχάτης κίτις πρόβλημα εἰς τοιοῦτους νόμους διαλύεται, οἷοι εἰσιν οἱ τῆς φυσικῆς, τῆς ἀστρονομικῆς, τῆς ἱστορικῆς, οἷτινες μόνον οἱ τοῦ εἶναι νόμοι εἰσίν, καὶ πραγματικότητος πλήρους μετέχουσιν, ὅτι ἡ ἀληθὴς θεολογία ἡ τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐπιστήμη ἐστίν, ἡ ἐπιστήμη τοῦ καθόλου γίγνεσθαι, ἀπολήγουσα εἰς τὴν λατρείαν, εἰς τὴν ποίησιν, εἰς τὴν τέχνην, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν ἡθικὴν, ὅτι τὸ τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ λόγου ἀπόλυτον, ἐκτὸς μὲν τῆς ἀνθρωπότητος θεωρούμενον, ἀφρημῶν τι ἐστίν, ἐντὸς δὲ, πραγματικῶν τι, ὅτι «τὸ ἄπειρον τότε μόνον ὑπάρχειν δύναται, ὅταν περὶ περασμένην τινὰ μορφήν ἐνδύθῃ,» ὕπερ ἀντιφάσκει εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ἀπείρου.

Ἀρὰ ὁ Renan δύο ὀρισμοὺς τῆς λέξεως «Θεοῦ» ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ ὑπεμφανίζει, καὶ τούτων ἡ μὲν (ἀντιθέτως πρὸς τοὺς πνευματικιστάς, ὧν τὰς ἰδέας ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὡς ἐφαρμύμενας καὶ ἀντιφατικὰς στιγματίζει,) τὸν Θεὸν ὡς τὸ ἀπόλυτον, τὸ ἄπειρον, κατηγορίαν τινὰ τοῦ νοῦς, ἡ δὲ, ὡς ἀναπτυσ-

(1) E. Renan *Études d' Hist. religieuse* σ. 423.

(2) E. Renan. *Αὐτοῖ.* σελ. 419.

(3) E. Penan. *Αὐτοῖ.*

σόμενον τι, ἀκαταπαύστως γινόμενον, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τοῖς τελειοτέροις πράγμασι καὶ οὐσι δείκνυσι.

Τὴν τοῦ παντός γένεσιν ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς οὕτω πως εἰκάζει. Ἀρχικὴ τις νεφελίασις ὑπὸ προϊούσης τινὸς συμποκνώσεως ὠλομένη, βαθυμῆδον τὴν μηχανικὴν καὶ τὴν χημικὴν κατάστασιν ὑποδομένην, εἰς τὴν πλανητικὴν ἀπολήγει. Ἡ νεφελίασις αὕτη εἰς δυστάμενα κέντρα κατασυντρίβεται ἕκαστον δὲ τῶν συντριμμάτων τούτων πλανήτην μορφοῖ, καὶ ἐκ τούτων καὶ ἡ γῆ προκύπτει. Ἡ δὲ γῆ διαφόρους βαθμοὺς συμποκνώσεως διελθούσα, καιρίας τινὰς μεταβολὰς ὑφίσταται, δι' ὧν ἡ ζωὴ ἐν γένει γεννάται ἐν τῇ γῆ καταστάσει εἰς ὠρισμένην τινὰ φυσικὴν κατάστασιν εἰς ἄλλην δὲ ἀνωτέραν βαθμίδα ζωτικότητος δι' ἄλλων μεταβολῶν ἀφικομένη ἢ γῆ γεννᾷ τὴν ἀνθρωπότητα, ἣτις διὰ διαφόρων ἀλληλοῦχων ἀλλοιώσεων διαβαίνουσα, καὶ ἀπὸ τῆς ἀναισθησίας τῆς ζωώδους ἡρεμίας ἀρχομένη, εἰς διακεκριμένους συνειδήσεις καὶ ἄτομα μεταβάλλεται, καὶ διαιρεῖται (1). Τί ἄρα τότε ἡ ψυχὴ γίνεται; Ἡ ψυχὴ, κατὰ τὸν διάσημον τοῦτον γάλλον συγγραφέα, ἐστὶ προκύπτον, τὸ προῖον δηλονότι τῆς συζεύξεως καὶ τῆς συναντήσεως τῶν ἐγκεφαλικῶν δυνάμεων καὶ ὅμως τὴν ψυχὴν ἀθάνατον ἀνακηρύττει, ἀλλ' ἡ ἀθανασία αὕτη οὐκ οὐσισταται εἰς τὸ ἐπιζῆν ἐν τῷ ἀπολύτῳ, ἐν τῷ ἀπειροτελείῳ, ὅπερ ἐστίν, ἐν τῷ μὴ ὑπάρχοντι, διότι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ταύτῃ ὁ Θεὸς ὄντοστος ἀμοιρεῖ. Ὁ Renan παρομοιάζει τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἁρμονίαν τῆς λύρας, καὶ οὕτω δύναται συνωδᾷ Συμμίχ τῷ Θεβαίῳ λέγειν. « Ἡ » μὲν ἁρμονία ἀόρατον τι καὶ ἀσώματον καὶ » πάγκαλόν τι καὶ θεῖον ἐστὶν ἐν τῇ ἡρμοσμένη » λύρᾳ, αὐτὴ δὲ ἡ λύρα καὶ αἱ χορδαὶ σώμα- » τὰ τε καὶ σωματοειδῆ καὶ ζῆνθετα καὶ γεώδη » ἐστὶ καὶ τοῦ θνητοῦ ζυγγενῆ. Ἐπειδὴν οὖν » ἡ κατὰ τὴν τῆς τῶν λύραν, ἢ διατέμνῃ, ἢ διαβ- » ρήξῃ τὰς χορδὰς, εἴτις διῃσχυρίζοιτο τῷ αὐ- » τῷ λόγῳ, ὡς περ σύ, ὡς ἀνάγκη ἐτι εἶναι τὴν » ἁρμονίαν ἐκείνην καὶ μὴ ἀπολωλέναι· οὐδε- » μὴ γὰρ μηχανῆν ἂν εἴη τὴν μὲν λύραν ἐτι » εἶναι, διεβρωγυῖαν τῶν χορδῶν. καὶ τὰς χορ- » δὰς θνητοειδεῖς οὐσας, τὴν δὲ ἁρμονίαν ἀ- » πολωλέναι τὴν τοῦ θεοῦ τε καὶ ἀθανάτου

» ὁμοφυῆ τε καὶ ζυγγενῆ, πρότερον τοῦ θνητοῦ » ἀπολωμένῃ· ἀλλὰ φαίη, ὡς ἀνάγκη ἐτι » που εἶναι αὐτὴν τὴν ἁρμονίαν, καὶ πρότερον » τὰ ξύλα καὶ τὰς χορδὰς κατασπαθήσασθαι, » πρὶν τι ἐκείνην παθεῖν· καὶ γὰρ οὖν, ὡς Δι- » κρατες, οἶμαι ἐτίγωγε καὶ αὐτὸν σ τοῦτο » ἐντεθυμῆσθαι, ἐτι τοιοῦτόν τι μάλιστα ὑ- » πολωμένον τὴν ψυχὴν εἶναι, ὡς περ ἐν- » τεταμένου τοῦ σώματος ἡμῶν καὶ ζυνεχο- » μένου ὑπὸ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ καὶ » τοιοῦτων τινῶν, κρᾶσιν εἶναι καὶ ἁρμονίαν αὐ- » τῶν τούτων τὴν ψυχὴν ἡμῶν, ἐπειδὴν ταῦτα » καλῶς καὶ μετρώως κραθῆ πρός ἄλληλα. Εἰ » οὖν τυγχάνει ἡ ψυχὴ οὕσα ἁρμονία τις, δη- » λον ἐτι, ὅταν χαλασθῆ τὸ σῶμα ἡμῶν ἀ- » μέτρως, ἢ ἐπιταθῆ ὑπὸ νόσων καὶ ἄλλων » κακῶν, τὴν μὲν ψυχὴν ἀνάγκη εὐθὺς ὑπάρ- » χει ἀπολωλέναι, καὶ περ οὕσαν θειοτάτην, » ὡς περ καὶ αἱ ἄλλαι ἁρμονίαι, αἶ τ' ἐν τοῖς » φθόγγοις καὶ ἐν τοῖς τῶν δημιουργῶν ἔργοις » πάσι, τὰ δὲ λείψανα τοῦ σώματος ἐκάστου » πολὺν χρόνον παραμένειν, ἕως ἂν ἡ κατα- » κευθῆ ἢ κατασπαθῆ· ὅρα οὖν πρὸς τοῦτον τὸν » λόγον τί φήσομεν, ἐάν τις ἀξιοῖ κρᾶσιν οὐ- » σαν τὴν ψυχὴν τῶν ἐν τῷ καλωμένῳ θανάτῳ » πρώτῃν ἀπόλλυσθαι» (1).

Ἐνίοτε δὲ ὁ Renan, ὁμοιογητέον, φαί- νεται παραδεχόμενος ἰδέας ἀντιθέτους ταύταις, ἰδίᾳ, ὅταν ἐν τοῖς Essais αὐτοῦ γράφῃ, « πέ- » πεισματι ἐτι ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἠθικὴ ζωὴ ἀν- » τιστοιχεῖ, καὶ τείνει πρὸς τινα ἀνώτερον σκο- » πόν, πρὸς ἀντικείμενόν τι. Ἐάν δὲ ἐν τῇ » ζωῇ ταύτῃ τὸ ποθοῦμενον ἢ εὐδαιμονία ἦ, » οὐδέμεια ἂν εἴη διαφορὰ μεταξὺ τοῦ προο- » ρισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ τῶν κατωτέ- » ρων ὄντων, ὅπερ οὐκ εὐδοῦσθαι, τῆς ἠθικῆς » τῇ τοῦ εὐδαιμονεῖν τέχνῃ οὐ ταυτιζόμενης. » Τῆς δὲ προτάσεως ὅτι ἡ θυσία καθ' ἑκὸν ἐστὶ » τῷ ἀνθρώπῳ δεκτικῆς γενομένης, τὰ ὅρια εἰς » τὸν πρὸ ὀφθαλμῶν ἐμφανιζόμενον ὀρίζοντα » ἀρπνίζονται. Ὡς περ οὖν τὰ τῶν νήσων τῆς » ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἀρώματα ἐπὶ τῆς τῶν ὑ- » δάτων ἐπιφανείας πλεόντα τοὺς τῆς εὐώδους » ἐκείνης θαλάσσης πλωτήρας κατεγορήτευσον, » οὕτω τὸ θεῖον τοῦτο ὀρμέμεφροντο ἄγνωστον » τινα γῆν προσιωνίζει, καὶ τὸ ἀπειροτέλειον » προκναγγέλλει» (2). Καὶ τοι τοῦ τεμαχίου τούτου, καὶ τιῶν ἄλλων τούτῳ παραπλησίω

(1) E. Renan Les Sciences de la nature et les sciences historiques (Revue des deux mondes 15 Octobre 1863).

(1) Πλάτων. Φαίδων κεφ. XXXVI.

(2) E. Renan Essais de morale et de critique.

ἐν τοῖς τοῦ Renan συγγράμμασιν ὑπαρχόντων, οὐχ ἦττον ὅμως οὐκ ἀποδοτέον εἰς τὰς παραφραδας ταύτας τὴν φαινομένην σημασίαν, ἢν ἐπιφέρουσι, εἰδότες ὅτι ὁ δυσχρησμός τοῦ μὴ εἶξιναι τῷ ἀνθρώπῳ τὸ περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς λῶσι πρόβλημα, ὁ ἀπορρογιακὸς ἐν συνόλω λίθος ἐστίν, ἐρ' οὐ βασιζέται ὁ Renan, ὅστις ταυτίζει τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς σὺν τῇ ἐν ἡμῖν οὕση ἐσωτερικῇ δυνάμει, τῇ ἀτενίζουσῃ εἰς τὸ ἄπειρον, καὶ τῇ ἀνυψούσῃ ἡμᾶς ἄχρι τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ.

Τὴν δ' ἐν τῷ κόσμῳ μεγάλην τάξιν καὶ ἀρμονίαν ὁ Renan ἀναγνωρίζει, οἰοῖται παραδεχόμενος ὅτι κρύφιον τι ὀρμέμευτον καὶ τῷ κόσμῳ ἐνεσιν, ἐπὶ τούτου ἐπιδρῶν, καὶ εἰς τὴν πρῶτον ἐσαι τεῖνον. Ἡ γνώμη, κατ' ἢν ὁ κόσμος ἐμφαίνει ὑπονοουμένην τινὰ τάξιν ἐστὶν ἐσφακμένη, κατὰ τὸν γάλλον φιλόσοφον, καὶ δὴ καὶ ἀπορρίπτει. Τῇ ιδέᾳ τοῦ Πλουτάρχου (1) ἀκολουθοῦν νομίζει ὁ Renan, ὅτι ἡ ὕλη οὐκ ἐστὶν ἀκίνητος καὶ ἄψυχος, ὅτι οὐδεμία δύναμις ἐλαττήριος καὶ κανονίζουσα ὑπάρχει, ἀλλὰ νοήμων τις ἐσωτερικῇ, ἀένωχος καὶ προοδευτικῇ αἰρᾷ, ἡ τὸν φυσικὸν κυβερνώσα κόσμος, σοφὸν ὀρμέμευτόν ἐστιν. Ὁ φυσικὸς κόσμος ἄρα πικνωτοπαῖος καὶ ἀδιαλείπτως ἀλλοιοῦται, τῆς φύσεως ἐν ἀεικινήσει εὐρισκομένης, καὶ τῶν αὐτῆς φαινομένων ἀδιακόπως ἐκ τῆς μὲν εἰς τὴν δὲ μεταβαίνόντων κατὰστασιν, ἀδιαλείπτως μεταβαλλομένων καὶ γιγνομένων, καὶ εἰς τὸ ἐξαεὶ γίγνεσθαι ἐξ ὑπερτάτης συνάρασεως παρορμωμένων. Οἱ δὲ τὰ φυσικὰ φαινόμενα διέποντες νόμοι, οἱ ἐν τῇ αἰωνιότητι ἐν ἀκινήσει καὶ ἡρεμίᾳ διάγοντες, διαφέρουσι τῶν διεπόντων τὰ πρό μικροῦ μνησθέντα ἀεικίνητα καὶ ἐμετάβολα φαινόμενα. Ὡς περ δὲ ὁ φυσικὸς κόσμος, οὕτω καὶ ὁ ἠθικὸς εἰς διακεχωραγμένους ὑπέκειν νόμους. Τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἢν ὁ Renan ἐπανειλημμένως τίθησι, φαίνεται βραδυτέρον ἐν τισι τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἀπορρίπτει, δυσχρησιζόμενος ὅτι ἡ ἠθικὴ κατὰ λόγον τῶν ἐθνικοτήτων, τοῦ τε χρόνου καὶ τοῦ χώρου τροποποιεῖται, ὅτι πᾶσα ἀλήθεια σχετικὴ ἐστίν, ὅτι τελευταῖον κατὰ τοῦτο τῷ Goethe παρακολουθεῖ, ὅστις ἔλεγεν, ὅτι ἡ ἐνέργεια τὸ ἀγλήθιν ἐστίν, ὅτι αὐτὴ αὐτῇ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἐστὶ τὸ πρῶτον, ἀλλ' ἡ προσπάθεια, ἢν τις καταβάλλει ὅπως ἀνεύρη αὐτήν.

Ὁ Renan τό τε δίκαιον καὶ τὸ καθῆκον ἀναγνωρίζει, τὰ τοῦ ἀνθρώπου πλεονεκτήματα ταῦτα μετὰ μεγίστου ἐνθουσιασμοῦ ἀνυψῶν. Ἡ ποιητικὴ καὶ δημοκρατικὴ φαντασία τοῦ ἡμετέρου συγγραφέως προτρέπει αὐτὸν πρὸς τὰς ἀρχὰς ταύτας' οὐκ ἀκολουθεῖ ὅμως τῷ Kaml, ὅστις διὰ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ, πᾶν τὸ διὰ τῆς κριτικῆς αὐτοῦ καταδικασθὲν ἀνοικνοδομεῖ, τὴν τοῦ γερμανοῦ φιλοσόφου διδασκαλίαν ταύτην ὡς ἀλληλόμαχον μὴ παραδεχόμενος. Ὁ Renan τὰς τε ἀποτόμους καταφάσκει καὶ τὴν λογικὴν μέγρις ἐσχάτων ἐπαγωγὴν οὐχ εὐρίσκει ὀρθά, μᾶλλον δὲ ἐν τῷ ἀρίστῳ, τῷ ἀναποφασίστῳ, ἐν ταῖς ἀντιθέσεσιν ἐνασμενίζεται, ὡς ἀνωτέρω καταδείξαμεν τοῦτο διὰ τῆς ἐκθέσεως τῶν αὐτοῦ ἀρχῶν.

Τοῖς πᾶσι γνωστόν ἐστίν, ὅτι ἐκτὸς τῆς φιλοσοφικῆς ἀξίας τοῦ Renan, ὁ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ μέγας κρότος κυρίως προῆλθεν, ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τοῖς πλείστοις αὐτοῦ τὰ περὶ θρησκευτῶν περιφρονητῶν ζητήματα ἀποτόμως ἐπραγματεύεσθαι. Οὐδόλως ἐν ταῦθα προτιθέμεθα ἰδίᾳ ἀναλῦσαι τὰ πρῶτα ἐκεῖνα πολυμαθῆ συγγράμματα τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' ἐξέστω ἡμῖν μόνον ὀλίγα τινὰ περὶ τούτων εἰπεῖν, κατ' ὅσον τὰ ἄπαντα τὸν σπουδαῖον κόσμον συγκαίνισαντα, καὶ πολλῶν ψυχᾶς κλονίσαντα ἐκεῖνα τοῦ Renan διανοητικὰ προϊόντα σὺν τῇ φιλοσοφικῇ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ συνδέονται.

Κατὰ τὸν ἡμέτερον συγγραφέα πᾶς κριτικὸς ἐν ταῖς περὶ τῶν θεολογικῶν προβλημάτων συζητήσεσιν, ὀφείλει συζητῶν μὴ ἀναλίσκεσθαι ἐπὶ ματαίαις, ἀλλ' εὐθαρσῶς καὶ ἀκριβῶς περὶ τῶν πραγμάτων κρίνειν καὶ ἀποφαινεσθαι. Ὁ Renan ταῦτα λέγων ἐννοεῖ, ὅτι ὁ σοφὸς κριτικὸς χρεωστέται πᾶν ἐκ τοιούτων προβλημάτων ἀναβλαστῆσαι πάθος σπουδῆ ἀποκλείειν' ἐπεὶ δὲ ὁ τοιοῦτος κριτικὸς ἐν ἐξαίρετικῇ καὶ ἀντιθέτῳ θέσει ὡς πρὸς τοὺς λοιποὺς τῶν ἀνθρώπων εὐρίσκειται, οἷτινες καίτοι τὸ ἀνῆκον εἶδος τοῖς σοφοῖς ἀπονέμοντες, ἀντιπαθῶς κἀπως πρὸς αὐτοὺς ἔγρουσι' ἡ δὲ θρησκευτικὴ τῆς ἀνθρωπότητος ἱστορία, δηλαδὴ σειρά τις ἐξελιγμῶν συστημάτων καὶ ἰδεῶν χάριν τῶν πολλῶν καὶ ἄνευ τῆς μετοχῆς τούτων φαίνεται ἀναπτυσσομένη (1). Σημειωτέον δὲ ἐν παρόδῳ, ὅτι ὁ Renan ἄπαντα τὴν ἀνθρωπότητα εἰς δύο κλάσεις διαίρει, ὧν ἡ μὲν ἐκ τῶν

(1) Πλατωνικὰ ζητήματα Η'.

(4) E. Renan Études d'histoire religieuse.

πειραδευμένων και τῶν τῷ πνεύματι πλουσιῶν συνίσταται, ἡ δὲ περιέχει τοὺς λοιποὺς τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ἀπολοικοὺς καὶ τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι· οὐδετέρα τοῦτων τὴν τοῦ ἀπειροῦ λατρείαν ἀποκλείει, ἀλλ' ἡ μὲν ταύτην ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ἀσκήσει πασῶν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων εὐρίσκει, ἡ δὲ ἐν ὑποδεεστέρῃ τινὶ χώρῃ, ἐν τῇ θρησκείᾳ ἐπιτυγχάνει.

Ἡ ἀρχὴ τῆς τοῦ Renan κριτικῆς συνίσταται ἐν τῷ μὴ παραδέχασθαι τὸ θαῦμα ὡς δυνατόν ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ ἐν οἰκοῦμεν. Ὡς ἀπόβροια δὲ τῆς βράσεως ταύτης ἐξάγεται τὸ ἀνθρώπινον τῶν θρησκειῶν, αἵτινες ὡς ἐξ ἄλλοιῶν περιστάσεων, κλιμάτων, παραδόσεων, φυλῶν, χρόνου τε καὶ χώρου προαχθεῖσαι, διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων. Ὁ τῶν Etudes d' histoire religieuse συγγραφεὺς διαβήθη ἀποφαίνεται, ὅτι «μεταξὺ τῶν διαφορῶν ἐκείνων τῆς ποιήσεως τὸ μέλλον προσηγγίζον τῷ τῆς τέχνης οὐσιώδεις σκοπῶ ἐστὶν ἡ θρησκεία». Τὰς δὲ διαφορὰς θρησκείας ὁ Renan μελετῶν, ἐπιουσιώδεις τινὰς μόνον ἐν αὐταῖς διαφορὰς εὐρίσκει, τὴν δὲ κατὰ βάσιν ὁμοιότητα ἀπασῶν τῶν θρησκειῶν ἐκ τῆς ταυτοτήτου τοῦ ἀνθρώπινου νοῦς καὶ τῆς μεθόδου παράγει. Ὁ γὰρ φιλόσοφος νομίζει δυνατόν τὴν διὰ τοῦ ψυχολογικοῦ θεύματος ἀντικατάστασιν τοῦ θεολογικοῦ, καὶ δισχυρίζεται ὅτι ἡ ἀρχὴ πασῶν τῶν θρησκειῶν ἐστὶ τὸ αὐτόματον. Τοῦτου δὲ δύο βαθμοὺς παραδέχεται, ὃν ὁ πρῶτος παράγει τὸ ῥητὸν (la legende), ὁ δεῦτερος τὸν μῦθον καὶ διὰ τοῦτου μὲν ἡ αὐτόματος συνειδήσις τῆς ἀνθρωπότητος ἐγέννησε τὰς θρησκείας τῆς ἀρχαιότητος, δι' ἐκείνου δὲ ὁ χριστιανισμὸς προήχθη. Ταῦτα δὲ ἐναντίον τοῦ Strauss ὁ Renan δογματίζει, ἐκείνου ὑποστηρίζοντος, ὅτι αἱ τῆς ἀρχαιότητος θρησκείαι καὶ ὁ χριστιανισμὸς εἰσι προΐοντα μύθων ἐπιτηδελίως συμπλεγμένον. Καθ' ὅσον δὲ ὁ νοῦς, λέγει ὁ Renan, αὐξάνει καὶ πρόαγεται, τὰ θεῖα φαντάσματα τὰ ὑπὸ νεαρᾶς καὶ ἀμαθῶς φαντασίας πλασθέντα ἐκλείπουν καὶ ἀκυροῦνται· ἡ δὲ τέχνη μόνη ἐστὶν ἀθάνατος.

Τὰς γενικὰς ταύτας ἰδέας τοῦ ὅλου συστήματος τοῦ Renan ἐρευνῶντες ἐξαγάγοιμεν ἄν, ὅτι ὁ διάσπμος ἐκείνος ἀνὴρ ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ διαφορῶν ἐξόχων φιλοσόφων ἐπηρεαζόμενος φαίνεται, οὕτως, ὥστε ὁ τε Spinoza, καὶ ὁ Kant καὶ ὁ Hegel καὶ ὁ Hamilton ἀντιποιοῦσιν· ἂν τῶν ιδεῶν τοῦ ἡμετέρου φιλοσόφου ὡς ἰδίων, ἐπειδὴ ὡς φαίνεται, ὅτι ἂν

ἐν ἐκάστη τῶν συγγραφῶν τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἡδὺ καὶ εὐκρινῆς εὐρίσκειν, τοῦτο, ὡς ἄλλη μέλισσα, ἀπομυζῶν ἴδιον ἐποίει καὶ ἀφωμοίου (1).

Ἄλλον ἔρα ὅτι ὁ Renan, τὴν τοῦ Θεοῦ προσωποποιήσασα, τὴν ἐν ἐγῶ τινι τοῦ ἀπολύτου συγκέντρωσιν καταπολεμῶν, ὑπὸ τοῦ Hegel ἐμπνέεται, καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπιβροικὴν εὐρισκόμενος θεσπίσει, ὅτι τὸ θεῖον τοῖς τελειοτέροις ἐνεστιν. Ὅταν δὲ ὁ Renan διατείνεται, ὅτι τὸ ἀπειροτέλειον ὡς ἀόριστον καὶ ἀκατανόητον οὐχ ὀριστὸν ἄλλως ἐστίν, ἢ διὰ τοῦ εἶναι, καὶ δογματίζει ὅτι ἀνάγκη ἐστὶ παραδοῦναι τὴν θρησκευτικὴν ἰδέαν, ἵνα μὴ ἐξευτελισθῇ, εἰς ἄκραν ἀοριστικότητα, ταῖς ἰδέαις τοῦ Hamilton βραβιάως ὑπέκει. Ἄλλαι δὲ τοῦ Spinoza ἰδέαι ἐν τοῖς τοῦ Renan συγγράμμασι ἀλλαγῶ ὑποφάσκουσιν, ὅταν ἐν τούτοις διδάσκωνται, ὅτι ἐκάστη τῷ Θεῷ ἀποδοθεῖσα ἰδιότης εἰς ἄρνησιν διαλύεται, ὅτι ἄλλως τε ἀπασαι αἱ φράσεις, ὧν χρῆσιν ποιούμεθα πρὸς ἐξήγησιν τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως καὶ ἰδιότητος, ὅλως ἀντιθετοὶ εἰσιν πρὸς τὸ ἀπειροτέλειον, ὡς μόνον τῷ ἀνθρώπῳ ἄρμοσαι οὐσαι. Ὁ Renan τελευταῖον ὑπὸ τῆς τοῦ Kant μεγαλοφάνειας ἐμπνεόμενος, τὴν ἀνπαροξίαν τῶν μεταφυσικῶν ὄντων, εἰς ἀπλοῦς τύπους τῆς διανοίας μεταβαλλομένων, ἐπιθεωροῖ, καὶ ὑποστηρίζει, ὅτι ἡ μόνη τῶν ἀπολύτων ἰδεῶν ἀξία, ἢν αὐτὸς ἀναγνωρίζει, ἐστὶ τὸ συναρμογοῦν τὰ τῆς πείρας στοιχεῖα. Καίτοι δὲ ἐκ πολλῶν πηγῶν ἀρσαμένον τοῦ Renan, πρὸς ἀπαρτισμὸν τοῦ ἐαυτοῦ συστήματος, ὑπερ ὅμως καὶ ἰδίῳ τινὶ χαρακτῆρι ἐπισφραγίζεται, σημειωτέον, ὅτι οὐδόλως τὸ σύστημα τοῦτο πρὸς τὸ ὅλον σύστημα τοῦ Taine, ὁ ἀνωτέρω ἐσκιαγραφῆσασεν, σχετίζεται. Μεταμόρφωσις καὶ κίνησις, ἰδοῦ τὸ τοῦ Renan σύστημα. Μηχανισμὸς καὶ εἰμαρμένη, τοιοῦτον τὸ τοῦ Taine. Ἀμφότεροι θεωροῦσι τὴν φύσιν ὡς πελώριον τι φαινόμενον, ἀενάως μεταβαλλόμενον, τὴν ἀνθρωπότητα ὡς στιγμὴν τινὰ τῆς μεταβολῆς ταύτης, ὁ δὲ ἀνθρώπος οὗτινος ἡ ψυχὴ, κατ' αὐτοῦς, ἐστὶν ἀποτελεσματῶν φυσικῶν δυνάμεων, ἄρμονία τις θνητῆ, ἡ διάθεσις προερχομένη, ὡς καὶ ὁ Δικαίαιργος ἐνόμιζεν (2), ἐκ τινος συναρμογῆς τῶν τῶ σῶμα

(1) Ἰδε E. Caro L'idée de Dieu dans la critique contemporaine. σελ. 82 κλ.

(2) Ἄτιτος, παρ' Ἐδουβίῳ ἐν Εὐζγ. Προπ. 1Ε. 9. σελ. 810 Α'. «Τούτῳ τοιγαροῦν ἐπόμενος Δικαίαιργος, καὶ κατ' ἀκολουθον Ἰκανὸς ἂν θεωρεῖν, ἀνήρηκε σὶν ὀλην ὑπόστασιν τῆς ψυχῆς.»

συνιστάντων στοιχείων, ἐστὶν ἐν τῶν τῆς ἀνθρώπινης συμβεβηκότων. Ἄλλ' ἐν ᾧ, ὁ Taine κυρίως εἰς τὰ πράγματα τὸν νοῦν προσέχει, καὶ αὐτὰ χαρακτηρίζει καὶ ὀρίζει ἀγαθῶν, τὴν τῶν ἀκριβῶς διακεχαραγμένων ἀνάλογον καὶ τὴν τῶν χαρακτῆρων καὶ ἀτόμων περιγραφὴν ἀσπάζεται, καὶ δύο, τελευταῖον, ψυχικὰς δυνάμεις μόνον ἀναγνωρίζει, τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν ἀφάρισιν, ὁ Renan πᾶν τὸ ῥητῶς δεδηλωμένον ψευδὲς διακηρύττει. τὰ γενικὰ φαινόμενα, τὸ ὅλον, τὴν καθολικότητα ἀγαπᾷ, τὰς ἀρχικὰς καὶ ἀγνώστους ἐποχάς, τὰς φυλάς, τοὺς αἰῶνας, τὰ γενικὰ συστήματα ἐρευνᾷ καὶ ἀναλύει, ἐν δὲ οὐκ οἶδ' αὖτις, ἐν τε τῇ φύσει καὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἄγνωστον ἐξυμνεῖ καὶ ἀνυψοῖ. Ἡ τοῦ Renan εὐφυία τῷ ἡμετέρῳ δόξει ἀρέσκειται καὶ κατὰ τὴν πρὸς τὸ γενικὸν καὶ ἀόριστον τάσιν ὁ γάλλος οὗτος φιλόσοφος τῇ τοῦ Hegel φιλοσοφίᾳ προσεγγίζει, καίτοι κἄπου τὸν αὐτοῦ συγγραφεῖν ἀγερώχως πως πᾶσαν τὴν τῷ γεγραμῶ ἐκείνῳ φιλοσόφῳ συνάφειαν ἀπορρίπτων.

Ἡ κοινὴ γνώμη τῷ τοῦ Renan τρόπῳ τοῦ γράφειν καὶ σκέπτεσθαι συμπαθεῖ. Ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ πολλοὺς ἀριθμῆσι ὁπαδοὺς· τὰ δὲ διανοητικὰ αὐτοῦ προτόνια μέγαν ὄρωρον καὶ πολλὴν τὴν συγκίνησιν διεγείρουσι. Τοῦτο δὲ γίνεται οὐ μόνον, διότι τὰ τοῦ περιβοήτου ἐκείνου ἀνδρὸς συγγράμματα ἐκτεταμένῃ μάθῃσιν, ὄξειαν εὐφυίαν καὶ ἐπιστημονικὴν καὶ φιλολογικὴν ἐξείρετον ἀτομικότητα ἐκδηλοῦσιν, ἀλλὰ διότι ἐνταῦθ' ἐν τοῦτοις οἱ ἀναγνωσταὶ γλαφυρὰν ποιητικὴν καὶ μαγευτικὴν τινα γλῶσσαν εὐρίσκουσιν, ὥστε δύναται τις τὴν παρὰ τῆς K. Charlotte de Bœcklis πρὸς τὸν μυστικὸν φιλόσοφον Saint-Martin ἀποταθεῖσιν φράσιν (1) ἐφαρμόζειν καὶ λέγειν, ὅτι τὰ τοῦ Renan συγγράμματα ψυχῆς γέμουσιν.

Ἡ τοῦ Vacherot φιλοσοφία.

Δυσκόλως ἂν εἴροι τις φιλόσοφον εὐκρινέστερον καὶ βαθυνότερον τοῦ Vacherot. Οὐ μόνον δὲ πολυμαθὴς ἐν ἅπασιν τοῖς αὐτοῦ συγγραμμάσιν καὶ ἐμβριθὴς φαίνεται, ἀλλὰ καὶ εὐσχημῶν καὶ ἀξιοπρεπῆς. Οὐ παρέστημεν μὲν ἐνταῦθα, ὥπως τοῖς ἀρίστοις στέφανον πλέσωμεν, καὶ θυμιάμα θυμαρισμοῦ αὐτοῦς κάσωμεν, ἀλ-

λά πρὸς τοιαύτην καὶ τηλικαύτην διαλεκτικὴν δεινότητα, ἣν ὁ Vacherot κυρίως ἐν τῷ σοφῷ αὐτοῦ συγγράμματι τῷ ἐπικαλουμένῳ « La Métaphysique et la Science δεικνυσιν, ἀτενίζοντες, οὐ δυνάμεθα μὴ ὁμολογεῖν τὸ πόνημα τοῦ ἀνδρὸς τὴν πρώτην κατέχειν θέσιν μεταξὺ τῶν λοιπῶν φιλοσοφικῶν συγγραφεῶν τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος. Ὁ Vacherot ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ, ὡς καὶ ἐν πλείστοις ἄλλοις, σοφόν τι σύστημα ἀναπτύσσει, ἐν ᾧ πλείστας τῶν πνευματικῶν ἀρχὰς παραδέχεται, τὴν μὲν θεμελιώδη βᾶσιν, τὴν ἰδρύουσαν τὴν ψυχολογίαν ὡς τῆς μεταφυσικῆς θεμελίον, καὶ τὴν ἐξ ἐκείνης εἰς ταύτην μετέβασιν ὑποστηρίζων, τὴν δὲ ἰδέαν, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ, ὡς πρότιν τι τῶν ὑποδεστέρων τῆς φύσεως δυνάμεων θεωρεῖται, ἀποκρούων, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν οὐχ ὡς προκύπτουσαν, ἀλλ' ὡς ἀτομικὴν δύναμιν αὐτὴν ἐαυτῇ συνειδυῖαν ἀναγνωρίζων, ἅμα δὲ καὶ ὡς σταθικὴν τινα ἠθικὴν πρεσβεύων, τὴν τε εὐθύην καὶ τὸ δίκαιον τοῦ συμφέροντος διακρίνων, τὸ δὲ δίκαιον καὶ τὸ καθήκον, ὡς ἐν ἀπολύτοις σχέσεσι τεθεμελιωμένον θεωρῶν. Ἐν πολλοῖς ἄρα ζωτικῶς ζητήμασιν, ὡς καὶ ἐφεξῆς δὴσόμεθα, ὁ Vacherot, εἰ καὶ ἰδιοτρόπως, τὰς τῶν Πνευματικῶν ιδέας ἀσπάζεται, νῦν δὲ ἐν πρώτοις τὰς ἀπὸ τοῦ συστήματος τούτων διαφορὰς τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἡμετέρου συγγραφέως ἐξετάσωμεν.

Ἡ τοῦ Vacherot φιλοσοφία ἀπὸ τῆς κριτικῆς ὀρμουμένη, τὴν ἀρχαίαν μεταφυσικὴν κατεδαφίζει, καὶ νέαν τὴν ἰδρύει. Κατὰ τὴν φιλοσοφίαν ταύτην, ἡ τῶν Πνευματικῶν Σχολῆ ἀβάσιμὸν τινα διδασκαλίαν ἐπαγγέλλεται, ὡς ἐπὶ ἐπισφαλοῦς θεωρίας τοῦ νοῦς στηριζομένη, ὅς τις νοῦς, κατὰ τὸ δόγμα τῆς Σχολῆς ἐκείνης, δέον ἵνα μὴ θεωρῆται ὡς δύναμις τις θεία, ἀποκαλύπτουσα καὶ προσωποποιούσα τρόπον τινὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐπινοηθεῖσαν ἀφάρισιν, ἥτις ἐστὶν αὐτὸς ὁ Θεός (1). Καὶ τίσιν ἄρα ἰδιότησιν ἢ τῆς τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Καρτεσίου, τοῦ Leibnitz Σχολῆς μεταφυσικῆ τὸν Θεὸν διακωσμεῖ; Ἰδιότησιν ἐκ τῆς χυδῆν ψυχολογίας παραληφθεῖσας (2) οὕτως, ὥστε τὰς τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἰδιότητας ἡ φιλοσοφία ἐκείνη τῷ Θεῷ ἀποδίδωσι, καὶ ἐκ τῆς ἀνωτέρας πραγματικότητος τὸ ἀπειροτέλειον ἀφαιρεῖ. Οὔτε ἔ-

(1) Ad. Franck La philosophie mystique en France à la fin du XVIII siècle. Saint-Martin et son maître Martinez Pasqualis. σελ. 33 καὶ 43.

(1) E. Vacherot La Métaphysique et la Science. Ἐν τῷ Προλόγῳ σελ. 24.
(2) Ὁ αὐτός, Αὐτοῦ. Τόμ. Σελ. 540 καὶ 54.

πειρον, οὔτε ἀπόλυτον, οὔτε ἀναγκαιόν, οὔτε καθολικόν, οὔτε τέλειον, τὸν τῶν Πνευματικῶν Θεὸν δύναται τις ὀνομάσαι. Διὰ τί λοιπὸν ὁ Θεὸς οὐκ ἔστιν οὕτως ἄπειρος; Ἐπειδὴ ὕπως ἄπειρος ἦ, ὡς ὁ τε Hegel καὶ ὁ Strauss δογματίζουσι, δέον τὸ Μὲν εἶναι, ὅπερ ἡ τῶν Πνευματικῶν διδασκαλίᾳ οὐκ ἐπιτρέπει, διότι ἐν αὐτῇ ὁ Θεὸς ἔνθεν μὲν ἐμποδίοις ἐν τε τῇ ἀνθρωπότητι καὶ τῇ φύσει προαιρούει, ἔνθεν δέ, ὡς ἀνωτέρω τις ψυχῇ, ὡς ὑπερτάτῃ ἀτομικότητι παρισταμένη, πεπερασμένον τὴν δέον εἶναι. Διὰ τί οὕτως ἀπόλυτος οὐκ ἔστι; διότι οὐκ ἔστιν ἄνευ σχέσεώς τινος νοῆσαι αὐτόν. Εἰ ὁ Θεὸς πρόσωπόν τι ἦν, ἡθ' ἄνευτο ἄν, ἐβούλετο, ἐν τῷ χρόνῳ ἐσκέπτετο, καὶ οὕτω σχέσις τις τῇ ἀπολύτῳ αὐτοῦ ὑπάρξει ἐπιτίθετο ἄν. Καὶ διὰ τί οὐκ ἔστιν οὕτως ἀναγκαιός; διότι ἡ ἀπεικονίζουσα ἐκεῖνον ἰδέα ἐστὶν ἀποτέλεσμα ψυχολογικοῦ τινος συμπεράσματος, ἐξ οὗ τῇ προκρίσει ἰδέα τὸν τῆς ἀναγκαιότητος χαρακτηρὰ ἀποδοῦναι οὐ θέμις. Καὶ διὰ τί οὐκ ἔστιν οὕτω καθολικός; διότι ἡ τῆς καθολικότητος ἰδέα ἀντίκειται, καὶ ἀντιφάσκει πρὸς τὴν τῆς προσωπικότητος. Καὶ διὰ τί οὐκ ἔστιν οὕτω τέλειος; διότι τὸ τοῦ τελείου ὄντος ἔργον ἀτελεῖς εἶναι οὐχ ἀρμόζει. ἄλλως τε διότι τὸ ἐπινοεῖν τέλειόν τι ἔν, ἀδύνατόν ἐστιν, ὡς τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς ἐκ μιᾶς εἰς ἑτέραν, καὶ ἐκ ταύτης εἰς ἄλλην τελειότητος βαθμίδα ῥαχιδίως μεταβαίνοντος, ἢ κατὰ τὴν τῆς ἀπειροτελείου ἀκατανόητος ἀποβαίνει. Ἐκ τούτων ἔπεται, ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν Πνευματικῶν ὁ Θεὸς εἰδωλὸν τὴν ἐστὶν ἄνευ συστάσεως καὶ ἄνευ πραγματικότητος. Ἄλλ' ὁ Vacherot τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ οὐδὲν ἠδὲν μὲνίζει, ἀλλὰ ταύτην μᾶλλον ἐκ τοῦ ἀντικειμένου ὡς θετικῆν, ἐπιτημονικὴν θεωρεῖ, ὡς ἐν τῷ νῶ γεννωμένῃ ἐκ τινος τῆς διακοπῆς πράξεως ἐξ ἀπειρέσειως ἐκταυτῶ καὶ ἐκ συνθέσεως προερχομένης. Καὶ ὄντως, κατὰ νόμον τινὰ τῆς λογικῆς, ἔταν τὸ φαινόμενον, τὸ πεπερασμένον, τὸ σχετικόν, τὸ περιστατικόν, τὸ ἀτομικὸν παραδεχόμεθα, ὡς ὑπονοούμενον τὸ ἄπειρον, τὸ ἀπόλυτον, τὸ ἀναγκαιόν, τὸ καθολικόν ὑπεμφαίνομεν. Τὰς νοητὰς ταύτας ἰδέας, τὰς ὑπὸ τῶν ἐμπειρικῶν δι' ἀφαιρέσεως ἐξαγομένους ἢ μὲν ἀφαιρέσεις ἀναλαμβάνει, ἢ δὲ σύνθεσις ἐν ἐνὶ ὄντι ἐνοῖ. Οὕτω κατέχομεν τὰς θεολογικὰς γνώσεις, αἵτινες δύο τάξεων εἰσιν, ὧν ἡ μὲν, τὸ εἰς ὃ κυρίως ἢ μεταφυσικῇ τείνει τέμα, ἡ δὲ τὸ ἐξ οὗ ἢ τῆς θεολογίας ἄρχεται ἀρετρίαι δεικνυσι.

Ἡ πρώτη θεολογικὴ γνώσις, ἥτις ἐκ τῶν

ἐμπειρικῶν γνώσεων τοῦ φαινομένου, τῆς πληθῆς, τῆς σχέσεως, τῆς συμπτώσεως, τῆς ἀτομικότητος ἐξάγεται, ἐστὶν ἡ γνώσις τοῦ ὄντος, ὅπερ ἐνακίον ὡς τὸ Σύμπαν, ἄπειρον, ὡς ἄνευ ὁρίων ἐν τε τῷ χρόνῳ καὶ τῷ χώρῳ, ἀπόλυτον, ὡς εἰς ἐνεργεῖαν, εἶτε ὑπάρχον, οὐδεμιᾶς ὑποχρέσεως ἡρῶν, ἀναγκαιόν, ἐπειδὴ ἡ οὐσία αὐτοῦ τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ συνυπονοεῖ, καθολικόν, ἐπειδὴ τὸ ἔλλογον τῶν φαινομένων συμπεριλαμβάνει. Οὐδὲν ἀτομικὸν ὄν, δύναται τὴν ἄπειρον ὀντότητα αὐτοῦ τὴν ἐκ πνευματικῆς καὶ ὕλης συγκειμένην, περιέχειν. Ὁ τῆς πρὸς τὸ σύμπαν σχέσεως αὐτοῦ νόμος οὐκ ἐστὶν ὁ τοῦ αἰτίου πρὸς τὸ αἰτιατὸν νόμος; ὁ Vacherot ἀποκαλεῖ τοῦτον, κόσμον. Ἄλλ' ὁ συγγραφεὺς οὕτως ἐν τῷ κόσμῳ, οὐκ ἀναγκαιρίζει, τὸ ὑπὸ τῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πίστει ἐξυμνούμενον ὄν ὡς Θεὸν ἵνα εἰς τὴν γνώσιν τούτου ἀφικώμεθα, δέον ὅπως εἰς ἀνώτερον βαθμὴν τῆς γνώσεως ἀτενίσωμεν, ὅπερ οἱ πανθεῖσταί οὐ ποιοῦσι, καὶ δὴ τότε ἡ δευτέρα θεολογικὴ γνώσις ἀποκαλύπτεται. Ἐν τούτῳ τῷ βαθμῶ, τὸ ἄπειρον ὄν ἀληθῶς Θεὸς καθίσταται, τὰς κυρίας τοῦ θείου ἰδιότητος, τὸ τε ἀμετακίνητον, καὶ τὸ ἀνεξάρτητον καὶ τὸ τέλειον ὑποδύμενον. Ἄλλὰ τὸ ἄπειρον ὄν τούτο, ὡς Θεὸς παριστάμενον, γίνεται ἰδανικὸν καὶ ἀνύπαρκτον, οὐδεμίαν ὀντότητα, ἢ μᾶλλον ὡς ὀντότητα τὴν ἰδέαν ἔχον (1). Ὁ περὶ Θεοῦ διαλεγόμενος δέον ὅπως ἐνθυμηταί, ἐτι... τοῦ νοῦς οἰκοδομημᾶ τὴν ἐστίν, ἀναλόγως τῶν τῶν γεωμετρῶν. Ὁ Θεὸς ἐπὶ τῆς καθαρᾷ ἀλήθειᾳ καὶ οὐσίᾳ, αἵτινες ἀντίθετοί εἰσι τῆς ὑπάρξεως. Ἡ ἀλήθεια, κατὰ τὸν Vacherot, ἀντίκειται τῇ ὀντότητι, καίτοι διηνεκῶς μὲν ἀλλὰ ματαίως ταύτην ἐπιδιώκουσα. Ὡς περὶ δὲ ἡ ἀλήθεια τῇ ὀντότητι ἀντίκειται, οὕτω καὶ ἡ οὐσία, ἢ ἐν τῇ διακοπῇ ἐδρεύουσα, ἀποκρούει τὴν ὑπαρξίν, ἥτις ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ὀντότητος ἐκτείνεται. Ὁ τέλειος ἄρα Θεὸς ἰδανικὸν τι ὄν ἐστίν, ὅπερ τὸ θαυμαστὸν ὑποκειμενον τῆς θεολογίας ἀποτελεῖ, ἢ ἥτις περιστρέφεται εἰς τὸ συνιστᾶν καὶ τὴν ἐπιστήμην τῶν ἀπολύτων ἰδεῶν, εἰς » τὸ ἀνευρίσκειν καὶ οἰκοδομεῖν τὸν νοητὸν » κόσμον, ἔνθα ὁ νοῦς τὸ φῶς ἀνακαλύπτει, » δι' οὗ ἡ τῶν ἐπιστημῶν φιλοσοφία διαφωτίζεται. » Ἡ δὲ θεολογία πλουτεῖ ἀπὸ πασῶν τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων, αἵτινες ἐκ τῆς κοσμογονίας εἰς τὴν θεολογίαν μεταβαλλοῦσαι γίνονται ἰδανικαί. Τὸ ὑποκείμενον τῆς

(1) E. Vacherot. Αὐτότι ὡ; ἀν. Τόμ. II. Σελ. 500 καὶ ἀκ.

τε θεολογίας καὶ τῆς κοσμολογίας ταυτὸ ἐστίν, ἀλλ' ἡ μὲν θεολογία ἐστὶ θεωρία, ἡ δὲ κοσμολογία πράξις. Εἰ βουλοίμεθα ἐν τισὶ λέξεσι τὴν περὶ Θεοῦ ἔντεχρον διδασκαλίαν τοῦ σοφοῦ Vacherot συμπεριλαβεῖν καὶ συμπάσαι, φαίμεν ἂν, ὅτι ὁ μὲν Θεὸς ἡ ἰδέα τοῦ κόσμου ἐστίν, ὁ δὲ κόσμος ἡ ὄντως ἐκείνου (1).

Ὁ Vacherot διασχυρίζεται, ὅτι ἐν τῇ προειρημένη νέᾳ θεολογίᾳ τὸ πᾶν νοητὸν καθίσταται, ἐν ᾧ ἐν τῇ παλαιᾷ διδασκαλίᾳ τὸ πᾶν δύσληπτον καὶ σκοτεινὸν ἀποβαίνει. Οὕτω τῆς νέας ταύτης διδασκαλίας δεκτῆς ἀπαξ γενόμενης, τὸ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ κακοῦ πρόβλημα ἐξηγεῖται, ἐπειδὴ τὴν ἀρχὴν παραδεχθέντες, ὅτι ἡ μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ κόσμου σχέσις ἀνάλογός ἐστι τῇ μεταξὺ τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τῆς ὀντότητος, οὐδόλως παράδοξον εὐρήσκον τὸ ἐν τῷ κόσμῳ εὐρισκόμενον κακόν, ὡς τῆς μὲν τελειότητος τῷ Θεῷ μόνῳ ἀνηκούσης, τῆς δὲ ἀτελείας τῷ κόσμῳ φυσικῆς οὐσης. Δυσχερὲς ἐπίσης ἂν εἴη ἐξηγήσαι κατὰ τὴν ἀρχαίαν διδασκαλίαν, τίνι τρόπῳ τὸ τέλειον ὄν, ὁ θεὸς λόγος, κατὰ τὴν τοῦ Πλάτωνος ἔκφρασιν, συγκατέθειν εἰς τὸ ἀπὸ τῆς ἀμετακινήτου ὑπάρξεως αὐτοῦ ἐξελεῖν, καὶ τὸν κόσμον τοῦτον παραγαγεῖν. Ὁ Vacherot εὐχερῶς πᾶν καὶ ἄνευ φιλοσοφικῆς παρασκευῆς τὸ ζήτημα τοῦτο λύει, μηδενίζων τοῦτο, καὶ διατεινόμενος, ὅτι οὐδεμία μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ κόσμου σχέσις ὑπάρχει, ἀλλ' ἐστὶ ταυτότης, ἐπειδὴ ὁ κόσμος ἐστὶν ἡ ἀναγκαία πραγματικότης, ἡ ἐνδόμυχος ὄντοτης αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἥτις τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ ταυτίζεται.

Ὁ κόσμος ἐστὶν ἡ αἰτία ἀπάντων τῶν γιγνομένων· αὐτὸς δι' αὐτοῦ ἐξηγεῖται, καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ ἐπαρκεῖ ἂν ἀπόλυτον τι καὶ αὐταρκες. Πᾶσα ἄρα μεταβατικὴ αἰτία ἀποβιβηθήτω. Ἡ φύσις ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτῆς οὐσίας ὡθιμμένη δραστηριότητος διουρούς, ἀναγκάσις, ἑρμεμφύτου μετέχουσα, παράγει, μέχρις ἂν εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ἀφικομένη αὐτῇ ἑαυτὴν νοήσῃ (2). Ἡ διάνοις, τὸ πνεῦμα ὡς βᾶσιν καὶ οὐσίαν τὴν φύσιν ἔχουσα (3). Ὁ νοῦς αἰτία οὐκ ἐστίν, ἀλλὰ γιγνόμενόν τι· ὁ κόσμος τὰ μέγιστα νοητὸς ἐστίν, ἀλλὰ τὸ γιγανταῖον τοῦτο νοητὸν πρᾶγμα νοητοῦ δημιουργοῦ ἀμοιρεῖ. Ὁ Vacherot παραδέχεται μὲν τὸ νοητὸν τοῦ κόσμου καὶ

τὴν νοημοσύνην τοῦ Θεοῦ, ἀρνέεται δὲ τὴν μεταξὺ Θεοῦ καὶ κόσμου αἰτιατικὴν σχέσιν, ἣν καὶ ἀδύνατον λέγει, ἐπειδὴ ὁ μὲν κόσμος ἐστὶ πρᾶγμα, ὁ δὲ Θεὸς δημιουργὸς οὐκ ἐστὶν ἀπὸ τοῦ κόσμου μηδόλως διακρινόμενος, ἀλλ' ἐστὶ νοήμων μὲν ὡς πνεῦμα, ἰσχυρὸς δὲ ὡς φύσις (1).

Ἡ τελειότης ἐν τῷ τέρματι τῶν πραγμάτων ἔγκειται (2)· ἀρχῆθεν ἐν τῷ κόσμῳ ὁρμειμφύτος τις δύναμις πρὸς τὰ τελικὰ αἰτία ἀκαθέκτως ὠθοῦσα ἐνεστίν. Ἀντικειμένους δὲ πρὸς τὸν Ἀριστοτέλη καθ' ὅν τὸ τέλειον ἐκ τοῦ ἀτελοῦς οὐ δύναται παραχρῆσθαι, λέγει ὁ Vacherot, ὅτι ἑμφυτος ἐν τῷ ἀτόμῳ πρὸς τὴν πρόδον τείνουσα κλίσις ὑπάρχει. Καθ' ὅσον οἱ αἰῶνες τοῖς αἰῶσι προστίθενται, τῶν ἐνικυτῶν περιπλομένων, κατὰ τὴν τοῦ Ποιητοῦ ἔκφρασιν, τὸ πᾶν ἀλληλοδιαδόχως μεταβολᾷ καὶ μεταμορφώσεις ὑφίσταται, ἡ δὲ φύσις ἐν τινι προσφῶρῳ σιγμῇ τῆς ἀπεράντου ταύτης γενικῆς ἀναπτύξεως τὴν ἀνθρωπότητα παράγει, ἥτις, αὐτομάτως ὑπὸ ἐσωτερικῆς τινος φωνῆς πρὸς τὰ πρῶτα ὄτρυνόμενη, εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῆς τείνει, ὅστις ἐστὶν ἡ ἀνεύρεσις τοῦ ὄντος — τοῦ ἰδανικοῦ Θεοῦ. Οὕτω φαίνεται ὁ Vacherot κατὰ τι τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους φιλοσοφίαν παραδεχόμενος, ὑποστηρίζων ὅτι ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ ὑπαρξίν αὐτοῦ ὁ κόσμος αὐτὸς ἑαυτῷ ἐπαρκεῖ, καὶ ὅτι μυστηριώδης τις ἐνέργεια τὴν πρόδον προκαλοῦσα ἀπὸ τοῦ ὑπεράνω ὄντος πρὸς τὸν κόσμον διευθυνομένη ὑπάρχει. Ἄλλ' ὁ Vacherot τῆς τοῦ Σταχυεῖρου θεωρίας ἀπομακρύνεται, δογματίζων ὅτι ὁ Θεὸς κατ' οὐσίαν ἀπὸ τοῦ κόσμου οὐ διακρίνεται, διότι τοῦ ἰδανικοῦ ἀπόλυτου ἡ ὄντοτης αὐτὸς ὁ κόσμος ἐστὶ, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς οὐ προϋπῆρξε τοῦ σύμπαντος, ἐπειδὴ οὗτος οὐκ ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν πραγμάτων ἀλλ' ἐν τῷ τέρματι τῆς ἀναπτύξεως αὐτὸν ἀναφαίνεται.

Οὕτως ὁ Θεός, κατὰ τὸν Vacherot, ὀντότητος στερεῖται, ἐπειδὴ κατ' αὐτόν, ἐναντίον τοῦ Bossuet καὶ τοῦ Leibnitz, ἡ τελειότης τὴν ὀντότητα ἀναίρει, ὡς ἐκ διαμέτρου ἀντίθεον καὶ μεταβατικὸν τι φαίνόμενον οὐκ ἔστι. Ὡς περ οὖν τὰ διὰ τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Πλάτωνος ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα (δι' ἧς ἐκκάστη τοῦ εἶναι τάξις εἰς ἀπόλυτόν τινα τύπον καὶ ὑπογραμμὸν ἐπανήθη, καὶ τὸ πῦρ αὐτὸ καθ' ἑαυτό, καὶ τὸ ζῶον καθ' ἑαυτό, καὶ

(1) E. Vacherot Αὐτοῦθι ὡς ἂν. Τόμ. II. Σελ. 501, 598.

(2) E. Vacherot Αὐτοῦθι ὡς ἂν. Τόμ. II. σ. 529.

(3) E. Vacherot Σελ. 552.

(1) E. Vacherot Αὐτοῦθι Τόμ. II. Σελ. 528.

(2) E. Vacherot Αὐτοῦθι. Τόμ. II. Σελ. 529

τὸν ἄνθρωπον ὁμοίως αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν ὄντα παρεδέξατο), ἀνύπαρκτα καὶ ἐπιπραλῆ, καὶ μόνον ἀπλοῖ τινες τύποι καὶ ἰδέαι εἰσίν, ὡς πρὸ αἰώνων τοῦτο ὁ Ἀριστοτέλης ἀπέδειξε, οὕτω τὸ τοῦ εἶναι ἀρχέτυπον, ἀνύπαρκτος τοῦ νοῦ; ἀφαιρέσις ἐστὶ. Τὸν Θεὸν ὡς ὑπαρκτὸν τι παρριστάντες, ἐξευτελιζόμεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐστὶ πλάσμα τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς, ὅπερ κατὰ τι μὲν τὴν ζωτικὴν αὐτοῦ ὀντότητα ἀπόλλυσι, κατὰ τι δὲ τὴν ἀντικειμένην αὐτοῦ ὀντότητα διασώζει (1), τῆς ἀνγκαλιότητος καὶ τῆς καθολικότητος ἐπαρκούσης (τοῦτο ὁ Kant οὐ δοξάζει), πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀντικειμενότητος. Ὡς συνέπειαι δὲ τῆς φιλοσοφίας ταύτης, καθ' ἣν δηλονότι ὁ Θεὸς προῖον τοῦ νοητικοῦ ὄντος ἐστίν, ἐξάγεται, ὅτι τῆς ἀνθρωπότητος ἐκλιπούσης, ὁ πραγματικὸς Θεὸς, κατὰ τὴν ἐκφρασίν τοῦ Vacherot, δικέμεν μὲν, ἀλλ' ὁ ἀληθὴς Θεὸς ἀρακίεται (2).

Τίς δὲ ἄρα ἡ τοῦ Vacherot περὶ ψυχῆς θεωρία; Ὁ διάσχημος οὗτος τῶν γάλλων φιλόσοφος νομίζει, ὅτι ἡ ψυχὴ οὐκ ἐστὶν ἀθάνατος, διότι ἀθάνατον μόνον τὸ τέλειόν ἐστὶ, τοῦτο δὲ ὀντότητας ἀμοιρεῖ ἄλλως τε ὁ ἄνθρωπος οὔτε σώμα, οὔτε ψυχὴ, οὔτε σύνθεσις τις σώματος καὶ ψυχῆς ἐστίν, ἀλλ' ἐν τῇ ἐνόητῃ αὐτοῦ σύνθετόν τι ὄν, παράγει τὴν τε ὕλην καὶ τὸ πνεῦμα ἐν τοιαύτῃ σχέσει, ὥστε ἡ μὲν ὕλη τὴν βᾶσιν, τὸ δὲ πνεῦμα τὴν οὐσίαν τῆς ἀνθρωπότητος ἀποτελεῖ. Ἡ διὰς αὐτὴ ἐν τῇ ἐνόητῃ τοῦ ἀνθρώπου ἀναλυτέα ἐστίν. καὶ δ' ἐν τῷ ἀνθρώπῳ σχέσεις τῆς φύσεως καὶ τοῦ πνεύματος ἐξηγούνται μόνον ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ συνθέτου ὄντος, ὅπερ ἐκεῖνας ἐμπεριέχει (3).

Ὁ Vacherot τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς ἀπορρίπτει. Ἄλλ' ἐν τῇ ζωῇ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὴν ἀτομικότητα ἀναγνωρίζει, τὴν προσωπικότητα, τὴν συνείδησιν, ἐξ ἧς ἀρτέται τὴν λύσιν τῶν ψυχολογικῶν προβλημάτων. Ὡς πρὸς ταῦτα δὲ ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς οὐ συμμερίζεται τὰς ἰδέας ἐκείνων, οἵτινες τὴν ψυχολογίαν διὰ τῆς φυσιολογίας ἀντικαθιστάσι. Ὁ Gall καὶ ἡ Σχολὴ αὐτοῦ (4) ἐπειράσαντο διὰ τῆς φυσιολογίας ἀνεπιτυχῶς ἐπιστημονικὴν τινα θεωρίαν τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου ἀνευρεῖν ἄλλοι δὲ τινες,

ὡς ὁ Flourens, ὁ Longet, ὁ Despine ἐπεχίρησαν λύσαι τὸ πρόβλημα, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἀνευρεῖσθαι ἐν ἐκάστῃ ἐνεργεῖα σχέσεως, ἥτοι αἰσθητικῆς, ἢ ἀντιλήψεως, ἢ διανοίας, ἢ βουλήσεως, ἢ κινήσεως ἐν τῇ γενικῇ ὀργανώσει τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ὄργανόν τι εἰδικὸν καὶ διακεκριμένον τούτου δὲ οἱ φυσιολογοὶ ἐκείνοι ἐπέτυχον, τοῦ τῆς συνειδήσεως ζητήματος μὴ θιζόμενον, καὶ εἰς ἐμβριθῆ ἀποτελέσματα ἀφικοντο (1). Ὁ δὲ Vacherot ἀπορρίπτει τὰ δόγματα ἐκείνων, οἵτινες πέραν τοῦ σημείου τῆς προσιρημένης Σχολῆς προβαίνουν, καὶ τὰς δοξασίας τῶν Vulpian, Luys, Littré, οἵτινες τὰ ψυχολογικὰ φαινόμενα τοῖς φυσιολογικοῖς ὑποτάσσουσι (2), καὶ τὰς τοῦ de quaterfages καὶ τῆς τῶν φυσιολογῶν Σχολῆς, οἵτινες τὰ προβλήματα ταῦτα εἰς ζητήματα στατιστικῆς ἐπιναύουσι, ὡς καὶ τὰς τῶν Stuart Mill, Bain, Herbert καὶ Hume, οἵτινες τὸν ἄνθρωπον μόνον ἐν τοῖς ἔργοις καὶ πράξεσιν, ἐν τῇ πνευματικῇ καὶ ἠθικῇ αὐτοῦ ζωῇ, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῇ ἐνδομύχῳ αὐτοῦ φύσει, ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ ἐξετάζουσι, μέθοδον τινα ἀνάλογον τῆς τοῦ Bacon ὑποστηρίζοντες (2), τὰς δοξασίας ταύτας, λέγομεν, ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς φαίνεται μὴ παραδεχόμενος, προτιμών μᾶλλον τὴν ψυχολογίαν τῆς Σχολῆς τοῦ Maine de Biran (3), ἐπειδὴ ἐν αὐτῇ εὐρίσκειται ἡ ἐσκαμμένη καὶ ἀκριβολόγος ἐξέτασις τῶν ἐνδομύχων δυνάμεων, τῶν ὁπταυρῶν τούτων τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ζωῆς τῶν τῷ ἀνθρώπῳ ἐνόντων. Οὐχ ἦπτον ὅμως, προστίθησιν ὁ Vacherot, τὴν πείραν οὐκ ἀπορρίπτειον, διότι διὰ μόνης ταύτης μεθόδου, ὅτι πᾶσα ψυχολογικὴ δύναμις τὸ ἴδιον αὐτῆς ὄργανον κέκενται, καὶ ὅτι ἡ τῶν ψυχολογικῶν δυνά-

γράμματα, ὡς καὶ τὸ τοῦ Vulpian σοφὸν πόνημα Leçons sur la physiologie générale comparée du système nerveux.

(1) Ὁσα Flourens Du système nerveux.

(2) Ἐξαιστία τὸ ἔπι σημειωθὲν σύγγραμμα τοῦ Vulpian. Leçons sur la physiologie, τὸ ἔξοχον τοῦ Luys système nerveux cérébro-spinal σελ. 314 κλ. ὡς καὶ τὰ ὀ τοῦ Littré ἐκτεθέντα ἐν τῇ Revue de philosophie positive τῇ 4 Δεκεμβρίου. 1868.

(3) Ὁρ. Stuart Mill Psychologie d' Alexandre Bain (Revue des Cours littéraires 14 Avril 1869), καὶ τοῦ αὐτοῦ Philosophie de Hamilton, μετάφρ. ἐκ τοῦ ἀγγλ. εἰς τὸ γαλ. παρὰ τοῦ Cazelly.

(4) Ὁρ. Main de Biran Rapport du physique et du moral κυρίως Τόμ. IV σελ. 16 καὶ ἀκ. καὶ Jodifroy Melanges philosophiques. Les facultés de l'âme humaine.

(1) E. Vacherot Αὐτόθι ὡς ἀν. Τόμ. II. σ. 579.

(2) E. Vacherot Αὐτόθι ὡς ἀν. Τόμ. II. σ. 584.

(3) E. Vacherot Αὐτόθι. Τόμ. II. Σελ. 691.

(4) Ὁρὰ τὰ τοῦ Gall καὶ τοῦ Spruzheim συγ-

μεων δραστηριότης ἀνάλογος ἐστὶ πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς τῶν ὀργάνων ἀναπτύξεως· ἀλλὰ τῇ πείρᾳ οὐ δέον ἀκολουθεῖν, ὅταν οἱ θιασῶται ταύτης ἡμᾶς ἀναγκάζωσιν ὁμολογεῖν, παρὰ τὰς τῆς συνειδήσεως ἀποκαλύψεις· καὶ παρὰ πᾶσαν τῆς γλώσσης χρῆσιν, ὅτι τὸ ὄργανον ὑποκείμενον καὶ αἰτία ἐστὶ τῶν ψυχολογικῶν φαινομένων. Ἡ μόνη ἐπιστημονικὴ σύνεσις ἐγκρίεται τοῖς λόγοις τοῦ καθηγητοῦ Tyndall καὶ ἄλλων τινῶν σοφῶν, οἵτινες τοῖς παρὰ τῆς φυσιολογίας δοθεῖσιν ἀποτελέσμασιν ἐμμένουσι, τὴν ψυχολογίαν τῆ φυσιολογίᾳ οὐδαμῶς ταυτίζοντες, καὶ ἐκ τῆς ἐπιστήμης μόνον ἀπαιτοῦντες τὸν τρόπον, καθ' ὃν, κατὰ τὴν τοῦ Bossuet ἔκφρασιν, ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ὅλον τι ἀρμόδιον καὶ ἀλληλεγγύως προσηρμοσμένον ἀποτελοῦσιν. Ὁ Vacherot πιστεύει, ὅτι ὁ κόσμος εἰς οὐδὲν αὐτοῦ μέρος ὅλων τῆ μηχανικῆ μοίρᾳ παραδέδοται, ὅτι ὑπεράνω τῶν νόμων θεωρεῖται ὡς ὑπάρχει, δι' ἧς εἰς τὰς ἀληθεῖς αἰτίαι προσεγγίζει δυνάμεθα, αἵτινες κινῶσι, διευθύνουσι καὶ ζωογονοῦσι τὸ πᾶν, ὅτι ἄπαντα τὰ ζῶντα, κατὰ τὰ ὀρθῶς ἐκληφθέντα τῆς ἐπιστήμης διδόμενα, τὸ τέλος αὐτῶν ἐν ἐαυτοῖς ἐμπεριέχοντα, τῶν ἐαυτῶν κινήσεων αἰ ἀληθεῖς αἰτίαι εἰσὶν οὗτοι, ὥστε τὸ μὲν ζῶον αὐτόματον αἰτίαν, τὸν δὲ ἄνθρωπον ἐλευθέρην αἰτίαν τοῦτων εἶναι. Ἐκ τούτων ἐξάγεται, ὅτι οὐ μόνον, ὡς ὁ Kant δογματίζει, ἐν ὀνόματι τοῦ ἠθικοῦ νόμου, τὴν προσωπικότητα, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν τῆς συνειδήσεως ζωικότητα παραδέχασθαι δεῖ, ἀλλ' ἐν ταυτῷ ἐν ὀνόματι τῆς πείρας, τῆς ἀληθοῦς θετικῆς ἐπιστήμης, ἧτις ἐν τῷ ἡμετέρῳ αἰῶνι τοιαύτας καὶ τηλικαύτας γιγαντιαίας ἐξετέλεσε προόδους.

Φυσιολογικαὶ τινες, ὡς ἄρτι ἐρρήμεν εἰπόντες, καὶ τῆς θετικῆς φιλοσοφίας Σχολαὶ οὐ παραδέχονται τὴν ἐλευθερίαν ἐν ταῖς ἀνθρωπίναις δυνάμεσιν τε καὶ βουλήσιν· τὸ αὐτὸ συνέθη καὶ ἐν τισι περὶ τῆς ἱστορίας θεωρίαις· ἐπειδὴ, ὡς περ ὅταν ἡ ψυχολογία καὶ εἰς ἀπολύτους περιωρίζετο μελέτας, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ καὶ αἱ δυνάμεις αὐτῆς ἀνεξαρτήτως τοῦ ὄργανισμοῦ ἐξητάζοντο, ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἀνθρώπου σφαλερὰ ἦν, μέχρις οὐ ἐν τῇ ψυχολογίᾳ εἰς τὴν παρατήρησιν καὶ τὰ πειράματα τὴν προσοχὴν αὐτῶν γρέψαντες οἱ φυσιοδιφῶντες φιλόσοφοι, τὸν ἄνθρωπον κατὰ πάσας αὐτοῦ τὰς σχέσεις πρὸς τὸν ἐξῴ κόσμον, καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ νοητοῦ ὄντος πρὸς τὸν ἴδιον ὄργανισμὸν ἀκριβῶς ἐξετάσαντες, ἐσπερέωσαν τὴν ἐπιστήμην διὰ βάσεων σφαιρωτέρων, οὕτως ὅταν

τὴν ἱστορίαν μελετήσωμεν περιοριζώμεθα εἰς τὴν ἀπλὴν ἀφήγησιν τῆς πολιτικῆς καὶ φιλολογικῆς ἐνεργείας τῶν ἐν τοῖς τοῦ κόσμου συμβάμασι πρόσωπόν τι διχορραματίζόντων μεγαλοφυῶν ἀνδρῶν, τὸν ἀξιόλογον ἐκείνον τῆς γνώσεως κλάδον εἰς ἐπιστήμην οὐκ ἀνυψώμεν. Ἄλλ' ὅπως τοῦτο γένηται, δέον ἐν τῇ ἀφηγήσει τῶν τε πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν συμβεβηκότων ἀνερευνᾶν τὰς σχέσεις τῶν διαφόρων περιβάσεων τῶν ἐξωτερικῶν τε καὶ τῶν ἐσωτερικῶν, τὰς αἰτίαις καὶ ἐπιδράσεις τὰς ἐκ τῆς φυλῆς τῆς ἐθνότητος, τῆς γεωγραφικῆς θέσεως, τῆς πολιτείας, τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀναπτύξεως κλ. προσερχομένας, αἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὴν πραγματοποίησιν καὶ διάρκειαν τῶν συμβεβηκότων ἐκείνων. Ἡ μέθοδος αὕτη, τὴν μετ' ψυχολογίαν εἰς ἐγκεφαλικὴν φυσιολογίαν μετέβαλεν, ἐν ἧ ἡ προσωπικὴ ἀτομικότης τῶ ὀργάνῳ συγγέεται, τὴν δὲ ἱστορίαν εἰς κοινωνικὴν φυσιολογίαν μετατρέπει, καθ' ἣν ἡ ἐθνικὴ ἀτομικότης ὑποχωρεῖ τῇ ἐπιδράσει τῶν οικονομολογικῶν καὶ φυσικῶν αἰτιῶν. Ἄπαντες οἱ τῆς ἀρχαιότητος ἱστορικοὶ, ὡς Ὁρόδοτος, ὁ Ηροκιδίδης, ὁ Ξενοφῶν, ὁ Τίτος Λίβιος, ὁ Σαλλούστιος, ὁ Τάκιτος ἐν τῷ ἀτομικῷ καὶ προσωπικῷ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων μέρει, κατὰ τὴν δόξαν τοῦ Vacherot, ἐμμένουσι, καὶ διὰ τούτου ἡ ἱστορία τῆς φιλολογίας καὶ τῆς θηλικῆς ἔργον μάλλον, ἢ διανοητικὸν προῖον τῆς ἐπιστήμης ἀποδοκίμει. Οἱ ἀρχαῖοι τὴν φιλολογικὴν καὶ αἰσθητικὴν ἱστορίαν τῷ αὐτῷ πνεύματι καὶ τῇ αὐτῇ μεθόδῳ, ὡς καὶ τὴν πολιτικὴν διεπραγματεύσαντο· καὶ τοῦτο ὅλον γίνεται ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ὁρατίου, τοῦ Κυντιλιανοῦ, ἐν οἷς οἱ κορυφαῖοι ἐκείνοι ἄνδρες κυρίως εἰς τὰ ἀτομα, εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου προσωπικότητα, καὶ οὐδὲν εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως, τῆς φυλῆς, τῆς κοινωνίας τὴν μελέτην αὐτῶν διπύθουν. Ὁ Vacherot τὸν χαρακτήρα τοῦτον τῆς ἱστορίας τῆς Ἀρχαιότητος εἰς δύο αἰτία ἀποδιδοῖσι, Ἴον εἰς τὴν πρὸ πάντων πρακτικὴν καὶ πολιτικὴν εὐφυίαν ἐκείνων τῶν χρόνων, τὴν τὸ πᾶν εἰς τὴν θερμοθεσίαν τῆς πολιτείας ἐπανάγουσαν· Ἰον εἰς τὴν γεωγραφικὴν κατάστασιν τῶν τότε ἐθνῶν, ὧν τὰ πλεῖστα τῶν τότε πολιτικῶς ἀμειζόντων μικρὰ ὡς πρὸς τὴν τῆς χώρας ἔκτασιν, καὶ διγαρήθμα ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν κατοίκων ἦσαν.

Ἡ ἀρχαιότης ἄρα οὐδὲν τὴν ἱστορίαν ἀληθῶς θετικὴν ἐπιστήμην ἀπέδειξε· τὸ αὐτὸ

συνέβη, κατὰ τὸν Vacherot, καὶ περὶ ἡμῶν τοῖς νεωτέρους λαοῖς μέχρι τοῦ XVIII αἰῶνος, διότι καὶ κατὰ τὸν Machiaveli καὶ τὸν Guichardini ἡ ἱστορία ὡς εἰδός τι φιλολογίας ἐνομιζέτο. Κατὰ τὸν XVIII μόνον αἰῶνα συνέστησαν ἢ τε ἐπιστήμη τῆς ἱστορίας καὶ ἡ φιλοσοφία αὐτῆς. Καὶ τοῦτο-ν αἱ μὲν προτέρως συνέστησαν εἰς τὸ ἀνευρίσκειν τοὺς διέποντας τὴν σειράν καὶ τὴν συμπλοκὴν τῶν γεγονότων νόμους, καὶ ἤς ἡ μέθοδος ἡ διὰ τῆς ἐπαγωγῆς, ἡ παρὰ τοῦ Bacon ἐρευρεθεῖσα, ὀνομαζέσθαι, καὶ ἐδράκιως θεμελιωθῆναι παρὰ τοῦ Montesquieu (1) καὶ τοῦ Vico (2), ἡ δὲ ὑστέρᾳ οὐχ ὡς τινες νομιζοῦσιν ὑπὸ τοῦ Bossuet, ὅστις τὴν τῆς θείας Ἡρονοίας ἐπέμβασιν, ὡς καὶ οἱ τῆς Στοῆς φιλόσοφοι, παρεδέξατο, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Leibnitz ἐμορφώθη, ὅστις τὴν τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν πραγμάτων σχέσιν καὶ ἀλληλογίαν ὑπὸ τὴν τοῦ ἀποχρόντου λόγου ἀρχὴν ὑπέταξε, καὶ ἐπρέσθουσεν ὅτι τὸ παρὸν ἐμπεριέχει καὶ γενεῖ τὸ μέλλον, ὡς τὸ παρελθὸν τὸ παρὸν. Τεράστιαι ὁμῶς πρῶδοι ἔν τε τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς ἱστορίας, καὶ ἐν τῇ καθαρᾷ ἱστορικῇ ἐπιστήμῃ, τῇ τε πολιτικῇ καὶ τῇ φιλολογικῇ κατὰ τὸν XIX αἰῶνα ἐγένοντο. Ἐν ᾧ δὲ ἐν τῇ ἀρχαιότητι μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος τὰ ἄτομα μόνον ἐξετάζοντο, καὶ ἱστορικῶς ἀνεπτύσσοντο, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐποχῇ καί-τοι τῶν κατ' ἀνθρώπου ἰδιότητων ἐρευνημέ-νων, οὐδὲν ἤπτον καὶ ἄλλα τινὰ στοιχεῖα, ὡς τὴν γεωγραφίαν, τὴν ἔθνογραφίαν, τὴν συγ-κριτικὴν φιλολογίαν καὶ γραμματικὴν, τὴν ἐπι-γραφικὴν καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν οἱ ἱστορικοὶ ἐνδεδλεχῶς μελετῶσιν. Ἡ δὲ διαφορὰ αὕτη κατὰ τὸν ἡμέτερον συγγραφέα, ψυχραστῆ γίνεται τοῖς συγκρίνουσι καὶ παραλλήλιζουσι τὰ ἱστο-ρικὰ συγγράμματα τοῦ Ἡρόδοτου, τοῦ Θουκυδί-δου, τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Κοῖντου Κουρτίου, τοῦ Τίτου Λιβίου, τοῦ Κικέρωνος μετὰ τῶν τοῦ Ot- t- f- r- i- e- d- Müller, τοῦ Thirlwall, τοῦ Grote, τοῦ Niebuhr, τοῦ Mommsen, τοῦ Michelet, τοῦ de Coulanges, τοῦ Guizot, τοῦ Thiers, τοῦ Guinet καὶ τῶν λοιπῶν.

Ὁ Vacherot γνωμοδοτεῖ, ὅτι ὁ ἱστορικὸς δέον κατὰ τι μὲν τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως κήδεσθαι, καὶ ἐν τῇ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἀλληλογίᾳ διέπουσάν τινα εἰμαρμένην ἀνα- γρῶριζεν, κατὰ τι δὲ τὴν τῆς ἀνθρωπίνης ψυ-

χῆς ζωικωτικῆτα παραδέχεσθαι, ὡς καὶ τὴν τῶν προσώπων εὐθύνην, αἵτινες ἐπὶ πᾶσι τοῖς πο- λιτικῶς γεγονόσι, καὶ ἐπὶ τοῖς τῆς φιλολογίας διανοητικῶς προέουσιν, ἐπίδρασιν τινὰ ἀκαυθῶσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἄρα ἀναγκαῖον τὸν τε ἄνθρωπον καὶ τὴν φύσιν ἐξετάζειν. Ὑπάρχουσιν σοφοί, οἱ τὸ πᾶν τῆ ὀριστικῇ ἀνάγκῃ (determinisme) ὑποτάσσοντες· οὗτος ὁ Taine (1) ἰδίᾳ, ἀκο- λουθῶν τῷ Spinoza, ὑποβάλλει τὸν ἠθικὸν κόσμον ὑπὸ νόμους παραπλησίους τοῖς τοῦ ὑ- λικοῦ, καὶ ἐκείνῳ τὴν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν μέθοδον ἐπιβάλλει. Τὸ τοῦ Hegel σύστημα (2) καὶ αὐτὸ εἰς τὴν ἀνάγκην καταλλάγει, διότι, κατὰ τὸν γερμανὸν φιλόσοφον, τοῦ πραγματι- κοῦ καὶ νοητοῦ ὄντος, ἡ ἱστορία συγκεκριμένη ἐστὶ καὶ οἶονεὶ ζῶσα λογικὴ, ἥτις μεταβαί- νουσα ἀπὸ ἰδέας εἰς ἰδέαν, διὰ πασῶν τῶν τῆς διαλεκτικῆς φάσεων διέρχεται, οὐδὲν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς τὸ ἐμποδῶν ἐν τῇ τῶν ἀν- θρώπων πρωτοβουλίᾳ εὐρίσκουσα. Κατὰ τε τὸν Hegel καὶ τὸν Mommsen τὸ πᾶν ἐστὶ μέ- γα, τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀγαθόν, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ καλὴ, τὰ εὐγενέστερα καὶ τὰ ἀγενέστερα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας αἰσθημῆτα· αὕτη ἐστὶν ἡ θεωρίᾳ τῆς ἐπιτυχίας, ἥτις ὕλως γερμανικὴ ἐ- στί. Ὁ δὲ Vacherot παρεδέξατο, ὅτι ἡ τύ- χη καὶ ἡ ἐλευθερία εἰσὶ δύο ἐξουσίαι τὴν ἱ- στορίαν διευθύνουσαι, καὶ τούτων ἡ μὲν τύχη εἰς τοὺς τῆς δυνάμεως νόμους, ἡ δὲ ἐλευθερία εἰς τοὺς τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ λόγου ὑπέι- κούσα, ἑκατέρᾳ κατ' ἰδίους αὐτῆ νόμους ἐνεργεῖ οὕτως, ὥστε κατὰ τὸν γάλλον φιλόσοφον, πρὸς μελέτην καὶ ἀκριβῆ διασάφην τῶν ἱστο- ρικῶν γεγονότων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, ἀνάγκη ἐμβαθύνειν τὴν συνείδησιν, καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιδράσεις ἀνερευνηῖν.

Αἱ ἀνακαλύψεις τῆς συνειδήσεως, λέγει ὁ Vacherot, οὐ μόνον ἀντικρὺς ἀντιγράφουσιν εἰς τινὰς τῶν θεωριῶν τῶν φυσολόγων καὶ τῶν ἱστορικῶν, ἀλλὰ καὶ τῇ μεταφυσικῇ τῶν διὰ- σφῶν φιλοσοφικῶν Σχολῶν. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τούτου, ὁ γάλλος φιλόσοφος ἐξετάζει τὰς κυριώτερας τῶν μεταφυσικῶν θεωριῶν.

Ἄπασαι αἱ Σχολαί, καὶ δὴ καὶ αὐταὶ αἱ θετικαί, ὡς ἡ τοῦ Buffon, ἡ τοῦ Laplace, ἡ τοῦ Darwin, μετέχουσι μεταφυσικῆς τινος (3).

(1) H. Taine Histoire de la litterature anglaise.

Ἐν τῷ προλόγῳ.

(2) Hegel Philosophie der Geschichte.

(3) E. Vacherot La science et la conscience.

Σελ. 144 κλ.

(1) Montesquieu Esprit des lois.

(2) Vico Principes d' une Science naturelle relative à la nature commune des nations.

Καὶ ὄντως ἡ τῆς φύσεως φιλοσοφία διὰ τῶν φυσικῶν ἐπιτημῶν θεμελιούται, ἅπαντας τοὺς διαφύρους κλάδους τῆς καθόλου φυσικῆς, ὡς καὶ τὰς ἐσωτερικὰς τῶν σωματίων κινήσεις ὑπὸ τοὺς νόμους τῆς μηχανικῆς, προσπαθοῦσα ὑπεβάλλειν, καὶ τὰς ὀργανικὰς ἐνεργείας, ὡς ἀπλᾶ προύοντα τῆς τῶν ὀργάνων χυμικῆς συνθέσεως ἐλαμβάνουσα. Ἡ δὲ ἀπόλυτος ἐνόησις τοῦ ὄντος διὰ τῆς εἰς τὴν κίνησιν ἀναγωγῆς ἅπαντων τῶν φαινόμενων τῆς καθόλου ζωῆς ἐπιτυγχάνεται. Τοιαύτη ἐστὶν ἐν συντόμῳ, ἡ φιλοσοφία ἐκείνων, ἐν ᾧ, κατὰ τὸν Vacherot, ἡ προσωποποίηση, ἡ ψυχῆ, ἀπλᾶ λέξεις καὶ κοῦφαι χίμαιραί εἰσι· τοῦτο δὲ ἀντιβάνει εἰς τὴν μαρτυρικὰν τῆς συνειδήσεως. Ὡσαύτως ἡ συνείδησις οὐ δύναται θεωρεῖν ὡς ὄρθην τὴν τῶν ὑλιστῶν θεωρίαν, καθ' ἣν αἱ κυρίως ψυχολογικαὶ παρατηρήσεις ἀναγνωρίζονται μὲν κατὰ τι, εἰ καὶ ὡς ἀληθεῖς ἀπόλυτοι καὶ ὀριστικαὶ ἀλήθειαι μὴ θεωρούμεναι, ἀλλὰ καθ' ἣν οἱ θιασῶται αὐτῆς παραδέχονται τὴν μηχανικὴν δύναμιν ὡς μόνην ὑπάρχουσαν καὶ τὴν βιολογίαν, τὴν φυσικὴν καὶ τὴν χημείαν. Πνευματικιστικὰ δὲ τινες Σκολαί, ἡ τοῦ Leibnitz καὶ ἡ τοῦ Maine de Biran εἰς τὰ τῆς φύσεως διδόμενα καὶ αὐτὰ ἀντιφάσκουσι. Ἐν ταύταις, ἡ μὲν ἐξήγησις ἅπαντων τῶν τοῦ παντός ὄντων ἐπὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ νοῦς καὶ τῆς βουλήσεως βασιζέται, ἡ δὲ τῆς τῶν ὄντων οὐσίας διασάφησις ἐκ τῆς γνώσεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐξαρτάται. Ἡ οὐσία τῶν πραγμάτων, τὸ εἶνε αὐτῶν, ἔγκειται ἐν τῇ δυνάμει τῆ ὠθοῦσῃ αὐθορμητικῆς εἰς ὀρισμένον τι τέλος, καὶ ἡ δύναμις αὕτη ἐστὶ τὸ ὀρμέφυτον, ἡ βούλησις. Πᾶν ὄν νοῦς καὶ βούλησις ἐστὶ, πᾶσα φυσικὴ ἢ ἠθικὴ τάξις ἀνάγεται εἰς τὸν νόμον τῆς ἀνωτέρας ἀνάγκης, ἣτις ἐστὶν ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἣν οἱ πνευματικιστὰὶ ἐκείνοι ἀπόλυτον ἐλευθερίαν ὀνομαζέουσι. Ἡ ἐλευθερία ἐστὶ τὸ τῶν πράξεων αὐτόματον, καὶ ἔχει ὡς μέτρον τὴν τῆς ἐλπίσεως δύναμιν, τὴν μέχρι τοῦ ἀγαθοῦ φέρουσαν οὕτως, ὥστε τὸ ἐν ἀγάπῃ εὖ ποιεῖν ἐστὶ πράξις ἐλευθεριωτέρα τοῦ ἐν σκέψῃ καὶ ἐκλογῇ εὖ ποιεῖν. Ἄρα διὰ τῆς θεωρίας ταύτης, ἔρωτᾷ ὁ Vacherot, τὸ καθῆκον μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ οὐ συγγέεται, καὶ αὐτοὶ οἱ χαρακτῆρες τῆς ἠθικῆς οὐ παραλείπονται· Ἐὰν ἡ ἀγάπη αἰτία τοῦ ἀγαθοῦ ᾖ, τότε τὸ ἀγαθὸν οὐκ ἔστιν ἀρετῆ. Ἀρὰ γε δυνάμεθα ἐπίσης παραδεχθῆναι μετὰ τῆς Σκολῆς ἐκείνης, ὅτι ἡ βούλησις καὶ ὁ νοῦς σὺν τῇ ἀγάπῃ ταυτίζονται ἐν τῷ τύπῳ τῆς ἀπειροτελειότητος

μεταβαλλομένου εἰς ἀρχὴν τινα διάφορον τῶν δύο ἄλλων· Ἐνταῦθα κῆρις ἀντίφασιν τινα διορθῶμεν πρὸς τὴν ψυχολογίαν καὶ τὴν μεταφυσικὴν τῶν Πνευματιστῶν ἐκείνων. Ὡς δὲ πρὸς τὴν περὶ ἐνόησις φιλοσοφίαν τοῦ Spinoza, τοῦ Schelling, τοῦ Hegel, αὐτῆ τὴν τε ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀτομικότητα καταργεῖ, ὅπερ ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ αὕτη ἀντίκειται εἰς τὰ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν ὑπαγορευόμενα. Ἔστιν ἀληθές, ὅτι ἡ τῆς θρησκείας φιλοσοφία τῆ ἠθικῆς τάξεως προσκολλᾶται, ἀντικειμένους τῆς φιλοσοφίας τῆς φύσεως, ἣτις τὰς ἐρεῦνας αὐτῆς διευθύνει πρὸς τὴν καθολικὴν τάξιν, πρὸς τὸν ἄνθρωπον δὲ οὐδαμῶς· ἀλλ' ἡ θεωρία ἐκείνη, κατὰ τὸν Vacherot οὐκ ἀρκεῖται εἰς τὸ ἀναγνωρίζειν καὶ ἀγαπᾶν τὸν Θεόν, ἀλλ' ὡς ἄλλος Gerson, ἡ ἄλλη S.ta Thérèse, ἢ ὡς ἄλλος Fénelon πᾶσαν ἀτομικότητα ἀρνεῖται, καὶ ἐν τῷ Θεῷ μόνον ζῆ (1). Αἱ συνέπειαι αὐταὶ ἀπορρίπτονται μὲν ἐν τῇ θεολογίᾳ τοῦ ἀγίου Λυγουστίνου καὶ τοῦ Bossuet, ἀλλὰ καὶ ἐν ταύτῃ αἱ τοῦ δόγματος ἀπειρήσεις περιορίζουσι τὴν ἀνθρωπίνην ἀτομικότητα εἰς βραβύον, ὥστε ταύτην συγγέσθαι τῇ τοῦ Θεοῦ ἀτομικότητι. Ἀντίφασις τις ἔρα τῆς θεολογίας πρὸς τὴν ψυχολογίαν ἐν τῇ Σκολῇ ταύτῃ, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις, ὑπάρχει.

Ἐκ τούτων ἐπαίται, κατὰ τὸν Vacherot, ὅτι μετὰ τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς θεωρίας ὑπὸ πάσης αὐτῶν τὰς ἐπόψεις ἀντίφασις ὑπάρχει. Ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς τὰς θεωρίας τῶν τε ὑλιστῶν καὶ τῶν πνευματιστῶν, καὶ τῶν πανθεϊστῶν, καὶ τῶν μυστικιστῶν, ὡς ἄλλας καὶ ἀσθενεῖς ὑποθέσεις ἀπορρίπτει μὲν, παραδέχεται δὲ μόνον τὰ ἐκ τῆς πείρας διδόμενα, ὡς καὶ τὰς τῆς συνειδήσεως ἐμπνεύσεις. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἡ κριτικὴ Σκολῆ ὡς ἀνυπόστατα καὶ ἀνύπρακτα ἀποκρούει, διότι κατὰ τὸν Kant τὸν ἡ συνείδησις τὰ φαινόμενα μόνον ἐννοεῖ, οὐδὲν δὲ περὶ τῶν αἰτίων ἡμᾶς διδάσκει· Ἐν τῷ τοῦ αὐτεξουσίου πρόβλημα εἰς τὴν ἀντινομικὴν ἀντίφασιν ὑπέκειται, ὡς καὶ τῆς μεταφυσικῆς προβλήματα. Καὶ ὅμως ὁ Kant εἰς τὴν ἐλευθερίαν πιστεύει, καὶ διὰ τοῦ πρακτικοῦ λόγου αὐτὴν ἀποδείκνυσιν (2). Ὁ Vacherot τὴν τοιαύτην τοῦ Kant ἀπόδειξιν κρίνεται μὴ ὑποστηρίζει, διότι κατ' ἐκείνον ὁ

(1) Ἴδε κυρίως Fénelon Oeuvres Spirituelles. T. IV. Σελ. 16.

(2) Ὅσα τὸ τοῦ Kant σύγγραμμα, Kritik der reinen Vernunft.

περιθώρων τῶν γερμανῶν φιλόσοφος εἰς ἐλαττωματικὸν κύκλον περιστρέφεται, ἔνθεν μὲν ἀποδείξει βουλόμενος τὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπαρξίν τῆς ἐλευθερίας, ἔνθεν δὲ θεωρῶν ὡς ἀναμφίλεκτον τὸν ἠθικὸν νόμον, ὅστις προϋποτίθησι δύο τῆς συνειδήσεως γεγονότα, ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξάρτητα, νοῦν δηλονότι, ὅστις τὸ χρήσιμον καὶ ἀγαθὸν ἐνοεῖ, καὶ βούλησιν ἐλευθερὰν, ἰκανὴν τὰ ἐρῆὰ πράττειν, ὅπερ ἦν ἀποδεικτέον. Ὁ Vacherot ἐν ταυτῷ ἀμφοτέρως τὰς ἀνω σημειωθείσας τοῦ Kant προτάσεις καταπολεμεῖ, θεσπίζων ὅτι διὰ μόνῃς τῆς μακρυταίας τῆς συνειδήσεως ἡ ἐλευθερία ἀποδεικνύεται. Ἡ συνειδήσις ἄρα ἀκλόνητος καὶ ἀκράδαντος ἐναντίον τῶν ὑπὸ τῶν διαφόρων θεωριῶν ἐκτοξευθεισῶν προσβολῶν ὑρίσεται, καὶ ὡς βάσις καὶ κρητὴς παντὸς ἐπιστημονικοῦ καὶ φιλοσοφικοῦ συστήματος διακινεῖται.

Ἐκ τῶν συντόμως προεκτεθεισῶν ἀρχῶν τοῦ Vacherot εὐχερῶς κατανοοῦμεν, ὅτι ὁ φιλόσοφος οὗτος, ὡς καὶ ὁ Renan, ἀποκρούει τὴν τῶν διαφόρων Σχολῶν μεταφυσικὴν. Ἄλλ' ὁ Vacherot μεταφυσικὸς φιλόσοφος ἐστίν, νέαν τινὰ θεολογίαν ἰδρύων, καὶ τὴν τῶν θετικῶν Σχολῶν ἀποκρούων, ἐν ἧ ἡ μεταφυσικὴ δύναμις τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς καταργεῖται. Τὴν κατάρχησιν ταύτην τῆς μεταφυσικῆς δυνάμεως, ἧτις τὰ τῆς πείρας διδόμενα θεωροῦσα μέχρι τοῦ ἀπειρου τὴν ἐπιστήμην ἀνυψοῖ, ὁ Vacherot ἀνάρμοστον καὶ αὐθαίρετον θεωρεῖ. Δυσωπεῖται ἐπίσης ὁ γάλλος φιλόσοφος τῇ Σχολῇ τῶν πανθειστῶν παρακολουθεῖν, ταύτην μετὰ περιφρονησεως ἀποσκορακίζων, συνισταμένην κατ' αὐτὸν εἰς τὸ καταργεῖν τὴν τοῦ ἰδανικοῦ ἀπὸ τοῦ πραγματικοῦ διαφορὰν, καὶ εἰς τὸ ἀποδιδοῦναι τοῖς πραγματικοῖς οὐσί τοὺς τῶν ἰδανικῶν χαρακτηρισκὰς οὕτως, ὥστε ὁ μὲν Spinoza ὡς πανθειστὴς ἀνακηρύττεται (κατὰ τὴν περὶ πανθεῖσμου ἐκείνου κρίσιν, ἣν οὐκ ἐξετάζομεν), ὁ δὲ Πλωτῖνος, ὁ Schelling καὶ ὁ Hegel πανθεισταὶ ὑπ' αὐτοῦ οὐκ ἀποκλῶνται, διότι ὁ μὲν Spinoza, τὸ πᾶν ἐν τῇ τῆς οὐσίας ἐνόητι ταυτίζει, οἱ δὲ λοιποὶ, ἧγουν ὁ Πλωτῖνος, ὁ Schelling καὶ ὁ Hegel ἀξιοῦσιν, ὅτι τὸ ἰδανικὸν λογικῶς ἀπὸ τῶν ὄντων τῆς διακρίνεται. Τὸ παραδεχθῆναι ὅτι ὁ Vacherot τὰς πλείστας τῶν πανθειστῶν ιδέας οὐκ ἀσπάζεται, ὡς θεσπίζων τὴν λογικὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν ἀπολύτων τύπων καὶ τῶν ὑπαρκτῶν ὄντων καὶ πραγμάτων, τοῦτο ἀδύνατον ἡμῖν φαίνεται, διότι καὶ αὐτοὶ οἱ πρὸς πολλῶν ὡς ἀκριβεῖς πανθεισταὶ ἀναγνωρίζομενοι

δύο διαφόρους οἰσθήποτε ἀρχὰς ὡς ἀντιθέτους παραδέχονται (1), διότι καὶ αὐτὸς ὁ πρὸς τοῦ αὐτοῦ Vacherot πανθειστῆς ἀποκαλούμενος Spinoza τὴν φυσικοῦσαν φύσιν τῆς φυσικωθείσας φύσεως διακρίνει (2). Ὁ Vacherot ἄρα, καὶ τοι ἐν τοῖς ζωτικωτέροις προβλήμασι τῆς τε ψυχολογίας καὶ τῆς ἠθικῆς ἐνθερμῶν ὑπερασιπτοῦ τῶν πνευματικῶν θεωριῶν φαινόμενος, οὐχ ἦτον ὅμως ἐν τῇ θεολογίᾳ τὰς τοῦ πανθεῖσμου κυριωτέρας ιδέας μετ' ἐξαίρετου ἐπιτυχίας παραδεχόμενος ἀναπτύσσει, καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἀναπτύξει ἡ ἐξοχία αὐτοῦ καὶ περιφανὴς ἀτομικότης διαλάμπει.

Ἡ τοῦ Littré φιλοσοφία.

Ἁ Littré ἐστὶν ἐπαδὸς τῆς θετικῆς φιλοσοφίας (3), καὶ ὁ ἐξοχώτερος τῶν διαδόχων τὰς ἀρχὰς καὶ ιδέας αὐτῆς. Ἀπάτη δ' ἂν εἴη λέγειν, ὅτι ὁ ἐπὶ βιβλιοθῆκα καὶ ἐπιστημονικαῖς γνώσεσι ποιικιλίας διαπρέπων οὗτος ἀνὴρ εἰς τῶν θεμελιωτῶν ἢ καὶ γεννητόρων τῆς θετικῆς φιλοσοφίας ἦν ἄλλοις γὰρ ἂν τις εἴποι δικαίως, ὅτι ὁ Littré τὰς τοῦ Αὐγούστου Comte θεωρίας υἰοθετήσας μετὰ μεγίστης ὁσας σοφίας ἀνέπτυξε, ἐξωλόγησας, καὶ δημώδεις ἐποίησε τὰς ἐν τῷ Cours de Philosophie positive τοῦτου εὐρισκομένας δοξασίας (4). Ἄλλ' ὁ Littré οὐδόλωις τυρλοῖς ὅμματα ἀσπάζεται ἀπάσας τὰς ἐν τοῖς τοῦ Comte συγγράμμασιν ἀναπτυσσομένας ιδέας, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἀπορρίπτει οὐ μόνον τὰς ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ Comte αὐθαιρέτους καὶ δικτατορικὰς ἀρχάς, οὐσας κληροδόχημα τῶν Saint-Simoniens, ἀλλὰ καὶ τὰς παραδόξους αὐτοῦ θρησκευτικὰς πεποιθήσεις. Κατὰ τὴν δόξαν τοῦ Littré ὁ Comte ὑπέπεσεν εἰς τὰς παρεκτροπὰς ταύτας (5), ὡς μὴ ἀκριβῶς καὶ κατὰ γράμ-

(1) E. Caro L'idée de Dieu dans la critique contemporaine. σελ. 262.

(2) Τὰς ἐκφράσεις ταύτας—φυσικοῦσα φύσις καὶ φυσικωθεῖσα φύσις—ὡς ἀντιστοιχοῦσας ταῖς ἀκολουθοῦντι γαλλικαῖς—nature-naturente et nature-naturee ἐκλαμβάνομεν.

(3) Κατὰ πᾶσα, πιθανότητα ὁ πρῶτος τῆ ἐκφράσει ταύτῃ χρῆσάμενος «θετικὴ φιλοσοφία» ἐστὶν ὁ Saint Simon κατὰ τὸ 1808 ἔτος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφόμενῳ «Introduction aux travaux du dix huitième Siècle II σελ. 498.»

(4) Auguste Comte Course philosophie positive β'. ἐκδ. μεθ' ἐνός προλόγου ὑπὸ E. Littré.

(5) J. Stuart Mill Auguste Comte and positivism σελ. 200.

μα ἀκολουθήσας τῇ μεθόδῳ καὶ ταῖς ἀρχαῖς, ἀξίαν ἐπιστημονικῶς αὐτὸς διέγραψε. Καὶ ἄλλοι μὲν εὐφραῖς ἄνδρες, ὡς ὅτε Καρτέσιος καὶ ὁ Leibnitz, εἰς οὐ μικρὰς παρεκτροπὰς υπέπεσον, ἀλλὰ τοὐλάχιστον τῶν φιλοσόφων τούτων ὁ μὲν ἐπὶ τοῦ αὐτοματισμοῦ τῶν ζώων ἐρειδόμενος, ὁ δὲ τὴν προωρισμένην μεταξὺ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἀρμονίαν ὑποστηρίζων, παρεδέχθησαν ἕκαστος ἰδίᾳ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν παραγόμενα παρακολούθηματᾶ. Ἀπεδείχθη δὲ ἕκαστος, ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Καρτεσίου ἐσφαλμένη καὶ ἀνυπόστατος ἐστίν, τῆς ἐπιστήμης ἀναγνωρίσασθαι ὅτι, ἐπειδὴ οὐδεμὶς ἀνατομικὴ ἀπόλυτος διαφορά ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζώων, καὶ ἐπειδὴ ὁμοίως οὐδεμὶς ἀπόλυτος διαφορά ὑπάρχει καὶ ἐν ταῖς λειτουργίαις τῶν ὀργάνων μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζώων, τὰ ψυχικὰ φαινόμενα τὰ τὸν ἄνθρωπον διακρίνοντα τῶν λοιπῶν ζώων εἰσι μίᾳς καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως, καὶ μόνον κατὰ τὸν βαθμὸν διάφορα. Ἡ τοῦ Leibnitz θεωρία ἠττήθη ὡσαύτως ὑπὸ τῆς θετικῆς ἐπιστήμης, διότι ὑπ' αὐτῆς ἀπεδείχθη, ὅτι αἵτε διανοητικαὶ καὶ αἱ ἠθικαὶ ἐμφανίσεις ὡς πρὸς τὴν νευρικὴν ὕλην διακρίνεται, ὡς ἡ βραδύτης πρὸς πᾶσαν ὕλην, δηλονότι εἰσι φαινόμενα ἀνεξάρτητα, καὶ ἂ ἐν τῇ παρουσίᾳ κατὰστάσει τῆς ἐπιστήμης τὴν ἐξήγησαν αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς φέρουσι. Ἐκ τούτων δῆλον γίνεται κατὰ τὸν ἡμέτερον συγγραφέα, ὅτι αἱ μὲν δύο προσημειωθεῖσαι θεωρίαι, εἰ καὶ ἀπαράδεκτοι, ἀναγκαῖα ὅμως συνέπειαι καθίστανται τῶν σφαλερῶν καὶ ἀνυποστηρίκτων ἀρχῶν τῶν δύο ἐκείνων ἐξόχων φιλοσόφων, αἱ δὲ παρεκτροπαί, εἰς ἃς ὁ Comte υπέπεσον, ὡς ἀφετηρίαν οὐκ ἔχουσι τὸ τῆς θετικῆς φιλοσοφίας ὕλον σύστημα, ἀλλὰ προέρχονται ἐκ παραδόξου ἐλλείψεως ὕποψως λογικῆς, τῆς ἀπλουστερίας καὶ τὰ μάλιστα ἀναγκαίας τοῖς φιλοσοφοῦσι.

Ὁ Littré ἀπορρίπτει τὰς ἀδυναμίας ταύτας τοῦ Comte, οὐχ ἥττον δὲ εὐφρασῶς παραδέχεται ἀπάσας τὰς κυριώτερας ἀρχὰς τῆς θετικῆς φιλοσοφίας, ἧτις, κατὰ τὸν ἡμέτερον συγγραφέα, στερεὰ καὶ ἀκράδαντος ὑφίσταται, καίτοι ἀπείρους προσβολὰς τῶν θεολόγων καὶ τῶν μεταφυσικῶν φιλοσόφων ὑποστᾶσα, καίτοι τοῦ Stuart Mill, τοῦ ἀρχηγοῦ ἐκείνου τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ θετικῶν φιλοσόφων, ἐν ἀρίστῳ τινὶ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων (1), ἐπιτυχῶς τὴν

τοῦ Comte φιλοσοφίαν ἀναπτύξαντος καὶ προσβαλόντος αὐτὴν ἐν μέρει, ἰδίᾳ δὲ διασχυσθέντος, ὅτι ὁ Comte τὴν κοινωνικολογίαν (sociologie) οὐκ ἐγκαθίδρυσε, καὶ ὅτι ῥιζικὴ τις ἐλλείψις ἐν τῇ θετικῇ φιλοσοφίᾳ ὑπάρχει, ἡ τῆς ψυχολογίας. Τὰς προσβολὰς ταύτας ὁ Littré ἀντικρούει ἐν πολλοῖς αὐτοῦ σοφοῖς συγγραμμασι, καὶ μάλιστα ἐν τῇ αὐτοῦ ἀπαντήσει πρὸς τὸν Mill, ἐν ἣ μετ' ἐξαιρέτου ἐπιστημονικῆς ἀξίας καὶ ἀκριβείας δὲ ἔντεχνον σύστημα αὐτοῦ διαγράφει καὶ ἀναπτύσσει.

Ἐν πρώτοις δὲ τί ἐστὶν ἡ θετικὴ φιλοσοφία; Ἡ θετικὴ φιλοσοφία ἐστὶν ἡ τοῦ κόσμου ἀντίληψις κατὰ τὸ σύστημα τῶν θετικῶν ἐπιτημῶν ἢ δὲ ἀντίληψις τοῦ κόσμου ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς συναρμογῆς τῶν θεμελιωδῶν ἀληθειῶν, ἢ τῶν γενικῶν γεγονότων, ἄτινα πρὸς ἐκείνιν ὀδηγοῦσι. Φιλοσοφία ὡσαύτως ἐπιστήμη τις ἐστὶν ὁ τρόπος τοῦ διανοεῖσθαι αὐτὴν, καθ' ὃν αἱ θεμελιώδεις ἀλήθειαι, ἢ τὰ γενικὰ γεγονότα, τὰ αὐτῇ ἀνήκοντα συναρμολογοῦνται (1). Οὐ δέον δὲ λέγειν, ὅτι ἡ θετικὴ φιλοσοφία ἐστὶν ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τὴν διανοητικὴν, ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν αὐτοῦ ἔποψιν, καὶ ὅτι ἡ φιλοσοφία ἐπιστήμη τις δὲ διαλοῖ τὴν ἐπιστήμην ταύτην θεωρουμένην ὡς πρὸς τὴν μέθοδον, δι' ἧς ὁ νοῦς πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐγγίζει ὡς πρὸς τὰ σημεῖα, δι' ὧν ἡ μέθοδος διακρίνεται, καὶ ὡς πρὸς τὴν συναρμογὴν αὐτῶν. Τοιοῦτος ὄρισμός (2) οὐ δίδωμεν, ἔνα μὴ τὴν φιλοσοφίαν μετὰ τῆς λογικῆς συγχύσωμεν ἐκείνη μὲν γὰρ πραγματικὴ ἐστίν, ἰδίᾳ τις τῶν πραγμάτων ἀντίληψις, αὕτη δὲ τυπικὴ, τρόπος τις τοῦ εἶναι τῆς διανοίας. Ἄλλως τε ὁ πραγματικὸς ὁ ἀντικειμενικὸς ὄρισμός ἐστὶν ὁ μόνος συμβεβαζόμενος τῇ φιλοσοφικῇ ἰστορίᾳ τοῦτο δὲ ἔχει οὕτω, διότι ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, πρὸ τῆς θετικῆς φιλοσοφίας, δύο φιλοσοφαὶ ὑψηλαὶ ὑπῆρξαν, ἡ θεολογικὴ καὶ ἡ μεταφυσικὴ, ὧν ἡ μὲν θεοπέζει, ὅτι τὸ πᾶν ἐξ υπεράτατος βουλήσεως, ὑπ' ἧς κυβερνᾶται, ἐδημιουργήθη, καὶ ὅτι ἐν τοῖς δόγμασιν αὐτῆς αἰώνιοι καὶ ἀπόλυτοι ἀλήθειαι ἐμπεριέχονται, ἡ δὲ, ἀντὶ τῆς θείας ἀρχῆς ἀντικαθίσσει τὴν νοητικὴν, προσθεύουσα ὅτι πᾶν τὸ λογικῶς νοηθὲν ὄντως αἰτία τῶν πραγμάτων ἐστίν. Μετὰ τὴν μεταφυσικὴν φιλοσοφίαν ἀνα-

(1) E. Littré Auguste Comte et Stuart Mill et la philosophie positive etc. σελ. 9.

(2) J. Stuart Mill Auguste Comte and positivismus σελ. 53.

(4) J. Stuart Mill Aug. Comte and positivisme.

φαίνεται τὸ γιναντικὸν ἔργον τοῦ Comte, ὅπερ ἐστὶν ἡ θετικὴ φιλοσοφία, ἐν ᾗ νόμοι μόνον ὀρίστανται, καὶ ἐν ᾗ τὸ πᾶν ἐκ τῆς πείρας ἀπορρέον εἰς τὴν πείραν ἀπολύγει.

Κατὰ τὴν φιλοσοφίαν ταύτην, μόνον τὰ διὰ τῆς πείρας ἀκριβῶς ἀποδειχθέντα γεγονότα καὶ ἀληθῆ ἀναγνωρίζονται ἀπορρίπτεται δὲ ἢ τε τοῦ ἀπολύτου γνώσις, καὶ ἡ τῶν αἰτίων, τῆς οὐσίας καὶ τοῦ αὐτεξουσίου· οὐδὲν ὑπάρχει ἢ πράγματτα, ἢ νόμοι προσκειτικῶς καὶ λεπτομερῶς ἀνακαλυφθέντες καὶ ὀρισθέντες. Ὡς δὲ ὁ Πύρρον, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Διογένηος τοῦ Λαερτίου, ἐδογματίσεν, ὅτι τὸ μόνον κριτήριον τῆς πραγματικότητος ἐστὶ τὸ ἐξωτερικὸν φαινόμενον, οὕτω καὶ ἡ θετικὴ φιλοσοφία τοῦτο ἐπὶ τῆς σηκίας αὐτῆς ἀναγράφει. Ἡ ἀνθρωπότης, κατὰ τὸν Comte, ἐστὶν ὁ ἀνώτερος βαθμὸς τῆς ζωότητος· ἡ δὲ ἐλευθερία, ἀκόπτερον πιστὸν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, κατὰ τοσοῦτο μόνον ὑπάρχει, καθ' ὅσον τὸ ταύτης μετέχον ὃν ὑπέκειναι τοῖς νόμοις τῆς φύσεως, οὕτω π. χ. ἐν τῇ κατὰ γῆς πτώσει λίθου τινός, ἐλευθερία τοῦ λίθου δεκνύεται, ὅτι κατὰ τὴν φύσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ κέντρον τῆς γῆς μετὰ ταχύτητος τινος ἀναλόγου τῷ χρόνῳ τῆς ἀποστάσεως ἔλκεται.

Ἡ φιλοσοφία αὕτη διακρίει τὸν κόσμον εἰς δύο μερίδας, εἰς τὸ προσίτον καὶ ἀπρόσιτον, τὸ γνωστὸν καὶ τὸ ἄγνωστον· ἡ ἀθάνατος δόξα τοῦ Comte ἐστίν, ὅτι ἐθεμελίωσε τὴν ἰδέαν ταύτην, καὶ ἠδρακίωσε φιλοσοφίαν τινά, προσλαβὼν ἐκ τῶν εἰδικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ἀρίστων ἐπιστημονικῶν νόων συνστήματά τινα ἀληθειῶν τῇ μεθόδῳ προσίτων.

Ὁ Littré, ἀντιθέτως τῷ Stuart Mill, διασχυρίζεται, ὅτι ἡ κοινωνικολογικὴ ἐπιστήμη συνέβη, καὶ ἐθεμελιώθη βλοτελῶς ὑπὸ τοῦ Comte. Οἱ νόμοι τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἀνακλύονται ἐν τῇ δυναμικῇ καταστάσει τῶν κοινωνιῶν, καθ' ὃν δηλονότι τρόπον αὐτὰ ἀναπτύσσονται, καὶ προάγονται. Τὸ κύριον θέμα τῆς κοινωνικολογίας ἐστὶν ἡ ἱστορία· ἡ στατιστικὴ κατάστασις, δηλαδὴ ὁ τρόπος, καθ' ὃν αἱ κοινωνίαι, διακροῦνται καὶ ὑπάρχουσι, δευτεροῦν τὸ ἀποθελεῖ θέμα, καὶ συμπεριλαμβανεὶ τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν (1)

Ἡ κοινωνικὴ ἀνάπτυξις, κατὰ τὸν Comte, διὰ τριῶν βαθμίδων διέρχεται, ὧν ἡ μὲν ἐστὶν

ἡ θεολογικὴ ἢ καὶ ἀρχαιοτέρα, ἡ δὲ ἡ μεταφυσικὴ, ἡ δὲ ἡ θετικὴ ἢ καὶ τελευταία. Ἡ θεωρία αὕτη συνίστησι κυρίως τὴν κοινωνικολογίαν, ἣτις οὕτως ἀνεξάρτητος καθίσταται ἀπὸ τε τῆς βιολογίας καὶ τῆς θεολογίας καὶ τῆς μεταφυσικῆς. Ὡσπερ δὲ ὁ Bichat ἀπέδειξεν, ὅτι οἱ ὀργανικοὶ ἴσοι συμφύεις ἔχουσι καὶ τὰς ιδιότητας, αἷς δικαιοφύονται (καὶ ὄντινων τὰς αἰτίας, μέχρις ἐκεῖνου τοῦ μεγαλοφυοῦς ἀνατόμου, ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀνεξήτητον οἱ φυσιολόγοι κόσμῳ), καὶ οὕτω θετικῶν κατέστησε τὴν μελέτην τῶν ἰδιοτήτων τούτων καὶ πᾶν ἴστων, ἰδρύσας, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τὴν βιολογίαν ἐπὶ βάσει θετικῇ καὶ στερεῇ, οὕτω καὶ ὁ Comte τὴν κοινωνικολογίαν ἰδρύσεν, ὑποδείξας ὅτι τὸ κατ' ἴδιον τινὰ τρόπον αὐξάνειν τῇ φύσει ἐνεστι, καὶ τοῖς πάσι ποιήσας προσίτην τὴν μελέτην τῆς δυνάμεως ταύτης καὶ τὸ μέσον δι' οὗ ἐνεργεῖ. Ἐστὶν ἀληθές, ὅτι ὁ Montesquieu, ὁ Machiaveli, ὁ Adam Smith, ὁ Bentham, καὶ ἄλλοι γονίμους ἰδέας περὶ τῶν κοινωνικῶν φαινομένων ἤδη κατείχον (1), ἀλλὰ κατὰ τὸν Littré ὁ εἰς ἀληθῆ ἐπιστήμην τὴν κοινωνικολογίαν ἀνυψώσας, καὶ δικαίως αὐτὴν ἀναγκάϊαν θεωρήσας ἐν τῇ θετικῇ φιλοσοφίᾳ, ἐστὶν ὁ Αὔγουστος Comte.

Ἡ ψυχολογία ἀποτελεῖ μέρος τι τῆς βιολογίας. Ψευδής δὲ καὶ ἀνυπόστατος ἐστὶν ἡ μέθοδος ἡ ἐν τῇ ἀκριβεί καὶ μικρολόγιῳ ἐξετάσει τοῦ ἐγῶ συνισταμένη δι' ἧς ἡ ψυχολογία εἰς ἐπιστήμην ἀνυψοῦται. Μία μόνον μέθοδος ὑπάρχει πρὸς τὴν μελέτην τῶν διανοητικῶν δυνάμεων, καὶ ἡ μέθοδος αὕτη ἐστὶν ἡ φυσιολογικὴ οὕτως, ὥστε, κατὰ τὴν θετικὴν φιλοσοφίαν, ἡ δικαιοδοσία τῆς σημερινῆς ψυχολογίας περιορίζεται εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἐγκεφάλου. Ὡς δὲ ἡ γραμματικὴ, ἡ ἀπόβροια τῆς τοῦ λόγου δυνάμει οὕσα, τῇ βιολογίᾳ οὐκ ἀνήκει, καὶ τοι ταύτης ἐκείνην ἐμπεριεχομένης, οὕτως ἡ τε νοολογία καὶ ἡ λογικὴ, ἡ αἰσθητικὴ καὶ αὐτὴ ἡ ἠθικὴ, ἀνεξάρτητος τῆς βιολογίας εἰσίν. Ἡ γενικὴ ἄρα θεωρία τῆς ἠθικῆς, τῆς αἰσθητικῆς, τῆς λογικῆς καὶ τῆς νοολογικῆς οὐδόλως συντελοῦσιν, ἀπαρχαλλάκτως ὡς καὶ ἡ γενικὴ θεωρία τοῦ λόγου καὶ τῆς γραμματικῆς, οὐδόλως ἀποτελοῦσι μέρος τι τοῦ ὅλου τῆς θετικῆς φιλοσοφίας. Ἐκ τούτων ὀρῶμεν, ὅτι ἡ ψυχολογία ἀποτελεῖ μέρος τῆς βιολογίας. Τὸ δὲ ὑποκει-

(4) Littré Auguste Comte et la philosophie positive σελ 304 κλ.

(1) J. Stuart Mill Auguste Comte and positivisme σελ. 52.

μενον ὑποτάσσεται τῷ ἀντικειμένῳ, ἢ τοῦ ἀνθρώπου ἰδέα τῆ τοῦ κόσμου. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ τοῦ ὑποκειμένου θεωρία ἔχει ἰδίον τινα χαρακτῆρα, εἰ καὶ δευτερεύοντα, ὁ Littre νομίζει, ὅτι δέον ὅπως θεωρηθῆ ἡ ὡς παράρτημα τῆς θετικῆς φιλοσοφίας, ἢ ὡς κλάδος τις τῆς ἀνθρωπολογίας. Τὸ πᾶν ὅμως, κατὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Comte, ὑπόκειται τῇ πείρᾳ, καὶ δι' αὐτῆς ὑπόστασιν προσκτώμενον θεμελιούται. Ἡ πείρα ὑπὸ τῆς ἐσωτερικῆς ἀντιλήψεως (intuition) ἐκτιμάται, πᾶν συμπέρασμα καὶ πᾶσα ἐπαγωγή διὰ τῆς πείρας ἐξελέγχεται, ὅπερ ἐστὶ διὰ τῆς ἐσωτερικῆς ἀντιλήψεως· ἄρα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας, χρῆζομεν οὐχὶ τῆς λογικῆς ἀλλὰ τῆς πείρας, τῆς ἐσωτερικῆς ἀντιλήψεως. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀντιλήψις, κατὰ τὴν θετικὴν φιλοσοφίαν, συνίστησι τὸ κριτήριον τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας (1).

Κατὰ τὸν Littre, πᾶσι αἱ τοῦ ἀνθρώπου γνώσεις σχετικαί εἰσιν (2). Πασιγνώστον δὲ ἐστίν, ὅτι πρὶν τῆς τοῦ Comte φιλοσοφίας, τὸ αὐτὸ ὑπὸ πολλῶν μετ' ἐπιτυχίας ὑπερῆρξετο, ὡς ὑπὸ τοῦ Bentham, τοῦ James Mill, τοῦ William Hamilton, ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν ὡς ψυχολογικὴ τις ἀρχή, προεργουμένη ἐκ τῆς φύσεως τῆς διορατικῆς ἡμῶν δυνάμεως, ἐν ᾧ ὑπὸ τοῦ Comte ἐτίθετο ὡς ἐμπειρικὴ τις ἀρχή, ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἀποβρέουσα, ἐπειδὴ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστήμῃς δύνανται τις εἰς βαθμὸν τινα γνώσεως ἀφικέσθαι, οὐ πέραν προβῆναι ἀδύνατόν ἐστιν ἄλλως τε, ἐν τῇ τῶν προμνησθέντων ἐξόχῳ ἀνδρῶν φιλοσοφίᾳ, ἡ ψυχολογικὴ ἀπόδειξις τῆς σχετικότητος τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων τὰς πρώτας αἰτίας οὐκ ἀποκρούει, τοῦτο δὲ ἀντιστρόφως συμβαίνει ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ Littre, καθότι ἐν ταύτῃ αἱ πρώται αἰτίαι ἐκτὸς τῆς ἐπιστήμης τίθενται. Ἡ θετικὴ Σχολή, ὡς καὶ ἡ πειραματικὴ, ἦς ὡς ἀρνηγὸς ἐν Γαλλίᾳ δικαίως ἀναγνωρίζεται ὁ περιβόητος φυσιολόγος Claude Bernard, δογματίζει, ὅτι ἡ ὀριστικὴ αἰτία πάντων τῶν φαινομένων φυσικῆ ἐστὶ, καὶ ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ αἰτίᾳ ἔνεστιν ὁ τρόπος τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς· ἀσπύτως παραδέχεται, ὅτι ὁ ἐπιστημονικὸς σκοπὸς ἐν τῇ ἐρευνῇ ἐκπληροῦται, ὅταν ἡ ἕμερος αἰτία παντὸς φαινομένου ἀνευρίσκειται ἐν ἐτέρῳ τινὶ φαι-

νομένῳ, ἢ ἐν τινι συμπλοκῇ πλειόνων φαινομένων. Μνεῖαν δὲ ἐν παρόδῳ τῆς πειραματικῆς Σχολῆς ποιησάμενοι, ὁμολογοῦμεν, ὅτι, καίτοι εἰς ἀρχάς τινας συμφωνοῦσα τῇ θετικῇ, διαφέρει ὅμως σημαντικῶς ταύτης. Αὕτη μὲν ἀποβάλλει τῆς ἐπιστήμης τὴν ἰδέαν τῶν προτέρων αἰτίων, ἐκείνη δὲ ἀναδέχεται κατὰ τὴν ἐπάναγον εἰς τὰς μεταφυσικὰς δοξασίας, τινὰς τῶν ἐκ τῶν προτέρων ἰδεῶν χρησιμοποιοῦσα, καὶ μόνον σκοπὸν προτιθεμένη τὸ καθιστάναι τελειωτικῶς ἀκριβῆ τινα ἐπιστημονικὴν μέθοδον. Ἡ τε πειραματικὴ καὶ ἡ θετικὴ Σχολὴ βασίζονται ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλ' ἡ μὲν οὐκ ἀποκρούει τὰς διαχρονικὰς οὐσίας, οὐδ' ἀποκωλύει τοὺς σοφοὺς τοῦ ἐκτὸς τῶν ἐπιστημῶν πιστεῖν εἰς ὅτι, ἀγαθὸν ἂν κρίνοιν εὐλογον, ἢ δὲ δεικνυσι συστηματικὴν ἔχθραν κατὰ πάντων, ὅσοι πέραν τῆς πείρας τὴν περιέργειαν καὶ τὰς ἐρεῦνας αὐτῶν ἂν παρατείνουσιν. Κατ' αὐτὴν οὐδέμια ἀπόλυτος ἰδέα ἐν τῷ νοῦ ἡμῶν, οὐδὲ πέραν αὐτοῦ ὑπάρχει. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης βασίζομενοι, ὁ Littre, δικαίως ἀντικρούει τὸν Stuart Mill δισχυριζόμενον (1), ὅτι οὐδόλωσ ἀντίφασίς ἐστὶ, καὶ ὅτι οὐδόλωσ ἀλόγως σκέπτονται οἱ παραδεχόμενοι τὴν ὑπαρξίν ὑπερτάτου τινὸς· ὄντος, δημιουργοῦ τοῦ Παντός καὶ Παντοκράτορος, καὶ ἀπαρκαθίστων αἰώνων νόμου διεπιόντων τὰ τοῦ κόσμου. Ὁ Littre μετ' ἀγανακτήσεως καὶ παντὶ σθένει ἀποβρίπτει τοιοῦτόν τινα ἰσχυρισμὸν, ὅτις κατ' αὐτὸν ἀντίκειται τῷ θετικῷ τρόπῳ τοῦ σκέπτεσθαι, ὡς ἀναγνωρίζων ὄν τι, ὅπερ οὐδέποτε οὐδαμοῦ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀνεφάνη, καὶ ὡς τὰ τελικὰ αἰτία καθιερῶν. Ἐν παντὶ λογικῷ ἐπιστημονικῷ συστήματι δέον τὰς πρώτας ἰδέας παραλείπειν, οὐ μόνον ὡς στοιχεῖον τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς θρησκείας.

Καὶ ὅμως ὁ Comte παρεδέξατο πίστιν καὶ θρησκείαν τινά, ἦς αὐτὸς ἦν ὁ θεμελιωτῆς καὶ ἱεροφάντης. Ὁ Littre, καίτοι τὰς κυριώτερας ἰδέας τῆς φιλοσοφίας τοῦ Comte ἀσπάζόμενος, τὰ τῆς νέας θρησκείας αὐτοῦ δόγματα τὰ ἀναπαυσόμενα ἐν τῷ συγγραμμάτι αὐτοῦ (2), τῷ ἐπικλυόμενῳ *Système de politique positive*, οὐ παραδέχεται (3), θεωρῶν, συμφῶ-

(1) J. Stuart Mill Auguste Comte and positivisme σελ. 3.

(2) A. Comte *Système de Politique positive*, ou *Traité de sociologie*, instituant la religion de l'Humanité.

(3) E. Littre Auguste Comte et la philosophie positive. Ἐν τῷ προλόγῳ. σελ. IV.

(1) E. Littre Auguste Comte et Stuart Mill suivi de Stuart Mill et la philosophie positive par Wyronhoff σελ. 307.

(2) E. Littre Auguste Comte et la philosophie positive. σελ. 45.

νωσ, τῶν de Bignières (1), αὐτὰ ἀνάξιμα ἀνδρῶν ἐπιστήμονος. Μηδὲλως προτιθεμένων ἐκθεῖναι τὰ τῆς θρησκείας τοῦ Comte καθ' ἑκαστα, συγχωρηθῆτω ἡμῖν μικρὰ ἄττα περὶ ταύτης τελευτῶσιν ἀρηγήσασθαι.

Ἡ τοῦ Comte θρησκεία. Ὡς κύριον δόγματα τῆς θρησκείας ταύτης δύο τινὰ θεσπίζει· ἓν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀρεταῖς τιςι ταῖς θετικαῖς ἐπικαλομένεαι κοσμοῦμενος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, τῷ θανάτῳ ἐπιζῆ, καίτοι τῆς ζωῆς τῆς μετὰ τὸν θάνατον ἀντικειμενότητος ἀμοιροῦσης, καὶ ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων ἀντιλήψει κειμένης, εἶδει τινὶ ὑποκειμενικῆς ἀθανασίας ὁμοιωχούσας· δὸν ὅτι Ἰπερτατόν τε Ὁν (grand être) ὑπάρχει, καίτοι μὴ μετέγον τῶν συστατικῶν τῆς Θεότητος ἰδιότητων, ἥτις ἄλλη οὐκ ἂν εἴη ἢ αὐτὴ ἡ ἀνθρωπότης. Ὁ Comte ἀπορίπτει τὸν ἀθεϊσμόν, ὅστις, κατ' αὐτὸν ὅτε μὲν ἀφρημένος τις ἢ ἀόριστος πανθεισμός ἐστιν, ὅτε δὲ ἄλογός τις καὶ ἀσυνεπῆς θεολογισμός. Ἀλλὰ τί ἐστὶν ἀκριβῶς τὸ ὑπέρτατον ἐκεῖνο Ὁν, τὸ ὑπὸ τοῦ Comte πολλάκις Ἰπερτέλει Θεᾷ ἀποκαλούμενον; Ἡ ἱστορία τῆς ιδέας τοῦ ὑπερτάτου Ὁντος ἀπαρτίζει πᾶσαν τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας τῶν θετικῶν. Κατ' αὐτὴν ὁ ἀληθὴς νόμος τῆς ἱστορίας ἐστὶν ὁ ὀρίζων τὴν βραδείαν ἀλλ' ἀνένδοτον πρόοδον τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ὑπερ κατὰ πρῶτον τὴν θεολογικὴν διατρέχει· περίοδον, τὴν εἰς τρεῖς ἐποχὰς διχοτομώμενην, ὧν ἡ μὲν τῆς εἰδωλοκρατίας, ἡ δὲ τοῦ πολυθεϊσμοῦ, ἡ δὲ τοῦ μονοθεϊσμοῦ ἐστὶ· μετὰ δὲ τὴν τελείαν ἀνάπτυξιν τούτων τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὴν μετρωσικὴν προδικαίει περίοδον, ἥτις πρὸ ἐνὸς σχεδὸν αἰῶνος βρασιλεύει, τοῦ πικρόντος κυριεύουσα καὶ ἀπολήξουσα εἰς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἐδρακιωθησομένην θετικὴν φιλοσοφίαν, τὴν τὰς πλαικὰς καὶ δεσσητικὰς δοξολογίας διασεμδύσσουσαν. . . καὶ τὴν διδάξουσαν τὸ μόνον ἀληθὲς ἀντικειμενικὸν ὡς ἄξιον πάσης ἀγάπης καὶ λατρείας, τὴν ἀγάπην καὶ λατρείαν τῆς ἀνθρωπότητος. Αὕτη πραγματικὸν τι Ὁν οὐσα διὰ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χώρου ὀριζομένη, καὶ ὑπὸ ἰδίου τύπου συγκαταμιένου; καὶ ὀρισμένου ἀναπτυσσομένη, ἐν ταυτῷ ἰδανικόν τι ὄν ἐστίν, ὡς, ὅπως ἡ ἰδέα ταύτης ἐν τῷ νῶ συλλαβῆθῃ, ἐνέργειαν τινα ἀφαιρέσας; προὔποιθεῖσα. Τὸ ὑπέρτατον Ὁν ἐστὶ τὸ συνδῶν τὸ παρὸν μετὰ τοῦ παρελθόν-

τος, καὶ τὸ μέλλον μετὰ τοῦ παρόντος. Καὶ ἀληθῶς κίσηνόμεθα ἐν ἡμῖν, ὅτι διὰ τῶν ιδεῶν, τῶν ἢθῶν καὶ τῶν νόμων ἡμῶν ἀποτελέσασιν, οὕτως εἰπεῖν, μέρος τοῦ μέλλοντος, καὶ ἀδιάσπατος δεσμός συνδέουσιν ἡμᾶς τῷ παρελθόντι. Ἡ δὲ σειρά τῶν γενεῶν τῶν ἀλλήλας διαδεγχομένων δαίνουσι τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ὄντοτητα τοῦ ὑπερτάτου Ὁντος, τοῦ ὑπὸ τῶν θετικῶν φιλοσόφων ἀναγνωριζομένου, δηλονότι τοῦ ἀνθρώπινου γένους, καὶ τοῦ κατὰ τὴν τοῦ Comte δόξαν ἀμυδρῶς πως ἐν τῷ ἀνθρώπινῳ νοῦ εἰσαχθέντος ὑπὸ τοῦ Pasqual, τοῦ Leibnitz καὶ τοῦ Condovret, τοῦ μὲν πρῶτερου, διὰ τῆς συγγραφῆς; τῆς ρυλῆς; τῶν ἀνθρώπων πρὸς καθολικὸν τινα ἄνθρωπον ἔσσει μεγαλυόμενον, τοῦ δὲ δευτέρου, διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ κυρίου νόμου τοῦ διέποντος τὸ τῶν μονάδων ὄλον σύστημα, καὶ τοῦ ὑποτάττοντος τὸ παρὸν τῷ παρελθόντι, καὶ τὸ μέλλον τῷ παρόντι, τοῦ δὲ ὑστερου, διὰ τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἐνεργοῦς τρόπου, καθ' ὃν ἐνόησε τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὡς λαὸν ἐνιαῖον θεωρήσας αὐτό.

Ἡ ἀνθρωπότης εἰς δύο κλάσεις ὄντων διαιρεται, αἱ δὲ Comte ὁμάδας ὀνομάζει, ὧν ἡ μὲν ἐκ τῶν ζώντων, τῆς ἀντικειμενικῆς ὁμάδος (population objective) συνίσταται, ἡ δὲ ἐκ τῶν θανόντων, καὶ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι ὑπαρξόντων, τῶν αἱ ὑποκειμενικῆς ὁμάς (population subjective) ἐπονομαζομένην σύγκειται. Καὶ οἱ μὲν ζῶντες ὑπὲρ τῶν γεννηθησομένων ἐν τῷ μέλλοντι ἐργάζονται, ὡς τύπον καὶ υπογραμμὸν τὰ τῶν θανόντων πολιτικὰ ἀποτελέσματα καὶ διανοητικὰ προϊόντα λαμβάνοντες. Κατὰ τὸν Comte ἀθανασία ἄλλη ἢ ἡ ὑποκειμενικὴ αὕτη ζωὴ, ἡ ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ζώντων διατηρουμένη καὶ ἀνάμνησις τις οὕσα, οὐχ ὑπάρχει. Τὸ δὲ ὄλον τῶν ἀναμνήσεων τούτων, τὴν τοῦ ὑπερτάτου Ὁντος ὄντοτητα συνίστησι. Ἐν τῷ ὄλον τούτῳ ὄν δύνανται συμπεριληφθῆναι ἢ ἀντικειμενικὴ ὁμάς, ἥτις, ἵνα τούτῳ συνυπάρξῃ, δεῖν πρῶτον ἀποθανεῖν, ἧγον ὑποκειμενικὴν ὑπόδυνα μωρῆν, καὶ τὴν θετικὴν ὑποσηναί κρῖσι. Τὸ ὀριστικὸν ὑπέρτατον Ὁν ἐκ τεθεωτων σύγκειται, ὧν ἡ ἀντικειμενικὴ ῥοπή ἀξία ἀποτελέσματα ἐγκατέλεπε (dont l'essor objectif a laissé de dignes resultats) οἱ μὴ τοιαῦτα ἀποτελέσματα ἐγκαταλιπόντες ἀποκλείονται ἐκεῖνου τοῦ ὄλου καὶ ὁμοῦ ὁ Comte ἐγκατατάττει ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου λατρευομένῳ καὶ ἐξυμνομένῳ ὑπερτάτῳ Ὁντι (διούτι δυνατὸν ἂν εἴη καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἀλλοχρῶ ὑπάρχειν, ἄπερ ὁμοῦ οὐδὲ-

(1) Celestin de Bignières Exposition abrégée de la philosophie et de la religion positives.

λω; ἐνδιαφέρουσι ἡμῖν ὡς ἀγνωστα), ἐγκατατάττει, λέγομεν, ὑποδεέστερα ἡμῶν ὄντα τινά, ὠφελήσαντα ἡμᾶς τὰ μέγιστα καὶ ἡμῶν ἔνεκα, οὕτως εἰπεῖν, ζήσαντα. Ὁ Comte ἐνομᾶζει ταῦτα, τὰ ἐλεύθερα ἡμῶν βοηθητικὰ ζῶα (nos libres auxiliaires animaux).

Ἰνα τὸ δὲ ὑπεράττον Ὀνο μιδόλωσ ὑπό τινων ὡς λίαν ἀφρημένον καὶ ἐν τῷ μυθῷ μόνον τῆς ἡμετέρας συνειδήσεως ἔδρουν θεωρηθῆ, ὁ Comte διατείνεται, ὅτι ἐκπροσωπεῖται ἐπὶ τῆς γῆς ὑπὸ τοῦ εὐπαθοῦς φύλου (le Sexe affectif), ὑπὸ τοῦ ὠραίου διπλοῦσι φύλου, ὑπὸ τῆς γυναικός. Ἄλλ' ὅπως ἡ γυνὴ μέσον γένηται ἄμωμον, ἄμικτον καὶ ἀμβλυτον, ὁ Comte φαντάζεται φυσιολογικὴν τινα λίαν τολμηρὰν μετὰβόλην, ἱκανὴν τοῦ ἀποτελέσαι αὐτὴν ὄλωσ ἀνεξάρτητον τῶν κτηνωδῶν ἐνστικτικῶν τοῦ ἀνδρός (1).

Τοιαύτη ἐν συνόψει ἡ τοῦ ὑπεράττου Ὀντος θεωρία ἡ ὑπὸ τοῦ Comte συσταθεῖσα. Ἄλλ' ἐξετάσωμεν τινὰς τῶν μερικωτάτων αὐτῆς, ὅπως ἔποψιν τινα σκιαγραφῶσωμεν τῆς θρησκευτικῆς τοῦ Comte οἰκοδομῆς, ἰδίᾳ δὲ ὅπως περιγραφῶμεν τὴν λίαν περιεργὸν ὀργάνωσιν τῆς τοῦ Θεοῦ λατρείας, ἣτις ἀκριβῶς ἐν πάσαις αὐτῆς ταῖς λεπτομερείαις ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου ἐκείνου διαχαραττεται.

Τὸ θρησκευτικὸν τοῦτο σύστημα εὐχερῶς πᾶν ἐκτελεστέον ἐστὶ, καὶ μάλιστα μικρὸς τις προσηλυτῶν θίασος εἰς ἐνέργειάν ποτ' ἔθηκεν. Συνίσταται δὲ εἰς τὴν ἐγκεραλίαν ἐπίκλησιν τῶν προσφιλῶν ὄντων (dans l' évocation célebrale des êtres chers) ἵνα ὅμως ἡ σκια τοῦ ἀγαπητοῦ ὄντος ἀναφανῆ, δέον ὅπως, πρὶν ἢ θῆ διανοητικῶς τὴν ζῶσαν εἰκόνα ἐκείνου, προσδιορίσῃ τὸν χῶρον, τὴν ῥάσιν καὶ τὸν ἱματισμὸν αὐτοῦ, καὶ πρὸ πάντων ἰδανικεύσῃ τὸν προτιμηθέντα τύπον, ὅπερ μᾶλλον διὰ τῆς ἀφαιρέσεως ἢ διὰ τῆς προσθέσεως ἐφικτὸν γίνεσθαι, τὰ ἐλαττώματα τῶν τεθνεώτων τῆ λήθη παραδοῦσι, καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτῶν μόνον ἐνθυμομένωσι. Ἡ ἐγκεραλίαν ἐπίκλησις αὕτη τῶν τεθνεώτων προπραγματεύει καὶ προαναγγέλλει τὴν προσευχὴν, τὴν ἀνυψοῦσαν καὶ ἐγκωμιάζουσαν τὰς ἐνδομύχους ἰδέας τῆς ψυχῆς ἡμῶν.

Ἡ μὲν τοῦ Θεοῦ λατρεία αὕτη διαιρεῖται

εἰς δημοσίαν καὶ εἰς ἰδιωτικὴν, αὕτη δὲ ὑποδιαιρεῖται εἰς προσωπικὴν καὶ οἰκιακὴν. Καὶ τούτων ἡ μὲν παράγει μεγάλην τινὰ κοινωνικολατρευτικὴν (sociolatricque) διάταξιν, τὴν τῶν ἀληθῶν φρουρῶν ἀγγέλωσ (des vrais anges gardiens), οἵτινες γυναικεῖαν μορφήν ὑποδύονται, καὶ πρὸς οὓς ἡ λατρεία τρεῖς προσευχὰς ὀρίζει, τὴν μὲν τὴν τοῦ ἔθρου, ἣτις καὶ ἡ ἐκτενέστερα ἐστὶ, καὶ ἣτις δέον προδιατιθέναί ἡμᾶς εἰς τὴν κλήρην χρῆσιν τῶν δυναμειῶν ἡμῶν κατὰ τὴν ἡμέραν, τὴν δὲ τὴν τῆς ἐσπέρας, τὴν ἐν τῇ κλήρην τελομένην, καὶ τὴν ὅσον τὸ δυνατόν παρκατατέαν, τὴν δὲ τελευταίον, τὴν ἐν τῇ ἡμέρᾳ γιγνομένην, πρὸς τὸ ἐμποιεῖν τοῖς ἔργοις καὶ πράξεσιν ἡμῶν τὴν εὐπαθὴ ἐπίδρασιν (l' influence affective).

Ἐν τῇ ἰδιωτικῇ κοινωνικῇ λατρείᾳ συμπεριλαμβάνεται ἡ μεγάλη διάταξις τῶν κοινωνικῶν μυστηρίων, ἅτινα, ἐννεᾶ τὸν ἀριθμὸν, τὰ ἀκόλουθὰ εἰσιν. 1) Ἡ παράστασις (la présentation), εἶδος τοῦ θετικῶ βραπτίσματος, ἐν ᾧ ὁ καὶ ἡ διάδοχος τεχνητὸν ζεύγος (un couple artificiel) ἀποκαλοῦνται. 2) Ἡ μύησις (l' initiation), ἣτις δεικνυσι τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐκ τῆς αὐτομάτου ἀνατροφῆς, τῆς ὑπὸ τὴν μετρίαν ἐποπτεῖαν καὶ διὰ τῆς μετρίκως μερίμνης τελομένης, μεταβαίνει ὁ παῖς εἰς τὴν συζηματικὴν ἀγωγὴν, τὴν ὑπὸ τοῦ ἱερατείου ὀδηγομένην. 3) Ἡ παραδοχὴ (l' admission), ἣτις δικαιοῖ τὸν νέον, τὸν εἰς τὸ εἰκοστὸν πρῶτον τῆς αὐτοῦ ἡλικίας ἀρχιόμοτον, τῇ ἀνηρωπότητι ὑπερστήσαι. 4) Ὁ προσδιορισμὸς (la destination), δι' οὗ, ὠφελιμὸν τὴ ἐπάγγελμα ἐπιχειρεῖ ὁ μετὰ πολλὰς δοκιμασίας ἐλευθέρως αὐτὸ ἐκλεξάμενος. 5) Ὁ γάμος (le mariage), ὅπως δὲ τελεσθῆ οὗτος, δέον τὸν μὲν ἄνδρα νεώτερον τῶν ὀκτώ καὶ εἴκοσι ἐτῶν, τὴν δὲ γυναῖκα τῶν εἴκοσι καὶ ἐνός· ἀλλὰ τότε μόνον τελεστέος κατὰ τὸν θετικὸν νόμον, ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἰς ἱκανὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν ἀρχιόμοτος, ἄξιον γένηται τῆς κοινωνικῆς ὑπάρξεως μετασχηεῖν. Τὸ μυστήριον τοῦτο συμπληροῦται διὰ τῆς συστάσεως τῆς αἰωνίας χηρείας (veuvage éternel) καὶ διὰ τῆς ὑποσχέσεως, ἣν οἱ συζευζόμενοι ποιοῦσι τοῦ παραδοῦσθαι τῷ ὀποκειμενικῷ γάμῳ (un mariage subjectif), εἰ πού ὁ ἕτερος τῶν συζύγων χηρεύσει ποτέ. Οὕτω δὲ κατὰ τὴν τοῦ Comte δόξαν ἀπαλλοχθήσεται ἡ κοινωνία τῆς πολυγαμίας, ἣτις συμβαίνει οὐ μόνον, ὅτε τῶν συζύγων ζῶντων, ὁ ἕτερος μετὰ τρίτου τινὸς προσώπου εἰς γάμου κοινωνίαν ἔρχεται, ἀλλὰ καὶ

(4) Auguste Comte. Système et politique positive, ou Traité de Sociologie instituant la Religion et l'Humanité. Τόμ. IV. σελ. 68 καὶ 276.

ὅτε, τοῦ μὲν τῶν συζύγων θανάτου, ὁ ἕτερος μετ' ἄλλου τούδ' συζεύγνυται. 6) Ἡ ὠριμότης (la maturité) ἐν ταύτῃ ἀρχεται ἡ εὐθνή τοῦ ἀνδρός, ὅστις μέχρι τοῦ μυστηρίου τούτου δύναται τὰ σφάλματα αὐτοῦ ἐπανορθοῦν. 7) Ἡ ἀποχώρησις (la retraite), ἣτις ἐκτελεῖται, ἀμα τοῦ τῆς ἀνθρωπότητος θεράποντος τὸ ἐξηκουστὸν καὶ τρίτον τῆς ἡλικίας παρακλάζωντος ἔτος. Ἀπὸ τούτου οὐδὲν ἐνεργητικῆν μέρος ἐν τῇ κοινωνίᾳ λαμβάνων, παραδίδωσιν ὠρισμένην τινὶ ἀνθρώπῳ τὸ χρηματικὸν αὐτοῦ κεφάλαιον, εἴ τυχὼν κατέχει τοιοῦτον, ἀραιῶν τὸ πρὸς τὴν ἰδίαν συντήρησιν ἀπολύτως ἀναγκασίον ποσόν. 8) Ἡ μεταμόρφωσις (la transformation), δι' ἣς οἱ ἱερεῖς τῆς ἀνθρωπότητος δέξονται τὴν παρασκευασμένην ὀντότητα ὡς ὑποκειμενικὴν τελειοποιήσιν τῶν ἀντικειμενικῶν ὑπερσῶν, αἵτινες ἄξιαι ἐκείνης εἰσίν. 9) Ἡ προσάρτησις (l'incorporation) τελευταίου, ἡ δι' ἐπισήμου ἀποσάσεως τελουμένη, ἀμετακλήτως προσδιορίζει τὴν τύχην ἐκάστου.

Ταύτη ἐστὶν ἡ ἰδιωτικὴ λατρεία. Ὅποια δ' ἄρᾳ γε ἐστὶν ἡ δημοσίαι; Ὁ Comte οὐ δύναται προσῆσαι τὸν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ρυθμὸν, πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἀναγκῶν αἰῶν τῆς θετικῆς θρησκείας. Πρὸς τὸ παρὸν οἱ τῆς θρησκείας ταύτης θιασῶται δύναται, λέγει ὁ Comte, ἀποπέμψειν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν λατρείαν αὐτῶν ἐν τοῖς τῶν Καθολικῶν ναοῖς; ἀλλ' εἰς τὸ μέλλον, πρέπει τὰ ἱερὰ κτίρια ἀνοικοδομηθῆναι ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐκλεκτῶν τύμβῳ (des tombes d'élite), καὶ πάντα εὐθὺ πρὸς τὴν γενικὴν μητροπόλιν, τοὺς Παρισίους, τὸ πρόσωπον στρέφειν.

Τὸ ἱερὸν τῶν ναῶν τούτων ἀνάγκη $\frac{1}{7}$ τῶν προσερχομένων περιλαμβάνειν, ἵνα ὁ μέγας ἱερεὺς λειτουργῶν περιστοιχίζεται ὑπὸ τῶν δικαεκρινέων γυναικῶν. Ὡς δὲ πρὸς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, τοῦτο γενήσεται διαφόρων ἢ τῶν παρὰ τοῖς χριστιανοῖς νοημῶσι, γενήσεται δηλονότι διὰ τῆς διαδοχικῆς καὶ ταχέως ἐπιθέσεως τῆς χειρὸς ἐπὶ τῶν τριῶν ἐγκεφαλικῶν ὄργάνων, τῆς ἀγάπης, τῆς τάξεως καὶ τῆς προῦθου, καὶ διὰ τῆς ἐν ταυτῷ ἐκρονήσεως τῶν ἐξῆς λέξεων ἡ ἀγάπη ὡς ἀρχή, ἡ τάξις ὡς βῆσις καὶ ἡ πρόοδος ὡς σκοπός. Τὸ δὲ ἀμὴν ἀνεπιστραπτὲ ἀποσκορακίζεται.

Ὁ Comte ἀπκριμει περιγράφων τὰς τῶν θετικῶν νέας ἐορτάς; μεταξὺ δὲ τούτων ὑπάρχουσι καὶ λίαν παραδόξοι, ἀστίνες παραλείπομεν ἐνταῦθα. Εἴπομεν δὲ τι περὶ τοῦ ἡμερολογίου ἢ μᾶλλον περὶ τῶν ἡμερολογίων τοῦ

Comte, ἐπειδὴ ταῦτα δύο εἰσίν, ὧν τὸ μὲν ὀριστικόν ἐστι καὶ καθιερῶν τὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἀρρημμένην λατρείαν, τὸ δὲ προσωποπτικὸν καὶ πρὸς τὴν μεταβατικὴν ἐποχὴν προωρισμένον. Οἱ ἐξ ἡμῶν ἐκ τῶν δέκα καὶ τριῶν (ἐπειδὴ τρεῖςκαίδεκα ἀποτελοῦσι κατὰ τοῦτον τὸ ἔτος) ἀφιεροῦνται εἰς τὴν σύνδεσιν τῶν θεμελιωδῶν δεσμῶν τῶν ἀλλήλων διαδεχόμενον· οὗτοι δὲ εἰσὶν ἡ ἀνθρωπότης, ὁ γάμος, ἡ πατρύτης, ἡ διαδοχή, ἡ ἀδελφότης, οἱ οἰκέται· οἱ τρεῖς ἐπόμεινοι μῆνες ἀνήκουσιν εἰς τὰς προπαρασκευαστικὰς καταστάσεις τὰς ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους μεταλλαγείας, τὴν εἰδωλολατρείαν, τὸν πολυθεϊσμὸν καὶ τὸν μονοθεϊσμὸν, οἱ δὲ τέσσαρες τελευταῖοι ἀφιεροῦνται εἰς τὰς συνήθεις λειτουργίας τῆς ἀναγεννηθείσης κοινωνίας, εἰς τὴν γυναικᾶ ἢ τὴν εὐπαθεῖ ζῶν (la vie affective), τὸ ἱερᾶτερον, ἢ τὴν σκοπετικὴν ζῶν (la vie contemplative), τὴν τάξιν τῶν πενήτων ἢ τὴν ἐνεργητικὴν ζῶν (la vie active), τὴν βιομηχανίαν ἢ τὴν πρακτικὴν ζῶν (le pouvoir pratique). Ἄλλ' ὡς πρὸς τὴν μεταβατικὴν ἐποχὴν καὶ πρὸς τὸ παρὸν, δέον ἵνα ἀρεσθῶμεν ἥττον ἀρρημνῶν ἡμερολογίῳ, ὡς σκοπὸν ἔχοντι τὴν τοῦ παρελθόντος συγκεκριμένην δοξολογίαν (la glorification concrète du passé), δηλονότι τὸ μνημόσυνον τῶν ἐξέχων προγόνων τῆς ἀνθρωπίνου οἰκογενείας καὶ τῶν ἐνδοξοτέρων θεραπόντων τῆς ἀνθρωπότητος, οἷτινες ὅμοις εἰς διαφόρους κλάσεις διακροῦνται, καὶ τρία γένη τύπων παρέχουσι, τοὺς μνηκίους, τοὺς ἐβδομαδικούς καὶ ἡμερησίους. Ὑπάρχουσι τρεῖςκαίδεκα μηνιαῖοι τύποι, προστάται καὶ πάτρωνες τῶν δέκα καὶ τριῶν μηνῶν τοῦ θετικῆς ἔτους· ἐν ἐκάστῳ δὲ τούτων τέσσαρες ἐθιμομαθικὸι τύποι συμπεριλαμβάνονται, ἐν οἷς αὖθις ἐξ ἡμερησίου τύποι ἐμπεριέχονται.

Ἡραλείποντες πολλὰς ἄλλας μερικότητας τῆς περιέργου καὶ ἀλλοκότου ταύτης θρησκείας τοῦ Comte, ὡς καὶ τὰς ἀξιοσημειώτους ἐδηγίας, ἃς λίαν ἐπιμελῶς δίδωσιν ἐπὶ τῆς μελούσης ὀργανώσεως τοῦ θετικῆς κλήρου, χρεωστοῦμεν σημειώσαι, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ὅτι ὁ Littré οὐδόλως ἀσπάζεται τὰς προρρηθείσας ἰδέας καὶ θρησκευτικὰς πεποιθήσεις, ἃς χάριν τοῦ παραδόξου καὶ ἀγνώστου αὐτῶν, καὶ ἵνα ὑποδείξωμεν εἰς ὅποιαν χαλάρωσιν ἰδεῶν (1)

(1) Littré Auguste Comte et la philosophie positive, ἐν τῷ προλόγῳ σελ. V.

καὶ αὐτοὶ οἱ ἐξοχώτατοι τῶν ἀνδρῶν ἐνίοτε περιπίπτουσι, ἐκρίναμεν εὐλογον τινὰ περὶ τούτων σκιαγραφῆσαι.

Ὁ Littré τῆ ἐπιστημονικῆ μόνον μερίδι τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος τοῦ Comte προσκολᾷται, ἐν ᾧ, ὡς καὶ τῷ τοῦ Geoffroy-Saint-Hilaire καὶ τῷ τοῦ Goethe συστήματι, ἐνόητος ἀδιάσπαστος καὶ κλωνία τοῦ κόσμου ἐν τῇ φαινομένη ποικιλίᾳ δῆλη γίνεται· πρὸς ἀποδείξιν δὲ τούτου ἐξετάζει· τὰ μὲν τοῦ ἀνοργάνου κόσμου φρονιόμενα ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ, φυσικῇ καὶ χημείᾳ, τὰ δὲ τοῦ ὀργανικοῦ ἐν τῇ βιολογίᾳ, τὰ δὲ ἠθικὰ καὶ κοινωνικὰ ἐν τῇ κοινωνικολογίᾳ, καὶ συγκρίνει αὐτὰ πρὸς ἄλληλα. Τὸ δὲ ἔργον τοῦ Littré συνίσταται εἰς τὸ εἶσθαι τὰ ὑψηλότερα ἀποτελέσματα τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, τὸ συναρμολογῆσαι ταῦτα κατὰ φυσικὴν τινα μέθοδον, καὶ τὸ ἐξαγαγεῖν ἰδέαν τινὰ ἀληθῆ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. Τὴν φιλοσοφίαν ταύτην διακηρύττων καὶ ὑποστηρίζων μετ' ἀπαραμίλλου βεβηνοῖας ὁ Littré, πᾶλλα φιλοσοφικὰ συστήματα ἀπορρίπτει. Οὐχ ἥτερον ὅμως σημειωτέον, ὅτι ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς συμπάθει· ἂν τινα καὶ πρὸς τὴν τῶν ὕλιστων Σχολὴν δείκνυσιν. Αὐτὴ αὐτῇ ἡ τῶν ἐπιστημῶν διαίρεσις, ἢν ἀσπάζεται οὗτος (1) τὴν αὐτοῦ συμπάθειαν ὑπερβαίνει. Καὶ ἀληθῶς ἐν τῇ ἀνακεφαλαίωσει τοῦ σπουδαίου συγγράμματος τοῦ Comte (2) εὐρίσκωμεν μεγάλην τινὰ διαίρεσιν τῶν σωμάτων, τὴν ἄλλως τε καὶ ὑπὸ τοῦ Saint-Simon (3) ἐν χρήσει οὖσαν, εἰς σώματα ἀνόργανα καὶ ὄργανικὰ· καὶ ἡ μὲν ἐπιστήμη τῶν προτέρων συνίστησι τὴν ἀστρονομίαν, τὴν φυσικὴν καὶ τὴν χημείαν· ἡ δὲ τῶν ὑστέρων ἀπικρατίζει τὴν φυσιολογίαν, ἐν ἧ συμπεριλαμβάνεται ἡ ψυχολογία, καὶ τὴν κοινωνικὴν φυσικὴν, τὴν τὴν κοινωνικὴν στατιστικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν δυναμικὴν ἐμπεριέχουσιν. Ὁσάυτως ὁ ἐπιστημονικὸς ὕλισμὸς οὐδὲν ἂν ἀντιτείνει τῷ ἀκολούθῳ ὀρισμῷ τῆς ψυχῆς, ἥτις, κατὰ τὸν Littré, ἀνατομικῶς μὲν θεωρουμένη, ἐστὶ τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν (4) τοῦ ἐγκε-

φαλοῦ καὶ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, φυσιολογικῶς δὲ ἐξεπαιζόμενη, ἐστὶ τὸ σύνολον τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἐγκεφαλοῦ εὐκισθησίας (1), οὕτως, ὡς καὶ ὅταν ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς διςχυρίζεται, ὅτι ἡ ἰδιότης τοῦ προσκρομῆσθαι τοῖς τελικοῖς ἀποτελέσματις ἐστὶ μία τῶν ἰδιοτήτων τῆς ὕλης. Πρὸς τούτους δὲ ὁ Molleschott οὐδὲν ἂν ἀντίποι· τῇ ἐπικρίσει, ἢν ὁ Weyrouboff (2) κατὰ τοῦ Stuart Mill ποιῆται, διακρίνοντος τὴν ψυχολογίαν ἀπὸ τῆς φυσιολογίας, καὶ οὐδὲν ἂν διακωλυομένου (3) κατὰ τὸν Littré δογματίζοντα, ὅτι ὡςπερ οἱ φυσικοὶ ἀναγνωρίζουσιν, ὅτι ἡ ὕλη βρωύτητος μετέχει, οὕτω καὶ οἱ φυσιολόγοι παραδέχονται δύνασθαι, ὅτι ἐν τῇ νευρικῇ οὐσίᾳ ἡ τοῦ σκέπτεσθαι δύναμις ἐνυπάρχει. Οὐδέεις δὲ τούτων δύνασθαι διασαφηνίσει ἀκριβῶς τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἡ μὲν ὕλη βρωύτητος μετέχει, ἡ δὲ νευρικὴ οὐσία σκέπτεσθαι δύνασθαι (4).

Ἐκ τούτων καὶ τῶν παραπλησίων εἰκάζομεν, ὅτι ὁ Littré πρὸς τὴν τῶν ὕλιστων Σχολὴν μᾶλλον κλίνει, καὶ τοῖς πολλοῦ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ τοῦτο ἀρνούμενος.

Ἡ θετικὴ φιλοσοφία, σφόδρὰ τι σύστημα ἐστίν· ἡ δὲ ἀξία ταύτης παρὰ πᾶσιν ἀναγνωρίζεται. Μεγίστην δὲ ἐπιστημότητα προσέκληται, ὅταν ἐπὶ κερφαῖς τῆς φιλοσοφίας ἐκείνης ἀνὴρ ἀναφρίνηται τοιοῦτος, οἷος ὁ Littré, ἀνὴρ, ὃν τῶν ποικίλων καὶ ἐμβριθῶν γνώσεων αὐτοῦ ἕνεκα δυνάμει ἀποκαλέσει, ὡς ὁ Εὐνάπιος τὸν Λογγίνον (5) «Βιβλιοθήκην ἐμψυγον, καὶ Μουσέον κινούμενον.»

Καὶ ταῦτα μὲν, Κύριοι, περὶ τῆς ἐν Γαλλίᾳ φιλοσοφίας, τῆς κατὰ τὴν δευτέραν μερίδα τοῦ ἡμετέρου κίβνου κυρίως ἐπικρατούσης· ἡδυνάμει δὲ, πρὶν ἢ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὕλισμοῦ ἀψώμειθαι, καὶ ἄλλων τινῶν τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα συνοψίσει, ὡς τὸ τοῦ Proudhon, τοῦ σοφοῦ καὶ ἐμπαθοῦς πολέμιστοῦ, τὸ τοῦ Sainte-Beuve. τοῦ λεπτοπροῦς ἐκείνου καὶ ἐξόχου κριτικοῦ, ἀλλὰ περλείομεν ταῦτα,

(1) Littré Ἀπόθ. σελ. 32.

(2) A. Comte Tableau synoptique du Cours de Philosophie positive.

(3) Saint-Simon Introduction aux travaux scientifiques du XIX siècle Τόμ. I. σελ. 198.

(4) Ὁ ὀρισμὸς οὗτος· ὃχ ὅλως ἀκριβὴς φαίνεται, ἐπειδὴ ἅπασα γνωστὴν ἐστίν, ὅτι ἡ ἀνάτομος περὶ τῆν περιγραφήν καὶ σύνθεσιν τῶν ὀργάνων ἰδέα ἐπιχολεῖται, οὐχὶ δὲ καὶ περὶ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν, ὅπερ εἶν ἔργον τῆς φυσιολογίας.

(1) Littré et Robin Ἀεθικὸν τοῦ Nysten.

(2) E. Littré Auguste Comte et Stuart Mill, suivi de Stuart Mill et la Philosophie positive par G. Weyrouboff. σελ. 69. κλ.

(3) Vie et lumière, discours prononcé à Zurich (Revue des cours scientifiques: année 1865).

(4) E. Littré ἐν τῷ πρόλογῳ σελ. XX τοῦ συγγράμματος· τοῦ Leblais· Materialisme et spiritualisme.

(5) Εὐνάπιος· ἐν β. Πορφυροῦ. σελ. 43.

φοβούμενοι μὴ πέραν τοῦ δέοντος τὴν ὑμετέραν ἐξαντλήσωμεν φιλόφρονα ἀνοχήν, ἀνθ' ἧς χάριτας ὑμῖν τὰς μεγίστας οἶδαμεν.

A. Σ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ.

ΜΟΛΥΒΔΟΒΟΥΛΛΑ

A'. ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ.

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΤΙΓ'. Συνεδριάσει.)

1ον. Ἐν τῷ τοῦ Φικρορόνιου συγγράμματι «τὰ ἀρχαῖα μολυβδόβουλλα ἐν Ῥώμῃ 1740» ὑπάρχει ἀπεικονισμένον ἐν τῷ XI πίνακι σελ. 38 μολυβδόβουλλον ἐπὶ τοσοῦτον ἐφθαρμένον, ὥστε πᾶσα ἐπαρκὴς αὐτοῦ ἐξήγησις ἀποθίβει δυσχερεστάτη. Καὶ ἐν μὲν τῷ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἀπεικονίζονται ὁ Ἀπόστολος Πέτρος καὶ ἡ Παναγία ὑποβασταζόντες καὶ ἄνωθεν δὲ ἡ ἐπιγραφή

Η ΓΙ Ο Φ Ι Α
Α Α

περὶ δὲ **CTINIANOC CCB**

ἐν δὲ τῷ ἔμπλακιν ἡ ἐπιγραφή ἔχει ὡς ἐξῆς:

-----ΕΙΘΘΕΛ

--- --ΕΣΤΑ

ΤΟΙΟ-----

ΡΥΤ . . . .

ΚΑΙ --- --

CE --- --ΙΚΗ

Αὐτὸς ὁ Φικρορόνιος ἀπέσχε ν' ἀναπληρώσῃ τὴν ἐν λόγῳ ἐπιγραφὴν, λέγει δὲ περὶ αὐτῆς τὰδε:

«Questo piombo indorato, di grandezza come si mostra in desegno, è di peso oncie 5 1/4. Le figure sono del imperatore Gustiniano e di Teodora sua moglie, come si raccoglie dal residuo dell' iscrizione corrova il Tempio che i due Augusti consorti sostengono è quello, che in onore della divina Sapienza cominciato da Gustino, fu poi perfezionato da Gustiniano chiamato vulgarmente Sta Sofia è tanto, come ognium vedi, significano le lettere che ricorrono sopra et sotto à questo tempio ἡ Ἁγία Σοφία. Nel reversio è gran danno, che l' inserizzazione sia

guasta». Τουτέστι «Τὸ μολυβδόβουλλον τοῦτο εἶναι ἐπικερασμένον, καὶ τὸ μέγεθος, ὡς δείκνυται ἐν τῷ σχεδίῳ, ἔλασι βάρους ὀγκιῶν 5 1/4. Τὰ ἐπ' αὐτοῦ εἰκονιζόμενα πρόσωπα εἶναι τὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Θεοδώρας, ὡς εἰκάζεται ἐκ τοῦ σωζομένου τῆς ἐφθαρμένης ἐπιγραφῆς· ὁ δὲ καὶ, ἂν οἱ δύο Αὐγουστοὶ σύζυγοι ὑποβασταζοῦσιν, εἶναι ὁ πρὸς τιμὴν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἀνεγερθεῖς, ἀρξάμενος μὲν κτίζεσθαι ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἀποπερατωθεὶς δὲ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ὁ κοινῶς καλούμενος Ἁγία Σοφία, καὶ ταῦτο δηλοῦσιν, ὡς εὐκόλως πᾶς τις βλέπει, τὰ ἐπὶ τοῦ καυῦ καὶ ὑπ' αὐτὸν γράμματτα. Λυπηρὸν ὅτι τὸ ἔμπλακιν εἶναι ὅλως ἐφθαρμένον».

Τὸ ἐν τῷ XI πίνακι ἐκτύπωμα ἀρίθλον ποιεῖ, καθ' ἡμᾶς, ὅτι δὲν πρόκειται οὐδόλως περὶ ἀπεικασμάτων τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ προαιρούμεθα τὴν γνώμην, ὅτι καὶ αὕτη αὕτη ἡ περὶ ἐπιγραφή μεγάλην ὑποστάτα ὀξείδωσιν ἀδύνατον ἦτο ν' ἀναγνωσθῇ *στινιαρὸς σεβ(αστός)*. οὐδεὶς βεβαίως γινώσκων τὰς δυσκολίας τῆς τῶν τοιοῦτων αἰνιγματικῶν πολλᾶκις ἐπιγραφῶν ἀσφαλοῦς ἀναγνώσεως τῶν μολυβδοβούλλων μεμρῆσθεται τῷ Φικρορόνῳ στραλῆναι περὶ τὴν ἐρμηνεῖαν· εὐτύχημα δὲ μέγα εἶναι, ὅτι ἀνευρόντες ἐν Κ' πόλει δύο ἕτερα ἀντίτυπα, δυνάμεθα πῶς ἐξ αὐτῶν, καίπερ οὐχ ἦττον ἐφθαρμένων, κατ' ἀντιπραβολὴν ν' ἀναπληρώσωμεν τὰ χάσματτα, καὶ ἐξενέγκωμεν ὀρθοτέρην ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ μολυβδοβούλλου γνώμην.

Τὸ ἕτερον τῶν δύο τούτων ἀντίτυπον εὐρίσκειται παρὰ τινι ἀρχαιοκαπήλῳ Hadgi Agor καλούμένῳ. Τὸ ἔμπλακιν αὐτοῦ ἐστὶν ὅλως ὀξειδωμένον, τὸ δ' ἔμπροσθεν εὐτυχῶς οἰοῖται πρὸς ἀποζημίωσιν συμπληροῦ, καὶ διορθοῦ ἱκανῶς τὴν ἐπιγραφὴν. Τὰ πρόσωπα εἰσὶ τὰ αὐτὰ, οἷα καὶ τὰ ἐν τῷ τοῦ Φικρορόνιου μολυβδοβούλλῳ, ὡς ἐπίσης· καὶ ἡ ἐπιγραφή

Η ΓΙ

Α + Α

Α

A. Πέτρος;

Α

Α

Α

Α

Α

Α

ἡ Παναγία

Ἡ δὲ περίξ ἐπιγραφή ἔχει ὡς ἐξῆς

✠ Ν Π Ε Ρ Α Γ Ι Α Θ Ε Ο . . . Τ Ο Κ Ε Ρ Ο Η Θ Ε Ι

ὑπεραγία Θεοτόκε βοήθει.

Τὸ δ' ἕτερον αὐτῶν εὐρίσκεται παρ' ἐμοί.
Τὸ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐφθαρμένον. Ἐπιγραφή
κύκλωθεν

... Π Ε Ρ . . . . . Ρ Ο . . Ε .

Τὸ δ' ἔμπροσθεν αὐτοῦ φέρει τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν

+ Τ Ο Ι Σ Θ Ε
Ο Σ Ε Ρ Ε Σ Τ Α
Τ Ο Ι Σ Π Ρ Ε Σ
Ρ Υ Τ Ε Ρ Ο Ι Σ
Σ Ε Κ Κ Λ Η Σ Ε
Κ Δ Ι Κ Ο Ι Σ

Τοῖς θεοσεβαστάτοις πρεσβυτέροις καὶ ἐκκλη-
σεκδίοις.

Διάμετρος ὅ ἑκατοστομέτρων.

Συγκρίνοντες τὰ δύο ταῦτα ἀντίτυπα, τὸ ἐ-
μὸν καὶ τὸ τοῦ Φικρονοῦ πρὸς ἄλληλα, εὐ-
κόλως ἀναγνωρίζομεν τὴν ταυτότητα τῶν γραμ-
μάτων. Ἐπιτραπήτω ὅθεν ἡμῖν ν' ἀποκατα-
στήσωμεν τὸ λείψανον τοῦτο κατὰ τὸν ὑπο-
δειχθέντα τρόπον ἐν τῷ ἀντικρυ ἐπισυνημμένῳ
σχέδιῳ.

Το ἔμπροσθεν αὐτοῦ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν οὐ δεῖται
ἐρμηνείας εἶναι φανερόν, ὅτι πρόκειται περὶ μο-
λυβδοβούλλου τοῦ Ἐκδικείου (δικαστηρίου) τῆς
Ἐκκλησίας συναρμυμένου ἐκ τοῦ κλήρου καὶ τῶν
προστατῶν (defensores) (ἐκκλησεκδικίων) αὐ-
τῆς. Κατὰ τὰς τοῦ Δουναργίου σημειώσεις (glos-
sarium ad scriptores Med. et inf. grec.) ἡ
ἀρχὴ αὕτη Ἐκδικεῖον ἦτο περιβεβλημένη τὸν
χαρακτήρα δικαστηρίου, οὐ τινος αἱ ἀποφάσεις
ᾤφειλον νὰ φέρωσι σφραγιδά τινα. Τὸ τοῦ Φι-
κρονοῦ ἀντίτυπον φαίνεται δὲ χρυσόβουλλα,
ἐκτὸς ἐάν, ὅπερ πιθανώτερον, ἢ ἐπιχρῶσται
αὐτοῦ ἦναι μεταγενεστέρη. διότι τὰ χρυσό-
βουλλα ἰδιάζονται κυρίως τοῖς Αὐτοκράτορσι
δὲν ἤρμοζον δικαστηρίῳ δευτέρης τάξεως. Τὰ
δύο ἕτερα ἀντίτυπά εἰσιν ἀπλῆ μολυβδοβούλλα.

Τὸ τῶν προσώπων σχέδιον καὶ τὸ σχῆμα
τῶν γραμμάτων μαρτυροῦσι σαφῶς περὶ τῆς
ἐποχῆς αὐτῶν δηλ. τοῦ 9ου ἢ 10ου αἰῶνος
μ. Χ'. συγκρίνων δὲ τὸν τύπον τοῦ μολυβδο-
βούλλου τούτου πρὸς ἄλλα τῆς συλλογῆς μου

θεωρῶ αὐτὰ ἀνήκοντα μᾶλλον εἰς ἐποχὴν ὅ-
ἑτη προγενεστέρην τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀνα-
βάσεως τῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν.

2ον. Θεόδωρος κληρικὸς τῆς Μεγάλης Ἐκ-
κλησίας. Ἐν τῷ ἔμπροσθεν, διπλοῦς σφαιρῶς ἐπὶ
τριῶν βαθμίδων μετ' ἀραβουργιῶν.

Ἐπιγραφή δὲ περίξ

+ Κ Ε Ρ Ο Η Θ Ι Τ Ω Σ Ω Δ Ο Υ Λ Ω

Ἐν δὲ τῷ ἔμπροσθεν ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή

• Ε Ο

Δ Ω Ρ Κ Λ Ι

Γ Ι Κ Ι Τ Η Σ

Μ Σ Γ Ε Κ

Λ Η Σ,

Τὸ ὄλον Κύριε βοήθει
τῷ σῷ δούλῳ Θεόδωρῳ
Κληρικῷ τῆς Μεγάλης
Ἐκκλησίας.

Διάμετρος 1,5 ἑκατοστῶν. Ἐποχὴ 10ου αἰῶν.

3ον. *Μιχαήλ* διάκονος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ Νοτάριος τοῦ Πατριαρχείου.
Ἐν μὲν τῷ ἔμπροσθεν Ἐν δὲ τῷ ἔμπαλιν

+ Κ Ε Β Θ,	Τ, Μ Ε Κ Λ,
Μ Ι Χ Α Η Λ	Ζ, Α Σ Π Α
Δ Ι Α Κ Ο	Τ Ρ Α Ρ Χ
- Ν,	Κ, Ν Ο Τ Φ

δηλ. Κύριε βοήθει *Μιχαήλ* διακόνω τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ Πατριαρχικῷ Νοταρίω.

4ον. *Κωνσταντῖνος* ὁ ἐπὶ τῆς Τραπεζίας καὶ μαγγλιθίτης τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἐν μὲν τῷ ἔμπροσθεν ἢ προτομῇ τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν κατὰ τι χαρακτηριστικώτατον σχέδιον γράμματα

ΜΡ ΘΥ

Ἐν δὲ τῷ ἔμπαλιν

+ Η Ω Ν Ο,	Κωνσταντῖνος ὁ ἐπὶ
- Ι Τ Η Σ Τ Ρ Α	τῆς Τραπεζίας καὶ μαγ-
- Σ Ζ Η Σ Κ Α Μ Α	γλιθίτης τῆς μεγάλης
- Γ Λ Α Β Ι Η Σ Τ Η Σ	ἐκκλησίας.
Π Ε Κ Α Λ Η	

Τὸ μολυβδόβουλλον τοῦτο παρέχει ἡμῖν ἀφορμὴν εἰς ἐρεύνας ὅχι ὅλως ἀμύρους ἐνδιαφέροντος. Καὶ πρῶτον μὲν τὰ γράμματα, καὶ μάλιστα τὰ Μ τὰ Λ, Α καὶ τὸ Β, δὲν ἀνήκουσι οὔτε τῆ τῶν Κομνηνῶν ἐποχῇ, οὔτε τῆ τῶν Παλαιολόγων, καὶ εἶναι μάλλον οἰονεὶ τύποι μεταβάσεως ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην ἐποχὴν δὲν διαστᾶζομεν λοιπὸν νὰ θεωρήσωμεν αὐτὰ ἀνήκοντα εἰς τοὺς χρόνους τῶν πρώτων Παλαιολόγων. Εἶτα δὲ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀπαντᾷ ἡ ὀνομαστικὴ ἀντὶ τῆς γενικῆς τῶν πρώτων Βυζαντινῶν χρόνων ἢ τῆς συντακτικῆς δοτικῆς, διὰ τοῦ τύπου «Κύριε βοήθει» κτλ. Τελευταίον δὲ μάτην ἐζήτησα εἰς τοὺς ταῦτα πραγματευθέντας συγγραφὰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Μαγγλιθίτου Ἐκκλησίας, θὰ εὐγνωμονῶ δὲ παντὶ τῷ δυνασομένῳ νὰ μὲ διαφωτίσῃ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τοῦτου.

5ον. Ἀττώνιος Ἐπίσκοπος Σάμου.

Τὸ μολυβδόβουλλον τοῦτο δὲν ἀνήκει κυρίως εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας Ἀγίας Σοφίας οὐχ ἥττον φαίνεται μοι ὅχι ὅλως ἀνάξιν λόγου διὰ τὴν προσωποποίησιν, ἣν παρουσιάζει ἐν τῷ ἔμ-

προσθεν. Ὑπάρχει δηλ. ἐν τῷ ἔμπροσθεν αὐτοῦ γυνὴ κεκλυμένη μετὰ στεφάνου κρατοῦσα ἐν ταῖς χερσὶν ἀγγείων ἑκατέρωθεν δὲ εὐρίσκειται ἡ ἐπιγραφὴ ἥδε

ἡ Ἀγία Σοφία Θεοῦ λόγος.

+ Η Θ	Ε	Σ
Α Γ Λ	·	Φ Ι
Ι Α °		Λ

Ἐν δὲ τῷ ἔμπαλιν

Ε Π Ι	Σ Κ	δηλ. Ἀναστασίου
Ν	Ο Π	Ἐπισκόπου Σάμου.
Ο Π	Ο Ν	
Σ Α	Λ Μ Θ	

Διάμετρος 2 ἑκατοστομ. Ἐποχὴ ἡ τῆς οἰογυγενείας τοῦ Ἡρακλείου.

Β'. ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ Κ/ΠΟΛΕΩΣ.

1ον. Γεώργιος (Ξιφυλίτης) Ἀρχιεπίσκοπος Κ/πόλεως Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμηνικός Πατριάρχης.

Ἐν μὲν τῷ ἀρκούντως βεβλαμμένῳ ἔμπροσθεν ὑπάρχει πρόσωπον τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν ἐπὶ οἰνοὶ θερόνου κληθήμενης ἐπιγραφῇ δὲ ἑκατέρωθεν

ΜΡ ΘΥ

Ἐν δὲ τῷ ἔμπαλιν

+ Γ Ε Ω Ρ Π Ο Σ
Ε Λ Ε Ω Θ Ν Α Ρ Χ Ι
Ε Π Ι Σ Κ Ο Π Ο Σ Κ Ω Ν
Υ Α Ν Τ Ι Ψ Η Ρ Ο Λ Ε Ω Σ
Ν Ε Α Σ Ρ Η Μ Η Σ Κ Α Ι
Ο Ι Κ Ο Μ Ε Ν Ι Κ Ο Σ
Π Α Τ Ρ Ι Α Ρ Χ Η Σ

Τούτῃσι Γεώργιος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κ/πόλεως Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμηνικός Πατριάρχης.

Μέγεθος 4,5 ἑκατοστομ.

Ὁ τύπος τοῦ μολυβδοβούλλου κατ' οὐδὲν

φαίνεται διαφέρων τῶν ὑπὸ τῶν Κ. Φιλαρονίου καὶ Σαβατιέρου περιγραφέντων ἤδη ὡς πατριαρχικῶν μολυβδόβουλλων ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ἐποχὴ αὐτοῦ εὐλόγως εἰκάζεται ἐκ τοῦ τύπου καὶ τῆς μορφῆς τῶν γραμμῶν ἀνηκόντων εἰς τὸν 11ον ἢ 12 αἰῶνα μ. Χ. ὁ μόνος φέρων τὸ ὄνομα Γεώργιος Πατριάρχης ἐκείνης τῆς ἐποχῆς εἶναι ὁ 102ος Πατριάρχης Κ/πόλεως Γεώργιος, ὁ Θεοφιλιος, ὁ Θεοφιλής, ὅστις ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰσαὰκ τοῦ Ἀγγέλου ἐπατριάρχευσεν ἐπὶ ἔτη 83 καὶ μῆνας δέκα. Παραπέμπουμεν εἰς Νι-

κήταν τὸν Χωνιάτην τὸν βουλούμενον μαθεῖν τὰ καθέκαστα περὶ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ καὶ τῶν βραδουργιῶν, δι' ὧν ἐματαιώθη ἡ ἐκλογή Θεοδώρου τοῦ Βασιλευδόβουλλον εὐρισκόμενον παρ' ἡμεῶν ἐπίσης ἔχει οὕτως. Ἐν τῷ ἔμπροσθεν, πολλὴ ἐρηκμένη, ὑπάρχει εἰκὼν τῆς Παναγίας φερούσης ἐν τῇ ἀριστερᾷ τὸν Χριστόν. Γράμματα

ΜΡ — ΗΘΔΙ — ΓΗ. .

δηλ. Μήτηρ (Θεοῦ) ἡ ὁδηγήτρια.

Ἐν δὲ τῷ ἔμπλιν. + — ΘΕΟΔΩΡΟΣ — ΠΠΕΩΘΝΠΡΙΑΡ —

ΠΠΘΕΝΠΟΛΕ — ΠΠΜΕΓΑΛΗΣ — ΠΠΤΙΟΧΙΑΣ — ΠΠΣΧΣΛΛΛ — ΙΟΛΗΣ —

Θεόδωρος ἐλέω Θεοῦ Πατριάρχης Θεουπόλεως Μεγάλης Ἀντιοχείας καὶ πάσης Ἀνατολῆς. Μέγεθος 4,6 ἑκατοστομέτρων.

2ον. Θεόδωρος Εἰρηνικός (ὁ Κουπάς), βραδύτερον Πατριάρχης Κ/πόλεως.

Ἐν μὲν τῷ ἔμπροσθεν ὁ Ἅγιος Θεόδωρος ὁ Τήρων ὀρθιος. Ἐπιγραφή

Θ ΘΕΟΔΩΡΟ. ΠΠΠΠΠΠ. *

Ἐν δὲ τῷ ἔμπλιν

+ ΕΙ — ΡΗΜΙΚΟΝ — ΣΚΕΠΟΙΣ ΜΕ — ΠΠΟΝΔΥΛΛΟΝ — ΤΗΡΩΝ —

Εἰρηνικὸν σκέποις με σὺν δούλῳ τῆρων.

Μέγεθος 4,5 ἑκατοστομέτρων.

Ἡ ἐπιγραφή ἀποτελεῖ τρίμετρον ἰαμβικόν ὁ τύπος τῶν γραμμῶν προσεγγίζει πρὸς τὸν τῆς τῶν Παλαιολόγων ἐποχῆς· οὐχ ὑποληφθήσομαι δέ, νομίζω, λίαν παράτολμος, ὑποθέτων ὅτι τὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ ἐπώνυμον ἀπεδίδετο τῷ Θεόδωρῳ, τεκμαίρομενος τοῦτο ἐκ τῆς τοῦ Ἀγίου Θεοδώρου ἀπεικονίσεως καὶ τῷ ὄντι οὐχὶ σπανίως εὐρίσκουσι μολυβδόβουλλα φέροντα τὸν τύπον Ἅγιου τινὸς οἰουδήποτε καὶ δηλοῦντα σαφῶς, ὅτι ὁ τῆς σφραγίδος κάτοχος εἶναι ὁμώνυμος τοῦ Ἀγίου καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι τὸ ἡμέτερον ἀντίτυπον οὐδὲλως ποιῆται μνεῖαν τούτου, ἀλλ' ἂν ἐπιτραπῇ ἡμῖν νὰ μορφώσωμεν τὸ ὄνομα τοῦ φέροντος ταύτην κατὰ τυχαίαν ἴσως σύμπτωσιν, θέλομεν ἀναγνωρίσαι ἐν τῷ Θεόδωρῳ τούτῳ τῷ Εἰρηνικῷ αὐτὸν ἐκείνον, ὅστις, κατὰ τὰς Νικήτας τοῦ Χωνιάτου πληροφορίας, πολλάκις ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Ἀγγέλων ἀνευθίσθη εἰς ἀρχάς λίαν σημαντικῆς, καὶ βραδύτερον ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων κατοχῆς τοῦ Κράτους ἀνέβη ἐπὶ τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τὸν εἰς Νικήταν ὡσαύτως μεταβιβασθέντα κατὰ τὸν κατάλογον τῶν Πατριαρχ-

ῶν τοῦ Βανδουρίου ὑπῆρξεν ὁ 105ος. «Θεόδωρος Εἰρηνικός ὁ Κουπάς ἔτος 4. μῆνας 8.»

3ον. Ἐν τῷ ἔμπροσθεν ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Γράμματα

. . . . Ο Χ Ρ Υ Σ Ο Σ Τ Ο Μ Ο Σ

Ἐν δὲ τῷ ἔμπλιν

+ ΕΠΙC
ΚΦΠΟC
ΚΩΝC . . .
ΝΤΙΝΥΠΟ
ΛCΩC

Ἐπίσκοπος Κ/πόλεως.

Μέγεθος 3 ἑκατοστομέτρων.

Ἡ γραφή τῶν γραμμῶν, πρὸ πάντων τῶν ω καὶ υ, ἰδεικνυσὶ ἐποχὴν πολλῶ προγενεστέρην ἐκείνης, ἥς ἀντίτυπά τινα ἐν τοῖς ἀνωτέρω περιεγράψαμεν ἢ παρούσα προσώπου, Ἀγίου μάξιστα, ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ θέσωμεν τὴν

τοῦ μολυβδοβούλλου τούτου ἐποχὴν πρὸ τῆς Ἰσαυρικῆς δυναστείας. Οὐδεμίαν γνῶμην ἐπὶ τοῦ μολυβδοβούλλου τούτου δυνάμεθα νὰ ἀποφανθῶμεν· πολλάκις μὲν τὰ τῶν ἐν ἐπαρχίαις Ἀρχιεπισκόπων μολυβδοβούλλα δὲν φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ τιτοφόρου, ἀλλὰ τότε δικαί ὁ Πατριάρχης χρῆται μόνον τῷ τίτλῳ ἀπλοῦ Ἐπισκόπου Κ/πόλεως;

4ον. *Κωνσταντῖνος δ Νατοῦλης κουβουκλείσιος καὶ πρόεδρος τοῦ Πατριαρχικοῦ δικαστηρίου.*

Ἐν τῷ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ὑπάρχει ὁ Ἅγιος Παντελεήμων ὁρθιος.

Γράμματα Ο ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟ

Ἐν δὲ τῷ ἔμπαλιν

ΚΕΡΘ.
ΚΩΝ ΚΥΡ
ΚΛΙΣΙ Δ ΕΡ
ΤΥ ΠΡΙΑΡΧ
ΚΥΣΕΚΡΕ
ΤΥ ΤΨΛΔ
ΤΟΥΛ

Κύριε βοήθει Κωνσταντῖνω κουβουκλείσιῳ καὶ ἐπὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ σεκρέτου τῷ Νατοῦλῃ.

Μέγεθος 2, ὁ ἑκατοστομέτρων. 41ος αἰών.

5ον. *Κωνσταντῖνος ὑποδιάκοπος καὶ Νοτάριος τοῦ Πατριαρχείου.*

Ἐν μὲν τῷ ἔμπροσθεν σταυρὸς ἐπὶ δύο βαθμίδων ἐπιγραφή περίε

..... ΕΙ ΤΨ C U Δ /

Κύριε βοήθει τῷ σῷ δούλῳ.

Ἐν δὲ τῷ ἔμπαλιν + ΚΩ Ν

C T A N T N
U V Π O Δ, S
Π A T P I A P
X I K, N O T
A P I,

Κωνσταντῖνω ὑποδιάκοβῳ καὶ Πατριαρχικῷ Νοταρίῳ.

Μέγεθος 1 ἑκατοστομ. 9ος ἢ 10ος αἰών.

6ον. *Προκόπιος αὐτοκρατορικὸς κληρικὸς καὶ Πατριαρχικὸς Νοτάριος.*

Ἐν τῷ ἔμπροσθεν ἐν μονογράμματι

ΤΩ Ϙ C W
Κ — Θ — ΚΕ,
Δ Ϙ | Λ W
R

Κύριε βοήθει τῷ σῷ δούλῳ.

Ἐν δὲ τῷ ἔμπαλιν

+ Π Ρ Ο Κ Ο
Π, Ρ, Κ Λ Η Ρ,
Κ, S Π Α Τ
Α Ρ Χ, Ι Ν Ο Τ,

Προκοπίῳ Βασιλικῷ κληρικῷ καὶ Πατριαρχικῷ νοταρίῳ.

Μέγεθος 4 ἑκατοστομέτρων. 10ος αἰών.

MORDTMANN.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΓΟΝΟΥ ΕΠΙ ΤΗΝ ΔΙΕΛΕΥΣΙΝ ΤΩΝ ΡΕΥΣΤΩΝ ΔΙΑ ΤΩΝ ΤΡΙΧΟΕΙΔΩΝ ΣΩΛΗΝΙΩΝ.

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΤΙΔ' καὶ ΤΙΣ'. Συνεδριάσει).

Α'.

Ἐξ ἔτου αἰ περὶ τῆς φυσιολογικῆς σημασίας τοῦ θερμογόνου πειραματικῶς ἡμῶν ἐρευναὶ ἤγαγον εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ φυσικὸς αὐτὸς δραστήρ ἐστὶ τῶν ἐπισημοτάτων βιολογικῶν στοιχείων ἐν τῷ ζωικῷ ὄργανισμῷ, ἐπιλαθόμενοι καὶ ἄλλοι βιοδιδρακτοὶ τῶν ἀναζητήσεων τούτων, συνήγαγον καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς ἐπεξετάσεως ταύτης τὸ πόρισμα, ὅτι αἱ ὑφ' ἡμῶν τὸ πρῶτον διαγορευθεῖσαι φυσιολογικαὶ ἀλήθειαι (1) εἰσὶν ἡ ἀκριβῆς καὶ πιστὴ ἀναγραφή τῶν ἀποκρίσεων, οὕτως εἰπεῖν, ἃς ἡ ζωικὴ Φύσις ἔδωκεν

(1) Ὅρα πρακτικὰ τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, Τόμ. ΜΕ'. 28 Δεκεμβρ., 1857 καὶ Τόμ. ΜΖ'. 25 Ὀκτωβρ., 1858.—Πρακτικὰ τῆς ἐν Παρισίοις ἱατρικῆς γερμανικῆς ἑταιρίας (ἐν τῆς Gazette hebdomadaire d. méd. et d. Chir. Τόμῳ Δ'. ἀριθ. 27), καὶ ἡμετέρας *Recherches expérimentales sur l' influence exercée par la chaleur sur les manifestations de la contractilité des organes.* Paris, 1870.

εἰς τὰ ἐρωτήματα, ἅπερ ἀπηυθύναμεν αὐτῇ διὰ τοῦ πειράματος. Ἐκτοτε τὰ μὲν εὐρήματα, εἰς ἃ ἤγαγον αἱ φυσιολογικαὶ ἡμῶν ἀναζητήσεις ἐπὶ τὴν καρδίαν, τὸν στόμαχον, τὸν ἐντερικὸν σωλήνα, τὴν μήτραν, τὰ μυϊκὰ ὄργανα τῶν μῆψω ἐκκολεσθέντων ὀρνυθίων, προοιούσης τῆς ἐν τῷ ὧρ ζωῆς αὐτῶν, καὶ τὸ πηλλόμενον ἐπιθήλιον ἐπανεικέρυζεν ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «*Kathartheits peri tōn idiotētōn tōn ζώτων ἰσθῶν*» ὀρθῶς ἔχοντα ὁ πολὺς ἐν φυσιολογίᾳ *K. Lauidos ὁ Βεργάρδος* (1), οὐχί, βεβαίως, εἰκὴ καὶ ἀβασκανίστως, ἀλλὰ πάντως δῆπου, μετὰ τὸ εὑρεῖν αὐτά, ἐπαναπειρασάμενον καθάπερ ἡμεῖς, ἀκριβῆ. Διὸ καὶ ἀποδεδειγμένος ἦν ἐπὶ βάσει ταῖς ἐρευναικῆς ἡμῶν ταύταις κατεστῆσμεν ἐν τῇ φυσιολογίᾳ νέαν κατὰ ταξιν πάντων τῶν εἰς συστολὰς μεταστασίμων ζωϊκῶν ἰσθῶν εἰς *θερμοσυστάτους* καὶ *μη*, διείλε καὶ αὐτὸς κατὰ τὸ ἡμέτερον τοῦτο σύστημα τῆς διαίρεσεως πάντας τοὺς πρὸς συστολήν ἐπιτηδεύοντες ζωϊκοὺς ἰσθῶς. Τὰς δὲ περὶ τὸ πηλλόμενον, ἢ ἀμαρῆσον ἐπιθήλιον (ἢ, ὀρθότερον, *εφουμενίδα*) ἡμετέρας ἀναζητήσεις ἐπαναλαθὼν ὁ ἰατρὸς *Roth* (2), εὑρεν ἀληθῆ τὴν ὑφ' ἡμῶν τὸ πρῶτον ἐξαγγελθεῖσαν φυσιολογικὴν γνῶσιν, ὅτι τὸ θερμογόνον ταχύνει τὴν τῶν λαχνίων τῆς παλλομένης ἐφουμενίδος κίνησιν. Ἐπίσης καὶ ὁ ἐν Δορπάτῃ ἐπαναλαθὼν τὰς ἀπενεγκούσας ἡμῖν τὰς περὶ τὴν ἐφουμενίδα φυσιολογικὰ πορίσματα πειράσεις βραβῶνος *Aléxandros Stuart* (3) διαβῆθη ἀποφαίνεται, ὅτι τὸ περιγεγόμενον, ὅπερ ἔσχεν ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως ταύτης τῶν ἡμετέρων φυσιολογικῶν πειραμάτων «*ἀπέθην ἐντελέστα ἐπικυρωτικὸν αὐτῶν*» («*...fielen durchaus bestätigend aus*»). Καὶ ὁ *Engelmann* ἐκδοῦς σπουδαίαν μονογραφίαν (4), ἐν ἣ κατέθετο τὰ πορίσματα τῶν περὶ τὴν φυσιολογίαν τοῦ εἰρημένου ὄργανου ἰσθῶ πειραματικῶν αὐτοῦ ἀναζητήσεων, προσπακρτίθεται ὡς ἀποδεδειγμένα τὰ ὑφ' ἡμῶν ἀποληρθέντα.

Ἡ καθολικὴ γνῶσις, ἥτις προῆλθεν ἐκ τῆς

(1) *Claude Bernard* Leçons sur les propriétés des tissus vivants, Paris, 1866 (σελ. 145, 146, 152, 189, 190).

(2) *Ueber einige Beziehungen des Flimmerepithels zum contractilen Protoplasma*, ἐν τῷ *Archiv f. Ophthol.*, τόμ. *AZ.*, σελ. 184—195.

(3) *Ueber die Flimmerbewegung*, ἐν Δορπάτῃ, 1867, σελ. 41, 42.

(4) *Th. W. Engelmann*, über die Flimmerbewegung, ἐν *Archiv f.*, 1868, σελ. 4, 5.

ὑφ' ἡμῶν ἐπιχειρημένης καθυποβολῆς ταύτης εἰς πειραματικὴν βάσκανον τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν εἰς συστολὰς μεταστασίμων ζωϊκῶν ἰσθῶν ὅσον ἐπὶ τῇ ἐπιβροῇ τοῦ θερμογόνου ἐπὶ τὰς ἐκδηλώσεις τῆς συστατικότητος αὐτῶν, — ἢ ἐντεῦθεν, λέγομεν, προελθοῦσα καθολικὴ ἐν τῇ φυσιολογίᾳ γνῶσις ἐστίν, ὅτι *οἷον ἢ βουλήσις* ἔχει σχέσηιν πρὸς τὰ τῆς ζωικῆς λειτουργίας ζωῆς μυϊκὰ ὄργανα (*ἐξαιρέσει τῆς καρδίας*), τοιαύτην ἔχει, ὅσον ἐπὶ τοῖς μυϊκοῖς ὄργανοις τῆς φυσικῆς ζωῆς τὸ θερμογόνον ἐγερτήριος ἐπίδρασις. Ὅπως, ὁσάκις αἱ ἐξωτερικαὶ ἀνάγκαι ἀπαιτήσωσι τοῦτο, κινούμεν κατὰ βούλησιν, προσφόρως τῷ ἐκάστοτε σκοπῷ, τὰ γυῖα ἡμῶν, οὕτως, ὁσάκις αἱ τῆς φυσικῆς ζωῆς ἀνάγκαι χρήσωσιν ἐπιτάσεως, ἢ ὑποστολῆς, ἢ προκλήσεως τῶν κινήσεων τινὸς τῶν διαλειτουροῦντων τὰ περὶ αὐτὴν φαινόμενα ὄργανων, αἱ τοῦ θερμογόνου αὐξομειώσεις ἐπιτείνουσιν, ἢ ὑποστέλλουσιν, ἢ προκαλοῦνται τὰς συστολὰς αὐτοῦ. Ἴνα ὁ στόμαχος, ὡς ἐν παραδειγματι, τελῆσθ τὴν περὶ τὸ μηχανικὸν μέρος τῆς πέψεως λειτουργίαν αὐτοῦ, μεθ' ἣν, εἰλούμενος ἢ εἰλυσπώμενος, συναναμίγνυσιν τὰ εἰς αὐτὸν εἰσενηνεγμένα σιτία καὶ ποτὰ, καὶ φέρῃ τὸν πεπτειτὸν πόλτον εἰς ὅσον οἶδν τε συναφστεράν καὶ μελίονα συνεπαρῆν μετὰ τῆς ἔνδον ἐπιφανείας τῶν τοιχωματικῶν αὐτοῦ, καὶ συναναβῆσθ τῷ ὑφ' αὐτῶν ἐκκρινόμενῷ γαστρικῷ ὑγρῷ τὰς πεπτάς ὕλας, — ἵνα, λέγομεν, ταῦτα γένωνται, ἀνάγκη διεγερθῆναι, ἢ ἐπιταθῆναι (προδιεγηρημένους οὕσας) τὰς εἰλούσεις ἢ εἰλυτικὰς συστολὰς. Πρὸς τοῦτο δὲ ἐχρῆζε κατὰ τὴν εἰς αὐτὸν εἰσχωγῆν τῆς τροφῆς ἐγερτηρίου τινός, ἀναπληροῦντος τὴν ἔλλειψιν τῆς ἐξαρτήσεως τοῦ ὄργανου τούτου ἐκ τῆς βουλήσεως, ἢς ἢ ἐπὶ τὴν προβίβασιν τοῦ ἐγκάρου ἐπιβροῇ ἐξακολουθεῖ μόνον μέχρι τινός, οὕτω καθορισθέντος, χωρίου τοῦ οἰσφάγου.

Ὅτι ὁ δραστήριος οὗτος ὑπῆρχε προσηκονομημένος τῇ μηχανικῇ τοῦ στομάχου λειτουργίᾳ ἦν ἐκ τῶν ὑστέριων γνωστών, ἅτε παρατηρηθέντος ἐπὶ τε ὑποδεστέριον ζώων καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ (ἐν περιπτώσει, καθ' ἃς ὑπῆρχε σωματικὸν συρίγγιον), ὅτι, εἰσκομισθεῖσαν εἰς αὐτὸν τὴν τροφήν ὁ στόμαχος, μελιστάμενος εἰς εἰλυτικὰς συστολὰς, πρῶτον μὲν φέρει ἐπὶ τ' ἀριστερά, εἶτα δὲ, διὰ τοῦ μεγάλου στομαχικοῦ τόξου, κομίζει αὐτὴν μετὰ τοῦ πυλωροῦ, κεκλεισμένου ἐν ἀρχῇ τῆς ἐν τῷ στομάχῳ πέψεως, εἶτα δὲ ἀπὸ τοῦ πυλωροῦ ἐπανάγει αὐτὴν ἐπὶ τὴν καρδιακὴν αὐτοῦ

χώραν. Ἐξκολουθεῖ δὲ γινομένη ἡ περιουσιμὴ αὐτῆ τῶν ἐν τῷ στομάχῳ σιτίων πολλαίαι, μέγιστος οὖ, ὑπερέμνου (ἴσως τῆ ἐπιπόρσει τοῦ ἐν τῇ περὶ τὴν πέψιν χημικῆ διεργασίᾳ ἐκλυομένου θερμογόνου) τοῦ τὸν πυλωρὸν συγκλείοντος σφιγκτήρος, διέρχεται κατὰ μικρὸν ὁ γυμνός, καὶ μεταχέεται εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλήνα. Ἦγνοῦτο ὅμως μέχρι τῆς ἐξευρέσεως τῆς φυσιολογικῆς γνώσεως, ὅτι ὁ στόμαχος πέφυκε λίαν εὐπαθὴς πρὸς τὴν ἐπ' αὐτὸν θερμογονικὴν ἐπίδρασιν, — ἡγνοεῖτο, λέγομεν, τῶς, ὅτι ἦν τὸ τὴν διέγερσιν τῶν στομαχικῶν συστατῶν ἐργάζομενον ἐγερτήριο. Ὑπέθετο δὲ μόνον, ὅτι ὁ μηχανικὸς ἐρεθισμὸς, ὃν ἡ ἐπὶ τὰ τοιχομάτια τοῦ στομάχου προστριβὴ τῶν σιτίων ἐργάζεται, ἦν ὁ μόνος αἰτιώδης λόγος τῆς προκλήσεως τῶν στομαχικῶν συστατῶν. Ἄλλ' ἤδη γινώσκουμεν, ὅτι ὁ στόμαχος ἐστὶν ἐκ τῆς τάξεως τῶν θερμοσυστάτων ἰσθμῶν, ἀνάγκη ἄρα πᾶσαν ἐπίδρασιν τῶν κατ' αὐτὸν θερμικῶν ὄρων συνειπερέειν διέγερσιν τῆς μυϊκῆς αὐτοῦ ὁμοιομερείας. Ἐπειδὴ δὲ ἐν καιρῷ τῆς ἐν τῷ στομάχῳ πέψεως τὸ ἐν αὐτῷ θερμογόνον ἐπιδίδει εἰς ἔντασιν, ἥτε καὶ τῶν τρυφῶν, ἄς προσφερόμεθα, οὐσῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, θερμῶν, καὶ τῆς ἐν τῷ στομάχῳ πέψεως ἀπογεννώσεως θερμογόνον (ὡς ἐγνώρισεν ἡμῖν ἡ ἄμεσος πειραματικὴ παρατήρησις, περὶ ἧς ἔβρα ἡμῖν ἀλαχρῶς ὁ διὰ πλείστον λόγος), ἔπειτα, ὅτι ἐν τῷ πραγματικῷ τούτῳ ὄρῳ ἐγκρατεῖται τὸ αἷτιον, δι' ἃ κατὰ τὴν πέψιν μεθίσταται ὁ στόμαχος εἰς τὰς τὸ μηχανικὸν μέρος αὐτῆς διαπραττομένης εἰλωσπομυκτικῆς συστολάς. Τὸ αὐτὸ δύνανται εἶς εἰπεῖν καὶ περὶ τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος.

Καὶ οἱ λοιποὶ δὲ θερμοσυστάτοι ἰσθμοὶ πρόκεινται ἐπίσης παραδείγματα, καταφαινόντα ἡλικίᾳ φυσιολογικῆ σημασίᾳ πρόσσει τῷ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος φυσικῷ δραστήρι.

Ταῦτα παρεμβατικώτερον προσιθέμενοι (ἵνα δευχθῆ ὁπόσον ἄξιον σπουδῆς ἐν τῇ φυσιολογίᾳ τὸ θερμογονικὸν ἐγερτήριο, καὶ ὅτι ἐνδίκως προεστησάμεθα τὴν φυσιολογικὴν περὶ αὐτὸ ἔρευναν σκοπῶν τῶν μέχρι τούδε ἡμετέρων πειραματικῶν ἀναζητήσεων), ἴωμεν ἐπὶ τὸ κυριώδες θέμα τοῦ λόγου.

Ἢ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων δημοσιευμάτων γενομένη ταχέαι, ὡς εἴρηται, προστροπῆ τῆς βιοδυναμικῆς δράσεως τῶν φυσιολόγων ἐπὶ τὴν σπουδὴν τῶν γινομένων, ἄπερ τὸ θερμογόνον προκαλεῖται ἐν τῷ ζωικῷ ὀργανισμῷ, καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἐκρυσθαίσει ἐλατὶς ἡμῶν αὐτῆ, οὗ ἡ ἐπὶ τὴν διεύθυνσιν ταύτην περαιτέρω ἰχνηλασία

τῶν μυστηρίων τῆς ὀργανικῆς φύσεως ἠδύνατο φωτίσει ἡμᾶς ἐτι μᾶλλον περὶ τῆς φυσιολογικῆς σημασίας τοῦ θερμογόνου, τῆς τοσοῦτω μᾶλλον ἀξιοσπουδάζου, ὅσῳ καὶ ὁ ἄνθρωπος τέτακται ἐν ἐκείνοις τῶν ἐμβίων ὄντων, ἐν οἷς ἡ τοῦ θερμογόνου παραγωγή, συναφεγάτη οὕσα τῇ διαθρεπτικῇ, τῇ αἰματώτικῇ καὶ τῇ ἐν τοῖς ἀπεκκριτικοῖς ἀδένιοις διεργασίᾳ, ἐστὶ ἐν καιρῷ ζωῆς ἀδιάπαυτος, — ταῦτα, λέγομεν, πάντα ἐκράτουν, ὡς εἰκόσ, ἐν ἡμῖν τὴν ἀπόρραξιν τοῦ καθυποβαλῆναι τῇ πειραματικῇ βασιάνῳ καὶ πάντα τὰ λοιπὰ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῆς τοῦ ἀνθρώπου φυσιολογικῆς καθυπαγόμενα ζητήματα.

Ἐξκολουθήσαντες, λοιπόν, τὰς ἐρεῦνας, ὧν πρὸ δεκαπενταετίας ἠρξάμεθα, ὅσον ἐπέτρεπον ἡμῖν αἱ δυσχέρειαί, πρὸς ἃς, ὡς γνωστόν, προσάρασαι ἐτι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ πᾶσα ἐπιστημονικὴ ἐργασία, χρῆζουσα πρωτοτύπων, ἀκριβῶς ἐξειργασμένων καὶ προσφόρων, τῷ σκοπῷ, οὗ στοχαζόμεθα, τετεχνουργημένων μηχανημάτων, προτίθεμεν ὑμῖν νῦν ἐν τῶν περαιτέρω εὐρημάτων, προθύμως ὑπακούσαντες εἰς τὴν πρὸ μικροῦ γενομένην ἡμῖν πρόσκλησιν ἐπὶ τὸ ἀναπληρῶσαι τὴν ἑλλειψιν ἐν τῇ συνειδήσει ταύτῃ, στερομένη τοῦ ποιησομένου ἐπιστημονικῆν τινα ἀνακοίνωσιν.

Ἐπειδὴ ἡ τε διὰθρεψις πάντων τῶν ἰσθμῶν τοῦ ζωικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἡ ἐν ταῖς ἀδέσι παρασκευῇ τῶν ἀπογεννημάτων αὐτῶν διελαιτουργεῖται ὑπὸ τοῦ αἵματος ἐν τοῖς λεπτεπιλέπτοις κυρίως ἐκείνοις ὀχετίοις τῆς κυκλοφορικῆς ὁδοῦ, ἄπερ διελκύνουσιν ἀπειραχῶς πάντας τοὺς ἰσθμοὺς τοῦ ζωικοῦ ὀργανισμοῦ, τουτέστι ἐν τοῖς τριχοειδέσι τῶν ἀγγείων, ἔπειτα ὅτι οὐδαμῶς ἐστὶν ἀδιάφορον, αἰ τὸ κυκλοφοροῦμενον αἷμα ἐνδιατρίβει μείζονα ἢ ἐλάσσονα χρόνον ἐν ταῖς στενοπόροις ἐκείναις. Διὰ τοῦτο πᾶς ὄρος, ὑπ' ᾧ ταχύνεται ἡ βραδύνεται ἡ πορεία τῶν αἱμάτων ἐν τοῖς τριχοειδέσι τῶν ἀγγείων, ἐστὶν ἐπιμελεστέτης σπουδῆς ἄξιον, καὶ διαφέρει μεγάλως τῷ τε φυσιολόγῳ καὶ νοσολόγῳ. Μόνη ἡ ἐν τῷ προσήκοντι τάχει καὶ ἀνάλογος ταῖς φυσιολογικαῖς ἀνάγκαις ἐκάστον ὀργάνου καὶ τῷ δέοντι ποσῷ ἐκάστον τῶν ἀδενικῶν προϊόντων γινομένη περιφορά τοῦ αἵματος ἐστὶν ὄρος, οὐ οὐκ ἄνευ πρὸς τὴν φυσιολογικὴν τοῦ ὀργανισμοῦ ἀκεραιότητα, πᾶσαν δὲ τὸ ὅριον τοῦτο τῆς ταχύτητος ὑπερβαίνουσαν, ἢ ἀπολειπομένην αὐτοῦ διάνυσιν τῆς κυκλοφορικῆς ὁδοῦ ὑπὸ τοῦ αἵματος ἀνάγκη συμπάγεσθαι ὅτε μὲν μείζονα, ὅτε δ' ἐλάσσονα ἀπέκλιναι ἀπὸ τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως.

Οὐ μόνον δὲ ἐκ τῶν προτέρων ἀφορμῶσα ἡ κρίσις αὕτη ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τινα ἄμεσα παρατηρήματα διδάσκουσιν, ὅτι ἡ σκέψις αὕτη ἐστὶν ὀρθή· γνωσθόν, ὅτι τῆς φλεγομῆνης προτρέχει ἐλάττωσις τοῦ τάχους τοῦ ἐν τοῖς τριχοειδέσιν ἀγγείοις τοῦ πεπονηθότος ἰστού αἱμακτικοῦ βέθρου, τὴν δὲ ὑποστολὴν ταύτην τῆς ταχύτητος διαδέχεται παντελῆς στάσις τοῦ αἵματος, μεθ' ἣν γίνεται ἡ τοῦ παθολογικοῦ ἀπογεννήματος ἐξιδρώσις.

Ἡ δὲ τριχοειδῶν ἀγγειῶν ἀνομοιότης τοῦ αἵματος γίνεται μετὰ πολλῆς δυσχερείας καὶ τοσοῦτον βραδέως, ὥστε μάλιστα καὶ λίαν ἀμυδρῶς ἐστὶν ὁρατὴ διὰ τῶν φιλῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖς τριχοειδέσιν ἀγγείοις ἡ πρόσις τοῦ αἱμακτικοῦ κρηματιοῦ. Τὰ αἷτια δὲ τῆς βραδύτητος ταύτης εἰσι τὰ ἐξῆς·

α. Ὅτι ἡ τοῦ κυκλοφορουμένου αἵματος κοίτη, προεῖσα ἀπὸ τῆς καρδίας ἐπὶ τὰ τριχοειδῆ ἀγγείδια, γίνεται αἰεὶ στενωτέρα (ἅτε ἐκάστοτε τῶν μειζόνων ἀρτηριακῶν ἀγγείων καταδιαιρουμένου εἰς ἀπειροπληθεῖς ἀρέμονας) κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον, καθ' ὃν ἡ ταχύτης τῆς διὰ τῶν σωληνῶν διόδου τῶν βευστῶν, γινομένης ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς περὶ τὸ φαινόμενον ὄροις, ἐστὶν ἀντιστρόφως ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐπὶ εὐρὸς ἐπίδοσιν τῆς κοίτης, δι' ἧς γίνεται ἡ τοῦ βευστοῦ διάδοσις·

β. Ὅτι ἡ εἰς τὰ τοιχωμάτια τῶν λεπτῶν σωληνῶν ἐναρῆ (adhésion) καὶ ἡ πρὸς αὐτοῖς προστριβὴ τοῦ διερχομένου βευστοῦ ἐμποδίζουσι τὴν ἐλευθέραν αὐτοῦ διέλευσιν.

Διὰ τὰ ἐμπόδια δὲ ταῦτα, οἷς συναντᾷ τὸ αἷμα ἀφινούμενον εἰς τὰ τριχοειδῆ ἀγγείδια, παύει ἐν αὐτοῖς καὶ ἡ παλμώδης αὐτοῦ πρόωσις, ἣν αἱ καρδιακαὶ σφύξεις ἐμποιοῦσιν αὐτῷ, καὶ ἥτις παρατηρεῖται κατὰ τὴν ῥύσιν αὐτοῦ διὰ τῶν μειζόνων ἀρτηριακῶν διεξόδων. Ὡστε ἐν τοῖς τριχοειδέσιν ἀγγείοις ὁ τοῦ αἵματος ῥοῦς, ὑπὸ φυσιολογικῆς συνθήκης παρατηρούμενος, πρόσειν ὁμοιοσταχῶς, οὐχὶ δὲ κατὰ παλμώδεις πρόωσις. Μόνον ὅταν ἡ καρδία, οὕσα πρὸς τῷ τέρματι πλέον τῆς ζωτικότητος αὐτῆς, οὐκέτι σφύζει ὁμοιορῥύθμως, ἀλλ' αἱ σφύξεις αὐτῆς γίνονται διαλείπουσαι καὶ αἱ διαλείψεις αἰεὶ σπανιώτεραι, — μόνον τότε παρατηρεῖται καὶ ἐν τοῖς τριχοειδέσιν ἀγγείοις, ὅτι, ἐὰν ἐν τινι αὐτῶν παύσῃ χωροῦν ἐπὶ τὰ πρόσω τοῦ αἵμα, εἴτα δὲ ἀνακτῆσθαι αὐθις τὴν κίνησιν αὐτοῦ, αὕτη γίνεται, οὐχὶ πλέον ὡς πρότερον ἰσοσταχῶς καὶ ὁμοιορῥύθμως, ἀλλ' ἀνισοσταχῶς καὶ κατὰ παλμικὰς πρόωσις.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοῖς ἐμποδίοις, ἅπερ ἀντιτάσσει ἡ σμικρότης τῆς διαμέτρου τῶν τριχοειδῶν ἀγγειῶν τῇ δι' αὐτῶν διέλευσιν τοῦ αἵματος. Ἴδωμεν νῦν εἰ τινα εἰσι καὶ τὰ ὑποβοηθούντα τῷ αἵματι ἐν τῇ κινήσει αὐτοῦ διὰ τῶν στενωτάτων ἔγχετιῶν τῆς κυκλοφορικῆς ὁδοῦ.

Ἐν τοῖς πρώτοις εἰσὶν ἀνενεκτέοι ἐνθάδε οἱ ἀνατομικοὶ ὄροι, ἐν οἷς ἐστὶν ὠκονομημένη ἡ τῶν τριχοειδῶν ἀγγειῶν διάθεσις, καὶ δι' οὗς ἕκαστον αὐτῶν περιβαλλόμενον εἶτε ὑπὸ συνδετικῷ ἰστού, εἶτε ὑπὸ μυκτικῆς οὐσίας, ἐστὶν εὐένδοτον καὶ μέχρι τινὸς μελαρμύσιμον πρὸς τὸ ἐκάστοτε πάχος τοῦ εἰς αὐτὸ εἰσπαγκραζόμενου βευσματιοῦ τοῦ αἵματος. Ὅτι δὲ ὑπὸ τῆς ὠστικῆς δυνάμεως τῆς καρδίας βιολύζομενον τὸ αἷμα χωρῆσαι ἐπὶ τὰ πρόσω διακτείνει τὰ τοιχωμάτια τῶν τριχοειδῶν ἀγγειῶν καὶ οὕτως εὐρύνει τὰ ἀγγείδια ταῦτα, ἀποδεικνύεται ἐκ τούτου, ὅτι περὶ τὴν ἀπόσβεσιν τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ ζωτικότητος καὶ πρὸς τῷ τέρματι τῆς λειτουργικῆς τοῦ ὀργάνου τούτου παρατηροῦνται ὀπισθοχωρήσεις τοῦ ἐν τοῖς τριχοειδέσιν ἀγγείοις αἵματος.

Ὁ δευτέρος τῶν ὄρων, οἵτινες ὑποβοηθοῦσι τῇ κινήσει τοῦ αἵματος διὰ τῶν τριχοειδῶν ἀγγειῶν ἐν τοῖς θερμοαίμοις τῶν ζώων, ἐστὶν ἡ θερμογονικὴ αὐτοῦ κατάστασις. Ὅτι δὲ, κατὰ πολὺ ἀνισοθέμων ὄντων δύο βευστῶν, τὸ μᾶλλον θερμὸν διέρχεται τάχως διὰ τῶν λίαν λεπτῶν σωληνῶν, ἐγινώσκαστο ἤδη ἀπὸ πολλοῦ, παρατηρηθέντος, ὅτι διὰ τῶν αὐτῶν τριχοειδῶν σωληνῶν, δι' οὗ ἐν τεταγμένῳ χρονικῷ διαστήματι διέρχεται ἐν κυβικῶν ἕκαστοστὸν μέτρον ὕδατος, οὗ ἡ θερμοκρασία ἐν ἐκ., διέρχεται ἐν τῷ αὐτῷ χρονικῷ διαστήματι 2,314 ὕδατος ἐν θερμοκρασίᾳ 37ῶ, 5.

Ἡ ἀπόδειξις τῆς βοηθητικῆς ἐνεργείας τοῦ θερμογόνου ἐν τῇ διὰ τῶν τριχοειδῶν σωληνῶν διέλευσιν τῶν βευστῶν ἐστὶν εὐχερὴς καὶ κατὰ πλείους ἢ ἓνα πειραματικὸν τρόπον ἐπαγωγίμος. Καὶ πρὸς ταχίστην μὲν καὶ προχειροτάτην ἀπόδειξιν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος φυσικῆς ἀληθείας χρήσιμόν ἐστι τὸ μηχανηματικόν, ὅπερ συνεσκευασάμεθα πρὸς σπουδὴν τοῦ φαινομένου, συνεκτικῶς ἐκ δύο παρ' ἀλλήλας προσκεκολλημένων κυπελλίδων, ὑπὲρ ἧς ἐστὶ προσεργασμένη κατακλιθῶς σμικρὰ στρόφιγξ τοιοῦτοτρόπος, ὥστε, στρεφόμενης αὐτῆς, ἀνάγονται ἢ κατὰγονται ἡρέμα καὶ κατ' ἐλάχισον τὰ ἐκ τοῦ συνεχόμενου αὐτῇ λαβιδίου ἀπὸ τοῦ ἄκρου αὐτῶν ἠρτημένα ἰσομήκη καὶ ἰσο-

πλατῆ ταινίδια ποτικῷ χάρτου. Πληρωθεισῶν δ' ἀμροτέρων τῶν κυπελλίδων τῆς μεν ὕδατος ψυχροῦ (π. χ. 19^ο), τῆς δ' ἑτέρας θερμῶν (70^ο), κατὰγονται ἡμέρα διὰ τῆς περιστροφῆς τῆς στροφίγγος ἀμφότερα τὰ τοῦ ποτικῷ χάρτου ταινίδια, μέχρις οὐ ἐμβαπτισθῶσι τὰ ἄκρα αὐτῶν (γίνεται δὲ ἡ ἐμβάπτισις αὐτῆ ταυτοχρόνως) εἰς τὸ ὕδωρ, τὸ μὲν εἰς τὸ θερμὸν, τὸ δ' ἕτερον εἰς τὸ ψυχρὸν. Τούτου γενομένου, παρατηρεῖται ὅτι τὸ θερμὸν ὕδωρ διακίπτεται τάχιον τὸν χάρτην, καὶ ἀνέρχεται ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ εἰς μείζον ὕψος ἢ τὸ ψυχρὸν.

Ἄλλῃ πειραματικῇ δεξιᾷ τῆς βοηθητικῆς ἐπιρροῆς τοῦ θερμογόνου ἐπὶ τὴν διέλευσιν τῶν βυστῶν διὰ τῶν τριχοειδῶν σωληνίων ἐὰν ἀγγεῖον, φέρον πρὸς τῷ πυθμένι αὐτοῦ τριχοειδοῦ σωληνίου, ἐμπλήσωμεν πρῶτον ψυχροῦ ὕδατος, καὶ μετρήσωμεν τὸν χρόνον, ὅσον δεῖται ἐκάστη σταγὼν τοῦ ὕδατος πρὸς διέλευσιν διὰ τοῦ τριχοειδοῦ σωληνίου, εἶτα δ' ἐκχέαντες τὸ ψυχρὸν ὕδωρ, ἐμπλήσωμεν τὸ ἀγγεῖον ὕδατος ὑπερτεροῦντος πολὺ κατὰ τὴν θερμοκρασίαν τὸ πρῶτον, καὶ μετρήσωμεν αὖθις τὸν χρόνον, ὅσον ἀπαιτεῖται πρὸς διέξοδον ἐνὸς σταλαγμοῦ τοῦ βυστοῦ διὰ τοῦ τριχοειδοῦ σωληνίου, παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ θερμὸν ὕδωρ διέρχεται τάχιον ἢ τὸ ψυχρὸν.

Ἐ τρίτος τῶν ἀποδεικτικῶν τρόπων, δι' ὧν ἀποδεικνύται, ὅτι τὸ θερμογόνον διευκολύνει τὴν διὰ τῶν τριχοειδῶν σωληνίων διέλευσιν τῶν βυστῶν, ἐστὶν ὃ ἐν ᾧ μετροῦνται καὶ συγκρίνονται πρὸς ἄλληλα τὰ ποσὰ βυστῶν μεγάλως ἀνισοθέρμων, διελθόντα ἐν δεδομένῃ χρονικῇ μονάδι διὰ τοῦ αὐτοῦ τριχοειδοῦ σωληνίου ἐν ᾧ διὰ τριχοειδοῦ τινος σωληνίου διεξέρχεται ἐν δικαστήματι 1^ο ὕδατος ἀπεσταγμένου, οὐ ἢ θερμοκρασία 7^ο, δραχμῆ ἡμίσεια, ἐν ἰσῷ χρόνῳ καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ τριχοειδοῦ σωληνίου διήλθον ὕδατος ἀπεσταγμένου, οὐ ἢ θερμοκρασία 60^ο, δραχμῆ 2 1/2.

Ἐ τέταρτος τρόπος, δι' οὗ καταφαίνεται ἐν αὐτῷ τῷ ζωικῷ ὄργανισμῷ, ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιρροῆ τοῦ θερμογόνου, ἐστὶν ὃ ἐξῆς: πρῶτον ἄγουμεν εἰς τὸ ὄπτικόν τοῦ μικροσκοπίου πεδίου καὶ καταλλήλως προσπολυμεν πρόσφορόν τι μέρος τοῦ σώματος τινὸς τῶν καταλλήλων ζώων πρὸς μικροσκοπήσιν τῆς τοῦ αἵματος κινήσεως διὰ τῶν τριχοειδῶν ἀγγειδίων καὶ τῶν λοιπῶν ἀρτηριακῶν ἢ φλεβικῶν κλόνων. Εἰσι δὲ τὰ πρόσφορα πρὸς τὴν μικροσκοπήσιν ταύτην μόρια ὁ νηκτικὸς ὕμην (βλ καὶ ὑπόκειται ἐνταῦθα ὑπὸ τὰ ἡμέτερα μικροσκοπία πρὸς δε-

ξιν τοῦ λεγομένου), ἢ ὁ πνεύμων, ἢ ἡ γλῶσσα βατράχου, ἢ πτέρυξ νυκτερίδος, τὸ οὐραῖον πτερόφυλον σμικροῦ τινος ἰχθυοῖδου, τὸ ἄκρον τῆς οὐρᾶς σαλαμάνδρας κ.τ.τ. Ἄλλὰ τὸ πρόσφορότερον ὁ βάτραχος. Δέον δὲ εἶναι τοιαύτην τὴν πρὸς τῷ μικροσκοπίῳ προσήλωσιν αὐτοῦ, ὥστε κείσθαι μέρος αὐτοῦ ἐν ἀγγεῖῳ τοιουτοτρόπως, ὥστε, ἐγγενομένου εἰς τὸ ἀγγεῖον ὕδατος, ἐμβαπτίξασθαι μέρος τοῦ ζώου, τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ μικροσκοπούμενου χωρίου μενόντων ὑπὲρ τὸ ὕδωρ. Ἐὰν δὲ, ἐν ᾧ παρατηροῦμεν ὑπὸ τῆς θερμοκρασίᾳ τοῦ περιέχοντος τὴν τὸν αἵματος κίνησιν, καὶ οὐδαμῶς ἀριστῶμεν τὸν ὄρθαλμὸν ἡμῶν ἀπὸ τοῦ μικροσκοπίου, ἐγγυθῆ εἰς τὸ ἀγγεῖον, ἐν ᾧ τὸ μικροσκοπούμενον ζῶον, θερμὸν ὕδωρ (π. χ. 40^ο), παρατηροῦμεν, ὅτι γίνεται τάχιον ἢ πρότερον ἢ τὸ αἷματις κίνησις. Ἰδοὺ δὲ ἐπάγομεν ἐνώπιον ὕμων τὴν πειραματικὴν ταύτην δεξιὴν πρὸς βεβαίωσιν τοῦ λεγθέντος.

Ἄλλ' ἠδυνάτο τις ὑπολαβεῖν (εἰ μὴ ἐγίνωσκεν ἐξ ἄλλων πειραματικῶν τρόπων, ὅτι τὸ θερμογόνον ποιεῖ εὐχερεστέρην τὴν διὰ τῶν τριχοειδῶν σωληνίων διέλευσιν τῶν βυστῶν), ὅτι ἡ ἐπιτάχυνσις αὕτη τῆς τοῦ αἵματος κινήσεως οὐκ ἔστι φυσικὸν φαινόμενον, ἀλλὰ φυσιολογικόν, τουτέστιν ἀποτέλεσμα τῆς τοῦ θερμογόνου ἐπιδράσεως ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον, ἢ τὸν νωτιαῖον μυελόν, ἢ τὴν πειραματικῶς ἀποδεδειγμένην ὑφ' ἡμῶν λίαν εὐπαθῆ πρὸς τὴν θερμογονικὴν ἐνέργειαν καρδιάν.

Καὶ ταῦτα μὲν καθολικώτερον περὶ τῆς εἰς ὑπόθεσιν τῷ ἀναγνώσματι τούτῳ ὑποκειμένης φυσικῆς ἀληθείας, ἧτις μέχρι τοῦδε μεγαλομερέτερον μόνον ἐγίνωσκετο, οὐχὶ δ' ἐπὶ τὸ ἀκριβές, ἅτε οὕτω τυχοῦσα τῆς προσποιούσης ἐν τοῖς καθέκαστα πειραματικῆς σπουδῆς, ἧς ἐστὶν ὄντως ἀξία, δι' οὓς ἀρχόμενοι τῆς ἐκθέσεως ταύτης παρεθέμεθα λόγους.

Μέχρι τοῦδε ἠγνωστοῦ παντελῶς: ἂν ἢ ταχύτης τῆς διὰ τῶν τριχοειδῶν σωληνίων διελύσεως τῶν βυστῶν συμπροσδεῖται τῷ βαθμῷ τῆς θερμομετρικῆς τῶν βυστῶν καταστάσεως, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἂν ἢ ταχύτης ἐστὶν ἐκάστοτε ἀνάλογος τῷ βαθμῷ τῆς τῶν βυστῶν θερμότητος: ἢ τῆς ἢ ἀναλογία τῆς εἰς τὸν ψυχροαἷμον ζῶον κυκλοφορικῆς ταχύτητος πρὸς τὴν ἐν τοῖς θερμοαἷμοις.

Πλὴν δὲ τοῦ φωτός, ὅπερ ἤθελεν ἐπισκεδασθῆ ἐπὶ τὰ εἰρημένα ἀπορήματα ἐκ τῆς πειραματικῆς περὶ αὐτὰ ζητήσεως ἠλπίσαμεν παρασχεῖν ἡμῖν ἴσως αὐτῆν καὶ εὐρήματα ὅλων ἀπρόποτα καὶ μηδαμῶς ἐκ προνοίας ζητούμενα.

Ἐπίσχυοντες τὸν λόγον ἐν τῇ συνεδριάσει ταύτῃ ἐν τῷ προσδιορισμῷ κυρίως τοῦ ὄριου, μέχρις οὗ εὗρομεν προηγμένον τὸ ζήτημα, ὅτε ἠρξάμεθα περιώμενοι περὶ τὴν διαφώτισιν αὐτοῦ, ὑπεριθέμεθα εἰς τὴν προσεχῆ τοῦ Συλλόγου συνεδρίαν τὴν τε ἐκθεσὶν τῶν εὐρημάτων, εἰς δὲ ἤγαγεν ἡ ἀναζήτησις αὕτη, καὶ τὰς πειραματικὰς δεῖξεις, αἵτινες τεκμηριοῦσι τὴν τῶν εὐρεθηθέντων ἀλήθειαν.

B.

Ἄνωτος τοῦ ἔργου τούτου μέρους πλήρους ἡμῶν πραγματείας περὶ τῆς ἐν τῷ ζωτικῷ ὄργανισμῷ λειτουργικῆς σημασίας τοῦ θερμογόνου, θεωρήσαμεν χρειῶδες προεχθῆσθαι, ἅτινα εἰσὶ τὰ νῦν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἰσχύοντα περὶ τῆς φύσεως τοῦ θερμογόνου συστήματα. Τὴν προπαρθεσὶν ταύτην ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον ἵνα τηρηθῶμεν καὶ ἐνταῦθα.

Ἐκ τῶν τοσούτων δοξασιῶν, ὅσαι μέχρι τοῦδε ἐξηγήθησαν περὶ τῆς φύσεως τοῦ φαινομένου τῆς θερμότητος, δύο μόναι παραμένουσιν ἔτι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην, ἢ σπανιωτάτοι εἰσι πλεόν σήμερον οἱ προσέμενοι, ἐν ἐκάστῳ τῶν σωμάτων ἔνεστι φύσει, περιεχυμένον τοῖς μορίοις αὐτοῦ καὶ ἐμποδίζον τὴν ἄμεσον αὐτῶν συνεπαρῆν, ἐνυλόν τι ἄβαρὲς διέγχευμα, δυνάμενον μεταρρῦναι εἰς αὐτοῦ εἰς ἕτερον σῶμα, καὶ τοῦ ὁποίου τὰ μέρη διηνεκῶς ἀποκρούουσιν ἀλλήλα. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἐξηγητικῶν θεωριῶν τὰ θερμογονικὰ φαινόμενα προξενοῦνται ὑπὸ δονησῶς τινος τῶν μορίων τοῦ θερμομασμένου σώματος, οὕσης μεταγωγίμου καὶ εἰς τὰ τῶν ἄλλων σωμάτων διὰ λεπτεπιλέπτου τινὸς ἐλαστικοῦ περιόρου, εἰς ὃν μεταδίδονται, ὃν τρόπον εἰς τὸν ἀέρα αἱ ἠχητικαὶ δονήσεις. Ἡ δευτέρα αὕτη θεωρία ἐστὶν ἡ σήμερον καθολικῶς σχεδὸν παραδεδεγμένη ἄλλ' ἢ ἐπὶ πολὺ ἐπικράτους τῆς πρώτης ἐναπέλειπε τῇ ἐπιστημονικῇ γλώσσῃ τὸ ἔθος τοῦ ἐκφράζεσθαι κατ' αὐτήν, καὶ περὶ ὧς προέφημεν, μικτεὶ θεωρουμένην ὀρθήν. Ὡστε καὶ ἡμεῖς χρῆσάμενοι πού τῆς ὅλης πραγματείας ταύτης τῇ φράσει «ἐκλυσις θερμογόνου» οὐκ ἐσμὲν ἐκληπτοὶ ὡς πρεσβύοντες τὴν περὶ τοῦ αἰτίου τῆς θερμότητος δόξαν ἐκείνην, εἰς ἣς ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἡ ἐκφορὰ αὕτη.

Ταῦτα καθολικώτερον προηπομνήσαντες, ἴωμεν ἐπὶ τὸ εἰδικὸν τοῦ ἀναγνώματος κεφάλαιον.

Ἐν πάσαις ταῖς πειραματικαῖς ἐπιστήμαις δεόν μὴ διαγορεύειν τὸν ἐπιχειρησικὸν τῇ ἐξερευνησί τινὸς τῶν ἐπι γινωσκόμενων ἀπλῶς μόνον καὶ κατ' ἀφοριστικὸν τύπον τὰ ἐξευρηματα, ἄπερ συνεκομίσαστο ἐκ τῆς ἐρευνῆς, ἢν διεξήγαγεν, ἀλλὰ παρατιθέναι καὶ ἀκριβῆ περιγραφὴν τοῦ πειραματικοῦ τρόπου, καθ' ὃν εἰργάσαστο. Οὕτω μόνον γίνεται δυνατὸν ἐπιβασιανθῆναι καὶ ὑπ' ἄλλων τῶν νουσι γνωσθέντων ἀλήθειαν, ἐπαναλαμβανομένης ὑπ' αὐτῶν τῆς ἀπενεργούσης αὐτὰ ζητήσεως, περιποιηθῆναι τοῖς νέοις εὐρήμασιν αὐθεντικὸν καὶ καθολικὸν κύρος, καὶ γενέσθαι οὕτως αὐτὰ ἀνυπόπτως ἀγώγιμα ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς ἐπιστήμης.

Τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ ἠκολουθήσαμεν καὶ ἡμεῖς ἐν πάσι τοῖς προτέροις φυσιολογικαῖς ἡμῶν δημοσιεύμασι, θέλομεν τηρήσει καὶ ἐν τούτῳ, περιγράφοντες ὑμῖν τὸν τρόπον τῆς ἀναζητήσεως, τὸν ἀγαθόντα ἡμᾶς εἰς τὰ πρῶτα τῶν λόγων ἐκτεθησόμενα πορίσματα.

Πρὶν ἢ ἐκθῶμεν ὑμῖν τὰ περὶ τῆς πειραματικῆς μεθόδου, καθ' ἣν ἀπελάθομεν αὐτὰ, ἥτοι περὶ τοῦ τελεσφόρου μέρους τοῦ καθ' ὃν ἐπιερασάμεθα τρόπον, διαληψόμεθα περὶ τῶν ἀκάρπων προειρηθῶν, περὶ τῶν ἐν τῷ ἀκότι, οὕτως εἰπεῖν, ἐπ' οὐκ ὀλίγον γενομένων διαψληφῆσεων, μέχρις οὗ εὗρομεν τὴν πρὸς τὸ ζητούμενον ἀγαθοῦσαν. Τὴν ἀρῆγησιν ταύτην θεωροῦμεν μὴ παραλειπτέαν ἐνταῦθα διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους. Ἄ. ἵνα μὴ ὑποληθῆ, ὅτι ὀλιγορήσαμεν ἐν τῷ ἔργῳ ἡμῶν τὸ μέτρον, ἢ τοῦ δεῖν ἐρευνητικῶν μέσων. Β'. ἵνα μὴ μεθ' ἡμᾶς ἄλλοι τράπωνται ἐπίσης μάτην τὴν παντάπασιν ἀνόνητον ἀποδειχθεῖσαν ἡμῖν ἐρευνητικὴν ὁδόν, οἷα δὲ μάλιστα οὐ μόνον οὖσαν ὕλης ἀσυντελή πρὸς τὴν εὔρεσιν τῆς θεωρουμένης ἀληθείας, ἀλλὰ καὶ δυναμένην παραγαγεῖν εἰς πεπλανημένα καὶ ἀναλήθη συμπεράσματα.

Τὴν πρώτην ἀποπειρατήριον παρατήρησιν ἐποιήσαμεθα δι' ἀγγειδίου, εἰς οὗ τὸ πυθμῆνιον, ὃν τετραγώνον, ἢ ἐνπρῶμοσμένον τριχοσιδῆς ὑέλινον σωλήνιον, οὗ ἡ διάμετρος ἡμισυ χιλιοστῶν μέτρον, τὸ δὲ μήκος ἐν δέκατον.

Ἐγγέχοντες εἰς ἀνηρτημένον τὸ οὕτω συνεσκευασμένον ἄγγος ἀπεσταχμένον ὑδὸρ μέγρις ἐντελοῦς πληρώσεως, ἐμετροῦμεν διὰ τοῦ σιγμοδεκτικοῦ γνώμονος τοῦ ἡμετέρου ὥρολογίου τὸν χρόνον, οὗ ἔδειτο ἐκάστη τοῦ ὕδατος σταγῶν πρὸς τὴν διὰ τοῦ σωληνίου διέλευσιν, ἢ ἀπε-

μετρούμεθα τὸ ὕδωρ, ὅπερ ἐξεχειτο διὰ τοῦ σωλήνιου ἐν ὠρισμένην χρονικῇ μονάδι.

Ἄλλ' ὁ πειραματικὸς οὗτος τρόπος ἀπεδείχθη ἥκιστα σκόπιμος, ἐπειδὴ ἀλλότρια μόρια, ἐναιωρούμενα τῷ ὕδατι, ᾧ ἐπειρώμεθα (καὶ μετὰ πασαν τὴν ἐπιμέλειαν, ἐν ἣ ἐξελεγγόμεθα αὐτὸ ἀμιγῆς ἀλλοτρίων μορίων), ὑψίζάνοντα ἐν τῷ πυθμένι τοῦ ἀγγείου, παρεσθδον ἐἰς τὸ σωλήνιον, καὶ οὐ μόνον πύξουσι τὸν χρόνον, ἐν ᾧ ἐγένετο ἡ διέλευσις ἐκάστης σταγόνης (ὡσε μικροῦ δειν ἐνέβαλον ἡμᾶς εἰς τὴν πλάνην τοῦ συναγγαεῖν ἡμαρτημένα συμπεράσματα), ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ ἀπέφρασσον ἐντέλωσ τὸ σωλήνιον. Παραδεικνύσθωσαν δὲ καὶ τινα τῶν κατὰ δὴλον ποιούντων τὸ σφαλερὸν τῆς μεθόδου ταύτης παραδειγμάτων σταγῶν ὕδατος ἀπεσταγμένου, οὗ ἡ θερμοκρασία 40°, διήλθε διὰ τοῦ σωληνίου ἐκείνου, τὸ μὲν πρῶτον ἐν τρισὶ πρώτοις καὶ τεσσαράκοντα δευτέροις λεπτοῖς, εἶτα δὲ ἐν τρισὶ πρώτοις καὶ πενήκοντα ὀκτώ δευτέροις ἐν ἄλλῃ παρατηρήσει ἐδέησε πρὸς διέλευσην διὰ τοῦ εἰρημένου τριχοειδοῦς σωληνίου μίαν σταγόνην ἀπεσταγμένου ὕδατος 13°, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ διελεύσει 22", ἐν δὲ τῇ δευτέρῃ 37". Σημειωτέον δ' ἐφ' ἑαυτῶν, ὅτι ἐν πάσαις ταῖς ἐν τῷ ἀναγνώσματι τούτῳ ἀναφερομέναις παρατηρήσεσιν ὁ τοῦ θερμογόνου βαθμὸς προσδιορίζετο δι' ἑκατοσάθμου θερμομέτρου, τὸ δὲ ὕδωρ, ᾧ ἐπειρώμεθα, ἦν ἀπεσταγμένον.

Οὐ μόνον δὲ ἡ ἀπόρραξις τοῦ οὐτοῦ λεπτοῦ τὴν διαμετρον σωληνίου καθίγησι τὰς δι' αὐτοῦ παρατηρήσεις λιαν ἐπισφαλεῖς, ἀλλὰ καὶ ἡ διηλεκτικὸς προΐουσα ταπεινώσις τοῦ ὕψους τοῦ ἐν τῷ ἀγγειδίῳ βρευστοῦ, μεγίστην ἔχουσα τὴν ῥοπήν (ὡς ἐκ τε τῶν προτέρων ἢ ἐκίχασαι, καὶ ἡ ἕμεσος παρατήρησις ἀπέδειξε) πρὸς τὴν ταχύτητα τῆς διὰ τοῦ σωληνίου διόδου τοῦ βρευστοῦ.

Διὰ πάντας τούτους τοὺς λόγους ἐδέησε νὰ ἐγκυαταλείψωμεν ὡς παντάπασιν ἀπρόσφορον τὸν πειραματικὸν τούτον τρόπον, ἀποπειρασάμενοι μετ' αὐτὸν τοῦ ἀκολούθου.

Σκοπήσαντες ἵνα ἐκ τε τοῦ χρόνου, οὗ ἔδειτο ἡ μέχρι δεδομένου ὕψους ἀνάποσις τοῦ βρευστοῦ ὑπὸ ἀκριβῶς ἰσομεγέθων ταινίων ἠθητικῶν χάρακων, καὶ ἐκ τοῦ ἐκάστοτε βαθμοῦ τῆς τοῦ βρευστοῦ θερμότητος κρίνωμεν περὶ τῆς σχέσεως τοῦ τάχους τῆς διὰ τῶν τριχοειδῶν σωληνίων διόδου τῶν βρευστῶν καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐν αὐτοῖς θερμότητος, ἐπειρασάμεθα ἐπὶ βάσει τῆς ἰδέας ταύτης διὰ τοῦ ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς ἀνακινώσεως ἡμῶν ταύτης περιγραφέντος συσκευασματιοῦ, ὅπερ ἰδοῦ πρόκειται ἡμῖν ἐν-

ταῦθα. Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος οὗτος ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων παντάπασιν ἀνεπιτήδειος πρὸς παραγὴν ἀκριβῶν πορισμάτων. Οὐ μόνον τῆς θερμοκρασίας τοῦ ὕδατος οὐσης τῆς αὐτῆς, ἐμβαπτίζομένων δὲ εἰς αὐτὸ ἐκ διαδοχῆς τῶν ἄκρων δύο ταινίων τοῦ χάρακτος, ἀνῆρχετο τὸ βρευστὸν εἰς δεδομένον ὕψος τάχους ἐν τῷ ἐνὶ τῇ ἐν τῷ ἐτέρῳ, εἶτι δέ, ἐμβαπτίζομένων συγχρόνως τῶν ἄκρων δύο ταινίων τοῦ χάρακτος εἰς τὸ βρευστὸν, ἀνῆρχετο τοῦτο ἐν τῷ αὐτῷ χρονικῷ διαστήματι εἰς ἄνισα ὕψη, ἀλλὰ καὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ταινιδίου ἐπανελημμένως δοκιμασθέντος ὅσον ἐπὶ τῇ ἀκριβείᾳ τῆς εἰς αὐτὸ δι' ἀναπόσεως ἀνῶδου τοῦ ὕδατος, ἀπεδείχθη καὶ οὕτω πλημμελεῖς ἡ μέθοδος αὕτη ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ταινιδίον ἐκ διαδοχῆς ἐμβαπτισθῆν (ἀρ' οὐ μετὰ πᾶσαν ἐμβάπτισιν ἐξήρανετο καλῶς) εἰς ἀπεσταγμένον ὕδωρ, τὴν αὐτὴν ἔχον θερμοκρασίαν, ἔδιδεν ἄλλοτε ἄλλο ἀποτέλεσμα.

Παρατηρήσθωσαν δὲ καὶ τινα παραδείγματα, καταφαίνοντα τὸ σφαλερὸν τοῦ παρατηρητικοῦ τούτου τρόπου ἐἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ταινιδίον ὑψώθη εἰς ὕψος δύο ἑκατοσθῶν μέτρον ἀπεσταγμένου ὕδωρ, οὗ ἡ θερμοκρασία 9°, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ δοκιμασίᾳ ἐν διαστήματι 58", ἐν δὲ τῇ δευτέρῃ 70". Ἐν ἐτέρῳ ταινίῳ, τὸ μὲν πρῶτον ἐδέησε πρὸς τὴν ὕψωσιν τοῦ βρευστοῦ (ἐγένεον δὲ πᾶσαι αἱ περὶ ὧν νῦν ὁ λόγος παρατηρήσεις δι' ὕδατος, οὗ ἡ θερμοκρασία 9° καὶ πρὸς ὕψος δύο ἑκατοσθῶν μέτρον) ἐξήκοντα δευτέρων λεπτῶν, εἶτα δὲ τριάκοντα δύο μόνων. Ἐν τρίτῳ ταινίῳ ἐγένετο ἡ εἰς τὸ εἰρημένον ὕψος ἀνάποσις τοῦ ὕδατος ἐν μὲν τῇ πρώτῃ παρατηρήσει ἐν τεσσαράκοντα ἐννέα δευτέροις λεπτοῖς, ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ ἐν πενήκοντα καὶ ἑξί. Ἐν ἄλλῳ ἡ μὲν πρώτη παρατήρησις ἐδῶκε πενήκοντα τέσσαρα δευτέρα λεπτά, ἡ δὲ δευτέρα τεσσαράκοντα καὶ τρία ἐν ἄλλῳ δὲ ἐδέησε πρὸς μὲν τὴν πρώτην ὕψωσιν ἐξήκοντα ἐννέα δευτέρων λεπτῶν, πρὸς δὲ τὴν δευτέραν ἐβδομήκοντα καὶ πρὸς τὴν τρίτην τεσσαράκοντα καὶ πέντε.

Ἀφ' ἑνὸς λοιπὸν ὡς ὅλως ἄχρηστον καὶ τὸν τρόπον τούτον τῆς ἐρεῖνης ἐτράπημεν ἐπ' ἄλλον τινὰ, ἀποδείχθῆντα ἐκ τῆς χρήσεως αὐτοῦ σκοπιμώτατον ὄντος καὶ ἀπενεργόντα ἡμῖν τὰς πορίσματα, ὧν ἡ πρὸς ὑμᾶς ἀνακινώσις ἐστὶν ὁ σκοπὸς τοῦ ἀναγνώσματος τούτου. Ἐχει δὲ ἡ μέθοδος αὕτη ὡς ἐξῆς· συσκευασάμενοι τὸ ἐκ λευκοσιδήρου τοῦτο ἀγγεῖδιον, οὗ τὸ μὲν βάθος 45 χιλιστοῦ μέτρον, ἡ δὲ ἄνω διάμετρος 48, ἀπὸ τοῦ μέσου δὲ τοῦ ὕψους αὐτοῦ ἀπο-

κλίον ἐπὶ κώνων ἀποτεταμημένον τὴν κορυφὴν πρὸς δισκίον (τὸ πυθμένιον), οὗ ἡ διάμετρος 26 χιλιοστά μέτρου, καὶ κατὰ τὴν μεσότητά τοῦ ὁποίου προσήρμωσται χαλκοῦν τριχοειδὲς σωλήνιον, οὗ ἡ διάμετρος ἐν χιλιοστῶν μέτρου, ἐπειρασάμεθα αὐτῷ ὡς ἐξῆς· ἐντιθέντες ἐν ὕδατι (οὗ τὴν θερμοκρασίαν ἐδείκνυ ἡμῖν ἐν αὐτῷ ἀνηρητημένον ἐκατόββαθμον, ὡς εἰρηται, θερμόμετρον) τὸ ἀγγεῖδιον, ἐφιθρόντες αὐτὸ ἐν δακτυλιῶδει τριποδίσκῳ, ἐνιδρυσμένῳ ἐν τῷ ὕδατι, ὥστε εἰσεῖναι τὸ βρυστὸν διὰ τοῦ τριχοειδοῦς σωληνίου εἰς τὸ ἀγγεῖδιον, ἐμετροῦμεν τὸν παρερχόμενον χρόνον ἀπὸ τῆς ἐνθέσεως τοῦ ἀγγεῖδιου ἐν τῷ ὕδατι μέχρι τῆς τοῦ ὕδατος ὑψώσεως εἰς ὠριμένον ὕψος. Ποιοῦντες δὲ τὴν παρατήρησιν ταύτην δεκάκις ἐν ἐκάστῳ τῶν βαθμῶν τῆς τοῦ ὕδατος θερμοκρασίας, ἐν οἷς ἐγένετο ἡ περὶ τὸ ζήτημα πειραματικὴ σπουδῆ, ἐλαμβάνομεν ἐκ τῶν δέκα παρατηρήσεων τὸν μέσον χρονικὸν ὄρον.

Τὰ διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἐπιτευχθέντα πορίσματα εἰσι τὰ ἀκόλουθα·

Βαθμὸς θερμοκρασίας ὕδατος.	Μέσος χρόνος ἐκ δέκα παρατηρήσεων.
48°	24"
20°—21°	24"
25°—26°	23"
26°—27°	23"
30°—31°	22"
31°—32°	22"
35°—36°	21"
36°—37°	21"
40°—41°	20"
41°—42°	20"
(45°—46°)	(20")

Οἷα δὲ σκοπὸν προστησάμενοι τῶν ἰδίων ἡμῶν πειραματικῶν σπουδασμάτων τὴν τῆς ζωϊκῆς φυσιολογίας διακρίβωσιν, περιωρίσαμεν τὴν ἔρευναν ταύτην ἐν τοῖς φυσιολογικοῖς περίπτου ὁρίοις, λιπόντες τοῖς ἐξ ἐιδικότητος Φυσικοῖς τὴν πέραν αὐτῶν ἐξακολουθήσασιν τῆς πειραματικῆς σπουδῆς τοῦ ζήτηματος.

Ἐκ τοῦ ἄρτι παρατεθέντος πίνακος καὶ τῶν ἄλλων καθ' ἑαυτὰς παρατηρήσεων εἰσὶν ἐξαιρέτα τὰ ἐξῆς κυρίως συμπεράσματα, ὅσον ἐπὶ τοῖς ταχύθεισι θερμομετρικοῖς ὁρίοις·

α.) ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ θερμογόνου αὐξήσεσις τῆς ταχύτητος τῆς διὰ τῶν τριχοειδῶν σωληνίων

διόδου τῶν βρυστῶν οὐκ ἔστιν ἀνάλογος τῷ βαθμῷ τῆς θερμότητος.

β.) ὅτι ἡ κατ' ἑλαττον ἢ πέντε βαθμοῦς διαφορὰ τῆς θερμοκρασίας τοῦ βρυστοῦ οὐδεμίαν συνεπάγεται διαφορὰν ἐν τῷ τάχει τῆς διὰ τῶν τριχοειδῶν σωληνίων διόδου τῶν βρυστῶν. Ὡστε ἐὰν ἐν τῷ ζωϊκῷ ὄργανισμῷ ὑποστέλληται, ἢ αὐξάνη κατ' ἐλάχιστον ἡ τοῦ αἵματος θερμοκρασία, οὐδαμῶς συναυξομεῖται κατ' ἀνάγκην φυσικὴν (physique) τὸ τάχος τῆς διὰ τῶν τριχοειδῶν ἀγγεῖδιων διελεύσεως τοῦ αἵματος·

γ.) ὅτι ὕσον ἐπὶ τῇ φυσικῇ τοῦ αἵματος ιδιότητι, περὶ ἣν ἡ πειραματικὴ αὕτη ἔρευνα, καὶ μὴ λαμβανόμενον ὑπ' ὄψιν ἄλλων, τυχόν, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς διὰ τῶν τριχοειδῶν διελεύσεως τοῦ αἵματος συνεργούντων φυσικῶν [physiques] καὶ φυσιολογικῶν ὄρων) ἡ ἀριθμητικὴ ἀναλογία τῆς ταχύτητος, ἐν ἣ τὸ αἷμα διέρχεται ἐν τοῖς ψυχροαίμοις τῶν ζώων τὰ τριχοειδῆ, πρὸς τὴν ἐν ἣ γίνεται ἢ ἐν τοῖς θερμοαίμοις διὰ τῶν τριχοειδῶν κίνησις τοῦ αἵματος ἔστιν ἢ ἦν ἔχουσι πέντε πρὸς ἕξ.

Ταῦτα εἰσι, σοφῆ ὁμήγυρις, τὰ κυριώτερα τῶν πορισμάτων, ἅπερ περιεγένοντο ἐκ τῆς ζήτησεως ταύτης, ἔχοντα δῆπου τὸ κατ' ἐπιστήμην καθόλου διάφορον, ἀλλ' ἐν τῇ φυσιολογίᾳ μάλιστα καὶ τῇ νοσολογίᾳ ἀναγραφῆς ἄξια.

Ὅντες ἠναγκασμένοι ὡς ἐκ τῆς κριτικῆς ἐπεξεργασίας τῶν Ἱπποκράτους ἀπάντων, ὧν ἀπὸ ἐτῶν παρασκευάζομεν τὴν ἔκδοσιν, διατιθέναι πᾶσαν τὴν ὑπὸ τοῦ Ιατρικοῦ ἡμῶν ἐπαγγέλματος λειπομένην ἡμῖν σχολὴν περὶ τὸ ἔργον ἐκεῖνο, λυπούμεθα μὴ περιόντος ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι ἀρκούντος χρόνου πρὸς συγχότερας εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον βιοδιφικὰς ἢ ἄλλας ἐπιστημονικὰς ἀνακοινώσεις. Μετὰ τὴν συντέλειαν δὲ τοῦ ἔργου ἡμῶν ἐκεῖνου ἔσται ἡμῖν αὐθις τῶν κυρίων μελημάτων ἡ προσοτέρω διεξαγωγὴ τῶν περὶ τὴν ζωὴν ἔρευνῶν ἐπ' ἀνακοινώσει πρὸς τὸ σοφὸν τοῦτο σῶμα τῶν ἐντεῦθεν γνωσθησομένων. Ἐπειδὴ οὕτως, ἐκάστου ἡμῶν συμβαλλομένου τὸ ἐφ' ἑαυτῷ πρὸς ἐξακολουθήσασιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι τοῦ μεγάλου φυσιογραφικοῦ ἔργου, οὐ πρῶτος κατήρξατο ἐν αὐτῇ ὁ Σταχυεῖρτης Κυβιέρος, ὁ Ἀριστοεῖλης, ἀνάζομεν αὐτὴν σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν διανοητικὴν διεξίτην περιωρίων, εἰς ἣν ἤρθη τὸ πᾶσι, καὶ δεξιῶμεν ὅτι συναισθητόμεθα κατὰ τὴν ἡμεῖς ὁ περὶ τῆς ἡμετέρας πατρίδος τοσοῦτον ἀληθῶς διηγήρομεν ἡμῖν ὁ μέγας Οὐμβρόλδος, εἰπὼν περὶ αὐτῆς ὅτι «λογιστέον

ἐκυτὴν εὐτυχῆ, ὅτι ἀνεβίω ἐν χρόνοις, καθ' οὓς μεγάλων φυσικοῖστορικῶν ἀληθειῶν ὑπολείπεται ἔτι ἡ ἀνακάλυψις».

Π. ΚΑΛΛΙΒΟΥΡΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΩΑΒΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ ΜΕΞΑ.

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΤΙΖ' καὶ ΤΙΗ'. Συνεδριάσει.)

Ὁ Σύλλογος προσεκάλεσέ με ἵνα ποιήσω διὰ λέξιν τινα περὶ τῆς περιουρίου ἐπιγραφῆς τοῦ Μέσα, βασιλέως τῶν Μωαβιτῶν, ἀνακαλυφθείσας πρὸ δύο καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ἐν Διβῶν, μικρῷ χωρίῳ κειμένῳ πρὸς Ἀνατολὰς τῆς νεκρᾶς θαλάσσης, ἐπὶ τῆς χώρας τοῦ ἀρχαίου λαοῦ τοῦ Μωάβ.

Ἡ ἀνακάλυψις ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς παρήγαγε μεγίστην αἰσθησιν ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ, καὶ διατελεῖσι ἐπὶ μακρὸν ἔτι οὕσα τὸ ἀντικείμενον τῶν συζητήσεων τῶν σοφῶν ὑπήκουσα δὲ ποσούτῳ μᾶλλον προθύμους εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ ἡμετέρου Φιλολογικοῦ Συλλόγου, καθ' ὅσον ὁ λίθος τοῦ Μωάβ σχετίζεται πρὸς ἀρχαιολογικάς τινας μελέτας, αἰτίνας ταυῶν ὑπὸ εὐαρίθμων τινῶν ἐπιστημόνων (παρατηρῶ δὲ τοῦτο μετὰ λύπης) καλλιεργούνται, καὶ τοι ἡ σπουδαίωτις τούτων τῶν μελετῶν περὶ τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς ἐν γενεῖ, ἐστὶ πρόδηλος.

Θὰ ἐλογίζομαι εὐτυχῆς, ἐὰν κατῴρθουν τὸ κατ' ἔμπαυτον νὰ συντελέσω μικρὸν τι, ὅπως ὁ ἐν Κ/Π. Φιλολογικὸς Σύλλογος, ὁ λίαν ἀξιοπρότιμος μεριμῶν περὶ τῆς ἀνακαλύψεως καὶ δημοσιεύσεως τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας στρέψῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπίσης καὶ πρὸς ἀρχαιότητας ἐποχῆς ἀπωτέρω καὶ προγενεστέρας τῆς Ἑλληνικῆς ἀμυθῆς, πρὸς τὴν σημεioticὴν ἐκείνην Ἀνατολήν, ἥτις θεωρητέα κοίτης τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος.

Ὁ λίθος τοῦ Μέσα, ἔξοστιν εἰπεῖν, ἄνευ ὑπερβολῆς, ἐστὶν ἡ σπουδαιοτάτη τῶν ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων τῶν καθ' ἡμᾶς γεγενημένων, διὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀξίαν καὶ τὰς πολυτίμους δικασφάσεις, ἃς χορηγεῖ ἡμῖν ὑπὸ

παλαιογραφικὴν καὶ γλωσσολογικὴν ἔποψιν. Τέως μὲν ὅτι ἠπιστάμεθα περὶ τῆς ἀρχαίας χώρας τοῦ Μωάβ καὶ τοῦ λαοῦ αὐτῆς περιωρίζετο εἰς τινας διηγήσεις ἐνιαχοῦ τῆς παλαιᾶς Γραφῆς ἀπαντώσας, ἥτις τότε μόνον ποιεῖται μνεῖαν τῶν Μωαβιτῶν, ὁσάκις οἱ Ἑβραῖοι διατελῶσιν εἰς ἀμέσους σχέσεις, ἢ, ὅπερ συχνότατον, εἰς πολεμικὴν σύγκρουσιν πρὸς τοῦτον τὸν λαόν. Αὐταὶ αἱ διηγήσεις εἰσὶ λίαν σύντομοι, μεροληπτικαὶ καὶ μετὰ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ συντεταγμέναι.

Τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἐκπλήττη ἡμᾶς ἀναλογιζόμενους τὴν ἐγθροπάθειαν καὶ τὸ ἀδιὰλλακτον μῖσος, ἃπερ διεχώριζον ἀπ' αἰῶνων τὰ δύο ἕμορα ἔθνη τοῦ Ἰσραὴλ καὶ Μωάβ. Γινώσκετε ὅσα ἀφηγεῖται ἡ Παλαιὰ Γραφή περὶ τῆς αἰμομιξίας τοῦ Λώτ. Ἡ ἀφήγησις αὕτη, καθ' ἣν οἱ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ τῆς νεκρᾶς θαλάσσης οἰκοῦντες ἔθνηκοι, Μωαβίται τε καὶ Ἀμμωνίται, κατήγοντο ἐκ τῆς αἰμομιξίας τοῦ Λώτ, ἀδελφοῦ τοῦ Ἀβραάμ, κατὰ τινα ἐποχὴν πολλῶ προγενεστέραν προφανῶς τῆς μεταναστεύσεως τοῦ Ἀβραάμ, ἐπινοηθεῖσα, κατ' ἐμὴν κρίσιν, ὑπὸ τῶν Ἑβραίων ἐπὶ ὀνειδισμῶ τῶν ὁμῶρων αὐτῶν, καὶ παρέχουσα ὑπόνοιαν μίσους βαθέως ἐβρίζωμένου, ἐπλάσθη, νομιζομεν, μετὰ μακροχρονίου ἐριδας καὶ μάχας τῶν δύο συγγενῶν λαῶν πρὸς ἀλλήλους.

Τὸ αὐτὸ μῖσος ὑπηγόρευσε τὴν μισαλλόδοξον ταύτην διέταξιν κατὰ τῶν Μωαβιτῶν, ἣν ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ Δευτερονομίῳ (23. 3) «Οὐκ εἰσελεύσεται Ἀμμωνίτης καὶ Μωαβίτης εἰς ἐκκλησίαν Κυρίου καὶ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα». Ἐνῷ ὁ αὐτὸς νόμος (7) παραδέχεται τοὺς Ἰδουμαίους καὶ Λίγυπτιοὺς ἀπὸ τῆς τρίτης γενεᾶς. «Οὐ βδελύξῃ Ἰδουμαῖον, ὅτι ἀδελφός σου ἐστίν· Οὐ βδελύξῃ Λίγυπτιον, ὅτι πάροικος ἐγένεον ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ.» Ἀφ' οὗ χρόνου, κατ' ἀγαθὴν συγκυρίαν, ἔυρομεν ἀπροδοκῆτως τὸν λίθον τοῦ Μέσα, κατέρχομεν ἔγγραφοι ἀυθεντικῶν γεγραμμένων ὑπὸ Μωαβίτου, ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους αὐτῶν τῶν Μωαβιτῶν, ἀποκαλύπτου ἡμῖν πόλυτιμον σελίδα τῆς ἀρχαίας Ἰσραήλ τοῦ Μωάβ, καὶ ἀφηγούμενον συμβεβηκότα Ἱστορικά, ὧν οἱ Ἱστορικοὶ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς μνεῖαν μὲν ποιοῦνται, ἀλλὰ λίαν ἀσαφῶς καὶ ἑλλειπῶς.

Ἐκ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς ἄρα ἔξοστιν ἡμῖν νὰ παραβάλωμεν τὰς Βιβλικὰς διηγήσεις πρὸς τὰς Μωαβιτικὰς, καὶ ρίψομεν βλέμμα ἐπὶ τῆς Ἀγίας Γῆς ὑπὸ μωαβιτικῆν ἔποψιν.

Ἄλλ' ὅπερ ἐστὶ λίαν ἐνδιαφέρον, αὕτη ἐστὶ τὸ μόνον καὶ μοναχικὸν πρωτότυπον ἔγγραφοι

τὸ διασωζόμενον πρὸς τῆς ἐποχῆς τῶν βασιλέων Μακκαβαίων πρὸς διαφύτισιν τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ καὶ ἐξέλεγξιν τῶν ἀφηγήσεων τῆς Βίβλου.

Ὁ Μέσα βασιλεὺς τοῦ Μωάβ εἶναι σύγχρονος τῷ Ἀγαθῷ καὶ Ἰωρᾶμ, βασιλεῦσι τοῦ Ἰσραήλ, καὶ τῷ Ἰωσαφάτ, βασιλεῖ τοῦ Ἰούδα, δηλονότι ἡ βασιλεία αὐτοῦ δὲν ἀπέχει ἀπὸ τῆς τοῦ Σολομῶντος υἱοῦ τοῦ Δαυὶδ, εἰμὴ κατὰ ἐγδοήκοντα μέχρις ἑκατὸν ἐτῶν. Οὐδεὶς ἤθελεν ὑποπεύσει, ὅτι τὰ περιεσώζοντο γραμμικὰ μνημεῖα ἐποχῆς τοσοῦτον μεμικρυσμένης καὶ οὐδέποτε οὐδεὶς θὰ προσεδόξα, ὅτι θὰ εὐρίσκοντο τοιαῦτα παρὰ λαῶ, ὃν αἱ Βιβλικαὶ ἀφηγήσεις παριστῶσιν ὡς τραχὺν καὶ πάντῃ ἀπολίτιστον. Ἦδη μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Δαιθῶν, δυνάμεθα ἐλπίζειν, ὅτι τὸ ἔδαφος τῆς Παλαιστίνης καὶ ἡ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης χώρα κρύπτει καὶ ἄλλα ἔτι μνημεῖα, ἴσως ἀνερχόμενα εἰς ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν, ἐπὶ τῆς βασιλείας Σολομῶντος καὶ Δαυὶδ, ἢ ἐπὶ τῶν Κριτῶν τοῦ Ἰσραήλ.

Ἐπὶ παλαιογραφικὴν καὶ γλωσσολογικὴν ἔποψιν τὸ μνημεῖον τῆς Δαιθῶν οὐχ ἥκιστα σπουδαῖόν ἐστι. Κατέχομεν τῶντι νῦν ἀρχαιοτάτου δαίγμα τοῦ σημαντικοῦ ἀλφάβητου. Ἡ ἐπιγραφή ἡμῶν ἐστὶν ἀρχαιοτάτη, ὣν κεκτῆμεθα σημαντικῶν ἐπιγραφῶν, πλὴν ἴσως τῶν ἐμβληματικῶν σφραγίδων τινῶν ἀραμναϊκῶν, εὐθρεψθεῖσιν ἐν τοῖς ἔρειπίοις τῆς Νινουῖ. Συνελόντι δ' εἶπεν, ἀρχαιοτάτη οὐσα πάσις ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς, τυγχάνει τὸ ἀρχαιοτάτου κείμενον γεγραμμένον καθαρῶς δι' ἀλφάβητικῶν χαναναϊκῶν, δηλονότι τὸ ἀρχαιοτάτου δαίγμα τοῦ αὐτοῦ συστήματος γραφῆς, ὧπερ χρῶνται νῦν ἅπαντες οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ τῆς γῆς.

Ἡ ἀραβικὴ γραφή, ἣν καὶ οἱ Τούρκοι παρεδέξαντο, ἐστὶ τροπολογία τῆς αὐτοῦ συστήματος. Ἰσως θὰ ἐφάνητο παράδοξον καὶ ἀπίστευτον, ἐὰν δισχυρισθῶ, ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Τούρκοι χρῶνται τῷ αὐτῷ γραμμικῷ συστήματι τῶντι εἶναι λίαν πέρεργον, ἀλλ' οὐχ ἥττον ἀναμφισβήτητον, ὅτι οἱ Ἀραβες, οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Τούρκοι, ὡς καὶ οἱ Ἕλληνες, οἱ Ῥῶσοι, οἱ Γάλλοι, οἱ Γερμανοὶ καὶ ἅπαντες οἱ λοιποὶ λαοὶ τῆς Εὐρώπης μεταχειρίζονται τὸ αὐτὸ γραμμικὸν μέσον, ὅπως ἐκφράξωσι τὰς ἐκυτῶν διανοίας, οἷον παρίσταται ἐν τῷ μνημείῳ τοῦ Μέσα. Πάντα αὐτὰ τὰ ἀλφάβητα πηγάζον ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἀπὸ τῆς φοινικικῆς ἢ κάλλιον τῆς χαναναϊκῆς γραφῆς.

Πρὶν ἢ κατέλθω εἰς τὰ καθέκαστα τῆς ἡ-

ματέρας ἐπιγραφῆς, ἐπιτραπήτω μοι, κύριε, ἵνα διὰ βραχέων ἀφηγηθῶ ὑμῖν τὰ κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ λίθου, καὶ περιγράψω τὸ σχῆμα αὐτοῦ.

Εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀκάματον δραστηριότητα σοφοῦ τινὸς Γάλλου, τοῦ Clement Ganneau, ὃν ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ βλέπωμεν ταύτην τὴν ἐσπέραν ἐν μέσῳ ἡμῶν, ἀφείλομεν τὸ πολύτιμον μνημεῖον τῆς Δαιθῶν. Ὁ Ganneau, πρῶτον πρῶτος διερμηνεύς τοῦ γαλλικοῦ προξενείου ἐν Ἱερουσαλήμ, νῦν δὲ διερμηνεύς τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας ἐν Κωνσταντινουπόλει, δέον νὰ ὑποδεικνύηται ὡς ὁ ἀνακαλύψας τῇ ἐπισήμῃ τὸν λίθον τοῦ Μέσα. Αὐτὸς ἐστὶν ὁ πρῶτος, ὅστις ἀναλαβὼν νὰ ἀναγῶ τὴν ἐπιγραφὴν αὐτοῦ, διὰ τῆς ἐπιμόχθου καὶ δυσχεροῦς ταύτης ἐργασίας ἐκτῆσθε μὲ γάλλην ὑπόληψιν ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ.

Ἠγέρθη συζητήσις περὶ τῆς προτεραιότητος τῆς ἀνακαλύψεως, ἀλλὰ δὲν νομίζομεν τὸν τόπον ἐνταῦθα κατάλληλον, ὅπως κατέλθωμεν εἰς τὰ καθέκαστα ταύτης. Ὁ Γρανῶν, ἐστὶν ἀληθές, δὲν εἶναι ὁ πρῶτος τῶν Εὐρωπαϊῶν, ὁ μαθὼν τὴν ὑπαρξίν τούτου τοῦ μνημείου πέραν τῆς Ἀσφαλιτίτιδος, καὶ ἀνακαλύψας αὐτὸ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔρειπίοις τῆς Δαιθῶν ἀλλ' αὐτὸς ἐστὶν ὁ δικσώσας καὶ χρησιμοποίησας αὐτὸ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης· ἄνευ αὐτοῦ οὐδὲν πιθανῶς θὰ ἠπιστάμεθα περὶ τοῦ πολυτίμου τούτου μνημείου, καὶ μόνον χάρις εἰς τὸν ζῆλον καὶ τὸν ἔρωτα αὐτοῦ πρὸς τὴν μελέτην τῆς ἀρχαίας Ἀνατολῆς τὸ μνημεῖον τοῦτο δὲν ἀπόλετο ἐσεῖ τῇ ἐπιστήμῃ.

Ὅτε γερμανοὶ τις, ὁ Κ. Κλέιν, ἱεραπόστολος δικτελῶν ἐν τῇ ὑπερρείῳ τῆς ἐν Ἱερουσαλήμ ἀγγλικῆς ἀποστολῆς, περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς Αὐγούστου τοῦ 1868, περιηγούμενος τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου γόρην καὶ τὴν περὶ τὴν Νεκρῶν θάλασσαν, διέβηκεν διὰ τοῦ χωρίου Δαιθῶν, οἱ Βεδουῖνοι ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὸν περιέργον τοῦτον λίθον, εἰπόντες αὐτῷ ἐπίτηδες, ὅτι ἦν ὁ πρῶτος τῶν Εὐρωπαϊῶν, πρὸς ὃν ἐκοινοποῖον τοῦτον, ὅστις ἦτο μέγας δλότροχος λίθος μέλας, πλήρης ἀρχαίων χαρακτῆρων. Ἄλλ' ὁ περιηγητὴς μὴ ὦν εἰδήμων τῆς σημαντικῆς παλαιογραφίας, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκτιμῆσθαι τὴν μεγάλην ἀξίαν τούτου τοῦ εὐρήματος, καὶ ἤρκεσθη μόνον νὰ ἀντιγράψῃ μηχανικῶς, ἀνεὶ μὴ εἶδῳ τὴν ἀξίαν αὐτῶν, χαρρακτῆρας τῆς αὐτοῦ, οὗς μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐκοινοποίησεν εἰς τὸν Ἡτέρομανν Πρόξενον τῆς Γερμανίας ἐν Ἱερουσαλήμ.

Οὗτος οὖν, τυγχάνων σφοδρὸς διάσημος, παραχρῆμα ἀναγνωρίζας αὐτούς, ὡς ἀνήκοντας εἰς τὸ φοινικιδὸν ἀλφάβητον, ἔσπευσε νὰ ποιήσῃ τὰ ἀναγκαιὰ διαβήματα πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ λίθου διὰ τὸ μουσεῖον τοῦ Βερολίνου· ὕβεν διὰ τῆς μεσολαβήσεως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας αὐτοῦ κατώρθωσε νὰ λάβῃ βεζυρικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πασᾶν τῆς Ἱερουσαλήμ, δι' ἧς ἐδίδετο αὐτῷ ἐξουσία νὰ λάβῃ τὸν λίθον ἰδίαις αὐτοῦ δαπάναις. Αὐστραγῶς ταῦτα τὰ διαβήματα εἰς οὐδὲν εὐχάριστον ἀποτέλεσμα ἀπέληξαν· αἱ διαπραγματεύσεις μετὰ τὸν διοικητὸν τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τῆς Νεαπόλεως (Nablus) ἀρ' ἐνός, καὶ μετὰ τῶν Βεδουίνων ἐτέρωθεν, παρετεινόντο ἐπὶ μήκισον, καὶ μετὰ ἐν ἔτος ἔτι ἡ ὑπόθεσις εὐρίσκειτο εἰσέτι ἐν τῷ αὐτῷ σημείῳ, ἐν ᾧ καὶ κατὰ τὰς ἀρχάς. "Α-μὲν ὅτε ἡ Ὀθωμανικὴ κυβέρνησις, πρὸς ἣν οἱ Βεδουῖνοι τῆς πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώρας ἀείποτε ἐθνημικῶς ἔχουσι, ἀνεμίχθη εἰς τὴν κτησιν τοῦ λίθου, οὗτοι ἐπειδὴ εὐρίσκειτο ὁ λίθος ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν, ἐφάνησαν ὀδύροποι καὶ πείσμονες, νομίσαντες ὅτι συνέφερον αὐτοῖς μᾶλλον νὰ πωλήσωσιν ἀμέσως καὶ ἄνευ μεσολαβήσεως, ἢ νὰ παραδώσωσιν αὐτὸν εἰς τὰς Ἀρχάς.

Ἐν τῷ μεταξῷ ὁ Γικαννὸς ἔλαβε γνῶσιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ λίθου διὰ τινῶν Ἀραβῶν τῆς Παλαιστίνης, καλ' ἂ λέγεται. Βλέπων δὲ ὅτι ὁ Πέτερμαν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἐνόμισε καλῆκαν νὰ πράξῃ πᾶν τὸ ἐπ' αὐτῷ, οὐδὲ κόπον, οὐδὲ ἀργύριον φειδόμενος, ὅπως μὴ ἀφήσῃ νὰ ἀπολεσθῇ μνημεῖον, οὐ ἐμάντευσεν ἤδη τὴν ἀξίαν ἐκ τῆς ἀορίστου περιγραφῆς, ἥτις ἐγένετο αὐτῷ.

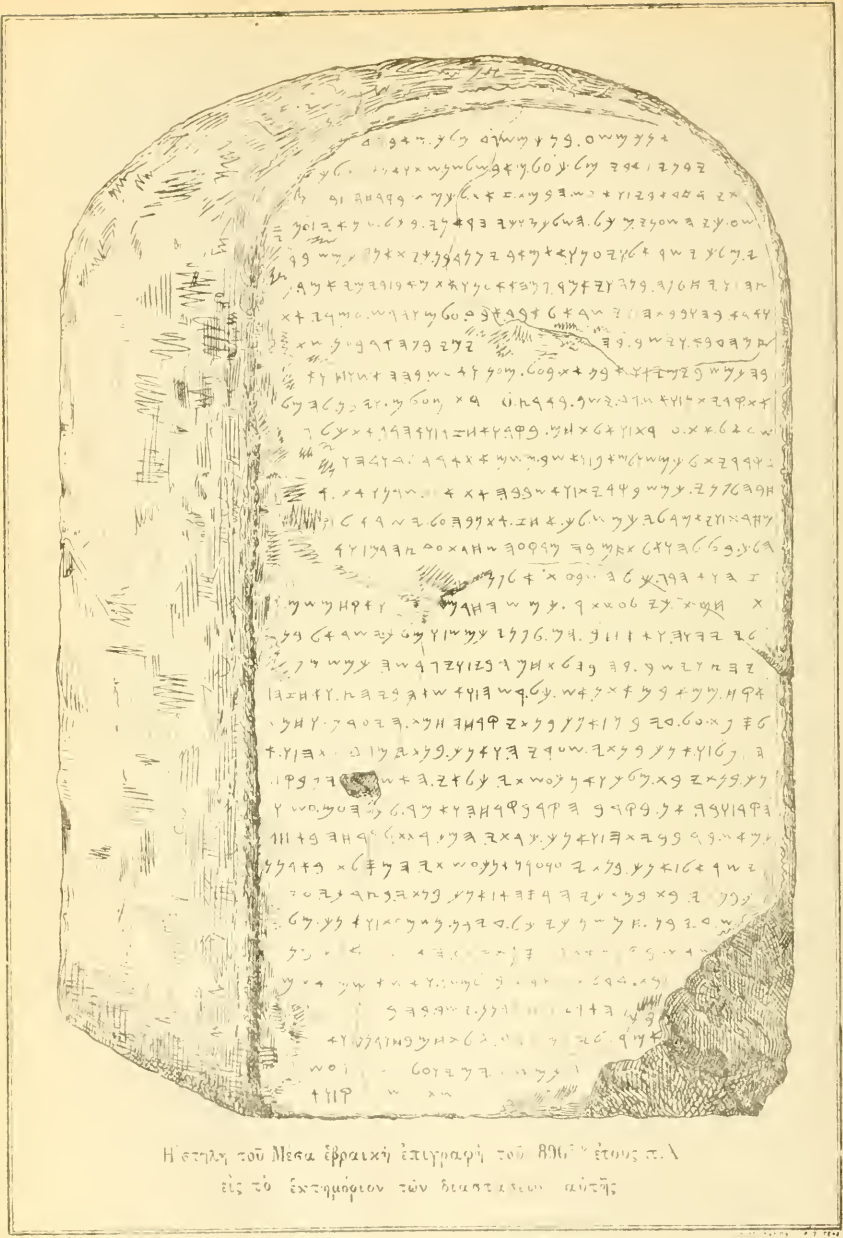
Κατ' ἀρχὰς ὅπως σχηματίσθῃ ἰδέαν ἀκριβεστέραν περὶ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς ὡς ἐγγιστα ἐποχῆς τῆς ἐπιγραφῆς, ὡς καὶ περὶ τοῦ εἶδους τῆς γραφῆς αὐτῆς, ἐπέψυν Ἀραβὰ τινὰ ἐξ Ἱεροσολύμων εἰς Δαβὼν εἰς τοὺς Beni-Hamida ἰδιοκτητὰς τοῦ λίθου, ὅστις ἀντέγραψεν ἀγροίκως γραμμὰς τινὰς τῆς ἐπιγραφῆς· ἡ ἀντιγραφή, καίτοι γενομένη λίαν ἀδελείως, ἤρκεσεν ὅμως εἰς τὸν Γικαννὸν, ὅπως ἐνοήσῃ τὴν μεγάλην ἀρχαιολογικὴν σπουδαιότητα τοῦ μνημείου. Μὴ ἔχων τὸν καιρὸν νὰ μεταβῇ αὐτοπροσώπως εἰς τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώραν ἐνετείλατο αὐθὺς ἐτέρῳ Ἀραβῷ, ὅστις ὑπηρετεῖ ἐν τῷ προξενεῖῳ, ἀνθρώπῳ νοσημονεστάτῳ καὶ ἐπιτηδείῳ, ἵνα μεταβᾷ εἰς Δαβὼν λάβῃ ἐκ τοῦ λίθου ἐκτύπωμα χάριτινον καλόν· ὁ Ἀραβὸς οὗτος ἐξεπλήρωσε τὴν ἐντολὴν μετ' ἰκανῶς ἐπιτηδεύτητος, καίτοι κατὰ τὸ ἥμισυ ἐπιτυχών·

ἐπέθετο διπλαθὴ τὸν χάριτιν ἐπὶ τοῦ βλοτρόχου λίθου, ἀλλ' ἔριδος ἐπελθούσης μεταξῷ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ganneau καὶ τῶν ἐπιχωρίων Βεδουίνων, ὑπολαβόντων ὅτι ὁ λίθος ἔνεκα τῆς ἐπὶ τοῦ χάριτου ἐκτυπώσεως τῶν γραμμῶν ἔμελλε νὰ ἀπολεσῇ τὴν μαγικὴν δύναμιν, ἣν ἀπέδιδον εἰς αὐτὸν ἀφελῶς, ὁ νέος Ἀραβὸς τοῦ Ganneau τραυματισθεὶς διὰ λόγγης, περ' ὄλιγον ἀπόλεσε τὴν ζωὴν του, εἰ μὴ ἐτρέπετο παραχρῆμα εἰς φυγὴν μετὰ τῶν περὶ αὐτόν· ἀλλ' ἀγαθὴ τύχη, προλαθὼν ἀπέσπασε τὸ βέλος τοῦ ἔτι ὑγροῦ χάριτος ἀπὸ τοῦ λίθου, οὐ ἔνεκα τὸ ἀποτύπωμα διεξάρθῃ εἰς ἐπτὰ τεμάχια, καὶ συνελθῆθῃ πολλὰ χροῦ, καὶ ἐκόμισε τοῦτο οὕτως ἔχον τῷ Ganneau. Μικρὸν μετὰ ταῦτα οἱ Βεδουῖνοι θερμάναντες τὸν λίθον, καὶ θερμοῦ ἔτι ὄντος χύσαντες ψυχρὸν ὕδωρ ἐθρυσαν αὐτὸν εἰς τεμάχια. Τὸ αἶτιον τῆς βανδαλικῆς ταύτης πράξεως δὲν ἐσαφηνίσθη εἰσέτι ἰκανῶς· φαίνεται ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Δαβὼν κατακνούσαντες τὴν μεγάλην ἀξίαν τοῦ λίθου ἤρισαν πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς κατοχῆς αὐτοῦ· ἔνεκα δὲ τούτου τινὲς αὐτῶν τελειωτῶντες κατέρρεψαν αὐτόν, ὅπως μὴ ἀφήσωσιν αὐτόν νὰ περιπέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἄλλων, οἵτινες μόνον θὰ ὠφελοῦντο ἐκ τούτου.

Μετὰ τινὰς μῆνας ὁ Ganneau κητύχησε ν' ἀγοράσῃ ἀντὶ ἀδάρας πληρωμῆς δύο τῶν μεγίστων τεμαχίων τοῦ θετραυμένου λίθου, βραχύτερον δὲ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ τινὰ τῶν μικρότερον τεμαχίων. Βοηθεὶς τούτων τῶν συντριμμάτων καὶ τοῦ ἐκ τῆς πέτρας δλοκλήρου ληφθέντος ἐκτυπώματος ἐπελήρθη τῆς ἐπιπόνου ἐργασίας τοῦ ν' ἀποκαταστήσῃ κατὰ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς. Ἐγὼ αὐτός, κατὰ τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις διατριβὴν μου, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1870, ἔσχον τὴν ευκαιρίαν νὰ πεισθῶ περὶ τῶν δυσχερειῶν τούτου τοῦ ἔργου καὶ τῶν προσκομμάτων, ἃ ὠφειλέ τις νὰ ὑπερνηκίσῃ, ὅπως ἐπιτύχῃ τοῦ κειμένου. Ἄλλ' οἱ ἀγῶνες τοῦ Κ. Ganneau ἀντηρηθήσαν λημπροῦς· ἐγκατέστατος τῆς εβραϊκῆς γλώσσης καὶ τῆς ἱστορίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατώρθωσε ν' ἀναγνῶ σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ἐπιγραφὴν, καὶ διεκοίνωσε τὰ ἐξαχθόμενα τῶν ἐρευνην αὐτοῦ δι' ἐπιστολῶν πρὸς τὸν κόμητα Voguë. Ἡ πρώτη τούτων τῶν ἐπιστολῶν ἀπὸ τῆς 10 Ἰανουαρίου 1870 ἐξετυπώθη ἐν Παρισίοις ἐπιμελεῖς τοῦ κ. Voguë, τὰς δὲ ἠκολούθησαν δύο ἄλλαι δημοσευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀρχαιολόγου ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιθεωρήσει τοῦ 1870.

Ἡ ἀγγελία ταύτης τῆς ἀνακαλύψεως παρή-

Η στήλη του Μεσα ἑβραϊκῆ ἐπιγραφή τοῦ 896 ἔτους π. λ
εἰς τὸ ἐπισημοῦσι τῶν διαστημάτων αὐτῆς

γαγεν εικότως πανταχού μεγίστην ἐντύπωσιν. Τοῦτο μωρτουόσιν αἱ πολυπληθεῖς δημοσιεύσεις αἱ κατόπιν τοῦ ἔργου τοῦ Ganneau γενόμεναι, ἐξ ὧν περιορίζομαι νὰ μνημονεύσω τὰ πολλοὺν λόγου ἄξια ἔργα περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου τοῦ Schlotmann κληρηγοῦ τοῦ ἐν Ἄλλῃ πανεπιστημίῳ, καὶ τὰ σχόλια δύο ἄλλων ἀσιανολόγων γερμανῶν, τῶν Noeidecke καὶ τοῦ Levy, ὡς καὶ τὸ πόνημα τοῦ Derenbourg τοῦ ἐν Παρισίοις.

Ὁ τελευταῖος λόγος περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν δὲν ἐρρήθη εἰσέτι, καίτοι ἡ καθόλου αὐτῆς ἐννοία ἐστὶ σαφεστάτη. Τὸ σχέδιον τοῦ πανομοιοτύπου ἐπεξεργασθὲν ὑπὸ τοῦ Ganneau πρὸ δύο ἐτῶν φησίζομένου ἐπὶ τῶν συντριμμάτων καὶ τοῦ ἐκτυπώματος δὲν εἶναι ὀριστικόν. Βραδύτερον ἐπεδιωρθώθη ὑπ' αὐτοῦ πολλὰκις, ὡς ἐπὶ τούτου τοῦ πίνακος, ὅτις ἄλλῃ ἀπλῆ ἀντιγραφή εἶναι τοῦ πανομοιοτύπου τοῦ Ganneau ἔσημειώσα ὑποδείξας, διὰ γραμμῶν κυκλῶν, τὰ δύο μεγάλα τεμάχια, ἅπερ κατέχει ὁ Ganneau, καὶ εὐρίσκονται εἰσέτι ἀνέπαφα. Αἱ ἐπιδιορθώσεις, αἱ ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολόγου τούτου ἐπενεχθεῖσαι, εἰκότως ἀναφέρονται μάλιστα πρὸς τὰ χωρία τοῦ κειμένου, τὰ γνωστά μόνον ἐκ τοῦ ἐκτυπώματος, ληφθέντος πρὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ λίθου.

Ὁ Ganneau ἀσχολεῖται περὶ τὴν συγγραφὴν ἔργου ὀριστικοῦ περὶ τοῦ μνημείου τῆς Δαιβῶν. Τοῦτο τὸ ἔργον ἐκ τῶν φωτογραφικῶν εἰκόνων ἀπάντων τῶν ὑπαρχόντων συντριμμάτων καὶ τῶν τεμαχίων τοῦ ἐκτυπώματος αὐτοῦ συναπαρτιζόμενον ἐπαγγέλλεται ν' ἀποκαλύψῃ καὶ ἕτερα γυγνόντα πολλοῦ λόγου ἄξια.

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς ἐρμηνείας ἀκριβῶν τινῶν χωρίων τοῦ κειμένου τῆς ἐπιγραφῆς, δεόν, ὅπως μὴ ἀφώμεν τὴν φαντασίαν ἐλευθερᾶν εἰς ὑποθέσεις καὶ εἰκασίας, ἀλλ' ἵνα περιορισθῶμεν εἰς ὅτι εὐρίσκεται, ἡ εὐρίσκαστο ἐγκεχαρχαγμένον ἐπὶ τοῦ λίθου ἢ διὰ ἀναγκαιῶν ἐστὶ νὰ ἔχωμεν ἐνώπιον ἡμῶν ἀπεικασμὰ ἀκριβέστατον τῆς ἀεραίου καταστάσεως τῆς ἐπιγραφῆς.

Ἰδοὺ νῦν ἡ ἐξωτερικὴ περιγραφή τοῦ λίθου κατὰ τὰς σημειώσεις τοῦ Κλέιν, τοῦ μόνου εὐρωπαϊκοῦ, ὅστις εἶδεν αὐτὸν ἀκέραιον καὶ ἀνέπαρον ὕψος μὲν ἔχει ἐν μέτρῳ καὶ δέκα ἐπτά ἑκατοστόμეტρα, ἐπὶ πλάτος μὲν ἑβδομηκοντα, πᾶχος δὲ τριάκοντα πέντε ἑκατοστομέτρων τὸ κείμενον περιβάλλεται, ὡς εἰκός, κύκλῳ, ὡς δεικνύται τοῦτο ἐπὶ τοῦ πίνακος, ὑπὸ μικροῦ τινος πλαισίου, τὸ ὅποιον πρὸς ἀ-

ριστέρων ἐξηλείφθη, ὡς καὶ τὸ τέλος σχεδὸν ἀπασῶν τῶν γραμμῶν.

Ἡ ἐπιγραφή ἀναγινώσκειται, ὡς εἰκός, ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερά, μία δὲ τῶν κάτω ἢ πρὸς τὰ δεξιά γωνία αὐτῆς, πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἦδη ἐξελείφθῃ, πρὶν ἢ κατασυντριβῆ ὁ λίθος ὑπὸ τῶν Βεδουίνων. Ἡ ἐπιγραφή ἔχει ἐν συνόλῳ τριάκοντα καὶ τέσσαρας γραμμάς, τὸ δὲ σύνολον τῶν γραμμῶν, ἐξ ὧν ἀπικριζέτω τὸ κείμενον, ὡς εἶχεν ἐν ἀρχῇ, ἀνήρηστο, κατὰ τὸν Ganneau εἰς χίλια περίπου ἐκ τούτων ἐναπελείφθησαν ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, δηλαδὴ ἐπὶ τοῦ λίθου ἐγκεχαρχαγμένα ἐξἄκσια δώδεκα, τουτέστι πλέον τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου. Ἐκ τῶν δύο μεγάλων τεμαχίων, τῶν ἐπὶ τοῦ πίνακος σημειουμένων, τὸ μὲν φέρει τριακόσια πεντήκοντα ὀκτὼ γράμματα, τὸ ἕτερον δέ, ὅπερ περιέχει τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιγραφῆς, ἑκατὸν πενήκοντα ἐκ τῶν μικροτέρων συντριμμάτων, ἅπερ δέκα καὶ ὀκτὼ ὄντα κατέχει ὁ Ganneau, τὸ ὀγκωδέστερον φέρει τριάκοντα καὶ ὀκτὼ, τὸ δὲ μικρότερον ἐν μόνον γράμμα. Ἄπαντα τὰ τεμάχια αὐτὰ εὐρίσκονται καὶ νῦν ἐτι ἐν Ἱερουσόλοις. Ἔτερα δὲ συντριμματα τοῦ λίθου εὐρίσκονται ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ λοχαγοῦ Warren γνωστοτάτου ἐκ τῶν τοπογραφικῶν αὐτοῦ μελετῶν ἐν Ἱερουσαλήμ. Οὕτω κεκτῆμεθα πλέον τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ πρωτοτύπου μνημείου. Τὸ δὲ ἄλλειπον δυνατὸν ν' ἀποκαταστῇ ὀλίγκηρον διὰ τοῦ ἀποτυπώματος.

Πολλοὶ συσβίβισαν ν' ἀποκαλῶσι τὸν λίθον τῆς Δαιβῶν στήλην. Κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Κλέιν τὸ σχῆμα τοῦ λίθου εἶναι μᾶλλον τραπέζιον, πλάξ, ἢ στήλη φάνεται ὅτι ἦν ἐγκεκλεισμένος ἐν τινι τοίχῳ, ἴσως δὲ ἐν αὐτῷ τῷ τοίχῳ τοῦ ναοῦ, οὗ μνῆαν ποιεῖται ἡ ἐπιγραφή ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ διὰ τῶν λέξεων (neas habamal), ἥτοι καὶ ὠκοδομησάμεν τοῦτο τὸ βουσιεστῆριον (Sanctuaire).

Ἐξετάσωμεν νῦν αὐτὸ τὸ περιεχόμενον τοῦ μνημείου ἡμῶν. Τί ἀφηγεῖται ἡμῖν; Τίς ἐποίησεν αὐτό; Ταῦτα λοιπὸν μανθάνομεν ἐκ τῶν πρώτων λέξεων τῆς ἐπιγραφῆς ἀρχομένης οὕτως: «ἐγὼ εἰμι ὁ Μέσα υἱὸς τοῦ Khamoschgad βασιλέως τοῦ Μωάβ γεννηθεὶς ἐν Δαιβῶν. Anok Mescha ben Kemoschgad ha Diboni» ὁ ὁμίλων ἄρα ἦν βασιλεὺς τις τοῦ Μωάβ, καλούμενος Μέσα, ἢ μᾶλλον Μέσχ.

Ἀναγινώσκοντες τις τοῦτο τὸ ὄνομα παρερχῆμα ἀναγινώσκειται τοῦ Μωσᾶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, βασιλέως τοῦ Μωάβ, συγγενῶν τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραὴλ Ἰλακάβ, Ὁρχζίου καὶ

Ἰωράμ, καθ' οὗ ὑποτελοῦς αὐτοῖς ὄντος καὶ ἐπαναστάντος κατὰ τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἰσραήλ, ὁ Ἰωράμ καὶ Ἰωσαφάτ, βασιλεῖς τοῦ Ἰσραήλ καὶ τοῦ Ἰούδα, βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἐδῶμ ἐπεχείρησαν ἐστρατεῖαν, ὅπως καθυποτάξωσιν αὐτόν. Τὸ τρίτον κεφάλαιον τοῦ Δ'. βιβλίου τῶν Βασιλειῶν ἀφηγεῖται ἡμῖν τὴν περιέργωσαν ταύτην ἱστορίαν. Τῶντοι ὁ Μωσὴ τῆς Βίβλου καὶ ὁ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς Μέσα εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον· τοῦτο δὲ ἐπιβεβαιούται ἐξ ὀλοκλήρου τοῦ κειμένου τῆς ἐπιγραφῆς. Ἐν ταύτῃ ὁ Μέσα ἀρχόμενος ἀφηγεῖται τὴν προαιώνιον καὶ βαρβαν καταπίεσιν τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραήλ ἐπὶ τῆς χώρας τοῦ Μωάβ, μέχρι τῶν χρόνων τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καὶ ἐπειτα μνημονεύει ἐπίτηδες τοῦ Omri (Ἄμβρι) βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ. Αὐτὸς οὗτος ἦν ὁ κυριεύσας τὸ βασιλεῖον τοῦ Ἰσραήλ περὶ τὸ ἑνεκαοσιοστὸν τριακοστὸν τέταρτον ἔτος (μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἡλᾶ ὑπὸ Ζαμβρι), καὶ μεταβιβάσας τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου ἐκ Θερσαῶς εἰς Σαμάρειαν. Τοῦτον διεδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀχαάβ, οὗ ἡ ἱστορία καὶ τὸ τραγικὸν τέλος γνωστά εἰσιν ἐκ τῶν βιβλίων τῶν Βασιλειῶν καὶ τῶν Παραλειπομένων καὶ αὐτὸς δὲ μνημονεύεται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ, οὐχὶ ὅμως ὀνομαστί. Ὁ βασιλεὺς τῶν Μωάβ ἀπαριθμεῖ πολὺν πλῆθος κατακτηθείσας ἢ ἀνακαισθείσας ὑπ' αὐτοῦ, τὰ δὲ ὀνόματα τούτων τῶν πόλεων ἀπαντῶσι σχεδὸν ἅπαντα ἐν τῇ Γραφῇ π. γ. Medéba מֵדֵבָה מֵדֵבָה Mèdebā στ. 8.)

Ἄριθ. ΚΑ', 30 (Ἀμορραῖοι), Ἰησοῦ Ναυθ' ΙΓ', 9. 16 (Ρουβὴν), Παχίας ΙΕ', 2 (Μωάβ), ἂν εὐρίσκομεν τετρακίς μνημονευμένην ἐν τῇ Παλαιᾷ Γραφῇ *Saiwār*, ἔνθα εὐρέθη ὁ λίθος, πόλις γενέθλιος τοῦ Μέσα, ὑπὸ τῶν συγγραφέων τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς καλουμένη ὡσαύτως Δαιβών-Γάδ, δηλονότι Δαιβὼν ἀνίκουσα τῷ ἐδάφει τῆς Ἰσραηλιτικῆς φυλῆς Γάδ. Τὸ ἀρχαῖον ὄνομα περιεσώθη μέχρι σήμερον, ἐπειδὴ τὸ χωρίον, τὸ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τῆς Δαιβὼν κείμενον, ὀνομαζέται καὶ νῦν *Saiwār* زَبَان ἀκολούθως ἀναφέρει *Bad. Meon Qerioth* (Ἄμωσ Β', 2), σήμερον καλούμενον *Quraijat* (See-tzen 1, 342). *Aröer*, σήμερον *Aräir* ἐν τῇ Βίβλῳ μετὰ τῆς προσθήκης *asher al sephat nahal Athon* ἐπὶ τῆς ὄχτης τοῦ ποταμοῦ Ἀρνῶν. *Atharoth* אֶתְרוֹת (Ἄριθ. ΑΒ', 3. 34). *Kirjathaim Nebo, Jahaz* יְרִיחוֹ ὁ

αὐτὸς τόπος, καθ' ὃν *Sihon*, ὁ βασιλεὺς τῶν Συρίων, ἠττήθη ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν κατὰ τὴν εἰσοδὸν αὐτῶν εἰς Χανακὴν ἐπὶ Μωσέως. *Beth Bamot*, ὕπερ δέον νὰ ἦ ταυτὸ μετὰ τοῦ *Bamoth* καὶ *Bamoth Baal* τῆς Βίβλου. *Beser* ἢ *Buzor*, *Beth Diblathaim*. Ἐναπολείπονται ἔτι αἱ πόλεις *Scharon* ἢ *Schirran*, *Bikrân* καὶ *Horonaim*, αἱ μόναι μὴ ἀπαντῶσαι ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ.

Ἄλλ' ἡ πρώτη εἶναι ἡ αὐτὴ κατὰ τὸ Ἰεροσολυμιτικὸν *Targum*, πρὸς ἐδάφιον τῶν Ἀριθμῶν (ΑΒ', 38), μετὰ τοῦ τόπου *Sibmah*, ὅστις ἀποτελεῖ μέρος τῆς φυλῆς τοῦ Ρουβὴν. Ἄπασαι αὗται αἱ πόλεις, ἐκτός τῆς τελευταίας *Horonaim* ἔκειντο ἐν τῇ βορείῳ μερίδι τῆς χώρας τῶν Μωάβ, δηλονότι πρὸς βορρᾶν τοῦ ποταμοῦ Ἀρνῶν, τοῦ διαιροῦντος τὸ ἔδαφος τῶν Μωαβιτῶν εἰς δύο ἴσας μερίδας, ὧν ἡ μὲν βόρεια ἦν κάλλιον κκαλλιερημένη καὶ πυκνότερον κατοικημένη, ἢ ἡ νότιος.)

Ἢ πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἀρνῶν χώρα ὑπῆρξεν ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων τὸ θεάτρον πολέμου μετὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ Μωαβιτῶν· ἐκεῖ συνέβησαν αἱ τοῦ Μέσα καὶ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ πρὸς ἀλλήλους μάχαι, ὡς μνημονεύει ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ, ἧτις δὲν εἶναι ἐπιτύμβιος, ὡς ἤθελεν ἐκλάβει τις, ἀλλὰ, συντόμως εἰπεῖν, προκλήρυξις, ἡ μέλλον δελτίον νικῶν, ἃς ἤρατο ὁ Μέσα, βασιλεὺς τοῦ Μωάβ, κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν, καὶ ὁμολογία εὐγνωμοσύνης τοῦ Μέσα πρὸς τὸν Θεὸν αὐτοῦ *Khamos* ἢ *Khemosch*, δι' ἧς ὁμολογεῖ αὐτῷ χάριτας δημοσίᾳ, διότι ἐπροστάτευσεν αὐτὸν νὰ κατανικήσῃ τοὺς παλαιούς ἐχθρούς τοῦ Μωάβ· ἐφ' ᾧ ὡκοδομήσατο αὐτῷ θυσιαστήριον, καὶ ἔσκαψε τὸν λίθον τοῦτον πρὸς ἐξῆμνησιν τοῦ θριμβίου τοῦ *Khamos*, Θεοῦ τοῦ Μωάβ, κατὰ τοῦ Ἰεχωθά, Θεοῦ τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ἤμα πρὸς δόξαν τῶν ἀνδραγαθημάτων τοῦ Μέσα. Ὁ βασιλεὺς τοῦ Μωάβ ὀμιλεῖ διὰ μακρῶν περὶ τῶν ἀγώνων αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ, ἀπαριθμεῖ μετὰ πολλῆς περιφιλαντίας τὰς πόλεις τοῦ Γάδ καὶ Ρουβὴν τὰς ὑπ' αὐτοῦ κατακτηθείσας καὶ ἀνακαισθείσας, καὶ ὀμιλεῖ μετ' ἀγαλλιᾶσεως περὶ τῶν σραγῶν, ἃς ἐποιήσατο ἐν ἀσταίς πρὸς δόξαν τῶν ὀσῶν *Khamos* καὶ *Astar-Khamos*. Εἶναι περιέργω νὰ βλέπῃ τις ἐνταῦθα τὸν Θεὸν τοῦ Μωάβ *Khamos* διαδραματίζοντα τὸ αὐτὸ πρόσωπον πρὸς τὸ τοῦ Ἰεχωθά τῆς Γραφῆς. Ἐν ὀνόματι καὶ πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ αὐτῶν Ἰεχωθά οἱ Ἰσραηλιταὶ ἐν ταῖς μάχαις αὐτῶν πρὸς τοὺς γείτονας λαοὺς κατασφάζουσι

τούς κατοίκους τῶν ἀλθαισιῶν πόλεως ποσάκις δὲν ἀναγινώσκωμεν ἐν τοῖς ἱστορικοῖς βιβλίοις τῆς Γραφῆς, ὅτι ὁ Ἰσραὴλ διεπέρασε τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ ἐν στόματι μαχαίρας; ὁ Μέσα ἀρα πράττει τὸ αὐτὸ ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ αὐτοῦ, ἀποδίδου τοῖς Ἰσραηλίταις τὰ ἀντίποινα. Οὕτω, π. χ. κυχᾶται, ὅτι κατέσφαξε τοὺς κατοίκους τῆς Γαδιτιδος πόλεως Athiaroth εἰς ὀλοκάτωμα πρὸς τὸν Khamos. Καὶ ὅμως δὲν ἠμιλεῖ ἀποκλειστικῶς περὶ τῶν στρατιωτικῶν αὐτοῦ ἀνδραγαθημάτων, ἀλλ' ἀπαριθμεῖ ὡσαύτως καὶ τὰ εἰρηνικὰ αὐτοῦ ἔργα, δηλονότι τὰς ὑπ' αὐτοῦ γενομένας οἰκοδομὰς καὶ ὄχυράς ἐν τῇ πόλει αὐτοῦ, τὰς ἀνοικοδομὰς καὶ τὴν ἀνοίκισιν τῶν πόλεων, ἃς ἀπὸ τῶν πολεμίων ἐκυρίευσεν πληροφορεῖ ἡμᾶς, ὅτι ἐπέταξε τοῖς κατοίκους τῆς πόλεως Dhibon ὑπὸ λευφιδρίας κατατρυχομένους, νὰ κατασκευάσωσιν ὕδροδεξαμενάς, καὶ ὅτι ἔταμεν ὄδον διήκουσαν κατὰ μῆκος διὰ τῆς βαθύτης κοιλάδος τοῦ Ἀρονῶν. Ἄλλ' ἀφῶμεν νὰ ἀφηγηθῇ ταῦτα ὁ ἴδιος. Ἰδοὺ ἡ κατὰ γράμμα μεταφρασίς τῆς ἐπιγραφῆς αὐτοῦ.

Στίχ. 1ος. Ἐγὼ εἰμι Μέσας, υἱὸς τοῦ Καμοσγάδ (Khamoschjad) βασιλεὺς τοῦ Μωάβ τοῦ ἐκ Δαιβῶν.

2ος. Ὁ πατήρ μου ἐβασίλευσε τοῦ Μωάβ, καὶ ἐγὼ ἐβασίλευσα

3ος. μετὰ τὸν πατέρα μου. Καὶ ἔκτισα τοῦτον τὸν ναὸν (ἢ τοῦτο τὸ θυσιαστήριον) ὑπὲρ τοῦ Khamos ἐν Qurcha, ναὸν ἀπολυτρώσεως,

4ος. Ἐπειδὴ μὲ ἔσωσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἐχθρῶν μου, καὶ ἠξίωσέ με νὰ ἴδω θυσιχοῦντας τοὺς μισοῦντάς με.

Ἡ φράσις, ἣν μετέφρασα διὰ τοῦ «ναὸς ἀπολυτρώσεως» ἐν τῷ κειμένῳ φέρεται διὰ τῶν λέξεων *bamal mescha*. Κατὰ τὴν ἐπιτυγῆ διάρθρωσιν τοῦ Schlottmanni, αὗται αἱ λέξεις δύνανται νὰ μεταφρασθῶσι διττῶς, εἴτε διὰ τοῦ ναοῦ τοῦ Μέσα, εἴτε διὰ τοῦ ναοῦ ἀπολυτρώσεως, ἢ ναοῦ τοῦ σεσωμένου. Ὁ Μέσα ἐνταῦθα ποιεῖ λογοπαίγνιον, ἐπειδὴ τὸ κείμενον ὄνομα Μέσα σημαίνει καθ' αὐτὸ «ἀπολύτρωσιν, σωτηρίαν,» καὶ πρᾶγματι ἐκ τῆς ρίζης *Juschu* (ἀρχαῖστί βασιά), οὗ ἡ ἀρχαῖκή σημασία εἶναι ἐσθρὸ τὸ *hisil*, ἥτοι ὁ ἐνεργητικοῦς τύπος τῆς ῥηματικῆς αὐτοῦ ρίζης σχηματίζει ἐβραϊστὶ *hoschil*, τοῦθ' ὅπου σημαίνει κυρίως ποιεῖν ἐσθρὸν, δίδειν εὖρος, καὶ ἐπομένως σώζειν, ἀπελευθεροῦν. Ἐκ τῆς αὐτῆς ρίζης παρήχθησαν τὰ ἐβραϊκὰ κύρια ὀνόματα *Mosdu*

Ἰσραὴλ *Josue* Ἰσραὴλ καὶ Ἰησοῦς Ἰσραὴλ

Ἡ ἔννοια τῆς λέξεως *bamal* δὲν σημαίνει κυρίως ναὸν, ἀλλ' ἕψωμα, θυσιαστήριον ἐπὶ ὕψωματος ἰδρωμένον. Ἡ Γραφὴ ἠμιλεῖ συνεχῶς περὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Βαζάλ, τῆς Astarte καὶ τοῦ Khamos.

Ὁ Μέσα λέγει, ὅτι ὠκοδομήσατο τὸ θυσιαστήριον τοῦ Khamos ἐν Qurcha ἢ λέξις αὐτῆ δὲν εἶναι σαφής, ἀλλὰ πιθανῶς πρόκειται περὶ τόπου τῆς Δαιβῶν. Ἐπειδὴ, λέγων οὕτως ὁ *bamal*, οὗτος ὁ ναὸς, πρόδηλον ποιεῖ, ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ναὸς εὐρίσκειτο ἐν Δαιβῶν. Qurchu εἶναι ὄνομα ἢ συνοικίας τινὸς τῆς πόλεως, ἢ, ὅπερ ἐστὶ πιθανώτερον κατὰ τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως, τῆς ἄνω πόλεως, τῆς ἀκροπόλεως τῆς Δαιβῶν, ὅπου ὁ Μέσα εἶχε τὴν κατοικίαν αὐτοῦ. Ἡ ἐπιγραφὴ ἐξακολοῦθεῖ οὕτω πως:

5ος. Ὁ Ἀμβρι ἦτο βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ κατεπίεσε τὸν Μωάβ ἐπὶ μακρὰς ἡμέρας· ἐπειδὴ ὁ Khamos ὠργίσθη κατὰ τῆς χώρας αὐτοῦ.

6ος. Καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ διεδέξατο αὐτόν, καὶ αὐτὸς ὡσαύτως εἶπε, κατεπίεσω τὸν Μωάβ. Ἐν τούτοις ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου ὁ K(hamos)

7ος. εἶπε $\text{שָׁבַבְתִּי בְּיַדְךָ} \text{ } \text{בְּיַדְךָ} \text{ } \text{בְּיַדְךָ}$ Ὁψομαι αὐτόν, ἐπισκέψομαι αὐτόν καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ (δηλονότι θὰ ὀρθῶς ἐπιεικῆς πρὸς τὸν Μωάβ), καὶ ὁ Ἰσραὴλ κατεστράφη διὰ παρτοῦ Ve Jisrael abad obed olam.

8ος. Καὶ ὁ Ἀμβρι ἐκυρίευσεν τὴν χώραν τοῦ Middlebū, καὶ κατέκρησεν ἐν αὐτῇ (κατόπιν ὑπάρχει χάσμα δέκα περίπου γραμμῶν κατ'ἀλλήγον εἰς τὰς λέξεις) αὐτὸς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ τεσσαράκοντα ἔτη.

9ος. Ἄλλ' ὁ Khamos (ἀπέδοτό μοι τοῦτο) ἐν ταῖς ἡμέραις μου (δηλονότι ἐπὶ τῆς βασιλείας μου). Καὶ κατεκείνασα *Batul Meon*, καὶ ὤρθη ἐν αὐτῷ τάφρον (ἐλλείπει τὸ λοιπὸν τοῦ στίχου).

10ος. Καὶ (ὠκοδόμησα) τὴν Kirjuthaim, καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Γὰδ κατέκρησεν ἐν τῇ γῆ Atharoth ἀπὸ πολ.λοῦ (ἐν τῷ ἐδάφει τῆς πόλεως Atharoth) ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ.

11ος. κατεσκευάσατο εἰναῖφ, δηλαδὴ ὠγύρωσε) τὴν πόλιν Atharoth καὶ ἐπολέμησα κατὰ τῆς πόλεως (δηλονότι ἐπολόρησα τὴν πόλιν) καὶ ἐξεπύρρησα αὐτήν, καὶ ἐσθένεσα

12ος. ἀπαίτας τοὺς ἐν τῇ πόλει ἀρθῶ-

πους πρὸς θεόν (ἢ πρὸς ἡδονήν) τοῦ Khamos καὶ τοῦ Mωάβ. Καὶ ἀπήγορον ἐκείθερ τὰ σκευὴ τοῦ θουισαθηρίου, καὶ ἔσυρον αὐτὰ κατὰ γῆς ἐνώπιον τοῦ Khamos ἐν Qerioth καὶ ἐγκατέστησα ἐκεῖ (δη. Ιωρδάνι ἐν Atharoth) τοὺς ἀνθρώπους τῆς Schiran καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς Sereth Mucharath.

Τίθημι τὴν τελευτησίαν πόλιν κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Dereubourg (τὸ κενὸν ἀνεπιληρόρηθι ἀκριβῶς ὑπὸ τῆς γραφῆς τῆς ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολόγου τούτου προτεινομένης). Ἡ πόλις קְרִיּוֹת קָרַב (λάμψις τῆς ἡσῆς) μνημονοῦσται ἐν τῇ βίβλῳ Ἰησοῦ Ναυῆ (I^η, 10) παρὰ τῆ Σεβαμὰ (φυλῆς Ῥουβὴν). Ἐσημείωσα ἥδη ὅτι τὸ ἱεροσολυμιτικὸν Targum (ad Num. 32, 38) συναυτίζει τὴν Schiran μετὰ τῆς Σεβαμὰ. Πιθανώτατον ἔρα ὅτι εὐρίσκειτο παρὰ τὴν Schiran τὸ ὄνομα τῆς Sereth Haschahar.

Ἡ Atharoth (Ἀταρόθ) ἦν πόλις τοῦ Γὰδ, εὐρίσκειται δὲ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Ἀριθμῶν (AB, 34) παρὰ τῆ Δαιθῶν (4) καὶ τῆ Ἀρορή. O Gamou ἦν ὁ ἀποκαταστήσας τοῦτο τὸ ὄνομα, οὗ τὰ ἔγνη μένουσιν ἔτι ἐπὶ τοῦ ἐκτυπώματος, τὸ δὲ Ταῦ ἐστὶν ἐγκαταστημένον ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λίθου. Κατὰ τὰ φαινόμενα ἡ Ἀταρόθ ἦν πόλις σπουδαιστάτη, κέντρον στρατιωτικῆν καὶ θρησκευτικῆν τῶν Beni-Gad, τοῦθ' ὅπερ ἐξήκει τὴν σκληρότητα τοῦ Μέσα κατὰ τῶν κατοίκων αὐτῆς. Ὑπάρχει κενὸν τι ἐν τῇ τελευταίᾳ γραμμῇ, μεθ' ἣν ἔπονται αἱ λέξεις καὶ ἔσυρον αὐτοὺς κατὰ πρόσωπον τοῦ Khamos ἐν Qerioth. Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἐνὸς ἢ πλειόνων ἱερῶν ἀντικειμένων καθιερωμένων τῇ λατρείᾳ τοῦ Ἰεχωβά καὶ ἐβεβήλωσε τὰ ἱερά σκευή, ἅπερ ἀπήγαγεν ἐντεῦθεν εἰς τὸ μαβαθιτικὸν θουισαθηρίον τοῦ Khamos ἐν Qerioth, ὅπως δοξάζει διὰ τῆς πράξεως ταύτης τὴν νίκην τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰσραήλ. Ἐν τῇ δεκάτῃ ὀγδόῃ γραμμῇ ὑπάρχει ἐδάφιον παντελῶς ὅμοιον, ἐνθα ἔτι ἀναγινώσκειται ἡ λέξις קִיְיָ יְהוָה Keli Jahveh «σκευὴ τοῦ Ἰεχωβά.»

Ἐν τῇ δεκάτῃ ὀγδόῃ γραμμῇ

14ος. Καὶ ὁ Khamos μοι λέγει. Ὑπαγε κρυέουσον τὴν πόλιν Nebu ἀπὸ τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ ἐπήγορον νυκτός καὶ

15ος. ἐπολέμησα κατ' αὐτῆς ἔωθερ μέγρι μεσημβρίας, καὶ ἐκρυέουσα αὐτήν, καὶ

16ος. κατέσφαξα αὐτὴν ἐξ ἑλοκλήρου, ἐπὶ χιλιάδας ἀνθρώπων. Κατὰ τὸ ἐφεξῆς κενὸν ὁ βασιλεὺς ἀναμφιβόλως ἐξακολουθεῖ ἀφηγούμενος τὰ κατὰ τὴν σφαγὴν, αἰτιολογῶν ταύτην τὴν ἀσχερότητα διὰ τῶν λέξεων τῶνδε:

17ος Ἐπειδὴ εἰς τὴν Astur Khamos ἀνήκει ἡ καθιέρωσις τῶν γυραικῶν (Ki le astur Khamos hacharam (ii) (ἀναπληρῶ ἐν Π) (Kulláh). Τὸ ῥῆμα hecherum, ὅπερ ἀναγινώσκωμεν ἐνταῦθα, σημαίνει ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς Π. Διαθήκης ἐκρημενίζεω, ἐξολοθρεύειν πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ.

18ος. Καὶ ἔλαβον ἐκείθερ τὰ ἱερά σκευὴ τοῦ Ἰεχωβά, καὶ τὰ ἔσυρον χαμαὶ κατέργατι τοῦ προσώπου τοῦ Khamos. — Καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ ὠκοδομήσατο Jahaz.

19ος. καὶ κατέφακε ἐν αὐτῇ κατὰ τὸν πρόλεμον αὐτοῦ μετ' ἐμοῦ, ἀ.λ.ρ ὁ Khamos ἀπεδίωξε αὐτὸν ἀπὸ προσώπου μου.

20ος. Καὶ ἔλαβον ἐκ Mωάβ διακοσίους ἀνδρας ἐν ὄλῳ (Kol röscho), καὶ ἐπολέησα τὴν Jahaz (Veéscheh קַנְשָׁנָה ἐνε-

βαλον ταραχὴν κατὰ τῆς Jahaz קַנְשָׁנָה ὁρμισθῆν, ποιεῖν θόρυβον, ἀλαλαχμὸν, ἐμποιεῖν ταραχὴν Schlottmann), καὶ ἐκρυέουσα αὐτὴν εἰς προσθήκην (προσθεῖς αὐτῇ) εἰς τὴν Δαιθῶν.

Ἐν τῇ προηγουμένῳ ἐδάφιῳ ὑπάρχει τι λίαν ἀξιοσημειώτων. Τοῦτο δὲ εἶναι, ὅτι τὸ μαβαθιτικὸν κείμενον διδωσιν ἡμῖν ἐνταῦθα, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς δεκάτης ὀγδοῆς γραμμῆς, μετὰ ἀπολύτου βεβαιότητος τὸ ὄνομα τοῦ Ἰεχωβά, τὸ δὲ διάστημα τετραγράμμια, γεγραμμένον διὰ τῆς αὐτῆς ὀρθογραφίας, δι' ἧς καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, δηλονότι ΠΠ' ὅπερ συνεβίβασμεν ἐν ἀπαγγέλλομεν Ἰεχωβά, μετὰ τῶν συμφωνῶν ἅπερ οἱ Μασορέθ, οἱ στίχται (non-stabours) τῶν Βεβλικῶν γραμμάτων ἐρωδίσαν αὐτό· ἀλλ' αὕτη ἡ προφορὰ δὲν εἶναι ἡ ἀρχικὴ, οὐδὲ ἡ ὀρθή· τὰ τετραγράμματα δέον νὰ ἀπαγγέλλονται Jahve ἢ συντετραμμένως Jahu.

Ἐστὶ γνωστὸν ὅτι, κατὰ τινὰ ἀρχαίαν δημοτικὴν δοξασίαν, ἦν ἀπηγορευμένον νὰ προσέφηται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τὸ Jahve ἔρα ἦν ὄνομα ἄρρητον. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀναγινώσκοντες ἢ ἐμιλοῦντες ἀεὶ ποτε ἀντικαθίσταν, καὶ ἀντικαθιστῶσιν ἔτι καὶ σήμερον ἀντὶ τούτου τὸ ὄνομα Adouaj יְהוָה Κύριος· οὕτω καὶ οἱ ἑβροδομήκοντα μεταφράζουσιν αὐτὸ διὰ τοῦ ὁ

(4) Καὶ ὠκοδόμησαν οἱ υἱοὶ Γὰδ τὴν Δαιθῶν καὶ τὴν Ἀταρόθ καὶ τὴν Ἀρορή καὶ τὴν Σοφάρ καὶ τὴν Ἰαζήρ, καὶ ὕψισταν αὐτάς,

Κύριος. "Ότε κατά τὸν ἕκτον μ. Χ. αἰῶνα οἱ σοφοὶ ἔβραιοι, οἱ καλούμενοι Μασορέθ, ἐφρονογόποιησαν (vocalisaiert) τὰ Βιβλικὰ γράμματα, θέντες στιγμάς ὑπὸ τὰ σύμφωνα, ἐκ θεοσεβείας ἐτίθεισαν ἐν τῷ ἱερῷ τετραγράμματι πανταχοῦ τὰς στιγμάς, δηλονότι τὰ φωνήεντα τοῦ Adonaj, ὥστε ἐκ τούτου προέκυψεν ἡ νέα μορφή **יהוה** ἀντὶ τοῦ Jahve

יהוה ἢ **(יה)יהוה** Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ

Μέσα, εὐλόγως ἢ ἀληθῆς προφορὰ ἦν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἰσραηλίταις· πολὺ δὲ βραδύτερον ἐξ ὑπερμέτρου θεοσεβείας ἐξενίκησεν ἡ νεωτέρη.

Τὸ μνημεῖον τῆς Δαβὼν περιλαμβάνει βεβαίως τὸ ἀρχαιότατον, ὧν κεκτῆμεθα γρχρικῶν παραδειγμάτων τοῦ τετραγράμματος.

Ἀπαριθμήσας ὁ Μέσα τὰς μάχας αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ ἐξ ακολουθίαι ἀρηγούμενος τὰς οἰκοδομὰς καὶ τὰ διάφορα ἔργα, ἅπερ ἐξετέλεσεν ἐν Qarcha τῇ καθέδρᾳ αὐτοῦ, λέγων·

21ος. Ἐγὼ ἔκτισα τὴν Qarcha, τὸ τεῖχος τῶν δασῶν.

22ος. καὶ τὸ τεῖχος (τῆς κοιλάδος). Ἐγὼ δὲ κατεσκεύασα τὰς πόλεις· ἐγὼ ἔκτισα τοὺς πύργους.

23ος. Ἐγὼ ἠκοδόμησα τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως· καὶ ἐγὼ κατεσκεύασα τὰς δεξαμενάς διὰ τὰ ὕδατα ἐν μέσω τῆς πόλεως.

24ος. Δὲν ὑπῆρχον δεξαμεναὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς πόλεως ἐν Qarcha, καὶ εἶπον εἰς ἅπαντα τὸν λαόν· Ποιοῦσάτω

יהוה(יה)יהוה

25ος. Ἐκασίος ἔαυτῷ δεξαμερὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Αἱ κοίτιν λέξεις Veanok Karulli. Hamikrütet le Qarcha ἐπιδέχονται πολλὰς ἐρμηνείας· ἐγὼ δὲ μεταφράζω αὐτὰς ἁπλῶς· ἐγὼ ὠροῦσάμην τὰς τάφρους τῆ Qarcha. "Ἐπεται ἔπειτα κενὸν γράμματων τινῶν, μεθ' ὃ ἀναγινώσκειται ἡ λέξις Ἰσραήλ· κατὰ τὸ φωνηόμενον ὁ Μέσα ὁμιλεῖ ἐνταῦθα περὶ ὀχυρωματικῶν ἔργων, ἅπερ ἐξετέλεσεν ἐν Qarcha, ὅπως προφραζέται αὐτὴν ἀπὸ τῶν προσβολῶν τοῦ βασιλέως τοῦ Ἰσραὴλ. Ἐξ ακολουθεῖ ἀρηγούμενος ἡμῖν, ὅτι ἔκτισε τὴν πόλιν Ἀροῦρ. Ἡ λέξις κτείζειν **קנע** ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχού τῆς ἐπιγραφῆς, ὅπου ἂν μνημονεύονται πόλεις κτισθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Μέσα, σημαίνει ἀνακτείζειν, ἀνοικοδομεῖν, ἀνακαινίζειν, ὡς συνεχῶς ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ.

26ος. Ἐγὼ ἔκτισα τὴν Ἀροῦρ, ἐγὼ δὲ κατεσκεύασα τὴν ὁδὸν τοῦ Arnon.

27ος. Ἐγὼ ἔκτισα τὴν Bel-Bamoth, ἐπεὶδὴ ἦν κατεστραμμένη. Ἐγὼ ἔκτισα τὴν Bezer. "Ἐπεται κενόν, μεθ' ὃ ἀναγινώσκειται

28ος. Περὶ τόκοιτα μαρὰ τῆς Δαβὼν, ἐπεὶδὴ ὤλη ἡ Δαβὼν ἦν πεσθίονα. Ἐνταῦθα, καθ' ὃ φαίνεται, πρόκειται περὶ φρουρᾶς τεθείσης ὑπὸ τοῦ Μέσα ἐν Bezer, ἐκλεγεῖστας ἐκ τῶν μαχητῶν τῆς Δαβὼν.

29ος. Καὶ συνεπλήρωσα τὰς ὀχυρώσεις τῶν πόλεων, ἄς προσεβήμην εἰς τὴν χώραν.

יהוה **ליתקנה** **תק** **ליתקנה** **יהוה**

Καὶ ἐγὼ ἔκτισα τὴν πόλιν (ὑπάρχει ἐνταῦθα χάσμα) καὶ τὴν Beth Diblathaim καὶ τὴν Beth Baal Meon, καὶ ἀνήγειρα ἐκεῖ (τὸ λοιπὸν τῆς φράσεως ἐλλείπει). Αἱ τέσσαρες τελευταῖαι γράμματι τῆς ἐπιγραφῆς εἰσὶν ἐλλειπέσταται, τυγχάνουσαι τεμάχια μόνον φράσεως. Ὁ βασιλεὺς Μέσα ὁμιλεῖ αὖθις ἐνταῦθα περὶ πολέμου ἐν τῇ πρὸς νότον μερὶδι τῆς χώρας αὐτοῦ. ἀναγινώσκωμεν δις τὸ ὄνομα πόλεως *Xororatu*, ἣν προσβάλλει, ὑπέκωεν τῷ προστάγματι τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ *Khamos*. Ὁ *Khamos* μοι λέγει, κατάβα· πολέμησον πρὸς τὴν *Horonaim*. Ἐν τῇ τελευταίᾳ γραμμῇ ἀναγινώσκειται ἡ λέξις **שחל** *Schal* (κατὰ κράσιν ἐκ τοῦ *Schanat*, ἀρχιστὶ καὶ τουρκιστὶ *senet*, ἔτος), ἵσως περιλαμβάνει τὴν χρονολογίαν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ λίθου, ἀριθμουμένην κατὰ τὰ ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Μέσα.

"Ὅπως ὀρίσωμεν τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν τοῦ μνημείου ἡμῶν, δεόν ἵνα ἀποδείξωμεν, ἐὰν αἱ μάχαι, περὶ ὧν λόγον ποιεῖται ἡ μωαβιτικὴ ἐπιγραφὴ, εἰσὶ προγενέστεραι καὶ ἐκστρατείας τοῦ Ἰωρᾶμ, καὶ Ἰωσαφάτ κατὰ τὸ Μέσα, ἣν ἀρηγεῖται ἡ Π. Γραφὴ ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ τοῦ Δ'. βιβλίου τῶν Βασιλειῶν, ἢ μεταγενέστεραι.

Θέλω ἐκθέσει ὑμῖν διὰ βραχέων τί μανθάνομεν περὶ τοῦ Μέσα ἐκ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς.

Οἱ ἔβραιοι εἶχον ἄρξει ἐπὶ πολὺ, ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς αὐτῶν εἰς Χαναὰν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Ἰησοῦ τοῦ Νευῆ, τῆς χώρας τοῦ Μωάβ. Οἱ Μωαβίται διεμαρτύροντο ἀεὶποτε κατὰ τῆς Ἰσραηλιτικῆς κυριαρχίας· ἀλλ' οἱ ἀγῶνες, οὓς κατέβαλλον ἐκάστοτε, ὅπως ἀπλλαχῶσιν αὐτῆς, ἔμενον ἀτελεσφόρητοι. Ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τῶν Βασιλειῶν (II', 2) καὶ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Περικλειομένων (III', 2) λέγεται, ὅτι ὁ Δαυὶδ καταστὰς βασιλεὺς τῶν δώδεκα φυλῶν ἐπεχεί-

ρῆσαν ἐκστρατεῖαν αἰματηράν, ἀληθῆ πόλεμον ἐξοντόσθε· κατὰ τῶν Μωαβιτῶν, καὶ περ ἔλκων μητροθεν τὸ γένος ἐκ Μωαβιτῶν ἀπὸ τῆς προμήτορος αὐτοῦ 'Ρούθ, ἧς τὴν ἱστορίαν ἀρηγεῖται ἡμῖν ἡ Γραφή ἐν τῷ γκριεστάτῳ εἰδύλλῳ 'Ρούθ. Ὁ Δαυὶδ ἠδυνήθη νὰ ὠφραλῆθῃ ἐκ τῆς συγγενείας αὐτοῦ ταύτης μετὰ τῶν Μωαβιτῶν, ἐλθὼν κατὰ τὴν μετὰ τοῦ Σαουλ πάλην αὐτοῦ ἐν Mispal καθέδρῃ τῶν βασιλέως τοῦ Μωάβ, περ' οὗ ἐξητήσατο ἄσουλον διὰ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ. Ἀλλὰ προύνοτος τοῦ χρόνου, ἐφάνη ἥκιστα ἐγγύνομον πρὸς τὸν εὐεργέτην, ὃν κατέστησε φόρου ὑποτελῆ.

Μετὰ τὸν χωρισμὸν τῶν δέκα φυλῶν ἐπὶ 'Ιεροβοάμ, τοῦτέστι μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Σολομῶντος, ἡ ἐπὶ τῶν Μωαβιτῶν ἡγεμονεῖα ἔλαχεν εἰς τὸ βασίλειον τοῦ 'Ισραήλ. Ὁ Ἀμβρὶ πρὸ πάντων, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀχάβ καταπέισαν σκληρῶς τὸν Μωάβ. «Ὁ Ἀμβρὶ βασιλεὺς τοῦ 'Ισραήλ, λέγει ἡ ἐπιγραφή ἡμῶν, κατεπέισε τὸν Μωάβ ἐπὶ ἡμέρας μακράς, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ διεδέξατο αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτός, καὶ ἐγὼ θὰ καταπέισω τὸν Μωάβ.

Ὁ Ἀχάβ ἔπασεν ἐν τῇ κατὰ τῶν Συρίων μάχῃ τῷ ἑκατοκοσιῶτῳ ἑννενηκοσιῶτῳ ἐβδόμῳ ἔτει. Τοῦτον διεδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὀχοζίας, ὅστις ἦν ἀδύνατος καὶ καχεκτικός. Μέσα ὁ δραστηρίος βασιλεὺς τοῦ Μωάβ δράττεται τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ὅπως ἀνακτήσῃται τὴν ἀνεκαίρησιν αὐτοῦ, ἐκλαθὼν ἴσως τὸν τραγικὸν καὶ βίαιον θάνατον τοῦ Ἀχάβ ὡς τιμωρίαν τοῦ Khamos. «Καὶ ἠθέτησε Μωάβ εἰς 'Ισραήλ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν Ἀχάβ.» οὕτως ἀρχεται τὸ Δ'. βιβλίον τῶν Βασιλείων. Ὁ Μέσα ἠρνήθη νὰ ἐκτίσῃ τὸν εἰς ἀρνία καὶ κριὸς συνιστάμενον ἐτήσιον φόρον· ὁ Μέσα ἦν πλούσιος εἰς κτήνη, διὰ τοῦτο δὲ, πρὸς ἐξονειδισμόν, προσεποινεῖται hanoked, δηλονότι ὁ ποιμὴν, ἢ ὁ φύλαξ κτηνῶν· ὁ Ὀχοζίας ἀσθενῆς ὢν δὲν ἠδύνατο νὰ καθυποτάξῃ τὸν ἐπαναστάντα ὑποτελῆ αὐτοῦ. Ἀλλ' αὐτὸν, βασιλεύσαντα ὀλίγον χρόνον, διεδέξατο εἰς τὴν θρόνον τοῦ 'Ισραήλ 'Ιωραμ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὅστις ἀποφασίζει περὶ αὐτοῦ, ἵνα καταστῆλῃ τὴν ἐπαναστασίαν. Ἐπὶ τούτῳ οὐκ παρασκευάζει ἐκστρατεῖαν κατὰ τοῦ Μέσα, παραλαθὼν ἐπικούρους τὸν βασιλέα τοῦ 'Ιούδα 'Ιωσαφάτ καὶ τὸν βασιλέα τοῦ Ἐδῶμ. Τὸ Γ'. κεφάλαιον τοῦ Δ'. βιβλίου τῶν Βασιλείων ἀρηγεῖται ἡμῖν ταύτην τὴν ἐκστρατεῖαν ὡδὲ πως· «Καὶ Μωσὴ βασιλεὺς Μωάβ ἦν νοκῆδ, καὶ ἐπέστρεψε τῷ βασιλεῖ 'Ισραήλ ἐν τῇ ἐπαναστάσει ἑκατὸν χιλιά-

δας ἀρνῶν, καὶ ἑκατὸν χιλιάδας κριῶν ἐπὶ πόκων. Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ ἀποθανεῖν Ἀχάβ, καὶ ἠθέτησε βασιλεὺς Μωάβ ἐν βασιλεῖ 'Ισραήλ. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς 'Ιωραμ ἐν τῇ ἡμέρῃ ἐκείνῃ ἐκ Σαμαρείας, καὶ ἐπεσκέψατο τὸν 'Ισραήλ. Καὶ ἐπορεύθη, καὶ ἐξῆρσέναι πρὸς 'Ιωσαφάτ βασιλεὺς 'Ιούδα, λέγων· βασιλεὺς Μωάβ ἠθέτησεν ἐν ἐμοί, εἰ πορεύσῃ μετ' ἐμοῦ εἰς Μωάβ εἰς πόλεμον; Καὶ εἶπεν, ἀνὰ ἡσυχίαν· ὅμοιός μοι, ὅμοιός σοι· ὡς ὁ λαός μου, ὁ λαός σου· ὡς οἱ ἴπποι μου, οἱ ἴπποι σου. Καὶ εἶπε· ποῖα ὄδῳ ἀναβῶ; καὶ εἶπεν· ὄδον ἐρημον· Ἐδῶμ. Καὶ ἐπορεύθη ὁ βασιλεὺς 'Ισραήλ, καὶ ὁ βασιλεὺς 'Ιούδα, καὶ ὁ βασιλεὺς Ἐδῶμ, καὶ ἐκύκλωσαν ὄδῳ ἐπτά ἡμερῶν καὶ οὐκ ἦν ὕδωρ τῇ παρεμβολῇ, καὶ τοῖς κτήνεσι τοῖς ἐν τοῖς ποσίν αὐτῶν. Καὶ εἶπε βασιλεὺς 'Ισραήλ ὡ, ὅτι κέκληκε Κύριος τοὺς τρεῖς βασιλεῖς παρεργόμενος δοῦναι αὐτοὺς ἐν χειρὶ Μωάβ. . . . . καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν παρεμβολὴν 'Ισραήλ. Καὶ 'Ισραήλ ἀνέστησαν, καὶ ἐπάταξαν τὴν Μωάβ· καὶ ἐφυγεν ἀπὸ προσώπου αὐτῶν. Καὶ εἰσῆλθον εἰσπορεύομενοι καὶ τύποντες τὴν Μωάβ.»

(Βασιλείων Δ'. Κεφ. Γ'. ἐδ. 4—10 καὶ 24.)

Ἡ Γραφικὴ ἀφήγησις, ὡς βλέπετε, εἶναι ὀλίγον σκοτεινὴ. Κατ' αὐτὴν οἱ Μωαβίται ἀπατηθέντες ἐξ ἀντικατοπτρισμοῦ τινος, καὶ φαντασθέντες ὅτι εἶδον ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου κοκκινίζουσαν ὕδασι τὰ ἴχνη αἰματηρᾶς μάχης ἐπισυμβάσης νικητῆς μετὰ τῶν συμμαχῶν βασιλείων, ἐπέπεσον κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, ὅπερ ἐξέλαβον ἐγκαταλελειμμένον, ἀλλ' οἱ 'Ισραηλίται ἀποκρούσαντες ταύτην τὴν ἄτακτον προσβολὴν ἤρχισαν νὰ ἐρημώσῃ τὴν χώραν, καταστρέφοντες τὰς πόλεις, ἐμφορτῶντες τὰς κρήνας, τέμνοντες τὰ ὕπερορρα δένδρα καὶ ῥίπτοντες λίθους εἰς τὰ ἀγρούς. Ὁ Μέσα πολιορκηθεὶς ἐν Kir-harset, πόλει μοαβιτικῇ, οὐχὶ μακρὰν κειμένην τῶν νοτίων μεθριοῖν, ἐποίησεν ἐξοδὸν μετὰ ἐπτακοσίων ἀνδρῶν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ διασπάσῃ τὰς τάξεις τῶν πολεμίων αὐτοῦ. Τότε ἀμηχανῶν καταφεύγει εἰς μέτρον λίαν ἀπελπιστικόν· ὑσιάζει τὸν πρωτότοκον υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τείχους, ὅπως καταστήσῃ ἐκυτῶ ἴλεων καὶ εὐνοῦν τὸν θεὸν αὐτοῦ Khamos. Παράτιθημι αὐτὰς τὰς λέξεις τῆς Γραφῆς. «Καὶ εἶδεν ὁ βασιλεὺς Μωάβ, ὅτι ἐκράταιωσεν ὑπὲρ αὐτοῦ ὁ πόλεμος· καὶ ἔλαθε μετ' ἐαυτοῦ ἐπτακοσίους ἀνδρας ἐσπακμένους ῥομφαίαν διακόψαι πρὸς βασιλέα Ἐδῶμ, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν.

Καί ἔλαβε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν πρωτότοκον, ἐν ἐβασίλευσεν ἀντ' αὐτοῦ, καὶ ἀνήνεγκεν αὐτὸν ὀλοκαύτωμα ἐπὶ τοῦ τείχους, καὶ ἐγένετο μετὰ μेलος μέγας ἐπὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἀπῆραν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν γῆν.» κεφ. Ι'. 26. 27.

Διὰ τῆς αἰνιγματικῆς ταύτης φράσεως λήγει ἡ ἀφήγησις τῆς ἐκστρατείας. Ἡ αἰριδιὰ ἀποχώρησις τῶν συμμάχων μετὰ τὴν θυσίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Μέσα ἐστὶ δυσεξηγήτως. Ἀπορον εἶναι πῶς στρατιὰ ἀναστέλλει αἰριδιῶς τὴν πορείαν αὐτῆς, καὶ ὑποφέρει οὐδεμίαν ὑπόσπασιν ἤτταν. Ἀναγινώσκων τις ἐπισταμένως κατανοεῖ, ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀποκαλύπτει ἡμῖν ὅλην τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ κρύπτει σοβαρὰν τινα ἤτταν τῶν ἐπιδρομῶν, ἀναγκασθέντων να λύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ἀποχωρήσωσιν.

Ἀγανάκτῃσις ἐξηγήθη κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ, δηλονότι ἀπὸ μέρους τοῦ Ἰερωθά. Διὰ τῶν λέξεων τούτων ὁ συγγραφεὺς παρέχει ὑπονοεῖν, ὅτι ἡ ἐκστρατεία ἀπέτυχε. Ὁ Ἰερωθά ὠργίσθη κατὰ τὸ λαοῦ αὐτοῦ ἐπειδὴ ὁ Ἰσραὴλ ἠνάγκασε τὸν ἐχθρὸν νὰ προστρέξῃ εἰς ὀλοκαύτωμα τὸν ἐκείνου υἱόν (1).

Ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ πολέμου οὐδὲ λόγος κἄν γίνεται περὶ τῆς ἡγεμονείας τοῦ Ἰσραὴλ ἐπὶ τοῦ Μωάβ· ὁ Μωσὰ ἀπέσεισε τὸν ζυγὸν τοῦ Ἰσραὴλ, ἀπελευθερώσας τὴν χώραν αὐτοῦ ἀπὸ πῶν καταπιεστώων αὐτῆς.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ἰωράμ καὶ Ἰωσαφάτ συνέβη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνάτου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ μικρὸν, κατὰ τὰ φαινόμενα, μετὰ τὴν ἀνάθασιν τοῦ Ἰωράμ ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἰσραὴλ. Ἡ στήλη ἡμῶν, προωρισμένη νὰ ἐξυμνήσῃ τὰς νίκας τοῦ Μέσα κατὰ τὸν Ἰσραὴλ, σχετικῶς ἔγραψε πρὸς ταύτην τὴν ἐκστρατείαν, καὶ ἐστήθη πρὸ ἢ μετὰ ταῦτα τὰ γεγονότα· Ἡ ἐρώτησις αὐτὴ εἶναι λίαν δύσλυτος, οἱ δὲ ἀρχαιολόγοι διαφωνοῦσιν ἐπὶ τούτου.

Τὸ κατ' ἐμέ, τείνω νὰ πιστεύσω, ὅτι αἱ νίκαι τοῦ Μέσα κατὰ τὸν βασιλεῖα τοῦ Ἰσραὴλ οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν, ἢ συνέπειαι τῆς ἀτυχοῦς ἐκστρατείας τῶν βασιλείων Ἰωράμ καὶ Ἰωσαφάτ. Ὁ Μέσα, ἐπωφεληθεὶς τῶν νικῶν αὐτοῦ μετὰ τὴν ἀνχώρησιν τοῦ Ἰωράμ, κατέστη ἐ-

πιθετικὸς ἐκδιώξας τὸν βασιλεῖα τοῦτον ἀπὸ τῆς πρὸς νότον χώρας αὐτοῦ ἐτρέπη πρὸς βορρᾶν, ὑπερεπήδησε τὴν γραμμὴν τοῦ Ἀρνῶν, καὶ κατέλαβεν αὐτῆς τὴν πέραν τοῦ ποταμοῦ τούτου χώραν. Τὸ θέμα τοῦτο ἀνήκει τὸ πάλαι εἰς τοὺς Μωαβίτας, οὐδέποτε παύσαντας νὰ θεωροῦσιν αὐτὸ ὡς ἐαυτῶν κτήσιν. Οἱ Ἰσραηλιταὶ τοῦναντίον ἐθεώρουν τὸν ποταμὸν Ἀρνῶν ὡς μεθόριον γραμμὴν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Μωαβιτῶν διὰ τοῦτο δὲ ὁ ποταμὸς οὕτως κέκτῃται μεγίστην σπουδαιότητα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τούτου τοῦ λαοῦ. Ἐπὶ τέλους ὁ Μέσα τὸ ζήτημα τοῦτο ἔλυσε ὑπὲρ τῶν Μωαβιτῶν, ἀποκαταστήσας τὰ ἀρχαῖα ὕδα τοῦ Μωάβ καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ὅριζω ἄρα τὴν χρονολογίαν τοῦ ἡμετέρου μνημείου περὶ τὸ ἔτος 880 π. Χ. ἤτοι ἔτη τινὰ μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάθασιν τοῦ Ἰωράμ (897).

Πιθανὸν νὰ ἀπατώμαι, τὰ δὲ γεγονότα περὶ ὧν ὁμιλεῖ ἡ στήλη, δυνατὸν νὰ ἦναι προγενέστερα τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἰωράμ. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τελέντος, ἡ στήλη θὰ ἐστήθῃ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὁχοζίου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγαάβ, τὰ δὲ ἐν αὐτῇ ἀναφερόμενα συμβεβηκότα ἐγένοντο πιθανῶς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μέσα.

Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, ἡ διαφορά εἶναι ὀλίγων μόνον ἐτῶν, εἶναι δὲ ἀναμυσθήτων, ὅτι τὸ μνημεῖον ἡμῶν ἀνέρεχται εἰς τὸ πρῶτον ἡμῖς, ἢ, ἀκριβέστερον εἶπεν, εἰς τὴν πρώτην δεκαπενταετηρίδα τοῦ ἐνάτου π. Χ. αἰῶνος.

B.

Κατὰ τὴν προλαβοῦσαν συνεδρίαν περιέγραψα τὴν στήλην τῆς Δαιῶν, ἀρηγήθην τὰ κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν αὐτῆς, καὶ παρέλαον ὑμῖν μεταφράσιν κατὰ γράμμα τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς· προσεπέθησα ἐνταυτῶ νὰ παραστήσω ὑμῖν τὴν μεγάλην ἱστορικὴν ἀξίαν, ἣν κέκτῃται τὸ μνημεῖον τοῦτο, ὑπερ ἀνέρεχται εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν βασιλείων τοῦ Ἰσραὴλ Ἀγαάβ, Ἰωράμ καὶ Ἰωσαφάτ. Ἐναπολείπεται μοι ἤδη νὰ ἐξετάσω διὰ βραχέων τὴν ἐπιγραφὴν ἡμῶν ὑπὸ τὴν γλωσσολογικὴν καὶ παλαιογραφικὴν ἐποψίν.

Ἡ γλῶσσα, εἰς ἣν συνετάχθη τὸ κείμενον ἡμῶν εἶναι ἡ γλῶσσα τῶν ἀρχαίων Μωαβιτῶν, τοῦ λαοῦ ἐκείνου τοῦ οἰκοῦντος τὴν πέραν τῆς Νεκρῆς θαλάσσης χώραν, ἧς τὸ πρὸς ἀνατολὰς ἔδαρος ἦν ὕμωρον τῆ μεγάλης ἀραβικῆς ἐρήμου. Ἡ Μωαβιτικὴ γλῶσσα ἦν μέχρι τοῦδε ἀ-

(1) Δὲν εἶναι μάλιστα ἀπιθανον, ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῆς ἐκστρατείας ταύτης ὑπανιττεται, ὅτι ὁ Μέσα προσήνεγκεν ὀλοκαύτωμα τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν Ἰερωθά, ὅπως καταστήσῃ ἴλιον αὐτῶ τὸν θεὸν τῶν πολεμίων αὐτοῦ.

γρωστος, ἀγαθὴ δὲ τις συγκυρία κατέστησεν αὐτὴν αἰώνης γνωστὴν ἤμιν διὰ τῆς θριαμβευτικῆς στήλης τοῦ Μέσα, βασιλέως τοῦ Μωάβ. Δυναμέθια οὖν μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν ταύτης τῆς στήλης νὰ προσθῶμαι εἰς τὴν κλίμακα τῶν σμιτικῶν γλωσσῶν νέον γλωσσικὸν ἰδιῶμα, δηλονότι τὴν Μωαβιτικὴν διάλεκτον. Ἡ διάλεκτος αὕτη εἰς τοῖν μέλοι τῆς μεγάλης οἰκογενείας τὴν σμιτικῶν ἀποκαλουμένων γλωσσῶν ἀνήκει; μετὰ ποίας γνωστῆς γλώσσης συνδέεται στενότερον;

Γινώσκετε, ὅτι τὸ ἔδαφος τῆς σμιτικῆς φυλῆς, ὑπὸ τὴν γλωσσολογικὴν ἐποψίν, διαίρεται εἰς τρία μεγάλα συμπλέγματα· δηλονότι εἰς τὸ ἀραμαϊκὸν σύμπλεγμα, περιλαμβάνον τὰς σμιτικὰς διαλέκτους, τὰς ὁμιλουμένας πρὸς βορρᾶν τοῦ ἐδάφους τοῦ κατεχομένου ὑπὸ τῆς σμιτικῆς φυλῆς, δηλονότι τὸ χαλδαϊκόν, τὸ συριακὸν καὶ ἕτεραί τινα γλωσσικὰ ἰδιώματα, εὐλίγον διεδδομένα, ὡς τὸ σαμαρειτικόν, τὸ παλμυρητικόν καὶ τὸ ναβαταϊτικόν (:) εἰς τὸ μέσαιον σύμπλεγμα, σχηματιζόμενον ἐκ τῶν γλωσσῶν τῶν Χαναναίων, δηλονότι ἐκ τῆς φοινικικῆς καὶ τῆς ἐβραϊκῆς· καὶ τρίτον εἰς τὸ ἀραβικὸν ἢ μεσημβρινὸν σύμπλεγμα, εἰς ὃ ἀνήκουσι, πλὴν τῆς ἀραβικῆς γλώσσης, τὸ αἰθιοπικὸν ἰδιῶμα, ὅπερ ὁμιλεῖται μέχρι τῆς σήμερον ἐν Ἄβυσσινίᾳ, καὶ ἡ ὁμηρικὴ διάλεκτος, εἰς ἣν εἰσι συνταχμέναι αἱ ὁμηρικαὶ (himjaritiques) ἐπιγραφαί.

Ἡ μᾶλλον διεδδομένη τῶν τριῶν τούτων γλωσσῶν, κατὰ τὴν σμιτικὴν ἀρχαιότητα, δηλονότι μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωάμεθ, ἦτον ἡ ἀραμαϊκὴ διάλεκτος. Ἄλλ' ἡ ἐπικράτησις αὐτῆς ἐπὶ τῶν λοιπῶν μύλι ἀρχεται τρεῖς αἰῶνας μετὰ τὴν χρονολογίαν τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς, συμπίπτουσα μετὰ τῶν εἰσβολῶν τῶν Ἀσσυρίων καὶ Βαβυλωνίων κατακτητῶν, ἰδίᾳ δὲ μετὰ τῆς τοῦ Ναβουχοδονόσορος. Ἀπὸ ταύτης τῆς ἐποχῆς ἄρτι τῆς διαδόσεως τοῦ ἰσλαμισμοῦ ἐν Ἀσίᾳ ἡ ἀραμαϊκὴ διάλεκτος διεδραμάτισε τὸ αὐτὸ σχεδὸν πρόσωπον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀνατολῇ, οἷον ἡ ἀραβικὴ σήμερον, τὸ κατ' αὐτήν, ἀντικαταστήσασα τὴν ἀραμαϊκὴν, ἕνεκα τῆς διάδοσεως τοῦ ἰσλαμισμοῦ ὑπὸ τῶν Καλιφῶν διδῶν τοῦ Μωάμεθ.

Ἄλλὰ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς, πρὸ τῶν κατακτητῶν τῶν βαβυλωνίων βασιλέων ἐν Συρίᾳ, αἱ τρεῖς γλωσσικαὶ οἰκογένειαι ἦσαν ἔτι περιωρισμέναι ἐν τοῖς ἀρχαίοις αὐτῶν ὄριοις, ἢ μὲν ἀραμαϊκὴ ἐν τῷ εὐρυχώρῳ λεκανοπεδίῳ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τί-

γρεως· καὶ ἀνὰ τὴν βόρειον Συρίαν, τὸ δὲ χαναναϊκὸν ἰδιῶμα ἐν Παλαιστίνῃ, καὶ τὸ ἀραβικὸν ἐν τῇ γερονύσῳ τῆς Ἀραβίας.

Ἡ μωαβιτικὴ γλῶσσα ἦν ἐκ τοῦ χαναναίου στελέχους. Τοῦτο δὲ θὰ ἤδύνατό τις νὰ ὑποπτεύσῃ ἤδη (καὶ ἐὰν ἔτι μὴ εἶχε δεῖγμά τι ἐκ ταύτης τῆς γλώσσης), ἀναλογιζόμενος τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς χώρας τοῦ Μωάβ καὶ τὰς ἐθνικὰς σχέσεις τὰς συνδεούσας στενότερα τοὺς Μωαβίτας μετὰ τῶν Ἑβραίων. Ἡ στενὴ αὕτη συγγένεια τῶν ὁμῶρον τούτων ἐθνῶν ἐπιβεβαιουται, ὡς ἔρῃην εἰπῶν, ὑπ' αὐτῆς τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, καὶ ἐν αὐτῇ μάλιστα τῇ ἀφηγήσει τῆς αἰμομιξίας τοῦ Λώτ, ἀδελφοῦ τοῦ Ἀβραάμ, περὶ ἧς λόγος γίνεται ἐν τῇ Βίβλῳ τῆς Γενέσεως.

Τὸ αἶσθημα τῆς συγγενείας καὶ ὁμοιότητος οὐδέποτε ἄρα ἀπεσβέσθη, παρὰ τὴν ἐχθροπάθειαν, ἣν οἱ λάτρεις τοῦ Ἰερωθά αἰείποτε ἐξεδήλουν κατὰ τῶν λατρευτῶν τοῦ Khamos. Ἐκ τῶν προτέρων οὖν πιθανώτατον ἦν, ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Μωαβιτῶν προσήγγιζε πρὸς τὴν τῶν Ἑβραίων. Τωόντι ἡ γῆλη τῆς Δαιθῶν ἐπιβεβαιουται πληρέστατα ταύτην τὴν ὑπόθεσιν, καθιστῶσα αὐτὴν ἀναμφισβήτητον. Ἡ ὁμοιότης τοῦ γλωσσικοῦ ὅρους τῆς ἐπιγραφῆς μετὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης αἰρεῖ μάλιστα πᾶσαν ἀμφιβολίαν. Ὁ Μέσα ἐκφράζεται σχεδὸν καθαρῶς ἐβραϊστὶ μεταχειριζόμενος φράσεις καὶ ῥήσεις ἰδίᾳ γραφικῆς. Οὕτω π. χ. ἀναγινώσκειται ἡ φράσις *scher jasafti ul há-ares* «τὸ ὅσῳον προσέθεσα εἰς τὴν γῆν» *vekach Mim-Moab mitán isch kol roscho*, καὶ ἔλαβον ἐκ τοῦ Μωάβ δικαιοσύνην ἀνθρώπου ἐν ὄλω» (Kol roscho ἐν τῇ Παλαιᾷ Γραφῇ εἶναι εἰς χρῆσιν κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν). *Israel abad obed olam*, «ὃ Ἰσραὴλ κατεστράφη κατατροπῆν αἰώνιον» δηλονότι διὰ παντός. Θέλω παραθέσει ὑμῖν δεῖγμα τῆς γλώσσης, ἀναγινώσκων τοὺς ἐπὶ τὰ πρότωσις στίχους τῆς ἐπιγραφῆς, ὅσοι δὲ ὑμῶν, κύριοι, γινώσκετε τὴν ἐβραϊκὴν γλῶσσαν θὰ καταλάβετε παρεκχρήμα τὴν ἔννοιαν.

Anok Mescha ben Kemoschgad—ἐγὼ εἰμι Μέσας υἱὸς τοῦ Κεμοσχάδ.

Melek Moab ha-Dibóni—βασιλεὺς τοῦ Μωάβ τοῦ Δαιθωνίου.

Abi malak al Moab scheloschin rabbin. Ὁ πατὴρ μου ἐβασίλευσε τὸ Μωάβ τριάνοντα ἔτη.

Veank malakti achar abi καὶ ἐγὼ ἐβασίλευσα μετὰ τὸν πατέρα μου.

Vá-u'as habumat sôt Likmosch be

Korcha, καὶ ἔκτισα τοῦτο τὸ θυσιαστήριον (καθ' αὐτὸ εἶπειν, τοῦτο τὸ ὕψωμα *bāmat*) τῷ Khamos ἐν Qorcha.

Bāmat Mescha θυσιαστήριον ἀπολυτρώσεως (ἢ τοῦ Μέσα, ὅπως ἀν' ὁδῶν ὑμῶν, ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι λογοπαίγνιον).

Ki hoschidūni mikkol ha-scholekin ἐπειδὴ μὲ ἔσωσεν ἐξ ὕλων τῶν ἐχθρῶν.

Veki hir'uni bekol soneaj καὶ μὲ ἐπροστάτευσεν ἀπὸ τῶν μισούντων με (*sonej* εἶναι, ὡς ἐβραϊστὶ, ἐνεστῶς τῆς μετοχῆς τοῦ *sana*, μισεῖν).

Omri melek Israel ὁ Ἀμφρί ἦν βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ.

Vejanam et-Moab jamin rabbin, καὶ κατεπίσεν τὸν Μωάβ ἐπὶ μακρὰς ἡμέρας.

Ki tuanaf Kemosch be-arzo ἐπειδὴ ὁ Khamos παρωργίσθη κατὰ τῆς χώρας αὐτοῦ.

Vejachlefō benō. καὶ ὁ υἱὸς τοῦ διεδέξατο αὐτὸν (γινώσκατε ἅπαντες τὴν λέξιν *chulaf* διαδέχεσθαι, ἐκ τῶν Κκλιρῶν, διαδόχων τοῦ Μωάμεθ).

Vajomer gam hu καὶ εἶπε καὶ αὐτός. *'ānu et-Moab* θὰ καταπιέσω τὸν Μωάβ, *Bej'āmaj* κατὰ τὰς ἡμέρας μου, *Amar Kemosch* ὁ Khamos εἶπεν' *ved'reh bō ubebēto* ἐπισκέψομαι αὐτόν.

Ve Israel abad obed olam καὶ ὁ Ἰσραὴλ κατεστράφη αἰώνιον κατεστρόφη, κτλ.

Βλέπετε, ὅ,τι ἀνέγνων εἶναι κηχαρῶς ἐβραϊκὸν νομίζει τις, ὅτι ἀκούει ἐδάφιόν τι τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, ἐξαίρεσει τοῦ πληθυντικοῦ, λήγοντος εἰς *im*, τοῦ ῥηματικοῦ τύπου *sanaif* καὶ τῆς λέξεως *scholek* σημερινούσης ἐχθρόν, ἅπερ ἀμρότερα δὲν ἀπαντῶσι κατὰ ταύτην τὴν ἔννοιαν ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς.

Ὁ δόκλος ἀλληλουγία λέξεων καὶ ἐκφράσεων τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς προσαρμόζεται ἰδίᾳ εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μὴ ἀπαντῶσα ἐν ταῖς λοιπαῖς σημιταῖς διαλέκτοις κατὰ τὴν αὐτὴν σημασίαν. Ἀναφέρω μόνον τὰ ῥήματα *āsū* ἡ *שׁוּ* ποιεῖν *karat* כָּרַח ὀρύσσειν *l'aj* φονεῖν *שׁוּ* κατέχειν *h'ānāh*

ὀργίζεσθαι, παροξύνεσθαι *שׁוּ* ἠ ἀπελευθεροῦν, σάζειν *שׁוּ* διώκειν *h'ānāh* τὴν κλίμακα τὸ

λιθόστρωτον *בְּבַבְ* ἐν τῷ ἐσωτερικῷ *לְ* ὅ

παγε (προστακτικῆ τοῦ ῥήματος *הָלַךְ* *לְפָנַי*

ἐμπροσθεν *יָנ* δὲν ὑπάρχει *וְ* ἐπίσης *יָנ* τὸ μῦριον τῆς ἀμέσου διαθέσεως, καὶ γράφεται ἀκριβῶς, ὡς ἐβραϊστὶ, ἐνῶ ἡ φοινικικὴ ὀρθογραφία ἀπειτεῖ ἐν *lod* ἐν τῷ μέσῳ.

Τὸ ἄρθρον εἶναι πάντοτε *ה* ὡς ἐβραϊστὶ ἢ ἀναφορικῆ ἀντωνυμία, τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ γραμματικιστικώτατον διὰ τὴν μωαβιτικὴν γλῶσσαν, καὶ ἀποδεικνύει τὴν στενὴν αὐτῆς συγγενεῖαν μετὰ τῆς ἐβραϊκῆς· ἢ ἀναφορικῆ ἀντωνυμία εἶναι πάντοτε *יָנ* ἐνῶ ἡ φοινικικὴ

διάλεκτος δὲν γνωρίζει αὐτήν, εἰμὴ ὑπὸ τὴν συντομωτέραν μορφήν *שׁ* ἢ *שׁ*.

Ἡ πρὸς τὸν γραμματικὸν δὲ ὀργανισμὸν τῆς μωαβιτικῆς γλώσσης ἢ ταυτώτης αὐτῆς μετὰ τῆς ἐβραϊκῆς ἐστὶ σχεδὸν ἐνελετής. Εὐρίσκομεν συνεχῶς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ π. χ. τὸν συνδυασμὸν τοῦ μεταβλητοῦ *šān* μετὰ τοῦ συγκομιμένου ἀορίστου. *Vāšās שׁוּשׁוּ*

καὶ ἐποίησα *וְשׁוּ* καὶ εἶπεν *וְשׁוּ* καὶ κατέσχε *וְשׁוּ* καὶ κατώκησε *וְשׁוּ* καὶ ἔ-

κεισεν. Τὸ ῥῆμα κλίνεται ὡς ἐβραϊστὶ, π. χ. ὅπου τὸ πρῶτον ῥιζικὸν εἶναι ἐν *šān* ἢ λαμῆδ, ἢ ἀραίρεσις τοῦτου τοῦ συμφώνου γίνεται κατὰ τὴν αὐτὴν περιπτώσιν, καθ' ἣν καὶ ἐβραϊστὶ π. χ. *קָרַח* καὶ *עָלַח* (ἀντὶ τοῦ *קָרַח* τοῦ ῥήματος *lakách*).

Ἐν τούτοις παρατηροῦνται τινες διαφοραὶ ἀπὸ τῆς ἐβραϊκῆς γλώσσης, δηλοῦσαι κλίσην τινὰ πρὸς τὴν ἀραμικὴν καὶ φοινικικὴν διάλεκτον. Ὁ πληθ. καὶ δυνὰς σχηματίζονται προσθήκῃ τοῦ γράμματος νοῦν, ὡς ἀραβιστὶ καὶ ἀραμιστὶ, δι' ἣ ἢ κατὰ λήξιν τοῦ μὲν πληθ. εἶναι *im* τοῦ δὲ δυν. *an*, π. χ. *scholeschim* τριάκοντα, ἐβραϊστὶ *scholeschim*, *matān* διακόσια. Ἐβραϊστὶ αἱ ἀντιστοιχοῦσαι καταλήξεις εἰσὶν *im* καὶ *āim*. Οἱ ῥηματικοὶ σχηματισμοὶ *הָלַךְ* ἐπολέ-

μησα *הָלַךְ* ὕπαγε *vā* πολεμήσῃς σχετίζονται πρὸς τὸν ὄγδον τύπον τοῦ ἀραβικοῦ ῥήματος· μόνον ἡ μωαβιτικὴ διάλεκτος δὲν ἐλέπτυνε τὸ *n* τοῦ μορφωτικοῦ *hil* εἰς ἔλλιφ *h*.

Ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία δὲν εἶναι εἰς χρῆσιν ἄνευ τοῦ προστακτικοῦ ἄρθρου, ὡς φοινικιστὶ π. χ. *תָּנָה* *הַבְּבַבְ* τοῦτο τὸ ὕψωμα, ἐβραϊστὶ *habāmā hāssol*. Τὸ θηλυκὸν οὐσιαστικὸν

εις τὸν πληθυντικὸν λήγει ὡς φοινικιστὶ καὶ ἀραβιστὶ εἰς *al 7* καὶ ἀπολύτως ἔτι, ἐνθ' ἐ-
 θραϊστὶ τὸ τελικὸν τ δὲν διατηρήθη, εἰμὴ ἐν τῇ
 תרבה תלכבה δηλονότι πρὸ τῆς γενικῆς.

Ἡ πρωτοπρόσωπος ἀντωνυμία *anok* ἐγώ, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὸν ἑβραϊκὸν τύπον *anoki* παρουσιάζει ἡμῖν ἀναλογίαν πρὸς τὴν φοινικικὴν ἢ χαναναϊκὴν διάλεκτον. Ἄλλ' αὐτὰ αἱ διαλεκτικαὶ διαφοραὶ εἰσὶν ἀσημαντοὶ ἀπέναντι τῆς μεγάλης συμφωνίας, τῆς ἀπανταχοῦ τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν ἀναδεικνυμένης, μετὰ τῆς ἑβραϊκῆς, γλώσσης. Ἡ σημιτικὴ γραφῆ, ἔστι ἀληθῆς, δὲν ἐφορᾷζει, εἰ μὴ ἀτελέστατα τὴν γλῶσσαν, γράφουσα μόνον τὰ σύμφωνα οὐχὶ δὲ καὶ τὰ φωνήεντα ἑπομένως λίαν πιθανὸν εἶναι, ὥστε αἱ διαφοραὶ αἱ μετὰ τῶν γλωσσῶν μωαβιτικῆς καὶ ἑβραϊκῆς νὰ ὦσι τῇ ἀληθείᾳ μεζῶνες, ἢ ὅσον ἡ ἐπιγραφή τοῦ Μέσα παρίσταν ἡμῖν, ἀλλ' οὐχ ἦττον εἶναι ἀναμφέριστον, ὅτι δὲν ὑπάρχει οὐδεμία διάλεκτος σημιτικῆ, πρὸς ἣν τὸ μωαβιτικὸν ἰδίωμα νὰ μὴ ἔχη συγγένειαν τοσούτων γενῆν, ὅσην πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν ὁμῶρων αὐτῆς Ἰσραηλιτῶν, δηλονότι πρὸς τὴν χαναναϊκὴν γλῶσσαν, ἣν παρεδέξαντο οἱ Ἰσραηλιταὶ μεταναστεύοντες εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας.

Τὸ ὄρος τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν εἶναι ἐντελῶς Βιβλικόν. Εἶναι σαφές καὶ εὐληπτον, μᾶλλον ἐπιμελετημένον, ἢ π. χ. τὸ τῆς ἐπὶ τοῦ σαρκοράγου τοῦ Eschmunazar ἐπιγραφῆς, καὶ τοι οὕσης τοῦλάχιστον κατὰ τρεῖς αἰῶνας μεταγενεστέρως τοῦ μνημείου τοῦ Μέσα.

Ἐξετάσωμεν νῦν τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφὴν ὑπὸ τὴν παλαιογραφικὴν αὐτῆς ἐποψίν. Ὁ γραφικὸς αὐτῆς χαρακτήρ εἶναι ἄριστος ἰδίως μελέτης, αἶτε λίαν σπουδαῖος διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ φοινικικοῦ ἀραβήτου. Ἐπειδὴ δὲ τὰ δύσκολα ζητήματα τῆς παλαιογραφικῆς ἐλιγίστους τῶν ἀρχαιολόγων ἐνδιαφέρουσι, θέλω περιορισθῆν νὰ ἐκθέσω ἡμῖν ἐν κεφαλαίῳ τὰ ἀξιολογώτερα ἀποτελέσματα, ἃ ἐκέρδησεν ἡ ἱστορία τοῦ φοινικικοῦ ἀραβήτου ἐκ τῆς εὐρέσεως τῆς στήλης ἡμῶν.

Ἡ ἡλικία τῆς στήλης τῆς Δαιβῶν ὠρισται ἀκριβῶς γινώσκετε ἤδη, ὅτι αὕτη ἀνιδρύθη ὑπὸ τοῦ Μέσα, βασιλέως τοῦ Μωάβ, συγγράνοντος τοῦ βασιλεῦσι τοῦ Ἰσραὴλ Ἀχαάβ, Ὁχοζίου καὶ Ἰωράμ, καὶ τῷ Ἰωσαφάτ βασιλεὶ τοῦ Ἰούδα, κατὰ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα ἢ δεκαπενταετηρίδα τοῦ ἐνάτου π. Χ. αἰῶνος. Ἄστε κατέχουμεν νῦν δαίγμα ἀραβήτου φοινικικοῦ ἀραβήτου, ὃ ἢ χρονολογία εἶναι ἀναμφίβολος. Ἐπομένως ἢ ἐπιγραφὴ τοῦ Μέσα δύναται ἀπὸ τοῦδε

νὰ χαρακτηρῆσθῆ ὡς σταθερὸν σημεῖον ἐν τῇ κλίμακῃ ἀπασῶν τῶν μεταγενεστέρων καὶ τῶν ἀλληλοδιαδόχων μεταβολῶν τοῦ ἀραβήτου φοινικικοῦ ἀραβήτου, τῶν δυναμένων νὰ σκοτίωσι, καὶ ἐμβάλωσιν εἰς ἀμηχανίαν τὸ πνεῦμα τῶν ἀραβιολόγων. Κατέχουμεν νῦν θεμέλιον ἱστορικῆς κατατάξεως κειμένων παρομοίων, καὶ μέσον ὅπως ἐκτιμῶμεν μετὰ βεβαιότητος κατὰ προσέγγισιν τὴν ἡλικίαν ἐτέρων φοινικικῶν ἐπιγραφῶν, ὑπολογίζοντες κατὰ πόσον προσεγγίζουσι ἢ ἀφίστανται ἀπὸ τοῦ γραφικοῦ συστήματος τῆς στήλης τῆς Δαιβῶν.

Τὸ σχῆμα τῶν χαρακτῆρων καὶ ἡμετέρας ἐπιγραφῆς εἶναι ἀραβικώτατον καὶ σύμφωνον πρὸς τοὺς ἀποστάτους χρόνους, εἰς οὓς αὕτη ἀνέρχεται, οὓσα τὸ ἀραβικώτατον παντὸς ἐτέρου σημιτικοῦ κειμένου. Ἀπασαί αἱ γνωσταὶ φοινικικαὶ ἐπιγραφαὶ παρουσιάζουσι σχήματα γραμμάτων μεταγενέστερα. Πρὸ τῆς ἐν Δαιβῶν ἀνακαλύψεως ὁ διάσημος ἐπιτάριος τοῦ Eschmunazar, βασιλέως τῆς Σιδῶν, ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν σημιτολόγων ὡς τὸ ἀραβικώτατον κείμενον, τὸ διὰ φοινικικῶν χαρακτῆρων γεγραμμένον, ἔξαιρέσει μάλιστα τινὰς γεγλυμμένους, ἀσσυριακῆς τέχνης, καὶ πολλὰς κεράμους τῆς Νινευὶ φεροῦσας ἀραβικὰ σύμβολα. Ἀλλὰ τὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Eschmunazar ἔχουσι ἤδη σχῆμα πολὺ μεταγενέστερον καὶ νεώτερον τῆς μωαβιτικῆς στήλης, ἀνήκοντα ἤδη εἰς τὸ σχῆμα τῆς φοινικικῆς γραφῆς, τῆς καλουμένης *ouaraiac*, ἣτις δὲν ἀνέρχεται εἰς ἐποχὴν προγενέστεραν τοῦ σ'. ἢ τοῦ ζ'. αἰῶνος π. Χ.

Ἡ χρονολογία τοῦ μνημείου τοῦ Μέσα ἀπὸ τῆς τοῦ Eschmunazar ἀπέγει τοῦλάχιστον τρεῖς αἰῶνας. Ὑποβάλω ἡμῖν ἐνταῦθα τρεῖς πανωμοιότυπα τὸ πρῶτον παρίσταναι τὴν ἐπιγραφὴν τῆς Δαιβῶν, τὸ δεύτερον τὴν τοῦ Eschmunazar, βασιλέως τῆς Σιδῶν, περὶ ἧς ἄρτι ἐποιήσαμεν τὸν λόγον, καὶ τὸ τρίτον τὴν διάσημον φοινικικὴν ἐπιγραφὴν τῆς Μασσαλίης, ἣτις περιέχει τιμολόγιον ἠουσιῶν προσερχθειῶν εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ ναὸν τοῦ Βήλου, καὶ ἀνέρχεται εἰς ἐποχὴν πιθανῶς ἔτι μεταγενεστέρην τῆς τοῦ σαρκοράγου τοῦ Eschmunazar. Αἱ τρεῖς αὐταὶ φοινικικαὶ ἐπιγραφαί, αἱ διεξοδικώτεροι αὐν ἐκπήμεθα, ὑποδεικνύουσιν, ὡς ἐκ τοῦ γραφικοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν, τρεῖς διαφόρους ἐποχάς. Ἡ τῆς Δαιβῶν εἶναι δαίγμα τῆς ἀραβικῆς φοινικικῆς γραφῆς, δηλονότι τοῦ ἀραβήτου ἐκείνου τοῦ γνωστοῦ εἰς ἄπαντας τοὺς σημιτικούς λαοὺς περὶ τὸν δέκατον καὶ τὸν ἕκτον αἰῶνα, πρὶν ἢ ἀποχωρισθῆ εἰς διαφόρους κλά-

δους· ἡ τοῦ Eschmunazar παρίσσει τὴν σιδωνίαν γραφὴν, τὴν ἀνὰ τὴν Φοινικίαν ἐν χρήσει κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα· ἡ δὲ τῆς Μασσαλίας, ἢν προθύμως θὰ ἔθετον εἰς τὸν πέμπτον αἰῶνα, θεωρητέα ὡς δείγμα τῆς κρηθραγενικῆς γραφῆς κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ἐν τῇ Ἀρμενικῇ φοινικικῆς ταύτης πόλεως· ἡ γραφὴ αὕτη, ὡς βλέπετε παραβάλλοντες τὴν ἐν Μασσαλίᾳ ἐπιγραφὴν πρὸς τὴν ἐν Σιδῶν, δὲν διαφέρει οὐσιωδῶς ἀπὸ τῆς φοινικικῆς, τῆς καλουμένης σιδωνίας, καὶ περ κλίνουσιν ὀλίγον πρὸς τὴν δξυγραφίαν.

Πραγματικὰ τὴν μέγιστον ἐνδιαιρέσαντος καὶ ἄξιον νὰ ἐρελεῦσθαι ἰδίᾳ τὴν ὑπετέραν προσοχὴν ἔσιν, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ τῆς Δαιβῶν εἶναι τὸ ἀρχαιότατον δείγμα. οὐ μόνον τῆς φοινικικῆς γραφῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς καθαρῶς ἐν γένει ἀλφραθητικῆς γραφῆς, ἢ χρωάντων νῦν ἄπαντες οἱ λαοὶ τῆς γῆς, ἐκτὸς τῶν κατοίκων τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας, τῶν Σινῶν, Ἰαπώνων, τοῦ συστήματος ἐκείνου, ἐξ οὗ παρήχθησαν τὰ ἀλφραθητικὰ, ἑλληνικὸν καὶ λατινικόν, συριακόν, ἀραβικόν, Ἰνδικόν, θηβετιανόν, σιαμικόν, βραμικικόν, ἰαθβανικὸν καὶ πλῆθος ἄλλων γραφῶν.

Ἐπέδειξα τὴν ἐπιγραφὴν τῆς Δαιβῶν ὡς τὸ ἀρχαιότατον δείγμα τῆς ἀλφραθητικῆς γραφῆς. Ἀλλὰ δύναται τις ἀμφισβητῆσαι τοῦτο, ἀντιτάσσων τὴν ἱερογλυφικὴν καὶ σφρηνοειδῆ γραφὴν. Οὐδὲν ἀκνήνει, ὅτι ὑπάρχουσιν ἐπιγραφαὶ ἐκ τῶν δύο τούτων συστημάτων πολλῶ ἀρχαιότεραι τῆς στήλης τοῦ Μέσα. Ἀλλὰ τὰ σφρηνοειδῆ κείμενα κατ' οὐδὲν δύναται νὰ διασείσωσι τὴν θέσιν μου, ἐπειδὴ ἡ γραφὴ τούτων δὲν εἶναι καθ' αὐτὸ ἀλφραθητικὴ, ἀλλὰ μᾶλλον σου.λαβιτικὴ, ἐκάστου σημείου ἐν τούτοις περιριστῶντος μίαν συλλαβὴν.

Ὡς πρὸς τὴν αἰγυπτιακὴν δὲ γραφὴν, δὲν ἀρνούμαι παντάπασιν, ὅτι τὸ σύστημα τῶν ἱερογλυφικῶν, παρὰ τοὺς χαρακτῆρας τῶν καθαρῶς ἰдеоγραφικῶν καὶ συμβολικῶν, δηλονότι παρὰ τὰ εἰκονικὰ ἰдеоγράμματα ἢ τοὺς γρίφους, περιέχει ὡσαύτως τὰξιν σημείων, ἅτινά εἰσι χαρακτῆρες ἀληθῶς ἀλφραθητικοί. Ἀλλ' αὕτη ἡ περίπτωσις οὐχ ἤττον δὲν δύναται ν' ἀλλοιωσθῆ τὸ ἀληθὲς τῆς διαθεωριώσεώς μου, ἢς τὴν ὀρθότητά ὅπως παρατήσω ὑμῖν, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ κάμω μικρὰν τινα παρέκκλισιν περὶ τῶν διαφόρων συστημάτων τῆς γραφῆς ἐν γένει. Ἡρανισάμην δὲ τὰς σκέψεις ταύτας ἐκ τῶν λεπτῶν καὶ σοφῶν ἐρευνῶν τοῦ διακτῆμου παλαιογράφου Φραγκίσκου Λενορσάν.

Ὅπως ὀρίσωσι τὴν ἔκφρασιν τῶν ἰδεῶν αὐτῶν δι' ὀλικῶν σημείων οἱ ἄνθρωποι μετεχει-

ρίσθησαν δύο γραφικὰς ἀρχάς· ἡ μὲν εἶναι ἡ ἰдеоγραφικὴ, ἡ διὰ ζωγραφικῶν παράστασις τῶν ἰδεῶν, ἡ δὲ ἡ φωνητικὴ, ἡ παραστατικὴ τῶν φθόγγων. Ἡ φωνητικὴ διακρίεται εἰς δύο βαθμοὺς· εἰς τὸν σου.λαβιτικόν, περιστῶντα δι' ἐνὸς μόνου σημείου τὴν συλλαβὴν, συγκαμμένην ἐκ συμφώνου καὶ φωνήεντος, καὶ εἰς τὸν ἀλφραθητικόν, χωρίζοντα τὸ σύμφωνον ἀπὸ τοῦ φωνητικοῦ κῆρου, καὶ χρυσιμύοντα αὐτῶ ὡς κινήσεις, δηλονότι περιστῶντα διὰ διακριτικῶν σημείων τὸ σύμφωνον καὶ τὸ φωνήεν.

Ἀπαντα τὰ σύμματα τῆς γραφῆς ἤρχισαν ἀπὸ τῆς ἰдеоγραφικῆς, τῆς διὰ ζωγραφίας παριστώσεως τὰς ἰδέας, καὶ κατήνησαν εἰς τὴν φωνητικὴν διὰ βαθμιαίας προόδου. Ἡ χρῆσις τοῦ γρίφου ἤρχαγεν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς σου.λαβιτικῆς γραφῆς. Ὁ γρίφος εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ἡ γέφυρα ἢ διακρίσασσα ἀπὸ τῆς ἰдеоγραφικῆς εἰς τὴν φωνητικὴν· κατ' ἀρχὰς μετεχειρίζοντο εἰκόνας ἰдеоγραφικὰς, ὅπως παραστήσωσι τὴν προφοράν, ἣτις ἦν προσκεκολλημένη εἰς τὴν εἰκονικὴν αὐτῶν ἔνοιαν, μακρὴν λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἐνοίας ταύτης. Περιέργων παράδειγμα γραφῆς, ἡ ὁποία ἔσθ ἐν τῷ γρίφῳ, καὶ οὐδὲ βῆμα προῖθη εἰς τὴν πραγματικὴν φωνητικὴν, περιστῶσι τὰ μεξικανικὰ ἱερογλυφικὰ, σύστημα γραφικόν, ὕπερ μετεχειρίσθησαν οἱ Ἀζτέκοι τῆς Anahuac. Ἡ σφρηνοειδῆς γραφὴ, παραχθεῖσα καὶ αὕτη ἐξ εἰκονικῆς τινος γραφῆς, περιήλθεν εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν, ἀλλὰ δὲν ἐξήλθεν αὐτῆς, μείνασα σάσιμος, καὶ οὕτως εἰπεῖν, ἀποκρυφαλλοθεῖσα εἰς τὸν συλλαβισμὸν, καὶ μὴ θήσασσα μέχρι τῆς ἀποσυνθέσεως τῆς συλλαβῆς, δηλ. εἰς τὸν ἀλφραθητισμὸν. Ὅσοι λαοὶ μετεχειρίσθησαν αὐτὴν, Σκύθαι, Πέρσαι, Ἀσσύριοι, οὐδέποτε ἔσχον γράμματα, καθ' αὐτὸ εἰπεῖν, ἀλλὰ μόνον σημεῖα συλλαβικὰ.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων γραφικῶν συστημάτων κατὰ τὴν ἱερογλυφικὴν ἢ ἰдеоγραφικὴν γραφὴν, ἅτινά εἰσι τέσσαρα τὸν ἀριθμὸν, δηλονότι τὰ αἰγυπτιακὰ ἱερογλυφικὰ, ἡ σινικὴ γραφὴ, ἡ σφρηνοειδῆς γραφὴ καὶ τὰ μεξικανικὰ ἱερογλυφικὰ, ἐν μόνον κατήνησαν εἰς τὴν ἀλφραθητικὴν μέθοδον, τὰ αἰγυπτιακὰ ἱερογλυφικὰ. Οἱ κάτοικοι τῆς κοιλάδος τοῦ Νείλου, λαὸς οὐσιωδῶς φιλόσοφος, ἐποιήσαντο τελευταίαν καὶ ὀριστικὴν πρόδον ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ γράφειν, εἰσάγοντες εἰς τὸ γραφικὸν αὐτῶν σύστημα χαρακτῆρας ἀληθῶς ἀλφραθητικούς· μετεχειρίσθησαν, λέγω, παρὰ τὰ εἰκονικὰ σημεῖα τῶν συμβολικῶν ἰдеоγραμμάτων, τῶν γραφικῶν τρόπων καὶ τῶν συλλαβικῶν σημείων, καὶ ἀληθῆ γράμ-

μακτα, δηλονότι συλλαβικά σημεῖα. Τοῦτο τὸ γεγονός ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Lepsius. Οὕτως οἱ Αἰγύπτιοι παρέστησαν π. χ. τὸν φθόγγον α

δι' ἐνός καλάμου ἢ δι' ἐνός αἰετοῦ

τὸ σύμφωνον μ διὰ μιᾶς γ.λαυκός

τὸ ρ δι' ἐνός στόματος

τὸ λ δι' ἐνός .λιούτος

τὸ Η διὰ

σχοινίου ἐστριμμένου

τὸ sch δι' ἐ-

νός κήπου

τὸ d διὰ τῆς χειρὸς

καὶ τλπ.

Ἄλλὰ παρὰ τὴν κυριωτέραν ταύτην πρὸδον ἐν τῇ γλωσσικῇ ἀναλύσει, ἥτις πολλὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν ὑποτίθεισιν, ἡ αἰγυπτιακὴ γραφὴ οὐδέποτε κατέστη γραφὴ καθαρῶς ἀλφαιτική, μείνασα, καὶ μετὰ τὴν παραδοχὴν τῆς φωνητικῆς, οὐσιωδῶς παράστασις τῶν ἰδεῶν διὰ ζωγραφίας· ἐπειδὴ αἱ εἰκόνες, αἱ ὑποδεικνύουσαι γράμματα, δὲν ἀπεξεδύθησαν πάσης ἀξίας ἰδεογραφικῆς· ἡ αὐτὴ εἰκὼν, π. χ. δύναται νὰ ἔχη, ἐν τῷ αὐτῷ κειμένῳ, σημασίαν εἰκονικὴν, συμβολικὴν, συλλαβικὴν καὶ ἀλφαιτικὴν. Τοιοῦτόν τι σύστημα, καίπερ τὸ τελειότερον τῶν ἀρχικῶν γραφικῶν συστημάτων, τῶν ἀρξάμενων ἐκ τῆς ἀπλῆς ἰδεογραφικῆς, πόσον ἔστιν εἰσέτι ἀγροίκον, συγκεχυμένον καὶ ἀτελές. Παρηκολουθεῖτο δὲ εἰκότως ὑπὸ περιπλοκῆς τοσοῦτον ἀπεριορίστου, ὥστε ἡ τέχνη τοῦ γράφειν ὤφρισε νὰ διατελῇ ἀέριον ἀποκλειστικὸν κτήμα τῶν ἱερέων καὶ τῶν σοφῶν, μὴ δυνηθεῖσα πώποτε νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ πλήθη.

Ἐναπελείετο ἄρα ἀπειρομεγέθους ἀπόστασις, ὅπως ἡ γραφὴ προσλάβῃ τὴν ἀπλότητα καὶ σαφήνειαν, τὴν μόνην κατάλληλον, ὅπως καταστήσῃ αὐτὴν ὄργανον ἐφαρμοσίμου ἐν πᾶν ἰδίω-

μα καὶ εἰς τοὺς κοινούς τῶν ἀνθρώπων εὐχρηστον. Ἔδει νὰ μεταμορφωθῇ ἡ γραφὴ κυρίως εἰς ζωγραφίαν, παραστατικὴν τῶν φθόγγων, ν' ἀποβῆλιν πᾶν ἔγνος ἰδεογραφικῆς, καὶ ἐκτός τούτου νὰ περιορισθῶσι τὰ διάφορα φωνητικὰ αὐτῆς σημεῖα εἰς ἓνα μόνον χαρακτηριστὴ ἀμετάβλητον δι' ἐκάστην ἐνάθερωσιν τοῦ ἔργασιον.

Ἄλλως ἡ γραφὴ οὐδέποτε θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ ἐπαξίως καὶ ἐντελῶς τὸν ὑψηλὸν προορισμὸν αὐτῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης σπουδῆς.

Ἡ ἀπειρομεγέθους αὕτη ἀπόστασις δὲν διηλύθη ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν Φοινίκων, τῶν γειτόνων αὐτῶν. Οἱ Φοινίκες ἄρα θεωρεῖται ὡς οἱ ἕριστικοὶ ἐφευρεταὶ τοῦ ἀλφαιτικῆτος ἡμῶν. Οἱ Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι συγγραφεῖς ὁμοφώνως ἀπονέμουσιν εἰς αὐτοὺς ταύτην τὴν δόξαν. Πολλοὶ ἀναμνησκονται τοὺς συγνότατα ἀναφερθέντας στίχους τοῦ ποιητοῦ Lucan. (Phars. III, 220—222).

Phoenices primi, famae si creditur,

[ausi,

Mensuram rudibus vocem signare figuris]

καὶ τὰς λέξεις τοῦ Πλινίου· Ipsa gens Phoenicum in magna gloria litterarum inventionionis. Hist. Nat. V, 12. 13. Κλήμης Ἀλεξάν. Στρωμ. I, 16, 75. «Φοινίκας καὶ Σύβρους γράμματα ἐπινοήσασιν πρώτους κτλ.»

Τὰ Φοινικικὰ γράμματα δὲν ἐπενοήθησαν, εἶναι ἀληθές, ὑπ' αὐτῶν τῶν Φοινίκων, ἀλλ' ἔχουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἐξ Αἰγύπτου. Δὲν δύναμαι νὰ θίξω σήμερον τοῦτο τὸ πολλοῦ λόγου ἄξιον ζήτημα· ἀρκούμεθα μόνον νὰ εἴπω, ὅτι ἀπεδείχθη ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ διακόμου αἰγυπτιολόγου, τοῦ Rougé (Hρακτ. τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφ. καὶ τῆς φιλολογίας ἐν Παρισίῳ), διὰ τρόπου πειστικοῦ, ὅτι τὸ φοινικικὸν ἀλφαιτικὸν ἐξήχθη ἐκ τῆς αἰγυπτιακῆς δ-ζυγραφικῆς γραφῆς, τῆς καλουμένης ἱερατικῆς, ἥτις ἦν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐν τοῖς χειρογράφοις. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ Φοινίκες πρῶτοι πάντων κατέστησαν τὴν γραφὴν ἀποκλειστικῶς ἀλφαιτικὴν, ἐκκαθάραντες ἀπ' αὐτῆς πᾶν ἔγνος μὴ φωνητικόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀληθεῖς ἐφευρεταὶ τοῦ ἀλφαιτικῆτος.

Ὁ ἀρχαικώτατος δὲ τῶν τύπων τοῦ ἀλφαιτικῆτος τούτου ἀποκαλύπτεται ἡμῖν ἐκ τῆς γήλης τῆς Δαιβῶν, οὗτης, ἕνεκα τούτου, τὸ ἀρχαιότατον δείγμα τῆς ἀλφαιτικῆς γραφῆς. Πᾶσα μελέτη τῆς συγκριτικῆς παλαιογραφίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναμειξῆς τῶν διαφόρων ἀλφα-

βήτων, ἄπερ ἐγεννήθησαν ἐκ τοῦ φοινικικοῦ ἀλφαβήτου, ἐφείλει ἀπὸ τοῦδε νὰ ἔχῃ ὡς ἀρετηρίαν τὴν μωαβιτικὴν ἐπιγραφὴν τῆς Δαιβίων.

Δὲν εἶναι κατάλληλος ὁ τόπος ἐνταῦθα, ὅπως κατέλθω εἰς σημεϊτικὰς παλαιογραφικὰς λεπτομερεῖας· παραπέμω ἐκ τῶν ἀκρατῶν μου, οἷς μέλει τῶν τῶν ζητημάτων, εἰς τὰ θεμελιώδη πονήματα τοῦ Kopp καὶ τοῦ Gesenius, ὧν αἱ γῶμακι ἐπεκρωθήσαν ἐσχάτως· ὑπὸ τῶν λεπτολόγων καὶ σοφῶν ἐρευνῶν τοῦ κόμητος Vogué· τὰ ἔργα τοῦ ἐπιστήμονος τούτου, ἄπερ εὔρισκε τις ἐν τῷ πονήματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ «Σύμμικτα ἀνατολικῆς ἀρχαιολογίας,» παρέσχον νέαν ὠθησιν εἰς τοῦτον τὸν κλάδον τῆς παλαιογραφικῆς ἐπιστήμης, καὶ διεφώτισαν τὴν ἱστορίαν περὶ τῆς ἀλληλοδιαδόχου ἀναπτύξεως τοῦ φοινικικοῦ ἀλφαβήτου.

Ὁ Vogué μετεχειρίσθη λίαν εὐδοκίμως τὴν παλαιογραφίαν, ὅπως ὀρίσῃ τὴν ἡλικίαν ἐκάστης τῶν διαφόρων σημεϊτικῶν ἐπιγραφῶν.

Περιορίζομαι ἵνα σημεϊώσω ἐνταῦθα τὸ σχῆμα γράμμάτων τινῶν τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς.

Τὸ *Mim* καὶ τὸ *Schin* ἔχουσι σχῆμα χαρακτηριστικώτατον. Ἐν ταῖς πλείστοις τῶν φοινικικῶν ἐπιγραφῶν τὰ δύο ταῦτα γράμματα παριστῶνται ὑπὸ τῶδε τὸ σχῆμα 𐤌 ἢ 𐤎 ἔχοντα τὴν κεφαλὴν κυκλοτερῆ 𐤌 ὡς ἀπ' ἐναντίας ἐν τῷ κειμένῳ τῆς Δαιβίων ἡ κεφαλὴ παρίσταται διὰ γραμμῆς τεθλασμένης ἑλικοειδῆς.

Ὁ κόμης Vogué, ἐν τινι ὑπομνήματι περὶ τινῶν φοινικικῶν ἐπιγραφῶν τῆς νήσου Κύπρου, συνεστήσατο ἤδη ὡς γενικὸν κανόνα, ὅτι αἱ τεθλασμέναι γραμμαῖ, ἢ, ὅπως αὐτὸς ἐκφράζεται, ἡ κύμανσις γραμμάτων τινῶν, ἰδίᾳ τοῦ 𐤌 καὶ τοῦ 𐤎 ἦν ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικὸν τοῦ φοινικικοῦ ἀρχαίου ἀλφαβήτου, καὶ ὅτι π. χ. πᾶσα ἐπιγραφὴ παριστώσα τὸ *Mim* καὶ τὸ *Schin* τεθλασμένον ἦν προγενεστέρα τοῦ ζ'. αἰῶνος.

Ἡ στήλη τῆς Δαιβίων ἐδικαίωσεν αὐτὸν πληρέστατα. Ἐν τῷ φοινικικῷ ἀλφαβήτῳ, ὑπὸ τοῦ Vogué καλούμενῳ σιδωνίῳ, ἡ διακύμανσις ἀπώλετο, ταῦτην δὲ ἀντικατέστησαν μικραὶ γραμμαὶ ἐγκάρσιοι, βραδύτερον δὲ κυκλοτερεῖς.

Ἄλλ' ὅπερ θαυμαστὸν καὶ λίαν ἐνδιαφέρον εἶναι, ὅτι οἱ χαρακτηριστῆρες τῆς Δαιβίων ὁμοιάσουσι καταπληκτικῶς πρὸς τὸ ἀρχαίον Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον, τὸ ἐνομαζόμενον ἀλφάβητον τοῦ Κάδμου, γράμματα καθήγια, καὶ συγκείμενον ἐξ εἰκοσι καὶ δύο γραμμάτων, ὡς τὸ φοινικικόν.

Ἐσχεδιάσα συγκριτικὸν πίνακα τοῦ φοινικικοῦ ἀλφαβήτου καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀρχαίου· ὁ πίναξ οὗτος θέλει καταδείξει ὑμῖν τὴν μεγάλην ὁμοιότητα, ἵνα μὴ εἴπωμεν ταυτοότητα, τῶν δύο τούτων ἀλφαβήτων. Ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ ἐθέμην τὴν τετραγώνου ἐβραϊκὴν γραφὴν, δι' ἧς ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι ταῦν τετυπωμένη. Τῆς γραφῆς ταύτης ἡ χρονολογία εἶναι λίαν πρόσφατος, καὶ συνδέεται μὲ τὴν ἀραμαϊκὴν γραφὴν, μεταγενεσεῖραν τῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατεχώρησα δὲ αὐτὴν ἐνταῦθα, ἐπειδὴ εἶναι κοινοτάτη μεταξὺ ὅλων τῶν σημεϊτικῶν ἀλφαβήτων. Ἡ δευτέρα στήλη παρίστησι τὸ ἀλφάβητον τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Μέσα, ἡ τρίτη τὸ σιδωνίον ἀλφάβητον, δηλαδή τὸ μεταγενεστερον τοῦ ἔκτου αἰῶνος ἀλφάβητον, ἡ τετάρτη δὲ ἐπὶ τέλους τὸ ἀρχαίον ἑλληνικόν (1).

Ἐπεδειχθῆμεν ἐνταῦθα δύο διάφορα σχήματα δι' ἑκάστον γράμμα· τὸ πρῶτον παρέλαβον ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν φοινικιστὶ γεγραμμένων, ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερά, ἡ τοῦλάχιστον βουστροφηθόν, δηλονότι ἀλληλοδιαδόχως ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερά καὶ τὰ νάπαλι.

Τὸ δεύτερον παρέλαβον ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς αἱ γραμμαὶ ἔχουσι τὴν συνήθη διεύθυνσιν, ἐξ ἀριστερῶν πρὸς δεξιὰ. Ἄλλως αἱ δύο αὐτὰ καὶ τάξις τῶν γραμμάτων εἶναι ὅμοια, ἐκτὸς τῆς ἀνεστραμμένης διευθύνσεως τῶν γραμμῶν.

Τὴν εἰς Ἑλλάδα εἰσαγωγὴν τῆς φοινικικῆς γραφῆς ἡ παράδοσις ἀποδίδει εἰς τὸν Κάδμον, ἠρωα Φοινικᾶ ἐξ ἐκείνων, ὧν τὰ ὀνόματα στενῶς εἰσι συνδεθεμένα μετὰ τῶν πρώτων φοινικικῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν τῷ Ἀρχιπελάγει ἀποικίσεων. Οἱ Ἕλληνες διετήρησαν μέχρι τῆς σήμερον τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα τοῦ φοινικικοῦ ἀλφαβήτου· τὸ *Ἄλφα* π. χ. ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ φοινικικὸν *alep*, καὶ σημαίνει «βουῦν», τὸ *Βήτα* εἶναι τὸ φοινικικὸν *bet* 𐤁 οἰκία, τὸ *Γάμμα*

(1) Ἐξήχθη ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ὧν κατέγομεν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν τῶν νήσων Θήρας καὶ Μήλου, ἐνθα τὰ Κάδμεια γράμματα ἦσαν ἐν χρήσει ἐπὶ μακρότατον. Αἱ τῆς Θήρας εἶσι γελομιμῆται ἐπὶ μεγάλων ὄγκων λάβας ἐν ταῖς ἀρχαιοτάταις νεκροπόλεσι, αἱ τινες κενταὶ μεταξὺ τῶν χωρίων Μέσα Βουόν καὶ Ἐζωμύτη ἐπὶ τῆς νήσου Σαντορίνης, ἀνεγέρθησαν δὲ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ βαρβάνου Πρόξου Ὅστεν. Ἡ σποδοδαίτερα τούτων τῶν ἐπιγραφῶν μετακομιθεῖ εἰς Ἀθήνας· εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Ἰησοῦ ὑπὸ τοῦ Ross. εὐρίσκεται δὲ ἐν πανομοιότητι ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἀρχαιοτάταις τοῦ Παγκράθου.

μα, φοινικιστί gaml, ἑβραϊστί גמל ἀραβιστί gemil (κάμηλος), τὸ *Δέλτα* προϋφέρετο φοινικιστί *délet* דלת καὶ ἐσημίνα «θώραν,» τὸ Ἰῶτα εἶναι τὸ φοινικικὸν jod (ἀραβιστί jed) ἢ «χείρ,» τὸ Ἦτα Π'η «κλεισιμον» Η, τὸ Θῆτα ὁ «ἄρις» (συνεσπειρωμένος) κτλ.

Συγκρίνοντες τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ἀλφάβητον πρὸς τὸ φοινικικὸν παρατηρεῖτε, ὅτι οἱ Ἕλληνες μετεμόρφωσαν τὰ πνεύματα καὶ τὰ σημετικά ἡμισύμφωνα, τὸ Alef τὸ He τὸ cheth τὸ ain, τὸ vav εἰς φωνητικά σημεία. Τοῦτο ἐστὶν εὐεξήγητον. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἡ φοινικικὴ εἰσι δύο πάντη διάφοροι γλώσσαι οὐδὲν πρὸς ἀλλήλας κοινὸν ἔχουσαι. Ἡ μὲν ἀνήκει εἰς τὸ στέλεχος τῶν ἰνδοευρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ἡ δὲ εἰς τὸ σημητικόν, καὶ δὲν ἔχουσι τὰς αὐτὰς ἐναρθρώσεις. Αἱ σημητικαὶ γλώσσαι εἶναι πλουσιώταται κατὰ τὰ πνεύματα, ἐνὸς παρ' αὐταῖς τὰ φωνήεντα κείνται ἐν δευτέρῃ μοίρῃ, ὅντα οἰοῦναι συμπληρωματικά. Αὕτη ἡ διακύμνασις, τοῦτο τὸ κενὸν τῶν φθόγγων παρὰ τοῖς Σημίταις, ὑπῆρξε τὸ αἷτιον, δι' ὃ οὔτοι καθήρησαν πᾶσαν σημείωσιν τῶν ἰσωτερικῶν φωνήεντων τῆς λέξεως, γράφοντες μόνον τὰ σύμφωνα, ἅπερ ἐσχηματίζον τὸ μόνιμον καὶ σταθερὸν στοιχεῖον τῆς γλώσσης αὐτῶν. Πάν τούναντιον ἀπέβη ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὰ πνεύματα ἐν αὐτῇ εἰσὶν ἐλιγάρημα, τᾶνάπαλιν δὲ τὰ φωνήεντα ἐπικρατοῦσι σταθερῶς καὶ οὐσιωδῶς. Οὐδὲν ἄρα φυσικώτερον τοῦ ὅτι οἱ Ἕλληνες, ὅτε παρεδέξαντο τὸ χαναναῖον ἀλφάβητον, ἐχρήσαντο τοῖς φοινικικοῖς σημείοις τῶν τελικῶν καὶ ἀρτικῶν πνευμάτων διὰ τὴν παράστασιν τῶν φωνήεντων, ἐπειδὴ ὑπέρχει ὀργανικὴ πρὸς ἄλλα συγγένεια τῶν πνευμάτων καὶ τῶν συμφώνων. Οὕτω προΐντι τῷ χρόνῳ, τὸ πνεῦμα Ἄλλεφ (τὸ ἐλιφ

τῶν Ἀράβων **X** μετετράπη εἰς α, τὸ αἶν Ο

εἰς ο μικρόν, τὸ χέ **Ξ** εἰς ε ψιλόν, τὸ ναν

Υ εἰς υ ψιλόν καὶ τὸ **Η** chéth εἰς τοὺς φθόγγους ε, ι καὶ ἦτα. Ἄλλὰ τὸ τελευταῖον

τοῦτο, τὸ cheth, εἶναι εἰς χρῆσιν καὶ εἰς τὰς ἀρχαῖα ἐπιγραφὰς ὡς σημεῖον πνευματισμοῦ

ΜΑΥΡΑΘ Ἑρμᾶς

ἢ **ΔΕΡΗΣΜ** Δελφίς

ἐνθα τὸ πῖ καὶ τὸ ἦτα παριστώσι τὸ χειλεόφωνον πνεῦμα φ, φῖ.

Ὅπως ἀποδείξω διὰ προφανοῦς παραδείγματος τὴν συμφωνίαν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἀλφάβητου μετὰ τοῦ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Μέσα, θέλω μεταγράψαι τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφὴν Ἑρμᾶς διὰ μωαβιτικῶν χαρακτήρων, ἀντικαθιστῶν ἕκαστον γράμμα διὰ τοῦ ἀντιστοιχοῦντος χαρακτήρος τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ μνημείου τοῦ Μέσα.

ΜΑΥΡΑΘ

ἢ ὅπως παράσω ὑμῖν ἄλλο παράδειγμα (ἐπιγραφὴ Θήρας)

ΜΥΞΖΑΟΑ Δωριεὺς

μεταγεγραμμένον διὰ μωαβιτικῶν χαρακτήρων

ΜΥΞΖΑΟΑ

Παρατίθημι ἐνταῦθα παραδείγματα τινὰ ἰδοῦ ἐπιγραφῆς τῆς νήσου Θήρας, ἐνθα τὸ ἀρχαῖον ἀλφάβητον παρέμεινεν ἐν χρήσει ἐπὶ μακρότατον.

Ἐπάγατος ἐποίηι.

ΜΟΤΑΤΑΖΑΞ
ΞΖΟΖΑ

Νῦν θέλω ἀντικαταστήσει ἕκαστον γράμμα ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς μετὰ τοῦ ἀντιστοιχοῦντος γράμματος τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Μέσα.

ΠΡΩΤΑΙ ΑΡΧΑΙ ΤΟΥ ΑΛΦΑΒΗΤΟΥ.

Ἡ ἀρχαιοτέρα μορφή τοῦ ἀλφαβήτου, εἴτε τῶν εἰκοσι δύο πρώτων χαρακτήρων.
(Κατὰ τὸν πίνακα τοῦ Κ. Clermont-Ganneau.)

	Τάξις καὶ ἀριθμὸς τῶν γραμμάτων.		Ὄνόματα τῶν γραμμάτων Ἑβραϊστί.		Ὄνόματα τῶν γραμμάτων Ἑλληνιστί.		Ἄριθμητικὴ δύναμις τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων.		Γράμματα Ἑβραϊκὰ κατὰ τὴν στήλην τοῦ Μέσα.		Γράμματα Ἑλληνικὰ ἀρχαϊκὰ.		Γράμματα Ἑλληνικὰ κλασικὰ.		Γράμματα Λατινικὰ.
1	Aleph	1	Ἄλφz	1	Α	Α	1	Ⲁ	Α	Α	Α	Α	Α	A	
2	Beth	2	Βῆtz	2	Β	Β	2	Ⲃ	Β	Β	Β	Β	Β	B	
3	Guimel	3	Γάμμα	3	Γ	Γ	3	Ⲅ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	C	
4	Daleth	4	Δέλtz	4	Δ	Δ	4	Ⲇ	Δ	Δ	Δ	Δ	Δ	D	
5	Hé	5	Ε(ψιλόν)	5	Ε	Ε	5	Ⲉ	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	E	
6	Vau	6	*Vau (Αἰολικόν)	6	Υ	Υ	6	Ⲑ	Υ	Υ	Υ	Υ	Υ	F	
7	Zaïn	7	Ζῆtz	7	Ζ	Ζ	7	Ⲓ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	G	
8	Het	8	Ἕtz	8	Η	Η	8	Ⲕ	Η	Η	Η	Η	Η	H	
9	Tét	9	Θῆtz	9	Θ	Θ	9	Ⲗ	Θ	Θ	Θ	Θ	Θ	I	
10	Yod	10	Ἰῶtz	10	Ι	Ι	10	Ⲙ	Ι	Ι	Ι	Ι	Ι	I	
11	Kaph	20	Κάppz	20	Κ	Κ	20	Ⲏ	Κ	Κ	Κ	Κ	Κ	K	
12	Lamed	30	Λάμβδz	30	Λ	Λ	30	Ⲝ	Λ	Λ	Λ	Λ	Λ	L	
13	Mim	40	Με	40	Μ	Μ	40	Ⲟ	Μ	Μ	Μ	Μ	Μ	M	
14	Noun	50	Νε	50	Ν	Ν	50	Ⲙ	Ν	Ν	Ν	Ν	Ν	N	
15	Samech	60	Ξε	60	Ξ	Ξ	60	Ⲛ	Ξ	Ξ	Ξ	Ξ	Ξ	O	
16	Ain (o)	70	Ο (μικρόν)	70	Ο	Ο	70	Ⲟ	Ο	Ο	Ο	Ο	Ο	O	
17	Phé	80	Φε	80	Φ	Φ	80	Ⲡ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	P	
18	Tsadi	90	—	—	—	—	—	Ⲣ	—	—	—	—	—	P	
19	Qoph	100	*Qoppa	90	Φ	Φ	90	Ⲥ	Φ	Φ	Φ	Φ	Φ	Q	
20	Roch	200	Ῥῶ	100	Ρ	Ρ	100	Ⲙ	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	R	
21	Chin	300	Σιγμα	200	Σ	Σ	200	Ⲟ	Σ	Σ	Σ	Σ	Σ	S	
22	Tau	400	Τxῶ	300	Τ	Τ	300	Ⲙ	Τ	Τ	Τ	Τ	Τ	T	

WYFZAOΔ

W O X & 7 & 1 F
F 2 0 1 F

Ἐπιγραφὴ τις τῆς Κρήτης εὐρεθεῖσα ἐν Ἐρμουπόλει εἶναι γεγραμμένη οὕτως

Ξ Ψ Ε Θ Α Α Γ Ε Υ Ο Ψ Ζ Τ

τοῦθ' ὕπερ ἀναγνωστέον· Τίμων ἔγραφε με.
Ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπιγραφῆς ἐλλείπουσι δύο
γράμματα, τὸ ταῦ καὶ τὸ ἰῶτα.

Εἶεν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, ἣτις προφανῶς
εἶναι ἑλληνικὴ, ἐξέλαβεν Ἀσιανολόγος τις ὡς
φοινικικὴν.

Ὅπως κατασκευάσθητε τὰ συνήθη ἑλληνικὰ
γράμματα, ἀρκεῖ μόνον νὰ γράψῃτε τοὺς μωα-
βιτικοὺς χαρακτῆρας ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερά.
Ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες συνειθίσαντες ἐνωρὶς νὰ γρά-
φωσι, παρὰ τὸ ἔθος τῶν διδασκάλων αὐτῶν
Φοινικίων, ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ, ἔδωσαν
σύνμακ εἰς τὰ γράμματα αὐτῶν διεύθυνσιν ἀν-
τίστροφον.

Οὕτως, ἐν παραδείγματι, τὸ σημεῖον

✕

ὕπερ ἐν ταῖς βουστροφηδὸν γε-

γραμμέναις ἑλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς παρίσταται

ἐτι κατὰ τὸ αὐτὸ σχῆμα, δηλονότι

Α Α

τάχιον προσλαμβάνει τὸ ἀντίστροφον σχῆμα

Α Α Α

ἐνθα καὶ τὸ ἔψιλον

δὲν εἶναι, εἰμὴ τὸ φοινικικὸν χεῖ ἐτραμμμένον

⌘

Τὸ Κάψα ἔχει πάντοτε ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπι-

γραφῇ τοῦτο τὸ σχῆμα

⌘

ὕπερ προ-

δήλως εἶναι τὸ ἑλληνικὸν Κάππα Κ.

Τὸ Μι

⌘ ⌘ — Μ

δίδωσιν ἑλληνιστὶ τὸ Μ

Τὸ Νῦ Ν Ν βραδύτερον Ν

Τὸ Πι ρ α ρ ρ ρ

Τὸ Βῆτα ρ οἱ Ἕλληνες ὅπως διακρί-

νωσιν αὐτὸ κάλλιον τοῦ Ῥῶ ρ μετεσχημά-

τισαν τὴν κατωτέρω αὐτοῦ καμπύλην γραμ-

μὴν εἰς κύκλον.

β - β

Τὸ Ζῆτα ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Μέσα

Ζ

ἑλληνιστὶ Ζ.

Τὸ Δέλτα Δ → Δ

Τὸ Σίγμα Ϛ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ φοι-

νικικοῦ γράμματος Σάδ.

Ϛ Ϛ

Τὸ Ἰῶδ Ϛ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν

Ϛ, Ϛ, Ϛ, Ϛ

Περσίων τὸν λόγον ὀρεῖλω ἐτι νὰ σημειώ-

σω τι ἄξιον οὐ μικρᾶς σπουδαιότητος ὡς πρὸς τὴν παλαιογραφίαν ἐν γένει, τὸ ἐξῆς ἄπασαι αἱ λέξεις ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἡμῶν ἀνεξαίρετως χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ στιμῶν, αἱ δὲ φράσεις διὰ γραμμῶν καθέτων, τοῦτ' ὅπερ πλεῖστον συμβάλλεται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ φιλολογικὴν ἐρμηνείαν τοῦ κειμένου. Τοῦτο τὸ γεγονός ἐν μνημείῳ τοσοῦτον ἀρχαίῳ ἀποδείκνυσιν ὡσαύτως, ὅτι ἡ διαίρεσις τῶν λέξεων καὶ ὁ χωρισμὸς τῶν φράσεων διὰ σημείων στίξεως, δὲν εἶνε ἐφεύρεσις νεωτέρη, ἀλλ' ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα.

Κύριοι! πρὶν ἢ καταπαύσω τὸν λόγον δὲν δύναμαι νὰ μὴ ποιήσω γενικὴν τινα παρατήρησιν περὶ τῶν μελετῶν τῆς ἀνατολικῆς παλαιογραφίας. Ἐξήντησα τὴν ὑμετέραν ὑπομονὴν διὰ συζητήσεως ζητημάτων καὶ λεπτομερειῶν παλαιογραφικῶν, ἅπερ ἴσως θὰ ἐφαίνοντο ἀνωφελῆ καὶ ἐστερημένα γενικοῦ τινος ἐνδιαφέροντος. Τί τὸ ὄφελος τοῦ νὰ ἀσχολῆται τις περὶ ζητήματα τοσοῦτον μάταια; διὰ τί νὰ καταδαπανᾷ τις τὸν χρόνον εἰς τοιαύτας ἐρεῦνας οὐδεμίαν σέβειν ἐχούσας πρὸς τὰ ζητήματα τὰ παράττοντα τὸν κόσμον, καὶ οὐδεμίαν ὠφέλειαν προσενοῦσας εἰς τὴν ἀνθρωπότητα; Ἀλλὰ νομίζω, κύριοι, ὅτι δὲν ἔγω ἀνάγκη νὰ εἶπω, ὅτι αἱ ἐρευναὶ τῆς συγκριτικῆς παλαιογραφίας δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἁπλῆς περιέργειας, παίγιον ψυχγωγικὸν ἄνευ γενικοῦ ἐνδιαφέροντος. Οὐχί, κέκτανται ἀληθῆ σπουδαιότητα ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς πορείας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ἡ γραφὴ εἶναι τὸ ὑλικὸν ὄργανον τῆς στάσεως τῆς διανοίας. Φρονεῖτε, ὅτι λαὸς τις ἠδυνήθη νὰ συγκοινωνήσῃ καὶ νὰ διδάξῃ ἕτερον τὴν γραφὴν αὐτοῦ, χωρὶς νὰ ἐπιδράσῃ ἰσχυρῶς ἐπὶ τῶν ἰδεῶν, τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς θρησκείας τούτου, τέλος, χωρὶς νὰ κοινοποιήσῃ εἰς αὐτὸν τὰς ἄλλας ἐφευρέσεις, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας αὐτοῦ;

Ἡ διακίβασις τῆς γραφῆς λαοῦ τινος πρὸς ἕτερον οὐδέποτε ἐστὶν ἐφικτὸν τὸ ἄνευ τῆς διακίβασεως ἰδεῶν. Ἡ ἐρευνα τῆς συγγενείας καὶ τῆς διαδόσεως ἀλφάβητου τινὸς ἐστὶν ἀρχαίῳ σπουδαία τῆς γενικῆς ἱστορικῆς ἐρένης, δεικνύουσα ἥμῃν ὅς ἡ διάνοια καὶ ὁ πολιτισμὸς κατὰ τοὺς ἀρχαίους αἰῶνας ἐπάρατ' εἶναι.

Πρὸς τὴν ἐπιστήμην τῆς συγκριτικῆς παλαιογραφίας, δηλ. πρὸς τὰς ἐρεῦνας περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς διαδόσεως τῆς γραφῆς, σχετίζονται ζητήματα σοβαρώτατα καὶ σπουδαιότατα.

P. SCHROEDER.
(Μετὰφρ. Πληθωνίδου).

ΤΟ ΕΜΗΘΕΡΙΟΝ ΤΩΝ ΓΕΝΟΥΗΝΣΙΩΝ ΕΝ ΚΩΝ/ΜΟΛΕΙ ΚΑΙ ΕΥΞΕΙΝΩ ΙΟΝΤΩ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ.

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΤΗΗ'. καὶ ΤΚ'. Συνεδριάσει).

Α'.

Ἡ φίλη Ἰταλία, ἥτις ἄλλοτε τοσοῦτον συνεμπερούετο μετὰ τῶν Βυζαντινῶν, δημοσιεύει σήμερον τ' ἀφορώντα τὸ ἐμπόριόν της ἔγγραφα, μέχρι τοῦδε κεκρυμμένα εἰς τ' ἀρχεῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας αὐτῆς. Τούτων τινὰ μὲν βέβηλοι χεῖρες ἀφῆρασαν, τινὰ δὲ ἠράνισαν ἢ ὑγρασία, ὁ κοιορτὸς καὶ οἱ σῆτες.

Οἱ Ἰταλοὶ βιοῦντες σήμερον βίον ἐλευθεριώτερον σπουδάζουσι μετὰ πολλοῦ ζήλου τὴν πάτριον ἱστορίαν καὶ τὴν ἀπόμυκτον θαλασσοπλοῖαν τῶν πατέρων αὐτῶν, καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον. Πιθκὸν τὰ ἱστορικὰ μελετήματα ἑτέρων ἐνομοουμένων ἐθνῶν διηρέθισαν αὐτοὺς, ποθοῦντας νὰ μάθωσι οὐχὶ μόνον τοὺς πολέμους, ἀλλὰ τὰ ἦθη, ἔθιμα καὶ τὴν πολιτείαν τῶν πατέρων αὐτῶν.

Τὸν ἡμέτερον μεσαιωνικὸν βίον, μέχρι τοῦδε ἀνίστόρητον, σαφηνίζουσι περισπούδαστα συγγράμματα τῶν ἡμετέρων καὶ ἀλλοδαπῶν. Ἀπὸ τῆς τελευταίας ἀλώσεως μέχρι σήμερον οἱ ἱστοροῦντες τὴν πολιτείαν καὶ τοὺς πολέμους τῶν Ὀθωμανῶν, σπανιώτατα ἀναμνησκονται τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ἀσχήμου καὶ ταπεινοῦ. Ἐνεκα τούτου οὐδένα ἱστορικὸν τῶν Τουρκικῶν πραγμάτων Εὐρωπαϊὸν γινώσκω, ἀρμόδιον νὰ μεταρρασθῇ εἰς τὴν ἡμετέραν γλώσσαν. Ὁφείλομεν ἐκ τῶν ἐσχάτως δημοσιευθέντων ἡμετέρων καὶ ξένων ἐγγράφων καὶ συνθηκῶν νὰ ἰστορήσωμεν ἡμῆς τοὺς ἄρχοντας Ὀθωμανούς, συνάμχ δὲ τὸν βίον καὶ τὰ παθήματα τοῦ ἀρχομένου Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Συγγράμματα δυσανάγνωστα καὶ ἀσυνάρτητα, ἀφηγούμενα βιωτικὰς φροντίδας, παραδόσεις, μύθους καὶ παροιμίας, μαρτυρούσας τὴν ἀμάθειαν καὶ τὰς ἐπιβλαβεῖς θρησκευτικὰς προλήψεις τοῦ λαοῦ, μεγάλας διαφωτίζουσι τὸν πολιτικὸν βίον παντὸς ἔθνους. Τεκμήριον τοῦ λόγου μου εἶναι τὰ ἐν Βιέννῃ ἐκδοθέντα ἔγγραφα, ἀφορώντα τὰς σχέσεις τῶν Βενετῶν μετὰ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, τὰ Βυζαντινὰ χρυ-

σθούλλα καὶ ἔγγραφα τῶν πρὸ τῆς ἀλώσεως ἀμασάντων ἡμετέρων Πατριαρχῶν (1). Ἐδῶ καταφαίνονται αἱ ἐπικρατούσαι ἐν Κων/πόλει δεσποδαμονίαι τοῦ Βυζαντινοῦ λαοῦ, ἡ ἀκόρεστος οἰνοφλυγία ἰδιωτῶν καὶ ἱερωμένων (2), ἡ ἀτιμωρησία τῶν εὐνοουμένων καὶ οἰκείων τοῦ Αὐτοκράτορος ἀρχόντων, ἀφρότως σφετεριζομένων χρήματα καὶ κτήματα ἰδιωτῶν. Οἰκίαι, ἐργαστήρια, χωράκια καὶ ἀμπελῶνες ἀφαιροῦνται εἰς ἐκκλησίας καὶ μονάς, ἵνα διασωθῶσιν ἀπὸ πλεονεξίας ἀρχόντων. Ἀνεγείρονται καὶ κοσμοῦνται εὐκτήρια καὶ μοναὶ ἐν τῇ μεγαλοπόλει καὶ ἀλλαχόσε, ἵνα καλύψωσιν οἱ ἱδρυταὶ τὴν ἀνομίαν τοῦ προτέρου βίου, καὶ ἀποφύγῃσι τὴν τιμωρίαν τοῦ νόμου. Πάμπολλοι διεμάχοντο περὶ εἰκόνων καὶ σεπτῶν λειψάνων, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνδρωτὶ προσεπορίζοντο βίον ἄνετον (3). Ταῦτα πάντα προσμαρτυροῦν πλείστοι τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἕτεροι καὶ φυγόπονοι κατέφευγαν εἰς τὰς μονάς, τῶν ὁποίων τὴν πολιτείαν περιέγραψεν ὁ Πτωγοπρόδρομος μεσούντος τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος (4). Ταύτας ὁσημέραι ἐπλούτιζαν καὶ ἰδιώται καὶ αὐτοκράτορες, καὶ διὰ χρυσοθούλλων καὶ ἀρῶν ἐκέρυτταν ἀσυδούτους, καὶ πάσης ὑποτελείας ἐλευθέρους (5). Οὐδὲν παράδοξον λοιπόν, ἂν ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς τελευταίας ἀλώσεως μόλις εὐρέθησαν ἐν ὄλῃ τῇ Κ/πόλει, κατὰ τὸν Φραντζῆν, πεντακισχίλιοι μαχηταί, ἐνῶ πλήρη ἦσαν τὰ μοναστήρια μοναχῶν (6). Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, οὐχὶ ἅπασι, ἀλλὰ πολλάκις προτρέπει τὸν λαὸν τῆς Κ/πόλεως, ἵνα προσυλάττηται ἀπὸ μαγείας καὶ μαγγανείας, ἀπατώσας αὐτόν (7). Ἡ Σύνοδος

αὕτη, εἰς τὴν ὁποίαν κατέφευγεν ὁ λαός, χάριν τῆς εὐθυδικίας αὐτῆς, μετὰ λύπης ἠναγκάζετο νὰ καθυποβάλλῃ τοὺς ἀναιδῶς ψευδομένους δικαστικούς εἰς ἔρκους, ἵν' ὁμολογήσῃσι τὴν ἀλήθειαν. Ἀποκαλύπτως ἐλέγγχει καὶ καθαιρεῖ ἱερεῖς ἀσέμνους καὶ οἰνόφλυγας (1), ἐπισκόπους καὶ ἀρχιεπισκόπους παρανομοῦντας (2), ἐπιπλήττει μετὰ πολλοῦ θάρρους καὶ τοὺς ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῶν Βλαχερνῶν ἱεραρχοῦντας ἱερεῖς, ἀπειλοῦσα καὶ πλείωτερα ἐπιτίμια, ἂν ἐνοχλήσῃσι τὰ «ῶτα τοῦ αὐτοκράτορος» (3).

Ἐνῶ ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων καταφαίνονται ἡ ἀμάθεια τοῦ Βυζαντινοῦ λαοῦ, ἡ πλεονεξία καὶ καταδυναστεία τῶν ἀρχόντων, μόνη ἡ Ἱερὰ Σύνοδος πολιτεύεται ὀρθῶς, κηδομένη τῆς ἐκκλησίας, καταδικάζουσα τὴν αὐθαιρέσιαν τῶν ἀρχείων αὐλικῶν, καὶ μετὰ παρήρησίας ἀποβάλλουσα τὰς ἀλόγους αἰτήσεις τῶν αὐτοκρατόρων (4).

Ὁ διερχόμενος τὰ πολιτικά καὶ ἐκκλησιαστικά ταῦτα ἔγγραφα, τὰ συμπληροῦντα τοὺς πολιτικούς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, ἐννοεῖ, ὅτι ὅπου ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι συμπολιτεύονται ἐν ἀπάτῃ καὶ δόλῳ, ἀμφοτέροι μέλλον τάχιστα ν' ἀπολέσῃσι καὶ πλεῖνται καὶ πετρίδα. Ἐκ τῆς δισφορᾶς ταύτης προήλθε καὶ ἡ ἀνικανότης αὐτοῦ εἰς μάχας καὶ πολιορκίας, τὴν ὁποίαν προφανῶς ὁμολογεῖ ὁ λαός τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης, κηρύττων, ὅτι κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ 1224 οὐχὶ ἦ ἀνδρία αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ Παναγία ἐπὶ τῶν ταυτῶν ἀπεδίωξε τοὺς πολιορκοῦντας Τούρκους.

Ἐτερα ἔγγραφα, ἀφορῶντα τὰς σχέσεις τῆς Γενούης μετὰ τῶν ἐν τῷ Εὐζείνῳ Πόντῳ ἐμπορικῶν αὐτῆς ἀποικιῶν, ἐξεστρώθησαν πρὸ ὀλίγου ἐν Γενούῃ (5). Πάντες γινώσκουν, ὅτι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κ/πόλεως οἱ Γενουήσιοι

(1) Fontes Rerum Austriaearum. Urkunden zur "Alteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig—ἐν Βιέννῃ—τόμ. Α' καὶ Β'. 1856—Τόμ. Γ'. 1857. Acta et Diplomata Graeca Medii Aevi, Sacra et Profana collecta, ediderunt Franciscus Miklosich et Josephus Müller. ἐν Βιέννῃ, Τόμ. Α'. 1860—Τόμ. Β'. 1862—Τόμ. Γ'. 1865—Τόμος Δ'. 1871.

(2) M. καὶ M. Τόμ. Α'. 487—319. Τόμ. Β' 76, 140 141, 458, 535.

(3) M. καὶ M. Α'. 52.

(4) Κορ. Ἄτ. Τόμ. Α'.

(5) Πρὸς M. καὶ M. Τόμ. Δ'. ὅπου ἐμπεριέχονται ἅπαντα τὰ προνόμια τῆς βασιλικῆς μονῆς τῶν Λέμβων.

(6) Τὰ 4100 εἶχεν ἡ Κων/πόλις 1200 ἐκκλησιαστικὰ καὶ 360 μοναστήρια, Const. Christ. III. 8.

(7) M. et M. Τόμ. Α'. 186. 188—Τόμ. Β'. 84.

Ἰδοὺ γὰρ ὅπερ ἐκάλυπτες οὐ τὴν ἀρχὴν, φανερώς ἀνωμολογήθη, μὴ τὰ τῶν χριστιανῶν πρεσβύτων, τὰ

τῶν Ἑλλήνων δὲ μᾶλλον φανερώς λατρεύουσι τοῖς δαίμοσι. Ἰδ. Τόμ. Α'. 545.

(1) M. καὶ M. Τόμ. Α'. 319. 324.

(2) Ἐπεὶ δὲ εἶδον αὐτόν (δηλ. τὸν ἐπίσκοπον Ἀλαίας) προδήλως μὲν καὶ τὰς συνοδικὰς ψήφους καὶ ἀποφάσεις περιφρονοῦντα καὶ ἀθετοῦντα κτλ. M. καὶ M. Τόμ. Α'. 357. 358.

(3) M. et M. Τόμ. Α'. 56.—Τόμ. Β'. 540.—ὁ ἀπὸ τοῦ εὐάγου· βασιλικῶν κλήρου τῶν Βλαχερνῶν οἰκονόμος.—Τόμ. Α'. 369.

(4) Ἰδ. Τόμ. Α'. 507.

(5) Codice Diplomatico delle Colonie Tauro-Liguri, durante la signoria dell' ufficio di S. Giorgio 1453—1475. Ordinato ed illustrato dal P. Amedeo Vigna. Genova. 1868—1870—1874.

δὲν ἀπόλεσαν τὰς ἀποικίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου, οὐδ' ἐποτήθησαν ἀπὸ τὴν καταπλακτικὴν καὶ νικηφόρον πορείαν τοῦ περὶ αὐτό. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα διεσώζοντο μέχρι σήμερον εἰς τ' ἀρχεῖα τῆς τραπέζης τοῦ Ἀγ. Γεωργίου τῆς Γενούης (1). Τινὰ μετεκομίσθησαν εἰς Παρισίους ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Μεγάλου, καὶ ἐκεῖσε ἐδημοσιεύθησαν (2). Τινὰ ἄλλα κλαπέντα, ἢ πωληθέντα εὐρίσκονται εἰς χεῖρας πολιτῶν. Ἄπαντα ταῦτα, ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1453 καὶ λήγοντα τὸ 1475, ἐκδίδει ὁ ἐν Γενούῃ Λιγυρικὸς Σύλλογος τῆς πατρῴου ἱστορίας, ἐπιστατοῦντος τοῦ ἐμβριθοῦς Ἡγουμένου Ἀμεδαίου Βίγγα. Μέχρι τοῦδε ἐδημοσιεύθησαν τέσσαρα ὀγκώδη φυλλάδια, ἱστοροῦντα τὰ μέγρι τοῦ τέλους τοῦ 1464 συμβάντα ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, Γαλατῇ, Λέσβῳ, καὶ Χίῳ. Εἶναι σχεδὸν ἅπαντα Λατινιστὶ γεγραμμένα, ἄνευ πολλῆς ὀρθογραφίας, ἐξαιρουμένων τῶν ἐγγράφων τῆς παπικῆς αὐτῆς. Τινὰ εἶναι Ἴταλιστί (3), καὶ ὀλίγιστα Γαλλιστί. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἐκδοθέντα μετ' ἄλλων ἱστορικῶν ὑπομνημάτων, διὰ δαπάνης τοῦ φιλομούσου Ἴταλικοῦ Συλλόγου τῆς Γενούης, εἶναι, κατ' ἐμέ, διδακτικώτατα ἔγγραφα διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων τούτων, καὶ ἰδίως διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, τοῦ ὁποῦ ὀλίγιστα ἱστορικὰ μνημεῖα τῶν χρόνων ἐκείνων διεσώθησαν. Ἄπασι ὁ φιλολογικὸς κόσμος τῆς Εὐρώπης μεγάλως ἐπὶνεσε τὴν συλλογὴν ταύτην. Ἡμεῖς δὲ πρὸ πάντων εὐγνωμονοῦμεν τὴν φίλην Ἴταλίαν, διαρωτίζουσαν διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐγγράφων τούτων τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἀφορῶσι κυρίως τὸν τότε εὐδαίμονα καὶ πολυάνθρωπον Καρᾶν, τὴν ποτὲ Θεοδοσίαν, κείμενον ἐπὶ τῶν νοτίων παραλίων τῆς Κριματίας. Διαρωτίζουσαν συνάμα καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν πολυαριθμῶν ἀποικιῶν τῶν Γενουησίων, εὐρισκομένων εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ καὶ Ἀσιατικὰ παράλια τοῦ Πόντου. Καθὼς εἰς τὰ ἄνω μνημονευόμενα Πατριαρχικὰ ἔγγραφα καταφίνεται ὁ ἰδιωτικὸς βίος τῶν Βυζαντινῶν, οὐ-

τω καὶ τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἀφηγοῦνται μετὰ πολλῆς ἀφειλείας τὰς ἀρπαγὰς τῶν ἀρχόντων, τὴν δόλον τῶν ἐμπορευομένων καὶ τοὺς ἀγῶνας τῆς Γενούης ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν πόλεων τούτων, ἐπαπειλουμένων ἀπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ τοὺς γείτονας Τατάρους, θρασυτέρους γενομένους κατὰ τὸν Χριστιανὸν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κ/πόλεως. Οἱ κλαυθμοὶ τῶν κινδυνευόντων ἐν τῷ ἀπομερονομένῳ Εὐξείνῳ Γενουησίων, ἢ μερίμων τῶν ἐν Γενούῃ πολιτῶν, οἱ δευλιώντες ὑποτελεῖς Γραικοὶ καὶ Ἀρμένιοι συζῶντες μετὰ τῶν Γενουησίων, ἀπεικονίζονται μετὰ πολλῆς ἀληθείας. Ἐδῶ οὐδεὶς ἱστορικὸς, χαριζόμενος εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, καλύπτει τὰς παραφροσὰς, ἢ ἐξυμνεῖ τὰς ἀρετὰς τῶν συμπολιτῶν του.

Ταῦτα τὰ ἔγγραφα ἀνέγνων πολλάκις, ἵνα ἐκ τούτων συλλέξω τ' ἀφορῶντα κυρίως τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν. Ἄλλ' ἵνα γίνῃ τὸ ἔργον εὐληπτον εἰς τοὺς μηδέποτε μελετήσαντας τὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων τούτων, ἐνόμισα καλὸν ἵνα ἱσορῶσω ἀπ' ἀρχῆς τὰς πολλὰς ἐμπορικὰς ἀποικίας τῶν Γενουησίων ἐν Κ/πόλει, Γαλατῇ καὶ Εὐξείνῳ Πόντῳ, καὶ προσφέρω εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἅπαντα τὴν ἱστορίαν τοῦ Γενουησίου ἐμπορίου εἰς τὰς χώρας ταύτας. Μανθάνομεν ἐκ τῆς μελέτης ταύτης τὰ κτήματα, τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς ἀποβάθρας ἐνὸς τῆς Κ/πόλεως, τὰς ὁποίας ἐχορήγησαν εἰς τὸν Γενουησίου καὶ ἄλλους Ἴταλοὺς οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες. Μολοντί κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους συνέγραψαν πολλοὶ Γερμανοὶ καὶ αὐτοὶ οἱ Ἴταλοὶ περιποῦδαστα συγγράμματα περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐμπορευομένων, Ἴταλῶν διλ., Βενετῶν, Ἀμαλφηνῶν, Γενουησίων, Πισαίων καὶ ἄλλων, νομίζω ὅτι καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες εὐγνωμόως ἀποδεχόμενοι τὰ φιλόμουσα ταῦτα ἔργα, οὐχὶ ματαίως συνεργαζόμεθα πρὸς πληρესτέραν κατάληψιν τῆς περιέργου ταύτης ἱστορίας, καὶ διασερόντων ἀγνώστων τι- νῶν τόπων.

Τὴν ἐμπορίαν τῶν Ἴταλῶν ἐν Ἀνατολῇ καὶ Εὐξείνῳ Πόντῳ, καὶ τὴν μεθ' ἡμῶν πολυεστὴ αὐτῶν ἐπιμείζωσιν οὐδεὶς ἐκ τῶν ἡμετέρων μέχρι τοῦδε συνέγραψε. Ἐξαιρουμένων τῶν ἡμετέρων Βυζαντινῶν ἱστορικῶν τοῦ δεκάτου τρίτου καὶ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος, ἀφηγοῦμεν τὰς ἐριδας τῶν ἐν Γαλατῇ Γενουησίων μετὰ τῶν Αὐτοκρατόρων, καὶ τὰς λεηλασίας αὐτῶν καὶ τῶν Βενετῶν εἰς τὸ Λιγυῖον Πέλαγος, τὰ ἐπίλοιπα ἀρῦμέθα ἀπὸ τοὺς ἀλλοδαποὺς συγγραφεῖς. Οὗτοι δὲ, μετὰ φιλοπονίας

(1) Cod. Diplomatico Vol I. σελ. X.

(2) Sauli Della Colonia dei Genovesi in Galata. Torino. 1831. Τόμ. Α'. XVI. Ταῦτα ἐξέδωκε μετὰ σοφῶν σημειώσεων ὁ πολυμαθὴς Silvestre de Saey.

(3) Ἄνω δυσανάγνωστα καὶ πολλὰς ἀκατάληπτα εἶναι τὰ Ἴταλικά ἔγγραφα, γεγραμμένα τὰ πλεῖστα εἰς γλῶσσῃν Γενουησίων. Δι' ἡμᾶς τοὺς ξένους ἢ ἑλλειψίς σημειώσεων εἶν' ἀτύχημα.

θαυμαστῆς, ἀνεσκάλευσαν, ἀντέγραψαν καὶ ἐμελέτησαν τὰ πολιτικὰ καὶ ἐμπορικὰ ἔγγραφα τὰ πρὸ αἰῶνων τεθησαυρισμένα εἰς τ' ἀρχεῖα τῶν ἄλλοτε ἐμπορικωτάτων πόλεων τῆς Ἰταλίας, Ἰσπανίας καὶ Γερμανίας. Αἱ βιβλιοθηκῆ καὶ τῆς Ἰταλίας, τῆς Βιέννης καὶ τῆς Πέστης, παρέδωκαν εἰς τοὺς φιλομαθεῖς ἀρχαιολόγους πάντα τὰ ἔγγραφα, τὰ ὅποια κατεσπίλων οἱ κοινωροί, καὶ μετὰ τοσαύτης ἀνέσεως κατεβίβρωσκον οἱ σκόληκες.

Ἐτέρω μίαν περιspoύδαστα ἔγγραφα εἶναι καὶ αἱ ἐκθέσεις τῶν προξένων, πρέσβων καὶ βασιούλων τῆς Βενετίας, ἐκδοθεῖσαι πρὸ τινος χρόνου ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν χάριν τῆς πατρῖου ἱστορίας.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα δὲν εἶναι ἱστορία, ἀλλὰ βοήθημα, ἐκ τῆς μελέτης τῶν ὁποίων φωτίζεται ὁ ἱστορικός· καὶ μετὰ τὴν προσήκουσαν σπουδὴν καὶ παραβολὴν αὐτῶν μετ' ἄλλων ἱστορικῶν, καταδεικνύει τὰς ἀρχάς καὶ τὰς συνεπειάς τῶν γεγονότων, καὶ τὸν ἀληθῆ χαρακτῆρα ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. Ἐγγραφα, ὡς τὰ ἡμέτερα Πατριαρχικά, καὶ τὰ Ἰταλικά τοῦ Καρᾶ, ἀφηγούμενα ἄνευ στόμφου τὰς φροντίδας καὶ βιωτικὰς μερίμνας τοῦ λαοῦ καὶ τὰ κατὰ τῶν ἀρχόντων παράπονα αὐτοῦ, διαφωτίζουν πολλὰ ἱστορικά γεγονότα, τὰ ὅποια εἴτε εἰς προθέσεις, εἴτε ἐξ ἀγνοίας διασπέρουσι οἱ γνωστοὶ ἱστορικοί.

Πολυχρόνιον ἔργον, Κύριοι, εἶναι ἡ ἱστορία τῶν ἐμπορικῶν ἀποικιῶν τῶν Ἰταλῶν εἰς τὰς χώρας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους κατὰ τὸν μεσαίωνα. Ὅσοι εἰς ἱστορικὴν νὰ μελετήσῃ τοὺς Σταυροφορικοὺς πολέμους καὶ τὰς διαμάχας τῶν Λατίνων ἡγεμόνων εἰς τὴν Συρίαν καὶ Κύπρον (1). Προϋτίμησα νὰ ἱσθῆται τὰς ἀποικίας τῶν Γενουησίων, διότι ἡ Βενετία ἐποφθαλμιῶσα εἰς τὴν παραλίαν ἠπειρον, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς νήσους αὐτῆς, ἀπεδιώξεν ἐκεῖθεν τοὺς ἀντιζήλους Γενουησίους εἰς τὸν Βόσπορον καὶ Εὐξείνιον Πόντον, ἔπου οὗτοι βοηθούμενοι ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς, ὠχύρωσαν τὰς πόλεις αὐτῶν, καὶ τέλος ἐκόλωσαν καὶ αὐτοὺς τοὺς Βενετούς ἀπὸ τοῦ ἐπικερδῆς ἐμπορίου τοῦ Εὐξείνιου Πόντου. Εἰς τοσαύτην ἀγροικίαν ἐβρῆσαν οἱ μεθ' ἡμῶν συμβιῶντες Γενουῆνσιοι, ὥς

νὰ μὴ συγχωρῶσι καὶ αὐτοὺς τοὺς Βυζαντινοὺς νὰ πλέωσιν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ. Συναπολέσθησαν δὲ μετὰ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἐνῷ ἡ Βενετία, διὰ τινα καιρὸν μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἐνέμετο πολλὰς ὑποτελεῖς χώρας, καὶ τινὰς αὐτῶν, καθὼς τὴν Ἐπτάνησον, ἐξουσίαζε μέγχι τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

Πρὸς τοῦτους, Κύριοι, βιοῦντες σήμερον ἐν μέσῳ πόλεων ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Γενουησιῶν κατοικουμένων, δυνάμεθα, καθὼς προεῖπα, νὰ διαφωτισώμεν τὴν ἱστορίαν αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν Ἑλληνιστῶν συγγραφέων. Γράφω ἕως χάριν τῶν ἡμετέρων, καὶ ἂν ἐνίοτε μακροηρόσης, ἢ παρεκβῶ τὰ ὅρια, τοῦτο ποιῶ, ἵνα πλείοτερον διαφωτίσω τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν τῶν μέσων αἰῶνων, καὶ δικαιοῶσα τοὺς ἡμετέρους προγόνους, τῶν ὁποίων ἀξιωμακόμενετα ἔργα καὶ τινὰς ἀρετὰς ἀπεισιώπησαν οἱ ἔξιοι, ἐνῷ διὰ ῥητορικοῦ στόμφου καὶ μετὰ πολλῆς πικρίας διετράνωσαν ὑπὲρ τὸ πρέπον τὰς κακίας αὐτῶν. Οὐχὶ περὶ τῶν Γενουησιῶν μόνον μέλλω νὰ λαλήσω, ἀλλὰ καὶ περὶ ἑτέρων Ἰταλῶν, μετὰ τῶν Βυζαντινῶν συνεμπορευομένων, καὶ δικηνη ληστῶν καὶ πειρατῶν ἀρπασάντων τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς πλείστας νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν νομίμων ἀρχόντων, τῶν Βυζαντινῶν. Αἱ εὐφοροὶ καὶ εὐάεροι νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔγειναν κυλιδῆθρα τῶν Ἰταλῶν, καὶ ὁ ἐκεῖσε λαὸς βροντόμενος τὰς ἀλλεπαλλήλους ἀλλαγάς, πολιορκίας καὶ φόρους, προσεδέχετο νόσους ἡγεμόνας μετὰ πλείστης ἀδιαφορίας (1).

Δι' ἡμᾶς δὲ διδασκτικὴ εἶναι ἡ ἱστορία πάντων τῶν ἐν Ἀνατολῇ Ἰταλῶν, διότι πολλὰ ἡμέτερα ἱστορικά γεγονότα ἐσαφηνίσθησαν, καθὼς π. χ. ἡ παρακμὴ τοῦ Βυζαντινοῦ ναυτικοῦ ἐμπορίου, μὴ δυναμένου νὰ συναγωνισθῇ μετὰ τῶν Ἰταλῶν, καὶ ἡ ἐπιζήμιος συνεργία τῶν Βενετῶν καὶ Γενουησιῶν, κατὰ τοὺς τρεῖς τελευταίους αἰῶνας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους.

Τῆς πολυετοῦς συνοικησεως τῶν Ἰταλῶν μετὰ τῶν Ἑλλήνων τεκμήρια σώζονται μέχρι σήμερον εἰς τινὰς πόλεις, πύργους καὶ ὀχυρώματα, τινὰ μὲν σῶα, τινὰ δὲ ἡρειπωμένα. Τὸ κύριον δὲ καὶ προφανὲς μαρτύριον τῆς μεθ' ἡμῶν συμβιώσεως αὐτῶν εἶναι, ἀτυχῶς, ἡ ἀδιάλλακτος ἔχθρα Γραικῶν καὶ Λατίνων (2).

(1) La pomme de discorde entre Gènes et Venise, ce fut toujours le commerce du Levant—Depping Histoire du Commerce entre le Levant et l'Europe. Paris. 1830—Τόμ. Α'. 204—Miltitz. Manuel des Consuls. Londres. 1838. Τόμ. Β'.

(1) Νικ. Χων. 843.

(2) Ὁ Pococke, λαλῶν περὶ τῶν Κοπτῶν, λέγει.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Βυζαντινῶν, καὶ πολλὰ ἔτι μετέπειτα, πρὶν δεχθῶσιν οἱ Γερμανοὶ τὰς δοξασίας τοῦ Λουθήρου καὶ Καλθείνου, οἱ μέτον ἡμῶν βιοῦντες ζῆνοι ἦσαν ὅλοι Καθολικοί. Οἱ Σταυροφόροι, οἱ μετ' ἡμῶν ἐμπορευόμενοι Ἴταλοι, καὶ οἱ συγγραφάσαντες περὶ Ἑλλήνων ἱερωμένων καὶ ἰδιώται, καλοῦν ἡμᾶς ἀπίστους, ἀνάδρους καὶ ψεύστας. Ὅσοι ἐκ τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης μετέπειτα περιήρχοντο τὰς χώρας ταύτας χάριν ἐμπορίου, προσπλουτισμοῦ, ἢ ἀρχαιολογικῆς μελέτης, τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνουσι. Κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας, οἱ περιηγόμενοι τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἀνατολὴν διαμαρτυρούμενοι Γερμανοὶ καὶ Ἀγγλοὶ ἐλάλησαν γλῶσσαν ἀλλοίαν, συμπονοῦντες λαὸν ἄλλοτε μὲν περιώνυμον καὶ νοήμονα, νῦν δὲ κατατρυχόμενον ἀπὸ δουλείαν καὶ ἀμάθειαν. Οἱ μετὰ τῶν Γραικῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ συγκρατοῦντες Καθολικοὶ, ἀπόγονοι οἱ πλείονες τῶν Ἰταλῶν τυροδοικτῶν, ἀρωγούς προθύμους ἔχοντες τὴν Γαλλίαν καὶ τὸν Πάπαν, διηρέθιζαν τοὺς τότε ὑποτελεῖς νησιώτας.

Ἀπὸ τὰς ἡμέρας τοῦ Φωτίου μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, οἱ Πάπαι καλοῦντες ἡμᾶς σχισματικούς καὶ σκληροτραχήλους, ἐξέκαιαν τὸ καθ' ἡμῶν σφοδρὸν πάθος τῶν Καθολικῶν. Πρὶν εἰσεῖτι φθάσωσιν εἰς τὰς πόλεις τῆς Κ/πόλεως οἱ Σταυροφόροι, ἀναφράινται εἰς τὰς προκηρῦξεις καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν ἢ κατὰ τῶν ἀπίστων Γραικῶν δυσπίστια. Οὐδέμια ὑπὲρ τῶν τότε Γραικῶν συμπάθεια εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν Σταυροφόρων. Ἀλέξιος δὲ Κομνηνός, ἄπαντες οἱ ἔχροντες τοῦ τόπου, καὶ αὐτὸς ὁ λαὸς τῶν ἀγρόων καὶ τῆς Κ/πόλεως, ἦσαν κατ' αὐτοὺς κατάπτυστοι ἀπατεῶνες καὶ ἄξιοι πάσης τιμωρίας. Αἱ λεηλασίαι τῶν Σταυροφόρων διαβιαινόντων διὰ τῆς Θράκης, καὶ τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κ/πόλεως τὸ 1204 συμβάντα, περιγραφέντα ἀπὸ μάρτυρα αὐτόπτην τὸν Χωνιάτην, εἶναι ἔργα ἐχθρῶν πρὸς ἐχθρούς· Βεββαῖον εἶναι, ὅτι καὶ πρὸ τῶν Σταυροφόρων Λατῖνοι καὶ Γραικοὶ ἐμίσειον ἀλλήλους. Οἱ ὑπὸ τὴν ἱεραρχίαν τοῦ Πάπα λαοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης πᾶν ἐπίστευον, καὶ πᾶν παρεδέχοντο, προσερχόμενον ἐκ τοῦ Πάπα ἰδίως δὲ, ἀρότου Κάρολος ὁ Μέγας ὑπερετίμησε καὶ ὑπερφύσεν

αὐτόν. Οἱ πατέρες ἡμῶν, διὰ πολλῶν ἀγόνων καὶ πολλῶν θλίψεων, ἀπέφυγαν τὴν αἰσχρὰν ταύτην δουλείαν τῶν δυτικῶν λαῶν· οὐδέποτε προσέφεραν τὸν τραχήλον των εἰς τὸν ζυγόν, ὡς ββέες πειθίηνοι, οὐδ' ἠκολούθουν ὡς ἄλλα κατὴν τὸν ἀρχηγόν των. Τὰ πατριαρχικά ἔγγραφα τεκμαίρουν τὴν πολλὴν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας μέριμναν τῶν ἱεραρχῶν μας, ἐκκλησίας τότε πανταρχόθεν κατατρυχόμενης, ἀπὸ τε τοῦ Ὀθωμανοῦ καὶ τοῦ Λατίνου(1). Ἐνεκα τούτων, εἰς τοσαύτην ἀπορίαν ἐβθασεν ἡ ἐκκλησία τὸ 1384, ὥστε « τὸ περιλειφθῆν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἐπέθονον εἰσόδημα, οὐδ' εἰς μικρὸν μέρος τῆς καθόλου φρωταγωγίας ἦν ἀρκετόν » (2). Οὐδέποτε ἐτόλμησαν οἱ ἡμέτεροι ἀρχιερεῖς νὰ θέσωσι τὸν πῶδα αὐτῶν ἐπὶ τοῦ τραχήλου τοῦ λαοῦ ἀπ' ἐναντίας γενναίως πολλαῖς ἠγωνίσθησαν, ἵνα σώσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τὴν κακντραρέχειαν καὶ ἀπροσῆκων τῶν αὐτοκρατόρων.

Ποτὲ δὲν ἐνόησαν οἱ δυτικοὶ τὴν καλουμένην ζηλιμβουλίαν τῶν Βυζαντινῶν ἡγεμόνων, ἡπιούτων τὴν μετὰ τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας ἔνωσιν μόνον καὶ μόνον, ἵν' ἀποσοθήσωσι τοὺς πανταρχόθεν ἐπικειμένους κινδύνους. Ὅσαίσι οἱ Βυζαντινοὶ ἐζήτουν τῶν Λατίνων τὴν βοήθειαν κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐχαρίζετο τὴ βοήθειαν, ἢν ὑπετάσσοντο εἰς τὰ δόγματα τοῦ Πάπα. Οἱ Βυζαντινοὶ ἡγεμόνες καὶ τιτες ὁμοφρονούντες ἱεράρχαι συνεφώνησαν, ἵνα γίνωσι Καθολικοὶ, τὰ πάντα δεχόμενοι, ἀλλ' ὁ λαὸς οὐδέποτε παρεδέχθη τῶν Λατίνων τὰ δόγματα καὶ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν Πάπαν, ἵν' ἀπελευθερωθῇ ἀπὸ τὸν κίνδυνον προφανοῦς δουλείας. Ἐπιστρέφοντες ἐξ Ἰταλίας, πλήρεις χαρᾶς καὶ ἐλπίδων, δὲν ἠδυνήθησαν οἱ Βυζαντινοὶ ἄρχοντες νὰ συμπαρασύρωσιν εἰς τοιαύτην δουλείαν τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, τὸν μισοῦντα τοσοῦτον τοὺς Λατίνους. Ὅσον συνεπικουροῦντο περὶ τὴν Κ/πολιν οἱ Ὀθωμανικοὶ στρατοί, ἐξ Ἀσίας καὶ Θράκης, ὅσον πλειότερον ἠκούοντο ἐν Εὐρώπῃ αἱ φωναὶ τῶν κινδυνευόντων Βυζαντινῶν, τοσοῦτον προσεπήτουν οἱ Καθολικοὶ τὴν εἰς τὸν Πάπαν ὑποταγὴν παντὸς τοῦ σχισματικοῦ πλῆρωματος (3).

Πᾶσα βοήθεια τῆς Εὐρώπης ἦτο τότε ματαια, οἱ πολέμοι οἱ κατακτείναντες τὸ Βυζαντινὸν κράτος, καὶ διὰ πολλὰ μετέπειτα ἔτι

• La haine qu' ils conservent encore aujourd' hui pour les Francs et les Grecs, mais surtout pour les premiers, à cause des efforts qu' ils ont fait pour les convertir ». Voyages. Paris, 1772. Τόμ Β'. 249—Μετ. γαλλικῆ.

(1) M. et M. Τόμ. Α'. 69. 79. 143. 231.

(2) M et M. Τόμ. Β'. σελ. 62.

(3) Ville-Hardouin, Paris. 1870. 32. 67.

κατανήκοντες τοσούτους χριστιανικούς στρατούς, ἤθελαν ἀναμειβόμενοι κατισχύσει ἔθλους ἰσχυροτέρων τῶν ἀφιλοπολέμων Βυζαντινῶν.

Ἐνθ' οἱ Βυζαντινοὶ ἐβλεπαν τοὺς Ὀθωμανοὺς προσεγγίζοντας, ὑπέφεραν συγχρόνως δεῖνὰ μέγιστα ἐκ τῶν πολλῶν ἐν τῷ κράτει ἐμπορευομένων Ἰταλῶν, τῶν ὁποίων τοὺς μετ' ἀλλήλων πολέμους ἐβλεπαν καὶ ὑπὸ τὰ τείχη αὐτὰ τῆς πρωτεύουσας. Οἱ Ἰταλοὶ ἔμποροι, πλοῦσιοι καὶ ναυτοπόροι θρασεῖς, ἐκδικούμενοι τοὺς αὐτοκράτορας, δι' ὅσα ὑπέφεραν δικαίως ἢ ἀδικίως ἐν Βυζαντίῳ, ἐπέπιπτον ἐπὶ τῶν ἀθῶων νήσων, ἀρπάζοντες τὰ ἐπιπρόσθια καὶ κτήνη τῶν νησιωτῶν, καὶ σύροντες εἰς αἰσχρὰν δουλείαν τοὺς νέους καὶ τὰς εὐεοεῖς νέας.

Τίνας τοσούτων ἠδίκησαμεν ἡμεῖς, ὥστε διὰ πολλοὺς αἰῶνας νὰ διασφρατίζῃ τὸ ἡμέτερον ὄνομα ἐν πάσῃ τῇ Εὐρώπῃ ὡς ἀπίστον καὶ κατὰ Θεοῦ ἀσεβοῦντων; Διεφυλάττομεν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἂν ἐγινόμηναι Καθολικοί; ἠθέλαν ἀποσύρει ἀπὸ τὰ ὕδατα τῆς Ἑλλάδος τοὺς τυχοδιώκτας ὑπὸ κτύπον αὐτῶν ἢ Γένομα καὶ ἢ Βενετία, αἱ θηρεύουσαι τὰ ἴδια συμφέροντα, καὶ κωφεύουσαι πολλὰς εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Πάπας; Πότε ἐξεδιχθήμεν ἡμεῖς τὴν φθοράν, τὴν ὅποιαν ὑπέφερον ἡ μεγαλόπολις αὕτη, ὅτε ὑπ' αὐτῶν ἐκυριεύθη τὸ 1204 (1); Ἐξεγύμνωσαν ἅπασαν τὴν Ἁγίαν Σορίαν, κατέρριψαν τὰ καλλιτεχνήματα τοῦ λουτροῦ τοῦ Ζευσιππου, ἐπυρπόλησαν τὰ πλεῖστα μέρη τῆς πόλεως, ἠρτίμωσαν οἰκίας καὶ ἐκκλησίας, καὶ ἀπόλεσαν ἐκ Κ/πολεις εἰκόνας, ἀνδριάντας καὶ μέραν ἀριθμὸν πολυτίμων χειρογράφων.

Δὲν ἐννοῶ ἐκ τούτων ν' ἀποδείξω, ὅτι ἀθῶοι καὶ πάσης ἀνομίας ἄμοιροι ἦμεθα καὶ ἡμεῖς. Οὔτε καλὸν νομίζω εἶναι νὰ κρίνωμεν τὰ ἔθιμα καὶ τὴν πολιτείαν τῶν ἡμετέρων Βυζαντινῶν ἡγεμόνων κατὰ τὰ ρῆτα τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος. Θαυμάζω τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἡμετέρου Ἑλληνικοῦ λαοῦ, καθ' ὅλον τὸν τελευταῖον βίον τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Οὔτε προφανεῖς κίνδυνοι, οὔτε τὰ θέλητρα τῆς λεγομένης ἐλευθερίας ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Πάπας, δὲν ἐδεδάκσαν αὐτόν. Ἐλευθέρου, ἐδουλώθη, τῆς δουλείας τὸν πικρὸν ἄρτον κατέφαγε, καὶ λοιδορούμενος σήμερον ἀνέστη, καὶ εἶδε τοὺς πάλαι του ἔχθρους κατὰ τοῦ ἱεράρχου των παλαίοντας, καὶ χεῖρα ἀδόλου ἀγάπης τείνοντας πρὸς λαὸν

ἀείποτε ἀγαπῶντα τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἀνεξαρτησίαν, οὐχὶ μόνον ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ θρησκείᾳ.

Ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἐν τῷ Συλλόγῳ ἡμῶν μετὰ πολλῆς εὐφραδείας ἱστόρησεν ὁ Π. Ζάνος, καὶ πρὸ αὐτοῦ ἐξέθληκεν ὁ ἀείμνητος Κοραῆς (1), ἀναμνηνάσκου σήμερον, ἵνα καταδείξω ὅτι κυρία αἰτία τῆς ἀδυσωπότητος ἔχθρας τῶν Λατίνων καθ' ἡμῶν καθ' ὅλον τὸν ἡμέτερον Βυζαντινὸν βίον, ἦτο τὸ καθ' αὐτοὺς ἡμέτερον πείσμα, καὶ ἡ ἐγκαρτερήσις εἰς τὰ πάτρια.

Πρώτιστοι τῶν Ἰταλῶν, τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἐμπορευομένων, ἦσαν οἱ Ἀμαλφηνοὶ (2), τοὺς ὁποίους εὐρίσκομεν μεσοῦντος τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος ἔχοντας ἐργαστήρια καὶ ἐκκλησίας (3). Οὗτοι μετέφεραν εἰς Ἰταλίαν τὰ ποικίλα μεταξωτά, διὰ τῶν ὁποίων ἐκόσμουσαν τοὺς ναυτικούς τοὺς οἱ Ἰταλοὶ (4).

Ὅταν ὁ Δεσιδέριος, Ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Μόντε Κασσίνου, Πάπας μετέπειτα γενόμενος Βίκτωρ Ὀγδοῦς, διενεοῖτο νὰ μεγαλύνῃ καὶ καλλωπίσῃ τὴν μονὴν ταύτην, προσεκάλεσεν ἐκ Βυζαντίου διὰ πρεσβευτῶν τεχνίτας Βυζαντινοὺς. Ἦνοιξεν σχολὰς ὑπὸ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν, ἔπου ἐδιδάσκοντο οἱ Ἰταλοὶ τὴν χρυσοργίαν, ἀργυροργίαν, βελουργίαν, ζυλουργίαν καὶ λιθοργίαν, τέγνας σχεδὸν ἀπολεσθείσας ἐν Ἰταλίᾳ, ἀλλὰ σώζομένας, καίτοι παρακμαζούσας, ἐν Βυζαντίῳ (5). Τὸ λατινικὸν κείμε-

(1) Ὁ ἐν Κ/πόλει, Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος. Ἔτος Α'. 225.—Εἰς τὴν δεισοδαμονίαν ὄμωσ ταύτην (ἂν ἐγέννησά ποτέ τι καλὸν ἢ δεισοδαμονία) χρεωστούμεν οἱ σημερινοὶ Γραικοὶ τὴν ὑπαρξίν μας: Κοραῆ Ἄτακτα. Τόμ. Α'. 1, κέ.

(2) Une petite ville Napolitaine Amalfi, avait devancé toutes ces republics dans le commerce du Levant. Depping. Α'. 238, 239. Miltitz, Manuel des Consuls. Londres. Τόμ. Β'. 8. Παρ' Ἰταλοῦ Amalfitani. Ἀτυχῶς τὰ πλεῖστορα ἱστορικὰ ἔγγραφα τῆς Ἀμαλφῆς ἀπωλέσθησαν. Heyd. Α'. 3. Illustrazioni di una carta del Mar Nero. Serristori. Firenze 1836. σελ. 2. Byzantinische Geschichte von Ofröger. Graz. 1872. Τόμ. Α'. 295, 367.—Histoire de l'Eglise Latine de Constantinople. Belin. 1872 σελ. 3.

(3) Αναφέρεται ἡ ἐκκλησία, S. Maria Amalfitanorum de Latina. Const. Christ. I. 82. Μελετίου Γεωργ. ἐν Βενετίᾳ. Τόμ. Γ'. 74.

(4) I Codici et le Arti a Monte Cassino, ὑπὸ τοῦ D. Andrea Caravita. Monte Cassino. 1869. Τόμ. Α'. σελ. 172. «Indumenta autem ipsius altaris... cooperteria serica Constantinopolitana». σελ. 173. «super ipsum altare, una lena serica Constantinopolitana».

(5) Caravita, σελ. 181—219. «Di qui la chia-

(4) Ὁ Νικήτας ἀπὸ σελ. 757—770 ἱστορεῖ τὰς λεηλασίας τῶν Λατίνων. πρβ. καὶ σελ. 855—868.

νον, τὸ ἴσποροῦν τὰ ἔργα τοῦ περιφανοῦς τοῦ-
του Ἰγουμενοῦ, λέγει ὅτι πρὸ πεντακοσίων ἐ-
τῶν καὶ ἐπέκεινα, ἡ Ἰταλία εἶχεν ἀπολέσει τὰς
τέχνας ταύτας (1). «Ἐκ τούτων κατὰ μέγα
μέρος ἀνεβλάστησεν ἡ φιλοκαλία τῆς Βυζαντι-
νῆς σχολῆς ἐν Ἰταλίᾳ». Κατὰ τὴν μαρτυρίαν
τοῦ Κραβίττα, οἱ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τούτων
τεχνιτῶν διδασκόμενοι Ἰταλοὶ, προσεκήθησαν
τὸ 1081 ἀπὸ τοῦ Βενεδικτίνου τῆς Κῆρας,
καὶ ἐκόσμησαν τὴν ἐκκλησίαν τῆς μονῆς ταύ-
της μετ' ἰωσκιᾶ καὶ εἰκόνας (2).

Κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα, ἀμυρβολία δὲν
εἶναι, ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ οὗτοι μεγάλως ὠρέλη-
σαν τὰς τέχνας ταύτας ἐν Ἰταλίᾳ (3), καὶ ἐξ-
όχως τὴν τέχνην τοῦ μωσαϊκοῦ, μολονότι
κατὰ τοῦ χρόνου τοῦ Θεοδοφίου ἐγένοντό
τινα μωσαϊκὰ ἀπὸ τεχνιτῶν Ἰταλοῦς (4).

Ὁ Δασιδέριος, ὅστις ἄλλοτε εἶχεν ἴδει τὰς
ὄρεγαλκίνας πύλας τῆς μεγάλης ἐκκλησίας
τῆς Ἀμάλφης, γενομένης ἐν Βυζαντίῳ, καὶ μέ-
χρι σήμερον θαυμάζομένης διὰ τὸ κάλλος αὐ-
τῶν, ἐξήτησεν ὁμοίως διὰ τὴν ἀνεγειρομένην
ἐκκλησίαν τῆς μονῆς τοῦ Μόντε Κασσίνο (5).
Αἱ πύλαι αὗται, παραγγελλεῖσθαι ἐν Βυζαντίῳ
πρὸ τῆς ἀνεγέρσεως τῆς ἐκκλησίας, ἀτυχῶς ἐ-
γιναν μικρά. Ἐμεγεθύνθησαν δὲ καὶ ἐβλήθησαν
εἰς τὸν ὅπον των, ἠγομμενεύοντος τοῦ διαδό-
χου αὐτοῦ Δεσπερίου (6). Ἐπὶ τῶν πυλῶν τού-
των ἐνεχαράχθησαν τὰ ὄνόματα τῶν γαιῶν καὶ
ἐκκλησιῶν τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου. Αἱ χραγαλὶ
ἐπιρροῦντο δι' ἀργύρου (7).

Ἰπὸ τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας, εἴν' ἑτέρα λέ-

γούσα, ὅτι ταύτας καὶ πύλας ἐποίησε Μαῦρος
ὁ υἱὸς τοῦ Παντολέοντος . . . τὸ 1066. Εἰς
ἑτέραν ἐκκλησίαν τῆς Ἰταλίας, πλησίον τῆς
Ῥώμης, ὑπάρχουν ὅμοιοι πύλαι (1), ἐπὶ τῶν
ὁποίων ἐνεχαράχθη ἡ ἀκόλουθος ἐπιγραφή. «Τὸ
1070 ἔτος ἀπὸ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Κυρίου,
ἐπὶ τοῦ ἁγιωτάτου Πάπα Ἀλεξάνδρου τετάρ-
του καὶ κυρίου Ἰλδεβράνδου εὐσεβοῦς μοναχοῦ
καὶ ἀρχιδιακόνου, κατεσκευάσθησαν αἱ πύλαι
αὗται ἐν τῇ βασιλικῇ πόλει τῆς Κ/πόλεως (2),
συνεργούντος τοῦ κυρίου Παντολέοντος, προ-
ξένου, ὅστις διέταξε νὰ γίνωσι».

Ἔτερα δῶο εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν τῆς
Ἀμάλφης φέρουν τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφήν,
«τὸ ἔργον τοῦτο διέταξε νὰ γίνη πρὸς σωτη-
ρίαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ὁ Παντολέων τοῦ Μαύ-
ρου Παντολέοντος (3).»

Ἐκ τούτων καταφαίνεται, ὅτι ἅπαναι αἱ
πύλαι αὗται, τῶν ὁποίων τὴν τέχνην ἐθαύμαζον
οἱ Ἰταλοὶ (4), κατεσκευάσθησαν, μεσοῦντος τοῦ
ἐνδεκάτου αἰῶνος ἐν Βυζαντίῳ, ἐπιστατούτων
Ἀμαλφηνῶν ἐμπόρων, κατοικούντων ἐν τῇ πό-
λει ταύτῃ. Δὲν φρονῶ, ὅτι Ἀμαλφῆνοι τεχνίται
κατεσκεύασαν τὰς πύλας ταύτας ἐν Βυζαντίῳ,
ἀλλὰ τεχνίται Βυζαντινοὶ, ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν
τοῦ βαθυπλοῦτου Παντολέοντος, διότι οἱ Ἰτα-
λοι ἐν Βυζαντίῳ ἦσαν ἔμποροι, καὶ δὲν συνε-
χωρεῖτο εἰς οὐδένα ξένον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς συν-
τεχνίας τῶν ἐγχωρίων (5) πρὸς τούτους, ἂν οἱ
ἐν Βυζαντίῳ Ἀμαλφῆνοι κατεσκευάζον τοιαύ-
τας πύλας, ἡδύναντο πορευόμενοι εἰς Ἰταλίαν,
νὰ διδάξωσι τοὺς Ἰταλοῦς. Ἀπὸ τὰς ἐπιγραφὰς
ταύτας μανθάνομεν, ὅτι οἱ Ἀμαλφῆνοι εἶχον
ἐν Βυζαντίῳ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐκκλη-
σίαν, ἀποθήκας καὶ ἀποβάθρας, καὶ πρόξενον
τὸν Παντολέοντα. Τὰ χρονικά τῆς Ἀμάλφης
μνημονεύουν καὶ προσφορὰς τετρακοσίων τα-

mata degli artisti Bizantini fatta da quel sommo
Abate Desiderio . . . di qui la formazione di
scuole in ogni genere di lavoro, sotto quei Greci
precettori, che appiannando le difficoltà mate-
riali nell' esecuzione dei lavori agevolarono la
via ad una piu ampia rivelazione del genio arti-
stico Italiano: "16. Tόμ. Γ'. 602.—ed insieme ai
prodotti di artigiani Greci anche l' opere di artisti
furon per la via d' Amalfi portate all' Occidente.
Heyd. Tόμ. Α'. 6.

(1) «Et quoniam artium istarum ingenium a
quingentis et ultra jam annis magistra Latinitas
intermiserat—Caravita. Tόμ. Α'. σελ. 184 ἐν σημ.

(2) Caravita, Γόμ. Α'. 182 ἐν σημ.

(3) Πολλὰ εἰκόνας τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Χριστοῦ,
ἐνεδύοντο κατὰ τὸν Βυζαντινὸν τρόπον, καὶ ἔφεραν καὶ
τὰ παρ' ἡμῶν συνήθη γράμματα. ΜΘ. IX. κτλ. Car-
avita, Tόμ. Α'. 232—241.

(4) Caravita, Tόμ. Α'. 488.

(5) Caravita, Tόμ. Α'. 491.

(6) Caravita, Tόμ. Α'. 280.

(7) Caravita, Tόμ. Α'. 491.

(1) Caravita Tόμ. Α. 192, ἐν τῇ καλουμένῃ Βα-
silica Ostiense.

(2) «Regia urbe Constantinopolitana».

(3) Ὁ Παντολέων οὗτος, ἦτον Ἀμαλφῆνὸς ἔμπο-
ρευόμενος ἐν Κ/πόλει.

Hoc studiis Mauri . . .

Genitis Melfigene . . .

Consule Melfigeno.

Pro Pantaleone . . . Caravita. Tόμ. Α' 492. Τὸν
Ἀμαλφῆνὸν τούτων περιγράφει ὁ Heyd ἐν τῷ Deut-
schen Kunsblatt. Σελ. 1858. Tόμ. Α'. 233.

(4) «Portas aereas pulcherimas» Caravita. Tόμ.
Α'. 195.

(5) Σφάλει ὁ Dörppling, Α'. 414 λέγων, les Francs
osèrent même établir des ateliers au milieu du
peuple grec.

ρίων τοῦ αὐτοῦ Παντολέοντος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Τροφιμένης τῶν Ἐλασσόνων (1).

Μετὰ τὰ ἐγκαίνα τῆς περιφανοῦς ἐκκλησίας τῆς μονῆς τοῦ Μόντε Κασσίνου, ὁ Δεσιδέριος ἐπέμφε μοναχὸν τινα εἰς Βυζάντιον μετὰ τριάκοντα ἕξ λιτρῶν χρυσοῦ, ἵνα κατασκευάσῃ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τράπεζαν χρυσοῦν κεκοσμημένην διὰ λίθων πολυτίμων καὶ ἐγκαύσεων, ὡς ἐπι κάλυμμα τοῦ ἐμπροσθίου προσώπου τοῦ μείζονος βωμοῦ. Τὰ ἐγκαυστα ἀπεικονίζαν γεγονότα τινὰ τοῦ βίου τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ Ἀγίου Βενεδίκτου. Ἀτυχῶς, τὴν ἐκκλησίαν ταύτην, μετὰ τῶν Βυζαντινῶν αὐτῆς κοσμημάτων, αἱ πολιτικαὶ ταραχαὶ καὶ οἱ ἀδιάλειπτοι σεισμοὶ (2) τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος κατέβρισαν καὶ ἐξήφρηναν.

Οἱ τεχνίται οἱ Βυζαντινοί, τοὺς ὁποίους ὁ Δεσιδέριος προσεκάλεσεν εἰς Ἰταλίαν, πιθανὸν ἔμειναν ἐκεῖ, καὶ μετὰ τῶν μαθητευόντων Ἰταλῶν ἐγραψαν ἀπάσας τὰς ἱεράς εἰκόνας, κατὰ τὸν τύπον τῶν τότε Βυζαντινῶν ζωγράφων. Τὰ μωσαϊκὰ τῆς Ῥώμης, τὰ ἐντελέστερα τῆς Φλωρεντίας, καὶ ἡ ἔντεχνος συναρμογὴ ποικίλων μαρμάρων ἐπὶ τοῦ δαπέδου πολλῶν Ἰταλικῶν ἐκκλησιῶν, εἶναι διδάγματα τῶν τότε εἰς Ἰταλίαν προσκληθέντων Βυζαντινῶν καλλιτεχνῶν.

Ἄνω τῆς μεγάλης πύλης τοῦ ναοῦ τοῦ Μόντε Κασσίνου εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς δευτέρας παρουσίας (3), τὸ μόνον σχεδὸν λείψανον τῆς τέχνης τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος, τὸ ὅποιον ἂν καὶ προφανῶς Βυζαντινὸν, κατὰ τὴν ἔνδυμασίαν τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ τὰ ἱμάτια τῶν ἱερωμένων, ἔχει πλειοτέραν κίνησιν τῶν κοινῶν Βυζαντινῶν εἰκόνων. Ἡ εἰκὼν αὐτῆ ὁμοία πολλῶν ἑτέρων σωζομένων μέχρι σήμερον εἰς τὰς ἡμετέρας Ἑλληνικὰς ἐκκλησίας, εἶναι ἀναμφιβόλως ἔργον τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν μαθητῶν αὐτῶν.

Εἰς τὴν αὐτὴν μονὴν τοῦ Μόντε Κασσίνου φυλάττεται σταυρὸς ἀργυροῦς, μετὰ χρυσοῦ μαργαριτῶν καὶ πολυτίμων λίθων, ἐγκλείων ἕτερον μικρότερον, φέροντα τεμάχιον τιμίου ξύλου. Ὁ σταυρὸς οὗτος, φέρει τ' ἀκόλουθα γράμ-

ματα' «ξύλον τὸ λύσαν τὴν φθορὰν τὴν ἐκ ξύλου, κοσμεῖ Ῥωμανὸς εὐπρεπῶς τῷ χρυσῷ» Χριστῷ γὰρ αὐτῷ κόσμος ὄν τὸ χρυσοῦν » (ἰδ. ἔμπροσθεν). Κατὰ τὰ χρονικὰ τῆς μονῆς ταύτης, εὐπατρίδης τις Ἀμαλφηνὸς ἐδωρόσατο τὸν σταυρὸν τούτον εἰς τὴν μονὴν, ὅπου ἔγινε καὶ μοναχός· ἀφῆρπασε δ' αὐτὸν ἀπὸ τὸ παλιόντιον τῆς Κ/πόλεως εἰς τὴν συναμοσίαν κατὰ τοῦ Μιχαῆλ τοῦ Παραπινάκη, ὅταν ἔλαβε τὸν θρόνον Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης τὸ 1078. Τὸ Βυζαντινὸν τοῦτο ἔργον, κατὰ τὸν Καραβίταν, φαίνεται ἔργον Ῥωμανοῦ τοῦ δευτέρου.

Οἱ Ἀμαλφηνοὶ κατόικουν ἅπαντες ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῇ αὐτῇ ἐνορίῃ, ὑπ' ἀρχηγὸν ἴδιον καλούμενον πρόξενον, ἔχοντες καὶ ἐκκλησίαν (1).

Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Βενετῶν καὶ Πισαίων ἐν Βυζαντίῳ, τῶν ὁποίων τὴν ἱστορίαν ἀρρογοῦνται ἅπαντες οἱ Ἰταλοὶ ἱστορικοὶ, ἀναφαίνονται καὶ οἱ Γενουήνσιοι (2), πλοῦστοι ἐμποροὶ καὶ τολμηροὶ θαλασσοπόροι. Προσῆρχοντο δὲ πρὸ πολλοῦ εἰς Βυζάντιον μετὰ τῶν Πισαίων καὶ Βενετῶν χάριν ἐμπορίου· ἐπλήρωναν ὅμως τελωνιακὰ δέκα τοῖς 400, ἐνῷ οἱ Πισαῖοι ἐπλήρωναν τέσσαρα τοῖς 400, καὶ οἱ Βενετοὶ ἦσαν παντὸς τέλους ἐλεύθεροι (3). Μακροὺς ὁ Κομνηνός, ὅστις ἐπέθυμε νὰ συμπαραλάβῃ βοήθους τοὺς θαλασσινοὺς Ἰταλοὺς, κατὰ τῶν ἐν Σικελίᾳ Νορμάννων, ἀπέστειλεν εἰς Γένοβαν, «Διμήτριόν τε τινὰ Μακρεβολίτην» (4), ἐπικυροῦντα ὅσα πρότερον ἀνήγγειλαν οἱ εἰς Ἰταλίαν προσταλέντες Ἡκλειολόγος καὶ Δούκας (5), καὶ προτείναντα τῷ κοινῷ τῆς Γε-

(1) Questa chiesa è forse identica con la chiesa di Sant' Andrea, detta più tardi la chiesa principale degli Amalfitani in Constantinopoli, o con uno dei conventi, S. Salvatore, o S. Maria de Latina colà, che amendue appartenevano agli Amalfitani.—Heyd Τόμ. Α'. 7.

(2) Génes avait devancé Venise dans ses établissements commerciaux au Levant. Depping Α'. 203. Ὁ Χαλκοκονδύλης σελ. 284 καλεῖ τοὺς Γενουησινοὺς Ἰανυίους. Κοινὰς οἱ Βυζαντινοὶ ἐκάλουσ αὐτοὺς Γενοῦσιτας.

(3) Οἱ Γενουήνσιοι δὲν εἶχαν ἕως τότε σονοικίαν ἴδιαν ἐν Κ/πόλει. Heyd Τόμ. Α'. 29. «Μόνος (δηλ. οἱ Βενετοὶ) τε τῶν ἁπάντων διὰ τοῦτο τὰς κατ' ἐμπορίαν δεκάτας οὐδενὶ Ῥωμαίων ἐξ ἰκείνου παρέσχοντο». —Κίνναμος 280.

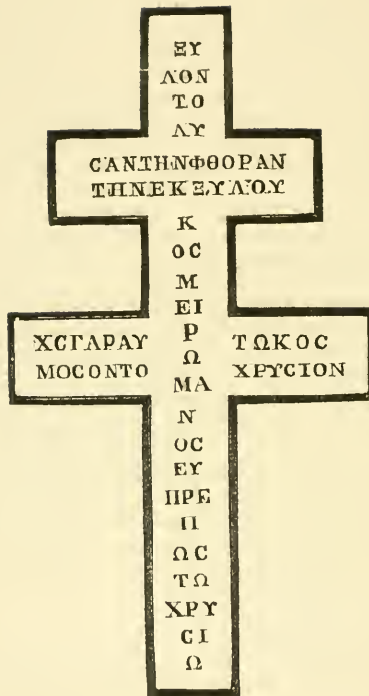
(4) Κίνναμος 67.

(5) Κίνναμος 435—436. Ἀρχύτερα, τὸ 1142, ὁ Καλοϊωάννης ἐδώρησεν τινα κρονόμια εἰς τοὺς Γενοουησινοὺς. Millitz Τόμ. Β'. 80.

(1) S. Trofimenia di Minori. Caravita Τόμ. Α'. 194. Ἴνα μὴ ἐπαφῆρχωσι εἰς τὰ αὐτὰ, λέγω ὅτι ὅπου ἑτερόθρησκοι εἶχαν συνοικίας ἐμπορικὰς, εἰς πόλεις ὑποκειμένης εἰς Γραικοὺς καὶ Μουσουλμάνους, εἶχαν συγχρόνως καὶ ἐκκλησίαν καὶ κοιμητήριον.

(2) 9. Σεπτ. 1349—Caravita Τόμ. Α'. 335.

(3) Caravita Τόμ. Α'. 245.

νοῦς σύμβασιν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὑπεσχέθη ὁ Μακροβολίτης (1), ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ θέλει εἰσακοῦσαι τὰ παράπονα τῶν ἐν τῷ κράτει ἀδικηθέντων Γενουήσιων, καὶ ἰκανοποιήσει, κατὰ τὸ δίκαιον, τοὺς ἀδικηθέντας· πρὸς τοῦτους εἰς οὐδὲν μέρος τοῦ κράτους νὰ μὴ δίδωσιν οἱ Γενουήνσιοι τέλος πλείοτερον τῶν Πισαίων. Ὁ αὐτοκράτωρ χαρίζει εἰς τὸ κοινὸν τῆς Γενουῆς κατ' ἔτος ὑπέρπυρα πεντακόσια καὶ δύο βλαττία, εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον ὑπέρπυρα ἐξήκοντα καὶ ἐν βλαττίων. Δίδει δὲ ἔμβολον καὶ ἀποβάθραν ἐν Κ/πόλει, μετὰ τελωνεῖου καὶ τελωνιακῶν δικαιοματίων, καθὼς ἔχουν οἱ Πισαῖοι (2). Ἄν ὁ Παλιολόγος ἢ ὁ Σαβαστός (3), ὑπεσχέθησαν ἤδη εἰς ὑμᾶς ἴδιον ἔμβολον καὶ ἰδίαις ἀποβάθραις, ὁ ἡμέτερος αὐτοκράτωρ θέλει παραχωρήσει αὐτάς. «Ταῦτα ἔγιναν ἐν τῇ πόλει Γενουῆ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου τὴν 12 Δεκεμβρίου 1155» (4).

Τὸ ἀκόλουθον ἔγγραφον εἶναι ἡ παραδοχὴ τῶν ἄνω συμφωνιῶν. «Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος... ἡμεῖς οἱ ἄρχοντες τῶν Γενουησίων μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ, ποιῶμεν εἰρήνην μετὰ τοῦ Κυρίου Ἐμμανουὴλ αὐτοκράτορος Βυζαντίου Περρωρογεννήτου Κομνηνοῦ καὶ μετὰ τὸν διαδόχον αὐτοῦ, καὶ ὑποσχόμεθα ἐν ἀληθείᾳ, ὅτι δὲν θέλομεν βουλεύεσθαι, οὐδὲ συνεργᾶεσθαι μετὰ τῶν ἡμετέρων ἢ ἀλλοτρίων, ἢ ἀπολῆσαι χώραν εἴτε τιμὴν, τὴν ὅποιαν νῦν ἔχει, ἢ θέλει ἔχει... Ἄν τινες προσβάλωσιν ἡ πολιορκήσωσι τὰς γαίαις

αὐτῶν, οἱ ἐν ταῖς γαίαις αὐτῶν ἐνοικοῦντες Γενουήνσιοι, μετὰ πίστews καὶ ἄνευ δόλου, νὰ ὑπερασπίζωνται καὶ προσφυλάττωσι τὰς γαίαις ταύτας εἰς τιμὴν τοῦ Κυρίου αὐτοκράτορος Ἐμμανουὴλ καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ».

«Οἱ ζημιώσαντες τὸν αὐτοκράτορα ἢ τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ νὰ τιμωρῶνται, καθὼς τιμωροῦνται οἱ Πισαῖοι. Ἄν Γενουήνσιος εἰς τὸ ἐξῆς ζημιώσῃ τὸ κράτος ἢ τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ, οἱ ἄρχοντες τῆς Γενουῆς ὑπόσχομαι νὰ πράξωσιν ὅ, τι ἀπαιτεῖ ἡ δικαιοσύνη. Τὰ ἄνω γεγραμμένα ἐν πλήρει βουλή, οἱ ἄρχοντες τῶν Γενουησίων ἐνόρκως ὑπεσχέθησαν νὰ φυλάττωσι.»

Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα, κατὰ τὸν Ἱταλὸν ἱστορικὸν Κάστροφον, ἐπεμψαν οἱ Γενουήνσιοι εἰς Κ/πολιν πρεσβευτήν(1), τὸν Ἀμίκον δὲ Μούρταν, ἵνα αἰτήσῃ τὸν ἔμβολον καὶ τὰς ἀποβάθρας, καὶ νὰ μάλῃ τὰ πρόνοια τὰ προδωρηθέντα εἰς τοὺς Πισαίους. Κατὰ τὴν ἐγγράφον μετὰ τοῦ Μούρτα σύμβασιν, δίδει ἡ βασιλεία (2) ἔμβολον, σκάλαν καὶ ἐκκλησίαν ἐν τῷ τῆς μεγαλοπόλεως. Μετὰ τὴν ἀπαρίθμησην τῶν καλουμένων σολεμνίων (3) — «διορίζεται κομμερκεῦσθαι αὐτὸς οὕτως, ἦγουν, ἐν μὲν τῇ μεγαλοπόλει, » εἰς τὰ ἑκατὸν τέσσαρα, ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς » χώραις τῆς Ῥωμανίας, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ » Ἀττινοί, οἱ διδόντες κομμέρικ' ὀρείλοισι » δὲ φυλάσσεσθαι οἱ Γενουῖται καὶ τὰ πράγ- » ματα αὐτῶν σῶα ἐν πάσαις ταῖς χώραις τῆς » βασιλείας μου... ἵνα δὲ ἔχωσιν ἐπ' αὐ- » δεῖς τὰ Γενουετικά πλοῖαπραγματεύεσθαι » ἐν πάσαις ταῖς ὀπουδήποτε χώραις τῆς βα- » σιλείας μου, ἄνευ τῆς Ῥωσσίας καὶ τῶν Μα- » τράχων (4), εἰ μὴ ἕως ῥητῶς ἔστιν, ὅτι καὶ

(1) Ἐν τῷ Λατινικῷ κειμένῳ γράφεται *Macro-polites*· εἰς τινὰ ἄλλα Ἱταλικά, *Metropolitans*, *Macropolitus*.—Heyd Τόμ. Α'. 35 ἐν σημ.—*Macram-politi*—Sauli Τόμ. Β'. 486.

(2) *Embolum et Scalam et Ecclesiam ultra* (γρ. inter) *Constantinopolim*, in loco qui dicitur *Orea* (γρ. *orea*) in loco bono et placabili — Sauli Τόμ. Α'. 23 ἐν σημ.—Ἡ πόλις τοῦ Νεωρίου, νῦν Βαγτζὶ καπουσοῦ, ἐκαλεῖτο καὶ ὠραία. *Constantiniade* — 1846. 47. «ἀπὸ μέρους τῆς πόλεως τῆς πόλεως τῆς καλουμένης ὠραία· εἰς τὸ τὸ Γαλατὰ μέρος.» — Δούκας· Κεφ. 38. Τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον. (M. καὶ M. Τόμ. Γ'. 35) λέγει «ἔμβολον καὶ σκάλαν καὶ ἐκκλησίαν ἐν τῷ τῆς μεγαλοπόλεως.» Ὁ Sauli μεταφράζει «al di là di Cjli». —Πρβ. καὶ τὸν Miltitz Β'. 81. ἐν σημ.

(3) Τὸ Λατ. κείμενον λέγει *Si vero Paleologus vel subitus*.—ὀρθῶς γράφει Σαβαστός ὁ Heyd Τόμ. Α'. 35.

(4) Sauli Τόμ. Β'. 481. Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τοῦ χρυσοβούλλου τούτου ἀπωλέσθη.

(1) Ὁ Κίνναμος καλεῖ τοὺς Γενουησίους *Λομπάρδους*. σελ. 40 «Λιγούρων ἱππέων, οὓς *Λομπάρδους* ἤμιν ὀνομάζουσιν ἄνθρωποι.»—282.

(2) M. καὶ M. Τόμ. Γ'. 35.

(3) Λεῖξ Ἰταλικῆ συνήθης· παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, σημαίνουσα τὰ ὄρα τῶν αὐτοκρατόρων πρὸς τὰς πόλεις τῆς Ἱταλίας, κοινῇ εἰς τὰ χρυσοβούλλα ταῦτα. —*Solenne, Solemne*, ἑορτὴ κατ' ἔτος τελουμένη, ἐπιτηρίς, ἔθρον κατ' ἔτος διδόμενον. Ἐν τῷ ἐγγράφῳ τῷ Λατινικῷ τοῦ Sauli Τόμ. Β'. 486. γράφεται *pro sollempniis*.

(4) *Non tentato di leggere Meotica*—Sauli Τόμ. Α'. 24. ἐν σημ. Περὶ τῆς πόλεως τούτης θέλω λαλῆσαι εἰς τὴν περιγραφήν τῶν Λατινικῶν ἀποικιῶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην κατεχομένην ὑπὸ βαρβάρων δὲν προσωρίζοντο τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα. Εἰς τὸ Λατινικὸν κείμενον τοῦ χρυσοβούλλου τούτου, δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Sauli Τόμ. Β'. 492. γράφεται *Matica*.

» τοῦτο ἐκχωρηθῆ τοῦτοις παρὰ τῆς βασι-
» λείας μου».

Οἱ περὶ νναρχοῦντων Γενουησίων πλοίων
λόγῳ τοῦ βασιλείως ἐν τούτῳ καὶ ἐν ἐτέρῳ
τῶν Πισαίων χρυσοβούλλῳ, ἐπέσυραν τὴν προσ-
οχὴν τῶν ἀλλοδαπῶν συγγραφέων. «Καὶ ἐν
» πλοῖον Γενουϊτικὸν ἀρ' οἰουδῆτινος τόπου ἐρ-
» χόμενον εἰς Ῥωμανίαν κινδυνεύσῃ, καὶ συμβῆ
» τῆν τῶν ἐν αὐτῷπραχάτων ἀφαιρεθῆναι
» ὑπὸ τινῶν, ἵνα γίνηται πρὸς ταῦτα τῆς βα-
» σιλείας μου ἐκδίκησις καὶ ἐπανάσσωσις τῶν
» τοιούτωνπραχμάτων.» Λέγει ὁ Νικήτας (1),
» ὅτι συνήθεια τῶν Ῥωμανίων ἦτον ἀνέκασθεν, ν'
» ἀρπάξαι ἀτιμωρητὰ τὰ ἐμπορεύματα καὶ λεί-
» ψανα τῶν νναρχοῦντων πλοίων. Πρῶτος ὁ Ἄν-
» δρόνικος ὁ τύραννος ἀπηγόρευσε διὰ νόμου τὴν
» τοιαύτην ἀρπαγὴν (2). Ταῦτα προσεπιμαχρυσεῖ
» τὸ παρὸν χρυσοβούλλον. Τὰ τελευταία γραφύ-
» μενα τοῦ χρυσοβούλλου ἀποβλέπουσι τὴν ἐν τῷ
» κράτι πολιτείαν τῶν Γενουησίων· «εἰ δ' ἴσως
» συμβῆ πταισίαι τινες Γενουϊτας, ὅπως ὀδέποτε,
» οὐκ ὀφείλουσι κρίνεσθαι παρὰ τινος ἐτέρου
» ἀλλογενοῦς, εἰ μὴ παρὰ τῆς κλιῆς τῆς βα-
» σιλείας μου, προκαθημένον δηλονότι Ῥω-
» μαίαν, συγγενῶν ἢ καὶ ἀνθρώπων τῆς βασι-
» λείας μου» καὶ ἵνα μὴ κατέχεται εἰς φυλα-
» κὴν ὁ πταισας πρὸ κρίσεως, εἴπερ δίδωσιν ἐγ-
» γυπητὴν· εἰ δὲ μὴ δίδωσιν ἐγγυπητὴν, ἵνα κα-
» τέχεται μὲν εἰς φυλακὴν, ἐκβάλλεται δὲ καὶ
» κρίνεται, μέχρις ἂν γίνηται ἀπόφασις ἐπ'
» αὐτῷ· σὺν τούτοις ἵνα ἀποστείλῃται μετὰ
» παραδρομὴν πέντε ἐνιαυτῶν βεστικάρτης
» τῆς βασιλείας μου, εἰς ἐκδίκησιν τῶν Γε-
» νουϊτῶν, κἄν οἱ τοιοῦτοι ἐγκλιῶσι τῇ βασι-
» λείᾳ μου». Τὸ κοινὸν τῆς Γενούης παρα-
καλεῖ νὰ ἦναι ὁ ἐμβολος καὶ αἰ ἀποβάθρῳ
ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τόπον μέ-
σον τῆς συνοικίας τῶν Βενετῶν καὶ τοῦ πα-
λατίου τοῦ δεσπότη Ἀγγελίου (3), ἂν τοῦτο

ἀδύνατον, νὰ αἰτήσῃσι τὸν τόπον τὸν καλού-
μενον τρυπητόν (1). Ἄν ὅμως καὶ τόπος κα-
τάλληλος δὲν εὑρίσκειται ἐντὸς τῆς πόλεως, νὰ
αἰτήσῃσι τόπον πέραν τοῦ λιμένος, ἐν Γαλατῆ.

Πότε οἱ Γενουήσιοι κατὰ πρῶτον κατόικησαν
τὴν συνοικίαν αὐτῶν ἐν Κ/πόλει, ἀγνοοῦμεν.
Τοῦτο μόνον γινώσκουμεν, ὅτι τὸ 1162, πέντε
ἔτη μετὰ τὴν εἰς Κ' πόλιν ἀποστολὴν τοῦ ἄνω
μνημονευομένου Μούρτα, οἱ Πισαῖοι προσέβα-
λον τὴν συνοικίαν τῶν Γενουησίων, συγκριμέ-
νην ἐκ τριακωσίων περίπου ἀνθρώπων. Τὴν ἐ-
πιούσαν ἀπεδίωξαν τοὺς Γενουησίους, καὶ ἤρ-
πασαν καὶ τριακοντα χιλιάδας ὑπερπύρων. Οἱ
ἐν Γενούῃ ἐτιμώρησαν τοὺς Πισαίους ἐν τῇ
χώρᾳ αὐτῶν. Μόνος ὁ Ἴταλὸς ἱστορικός Κάφ-
ραρος ἀναφέρει τὰ συμβάντα ταῦτα (2). Ἢ
ἐγκατάστασις τῶν Γενουησίων ἐν Βυζαντίῳ
πιθανὸν ἔγινε τὸ 1158, διότι οὐδένα λόγον
εἶχεν ὁ αὐτοκράτωρ ν' ἀρνηθῆ τὰ διὰ τοῦ Μα-
κρεμβούλου ὑποσχεθέντα.

Τὸ 1160 οἱ Γενουήσιοι ἐπεμψαν ἐκ νέου καὶ
ἕτερον πρεσβευτὴν τὸν Ἐρρίκον Γουέρικον (3).

Ὅταν ὁ Μούρτας ἐπανῆλθεν εἰς Γένουαν, ἀ-
νέγνω εἰς ἐπήκοον τῆς κοινότητος ἐκτενε-
στερον ἐγγράμμα, τὸ ὅποιον φάνηται ὅτι παρε-
δέχθη ἡ κοινότης. «Ἐγὼ ὁ Ἀμίκος δὲ Μούρ-
τας πρέσβυς τῆς Γενούης, ὑπόσχομαι τὸν Κύ-
ριον Ἐμμανουὴλ αὐτοκράτορα Κ/πόλεως, Πορ-
φυρογέννητον Κομνηνόν, καὶ τοὺς κληρονόμους
καὶ διαδόχους αὐτοῦ, καὶ τὸν μετ' αὐτὸν αὐ-
τοκράτορα, ὅτι ἡμεῖς οὐδέποτε, εἴτε ἐν λόγῳ,
εἴτε ἐν ἔργῳ, εἴτε διὰ ἐστεμμένων ἢ μὴ ἐστεμ-
μένων, θέλομεν πράξει τι, διὰ τοῦ ὁποῦν ν'
ἀπολλέσῃσι ὁ Κύριος Ἐμμανουὴλ ὁ ἀγιώτατος

σακίου παραγενομένος, ἐγγύς οὕταν τῆς μονῆς τῆς
Περιβλέπου· ἀλλ' ἡ οἰκία αὐτῆ οὐδόλωσεν· εἶναι ἡ οἰ-
κία τοῦ δεσπότη Ἀγγελίου. Εἰς τὸ χρυσοβούλλον τὸ
δοθὲν εἰς τοὺς Πισαίους, ἀναφέρεται μαχυρικὸν ἔργα-
στήριον τῆς Περιβλέπου, δηλ. μετόχιον· τοῦτο πιθα-
νὸν ἐπλάησε τὸν Heyd. M. καὶ M. Τόμ. Γ'. 49.—
«Τὰ οἰκίματα τῆς Περιβλέπου». 16. 52.

(1) Perforum, ὁ τόπος οὗτος, λέγει ὁ Heyd Τόμ.
Α'. 37. ἐν σμμ. εἶναι πιθανώτατα, ἡ lapis perfora-
tus ὁ τρυπητὸς λίθος ὁ ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Νικήτα.
719—742. «Τῷ Κοσμῳίῳ ἐπίσταται . . . περὶ τὴν
ἐκεῖ που γέφυραν καὶ τὸν λεγόμενον τρυπητὸν λίθον»
ἡ γέφυρα αὕτη ἦτο πλησιέστατα τοῦ παλατίου τῶν
Βλαχερνῶν, καὶ ὅχι ἀπὸ τῆς ἐστέρας τοῦ κορνοῦ
d' oro nell' imboccatura delle acque dolci in esso.
Περὶ τῆς γέφυρας ταύτης θέλω λαλῆσαι ἐν τῇ ἱστορίᾳ
τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀλώσεως τῆς Κ/πόλεως.

(2) Heyd Τόμ. Α'. αἰλ. 54.

(3) Heyd Τόμ. Α'. 38 ἐν σμμ.

(1) 423. 427.

(2) Questo per avventura è il più antico fatto
dove si deroghi al barbaro diritto di naufragio.
Sauli Tόμ. Α'. 24. ἐν σμμ. Ὁ συγγραφεὺς ἀγνοεῖ
τὰς διατάξεις τοῦ Ἀνδρόνικου. «può essere una
prova di più per dimostrare che l'Europa va debi-
trice ai Greci e al commercio non solamente del
nascimento delle lettere, ma eziandio degli or-
ni civili. Πρό. Depping Τόμ. Β'. 45.

3) Ὁ Heyd Τόμ. Α'. αἰλ. 37. ἐν σμμ. λέγει,
casa della famiglia Angelo secondo Niceta
i trovava accanto al convento della Peri-
λέγει ὁ Νικήτας, «οὐκὼς εἰς τὴν οἰκίαν Ἰ-

αυτοκράτωρ και οί αὐτοῦ διάδοχοι, χώραν ἢ τιμὴν, τὴν ὅποιαν νῦν ἔχουν ἢ θέλουν ἔχει, ἐξαίρουμένων τῶν ἡμετέρων κτημάτων τῆς Συρίας. Οἱ πρόξενοι τῆς Γενούης ἐν καλῇ πίστει νὰ πράττωσι κατὰ τῶν καχούργων ὅτι ἀπαιτεῖ ἡ δικαιοσύνη, ἅμα καταμπνυθῶσιν ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος. Ὑπόσχομαι, ὅτι θέλομεν περιποιεῖσθαι τοὺς πρέσβεις αὐτοῦ, τοὺς ἀποστελλομένους εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν, και ἂν ποτὲ σόλος ἑκατὸν τριήρων προσβάλλῃ, ἢ πολιορκήσῃ τὰς γαίας τοῦ κράτους, οἱ ἐν τῷ κράτει ἐνοικοῦντες Γενουήσιοι νὰ ἐπιβιβῶσιν ἐπὶ τῶν τριήρων τοῦ αυτοκράτορος, μὲ τὸν συνήθη μισθὸν τῶν Λατίνων ναυτῶν, και νὰ ὑπάγωσι κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, και συμπληρώσωσιν αὐτὸν, ἐκτὸς εἰκοσι ἀνδρῶν ἀναγκαιῶν πρὸς προφυλάξιν τῶν ἰδίων πλοίων. Ταῦτα ἅπαντα οἱ πρόξενοι και ὁ λαὸς τῆς Γενούης ἐν ὀρκῶς ὑπεσχέθησαν νὰ τηρῶσι. Λέγω προσέτι, ὅτι ὅσον ὁ αυτοκράτωρ θέλει τηρεῖ τὴν σύμβασιν ταύτην πρὸς τοὺς Γενουησίους, τόσον θέλομεν τηρεῖ ταύτην και οἱ Γενουήσιοι πρὸς τὸν αυτοκράτορα» (1).

Ταῦτα τὰ εἰς τοὺς Γενουησίους διδόμενα προνόμια, καθὼς και τὰ εἰς τοὺς Βενετούς και πολίτας τοῦ Ἀγκῶνα, προσεπιμαρτυροῦν τὰ περὶ τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ γραφόμενα τοῦ Νικήτα Χωνιάτου (2), «ἀμέλει Βενετίαν και Γένουαν»
 » Πίσαν τε και τὸν Ἀγκῶνα, και ὅσα παρὰ
 » θάλατταν ἔθνη ἔτερα διακέχυται, φίλια Ῥω-
 » μαίοις ἐτίθει κατεμπειδῶν ὄρκιοι, και παντο-
 » θαπαῖς φιλοφροσύναις ὑποποιούμενος, και κα-
 » ταγαυῖας αὐτὰ δεξιούμενος ἐν τῇ ἀρχούσῃ
 » τῶν πόλεων».

Ἐκτὸς τούτων εἰς πλείστας ἄλλας Ἰταλιώτιδας πόλεις εἶχεν ὁ Ἐμμανουὴλ φίλους και πιστούς, και τὴν εὐνοίαν αὐτῶν ἀπέκτα σπαταλῶν τὰ δημόσια χρήματα. . . «Τὰ δὲ πλεί-
 » στα ταῖς τῶν ἐθνῶν μεταγιζόμενα παν-
 » σπερμίαις, και μάλιστα ταῖς Λατινικαῖς ἐκ-
 » ρέοντα ὀμηγύρει» (3). Κατὰ τῆς σπατάλης ταύτης συνεχῶς ἐγγόγγυζαν οἱ ὑπήκοοι, λοιδοροῦντες τὸν Ἐμμανουὴλ, και ἀποστρεφόμενοι τοὺς ἐν Κ/πόλει ἐνοικοῦντας Ἰταλοῦς, χάριοντας πλείονα αὐτῶν προνόμια, ταχυτέρον πλου-

τοῦντας και ἀλαζονευομένους (1). Τὰ χρήματα τὰ δημόσια δωρούμενα εἰς ξένους, χάριν τῆς ἐκτάσεως τοῦ κράτους, ἢ μάλλον τῆς ἀκορέτου φιλοδοξίας τοῦ Ἐμμανουὴλ (2), ἐβάβυραν τὸν φορολόγούμενον λαὸν μὴ ἐνοοῦντα τὰς βουλὰς τοῦ βασιλέως. Ἄνειδίζαν δὲ αὐτόν, μὴ ἀρκοῦμενον εἰς τοσαῦτα πρὸς τοὺς ἀλλοθρήσκους δωρήματα, ἀλλ' ἔχοντα προσέτι και εἰς τ' ἀνάκτορα «ἑτερογλώττους ὑποβαρβαρίζοντας ὑπέρτατος» (3).

Χρόνος τινὰς μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Γενουησίων ἐν Κ/πόλει, περὶ τὸ 1171ον, οἱ Βενετοί, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Κιννάμου, ἐλεπήλασαν τὰ κτήματα τῶν Γενουησίων. Κατὰ τὴν γνώμην δὲ τοῦ Heyd (4), ἦτο τέγγασμα τοῦ Ἐμμανουὴλ, ζητοῦντος νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς Βενετούς, τοὺς ὁποίους καταγόργησεν ὡς πρωταίτιους τῆς φθορᾶς, και πολλοῦς αὐτῶν ἐρρίψεν εἰς τὰς φυλακὰς τῆς πόλεως. Ἐνεκα τῆς ἀπωλείας τοσοῦτων πραγματειῶν, και τῶν δεινῶν παθημάτων τῶν Βενετῶν εἰς τὰς φυλακὰς, ἀνεφύθησαν ἀκολούθως μακροχρόνιοι ἐριδες μεταξὺ Βενετίας και Βυζαντίου. Οἱ Βενετοί μετὰ στόλου πολυαρίθμου, λεηλατήσαντες τὰς ἀφρουρήτους νήσους τοῦ Ἰονίου Κόλπου και τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἀνέλαβαν μετὰ τινα χρόνον τὰ ἐν Κ/πόλει κτήματα αὐτῶν και χρηματικὴν ἀποζημίωσιν. Ἄν οἱ Βενετοί ἦσαν ἀληθῶς οἱ ζημιώσαντες τοὺς Γενουησίους, οὗτοι ἤθελαν αἰτήσῃ ἀποζημίωσιν διὰ τὴν ἀπώλειαν ταύτην ἀπὸ τὸν λατινοφρονούντα Ἐμμανουὴλ, διὰ τοῦ εἰς Βυζάντιον σταλέντος πρέσβους Γρημαῶδ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1175ου.

Τὸ ἐγγραφον τῶν πρέσβειων τούτων, δημοσιευθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Sauli (5), ἐμπεριέχει τὰς διαταγὰς τῆς κοινότητος τῆς Γενούης, προσέτι πάμπολλα ἀφορῶντα τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν. Ἐνεκα τούτου μεταγλωττίζω τινὰ μέρη αὐτοῦ.

(1) Καὶ τὸ ἀσομμέτρως ἐνετέθεν πλοιστεῖν ταχὺ εἰς ἀλαζονείαν αὐτοῦ; ἦρεν (δηλ. τοὺς Βενετούς). Κιννάμος. 281. ἢ Ναύπακτος; τὸ 1285 ἀπεσπάσθη ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, ὑπὸ τῶν ἀλζόνων και ἀγεργῶν τούτων και πλεονεκτῶν Ἰταλῶν. Μ. και Μ. Τόμ. Α'. 469.

(2) (Manuel) jam conceperat malum in corde suo contra Venetos, videns eos divitiis abundare. Heyd Τόμ. Α'. 41. ἐν σμμ.

(3) Nix. 266—Heyd Τόμ. Α. 64.

(4) Τόμ. Α'. 40.

(5) Τόμ. Β'. 483.

(1) Φαίνεται ὅτι ὁ αυτοκράτωρ ὑπεσχέθη ν' ἀποζημιώσῃ τινὰς ζημίας τῶν Γενουησίων, τὰς ὁποίας δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀποτίσει κατὰ τὸ 1175. Sauli Β'. 485. quod Amico de Murta hanc perditam imperialis celsitudo restituere promisit.

(2) Ἰδ. σελ. 260. (3) Ἰδ. σελ. 266.

«Φροντίσατε ἐπιμελῶς ν' αὐξήσητε καὶ με-
 » γελθόντες τὸν ἔμβολον καὶ τὴν ἀποθάβραν,
 » καὶ νὰ ἐγχατε τὴν ἐκείσε ἐκκλησίαν καὶ τὰς
 » οἰκίας μέχρι θαλάσσης, καὶ προσέτι ἐτέραν
 » ἀποθάβραν, καὶ ὅσα μείζονα καὶ πλείονα,
 » Θεοῦ βοηθούντος, δύνασθε ν' ἀποκτήσητε.

«Ἀπὸ τῆς συμβάσεως μετὰ τοῦ Δημητρίου
 » Μακροβόλιτου παρῆλθον 19 ἔτη, δικαίου-
 » μέχρα ὅθεν νὰ λάβωμεν δι' ἕκαστον ἔτος
 » ὑπέρπυρα ἐξήκοντα διὰ τὸν ἡμέτερον ἀρχιε-
 » πίσκοπον, καὶ δύο βλαττία μεταξωτὰ διὰ
 » τὴν ἡμέτεραν κοινότητα, καὶ ἐν βλαττίον
 » διὰ τὸν αὐτὸν ἀρχιεπίσκοπον, τῶν ὁποίων
 » βλαττίων τὴν τιμὴν θέτομεν εἰς ὑπέρπυρα
 » ἑκατὸν δι' ἕκαστον λοιπὸν ἔτος ὑπέρπυρα
 » ἑκατὸν ἐξήκοντα, καὶ διὰ δεκαεννέα ἔτη τρεῖς
 » χιλιάδας καὶ τεσσαράκοντα, τῶν ὁποίων τὰ
 » χίλια ἐπτακόσια ἐξήκοντα τρία εἶναι διὰ
 » τὸν ἀρχιεπίσκοπον, καὶ τὰ χίλια διακόσια
 » ἑβδομήκοντα ἑπτὰ διὰ τὴν κοινότητα (1).

«Ἴν' ἀνεγείρωμεν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου
 » Λαυρεντίου αἰτήσατε ἀπὸ τὸν Ἅγιον αὐ-
 » τοκράτορα τὰ ἐννέα χιλιάδας καὶ πεντα-
 » κόσια ὑπέρπυρα, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὅ, τι ἐγκρί-
 » νει, μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ἔργου.
 » Πρὸς τοῦτους φροντίσατε νὰ λάβητε τὰ κατ'
 » ἔτος ὀφειλόμενα πεντακόσια ὑπέρπυρα καὶ
 » τὴν ἀξίαν τῶν δύο βλαττίων, ἄνευ δόλου.
 » Ἀιτήσατε ἐπιμελῶς νὰ λάβητε ἀμοιβὴν δι'
 » ὅσας ζημίαις ὑπέρβραν οἱ ἡμέτεροι συμπολιταὶ
 » εἰς τὸν ἔμβολον τοῦ Σταυροῦ (2), καθὼς εἶ-
 » ναι σεσημειωμέναι εἰς τοὺς ἰσολογισμοὺς τοῦ
 » κράτους, διότι ἀλόγως καὶ ἀδικῶς ὑπέρβραν
 » ζημίαν οἱ πολῖται ἡμῶν, οἱ ἐνδικαιώμενοι ἐν

» τῇ μεγαλοπρεπεῖ πόλει τῆς Κ/πόλεως, ὑπὸ
 » τὴν αἰγίδα καὶ τὰς πτέρυγας τοῦ αὐτοκρά-
 » τορος (1) τὸν ἔμβολον τῆς Κωπαρέας ἀφαι-
 » ρηθέντα νὰ αἰτήσητε.

«Τὴν ζημίαν τῶν πλοίων τῶν ἡμετέρων πο-
 » λιτῶν, πυρποληθέντων ὑπὸ τῶν Βενετῶν ἐν
 » Ἀλμυρῷ, ὅταν ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης ἐ-
 » μάχοντο γὰρ τὸ αὐτοκράτορος, νὰ αἰτή-
 » σπητε.

» Δι' ὅσας τὰς ζημίας τὰς γενομένας ἀπὸ τὸν
 » καιρὸν τῆς συμβάσεως τοῦ Δημητρίου Μα-
 » κροβόλιτου, αἰτήσατε ἀμοιβὴν ἀμολύουσαν
 » εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς Γενούσης.

» Περὶ δὲ τῶν ζημιῶν τῶν γενομένων πρὸ τῆς
 » συμβάσεως τοῦ Δημητρίου, φροντίσατε καὶ
 » μογθήσατε ἐν καλῇ πίστει, ἵν' ἀποκτήσητε ὅ, τι
 » δύνασθε ἀπὸ τὸ ἔλεος τοῦ αὐτοκράτορος.»

Τὸ ἐγγράφον τοῦτο μνημονεῖ καὶ ἑτέρας
 ζημίας τῶν Γενουνησίων, διὰ τὰς ὁποίας ἐμελ-
 λεν ὁ πρέσβυς νὰ αἰτήσῃ ἀμοιβήν. Ὁ ὄρκος τοῦ
 Γρημαλλοῦ ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων τῆς Γενούσης
 ἐγένε τὴν 8ην Δεκεμβρίου 1174 (2), ὥστε ἔ-
 φθασεν εἰς Κ/πολιν τὸ ἔαρ τοῦ 1175.

Ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου μαθάνομεν, ὅτι
 ὁ Ἐμμανουὴλ μετὰ παρέλευσιν 19 ἔτων δὲν
 εἶχεν ἐκτελέσει τὰ πρὸ τούτων ἐνιαυτῶν ὑπο-
 σχεθέντα. Ὁ Ἐμμανουὴλ ἐπεμψεν εἰς Γένουαν
 τρεῖς πρέσβεις μετὰ χρημάτων, ἀλλ' ἡ Γένουα,
 διὰ λόγους εἰς ἡμᾶς ἀγνώστους, ἀπέβριψεν
 αὐτὰ (3).

B'.

Ἄδύνατον νὰ ἐνοήσωμεν τὴν ἱστορίαν τῶν
 ἐν Βυζαντίῳ Γενουνησίων καὶ τῶν ἄλλων Ἰ-
 ταλῶν, ἂν πρότερον δὲν ὀρίσωμεν τὸν τόπον
 ἢ τοὺς τόπους, ὅπου ἄπαντες συγκαταστήσαν.

Ὁ πολυμαθέης Heyd (4), ὁ ἱστορικός πρὸ

(1) Ἐκ τούτου μαθάνομεν ὅτι τρία βλαττία ἐ-
 τιμᾶντο 100 ὑπέρπυρα Βυζαντινὰ. Τὸ ὑπέρπυρον ἦτο
 νομισμα χρυσοῦν, ἀξίας περίπου φράγκων 42. Ἡ ἀξία
 τοῦ χρυσοῦ τότε ἦτο πεντάκις μεγαλύτερη τῆς σημερι-
 νῆς· ὅθεν τὰ τρία ἰσοδυναμοῦν με σημερινὰ φρ. 4200
 καὶ ἕκαστον βλαττίον φρ. 400. «Ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶ-
 ναι ὑπέρπυρρα — ἀπὸ τοῦ πυρρός· τὸ ὅποτον σημαίνει
 τὸ φυσικὸν γρῶμα τοῦ χρυσοῦ, μάλιστα ὅταν ἦναι
 εἰς ἄκρον καθάρων». Κορ. Ἄτακτα. Τόμ. Α'. 49. Ἄ-
 ναφέρονται εἰς τὰ Πατριαρχικὰ ταῦτα ἐγγράφα τ' ἀ-
 κολουθῶν, «Ἵπέρπυρα πολιτεύομενα» Μ. καὶ Μ. Τόμ.
 Β. 375. 434. 437. Γ. 406. 446 — • ὕπ. πολι-
 τεοόμενα ἐκ γραγγατος»—B'. 394. 441—• ὕπ.
 χρυσῶν. Β'. 504—• ὕπ. κατασσεττά. Β'. 558. • ὕπ.
 ἐξῆμα. Δ'. 256. • ὕπ. τρικεφαλα. Δ'. 320. • Ἐπι-
 τιμηματι ὑπερπύρων εὐσθάμων τετραχιχιλίων. Α'. 312.

(2) De Embolo de Sancta cruce. Ἰδ. σελ. 184.
 Ὁ ἔμβολος οὗτος καὶ ὁ μετ' ὀλίγον καλούμενος τῆς
 Κωπαρέας· ἦσαν μέρη τοῦ αὐτοῦ ἔμβολου.

(1) Ὁ ἔμβολος οὕτως ἐκαλεῖτο, διότι ἐδῶ εἰργάζον-
 το τὰ κωπία. Εἰς τὸ χρυσοβούλλον τοῦ Ἀλεξίου, τὸ
 1202, (Μ. καὶ Μ. Τόμ. Γ'. 49) ἀπαντῶμεν «τὰ
 κατώγια εἰς κωπαρικὸν ἐργαστήριον»—• οὐκῆμα ἀνώ-
 γειον εἰς κωπαρικὸν ἐργαστήριον — • τοῦ βῆντος
 κωπαρικοῦ οὐκῆματος.—• κατώγια εἰς κωπαρικὰ ἐρ-
 γαστήρια. • Πρβ. καὶ τὸν Heyd Τόμ. Α'. σελ. 60.
 ἐν σημ. Εἰς τὸν τόπον τούτον σημερον κωπία δὲν
 ἐργάζονται. Πιθανὸν μετὰ τὴν Γενουνησίων μετέβη-
 σαν οἱ τούτων ἐργάται εἰς Γαλατῶν.

(2) Heyd Τόμ. Α'. 55. —Sauli Τόμ. Β' 188.

(3) Sauli Τόμ. Β'. 488.

(4) Heyd Τόμ. Α'. 40.

μικροῦ τὰς ἐμπορικὰς ἀποικίας πάντων τῶν Ἰταλῶν ἐν Ἀνατολῇ, λαλῶν περὶ τοῦ ἐμβόλου τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Κοπαρέας, ἀνήκοντος εἰς τοὺς Γενουησίους, λέγει· « Ἐνεκα τῆς ἀτελοῦς ἡμῶν γνώσεως τῆς τοπογραφίας τῆς Κ/πόλεως κατὰ τὸν μεσαιῶνα, δὲν δυνάμεθα νὰ μάθωμεν, ποῦ ἦσαν αἱ κατοικίαι τῶν Γενουησίων. Μολοντί τις τὰ χρυσόβουλλα μνημονεύονται ὀνόματα δημοσίων καὶ ιδιωτικῶν πόων ἐν Κ/πόλει, ἀνηκόντων εἰς τὰς συνοικίας τῶν Βενετῶν, Πισίων καὶ Γενουησίων, ἐντός ἢ πλησίον τῶν ὁρίων αὐτῶν, εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ καταδείξωμεν ὡς ἔγιστα τὴν θέσιν τῶν συνοικιῶν (1).

Περὶ τούτων ὅλων θέλω λαλῆσαι, ὅταν συμπληρωθῶμεν τὰ καλούμενα χρυσόβουλλα τῶν Βυζαντινῶν Αυτοκρατόρων, ὀρίζοντα τὰς συνοικίας αὐτὰς τὰ ὅρια αὐτῶν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ λατινοφρονοῦντος Ἐμμανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, τὸ 1180, ἡ χῆρα αὐτοῦ καὶ ὁ εὐνοοῦμενος αὐτῆς Ἀλέξιος, ἐπέσυραν διὰ τῆς ἄφρονος διοικήσεως τῶν πραγμάτων τὴν ἔχθρην τοῦ Βυζαντινοῦ λαοῦ, βλέπωντος τὴν αὐτὴν ὀλιγοπροσῆνη, τὴν ἑποίαν καθ' ὄλην τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἐδείκνυε πρὸς τοὺς Λατίνους ὁ Ἐμμανουὴλ. Οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς ἀναμιμνήσκονται τοῦ κατὰ τῶν Λατίνων σφοδροῦ μίσους τοῦ λαοῦ, καὶ πικρότατα κατὰ τῶν Λατίνων καταβολῆς (2). Οὐχὶ μόνον κατώκισον οἱ Ἰταλοὶ τὰς ἐμπορικότητας παραλίας τῆς Κ/πόλεως, ἀλλὰ προὔτιμώντο τῶν ἰδίων Κωνσταντινουπολιτῶν, χεῖροντες πλείονα αὐτῶν προνόμια, καὶ τινες, καθὼς οἱ Βενετοί,

παντελῆ ἀτέλειαν (1). Μιθῶνόν ὁ λαὸς ἐφθόνην τὴν πολυτέλειαν, τὰ πλούτη καὶ τὰ βαρύντικα αὐτῶν ἐμπορευμάτων, συσσωρευόμενα εἰς τὰς ἐκτενεῖς αὐτῶν ἀποθήκας.

Οἱ Βυζαντινοὶ ἀποστρεφόμενοι τὸν Ἀλέξιον, καὶ βλέποντες αὐτὸν ὀσμημέριον χαριζόμενον εἰς τοὺς Λατίνους, ἐμήνυσαν τὸν Ἀνδρόνικον νὰ ἔλθῃ εἰς Κ/πολιν, ἵνα ἐξώσῃ τὴν χῆραν καὶ τὸν εὐνοοῦμενον πρωτοσεβαστὸν Ἀλέξιον (2), καὶ λάβῃ τὸν θρόνον. Ὁ Ἀλέξιος δέ, βλέπων τὴν ἐκδηλουμένην ἔχθρην τοῦ λαοῦ, παρέλαθεν ἐκ τῶν ἐν Κ/πόλει Λατίνων ἐπικούρους πολλοὺς, πολλὰ ὑποσχόμενος μετὰ τὴν νίκην. « Τριτήριον τοίνυν τὴν Προποντιδίαν ἐκάλυπτον, αἱ μὲν Ῥωμαίους ἔχουσαι . . . αἱ δὲ τῶν κατὰ πόλιν διαφορογενῶν Λατίνων, ὅτι περ κρᾶτιστον μέρος καὶ μαχημώτατον, οἷς καὶ χρεῖμα ποταμῶν ἐπεχόντων, ἐπεὶ καὶ τοῦτοῖς ἐπεποιήθη μᾶλλον ὁ χρώμενος πρωτοσεβαστὸς » (3).

Ἐμφανισθέντος τοῦ Ἀνδρόνικου εἰς τὰ πρόσπειρα τῆς πόλεως, ἅπαντες οἱ πόλιτις ἐπευφήμησαν, καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Ἀλέξιον στρατιώταις ἔλειποτάκτεσαν πρὸς τὸν Ἀνδρόνικον. Οἱ δὲ Λατίνου, πιστοὶ εἰς τὸν Ἀλέξιον, ὑπέφεραν τὰ πένδινα ἀπὸ τῶν λαῶν τῶν Βυζαντινῶν. Οἱ μισοῦμενοι Λατίνου ἐθνατόνοντο εἰς πάσας τὰς ἀγίους τῆς πόλεως, κυρίως δὲ εἰς τὰς συνοικίας αὐτῶν, ὅπου κατέφυγον (4). Ἐσφάγησαν δὲ γυναῖκες καὶ τέκνα, καθὼς καὶ οἱ νοσηλεύμενοι εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῶν ἵπποτῶν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου (5). Παντοίας κωκῶσεις ὑπέφε-

(1) « Anche solo approssivamente. » №. 60. Ἀκολουθῶν, σελ. 108, λαλῶν περὶ τῶν Βενετῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν λέγει· « Ma non siamo meglio informati intorno al possesso dei Veneziani in Constantinopoli, nell' epoca del dominio Latino, di quello che lo siamo per il tempo anteriore. — Malheureusement, les passions politiques ou religieuses, le feu, et surtout celle indifference affectée de pact et d' autre pour les dissidents et leurs établissements religieux, n' ont laissé que peu ou point de traces, sur les localités occupées par les Latins dans la ville de Constantinople, et rendent ainsi plus que difficile, toute recherche tendant à en déterminer l' emplacement. » Histoire de l' Eglise Latine de Constantinople ὑπὸ τοῦ Belin. Paris. 1872. σελ. 3. Miltitz B. 81.

(2) « Ἐστὶ δὲ τὸ ἔθνος (δηλ. τῶν Βενετῶν) ζῆθαι μὲν διεφθορῶν, βωμολόχον εἶπερ τι καὶ ἀνελεύθερον, ἔτε καὶ ἀπειροκάλως μεστὸν ναυτικῆς. » Κληνάμος. 280.

(1) « Μόνου τε (δηλ. οἱ Βενετοὶ) τῶν ἀπάντων διὰ τοῦτο τὰς κατ' ἐμπορίαν δεκάτας οὐδενὶ Ῥωμαίων ἐξ ἐλκίνοιο παρέχοντο » τοίνυν καὶ τὸ ἀσομμέτριον ἐνεσθενε πλουτείν, ταχὺ εἰς ἀλαζονείαν αὐτοὺς ἦεν. » №. 281 « Τὴν ἐμπορίαν αὐτοῖς ἀξίμιον ἐποίησαν ἐ πάσαις ταῖς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Ῥωμαίων χώραις, ὡς τε ἀνέτους ἐμπορεύεσθαι καὶ κατὰ τὸ αὐτοῖς βουλήτων. » κτλ. Ἄνα Κομν. Α' 6.

(2) Graeci indigne ferentes quod Imperator eorum Francos eis iraeponeret, Andronicum mandant ut veniet. » Leyd Τόμος Α'. 63. ἐν σημ.

(3) Νικ. Χων. 321. κατωτέρω 325 ὁμολογεῖ, ὅτι τῶν Λατίνων τὸ ὀπλιτικὸν ἦτον ἐπικρατέστερον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ναυτικοῦ — « πᾶγχαλον καὶ ὅλον αἰμοχαρές. »

(4) « Ὅποσοι δὲ συνελήφθησαν, θανάτῳ ὑπεδικάσθησαν, πάντες μὲνοι τὰς οὐσίας ἀπεβάλλοντο. » Νικ. Χων. 326. Κατὰ τὸν Βιλέμον τῆς Τύρου, ἐσφάγησαν ἐξασκίαι Λατίνου. Belin Hist. de l' Eglise Latine à Constantinople. 6.

(5) Const. Christ. B. 61. Δ'. 163. Τὸ νοσοκομεῖον τοῦτο μνημονεῖται καὶ ὁ Βιλλαρδουίνος. Paris 1870 — 73.

ραν οί μοναχοί και ιερωμένοι Λατίνοι. Πολλοί ἐπωλήθησαν εἰς ζένους, ἐκ τῶν ὁποίων ἀκολούθως τετρακισχίλιοι ἐξηγοράσθησαν. Ἄπασι αἱ συνοικίαι αὐτῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἦσαν αἱ ἐκκλησίαι, τὰ νοσοκομεῖα, τὰ προξενεῖα καὶ αἱ ἐμπορικαὶ ἀποθήκαι, ἐληλατήθησαν καὶ ἐπωρπολήθησαν (1). Οἱ Γενουήνσιοι ἀπώλεσαν «ὕπερπύρων χιλιάδας διακοσίας εἰκοσιοκτῶ» (2).

Πολλοὶ στρατιῶται καὶ ἔμποροι διέφυγαν τὴν ὄργην τοῦ λαοῦ, καταφυγόντες εἰς τὰς παραλίους συνοικίας αὐτῶν, κεκλεισμέναις διὰ θυρῶν ἰδιαιτέρων. Ἐπέβησαν ἐπὶ τῶν Λατινικῶν πλοίων προσωρμισμένων παρὰ τὰς ἀποβάθρας, καὶ οὕτω διέφυγαν τοὺς παρὰ πόδας δίκοντας αὐτοὺς πολίτας. Τὴν σφαγὴν ταύτην, τὴν ὁποῖαν ἐξεδικήθησαν οἱ Λατίνοι μετὰ εἰκοσι δύο ἔτη, ἀφηγοῦνται οἱ ἡμέτεροι καὶ ἄλλοδαποὶ συγγραφεῖς.

Ἐκ τῆς ἀπωλείας τῶν Γενουησίων, τὴν ὁποῖαν ὄμως μόνοι ὑπελόγησαν, καταφαινεταὶ τὸ ἐν Κων[σταντινῶν] ἀμάζον ἐμπόριον τῶν Λατίνων. Οἱ Βενετοὶ ἦσαν πολυπληθέστεροι τῶν Γενουησίων, καὶ πιθανόν ὑπέφεραν πλειότερας ζημίας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Λατίνων ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτο περίπου ἐξήκοντα χιλιάδες (3).

Παρὰ τὴν παραλίαν τῶν Λατινικῶν συνοικιῶν προσωρμίσθησαν, κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀδωσπητίου σφαγῆς, τεσσαράκοντα τέσσαρα Λατινικὰ πλοῖα, εὐρισκόμενα χάριν ἐμπορίου εἰς τὸν λιμὲνα. Ἐπὶ τούτων ἐπέβησαν οἱ φυγάδες, καὶ ἀπέπλευσαν μετὰ τῶν ἄλλων πλοίων πρὸς τὰς Πριγκηποννήσους (4), διενυ-

κτέρευσαν ἐκεῖ, καὶ τὴν πρώτην λεηλατήσαντες οἰκίας καὶ μοναστήρια τινὰ τῶν νήσων, ἀπέπλευσαν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Ὁ μὲν Νικήτας ἀποσωπᾷ τὰς πράξεις τοῦ στόλου τούτου, ἡσύχως πλέοντος πρὸς τὴν Μεσόγειον, ὁ δὲ Βιλέλμος τῆς Γύρου λέγει, ὅτι ἀνέτως, καὶ ἄνευ οὐδενὸς κωλύματος ἐκ μέρους τῶν Βυζαντινῶν, κατέκυσαν οἱ δισκοθέντες Ἴταλοὶ οἰκίας, κωμοπόλεις, μοναστήρια καὶ πλοιαῖρα κατὰ τὸν διάπλον αὐτῶν. Ἐξ αὐτῆς τῆς Κ[ωνσταντινῶν] πόλεως ἐφαινότο αἱ φλόγαι εἰς τ' ἄντικρυ παράλια, χωρὶς νὰ δύνανται οἱ πολῖται νὰ τιμωρήσωσι τοὺς φυγάδας, ἐκδικουμένους τὸν φόνον τοσούτων γυναικῶν καὶ παιδῶν, καὶ τὴν ἀπώλειαν τοσούτου πλοῦτου.

Ἐνεκὰ τῆς ἄφρονος καὶ ἀνάνδρου σφαγῆς τῶν Λατίνων ἐν τῷ Βυζαντίῳ, ἀκαταλόγηστοι ἦσαν αἱ μετέπειτα ζημίαι τῶν Βυζαντινῶν. Ἄνευ στόλου, ἄνευ ἐμπείρων ναυτῶν, κατεπολέμησαν καὶ κατέσφαξαν εἰς τὰς ἀγνίας τῆς Κ[ωνσταντινῶν] πόλεως τοὺς θρασεῖς καὶ ἐμπείρους ναύτας τῆς Μεσογείου, καὶ ἠγέρθη ἐν Ἰταλίᾳ γοερὰ φωνὴ ἐκδικήσεως κατὰ τῶν ἀπίστων καὶ ἀμαρτανάντων Βυζαντινῶν. Οἱ Ἴταλοὶ κατὰ τὸν διάπλον τῶν, πιθανόν, ἐξημίωσαν τοὺς ὑπηκόους τοῦ Ἄνδρονίκου πλείοτερον τῶν ἰδικῶν τῶν ζημιῶν ἐν τῷ Βυζαντίῳ. Σωφρονεστέρᾳ ἦτον ἡ πολιτεία τοῦ Ἐμμανουὴλ Κομνηνοῦ, ζητοῦντος διὰ προνομίων καὶ δωρημάτων νὰ ἐλκύσῃ τοὺς Λατίνους. Σωφρονεστέρᾳ ἦθελεν εἶσθαι καὶ πάντων τῶν αὐτοκρατόρων ἡ πολιτεία, ἂν μιμούμενοι τοὺς Ἴταλοὺς ἐνεψύγωναν τὴν ναυτιλίαν τοῦ κράτους, καὶ συνερίζοντο μετὰ τῶν ἐμπορευομένων καὶ δραστηρίων Ἰταλῶν οἱ ὑπήκοοι τῶν ἐν τῇ ζῆρᾳ καὶ τῇ θαλάσῃ. Δὲν ἐγίνωσκαν οἱ Βυζαντινοί, ὅτι οἱ Ἴταλοὶ πολὺ παθόντες, καὶ τὰ πάντα ἐν Κ[ωνσταντινῶν] πόλει ἀπολέσαντες, ἔμελλαν πικρότατα νὰ ἐκδικηθῶσι τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον μετὰ τοσαύτης εὐχереῖας κατεκράτησαν τὸ 1204;

Γνωστὴ εἶναι ἡ πολιτεία Ἄνδρονίκου τοῦ ἐπικαλουμένου τυράννου. Οἱ ἐξωσθέντες Ἴταλοὶ, φθάσαντες εἰς Ἰταλίαν καὶ διασαλπικσαντες τὰ δεινὰ αὐτῶν, παρεκίνουν τῆς Δύσεως τοὺς δεσπότης, ἵνα ἐκστρατεύσωσι κατὰ τοῦ Ἄνδρονίκου τοῦ σφετερισθέντος τὰ κτήματα αὐτῶν. Προσέτι, ἡ ἀπανθρωπία τοῦ βασιλέως τούτου, καὶ ἡ ἀτιμωρητος ἀγωγὴ τῶν ἀρχόντων καὶ εὐνοουμένων αὐλιῶν, παρῳριζάν ὁσημέραι τὸν Βυζαντινὸν λαόν. Μόνος τῶν Ἰταλῶν ἡγεμόνων ὁ Γουλιέλμος Β' τῆς Σικελίας, ἐξεστράτευσεν κατὰ τοῦ Ἄνδρονίκου, ἀναίρεθέντος

(1) «Τὰς οἰκίας ἀνέντες πλήρεις πλοῦτου καὶ πολυεῖδων ἀγαθῶν . . . τοῖς βουλομένοις προνόμειμα.» Νικ. Χων. 326.

(2) «Δευτέρως ζητήσαμεν ἀποθεραπευθῆναι ἡμῖν τὰς ζημίας, ἅς ἐν τῇ καιρῷ τῆς εἰς τὴν μεγαλόπολιν εἰσελεύσεως τοῦ δηλωθέντος τοράνου ἐκείνου Ἄνδρονίκου ὄψατημεν, καὶ αὐτὰ τὰ αἵματα τῶν προστάζει ἐκείνου ἀποσφαγέντων συνεποιῶν ἡμῶν, ἅς δὴ ζημίας καὶ οὐνοσποῦμεν διὰ τοῦ θοθέντος παρ' ἡμῶν καταστροφῶν, εἰς νομισμάτα ὑπέρπυρα χιλιάδας διακοσίας εἰκοσιοκτῶ.» Μ. καὶ Μ. Γ'. 27.

(3) Καταγράφω τοὺς ἀριθμούς τούτους κατὰ τὴν μερτορίαν τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν. Ἐν Ἄνατολῇ τότε, καθὼς καὶ τώρα, οἱ τῶν ἔγκατοίκων ἀριθμοὶ εἶναι ἄσφαρτεῖς ἢ μέλλον ἄσφαρτεῖς.

(4) «Τὸ μὲν λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ταῖς νήσοις προσωρμηκοῖσι ἐξεπέραν . . . τὴν δ' ἐπιούσαν τινὰ τῶν ἐν αὐταῖς ἱερῶν φροντιστηρίων πορπολήσαντες ἐξῆραν ἐκεῖθεν.» Νικ. Χων. 326.

μετ' ἄλιγον ὑπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ λαοῦ (1) κατὰ τὰ γραφόμενα τοῦ Νικήτα.

Ὁ διάδοχος τοῦ Ἀνδρονίκου, Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος, φρονιμώτερος ἐπολιτεῖτο πρὸς τοὺς Λατίνους. Οἱ Βενετοί, ἔμποροι ἀνάγκαι, πρῶτοι ἐπεμψαν πρέσβεις εἰς Βυζάντιον, ἀνεκτίσαντο τὰ ἀρπαγέντα κτήματα, καὶ ἔλαβον καὶ χρηματικὴν ἀποζημίωσιν. Οἱ Πισαῖοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ λάθωσι τὴν ὑπ' αὐτῶν ἀπαιτουμένην ἀποζημίωσιν, διότι μετὰ τὴν ἐκ Βυζαντίου ἐξέωσιν αὐτῶν σκληρότερον πάντων τῶν ἄλλων Ἰταλῶν ἐλεηλάτησαν τὰς γαίας τοῦ Κράτους.

Μετὰ τούτους προσῆλθον καὶ οἱ Γενουήνσιοι πρέσβεις, Γουλιέλμος Τορνέλλος καὶ Γουίδος Σπινόλας, καὶ μετὰ πολυήμερους διαπραγματεύσεις ἔγινε σύμβασις μετὰ τοῦ Ἰσαακίου. Περὶ τῶν ζημιῶν τῶν γενομένων εἰς τὴν συνοικίαν τῶν Γενουησίων, βασιλεύοντος τοῦ Ἀνδρονίκου, οὐδεὶς λόγος. Ἐδώρησεν ὁ Ἰσαάκιος, κατ' αἰτήσιν αὐτῶν, ἑτέραν ἀποβάθραν πλησίον τῆς μνηστῆ τοῦ Παντελεήμονος, ἰδρυθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἐμμανουήλ, ἐκτὸς τοῦ παλατίου τοῦ καλουμένου Καλαμάνου ἦτοι τοῦ Βοτανειάτου, καὶ ἑτέρα τινὰ οἰκήματα. Ἠύξησεν ὁ αὐτοκράτωρ τὰ πρὸς τὴν κοινότητα τῆς Γενούης διαρρήματα αὐτοῦ, δίδων σήμερον ἀντὶ τῶν πεντακοσίων ἐξακάσια ὑπέρτυρα, καὶ ἐκατὸν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἀντὶ τῶν ἐξήκοντα. Ἐζήτουσιν πρὸς τούτους οἱ πρέσβεις νὰ ἐλαττώσῃ τὸ ἐπὶ τῶν ἐμπορευμάτων μέχρι τοῦδε διδόμενον τέλος $\frac{1}{4}$ τοῖς 100 εἰς $\frac{2}{2}$ τοῖς 100, ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ἦτον ἀδυσώπητος (2).

Περὶ τὸ 1186, βασιλεύοντος τοῦ Ἰσαακίου Ἄγγελου, Γενουήνσιός τις, Καφούρης τὸ ὄνομα, μετὰ πλοίων δικρότων καὶ στρογγύλων ἐλεηλάτει τὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους (3). Τοῦτον ἄλλοτε ἐλθόντα εἰς Βυζάντιον, χάριν ἔμπο-

ρίου, ἐζημίωσεν ὁ τότε ναύαρχος Μιχαὴλ ὁ Στρυφνός (1) δι' αἰτίας, τὰς ὁποίας ἀγνοοῦμεν. Ταύτην τὴν ζημίαν ἐξεδικαίετο λεηλατῶν τὰς γαίας τοῦ κράτους. Κατ' αὐτοῦ ἀπῆλθον ὁ Στειριόνης Ἰωάννης, «πειρατὴς μὲν ποτε γενογόνος, καὶ πειρατῶν ὁ χεῖριστος, ἐκ Καλαβρίας ὁρμώμενος, Ἰσαακίῳ δὲ τῷ βασιλεῖ προσφύεις ἐπὶ μεγίστοις φιλοτιμήμασι, καὶ Ῥωμικαῖσι πλειστάκις ὠφελικῶς ἐν τοῖς κατὰ θάλασσαν ἀθλοῦμασι». Ὁ Στειριόνης μετὰ τῶν πλοίων του ἠγκυροβόλησεν εἰς τὸν Ἑλλησπόντον «περὶ Σηστόν», φρονῶν δὲ ὅτι ὁ Καφούρης διέπλεε τὸ Αἰγαῖον, συνεχώρησε τοὺς ναύτας του, ἵνα ἀποδοῖσιν εἰς τὴν ξηράν. Ὁ Καφούρης περὶ μεσημβρίαν ἐπέπεσε κατὰ τῶν πλοίων κενῶν ὄντων, τὰ ὅποια ἐκυρίευσεν. Ἐξηκολούθει τότε φησύτερον ληστεύων τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια. Μὴ ἔχων ὁ Ἰσαάκιος δυνάμεις ἀξιωματικούς, ἵνα καταβάλλῃ τὸν Καφούρη, ἐπεμψεν εἰς αὐτὸν Γενουησίους τινὰς, κατοικοῦντας ἐν Βυζαντίῳ, καὶ γνωρίζοντας τὸν Καφούρη ἀπὸ τὸν κειρὸν τῆς ἐδοῦ ἐνδημίας αὐτοῦ. Συγχρόνως καταρτίσας νέας τριήρεις ὑπὸ τὸν ναύαρχον Στειριόνην, ἀπέστειλεν αὐτὰς κατὰ τοῦ Καφούρη. Διὰ τῶν Γενουησίων προσέφερον εἰς αὐτὸν ἐξ κεντηνάρια χρυσοῦ, καὶ χώρας εἰς τὸ κράτος ἱκανὴν νὰ διατρέψῃ ἑπταπλασίους, ὅσων ὀπαδῶν εἶχε σήμερον μετ' αὐτοῦ. Τὰς προσφορὰς ταύτας ἐδέχθη ὁ Καφούρης· ὁ δὲ Στειριόνης, παραλαβὼν καὶ τινὰ πλοῖα Πισαϊκά, ἐπέπεσον αἴφνης κατὰ τοῦ πειρατοῦ, τὸν ὅποιον ἐθανάτωσε, κυριεύσας πάντα τὰ πλοῖα αὐτοῦ, ἐκτὸς τεσσάρων διαφυγόντων μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ (2).

Μόνος ὁ Νικήτας διηγεῖται τὴν πειρατείαν ταύτην, τὴν ὁποίαν, ὡς καὶ πλείστας ἄλλας, ἀποσωπῶσι τὰ Ἰταλικά χρονικά. Τεχμηρίαι δὲ τὴν ἀθλοπέταν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, λαμβάνοντος εἰς ὑπερσίαν αὐτοῦ πειρατὴν γνωστόν, ὡς τὸν Στειριόνην (3). Εἰκόζω ἐκ τῶν

(1) Ἐκ πολλῶν Βυζαντινῶν συγγραφῶν καταφαίνεται, ὅτι ὁ Λατινικὸς λαὸς σορευμνῶετο μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ. «Τινὲς δὲ ἐκ τοῦ Λατινικοῦ γένους ἔτυψαν τὸν τύραννον Ἀνδρόνικον.» Νικ. Χων. 458. Πολλοὶ Βενετοὶ ἐν Βυζαντίῳ συνεζεύγησαν μετὰ τῶν θογατέρων ἐπισχμῶν Βυζαντινῶν. Tafel καὶ Thomas Τόμ. Α'. 51 ἐν σφμ. Depping Β'. 60.

(2) Τοῦτο καταφαίνεται ἀπὸ τὰς ὁδηγίας τὰς δοθεισὰς εἰς τὸν Ὀτομάνον. Sauli Τόμ. Β'. 496. «Et quod Januenses non dent nisi de centum duo.» «Τὸ τέλος τὸ διδόμενον ἀπὸ τῶν Γενουησίων εἶναι 4 τοῖς 100· προσπαθήσατε νὰ τὸ ὀλιγοτεύσατε εἰς 2 τοῖς 100, καὶ ἂν καὶ τοῦτο δὲν ἐπιτύχητε, εἰς 3 τοῖς 100.

(3) Νικ. Χων. 936.

(1) Μ. καὶ Μ. Τόμ. Γ'. 27. «ἐπὶ τοῦ σεβαστοῦ Κυρ. Μιχαὴλ τοῦ Στρυφνοῦ καὶ ἑτέρων ἀθροῦτων ἡ αὐτοῦ βασιλείας ἀπαριθμῶντων χάριν κομμερτικῶ ἢ ἄλλως πως.»

(2) Μέγιστος τοῦ 4201 φαίνεται, ὅτι ἦσαν εἰσεῖτι ἐν ταῖς φυλακαῖς συνεργοὶ τινες τοῦ Καφούρη. Sauli Τόμ. Β' 498.

(3) Ὁ Βιλλαρδουίνος σελ. 184, 183. λέγει περὶ τούτου τὰ ἑξῆς: «Et alors (1207) lui vint une nouvelle qui était bien triste, qu' Esturion, qui était amiral des galères de Theodore Lascaris, était entré avec dix—sept galères en bouche d' Asie» etc.

γχοφρομένων του Νικήτα, ὅτι ὁ Καφούρης, δελεασθεὶς ἀπὸ τὰ χρέηματα τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ὠρουμένην χώραν, ἔγινε θύμα τοῦ Στειρίων.

Περὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν συνέβη ἑτέρα πᾶλη κατὰ τῶν ἐν τῇ πόλει κατοικούντων Λατίνων. Ὁ Ἰσαάκιος βλέπων ὅτι δὲν ἤδυνάτο μόνος νὰ καταδύλῃ τὸν ἀποστατήσαντα Ἀλέξιον Βρανᾶν, προσεκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν ἐν Βυζαντίῳ διατριβόντα γυναικάδελφον του Κορράδου τὸν Μομφεράτου. Οὗτος δέ, εἶτε διότι δὲν ἐνεπιστεύετο τοὺς Κων/πολίτας, εἶτε διότι ἦσαν ἀμαχημώτεροι τῶν Λατίνων (1), ἐπρατολόγησεν ἐκ τῶν ἐν Κων/πόλει Ἰταλῶν διακασίους πενήτηκοντα ἱπκεῖς, πεντακασίους πεζοὺς καὶ τινὰς «ἀπὸ Ἰσμαηλιτῶν καὶ ἑῶν Ἰβήρων» τῶν κατ' ἐμπορίαν στειλαιμένων εἰς τὴν βασιλῖδα τῶν πόλεων» (2). Δικαίως λέγει ὁ Heyd (3), ὅτι οὗτοι ἦσαν στρατιωτικοὶ τυχοδιωκτὰς περιφερόμενοι ἐν Βυζαντίῳ, ζητοῦντες στρατιωτικὴν ἐργασίαν, καὶ οὐ γινώσκοντες ἔμπορον Ἰταλοῖ. Ἄν ὁ Κορράδος ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ, ἢ μᾶλλον νὰ στρατολογήσῃ ἑπτακασίους πενήτηκοντα Λατίνους μαχητὰς ἐντὸς τῆς Κ/πόλεως, δικαιοῦμεθα λέγοντες, ὅτι οἱ Κ/πολίται ἀπεστρέφοντο τὰ ὅπλα, διανοοῦμενοι μετὰ τοῦ λατινοφρονούντος Ἰσαακίου νὰ σώσωσι τὸ κράτος, ὄλονεν προσευχόμενοι εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μοναστήρια.

Ὁ Κορράδος μετὰ τὸν Ἰταλικὸν του στρατὸν κατετρόπως τὸν στρατὸν τοῦ Βρανᾶ, καὶ ἐθανάτωσε καὶ τὸν ἴδιον. Τότε «τὸ ἀγεῖν λαῖον καὶ πτωχεῖον πλῆθος τῆς πόλεως» μετὰ τῶν ὀπλοφόρων τοῦ Κορράδου παντοίας κακώσεις ἐπέφεραν ἐπὶ τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν.

Ὁ λαὸς τοῦ Βυζαντίου ληστευόμενος ἀπὸ τοὺς μισθοφόρους Λατίνους καὶ τὸν ἀκολουθοῦντα αὐτὸν ἄεργον καὶ καπηλικὸν ὄχλον, ὤρμησε μετ' ὀλίγον κατὰ τῶν συνοικίων τῶν Λατίνων, καὶ κατ' αὐτῶν τῶν μισθοφόρων τῶν ἐκ τῆς νίκης μεθυσθέντων. Ἐνόμωζαν οἱ Βυζαντινοί, ὅτι ἤθελαν ἀποδιώξαι τοὺς Λατίνους ἐκ τῶν οἰκημάτων αὐτῶν, καὶ ἀρπάξαι τὰ εἰς τὰς ἀποθήκας πολλότατα ἐμπορεύματα, πράττον-

τες ὅσα ἔγιναν κατὰ τοὺς χρόνους Ἀνδρονίκου τοῦ τυράννου. Οἱ Λατῖνοι ἔφραζαν τὰς βύμας τῶν συνοικίων αὐτῶν διὰ θυρῶν (1), ἀνήγειραν ἐν βίᾳ ὀδοφράγματα καὶ παντοία ἐμπόδια εἰς τὴν πρόσδον τῶν Κ/πολιτῶν. Ὅμοι οἱ μισθοφόροι ἐγύθησαν εἰς τὰς συνοικίας ταύτας, διότι κατ' αὐτῶν κυρίως ἐμάχιντο ὁ λαὸς. Κατὰ τὸν Νικήταν, οἱ Βυζαντινοὶ «ἀσισθῆρωτοι γὰρ καὶ γυμνοὶ πρὸς ὠπλισμένους μαχόμενοι, οἱ πλείστοι δὲ καὶ οἰνόφλυγες ὄντες», οὐδόλους ἐζημίωσαν τοὺς Λατίνους. Τὴν ἐπιούσαν ὁ λαὸς ἠτοιμάζετο ἐκ νέου νὰ προσδύλῃ τοὺς Λατίνους, ὅταν ὁ βασιλεὺς διὰ τινος ἀξιοματικῆς διέταξε αὐτὸν νὰ ἡσυχάσῃ.

Ἐρχομαι τώρα, κύριε, νὰ ἐρευνησῶ τὴν θέσιν τῶν συνοικίων τούτων ἐν Βυζαντίῳ καὶ νὰ ὀρίσω, ἂν ἦναι δυνατὸν, τὸν τόπον, ἢ καθὼς προεῖπα, τοὺς τόπους, ὅπου ἐμπορεύοντο.

Ἐκ τῆς μελέτης τῶν χρυσοβούλλων τοῦ Ἰσαακίου Ἀγγέλου, ὀρίζονταν τοὺς τόπους αὐτῶν, δυναμέθα νὰ διευκρινήσωμεν τὰς συνοικίας καὶ τὰς ἀποβάθρας. Τότε πλείστα ἄλλα μέρη τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας γίνονται καταληπτὰ (2).

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1191 ὁ Ἰσαάκιος ἀποκρινόμενος εἰς ἐπιστολὴν τοῦ πρέσβειος τῆς Γενούης Τάντου, διακηρύττει, ὅτι πρόθυμος εἶναι ἡ βασιλεία αὐτοῦ, ἵν' ἀκούσῃ καὶ παραδεχθῆ, ὅσον τὸ κατὰ δύναμιν, τὰς αἰτήσεις τῆς Γενούης, καὶ ἐπικυρώσῃ τὰ προωρηθέντα προνόμια τῶν Γενουησίων ἐν Ῥωμανίᾳ.

Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1192 ὁ Ἰσαάκιος ἐπεκύρωσε τὰ προνόμια τῶν Πισαίων, καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος κατ' Ἀπρίλιον τὰ τῶν Γενουησίων. Ἀμφότερα τὰ πολύτιμα ταῦτα ἔγγραφα διεσώθησαν εἰς τ' ἀρχεῖα τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐκ τούτων κυρίως μέλλομεν νὰ ὀρίσωμεν τοὺς τόπους τῶν Ἰταλῶν, βοηθούμενοι καὶ ἀπὸ τοὺς συγχρόνους Βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς.

Εἰς τὸ ἔγγραφον τὸ δοθὲν πρὸς τοὺς Πισαίους δίδει ὁ βασιλεὺς «σάλαν (3), ἐν ἣ μέλλουσιν

(1) Ἐκ ταύτης καὶ ἐξ ἑτέρας μαρτορίας μανθάνομεν, ὅτι αἱ συνοικίαι τῶν Λατίνων ἐκλείοντο διὰ θυρῶν. Τοιαύτας θύρας βλέπομεν εἰσὶ εἰς τινὰς πόλεις τῆς Αἰγύπτου.

(2) Γε χρυσοβούλλα ὀρίσων ἅπαντα τὰ ὄρια τῶν συνοικίων τούτων. Ἐνίοτε ὑπερέβαιναν ταῦτα οἱ Λατῖνοι, ἀγναίξι τε Ῥωμαίαις ἑαυτοὺς συνοικίζοντας (ἰδὲλ. αἱ Βενετοὶ) καὶ οἰκίας ταῖς αὐτῶν, ὡπερ οἱ ἄλλοι Ῥωμαῖοι ἔξω τῆς ἐκ βασιλέως δεδομένης αὐτοῖς ἀναστρέφοντο διατριβῆς. — Κλίναρος. 284.

(3) Ὁ αὐτοκράτωρ Καλοῦσάωνος ἐπεμφε πάλτι-

(1) «Τὸ ἐκ Λατίνων ὀπλιτικὸν ἐπικρατέστερον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ναυτικοῦ».—Νικ. Χων. 325.

(2) Νικ. 490.

(3) non già nomi ni dei quartieri commercia li, ma piuttosto mercenari ed avventurieri che cercavano servizio militare.—Τόμ. Α. 74.

» καταίρειν τὰ πλοία ὑμῶν, καὶ ὁ φόρτος ἐκ-
 » βάλ्लεσθαι τούτων, καὶ κατατόπιον τοῦ
 » πραγματοῦσθαι ἐπιτήδειον καὶ ἐνδεχόμενον
 » μετὰ οἰκημάτων, ἵνα ἀποτεθῆτε τὰς πραγ-
 » ματείας ὑμῶν καὶ καταμνήητε ὡσαύτως
 » καὶ ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τοῦ
 » Θεοῦ, τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ, δοθῆσεται ὑμῖν παρὰ
 » τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου τόπος (1) εἰς
 » γράσιν, καὶ εἰς τὸν Ἰπποδρόμον ἵνα δοθῇ ὑμῖν
 » κατατόπιον, ἕνθα μέλλετε καθῆσθαι ἐν ἡ-
 » μέρᾳ ἰπποδρόμου (2). « Πλοῖον ὑμῶν εἰ-
 » ναυαγήσῃ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῆς βασιλείας
 » μου, τὰ πράγματα ὑμῶν, ἃ ὑμεῖς ἐλευθε-
 » ροῦτε καὶ ἐκβάλλετε σεσωσμένα, ἵνα ἔχητε
 » ἀμερίμνω, καὶ ἃ δὲ ἐκβάλλουσιν οἱ Ῥω-
 » μάιοι βοηθήσαντες, ἵνα ἔχητε κἀκείνα, πα-
 » ρασχόντες κατὰ τὸν τύπον τοῦ τόπου πρὸς
 » αὐτοὺς τὸν μισθόν, εἰ μὴ ἴσως ἐκουσίως μέ-
 » σον ὑμῶν κἀκείνων ἕτερόν τι συμφωνηθῆ».
 » Ἀπὸ τοῦ ἴδιου ἔγγραφον μανθάνομεν, ὅτι
 » πρὸ καιροῦ διὰ τινὰς αἰτίας ἠθέλησεν ἡ βα-
 » σιλεῖα μου ἐναλλαγθῆναι αὐτοὺς τοὺς τοιού-
 » τους τόπους, καὶ δοθῆναι αὐτοῖς ἀντὶ τούτων
 » ἑτέρους ἐν τοῖς πέραν μέρεσιν ἀντικυρῆς τῆς
 » μεγαλοπόλεως (3), οἱ δὲ προσελθόντες ἐδεή-
 » θησαν τῆς βασιλείας μου μὴ οὕτω γενέσθαι,
 » ἀλλ' εἶναι αὐτοὺς ἐν κατοχῇ ὧν εἶχον καὶ
 » πρότερον (4) εὐδόκησεν ἡ βασιλεῖα μου οὕτω
 » γενέσθαι καὶ πάλιν μετ' ἄλλοι, «ἐπεὶ γὰρ
 » συνέβη διὰ τινὰς λόγους μετακινήθῃναι ἡ-
 » μὰς πρὸς μικρὸν τῆς ἐκκλησίας, τοῦ ἐμβόλου
 » καὶ τῆς σκάλας (5), ἅπερ εἶχομεν ἐν τῇ με-

» γαλοπόλει, ὡς ἀντιδοθέντων ἡμῖν ἀντιση-
 » κων ἐν τοῖς πέραν μέρεσιν, νῦν δὲ ἐξ ὀρισμοῦ
 » τοῦ βασιλέως ἀποκατέστημεν εἰς ταῦτα, ἅ-
 » περ εἶχομεν πρότερον ἵνα» κτλ.

Ταῦτα ἀναφέρει ἵνα καταδείξω, ὅτι οἱ Πι-
 σαῖοι εἶχον τὴν κατοικίαν αὐτῶν ἐντὸς τῆς με-
 γαλοπόλεως προσετι ἐκ τῆς παραχωρήσεως τό-
 πων ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ καὶ Ἰπποδρόμῳ, εἰκόζω
 ὅτι δὲν καθόκωον μακρὰν τῶν τόπων τούτων.

Εἰς τὰ χρυσοβούλλα τὰ δριζύοντα τοὺς τό-
 πους τῶν Λατίνων, καὶ εἰς πολλὰ Ἱταλικά ἔγ-
 γραφα τῶν τότε καιρῶν, ἐκδοθέντα ὑπὸ τῶν Ἱ-
 ταλῶν, λόγος γίνεται πολλάκις περὶ ἐμβόλου
 ποτὲ μὲν ἀπλῶς τοιοῦτου, ποτὲ δὲ δημοσίου.
 Ὁ ἀναγινώσκων τὰ ἔγγραφα ταῦτα μὴ λησμο-
 νήσῃ τὰ γραφόμενα Λέοντος τοῦ Διακόνου (1)
 «ἐκτισε δὲ ὁ αὐτὸς καὶ τέσσαρας ἐμβόλους
 » ἀπὸ τοῦ παλατίου μέχρι τῶν χειρῶν τει-
 » χῶν, ἐγχρησάτους θόλους· ὁ μὲν εἰς ἤρχετο
 » ἀπὸ τοῦ Ἰζυκανιστηρίου, καὶ τῶν Μαγγα-
 » νων καὶ τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ διήρχετο μέ-
 » χρι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου». Ὁ ἐμβόλος οὗ-
 » τος εἶναι, νομίζω, ὁ τοσαύτης μνημονευόμενος
 εἰς τὰ χρυσοβούλλα ταῦτα. Τὴν ἔκτασιν τῶν
 συνοικιῶν πρὸς δυσμὰς καὶ ἀνατολάς, πρὸς
 ἄρκτον καὶ νότον ἀγνοοῦμεν, διότι τὰ χρυσο-
 βούλλα μνημονεύουν ναῶν, οἰκημάτων, ῥυμῶν
 καὶ ῥυμίδων, ἀρχεισιθέντων σήμερον πάντων.

Τὸ χρυσοβούλλον τῶν Πισαίων ἀναφέρει
 πρῶτον τὰ προκατεχόμενα κτήματα αὐτῶν, τὰ
 πλεῖστα πυρποληθέντα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς βα-
 σιλείας τοῦ Ἀνδρονίκου· μετέπειτα ἀπαριθμεῖ
 «τὰ νῦν ἐπιφιλοτιμηθέντα, ἐν οἷς συνεισάγον-
 » ται καὶ τὰ τοιαῦτα καὶ ἐκπαλαί ἐδάφη» . . .
 Μετὰ τὴν ἀπαριθμῆσιν γαιῶν καὶ ῥυμίδων ἀ-
 ναφέρειται καὶ μετόχων τῶν Τριγινερῶν καὶ
 τῶν Ὀλοώθων (2), εἰτα λέγει, «εἰκείθεν τοῦ
 » ἐμβόλου πρὸς ἄρκτον ἔδραρος ἄνετον, τὸ νῦν
 » ραινόμενον εἰς κάμπον (3) τῶν ποτὲ οἰκη-
 » μάτων, ἔχον μῆκος ἀπὸ τοῦ δημοσίου ἐμβό-
 » λου, καὶ μέχρι τοῦ τείχους τοῦ κάστρου τοῦ

μα δῶρα διὰ τὸν μητροπολιτικὸν νότον τῆς Πισας.
 Heyd Τόμ. Α'. 28.

(1) ὅπισθεν τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου Σοφίας
 διακειμένου μονυδρίου τῆς Θεομήτορος, ἐπιτεκμημέ-
 νου τῆς Βραγαγινιστικῆς. Μ. καὶ Μ. Τόμ. Α'. 423.
 ἦτον ἄρα Λατινικῆ ἐκκλησίᾳ αὐτῇ;

(2) Κατὰ τὸν Roncioni σελ. 364. «la circostanza
 che i Pisani nell' ipodromo ebbero luogo supe-
 riore ai Veneziani, fu posteriormente causa di
 dissapori fra le due nazioni.» Heyd Τόμ. Α'. 25
 ἐν σημ. Ἄν οἱ Βενετοὶ εἶχαν τόπον «ἐν ἡμέρᾳ Ἰππο-
 δρόμου» πιθανόν τὸ αὐτὸ πρόνοιον ἰχαιοῖνον καὶ
 ὁ Γενουήσιοι.— Millitz Β' 423 Κατὰ τὸν Sara-
 cini ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Millitz Β' 463 ἐν σημ.
 φαίνεται ὅτι τὸ 1372 ὁ ἰχαιοὶ τοῦ Ἀγκῶνος,
 καθῶς καὶ οἱ Βενετοὶ Γενουήσιοι καὶ Καταλόνοι,
 εἶχαν τόπον ὠρισμένον ἐν τῇ ναφ τῆς Ἁγίας Σοφίας.

(3) Πρὸ τὸν Heyd Τόμ. Α'. 51. ὅπου ἀρρηγεται
 τὰς αἰτίας ταύτας, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν Ἱταλῶν
 ἱστορικῶν.

(4) Μ. καὶ Μ. Τόμ. Γ'. 44.

(5) Ἡ Πισα ἀπέφρασεν εἰς ἀνήγειρον τοῦ μεγάλου

τῆς ναοῦ τὰ ἑσοδα τῶν ἐν Κ[η]λοῖ ἐκκλησιῶν τῆς,
 τοῦ νοσοκομείου καὶ τῶν ἀποδαθρῶν· πρὸς τοῦτοις,
 τινὰ τελωνιακά καὶ ἐνοίκια Heyd Τόμ. Α'. 53. ὁ
 ἐπὶ τῶν ἀποδαθρῶν φόρος ἐκλείετο σακαλλιατικὸν «scal-
 laticum» Tafel καὶ Thomas Α'. 257.

(4) Σελ. 79.

(2). Μ. καὶ Μ. Τόμ. Γ'. σελ. 48 καὶ 49. Μο-
 ναὶ πάντα ἀγνωστοὶ εἰς ἐμέ.

(3) Κάμπον ἐκάλεον οἱ Βυζαντινοὶ τὸν χώρον, ἐπὶ
 τοῦ ὁποῦ ἀνήγειραν οἱ Λατῖνοι τὰ κτίρια αὐτῶν.
 Γ. Ἀκροπόλις σελ. 492.

» φαινόμενον κατ' εὐθείαν ἀπὸ τῆς πόρτας τοῦ
 » Νεωρίου καὶ πρὸς δύσιν, πύλαις ἑκατὸν ἐκπῶ,
 » καὶ πλάτος ἀπὸ τοῦ νεροδρόμου τοῦ πρὸς
 » δύσιν μὲν τῆς μονῆς τοῦ ἀπὸ Λογοθετῶν ὄν-
 » τος, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τοῦ εἰς κάμπον ραι-
 » νομένου ἐδάφους, τοῦ ἐξάγοντος τὸ ὕδωρ ἐν
 » τῇ πόρτῃ τοῦ Νεωρίου, καὶ πρὸς δύσιν μέχρι
 » καὶ τοῦ νεροδρόμου τοῦ κατερχομένου ἀπὸ
 » τῆς Ἄμαλφηνῶν, καὶ ἐξάγοντος τὸ ὕδωρ ἐν
 » τῇ πόρτῃ τῆς Ἰκανατίσσης, πύλαις ἑκατὸν
 » δεκαπέντε, ἄνευ τοῦ ἄνωθεν τῆς πόρτης τοῦ
 » Νεωρίου θολωτοῦ πύργου, ὡς ἔντος τοῦ ἀπὸ
 » Λογοθετῶν ἑκπαλίου» (1). Αὐταὶ αἱ γραφαὶ
 μαρτυροῦν, ὅτι πλησίον τῆς πύλης τοῦ Νεω-
 ρίου, σήμερον Βαχτῆε κατοουσοῦ, ἔκειντο τὰ
 κτήματα τῶν Πισαίων. Ἀναφέρεται πάλιν μετ'
 ἄλλων τὸ τεῖχος καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ τείχους πόρτα
 τῆς Ἰκανατίσσης (2), περὶ τῆς ὁποίας οὐδεμία
 μνεαὶ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς.

Μετὰ τὴν ἀπαριθμῆσθαι τῶν οικημάτων καὶ
 τῶν δώα ἐκκλησιῶν τῶν Πισαίων, τοῦ Ἁγίου
 Πέτρου καὶ Ἁγίου Νικολάου (3), ὁρίζει τὰς
 ἀποβάθρας. Μνημονεύει ἀποβάθρας («ἡ ἀπὸ πα-
 » λαιοῦ, ἡ καὶ ἐξῶθεν τῆς πόρτας τοῦ Νεω-
 » ρίου, ἡ καὶ φαινομένη καὶ λεγομένη Διπλῆ») κτή-
 μα οὐσαι, τῶν Πισαίων, ἐχούσαι, πρὸς ἀνα-
 τολὰς τὴν σκάλαν τῆς μονῆς, τῆς ἀπὸ Λο-
 γοθετῶν (4), καὶ πρὸς δύσιν τὴν ἑτέραν σκά-
 λαν τῶν αὐτῶν Πισαίων, τὴν καὶ πρὸς δύσιν
 τῆς «πόρτας τοῦ Νεωρίου διακειμένην». Ἡ
 σκάλα αὕτη δὲν εἶχεν οἰκήματα παρὰ τὸ τεῖ-
 χος, διότι ταῦτα ἦσαν ἅπαντα κτήματα τῆς
 μονῆς τῆς ἀπὸ Λογοθετῶν. Ἀπὸ ταύτης τῆς
 Διπλῆς σκάλας πρὸς δύσιν «ἕτεραι σκάλαι τρεῖς

» αὶ διήκουσαι μέχρι καὶ τῆς σκάλας τῆς νῦν
 » κατεχομένης παρὰ τῆς μονῆς τοῦ Κύρ Ἀν-
 » τωνίου» (1) «αἱ τοιαύται δὲ τρεῖς σκάλαι
 » κέκτανται ὡς πρὸς τὸ τεῖχος, ἐδάφῃ καὶ οἰ-
 » κήματι, ὧν ἡ μία, ἡ πρὸς δύσιν τῆς Πόρτας
 » τοῦ Νεωρίου, κέκτανται ἕδαφος ἄνευτον, ἀπο-
 » φρασσόμενον διὰ ἐξαπήλων, χρῆσιμῶν ὡς
 » ἀπόβητον μέχρι καὶ τῆς πόρτης τοῦ Νεω-
 » ρίου» (2).

Τῶν πρὸς δύσιν τῆς Διπλῆς σκάλας τριῶν
 σκαλῶν κατεῖχετο ἡ μὲν πρώτη, ἡ πρὸς δύσιν
 αὐτῆς, ἀπὸ τοῦς Πισαίους, ἡ μεσαία ἀπὸ τοῦς
 Ἄμαλφηνῶν, καὶ ἡ τρίτη ἀπὸ τῶν μονῆν τοῦ
 Κύρ Ἀντωνίου. Κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἡ
 ἐξω τῶν τεχνῶν δημοσία ἔδος δὲν εἶχεν, εἰ μὴ
 χαμηλὰ οἰκήματα παρὰ τὸ τεῖχος, καὶ τινα
 παραπήγματα ἐπὶ τῶν ἀποβαθρῶν (3).

Μαθόντες ἐκ τοῦ χρυσοβούλλου τούτου τὰς
 κατοικίας τῶν Πισαίων ἐν Κ[.]πόλει, εὐκόλον
 θεωροῦμεν τὴν διασφραξίν τῶν θέσεων τῶν
 ἄλλων Ἰταλῶν (4).

Τὸ χρυσοβούλλον τῶν Γενουηνσίων κατεγρά-
 ρη τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1192 (5). Τοὺς ἄνω μνη-
 μονευθέντας πρέσβεις ὁ Ἰσαάκιος «ἐμμενῶς τε
 » αὐτοὺς παρεδέξατο, καὶ περὶ ὧν ἐξήτουν,
 » τρακτάσαι διαρίσαστο». Τὸ χρυσοβούλλον τῆς
 βασιλεῖας ἀπεστάλη εἰς Γένουαν διὰ τῶν πρέ-
 σβειῶν, τοῦ γραμματικτοῦ Νικηφόρου τοῦ Πεπα-
 γωμένου, καὶ τοῦ διερμηνευτοῦ Γεράρδου τοῦ
 Ἀλαμζανοπούλου, ἵνα παραδεχθῆ καὶ ἐπικυ-
 ρωθῆ ἀπὸ τὴν κοινότητι τῆς Γενούης. Τιοῦ-

(1) Μ. καὶ Μ. Τόμ. Γ. 49

(2) Πανοπίστατε . . . κύρ Θεόδωρε Ἰκανάτε. Μ.
 καὶ Μ. Δ' 215—ἀναφέρονται εἰς ἕτερα χρυσοβούλλα
 •Yeanati duas stationes, in quibus panes vendun-
 tur, ἐντός τῆς συνοικίας τῶν Βενετῶν. Tafel καὶ Tho-
 mas A'. 192. Ἰκανάτοι ἦσαν στρατιῶται φρουροῦν-
 τες τὸ παλάτιον. Κ. Πορφυρογέννητος. Τόμ. Γ'. ἐν
 σσμ.

(3) Const. Christ. IV. 89. Μίαν ἀνήγαυρον οἱ Ἰ-
 διοὶ «αὐ, τῇ παρ' αὐτῶν ἀνεγερθεῖσθαι ἐντός τῶν δι-
 καιων αὐτῶν ἑτέραν ἐκκλησίαν». Μ. καὶ Μ. Τόμ. Γ'.
 60. Κατωτέρω, 20, λέγει τὸ χρυσοβούλλον «καὶ αἱ
 παρὰ τῶν αὐτῶν Πισαίων κτισθεῖσαι δύο μεγάλα ἐκ-
 κλησίαι, ἡ μὲν μία . . . τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, ἡ
 δὲ ἕτερα . . . τοῦ Ἁγίου Νικολάου».

(4) Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων ἄλωσιν τῆς Κων-
 σταντινουπόλεως τὸ 1204, ἡ μονὴ αὕτη τῆς ἀπὸ
 Λογοθετῶν ἐδαρθῆ εἰς τοὺς Πισαίους. Const. Christ.
 IV. 55.

(1) Προσεπιπολιτομεταίαι δὲ τούτοις ἡ βασιλεῖα μου,
 καὶ τὰ ἐνοικιακὰ τῆς μονῆς τοῦ Κύρ Ἀντωνίου, τὰ ἐν
 τῇ γεννησομένῃ αὐτῆς πρακτικῶς δηλωθησόμενα. Μ.
 καὶ Μ. Τόμ. Γ'. 46. Ταῦτα ἦσαν πιθανώτατα ἐντός
 τοῦ τείχους, διότι ἐπὶ τῆς παραλίας ἡ ἀποβάθρα τῶν
 Ἄμαλφηνῶν ἦτο μίσην τῆς τῶν Πισαίων καὶ τῆς μον-
 ῆς τοῦ Κύρ Ἀντωνίου.

(2) Οὐ Milititz B'. 122, ἀναφέρει μίαν μόνην ἀ-
 ποβάθραν τῶν Πισαίων.

(3) Δύσκολον εἶναι νὰ μάθωμεν πόσον ἀπέχειν τὰ
 παραλία τελεχ ἀπὸ τὸ γέλιος τῆς θαλάσσης. Ὁ Βιλ-
 λαρδουεὺς Paris. 1870. σελ. 87. λέγει, ὅτι κατὰ
 τὴν ἑφοδὸν τῆς 9ης Ἀπριλλίου 1204, οἱ Βυζαντινοὶ ἐπὶ
 τῶν πύργων καὶ τοῦ τεῖχους εἶδαν τῶν λογγῶν ἐπιλητ-
 ταν τοῦς ἐπὶ τῶν πλοίων Λατίνους, «de main à
 main».

(4) Πλανῶνται νομίζω ὁ Heyd τόμ. 4', λέγων, noi
 veniamo a sapere che i Pisani avevano un possi-
 dimento molto esteso in Constantinopoli, che
 andava dalla porta della Darsena (porta Neorri)
 fino al corno d' orso, rimpetto à Galata, ed era
 attiguo al quartiere degli Amalfitani.

(5) Μ. καὶ Μ. Τόμ. Γ'. 24—25.

των ἐγγράφων ἐγένοντο δύο ἀντίγραφα, τὸ μὲν τούτων « τοῖς τοῦ Λογοθέτου τοῦ δρόμου (1) » χαρτίους τῆς Βασιλείας μου ἐναποτεθῆναι, τὸ » δὲ ἕτερον ἀποκομισθῆναι ὑμῖν παρὰ τῶν ἀποκριταρίων τῆς Βασιλείας μου».

Πρὶν ἰστορήσῃ τὰ χαρισθέντα, ἢ, κατὰ τὰ χρυσόβουλλα, φιλοτιμηθέντα εἰς τοὺς Γενουηνοὺς, καὶ τινα ἄλλα ἀφορῶντα τὴν ἡμετέραν ἰστορίαν, καλὸν εἶναι νὰ συμμελετήσωμεν τὰ οἰκήματα καὶ τὰς ἀποβάθρας τῶν Γενουηνοῶν, ὠρλοῦμενοι ἀπὸ τῶν θέσεως τῶν Πισαίων.

Ἐδώρῃσαν ὁ βασιλεὺς τοῖς Γενουηνοῖς « τὴν » τε προκατεχομένην παρ' αὐτῶν παράλιον » σκάλαν, καὶ τὸν ἐμβόλιον καὶ τὴν πλησιάζουσαν τῇ προτέρῃ αὐτῶν σκάλῃ ἑτέραν σκάλαν, τὴν τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς ἐπι' οὐράκι » τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος παρὰ τοῦ Μανουὴλ ἐκείνου ἀνεγερθεῖσα διαφέρουσαν (2), » ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ ἐκατέρωθεν τοῦ παλαίου » ἐμβόλιου αὐτῶν συναπτόμενα οἰκήματα, ἢ » γουν τὰ τῆς μονῆς τῆς ἀπὸ Λογοθετῶν καὶ » τῆς μονῆς τοῦ πατρικίου Θεοδοσίου (3).

Ἐκ τοῦ χρυσόβουλλου τῶν Πισαίων ἐμάθημεν, ὅτι ἡ μονὴ τῶν ἀπὸ Λογοθετῶν ἔκειτο πλησίον τῆς πόλεως τοῦ Νεωρίου, καὶ πρὸς ἀνατολὰς αὐτῆς (4). Εἶχε δ' ἡ μονὴ καὶ ἀποβάθραν καλουμένην τὴν ἀπὸ Λογοθετῶν. Ἡ ἀποβάθρα λοιπὸν τῶν Γενουηνοῶν ἦτο πρὸς ἀνατολὰς τῆς ἀποβάθρας τῆς ἀπὸ Λογοθετῶν καὶ τῆς Διπλῆς, διότι πρὸς δυσμὰς ὄλιαι αἱ παράλιοι σκάλαι κατεῖχοντο ἀπὸ τοὺς Πισαίους, τοὺς

Ἀμακληνοῦς, καὶ τὴν μονὴν τοῦ Κύρ Ἀνωρίου. Πρὸς ἀνατολὰς δὲ τῆς πόλεως τοῦ Νεωρίου, ἐντὸς τοῦ τείχους, ἦσαν τὰ οἰκήματα ἢ μετόχια τῆς μονῆς τῆς ἀπὸ Λογοθετῶν καὶ τῆς μονῆς τοῦ πατρικίου Θεοδοσίου (1).

Ἐπέκεινα δὲ τούτων, « ὁρεῖται τούτοις ἡ » βασιλεία μου καὶ τὸν ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῶν » Καλυβίων δικαιοῦμενον οἶκον τοῦ Καλαμάνου (2) ἤτοι τοῦ Βοτανειάτου, μετὰ τῶν » ἐμπερικλιουμένων τῶν περιτειγισματι τούτου » οἰκημάτων, τῆς νεωτέρης καὶ τῶν δύο αὐτῶν » λῶν, καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τῷ οἴκῳ ἐκκλησιῶν » καὶ τοῦ λουτροῦ». Ἐκ τούτων καταφαίνεται, ὅτι οἱ Ἰταλοὶ δὲν ἀνήγειραν πάσας τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐκκλησίας, ἀλλὰ παρέλαβάν τινας Ἑλληνικάς, μνημονευομένας εἰς τινὰ Πατριαρχικά ἐγγράφα. Αἱ πλείστα τα ποιοθεσία, ἀναφερόμενα εἰς τὸ χρυσόβουλλον τῶν Γενουηνοῶν, εἶναι ἄγνωστοι. Ἡ ἐν τῷ πλάγιῳ τοῦ Καλαμάνου μνημονευομένη κινστέρνα ἐκαλεῖτο κινστέρνα τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ἀντιφωνητοῦ (3), ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶχον ἄδειαν οἱ Γενουηνοὶ, ἵν' ἀνεγείρωσι τὰ καταπεσόντα οἰκήματα καὶ « ἀντλῶσιν ὕδωρ εἰς οἰκίαν χρῆσιν, . . . ἄνευ μέντοι λουτροῦ καὶ ποτοῦ ἄλλωγων». Ἐπειδὴ αἱ κινστέρναι τῆς Κ]πόλεως ἦσαν εἰς ἀνωρεθὲ τόπον, εἰκότως ὅτι οἱ τοιοῦτων Γενουηνοῶν ἐπεξετέλλοντο ἱκανὸν διάστημα πρὸς νότον τοῦ παραθαλασίου τείχους καὶ πλησίον τῆς Ἁγίας Σοφίας (4).

Περὶ τῶν χορηγηθέντων τούτων τόπων λέγει τὸ χρυσόβουλλον « ἀλλ' οὐδὲ ἡ κατοχὴ » καὶ νομὴ τῶν ἀναγεγραμμένων παραλίων, » σκαλῶν καὶ τῶν οἰκημάτων καὶ τοῦ ἐμβόλου, καὶ αὐτοῦ τοῦ οἴκου τοῦ Βοτανειάτου, » ἀφαιρεθήσονται ἐξ αὐτῶν, ὡς τῆς βασιλείας » μου κατὰ τὴν δοθείσαν αὐτῇ ἔννομον ἐξου-

(1) Ἦτο τότε λογοθέτης τοῦ δρόμου, Κύρ Δημήτριος ὁ Τορνικῆς. Μ. καὶ Μ. τόμ. Γ'. 26. 32. Οὗτος ἔγραψε πρὸς τὸν Λατίον Ἐπίσκοπον Στρογγόμου περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐξ οὐράκι τοῦ αυτοκράτορος Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγελίου. Δημητράκοπουλος Ὁρθόδοξος, Ἑλλάς. Ἐν Λειψία. 1872. 33

(2) ὅγλ. ἀνήκουσται.

(3) Μ. καὶ Μ. τόμ. Γ'. 34. Ἐκ τῶν ὁδηγῶν τοῦ πρέσβους Ὀττομπόνου, Sauli τόμ. Β'. 196, καταφαίνεται ὅτι οἱ Γενουηνοὶ ἔσαν πλησίον τῶν Πισαίων. Possessionem emboli nostri . . . cum domibus duabus in quibus molendina . . . fiunt usque embolum Pisanorum.

(4) Εἰκότως ὅτι ἡ θέσις τῆς μονῆς ταύτης εἶναι ἐκείνου μετέπειτα ἀνηγέρθη τὸ Ὀθωμανικὸν κτίριον, τὸ ἀνήκον εἰς τὸν τάφον τοῦ Σουλτάν Χαμῆδ, ἀριστεροῦθεν τῆς πόλεως τοῦ Νεωρίου, καλούμενον Χαμῆδ ἐλ-μερελί. Πρὸς τὴν Κ]πολιν τοῦ Βυζαντίου, τόμ. Α'. 525. Ἡ μονὴ αὕτη εἰς τὰ χρυσόβουλλα καλεῖται τῆς ἀπὸ Λογοθετῶν, τοῦ ἀπὸ Λογοθετῶν καὶ τῶν ἀπὸ Λογοθετῶν. Μελετίου Γεωργ. ἐν Βενετία. 1807, τόμ. Γ'. 74.

(1) Αἱ μοαὶ αὗται, καθὼς καὶ ἡ πολλαὶ μνημονευομένη τοῦ Κύρ Ἀνωρίου, οὕτως ἐκελευθὸν ἀπὸ τοῦ Ἰβρύταντας αὐτάς.

(2) Ὁ Νικήτας, σελ. 183 μνημονεύει « τὸν σεβαστὸν Κωνσταντῖνον Κελαμάνον, ἄνορα καὶ τολμῆς λελογισμένης μεστόν καὶ τὸ γενεστον εὐτοχοῦντα στάσιμον», ἀμείψαντα ἐπὶ Μενουήλ τοῦ Κορνηνοῦ. Τὸ ὄνομα Καλαμάνος σήμερον εἰσὶν σώζεται εἰς τινὰς οἰκογενεῖς τῆς Κ]πόλεως.

(3) Μ καὶ Μ τόμ. Γ'. 57.

(4) Ut possident ejusmodi Embolum et scalam in magna civitate. sicut illis tradita sunt, vice illorum quae data fuerunt eis in transmarinis partibus. Semini ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Παλατᾶ τοῦ Sauli τόμ. Α'. 25 ἐν σμ. Ἀγνωσὶ τι ἔννοστι ὁ Semini γράφων « in transmarinis partibus ».

» σίαν ἀφαιρουμένης τὰ τοιαῦτα πάντα ἀπὸ
 » τῶν κατεχόντων αὐτά, καὶ δωρουμένης τῷ
 » κοινῷ τῆς Γενούης διὰ τὸ συμφέρον καὶ
 » χρῆσιμον καὶ Ῥωμανίᾳ κερδανοῦσι δὲ οἱ Γε-
 » νοῦται καὶ πᾶσαν τὴν ἐξ αὐτῶν εἰσοδον,
 » τὴν τε νῦν οὖσαν καὶ τὴν ἐπομένην ἐξ ἐπι-
 » πονήσεων αὐτῶν, ἐντὸς τῶν παρὰ τῶν παρκα-
 » διδομένων αὐτοῖς συνόρων γενομένων, μέχρις
 » ἂν τὴν πρὸς τὴν βασιλείαν μου καὶ τοὺς
 » κληρονόμους καὶ διαδόχους αὐτῆς, καὶ πρὸς
 » αὐτὴν τὴν Ῥωμανίαν συντηρῶ πίστιν καὶ
 » δουλείαν τὸ κάστρον καὶ ἡ γῶρα τῆς Γε-
 » νοῦης, καὶ αὐτὸ τὸ κοινὸν αὐτῆς, ἀπαράθραυ-
 » στον καὶ ἀκολούθωτον κατὰ τὴν παρὰ τῶν
 » ἀναγεγραμμένων ἀποκρισιῶν αὐτῶν γε-
 » γονῆται ἐγγράφον συμφωνίαν, τὴν καὶ ἀ-
 »νωτέρω συνταχθεῖσαν τῶν ἀφαιρηθέντων ταῦ-
 » τα τὸ ἱκανὸν σχεῖν μελλόντων ἀπὸ τοῦ δη-
 » μοσίου κἂν μὴ σῶσιν δέ, μὴ κατὰ τῶν Γε-
 » νοῦτῶν ὀρεϊλόντων ἐνάγειν, ἀλλὰ κατὰ τοῦ
 » δημοσίου αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ νομομισμένου και-
 » ροῦ κἂν μὲν τύχωσιν ἀντισηκώσεως, ἔχουν
 » τὸ ἱκανὸν διὰ τοῦ δοθέντος, κἂν μὴ τύχωσιν
 » δέ, στέργειν, ὡς τῆς βασιλείας μου ἐπ' ἀ-
 » δεῖς ἐκ τῶν νόμων ἐγούσης ἐν εἰδήσει δω-
 » ρεῖσθαι καὶ τὰ ἀλλότρια, καὶ οὕτω δωρου-
 » μένης τὰ τοιαῦτα τῷ τῆς Γενούης πληρώ-
 » ματι».

Ἀντέγραψα ταῦτα, ἵνα κατανοήσητε τὴν
 αὐθαίρεσίαν τοῦ ἀνοήτου Ἰσακίου. Ὅσακις
 ζῆνοι χάριν ἐμπορίας κατέχρησαν εἰς τὴν ἀλ-
 λοδαπίν, συνήθως ἠγόραζαν διὰ πολλῶν χρη-
 μάτων παραλίους τινὰς τόπους, ὅπου ἀνήγει-
 ραν ἀποθήκας, περιέσκαπταν τάφρον, καὶ ἀ-
 νέκτιζαν τείχη, ἵνα διαφυλάττωσι τὰ ἐμπο-
 ρεῦματα αὐτῶν ἀπὸ γείτονας ἄρπαγας. Ἐν
 Κ/πόλει ὅμως εὐρύχωρα παλάτια, καὶ ἀποθή-
 θρακι ἐδωροῦντο εἰς ζῆνους ἐπεροδόζους καὶ ἐτε-
 ρογλώτους (1), καὶ τὸ δημοσίον ἐπλήρωνε
 τοὺς ἰδιοκτῆτας. Κατὰ τὸν Ἰσακίον, ἂν τὸ
 δημοσίον δὲν ἱκανοποιήσῃ, ἢ μᾶλλον ἂν ἡ ἀ-
 ποζημιώσις φανῇ ἀνεπαρκής, οὐδέποτε νὰ ἐνά-
 γουν εἰς δικτὴν τοῦ Γενουησίου, ἀλλὰ τὸ
 δημοσίον αὐτό, τέλος ἂν καὶ τοῦτο δὲν ἀπο-
 ζημιώσῃ, νὰ γωριζῶσιν οἱ κτήτορες τῶν δω-

ρηθέντων οἰκημάτων, ὅτι ἡ βασιλεία δικαιοῦ-
 ται ἐκ τῶν νόμων νὰ δωρῆται καὶ τ' ἀλλότρια.

Ἀπὸ τοῦδε ἄπασα ἡ ἱστορία τοῦ Βυζαντι-
 νοῦ κράτους ἀσφηνίζει τὰ τοσαῦτα δωρήματα,
 νόμιμα καὶ ἄνομα, τὰ ὅποια οὐδέποτε ἐγένον-
 το ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν καὶ ἀνεξαρτήτων αὐτο-
 κρατῶρων τοῦ 9ου καὶ 10ου αἰῶνος. Οἱ προσ-
 ἐγγίζοντες Ὀθωμανοί, τῶν δυτικῶν ἡγεμόνων
 ἢ γνωστῆ φιλοκτημοσύνη, παρεκίνοον ἀπὸ τοῦ-
 δε τοὺς Βυζαντινοὺς, ἵνα κολακεύουσι τοὺς θα-
 λασσινοὺς καὶ τολημτίας Ἰταλοῦς. Ἡ βήτρα
 δὲ τοῦ Ἰσακίου εἰς τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο,
 καθὼς καὶ εἰς τὸ τῶν Ησαίων, ὅτι ἔχει ἐκ
 τῶν νόμων ἐξουσίαν νὰ δωρῆται καὶ τ' ἀλλό-
 τρια, εἶναι βήτρα ἀθάρδους βασιλέως εἰς ὅσα
 ἐξηρησιωμένοι ὑπάρχουσι (1).

Ἐκ τῶν ἔκω εἰρημένων γίνεται προδηλον,
 ὅτι κατὰ τὸ 1192 ἄπασα ἡ παραλία τοῦ Βυ-
 ζαντίου, ἢ ἐκτετατωμένη ἀπὸ τὴν μονὴν τοῦ
 Κύρ Ἀνωτίου, πλησίον τοῦ νῦν Βαλοῦκ παζάρ
 καπουσοῦ, μέχρι τῆς πύλης τοῦ Νεωρίου, νῦν
 Βαχτζε καπουσοῦ, εἶχε τέσσαρας ἀποθήκας,
 τὴν πρώτην τῆς μονῆς τοῦ Κύρ Ἀνωτίου, τὴν
 δευτέραν τῶν Ἀμαλφηνῶν, τὴν τρίτην τῶν Η-
 σαίων, τὴν τετάρτην τὴν καλουμένην Διπλῆν,
 ἀπέναντι τοῦ Βαχτζε καπουσοῦ. Πρὸς ἀνατο-
 λὰς ταύτης ἦτον ἡ ἀποθήκη τῆς μονῆς τῶν
 ἀπὸ Λογοθητῶν ἀνατολικώτερον δέ, δύο ἔτε-
 ραι ἀποθήκαι, ἀνήκουσι εἰς τοὺς Γενουησίους.
 Μέσον τῆς πύλης τοῦ Νεωρίου καὶ Βαλοῦκ πα-
 ζάρ καπουσοῦ ἦτον ἐπὶ τοῦ τείχους πύλη δη-
 μοσία, καλουμένη τῆς Ἰκανατίσσης (2), πῆχες
 ἑκατὸν δεκαπέντε μακρὰν τῆς πύλης τοῦ Νεω-
 ρίου

Ἄπαστα τὰ ἐντὸς τοῦ τείχους οἰκήματα
 τῶν Ἰταλῶν ἦσαν ἀπέναντι τῶν ἀποθεθῶν
 αὐτῶν. Εἰς τὰς ἀποθήκας ταύτας προσωρμί-
 ζοντο τὰ πλοῖα αὐτῶν, καὶ ἐδῶ ἤρχοντο οἱ
 βασιλικοὶ τελῶναι, ἵνα εἰσπράττωσι τὰ συμφω-
 νηθέντα 4 τοῖς 100 ἐπὶ τῶν εἰσχυομένων
 ἐμπορευμάτων. Τελῶναι Ἰταλοὶ ἐλάμβαναν ἐκ
 τῶν ἀποθηθῶν τελὸς τὴν χάριν τῆς κοινότη-
 τος ὅμοι θέσεις ταύτας τῶν Ἰταλῶν ἀσφηνίζου

(1) Περὶ τὸ 1180, κατὰ τὸν Εὐστάθιον, εὗρισκον-
 το ἐν Κ/πόλει 60,000 Ασίνων. Heyd. Τόμ. Α'. 62
 'O Ville-Hardouin Paris. 1870—74. λέγει «une
 mêlée commença entre les Grecs et les Latins qui
 étaient habitants de Constantinople et il y en a-
 vait beaucoup». ταῦτα τὸ 1203.

(1) Ὁ Ἄγγελος: «ἐκυβέρνησεν ὡς δεσπότης δημο-
 σόρος, ἢ μάλλον, ὡς ἔθελε πράξει ληστῆς σπουδᾶ-
 «ζων νὰ μὴ ἀφήτῃ τιποτ' εἰς τὸν ληστευόμενον, διὰ
 «φόβον μὴ δὲν εὕρῃ καιρὸν νὰ τὸν ληστεύῃ καὶ δεύ-
 «τερον.» Κοραὴ Ἄτακτα. Τόμ. Α'. σελ. 14'

(2) «Μετὰ καὶ τοῦ πλάτους τῆς δημοσίας πόρτας
 Ἰκανατίσσης». Μ. καὶ Μ. Τόμ. Γ'. 23.—'Ο Δέριος
 ἔκτισε τῆς Κανατίσσης τοῦ Σκληροῦ.—Κωδ. 44. Ἐ-
 χει ἄρα σχέσιν μετὰ τῆς ἀνω πύλης;

καὶ ἕτερα χρυσόβουλλα τῶν βασιλέων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρω μετ' ὀλίγον, ἵνα συμπληρώσω τὴν ἱστορίαν τῶν ἐθνῶν τούτων ἐν Κ]πόλει.

Ἐρχόμεθα τώρα καὶ εἰς ἕτερα γραφόμενα τοῦ ἄνω χρυσοβούλλου. Οἱ Γενουήσιοι πρέσβεις ἀπήτουν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα ἀποζημιώσιν δι' ὅσα ἐπαθον «ἐν τῇ τοῦ τυράννου» ἐκεῖνου Ἀνδρονίκου εἰς τὴν μεγαλόπολιν ἐπιεισφῆσαι, ὅταν «Ῥωμαῖοι καὶ Λατῖνοι» εἰς ἐχθρότης μεταταξάμενοι ἐσφαττον καὶ ἐσφάττοντο, ἐζημιῶσι καὶ ἐζημιούντο». Τέλος οἱ πρέσβεις, ἀκούοντες ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀπήτει, ἵν' ἀποζημιώσῃ καὶ οἱ Λατῖνοι τὰς ὅσας ζημίας ἐπροξένησαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὸν ἀπόπλου αὐτῶν, συναφώνησαν, οἱ μὲν Γενουήσιοι ἵνα λησμονήσῃσι τὰς ζημίας αὐτῶν ἐν τῇ μεγαλόπολει, ὁ δὲ βασιλεὺς τὰς ληλασίας τοῦ στόλου (1).

Ἡ παρακμὴ τοῦ Βυζαντινοῦ ναυτικοῦ, ἐμπορικοῦ καὶ πολεμικοῦ, ἀρχεται ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς συνοικίσεως τῶν Λατίνων ἐν Κ]πόλει. Οἱ Λατῖνοι οὐχὶ μόνον μετακίμωζαν ἐκ τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἐμπορεύματα εἰς Κ/πολιν, καὶ διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς Εὐρώπην, ἀλλ' εἶχαν καταστήματα εἰς τὰς παραλίους πόλεις τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, πλουτοῦντα διὰ τῆς ἐπικερδοῦς ἀποτολοίας, καὶ χαιρόντα πλείονα προνόμια τῶν ἐγγχωρίων Βυζαντινῶν ἐμπόρων. Ἄλλως, ἀδύνατον νὰ καταλάβωμεν διὰ τί τὰ παράλια τοῦ κράτους ἐγίνοντο λεῖα ἀνετος εἰς τοὺς τυχοδιώκτας Ἰταλοῦς, τῶν ὁποίων τὰς πειρατείας καὶ κακώσεις δὲν ἴνεχοντο πάντοτε καὶ αὐταὶ αἱ μητροπόλεις τῆς Ἰταλίας (2).

Ὁλίγους μῆνας μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ ἄνω χρυσοβούλλου, πλοῖον Γενουήσιον (3), πλοιαρχούμενον ἀπὸ τὸν Γουλιέλμον Γράσσον, μετὰ τινος Πισακίου, κατέπλευσεν εἰς Ῥόδον, καὶ ἐπέπεσε κατὰ τῶν ἀόπλων κατοίκων, τῶν ὁποίων

τινάς ἔσφαξε, καὶ ἄλλων τὰ χρήματα ἤρπασεν. Ἐκεῖσε εὐρίσκόμενοι ἀμφοτέροι οἱ πλοιαρχοὶ συννητήθησαν μετὰ Βενετικῶν πλοίων, κομιζόντων εἰς Βυζάντιον πρέσβεις τοῦ Ἰσακίου πρὸς τὸν Σαλαχάτινον, ἐπαναχίμπτοντας εἰς Βυζάντιον, καὶ ἑτέρους τοῦ Σαλαχάτινου πρέσβεις πρὸς τὸν Ἰσακίον (1), κομιζόντας «φάρια τε καὶ μουλάρια, καὶ ἀλλοῖα ζῶα κυνηγετικά, οἷα Λιθὺν τρέφει καὶ Αἴγυπτος, καὶ παντοῖα πολύτιμα πράγματα», καὶ τοὺς πρέσβεις τοὺς Ῥωμαίους, τοὺς Συρίους πραγματευτὰς καὶ πάντας τοὺς Χριστιανούς καὶ Μουσουλμάνους ἐπιβάτας, «ἀπηνῶς καὶ ἀνηλεῶς διὰ μαχαίρων κατέσφαξαν» (2) διεσώθησαν μόνοι οἱ Γενουήσιοι καὶ Πισαῖοι, οἱ εὐρεθέντες ἐν τῷ πλοίῳ. Τυχόντες δὲ μετὰ ταῦτα καὶ πλοίου Λογγοβαρδικοῦ, εἰς τὰ μέρη τῆς Κύπρου ἀπερχομένου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐπέβαιναν πρέσβεις τοῦ Ἰσακίου καὶ ὁ ἐπίσκοπος Πάφου καὶ Ἰταλοὶ τινες, ἐπέπεσαν κατ' αὐτοῦ, ἐθανάτωσαν ἅπαντας τοὺς Λογγοβαρδούς, ἀφῆκον ἐλευθέρους τινὰς Πισαίους, καὶ ἐδέσμευσαν τὸν ἐπίσκοπον Πάφου. Τὸ χρυσοβούλλον ἀπαρημει τὰς ἀπολείας ἐκάστου, καὶ τὰ ἀρπαγέντα χρήματα. Τὰ δῶρα τοῦ Σαλαχάτινου πρὸς τὸν Ἰσακίον συμποσούντα εἰς νομίσματα ὑπέρπυρα 6675, τοῦ δὲ πρέσβεως εἰς ὑπέρπυρα 700, τὰ τῶν πραγματευτῶν εἰς ὑπέρπυρα 39000, μεθ' ἑτέρων 193. Τοῦ δὲ σεβαστοκράτορος Κυροῦ Ἀλεξίου εἰς ὑπέρπυρα 50,000, τὸ ὅλον εἰς ὑπέρπυρα 96, 568. Πολλῶν ἐθνῶν ἐμπορευμάτων σημειώσεις, λέγει τὸ χρυσοβούλλον, ἀπωλείσθησαν σφαγέντων τῶν κατόχων τῶν σημειώσεων. Τὰ δῶρα τοῦ Σαλαχάτινου πρὸς τὸν Ἰσακίον ἦσαν φαρία, ζυλαλόη, βαλασαμέλιον, ἑμπαράτα, βλακτία (3), σελοχάλινοι χρυσοὶ εἰκονισ ἐπὶ μετὰ λιθαρίων καὶ μαργαριταρίων.

(1) Ἐκ τούτων καταφαίνεται, ὅτι ὁ Νικήτας Ἰσρωῶν τὴν σφαγὴν τῶν Λατίνων ἀποσιωπᾷ τὰς πράξεις τοῦ στόλου. «ἀμνησίαν πάσης ζημίας: ἐν τῇ ἐπιεισφῇ οἱ αὐτοὶ τυράννοι καὶ πρό τούτου καὶ μετὰ ταῦτα, καὶ μῆτρι καὶ νῦν τῇ χώρῃ τῆς Γενούης ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς Ῥωμανίας μερικῶς ἢ καθόλου γενομένης καθουσι» σφουμῆσα. — M καὶ M. Τόμ. Γ'. 29. Μὴ λησμονώμεν ὅτι κατὰ τὸν λόγον αὐτῶν αἱ ζημίας ἀνέβαιναν εἰς ὑπέρπυρα, 228.000.

(2) Les Genois et les Catalans se livraient plus que d'autres Latins à la piraterie. Depping B'. 201. 202.

(3) M. καὶ M. Τόμ. Γ'. 37.

(1) «Les deux princes (δηλ. ὁ Ἰσακίος καὶ ὁ Σαλαχάτιος) se firent mutuellement des présents, et pour marque de leur bonne intelligence, ils gardèrent respectivement dans leurs cours, les Ambassadeurs qu'ils s' étoient envoies». M. Marin Histoire de Saladin Paris. 4758. Τόμ. Β'. 456.

(2) «Οἱ φιλοὶ προσεγγίσαντες τούτους καὶ πρεβέντας ἐρηνηκῶς τάχα ἐξ αὐτῶν ἐπιζητούντες, ἐπεπῆδησάν τε αὐτοὺς ληστρικῶς.» M. καὶ M. Τόμ. Γ'. 38.

(3) Βλαττιον ἀπὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Blatta, σκώληξ, ὅθεν τὰ πορφυρὰ φορέματα τῶν παλαιῶν ἐξαιρίτως τὰ μάλλινα. Βλαττᾶ; (Lat. Blattearius) ὁ τεχνίτης τῶν

Ἐπεμψεν ὁ Ἰσαάκιος εἰς τὴν Γένουαν τὸν Ἰγγλινον Πέτρον μετὰ τοῦ Γενουησίου Πέτρου Πανδύλου, ζητῶν ἱκανοποιήσιν διὰ τὰς ζημίας ταύτας, τὰς γενομένας εἰς τὴν βασιλείαν καὶ τοὺς πραγματευτάς, καὶ μολοντι ἡδύνατο ὁ βασιλεὺς ὡς ἀποζημιωθῆ ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα καὶ τὰς πραγματείας τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἐμπορευομένων Γενουησίων, προτίμησε νὰ πέμψῃ εἰς τὴν Γένουαν τοὺς πρέσβεις, ἵνα ἱκανοποιήσῃ ἡ πόλις αὐτὴ τὰς ζημίας τῆς βασιλείας καὶ τὸν πραγματευτῶν. Τὸ χρυσόβουλλον, ἐκ τοῦ οὐοίου ἀρυσμέθρα ἔλα ταῦτα, εἶναι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1192ου.

Ἡ αὐθάδεια τοῦ Γενουησίου τούτου παρὰ τὸ σφόδρα παρώργισε τὸν Βυζαντινὸν λαὸν κατὰ πάντων τῶν ἐν Κ/πόλει κατοικοῦντων Λατίνων. Οἱ πραγματευταί, ἐνῶ ἐθρήνον τὴν ἀπώλειαν τοσούτων χρημάτων, ἔφεγαν τὸν Ἰσαάκιον, τὸν φιλοφρονούντα τοὺς Λατίνους. Ἦτοιμάζοντο ὡς ἀρκώσιαι τὰ ἀγαθὰ τῶν Λατίνων πρὸς ἀποζημιώσιν τῶν ἀπολεσθέντων χρημάτων καὶ ἐκδικήσιν τῶν φρονηθέντων. Δικαίως λέγει ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ χρυσόβουλλῳ τούτῳ, «τοσοῦτον δε τὸ φιλότιμον περὶ τὴν καθ' ἡμᾶς χώραν ἐπιδειξαμένη ἡ βασιλεία μου, ἀνάλογον καὶ τὴν ἐξ ὑμῶν δουλείαν ἔξεν προσεδόκα, καὶ μὴ μόνον μὴ εἰς πολεμίους ὑμᾶς εὐρίσκεις καὶ προφανεῖς ἐχθροὺς ἄντικρυς, ἀλλὰ καὶ συνεπίθους καὶ συμμάχους» ἐν πᾶσιν, οἷς ἂν εὐερίητε τόποις, εἴτε κατὰ ζῆρᾶν εἴτε καὶ κατὰ θάλασσαν» (1).

Μετὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν ἀποστολὴν τῶν ἄνω πρέσβειων ὁ Ἰσαάκιος, ἵνα περιστείλῃ τὴν ὁρμὴν τοῦ ἀγανακτοῦντος λαοῦ, διέταξε τοὺς Γενουησίους νὰ θέσωσιν «ἐν ἀσφαλεῖ» τὰς πραγματείας αὐτῶν, νὰ πωλήσωσι αὐτάς εἰς ὅποιον θέλουν, καὶ «τὸ τίμημα αὐτῶν ἐναποτίθεσθαι», ἕως οὗ φροντίσῃ ἡ Γένουα «περὶ

» τῆς ὀφειλομένης ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ ἀτοπήματι ἐκδικήσεως, καὶ τῆς τῶν πραγμάτων πάντων ἱκανοποιήσεως».

Τὸ ἀκύλουθον ἔτος, κατ' Ἀπρίλιον, ἐφθασαν ἐκ Γενούης δύο πρέσβεις, ὁ Γουίδος Σπινιόλας καὶ ὁ Γουλιέλμος Τορνέλλος, κομίζοντες τὴν περὶ τῶν προειρημένων πάντων ἀπόφασιν τῆς κοινότητος τῆς Γενούης. Τὸ ἔγγραφον, τὸ ἱστοροῦν τῆς ὑποθέσεως ταύτης τὴν σύμβασιν, χρονολογεῖται ἀπὸ Ὀκτωβρίου τοῦ 1193. Λέγει ὁ βασιλεὺς, ὅτι οἱ πραγματευταὶ οἱ ἀπολέσαντες τὰ ἀγαθὰ των καθ' ἑκάστην ἀνακλιόνται, «τὴν ἐκδικήσιν λιπαρῶς ἐξαίτουμένοι» δέσμενοι, ἵνα ἱκανοποιηθῶσιν ἐκ τῶν ἐνταῦθα εὐρισκομένων Γενουησίων. Ὁ βασιλεὺς συνεκάλεσε τοὺς ἐν Κ/πόλει Γενουησίους, ἵνα φροντίσωσι περὶ τῆς ἐκδικήσεως τοῦ κακοῦ, καὶ οὕτω καταπραῖνη τὴν ὁσμῆρα αὐξάνουσαν ἀγανάκτησιν ἅπαντος τοῦ λαοῦ. Λέγει τὸ χρυσόβουλλον, «ὡς δὲ οὗτοι (δηλ. οἱ Γενουησίοι) τὴν τοῦ τηλικούτου πράγματος ἀνεβόλλοντο φροντίδα, καὶ ἐκυτῶν ταύτην ἀποτινάσσεσθαι ἐπειρώοντο, τὴν τῶν τολμησάντων τοῦτο κακίαν προβαλλόμενοι, καὶ τὴν διὰ ταύτην ἀπὸ τῆς χώρας αὐτῶν πρὸ χρόνων ἦδη πολλῶν ἀποσβήσιν κίνησεν αὐτῆς ἀγριώτερον αὐτοῦς ὁ τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν ἐπηγείρετο δήμος, καὶ θερμοτέρως ἐδεῖτο τῆς βασιλείας μου ἐξ αὐτῶν ἱκανοθῆναι τὰ ἀπὸ τοῦ τοιοῦτου πλοίου ἀρχειρεθέντα πράγματα αὐτῶν, ἡ βασιλεία μου τῷ καιρῷ καὶ τοῖς πράγμασιν ἐνδιδοῦσα, μέσως χωρεῖται, τοῖς τε Κ/πολίταις τὸν θέρυθον καταστέλλουσα, καὶ τοῖς Γενουίταις τὸ ἀσφαλεῖς ἐπὶ τοῖς πράγμασιν αὐτῶν περιποιουμένη, καὶ τὴν προκυρωθεῖσαν συμφωνίαν τῆς βασιλείας μου καὶ τῆς Γενουῆς, καὶ τοῦ κάστρου καὶ τῆς χώρας Γενουῆς μὴ ἀκυρωθῆναι διοικονομοῦσα».

Διηγεῖται ὁ βασιλεὺς τὴν ὑπὸ τῶν Γενουησίων παρὰκαταθήκην εἰκοσι χιλιάδων ὑπερπύρων. Τοιοῦτοτρόπως ὁ θέρυθος καταστέλλεται, καὶ οἱ Γενουησίοι διηγον ἐν ἀφοβίᾳ καὶ ἐλευθερίᾳ.

Οἱ ἀφιχθέντες πρέσβεις τῆς Γενούης ἀνήγγειλαν εἰς τὸν Ἰσαάκιον, ὅτι οἱ ταῦτα πράξαντες Γενουησίοι πρὸ πολλοῦ ἀπὸ τὴν παρτίδα ἀπεδιώχθησαν διὰ τὸν ἐκδεδιτημένον αὐτῶν βίον, καὶ τὴν ἐν οὐκ ἀγαθοῖς ἀναστροφῇν (1), ὅτι δὲν θέλουν παύσει διώκον-

βλατίων» καταβλατίεις. Κορ. Ἀτακτα. Τόμ. Α'. 492. Βλατί(ον) λέγουσιν οἱ Ἄγιοι ἐπὶ σήμερον τὴν ὑπὸ τῶν Γάλλων, rougeole • Βλατίη τῆς Ἀγίας Τραπεζῆς. • Μ. καὶ Μ. Δ'. 45. Ἐκ τούτων καὶ τὰ κύρια ὀνόματα • Βασιλείος ὁ Βλατιέρῳ. • Μ. καὶ Μ. Δ'. 217. Θεόδωρος ὁ Τριβλατιεῖτης. Ἰδ. Τόμ. Γ'. 58. Τὸ Βλατίον ἐλέγετο ἐνίοτε καὶ ἐπαιμίον. • mille iherperi et un exanithu cioè un pallio o veste tuffa di seta. • Tafel καὶ Thomas Β'. 89. Ἐπίστετε ἢ το χρυσοκέντητον. • exanithum auro textum. • Ἰδ. 90. Νικ. Χων. 908. καὶ τὰς σημειώσεις. Περὶ τοῦ Βλατίου, pallium, ἴδε τὰ γραφόμενα τοῦ Millitz Β'. 80. 4ν σημ.

(1) Μ. καὶ Μ. Τόμ. Γ'. 37.

(1) Μ. καὶ Μ. Τόμ. Γ'. 44.

τες αὐτούς, ἕωςὅτου συλλάβωσι καὶ παραδώσωσι αὐτούς εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως. Ἰκετεύουσιν δὲ αὐτόν, «μηδὲ διὰ δύο ἢ καὶ τριῶν ἀνδρῶν κακίαν» ἀποβάλλη ἀπὸ τὴν εὐνοίαν του τὴν Γένουαν, πιστὴν οὖσαν πάντως πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν Βυζαντινῶν. Ἐκ τῶν λόγων τούτων ἐκάμφθη ὁ Ἰσαάκιος, καὶ διέταξε ν' ἀποδοθῶσι τὰ ὑπὸ τῶν Γενουησίων εἰς ἐγγυητάς κατατεθέντα ὑπέρπυρα, καθὼς καὶ ἐπεδόθησαν (1).

Οἱ Γενουήσιοι πρέσβεις φοβούμενοι μὴ μεταμεληθῆ ὁ βασιλεὺς, ἢ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτῶν ὁ λαός, καὶ διωχθῶσι ἀπὸ τὰς συνοικίας αὐτῶν, εἰζήτησαν ἀπὸ τὸν βασιλέα ἵνα ἐπικυρώσῃ διὰ νέου χρυσοβούλλου τὰ προνόμια αὐτῶν. Εἰς ταῦτα προθύμως συνήνεσεν ὁ Ἰσαάκιος ἂν ὅμως ἔλαβον οἱ πραγματευταὶ τὸ τίμημα τῶν πραγματειῶν αὐτῶν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ ταμείου, ἂν ὁ πειρατής συνελθῆται καὶ παρεδόθη εἰς τὸν βασιλέα πρὸς τιμωρίαν, ἀγνοούμεν. Ταῦτα, ἀφορῶντα τὸν Ἰσαάκιον καὶ τοὺς ὑπηκόους του, δὲν μνημονεύονται ἐν τῷ ἐγγράφῳ. Πιθανὸν μὲ φαίνεται ὁ βασιλεὺς καθησυχᾶσε τὸν λαὸν μὲ χρήματα, διότι ἄλλως ἔμελλαν ἄνθρωποι νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν Γενουησίων. Τὸ τέλος τοῦ χρυσοβούλλου σαφηνίζει τινα, τὰ ὅποια ἀπεσιώπησαν ἕτερα ἐγγράφα, «ἵνα μὴ κακόν τι μέγα» παρὰ τῶν Κων/πολιτῶν τοῖς ἐν τῇ μεγάλῃ ὀλοπόλει Γενουίταις συμβῆ, ὅποια ὁ πολὺς ὄχλος οἶδε ποιεῖν, τὴν ἀγίαν αὐτοῦ βασιλείαν «τοῦτο οἰκονομήσαι, καὶ οὐδέποτε μνήμην τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως ποιήσμεθα, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἐν τοῖς ὅρκοις . . . τοῦτο προστίθεσθαι, ἀμνηστειᾶν παντελῆ πάντας τοὺς Γενουίτας ἔχειν τοῦ τοιοῦτου σκανδάλου . . . καὶ μὴδέποτε ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν κατασχέσει τιὸς τῶν Γενουιτῶν γενέσθαι μήτε διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν, μήτε δι' ἕτεραν οἰανδήποτε μερικὴν ζημίαν ἢ βλάβην τῇ Ῥωμανίᾳ, ἢ τινὶ τῶν ἐπὶ οὐκίαν αὐτῆς εἰς τὸ εἶξῃς ἐπινεχθῆσομένην παρὰ τινῶν Γενουιτῶν, πρὸ τοῦ δοῦναι εἰδῆσθαι τῷ κάστρῳ Γενοῦσας, καὶ εἰ ἐκείνου ἢ τὴν ἐκδικήσῃν ἀπαίτησαι, καθὼς ἀρχῆθεν συνεφωνήθη».

Ἰστορήσα κύριοι, τὴν πειρατείαν ταύτην καὶ τ' αὐτοκρατορικὰ χρυσοβούλλα, μαρτυροῦντα τὴν πολλὴν τοῦ Ἰσαακίου φιλοφροσύνην, ἢ

μᾶλλον ταπεινώσιν εἰς τὰς μετὰ τῶν Γενουησίων διαπραγματεύσεις αὐτοῦ. Πολλοὶ πιθανὴν κατακρίνουσιν τσοῦτάς παραχωρήσεις, γενομένας πολλὰκις πρὸς βλάβην τοῦ ἰδίου Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου μέχρι τῆς πώσεως τοῦ κράτους, οἱ Βυζαντινοὶ βασιλεῖς ἐθώπευαν τοὺς Λατίνους, διὰ τῆς βοήθειας τῶν ὁποίων ἠλπίσαν ν' ἀποσπῶσιν τοὺς κινδύνους τῆς Ὀθωμανικῆς στρατιᾶς. Οὗτοι δέ, τολμηρότεροι τῶν Βυζαντινῶν θαλασσοπόροι, καὶ πλείωτεροι τῶν Βυζαντινῶν πλουτοσύνης, οὐχὶ μόνον περιεφρόνουσιν, καὶ ἐχλεύαζαν ἀναφανδὸν τοὺς Βυζαντινοὺς, ἀλλὰ καὶ πολλῶν κακώσεων αἰτίοι ἔγιναν, ἀδιαλείπτως κατ' ἀλλήλων μυχόμενοι οὐχὶ μόνον εἰς τὰς Ἑλληνικὰς καὶ Βυζαντινὰς θαλάσσας, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ μεγάλῃ πόλει.

Ἡ παντελής ἔλλειψις ναυτικοῦ ὑπεκίνησε πολλοὺς Ἴταλοὺς πειρατὰς νὰ διαπλέσῃσι ἀφόβως τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Αἱ ἀφροῦρητοι νῆσοι καὶ τὰ περὰ τὰς Μικρὰς Ἀσίας ἐληστεύοντο ποτὲ μὲν ἀπὸ Γενουησίου, ποτὲ δὲ ἀπὸ Βενετούς καὶ Σικελούς. Ἐξ ἐνὸς χρυσοβούλλου τοῦ Ἀλεξίου κατὰ τὸ 1201 μαυθάνομεν, ὅτι πρὸς καταδιώξιν πλοίων καὶ κατέρωθεν πειρατικῶν Γενουησίων «ἀπὸ τῶν μερῶν τῆς Σικελίας», ἀπεσάλη ὁ Κακαλλάρος Γουλιέλμος Γενουήσιος μὲ αὐτοκρατορικὸν σιγγίλλιον, διατάττον πάντας τοὺς διοικητὰς νὰ τὸν βοηθήσωσι, ἵνα συλλάβῃ τὰ πλοῖα ταῦτα. Τὸ χρυσοβούλλον τοῦτο τεκμαίρει τὴν ἔλλειψιν ναυτικοῦ καὶ ναυτῶν Βυζαντινῶν, ἱκανῶν νὰ ἀντιστρατεύωνται κατὰ τῶν Ἰταλικῶν πειρατικῶν πλοίων.

Δύω ἔτη πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κ/πόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, ἐξεδόθη, βασιλευόντος τοῦ Ἀλεξίου, ἕτερον χρυσοβούλλον εἰς τὸν ἀποσταλέντα εἰς Κ/πολιν πρέσβυν τῆς Γενοῦσας, Ὁτομπόνον Δελκαρτζά (1), ἐπικυροῦν τὰ ἤδη δωρηθέντα οἰκήματα, καὶ προσθέτον καὶ ἕτερα. Τὰ ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ τούτῳ μνημονεύόμενα καὶ τὰ προμελετηθέντα, σαφηνίζουν, κατ' ἐμὲ, πληρέστατα τὰς μέχρι τοῦδε ἀγνώστους θέσεις τῶν Γενουησίων. Μολονότι αἱ πλείστα ὀνομασίαι εἶναι εἰς ἡμᾶς τὴν σήμερον ἄγνωστοι, καὶ οἱ μνημονευόμενοι ἔμβολοι, αἱ μοναὶ καὶ

(1) «Καὶ ἐλάβομεν ἡμεῖς τὰ τοιαῦτα νομίσματα ἀπὸ χειρῶν τοῦ ὀξεοβαρευπάλου Ἰωάννου εἰς τὰς ἡμετέρας χεῖρας». Μ. καὶ Μ. Τόμ. Γ'. 44.

(1) Ottenbuono di Croce, οὕτω γράφεται εἰς τὰ Ἰταλικά ἔγγραφα quod praecedentes legati Willelmus Tornelli et Guido Spinola cum sancto imperio contraerant, sicut est inscriptum et redactum corroboret ac confirmet (ὄηλ. ὁ αὐτοκράτωρ), Sauli Τόμ. Β'. 495.—Μ. καὶ Μ. Τόμ. Γ'. 49.

ῤῥυμαὶ πρὸ πολλοῦ ἠφάνισθησαν, καὶ ἑτερόγλωσσο ἀνόματα διεδέχθησαν τὰ ἡμέτερα Ἑλληνικά, ἀλλ' εἰσέτι διχόμενον θέσεις τινες γνωσταί, ἐκ τῶν ὁποίων δυνάμεθα μετὰ πλείστης βεβαιότητος νὰ ὀρίσωμεν τὰς συνοικίας ταύτας.

Τὸ χρυσοβούλλον διατάττει τὸν πανσεβάστον πρωτονοτάριον Κύρ Κωνσταντῖνον Πεδιαιδίτην καὶ τὸν λογοθέτην Κύρ Θεόδωρον Τριβλαττίτην μετὰ τοῦ αἰδεσιμωτάτου Ἰωάννου τοῦ Ἀνζά, ἵνα παραδώσωσιν εἰς τὸν πρέσβυν Ὁτομπόνον Δελακρότζα τὰ «παρὰ τῶν Γενοῦι-» τῶν προκατεχόμενα ἐν τῇ μεγαλοπόλει ἐνοικικὰ καὶ τὰς παραλίους σκάλας, τὰ καὶ «προδεδωρημένα αὐτοῖς» ἔτι δὲ παρὰδοτε αὐ-» τῶ καὶ τὰ ἀρτίως ἐπέκεινα τούτων δωρηθέν-» τὰ παρὰ τῆς βασιλείας μου τῷ αὐτῷ κάρρω» καὶ τῇ χώρᾳ τῆς Γενοῦας » κτλ... τὸ χρυσοβούλλον τοῦτο ἀπακριβῶς ἰδιωτικὰ οἰκήματα μετὰ τῶν ἐνοικίων, εἶτα δὲ, οἰκήματα τῆς μονῆς τοῦ πατρικίου Θεοδοσίου, ἔτερον πλειάζον τῇ μονῇ τῇ ἀπὸ Λογοθετῶν καὶ «τὴν μίαν πα-» ράλιον σκάλαν, τὴν διακρέουσαν τῇ σεβασμικῇ» μονῇ τοῦ Μανουὴλ καὶ πλειάζουσαν τῇ παρὰ» τῶν Γενοῦιτῶν προκατεχομένην σκάλαν» (1). Αὕτη ἔκειτο πρὸς ἀνατολὰς ταύτης, καὶ μετ' αὐτῆς μνημονεύονται καὶ τινα χαμαίγεια κτίρια παρὰ τὸ τεῖχος. Ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου μανθάνομεν, ὅτι ἀπέναντι τῆς πρὸ καιροῦ παρχωρηθείσης σκάλας ἦτο πύλη καλουμένη τοῦ Ῥαϊκόπου, μὴ μνημονευομένη εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς. Ἀδύνατον ἐκ τῶν γεγραμμένων νὰ ὀρίσωμεν, ἕως ποῦ πρὸς ἀνατολὰς ἐξετείνοντο αἱ δύο αὐταὶ ἀποβάθραι.

Ἐντὸς τοῦ τεύχους παρεχωρήθησαν πολλὰ οἰκήματα, τινὰ μάλιστα πλησίον τῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, καὶ κατὰ τὴν ἔγγραφον Ἰταλικόν, μέχρι τῆς Ἁγίας Σοφίας (2). Ἦτον ἄρα ἡ μονὴ αὕτη τοῦ Μεγαλοδημητρίου ἐν τῇ Ἀκροπόλει, περὶ τῆς ὁποίας τοσαῦτα ἔγραψαν οἱ Βυζαντινοί; Ὁ οἶκος, ὁ ἐπιτελούμενος τοῦ Βυζαντινοῦ, τοῦ ὁποίου ἐμνήσθη ἄνωτέρω, περιεῖχε καὶ ἐκκλησίαν, τῆς ὁποίας ἅπαντα

τὸν κόσμον, ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικόν, λεπτομερῶς περιγράφει τὸ χρυσοβούλλον (1). Αὕτη ἡ ἐκκλησία ἀφαιρέθησα πρότερον, πότε ἀγνωστῶς, ἀπεδόθη ἐκ νέου εἰς τοὺς Λατίνους.

Μνημονεύονται ἐν τοῖς χρυσοβούλλοις τούτοις πολλὰ ἔτερα εὐκτήρια, ἄγνωστα τὰ πλείοτερα τὴν σήμερον, τεκμαίροντα τὸ πλῆθος τῶν τοιοούτων κτηρίων ἐν Κ/πόλει. «Οἰκήματα τοῦ δόσιου Βασινοῦ. Μετόχιον τῶν Ἑλιγμῶν. Μονὴ τῆς Ἰψηλῆς. Νὰς τῶν Ἁγίων μεγάλων μαρτύρων Τεσσαράκοντα. Μονὴ τοῦ Μιχαήλ, ἐξουσιάζουσα τὰς δύο ἀποβάθρας τὰς δοθείσας εἰς τοὺς Γενοικησίους. Νὰς τοῦ Ταξίαρχου Μιχαήλ περὶ τὴν ἐνορίαν τοῦ Εὐγενίου. Ὁ οἶκος νὰς τῆς Ἁγίας Δυναμέως. Ἡ μονὴ τοῦ Μανδύλου κτλ.»

Πρὶν τελειώσω τὴν ἱστορίαν τῶν Ἰταλικῶν συνοικιῶν ἐν Βυζαντίῳ, πρὸ τῆς ἀλώσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Λατίνων, καλὸν εἶναι νὰ μάθωμεν ποῦ κατόχων καὶ οἱ ὀμόφυλοι Βενετοί.

Οἱ Γενοῦήνσιοι διὰ τοῦ πρέσβους Μούρτα τὸ 1157ον ἤτησαν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα ἔμβολον καὶ σκάλαν μέσον τῆς συνοικίας τῶν Βενετῶν καὶ τοῦ καλατίου τοῦ δεσπότη τοῦ Ἀγγέλου. Ἄναχ ἡ Κομνηνὴ (2) λέγει, ὅτι πρὸς ἀμοιβὴν τῶν Βενετῶν, βοηθησάντων τὸν πατέρα αὐτῆς Ἀλέξιον κατὰ τῶν Νορμάνων, ἐδώρτησεν οὗτος «τὰ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Ἑβραϊκῆς σκά-» λας (3) μέχρι τῆς καλουμένης Βίγλας (4)» διήκοντα ἐργαστήρια, καὶ τὰς ἐντὸς τοῦ δια-» ἤματος τούτου ἐμπεριεχομένας σκάλας».

(1) Φαίνεται ἀπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Ὁτομπόνου, ὅτι τὸ παλάτιον τοῦ Καλαμάου, ἦτοι τοῦ Βοτανιστάτου, (δὸν τὸ Λατινικὸν κείμενον, Chalamia καὶ Kalama) ἀφῆρθη ἀπὸ τοὺς Γενοσηναίους, καὶ ἐδόθη εἰς τοὺς Γερμανοὺς (Alemanni), qui palatium ipsum penitus devastarunt. Παρακαλεῖ ἡ Γένουα, ἵνα ἰσχυρωσθῆ δι' ἐξόδον τῆς βασιλείας, καὶ ἀποδοθῆ ἐκ νέου μετὰ τῆς ἐκκλησίας, τοῦ λουτροῦ καὶ τῆς κινετέρνης. Sauli Τόμ. Β. 196. Milititz Β. 84.

(2) Ἀλεξ. Βιδ. Δ'. Οἱ κ. Tafel καὶ Thomas λέγουσιν ἐν τῇ τόμῳ Α'. 49, ὅτι τοῦ χρυσοβούλλου τούτου οὗτε τὸ πρωτόγραφον ἑλληνικόν, οὗτε ἡ λατινικὴ μετάφρασις εὐρέθησαν μέχρι τοῦδε.

(3) Il n'y a dans l'enceinte de la ville (δηλ. τῆς Κ]πόλεως) aucun Juif. Voyages en Asie par Bergeron. A la Haye. 1735. Ὁ Βενιαμὴν τῆς Τουδῆλλης ἦτον ἐν Κ]πόλει περὶ τὰ τέλη τοῦ 12ου αἰῶνος. Πιθανόν οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον ἐξωσθῆ ἐκ τῆς πόλεως.

(4) Εἰκόζω ὅτι ἡ ἐδῶ καλουμένη Βίγλα εἶναι ἡ πύλη τοῦ Δρουγγαρίου, ἢν Ζινδάν-καπουσοῦ. Πιθανόν ὁ ἐδῶ πύργος, ὅστις μετέπειτα ἐγένεον ἐρκτή, (Τουρκ. Ζινδάν) ἦτο Βίγλα.

(1) Ἀναγινώσκον ἐν τῷ δευτέρῳ Τόμῳ τῶν Πατρ. Ἐγγράφων σελ. 564. «Οἰκήματα περὶ τὴν Μαρμαρόπολιν ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ Εὐγενίου διακείμενα.» Ἡ πύλη αὕτη δὴν ἀναφέρεται ἀλλοῦθ.

(2) Μεθ' ἑτέρων δύο οἰκίων μέχρι τῆς Ἁγίας Σοφίας (cum aliis duobus domibus usque Sanctum Sophiani). Sauli Τόμ. Β'. 196. Ἀναγινώσκονται ταῦτα εἰς τὰς ὁδηγίας τὰς δοθείσας εἰς τὸν Ὁτομπόνον, ἀπερχόμενον ἐκ Γενοῦας εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἄ δὲ Κίναμος (1) «καὶ στενωπὸς αὐτοῖς ἐν
» Βυζαντίῳ ἀποτέτακτο, ἔν ἔμβολον ὀνομά-
» ζουσιν οἱ πολλοί». Ἐχομεν καὶ ἑτέραν μαρ-
» τῶν τοῦ Πτωχοπροδρόμου περὶ τῶν Βενε-
» τῶν (2).

Καὶ διάβα κ' εἰς τὸ πέραμα, γοργὸν ὡς
[ἐξαφ' ἑτέρῳ]

Ἐρώτησε στὸ διάβα σου ἐπὶ τοὺς Βενετικούς,
Τὸ πῶς πουλιέται τὸ τυρίν, τί ἔχει τὸ κεν-
[τηνάριν] (3).

Ἄ Κοραῆς νομίζει, ὅτι οἱ ἐδῶ κλούμενοι
Βενετικοὶ ἦσαν οἱ Βενετοί, οἱ ἀντίζηλοι τῆς
πατρίας τῶν Πρασίων, οὗτοι κλούμενοι «διὰ
» τὸ βένετον (4) χρώμα τοῦ φορέματος».

Ἄ μὲν ὑπάγει ἔς ἀγορὰν ἱατρικῶν σπερμά-
[των,
ἄλλος ὁράται εἰς πέραμα, ἄλλος εἰς ταύ-
[γενίου.

Πέραμα, λέγει ὁ Κοραῆς, ὀνομάζεται ὁ Γα-
λατὰς, ὡς πέραν, ἦγον καταντικρὺ τοῦ Βυζαν-
τίου. Ἄλλου στίχ. 223 λέγει ὁ ποιητής.

Νὰ μετερχόμην πέραμαν ναύρισα ὀκὰ τι
[κέρδος,
ὡς κωπηλάτης πρότερον, δεύτερον ὡς πλω-
[ρήτης.

Εἰς τοὺς στίχους τούτους ὁ ποιητὴς ἔννοεῖ
τῶν παλαιῶν τὸ πορθμεῖον (5). Ἄ Πτωχο-
πρόδρομος, γράφων πέραμα, ἔννοεῖ τόπον ἐντὸς
τοῦ Βυζαντίου, ὅθεν συνήθως διέβαιναν εἰς τὸν
ἀντίπεραν Γαλατᾶν, καὶ οὐχὶ τὸν ἴδιον Γαλα-
τᾶν, ἄσημον τότε προάστειον καὶ ὅπου οὐδέπο-
τε ἐκάλισαν οἱ Βενετοί. Μέχρι σήμερον οἱ ἀπὸ
τὴν ἀποθάβραν τοῦ Γαλατᾶ, Καράκιοι κλού-
μένν, διαβάνοντες εἰς Βυζάντιον ἀποβαίνουν
εἰς τὴν ἀποθάβραν τὴν καλουμένην Βαλοῦκ-πα-
ζάρ, ἀπέναντι τῆς Βαλοῦκ-παζάρ καπουσοῦ. Ἐ-
δῶ πωλοῦνται τὰ «ιατρικὰ σπέρματα», εἰς τὴν
ἔπισθεν τῆς πύλης ταύτης ὁλωτὴν ἀγορὰν,
καλουμένην Μισισάρ-τζαρσά, ἐδῶ εἶναι καὶ ἡ

πύλη τοῦ πέραματος (1). Ἄ ὅλη αὕτη ἡ συνοι-
κία ἐλέγετο τὸ πάλαι ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς
πέραμα, διότι ἐδῶθεν τότε, καθὼς καὶ τὴν
σήμερον, διαβαίνουν ἀπὸ τὴν Πόλιν εἰς τὸν Γα-
λατᾶν.

Ἐπειδὴ κατὰ τὰ προμελετηθέντα ἀπὸ τὴν
ἐνορίκν τοῦ πέραματος μέχρι τῆς πύλης τοῦ
Νεωρίου κατῴκουσιν οἱ Ἀμαλφῆνοι καὶ οἱ Πι-
σαίοι, ὑποθέτω ὅτι οἱ Βενετοὶ εἶχαν τὴν πρὸς
δυμὰς παραλίαν μέχρι τῆς ποτὲ πύλης τῶν
Δρουγγαρίων, νῦν δὲ Ζινδάν-καπουσοῦ, καὶ κα-
τὰ τὸν Λεωνκλάβιον, πύλην τῶν καρabiών
μετὰ τριῶν ἀποθαβρῶν (2). Κατὰ τὰ γραφῶ-

(1) Porta Peramatis. Tafel καὶ Thomas Τόμ.
Α'. 16. Λέγει ὁ Heyd Α'. 19. ὅτι ἡ πύλη αὕτη
corrisponde probabilmente alla porta Neorii della
quale Leunclavio dice, juxta portamThanc est sca-
la Sygena, trajectusque Sygenus, vel Galatae Pe-
rama, sicut Graeci vocant. Ἄ Leunclavius ὀρθό-
τατα λαλεῖ περὶ τῆς Βαλοῦκ-παζάρ-καπουσοῦ. Pera-
ma, fretum ipsum. Const. Christ. σελ. 9. Κηπολις
Σκ. Βυζαντίου Α'. 533. Μνημονεύεται καὶ ἔμβολος
τοῦ Πέραματος; εἰς λατινικὴν μετέφρασιν αὐτοκρατο-
ρικοῦ χρυσοβούλλου. Ad haec largitur eis (δηλ. τοῖς
Βενετοῖς) ergasteria in embolo Peramatis, id est
transitus, existentia, cum eorum solaris, quae
introitum et exitum habent versus embolum, pro-
gredientia ab Hebraica usque ad locum qui dicitur
Vigla. Tafel καὶ Thomas Α'. 50. in ipso no-
stro embulo, ἔδ. 56. vel in imbolo. ἔδ. 68 Περαια
ἐλέγετο ἡ καταντικρὺ τῆς Κηπολις παραλία. Ἄ
Wolf ἐν ταῖς σημ. Νικ. Χων. 879. λέγει: utrum
vero perata. . . nunc Peram sive Galatham vo-
cent, affirmare non possum—«τῇ περαιᾷ ἐναυλι-
ζόμενοι, ἤτις τοῦ Πικριδίου κατονομάζεται. Πικριδίου
τὸ νῦν Χάτζιοι. Κηπολις Σκ. Βυζαντίου Β'. 11.
Portam Peramae. ἔδ. 56.

(2) Porta Carabiorum (τῶν καρabiών) Graecis
recentioribus dicitur, quam Turci Gemisic (γρ.
Yemish iskelessi). ut auctor est Leunclavius. Cons.
Christ. Α'. 47. Ἀναφέρεται καὶ porta Canavuci —
à Vigla versus portam Canavuci. Tafel καὶ Tho-
mas Α'. 412. 493. Μνημονεύεται τὸ 1324 Κανα-
βούτζη; δρουγγάριος; Μ. καὶ Μ. Α'. 414. 417.
Πλησίον τοῦ Ζινδάν καπουσοῦ πρὸς ἀνατολὰς εἶναι
πᾶμπολλα κηροπωλεῖα; ταῦτα εἶναι τὰ ἀναφερόμενα
εἰς τὸ χρυσοβούλλον τοῦ Αὐτοκράτορος Ἐμμανουὴλ,
τὸ δοθὲν εἰς τοὺς Βενετοὺς; versus Aquilonem tria
ergasteria cerulariorum. ἔδ. Α. 411. et maritimas
III scalas, quae in predicto spatio terminantur.
ἔδ. Α'. 57. Μία καλεῖται τοῦ Ἁγίου Μαρκεῖνου.
adhuc cum his comprehenditur et, quae est in li-
tore scala sancti Marciiani, quae hodie a Chryso-
basilio possidetur. ἔδ. Α'. 442. 483. Εἰσαγγέλλω ὅτι
εἶναι ἡ ἄλλοτε καλουμένη porta S. Marci. ἔδ. Α'.
271. terra vacua posita in Constantinopoli foras
muri civitatis, in scala majori in ripa de prima
(ol x. x Tafel καὶ Thomas Τόμ. Β'. 44. ὀρθῶς;

(1) Σελ. 284.

(2) Κοραῆ "Ἐτακτα Τόμ. Α'. Βιβλ. Β'. 413.

(3) Σήμερον εἰσέτι σώζονται πᾶμπολλα μεγάλα τυ-
ροπωλεῖα (καίως ἁδαιραδικα) πρὸς δυμὰς τῆς πύ-
λης Βαλοῦκ παζάρ.

(4) Bleu céleste. Κορ. ἔσθα ἀνωτέρω.

(5) Οἱ Χίτοι σήμερον καλοῦν τὴν ἀντικρὺ αὐτῶν
πόλιν, τὸν Τεσμέ, πέραμα; καὶ περμαματοῦσιν τὸν ἐ-
κεῖσε κατοικοῦντα, καὶ τὸν ἐκεῖθεν ἐκπλέοντα ἀνατο-
λικὸν ἄνεμον,

μεν τῆς Ἄννης Κομνηνῆς, ἡ Ἑβραϊκὴ σκάλαν ἦτο πιθανώτατα πλησίον τοῦ Βαλουκ παζάρ, διότι ἀνατολικώτερον ἦσαν αἱ ἀποβάθραι τῆς μονῆς τοῦ Κύρ Ἀντωνίου καὶ τῶν Ἀμαλφηνῶν (1).

Ἐρχάτος διὰ φροντίδος τοῦ σεβαστοῦ συναδέλφου κ. Μίλλιντζεν, καὶ ἀπὸ τινος Τουρκικῆς ἱστορικῆς ἐγγράφου ἐμάθαμεν, ὅτι τὸ γήπεδον, ἡ μέρος τοῦ γηπέδου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου συνοῦντος τοῦ δεκάτου ἐξοδμοῦ αἰῶνος ἀνιδρόθη τὸ βασιλικὸν τέμενος κκλούμενον Γενίτζικμί (2), ἦτο κτήμα τῶν Ἑβραίων Κερατῶν, δωρηθὲν εἰς αὐτοὺς παρὰ τῶν Βυζαντινῶν αυτοκρατόρων. Ἐπὶ τούτου εἶχαν τὰς οἰκίας καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. Ἡ Ὀθωμανικὴ διοίκησις ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ἀντὶ τῶν ἐδῶ οἰκιῶν ἑτέρας· εἰς Χάσιλοι, καὶ ἀσσυδοσίαν εἰς τεσσαράκοντα μέλη τῆς κοινότητος καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτῶν. Μὴ δυνάμενοι οἱ Ἑβραῖοι νὰ πωλήσωσι ἡ ἀπκαλοτριώσωσι τὸ γήπεδον τῆς συναγωγῆς, λαμβάνουν τακτικῶς ὡς ἐνοίκιον αὐτοῦ μέχρι τῆς σήμερον γρόσια τριῆκοντα δύο κατ' ἔτος· κρατοῦν τὸ φριμάνιον τὸ εἶρζον ταῦτα ὅλα (3).

Τὸ ἐγγράφον τοῦτο, μολοντί νεώτερον τοῦ 13 αἰῶνος, προσπεικνώνει τὰ γραζόμενα τῆς Ἄννης Κομνηνῆς. Ἐκ τούτου εἰκάζω, ὅτι ἐδῶ πρέπει νὰ τοποθετήσωμεν τὴν Ἑβραϊκὴν σκάλαν ἀπέναντι τῆς ἐκείσε Ἑβραϊκῆς συνοικίας, τὴν ὁποίαν σημειώνει εἰς τὸν χάρτην του ὁ Buondelmonte (4). Ἐκ τῆς μελέτης τῶν

ἀποβαθρῶν τῶν Ἰταλικῶν ἐθνῶν πρόδηλον εἶναι, ὅτι ἡ συνοικία ἡ Ἑβραϊκὴ ἦτον ἐπὶ τῆς αὐλῆς τοῦ Γενίτζικμί, πλησιέστατα τῆς πύλης τοῦ Βαλουκ παζάρ καὶ τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Μισσὸρ τζικρή καὶ ἐδῶθεν πρὸς δυσμὰς ἐξετείνετο ἡ συνοικία τῶν Βενετῶν, κειωρισμένη ἐκ τῶν ἀντιζήλων Γενουησίων, μετὰ τῶν ὁποίων ἤρριζαν μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ κράτους. Ἐν τῇ συνοικίᾳ ταῦτη τῶν Βενετῶν ἐκτὸς τοῦ τείχους, ἦτον ὁδὸς κκλουμένη ὁδὸς δημοσίᾳ (1), ἐκκετῶθεν τῆς ὁποίας ἀνηγέρθησαν οἰκίαι καὶ ἐργαστήρια. Τούτων τὰ πλείοτα ἦσαν μετόχια τοῦ πατριάρχου τοῦ Γράδου (2), καὶ ἡ σημείωσις αὐτῶν, γενομένη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1206, εὐτυχῶς διεσώθη εἰς τ' ἀρχεῖα τῆς Βενετίας (3). Πλησίον τοῦ τείχους ἦσαν δεκατρεῖς οἰκίαι ἐνοικιαζόμεναι κατ' ἔτος ἀντὶ ὀγδοήκοντα ὑπερπύρων. Παρὰ τὴν πύλην τοῦ Δρουγγαρίου (4) ἦσαν ἑνδεκά, ἐνοικιαζόμεναι ἀντὶ τεσσαράκοντα ἐπτὰ ὑπερπύρων. Παρὰ τὴν ἄλκασσαν (5) ἦσαν εἴκοσι ἐπτὰ, ἐνοικιαζόμεναι ἀντὶ ἐκατὸν τριῆκοντα ἐννέα ὑπερπύρων. Ἐντὸς τοῦ τείχους, παρὰ τὸν κἄνον τοῦ Ἁγίου Ἀκινδόνου, ἦσαν ἐκτὸς, ἐνοικιαζόμεναι ἀντὶ δεκατριῶν ὑπερπύρων. Ἐμπρὸς τοῦ αὐτοῦ ναοῦ ἦσαν ἐπτὰ, ἐνοικιαζόμεναι ἀντὶ δέκα ὑπερπύρων. Πλησίον ἐτέρου ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Κερατῶν (6), ἦσαν οἰκίαι δεκατέσσαρες, ἐνοικιαζόμεναι ἀντὶ εἰκοσι ἐξ ὑπερπύρων. Ὁ κατέχων τὸ καντήριον τῆς ἀποβάθρας τοῦ Δρουγγαρίου ἐπλήρωνε κατ' ἔτος ἐξοδμοτικὰ δύο ὑπερπύρα (7). Τὰ κτήματα ταῦτα ἐνοικιαζόντο διὰ εἴκοσι ἐννέα ἔτη.

γράφου ἐν σημ. an de Perama?). Ἐκ τούτου εἰκάζω ὅτι ἡ ἀποβάθρα αὕτη ἦτο πλησίον τῆς νῦν ἀποβάθρας Βαλουκ παζάρ Ἰσικεσί καλουμένης. Ἀναφέρεται καὶ ἡ σκάλαν τοῦ Δρουγγαρίου ἡ τῶν Δρουγγαρίων pecie de terra posita in Constantiunopoli foras mure civitatis in scala de Drongario. Ἰδ Β'. 41, 60. Ἀπὸ τὴν ἀποδαθραν τοῦ Δρουγγαρίου, 77 πόδας πρὸς ἀνατολάς, ἦτον ἡ πύλη τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Ἰδ. 71. Περὶ τῆς scala major πρὸς τοὺς αὐτοὺς· Τόμ. Α'. 57. Ἡ scala, quae vocatur Caeogalla (τὸ. 117) ἐν τῇ συνοικίᾳ τῶν Βενετῶν, μοι εἶναι ἀγνωστος.

(1) A porta Ebrayky usque ad murum. Tafel καὶ Thomas B', 5.

(2) K]πολις Πατρ. 4846. σελ. 437.

(3) Περὶ τούτων ὄλων οὐδὲν λέγει ὁ συγγραφεὺς τοῦ Χαδῆκατ-ὄλ-τζεδαμή, περιγράφων τὸ τέμενος τοῦτο. Τόμ. Α'. 21. «Ἡ πύλη τοῦ Νεωρίου ἐκαλετο καθὼς εἶδομεν καὶ Ἐβραία . . . πυρκαϊᾶς δὲ γενομένης τὸ 1589 ἐξηράθησαν ἐκτοτε ἐντεθεν.» K]πολις Σααρ. Βυζαντινοῦ. Τόμ. Α'. 531.

(4) Porta Judaica. Const. Christ. Ad portam Pe-

raiae usque ad Judecam. Ad prefatam Judecam. Tafel καὶ Thomas A'. 56, 57. Ἡ πύλη αὕτη εἰς τὸν χάρτην τούτου ἐσφαλμένως τοποθετεῖται εἰς τὴν ἄκρην τῆς Ἀκροπόλεως, ὅπου ἡ πύλη τῆς Ἁγίας Βαρβάρας· νῦν τὸπ καπουσὸυ.

(1) Via publica.

(2) Bona Patriarcatus Gradensis posita in Constantiunopoli.

(3) Tafel καὶ Thomas B'. 4.

(4) Δρουγγάριος, ναύαρχος· «μέγας δρουγγάριος τοῦ θεοσώστου στόλου.» M. καὶ M. A'. 408.

(5) De ripa secus mare.

(6) S. Joannis de Cornibus. Ὁ Κωδινὸς σελ. 123 μνημονεῖ ἐκκλησία· καλουμένης «Τὸ Μυρακέ-ρατον» . . . «καὶ ἐκτίσθη ἐν τοῖς χρόνοις Μαρκανοῦ τοῦ βασιλέως.» Melistolo Γεωγρ. ἐν Βενετία, 1807 I'. 93.

(7) Pro statera medio (γρ. modio) et kila, pp. LXXII. Scala de Drongario.

Τοῦ ἐνιαυσίου ἐνοικίου τὸ μὲν ἡμῖς ἐπληρό-
νετο τὸν Μάρτιον, τὸ δ' ἕτερον τὸν Σεπτέμ-
βριον. Μετὰ τὰ εἴκοσι ἐννέα ἔτη ἅπαν τὸ γή-
πεδον μετὰ τῶν ὑπὸ τῶν ἐνοικιαστῶν ἀνεγερ-
θέντων νέων οἰκοδομημάτων ἐπανήρχετο εἰς
τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου (1).

Ὁ μελετῶν τὴν ἱστορίαν τῶν Ἰταλικῶν συν-
οικιῶν ἐν Κ]πόλει μὴ νομίση, ὅτι ἄπικα ἡ πα-
ραλία, ἐπὶ τῆς ὁποίας εὕρισκοντο αἱ ἀποθά-
θραι τῶν Λατίνων, ἦτο κτήμα ἀπόλυτον αὐτῶν.
Ἐναφέρουν οἱ ἱστορικοὶ τὴν ἀποθάθραν τῆς Ἀ-
κροπόλεως, τὴν Χαλκηδονοσίαν σκάλαν (2),
καὶ τότε, καθὼς καὶ νῦν, πλησίον τῆς πόλης
Βαγτζῆ καπουσοῦ, τὴν σκάλαν τοῦ Περάμα-
τος ἀντικρὺ τῆς Βαλοῦκ παζῆρ πόλης. Προσ-
έτι ἄς ἐνθυμῆται ὁ ἀναγνώσκων τὰ Βυζαντινά,
ὅτι πάμπολλα τῶν ἀρχαίων Βυζαντινῶν
διετηρήθησαν ἀναλλοίωτα ἀπὸ τοῦ κυριάρχου
Ἰθωμανοῦς.

Πλείω περὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ οἰκιῶν
τῶν ἐν Κ]πόλει Ἰταλῶν θέλω ἱστορήσει, ὅταν
συμμελετήσωμεν τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας
τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ὅτε οἱ Ἰταλοὶ, ποτὲ
μὲν σύμμαχοι, ποτὲ δὲ πολέμιοι, μεγάλως ἐξ-
ησθένησαν τὸ κράτος. Ἄνευ ὅμως τῆς γνώ-
σεως τῆς περὶ τὸ Νεώριον κατοικίας αὐτῶν
τὰ ἐξῆς ἱστοροῦμενα εἶναι κατ' ἐμὲ ἀσφά-
στατα.

Παράδοξον εἶναι, ὅτι μετὰ τοσοῦτους αἰῶ-
νας ἡ κατοικία τῶν Γενουησιῶν ἐπῆλθεν ἐκ
νέου εἰς χεῖρας τῶν Εὐρωπαίων. Εἰς τὸν χώρον
τοῦτον καλούμενον Σιρκετζή Ἰσκειεσί, σταθμὸν
σήμερον τοῦ σιδηροδρόμου, καθαριζόμενον καὶ
ἀνασκευαζόμενον εἰς τινα μέρη, οὐδὲν λείψανον
Λατινικῶν κτιρίων εὕρηκα.

Ταῦτα, κύριοι, εἶναι ὅσα ἐκ τῶν χρυσο-
βούλλων καὶ Ἰταλικῶν ἐγγράφων μανθάνομεν
περὶ τῶν ἐν Κ]πόλει οἰκούντων Ἰταλῶν, πρὸ
τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων τὸ
1204. Ἡ ἔρευνά τῆς ἐκτάσεως τῶν ἐντὸς τοῦ
τείχους κατοικιῶν αὐτῶν εἶναι σήμερον ἀληθῆς
ματαιοπονία. Διὰ τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν ὅμως
καλὸν εἶναι, ὅτι διὰ τῆς μελέτης καὶ παραβο-
λῆς τῶν ἐγγράφων καταδειχάμεν τὸν τόπον
τῶν μεθ' ἡμῶν κατοικησάντων Λατίνων, ἐκτει-
νόμενον ἀπὸ τῆς πόλης τῶν Δρουγγαρίων καὶ

τῆς μονῆς τοῦ Κύρ Ἀντωνίου παρὰ τὴν Βα-
λοῦκ παζῆρ πόλιν μέχρι τῆς πρὸς Ἀνατολὰς
πόλης τοῦ Εὐγενίου, νῦν Ἰαλλή κλίσκ καπου-
σοῦ. Αἱ ἐμπορικαὶ αὐτῶν ἀποθάθραι σημειοῦν-
ται μετὰ πολλῆς ἀκριβείας πρὸς δυσμὰς καὶ
ἀνατολὰς τῆς γνωστῆς πόλης τοῦ Νεωρίου,
νῦν Βαγτζῆ καπουσοῦ. Ταῦτα τὰ μελετήματα,
τὰ σαφηνίζοντα τὴν πρώτην ἐν Κ]πόλει κα-
τοικίαν τῶν Λατίνων, δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ
ἀνταποδώσωμεν εἰς τοὺς φίλους Ἰταλοὺς, τοὺς
φυλάσσοντας καὶ ἐκδόντας τὰ πολυτίμα χρυσο-
βούλλα τῶν ἡμετέρων ἀτοκρατόρων.

A. Γ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ.

ΤΟ ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ.

(Ἐνεγνώσθη ἐν τῇ ΤΚΒ'. Συνεδριάσει.)

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἔλαβον τὴν τιμὴν
νὰ ὀμιλήσω ὑμῖν περὶ τῆς ἐφευρέσεως τῶν νο-
μισμάτων καὶ τῆς ἱστορίας τῶν ὀνομάτων τῶν
ὡς καὶ περὶ τῆς ποσότητος τῶν πολυτίμων
μετάλλων ἐν τῷ κόσμῳ· τὸ σημερινὸν ἀ-
νάγνωσμά μου ἐστὶ χαρτονομίσμα παρὰ τοῖς ἀρ-
χαιοῖς*, ἀποτελεῖ μέρος τοῦ μικροῦ μου ἔργου
ἱστορικῶν καὶ οἰκονομικῶν μελέται περὶ τῆς
τῶν νομισμάτων πιστώσεως καὶ τῶν τραπέζων
κτλ. . . Πρὶν εἰσελθῶ δὲ εἰς τὸ θέμα μου, ἐπι-
τρέψατέ μοι νὰ σᾶς εἴπω δίκην εἰσαγωγῆς ὀλί-
γα τινα περὶ τῶν πιστωτικῶν καταστημάτων,
καὶ γενικῶς τινας ἀρχάς, μάλιστα περὶ νομί-
σματος, ἄνευ τῶν ὁποίων πολλὰ πράγματα ἴσως
θὰ ὦσι δύσληπτα εἰς τινας τῶν διὰ τῆς παρού-
σεως τῶν τιμησάντων με.

Οἱ κυριώτεροι ἐκπολιτιστικοὶ μογλοὶ παν-
τὸς τόπου καὶ χώρας εἰσὶν, ἢ τῶν ἐπαγγελ-
μάτων ἐκπαίδευσις, ἢ ἀνάπτυξις τῆς συγκοι-
νωνίας καὶ τὰ πειρωτικὰ καταστήματα. Ἡ ἐπαγ-
γελματικὴ ἐκπαίδευσις, ἥτοι ἡ εἰς τὰ πάντα
εἰδικότης, δύναται νὰ καταστήσῃ εὐδαίμονα
πάντα τόπον, διότι δι' αὐτῆς οὐ μόνον βελτιοῦ-
ται πᾶσα ἐργασία καὶ παραγωγή, ἀλλ' ἄμα
αὐξάνει, καὶ κατὰ συνέπειαν εὐθηνότερα ἀπο-
βαίνει. Μετὰ ταύτην παρουσιάζεται ἡ ἀνάγκη

(1) Tafel καὶ Thomas, Β'. 492, 493, 495.

(2) Ἐκομισθῆ τα λείψανα τοῦ Ἁγίου Σαμουὴλ
εἰς Κ]πολιν διὰ τῆς Χαλκηδονοσίας σκάλας. Χρον.
Πασχ. Τόμ. Α'. 569, 572.

τῆς μετακομίσεως τῶν προϊόντων, τῶν ζώων καὶ ἀνθρώπων, ἤτοι ἡ ἀνάπτυξις τῆς συγκοινωνίας, δι' ἧς θέτομεν εἰς συνάφειαν τὰ προϊόντα καὶ ἄτομα, ἤτοι τὴν παραγωγὴν μὲ τὴν κατανάλωσιν. Ὁ ζωτικὸς ὁμοῦ μοχλὸς πάντων τούτων εἶναι τὰ χρήματα, ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ ἐργασία ἀκίνηται, ἡ δὲ παραγωγὴ ἡρεμεῖ. Ἀλλὰ τὰ χρήματα κυκλοφοροῦντα τυχαίως καὶ ἀκαυονίστως, ὅσον πολλὰ καὶ ἂν ᾖσι, δὲν ἐπαρκοῦσι ποτε εἰς τὰς ἀνάγκας τόπου τινός, διὸ καὶ παρουσίζεταί πᾶντα ἡ ἀνάγκη τῆς συστάσεως τῶν πιστωτικῶν καταστημάτων, ἔνθα συρρέοντα ἅπαντα τὰ ἀργὰ καὶ ἐλίγον παραγωγικὰ κεφάλαια, χάρις εἰς τὰ πλεονεκτήματα ἄτινα εὐρίσκουσι, διανεμόνται ἐκείθεν διὰ διαφόρων καὶ ποικίλων ὁδῶν, κυκλοφοροῦντα μετὰ θυμαστικῆς ταχύτητος, καὶ μεταβαίνοντα ὅπου δεῖ, καὶ ἐπανερχόμενα πάλιν, ἅμα ὅταν ἀρχίσωσι νὰ ἀποβαίνωσιν ἄνευ παραγωγῆς, ἔνα τεθῶσι καὶ πάλιν εἰς παραγωγικώτεραν κίνησιν, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἡ ἴδρυσις λοιπὸν οὐδὲ ποτε πιστωτικῶν καταστημάτων ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χώρῃ, καὶ μάλιστα ἐν χώρῃ, ἔνθα τὰ τοιαῦτα ἐλλείπουσιν ἐντελῶς, ἢ ἐν μέρει, εἶναι εὐεργετική, καθὼς καὶ ἡ εἰδικὴ ἢ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαιδεύσις καὶ ἡ συγκοινωνία. Ὅταν μάλιστα ταῦτα πολλαπλασιάζωνται, ἀποβαίνουσιν ἔτι εὐεργετικώτερα, διότι ἐπιφέρουσι τὸν συναγωνισμόν τὰ πιστωτικὰ π. χ. καταστήματα διὰ τοῦ συναγωνισμοῦ τῶν κεφαλαίων ἐπιφέρουσι τὴν εὐπληθειαν τῶν, ἤτοι τὸν ἐπαισμόν τοῦ τόκου, προσέτι δὲ καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῶν ἐργασιῶν ὥστε ἐν ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ κύκλος τῶν ἐργασιῶν τῶν περιορίζετο κατ' ἀρχὰς εἰς δάνεια τῆς κυβερνήσεως, ἢ εἰς τοὺς μεγάλους ἐμπόρους, διὰ τῶν πιστωτικῶν καταστημάτων ὁ κύκλος οὗτος ἐξ ἀνάγκης εὐρύνεται εἰς πᾶσαν αὐξήσιν κεφαλαίων, ἢ εἰς πᾶσαν ἴδρυσιν νέου καταστήματος, καὶ κατὰ συνέπειαν καταβαίνει ἀπὸ τὰ ἀνώτερα εἰς τὰ κατώτερα κοινωνικὰ στρώματα, ὥστε ἡ ὠφέλεια εἶναι διττῆ. Ἐὰν δὲ αἱ ὠφέλειαι πολλάκις τῶν καταστημάτων τούτων εἰσὶν ἐκπληκτικαί, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τοὺς εὐφρομεστάτους καὶ ἐπιτυχεῖς συνδυασμοὺς τῶν ἰδρυσάντων καὶ διευθυνόντων ταῦτα διὸ καὶ τὰ κέρδη τῶν εἶναι ὄχι ἀπλοῦς τόκος, ὅστις θὰ ἦτον ὑπέρογκος, ἀλλ' ἀμοιβὴ προσωπικῆς ἐργασίας· ἄλλως τε τὰ πιστωτικὰ καταστήματα οὐδέποτε κυρίως δανείζουσι, τοῦτο θὰ τοῖς ἦτον ἐπιζήμιον, ἀλλὰ διαθέτουσι τὰ κεφάλαια τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς καταναλώσεως, ὧν εἰσὶν οἱ ἐνεργητικώτεροι πράκτορες. Ἡ σπουδὴ λοι-

πὸν καὶ μελέτη τῶν πιστωτικῶν καταστημάτων καὶ τῆς ἱστορίας τῶν εἶναι βεβαίως ὠφελιμοτάτη καὶ ἀδιαφιλονεικτος.

Α'.

Ἡ ἐφεύρεσις ἢ μᾶλλον ἡ πρώτη χρῆσις τοῦ νομισματικῆς δικαίως δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς μέγα εὐεργέτημα τῆ ἀνθρωπότητι· διότι ἡ συναλλαγὴ, ἄνευ νομισματός, εἶναι δύσκολος καὶ ἐπιζήμιος. Ἐὰν τὸ νόμισμα δὲν ὑπῆρχεν, ἕκαστος ἡμῶν ἔπρεπε νὰ ἦ πράγματι ἔμπορος, διότι ἔπρεπε νὰ ἔχη ἀποθήκας καὶ πᾶν κατὰ ληλον μέτρον πρὸς διατήρησιν τῶν κεφαλαίων καὶ τῆς ἐτησίου παραγωγῆς του· ἡ δὲ τιμὴ παντὸς προϊόντος θὰ ἦτον ἄστατος καὶ αὐθαίρετος, καὶ ἡ ἐργασία ἁπάντων ἡμῶν θὰ ἐκολοῦτο διασφαιρομένη. Ἀπάσαι τὰς δυσκολίας ταύτας παρέσθη ὑμῖν ἄλλοτε διὰ τῆς ὠραιοτάτης καὶ ἐκφραστικωτάτης ἐπιστολῆς τῆς Mlle Zélie (1). Τὸ νόμισμα καὶ τοι ἐμπόρευμα κέκτηται προσέτι καὶ τὰ ἐξῆς πλεονεκτήματα, ὧν τινων γεροῦνται ἅπαντα τὰ ἄλλα ἐμπορεύματα, διὸ δικαίως θεωρεῖται ὡς ὄργανον, ὅπερ ἐν ταῖς συναλλαγαῖς εἶναι μέτρον ἴσης πραγματικῆς ἀξίας παντὸς ἐμπορεύματος. Καὶ τῷ ὄντι τὸ νόμισμα, ἀνεξαρτήτως τῆς νομισματικῆς ἀποσολῆς, εἶναι ἐμπόρευμα, ἤτοι πρᾶγμα χρήσιμον εἰς τινὰς τῶν ἀναγκῶν μας· εἶναι τὸ ἀφθαρτότερον ἐμπόρευμα, δυνάμενον νὰ διατηρηθῆ ἄνευ ἰδιαιτέρων φροντίδων· εἶναι δημογενὲς καὶ ὁμοειδές, διαίρετόν καὶ εἰς ἐλαχίστας ἀξίας, αἵτινες ὄχι μόνον ἐπὶ διαίρεσει δὲν ἐλαττοῦσι τὴν ἀξίαν του, ἀλλὰ συνεχνοῦνται ἐκ νέου ἄνευ ζημίας, εἶναι εὐμετακόμισον ἕνεκα τῆς σμικρότητος, τοῦ βάρους καὶ ὄγκου του· ἡ ἀξία του μεταβάλλεται ἐλιγώτερον παντὸς ἄλλου ἐμπορεύματος, καὶ τέλος δύναται νὰ λάβῃ καὶ διατήρησιν λεπτόν τι ἐκμύγησιν· ἔχει προσέτι ἄλλας τινὰς διακαρτικὰς ἰδιότητας, ὡς τὸν ἦγον καὶ τὸ εἰδικὸν βάρος τῶν πολυτίμων μετάλλων. Ἐνεκα δὲ ἁπάντων τῶν πλεονεκτημάτων καὶ ἰδιοτήτων τούτων, ἀς τὰ πολύτιμα μόνον μέταλλα κέκτηνται, ἀνέκαθεν προετιμήθησαν ὡς τὰ καταλλήλοτα διὰ νὰ γίνωσι νόμισμα.

Τὰ πολύτιμα δὲ ταῦτα μέταλλα εἰσὶν ὁ χρυ-

(1) Ὅρα τὴν De l'origine des monnaies et de leurs noms πραγματεῖαν μου σελ. 6.

φθός και ὁ ἀργυρός. Καὶ τί μὲν ἐστὶ νόμισμα εἰδομεν, νῦν δὲ εἰπόμεν τί ἐστὶ χαρτονόμισμα. Τὸ χαρτονόμισμα εἶναι ὑπόσχεσις, ἡ τίτλος τις, εἰς ὃν ἡ κυβέρνησις δι' ἰδιαιτέρου διατάγματος ἀποδίδει νομισματικὴν ἰδιότητα.

Δεῖν νὰ διακρίνωμεν δύο χαρτονομίσματα, ἦτοι τὸ papier-monnaie, χαρτονόμισμα, ὑπὲρ ἐπιβάλλεται ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ κράτους καὶ monnaie-papier τραπεζιτικὰ γραμματῖα, ἐκ συνθηκῶν προερχόμενα. Καὶ τοῦτο μὲν ἀνταλλάσσεται ἀπέναντι νομισμάτων, ἐνῶ τὸ ἐκ τοῦ πολιτικοῦ κράτους προερχόμενον καθὼ οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχον, τότε μόνον ἀνταλλάσσεται, ὅταν ἔχῃ καταναγκαστικὴν κυκλοφορίαν, ὡς συνήθως γίνεται· ἡ διαφορὰ τοῦ ἐνδὸς ἀπὸ τοῦ ἄλλου εἶναι μεγίστη, διότι τὸ μὲν ἐκδίδει ἡ κυβέρνησις, ὅταν εἰς μεγίστας ἀνάγκας εὐρισκομένη δὲν δυνηθῇ νὰ πορισθῇ ποθεν χρήματα, διὸ οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν· τὸ δὲ δευτέρον ἐκδίδουσι τὰ προνομοιοῦχα συνήθως πιστωτικὰ καταστήματα, ἅτινα ἀπέναντι αὐτοῦ ἔχουσι ἐνρίσθονον παρακταθεμένον κεφάλαιον· διὸ καὶ δικαίως ἀντιπροσωπευτικὰ νομίσματα ἠδύναντο νὰ ἀποκαλεσθῶσιν. Ἐκ τούτων ἐξάγουμεν τὰ ἐξῆς, ὅτι τὸ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου νόμισμα ἀνεξαρτήτως τοῦ νομισματικοῦ χαρακτῆρός του ἔχει πραγματικὴν intrinseque ἀξίαν, ἐνῶ τὸ χαρτονόμισμα οὐδεμίαν τοιαύτην ποτὲ ἀξίαν ἔχει, ἀλλὰ μόνον ὅταν ὑπὸ πιστωτικῶν καταστημάτων ἐκδιδόμενον ἀντιπροσωπεύῃ νομίσματα.

Ἀνεκίτη ἐγένετο χρῆσις πρὸς κατασκευὴν νομίσματος ἔχει μόνον τῶν πολυτίμων μετάλλων, ἀλλὰ καὶ τοῦ χαλκοῦ καὶ ἄλλων τοιούτων μετάλλων ἐνίοτε, χάριν τῶν μικρῶν ἀξιών, αἵτινες δυσκόλως ἠδύναντο νὰ παρασταθῶσι διὰ τῶν πολυτίμων μετάλλων· ὥστε τὰ ἐκ χαλκοῦ ἢ ἐκ τοιούτων ἐτελῶν μετάλλων νομίσματα, billon, σημερινὰ τε καὶ ἀρχαῖα, ὡς τὰ παρ' ἡμῶν 1, 5, 10, 20, καὶ 40 παραδῶν χάλκινα νομίσματα, ἐθεωροῦντο καὶ λέγονται πάντοτε νομίσματα.

Υπάρχουσι καὶ ἄλλα τινὰ νομίσματα, ἅτινα μέρος μόνον τῆς ἀξίας των ἐμπεριέχουσι, ὡς τὰ kreutzer καὶ τὰ τοιαῦτα· καὶ τὰ παρ' ἡμῶν μεταλλικὰ λεγόμενα, ἦτοι τὰ πεπελιμένα καὶ τὰ τῶν 10, 20, 40, καὶ 100 παραδῶν νομίσματα, ἅτινα εἰσι καὶ αὐτὰ νομίσματα· εἰς ταῦτα δύνανται νὰ κατατῆχθῶσι καὶ τὰ ὁμοίως φύσεως ἐν ἄλλαις τοῖς κράτεσι κυκλοφοροῦντα, ὡς προχθὲς ἔτι.

Τὰ κίβδηλα εἰς οὐδεμίαν δύνανται νὰ ὑπα-

χθῶσι τάξιν ὡς ἐκ τῆς ἀπάτης, ἐφ' ἧς βασίζονται.

Τὰ περισσότερα σημερινὰ ἀργυρὰ νομίσματα, ἦτοι τὰ ἀγγλικὰ, γαλλικὰ, ἰσπανικὰ, ἰταλικὰ, ἐλβετικὰ, ρωσικὰ, ἐλληνικὰ καὶ τοιαῦτα, δὲν ἔχουσι ἐντελῶς πραγματικὴν ἀξίαν, ἐκτὸς τοῦ πεντοφράγκου, ἀλλ' 81/00 διὰ λόγους, οὓς δὲν δυνάμεθα νὰ ἀναπτύξωμεν σήμερον. Οὐχ ἦττον ὅμως τὰ νομίσματα ταῦτα εἰσὶν ἐπίσης πραγματικὰ νομίσματα.

Τὰ δὲ wamporay καὶ cauris, εἰδὸς τι ὄστράκων στιλπνῶν, ἐν χρῆσει παρὰ τισὶ ἀγρίοις καὶ βαρβάροις λαοῖς, εἰσι πραγματικὰ νομίσματα, ὡς τὰ παρ' ἡμῶν χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ, ἔνεκα τῆς χρησιμότητος αὐτῶν παρὰ τοῖς ἀγρίοις, διὸ καὶ εἰσι παρ' αὐτοῖς νομίσματα.

Τὰ τῶν sarbourier καὶ saikourer δέρματα παρὰ τοῖς Ῥώσσοις ἐν χρῆσει ἄλλοτε ἦσαν ἡ νομισματικὴ των μονὰς πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ νομίσματος. Ἄλλ' ὅταν ἔφερον μέρος μόνον τούτων φέρον τὴν σφαργίδα τῆς κυβερνήσεως, ἰσδυνάμει μὲ ὀλόκληρον δέρμα, καὶ ἐνόσω πράγματι ἀντεπροσώπευε δέρμα, ἦτο βεβαίως τραπεζιτικὸν γραμματίον· ὅταν δὲ δὲν ἀντεπροσώπευεν οὐδέν, τότε ἦτον ἀπλοῦν χαρτονόμισμα, ὡς ὅταν οἱ κατακτητὰι Μογγόλοι δυσπιστοῦντες ἐπὶ τῇ ἀντιπροσωπευτικῇ των ἀξίᾳ, καὶ ζητήσαντες τὰ ἀντιπροσωπευόμενα δέρματα, ἅτινα δὲν ὑπῆρχον, ἐπῆλθε χρεωκοπία (1). Καὶ ταῦτα μὲν ἐν γένει περὶ νομίσματος καὶ τῆς διακρίσεώς του, ὡς καὶ περὶ χαρτονομίσματος, νῦν δὲ ἴδομεν, ἐὰν τὸ χαρτονόμισμα ἐγίνωσκον οἱ ἀρχαῖοι.

B'.

Χορῖα τινὰ ἀναφερόμενα παρὰ τῶν ἀρχαίων συγγραφεῶν οὐδεμίαν ἡμῶν ἀφίνουσι ἀμφιβολίαν περὶ τῆς χρήσεως τοῦ χαρτονομίσματος παρ' αὐτοῖς· καὶ ὅμως τὰ χωρῖα ταῦτα, καὶ τοι μνημονεύμενα, ἔσιν ὅτε καὶ ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Eckel, μόνον ὁ Boeckh, ὁ Heerin καὶ ὁ Courselle Seneuil τὰ ἐξήτασαν, εἰ καὶ ἐπευσεμένως· ἐὰν δὲ ἄλλοι τινὲς μνημονεύουσι ταῦτα, οἱ μὲν θεωροῦσι τὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπαρξίν τοῦ χαρτονομίσματος μῦθον, οἱ δὲ μνημονεύουσι ταῦτα ἀπλῶς καὶ ἄνευ οὐ-

(1) Wolowski L' or et l'argent σελ 404. Καρμολίνου ἱστορία τῆς Ῥωσσίας, μετάφρ. Δ. Ν. Βερβαράκη σελ. 266. Ἀθήνησι 1855, τόμ. 4.

δενός σχολίου' μερικοί δὲ συγγέουσι ταῦτα μετὰ τῶν σιδηρῶν καὶ χαλκῶν νομισμάτων, διότι δὲν ἔκαμαν τὰς διακρίσεις, ἃς πρὸ ἔλιγου ἐποίησάμεθα.

Λισίνης ὁ Σωκρατικός φιλόσοφος, ἐν τῷ 6'. *περὶ πλοῦτου διαλόγου* αὐτοῦ (κδ') παρήρησι τὸν Σωκράτην λέγοντα' «Αὐτίκα γὰρ οὖν οἱ Καρχηδόνιοι νομισματι χρῶνται τοιαῦτα' ἐν δερματίῳ σμικρῷ ἀποδέδεται ὅσον τε στατήρος τὸ μέγεθος ἀλλίστα' ὅ,τι δὲ ἐστὶ τὸ ἐναποδοδεμένον, οὐδὲς γινώσκει, εἰμὴ οἱ ποιῶντες' εἴτα κατεσφραγισμένῳ τούτῳ νομίζουσι' καὶ ὁ πλείστα τοιαῦτα κεκτημένοι, οὗτος πλείστα δοκεῖ χρήματα κεκτήσθαι, καὶ πλουσιώτατος εἶναι. Εἰ δὲ τις παρ' ἡμῖν πλείστα τοιαῦτα κεκτημένος εἴη, οὐδὲν ἂν μάλλον πλούσιος εἴη, ἢ εἰ ψήφους πολλὰς τῶν ἐκ τοῦ ἔρους ἔχοι. Ἐν δὲ Λακεδαιμόνι σιδηρῶν σταθμῶν νομίζουσι, καὶ ταῦτα μέντοι τῷ ἀργεῖῳ τῷ σιδήρῳ' καὶ ὁ πολὺν σταθμὸν σιδήρου τοῦ τοιοῦτου κεκτημένος πλούσιος δοκεῖ εἶναι, ἐτέρωθι δ' οὐδενὸς ἄξιον τὸ κτήμα. Ἐν δὲ τῇ Αἰθιοπία λίθοις ἐγγεγλυμμένοις χρῶνται, οἷς οὐδὲν ἂν ἔχοι χρῆσασθαι Λακωνικός ἀνὴρ. » ὁ δ' Ἀριστείδης (1) λέγει « Βυζάντιοι σιδηρῶν νομίζουσι.... Καρχηδόνιοι σκύττειν. »

Ἡ σαφήνεια τῶν χωρίων τούτων οὐδεμίαν ἀρίνει ἀμφιβολίαν, ὅτι τὰ νενομισμένα ταῦτα δερματία ἦσαν χαρτονομίσματα, ἀφοῦ ῥητῶς λέγει ὁ συγγραφεύς, ὅτι ἐν μὲν τῇ Καρχηδόνι τὰ τοιαῦτα ἦσαν νομισματα ἐκτὸς δὲ τῆς Καρχηδόνος οὐδεμίαν εἶχον ἀξίαν. Ὅσον δὲ διότι τὸ χαρτονομίσμα τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἦτον ἐκ δερμάτος καὶ ὄχι ἐκ χάρτου, ὡς σήμερον, τοῦτο οὐδὲν σημαίνει, διότι ὡς γινώσκομεν ἅπαντες, ὁ χάρτης δὲν ὑπῆρχε τότε' τὰ ὅππῃ τοῦ χάρτου δὲ ἀντικατασταθέντα ἦσαν αἱ περγαμνῆαι, τὰ δερμάτα, ἢ βίβλος κτλ. Τὸ χαρακτηριστικὸν δὲ τὸ χαρτονομίσμα εἶναι ὄχι ἢ ὕλη, εἰς ἧς σφίγεται, ἀλλ' ἢ μηδαμινότης τῆς ἀξίας του, ἐφ' ἧς κυρίας καὶ βασιζέται τὸ θέμα ἡμῶν.

Νομίζω περιττὸν δὲ εἶπω, ὅτι ὁ Λισίνης ἐνταῦθα συγγέει τρία διάφορα πράγματα, ἧτοι τὸ καρχηδονικὸν χαρτονομίσμα, τὸ τῶν Λακεδαιμονίων νόμισμα, ἀντιστοιχοῦν μὲ τὰ σημερινὰ χάλκινα, billon, ἔχοντα μέρος μόνον τῆς ἀξίας των, καὶ μὲ τοὺς ἐγγεγλυμένους λίθους τῶν Αἰθιοπίων, οἵτινες φαίνεται νὰ ἦσαν

ἂν ὄχι πολύτιμοι, τοῦλάχιστον σπάνιοι λίθοι, ἀντιστοιχοῦντες μὲ τὰ wamporeay τῶν Ἰνδῶν, μὲ τὰ cauris τῶν Ἀφρικανῶν καὶ τὰ τοιοῦτου εἶδους νομισματα, καὶ ἔχοντα κατὰ συνέπειαν πραγματικὴν ἀξίαν.

Περὶ τοῦ χωρίου τούτου ἰδοὺ τί λέγει ὁ διάσημος Heerin ἐν τῇ ἐμπορικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ. «Οἱ Καρχηδόνιοι δὲν ἐγνώρισαν τὸ χαρτονομίσμα, οὔτε τὰ τραπεζικὰ γραμματία' οὐχ ἤπτον ἐχόντες τοῦ, ὅπερ προήργητο ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ὑπάρχον ἐπίσης εἰς τινας ἐμπορικὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, καὶ τινα σημερινὰ κράτη, ὅλ. σημεῖα νομισμάτων.» (1).

Τὸ πρᾶγμα τοῦτο μνημονεύεται ἀπλῶς καὶ ὑπὸ τοῦ Eckel (2) ἀνευ οὐδενὸς σχολίου.

Εἰπομεν ἀνωτέρω, ὅτι τὰ σιδηρὰ τῶν Λακεδαιμονίων νομισματα διαφέρουσι κατ' οὐσίαν τοῦ τε χαρτονομίσματος τῶν Καρχηδονίων καὶ τῶν ἐγγεγλυμμένων λίθων τῶν Αἰθιοπίων. Γινώσκουμεν ἅπαντες, ὅτι ὁ Λυκούργος ἀπηγόρευσε τὴν χρῆσιν τῶν χρυσοῦν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων, καὶ ἀντ' αὐτῶν κατεσκεύασε σιδηρὰ, αἵτινα ἦσαν ὀγκωδέστατα. «Πρῶτον μὲν γὰρ ἀκυρώσας πᾶν νόμισμα χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν, μόνῳ χρῆσθαι τῷ σιδηρῷ προσέταξε, καὶ τοῦτο δὲ ἀπὸ πολλοῦ σταθμῶν καὶ ὄγκου δύναμιν ὀλίγην ἔδωκεν, ὥστε δέκα μῶν ἀμοιβὴν ἀποθήκης τε μεγάλης ἐν οἰκίᾳ δεῖσθαι καὶ ζεύγους ἄγοντος», λέγει ὁ Πλούταρχος (3) ὁ δὲ Πολυδεύκης «σιδηρῶν δὲ νομισματι καὶ Λακεδαιμόνιοι χρῶνται ἐκ πολλοῦ ὄγκου ὀλίγον δυναμένῳ» (4). «Ἐν δὲ Λακεδαιμόνι σιδηρῶν σταθμῶν νομίζουσι» (5). Ταῦτα ἀποδεικνύουσι σαφῶς, ὅτι τὰ νομισματα τῶν Λακεδαιμονίων ἦσαν ὀγκωδέστατα καὶ ἐλαχίστης ἀξίας' κατὰ συνέπειαν, ἐὰν δὲν εἶχον ἐντελῶς τὴν ἀξίαν, δι' ἣν ἐκυκλοφόρου, ἦσαν ὅπως τὰ ἡμέτερα χάλκινα' διὸ καὶ δὲν δύνανται ποσῶς νὰ συγχυσθῶσιν οὔτε μὲ τὸ χαρτονομίσμα, οὔτε μὲ ἄλλα σιδηρὰ νομισματα ὀνομαστικῆς ἀξίας, περὶ ὧν κατωτέρω.

Δερματία νομισματα, ἧτοι χαρτονομίσματα, εἶχον ὄχι μόνον οἱ Καρχηδόνιοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ῥῶσοι. Καὶ

(1) A. H. L. Heerin De la politique et du commerce des peuples de l' antiquité tom. δ'. σελ. 463 γαλλ. μεταφρ.

(2) Doctr. Num. vol. tom. I, pref. σελ. XX.

(3) Πλούταρχ. Βίοι Παράλλ. Λυκούρ. κεφ. XX.

(4) Πολυδεύκης ὀνομαστικὸν Θ'. 78 καὶ 79.

(5) Ὅρα Αἰσχ. Σωφρ. ἔνθα ἀνωτέρω.

(1) Δόγ. XLVI (ὕπερ τῶν τεττάρων). Τόμ. Β'. σελ. 445.

περὶ μὲν τοῦ τῶν Ῥωμαίων ὁ Σενέκας λέγει· Aes alienum habere dicitur et qui aureos debet et qui corium forma publica percussum, quale apud Lacedaemonios fuit, quod usum numeratae pecunia praestat (1).

Ὁ δὲ Ἰσίδωρος de Liville λέγει· De corio enim pecudum nummi incidebantur et signabandur (2).

Ὁ Σουίδας ἐν λέξει ἀσάρια, λέγει· «Νουμᾶς ὁ πρῶτος βασιλεὺς μετὰ Ῥομύλον Ῥωμαίων γεγονώς, ἀπὸ σιδηροῦ καὶ χαλκοῦ πεποιημένα — ἀσάρια, — πρῶτος ἐχαρίσατο Ῥωμαίοις, τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων διὰ σκυτίνων καὶ ὀστρακίων τὴν χρεῖαν πληροῦντων, ἅπερ ὠνόμασεν ἐκ τοῦ ἰδίου ὀνόματος νομμῖα, ὡς φησι Τραχύλιος» (3).

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἀναχάρσιδος παρατηρεῖ ὀρθῶς τὰ ἐξῆς· «Πολλοὶ νομισματολόγοι βασιζόμενοι ἐπὶ τινος χωρίου τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Ἀριστείδου (Orat. Paton.) λέγουσιν, ὅτι τὸ ἐκ δέρματος τοῦτο νόμισμα ἐδείκνυε τὰ παρ' αὐτοῖς ἐμπορευόμενα δέρματα, ὧν ἐγένετο μέγα ἐμπόριον» δηλ. ὅτι τὸ ἐκ δέρματος τοῦτο νόμισμα ἦτον ἐμπορικὸν δείγμα δερμάτων, ὡς σήμερον, καὶ οὐδὲν ἄλλο. Νομίζομεν ὅτι τὰ τοιαῦτα βεβαιωμένα συμπέρασματα στηριζόμενα ὅλως ἐπὶ ἐσφαλμένῳ βάσει οὐδ' ἀπαντήσεως χρήζουσιν.

Ἐν τοῖς Πανδέκταις δὲ ἀπαντῶμεν τὰ ἐξῆς· «Eadem Lege exprimitur, ne quis nummos stagneos, plumbeos, emere, vendere, dolo malo vellet» (4).

Οἱ Ῥῶσοι κατήντησαν εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ἐκ δέρματος χαρτονομίσματος ὡς ἐξῆς. Εἶπομεν ἄλλοτε ἐκτενῶς, ὅτι πρὶν τῆς ἐφευρέσεως τῶν νομισμάτων ἕκαστος τόπος εἶχε τὴν νομισματικὴν μονάδα του, ἣτις ἦτο συνήθως τὸ κυριώτερον ἐμπόρευμά του, ἦτοι τὸ βᾶρος ἢ μέτρον του, ἢ καὶ ζῶν τι ἢ νομισματικὴ αὐτῆ μονὰς ἐννοεῖται ὅτι εἶχε πραγματικὴν ἀξίαν

αὕτη δὲ παρὰ τοῖς Ῥώσοις ἦσαν αἱ μηλωταὶ ἢ δέρματα ζῶων κυκλοφορούντων ἀντὶ νομίσματος· ἀλλ' ἔνεκα τῆς δυσκολίας, ἣν παρῆχον κυκλοφοροῦσαι, ἢ κυβερνήσει, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ἔκοπτε τεμάχιόν τι τοῦ δέρματος, καὶ σφραγίζουσα τοῦτο ἔθετεν εἰς κυκλοφορίαν χάριν εὐκολίας, καὶ ὑπερ ἐκπροσωποῦν ὀλόκληρον τὸ δῆμα ἐκυκλοφόρει ἀντ' ὀλοκληρῶν τοῦ δέρματος ἢ τῆς ἀξίας του· καὶ ἐνόσω τὰ δέρματα ὑπῆρχον ἐν ταῖς ἀποθήκαις, καὶ ἐξ-επροσωποῦντο πραγματικῶς, τὸ πρᾶγμα εἶχε καλῶς, διότι τὰ τεμάχια ταῦτα ἦσαν πραγματικὰ τραπέζιτικὰ γραμμάτια· ἀλλ' ὅταν τοιαῦτα ἀποθήκαι ἐμπιστεύονται εἰς χεῖρας τῶν κυβερνήσεων, ἐννοεῖται ὅτι ἡ διατήρησις των εἶναι προβληματικὴ· Ἡ Ῥωσικὴ κυβέρνησις λαβοῦσα ἀνάγκην χρημάτων, ὡς συνήθως ἄπασαι αἱ κυβερνήσεις, τὰ ἐκπροσωπούμενα δέρματα ἐποίησεν τεμάχια δερμάτων, δῆθεν ἀντιπροσωπευτικῶν, πρᾶγματι ὅμως ἰδανικῶν, καὶ ἐνόσω ὁ κόσμος ἐδέχετο τὰ τεμάχια ταῦτα ἀντὶ ὀλοκληρῶν δερμάτων, τὰ πάντα ἔβαινον καλῶς· ἀλλ' οἱ κατακτητὰὶ ἠρνήθησαν νὰ ἀναγνωρίσωσι τὰ δερματικά ταῦτα εἰς τὰς συναλλαγὰς των, καὶ ἔσαν ἀπήτησαν ὀλόκληρα τὰ δέρματα, ἐγένετο χρεωκοπία (1). Ἡ συνήθεια αὕτη, ὡς ὁ Wolowski (2) νομίζει, εἰσῆχθη ἐκ Κίνας, ὑπερ ἐσφαλμένον καθ' ἡμᾶς· διότι οὐδὲν φρικώτερον τούτου ὥστε νὰ ἦτο ἐπιχώριον ἔθιμον, ἅμα ὅτε ἡ νομισματικὴ μονὰς ἐν Ῥωσσίᾳ ἦτο δέρματα, ὡς ἄλλοτε ἀπεδείχμεν (3).

Εἶδομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Σουίδας ἀναφέρει ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι πρὸ τοῦ Νουμᾶ μετεχειρίζοντο καὶ ὀστράκινα νομίσματα. Ἰδόμεν τί ἦσαν τὰ νομίσματα ταῦτα. Ὁ Barthélemy ἐν τῷ μνημονευθέντι αὐτοῦ συγγραμμάτι δομιλῶν περὶ τῶν σιδηρῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαιότητος, περὶ ὧν κατωτέρω, λέγει· «καὶ περὶ τούτων μὲν, τῶν σιδηρῶν δηλαδ. νομισμάτων, οὐδὲν δείγμα ἔχομεν. Ἐπὶ πολλῶν χρόνων οἱ νομισματολόγοι ἐπίστευσαν εἰς τὴν ὑπαρξίν νομίσματος κορινθιακοῦ ἐκ χαλκοῦ, ἀλλ' ἀπεδείχθη σήμερον, ὅτι ἦτο πλάνη βασιζομένη

(1) De benef. V, 44.

(2) Orig. XVI, 47. ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ I. B. A. A. Barthélemy, Nouveau Manuel complet de Numism. ancien. Paris 1851 παρὰ τῷ Βιβλ. Boret. σελ. 9.

(3) Λεξικὸν Σουίδα.

(4) Pandect. Tit. X. Sect. IV. Οἱ δὲ Βυζαντινοὶ κατὰ τὸν Γεώρ. Κεδρινὸν μετεχειρίσθησαν καὶ ξύλινα νομίσματα.

(1) L' or et l'argent, 4870 τοῦ αὐτοῦ σελ. 104. Ἱστορ. τῆς Ῥωσσίας Καραμάνου μετὰφ. Δ. Ν. Βερναρδάκη τόμ. 2. 1855. Ἀθήνησι σελ. 266.

(2) Les finances de la Russie. 1864 σελ. 448 παρὰ τῷ Βιβλ. Guillaumin. 1864., σελ. 155.

(3) De l' orig. des monnaies et de leurs noms σελ. 8.

ἐπὶ τοῦ ὅτι πολλοὶ ἀρχαῖοι ἐρείχλακοι συνέ-
κειντο ἐκ μίγματος χαλκοῦ καὶ ἄλλων μετάλ-
λων καὶ πρὸ πάντων ἐκ κασιτέρου. Ἀναφέρο-
μεν ἐπίσης ἀπλῶς περὶ τῶν ἐκ κασιτέρου νο-
μισμάτων Διονυσίου τοῦ Συρακοσίου, τῶν ἐκ
δέρματος τῶν Καρχηδονίων καὶ Σπερτριαιῶν
καὶ τῶν ἐξ ὀστράκων, ἅτινα κατ' ἀρχὰς με-
τεχειρίσθησαν οἱ Ῥωμαῖοι, ὡς ἄγριοι τινες λαοὶ
σήμερον» (1).

Ἐάν εἶναι ἀληθές ὅτι πρὸ τοῦ Νουμᾶ οἱ
Ῥωμαῖοι μετεχειρίζοντο ὀστράκια νομίσματα,
τὰ ὀστράκα ταῦτα ἔκον ἦσαν κοινὰ, ἦσαν ἐξ
ἀνάγκης χαρτονομίσμα, ὅπερ καὶ τὸ πιθανώ-
τερον. Ἐάν δὲ ἦσαν σπανιώτατα (καὶ τότε ἔ-
πρεπε τοὐλάχιστον νὰ τὰ μετεχειρίζονται καὶ
ὡς κοσμήματα ὅπερ δὲν φαίνεται πιθανόν), τό-
τε ἢ εἶχον πραγματικὴν ἀξίαν μὴ διαφέρον-
τα τῶν auris καὶ wampopeay.

Ἐν τῇ Μετρολογίᾳ τοῦ Hultsche εἰς τὰ ἀ-
ποσπάσματα τῶν ἀνωμόμων ἀλεξανδρινῶν
συγγραφέων, ὅπερ καὶ ἐν τῷ ὄνομαστικῷ τοῦ
Πολυδεύκου ἀναφέρεται, ἀνχινώσκουεν τὸ ἐ-
ξῆς, ὅπερ ἄλλοτε ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν ἐνοή-
σαμεν καὶ ὅτι οὐδεὶς προσεπέθησέ ποτε νὰ ἐξ-
ηγήσῃ, καθόσον τοὐλάχιστον γινώσκουεν. «Οἶ-
δα δὲ καὶ ξυλικὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ τάλαντον
ἔτερον ὃ μῆξ μὲν ἰδίξ ἔχει ξ'. ἐξαπλάσιον δὲ
σχεδὸν τῷ μῆξ νομίσματος ἀριθμῷ» τὸ δὲ ἐν
Ἀλεξανδρείᾳ ξυλικὸν τῷ πέμπτῳ διαφέρει πρὸς
τὸ προσηγμένον ἐπιχώριον περιττεῖον» (2).
Οὐδέμει ἀμφιβολία ὅτι τὰ ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ
Ἀλεξανδρείᾳ ξυλικὰ ταῦτα τάλαντα διαφέρου
ἀξίας ἦσαν χαρτονομίσματα.

Ἐκτὸς τῶν Λακεδαιμονίων σιδηροῦν νό-
μισμα, ὅπερ δὲν πρέπει νὰ συγγέωμεν μὲ τὰ
ἄλλα, ἔκοψαν καὶ οἱ Κλαζομῆνιοι, οἱ Ῥόδιοι
καὶ οἱ Βυζαντινοί. Περὶ τῶν πρώτων ἰδοῦ τί
λέγει ὁ Ἀριστοτέλης: «Κλαζομῆνιοι δὲ... ὀ-
φείλοντες στρατιώταις μισθὸν εἰκοσι τάλαντα
καὶ οὐ δυνάμενοι, τόκον ἔφερον τοῖς ἡγεμόσι
τέτταρα τάλαντα τοῦ ἑνιαυτοῦ» ἐπεὶ δὲ τοῦ μὲν
ἀρχαίου ἀπέκοπτον οὐδέν, αἰεὶ δὲ μάτῃν ἐδα-
πάνων, νόμισμα ἔκοι'αν σιδηροῦν εἰς ἀργυ-
ρίου λόγον εἰκοσι ταλάντων» εἶτα διδόντες
τοῖς εὐπορωτάτοις ἐν τῇ πόλει κατὰ λόγον ἐ-
κάστῳ, ἀργύριον παρ' ἐκείνων ἔλαθον ἴσον. Οἱ
τε οὖν ἰδιώται εἶχον εἰς τὰς καθ' ἡμέραν

χρεῖας ἀναλίσκειν, καὶ ἡ πόλις τοῦ χρέους ἀ-
ππλάγη. Δεύτερον δὲ ἐκ τῶν προσόδων ἐκείνοις
τόν τε τόκον κατέφερον, αἰεὶ τε διακρούντες
ἐκάστῳ πρὸς μέρος διεδίδουσαν, τοὺς δὲ σιδη-
ροὺς ἐκομίζοντο» (1).

Ἐκ τοῦ περιεργωτάτου τούτου χωρίου ἡ χρῆ-
σις τοῦ χαρτονομίσματος ἀδιαφιλονεικῆτος κα-
θίσταται ὡς ἐκ τῆς σαφηνείας τοῦ, «νόμισμα
ἔκοψαν σιδηροῦν, εἰς ἀργυρίου λόγον εἰκοσι τα-
λάντων». Τὰ σιδηρὰ δὲ ταῦτα νομίσματα ὀ-
νομαστικὴν ἀξίαν ἀργυρίου ἔχοντα δὲν ἐξεδό-
θησαν, ὅπως συνήθως, θελόντα εἰς κατναγ-
καστικὴν κυκλοφορίαν, ἀλλὰ διενεμήθησαν
μεταξὺ τῶν εὐπορωτάτων Κλαζομηνίων, ἐκά-
στῳ ἀναλόγως τῆς περιουσίας τοῦ ὥστε ἡ-
τὸ δάνειον ἐκ μετοχῶν, ὅπως τὰ σημερινὰ αἰ
μετοχὰ μάλιστα αὐτά, δηλ. τὰ σιδηρὰ νομι-
σματα, ἦσαν ἀνώνομοι, ἦτοι τῷ φέρουσι,
ἀφοῦ μετεχειρίζοντο ταῦτα διὰ τὰς καθημε-
ρινὰς τῶν ἀνάγκας: «οἱ τε οὖν ἰδιώται εἶχον εἰς
τὰς καθ' ἡμέραν χρεῖας ἀναλίσκειν». Τὸ δά-
νειον δὲ τοῦτο ἔγεινε μόνον καὶ μόνον ἵνα ἡ
πόλις ἀπαλλαγῇ τοῦ χρέους, διότι μόλις τὸν
τόκον τῶν εἰκοσι ταλάντων ἠδύνατο νὰ πλη-
ρώσῃ. διὸ καὶ λαθόντες εἰκοσι τάλαντα διὰ τῶν
σιδηρῶν νομισμάτων τὰ ἔδωκαν ἀπέναντι τοῦ
χρέους τῶν, καὶ οὕτω τοῖς ἔμειναν μόνον τὰ
σιδηρὰ ταῦτα νομίσματα, ἅτινα ἀπέσυρον τῆς
κυκλοφορίας βαθυμῆδόν, ἀγοράζοντες ταῦτα βε-
βήσις εἰς τὴν ὄνομαστικὴν τῶν ἀξίαν, καὶ διὰ
τῶν τόκων οὖς πρότερον ἐπλήρωον» ὥστε ἐνῷ
πρότερον μόνον τὸν τόκον ἠδύνατο νὰ πληρώ-
ωσι μένοντες ἀσίποτε χρεώσαι, οὕτω ἐκὼν ὑποθέ-
σωμεν ὅτι ὁ τόκος ἦτον 18 0/0, ὡς συνήθως,
ἀππλάγησαν τοῦ χρέους ἐν διαστήματι ὅ
ἐτῶν 8 μηνῶν καὶ 20 ἡμερῶν, ἐπειδὴ ἦτον
ἄνευ τόκου ὥστε ἦτον δάνειον ἄνευ τόκου, μὲ
εἶδος χρεωλώσιου.

Τῶν δὲ Βυζαντιῶν τὸ σιδηροῦν νόμισμα πολ-
λοὶ ἀναφέρουσι ὅχι μόνον ἐν τῇ ἀρχαϊότητι,
ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Ὁ Ἀριστοφά-
νης ἐν ταῖς Νεφέλαις αὐτοῦ λέγει:

«Ποῖους θεοὺς ἔμει σὺ; πρώτον γὰρ θεοὶ
ἡμῖν νόμισμα οὐκ ἔστι. Στρ. τῷ γὰρ Ὀμνυτ'
ἢ σιδηροῖσιν, ὥσπερ ἐν Βυζαντίῳ;» (2).

Καὶ ἀλλοχοῦ'

«Χαλεπὸς ἂν οἰκήσαιμεν ἐν Βυζαντίῳ,

Ἄποιοι σιδηροῖσι χρώνται νομίσμασι».

Ἄποιοι σιδηροῖσι χρώνται νομίσμασι».

Ἄποιοι σιδηροῖσι χρώνται νομίσμασι» προσ

(1) Ὁρα τὸ ἄνωτ. σύγγραμμα σελ. 9.

(2) Metrologicorum Script. Reliq. edit. Fred. Hultsche σελ. 302. 1864 ἐν Λειψία.

(1) Ἀριστοτέλ. Οἶκον. XVII.

(2) Στίχος 249.

θετεῖ» ἐδόκει τὸ τῶν Βυζαντιῶν νόμισμα ἐλαχιστόν εἶναι πάντων καὶ φαυλότατον, ἅτε σιδηροῦν ὑπέρχον».

Ὁ δ' Ἀριστοτέλης· «οὐδὲ γὰρ εἰ Βυζάντιοι σιδήρῳ νομίζουσι, τούτου χάριν εἰσὶ δίκαιοι τῶν Ἑλλήνων καταγελᾶν;» (1)

Τὸ τῶν Βυζαντιῶν σιδηροῦν νόμισμα ἀναφέρει καὶ ὁ Ἡσύχιος (2).

Ὁ δὲ Πολυδεύκης λέγει· «Βυζαντιῶν γε μὴν σιδήρῳ νομίζόντων ἦν οὕτω καλούμενον σιδάρεος, νόμισμά τι λεπτόν» ὥστε ἀντὶ τοῦ πρῶτον τριῶν χαλκῶν, λέγειν, πρῶτον τριῶν σιδάρεων. Ὅθεν καὶ ἐν τοῖς Στρατίδος Μυρμιδόσιν εἰρηταί·

Ἐν τοῖς βαλανεῖσι προσκέλευθος ἡμέρα,
ἀπαξάπασα γῆ στραταί σιδάρεων»

σιδηρῶ δὲ νομισματικῇ καὶ Λακεδαιμόνιοι χροῶνται ἐκ πολλοῦ ὄγκου ἔλιγον δυναμένῳ ὅστις δὲ αὐτοῦ τὴν ἀμῆν εἰς τὸ ἄτομον κατασθενύουσι (3).

Ἄπαντα τὰ χωρὶα ταῦτα καὶ τοὶ μὴ ἀρκούντως εὐκρινῆ, ἵνα μᾶς πείσωσι ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα ἦσαν ἀνευ ἀξίας καὶ κατὰ συνέπειαν χαρτονομίσματα, οὐχ ἥττον ἀναπτύξεις συγγραφένων τινῶν μᾶς πείθουσι περὶ τούτου, ὡς θέλομεν ἰδῆ κατωτέρω.

Ἐν τοῖς Οἰκονομικοῖς αὐτοῦ ὁ Ἀριστοτέλης (4) ἀναφέρει προσέτι τὸ ἑξῆς· «Οὐκ εὐπορῶν δὲ ἀργυρίου (Διονύσιος ὁ Συρακοῦσιος) νόμισμα ἔκοψε κασιπτότερον, καὶ συναγαγὼν ἐκκλησίαν πολλὰ τοῦ κεκοιμημένου νομίματος ὑπερέπεν, οἱ δὲ ἐψηφίσαντο καὶ μὴ βουλόμενοι ἕκαστος ὁ ἀνείλετο ἔχειν εἰς ἀργυροῦν, ἀλλὰ μὴ κασιπτότερον».

Ὁ δὲ Πολυδεύκης (5) ἀναφέρει τὸ αὐτὸ ὡς ἑξῆς· «τοῦ μὲν τοῦ Συρακοῦσιος κασιπτότερον ποτὲ ἀντ' ἀργυρίου νομίσαι (6) Διονύσιος κατηνάγκασε καὶ τὸ νομισματικὸν τέσσαρας δραχμῶν ἀντικαθίστασεν ἀντὶ μιᾶς». Τὸ αὐτὸ ἀναφέρει

ἀπλῶς καὶ ὁ Barthélemy (1). Ἐνωσεῖται δὲ ὅτι εἶναι καθαρὸν χαρτονομίσμα ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει ἐν τοῖς Οἰκονομικοῖς αὐτοῦ (2) καὶ τὸ ἑξῆς· «Τιμόθεος Ἀθηναῖος πολεμῶν πρὸς Ὀλυθίου καὶ ἀπορούμενος ἀργυρίου, κόψας χαλκῶν διεδίδου στρατιώταις ἀγανακτούντων δὲ τῶν στρατιωτῶν, ἔφη αὐτοῖς τοὺς ἐμπόρους τε καὶ ἀγοραῖους ἅπαντας ὡσαύτως πολλήσιν» τοῖς δ' ἐμπόροις προσεῖπεν, ὅν ἂν τις λάβῃ χαλκῶν, τούτου πάλιν ἀγοράζειν τὰ τ' ἐκ τῆς χώρας ὄνικ καὶ τὰ ἐκ τῶν λειῶν ἀγορεύειν» ἃς δ' ἂν περιλιθῆ αὐτοῖς χαλκός, πρὸς αὐτὸν ἀναφέροντας ἀργύριον λαμβάνειν». Τὸ τοιοῦτον ἦτον ἐπίσης ἐμπρόθεσμος ἔκδοσις χαρτονομίσματος καταναγκαστικῆς κυκλοφορίας, ἐπειταῖτῃ μᾶλλον ἕνεκα τῶν περιστάσεων.

Ἰδοὺ τί περὶ τούτων λέγει ὁ Βοΐκιος ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτοῦ Οἰκονομικῇ τῶν Ἀθηναίων. «Ἐνταῦθα (ἐν Λακεδαιμόνιοι) . . . ἡ χρῆσις τοῦ σιδηροῦ νομίσματος ἦτον ἀρχαία καὶ χάριν ἡθικῶν λόγων» δὲν συνέβαινε ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ ἐν Βυζαντίῳ τὸ σιδηροῦν τῶν νόμισμα, ὅμοιον τῷ τῶν Κλαζομενῶν (ὥστε τὸ τῶν Βυζαντινῶν νόμισμα εἶχεν ὀνομαστικὴν ἀξίαν δηλ. ἦτο χαρτονομίσμα» τότε λοιπὸν οὐδεμίαν σχέσις μετὰ τῶν σιδηρῶν Βυζαντινῶν νομισμάτων καὶ Λακωνικῶν, ἅτινα εἶχον ὅπως δῆποτε πραγματικὴν ἀξίαν), διέφερεν κατὰ τοῦτο μόνον μὴ ἀναγνωριζόμενον ὡς χρῆμα. Μ' ὅλην τὴν εὐνοϊκὴν ὡς πρὸς τὸ ἐμπόριον θέσιν καὶ τὴν γονιμότητα τοῦ ἑδάρους τοῦ τὸ Βυζάντιον συγχρότατα εὐρίσκειτο εἰς δυσχερεῖς θέσεις. Ὑπέρερε πολλά δεινὰ διαρκούντων τῶν μετὰ τῆς Περσίας, Πελοποννήσου καὶ Μακεδονίας πολέμων τοῦ διρκῶς εἰς διενεξίαις εὐρισκόμενον μετὰ τῶν περιστοιχούντων αὐτὸ βραβάρων, δὲν ἠδύνατο νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ οὔτε διὰ τῆς βίας οὔτε διὰ τῶν φόρων. Εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ Ταντάλου προσετίθεντο καὶ τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου, ὅταν δ' ἐχθρὸς κατέστρεψε ἢ ἥραξε τὰς πλουσίας ἐσοδίας του, ἃς μετὰ τῶν κόπων καὶ δαπανῶν προητοιμαζόντων ἐν τοῖς γονίμοις περιχώροις. Ἀπὸ τῆς 125 β'. Ὀλυμπιάδος ἐπληρώσαν φόρον εἰς τοὺς Γαλάτας 3, 5 καὶ 10 γιλιάδας χρυσῶν καὶ μέχρι 80 ταλάντων, ἵνα ἐξαγοράσωσι τοὺς ἀγροῦς τῶν ἀπὸ τὴν καταστροφῆν.

(1) Λόγ. XLVI (ὑπὲρ τῶν τεττάρων). Τόμ Β'. σελ. 445. οὐ χωρίου καὶ ἑνωτέρω (ἐν σελ. 468) ἐμνήσθημεν.

(2) Σιδάρεοι, παρὰ Ἀριστοτ. ἐν Νεωλαίαι· σιδάρεοι θεοῖς, ὡς ἐν Βυζαντίῳ . . . λεπτῶν νομισματικῶν, ὡς σιδηρῶν ἐλαχίστων ἐχρῶντο Βυζαντινοί. Κατὰ δὲ τὸν Hultsche «ἐπεὶ οἱ ἐν τῷ Βυζαντίῳ λεπτῶν οἱ νομισματικῶν σιδηρῶν καὶ ἐλαχίστων ἐχρῶντο» σελ. 325.

(3) Ὀνομαστ. Πολυδ. Θ'. 78 καὶ 79.

(4) XXI.

(5) Ὀνομαστ. Θ'. 78 καὶ 79.

(6) Οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι τὸ νομίζω ἕνεκα ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω μνημονοῦνται χωρίοις, σημαίνει κόπην νόμισμα.

(1) Αὐτόθι· σελ. 9.

(2) XXIV.

Τὰ δεινὰ ταῦτα τοὺς ἠνάγκασαν νὰ καταφύγωσιν εἰς πολλὰ ἔκτακτα μέτρα, καὶ τέλος νὰ ἐπιβάλλωσι φόρον ἐπὶ τῆς ναυτιλίας, ὅστις ἐπέφερε τὸν μεταξὺ Βυζαντινῶν καὶ Ῥοδίων πόλεμον. Μεταξὺ τῶν πρώτων μέσων, ἄτινα μετεχειρίσθη ἡ πόλις αὕτη ἵνα ἐξέλθῃ τῶν δυσχερειῶν τούτων, εἶναι ἡ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ χρῆσις σιδηροῦ νομίσματος, ἵνα διακρήσῃ τὸ ἀργυροῦν τῆς διὰ τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου. Ἐκυκλοφόρει δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου φέρων τὸ δωρικὸν ὄνομα σιδάρεος, ὡς τὸ ἐκ χαλκοῦ ἐν Ἀθήναις νόμισμα, *χάλκεον*. Ἐπειδὴ ἦτο λεπτόν καὶ ἄνευ ἀξίας, ὡς λέγει ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους (ἐδόκει δὲ τὸ τῶν Βυζαντιῶν νόμισμα ἐλάχιστον εἶναι πάντων καὶ φθολότατον, ἅτε σιδηρῶν ὑπάρχον), φρίνεται ὅτι ἦτο κατασκευασμένον ἐκ πάχος τινὸς φύλλου σιδήρου τετυπωμένον ἐξ ἑνὸς μόνου μέρους. Τὰ *μεία.Ι.Ια* ἦσαν ἡ μόνη μεταχειριζομένη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὕλη διὰ τὰ νομισματικὰ σημεῖα. Δὲν εἰμεθα ποσῶς διαθεθειμένοι νὰ ἀντικρούσωμεν τοὺς συγγραφεῖς ἐκείνους, ἐξ ὧν γινώσκωμεν ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔκαμαν χρῆσιν δερματίνου νομισμάτων τούτου εἶναι μῦθος, ὅν δὲν πρέπει τις νὰ διασκευάζῃ δι' ἀτυχῶν διορθώσεων τῶν συγγραφέων, ὡς κάμνει ὁ Saumaise εἰς τὸν Πλίνιον, ἀλλὰ νὰ τὸν ἀπορρίπτῃ ἐντελῶς. Τὸ αὐτὸ λέγομεν καὶ διὰ τὸ πῶν Ῥωμαίων δερματίνου νόμισμα πρὸ τοῦ Νουμά. Μόνο οἱ Καρχηδόνοι εἶχον υποθετικὸν νόμισμα τοῦ εἶδους τούτου μετεχειριζόμενοι *σάμα* τι πάχος στατήρος ἀγνώστου φύσεως, κεκαλυμμένον ἐκ δέρματος καὶ ἐσφραγισμένον, διὰ τῆς τοῦ κράτους σφραγίδος* (1).

Νομίζω περὶ τὸν νὰ ἐπαναλάβω ὅσα εἶπον ἵνα καταδείξω τὴν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ διασήμεου Βοικηίου ὑπάρχουσαν διαφωνίαν.

Ἴδου δὲ τί περὶ τούτου λέγει καὶ ὁ διάσημος οικονομολόγος Courselle Seneuil ἐν τῷ περὶ χρυτονομίσματος ἄρθρῳ του· «Ὅθ' ἦτο δυσκολώτατον νὰ ὀρίσῃ τις ἀκριβῶς τὸν χρόνον, καθ' ὃν πρῶτον ἐφαντάσθησαν νὰ ἀποδώσωσιν ἀθηναικῶς καὶ διὰ κυβερνητικῆς πράξεως ἀξίαν ἀνεξάρτητον τῆς ὕλης, ἐξ ἧς συνέκειτο. Τὰ ἐν πολιορκίαις κοπέντα νομίσματα, περὶ ὧν πολλὰκις ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία μνησται ποιεῖται, ἤρσαν τὴν ἀξίαν αὐτῶν μᾶλλον ἐκ τῆς πιστώσεως, ἢ ἐκ τοῦ περὶ τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν

θεσπίσματος· ἦσαν ὑποσχέσεις ἀνταλλακταί μετὰ τὴν ἄρσιν τῆς πολιορκίας, οἷον τὰ σιδηρὰ νομίσματα, ἐκδοθέντα ὑπὸ τῶν πολιορκουμένων ἀπέναντι τῶν ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν, τὰ νομίσματα ταῦτα ἐπλάσθησαν ἄλλως, ὡς ἔκτακτον καὶ προσωρινὸν μέσον οἰκονομίας.

«Χωρὶον τι Λισγίνου τοῦ φιλοσόφου, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Herim, βεβαίως τὴν ὑπαρξίν νομισμάτων τινος ἄνευ ἀξίας ἐν τῇ ἐμπορικῇ πόλει τῆς Καρχηδόνας. Ἡ ἀξία τοῦ δερματίνου τούτου νομίσματος προήρχετο ἐκ τῆς πιστώσεως ἢ ἐκ θεσπίσματος τινος τῆς κυβερνήσεως; Ἦτον δ, τι ἀποκαλούμεν σήμερον χρυτονομίσμα; Ἠθάνον· πλὴν εἶναι δύσκολον νὰ διαβεβαιώσωμέν τι μετὰ θετικότητος ἐπὶ τῆς περιέργου ταύτης λεπτομερείας τῆς ἀρχαιότητος.

«Τούναντίον οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία περὶ τῆς γενικῆς παραδεδεγμένης χρήσεως τῆς νοθεύσεως καὶ παραποιήσεως τῶν νομισμάτων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κυβερνήσεων, ὅτε νὰ νοθεύσῃ τὰ νομίσματα ἀλλάσσουσαι αὐθαιρέτως τὸ βάρος καὶ τὸν τίτλον αὐτῶν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι αἱ Ἀθηναί, κατ' ἐξαιρέσειν, δὲν ἐνόθευσαν ποσῶς τὰ νομίσματα αὐτά, ὅπερ ὑπῆρξεν ἐν τῶν αἰτίων τοῦ ἐμπορικοῦ μεγάλειου τῶν Ἀλλαχῶν, καὶ πρὸ πάντων ἐν Ῥώμῃ, ἡ τῶν νομισμάτων νόθευσις ἐθεωρήθη ὡς ἐντιμὸς καὶ συνήθης τακτικὸς πόρος. Ὁ Πλίνιος ἀπαριθμεῖ φιλοφρόνως τὰ ἐκ τοῦ τῆς νοθεύσεως μέσου προερχόμενα εἰς τὴν κυβερνήσειν κέρδη.

«Ἡ αὕτη γνώμη ἐπεκράτησε καθ' ὅλον τὸν μεσαιῶνα· ἡ εὐκολία δι' ἧς παρεπιούντο τὰ νομίσματα ἔθεωρετο ὡς δικαίωμα κυριαρχικόν, δικαίωμα, οὗτινος ἅπαντες οἱ βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες μεγάλην κατάχρησιν ἔκαμαν μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 17. αἰῶνος, καὶ μετ' αὐτὴν τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ χρυτονομίσματος, ὅτε ἡ γαλλικὴ ἐπανστάσις ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν κατάχρησιν ταύτην, ὡς καὶ εἰς τόσας ἄλλας.

«Αἱ ὑπερβολικαὶ ἐκδόσεις τοῦ χρυτονομίσματος μετὰ καταναγκαστικὴν κυκλοφορίαν εἶναι ἅμα τὸ ἔσχατον μέτρον τῆς παραποιήσεως τῶν νομισμάτων καὶ τῆς καταχρήσεως τῆς πίστεως. Ἄντι νὰ κόψωσι νομίσματα ἐκ μετάλλου βάρους καὶ τίτλου κατωτέρου, ἐξέδωκαν χάρτην ἄνευ οὐδεμίαν πραγματικῆς ἀξίας καὶ μετὰ καταναγκαστικὴν κυκλοφορίαν Ἡ τελευταία αὕτη ἐπιχειρήσις εἶναι λοιπὸν σωφτερά. Ἀποδεικνύει κατὰστασιν πολιτισμοῦ πλέον προκεχωρημένην, διαδέχεται τὰ ὑποθετικὰ σημεῖα, ὡς ἡ παραπολίσις τῶν νομισμάτων τὴν χρῆσιν τοῦ

(1) Αὐτόθι, τόμ. β'. 458.

νομίσματος· είναι ἡ κίβδηλεια τῆς πίσεως, διὸ καὶ πρέπει νὰ καταταχῆ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης εἰς τὴν συνέγειαν τῶν ἐπιχειρήσεων, αἵτινες διεδέχθησαν τὰ νομίσματα» (1).

Ἐκτὸς λοιπὸν τοῦ Βοικιγίου, τοῦ Heerin καὶ τοῦ Courselle Seneuil, οὐδεὶς ἄλλος, καθ' ὅσον τοῦλάχιστον γνωρίζω, ἐξέτασε τὸ θέμα τοῦτο· τὰς γνώμας τούτων, ὡς εἶδατε, ἀνέφερον καθ' ὀλοκληρίαν. Νῦν ἐξετάσωμεν τὸ χαρτονόμισμα καὶ παρ' ἄλλοις ἔθνεσι· διότι οἱ Κινέζοι, οἵτινες ἐγνώρισαν πρὸ ἡμῶν τὴν πυριτιδα, τὴν μηχανητικὴν βελόνην, τὴν τυπογραφίαν καὶ τόσα ἄλλα πράγματα, ἐγίνωσκον ἐπίσης καὶ τὸ χαρτονόμισμα ἀπὸ τὸν β'. ἡρ. π. Χ. αἰῶνα.

Γ'.

Ὅτε πρὸ τετραετίας διέτριβον εἰς Nansy, ἔνθα κατὰ πρῶτον ἤρχισα κυρίως τὰς περὶ πιστώσεως, νομισμάτων καὶ τραπεζῶν μικρὰς μελέτας μου, χάρις εἰς τὰς πλουσιωτάτας βιβλιοθήκας τῶν κυρίων Ch. Cournault, de Metz-Noblat κτλ. συνδιελέχθη ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ μου θέματος πολλάκις μετὰ τοῦ συγγραφέως τῶν *νήσων τῆς Ἐλλάδος* κ. Lacroix· ἔως τότε δὲ μόνον τὸ χωρίον τοῦ Αἰσχίνου, ἐμψώριζον καὶ τὸ σύστημα τοῦ Law. Ἐνῶ δὲ ὠμιλοῦμεν περὶ τῆς πρώτης χρήσεως τοῦ χαρτονομίσματος ἐν Εὐρώπῃ ἠρώτησα αὐτόν, ἐὰν προτῆτερον δὲν ἐγένετο χρῆσις αὐτοῦ ἀλλαγῆσε, τότε μ' εἶπεν ἐν ὀλίγοις τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ἐν Κίνῃ πρὸ πολλῶν αἰῶνων, καὶ ὅτι περὶ αὐτοῦ ἔγραψε πρὸ τίνος μονογραφίαν τινα ἦν καὶ μοι ἔστειλεν πραγματικῶς αὐθημερόν. Ἐκ τῆς πραγματείας ταύτης ἔμαθον, ὅτι οἱ Κινέζοι ἐγίνωσκον τὸ χαρτονόμισμα ἀπὸ τὸν θ'. ἡρ. αἰῶνα μ. Χ. καὶ ὅτι ἕκαμον χρῆσιν αὐτοῦ ἐπὶ ὀλοκληρῶς αἰῶνας ἤτοι μέχρι τοῦ 13'. αἰῶνος. Τότε ἐκοινοποίησα αὐτῷ τὸ χωρίον τοῦ Αἰσχίνου, καὶ ἐλυπήθη διότι ἠγνοεῖ αὐτὸ ὅτε περὶ τοῦ θέματος τούτου ἔγραψε. Μετ' οὗ πολὺ ὅμως ἐπέισθη, ὅτι καὶ οἱ Κινέζοι ἐγίνωσκον πολὺ προτῆτερον τὸ χαρτονόμισμα ἄρ' ὅτι ὁ κ. Lacroix ἐνόμιζεν.

Κατ' Ἀγγλικὴν τινα ἑφημερίδα ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ κ. Wolowski (2), τὸ χαρτονό-

μισμα ἐκ χάρτου ἢ περιγαμνῆς ὑπῆρχεν ἐν Κίνῃ ἀπὸ τοῦ ἀρχαιοτάτου χρόνου· ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν πρῶτον ἐγένετο χρῆσις αὐτοῦ ἀγνοεῖται, τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ὑπάρχουν ἀποδείξεις περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ κατὰ τὸ 149 π. Χ. Ἄλλ' ἐκλήσωμεν συστηματικώτερον τὰ τὸ ἐν Κίνῃ χαρτονόμισμα, ἀρούμενοι τὰ δέοντα ἐκ τῆς μονογραφίας τοῦ Courselle Seneuil καὶ ἐκ τῆς ἀξιολόγου μνημονευθείσης πραγματείας τοῦ κ. Lacroix, ὅστις ἠρώσθη ἐπίσης τὰς πληροφορίας τοῦ ἐκ τῆς περιήμου Ἐνετοῦ περιηγητοῦ Μαρκοπόλου, τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Biot καὶ τῆς περιηγήσεως τοῦ Cheik-Ibn Batoutah ἀναφερομένης ὑπὸ τοῦ Cautu ἐν τῇ Παγκοσμίῳ αὐτοῦ ἱστορίᾳ.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Won-Ty, ὅστις ἐβασίλευεν ἐν Κίνῃ κατὰ τὸ τέλος τοῦ β'. π. Χ. αἰῶνος, ἐπιθυμῶν νὰ καταπολεμήσῃ τοὺς Hiong-Nou, καὶ ἀδυνατῶν νὰ ἐπαρκῆσῃ εἰς τὰς δαπανηρὰς του ἐκστρατείας, καὶ ἀγνοῶν διὰ τίνος μέσου νὰ προμηθευθῆ χρήματα, ἐπέκρηθη νὰ συναθροίσῃ μέγαν ἀριθμὸν λευκῶν ἐλάφων, ἀπαγορεύον ἅμα ἅπασιν τοῖς μεγιστάσι νὰ ἀνατρέψωσι τοιοῦτου εἶδους ἐλάφους ὅταν μετέβαινον, κατὰ τὰς ἐπισήμους ἐορτάς, εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, ἔδιδεν αὐτοῖς εἰς ἀντάλλαγμα τῶν δώρων, ἅτινα προσέφερον αὐτῷ, τεμαχίον τοῦ δέρματος τῶν λευκῶν τούτων ἐλάφων, ὅπερ ἐτιμᾶτο 400,000 toien ἢ δηναρίων (1).

Ὁ Μαρκόπολος λέγει ἐν τῇ Περιηγήσει αὐτοῦ. «Ἐν τῇ πόλει Chan-Balikh εὐρίσκεται τὸ νομισματοκοπιεῖον τοῦ μεγάλου Χάν, ὅστις δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς κάτοχος τῶν μυστηρίων τῶν ἀλχημιστῶν, διότι ἔχει τὴν τέχνην νὰ παραγάγῃ χρήματα διὰ τοῦ ἐξῆς τρόπου. Ἀφαιροῦσι τὸν φλοιὸν συκαμινέως, καὶ λαμβάνουσι τὸν ἐσωτερικὸν φλοιὸν, κείμενον μεταξὺ τοῦ ἐξωτερίου φλοιοῦ καὶ τοῦ κορμοῦ τοῦ δένδρου, τὸν κοπανίζουσιν ἐντὸς θυσίας μέγας ὅτου κατασταθῆ μίγμα τι, δι' οὗ κατασκευάζουσι χάρτην τινα ὅμοιον ἐκ βύμβυκος, πλὴν βαθυτέρου χρώματος ὅταν δὲ ἴναι πάντῃ ἐτοιμοί, τὸν κόπτουσιν εἰς τεμάχια τετράγωνα διαφόρου μεγέθους, μικρότερα μᾶλλον ἢ πλατύτερα, καὶ ἅτινα ἔχουσι διήθεν ἀξίαν ἐνὸς δηναρίου tournois, τὰ δὲ ἐνὸς gros de Venise κτλ.

«Ὁ χάρτης οὗτος κατασκευάζεται μετὰ τόσης πομπῆς, ὥσει ἐὰν ἦτο χρυσοῦν νόμισμα· οἱ

(1) Dict. de l'économ. polit. εἰς τὴν λέξιν papier-monnaie.

(2) Les Finances de la Russie, Paris, 1864 σελ. 448.

(1) Dict. de l'économ. polit. αὐτῆσι.

ἐπὶ τούτῳ ἐπιστατοῦντες διάφοροι ἀξιωματικοὶ ὑπογράφουσι, θέτουσι τὰς σφραγίδάς των, καὶ τέλος ὁ σφραγιδοφύλαξ τοῦ βασιλέως βλέπει τὴν ἐμπειπιστευμένην αὐτῷ σφραγίδα τοῦ βασιλέως ἐντός μίλτου, σφραγίζει ἅπαντα τὰ τοῦ χάρτου τεμάχια, καὶ τούτο ἀποδίδει αὐτοῖς ἀθροιστικὸν χαρακτηριστήρα. Τὸ χαρτονομίσμα τοῦτο πέμπεται εἰς τὸ κράτος, καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ ἀποποιήθῃ αὐτὸ ἐπὶ ποινῇ θανάτου.

Ὁ δὲ θρωανὸς περιηγητὴς Cheik-ibn-Batoutah, λέγει: «Οἱ κάτοικοι τῆς Κίνας δὲν μεταχειρίζονται εἰς τὰς ἐμπορικὰς των πράξεις οὔτε χρυσᾶ οὔτε ἀργυρᾶ νομίσματα. Ἄπαντα τὰ ἐξώθεν ἐρχόμενα νομίσματα ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ἀναλύνονται εἰς ἄσημον χρυσὸν καὶ ἄργυρον. Πωλοῦσι καὶ ἀγοράζουσι διὰ τεμαχίων χάρτου, ὧν ἕκαστον εἶναι ὅσον παλάμη χειρὸς, φέρον τὸ σημεῖον ἢ σφραγίδα τοῦ Σουλτάνου. Εἰκοσιπέντε τοιαῦτα γραμμᾶτια ὀνομάζονται bālicht, ἧτοι ἀποτελοῦσι τὸ παρ' ἡμῶν δηνᾶριον ἢ χρυσὸν νόμισμα. Ἐὰν τις ἐγγὺς ἔσχηται μὲν τῶν ἐρθευμένων τῶν γραμματίων τούτων, τὰ φέρει εἰς εἶδος τι νομισματοκοπέου, ἐνθα λαμβάνει ἀντ' αὐτῶν ἄλλα νέα. Οὐδὲν ὑφίσταται ἐξέδον διὰ τούτο (κατὰ τὸν Μαρκόπουλον ἐπληρώσεν τις $3\frac{1}{10}$ κατὰ τινὰ δὲ ἀγγλ. ἡμερησίαν $3\frac{1}{10}$) διότι οἱ κατασκευάζοντες ταῦτα πληθύνονται ἀπὸ τὸν Σουλτάνον. Τὸ μέγαρον τοῦτο διευθύνεται ἀπὸ τινος τῶν πρώτων ἑταίρων τῆς Κίνας. Ἐὰν ἄτομόν τι μεταβῇ εἰς τὴν ἀγοράν μετ' νομίσματα ἀργυρᾶ ἢ καὶ χρυσᾶ, ἐν ἀγορᾷ τι, δὲν λαμβάνουσι ταῦτα, καὶ οὔτε προσέχουσι μάλιστα εἰς αὐτόν, μέχρις ὅτου ἀνταλλάξῃ ταῦτα μετ' bālicht ἧτοι γραμμᾶτια, δι' ὧν δύναται νὰ ἀγοράσῃ ὅ, τι ἂν ἐπιθυμῇ.»

Ἐκτὸς ἄλλων λοιπὸν μαρτυριῶν ἔχομεν τὰς μαρτυρίας τῶν δύο τούτων περιηγητῶν οἱ τινες κατὰ διάφορον ἐποχὴν ἐπισκεθεῖντες τὴν Κίνα οὐδεμίαν ἡμῶν ἀφήνουσιν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ χαρτονομίσματος ἐν Κίνα καὶ περὶ τῆς κατασκευαστικῆς κυκλοφορίας, καὶ ὅτι τοῦ χαρτονομίσματος ἐγένετο πρῶτον χρῆσις ὄχι ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Thang κατὰ τὸ 807 μ. Χ., ὡς νομίζει ὁ κ. Li-croix, ἀλλ' ἀπὸ τὰ τέλη ἤδη τοῦ β'. αἰῶνος π. Χ. κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην φαίνεται νὰ ἐγίνετο μᾶλλον συστηματικωτέρα τις μεταρρύθμισις, διότι κατὰ τὰ χρονικὰ τῆς Μογγολικῆς δυναστείας ἢ κυβερνήσεως ὑπερέσσει τοὺς κεραικιοῦχος νὰ καταθέσῃαι πολυτιμὰ τε μέταλλα καὶ νομίσματα εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον,

ἀπέναντι δὲ αὐτῶν τοῖς ἔδωκε εἶδος τι γραμματίων ὀνομαζομένων feytsien *εὐλαφρὸν νόμισμα* ἐκπροσωποῦντων τὰ νομίσματα. Τὸ χαρτονομίσμα δὲ τούτο διήρκεσε μέχρι τῆς 21 πρώτης δυναστείας τῆς Κίνας ἧτοι μέχρι μεγάλων Ming, οἵτινες ἐκδιώξαντες τοὺς Μογγόλους ἐβασίλευσαν μέχρι τοῦ 15. αἰῶνος. Οἱ Ming παρεδέχθησαν ἐπίσης τὸ χαρτονομίσμα καὶ διατηρήσαντες αὐτὸ ἐπέκεινα τῶν 100 ἐτῶν τὸ κατήργησαν κατὰ τὸν 15. αἰῶνα. Τὸ χαρτονομίσμα καὶ σήμερον ὑπάρχει ἐν Κίνα, ἀλλ' εἰς τοιαύτην περιέπεσε περιφρόνησις, ὥστε σχεδὸν οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει, ὥστε οἱ Κινεῖοι ἀφοῦ ἠνέχθησαν αὐτὸ ἐπὶ 17 περίπου αἰῶνας δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐκτιμῆσωσιν αὐτὸ καὶ νὰ ὠφελήθωσιν αὐτοῦ δέοντως ὡς οἱ Ἑυρωπαῖοι· διότι τὸ χαρτονομίσμα, ὅταν ἐν ὠρισμένῳ μέτρῳ γίνηται χρῆσις αὐτοῦ, παρέχει σπουδαιοτάτας ὑπερσείας τῇ κοινωσίᾳ.

Πρὸ τοῦ 1. αἰῶνος ὑπάρχεν σιδηροῦν τι νόμισμα ἐγκυβερσάντων, ὡς τὸ τοῦ Λυκούργου, διὸ καὶ μεταχειρίσθησαν ἀντιπροσωπευτικὰ αὐτοῦ γραμμᾶτια ἢ ὑποχρεώσεις (ἐνεκα τοῦ δυσμετακουίστου τοῦ νομίσματος), ἢ μᾶλλον κατὰ τὴν ἑκφρασίν τοῦ Κινεῖου, τρόπον τοῦ μετὰκομίζεσθαι τὸ νόμισμα· τὰ γραμμᾶτια δὲ ταῦτα, περὶ τῆς φύσεως τῶν ὁποίων οὐδεμίαν ἡμῶν ἀμφιβολία, ἐξεδόθησαν ὑπὸ ἰδιαιτέρας τινὸς τραπέζης, ἢν βραδύτερον ἐμυμήθη ἢ κυβερνήσις.

Κατὰ τὸν 1. αἰῶνα ἐμπορικὰ τινὰ καταστήματα συνέρθεσαν ἐταιρικήν τινὰ τράπεζαν, ἧτις ἐξεδίδον εἶδος τι συναλλαγματῶν ἢ μᾶλλον γραμματίων εἰς διαταγὴν, Kua-osten, πληρωτέαν κατὰ τριετίαν, ἢ δυνάμενα νὰ κυκλοφορῶσιν 65 ἔτη (ὥστε ἡ διάρκεια τῆς προνομισίουχος ταύτης τραπέζης ἦτον ἐξηκονταπενταετής), ἀλλ' ἡ τράπεζα αὕτη διελύθη μετ' οὐ πολὺ ἀποτυχούσα, ἢ δὲ κυβερνήσις ἔσπευσε νὰ τὴν μιμηθῇ ἰδρύσασα ὁμοίαν κατὰ τὸ 1023, καὶ ἀπαγορεύσασα τὴν ἰδρυσίν ἄλλης τοιαύτης, καὶ ἧτις διήρκεσε μέχρι τοῦ 1260· τὸ χαρτονομίσμα δὲ τῆς τραπέζης ταύτης διετλήθη διὰς τὰς φάσεις, ἃς χαρτονομίσμα δύναται νὰ διέλθῃ.

Ἡ κατάχρησις τοῦ χαρτονομίσματος ἐν Κίνα, καίτοι κατ' ἐστὶν χρονικὴ ἀσθένεια ἐφ' ὀλοκλήρους αἰῶνας, δὲν ὑφίστατο ἀνευ γογγυσμῶν, ἀν καὶ ἐκείνης τὸν θαυμασμόν τοῦ Μαρκόπουλου. Ὁ Ἀχμέτ ὅστις φαίνεται νὰ ἦτον ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Kholibaikhan, ἔδολοφρονήθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Αἱ κατακραυγαὶ δὲ αὐταὶ δὲν περιωρίσθησαν μόνον εἰς τὸν λαόν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ σοφοί, ὄχι

ἄμιοι ὀρθῶν τιῶν θεωριῶν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ὕψωσαν τὴν φωνὴν των κατὰ τοῦ καταθλιπτικοῦ τούτου συστήματος. Ἰδοὺ τί περὶ τούτου λέγει ὁ σοφὸς Κινέζος Μοντουαλέν, συγγραφεὺς ἑκατοντόμου τινὸς ἐγκυκλοπαιδείας:

«Ὁ χάρτης δὲν ἔπρεπε νὰ ἦ νόμισμα, ἔπρεπε νὰ ἦναι ἐν χρήσει μόνον ὡς ἀντιπροσωπευτικὸν σημεῖον ἀξιών τινῶν ἐκ μετάλλου, ἢ τροφίμων καὶ νὰ ἀνταλλάσσεται ταχέως διὰ μεταλλικῶν νομισμάτων χάριν τῆς οἰκονομίας τῆς μεταφορᾶς. Ἐν ἀρχῇ τοιαύτῃ ἦτον ἡ χρῆσις τοῦ χαρτονομίσματος παρὰ τοῖς ἐμπόροις. Ἡ κυβερνήσις οἰκειοποιουμένη τὴν ἐφεύρεσιν ταύτην τῶν ἰδιωτῶν, ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ ταῦτα ἀληθῆς νόμισμα, διὸ καὶ πάραυτα ὁ ἀρχικός του σκοπὸς παρεμορφώθη.»

Ἰδοὺ δὲ καὶ διάλογός τις μεταξύ τοῦ αὐτοκράτορος Ὀγοδαή, ἐνὸς τῶν αὐτοκρατόρων τῆς δυναστείας τῶν Song καὶ τοῦ ὑπουργοῦ του Thson-Tsai. «Συνετὲ ὑπουργέ, λέγει ὁ ἡγεμῶν, σήμερον μὲ πρότεινον νὰ ἐκδώσω χαρτονομίσμα· τί περὶ τούτου σκέπτεσαι; —Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Tshang-Soung, τῆς δυναστείας τοῦ χρυσοῦ, ἀπεκρίθη ὁ ὑπουργός, ἤρχισαν νὰ ἐκδίδωσι χαρτονομίσμα μετὰ τοῦ νομίσματος. Ὑπῆρχεν ὑπουργός τις ὅστις ἐκέρισε πολλὰ κατὰ τὴν ἐκδόσιν τοῦ χαρτονομίσματος, εἰς ὃν ἔμεινε τὸ ὄνομα Seigneur-Billet χαρτονομισματοκύριος. Τὸ χαρτονομισμα δὲ εἰς τοιοῦτον ἐξουτελισμὸν ἔφθασεν, ὥστε μόλις μὲν 10 χιλ. γραμματία ἠδύνατό τις νὰ ἀγοράσῃ ἐν πλακούντιον ἐξ ὄρουζιου. Ὁ λαὸς ὑπέφερε πολὺ, τὸ δὲ κράτος κατεστράφη. Τὸ παράδειγμα τοῦτο δέον νὰ ἐγώμεν πρὸ ὀφθαλμῶν. Ἐὰν νῦν πρέπει νὰ ἐκδώσωμεν χαρτονομίσμα, ἡ ἀξία του δὲν πρέπει νὰ ὑπερβῇ τὰς 750 χιλ. φρ.» Τὰς συνετάς ταύτας συμβουλάς ἠκολούθησεν ὁ Ὀγοδαή.

Οἱ λόγοι τῆς ἐν Κίνχ διαρκείας τοῦ χαρτονομίσματος εἰσὶν οἱ ἐξῆς: ἡ διαρκὴς ποσότης τοῦ χαρτονομίσματος δὲν ἦτο τόσον ὑπερβολικὸς, ὥστε νὰ ἐξαντλήσῃ πάντα πόρον· ἢ ἡ ἐξαργυρώσις, ἢ ἡ διάρκειά του ὠρίζετο εἰς μακρὰς προθεσμίας· κατὰ τὴν λήξιν δὲ ἀντὶ νὰ ἐξαργυρώσῃ ταῦτα ἐπέφερον μεταρρυθμίσεις τινὰς ὅτε μὲν ἀπαγορεύοντες τὴν χρῆσιν τῶν νομισμάτων ἢ καὶ νοθεύοντες ταῦτα, ἐνίστοι δὲ περιωρίζον καὶ αὐτὴν τὴν χρῆσιν τῶν πολυτίμων μετάλλων. Ἰδοὺ δὲ πῶς περιγράφει ὁ Biot τὴν κατάστασιν τοῦ Ουρανίου Κράτους ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Gengiskhanides.

«Ἡ δημοσία πίστις εἶναι κατεστραμμένη ἐξ ἰλοκλήρου, ὡς ἐκ τῆς ἀβεβαιότητος τῆς ἐξαργυρώσεως τοῦ χαρτονομίσματος· ἀγνοεῖται μάλιστα, ἐὰν σιεῖται τις τῶν ἀπὸ τοῦ 1160 ἐκδοθέντων γραμματίων ἐξαργυρώθη ποτὲ ὑπὸ τοῦ κράτους ἄλλως ἢ ὑπὸ ἄλλων χαρτονομισμάτων». Φόρος, μισθοί, προμήθειαι, δημοσία ἔργα, δημοσία ὑπηρεσία, τὰ πάντα ἐπληρώνοντο διὰ χαρτονομίσματος· οὐδεὶς λοιπὸν πύχαιρειτο, διὸ καὶ ἐπὶ τέλους οἱ κάτοικοι, πολῖται τε καὶ στρατιωτικοί, τῆς αὐτοκρατορίας ἐπανεστάτησαν καὶ ἀντικατέστησαν τοὺς κατακτητάς διὰ τῆς ἐθνικῆς δυναστείας. Οἱ Song δὲ καὶ Kin, οἵτινες προηγῆθησαν τῶν Μογγόλων, κατεστράφησαν διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 17^{ου} αἰῶνος οἱ Μογγόλοι κατακτητῆαι, οἵτινες ἐβασίλευον ἐν Περσίᾳ, μετεχειρίσθησαν ἐπίσης καὶ αὐτοὶ χαρτονομίσμα.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν Κινέζων, Ἑλλήνων καὶ ἄλλων τινῶν ἀρχαίων ἐθνῶν. Ἐν Εὐρώπῃ δὲ κυρίως εἰσῆχθη πρῶτον ὑπὸ τοῦ περιφήμου Σάουτου Law κατὰ τὸ 1716. Ἀκολούθως οἱ Εὐρωπαῖοι ἵδρυσαν διάφορα συστήματα χαρτονομίσματος· ἐπὶ ποικίλων καὶ σοφῶν βάσεων ἐρειδόμενα, ὧν τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο τὸ αὐτὸ, ἢ πλ. νὰ διαθέσωσι ἅπαντα τὰ μεταλλικὰ νομίσματα εἰς τὴν διάθεσιν τῆς κυβερνήσεως, ἥτις νὰ διδῇ πέναντι αὐτῶν σημεῖα ἄνευ ἀξίας, ἥτοι χάρτιν. Δὲν ἐπιχειροῦ νὰ κάμω ἐνταῦθα τὴν ἱστορίαν ἅπαντων τῶν συστημάτων, διότι εἶναι θέμα ἀπαιτοῦν ἰδίαν πραγματείαν· τοῦτο μόνον λέγω, ὅτι ἐνόσω ἡ κυβερνήσις διατηρεῖ τὰ νομίσματα, ὁ χάρτης δὲ τὴν ἀξίαν του, ἀλλ' ἄρα ἀφοῦ δαπανήσῃ τὰ νομίσματα καλῶς ἢ κακῶς, τὸ χαρτονομίσμα τοῦτο χάνει τὴν ἀξίαν του. Ἐν τέλει λοιπὸν τοῦ λόγου ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ εἰπῶμεν γενικὰ τινα περὶ χαρτονομίσματος.

Δ'.

Ἴσως ἐλαχίστη ποσότης χαρτονομίσματος ἐν τισι τόποις δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ὅταν ὁ τόπος οὗτος εὐρίσκηται εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις καὶ ἀνάγκας. Ἐὰν δὲ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ χαρτονομίσμα τοῦτο γίνεται δεκτὸν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ au pain εἰς ἴσην μοῖραν τῆς ἀξίας του, θὰ ὑποτιμηθῇ ἐξ ἀνάγκης ἐν τῇ ἐλαχίστῃ ἀνάγκῃ εἰσαγωγῆς, ἢ ἐν μεταλλικῇ ἐξαγωγῇ, ὅπερ τὸ αὐτὸ, ἢ ἐν οἰχθήποτε ἐμπορικῇ κρίσει ἢ πολέμῳ. Ἀλλὰ τὰ αἴτια ταῦτα δύνανται νὰ θεωρηθῶσι ἀνύπαρκα ὡς πρὸς τὴν μεταβολὴν

τῆς τιμῆς τοῦ χαρτονομίσματος· ἐπειδὴ τὸ χαρτονομισμα εἶναι ἀξία τεχνική, ἡ ἐκδοσις αὐτοῦ εἶναι ἀπεριόριστος, ὕπερ δὲν δύναται νὰ συμβῆ καὶ εἰς τὸ νόμισμα, διότι ἡ νομισματοποιήσις δὲν εἶναι πραχγωγική ὡς ἐν τῷ χαρτονομίσματι, εἰς ᾧ δίδεται ἀξία ἢ ἐστρεβεῖτο πρὶν. Κατὰ συνέπειαν τὸ χαρτονομισμα ὑποτιμᾶται, ἢ τὸ νόμισμα ὑψοῦται.

Ἡ ὑποτίμησις αὕτη τοῦ χαρτονομίσματος ἠδύνατο νὰ λάβῃ τὸν ἐξῆς ἀπόλυτον καὶ μαθηματικὸν τύπον κατὰ τὸν Courcelle Senneuil· «Ἡ ἀξία τῆς ἐν κυκλοφορίᾳ ποσότητος τοῦ χαρτονομίσματος, οἰαδὴποτε καὶ ἂν ᾖ, εἶναι ἴση πάντοτε τῇ ἀγνώστῳ, πλὴν βεβαίᾳ ποσότητι τῶν νομισματικῶν ἀξίων, ὧν ἡ κοινὴν ἔχει ἀνάγκη» ἢ ποσότης δὲ αὕτη εἶναι σχεδὸν ἀμετάβλητος ἐν δεδομένῳ χρόνῳ καὶ ἐμπορικῇ καταστάσει. Ἐὰν τὸ νομισματικὸν οὐ τις ἀνάγκη ἔχει π. γ. ἡ Γαλλία διὰ τῆς ἐνεργητικῆς ὑπηρεσίαν τῶν συναλλαγῶν τῆς ἥτιον ἐν δισεκατομμύριον, ἢ ποσότης τοῦ χαρτονομίσματος, ἦν ἠδύνατο νὰ θέσῃ εἰς κυκλοφορίαν οἰαδὴποτε καὶ ἂν ἦτο, δὲν θὰ ἤξιζε ποτε πλέον τοῦ ἐνὸς δισεκατομμυρίου. Κατὰ συνέπειαν πᾶσα ἐκδοσις, ἥτις θὰ ὑπερέβαινε τὸ ποσὸν τοῦτο θὰ ὑπέπερεν ὑποτίμησιν ἀνάλογον, ἀναπόφευκτον, ὑποτίμησιν κατ' εὐθὺν λόγον εἰς τὴν ὑπερβάλλουσαν ἐκδοθεῖσαν ἀξίαν. Ὑπεθέσαμεν πρὸ ὀλίγου τὸ ἐν Γαλλίᾳ ποσὸν εἰς ἐν δισεκατομ., ἐὰν ὁ τόπος εἶχε χαρτονομισμα ἰσάζων καὶ ἤθελε νὰ διπλασιάσῃ τοῦτο ἀναβίβων τὴν ἀξίαν του εἰς δύο δισεκατομ., τὸ χαρτονομισμα θὰ ἔλανε τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας του· ἐὰν ἐγένετο ἐκδοσις 3 δισεκατομ. θὰ ἔλανε τὰ $\frac{2}{3}$ τῆς ἀξίας του, ἐὰν τέσσαρα τὰ $\frac{1}{4}$ καὶ οὕτω καθεξῆς· εἰς 4ῷ δὲ δισεκατ. θὰ ἤξιζε μόνον τὸ ἕβον τῆς ἐνομαστικῆς του ἀξίας. Τοῦτο δὲ σχεδὸν κατὰ γράμμα ἀποδεικνύεται διὰ τῆς ἱστορίας.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν καιρῷ γαλληνικῷ ἄνευ μεταβολῶν καὶ ἐμπορικῶν κρίσεων, χωρὶς νὰ λαμβάνωμεν ποσῶς ὑπ' ὄψιν τὰ πάθη, τοὺς εἴθους καὶ ἀνθρωπίνους ἐλπίδας, διότι τότε χάνει ἐντελῶς τὴν ἀξίαν του.

Τὰ αἷτια δὲ ταῦτα τῆς μεταβολῆς τοῦ χαρτονομίσματος οὐδεμία κυβερνήσις, ὅσον συνετὴ καὶ ἂν ᾖται, δύναται νὰ τὰ προῖδῃ καὶ ἐπιτιμῇ ἀρκούντως καὶ πάντοτε. Ἄλλως τε ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι ἡ κυβερνήσις ἡ ἐκδίδουσα χαρτονομισμα δὲν τὸ ἐκδίδει χάριν τοῦ γλίσχρου τόκου ἢ, ἐνοσιεται, ὠφελείται πάντοτε, καθ' ὅσον αἰ ἐκ τοῦ χαρτονομίσματος προκύ-

πτουσαι οἰκονομικῆς συνεπάγουσι νέας δυσχερεῖς εἰς τὸ κράτος, ἀλλὰ μόνον εἰς κατεπειγούσας ἀνάγκας καταφεύγει εἰς τὸ μέτρον τοῦτο· ἐν τοιαύταις δὲ δυσχερεῖσι περιστάσει διατελοῦσα πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ καταχρασθῇ τοῦ μέσου τούτου, τῶσφ μᾶλλον καθ' ὅσον πᾶσα νέα ἐκδοσις θὰ προμηθεύει τῇ κυβερνήσει νέους πόρους, εἰς ζημίαν πάντοτε τῶν κατόχων τῶν προγενεστέρων τίτλων, εἰς ἐκάστην νέαν ἐκδοσιν ἐνὸς δισεκατομμυρίου χάνει τὸ ἥμισυ τοῦ προηγούμενου ποσού, ἥτοι τὸ ποσοδὸν τοῦ αὐξήσαντος ἀριθμοῦ τοῦ ἐκδιδομένου δισεκατομμ. δηλ. ἡ ἐκδοσις τοῦ β'. δισεκατομ. τὰ ἥμισυ τοῦ α. ἥτοι 500 ἑκατομ. ἡ ἐκδοσις τοῦ γ'. τὸ 3ον, τοῦ δ'. τὸ 4ον καὶ οὕτω καθεξῆς.

Εἶναι περιττὸν νὰ εἰπωμεν, ὅτι τὰ προσωρινὰ ταῦτα μέσα, αἵτια κυβερνήσις τις ἀπολαμβάνει διὰ τοῦ χαρτονομίσματος, τὰ πληθύνει διὰ μεγάλων πάντοτε θυσίων καὶ παντοίων ἀταξιών, ἃς τὸ ποσοδὸν τοῦτο εἰσάγει εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς αὐτὴν αἰ ἐξῆς περίου κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα.

«Κατ' ἀρχὰς οὐδεὶς ὑπέφερε· τὸναντίον ἡ διὰ τῶν ἰδανικῶν νομισμάτων ἡ σημειῶν ἀντικατάστασις τῶν νομισμάτων εἶναι πραχγωγική τις πρόοδος, ἐξ ἧς ἡ κοινωνία ὑπερσεύεται· ἐν τῇ ἀντικατάστασι τοῦ μεταλλικοῦ νομισματος ὁ χάρτης θέτει εἰς ἐνέργειαν τὴν ἀξίαν, ἦν ἐξεπροσώπει, καὶ φαίνεται ὅτι δόλοκληρος ἡ ἀξία αὕτη ἐρχεται πᾶραυτα καὶ αἴφνης εἰς ἀύξησιν τοῦ κοινωνικοῦ πλοῦτου. Ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ὑποθέσει ἡ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἐκδοσις τοῦ πρώτου δισεκατομμυρίου παρέχει τῇ κοινωνίᾳ τὴν χρῆσιν ἴσης ποσότητος πλοῦτου, εὐρύνουσα τὸν κύκλον τῆς ἀγορᾶς. Συγχρόνως τὸ νόμισμα καὶ αὐτὸ τὸ μεταλλικὸν θὰ ὑφίστατο ὑποτίμησιν τινα, ἵνα διευκολύη τὴν ἐπέλεσιν ἀπάντων τῶν πτωτικῶν συμβολαίων, ἀπάντων τῶν ἐμπορικῶν ὑποχρεώσεων, προσθέσαστε εἰς ταῦτα τὴν ὑπερτίμησιν ἀπάντων τῶν ἐμπορευμάτων καὶ κέρδη φαινόμενά τε καὶ πραχγματικά, καὶ ἔχετε πᾶραυτα ἅπαντα τὰ σημεῖα μεγάλης τινὸς εὐημερίας καὶ κατὰ συνέπειαν αὐξήσιν δαπανῶν ἐκ μέρους ἀπάντων τῶν ἰδιωτῶν.

«Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποτιμήσεως τοῦ χαρτονομίσματος ἡ κίνησις ἀκολουθεῖ ἐπι καιρῶν τινῶν ἕκαστος προσπαθεῖ νὰ ἀνταλλάξῃ τὸ χαρτονομισμα τὸ δι' ἐμπορευμάτων· ἡ κερδοσκοπία ἰδρύεται ἐπὶ τοῦ ἐκπεσμοῦ τοῦ χάρτου, καὶ δίδει εἰς τὰς ἐμπορικὰς πράξεις μεγάλαν κίνησιν· περιουσίαι σχηματίζονται ταχέως ἐπὶ τινῶν ἐρείπιων. Ἄλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἡ σκηνὴ

μεταβάλλεται, ἡ κίνησις τοῦ ὕψωμοῦ καὶ ἐκπεσμοῦ τοῦ χαρτονομίσματος, προσελθούσα ἐκ τῆς κερδοσκοπίας, καὶ ἡ πρόδοσις τῆς ὑποτιμῆσεως, καθ' ἑκάστην αὐξάνουσαι φέρουσι πικρὸν φόβον· οὐδεὶς πλέον δέχεται ὑποχρεώσεις μὲ διορίαν, ἡ πίστωσις δὲν ὑπάρχει πλέον, οὔτε ἐργασίαι καὶ ἐπιχειρήσεις ἐμπρόθεσμοί· ὁ ὀρίζων τοῦ ἐμπορίου καθ' ἑκάστην σμικρύνεται, πλησιάζων αὐτὸν ὡς ἐν καιρῷ καταγιγίσας· τὸ μέλλον καὶ ἡ ἐλπὶς ἐξαιετοῦνται.

«Ἐν τούτοις ἡ καταστροφή πάντων τῶν ἰδιωτῶν, ὧν ἡ περιουσία βασιζέται ἐπὶ συμφωνητικῶν μακρῶς προθεσμίας, ἀρχίζει νὰ γίνηται ἐπαισθητή. . . Ἡ κυβερνήσις ὑπερτιμῶσα τὸ νόμισμα ὑπερετίμησε πᾶσαν ἀξίαν ἐκτιμωμένην διὰ νομισμάτων. Δὲν ἐπωφελέθη δὲ οὔτε ἐξ αὐτῶν σχεδὸν τῶν νομισμάτων ἦτοι τῶν ὅσα οἱ ἰδιῶται ἀπόβλεσαν. . . ἡ περιουσία τῶν πιστωτῶν περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν ὀφειλετῶν· εἰς εἶδος τῆς καταργήσεως τῶν χρεῶν, ὡς ἐν ταῖς δημοκρατίαις τῆς ἀρχαιότητος, κατάργησις παρακολουθουμένη πάντοτε ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς πιστώσεως, τῆς σπανιότητος τῶν κεφαλαιῶν καὶ τῆς βασιλείας τῶν τοκογλόφων».

Τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα παρετηρήθησαν ἐν Σουηδίᾳ, Δανιμαρκίᾳ, Ρωσίᾳ (ἐνθα ὑψώθη τὸ χαρτὸν εἰς 400/00), Αὐστρίᾳ (ἐνθα εἰς 1200/00) Γαλλίᾳ, Κίνα, καὶ τέλος πρὸς τινῶν ἐτῶν ὡς ἐνθυμῆσθε ἐνταῦθα. Τὸ χαρτονομίσημα ἐκδίδεται ὄχι πάντοτε ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ὑπὸ μεγάλῃς τῆς εἰταιρίας.

Ἐὰν ὅμως αἱ ἐκδόσεις τοῦ χαρτονομίσματος ἠδύνατο νὰ κανονισθῶσιν, ἡ δὲ ἀξία του νὰ παρέχῃ ἐγγυήσεις τινὰς καὶ τέλος ἀσφάλειαν, τὸ χαρτονομίσημα θὰ ἦτο προτιμητέον· διότι θὰ ἦτον ἀσυγκρίτω τῷ λόγῳ εὐθιγότερον, τὴν δὲ ἀξίαν τοῦ πραγματικοῦ νομίσματος ἠδυνάμεθα νὰ διαθέσωμεν πρὸς αὐξήσιν τῶν ἐνεργητικῶν κεφαλαιῶν τῆς κοινωνίας. Ἐνωῶν δ' ἔπραττον ὅ,τι αἱ τράπεζαι, αἰτίνας κατορθώνουσι νὰ ἔχωσι μέρος τὰ ὄρον, ἡτοι νόμισμα μεταξὺ τοῦ ἐκ χάρτου καὶ ἐκ μετάλλου νομίσματος, βασιζόμενοι τὸ ποσὸν ἐπὶ τῶν ἐλευθέρων καὶ πραγματικῶν ἀναγκῶν τῆς κοινωνίας ἄνευ οὐδεμιᾶς καταναγκαστικῆς ἢ δικαιοματικῆς κυκλοφορίας, καὶ τέλος διὰ τῆς ἀριστεύσεως ἐκπληρώσεως τῶν ὑποχρεώσεων τῶν συστήματι παρουσιαζόντων ἅπαντα τὰ πλεονεκτήματα τοῦ χαρτονομίσματος, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὰς ἀτοπίας τοῦ χαρτονομισματικοῦ συστήματος. Πολλὰκις ὅμως παρετηρήθη, ὅτι ἐνθα ὑπάρχουσι προνομιοῦχοι τράπεζαι, αἱ κυβερνήσεις δι' αὐτῶν

ἐκδίδουσιν εἶδος τῆς χαρτονομίσματος προσερχόμενον ἐκ τῶν υπερβολικῶν ἀπαιτήσεων τοῦ κράτους, καὶ ἵνα πραγματοποιήσῃσι προκαταβολὰς τινὰς, παρέχουσι προσωρινὴν τὴν δικαίωμ ἐπὶ τὰς τράπεζας ἵνα ἐκδώσῃσι πλέον τοῦ δέοντος γραμμάτια, ἵνα εὐκολύνουσι καὶ ταῦτα· ἐνῶ τὸ σύστημα τῆς ἐλευθερίας τῶν τραπεζῶν μεταξὺ τῶν πολλῶν τοῦ ἄλλων καλῶν ἐπιφέρει καὶ τὴν ἐλάττωσιν τῆς χρήσεως παντὸς εἶδους νομίσματος, καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ τὸ τοῦ χαρτονομίσματος, ἀφοῦ ἡ θέσις του ἐν τῷ συστήματι τούτῳ εἶναι τόσον μικρά, ὡς π. χ. ἐν Σκωτίᾳ, ἐνθα ἡ ἐπιτυχία ὑπερέβη πᾶσαν ἐλπίδα. Ἄλλως τε διὰ τοῦ συστήματος τῆς ἐλευθερίας τῶν τραπεζῶν εἶναι δυνατὸς ὁ μεταξὺ τῶν συναγωνισμῶς, ὅστις ὄχι μόνον τροφοδοτεῖ τὴν πίστωσιν, καὶ ἐμψυχώνει τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἀλλὰ συγχρόνως προφυλάττει τοὺς ἀρκετὰ πεφωτισμένους τόπους ἀπὸ τὰς καταστροφάς, αἰτίνας παρακολουθοῦνται πάντοτε ὑπὸ τοῦ χαρτονομίσματος. Ἄλλως τε τὸ σύστημα τῆς ἐλευθερίας τῶν τραπεζῶν βασιζόμενον ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας, χαίρει τὴν συμπάθειαν ἀπάντων τῶν εὐκρινῶν φίλων τῆς ἐλευθερίας. Τελευταῖοντες λέγομεν ὅτι τὸ χαρτονομίσημα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δὲν εἶναι κακόν, ἐὰν ἡ δύνατο νὰ γείνη μόνον χρήσις αὐτοῦ ἐκ μέρους τῶν κυβερνήσεων, θὰ ἐπέφερε πραγματικὰς ὠφελείας· ἀλλ' ἡ ἰδέα αὕτη, πεπείσμεθα, ὅτι θὰ εἶναι πάντοτε θεωρία ἀπραγματοποίητος· συντασσόμενοι δὲ μετὰ τῆς σχολῆς ἐκείνης, ἥτις παραδέχεται τὴν ἐλευθερίαν τῶν τραπεζῶν, ὄχι δὲ καὶ τὰς προνομιοῦχους τραπεζάς, ὡς π. χ. τὰς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, καταφερόμεθα καὶ κατ' αὐτῶν τῶν τραπεζιτικῶν γραμμάτιων (ἂν καὶ ὑπάρχῃ ἄβυσσος μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ χαρτονομίσματος) τῶν προνομιοῦχων τραπεζῶν, ἅτινα ἔπρεπε νὰ ἐκδίδῃ πᾶσα τράπεζα, ἡ οὐδεμία, ὅπερ φαίνεται φρονιμώτερον, ἀλλ' ἀπλῶς μόνον νὰ μεταχειρίζωνται τὰ συνήθη πιστωτικὰ μέσα. Ἡ ἱστορία τοῦ χαρτονομίσματος μᾶς διδάσκει τοῦτο, ὅπερ μετ' ἀρκετῆς ὑπερηφανεῖας λέγομεν, ὅτι ἐνῶ ἅπαντα τὰ σημερινὰ ἔθνη κατεχράσθησαν πέραν πάσης ἐκφράσεως τὸ χαρτονομίσημα, μὴδ' αὐτῶν τῶν Κινέζων ἐξαιρουμένων, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας καὶ τοὶ γινώσκοντες τὸ χαρτονομίσημα ὄχι μόνον δὲν κατεχράσθησαν αὐτὸ, ἀλλὰ μόλις ἔκαμιν χρῆσιν αὐτοῦ καὶ τοῦτο ἐν κρίσιμοις περιστάσεσιν, ἐν πολέμῳ, ὅταν ἡ πατρίς ἐκινδύνευεν.

A. N. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΦΗΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ
ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΕΡΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ.

(Ανεγνώσθη ἐν τῇ ἐπιτελίῳ ἑορτῇ τοῦ Συλλόγου
τῇ 7 Μαΐου 1872).

Φιλόμοσος Ὀμήγυρις,

Σήμερον σήμερον τῶν Μουσῶν τελοῦμεν πανήγυριν, καὶ ἀγῶνος πρὸς τοῦτους θεαταὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ συνήλθομεν τοσοῦτοι καὶ οὕτω διακαίμενοι· ἀλλ' ἦν ὅτε ὅλον ἔθνος ἀνθρώπων κατὰ τινὰ ἐτῶν περιτροπῆν, τῶν βιωτικῶν αὐτοῦ ἔργων ἐπιλαθόμενον, συνέριε φαιδρῶν καὶ χάρειν εἰς θαλαρᾶν πεδιδάξα, καὶ ὡς πλήμμυρα κεχμῶμεν παρὰ τὰς χλοερὰς ἔχθρας ἀργυροδίνου ποταμοῦ, ἢ ἐπὶ λόφων ἀλωσῶδων περὶ μεγαλοπρεπῆ νκὸν τοῦ ὑψίστου, ἐν μέσῳ μυρίων ἀνδριάντων καὶ κατακόσμων βωμῶν καὶ ἱερῶν, περιέμενε ἀνυπομόβως τὴν ἐναρξίν μεγάλην τελετῶν· πάντες βεβαίως τῇ διανοίᾳ ἤδη παρεστήτε εἰς τὴν κωιδάμεσαν Ὀλυμπίαν· ἀγῶνες ἐκεῖ τελοῦνται σωματικῆς ἀκμῆς καὶ πνεύματος καὶ πλούτου, καὶ τίς τῶν τότε Ἑλλήνων ἀπὸ τῶν μυθῶν τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας μέγχι τῶν ἐσχάτων κρασπέδων Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἠδύνατο ἀνευ λύπης νὰ ὑπομείνῃ ἐστερημένος τῆς φαιδρότητας ἐκείνης καὶ χάριτος τῶν τελετῶν; ἀσθενῆ μόνον ἰδέαν οἱ καθ' ἡμᾶς πρακτικοὶ καὶ γηραλέοι αἰῶνες δύνανται νὰ παρὰσχωσι τῆς εὐθύμου νεανικότητος, μεθ' ἧς τὰ φιλοπαίγιμα ἐκεῖνα πλήθη νῦν μὲν περὶ τὸ στάδιον συνωστίζοντο ἐπιβῶντα, νῦν δὲ περὶ τὸν ἱππόδρομον καὶ τὴν πάλην καὶ τὸν δίσκον καὶ τὰλλα τὰ τοιαῦτα· ἀλλὰ τοῦ Ἴωνος βᾶψωδου ἔμελλον ν' ἀκροασθῶσι βᾶψωδοῦντος τὰς Ἀχιλλέως λιτὰς καὶ τὴν Πριάμου ἰκεσίαν, ἢ τὴν Ἀλικαρνασσίδα μουσῆν νὰ ἐπευφημήσωσιν, εἰς Μκραθῶνα καὶ Σχλαμίνα ἐκ νέου ἐξορμῶσαν τοὺς ἀκρατάς, καὶ διὰ τῆς μελισταγῶς μὲν ἰάδος τὸ ἄρῆεν ὅμως ἐκεῖνο τῶν πατέρων ἐπὶ τοῦ βραβάρου σπλαγίσοσαν; ἀλλὰ μὴ σπευδέτωσαν· πενήμερον τοιαῦτην τρυφήν δύνανται ἐκεῖ νὰ τρυφήσωσιν ἐν τῇ κοιλάδι τῶν Χαρίτων οἱ μακάριοι ἐκεῖνοι κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους παῖδες· παῖδες, καί, ἀλλ' ὕμους γόητες περὶ πάντα καὶ ὀχυματούργοι· δι-

νεκεῖς αἱ λιγυραὶ τῶν κηρύκων φωναὶ συνάγουσι τοὺς θεατὰς πρὸς ἀκρόασιν τοῦ ἐνόμματος τοῦ νικητοῦ· γὰρ οὗτος δ' ἐκεῖνος διὰ τοῦ πεδίου χωρῶν, μακαρισμῶν παρὰ πάντων ἀπολαύει ὡς τοῦ ἄκρου τυχῶν τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν· ἢ δ' ἐν τῷ τοῦ ἄλλου μυχῷ ἐρέσπερος ἐκείνη τομπὴ καὶ ἡ φόρηγίς καὶ ἡ πολύτροπος ὠδὴ καὶ ὁ ὑπὸ λαμπάσιν ἐρχόμενος χορὸς τὴν ἐναρξίν δηλοῖ ἐπινικίου κώμου, ἢν οἱ φίλοι τῷ νικητῇ χάριτοντες τελοῦσι, τὸν Διρακίου κίνου τὸν ὕμνον χορηγοῦντος· πανόυχον τὸ ἄλλος ἐκ τῶν κώμων ἀντήχει, δῶρον τοῦτο τῶν Χαρίτων πρὸς τὴν νίκην μετὰ τὸν ὀχλὸν ἐλαίς τιμώτατον.

Ἄγωνα καὶ ἡμεῖς σήμερον οἱ ἐκείνων ἀπόγονοι τελοῦμεν, καὶ γραμμάτων μάλιστα τοῦτον· ἀλλ' οὔτε ἡ θελαρὰ τοῦ πεδίου πόα, οὔτε τὰ περικαλλῆ ἐκεῖνα ἐκ δένδρων καὶ ἀνδριάντων δάση, οὔτε ὁ ἀπλοῦς καὶ τίμιος θαλλὸς τῆς ἐλαίης πάρεστιν, οὔτε οἱ κῶμοι καὶ οἱ χοροὶ καὶ ἡ Πινδάρου μουσα ἵνα νικητὴν τε καὶ ἀθλοθέτην κοσμησῶσιν· ὁ καθ' ἡμᾶς περίφορτις καὶ σκυθρωπὸς αἰὼν, ὁ γρηματιστάς πρὸ πάντων τοῖς ἀνθρώποις παρίζων, Πινδάρου δὲ ἐπὶ μακρῶν ποθῶν καὶ ἰσως ἐτι ποθήσων, ἀντὶ πάντων ἐκείνων τῶν δῶρων τῶν Χαρίτων, ἐνταῦθα συναγαγὼν ἡμᾶς ἐνέκλεισεν, ἀργύριον δὲ πρὸς τῆ δάφνη τῆς ἀρετῆς βραβεῖον ἔθετο, ἐμὲ δ' ἄχαριν, ὡς αὐτός, καὶ ἰσγνώφωνον τοῦ ἀγῶνος κήρυκα, ἐπεικῶν δεδμενον τῶν ἀκούοντων καὶ ἀκουουσῶν, παρ' αἷς μάλιστα ὑπελείρητι τε τῆς ἀρχαίας ἐκείνης τῶν Ὀλυμπίων χρίτους.

Σεπτεμβρίου 7ῆ τῶν 1864ον ἐν σενεδριάσει τοῦ Συλλόγου ΞΖ'. ὑπὸ τοῦ τότε γενικοῦ γραμματέως ἐπιστολῇ ἀνεργινώσκετο ὁμογενοῦς, οὔτινος τὰ φιλογενῆ αἰσθήματα οἷον δι' ἀπαρχῶν τότε πρὸς τὸν Σύλλογον ἐκδηλωθέντα, ἤρξαντο ἤδη ὑπερβάλλοντα τὰς γεννηθείσας τότε πολλῶν ἐλπίδας, καὶ σπεύδουσιν ἵνα τάξωσιν αὐτὸν εἰς τὴν χορείαν τῶν μεγάλων τοῦ ἔθνους εὐεργετῶν· πάντες γιγνώσκομεν τὸν ἄνδρα, περὶ Ἡπείρου δὲ φεράνουμον ἀγῶνα τῷ Συλλόγῳ προσβάλλει Ζωγράφου κκοῦμενον.

Καὶ ὁ μὲν Σύλλογος ἀναγνωρίζων τὴν μεγίστην ἀξίαν, ἢν αἱ τοιαῦται πραγματεεὶ ἐχουσιν ἐπὶ τε τὴν ἀρχαίαν φιλολογίαν καὶ τὴν καθ' ὅλου ἱστορίαν τοῦ νεωτέρου ἡμῶν βίου, οὐ μόνον εἰς τὴν πρότασιν τοῦ ἀνδρὸς ἀποθυμαθῶν ἐπευφήμισεν, ἀλλὰ καὶ μέλος ἀμυθῶν ἐπίτιμον τὸν ἀθλοθέτην ἐψηφίσαστο, διαφερούσης εὐγνωμοσύνης χρέος τελῶν· πρόγραμμα δὲ τοῦ ἀγῶνος μετ' οὐ πολὺ ἐπεκύρου καὶ τοῖς ἀγωνισθησομένοις ἐξήγγελλεν.

Μαζού δὲ πέμπτη τοῦ 1865 οὔτος, ἐπέτειον ἑορτῆν τοῦ Συλλόγου τελούντος, ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ὁ τῆς τότε ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς εἰσηγητὴς ἀνεκοίμιο πρὸς τοὺς ἀκούοντας, ὅτι δύο εἰς τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα πραγματεία ἐστάλησαν, ὧν ἡ δευτέρα ἐκ σελίδων μὲν 900 συνεστῶσα, σύμβολον δὲ φέρουσα τὸ «Σπάρταν ἔλαχε, κείναν κόσμοι,» μείζονος μὲν λόγου ἐφάνη ἀξία, οὐχὶ δὲ καὶ οὕτως ἐρῆθῃ καὶ τελεία, οἷαν διετύπου τὴν ἀριστεύουσαν τὸ πρόγραμμα διὸ ὁ μὲν ἀγὼν μετ' ἀγαθῶν ἐυχῶν καὶ ἐλπιδῶν προὔπεμψθη ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τὴν ἐπέτειον τοῦ ἐπιόντος ἔτους πανήγυριν, ὁ δὲ φιλόπονος τοῦ ἔργου συγγραφεὺς ἐκρίθη ἄξιος, ἵνα τύχῃ ἀμοιβῆς τριάκοντα λιρῶν, αἵπερ καὶ ἐχορηγήθησαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ φιλομούσου ἀγωνοθέτου.

Ἄλλ' οὐτε τὸ ἐπιὸν ἔτος οὐτε τὰ ἐφεξῆς ἐπόμενα ἐφαινότο πληροῦντα τὰς εὐχὰς ἐκείνας καὶ ἐλπίδας τοῦ Συλλόγου· αἱ δ' ἐπέτειοι ἑορταὶ διεδέχοντο ἀλλήλας, σιγῆν περὶ Ζωγραφείου ἀγῶνος τηροῦσαι, μέχρις οὗ ὁ Σύλλογος, ἔργῳ πεισθὲς περὶ τῆς υπερβαλλούσης εὐρύτητος τοῦ ἐναγωνίου θέματος, τῇ 20ῇ Ἡδρίου τοῦ 1870 οὔτος ἐνέκρινε καὶ ἐξήνεγκε πρόγραμμα ἀγῶνος, ἐπεικτικῶς μὲν εὐχερῆ καθιστὰν τὴν τῶν ἀγωνιστῶν πρόσδοτον, ἡμέραν δ' αὐτοῦ τὴν ἑορτῆν πάλιν τοῦ σωματείου ἡμῶν τάττον.

Κατὰ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος Φεβρουαρίου ἀπεστάλη πρὸς τὸν ἀγῶνα τούτου ἡ αὐτὴ ἐκείνη πραγματεία, ἣτις ἐν τῇ προτέρᾳ τοῦ ἀγῶνος περιόδῳ μείζονος μὲν λόγου οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ ἐπάθλου ἀξία ἐκρίθη, ἔργον ὡς φαίνεται τοῦ μακαρίτου Π. Ἀραβαντινοῦ, ἀλλ' ἰκανῶς πληρέστερον καὶ μακρότερον ἢ τότε· διότι ἡ μὲν πληθὺς τῶν σελίδων αὐτοῦ, ἐπὶ τέταρτον ἐκτεινομένην, εἰς τὰς 1800 ἀνέρχεται, ἐνῶ τὸ τότε σταλὲν τὸ ἡμῶν τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ἐπλήρου· ἀντὶ δὲ τῶν τότε τριῶν τόμων ἔξ πρὸ τῆς νῦν Ἐπιτροπῆς ἀνελήθησαν σύμβολον δ' αὐτοῦ προτέτακται τὸ βάρδιον μὲν γάρ οἱ ἔσαν καλλιτέχναις ἔπλοι ἡκίστα δ' ἦν αὐτὸς ἐλαυνόμενος ἐν ἀγῶνι.

Καὶ ἐν τῇ παρούσῃ δὲ μορφῇ τῆς πραγματείας ὁ φιλόπονος συγγραφεὺς πειράται νὰ ἀρμοσθῇ κατὰ δύναμιν πρὸς τὸ πρῶτον διαγωνιστικὸν πρόγραμμα ἐν τε τοῖς καθέκαστα καὶ ἐν τῷ ὅλῳ· οἱ δὲ τρεῖς πρόσθετοι τόμοι, ὕλην τινὰ αὐτοτελεῖ ἄλλως ἀποτελοῦντες, συμπληροῦσι συγχρόνως καὶ ἀπαρτίζουσι κατὰ δύναμιν τρία τινὰ τῆς πραγματείας μέρη, ἄσμα-

τα δημοτικὰ, ἔθιμα καὶ γλώσσας ἡπειρωτικὰς· ἄνεσιν δ' οὐ σμικρὰν καὶ εὐχέριαν πολλὴν εἰς τὴν κρίσιν τῆς Ἐπιτροπῆς αὐτῆς ὁ συγγραφεὺς παρέσχε, προσμίοντι τι προτάξας τῆς παρούσης αὐτοῦ πραγματείας, πρὸς τοὺς κριτὰς μὲν τῶν ἀγῶνος ἀναφερόμενον, ἀπολογίαν δὲ τινὰ περιέχον ὑπὲρ τῶν πλημμελειῶν καὶ ἐλλείψεων τοῦ ἔργου, αἵτινες ἐν τῇ προτέρᾳ κρίσει ὑπεδείχθησαν τῷ πονήσαντι.

Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ προομίου σπουδαίαν ἐξομολογητικὴν ποιεῖται ἡμῖν ὁ συγγραφεὺς, τὰδε πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν λέγων· «ὑπὸ τὴν κρίσιν τῶν ἀξιότιμων ἀγωνοδικῶν τοῦ παρατὰθέντος Ζωγραφείου διαγωνίσματος καθυποβάλλων τὸ ταπεινὸν μου τοῦτο προίον, ἐπειδὴ ἔχω ὑπ' ὄψιν ὅτι πανομοιότυπον ἐστὶ τῆς πέρουσι ἐπικριθείσης περιγραφῆς τῆς Ἡπείρου (τὸ προοίμιον ἐγράφη τὸ 1866), θεωρῶ ἄνευκτον τὸ ναυαγίον μου, ἐὰν ἐν ταῖς φιλολογικαῖς συζητήσεσι καὶ δισκέψεσιν αὐτῶν ἐπικριτήσῃ τὸ αὐτὸ αὐστηρὸν κριτικὸν πνεῦμα καὶ αἰ ποικίλαι καὶ μεγάλα ἀξιώσεις τῆς παρελθούσης περιόδου τῶν ἀγωνοδικῶν» τοιαῦτα ἀνομολογεῖ ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς εὐσεβῶς πάνυ καὶ σωφρονῶς τῇ ἀληθείᾳ θύων· ἰδύνατο δ' ἴσως καὶ ἀπλῶς ἡ τοῦ προομίου τούτου ἀνάγκη εἶναι πείσῃ τὴν Ἐπιτροπὴν, ὅτι ἄσκοπον θὰ ἐπεχειρήσῃ ἔργον, ἀναλαμβάνουσα νὰ κρίνῃ αἰθὺς πόνημα, καὶ ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ Συλλόγου κριθῆν. ἄλλως δ' οὐδόλωσ ἐύρισκεν ἔργον αὐτῇ οἰκίον τὸ κρίναι εἰ ῥῶθός καὶ εὐδοκίμος περὶ αὐτοῦ αἱ ψήφοι ἐτέθησαν· ἐν τούτοις οἱ κριταὶ τὸ μὲν εἰς τὴν μεγάλην ὕλην τῶν προσθέντων τόμων βλέποντες, τὸ δ' ἐπιθυμοῦντες ἵνα διὰ θεμιτῆς ἐν τούτοις ἐπιεικείας μετέλθωσι τέλος λύσιν τινὰ τοῦ ζητήματος τούτου, καὶ ἐλπίζοντες ὅτι ἐμελλον ἴσως νὰ ἐρεισθῶσιν ἐπὶ ἐξαιρέτων τινῶν ἀρετῶν τῶν προστεθέντων νέων μερῶν πρὸς ἀντιστήκουσιν τῶν ἐν τῇ περιγραφῇ αὐτῇ τῆς Ἡπείρου πλημμελειῶν καὶ ἐλλείψεων, ἀπεφάσισαν ὅπως ἀναλάβωσι τὴν κρίσιν τῆς ὅλης πραγματείας κατὰ τὴν δευτέραν ταύτης μορφήν καὶ κατὰ τὸ πρῶτον τοῦ ἀγῶνος πρόγραμμα. Διεληθόντες λοιπὸν μετὰ τῆς δυνατῆς ἐπιστάσεως τῶς τρεῖς πρώτους καὶ κριθέντας τοῦ ἔργου τόμου, καὶ καθ' ὕλην μὲν πρῶτος εὖρον αὐτοὺς πλημμελεῖς καὶ ἐλλειπῶς ἔχοντας, ἀλλὰ μάλιστα πάντων κατ' εἶδος.

Ἀντὶ τῆς ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔργου τακτικῆς «βιβλιογραφίας», ἣν τὸ πρόγραμμα ἐκείνο ἐντόνωσεν ἡξίσου καὶ σαφῶς ὥριζε τῷ ἀγωνισθισμένῳ, παρατίθεται ἡμῖν κατάλογός τις ἀπλοῦς τῶν

ἀρχαίων καὶ νεωτέρων πηγῶν, ἄνευ τινὸς περὶ αὐτῶν κρίσεως καὶ ἱστορίας, μετ' ἱκανῶν δὲ ἄλλως ἀμαρτημάτων καὶ ἐλλείψεων.

Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τόμῳ καὶ ἡ Γεωγραφία καὶ ἡ εἰδικὴ Τοπογραφία καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ διαίρεσις, πάντα ταῦτα ἀμετάβλητα διατελοῦντα, οὐδὲν παρατηρήσεως ἄξιον ἔχουσι.

Καὶ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ἔργου, τὸ ἱστορικὸν λεγόμενον, πρὸς τε τοὺς ὅρους τοῦ προγράμματος καὶ περὶ τὴν καθ' ὅλου ὀρθότητα καὶ ἀκριβείαν ἱκανῶς ἐτι ἐλλείψεις διασώζει· ἔνθεν μὲν ὁμοίως ἔχον διατελεῖ τὸ ἐνδεὲς τῆς ἀρχαίας ἡπειρωτικῆς ἱστορίας καὶ περὶ ἄλλων μὲν, μάλιστα δὲ περὶ τῶν ἐλληνικῶν εἰς Ἡπειρον ἀποικιῶν καὶ περὶ τοῦ βίου τοῦ Πύρρου, πλὴν ὅτι ἀντὶ τοῦ κριτικοῦ *Η. Λουτάρου* διορθοῦται *που γιλοσφόου Η. Λουτάρου*, καὶ τινες ἀναχρονισμοὶ ἐπὶ τὸ ὀρθότερον ἐπανόχονται, ἔνθεν δὲ ἡ τε διοικητικὴ τῆς Ἡπέρου διαίρεσις, ἡ κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν περίοδον, καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία ὡς καὶ ὁ τῶν ἐκασταχοῦ ἀρχιερέων κατάλογος ὑπόκεινται πολλοῦ εἰς τὴν ἐπιβόρην τῆς ἀδυναμίας τοῦ συγγραφέως, ἵνα προσδράμῃ εἰς τὰς γνησίας πηγὰς καὶ τοὺς εὐδοκίμους περὶ τὰ τοιαῦτα ὀδηγοῦς.

Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ τοῦ πονήματος τμήματι ἐδικαιούτο τις μείζονα ἐντέλειαν νὰ προσδοκᾷ καὶ μετὰ μειζόνων ἐπομένων ἐλπίδων εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ νὰ χωρῇ διότι τὸ τμήμα τοῦτο ἐν τε τοῖς καθ' ἕκαστα καὶ σχεδὸν ἐν τῷ ὅλῳ παντοίων συλλογῶν χαρακτηριστὸν μᾶλλον ἔχον, καὶ πολλὰ εὐάσπους, ὡς εἰκόσ, τὰς ἐπιστημονικὰς ἀξιώσεις φέρον, ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ τῷ συγγραφεὶ εὐρὸ καὶ ἄνετον στάδιον λυσitelοῦς δραστηριότητος· ἐνταῦθα μάλιστα σμικρὸν ἢ οὐδὲν περὶστατο ἐν τῇ δυναστικῇ αὐτοῦ βίᾳ τὸ δυσέκκριτον ἐκεῖνο *Velo* τῶν καθ' ἡμᾶς συγγραφέων, ἢ βιβλιακῇ ἔνδεικα, οὐδ' ἦν παντάπασιν ἀνπαύλακτον τὸ κράτος τῶν ἐρ' ἐκάστῃς εἰδῆσεως παραπομπῶν καὶ σημειώσεων, ὧν ἄνευ οὐδενὸς ἄξια καθίστανται ἔργα ἱστορικὰ, οἷα τὰ τῶν ἄλλων τῆς πραγματείας τμημάτων· ἀλλ' ἐνταῦθα πρὸς συλλογὴν καὶ τινα διάταξιν ὕλης, ὀρθῆς μᾶλλον ἀντιλήψεως καὶ σφαιρῆς ἐκθέσεως δεομένην ἢ ὑψηλοτέρας ἐπιβόσεως καὶ θεωρίας, πᾶρεστι πρὸς τοῦτους καὶ πηγῇ διαυγῆς καὶ λίαν ὑπάρους, τὸ σῶμα καὶ ὁ βίος αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, ἱκανῶς μὲν πᾶσι προσίτός, μάλιστα δὲ τῷ τυχόν συζῶντι· ἀλλ' ὁ πατήρ τοῦ ἔργου τούτου καὶ ἐνταῦθα πλὴν τῶν ἐθίμων, ἀσμάτων καὶ γλωσσῶν τῆς Ἡπέρου, περὶ ὧν ἐν τοῖς ὑστερον ἰδίᾳ γίνεταί λό-

γος, εἰς πάντα σχεδὸν τᾶλλα κεφάλαια δὲν πρόσφρασε, φαίνεται, ν' ἀποδώσῃ τὸ κατὰ δύναμιν πλήρες καὶ τέλειον, ὑπὸ τοῦ θανάτου πιθανῶς προληφθεὶς, ἐνῶ ἐκ τῶν τριῶν ἡδὴ προσθέτων τοῦ ἔργου τόμων δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι εἶχεν ἀρχίσει ἅπαν τὸ τρίτον τμήμα νὰ συμπληρώσῃ καὶ μεταρρυθμίσῃ ἐπὶ τὸ βέλτιον.

Ἄλλὰ νῦν τὸ περὶ θρησκείας καὶ ἑορτῶν ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων ὁπόσω ὑπολείπεται σχετικῆς τινος ἀκριβείας περὶ ταῦτα καὶ τελειότητος, δύναται τις καὶ ἄλλως νὰ κατιδῇ, μάλιστα δὲ ἐὰν παραβῶλλῃ τὰ περὶ εἰδωλολατρικῶν λειψάνων ἐν τῷ κρινομένῳ ἔργῳ πρὸς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἄρτι ἐκδοθέντος ὑπὸ Βερνάρδου Σμιδητίου πονήματος, περὶ τῶν αὐτῶν τούτων ἐν τῇ χριστιανικῇ καθ' ὅλου θρησκείᾳ καὶ λατρείᾳ πραγματευομένου. Οὐδὲ ὅμως βεβαίως ἐννοοῦμεν ν' ἀπαιτήσωμεν παρὰ τοῦ ἡμετέρου συγγραφέως ἐργασίαν τινὰ, πόρῳ ἀρεστῶσαν τοῦ παρ' ἡμῖν σκοποῦ τῶν τοιούτων βιβλίων, τὴν παραβόλῃν δηλονότι ἐκείνην τῶν θρησκευτικῶν στοιχείων παρ' ἡμῖν πρὸς τὰ τοιαῦτα πάντων τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἢ ὡς τοιαύτην ἱκανῶς εὐδοκίμοῦσαν περὶ Πολίτη εὐρίσκομεν ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων μελέτης αὐτοῦ, ἱκανῶς ὅμως θὰ ἐπληροῦτο ἔλλογός τις τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπιθυμία, ἐὰν παρεθέρει καὶ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ἀγωνιστῇ ἄμιλλάν τινα πρὸς τὸ εὐταχτοῦ τῆς οἰκονομίας, πρὸς τὴν λελογισμένην συλλογὴν τῆς ὕλης καὶ πρὸς τὴν ἀκόπιμον καὶ δεξιὰν κέρποισιν αὐτῆς· εἰς συγκρίσεις μετὰ τῶν ἀρχαίων καὶ ἐξαγωγῆς παντοίων πορισμάτων, ἅπερ θαυμάζων ὁ ἀνεγνώστης διέρχεται τὴν πραγματείαν τοῦ Σμιδητίου ἐκεῖνην.

Τὰ δὲ περὶ τῶν ἐν Ἡπέρω σχολῶν πολλοῦ μὲν ἄλλως λόγου φαίνονται ἄξια, ἀλλ' ἐνδεῖα τις περὶ τὰς ἀκριβεῖς εἰς τὰ χειρόγραφα παραπομπάς, ἀβεβαία πῶς τινα τῶν λεγομένων ἐκεῖ καθίστησι καὶ ἐρεισμάτων δεόμενα· τὰ τῶν ἐν Ἰωαννίνῃσι μάλιστα σχολῶν κατὰ τὸν ἰθ' ἰδίως αἰῶνα ἐξελέγχονται ὑπὸ Βελοῦδου, ὅστις ἀποχρώντως τὰ τῆς ἐλληνικῆς ἐν Βενετίᾳ ἀποικίας ἐξηκρίβωσεν.

Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' αἱ ἀξιώσεις ἐκείναι τοῦ προγράμματος περὶ κалών ἐν Ἡπέρῳ τεχνῶν, ἐὰν τινες καὶ τότε ἠσκήθησαν, πληροῦνται που, καὶ περ ἱκανοῦ ὄντος τοῦ περὶ βαναύσων τεχνῶν λόγου.

Ἄλλ' ἀντὶ πασῶν τούτων τῶν συμπληρώσεων καὶ διορθώσεων, πρὸς ἀπαρτισμὸν τιν

τοῦ ἔργου ἀκριβῆ ὁ συγγραφεὺς προὔτιμησεν, ὡς φαίνεται, ἵνα φιλοπονήσῃ περὶ τὴν σύνταξιν εἰκοσαεπιδου εἰς τέταρτον διατριβῆς, καὶ ταύτην ἐπιγράψας «Παρακτρήσεις τινὲς ἐπὶ τῆς ἐλθέσεως τῶν ἐν τῷ Ζωγραφείῳ διαγωνίσματι τοῦ 186ῦ ἀγωνοδικῶν», νὰ παρεμβάλῃ ἐν τοῖς τόμοις, οἵτινες ἐμελλον ν' ἀποσταλῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα τόνδε· καὶ τῶντι ἀπεστάλη πρὸς τοὺς κριτὰς καὶ ἡ διατριβὴ αὕτη μετὰ τοῦ ἄλλου ἔργου.

Διὰ τῆς ὅπως οὖν δεξιᾶς οἰκονομίας τοῦ ἔργου τούτου τῆς φιλοτιμίας, διὰ τῆς ὅπως οὖν σπουδαίας δυνάμεως τῆς γλώσσης αὐτοῦ θὰ ἐπεθύμει ἡ Ἐπιτροπὴ ἵνα ἐκοσμοῦντο μᾶλλον τὰ κυριώτερα τῶν τοῦ συγγραφέως ἔργων, καὶ ἴσως ὀλίγη τότε θὰ παρίστατο αὐτῷ ἀνάγκη, ἵνα ποιῆται πρὸς τὴν ἔκθεσιν παρακτρήσεις, διότι περὶ τοῦ εἶδους τοῦλάχιστον τοῦ ἔργου θὰ συνεφώνει πως τότε καὶ ἡ ἔκθεσις πρὸς τὰς ἐλπιδὰς τοῦ ἐργασμένου. Συμβαίνει πολλάκις ἀλλθόθεν τῶ ἀνήρωπων ἐν γένει φιλότιμον ἐκθλιβόμενον καὶ τὴν ἀντιτυπίαν αὐτῶν πρὸς ἀντιρήσεις ἐγείρον, οὕτω σφόδρα τὰς δυνάμεις αὐτῶν νὰ ἐπιτείνῃ, ὥστε θαυμάσιά τινα καὶ ἀδόκητα νὰ παραγάγῃ· ἀλλ' ὁ παρῶν πόνος τοῦ ἄλλοτε ἐπιχειρήσαντος ἀγωνιστοῦ δὲν ἀνάγκη εἰς τὸν κύκλον τῶν εὐτυχῶν ἐκείνων ἐπιχειρήσεων, ἀλλ' ἔστι μᾶλλον φιλοτιμίας ὑπερβαλλούσης ἐπιδειξίς, οἷα πάντων σχεδὸν τῶν ἐν ἀγῶσιν ἐπικρινομένων, οὐδ' ὅπως οὖν τὸ κύριον τῆς κρίσεως ἐκείνης σαλεύουσα.

Ὁ δὲ τρόπος ἐν γένει, καθ' ὃν ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς εἰργάσθη, καὶ ἡ συγγραφικὴ μορφή, ἥτις διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπὶ παντός τοῦ ἔργου ἀπετυπώθη, οὐκ ὀλίγον ἀλίσκονται ἀμοιροῦντα τῶν ἀναγκαίων πρὸς αὐτὰ προσόντων· ἡ μὲν ἀποδοχὴ τῆς ταμιευομένης ὕλης δὲν γίνεταί μετὰ τὴν δέουσαν εὐλάβειαν καὶ φιλοκρισίαν τοῦ συγγραφέως πρὸς τὰ προσπερόμενα ἢ λαμβανόμενα, καὶ ἀδυνατεῖ μὲν τις νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι ἡ πληθὺς τῆς ἀπαιτουμένης ὕλης δύναται πως νὰ ἐπιδράσῃ κακῶς ἐπὶ τῆς τοῦ ἔργου μορφῆς, ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ἐκ τῆς σκέψεως ταύτης χαλάσῃ τις τὸ ἀστυρὸν τῆς κρίσεως ἐντὸς, πάλιν ὁ συγγραφεὺς ὑπολείπειται τοῦ ἐπεικοῦς πρὸς ταῦτα ὄρου. Ἡ μερίων ἢ ἐλάσεων ἐνδεῖα παραπομπῶν, ἢ ἡ πολλάκις ὀλιγώρος καὶ σφαλερὰ παράθεσις αὐτῶν καθιστάσι τὸ ἔργον ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις τῆς συγγραφικῆς ἀκριβείας καὶ πολυεπίβλας δύσχερστον καὶ δυσπρόσοδον· ἡ δὲ μονότονος καὶ ἄχρους τῶν πάντων ἀφήγησις μικρὸν διάκρι-

σιν ποιοῦσα μεταξὺ σπουδαίων καὶ φαύλων, μεταξὺ τῶν ἀπρὶς ἐγομένων τῆς προθέσεως τοῦ ἔργου καὶ τῶν παρεργῶν ἢ πρόβουθεν μόνον αὐτῆς ἀπτομένων, τὸν μὲν ἱστορικῶς ἐρευνῶντα εἰς ἀθυμίαν ἐμβάλλουσι, συχρὸν ἀποπλανῶσι τῆς καθολικῆς τῶν γεγονότων πορείας, ἢν πειράται νὰ ἀνιχνεύσῃ ἐν μέσῳ πολλῶν μικρολόγων διηγήσεων, εἰς δὲ τὸν περιεργῶν ἀπλῶς ἀναγκνῶνται μικρὸν τὸ διαφέρειν ἐγείρουσι. Πολλαχῶς δὲ τὸν ἀντιον ἐύρισκόμενον τὸν συγγραφεῖ ἀποδύόμενον εἰς τολμηρὰς καὶ παρακεκινδυνευμένας θεωρίας· οὐ σπάνιον δ' ἦμιν ἀπαντᾷ καὶ τὸ ἐνδεὲς ἢ ἀόριστον τῶν ὀρισμῶν, μετὰ διαιρέσεων πλειστατικῆς τῆς ὕλης κατὰ συμβεβηκὸς γιγνομένων, οὐδ' ἐρ' ἐνὸς οὐσιώδους γινώσκοντος τῶν ἐνοιῶν ἐρεῖδομένων. Ἀλλὰ καὶ ἡ γλώσσα τοῦ ἔργου πολλαχῇ γραμματικῶς χωλίνουσα, στερεῖται τοῦ τόνου ἐκείνου καὶ τῆς ζωῆς, ἢν χεῖρες δεξιὰι διὰ τῆς κυριολεξίας καὶ τῆς προσφόρου συνθήκης τῶν λέξεων δύναται νὰ ἐμπνεύσασιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Ἐλθόμεν ἤδη, φιλόμωστος δὴμῆγυρις, καὶ ἐπὶ τὰ τρία πρόσθετα μέρη τῆς κρινομένης πραγματείας, τὰ Δημοτικὰ Ἔσματα, τὸ Γλωσσάριον, καὶ τὴν Ἐθιμογραφίαν, καὶ ἴδωμεν ὁ πόσον αἱ ἀρεταὶ ἢ αἱ ἐλλείψεις αὐτῶν ἡδυνήθησαν ἐπὶ τὴν τῆδε ἢ ἐτέρωσε ῥοπήν τῆς πλάστιγγος τῶν ἀγωνοδικῶν.

Καὶ πρῶτον μὲν ἐπισκεφθόμεν τὰ Δημοτικὰ λεγόμενα Ἔσματα, τὰ ἀνόνομα ταῦτα καὶ ἔκθετα ἔκγονα τῆς δημώδους Καλλιόπης, πρὸς ἃ πολλοὶ πολλάκις ὀλιγώρως ἀπέβλεψαν καὶ ἀποβλέπουσι, τὴν ματαιοπονίαν τῶν περιθαλπόντων αὐτὰ οἰκτείροντες· ἀλλ' οἱ κύριοι οὗτοι καὶ οἱ προτιμῶντες πᾶσαν τὴν τελευταίαν τῆς Γαλλίας ποιήσαν νὰ ἀπαντλήσωσιν, ἢ στίχους τινὲς τῶν δημοδῶν ἡμῶν ἁσμάτων νὰ ἀναγνώσωσιν, ἐνθὲν μὲν μνηύουσιν ἐν μέρει τὸ αἴτιον τῆς διαστροφῆς, ἢν ἡ νῦν ἡμῶν ποιήσας ἐπαθε, πρὸς τοὺς παραχόρδους τόνους τῶν περὶ Ῥουσσὸ ἀπέλιπιδων καὶ μισανθρώπων κλίναςα, καὶ πᾶσαν ὀνειδίαν ὑπερβολὴν καὶ ἀνακρυστίαν ἐκδεχόμενη ἐν τε τοῖς πάθεσι καὶ τοῖς χιθῆμασι καὶ τοῖς βυθμοῖς· ἐνθὲν δὲ κακῶς οὗτοι γιγνώσκουσιν, οὐδ' ἀδύνατα ταῦτα ὄντα καὶ ἀπόβλητα δέον νὰ ὦσιν. Μαθέτωσαν ὅτι πατὴρ αὐτοῦ ἔστι μέγας τις καὶ δαιμόνιος ποιητής, ἔστι τὸ καθ' ἑλοῦ πνεῦμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅπερ ἐν εὐτυχαστέροις καιροῖς ἠπίστατο νὰ θηλάξῃ δι' αὐτοῦ Ὀμήρον, καὶ διὰ τοῦ Ὀμήρου νὰ διατρέφῃ μὲν πάντας ἐκείνους τοὺς ὑστέ-

ρους ποιητάς, νά παιδεύη δὲ σύμπασαν τὴν
 Θυμακτουργήσουσαν Ἑλλάδα· ἀλλ' ἐὰν ᾗδη τὸ
 πνεῦμα τοῦτο ἀπέβαλε τὴν ἐμπειρίαν καὶ δύ-
 ναμιν ταύτην, ἢ ἂν οἱ χρόνοι καὶ οἱ καιροὶ δὲν
 ἀνεύχοντα μὴδ' ἐπιτρέπουσι τὴν ἐκ δημοῶν
 ἄσμάτων γένεσιν δευτέρου Ὀμήρου, ἀλλ' ὅσπν
 μὲν ἀπλῆν καὶ ἀπέριττον γὰριν αἰσθάνεται τις
 ἐπ' αὐτῶν κεχυμένῃ! ὡς δ' Ἑλληνική ἐστὶν ἡ
 πνοὴ ἐκείνη τῆς συμμετρίας τῶν παθῶν τῶν
 λέξεων καὶ τῶν ρυθμῶν, ἥ τις ὡς αὔρα ἐξ ὕψι-
 νῶν χωρίων φερομένη, ὕψιων μὲν δύναται
 ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ νά ἐπιδράσῃ, ἰα-
 τρικῶς δ' ἐπὶ τῆς νεωτέρας ἡμῶν ποιήσεως!
 πόσου ἄρα οἰκειότερους Ἀγγλέας δύναται ἐν
 τούτοις ὁ λαὸς νά ἀνεύρῃ, πόσα δ' Ἀνδρομάχας
 καὶ Ἑκτορας, πόσα; δὲ Πηνελόπας καὶ Ὀδυσ-
 σέας; ἀλλ' ὁ περὶ τὴν φύσιν καὶ τὸ ἦθος τοῦ
 νῦν Ἑλληνος φιλοσοφῶν πόσον πολυτίμου ὕ-
 λης ἤθελε στερεῖσθαι τῶν δημοῶν ἄσμάτων
 στερούμενος; οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τοὺς γραμματι-
 κοὺς καὶ τοὺς ἱστορικοὺς τῆς νῦν Ἑλλάδος ἡ-
 δυνάμεθα νά συγχρωόμεν, ἐὰν τὰ δημῶδη
 ἄσματα ἀπώλλουτο.

Ἄλλ' ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν τροχίαν τῆς κρί-
 σεως, ὅθεν ἡ ἔνθους τοῦ Διὸς κόρη ἀπεπλάνη-
 σεν ἡμεῖς.

Ἡ συλλογὴ αὕτη τῶν δημοτικῶν ἄσμάτων
 ἀπαρτίζεται τὸ ὅλον ἐκ 533 παντοίων τῶ μέ-
 γεθος ἄσμάτων καὶ ἐκ διστίχων 4388 μετὰ
 καὶ τῶν καλούμενων στιχυοργικῶν ἀγώνων·
 καθ' ἃ δὲ ὁ συγγραφεὺς ἐν τῷ εἰδικῷ τῶν ἄ-
 σμάτων προοιμίῳ ὁμολογεῖ, σπουδάζων περὶ
 τὴν συλλογὴν τούτων ὑπ' ὅσπν αὐτοῦ εἶχε τὰς
 προγενεστέρους τῶν ἄσμάτων συλλογὰς τῶν
 Κ. Φοριέλου, Τομμασίου, Οὐλερίχου, Μαρκέλου,
 Σγινῆ, Ζαμπελίου, Ἄντ. Μανούσου καὶ τὰ διὰ
 τῆς Πανδώρας σποράδην ἐκδεδομένα ἄσματα·
 ἐκ πάντων δὲ τῶν συνελεγμένων ὑπὸ τοῦ ἀ-
 γωνιζομένου συγγραφεῶς μόνον 90 κατὰ τὴν
 ὁμολογίαν αὐτοῦ εἰσι προεκδεδομένα ἐν ταῖς
 εἰρημέναις συλλογαῖς, καὶ ταῦτα προσελήθη-
 σαν, λέγει, ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον καὶ ποιητικώ-
 τερον, ὡς δῆλα δὴ ἤκουσεν αὐτὰ παρὰ τῶν
 ἐντροφόντων ἐν τῇ ἐθνικῇ ταύτῃ ἄσματολογίᾳ.
 Ὁμολογεῖ δ' ἔτι πρὸς τούτοις, ὅτι καὶ ἄσματά
 τινα περιέλαβεν ἐν τῇ συλλογῇ, ἀλλὰ γὰρ μὲν
 που πιθανῶς ποιηθέντα, ἐντελῶς δ' ἐν Ἠπει-
 ρῷ πολιτογραφηθέντα· φαίνεται ὅμως, ὅτι δὲν
 ἐγίνωσκεν ἄλλας τινὰς νεωτέρας τοιαύτας
 συλλογὰς καὶ ἡπειρωτικῶν μάλιστα τινὰς ἄ-
 σμάτων· οὔτε λ. γ. τὴν πληρεστάτην πασῶν
 εἶχεν ὑπ' ὅσπν, τὴν Ἀρνόλδου Πασσοβίου (190-

pularia carmina Graeciae recentioris),
 οὔτε τὴν ἰδίαν ἡπειρωτικὴν τοῦ Γ. Χασιώ-
 του, οὔτε τὴν τῶν διστίχων συλλογὴν τοῦ αὐ-
 τοῦ· ὥστε οὐκ ἔλιγα τῶν ἐν τῇ συλλογῇ αὐ-
 τοῦ σωθέν· ὡς προεκδεδομένα ἐν ταῖς συλ-
 λογαῖς ἐκείνων· ἀλλ' ἡ συλλογὴ αὕτη ἐστὶ
 πλείστης ὠρελείας πρόξενος ὡς πρὸς τὸ πολὺ
 τῶν ᾗδη ἐκδεδομένων ἄσμάτων· διότι κατὰ τι-
 να περιεργον σύμπτωσιν τὰ πολλὰ τῶν ἐν τῇ
 συλλογῇ ταύτῃ ἄσμάτων ἐκ τῆς πρώτης πη-
 γῆς προφανῶς ληρθέντα, ἐκ τοῦ στόματος αὐ-
 τοῦ τοῦ λαοῦ, τοιαύτας παραλλαγὰς καὶ ποι-
 κιλίας πρὸς τὰς δύο τελευταίας δεκνούουσιν,
 ὥστε κάλλιστα καὶ εὐαρμυστότατα συμπλη-
 ροῦσιν ἀλλήλας· ὅπου μὲν ἔχουσιν ἐνδεῶς τὰ
 τοῦ ἡμετέρου συγγραφεῶς, ἐκεῖ μᾶλλον τέλειά
 εἰσι τὰ τῶν ἄλλων, ἐνθα δὲ τὰ τῶν ἄλλων ἐλ-
 λείπουσιν, ἐκεῖ τὰ τῆς παρούσης συλλογῆς
 πληρέστερα ὄντα τελειοῦσιν αὐτὰ· ὥστε κατὰ
 σύγκρισιν τίνα καὶ παραβολὴν τῶν ἐκδεδομέ-
 νων συλλογῶν πρὸς τὴν ᾗδη κρινομένην ἡδύ-
 νατο νά γίνῃ πληρεστάτη τις καὶ πῶς τελεία
 τῶν δημοῶν ἄσμάτων ἔκδοσις.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ὕλης τῆς ἀνά χει-
 ρας συλλογῆς. Τὸ δὲ εἶδος αὐτῆς δὲν φαίνεται
 ἀμιλλώμενον πρὸς τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ προσόν-
 τα ἐκείνης· διότι ἡ μὲν ταξινομησις τῆς ὕλης,
 δύσλυτον ἄλλως οὔσα ζήτημα τοῖς συλλογεῦ-
 σιν, δὲν γίνεσθαι κατὰ κοινὴν τινα βᾶσιν διαι-
 ρήσεως τῶν καθ' ὅλου καὶ ὑπομηρήσεως τῶν ᾗ-
 δη διαιρέσεων καὶ οὕτως ἐφεξῆς μέγρι τῶν
 ἀπλουστάτων εἰδῶν, ἀλλὰ λίαν γενικὰ γένη
 μετ' εἰδικῶν εἰδῶν ὁμοῦ τάσσονται· τοῦτο εὐ-
 κόλως δύναται τις νά κατανοήσῃ ἐκ τῶν παν-
 τοίων τίτλων τῶν μερῶν, ὧδε ἐχόντων· *Πο-
 λεμικά, Θρησκευτικά, Ὡδαί, ἄσματα θρη-
 σκευτικῆς ὕλης, Ἀποδημακά, Κακοσυμβια-
 κά, Ἐρωτικά, Μυθῶδη, Διηγηματικά, Ἀυτη-
 ρά, Ὅμοια Ἱστορικά, Ἀ.Ι.Ἱστορικά, Ἠθικά,
 Ἐλεγεία ἢ Μυρολόγια κτλ.* Ἐνῶ ἡδύνατο
 τοῦλάχιστον νά θελῇ ἐν ἀρχῇ γενικὰ τίς βᾶ-
 σις διαιρέσεως, ἡ τρίτῃ τοῦ ὅλου βίου κτη-
 γορία, πολιτεία, θρησκεία καὶ ἰδιωτικὸς βίος,
 καὶ οὕτω νά ἔχωμεν τὴν πρώτην διὰκρισιν εἰς
Πατριωτικά, Θρησκευτικά καὶ Ἰδιωτικά, καὶ
 μετὰ ταύτην τὰς ἄλλας καθ' ὅσπν ὑποδιαιρέ-
 σεις, ἡ ἴσως δὲν θά εἶχε κακῶς, ἐὰν κατὰ τὰ
 ποιητικὰ γένη ἡ πρώτη διὰκρισις ὑπέκειτο εἰς
Ἐπικά, Λυρικά καὶ τᾶλλα μετὰ τῶν δευτέ-
 ρων διαιρέσεων αὐτῶν· ἄλλως δὲ ἄξιον μιμή-
 σεως παράδειγμα ὑπόκειται αἱ τῶν συλλογῶν
 Πασσοβίου καὶ Χασιώτου διαιρέσεις.

Ἡ δὲ γλῶσσά ἐστι κυρίως μὲν καθαρῆουσα δημοτικῆ πλὴν τινῶν ἀρχαϊκῶν λέξεων, ὀλιγίστων οὐσῶν ὑπάρχουσι δὲ καὶ τινα ὁμοιοκτάλκκτα ἄσματα, ὧν ἡ λέξις φέρει τὸν χαρακτηριστὴν ἔργου ἐπιτετραθευμένου καὶ παρὰ λογίου τινὸς προελθόντος.

Ἡ δ' ἐν τῷ προλόγῳ τῆς συλλογῆς παράθεσις τῶν παντοίων μετρικῶν γενῶν καὶ εἰδῶν τῆς δημοτικῆς ἡμῶν ποιήσεως πρὸς ἀνάλογά τινα τῆς ἀρχαίας ἐντέχνου, καὶ ἡ ἀνακάλυψις θαυμασίας συμφωνίας καὶ ἀντιστοιχίας τούτων πρὸς ἐκεῖνα, ἔστιν ἔργον εἰς ὑπερβολὴν τολμηρὸν καὶ κρείσσον τῶν δυνάμεων τοῦ ἡμετέρου συγγραφέως, ἀφοῦ μάλιστα καὶ ἐν τῇ σοφῇ Εὐρώπῃ αἱ περὶ τὴν ἀρχαίαν μετρικὴν σπουδαὶ πολὺ εἰσέτι μετ' εὐλαθείας καὶ ὀκνου γίνονται περὶ ἕκαστον τούτων τῶν ζητημάτων, ἄπερ ὁ συγγραφεὺς θάρρῶν λίαν ἐπιχειρεῖ ἐνώπιον ἡμῶν νὰ λύσῃ.

Αἱ δὲ κατὰ τὸ δυνατὸν γινόμεναι εἰς ἕκαστον ἄσμα εἰσαγωγαὶ ἐπὶ τῶν πολεμικῶν περὶ πάντων λίαν σπανίως πληροφοροῦσιν ἡμᾶς περὶ τοῦ μέρους, ὅθεν τὸ ἄσμα ἐλήφθη, ἄλλως ὅμως δὲν ἔχουσι κακῶς.

Καὶ περὶ μὲν τῆς συλλογῆς τῶν ἀσμάτων τοσαῦτ' ἡμῶν ὁ λόγος τρέπεται, λέξις οὐσα μᾶλλον τῆς λεγομένης κοινῆς τῶν ἀρχαίων διαλέκτου παρὰ μὲν τοῖς τότε γραμματικαῖς ἦν ἐν χρήσει ὑποκριτικῆς τῆς λέξεως γλῶσσα, ἥτις πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἀρχαϊκῆν ἢ ἰδιαζούσαν λέξιν συγγραφεὺς ἢ χώρας τινὸς ἐσθίμειν, παρ' ἡμῖν δὲ τοῖς νεωτέροις οὐκ οἶδ' ὅπως περιτραπέν κατέστη ἵνα σημαίνῃ συλλογὴν γλωσσῶν, ἣν περ οἱ τότε πληθυντικῶς γλώσσας ἐκάλουν.

Καὶ ὅπόσου μὲν ἄξιαι εἰσὶν αἱ τοιαῦται συλλογαὶ πρὸς τὸν πλουτισμὸν τοῦ νεωτέρου ἡμῶν λεξικοῦ, πρὸς παρασκευὴν τῆς ἀναγκαίας ὕλης εἰς εὑρεσιν τῶν ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ κρατούντων νόμων, καὶ πρὸς θαυμασίαν ἐπιουριάν εἰς τὴν ἰδικιτέραν ἀνάπτυξιν τῆς ἐγγωρῆς ἡμῶν φιλολογίας παρὰ πάντων ὁμοιογείτων, οὐδ' ἔγκαιρον τὸ μακρογορεῖν περὶ τῶν τοιούτων κλίσειν δ' εἰς τοιαύτας συλλογὰς ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἱκανῆν παρ' ἡμῖν εὐρίσκομεν ἀναπτυχθεῖσαν, ἐὰν ἀπὸ αἰδιμίου Κοραῆ ἀρξώμεθα ζητοῦντες καὶ ἐπ' ἐσχάτων δ' ἐν περιοδικαῖς μάλιστα ἀποχρῶσά τις τοιαύτη ὕλη ἀπαντᾷ, Ἡπειρωτικῆ ὑπὸ Γ. Χασιώτου ἐκδοθεῖσα, Μακεδονικῆ ὑπὸ Δ. Πανταζίδου, Κυπριακῆ ὑπὸ Ἄθ. Σακελλαρίου, Αἰγαιοπελαγονικῆ δὲ ὑπὸ Πρωτοδίκου, Κυπριακῆ αὖθις ὑπὸ Μυριακθῆος, καὶ ἡ

τοῦ Συλλόγου *Παρνασσός* ἐν τῷ περιοδικῷ αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ λεξικὸν ὁπωσοῦν τέλειον τῆς νῦν Ἑλληνικῆς οὐδὲν εἰσέτι ὑπάρχει, πᾶς τις βεβηαίως ἐννοεῖ, ὅτι πρὸς εὐδόκιμον συναγωγὴν ἰδιωτικῶν χώρας τινὸς λέξεις προπαίτεται εὐρεῖά τις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον γνώσις τῆς λαλουμένης γλώσσης, ὡς αὕτη καθ' ὅλου νῦν ἐν τοῖς Ἑλλήσι λαλεῖται, ὥστε οὕτω νὰ δύναται ὁ συλλέγων νὰ διακρίνῃ τὰ ἴδια τῶν παρὰ πᾶσι κοινῶν, μηδὲ ματαιοπονῆ εἰς ἀπειρίας, λέξεις παγκοίνας ὡς γλώσσας τοπικὰς ἀναγράφων, ὑπερ πάθος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παραλλάττοντας βλέπομεν πάντας σχεδὸν τοὺς πρόσθεν ῥηθέντας. Ὁ δ' ἡμέτερος συγγραφεὺς εἰς ἄκρον ἄλλως φιλόπονος ὢν δὲν ἀνάγεται ἀτυχῶς ὡς πρὸς τοῦτο εἰς τὴν χορείαν τῶν διαφυγόντων τὸν κίνδυνον τοῦτον, ἀλλ' ἐκ τοῦ τίτλου ἐτι τοῦ βιβλίου τούτου δεικνύται ἦτοι παρανοήσας τὴν λέξιν γλωσσάριον, ἢ οὐ πολλὴ τῆς Ἡπειροῦ ἐξεληθὼν καὶ ἀδυνατῶν ἐπομένως νὰ διακρίνῃ τὰς ἰδιαζόντας ἡπειρωτικὰς πολλῶν παγκοίνας ἑλληνικῶν καὶ ὁ μὲν τίτλος ἔχει ὡδε: «Γλωσσάριον, ἦτοι πρόσθετος συλλογὴ λέξεων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς διαλέκτου, ἐν ἧσιν οὐσῶν κατὰ τὴν Ἡπειρον καὶ ἀθησαυρίσται εἰς τὸ λεξικὸν τοῦ κ. Σκαρλάτου Βυζαντίου» τίτλος δηλῶν ὅτι γλωσσάριον ἐστὶ συμπληρωτικὸν τὶ τοῦ λεξικοῦ καθ' ὅλου παρὰρχμα, ὑπερ οὔτε ἡ λέξις σημαίνει, οὔτε τὸ τοῦ ἀγῶνος πρόγραμμα ὠρεῖεν, ἢ δ' ἐν αὐτῷ συνειλεγμένη ὕλη πάντῃ πρὸς τὴν ἐπιουριαν ταύτην συμφωνοῦσα, πολλὰς ἀνὰ πᾶν βῆμα κοινὰς λέξεις ἔχει (1), αἵτινες δὲν ὑπάρχουσι μὲν ἴσως ἐν τῷ ἀτελεῖ ἐκείνῳ τῆς νεοελληνικῆς Λεξικῆ τοῦ Βυζαντίου, ἀλλ' ὑπάρχουσι ὄσωμοι καὶ ἀέκραι ὡς ἐρμηνεῖται ἀρχαίων λέξεων ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Λεξικῷ τοῦ αὐτοῦ Βυζαντίου.

Ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ Γλωσσαρίου προαγγέλλει ἡμῖν ὁ συγγραφεὺς, ὅτι ἐκ τῶν 3000 λέξεων, ἅς ἐνταῦθα ἀπεθσαύρισε, μόνον 280 ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ ἡπειρωτικοῦ γλωσσαρίου Γ. Κρομμύδα, Ἡπειρωτοῦ ἐμπόρου κατὰ τὸν νῦν αἰῶνα ἀρχόμενον ζῶντος, καὶ ἐκ τινος ἐτέρου ἐν Ν. Πανδώρα ὑπὸ Γ. Κοννεμένου ἐκδοθέντος,

(1) Ἐν τῇ Α. ἄβυσσος, ἀγκυλῶν, ἀγνώριστος, ἀγουρίδα, ἀέλιψ, ἀδιάντροπος, ἀθυρόστομος, ἀλειτούργητος, ἀλωμίζω, ἀναγκάζω, ἀνεμόμυλος, ἀνήλιος, ἀνοικονόμητος καὶ ἄλλαι.

τάς δὲ ἄλλας πάσας ἤρσθη ἐκ τῆς πρώτης πηγῆς, ἐξ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ καὶ ὅμως ἡ σημασιολογία αὐτῆ πληθὺς τῶν συντηρησιμῶν λέξεων, θεν-δήποτε καὶ ἂν ἐλήφθη, δεόν ἵνα ἀνακαθαρθῇ ἐκ πασῶν τῶν κοινῶν τοῖς ἄλλοις Ἑλλησιν, ὡς τε νὰ ὑπολειφθῶσιν αἱ ἀκριφῶδες Ἑπειρωτίδες. Ὁμολογητέον δὲ ὅτι μετὰ τοιαύτην τινὰ ἐργασίαν, λίαν χρήσιμον ἠδύνατο ν' ἀποβῇ τὸ βιβλίον ὡς πολλὰς καὶ τὰς ἰδίως Ἑπειρωτικὰς ἔχον (1), οὐ σμικρῶ δὲ ἀκριθέστερον καὶ τελευτέρον ἠδύνατο νὰ ᾖ τὸ ἔργον τοῦτο, ἐὰν μετὰ τὴν εἰρημένην ἐκκάθαρσιν καὶ τὴν ἐπιμελῆ πρὸς τοῦτοις ἀποβολῆν τῶν προφανῶς ξενικῶν λέξεων, εὐαρίθμω ἀλλως οὐσῶν, παρετίθεντο κατὰ τὸ δυνατόν μέτρον καὶ εἰς ἐκάστην λέξιν παραδείγματα τινὰ ἐξ ἀσμάτων, μύθων, ἢ παροιμιῶν, τῶν σημασιῶν αὐτῶν κυρωτικά, ἐτυμολογία δὲ τις σώφρων καὶ κατὰ τὴν νῦν βαθμίδα τῆς γραμματικῆς ἐπιστήμης ἐγίγνετο.

Ἡ δὲ προτεταγμένη ἐξασέλιδος εἰς ὄψοον σύγκρισις τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς πρὸς τὴν Ἀττικὴν, σμικρὰν μὲν ἢ οὐδεμίαν ἀναφορὰν πρὸς τὸ Ἑπειρωτικὸν Γλωσσάριον ἔχει, οὐδὲν δὲ τοιοῦτον τὸ τοῦ ἀγῶνος πρόγραμμα ἠξίωσεν, ἀλλὰ τινὰ μᾶλλον τῆς Ἑπειρωτικῆς ἢ τῶν Ἑπειρωτικῶν διαλέκτων γραμματικῆς. Ἐπειτα πῶς ἔστι δυνατόν ἐκ παραδειγμάτων τῶν πλείστων βεβαίως Ἑπειρωτικῶν νὰ ἐξαχθῶσι σχέσεις καὶ διαφοραὶ τῆς ὅλης νεοελληνικῆς πρὸς τὴν Ἀττικὴν; Πρὸς σύνταξιν διαλεκτικῶν γραμματικῶν κάλλιστον παραδειγμα δύναται νὰ ᾖ καὶ ἡ νεωστὶ ἐν Λειψίᾳ ἐκδοθεῖσα διατριβὴ τοῦ Ἀμερικανοῦ Ἀλῶνος (de Dialecto Locrisensi), ἢ ἡ Τσακωνικὴ Δ. Οἰκονόμου, πολλὰ δ' ἄλλα ἐλάσσονες ἐν τῷ γραμματικῷ περιοδικῷ Γ. Κουρτίου (studien), καὶ ἡ Κυπριακὴ Ἀθ. Σακελλαρίου, ἢ τῶν Κυπριακῶν αὐτοῦ προτεταγμένη. Καθ' ἑαυτὴν δ' ἐξεταζομένη ἢ σύγκρισις αὐτῆ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς πρὸς τὴν Ἀττικὴν εὐρίσκειται ἐκτεινομένη ἐπὶ μικροῦ τινος μέρους τῆς ὅλης γραμματικῆς, ἐπὶ τῆς φθολογίας μόνον διότι περὶ μετακινήσεως μόνον τῶν φθόγγων γίγνεται λόγος καὶ περὶ

τινῶν φθολογικῶν παθῶν, τὰ δὲ περὶ τύπων καὶ σχηματισμοῦ αὐτῶν παραλείπονται καὶ ὁμολογητέον βεβαίως, ὅτι πρὸς ἔργα τοιαύτης ἀκριβολογίας καὶ γραμματικῆς φροντίδος δεόμενα, οἷα τὰ φθολογικὰ εἶσιν, ἀπαιτεῖται πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ τις μίσησι εἰς τὴν συγκριτικὴν λεγομένην γλωσσολογίαν, ὧν ἄγευστος τυχὼν ὁ συγγραφεὺς πολλὰκις μὲν προσπατεῖ ἐν τούτοις, ἀλλ' ὅμως καὶ ἰκανῶν τινῶν νόμων τῆς φθολογίας εὐσκόπως ἄπτεται, καὶ παραδείγματα οὐχὶ ἀτυχῆ πρὸς κύρωσιν αὐτῶν ἐπάγει (1).

Λεῖπεται δ' ἡμῖν τέλος καὶ τις λόγος ἀποχρῶν περὶ ἐθιμογραφίας τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ συγγραφέως ἴδιον τόμον ἀποτελοῦν ἐκ σελλίδων μεγάλων εἰς τέταρτον 144, ἔχει προτεταγμένον εἰδικὸν τινὰ πρόλογον, ἐν ᾧ αἱ τοῦ συγγραφέως καταθέσεις περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν εἰργάσθη, συμφωνοῦσαι πρὸς τὸ πρᾶγμα ἀνάγουσι καὶ τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὴν γενικὴν ἐκείνην κατηγορίαν τῆς ὅλης πρᾶγματιας, τὴν τῆς θαυμασίας φιλοπονίας ἀλλ' ἀσθενοῦς ἐπιστημονικότητος. Ἀναγνωρίζομεν καὶ αὐτὸς καὶ ἀγωνίζεται ἵνα ἐξέρῃ τὴν μεγάλην σημασίαν, ἣν τὰ ἔθιμα χώρας τινὸς δύνανται ἐπὶ τὸν χαρακτῆρισμόν τῶν ἐνοικούντων, ὡς ἐπὶ τὸν τοῦ ἀτόμου αἰ προσωπικοῦ χαρακτῆρος, τὴν μεγίστην ἀνευρίσκων εἰς τὴν δι' αὐτῶν σύναψιν τοῦ νεωτέρου ἡμῶν βίου πρὸς τὸν ἀρχαῖον, ἀλλὰ σπουδαζόμεν περὶ τὴν παραβολὴν τῶν καθ' ἕκαστα ἐθίμων πρὸς τὰ ἀρχαῖα οὐχ ἄπαξ σφάλλεται, τὸ μὲν ἐξ ἀνακριβείας τῶν παραπομπῶν, τὸ δ' ἐκ μεγάλης εὐκολίας περὶ τὴν ἐκδοχὴν τῆς ὁμοιότητος. Τὸ δ' ὅλον ἔργον ἐξεταζόμενον εὐρίσκειται ἐν διχοστασίᾳ τινὶ ὃν πρὸς τὴν ἐπωνυμίαν αὐτοῦ ἐθιμογραφίαν. Φαίνεται ὅτι καὶ ἐνταῦθα συνέβη περὶ τὸν συγγραφεῖν, ὅ,τι καὶ ἐν τῷ γλωσσαρίῳ εἴτε ἐκ παρενόησεως τῆς λέξεως ἐθίμου, τοπικοῦ περὶ τὸν βίον ἰδιώματος, εἴτε ἐξ ἀδυναμίας τοῦ διακρίνει ὅ,τι τὸ κοινὸν ἐν τῷ βίῳ τοῖς ἐθροδόχοις ἢ πᾶσι τοῖς Ἑλλησιν, καὶ ὅ,τι τὸ ἴδιον τοῖς Ἑπειρωταῖς, προὔτιμῃσε μᾶλλον πάντα σχεδὸν τὸν ἰδιωτικὸν βίον νὰ περιλάβῃ, ἢ τὰ ἰδιώματα ἐπιλεγόμενος νὰ ἐκθέσῃ. Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι τὸ τοιοῦτον ἔργον δυσχερέστατόν ἐστι, καὶ οὐχ

(1) ἀδελφον (ἀδύνατον), ἄσορος (νεανίας), ἀπρομαίνομαι (ἐκροῶμαι), ἀνάκαρα μὴ ἔλῃ ὁ διάβολος (—μὴ χῶραν ἔχτω), ἀνάμα (ὁ προσφερόμενος οἰκοῦν ὄντος εἰς τὴν λειτουργίαν), ἀναπίτων (προφέρω, οὐνεῖψω, διαβῆλω), ψολυγῶ (καταρῶμαι τὴν ψυχὴν τινος θανόντος), συμῶ (ὑποκινῶ ἐρεθίζω), ἀνασοφίζω (συνέρχομαι, ἀναλοιδῶν κτλ).

(1) Τροπὴ φωνηέντων τὸ α—ο βίξ, μαλάχα—βόγα, μολόχα, τὸ ε—α ἐλαφρὸς, ἐγγίψω, μυελός—ἀλαφρὸς, ἀγγίψω μυελός τὸ ο—α ὄρμαθός, ὄργανον, ὄρκαός—ἀρμάθ, ὄργανον, ζαρκέδι κτλ.

ὁμοίως λόγῳ κρινόμενον καὶ ἔργῳ τελούμενον· διότι ἀπαιτεῖ γινῶσιν ἂν μὴ τελείαν, ἀλλ' ἀποχρώντως πλήρη τοῦ ὅλου βίου τῶν νῦν Ἑλλήνων, ἵνα κλῶδες κατορθωθῇ καὶ εἰς τινὰ (1) ἄπερ ὅς τύποι θερηκοτικοί, ἢ κοιναὶ οὐ μόνον τῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνθρώπων συνήθειαι, πολλὰ ὀλίγον Ἑσπεριωτικὰ ἰδιώματα ἐκληκτέα εἰσίν.

Καὶ ταῦτα μὲν ἴσως δὲν διαμάχονται πρὸς τὸν ὅλον τοῦ ἔργου σκοπόν, διότι τὰ κοιναὶ τῶν Ἑλλήνων εὐκόλως τις συνάγων μετὰ τινὰ ἔκδοσιν πολλῶν ἐπαρχιακῶν ἐθιμογραφιῶν οὐχὶ δυσκόλως δύναται καὶ τὰ ἴδια ἐκάστου νὰ διδῇ καὶ συναρθεῖσι σπουδαίως ὅμως καθ' ὕλην ἐλλείπον ἐλέγχεται τὸ ἔργον, καθ' ὅσον τὸ πλεῖστον ἢ τὸ πᾶν αὐτοῦ ἐξ Ἰωαννίνων εὐρίσκει τις συγκομισθέν, τὰ δὲ τῆς ἄλλης Ἑσπερίου, πλὴν τῶν ἀπὸ Πάργας, ἢ ἄγνωσά εἰσι τῷ συγγραφεῖ, ἢ περδοκῶς καὶ δι' ἔλαχίον μνημονεύονται· ἐντεῦθεν δὴλον γίνεταί, ὅτι στενὴν εἰκόνα τὸ κατ' Ἑσπεριον βίου ἔχει πρὸ αὐτοῦ ὁ ἀναγνώστης, καὶ πολλῶ ἴσως ἐλάσσονα ἀναφορὰν πρὸς τὸν ἀρχαῖον βίον ἔχουσαν, ἢ ἂν ἴση τιμῇ καὶ τῷ περιχώρῳ ἀπενέμετο, καὶ τὰ ἐκεῖθεν ἐθίμα συνήγοντο· διότι εὐλογόν ἐστὶ ὅτι ταῦτα μᾶλλον ἄμικτα τουρκικῶν ἔξεων μείναντα πολλῶ τῶν κατὰ πόλεις ἀγνωτέρα διατελοῦσιν, ἔνθα οἱ ὕπνιοι πολλά, ὡς εἰκόσ, τῶν κατακτητῶν προσεδέχοντο καὶ ἐνεκομποῦντο.

Ἰκνωὺς εὐδοκίμος ἐστὶν ἡ τῶν γαμηλιῶν ἀσμάτων συλλογὴ εἰκοσι τοιαῦτα ἐνέχουσα μετὰ πολλῶν καὶ πικτωῶν ἐφ' ἐκάστου παραλλαγῶν ἐν δὲ τούτοις ἐξαιρέτὰ εἰσι τὰ τοῦ χωρισμοῦ τῆς νόμφης ἀπὸ τῶν οἰκειῶν καὶ γειτόνων, καὶ μέχρι θακρῶν πολλὰκις τοὺς θεατὰς τῆς πομπῆς συγκινοῦντα.

Καὶ τὰ περὶ παιδιῶν δὲ δὲν φαίνονται ἤττονος λόγῳ ἄξια· διότι πλὴν τινῶν ἀτυχῶν πρὸς τοὺς ἀρχαίους παραβολῶν τᾶλλα ἱκανῶς καὶ καλῶς περιγράφονται· ἡ πληθὺς αὐτῶν εἰς τὰς 47 ἀναβαίνει· φαίνεται δ' ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν ἐγίνωσκε τὰ περὶ ἀρχαίων παιδιῶν ὑπὸ Παπασλιώτου ἐκδεδομένα.

Ἡ δὲ οἰκονομία τοῦ ὅλου δὲν τελεῖται δι' αὐστηρὰς καὶ ὀργανικῆς τῶν μερῶν ἐνόητος· ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς θερηκοῖς τμήμασι τοῦ ὅλου ἀνωμόμοι οὔσιν, οὐδ' ὁ ἀναγνώστης δύναται

νὰ εὖρη γενικῶν τινὰ ἔνοιαν συνδέουσαν ταῦτα πρὸς ἄλληλα, οὐδ' ἄλληλα τινὰ ἐφ' ἐκάστου τούτων αἰωρομένην καὶ εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ μέρι ἐνόητα ἐμπνέουσαν.

Καὶ τούτων ὅμως οὕτως ἐχόντων, καὶ τὸ μέρος τοῦτο δύναται ἱκανῶς χρῆσιμον νὰ ἀποβῆ τῆς περὶ τοῦ νεωτέρου ἡμῶν βίου πραγματομορίαις.

Ταῦτα μὲν λοιπὸν καὶ περὶ τῆς ἐθιμογραφίας· καὶ μετ' αὐτῶν καταλείμεν τὴν κρίσιν πάντων τῶν μερῶν τοῦ ἔργου. Συνάγοντες δ' ἐν τέλει οἱ κριταὶ τὰ εἰρημένα περὶ πάντων τῶν μερῶν τούτων δὲν εὐρίσκουσι μὲν ἐν αὐτοῖς μετὰ λύπης τὴν σχετικὴν ἐκείνην καθ' ὕλην καὶ εἶδος ἐρθότητα καὶ τελειότητα, ἢν τότε τε πρόγραμμα τοῦ ἀγῶνος καὶ ὁ ἄρθος λόγος παρὰ τοῦ βραβευσίμου πονήματος ἤξίου, ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῶσι τὴν ἄμετρον δυσχέριαν, ὅφ' ἦς περιβάλλεται ἡ εἰς τοιοῦτον ἔργον ἐγχείρησις, σπεύδουσα συγχρόνως καὶ καθολικῶν τῆς Ἑσπερίου ἱστορίαν νὰ ἀπαρτίσῃ μετὰ τῶν ἀναγκαιῶν γεωγραφικῶν καὶ χρονολογικῶν παραρτημάτων, καὶ πᾶσαν τὴν πρὸς τοῦτο συγγραφικὴν καὶ δημοτικὴν ὕλην νὰ συναγάγῃ, ἥτις παμπληθῆς ἄλλως οὔσα εἶδει νὰ ἦ πρότερον διὰ πολλῶν χειρῶν παρεσκευασμένη καὶ τεταμιευμένη· μόνον μετ' ἱκανὴν τοιαύτην περὶ τὴν συλλογὴν τῆς ὕλης ἐνασχόλησιν καὶ ταύτης δημοσίευσιν θὰ ἰδύνατό τις, ὡς εἰκόσ, νὰ προβῆ ἀνυσίμως καὶ εἰς τὴν λύσιν τοῦ κυρίου περὶ τὴν Ἑσπεριον ζητήματος, τῆς καθολικῆς αὐτῆς ἱστορίας. Ἐκ τοιαύτης βεβαίως γνώμης προήλθε καὶ ἡ κατὰ τὸ 1870 μεταβολὴ τοῦ προγράμματος τοῦ ἀγῶνος τούτου· ἐντεῦθεν ὀρυθθεῖς καὶ ὁ γενναῖος αὐτοῦ ἰδρυτῆς, ὁ φιλομουσότης Χρ. Ζωγράφος, καὶ ἐπιθυμῶν ἵνα προλαβῆν τὴν τραχεῖαν ταύτην ἰδὸν πρὸς ὅμοια καὶ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν ζητήματα, νέας αὐθις ἀξιώσεις ἐκτίηατο ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν εὐγνωμοσύνης, νέον ἀγῶνα γραμμάτων διὰ τοῦ Συλλόγου θέμενος, καθ' ἣν λίραι ὀθ. 400 ἐτήσιον ἐπαθλον κείναι πρὸς δέκα ἀρίστα γλωσσικῆς ὕλης συλλογὰς καὶ ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν συνειλεγμένας.

Ἡ δὲ νῦν Ἐπιτροπὴ τοῦ ἀγῶνος τὰς δυσχερεῖας ταύτας τοῦ κρινόμενου ἔργου ἔχουσα ὅφ' ὤφιν ἀφ' ἐνός, καὶ ἀνὰ πᾶν βῆμα τῆς κρίσεως τὴν ἀκάματον φιλοπονίαν τοῦ συγγραφεὺς συναντῶσα, ὁμολογεῖ ἀφ' ἐτέρου ὅτι τὸ ἔργον καθ' ὅλου μετ' ὅλην αὐτοῦ τὴν εἰρημένην συγγραφικὴν πλημμέλειαν ἐνέχει περιουσίαν ὕλης μεγάλης καὶ ἄφθονον, καὶ ἱστορικὴν μὲν ἱκανῶς

(1) Ὁ τοῦ προικοτομῆρου τύπος, ἡ προσορὰ ἔργου καὶ οἴνου τοῖς στεφανουμένοις, ἢ κατὰ τοὺς γάμοις κόσμησις τῶν σογγενῶν καὶ φίλων κτλ.

πολύτιμον τοῖς περὶ ταῦτα σπουδάζουσιν, ἄλλω· τε καὶ δι' ἑλλειψιν ἐκδεδομένων πηγῶν, κυρίως ὅμως καὶ πρὸ πάντων δημοτικὴν ἢ εὐπορίαν μάλιστα, καθ' ἣν αὕτη παρίσταται τεθησαυρισμένη ἐν τοῖς προσθέτοις τρισὶ τόμοις, Δημοτ. ἄσμασι, Γλωσσάρῳ καὶ Ἐθιμογραφίᾳ, ὅπως καὶ ἂν οὗτοι κατ' εἶδος ἔχωσι, χρησιμωτάτη μὲν ἐστὶ πρὸς τὰ Ἑπειρωτικὰ καθ' ὅλου καὶ τὴν νεωτέραν ἡμῶν φιλολογίαν, πολὺ δέ τι ἡδυνήθη ἐπὶ τὴν βραδείαν καὶ ἤρεμον βοπὴν τῆς εὐωνύμως κλινάσης, πλάστιγγος τῶν ἀγωνοδικῶν οὔτινας ἀτυχήσαντες καὶ κατὰ τὴν παρούσαν τοῦ ἀγῶνος περίοδον τελείαν νὰ ἐξαγγείλωσι τὴν λύσιν αὐτοῦ, οὐδὲ ἐπινικίου δάφνης ἄξιον εὐρόντες τὸ ἔργον, καὶ ὅμως δὲν ἠξίωσαν ἐτέρωθεν ἵνα ἄνευ ἀμοιβῆς ᾧσιν αἱ ἄρτι εἰρημέναι ἀρεταὶ αὐτοῦ περὶ τὴν ὕλην καὶ ἢ ἀνένδοτος τοῦ ἐργαζαμένου φιλοπονία.

Διὰ ταῦτα καὶ ὅπως ἀρωγὴ τις εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς πραγματείας προσενεχθῆ, ἐκρίθη τῆ συναιέσει καὶ τοῦ φιλομούσου ἀγωνοθέτου, ὅπως τῷ μὲν ἀποστειλάντι τὸ ἔργον λίριαι θῶμ. ἑβδομήκοντα καὶ πέντε ἀπονεμηθῶσιν, ὃ δ' ἄγων εἰς εὐτυχεστέραν περίοδον κρίσεως παραπεμφθῆ, ἐπ' αἰσιωτέροις μὲν τοῦ σεβαστοῦ κοινοῦ τιμῶντος τότε τὴν ἔκθεσιν, πρὸς ἔθνικόν δὲ κέρδος σπουδαῖον καὶ πρὸς κοινὴν χαρὰν τῆς τε Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν ἀκροωμένων.

Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ.

- » Ἡ. ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ πρόεδρος
- » Γ. ΣΟΦΟΚΛΗΣ
- » Μ. ΠΑΡΑΝΚΑΣ
- » Α. ΤΑΓΗΣ
- » Γ. ΧΑΣΙΩΤΗΣ
- » Μ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ, εἰσηγητής.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝΕΣΤΩΣΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΤΩΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΕΠΑΡΧΙΑΙΣ ΗΜΕΤΕΡΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΩΝ.

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ἐπετειῇ ἑορτῇ τοῦ Συλλόγου
τῇ 7 Μαΐου 1872).

Ἐνδεκα ἤδη ἔτη πληροῦνται, ἀφ' οὗτο συνέστη ὁ ἡμέτερος Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος. Ἐκτοτε κατὰ πᾶν ἔτος πανηγυρίζει χαρμοσύνης τὴν ἐπέτειον τῆς συστάσεως αὐτοῦ ἑορτῆν. Τὸ φιλόμουσον τῆς ἡμέτερας πόλεως Πανελληνίον παρίσταται αἰέποτε ἐν τῇ πανδήμῳ ταύτῃ τῶν γραμμάτων τελετῇ, ἀναμνησκόμενον ἡμερῶν ἀρχαίων, χαίρον ἐπὶ τῇ ἔθνικῃ ταύτῃ πρὸς τὸν ἀληθῆ πολιτισμὸν σπουδῆ, καὶ ταύτην ἀρέαθῶνα τοῦ μέλλοντος λογιζόμενον ἀγάλλεται ἐπ' ἀγαθὰς προσδοκίας. Μέλη σοφὰ τοῦ Συλλόγου, ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας ἐπετειῆς προσφωνοῦντα, τὸ φρόνημα ἐξίχουσι τῶν ἀκροωμένων, τὴν καρδίαν αὐτῶν ἐνθουσιασμοῦ πληροῦσι, καὶ τὰς γενικὰς ἐπευφημίας τοῦ κοινοῦ ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐπισπῶνται. Ἡ φαιδρὰ αὕτη καὶ χαρμοσύνης ἡμέρα ἐπέστη, θεῖα συνάσει, καὶ αὐθις. Ἴδου καὶ πάλιν συνήλθομεν σήμερον ἐπὶ τὸ αὐτό, ἵνα τελέσωμεν τὸ πανηγυρικὸν μνημόσυνον τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ γενικοῦ τούτου τῶν γραμμάτων κατὰ τὴν Ἀνατολὴν φροντιστηρίου. Ἐγὼ δὲ ὁ ἐλάχιστος ὄρισθεὶς τῇ ψήφῳ τῶν ἀξιωματικῶν συναδέλφων μου εἰς τῶν βητόρων τῆς μεγάλης ταύτης καθ' ἡμᾶς ἡμέρας, λαμβάνω τὴν τιμὴν ἵνα ἐμφανίσθω ἐνώπιον ὑμῶν ταύτην τὴν στιγμήν.

Ναί, φιλόμουσοι κυρίαι καὶ κύριοι, ἐμφανίζομαι ἐνώπιον ὑμῶν, ὡς τοσοῦτοι ἄλλοι πολλῶ κρείττονες ἐμοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην κατὰ διάφορα ἔτη ἐνεφανίσθησαν· ἀλλ' ἢ ἐντολή μου πολλῶ διαφέρει τῆς ἐκεῖνων. Ἐρχομαι οὐχὶ ἵνα ψάλλω ὑμῶν καὶ ἐγκώμια, οὐχὶ ἵνα ἀνελιζῶ ἐνώπιον ὑμῶν μίαν πρασίαν τοῦ προγονικοῦ ἡμῶν λειμῶνος, ἢ ἀναπτύξω μίαν τῶν χρυσῶν καὶ ἀνεξίτηλων γραμμάτων ἐγκε-

χαρχαμένω ἀθανάτων σελίδων τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, ἀλλὰ τὸ ἔνδοξον παρελθὸν κατὰ χώραν τίθεμενος, συνεσταλμένος καὶ περιδεῆς προάγομαι, ἵνα παρουσιάσω ὑμῖν ἀμυδράν τινα εἰκόνα τῆς ἐνεστώσης πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως τῆς ἡμετέρας πατρίδος.

Μὴ ξενισθῆτε, ἐάν, ὡς ἐκ τῶν ἐντυπώσεων, ἂς θέλει παραγάγει ἡ ἐκθεσίς μου αὕτη, ἡ εὐγενὴς ὑμῶν καρδία συνειθισμένη ἵνα ἐντυφᾷ ἐν ταῖς τερψιθύμοις τοῦ παρελθόντος ἀναμνήσσειν, ἀπὸ τοῦ χαρᾶς καὶ τοῦ θαυμασμοῦ ποστῆ τὰς θυμοδακτεῖς δοκιμασίας τῆς ἀγνακτικῆς καὶ τοῦ ἄλγους. Ἀναλογισθῆτε ὅτι, ἐάν θλιθώμεν τὴν καρδίαν ἐπὶ ταῖς ἡμετέραις ἐθνικαῖς ἐλλείψεσι καὶ τῇ ἀσυγγνώστῳ ὀλιγωρίᾳ τῶν ὑπευθύνων ὡς πρὸς τὴν προαγωγὴν τῶν κοινῶν ἡμῶν πραγμάτων, τότε μόνον περιζωσάμενοι τὴν ὄσφυν ἀθλητικῶς πρὸς τὸν μέγαν ἀγῶνα τῆς θεραπείας τῶν κακῶς ἐχόντων ἀποδυσόμεθα· διότι ἡ καλῶς ἐννοουμένη πρόδος κρηπίδα αὐτῆς καὶ βάσις ἔχει τὴν ἀκριβῆ τῆς ἀτελείας διάγνωσιν καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ εἰλικρινῆ συντριβὴν τῆς καρδίας.

Αἱ ὀλίγαι αὗται λέξεις ἀρκοῦσιν ἵνα δεῖξωσιν ὅποῖόν ἐστιν τὸ καθῆκον, πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὁποίου ἐκλήθη. Ἀλλ' ἡ κλησις αὕτη σφαιρίζεται ἐπὶ τοῦ διέποντος τὸν ἡμέτερον Σύλλογον νόμου.

Ὁ Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογος ἀπὸ Ἰουνίου τοῦ ληξάντος ἔτους θέμενος ἐν ἐνεργείᾳ τὸν νέον αὐτοῦ Κανονισμὸν ἀνέλαβε, δυνάμει τούτου, τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἀπόρων Σχολείων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, τὴν σύστασιν τοιούτων ὅπου οὐχ ὑπάρχουσι καὶ τὴν ἐν γένει διάδοσιν καὶ προαγωγὴν τῶν γραμμάτων κατὰ τὴν Ἀνατολήν. Τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἔργον λαβόντες ὑπ' ὄψιν ἄνδρες ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κοινανίᾳ, ὑπὸ τῶν ἀγοντέρων τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς φιλομουσίας αἰσθημάτων ἐμπορούμενοι, ὑπεχρεώθησαν οἰκείᾳ βουλή καὶ αὐτοπροαιρέτῳ γνῶμῃ, ὅπως προσφέρωσι κατ' ἔτος ὠρισμένην τινὰ χρηματικὴν ποσότητα πρὸς τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν ἐξόδωσιν ὅσπερ προέθετο ὁ Σύλλογος ἱεροῦ σκοποῦ. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Σύλλογος ἐπόμενος τῷ 71 ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτοῦ ρητικῶς διακελεύοντος «ὁ Σύλλογος πρὸς γινῶσιν ἀκριβεστέραν τῆς ἐθνικῆς καὶ διαιοητικῆς καταστάσεως τῶν ἡμετέρων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, αἰτεῖ π.ληροφορίας παρὰ τῶν Σουλῶν, ἢ τῶν ἐν ἐκείναις ταῖς χώραις μελῶν αὐτοῦ, ἢ παρ' ἄλλων καταλλήλων προσώπων», δι' ἐγκυκλίων διαβιβασθεισῶν πρὸς τε τοὺς Σ.

Μητροπολίτας, τοὺς Συλλόγους, τὰς Λέσχας, καὶ τὰς Ἐφορίας τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Σχολείων ἠτήσατο πληροφορίας, συνωδᾷ τοῖς διατυπωθεῖσι διαγράμμασι, περὶ τῆς ἐν γένει πνευματικῆς, ἠθικῆς καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν ἐν τῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἡμετέρων Ἐκπαιδευτηρίων, ὅπως οὕτω τὴν τε κατὰστασιν τῶν γραμμάτων κατὰ τὴν Ἀνατολήν διαγῶ, καὶ χρηματικὴν βοήθειαν χορηγήσῃ ὅπου ἀνάγκη. Ἡ παρήγορος αὕτη τοῦ Συλλόγου ρωτῆ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέγρου τοῦ ἐτέρου ἀκρου τῆς Αὐτοκρατορίας ἀστραπαῖδόν διεληθύσα ἐξηγερε καὶ ἀνεπτέρωσε πάντας. Κίνησις μεγίστη κατέλαβε τὸ Πανελλήνιον τοῦ Κράτους, ὑπεξεκινήθη ὁ ζῆλος, ἐπεβρόσθη ἡ δραστηριότης, ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἐν γωνίᾳ καὶ παρὰβύστω γινόμεναι ὑπὲρ τοῦ κοιντοῦ ἀγαθοῦ πνεύργεαι, ἐξανεστήσαν τοῦ ληθάργου τῆς ἀηδίας οἱ τὸν νῆδυμον ὕπνου τῆς ἀναλγησίας ὑπνώττοντες, ἱκαναὶ δὲ ἐκθεσεῖς περιεκτικαὶ τῶν ζητηθεισῶν πληροφοριῶν, ἀπὸ τεσσαράκοντα ἠῆτ ἡμερῶν ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν Σύλλογον τὰ πλεῖστα τῶν ἐγγράφων τούτων εἰσὶν ἄξια ἐμβριθεῦς καὶ σπουδαίας μελέτης.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου Ἐπιτροπὴ λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν ταῦτα προετίθετο ἵνα καταστρώσῃ πῖνακα στατιστικὸν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀκριβῆ τῶν ἡμετέρων ἐκπαιδευτηρίων καθ' ἅπασαν τὴν αὐτοκρατορίαν, καὶ ἐκθεσιν λεπτομερῆ τῆς πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως αὐτῶν. Ἀλλὰ πολλὰ τῶν μερῶν οὐδὲν εἰσέτι ἐγγραφον ἀπέστειλαν· καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἀποσταλμένα ὅπως μελετηθῶσι δεόντως, ἀπαιτεῖται χρόνος οὐ βραχύς. Διὸ καὶ ἐπιφυλακτομένη ἵνα πράξῃ τοῦτο ἀκολούθως, ἐνέκρινεν ὅπως ἐπὶ τοῦ παρόντος διὰ τῶν ἐν χερσὶν ἡμῶν ἐγγράφων γεννητὰ περιληπτικὰ τις ἐκθεσις, σκιαγραφοῦσα, οὕτως εἰπεῖν, τὴν πνευματικὴν τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Σχολείων κατάστασιν, ἐπιψηφισθῆ δὲ συνάμα τοῖς μᾶλλον τῶν ἄλλων χρήζουσιν ἐπικουρίας ἀνάλογος χρηματικῆς χορηγία.

Τὴν ἐκθεσιν λοιπὸν ταύτην ὡς Εἰσηγητῆς τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης ὑποβάλλων ἠῆτ τῆ σεβαστῆ ταύτῃ καὶ φιλομουσῶν δεηγῶσει, δημολογῶ ἐκ τῶν προτέρων ὅτι αὕτη στερεῖται ποιητικῶν καλλωνῶν, εἶναι ζῆρὰ καὶ μονότονος ὡς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου αὐτῆς· ἀλλὰ μὴ ἀποβλέψῃτε εἰς τὴν γύμνωσιν αὐτῆς ταύτην, λάβετε μᾶλλον ὑπ' ὄψιν τὸν ἐθνικὸν αὐτῆς σκοπὸν.

Ἐν πρώτοις προαγομέθῃ ἵνα υποβάλωμεν

ὑμῖν συνοπτικὸν κατάλογον τῶν ἐπαρχιῶν, ὅθεν ἐλήφθησαν πληροφορίαι.

Ἐκ *Θράκης* διεβίβασθησαν πρὸς τὸν Σύλλογον ἐκθέσεις μετὰ διαγραμμάτων παρὰ τῶν ἐπαρχιῶν Ἀδριανουπόλεως, Βιζύης, Σηλυβρίας, τῶν ἐπισκοπῶν Καλλιπόλεως καὶ Μυρσιούτου τῆς ἐπαρχίας Ἡρακλείας, παρὰ Γάνου καὶ Χώρας, Αἴνου καὶ Φιλιππουπόλεως.

Ἐκ τῆς κάτω *Μοισίας* μόνον ἡ ἐπαρχία Βάρνης διεβίβασεν εἰς τὸν Σύλλογον πληροφορίας.

Ἐκ τῆς *Μακεδονίας* δὲ διεβίβασαν πληροφορίας αἱ ἐπαρχίαι, Σέρβραι, Δράμα μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτῆς Ἐλευθερουπόλεως, Μελένικον, Κασσάνδρεια, Στρώμνιτσα, ἡ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Θεσσαλονίκῃ ἐπισκοπὴ Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὁρους, ὧς καὶ ἡ Κύρρους, Σισάνιον, Γρεβεννά, Καστοριά καὶ Πελαγονεῖα.

Ἐκ δὲ τῆς *Ἡλείου* αἱ ἐπαρχίαι Ἰωάννινα μετὰ τῶν ἐπισκοπῶν Βελλᾶς καὶ Παραμυθίας, Δρυϊνούπολις, Ἄρτα καὶ αἱ ἐπαρχίαι Βελεγράδων καὶ Κορυτσᾶς.

Ἐκ δὲ τῆς *Θεσσαλίας* ἡ ἐπαρχία Λαρίσσης μετὰ τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῆς Θαυμακοῦ, Γαρδικίου καὶ Σταγῶν.

Ἐκ δὲ τῆς *Μ. Ἀσίας* ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Νικοπόλεως καὶ αἱ ἐπαρχίαι Τραπεζούντας, Νικομηδείας, Νικαίας, Ηρούσας, Σμύρνης, ἐπισκοπὴ Κρήνης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἐφέσου, καὶ αἱ ἐπαρχίαι Ἰκονίου, Καισαρείας, καὶ τῆς ἐν Συρίᾳ Ἀποδικεῖας τοῦ ὄρους Ἄντιοχείας.

Ἐκ δὲ τῶν *ἠήσων* τῆς *Προποντιδος* καὶ τοῦ *Αἰγαίου* αἱ ἐπαρχίαι Ηροικονήσου, Μιτυλήνης, Μεθύμνης, Χίου, Κῶ, Ρόδου, Κύπρου, καὶ αἱ ἐν Κρήτῃ ἐπισκοπαὶ Λάμπης καὶ Ῥεθύμνης.

Αὐταὶ εἰσιν ἐν συνόλῳ αἱ ἐπαρχίαι, παρ' ὧν ἔλαβεν ὁ Σύλλογος ἕως νῦν ἀπαντήσεις.

ΘΡΑΚΗ.

Ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς *Θράκης*, τῆς χώρας ἐκείνης, ἐν ἣ ἐγενήθη καὶ ἐβλάστησε τὸ πρῶτον ὁ ἡμέτερος πολιτισμὸς ὅπου οἱ Ὀρρεῖς, οἱ Εὐμολποὶ, οἱ Μουσαῖοι καὶ οἱ Αἴνοι διὰ τῆς λιγυρᾶς αὐτῶν λόρας καὶ τῶν ἡδυσθόγγων αὐτῶν ἀγμάτων τὸ ἔθνος ἡμῶν παιδαγωγήσαντες, τὰς βάσεις τοῦ ἐνδόξου ἠθικοῦ αὐτοῦ μεγαλείου προκατεβάλλοντο. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ παρίσταται ἡμῖν τὸ πρῶτον ἡ

Ἐπαρχία Ἀδριανουπόλεως.

Περὶ τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἐλάβομεν τὰς ἐπιμείνας πληροφορίας.

Ἡ πόλις Ἀδριανούπολις, κειμένη παρὰ τὸν Ἔβρον μεσογείως, ἔχει μίαν ἑλληνικὴν σχολὴν, ἀνεγερθεῖσαν τὸ πρῶτον περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἀνακαινισθεῖσαν ἐπὶ τῶν αὐδιδμῶν Μητροπολιτῶν Κυριέλλου τοῦ βραδύτερον ἀναγορευθέντος Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ Δωροθέου τοῦ Πρωτοῦ, δύο ἀλληλοδιδασκτικὰς σχολὰς κεντρικὰς, ἐν κεντρικὸν παρθεναγωγεῖον καὶ ἐν προκαταρκτικόν.

Ἐν τῷ προαεῖῳ Ἰλδερμίου ὑπάρχει μία ἀλληλοδ. σχολὴ καὶ ἐν παρθεναγωγεῖον. Ἐν ἐκείνῳ δὲ τῶν προαεῖων Κιρισχανέ, Κιχίου καὶ Ἀτ Παζαρίου ἀνὰ μίαν ἀλληλοδιδ. σχολὴν. Αἱ σχολαὶ τῶν προαστείων ἀποσπασθεῖσαι τῆς κεντρικῆς ἐφορίας, στεροῦνται ἤδη ἀνωτέρας ἐποπτείας. Αἱ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς κεντρικῆς ἐφορίας διατελούσαι σχολαὶ συνετηροῦντο τὸ πρῶτον διὰ μικρῶν τῶν τελῶν εἰσπραττομένων διὰ τῆς δημογεροντίας πρὸς ὄφελος τῆς ἐκπαιδεύσεως, τούτοις προσετίθεντο καὶ αἱ κατὰ καιροὺς γινόμενα ἰδιωτικὰ συνεισφορὰ καὶ τὰ κληροδοτήματα. Ἐἴτα διαλυθείσης τῆς δημογεροντίας, τὸ ἐτήσιον τέλος ἐξέλειπε, ἀντὶ δὲ πάσης συνδρομῆς ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτικῶν καθιδρυμάτων ὑπελείφθησαν ἤδη μικρὰ τινα παρὰ τῶν ταμείων τῶν σχολείων βοηθήματα, καὶ ἰδιωτικὰ συνεισφορὰ, αἵτινες καὶ αὐτὰ βαρυνθῶν ὑφίστανται μείωσιν ἐπισιθητῆν. Συνεπεί τῶν ἀνωτέρω ὁ ἐτήσιος ἰσολογισμὸς τοῦ ταμείου τῆς ἐκπαιδεύσεως, συνιστάμενος κατὰ τὰς προσόδους εἰς 50,500 κατὰ δὲ τὰς δαπάνας εἰς 61,100 παρουσιάζει ἑλλειμμα ἀπὸ 10,600, καθιστῶν ἰσημέραι δυσχερεστέρην τὴν συντήρησιν τῶν σχολῶν, καὶ λίαν δυσκατόρθωτον τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον διαρρύθμισιν αὐτῶν. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ἡ ἑλληνικὴ σχολὴ δεῖται ἐνὸς ἀνωτέρου Διδασκάλου, καὶ τὸ παρθεναγωγεῖον ἐνὸς πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς. Ἀποροὶ μάλιστα χρηστάς παρέχοντες τὰς ἐλπίδας, ὑπάρχουσι πολλοὶ στερούμενοι τῶν ἀναγκαίων. Ἄπαντες οἱ φοιτῶντες παῖδες ἐν τοῖς σχολείοις τῆς Ἀδριανουπόλεως μετὰ τῶν ἐν τοῖς σχολείοις τῶν προαστείων ἀναβαίνουσιν ἐν συνόλῳ εἰς 1080 Ἑλληνοπαῖδας, ὕπερ ἐστὶ ἢ 0/0 ἐπὶ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῶν ἑλλήνων κατοικῶν, ὑπολογιζομένων εἰς 20 χιλιάδας. Ἡ τοῦ προαστείου Κιρισχανέ δημοτικὴ σχολὴ ἀπεσπάσθη ἀπὸ τῆς κεντρικῆς ἐφορίας ἕνεκεν οἰκονομικῶν λόγων, καὶ αἱ τῶν ἄλλων προαστείων συνεπεί τούτου κατετεμήθη καὶ τὸ ὁμοίμορφον τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἀδριανουπόλει. Ἄπασαι αἱ τῶν

προασειών σχολαί εἰσὶν ἀμυδρόφωτοι τινὲς λυγίζι, δεόμεναι ἤθικου τε συνάμα καὶ ὑλικού ἑλαίου. Ἡ σχολή τοῦ προασειού Κυκίου δαπανᾷ 40 χιλ. γρ. ἐτησίως ἴσῳ μόνον πόρῳ, καὶ τοῦτον εὐτελέστατον, κέκτηται τὸν δίσκον τῆς I. Ἐκκλησίας, τὸ ἐκ τῆς κηροπωλησίας αὐτῆς ἀποφερόμενον κέρδος, καὶ ἀτόμων τινῶν συνεισφοράς. Πάντη ἀποροὶ μαθηταὶ καὶ ὄρφανοὶ συνάμα εἰσὶ πολλοί. Τὸ προακταρικῶν παρθεναγωγείων τοῦ προασειού Ἰδιοκριμίου ἔχον δαπάνας κατ' ἔτος περὶ τὰς 6 χιλ. γρ. οὐδέμιν πηγὴν ὠρισμένων προσόδων κέκτηται ἄποροι σχεδὸν πᾶσαι αἱ μαθήτρια. Ἡ αὐτὴ κατάστασις ὑπάρχει καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀλληλοδιδασκατικὴν σχολὴν τοῦ αὐτοῦ προασειού. Ἐν γένει ἀπασῶν τῶν συνοικίων Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν προασειῶν αὐτῆς αἱ σχολαὶ χηρίζουσι συνδρομῆς.

Οἱ μαθηταὶ τῆς σχολῆς τῆς κώμης Καρὰ Ἀγαταίου στεροῦνται καὶ αὐτοὺ τὸ ἐπιουσίον ἄρτον πλείστοι δ' ὅσοι νέοι εἰς τὰς ἀγυῖας περιφέρονται μὴ ἔχοντες τὰ ἀναγκαῖα πρὸς σπουδὴν. τὸ ταμείον τῆς I. Ἐκκλησίας τῶν Ἀγίων Θεοδώρων συντηρεῖ τὴν σχολὴν ταύτην ἄλλ' ἐπειδὴ πιέζεται ἀπὸ χρέους, βαθυμῶδον ἀπόλησιν τὰ μέσα πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν πρὸς τὴν σχολὴν βοηθημάτων.

Ἐν τῇ κώμῃ Γέννη μία ἀλληλοδιδασκατικὴ σχολὴ ὑπάρχει, ἐν ἣ ὑπάρχουσι καὶ δύο τάξεις Ἑλληνικῶν. Οἱ μαθηταὶ εἰσὶ περὶ τοὺς 404. Μόνοι πόροι τῆς σχολῆς εἰσὶ μικρὰ τινὰ βοηθήματα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ συνδρομαὶ εὐκαταστάτων τινῶν ἄλλὰ καὶ αὐταὶ βαθυμῶδον ἐκλείπουσιν ἕνεκα τῆς μὴ εὐδωσέως τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν τῶν κατοικῶν. Ἡ ἀλληλοδιδασκατικὴ σχολὴ δέεται πινακῶν ἀναγνώσεως καὶ γεωγραφικῶν, ὡς καὶ τὸ Ἑλληνικὸν αὐτῆς τμήμα ἔχει ἀνάγκην διδασκατικῶν βιβλίων.

Ἐν τῇ κώμῃ Σκοπῆ ὑπάρχει ἑλληνικὴ σχολὴ συστάσα τῷ 1812 ἐπὶ τοῦ αὐδῆμου Κυρίλλου, τοῦ μετὰ ταῦτα εὐκλεῶς πατριάρχου-σαντος. Ἡ σχολὴ αὕτη ἦν ἐξ ὁμοίας καὶ ἤκμαζε καὶ ἐπὶ τοῦ πολυμαθοῦς ἐκείνου Μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως Δωροθέου τοῦ Πρωτοῦ, διετέλει δὲ καρποφοροῦσα μέχρι τοῦ 1842. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τοῦ 1852 ἡ σχολὴ ἀπέβηκε τὴν γονιμότητά αὐτῆς. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ 1852 ἐπανελήθη ἡ πρώτη καρποφορία τῆς σχολῆς. Τῇ ἐπιμελείᾳ δὲ καὶ ἀόκνῳ προστασίᾳ τοῦ Ἱεροδιδασκάλου Κ. Ἰωάσαφ, προήθησαν πρὸ ἐξ ἑτῶν τὰ σχολεῖα ταῦτα. Ἐκ τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς ἀπὸ τοῦ 1852

ἀποροῦντοσαν ἱκανοὶ τελειοδιδασκατοὶ, ἐπαγγελόμενοι τὸν ἀλληλοδιδασκαλον ἐν τοῖς πέριξ. Ἡ νεολαία ἔργξ πρὸς μάθησιν, ἀλλὰ στερεῖται τῶν μέσων. Ἡ Σκοπὴ στερεῖται Παρθεναγωγείου, οὕτινος ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην ἄμοιρῆς δὲ παντάπασι κεφαλαίων, διότι ἄπερ ἐκείντοτο ἐδαπάνησε πρὸς ἀνέγερσιν τῶν δύο νεοδημένων σχολείων, τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἀλληλοδιδ. ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀπερασίση ἵνα ἀγορασθῆ ἑτοιμὴ ῥόπος τῆς οἰκίας πρὸς ἀνέγερσιν Παρθεναγωγείου ἀπαιτοῦνται δὲ 15 χιλ. γρ. ὅπως ἀνεγερθῆ παρθεναγωγεῖον χωρητικότητος 400 κορασιῶν. Διὸ καὶ ἐξαιτοῦνται τὴν πρὸς τοῦτο σύντονον τοῦ Συλλόγου συνδρομὴν, ὅπως οὕτω καὶ τῶν παρακειμένων χωρίων τὰ κοράσια φοιτήσιν.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ Λουλεῖ Βουργάζιον, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς κωμοπόλεως ταύτης ὑπάρχουσι 8 χωρία, καὶ τὰ μὲν 3 τούτων ὑπάγονται ἐκκλησιαστικῶς τῇ κυριερχίᾳ τοῦ Ἀγίου Ἀδριανουπόλεως, τὰ δ' ἕτερα 5 τοῦ Ἀγίου Βιζύης. Ἐν οὐδενὶ τῶν ρηθέντων χωρίων ὑπάρχει ἀλληλοδιδ. σχολή, ἀλλὰ γραμματοδιδασκαλεῖα τινὰ ἀτελῆ κατὰ τὸ ἀρχαῖον σύστημα. Ἐντὸς δὲ τῆς κωμοπόλεως Λουλεῖ Βουργάζιου ὑπάρχει ἐν ἑλληνικὴν καὶ ἐν ἀλληλοδιδασκατικὸν σχολεῖον, παρθεναγωγεῖον δὲ οὐδέν' ἐλάχιστοὶ τινες πόροι ὑπάρχουσιν ἑλλειψίς τῶν ἀναγκῶν βιβλίων.

Ἐν τῇ πλησιεσέρᾳ κωμοπόλει Βαθὰ Ἐσκησι ὑπάρχει μία ἀλληλοδιδ. σχολή ἐν ἣ φοιτῶσι περὶ τοὺς 70 μαθητάς, ὧν οἱ πλείστοι ἀποροὶ. Ἐν τῇ κωμοπόλει Μέγα Καβακλή μία ἀλληλοδιδασκατικὴ σχολὴ ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ 1867, ἔχουσα καὶ ἑλληνικὸν τμήμα δύο τάξεων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν σμικρότατος ὡς πρὸς τὸν ὅλον πληθυσμὸν. Ἀνεπαρκῆ τινὰ βοήθειαν περὶ τὰς 3 χιλ. γρσ. χορηγεῖ ἡ τῆς μιᾶς ἐνορίας I. Ἐκκλησία τοῦ Μεγαλομάρτυρος Ἀγίου Γεωργίου, τὸ δὲ ἑλλειμμα κατὰ τὸ δυνατὸν πληροῦται διὰ συνεισφορῶν ἐκ τῶν ἀπανταχοῦ τῆς ἐπαρχίας. Ἀποροὶ μαθητὰ ὑπάρχουσι πλείστοι ἐν τῇ ἀλληλοδιδασκατικῇ καὶ ἑλλ. σχολῇ τῆς κωμοπόλεως Σκεπαστοῦ, καὶ αἱ σχολαὶ ὁμοίως στεροῦνται τῶν ἀναγκῶν. Ἡ I. Ἐκκλησία συντηρεῖ τὰς σχολὰς χορηγοῦσα ἐτησίως 6 χιλ. γρσίων, τὰ δὲ λοιπὰ ἀναπληροῦνται διὰ δανείων.

Ἐν ταῖς Τεσσαράκοντα Ἐκκλησίαις τρεῖς Σχολαὶ ὑπάρχουσι δύο ἀλληλοδιδασκατικαὶ καὶ μία ἑλληνικὴ. Πρὸς συντήρησιν δ' αὐτῶν κατ' ἔτος γίνονται συνδρομαὶ ὑπερβαίνουσαι τὰς

130 χρυσῆς λίρας, καὶ διδασκτῆρὰ παρὰ τῶν εὐπόρων μαθητῶν ἀποτίονται. Ὁ κατὰ τὸ ἔτος 1865 συστάς φιλελευθεριακῆς Σύλλογος κατώρθωσε διὰ τῆς ἐπιμονῆς αὐτοῦ ἵνα διὰ συνδρομῶν ἀνεγείρῃ ἐκ βάρβαν παρθεναγωγείου, ὅπερ καὶ διετέθησεν ἐπὶ τετραετίας. Ἄλλ' ἔνεκα τῆς ὑποτιμήσεως τοῦ κυρίου τοῦ τόπου προϊόντος, τὸ παρθεναγωγεῖον κλονίζεται δημοτικὰ σχολεῖα ὑπάρχουσι ὅ, ὧν τὸ μὲν ἰδιοσυντήρητον, τὰ δὲ ἐνοριακῶς συντηροῦνται. Μὴ ὑπαρχούσης ὁμοῦ γενικῆς Ἐφορίας ἐπὶ πάντων τούτων, οὐδόλως ἀποφέρονται οἱ προσδοκώμενοι καρποὶ κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν φοιτῶντων μαθητῶν ἀνόντων εἰς 500.

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων ἐξάγεται ὅτι ἡ κατάστασις τῆς ἐπαρχίας Ἀδριανοπόλεως ἐστὶν ἀξία μεγάλης προσοχῆς, καὶ χρίζει ἐπικουρίας καὶ χρηματικῶν βοηθημάτων. Οὐδόλως δὲ ἀμφιβάλλομεν, ὅτι δύναται ἵνα ἐπέληθῃ ἐπιστητῆ βελτίωσις εἰς τὰ ἀφωρῶντα τὴν ἐν αὐτῇ ἐκπαίδευσιν, ἐν δραστηριώτερον φιλοτιμηθῶσιν ἵνα ἐνεργήσωσιν οἱ διέποντες τὰ κατ' αὐτήν. Οἱ διδάχοι τῶν Κυρίων καὶ τῶν Ἡρωίων δέον ἵνα ὡσιν ἐφάμιλλοι ἐκείνων κατὰ τὸν ζῆλον, τὴν φιλομουσίαν καὶ τὴν πρὸς τὸ κοινὸν καλὸν ἀφοσίωσιν. Μεταβῶμεν ἤδη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Βιζύης.

Ἐπαρχία Βιζύης.

Ἐν γένει τὰ ἐκπαιδευτικὰ τῆς ἐπαρχίας ταύτης καθιδρύματα ἔχουσιν ἀνάγκην ὑποστηρίξεως. Ἐν δέκα χωρίοις τῆς ἐπαρχίας, κατοικουμένου ἐκάστου ὑπὸ 500 ψυχῶν, καὶ στερουμένοι παντελῶς δημοτικῶν σχολείων ἐλλείπει πύρων, ἀπαιτεῖται ἡ σύστασις τοιούτων.

Ἐν τῇ Βιζύῃ ὑπάρχει μία σχολὴ ἑλληνικὴ καὶ μία ἀλληλ. Πρὸς συντήρησιν αὐτῶν πρωτοβουλία τοῦ αὐοιδίμου Μητροπολίτου Βιζύης Γρηγορίου, συνέστη ὁμοσίως ταμεῖον κινδυνεύον ἤδη νὰ διαλυθῇ, ἐλλείψει τῆς πατρικῆς φροντίδος καὶ ἔνεκα ἀμεριμνησίας τοῦ νῦν Μητροπολίτου. Οἱ μαθηταὶ ἀκίρως ἀποροῦσιν ἐλλείψει μέσων. Ἐν Μηδείᾳ, συγκαταμένη ἐκ 250 οἰκῶν, ὑπάρχουσι σχολὴ ἑλληνικὴ καὶ ἀλληλοδιδασκτικὴ, ἀλλ' ἐξαντληθέντων ἤδη τῶν πρὸς συντήρησιν τούτων μέσων, οἱ διδάσκαλοι ἀπελύθησαν, οἱ δὲ παῖδες περιπλανῶνται εἰς τὰς ἀγρούς. Τὰ κοράσια εἰσὶ πάντῃ ἀναλφάβητα, οὔτε ἐργόχειρόν τι γνωρίζουσι μόνον εἰς πατριώτης ἀλληλοδιδάκτες ἀντὶ εὐτελεστάτου μισθοῦ διδάσκει ἐν τινὶ σαθρᾷ οἰκίᾳ.

Ἐν τῷ μικρῷ λεγομένῳ Σαμακοβίῳ ἐν ἀλληλοδ. καὶ ἐν Ἑλληνικῶν ὑπάρχουσιν ἀρτισύστατα. Οἱ μαθηταὶ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων ἀναλογοῦσιν εἰς πρὸς πέντε. Πρὸς συντήρησιν τῶν σχολῶν τούτων δαπανῶνται περὶ τὰς 12 χιλ. γρ. Πῶς δέ; ἰδοὺ οἱ λόγοι τῆς ἐκθέσεως ἀυτολεξεί. «Χρῆς ἐπὶ χρέους θέτουσα ἡ Ἐκκλησία καὶ τόκους ἐπὶ τόκων, ἀγωνίζεται τῇ συνδρομῇ τῶν φιλομουσῶν κατοίκων ἵνα ἐξαρκέσῃ πρὸς τὰς δαπάνας ταύτας» τοῦτου δι' ἔνεκα ὅτε μὲν διακλίει τὰς σχολὰς, ὅτε δὲ διατηρεῖ ταύτας. Οἱ μαθηταὶ σχεδὸν πάντες ἄποροι, βρακένδυτοι, γυμνόποδες καὶ νήστεις ἐν μέσῳ χειμῶνος καὶ παγετοῦ φοιτῶντες, οὐδὲν ἔνεκα τῶν μεγάλων τούτων δυσχερειῶν κατορθοῦσιν. Πόσα ἄρα γὰρ τῶν δυστυχῶν τούτων πλασματῶν κέκτανται προσόντα ἀγαθῶ μὲλλοντος, ἄπειρ ὅμως στείρα καταστρέφονται; Ἡ ἑλλ. σχολὴ πάντων ἐν γένει στερεῖται. Οἰκτρὰ ὄντος ἡ κατάστασις αὕτη, ἀνάγκη συντόνου ἐπικουρίας καὶ δραστηρίων ἐνεργειῶν. Καὶ τί δὲν δύναται νὰ κατορθώσῃ ἀγαθὸς καὶ βέλτης Ποιμενάρχης; καὶ ὅμως ἀπότινος τὰ πάντα νεκρὰ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ. Ἀβῶμεν ἤδη ὑπ' ὅψιν τὴν κατὰστασιν τῆς ἐπαρχίας Σηλυβρίας.

Ἐπαρχία Σηλυβρίας.

Ἡ ἐπαρχία Σηλυβρίας ἔχει 40 μόνον χωρία. Μόνα τὰ 6 ἔχουσιν πωσοῦν ἀξία λόγου σχολεῖα, τὰ λοιπὰ κακῶς ἔχουσιν τῶν πάντων στεροῦνται, μαθηταὶ γυμνοὶ καὶ ἀνοδητοὶ καὶ τοῦ ἐπισοῦσι αὐτοῦ στεροῦμενοι, ἐν αὐτοῖς διδάσκονται. Ἐν τῇ πόλει Σηλυβρίας ὑπάρχουσιν ἐν σχολεῖον ἑλληνικόν, ἐν ἀλληλοδ. καὶ ἐν παρθεναγωγεῖον. Μαθηταὶ φοιτῶσι 40 ἐν τῇ ἑλληνικῇ, περὶ τοὺς 120 ἐν τῇ ἀλληλοδ. ἐν δὲ τῷ Παρθεναγωγείῳ 400. Τοὺς ἀπόρους ὑποστηρίζει ἡ πρὸ τριετίας συστάσα ἀγαθοεργὸς Ἀδελφότης «Ἄγιος Σπυριδῶν».

Ἐν τῇ κομποπόλει Ἐπιθατῶν ὑπάρχουσι μία ἑλλ. καὶ μία ἀλληλοδ. σχολὴ τῆς κοινότητος. Πλὴν τούτων τὴν κομποπολιν ταύτην κομποῦσι αἱ ἀνεγερθεῖσαι φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ φιλογενεοῦς ἱατροῦ Κ. Σ. Ἀργυρένου καὶ τῆς εὐγενεστάτης συζύγου αὐτοῦ Κυρίας Ἑλένης, αἵτινες εἰσὶ τὸ Ἀργυρένειον παρθεναγωγεῖον καὶ τὸ Ἑλένειον ἐκπαιδευτήριον. Ὁ Σύλλογος ἀποδίδωσι τῇ φιλομουσῶ ταύτῃ δυάδι δημοσίᾳ τὸν δίκαιον ἔπαινον εὐχεταὶ δὲ ὅπως καὶ ἄλλοι εὐποροῦντες μιμηθῶσι τὸ παράδειγμα τοῦ ἀγαθοῦ τούτου ζεύγους.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται ὅτι ἡ ἐπαρχία αὕτη ὁσημέραι πνευματικῶς βελτιοῦται· τὰ πλεῖστα ὅμως τῶν ἐν τοῖς χωρίοις αὐτῆς σχολείων δέονται ὑποστηρίξεως.

Ἐξετάσωμεν ἤδη τὰ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἡρακλείας.

Ἐπαρχία Ἡρακλείας.

Μόνον παρὰ τῶν δύο Ἐπισκοπῶν τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἦτοι τῆς Ἐπισκοπῆς Καλλιπόλεως καὶ Μυριοφύτου ἐλάθωμεν πληροφορίας.

Ἐν Ῥαιδεστῷ ὑπάρχουσι μία ἑλλ. σχολή, ἐν ἀλληλοδιδακτικῶν καὶ ἐν παρθεναγωγείων διηρημένον εἰς ἀλληλοδ. καὶ ἑλλ. τμήμα. Τῆς ἑλληνικῆς οἱ μαθηταὶ εἰσὶ 45, τῆς μίτης τῆς ἀλληλοδ. 215 καὶ τῆς ἑτέρας 110. Αἱ τοῦ παρθεναγωγείου ὁμοίως 215, ἀναλογία ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν 1 πρὸς 8. Δραστηρίως ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν καθιδρυμάτων τούτων ἐργάζεται ὁ ἐν αὐτῇ φιλεκαπιδευτικὸς Σύλλογος ὕλικῶς τε καὶ ἠθικῶς τὴν γόρην ταύτην βελτιῶν. Πολλὰ ἀγαθὰ διενεργοῦνται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τούτου ἐν τῷ τμήματι Βεζύης καὶ τῷ τμήματι Μαλγαρῶν. Διάρροα μέλη τούτου ἐστάλησαν εἰς τὰ χωρία τῶν τμημάτων τούτων, ὅπως ἐκ τοῦ πλησίον μελετήσωσι τὰς ἀνάγκας τῶν χωρίων πρὸς σύστασιν σχολείων. Χάριρον δὲ Σύλλογος καθορᾷ τοὺς ἀγῶνας, οὓς ὁ ἐν Ῥαιδεστῷ Σύλλογος καταβάλλει πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτοῦ, καὶ ἀναγνωρίζει τὴν ἀνάγκην συνδρομῆς αὐτῷ πρὸς ὑποστήριξιν.

Ἡ κοινότης Καλλιπόλεως ἔχουσα περὶ τὰς 600 οἰκογενείας διατηρεῖ δύο ἀλληλοδ. σχολεῖα ἰκανῶς κατρητισμένα, ἐν οἷς φοιτοῦσι περὶ τοὺς 265 μαθητάς, μίαν ἑλληνικὴν σχολὴν, τέσσαρας ἀριθμοῦσαν τάξεις, καὶ ἔχουσιν 3 διδασκάλους, ἐν ἧ πρὸς τῇ ἑλληνικῇ διδάσκεται ἡ Ὄθωμανικὴ καὶ ἡ Γαλλικὴ, ἐν παρθεναγωγείῳ ἀρτισύστατον, ἐν ᾧ φοιτοῦσιν 100 κοράσια, καὶ ὑπὲρ οὗ ὁ σεβασμιος Ἀρχιερεὺς ἐδωρήσατο ἐκ τῆς ἐπιχορηγήσεως αὐτοῦ 40 χιλ. γρ. ὡς καὶ τὴν ἐκ τῆς πόλεως ἐτησίαν αὐτοῦ ἐπιχορηγήσιν ἐξ 7 χιλ. γροσίων.

Ἡ Ἐπισκοπὴ Καλλιπόλεως ἔχει 7 χωρία ἄπορα, ἐν οἷς ὑπάρχουσιν ἀτελέστατα γραμματοδιδασκαλεῖα ἄξια βοθητικῆς. Ἡ Μάδυτος ἔχει σχολὰς δύο, ἑλληνικὴν, τὴν Γαϊτανάκειον καλουμένην, ἀνεγερθεῖσαν φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ ὀρέμματος Μάδυτου κυρίου Στεφανῆ Γαϊτα-

νάκη, καὶ ἀλληλοδιδακτικῶν. Αἱ σχολαὶ αὗται κέκτανται κληροδοτήματά τινα.

Ἐκ τῆς Ἐπισκοπῆς Μυριοφύτου ἐλήφθησαν αἱ ἐπόμεναι πληροφορίες.

Ἐκτὸς τῶν σχολείων ἑλληνικῆς, ἀλληλοδ. καὶ τοῦ παρθεναγωγείου Μυριοφύτου καὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἀλληλοδ. Περιστάσεως, τὰ τῶν λοιπῶν κοιμῶν καὶ χωρίων ἐλλείπει πῶρον παρκαμάζουσιν, ἰδίᾳ δὲ ἔχουσιν ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς τοῦ Συλλόγου τὰ χωρία Πλάτανον, Γενήκιοι, Γεουλτζίκι καὶ Γιαγάτι, καθότι ταῦτα στεροῦνται παντελῶς ἐκπαιδευτηρίων, πρὸς ἀνέγερσιν τῶν ὁποίων ἀπαιτοῦνται ἐν συνόλῳ 100 λιρ. ὀθ. διότι ἐν τισι τούτων ὁ νόρθῃ τῆς Ἐκκλησίας χρησιμεύει ὡς διδακτήριον. Μαθηταὶ ἐν τε Μυριοφύτῳ καὶ τοῖς χωρίοις εἰσὶ πάμπολλοι. Ἐν τῇ βρῆθειρ ἐπαρχίᾳ Ἡρακλείας ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα 7 χωρία, ἀτελῆ τινα γραμματοδιδασκαλεῖα ἔχοντα, ἅτινα πάντων τῶν ἀναγκῶν στεροῦνται.

Εἰ καὶ ἐν γένει ἡ ἐπαρχία Ἡρακλείας ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν αὐτῆς ἐξεταζομένη κατάστασιν, δεικνύται, ἐλλείπει τῆς δεούσης ἐκ μέρους τοῦ ἀνωτάτου αὐτῆς Ποιμενάρχου προνοίας, ἣ ὑλοποιεμένη τῶν γειτόνων αὐτῇ ἐπαρχιῶν, ἐν ἐαυτῇ Ἐπισκοπῇ Καλλιπόλεως οὐχ ἥττον διαφύρῃμιζει ὁσημέραι ἐπὶ τὸ βέλτιον τὰ ἐαυτῆς, χάρις τῇ πατρικῇ προνοίᾳ τοῦ Ἁγίου Ἐπισκόπου καὶ τῇ φιλομουσίᾳ ἰδίῳς τῆς Κοινότητος αὐτῆς.

Ἐπαρχία Γάνου καὶ Χώρας

Ἐκ τῆς ἐπαρχίας Γάνου καὶ Χώρας διεβίβασθησαν πρὸς τὸν Φιλοδ. Σύλλογον αἱ ἀκόλουθοι πληροφορίες.

Ἐν Γάνῳ ὑπάρχουσιν ἑλλ. καὶ ἀλληλοδ. σχολή. Οἱ κάτοικοι καὶ ζήλου εὐμοιροῦσι πρὸς τὴν παιδείαν, καὶ οἱ νέοι εὐφραν ἔχουσι καὶ φιλομάθειαν, ἀγῶνες δὲ καταβάλλονται πρὸς προαγωγὴν τῶν γραμμάτων. Τὴν ἀνέγερσιν παρθεναγωγείου ποθοῦσιν, ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ ἔνδεια τῶν κατοίκων μεγίστη. Ἐν τῇ πτωχῇ κομπολίε Λυδημίῳ ἀλληλοδ. σχολεῖον ὑπάρχει χρῆζον ἐπισκευῆς καὶ βιβλίων. Τὸ δὲ Νεοχώριον στερεῖται παντελῶς ἐκπαιδευτηρίου.

Ἐπαρχία Αἴνου.

Περὶ δὲ τῆς ἐπαρχίας Αἴνου ἐκ τῶν διεβίβασθέντων πρὸς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἐγγράφων πληροφοροῦμεθα μόνον, ὅτι ὑπάρχει ἀναγκ-

καιοτάτη ἡ σύστασις δημοτικῆς σχολῆς ἐν Φιέβραις, κομοπόλει τῆς ῥηθείας ἐπαρχίας, καθόσον δύναται αὕτη ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς κέντρον καὶ διὰ τὰ πέριξ, καὶ ὅτι τὸ ἀπὸ ἐξ μη-νωσ συντάν σωματικὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἄναγνωστήριον» ἐργάζεται πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἐν τοῖς χωρίοις τῆς ἐπαρχίας.

Ἐπαρχία Φιλιππουπόλεως.

Μεταβίωμεν ἤδη εἰς τὰ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως. Ἐν Φιλιππουπόλει, ἐκτὸς τῆς ἀρχαίας κεντρικῆς ἑλληνικῆς σχολῆς καὶ τοῦ κεντρικοῦ ἑλλ. παρθεναγωγείου, τρία ὑπάρχουσι δημοτικὰ σχολεῖα· τὸ μὲν φιλοτίμω δαπάνῃ τοῦ Μιχαῆλ Γκιουμουσγκερδάνη συντηρεῖται· τὸ δὲ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοῦ κείμενον συντηρεῖται ἐκ τῶν χρημάτων, ἃ ἐκληροδότησεν ὁ αἰδιμιοσ Ἱερομόναχος Νικόδημος, τὸ δὲ τρίτον κείται ἐν τῇ πτωχοτέρῃ συνοικίᾳ τῆς Ἁγίας Παρσκευῆς λεγομένη. Ἡ ῥηθείσα σχολὴ συντηρουμένη ἐκ τῶν προσδῶν τῶν προσητημένων αὐτῇ κτημάτων, ἤδη, ὡς ἐκ τῶν ἐπισκηψάσων περιστάσεων, κινδυνεύει ὕπως ἀπολέσῃ ταῦτα. Ἡ δὲ ἐν Φιλιππουπόλει τῷ 1866 συστάσας ἀδελφότης «Τὰ Κελλὰ Ἐργα», ἀριθμοῦσα ἤδη 202 μέλη, ἐργάζεται κατὰ τὸ ἐνὸν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς σπουδαζούσης ἀπόρου νεολαίας. Ἐν Στενημάχῳ, πόλει μικρᾷ οἰκουμένη ὑπὸ 8 περίπου χιλιάδων, τῶν πλείστων κατοίκων ὄντων ὁμογενῶν, ὑπάρχουσι τέσσαρα σχολεῖα· δύο ἀλληλοδιδασκαλικά, ἐν οἷς φοιτοῦσι πλείους τῶν 200 μαθητῶν, ἐν παρθεναγωγείῳ ἔχον 100 μαθητρίδας καὶ μία ἑλληνικὴ σχολὴ ἔχουσα 30 μαθητὰς.

Ἐν Χάσιασι μάλιστα διατηρεῖται ἡ ἀρχαία ἑλλ. σχολὴ, συντηρουμένη ὑπὸ μόνης τῆς I. Ἐκκλησίας· ἀπορία μεγίστη ἐπικρατεῖ· τῷ 1870 συνέστη καὶ παρθεναγωγεῖον συνδρομῇ τοῦ φιλογενεστάτου Κ. Γκιουμουσγκερδάνη, ὑπερ ἧδη ἐκλεβήθη.

Αἱ σχολαὶ τῶν κομοπόλεων Χάσιασι καὶ Πιζαρτζικίου ἔχουσι ἀπόλυτον ἀνάγκην βοήθειας, ὡς καὶ τὸ Τσιπροχώριον Στενημάχου, ἐν ᾧ οὐδὲ ἐν σχολεῖον ὑπάρχει.

Μεταβίωμεν ἤδη εἰς τὴν κάτω Μοισίαν.

Κάτω Μοισία.

Ἐξ αὐτῆς μόνον ἡ Ἐπαρχία Βάρνης διεβίβασεν εἰς τὸν Σύλλογον πληροφορίας περὶ τῆς πνευματικῆς καὶ ὕλικῆς καταστάσεως τῶν σχολείων αὐτῆς, αἵτινες ἐν συνόψει εἰσὶν αἱ ἐπο-

μεναι·

Δραστηρίας ἐνεργείας καὶ ἐνδελουεῖς ἀγῶνας ὁ φιλόμουσος τῆς ἐπαρχίας ταύτης Ἱεράρχης καταβάλλει νυθημερῶν πρὸς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ. Ἐν τῇ πόλει Βάρνης ὑπάρχουσι Ἑλληνικὴ σχολὴ, ἔχουσα ἐξ διδασκάλου, διδασκομένης ἐν αὐτῇ τῆς τε Ὀθωμανικῆς καὶ τῆς Γαλλικῆς, δύο παρθεναγωγεῖα καὶ δύο δημοτικὰ σχολαὶ τῶν ἀρρένων καλῶς κατηρτισμένα. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ὑπάρχουσι καὶ 5 ἰδιωτικά, τρία τῶν ἀρρένων καὶ δύο τῶν κορασιῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν σπουδαζόντων μαθητῶν καὶ μαθητριῶν συμποσοῦται περὶ τοὺς 1420 κατ' ἀνολογίαν πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς κατοικοῦσι πλεόν τῶν 10/00. Τοῦτο δὲ ὀφείλεται τῇ φιλογενεῖα καὶ φιλομουσίᾳ τοῦ Μητροπολίτου. Ἐν τισι τῶν χωρίων ὑπάρχουσι ἀτελεῖα τινα ἀλληλοδιδασκαλικά σχολεῖα, ἐν τισι δὲ ἀπλᾶ γραμματοδιδασκαλεῖα καὶ ἐν τισι οὐδέν. Ἀπόλυτος ἄρα ὑπάρχει ἀνάγκη ἐπικουρίας εἰς τὰ χωρία πρὸς συντήρησιν τῶν ὑπαρχόντων σχολείων καὶ σύστασιν νέων, ὅπου οὐχ ὑπάρχουσι, ἰδίᾳ δὲ ἐν Βαλτζικίῳ καὶ Καθάρῃ πρὸς ἀνεγέρσιν Παρθεναγωγείων.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἐξετάσωμεν ἤδη καὶ τὰ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ τῇ μεγάλῃ ταύτῃ καὶ εὐροποτάτῃ χώρᾳ, ἐν ἧ ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος ἡγμῶν, διαπαιδαγωγηθεῖς ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς γράμμασι καὶ ταῖς ἐπιστήμῃς ὑπὸ τοῦ ἐξόχου τῶν φιλοσόφων, μετεφροεῦσατο ταῦτα μέχρι τῶν ἀπωτέρων τῆς Ἀσίας περάτων. Περὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐπαρχίῳν Σερβῶν, Δράμων καὶ Μελενίκου ἀρούμεθα τὰς ἐπομένους εἰδήσεις. Ἐν τῇ πόλει Σερβῶν ὑπάρχουσι 4 ἐκπαιδευτήρια οὐ μικροῦ λόγου ἄξια, καὶ τρία ἐν τοῖς προαστείοις. Μία ἑλληνικὴ σχολὴ, ἐν παρθεναγωγείῳ καὶ πέντε δημοτικὰ σχολεῖα. Ἀπαντες οἱ ἐν τῇ πόλει Σερβῶν μαθητεύσιμοι εἰσὶ 4 χιλ., φοιτοῦσι ὅμοι χίλιοι περίπου. Ὑπάρχει καὶ βιβλιοθήκη οὐχὶ εὐκαταρρόνητος. Τὰ ῥηθέντα ἐκπαιδευτήρια ὑποστηρίζονται χρηματικῶς ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Φιλεκπαιδευτικοῦ Μακεδονικοῦ Συλλόγου. Ἡ ἐπαρχία Σερβῶν περιεῖχει χωρῶν 85 περιέγοντα χριστιανικοὺς οἰκοὺς ὁμογενῶν 2966. Ἐν τοῖς πλείστοις χωρίοις ὑπάρχουσι σχολεῖα δημοτικά. Ὑπολογιζόμενων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σερβῶν κατοίκων, πλὴν τῶν

τῆς πρωτεύουσας, εἰς 28,920, ὑπάρχουσι μαθητεύσιμοι 5,784, μαθητεύουσιν ὅμως μόνον 790. Ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Δράμας καὶ Μελενίκου τὰ πλείεστα τῶν χωρίων στεροῦνται πόρων σταθερῶν. Ἐν ἅπασιν σχεδὸν τοῖς σχολείοις ὑπάρχει εἰς μόνον διδασκαλὸς ἔχων πολλοὺς μαθητάς, ἐν πολλοῖς δὲ διευθύνων τό τε ἐλληρικὸν καὶ τὸ ἀλληλοδιδασκικόν· καὶ οὗτος ἀνικανὸς καὶ ἀμαθὴς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διδασκαλίας ὅλας ἄσκοπος ἄνευ συστήματος καὶ τάξεως. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μελενίκου ἐν μόνον παρθεναγωγεῖον ὑπάρχει ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἀπόλυτος ἀνάγκη ὅπως συστή τοιοῦτο πρὸ πάντων ἐν Ζαλαχόβῳ, Ῥαχόβῳ, Ζίγγῃ καὶ ἐν Ὀπωρινοῖς. Ἐν τῇ κωμοπόλει Τζουμαγιά, ὡς καὶ ἐν Πετριτῇ ὑπάρχει ἀνάγκη συστάσεως σχολῆς ἐλληνικῆς. Ἐν Δράμῃ ὑπάρχει ἐν ἀθλιέστατον. Ἐν τοῖς πλείστοις τῶν χωρίων αἱ τῶν σχολείων οἰκοδομαὶ εἰσὶν ἐτοιμώδεσσι· πολλὰ στεροῦνται καὶ ἐφοριῶν. Πολλοὶ φιλομαθεῖς μαθητὰί ἐνεκα πενίας ἀποσφύρονται ἀκαίρως. Τὸ Πράξιον, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἡ ἔδρα τῆς ἐπισκοπῆς Ἐλευθερουπόλεως ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δράμας, τῇ φροντίδι τοῦ σεβαστοῦ Ἐπισκόπου προήχθη οὐ μικρὸν. Ἡ σχολὴ τῆς κωμοπόλεως ταύτης, ἣν κατὰ τὸ ἐνὸν βοήθει καὶ ὁ ἐν Σέρραϊς Φιλεκαπαιδευτικῆς Μακεδονικῆς Σύλλογος, ἔχει δύο τμήματα, ἐλληνικὸν καὶ ἀλληλοδιδασκικόν· περὶ τοὺς 100 μαθητὰ διδάσκονται ἐν αὐτοῖς· ἀλλὰ πλείεστοι ὅσοι παῖδες μένουσιν ἐν τῇ ἀμαθειᾷ παρθεναγωγεῖον οὐχ ὑπάρχει ἐνεκεν ἑλλείψεως πόρων. Τῶν περὶ Πραξίου χωρίων τινὰ ἔχουσι ἀτελέστατα σχολεῖα, καὶ τινα στεροῦνται παντελῶς.

Τοιαύτη ἡ κατάστασις τῶν διαληφθεῖσων ἐπαρχιῶν. Ἐν τούτοις τὸν δίκαιον ἀποδιδόντες ἔπαινον τῷ ἐν Σέρραϊς Φιλεκαπαιδευτικῷ Μακεδονικῷ Συλλόγῳ, ἀνθ' ὧν οὗτος μοχθεῖ ὑπὲρ τῆς προόδου τῶν γραμμάτων κατὰ τὰ μέρη ταῦτα, πεποιθῆμεν ὅτι ἡ πατρικὴ μέριμνα τῶν σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων καὶ ὁ ζήλος τῶν κατοικῶν καὶ τῶν ἐφοριῶν θέλουσι συντελέσει εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν ἐν αὐταῖς οὐσιωδῶν ἑλλείψεων.

Ἐπαρχία Κασσανδρείας.

Περὶ δὲ τῆς ἐπαρχίας Κασσανδρείας πληροφοροῦμεθα μόνον, ὅτι ἡ ἐν Βάλτῃ τῆς βηθείσης ἐπαρχίας συστάσα Ἀδελφότης ἀγωνίζεται δραστηρίως πρὸς σύστασιν σχολῶν ἐν αὐτῇ, ὡς καὶ συνέστησε μίαν ἑλλην. σχολὴν ἐκ δύο τά-

ξεων, εἰς ἣν συνέβησαν ἐκ τῶν χωρίων ἱκανὸν μαθητὰί.

Ἐπαρχία Στρωμνίτης.

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Στρωμνίτης ὁ σεβαστὸς αὐτῆς Ἱεράρχης δραστηρίως ἐργάζεται πρὸς ἀπόδοσιν τῆς παιδείας, καίτοι πολλῶν πρὸς τοῦτο προσκομιμάτων παρεμβαλλομένων. Ἐν τῷ 3 ἐτῶν τρίᾳ ἐκπαιδευτήρια συνέστησεν ἱκανῶς κατηρητισμένα ἐν τῇ πόλει Στρωμνίτῃ· ἀλλ' ἡ συντήρησις αὐτῶν καθίσταται ὀσημέρως προβληματικῇ ἡ πόλις αὕτη χρεῖται ἐπικουρίας καὶ συνδρομῆς.

Ἐπαρχία Θεσσαλονίκης.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἐπαρχίαν Θεσσαλονίκης, μόνον παρὰ τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῆς Ἱερισσοῦ καὶ Ἀγίου Ὄρους καὶ Κύτρους ἐλήφθησαν αἱ ἐπόμενα πληροφορίαι. Ἐν τῇ κωμοπόλει Λικριγκόβῃ τῆς ἐπισκοπῆς Ἱερισσοῦ ὑπάρχει μία μόνη Σχολὴ σμικροτάτη καὶ πεπαιτωμένη, ἐν ᾗ οὐδεμία τῶν διδασκάλων ἐργασία ἐστὶ δυνατὴ, οὔτε τῶν μαθητῶν πρόοδος. Συνεπεῖχ' τῆς καταστάσεως ταύτης, ἡ κωμοπολις αὕτη ἀνέλαβε τὴν ἀνέγερσιν ἑλλ. καὶ ἀλληλοδιδ. σχολῆς, ἀλλὰ τὸ ἔργον μένει ἡμιτελὲς ἑλλείψει μέσων· αἱ σχολαὶ αὗται θέλουσι χρησιμεύει ἐν γένει πρὸς προαγωγὴν τῆς παιδείας καθ' ἅπαντα τὰ περὶ καίμενα χωρία, γνωστά ὑπὸ τὸ ὄνομα Μαδεμοχώρια. Δι' αὐτὸ μόνον τοῦ μέσου ἡ κωμοπόλις Λικριγκόβη δύναται ἵνα καταστή ὁ πυρὴν τῆς παιδείας τῶν περὶ μέρων. Ἡ κωμοπολις ὅμως αὕτη δεῖται καὶ ἐνὸς παρθεναγωγείου.

Τὸ δὲ Ἀσβεστοχώριον συνίσταται ἐκ 500 οἰκιῶν, ἐν αὐτῷ ἐν καὶ μόνον γραμματοδιδασκαλεῖον ὑπάρχει, ἀνεδιοργανωθὲν ὅπως οὖν πρότινων ἐτῶν κατὰ τὸ νεώτερον σύστημα, συνιστάμενον τὸ πρῶτον ἐκ δύο δωματίων, σήμερον δὲ, ἐνεκα τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν, ἡ ἀποθήκη τῶν ἀνθράκων τοῦ σχολείου μετεποiehθῆ εἰς δωμάτιον· καὶ τὰ τρία ταῦτα δωμάτια εἰσι φυλακαὶ, ἐν αἷς ἡ νεολαία κρατεῖται μακραιομένη καὶ ρθίνουσα. Ἡ τοιαύτη οἰκτρὰ κατάστασις ἀνάγκασε τὴν ἐφορίαν ὅπως διενεργήσῃ τὴν ἀνέγερσιν νηπιαγωγείου. Τὰ χωρία Ἐπανομῆς καὶ Λαγκαθὰ ἔχουσιν ἀλληλ. σχολεῖα ἀτελῆ καὶ δεόμενα βοήθειας. Μόνον ἐν Κολυνδρῷ, τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Ἀγίου Κύτρους, ὑπάρχουσι ἑλλ. ἀλληλ. καὶ Παρθεναγωγεῖον.

Ἐπαρχία Σισανίου, Γρεβεννῶν καὶ Καστορίας.

Περὶ δὲ τῶν ἐπαρχιῶν Σισανίου, Γρεβεννῶν καὶ Καστορίας διεκονιώθησαν τῷ Συλλόγῳ τὰ ἐπόμενα τῆ φροντίδι ἐνὸς τῶν μελῶν τῆς Μακεδονικῆς Ἀδελφότητος, τοῦ Ἱεροδικτικοῦ Κ. Στεφάνου Νούκα, τοῦ πολλῶν ἐπιάνων ἀξίου, περιελθόντος, ἐγκρίσει τῆς Ἀδελφότητος, τὰς διαληφθείσας ἐπαρχίας πρὸς διάγνωσιν τῶν πνευματικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν, καὶ σύστασιν τῶν ἀναγκαίων σχολῶν.

Κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τῆς Μακεδονίας, τὸ κολούμενον ὑπὸ τινῶν ὀρειπέδιον τοῦ Ἀλιάκμονος, ὑπάρχουσι 360 χωρία κέντρον ἔχοντα τὸ Τροσύλιον. Ἐκ τούτων 245 κατοικοῦνται ὑπὸ ὁμογενῶν τὰ χωρία ταῦτα συνισθῶσι τὰς τρεῖς μνημονευθείσας ἐπαρχίας. Πενταχοῦ ἐπικρατεῖ παχυλωτάτη ἀμάθεια ἐν παντὶ τῷ λεκανοπέδιῳ τούτῳ, ἐν ᾧ κατοικοῦσιν 200 χιλ. ἀνθρώπων, 6 μόνον ἑλλ. σχολεῖα ὑπάρχουσι καὶ 10 ἀλληλοδ. καὶ ταῦτα ἀτελέστατα. Ὑπάρχει ἀπόλυτος ἀνάγκη συστάσεως κεντρικοῦ Γυμνασίου κατὰ τὰ μέρη ταῦτα πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων.

Ἡ Σιάτιστα τῆς ἐπαρχίας Σισανίου ἔχει δύο ἑλλ. σχολεῖα, ἔχοντα 50 μαθητὰς, καὶ δύο ἀλληλοδ. ἔχοντα 500 μαθητὰς. Ἐκ τῶν 62 χωρίων τῆς ἐπαρχίας Σισανίου 11 στεροῦνται σχολεῖων, τὰ δὲ λοιπὰ ἔχουσι ἀλληλ. ἢ γραμματοδιδασκαλεῖα, καὶ δύο ἢ τρία ἔχουσι παρθεναγωγεῖα. Ἐκ δὲ τῶν 103 χωρίων τῆς ἐπαρχίας Γρεβεννῶν τὰ πλεῖστα ἀμοιροῦσι σχολεῖων.

Ἀξίωμεν ἤδη ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπαρχίαν Πελαγονείας.

Ἐπαρχία Πελαγονείας.

Ἐν Βιτωλῶσι ὑπάρχουσι 3 γραμματοδιδασκαλεῖα, 3 ἀλληλ. 1 ἑλλ., παρθεναγωγεῖον καὶ γυμνάσιον. 1053 μαθητὰι ἐν αὐταῖς σπουδάζουσιν, τῶν χριστιανῶν κατοίκων ὑπολογιζομένων περὶ τὰς 20 χιλ. ἀλλ' ἡ συντήρησις αὐτῶν, ὡς καὶ τῶν ἄλλων κοινῶν καθιδρυμάτων, αὐξάνει κατ' ἔτος τὰ χρεῖα τῆς κοινότητος, ἀτινα ἤδη ἀνέρχονται εἰς 300 χιλ. γρ. ὑπάρχει ἀπόλυτος ἀνάγκη ὕπως καταρτισθῆ τὸ γυμνάσιον καὶ ἐξασφαλισθῆ ἡ ὑπαρξίς αὐτοῦ, πολλὴν τὴν σπουδαιότητα ἔχοντος ὡς πρὸς τὰς ἐκατὶ γειτόνας κομποπόλεις καὶ χωρία, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν

παρκακειμένων ἐπαρχιῶν. Ὁ δὲ Περλεπὲς ἔχει ἑλληνοαλληλοδιδασκτικὴν σχολήν. Πολλὰς δυσχερεῖας ὑφίσταται ἡ κοινότης Περλεπὲς πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἐν αὐτῇ εἶναι ἀξία τῆς ταχέως ἐπικουρίας τοῦ Συλλόγου, πρὸς ἀνέγερσιν παρθεναγωγεῖου. Ἡ δὲ κομῆσις Μεγάροβον, ὑπὲρ τῶν γραμμάτων γενναῖος μοχθοῦσα, κέκτηται ἑλληνικὴν καὶ ἀλληλοδιδασκτικὴν σχολήν καὶ παρθεναγωγεῖον. Ἡ δὲ Νιζόπολις δεῖται παρθεναγωγεῖου.

ΗΠΕΙΡΟΣ

Ἐπαρχία Ἰωαννίνων.

Μεταβινομεν ἤδη εἰς τὴν εὐανδρὸν καὶ καλλίτεκνον Ἠπειρὸν, τὴν γενέτειραν τῶν αειμνήστων Ζωσιμαδῶν καὶ Καπλιανῶν γῆν. Ἀρχόμεθα δὲ ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων.

Περὶ τῆς καταστάσεως τῶν σχολείων τῆς πόλεως Ἰωαννίνων οὐδὲν διεκονιώθη τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ. Τὰ ἐκπαιδευτικὰ καθιδρύματα τῆς πόλεως ταύτης εὐχόμεθα ἵνα ὦσιν ἐκ τῶν πρώτων τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, οἷά εἰσι τὰ τῆς Σμύρνης καὶ τὰ τῆς Χίου, διότι καὶ κληροδοτημάτων πλουσίον εὐμοιρεῖ ἡ πόλις αὕτη, καὶ ἐπὶ νοημοσύνη καὶ φιλοπονίᾳ διακρίνονται οἱ κάτοικοι αὐτῆς, δυνάμενοι δραστηρίως συντελεῖσαι εἰς τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων καθ' ἅπασαν τὴν Ἠπειρὸν. Καθ' ὅσον ὅμως ἀφορᾷ τὸ Ζαχόριον τῆς ἐπαρχίας ταύτης, τοῦτο μετ' ἐπιάνου μνημονεύομεν, διότι ὀλίγα αὐτοῦ χωρία στεροῦνται δημοσικοῦ σχολεῖου τὰ δὲ πλεῖστα διατηροῦσι καὶ ἑλληνικόν, τινὰ δὲ παρθεναγωγεῖον καταδείκνυσται ἀναγκαῖα καὶ ἡ σύστασις κεντρικοῦ γυμνασίου. Ἐν Ζαχορίῳ ἐν συνόλῳ μνημονεύονται 20 ἑλληνικὰ σχολεῖα, 15 ἑλληνοαλληλοδιδασκτικὰ καὶ 160 ἀλληλοδ. ἢ γραμματοδιδασκαλεῖα 20 δὲ χωρία στεροῦνται παντελῶς δημοσικῶν σχολείων ἕνεκα πτωχείας. Ἄν οἱ πενετῆται καὶ οἱ ἀκτήνορες ὁμοθυμῶν εὐθόμοινοι τὸ ἐνδοξον παρελθόν τοῦ ἔθνισμοῦ αὐτῶν, τοῦ ἐπιουσίου αὐτοὶ στερούμενοι, κήδωνται τῆς μορφώσεως τῶν τέκνων αὐτῶν, ἢ τοσαῦτα ἔχουσα κληροδοτήματα τῶν Ἰωαννίνων πόλις τί δρεῖλει ἵνα πράξῃ; Ἐλπίζομεν ὅτι οἱ ἀδελφοὶ Ἰωαννῖνοι οὐδόλωι θέλουσιν ἀνεχθῆ τὴν περικατέρω παρτάσιν τῆς νοσηρᾶς ταύτης καταστάσεως τῶν κατ' αὐτοὺς πραγμάτων ἀλλὰ σταθμιζόντες τὰς περιστάσεις, τιμῶντες ἑαυτοὺς καὶ τὴν φύσασαν αὐτοὺς γῆν, ἐπιδειξουσιν ὅσον τάχος ἀπέναντι τῶν ὁμογε-

νών αὐτῶν τοὺς ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν γραμμάτων ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν ἄθλους καὶ ἀγῶνας.

Περὶ δὲ τῆς ἐπισκοπῆς Βελλᾶς τῆς βῆβαιστος ἐπαρχίας πληροφορούμεθα τὰ ἐπόμενα.

Ἐν Κονίτῃ ὑπάρχει μία ἑλληνικὴ σχολὴ καὶ μία ἀλληλοδιδασκτικὴ κεντρικὴ, καὶ δευτέρα τοιαύτη ἡμιτελής. Μέρος τῆς ἐπισκοπῆς ἀναλόγως τῶν ὕλικῶν πόρων καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν χωρίων διατηρεῖ ἰδίᾳ δαπάνη πού μὲν γραμματοδιδασκαλεῖα, πού δὲ ἀλλήλ. ἰδίᾳ δὲ ἐν Λεσκοβικίῳ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ τῶν δύο Ἱ. Μονῶν Γκούρας καὶ Μολυβδοσκεπάστου τμήματι τῆς Παγωινικῆς γίνονται ἐνέργειαι, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Ἀρχιερέως, πρὸς ἀνεγερσιν σχολῶν, ὡς καὶ ἐν τῷ χωρίῳ Μελίρι ἀνεγείρεται προσεχῶς ἑλλ. καὶ ἀλλήλοδ. σχολεῖον.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται, ὅτι ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ταύτῃ μετὰ πολλοῦ τοῦ ζήλου ἐνέργειαι γίνονται πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων.

Περὶ τῆς ἐπισκοπῆς Παραμυθίας διεβιάσθη παρὰ τοῦ Σ. Ἐπισκόπου πρὸς τὸν Σύλλογον ἐκθεσις σπουδαιοτάτη περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῆς, ἰδίᾳ δὲ τῶν τμημάτων Παραμυθίας, Μαργαριτίου, Πάργας, Φιλιπῶν καὶ μερίδος τινὸς τοῦ Δελβίνου. Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ ὑποδείκνυται ἡ ἀνάγκη ὕως τὰ μὲν ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἐπισκοπῆς ὑπάρχοντα δημοτικὰ σχολεῖα ὑποστηρηθῶσι, συσταθῶσι δ' ἄλλα ἐκτώ, τρία μὲν ἐν τῷ τμήματι Μαργαριτίου, τρία δὲ ἐν τῇ περιοχῇ Παναρίου, ἐν τοῖς μᾶλλον κεντρικωτέροις χωρίοις, δύο δὲ μετὰ τῶν χωρίων τοῦ τμήματος Παραμυθίας ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ ἡμίσει, ἕνα καθερεῖται τὸ ὁμογενὲς στοιχεῖον, ὑποστηρηθῶσι τὰ ὑπάρχοντα σχολεῖα, μετατραπῶσι δὲ τὰ κοινὰ εἰς ἀλληλοδιδασκτικὰ καὶ ἀνεγερθῶσι καὶ ἕτερα τρία νέα, δύο μὲν ἐν τοῖς μᾶλλον κεντρικωτέροις χωρίοις τοῦ τμήματος Παραμυθίας, ἕν δ' ἕτερον ἐν τῷ τμήματι τῶν Φιλιπῶν. Τῇ ἐκθέσει ἐπισυνάπτεται πινάξ στατιστικὸς τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κωμῶν κατὰ τμήματα καὶ τῶν ἐν αὐταῖς Σχολεῖων.

Ὁ Σύλλογος συμπεριζόμενος τὰς περὶ τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης κρίσεις τοῦ φιλομούσου τούτου Ἱεράρχου, πέποιθεν ὅτι ἡ Α. Σεβασμιότης διὰ τοῦ ζήλου ὅρ' οὐ ἐμπνέεται, θέλει κατορθῶσαι ἕνα βελτιώσῃ τὴν κατάστασιν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ, ἔγρουσα καὶ τοῦτον συναρῶν κατὰ τὸ ἐνὸν αὐτῷ.

Ἐπαρχία Δρυϊνουπόλεως.

Περὶ τῆς ἐπαρχίας Δρυϊνουπόλεως διεβιά-

σθη εἰς τὸν Σύλλογον στατιστικὸς πινάξ παρὰ τοῦ σεβαστοῦ αὐτῆς Μητροπολίτου. Κατ' αὐτὸν τὰ χωρία τὰ ἔχοντα σχολεῖα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ εἰσὶν 85 κατοκούμενα ὑπὸ οἶκων 4928, τὰ δὲ γερούμενα σχολεῖον εἰσὶν 67 κατοκούμενα ὑπὸ 4455 οἰκῶν ὥστε τὸ ἐν πέμπτῳ τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας ταύτης μένει ἄγευστον τῶν καλῶν τῆς παιδείας. Ὁ στατιστικὸς οὗτος πινάξ ἐστὶν ἄξιος σπουδαίας μελέτης, ἐφ' οὗ ὁ Σύλλογος εἰδικότερον ἀσχοληθήσεται. Ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ἐπληροφόρηθημεν μετὰ λύπης, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ σχολὴ καὶ τὸ Παρθεναγωγεῖον Ἀργυροκάστρου διελύθησαν ὡς ἐκ τῆς ὑπὸ Κούζα καταχρέσεως τῶν Μοναστηριακῶν προσόδων, δι' ὧν συντηροῦντο. Εἰ καὶ ὁ σεβ. Μητροπολίτης πολλὰν τὴν φιλομουσίαν ἐπιδείκνυται ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, οὐχ ἦττον ἡ κατάστασις αὐτῆς οὐκ ἔστιν εὐχάριστος. Οἱ ἀγαθοὶ ἐπαρχιώται, ἰδίᾳ δὲ οἱ κἀκόιοι Ἀργυροκάστρου, δέον ἵνα φιλοτιμηθῶσιν ὅπως κατορθώσωσι διὰ παντοίων μέσων τὴν ἀποκατάστασιν τῶν διαλυθεισῶν σχολῶν. Ἐν δὲ Κεσορατίῳ, κώμῃ μίαν περὶ τοῦ ὄρου ἀπεχούσῃ τοῦ Ἀργυροκάστρου, ὁ ζήλωτής τῶν καλῶν καὶ φιλόμουσος ὁμογενὴς, ὁ παντὸς ἐπαίνου ἄξιος κύριος Χρηστάκης Ζωγράφος, ἀνήγειρε καὶ διατηρεῖ ἰδίᾳ δαπάνῃ μίαν ἑλληνικὴν καὶ μίαν ἀλληλοδιδασκτικὴν σχολὴν τῶν ἀρρένων καὶ ἐν παρθεναγωγεῖον.

Ἐπαρχία Ἄρτης.

Τὰ δὲ τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης ἔχουσιν ὡς ἐφεξῆς.

Ἐν τῇ πόλει Ἄρτῃ τρία σχολεῖα ὑπάρχουσι, ἑλλ., ἀλλήλοδ. καὶ παρθεναγωγεῖον. Οἱ φοιτῶντες μαθητὰὶ ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν τοῦ τόπου εἰσὶν ὀλίγιστοι. Πρὸς συντήρησιν τούτων χορηγοῦσιν ἐνιαυσίως ποσὰ τινα αἱ ἐν αὐτῇ κατάστασις τῶν μαθητῶν ἐστὶ λίαν εὐάριστος. Ἡ Πρέβεζα ἔχει 4 ἑλληνικὴν καὶ 4 ἀλλήλοδ. σχολεῖον, συνάμα δὲ καὶ παρθεναγωγεῖον ἐν ᾧ φοιτῶσι τακτικῶς 460 μαθητρίαι, 42 ἐπὶ χιλίων ὡς πρὸς τὸν ὅλον πληθυσμὸν. Τὸ παρθεναγωγεῖον τοῦτο ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτοῦ συντηρήθη τῇ συνδρομῇ τοῦ τότε Ἄρτης νῦν δὲ Ἀγ. Ἀμασείας Κ. Σωφρονίου, τινῶν τῶν ἐκεῖ Ἱ. Μονῶν καὶ φιλομουσῶν τινῶν πατριωτῶν, ὡς τῆς συζύγου τοῦ Κονεμένου Βέη Κ. Σεβαστῆς. Ἐν δὲ τοῖς χωρίοις ὑπάρχουσιν 140 ἀτελῆ σχολεῖα χρεῖζοντα ἀναδιοργα-

νώσει. Ὑπάρχει ἀνάγκη συστάσεως παρθεναγωγείου ἐν ταῖς κεντρικαῖς κομποβόλαις τῶν τμημάτων τῆς ἐπαρχίας, οὐχ ἕττον ἐκ τῶν διαγραμμάτων τῶν σχολείων τῶν διαφόρων χωρίων ἐξάγεται, ὅτι οἱ κάτοικοι ζῆλον κέκτυνται πολὺν, ἀλλ' ὅτι ὡς ἐκ τῆς ἀνερείας ἀπαντῶσι προσκόμματα περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀναγκαίων, πολλῶν μαθητῶν ἀπόρων ὄντων ἐν τοῖς χωρίοις· ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτω βαθυμῶδῶς προάγεται ἡ ἐπαρχία αὕτη. Πεισθήκαμεν δὲ ὅτι καὶ αἱ εὐαγεῖς Μοναὶ τῆς ἐπαρχίας θέλουσι συντελεῖ γυναικίως διὰ τῶν συνδρομῶν αὐτῶν πρὸς τὸν κοινωφελῆ τοῦτον σκοπὸν.

Ἐπαρχία Βελεγράδων.

Περὶ τῆς ἐπαρχίας Βελεγράδων ἀπεστάλη πρὸς τὸν Σύλλογον ἐκθεσις σπουδαιοτάτη, ἐξ ἧς ἀρούμεθα τὰς ἐπομένους πληροφορίας. Ἐν Βερατίῳ ὑπάρχουσι μίᾳ ἑλληνικῇ καὶ μίᾳ ἀλλοδιδακτικῇ σχολῇ. Ἐν δὲ τοῖς χωρίοις Βερατίου, Βακοπολίας, Πρετσάνης τῆς Ἀλλωνος καὶ ἐν τῇ ἐν Ἀλλῶνι Ἄρστη, ὡς καὶ ἐν ἑτέροις 12 χωρίοις τῆς ἐπαρχίας, ὑπάρχουσι ἀπλᾶ γραμματοδιδασκαλεῖα, ὡς καὶ ἐν τῷ τμήματι τῆς Μουζακιάς. Ἡ ἐπὶ τὸ βέλτιον διοργανώσις αὐτῶν ἀπαιτεῖ χρηματικὴν βοήθειαν, ἰδίως δὲ τὰ ἐν τῇ ἄνω καὶ κάτω Σαβίθᾳ σχολεῖα, ἕνεκα σπουδαιοτάτων τοπικῶν λόγων, δέονται τῆς ἀμέσου καὶ συντόνου ἀρωγῆς. Ὁ δὲ σεβάσιμος τῆς ἐπαρχίας κυριάρχης λίαν ἀξιεπικίους ἐργάζεται ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ.

Ἐπαρχία Κορυτσᾶς.

Περὶ δὲ τῆς ἐπαρχίας Κορυτσᾶς ἐλάβομεν εἰδήσεις ὀλιγίστας, εἰ καὶ ἐνθαῤῥουντικῆς περὶ τοῦ μέλλοντος. Ἐν τῇ πόλει Κορυτσᾶ συνέστη κατὰ τὸ ἐνεσῶς ἔτος Φιλοπόλιτος Ἀδελφότης, προτιθεμένη τὴν ὑποστήριξιν ἀπόρων σχολείων, καὶ ἀνέγειναι νέων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ. Ἡ δημοτικὴ ἡ ἐκπαίδευσις χωλαίνει ἐνταῦθα. Ἐνιαχοῦ μὲν μόνον ἀτελῆ γραμματοδιδασκαλεῖα ὑπάρχουσι, ἐν τισὶ δὲ χωρίοις οὐδὲν σχολεῖον ὑπάρχει· σπάνια παρθεναγωγείων. Εἰ καὶ ἡ κατάστασις αὐτῆ τῆς ἐπαρχίας οὐκ ἔστιν εὐχάριστος, ἐπισημωμεν ὅμως ὅτι τὸ ἀρτισύστατον σωματεῖον θέλει συντελεσεῖ εἰς τὴν διάρθρωσιν τῶν μὴ καλῶς κεμεμένων, ἔχον συναγωγὴν καὶ συναντιλήπορα καὶ τὸν σεβάσιμον ποιμενάρχην, ᾧ τινι

ἐξαιρετικῶς ἐπιβάλλεται τὸ σπουδαῖον τοῦτο μέλημα καὶ καθήκον.

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Ἐπαρχία Λαρίσης.

Μεταβῶμεν ἤδη εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἰδοὺ τί διεκοινώθη τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ περὶ τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τῆς ἐπαρχίας Λαρίσης. Αἱ περὶ αὐτῆς εἰδήσεις πολλὴν τὴν ἀθυμίαν καὶ τὸ ἄλγος ἐμποιοῦσι παντὶ ὁμογενεῖ. Τὰδε αὐτολεξεῖ ἀναφέρονται ἐν τῇ ἐκθέσει· «Ἀμάθεια παχυλὴ ἰσχυρὰ διὰ τῆς πείνης τεθρακισμένη δυναστεύει τὴν πληροῦσθαι Θεσσαλίαν. Ἄπαντες οἱ κάτοικοι αὐτῆς, πλην εὐαρίμων οἰκούντων τὴν κατὰ τὸ Πήλιον χερσόνησον, κοιμῶνται τὴν τῆς ἀμαθείας ὑπνον, οὐδὲ κατὰ βῆμα χωρῆσαντες πρὸς τὰ πρόσω, οὐδὲ δυνάμενοι χωρῆσαι ὡς δεσμευμένοι ὑπ' ἀκαταμάχητόν ἐνδείας. Πάντες σχεδὸν χειρῶνακτες καὶ ἀποχειροβίωτοι ὄντες, καὶ ἀληθεῖς ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων πενεστῶν, μόλις ἀποζῶσι, καὶ περ' ἄλλοις εὐμάριαν καὶ εὐζωίαν δαψιλῶς παρασκευάζοντες.» Μετὰ τὴν δραματικωτάτην ταύτην ἀφήγησιν προτείνονται τὰ ἐπόμενα μέτρα·

Δέον ἔπω· ἐγκατασταθῆ ἐν Λαρίσῃ, ἥτις καὶ γεωγραφικῶς καὶ πολιτικῶς ἐστὶ τὸ κέντρον τῆς Θεσσαλίας, δόκιμὸς τεὶς διδάσκαλος, δυνάμενος ἢ βαρῆσιση κασονικώτερον τὰ ὑπάρχοντα σχολεῖα, μορφώσῃ δὲ καὶ τοὺς διδασκάλους αὐτῶν, οἵτινες συνοικειωθέντες ταῖς στερεῶσεσι τοῦ τόπου ἱκανοποιούνται διὰ τῆς εὐτελοῦς ἀντιμισθίας, ἣν μόνον οἱ πτωχοὶ κάτοικοι δύνανται ἵνα παράσχουσι, κατάρτισθ δὲ συγχρόνως καὶ ἑτέροις νέους ἐπίσης καταλλήλους ἵνα χρησιμεύσωσι εἰς τὰ ἐν τῷ μέλλοντι συσταθῆσόμενα σχολεῖα, καὶ οὕτω γένηται τὸ πρῶτον βῆμα διὰ τὴν δημοτικὴν καὶ κοινὴν ἐκπαίδευσιν. Ὁ Σύλλογος ἤθελε παράσχει τὴν μεγίστην τῶν εὐεργεσιῶν τῇ Θεσσαλίᾳ, ἐὰν ἔπεμπε τοιοῦτον Δημοδιδάσκαλον, καὶ προσέφερε χρηματικὸν τι ποσὸν πρὸς εὑρεσιν καὶ διορισμὸν τοιοῦτου.

Ἐν Ἀλυρῶ δὲ οὐδὲ οικοδόμημα διὰ τὴν ἑλληνικὴν σχολὴν ὑπάρχει· ἀλλ' οἱ παῖδες ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν μεταβαίνουσι δι' ἐνοικίου· οὐδὲ ἐν παρθεναγωγείῳ ὑπάρχει, καὶ ἀναγκάζονται τὰ καρδίαι ἵνα φοιτῶσι φύρδην μίθδην μετὰ τῶν ἀρρένων. Ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς χω-

ρίοις οὐδεμίαν σχολὴν ὑπάρχει, ἀπασῶν ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων καταστραφειῶν.

Ἐν Πλατάνῳ ἐν μόνον ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων ὑπάρχει, ἀρρένων καὶ θηλέων ἀναμιξῆ διδασκομένων ὑφ' ἐνὸς διδασκάλου· πλείστοι ὅσοι φωτισθῆσθαι βραδουργίῳσιν ἵνα παραλύσῃσι τοὺς ἀγῶνας τῶν ἐλίγων. Οἱ φοιτῶντες μαθηταὶ εἰσὶν 120, στερούμενοι πάντων τῶν ἀναγκαίων ὁ λαὸς βεβουλισμένος ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ἀμεριμνεῖ περὶ τῆς ὑγιούς ἀγωγῆς τῶν παιδῶν. Περὶ δὲ τῆς ἐπισκοπῆς Θουμακοῦ κειμένης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λαρίσσης πληροφоруόμεθα τὰ ἐπόμενα

Αἱ κώμαι Καίτσα καὶ Ἀμβρικκὴ οὐδὲν σχολεῖον κέκτηνται, οὔτε κἀν αὐτῶν τῶν κοινῶν γραμμάτων, διότι οἱ κάτοικοι, πενέστατοι, πῶλὰ ἐκ τῆς ληστείας ὑποφέρουσιν. Ἐν Βελισσιώταις, ἐτέρᾳ κώμῃ, ὑπάρχει σχολεῖον διατηρούμενον δι' ἐξόδων τοῦ κτηματίου κ. Φωτιάδου, εἰς 8 φοιτῶσι περὶ τοὺς 60 μαθητάς. Ἐν ἕτερον ὑπάρχει ἐν Γούρα, μισθοδοτουμένου τοῦ διδασκάλου ὑπὸ τοῦ ἐν Σύρω κ. Μεταξᾶ ἀλλ' ἡ ἐπιχορηγίασι τούτου συνίσταται εἰς μόνα 45 γρ. τὸν μῆνα, καὶ ἐπομένως ὅλως ἀνεπαρκῆς καὶ τὸ σχολεῖον κινδυνεύει ἵνα διαλυθῇ. Ἐν τοῖς χωρίοις Ματαρεγίνης, Ψυχικοῦ, Σοφάδων, Τυρνόβου, Νιμπίλγερ, Καρδίτσης, Πλατάνου, Καχωμᾶ, Ἀλυμουροῦ, Θουμακοῦ καὶ Ἀμεργιάννης ὑπάρχουσι μὲν Σχολεῖα δημοτικά, ἀλλὰ πενέστατα καὶ ἀτελέστατα. Πανταχοῦ πτωχεῖα.

Ἐν τισὶ τῶν χωρίων τῆς ἐπισκοπῆς Γαρδικίου τὰ ὑπάρχοντα μέχρι τινὸς σχολεῖα ἐκλείσθησαν ἀκολούθως ἐλλείψει πόρων. Ἐν τισὶ δὲ γραμματοδιδασκαλεῖα μόνα ὑπάρχουσιν, ἐν οἷς διδάσκει εἰς ἱερεῦς. Παχυλὴ δὲ ἐν γένει ἀμάθεια ἐπικρατεῖ καὶ ἐνταῦθα. Ἐκ τῶν διαγραμμάτων τῶν σχολείων δηλοῦται, ὅτι σχεδὸν ἅπαντες οἱ μαθηταὶ εἰσὶ πτωχοί, καὶ στερούονται τῶν ἀναγκαίων βιβλίων.

Ἡ δὲ Ἐπισκοπὴ Σαγῶν σύγκειται ἐξ 100 καὶ ἐπέκεινα χωρίων μόνον ἐν χωρίον ὑπάρχει, ὅπερ διατηρεῖ ἐλλ. σχολεῖον καὶ ὃ ἀνὰ ἐν ἀλληλοδιδασκτικόν, τὰ δ' ἄλλα οὐδὲ γραμματοδιδασκαλεῖον δύνανται ἵνα διατηρήσωσιν, ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι εἰσὶ πενέστατοι, ἀναγκάζεμενοι οἱ δυστοχεῖς ἔνεκα τῆς σιτοδείας ἵνα τρώγῃσι κερχίριοι καὶ βαλαρίσιοι ψωμί.

Σπαραξικάρδιος ἀληθὴς ἡ κατάστασις ἐν γένει τῆς ἐπαρχίας ταύτης, δυναμένης ἵνα συγκινήσῃ καὶ τὰς σκληροτέρας καρδίαις ἀνάγκη ἀμέσου ἐπιμουρίας ἠθικῆς τε καὶ ὑλικῆς. Ἐλ-

πίσωμεν ὁμῶς ὅτι βαθμηδὸν καὶ ἐνταῦθα διασκεδασθήσονται τὰ νέφη τῆς ἀμαθείας, ἐφ' ὅσον ζηλωταὶ ποιμενάρχαι κηθονται πατρικῶς τοῦ ποιμνίου αὐτῶν, οἳ οἱ ἐν Θεσσαλίᾳ ἦδον ὑπάρχοντες, ὡν αἱ διακίβασθῆσαι πρὸς τὸν Σύλλογον ἐκθέσει μετ' ἐπαίνων μνημονεύουσιν.

Μικρὰ Ἀσία.

Ἦδη μεταβαίνομεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν γῆν ἐκείνην, ἐν ἧ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκαρποφόρησεν ὁ ἔλλ. πολιτισμὸς, ὅπου ποιηταὶ, μαθηματικοὶ, φυσικοὶ, ἱατροὶ, ἱστοριογράφοι καὶ φιλόσοφοι διάσημοι ἐν τῷ ἑλληνισμῷ ἀνεφάνησαν. Ἀρχόμεθα δὲ ἀπὸ τῆς βορειοανατολικωτέρας ἐπαρχίας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Νικοπόλεως.

Ἐντεῦθεν διεβιβάσθησαν πρὸς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον αἱ ἐπόμενα πληροφоруαί. Ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ αὕτη, κειμένη μεταξὺ τῆς Χαλδαίας καὶ τῆς Νεοκισαρείας, ἔχει χωρία 75 καὶ οἴκους περὶ τὰς ἐπτὰ χιλ. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος αὐτῆς κύρ Ἰερεμιάς ἀποκόμισε σχολεῖον ἑλληνικὸν καὶ ἀλληλοδιδασκτικὸν ἐν τῇ Μητροπόλει. Ἐπτὰ χωρία μόνον ἔχουσιν ἀλληλοδιδασκτικόν, ὀλίγιστα δὲ ἔχουσι γραμματοδιδασκαλεῖα. Τὰ πλείστα ἔνεκα τῆς ἐσχάτης πενίας στεροῦνται σχολείων, οἱ δὲ κάτοικοι πένητες μετερχόμενοι ἐν Κ/πόλει τὸ ἀγχοφορικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἐν σκότει ἀμαθείας διατελοῦντες. Τὸ ὅλον τῶν μαθητῶν συμποσοῦται εἰς 540 περίπου ἐν ἅπασιν τοῖς Σχολείοις. Ταῦτα συντηροῦνται ἐκ τῶν δίσκων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἐκ μικρῶν τινων συνεισφορῶν.

Ἐπαρχία Τραπεζούντος.

Περὶ δὲ τῆς ἐπαρχίας Τραπεζούντος διεβιβάσθη πρὸς τὸν Σύλλογον ἔκθεσις σπουδαϊοτάτη παρὰ τῆς ἐπι τῶν ἐξωτερικῶν σχολείων Τραπεζούντος Ἐπιτροπῆς. Ἐξ αὐτῆς καταφαίνεται ὁ διακῆς ζήλος καὶ οἱ ἄτρυτοι ἀγῶνες, οὗς ἡ ρηθεῖσα Ἐπιτροπὴ ἀπὸ διετίας καταβάλλει, κατὰ μυρίων προσκομμάτων παλαιούσα, ὅπως βελτιώσῃ τὴν ἠθικὴν τοῦ Πόντου κατὰστασιν.

Ἡ ἔκθεσις αὕτη ἐστὶ τὸ κάτοπτρον τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τῶν ἐπαρχίων Τραπεζούντος, Νικοπόλεως, Χαλδαίας καὶ Ἀμασειῶν. Ἐντὸς διετίας ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης, οὐχὶ ἐδιπλασιάσθησαν, ἀλλ' ἐπολ-

λαπλασιασθήσαν τὰ σχολεῖα. Ἡδὴ ἤ τε δια-
ληφθεῖσα Ἐπιτροπή, καὶ ἡ συνάδελφος αὐτῆς
καὶ συναντιλήπτωρ Ἱερατικὴ Ἀδελφότης κοινῇ
μετὰ τοῦ σεβαστοῦ καὶ γηραιοῦ Μητροπολίτου
ἐργάζονται πρὸς σύστασιν Ἱερατικῆς Σχολῆς
καὶ διορισμὸν Ἱεροκήρυκος, ἐντολὴν ἔχοντος
ὅπως περιεργάζετο τὴν ἐπαρχίαν διδάσκῃ τὸν
λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἡ Ἐπιτροπὴ ὅμοιως πολλὰ
τελεσφόρα μέτρα ἔλαβε καὶ πρὸς βύθμισιν τοῦ
ὁμοιομόρητου τῆς διδασκαλίας.

Περὶ δὲ Κεραισούντος ἰδίᾳ ἐλήφθησαν αἱ ἐ-
πίνομαι πληροφοροίαι.

Ἡ Κεραισοῦς ἔχει φροντιστήριον Ἑλληνικόν
τὸ σχολεῖον τοῦτο ἔχει 6 διδασκάλους, ἡ ἑλ-
ληνικὴ σχολὴ ἔχει 90 μαθητὰς, αἱ δὲ ἀλληλοδ.
350* τὸ δὲ παρθεναγωγεῖον 140.

Ταῦτά εἰσιν ἐν γένει τὰ κατὰ τὸν Πόντον ἐν-
εργοῦμενα. Ζῆλος ὑπὲρ τῶν γραμμάτων διακείμε-
τος, φιλοπατρία ἀφαιρμένη, ἐνδελεχῆς ἐνέργεια
καὶ δραστηριότης, εἰς τὰ περιουσιάζοντα τὴν ἐπι-
τροπὴν ταῦτα πλεονεκτήματα. Οἱ Τραπεζοῦν-
τιοὶ εἰσιν ἀνώτεροι παντὸς ἐπαίνου ἐπὶ τοῖς
κατορθώμασιν αὐτῶν τούτοις. Τὸ σκότος δια-
δέχεται ὥς, τὸ ἦθος μορφοῦται, ἡ νεολαία
δικαιαγωγεῖται, διδάσκαλοι παρασκευάζον-
ται, τὰ σχολεῖα διοργανοῦνται ἐπὶ τῷ κρείτ-
τον, ἀνεγείρονται ὅπου δὲν ὑπάρχουσι, καὶ πό-
ροι ἐξευρίσκονται, πλοῦσοι καὶ πένητες ὑπὲρ
τῶν κοινῶν συντρέχουσιν. Εἰς δὲ ἱερῆς Στέ-
φανος καὶ αὐτὴν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ προσήνεγε-
κεν ὑπὲρ τοῦ σχολεῖου χωρίου τινὸς τῆς ἐπαρ-
χίας, ἐν ᾧ αὐτὸς διδάσκει.

Ὁ ἡμέτερος Σύλλογος μνημονεύων μετὰ πολ-
λῆς τῆς ἀγαλλιᾶσεως τῶν Τραπεζοῦντιῶν, ἐ-
πικαλεῖται τὴν ὑπὲρ αὐτῶν συνδρομὴν παντὸς
φιλομούσου ὁμογενεῶς.

Ἐπαρχία Νικομηδείας.

Λέθωμεν ἦδη ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπαρχίαν Νικο-
μηδείας. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ὑπάρχουσιν ἐν
ἑλληνικῶν σχολείων, ἐν παρθεναγωγείων, τρία
ἑλληνοαλληλοδιδασκαλικά, 18 ἀλληλοδ. καὶ 25
χωρῆα ἔχουσι γραμματοδιδασκαλεῖα. Οἱ μαθη-
ταὶ τῶν χωρίων στεροῦνται τῶν ἀναγκίων
βιβλίων φροντὶς δὲ οὐ μικρὰ καταβάλλεται
ὑπὸ τῆς τοῦ σεβαστοῦ Μητροπολίτου, τῆς ἐν τῇ
ἐπαρχίᾳ πρὸ μικροῦ συστάσεως Φιλελευθ. Ἀ-
δελφότητος καὶ τινῶν προκρίτων πατριωτῶν,
πρὸς τὴν βαθμηδὸν ἠθικὴν προαγωγὴν τῆς ἐ-
παρχίας καὶ διάδοσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης·
οὐχ ἥττον δεῖται ἰδίᾳ γρηνατικῆς συνδρομῆς

ἢ κομμόπολις Ἀδὰ Παζαρίου, ἧς τὸ παρθενα-
γωγεῖον ἐκλείσθη ἑλλείψει πόρων, ὡς καὶ τὸ
χωρίον Κιζ-Δερβέντ.

Ἐπαρχία Νικαίας.

Περὶ δὲ τῆς ἐπαρχίας Νικαίας πληροφοροῦ-
μεθα τὰ ἐπόμενα.

Ἐν Κίῳ ὑπάρχουσιν ἐν ἑλληνικόν, ἐν ἀλληλ.
καὶ ἐν παρθεναγωγείων. Ἐν τοῖς χωρίοις τῆς
ἐπαρχίας ἡ γραμματοδιδασκαλεῖα τινὰ ἄθλια
ὑπάρχουσιν, ἡ οὐδὲν σχολεῖον ὑπάρχει. Μόνον
ἐν Κιουπλίου, χωρίῳ τῆς Νικαίας, ὑπάρχει
ἀλληλοδ. παρθεναγωγεῖον καὶ τάξις τις ἑλλη-
νικῶν μαθημάτων. Ἐντυθέν ἐνοεῖται, ὅτι ἡ
κατάστασις τῆς ἐπαρχίας ταύτης παρουσιάζει
οὐ μικρὰς ἐλλείψεις ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν δημοτικὴν
παιδεύσειν.

Πεποιθήμεν ὅμως ὅτι θέλομεν λάβει ἀφορ-
μὴν ὅσον οὕτω ἵνα μνημονεύσωμεν τῶν μέτρων
τῶν ληφθεομένων πρὸς διαρρύθμισιν τῆς δη-
μοτικῆς παιδείσεως ἐν αὐτῇ. Ἡ παιδείσις ἡ
δημοτικὴ ἐστὶν ἡ πρώτη πνευματικὴ τροφή
τοῦ ἀνθρώπου. Πᾶσα τάξις ἀνθρώπων χρῆζει
ταύτης· αὕτη οὐ προτίθεται ἵνα μορφώσῃ ἡ-
γεμόνας, ἢ νὰ παρασκευάσῃ διδασκάλους, ἢ
καταρτίσῃ καλλιτέχνας, ἀλλὰ σκοπὸν ἔχει τὴν
καλὴν ἀγωγὴν παντὸς ἀνθρώπου, εἰς οἰκονομικὴν
κοινωνικὴν τάξιν καὶ ἂν ἀνίκη. Τὰ ἔθνη ἀρε-
τηρίαν τῆς πνευματικῆς αὐτῶν προόδου καὶ
τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ τὴν προκαταρκτικὴν
παιδεύσειν λογιζόμεθα, καὶ ἐπὶ ταύτης τὸ πρῶ-
τον τὰς ἐνεργείας αὐτῶν ἐφίστασιν.

Ἐπαρχία Προύσης.

Περὶ δὲ τῆς ἐπαρχίας Προύσης διεκινώθη-
σαν τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ τὰ ἑξῆς.

Οἱ πλείστοι τῶν ἐν τοῖς σχολείοις τῶν χωρίων
ροϊτώντων εἰσιν ἄποροι ἑλλειψῆς διδασκαλικῶν βι-
βλίων· εἰσὶ τὶς πρὸς τὰ γράμματα ζῆλος τῶν
κατοίκων δὲν ἀνεπύχθη, ἡ δὲ φροντισὶς τῶν μα-
θητῶν οὐκ ἐστὶ τακτικὴ. Ἡ κομμόπολις Δεμερ-
δεσίου διατηρεῖ ἑλλ. ἀλληλοδ. καὶ παρθεναγω-
γεῖον· ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς γενικῆς τῶν κατοίκων
ἀπορίας, ἀπὸ δευκαετίας ἦδη πολλὰς στερησεῖς
ὑφίστανται αἱ σχολαὶ αὗται. Ἀπὸ πολλῶν ἐ-
τῶν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς κομμόπολεως ταύτης
φοιτῶσιν οὐ μόνον ἐκ τῶν πέριξ χωρίων, ἀλλὰ
καὶ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν. Ἡ κομμόπολις αὕτη πολ-
λὴν ἔχει τὴν σημασίαν, καὶ δεόν ἵνα ληφθῇ ἡ
δέουσα πρόνοια περὶ αὐτῆς, καὶ διότι διατελεῖ

ἐν καταστάσει ἀνοσοφαλεί. Μολοντί δὲ ἡ ἀποτυχία τῶν κυριωτέρων προϊόντων τῆς χώρας ἀπὸ δεκαετίας καθίστασι δυσχερῆ τὴν συντήρησιν τῶν ἐκπαιδευτηρίων τούτων, ἀλλὰ διὰ τὰ ἄλλα ἀποστελλόμενων συνδρομῶν, διὰ τοῦ Νεγρεποντείου διαγωνίσματος τῶν 25 λιλρ. καὶ τῆς ἐξ 20 λιλρῶν συνδρομῆς τοῦ σεβασμίτου Μητροπολίτου τὰ σχολεῖα τῆς κομοπόλεως ταύτης βελτιοῦνται. Οὐχ ἦττον αἱ σχολαὶ Μουνδανίου, αἱ τῆς πέριξ τοῦ Δεμυρδουσιῆς χώρας, ὡς καὶ τῶν χωρίων Καλασκαίου, Κεπετζικίου, Πλατάνου καὶ Σουτουρλικίου χρίζουσιν ἐπιχορηγίας συντόνου.

Ἐπαρχία Σμύρνης.

Ἐν τῇ πόλει Σμύρνη ὑπάρχει πρῶτον ἡ Εὐαγγελικὴ σχολή. Ἡ σχολὴ αὕτη περιλαμβάνει 2 δημοτικά, 4 ἑλληνικὴν καὶ 4 Γυμνάσιον καὶ ἄλλα δημοτικὰ ἐξαρτήματα τῆς σχολῆς. 2,300 λίραι δαπανῶνται κατ' ἔτος, καὶ ἔχει μαθητὰς 4400. Δεύτερον τὸ παρθεναγωγεῖον τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς. Τὸ ἐκπαιδευτήριον τοῦτο περιλαμβάνει σχολεῖον προπαιδευτικὸν ἔχον 4 τάξεις, Σχολεῖον ἑλληνικὸν ἔχον 3 τάξεις καὶ Γυμνάσιον ἔχον δύο τάξεις, καὶ ἔχει μαθητριάς 700. Τρίτον ὑπάρχει τὸ παρθεναγωγεῖον τῆς ἄνω συνοικίας Σμύρνης, συντηρούμενον ὑπὸ τῆς Λαμπαδουρικῆς λεγομένης Ἀδελφότητος. Ἔτερον κατὰ τὴν συνοικίαν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης ἔχον μαθητριάς 132. Ἡ ἐμπορικὴ σχολὴ Ἀρώνη καὶ τὸ ἰδιωτικὸν ἐκπαιδευτήριον τῶν ἀδελφῶν Γρηγοριάδων. Ταῦτά εἰσι τὰ ἐν Σμύρνη ἐκπαιδευτήρια. Ἐν Φωκαίᾳ ὑπάρχει σχολεῖον ἑλλ. τῶν ἀρρένων ἔχον 55 μαθητὰς, 2 ἀλληλοδ. 4 τῶν ἀρρένων ἔχον μαθητὰς 130 καὶ 4 τῶν κορασίων ἔχον μαθητριάς 80· ἡ ἀναλογία δὲ ἐστὶν 6/100 ἐπὶ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς πόλεως. Ἐν Βουρνόβῃ διατηρεῖται ἑλλ. ἀλληλοδ. καὶ παρθεναγωγεῖον. Ἐν τῇ κομοπόλει Ἰμριού (Σεβιδίκου) διατηρεῖται 4 ἀλληλοδ. περιλαμβάνον καὶ 4 τμημα ἑλλ. καὶ 1 παρθεναγωγεῖον. Ἐν τῇ κομοπόλει Πουντζᾶ ὑπάρχει 1 Παρθεναγωγεῖον, ἐν ᾧ φοιτῶσιν 90 μαθητρία.

Τοιαύτη ἐν συνόψει ἡ κατάστασις τῆς ἐπαρχίας Σμύρνης.

Καθιδρόμακα ἐκπαιδευτικὰ ἰκανὰ καὶ κατὰ τὸ μέλλον καὶ ἦττον καλῶς διοργανωμένα, πόροι ἡμέτεροι πολλαπλασιαζόμενοι, σύστασις Ἀδελφότητων, ζήλος πρὸς πᾶν ὅ,τι καλόν· σπουδασαὶ καὶ μαθητρία πλείοσι ὄσοι. Ταῦτα

τὰ ἀληθῆ τῶν Σμυρναίων ἐγκαλλωπίσματα· Σμύρνη κερδῶκα καὶ Σμύρνη λογία δικαίως δύνανται νὰ ἀποκαληθῇ. Παρκακλεῖται δὲ ὁ καλὸς καὶ φιλόμουςος αὕτης ποιμενάρχης, ἵνα ἀποβλέψας καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ αὐτοῦ τέκνα, κατορθώσῃ τὴν συναγωγή τῆς διαληθρῆσις ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν γραμμῶν ἀγωνιζομένης Ἀδελφότητος τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον διοργανώσιν τῶν σχολείων τῶν πέριξ κομῶν καὶ χωρίων. Εὐφρόσυνου αἱ τοιαῦται ἀφηγήσεις, τιμῶσι τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα οἱ διὰ τούτων λαμπρῶν κοσμημάτων καθωραῖζοντες τὴν πατρίδα αὐτῶν.

Ἐπαρχία Ἐφέσου.

Ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς Κρήνης τῆς ἐπαρχίας Ἐφέσου ἐλάβομεν τὰς ἐξῆς εἰδήσεις.

Ἐν Κρήνῃ ὑπάρχουσιν 4 ἑλληνικὸν, 1 ἀλληλ. νηπιακὸν καὶ 1 παρθεναγωγεῖον. Μαθητὰ τοῦ ἑλλ. εἰσὶν 60, τοῦ ἀλληλοδ. 150, τοῦ νηπιακοῦ 100 καὶ τοῦ παρθεναγωγείου 150, πλὴν τούτων καὶ 200 περίπου μαθητὰ διδάσκονται ἐν ἰδιωτικοῖς σχολείοις καὶ γραμματοδιδασκαλείοις· ἀναλογία τῶν μαθητῶν ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἐστὶν 6/100, διατηροῦσι δὲ οἱ Κρηναῖοι καὶ ὑπότροφόν τινα σπουδάζοντα τὴν φιλολογίαν ἐν Ἀθήναις. Οἱ κάτοικοι τῆς Κρήνης καὶ φιλομουσίαις καὶ ζήλῳ εὐμοιροῦσιν. Ὁ Σύλλογος στηριζόμενος ἐπὶ τῶν ἠθικῶν τούτων προσόντων, ἄτινα χαρακτηρίζουσι τοὺς διαληφθέντας ὁμογενεῖς, συνίστησιν αὐτοῖς τὴν ἀνάγκην ὕπου φροντίσεωσιν ἵνα ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἀυξήσῃ· διότι ὡς ἔχει ἐξὶν ὅλωι δυσανάλογος πρὸς τὸν πληθυσμὸν τοῦ τόπου. Οὐκ ἐστὶ μὲν ἐπάναγκος ὅπως ἀπαντες ἀνεξικρήτως μετέωρσι τῆς ἀνωτέρας παιδείσεως· διότι οὔτε τὰ μέσα ἐπιτρέπουσι τοῦτο τοῖς πᾶσιν, οὔτε ὁ κοινωνικὸς προορισμὸς πάντων ἐστὶν ὁ αὐτός· τῆς δημοτικῆς παιδείσεως ὅμως οὐδεὶς ὀφείλει ἵνα μὴν ἄγευστος, μηδεὶς τῶν πικιδῶν στερεῖται τοῦ ἐπιουσιου τούτου ἄρθου τῆς ψυχῆς. Ἐν Ὁθατζικίῳ ἔχοντι οἴκους 140 ὑπάρχει σχολὴ ἀλληλοδ., μαθητὰ δ' ἐν αὐτῇ 45, ἀνάγκη ὑπάρχει βιβλίων διδασκτικῶν. Ἐν Φειζδερὲ ὁμοίως ἀλληλοδιδασκτικὴ Σχολὴ ἐν τῇ ὑπάρχουσι μαθητὰ 85 ἐπὶ 400 οἴκων. Ἐν δὲ τῇ κομοπόλει Ἀλατσάτων ἑλληναλληλοδ. σχολὴ καὶ παρθεναγωγεῖον. Ἡ κομοπόλις αὕτη ἔχει 1800 ὡς ἔγγιστα χριστιανικοὺς οἴκους. Ἐν τῷ χωρίῳ Κάτω Παργία ὑπάρχουσιν 4 δημοτικὸν σχολεῖον Ἀρρένων καὶ 1 παρθενα-

γωγείον. Μαθηταὶ πάντες ὁμοῦ 200' ἀνάγκην ἔχουσι βιβλίων. Ἐν τῷ χωρίῳ Ἁγία Παρασκευὴ δύο σχολαὶ ὑπάρχουσιν ἑλλ. καὶ ἀλληλοδ. ἔχουσαι 120 μαθητάς· συντηροῦνται διὰ τοῦ δεκάτου τῆς ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως καὶ τοῦ ἐκ τῆς φορολογίας ποσού τῶν 40,00' ἀνάγκην ἔχουσι καὶ οὗτοι βιβλίων.

Ἐκ δὲ τῶν Βριούλλων, πολίχνης τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, παρακειμένης ταῖς ἀρχαίαις Κλαζομεναῖς, πατριδί τοῦ φιλοσόφου Ἀναξάγορα, διὰ τοῦ ἀπὸ διετίας συστάτους ἀναγνωστηρίου ἐὸ Ἀναξάγορας» διεκοινώθη τῷ Συλλόγῳ, ὅτι τὰ Βριούλλα συνίστανται ὡς ἔγγιστα ὑπὸ 1700 χριστιανικῶν οἰκῶν ἔχουσι δύο νηπιακὰ σχολεῖα, δύο ἀλληλοδ. 2 παρθεναγωγεῖα οὐκ εὐκαταφρόνητα καὶ δύο ἀλλ' ἀτελῆ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ Γυμνάσιον δύνανται ἵνα συστήσωσιν, ἐὰν ἡ ὁμόνοια συσφίξῃ πάντας καὶ συνενώσῃ. τὸ ὅλον τῶν σπουδαστῶν ἐνταῦθα ἀναβάνει εἰς 450, ἐπὶ πληθυσμοῦ 800 οἰκῶν. Πλείστοι ὅσοι μαθηταὶ εἰσὶν ἄποροι, καὶ προσδεύουσι τακτικῶς φοιτῶντες, ἐξαιρέσει τῶν πάντη ἀπόρων. Περὶ δὲ τοῦ χωρίου Λιθρσαρίου πληροφροῦμεθα, ὅτι οἱ κάτοικοι διατελοῦντες ἐν ἐσχάτῃ ἐνδείᾳ, μετὰ πολλῆς τῆς δυσχερείας συντηροῦσιν ἐν δημοτικῶν σχολείῳ ὅτι θεωροῦσιν ἀπολύτως ἀναγκαίαν τὴν ἀνεργεῖαν παρθεναγωγείου, ἀλλ' ὅμως οὐ δύνανται, τὰ δὲ κοράσια αὐτῶν μένουσιν ἐν τῷ σκότει τῆς ἀμαθείας βεβουλισμένα.

Ἐπαρχία Ἰκονίου.

Περὶ τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἐπληροφόρηθη τὰ ἑπόμενα.

Ἡ Μητροπολις τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίων περιέχουσα 400 οἰκῶν διατηρεῖ σχολεῖον ἀλληλοδιδασκτικὸν καὶ παρθεναγωγεῖον. Ἡ κομποπολις Σίλλη περιέχουσα περὶ τοὺς 600 χριστιανικοὺς οἰκοὺς διατηρεῖ ἐν ἀνήτρῳ καταστάσει σχολεῖα ἑλληνικὸν ἀλληλοδιδασκτικὸν καὶ παρθεναγωγεῖον. Τὸ χωρίον Πέριματα ὑπὸ 450 χριστιανικῶν οἰκῶν κατοικοῦμενον διατηρεῖ σχολεῖα ἑλλ. ἀλληλοδ. καὶ παρθεναγωγεῖον. Τὸ χωρίον Τένει, περιέχον 300 χριστιανικοὺς οἰκοὺς, διατηρεῖ σχολεῖον ἑλληνικὸν καὶ ἀλληλοδιδ. Πρόκειται δὲ ἦδη καὶ περὶ ἀνεγέρσεως παρθεναγωγείου.

Τὸ χωρίον Φερτέκι περιέχον περὶ τοὺς 350 χριστιανικοὺς οἰκοὺς, διατηρεῖ σχολεῖα ἑλλην. ἀλληλοδ. καὶ παρθεναγωγεῖον Νιγῶδη, ἑ. Μητροπολις τῆς ἐπαρχίας, ἔχουσα ὑπὲρ τοὺς 120

χριστιανικοὺς οἰκοὺς, διατηρεῖ, ἐλλείψει διαρκῶν πόρων, μόνον ἀλληλοδ. σχολεῖον. Πόρος, κομποπολις μικρὰ οἰκουμένη ὑπὸ 450 χριστιανικῶν οἰκῶν, διατηρεῖ σχολεῖον ἀλληλοδιδασκτικόν, ἐν ᾧ ὑπάρχει καὶ τμήμα ἑλληνικόν. Τὸ χωρίον Μαλακοπή, ἔχον 300 οἰκοὺς χριστιανικοὺς, διατηρεῖ ἑλληνικὴν καὶ ἀλληλοδιδασκ. σχολήν τὰ πλείστα τῶν ἄλλων χωρίων ἔχουσι γραμματοδιδασκαλεῖα τινὰ δὲ παντελῶς στεροῦνται σχολείων. Ὁ Μητροπολίτης ἐργάζεται κατὰ τὸ ἐνὸν αὐτῷ μετὰ πολλοῦ τοῦ ζήλου, ἀλλ' ἡ ἀνέμοια παρεμβάλλει μεγάλα προσκόμματα εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἔργου. Ἐν γένει αἱ περὶ τῆς ἐπαρχίας ταύτης πληροφροῖαι καταδεικνύουσιν, ὅτι εἰ καὶ εἰσέτι οὐκ ἀνεπτύχθη ὁ ζήλος παρ' ἅπασιν τοῖς κατοικοῖς, οὐχ ἦτον τῇ δραστηρίῳ ἐνεργείᾳ τοῦ φιλομούσου Ἀρχιερέως καὶ τῶν προκρίτων βαθμηδὸν ἡ δημοσία ἐκπαιδεύσει ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ἐπὶ τὸ κρεῖττον διοργανοῦνται πρὸς προαγωγὴν καὶ διάδοσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης πανταχοῦ τῆς ἐπαρχίας. Εὐχῆς δὲ ἔργον ἦθελεν εἶσθαι, ἐὰν καὶ τὰ γραμματοδιδασκαλεῖα βαθμηδὸν εἰς δημοτικὰ σχολεῖα μετεποιούντο.

Ἐπαρχία Καισαρείας.

Παρ' αὐτῆς τὰδε διεκοινώθησαν τῷ Συλλόγῳ.

Ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας ὑπάρχουσιν 1 ἑλλ. 1 ἀλληλοδ. καὶ ἐν παρθεναγωγείον.

Ἐν Κερμεῖρα, κομποπόλει τῆς Καισαρείας, ὑπάρχουσι σχολ. ἑλλ. ἀλληλοδ., παρθεναγωγεῖον καὶ 2 παιδαγωγεῖα. Ἐν τῇ κομποπόλει ταύτῃ ὑπάρχουσι 500 οἰκίαι ἑλληνικαὶ φοιτῶσι δὲ ἐν ταῖς σχολαῖς παῖδες περὶ τοὺς 500, ἀνάγκην ἔχουσι διδασκ. βιβλίων. Ἐν τῇ κομποπόλει Γεοσγατίῳ ὑπάρχουσιν 1 ἑλληνικὸν καὶ 1 ἀλληλοδ. 140 δὲ οἰκίαι. Οἱ πόροι τῶν σχολῶν τούτων ἀπὸ διετίας ἦδη παντελῶς ἐξέλειπον· οἱ πλείστοι μαθηταὶ εἰσὶν ἄποροι· αἱ σχολαὶ γρη῏ουσι βιβλίων. Παρὰ τῷ Γεοσγατίῳ κείνται τρία ἄπορα χριστιανικὰ χωρία, Ἄγκερ, Ἀσπραχάνη, Κιριπλέρ, ἅτινα παντελῶς σχολείων στεροῦνται καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐπικαλοῦνται τὴν ἀρωγὴν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Ἐν Ζιντζίδερε ὑπάρχουσιν 1 ἀλληλοδ. 1 προκαταρκτικὸν παιδευτήριον καὶ ἰδιωτικὰ τινὰ παιδαγωγεῖα. Αἱ σχολαὶ ἔχουσιν ἀνάγκην γεωγραφικῶν πινάκων καὶ βιβλίων. Ἐν τῷ χωρίῳ Ταβλουσοῦν τῆς Καισαρείας ὑπάρχουσιν 1 ἑλλ. τῶν ἀρρένων καὶ 1 ἀλληλοδιδ. Ἐν τῇ κομποπόλει Μουταλάσκη

ὑπάρχουσιν ἐπὶ οἰκῶν 650 δύο ἑλληνικά σχολεῖα ἔχοντα 60 μαθητάς· 2 ἀλληλοδ. 270 μαθητάς ἔχοντα, 1 παιδαγωγεῖον καὶ 1 βιβλιοθήκη. Ἐν τῷ χωρίῳ Στέρανα ἐπὶ 50 οἰκῶν ὑπάρχουσι μία ἑλληνικὴ σχολὴ μετὰ 30 μαθητῶν καὶ 1 παιδαγωγεῖον. Ἐν τῇ κόμῃ Ἄνδρονικῆ ἐπὶ 400 οἰκῶν 1 σχολὴ ἑλληνικὴ ἔχουσα 50 μαθητάς, 1 ἀλληλοδ. 150 μαθητάς ἔχουσα, 1 παρθενγωγεῖον 45 μαθητρίδας ἔχον καὶ μία βιβλιοθήκη. Ἐν τῇ Ἀρχελαιδί (Ἐρκιλέτ) ἐπὶ 100 οἰκῶν 1 σχολ. ἑλληνικὴν καὶ 1 παρθενγωγεῖον. Ἐν τῷ χωρίῳ Μόλου ἐπὶ 15 οἰκῶν 1 παιδαγωγεῖον. Παρὰ τὸ χωρίον Ζιντζίδερε παρακειμένη ἡ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου μετὰ ἐξ πατέρων περιέχει ἓν σχολ. ἑλλ. ἔχον 16 μαθητάς καὶ βιβλιοθήκην.

Ταυτὰ εἰσι τὰ ἀφορῶντα τὸ περὶ τὴν καθέδραν κεντρικὸν μέρος τῆς ἐπαρχίας. Καθόσον δὲ ἀφορᾷ τὸ ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν μέρος τῆς ἐπαρχίας, τὸ βόρειον καὶ τὸ νότιον, ἐν 28 περιπόου χωρίοις ἐπὶ 3720 ὡς ἔγγιστα οἰκῶν ὑπάρχουσιν 8 σχολεῖα ἑλλ. 8 ἀλληλοδ., τρία παρθενγωγεῖα καὶ 15 παιδαγωγεῖα. Ἐκ τούτων πάντων δηλοῦται, ὅτι ἡ φιλομάθεια ὑπάρχει ἰκανῶς ἀνεπτυγμένη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ. Εἰ καὶ ἡ μεγάλη ἀπόστασις τοῦ τόπου, τὸ ἐλιγάρθμον τῶν χριστιανῶν, τὸ ἑτερόφωνον τῆς γλώσσης παρεμβάλλουσιν μεγάλη προσκόμματα πρὸς τὴν προαγωγὴν τῶν γραμμάτων, οὐχ ἥττον ἀγῶνες οὐ μικροὶ γίνονται ὅπως ὑπερνικηθῶσι αἱ δυσχεραῖαι αὐταί. Ἐν οὐδεμίᾳ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀνατολῆς τὰ γράμματα εἰσι τοσοῦτῳ διαδεδομένα, ὥσιν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Καισαρείας. Ἀξία συστάσεως ἐστὶν ἡ πατρίς τοῦ αὐιδίμου φιλομούσου Ἁγίου Καισαρείας Πατισίου ἀποθιώσαντος πρὸ τινος, κόμη ἐκ 300 οἰκῶν συγκεκμημένη, Βαραχησία (Φάρασα), ἀπέχουσα τῆς πόλεως Καισαρείας 20 ὄλας ὥρας, ἀπόκταντος εἰς μέρος ἀπρόσιτον, δικαίως οὖσα ἀρχαίως οὖσα δυσκατάληπτον γλῶσσαν. Κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἡ Ζελέλα, κόμη μικρὰ πλησίον τῆς Ναζιανζοῦ, καὶ αὕτη διασώζουσα τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καθαρωτέρην καὶ καταληπτήν. Πεποίησαν δὲ ὅτι ἐπὶ τοῦ νέου αὐτῆς πολυμαθοῦς καὶ φιλομούσου ποιμενάρχου, ἔχοντος συναγωγὴν καὶ συναυτιλήπτορα καὶ τὴν γενναίως ἀγωνιζομένην πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων κατὰ τὰς χώρας ταύτας Καππαδοκικὴν ἀδελφότητα ὡς καὶ τὸν φιλεκαπαιδευτικὸν Σύλλογον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἡ ἐπαρχία αὕτη ποιήσεται ἕσαν τάχος νέα βήματα πρὸς τὴν πρόδον.

Λαοδικεῖα τῆς Συρίας.

Ἐν δὲ τῇ Λαοδικεῖᾳ τῆς Συρίας ὑπάρχει 1 σχολὴ ἑλληνικὴ, ἀνεγερθεῖσα ὑπὸ τοῦ φιλομούσου Μητροπολίτου Λαοδικεῖας Κ. Μελετίου, ἀπὸ πενταετίας ἤδη ἐργαζομένου γενναίως, ὅπως ἄρῃ τὴν ἱερῶδη ἀγλὴν τὴν επικαλύπτουσαν ἅπαντα τὸν ὀρίζοντα τῆς ἐπαρχίας ταύτης. Ἡ κομόπολις αὕτη δεῖται τῆς γενναίας συνδρομῆς τῶν ὁμογενῶν, τῆς τὸ πέναις τῶν κατοίκων αὐτῆς ἕνεκα, καὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς θέσεως αὐτῆς.

Οὐκ ἐκλείψουσι τῷ Θεῷ στρατιῶται. Πανταχοῦ ἀναφάνονται οἱ τῶν καλῶν ἑρασταί, καὶ οἱ ἐργάται τῆς ἀγαθοεργίας. Πόσον ἀνεκτίμητοι αἱ θυσίαι ἀποθάνουσιν, ὅταν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὀλιγώτερον ὑρίστανται τοὺς πειρασμοὺς τοῦ ἐγωῖσμου. Κατὰ τὴν ἀπόκεντρον Συρίαν ἐν τῇ περιωρισμένῃ αὐτοῦ ἐπαρχίᾳ ὁ καλὸς οὗτος ποιμενάρχης ἐργάζεται συναντιλήπτορα ἔχων καὶ τὸν διδάσκαλον τῆς σχολῆς κ. Θεμ. Ἀρρανιδην. Τί δὲν κατορθοῖ ὁ ζῆλος καὶ ἡ ἀγαθὴ θέλησις; Τὰ ἐν γωνίᾳ καὶ παραθύρω ἡνιόμενα ὑπὲρ τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ δέον ἶνα διασαλπίζωται.

Περὶ δὲ τῶν νήσων τῆς Προποντιδος καὶ τοῦ Αἰγαίου διεκονώθησαν τῷ Συλλόγῳ τὰ ἐπόμμενα.

Ἐπαρχία Προικονήσου.

Ἡ νῆσος Κούταλις κατοικοῦμένη ὑπὸ γιλιῶν περίπου ψυχῶν, ἔχει ἓν μόνον Σχολεῖον, πρὸ εικοσαετίας ἰδρυθὲν, μικρὸν καὶ πεπλαιωμένον. Τὸ σχολεῖον τοῦτο ἐστὶν Ἀλληλοδιδασκικὸν συνάμα καὶ ἑλληνικῶν μαθηταὶ ἐν αὐτῷ διδάσκονται περὶ τοὺς 105, οἱ πάντες ἄποροι, πλην εὐαρίθμων τινῶν. Ἐθέσιον πρόσδοι τῆς σχολῆς συμποσοῦνται περὶ τὰς 4,500 γρ. ἐν ᾧ αἱ δαπάναι ἀναβαίνουσι μέχρι 6500. Ἐλπίζεται ἤδη ἡ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀναδιοργάνωσις αὐτῆς καὶ ἡ ἀνάπτυξις, καθ' ὅσον ἐτέθη ὑπὸ τῆς προστασίας τῆς πρὸ διετίας συστάσεως ἐν τῇ νήσῳ αὐτῇ Ἀδελφότητος, «τοῦ Εὐαγγελισμοῦ», σκοπούσης τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ. Ἐν τῷ χωρίῳ Ἄλωνη ὑπάρχει ἓν σχολεῖον ἀλληλοδιδασκικόν, ἔχον 40 μόνον μαθητάς πενσετάτους ἐπὶ δικασίωσιν οἰκῶν ἀπανώνται κατ' ἔτος περὶ τὰς 2 χιλ. γρ. οὐδεμία δὲ πηγὴ ὠρισμένης προσόδου πρὸς συντή-

ρησιν αὐτοῦ ὑπάρχει. Ἐν Μαρυμαρῷ ὁμοίως ὑπάρχει ἐν μόνον ἀλληλοδ. συστάν τῷ 1857' μαθηταὶ φοιτῶντες εἰςὶ περὶ τοὺς 130, τὰ $\frac{3}{9}$ ἐπὶ τοῦ ὄλου πληθυσμοῦ. Ἐν ἔντοικον κεφάλαιον ἐκ 200 λιρ. ἔθωμ. ἀποτελεῖ τὸν μόνον πόρον αὐτοῦ. Ἐν τῷ χωρίῳ Πλακατίσις ὁμοίως ἐν ἀλληλοδ. ὑπάρχει συντηρούμενον ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας· οἱ μαθηταὶ εἰςὶ περὶ τοὺς 70, ἅπαντες σχεδὸν ἄποροι. Ἐν Πασαλιμανίῳ ἀπὸ 15 ἔτων ὑπάρχει σχολὴ ἀλληλοδ. πενήτηκοντα μαθητὰς ἐπὶ 150 οἴκων ἔχουσα, ὧν οἱ πλείστοι γυμνοὶ καὶ ἀνυπόδητοι ἔντες· ἀναγκάζονται ἵνα ἀπουσιάζωσι τῆς σχολῆς· οὐδεμία ὠρισιμένη πρόσοδος πρὸς συντήρησιν αὐτῆς· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς δυσχερείας εἰσπράττεται ποσὸν τῶ 20 τοῖς $\frac{9}{10}$ ἐπὶ τοῦ φόρου. Ἐκ τῶν χωρίων τῆς νήσου Πασαλιμανίου τὰ Σκουπικὰ καὶ Χουχλιὰ ἔχουσι μὲν μικρὰ τινα σχολεῖα, ἀλλ' ἀθλιέστατα· τὸ δὲ Βόρι λεγόμενον χωρίον παντελῶς στερεῖται ἔνεκα ἐσχάτης πτωχείας. Ἐκ δὲ τῶν τῆς Μαρυμαρηνήσου χωρίων, τὸ μὲν πρῶστοιον καὶ ἡ Ἀρθόνα ἔχουσιν ἀνὰ ἕν σχολεῖον· τὸ δὲ Κλαζικὴ συγκείμενον ἐκ τριάκοντα οἴκων οὐδὲν ἔχει· ἡ δὲ Γελχημὴ καὶ ἡ Ἀρυσία ἐξ 100 οἴκων ἔχουσιν ἀτελέστατα τινα γραμματοδιδασκαλεῖα. Ἡ κυρία αἰτία τῆς τοιαύτης περὶ τὰ γράμματα καταστάσεως τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἐστὶν ἡ ἐσχάτη πενία, ὑρ' ἧς οἱ κάτοικοι κατατρώχονται· ποθοῦσι τὴν παιδείαν, ἀλλὰ τῶν μέσων ἀποροῦσιν ἱεστικῶς ἐπικαλοῦνται τὴν συνδρομὴν τῶν ὁμογενῶν.

Μεταθῶμεν ἤδη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Μιτυλήνης.

Ἐπαρχία Μιτυλήνης.

Ἐν τῇ πόλει Μιτυλήνῃ ὑπάρχουσι πέντε σχολεῖα· ἐν γυμνάσιον, ἐν ἀνώτερον παρθεναγωγεῖον, δύο ἀλληλοδ. ἀρρένω καὶ ἐν ἀλληλοδιδ. κορασίον. Τὸ γυμνάσιον καὶ τὸ παρθεναγωγεῖον συνέστησαν τῷ 1840. Ἐπὶ τὰ διδάσκαλοι διδάσκουσιν ἐν τῷ γυμνασίῳ, ἐν δὲ τῷ Παρθεναγωγεῖῳ ἐπὶ τὰ διδασκάλισσαι· ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τοῦ γυμνασίου ἀναβαίνει εἰς 170, τοῦ παρθεναγωγεῖου εἰς 60, τοῦ ἑνὸς ἀλληλοδ. τῶν ἀρρένων εἰς 240, τοῦ δὲ ἑτέρου εἰς 190· τοῦ δὲ τῶν κορασίων εἰς 200 ἐπὶ πληθυσμοῦ 10 χιλιάδ. κατοίκων. Αἱ πρὸς συντήρησιν τῶν σχολῶν γενόμενα δαπάναι καταβάλλονται ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ἀναλόγως τῆς περιουσίας ἐκάστου· τὸ γυμνάσιον κέκτηται καὶ βιβλιοθήκην.

Ἐν Πλωμακρίῳ ὑπάρχουσι μία ἑλλ. σχολή, ἐν δημοτικὸν κατὰ τὸ συνδιδακτικὸν σύστημα, καὶ ἐν ἀλληλοδ. ἅπαντα συντηρούμενα ἐκ συνεισφορῶν καὶ παρὰ τῶν ἐκκλησιῶν. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσι καὶ τρία ἰδιωτικὰ παρθεναγωγεῖα καὶ τέταρτον ἤδη ἀνεγειρούμενον. Ἐν δὲ τοῖς χωρίοις τοῖς κειμένοις περὶ τὸ Πλωμακρίον ἤτοι ἐν Πλαγιᾷ, ἐν τῷ Μεγάλῳ Χωρίῳ, ἐν τῷ Παλαιο-χωρίῳ, ἐν τῇ Τριγώνῃ καὶ ἐν Βορῷ ὑπάρχουσιν ἀνὰ ἕν ἀλληλοδ. σχολεῖον.

Ἐν Πολυχνίτῳ ὑπάρχουσιν ἑλλ. ἀλληλοδιδ. καὶ παρθεναγωγεῖον. Ἐν τῷ ἑλλ. σπουδάζουσι περὶ τοὺς 20, ἐν τῷ ἀλληλοδ. 250, ἐν τῷ παρθεναγωγεῖῳ 80, ἅπαντες δὲ οἱ κάτοικοι εἰςὶ περὶ τὰς 4 χιλ. τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα συντηροῦνται ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ Ταμείου.

Ἐν τῇ κομπολίει Βατούση ὑπάρχουσιν ἑλληνικόν, ἀλληλοδ. καὶ παρθεναγωγεῖον. Ἐν τῷ ἑλλ. φοιτῶσιν 20 μαθηταὶ, ἐν τῷ ἀλληλοδιδ. 126, ἐν δὲ τῷ παρθεναγωγεῖῳ 25, ὧς 1 πρὸς 10 ἐπὶ τοῦ ὄλου πληθυσμοῦ· τὰ $\frac{3}{4}$ τῶν μονητῶν ἄποροι, ἀλλ' ἐπιμελεῖται καὶ φιλόποιοι.

Ἐν Μανδαμάθῳ ὑπάρχουσιν ἐν ἑλληνικὸν καὶ ἐν ἀλληλοδ. συντηροῦνται ἐκ τοῦ ταμείου τῆς ἱ. Ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινότητος. Ὑπάρχει ἀνάγκη παρθεναγωγεῖου· ἀλλ' ἀπορεῖ τὴ κοινότης τῶν πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖον μέσον.

Ἐν Πέτρῃ ὑπάρχουσιν ὁμοίως ἑλλ. καὶ ἀλληλοδ. ἀπὸ τοῦ 1833' καὶ ἐν μὲν τῷ ἑλλ. διδάσκονται 20 μαθηταὶ, ἐν δὲ τῷ ἀλληλοδ. 70. Ὁ ἀριθμὸς τούτων ἀναλογεῖ 20 ἐπὶ τοῖς 100. Πρὸς συντήρησιν αὐτῶν δαπανῶνται περὶ τὰς 8 χιλ. γρ. προερχόμενοι ἐκ συνεισφορῶν· αἱ σχολαὶ ἔχουσιν ἀνάγκην βιβλίων πρὸς διανομὴν τοῖς ἀπόροις.

Ἐν τῷ χωρίῳ Φιλίῳ ὑπάρχει ἐν ἀλληλοδιδ. ἐν ᾧ σπουδάζουσι περὶ τοὺς 130, ἐνῶ προπ-γυομένως ὑπῆρχε καὶ ἑλλ. σχολή, ἀλλὰ ὡς ἐκ τῆς πολυετοῦς ἀφορίας ἐκλείσθη αὕτη.

Ἐν τῇ κομπολίει Τελονεῶν δυστυχῶς μία μόνη ἀλληλοδ. σχολὴ ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ 1837, ἔχουσα 135 μαθητὰς, κατ' ἀναλογίαν ἑνὸς πρὸς εἴκοσι ἐπὶ τοῦ ὄλου πληθυσμοῦ. Ἐν ᾧ ἡ κομπολίς αὕτη προηγουμένης διετήρει πρὸς τῇ Ἀλληλοδ. καὶ ἑλληνικῇ καὶ Παρθεναγωγεῖον, ἥδε στερεῖται τούτων ἔνεκα τῆς μειώσεως τῆς συγκομιδῆς· ἀπόλυτος ἀνάγκη βιβλίων.

Ἐν τῷ χωρίῳ Παμφίλοις ὑπάρχουσιν ἐν ἀλληλοδ. τῆς κοινότητος, καὶ ἐν ἰδιωτικὸν παρθεναγωγεῖον συντηρούμενον ὑπὸ τινων φιλομούσων. Ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ 1400 κατοίκων σπου-

δάξουσι περί τοὺς 110 ἐν τῇ ἀλληλοδ. σχολῇ ἐν δὲ τῷ παρθεναγωγείῳ 18 μαθητρίαι. Ἡ σχολὴ συντηρεῖται διὰ τοῦ δημοτικοῦ φόρου. Ἡ φοίτησις τῶν μαθητῶν ἐστὶ λίαν ἄτακτος, μάλιστα ἐν καιρῷ γεωργικῶν ἐργασιῶν. Ἐλλειψίς μεγάλη βιβλίων διδασκτικῶν.

Ἐν δὲ τῷ χωρίῳ Βρισᾶ ὑπάρχουσιν ἐν ἀλληλοδ. ἀπὸ 30 ἐτῶν καὶ ἐν παρθεναγωγείῳ ἀπὸ 3 ἐτῶν. Ἐν τῇ ἀλληλοδιδακ. ὑπάρχουσιν 170 μαθηταὶ ἐπὶ 400 οἰκῶν, ἐν δὲ τῷ παρθεναγωγείῳ 40 μόνον μαθητρίαι. Συντηροῦνται δὲ αἱ σχολαὶ αὐτὰν φορολογουμένου ἐκάστου τῶν πολιτῶν ἀναλόγως τῆς καταστάσεως αὐτοῦ. Ὑπάρχει ἀνάγκη ἑλλ. σχολῆς, ἀλλὰ τὰ μέσα οὐχ ὑπάρχουσιν.

Ἐν τῇ νήσῳ Τενέδῳ ὑπάρχουσιν ἑλλ. ἀπὸ τοῦ 1840, ἀλληλοδ. ἀπὸ τοῦ 1849 καὶ παρθεναγωγείον ἀπὸ τοῦ 1871. Οἱ κάτοικοι εἰσὶ περί τοὺς 2500· οἱ μαθηταὶ τοῦ ἑλ. εἰσὶ 12, τοῦ ἀλληλοδ. 90, τοῦ δὲ παρθεναγωγείου 130, συντηροῦνται δὲ ἐκ τοῦ ταμείου τῆς Ἰ. Ἐκκλησίας. Ὑπάρχει δὲ εἰς Λαχεῖον, μὴ ἐκκυβουθεν εἰσέτι, διὰ 500 μετζίτια, ἐν οἰκόπεδον κληροδοτηθὲν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Γολμιδῶν· οἱ πλείστοι τῶν μαθητῶν ἄποροι. Ἐλλειψίς μεγάλη βιβλίων.

Ἐν δὲ Σκοπέλῳ ὑπάρχει ἐν ἀλληλοδ. σχολεῖον κλωῶς διαργνωμένον ἀπὸ τοῦ 1865. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ὑπερβαίνει τοὺς 100 ἐπὶ 400 οἰκῶν. Ἡ κοινότης συντηρεῖ τὴν σχολήν. Μεγάλῃ πτωχεῖα ὑπάρχει.

Τοιαύτη ἐν γένει ἡ κατάστασις τῆς ἐπαρχίας Μιτυλήνης. Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων ἐξάγεται, ὅτι ἡ ἐπαρχία αὕτη βραίνει πρὸς τὴν πρόδον· μάλιστα οὐ μικρὰ ἐργασία γίνεται πρὸς διδοσιν τῶν γραμμάτων εἰς τὰ πέριξ. Χρῆζει δὲ χρηματικῆς βοήθειας· ἰδίᾳ δὲ ἡ κωμόπολις Τελωνεῶν, ὡς καὶ αἱ σχολαὶ τῶν χωρίων ἔχουσιν ἀνάγκην βιβλίων· Ἐλπίζομεν ὅτι ὁ φιλόμουσος τῆς ἐπαρχίας ταύτης Ἱεράρχης, θέλει διατελεῖ ἐργαζόμενος πρὸς τὴν βαθμηδὸν ἐλάττωσιν τῶν πρὸς τὴν πρόδον τοῦ ποιμανίου αὐτοῦ ὑφισταμέναν δυσχεραίων.

Λάβωμεν ἤδη ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπαρχίαν Μηθύμνας.

Ἐπαρχία Μηθύμνας.

Ἐν Μολύβῳ, ἀρχαῖα Μηθύμνη, ὑπάρχει μία μόνη σχολὴ ἀλληλοδ. καὶ ἐν ἐτοιμῆροπον παρθεναγωγείον, ἀμρότερα κακῶς ἔχοντα.

Ἐν δὲ τῇ κωμόπολει τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ὑπάρχουσιν ἐν ἑλλ. καὶ ἐν ἀλληλοδ. σχολεῖον· πρὸ τίνος δὲ συνέστη καὶ ἐν παρθεναγωγείον. Ἡ ἑλληνικὴ σχολὴ ἀριθμεῖ 25 μαθητάς. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος οὐδόπως ἀναλογεῖ πρὸς τὸν πληθυσμὸν ὑπερβαίνοντα τὰς 6 χιλ. Τὸ παρθεναγωγείον ἔχει ὑπὲρ τὰ 30 κοράσια· τὸ δὲ ἀλληλοδ. 180 μαθητάς.

Ἐν Κάπῳ, χωρίῳ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, ὑπάρχει μία σχολὴ ἀλληλοδιδασκτικῆ μικτῆ, ἀνεγερθεῖσα τῷ 1841· οἱ μαθηταὶ ταύτης εἰσὶ περί τοὺς 80 ἐπὶ 600 κατοίκων. Τὸ κοινὸν ταμεῖον συντηρεῖ τὴν σχολήν. Ἄποροι εἰσὶ οἱ πλείστοι τῶν μαθητῶν· πολλοὶ τῶν παίδων ἐπιθυμοῦσι τὴν τακτικὴν εἰς τὴν σχολὴν φοίτησιν, ἀλλ' ἄφ' ἐνὸς ἢ ἕνδεκα τῶν ἀναγκαιῶν, ἄφ' ἐτέρου τὸ στενόχωρον τῆς σχολῆς κωλύουσιν αὐτούς. Καὶ ἐν τῷ χωρίῳ Τέλιξ ὑπάρχει ἐν μικτῶν ἀλληλοδ. σχολεῖον, ἐν ᾧ φοιτῶσι περί τοὺς 400 μαθηταὶ καὶ μαθητρίαι ἐπὶ πληθυσμοῦ 500· ἡ αὐτὴ κατάστασις καὶ ἐν ταῦθα. Ὁμοίως τοιαῦτα σχολεῖα μικρὰ καὶ ἀτελεῖ ὑπάρχουσι καὶ ἐν τοῖς χωρίοις Ὑψηλομέτωπον καὶ Τακίτζα.

Ἐν Ἀχερώνῃ τῆς Καλλονῆς δύο ἀπλᾶ παραπήγματα ὑπάρχουσι χρησιμεύοντα ὡς σχολεῖα, καθὼς πυρποληθέντων τῶν ὑπαρχόντων. Πλὴν τούτων ὑπάρχει καὶ ἐν ἰδιωτικῶν παρθεναγωγείον· συντηροῦνται δ' ἐκ τοῦ δημοτικοῦ φόρου. Τὰ ²]₃ τῶν μαθητῶν εἰσὶ πένντες, καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐ φοιτῶσι τακτικῶς εἰς τὰ σχολεῖα, στερούμενοι βιβλίων καὶ ἄλλων ἀναγκαιῶν πτωχεῖα μεγάλη.

Ἐν γένει ἐξακουμένον ἐξ χωριδίων συγκειμένον ἐκ 30 μέχρις 40 οἰκῶν, τὰ λοιπὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας διατηροῦσιν ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα. Δυστυχῶς ὅμως, ἐπεὶδὴ ἀλλεπάλληλοι καὶ συνεχεῖς σεισμοί, πλημύρα κατὰστρεπτικαὶ, ἀνομβρία, σιτοδείαι, ξήρανσις δένδρων μαστίζουσι τὸν τόπον, τὸ ¹/₃ τῶν κατοίκων ἀπὸ τοῦ 1850 ἐξακολουθεῖ ἵνα μεταναστεύῃ πολλοῦ τῆς Ἀνατολῆς, ὑπερκαρμποδίζει τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον προαγωγὴν τῆς ἐπαρχίας ταύτης. Ἡ ἐπαρχία αὕτη δεῖται οὐ μικρὰς βοήθειας, ἰδίᾳ οἱ κάτοικοι Μολύβου, Ἀχερώνης καὶ Κάπης πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως αὐτῶν.

Μεταβῶμεν ἤδη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Χίου.

Ἐπαρχία Χίου.

Περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἀρούμεθα τὰς ἐπομένους εἰδήσεις.

Ἐν τῇ πόλει Χίου ὑπάρχουσι α) ἐν γυμνάσιον συστάν τῷ 1859, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Κ. Γ. Σουφία ἔχον 83 μαθητάς, ἐν ᾧ διδάσκονται καὶ ἐκ τῶν ξένων γλωσσῶν ἡ Λατινική, ἡ Γαλλική, ἡ Τουρκική καὶ ἡ Ἀγγλική. β) ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐκ 3 τάξεων συγκαείμενον συστάν τῷ 1832, ἔχον μαθητάς 188. γ) ἐν ἀλλοθιδ. σχολεῖον καταρτισθὲν τῷ 1839 ἔχον μαθητάς 150· δ) ἕτερον ἀλληλοδ. ἰδρυθέν τῷ 1846, ἔχον μαθητάς 135· ε) παρενεργωγείον, ἐν ᾧ ὑπάρχει καὶ ἐν τριῆμα ἑλληνικοῦ σχολεῖου ἰδρυθέν τῷ 1839, ἔχον μαθητάς 190. Ἐν δὲ τῇ ἐξοχῇ Κάμπου ὑπάρχουσιν ἐν ἀλληλ. μετὰ τυήματος ἑλλην. ἔχον 80 μαθητάς, καὶ ἐν παρενεργωγείον. Εἰς μισθοδοσίαν σύμπαντος τοῦ προσωπικοῦ τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς πόλεως Χίου καὶ τῆς ἐξοχῆς Κάμπου δαπανῶνται κατ' ἔτος λίραι 1700. Εἰς ἐπιχορηγήσεις δὲ σχολείων τινῶν, εἰς ἀγορὰν βιβλίων τοῖς ὄλοις ἐνδέσει μαθηταῖς καὶ εἰς ἑτέρας ὁμοίας φρέσας ἀνάγκας δαπανῶνται ἕτεροι 300 λίραι, τὸ ὅλον 2 χιλ. λίραι. Τὸ ποσὸν τοῦτο προέρχεται ἐκ τόκων κληροδοτημάτων τινῶν, καὶ ἐκ συνεισφορῶν ἐπιτοπίων, καὶ ἐκ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὁμογενῶν. Ἐκ τῶν εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς πόλεως Χίου φοιτῶντων παίδων τὰ $\frac{2}{3}$ εἰσὶν ἄποροι.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἐκπαιδευτηρίων παράκειται τῷ γυμνασίῳ καὶ βιβλιοθήκη περιέχουσα περὶ τὰς 12 χιλ. τόμων, κληροδοτηθέντων τῶν πλείστων ὑπὸ τῶν αὐιδίμων τέκνων αὐτῆς Α. Κοραῆ καὶ Ἰωάννου Ἀνδρεάδου.

Ἐν δὲ τοῖς 37 πρὸς βορρᾶν χωρίοις καὶ τοῖς 8 Καμποχωρίοις ὑπάρχουσι σχολεῖα ἀλληλοδ. 20, ἐν οἷς περὶ τοὺς 1300 παῖδες διδάσκονται. Ἐν δὲ τοῖς εἰκοσι καὶ ἑνὶ Μαστιχοχωρίοις ὑπάρχουσι 18 ἀλληλοδιδ. ἐν οἷς διδάσκονται περὶ τοὺς 1200 παῖδες· πάντα δὲ ταῦτα μετὰ τῶν τῆς πόλεως εἰς καλῶς καταρτισμένα.

Ταῦτα πληροφοροῦμεθα περὶ τῆς ἐπαρχίας Χίου. Οἱ φιλόμοροι καὶ ζήλοισι τῶν καλῶν Χιῶν πάνν φιλοτιμίως ἐργάζονται ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν γραμμάτων παρ' αὐτοῖς. Γενναίαν δὲ πρὸς τοῦτο συνδρομὴν παρέχει καὶ ὁ σεβάσμιος αὐτῆς Μητροπολίτης· διὸ καὶ ἄξιοι εἰσι πολλῶν ἐπιπέων.

Ἐπαρχία Κῶου.

Ἡ κατάστασις τῆς ἐπαρχίας Κῶου ἐκτίθεται ὡς ἐπομένως·

Ἐν τῇ πόλει Κῶ ὑπάρχουσι σχολεῖα ἑλλην.

ἀλληλοδ. καὶ παρενεργωγείον· ὁ ἀριθμὸς τῶν σπουδαστῶν τῶν τριῶν ἑμοῦ ἀναβαίνει εἰς 150 κατ' ἀναλογίαν 1 ἐπὶ τοῖς $\frac{0}{10}$ τοῦ πληθυσμοῦ. Δαπανῶνται κατ' ἔτος πρὸς συντήρησιν καὶ τῶν τριῶν γρόσια 17 χιλ. προερχόμενα ἐκ κληροδοτημάτων τινῶν καὶ ἰδιωτικῶν συνεισφορῶν ἐπιτησίων, καὶ ἀπὸ εἰσιτηρίων τῶν εὐπόρων μαθητῶν· αἱ σχολαὶ στεροῦνται βιβλίων· πολλοὶ εἰσὶν οἱ ἄποροι.

Ἐν τῇ κομοπόλει Ἀντιμαχείου ὑπάρχουσιν ἐν ἀλληλοδ. καὶ ἐν ἑλλ. ἰδρυθέντα προνοῖα καὶ φροντιστῆρι τοῦ νῦν Μητροπολίτου· μαθηταὶ ἐν ἄμφοτέροις ἑμοῦ διδάσκονται 90· δαπανῶνται ἐπιτησῶς 6 χιλ. γρ. προερχόμενα ἐκ συνεισφορῶν καὶ εἰσιτηρίων· τὰ $\frac{2}{3}$ τῶν φοιτῶντων παίδων εἰσὶν ἄποροι· ὑπάρχει ἑλλειψὶς διδασκτικῶν βιβλίων. Ὁμοίως ὑπάρχει καὶ ἐν Ἀσφενδίου ἐν ἑλλ. καὶ ἐν ἀλληλοδ. συντηρούμενα ὑπὸ τῶν Ι. Ἐκκλησιῶν καὶ διὰ συνεισφορῶν. Διδάσκονται ἐν αὐτοῖς περὶ τοὺς 110 μαθηταῖ· πολλοὶ μαθηταὶ ἐνδεεῖς καὶ ἄποροι· ἑλλειψὶς ὁμοίως διδασκτικῶν βιβλίων. Τῶν φθέντων σχολείων εἰσὶ τὸ μὲν μικρὸν τι δομάτιον τῆς Ἐκκλησίας, τὸ δὲ κερφενεῖον μετασχηματισθὲν εἰς ἀλληλοδιδ. Ἐν δὲ τοῖς χωρίοις Καρχαμζίνῃ καὶ Πιλιῷ ὑπάρχουσιν ἀνά ἐν ἀλληλοδ. σχολεῖον συντηρούμενον ἐκ συνεισφορῶν τῶν Ι. Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς ἐκεῖ Ι. Μονῆς τοῦ προφήτου Ἠλιού, καὶ ἀπὸ εἰσιτηρίων καὶ ἐμβατοικίων Ἱερῶν ἄποροι πολλοὶ· ἀνάγκη ἀποστολῆς βιβλίων.

Εἰ καὶ ἡ ἐν γένει κατάστασις τῆς ἐπαρχίας ταύτης παρέχει ἀγαθὰ ἐχέγγυα ὑπὲρ τῆς βαθμῶδὸν περαιτέρω προαγωγῆς αὐτῆς, οὐχ ἥτον ὅμως, ἐὰν ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς πόλεως Κῶ, οὐ δυνάμεθα ἴνα μὴ ξενοσθῶμεν λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐν πόλει ἀριθμολογῆ τρεῖς σχολαί, σπουδάζουσι παῖδες κατ' ἀναλογίαν ἑνὸς ἐπὶ τοῖς $\frac{0}{10}$ · ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν, ὄντων μόνον 150, ἐστὶν ἐλάχιςτος· ὁ Σύλλογος ἐπικαλούμενος τὴν πατρικὴν μέριμναν τοῦ φιλομοσίου κυριάρχου τῆς ἐπαρχίας, καὶ τὴν περὶ τὰ καλὰ φιλοτιμίαν καὶ τὸν ζῆλον τῶν κατοίκων τῆς διακληροφείσεως πόλεως, ἐλπίζει ὅτι ἡ καχεκτικὴ αὐτῆ περὶ τὰ γράμματα κατάστασις αὐτῆς, θέλει ὅσον οὕτω ἀρθῆ καὶ πικτελῶς ἐκλείψει.

Ἐπαρχία Ῥόδου.

Ἐν Ῥόδῳ ὑπάρχει μία ἑλλ. σχολὴ ἀτελεστέρα, μία ἀλληλοδ. ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς Μητροπόλεως, καὶ ἑτέρα ἐν Νεοχωρίῳ· μία ἀλλη-

λοδιδ. ἐν Λίνδῳ· ἑτέρα ἐν Μαλόνα καὶ ἑτέρα ἐν Ἀρχαγγέλω, χωρίοις ἢ ἑλληνικῇ ἔχει 42 μαθητάς, ἢ ἐν τῇ Μητροπόλει ἀλληλοδ. 138· τὰ δ' ἐν τοῖς ῥηθείαι χωρίοις σχολεῖα ἔχουσι περὶ τοὺς 340 μαθητάς· Ὁ ἑθρόδοδος πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀναβαίνει εἰς 5,155 οἴκους. Τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα συντηροῦνται διὰ κληροδοτημάτων, συνεισφορῶν τινῶν ἰδιωτικῶν, τῶν I. Μονῶν καὶ ἐξ ἐπιχορηγήσεως ἐνιαυσίας 2 χιλ. γροσίων τοῦ Μητροπολίτου.

Πρὸς συντήρησιν μόνον τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς Μητροπόλεως ἀπαιτοῦνται κατ' ἔτος 20 χιλ. γρ. πλὴν τῶν ἐκτάκτων δαπανῶν πρὸς ἀγορὰν βιβλίων τοῖς ἐνδέσει καὶ ἄλλων παραπλησιῶν διὰ καὶ κατ' ἑτος παρουσιάζεται ἑλλειμμα περὶ τὰς 3 χιλ. γροσίων. Ἐπίστωμεν ὅτι ἀπὸ τινος συστάσα Ἐπιτροπῇ τῶν ἐν Ῥόδῳ ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, ἦτις, καθὰ πληροφοροῦμεθα, ἐργάζεται δραστηρίως πρὸς προαγωγὴν τῶν ἐκπαιδευτικῶν τούτων καθιδρυμάτων, θέλει ὅσον οὕτω κατορθώσει νὰ βελτιώσῃ τὴν κατάστασιν αὐτῶν.

Περὶ δὲ τῆς ἐπισκοπῆς Λέρου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας πληροφοροῦμεθα τὰ ἐξῆς· Ἐν Λέρῳ ὑπάρχουσι ἐν ἑλλ. ἐν ἀλληλοδ. σχολεῖον καὶ ἐν παρθεναγωγεῖον. Ἐἰς τὸ ἑλλ. φοιτῶσι 40 μαθηταί, εἰς τὸ ἀλληλοδ. 380, εἰς δὲ τὸ παρθεναγωγεῖον 160 μαθητρίαι· ἀναλογοῦσι δὲ πρὸς τὸν ὅλον πληθυσμὸν ὡς 4 πρὸς 10· δαπανῶνται ἐτησίως περὶ τὰς 300 λίρας, προσρομμένα ἐκ κληροδοτήματος τοῦ ἀρχιερέως Μητροφάνους, ἐκ βοηθείας τῶν I. Ἐκκλησιῶν, καὶ ἐκ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐμπορευμάτων ἐπιβληθέντος φόρου· ἄποροι μαθηταί ἐν τῇ ἑλλ. σχολῇ περὶ τοὺς 20, ἐν τῇ ἀλληλοδιδασκτικῇ 40, ἐν δὲ τῇ παρθεναγωγείῳ 30· ἑλλειψίς παντελῆς διδασκτικῶν βιβλίων καὶ ἄλλων ἀναγκαίων βοήθημάτων· διὸ καὶ ἀπόλυτος ἀνάγκη ἀποστολῆς τῶν ἀναγκαιστέρων.

Ἐπαρχία Κύπρου.

Ἦδὴ λάθωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν κατάστασιν τῆς ἐπαρχίας Κύπρου.

Ἐν Λευκωσίᾳ κατοικοῦμένη ὑπὸ 5700 χριστιανῶν ὑπάρχουσι ἐν ἑλληνικῶν, ἐν ἀλληλοδ. καὶ ἐν παρθεναγωγεῖον. Ἡ ὑπαρξίς τῆς ἑλλ. σχολῆς χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1830. Ἡ σχολὴ αὕτη ἦν ἀείποτε ἀνθρώρ καὶ ἀκμια. Πολλοὶ μάλιστα τῶν ἐν αὐτῇ σπουδασάντων ἀποροῦντων μεταβαίνουσιν εἰς τὰ περίρ χω-

ρία, ἔνθα ἀποκαθίστανται συνιστῶντες δημοτικά σχολεῖα καὶ διδάσκοντες ἐν αὐτοῖς. Ἡ δὲ ἀλληλοδιδ. σχολὴ ἰδρυθεῖσα τῷ 1831 ἔτει ἦδη ἀριθμεῖ τρεῖς διδασκάλους. Τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα συντηροῦνται ἐκ τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων συνεισφορῶν τῶν I. Μονῶν, τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν πολιτῶν· οἱ φοιτῶντες πᾶντες καὶ ἐν τοῖς τριεῖς σχολείοις ἀνέρχονται εἰς 445, τούτων 55 ἀνήκουσι τῇ ἑλληνικῇ, 250 τῇ ἀλληλοδ. καὶ 140 τῇ παρθεναγωγείῳ. ἀναλογοῦσι δὲ πρὸς 7 $\frac{0}{10}$ ἐπὶ τὸν πληθυσμὸν· οἱ μαθηταὶ φοιτῶσι τακτικῶς· οἱ πλείστοι δὲ τούτων εἰσὶν ἄποροι, οὐ μόνον τῶν ἀναγκαίων βιβλίων στερούμενοι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἄρτου. Καὶ ἡ μὲν ἀρχιεπισκοπὴ χορηγεῖ αὐτοῖς τὸν ἄρτον, ἡ δὲ σχολὴ, ἄλλοτε μὲν εὐμενέροισα ἐγορήγει τοῖς ἀπόροις τὰ ἀναγκαῖα βιβλία, ἀλλ' ἦδη πάσχουσα δεινῶς, οὐ δύναται νὰ ἐξακολουθῇ τὴν χορηγίαν ταύτην. Ἐν Λευκωσίᾳ ὑπάρχει καὶ Λέσχη τις ὑπὸ τὸ ὄνομα «Πρόσδος» σκοποῦσα τὴν ἠθικὴν προαγωγὴν τῆς Κοινοῦτητος ταύτης.

Ἐν Λάρνακι τῆς Κύπρου καὶ Σκάλα ὑπάρχει μία ἑλληνικὴ σχολὴ, συστάσα πρὸ τοῦ 1812· δύο τελειοφοῖται τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν διδάσκουσιν ἐν αὐτῇ· πρὸς τούτοις καὶ δύο ἔνδοτεροι διδάσκαλοι ὑπάρχουσιν, ὧν ὁ μὲν τῆς Γαλλικῆς, ὁ δὲ τῆς Ἰταλικῆς ὑπάρχει καὶ μία ἀλληλοδ. σχολὴ τῶν ἀρρένων ἀπὸ τοῦ 1830 ἐν Σκάλα, ἑτέρα δὲ συνέστη' ἐν Λάρνακι· δύο παρθεναγωγεῖα ὡσαύτως ὑπάρχουσιν, διευθυνόμενα ὑπὸ διδασκαλισσῶν τελειοφοίτων τοῦ Ἀρσακείου· ὁ ἀριθμὸς τῶν σπουδαστῶν ἀναλογεῖ πρὸς τὸν πληθυσμὸν ὡς ὁ τοῖς $\frac{0}{10}$, τῶν δὲ θηλέων ὡς 2 τοῖς $\frac{0}{10}$ ἢ φοιτήσις γίνεται τακτικῶς. Πρὸς συντήρησιν τῶν ἐκπαιδευτηρίων τούτων δαπανῶνται περὶ τὰς 60 χιλ. κατ' ἔτος, προσερχόμεναι ἐξ ἀμειρωμάτων, εἰσιτηρίων καὶ ἐκ συνεισφορῶν τῶν I. Ἐκκλησιῶν Λάρνακος καὶ τῆς I. Μονῆς Κύκκου. Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῶν μαθητῶν, μάλιστα μετὰ τὴν μακρὰν ἐκείντη ἀνομβρίαν, κατέστη λίαν σθεαρά· τὸ $\frac{1}{3}$ τῶν μαθητῶν εἰσι πενέστατοι· τὸ δ' ἕτερον $\frac{1}{3}$ μόλις ἀποζῆ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγομεν, ὅτι οἱ Κύπριοι εἰσι ζηλωταὶ τῶν κληῶν καὶ οἷλοι τῶν γραμμάτων· διότι καὶ δημοδιδάσκαλοι, ἐν ταῖς σχολαῖς τῆς Λευκωσίας μορφούμενοι, διδάσκουσιν ἐν ταῖς σχολαῖς τῶν διαφόρων τῆς ἐπαρχίας χωρίων· καὶ Λέσχη ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συστάσα συνεργάζεται πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων κατὰ τὴν ἐπαρχίαν· πάσχουσιν ὅμως

οικονομικῶς, διὸ καὶ εἰσὶν ἄξιοι τῆς ἀρωγῆς τοῦ Συλλόγου.

Ἐπαρχία Κρήτης.

Λάβωμεν ἤδη ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπαρχίαν Κρήτης.

Τὰς περὶ αὐτῆς διαδιβασθείας πρὸς τὸν Σύλλογον πληροφορίας ἐλάβομεν μόνον παρὰ τῶν σεβασμιῶν ἐπισκόπων Ῥεθύμνης καὶ Λάμπης. Καὶ περὶ μὲν τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν Ἀποκορώνης, Σφακίων καὶ Ἀργυρουπόλεως, τῶν ἀπαρτιζουσῶν τὴν διοίκησιν Σφακίων, διεκονώθησαν ἡμῖν τὰ ἐπόμενα. Ἐν Ἀποκορώνῃ 18 μόνον χωρία ἔχουσι σχολεῖα· ἐξ αὐτῶν τὰ μὲν 12 εἰσὶ δημοτικά, τὰ ὅ ἑλληνοδημοτικά· ἐν δὲ παρθεναγωγεῖον. Ἐν αὐτοῖς σπουδάζουσιν ἐν συνόλῳ 774 μαθηταί. Ἐν 14 χωρίοις τῆς Ἀργυρουπόλεως ὑπάρχουσι σχολεῖα, ὧν τὰ μὲν 12 εἰσὶ δημοτικά, τὰ δὲ δύο ἑλληνοδημοτικά· μαθητὰν ἐν αὐτοῖς ὑπάρχουσιν ἐν συνόλῳ 662. Ἐν 11 δὲ χωρίοις Σφακίων ὑπάρχουσι σχολεῖα, ὧν τὰ μὲν 10 εἰσὶ δημοτικά, τὸ ἐν δὲ ἑλληνοδημοτικόν· οἱ εἰς αὐτὰ φοιτῶντες παῖδες εἰσὶ 372. Τῶν τριῶν ἑμοῦ ἐπαρχιῶν τὰ σχολεῖα εἰσὶ 43, οἱ δὲ μαθηταὶ 1808. Τὰ ἀνωτέρω ἐκπαιδευτήρια συνέστησαν τῷ 1870· μέχρι δὲ τῆς ἐπογῆς ταύτης οὐδὲν ὑπῆρχε σχολεῖον. Ἐν γένει οἱ σπουδάζοντες εἰσὶ πένντες· βιβλία διδασκτικὰ παντελῶς ἐλλείπουσι. Αἱ σχολαὶ αὐταὶ συντηροῦνται διὰ τῶν προσόδων τῶν 1. Ἐκκλησιῶν καὶ διὰ συνεισφορῶν· αὐστηρότης μεγάλη ὑπάρχει ὡς πρὸς τὴν τακτικὴν φοίτησιν τῶν μαθητῶν. Ἐν δὲ τῷ τμήματι Ῥεθύμνης, ἐν 58 χωρίοις ὑπάρχουσι 15 δημοτικὰ σχολεῖα, ἐν οἷς ἐκπαιδεύονται 1475 παῖδες, ἐνῶ ὑπάρχει ἀνάγκη 170 χωρίων, καὶ 46 σχολείων, ἐν οἷς δεῖν ἵνα φοιτῶσι σχετικῶς ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν 3300 παῖδες. Ἐν δὲ τῇ πόλει Ῥεθύμνη ὑπάρχουσιν ἐν ἑλληνικὸν ἀπὸ τοῦ 1844, ἐν ἀλληλοδιδασκτικὸν ἀπὸ τοῦ 1840 καὶ ἐν παρθεναγωγεῖον μετὰ δύο τάξεων ἑλληνικοῦ ἀπὸ τοῦ 1844· οἱ φοιτῶντες παῖδες ἐν συνόλῳ εἰσὶ 441. Ἐν γένει πρόδοσις οὐ σημαντικὴ γίνεται εἰς τὰ μαθήματα· ἀλλ' οἱ πλείστοι τῶν μαθητῶν ἄποροι, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα βιβλία ἐλλείπουσι. Αἱ διχληφθεῖσαι σχολαὶ συντηροῦνται διὰ τῆς Σουλτανικῆς ἐτησίαις ἐπιχορηγήσεως ἐκ γρ. 14220, ἐκ μοναστηριακῶν συνδρομῶν, ἀπὸ διδασκτρῶν καὶ ἀπὸ τῶν προσόδων ἀποθεματικῶς τινος κερφαλίου· ὑπάρχει δὲ ἀνάγκη σχηματισμοῦ μιᾶς τουλά-

χιστον γυμνασιακῆς τάξεως καὶ ἐνὸς διδασκάλου τῆς Γαλλικῆς.

Ἐκ τῶν ὀλίγων καὶ μερικῶν εἰδήσεων ἐξίγομεν, ὅτι ἐν γένει ἡ διανοητικὴ τῶν ἐπισκοπῶν Ῥεθύμνης καὶ Λάμπης κατάστασις ἐστὶ λίαν παρημελημένη. Τὰ ὑπάρχοντα σχολεῖα ἐπὶ ψιλῶ μόνον ὀνόματι ὑπάρχουσιν· μάλιστα ἐν τῷ τμήματι Ῥεθύμνης οὐδὲ ἐν παρθεναγωγεῖον ὑπάρχει.

Πρὸ τῶν τελευταίων ἀλλειῶν ἐκείνων ἀνωμαλιῶν ἐν τῷ τμήματι τούτῳ 30 περίπου ὑπάρχον σχολεῖα, ἐν ᾧ ἦδη μόνα 15 δι' ἑκάστον τούτων ἐδαπανῶντο ἀνὰ 3 γιλ. γρ., προσερχομένων ἐξ ἰδιωτικῶν συνεισφορῶν καὶ συνδρομῶν τῶν 1. Μονῶν ἤδη ὅμως πάντα ταῦτα ἐξέλιπον· οὐκ ἐπὶ ἀληθῶς ἡ κατάστασις χρήζουσα ἰσχυρᾶς καὶ ἐνεργητικῆς χειρὸς. Γυμνόποδες καὶ βρακένδυτοι παῖδες, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκοπίου ἔρτου στερούμενοι, διὰ δυσθᾶτων καὶ μακροτάτων ὁδῶν διερχόμενοι, φοιτῶσι καθ' ἡμέραν εἰς τὰ σχολεῖα, τὰς ἀφορτῶσι στερεῖσαι μετ' ἀνάγκης ὑπομονῆς καὶ κριτερίας ὑποπέροντες. Οὕτω συνήθως οἱ παῖδες ἡμῶν ἐν δάκρυσι καὶ στεναγμοῖς τὸν πνευματικὸν αὐτῶν ἔρτον ἐσθίουσιν· οὕτω καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν τῷ τῶν καλῶν ἔρωσι τυχόμενοι, ἀποδοῖν ὡσεὶ ἔρτον ἔραγον, καὶ τὸ πῶμα αὐτῶν μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρωνται.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ὀλίγα περὶ τῆς νήσου Κρήτης καὶ τῶν φιλομουσῶν αὐτῆς καὶ ζηλωτῶν τῶν ἀγαθῶν, πλην ἀπόρων, τέκνων, ἐπικαλουμένων ἱκετικῶς τὴν ἀρωγὴν παντὸς ὁμογενοῦς πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν.

Προάστεια Κων/πόλεως.

Ἐπαρχία Δέρκων καὶ Χαλκηδόνος.

Ἰκαναὶ κῶμαι καὶ χωρία τῶν ἐπαρχιῶν τούτων καὶ σχολαὶ καλῶς συγκροτημέναις ἐκτίσαντο, καὶ Λέσχη καὶ Ἀδελφότητες συνέστησαν, οὐχ ἥττον ὅμως οὐκ ὀλίγα χωρία ὑπάρχουσιν, ἅτινα μόνον γραμματοδιδασκαλεῖα, καὶ ταῦτα ἀτελέστατα, ἔχουσιν. Ἡ φιλομουσία ὅμως τῶν πλείστων κατοίκων τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, καὶ ἡ πατρικὴ πρόνοια τῶν σεβαστῶν Μητροπολιτῶν τῶν δι' ἀληθρῆσιων Ἐπαρχιῶν, εἰσὶν ἰσχυρὰ ἐχέγγυα τῆς βελτιώσεως τῶν κκῶς ἐχόντων· ἰδίᾳ χρῆζει τῆς χρηματικῆς συνδρομῆς τοῦ Συλλόγου τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δέρκων χωρίον Κασταναῖα.

Κωνσταντινούπολις.

Αίαν παρήγορος και φερέγγυος υπάρχει ή πνευματική κατάσταση της μεγαλοπόλεως ταύτης. 104 διδασκῆρια κέκτηται ἐξ ὧν παρθεναγωγεία 49, ἑλληνικά σχολεῖα ἀρρένων 37, τὰ δὲ λοιπὰ εἰσὶ δημοτικά. Διδάσκαλοι περὶ τοὺς 250 διδάσκουσιν, ἐν οἷς γυναῖκες περὶ τὰς 45. Μαθητὰ περὶ τοὺς 9800 ἐξ ὧν ἄρρένες 7100, αἱ δὲ λοιπὰ μαθήτρια. Πλεῖσαι ὅσαι Λέσχαί, Ἄδελφότητες καὶ Σύλλογοι ὑπάρχουσιν. Μία μόνη συνοικία ἀρτισύστατος, ἡ τοῦ Φερῆκισοῦ, χρῆζει τῆς συνδρομῆς τοῦ ἡμ. Συλλόγου πρὸς ἀνέγερσιν δημοτικῆς σχολῆς, ἧς παντελῶς στερεῖται, οἱ δὲ παῖδες εἰς τὰς ἀγυαῖς περιφέρονται.

Αὐτὰ εἰσιν ἐν γένει αἱ πληροφορίαι, ἀς ὁ Σύλλογος ἤρυστο περὶ τῆς πνευματικῆς καὶ οικονομικῆς καταστάσεως τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἡμετέρων ἐκπαιδευτηρίων. Πλεῖσαι δὲ ὅσαι ἐπαρχίαι ὑπολείπονται, ἀφ' ὧν οὐδὲν εἰσέτι διεκοινώθη τῷ Συλλόγῳ, ὡς αἱ ἐπαρχίαι Ἄγγιόλου, Μαρωνείας, Διδυμοτοίχου, Δημητριάδος, Βεβύλλιας, Κυζίκου, Ἀμασειας, Ἀγκύρας, Λήμνου, Ἰμβροῦ καὶ ἄλλαι· ἐλπίζομεν δὲ ὅτι κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος θέλομεν δυνηθῆ ἵνα συμπληρώσωμεν τὰς ἀτελεῖς ταύτας γνώσεις ἡμῶν. Ἐν τούτοις ἐξ αὐτῶν τῶν ὀλίγων εἰδήσεων ἐξάγομεν, ὅτι εἰ καὶ ἐν γένει καταφαίνεται ἐν ἡμῖν ἔργασμός τις πνευματικός, οὐχ ἥττον ὅμως οὐσιώδεις τινὲς ἐλλείψεις ὑφίστανται εἰσέτι, αἵτινες παρακωλύουσιν ἐπισημητῶς τὴν πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν πρόσδοκον ἡμῶν. Παραλείπομεν ἵνα ἐνδιαιτῶμεν ἰδίᾳ ἐφ' ἐκάστης τῶν ἐλλείψεων τούτων, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἡ ἐνδελεχὴς τῶν ἀρμοδιῶν μέριμνα καὶ συνείσθησις τοῦ καθήκοντος ὀσημέραι ἀναπτυσσομένη, θέλουσιν ἄρει ἐκ μέσου ταύτας. Περιοριζόμεθα δὲ ἵνα μνημονεύσωμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος μίαν μόνην, τῆς χρηματικῆς δηλονότι ἀπορίας. Ἐκ τῆς ἐκθέσεως ἡμῶν ἐγνώσθη ἤδη, ὅτι τὰς πλείστας τῶν ἐπαρχιῶν μαστίζει ἡ πενία· πλεῖστα ὅσα ἐκπαιδευτήρια ὑπάρχουσι χρῆζοντα τῆς ἀμέσου συνδρομῆς τοῦ Συλλόγου, καὶ πολλὰ μέρη ὡσαύτως ὑπάρχουσιν, ἐν οἷς ἀναγκαιοτάτη ἡ σύστασις σχολείων. Ἀλλά, εἰ καὶ ἀναγνωρίζει ὁ Σύλλογος τὴν μεγάλην ταύτην ἀνάγκην, οὐ δύναται ὅμως ἵνα θεραπεύσῃ αὐτὴν ὀλοσχερῶς, παρέχων ἀνεξικετῶς χρηματικὰς ἐπιχορηγήσεις εἰς πάντα τὰ χρῆζοντα

τούτων· καθ' ὅτι κατὰ τὸ παρὸν ἔτος μόνως ὀκτακοσίας εἴκοσι ἐννέα χροῦσας λίρας ἐθωματικὰς ἔχει νὰ διανεῖμῃ τοῖς σχολείοις λόγῳ βοθησίας.

Τὸ ποσὸν τοῦτο τῶν ὀκτακοσιῶν εἴκοσι ἐννέα λιρῶν ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἐξῆς ἐπιχορηγήσεων·

α. Ἐτησίαις ἐπιχορηγήσεως τοῦ Χρησάκη ἐφένθη Ζωγράφου πρὸς ὑποστήριξιν ἀπόρων σχολείων ἐκ	λίρ.	200
β. Ἐτησίαις ἐπιχορηγ. τοῦ Κ. Γ. Ζαρίφη πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐκ	λίρ.	200
γ. Ἐτησίαις ἐπιχορηγ. τοῦ Κ. Μ. Νεγρεπόντη πρὸς ὑποστήριξιν παρθεναγωγείων Θράκης καὶ Μακεδονίας ἐκ	λίρ.	400
δ. Ἐπιχορηγ. τοῦ κ. Α. Βαλλιάνου	λίρ.	100
ε. Ἐκ προσφορᾶς τῆς Ἀδστροτουρκικῆς Τραπέζης πρὸς τὸν Σύλλογον.	λίρ.	229

Τὸ ὅλον ἔθ. λίρ. 829

Ἐκ τοῦ διακρηθέντος ποσοῦ τῶν ὀκτακοσιῶν εἴκοσι ἐννέα λίρ. ἐξάκοσαι ἐβδομήκοντα ὠρίσθησαν πρὸς ὑποστήριξιν ἀπόρων σχολείων καὶ πρὸς σύστασιν νέων. Τούτων αἱ μὲν 230 ὠρίσθη ἵνα διαβιβασθῶσι πρὸς Συλλόγους, Ἄδελφότητας ἢ Ἐπιτροπὰς ἐπὶ τῶν σχολείων, ὅπως δι' αὐτῶν διανεμηθῶσι ταῖς κατὰ τὰ μέρη αὐτῶν ὑπαρχούσαις ἀπόροις σχολαῖς· αἱ δὲ 440 ὅπως διανεμηθῶσιν ἀπ' εὐθείας ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Συλλόγου· τὸ δὲ ὑπόλοιπον πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ὀκτακοσιῶν εἴκοσι ἐννέα λιρῶν ὠρίσθη πρὸς ἀγορὰν βιβλίων διὰ τὰ ἄπορα σχολεῖα.

Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ ἐθεώρησε καλὸν, ὅπως τὸ ἀνωτέρω ποσὸν τῶν 230 λιρῶν διανεμηθῆ ταῖς ἀπόροις σχολαῖς διὰ τῶν κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα Συλλόγων καὶ λοιπῶν σωματείων ἕνεκα δύο λόγων, α) ὅπως διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπέλη στενότερος σύνδεσμος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου καὶ τῶν κατὰ τὰς ἐπαρχίας σωματείων, ἄτινα τὸν αὐτὸν τῆς διαδόσεως τῶν γραμμάτων σκοπὸν ἐπιδιώκουσι, καὶ β) διότι τὰ σωματεῖα ταῦτα δύνανται ἵνα ἐξακριβώσωσι τὰς διαφορὰς τῶν κατὰ τὰ μέρη, ἐν οἷς ταῦτα εὐρίσκονται, σχολῶν ἀνάγκης εὐχερέστερον τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Μετὰ τὴν γενικὴν ταύτην διαίρεσιν τοῦ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀπόρων σχολείων ἐπιψηφισθέντος ποσοῦ τῶν 829 λιρῶν ἐπέρχεται ὁ ἐνοματικὸς καὶ ἀναλυτικὸς τούτου κατάλογος ὡς ἀκολούθως.

Τὸ ποσὸν τῶν 230 λίρ. χρυσοῦν ἔθ. διανεμηθήσεται ὡς ἐπομένως·

Τῷ Φιλεκαπιδευτικῷ Θρησκευτῶν Συλλόγῳ Ῥαιδεστού.	λίρ.	40
Τῷ ἐν Σέρρασι Φιλεκαπιδ. Συλλόγῳ	»	50
Τῇ ἐνταῦθα Φιλεκαπ. Ἀδελφότητι	»	30
Τῷ ἐνταῦθα Φιλεκαπιδ. Συλλόγῳ	»	40
«Μικρὰ Ἀσία.»	»	40
Τῇ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν σχολείων Τραπεζούντος Ἐπιτροπῇ	»	40
Τῇ Ἀδελφότητι Κορυτσᾶς	»	15
Τῇ ἐν Κίῳ Ἀδελφότητι Κιανῶν	»	15
Τὸ ὅλον λίρ.		230

Τὸ δὲ ποσὸν τῶν 440 λιρῶν διανεμηθήσεται ὡς ἀκολούθως:

**Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀδριανουπόλεως
διὰ τὰ σχολεῖα**

1. Γέννης	λίρ.	40
2. Καρχατσίου	»	40
3. Χωρίων Λουλέ Βουργαζίου.	»	40

**Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βιζύης
διὰ τὰ σχολεῖα**

4. Μηδείας	λίρ.	40
5. Μικροῦ Σαμακοβίου	»	40
6. Διὰ παρθεναγ. Σαραντεκκλ.	»	45

**Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἴνου
διὰ τὰ σχολεῖα**

7. Φεράρων.	λίρ.	45
-------------	------	----

**Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φιλιππουπόλ.
διὰ τὰ σχολεῖα**

8. Χάσκιοι διὰ παρθεναγωγείον	λίρ.	20
9. Παζαρτζίκιου	»	40
10. Τσιπροχωρίου.	»	45

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βάρνης

11. Διὰ τὰ ἔξω τῆς πόλεως ἀπορώτε- ρα σχολεῖα.	λίρ.	30
---	------	----

**Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δράμας
διὰ τὰ σχολεῖα**

12. Πραβίου τῆς ἐπισκοπῆς Ἐλευθε- ρουπόλεως.	λίρ.	25
---	------	----

**Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Στρωμνίτης
διὰ τὰ σχολεῖα**

13. Τῆς πόλεως Στρωμνίτης	λίρ.	25
---------------------------	------	----

**Ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Ἱερισσοῦ
διὰ τὰ σχολεῖα**

14. Διατριγῶθης	λίρ.	40
15. Ἀσβεστοχωρίου.	»	40

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πελαγονείας

16. διὰ παρθεναγ. Βιτωλίων	λίρ.	25
17. » » Περλεπέ	»	20
18. » » Νιζοπόλεως	»	20

**Ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ Βελλᾶς
διὰ τὰ σχολεῖα**

19. Λεσκοβικίου.	λίρ.	40
------------------	------	----

Ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ Παραμυθίας

20. Ὅπως συστηθῇ δημοτικὸν σχολεῖον ἐν τῷ τμήματι Μαργαριτίου	λίρ.	40
21. Δι' ἕτερον τοιοῦτον ἐν τῇ περιο- χῇ Παναρίου.	λίρ.	40

**Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βελεγράδων
διὰ τὰ σχολεῖα**

22. Τῆς ἄνω καὶ κάτω Σπαθίας	λίρ.	20
23. Ἐν τῇ ἀρχιεπισκ. Νικοπόλ.	»	40

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Προύσης

24. Πρὸς σύστασιν ἀλληλοδ. σχολῆς ἐν Μουνδανίως.	λίρ.	40
--	------	----

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἰκονίου

25. πρὸς σύστασιν δημοτικ. σχολείων εἰς χωρία.	λίρ.	40
--	------	----

Ἐν Λαοδικείᾳ τῆς Συρίας

26. Διὰ τὰ σχολεῖα.	λίρ.	20
---------------------	------	----

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κρήτης

27. Διὰ τὰ σχολεῖα τῶν χωρῶν καὶ τῆς χώρας Σφακίων τῆς ἐπισκοπῆς Λάμπης.	λίρ.	20
--	------	----

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κύπρου

28. Διὰ τὰ ἀπορώτερα σχολεῖα Λευκω- σίας καὶ Κιτίου.	λίρ.	20
---	------	----

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δέρκων

29. Διὰ τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου Κα- στανίων.	λίρ.	40
--	------	----

Τὸ ὅλον λίρ. 440

Τὸ δὲ πρὸς ἀγορὰν διδακτικῶν βιβλίων διὰ τὰ ἄπορα σχολεῖα ὀρισθὲν ποσὸν τῶν λιρῶν ἐνεκρίθη ἵνα διανεμηθῇ ὡδὲ πως.

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀδριανουπόλεως
χορηγηθήσονται βιβλία
διὰ τὰ σχολεῖα

1. Μεγάλου Καβακλή	} Λιρῶν	5
2. Παπᾶ Ἐσκισί καὶ		
3. Σκεπαστοῦ.		

Ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Μυριοφύτου

4. Βιβλία διὰ τὰ ἀπορώτερα σχολ.	λιρ.	5

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σηλυβρίας

5. Βιβλία διὰ τὰ σχολεῖα τῶν περὶ τὴν Σηλυβρίαν χωρίων.	λιρ.	5

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γάνου καὶ Χώρας

6. Βιβλία διὰ τὰ σχολεῖα τῶν ἀπορωτέρων χωρίων.	λιρ.	5

Ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Καλλιουπόλεως

7. Διὰ τὰ βιβλία τῶν σχολείων τῶν ἀπορωτέρων χωρίων.	λιρ.	5

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κασσανδρείας

8. Βιβλία διὰ τὰ σχολεῖα τῶν ἀπορωτέρων χωρίων.	λιρ.	5

Ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Κύτρους

9. Βιβλία διὰ τὰ σχολεῖα τῶν ἀπορωτέρων χωρίων.	λιρ.	5

Ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Παραμυθίας

10. Βιβλία διὰ τὰ σχολεῖα τῶν ἀπορωτέρων χωρίων.	λιρ.	5

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δρυϊνουπόλεως

11. Βιβλία διὰ τὰ σχολεῖα τῶν ἀπορωτέρων χωρίων.	λιρ.	5

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λαρίσης καὶ ταῖς ἐπισκοπαῖς Θαυμακοῦ, Γαρδικίου καὶ Σταγῶν

12. Βιβλία διὰ τὰ σχολεῖα τῶν ἀπορωτέρων χωρίων.	λιρ.	20

Ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Νικοπόλεως

13. Βιβλία διὰ τὰ σχολεῖα τῶν ἀπορωτέρων χωρίων.	λιρ.	5

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νικομηδείας

14. Βιβλία διὰ τὰ σχολεῖα τῶν ἀπορωτέρων χωρίων.	λιρ.	5

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Προύσης

15. Βιβλία διὰ τὰ σχολεῖα τῶν ἀπορωτέρων χωρίων.	λιρ.	10

Ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Κρήνης

16. Βιβλία διὰ τὰ σχολεῖα τῶν ἀπορωτέρων χωρίων.	λιρ.	5

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἰκονίου

17. Βιβλία διὰ τὰ σχολεῖα τῶν ἀπορωτέρων χωρίων.	λιρ.	20

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καισαρείας

Βιβλία διὰ τὰ σχολεῖα τῶν ἀπορωτέρων χωρίων.	λιρ.	25

Ἐν Προικοννήσῳ

Διὰ τὰ σχολεῖα Κουτάλεως.	λιρ.	5

Ἐν Κῶ

Βιβλία διὰ τὰ σχολεῖα τῶν χωρίων.	λιρ.	5

Ἐν Κρήτῃ

Βιβλία διὰ τὰ ἀπορώτερα σχολ. τῶν χωρίων.	λιρ.	5
Ἰπόλοιπον	λιρ.	9

Τὸ ὅλον λίρ. 159

Ταῦτά εἰσιν ὀνομαστὶ τὰ σχολεῖα καὶ τὰ ἐπιψηφισθέντα αὐταῖς χρηματικὰ ποσὰ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος.

Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τῶν χρηματικῶν τούτων ἐπιχορηγήσεων ἀποδίδουσι τὸν δίκαιον ἔπαινον καὶ τὸν ἱερὸν τῆς εὐγνωμοσύνης φέρον, πᾶσι τοῖς φιλοτίμως

καὶ γενναίως προσανεγκοῦσι τὰς χρηματικὰς ταύτας ἐπιχορηγήσεις, καὶ ὡς ἐξ ὀνόματος τῶν εὐεργετηθέντων, οἷς οἱ ζήλωται οὗτοι τῶν καλῶν ὁμογενεῖς χορηγοῦσι τὰ μέσα τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῶν διαπλάσεως, εὐχεταὶ δὲ ὅπως κατὰ τὸ ἐλευσόμενον ἔτος ὁ Σύλλογος δυνήθῃ ἵνα διατιθέμενος χρηματικὰς ἐπιχορηγήσεις καὶ προσφοράς πολλῶν πλείους, παράσχῃ τὴν ὕλην αὐτοῦ συνδρομὴν τοῖς τε ἐνδεεῖσι μαθηταῖς καὶ τοῖς λοιποῖς ἀπόροις ἐκπαιδευτηρίοις, ἅτινα, καὶ τοὶ ἀναγνωρίζωσι τὰς μεγάλας αὐτῶν στέρσεις, οὐκ ἠδυνήθη, μετὰ πολλῆς τῆς θλίψεως αὐτοῦ, ἵνα καὶ κατὰ μικρὸν παρηυθίσσεται.

Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ ἔχουσα ὑπ' ὄψιν ὅτι, ἐνθὺ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος αἱ χρηματικαὶ προσφοραὶ περιορίζοντο εἰς μόνους 100 λιρ., κατὰ τὸ παρὸν ἀνέβησαν μέχρι τῶν 829, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὸ μέγα τοῦτο ἄλμα, ὅπερ ἡ φιλογένεια ἐν οὕτῳ βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι πρὸς τὰ πρόσω ἐποιήσατο, δικαιούται ἵνα προσδοκῇ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος ἀμνηστὸν πολλῶν τούτου διψιλέστερον. Οὕτω πιστεύομεν, καὶ τοῦτο παρὰ τῶν ὁμογενῶν ἐξαιτούμεθα. Ὁ δὲ Κύριος πληρώσει τὰ αἰτήματὰ ἡμῶν.

Τῆ 6 Μαΐου 1872.

Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ

I. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ Πρόεδρος καὶ εἰσηγητής.

ΠΡ. ΒΑΣΙΛΙΔΗΣ

A. ΒΑΦΙΑΔΗΣ

K. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ

K. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ

B. ΗΓΓΑΛΔΗΣ.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΣΠΘ'.

Τῆ 10 Μαΐου 1871.

Προεδρεύοντος τοῦ κυρίου K. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῶν δύο προηγουμένων συνεδριάσεων, ὁ Πρόεδρος κ. K. Καραπάνος εὐχαριστεῖ τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς προέδρου διὰ τῆς ἐξῆς προσκλητικῆς:

Κύριοι,

«Σὰς εὐχαριστῶ πολλὴ διὰ τὴν τιμὴν τὴν ὁποίαν μοὶ ἐκάμετε ἐκλέξαντές με Πρόεδρον τοῦ Συλλόγου. Μολονότι αἰσθάνομαι πάντοτε τὸ αὐτὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς εὐημερίας καὶ προόδου αὐτοῦ, ἐδίστασα νὰ δεχθῶ τὴν τιμὴν ταύτην, διότι ἀπὸ τινος ἤδη χρόνου ὀπαδὸς γενόμενος τοῦ ἐμπολαίου Ἐρμού, ἐροσθήθην μήπως δὲν δυνήθω νὰ ὑπηρετήσω ἐπαξίως τὸν λόγον. Ἡ περὶ τὴν ὑπηρεσίαν ὕμω τοῦ θεοῦ τούτου τῶν λόγων ἱκανότης τῶν ἄλλων κοσμητῶρων, τοὺς ὁποίους ἐξελέξατε εἰς συναδέλφους μου, διεσκέδασε τοὺς ὀφθαλμοὺς μου τούτους. Ἐθεώρησα δὲ τότε καθήκον μου τὴν παρδοχὴν τῆς θελήσεώς σας, ὅπως συνεργασθῶ μεθ' ὑμῶν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ, τὸν ὁποῖον προέθετο ὁ Σύλλογος διὰ τοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον ἤδη μέρος ἐπιψηφισθέντος νέου αὐτοῦ Κανονισμοῦ.

Κατὰ τὸν νέον αὐτοῦ Κανονισμόν ὁ Σύλλογος δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων, ἀλλ' ἀναλαμβάνει καὶ τὴν διάδοσιν αὐτῶν εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ὅθεν δὲν εἶναι πλέον κτήμα ἀποκλειστικὸν τῶν περὶ τὰ γράμματα μόνον ἀσχολουμένων, ἀλλ' ἀνήκει εἰς πάντα κάτοικον τῆς Ἀνατολῆς, ὅστις θέλει νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Πῶς δ' ἄλλως δύνανται τις νὰ ὑπηρετήσῃ σκοπιμώτερον τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἢ συντελῶν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων αὐτῆς; τοῦτο εἶναι ἀλόγιστος ἀναντιρρήτος διὰ πᾶν ἔθνος· δι' ἡμᾶς δὲ εἶναι καὶ ἀνάγκη ἀπόλυτος. Εἴμεθα κατώτεροι τῶν ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης,

οὐχὶ διότι ὁ Θεὸς δὲν ἐπροίκισεν ἡμᾶς καὶ τὴν πατρίδα ἡμῶν διὰ πλουσίων φυσικῶν πλεονεκτημάτων, ἀλλὰ διότι στερούμεθα παιδείας καὶ γνώσεων. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη ν' ἀποκτήσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν παιδείαν καὶ τὰς γνώσεις τὰς ὁποίας κέκτηνται τὰ ἄλλα ἔθνη, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἐπαναφέρωμεν τὴν πατρίδα ἡμῶν εἰς θέσιν ἀξίαν ἐκείνης, ἣν κατείχεν ἄλλοτε ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, νὰ ἐξασφαλίσωμεν εἰς αὐτὴν ὑπαρξίν αὐτοτελῆ καὶ ἀνεξάρτητον, καὶ ἀπελευθερώσωμεν αὐτὴν τῆς διικνεοῦς ὀλικῆς καὶ ἠθικῆς ἐπεμβάσεως τῶν ἄλλων ἐθνῶν.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ Σύλλογος ἡμῶν δὲν ἔχει σήμερον οὔτε τὰ μέσα, οὔτε τὴν δύναμιν ἵνα διὰ τῶν ἐνεργειῶν του ἐπιτύχῃ τοιοῦτου ἀποτελέσματος' κέκταιται ὅμως τὴν δύναμιν, ἣν παρέχει ἐλπίς βραζιζομένη ἐπὶ εὐτυχοῦς παρελθόντος. Ἄγνωστος καὶ ἀφανής ὅτε τὸ πρῶτον συνέστη ὁ Σύλλογος, κατάρθωσεν ἐντὸς βραχέος χρόνου νὰ γίνῃ γνωστός καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν Εὐρώπην. Γνωστός σήμερον καὶ πλήρης ἐλπίδων θὰ εἶρη ἐυκόλοτερον τὰ μέσα τῆς ἐνεργείας του ἐν τῷ νέῳ κύκλῳ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ πλείοτεροι θὰ τὸν ἐνοήσωσι, θὰ τὸν ἐκτιμῶσιν καὶ θὰ τὸν ὑποστηρίξωσιν. Ἀναλαμβάνων δὲ τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν καὶ ὁ φιλόλαος ἡγεμὼν ἡμῶν ἐπιθυμεῖ καὶ ἐπιδιώκει τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, δύναται νὰ ἐλπίσῃ, ὅτι θέλει τύχει οὐ μόνον τῆς συμπαθείας, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς πεφωτισμένης αὐτοῦ κυβερνήσεως.

Ἄλλο μέλος ἐπρότεινεν ἤδη, καὶ ὁ Σύλλογος παρεδόχθη τὴν ἔκφρασιν εὐχαριστιῶν εἰς τὸ παρελθὸν προεδρεῖον καὶ ἰδίως τὸν πρόεδρον. Νομίζω ὅλως καὶ ἐγὼ καθῆκόν μου, ἵνα ἐκφράσω ἀπὸ τῆς ἑδρας ταύτης τὸν ἀτομικὸν μου φόρον ἐπαίνων πρὸς τὸν κύριον Ἀριστάρχην διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν αὐταπάρνησιν, μεθ' ἧς εἰργάσθη ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, καὶ τοῦτο κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον, καθόσον νῦντύχησα ἐκ τοῦ πλησίον ἐν ἴδῳ καὶ ἐκτιμῶσω τὴν τοιαύτην ἐργασίαν αὐτοῦ.

Ἐπιτρέψατέ μοι προσέτι, κύριοι, ἵνα ζητήσω τὴν συνδρομὴν σας εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Προεδρείου, τὸ ὅποιον, καίτοι ἐμφοροῦμενον ὑπὸ τοῦ διακαεστερέου ζήλου ὑπὲρ θέλει συμπερόντων τοῦ Συλλόγου, οὐδὲν ὅμως θέλει δυναθῆ νὰ πράξῃ ὑπὲρ αὐτοῦ ἄνευ τῆς εὐλικρινοῦς ὡμῶν συνεργείας.

Μετὰ τὴν προσκληθῆν ταύτην τοῦ Προέδρου, ἀγγέλλονται τὸ γ' οὐ καὶ ψηφοφορίας γενομέ-

νης κατὰ τὰ νενομισμένα γίνονται δεκτοὶ ὡς ἀντεπιστέλλον μὲν μέλος ὁ ἐν Ἀθήναις κ. Ε. Σγλίεμαν Δ. Φ., ὡς τακτικὸν δὲ μέλος ὁ ἐν Κωνσταντινῶν κ. Α. Γρίβας. Εἶτα συζητοῦνται ἑσωτερικὰ τινὰ ζητήματα τοῦ Συλλόγου.

Ἐπὶ τούτοις διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ Σγ'.

Ἑκτακτος.

τῆ 14 Μαΐου 1871.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καρατάου.

Ἐπισημασθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γ. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς τοῦ ταμείου Ἐπιτροπῆς, συνιστάμενης ὑπὸ τῶν κ. κ. Ι. Γκιών, Θ. Γαννιέρου καὶ Α. Βερναρόκη, ἀναγγελοῦσας ὅτι ἐξετέλεσε τὴν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἀνατεθεισάν αὐτῇ ἐντολήν, καὶ ἐκφραζούσης τὰς εὐχαριστίας αὐτῆς ἐπὶ τῇ πλήρει τάξει καὶ ἀκριβείᾳ πανταχοῦ τῆς ταμιακῆς διαχειρίσεως.

β) Ἐπιστολὴν ἐκ Πετροπόλεως ἀπὸ 1 Μαΐου 1871 τοῦ κ. Γ. Συμβουλίδου, ἀγγέλλοντος ὅτι διὰ τῆς ἀπὸ 19/31 Δεκεμβρίου ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἐνέκρινε τὸ νέον πρόγραμμα τοῦ διαγωνίσματος αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ βλέπει ὅτι μόνον τὸ περὶ Ἡπείρου, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας εἰδημοσιεῖται, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ περὶ Πόντου Πρόγραμμα ἔνεκα τῆς μὴ ἐγκαίρου ἀρίξεως τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ, παρακαλεῖ τὸν Σύλλογον νὰ ἐπιταχύνῃ καὶ τὴν τούτου δημοσίευσιν.

Ὁ Σύλλογος παραδεξάμενος τὴν τοῦ ἀγωνοθέτου πρότασιν, ἐψηφίσατο παμψηφεί τὴν ἄμεσον δημοσίευσιν τοῦ περὶ Πόντου Προγράμματος διὰ τὸ ἔτος 1873.

γ) Ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Βρυξέλλαις «Φιλομούσου Συλλόγου» ἀπὸ 4 Μαΐου 1871 εὐχαριστοῦντος τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ τοῦ Περιδικίου.

δ) Ἐπιστολὴν τῆς ἐν Καισαρείᾳ ἑλλ φιλομούσου Λέσχης ἀπὸ 30 Ἀπριλίου, ἀναγγελοῦσας τὴν παραλαβὴν τῶν Προγραμμάτων τῶν διαγωνισμάτων.

ε) Ἐπιστολὰς τῶν κ. κ. Σ. Σκουλοῦδη, Μ. Μαργασίλου καὶ Α. Χέν ἀπὸ 26 Μαΐου αἰτουμένους νὰ ἐκλεχθῶσι μέλη τακτικὰ τοῦ Συλλόγου.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλεται τὸ γ' καὶ ψηφοφορίας γενομένης κατὰ τὰ νενομισμένα γίνεται

δεκτός ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Ι. Καρολίδης Δ. Φ.

Ἐἶτα ὁ Πρόεδρος ἀναγγέλλει ὅτι ὁ φιλογενής κ. Γ. Ζαρίφης προσφέρει τῷ Συλλόγῳ 200 λίρ. ἑθ. κατ' ἔτος πρὸς ὑποστήριξιν ἀπόρων σχολείων, ἃ ἵδρυσιν νέων ὅπου δὲν ὑπάρχουσιν.

Ἐπὶ τούτῳ ὁ Σύλλογος κηρύττει εὐεργέτας τῶν ἀπόρων σχολείων τοὺς κ. κ. Χρηστάκην Ζωγράφον (ἰδ. Πρακτ. Συνεδρ. ΣΗΖ'.) καὶ Γ. Ζαρίφην, πρῶτους ἐργομένους εἰς βοήθειαν τῶν ἀπόρων σχολείων.

Μετὰ ταῦτα συζητοῦνται καὶ ἐπιψηφίζονται τὰ ἄρθρα τοῦ Κκωνισμού ἀπὸ τοῦ 54—62 ἄρθρου.

Καὶ διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΣηΑ'.

Ἑκτακτος.

τῆ 19 Μαΐου 1871.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγούμενης συνεδριάσεως, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Σάββα Ἰωαννίδου ἀπὸ 6 Μαΐου συνιστῶσαν τὸν ὀσιώτατον Πρωθιερέα Χαράλαμπον, ἀποσταλέντα ἐνταῦθα εἰς εἰσπραξίν συνδρομῶν πρὸς ἀνέγερσιν σχολείων ἐν Νικοπόλει, ἐπαρχίᾳ τοῦ Πόντου.

β) Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Γ. Βαφειάδου ἀναγγέλλουσαν ὅτι ἡ Κ. Δώρα Ἰστροῦς ἐπεμψεν αὐτῷ 150 φράγκα πρὸς δημοσίευσιν τῆς περὶ Ῥωμαϊκῶν πραγματείας αὐτῆς, ταύτης δὲ προεκδοθείσης ἐν τῷ Περιδικῷ, ἔγραψεν αὐτῷ ἵνα δαπανηθῶσιν εἰς βελτίωσιν τῆς Ἐπιτηρίδος τοῦ Νεολόγου, ἀλλ' ὁ κ. Βαφειάδης φρονῶν δικαιοῦτερον νὰ δοθῶσιν εἰς τὸν Σύλλογον, τὰ προσφέρει αὐτῷ ὁ Σύλλογος ἐπὶ τούτῳ ἐψηφίσαστο εὐχαριστίας.

γ) Ἐπιστολὴν ἐφόρων τῶν σχολείων Ἀαρίσσης ἀπὸ 15 Ἀπριλίου 1871 περιγράφουσαν τὴν κατάστασιν τοῦ κερθοναγωγείου των, καὶ ἐξαιτουμένον τὴν εἰς αὐτὸ ἀπονομήν τοῦ Νεγρεποταγείου βραβείου.

Ἐπὶ τούτοις ὁ Γ. Γραμματεὺς ἐνετάλη νὰ παραπέμψῃ τὴν ἔκθεσιν, ὡς μετὰ τὴν ἀπονομήν τῶν βραβείων ἀφικομένην, πρὸς τὴν Ἐκ-

παιδευτικὴν Ἐπιτροπὴν, ὅπως λάβῃ αὐτὴν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὸ ἐπίθον ἔτος.

δ) Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Ἐπαμεινώνδα Ι. Σταματιάδου ἐκ Σάμου ἀπὸ 11 Ἀπριλίου 1871 περικλείουσαν τὰς κατωτέρως ἐπιτυμβίους ἐπιγραφὰς εἰς τὸ ἐκεῖ χωρίον «τῶν Μιτυληνῶν» ἀνευρεθείσας.

1. Εὐμνήης Νάννα ἥρωε χαῖρε
2. Πρέπων ἥρωε χαῖρε
3. Ἐγνατολήε; Κάλλω
Ἡρώε χρηστή χαῖρε
4. Θ. Κ.

Χαῖρε ὁ παράγων.

Ἄθηναίη Ἰακίνθη
Συμβίῳ συζήσαντι
Ἀμέμπτως ἔτη ΗΓ.
Καὶ Ἄθηναίη θυγάτηρ ΕΤ . . .
ΩΙ Β τῷ πατρὶ μνήμας
Χάριν.

ε) Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Θάλητος Ἀντονιαίδου δικηγόρου, ἐξαιτουμένου νὰ ἐκλεχθῇ μέλος τακτικὸν τοῦ Συλλόγου.

Ἐἶτα ἀναγγέλλει τὰς ὑπὸ τῶν κ. Ἐμμ. Κρητικίδου, Σπ. Η. Λάμπρου, Συλλόγου «Παρνασσού» καὶ μετοχιμῆς τραπέζης «Πόντου» γενομένης προσφοράς βιβλίων.

Ἀκολούθως συζητοῦνται καὶ ἐπιψηφίζονται τὰ ἄρθρα τοῦ νέου Κκωνισμού ἀπὸ τοῦ 63—71.

Μετὰ ταῦτα ὁ Πρόεδρος ἀναγγέλλει, ὅτι γενομένων ἀνασκαφῶν τυχαίως ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων Βυζαντινῶν Ἀνακτόρων (Σπράξ Μπουρνού) ὑπὸ τῆς ἐταιρίας τῶν σιδηροδρόμων, ἀνευρέθησαν ἐπιγραφαὶ καὶ ἄλλα ἀρχαία μνημεῖα, καὶ προτείνει νὰ διορισθῇ Ἐπιτροπὴ πρὸς ἐξέτασιν αὐτῶν μέλη δὲ αὐτῆς προβάλλει τοὺς κ. κ. Σ. Ἀριστάρχην Ph. Dethier καὶ Α. Πασπάτην. Ἡ πρότασις αὕτη γίνεται δεκτὴ.

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΣηΒ'.

τῆ 22 Μαΐου 1871.

*Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ξ. Ζωγράφου
Ἀντιπροέδρου.*

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγούμενης συνεδριάσεως, ὁ Γ. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Δεκιγάλα ἀπὸ 18 Ἀπριλίου ἐκ Νάξου, ἀποστέλλοντος τῷ Συλλόγῳ τὴν περὶ τῆς περὶ Σεισμῶν Θεωρίας τοῦ Γάλλου Περβέριος πραγματείας αὐτοῦ καὶ τινα διαγράμματα τῶν κατὰ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀνευρεθεισῶν προϊστορικῶν οἰκοδομῶν καὶ ἄλλων ἀντικειμένων.

β) Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Ν. Ι. Πασπαλλῆ ἀπὸ 22 Μαΐου, ἐξαίτουμένου νὰ ἐκλεχθῆ τακτικὸν μέλος τοῦ Συλλόγου.

Εἶτα ἀγγέλλονται τὸ γ' καὶ ψηφοφορίας γεννομένης κατὰ τὰ νενομισμένα γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. Σ. Σκουλοῦδης, Μ. Μαράσογλου καὶ Α. Χέν.

Καὶ διακλύεται ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΣΖΓ'.

Ἑκτακτος.

Τῆ 26 Μαΐου 1871.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γ. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐπιστολὴν τῆς ἐν Ταταούλοις Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος, ἀγγελοῦσης ὅτι μετέβλε τὸν Κανονισμὸν αὐτῆς οὕτως, ὥστε νὰ βοηθῆ τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις τῆς Κομοπόλεως ἐκείνης καὶ φροντίξῃ διὰ δημοσίων διαλέξεων νὰ γίνηται ὠφέλιμος τῇ περὶ αὐτὴν κοινωνίᾳ, καὶ αἰτουμένης τὴν συνδρομὴν τοῦ Συλλόγου.

β) Ἐπιστολὴν τοῦ Κ. Gould, διευθυντοῦ τοῦ ἐνταῦθα Ἀυτοκρατορικοῦ Μουσείου τῶν ἀρχαιοτήτων, προσφέροντος τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντα κατάλογον τῶν ἐν τῷ Μουσείῳ ἀρχαιοτήτων.

Ἀκολούθως δ' ἀγγέλλει τὰς προσφορὰς βιβλίων τοῦ κ. Δ. Πασπαλλῆ καὶ τοῦ κ. Ἀλ. Καραθεοδωρῆ.

Εἶτα συζητοῦνται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ ἄρθρα τοῦ Κανονισμοῦ ἀπὸ τοῦ 72—86 ἦτοι τοῦ τελευταίου.

Καὶ οὕτω διακλύεται ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΣΖΔ'.

Τῆ 29 Μαΐου 1871.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλείους Ἀντιπροέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γ. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐπιστολὴν τῆς ἐν Τραπεζοῦντι ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν σχολείων Ἐπιτροπῆς μετὰ τῆς ἐγκυκλίου αὐτῆς, δι' ἣς αἰτεῖται δηγήσει παρὰ τοῦ Συλλόγου περὶ ὁμοιομόρφου διδασκαλίας.

Παραπέμπεται εἰς τὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ἐπιτροπὴν.

β) Ἐπιστολὴν τοῦ ἐνταῦθα κ. Γ. Κορωνιοῦ προσφέροντος 200 ὄθ. λίρ. τῷ Συλλόγῳ πρὸς καταρτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης, καὶ προτείνοντος τὸν Κ. Καλλιᾶδην ἵνα συνεννοηθῆ μετ' αὐτοῦ περὶ σχηματισμοῦ τοῦ καταλλήλου καταλόγου.

Ὁ Σύλλογος εὐγνωμονῶν καὶ ψηφισάμενος εὐχαριστίας ἀνατίθει τῷ κ. Καλλιᾶδῃ τὰ περὶ τέρω κατὰ τὴν τοῦ δωρητοῦ ἐπιθυμίαν.

Εἶτα ψηφίζονται εὐχαριστήρια τῷ ἐν Ἀθήναις κ. Λεονάρδῳ διευθυντῇ τῶν ταχυδρομείων, ἐπὶ τῇ ἀποδοχῇ τῆς αἰτήσεως τοῦ Συλλόγου, ἵνα πέμπωνται δωρεὰν εἰς Ἑλλάδα τὸ περιοδικὸν καὶ αἱ ἐπιστολαὶ αὐτοῦ.

Ἀγγέλλεται τὸ τρίτον κατὰ τὰ νενομισμένα καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Θ. Ἀντωνιάδης.

Εἶτα ὁ κ. Γ. Ἀριστάρχης ἀναγινώσκει περὶ τῆς παρὰ τοῖς Ἀραβῶν χημείας (Ἰδ. σελ. 1).

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΣΖΕ'.

Ἑκτακτος.

Τῆ 2 Ἰουνίου 1871.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γ. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐπιστολὴν τῆς Ἐφορίας τῶν ἐν Ἀδριανουπόλει σχολείων αἰτουμένης παρὰ τοῦ

Συλλόγου νά συστήσῃ Σχολάρχην εἰς τὴν αὐτόθι Ἑλλ. Σχολήν.

β) Ἐπιστολάς τῶν κκ. Η. Κοντογεώργη, Α. Μαθουδάκη, Α. Χριστοπούλου καὶ Ν. Βαμβάκη, αἰτούμενων νά ἐκλεθῶσι τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου.

Ἀγγέλλονται τὸ τρίτον καὶ ψηφισθέντες κατὰ τὰ νενομισμένα γίνονται δεκτοί, ὡς ἀντεπιστέλλον μὲν μέλος ὁ Κ. Gould, ὡς τακτικὸν δὲ ὁ κ. Ν. Πασπαλλῆς.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλῆς ἀναγγέλλει ὅτι προσενηχῶν τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου κατ' ἐντολήν τοῦ Προεδρείου πρὸς τὴν Α. Ε. τὸν Σαφὲτ Πασᾶν ὑπουργὸν τῆς παιδείας καὶ τὸν Μουνίρ ἐφένδην πρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Παιδείας ἐπεφορτίσθη παρ' αὐτῶν νά ἐκφράσῃ τῷ Συλλόγῳ τὰς εὐχριστίας αὐτῶν.

Εἶτα γενομένης συζητήσεως περὶ τῶν ἐν τῇ ἐπετείῳ ἐορτῇ ἀναγνωσκομένων *προσολιῶν* καὶ *ἐκθέσεων*, ἐνεκρίθη δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας, ἵνα αὐτὰ ἀναγινώσκονται προηγουμένως ἐν τινι συνεδριάσει τοῦ Προεδρείου καὶ ἀπεφασίσθη ἡ διάταξις αὕτη νά τεθῆ μόνον ἐν τοῖς Πρακτικοῖς, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῷ Κανονισμῷ.

Εἶτα ἀποπερατοῦται ἡ ἐπὶ τοῦ Κανονισμοῦ συζήτησις. Ἀναγινώσκειται τὸ ὅλον αὐτοῦ καὶ ἐπικυροῦται. Ὁ δὲ Σύλλογος ἐκφράζει εὐχαριστίας τῇ ἐπὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Κανονισμοῦ Ἐπιτροπῇ.

Ἀκολουθῶς προβαίνει ὁ Σύλλογος εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν δικαῶν Ἐπιτροπῶν καὶ ἐπιψηφίζει τῇ προτάσει τοῦ Προεδρείου ὡς

Μέλη τῆς μὲν Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς τοὺς κκ. Σ. Ζωγράφον Πρόεδρον, Δ. Πασπαλλῆν, Σ. Σκουλούδην, Ζ. Ἀλεξάνδριδην, Κ. Ἀνθόπουλον, Α. Βερναρδάκην, καὶ τὸν ταμίαν τοῦ Συλλόγου κ. Ι. Γκιῶν.

Τῆς δὲ Συντακτικῆς τοὺς κκ. Α. Τάγην, Πρόεδρον, Ἦρ. Βασιάδην, Γ. Σοφοκλῆ, Γ. Ἀριστάρχην, τὸν Γεν. Γραμματέα Γ. Χασιώτην καὶ τὸν Εἰδικὸν Ν. Τσιγαρᾶν.

Τῆς δὲ Ἐκπαιδευτικῆς τοὺς κκ. Ι. Δ. Ἀριστοκλῆ, Πρόεδρον, Ἦρ. Βασιάδην, Κ. Καραθεοδωρῆ, Α. Βασιζίδην, Κ. Καλλιζίδην, Β. Πυλάδην, καὶ Στ. Βουτυρᾶν (α).

Τῆς δὲ Φιλολογικῆς τοὺς κκ. Ἦρ. Βασιά-

(α) Ἀκολουθῶς προσετέθη καὶ ὁ κ. Μ. Παναρίνας.

δην, Γ. Σοφοκλῆ, Α. Τάγην, Στ. Κ. Καραθεοδωρῆ, Μ. Πανταζῆν, Γ. Χασιώτην, Στ. Βουτυρᾶν καὶ Γ. Αζζόπουλον (β).

Τῆς δὲ Ἀρχαιολογικῆς τοὺς κκ. Σ. Ἀριστάρχην, Πρόεδρον, Ι. Μίλιγγεν, Α. Μόρδμαν, Dehler, Α. Πασπαρῆν καὶ Κ. Καραθεοδωρῆ (γ).

Τῆς δὲ Ἐπιστημονικῆς τοὺς κκ. Α. Πασπαρῆν, Πρόεδρον, Ἀλέξ. Καραθεοδωρῆ, Α. Σπαθάρην, Α. Βασιζίδην, Ξ. Ζωγράφον, Ἀδδουλλάχ Βέην, Σ. Μυρογιάνη, Α. Κουμπάρην, Α. Ζωηρῶν καὶ Β. Σαρακιώτην.

Καὶ οὕτω διαλύεται ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΣηϚ.

Τῇ 5ῃ Ἰουνίου 1871.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλῆος Ἀντιπροέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γ. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Ῥαϊδεστώ Ἑρακλικοῦ Φιλελευθερευτικοῦ Συλλόγου ἀπὸ 4 Ἰουνίου 1871, ἀναγγέλλοντος τὴν σύστασιν αὐτοῦ, καὶ ἐπικαλομένου τὴν συνδρομὴν τοῦ συμποσίου Συλλόγου.

Εἶτα ἀναγγέλλει τὴν προσφορὰν τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ εἰρημένου Συλλόγου, ὡς καὶ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις ἑταιρίας τῶν «Φίλων τοῦ Λαοῦ» καὶ δύο ἀντιτύπων τῆς λογοδοσίας τοῦ συμποσίου τῆς ἑταιρίας τῶν «Φίλων τοῦ Λαοῦ», ἀναγνωσθείσας κατὰ τὴν γενικὴν αὐτῆς συνέλευσιν τῇ 31 Ἰουνίου 1871.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον κατὰ τὰ νενομισμένα καὶ ψηφοφορίας γενομένης γίνονται δεκτοί, ὡς ἐπίτιμον μὲν μέλος ἡ Α. Ἐξ. ὁ ὑπουργὸς τῆς παιδείας Σαφὲτ Πασᾶς, ὡς τακτικὰ δὲ μέλη οἱ κκ. Ν. Βαμβάκης, Α. Χριστόπουλος, Α. Μαθουδάκης καὶ Η. Κοντογεώργης.

Εἶτα ὁ κ. Κ. Καλλιζίδης καθυποβάλλει τῷ Συλλόγῳ, μετὰ προηγουμένην ἔκθεσιν καὶ τὰς ἀπαιτούμενας διασαφήσεις, κατάλογον τῶν ἀναγκαιοτέρων βιβλίων ἵνα ἀγορασθῶσι διὰ τὸν

(β) Προσετέθη μετὰ ταῦτα καὶ ὁ κ. Μ. Παναρίνας.

(γ) Ἀπὸ Νοεμβρίου καὶ ἐξῆς προσετέθησαν οἱ κ. κ. Μόρδμαν υἱός, Schroeder, Α. Βερναρδάκης καὶ Α. Δημητριάδης.

Σύλλογον, ἀπέναντι τῆς ἐπὶ τούτῳ προσφορᾷ τοῦ φιλομούσου ὁμογενοῦς κ. Γ. Κορονιού.

Ἡ ἐπὶ τούτου συζήτησις ἀναβάλλεται εἰς τὴν προσεχῆ συνεδρίασιν.

Εἶτα ὁ κ. Ἄλ. Σ. Μαυρογένης ἀναγινώσκει «Περὶ τῆς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ φιλοσοφίας κατὰ τὸν 19. αἰῶνα» (ιδ. σελ. 78).

Ἡ ἐπὶ τοῦ ἀναγνώσματος συζήτησις ἀναβάλλεται μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ἀναγνώσματος.

Καὶ οὕτω διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ Σ'ΥΖ'.

Ἑκτατος.

Τῆ 19 Ἰουνίου 1871

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίασεως, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐπιστολὴν τοῦ καθηγουμένου τῆς Μοῦνης Πάτμου κ. Γρηγορίου ἐξαιτουμένου βοήθειαν ὑπὲρ τῆς σχολῆς τῆς Πάτμου. — Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη παρεπέμφθη εἰς τὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ἐπιτροπὴν.

β) Ἐπιστολὴν τῶν ἐν Κερκίρῃ Ἰσραηλιτῶν Ἰωσήφ Νχαζμούλη καὶ Σαμουὴλ Μόρδου ἀπὸ 7 Ἰουνίου, ἐκφραζόντων τὰς εὐχριστίας αὐτῶν διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Περιοδικοῦ.

γ) Ἐπιστολὴν τοῦ Παπαδοπούλου ἀπὸ 10 Ἰουνίου, προσφέροντος δύο ἀντίτυπα τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης ἐμπειρικῆς ψυχολογίας.

δ) Ἐπιστολὴν τῶν ἐνταυθα κυρίων Δ. Παπαδοπούλου ἰατροῦ καὶ Λεωνίδα Θ. Δούνα φαρμακοποιοῦ ἀπὸ 16 Ἰουνίου, αἰτουμένων νὰ γίνωσι τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου.

ε) Ἐπιστολὴν τοῦ ἐνταυθα Θεοδ. Α. Μαυροκορδάτου ἀπὸ 18 Ἰουνίου, ἀναγγέλλοντος ὅτι προσφέρει τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου ἑκατὸν ὀθωμανικὰς λίρας, ἀρ. 100, πρὸς ἀγορὰν βιβλίων τὸν δὲ σχηματισμὸν τοῦ ἀρμόδιου καταλόγου ἀνατίθησι τῷ κ. Καλλιᾷδῃ.

Εἶτα ὁ Πρόεδρος ἀναγγέλλει, ὅτι ἐνῶ τὸ Πρόεδρεϊον ἔμελλε νὰ προτείνῃ ὡς ἐπίτιμον μέλος τὸν κ. Δόσιον πρόεδρον τῆς ἐν Ἀθήναις ἑταιρίας τῶν «Φίλων τοῦ Λαοῦ» ὁ Θεὸς μετεκλάστω αὐτὸν παρ' αὐτῷ, καὶ ἐκφραζὼν τὴν λύπην τοῦ Προεδρείου ὅτι δὲν ἤξιώθη νὰ τὸν καταγράψῃ μεταξὺ τῶν ἐπίτιμων μελῶν αὐτοῦ,

προτείνει νὰ γραφῇ συλλυπητήριος ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸ σωματεῖον οὗ προήδρευεν.

Ἡ πρότασις αὕτη παμψηφεί ἐγένετο δεκτὴ. Ἀκολούθως ἀναγγέλλει, ὅτι ὁ Κανονισμὸς τυπωθεὶς μέλλει νὰ διανεμηθῇ εἰς ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου, καὶ ὅτι τὸ Πρόεδρεϊον ἐκρίνε καλὸν νὰ τὸν συνοδεύσῃ καὶ δι' ἐγκυκλίου, ἣν καὶ ἀναγινώσκει ὁ Εἰδικὸς Γραμματεὺς ἔχουσαν ὡς ἑξῆς:

Ο ΕΝ Κ/Π ΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ.

Ἐν Κ/πόλει, τῆ

1871.

Ἄριθ. 993.

« Διαβιβάζοντες ὑμῖν κατ' ἐντολὴν τοῦ Συλλόγου τὸν νέον αὐτοῦ Κανονισμὸν καθήκον ἡμῶν θεωροῦμεν, ἵνα δώσωμεν ἐξηγήσεις τινὰς ἐπ' αὐτοῦ.

Ὁ σκοπὸς τοῦ Συλλόγου ἐστὶ κατὰ τὸν νέον Κανονισμὸν διττός, ἡ καλλιέργεια τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν καὶ ἡ διάδοσις αὐτῶν κατὰ τὴν Ἀνατολήν, μάλιστα τῆς κατωτέρας παιδείσεως, ἧτις ἐστὶν ὁμολογουμένως ἡ στερεὰ καὶ ἀκράδαντος βᾶσις τῆς ἐπιστημονικῆς πυραμίδος ἐκάστου ἔθνους, ὡς ἡ καλλιέργεια τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἀνωτέρων ἐπιστημῶν ἐστὶν ἡ κορυφή.

Ὁ Σύλλογος τὸ κατ' ἀρχάς, ὅτε συνέστη, ἐνδιέτριβε μᾶλλον περὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων διὰ τῆς ἐγγράφου ἢ προφορικῆς ἀνακοινώσεως φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν μελετημάτων καὶ συζητήσεως ἐπ' αὐτῶν κατὰ μικρὸν δὲ ἐνθαρρυνθεὶς ὑπὸ τῆς εὐμενοῦς ὑποδοχῆς, ἧς ἔτυχε παρὰ τοῦ δημοσίου, καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιδοκιμασίας πολλῶν λογίων τῆς τε σοφῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, καὶ ὑπὸ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἡμετέρας χώρας προαγόμενος, ἤρξατο νὰ εὐρύνῃ τὸν κύκλον τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ἀναδεχθεὶς καὶ ἄλλα ἔργα, οἷά εἰσιν αἱ δημόσιαι διαλέξεις, ἄλλων τε καλῶν γενόμεναι ἀφορμὴ καὶ τῆς συστάσεως πολλῶν ἐπιστημονικῶν σωματείων ἐν τῇ ἔθνομακρῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἡ ἑκδοσις τοῦ περιοδικοῦ, ἡ σύστασις δημοσίων βιβλιοθηκῶν πρὸς ἰσραηλιτῶν τῆς μεγάλης ἑλλησίφους, ἣν πᾶς τις αἰσθάνεται ἐν τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ, καὶ ἡ σύστασις διαγωνισμάτων πρὸς λύσιν φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ζητημάτων.

Διατηρῶν τὰ μέσα ταῦτα τῆς εκπληρώσεως τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ὁ Σύλλογος ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον, ἵνα κατατάξῃ μεταξύ αὐτῶν ἐν τῷ νέῳ αὐτοῦ Κανονισμῷ καὶ τὸ τῆς ὑποσηρίξεως τῶν ἀπόρων σχολείων καὶ τῆς καθιδρύσεως νέων, ὅπου ἀνάγκη παρίσταται. Τὸ μέσον τοῦτο ὁ Σύλλογος ἡμῶν καθιέρωσεν ἐν τῷ Κανονισμῷ αὐτοῦ, διότι ἐθεώρησεν αὐτὸ ὡς τὴν θετικωτέραν ἔδωκ τῆς διὰδόσεως τῶν γραμμάτων ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἡ καλλιέργεια τῶν γραμμάτων καὶ ἡ μελέτη σπουδαίων καὶ ὑψηλῶν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων, εἰς τὰ ὅποια κυριώτερον ἠσχολήθη μέχρι τοῦδε ὁ Σύλλογος, ἐστὶν ἀνατιθέτωσιν ἔργον ἀναγκαιότατον διὰ τὴν πατριδα ἡμῶν, ἥτις στερεῖται τῶν ἀλλοχού ὑπαρχόντων πολλῶν καὶ σπουδαίων ἐπιστημονικῶν καθιδρυμάτων ἄλλ' ἢ ὑποστηρίξει τῶν σχολείων καὶ ἰδίως τῶν δημοτικῶν ἐστὶν ἀσυγκρίτως ἀναγκαιότατον, ὅπως δυναθῶμεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὰ φυσικὰ καὶ ἠθικὰ πλοῦτη, ἅτινα ἐπεδαψίλευσεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν χώραν ἡμῶν, καὶ ἅτινα ἡ ἔλλειψις τῆς ἀπαιτουμένης παιδείας καὶ τῶν ἀναγκαιῶν γνώσεων ἀρῆκε νεκρὰ καὶ ἀκαλλιέργητα.

Παρὰδεχθεὶς ὅμως καὶ τὴν ὑποστηρίξει τῶν ἀπόρων σχολείων καὶ τὴν καθιδρύσει νέων μεταξύ τῶν μέσων τῆς εκπληρώσεως τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ὁ Σύλλογος δὲν φρονεῖ, ὅτι θὰ δυνηθῇ ἀμέσως διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ πόρων νὰ ὑποστηρίξῃ πάντα τὰ ὑποσηρίξεως χορηγόντα Σχολεῖα ἐν Ἀνατολῇ, οὐδ' ὅτι θὰ δυνηθῇ ἀμέσως νὰ συστήσῃ νέα πανταχοῦ, ὅπου δὲν ὑπάρχουσι τοιαῦτα, ἀλλὰ προέθετο νὰ καταβάλλῃ οὕτω τὰ θεμελίαια τοιαύτης τινὸς ἐργασίας, καὶ ἐμπιστευθῇ εἰς τὸ μέλλον τὴν ὀλοσχερῆ καὶ τελείαν αὐτῆς ἐνέργειαν.

Διὰ τῆς δ' ἐλπίζει ὁ Σύλλογος, ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ φανῇ χρήσιμος εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ἀνατολῆς α) ἐρευνᾶς ποιούμενος περὶ τῶν νεωτέρων καὶ τελειοτέρων διδασκτικῶν μεθόδων, ὡς καὶ περὶ πνευτῶς ζητημάτων τὴν διδασκαλίαν ἀφορῶντος, καὶ διαδιδάχων εἰς τὰς σχολὰς, αἵτινες ἤθελον ζητήσει τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ, τὸ ἀποτέλεσμα τῶν τοιούτων ἐρευνῶν καὶ β) παρῆλθον διάφορα ὑλικά βοηθήματα εἰς ἐκείνας τὴν πρὸς αὐτὴν ἀποτεινομένους σχολῶν, ἃς θέλει εὔρει μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐχούσας ἀνάγκην τῶν τοιούτων βοηθημάτων.

Καὶ καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸ πρῶτον, ὁ Σύλλογος στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἐργασίας τῶν μελῶν αὐτοῦ ἐλπίζει, ὅτι πολλὰ εἰς αὐτὸν θὰ δειξῶσι τὴν αὐτὴν ζῆλον περὶ τῶν σπουδῶν τῶν

πρακτικῶν τούτων θεμάτων, ὃν ἔδειξαν ἤδη περὶ τὴν μελέτην ὑψηλῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ζητημάτων καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ δεύτερον, ὁ Σύλλογος ἐρείδεται κυρίως εἰς τὴν συνδρομὴν τῶν φιλομούσων καὶ φιλοκάλων συμπολιτῶν ἡμῶν, καὶ ἐλπίζει, ὅτι θέλει πάντοτε τύχει τοιαύτης, προσιωνιζόμενος τοῦτο ἐκ τῆς γενναίας πρωτοβουλίας, ἣν ἔλαβον ἤδη δύο τῶν ἐπιτιμῶν αὐτοῦ μελῶν προσφερόντα ἕκαστος ἀνὰ 200 λίρας ἐθελουσιαστικῶς κατ' ἑτοσ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀπόρων σχολείων, καὶ ἐκ τῶν πολλῶν καὶ γενναίων συνδρομῶν, αἵτινες δὲν διέλιπον προσφερόμεναι αὐτῷ πρὸς ὑποστήριξιν διαφόρων αὐτοῦ ἔργων, καὶ ἐξ ὧν, ὡς ἐν παραδείγματι, ἀναφέρομεν τὴν ἐκ 200 λιρῶν ἐθωμ. ὑπὲρ τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ ἀρτίως γενομένην παρὰ φιλοκάλου ἑμογενοῦς. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀσχολίαι καὶ ἐργασίαι αὐτοῦ πολλάι εἰσι καὶ ποικίλαι, ὁ Σύλλογος, ὅπως τελειώσῃ καὶ ἀκριβέστερον ἐκτελή τὰύτας, καθιέρωσεν ἐν τῷ νέῳ Κανονισμῷ τὴν σύστασιν διαφόρων διαρκῶν Ἐπιτροπῶν πρὸς ἐξακριβῶσιν καὶ μελέτην τῶν ζητημάτων, ἅτινα συνδέονται μετὰ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Διὰ τῆς συστάσεως τῶν Ἐπιτροπῶν τούτων ὁ κύκλος τῆς ἀπὸ κοινῶν ἐργασίας τοῦ Συλλόγου καθίσταται εὐρύτερος, τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἔσονται καὶ πλουσιώτερα καὶ σπουδαιότερα. Οὕτω δὲ ἐκάστη Ἐπιτροπὴ εἰδικῶν ἔχουσα σκοπὸν θέλει ἀποτελεῖ ἴδιον κέντρον ἐργασίας, ὃ δὲ Σύλλογος ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν αὐτοῦ συγκαλεῖται καὶ θέλει εὔρεισθαι ἐν αὐταῖς τροπὴν πνευματικὴν προητοιμασμένην καὶ ἀντικείμενα σπουδαίων μελετημάτων.

Θεωρῶν δὲ προσέτι ὁ Σύλλογος ὡς ἄριστον σύνδεσμον τῆς καλλιέργειας τῶν γραμμάτων καὶ διὰδόσεως τῆς παιδείας τὴν σπουδὴν καὶ μελέτην τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἀνεκλήρωε τὴν μετὰ σχολίων κριτικῶν καὶ ἐξηγητικῶν ἐκδόσιν αὐτῶν, ὡς ἐν τῶν κυριωτέρων μέσων πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ, ὃν προέθετο, προσκαλῶν οὕτω τοὺς μὲν φιλομούσους τῶν πλουσίων ὁμογενῶν, ἵνα χορηγήσωσι τὴν πρὸς τοῦτο ἀναγκαιούσαν δαπάνην, τοὺς δὲ λογίους ἵνα εἰς τὸν ἐνεργῆ τούτων ἀποδοθῶσιν ἀγῶνα.

Περιόνοντες τὴν παροῦσαν νομίζομεν ἀναγκαῖον ἵνα ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ὑμῶν ἐπὶ τοῦ κρη. I B τοῦ Κανονισμοῦ, καθ' ὃ δύνανται νὰ γίνωσι τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου καὶ ἄνδρες ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως διαμένοντες ἐξαιτούμενοι δὲ τὴν ἀρωγὴν ὑμῶν ὑπὲρ τῆς εκπληρώσεως τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου,

σὰς παρκαλοῦμεν ἵνα δεχθῆτε τὴν ἔκφρα-
σιν τῆς κτλ.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ.

Ὁ Σύλλογος ἐνέκρινε τὴν ἐγκύκλιον ταύτην.

Εἶτα ὁ Πρόεδρος ἀναγέλλει τὸν θάνατον τοῦ περιδόξου Γ. Γρόττε ἐκλαχθέντος ἐπιπέτου μέλους τοῦ Συλλόγου πρὸ τῆς πυρακτῆς.

Ὁ δὲ κ. Στέφ. Κ. Καραθεοδωρῆ ἀναγινώσκει τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ ἔχουσαν ἐν περιλήψει ὡς ἐξῆς:

Ἐλπίζω ὅτι ἄλλος ἐκ τῶν σοφῶν συναδέλφων, λέγει ὁ κ. Στέφ. Κ. Καραθεοδωρῆ, θέλει ἀναλύσει δόντως τὰ σοφὰ τοῦ Γρόττε συγγράμματα, περιορίζομαι ἵνα ἐν ὀλίγοις ἀναφέρω κατ' ἐντολὴν τοῦ Προεδρείου τὰ κυριώτερα τοῦ βίου τοῦ περικλεοῦς τῆς Ἀθιωνῶς τέκνου, ὅ-
περ οὐ μόνον ἡ Ἀγγλία θρηνεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ Πανελλήνιον, διότι τὰ ἐλλ. γράμματα ἀπώλε-
σαν τὸν ἐνδοξότερον ἀντιπρόσωπον αὐτῶν.

Ὁ Γρόττε ἦτο μέλος οἰκογενεῖας γερμανικῆς καταγωγῆς καὶ ἕγγονος τοῦ τραπέζιτου Γεωργίου Πρέσβωτι. Γεννηθεὶς τῇ 17 Νοεμβρίου 1794, ἀφοῦ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν περιβόητον σχολὴν Charter House εἰσῆλθεν ὡς ὑπάλληλος εἰς τὸ κατὰ τὴν πατρὸς αὐτοῦ μῶλις ἄγων τὸ 16 ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἐξώ-
θεν ὄλας τὸν πῆς ἀναψυχῆς τὰς ὄρας εἰς τὸν λόγιον Ἑρμῆν, καὶ οὐλοκλήρους τὰς ἐσπέρας εἰς τὴν μελέτην ἀρχαίων συγγραμμάτων καὶ εἰς τὰς οἰκονομολογικὰς ἐπιστήμας, καὶ ἐνθ' ἀφ' ἐνὸς προώδευεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ἀφ' ἑτέρου ἀνεμυγνέτο καὶ εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς πατρίδος του, καὶ συνήθουζεν ὕλην πρὸς συγγραφὴν ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀφοῦ δὲ εἰς διάφορα περιδικὰ ἔγραψε διάφορα, ἐξέδωκεν εἰς φῶς τὸ πόνημά του «Essentials of parliamentary reform», καὶ τὰ συμβάντα τοῦ 1830 ἐνέβα-
λον αὐτὸν ἐπὶ μᾶλλον εἰς τὴν πολιτικὴν τύρ-
βην· τὸ δὲ 1832 ἐξελέχθη μέλος τοῦ Κοινοβουλίου μέχρι τοῦ 1841, ὅτε ἀπεσῆθη καὶ ἀ-
πεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν σύνταξιν τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος. Μέλος ὦν τοῦ Κοινοβου-
λίου ὡς βουλευτῆς τοῦ Λονδίνου ἐξῆται ἐπιμό-
νωσ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς μυστικῆς ψηφοφορίας εἰς τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς, ἀλλ' εἰς μάτην, ὅτε καὶ βρυνηθεὶς ἀπεσῆθη ἐντελῶς ἐκ τῶν πολιτικῶν καὶ εἰς τοῦτο χρεωσθεῖεν τὸ λυμ-
πρὸν αὐτοῦ σύγγραμμά, ὅπερ ἀπὸ τοῦ 1846
μέχρι τοῦ 1856 ἐξεδόθη εἰς ἑβ. τόμους, καὶ

πασιγνώστος ὁ ἐθνουσιασμός, ὃν προῖξένησεν εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον ἐν τῇ πεφωτισμένῃ Ἑυρώπῃ καὶ ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ, ἐνθα ἡ ἐκτύπω-
σις τῆς μεταφράσεως ἐγένετο κατ' εἰσθήσιν τοῦ κλεινοῦ Niebuhr.

Μετὰ σύντομον, ἀλλὰ σαφῆ καὶ ἀκριβῆ ἀ-
νάλυσιν τοῦ μεγάλου τούτου ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ Γρόττε, ἀναφέρει ὁ κ. Στέφανος Κ. Καρα-
θεοδωρῆ τὸ δεύτερον ἄξιον λόγου σύγγραμμά αὐτοῦ «Ὁ Πλάτων καὶ οἱ λοιποὶ Σακρατικοί,» ὅπερ ἐξέδωκε τὸ 1865, μετὰ τὸ ὅποσον ὁ πε-
ρικλεῆς ἀνὴρ ἤρχισε μεγάλην περὶ Ἀριστο-
τέλους συγγραφὴν, ἧς μόνον ὁ πρῶτος τόμος ἦτον ἔτοιμος πρὸς ἔκδοσιν, ὅτε ὁ θάνατος ἀφῆρ-
πασεν ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὸν κλάμαον. Ἄν δὲ καὶ αἱ φιλολογικὰ ἐργασίαι ἀπεβρό-
φουν τὸ πλείστον μέρος τοῦ καιροῦ του, μο-
λοντοῦτο παντοιοτρόπως καθίστατο ὠφέλιμος, διότι τὸ University College τὸ (Πανε-
πιστήμιον τοῦ Λονδίνου) εἰς αὐτὸν χρεωσσεῖ τὴν ἀνθηρὰν αὐτοῦ κατάστασιν, ὅτι ὡς ὑ-
ποπρῦτανις αὐτοῦ, εἶχε μόνος τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου καθιδρύματος, καὶ
χάριν αὐτοῦ ἀπεποιήθη τὴν πρότασιν τοῦ κ. Γλάδστονωσ νὰ λάβῃ θέσιν εἰς τὴν ἄνω βουλῆν.

Καταστρέφει δὲ τὸν λόγον ὁ κ. Στέφ. Κ. Καραθεοδωρῆ διὰ συντόμου περιγραφῆς τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου αὐτοῦ, καθ' ἣν ὁ Γρόττε ἦτον ὁ εὐγενέστερος, γλυκύτερος καὶ μετριοφρονέστε-
ρος τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔτι ἡ σύζυγος αὐτοῦ, γνωστὴ εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον διὰ τῆς βιογραφίας τοῦ Ary Scheffer, ἐπιζῆ μετὰ πεντηκονταετη βίον συζυγικῆς εὐτυχίας, καὶ ὅτι ἐτελεύτησεν ἄτεκνος, οἱ καλλίτεροι δὲ κλη-
ρονόμοι τοῦ ἀνδρὸς εἶναι τὰ εἰς ἄπαντα τὸν αἰῶνα ἐπιζήσοντα ἀθάνατα αὐτοῦ συγγράμ-
ματα.

Εἶτα ὁ Πρόεδρος προτείνει ἵνα γραφῆ συλ-
λυπητήριος ἐπιστολὴ πρὸς τὴν χήραν τοῦ Γρότ-
τε, μνημονεύουσα τῆς ἐν τῷ Συλλόγῳ ἀναγνώ-
σεως τῆς βιογραφίας αὐτοῦ.

Ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο παμψηφεί παρα-
δεκτὴ.

Μετὰ τινὰ δὲ συζήτησιν ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Καλλιᾶδου σχηματισθέντος καταλόγου τῶν βιβλίων τῶν ἀγορασθησομένων διὰ τῆς προσφο-
ρᾶς τοῦ κ. Γ. Κορωνιοῦ, ὁ κατάλογος οὗτος ἐν-
εκρίθη διὰ πλειοψηφίας, τῇ προσθήκῃ ὅτι ὁ-
φείλουσι ἵνα ὄσιν τὰ βιβλία ταῦτα δεδωμένα.

Ἐπὶ τούτων ὁ Σύλλογος ἀνακρινέται τὸν κ. Γ. Κορωνιοῦν διατηρῆν τοῦ Συλλόγου.
Ἐπίσης ἐνέκρινε νὰ γραφῆ εὐχαριστήριος

ἐπιστολῇ καὶ τῷ κυρίῳ Θ. Μαυροκορδάτῳ διὰ τὴν ἀνορθή ἐκατοντάχρονον προσρορᾶν αὐτοῦ. Ὁ δὲ σχηματισμὸς τοῦ καταλόγου τῶν βιβλίων ἀνακτίζεται τῷ κ. Κ. Καλλιᾶδῃ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ δωρητοῦ.

Ἐπὶ πέλους ἀναγγέλλει ὁ Ἠρῆδρος τὰς εὐχαριστίας τῆς Α. Ε. τοῦ Σαφῆτ Πασᾶ ὑπουργοῦ τῆς παιδείας, δεξαμένου τὸ δίπλωμα ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου.

Καὶ οὕτω διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΣΖΨ.

Ἔκτακτος.

Τῆ 22 Ἰουλίου 1871.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς ἀναγινώσκει:

α') Ἐπιστολὰς τῶν ἐπιτίμων μελῶν τοῦ Συλλόγου κκ. Χρ. Ζωγράφου καὶ Γ. Ζαρίφη πρὸς ἀπάντησιν τῆς εὐχαριστηρίου τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν ἐκ 200 λιβρῶν ἐτήσιαν αὐτῶν συνδρομὴν ὑπὲρ τῶν ἀπόρων σχολείων.

β') Ἐπιστολὰς τοῦ Α. Πρωσίας κ. Νικοδήμου, τῶν ἐφόρων Φιλεκαπαιδευτικοῦ Συλλόγου τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν, τοῦ Α. Εἰρηνουπόλεως κ. Ἰγνατίου, τῶν κοινοτήτων Χάσκιοι καὶ Σινασοῦ, πρὸς δῆλωσιν ὅτι παρελάβον τὰ εἰς τὰ παρεναγωγεῖα αὐτῶν ἀπονεμηθέντα βραβεῖα τοῦ κ. Μ. Νεγρεπόντη.

γ') Τῆς ἐν Ἀθήναις ἑταιρίας τῶν «Φίλων τοῦ Λαοῦ» εὐγνωμοσύσης διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Περιδικιοῦ καὶ τοῦ Κανονισμοῦ μετὰ τῆς ἐγκυκλίου.

δ') Τοῦ κ. Εὐφρίμου Σχλίεμαν εὐχαριστοῦντος τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους.

ε') Τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει κ. Βλ. Σκορδέλη παρέχοντος πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν ἐκεῖ σχολείων.

ς') Τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν σχολείων Φερὶκιοῦ, αἰτούσης συνδρομὴν διὰ τὸ ἀρτισύστατον δημοτικὸν αὐτῆς σχολεῖον.

ζ') Τοῦ ἐν Ἀθήναις πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληρικῶν γραμματέων Συλλόγου συγχάρον-

τος τῷ ἡμετέρῳ διὰ τὸν νέον αὐτοῦ Κανονισμόν.

η') Τοῦ κ. Ν. Μάνου αἰτουμένου διὰ τὴν Κορυζᾶν τὰ ἀντίτυπα τοῦ Περιδικιοῦ.

θ') Τοῦ κ. Ε. Goold εὐχαριστοῦντος τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους, καὶ προσφέροντος διὰ τὸν νέον σκοπὸν τοῦ Συλλόγου 40 λίρας ἰθυμακίας.

ι') Τοῦ κ. Η. Λάμπρου ἀγγέλλοντος ὅτι ὁ μακκρίτης Κ. Δόσιος ἀφῆκε κληροδότημα εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἐξ 6000 δραχμῶν, καὶ ὅτι τὸ ποσὸν τοῦτο εἶναι ἤδη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συλλόγου.

ια') Τοῦ κ. Α. Ρ. Ψαγκάθῃ προσφέροντος τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετάρρασιν τῆς Αἰνεϊάδος τοῦ Βιργιλίου.

ιβ') Τοῦ κ. Ι. Παναζίδου εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ τοῦ Περιδικιοῦ καὶ τοῦ Κανονισμοῦ.

ιγ') Τοῦ Βαρώνου Dumast εὐχαριστήριον ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ μέλους ἐπιτίμου.

Εἶτα προτείνονται κατὰ τὰ νενομισμένα, καὶ ψηφοφορίας γενομένης γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μὲν μέλη οἱ κκ. Κ. Ἰωσήφ Κοφίνας (ἐξ Ἰωαννίνων), Λεβάλ ἐφέντης, Δ. Παπαδόπουλος ἱατρός, Λεωνίδας Δούνας φαρμακοποιὸς καὶ Ν. Βλέσσας, ὡς ἐπίτιμα δὲ οἱ κκ. Θ. Ὀρφανίδης, Ἐμ. Κόκκιος, Π. Καλλιγᾶς, Ἡρ. Μητσόπουλος Καθηγητὰς τοῦ ἑλλ. πανεπιστημίου, Ν. Μαυροκορδάτος πρόεδρος τοῦ ἐν Ἀθήναις πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληρικῶν γραμμάτων Συλλόγου καὶ Γ. Βασιλείου ὑποδιοικητῆς τῆς ἐθνικῆς τραπέζης.

Ἐπὶ τούτοις διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΣΖΘ΄.

Ἔκτακτος.

Τῆ 6 Ἰουλίου 1871.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γ. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει:

α') Ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις Φιλολογικοῦ Συλλόγου «ὁ Παρνασσός» ἀπὸ Αὐγούστου 1871, ἀναγγέλλοντος ὅτι διενεμήθησαν τὰ σταλέντα αὐτῷ ἀντίτυπα τοῦ Περιδικιοῦ κατὰ τὴν σημείωσιν τοῦ Συλλόγου.

β') Ἐπιστολὴν τῶν προϋχόντων τοῦ Κόσμου Βεραιτοῦ, μετὰ συστατικῆς τοῦ Ἁγίου Βελεγράδου κ. Ἐνθίου, ἀγγελλόντων τὴν ἀπὸ τριετίας σύστασιν παρθεναγωγείων, κινδυνεύοντος νὰ διαλυθῇ δι' Ἑλλειψίν πόρων, καὶ ἐξαιτουμένω τὴν συνδρομὴν τοῦ Συλλόγου.

γ') Τοῦ κ. Α. Μελέ, ἀπὸ Ἰουλίου 1871, πέμπτοντος τῷ Συλλόγῳ 10 ἀντίτυπα τῶν περὶ Χριστιανισμοῦ Φιλοσοφικῶν Μελετῶν κατ' ἐντολὴν ἀνωμόμου ὁμογενεῶς, καὶ ἀνὰ δύο ἀντίτυπα τῶν ἐαυτοῦ συγγραμμάτων.

δ') Τῶν ἀδελφῶν Πεζῆ ἀπὸ Ἰουλίου πεμπόντων τὰ ἐκ τοῦ πιστηρίου αὐτῶν ἐκδοθέντα βιβλία.

ε') Τοῦ κ. Π. Καλλιγᾶ ἀπὸ Αὐγούστου 1871 εὐχαριστούντος τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους.

ς') Ἀγγελίαν τοῦ ἐν Παρισίαις κ. Α. Chassani Γραμματέως τοῦ «Πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων Συλλόγου» Περὶ ἐκδόσεως Ἑλληνογαλλικοῦ Λεξικοῦ. Ἐπὶ τούτῳ προτείνει ὁ Πρόεδρος, ἵνα δι' ἐγκυκλίου ἀγγελθῆ τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου, ὅτι τὸ Προεδρεῖον ἀναδέχεται νὰ διαβιβάζῃ τὰς συνδρομὰς.

Ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο παμψηφεί παραδεκτὴ.

ζ') Ἀγγελίαν τοῦ ἐν Κυθωνίαις Ἀναγνωστρίου περὶ ἐκδόσεως τοῦ «Χρηκίου τοῦ Βεσκήρου» μεταφρασθέντος ὑπὸ Α. Σταυρίδου.

Ἐγκρίνει ὁ Σύλλογος τὴν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοιχοκόλλησιν αὐτῆς πρὸς καταγραφήν συνδρομῶν.

η) Ἐπιστολὴν ἀπὸ Αὐγούστου τοῦ Ταμίου τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου «Πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων,» διαβιβάζοντος τὸ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Κ. Δοσίου κληροδοτηθὲν ποσὸν τῶν 6 χιλ. δραχμῶν.

θ') Τοῦ κ. Ν. Τσιγαρᾶ ἀπὸ 7 ἑβδόμου ἀναγγελλόντος, ὅτι ὁ τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου Καθηγητῆς κ. Δ. Στρούμπου προσφέρει δι' αὐτοῦ τῷ Συλλόγῳ τὰ διάφορα πονήματα αὐτοῦ.

ι) Τοῦ ἐν Σέρβαις Μακεδόν. Φιλεκαπ. Συλλόγου ἀπὸ Αὐγούστου, περιέχουσαν πληροφορίας περὶ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, καὶ περιλαμβάνουσαν πρόγραμμά του Ἀνωμαλίου διαγωνίσματος καὶ ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς διδασκάλους πρὸς πληροφορίαν τῆς καταστάσεως καὶ τῶν ἀναγκῶν τῶν σχολείων.

ιά) Τῆς τῶν Κίων Φιλεκαπιδ. Ἀδελφότητος ἀπὸ 7 ἑβδόμου, πεμπούσης ἀντίγραφον τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς πρὸς ἐπιθεώρησιν.

Ὁ Σύλλογος ἀνέθετο τὸ ἔργον τοῦτο τῷ κ. Βασιλάδῃ.

ιβ') Τοῦ κ. Τυπάλδου Πρεσβυτέρου ἐκ Κερκύρας ἀπὸ Αὐγούστου, εὐχαριστούντος τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους.

ιγ') Τοῦ κ. Η. Κοντογεώργου ἀπὸ Ἰουλίου, ὑποβάλλοντος τῇ κρίσει τῆς ἀρμόδιας Ἐπιτροπῆς τὴν χειρόγραφον αὐτοῦ Γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Παραπέμπεται τῇ Ἐκπαίδευτικῇ Ἐπιτροπῇ.

Ὁ κ. Βασιλάδης ἀγγέλλει, ὅτι ὁ ἐν Παρισίαις πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνογρ. γραμμάτων Σύλλογος δι' ἐγκυκλίου αὐτοῦ, προέτρεψε ἅπαντα τὰ μέλη αὐτοῦ, ὅπως πέμψωσι τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐκδοθέντα βιβλία.

Μετὰ ταῦτα ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει διαφόρους προσφορὰς βιβλίων.

Ἀγγέλλονται τὸ ἕ' κατὰ τὰ νενομισμένα, καὶ ψηφοφορίας γενομένης γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικά μέλη οἱ κ. Ζαννῆς Νομικός, Oskar Edward, Η. Ζερβουδάκης, Ἄ. Μάτσικας, Δ. Δράκος ἐν Κοινῷ βίβλῳ, Δ. Σαλτέλης ἐν Κυθωνίαις, Π. Μ. Σφορῶνος ἐνταῦθα, Γ. Π. Μεχαλιδίδης, Ἡρ. Κάμπερ, Β. Μ. Βαλλιάνος, Κ. Η. Τραυλός, Ν. Ἰ. Κοκκώνας, Ἰ. Ζαδές, Α. Συρίγος, Δ. Καλλίνικος, Η. Μάξιμος, Η. Καρδαμίτσας, Κ. Η. Κανάκης, Ἄθ. Η. Κανάκης, Ἄ. Νικολόπουλος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Δ. Σγούτας, Μ. Βαλτατζῆς, Π. Ἀθωνογένους, Ν. Βερίσης, Κ. Βαρύτσας ἱατρός, Ἰ. Βόδιτσας, Σπηλιωτοπούλου, Σ. Μ. Ἀγέλαστος, Στ. Οἰκονομάκης, Μ. Κούρτελης, Κ. Νικολαΐδης, Ἰ. Βρεττός, Ν. Ἰ. Ροδουκανάκης, Ἄθ. Ἀποστολίδης ἱατρός ἐν Ἀϊδινίῳ, Κ. Πολυμέρης, Ἡ. Σ. Γεωργιάδης ἐν Ρουσοσουλῷ.

Εἶτα ὁ Σύλλογος, τῇ προτάσει τοῦ Προεδρείου, ἐγκρίνει νὰ σταλῶσιν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις φίλους τῶν γραμμάτων, περὶ αἰτήσεως πληροφοριῶν διὰ τὴν κατάστασιν τῶν σχολείων αὐτῶν, καὶ περὶ ὑποδείξεως τῶν μερῶν, ὅπου ὑπάρχει ἀπόλυτος ἀνάγκη συστάσεως νέων σχολείων.

Ἐπίσης ἐγκρίνει τὴν ἀποστολὴν ἐγκυκλίου πρὸς συλλογὴν καὶ ἀντιγραφήν ἐπιγραφῶν, ἀρχαιοτήτων κτλ. τῶν ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις.

Εἶτα προτείνονται ὡς μέλη τῆς μὲν Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὁ κ. Μ. Παρηνίκας, τῆς δὲ Ἀρχαιολογικῆς ὁ κ. Ἄθ. Βερναρδάκης, καὶ γίνονται παμψηφεί δεκτοὶ.

Ἐπὶ τούτοις διεβλήθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ Τ΄.

Ἑκτακτος.

Τῆ 25 Ὀκτωβρίου 1871.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐγκύκλιον τοῦ ἐν Ἀθήναις Φιλ. Συλλόγου ὁ Παρισσοῦς ἀπὸ 8 Ὀκτωβρίου 1871, ἐν ᾗ ἐκτίθεται ὁ σκοπὸς τοῦ εἰρημένου Συλλόγου.

β) Ὁμοίαν τῆς ἐν Κ/πόλει Μακεδονικῆς Ἀδελφότητος ἀπὸ Αὐγούστου 1871.

γ) Ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Κ/πόλει Φιλεκαπιδευτικοῦ Συλλόγου «Μικρὰ Ἀσία» ἀπὸ 22 Ὀκτωβρίου 1871, δι' ἧς ἐξαιτεῖται νὰ τεθῆ ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Ἡ αἰτήσις αὕτη ἐγένετο παμπῆφει δεκτῆ.

δ) Ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Ραιδεστῷ Θερακικοῦ Φιλεκαπιδευτικοῦ Συλλόγου ἀπὸ 4 Ὀκτωβρίου 1871, ἐν ᾗ ἐκτιθέμενος ὁ Σύλλογος οὕτως τὴν κατ' ἐκείνα τὰ μέρη κατὰσχαι τῶν σχολείων ἐξαιτεῖται τὴν συνδρομὴν τοῦ Συλλόγου.

Μαρτεπέμφθη εἰς τὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ἐπιτροπὴν.

ε) Ὁμοίαν τοῦ ἐν Αἴνῳ Ἀναγνωστηρίου «ὁ Εὐαγγελισμὸς» ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1871.

ς) Ἐπιστολὴν τοῦ Προεδρείου τοῦ ἐν Ἀθήναις Φιλολογικοῦ Συλλόγου Βύρων ἀπὸ 5 Ὀκτωβρίου 1871, ἀγγέλλοντος τὴν ἐκλογὴν τῆς νέας ἐφορίας.

ζ) Τοῦ αὐτοῦ Προεδρείου πρὸς τὴν ἡμέτερον Σύλλογον ἀπὸ 5 Ὀκτωβρίου 1871 ἀγγέλλοντος τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν περὶ ἀνιδρύσεως μνημείου ὑπὲρ τοῦ ἐκείλλου Βύρωνος ἐν Μεσογείῳ, καὶ ἐξαιτουμένου συνδρομᾶς.

Μαρτεπέμφθη εἰς τὴν Οἰκονομ. Ἐπιτροπὴν, πρὸς εἰσπράξιν συνδρομῶν καὶ ἀποστολὴν αὐτῶν.

η) Ἐπιστολὴν τοῦ ἁγίου Ἰωαννίνου κληρ. Σωφρονίου ἀπὸ 23 7/βρίου 1871, ἐν ᾗ ἐκτιθεῖς τὴν κατὰσχαι τῆς παιδείας καὶ τῶν σχολείων εἰς 60 χωρὶα Τσακρακοβίτας καὶ Σουλίου, τριῶν τῶν Κουρέντων καὶ ἐπτά τῶν Τσουμέρων, καὶ ἐρίζων τὸ ποσὸν τὸ ἀπαιτούμενον πρὸς ἰδρύσιν σχολείων, ἐξαιτεῖται τὴν ἐπὶ τούτῳ ἀρωγὴν τοῦ Συλλόγου.

Τῆ προτάσει τοῦ Προέδρου ἐγκρίνεται νὰ γραφῆ εὐχαριστήσιος ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἅγιον

Ἰωαννίνων ἡ δ' ἐπιστολὴ μετὰ τοῦ περιλειπομένου ἐν αὐτῇ καταλόγου νὰ παραπεμφθῆ εἰς τὴν Ἐκπαιδεύτ. Ἐπιτροπὴν.

θ) Ἐπιστολὴν τῆς ἐφορίας τῶν σχολείων Ἑρακλείου Κρήτης ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου 1871, αἰτουμένης ὅπως ἀποσταλῆ ὁ διδάσκαλος.

ι) Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Ἐβρίκου Σγλίεμαν ἐκ τοῦ ἔρους Ἰσαρλῆ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς Τρωάδος ἀπὸ 10 Ὀκτωβρίου 1871, ἐξιστοροῦντος τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργουμένας ἐκεῖ ἀνασκευάς, ἔχουσαν ὡς ἐξῆς:

ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΙΣΑΡΛΙΚ ΕΝ Τῷ ΠΕΔΙῷ ΤΗΣ ΤΡΩΑΔΟΣ.

Τῆ 10 22 Ὀκτωβρίου 1874.

Κύριε Γενικὴ Γραμματεῦ!

Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ Σᾶς εἰδοποιήσω, ὅτι ἐπέτυχα ἐπὶ τέλους νὰ ἀρχίσω τὰς ἀνασκευὰς εἰς τὸ ἔρος τοῦτο τὴν τετάρτην 29/11 8βρίου μὲ 8 ἐργάτας ἄλλ' ἤδη τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν εἶχον 35 καὶ τὴν 1/13 8βρίου 74 ἐργάτας, οἵτινες ἔμενον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου ὅλοι εἶναι Ἕλληνες ἀπὸ τὸ χωρίον Ἐργικόι τὸ ἡμερομίσθιον εἶναι ἐδῶ 9 γρ. Περισσότερους δὲ ἐργάτας δὲν εἶμαι εἰς κατὰσχαι νὰ ἐπιθεωρῶ.

Ἐχω μεγάλην ὀφείλειαν ἀπὸ τὰ ἀμάξια (brouettes), ἀλλὰ δυστυχῶς ἔχω μόνον 8 ἀπ' αὐτὰ διὰ τοῦτο μεταχειρίζομαι καὶ 45 κανίστρας διὰ τὴν μετακλίμωσιν τοῦ γόματος. Ἐκκαστος ἐργάτης φέρει δύο κανίστρας διὰ μιᾶς, ἀλλὰ, ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι ὅσον κουραστική, ὥστε ἀναγκάζομαι νὰ ἀλλάξω τοὺς φέροντας κάθε ὥραν. Μεταχειρίσθη τὴν πρώτην ἐβδομάδα καὶ 4 ἀμάξια μὲ βώδικα διὰ τὴν μετακλίμωσιν τοῦ γόματος, ἀλλ' αὐτὰ δὲν μοὶ χρησιμεύουν πλέον εἰς τὸ παρὸν βάθος τῆς ἀνασκευῆς. Ἐργάζομαι μὲ μεγίστην ἐνέργειαν ἵνα φέρσω ἀκόμη πρὸ τῶν χειμερινῶν βροχῶν εἰς τὸ ἀρχαιότατον ἔδαφος, καὶ ἵνα λύσω ἐπὶ τέλους τὸ μεγάλο αἰνίγμα τῆς τοποθεσίας τῆς Τροίης τοῦ Ὁμήρου. Εἶμαι δὲ βεβαίωτος ὅτι τὸ ἔρος Ἰσαρλῆ εἶναι ἡ ἀρόπολις τῆς Τροίης, ἡ Ἡέργαμος τοῦ Πριάμου.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ καλλιεργούμενα ἔρη σμικρῶν καὶ ὀλίγων κατ' ὀλίγον ἐντελῶς ἀρπνίζονται. λ. χ. πληθῶν τῶν χωρίου Ἀνερσγάχην ἐν Μακλειβοῦργῳ ὑπῆρχεν ἐν ἔρος, τὸ ὅποιον ἐγὼ ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ μου ἐλογαρίζουν τὸ ὑψηλότατον τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἐν δια-

στήματα 40 ἑτῶν τοῦτο τὸ ὄρος ἐντελῶς ἤρα-
νίσθη. Ἄλλ' ἐξ ἐκταντίας εἶναι ἀναμφίβολον, ὅτι
εἰκείνα τὰ ὄρη σημαντικῶς ἐν ὕψει καὶ ἐν πλάτει
αὐξάνουσι, ἐπὶ τῶν ὁποίων, ἐν διαστήματι χι-
λιᾶδων ἑτῶν, πάντοτε νέα σπήτεια κτίζονται ἐπὶ
τῶν ἐρειπίων τῶν παλαιῶν οἰκοδομῶν. Τὸ ὄρος
Ἰσαρλίκ ἀποδεικνύει τοῦτο σαφέστατα. Τὸ ὄρος
τοῦτο κείται κατὰ τὴν βόρειον ἄκρην τοῦ *Hium*
Novum, τοῦ ὁποῦοι ἡ τοποθεσία ἀποδεικνύε-
ται ὑπὸ τοῦ περιτειχίσματος, ὅπερ εἶναι παν-
ταχοῦ φανερόν. Ὅχι μόνον ἡ μεγαλοπρεπής
θεσις τοῦ ὄρους τούτου ἐντὸς τῆς τοποθεσίας
τοῦ *Hium Novum* καὶ τὸ τουρκικὸν αὐτοῦ
ὄνομα Ἰσαρλίκ, τὸ ὁποῖον σημαίνει ἀκρόπολις,
ἀλλὰ καὶ τὰ πέτρας ὑπ' ἐμοῦ ἐν αὐτῷ ἀνακα-
λυφθέντα τεῖχη καὶ παραπετάσματα δύο μέ-
τρων τὸ πλάτος, ὅλα ταῦτα ἀκούοντας ἀπο-
δεικνύουν, ὅτι ἐδῶ ἦτο ἡ Πέργαμος τοῦ Νέου
Ἰλίου καὶ οὕτω, ὅτι ἐδῶ καθ' Ἡρόδοτον 7.43
ὁ Ξέρξης ἀνέβη καὶ ἐθυσίασε τῇ Παλλάδι τῇ
Ἀθηνᾷ τῶν Ἰλιῶν 1000 βώδια, ὅτι ἐδῶ ὁ
Μέγας Ἀλέξανδρος ἐπέρασσε τὰ ὄπλα του ἐν
τῷ καθ' τῆς θεᾶς ταύτης, καὶ ἀντ' αὐτῶν ἔλα-
βεν ὀλίγα τῶν ἐν αὐτῷ ἀπὸ τὸν τῆς Τροίης
πόλεμον φυλαχθέντων ὄπλων· αὐτὸς δὲ ὁμοίως
ἐθυσίασεν ἐδῶ τῇ θεᾷ (Στράβων 13.1.8. Ἀῤρια-
νὸς 1.11. Πλούταρχος ἐν βίῳ τοῦ μεγάλου Ἀ-
λεξάνδρου 8).

Ἀπὸ τοῦς κούδος τῆς Τροίης ὁ ναὸς τῆς Παλ-
λάδος Ἀθηνᾶς κυρίως μνημονεύεται ἐν τῇ
Ἰλιάδι καὶ ἐν τῇ παραδόσει· διὰ τοῦτο συμπε-
ραίνει ὅτι αὐτὸς εὐρέθη εἰς τὸ ὑψηλότερον μέ-
ρος τῆς κορυφῆς· ἀπεράσισα δὲ νὰ ἀνασκάψω
ἐκείνων τὸν τόπον ἕως εἰς τὸ ἀρχαιότατον ἔδα-
ρος· ἐπεθύμουν ὁμοίως ἐν ἐβγάλῳ εἰς τὸ φῶς τὰ
παναρχαιότατα ἐγυρόματα τῆς Περγᾶμου, καὶ
νὰ ἐξετάσω ἀκριβῶς πόσω τὸ πλάτος καὶ τὸ
ὕψος τοῦ ὄρους ἤϊσθε διὰ τοῦ ἐπισεσωρευμέ-
νου χώματος· διὰ τοῦτο ἤρχισα εἰς ἀπόστασιν
20 μέτρων ἀπὸ τὴν περυσινήν χερσίδακά μου
μεγάλην διώρυγα 48 μέτρων τὸ μήκος καὶ 13
μ. τὸ πλάτος, ἥτις ὑπερβαίνει τὸ ὑψηλότερον
μέρος τῆς κορυφῆς, καὶ ἐμπεριέχει ὅλον τὸ κτί-
σμα, τοῦ ὁποῦοι ἀνεκάλυψα πέτρας τὰ θεμέ-
λια· τὸ μήκος τῆς οἰκοδομῆς ταύτης εἶναι 17
μ. 90, τὸ δὲ πλάτος 13 μ. 25. φυσικῶ τῷ λό-
γῳ ἐβγάλα ὅλα τὰ θεμέλια ταῦτα.

Μέγιστα εἶναι αἱ δυσκολίαι τῶν ἀνασκαφῶν
εἰς ταύτην τὴν ἔρημον, ὅπου τὸ πᾶν λείπει, αἱ
δὲ δυσχερεῖαι μεγαλύνουν καθ' ἡμέραν· διότι,
ἔνεκα τοῦ κατηφόρου, τὸ μήκος τῆς κατατο-
μῆς αὐξάνει καθ' ὅσον σκάπτομεν βαθύτερον.

Ἡ μετακόμισις τοῦ χώματος εἶναι τόσω δυσκο-
λωτέρα, ὅσω ἐξ ἀνάγκης αὐτὴ πρέπει νὰ γίνῃ
διὰ πλεονάζον δρόμον. Κατὰ τὰς πρώτας 9 ἡ-
μέρας καὶ ἡ μετακόμισις τῶν εὐρισκομένων
εἰς τὰς ἀνασκαφὰς πολλῶν πετρῶν ὑπερβολι-
κοῦ μεγέθους σφόδρα μᾶς ἐμπόδισε τοσούτω
μᾶλλον, καθ' ὅσον, καθ' ἣν στιγμὴν μία μεγά-
λη πέτρα κυλινδρεῖται ἕως εἰς τὴν ἄκρην τοῦ
κατηφόρου, ὅλοι οἱ ἐργάται ἀρίνουσι τὴν ἐργα-
σίαν των, καὶ τρέχουν νὰ ἰδοῦν τὸν λίθον, τὸν μὲ
μείσταν ταχύτητα καὶ μὲ κρότον κυλινδρούμε-
νον ἀπὸ τὸ κατηφόρον. Ἄλλ' ἀρ' οὐ ἐρθάσα-
μεν εἰς βάθος τριῶν μέτρων εὐρισκομεν μόνον
ὀλίγας μεγάλας πέτρας.

Εἰς βάθος 2 μέτρων εὐρήκαμεν ἐν φρέαρ ἀπὸ
τὸν βωμανικὸν χρόνον· αὐτὸ ἦτο σκεπασμένον
μὲ μεγάλην πέτραν, καὶ φαίνεται, ὅτι εἶναι
βελύ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν ἔχει δίκαιον ὁ
σεβαστὸς φίλος μου δ κ. Φράνκ Κάλβερτ, ὁ
ἰδιοκτητὴς τοῦ ἔλλου ἡμῖσος τοῦ ὄρους, ὅστις
βεβαίωσ' ὅτι εἰς βάθος 5 μ. εὐρίσκεται βράχος,
εἶμαι πεποιθὸς ὅτι, ἐὰν ἔχη βράχον, δὲν εἶναι
ὀλιγώτερον παρὰ 10 μ. ὑπὸ τὴν γῆν.

Εἰς βάθος 1 μ. καὶ ἕως 2 μ. εὐρήκαμεν πολ-
λὰ χαλασμένα νομίσματα τοῦ Νέου Ἰλίου καὶ
τῆς Ἀλεξανδρείας τῆς Τρωάδος. Ἄλλ' εἰς βά-
θος 2 ἕως 3 μ. τὰ νομίσματα λείπουν ἐντελῶς,
καὶ τὰ τζουκάλια εἶναι πολὺ παραξένου κα-
τασκευῆς, καὶ ἐνίοτε ὁμοιάζουν πρὸς τὰ ἀνα-
καλυφθέντα ἐν τῇ νήσῳ Θηροσίῃ ὑπὸ 3 στρώ-
ματα πορσελάνης. Συγχά εὐρίσκομεν καὶ χάλ-
κινα ξίφη χαλασμένα ἀπὸ σκωρίαν· ἐν γένει
ὁ χαλκὸς εἶναι τὸ μόνον μέταλλον, τὸ ὁποῖον
μέχρι τοῦδε εὐρήκαμεν. Εὐρίσκομεν πάμπολλα
στρωγγύλα κομμάτια γλήνης μὲ δύο τρίτας,
συμπεραίνει ὅτι αἱ γυναῖκες μετεχειροῦντο αὐ-
τὰς ὑφαινοῦσαι. Φαίνεται ὅτι οἱ Ἰλιεῖς ἦσαν
θαυμασταὶ κογγυλίαν, διότι εὐρίσκομεν ὑπερ-
βολικὴν ποσὸν αὐτῶν· εὐρίσκομεν καὶ ἄσπρακα
ὄστρεϊδιῶν καὶ πᾶμπολλα κόκκαλα.

Τὸ ὕψος τοῦ ὄρους Ἰσαρλίκ εἶναι 40' ἡ βό-
ρειος πλευρὰ, εἰς τὴν ὅποιαν εἶναι τὸ σῶμα τῆς
διώρυγός μου, καταβαίνει ὑπὸ γωνίαν 40 βα-
θμῶν.

Ἐπειδὴ ἐπιστατῶ μόνος ὄλας τὰς ἐργα-
σίας, σφόδρα δυσκολεύομαι, ἀλλὰ μ' ὅλον τοῦ-
το τὸ μέγαλον ἔργον προοδεῖ, καὶ ἐὰν μόνον
ὁ καιρὸς μείνῃ ἀκόμη ἓνα μῆνα καλός, ἀναμ-
φιβόλας θέλομεν φθάσει εἰς βάθος 10 μέτρων.
Δὲν θέλω νὰ εἶπω τίποτε περὶ τοῦ τρόπου τῆς
ζωῆς μου εἰς ταύτην τὴν ἔρημον, ὅπου τὸ πᾶν
λείπει, καὶ ὅπου εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ πάρω

κάθε πρωτὸ 4 σιτάκια κινίνης ὡς προφυλακτικὸν κατὰ τοῦ βαλτώδους πυρετοῦ.

Ὁ πολιτισμὸς μ' ὅλα τα κακὰ καὶ ἀγαθὰ του δὲν ἔφρασεν, ἢ ἀλλίμον νὰ εἶπω, δὲν ἐπα- νήλθεν ἀκόμη εἰς τὴν Τρωάδα· κινίνης τῶν 74 ἐργασιῶν μου δὲν ἔξέφει γράμματα, ἀλλ' ἀντ' αὐτῶν αὐτοὶ ἔχουν καθαρῶτατα ἔθνη. Αἱ δὲ γυναῖκες τῆς Τρωάδος διακρίνονται τόσον διὰ τὴν ὠραιότητά των, ὅσον καὶ διὰ τὴν σω- ρροσύνην των.

Τὴν πρώτῃν βροχερὰν ἡμέραν θὰ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἐξακολουθήσω τὰς πληροφορίας μου. Δεχθῆτε τὴν βεβαίωσιν τοῦ εὐλικρινοῦς σε- βασμοῦ μου.

ΕΡΡΙΚΟΣ ΣΧΑΙΕΜΑΝΝ

Διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας.

ια') Τοῦ κ. Ν. Μαυροκοδάτου ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 27 Σεπτεμβρίου 1871, ἐκφράζοντος τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

ιβ') Τοῦ ἐνταῦθα κ. Γ. Α. Βρετοῦ ἀπὸ 5 Ὀκτωβρίου 1871, προσφέροντος τοὺς μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντας τόμους τῆς Παιδικῆς αὐτοῦ Βιβλιοθήκης.

ιγ') Τοῦ ἁγίου Βελεγράδων Κ. Ἀνθίμου ἐκ Βερατίου ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1871, περικλείου- σαν διάφορα ἀπεικονίσματα ἐπιγραφῶν καὶ ἄλ- λων μνημείων.

ιδ') Τοῦ κ. Κ. Δημάδου ἀρχιτέκτονος ἀπὸ 23 Ὀκτωβρίου 1871, ἐξαιτουμένου ὅπως ἐγ- γραφῇ τακτικὸν μέλος τοῦ Συλλόγου.

ιε') Τῶν κ. κ. Δ. Μελιάδου, Γ. Χασιώτου καὶ Ι. Γκιῶν ἀπὸ 20 Ὀκτωβρίου 1871, προ- τεινόντων διαφόρους ὡς τακτικὰ μέλη.

Εἶτα ἀναγγέλλει τὰς προσφοράς βιβλίων

1) Τοῦ ἁγίου Ἰωαννίνων,

2) Τῶν ἱδρυτῶν τοῦ ἐνταῦθα ἑλλ. λυκείου,

3) Τῆς ἐφορίας τῶν σχολείων Βαθυερέβιακος,

4) Τοῦ Συλλόγου «*Παρία*» καὶ τοῦ Κ. Νι- κολαΐδου.

Ἀγγέλλονται τὸ β'. κατὰ τὰ νενομισμένα, καὶ γίνονται παμψηφεί δεκτοὶ ὡς ἐπίτιμα μὲν μέλη οἱ κ. κ. Ἐρνεστος Κούρτιος, καθηγητῆς ἐν Βερολίῳ, καὶ ὁ ἐνταῦθα πρεσβυτῆς τῆς Γαλι- λίας κόμης Melchior de Vogué, ὡς τακτι- κοὶ δὲ οἱ κ. κ. G. Curtis Chapelain de l'Église commemorative protestante de C/ple, Hughes γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα Ἀγ- γλικῆς πρεσβείας καὶ ὁ D. Moraltman (υἱὸς) ἱατρὸς ὡς ἀντεπιστέλλοντα δὲ οἱ κ. κ. Ι. Θεο-

δορίδης, πρόεδρος τοῦ ἐν Σέρραϊς Μακεδ. Φι- λικπ. Συλλόγου, Κ. Θεοδορίδης, πρόεδρος τοῦ ἐν Ῥαιδεστῷ Συλλόγου, Hyde Clarke μη- γχνικὸς τοῦ σιδηροδρόμου Σμύρνης καὶ Gio- vanni Leonardi φαρμακοποιὸς ἐν Ἀγκόρῃ.

Εἶτα ὁ Ταμίης ἀναγινώσκει τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν τοῦ Συλλόγου, ἡ δὲ συζητή- σιν αὐτοῦ ἀναβάλλεται εἰς τὴν προσεχῆ συνε- δρίασιν.

Ὁ δὲ Πρόεδρος ἀναγγέλλει, ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ κτερίου Ἐπιτροπὴ συνωδᾷ τῇ πληρεξουσιότητι, ἣν παρὰ τοῦ Συλλόγου ἔχει, κατ'ἀλλήλου οἰκί- πεδον εὐρούσα ἐξ 850 περίπου τετραγ. πήχεων, πρὸς λίρας 8θωμ. δύο καὶ τρία τέταρτα τὸν τετρ. πήχυον, ἐξικεῖται τὴν ἔγκρισιν τοῦ Συλ- λόγου πρὸς ἀγορὰν αὐτοῦ.

Μετὰ τινὰς διασαφήσεις περὶ ῥυμοτομίας καὶ περὶ ἐξοικονομητέας τοῦ ἀναγκαιούτων χρη- ματικῶν ποσοῦ, ὁ Σύλλογος ἐνέκυρε παμψηφεί τὴν ἀγορὰν τὸν εἰρημῶν οἰκοπέδου.

Ἐπὶ τούτοις διετέθη ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΑ΄.

Τῆ 4 Νοεμβρίου 1871.

*Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλείου
Ἀντιπροέδρου.*

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγούμενης συνεδριάσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀγγέλλει, ὅτι ὁ ἐν Ἀθήναις κ. Π. Κουπιτάρης προσφέρει τῷ Συλλόγῳ Εὐχα- γέλιον ἐπὶ *μεμβράνῃς*.

Πραγέμεται εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐπι- τροπὴν, ἵνα ποιησῆται αὕτη τὴν δέουσαν περι- γραφὴν αὐτοῦ.

Εἶτα ὁ προεδρεύων κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλῆς ἀγ- γέλλει, ὅτι τὸ Προεδρεῖον προτείνει τῷ Συλ- λόγῳ ὡς ἐπίτιμον αὐτοῦ μέλος τὴν Α. Θ. Π. τὸν οἶκον. πατριάρχην κύριον Ἀνθίμον τὸν σ'. Ὁ Σύλλογος παρὰδεδέχμενος ἐξελέξατο παμψηφεί τὴν Α. Θ. Π. Ἀνθίμον τὸν σ'. Μέλος Ἐπίτι- μον τοῦ Συλλόγου ἔσπεφάρτισε δὲ τὸ Προεδρεῖον ἵνα ἐν σώματι μεταβῶν παρ' αὐτῷ ἐπιδώσῃ αὐτῷ τὸ δίπλωμα.

Εἶτα ἀγγέλλονται τὸ β'. κατὰ τὰ νενομι- σμένα, καὶ δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας γίνον- ται δεκτοὶ, ὡς τακτικὰ μὲν μέλη οἱ κ. κ. δ

Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κ. Σωφρόνιος, Κωνσταντῖνος Δημάδης ἀργιτέκτων, Γ. Ἀδαμαντίδης ἐν Κασσανδρείᾳ, Θεόδωρος Ἰωακείμ, Α. Δημητριάδης, Ἀρσένιος Παπᾶ Εὐφρατίου, Εὐσταθῖος Εὐγενίδης, Βασίλειος Τάξης, Δημήτριος Κοκκώνης, Ζωρζῆς Σεβαστόπουλος, Μιλτιάδης Κατινάκης, Νικολέων Καποδάκτης, Γεώργιος Δάλας, Γεώργιος Λάτρης, Κωνστ. Τσαρώνης καὶ Ἀλέξανδρος Σεβαστόπουλος, οἱ πάντες ἐν Κ/πόλει· ἔτι δὲ οἱ ἐν Φιλιππουπόλει κ. κ. Μ. Γκιουμουσχερδάνης, Ἀθ. Γκιουμουσχερδάνης, Κυριακὸς Δ. Μήτσος, Δ. Ἀργυριάδης, Κωνστ. Παπαδάκης, Ζήσης Νέμτσουλος, Μιχαὴλ Νέμτσουλος, Κλεάνθης Χατζῆ Ἀργύρουλος, Δ. Κυριαζῆς, Κ. Ζουπάν, Ἰωάννης Ἀλτιναμάζης, Κωνσταντῖνος Δήμητρας, Εὐστράτιος Ζαφειριάδης καὶ Κωνσ. Περίδης· ὡς ἀντεπιστέλλον δὲ μέλος ὁ κ. Κλεάνθης Παπαδόπουλος ἐν Βραβλχ.

Ἀκολουθοῦν ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς ἀγγέλλει, ὅτι ὁ κ. Ι. Ζωγραφίδης ἀποστέλλεται προσεχῶς εἰς τὸ Ἑράκλειον τῆς Κρήτης, ὡς διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς γλώσσης συνεπέα τῶν ἐπανειλημμένων αἰτήσεων τῶν ἐφόρων τῶν σχολείων τῆς πόλεως ἐκεῖνης· προτείνει δὲ εἰς τὸν Σύλλογον, ὅπως ἐπιτρέψῃ εἰς τὸ Προεδρεῖον ἵνα διὰ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαστικὰ ἔξοδα τῆς μεταβάσεως αὐτοῦ δώσῃ ὁ Ταμίης τοῦ Συλλόγου λίρας θύμ. 4 ἐπὶ ἐπιστροφῇ.

Ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο δεκτὴ.

Ἔττα ὁ Κ. Μ. Παρνακίνας ἀναγινώσκει τὸ «Περὶ γλωσσολογίας» πρῶτον ἀνάγνωσμα αὐτοῦ (ἴδ. σελ. 24).

Ἔττα ὁ κ. Ἦρ. Βασιιάδης παρὰ τρεῖς τὰ ἐξῆς.

Διὰ τῆς σειρᾶς τῶν γλωσσολογικῶν ἀναγνωσμάτων α προτίθεται νὰ ποιῆσῃ ὁ κ. Παρνακίνας, ὁ Σύλλογος ἐπανερχεταί καὶ αὖθις ὅθεν ἤρξατο· διότι αἱ πρῶτα συνεδριάσεις, ὡς ἐνθυμοῦνται τὰ ἀρχαῖα τοῦ Συλλόγου μέλη, εἶχον εἰς τὰ περὶ γλώσσης ζητήματα καθιερωθῆ, πολλάκις δὲ ὑπεδείχθη τίνων γλωσσολογικῶν συγγραμμάτων ἀνάγκης δύναται νὰ ἐπιγῶσῃ μέγα ὥς καὶ συντέλεσῃ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν καὶ πρόδοσιν καὶ παρ' ἡμῖν τῆς γλωσσολογικῆς ἐπιστήμης (ἴδ. Περιοδ. τόμ. Α. σελ. 32), πολλάκις δὲ καὶ τοῖς ἐν τῷ Περιοδικῷ καταχωριζόμενοι ἐρανίσμασιν ἐπανελήφθη, ὅτι τοῦ Συλλόγου ἔστι καὶ τοῦτο, ἵνα τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ φιλοσοφικὰς γνώσεις τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης μεταγύσῃ εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν ἑστίαν, καὶ καταστήσῃ καὶ παρ' ἡμῖν κοινὰς· ὅτι τότε ὡς εὐχὴ ἐξεσφάζετο, τοῦτο μετὰ χαρᾶς βλέπομεν νῦν καθιερωμένον ἐν τῷ Κανονισμῷ, καὶ ὡς

καθῆκον ἐπιβαλλόμενον εἰς ἰδίαν Ἐπιτροπὴν, τὴν φιλολογικὴν, «ἵνα δηλ. κοινοποιῇ τῷ Συλλόγῳ τὰς νεωτέρας φιλολογικὰς προόδους». Διὰ τῆς κοινοποιήσεως ταύτης οὐ μόνον ὁ Σύλλογος ἐνήμερος καθίσταται τῶν προόδων τῆς γλωσσολογικῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ἐπέκεινα τῶν τοῦ Συλλόγου ὁρίων ἐξαπλοῦνται αἱ γνώσεις αὐταὶ διὰ τῆς ἐν τῷ περιοδικῷ δημοσιεύσεως, ἕως οὗ πληθυνθῆ ἡ γλωσσολογικὴ γνῶσις καὶ διδαχθῶσι πολλοί.

Καὶ ταῦτα μὲν καθόλου, ἰδίᾳ δέ, λέγει ὁ κ. Βασιιάδης, τὰς ἐξῆς ποιούμεναι παρατηρήσεις.

Ὁ κ. Παρνακίνας ἀναφέρων τὴν θεμελιωτὰς τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης ἐπελάθει τοῦ Εὐγενίου Burnouf οὐκ ὀλίγον συντελέσαντος εἰς τὴν θεμελίωσιν τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας, περὶ οὗ πάντοτε μετ' ἐπαίνων καὶ μετ' εὐγνωμοσύνης ὁμιλεῖ ὁ Max Müller. Περὶ δὲ τῆς ἀρχεγόνου φωνῆς καὶ γλώσσης τῶν Ἀρίων τὸν λόγον ποιούμενος μεταχειρίζεται ὁ κ. Παρνακίνας τὴν λέξιν Ἰνδοεραματικὴν, ἢ οὐκ ἔθνηκῆς φιλοτιμίας ἔπλασαν οἱ γερμανοὶ γλωσσολόγοι, καὶ τοι τινὲς ἐξ αὐτῶν μεταχειρίζονται τὴν λέξιν Ἰνδοεραματικὴν· ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὴν παρὰρχαίαν ἐκείνην ἐποχὴν ἡ φυλὴ καὶ ἡ γλώσσα ἦν ἀδιάρητος, καὶ οὔτε Ἴνδοι ὑπῆρχον οὔτε Γερμανοὶ, ὀρθότερόν ἐστιν, ἵνα μεταχειρίζομεθα τὸ ὄνομα Ἀρία, ὅπερ ἔστιν ἐκ τῶν ἀρχαιότατων ὀνομάτων τοῦ ἀρχεγόνου τούτου φυλετικοῦ στελέγους· τοῦ δὲ Ἰνδοεραματικῆς δυνάμεθα νὰ κάμωμεν χρῆσιν, ὅταν πρόκειται λόγος περὶ τοῦ συνόλου τῶν διακλαδώσεων τοῦ στελέγους τούτου μετὰ τὴν ἀπόσχισιν. Γλωσσικὸν δὲ βεβιαῖως ἀμάχημα ἔστι τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Παρνακίνας ῥηθέν, ὅτι ἐν τῷ Bha-ramasī τὸ μὲν ma ἔστιν ὑποκειμένον, τὸ δὲ si ἀντικείμενον, ἐνῶ καὶ αἱ δύο ἀντωνυμίαι εἰσὶν ὑποκείμενα, συναπαρτιζόμεναι τὸ πρῶτον πληθυντικὸν πρόσωπον. Ἀμαρτάνει δὲ λέγων, ὅτι ὁ Max Müller ἀποκρούει τὴν ἀρχαίαν ἐνοτήτητα τοῦ Σημυτικοῦ καὶ Ἀρίου στελέγους· τοῦναντίον ἐν μακρῇ ἐπιστολῇ περὶ τῆς ταξινομήσεως τῶν Τουρανίων γλωσσῶν, ἀποσταλείσθαι τὸ 1854 πρὸς τὸν Bunsen πρεσβευτὴν τότε τῆς Πρωσσίας ἐν Λονδίῳ, καὶ δημοσιευθεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Δοκίμιῳ τῆς φιλοσοφίας τῆς γενικῆς ἱστορίας, ἐπεχείρησε νὰ ἀποδείξῃ οὐ μόνον τὴν ἀρχικὴν ἐνότητητα τοῦ Σημυτικοῦ καὶ Ἀρίου στελέγους, ἀλλὰ καὶ τοῦ Τουρανικοῦ, πρὸς ὃν ἀντίειπεν ὁ καθηγῆτής Πόττ.

Πρὸς ταῦτα ἀπατώντων ὁ κ. Μ. Παρνακίνας, μετεχειρίσθη, λέγει, τὸ ὄνομα Ἰνδοεραματικὴ

φυλή, επειδή προθέμενος κατ' ἀρχήν νὰ ἀκολουθήσει γερμανοῦς ἐπιστήμονας, πρὸς οὓς ἔχω ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην, δὲν δύναμαι νὰ παρεκτραπῶ ποιούμενος χρῆσιν ἄλλων προσωνομιῶν, καθέσον μάλιστα οἱ ἄνδρες οὗτοι δέον ἵνα θεωρῶνται οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν ὡς πρὸς τὰ τοιαῦτα ζητήματα διαφωνοῦναι δὲ περὶ ὧρων ὑπάρχουσι πολλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ἐπιστήμων τούτων ἀνδρῶν, οἷον ὁ Max Müller τὴν γλωσσολογίαν ἀποκαλεῖ *επιστήμην τῆς γλώσσης*, ἄλλοι τὴν ὀνομάζουσι *Linguistique* (γλωσσολογίαν), ἕτεροι *γλωσσολογίαν* κ.τ.λ.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν παράλειψιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Εὐγενίου Burnouf ὡς γλωσσολόγου, ἐπιφέρω ὅτι ὁ Max Müller θεωρεῖ τούτον ἐκ τῶν ἐξόχων νέων τῆς Γαλλίας, καὶ μαθητῆς μάλιστα αὐτοῦ ὑπῆρξεν, ἀλλὰ γλωσσολόγος οὐκ ἦν.

Ἐπὶ τούτοις διεύθη ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΒ΄.

Τῆ 8 Νοεμβρίου 1874.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐπιστολὴν ἀπὸ 27 Ὀκτωβρίου 1871 τοῦ ἐν Ἀθήναις κ. Γ. Βασιλείου, εὐχαριστοῦντος τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς μέλους ἐπιτίμου.

β) Ἐπιστολὴν τοῦ Προέδρου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, προτείνοντος νὰ ὀνομασθῇ μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς ὁ κ. Mordtmann (νιδέ), ἀσχολούμενος εὐδοκίμως εἰς ἀρχαιολογικὰς καὶ Βυζαντινὰς μελέτας.

Ἢ πρότασις αὕτη ἐγένετο δεκτὴ δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας.

γ) Ἐπιστολὴν τοῦ Προέδρου τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἀναγγέλλοντος, ὅτι ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ λαβούσα ὑπ' ὄψιν τὰς ὑπὸ τοῦ Προεδρείου συνταχθείσας ἐγκυκλίους περὶ τῆς διανομῆς τῶν πρὸς ὑποστηρίξιν τῶν ἀπόρων σχολείων ἐτησίως διδομένων προσρορῶν ἀπερνήματο κατὰ πλειονοψηφίαν, ὅτι δέον ἐν αὐταῖς νὰ ἀναφέρηται, ὅτι τὸ ποσὸν τοῦτο διανεμηθήσεται: ἀνά 25 λίρας εἰς ἑκάτῳ ἀρρένων σχολεία, καὶ εἰς ἑκάτῳ παρνεναγωγεῖα καὶ ὅτι

ὑπάρχει καὶ μειονοψηφοῦσα γνώμη, ὅπως ἀφελθῇ ἀόριστον τοῦτο.

Μετά τινα συζήτησιν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὁ Σύλλογος παρεδέχθη δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας τὴν πρότασιν τοῦ κ. Δ. Μακιάδου, ἵνα ἀφελθῇ τῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ, ὅπως αὕτη ὀρίσῃ κατ' ἔτος τὸ διανεμηθησόμενον ποσόν, ὡς καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν σχολείων, ἃ τινὰ χρῆζονται ὑποστηρίξεως.

δ) Ἀναγινώσκει τὸ σχέδιον τῶν εἰς τοὺς Ἀρχιερεῖς, τοὺς Συλλόγους καὶ Λέσχας κλπ. ἀποσταλθησομένων δύο ἐγκυκλίων (μετὰ τοῦ Διαγράμματος) ἐχουσῶν ὡς ἑξῆς:

Ο ΕΝ Κ/Π. ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ.

Ἐν Κ/Πόλει τῆ

1874

Ἄριθ.

Ἐκ τῆς ἐσωκλείστου ἐγκυκλίου θέλει ἰδεῖ ἡ Ἑμετέρα τὸν τρόπον, δι' οὗ ὁ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος ἐνέκρινεν, ὅπως ἀναπληρώσῃ κατὰ τὰ ἐνόητα αὐτῷ μέσα τὸν διὰ τοῦ Κανονισμοῦ διακηρυχθέντα ἤδη ἐκπαιδευτικὴν αὐτοῦ σκοπόν. Ἢ αὕτη δ' ἐγκυκλίος ἐν ἀντιτύποις συναποστέλλεται ὑμῖν, ἵνα ἐγκαίρως διὰ βιβασθῇ εἰς τὰς Ἐφορίας, Δημογεροντίας ἢ ἄλλα σωματεῖα, ἐποπτεύοντα τὰς σχολὰς τῶν πόλεων καὶ χωρίων τῆς ἐπαρχίας Ἑμῶν, ὅπως δυνήσῳμεν ἵνα πορισθῳμεν τὰς δεούσας ἀκριβεῖς πληροφορίας πρὸς εὐσυνειδήτην ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ σκοποῦ ἐν τε τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

Καὶ ἀληθῶς, ἄλλως δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἐκπληρώσωμεν τὴν ἀνατεθεισάν ἡμῖν ἐντολήν τῆς ὑποστηρίξεως τῶν σχολείων, ἢ δι' ὑμῶν τῶν πνευματικῶν πατέρων τοῦ ἔθνους, οἵτινες ἐστὲ καὶ οἱ φυσικοὶ προστάται καὶ βοηθοὶ αὐτῶν, πᾶν τὸ ἐρ' ὑμῖν παρέχοντες πρὸς τοῦτο. Οὕτω δὲ διαβιβάζουσα ἡ Ἑμετέρα τὰς ἐγκυκλίους ἐνθα δεῖ, καὶ εὐαρεστούμενη ἵνα ἐπιστρέψῃ τὰς ἀπαντήσεις αὐτῶν προσφέρει ἡμῖν μεγίστην ὑπηρεσίαν.

Καὶ τοῦτο μὲν καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ μέρη, εἰς ἃ ὑπάρχουσι ἤδη σχολεῖα καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ μέρη, ἐν οἷς ἔλλειπουν τοιαῦτα, παρκαλοῦμεν θερμοῶς τὴν Ἑμετέραν ἵνα ὑποδείξῃ ταῦτα, ἀναφέρουσα τὰς ἀνάγκας ἐκάστου αὐτῶν, τὴν κοινωνικὴν, ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν αὐτῶν κατάστασιν, καὶ τὴν συνδρομήν,

ἦν νομίζει ἀναγκάϊαν, ὅπως ἐπιτευχῆθῃ καὶ ἐν αὐτοῖς ἢ σύστασις σχολείων.

Καὶ νὰ μὲν ὁ Σύλλογος δὲν δύναται νὰ συστήσῃ ἀμέσως σήμερον πανταχοῦ σχολεῖα, οὐχ ἥττον ὅμως δὲν θέλει παύσει ἐνθαρρύνον τὰ ἀνάγκην ἐνθαρρύνσεως ἔχοντα καὶ μὴ ἐξαρκούντα ἐκ τῶν ἐνότων μέσων πρὸς τοῦτο· καὶ εἴτε ἐν τῷ παρόντι, εἴτε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι θέλει πράξει πᾶν τὸ ἐπ' αὐτῷ, ὅπως συντελέσῃ ἵνα πολυπλασιασθῶσι ταῦτα ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς χώραις. Νομίζομεν περιττὸν ἵνα συστήσωμεν εἰς τὴν Ἑμετέραν τὸ προκείμενον θέμα, ἀλλὰ στηριζόμενοι εἰς τὸν ἱερόν αὐτοῦ σκοπὸν, παρακαλοῦμεν θερμῶς Αὐτὴν, ἵνα παράσχῃ ἡμῖν τὴν ἠθικὴν σύμπραξίν Της πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ, ὃν ἀπὸ κοινοῦ πάντες ἐπιδιώκομεν.

Ἀναμείνοντες ἀπάντησιν Σας ἀσπαζόμεθα τὴν δεξιάν Της, καὶ ὑποσημειούμεθα μετὰ σεβασμοῦ,

Τῆς Ἑμετέρας

Πρόθυμοι θεράποντες

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ.

Ο ΕΝ Κ/Π. ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ.

Ἐν Κ/πόλει τῆ

187

Ἄριθ.

Πρὸς τὴν Ἐφορίαν (ἢ Δημογεροντίαν) τῆς Κοινότητος

Κύριοι

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος ἀναγκάζων συμφώνως τοῖς ἄρθροις 69, 70 καὶ 71 τοῦ Κανονισμοῦ (*) αὐ-

(*) Ἄρθρον 69. «Ὁ Σύλλογος κατὰ τοὺς πόρους αὐτοῦ καὶ τὰς ἐπὶ τούτῳ φιλομούσων ἀνδρῶν προσφοράς ἀπονέμει ἐπὶ τῇ προτάσει τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς τὰς πρὸς ὑποστήριξιν ἀπόρων σχολείων ἢ πρὸς σύστασιν νέων χρηματικὰς ἐπιχορηγήσεις.

Ἄρθ. 70 «Ὁδῆμα χορηγεῖται ὑποστηρίξις καὶ σπονδρομὴ εἰς ὑπάρχοντα σχολεῖα, ἀν μὴ αἱ Ἐφορίαι αὐτῶν προσποστεύωσιν ἕκασιν περὶ τῆς πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς αὐτῶν καταστάσεως, ἐπικεκορμημένην ὑπὸ τῆς ἐπιτοπίου Ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἢ τῆς Δημογεροντίας.

Ἄρθ. 71. «Ὁ Σύλλογος, πρὸς γινῶσιν ἀκριβεστέραν τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς καταστάσεως τῶν ἡμετέρων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, αἰτεῖ πληροφορίας παρὰ τῶν Σολλόγων, ἢ τῶν ἐν ἐκείναις ταῖς χώραις μελῶν αὐτοῦ, ἢ παρ' ἄλλων καταλλήλων προσώπων.»

τοῦ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ὑποστήριξιν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ σχολείων, καὶ τὴν κατὰ τὰ μέσα αὐτοῦ ἀνέγερσιν νέων, ἔνθα δὲ ὑπάρχουσιν, ἔχει ἀνάγκην λεπτομερῶν πληροφοριῶν περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ὑφισταμένων σχολῶν καὶ περὶ τῶν μερῶν, ὅπου τοιαῦτα δὲν ὑπάρχουσιν.

Ἐπὶ τῶν πληροφοριῶν τούτων στηριζόμενος ὁ Σύλλογος θέλει κρίνει τὰ μέρη, τὰ ὅποια θέλει θεωρήσει ἔχοντα ἀνάγκην μᾶλλον τῶν ἄλλων, καὶ θέλει διανεῖμει κατὰ τὰς ἀνάγκας αὐτῶν τὰ τε χρηματικὰ ποσά, ἅπερ φιλομούσοι καὶ φιλοπάτριδες ὁμογενεῖς προσφέρουσιν αὐτῷ ἐτησίως, καὶ ὅσα ἐκ τῶν ἰδίων δύναται νὰ διαθέσῃ πρὸς ἐκπλήρυσιν τοῦ ἀνωτέρου σκοποῦ αὐτοῦ.

Τούτων λοιπὸν ἕνεκα περικλείομεν ὑμῖν Διάγραμμα, ἐν ᾧ ἐπιγεγραμμένα εἰσὶ διάφοροι ἐρωτήσεις, ἀφορώσαι τὴν κατάστασιν τῶν σχολείων ὑμῶν, καὶ παρακαλοῦμεν νὰ ἀπαντήσῃτε εἰς αὐτάς ὅσον οἶόν τε λεπτομερέστερον, σημειοῦντες τὰς ἀπαντήσεις ὑμῶν δι' ἕκαστον θέμα ἐπὶ τῆς ἀναλόγου στήλης, ἢ καὶ ἰδίαν ἔκθεσιν ἀποστέλλοντες περὶ τῆς πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν σχολείων ὑμῶν, περιλαμβάνουσαν τὰς ἐν τῷ Διαγράμματι ἐρωτήσεις ἡμῶν. Αὐταὶ δὲ αἱ ἀπαντήσεις δεόν ἵνα διαβιβασθῶσι πρὸς ἡμᾶς πρὸς τῆς πρώτης Μαρτίου τοῦ προσεχοῦς ἔτους 1872. Ταῦτα δὲ ποιοῦντες, καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ἐν ᾗ διαμένετε, συντελεῖτε τὸ καθ' ὑμᾶς, καὶ εἰς τὸν Σύλλογον προσφέρετε τὰς ὑμετέρας εὐγενεῖς υπηρεσίας, δι' ἃς ἐκ τῶν προτέρων τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν ἀποδίδομεν.

Πεποιθότες ὅτι τὸ ἐν λόγῳ Διάγραμμα θέλετε ἀποστείλει, ὡς ἀνωτέρω ὠρίσται, διὰ τοῦ αὐτοῦ μέσου, δι' οὗ θέλετε λάβει, ἵνα δυνηθῇ ὁ Σύλλογος ὅπως συμπεριλάβῃ καὶ τὰ σχολεῖα ὑμῶν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γεννησομένην ἐξέτασιν πρὸς διανομὴν τῶν προβλεθέντων βοηθημάτων, ἀποσταλισσομένων μετὰ τὴν τριχοστὴν Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1872, παρακαλοῦμεν ἵνα δαχθῆτε τὴν ἐκφρασιν τῆς πρὸς ὑμᾶς διακεκριμένης ὑπολήψεως ἡμῶν.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ.**ΣΧΟΛΕΙΑ.**

Ἑλληνικόν, Ἀλληλοδιδασκτικόν, ἢ Παρθενագωγείον.

Πότε συνέστησαν ;

ΕΦΟΡΟΙ.

Τὰ ὀνόματα τῶν Ἐφόρων καὶ ὁ χρόνος τῆς διαρκείας αὐτῶν καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς των.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ.

Τὰ ὀνόματα τῶν διδασκάλων καὶ ὁ μισθὸς αὐτῶν.

ΜΑΘΗΤΑΙ.

Ἀριθμὸς αὐτῶν καὶ ἀναλογία πρὸς τὸν πληθυσμὸν τοῦ τόπου· ἡλικία ἐκάστου τούτων ὡς ἐγγύστα.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ.

Τὸ ἐτήσιον πρόγραμμα τῶν μαθημάτων κατὰ τάξεις καὶ ὁ κανονισμὸς τῆς σχολῆς, ἂν ὑπάρχη.

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ.

Τὰ ὀνόματα τῶν μαθητῶν τῶν ἐπιδιδόντων, καὶ εἴπερ οὗτοί εἰσι πλούσιοι ἢ ἄποροι.

ΔΙΑΚΟΠΑΙ.

Ἡμέραι ἐορτάσιμοι καὶ αἱ ἐτήσια διακοπαί.

ΜΕΣΑ ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΩΣ.

Κληροδοτήματα, ἢ συνεισφοραί, πόσαι καὶ πῶς συνάζονται.

Πόσαι αἱ πρὸς συντήρησιν τῆς σχολῆς γινόμεναι δαπάναι.

Ποῖαι αἱ πηγαὶ ἐξ ὧν πορίζονται ταύτας κατὰ ποσά.

ΕΙΔΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Οἱ μαθηταὶ φοιτῶσι τακτικῶς ἢ οὐ; ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει ποῖα τὰ αἴτια.

Ἐπάρχουσιν ἄποροι μαθηταὶ καὶ πόσοι;

Ὅποιας ἄλλας ἀνάγκας ἔχει ἡ σχολή, ὡς π. χ. βιβλίων, κτλ.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Ἐν

τῇ

Ἡ Ἐφορεία

Οἱ διδάσκαλοι

Ἀμφότεραι αἱ ἐγκύκλιοι αὐται, ὡς καὶ τὸ Διάγραμμα, ἐνεκρίθησαν παμφηφει ὑπὸ τοῦ Συλλόγου.

Εἶτα ἀναγγέλλει ὁ Γραμματεὺς τὰς προσφο-
ρὰς βιβλίων τοῦ ἐν Καισαρείᾳ διδασκάλου κ.
Σεραπίωνος Ἰωάννου, τῆς κ. Ῥαζῆ, τοῦ ἱατροῦ
κ. Α. Γούδα, τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς
Ἐταιρίας καὶ τοῦ κ. Ι. Κούρτελι.

Εἶτα ἀγγέλλεται τὸ β'. ὡς ἐπίτιμον μέλος,
καὶ γίνεται δεκτὸς παμψηφεί ἡ Α. Ἐξ. ὁ ὑ-
πουργὸς τῆς παιδείας Κεμάλ Πασᾶς.

Μετὰ τοῦτο ὁ Πρόεδρος ἀναγγέλλει, ὅτι ὁ
Πρόεδρος τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς συσκε-
ψάμενος μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐν Κ/πλει
Λεσχῶν προσέβη εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατόν βύ-
θμισιν τοῦ Προγράμματος τῶν δημοσίων διαλέ-
ξεων.

Εἶτα ὁ κ. Μ. Παρανίκας ἐξακολουθεῖ τὸ Περὶ
γλωσσολογίας ἀνάγνωσμα αὐτοῦ (ιδ. σελ. 24).

Ὁ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλῆς παρατηρεῖ, ὅτι ἐπε-
θύμει νὰ μάθῃ πῶς στηριζόμενος ὁ κ. Μ. Πα-
ρανίκας εἶρηκε τὸ κοινῶς λεγόμενον, ὅτι ἡ κεν-
τρικὴ Ἀσία θεωρεῖται ἡ κοιτίς τοῦ Ἰνδο-ευρω-
παϊκοῦ στελέχους.

Ὁ κ. Μ. Παρανίκας ἀπαντᾷ, ὅτι καὶ εἰς τοῦ-
το ἡ γλωσσολογία καὶ τὰ τῆς ἀρχαιοτάτης
ἐποχῆς γλωσσολογικὰ μνημεῖα παρέχουσι τὰς
πιθανὰς ἐνδείξεις τῆς ὀρθότητος τῆς γνώμης
ταύτης.

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΓ'.

Τῆ 15 Νοεμβρίου 1871.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν
πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίασεως, ἐν
ἀπουσίᾳ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως, ὁ Εἰδικὸς
Γραμματεὺς ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν τοῦ Πρωτά-

νωος τοῦ ἑλλ. πανεπιστημίου κ. Ε. Καπόρχη ἀπὸ
6 Νοεμβρίου 1871, ἀγγέλλοντος ὅτι ἅμα ἀ-
ποπερατωθείσης τῆς ταξινομήσεως τῶν βιβλίων
τῆς βιβλιοθήκης τοῦ πανεπιστημίου, θέλει ἀπο-
στείλει ἡ πρωτανεῖα ἐκ τῶν πολλαπλῶν βιβλίων
ὅσα ἤθελον κριθεῖ χρήσιμα εἰς τὸν ἡμέτερον
Σύλλογον.

Εἶτα ἀναγγέλλει προσφορὰς βιβλίων τοῦ κ.
Π. Κοντογεώργη, τοῦ κ. Ι. Καμπούρογλου καὶ
τοῦ Ἀναγνωστηρίου Σμύρνης.

Μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν τῆς
ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν σχολείων Ἐπιτροπῆς τῶν
Τραπεζούντιων κ. κ. Παπᾶ Ἰωάννου Λευί-
του, Γεωργίου Δομνηνοῦ καὶ Γ. Ζαϊφίδου ἀπὸ
6 Σεπτεμβρίου 1871, περικλείουσαν ἑκθεσιν
«περὶ τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας καὶ περὶ
τῶν σχολείων τοῦ Βαζοῦμ, Ῥιζέου, τῶν 8 χω-
ρίων Σουρμένων, τῆς χώρας τῶν Κοβάτων, τοῦ
Χότζι (Κύμανα), Πολίτα, Κιθάραινα, Ἀργι-
λείου καὶ Καρλίκ, Καλιγκᾶς καὶ Κιρισχανᾶ,
Ζουμερᾶς καὶ Μεσσαράς, Χωλομάνας, Ἀσσόρ,
Ῥιζίου, Πλατάνων καὶ τῶν περὶ αὐτὰ διασφῶρων
χωρίων, τῶν τοῦ Ἀγριδίου, Κογκᾶ, Ὀχτζα,
Κοσμᾶ καὶ Καπίκιοι, τῶν τῶν τριῶν ἐξαρχιῶν,
ἤτοι Περιστερᾶς, τοῦ ὄρους Σουμελᾶ καὶ Σάν-
τας, τῶν τῆς ἐπαρχίας Χαλδαιῶν, Νικοπόλεως,
Νεοκαισαρείας, Ἀμασειᾶς, Σινώπης, Παφλα-
γονίας καὶ Τραπεζοῦντος».

Μετὰ μακρὰν συζήτησιν ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως
ταύτης ὁ Σύλλογος παραδέχεται παμψηφεί τὴν
πρότασιν τοῦ κ. Στ. Ἀριστάρχου, ἵνα ἡ ἑκθε-
σις τῶν Τραπεζούντιων κοινοποιηθῇ ἐπισήμως
τῆ Α. Θ. Π. τῷ Οἰκίῳ. Πατριάρχῃ.

Εἶτα ὁ ταμίης κ. Ι. Γκιών, καὶ εἰσηγητῆς
τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὸν
προϋπολογισμὸν τοῦ τρέχοντος Συλλογικοῦ ἔ-
τους.

Μετὰ τινὰς συζητήσεις ἐπὶ τινων κεφαλῶν
καὶ τροποποιήσεσι τινῶν, ὁ Σύλλογος παραδέ-
χεται αὐτὸν παμψηφεί ἔχοντα ὡς ἐξῆς:

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝ/ΜΟΛΕΙ ΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓ.

ΔΕΚΑΤΟΥ ΣΥΛ-

ΕΙΣΠΡΑΚΤΕΑ

Εισφοραὶ ἐτήσιοι ὑπὲρ τῶν ἀπόρων σχολείων

	Λ. Τ.	Λ. Τ.
Ἀπὸ τὸν Κ ^{ον} Χρηστάκη ἐρένδην Ζωγράφον	200	} 400
» » » Γεώργιον Ζαρίφην	200	
Συνδρομαὶ τακτικῶν μελῶν ἐνεστῶτος Συλλογικοῦ ἔτους	150	
» καθυστερούμεναι λήξαντος	40	
» πλαισί προηγούμενων ἐτῶν	20	210
	<hr/>	
Ἐκτακτοὶ συνδρομαὶ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ἐν γένει	15	
» » » τοῦ Ἀναγνωστηρίου	22	
» » » τοῦ Περιδικιοῦ	6	43
	<hr/>	
Ἐπὲρ τῆς Βιβλιοθήκης Προσφορά τοῦ κ. Γ. Κορωνιοῦ	200	
» » » » Θ. Μαυροκορδάτου	400	300
	<hr/>	
Τόκοι χρηματικοῦ Συλλόγου ἐν γένει εἰς χρεώγραφα περίπου ἀξίας	2700	
Πλὴν τῶν δυναμένων ἐντὸς τοῦ ἔτους νὰ δαπανηθῶσι	4700	
	<hr/>	
Ἐπίλοιπον	4000	
Ἐπίλοιπον		
Ὁ τόκος αὐτῶν ὁ δυνάμενος νὰ δαπανηθῆ διὰ τὰς ἀ- νάγκας τοῦ Συλλόγου ὑπολογιζόμενος πρὸς 10 0/0		400
Δικαιώματα διπλώματος νέων μελῶν	50	
Περιοδικοῦ πώλησις	40	60
	<hr/>	
Ἐλλειμμα		272
	<hr/>	
Τὸ ὅλον λίρις ὀθωμανικῆ		1385

ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟ 1^{ης} ΜΑΪΟΥ 1871—50^{ης} ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1872,

ΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΔΑΠΑΝΗΤΕΑ

	Λ. Τ.
Ἐπὲρ τῶν ἀπόρων σχολείων	400
Πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Περιοδικοῦ	200
Ἐπὲρ τοῦ Ἀναγνωστηρίου	20
Εἰς βιβλία χρῆσιμα διὰ τὰς μελέτας τῶν Ἐπιτροπῶν τοῦ Συλλόγου διὰ τὰς ἐργασίας αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ δετικά διὰ τὸ τρέχον ἔτος	50

Ἐξόδα τακτικά τοῦ Συλλόγου.

	Λ. Τ.
Εἰς μισθοδοσίαν ὑπαλλήλου Θ. Ἀλεστορίδου	72
» ἐτέρου τακτικοῦ ὑπαλλήλου	48
Εἰς Ταχυδρομικά	30
» Γραφικὴν ὕλην	10
» Φωτισμὸν	15
» Θέρμανσιν	10
» Ἐκτακτα τυπωτικά καὶ ἄλλα διάφορα	40
Ἐπὲρ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς	40
Ἐπὲρ πασῶν τῶν ἄλλων Ἐπιτροπῶν	20
Ἐπὲρ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἵνα διαπανήσῃ ἐκ τῶν ιδίων τοῦ Συλλόγου πόρων χάριν ἄλλων κέντρων, ἢ ἀ- πόρων σχολείων, ὅπως ἐγχαίρη	400
Πρὸς ἀγορὰν βιβλίων βιβλιοθήκης	300
» δετικά δεθέντων ἤδη βιβλίων βιβλιοθήκης	30

Τὸ ὅλον λίρα ἐθνομικτικὰ 1385

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΔ'.

Τῆ 22 Νοεμβρίου 1874.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) ἐπιστολὴν τοῦ κ. Ἐβρίκου Σχλιέμαν ἐκ τοῦ κατὰ τὴν Τροίαν ὄρους Ἰσαρλῆκ ἀπὸ 24 Νοεμβρίου 1874, ἔγρουν ὡς ἑξῆς:

ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ἸΣΑΡΛΗΚ.

Τῆ 24 Νοεμβρίου 1874

Κύριε Γενικὲ Γραμματεῦ!

Μετὰ τὰς ἀπὸ 21 παρόντος εἰδησεις μου ἐξηκολούθησα τὰς ἀνασκαφὰς ἀκόμη ἕως σήμερον τὸ βράδυ, μ' ὄλον ὅτι ἔβρεχεν ἀδιαλείπτως. Ὅμως κατὰ τὴν μεγίστην λύπην μου εἶμαι νῦν ἠναγκασμένος νὰ πᾶσω τὰς ἐργασίας μου, ἵνα ἐξακολουθήσω αὐτὰς μόνον τὴν 20/1 Ἀπριλίου 1872. Δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι θὰ ἀρχίσω ἐνταῦθα ὁ χειμὼν πρὶν τῆς 3|15 Δεκεμβρίου, καὶ μ' ὄλον τὴν βροχὴν, μὲ ἐνθουσιασμὸν ἤθελον ἐργασθῆ ἕως εἰς ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον εἶμαι πεποιθὴς, ὅτι ἦδη ἐβρῆσα εἰς τὰ ἐρείπια τῆς ἀληθινῆς Τροίης. Ἐγὼ τὴν πεποίθησιν ταύτην διότι ἀπὸ προχθὲς τὸ πρῶτ' δὲν εὗρισκω σχεδὸν ἄλλο τι, εἰς ὅλην τὴν ἑκτασιν τῶν ἀνασκαφῶν μου, παρὰ μεγάλας πέτρας, τῶν ὁποίων πολλοὶ εἶναι κεκομμένοι ἢ δεδουλευμένοι, αἱ δὲ πλείστα ἀδοῦλευτοι. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ὑπάρχουσιν λίθοι μεγάλου ὄγκου· π. γ. εἰργάσθην σήμερον τὸ πρῶτ' μὲ 65 ἐργάτας τρεῖς ὥρας ὅπως μετακομίσω ἐν κατώφλιον θύρας.

Ἦδη εἰς βᾶθος ἐπὶ τὰ μέτραν ἠναγκάσθην νὰ ἀφῆσω ὅλους διδλοῦ τοὺς δύο μεγάλους πλαγίους δρόμους· μετὰ δὲ ταῦτα ἔφερον ὅλας τὰς πέτρας καὶ ὄλον τὸ χῶμα εἰς κοφίνα καὶ ἀμαξάκια (brouettes) διὰ τῆς μεγάλης χάνδακος καὶ ἀπὸ τὴν ἄκραν αὐτῆς, ἐπὶ πλαγίω δρόμω, εἰς τὸ κατήφορον τοῦ ὄρους. Ἄλλ' εἰς τὸ παρὸν βᾶθος 10 μέτρων ἢ χάνδαξ αὕτη, ἧς οἱ τοῖχοι καταβαίνουν ὑπὸ γωνίαν 67¹/₂ βαθμῶν, δὲν ἔχει πλέον ἀρκετὸν πλάτος διὰ τὴν μετακομίσιν πετρῶν τοιοῦτου ὑπερβολικοῦ μεγέ-

θους, καὶ πρὸ πάντων ἀναγκάζομαι νὰ κάμω αὐτὴν τοῦλάχιστον 4 μέτρα πλατυτέραν. Αὕτη ὅμως εἶναι μία γιγαντώδης ἐργασία, τὴν ὁποίαν εἰς τοῦτον τὸν ὑετώδη καιρὸν δὲν τολμῶ νὰ ἀρχίσω πρὸ τοῦ χειμῶνος.

Ἐνεκα τῶν πολλῶν μεγάλων πετρῶν δὲν εὗρήκαμεν οὔτε προχθὲς οὔτε χθὲς τζουκάλια· σήμερον ὅμως, εἰς τὴν τελευταίαν ὥραν, εὗρηκα ἐν μικρῶν τζουκάλιων 5¹/₂ ἑκατοστῶν τὸ ὕψος μὲ 3 ποδάρια· σχηματίζει ὃ μεγάλους καὶ 5 μικροὺς κάμπους, οἱ ὅποιοι τακτικῶς ἀλλάζουν μεταξὺ ἀλλήλων· ὅλοι οἱ μεγάλοι κάμποι εἶναι πλήρεις μικρῶν ἐγκεχαραγμένων ἀστερισκῶν· τὸ δὲ στόμα ἔχει μόνον 9 χιλιοστὰ μέτρον ἐν διαμέτρῳ. Συμπεραίνω ὅτι τοῦτο τὸ θαυμαστὸν τρωϊκὸν ἀγγεῖον ἐχρησίμευε ταῖς κυρίας ὡς δοχεῖον διὰ μρωδικῶν ἔλαιων, τὸ ὅποσον μετεχειρίζοντο εἰς τὸ λουτρόν. Δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι λαμπάς, διότι ὁ Ὅμηρος, ὅστις ἔζη 200 ἔτη μετὰ τὴν τῆς Τροίης καταστροφήν, δὲν γνωρίζει εἰσέτι λαμπάδας· εὗρηκα σήμερον τὸ πρῶτ' καὶ δύο σάτια καὶ ἐν ἐκείνων τῶν μικρῶν ἡραστειῶν, ὧν μόνον δύο εἶχον εὗρει μεταξὺ 7 καὶ 10 μ. τὸ βᾶθος· εὗρηκα μίαν μολυβδίνην πλάκα 3³/₄ ἑκατοστῶν τὸ μήκος καὶ τὸ πλάτος καὶ τὸ φοινικιδὸν γράμμα Γ ἐν τῷ κέντρῳ καὶ μίαν τρῖπαν εἰς μίαν γωνίαν, διὰ τοῦτο δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ἡ πλάξ ἐκρέματο.

Μ' ὄλον ὅτι ἡ λέξις «γράφειν» εὗρίσκειται μόνον δις ἐν Ὁμήρῳ, καὶ ἔχει ἐκεῖ τὴν σημασίαν «ἐγχαράττειν,» εἶμαι ὅμως πεποιθὴς, ὅτι τὰ γράμματα ἦσαν γνωστὰ ἐν Τροίῃ, καὶ ἔχω τὴν μεγίστην ἐλπίδα, ὅτι θέλω ἐπιτύχει ἐν τῇ ἐλευσομένη ἀνοίξει νὰ τὸ ἀποδείξω δι' ἐπιγραφῶν καὶ ἄλλων ἀναμφιβόλων μνημείων, ὅτι ἤρχισα προχθὲς νὰ φέρω πρακτικῶς εἰς τὸ φῶς τὰ τῆς Τροίης ἐρείπια, ἅπερ ἐπὶ τόσα ἔτη ματαίως ἐγυρεύθησαν θεωρητικῶς φυσικῶ τῷ λόγῳ θέλω κάμει τὴν εἰλικρινεστάτην περιγραφὴν ὡσαν εὗρισκω.

Αἱ ἀνασκαφαὶ μου ἐν Ἰλιέων κώμῃ ἀπέδειξαν, ὅτι ὁ Στράβων καὶ ὁ Δημήτριος ὁ Σκέψιος ἔχουν μὲν ἄλλο λάθος, λέγοντες ὅτι ἐκεῖ εἶναι ἡ τοποθεσία τῆς Τροίης, διότι δὲν εὗρηκα οὔτε ἴχνος τείχους οὔτε γῶματος εἰς τὸ μικρὸν, στενόν, κρημνώδες ὕψωμα, τὸ ὅποσον συνίσταται ἀπὸ καθαρὰν χονδρὰν ἄμμον. Δὲν πιστεύω πᾶρα οὔτε εἰς τὴν ὑπαρξίν μιᾶς βρύσεως ζεστοῦ ὕδατος εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου τῆς Ἰλιέων κώμης· νομίζω ὅτι αὕτη ὑπάρχει μόνον εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ ἰδιοκτῆτος τῆς Θυμβρίας, τοῦ

σεβαστοῦ φίλου μου κυρίου Φρ. Κάλμπερτ, διότι μὲ τὸ θερμομέτρον εἰς τὴν χεῖρά μου διέβην τῶρα ὅλον τὸν βάλτον, καὶ δὲν ἀνεκάλυφα καμμίαν διαφορὰν εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῶν ὑδάτων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἔχει ἐκεῖ περισσότερας ψυχρὰς βρῦσεις παρά μίαν, ἀλλὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν εἰμπορεῖ τις νὰ διορίσῃ μόνον μετὰ τὴν ἀποξήρανσιν τοῦ βάλτου, ὅστις τῶρα συνίσταται ἀπὸ π.λωτὰς νήσου.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν μέγρι τοῦδε ἀνασκαφῶν μου ἦτο τὸ ἀκόλουθον ἕως εἰς βάθος 2 μέτρων εὑρηκα νομισμάτα Σιγείου, Ἀλεξανδρείας τῆς Τρωάδος καὶ τοῦ Νέου Ἰλίου τὰ τελευταῖα ἀπὸ τὸν 2ον αἰῶνα μετὰ Χριστόν μικρὰ στρογγύλα πηλίνα κομμάτια ὁμοιάζοντα πρὸς λαμπάδας, μετὰ δύο τρύπας, ἀλλὰ χωρὶς στολίσματα εὑρηκα μεγάλου ποσὸν τῶν κομματίων τούτων ἕως εἰς βάθος 3 μ., ὅπου διὰ μιᾶς ἐντελῶς ἐκλείπουν ἂντ' αὐτῶν δὲ εὑρηκα εἰς βάθος 3 ἕως 10 μ. τὰ πολλὰκίς ὑπ' ἐμοῦ περιγεγραμμένα ἐν εἰδει ἠφαιστείων καὶ φουρῶν, ἀπὸ μαῦρον λίθον ἢ ἀπὸ γλῆνιν, ὅλα σχεδὸν μὲ στολίσματα. Εἰς βάθος 2 μ. ἐν ῥωμαϊκὸν φρέαρ, τὸ ὁποῖον ἀνεσκαψα ἕως εἰς βάθος 11 περίπου μέτρων. Εἰς ὅλα τὰ στρώματα, ἕως εἰς 10 μ. τὸ βάθος, πολλὰ κογχύλια, ὀδόντας τοῦ ἀγρίου χίρου, ψαροκόκκαλα κῶκαλα δὲ τοῦ σκυλοψᾶρου μόνον εἰς βάθος 3 1/2 μέγρι 4 μ. Ἐως εἰς βάθος 4 μ. τὰ ἰθθακωμένα εἰρείπια τῶν ἀναριθμητῶν στρωμάτων χώματος ἀποδεικνύουν, ὅτι ὅλαι αἱ οἰκοδομίαι, αἱ ἐκεῖ ἐν διαστήματι πολλῶν αἰῶνων ὑπάρξασαι, κατεστράφησαν ὑπὸ πυρκαϊῶν διὰ τοῦτο εὑρηκα μόνον ἀποσπάσματα τζουκαλίων καλῆς ποιότητος καὶ δύο μικρὰ ἀβλαβῆ τζουκάκια χονδροτάτου εἶδους. Εἰς βάθος 4 μ. ἐπὶ ἀποσπάματος τζουκαλίου μικρὸν ἐπιγραφὴν εἰς αἰγυπτιακὰ ἱερογλύφα ἐπὶ ἄλλου ἀποσπάματος ἐν ἀνθρώπινον πρόσωπον φοινικικῆς κατασκευῆς, καὶ ἐπὶ κοινῷ λίθου 9 γράμματα ὅλως ἀγνώστου ἐμοὶ γλώσσης· εὐθὺς δὲ μετέπειτα, καὶ οὕτως εἰς βάθος 4 ἢ 4 1/4 μ. ὑπερβολικὸν ποσὸν λίθινων ἐργαλείων καὶ ὅλων χονδροτάτου εἶδους, τὸ ὁποῖον ἐξακολουθεῖ ἕως εἰς βάθος 7 μ. ταυτοχρόνως δὲ μετὰ τὰ λίθινα ἐργαλεῖα, ἀλλ' ἀκριβῶς ἕως εἰς βάθος 7 μ. πολὺ ὄρατα τζουκάκια χωρὶς στολίσματα, ἀλλὰ συχνὰ μὲ τὸ πρόσωπον τῆς γλαυκῆς μικρὰ τζουκάκια καὶ μεγάλα ἀγγεῖα μὲ 3 ποδάρια ἐκτός τούτου ἀλλ' ὁμοίως μόνον ἕως εἰς βάθος 7 μ. εὑρέθη ὁ Πρίαπος ἐν τῇ φυσικῇ μορφῇ ἀπὸ γλῆνιν καὶ ἐν εἰδει τῆς ἄνω στρογγυλωμένης στήλης. Εἰς βά-

θος 4 μέγρι 7 μ. εὑρηκα πολλάς μαχαίρας καὶ πρίονας συνισταμένας κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ κοπτερὰ κομμάτια πυροβολοπέτραις, σπανίως δὲ ἔχοντα τὸ σχῆμα λαμῶν. Ἐως εἰς τὰ ὁμοῖον βάθος καὶ βελόναι καὶ χουλιάρια ἀπὸ κόκκαλον καὶ πολλοὺς ὀμαλοὺς πηλίνους δίσκους μὲ τρύπαν διὰ τοῦ κέντρου. Εἰς βάθος 4 ἕως 6 μ. μόνον 2 γάλλινα καρφία, μετέπειτα δὲ περισσότερα καρφία μετὰξὺ 7 καὶ 10 μ. βάθους πολλάς μεγαλοπρεπῶς κατεσκευασμένας, δυστυχῶς δὲ ὑπὸ σκωρίας κατεστραμμένας γαλκίνας λόγγας καὶ ὀλίγας πολεμικὰς ἀξίνιας. Ὅσον βαθύτερον ἔσκαψα ἀπὸ τὸ βάθος 7 μ. τόσα περισσότερα ἔγην μεγαλειτέρου πολιμοῦ εὑρηκα· λίθινα ὅπλα δὲν ὑπάρχουν πλέον, τὰ λίθινα ἐργαλεῖα ἐξακολουθοῦν, ἀλλ' εἶναι πολὺ καλλιτέρας κατασκευῆς, αἱ μάχαιραι εἶναι μόνον ἀπὸ χαλκόν· τζουκάκια καὶ ἀγγεῖα γίνονται βαθμηδὸν μεγαλοπρεπέστερα· ποτήρια ἐν εἰδει κωδῶνων μὲ κορώνην ἀπὸ κάτω, ἢ ἐν εἰδει στενῶν ὑψηλῶν κουτιῶν μὲ 2 μεγάλα χειρῶν-λια, καὶ μικρότατα τζουκάκια μὲ 3 ποδάρια, ἀλλ' ἐντελῆς ἀπουσία χρωματισμοῦ· εἰς βάθος 7 1/2 μ. μικρὸς πηλίνος δίσκος μὲ φοινικικὰ γράμματα· εἰς 8 1/2 μ. μία πηλίνη φουβρα μὲ 6 γράμματα ἀγνώστου ἐμοὶ γλώσσης· ὁμοχρόνως ἐν γράμματι ἐπὶ μικροῦ λίθου, καὶ ἐπὶ τέλους εἰς βάθος 10 μ. ἢ 33 ἀγγλ. ποδῶν μικρὰ μολυβδινῆ πλάξ μὲ ἐν φοινικικὸν γράμμα.

Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν οἰκοδομῶν, αἱ ὁποῖαι μετὰ 31 αἰῶνας εὐρέθησαν ἐπὶ τοῦ τόπου τῶν ἀνασκαφῶν μου ἐν τῇ ἀκροπόλει τοῦ Νέου Ἰλίου, τῆς ποτε Περγᾶμου Πριάμου, ὅλαι οἱ οἰκοί, ὧνπερ εὑρηκα τὰ εἰρείπια ἕως εἰς βάθος 2 μ. εἶναι κτισμένοι ἀπὸ πέτραις συνηρμοσμέναις μὲ ἄσθερον. Φαίνεται δὲ ὅτι αὕτη ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἀναβίπει ἕως εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμετέρας χρονολογίας. Ἄλλ' εἰς βάθος 2 μέγρι 4 μ. ἡ ἀπουσία τῶν λίθων καὶ ἡ φύσις τῆς τῶν στρωμάτων ὕλης δὲν ἀφίνουν καμμίαν ἀμφιβολίαν, ὅτι ἐν διαστήματι πολλῶν αἰῶνων πρὶν τοῦ Χριστοῦ ὅλαι αἱ οἰκοδομαὶ ἦσαν ἐνταῦθα ξύλιναι. Ὅμως ταυτοχρόνως μὲ τὰ λίθινα ἐργαλεῖα καὶ ὅπλα ἀργίζουσι τὰ σπίτια τὰ ἐκτισμένα ἀπὸ κοινῶς λίθους συνηρμοσμένους μὲ πηλόν· ἕως εἰς βάθος 7 μ. αἱ πέτραι τῶν οἰκοδομῶν εἶναι μικραὶ, τότε ὁμοῦ αὐταὶ γίνονται μεγαλιέτεραι, ἀλλὰ μόλις εἰς βάθος 8 1/2 μ. αὐταὶ ἤρχισαν νὰ μὲ ἐνοχλοῦν διὰ τοῦ μεγέθους των. Ὁ ἐπισκεπτόμενος τὸ πεδῖον τῆς Τρωάδος εὐρίσκει εἰς τοὺς τοίχους τῶν ἀνασκαφῶν μου πολλοὺς τοίχους

οικοδομῶν, οὐς ἠναγκάσθη νὰ διακοψῶ. Αὕτη ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καταβάλλει ἕως εἰς 40 μ. ὕπου διὰ μιᾶς ἀλλάσσει καὶ γίνεται γιγαντιαία. Εἰς τὰς οἰκοδομὰς τούτου τοῦ βᾶθους ἔχει ἤδη πολλοὺς δουλευμένους λίθους, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῶν εἶναι ἀκόμη ἀδούλευτον. Δυστυχῶς μέχρι τοῦδε ἀπέτυχον νὰ ἰδῶ πῶς εἶναι κτισμένοι οἱ τοῦχοι, καὶ ποῖον πάχος ἔχουν· οἱ λίθοι αὐτῶν εἶναι κεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλους ὡσπείν ὑπὸ φροβεροῦ σεισμοῦ. Κατεπεῖσθη ἕμως ὅτι δὲν ἔχουν μεταξύ αὐτῶν οὔτε ἴχνος πηλοῦ ἢ ἀσβεστοῦ.

Μόνον ἐκεῖνος ὅστις παρευρέθη εἰς τοιαύτας ἀνασκαφὰς ἤμπορεῖ νὰ ἔχη ἰδέαν περὶ τῶν δυσκολιῶν τῶν ἀνασκαφῶν ἐν μέσῳ τῶν μεγάλων λίθων· μόνον αὐτὸς ἔξυβρει πόσος καιρὸς ἀπαιτεῖται, καὶ πόσον εἶναι κοπιαστικὸν ἰδίως εἰς τοιοῦτον δευτέρῳ καιρῶν, πρῶτον μὲν νὰ ἐβγάλη τις τὰς μικροτέρας πέτρας τριγύρω ἐνὸς τῶν πολλῶν μεγάλων λίθων, μετέπειτα δὲ νὰ ὑποσκάψῃ τὸν λίθον, νὰ ὑποθέσῃ τὴν μηχανήν, νὰ σπῶσῃ τὸν μέγαν ὄγκον καὶ νὰ κωλίσῃ αὐτὸν διὰ τῆς λάσπης εἰς τὸ κατήφορον τοῦ ὄρους. Ἄλλ' αἱ δυσκολίαι καὶ δυσχέρειαι αὐξάνουν ἀκόμη τὸν πόθον μου νὰ φθάσω εἰς τὸν τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἐλπίδων μου σκοπόν, καὶ ν' ἀποδείξω ὅτι ἡ Ἰλιάς θεμελιώνεται ἐπὶ ἱστορικῶν συμβάντων· ὅτι δὲ τὸ μέγαλον ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν ἤμπορεῖ νὰ στερηθῇ ταύτης τῆς κορῶντος τῆς δόξης του. Δὲν θέλω φρεσθῆ οὔτε κόπον οὔτε ἐξόσθω, ἕπως φθάσω ἐκεῖ.

Πρῆπει ἀκόμη νὰ κάλωσιν τὴν ὑμετέραν προσοχὴν ἐπὶ τὴν τοῦ ὄρους τούτου παράξενον αὐξήσιν. Τὰ θεμέλια τοῦ εἰς τὴν κορυφὴν ῥωμαϊκοῦ σπιτίου, ἅπερ ἦσαν ποτὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὴν ἐπιράνειαν τῆς γῆς, ἦσαν μὲν εἰς ἐνίους τόπους εἰς βᾶθος 34 ἑκατοσῶν, εἰς δὲ ἄλλους εἰς βᾶθος 4 μ. Ἐπειδὴ δὲ τὰ κολοσσαῖα ἐρείπια, ἅπερ ὡς εἶμαι πεποισθὸς εἶναι τὰ τῆς Τροίης, εὐρίσκονται εἰς βᾶθος 40 μ. ἢ ἐπισφῶρευσιν τοῦ χώματος εἰς τούτον τὸν τόπον ἦτο εἰς τοὺς πρώτους 13 ἢ 14 αἰῶνας παραπάνω τῶν 30, εἰς δὲ τοὺς τελευταίους 17 ἢ 18 αἰῶνας μόνον 1 ἕως 3 ἀγγλ. πόδας. Θυμασίῳ τρόπῳ ὅμως εἰς 31 αἰῶνας τὸ πάχος τοῦ ὄρους δι' ὅλου δὲν κῆψεν εἰς τὴν βόρειον πλευρᾶν, ὅπου εἶναι τὸ κατήφορον, διότι ἔχει μόνον τὰ τῶν ἀναριθμητῶν οἰκοδομῶν στρωματὰ φθάνον πάντα εἰς τὸ κατήφορον, ἀλλ' εὐρίσκω καὶ πάντα εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κατηφόρου τὰ ἴδια ἀντικείμενα, ἅπερ εὐρίσκω κατὰ τὴν ἰδίαν ὀριζόντιον γραμμὴν εἰς

τὴν ἀντικειμένην ἄκραν τῶν ἀνασκαφῶν μου. Λοιπὸν εἶναι περίεργον νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι ἤδη κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Τροϊκοῦ πολέμου τὸ κατήφορον τοῦ ὄρους ἦτο ἀκριβῶς τῶσαν κρημῶδες ὡς τὴν σήμερον, δηλαδὴ ὅτι αὐτὸ κατέβαιναν ἤδη τότε ὑπὸ γωνίαν 40 βραχμῶν.

Ἐὰν ἐπιθυμῆτε περισσοτέρας περὶ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἐξηγήσεις, εὐδοκῆσατε νὰ μοὶ γράψετε εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου σκοπεῶ νὰ μείνω ὅλον τὸν χειμῶνα.

Δεχθῆτε τὴν βεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς διακεκριμένης ὑπολήψεώς μου.

ΕΡΡΙΚΟΣ ΣΧΛΙΕΜΑΝΝ

Διδάκτωρ φιλοσοφίας.

Τῇ προτάσει τοῦ Προέδρου ψηφίζονται εὐχαριστίαι τῷ γράφοντι.

Ε') Περικλοπὴν ἐπιστολῆς τινας ἐκ Πόρτο Λαγῶ διαλαμβανούσης, ὅτι περὶ τὰς ἀρχαίας πόλεις Ἀθῶνρα, Ἀμφίπολιν καὶ Φιλίππου ἀνακαλύπτονται καθ' ἑκάστην νομίσματα καὶ ἄλλαι ἀρχαιοτήτες, αἵτινες ἀπαλλοτριούνται, καὶ ἐπιστώσας ἐπ' αὐτῶν τὴν προσοχὴν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Ἡ περικοπὴ αὕτη ἐνεκρίθη νὰ κοινοποιηθῇ εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐπιτροπὴν.

γ') Ἐπιστολὰς τῶν κ. κ. Ν. Παρὰνικα διδασκάλου, ἐκ Ζαγοροῦ τῆς Ἡπείρου, Β. Λαγᾶ βιβλιοδέτου, καὶ Κ. Πληθωνίδου συντάκτου τοῦ Τύπου, ζητούντων νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὰ τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου.

Ἀγγέλλονται τὸ δευτέρον ὡς ἐπίτιμον μὲν μέλος ὁ κ. De Sanley μέλος τοῦ Πανακκαδημίου τῆς Γαλλίας, ὡς τακτικὸν δὲ ὁ κ. Paul Schroeder διερμηνεὺς τῆς ἐνταῦθα Γερμανικῆς πρεσβείας, προτεινόμενον ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς ἀντεπιστέλλοντα δὲ, οἱ κ. κ. Παναγιώτης Λαζαράς ἱατρός ἐν Κερκύρα, Δημ. Σχορτσάντης σχολάρχης ἐν Ἀρτῇ, καὶ Ἰωάννης Ράμμος καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις, προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ Προέδρου, καὶ γίνονται δεκτοὶ παμψηφεί.

Συζητήσεως δὲ μακρᾶς γενομένης περὶ διαφορῶν ἐγκυκλίων, ὁ Σύλλογος παραδέχεται δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τὴν πρότασιν τοῦ κ. Δ. Μαλιζίδου, «ἵνα ὁ Σύλλογος δι' ἐγκυκλίου αὐτοῦ ἀποτακθῇ εἰς τὰ ἐν Εὐρώπῃ διάφορα ἐπίτιμα καὶ ἀντεπιστέλλοντα αὐτοῦ μέλη πρὸς σύμπραξιν αὐτῶν εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς ἀποστερωθείσης βιβλιοθήκης αὐτοῦ.»

Ἐπίσης ἐνέκρινε διὰ πλειοψηφίας τὴν πρό-

τασιν τοῦ κ. Μ. Παράνικα, «ἵνα γαλή ἐγκύκλιος εἰς τοὺς ἐν Γερμανίᾳ ἐπισημοτέρους βιβλίωπώλας περὶ ἀποστολῆς βιβλίων εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον», ὡς καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Ἦρ. Βασιλάδου γενομένην προσθήκην, «ἵνα γίνηται ἐν τῷ περιοδικῷ ἀνάλυσις καὶ περίληψις τοῦ παρ' αὐτῶν ἀποστελλομένου συγγράμματος.» Ἡ δὲ διὰ τὰ περαιτέρω φροντίς ἀνετέθη τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ.

Εἶτα ὁ κ. Μ. Παράνικας ἀνέγνω Περί Βυζαντινῆς Μουσικῆς, καὶ ἐν περιλήψει εἶπε τοιαύτα.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὡς γνωστόν, μετεχειρίζοντο ἐν τῇ στιχουργίᾳ αὐτῶν τὸν χρόνον μετ' Ἀλέξανδρον ὁμοῦς τὸν μέγαν, καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ῥώμην, ἤρξαστο βαθμηδὸν νὰ διαφθεیرهται ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ προφορὰ, ὡς ἀποδεικνύται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν, ἰδίως μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κορίνθου, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς πρώτας ἑκατονταετηρίδας μ. Χ. Διαφθεραίστι δὲ τῆς προφορᾶς καὶ μεταπασούσης εἰς τὴν νῦν περίπου παρ' ἡμῶν ἐν χρήσει, ἔμεινε ὁ τόνος, ὁ κυριώτερος παράγων ἐν τῇ στιχουργίᾳ· μολονότι οἱ λόγοι ἐκτοτε μέχρις ἀλώσεως Κ/πόλεως καὶ ἐφεξῆς μέχρις ἡμῶν ἐτι ἐπειρώοντο πάντοτε νὰ μεταχειρίζονται τὰ ἀρχαῖα μέτρα εἰς τὰ ποιήματα αὐτῶν. Δὲν γνωρίζομεν ἀκριθῶς τίς πρῶτος ἐποίησε ποιήματα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τόνου ἵχνη τούτων εὑρηνηται ἴσως παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὴν γ'. μ. Χ. ἕκατ. ἀμάρσαντι, ὅστις ἐν τῷ εἰς Χριστὸν ὕμνῳ λέγει

Παίδων ἡγήτορα Χριστόν,

ὅπερ εἶναι δίμετρον ἰαμβικὸν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τόνου. Ἐν τοῖς μετέπειτα ὁμοῦς ἀνακρεονταίοις, τὰ ὁποῖα ἦσαν λίαν ἀγαπητὰ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, τὸ μέτρον ταλαντεύεται οὕτω μεταξὺ χρόνου καὶ τόνου, ὥστε δικαίως δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἀπὸ τῆς δ'. ἡδῆ μ. Χ. ἕκατ. ἐπὶ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηννοῦ καὶ ἐφεξῆς ὁ τόνος εἶχε λάβει τὴν ὑπεροχὴν ἐν τῇ στιχουργίᾳ.

Πλὴν τῶν ἀνακρεονταίων ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα ποιήματα, πεποιημένα κατὰ τὸν τόνον τοιαῦτα εἰσὶ τὰ ἄσματα τῆς Ἐκκλησίας. Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δ'. ἕκατ. μ. Χ. ὁ Ἄρειος εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀλεξανδρείας τὰ τροπάρια, ἅτινα ἀναμνησκουσι τοὺς τρόπους τῶν διθυραμβοποιῶν, περὶ ὧν ἀναφέρει Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς ἐν τῷ Περί συνθέσεως ὀνομάτων (ιβ'. σ. 262) καὶ Ὁφραστίων (β, 9). Τὰ τροπάρια ταῦτα ἀναφερόμενα

εἶτι καὶ ἐν τῷ Γεροντικῷ τοῦ ἀββᾶ Παμβῶ κατὰ τὴν ἑ. ἕκατον. διετηρήθησαν, οὕτω καλούμενα καὶ ἄδόμενα καὶ μέχρις ἡμῶν. Κατὰ τὴν ζ'. ἑκατονταετηρίδα ἐποιήθησαν καὶ οἱ κανόνες, ὧν πρῶτος ποιητὴς ἀναφέρεται Ἀνδρέας ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης, συγκείμενοι ἐξ ἑννέα ὠδῶν, ἐκάστη δὲ τούτων ἐκ πάντε ἐξ καὶ πλείονων στροφῶν ἢ τροπαρίων, ἐχόντων τὸν αὐτὸν ῥυθμὸν καὶ τὸ μέλος τῆς πρώτης στροφῆς, ἥτις καλεῖται *Εἰρμός*.

Τὰ τροπάρια ταῦτα καὶ αἱ στροφαὶ ἀναλύονται εἰς κῶλα καὶ περιόδους κατὰ τὸ μέλος αὐτῶν, οὕτω δὲ ἐξεδόθησαν ἐσχάτως. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ μέτρα αὐτῶν, νομίζω, ὅτι οἱ μελωδοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ σχήματα τῶν ἀρχαίων χορικῶν ἁσμάτων τῶν λυρικῶν καὶ δραματικῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τόνου ἐποίησαν τὰ ποιήματα αὐτῶν· διότι εἰκόζω, ὅτι ἀνεύρον μετὰ τὸ σεβαστῷ μου φίλῳ καὶ διδασκάλῳ κ. W. Christ, καθηγητοῦ τοῦ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίου, τὰ πολυσχημάτιχα καὶ ἀσυνάρτητα μέτρα τῶν ἀρχαίων, ὡς περὶ τούτων δυνάτκει τις νὰ ἴδῃ ἐν τῷ γ'. μέρει τῆς ὑφ' ἡμῶν ἐκδοθείσης «Ἀνθολογίας τῆς χριστιανικῆς ποιήσεως τῶν Ἑλλήνων».

Πλὴν τούτων οἱ μελωδοὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τισὶ ποιήμασιν αὐτῶν μετεχειρίσθησαν τὸν χρόνον καὶ τὸν τόνον· οὕτως Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τοῖς τρισὶν αὐτοῦ ἰαμβικαῖς κανόσι μετεχειρίσθη τὸν χρόνον καὶ τὸν τόνον· καὶ κατὰ μὲν τὸν χρόνον τὸ ποίημα εἶναι τρίμετρον ἰαμβικόν, κατὰ δὲ τὸν τόνον ὀρίζεται τὸ μέλος καθ' ὃ ἄδεται ὁ κανὼν.

Τελευταῖον οἱ Βυζαντινοὶ μετεχειρίζοντο ἀπὸ τῆς ἑ. ἕκατ. τὸν *πολιτικὸν* στίχον, ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ποιήματα καὶ μέτρα· ὁ πολιτικὸς στίχος εἶναι ἰαμβικὸς τετράμετρος καταληκτικὸν ἔχων τομὴν μετὰ τὴν δευτέραν διποδίαν.

Μετὰ ταῦτα διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΕ΄.

Τῆ 29 Νοεμβρίου 1871.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλείου
Ἀντιπροέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου Βύρωνος ἀπὸ 23 Νοεμβρίου 1874, ἀναγγέλλοντας ὅτι ὅσον οὕτω ἐκδίδεται βασιλικὴν διάταγμα, ἐπιτρέπον τὴν εἰσπραξίν συνδρομῶν πρὸς ἀνεγερσὶν μνημείου τοῦ ἀειμνήστου Βύρωνος.

β) Τοῦ κ. Κ. Χρονίδου Σχολάρχου Ἀδριανουπόλεως ἀπὸ 10 Νοεμβρίου 1871, ἀγγέλλοντας τὴν λήψιν τῆς ἀποδείξεως τῶν πέντε λιρῶν, καὶ τοῦ δ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ.

γ) Τοῦ κ. Σ. Α. Νικοκάρου, αἰτουμένου νὰ καταταχθῆ εἰς τὰ τακτικὰ τοῦ Συλλόγου μέλη.

Προσφορὰν δὲ βιβλίων ἀναγγέλλει τὴν τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις κ. Ἰωάν. Λαμπρινίδου.

Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας γίνονται δεκτοὶ ὡς ἐπίτιμα μὲν μέλη οἱ ἐν Ἀθήναις κ. κ. Παῦλος Ἀζμπουνομισματολόγος, Λύσανδρος Καφταντζόγλου ἀρχιτέκτων καὶ Εὐθύμιος Καστόρχης Πρύτανης τοῦ πανεπιστημίου ὡς τακτικὰ δὲ οἱ κ. κ. Νικόλαος Παρναίκας διδάσκαλος, Βασίλειος Λαγὰς βιβλιοδέτης, Κωνσ. Πληθωνίδης συντάκτης τοῦ Τύπου καὶ Καλλιάρχης Ἀποστολίδης ὡς ἀντεπιστέλλοντα δὲ οἱ κ. κ. Ν. Δ. Δεβίδης πρόεδρος τοῦ ἐν Ἀθ. Συλλόγου Παρισσοῦ καὶ Μ. Π. Ἀζμπρος Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ αὐτοῦ Συλλόγου.

Εἶτα ὁ προεδρεύων ἀγγέλλει, ὅτι τὸ Προεδρεῖον συνελθὼν μετὰ τῆς ἐπὶ τοῦ κτηρίου Ἐπιτροπῆς ἐνέκρινεν, ἵνα οἱ ἀρχιτέκτονες μέλη τοῦ Συλλόγου διαγράφωσι σχέδιον κτηρίου, ὅπως καθυποβλήθῃ εἰς τὴν ἐγκρίσιν τοῦ Συλλόγου, καὶ ὅτι συνεστήθησαν διάφοροι Ἐπιτροπαὶ καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ περὶ εἰσπραξίν συνδρομῶν ὑπὲρ τοῦ κτηρίου.

Εἶτα ὁ κ. Α. Γ. Πασπάτης ἀνέγνω « Περὶ τῶν ἐν Κ/πόλει ἀνασκαφῶν ἐπὶ τοῦ Θρακικοῦ σιδηροδρόμου » (ἰδ. σελ. 16).

Ἐπὶ τούτοις διελέθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ Τ΄.

Τῆς 13 Δεκεμβρίου 1874.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν τῆς

ἐφορίας τῶν σχολείων Ἡρακλείου ἀπὸ 28 Νοεμβρίου 1871, ἀγγελλούσας ὅτι παραδέχονται τὸν πρὸς τὸν διδάσκαλον κ. Ι. Ζωγραφίδην ὀρισθέντα μισθόν, καὶ ὅτι πέμπουσι τὰ ἀπαιτούμενα ὀδοιπορικὰ.

Ἀγγέλλονται τὸ β'. κατὰ τὰ νενομισμένα, καὶ δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη οἱ ἐνταῦθα κ. κ. Η. Καλλιθοῦρας, ἱατρός, καὶ Σ. Α. Νικοκάρουρας, καθηγητής.

Εἶτα ὁ κ. Μόρδτμανν ἀναγινώσκει « Περὶ τῶν ἀρχαιοτάτων μνημείων τῆς Ἀρμενίας » (ἰδ. σελ. 64 κ. ἑ.).

Ὁ κ. Ἡρ. Βασιλάδης ὑποδείξας τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἐμβριθοῦς ἀναγνώσματος τοῦ κ. Μόρδτμανν, καθὼ οὐ μόνον διαχέοντος φῶς εἰς τὴν καθόλου ἱστορίαν καὶ ἀρχαιολογίαν, ἀλλὰ χρησιμεύσαντος καὶ ὡς ἀφορμῆς, ἵνα δείξῃ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἢν ἀγάπην καὶ συμπάθειαν τρέφει εἰς τὸ φίλον καὶ ἀδελφὸν ἔθνος, τὸ Ἀρμενικόν, καὶ πόσω ἐνδιαφέρεται εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ ἱστορίαν, προστίθεισιν ὅτι τὸ πολυμαθὲς ἀνάγνωσμα τοῦ κ. Μόρδτμανν, μεγάλῃν ἔχει σημασίαν ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀρμενικοῦ ἔθνους, διότι ἀνάγει ἡμᾶς πρῶτον εἰς ἐποχὴν αὐτοῦ παναρχαίου, περὶ ἧς οὐδὲν ἄλλο ἐγγράφον σώζεται καὶ δεύτερον, διότι δίδει ἀφορμὴν καὶ εἰς τοὺς λογίους τῶν Ἀρμενίων, μαθόντας ἤδη ὅτι καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτῶν ὑπάρχουσι γεγραμμένα σφηναιοῖδες ἐπιγραφαὶ, ὅπως περιστασιασάσιν αὐτάς μετὰ συντόνου σπουδῆς, καθὼς καὶ ὅσα τοιαῦτα ἀρχαῖα λείψανα διασώζονται ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν, καὶ ἀσκοληθῶσιν εἰς τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν, καὶ οὕτω σαφηνισθῆ καὶ συμπληρωθῆ ἡ ἀρχαία ἱστορία τοῦ Ἀρμενικοῦ ἔθνους καὶ τρίτον, διότι ἀναμνηστικὸν εἰς τὸ Ἀρμενικὸν ἔθνος τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ εὐκλειαν, δεικνύσει τὴν μόνην ἀληθῆ ὁδόν, ἢν ὀφείλει νὰ βαδίσῃ πρὸς ἀναγέννησιν αὐτοῦ. Ἐκφράζει δὲ τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ τῷ κ. Μόρδτμανν, διότι ἐγένετο αἴτιος ἵνα ἐκδηλωθῆ ἐν τῷ Συλλόγῳ ἡμῶν ἢ πρὸς τὸ Ἀρμενικὸν ἔθνος συμπάθεια, καὶ φιλοξενήσῃ οὕτως τοὺς λογάδας τῶν Ἀρμενίων ἐν τῇ συνεδρίσει ταύτῃ.

Ὡς πρὸς τὰς ἐπιγραφὰς δέ, μίαν μόνην παρατήρησιν ποιεῖται ὁ κ. Βασιλάδης περὶ τοῦ ἐνόματος *Διάσπας*, ὑπερ δηλοῖ θεὸν τινα πρωτεύοντα τῆς Ἀρμενικῆς φυλῆς, ὅτι δὲν συγγενεῖ πρὸς τὸ *Dasapatis* = δεσπότης, ἀλλὰ μάλλον πρὸς τὸ σακκαριτικὸν *Diauspita*, *Diauspata* καὶ Ἀστινιζὶ *Diespiter*, *Jupiter*, *Zeus* πατῆρ. Διὰ τοῦ ἐνόματος τούτου ἡ ἀρ-

χιγένηςλος Ἀρία φυλὴ πρὶν ἢ ἀποσχισθῆ καὶ διααιρεθῆ εἰς διαφόρους λαοὺς ἐδήλου τὸν πρῶτον καὶ κορυφαῖον θεόν, τὸν πατέρα πάντων, ἀνδρῶν τε θεῶν τε, καὶ ὅτι φαίνεται αὐτῷ λίαν πιθανὸν εἶναι καὶ τὸν Ἀρμενίων ἔθνος τὴν λατρείαν ταύτην τοῦ θεοῦ διετήρησε, καὶ αὐτὸν ἐδήλου διὰ τοῦ ὀνόματος Διάσπας.

Εἶτα ὁ κ. Κ. Καλλιμάδης, παρουσιάζων τὸν κατάλογον τῶν διὰ τῆς ἑκατονταετίας προσηφραῶς τοῦ κ. Θ. Μαυροκορδάτου ἀγοραστησομένων βιβλίων (ἰδ. σελ. 215) ἀναγγέλλει, ὅτι εἰς τὴν ἐγκρισιν τοῦ Συλλόγου ὑποβαλλόμενος οὗτος κατάλογος κατηρτίσθη κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῶν ταῖς Ἐπιτροπαῖς τοῦ Συλλόγου ἀναγκαιοῦντων βιβλίων, ὧν ἡ ἀξία ἀναβαίνει εἰς 1800—2000 φράγκα κατὰ πιθανὸν ὑπολογισμόν.

Ἀναγινώσκειται ὁ κατάλογος ὑπὸ τοῦ Γεν. Γραμματέως, καὶ μετὰ τινὰς παρατηρήσεις γίνεται παμψηφεί δεκτός, ἡ δὲ περαιτέρω φρονιτικὰ ἀνατίθεται τοῖς κ. κ. Ἡρ. Βασιλάῃ καὶ Στεφ. Κ. Καραθεοδωρῷ.

Εἶτα ὁ κ. Pierre Guizel, ἐκ τῶν ἐν τῇ συνεδρίᾳ ταύτῃ παρευρεθέντων Ἀρμενίων, λαβὼν τὸν λόγον ἐπ' ὀνόματι τῶν παρόντων ὁμοσυνῶν αὐτοῦ, ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας αὐτῶν πρὸς τὸν Σύλλογον διὰ τὴν φιλοξενίαν καὶ ἐγκάρδιον ὑποδοχὴν αὐτῶν, συγχαίρει τοῖς μέλεσιν ἐπὶ τοῖς ἀγῶσι καὶ μόχθοις αὐτῶν οὐ μόνον διὰ τὰ ἀφορῶντα τὸ ἑλλ. ἔθνος ζητήματα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπερ δεικνύουσιν ὑπὲρ πάντων τῶν ἀφορῶντων τὴν ἱστορίαν καὶ ἀρχαιολογίαν τῶν ἔθνοτήτων τῆς Ἀνατολῆς, αἵτινες διὰ τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἐργασίας καὶ τῆς ἐπιστήμης θέλουσιν ἀπαλλαγῆ ποτὲ τῶν μεταξὺ αὐτῶν ἐπικρατουσῶν προλήψεων, καὶ θέλουσιν ἐκτιμῆσαι δεόντως τὴν συγγένειαν καὶ τὴν κοινὴν αὐτῶν καταγωγὴν. Ἐκφράζει δὲ τὰς εὐχαριστίας αὐτῶν καὶ τῷ κ. Μόρδ-τμαν διὰ τὴν τὰ μέγιστα ἐνδιαφέρουσαν αὐτοὺς διμιλίαν περὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, μυθολογίας καὶ θρησκείας αὐτῶν, ἅτινα ἔμμενον ἐν τῷ σκότει καὶ σχεδὸν ἄγνωστῳ, καὶ δι' ἧς δίδει νέας πληροφορίας εἰς τοὺς ἀρχαιολόγους διὰ τῆς μέγα ἱστορικῶν ἐνδιαφέρον ἐχούσης ἀνακαλύψεως αὐτοῦ τῶν σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου εὐχαριστῶν τῷ κ. P. Guizel διὰ τὰς πρὸς τὸν Σύλλογον φιλοφρονήσεις αὐτοῦ, ἀποδεικνύει συντόμως, ὅτι διὰ τῆς ἐπιστήμης θέλει ἀναγνωρισθῆ ἡ κοινὴ τῶν ἔθνων καταγωγὴ καὶ ἀδελφότης, καὶ θέλουσιν ἐκλεῖψαι αἱ τὰ ἔθνη διαχωρίζουσαι προλήψεις. Παρατηρεῖ προεπί, ὅτι ἡ ἐπιστήμη εἶ-

ναι χῶρος οὐδέτερος ἐν ᾧ οἱ πάντες δύνανται νὰ ἐργασθῶσι, καὶ νὰ προκύψῃ ἡ προσδοκωμένη ὠφέλεια καὶ πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος ὡς παράδειγμα δὲ φέρει τὴν ἑσπερινὴν ταύτην συνεδρίαν, καὶ ἢ ἐν Ἐλλητικῷ Συλλόγῳ Γερμανὸς ἀνὴρ, ἐν Γαλλικῇ γλώσσῃ ὠμίλησε περὶ Ἀρμενικοῦ ἔθνους καὶ ἐπιγραφῶν.

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΖ'.

Τῆ 20 Δεκεμβρίου 1874.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγινωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίασεως, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν τοῦ Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου, ἀγγέλλοντος ὅτι δέχεται τὴν ἰδίαν ἐκ-τουτοῦ δαπάναις συντήρησιν ἐπὶ πενταετίαν εἰς τὸ ἐν Σταυροδρομίῳ ἑλλ. λύκειον τῶν κ. κ. Χ. Καλωταίου, Μ. Πανταζῆ, Α. Τάγῃ καὶ Γ. Χασιώτου ἐξ ὑποτρόφων, ἧτοι δύο ἐξ Ἠπείρου, καὶ ἀνὰ ἐνὸς ἐκ Θεσσαλίας, Μακεδονίας, Θράκης καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν δὲ φροντίδα τῆς ἐκλογῆς τούτων ἀνατίθεται εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον ἔκφραξι δὲ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, ὅπως μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν αὐτῶν διδάξωσιν ἐπὶ τριετίαν ἐν τῇ ἑαυτῶν πατρίδι, ἢ ὅπου ἂν ἐγκρίνη ὁ Σύλλογος.

Ὁ Σύλλογος ἀνατίθεται εἰς τὸ Προεδρεῖον τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἄνωθι ἐπιθυμίας τοῦ φιλογενοῦς κ. Χρηστάκη ἐφένδη.

Εἶτα ὁ κ. I. Καρολίδης ἀνέγνω «σύντομον ἱστορίαν τῆς φυσιολογικῆς περὶ ὀράσεως θεωρίας καὶ ἐκτενέστερον περὶ χρωματικῶν καὶ περὶ γνώσεως καθόλου,» ἐν ᾗ ἐν περιλήψει ἐλεγε τοιαῦτα.

Ὡσπερ νῦν οἱ ἄμαθεις, οὕτως οἱ ἀρχαιοτάτοι τῶν ἀνθρώπων οὐδεμίαν εἶχον ὀρθὴν ἰδέαν περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ἣν ἡ ὄρασις τελεῖται. Ἀφοῦ δ' ἐξέθηκε τὰς ἀρχαιοτάτας περὶ ὀράσεως παρὰ τοῖς Ἕλλησι φιλοσόφοις θεωρίας, καὶ ὅτι ὁ Δημόκριτος καὶ Ἐπίκουρος διζῆζουσιν ὅτι εἰκόνας ἀπολυόμεναι τῶν πραγμάτων εἰσέρουσιν εἰς τὸν ὀφθαλμόν, καὶ οὕτω γεννῶσι τὸ τῆς ὄψεως αἴσθημα, ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς ὅτι ἀκτίνες ἐκπεμπόμεναι ὑπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ ψαύουσαι

τῶν πραγμάτων γεννωσι τὴν ὕρασιν, προσέθη-
κεν, ὅτι ὁ Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ ἀκολουθεῖ τῇ
τοῦ Ἐμπεδοκλέους δόξῃ, νομίζων ὅτι τότε μόνον
ἐκτελεῖται ὕρασις, ὅτε τὸ φῶς τὸ ἐκ τοῦ ὀφθαλ-
μοῦ προῖον συναντᾷ ἐν τοῖς πράγμασι τῶ συγ-
γενηεῖ ἐξωτερικῶ ἢ ἐν δὲ τῷ θεατικῷ πησιάζει
μᾶλλον εἰς τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους θεωρίαν, ὅς
τις ἀποδίδωσι τὴν ὕρασιν ἐνεργεῖα τινὶ τοῦ
μεταξὺ τῶν σωμάτων διαφανοῦς, ὕπερ ἡρε-
μοῦν ἐργάζεται σκοτός. Ἰπάρχει δὲ τοῦτο καὶ
ἐν αὐτῷ τῷ ὀφθαλμῷ, τελεῖται δὲ ἐσωτερικῶς
ἢ ὕρασις διὰ κρίσεως.

Ἐν δὲ τοῖς μέσοις χρόνοις, λέγει, ἀναπτύσ-
σεται τὸ φυσικὸν μέρος τῆς θεωρίας ταύτης,
καὶ δι' Ἀλλέρου τὸ πρῶτον βεβαιοῦται τὸ τῶν
νεύρων ἐρεθιστόν, περιγράφοντος ὀρθότατα τὴν
τοῦ φωτὸς πρὸς τὴν αἰσθῆσιν καὶ ταύτης πρὸς
τὴν ἀντίληψιν ἀναφορὰν ἢ καὶ δι' ἄλλων πλὴν
τοῦ φωτὸς ἐρεθιστικῶν μέσων διεγερσι τῶν
νεύρων ἦν οὐπω γνωστῆ. Πρῶτος δ' ἔγραψε περὶ
τούτου ὁ Γούτιος ἐν τῇ αὐτοῦ χρωματολογίᾳ
(Farbenlehre) μετέπειτα δ' ἐπέληξαν αἱ περὶ
διεγέρσεων τῶν αἰσθητικῶν νεύρων παρατηρή-
σεις τοῦ Ριττέρου, καὶ ἰδίᾳ τοῦ Purkinje.
Τούτοις ἠκολούθησεν ὁ Μυλλέρειος περὶ τῶν εἰ-
δικῶν τῶν αἰσθητηρίων ἐνεργειῶν νόμος ἔχων
ὡς ἐξῆς, α) διάφορα ἐρεθιστικά ἐν τῷ αὐτῷ αἰ-
σθητηρίῳ τὴν αὐτὴν ἐμποιοῦσιν ἡμῖν αἰσθῆσιν,
β) τὸ αὐτὸ ἐρεθιστικὸν ἐν διαφόροις αἰσθητη-
ρίοις διάφορον ἐμποιεῖ τὴν αἰσθῆσιν.

Ἐἴτα ἀναφέρει, ὅτι αἱ διὰ πίεσεως γινόμεναι
εἰκόνες ἦσαν ἤδη γνωσταὶ τῷ Ἀριστοτέλει, καὶ
ὅτι ὁ Νεύτων ἐξηγεῖ ταύτας δι' ὁμοιότητος τοῦ
ἐρεθισμοῦ τοῦ ἀπὸ πίεσεως τῷ ἐκ τῶν φωτι-
κῶν ἀκτίνων. Πρῶτος δ' ὁ Βερκελέιος ἐπιχειρεῖ
ἀποδείξει, ὅτι διὰ τῆς ὀψεως οὔτε ἀποσάσεις,
οὔτε μεγεθῶν, οὔτε θέσεως τῶν πραγμάτων ἀν-
τιλαμβάνεσθαι δυνάμεθα, ἀλλὰ χρῶμα μόνον
ὀρῶμεν καὶ τὸ ραεῖν καὶ τὸ σκοτεῖνόν, ὅτι ἡ
ἔννοια οὐσίας τὰς ιδιότητας πάσας εἰς μίαν οὐ-
σίαν συμπεριλαμβανοῦσης οὐδαμῶς ἐκ τῶν αἰ-
σθήσεων ἀπορρέει, ὅτι καθόλου πράγματα ἐκ-
τός ἡμῶν κείμενα οὐκ εἰσὶν αἰσθητά, τῶν αἰ-
σθήσεων πασῶν μεταβολῶν οὐσῶν τῆς ψυχῆς,
τὸν δὲ χῶρον ἐξηγεῖται ὁ Βερκελέιος διὰ τῆς
συνάψεως αἰσθητῶν φαινομένων εἰς ὀλικὴν πα-
ράστασιν. Νεωτέρα τῆς ἐποχῆς εἰσάγεται διὰ
Καντίου εἰς τὴν Γερμανίαν, διακρίσις παρ' αὐ-
τῷ τοῦ ὑποκειμενικοῦ καὶ τοῦ ἀντικειμενικοῦ
ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ, καὶ ὅτι χῶρος καὶ χρόνος παρ'
αὐτῷ εἰσὶ μορφαί τῆς διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐπο-
πτείας ἐκ τοῦ πνευματοῦ γεγεννημέναι ὁ δὲ

Φίγλιος ἐν τῷ «Προορισμῷ τοῦ ἀνθρώπου» ἐκ-
φράζει σαφέστερον ὅ,τι εἶναι ἤδη γνωστόν, ὅτι
οὐχὶ αὐτὰ τὰ πράγματα αἰσθητά, ἀλλ' ἐν ἐ-
κστάτῃ ἀντίληψι αἱ ἰδία μόνον τῆς αἰσθήσεως
καὶ τῆς συνειδήσεως καταστάσεις γίνονται ἡ-
μιαν αἰσθητά.

Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων Γερμανῶν φιλοσόφων,
λέγει ὁ κ. Καρολίδης, ὁ μὲν Ἐρβάρτος οὐδα-
μῶς, ὁ δὲ Κραύσιος (Krause) μετ' ἰδιαιτέρας
ἐκτάσεως καὶ βαθυνόας ἐπραγματεύσατο τὸ
ζήτημα ἐν τοῖς αὐτοῦ συγγράμμασιν, ἀκριβέ-
στατον δὲ πάντων ἐξέθηκε φιλοσοφικῶς καὶ
φυσιολογικῶς τὴν περὶ αἰσθήσεων θεωρίαν ὁ
Λώτιος (Lotze) ἐν τῇ «Ἰατρικῇ αὐτοῦ ψυχο-
λογίᾳ.»

Ἐἴτα ὁ κ. Καρολίδης μεταβαίνει εἰς τὸ περὶ
χρωμάτων, καὶ λέγει ὅτι ὡς δι' ἐκστάτης τῶν
ἄλλων αἰσθήσεων ἰδιαιτέρας τινὸς αἰσθάνομεθα
τῶν σωμάτων ιδιότητος, οὕτω διὰ τῆς ὀρά-
σεως χρωμάτων καὶ μόνων. Ὅτι σὺν τούτοις
καὶ ἐκτός τούτων συνοίδαμεν ἐαυτοῖς ἀντιλαμ-
βανομένοις πραγμάτων διαφόρων, ὀρείλομεν
τοῦτο ταῖς ἄλλαις αἰσθήσεσι καὶ μάλιστα τῇ
ἀφῆ, καὶ σὺν ταύταις τῇ τε τῶν προγενεστέ-
ρων καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἐμπειρίᾳ ὀρῶμεν δὲ τῶν
πραγμάτων μόντας τὰς ἐπιφανείας ὡς χρωμα-
τα ἀπλά καὶ ποικίλα συμπίπτοντα ταῖς ἐπι-
φανείαις ὅθεν ἐρθῶς καὶ οἱ Πυθαγόρειοι χροιάς
τὰς ἐπιφανείας ἐκάλου. Ἀδύνατον οὖν εἰσδύειν
εἰς τὰ τῶν πραγμάτων ἐνδότερα, διότι ὅσον
ἂν διακριθῆναι τὰ σώματα, χροιάς αἰεὶ καὶ ἐπι-
φανείας ὀψόμεθα, καὶ ἐκ τούτων δήλον ὅτι
ἐπειδὴ ἡ ὕρασις ἐστὶν ἡμῖν ἡ κυριώτερα τῶν
αἰσθήσεων, καὶ πλεῖστα τῶν ἡμετέρων ἔννοιῶν
ἐκ χρωμάτων συνίστανται, τὸ πλέον τούτων
κτώμεθα τῇ ἀφῆ καὶ τῇ διανοίᾳ αἴτιον δὲ
τῶν χρωῶν ἐξωωτερικῶς μὲν τὸ φῶς, ἦτοι αἱ
τοῦ αἰθέρος κυμάνσεις, οὔσαι διάφοροι κατὰ
μῆκος καὶ ταχύτητα (κατὰ τὴν καλουμένην
τῶν κυμάνσεων θεωρίαν), ἐσωτερικῶς δὲ ὁ τοῦ
ἀμυρίλλητροειδοῦς ἐρεθισμός, μεταβιβαζόμενος
ἐν εἰδει βέλματος, ὡς φασιν, ηλεκτρικοῦ εἰς τὸ
ἀντιστοιχοῦν μέρος τοῦ νευρικοῦ κέντρου, ἦτοι
τοῦ ἐγκεφαλοῦ. Αἱ ἡλικακαί, λέγει, ἀκτίνες (αἱ
ἐπὶ τὰς τῶν κυματικῶν περιφερειῶν ἐφαπτο-
μένας νοερὰς ἀγόμεναι καθέτοι), διερχόμεναι διὰ
πρίσματος τριγωνικοῦ θλῶνται, καὶ οὕτως ἀνα-
λύονται εἰς τὰ ἀπλοῦστατα αὐτῶν στοιχεῖα,
ἥπερ ἐμποιοῦσιν ἡμῖν τὴν αἰσθῆσιν τῶν τριῶν
κυριωτάτων χρωμάτων, τοῦ ἐρυθροῦ, τοῦ ὠ-
χροῦ, τοῦ κυανοῦ ταῦτα δ' ἐρεξῆς μιγνύμενα
γεννώσι τὰ τρία δευτερεύοντα, τὸ χροιοπῶδες,

τὸ πράσινον ἢ γλωρὸν καὶ τὸ ἰοιδές, τὸ δὲ σύνολον τῶν φωτιστικῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἔμποισι τοὺς ὀφθαλμοὺς τὴν αἴσθησιν τοῦ λευκοῦ, καὶ ὅτι αἱ χροαί, ὡς ἡμῖν περὶστανται, εἰσὶ τὶ τῶν ἐν ἡμῖν ἢ καθαρῶς ὑποκειμενικῶν τούτου ἀποδείξεις, ὅτι φωτὸς ἢ χροαὶς αἰσθησις ἐγγίνεται τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ὑπ' ἄλλων ἐκτὸς τοῦ ἐξωτερικοῦ φωτὸς (τῶν αἰθερίων δονήσεων) αἰτίων ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ ὄργανισμοῦ κειμένων, καὶ ὅτι τὸ ὀπτικὸν ὄργανον δύναται λαθὼν ἀφορμὴν ἐκ τινος ἐρεθισμοῦ, καὶ ἐνεργῶν ἐξ ἑαυτοῦ παράγειν αἰσθησιν χροαῖς μηδενὶ ἐξωτερικῷ ἀντιστοιχοῦσαν τοιοῦτο δ' ἐρεθισμὸν παράγοντες ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αἰσθησιν φωτὸς εἰσὶ α) ὁ τοῦ ἀμφιβλῆστορειδοῦς ἐκ μηχανικῆς πίεσεως ἢ οἰσθησῆποτε φυσιολογικῆς αἰτίας, β) ὁ διὰ τοῦ ἡλεκτρισμοῦ ἑτέρωθεν τὰς ἀποδείξεις εἰσὶν αἱ τε συμπληρωματικαὶ καλούμεναι χροαί, γερνοῦμεναι ἐνίοτε ἐκ διεγέρσεως τοῦ ἀμφιβλῆστορειδοῦς διὰ μιᾶς ἢ πλειόνων ἐξωτερικῶν χροαῖων, καὶ ἢ μετὰ τὴν καύσιν τῆς ἐξωτερικῆς αἰτίας ἐπὶ τινὰ χρόνον διαμονὴ τοῦ ἀπεικάσματος ἐν τῷ αἰσθητήριῳ καὶ ἢ πλημμυλῆς τῶν χρωμάτων αἰσθησις, προερχομένη τὸ μὲν ἐκ τοῦ φύσει περιορισμένου τοῦ διηρητοῦ ἢ ἐρεθιστοῦ τοῦ ὀπτικοῦ ὄργανου (διεγερουμένου οὐχὶ ὑπὸ πάντων τῶν αἰθερίων κυμάτων, ἀλλ' ὑπὸ βραχυεῖς τινος αὐτῶν σειρᾶς), τὸ δὲ ἀπὸ βλάδεις τινὸς τοῦ ἀμφιβλῆστορειδοῦς, ἢ καθόλου τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ἀκολούθως ἀνέφερε τὰς κρίσεις τοῦ Γοιτίου περὶ τῆς ἡλικῆς τῶν χρωμάτων ἐπενεργείας, ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ἀδύνατον τοῦ διὰ τῶν χρωμάτων γινώσκειν ὅτι δῆποτε τῶν ἐκτὸς ἡμῶν καθίσταται διὰ τῶν εἰρημένων ἐναργέ. Ἀφοῦ δ' ἀνέφερεν ἀπόσπασμα τῆς περὶ σκοπετικῶν πραγματείας, περαίνει τὸ ἀναγνωσμα διὰ τοῦ χωρίου τοῦ φιλοσόφου Λιχτεμπεργίου ἀρνούμενον τοῖς ἀνθρώποις καθόλου τὸ δυνατὸν τοῦ ἐαυτῶν ἐξέιναι καὶ μανθάνειν τὰ ἐκτὸς ἐαυτῶν ὅ,τι εἰσὶ κατ' οὐσίαν, καὶ λέγοντος ὅτι πᾶσαι ἡμῶν αἱ γνώσεις εἰσὶ τινες ἡμῶν αὐτῶν μεταβολαί, καὶ ὅτι τὸ γινώσκειν ἐξωτερικὰ πράγματα εἶναι ἀντίφασις.

Εἰς ταῦτα ὁ κ. Α. Τάγης ποιεῖται τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις νομίζει, λέγει, ὅτι ὁ κ. Ι. Καρολίδης ἐνέπεσεν εἰς σφάλμα, εἰπὼν ὅτι τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ νοεῖν εἶνε πάθημα τῆς ψυχῆς. Τὸ αἰσθάνεσθαι, κατ' ὅσον ἐννοοῦμεν ἀπλῶς ἐπίδρασιν τινὰ ἐξωτερικὴν ἀνευ προσοχῆς τῆς ψυχῆς, εἶναι οὕτω πάθημα κατ' ὅσον ὁμοῦ ἢ ψυχῆ ἐκουσίως στρέφεται πρὸς τὴν ἀντικείμενον, καὶ μετὰ προσοχῆς παρατηροῦσα αὐτὸ γινώ-

σκει μετ' ἀκριβείας, τὸ αἰσθάνεσθαι τότε εἶνε μᾶλλον ἐνεργεῖα ἢ πάθημα, καὶ ὑπὸ τοιαύτην ἐποψιν τὸ αἰσθάνεσθαι ὀνομάζεται ἀντιλαμβάνεσθαι ἢ ἀντίληψις ἀφοῦ λοιπὸν καὶ κατὰ τὴν αἰσθησιν διακρίνομεν αὐτενεργεῖαν τινὰ τῆς ψυχῆς, πολὺ περισσώτερον δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν τὴν αὐτενεργεῖαν ταύτην εἰς τὴν νόησιν. Ἐπίσης ἐσφαλε, λέγει, ὁ κ. Καρολίδης εἰπὼν, ὅτι τὰ ἀντικείμενα γίνονται ἡμῖν ὀρατὰ διὰ τῆς θλάσεως τοῦ φωτὸς, ἐν ᾧ ὄφειλε νὰ εἴπῃ διὰ τῆς ἀντανεκλάσεως. Ἡ δὲ περὶ φωτὸς θεωρία τοῦ ὑπὲρξεν λίαν σύντομος, κατ' ὅσον δὲν ἀνέφερε τὰ περὶ κυμάνσεως, ἢ τὰ περὶ ἐκπομπῆς ἐν ἐκτάσει, παρέλειψε δὲ τοὺς πατέρας τῶν περὶ φωτὸς θεωριῶν Νεύτων καὶ κλπ.

Ὁ δὲ κ. Ἀριστοκλῆς παρατηρεῖ ὅτι τὸ ἀναγνωσμα τοῦ κ. Καρολίδου εἶναι σπουδαίωτατον, καὶ ἀληθῶς ἡ δόξ, ἢ ἠκολούθησεν, εἶναι ἢ μόνη ὀρθὴ καὶ κατ'ἀλληλος, ἀλλὰ λυπεῖται ὅτι δὲν συσφώνει πως μετὰ τοῦ τίτλου δὲ ἔφερε, διότι τῆς θεωρίας τῆς ὀράσεως ἀπλῶς ἐψαυσεν ὀλίγα τινὰ εἰπὼν περὶ Δημοκρίτου καὶ ἄλλων ἀρχαίων συμφωνεῖ δὲ μετὰ τοῦ κ. Τάγης, ὅτι τὸ γνωστικὸν εἶναι ἐνεργητικὴ τῆς ψυχῆς κατὰστασις.

Εἰς ταῦτα ἀπαντῶν ὁ κ. Ι. Καρολίδης λέγει, ὅτι ἢ παρατήρησις τοῦ κ. Τάγης, ὅτι δηλ. εἶπον ἐγὼ, ὅτι ἢ νόησις εἶναι πάθημα τῆς ψυχῆς, προήλθεν ἐκ παρακοῆς ἢ παρενοήσεως τῶν λεγθέντων, διότι τοῦτο παραδέχεται διὰ τὴν αἰσθησιν ὅ,τι δὲ δυσχυρίζεται, λέγει, εἶναι, ὅτι ἢ ψυχὴ δὲν δύναται νὰ ἐξέλη τῆς εἰρκτῆς αὐτῆς, καὶ αἱ μόναι θυρίδες αὐτῆς εἰσὶ τὰ αἰσθητήρια, καὶ οἷα παριστώσιν αὐταὶ τὸ ἀντικείμενον, τοιοῦτον καὶ ἐνοεῖ αὐτό, καὶ ὅτι παραδέχεται αὐτενεργεῖαν τῆς ψυχῆς ὡς πρὸς δὲ τὰς περὶ τῆς συντομίας τοῦ ἀναγνωσματος παρατηρήσεις, αὐτὴ ἐπίγασεν ἐξ ἄλλων σκέψεων, καὶ ἰδίᾳ ἵνα μὴ ὑπερβῇ τὰ ὅρια μιᾶς συνεδριάσεως ἑθεώρησε δὲ περιττὸν ν' ἀναφέρῃ τὸν πατέρα τῆς περὶ φωτὸς θεωρίας, φρονῶν, ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι εἰσὶ γνωστοὶ εἰς πάντας τοὺς ἐνταῦθα. Περιττὸν δὲ θεωρεῖ ν' ἀπαντήσῃ εἰς ὅσα εἶπεν ὁ κ. Τάγης περὶ θλάσεως καὶ ἀντανεκλάσεως, διότι πρὸς οὐδὲν τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγθέντων ἀναφέρονται ταῦτα.

Ὁ δὲ κ. Βασιλάδης παρατηρεῖ, ὅτι αἱ φυσιολογικαὶ θεωρίαι τοῦ κ. Καρολίδου ὄφειλον κατὰ τὸν τίτλον τοῦ ἀναγνωσματος νὰ ᾖναι ἐκτενέστεραι, ἐν ᾧ ὄρα, ὅπως ἔχει, τὸ πλεῖστον τοῦ ἀναγνωσματος περὶ ἀντικείμενα περὶ τῶν θεωριῶν τῶν φιλοσόφων περὶ ὀράσεως. Δεύτερον, αἱ

ἐν τῷ Τιμαίῳ περὶ ὁράσεως θεωρεῖται τοῦ Πλάτωνος, ὅτις παραδέχεται συνάντησιν τοῦ ἔξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἑσωτερικοῦ φωτός, ἦτοι *συναυγαίαι*, ὡς καλεῖ αὐτὴν ὁ Πλωτάρχος, προσεγγίζουσι πρὸς τὴν περὶ αἰθέρος θεωρίαν τῶν νεωτέρων μᾶλλον ἢ πρὸς τὴν τοῦ Ἐμπεδοκλέους. Τοιοῦτόν τι τοῦλάχιστον φρονεῖ ὁ Henri Martin, ὁ ἐκδὸς τὸν Τιμαίον, ἐν τῷ «Περὶ φιλοσοφίας τῆς φύσεως» σοφῶ αὐτοῦ συγγράμματι· ἐκφράζει δὲ τὴν λύπην αὐτοῦ, ὅτι ὁ κ. Καρολίδης παρεδράμε τὸς γάλλους συγγραφεῖς, πολλὰ καὶ καλὰ γράψαντας περὶ τῶν φυσιολογικῶν θεωριῶν τῶν ἀρχαίων· ὅ,τι δὲ διέφυγε τοὺς πρὸ αὐτοῦ λαθόντας τὸν λόγον, ὁ κ. Καρολίδης πολλὴν κατέτριψε λόγον περὶ σκεπτικῶν φιλοσόφων, οἰνοῖ ἐθέμα τοῦ λόγου αὐτοῦ εἶχεν αὐτό.

Ὁ κ. Καρολίδης προτείνει καὶ ὁ Σύλλογος παραδέχεται, ἵνα ἡ περὶ τῆς δόξης καὶ θεωρίας τοῦ Πλάτωνος συζήτησις ἀναβληθῆ εἰς ἕτερον συνεδρίασιν.

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΗ΄.

Τῆ 27 Δεκεμβρίου 1871.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καρατάου.

Ἄναγωνσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίασεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐπιστολὴν τοῦ Προέδρου καὶ τῆς δωδεκαμελοῦς Ἐπιτροπῆς τῶν ἐν Ῥόδῳ Ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, ἀπὸ 11 Ἰουλίου 1871, ἐν ἣ περιλαμβάνουσι ἀντίγραφον τῆς ἀναφοράς αὐτῶν πρὸς τὴν Α. Ἐξ. τὸν ὑπουργόν τῆς παιδείας ὑπὲρ τῶν σχολείων αὐτῶν, αἰτοῦνται τὴν υποστήριξιν αὐτῆς καὶ παρὰ τοῦ Συλλόγου, καὶ ἀναγγέλλουσι τὸν σκοπὸν δι' ἃν συνέστη ἡ δωδεκαμελής Ἐπιτροπή.

Ὁ Πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι τὸ Προεδρεῖον φροντίσεν περὶ τῆς αἰτήσεως αὐτῶν θέλει ἀναγγεῖλαι αὐτοῖς τὸ ἀποτέλεσμα.

β) Τοῦ κ. Σοφοκλέους Οἰκονόμου ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου 1871, δι' ἧς ἀγγέλλει τὴν ἀποστολὴν τῶν σοφισμένων τοῦ αἰδίου πατρὸς αὐτοῦ συγγραμμάτων.

γ) Τοῦ κ. Γ. Βερουκίου ἐκ Ζακύνθου ἀπὸ 4 Δεκεμβρίου 1871, ἀποστέλλοντος τὸ ἑαυτοῦ σύγγραμμα.

δ) Τοῦ ἐνταῦθα κ. Χρ. Παπαδοπούλου πέμποντος φάκελλον Ὁθωμανικῶν ἐγγράφων μετὰ ἐκθέσεως περὶ αὐτῶν ἥτοι

α) Δύο αὐτοκρατορικῶν διαταγμάτων ἀπὸ 1263 ἐγείρας πρὸς τὸν Διοικητὴν Νικομηδείας, τοῦ μὲν περὶ νεοσυλλέξιας καὶ τῶν ὅρων τῆς ἀπορολῆς τῶν νεοσυλλέκτων εἰς τὴν πρωτεύουσιν τοῦ δὲ περὶ ὑποθέσεως . . . τινὸς ἔχοντος νὰ λαμβάνῃ χρήματα παρὰ τινων Γεννάκη καὶ Γεωργίου ἀπὸ 1269 ἐγείρας.

β) Τριῶν Βουγιουρούλιων (διαγγελμάτων) ἀπὸ 1271 ἐγείρας τοῦ διοικητοῦ Νικομηδείας Χουσεῖν Ῥεμζή Πασσά πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτὸν δημάρχους.

γ) κειμένων δύο αὐτοκρατορικῶν διαταγμάτων τοῦ μὲν πρὸς τὸν μουτεσάρχη Κοτζᾶ Ἰλι περὶ ἀποστολῆς τῆς ἀναγκαίας ξυλικῆς πρὸς ἑθρυσίαν τῶν Ἀγγλο-Γάλλων, τοῦ δὲ πρὸς τὸν Χουσεῖν Ῥεμζή Πασσά περὶ ἀποστολῆς δημάρχου ἐπιφορτισμένου τὰ τῆς νεοσυλλέξιας.

δ) Ἀντιγράφων τοῦ εὐχαριστηρίου τῶν κατοίκων τῆς Νικομηδείας ἐπὶ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Σουλτάνον.

Εἶτα ἀγγέλλει τὰς προσφορὰς βιβλίων τῶν κ. κ. Σοφοκλέους Οἰκονόμου, Γ. Βερουκίου καὶ Μ. Περωνίκα.

Ἀγγέλλονται τὰ β'. κατὰ τὰ νενομισμένα, καὶ δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας γίνονται δεκτοὶ ὡς ἀντεπιστέλλον μὲν μέλος ὁ κ. Henzen Γενικὸς Γραμματεὺς de l' institut di corrispondenza Archeologica di Roma, ὡς τακτικὰ δὲ οἱ κ. κ. Ἀθανάσιος Ῥωσόλυμος, Ἀνδρέας Συγγρός, Μιχαὴλ Γκιώνης, Ἀθανάσιος Κούρτελης, Πέτρος Μεσθενεὺς, Κλεάνθης Φωτίου, Ἀντώνιος Δόριξας, Ν. Ψιακῆς, Ἀντώνιος Σβορώνος, Δημήτριος Καλοκορόστis, Βασίλειος Σοφατζόγλου, Κωνσ. Ἰωαννίδης, Νικόλαος Σπυλλίδης, Νικόλαος Καρᾶς, Δημοσθένης Ῥεβελάκης, Παρασκευᾶς Ἀναστασιᾶδης, Γ. Καζανόβας, Δημ. Παντίρης, πάντες ἔμποροι ἐν Κοιν/πόλει καὶ Κ. Πεδικάρης πράκτωρ τῆς ἑλλ. κυβερνήσεως ἐν Χαλεπίῳ.

Εἶτα ὁ κ. Α. Μόρδτημαν ἀνέγνω «Περὶ ἐπιγράφων καὶ ἀναγλύφων Φιλιππουπόλεως» καὶ ἐν περιλήψει ἔλαξε τοιαῦδα.

Ὁ κ. Βλάσιος Σχορδέλης ἀνεκοίνωσε τῷ Συλλόγῳ ἀντίγραφα ἐπιγράφων καὶ φωτογραφίας ἀναγλύφων, ἀνευρεθέντα κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο

ἐν Φιλιππουπόλει καὶ τοῖς περὶ αὐτῆς, καὶ πολὺ ἔχοντα τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὰς πολυτίμους διασαφήσεις περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ τῶν χωρῶν ἐκείνων ἐν τῇ ἀρχαιότητι, περὶ ἧς οὐδὲν γινώσκομεν· καὶ ἐντολῇ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἠρύνθησεν ταῦτα, δέκα ἐν συνόλῳ ὄντα·

1) Ἀνάγλυρον παριστῶν τὸν Δία Ὀλόκληρον ἐστραμμένον πρὸς τὸν θεατὴν, ἡμίγυμον, τὴν μὲν δεξιὰν ἔχοντα ἐπὶ καυῷ πλήρους θυμάτων ἐπὶ τινος θυσιαστηρίου, τῇ δ' ἀριστερᾷ κρατοῦντα ακήπτρον· δεξιόθεν τοῦ Διὸς εὐρηταὶ θυσιαστήριον, ἐφ' οὗ ἴσταται ἀτός· ἀναπεπταμένας ἔχων τὰς πτέρυγας· ἐπιγραφή

Κυρίῳ Διῖ

ἐπὶ δὲ τοῦ θυσιαστηρίου δεξιόθεν

Ἐν τῷ σῶ
δρόμῳ

κάτωθεν δὲ

Δορφεύθης Δίνιος δῶρον
ἐκ τῶν δωράντων με ἐκδίκησον.

Ἐὰν ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ δὲν ἐδηλοῦτο ὁ Ζεὺς, ὅν ἐπικαλεῖται ὁ Δορφεύθης, ἡδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ τὸ ὅλον ὡς μνημεῖον χριστιανικόν. Τὸ περιεχόμενον, λέγει ὁ κ. Μόρδτμαν, ἀναμιμνήσκει ἄπειρα ὅμοια χωρία τῶν ψαλμῶν.

Ἐκ τοῦ σχήματος δὲ τῶν γραμμῶν καὶ τῆς τεχνικῆς ἐξεργασίας τοῦ ἀναγλύφου εἰκάζει ὁ κ. Μόρδτμαν, ὅτι εἶναι ἔργον τῶν ἀρχῶν τῆς γ' μ. Χ. ἑκατοταστηρίδος, εἰς ἣν ἀνήκουσι καὶ τὰ ἐπόμενα.

2) Ἀνάγλυρον παριστῶν ἰπέεα, δεξιόθεν δὲ πρὸ αὐτοῦ γυναῖκα· ἔχει ἐπιγραφήν

ἄνωθεν Ἡρωὶ σεμνῆς Λα(μ)π(ρος)
κάτωθεν ΑΣΘΥΚΟΥC . . . . . εὐχὴν.

3) Ἀνάγλυρον ἔχον ἐπιγραφήν ὡς τὸ προηγούμενον,

Κυρίῳ Ἡρωῖ
ΦΡΑΙ[ΑΒΛΟΝ ΤΡΑΛΕΟ . . . εὐχὴν.

4) Ἀνάγλυρον παριστῶν ἰπέεα πρὸς τὰ δεξιὰ, κρατοῦντα τῇ μὲν δεξιᾷ ἀκόντιον, μεταξὺ δὲ τῶν ποδῶν τοῦ ἵππου κίνα ἐρίζοντα πρὸς ἄγριον ζῶον.

Ἐπιγραφή
ΑΙCΑΤ . . . ΠΗΕΤ. Γ. ΓΑΤΡΑΛΕΟC ΕΥΧΗΝ.
περὶ οὗ λέγει, ὅτι μεθ' ἱκανῶν ἔρευαν ἤθελεν

εἶσθαι δυνατὸν νὰ συμπληρωθῶσιν ἀμοιβαίως αἱ ἐπιγραφαὶ τοῦ ἀναγλύφου τούτου μετὰ τῶν τοῦ προηγούμενου, αἵτινες φρίνονται οὕσαι αἱ αὐταί, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὕλικου, ὅπερ ἔχει, ἔστι τοῦτο ἀδύνατον αὐτῶ.

5) Ἀνάγλυρον παριστῶν γυναῖκα πρὸς τὸν θεατὴν ἐστραμμένην, καὶ κρατοῦσαν τῇ μὲν δεξιᾷ δίσκον, τῇ δὲ ἀριστερᾷ ἐπιγραφὴν (Κυρ)ίῳ Ἡρᾷ Ἀρτάκην εὐχὴν
. . . Ο[ΚΑΗΡΑΙ . . . ΜΕΙΛΙ Γ: Γ

εἰ καὶ ἐπεκράτει ἡ λατρεία τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Κυζίκῳ, οὐδαμοῦ, λέγει ὁ κ. Μόρδτμαν, εὔρε μνημονευομένην τὴν Ἡρᾶν ἐν Ἀρτάκῃ, καὶ πολὺ ὀλιγώτερον δύναται ν' ἀποδείξῃ τὸν συνδυασμὸν τῆς Ἡρας ταύτης τῆς Ἀρτάκης μετὰ τῆς ἐν Θράκῃ Φιλιππουπόλεως.

6) Τεμάχιον ἀναγλύφου παριστῶν γυναῖκα λαμβάνουσαν τῇ ἀριστερᾷ βέλη ἐκ τῆς φαρέτρας· προφανῶς λοιπὸν τὴν Ἀρτεμιν. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ἀναγνωρίζονται μόνον στοιχεῖα τινὰ (Κυ) ΠΙΑ. ΑΡΤ.

Τὰ τρία τελευταῖα ἀναμφιλέτως εἰσὶ τὰ ἀρκτικά τοῦ ὀνόματος Ἀρτεμιν.

7) Ἀνάγλυρον παριστῶν δύο μορφὰς πρὸς τὸν θεατὴν ἐστραμμένας ὑπὸ τὰ κλήματα ἀμπέλου· καὶ ἡ μὲν πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἶναι νεαρὰ τογαμ περιβεβλημένη καὶ φέρουσα ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, ἧς πρὸς τὰ δεξιὰ ἴσεται κίον, ἡ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ μορφή εἶναι πωγωνοφόρος, στηριζομένη διὰ τῆς δεξιᾶς ἐπὶ κορῆς, τῇ δ' ἀριστερᾷ κρατοῦσα λεοντῆν· ἀλλ' ἡ προφανῶς παρίστανται τὸν Ἡρακλέα, περὶ δὲ τῆς πρὸς τὰ ἀριστερὰ μορφῆς οὐδεμίαν τολμᾷ νὰ ἐκφέρῃ εἰκασίαν. Φαίνεται δέ, ὅτι ἐπιγραφή ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει.

8) Ἀνάγλυρον παριστῶν γυμνὴν μορφήν ἰπέως πρὸς τὰ δεξιὰ, περὶ οὗ οὐδὲν περαιτέρω γινώσκομεν.

9) Ἀνάγλυρον παριστῶν παιδα γυμνόν, καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ἦνω μέρους ἄγνωστον μορφήν. Ἡ κεφαλὴ τοῦ παιδὸς φαίνεται ἐν τοῦτοις ληφθεῖσα ἐξ ἑτέρου μνημείου.

10) Σφιγξ καθήμενη καὶ πτερωτὴ μετὰ μεγάλου διαμεμορφωμένου signion. Προσέτι ἐπὶ τινος λίθου ἐκ τοῦ ἀρχαίου φρουρίου εὐρέθη ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή, ἔχουσα πολλὰ χάσματα, ἀλλ' ἐκ τῶν περιεχομένων θαλον, ὅτι ἦν οἰκογενειακὸν μνημεῖον.

. . . . . καὶ φιλίας τέκνο(ις)
(Σε)κινδα . . . λημιτα(. . . Κ)λεοπάτρα κου-
ριδ[ιοις

... αίμογέρα χρηστή και Ἄτιλίχ ἀν-
 θούσιν
 ... και τὸν ζῶντ' ... ἐνέγρ(α)ψη Ἄπολ-
 (λ)ινάριον θς
 ... σεμνῆς μητρὸς (σ)ωφροσύνην ... σαν ...
 ... και (ε) ἰς τέκνα εὐσεβῆ ... ἐην ποθέουσ' ἐπὶ
 χείροις ὡ παραδε(τ)τα.

Τελευταῖον παρὰ τὸ χωρίον Περιστερὰ τῆς
 ἐπὶ πηγῆς Παζαρτζίκ ἐπὶ τοῦ ὄρους Ῥοδόπης
 εὐρέθη ἀνάγλυφον παριστῶν ἰππεὶά βλάλλοντα
 διὰ τοῦ ἀκοντίου αὐτοῦ τῆ δεξιᾷ ἄγχιον θη-
 ριον ἐπιγραφῆ

ἄνωθεν «Θεοῦ Διοσκόρο(ς)»
 κάτωθεν
 «Αὐγάζων (ὁ)πὲρ αὐτοῦ και τῶν ἰδίων εὐχὴν.»

Ἐρωτήσαντος τοῦ κ. Μ. Παρναῖκα πότε διε-
 δόθη ὁ χριστιανισμὸς εἰς Φιλιππούπολιν, ἀπαν-
 τᾷ ὁ κ. Μόρδτμανν ὅτι δὲν εἰσῆλθεν εἰς τοιαύ-
 την ἔρευναν, ἀλλ' ἀπλῶς εἶπεν ὅτι ἐκ τοῦ στή-
 ματος τῶν γραμμάτων και τῆς τεχνικῆς ἔρ-
 γασίας εἰκάζει, ὅτι τὸ ἀνάγλυφον εἶνε τοῦ ὕ.
 μ. Χ. αἰῶνος, και ὅτι Κυρίῳ Δι' εἶναι ἐπίκλη-
 σις ἐκ τῶν ψαλμῶν ληρθεῖσα.

Ὁ δὲ κ. Βασιλάδης παρατηρεῖ ὅτι, ἂν παρα-
 δεχθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ κ. Μόρδτμανν, ἀπο-
 δεικνύεται ἐξ αὐτῶν τῶν ἀναγλύφων, ὅτι και
 κατὰ τὸν ὕ. μ. Χ. αἰῶνα ἦτον ὁ ἑλληνισμὸς
 και ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν χρήσει κατὰ τὰ μέ-
 ρη ἐκεῖνα, ἄπερ τὴν σήμερον ἕτεροι διαφιλο-
 νεικοῦσιν ὡς μὴ ἑλληνικά.

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΘ'.

Τῆ 3 Ἰανουαρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων και ἐπιψηφισθέντων τῶν
 πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ
 Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

ἀ) Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Ἰακώβου Βολονάκη
 ἐκ Τεργέστης ἀπὸ 25 Δεκεμβρίου 1871, δι' ἧς
 ἀγγέλλει ὅτι ἕνεκα τῆς ἐπισφαλοῦς ὑγείας αὐ-
 τοῦ δὲν δύνανται νὰ ἀναδεχθῶ τὴν ἀνατεθεισάν
 αὐτῷ ἐντολήν, ὅπως εἰσπράξῃ συνδρομὰς ὑπὲρ
 τοῦ κτηρίου τοῦ Συλλόγου, και ὑπόσχεται ὅτι
 ἐμμέσως θέλει πράξει τὸ ἐπ' αὐτόν.

β) Ἐπιστολὴν τοῦ ἐντυχῶ κ. Ἀλκιβιάδου
 Ἀριστάρχου ἀπὸ 30 Δεκεμβρίου 1871, ἐκφρά-
 ζοντος τὰς εὐχαριστίας του ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐ-
 τοῦ ὡς μέλους τακτικοῦ

Και γ) Αἰτήσεις διαφόρων ἵνα ἐγγραφῶσι
 μέλη.

Εἶτα ἀναγινώσκει τὰς προσφορὰς βιβλίων
 ὑπὸ Α. Ἀριστάρχου.

Ἀγγέλλονται τὸ β'. κατὰ τὰ νενομισμένα
 και δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας γίνονται δε-
 κτοί, ὡς ἐπίτιμα μὲν μέλη οἱ κ. κ. Φριδερίκος
 Ῥιτοσχέλιος καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς και λα-
 τινικῆς φιλολογίας ἐν Λειψία, και Γεώργιος
 Κούρτιος καθηγ. τῆς φιλολογίας ἐν Λειψία, ὡς
 τακτικὰ δὲ οἱ κ. κ. Διονύσιος Κωνσταντινίδης
 ἐκ Κερκασίντους και Εὐστράτιος Τσακκαλώτος
 καθηγητῆς ἐν Ταϊγανίω.

Μετὰ τούτου ὁ Πρόεδρος ἀγγέλλει, ὅτι τὴν
 προσεχῆ Κυριακὴν 9 Ἰανουαρίου περὶ τὴν ἐνδε-
 κάτην ὥραν π. μ. τεθήσεται ὑπὸ τῆς Α. Π. τοῦ
 Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, προσκληθέντος ἐπὶ
 τούτῳ, ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ κτηρίου τοῦ Συλ-
 λόγου, και προτείνει κατ' ἀπόφασιν τοῦ Προε-
 δρείου ἵνα ἐπὶ μὲν τοῦ ἀκρογωνιαίου λίθου τεθῆ

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ.

Θαρσεῖν χρεὶ, τάχ' αὖριον ἔσσει' ἄμεινον.
 εἶτα, ἡ λυχνία, τὸ σύμβολον τοῦ Συλλόγου,
 και κατέψει'

Θεμέλιον τότδε Πατριάρχης **ΑΝΘΙΜΟΣ** τ'.
 κατεβάλετο

Προεδρεύοντος Κ. Καραπάνου.

Τῆ 8. Ἰανουαρίου 1872.

Ἐπὸ δὲ τὸν θεμέλιον λίθον νὰ τεθῆ ἐντὸς μο-
 λυθδίνου κυλίνδρου ἐπὶ μεμβράνης γεγραμμέ-
 νων τὸ ἀκόλουθον

ΨΗΦΙΣΜΑ.

Ὁ ἐν Κ/πόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς
 Σύλλογος πρὸς καλλιέργειαν ἐν γένει τῶν
 γραμμάτων και διάδοσιν κατὰ τὴν Ἀνα-
 τολὴν πρὸ δεκαετίας ἰδρυθεὶς, τὴν ἀνέγερ-
 σιν τοῦδε τοῦ κτηρίου ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ γέ-
 νους και τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐ-
 ψήφισατο τῇ φιλομουσίῳ τῶν καλῶν κά-
 γαθῶν ὁμογενῶν πεποιθῶς συνδρομῆ.

Πάντων δὲ τούτων μαρτύριον ἐπίσημον καὶ ἀίδιον ἔστω τάδε τὰ γράμματα τῆ τοῦ Συλλόγου σφραγίδι καὶ τοῖς ὀνόμασι τῶν κοσμητόρων καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ κτιρίου Ἐπιτροπῆς σσημασμένον.

Τῆ θ'. Ἰανουαρίου 1870'.

Ταῦτα πάντα παμψηφεί παραδεχθεὶς ὁ Σύλλογος, τὴν περαιτέρω φροντίδα ἀνέθετο εἰς Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τούτῳ ὀνομασθεῖσαν, συγκειμένην ἐκ τῶν κ. κ. Κλεάνθους ἀρχιτέκτονος, Λ. Χρυσοβελώνου, Γ. Γκιών, καὶ Ἀθ. Βερναρδάκη.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Α. Σ. Μαυρογένης ἀνέγνω συνέχειαν «Περὶ τῆς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ φιλοσοφίας κατὰ τὸν 19' αἰῶνα» (ἰδε σελ. 78).

Ὁ κ. Γ. Ἀριστοκλῆς ποιεῖται τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις:

Ἀνάλαβε, λέγει, ὁ κ. Μαυρογένης, νὰ διαλάβῃ περὶ ἐνὸς μέρους τοῦ ὕλισμου, ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο, ἀπαιτεῖται νὰ δεῖξῃ καὶ τὴν σχέσιν ἣν ἔχει πρὸς τὴν ἐποχὴν, ἐν ἣ ἀνεράνη, διότι δὲν πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐξῆλθε τὸ φιλοσόφημα ἐκ τῆς κεφαλῆς ἐνός, καὶ νὰ εἴπῃ ὕμιν τίνα τὰ ἐπιδράσαντα πρὸς τοῦτο· δεῦτερον παρατηρεῖ, ὅτι ἡ ἰστορία τῆς φιλοσοφίας δὲν ἀπαιτεῖ τὴν ἀπλὴν ἀφήγησιν, ἀλλ' ἀπαιτεῖται νὰ εἴπῃ ὕμιν καὶ ποῖα τὰ ὀρθὰ καὶ ποῖα τὰ ἐσφαλμένα, ὅπερ, ὡς νομίζει, δὲν ἐπραξεν ὁ κ. Α. Μαυρογένης. Τρίτον, ἐπρεπε ν' ἀναφέρῃ καὶ τοὺς λόγους, ἐφ' ὧν ἕκαστος στηρίζει τὸ φιλοσόφημα αὐτοῦ. Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι προσέκοψαν εἰς πολλά, ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ πράγματα, δι' ὧν ἀπηθανάτισαν τὰ ὀνόματά των, καὶ ἀπαιτεῖται προσοχὴ νὰ μὴ καταδικάσωμεν αὐτοὺς πλὴν τοῦ δόντος, διότι ὁ κ. Μαυρογένης ὑπερέβη τὰ ὄρια, ὅσον ἀφορᾷ τὸν Taine, παραστήσας αὐτὸν ὡς ὕλιστὴν· ἐνῷ ἤθελε ποιῆσαι κἀλλιον νὰ ἐκτιμῆσῃ καὶ ἰδῇ τί τὸ πλῆμμελές. Πρὸς τοῦτους νομίζει, ὅτι εἰς ἐν μέρος καταδικάζει τὸν Ἀριστοτέλην ἀναφέροντα τὸ σοῦδεν ἐν τῷ νῷ, ἐὰν μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει, ὅπερ καταδικάζουσι αὐτὸν ἐμπειρικὴν καὶ εὐρέθησαν μὲν οἱ ὑποστηρίζοντες τοῦτο ἐκ τῆς ῥήτρας ταύτης, ἀλλ' ἀκολούθως βαθύτερον μελετήσαντες τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους ἐνόησαν τὸ ἀληθὲς τῆς ῥήτρας ταύτης, καὶ ὅτι πρὸς ἀνάπτυσιν πάσης ἰδέας ἀπαιτεῖται ἡ συγκοινωνία μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Ἐπικροτεῖ δέ, λέγει ὁ κ. Ἀριστοκλῆς, εἰς τὴν ὀρθὴν ἔκφρασιν τοῦ κ. Α. Μαυρογένους διὰ τὸν Renan χαρακτηρίσαντος τὴν κατ' ἐπι-

φάνειαν εὐφυῆν τοῦ ἀνδρός, ὃν σέβεται μᾶλλον ὡς φιλολόγον ἢ ὡς φιλόσοφον· τελευταῖον παρατηρεῖ, ὅτι δὲν εἶνε ὀρθόν, ὅτι ἡ μέθοδος τῆς ἐπαγωγῆς εὐρέθη ὑπὸ τοῦ Βάκωνος, ὡς εἶπεν ὁ κ. Α. Μαυρογένης· ἀλλ' εἰς τὸν Σωκράτην ὀρεῖται ἡ δόξα αὕτη, ἣν ἠσπάσθη καὶ ὁ Πλάτων, ἐτελειοποίησε δὲ ὁ Ἀριστοτέλης, ὃ δὲ Βάκων ἀνέπτυσεν μόνον τοὺς κανόνας αὐτῆς.

Πρὸς ταῦτα ἀπαντῶν ὁ κ. Α. Μαυρογένης λέγει, ὅτι σκοπὸν εἶχε νὰ ἐκθέσῃ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ 19' αἰῶνος, οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ 18', καὶ ὅτι οἱ δικημότεροι τῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης φιλοσόφων εἰσὶν οἱ τέσσαρες, οὓς ἀνέφερε καὶ ἀνέπτυσεν· δὲν ἠκολούθησε δὲ ἡν μέθοδον ἐξέβηκεν ὁ κ. Ἀριστοκλῆς, διότι ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦν νὰ δώσῃ ἰδέαν τινὰ τοῦ φιλοσοφικοῦ συτήματος, εἴτε, καθὰ ἐκφράζεται ὁ κ. Ἀριστοκλῆς, τοῦ φιλοσοφήματος αὐτῶν· διὸ καὶ περιωρίσθη εἰς γενικὴν ἐποπτεῖαν, χωρὶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς ἐπικρίσεις καὶ ἐμβριθεῖς ἐπ' αὐτῶν σκέψεις καὶ παρατηρήσεις χηρζούσας μελέσεως ἐκτάσεως, ἡ ὅσων ὥρισεν εἰς τὸ ἀνάγνωσμα αὐτοῦ· ὅσα δ' ἀφορᾷ τὰς περὶ Ἀριστοτέλους παρατηρήσεις τοῦ κ. Ἀριστοκλέους, τοῦτο μόνον εἶπον, λέγει, ὅτι ὁ Taine ὑπερασπίζεται ἰδέας, αἵτινες ἀνήκουσι ἢ ἀποδίδουσι εἰς τὸν Ἀριστοτέλην.

Ἐπὶ τούτοις διεβλήθη ἡ Συνεδρίασις.

ΚΑΤΑΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΜΕΛΙΟΥ ΛΙΘΟΥ.

Σήμερον τῆ θ'. Ἰανουαρίου 1872 ἐτέθη ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ κτιρίου τοῦ Συλλόγου ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ΑΝΘΙΜΟΥ τοῦ 5', παρόντων τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ πλείστων φιλομουσῶν ὁμογενῶν.

Καὶ πρῶτον ἐτελέσθη ὑπὸ τῆς Α. Παναγιώτητος ἁγιασμός, καὶ θερμὰ ἀνεπέμοθονσαν πρὸς τὸν Ὑψίστον θεόν, καὶ εὐχαὶ ὑπὲρ στερωσεως καὶ εὐμερίας τοῦ Συλλόγου καὶ ὑπὲρ τῶν Ἰδρυτῶν, Μελῶν, Ἐδεργετῶν, Δωρητῶν καὶ Συνδρομητῶν τοῦ Συλλόγου· εἶτα ἐτέθη ὑπ' αὐτοῦ, βοηθουμένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν ἀρχιτεκτόνων, ὁ θεμέλιος λίθος φέρων τὰ ἐν τῇ προηγουμένῃ συνεδριάσει ἐγκριθέντα γράμματα καὶ σήματα. Κάτωθεν δὲ αὐτοῦ ἐτέθη τὸ ἐπὶ τούτῳ ψήφισμα ἐπὶ μεμβράνῃ, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Προέδρου κ.

Κ. Καραπάνου καὶ τῶν μελῶν τοῦ Προεδρείου καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ κυρίου Ἐπιτροπῆς συγκειμένης ὑπὸ τῶν κ. κ. Η. Βασιλάδου, Ι. Μίλλιγκεν, Ι. Γκιών, Ξ. Ζωγράφου καὶ τοῦ Προέδρου τοῦ Συλλόγου, ἐπικεκρωμένον δὲ ὑπὸ τοῦ Οἴκου-μενικῆς Πατριάρχου. Ἐπὶ τούτοις ἡ Α. Πα-ναγιώτης ἀπήγγειλε τὰςδε.

Τέχνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, ἐντιμος καὶ φιλόμουσος ὁμήγηυρις.

Εἰ καὶ αἱ πρεσβυτικά μοι δυνάμεις δὲν μοι βοηθοῦσι, ὅπως ἐκγράσω, ὡς θέλω, τὴν πνευματικὴν ἐγκάρδιον ἀγαλλίασίν μου, ἀλλ' ὅμως πάλιν αὐτὴ αὐτὴ ἡ ἐγκάρδιος πνευματικὴ ἀγαλλίασις δὲν με συγχωρεῖ ἵνα ὅπως σιωπήσω ἀναγκαῖοι δέ, ἵνα εἶπω, ἂρ οὐκ ὡς θέλω, τοῦ λόγιου ὡς δύναιται, τὰς λέξεις ταύτας.

Ὅτε πρὸ δεκαετίας ἡ σύστασις τοῦ Ἐ.λ.λ. Φιλολ. Συλλόγου ἐν τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ ἐπηγγέλλετο ἵνα ἐποχὴν διανοητικῆς προόδου τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωρίας διὰ τῆς δημοδυσέστερας διαδόσεως τῆς παιδείας καὶ τῶν γραμμάτων, συμμεριζόμενος ἰσχυρῶς τὴν γενικὴν καὶ πάνδημον συκίνησιν, ἢ παρήγηγεν ἢ ἐπ' αἰσίοις αὐτὴ ἐπαγγελία, ἠεχθήθη ὑπὸ ψυχῆς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας καὶ τῆς προόδου τοῦ σώματος τούτου.

Ὁλλογα ἔτη ἤρθεσαν, ὅπως τὸ εὐγενὲς βρέθος ἀνδρωθῆν διαπράξῃ ἀνώτερα τῶν ἐπιτιμίων ἀγαθῶν, καὶ ὑπερβῆν τὰς κοινὰς προσδοκίας ἀναλόγῃ σιωπηλῶς, ἀλλὰ μάλ' ἀπαξίως, τὴν ἀρχηγίαν τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τοῦ γένους.

Ἐν τῷ σχετικῷ βραχυτάτῳ τούτῳ διασηματι τοσαύτην ζωτικότητα ἐκτίσαστο, ὥστε περιπέττει ἀπρόοπτοι καὶ δευῖα καταστροφὴ δὲν ἴσχυσαν νὰ καταβάλωσιν αὐτόν, τοῦναντίον ἐκ τῆς τέφρας αὐτοῦ ἀμμιαιότερον ἀνέστη, καὶ σήμερον κάλλιον σόνουδς τὸν πρακτικὸν σκοπόν, πρὸς ὃν ὀφείλει νὰ τείνῃ. Ἡ ζωτικότης αὐτὴ μαρτυρεῖ τρανῶς, ὅτι πάντες σνησθάνθημεν τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς ἐπάρξεως τοιοῦτου κέντρου παιδείας, ἐπιθρῆννε δὲ καὶ πείθει ἕκαστον, ὅτι ὁ σκοπὸς οὗτος οὐκ ἔστιν ἀνέφικτος. Τί δὲν κατορθοῖ ἢ συναισθησις τῶν ἀναγκῶν καὶ ἐλλείψεων ἠνωμένη μετὰ τῆς θελήσεως τοῦ θεραπεύσαι αὐτάς;

Ἡ Ἐκκλησία εὐλογεῖ τὰ τέχνα Αὐτῆς, ὅταν εὐθαροῦς πρὸς τοῦτα μεγάλα καὶ θεάρεστα ἔργα χωρῶσιν. Ἡ Ἐκκλησία εὐχαριστεῖ τοὺς τέχνους Αὐτῆς, ὅταν σπεύδωσι πρὸς ταχ-

τέραν καὶ ἀσφαλιζέραν πραγματοποιήσιν ἐνδὲ τῶν σπουδαιότερων μελημάτων τῆς αὐτῶν Μητροῦς. Ναί, τὸ λέγω μετὰ θάρρους, ἡ Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν τῶν πρωτίστων μελημάτων Αὐτῆς ἐποιήσατο τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας παρὰ τῷ λαῷ καθύτι ἐὰν ἀφ' ἐνδὲ δὲν συγχωρῆ τὸ νὰ ὑπάγηται ἡ θρησκεία εἰς τὸ χριτήριον τοῦ ὀρθολογισμοῦ, τοῦ μολύροτος τὴν διάδοσιν καὶ π.λατῶντος τὴν συνείδησιν, δὲν θέλει ὅμως ἀφ' ἑτέρου ῥ' ἄρχῃ ἐν τῷ σκότει, ἀγίρουσα τὴν πᾶσιν ἔρμαιον τῆς δεισιδαιμονίας καὶ τοῦ φαντισμοῦ.

Ἐν χροῖσις χαλεποῖς ἡ Ἐκκλησία κατέστη τὸ χρηστέροτον τῆς ὀρθοῦς καὶ ἀληθοῦς παιδείας, περιέβαλε τὸς πτωχοῦς, ἀλλὰ μεγάλους διδασκάλους, συνέστησε σχολεῖα, ἐστ.λ.κῶσσα διὰ πάντα ταῦτα τὴν ἐργωμοσθῆν τῶν ἀγαπιτῶν Αὐτῆς τέκνων, ἄνω καὶ τὴν ὄραν ταύτην ἐπιχαλοῦνται τὰς ἐχὰς Αὐτῆς πρὸς εὐδῶσιν τοῦ σκοποῦ, ὃν οὐδέποτε ἐπαύσατο Αὐτὴ οὐδὲ παύεται ἐπιδιώκουσα. Ἀπέρανται τῶν ἀνιαρῶν φυ.λετικῶν ἀξιώσεων καὶ διαιρέσεων καὶ παθῶν καὶ ἀντεγκλήσεων, αἰτινες ἀντιβαῖουσαι πρὸς τὴν θεμελιώδη βάσιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῶς ἀγνωστοί τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνεγύρσαν ἐν τοῖς ἐσχάτοις τοῖτοις καιροῖς, καὶ κατατρέχουσι σήμερον τὴν κοινωρίαν τῶν πτωχῶν, μοι εἰμὴν παρήγορον νὰ βλέπω ἐκ.λεικτὴν καὶ περτωσίαν μεριδιὰ τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ ἐπιδιώκουσαν τὴν διὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς μορφώσεως τῶν ἡθῶν διάπλασιν τῆς κοινωρίας ἐν τῷ πνεύματι τῆς ὀμοθυρίας καὶ τῆς ἐνόητος, τὸ ὅποτον εἶναι ἡ βάσις τοῦ εὐκλεοῦς τούτου ἰδρύματος καὶ ἡ γενικώτερα ἀφτηρία τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ.

Ἐχετε πλήρη, ὦ ἀγαπητά μοι ἐν Κυρίῳ τέχνα, τὴν εὐλογίαν τῆς Ἐκκλησίας. Συγκυροῦμαι βαθύως τὴν σιγήν ταύτην, διδοὶ ἐν ταῖς γηραιῶς μου ἡμέραις ἀξιοῦμαι νὰ θέσω τὸν θεμιλιον ἄθρον τοῦ κατασθῆματος τοῦ Ἐ.λ.λ. Φιλολ. Συλλόγου. Ἐν τῇ καταβολῇ τοῦ θεμιλλου τούτου ἄθρον ἐροῦν ἀπεικονίζομένην τὴν παγίωσιν τοῦ χ.λείου Συλλόγου, τὸν δὲ αἰσίως ἀνεγυρομένοτον τούτον οἶχον θεωρῶ ὡς ψη.λαγητὴν εἰκόνα τοῦ ὀ.λο ἠθικοῦ καὶ διανοητικοῦ οἰκοδομήματος, εἰς δ τείνουσιν αἱ ἐνέργειαι πάντων ἡμῶν. Κύριος ὁ Θεὸς τῶν Φῶτων ἐπιτεγάσοι τὸ οἰκοδόμημα τῇ ἀρωγῇ Αὐτοῦ εὐλογίᾳ Ἀὐτοῦ καθύθροτον τὰς προσπαθείας ὁμῶν διατηρῶν ἀβήρητον τὸν ἀγαστον ἡμῶν σόνδεσμον διὰ τοῦ πνεύματος τῆς Εὐαγγελικῆς ἐνόητος καὶ ἀγάπης ἐν Χριστῷ.

Εἶτα ὁ Πρόεδρος κ. Κ. Καραπάνος ἀπήγγειλε τὰ ἐξῆς:

Παραγιώτατε Δέσποτα, γυλόμουσοι κύριοι.

Μεγάλην τελοῦμεν σήμερον πανήγυριν καταβάλλοντες τὸν θεμέλιον λίθον τοῦ πρώτου ἐν τῇ πόλει ἡμῶν ἀνωτέρου ἐνδικοτήματος τῶν Μουσῶν.

Τὰ γραμματὰ οὐδέποτε ἔπαυσαν καλλιεργούμενα καὶ διδασκόμενα ἐν τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ, ἀπὸ πολλῶν ὅμως αἰῶνων στεροῦνται κέντρον ἀποκλειστικῶν σκοπῶν ἔχοντας τὴν ὑψηλότεραν αὐτῶν καλλιέργειαν καὶ τὴν εὐρυτέραν αὐτῶν διάδοσιν.

Τὸν σχηματισμὸν τοιοῦτου κέντρον προέβητο κυρίως οἱ πρὸ δεκαετίας ἰδρῦσαντες τὸν ἐν Κ/πόλει Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογον. Ἐκτὸς ὅμως τῶν γραμμάτων ὁ Σύλλογος ἀπ' ἀρχῆς ἤδη τῆς συστάσεώς του ἐνόμιζε καθήκον, ἵνα καλλιεργῆσῃ καὶ καταστήσῃ κοινότερας ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν τὰς γνώσεις ἐκεῖνας, αἵτινες ἔφερον τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθνη εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς εὐημερίας, ὅν γνωρίζομεν ἄπαντες.

Τὸν σκοπὸν τοῦτον τῆς καλλιεργείας τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐπέδιώξεν ὁ Σύλλογος, δύναμαι νὰ εἶπω, μετ' ἐπιτυχίας κατὰ τὸ πρῶτον δεκαετὲς σάδιον τοῦ βίου αὐτοῦ. Πτωχῆς, ἄστρατος καὶ παλιῶν κατὰ παντὸς εἶδος ἐμποδίων κατῳρίσασεν, ἵνα ζήσῃ καὶ παραγάγῃ καρπούς, οἵτινες τὸν κατέστησαν γνωστὸν οὐ μόνον ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ, ὅπου ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι περὶ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν μεριμνῶντες.

Ἀπέναντι τῶν κόπων καὶ τῶν στερήσεων ὁ Σύλλογος οὐδέποτε ἀπεθάρρυνθη. Ἀπ' ἀρχῆς ὅμως ἠσθάνθη, ὅτι ἔχει ἀνάγκην μονίμου κτιρίου, ὅπερ οικοδομηθῆν συμφώνως πρὸς τὰς ποικίλας αὐτοῦ ἐργασίας ἤθελε παρέχει αὐτῷ τὸ μέσον πρὸς τελειότητα τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἐκπληροσιν. Τὴν ἀνάγκην δὲ ταύτην ἠσθάνθη ἔτι ζωηρότερον, ὅτε κατὰ τὸν νέον αὐτοῦ Κανονισμὸν ἀνεδέχθη ἄλλα τε καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἀπῶρων σχολείων, εὐρύνας οὕτω τὸν κύκλον τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ. Σκεπτόμενος δ' ὁ Σύλλογος πῶς δύναται ν' ἀνεγείρῃ τοιοῦτον κτίριον, ἔνα μόνον τρόπον εὕρισκε πρὸς ἐπίτευξιν τοῦτου τὴν συνδρομὴν τῶν φιλομούσων ὁμογενῶν. Ἡ τοιαύτη συνδρομὴ εἶναι ὁ κυριώτερος, ἢ, μάλλον εἰπεῖν, ὁ μόνος ἐθνικὸς ἡμῶν πόρος· εἰς αὐτὸν ὀφείλομεν τὰς ἐκκλησίας, τὰ

σχολεῖα, τὰ νοσοκομεῖα καὶ ἐν γένει πάντα τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν καταστήματα. Ἡ ἰδιωτικὴ συνδρομὴ εἶναι ὁ μέγας μοχλός, ὅστις διετήρησε καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους καὶ ἐν μέσῳ περιστάσεων πολὺ δυσκολοτέρων τῶν σημερινῶν. Οὔτε ἡ πτωχεία, οὔτε ἡ πείσις ἐμπόδισάν ποτε τὸ ἔθνος ἡμῶν, ἵνα δι' ἰδιωτικῆς ἐκούσεως συνδρομῆς διατηρήσῃ τὰ ἐθνικὰ αὐτοῦ καθιδρόματα. Δὲν ἐδιστάσαμεν λοιπὸν ἵνα καταρῦγωμεν εἰς αὐτὴν πρὸς θεραπείαν τῆς ἀσπότητος ἀνάγκης τοῦ Συλλόγου, καὶ δὲν ἠπατήθημεν. Γενναῖοι καὶ φιλόμουσοι ὁμογενεῖς συνεισέφερον ἤδη ὑπὲρ τὰς διαχιλίαις ὀθωμανικὰς λίρας, διὰ τῶν ὁποίων ἡγοράσασμεν τὸ γήπεδον, ἔθνα θεμελιούμεν σήμερον τὸ κτίριον τοῦ Συλλόγου. Γενναῖοι καὶ φιλόμουσοι ὁμογενεῖς θὰ συνεισφέρουσιν (οὐδεμίαν ἔχομεν ἀμφιβολίαν) τὴν ἀναγκαῖον ποσόν, ὅπως οικοδομήσωμεν τὸ κτίριον, ὅπερ σήμερον θεμελιώμεν. Διὰ τῆς οικοδομῆς τοῦ κτιρίου τούτου οὐ μόνον ὁ Σύλλογος θέλει τύχει ἀνευωτέρας ὑπάρξεως, καὶ κατορθώσῃ εὐκολότερον τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν θέλει ἀποκτήσῃ ἐν νέον δαίγμα ὑπάρξεως καὶ προόδου· θέλει δεῖξῃ δι' αὐτοῦ, ὅτι εἶναι πάντοτε τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἔθετο τὴν διάνοιαν ἄνω τῆς ὕλης, καὶ ὅτι δὲν θέλει παύσει καλλιεργεῖν τὸ δένδρον τοῦ πολιτισμοῦ, τὸ ὅποιον ἐφύτευσεν ἐν τῷ κόσμῳ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ.†

Ἐν τῷ κτιρίῳ τούτῳ τὸ ἔθνος ἡμῶν θέλει προσφέρει καὶ εἰς ἑαυτὸ καὶ εἰς τὰ μετ' αὐτοῦ συζώντα ἔθνη καὶ εἰς τοὺς παροπιθιμούντας ζένους τροφὴν ἠθικὴν ἄφθονον διὰ τῶν ἐν αὐτῷ γεννησομένων ἐπιστημονικῶν συζήτησεων καὶ δημοσίων διαλέξεων, καὶ διὰ τῆς σχηματισθησομένης βιβλιοθήκης καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν συλλογῶν.

Ἐπιτρέψατέ μοι, Κύριοι, πρὶν τελειώσω τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις, ἵνα ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν πρὸς τὸν σεβαστὸν ἡμῶν Ἄνακτα καὶ τὴν προφωτισμένον Αὐτοῦ Κυβέρνησιν, διὰ τὴν προστασίαν ἣν παρέχει εἰς τὰ γραμματὰ καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας, πρὸς τὸν γενεῶν ἡμῶν Πατριάρχην, ὅστις εὐημεροῦσθαι νὰ θέσῃ ἰδίαις χερσὶ τὸν θεμέλιον λίθον, καὶ εὐλογῆσῃ τὰ ἔργα ἡμῶν, δεικνύων τὴν σημασίαν ἣν δίδει εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ποιμνίου Αὐτοῦ, καὶ πρὸς ἐκείνους οἵτινες συνεισέφερον καὶ θέλουσι συνεισφέρει ὑπὲρ τοῦ κτιρίου τοῦ Συλλόγου.

Ἐπιτρέψατέ μοι ἐπὶ τέλους, Κύριοι, ἵνα εὐ-

χριστήσω ὅλους ὑμᾶς ἐν ἐνόματι τοῦ Συλλόγου, διότι εὐχεστήθητε νὰ τιμηθῆτε τὴν σημερινὴν αὐτοῦ πανηγύριν, καὶ εὐχρηθῶ ἵνα πολλὰς καὶ συνεχεῖς τελώμεν τοιαύτας.

Παρατεταμέναι χειροκροτήσεις διεδέχθησαν τὸν λόγον τοῦ Προέδρου καὶ ἀνευρημαίαι ὑπὲρ τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου καὶ τῆς σεβαστῆς Κυβερνήσεώς Του, καὶ ὑπὲρ τῆς Α. Θ. Η. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Μετὰ ταῦτα ὁ Πρόεδρος προσέρχεται τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῳ, καὶ δίδωσιν αὐτῷ τὸ δίπλωμα ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου, προσφωνήσας τάδε:

Παραγιώτατε Δέσποτα!

«Ὁ ἐν Κ/πόλει Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογος ἐκτιμῶν καὶ δικαίως τὰ φιλογενῆ αἰσθήματα, ἅπερ ὑπὲρ τοῦ ἐμπιστευθέντος Ὑμῖν ποιμνίου ἐπιδείκνυσθε, τρανάντατον δὲ τούτου δείγμα παρέσχετε ἐν τῷ πρὸ ὀλίγου ἀπαγγελθέντι ἱεροπροεστάτῳ λόγῳ, τοιμᾶ δι' ἐμοῦ μὴ τῆ φωνῆ, ἵνα προσέρῃ τῇ Ὑμ. Θειοτάτῃ Παναγιότητι τὸ δίπλωμα Ἐπιτίμου Μέλους, πεποιθὼς ὅτι δὲν θέλει ἡ Ὑμ. Θ. Παναγιότης παύει καὶ ἐν τῷ μέλλοντι παρέχουσα τὰς εὐχὰς αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς κατευθώσεως τοῦ ἀνωτέρου τούτου τῶν γραμμάτων φυωρίου.

Ἡ Α. Η. εὐμενῶς ἀποδέχθη τὸ δίπλωμα, πῶς καὶ αὐθις τὰ βέλτεστα τῷ Συλλόγῳ.

Ὁς τῷ δ' ἐπεραιώθη ἡ τελετὴ τῆς καταθέσεως τοῦ θεμελίου λίθου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΓ΄.

Τῆ 10 Ἰανουαρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καρατάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει:

α) Ἐπιστολὴν τοῦ Ἁ. Ἰωαννίνων κ. Σωφρονίου ἀπὸ 17 Δεκεμβρίου 1871, δι' ἧς ἀπαιτῶν εἰς τὰς παρὰ τοῦ Συλλόγου αἰτηθείσας πληροφάνειας περὶ τῆς κακωστάσεως τῆς παιδείας καὶ τῶν σχολείων τῆς ἐπαρχίας αὐ-

τοῦ, λέγει ὅποια μέτρα ἔλαβεν, ἵνα ἀπαλλαγῶσι τὰ Μοναρχίαι τῶν χρεῶν, καὶ χρησιμεύσωσι τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν δι' ἄλλας ἀνάγκας, ὡς καὶ διὰ τὰ σχολεῖα, καὶ περιλαμβάνει διαφόρους ἐγκυκλίους αὐτοῦ ἐπὶ τέλους δ' εὐχαριστεῖ τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς τακτικοῦ μέλους.

Ὁ Σύλλογος ἐνέκρινε νὰ γραφῇ εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ τῷ Ἁ. Ἰωαννίνων.

β) Ἐπιστολὴν τοῦ Ἁ. Καισαρείας ἀπὸ 10 Ἰανουαρίου 1872, δι' ἧς ἀναγγέλλει, ὅτι ἔκρινε σκόπιμον τὴν σύστασιν γυμνασίου καὶ παρθενωγείου ἐν τῇ Καισαρείᾳ, καὶ ὅτι ἠνεψόχη ἐπὶ τούτῳ κατάλογος, ὃν περιφέρουσιν οἱ κ. κ. Γ. Σοφοκλῆς καὶ Χαράλαμπος Ἐμμανουηλίδης, ὅς καὶ συνστᾶ, καὶ αἰτεῖται ἵνα καὶ ὁ Σύλλογος γράψῃ τὸ ἀνάλογον δώρημα.

Ὁ Σύλλογος ἐψηφίσατο νὰ γραφῇ εὐχαριστήριος τῷ Ἁ. Καισαρείας δι' ἣν ἔλαβε πρωτοβουλίαν περὶ συστάσεως γυμνασίου, τὴν δὲ περὶ συνδρομῆς αἴτησιν παραπέμπει τῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ.

γ) Τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει Συλλόγου τῶν Φιλομουσῶν ἀπὸ 21 Δεκεμβρίου 1871, αἰτούντος ἵνα ὁ ἐν τῷ Ἑλλ. Λυκείῳ ἐκ Θερζίκης ὑπότροφος τοῦ Χρηστάκη ἐρένδη Ζωιγράφου ἐκλεχθῇ ἐκ τῆς πόλεως αὐτῶν ἢ ἐκ τῶν πέριξ.

Ὁ Πρόεδρος ἀναγγέλλει, ὅτι πολλὸ πρότερον ἔγραψε περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ὑποτρόφων τῷ εἰρημένῳ Συλλόγῳ, ὡς καὶ διὰ τὸν ἐκ Μακεδονίας τῷ ἐν Σέρβις Συλλόγῳ, διὰ δὲ τὸν ἐκ Θεσσαλίας τῷ Ἁ. Λαρίσεως, καὶ διὰ τὸν ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τῇ Λέσχῃ Μικρᾶ Ἀσία.

δ) Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Ν. Δ. Λεβίδου ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 4 Ἰανουαρίου 1872, ἐκφραζοντος τὰς εὐχαριστίας του ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς μέλους ἀντεπιστέλλοντος.

ε—ς) Ἐπιστολὰς τῶν κ. κ. Ἀλεξ. Μανούσου καὶ Ν. Γιαμακλῆ ἐκ Τεργέστης ἀπὸ 31 Δεκεμβρίου 1871, παραιτουμένων τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς πρὸς εἰσπραξίαν συνδρομῶν ὑπὲρ τοῦ κτηρίου, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ὑπάρχει ἐκεῖ Ἐπιτροπὴ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρὸς διαδόσιν τῶν Ἑλλ. γραμμάτων Συλλόγου, πρὸς ἣν καὶ προτείνουσι ν' ἀποταθῇ ὁ Σύλλογος.

Ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο δεκτὴ.

ζ) Ὁμοίαν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Ἰωάννου Χρυσωβελώντι ἀπὸ 4 Ἰανουαρίου 1872.

Ἀγγέλλονται τῷ β' κατὰ τὰ νενομισμένα καὶ δι' ἀπολύτου πλειονουψηφίας γίνονται δεκτοὶ ὡς ἐπίτιμον μὲν μέλος ὁ κ. Kirchhoff ἀρχαιο-

λόγος ἐν Βερολίῳ, ὡς τακτικὰ δὲ οἱ ἐνταῦθα κ. κ. 'Ιω. Σιφναῖος καὶ 'Ιω. Τάξης ἔμποροι, καὶ ὁ ἐν Παρισίοις Μιλτ. 'Ιακώβου, ὡς ἀντεπιστέλλοντα δὲ οἱ κ. κ. Ν. 'Ράλλης Καθηγητῆς ἐν Περγάμῳ, Περίδης ἐν Λάρισι καὶ Κύπριος καὶ 'Ιερώνυμος Μυριανθεύς, Καθηγητῆς τῆς σχολῆς τοῦ Σταυροῦ ἐν 'Ιεροσολύμοις.

Εἶτα ὁ κ. Μ. Παρναϊκὸς ἀνέγνω συνέχειαν *Περὶ γλωσσολογίας* (ἴδε σελ. 24 κ. ἑ.).

Ὁ κ. Γ. Χασιώτης ποιεῖται τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις:

1) Ὅτι ὁ κ. Παρναϊκὸς ὄφειλε πρὶν ἢ ἐλθεῖν εἰς τὰς ἐξαφάνσεις τοῦ α νὰ εἴπῃ ἅ) περὶ τῶν ἀρχηγόνων φθόγγων α, ι καὶ σ, εἶτα περὶ τῆς διασχίσεως τοῦ α εἰς ε καὶ ο, καὶ τελευταῖον περὶ τῶν ἐξαφανίσεων τοῦ α. β) τὰ ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει περὶ τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ α παραδείγματα γεν-γιγεν-γιγν δὲν φαίνονται ἐχόμενα ἀληθείας, διότι πρὶν ἢ ἐξαφανισθῆ ὁ φθόγγος α διασχίσθη εἰς ε, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ ὀμαλοῦ ἀορίστου γεν, ἐνθα φυλάττεται ἡ ῥηματικὴ ρίζα γεν κτλ.

2) Ὅτι ὁ κ. Παρναϊκὸς εἰς τὰ περὶ ἐπιτάσεως προσέθηκε καὶ τὸν φθόγγον ο, ὅστις δὲν εἶναι ἐπίτασις, ἀλλ' ἐξασθένσις. Περὶ δὲ τῶν σχέσεων τῶν ἑλλην. λέξεων καὶ χρονικῶν στελεγῶν φρονεῖ, ὅτι καλὸν ἦθελεν εἶσθαι, ἐὰν ἤρκετο μόνον εἰς τὴν σύγκρισιν τῶν ῥηματικῶν στελεγῶν ὡς πρὸς τὰς συγγενεῖς γλώσσας.

Πρὸς ταῦτα ὁ κ. Μ. Παρναϊκὸς λέγει, ὅτι αὐτὸς ἀκολουθεῖ τὸ *Compendium* τοῦ Schleichers, ἐξ οὗ ἤρυσθη καὶ τὸ περὶ ἐπιτάσεως τοῦ ε εἰς ο, ὕπερ ἄλλοι πτώσιν τῶν φθόγγων καλοῦσιν, καὶ ὁ κ. Γ. Χασιώτης ἀκολουθῶν ἄλλους γλωσσολόγους ἴσως ἔχει δίκαιον.

Ὁ κ. 'Ηρ. Βασιᾶδης ἐπεθύμει, λέγει, ἵνα ἐξέθετον ὁ κ. Παρναϊκὸς τὰς αἰτίας καὶ τοὺς λόγους, δι' οὓς οἱ ἀρχικοὶ φθόγγοι ἐξαλείφονται ἢ ἐπιτείνονται, περὶ ὧν δὲν ἐποιήσατο μνηεῖαν ὁ κ. Παρναϊκὸς. Ἐχει δὲ, προσθέτει, δίκαιον ὁ κ. Χασιώτης λέγων, ὅτι πρὶν ἐξαφανισθῆ τὸ α ἐξέπεσον εἰς ε, ὕπερ λέγουσιν καὶ ὁ Schleicher καὶ ὁ Κούρτιος διακρινόντες τὸ ἀρχικὸν α εἰς τρία, διότι ἐν ἄλλοις μὲν ἐστράπη εἰς ε, ἐν ἄλλοις εἰς ο, καὶ ἐν ἄλλοις ἐξαφανίσθη' εἶχε ὅμως ἄδικον, λέγων ὅτι εἶναι ἐξασθένσις, διότι ἐν συγχρῆσει πρὸς τὸ ε εἶναι μᾶλλον ἐπίτασις' προσέτι ἤκουσε, λέγει, τὸν κ. Παρναϊκὸν ὁσάκις ἀνέφερε τὸ *arsnas* (=ἔππον) νὰ προσέρηθαι δασεῖς (*nasnas*) ἐνῶ εἶναι ψιλόν, καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐγένετο δασύ. Ὑπάρχει δὲ ἀρχαῖον ὄνομα ἑλλην. Ἰακος (=ἔππος) ὁ Τραχν-

τίνος, γυμναστῆς καὶ ἄος περὶ γυμναστικῆς γραφῆς, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται τοῦτο' ἢ δὲ λέξις *vic* ἐξ ἧς οἶκος δὲν σημαίνει, ὡς εἶπεν ὁ κ. Παρναϊκὸς, καθῆσθαι, ἀλλὰ εἰσέρχεσθαι.

Ὁ κ. Παρναϊκὸς ἀναγνωρίζων τὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. Βασιᾶδου ὡς λίαν ἐρθᾶς, τοσαῦται, λέγει, ὑπάρχουσι σχολαί, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπιφανέστεροι Κούρτιος καὶ Schleicher δὲν ἀναφέρουσι τοὺς λόγους, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς τοὺς παρέλειψεν' περὶ δὲ τοῦ *vic* παρατηρεῖ ὅτι τὸ κείμενον, τὸ ὅποιον εἶχεν ὑπ' ὄψιν, μεταφράζει αὐτὸ διακμένειν καὶ καθῆσθαι.

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΙΑ΄.

Τῆ 17 'Ιανουαρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ξ. Ζωγράφου
Ἀντιπροέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐπιστολὴν τοῦ ἐν 'Ραιδεστώ Θρακικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἀπὸ 9 'Ιανουαρίου 1872, αἰτουμένου ἵνα, εἰ δυνατόν, προτιμηθῆ ὡς ὑπότροφος τοῦ Χρηστάκη ἐρευνῆ ἐκ Θράκης εἰς νέος ἐκ 'Ραιδεστοῦ, ὅν ἤθελεν ὑποδείξει ὁ Σύλλογος οὗτος.

Ἡ αἴτησις αὕτη δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν, διότι προηγουμένως εἶχεν ἀναθεθῆ ἡ ἐκλογὴ τοῦ ὑποτρόφου τούτου εἰς τὸν ἐν Φιλιππουπόλει Σύλλογον.

β) Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Κ. Καλλιᾶδου ἀπὸ 13 'Ιανουαρίου 1872 περιελίουσιν κατ'ἀλόγον βιβλίαν, ἅτινα προσφέρει τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου.

γ) Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Ἀναστασίου Σταμούλη ἐκ Σηλυμβρίας ἀπὸ 9 'Ιανουαρίου 1872, πέμποντος δύο μὲν λίρας ὑπὸ τὸν ὄρον, ἵνα, ἐὰν μὲν δύναται νὰ γίνῃ μέλος, θεωρηθῶσιν ὡς τακτικὴ αὐτοῦ συνδρομή, ἄλλως νὰ χρησιμεύσῃ τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου, δέκα δὲ φράγκα, τὴν ἐτησίαν αὐτοῦ συνδρομὴν, πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις Σύλλογον πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλλην. γραμμᾶτων καὶ τὰς ἐξῆς ἐπιγραφάς.

1) ἀνευρόθη ἰ θεόσοστος πάλις ταύτη ἐπὶ

Μιχαήλ Θεοδώρας καὶ Θέκλης οὗς ἐδικαίωσεν ΚΚ' βασιλεῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς· ἡ ἐπιγραφή αὕτη, λέγει, σώζεται ἄνωθεν τῆς πύλης τοῦ φρουρίου, καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ πόλις κατεστράφη ὑπὸ Κρούμου βασιλεῶς Βουλγάρων τὸ 805 μ. Χ. καὶ ἀναγέρθησαν τὰ τείχη.

2)	Α	Α	ΤΡ	Κ	
	Ξ	Ο	ΚΧ	ΜΚΝ	ΤΩ †
	Δ	Π		Μ	Η
	Α	Α		Ι	Ο
	ΞΟ	ΚΧ		ΝΝ	ΟΡ
	Δ	Π		Ω	Α

εὐρίσκειται, λέγει, ἐν τινι ἡρειπωμένῳ τζαμίῳ ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἔνθα σώζονται καὶ ἕχνη εἰκόνας ἐξηγεῖ δ' αὐτήν·

« Ἀλέξιος ἀπόκρυφος παρακιοιῶμενος. »

« Ἀλέξιος ἀπόκρυφος Ἰωάννου Θεολόγου. »
διότι τὸ ρθὲν τζαμίον ἦν καὶς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου κατὰ τινὰ παράδοσιν.

Ἐγρίνεται ἵνα ὁ κ. Α. Σταμούλης προταθῆ μέλος τακτικόν, κί δ' ἐπιγραφαὶ νὰ παραπεμθῶσιν εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐπιτροπὴν.

δ') Ἐπιστολὴν τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ Φιλικταίδ. Ἀδελφότητος *Galatias* ἀπὸ 28 Δεκεμβρίου 1871, ἀγγελλούσης τὸν σκοπὸν τῆς Ἀδελφότητος, καὶ τιθεμένης ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Παραπέμπεται εἰς τὴν Ἐκπαίδ. Ἐπιτροπὴν.

ε) Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Βλ. Σκορδέλη ἐκ Φιλιππουπόλεως ἀπὸ Ἰανουαρίου 1872, αἰτοῦντος περίληψιν τοῦ ἀναγνώσματος τοῦ κ. Μόρδμανν περὶ τῶν ἐν Φιλιππουπόλει ἐπιγραφῶν. Ἐνεκρίθη νὰ σταλῆ ἡ αἰτούμενη περίληψις.

ς') Ἐπιστολὴν τῆς ἐν Τραπεζοῦντι ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν σχολείων Ἐπιτροπῆς ἀπὸ 4 Ἰανουαρίου 1872, περιέχουσαν ἐγκύκλιον τῆς Ἀδελφότητος τοῦ Κλήρου.

Παραπέμφθη εἰς τὴν Ἐκπαίδ. Ἐπιτροπὴν.

ζ') Ἐπιστολὴν τοῦ γραμματέως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς περιέχουσαν προτάσεις μελῶν.

καὶ ἡ) Τὸν κατάλογον τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Καλλιάρχου προσφερομένων βιβλίων.

Ἀγγέλλονται τὸ β'. κατὰ τὰ νενουμισμένα, καὶ πεμψῆραὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. Gumbach καθηγητὴς ἐν τῷ ἐνταῦθα αὐτοκρατορικῷ Λυκείῳ, Σ. Κέπετσης ἔμπορος καὶ Ἀπόστ. Σκέντσος δικηγόρος.

Ἔϊτα ὁ κ. Παρναβίος ἀνέγνω συνέχειαν *Περὶ γλωσσολογίας* (ἰδ. σελ. 24 κ. ἑ.).

Ὁ κ. Πρ. Βασιλάδης παρατηρεῖ, ὅτι ἵνα τὰ γλωσσολογικὰ ἀναγνώσματα ἀποβαίνωσιν ὠφέλιμα, δὲν ἀρκεῖ μόνον ἵνα ἔχη τις ὑπ' ὄψιν τὰ σοφὰ περὶ γλωσσολογίας τῶν ξένων συγγραμματα, ἀλλ' ἀπαιτεῖται νὰ ἀναδιψᾷ καὶ τὸν πλοῦτον τῶν διαλέκτων τῆς σημερινῆς γλώσσης, διότι πολλὰ μὴ περισοθέντα ἐν τοῖς συγγραφεῦσι, σώζονται ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ, ὡς εἶχε πράξει ὁ μακαρίτης Δ. Μυροφρῶτης, ὅστις ἐν Βερολίνῳ ἔτι ὡν ἔγραψε περὶ τοῦ Ἰώτα (jot) ἐν τῇ ἐφημερίδι τοῦ Κόμπ, καὶ ἀπέδειξεν ὅτι ὁ φθόγγος οὗτος διετηρέθη ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ οἶον Γιάννης, στεργιά κλ. ὥστε δὲν πρέπει νὰ παρατρέχωμεν τὰ τοιαῦτα. Ἔϊτα παρετήρησεν ὁ κ. Βασιλάδης περὶ τῆς μεταπτώσεως τοῦ σ εἰς δασὺ πνεῦμα, εἰπὼν ὅτι τοῦτο εἶναι φαινόμενον περιεργον, ἀπαντώμενον οὐ μόνον εἰς τὴν Ἑλλ. καὶ Ἑρσικὴν γλώσσαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς τῆς Πολυνησίας· καὶ ἡ μὲν Ἑλλ. καὶ Ἑρσικὴ εἶναι γλώσσαι ἀρχαῖαι καὶ συγγενεῖς, ἀλλὰ πόθεν τοῦτο εἰς λαοὺς ἀπομετακρουσμένους καὶ νεωτέρους; ὡς παραδειγμα δὲ μετατροπῆς τοῦ σ εἰς ρ ἔφερε τὸ ῥέω σρέω, ἔρρεον, ὅπερ οἱ παλαιότεροι ἔγραφον μὲ ψιλὴν καὶ δασεῖαν, οἱ δὲ νεώτεροι ἄνευ τούτων, καὶ ὁ δούς προσοχὴν εἰς ὅσα εἶπεν ὁ κ. Παρναβίος ὅτι ἐνόησε τὴν λόγον, διότι εἰς τὸν ἐνστωπῶτα τὸ σ ἐτρέπη εἰς δασὺ εἰς δὲ τὸν παρατατικὸν εἰς ρ. Ἄλλο δὲ περιεργον ἀνέφερεν ὁ κ. Βασιλάδης τὴν τροπὴν καὶ προφορὰν τοῦ ι εἰς σ εἰς τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας γλώσσης, οἶον *palis* πῶσις, *constitutio*, κτλ.

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΙΒ'.

Τῆ 24 Ἰανουαρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ξ. Ζαργάγου
Ἀντιπροέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγούμενης συνεδριάσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγνώσκει:

α) Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Νρ. Παπαδοπούλου ἀπὸ 24 Ἰανουαρίου 1872, πέμποντος κατάλογον διαφόρων βιβλίων, ἅτινα προσφέρει τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου.

β') Τοῦ ἐν Σέρραϊς Μακεδ. Φιλεκπ. Συλλόγου ἀπὸ 11 Ἰανουαρίου 1872, περικλείουσιν ἐκθεσιν γενικὴν τῆς καταστάσεως καὶ ἐκτάσεως τῶν σχολείων καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐπαρχιωτῶν Σερρῶν, Δράμας (Δράμα, Μυροκόπι, Ζεργιανά, Πράξι) καὶ Μελενίκου (Μελένικον, Τιμὸν Χισάρ, Πετριτσά), μετὰ στατιστικῶν πινάκων.

Παρεπέμφθη εἰς τὴν Ἐκπαιδευτ. Ἐπιτροπὴν.

γ') Συλλόγου Κορυτσᾶς (μετὰ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτοῦ) ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1872, ἀγγέλλοντος τὴν σύστασιν αὐτοῦ καὶ ζητούντος τὴν ἡθικὴν καὶ ὀλικὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Παρεπέμφθη εἰς τὴν Ἐκπαιδευτ. Ἐπιτροπὴν.

δ') Εὐλαμπίου Θεοδορίδου ἐκ Σηλυμβρίας ἀπὸ 27 Ἰανουαρίου 1872, προτείνοντος ν' ἀναλάβῃ ὁ Σύλλογος τὴν πρωτοβουλίαν ἵνα διαίρεσθαι τοὺς ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον χριστιανούς εἰς 4 βαθμούς, ὧν ὁ πρῶτος νὰ πληρώσῃ κατ' ἔτος γρ. 500, ὁ δεύτερος 300, ὁ τρίτος 200 καὶ ὁ τέταρτος 100 πρὸς διατήρησιν τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς.

Καὶ αὕτη παρεπέμφθη εἰς τὴν Ἐκπαιδευτ. Ἐπιτροπὴν.

ε') Τοῦ Ἀ. Καισαρείας κ. Εὐσταθίου ἀπὸ 22 Ἰανουαρίου 1872, περικλείουσιν πίνακα τῶν σχολείων τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ.

Παρεπέμφθη εἰς τὴν Ἐκπαιδευτ. Ἐπιτροπὴν.

ς') Τοῦ κ. Εὐαγγέλου Βαλλιάνου ἀπὸ 14 Ἰανουαρίου, προσφέροντος τὴν αἶθουσαν τοῦ Ἑλλ. θεάτρου, ὅπως δοθῇ χορὸς πρὸς ὄφελος τοῦ Συλλόγου.

Ἡ πρότασις τοῦ κ. Εὐαγ. Βαλλιάνου ἐγένετο παραδεκτὴ μετ' εὐχαριστιῶν τῷ εἰρημένῳ φιλογενεῖ κ. Εὐαγ. Βαλλιάνῳ.

ζ') Τῶν κ. Ροδοκανάκη καὶ Ζάρπα ἐκ Βραχίας ἀπὸ 8 Ἰανουαρίου 1872, ὅτι δὲν δύνανται νὰ συνδράμωσιν ὑπὲρ τοῦ κτηρίου τοῦ Συλλόγου, ἕνεκα τῶν ἐπιβαρυνουσῶν τὴν κοινότητα αὐτῶν συνεισφορῶν ὑπὲρ τοῦ κτηρίου τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρὸς συντήρησιν Συλλόγου, σχολείου καὶ Παρθενωγαγείου.

η) Ὁμοίαν τῶν κ. κ. Σ. Ζαφειροπούλου, Σ. Μεταξᾶ, Ἀνδ. Βαλλιάνου καὶ Δ. Μικρολάκη ἐκ Μασσαλίας ἀπὸ 5]17 Ἰανουαρίου 1872.

θ') Τοῦ κ. Π. Λάμπρου ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 11

Ἰανουαρίου, ἐκφράζοντος τὰς εὐχαριστίας του ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους.

ι) Ὁμοίαν τοῦ κ. Μ. Π. Λάμπρου, ὡς μέλους ἀντεπιστέλλοντος.

ιά) Τοῦ αὐτοῦ ἀπὸ 5 Ἰανουαρίου περικλείουσιν τὸν κατάλογον τῶν βιβλίων, ἅτινα ὁ Σύλλογος «Παρνασσός» πέμπει τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου ἡμῶν.

ιβ') Τοῦ Συλλόγου τῶν 40 Ἐκκλησιῶν ἀπὸ Ἰανουαρίου 1872, ἐκφράζοντος τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἀπονομῇ τοῦ βραβείου εἰς τὸ Παρθενωγαγεῖον αὐτῶν ἐκ τοῦ Νεγροποντίου διαγωνίσματος.

Τῇ προτάσει τοῦ κ. Ἡρ. Βασιάδου ἐνεκρίθη ἵνα ὁ Σύλλογος δραττόμενος τῆς εὐκαιρίας ταύτης γράψῃ τοὺς ἐν Σερραῖντα Ἐκκλησίας, ἵνα ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν σύμπνοιαν.

Καὶ ιγ') Τοῦ κ. Ἐδρίκου Σχλίεμανν ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 11 Ἰανουαρίου ἔχουσιν ὡς ἐξῆς:

Ἐν Ἀθήναις 41]23 Ἰανουαρίου 1872.

Κύριε Γενικὴ Γραμματεῦ.

Ἐναπερόμενος εἰς τὴν ἀπὸ 12/24 Νοεμβρίου τελευταίαν ἐκθεσίν μου σπεύδω νὰ κοινοποιήσω ὑμῖν, ὅτι ἐν τῷ παραρτήματι τῆς ἀπὸ 7 Ἰανουαρίου ἐφημερίδος Allgemeine Zeitung ὁ γερμανὸς ἐπιστήμων G. P. Heller δημοσιεύει τὰ ἐξῆς περὶ τῆς ἐπιγραφῆς, ἣν ἀνεκάλυψα ἐν Τρωάδι εἰς βάθος 8 1/2 μέτρων ἐπὶ πηλίνης βέμβικῆς τινος, ὡς ἔγραφα ὑμῖν ἐν τῇ ἀπὸ 6/18 Νοεμβρίου ἐκθέσει μου.

II ΤΡΩΪΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ.

Ἐν τῷ ὑμετέρῳ παραρτήματι Ἄρ. 350 ἀπὸ 16 Δεκεμβ. 1871 ὁ διδάκτωρ Σχλιέμανν κοινοποιεῖ τὴν ἐπιγραφὴν ἀινυγματώδους πλήνους σκεδύος τῆς Τρωάδος, καὶ ζητεῖ τὴν ἐξηγήσιν αὐτῆς. Ἡ γραφὴ εἶναι ἡ ἀρχαία Ἑλληνική, καὶ ὁμοιάζει ἀκόμη πολὺ πρὸς τὴν φοινικικὴν γραφὴν, ἐξ ἧς αὕτη κατὰ γὰρ νάι, αὕτη ὁμοιάζει πρὸς τὰ φοινικικὰ γράμματα περισσότερον ἀκόμη, παρ' ὅσον ὁμοιάζουσι πρὸς αὐτὰ τὰ ἀρχαιότατα ἑλληνικὰ γράμματα, καὶ ἤδη τούτου ἕνεκα αὕτη εἶναι λίαν σπουδαία.

Ἐπαναλαμβάνω τὴν ἐπιγραφὴν.

Α Α Γ Γ Γ Γ Γ Γ Γ

πρέπει ν' αναγνωσθῆ ἀπὸ ἀριστερὰς πρὸς δεξιάν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ παρούσῃ θέσει τῆς αὐτῆς εἶναι ἐπάνω κάτω, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γυρίσωμεν αὐτήν. Τοῦτο ἀποδεικνύεται

διὰ τοῦ πέμπτου γράμματος τοῦ

φοινικικοῦ «αἶν», τὸ ὅποιον ἐν ταῖς ἀρχαιοτέροις ἐπιγραφαῖς εἶναι ὅλως κλειστόν, ὡς κύκλος, καὶ σημαίνει «ὄμμα», ἐν δὲ ταῖς νεωτέροις ἐπιγραφαῖς αὐτὸ εἶναι ἄνω ἡνομιγμένον, ὡς ἕκαστος δύναται νὰ πεισθῆ εἰς τὸν πίνακα ἀριθ. 1. τῶν Monumenta Phoen. τοῦ Gesenii (Gesenius), ἰδίως δὲ εἰς τὰ καρχηδονικά. Διὰ τοῦτο ἔχουμεν νῦν τὸ προνόμιον νὰ γυρίσωμεν τί εἶναι τὸ ἄνω καὶ τί εἶναι τὸ κάτω μέρος τοῦ πληθύνου σκεύους.

Τὸ πρῶτον τῶν βξ σημείων εἶναι φοινικικὸν «ἰώτα», ἡ εἰκὼν τῆς χειρὸς μετὰ τρεῖς εἰς τὸ κάτω

στραφομένους δακτύλους ἀντὶ πέντε

Αἱ ἐν τῷ 2ῳ πίνακι πολλὰ μορφαὶ τῆς ἀρχαίας ἑλλ. γραφῆς δεικνύουσι κατὰ τὸ πλεῖστον μεγάλας συγκοπὰς καὶ σμικρύνουσι ἐν τῇ ἑβραϊκῇ, τῇ ἑλληνικῇ, τῇ λατινικῇ καὶ τῇ γερμανικῇ γλώσσῃ ἕως εἰς ἓνα δάκτυλον τὸ ι (i). Εἰς ταύτην τὴν θέσιν τοῦ γράμματος ὑπάρχει καὶ δευτέρα ἐπικύρωσις, ὅτι ἡ ἐπιγραφή εἶναι ἀνάποδος ἐν τῇ νῦν αὐτῆς θέσει.

Τὸ δεῦτερον σημεῖον εἶναι φοινικικὸν λάμδ (L) ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ > (τὸ ἡμέτερον Λ). ἀλλὰ ἡ πλαγία γραμμὴ εἶναι τυχηρὸν σχῆμα ἢ ἀναδιπλωσις τοῦ γράμματος προκρίνω τὸ τελευταῖον, διότι ἡ γραμμὴ αὕτη ἐντελῶς ὁμοιάζει πρὸς τὸ γράμμα, καὶ σταυροειδῶς προσετέθη αὐτῷ.

Τὸ δὲ τρίτον σημεῖον, ὅπερ, ὡς λέγει ὁ διδάκτωρ Σχλιέμαν, εἶναι βεβλαμμένον, εἶναι ἐντελῶς τὸ ἴδιον ὡς καὶ τὸ πρῶτον, λέγω ὅτι εἶναι «ι» (i), διακρίνεται δὲ μόνον διὰ τὴν μικρότητά του· αὐτὸ δὲ, ὡς φαίνεται, ἀποδεικνύει τὸ πρῶτον σημεῖον, ἕνεκα τοῦ μεγέθους του, ὡς τὸ ἀρχικὸν γράμμα τῆς ἐπιγραφῆς τῆς περικυκλούσης τὸ σκεῦος, καὶ τοῦτο εἶναι νέα ἐπικύρωσις, ὅτι ἡ ἐπιγραφή πρέπει νὰ στραφῆ τὸ ἐπάνω κάτω.

Τὸ τέταρτον σημεῖον εἶναι εἰς τὴν φοινικικὴν γλώσσαν H, S, He καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ἑλαφρῶς ἢ ψιλῶς γραφομένων H, στραφέν H, ἐξ οὗ ἐτρογγυλώθη τὸ ἡμέτερον «ε».

Τὸ πέμπτον σημεῖον εἶναι ἀναμειβόμενος τὸ ἄνω ἡνομιγμένον «αἶν» ἢ «α»· τὸ δὲ ἕκτον βεβαιότατα εἶναι τὸ φοινικικὸν «νου» ἢ, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ N, τὸ ἡμέτερον Π.

Ὅπως ἡ ὅλη ἐπιγραφή σημαίνει ἱλιέον ἢ ἱλιέον τοῦτ' ἔστι Ἰλιέων ἀναγκάζομαι ν' ἀρῶσω ἐν ἀμυβολίᾳ, ἂν πρέπει νὰ προσθέσωμεν νόμισμα, ζύγιον, προσφορά, ἢ τι ἄλλο τοσούτω μάλλον, καθόσον δὲν εἶδον τὸ ἀντικείμενον ἰδίους ὄμμοσι. Τῷ ὄντι ἐπὶ τοῖς τῆς Τύρου νομίμασι εἶναι γεγραμμένον τὸ Ζορ Τυρίων (πίναξ 34 Gesenius), ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν ἰννοεῖται «νόμισμα» εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφήν, διότι ἐν τῇ ἐποχῇ τοιαύτης γραφῆς τὰ νομίματα ἦσαν πρὸ πολλοῦ ἐν κυκλοφορίᾳ. Τὸ σπουδαῖον καὶ εὐάρεστον τῆς λύσεως ταύτης θέλει εἰσθῆ διὰ τὸν διδάκτορα Σχλιέμαν καὶ διὰ πάντας, ὅτι αὐτὸς ἐπέθεσε τὴν δίκελλον καὶ τὸ λισγάριον (φθιρίον) εἰς τὸν ἀληθῆ τύπον, καὶ ὅτι αὐτὸς ἀνεκάλυψε τὰ βῆθη τοῦ ἀρχαίου Ἰλιέου. Αὐτὸς θέλει λάβει ἀπὸ τοῦτου νέον θάρρος διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ταλαιπώρων καὶ ἐπιτυχῶν ἐργασιῶν του, καὶ ὅποια θέλουσι καταστρέψει πολλὰς φαντασίας καὶ χιμαίρας.»

Ἐλπίζω ὅτι αὕτη ἡ διεκμηνησις τοῦ ἐπιστήμονος γεγραμνοῦ εἶναι ἀληθὴς καὶ ἔρηθ, ἀλλὰ δὲν παρδεύομαι, ὅτι ὑπῆρχον ἦδη νομίματα ὁμοχρόνως μετὰ τὴν ἐπιγραφήν, ἣν εὗρηκα εἰς βάθος 8 1/2 μέτρων· καὶ οὕτω τοὐλάχιστον 4 1/2 μέτρα ἀποκάτω τῶν λειψάνων τῶν ἱστορικῶν χρόνων, διότι ἐνθυμίζω ὅμως, ὅτι κανὲν ἔχρησεν τῶν ἱστορικῶν χρόνων δὲν εὗρεθ ὑποκάτω τῶν δύο μέτρων βάθους· ὅτι δὲ εἰς βάθος 4ων ἕως 7 μέτρων εὗρεθησαν ὄμοι μετὰ λίθινα ἔργα-λεῖα καὶ λίθινα ὄπλα πᾶμπολλα, σπασμένα προϊστορικὰ ἀγγεῖα μετὰ κεραλὴν γυναικὸς ὁμοιοτύπως πρὸς γλαυκία, 2 μαστοῖς καὶ ὀμφαλόν, ὡς δὲν εὗρεσκειται εἰς κανὲν μουσεῖον τοῦ κόσμου. Ὑποκάτω δὲ τῶν 7 μέτρων καὶ ἕως εἰς 10 μ. τὸ βάθος χάλαμα ὄπλα, κομμάτια ἄλλων μάλιστα φανταστικῶν προϊστορικῶν ἀγγείων καλλιτέρας ποιότητος καὶ λπ. Πῶς, ἂν καὶ ἔμπορεῖ νὰ γεννηθῆ ἡ ἰδέα περὶ νομισμάτων (πρὸ πολλοῦ ἐν κυκλοφορίᾳ ὄντων) παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ὧν τὰ λειψάνα ἀνεκάλυψε εἰς βάθος 8 1/2 μ.;

Θερωμὸς παρκαλεῖ ὁμᾶς νὰ μετὰ πληροφορησθε ἂν ἐλάβετε τὰς ἀπὸ τὴν Τρωάδα πεμφθεῖσας ὑμῖν 5 ἐκθέσεις μου.

Σκοπεῖω νὰ ἐξακολουθήσω τὰς ἐν Τρωάδι ἀνασκαφὰς τὴν 20/1 Ἀπριλίου μετὰ μεγίστην

ἐνέργειαν, καὶ δὲν θέλω λείψει, ὡς καὶ πρότερον, νὰ δώσω Ὑμῖν κάθε ἐβδομάδα λεπτομερεῖς πληροφορίας. Ἐν τούτοις διαμένω

μετὰ διακεκριμένης ὑπολήψεως

ΕΡΡΙΚΟΣ ΣΧΑΙΕΜΑΝΝ.

Παρεπέμφθη εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐπιτροπὴν

Εἶτα ἀναγινώσκει τὸν κατάλογον τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Παπαδοπούλου προσφερομένων βιβλίων.

Ἀγγέλλονται τὸ Ἔ. κατὰ τὰ νενομισμένα, καὶ παμψηφεί γίνονται δεκτοί, ὡς τακτικά μὲν μέλη οἱ κ. κ. Νικηφόρος Γλυκῆς Ἀρχιμανδρίτης, καθηγητῆς ἐν τῇ ἐν Χάλκῃ Θεολογικῇ Σχολῇ, καὶ Ἀναστάσιος Βαφειάδης διδάσκαλος ἐν Χαρταλιμῇ, ὡς ἀνεπιστέλλον δὲ ὁ κ. Δημήτριος Τσοῦλκας, ἡπειρώτης, κτηματίας ἐν Μπέλταις τῆς Βοσσοραβίας.

Εἶτα ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Χ. Κόλλεν, ἱατροῦ, συλλεγέντων νομισμάτων τῶν πόλεων Τόμεως, Καλλατίας κλπ. ἐκθεσιν τοῦ κ. Γ. Σ. Γ. Βόξ, προλύτου, μέλους τῆς Βασιλικῆς ἑταιρίας καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς, ἐξελληνισθεῖσαν ὑπὸ Διονυσίου Π. Κοντογεώργη, ἔχουσαν ὡς ἐξῆς

«Μετὰ μεγίστης εὐχαριστήσεως ἐχέθω εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Νομισμάτων Ἐταιρίαν τὰ περὶ μικρᾶς συλλογῆς ἀρχαίων νομισμάτων προσφάτως προμηθευθέντων ἐν Κωνσταντῆσσι, τῇ νέῃ θέσει τῆς ἀρχαίας Θρακικῆς πόλεως Τόμεως, ἐν Μοισίαι, ὑπὸ τοῦ φίλου μου Δρ. κ. Γ. Κόλλεν, ὅστις ἐπὶ τινα ἐτη παρεπιδημεῖ ἐκεῖ ὡς ἱατρός. Παρακινουῦμαι δ' εἰς τοῦτο ἐξαιρέτως, διότι ἡ τοποθεσία, ἐν ἣ τὰ νομίσματα εὐρέθησαν, ἀρχαιολογικῶς ἐνδιαφέρει, καὶ διότι αἰέρεσθαι, τὰς ὁποίας ὁ Δρ. Κόλλεν ἔκαμεν, ὁμοῦ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς, ἦν ἐσχάτως ἐπεμψεν εἰς Ἀγγλίαν, καὶ ἦν ὁ συνεταιρὸς μου κ. Νεύτων (Mr. Newton) θέλει, ἐλπίζω, ἐκδώσει διὰ τὴν βασιλικὴν Φιλολογικὴν Ἐταιρίαν, κατέπαυσαν τὸ ἐπὶ πολλὸν συζητηθὲν ζήτημα, εἴαν ἡ νέα ἐν Τουρκίᾳ πόλις Κωνσταντῆσσι ἦναι ἡ Τόμις αὐτῆς, εἰς ἣν ὁ Ὄβιδιος ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου.

Νῦν ἐκ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας γινώσκουμεν, ὅτι τόπος τις καλούμενος Τόμις (ὑπὸ Στράβωνος, Ζ'. 319 ὑπὸ τοῦ Ὄβιδίου Trist. III. 9, 33 ὑπὸ τοῦ Γεωγράφου τῆς Ραβέννης, Α. 6),

(ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛΟΓ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ. ΤΟΜΟΣ 5').

ἡ Τόμις (ὑπὸ Πλιν. IV. § 18. Στατίου § 1, 2, 25 ὑπὸ τῆς περιηγήσεως τοῦ Ἀντωνίνου, σελ. 227), ἡ Τόμις (ὑπὸ Μελά [Mela] II, 2), καὶ Τομεύς-ἑός (ὑπὸ Στεφ. Βυζαντίου, S. V. καὶ Ἀβρίκανου Περιπλ. Εὐξ., II. σελ. 24), ἦτο πόλις τῆς Κάτω Μοισίας, ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου, καὶ, κατὰ τὸν Σωζόμενον (Ἱστορία Ἐκκλ. Ζ. 25) καὶ Ἱεροκλῆν (σ. 637) ἡ πρωτεύουσα τῆς Ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Μικρᾶς Σκυθίας. Ἐκεῖτο περὶ τὰ 36 μίλια μακρῶν τοῦ Ἱστρου (Ἄων. Περιπλ. Εὐξ. II. σελ. 12), ἢ, κατὰ τοὺς Πευτινγεριανούς Πίνακας (Tabula Peutingeriana) περὶ τὰ 40 μίλια. Ἐν τῇ κλασικῇ Ἱστορίᾳ ἐθεωρεῖτο, ὡς ὁ Ἱστρος, ἡ Καλλατία καὶ ἄλλαι ὄμοροι χώροι, ἀποικία ἐκ Μιλήτου, ἐνῶ, ἐν τῇ μυθολογίᾳ ἦτον ὁ τόπος, ὅπου ἡ Μήδεια κατέκοψε τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Ἀψύρτου, καὶ ὅπου ὁ πατὴρ των Αἰήτης συνήγαγε καὶ ἐνεταφίρει τὰ διάφορα μέρη τοῦ οὐοῦ του (Ὄβιδ. V. C. Ἀπολλόδωρος Α. 9. 26. Hygin. Tab. 13).

Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον παράγεται ἐκ τοῦ ἀρχαίου ῥήματος «τέμνω» (κόπτω), ἀναμφίβολως συνδέεται μετὰ τοῦ μύθου τούτου. Ὁ Ὄβιδιος ὑπαινίττεται τὸν μῦθον τούτον ἐν τοῖς ἐξῆς στίχοις

«Inde Tomis dictus locus hic; quia fer-
tur in illo
Membra soror fratris consecuisse sui.»
Trist. III Eleg. IX., 33, 34.

(Ἐκ τούτου ὁ τόπος ὀνομάζεται Τόμις, καθ' ὅσον ἀναφέρεται, ὅτι ἐν αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ κατέταμε τὰ μέλη τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς).

Καὶ τὴν θεμελίωσιν τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικίων ἐν τῇ βορβόρῳ χώρᾳ τῆς Μοισίας ὑπαινίττεται ἐν τοῖς ἐξῆς

«Hic quoque sunt igitur Graiae. . . quis
[credret? . . . urbes,
Inter inhumanae nomina barbariae?
Huc quoque Mileto missi venire coloni
Inque Getis Graias constituere domos?
Sed vetus huic nomen, positumque an-
[tiquius urbe,
Constat ab Absyrti caede fuisse loco».]
Trist. III Eleg. IX., 1—6

(Ἐπίσης ἐνταῦθα (τίς ἤθελε τὸ πιστεῦσαι;) ὑπάρχουν Ἑλληνικαὶ πόλεις, μεταξὺ τῶν ὀνομάτων τῆς ἀπανθρώπου βορβορῆτος; Ἐπί-

σης ἐνταῦθα ἤλθον ἄποικοι ἐκ Μιλήτου, καὶ ἰδρῶσαντο μεταξύ τῶν Γετῶν Ἑλληνικὰς ἀποικίας; Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι ἀρχαῖον, καὶ εἶναι παραδεχτέον ὅτι ἡ πόλις ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ τὸν φόνον τοῦ Ἀψύρτου).

Περὶ τῆς μετὰ ταῦτα ἱστορίας τῆς ἐκ Μιλήτου ὑποτιθεμένης αὐτῆς ἀποικίσεως οὐδὲν γινώσκομεν καὶ μάλιστα ἠθέλομεν ἔχει μνεῖαν τινὰ τῆς ὑπάρξεώς της, ἐὰν δὲν εὐρίσκοντο ἐλίγα μᾶλλον μεταγενέστερα ἐπιγῶρια νομίσματα, καὶ σειρὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἑλληνικῶν νομισμάτων, ἀπὸ τοῦ Τιβερίου μέχρι Φιλίππου τοῦ νεωτέρου. Οἱ στίχοι τοῦ Ὀβιδίου μόνου διασώζουσιν αὐτὴν ἐξ ἐπαξίου λήθης, ἐπειδὴ δὲν ἐγένετο διάσχυμος ἐν τῇ μεσολαβούσῃ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου, καθ' ὅσον δύνανται ἐν εὐρω. Ἡ θέσις τῶντοι, ἣν κατεῖχεν ἐπὶ τοῦ ἐξωτέρου μεθορίου τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἀπέχουσα πολὺ ἐξ ἐκείνων τῶν μερῶν, δι' ὧν στρατεύομενοι ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι κατακτηταὶ κατ' ἀνάγκην διήρχοντο, ἀπεμάκρυνον αὐτὴν (τῆν Κωνσταντίαν) ἐκ τῆς ἐνεργείας ἐκείνης τῆς ἐπιβροῆς, ἥτις ἐξησφαλίσεν εἰς ἄλλας ἐμῶρους χώρας ἐνδιαφέρον ἐπὶ πολὺ διαρκέσαν.

Ὁ Δρ. Κόλλεν μοι ἐπεμψε τῆς παρουσίας καταστάσεως τοῦ τόπου αὐτοῦ σύντομον σημείωσιν, μέρη τῆς ὁποίας ἐκθέτω ὡς ἑξῆς. Ἀρχεται λέγων ὅτι εἰς ἐν ὑπόμνημα γραφὲν παρὰ τοῦ κ. Φόρστερ (Mr. Forester), πρώτου μηχανικοῦ τῆς τοῦ Δουνάβεως καὶ Βύξβινου Πόντου ἑταιρίας τοῦ σιδηροδρόμου, ὁ κύριος οὗτος παρατηρεῖ, ὅτι ἄπαντα αἱ γινόμεναι ἐρευναι τείνουσι νὰ προσδιορίσωσιν, ὅτι ἡ Τόμις ἔκειτο ἐν Κωνσταντίᾳ ἢ πλησίον αὐτῆς, καὶ ὅτι εἶχε λόγους ἱκανοὺς νὰ πισύῃ, ὅτι ἡ Τόμις, ὁ τῆς τοῦ Ὀβιδίου ἐξορίας τόπος, ἦν ὕμωρος, ἐὰν οὐχὶ ὁ αὐτὸς τῆς νῆα ταύτην τουρκικῆ πόλει. Ὁ Δρ. Κόλλεν ἐπιβεβαιῶσιν τὴν κρίσιν ταύτην λέγων, ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος εὗρε τὰ εἰσέπια οἰκοδομῶν μεγάλου μεγέθους καὶ στερεότητος ἐφ' ὅλου τοῦ χώρου τοῦ ἀκρωτηρίου, ἐφ' οὗ ἡ νῆα πόλις κείται, καθὼς καὶ μέρος προκυμίας ἐκτενομένης ἐντὸς τῆς θαλάσσης, καὶ θαυμασιῶς εἰσέτι διατηρουμένης. Ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τῆς πόλεως ὁ βράχος ἀνεσκήρη εἰς δύο μέρη, πιθανῶς δι' ὄχτους, ἐπειδὴ τὰ ὑποτιθέμενα αὐτῶν στόμα ἀπολήγουσιν εἰς τὸ παράλιον ἰσοϋψῶς μετ' τὴν θάλασσαν.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ σιδηροδρόμου, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ ἐν τῇ πόλει ἀνασκευαί, αἱ ἀπαιτούμεναι διὰ τὴν ἀνεγερσιν πολυαῖθρον ἀποθηκῶν

καὶ οἰκιῶν, ἀνδειξάν τὰ θεμέλια ἐκείνου, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἦτο ἄλλοτε μεγάλο οἶκος, ἢ θαυμασιῶς ὠκοδομημένοι ναοί, ἢ δημόσια κτίρια. Αἱ ἐπιγραφαί, ὧν ἀντίγραφα ἀπεστάλησαν εἰς Ἀγγλίαν, ἄπαντα ἀνεσκήρην ἐντὸς τῆς περιφερείας τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου, τὰ δὲ νομίσματα ἐσάγηνησθῆσαν ἐκ τοῦ λυμένου, ἢ εὐρέθησαν ἐν τῇ παραλίᾳ συγγάνεις εἰς βάθος πλείον τῶν 12 ποδῶν ὑπὸ τὴν νῦν ἐπιφάνειαν.

Ὁ Δρ. Κόλλεν προσθέτει, ὅτι δὲν ἤδυνήθη νὰ ἀνεύρῃ εἰσέπια τοῦ τόπου, τοῦ νῦν ὑπὸ τῶν γεωγράφων καλουμένου Νάξος παρὰ τὴν Τόμιν (Naxos apud Tomi), ἐκτὸς ἐὰν ὁ τόπος οὗτος ἦναι τὸ χωρίον τὸ νῦν καλούμενον Ἀναδύλ-Κίβι, περὶ τὸ ἐν καὶ τέταρτον μιλίον μακρὰν τῆς Τόμης, ὅπου οὐχὶ μόνον νομίσματα συγγάνεις ἀνασκαπόμεναι οἱ χωρικοὶ εὐρίσκουσιν, ἀλλ' ὑπάρχουσιν εἰσέτι καὶ πολὺ μεγάλα τεμάχια λίθων τετυμημένων, καὶ ὅπου, ἐπὶ τοῦ σπηλοδότης κίονος καὶ ἐπιγραφή μετὰ τοῦ ὀνόματος «Titius Crispus», ἀνήκουσα, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἰς ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ἀνεκαλύθη. Ἀμέσως πλησίον τούτου τοῦ τόπου εἰσέτι κείνται περίξ τεμάχια ὠραίων μαρμαρίνων κίωνων ἔχοντα 8-10 ποδῶν μήκος.

Ἐκ τοῦ κατὰ παράδοσιν τεύχους τοῦ Τριακίου ἄλλων μόνων νῦν ἐναπομείνου, ἐπειδὴ τὸ ὑλικὸν ὅλον ἐξήχθη ὑπὸ τῶν Τατάρων, καὶ μετεκομίσθη εἰς τὴν πόλιν δι' οἰκοδομᾶς.

Ὑπάρχουσιν ἐναργεῖς ἀποδείξεις, ὅτι ἐν ἀρχαίοις χρόνοις ἡ Δόβριτσα πρέπει νὰ ἦτο πολυπληθῆς, ἐπειδὴ ἀπαντῶνται θεμέλια μεγάλων οἰκοδομημάτων καὶ κίονες διασπαρμένοι ἐφ' ὅλης τῆς χώρας, καὶ εἰς τοποθεσίας, ὅπου οὐδὲν ἄλλο σημεῖον κατοχῆς δύναται, νῦν, τοῦλάχιστον, νὰ ἀνευρεθῇ. Τοῦ Ὀβιδίου ἡ περιγραφή χειμῶνος ἐν Τόμῃ, ἐν τοῖς «Tristium» αὐτοῦ, εἶναι κατὰ πολλὰ ἐνδιαφέρουσα, διότι ταῦτ συμβαίνει καὶ τὴν σήμερον. Καὶ ὁ ἠθρῶν του περὶ τῆς ὀλοσχεροῦς ἐλλείψεως δένδρον, ὡς καὶ ἰσῶν, δεικνύει, ὅτι ἐν τῷ μακρῷ διαστήματι τῶν ἐτῶν ἡ ἐξωτερικὴ ὄψις τοῦ μέρους τούτου ποσῶς δὲν μετέλλαξε δυνάμεθα νῦν εὐκόλως νὰ ἀριθμησωμεν τὰ δένδρα ἐκ τῆς ἀτραμάξης ἐκατέρωθεν ἐν τῷ διαστήματι τῶν πρώτων τριακοντα μιλίων, ἀπερχόμενοι ἢ ἐισερχόμενοι εἰς Κωνσταντίαν.

Ἄξιον λόγου εἶναι νὰ φέρωμεν εἰς μαρτυρίαν τοῦ Ὀβιδίου αὐτοῦ τοὺς στίχους

«Orbis in extremi jaceo desertus are-
[nis,

Fert ubi perpetuas obruta terra nives.
Non ager hic pomum, non dulces edu-
[cat herbas,
Non salices ripa, robora monte virent.

Quocumque aspicias, campi cultore ca-
[rentes
Vastaque, quae nemo vindicet; arva
[jacent.

Epist. ex Ponto, I. 3, 49—56.

(Εὐρίσκομαι εἰς τὸ ἀπώτατον μέρος τοῦ κό-
μου, ἐν ἐρήμοις χώραις ὅπου ἡ γῆ αἰωνίως
καλύπτεται ὑπὸ χιόνος. Ἐνταῦθα, εἰς τοὺς ἀ-
γρούς, δὲν ὑπάρχει οὔτε δένδρον οὔτε ἄμπελος.
Δὲν θάλλουν ἐπὶ τῶν ὄχθων αἱ ἰτέαι, οὔτε ἐπὶ
τῶν ὄρεων (δρυς).

“Ὅπου καὶ ἂν στρέψῃς τὸ βλέμμα, βλέπεις
τοὺς ἀγρούς ἄνευ γεωργῶν, καὶ τοὺς ἀπεράν-
τους λειμῶνας χέρσους).

Εἰς Μαγγάλια, πρότερον Καλλατίαν ἢ Κάλ-
λατιν, εὐρίσκομεν τὴν ἀρχαίαν προκυμιάαν,
σχεδὸν ἐν μίλιον μακράν, εἰσέτι ὑπάρχουσαν,
καὶ σχεδὸν τόσον ἐντελῆ, ὡς ὅτε πρῶτον ὠκο-
δομήθη, καίτοι, κατὰ παράδοξον ἀντίθεσιν μὲ
τὴν προτέραν αὐτῆς σημαντικότητά, ἐν τῷ
χωρίῳ αὐτῷ δὲν ὑπάρχει οὐδὲ ἐν ἀλειυτικῶν
πλοίων. Ἀυτοπρόσωπος παρατήρησις ἐπὶ τοῦ ἄν-
τιου παραλίου τοῦ κόλπου πρὸς ἀνεύρεσιν τοπο-
θεσίας τινός, ἥτις δυνατὸν νὰ ἦτον ἡ θέσις τῆς
Ἰστρίας ἢ Ἰστριαπόλεως, ἥτις, καθὰ λέγει ὁ
Πλίνιος, ἦτο μετὰ τῆς Καλλατίας «pulcher-
rima urbs,» ὅλοσχερῶς ἀπέτυχε. Δὲν ὑπάρ-
χουσιν ὅμως εἰρήπια πρὸς δικαιοσύνην τοιαύ-
της περιγραφῆς.

Τὰ ἐνταῦθα λοιπὸν εὐρεθέντα νομίσματα δύ-
νανται νὰ περιγραφῶσιν ὡς ἐξῆς:

1. Καλλατία Μοισίας—Ἀυτόνομος.

ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΘΡΑΚΗΣ.

Ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους — Κεφαλή Λυσιμάχου
φοροῦντος ἐπενδύτην.

Ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους—ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΛΥΣΙ-
ΜΑΧΟΥ. Παλλὰς Ἀθηνᾶ, μετὰ περικεφαλαίας,
καθήμενῃ ἀριστερῶθεν ἰσθμίου μικρὰ εἰκὼν
τῆς Νίκης ἀριστερῶθεν ὄρου. Ὅπισθεν τοῦ θρό-
νου, ἀσπίς ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ ΚΑΑ. Εἰς
τὸν χώρον, Η'. Εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος πε-
ρωτῆ τρίαινα, ἐστραμμένη πρὸς τὸ ἀριστερόν.

Μέγεθος, 78. Βάρος, ΑΓ.

2. Καλλατία Μοισίας. — Ἀυτοκρατορικὴ
Ἑλληνική.

ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ ΠΙΟΣ.

Ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους — ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΝΤ.
ΓΟΡΔΙΑΝΟC. ΑΥΤ. Προτομή τοῦ Γορδιανοῦ
πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος, δαφνηφόρου, ἀμφίεσμα
ἐπὶ τῶν ὤμων.

Ἐκ τοῦ ἄλλου—ΚΑΛΛΑΤΙΑΝΩΝ. Νίκη πε-
ρικατοῦσα πρὸς τὸ ἀριστερόν. Δεξιόθεν στέφα-
νος ἀριστερῶθεν κλάδος φοῖνικος. Εἰς τὸν χώρον,
πρὸς τὸ ἀριστερόν μέρος, Ε.

Μέγεθος, 44. ΑΕ.

3. Τόμι Μοισίας.—Ἀυτόνομος.

Ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους — Κεκαλυμμένη κεφα-
λή πρὸς τὸ δεξιόν.

Ἐκ τοῦ ἄλλου— Δύω καίόμενα δάδες, με-
ταξὺ τῶν ὁποίων ΤΟ. ὑποκάτω ΕΜΙ.

ΜΙ

Μέγεθος, 67. ΑΕ.

4. Τόμι Μοισίας.—Ἀυτοκρατορικὴ Ἑλληνική.

ΤΡΑΙΑΝΟΣ.

Ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους — . . . ΤΡΑΙΑΝΟC . . .
Προτομή τοῦ Τραϊανοῦ πρὸς τὸ δεξιὸν δαφνη-
φοροῦντος ὄμοι ἡμφιεσμένοι. Ἐκ τοῦ ἄλλου
—τρόπαιον ἐπὶ τετραγώνου ὑποστηρίγματος
ἐκάτερωθεν, οὔτω.

Ο

MI
N - -

(ἀντὶ ΤΟΜΙΤΩΝ).

Μέγεθος, 77. ΑΕ.

5. Μ. ΑΥΡΗΑΙΟΣ.

Ἐξ ἐνὸς μέρους — ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΝΤΩ-
ΝΕΙΝΟC. Προτομή τοῦ Μ. Αὐρηλίου πρὸς τὸ
δεξιόν, δαφνηφόρου, ὄμοι γυμνοῦ. Ἐκ τοῦ ἄλ-
λου ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΤΟΜΕΩC. Ζεὺς ἀετο-
φόρος καθήμενος πρὸς τὸ ἀριστερόν μέρος ἰσ-
θμίου ἀριστερῶθεν ὄρου. Εἰς τὸν χώρον,
πρὸς τὰ ἀριστερά, Γ.

Μέγεθος 4. Δ. ΑΕ.

6. Ἐξ ἐνὸς μέρους — . . . ΚΑΙCΑΡΙΒΗΡΩ.

Προτομή τοῦ Μ. Αὐρηλίου πρὸς τὸ δεξιὸν δα-
φνηφοροῦντος ὄμοι γυμνοῦ.

Ἐκ τοῦ ἄλλου — ΤΟΜΙΤΩΝ. Βάχος ἰστά-
μενος ἀριστερῶθεν ἰσθμίου ἀριστερῶθεν ὄρου
πρὸς τὸν πόδα του, πάνθηρ
τρέχων πρὸς τὰ ἀριστερά.

Μέγεθος, 74. ΑΕ.

7. Ἐξ ἐνὸς μέρους—ΚΑΙΣΑΡΙΒΗΡΩ. Νεα-
νική προτομή τοῦ Μ. Λύρηλιου πρὸς τὸ ἀρι-
στερόν· ὦμοι ἡμφιεσμένοι.

Ἐκ τοῦ ἄλλου—ΤΟΜΕΙΤΩΝ. Βάκχος ἰστά-
μενος ἀριστερῶθεν· δεξιῶθεν κἀνάραρος· ἀριστε-
ρῶθεν, ὄφρατος· παρὰ τοὺς πόδας του μακρῶς
βρωτός.

Μέγεθος, 72.

ΛΕ.

8. ΚΑΡΑΚΑΛΛΑ.

Ἐξ ἐνὸς μέρους — ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥΡ. ΑΝ-
ΤΩΝΕΙΝΟΣ. Προτομή τοῦ Καρκαλάλλα, δα-
φνηφοροῦντος, δεξιῶθεν· ὦμοι ἡμφιεσμένοι.

Ἐκ τοῦ ἄλλου—ΜΗΤΡΟΗ. ΠΟΝΤΟΥ. ΤΟ-
ΜΕΩΣ. Τύχη ἰσταμένη ἀριστερῶθεν· δεξιῶθεν
στάθμη· ἀριστερῶθεν κέρας Ἀμαλθείας· εἰς τὸν
χῶρον, δεξιῶθεν Δ.

Μέγεθος, 4.07.

ΛΕ.

9. ΠΛΑΥΤΙΛΛΑ.

Ἐξ ἐνὸς μέρους — ΦΟΥΒΙΑ. ΠΛΑΥΤΙΑ-
ΛΑ ΣΕ. Προτομή Πλαυτίλλης δεξιῶθεν, ὦμοι
ἡμφιεσμένοι.

Ἐκ τοῦ ἄλλου—ΜΗΤΡΟ. ΠΟΝΤ. ΤΟΜΕΩΣ.
Τύχη ἰσταμένη ἀριστερῶθεν· δεξιῶθεν, δόρυ· ἀ-
ριστερῶθεν, κέρας Ἀμαλθείας· παρὰ τοὺς πόδας
της, δεξιῶθεν, τὰύρου κεφαλή (;)· εἰς τὸν χῶ-
ρον, ἀριστερῶθεν Δ.

Μέγεθος, 4.07.

ΛΕ.

40. ΓΕΤΑ.

Ἐξ ἐνὸς μέρους—ΑΥΤ. Κ. Π. ΣΕΗ. ΓΕΤΑΣ.
Προτομή τοῦ Γέτα δεξιῶθεν, δαφνηφοροῦντος·
ὦμοι ἡμφιεσμένοι.

Ἐκ τοῦ ἄλλου ΜΗΤΡΟΗ. ΠΟΝΤΟΥ. ΤΟ-
ΜΕΩΣ. Νέμεις ἰσταμένη ἀριστερῶθεν· δεξιῶ-
θεν στάθμη· ἀριστερῶθεν ῥάβδος· παρὰ τοὺς πό-
δας αὐτῆς, δεξιῶθεν, τροχός.

Μέγεθος, 4.05.

ΛΕ.

41. Ἐξ ἐνὸς μέρους — Α. Κ. Π. ΣΕΗ. ΓΕ-
ΤΑΣ. Προτομή τοῦ Γέτα δεξιῶθεν, δαφνηφο-
ροῦντος· ὦμοι ἡμφιεσμένοι.

Ἐκ τοῦ ἄλλου—ΜΗΤΡΟ. ΠΟΝ. ΤΟΜΕΩΣ.
Ἄετος μετ' ἀνιπταμένων πετερόγων ἰστάμενος
ἀριστερῶθεν ἐπὶ τετραγώνου βάσεως, κρατῶν
στέρηρον εἰς τὸ ῥάμπος του· ἐκατέρωθεν ση-
μαία. Εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος Δ.

Μέγεθος, 4.06.

ΛΕ.

42. Ἐξ ἐνὸς μέρους — . . . ΓΕΤΑΣ. Προ-

τομή τοῦ νέου Γέτα δεξιῶθεν· ὦμοι ἡμφιε-
σμένοι.

Ἐκ τοῦ ἄλλου—ΤΟΜΕΙΤΩΝ. Βότρως στα-
φυλῆς.

Μέγεθος, 0.7.

ΛΕ.

43. ΣΕΒΗΡΟΣ ΛΑΒΞΑΝΔΡΟΣ.

Ἐξ ἐνὸς μέρους—ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΥΡ. ΓΕΥΗΡ.
ΛΑΒΞΑΝΔΡΟΣ. Προτομή τοῦ Σεβήρου Ἀλεξάν-
δρου δεξιῶθεν, δαφνηφοροῦντος· ὦμοι γυμνοί.

Ἐκ τοῦ ἄλλου — ΜΗΤΡΟ. ΠΟΝΤΟΥ. ΤΟ-
ΜΕΩΣ. Ζεὺς ἡμιημφιεσμένος, καθήμενος ἀρι-
στερῶθεν· δεξιῶθεν φιάλη (θυσίων)· ἀριστερῶθεν
δόρυ. Εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος Δ.

Μέγεθος, 4.08.

ΛΕ.

44. ΜΑΞΙΜΕΙΝΟΣ.

Ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους — ΑΥΤ. ΜΑΞΙΜΕΙΝΟΣ.
ΕΥΣΕΒ. ΑΥΤ. Προτομή τοῦ Μαξιμίνου δα-
φνηφοροῦντος, δεξιῶθεν· ὦμοι ἡμφιεσμένοι.

Ἐκ τοῦ ἄλλου—ΜΗΤΡΟ. ΤΟΥ. ΤΟΜΕΩΣ.
Σέραπτις ἰσταται ἀριστερῶθεν· ἐπὶ κεφαλῆς μό-
διον· ἀριστερῶθεν λόγχη, δεξιῶθεν (;)· εἰς τὸν
χῶρον, ἀριστερῶθεν Δ.

Μέγεθος, 4.06.

ΛΕ.

45. ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ ΠΙΟΣ.

Ἐξ ἐνὸς μέρους — ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΝΤ. ΓΟΡ-
ΔΙΑΝΟΣ ΑΥΤ. Προτομή τοῦ Γορδιανῶ δεξιῶ-
θεν, δαφνηφοροῦντος· ὦμοι ἡμφιεσμένοι.

Ἐκ τοῦ ἄλλου—ΜΗΤΡΟ. ΠΟΝΤΟΥ. ΤΟΜΕΩΣ.
Δύο ἡμιημφιεσμένων ἀρβένων εἰκόνες καθημέ-
νων κατὰ γῆς ἀριστερῶθεν· ὑπεράνω ἐκάστης
κεφαλῆς ἀστὴρ· εἰς τὸν χῶρον, ἀριστερῶθεν, Δ.
Μέγεθος 4,01.

ΛΕ.

46. Ἐξ ἐνὸς μέρους — ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΝΤ.
ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ ΑΥΤ. Προτομή Γορδιανῶ Πίου
δεξιῶθεν, δαφνηφοροῦντος· ὦμοι ἡμφιεσμένοι.

Ἐκ τοῦ ἄλλου — ΜΗΤΡΟ. ΠΟΝΤΟΥ. ΤΟ-
ΜΕΩΣ (οὐτω)· Νέμεις ἰσταμένη δεξιῶθεν· δε-
ξιῶθεν (;)· ἀριστερῶθεν, σάκκος (;)· παρὰ τοὺς
πόδας αὐτῆς ἀριστερῶθεν, τροχός· εἰς χῶρον, ἀ-
ριστερῶθεν, Δ.

Μέγεθος, 4,07.

ΛΕ.

47. ΦΙΛΙΠΠΟΣ Α.

Ἐξ ἐνὸς μέρους—ΑΥΤ. Μ. ΙΟΥΛΙ. ΦΙΛΙΠ-
ΠΟΣ. ΑΥΤ. Προτομή Φιλίππου Α'. δεξιῶθεν,
δαφνηφοροῦντος· ὦμοι ἡμφιεσμένοι.

Ἐκ τοῦ ἄλλου—ΜΗΤΡΟ. ΠΟΝΤΟΥ. ΤΟΜΕ (οὔτω) . . . Τύχη ἰσταμένη ἀριστερόθεν' δεξιόθεν, φιάλη (θυσίων)' ἀριστερόθεν, κέρας Ἄμαλθείας' εἰς χῶρον, ἀριστερόθεν Δ.

Μέγεθος, 4,05. ΑΕ.

48. ΤΡΑΙΑΝΟΥΠΟΛΙΣ ΓΕΤΑΣ.

Ἐξ ἑνὸς μέρους — Α. ΣΕΠΤΙ. ΓΕΤΑΣ. ΑΥ. Ἀγένειος νεανική προτομή τοῦ Γέτα δεξιόθεν' ὄμοιο ἡμιπροσμένοιο.

Ἐκ τοῦ ἄλλου — ΑΥΓΟΥΣΤΗΣ. ΤΡΑΙΑΝΗΣ. Ἀρτεμῖς Κυνηγὸς περιπατοῦσα δεξιόθεν' σύρουσα βέλος ἐκ φαρέτρας' ἀριστερόθεν καμπτόν τόξον' παρὰ τοὺς πόδας της, κύων.

Μέγεθος, 4,02. ΑΕ.

49. ΑΜΑΣΤΡΙΣ ΠΑΦΛΑΓΟΝΙΑΣ.

Μ. ΑΥΡΗΑΙΟΣ.

Ἐκ ἑνὸς μέρους— . . . Μ. ΑΥΡΗΑΙΟΣ. ΑΝΤΟΝΙΝΟΣ. Προτομή Μ. Αὐρηαίου δεξιόθεν' ὄμοιο γυμνοί.

Ἐκ τοῦ ἄλλου — ΑΜΑΣΤΡΙΑΝΩΝ. λιθῦρνης (galère) μετὰ δέκα κωπηλατῶν δεξιόθεν'

Μέγεθος, 4, 14. ΑΕ.

Τὰ νομίματα αὐτὰ ἐν γένει διατηροῦνται εἰς καλλίστην κατάστασιν, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ εἶπω, ὅτι ὑπάρχει κανὲν ἐξ αὐτῶν, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπολύτως νέον. Ἐνόμισα ἄξιον λόγου νὰ ἐφελεύσω τὴν προσοχὴν σας εἰς αὐτὰ πρωτίτως ἕνεκα τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ τύπου, ἐν ᾧ εὐρέθησαν' καὶ διότι ὁ Δρ. Κόλλεν μοι ἔπεμψε τὸ σύντομον περὶ αὐτοῦ ὑπόμνημα, ἐξ οὗ ἀνέγνων ὅμιν ἄρτι τὰ σημαντικώτερα.»

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΙΓ'.

Τῆ 31 Ἰανουαρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους
'Ἀρτυροῦδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐπιστολὴν τοῦ ἐνταῦθα Φιλεκαπιδευτικού Συλλόγου «Μικρᾷ Ἀσίᾳ» ἀπὸ 24 Ἰανουαρίου 1872, ἀγγέλλοντος ὅτι εὐγνωμόως ἀποδεχόμενος τὴν πρότασιν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ὅπως ἐκλέξῃ ἓνα νέον ἐκ τῆς Μικρᾷ Ἀσίας, ἵνα ἀναλώμασι τοῦ Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου ἐκπαιδευθῇ εἰς τὸ ἐνταῦθα Ἑλλην. Λύκειον, ἐξελέξατο τρεῖς νέους Μικρασιανοὺς, καὶ πέμπει αὐτούς, ἵνα ἐκ τούτων ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἐκλέξῃ τὸν ἱκανώτερον.

Ἐκ τούτων ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἐκλέξατο τρεῖς νέους Μικρασιανοὺς, καὶ πέμπει αὐτούς, ἵνα ἐκ τούτων ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἐκλέξῃ τὸν ἱκανώτερον.

Ὁ κ. Χασιάτης λέγει, ὅτι τὸ Προεδρεῖον ἐνέκρινε νὰ τοὺς πέμψῃ εἰς τὴν Ἐκπαιδευτ. Ἐπιτροπὴν, ἵνα αὕτη ἐξετάσῃ καὶ ὑποβάλῃ εἰς τὸν Σύλλογον τὸ ἀποτέλεσμα τῶν σκέψεών της, ὅπως ὁ ἀρμοδιώτερος ἐκλεχθῇ ὡς ὑπότερος τοῦ Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου.

β) Τοῦ Μητροπολίτου Σεβρῶν κ. Νεοφύτου, ἀγγέλλοντος τὴν λήψιν τῶν ἐγκυκλίων καὶ τῶν διαγραμμάτων, καὶ ὅτι ὁ ἐκεῖ Σύλλογος ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν στατιστικὴν τῶν σχολείων ἀποστέλλει τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ.

γ) Τοῦ κ. Κ. Δήμητρα ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἀπὸ 26 Ἰανουαρίου 1872, ἐκφράζοντος τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς τακτικῷ μέλῳ.

δ) Ὅμοιον τοῦ κ. Π. Λαζαρά ιατροῦ μέλους ἀντεπιστέλλοντος ἐκ Κερκύρας ἀπὸ 24 Ἰανουαρίου 1872.

Εἶτα ἀγγέλλει τὴν προσφορὰν βιβλίων τοῦ κ. Μόρδτμαν.

Ἀγγέλλεται τὸ β'. κατὰ τὰ νενομισμένα, ὡς τακτικὸν μέλος ὁ ἐν Σηλυμβρίας κ. Ἀναστάσιος Ν. Σταμούλης, καὶ δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας γίνεται δεκτός.

Ὁ Πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ἐν τῇ συνεδριάσει ταύτῃ παρακλήθηται ὁ Πρόεδρος τοῦ ἐν Ῥαϊδεστῷ Ὀρακικοῦ Φιλεκαπιδευτικοῦ Συλλόγου καὶ μέλος ἀντεπιστέλλον τοῦ ἡμετέρου κ. Ι. Θεοδωρίδης.

Ὁ κ. Μόρδτμαν ἀναγινώσκει «περὶ Μολυβδοβούλλων» (ἴδ. σελ. 108).

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΙΔ'.

Τῆ 9 Φεβρουαρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Ἀριστοκλέους
'Ἀρτυροῦδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν

πρακτικῶν τῆς προκείμενης συνεδριάσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐπιστολὴν τῆς ἐν Λιθερπόλει ἐπὶ τοῦ κυρίου Ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν κ. κ. Γ. Μ. Παπαγιάννη, Π. Κοντοσταύλου, Σ. Σπάρταλη, Δ. Γαλάτη ἀπὸ 27 Ἰανουαρίου, παραδεχόμενων τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτοῖς ἐντολήν.

β) Τοῦ κ. Δ. Βικέλλου ἐκ Λοιδίνου ἀπὸ 30 Ἰανουαρίου 1872, ἀποποιουμένου νὰ ἀποτελέσῃ μέλος τῆς ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ κυρίου Ἐπιτροπῆς, καὶ πᾶνποντος συνδρομῆν ἐκ λιρῶν Ἑλληνικῶν πέντε.

γ) Τοῦ κ. Α. Καφταντζόγλου ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 29 Ἰανουαρίου 1872, εὐχαριστοῦντος τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς μέλους ἐπιτίμου.

δ) Ὁμοίαν τοῦ κ. Α. Γράμμου ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 48 Ἰανουαρίου 1872, μέλους ἀντεπιστέλλοντος.

ε) Τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει Συλλόγου τῶν Φιλομούσων ἀπὸ 49 Ἰανουαρίου 1872, ἀγγέλλοντος ὅτι ἐξελέξατο καὶ πέμψουσι τὸν ἐκ Θράκης ὑπότροφον τοῦ Χρησ. ἐφένδη Ζωγράφου.

ς) Τοῦ κ. Chassant Γραμματέως τοῦ ἐν Παρισίοις «Πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλλήν. γραμμάτων Συλλόγου» ἀπὸ 16 Ἰανουαρίου, ἀγγέλλοντος τὴν ἀποστολὴν βιβλίων ἐκ τινῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ἐκείνου πρὸς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου ἡμῶν.

ζ) Τῆς κ. Σαφροῦς Λεοντιάδος ἐκ Σμύρνης ἀπὸ 28 Ἰανουαρίου, πεμπούσας ῥῆθῆν ἐπὶ τῇ ἀναγνίσει τοῦ Σολιόγου καὶ αὐτοσχεδίου στοχασμοῦ «περὶ τῆς πρώτης παιδαγωγίας, ἢ μάλλον, περὶ τῆς πρώτης ἀνατροπῆς».

η) Τοῦ κ. Εὐθ. Καστόρχη, μέλους ἐπιτίμου ἐξ Ἀθηνῶν εὐχαριστήριον ἀπὸ 31 Ἰανουαρίου, εἶχουσιν ὡς ἐξῆς:

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Ἰανουαρίου 1872.

Κύριε Πρόεδρε!

Ἀσμένως ἀποκρινόμενος εἰς τὸ ἀπὸ 10 παρελθόντος Δεκεμβρίου ὑμέτερον ἔγγραφο, δι' οὗ εὐρεστήθητε νὰ μοὶ ἀναγγείλητε, ὅτι ὁ ὑψ' ὑμῶν προεδρευόμενος Φιλολ. Σύλλογος ἤξιωσε νὰ κατατάξῃ καὶ ἐμὲ ἐν τοῖς ἐπιτίμοις αὐτοῦ μέλεσιν, ὁμολογῶ ἡμῖν τε, κύριε Πρόεδρε, καὶ τῷ φιλομούσῳ Συλλόγῳ πολλὰς τὰς χάριτας, δι' ἃν ἀπέδωκε τιμὴν εἰς ἀρχαῖον τῶν μουσῶν λειτουργόν. Ἄλλ' ἐντεῦθεν λαμβάνω ἀφορμὴν νὰ δηλώσω καὶ τὴν τῆς ψυχῆς μου ἀγαλλίαν,

διότι βλέπω ὅτι ὁ ἐν τῇ Μητροπόλει τῆς Τουρκίας πρῶτος κατασταθεὶς Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς οὗτος Σύλλογος οὐ μόνον δραστηρίως προβαίνει πρὸς τὸν ἔθνωφελῆ αὐτοῦ σκοπόν, ἀλλ' ὑπόδειγμα γινόμενος προκαλεῖ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν ὁμοίον Συλλόγον τὴν σύστασιν. Εἰς τὰς σπουδαίας δὲ καὶ σκοπίμους ἐνεργείας τούτων τε καὶ τῶν ἀπανταχοῦ ἑλληνικῶν εκπαιδευτηρίων ἀποβλέπων πᾶς φιλογενῆς Ἑλλήν εὐφραίνεται ἐπὶ τῷ θεάματι τούτῳ, καὶ πιστεύει ὅτι δὲν θέλει εἶσθαι μακρὰν ὁ χρόνος τῆς τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ποθητῆς ἡθικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς καλινορθώσεως.

Ἀποπερατῶν τὴν εὐχαριστήριον ταύτην ἐπιστολήν μου, παρακαλῶ ὑμᾶς, κύριε Πρόεδρε, νὰ δεχθῆτε μετὰ τῶν ὑπὲρ τῆς προόδου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου εὐχῶν μου καὶ τρεῖς βιβλία, ὧν ἡ μὲν περιέχει μικρὰς τινὰς διατριβάς μου, ἡ δὲ μετὰφρασιν τοῦ Βεγκκάρου ὑπὸ τοῦ αἰοδίου Κοραῆ, καὶ ἡ τρίτη διτομος τὴν ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Engel περιγραφὴν τῆς νήσου Κύπρου, ὡς μικρὰν συμβολὴν εἰς τὴν ἐκ νέου συγκροτουμένην βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου, καὶ ἐλάχιστον δαίγμα τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξαιρέτου ὑπολήψεώς μου.

ΕΥΘ. ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ.

Τῷ ἐλλογίμῳ Πρόεδρῳ τοῦ ἐν Κ/πόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου κυρίῳ κ. Καρπαῆ.

Εἰς Κ/πολιν.

θ) Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Σχλίεμαν, ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 1 Φεβρουαρίου, πέμποντος φωτογράφημα τοῦ ἀνακαλυφθέντος ἀνεπιγράφου ἀγγείου.

Ἐπαρῆμῃ εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐπιτροπὴν.

ι) Τοῦ Μητροπολίτου Βελεγράδων ἀπὸ Βεράτιον 16 Ἰανουαρίου, πέμποντος φωτογράφημα τῆς ἐπιγραφῆς Αὐλώνος.

Ἐπέμῃ εἰς τὴν Ἀρχαιολογ. Ἐπιτροπὴν. Ἀγγέλλονται τὸ ε'. ὡς ἀντεπιστέλλοντα μέλη οἱ κ. κ. Μόρδτμαν υἱὸς φοιτητῆς τῆς φιλολογίας ἐν Βόννη καὶ ὁ κ. Ν. Γ. Πολίτης ἐν Ἀθήναις, προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ Προεδρείου, καὶ παμψηφεῖ γίνονται δεκτοί.

Μετὰ ταῦτα ὁ Πρόεδρος ὑποβάλλει τῷ Συλλόγῳ

α) Ὅτι ἡ Ἐκπαιδευτ. Ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου *Μικρὰ Ἄσεια* ἀποσταλέντων τριῶν νέων ἐξελέξατο ὡς

ὕπερτροφον τοῦ Χρησ. ἐφ. Ζωγράφου τὸν Ἀρχάγγελον Γαβριήλ.

Ἡ ἐκλογή αὕτη ἐνεκρίθη.

β) Ὅτι ἐπειδὴ πολλὰ τῶν παιδῶν ἐνοριῶν τινῶν τῆς Κ/πόλεως μὴ φοιτῶντα εἰς τὰ σχολεῖα περιφέρονται εἰς τὰς ἀγυῖάς, καὶ οὐδεμία πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ τούτου λαμβάνεται πρόνοια καὶ φροντίς, προτείνει ἡ Ἐκπαιδ. Ἐπιτροπὴ, ὡπως τὸ Πατριαρχεῖον παρακλήθῃ ἵνα λάβῃ τὰ ἀπαιτούμενα δραστήρια μέτρα πρὸς ἄρσιν τῆς καχεκτικῆς ταύτης ἠλικίης καταστάσεως.

Ὁ Σύλλογος ἐπιδοκιμάσας τὴν πρότασιν ταύτην τῆς Ἐκπαιδευτ. Ἐπιτροπῆς ἀνέθετο τῷ Πρόεδρῳ, ὡπως ποιήσῃται τὰ ἀναγκαῖα διαβήματα παρὰ τῆ Α. Π. πρὸς τὸν ὑποδειχθέντα σκοπὸν.

Εἶτα ὁ ἱατρὸς κ. Π. Κκλιθούρης ἀνέγνω «Περὶ τῆς ἐπιφύξης τοῦ θερμογόνου ἐπὶ τὴν διέλευσιν τῶν βυστῶν διὰ τῶν τριχοειδῶν σωληνῶν» (ἴδ. σελ. 112).

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΙΕ΄.

Τῆ 14 Φεβρουαρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους
Ἀντιπροέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐπιστολὴν τοῦ Ἀ. Αἰρίσσης κ. Ἰωακείμ ἀπὸ 10 Ἰανουαρίου 1872, ἀγγέλλοντος ὅτι ὡς ὑπότροφος τοῦ Χρησ. ἐφένθη Ζωγράφου ἐξελέγη ὁ ἐξ Ἀρχαίων Ἀστέριος Φαρμακίδης, καὶ ἐστάλη εἰς Κ/πολιν.

β) Ὅμοιον τοῦ Φιλεκπαιδ. Μακεδονικοῦ Συλλόγου Σεβρῶν ἀπὸ 1 Φεβρουαρίου, προτείνοντος, ἵνα, εἰ δυνατόν, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐσύστησαν ἐκεῖ διδασκαλεῖον, ὁ Χρησάκη ἐφένδης Ζωγράφου ἀποστείλῃ αὐτοῖς τὸ διὰ τὴν ἐνταῦθα ἐκπαίδευσιν ἐνὸς νέου ἀπαιτούμενον ποσόν, δι' οὗ δύνανται νὰ μορφωθῶσι 3 ἢ 4 νέοι ἀρμόδιοι εἰς τὸν σκοπὸν ὃν προτίθεται ὁ Σύλλογος αὐτῶν. Ἀγγέλλοντα δὲ ὅτι ὁ κ. Μιχαὴλ Ν. Μιχαήλ ἔθετο διαγώνισμα ἐξ 25 ἰθωμνικῶν λερῶν, κατ' ἔτος πληρωθσομένων ἐπὶ τετραετίαν, πρὸς συγγραφὴν εὐμεθόδου διδασκτικοῦ βιβλίου

ἐκ τῶν τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης εἰς τὴν προκαρκτικὴν τῆς α. ἠλικίας ἐκπαίδευσιν, αἰτεῖται τὴν περὶ τούτου γνώμην τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Ἐνεκρίθη ἵνα ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀποσταλῇ εἰς τὴν Ἐκπαιδευτ. Ἐπιτροπὴν. Περὶ δὲ τοῦ ὑποτρόφου νὰ σκεφθῇ τὸ Προεδρεῖον καὶ ἐνεργήσῃ τὰ δεόντα.

γ—δ) Ἐπιστολάς τῶν Ἀ. Τρίκκης, Πελαγονείας, καὶ Ἡλιουπόλεως καὶ τῶν ἐφόρων τῶν ἑλλ. ἐκπαιδευτηρίων Βιτωλίων, περιεχοῦσας τὰς περὶ τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῶν αἰτηθείσας πληροφορίας, καὶ αἰτούσας τὴν ἀρωγὴν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Παραεπιμνησθησαν εἰς τὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ἐπιτροπὴν.

ζ) Ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Τεργέστη κ. Α. Γ. Κωστή ἀπὸ 5 Φεβρουαρίου 1872, παραιτουμένου τῆς ἐπὶ τοῦ κτηρίου Ἐπιτροπῆς, ὡς ἀποτελοῦντος μέλους τῆς ἐκεῖ ὑπὲρ τοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλλ. γραμμάτων Συλλ. Ἐπιτροπῆς.

Εἶτα ἀγγέλλει τὴν προσφορὰν βιβλίων τῆς κ. Σαφροῦς Λεοντιάδος.

Ὁ Πρόεδρος ἀναγγέλλει, ὅτι καθὰ ἐν τῇ προηγουμένῃ συνεδρίασι ἐγνώσθη ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Γραμματέως τοῦ ἐν Παρισίοις πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλλ. γραμμάτων Συλλόγου, ἦλθον τὰ βιβλία, καὶ προτείνει ἵνα ὁ κ. Βασιλάδης, εἰς ὃν προηγουμένως εἶχεν ἀνατεθεῖ ἡ κατάσταση τοῦ καταλόγου τῶν βιβλίων, ὧν χρῆζοσιν αἱ Ἐπιτροπαί, ἀναδεχθῇ τὴν φροντίδα ν' ἀντικαταθῆσιν τὸν κατάλογον αὐτῶν πρὸς τὸν τῶν ἀγορασθησομένων, καὶ ὅσα ἐξ αὐτῶν ἂν ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς ἤδη σταλείσι νὰ τὰ ἐξαλείψῃ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἀγορασθησομένων.

Ἡ πρότασις αὕτη ἐγένετο παμψηφεί δεκτὴ. Ἀγγέλλονται τὸ ε' κατὰ τὰ νενομισμένα ὡς ἀντεπιτέλλον μὲν μέλος ἡ κυρία Σαφρὸ Λεοντιάς, διευθύντρια τοῦ παρθενιαγωγείου Σμύρνης, ὡς τακτικὰ δὲ οἱ κ. κ. Ἀργύριος Παυλίδης, Ἀθανάσιος Θωμίδης, Σωτήριος Φιλιπποπίτης, Νικόλαος Παππᾶ, Θωμᾶς Κατσιγράφας, πάντες ἐν Φιλιππουπόλει, καὶ γίνονται παμψηφεί δεκτοί.

Μετὰ τοῦτο ὁ Πρόεδρος ἀναγγέλλει, α') ὅτι τὸ Ἐργουργεῖον τῆς Παιδείας ἔδωκεν αὐτῷ ἀρχαιολογικὰ τινα ἀντικείμενα ὡπως παραδώσῃ τῷ Συλλόγῳ, καὶ ὅτι ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ κατὰ γίνεσθαι ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν αὐτῶν.

β) Ὅτι ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ προ-

τείνει νὰ προσληφθῆ ὡς μέλος αὐτῆς ὁ κ. Δημητριάδης γεωμέτρης.

Ἡ πρότασις αὐτὴ ἐγένετο δεκτὴ.

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΙΣ΄.

Τῆ 21 Φεβρουαρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *I. Δ. Ἀριστοκλέους*
Ἀντιπροέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Γ. Ἀφεντούλη ἐκ Τεργέστης ἀπὸ 17 Φεβρουαρίου 1872, ἀποποιουμένου ν' ἀποτελῆ μέρος τῆς ἐπὶ τοῦ κτιρίου Ἐπιτροπῆς, καθὼ ἀποτελοῦντος μέλους τῆς ἐκεῖ Ἐπιτροπῆς τοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλλ. γραμμάτων Συλλόγου.

β) Ὁμοίαν τοῦ κ. Α. Σ. Ῥάλλη ἐκ Τεργέστης.

γ) Τοῦ Συλλόγου *Μικρὰ Ἀσία* ἀπὸ 15 Φεβρ. 1892, πέμποντος τὸ ἐγγυητικὸν τοῦ κηδεμόνου τοῦ Ἀρχηγέλου Γαβριὴλ ὑποτρόφου τοῦ Χρηστάκη ἐφένθη Ζωγράφου.

δ) Τοῦ κ. Ἐρνέστου Κουρτίου ἐκ Βερολίνου ἀπὸ 11 Φεβρ. 1872 εὐχριστοῦντος τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς μέλους ἐπιτίμου, καὶ ζητοῦντος κατ' ἐντολὴν τῆς βουλῆς βιβλιοθήκας ν' ἀποσταλῆ αὐτῇ τὸ Περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου διὰ τῆς ἐνταῦθα Γερμ. Πρεσβείας.

Ἡ περὶ ἀποστολῆς τοῦ Περιοδικοῦ φροντίς ἀνατίθεται τῷ Γεν. Γραμματεῖ ἡγκρίνεται δὲ νὰ σταλῶσι δωρεάν.

ε) Τοῦ κ. Γουστάβου Stickeel ἐξ Ἰέννης ἀπὸ 19 Φεβρ. 1872, εὐχριστοῦντος τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς μέλους ἀντεπιστέλλοντος.

ς) Τοῦ Α. Ἰωαννίνων κ. Σωφρονίου ἀπὸ 10 Φεβρ. 1872, ἀγγέλλοντος ὅτι ἀποστέλλει ἀρχαῖα τινα νομίσματα.

ζ) Εὐχριστήριον τοῦ κ. Δ. Ι. Ἀργυριάδου ἐκ Φιλιππουπόλεως ἀπὸ 14 Φεβρ. ὡς μέλους τακτικοῦ.

Ἀγγέλλονται τὸ β' ὡς ἐπίτιμα μὲν μέλη οἱ κκ. F. Zambaldi κληρηγ. τῶν Ἑλλ. καὶ Δακ.

γρμ. ἐν Βενετίῃ προτεινόμενος ὑπὸ τῆς Φιλολ. Ἐπιτροπῆς, ὡς τακτικὸν δὲ ὁ κ. Hubert Jernigham γρμματαεὺς τῆς ἐνταῦθα Ἀγγλ. πρεσβείας, ὡς ἀντεπιστέλλοντα δὲ οἱ ἐν Βενετίῃ λόγιοι κ. κ. I. Βελάνδης καὶ K. Τριανταφύλλης, καὶ γίνονται παμψηφεί δεκτοί.

Εἶτα ὁ Πρόεδρος ἀναγγέλλει ὅτι ὁ κ. Δανιὴλ Παπαῖ προσφέρει δέκα λίρας ὀθωμανικῆς ὑπὲρ τῶν ἀναγκάων δαπανῶν τοῦ ἀρχείου.

Ὁ Σύλλογος μετ' εὐχριστήσεων παραδέχεται αὐτάς.

Ἀκολούθως ὁ κ. Π. Καλλιθούρης ἀνέγνω συνέχεια «περὶ τῆς ἐπιβροῆς τοῦ θερμογόνου κτλ.» (ἰδ. σελ. 112. κ. ἐξῆς.).

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΙΖ΄.

Τῆ 28 Φεβρουαρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *I. Δ. Ἀριστοκλέους*
Ἀντιπροέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Δ. Οἰκονόμου ἐκ Τεργέστης, παραιτουμένου τῆς πρὸς εἰσπραξίν συνδρομῶν ὑπὲρ τοῦ κτιρίου Ἐπιτροπῆς.

β) Εὐχριστήριον τοῦ κ. Δ. Κ. Σχορτσανίτου ἐξ Ἀρτίας, μέλους ἀντεπιστέλλοντος.

γ) Τῆς ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου Λέσχης ἡ Πρόεδρος ἀπὸ 14 Φεβρ. 1871, περικλείουσιν ἔκθεσιν τῶν ἐφόρων τῶν σχολείων Λευκωσίας καὶ τῆς διευθυντικῆς τοῦ ἐν αὐτῇ παρθεναγωγείου, ἐπικεκρωμένην καὶ ἀπὸ τὸν Ἄ. Κύπρου κ. Σωφρόνιον.

δ) Τῆς ἐν Κόνιτῃ τῆς Ἠπείρου ἐφορίας τῶν σχολείων ἐπικεκρωμένην ἀπὸ τὸν Ἄ. Βελλῆς κ. Γερμανὸν περὶ τῆς καταστάσεως τῶν σχολείων αὐτῶν.

έ—γ) Ἐκθέσεις τῆς ἐν Κουτάλει δημογεροντίας, τοῦ Α. Φιλιππουπόλεως κ. Νεοφύτου, τῆς ἐν Μολύβῳ Μιτυλήνης Δημογεροντίας μετ' ἐπιστολῆς τοῦ ἱατροῦ κ. Εὐστ. Γεωργιάδου περὶ τῆς ἐν Μολύβῳ παιδείας, τῆς ἐν Κίῳ ἐφορίας, τοῦ Α. Ῥόδου κ. Συνεσιῶν, τοῦ Α. Βιζύης κ. Πλάτωνος, τῆς ἐφορίας τοῦ Τατάρ Παζαρτζικίου, τῆς ἐφορίας τῶν σχολείων Γάνου

καὶ τοῦ Α. Βελεγράδων κ. Ἀνθίμου, περὶ τῆς καταστάσεως τῶν σχολείων αὐτῶν.

ιδ') Ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει σωματοῦ Τά Καλά Ἐργα ἀπὸ 19 Φεβρ. 1872, ἀγγέλλοντος τὸν σκοπὸν τοῦ σωματοῦ, καὶ πέμποντος ἀντίτυπον τοῦ ὄργανισμοῦ αὐτοῦ, καὶ σημειώσεις τῶν κεφαλαίων αὐτοῦ.

ιέ) Διάφορα Διαγράμματα σχολείων τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων, μετ' ἐκθέσεως περὶ συστάσεως Γυμνασίου ἐν Ζαγορίῳ.

ις') Ἐπιστολὴν τοῦ ἐνταῦθα κ. Ἰωάννου Λέκκα ἀπὸ 28 Φεβρ., ἐξαίτουμένου συνδρομῆν ὑπὲρ τοῦ σχολείου τοῦ χωρίου Δρυμάδων.

Παραπέμφθησαν εἰς τὴν Ἐκπαιδευτικ. Ἐπιτροπὴν.

ιζ') Ἀγγελίαν τοῦ κ. Μιχ. Α. Μουστοζύδου περὶ ἐκδόσεως τῶν συγγραμμάτων τοῦ αἰμνήσου πατρὸς τοῦ.

Ἀπεφασίσθη ἵνα τοιχοκολληθῆ ἐν τῇ αἰθούσῃ πρὸς ἔγγραφὴν συνδρομητῶν.

Ἄγγέλλονται τὸ β' κατὰ τὰ νενομισμένα, καὶ γίνονται παμπήρει δεκτοί, ὡς ἐπίτιμον μὲν μέλος ὁ κ. Α. Πάλλης καθηγητῆς τοῦ Πανεπισ. Ἀθηνῶν, ὡς τακτικὸν δὲ ὁ κ. Ἀντώνιος Σ. Σοβατζόγλου ἐμπροσθέν ἐνταῦθα.

Ὁ Πρόεδρος ἀναγγέλλει, ὅτι ὁ κ. Θ. Α. Κοσοῦδης προσφέρει τῷ Συλλόγῳ 10 λίρας ἕθ. διὰ θήκην βιβλίων.

Ὁ Σύλλογος ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ τῷ κ. Θ. Α. Κοσοῦδῃ.

Εἶτα ὁ κ. P. Schroeder ἀνέγνω «περὶ τῆς Μωαβιτικῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Μέσα» (ἴδ. σελ. 120).

Ὁ Πρόεδρος ἀναγγέλλει ὅτι ἐν τῇ συνεδριάσει ταύτῃ παρεδρεύουσιν ὁ ἐπιτετραμμένος τῆς Γερμ. Αὐτοκρατορίας κ. Radovich καὶ ὁ κ. Clermont Ganneau ἀρχαιολόγος καὶ ἀνακαλύψας τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, καὶ ἐκφράζει αὐτοῖς τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου, διότι ἐτίμησαν τὴν συνεδρίαν ταύτην διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν.

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΗ΄.

Τῆ 6 Μαρτίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλείους
Ἀντιπροέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν

(ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛΟΓ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ. ΤΟΜΟΣ Σ΄.)

πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

ἀ—ιή) Ἐκθέσεις τῆς ἐν Προύσῃ Φιλεκπ.

Ἀδελφότητος ἡ Βιβουρία, τῆς ἐν Νικομηδείᾳ Φιλεκπ. Ἀδελφότητος (μετὰ τοῦ αὐλοῦ ὁμολόγου 73750 γροσίων, ἀφιερωθέντος τοῖς σχολείοις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Σεβ. Γέροντος Νικομηδείας κ. Διονυσίου), τῆς Ἐφορίας τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων Χίου, τοῦ Ἄ. Σηλυμβρίας κ. Διονυσίου, τῶν κατοικίων Μηδείας, τῆς ἐν Χάλκῃ ἐφορίας τῶν δημοτικῶν σχολείων, τῶν κατοικίων Νεοχωρίου Γάνου καὶ Χώρας τῆ ἐπικουρώσει τοῦ Ἀρχιερέως αὐτῶν κ. Χρυσάνθου, καὶ τῆ συστάσει τοῦ συμπολίτου αὐτῶν κ. Δημ. Ζαφειρίδου ἐκ Χάλκης, τῶν κατοικίων Τρίγλης, τοῦ ἡγουμένου τῆς ἐν Κρήτῃ Μονῆς Πρέβελι (περὶ συστάσεως σχολείων ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Μονῆς ταύτης), τῆς ἐν Χάς-κισοι Φιλιππουπόλεως Ἑλλ. Κοινότητος, τῶν ἐφόρων τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει δημοτικοῦ σχολείου Ἀργίας Παρασκευῆς, τοῦ ἐν Σαράντα Ἐκκλησιαστικῆς Φιλεκπ. Συλλόγου, τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν ἐκπαιδ. καταστημάτων Φιλιππουπόλεως, τοῦ Α. Παρχαμυθίας κ. Ἀνθίμου, τοῦ Α. Καλλιουπόλεως κ. Γρηγορίου, τοῦ Α. Μελενίκου κ. Διονυσίου καὶ τοῦ Α. Ἰωαννίνων κ. Σωφρονίου, περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῶν σχολείων, καθὼς καὶ τὴν ἐκθεσιν τῶν ἀδελφῶν Π. καὶ Γ. Γρηγοριαδῶν ἐκ Σμύρνης, μετὰ καὶ Προγράμματος τῆς ἰδιωτικῆς αὐτῶν σχολῆς.

Παραπέμφθησαν εἰς τὴν Ἐκπαιδ. Ἐπιτροπὴν.

ιθ) Αἴτησιν τοῦ ἱατροῦ κ. Ζαμπάκη, ὅπως ἀντὶ ἀντεπιπέλλοντος γίνῃ τακτικὸν μέλος τοῦ Συλλόγου.

Ὁ Προεδρεύων ἀναγγέλλει τῷ Συλλόγῳ, ὅτι κατὰ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ ἐξέθηκε τὰ δέοντα τῇ Α. Π. τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ περὶ τῶν ἐν ταῖς ἀγυαῖς περιφερομένων παιδίων, καὶ ὅτι ἡ Α. Π. θέλει προσκαλέσει τὰς ἐφορίας τῶν ἐνοριῶν, καὶ δώσει αὐταῖς τὰς ἀναγκαῖας ὁδηγίας περὶ τῆς περιστολῆς τούτων, καὶ συνάμα θέλει πέμψῃ καὶ εἰς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς ἱεροκλήρυκας ἵνα ὁμιλήσωσι περὶ τούτου.

Εἶτα ὁ κ. Α. Γ. Πασπάτης ἀνέγνω «Περὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν Γενουσησίων κτλ.» (ἴδ. σελ. 138).

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΙΘ'.

Τῆ 13 Μαρτίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ξενοφώντος Ζωγράφου
Ἀντιπροέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Προεδρεύων ἀναγγέλλων ὅτι ἐν τῇ συνεδριάσει ταύτῃ παρεδρεύει ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας Comte de Vogué, μέλος ἐπίτιμον τοῦ Συλλόγου, καὶ ὁ K. Forster διευθυντὴς τῆς ἐν ταύτῃ Ὀθωμανικῆς Τραπεζῆς, προσφωνεῖ τοιαύδε πρὸς τὴν Α. Ε. τὸν πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας.

Κύριε Πρόεδρε,

Ὁ Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογος μετὰ πολλῆς τῆς εὐχαριστήσεως ἐκφράζει δι' ἐμοῦ τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην ἐπὶ τῇ τιμῇ, ἣν ἡ Ὑμ. Ἐξοχότης εὐπρεστῆθη νὰ περιποιήσῃ αὐτῷ παρεδρεύουσα ἐν τῇ παρουσίᾳ συνεδριάσει.

Ἡ παρουσία τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν διατρανεῖ τὴν συμπάθειαν, ἣν ἡ Γαλλία ἀείπτως ὑπὲρ τῶν Ἑλλ. γραμμῶν διατρέφει, συμπάθειαν ἄλλως δικαίαν καὶ νόμιμον, ὡς συναΐδουσαν μετὰ τῶν ἀληθῶν αὐτῆς συμφερόντων ἕπειδι διὰ τῶν Ἑλλήνων γραμμῶν, ἧτοι διὰ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῆς ἐνδόξου Ἑλλ. ἀρχαιότητος, τὰ ἔθνη καὶ ἀληθῶς ἐλεύθερα καὶ πράγματι μεγάλα ἀναφαίνονται. Ἡ μελέτη τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἀνυψοῖ τὸ φρόνημα, καὶ μορφώνει τὸν χαρακτήρα, ἐξασφαλίζει καὶ τὴν ἀστυκὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀτομικὴν εὐδαιμονίαν. Καίτοι αἱ Ἑλληνικαὶ θεότητες καὶ Μοῦσαι πρὸ πολλοῦ ἀπέδρασαν τοῦ ἡμετέρου ἐδάφους, δυνάμεθα βεβαιώσαι τὴν Ὑμ. Ἐξ. ὅτι οὐδέποτε ἐπαυσάμεθα καλλιερῶντες τὰ Ἑλλ. γράμματα, ἀντλοῦντες ἐξ αὐτῶν καὶ μόνων τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν μόρφωσιν.

Ἔχομεν καὶ ἡμεῖς τοὺς ἡμετέρους Εὐγενίους, Οἰκονόμους, Κοραεῖς κλπ., ὡς ἡ Γαλλία τοὺς Φενελῶν, τοὺς Βοσσουέτους, τοὺς Βολταίρους αὐτῆς, ἔχομεν, λέγω, τοὺς διδασκάλους, οἵτινες ὑπεσπείριζαν καὶ παρηγόρησαν μὲν ἡμᾶς ἐν καιροῖς χλωποῖς, προηγοίμασαν δὲ τὴν παροῦσαν ἡμῶν κατάστασιν, καὶ ἐνεπέδωσαν τὸ στάδιον τῶν ἡμετέρων ἀγῶνων. Ὑπὸ τοιούτους δληγούς οὐδεὶς φόβος, ἐξοχώτατε, νὰ παρεκλίνομεν τῆς ὁδοῦ, ἣν αὐτοὶ ἐχάραξαν καὶ μάλιστα ἤδη, ὅτε ἡ μελέτη καὶ ἀναδιφασίς τῆς

Ἑλλ. ἀρχαιότητος τοσοῦτον ἀνεπύχθη παρ' ἡμῶν, χάρις τῇ εὐγενεῖ ἀρωγῇ τοῦ ἡμετέρου Ἀνακτος.

Ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, Κύριε Πρόεδρε, διακιοῦται τοῦντεῦθεν ν' ἀπολαύσῃ καὶ τῆς ὑμετέρως ὑποστηρίξεως, διὰ πᾶν τὸ τὴν εὐμερίαν καὶ τὸ μέλλον αὐτοῦ ἀφορῶν.

Τὰ σπουδαῖα ἔργα τοῦ ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν Ἑλλ. γραμμῶν ἐν Παρισίοις Συλλόγου ὑπόσπονται τῷ Ἑλλήν. τούτῳ Φιλολ. Συλλόγῳ τὴν ὑποστήριξιν τούτων, ἡ παρουσία τῆς Ὑμ. Ἐξοχότητος ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν διαβεβαιοῖ αὐτὴν, ἡ δ' εὐγνωμοσύνη ἀπάντων ἡμῶν πρὸς Ὑμᾶς, Κύριε Πρόεδρε, καὶ πρὸς ἅπασαν τὴν Γαλλίαν τὴν ἐξαρχαλίξει.

Ἡ δ' Α. Ε. ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας κόμης de Vogué ἀπαντῶν εἰς τὴν προσφώνησιν ταύτην εἶπε τοιαύδε:

Κύριε Πρόεδρε,

« Κατόπιν τῶν λόγων ὑμῶν ἀρμένως προάγομαι, ἵνα εὐχαριστήσω ὑμῖν ἐπὶ ταῖς λίαν κολακευτικὰς προσρήσεις, ἃς εὐπρεστῆθητε ἵνα μοι ἀποτεινῆτε. Πρὶν ἢ ἔλθω εἰς τὴν Ἀνατολήν ὡς πολιτικός, διέτρεξα αὐτὴν ὡς ἐραστὴ τῶν γραμμῶν, καὶ ἀκριχὰ διατηρῶ ἕκτοτε τὰ αἰσθημάτά μου, καὶ διὰ τοῦτο, καὶ διότι ἀποτελῶ μέλος τοῦ ἐν Παρισίοις ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν Ἑλλ. γραμμῶν Συλλόγου. Διὸ δλοσχερῶς συμμερίζομαι, καὶ ἐκτιμῶ πᾶν ὅτι, ἐξεφράσθητε περὶ τοῦ παρελθόντος, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς συγκινήσεως παρατηρῶ τὰς νέας ὑμῶν δραστηρίους ταύτας ἐνεργείας καὶ μετ' εὐχαριστήσεως βλέπω γενικὴν τινα ζῶην καὶ ἐπίμονον ἐνεργεῖαν, ἧτις πολλὴν περριποεῖ ὑμῖν τιμὴν καὶ εὐτυχεῖς θέλομεν λογισθῆ πάντες οἱ ὑπὲρ τῶν γραμμῶν ἀγωνιζόμενοι, ὅταν διὰ τῆς σπουδῆς αὐτῶν φθάσωμεν εἰς τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα.»

Εἶτα ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

ἀ—θ) Ἐκθέσεις τῶν ἐφορῶν τῆς σχολῆς τῆς ἐν Ἀσβεστοχωρίῳ τῆς Θεσσαλίας, τοῦ Α. Δρυϊνουπόλεως κ. Μπαθίου, τοῦ Α. Καισαρείας κ. Εὐσταθίου, τοῦ Α. Μεθώνης κ. Ἀγαθαγγελίου, τοῦ Προέδρου τῆς Ἀδελφότητος Δεμοδείου κ. Ἀπ. Χριστοδουλίδου, τῆς Φιλικταίδ. Ἀδελφότητος Βάλτης Κασσανδρείας, τῶν Δημογερόντων Ἀγερόνης, τῆς ἐν Χρυσουπόλει Λέσχης, καὶ τοῦ αἰδέου Π. Χαλαλάμπου (περὶ τῶν σχολείων Νικοπόλεως), περιεχομένης τὰς περὶ τῆς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῶν καταστάσεως τῶν σχολείων ζητηθείσας πληροσορίας.

Παρεπέμφθησαν εἰς τὴν Ἐκπαίδ. Ἐπιτροπὴν.
 ι) Ἐυχαριστήριον τοῦ ἀντεπιστέλλοντος μέ-
 λους κ. Κ. Θεοδώριδου ἐκ Ῥαιδεστού.
 ιά) Ὅμοίαν τοῦ κ. Ι. Θεοδώριδου Προέδρου
 τοῦ ἐν Σέρρασι Συλλόγου.
 ιβ) Τῆς ἐν Φαναρῖω Λέσχης *Μνημοσύνης*,
 ἀγγελουσίης ὅτι ὠνόμασε πενταμελῆ Ἐπιτρο-
 πήν, ὅπως ὑποβάλλῃ αὐτῇ ἔκθεσιν περὶ τῶν σχο-
 λειῶν τῆς περιφερείας αὐτῆς.
 ιγ) Τοῦ κ. Σχλίεμαν ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 2
 Μαρτίου, πέμποντος 5 φύλλα τῆς Ἐφημερίδος
 τῶν Συζητήσεων, περιέχοντα τὰς περὶ Ἰλίου
 ἐκθέσεις αὐτοῦ.

ιδ) Τοῦ ἱατροῦ κ. Α. Γούδα πέμποντος
 τὸν ἐ. τόμον τῶν *Παραλήλων Βίων* αὐτοῦ.

ιε) Τοῦ κ. Β. Αχγᾶ, προσφέροντος διάφορα
 βιβλία.

ις) Τοῦ κ. Π. Κωνσταντινίδου ἐκ Κερα-
 σούντος, περιλαμβάνουσαν τὰ περὶ τῆς διαχειρή-
 σεως τῆς τραπεζίης ὁ *Πότιος* διαλαμβάνοντα
 φύλλα τοῦ *Νεολόγου*.

καὶ ιζ') Τῆς ἐν Βουκορεστίῳ πρὸς εἰσπρα-
 ζιν συνδρομῶν ὑπὲρ τοῦ κτηρίου τοῦ Συλλόγου
 Ἐπιτροπῆς, συνημαμένης ἐκ τῶν κ. κ. Μ. Ξαν-
 θοῦ, Δ. Ζητσαίου, καὶ Κ. Νικοκλέους, ἀγγελ-
 λουσίης, ὅτι εἰσέπραζαν ἔθωμανικὰς λίρας δια-
 κοσίας εἰκοσιν ἐπτά, ἀριθ. 227, καὶ εἰκοσά-
 ραγα καὶ εἰκοσιν ἐννέα, ἀριθ. 29, κατὰ τὸν ἐ-
 ζῆς κατάλογον

	Λίρ. Ὅθ.	
Ἄ. Ἀρνάκης	»	40
Θ. Νεγρεπόντης	»	25
Κ. Δερσόνης	»	10
Μ. Γερμάνης	»	5
Δ. Γερμάνης	»	5
Υἱοὶ Ζερλέντη	»	40
Γ. Βλαστός	»	40
Α. Καλενδέρογλου	»	5
Ἦρ. Δούμας	»	5
Δ. Πολυμερίδης	»	5
Κ. Λεβέντης	»	5
Α. Κ. Φιλήτης	»	5
Ἄδελφοὶ Παπάζογλου	»	6
Δ. Σιμωνίδης	»	40
Ἄδελφοὶ Τζιρεκλεώτου	»	5
Γ. Μαυράκης	»	5
Η. Βακᾶς	»	3
Ἐμ. Τριανταφυλλίδης	»	5
Εὐθ. Πεταλᾶς	»	4
Ν. Γαβριήλ	»	5

Λίρ. Ὅθ. 473

Μεταφορὰ Λίρ. Ὅθ.	173
Ρ. Σκληθανίτης	» 4
Π. Θεολόγος	» 5
Ξ. Θεολόγος	» 5
Ἄν. Φιλήτης	» 3
Μιχ. Βλαχλείδης	» 3
Εὐθύμ. Χρήστου	» 5
Φ. Χαρικλῆς	» 3
Δ. Πορφυρέσκος	» 3
Πικντολέων Βαρικλᾶς	» 3
Μαρία Ν. Γκούμα	» 40
Μιχαὴλ Ξανθός	» 40

Τὸ ὅλον Λίρ. Ὅθ. 227

Εἰκοσάραγα.

Κ. Τσῦνεκε	» 6
Δ. Ζητσαῖος	» 5
Γρ. Σούτσος	» 5
Ἀρετῆ Φωτεινοῦ	» 3
Κ. Ν. Μιχαήλ	» 5
Κ. Νικοκλῆς	» 5

Τὸ ὅλον Εἰκοσάρρ. 29

Ἐπικροτήσαντος τοῦ Συλλόγου καὶ συγκινη-
 θέντος ἐπὶ τῇ προσφορᾷ ταύτῃ τῶν ἐν Βου-
 κορεστίῳ ὁμογενῶν, ὁ Προεδρεὼν ἐπέλεται
 τῷ Γ. Γραμματεῖ νὰ ἐκφράσῃ διὰ τῆς προσκοῦ-
 σης ἐπιστολῆς τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου
 πρὸς τε τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ πρὸς τοὺς προσε-
 νεγκόντας, καὶ ν' ἀναγγεῖλῃ αὐτοῖς, ὅτι μετ'
 εὐγνωμοσύνης ὁ Σύλλογος ἀπεδέξατο τὴν προσ-
 φορὰν ταύτην.

Ἀγγέλλονται τὸ ἅ. κατὰ τὰ νενομισμένα
 ὡς τακτικὰ τοῦ Συλλ. μέλη οἱ κ.κ. Clermont
 (Jeanne) διερχομένης τῆς Γαλλ. Πρεσβείας προ-
 τεινόμενος ὑπὸ τῆς Ἀρχιεπιτ. Ἐπιτροπῆς, καὶ
 Φίλιππος Σακελλάριος ἱατρός ἐν Γαλαζίῳ, καὶ
 γίνονται πρυψφρεῖ δεκτοί.

Εἶτα ἀνέγνω ὁ κ. Schroeder συνέχειαν
 « Περὶ τῆς μωαβιτικῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Μέσα »
 (ἰδ. σελ. 120 κ. εἴ.).

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΚ'.

Τῇ 20 Μαρτίου 1871.

Προεδρευόντος τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους
 Ἀντιπροέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν

πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α—γ') Ἐκθέσεις τοῦ Ἄ. Πελαγονεῆς κ. Παρβενίου, τῶν Ἐφόρων τῶν σχολείων Μεγαροῦ, Νιζοπόλεως καὶ Τυρνόβου, τοῦ Ἄ. Σμύρνης κ. Μελετίου καὶ τῆς ἐφορίας τοῦ ἐκεῖ παραθεναγορίου καὶ τῶν ἐν Φωακίᾳ ἐφόρων, τῶν ἐν Σηλυμβρυῖα ἐφόρων τῶν σχολείων, τοῦ ἐν Σέρβραι Φιλεκπαίδ. Μακεδ. Συλλόγου, τῶν ἐφόρων τῶν σχολείων Στενημάχου, τοῦ Ἄ. Βάρνης κ. Ἰωακείμ, τοῦ Ἀναγνωστῆριου Κυδωνιῶν, τῆς ἐν Κυδωνίαις Ἐραθοεργοῦ Ἀδελφότητος, τῶν Δημογερόντων Ἀιδημίου, τῶν Δημογερόντων Σειθῆ-κισοί, καὶ τῶν ἐν Νεαπόλει τῆς Καισαρείας Δημογερόντων μετ' ἐπιστολῆς τοῦ Ἄγ. Καισαρείας.

Παραπέμφθησαν εἰς τὴν Ἐκπαίδ. Ἐπιτροπὴν. ιδ') Ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Σέρβραι Φιλεκπαίδ. Μακεδ. Συλλόγου ἀπὸ 40 Μαρτίου 1872, ἀγγέλλοντος ὅτι δὲν εὐρέθη κατάλληλος τις ὡς ὑπότροφος τοῦ Χρηστάκη ἐφένθη, καὶ αἰτούμενου ἵνα ἡ ἐκλογὴ αὐτῆ ἀναβληθῆ μέχρι Αὐγούστου.

Ἀνετέθη τῷ Προεδρεῖῳ ἡ περὶ τούτου σκέψις καὶ ἀπόφασις.

ιε) Τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει Συλλόγου τῶν Φιλομούσων ἀπὸ 4 Φεβρ. 1872, ἀγγέλλοντος ὅτι ὑπότροφος τοῦ Χρηστάκη ἐφένθη ἐκ Θράκης ὠνομάσθη ὁ Γ. Χ. Δ. Βασικοβάτης.

Εἶτα ὁ προεδρεῖων ἀναγγέλλει, ὅτι ὁ κ. Θ. Α. Κοσοῦδης τὴν ἐκ δέκα λιρῶν προσφορὰν αὐτοῦ διὰ θύκην βιβλίων (ἰδ. Συνεδρ. Π10') ἐπέζησεν εἰς πενήκοντα, ἀριθ. 50.

Ὁ Σύλλογος μετ' ἀνευρημῶν δέχεται τὴν προσφορὰν τοῦ κ. Θ. Α. Κοσοῦδης ὁ δὲ Προεδρεῖων ἐντέλλεται τῷ Γ. Γραμματεῖ, ἵνα δι' ἐπιχειρησῆριου ἐπιστολῆς ἀναγγείλῃ τῷ κ. Κοσοῦδῃ τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Α. Γ. Παπακτίης ἀνέγνω συνέχειαν «Περὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν Γενουνησίων κτλ.» (ἰδ. σελ. 138 κ. ἑ.).

Ἐπὶ τούτοις διεβλήθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΚΑ'.

Τῆ 29 Μαρτίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ

Προεδρεῖος ἀναγγέλλει, ὅτι ἐν τῇ συνεδριάσει ταύτῃ συμπαραβρέθει ὁ Ἄ. Φιλιππουπόλεως κ. Νεόφυτος.

Ὁ δὲ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α—δ') Ἐκθέσεις τοῦ κ. Α. Νικοπόλεως κ. Ἰερμίου, τοῦ Ἄ. Κρήτης κ. Ἀμβροσίου, τοῦ Ἄ. Λαρίσσης κ. Ἰωακείμ, τοῦ Ἄ. Κιτίου κ. Κυπριανοῦ καὶ τῶν Ἐφόρων τῶν σχολείων Λάρνακος, τῶν δημογερόντων καὶ τῶν ἐφόρων τῶν σχολείων τοῦ προαερίου Γενί-Μαχλέ, τοῦ Ἄ. Δέρκου κ. Νεοφύτου, τῶν ἐφόρων τῶν ἐκπαιδευτικῶν τῆς Σρωμνίτιδος καταστημάτων, τῶν ἐφόρων τῶν ἐν μικρῷ Σαμακοβίῳ σχολείων, τοῦ Ἄ. Κασσανδρείας κ. Γρηγορίου, τοῦ Ἄ. Ἀδριανουπόλεως, τῶν ἐφόρων τῶν σχολείων Βάρνης, τοῦ Ἄ. Ἀζμπης κ. Παΐσιου, τῶν Δημογερόντων τῆς νήσου Χάλκης, καὶ τοῦ Ἄ. Μυριοπότων κ. Γρηγορίου περὶ τῆς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῶν καταστάσεως τῆς παιδείας.

Παραπέμφθησαν εἰς τὴν Ἐκπαίδευτ. Ἐπιτροπὴν.

ιε) Ἐυχαριστήριον τοῦ κ. Γεωργίου Ἀδμαντιδίου ἐκ Στρομνίτισης, ἀπὸ Μαρτίου 1872, μέλους τακτικοῦ.

Ἀγγέλλονται τὸ ἅ. ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. Α. Μυρογενῆς καὶ Γ. Νεγρεπόντης ἔμποροι ἐν Βομβῆ καὶ ὁ κ. Δ. Σαταρπούλους διευθυντὴς ἰδιωτικοῦ σχολείου εἰς Καθήκισοι, καὶ δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας γίνονται δεκτοί.

Εἶτα ὁ κ. Ι. Καρολίδης ἀνέγνω «περὶ τοῦ Γνωστικῶ».

Ὁ κ. Καρολίδης ἀρχεῖται πρῶτον ἀπὸ τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ γνωστικῶ ἢ τῆς γνωστικῆς δυνάμεως, ἥτις ἐστὶ κατ' αὐτὸν ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος δύναται περιποιεῖν ἑαυτῷ γνώσεις τῶν τε καθ' ἑαυτὸν καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τῶν τούτων ἀναγορῶν. Γνώσις δὲ ἡ γινώσκω ἐστὶ κατ' αὐτὸν ἡ τοῦ πνεύματος ἐργασία, δι' ἧς αὐτὸ δημιουργεῖ ἐν ἑαυτῷ συνεικτικὴν εἰκόνα τῶν ὄντων' οὕτω δέ, ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Καρολίδης, ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ παντελῶς κωλυμένη τοῦ ἐπιλοίπου κόσμου, ἅτε ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ οἰκοῦσα, καὶ φύσιν δ' ἔχουσα πάντῃ διάφορον τῆς ἐκτὸς φύσεως, δεῖται κατὰ τὸ εἶδος ὀργάνων, ἵνα κοινωῇ πρὸς τὰ ἔξω καὶ γινώσκῃ ταῦτα καὶ θεωρῇ' τοῦτο δ' ἐστὶ κατὰ τὸν κ. Καρολίδην ὁ προσωμιδὸς αὐτῆς. Τοιοῦτον ὄργανον ἐστὶ τῆ ψυχῆ ὁ ἐγκέφαλος καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἀποφύμμενα νεῦρα, ἐξερχόμενα δὲ ταῦτα τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ἀκινουόμενα ἄλλα εἰς ἄλλα τοῦ σώματος ἄκρα, ἔνθα ὑπάρχουσιν ἐπιτηδῆδες κατεσκευασμέναι πρὸς ὑποδοχὴν αὐτῶν

ὄργανα, καὶ διαφόρως ἕκαστον ὑπὸ τῶν ἐξῶθεν καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ ἐπενεργειῶν ἐρεθιζόμενα, διαδιβάουσι τῆ ψυχῇ διὰ τῶν ἀντιστοιχοῦντων ἐν τῇ ἐγκεφάλῳ μερῶν τοὺς ἰδίους ἐρεθισμούς, ὧν ἡ ψυχὴ ἐπιλαμβανόμενη δημιουργεῖ κατὰ νόμους ἰδίου μέν, ἀλλ' ἀγνώστους αὐτῇ, παραστάσεις χρωμάτων, θερμότητος, τόνων, πίσεως, ἡδέος, πικροῦ καὶ τῶν τοιοῦτων. Ταῦτα μὲν οὖν ἐστὶ, λέγει ὁ κ. Καρολίδης, αἰσθησις ἐσωτερική· ἐστὶ δὲ καὶ ἑτέρα τις αἰσθησις, ἣν ἐξωτερικὴν οἱ φιλόσοφοι καλοῦσι, δι' ἧς ἀμέσως ἡ ψυχὴ τῶν ἰδίων ἐνεργειῶν τε καὶ παθημάτων ἢ ὅλως καταστάσεων ἀντιλαμβάνεται. ἀμφοτέραι δ' αὐταὶ αἰσθήσεις εἰσι πηγαὶ τῆς γνώσεως ἀμέσου καλούμεναι κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἑμμεσον, τὴν διὰ νοήσεως ἢ συλλογισμῶν, ἥτις ἐπερείδεται τοῖς ἐκ τῶν αἰσθήσεων δεδομένοις. Ἀναβαλὼν δὲ τὴν περὶ τῆς ἐσωτερικῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς ἑμμέσου ἥτοι διὰ συλλογισμῶν γινομένης γνώσεως εἰς ἕτερον ἀνάγνωσμα ὁ κ. Καρολίδης ἀργεῖται τὸ πρῶτον ζητεῖν περὶ τῆς ἐξωτερικῆς αἰσθήσεως ἢ τῆς ἐποπτείας· ἀρηγητέον δὲ τὸ πρῶτον εἶναι νομίζει ὅσα καὶ οἷα περὶ ταύτης ἐπιλοσόφησαν οἱ τε ἀρχαῖοι καὶ οἱ νεώτεροι τῶν φιλοσόφων.

Τῶν μὲν ἀρχαιοτάτων ἰωνικῶν φιλοσόφων (λέγει ὁ κ. Καρολίδης), ἰδίᾳ δὲ Θάλπητος, Ἀναξίμανδρον καὶ Ἀναξίμενον, ἡ θεωρία ἐτέτραπτο κατ' εὐθείαν εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τὴν γνωστικὴν τῶν ἐκτὸς ὄντων δύναμιν· νεώτεροι δὲ φυσικοὶ φιλόσοφοι, Ἡράκλειτος, Ἀναξαγόρας, Δεμόκριτος καὶ Δημόκριτος, ἀποφαίνουσι τὴν διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἀντίληψιν ἀβέβαιον ὡς τοιαύτην, φρονούσι δ' ὅτι ἡ μετ' αὐτῆς ἐνωθεῖσα καὶ διὰ ταύτης διήκουσα διάνοια κρίνει αὐτὴ τὰληθές. Εἴτα δὲ φέρει πρὸς μαρτυρίαν χωρὶα τῶν φιλοσόφων ἐκείνων παρὰ Σέξτω τῷ Ἐμπεϊρ. καὶ Διογένηι τῷ Λαερτίῳ καὶ ἄλλοις σωζόμενα· ἰδίᾳ δὲ περὶ Δημοκρίτου φέρει τὴν μαρτυρίαν Σέξτου τῷ Ἐμπεϊρ. (κατὰ Μαθηματ. 138) λέγοντος, ὅτι διήρει τὴν γνῶσιν εἰς τὴν διὰ τῆς κατ' αἰσθησιν ἀντιλήψεως καὶ τὴν διὰ τῆς διανοίας προσγινομένην· κακείνην μὲν ἐκάλεσεν σκοτήν, ταύτην δὲ γνησίην. Ἄλλ' ἡ διάνοια (κατὰ Δημόκριτον) παρέχει μόνον ἀναφορικῶς ὑπερέραν βεβαιότητα, ἐτεῆ δ' ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν οἶδεν ἐν βυθῷ τῆς ἀληθείας κειμένην. Σώζεται δὲ (λέγει ὁ κ. Καρολίδης) τὸ τοῦ Σέξτου χωρίον παρὰ Διογ. τῷ Λαερτίῳ 9, 72. Ἐμπεδοκλῆς δ' ὁ Ἀκραγαντίνος διδάσκει (κατὰ τὸν κ. Καρολίδην), ὅτι τὰ τε

ἐκτὸς πράγματα πάντα καὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῶν αὐτῶν ὑλικῶν σύγκεινται· τοιοῦτον, καὶ ὅτι τοῦτου ἕνεκα ὁ ἄνθρωπος γινώσκει τῷ (ἐν ἑαυτῷ) ὁμοίῳ τῷ (ἐκτὸς, ἐν τοῖς πράγμασιν) ὁμοίῳ· καὶ πρὸς μαρτυρίαν ὁ κ. Καρολίδης ἀναγινώσκει στίχους αὐτοῦ παρ' Ἀριστοτέλει σωζομένους. Ἐπειτα μεταβαίνειν εἰς τοὺς Πυθαγορείους λέγει, ὅτι οὗτοι συνῶδα τῇ ἰδίᾳ ἀρχῇ, ὅτι πέρασ καὶ ἀπειροσ, τὰ τῶν ἀριθμῶν στοιχεῖα, εἰσι καὶ πάντων τῶν ὄντων στοιχεῖα, πειρώνται κτᾶσθαί· πᾶσαν γνῶσιν διὰ ζήτησεως μαθηματικῆς καὶ διὰ θεωρίας ἀριθμητικῆς· καὶ φέρει χωρὶα πρὸς μαρτυρίαν. Ἐσνοφάνης δὲ ὁ τῆς Ἑλεατικῆς σχολῆς ἀρχηγός (λέγει ὁ κ. Καρολίδης) ἐκ τῆς θεολογικῆς αὐτοῦ θεωρίας δρώμενος διακρίων τὴν βεβαίαν γνῶσιν τῆς κατὰ τύχην ὀρθῆς δόξης (φέρονται μαρτυρίαι ἀπὸ Σέξτου τοῦ Ἐμπεϊρ.). Παρμενίδης δὲ ὁ ἐπιστημώτατος τῶν Ἑλεατῶν καὶ διάδοχος τοῦ Ἐσνοφάνους καταπολεμῶν τὴν Ἡρακλείτειον περὶ τῆς καθολικῆς τῶν πραγμάτων ῥῆσις καὶ τῆς ταυτότητος τῶν ἐναντίων δόξαν («πάντα βεῖ»), ἀφικνεῖται κατὰ πρῶτον, εἰ καὶ ἀτελῶς, εἰς τὴν θεωρητικὴν συνειδησιν τῆς ἀρχῆς τῆς ταυτότητος καὶ τῆς ἀντιφάσεως· διδάσκει δ' ἅμα καὶ τὴν τοῦ νοεῖν ἢ τῆς νοήσεως πρὸς τὸ νοούμενον ὄν ταυτότητα, καὶ ἀντιτίθησιν αὐστηρῶς τὴν διὰ τῆς νοήσεως γινομένην, πειρικὴν τοῦ ἐνόσ, ὄντως ὄντος, γνῶσιν τῇ ἐπὶ τῇ ἀπάτῃ τῶν αἰσθήσεων ἐρεῖδομένην περὶ πλήθους καὶ μεταβολῆς τοῦ ὄντος δόξῃ· εἶτα φέρει ὁ κ. Καρολίδης τὰ πρὸς μαρτυρίαν χωρὶα. Σημειοῦται δ' ἐν παρόδῳ, ὅτι ἡ μεταξὺ τῶν Παρμενίδου καὶ Ἡρακλείτου φιλοσοφικῶν ἀρχῶν ἐναντιότης ἐπανελήθη μετὰ τινος διαφορᾶς ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἐν τοῖς ἐναντίοις συστήμασιν Ἐγγέλου καὶ Ἐρβάρτου. Ἀνήκει δὲ (λέγει) κατὰ Παρμενίδην ἡ νόησις τῷ ἐνί, ὄντως ὄντι, καὶ ἐστὶ ταῦτόν ἐκεῖνο· αὐτὸ δὲ τὸ ὄν ἐστὶν ὁ νοῖς ἢ τὸ νοεῖν, ὅπερ οὐκ ἐστὶν ἄνευ ὑποκειμένου, ὡς ἐμπέφυκε τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἐόν (μνημονεύονται διδάφοροι τοῦ Παρμενίδου στίχοι ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων). Εἴτα λαλῶν ὁ κ. Καρολίδης περὶ Ζήνωνος τοῦ τρίτου τῶν Ἑλεατῶν λέγει, ὅτι ἐγένετο κατ' Ἀριστοτέλη (παρὰ Διογένηι τῷ Λαερτ. 9, 25.) εὐρετής τῆς διαλεκτικῆς τέχνης, δι' ἧς ἰδίᾳ προὔθετο δι' ἀποδείξεων κατὰ τῆς ὑπάρξεως τοῦ πολλοῦ καὶ τῆς κινήσεως ἀποδείξει τὴν Παρμενίδειον περὶ τοῦ ἐνόσ, ὄντως ὄντος, διδασκαλίαν. Ταύτην δὲ τὴν τοῦ Ζήνωνος διαλεκτικὴν, ἣ κατεργήσαντο οἱ σοφισταὶ ἐν ὑποκειμενικῇ αὐθαιρεσίᾳ, (λέγει ὁ κ. Κα-

ρολίδης) ἐχρησιμοποίησεν ὁ Σωκράτης, ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς ἐπιστήμης κατεχόμενος εἰς τὴν σπουδὴν τὴν περὶ τὴν ἀντικειμενικῶς ὀρθὴν γνῶσιν· οὕτω δ' ἐγένετο κατ' Ἀριστοτέλη εὐρετής τοῦ ὀρισμοῦ καὶ τῆς ἐπαγωγῆς, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ τούτῳ εἰς ἠθικὰ προβλήματα ἐφαρμογῇ.

Παρὰ Πλάτωνι (ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Καρολίδης) ἡ τοῦ Ἡρακλείτου περὶ τῆς αἰθίου τῶν πραγμάτων βροῆς διδασκαλία καὶ ἡ τοῦ Σωκράτους πρὸς ἐνομοῖον σχηματισμὸν βροπῆ γεννῶσιν ὁμοῦ κατ' Ἀριστοτέλη (Μετὰ τὰ Φυσ. 1, ὁ καὶ 12, 4 καὶ 9) τὴν περὶ ἰδεῶν διδασκαλίαν. Καὶ τὴν μὲν δόξαν ὅτι τὸ αἰσθητὸν ὑπόκειται δινηκεῶς τῇ μεταβολῇ καὶ βροπῇ παρέλαθε κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀρ. παρὰ τοῦ Ἡρακλείτειου Κρατύλου καὶ διετήρησε μέχρι τέλους· μαθὼν δὲ παρὰ τοῦ Σωκράτους ἐνομοῖα, αἴτινες, ὅπως ὀρθῶς σχημακτισθεῖσαι, δύνανται εἶναι εἰς ἀει ἀναλλοίωτοι, ἐνόμισεν ὅτι οὐκ εἶδει τάχως ἀναφέρειν εἰς τὰ αἰσθητά, ἀλλ' εἰς ἄλλα τινὰ ὄντα, ἕπερ εἰσὶ κατ' αὐτὴν ἀντικείμενα τῆς κατ' ἐνομοῖα ἐπιστήμης· ταῦτα δὲ τὰ ἀντικείμενα προσηγόρευσε ἰδέας. Ὅν καὶ κατὰ Πλάτωνα διὰ τῆς μονήρους παραστάσεως γινώσκεται τὸ μονήρες ἀντικείμενον, οὕτω καὶ διὰ τῆς ἐνομοῖας γινώσκεται ἡ ἰδέα· αὕτη δ' ἐστὶν οὐχὶ ἡ τοῖς ἀτόμῃς ἐμρῆς οὐσία ἢ τοιαύτη, ἀλλ' ἡ ὡς αὕτη καθ' ἑαυτὴν ὑπάρχουσα νοουμένη οὐσία τῶν εἰς τὸ τῆς ἀντιστοιχοῦσης ἐνομοῖας πλάτος ἀνκινῶντων ὄντων. Εἰσὶ δὲ αἱ ἰδέαι πολλάί τινες, αἱ δὲ μεταξὺ τῶν ἐνομοῖων ἀναφορὰ ὑπάρχουσαι καὶ ἐν αὐταῖς ἐκείναις. Ὑψίστη δὲ τῶν ἰδεῶν ἐστὶ κατὰ Πλάτωνα ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἡ καὶ τὴν τοῦ εἶναι δυνάμει καὶ ἀξιώματι ὑπεραίρουσα, καὶ ἐστὶν οἷον ἥλιος ἐν τῷ χώρῳ τῶν ἰδεῶν ὡς αἴτιον τοῦ τε εἶναι καὶ τοῦ γινώσκαι, ἢν καὶ ταυτίζει κατὰ τινὰς τῆ ὑψίστη θεοστῆ. Ἐν μὲν οὖν τῷ διαλόγῳ Φαίδρω (σελ. 247) παρήρησιν ἡμῖν ὁ Πλάτων τὰς ἰδέας (λέγει ὁ κ. Καρολίδης), ἰδίχ δὲ τὰς τῆς δικαιοσύνης, τῆς σωφροσύνης, τῆς ἐπιστήμης καὶ ἄλλας, ἐν τῷ ἐπέκεινα τοῦ οὐρανοῦ χώρῳ καθημένας, ἄχρους, ἀμόρρους, οὐδεμιᾶ τῶν αἰσθησέων ἀντιληπτὰς, ἀλλὰ μόνῳ τῷ νῷ προσιτάς· τὴν δὲ πρὸς γνῶσιν τῶν ἰδεῶν ἔξαρσιν ἀρηγεῖται ὁ Πλάτων ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ ὡς τινὰ τῆς ψυχῆς εἰς τὸν ὑπερουράνιον χώρον ἄνοδον. Ἐν δὲ τῷ Συμπόσιῳ (σελ. 211) ἀντιτιθεῖς ὁ Πλάτων τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ τοῖς κατ' ἔκαστον καλοῖς πράγμασιν, οἷον καλοῖς σώμασιν, ἐπιτηδεύμασι κτλ. καλεῖ τάστιν αὐτὸ τὸ καλὸν μετὰ τῶν ἐπιθέτων εἰλικρινές, ἄμικτον. Τοῦ-

το δὲ τὸ καθ' ἑαυτὸ καλὸν ἐστὶν αἰθίου, οὔτε γεννώμενον, οὔτε θνήσκον, οὔτε αὐξόμενον, οὔτε φθίνον, κατὰ ταῦτα δ' ἔχρον ἐαυτῷ, μονοιδὲς αἰεὶ ὄν· οὐχὶ τῇ μὲν καλόν, τῇ δ' αἰσχρόν, οὐδὲ νῦν μὲν καλόν, ἄλλοτε δ' οὐ, οὐδὲ τῇ φαντασίᾳ παρασταθόν, οὐδὲ τις λόγος, οὐδέ τις ἐπιστήμη, οὐδ' ἐν ἄλλῳ τινὶ τῶν ὄντων, οὐδ' ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἐν οὐρανῷ, ἀλλ' ἐστὶν αὐτὸ καθ' αὐτὸ μεθ' ἑαυτοῦ· πᾶν δ' ἄλλο καλὸν ἐκείνου μετέχει. Τὸν μέντοι τῆς μελέσεως τρόπον (λέγει ὁ κ. Καρολίδης) οὐ διεσάφηνεν ἡμῖν ὁ φιλόσοφος. Ἡ δὲ μαθηματικὴ γνῶσις ἐστὶ κατὰ Πλάτωνα, ἐξακολουθεῖ, μέση τις μεταξὺ τῆς νοήσεως καὶ τῆς κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψεως, ἐφικνεῖται δ' αὐτῆς ἡ διάνοια· κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τ' ἀντικείμενα τῆς μαθηματικῆς εἰσι μέσθαι ὅσα μεταξὺ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αἰσθητῶν. Διακρίνον δὲ πάλιν ὁ Πλάτων (κατὰ τὸν κ. Καρολίδην) ἐν τῇ κατ' αἴσθησιν γνῶσει τὴν πίστιν τὴν εἰς τὴν αἰσθητὴν ἀντιλήψιν καὶ τὴν καθαρὰν εἰκασίαν καὶ τὸ ἀνάλογον ἐν τοῖς αἰσθητοῖς, τὰ κατ' αἴσθησιν ἀντιληπτὰ καὶ τὰ εἰδόνες ἢ τὰ εἰδωλα, ἀρικνεῖται εἰς τὴν ἐξῆς τῶν γνωστικῶν μεθόδων καὶ τὴν ἀνάλογον τοῦ συνόλου τῶν ὄντων διαίρεσιν.

νοῦς δόξα
νόησις | διάνοια πίστις | εἰκασία
νοητὰ αἰσθητὰ
ἰδέαι | μαθηματικὰ σώματα | εἰκόνες.

Ἐπὶ τούτοις διελόθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΚΒ'.

Τῆ 3 Ἀπριλίου 1872

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν Πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

ἀ—ζ') Ἐκθέσεις τοῦ ἐπισκόπου Ἱερισσοῦ καὶ Ἀγίου Ὁρους, Στεφάνου τινὸς Νούκα (περὶ τῆς ἐν ταῖς τρισὶν ὑμέροις ἐπαρχίας, Σισανίου, Γρεβενῶν καὶ Κασορίας, καταστάσεως τῆς παιδείας μετὰ γεωγραφικοῦ χάρτου), τοῦ Ἀ. Λαρίσης κ. Ἰωακείμ, τῆς ἐν Λέρῳ Ἐφορίας, τοῦ κ. Βλ. Σκορδέλη ἐκ Φιλιππουπόλεως, τοῦ Ἀ. Σταγῶν, καὶ τοῦ ἐν Ἐριδεσῶ Ἐρακικοῦ Φιλικπαῖδ. Συλλόγου, περὶ τῆς ἐν ταῖς ἐπαρχίας αὐτῶν καταστάσεως τῶν σχολείων.

Παρεπέμφθησαν εἰς τὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ἐπιτροπὴν.

Ἡ Ἐπιστολὴν τοῦ Ἀ. Λαρίσσης ἀπὸ 21 Μαρτίου, δηλοῦντος τὴν ἀποστολὴν ἐγγυητικοῦ διὰ τὸν ἐκ Θεσσαλίας ὑπότροφον τοῦ Χρηστάκη ἐφένθη Ἀστέριον Χ. Φαρμακίδην.

Ὁ Ἐπιστολὴν τῆς κ. Σαπρούς Λεοντιάδος ἐκ Σμύρνης ἀπὸ 24 Μαρτίου 1872, εὐχαριστούσης τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτῆς ὡς μέλους ἀντεπιστέλλοντος.

ὶ) Τοῦ κ. Α. Ζ. Ἐιπίδου ἐξ Ἀγκύρας, πέμπτοντος 7 ἐπιγραφὰς ἐπιτυμβίους καὶ μὴ, Ἑλλ. καὶ Λατινικὰς μετὰ διασκαφίσεων.

Εἶτα ἀγγέλλει τὴν προσφορὰν τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκδιδόμενης ἐφημερίδος «Κλειῶ τῆς Ὀρθοδοξίας.»

Ὁ δὲ Πρόεδρος ἀγγέλλει, ὅτι ὁ κ. Γεώργιος Βασιλάδης προσήνεγκεν εἰς τὸν Σύλλογον χαλοῦν νόμισμα ἀρχαῖον.

Παρεπέμφθη εἰς τὴν Ἀρχαιολογ. Ἐπιτροπὴν. Ἀγγέλλονται τὸ β'. κατὰ τὰ νενομισμένα ὡς τακτικὰ μέλη οἱ ἐνταῦθα κ. κ. Ν. Δεπάσας βιβλιοπώλης καὶ Ἀριστοτέλης Τραπεζῖδς ἐκ Μελενίου, καὶ παμψηφεί γίνονται δεκτοί.

Εἶτα ὁ κ. Ἀθ. Βερναρδάκης ἀνέγνω «Περὶ τοῦ χαρτονομίσματος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις» (ἴδε σελ. 165).

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΚΓ'.

Ἐκτακτος.

Τῆ 6 Ἀπριλίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ξ. Ζωγράφου

Ἀντιπροέδρου.

Μὴ ὑπαρχόντων πρακτικῶν ἐκτάκτου Συνεδρίασεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

Ἐπιστολὴν τῶν ἀδελφῶν Ν. καὶ Α. Στεφ. Κάσδαχλη ἐκ Σμύρνης, πεμπόντων 150 σώματα βιβλιοαρίων τινὸς ἐπιγραφομένου Ἀνακαλιφίαι καὶ Ἐφευρέσεις, ἵνα διαθήσῃ αὐτὰ ὁ Σύλλογος κατὰ τὸ δοκοῦν.

Ὁ Σύλλογος ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ τοῖς κυρίοις τούτοις.

Εἶτα κατὰ τὴν ἡμερησίαν διάταξιν ὁ Πρόεδρος τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Α. Τάγης ἀναγγέλλει διὰ συντόμου ἐκθέσεως τὸ σημεῖον,

εἰς ὃ εὐρίσκεται ἡ ἔκδοσις τοῦ Περιδικίου τοῦ Συλλόγου, καὶ τίνα τῶν ἀναγνωσμάτων ἐδημοσιεύθησαν ἐν αὐτῷ, καὶ ὅποια κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἢ περὶ τὴν ἔκδοσιν γινομένη διαπάν.

Μετὰ τούτον ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Π. Δ. Ἀριστοκλῆς ἀναγινώσκει τὴν ἐξῆς ἐκθεσιν

Ἀξιότιμοι Κύριοι,

Ὅτε πρὸ δεκαετίας ὀλίγοι τινὲς ὁμογενεῖς, ἐμφοροῦμενοι ὑπὸ τῶν ἀγνῶν τοῦ καλῶς ἐνοουμένου ἑλληνισμοῦ αἰσθημάτων, συνέλαβον τὴν ἀγαθὴν ἰδέαν ἐνίοτε συνεντυγχάνοντες ἀλλήλοις ἀνταλλάσσειν τὰ δικηνοήματα αὐτῶν, ὅτε μὲν ἀναπαριστάμενοι τὴν γεραρὰν ἐκείνην τοῦ κόσμου διδάσκαλον ἀρχαιότητα, ὅτε δὲ ἐπὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐνδιατρίβοντες, οὐδεὶς ἠδύνατο ἵνα προῖδη, ὅτι ἡ πρωτοβουλία ἐκείνη, ἡ κατὰ τύπον οὐδεμίαν σημασίαν ἔχουσα, ἦν κατ' οὐσίαν ζειδωρος καὶ δημιουργός· καὶ ὅτι βαθμιδῶν ἀναπτυσσομένη ἔμελλεν ἵνα διαπλάσῃ καὶ διαμορφώσῃ τὸν ἡμέτερον, ὡς ἔχει σήμερον, Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον. Ἄλλ' ὅμως τὰ πράγματα αὐτὰ καὶ ὁ χρόνος κατέδειξαν, ὅτι ἡ σύλληψις ἐκείνη προμνηστεύετο μεγάλα· ὅτι τὸ ἔμβρονον, ἀρδύμενον τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ζωτικῆς δυνάμεως τοῦ πρὸς τὰ γράμματα ἐμφύτου ἔρωτος τῶν γεννητόρων αὐτοῦ, κυζήθη ἐν βραχείῳ χρονικῷ διαστήματι, καὶ εἰς τάξιν παιδὸς προήχθη. Ἦδη δὲ ὄρωμεν μετ' ἐνδομύχου ἀγαλλιάσεως τὸν παῖδα τούτον θαλερὸν καὶ ἀκμαῖον νεανίαν. Τὸ ἀποτέλεσμα τούτου διακηρύττει ἡμῖν, ὅτι ἡ ἰδέα ἐκείνη τῆς ἀρχικῆς πνευματικῆς συνεντεύξεως ἦν μεγάλη· διότι αἱ μεγάλα ἰδέαι γεννῶσι τὰ μεγάλα ἔργα. Naί, κύριοι, ἀπὸ Ἰουνίου τοῦ 1871 ἔτους ὁ ἡμέτερος Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος εἰσῆλθεν εἰς τὴν νεανικήν αὐτοῦ ἡλικίαν, εἰσῆλθεν εἰς βίον πολλῶ κρείττονα τοῦ προτέρου. Εἰ καὶ ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦν αἰετοπερὶ αὐτὸς, ἡ ἐνέργεια ὅμως αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτοῦ μέχρι σήμερον ὑπέστη οὐδαμῶδες μεταρρυθμίσεις. Ἡ ἀρχικὴ αὐτοῦ ἐνέργεια ἦν λίαν συνεπτυγμένη, αἰετοπερὶ μὲν τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν πρόοδον τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἐπεδίωκεν, καὶ οὐδέποτε ἐξέστη τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ, ἀλλὰ τὴν ἐπίτευξιν τούτου ἀπὸ μονομεροῦς τινος ἐνεργείας ἀπέσδεγχετο· ἀπὸ τινος ὅμως αὕτη πολλαπλῆ καὶ πολύτροπος κατέβη.

Πολλὰ δυνάμεις ἀναρροῦσαι ἐν τῷ ἐθνικῷ τούτῳ προσώπῳ ἐναρμονίως ἐργάζονται, πρὸς ἐν ὠρισμένον σημεῖον σκοποῦσαι ἢ τοιαύτη τοῦ ἡμετέρου σώματος, κύριοι, ἀνάπτυξις ἐστὶν ἢ μόνη φυσικὴ καὶ συνῆδουσα πρὸς τὸν αἰώνιον νόμον. Ἡ ἀδιαιρέτος ἐνότης, ἡ ἐξηρημένη πολλαπλότητος, στεῖρα καὶ ἄγονος ἀποβαίνει μόνη ἢ ἐν τῇ πολλαπλότητι ἐνότης καὶ ἢ ἐν τῇ ἐνότητι πολλαπλότης γίνονται καὶ παραγωγὸς καθίσταται. Τοιοῦτος ὁ παγκόσμιος νόμος ἐπ' αὐτοῦ καὶ πολιτεία, καὶ νομοθεσία, καὶ καλλιτεχνία, καὶ ἅπαντα τὰ τοῦ πολιτισμοῦ στοιχεῖα γρῆζονται καὶ ἐσθραζόνται. Ἰδοῦ δὲ τὸ πολλαπλὸν συνάμα καὶ ἐνιαῖον τῆς ἐνεργείας τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Στρέψας τὸ ὄμμα πρὸς τὴν προϊστορικὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἐποχὴν τὰς περὶ αὐτῆς ἀνθρωπολογικὰς ἐρευνὰς καὶ ἀνακαλύψεις ἐπιζητεῖ. Τὰ ἀπαράμιλλα τῆς καλλιτέχνου Ἑλλάδος δημιουργήματα, πρότυπα τοῦ ἐνεσθρακωμένου ἰδανικοῦ ἀναλογιζόμενος, μετὰ ὀρθοσκευτικῶν σεβασμοῦ ἀνιχνεύει αὐτὰ καὶ μελετᾷ. Τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα κρηπίδα καὶ θεμέλιον τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος θεωρῶν, τὰς περὶ αὐτῶν νεωτέρας φιλολογικὰς προόδους φιλοτίμως ἐρευνᾷ καὶ ἐξετάζει, ὅπως οὕτω ἐγκρατέστερος γενόμενος, τελειότεραν συναίσθησιν τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως ἑαυτῷ προσπορίσῃται τὸν δὲ νεώτερον πολιτισμὸν περὶ πολλοῦ ποιούμενος, τὰς ἐπιστημονικὰς τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς γνώσεις ἀγωνίζεται ἵνα προσκτήσῃται. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις καὶ πρὸς τὸ μέλλον τηλεσκοπῶν, καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν τοῦ λαοῦ πρόβodon ἐντερνισάμενος, τὴν διδασίαν τῶν γραμμάτων κατὰ τὸ πάτριον ἔδαφος διενεργεῖ, τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ συνδρομὴν κατὰ τὸ ἐνὸν παρέχων, καὶ τὴν μεγαλοδωρικῶν τῶν ζῆλωτῶν ὁμογενῶν πρὸς τοῦτο ἐνθουσιωδῶς ἐπικαλοῦμενος. Αὕτη ἐστὶν ἢ πολλαπλὴ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐνέργεια. Ἐντεῦθεν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν αἱ ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ὠρισμένα ἐπιτροπαὶ Ἐπιτροπὴ Οἰκονομικὴ, Ἐπιτροπὴ Συνακτικὴ, Ἐπιτροπὴ Ἀρχαιολογικὴ, Ἐπιτροπὴ φιλολογικὴ, Ἐπιτροπὴ Ἑκπαιδευτικὴ, Ἐπιτροπὴ Ἐπιστημονικὴ καὶ ἀνθρωπολογικὴ. Δυνάμεις πολλαπλαῖ, ἀποτελοῦσαι τὴν ἐνιαῖαν καὶ ἀδιάρρηκτον τοῦ Συλλόγου ἠθικὴν δυνάμιν.

Ἦδη ἐπέστη ὁ ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ὠρισμένος χρόνος, καθ' ὃν τὸ πρῶτον ἐκάστη τῶν Ἐπιτροπῶν παρίσταται, ἵνα ὑποβάλλῃ τῷ Συλλόγῳ τὰ πρακτικὰ αὐτῆς, ὅπως δηλώσῃ τί διεσκέφατο καὶ τί ἀπεφάνητο ἐν τῷ κύκλῳ

τῆς δικαιοδοσίας αὐτῆς. Τούτῳ τῷ κανόνι σοιχοῦσα καὶ ἡ Ἐκπαιδευτὴ Ἐπιτροπὴ προάγεται ἵνα ἐκπληρώσῃ τὸ καθήκον τοῦτο, τιμῆσασά με διὰ τῆς ἐντολῆς ταύτης.

Ὀυδῶλος λαμβάνει ὕμιας, κύριοι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, καθὼς ὃν ἀτελεῖς, βαθμηδὸν εἰς τὴν τελειότερα προάγεται καὶ χωρεῖ ὅτι τὸ πρῶτον αὐτοῦ βῆμα πρὸς τὸ σημεῖον ἐκείνου ἐστὶ καὶ τὸ δυσχερέστερον, κατὰ τὸ ἀρχαῖον λόγιον «Ἀρχὴ δὲ τοῖ ἡμῖσι τοῦ παντός» καὶ ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ οὐδὲν γενναῖον, οὐδὲν μέγα πρακτικὸν ἔχει ἵνα παρουσιάσῃ ἀπέναντι ὕμων κατὰ τὸ παρὸν ἔτος. Ἐὰν ὑποτελῇ ὅτι ἐπραξέτι, τοῦτο ἐστὶν ἢ κατὰ τὸ δυνατόν ἀκριβῆς διόγνωσις τῆς ἀνατρεψιμένης αὐτῇ ἐντολῆς, καὶ ἢ ἄρμονικὴ εἰς τὰ κατὰλληλα στοιχεῖα διαίρεσις. Ἀλλὰ δὲν συμμερίζεσθε μετ' ἐμοῦ τὴν ἰδέαν, ὅτι τοῦτο ἐστὶν ὁ τῆς προόδου ἀπαραιτήτος ὄρος; καὶ τί ἄλλο σημαίνει ὁ ἀρχαῖος ἐκεῖνος λόγος «Ἄνωθι σαυτός;»

Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ συγκατεμένη ἐκ τῶν κ. κ. Ἰ. Δ. Ἀριστολέους, προέδρου αὐτῆς, Κ. Καρθεβωδωρῆ, Ἡρ. Βασιάδου, Ἀ. Βαφειάδου, Κ. Κελλιάδου, Β. Πυλάδου, Μ. Πακράνικα καὶ Σ. Βουτρωῆ, τῶν δύο τελευταίων μὴ λαθόντων ἐνεργῶν μέρως λόγῳ ἀσχολιῶν, ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἀπὸ τῆς 17 Ἰουνίου τοῦ λήξαντος ἔτους. Καὶ πρῶτον συνετάξατο τὸν ἑσωτερικὸν αὐτῆς διοργανισμὸν συμφώνως ταῖς διακελεύσεσι τοῦ ἄλλου τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου, τοῦ ὀρίζοντος τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα αὐτῆς. Εἶτα ἐπιλαθομένη τοῦ κυρίου αὐτῆς ἀντικειμένου διείλετο τὴν ἐργασίαν αὐτῆς εἰς τρία μέρη ἃ ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἢ πρὸς διδασίαν τῶν γραμμάτων συνδρομὴ καταρθούται ἀπὸ τῆς ἐπὶ ὕγιον βάσεως διαρρυθμίσως τῆς δημοτικῆς παιδείσεως πρὸς τὴν ἐπ' ἀγαθῷ καὶ ἔγκαιρον ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας τῶν παιδῶν β) διὰ τῆς προτροπῆς, ἐμψυχώσεως, νοθεσιῶν καὶ ἄλλων ἠθικῶν βοηθημάτων πρὸς τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς κατὰ διαφόρους τρόπους ἀγωνιζομένους καὶ γ) διὰ τῆς ὕλικῆς βοηθείας πρὸς συντήρησιν τῶν ἀπόρων σχολείων, ἀνεγερσιν νέων, ἐνθα δεῖ, χορηγίαν τῶν διδασκτικῶν βιβλίων τοῖς ἀπόροις κτλ.

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον, ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον, ἵνα λάβῃ γνώσιν τῆς καταστάσεως τῆς παρ' ἡμῖν δημοτικῆς παιδείσεως, ἵνα ἀκολούθως διὰ τῶν καταλλήλων βοηθημάτων μελετήσασα τὴν ἐν Εὐρώπῃ δημοτικὴν παιδείαν, καὶ διασκεψάμενη ἀποφάνηται περὶ τῶν ἐλλείψεων τῶν ἡμετέρων, καὶ οὕτω γνωμοδοτήσῃ περὶ τοῦ τρό-

που τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον διαρρυθμίσεως αὐτῆς. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου οὐδὲν ὀριστικὸν εἰσέτι ἀπεφάνητο, διότι εἰσέτι ἡ ἀναγκασία πρὸς τοῦτο ὕλη οὐ παρεσκευάσθη πεποικιασμένη δὲ ὅτι ἡ προκαταρκτικὴ αὕτη ἐργασία ἔξει τὸ τελεσφόρον αὐτῆς ἀποτέλεσμα, θεῖα συνάρασι, κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος. Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸ δεύτερον στοιχεῖον τῆς ἐργασίας αὐτῆς, ἡ Ἐπιτροπὴ οὐκ ὀλιγόωρησε τοῦ καθήκοντος τούτου· καὶ ἰδοῦ τινα τούτου τεκμήρια· ἡ Ἐπιτροπὴ λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὰς πρὸς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἐπανειλημμένας ἐπιστολάς τῆς κατὰ τὸν Πόντον πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλλ. γραμμάτων καρτερικῶς καὶ μετὰ πολλῆς τῆς αὐταπαρνήσεως ἀγωνιζομένης Ἐπιτροπῆς, ἐψηφίσατο εὐχαρισίας αὐτῇ ἐπὶ τῇ ἀκαμάτῳ αὐτῆς δραστηριότητι, καὶ ἐκθύμως προέβρεψεν αὐτὴν εἰς τὴν μετὰ ζήλου ἐπιδιώξιν τοῦ ἐθνωφελοῦς τούτου ἔργου. Ἐπικαλυμμένη δὲ αὕτη ἐπ' ἐσχάτων τὴν ἠθικὴν τοῦ Συλλόγου συνδρομὴν παρὰ τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ πρὸς ἀνέγερσιν Ἱερατικῆς Σχολῆς κατὰ τὸν Πόντον, ἐποιήσατο τῇ ἐγκρίσει τοῦ Συλλόγου τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τοῦτο διαθέματα. Τὴν ἠθικὴν αὐτὴν συνδρομὴν ἡ Ἐπιτροπὴ παρέσχε καὶ πρὸς τὸν ἐν Ῥαιδεστῷ Φιλεκπαῖδ. Σύλλογον, καὶ τοῦτον τὴν κατὰ τὴν Θράκην τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων διάδοσιν γενναίως ἐπιδιώκοντα. Ἡ Ἐπιτροπὴ συνεπέειξε ἐπιστολῆς τοῦ Προέδρου τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ ἀρτισυστάτου Φιλεκπαῖδι. Ἀδελφότητος *Galatia*, δι' ἧς αὐτὴ δικαιοῦσα τῷ Συλλόγῳ τὴν σύστασιν καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῆς, προτιθεμένης τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Κοινότητος Ἀγκύρας, ἀνετίθετο τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ τὴν διηνεκὴ ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῆς ῥηθείσης Ἀδελφότητος, ἐπεψηφίσατο αὐτῇ τὰ συγχαρητήρια τοῦ Συλλόγου· ἐνεψύχωσεν αὐτὴν εἰς τὸ ἀνέλκεθαι ἱερὸν ἔργον, καὶ ἐγωνοδότησε συμφώνως τῇ αἰτήσῃ τῆς Ἀδελφότητος, ὅπως τῇ ἐπιστάσῃ τοῦ Συλλόγου ἀποστέλλωνται αὐτῇ τὰ ζητηθέντα περιοδικὰ φύλλα. Τὴν αὐτὴν ἠθικὴν συνδρομὴν παρέσχε καὶ τῇ ἀρτισυστάτῳ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κορυτσᾶς Φιλοπτώχῳ Ἀδελφότητι, τὴν προαγωγὴν τῶν γραμμάτων κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην προτιθεμένην. Ἡ Ἐπιτροπὴ συνεπέειξε πληροφορίαν, ἃς ἤρξατο διὰ τοῦ ἐν Σέρβικς Μακεδονικοῦ Φιλεκπ. Συλλόγου περὶ τῶν σχολείων Δράμας, Σερβῶν καὶ Μελενίου, ἐπεψηφίσατο εὐχαριστίας, καὶ ὑπέθετο αὐτῷ διὰ τοῦ Προεδρείου τὰ εἰκότα πρὸς εὐδωσίαν τοῦ ἔργου, ὅπερ οὗτος γενναιοφρόνως ἀνέλαθεν.

(ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛΟΓ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ. ΤΟΜΟΣ 5')

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἡ Ἐπιτροπὴ διενήργησεν, ὅπως ὁ Σύλλογος παράσχη τὴν ἠθικὴν συνδρομὴν κατὰ τὸ ἐνὸν αὐτῷ εἰς πάντας ἀνεξαρτέτως τοὺς ἐπικαλεσαμένους ταύτην.

Ἰδοῦ τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἐργασίας τῆς Ἐπιτροπῆς. Ὅτι τὸ καθήκον τοῦτο τῆς ἠθικῆς συνδρομῆς ἐστὶ πολλοῦ λόγου ἄξιον, τοῦτο τοῖς πᾶσιν ὁμολογούμενον. Ὁ ἀρχικὸς μοχλὸς τῆς ἠθικῆς τοῦ ἀνθρώπου διαπλάσεως ἐστὶν ἡ καρδιά. Ἐρ' ὅσον αὕτη διὰ τῶν κελῶν ὑποδειγμάτων, τῶν παρακλητικῶν λόγων καὶ τῶν ὠφελίμων παραινέσεων πρὸς τὰ καλὰ παροτρύνεται, κατὰ τοσοῦτον πρὸς αὐτὰ ἀφοσιούται, καὶ ἐλατῆριον ἰσχυρὸν τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως ἀποκαθίσταται, καὶ ἡ ψυχροτέρα καρδιά διὰ τῆς κοινωνίας θερμαίνεται καὶ φλέγεται· τότε καὶ τὰς δυσχερεῖας ἀψηφᾷ καὶ τὰ προσκόμματα καταφρονεῖ. Οὐδὲν ἀντάλλαγμα τῆς τοιαύτης ἐνθουσιώδους καρδίας· ἡ ἠθικὴ συνδρομὴ τοιαύτας μεγαλεπήβολους ὑπὲρ τῶν κελῶν κατηρτίζεται καρδίας. Τὰ ὀλίγα ταῦτα ἀρκοῦσιν ἵνα δεῖξωσι κατὰ πόσον ἡ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐνεργουμένη ἠθικὴ συνδρομὴ πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἠθικῆς διαπλάσεως τοῦ ἡμετέρου ἔθνος ἀγωνιζομένου ἐστὶ λυσαιτέλης καὶ ἀναγκασία.

Ἐλθωμεν ἤδη εἰς τὸ τρίτον μέρος τῆς ἐργασίας τῆς Ἐπιτροπῆς, τοῦτέστιν εἰς τὴν ἐπιψηφίσειαν χρηματικῶν ἐπιχορηγήσεων πρὸς συντήρησιν ἀπόρων σχολείων, ἢ σύστασιν νέων. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τοὺς εὐτελεστάτους τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου πόρους, οὐδόλωως ἠδύνατο ἵνα συζητήσῃ καὶ διασκέψῃται ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, εἰ μὴ δύο ἀξιοῖμοι ὁμογενεῖς, ὁ κ. Χρηστάκης ἐφρόνης Ζωγράφος καὶ ὁ κ. Γ. Ζαρίφης, ἐρχασαὶ τῶν πατέρων, καὶ τῆς ἠθικῆς τῆς νεολαίας ἡμῶν μορφώσεως ζηλωταί, ἐφιλοτιμοῦντο ἵνα ὀρέξωσι χεῖρα ἀρωγῶν, ἀναδεικνύμενοι διὰ τῆς κατ' ἔτος προσφορᾶς αὐτῶν ἀνά 200 λιρῶν ὅθ. ἐνεργεῖται τῶν ἀπόρων σχολείων. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς εὐγενούς προσφορᾶς τῶν κυρίων τούτων σπριζομένη διεσκέψατο, καὶ διετύπωσε τῇ ἐγκρίσει τοῦ προεδρείου, κατὰ τὸ 70 ἄρθρον τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ Κανονισμοῦ, διὰ χρηματικῶν, πρὸς ἐκζήτησιν τῶν ἀναγκαίων πληροφοριῶν παρὰ τῶν κατὰ τόπους Ἀ. Ἀρχιερέων, τῶν Συλλόγων, τῶν Λεσχῶν καὶ τῶν Ἐφοριῶν περὶ τῆς πνευματικῆς καὶ οικονομικῆς καταστάσεως τῶν διαφόρων σχολείων, καὶ τῆς ἀνάγκης συστάσεως νέων, ὅπου οὐχ ὑπάρχουσιν, ὅπως οὕτω ὁ Σύλλογος ἀπονεμῇ τὸ προσνεχθὲν ποσὸν κατὰ

τὰς πραγματικὰς τῶν σχολείων ἀνάγκας. Αἱ ζήτηθεῖσαι ἐκθέσεις διακίβηζόμεναι εἰς τὸν Σύλλογον ὑποβάλλονται ἤδη τῇ Ἐπιτροπῇ, ὅπως ἐπ' αὐτῶν ἀποφρακνέμενη τὸ δέου, κοινοποιήσῃ τὴν περὶ τούτων γνώμην αὐτῆς ἐν τῇ ἐπετειῷ τοῦ Συλλόγου ἑορτῇ. Ἄλλ' ἡ Ἐπιτροπὴ, εἰ καὶ εἰσέτι οὐκ ἀπεφρήματο ὀριστικῶς ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σχολείων, ἅτινα χρήζουσι τῆς ἡμετέρας ἀρωγῆς καὶ ἐπικουρίας, οὐχ ἤττον καθορᾷ τὴν ἀνάγκην μεγάλων χρηματικῶν ἐπιχορηγήσεων. Πανταχοῦ καρδίαι φλεγόμεναι ὑπὲρ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς παιδείας. Πανταχοῦ σχεδὸν ἀγῶνες πρὸς ἀποσβέσθιν τῆς ἀγλῆος καὶ τοῦ σκότους τῆς ἀμαθείας, ἀλλ' ἐν τοῖς πλείστοις ἀνάγκαι, στερήσεις μεγάλαι καὶ πενία ἀκαταμάχητος. Παρὰ τῶν πλείστων ἐπικλησίας τῆς ἀρωγῆς ἡμῶν καὶ ἐπικουρίας· τὰ δὲ ἡμέτερα μικρὰ, ἀλλ' ἔχει ὁ Θεός. Ἡ φωνὴ τοσοῦτων πτωχῶν καὶ ἀπόρων χωρῶν, ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῶν γραμμάτων καταφλεγόμενων, καὶ τὴν σύντονον ἐπικουρίαν ἡμῶν ἐπικαλουμένων, εὐρήσει· πάντως ἤχῳ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν φιλομούσων ἡμῶν καὶ φιλομαθῶν ὁμογενῶν, καὶ αἱ χρηματικαὶ ἡμῶν ἐπιχορηγήσεις πλούσιαι καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἀνάγκας ἔσονται. Ἐλπίσωμεν ἐπὶ Κύριον καὶ αὐτὸς ποιήσει.

Ταῦτά εἰσι τὰ πρακτικὰ τῆς Ἐκπαίδ. Ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ παρὸν συλλογικὸν ἔτος, οἷον προοίμια τῆς βαθμυδὸν προαχθησομένης ἐργασίας αὐτῆς. Τὰ μικρὰ διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς φροντίδος γίνονται μέγала.

«Εἰ γὰρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο, καὶ θαμὰ τοῦθ' ἔρδεις, τάχα κεν μέγα καὶ [τὸ γένοιτο].»

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΚΔ'.

Τῆ 24 Ἀπριλίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἀριστοκλεῶος
Ἀντιπροέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Ἐπιστολὴν Λουίζῃ Γαουδιάνου ἀπὸ 4 Ἀπριλίου 1872, δι' ἧς ὑποβάλλει ἦν ἔχει πρὸ-

θεσιν νὰ δώσῃ ἐσπέρην τινὰ μουσικὴν συνδυάσαν διὰ τοῦ ὕμ' αὐτοῦ ἐπινοηθέντος κυπαριμονίου πρὸς ὄφελος τοῦ τε ἡμετ. Συλλόγου, τοῦ ἐν Σέρραϊς καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ κατὰ τὸ τρίτον, καὶ ἐξαιτεῖται τὴν περὶ τούτου ἔγκρισιν καὶ ἀπόφρασιν τοῦ Συλλόγου.

Ἀνατίθεται τῷ Προεδρεῖῳ ἡ περὶ τούτου ἀπόφρασις.

β) —) Ἐκθέσεις τοῦ Ἀ. Μιτυλήνης κ. Μεθοδίου, τοῦ Ἀ. Κώου κ. Γερμανοῦ, τοῦ Ἀ. Ἰκονίου κ. Σωφρονίου, τοῦ Ἀ. Τραπεζοῦντος κ. Κωνσταντοῦ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῶν.

Παρεπέμφθησαν εἰς τὴν Ἐκπαίδευτ. Ἐπιτροπὴν.

γ) Εὐχχαριστήριον τῆς ἐν Κίῳ Φιλεκπαίδ. Ἀδελφότητος ἀπὸ 19 Ἰανουαρίου, ὅτι ὁ Σύλλογος ἡμῶν παρέλαβεν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν αὐτοῦ τὴν εἰρημένην Ἀδελφότητα.

Καὶ ζ) Αἰτήσεις διαφόρων, ἵνα γίνωσι τακτικὰ μέλη.

Ἀγγέλλει ὁ προεδρεύων, ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς ἀνορθώσεως τῆς ἐν Στρασβούργῳ Βιβλιοθήκης Ἐπιτροπὴ ἐπεμφεν ἐγκύκλιον, προτραπομένη πάντα φιλομούσων νὰ πέμψῃ βιβλία εἰς αὐτήν, καὶ ὅτι ὁ Σύλλογος ἡμῶν δέχεται προσφορὰν βιβλίων ὑπὲρ τῆς βιβλιοθήκης ταύτης.

Ἀγγέλλονται τὸ β' ὡς ἐπίτιμα μέλη, καὶ παμψηφεῖ γίνονται δεκτοὶ οἱ κ. κ. Karajean γερσοισαῆς ἐν Βιέννῃ καὶ Ἀνδρέας Βαλλιάνος ἔμπορος ἐν Μασσαλίᾳ.

Ὁ κ. Μ. Πατριάνικας ἀναγινώσκει τὴν περὶ τῆς χρηματικῆς τοῦ κ. Η. Κοντογεώργη κρίσιν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Εἶτα ἀνέγνω ὁ αὐτὸς συνέχειαν «περὶ γλωσσολογίας» (ἰδ. σελ. 24).

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΚΕ'.

Ἐκτακτος.

Τῆ 12 Ἀπριλίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης ἑκτάκτου συνεδριάσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει.

ά) Ἐπιστολὴν τοῦ Γραμματέως τῆς Ἀρχαιολ. Ἐπιτροπῆς αἰτοῦντος, ἵνα ὡς ἡμέρα συνεδριάσεως διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκθέσεως αὐτῆς ὁρισθῇ ἡ τετάρτη ἢ πέμπτη τῆς προσεχούσης ἐβδομάδος (20 Ἀπριλίου).

Ἐνεκρίθη ἡ αἴτησις αὕτη.

Εἶτα ὁ Πρόεδρος τῆς Φιλολογικ. Ἐπιτροπῆς κ. Ἡρ. Βασιλάδης ἀναγινώσκει τὴν ἐξῆς ἐκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης.

Ἀξιότιμοι συνάδελφοι,

Ὁ Σύλλογος πολλάκις καὶ πρότερον πρὸς ἑαυτὸν ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν καὶ εὐνοίαν τῶν τοῦ ἡμετέρου γένους λογίων καὶ τῶν ἀλλογενῶν διὰ τὴν ταχεῖαν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον, καὶ ζωηροτάτη ἐξεδηλώθη αὐτῷ συμπάθεια, δι' ἧς μετ' εὐσταθοῦς καρτερίας καὶ νεανικῆς φιλοτιμίας ἀνεδέχθη πολυειδέεις καὶ σπουδαίας ἐργασίας, μάλιστα δὲ μετὰ τὴν καταστρεπτικὴν ἐκείνην πῦρκαϊάν τῆς 24 Μαΐου τοῦ 1870, ὅτε πολλοὶ μετὰ βραχυλαγοῦς καρδίας καὶ ἀγωνίας τὴν παντελῆ αὐτοῦ περιέμενον καταστροφὴν καὶ ἐξαφάνισιν, ὥστος δὲ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἀνηγέρθη ζωτικώτερος, θαλερώτερος, ἀκμαϊότερος ἢ γενικῆ αὕτη συμπάθεια δείκνυσι, πόσον ἀπανταχοῦ ἐκτιμῶνται οἱ ὑψηλοὶ τοῦ Συλλόγου σκοποὶ καὶ οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων κατὰ τὴν Ἀνατολήν· ἀλλὰ πόθεν ὁ Σύλλογος τὰς νέας ταύτας ἀρυσάμενος δυνάμεις ἠνωρθώθη εὐθύς; Τίνας αἱ αἰτίαι τῆς ταχείας αὐτοῦ ἀναβιώσεως; καλὸν ἔστιν ἐξετάσαι καὶ μαθεῖν ταύτας, διότι ὅσα πρὸς ἀναβίωσιν ἐπιτήδεια, ταῦτα καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ εὐζωίαν καὶ διάρκειαν ἔσονται τελεσιουργά. Βεβαίως εἰς τὴν νέαν τοῦ Συλλόγου ζωὴν συνετέλεσαν πολλά, ἡ ἀπανταχόθεν, ὡς εἴπομεν, ἐκδηλωθεῖσα συμπάθεια, αἱ ἠθικαὶ καὶ ὕλικαὶ ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ συνδρομαί, ὁ ἔνθερος ζῆλος πολλῶν αὐτοῦ μελῶν, ἡ ἐκτακτος ἐνεργεῖα τῶν κοσμητῶρων, οὐχ ἥμισυ δὲ αἱ εἰσαχθεῖσαι εἰς τὸν Κανονισμὸν μεταρρυθμίσεις, δι' ἃν ἡ ἀταξία καὶ ἀκαταστασία ἐκ ποδῶν ἤρθη, ὁ δὲ κύκλος τῶν ἐργασιῶν εὐρύτερος πολὺ ἐγένετο, νέον δὲ ἠνεώκτα στάδιον μεγάλων ἐθνικῶν ἀγῶνων πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ὅσα ἢ εἰς τὴν τακτικὴν ἀναφέρονται διαχειρίσιν τῆς παρουσίας τοῦ Συλλόγου ἢ εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀπόρων σχολείων, οὐδένα λόγον ποιοῦμεθα ἐνταῦθα, διότι ἄλλοι καὶ ἄλλοι

καὶ ἀκριβέστερον ἐν καιρῷ τὰ δέοντα ἐροῦσι, περιοριζόμεθα δὲ εἰς τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐκ τῶν διαρκῶν Ἐπιτροπῶν ὠφελείας.

Ὁ Σύλλογος διὰ τῆς συστάσεως αὐτῶν εἰς πολλαπλοῦν τινα ἀπέβλεπε σκοπὸν· α) ἵνα διὰ παντὸς ἀποσκορακισθῇ ἡ σύγχυσις καὶ ἀταξία, ἐξ ἧς συνέβη τῷ Συλλόγῳ πρότερον διορίσαι περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματός δις καὶ τρίς Ἐπιτροπὰς πολλάκις ἐκ τῶν αὐτῶν μελῶν ἄνευ ἀποτελέσματος· β) ἵνα εἰς ἐνεργεῖαν ὅσον οἶόν τε πλεῖονα προσληθῶσι τοῦ Συλλόγου μέλη· γ) ἵνα κατὰ μικρὸν δι' ἐκάστην τῶν Ἐπιτροπῶν ἄνδρες καταρτισθῶσιν εἰδικοί, διότι ἕκαστος εἰς τὴν πρόσφορον αὐτῷ Ἐπιτροπῇ ἐισερχόμενος εὐρήσει ἀφορμὴν καὶ εὐχαρίστησιν, ἵνα κατὰ τὰς ἑαυτοῦ σπουδὰς καὶ μελέτας, καὶ καθ' ἣν ἔχει κλίσιν, ἐργάζηται· δ) ἵνα παντοειδῶς ὕλης ἀναγνώσματα παρασκευάζονται, ὥπως μὴ κεναὶ παρέρχωνται αἱ συνεδριάσεις.

Ὅτι δὲ αἱ διαρκεῖς Ἐπιτροπαὶ ἐκτελοῦσι τὸν σκοπὸν τούτου δι' ἃν συνέστησαν, μανθάνομεν ἔνθεν μὲν ἐκ τῆς πληθύος τῶν εἰδικῶν ἐργασιῶν τῶν Ἐπιτροπῶν, ἔνθεν δὲ ἐκ τῆς ἀκμαίας τοῦ Συλλόγου πνευματικῆς ζωῆς καὶ ἐνεργείας ἐν ταῖς συνεδριάσεσι. Κατὰ τὸ συλλογικὸν τοῦτο ἔτος οὐδὲμία παρήλθε συνεδρίασις κενὴ ἄνευ ἀναγνώσματος· τούναντίον πολλὰ μέλη οὐκ ὀλίγας ἔχουσι διατριβὰς ἐτοιμοῦς, ἅς τινὰς προκατελημμένον τῶν συνεδριάσεων ὑπ' ἄλλων οὐχ εὐρὸν ἔτι καιρὸν ἵνα ἀναγνώσῃ. Τοιοῦτόν τι οὐδέποτε ἄλλοτε συνέβη κατὰ τὰ παρελθόντα τοῦ Συλλόγου ἔτη, καίτοι τότε ἀφθονώτερα ἦσαν τὰ φιλολογικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ βιβλία, διότι καὶ ἰδιωτικαὶ ὑπῆρχον βιβλιοθήκαι καὶ αὐτῆ ἡ τοῦ Συλλόγου. Ἐκ τούτων προσιωνιζόμεθα ὡς πλεῖστα τὰ ἐκ τῶν διαρκῶν Ἐπιτροπῶν ἀγαθὰ. Ὁφείλουσιν ὅμως τὰ μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν ἵνα μὴ ἐπιλανθάνονται, ὅτι γεγραμμένον ὅς καθ' ἕνα ἔχουσι αὐταὶ αἱ Ἐπιτροπαὶ ἐν ταῖς γενεαῖς αὐτῶν διατάξειςιν «αἱ ἐργασίαι ἐκάστης Ἐπιτροπῆς προτίθενται τὴν ἐνίσχυσιν καὶ διευκλύνσιν τῶν ἐργῶν τοῦ Συλλόγου». Αἱ Ἐπιτροπαὶ οὐκ εἰσὶ τμήματα αὐτόνομα, κέντρα ἀνεξάρτητα τοῦ Συλλόγου καὶ ἀυθόπαρκα, ἀλλὰ μέρη αὐτοῦ οὐσιώδη καὶ ἀναπόσπαστα· οὐδέποτε δὲ τὸ μέρος ἐστὶ μείζον τοῦ ὅλου, οὐδὲ δύναται καταστῆναι κέντρον αὐτοῦ. Ταῦτα ὀφείλουσιν ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν πάντοτε αἱ Ἐπιτροπαὶ, ἵνα μὴ ἀντὶ ἐυκολίας καὶ ἐνισχύσεως παρέργῳσι πράγματι τῷ Συλλόγῳ καὶ κωλύματα εἰς τὰ ἐργα αὐτοῦ.

Οἰκοθεν δ' ἐννοεῖται, ὅτι καὶ ὁ Σύλλογος ὀφείλει πᾶσαν εὐκολίαν παρέχειν ταῖς Ἐπιτροπαῖς.

Ταῦτα καθόλου περὶ τῶν Ἐπιτροπῶν προανακρουσμένῳ ἐπιτραπήσω μοι νῦν ἵνα εἰς τὰ καθέκαστα εἰσέλθω τῆς Φιλολ. Ἐπιτροπῆς.

Κατὰ τὸν Κανονισμόν ἀνατρεθειμένα τῆ Φιλολογικῆ Ἐπιτροπῆ εἰσὶν αἱ ἐξῆς ἐργασίαι: α) ἵνα μεριμνᾷ περὶ τῶν ἐκδόσεων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, β) ἵνα κοινοποιῇ τῷ Συλλόγῳ τὰς νεωτέρας φιλολογικὰς προόδους, γ) ἵνα ἀσχολεῖται εἰς ἔρευνα τῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις χειρογράφων (Ἄρθ. 43), δ) ἵνα κρίνῃ τὰ πρὸς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου παραπεμπόμενα βιβλία, ε) ἵνα κρίνῃ καὶ γνωμοδοτῇ περὶ τῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ ἀναφερόμενων εἰς τὰς εἰδικὰς αὐτῆς ἐργασιὰς (Ἄρ. 48), ς) ἵνα προτείνῃ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Συλλόγου ὡς μέλη ἐπίτιμα καὶ ἀντεπιστέλλοντα ἄνδρας ἐπὶ φιλολογικαῖς διαπρέποντας γνῶσει (Ἄρθ. 17), ζ) ἵνα προβάλῃ εἰς συζήτησιν τῷ Συλλόγῳ σπουδαῖα θέματα, η) ἵνα κοινοποιῇ τῷ Συλλόγῳ τὰ μῆλλον λόγου ἔξικα ἐκ τῶν πρακτικῶν τῶν συνεδριάσεων αὐτῆς (Ἄρ. 46), θ) ἵνα καθυποβάλλῃ ἔκθεσιν τῶν ἐπιστίμων αὐτῆς ἐργασιῶν, καὶ ι) ἔκθεσιν περὶ τῶν βραβείων τῶν διαγωνισμάτων, ἀ ἂν τύχωσιν αὐτῇ πρὸς κρίσιν ἀνατρεθειμένα (Ἄρ. 49).

Ταῦτα μετὰ τινῶν ἀναπτύξεων καὶ ἡ Φιλολογικῆ Ἐπιτροπῆ ἐν ταῖς περὶ τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς διατάξεις ἐνεγράψατο «καὶ ἐργασίαι τῆς Ἐπιτροπῆς προτιθέμεναι τὴν ἐνίσχυσιν καὶ διευκόλυσιν τῶν φιλολογικῶν ἔργων τοῦ Συλλόγου περιλαμβάνουσι φιλολογικὰ ἀναγνώσματα, τὰς νεωτέρας φιλολογικὰς προόδους, ἔρευνα τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις χειρογράφων, συλλογὴν τῶν ζώντων μνημῶν τῶν διατρουμένων ἐν τῇ μνήμῃ καὶ τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ, ἥτοι γλωσσολογικῶν λέξεων, δημοτικῶν ἀσμάτων, διστίχων, παροιμιῶν, παραμυθίων ἐν δημῶδε γλώσσῃ κτλ.

Τοιαῦται μὲν περίπου αἱ ἀνατρεθειμένα τῆ Φιλολογικῆ Ἐπιτροπῆ ἐργασίαι. Ἰδόμεν νῦν τί διεπράξατο ἄλλὰ πρὸ τούτου τὴν ἐπισείκειν τοῦ Συλλόγου ἐπικαλούμεθα ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτῆς, ἂν μῆτε πολλὰ μῆτε μεγάλα φανῶσι, διότι πολλὰς ἔσχε τὰς ἐπιπροσθούσας δυσχερεῖς καὶ προσκόμματα, τὴν ἑλλειψὶν βιβλίων, τὴν ἑλλειψὶν χρημάτων, ὅπως ἀποστολὰς ποιῆται πρὸς ἔρευνα χειρογράφων, τὰς ἐκ τῆς ἐνσηψάσης ἐπιδημικῆς νόσου προσελθούσας ταρχαῖς καὶ διακοπὰς ἐν τῇ ἐργασίᾳ, τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων ἐργασιῶν, αἱ ἀνατρεθειμένα εἰ-

σιν εἰς τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς συνερχόμενα καὶ ἐν ἄλλαις Ἐπιτροπαῖς, ἐξ ὧν ἀναφέρω ἰδίᾳ τὸν κ. Τάγην, διότι εἰς τὰς ἀκαμάτους αὐτοῦ φροντίδας ὀφείλεται τὸ πλεῖστον ἡ ἐκδοσις τοῦ ε. Τόμου τοῦ Ἡεροδικίου.

Ἡ Φιλολογικῆ Ἐπιτροπῆ συγκειμένη τὸ κατ' ἄρχας ἐκ τῶν κ. κ. Α. Τάγης, Γ. Σοφοκλέους, Στ. Κ. Καραθεοδωρῆ, Μ. Πανταζῆ, Γ. Χασιώτου, Στ. Βουτυρᾶ, Γ. Αἰζοπούλου καὶ Ἦρ. Βασιλάδου προσεῖληφεν ὕστερον καὶ τὸν Μ. Πιρρανίαν νεωστὶ ἐκ Γερμανίας ἐπαυελθόντα ἐξ αὐτῆς μετὰ τινος συνεδριάσεως μετὰ λύπης ἀπεχώρησεν ὁ Στ. Καραθεοδωρῆς ἀποδημήσας ἐκ Κ/πόλεως εἰς Βερολίνον ὁ δὲ Βουτυρᾶς τῶν ἀποστάσεων ἕνεκα καὶ τῶν πολυμύθων αὐτοῦ ἐν τῷ Νεολόγῳ ἐργασιῶν οὔτε προσελθεῖν ἠδυνήθη οὔδὲ συνερχασθῆναι τῇ Ἐπιτροπῇ, ὁ δὲ Αἰζόπουλος διμήνου ἕνεκα ἀποδημίας καὶ τῶν νέων αὐτοῦ ἀσχολιῶν ἠναγκάσθη τῆς γραμματικῆς παραιτηθῆναι, ἵνα μὴ κωλύματα καὶ ἀναβολαὶ εἰς τὰς τῆς Ἐπιτροπῆς ἐργασίας παρεμβάλλωνται.

Ἐν μὲν τῇ πρώτῃ συνεδριάσει ἡ Φιλολογικῆ Ἐπιτροπῆ εἰς τὴν ἐκλογὴν προβάσα τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γραμματέως αὐτῆς ἐπέκρηθη περὶ τῶν ἀνατρεθειμένων αὐτῆς ἐργασιῶν, καὶ ἀπεράσισεν ὅπως γενικαὶ τινες καὶ εἰδικαὶ διατάξεις πρὸς ὀδηγίαν αὐτῆς συνταχθῶσιν. Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἀναγνωσθὲν ἐπεκυρώθη τὸ συνταχθῆν σχεδίον τῶν διατάξεων. Εἶτα ἡ Ἐπιτροπῆ σκεφθεῖσα τινὰς ἄνδρας ἐπὶ παιδείᾳ διακρινομένους ὀφείλει προτείνειν ὡς μέλη ἐπίτιμα καὶ ἀντεπιστέλλοντα ἀπεράσισεν, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦτο μετὰ μεγάλης μεταχειρίζεται φειδοῦς καὶ προσοχῆς χάριν τῆς ὑπολήψεως τῶν τε ἐκλεγομένων καὶ τοῦ Συλλόγου. Γενομένου δ' ὕστερον λόγου περὶ φιλολογικῶν ἀναγνωσμάτων, ἄπερ τὰ μέλη παρασκευάσαι ὀφείλουσιν, ἐγκρίνεται ὅπως συνταχθῆ κατάλογος τῶν ἀναγκασιούτων τῇ Ἐπιτροπῇ βιβλίων, ὧν ἄνευ μετὰ τὴν πυρκαϊάν καὶ τὴν τῶν πλείστων βιβλιοθηκῶν τῶν μελῶν καταστροφὴν ἀδύνατος ἀποβάνει ἡ φιλολογικῆ ἐργασία. Ἐν τῇ τρίτῃ ἐξετάζεται ὁ συνταχθεὶς κατάλογος. Ἐν τῇ τετάρτῃ ἡ κρίσις τῆς ὑπὸ τοῦ Συλλόγου παραπεμπθείσης τῆ Φιλολογ. Ἐπιτροπῆ γραμματικῆς τοῦ κ. Κοντογεωργῆ ἀνατίθεται τῷ κ. Πιρρανίᾳ. Ἡ κρίσις αὕτη καὶ τοῦ πολυλοῦ ἐτοίμη ἀνεγνώσθη κατὰ τὴν προλαβοῦσαν συνεδρίσιν τοῦ Συλλόγου.

Ἐν τῇ τετάρτῃ συνεδριάσει νομίζει καλὸν ἡ Ἐπιτροπῆ, ἵνα τὰ μέλη αὐτῆς ἀσχοληθέντες εἰς

τὰ νεώτερα φιλολογικὰ συγγράμματα ἀνακοινώσωσι τῷ Συλλόγῳ περίληψιν αὐτῶν, καὶ καταστάσωσιν οὕτω γνωστὰς τὰς νεωτέρας προόδους τῆς φιλολογίας. Κατὰ ταῦτα εἰς μὲν τὸν κ. Παρνήκην ἀνατίθεται ἡ ἀνάλυσις τῶν γλωσσολογικῶν συγγραμμάτων τοῦ κ. Γ. Κουρτίου ('Εγγχειρίδιον τῆς Ἑλληνικῆς Ἑτυμολογίας), τοῦ Schleicher ('Εγγχειρίδιον τῆς συγκριτικῆς γραμματικῆς) καὶ τοῦ Max Müller ('Ἐπιστήμη τῆς γλώσσης) εἰς δὲ τὸν κ. Βασιάδην ἡ μετὰ φρασὸς τῆς πραγματείας Γ. Κουρτίου, περὶ χρονολογίας τῆς ἀρχιγενέθλου Ἀρίας (Ἰνδογερμανικῆς) γλώσσης, ἵνα καταχωρηθῆ ὡς ἐράνισμα ἐν τῷ ἑ. Τόμῳ τοῦ Περιδικίου, καὶ ἡ ἀνάλυσις τῶν νεωτάτων συγγράμματος τοῦ Benfey, «Ἱστορία τῆς γλωσσολογίας καὶ τῆς ἀνατολικῆς φιλολογίας ἐν Γερμανίᾳ.» Ὑπεσχέθησαν δὲ καὶ τὰ λοιπὰ μέλη ἵνα ἀναδεχθῶσι φιλολογικὴν τινα ἐργασίαν. Καὶ εἰ μὴδὲν ἄλλο ἐπραττεν ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ, ταῦτα ἀρκοῦσι πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι σπουδαίους ἀνέλαθεν ἵνα διευκολύνη τὰς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου, διότι αἱ ἀναλύσεις τῶν ἄνω μνημονευθέντων συγγραμμάτων πολλὰ καὶ ποικίλα ἀποτελέσουσιν ἀναγνώσματα, τὰ περὶ γλώσσης κινούντα ἢ λύοντα σπουδαίως τὰ ζητήματα ποία τις ἦν τὸ κατ' ἀρχὰς ἡ γλώσσα, καὶ πόσας περιόδους διεληθούσα ἀφίχθη εἰς τὴν τελείαν αὐτῆς ἀνάπτυξιν, κατὰ τίνα μὲν περίοδον συνέστησαν τὰ ῥήματα, κατὰ τίνα δὲ τὰ ὀνόματα, κατὰ τίνα δὲ οἱ χρόνοι, κατὰ τίνα δὲ αἱ ἐγκλίσεις, πότε μὲν αἱ πτώσεις, πότε δὲ τὰ μόρια, ἃ οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ λείψανα πτώσεων ἀπρηχιαμένων, καὶ πότε τὰ ἀπαρέμματα, ἃ ὡσαύτως εἰσὶ λείψανα πτώσεων. Τούτων τῶν ζητημάτων τὴν πιθανὴν λύσιν ἐν τῇ τοῦ Κουρτίου πραγματείᾳ εὐρήσμεν.

Ἀπὸ τῆς πέμπτης δὲ συνεδριάσεως καὶ ἔξης ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπελήφθη τῆς ἐξετάσεως τῆς πραγματείας, ἣτις διὰ τὸ περὶ Ἠπειροῦ ἀπεστάλη διαγνώσιμα πολυμερῆς δ' ὅσα ἐν πολλοῖς συνεδριάσεισιν ἐπισηρόλησε καὶ ἐπασχολήσει ἔτι τὴν Ἐπιτροπὴν. Ἡ ἐξέτασις δὲ τῆς πραγματείας ταύτης ἀπέδειξε καὶ αὐτὴν τρανῶς, ὅτι ὅσα ἀναγκάσει καὶ ὠφέλιμοι εἰσὶν αἱ συλλογαὶ τῶν ζώντων μνημείων, τοσοῦτω δυσχερεῖς καὶ δυσκαθάρθωτοι. Διὸ ἡ Ἐπιτροπὴ σκεφθεῖσα πολλάκις τίνα τρόπον κατορθωθήσεται εὐκολώτερον ἡ συλλογὴ τῆς γλωσσικῆς ὕλης εὔρε τὸν ἐξῆς, ἢν καὶ προτείνει εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ Συλλόγου· ἃ) ὁ Σύλλογος δι' ἐγκυκλίου πρὸς τοὺς ἀδασκάλους τῶν

ἐπαρχιῶν καὶ τοὺς λοιποὺς λογίους κοινοποιήσει, ὅτι κατ' ἔτος μέλλει ἀπονέμειν ἀμοιβὰς εἰς τοὺς ἀσχολουμένους ἐν ταῖς ἐπαρχίαις εἰς συλλογὰς τῶν ζώντων μνημείων τῶν διατηρουμένων ἐν τῇ μνήμῃ καὶ τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ, ἦτοι λέξεων γλωσσολογικῶν, δημοτικῶν ἀσμάτων, διστίχων, παροιμιῶν, παρχμυθίων ἐν δημῶδε γλώσσῃ, καὶ ἀποστέλλοντας αὐτὰς εἰς τὸν Σύλλογον· β) αἱ ἀμοιβαὶ, δέκα λιρῶν ἑθ. ἐκάστη, ἔσονται κατ' ἔτος δέκα, καὶ δοθήσονται ταῖς συλλογαῖς οἰωνοῦντες ἐπαρχίαις, πόλειων, περιοχῆς τινος κωμῶν, ὅσαι ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἄλλας κριθῶσι πληρέστεραι, ἀκριβέστερον ἐπεξεργασμέναι καὶ ἄξιαι ἀμοιβῆς· γ) ὁ ἀποστέλλων δύναται συλλογῆν ἑνὸς μόνου ἢ δύο ἐκ τῶν ζώντων μνημείων ἢ καὶ πάντων ἀποστέλει· καὶ δ) ὅσαι τῶν συλλογῶν ἂν ἐγκριθῶσι, δημοσιεύονται ἐν ὀνόματι τῶν ἀποστέιλάντων ἐν τῷ τοῦ Συλλόγου Περιδικίῳ. Ὅτι μὲν ὁ τρόπος οὗτος πρὸς συλλογὴν ὅσον οἷόν τε πλουσιωτέρας γλωσσικῆς ὕλης πρακτικώτερος ἐστίν, εὐκολώτερος καὶ ἀποτελεσματικώτερος τῶν ἄλλων, ὅσαι μέχρι τοῦδε προστάθησαν καὶ ἐφηρμόσθησαν, οὐδεὶς, νομίζομεν, ὁ ἀμφισβάλων. Ἄλλα τοῦ χρήματι· καὶ περὶ τούτου ἐσκέρθη ἡ Ἐπιτροπὴ ἢ δὲ Πρόεδρος αὐτῆς μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως ἀγγέλλει τῷ Συλλόγῳ, ὅτι ὁ φιλογενέστατος ἡμῶν συμπολίτης κ. Χρ. Ζωγράφος ἀνεδέχθη ἄμενος χορηγεῖν κατ' ἔτος τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τούτῳ τῷ σκοπῷ 100 λίρας ὀθωμ., ἐνετείλατο δὲ αὐτῷ, ἵνα κοινοποιήσῃ τούτῳ τῷ Συλλόγῳ καὶ αἰτήσῃ τὴν ἐγκρίσιν αὐτοῦ.

Ἐν τῇ ἕκτῃ συνεδριάσει μετὰ τῶν ἄλλων καὶ σπουδαία ἐγένετο σκέψις καὶ ζωηρὰ συζητήσεις περὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων συγγραμμάτων, διότι πολλοὶ αἱ ἐξ αὐτῶν ὠφέλιμοι πρὸς διδασκίαν τῶν γραμμάτων καὶ ἐξέγερσιν τοῦ ἔθνικου φρονήματος καὶ ἀναγεννήσιν τῆς κριτικῆς φιλολογίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἐκρίθη δὲ ἀκόσμηον, ἵνα ὁ Σύλλογος ἀσχυροῦς πρότερον εἰς τὴν ἔρευναν, συλλογῆν καὶ ἀντιγραφῆν τῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τῶν μοναστηρίων καὶ ἀλλοῦ εὐρισκομένων χειρογράφων τῶν Ἑλλ. συγγραμμάτων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, διότι ἐκ τῆς συλλογῆς καὶ παραβολῆς αὐτῶν πρὸς ἄλλα καὶ πρὸς τὰ ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης διασωζόμενα χειρογράφα κατορθωθήσεται ποτε καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ νέα κριτικὴ ἐκδοσις τῶν Ἑλλ. συγγραμμάτων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας· ἀπαιτοῦνται δὲ καὶ πρὸς ταῦτα τὴν ἐργασίαν τῆς

Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦλάχιστον 400 λίραι κατ' ἔτος. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἔχομεν δοῦναι τὴν εὐχάριστον ἀγγελίαν, ὅτι φιλόφρονες ὁμογενεῖς ἀνεδέχθη τὴν ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν τῶν χρημάτων τούτων, ἡ Φιλολ. Ἐπιτροπὴ ἐκφράζει τὴν εὐχὴν, ἵνα ὅσον οὐπω ἀγγελοῦ τῷ Συλλόγῳ, ὅτι ὑπάρχουσιν ὁμογενεῖς δικακῶς ποθοῦντες καὶ συντελοῦντες χροήμασιν εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Τοιαῦται, ἀξιότιμοι συνάδελφοι, αἱ ἐτήσιαι τῆς Φιλολ. Ἐπιτροπῆς ἐργασίαι, οὕτε πολλὰ οὕτε μεγάλα, οὐδὲ τοιαῦται, οἷός καὶ αὐτὴ ἐπελύμει ἀλλ' ἔπραξε τὸ κατὰ δύναμιν καὶ κατ' ἄ εἶγε μέσκα. Αἱ δυσχέρεια, ὡς εἶρηται, ἦσαν μεγάλαι τοῦτο τὸ ἔτος· ἴσως δὲ αἱ πλείους αὐτῶν καὶ εἰς τὸ μέλλον οὐκ ἐκλείψουσι· διὸ πρὸς εὐδοκίμησιν τῶν διαρκῶν Ἐπιτροπῶν ἀπαιτεῖται ζήλος δικακῆς, ὅπως ἕκαστος μέλος ἐκπληροῦ τὸ καθήκον αὐτοῦ μετὰ θρησκευτικῆς ἀκριβείας καὶ μετὰ θυσίας τῶν ἰδίων αὐτοῦ συμφερόντων. Τότε καὶ μόνον ἡ εὐδοκίμησις τῶν διαρκῶν Ἐπιτροπῶν βεβαία καὶ ἡ ἐργασία αὐτῶν τελεσφόρος ἴσται. Εἴθε αἱ διαρκεῖς Ἐπιτροπαὶ ἐπὶ πλείστον χρόνον διαρκέσαιαν μετὰ συμποίας καὶ ζήλου ἐργαζόμεναι ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ Συλλόγου καὶ τοῦ Γένους.

Ὁ Σύλλογος ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ τῷ φιλογενεστάτῳ κυρίῳ Χρηστάκῳ ἐφένδῃ Ζωγράφῳ διὰ τὸ νέον τοῦτο δείγμα τῆς φιλογενείας αὐτοῦ· ὃ δὲ Προδρόμος ἐντέλλεται τῷ Γεν. Γραμματεῖ ἵνα διακρίβασῃ αὐτάς δι' εὐχαριστηρίῳ ἐπιστολῆς τῷ φιλογενεστάτῳ τούτῳ ἀνδρὶ.

Τῇ προτάσει δὲ τοῦ Προδρόμου ὁ Σύλλογος παραδέχεται παμπηθεῖ, ἵνα ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ συντάξῃ τὸ Πρόγραμμα, κατ' ὃ δέον νὰ γίνηται ἡ συλλογὴ τῆς γλωσσικῆς ὕλης.

Εἶτα ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπιστημονικῆς καὶ Ἀνθρωπολογικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Α. Ζωγράφος ἀνέγνω τὴν ἐκθεσιν τῆς εἰρημένης Ἐπιτροπῆς, καὶ ἐξέθετο τοὺς λόγους, δι' οὓς ὀλίγα μὲν εἰργάσατο ἡ Ἐπιτροπὴ, εὐελπίσει δὲ ὅτι πλείονα θέλει πράξει κατὰ τὸ ἐπίδον ἔτος.

Ὁ αὐτὸς ὡς εἰσηγητὴς τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς ἀναγινώσκει ἀνάυσιον τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Berthelaud, Γεν. Γραμματέως τῆς ἐν Ἀλγερίᾳ κλιματολογικῆς ἐταιρείας, καὶ τοῦ ἀ. ἀριθμοῦ τοῦ 5. ἔτους (1869) Bulletin de la société Algerienne de la Climatologia et des sciences physiques et naturelles, ἀναπτύξας ἰδίᾳ τὰ ἐν τῷ ἀριθμῷ τούτῳ περιεχόμενα ἄρθρα.

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΚΣ'.

Ἑκτακτος.

Τῆ 20 Ἀπριλίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ξ. Ζωγράφου

Ἀντιπροδρόμου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης ἐκτάκτου συνεδρίασεως, ὁ προεδρεύων ἀγγέλλει, ὅτι συμπαραδρέουσι κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην ὁ κ. Ἀνδρέας Βαλλιάνος, ἀπὸρ διακρινόμενος ἐπὶ φιλομουσίᾳ, ἐπίτιμον μέλος τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κ. Α. Βαλλιάνος εὐχαριστήσας τῷ προεδρεύοντι, ἀγγέλλει ὅτι ὁ ἐν Γαλαζίῳ διαμένων γαμβρὸς αὐτοῦ κ. Μενέλαος Νεγρεπόντης εὐχαριστῶς ἀναλαμβάνει τὴν κατ' ἔτος ἐξακολούθησιν τῆς πρὸς τὸν Σύλλογον χρηματικῆς αὐτοῦ προσφορᾶς ἐξ ἑκατῶν λιρῶν ἐθωμικῶν ὑπὲρ τῶν ἀπόρων παρθναγωγέων τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, καὶ ὅτι τὴν τοῦ λήγοντος ἡδὴ ἔτους προσφορὰν παρέδωκε τῷ ταμίᾳ τοῦ Συλλόγου.

Συγχερόνως ὁ κ. Βαλλιάνος ἀγγέλλει, ὅτι καὶ αὐτὸς προσφέρει τῷ Συλλόγῳ ἑκατῶν ἐθωμικῶν λίρας, ἃς καὶ ἐμέτρησε τῷ Ταμίᾳ τοῦ Συλλόγου, ἵνα διατεθῶσιν ὑπὲρ τῶν ἀπόρων σχολείων.

Ὁ Σύλλογος μετ' ἀνευφημιῶν δεξάμενος τὰς προσφορὰς ταύτας, ἐκῆρξεν τὸν μὲν κ. Μενέλα. Νεγρεπόντην ἐνεργήτην ἰσῶν ἀπόρων σχολείων, τὸν δὲ κ. Α. Βαλλιάνον Δωρητὴν τοῦ Συλλόγου.

Εἶτα ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Εὐχαριστήριον τοῦ ἐν Βερολίῳ κ. Α. Kirchhoff ἐπίτιμου μέλους ἔχουσιν ὡς ἐξῆς·

Ἐν Βερολίῳ τῆ 18 Ἀπριλίου 1872.

Ἐ.Ι.λόγιμῃ Κύριε,

Ἀπηνέχθη μοι τῆ 17 Ἀπριλίου ἡ ἐπιστολὴ ἡ γραφεῖσα ὑφ' ὑμῶν τῆ 15 Φεβρουαρίου, δι' ἧς ἠγγειλάτέ μοι, ὅτι ὁ ἐν Κων/πόλει Ἑλληνοκὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος ἐψήφισται με ἐπίτιμον αὐτοῦ μέλος, ἅμα δὲ καὶ τὸ τε διπλωμα καὶ ὁ τοῦ Συλλόγου κανονισμὸς περὶ ὧν τῆς παραλαβῆς ἀντεπιστέλλων ἐγὼ κατὰ τὸ 20 ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ δέομαι ἴμῳν, ἐλλόγιμῃ Κύριε, εἰπεῖν τοῖς τοῦ Συλλόγου μέλεσιν ὑπὲρ

ἐμοῦ, ὅσον εὐχαριστῶ αὐτοῖς ὑπὲρ τῆς τιμῆς, ἧς με ἤξιωσαν διὰ ταύτης τῆς ψηφοφορίας, καὶ εὐχομαι γενέσθαι τῷ Συλλόγῳ τυχρὴν τοῦ γενναιοτάτου σκοποῦ τοῦ προτεθέντος, δηλαδή τῆς τῶν γραμμάτων ἐν γένει καλλιεργείας καὶ διὰδόσεως κατ' ἐκείνας τὰς χώρας, καὶ διαμένειν διηνεκῶς καὶ εὐτυχῶς πράττοντα τὰ πρὸς παραγωγὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους συντείνοντα.

Ἦμεῖς δέ, ἐλλόγιμε Κύριε, δέξασθε τὴν ἐκφρασιν τῆς πρὸς Ἦμας διακεκριμένης ὑπολήψεώς μου.

A. KIRCHHOFF.

β'—δ') Ἐκθέσεις τοῦ κ. Δ. Κωνσταντινίδου ἐκ Κεραισούτου, τοῦ Α. Ἄρτης κ. Σερραφείμ, τῶν κατοίκων Βρουσῶν καὶ τῶν ἐφόρων τῆς ἐκεῖ σχολῆς καὶ τοῦ Ἀναγνωστηρίου, περὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῶν σχολείων.

Παρεπέμφθησαν εἰς τὴν Ἐκπαίδ. Ἐπιτροπὴν.

ε') Ἐπιστολὴν τῆς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν σχολείων Ἐπιτροπῆς τῆς Τραπεζοῦντος ἀπὸ 6 Ἀπριλίου, ἐξαίτουμένης ὅπως γίνηται ὑπόμνησις τις ὅπου δεῖ, περὶ τῆς ὑπὸ τῆς Μονῆς Σουμελᾶ παραχωρήσεως τῆς Ἀ. Βαρθάρας, καὶ ὅπως κατὰ τὴν διανομὴν τῶν βοηθημάτων ληφθῆ ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ Πότος.

Ἐνεκρίθη ἵνα διὰ μὲν τὸ α. ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα τὸ Προεδρεῖον, ἡ δὲ περὶ συνδρομῆς αἰτήσις παραπεμφθῆ τῇ Ἐκπαίδ. Ἐπιτροπῇ.

ς') Τῆς ἐν Βάλτῃ τῇ Κασσανδρείας Ἐπιτροπῆς ἀπὸ 6 Ἀπριλίου, ἐξαίτουμένης τὴν ἀρωγὴν τοῦ Συλλόγου ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν Ἀδελφότητος.

Παρεπέμφθη τῇ Ἐκπαίδ. Ἐπιτροπῇ.

ζ') Εὐχαριστήριον τοῦ ἱατροῦ κ. Α. Πάλλη ἐξ Ἀθηνῶν, μέλους ἐπιτίμου.

η') Ἐπιστολὴν τοῦ σεβασμίου ἱερέως τῆς ἐνταῦθα Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας κ. C. E. Curtis ἀπὸ 22 Ἀπριλίου 1872, ἀγγέλλοντος τὴν προσφορὰν βιβλίων τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου.

Μετὰ ταῦτα ὁ Πρόεδρος τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Σ. Ἀριστάρχης ἀναγινώσκει τὴν ἐξῆς ἔκθεσιν.

Φιλάρχαιος Ὀμήγουρις.

Ἢ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ συγχεμένη τὸ κατ' ἀρχαίαν μὲν ἐκ τῶν κ.κ. Dr I. Millingen Dr A. Mordtman, Dr P. Déthier, ἱατροῦ Α. Γ. Πασιπάτη, Κωνσ. Στ. Καραθεοδωρῆ καὶ Σ.

Ἀριστάρχου, προσλαβούσα δ' ἀκολούθως τοὺς κ. κ. Dr. Schroeder, Dr. Mordtman (οἶόν), Clermont Gameau. Α. Βερναρδάκην καὶ Α. Δημητριάδην, ἐξελέχτο ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῆς συνεδριάσει πρόεδρον μὲν τὸν Σ. Ἀριστάρχην, γραμματέα δὲ τὸν κ. Α. Πασιπάτην· τοῦτο δὲ παραιτηθέντος, ἀνάλαβε προσωρινῶς τὰ καθήκοντα γραμματέως ὁ κ. Κων. Στ. Καραθεοδωρῆ, ὃν καὶ διαδέχεται ἀπὸ τῆς ζ'. συνεδριάσεως ὀριστικῶς ὁ κ. Α. Βερναρδάκης.

Ἢ Ἐπιτροπὴ συνέταξεν ἐν μὲν τῇ α. αὐτῆς συνεδριάσει τὸν ἐσωτερικὸν αὐτῆς διοργανισμὸν, ἐν δὲ τῇ β'. τὸν κατάλογον τῶν ἀναγκασιούτων αὐτῇ βιβλίων, ὃν καὶ ὑπέβαλεν ἕκτοτε εἰς τὴν τοῦ Συλλόγου ἐπιψήφισιν, ἐνεργήσῃ δὲ συνάμα ἐν τοῖς συνδρομηταῖς τοῦ ἐν Λονδίῳ ἐκδιδόμενου περιοδικοῦ The Numismatic Chronicle καὶ τῆς ἐν Παρισίοις Revue Archeologique.

Ἢ Ἐπιτροπὴ συνεκρότησεν 23 τὸ ὅλον συνεδριάσει, καθ' ἧς ἠσχολεῖτο περὶ τὴν ἐπιγραφὴν, τὴν γλυπτικὴν, τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν ζωγραφικὴν τῶν τε ἀρχαίων ἐθνῶν, καὶ δὴ καὶ τῶν Βυζαντινῶν.

Α'. Ἐπιγραφικῇ.

α) Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαί.

Τῇ Ἐπιτροπῇ ἐκοινοποιήθησαν εἴτε ἐν ἀντιγράφοις, εἴτε ἐν ἀτελεῖ περιγραφῇ αἱ ἐξῆς Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαί.

1) Ἐπιγραφαὶ τρεῖς Ἀγύρας, ἡ μὲν ἐπιτύμβιος, αἱ δὲ τιμητικαὶ εἰς αὐτοκράτορα Τίτον καὶ εἰς Ἀρχιερέα τινά.

2) Ἐπιγραφὴ ἀνακαλυφθεῖσα ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ τοῦ μέλους τῆς Ἐπιτροπῆς κ. Clermont Gameau, καὶ περιέχουσα ἀπαγόρευσιν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἐπὶ ἰσωνίᾳ θανάτου τὸ νὰ εἰσδύωσιν εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομοῦντος, τοῦ ὑπὸ Ἡρώδου ἀνοικοδομηθέντος.

3) Ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι Νικομηδείας ἀνορυχθεῖσαι κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ σιδηροδρόμου καὶ μετενεχθεῖσαι εἰς τὸ ἐνταῦθα Μουσεῖον.

4) Ἐπιγραφαὶ συλλεγεῖσαι ἐν Κύπρῳ ὑπὸ τοῦ Προξένου τῆς Ἀμερικῆς κ. Κεσνόλα.

5) Ἐπιγραφὴ Περγάμου ἐφ' ἑθνικῇ κοινοποιήθεισα ὑπὸ τοῦ κ. Κων. Στ. Καραθεοδωρῆ πρὸς τὴν Ἐπιτρ. ἐτοιμάζουσιν ἔκθεσιν ἐπ' αὐτῆς.

6) Ἐπιγραφαὶ πέντε ἀνευρεθεῖσαι μὲν ὑπὸ τοῦ κ. Charles Human ἐν Κίρκ-Ἀγάτς παρὰ τὴν Πέργαμον, ἀνακοινωθεῖσαι δὲ τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τοῦ κ. Dr. Schroeder τούτων ἢ μὲν ἐστὶν ἐφηβικὴ ἐπὶ πρυτάνεως Ἀττάλου Μενάνδρου, αἱ δὲ τέσσαρες τιμητικαὶ εἰς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανῶ, Διοδώρου τινὸς Νικάνδρου, ἰερεῖας τῆς Ἀρτέμιδος καὶ ἰερέως τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἐφηβάρχου τινός.

7) Ἐπιγραφαὶ 4 ἐπιτύμβιοι ἀντιγραφθεῖσαι μὲν ἐν Σάμῳ ὑπὸ τοῦ κ. Ἐπαμινώνδα Σταματιάδου, κοινοποιηθεῖσαι δὲ τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς.

8) Ἐπιγραφή εὐρεθεῖσα μὲν ἐν σπηλαίῳ τοῦ Πειραιῶς, περιέχουσα δὲ κατάλογον γνωστών καὶ ἀγνώστων ἔργων διαφόρων τραγικῶν ποιητῶν.

9) Ἐπιγραφή ἔμμετρος ἐπιτύμβιος Φίλωνος τινος ἀνακλυφθεῖσα ἐν Λαρυμνῇ τῆς Λοκρῆδος ὑπὸ τοῦ Ἰεροκλήρου κ. Ἀνθίου Λιερῶ.

10) Ἐπιγραφαὶ ἀναθηματικαὶ ἐν τῷ κατὰ τὴν Κυλλήνην τῆς Κορινθίας σπηλαίῳ.

11) Ἐπιγραφή Δερβιόπων, φωτογραφηθεῖσα ἐν Πελαγονεῖξ καὶ ἀνακοινωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Dr Millingen, περιέχουσα δὲ τινὰς γραφὰς ἀριεστέρους τῆς ἡδὴ ἐκτυπωθείσης.

12) Ἐπιγραφαὶ 4 ἐπιτύμβιοι Ἀπολλωνίας.

13) Ἐπιγραφή ἐπιτύμβιος Αὐλώνος.

14) Ἐπιγραφή ἀφιερωτικὴ εἰς Ἄρτεμιν ἐν Ἀπολλωνεῖξ.

Σημειώτέον ἐνταῦθα, ὅτι περὶ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἀπολλωνίας καὶ Αὐλώνος, ὧν ἀντίγραφα ἔπεμψεν ὁ φιλόμουςος Μητροπολίτης Βελεγράδων κ. Ἀνθίμος, μέλλει μετ' οὐ πολὺ νὰ καθυποβάλῃ τῷ Συλλόγῳ ἔκθεσιν ἢ Ἐπιτροπῇ.

15) Ἐπιγραφαὶ ἐκ Φιλιπ/πόλεως πεμφθεῖσαι μὲν ὑπὸ τοῦ κ. Βλ. Σκορδέλη, ἐπεξεργασθεῖσαι δὲ τῇ αἰτήσει τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ κοινοποιηθεῖσαι τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ κ. Dr Mordtmann (πατρὸς).

16) Ἐπιγραφαὶ 5 Τόμειως, ὧν ἡ μὲν ἀφιερωτικὴ εἰς Σαράπιν συνεπεῖξ ὀπτασίας, ἡ δὲ τιμητικὴ πρεσβευτοῦ τινος τῆς Μητροπόλεως Τόμειος εἰς Ῥώμην ἐπὶ τοῦ αὐτοκρ. Ἀδριανού, αἱ δὲ δύο ἐπιτύμβιοι.

17) Ἐπιγραφή ἔμμετρος εἰς τιμὴν Κλαυδίου τινος ἱατροῦ, ἀντιγραφθεῖσα ἐν τῇ Παρδουναεῖῳ Πορτίτσῃ.

Αἱ ἐπιγραφαὶ Τόμειως καὶ Πορτίτσῃς ἀνεγράφησαν μὲν ὑπὸ τοῦ κ. Η. Κοντογεώργη, ἐ-

πεξεργάσθησαν δὲ ὑπὸ τοῦ Dr. κ. Déthier, αἰτήσει τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως κοινοποιηθῶσι τῷ Συλλόγῳ.

17 β') Τρεῖς ἐπιγραφαὶ Γάνου καὶ Πανίδου τῆς Θράκης ἐπὶ σηκωμάτων (Ponderaria) περιεγρότων καὶ κοιλώματων μέτρον χωρητικότητος, κοινοποιηθεῖσαι ὑπὸ Σ. Ἀριστάρχου κατὰ περιγραφὴν τοῦ κ. A. Dumont.

17 γ') Ἐνεπιγραφρον ξίφος ἀνῆκον δῆθεν τῷ τελευταίῳ αὐτοκράτορι Κων/πόλεως Κωνσταντίνῳ τῷ Χαλκιολόγῳ, κοινοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἄρῳ ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξήτασεν ἐπισταμένους τὸ ξίφος τοῦτο, οὐτινος ἡ θῆκη καὶ ἡ λαβὴ ὡς καὶ τινὰ τῶν κοσμημάτων ἦσαν μεταγενέστερα τῆς λεπίδος, ἐξήλεγχε τοῦτο ὡς νόθον διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους. Τὸ ἐπ' αὐτοῦ μονόγραμμα καὶ ἡ σύνθεσις αὐτοῦ δὲν ἦσαν συνθήκων Παλαιολόγων· τὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς δὲν εἶχον τὸ σχῆμα τῆς ἐποχῆς· ἢ ἐπ' αὐτοῦ χρονολογία ἦν ἱστορικῶς βεβαιωμένη· τὰ δὲ ἀπεικασματα, ἐμβλήματα καὶ τρόπαια, μάλιστα δὲ ἡ τούτων συμπλοκὴ, ἐμαρτύρουν τρανῶς περὶ τῆς μὴ γνησιότητος τοῦ ξίφους, ὡς καὶ τὸ σχῆμα καὶ ἐν γένει ἡ τέχνη αὐτοῦ. Συμπεραίνει δὲ ἡ Ἐπιτροπὴ, ὅτι κατεσκευάσθη μᾶλλον ἐν Ῥώσσιξ κατὰ τὸ 1770, ὅπως ἐλατῶ ὑπὸ Αἰκατερίνης τῆς Β' εἰς ὄπληρχηγόν τινα Ἕλληνα, μέγα πάντως ἀυχοῦντα ὅτι τὸ ξίφος τοῦ Δραχάση ἔφερον.

Ἡ ἐπὶ τοῦ ξίφους τούτου χρονολογία γεγραμμένη δι' ἀραβικῶν λεγόμενων χαρακτήρων ἡγίειρε προσετι τὸ ζήτημα, ἂν οἱ Βυζαντινοὶ ἐγράωντο τοιοῦτοις· πολλῶν δὲ λόγων συμπεσόντων, ἀνέλαθεν ὁ κ. Α. Βερναρδάκης τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως συντάξῃ μελέτην πρὸς ἀποδείξιν ὅτι πολὺ πρὸ τῶν ἀραβικῶν κατακτητήσεων ἦδη ἀπὸ τοῦ σ'. μ. Χ. αἰῶνος οἱ Βυζαντινοὶ ἐγνώριζον τοὺς ἀριθμοὺς τούτους, οἵτινες ἐπομένως ἀδικῶς ἀποκαλοῦνται ἀραβικοί.

β'. Ἐπιγραφαὶ Λατινικαί.

48) Ἐπιγραφή Τόμειος εἰς τιμὴν Σεπτίμου Σεβήρου ἀντιγραφθεῖσα μὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κ. Η. Κοντογεώργη, παραπεμφθεῖσα δὲ εἰς τὸν Dr. Déthier.

49) Ἐπιγραφή ἐπὶ ἀρειχαλκίνης πλακῶς εὐρεθεῖσα μὲν ἐν Τόμει ὑπὸ τοῦ κ. Cullen, κοινοποιηθεῖσα δὲ τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντίνῃ κ. Δ. Κοντογεώργη· ἐστὶ δὲ δίπλωμα πραιτωριανὸν ἐπὶ Οὐσπεσιανῶ τῆς 2 10]ρίου

76 μ. Χ., δι' οὗ χορηγείται πολίτου δικαίωμα εἰς στρατιώτην ἐπὶ εἰκοσιν ἔτη πιστῶς ὑπηρετήσαντα.

20) Ἐπιγραφή ἐπὶ ὄρου ἢ τέρματος τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ παρὰ τὴν Ἀπολλωνίαν, ἀποσάλλεισά ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Βελεγράδων.

γ') Ἐπιγραφαὶ Φοινικικαί.

21) Ἐπιγραφή πεμψθεῖσα ἐν φωτογραφῆματι ὑπὸ τοῦ κ. Schliemann, εὐρόντος αὐτὴν παρὰ τὴν Τρωάδα καὶ ἀναγνόντος Ἰ. Λέων Φοινικιστῆ, ἐνῶ κατὰ τὴν Ἐπιτροπὴν οἱ χερρακτῆρές εἰσι μᾶλλον ἄλλης ἐπιτοπίου δικλέκτου.

22) Ἐπιγραφή μοαβιτικὴ τοῦ βασιλέως Μέσα, εὐρεθεῖσα μὲν ἐν Διβῶν τῆς Παλαιστίνης, κοινοποιηθεῖσα δὲ μετὰ ἱστορικῶν καὶ παλαιογραφικῶν καὶ γλωσσικῶν σχολίων, ἐντολῇ τῆς Ἐπιτροπῆς, πρὸς τὸν Σύλλογον ὑπὸ τοῦ Dr Schreder.

δ.) Ἐπιγραφαὶ Ἀρμενικαί.

23) Ἐπιγραφαὶ 50 σφηνοειδεῖς ἀρμενικαὶ εὐρεθεῖσαι μὲν εἰς Βῆν τῆς Ἀρμενίας, ἐρμηνευθεῖσαι δὲ ἐνώπιον τοῦ Συλλόγου ὑπὸ τοῦ Dr. A. Mordtmann τῇ ἐπιμόνῳ ἀξιώσει τῆς Ἐπιτροπῆς.

ε') Βιβλιογραφία.

Οἱ μὲν κκ. Dr P. Déthier καὶ Dr A. Mordtmann προσήνεγκον τῷ Συλλόγῳ διὰ τῆς Ἐπιτροπῆς τὸ ἐκυτῶν σύγγραμμα «Épigraphik von Byzantion und Constantinopolis. Wien 1864. 4ον. ὁ δὲ Dr. A. Mordtmann ἐστὶ τὴν συγγραφὴν αὐτοῦ «Inscriften aus Bithynien, ὁ δὲ οὐδὲ αὐτοῦ κ. I. Mordtmann ἐκ Βόννης τὸ πόνημα αὐτοῦ «Épigraphische Nevigkeiten,» ὁ δὲ κ. Κωνσ. Στ. Καραθεοδωρῆ τὸν παρ' αὐτῶ διασωθέντα Β'. τόμον τοῦ Corpus inscriptionum Graecarum τοῦ Boeckh (Berlin 1854 fol.), ὁ δὲ κ. Σ. Ἀριστάρχης τὰ ἐπίσης περισωθέντα «Elementa Epigraphica Graecae τοῦ Franz.

Ἐπίσταισι δὲ τὴν προσοχὴν τῆς Ἐπιτροπῆς ὁ κ. Σ. Ἀριστάρχης ἐπὶ τῶν ἐξῆς συγγραμμάτων.

α) Σ. Κουμανοῦδου Ἀττικῆς ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι ἐν Ἀθήναις, 1871. 8ον. Περιέχει δὲ 3894 ἐπιγραφάς, ἐξ ὧν 1598 ἀνέκδοτοι, μετὰ σοφῶν προλεγομένων καὶ σημειώσεων.

β) A. Dumont Inscriptions Céramiques de Grèce. Paris, 1871 8ον. Ἐνταῦθα διακρίνονται διὰ μεθόδου ὅλως νέας οἱ ἀμφορεῖς, οἱ προσερχόμενοι ἐκ τῶν κυριωτέρων μάλιστα ἐργαστηρίων τῆς Θάσου, τῆς Ρόδου καὶ τῆς Κνίδου, καὶ διερμηνώνται αἱ ἐπὶ τῶν ὧτων τῶν ἀμφορέων ἐπιγραφαί.

γ) Pape's Wörterbuch der Griechischen Eigennamen γ'. ἔκδοσις ὑπὸ Dr G. E. Benseler. Braunschweig 1863—1870 2 τόμοι 8ον. Ἀναγκαιότατον βοήθημα πρὸς εὐρεσιν καὶ ἐρμηνείαν τῶν ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς κυρίων ὀνομάτων.

δ) Mommsen Corpus inscriptionum Latinarum. Εἰς ἀποπεράτωσιν τοῦ κολοσσαίου τούτου ἔργου, ἦν ἀνυπόμουνος ἀναμένει ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος, προσέλαβε τελευταῖον ὁ κ. Mommsen, τῇ μεσολαβήσει τοῦ κόμητος Βίσμαρκ, τὸ παρὰ τῇ οἰκογενεῖᾳ Trivulzio ἐν Μεδιολάνοις διατηρούμενον χειρόγραφον, τὸ περιέχον συλλογὴν ἀπασῶν τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ λατινικῶν ἐπιγραφῶν.

Β'. Παλαιογραφία.

Ἐκ Τραπεζοῦντος ἐπέμφοι τῷ Συλλόγῳ ἀντίγραφον χρυσοβούλλου τινὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ τοῦ πρεσβυτέρου τῷ 924 μ. Χ. περὶ τῆς κατὰ τὸ ἔρος Ἄθω μονῆς τοῦ Ἐηροποτάμου. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπεφόρτισε τὴν ἔρευναν τοῦ παλαιογραφικοῦ τούτου μνημείου εἰς τοὺς κκ. Dr A. Mordtmann καὶ Σ. Ἀριστάρχην, οἵτινες εὐρον ἐκδεδομένον μὲν τοῦτο ὑπὸ Ζαχαρίου (Zachariae a Lingenthal Novellae Constitutiones Imperatorum post Justinianum. Lipsiae, 1857. 8ον δ. XXVII), ἀλλὰ μετὰ πολλῶν παραλλαγῶν καὶ δὲ ἐνεκρίθη ὅπως αἱ διάφοροι γραφαὶ κατ' ἀντιπαράθεσιν συνεκδοῦσιν ἐν τῷ περιοδικῷ.

Γ'. Γλυπτική.

α) Ἀγάλματα.

1) Κεφαλαὶ δέκα γυναικεῖαι καὶ 3 κεφαλαὶ ἀνδρῶν, ὧν ἡ μὲν ἐνεπίγραφος, ἐξ Ἀπολλωνίας, πεμψθεῖσαι ἐν ἰχνογραφίματι ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Βελεγράδων κ. Ἀνθίμου.

2) Κεφαλὴ μαρμαρίνου ἀνδρὸς ἀγενείου μετ' ἐπιγραφῆς, αὐτὸθεν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ.

3) Ἀνὴρ γέρον πωγωνοφόρος, ἀσκεπής, γυμνὸς καθήμενος ἐπὶ στρωμνῆς, ὡσαύτως.

4) Κεφαλαί λέοντος τρεῖς, ἐπίσης.

Περί πάντων τούτων ἐτοιμάζει ἐκθέσιν ἡ Ἐπιτροπή, συνεργασθέντων ἤδη τῶν κ. κ. Dr Millingen, Dr Schroeder καὶ Σ. Ἀριστάρχου.

4) Ἀγαλμα ἐνεπίγραφον πλὴν ἀκέφαλον ἀνορθῶν ἐν Γορτύνη τῆς Κρήτης.

5) Ἀγαλμάτια πῆλινα ἐν Κύπρῳ ἀνακαλυφθέντα ὑπὸ τοῦ προξένου τῆς Ἀμερικῆς κ. Κεσόβλα.

β') Ἀνάγλυφα.

6) Ἐριππος Θεότης Θρακικῆς ζητούσα νὰ διατυπώσῃ διὰ λόγῃς τὸ παρ' αὐτῆς θεόν Θηρίον μετ' ἐπιγραφῆς, ἐν φωτογραφίματι σταλέντι μὲν ὑπὸ τοῦ κ. Βλ. Σκορδέλι, περιγραφέντι δὲ ἐνώπιον τοῦ Σύλλογου, μετ' ἄλλων ἀναγλύφων τῆς Φιλιππουπόλεως ὑπὸ τοῦ Dr Mordmann κατ' ἐντολήν τῆς Ἐπιτροπῆς.

7) Γυνὴ κρατούσα βάρβον, γυνὴ κρατούσα χειρόμακτρον, γυνὴ φέρουσα σκῆπτρον καὶ ἔχουσα κύνα παρ' αὐτῆς, γυνὴ περυσιοφόρος, γυνὴ ποδιῆρ χιτῶνα φέρουσα, γυνὴ ἄτρακτον καὶ καλῶθιον φέρουσα, Ἀθηναῖσταμένη, ἀνὴρ σκηπτροῦχος ἰστάμενος, γυνὴ αἰωρουμένη, ἀνὴρ γυμνὸς σύρων ἕτερον διὰ τῆς κόμης σύροντα τρίτον ἐπίσης, στρατιώτης ἔλκων γυμνὸν ἄνδρα ἐκ τῆς κόμης, ἀνὴρ ἀκέφαλος φέρων μανδύαν φιλοσοφικόν, ἀνὴρ πωγωνοφόρος φέρων τιάραν ἐπὶ κεφαλῆς καὶ καθήμενος ἐπὶ σκίμποδος, ἀνὴρ κρατῶν βάρβον καὶ βαδιζῶν παρά τινα ἵππον, ἵππεδς βαινὸν ἐπὶ γυμνοῦ ἐκτάδην κειμένον ἀνθρώπου, μαχητῆς φέρων κράνος καὶ προσωπίον, καὶ ἐμπήγων μαχαίραν ἐπὶ τῆς βραχίως ἐτέρου προνοῦς κειμένου, ἵππεδς τρέχων καὶ κρατῶν λόγῃν, μαχητῆς ἀποχιρευτὸν νέον γυναικῆ καὶ παρ' αὐτῶν κύων, ἀνὴρ χιτωνοφόρος καὶ παρ' αὐτῶν νέος γυμνός, σύμπλεγμα ἀνδρός, γυναικὸς καὶ τέκνου μετ' ἐπιγραφῆς, νέος καὶ νέα ἰστάμενοι μετ' ἐπιγραφῆς λατινικῆς, ἀνὴρ καὶ γυνὴ χορεύοντες γυμνοὶ περὶ βωμῶν, σύμπλεγμα ἀνδρός, γυναικὸς καὶ τέκνου ἀκεφάλων, νέος μετὰ χιτῶνος ποδιῆρους καὶ ἐπιγραφῆς ἑλληνικῆς, νέος ἰστάμενος ἐν μέσῳ δύο γυναικῶν ἐναγκαλιζομένων αὐτόν, νέος χιτωνοφόρος, προτομὴ γενειῶντος, προτομὴ ἀνεπίγραφος γυναικὸς φεροῦσας πέπλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, προτομὴ ἀνδρός, γυναικὸς καὶ νέος μετ' ἐπιγραφῆς, κεφαλαὶ γυναικῶν μετὰ καὶ ἄνευ ἐπιγραφῶν, ζῶα καὶ πτηνὰ μυθώδη, ἔλαφος τρέχουσα, κεφαλαὶ λέοντος καὶ βοῦς, βοῦς ἐν σταύλῳ τρώγων, ἀμνὸς στρέφων πρὸς τὸ ἄ-

νω τὴν κεφαλὴν, κεφαλὴ βοῦς, λάρναξ μετ' ἐπιγραφῆς *Αυσαμίου*.

Ἐπίκεινται τῶν ἀναγλύφων τούτων προερχομένων τῶν πλείστων ἐξ Ἀπολλωνίας ἐπέμφθησαν ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Βελεγράδων κ. Ἀνθίμου, καὶ ἐπεξεργάζονται, ὡς ἐρέθη, ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς μετὰ τῶν ἄλλων ἐκ Βελεγράδων ἐπιγραφῶν, ἀγαλμάτων κλπ.

8) Σαρκοφάγος ἐνεπίγραφος ἐν Πάτραις ἀνορθῶν, φέρων χορὸν ἐκτῶν γυμνῶν παίδων κρατούστων δορκάδα, χοιρίδιον, στρουθοῦς, δῶπρος, καὶ παρ' αὐτοῖς ἐχόντων δύο κύνας κυνηγετικούς.

9) Σαρκοφάγος μετ' ἀναγλύφων τέχνης ἑλληνικῆς, ἀνακαλυφθεὶς ἐν Ταρσῷ ὑπὸ τοῦ κ. Wells καὶ μετακομισθεὶς εἰς Ἀμερικὴν.

10) Στήλη ἐν Ἐρέσῳ περιτύσασα τὰς δώδεκα πόλεις τῆς Ἰωνικῆς συμπολιτείας μετὰ τῶν συμβόλων μιᾶς ἐκάστης.

11) Τὸ τῆς βάρβονουκνετίας ἀνάγλυφον τοῦ Dr Millingen ἐγένετο ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς Ἐπιτροπῆς νέον ἀφορμὴ λόγων καὶ ἐνδιαφεροσῶν παρατηρήσεων.

γ') Δακτυλιόλιθοι.

Ἐο κ. Dr. J. Millingen ἤρξατο μεγάλου ἔργου, ἦτοι τῆς περιγραφῆς τῶν παρὰ διαφόροις ἐν Κ/πόλει σωζομένων δακτυλιολίθων, ἦν κατ' ἐγκρίσιν τῆς Ἐπιτροπῆς μέλλει νὰ κοινοποιήσῃ καὶ εἰς τὸν Σύλλογον. Μέχρι τοῦδε ὑπεβλήθησαν ὑπ' αὐτοῦ τῆ Ἐπιτροπῆ

12) Ἡ πάλῃ τοῦ Ἡρακλέους μετὰ τοῦ Ἀχελώου περὶ Δηϊανείρας.

13) Ὁ Ἀκταΐων μεταμορφοῦμενος εἰς ἔλαφον μετ' ἐπιγραφῆς, ἐπὶ ἰάσπιδος.

14) Ὁ Μαρσύας ἐκδερόμενος, ἐπὶ ἀγαθίτου λίθου.

Ἐπὶ δὲ τοῦ κ. Καρυαεὼργη παρουσιάσθησαν τῆ Ἐπιτροπῆ οἱ ἑξῆς:

15) Κυνηγὸς κρατῶν σάκκον, ὁπότεν ἐξέρχονται πτηνὰ, ἄπερ ζητεῖ ν' ἀρπάσῃ κύων, ἐπὶ σμαράγδου.

16) Προτομὴ Ἀθηναῖς, ἐπὶ λίθου ἐρυθροῦ, κρανοφόρου.

Παρὰ δὲ τοῦ κ. Σ. Ἀριστάρχου ἐνεχειρίσθησαν ἐν ἀντιτύποις τῶ κ. J. Millingen οἱ ἑξῆς δακτυλιόλιθοι μετὰ παρακλήσεως, ὅπως συμπεριλάβῃ καὶ τὴν περιγραφὴν τούτων ἐν τῇ γενικῇ αὐτοῦ Βυζαντινῆ δακτυλιοθήκῃ.

17) Γαυνομήδης ἀρπαζόμενος ὑπὸ τοῦ Διὸς ἐν μορφῇ ἀετοῦ, ἐπὶ λίθου διαφανοῦς.

48) Ἀφροδίτη γυμνή κεκλιμένη ἐπὶ κλί-
νης, καὶ ὑπ' αὐτὴν ὑπογραφή ἀναγινωσκομένη
βουστροφθὸν ΠΗΧΑΕΡ, ἐπὶ λίθου ἐπίσης δια-
φανοῦς· ἐστὶ δὲ τοῦτο, κατὰ τὸν κ. Βερναρδά-
κην, ἀντίγραφον τῆς Ἀφροδίτης τοῦ Τιτιανοῦ.

49) Ἔρωσ κυνηγῶν τὴν ψυχὴν οὖσαν ἐν
μορφῇ Χρυσάλλιδος, ἐπὶ ὁμοίου λίθου.

20) Νέος γυμνὸς ἰστάμενος πρὸς τὰ ἀρι-
στερὰ καὶ κρατῶν διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τρο-
χόν, ὃν ἐπείγεται νὰ κυλίῃ διὰ τοῦ ἐν τῇ ἀ-
ριστερᾷ ἐλατήρος, ἐπὶ λίθου διαφανοῦς. Ὁ λί-
θος οὗτος ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν τοῦ Κουρ-
τίου ἰδόντος αὐτὸν ἐν Σμύρνῃ παρὰ τῷ τότε
ὑποδιοικητῇ.

21) Κεφαλή Μεδούσης μετ' ἐπιγραφῆς βου-
στροφθὸν ΠΗΧΑΕΡ, ἐπὶ κρυσταλλολίθου.

22) Ὁ Μαρσύας προσδεδεμένος εἰς δένδρον,
καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ ὁ Ἀπόλλων ἔτοιμος νὰ τὸν
ἐκδύρῃ, ἐπὶ ἀγαθίτου λίθου.

23) Ἀθηνᾶ φέρουσα ποδῆρῃ χιτῶνα καὶ
κράνος· κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἀσπίδα, διὰ
δὲ τῆς δεξιᾶς σέφανον, καὶ παρὰ πόδας γλαυξ,
ἐπὶ ἰάσπιδος.

24) Ἄρμα τέθριππον μετ' ἠνιόχου φέρον-
τος κράνος καὶ λόγχην, ἐπὶ ἰάσπιδος.

25) Ζεὺς καθήμενος καὶ σκηπτοῦχος, ἐνώ-
πιον δὲ αὐτοῦ ἡ περοφόρος Νίκη κρατοῦσα σέ-
φανον· μεταξὺ δὲ αὐτῶν βωμός, ἐπὶ ἰάσπιδος.

25 β') Κεφαλή νέου ἄσκευτος, ἐπὶ ἰά-
σπιδος.

25 γ') Κεφαλή Ἑρας, ἐπὶ ἰάσπιδος.

26) Προτομή γυναικίος, ἐπὶ ἰάσπιδος.

27) Πτηνόν, πιθανῶς πελεκάνος, ἐπὶ γρανί-
του λίθου.

28) Πτηνόν, οὔτινος ἢ κοιλία παρίστασι
πρόσωπον γυναικίος, ἐπὶ ἔρυθροῦ λίθου.

29) Ἰπποπόταμος καὶ παρ' αὐτῷ ἰστάμε-
νος ἀνθρωπος, ἐπὶ ἔρυθροῦ λίθου.

30) Κιουρικὴ γράμματα, ἐπὶ ἔρυθροῦ λίθου.

31) Ἱερὸς Γάλλος ἔχων μόδιον ἐπὶ τῆς
κεφαλῆς· κρατῶν ὄρεπκανον εἰς τὴν ἀριστερὰν
καὶ ἀνεγείρων τὸν χιτῶνά του, ἐπὶ ἔρυθροῦ
λίθου.

32) Ἀνὴρ γυμνὸς ἐμπήγων μάχιραν εἰς
τὸ στήθος λέοντος (ἄσσυριακῆς κατασκευῆς),
ἐπὶ ἔρυθροῦ λίθου.

33) Ἀφροδίτη ἀναδυομένη, ἐπὶ ἔρυθροῦ
λίθου.

34) Πτηνὸν ἔχον ἡμισέληνον ἐπὶ κεφαλῆς
(κατασκευῆς παρθικῆς), ἐπὶ ἔρυθροῦ λίθου.

35) Τύχη κρατοῦσα κέρασ τῆς Ἀμυθλαίας
διὰ τῆς δεξιᾶς, πηδάλιον διὰ τῆς ἀριστερᾶς,

καὶ ἐκατέρωθεν ἀνὰ μίαν καραβίς, ἐπὶ ἔρυθροῦ
λίθου.

36) Ἀγριόχοιρος.

37) Ἐλαφος καθήμενη (σύμβολον σελήνης).

38) Ἐλαφος καθήμενη (παρθικῆς κατα-
σκευῆς), ἐπὶ ἔρυθροῦ λίθου.

39) Ταῦρος τρέχων, ἐπὶ ἰάσπιδος.

40) Κεφαλή Σεράπιδος μετὰ μοδίου, ἔμ-
προσθεν ἥλιος, ὄπισθεν σελήνη, ἐπὶ ἰάσπιδος.

41) Παρθικὰ σύμβολα, ἐπὶ κυανολίθου.

42 Κάνθαρος αἰγυπτιακὸς μετὰ ἱερογλυ-
φικῶν χαρακτηρισμῶν, ἐπὶ πυρίτου λίθου.

43) Ἑρακλῆς γυμνὸς, ἰστάμενος, ἐπιστη-
ριζόμενος εἰς τὸ βόταλον, ἔχων μὲν λεοντῆν
ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος, φέρων δὲ τὴν ἀρι-
στερὰν χεῖρα ὄπισθεν, μετ' ἐπιγραφῆς ΠΡΑ-
ΚΛΗΣ, ἔργον ἐξασίας καλλονῆς, λυσιπείου
τέχνης, παρεμφεροῦς τῷ φαρνεσίῳ Ἑρακλεῖ,
ἐπὶ χαλκιδονεοῦ λίθου.

44) Ἀνὴρ ἰστάμενος, φέρων ποδῆρῃ χι-
τῶνα καὶ κρατῶν μήκωνας καὶ στάχυν ἐν τῇ
δεξιᾷ, ἐπὶ πρασίνου λίθου.

45) Ἔρωσ ἐπὶ στρουθοκαμήλου, ἐπὶ ἰά-
σπιδος.

46) Ἀνὴρ ἰστάμενος καὶ κρατῶν ἐν μὲν τῇ
ἀριστερᾷ κέρασ τῆς Ἀμυθλαίας, ἐν δὲ τῇ δε-
ξιᾷ στάχυν, ἐπὶ ἰάσπιδος.

47) Ἀνὴρ κρατῶν δύο πτηνὰ διὰ τῆς λαίᾶς
καὶ στάχυν διὰ τῆς δεξιᾶς, ἐπὶ πρασίνου λίθου.

48) Ἀνὴρ καθήμενος γυμνὸς ἐνώπιον βω-
μοῦ, ἐφ' οὗ ἀέτος, ἐπὶ πρασίνου λίθου.

49) Ἑρακλῆς μαχόμενος πρὸς τὸν Νεμῆιον
λέοντα, ἐπὶ πρασίνου λίθου.

50) Ζεὺς κισσοφόρος, ἐπὶ μελαγγροῦς λί-
θου.

δ') Σφραγίδες.

Σφραγίδες δ' ἐκοινοποιήθησαν τῇ Ἐπιτροπῇ

51) Ἐπτὰ μολύβδινα Βούλλαι τῶν κλη-
ρικῶν τῆς Ἀγ. Σοφίας ὑπὸ τοῦ Dr. Mordt-
mann (υἱοῦ), κοινοποιηθεῖσαι καὶ τῷ Συλλόγῳ
κατ' εἰσήγησιν τῆς Ἐπιτροπῆς.

52) Τρεῖς μολύβδινα βούλλαι πατριάρχων
Κ. Π. ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, κοινοποιηθεῖσαι ἐπίσης
καὶ τῷ Συλλόγῳ.

53) Σφραγίς ἐξ ὀρειγάλου παριστώσα τὸν
Φιλοκτῆτην θεραπεύμενον ὑπὸ τοῦ Ἀσκλη-
πιοῦ, καὶ κοινοποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. J. Mil-
lingen.

54) Κύλινδρος Ἀσσυριακὸς, παριστῶν Ἑ-
ρακλέα μαχόμενον πρὸς ταῦρον, μετ' ἐπιγρα-

φῆς σφρηνοειδούς, παρουσιασθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Ἀριστάρχου.

ε') Νομίματα.

Νομίματα δὲ ὑπεβλήθησαν τὰδε ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Βελεγράδων κ. Ἀνθίμου.

Ἑλληνικά μὲν

55) Ἀργυροῦν «Ἀπολλωνίας.»

56) Χαλκοῦν «Ἀπολλωνιατικῶν.»

57) Χρυσοῦν «Ἀλεξάνδρου.»

Λατινικά δὲ

58) Χαλκοῦν «Ἀναστασίας.»

59) Χαλκοῦν «Ἰουστινιανοῦ.»

Ἀνεκδότον νόμισμα Ὀλοφρένου Νικηφόρου τοῦ Β', βασιλέως τῆς Καππαδοκίας, οὗτινος τὴν ἐν τῇ Numismatic chronicle περιγραφὴν συνίστησι τῇ Ἐπιτροπῇ ὁ κ. Millingen.

Νομίματα ἀνακαλυφθέντα ἐν Νικομηδείᾳ φέροντα ἐπιγραφὰς «Νικομηδείων καὶ Νικομηδείων Μητρόπολις» «Νικαίων Μητρόπολις» καὶ ἀγγεῖον περιέχον γλῆκινὰ νομίματα ἀρμενικά, μετενεχθέντα εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν μουσεῖον.

Νομίματα Τόμωος, Ὀδησσοῦ καὶ Καλλατίας, περιγραφέντα ἀγγλιστῇ ὑπὸ τοῦ κ. Vaux ἐν πραγματεῖᾳ μεταφρασθεῖσῃ μὲν ὑπὸ τοῦ κ. Κοντογεώργη, κοινοποιηθεῖσῃ δὲ μετὰ τὴν ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ γνωμοδότησιν τοῦ κ. Dr. J. Millingen πρὸς τὸν Σύλλογον.

Ἐνταῦθα καὶ περὶ τῶν ἐν Πανίδῳ ἀνακαλυφθέντων πέντε μέτρων χωρητικότητος μετ' ἐπισήμου πήχεως δυνάμεθα νὰ ἀναφῆρωμεν, ὡς καὶ περὶ τῶν δακτυλίων, ἃν ἦσαν ἐν χρήσει ὡς νομίματα παρὰ τοῖς λιμανίοις λαοῖς, ὅπως διατείνεται ὁ κ. Bonstellen (Revue Archéologique Juillet 1870) ἢ οὕγ', καθὰ ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς ἀνέπτυξεν ὁ κ. Α. Βερναρδάκης.

Ἄρχιτεκτονική.

α) Ἀρακαγαὶ μνημεῖον.

Ἐν Πειραιεὶ ἀνεκαλύρθη τετραγώνον οἰκοδόμημα κεκοσμημένον διὰ μαρμάρων, εἰς ὅπερ ἄγει λιθινὴ ὁδός, παρ' ᾧ εἰρηκεῖται δύο βωμοὶ ἐπιμελῶς ἐξεργασμένοι ἴσως ἤτο νεός τις τοῦ Ποσειδῶνος.

Ἐν Ἀπολλωνίᾳ σώζεται Μονὴ τῆς Παναγίας, τέχνης Βυζαντινῆς τοῦ γ'. μ. Χ. αἰῶνος, ἔχουσα ἀνάγλυφα περισσῶντα δράκοντας καὶ τέρατα καὶ πτηνά, ὧν ἀπεικονίσματα ἐ-

πέμφθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀ. Βελεγράδων κ. Ἀνθίμου.

Παρὰ τὴν Νικομηδείαν κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ σιδηροδρόμου ἀνεκαλύρθησαν εἰρεπια πιθάνως Νεοῦ.

Ἐν Φιλιππουπόλει ἀνεκαλύρθησαν πρὸς τὸ ΒΔ. μέρος τῆς πόλεως εἰρεπια οἰκοδομημάτων τινος συνεχομένου πρὸς τὸ ἀρχαῖον τῆς πόλεως τείχος, καὶ συγκαιμένον κατὰ τὴν βᾶσιν ἐκ τετραγώνων ἐπιτοπιῶν λίθων, ἀνωθεν δὲ ἐκ λίθων καὶ πλίνθων συνάμα.

Αἱ κατὰ τὴν Θράκην ἀνακαλύψαι τοῦ κ. Α. Dumont (Rapport sur un voyage archéologique en Thrace. Paris. 1871 8ον) ἀρχαίων πόλεων, οἰκοδομῶν, ἑδῶν κλπ. φῶς μέγα ἐπιχέουσιν ἐπὶ τὰς τέως ἀγνώστους τῷ ἀρχαιοδύτῃ χώρας ταύτας.

Ἐν Ῥώμῃ ἤρξαντο ἀνασκαφαὶ πρὸς ἀνόρουξιν τοῦ ὕλου Παλατινοῦ λόφου καὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ μεταξὺ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Φόρου, τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ, τῆς Κωνσταντινείου Ἀψίδος καὶ τοῦ Μεγάλου Ἰπποδρόμου· ὁ δὲ κ. Parker καταγίνεται εἰς σύστασιν Ἐταιρίας ἐχούσης διαθέσιμα κεφάλαια 50 χιλ. λιρ. ἀγγλικῶν πρὸς ἀνασκαφὰς ἐν Ῥώμῃ, καὶ μάλιστα τοῦ μεγάλου Χρυσοῦ Ὀίκου τοῦ Νέρωνος μετὰ τῶν Θερινῶν τοῦ Τίτου καὶ τοῦ Τραϊανοῦ.

Ἐν Παλαιστίνῃ καταγίνονται ἡ Ἀγγλικὴ καὶ ἡ Ἀμερικανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρία (Palestine exploration Society) ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ κ. Holland, Drake, Captain Steward, εἰς σύνθεσιν τοπογραφικοῦ χάρτου τῶν πρὸς δυσμὰς καὶ ἀνατολάς τοῦ Ἰορδάνου χωρῶν μετὰ τῆς τοποθετήσεως τῶν ἀρχαίων πόλεων, ἑδῶν, εἰρεπιῶν, καὶ εἰς ἀναδίφησιν τῶν λoricῶν ἔνθα κατόκουον οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι, καὶ εἰς συλλογὴν ἀρχαίων ἀντικειμένων κτλ.

Ἐν Ἐφέσῳ ἐξέχολουσθαι τὰς ἀνασκαφὰς ὁ κ. Wood, ἀνακαλύψας, ὡς φρονεῖ, τὸν νεὸν τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ ἄλλα διάφορα κτίρια, ὡς ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς ἐν Λονδίῳ Society for the encouragement of the fine arts ἐμφέρεται, καὶ ἐν ἄλλοις ἄρθροισι τῆς ἐν Σμύρῃν Προσόδου κλπ. ἐφημεριδίων.

β') Τοπογραφικὸς χάρτης Κ/Π.

Ἐκ τῶν μᾶλλον ἀπαρχολησάντων τὴν Ἐπιτροπὴν ἦν καὶ ἡ ἀρχαία τοπογραφία τῆς Κ/πόλεως κατ' ἀντιπαράθεσιν πρὸς τὴν νέαν. Ἡ ἀρχικὴ ἰδέα ἐρείλεται τῷ κ. Κων. Στ. Καραθεοδωρῇ, ὅστις καὶ γενναίως πᾶν εἴηκεν εἰς

τὴν διάθεσιν τῆς Ἐπιτροπῆς χάρτην ἀκριβέστατα ἰχνογραφημένον παρ' αὐτοῦ τε καὶ τοῦ κ. Α. Δημητριάδου, τῶν Βλαχερνῶν καὶ τῶν πείριξ μέχρι τοῦ Τεκεφούρ Σεραίου.

Ἐπελείπετο δὲ τῆ Ἐπιτροπῇ ἵνα ἐξκαλοῦθῃ τὴν σπουδαίαν τῶν συναδέλφων αὐτῆς ἐργασίαν. Εἰς τοῦτο προσδιώρισεν ἀποκλειστικῶς τὴν ἐτησίαν πέρωσιν τῶν 40 ὄθ. λιρών, ἣν ἐχορήγησεν αὐτῇ ὁ Σύλλογος. Χάρις εἰς τοὺς ἀκαμάτους ἀγῶνας τῶν διαληφθέντων δύο ἐπισημῶν ἀνδρῶν καὶ τὰς ὀδηγίας τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐπερατώθησαν ἅπαντα τὰ χερσαία τείχη. Ἐλήφθησαν δὲ τὰ ἀπικιτούμενα μέτρα, ὅπως συμπληρωθῇ ἡ μὲν περιχώρος διὰ τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐταιρίας τῶν σιδηροδρόμων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, τὸ δ' ἐμβαδὸν διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν μέχρι τοῦδε ἀκριβεστέρων τοπογραφικῶν Πινάκων τῆς Κ/πόλεως τοῦ Moltke, τῆς Δημαρχίας, καὶ πρὸ πάντων τοῦ Ὁθωμ. μηχανικοῦ Ἐπιτελείου (genie), ἔνθα 40 γεωμέτραι ἀπὸ τριετίας ἤδη ἀνευδότης ἐργάζονται. Συνάμα ἡ Ἐπιτροπὴ ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν σχέδιον συγκριτικῶν πινάκων τῶν ἀρχαίων καὶ νέων ὀνομάτων τῶν πυλῶν, οἰκοδομῶν, τοποθεσιῶν τῆς Κ/πόλεως συνταχθέν ἐπὶ Σ. Ἀριστάργου ἐπὶ τῇ βάσει: τῶν συγγραμμάτων τοῦ Γούλιου, Hammer, Κωνσταντοῦ τοῦ Α', Σκαρλ. Βυζαντίου, Dr. Mordtmann, Α. Πασιπάτη κλπ., καὶ ἐργάζεται ὅπως εἰς πέρασ ἄγρη καὶ τὸν παραλληλισμὸν τοῦτον, ὅπως ἀκολούθως ἐφαρμόσῃ τὰ συμπεράσματα αὐτῆς ἐπὶ τοῦ συγκριτικοῦ χάρτου τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης. Ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν δύναται ν' ἀποκρούσῃ ἀφ' ἑμῶν, ὅτι χάρτην τοιοῦτον, ἀλλ' ὑπὸ ἱστορικωτέραν ἐποψίν ἤρξατο καταρτίζων προηγουμένως ὁ σοφὸς αὐτῆς συνάδελφος κ. Dr. Déthier, ὅπως συνεκδόσῃ μετὰ τῶν σχολίων τῶν περὶ τὸν Κριτόβουλον περιγραφῶν τῆς Ἀλώσεως.

Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τῆς Ἐπιτροπῆς ὁ μὲν κ. Κ. Στ. Καρλθεοδώρῃ προσενεγκῶν αὐτῇ ὠραῖον ἀντίγραφον χάρτου τοῦ προασειοῦ τοῦ Γαλιὰτᾶ ἀπὸ Ἀζάπ-Καποῦ μέχρι τοῦ Μουμχανέ καὶ ἀπὸ τῶν τευχῶν τῆς μεγάλης ὁδοῦ Χανδὲκ μέχρι Κασήμ-Πασᾶ, προτίθεται νὰ σημειώσῃ ἐπ' αὐτοῦ ὅσα Βυζαντινὰ ἢ Γενουθῆσια οἰκοδομήματα περιεσώθησαν, ἐν οἷς εὐρέθη καὶ ἀρχαῖος ὄχτος διήκων ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Λιναρδῆ μέχρι Μουμχανέ. Ὁ δὲ κ. Α. Δημητριάδης παρουσίασε τὴν ἀναγωγὴν εἰς ὑποδιπλασίαν κλίμακα τοπογραφικοῦ χάρτου ὑπὸ τοῦ ῥωσικοῦ ἐπιτελείου σχεδιασθέντος τὸ 1828, τῆς Κ/λεως, τοῦ Βοσπόρου, τῶν νήσων, καὶ

τῶν Ἀσιατικῶν περιχώρων ἀπὸ Φαναρακίου μέχρις Ἀρετσούς Ὁ δὲ κ. J. Millingen ἐκοινοποίησεν, ὅτι οἱ ἐκ τῶν Ἰουδαίων Καραῖται ἐκέκτητο κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους Συναγωγὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐρ' οὗ νῦν ὠκοδομήθη τὸ τέμενος καὶ ἡ συνοικία «Γενῆ-Γ'ζαμί», καὶ ὅτι ἔλαβον εἰς ἀντάλλαγμα οἰκοπέδον τι εἰς Χάσκιον διδοται δὲ ἔτι καὶ νῦν τίμημα κτηματικὸν (ἰτζαρέ) εἰς αὐτὴν ἐτησίως διὰ τὸ τέμενος 32 γρ. καὶ χορηγῆται ἀσυδοσία διὰ 40 Καραίτας. Ὁ δὲ ἱατρὸς κ. Α. Γ. Πασπάτης παρουσιάζει ἀπεικόνισμα τοῦ Καρχιέ-Γ'ζαμισί (Μονῆς τῆς Χώρας), ἐπιφυλακασύμμενος ἵνα ἐν ἀρμολίῳ καιρῷ ἀνακοινώσῃ τὰς περὶ τῶν περιλειπομένων ἐν Κωνσταντινουπόλει βυζαντινῶν ναῶν ἐρεῦνας αὐτοῦ.

ἐ) Ζωγραφικὴ.

Ὁ κ. Σ. Ἀριστάργης ὑπέβαλεν ὑπ' ὄψιν τῶν σοφῶν συναδέλφων αὐτοῦ ἀπεικονίσματα τῶν τοιχογραφιῶν (fresques) τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἀνορθουμένου καλατῖου τῆς Λιβίας, παριστανουσῶν διάφορα εἶδη μαντειῶν, οἷον λεκανομαντείας κλπ.

Ὁ δὲ Α. Βελεγράδων κ. Ἀνθίμος ἐπεμψεν ἀντίγραφον τῆς ἐν τῇ Μονῇ τῆς Παναγίης ἐν Ἀπολλωνίᾳ εἰκόνης τῆς Θεομήτορος, ὠραίας Βυζαντινῆς τέχνης, ἐχούσης ἐνθεν μὲν τὴν προτομὴν Ἀνδρονικοῦ Παλαιολόγου τοῦ Νεωτέρου (1325—1354), ἐνθεν δὲ τὴν τοῦ Νέου Κωνσταντίνου Κομνηνοῦ Δούκα Ἀγγέλου τοῦ Παλαιολόγου.

Τοιαύτη ἡ ὠρὰ τῶν κυριωτέρων ἔργων τῆς Ἐπιτροπῆς ἀπογραφῆ. Στερομένη βιβλίον, τοῦλάχιστον ἐκεῖνων ὅσα πρὸ πολλῶν μνημῶν ἐπεψήρισεν ὁ Σύλλογος, δὲν ἠδύνητο νὰ διαλευκάνῃ ὡς ἤγχετο διάφορα ζητήματα.

Ὅπως δ' ἐπωφελεῖται τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἐπιτοπίων γνώσεων ἀνδρῶν ἀρχαιολόγων καὶ ζηλωτῶν περὶ τὴν ἀναδίφησιν τῶν ἀρχαίων προστέτειν εἰς τὸν Σύλλογον ὡς ἐπίτιμα μὲν μέλη τοὺς ἐξῆς:

Τὴν Α. Ε. τὸν κόμητα Melchior de Vogué Πρεσβυτὴν τῆς Γαλλίας,

Τὸν κ. Θεόδωρον Mommsen μέλος τῆς ἐν Βερολίῳ Ἀκαδημίας,

Τὸν κ. Newton ἐπιμελετὴν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ ἐν Λονδίῳ Βρεττανικοῦ Μουσείου,

Τὸν συνταγματάρχην Sir Rawtinson πρόεδρον τῆς βασιλικῆς Ἐταιρίας τοῦ Λονδίνου,

Τὸν κ. F. de Sanley μέλος τοῦ γαλλικοῦ Πανεπιστημίου,
 Τὸν κ. Henri Kieppert καθηγητὴν τοῦ ἐν Βερολίῳ Πανεπιστημίου,
 Τὸν κ. Leon Rénier μέλος τοῦ γαλλικοῦ Πανεπιστημίου,
 Τὸν κ. Emile Hübnér directeur de bureau Statistique à Berlin,
 Τὸν κ. Kirchhoff μέλος τῆς ἐν Βερολίῳ Ἀκαδημίας.

Ἀντεπιστέλλοντα δέ,

Τὸν ἐν Ρώμῃ διδάκτορα κ. Henzen Γεν. Γραμματέα de l'Institut di Correspon-
 denza archeologica di Roma,

Τὸν κ. Hyde Clarke μηχαν. ἐν Σμύρνῃ.
 Τὸν ἐν Ἰέννη κύριον Stückel, καθηγητὴν τῆς θεολογίας καὶ τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν.

Τὸν ἐν Περγάμῳ ἱατρὸν κ. Ῥάλλην,

Τὸν ἐν Λάρνακι τῆς Κύπρου κ. Ηιερίδην,

Τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις Ἀρχιμανδρίτην καὶ κ-
 σθηγητὴν κ. Ἰερώνυμον Μυριανθέα,

Τὸν ἐν Βόννῃ κ. Ἰωάννην Mordtmann φι-
 λολόγον.

Τακτικὰ δέ,

Τὸν κ. G. Hughes, Γραμματέα τῶν Ἀνα-
 τολικῶν γλωσσῶν τῆς ἐνταῦθα Ἀγγλικῆς Πρε-
 σβείας,

Τὸν κ. Α. Δημητριάδην, μαθηματικόν,

Τὸν Διδάκτορα κ. Paul Schroeder, διερ-
 μανέα τῆς ἐνταῦθα Γερμανικῆς Πρεσβείας,
 καὶ τὸν κ. Clermont Gambeau διερμηνέα
 τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας.

Τελευτῶσα τὴν ἐκθεσιν αὐτῆς ἡ Ἐπιτροπὴ εὐχεται ἀπὸ καρδίας, ὅπως ὁ προσφιλέτης ἡμῶν Σύλλογος εὐρύνῃ ὁσημέραι τὸν κύκλον τῶν ἀρ-
 χαιολογικῶν αὐτοῦ ἐρευνῶν, καὶ σχηματίξῃ συλλογὰς μνημείων τῶν παρωχημένων χρόνων ὁλοῦν πλουσιωτέρας μέχρι καὶ τῆς καταρτί-
 σεως Μουσείου Ἀρχαιολογικοῦ, ἀξίου τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους ἐφ' οὗ βαδίζομεν.

Ἐπὶ τούτοις διελέθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΚΖ'.

Τῆ 24 Ἀπριλίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν

πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ
 Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

ἀ—δ) Ἐκθέσεις τῆς ἐν Φερτελίῳ ἐφορίας,
 τῆς ἐφορίας Μεσορώπης, τῆς ἐν Πόρῳ Φιλεκα-
 παιδευτικῆς Ἀδελφότητος ἢ Ἡ Μέλισσα τοῦ
 Πόρου περὶ τῶν σχολείων αὐτῶν, καὶ δέκα
 συμπληρωματικὰς τοῦ Ἁγ. Ἄρτης ἐκθέσεις.

Παρεπέμφθησαν εἰς τὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ἐπι-
 τροπὴν.

ε) Ἐπιστολὴν τῆς ἐν Κων/πόλει Μακεδ.
 Ἐκπαίδ. Ἀδελφότητος ἀπὸ 22 Ἀπριλίου 1872,
 ἀγγελλούσης ὅτι πέμπουσι νέους τινάς, ἵνα ὁ
 Σύλλογος ἐκλέξῃ τὸν ἱκανώτερον ὡς ὑπότροπον
 τοῦ Χρηστικῆ ἐρέσθη Ζωγράφου.

Παρεπέμφθη εἰς τὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ἐπι-
 τροπὴν.

ς) Ἐπιστολὴν τοῦ Κατζῆ Πολυχρόνη ἐκ
 Χαρταλιμῆς ἀπὸ 22 Ἀπριλίου 1872, προσφέ-
 ροντος ἐν χαλκοῦν βυζαντινὸν νόμισμα.

ζ) Εὐχρηστίηριον τοῦ κ. Α. Ν. Σταμούλη
 ἐκ Σηλυμβρίας, μέλους τακτικοῦ.

Εἶτα ἀγγέλλει τὰς προσφορὰς βιβλίων, τῆς
 ἐν Βιέννῃ ζωολογικῆς ἐταιρίας καὶ τοῦ κ. Δε-
 κιγάλλου.

Ὁ Πρόεδρος ἀγγέλλει, ὅτι ἐν τῇ συνε-
 δριάσει ταύτῃ συμπαραδρεύει ὁ ἐν Πετροπό-
 λει διακείμενος ὁμογενὴς ἱατρὸς κ. Γ. Συμβου-
 λίδης, μέλος ἀντεπιστέλλον τοῦ ἡμ. Συλλόγου,
 ὃς πρὸ τοῖς ἄλλοις καὶ διαγωνίσμα ἔθετο περὶ
 Ἰοντικῶν, ὡς γνωρίζει ὁ Σύλλογος.

Ἀγγέλλει προσέτι, ὅτι τὴν προσεχῆ Κυριακὴν
 (30) Ἀπριλίου γενήσονται αἱ ἀρχιερασίαι τοῦ
 Συλλόγου κατὰ τὸ ἐπὶ τούτῳ ἄρθρον τοῦ Κε-
 νονισμοῦ.

Ἀγγέλλονται τὸ ε'. ὡς μέλη τακτικὰ καὶ
 δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας γίνονται δεκτοί, οἱ
 κ. κ. Ι. Α. Πανᾶς ἱατρὸς καὶ Γ. Κ. Σάββρος δι-
 δάκτωρ τῆς νομικῆς.

Ἀκολούθως ὁ κ. Jernnigham, ἀνέγνω
 «περὶ τοῦ μυθολογικοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ Βο-
 σπόρου» γαλλιστί, καὶ ἐν περιλήψει ἐλεξε
 τοιαῦτα.

Ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν Ἀργοναυτῶν καὶ ἐπι
 ἀνωτέρω, καὶ διηγηθεὶς τὰ κατὰ τὸν Ἰάσονα
 καὶ τὴν κατασκευὴν τῆς Ἀργούς καὶ τὰ κατὰ
 τοὺς Ἀργοναύτας, περιέγραψε τὸν πλοῦν αὐ-
 τῶν μέχρι τοῦ Βυζαντίου μεθ' ὧλων τῶν περι-
 πετειῶν. Μετὰ ταῦτα περιέγραψε τὰς κατὰ
 τὸν Βόσπορον περιπετειὰς αὐτῶν, τὰς διαφό-
 ρους θέσεις, εἰς ἃς προσήραξαν καὶ ἐνδιέτριψαν,
 καὶ εἰς ἃς ἀνήγειραν ἱερά, τοὺς διαφόρους κιν-
 δύνους καὶ ἀγῶνας αὐτῶν μετὰ καὶ ἄλλων καὶ

τοῦ Ἀμάκου βασιλείως τῶν Βεθούρων, τὰς θυσίας, τὰ μαντεία ἄτινα συνεβουλεύθησαν, τὰ κατὰ τὰς Κυκνάς Ἰβήτρας καὶ τὴν εἰς Κολχίδα ἄριζιν καὶ ἐπιτροφὴν αὐτῶν. Ἐπὶ τέλους ἐξήγησε τί ἐννοεῖ διὰ τοῦ χρυσοῦ δέρας, ὅτι οἱ Ἕλληνες πρῶτον συνέλαβον τὴν ἰδέαν ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τῆς συστάσεως τῶν ἀποικιῶν ἐν ξέναις χώραις, ἧτις ἀνέδειξε σήμερον τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης.

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΚΗ΄.

Τῆ 26 Ἀπριλοῦ 1872.

Ἑκτακτος.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης ἐκτάκτου συνεδρίασεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν τοῦ ἐνταῦθα κ. Θ. Α. Κοσοῦδη ἀπὸ 26 Μαρτίου 1872, προσφέροντος ἀνάγκυρον ἐπὶ πλακῶς ὄρει χαλκίνης.

Εἶτα ὁ Ἀντιπρόεδρος κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλῆς ἀνέγνω τὴν ἐξῆς ἐκθεσιν περὶ τῶν δημοσίων διαλέξεων.

Ἀξιότιμοι Κύριοι,

Ἐχον τὴν τιμὴν ἵνα διατελῶ κατὰ τὸ ἥδη λῆγον συλλογικὸν ἔτος Ἀντιπρόεδρος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, υπέβαλον ὑμῖν κατὰ τὴν ὕπαιθρον ἐνστάτος μηνός, συμφώνως ταῖς τοῦ Κανονισμοῦ διακελεύσεσι, τὴν ἐκθεσιν τῆς Ἑκπ. Ἐπιτροπῆς. Ἦδη δὲ προάγομαι, συμφώνως τῷ 14ῳ ἄρθρῳ τοῦ αὐτοῦ Κανονισμοῦ, ἵνα ὑπέβαλον ὑμῖν καὶ τὴν περὶ τῶν δημοσίων διαλέξεων ἐκθεσιν.

Ὁ ἡμέτερος Σύλλογος τὰς δημοσίας διαλέξεις θεώρησεν ἀείποτε ἐν τῶν τελεσφορωτέρων μέσων πρὸς τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτοῦ κατ' ἔτος ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἱκαναὶ διαλέξεις γίνονται. Ἀλλ' ὡς πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἀτελεῖ, καὶ βαθμηδὸν διαβρῦμιζονται καὶ τελειοποιούνται, οὕτω καὶ αἱ δημοσίου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου διαλέξεις πολλὰς εἶχον τὰς ἑλλείψεις, ἃς βαθμηδὸν ἢ περὶ κατὰδεξιὰς

προεκάλεσε τὴν ἀνάγκην τῆς κατὰ τὸ ἐνὸν θεοραπείας αὐτῶν πρὸς μείζονα ὠφέλειαν τῶν ἀκροαμένων. Τὰ κατωτέρω ῥηθησόμενα θέλουσι μαρτυρῆσαι περὶ τῶν λεγομένων μου.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς παρούσης ἐξαμηνίας ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑκπιδ. Ἐπιτροπῆς συνεννοήθεις μετὰ τοῦ Προέδρου τοῦ Συλλόγου ὠρίσατο τὸ πρόγραμμα τῶν γενικῶν θεμάτων, ἐν οἷς δέον κυρίως ἵνα περιλαμβάνωνται αἱ δημοσίου διαλέξεις. Τὸ ῥηθὲν πρόγραμμα περιεῖχε τὰς ἐπομένους διακεύσεις:

α) Γεωγραφικά, β) Ἱστορικά, γ) Φιλοσοφικά, δ) Ἐπιστημονικά, ε) Ἠθικά, ς) Οἰκονομολογικά. Μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου, ἀκολούθως ὠρισθέντων τῶν ἐιδικῶν θεμάτων καὶ τῶν ἀγορητῶν, διετυπώθη τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα, ὅπερ καὶ διὰ τῶν ἐφημερίδων προσημειοῦθη ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς χειμερινῆς ἐξαμηνίας. Συνάμα ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑκπιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς συνεννοήθη καὶ μετὰ τῶν ἄλλων Συλλόγων καὶ τῶν Λεσχῶν τῆς ἡμετέρας πόλεως, ὡς πρὸς τὰς περὶ δημοσίων διαλέξεων γενικὰς ἀρχάς, καὶ οὕτως ἤρξατο τὸ ἔργον.

Ἡ τοιαύτη προπαρασκευαστικὴ ἐργασία συντέλεσεν οὐ μικρὸν, α) ὅπως αἱ δημοσίου διαλέξεις ἐξακολουθήσωσι μέχρι τέλους τῆς ἐξαμηνίας σχεδὸν ἄνευ διακοπῆς β) ὅπως διαλέξεις πραγματοποιηθῶσι περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος μὴ χωρίζοντα διὰ μακροῦ χρονικοῦ διαστήματος ἀπ' ἀλλήλων, καὶ μὴ διακοπῆται ἐπὶ μακρὴν ἡ συνέχεια ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ἀκροατηρίου καὶ γ) ὅπως στενωπὸν συνδεθῶσι μετὰ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου καὶ οἱ ἄλλοι Σύλλογοι καὶ αἱ Λέσχαι πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν κατὰ τὸ ἐνὸν βάσεων ἐργαζόμενοι ὡς πρὸς τὰς δημοσίας διαλέξεις.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω, πρακτικῶν ἵνα λάβητε ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ ἀκροατήριον κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος ἐροῖτα τακτικῶς εἰς τὰς διαλέξεις ἢ αἰθουσα ἡμῶν ἢν πάντοτε σχεδὸν πλήρης πολὺ λάκκις μάλιστα ἔξω τῆς αἰθούσης ἀκροαταὶ ἰστάμενοι μετὰ πολλῆς τῆς προσοχῆς ἠκροῶντο τοῦ ῥήτορος. Μόνον τὸ γυναικίον φῶλον σπανιώτατα ἐτίμα διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τὴν ἡμετέραν αἰθουσκῶν ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν τῆς ἀνωτέρως τάξεως τῆς ἡμετέρας κοινωνίας λίαν εὐάριθμοι ἐνίοτε ἐνερανοῦντο. Καὶ γὰρ ἂν ἀληθῶς ἐνδόμουντο ἀισθάνομεθα πάντες, βλέποντες τοῦ λαοῦ τὴν τάσιν πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὸν φωτισμὸν ἀληθῶς, Κύριοι, ἢ εἰς καθίσταται δευτέρα φύσις. Ἐργάται τινὲς καὶ πλεῖ-

στοι ὄσοι τῶν νέων, καὶ τοῦτο παρτήρουν μετ' ἀμύθητου ἀγαλλιάσεως, ἥσαν οἱ τακτικοὶ εἰς τὰς πλείους τῶν δημοσίων διαλέξεις. Δὲν γάρ ῥαι ἐπὶ τούτῳ ὁ Σύλλογος; δὲν συναισθάνεται ὅτι οἱ ἀγωνεῖς αὐτοῦ δὲν μακτιοῦνται; ἢ τοιαύτη τοῦ δημοσίου ἐκτίμησις τῶν ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ αὐτοῦ καμάτων τοῦ Συλλόγου, δὲν ἐγγυώνεται ἡμῖν, ὅτι πᾶσα ἐνέργεια αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς διαιδέσεως τῶν γραμμάτων στερηθήσεται μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας; Ναί! ἠσροῶμεν καὶ καρτερικῶς ἐργαζώμεθα.

Καὶ ἄλλο τι ἄξιον παρατηρήσεως ὑπάρχει. Ἐν τισι τῶν προηγουμένων ἐτῶν, μὴ ὑπάρχοντος ῥητοῦ νόμου κανονίζοντος τὰς περὶ δημοσίων διαλέξεων διατυπώσεις, ἐνίοτε ἀπῆν τῶν δημοσίων διαλέξεων ὁ ἀντιπροσωπεύων τὸ προεδρεῖον Κοσμητῶρ, μόνος δὲ παρίσταντο οἱ τοῦ Συλλόγου ὑπάλληλοι. Κατὰ τὴν παρούσαν ἐξαμηνίαν ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐκπαιδ. Ἐπιτροπῆς τοῦ Κανονισμοῦ αὐτοῦ τεταγμένος ἵνα ἐποπτεύῃ τῶν δημοσίων διαλέξεων, ἦν σχεδὸν πάντοτε παρών ἢ τακτικῇ αὐτῇ ὑποχρεωτικῇ παράστασις αὐτοῦ καὶ τὸ ἔργον σοβαρώτερον ἀνεδείκνυε, καὶ τὴν τάξιν αὐστηρὰν διετήρει, καὶ τὸ ἀκροατήριον προσέβλεπεν. ἢ τοιαύτη ἐπὶ τὸ κρεῖττον ὡς πρὸς τοῦτο μεταβολὴ ὀφείλεται ἰδιαζόντως εἰς τὸν νέον Κανονισμὸν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Ἄν πάντες ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὁ ἀτελέστερος νόμος ἐστὶν αἰρετώτερος τῆς ἀναρχίας, οὐδεὶς ὅμως δύναται ἵνα ἀρνηθῇ, ὅτι ὅσον νόμοις τελειότεροι καθίσταται, τοσαῦτον εἰς τὴν ἠθικοποίησιν τῶν ὑπ' αὐτὸν τεταγμένων συντελεῖ, καὶ ἕκαστον διδάσκει ἵνα σέβηται, καὶ ἐκπληρῶ ἀπαρεγκλιτῶς τὸ καθήκον αὐτοῦ.

Εἶπαμεν ἤδη καὶ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δημοσίων διαλέξεων. Ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Συλλόγου, οὐδέποτε ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ χειμερινῇ ἐξαμηνίᾳ ἐγένοντο τοσαῦται δημόσιαι διαλέξεις, ὅσαι κατὰ τὸ παρὸν ἔτος. Αἱ δημόσιαι διαλέξεις κατὰ τὴν παρούσαν ἐξαμηνίαν εἰσι μέχρι σήμερον 41 τὸν ἀριθμὸν, ἤρξαντο δὲ τῇ 1ῃ Νοεμβρίου τοῦ λήξαντος ἔτους· ἤθελον δὲ ὑπερβῆ καὶ τὰς ἐξήκοντα, ἂν μὴ ἡ βροτολογιῶς χολέρα ἐνέσκηπτεν εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν. Λυποῦμαι πολὺ, διότι δὲν δύναμαι ἵνα ὑποβάλω ὑμῖν ἀνάλυσιν ἐκάστης τῶν διαλέξεων τούτων. Πάντα λίθον ἐκίνησα ἵνα κατορθώσω τοῦτο· ἀλλὰ κατέστη ἀδύνατον· καὶ ἐπιστολαῖ ἐκπενηλημμένα ἐγράφθησαν πρὸς ἕκαστον τῶν ἀγορητῶν, καὶ πρὸς τινὰς τούτων ἰδίᾳ ἔ τε ἀξιότιμος Γεν. Γραμματεὺς καὶ ἐγὼ ἀπετάθημεν, καὶ ἔν τισι τῶν τοῦ Συλλόγου συνεδριάσεων ὑ-

πόμενης ἐγένετο, ἀλλ' ὀλίγοι τῶν ἀγορητῶν εὐηρεστήθησαν ἵνα μὴ διαβιβάζωσι περιλήψην τῶν διαλέξεων αὐτῶν.

Συνεπεῖχ τῶν ἀνωτέρω θέλω περιορισθῆ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς ὀνομαστικὴν ἀπλῶς μνημνεύειν τῶν θεμάτων. Ὁ δὲ Σύλλογος ἔχων ὑπ' ἑψιν τὴν δυσχερεῖαν ταύτην, ἥτις καὶ τὴν ἀναγκαιάν τῶν Συλλόγων τάξιν διαταράττει, θέλει βεβιαίως ἀπορραῖσαι τὸ δέον, ἵνα καὶ ἡ διάταξις αὕτη τοῦ Κανονισμοῦ τηρηται οὐχὶ κατὰ τύπον μόνον.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω ὑποβάλλω ὑμῖν, ὅτι ἀγορηταὶ κατὰ τὴν παρούσαν χειμερινῇ ἐξαμηνίαν ἦσαν οἱ κ. κ. Ἰ. Δ. Ἀριστοκλιῆς, ἢρ. Βασιλάδης, Ἰθ. Βερονιάδης, Α. Δημητριάδης, Κ. Καραθεοδωρῆ, Ἰ. Καραλίδης, Π. Καλλιθύρονης, Γ. Λαζόπουλος, Δ. Μαλιάδης, Μ. Παρνακίς, Ἰ. Σπαθάρης καὶ Γ. Χασιώτης. Τὰ δὲ γενικὰ θέματα ἦσαν ἱστορικά, φιλολογικὰ, ἐπιστημονικὰ, ἠθικὰ καὶ οἰκονομολογικὰ κατὰ τὸ ὄρισθὲν πρόγραμμα. Ἐκτὸς δὲ τούτων προστεθήσαν καὶ τὰ φιλοσοφικά. Ἀρχόμεθα δὲ ἀπὸ τῶν Ἰστορικῶν.

Ἰστορικά. Ὁ κ. Χασιώτης ἐν τῇ α. αὐτοῦ διαλέξει ἐδίδαξε τὰ περὶ Ἰουλίου Καίσαρος ἐν δὲ τῇ β'. εἰσαγωγὴν εἰς τὰ κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κιπύλου ὑπὸ τῶν Φραγκῶν. Ὁ κ. Ἰ. Δ. Ἀριστοκλιῆς ἐν τρισὶ διαλέξεσιν ἐδίδαξε συνέχειαν εἰσαγωγῆς εἰς τὴν γενικὴν Ἰστορίαν. Ὁ κ. Μ. Παρνακίς ἐν τρισὶ διαλέξεσιν ἐδίδαξεν ἱστορίαν τῆς Γερμανίας. Ὁ κ. Γ. Λαζόπουλος ἐν μιᾷ διαλέξει ἐδίδαξε περὶ τῶν κατακτήσεων τῶν Ἀράβων ἐν Ἀρμενίᾳ. Ὁ κ. Δημητριάδης ἐν μιᾷ διαλέξει περὶ τῶν τελευταίων περιπετειῶν τῆς ἐν Ἀλεξάνδρειᾳ Βιβλιοθήκης. Τὸ ὅλον τῶν ἱστορικῶν διαλέξεων ἀναβαίνει εἰς δέκα.

Φιλολογικά. Ὁ κ. ἢρ. Βασιλάδης ἐν μιᾷ διαλέξει ἐδίδαξε περὶ Ἰσοδου καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ὁ κ. Γ. Χασιώτης ἐν μιᾷ διαλέξει περὶ τοῦ μεταξὺ Δημοσθένους καὶ Αἰσχίνου ἀγῶνος. Ὁ κ. Ἰ. Καραλίδης ἐν ταῖς δυσὶ πρώταις διαλέξεσι, περὶ διαιρέσεως τῶν Ἀρίων γλωσσῶν, ἐν τῇ τρίτῃ καὶ τετάρτῃ περὶ τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν, ἐν τῇ πέμπτῃ, ἱστορίαν τῆς Γαλλικῆς γλώσσης. Ὁ κ. Α. Δημητριάδης ἐν δυσὶ διαλέξεσιν ἀνάλυσιν τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους. Τὸ ὅλον τῶν φιλολογικῶν μαθημάτων ἀναβαίνει εἰς 9.

Ἐπιστημονικά. Ὁ κ. Κ. Καραθεοδωρῆ ἐδίδαξεν ἐν 7 διαλέξεσι συνέχειαν ὕμνιων. Ὁ κ. Ἰ. Σπαθάρης ἐν ἐξ διαλέξεσι Κοσμογραφ-

φίαν. Ὁ κ. Δ. Μυλιάδης ἐν δυοὶ διαλέξεισι Περὶ τῆς ἐπιβροχῆς τῆς στοικῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ δικαίου. Τὸ ὅλον 15.

Φιλοσοφικά. Ὁ κ. Η. Καλλιθέου ἐν μιᾷ διαλέξει ἐδίδαξε Περὶ ἐγκρατεῶν ψυχολογικῶς θεωρουμένου ὁ κ. Ί. Δ. Ἀριστοκλῆς ἐν μιᾷ ὡσπύτως διαλέξει ἐδίδαξε Περὶ φροντισίας. Τὸ ὅλον 2.

Ἠθικά. Ὁ κ. Ί. Δ. Ἀριστοκλῆς ἐν τρισὶ διαλέξεισι ὠμίλησε Περὶ ἠθικῶν ἐνστυγμάτων ἐν γένει, ἰδίᾳ δὲ Περὶ πατριωτισμοῦ καὶ θείου ἔρωτος. Τὸ ὅλον 3.

Οἰκογολογικά. Ὁ κ. Ἀθ. Βερναρδάκης ἐν τῇ πρώτῃ διαλέξει ἀνέγνω Περὶ τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ ἰσμοῦ αὐτῆς ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ Περὶ τελωνείων καὶ τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος. Τὸ ὅλον 2.

Οὗτός ἐστιν ὁ ὀνομαστικὸς κατάλογος τῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου κατὰ τὴν ἐξχμηνίαν ταύτην μέγρι σήμερον γενομένων δημοσίων διαλέξεων, ἐκτός τῆς κατὰ τὴν προσεχῆ Κυριακὴν γενησομένης ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Καλλιθέου διαλέξεως Περὶ τῆς ἐνεαήμερου Βασιλείσσης Ἰωάννας.

Ἐλθωμεν ἤδη εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν ἄλλων Συλλόγων καὶ Λεσχῶν γενομένων διαλέξεων. Πρὸς τε τοὺς Συλλόγους καὶ τὰς Λέσχας ἐπέμφθησαν ἐπιστολαὶ τοῦ Προεδρείου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ἵνα διαβιβάσωσι τὰς περιλήψεις κατὰ ἐν ταῖς αἰθούσαις αὐτῶν γενομένων τῶν ἐξχμηνίαν ταύτην διαλέξεων. Δύο μόνον ἐπέμψαν τοιαύτας, ἡ Ἐφορὰ τῆς Λέσχης *Μνημοσύνης* ἐν Φαναριῶν καὶ τὸ Προεδρεῖον τοῦ Φιλικεπισιδευτ. Συλλόγου *Μικρὰ Ἀσία*. Καὶ ἡ μὲν ἐφορὰ τῆς Λέσχης *Μνημοσύνης* διεβίβασεν ἡμῖν ἔκθεσιν συνοπτικὴν τῶν ἐν αὐτῇ γενομένων δημοσίων διαλέξεων κατὰ τὴν ἐκθεσιν ταύτην τὸ πρόγραμμα τῶν δημοσίων διαλέξεων τῆς ῥηθείσης Λέσχης κατὰ τὴν παρούσαν χιμηνίαν ἐξχμηνίαν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1871—1872 διηρέθη εἰς 9 σειράς· αὗται δ' εἰσὶν αἰ ἐπόμεναι· 1) Ἀναλύσεις δραμάτων, 2) Ἀνάλυσις ῥητορικῶν λόγων, 3) Ἀρχαιολογικά, 4) Ἱστορία, 5) Φυσικὴ Γεωγραφία, 6) Πολιτικὴ οἰκονομία, 7) Φυσικὴ Ἱστορία, 8) Καλλιτεχνικά, 9) Φυσικομαθηματικά.

Ἐκ τούτων ἡ ἀνάλυσις ῥητορικῶν λόγων, δραμάτων καὶ τὰ ἀρχαιολογικά οὐδόλως ἐδιδάχθησαν, διότι ἡ κατὰ τὸ παρελθόν φηνῶπων ἐνσκήψασα χολέρα ἐπήνεγκε τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐνάρξεως τῶν νυκτερινῶν μαθημάτων μέ-

χρι τῆς 11ης Ἰανουαρίου, καὶ διότι ἐκωλύθησαν τινες τῶν ἀναδεχόμενων σειρὰν μαθημάτων.

Ἐκ τῆς φυσικῆς γεωγραφίας ἐδιδάχθησαν παρὰ τοῦ καθηγητοῦ Ί. Καρολίδου τρία μαθήματα γενομένα ἡμέραν ἀντι νυκτός, ὡς ἐκ τῆς ἐπελθούσης ἀναγκαιῆς μεταβολῆς τῆς ἐν τῷ προγράμματι τάξεως. Ἐκ δὲ τῆς ἱστορίας ἐποιήσατο δύο διαλέξεις ὁ δικηγόρος κ. Ἀλέξανδρος Ἰσχυροῖδης καὶ ἀποδημήσας ἀντικατέστη ὑπὸ τοῦ κ. Ἀθ. Σεμηριώτου, ὀμιλήσαντος Περὶ τῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν.

Τακτικῶς ἐδιδάχθησαν ἡ πολιτικὴ οἰκονομία ὑπὸ τοῦ δικηγόρου κ. Γ. Ἀποστολίδου, ἡ δὲ φυσικὴ Ἱστορία καὶ τὰ Καλλιτεχνικά ὑπὸ τῶν καθηγητῶν Αἰμυλίου Νοννότεη καὶ Κ. Ζαχαριάδου.

Τὰ ἡμερήσια μαθήματα γενόμενα κατὰ Κυριακὴν δὲν περιελήφθησαν ἐν τῷ δημοσιευθέντι προγράμματι, ἀφελθέντα ἐλευθερα κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ θέματος καὶ τὸ συνεχὲς ἢ μὴ αὐτῶν.

Ταῦτα δ' ἐδίδαξαν οἱ ἐξῆς·

Στ. Βουτυρᾶς ὀμιλήσας Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ἑυρώπῃ κατὰ τὸν ἐν αἰῶνα, ἐξέθηκε λεπτομερῶς τοὺς ἀγῶνας καὶ μόχθους, οὓς ὑπέστησαν οἱ Ἕλληνες πρόσφυγες διὰ τὴν διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῇ ἑσπερίᾳ Ἑυρώπῃ.

Μιλτ. Καραδοκυρὸς Περὶ τοῦ Ἀβραάμ Λίγκολν ὀμιλήσας, περιέγραψε τὰ ἔκτακτα προτερήματα τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἐξ ἀσήμεου οἰκογενεῖς ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὑπατον τῶν ἀξιωματῶν ἐν τῇ Ἀμερικανικῇ πολιτείᾳ, καὶ κατέπυσε τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, συντελέσας τὰ μέγιστα εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς δουλείας. Ἐξέθηκε ἐν δευτέρᾳ διαλέξει τὰ κατὰ τὴν *δίκην τῶν ἐπιτά ἐπισκόπων τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας*, καταστήσας ἐμφανῆ τὰ αἰσθητά, ὑπ' ὧν ἐνεσφραεῖτο ἡ φιλελευθερία μερὶς τοῦ Ἀγγλικοῦ κλήρου. Ἐν δὲ τρίτῃ διαλέξει ὀμίλησε Περὶ τῶν *συστημάτων τῶν φυλακῶν*.

Ι. Δ. Ἀριστοκλῆς ἐν δυοὶ διαλέξεισι ὠμίλησε Περὶ τῆς *περὶ τὸ διανοεῖσθαι ἐλευθερίας*, ἧς ἐξέθηκε τὴν σωτήριον ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, εἰς τὴν γέννησιν τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως ὑπὸ Λουθήρου καὶ Καλθίνου, καὶ εἰς τὴν μόρφωσιν πολιτευμάτων ἰδίᾳ δὲ τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἐν Ἀγγλίᾳ.

Ἦρ. Βασιλάδης ἐν δυνισ ἐπίσης διαλέξεσιν ἐξιστόρησε τὰ τῆς ἀρχῆς καὶ παρακμῆς τῶν ἐν Σικελίᾳ ἑλλητικῶν ἀποικιῶν, καὶ ἤρξατο τῆς βιογραφίας τοῦ Τιμολέοντος, ὃν ὑπέδειξε ὡς ἓνα τῶν θυμικαιωτάτων χαρακτήρων τῆς ἀρχαιότητος.

Γ. Ἀποστολίδης Περὶ φορολογίας ἐποηήσατο δύο διαλέξεις, ὄρισας τὴν φύσιν τῶν φόρων καὶ ἐκθεὶς τὰς ἀρχὰς καλοῦ συστήματος φορολογικῆς τρίτην δὲ διάλειξεν περὶ παθῶν, ὑποδείξας τὸ τε ὠφέλιμον καὶ ἐπιβλαβές, ὡς καὶ τὸν τρόπον τῆς γενέσεως αὐτῶν.

Ἄβρ. Μαλλιάκας ποιησάμενος ἀνάλοισιν τῶν νεφελῶν τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐξέθηκε τὴν ἐπὶ τούτου ἠθικὴν κατάστασιν τῆς κοινωνίας τῶν Ἀθηναίων.

Κ. Λαχναριάδης περὶ τῶν γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων τοῦ ἰ.ε. καὶ ἰ.σ. αἰῶνος ἡμῶν, προοιμιάσατο ἰκνὰ περὶ τῶν γεωγραφικῶν γνώσεων τῶν ἀρχαίων.

Ἰπποκράτης Τυλιάρης περὶ τῆς συρραφίας τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ ἑλλητισμοῦ πραγματευθεὶς, ἀπέδειξε μεταξὺ ἄλλων τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα, ὅπερ ἐπεκράτησεν ἐν τῷ διοργανισμῷ τῆς ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἄθ. Σεμηριώτης περὶ δουλείας ὁμιλήσας ἐξέθηκε τὴν κατάστασιν τῶν δούλων παρὰ τοῖς Ἑβραίοις, τοῖς Ἕλλησι καὶ Ῥωμαίοις, εἰπὼν τινα περὶ τῶν γενεσιουργῶν λόγων τῆς δουλείας.

Ἐγένοντο λοιπὸν μέχρι τῆς 23 Ἀπριλίου ἐν συνόλῳ 32 μαθήματα. Ἐκ τούτων 18 ἡμερήσια, ὧν τὰ τρία μετενεχθέντα ἐκ τῆς σειράς τῶν νυκτερινῶν μαθημάτων, ὡς εἴρηται, καὶ 14 νυκτερινῶν.

Τὸ δὲ προεδρεῖον τοῦ Φιλεκαπιδεῦτ. Συλλόγου Μικρὰ Ἀσία διεβίβασεν ὡσαύτως εἰς τὸν Σύλλογον ἔχθεισιν τῶν κατὰ τὸ 1871—1872 Συλλογικῶν ἔτος διδασκόντων ἐν τῇ αἰθούσῃ αὐτοῦ δημοσίων μαθημάτων ἐν τῇ ἑλλ. καὶ τουρκικῇ γλώσσῃ. Κατὰ τὴν ἔχθεισιν ταύτην ὤρισθη, ὅπως τὰς μὲν Κυριακὰς καὶ ἑορτάς αἱ δημόσιαι διαλέξεις γίνονται εἰς τὴν Τουρκικὴν, χάριν τῶν πανταχοῦ τῆς πρωτευούσης διεσπαρμένων Μικρασιατικῶν, τῶν ἀγνωσούντων εἰσεῖτι τὴν ἑλληνικὴν, τὰς δὲ λοιπὰς εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Εἰς τὰ τουρκεστὶ διδασκόμενα μαθήματα ἐφοίτων τουρκικῶς ἰκνὰ Ὀθωμανοὶ καὶ Ἀρμένιοι. Τῆ προτροπῇ καὶ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ βηθέντος Συλλόγου συνέστησαν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Λέσχαι καὶ Ἀδελφότητες,

ὅσον ἐν Κιαισαρείᾳ, Ἰκονίῳ, Σίλλῃ, Πόρῳ, Σπάρτῃ, Νεαπόλει τῆς Καππαδοκίας, Ἀγκύρῃ καὶ ἄλλαχοῦ. Ἐπιυρλάττεται δὲ ἡ ἐφορὰ τοῦ Συλλόγου, ἵνα ὑποβάλλῃ ἐγκρίτως τὰς πληροφορίας, ἃς ἐζητήσεν ἥδη περὶ τῶν τῆ προτροπῇ αὐτοῦ συστάτων δημοσίων σωματείων, τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῶν καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκπληρώσεως ὧν ἐπιδιώκουσι σκοπῶν.

Διαλέξεις δημόσιαι ἐγένοντο 53

Εἰς ἑλλητικὴν μὲν γλώσσῃ

Ὁ κ. Ι. Τυλιάρης Περὶ Βασιλείου Μακεδόνος διάλεξις	1
» » Περὶ γυναικῶν ἐν τῇ Βυζαντινῇ Ἀυτοκρατορίᾳ.	4
» » Περὶ Ἡρακλείου καὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ.	1
» » Περὶ Οἴκουμ. Συνόδου.	2
» » Περὶ πάλης Λατινισμοῦ καὶ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὸν μεσαιῶνα.	1
Ὁ κ. Κ. Ζαχαριάδης Περὶ Καπιτωλίου.	1
» » Περὶ γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων γενομένων μέχρι τοῦ ἰ.ε. αἰῶνος.	1
Ὁ κ. Ι. Καρολίδης ἀνάλοισιν τοῦ καθ' ἑρῶ καὶ Λέανδρον ποιήματος τοῦ Μουσαίου.	1
» » Ὑγιεινήν.	3
» » Περὶ Μικρᾶς Ἀσίας ἐν γενεῖ.	3
» » Μετεωρολογικὰ.	1
Ὁ κ. Α. Χ. Παπᾶς Περὶ Σωκράτους.	2
Ὁ κ. Β. Βήζενθαλ Περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς τέχνης ἐπὶ τῶν ἐμφύσγων καὶ ἀψύσγων.	1
» » Περὶ χοροῦ παρὰ διαφόροις ἔθνεσι ἐν τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις χρόνοις.	1
Ὁ κ. Β. Γαβριηλίδης Περὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ Ἑλληνο-χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐπιρροῆς αὐτοῦ.	1
Ὁ κ. Γ. Ἀριστάρχης Περὶ τῆς παρ' Ἀρσίνου ὀρυκτολογίας.	1
Ὁ κ. Θ. Φιλιππεῦς Βοτανικὴν.	1
Ὁ κ. Γ. Ἀποστολίδης Περὶ Ἑβραίων καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν.	1
Ὁ κ. Γ. Λαζόπουλος Περὶ πολέμων καὶ κατακτήσεων τῶν Ἀράβων ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ.	1
Ὁ Ἐρολογιώτατος Κ. Ἀθανάσιος ἀρχιδιάκωνος τοῦ Ἀγ. Ἀμασειῶν, Περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρωπι-	

νου γένους κατὰ τὴν ἐμφάνειν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐπιβροῆς καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ.

Ἔ Ο κ. Μ. Καραθωκυρὸς Περὶ προσωποκρατίας ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς πρόβου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἔ Ο κ. Β. Φαρσῆ Περὶ τῆς ιστορικῆς ἐπιστημότητος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὡς πρὸς τὰς ἐπιστάμας καὶ τὰ γράμματα.

Τριάκοντα μία διαλέξεις.

Εἰς Τουρκικὴν δὲ γλῶσσαν

Ἔ Ο κ. Εὐ. Μισακλίδης Περὶ Λεσχῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ὠφελημάτων.

» » Περὶ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς ἐν αὐτῇ προαγωγῆς τῶν γραμμάτων κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους.

Ἔ Ο κ. Ἄ. Χ. Παππᾶς Περὶ Λεσχῶν, Ἀδελφοφωτῆων, Συλλόγων ὑπὸ ἱστορικὴν ἐποψὴν.

Ἔ Ο κ. Γ. Καραλίδης ἀρχὰς κοσμογραφίας.

Ἔ Ο κ. Μ. Συσμάνογλου Περὶ Γεωργίας.

» » Περὶ βιομηχανίας.

» » Περὶ ἐμπορίου.

Ἔ Ο κ. Β. Γαμβέρηογλου Ὑγεινήν.

Ἔ Ο κ. Τεβρὶκ Βέης Περὶ πέψεως.

Ἔ Ο κ. Θ. Τελλόγλου Περὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ θλήτους φύλου.

Ἔ Ο κ. Ἀθανάσιος Ἰεροδ. Περὶ ἀνατροφῆς.

Ἔ Ο κ. Β. Βήζηνθαλ Περὶ ἀτισοφιστικῶν φαινομένων καὶ τῶν προλήψεων.

Ἔ Ο κ. Νι Θ. Σουλλίδης Ὅθωμανικὴν ἱστορίαν ἐν συγκρίσει τῶν Ὅθωμανικῶν καὶ μὴ Ὅθωμανικῶν πηγῶν.

Εἴκοσι δύο διαλέξεις.

Ἴδου ἐν συνόψει πᾶν ὅ,τι ἐν γένει ἀφορᾷ τὰς κατὰ τὴν παρούσαν χειμερινὴν ἐξακμήναι γεννομέναις δημοσίαις διαλέξεσι ἐν τε τῷ ἡμέτερῳ Συλλόγῳ, ἐν τῇ Λέσχῃ Μηνησομένη καὶ ἐν τῷ Φιλελευθ. Συλλόγῳ Μικρῆ Ἀσία. Ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν ἀνωτέρω ἐκθεσὶν δύναιται βεβαίως ἵνα ἐξαχάγη ἐξ αὐτῆς ὡς τελικὸν συμπέρασμα, ὅτι ὁ λαὸς ἡμῶν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν εὐκρινεστέρως συνείδησιν τῆς ἀνάγκης τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ διαμορφώσεως κτώμενος, φιλομαθέστερος καθίσταται,

ὅτι ἡ διάθεσις τῶν δυναμένων ἵνα ἕκαστος κατὰ τὸ ἐνὸν πράσῃ ἐκὺτον χρήσιμον τῷ πλησίον διὰ τῆς διδασκαλίας δσημέραι αὐξεῖ καὶ παγιοῦται· ὅτι ἡ διὰ τῶν γραμμάτων μετ' ἡμῶν κοινωνία τῶν ἑτεροεθνῶν συμπατριωτῶν ἡμῶν καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἐπὶ σταθερῶν βάσεων προερχομένη ἀδελφικὴ συμπάθεια βραδείως μὲν, ἀλλὰ πραγματικῶς παρασκευάζεται καὶ τελευταῖον, ὅτι βαθμηδὸν προχωροῦμεν εἰς τὴν ὁδὸν ἐκείνην τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ, ἐν ᾗ ὁ ἀνθρώπος μανθάνει ἵνα εἰσῆται τὸ καθήκον αὐτοῦ, καὶ οὐδὲν τούτου ἰερώτερον θεωρῇ. Ὑπὸ τῆς ἐντυπώσεως τῶν αὐτῶν σκέψεων καὶ ὁ ἐλάχιστος διατελῶν, παρακκλῶ τὴν Σύλλογον ἵνα ἐπιψηφίσῃ τὰς εὐχριστίας αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀκαμάτους ἡμῶν ἀγορητὰς, οἵτινες λίαν φιλοφρόνως πρὸς τὴν πρόσκλησιν αὐτοῦ ἀνταπεκρίθησαν, καὶ δευτέρον ἵνα ἐκφράσῃται δημοσίᾳ τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ εὐχαρίστησιν πρὸς τὸ φιλομαθὲς καὶ καρτερικὸν Κοινόν, ὕπερ διηκεῖν εἰσὶν εἰς τὰς ἡμετέρας διαλέξεις, δικαιοῦν τὰς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ προσπαθείας τοῦ Συλλόγου.

Συνάμα δὲ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος παρακαλεῖται, ἵνα διαβιβάσῃ τὰς εὐχριστίας αὐτοῦ πρὸς τὰς Λέσχας καὶ τοὺς Συλλόγους, οἵτινες ὑπέβηλον αὐτῷ τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐν ταῖς αἰθούσαις αὐτῶν γενομένων διαλέξεων, καὶ κατέδειξαν κατὰ πόσον κἀδονται τῆς ἠθικῆς μορφώσεως τῆς πατρίδος ἡμῶν.

Περαιῶν, Κύριε, τὴν παρούσαν μου ἐκθεσιν, συναισθάνομαι χαρὰν ἐνδόμυλλον, ἐρ' ὅσον ἀναλογίζομαι τὰς ἀγαθὰς συνεπειὰς τῶν γενναίων τούτων ἀγόνων. Χαίρω καὶ πάλιν χαίρω· ἀλλὰ τὴν χαρὰν μου ταύτην θορυβεῖ ταύτην τὴν γυμνήν μίξ λύπη, ὅτι μοῦ ἐστέρησαν τὰ μέσθ', ἵνα ἐκπληρώσω ἰλοσχερῶς καὶ τοῦτο τὸ καθήκον μου, ὑποβάλλων τῷ Συλλόγῳ περίληψιν ἐκάστης τῶν δημοσίων διαλέξεων· ἀλλ' ἐὰν ἀκολούθως κατορθωθῇ, ἵνα ληρθῶσιν αἱ ἀναγκαῖαι σημειώσεις πρὸς ἕκαστον τῶν ἀγορητῶν, καὶ τοῦτο, Θεοῦ θέλοντος, θέλω πράξει· ἄλλως, ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος θέλει κατορθωθῆ διὰ τῶν περὶ τοῦτου παρὰ τοῦ Συλλόγου ληρθησομένων ἀναγκαίων μέτρων. Ὁθεν ἐξαιτούμενος συγγνώμην ἐπὶ τῇ ἀουσίᾳ ταύτῃ ἐλλείψει, καταπαύω τὸν λόγον.

Ὁ δὲ Εἰδικὸς Γραμματεὺς κ. Ν. Γαιγαρᾶς ἀναγινώσκει τὴν Περὶ τῶν ἐτησίων τοῦ Συλλόγου ἐργασιῶν ἐκθεσὶν αὐτοῦ, καὶ ἰδίᾳ Περὶ τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο γενομένων ἀναγνωσμάτων, ἀνερχομένων εἰς εἴκοσι τέσσαρα, καὶ τὸν διαφόρων ἐκθέσεων, συμποσούμενων εἰς δέκα ἔξ.

καὶ τῶν ἐν ταῖς τακτικαῖς καὶ ἐκτάκτοις συν-
εδριάσεσι τοῦ Συλλόγου ληφθεισῶν ἀποφάσεων.

Μετὰ τοῦτον ὁ βιβλιοφύλαξ κ. Ἀλ. Μαυρο-
γέννης ἀνέγνω τὴν Περὶ τῆς Βιβλιοθήκης ἐκθε-
σιν αὐτοῦ, καὶ ἀνέφερεν ὀνομαστί τοὺς εἶτε βι-
βλία εἶτε χρήματα προσενεγκόντας πρὸς τὸν
σχηματισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης.

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΚΘ'.

Ἑκτακτος.

Τῆ 28 Ἀπριλίου 1873.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν
πρακτικῶν τῆς προηγουμένης ἐκτάκτου συνε-
δριάσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει

α) Εὐχαριστήριον τοῦ κ. Ν. Ϊ. Ῥάλλη ἐκ
Περγάμου, μέλους ἀντεπιστέλλοντος, καὶ ἀγ-
γέλλοντος τὴν ἀποστολὴν 2 ὄθωμ. λιρῶν, καὶ
ἐκατὸν ἀντιτύπων τῆς περὶ Περγάμου μονο-
γραφίας του καὶ δεκατριῶν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν.

Παραπέμφθη εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐπι-
τροπὴν.

β) Ἐπιστολὴν τοῦ Συλλόγου «Μικρὰ Ἀ-
σία» προσκαλοῦντος τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου
εἰς τὴν ἐπέτειον αὐτοῦ εορτὴν, γενησομένην
τὴν προσεχῆ Κυριακὴν.

γ) Ἐπιστολὴν τοῦ κ. Εὐαγγέλου Βαλλιὰ-
νου, προτεινοντος ποιητικὸν ἀγῶνα, οὗ ἐπαθλον
ἔσται 4000 δραχμαὶ δοθησόμεναί τῷ ἀρισεύ-
σαντι ποιητῇ τραγῳδίᾳ.

Παραπέμφθη τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ.

δ) Εὐχαριστήριον τῆς κοινότητος τῆς ἐν
Καπαδοκίᾳ Νεοπόλεως διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ
συμπατριώτου αὐτῶν Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ ὡς
ὑποτρόφου τοῦ Χριστάκη ἐφεῖνδη Ζωγράφου.

ε—ς) Ἐκθέσεις τοῦ Ἀ. Προικονήσου κ.
Γεδεῶν καὶ τῶν ἐσθρῶν τῆς ἐν Κιαισαρείᾳ κώ-
μης Ἰντζέσου περὶ τῶν σχολείων αὐτῶν.

Παραπέμφθησαν εἰς τὴν Ἐκπαίδ. Ἐπιτροπὴν.

Ἀγγέλλονται τὸ β' ὡς τακτικὰ μὲν μέλη οἱ
κ.κ. C. Cookson, ὑποπρόεδρος τῆς Ἀγγλίας,
Δ. Πληθωνίδης, συντάκτης τοῦ ἴσου, ὡς ἀν-
τεπιστέλλον δὲ ὁ κ. Berthelaud P. Γραμματ.
τῆς ἐν Ἀλγερίᾳ κλιματολογικῆς ἐταιρίας, καὶ
δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας γίνονται δεκτοί.

Εἶτα ὁ Γεν. Γραμματεὺς κ. Γ. Χασιώτης ἀ-
ναγινώσκει τὴν ἐξῆς ἐκθεσιν περὶ τῆς ἀλλη-
λογραφίας τοῦ Συλλόγου, κατὰ τὸ λήγον ἔ-
τος 1871—1872.

Κύριοι!

Ἐνῷ πολλὰ καὶ ποικίλα εἰσὶν ἀναθεθιμένα
τῷ Γενικῷ Γραμματεῖ ἔργα, περὶ οὐδενὸς ἄλ-
λου ὁ Κανονισμὸς ἀπαιτεῖ ἐκθεσιν, παρὰ περὶ
τῆς ἀλληλογραφίας, διότι δι' αὐτῆς ἐκδηλοῦν-
ται κάλλιον αἱ πολλὰ καὶ ποικίλα αὐτοῦ ἐν-
έργειαι καὶ σχέσεις. Ἡ ἀλληλογραφία ἐστὶν
ὁ ἀλάνθαστος γνώμων τῆς σημασίας καὶ εὐρύ-
τητος παντὸς σωματείου, καὶ ὁ ἅριστος σύνδε-
σμος αὐτοῦ μετὰ παντὸς τὸν αὐτὸν ἢ καὶ πα-
ραπλήσιον ἐπιδιώκοντος σκοπῶν. Δικαίως ἄρα
οἱ νομοθεταὶ τοῦτο ὡς κύριον τοῦ Γραμματέως
ἔργον ἔθεσαν, καὶ τούτου λόγους καὶ εὐθύναι
ἤτησαν ἐπικαλοῦμαι δὲ τὴν ὑμετέραν ἐπιεί-
κειαν, ἂν αὕτη τε καὶ ἡ ἀνάγκη αὐτῆς εἰς
χειρὰς νεαρᾶς ἐμπιστευθεῖσα μὴ φανῆ ἀξία
τῆς τε ὑποθέσεως καὶ τῆς προθέσεως πάντων
τῶν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ποιοῦντων.

Α'. μέρος.

Γενικόν.

Ἡ ἀλληλογραφία πολλὴ καὶ ποικίλη οὖσα
ἀπαιτεῖ ἀριάθειον μίτον, ἵνα διεξέλθῃ τις αὐ-
τὴν ἀσφαλῶς. Τοιοῦτος δὲ μίτος ἐστὶν ἡ τακτικὴ
διάταξις τῆς ἀλληλογραφίας καὶ διαίρεσις. Ἡ
ἀλληλογραφία ἐστὶν ἐπιστολιμακία κοινωνία τοῦ
Συλλόγου μετ' ἄλλων, τοῦτ' ἔστι δι' ἀποστο-
λῆς καὶ λήψεως ἐπιστολῶν πραγματευομένων
περὶ πραγμάτων ἀναφερομένων ἀμέσως ἢ ἐμ-
μέσως εἰς τὰς ἐργασίας αὐτοῦ καὶ ἐπωδῆποτε
σχέσιν τινὰ πρὸς αὐτὸν ἔχόντων' ἐστὶν ἡ πραγ-
ματικὴ παράστασις τῶν αἰσθημάτων καὶ σκέ-
ψεων τῶν συναλλασσομένων, δι' ὧν οὐ μόνον
νέα ἔσκει ἀναγεννῶνται ζῶπυρα ἐν ταῖς καρ-
δίαις αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ σταθερωτέρα καὶ πα-
γιωτέρα καθίσταται ἡ σύνδεσις, ἡ τὴν ἰσχὺν καὶ
δύναμιν ἐν παντὶ παράγουσα.

Τὴν ἀλληλογραφίαν καὶ πρότερον ὁ Σύλλο-
γος ὡς τῶν οὐσιωδῶν εἶχεν ἄρισι, ἀλλ' ὁ στε-
νὸς αὐτοῦ κύκλος στενὴν καὶ περιωρισμένην ἀ-
πῆται καὶ ταύτην. Δὲν ἔχει ὅμως οὕτω τὸ
πρᾶγμα ἀπὸ τινος χρόνου. Ἡ δεινὴ τῆς Περ-
σικῆς ἐκείνη πυρκαϊά, ἡ τὰ πάντα ἀποτεφρῶ-

σασα, ἵνα μὴ διαφεύσῃ τοὺς λιγέεις ἀγορητάς, ὧν κυριωτάτη ὕλη ἦν ἡ ἐκτραγώδης τῆς παρακμῆς καὶ τοῦ τέλους τοῦ Συλλόγου, εἶδειζε καὶ αὐτοῖς ἔτι τοῖς οὕτως ἐν τοῖς ἐδωλίοις τοῦ προεδρείου καθημένους, ὅτι οὐδὲ καὶ τὰ στοιχεῖα δύνανται νὰ καταστρέψωσι τὴν παρ' ἡμῶν ἐνσαρκωθεῖσαν ιδέαν, ὅτι διὰ τοῦ συνεταιριστικοῦ καὶ συλλογικοῦ τούτου πνεύματος δυνάμεθα μέγα τι εἰς πέρας νὰ φέρωμεν, ἂν μετὰ τῆς αὐταπαρνήσιος ἐκείνης καὶ τοῦ ζήλου ἐργαζώμεθα, ὃν παρὰ τοῖς μικρὸν ἀφισταμένοις ἡμῶν πατρῶσι ἐβλέπομεν. Ἐκ τοιαύτης δὲ δραστηρίου ἐνεργείας νέα ζωὴ τοῦ Συλλόγου παραχθῆῖσα γενναίους τοὺς καρποὺς ἀπῆνεγκε, παρασκευάσασα καὶ εἰς φῶς ἀγαγοῦσα τὸν νέον ἡμῶν Κανονισμόν.

Ἀντιπρόσωπον τῶν φρονημάτων καὶ σκέψων ἡμῶν τὸ Προεδρεῖον ἔσπευσε μετὰ τοῦ νέου Κανονισμοῦ διὰ τῆς πρώτης αὐτοῦ Ἐγκυκλίου, εἰς πολλὰ τυπωθεῖσας ἀντίτυπα, νὰ ἐξηγήσῃ καὶ ἀναπτύξῃ τὴν νέαν τοῦ Συλλόγου φάσιν, ἐν ἣ ὑπάρταται σαφῶς ὁ τῆς καλλιέργειας τῶν γραμμάτων σύνδεσμος μετὰ τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας, τῆς κατωτέρας μάλιστα, τῆς σταθερῆς ταύτης καὶ ἀκαρδάντου βάζουσι πάσης μαθήσεως ἐκάστου ἔθνους. Καὶ ἀληθῶς ἡ τῶν γραμμάτων καλλιέργεια καὶ φιλολογικὴ μελέτη ἐν Ἀκαδημαῖς καὶ παρὰ λογίω ἐγγηρασάντων ἐν τοῖς γράμμασι ἐπιδωκομένη ἠδύνατο μὲν ν' ἀποφέρῃ καρποὺς τινὰς καὶ ἐνταῦθα, ὡς μέγχι τοῦδε ἔγεινε καὶ γίνεταί, ἀλλ' ὅπως ἐπιτευχθῇ τοῦτο βέλτιον, εἶδει πρῶτον νὰ ληθῶσιν ὑπ' ὅψιν αἱ ἀνάγκαι τῆς ἡμετέρας χώρας. Ἡ εὐρύτης λοιπὸν τοῦ κύκλου τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου, ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν προσλοθῶσα, νέαν περίοδον ἀναγράφει, δι' ἧς θὰ δυνηθῶμεν, ὡς καὶ ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ ἐξεθέμεθα, νὰ χρησιμοποισώμεν τὰ φυσικὰ καὶ ἠθικὰ πλοῦτη τῆς ἡμετέρας πατρίδος, τὰ καταλειφθέντα νεκρὰ καὶ ἀκαλλέργητα διὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς ἀπαιτουμένης παιδείας καὶ τῶν ἀναγκαίων γνώσεων.

Πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τοῦ σκοποῦ τούτου καθιερώσατε ἐν τῷ Κανονισμῷ πρακτικώτατον καὶ τελεσφόρον μέτρον, τὴν σύστασιν τῶν διαρκῶν Ἐπιτροπῶν, εἰς ἃς ἀνετέθησαν πρὸς παρασκευὴν καὶ μελέτην εἰδικὰ ἔργα, ἵνα ὑποβάλλωνται ὡς προηγουμένως πνευματικὴ τροπὴ ἐνώπιον τοῦ Συλλόγου.

Τὴν νέαν ταύτην τοῦ Συλλόγου φάσιν ἀμείνωσ μὲν ἀπεδέχθη ἡ κοινὴ γνώμη, διὰ τῶν ἐνταυθὰ τε καὶ ἀλλοχθὸν δημοσίων αὐτῆς ὀργά-

νων εὐμενέστατα ἐκφρασθεῖσα, προθύμως δὲ προσέδραμον ἀμέσως μὲν φιλόμουσοι καὶ φιλογενεῖς συμπολιταί, ἱκανὰ ποσὰ ἐτεταίως ὑπὲρ τοῦ πρακτικοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου προσφέροντες, ἀρχὴ δὲ κληροδοτημάτων ὑπὲρ αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας εἶδομεν, ὅτι καὶ ἕτεροι μιμηταὶ τῆς πρωτοβουλίας ἐκείνης πρόθυμοι προσέρχονται ἵνα καταθέσωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν ἔβολόν αὐτῶν.

Καὶ τὰ πολλοχθὸν δὲ ἰδρυθέντα παραπλήσια ἐπιστημονικὰ κέντρα, μετ' ὧν συνδέμεθα, ἐδέξαντο μετ' ἐθνικῆς χαρᾶς τὸν νέον ἡμῶν Κανονισμόν, ἐπιπροσέχοντες εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ φάσιν. Οὕτω, ὃ ἐν Ἀθήναις πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων Σύλλογος δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἀπὸ 26 Ἰουνίου ἀπαντῶν εἰς τὴν παρ' ἡμῶν ἀπευληθησάν αὐτῷ Ἐγκυκλίον, διακρύπτει ὅτι ἅπαν τὸ ἔθνος μετ' ἀγάπης καὶ ἐλπίδος στρέφει τὰ βλέμματά εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον, ὅστις ἐνῷ τηρεῖ τὸν ἐπιστημονικὸν καὶ φιλολογικὸν αὐτοῦ χαρακτήρα, τείνων οὕτως εἰς τὴν διακρίωσιν τῆς ἀνωτέρας καθ' ἡμᾶς κοινωνίας, παρασκευάζων περρωτισμένους τοῦ ἔθνους ὁδηγούς, καὶ κοινωνῶν μετὰ τῆς κατὰ τὴν ἑσπερίαν Εὐρώπην ἐπιτήμης, περισπούδατον συγχρόνως θεωρεῖ αὐτοῦ μέλημα τὴν διὰ τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως μῶρφωσιν τῶν λαῶν, ἧτις εἶνε ἡ εὐρυτάτη καὶ ἐδρασιωτάτη πάσης προόδου κρηπίς. Τὰ αὐτὰ ἐξέφρασαν καὶ ἕτερα σωματεία. Ὁ δὲ ἐν Ἀθήναις κ. Ἰ. Πανταζίδης, μέλος ἀντεπιστέλλον τοῦ Συλλόγου, ἔγραψεν ἡμῖν ἀπὸ 8 Ἰουλίου, ὅτι τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον καὶ κατὰ τὴν σύστασιν αὐτοῦ μετὰ χαρᾶς ἐχαίρειτσε καὶ νῦν μετὰ τὴν ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον τροπὴν, ἣν ἔλαβεν, ἀσπάζεται καὶ ἀγαπᾷ ὡς τὸ δεύτερον πνευματικὸν κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους, ὅπερ εὐχεται ἵνα ἡ φιλογένεια καὶ γενναιότης τῆς ἡμετέρας πλουσίας κοινότητος ἀναδείξῃ ἐφ' ἀμύλλον, ἣ καὶ ὑπέρτερον τοῦ παρ' αὐτοῖς πρώτου. Οἱ δ' ἐκ Κερκυρας φιλόμουσοι Ἰωσφ. Νεχαμοῦλης καὶ Σαμουὴλ Μόρδος, μέλη καὶ ταῦτα ἀντεπιστέλλοντα, περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν ἔργων τοῦ Συλλόγου διηλοῦντες ἐν τῇ ἀπὸ 7 Ἰουνίου ἐπιστολῇ αὐτῶν ἐπιλέγουσιν, «εἶθε πλήρης ἐπιτυχία νὰ στέψῃ τὰς προσπάθειάς ἡμῶν, τῶν φώτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ διεδιδομένου πρὸς διασκέδασιν τῆς ζωερᾶς ἀμύλλης τῆς τε ἀκαθείας καὶ τῶν προλήψεων, αἵτινες ἐπὶ τοσοῦτον ἐγένοντο ἡ μάστιξ τῶν κοινωνιῶν καὶ τῆς ἀνθρωπότητος.» Καὶ ἄλλοθεν δὲ ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ ὑπὲρ τοῦ νέου ἡμῶν σκοποῦ ἐπιεικῶς πάνυ ἐκφρασθέντες,

καὶ τὰς μεταρρυθμίσεις ἡμῶν πάσας ἐπιδοκιμασάντες, μετὰ ἄλλω ἐνθαρρύνουσι ἡμᾶς εἰς τὸ νέον τοῦτο ἔργον, ὑπερ ἀνεδέχθημεν. Τὰ κατὰ τὸ λήγον ἦδη ἔτος γενόμενα καὶ αἱ σχέσεις ἡμῶν θέλουσι δείξει, ἂν κατορθώθῃ νὰ βραδύσωμεν εἰς τὰ ἔγνα, ἅπερ ὁ τοῦ Συλλόγου νέος Κανονισμὸς διαγράφει ἡμῖν. Οὕτω δὲ φηάνομεν εἰς τὸ εἰδικὸν μέρος, τὸ καὶ κύριον τοῦ ἐμοῦ θέματος.

Β'. Μέρος.

Εἰδικόν.

Ἀπὸ τῆς νέας ταύτης τοῦ Συλλόγου σχέσεως ὁ μὲν Σύλλογος ἐπεμψεν ἐπιστολὰς 2113, ἐκομίσαστο δὲ 300 μὲν ἐπιστολάς καὶ ἄλλα ἔγγραφα, 113 ἐκθέσεις καὶ 400 διαγράμματα, μὴ συμπεριλαμβανόμενων τῶν ἀνταλλαγισῶν ἡμεμισήμων. Τούτων αἱ μὲν ἀναφέρονται εἰς τὰς περὶ τῶν μελῶν, αἱ δὲ εἰς τὰς τῶν Ἐπιτροπῶν, αἱ δὲ εἰς τὰ τῆς βιβλιοθήκης καὶ τελευταῖον ἄλλαι εἰς τὰς σχέσεις ἡμῶν μετ' ἀ.λ.ῶν ἐπιστημονικῶν σωματείων.

α) Αἱ περὶ τὰ μέλη ἐπιστολαί.

Αὗται εἰσι διτταί, ἥτοι ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν ἀπάντησιν, ἣ εἰς τὰς σχέσεις αὐτῶν μετὰ τοῦ Συλλόγου περὶ ἄλλων ζητημάτων. Αἱ τοῦ πρώτου εἶδους ἐπιστολαὶ εἰσιν ὅσα καὶ τὰ ἑνομασθέντα κατ' ὄλον τὸ ἔτος μέλη. Τούτων ὀλίγαι μὲν τισιν ἀπεστάλη χειρόγραφοι ὅπως ἐπιστολῆ, τοῖς δὲ πλείστοις σχεδὸν τι ἐπὶ τούτῳ τυπωθῆν πρὸς πλείω εὐκολίαν, καὶ κατὰ τὰς περιουσιολογίας ἕκαστον ἀρετὰς συμπληρούμενον ἐν τοῖς κενῶσι διότι τὸ Προεδρεῖον λαθὼν ὑπ' ὄψιν τὸ ἴδιον ἔβλεπον τοῦ Κανονισμοῦ, κατ' ὅ ὅτι πλείστα μέλη καὶ ἀλλοτρίως διακείμενα φθύναντο νὰ ψηφισθῶσι, παρεδέξατο τὸ πρακτικὸν τοῦτο μέτρον διευκολύνον κατὰ μὲγα μέρος τὰς πολλὰς τοῦ γραφείου ἐργασίας. Διὰ τῶν ἐπιστολῶν τούτων, τῶν συνοδευουσῶν τὸ δίπλωμα καὶ τὸν Κανονισμὸν, ἐδηλοῦτο ἢ τε αἰτία, δι' ἣν ὁ Σύλλογος ἀνόμαστέ τινα μέλος, καὶ ἢ ἐπιθυμία αὐτοῦ ἵνα οὕτω συνδεθῶμεν συντελῆ ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ ἡμῶν ὅση αὐτῷ δύνανται. Τῶν ἐν τῷ ἔξωτερικῷ διακείμενων μελῶν ἀπάντησαν μέχρι τοῦδε δύο μὲν τοῦ παρελθόντος ἔτους μέλη, ὁ Βερνῶνος Dumast διὰ φιλελληνικωτάτης ἐπιστολῆς μεστῆς συμπαιθεῶν καὶ εὐ-

μαιεῖς, καὶ ὁ κ. E. Schliemann, ὃ γνωστός ἐστὶν ὁ ζῆλος ὑπὲρ παντός ὅτι ἑλληνικόν. Τοῦ δὲ παρόντος ἔτους 16 μὲν ἡμέτεροι φιλοφρονῶσι πάνυ ἀπάντησαν, 5 δὲ εὐρωπαϊοὶ, ὧν καὶ ἐπιστολαὶ φιλελληνικώταται ἀπολοῦσιν ἀριδύλωι, ὅτι καὶ οἱ ἐν Εὐρώπῃ λόγιοι εὐμενεῶς πάνυ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου διάκεινται. Δύο δὲ ἐπεστράφησαν ἐκ τοῦ ταχυδρομείου, ἀγνωστῶν οὐσῶν τῶν διακίμων αὐτῶν.

Αἱ δὲ σχέσεις τῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου ἑνομασθέντων ἐπιτιμῶν καὶ ἀντεπιστελλόντων μελῶν δὲν εἶνε μὲν καὶ ὅπως ἀνθηραὶ, οὐχ ἤττον δεικνύουσιν εὐάρεστα ἀληθῶς σημεία, δι' ὧν δυνάμεθα ἐν τῷ μέλλοντι διὰ κανονικωτέρας καὶ προσφορωτέρας συνδέσεως νὰ προσλάβωμεν τὰ πλείστα τούτων εἰς τὰς τοῦ Συλλόγου πολλαπλὰς ἐργασίας, ὅπως ἀληθῶς καταστῆ ἀδελφικὴ συνεννόησις τῶν διὰ κοινῶν δεσμῶν οὕτω συνδεομένων. Τὰς δὲ τοῦ παρόντος ἔτους ἐργασίας αὐτῶν θέλομεν ἰδεῖ εἰς τὰς οικείας Ἐπιτροπὰς, εἰς ἃς ἀπεστάλησαν. Τοῦτο δὲ μόνον ἐνταυθα σημειούμεν, ὅτι οἱ ἀποδεχόμενοι τὸ δίπλωμα οὐ μόνον ὑπισχνοῦνται προθύμως νὰ συντελέσωσιν ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν εὐμενῶν ἐκφράσεων ἀναπεροῦσιν ἡμᾶς εἰς τὸ ἔργον, ὑπερ ἀνελάθωμεν, διακηρύττοντες τὴν τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἀγαλλίαν, διότι βλέπουσιν ὅτι ὁ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Τουρκίας πρῶτος κατασταθεὶς Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος οὐ μόνον δραστηρίως προβαίνει εἰς τὸν ἐθνικὴν αὐτοῦ σκοπὸν, ἀλλ' ὑπόδειγμα γινόμενος προκαλεῖ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν ὁμοίον Συλλόγων τὴν σύστασιν (ἀπόσπ. ἐπιστ. E. Καστὸρχη ἀπὸ 31 Ἰανουαρίου ἐξ Ἀθηνῶν).

Ἄλλ' ἐνῷ χαίρομεν ἐπὶ τῇ προσκότησει τοσοῦτων μεγαθύμων ἀνδρῶν καὶ τοῖς εὐγενεῖσιν αὐτῶν ἐπιθήμασι, τοσοῦτον ἀρ' ἑτέρου λυπούμεθα ἡναγκασμένοι νὰ προσγράψωμεν ἐνταυθα, ὅτι ὁ Σύλλογος ἡμῶν ἐστερηθῆ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τοῦ δικαικεμένου τῆς Ἑλλάδος ἰστοριστοῦ κ. Γ. Γροῦσιου, εἰς τὴν γῆραν τοῦ ὁποῦ κατ' ἐντολὴν ἡμῶν ἐξεραράσαμεν τὴν βαθεῖαν λύπην τοῦ Συλλόγου, οὐ μέλος ἐπίτιμον ἦν. Ἐνταυθα κατατακτέον καὶ τὴν στέφεισιν τοῦ ἀειμνήστου κ. K. Δοσίου, ὃν τὸ Προεδρεῖον ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς Οὐλιβεράς τοῦ Θανάτου εἰδήσεως εἶχαν ἀπορασθεῖ νὰ προτείνῃ μέλος ἐπίτιμον. Γνωρίζετε ὅτι ἀντὶ τῆς προτάσεως ταύτης κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἠγγέλλετο ὑμῖν, ὅτι ὁ ὑπὲρ τῶν ἐν Ἀθήναις Συλλόγων μέλη γα πανηρῶς τελευτῶν τὸν βίον ἔθετο τὰς πρῶ-

τας βάσεις κληροδοτήματος, προσενεγκών 6000 δραχμὰς ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Διὸ τῆ τε αὐτοῦ οἰκογενεῖα καὶ τοῖς Συλλόγοις, ὧν ἐνεργὸν μέλος ἦν, ἐξεδηλώθη ἡ βαρυτάτη πάντων ἡμῶν λύπη. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἐν Κερκασούντι κ. Η. Τριανταφυλλίδης, ὁ ἐν Κυδωνίαις κ. Σταυράκης Ἀναγνώστη, ὁ ἐν Ἰωαννίνοις κ. Η. Ἀραβαντινὸς καὶ ὁ ἐν Μασαλίχ κ. Μ. Βροτός, πάντες ἀντεπιστέλλοντα μέλη τοῦ Συλλόγου καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ μεγάλως ἐνδιαφερόμενα, κατέλιπον ἡμῖν τὴν βαθεῖαν λύπην, ὅτι ἐσφραγήμεν τοιοῦτων συναδέλφων.

6) Αἱ εἰς τὰς Ἐπιτροπὰς ἀναφερόμεναι ἐπιστολαί.

Καθόλου εἰπεῖν αἱ τοῦ Συλλόγου ἐργασίαι περιστρέφονται καὶ δέον νὰ περιστρέφονται πᾶσαι εἰς τὰς Ἐπιτροπὰς. Διότι δι' αὐτῶν, ὡς ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ διεκηρύξαμεν, ὁ κύκλος τῆς ἀπὸ κοινῶν ἐργασιῶν καθίσταται εὐρύτατος, τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἔσονται καὶ πλουσιώτερα καὶ σπουδαιότερα. Τὸ Προεδρεῖον μετὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν εἰς ἐκάστην Ἐπιτροπὴν ἐιδικῶν μελῶν ἐφρόντισε τὸ κατ' ἀρχὰς διὰ τῶν πρὸς τοῦτο ἐπιστολῶν οὐ μόνον νὰ ἀναγγεῖλαι τοῦτο, ἀλλὰ καὶ νὰ παρακαλέσῃ θερμῶς, ὅπως συναελθόντες εἰς προκαταρκτικὴν συνεδρίασιν σκεφθῶσι περὶ ἐιδικῶν διατάξεων, ὑποβάλλωσι τὴν ἐπίσημον αὐτῶν προῦπολογισμόν, ὑποδείξωσι τὰς αὐτῶν ἀνάγκας καὶ παρασκευάσωσι κατὰ τὸν Κανονισμόν τὰ τε ἀνατεθειμένα αὐτοῖς ἔργα, καὶ ὅσα ὑποδεικνύουσι τὰ περὶ αὐτῶν ἴδια ἄρρηκ τοῦ Κανονισμοῦ. Ὁρεῖλομεν δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος τούτου, ὅλων νέου παρ' ἡμῖν, ἐστῆφθη κατὰ μέγα μέρος δι' ἐπιτυχίας, ἂν λάθωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ τε ἡμῖν παρούσασθόντα διὰ τὰς Ἐπιτροπὰς θέματα, καὶ τὰς ἐργασίας, ἃς αἱ πλείσταί τούτων ἐποιήσαντο. Τακτικώτερα δὲ τις ἐν τῷ μέλλοντι συνεννόησι αὐτῶν μετὰ τοῦ Προεδρείου θέλει παχέως φέρει τὰ προσδοκώμενα μεγάλα ἀγαθὰ. Τοῦτο ὑπ' ὄψιν ἔχον τὸ Προεδρεῖον ἐφρόντισε νὰ ρυθμίσῃ ἐπὶ τὸ βέλτιον τὰς τοῦ γραφείου τοῦ Συλλόγου ἐργασίας, κατασκευάσαν κατ' ἄλληλα ἀρχεῖα μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων βοηθητικῶν τοῦ πρωτοκόλλου βιβλίων, ἄπερ τὰ τε εἰσεργόμενα καὶ τὰ ἐξερχόμενα ἔγγραφα, ὧν ἡ πληθὺς μεγάλη, θὰ παρέχωσι χρῆσιμώτερα ὅπου δεῖ ἐπιτίθωμεν δὲ ὅτι καὶ αἱ Ἐπιτροπαὶ λαμβάνουσι τὰ ἔγγραφα ταυ-

τα θέλουσιν ἐγκαίρως ὑποβάλλει τὴν περὶ αὐτῶν γνώμην ἢ ἔαθεσιν τῷ Συλλόγῳ, καὶ ἐπιτρέψῃ ταῦτα ἵνα κατατιθῶνται ἐν τοῖς ἀρχεῖοις.

Διαρκεῖς Ἐπιτροπαί.

Τῶν Ἐπιτροπῶν ἡ μὲν Οἰκονομικὴ, Συντακτικὴ καὶ Ἐπιστημονικὴ ἐκτὸς τῶν εἰς πάσας γενικῶς ἀναφερομένων ἐγγράφων οὐδὲν μεθ' ἡμῶν ἀντήλλαξαν' δὲν ἔχει ὅμως οὕτω καὶ περὶ τῶν τριῶν ἄλλων, ἧτοι τῆς Φιλολογικῆς, Ἀρχαιολογικῆς καὶ Ἐκπαιδευτικῆς.

Φιλολογικὴ. Τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ ἀπεστάλησαν παρ' ἡμῶν τὰ ἐξῆς, ἧπερ ὑπέβαλον τῷ Συλλόγῳ μέλη ἀντεπιστέλλοντα' 1) ὁ ἐν Τραπεζοῦντι κ. Σάββας Ἰωαννίδης ἐν χειρόγραφον περιεχόν ἀνεκδοτὰ τινὰ χρυσόβουλλα' 2) ὁ ἐν Πειραιεῖ κ. Η. Κουπιτόρης δι' ἐπιστολῆς ἐν εὐαγγελίῳ ἐν μεμβρᾶνῃ, ἑλλιπὲς μὲν τὴν ἀρχὴν, ἀλλ' ἄξιον προσοχῆς' 3) ὁ ἐν Χάλκῃ κ. Η. Κοντογεώργης Γραμματικὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ἐκτισθεῖσαν καὶ κατὰ μέθοδον ὅλων πρακτικῆν συντεταγμένην, τὴν κρίσιν τοῦ Συλλόγου ζητῶν' 4) ὁ κ. Σάββας Ἰωαννίδης ἐπεμψεν ἀντίγραφον χρυσόβουλλου τινὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ τοῦ πρεσβυτέρου περὶ τῆς κατὰ τὸ ὄρος Ἄθω μονῆς τοῦ Ἐμποσιτάμου, ὅπερ παρεπεμψθη κατ' ἀπόφασιν ὡμῶν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ' 5) ἐξ Ἡπείρου ἀπεστάλη πραγματεία πολῦτομος διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγωνίσμα.

Ὅτι, δι' ἀφορᾶ τὴν ἐν ζώσῃ λαλιᾷ φερομένην γλωσσικὴν ὕλην, ἀγγέλλομεν δεῖ περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος ἔτους καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ νῦν ὁ ἐν Κερκασούντι κ. Η. Τριανταφυλλίδης δι' ἐπιστολῆς ἀπὸ 16 ἀπριλίου πρὸς ἀπάντησιν ἧς ἀπήνθουεν αὐτῷ πέρυσι τὸ Προεδρεῖον Ἐγκυκλίῳ περὶ γλωσσικῆς καὶ ἄλλης ὕλης, ὁμιλῶν περὶ τοῦ ἀπλέτου ἠθασκευοῦ τῆς εἰς τὰ στόματα τῶν περὶ τὴν Τραπεζοῦντα καὶ τὸν Πόντον χωρῶν φερομένης ὕλης, καὶ δεικνύων τὰς δυσκολίας, ἃς δύνανται τις πρὸς συλλογὴν αὐτῆς ν' ἀπαντήσῃ ἄνευ ὕλικῆς τινοῦ βοηθείας, προτείνει ἵνα ὁ ἡμέτ. Σύλλογος διορίσῃ ἢ πέμψῃ ἐιδικοὺς πρὸς τοῦτο ἄνδρας. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἶχον ὑπογεγραμμένην καὶ οἱ ἀδελφοὶ Κωνσταντινίδα, ἀγγέλλουτες ὅτι ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τούτου εἶσι πρόθυμοι νὰ προσφέρωσιν ἐπιπλέον δέκα εἰκοσάγραφα. Μετὰ μικρὸν δι' ἐπιστολῆς ἀπὸ 7 Μαΐου ὁ αὐτὸς λόγιος διαθεβιαῶν τὰ τῆς προηγουμένης ἐκκοινοποιεῖ, ὅτι καὶ ὁ ἅγιος Χαλδεὶς συμ-

μεριζόμενος τὰ ἐν τῇ πρώτῃ ἐκτεθέντα διατί-
θησι καὶ αὐτὸς δεκάλιρον ἐτησίαν συνδρομὴν
ὑπὲρ τούτου· ἀλλ' ἀτυχῶς μετ' ὀλίγον ἀποθα-
νόντος τοῦ φιλοπόνου πρωτογραφοῦ, μετ' οὐ εἰς
συνεννόησιν εἴχομεν ἔλθει, καὶ μηδεμίαν ἀπαν-
τήσεως γενομένης ἡμῖν παρὰ τῶν ἐν ταῖς ἐπι-
στολαῖς μνημονευομένων διορηκτῶν ἀνεβλήθη τὸ
πρᾶγμα. Καὶ ὁ ἐν Ἀνδροικίῳ τῆς Καισαρείας
κ. Σεραπίων Ἰωάννου ἀπαντῶν τῇ 16 Ἀπρι-
λίου εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν Ἐγκύκλιον, λέγει
ὅτι ἐγγώριος γλωσσικὰ περὰ τῇ κόμῃ καὶ τοῖς
περιχώροις ἐκείνοις ἀμυδρὸν ἤ οὐδὲν διασώζου-
σιν ἴχνος ἑλληνισμοῦ· μάτῃν δὲ θὰ ἐξήτει τοῦτο
καὶ ὁ ἐξυδερκέστατος ὀφθαλμὸς τοῦλάχιστον ἐν
αἷς ἐδίδαξε χώραις· συνιστῶν δ' ἡμῖν τιν ἐν
Καισαρείᾳ ἰδρυθεῖσαν Λέσχην, πολλοὺς ἀρι-
θμοῦσιν ἐν τοῖς μέλεσι τῶν εὐπαίδευστους, ἐπι-
λέγει ὅτι μόνον διὰ τούτων καὶ δι' ὕλικῶν μέσων
ἡδύνατο νὰ πληρωθῇ ἡ πρόβησις τοῦ Συλλόγου
ἐν πολλαῖς ἀποκέντρσι κόμῃσι, ἐνθα ἡ μὲν
ἑλληνικὴ γλῶσσα καλεῖται ὀπωσδήποτε, ἔχνη
δὲ πολλὰ ἑλληνισμοῦ διασώζονται.

Τὴν σπουδαίωτάτη τῆς γλωσσικῆς ὕλης τό-
τε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος μεταβρύθμισθὲν
πρόγραμμα τῶν Διαγωνισμάτων δεικνύει καὶ ἡ
Ἐγκύκλιος, ἣν ἀπεστείλαμεν, ἀλλ' ἔδει πρὸς
πρακτικωτέραν καὶ ἀνυσιμωτέραν τοῦ πράγμα-
τος λύσιν νὰ ἐξευρεθῶσι τὰ μέσα. Ἀπλῆ νέα
Ἐγκύκλιος πρὸς τὰ ἀντεπιστέλλοντα μέλη καὶ
τοὺς λογίους τῶν ἐπαρχιῶν δὲν ἡδύνατο νὰ σέ-
ρη σπουδαίον τι ἀποτέλεσμα· καὶ αὐτὴ ἡ τῶν
Διαγωνισμάτων ἀπολοπίσης οὐδὲν φαίνεται
συντελέσασα, τοῦ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο περὶ
Θεσσαλίας ἀναβαλλομένου, μηδεμιᾶς σταλεί-
σης πραγματείας. Ἔδει λοιπὸν νὰ εὐρεθῇ λύσις
τις, δηλοῦσα ὅτι καὶ διὰ τὰς κατὰ περιοχὰς συλ-
λογὰς οὐ μόνον ἠθικὴ ἀλλὰ καὶ ὕλικὴ ἀμοιβὴ
δοθήσεται. Καὶ κατ' εὐτυχίαν ἡ ἐξεύρεσις τού-
του δὲν ἐβράδυνεν. Ὁ Πρόεδρος τῆς Φιλολογι-
κῆς Ἐπιτροπῆς ἀνήγγειλε· πρὸ ἐβδομάδος, ὅτι
ὁ φιλογενὴς ἡμῶν συμπολίτης κ. Χριστάκης
Ζωγράφος ἀνεδέχθη ἄσμενος νὰ χορηγῇ κατ'
ἔτος τῷ Συλλόγῳ πρὸς τὴν ἐκτεθέντα σκοπὸν
100 ὄβωμ. λίρας, ὑπερ δι' ἀνευφημίαν ἀπεδέ-
ξατο. Τὸ δὲ Προεδρεῖον δι' ἐπιστολῆς ἐγένετο
ὁ διερμηνεύς τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν, ἀνέθηκε
δὲ κατὰ τὴν ἀπόφασιν σας τὴν σύνταξιν τοῦ
ἐπὶ τούτου προγράμματος τῆς Φιλολογικῆς Ἐ-
πιτροπῆς, ὑπολείπεται δὲ τοῖς διαδόχοις ἡμῶν
ἵνα κοινοποιήσωσι τοῦτο ἐπισήμως καὶ τοῖς ἐν
ταῖς ἐπαρχίαις λογίοις.

Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ. Αἱ περὶ ἀρχαιο-

λογικῶν ζητημάτων ἐπιστολαὶ εἰσι πῶς πλου-
σιώτεροι. 1) ὁ ἐν Σάμῳ κ. Σ. Σταματιάδης ἐκ
τοῦ χωρίου Μιτυληνῶν ἀπέστειλεν ἡμῖν 4 ἐπι-
τομύβιους ἐπιγραφάς· 2) ὁ ἐν Θήρᾳ κ. Ἰ. Δε-
κιγάλας πρόστορικὰ τινὰ διαγράμματα τῶν
κατὰ τὴν Θηρασίαν ἀνευρεθεισῶν οἰκοδομῶν·
3) ὁ κ. Η. Κοντογεώργης 23 ἐπιγραφάς, ὧν αἱ
μὲν 4 ἑλληνικαί, μία δὲ λατινικὴ καὶ ἡ ἐτέ-
ρα ἑμμετρος· 4) ὁ αὐτὸς ἀρχαῖά τινὰ νομίσμα-
τα. 5) ὁ ἐν Κωνσταντῆσι κ. Δ. Κοντογεώργης,
υἱός, ἐπιγραφὰς ἐπὶ ὄρεικλινῆς πλακῆς εὐρε-
θεισῆν ἐν Τόμει· 6) ὁ αὐτὸς πραγματεῖαν τοῦ
κ. ΝΑΥΚ περὶ νομισμάτων Τόμειος, Ὀδησοῦ
καὶ Καλλιτίας μεταφραθεῖσαν ἐκ τοῦ ἀγγλι-
κοῦ· 7) ὁ ἐν Ἀγκύρᾳ κ. Ἐπιπέδης τρεῖς ἐπιγρα-
φάς τὸ πρῶτον καὶ ἄλλας τινὰς πρὸ ὀλίγων ἡ-
μερῶν· 8) ὁ ἐν Σηλυμβρία Ἀναστάσιος Στα-
μούλης ἐπιγραφάς τινὰς Ἑλληνικάς· ὁ Ἄ. Βε-
λεγράδων κ. Ἀνθίμος ἐπιγραφάς τινὰς Ἀπολλω-
νίας καὶ Αὐλιάνος, φωτογραφήματα ἰκανὰ γλυ-
πτικῶν ἔργων καὶ ὀλίγα νομίσματα· 40) ὁ κ.
Κ. Κεραπᾶνος 2 πλάκας ἐξ ὄρεικλου παρι-
στῶσας ἀνάγλυφα μετ' ἐπιγραφῶν, βυζαντινῆς
τέχνης· 11) ὁ κ. Ἐρρίκος Schliemann, ὁ
γνωστὸς ἡμῖν διὰ τοὺς πρὸς εὐρεσιν τῶν Περ-
γᾶμων τοῦ Ἰλίου συντόνους ἀγῶνας αὐτοῦ διὰ
σειρὰς ἐπιστολῶν καὶ ἐκθέσεων ἀνέγραψε λε-
πτομερῶς τ' ἀποτελέσματα τῶν ἀνασκαφῶν
αὐτοῦ, κοινωνοὺς καθιστῶν ἡμᾶς τῶν ἐρευνῶν
αὐτοῦ. Τὸ Προεδρεῖον ἔσπευσε νὰ εὐχαριστήσῃ
πᾶσι διὰ τὰς ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων φροντί-
δας των, ἰδίᾳ δὲ τῷ κ. Schliemann, ὅστις ἐρ-
γάζεται ν' ἀναδείξῃ τὸ Ἴλιον διὰ μνημίαν
μηδεμίαν ἀποδεχομένην ἀντίβρῃσιν, πρὸς οὐ-
δὲν λογιζόμενος τὰς δυσχερεῖς, εἰς αἷς ὑποβάλ-
λεται ἐν χώρα στερρομένη τῶν πάντων, πλὴν
τῶν ἐκ τῆς πολιᾶς ἀρχαιοτήτος μυριπύων ἐν-
τυπώσεων. Ὁ κ. Ε. Schliemann, διακόψας
ὡς ἐκ τοῦ χειμῶνος τὰς ἐργασίας αὐτοῦ, ἀνέ-
λαθεν ἡδὴ αὐτὰς μετὰ πλείονος ζωρότητος,
ὡς δεικνύει ἡ πρὸ μικροῦ ἀποσταλεῖσα ἀπὸ
15 Ἀπριλίου νέα ἐκθεσις μετὰ τοπογραφικοῦ
χάρτου τοῦ ἀνασκαπτομένου χώρου. Καὶ τῷ
Ἄ. Βελεγράδων, ὅστις ἐπιδεικνύεται μέγαν ζή-
λον πρὸς διάσωσιν τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ
ἀρχαιοτήτων καὶ ἀναγραφῆν αὐτῶν, πολλὰς
ἐξεφράσαμεν τὰς εὐχαριστίας, εὐχόμενοι ὅπως
καὶ ἕτεροι τῶν ἀρχιερέων μμηλώσι τὸ αἰετί-
παινον τοῦτο παράδειγμα· 12) ὁ Ἄ. Ἰωαννί-
νων κ. Σωφρόνης ἀπέστειλεν 72 ἀρχαῖα καὶ
βυζαντινὰ νομίσματα· 13) ὁ κ. Γ. Βασιλιάδης
ἐν νόμισμα ἀρχαῖον· 14) ὁ ἐκ Χαριτλιμῆς κ.

Χατοῦ Πολυχρόνης ἐν χαλκοῦν νόμισμα' 15) ὁ κ. Θ. Κοσοῦδης πλάκα ἐξ ὀρειχάλκου περι-
στῶσαν κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀποστείλαντος
τοῦς 'Αγ. Κωνσταντίνου καὶ 'Ελένης, μετ' ἐ-
πιγραφῆς: 16) ὁ ἐν Περγῶν κ. Ν. Ι. Πάλλης
43 ἐπιγραφάς: 17) καὶ τελευταίων περιήλθον
εἰς χεῖρας ἡμῶν καὶ ὁ ἀντίγραφον ἐπιγραφῶν τι-
νων καὶ ἀπεικαγραμάτων διὰ τοῦ 'Α. Κασσανδρείας
κ. Νεοφύτου διαφόρου ἡμερομηνίας. Αἱ πλείσται
τῶν ἐπιστολῶν τούτων μετὰ τῶν ἐν αὐταῖς ἀ-
ναφερομένων παρεπέμφθησαν τῇ ἐπὶ τούτῳ ὡ-
ρισμένη 'Ἐπιτροπῇ, αἱ δὲ ἐναπολειπούμεναι πα-
ραδοθήσονται μετὰ τὴν καθίδρυσιν τῆς διαδό-
χου αὐτῆς.

'Εκπαιδευτικὴ 'Ἐπιτροπῇ. Τῇ 'Εκπαιδευτι-
κῇ 'Ἐπιτροπῇ ὁ Σύλλογος ἀνέθηκεν, ὡς γνω-
στόν, τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῇ 'Ἐπιτροπῇ ταύ-
τῃ ἢ μᾶλλον τῷ Προέδρῳ αὐτῆς ἀνατεθειμένη
ἐστί καὶ ἡ περὶ τῶν δημοσίων Διαλέξεων
φροντίς, τῶν λίαν προσφόρου τούτου τῆς δι-
δόσεως τῶν γραμμάτων μέσου παρὰ τοῖς ἐν-
ταυθα ὁμογενέσιν. Πρὸς ἐπιτυχίαν λοιπὸν τού-
του τὸ Προεδρεῖον συνεννοήθη μετὰ τοῦ Προέ-
δρου τῆς 'Εκπαιδευτικῆς 'Ἐπιτροπῆς, τοῦ καὶ
ἀντιπροέδρου τοῦ Συλλόγου, προσεκάλεσε μὲν
τὰ μέλη αὐτοῦ δι' ἐπιστολῶν, ἵνα λάθωσι μέ-
ρος εἰς τὸ ἐτήσιον τῶν Διαλέξεων πρόγραμμα,
ἀνήγγειλε δὲ τοῦτο καὶ ταῖς Λέσχαις, μεθ' ὧν
εἶχομεν συνδεθῆ διὰ τῶν γενικῶν διατάξεων
κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ σκε-
φθῶσι, καὶ διὰ τῆς ἀμοιβαίας ταύτης συνεργα-
σίας κατορθωθῇ ὅσπου ἡ εἰς πᾶσας τὰς συν-
οικίας ἀναμενομένη ἀξιόλομος ἐπίδρασις τῶν
μαθημάτων. Ὅσπερ δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι δὲν
ἦν ἐρέτος ἡ αὐτὴ ζῆσις καὶ προθυμία πρὸς τὴν
σκοπὴν τούτου, ἣν πέρυσιν αἱ πλείσται τῶν
Λεσχῶν ἐράνθησαν δεικνύουσαι εὐχόμεναι δ' ἐν
τῷ μέλλοντι ὅπως ἡ συνεργασία μὴ περιορισθῇ
εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν προγραμμάτων, καὶ
τούτων λίαν παρακίρω, ἀλλὰ γίνῃται συμ-
φώνως τῷ πνεύματι τῷ ὑπαγορεύσαντι τὰς
γνωστάς ἐκεῖνας διατάξεις.

Τῇ 'Εκπαιδευτικῇ 'Ἐπιτροπῇ ἀνατεθειμένα
εἰσὶ καὶ ἄλλα πολλὰ ἔργα, ἥτοι ἡ ἐξέτασις
μεθόδων, διδασκτικῶν βιβλίων κλπ. Καὶ ὅτι
μὲν ἀφορᾷ τὴν μέθοδον, ἀπεστάλη δι' ἐπιστο-
λῆς παρὰ τῆς ἐν Σμύρῃ κ. Σαφροῦς Λεοντιά-
δος «Σχέδιον περὶ συστάσεως μικτῶν ἀνατρο-
φῶν μικρῶν παιδιῶν» κατὰ σύστημα σκοπί-
μου παιδαγωγίας» ὅτι δ' ἀφορᾷ τὰ διδασκτικὰ
βιβλία ὁ κ. Γ. Σοφοκλῆς, ὅστις ἀνέγνω κατὰ
τὴν ρχ' συνεδρίαν πραγματείας Περί τῆς ἐν

τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις ἐπικρατούσης μεθό-
δου, καταχορισθεῖσαν καὶ ἐν τῷ Περιοδικῷ (ἐν
ἀρχῇ τοῦ II—III Τεύχους), ἀνήγγειλε τῷ
Συλλόγῳ κατὰ τὴν ἀ. 7/βρίου, ὅτι ἔχει πρὸ
πολλοῦ ἑτοιμὸν πᾶρας σύστημα διδασκτικῶν ἀ-
ναγνωσεως ἐπὶ ὕλης τερπνῆς καὶ διδασκτικῆς
ἅμα, ἐξαίτουμένος τὴν συνδρομὴν τοῦ Συλλό-
γου πρὸς ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου. Καὶ τὸ μὲν πρῶ-
τον πρὸ τινος παρελθὸν εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν
παρεπέμφθη τῇ 'Εκπαιδευτικῇ 'Ἐπιτροπῇ, εὐ-
χαριστία δ' ἐγράφησαν τῇ ἐπιστελλασῇ, περὶ
δὲ τοῦ δευτέρου ἡ 'Ἐπιτροπῇ ἀπεφώνηκε, ὅπως
παρακληθῆ ὁ ἐπιστελλας νὰ πέμψῃ αὐτῇ τὸ
διδασκτικὸν αὐτοῦ σύστημα διὰ τὰ περαιτέρω.

Σπουδαίοντα εἰσὶ καὶ ἔργασαι, αἱ τὴν ὑπο-
στήριξιν τῶν ἀπόρων σχολείων ἀφορῶσαι, τὸ
νέον τοῦτο πρακτικώτατον τοῦ νέου Κανονισμοῦ
μέσον πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων. Δὲν εἶχον
ἐτι ἐπιψήφισθῆ ἕλα τὰ ἄλλα ἄρθρα τοῦ Κανο-
νισμοῦ καὶ ὁ πρὸς ὑποθήριξιν πάντος μεγάλου
καὶ γενναίου ἔργου πρόθυμος φιλόμουσος ὁμο-
γενῆς δι' ἐπιστολῆς λακωνικῆς ἀνήγγειλεν, ὅτι
ἐπιθυμῶν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διάδοσιν τῆς
παιδείας κατὰ τὴν Ἀνατολήν, ἥτις ἄλλοτε το-
σοῦτον προσέζηρεν εἰς τὰ γράμματα, προσφέ-
ρει κατ' ἔτος δικαιοσύνης θύμω. λίρας ὑπὲρ τῶν
ἀπόρων σχολείων. Ἡ αὐτὴ μετὰ μικρὴν ἀνηγ-
γέθη γενναία πρόθεσις τοῦ ἐτέρου φιλογενοῦς
τῶν ὁμογενῶν, καὶ περὶ τὰς τελευταίας ἡμέρας
νέαι προσφορὰ ἐπεσφράγιζον κατὰ τὸ λῆγον ἔ-
τος τὸ ὑπὸ αἰσίους οἰωνοὺς ἀρξάμενον γενναίον
τούτο ἔργον. Τὸ Προεδρεῖον διηρημένους τὰ αἰ-
σθήματα ὑμῶν διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ ἐπιστολῶν,
πρόθυμον πάντοτε ὅπως διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Καν-
ονισμοῦ ὀριζόμενων τιμῶν σέβηται καὶ ἐκτι-
μᾷ τοὺς ἐνεργέτας καὶ προστάτας τῶν ἀπόρων
σχολείων.

Αἱ εἰδησεις αὐταὶ διὰ τε τῆς 'Εγκυκλίου ἡ-
μῶν διακοινωθεῖσαι τοῖς ἡμετέροις καὶ διὰ τῶν
ἐφημερίδων διαβιβάσθησαν ἀνεπτέρωσαν τὰς
ἐλπίδας πολλῶν Κοινοτήτων, αἵτινες σπερούμε-
ναι μέσων εἰς ἀπελευσίαν εὐρίσκοντο. Καὶ πρῶ-
τον ἡ πρὸ ἔνδεκα ἑτῶν συστάς ἐν Τραπεζοῦν-
τι ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν σχολείων 'Ἐπιτροπῇ διὰ
σειρῆς ἐπιστολῶν καὶ ἐθέσεων ἐδήλωσεν ἡμῖν
τὴν κατάστασιν τῆς παιδείας ἐν ταῖς χώραις
ἐκεῖναις. Ταύτην ἠκολούθησαν ὁ ἐν Σέρβιαις Ψι-
λεκπαίδευτ. Μακεδονικὸς Σύλλογος, ὁ ἐν Παι-
δεσῶ, τὸ ἐν Αἰνῶ Ἀναγνωστήριον καὶ τελευταῖον
ὁ 'Α. Ίωαννίνων κ. Σωφρόνιος. Τῇ 'Ἐπιτρο-
πῇ καὶ τοῖς Συλλόγοις τὸ Προεδρεῖον ἐξέφρασε
τὰ συγχαρητήρια αὐτοῦ ἐπὶ ταῖς τρααῖς ταύ-

ταις ἐνδείξεσι τῆς φιλομουσίας καὶ τῶν ἀτρότων ὑπὲρ τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς διαμορφώσεως τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν καμάτων, ἐπιλέγων ὅτι ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη ἔσται ὁ ἀμάρτανος στέφανος. Τῷ δὲ σεβασμίῳ ἀρχιερεῖ τῶν Ἰουκινῶν, ὅστις πρῶτος ἐξ ἠΐσερου αὐθορμήτως ἀπέστειλε πληροφορίας περὶ τῶν σχολείων, καὶ διεσκεδάσε τὴν λύπην ὅτι μόνον ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ δὲν παρίστατο ἡ πνευματικὴ κίνησις, ἣν ἐπιδείκνυνται αἱ ἄλλαι ἐπαρχίαι, ἐξέφρασαν ἰδιαιτέρως εὐχαριστίας, ἃς ἐψήφισασθε, καὶ εἰς συνεγῆ τῶν προσφώνων μέσων πρὸς ἐπούλωσιν τῶν πληγῶν, ἃς ἡ ἀπαιδευσὶς προκαλεῖ, ἀλληλογραφίαν εὐρίσκειται.

Αἱ ἀποσταλαῖσαι αὐταὶ πληροφοροίαι, εἰ καὶ τμηματικαί, ἔχουσαι πολλά τὸ ἐνδιαφέρον, παρεκίνησαν τὸ Προεδρεῖον ἴνα μετὰ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς συσκεφθῆν ἐξεύρη κατάλληλον τρόπον πρὸς συλλογὴν ὅτι πλείστων εἰδήσεων, καὶ εἰ δυνατόν, συζηματικῶν ἐκθέσεων τῆς παιδείας. Συνέταξε λοιπὸν τρεῖς Ἐγκυκλίους, ἃς καὶ ἐπεδοκίμασται. Τούτων ἡ μία ἀπυθύνετο εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς τῶν ἐπαρχιῶν, τοὺς πνευματικοὺς τούτους πατέρας τοῦ ἔθνους, οἵτινες εἰσι καὶ οἱ φυσικοὶ προστάται καὶ βοηθοὶ αὐτῶν περιεκλείετο δὲ ἐν αὐτῇ ἡ πρὸς τὰς Ἐφορίας καὶ Δημογεροντίας τῶν σχολείων δεύτερα Ἐγκύκλιος μετὰ διαγραμμάτων ἐξεπίτηδες γενομένων, ἐπεξηγητικῆ τοῦ τρόπου, καὶ ὅν ἔδει ν' ἀπαντήσωσιν εἰς τὰς πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐπιγραφείας ἐν κεραλίδι ἐρωτήσεις. Τρίτη Ἐγκύκλιος ἀπεστέλλετο πρὸς τοὺς Προέδρους τῶν Συλλόγων καὶ Λεσχῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, περιεκλείουσα μὲν τὰς δύο προηγουμένας, διαδηλοῦσα δὲ ὅτι ἀναμένει παρ' αὐτῶν ὁ Σύλλογος ἐκθεσιν περὶ τῆς πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν ἐν τῇ περιοχῇ αὐτῶν σχολείων, καὶ εἰ δυνατόν, ἱστορικῆ συνοπτικῆν καὶ ἀκριβῆ τῶν τῶν σχολείων τῆς περιοχῆς αὐτῶν καὶ τοῦ Συλλόγου. Τὸ πρακτικώτατον τοῦτο σχέδιον, ὅπερ ἐφείλεται ὅλως τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἡμετέρου Προέδρου, ἐπήνεγκε τοὺς καρπούς, καὶ σχεδὸν ἐστέρθη διὰ πλήρους ἐπιτυχίας.

Ἐπὲρ τὰς 150 σπουδαιόταται ἐκθέσεις καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἐγγράφα, ἐξ ὧν σχεδὸν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας ἀριθλήως καταδεικνύουσαι μετὰ τῶν ἐπισυνημμένων 400 Διαγραμμάτων τὴν κατάστασιν τῆς παιδείας παρ' ἡμῶν, εἶναι τὰ πρότελα τοῦ νέου τούτου σταδίου τοῦ Συλλόγου κατὰ τὸ λῆγον ἔτος. Ὁ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς Πρόεδρος,

εἰς ὃν παρεπέμθησαν πάντα ταῦτα, θέλει ποιῆσαι ὑμῖν τὴν κατ' ἐπαρχίας ἀνάλυσιν τούτων κατὰ τὴν ἐπέτειον εορτῆν, καὶ δεῖξει τὸ σημεῖον, εἰς ὃ εὐρίσκονται νῦν τὰ γράμματα, καὶ εἰς τίνα ὁ Σύλλογος θέλει ἀπονεύει τὴν ὑλικὴν συνδρομὴν καὶ ὑποστήριξιν. Προτείνω δ' ὅπως πάσι τοῖς σεβασμίσι ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς φιλοφρόνως πάνυ ἀναδεξαμένοις καὶ συντελέσασιν ὑπὲρ τούτου ζωηραὶ ἐκφρασθῶσιν εὐχαριστικαί, καὶ δειχθῆ αὐτοῖς ὅτι διὰ τοιαύτης μεθ' ἡμῶν συνθέσεως καὶ τοιοῦτων ἐργασιῶν θέλουσι παρέχει τὰς φιλομουσίας καὶ φιλογενεῖς αὐτῶν ὑπηρεσίας ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν γραμμάτων κατὰ τὴν Ἀνατολήν.

Ἡ τῶν σχολείων ὑποστήριξις συνεπάγεται τὰ περὶ διδασκάλων διότι κατὰ μέγα μέρος οἱ διδάσκαλοι εἰσι τὰ ἐμψυγα σχολεῖα, τὰ δυνάμενα πολλὰ καὶ καλὰ νὰ προσφέρωσι τῇ πατρίδι, ὅταν μετ' αὐταπαρνήσεως καὶ ζήλου ἐργάζωνται πρὸς τοῦτο. Τοῦτο γινώσκουσαι καὶ δύο τῶν κοινοτήτων ἐξήτησαν παρὰ τοῦ Συλλόγου καταλλήλους διδασκάλους διὰ τὰ σχολεῖα αὐτῶν. Ἡ Ἐφορία τῶν ἐν Ἀδριανουπόλει σχολείων, ἐκθέτουσα τὴν ἐν γένει κατάστασιν τῶν σχολείων ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ καὶ τοῖς πέριξ, ἐξήτει παρ' ἡμῶν κατὰ Ἰούνιον σχολάρχην διὰ τὴν Ἑλληνικὴν τῆς πόλεως ἐκείνης σχολὴν. Ἡ ἐπιστολὴ παρεπέμθη μὲν τῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ, ἀλλ' αὕτη ὡς ἐκ τῆς ὥρας τοῦ ἔτους μὴ συνεδριάζουσα δὲν ὑπέβαλε τῷ Συλλόγῳ τὴν περὶ τούτου γνώμην της. Ἦτο δὲ πλεόν ἀρχῆ, ὅποτε ἠδυνάμεθα νὰ ἀνταποκριθῶμεν εἰς τὰς τῆς Ἐφορίας ἐκείνης προθέσεις. Κατὰ δὲ Σεπτέμβριον ἡ ἐξ Ἡρακλείου Κρήτης Ἐφορία δι' ἐπιστολῆς δηλοῦσης τὴν σταθερὰν αὐτῆς θέλησιν ἵνα προαγάγῃ τὰ ἐκεῖ σχολεῖα, ἐξήτησε παρὰ τοῦ Συλλόγου διδάσκαλον γινώσκοντα πλὴν τῆς ἑλληνικῆς καὶ τὴν γαλλικὴν, ὀρίσασα δίμηνον διάστημα πρὸς εὔρεσιν τούτου. Εἰ καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου ἡ βροτολογίος χολέρα ἐμείστις τὴν πόλιν ἡμῶν, οὐχ ἥττον μετὰ τὴν ἀπόφασιν ὑμῶν ἵνα εὔρεθῃ καὶ ἀποσταλῆ ὁ κατάλληλος διδάσκαλος, τὸ Προεδρεῖον οὐ μόνον ἀπέστειλε τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ ὑπέδειξε πόσῃ ἐπιβρόχῃ ἐπὶ τοῦ ὅλου ἐπαρχιακοῦ πνεύματος ἔχει ἡ ἐν κυριωτέρᾳ τινὶ τῆς ἐπαρχίας ἔδρα διατήρησις συστηματικῆς καὶ ἀξίως λόγου κεντρικῆς σχολῆς. Ἡ Ἐφορία ἐξέφερεσε διὰ νέας ἐπιστολῆς τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς ὑπὲρ πάντων τούτων, διακηρύττουσα ὅτι πάντας κατέχει ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν σχολείων Ἡρακλείου ὁ αὐτὸς

ζήλος. Τέλος, κύριοι, γινώσκατε ὅτι πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ ἡ μόρφωσις νέων πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας εἶναι τῶν γενναίων εὐεργετημάτων, ἄπερ δύναται τις νὰ προσφέρῃ τῇ πατρίδι. Ὁ αἰετοπερὶ διὰ νέων πράξεων ζητῶν νὰ ἐνθαρρῶνῃ ἡμᾶς εἰς ὑπερ ἀνελάθουμεν ἔργον κ. Χρησάκης Ζωγράφος δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἀπὸ 20 Δεκεμβρίου ἐδόλωσε τῷ Συλλόγῳ, ὅτι ἀποφασίσας νὰ διατηρήσῃ εἰς τὸ Ἑλλ. Λύκειον ἐπὶ πενταετίαν ἐξ ὑποτρόφους ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, χρησιμεύοντας ὡς ὄργανα πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἐν ταῖς αὐτῶν χώραις, ἀνατίθησι τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν τῷ Συλλόγῳ, ὅπως μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν αὐτῶν διδάξωσιν ἐπὶ τριετίαν κατ' ἐντολὴν ὑμῶν, ἐπὶ μισθῷ ἀναλόγῳ ἐν ταῖς αὐτῶν κόμισι. Τὸ νέον τοῦτο δέγμα τῆς φιλομουσίας τοῦ προστάτου τούτου τῶν ἀπόρων νέων ἀσμένως δεξάμενοι ἀνέθετε τῷ Προεδρεῖῳ τὰ περαιτέρω τοῦτο δὲ προσκαλέσαν τοὺς ἀρμοδίους πρὸς τοῦτο Συλλόγους εἰς ἐκλογὴν τῶν ὑποτρόφων ἀπέστειλεν αὐτοὺς μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν νομοισμένων εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Λύκειον.

Ἐκτακοὶ Ἐπιτροπαί.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐπιστολῶν τῶν ἀφορωσῶν τὰ ἔργα τῶν διαρκῶν Ἐπιτροπῶν ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ὠνομάσθησαν ἐφέτος καὶ ἔκτακοὶ Ἐπιτροπαὶ πρὸς καταγραφήν συνδρομῶν ὑπὲρ τοῦ κτηρίου, ὑπερ ἐγένετο τῶν πρώτων τοῦ Προεδρεῖου μελημάτων. Τούτων αἱ μὲν εἰς τὰς τέσσαρας ἐπισημοτέρας συνοικίας τῆς πόλεως ἡμῶν ὀρισθεῖσαι ἀντήλλαξαν μεθ' ἡμῶν ἐπιστολὰς περὶ ἐνάρξεως ἡ ἀναβολῆς τῆς ἀναθεθείσης αὐτοῖς ἐντολῆς· αἱ δὲ εἰσὶν εἰς τὰς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ διακεκριμέναις ἑλληνομάξαισι, ὅσων ἐν Ὁδισσῷ, Περτροπούλει, Λονδίῳ, Λιβερπούλῃ, Μασσαλίᾳ, Τερζέστῃ, Βιέννῃ, Καίρῳ, Ἀλεξανδρείᾳ, Γαλασίῳ, Βραίλῃ καὶ Βουκουρεστίῳ. Δι' Ἐγκυκλίῳ διλοῦσας τὴν σημασίαν, ἣν ἔξει ἐνταῦθα ἥτε σύνδασαι αὐτῶν μεθ' ἡμῶν καὶ ἡ τοῦ κτηρίου τοῦ Συλλόγου ἰδρύσεις, γνωστὸν ἐποίησμεν καὶ τοῖς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὁμογενεῖσι τὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου καὶ τὰς μέχρι τοῦδε ἐργασίας αὐτοῦ. Καὶ ἔσπευσαν μὲν αἱ πλείεσται τούτων ν' ἀπαντήσωσιν εὐμενῶς ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, ἀλλ' ἡ εὐμένεια αὕτη περιεκάλυπτε τὴν αὐτῶν παραίτησιν, μὴ ἀναδεχόμενων διὰ διαφόρους λόγους τὴν ἐντολὴν, ἣν αὐτοῖς ὁ Σύλλογος ἀνέθηκεν. Ἐκ τῆς ἀποτυχίας ταύτης προκλήθεισας κατὰ μέγα μέρος

ἐξ αἰτίων ἀνεξαρτήτων ὅλως ἀπὸ τοῦ Συλλόγου ὠρμήθητες, ὅπως ἀντικατήσθητε τοὺς παραιτηθέντας, ὅπερ ἐν Τερζέστῃ γενόμενον καὶ αὐθις ἀπέτυχε. Τὸ ἀποθάρρυντικὸν τοῦτο γεγονός ἐμετριάσθη πως, ὅτε ἐλάβομεν ἐκ Λιβερπούλης ἐπιστολὴν παρὰ τῆς ἐκεῖ Ἐπιτροπῆς δηλοῦσης, ὅτι λογιζόνται εὐτυχεῖς ὅτι παρέχεται αὐτοῖς εὐκαιρία, ὅπως ὑποστηρίξωσι κατὰ τὸ ἐνὸν τὰς ἡμετέρας προσπάθειαις ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν γραμμάτων παρὰ τοῖς ὁμοφύλοις λαοῖς τῆς Ἰθουμ. αὐτοκρατορίας. Τὰ αὐτὰ ἐξέφρασε καὶ ἡ ἐν Βιέννῃ, ὁ δὲ ἐν Λονδίῳ κ. Ι. Βικέλας παραιτούμενος λόγῳ ἀποδημίας ἐπεμψεν ὑπὲρ τοῦ κτηρίου πέντε ἀγγλικὰς λίρας. Τελευταῖον ἡ ἐν Βουκουρεστίῳ Ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν κκ. Μ. Ξανθοῦ, Δ. Ζητσαίου καὶ Κ. Νικολάου ἐγραψεν ἡμῖν, ὅτι οἱ τῆς πόλεως ἐκείνης ὁμογενεῖς ἐν παντὶ κειρῷ διατηροῦντες τὴν φιλογένην ἀπαραιμείωτον, λαθόντας γνώσιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος πράγματος, καὶ χαίροντες ἐπὶ τῇ προόδῳ τῶν ἀγαθῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μετὰ σπουδῆς κατέθηκαν ἕκαστος τὴν δυνατὴν συνεισφοράν ἀριθμομένην εἰς λίρας ἴθουμ. 227 καὶ 29 ναπολεόνεια. Τῇ Ἐπιτροπῇ ταύτῃ καὶ τοῖς προθύμοις συνδρομοῦσι καλοῖς κἀγαθοῖς ὁμογενεῖσι ἐξεφράσαμεν τὰς δευτέρας εὐχαριστίας μετὰ τῆς διαθεδωίας, ὅτι ὁ Σύλλογος θέλει ἐσσεῖ ἀναμνηθῆσθαι τῆς πρὸς πάν ὅ,τι ἔθνωφελὲς φιλοτιμίας τῶν ἡμετέρων.

Ἐνεργειῶν δὲ ὑπὲρ τοῦ κτηρίου γινομένων ἔδει νὰ παρσκευασθῶσιν ἐγκαίρως τὰ ἐπὶ τούτῳ σχεδιάσματα. Πρὸς τοῦτο δὲ προσκλιθέντες διακεκριμένοι ἐνταῦθα τε καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀρχιτέκτονες ἐπροθυμήθησαν νὰ υποβάλωσιν ἐπὶ ταῦτα ὁ δ' ἐν Ἀθῆναις γνωστὸς ἀρχιτέκτων κ. Α. Καφαντσοῦλος φιλοπονήσας τοῦτοῦτον ἐν τέσσαρσιν πλαισίῳ, καὶ ἀποστείλας εὐπρεστὴν δι' ἐπιστολῆς νὰ δῶ ἐξηγήσεις, προσθεῖς καὶ τὰ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν διακοσμῆσεως, ἀξίως τοῦ τε ὀνόματος τοῦ καθ' ἡμᾶς Συλλόγου καὶ τῆς καλλισθησίας τοῦ ἐπιφανοῦς ἀρχιτέκτονος. Πᾶσι δὲ τοῖς ἀρχιτέκτοσι φιλοτίμως πάνυ φιλοπονήσας καὶ ὑποβαλοῦσι ταῦτα δέον μετὰ τὴν ὀριστικὴν ἐγκρίσιν τοῦ σχεδίου νὰ γραφῶσιν εὐχαριστήριον.

γ) Αἱ περὶ βιβλίῳ ἐπιστολαί.

Τὰ βιβλία καὶ πανταχοῦ μὲν μάλιστα δ' ἐνταῦθα, ἐνθα ἔλλειπει δημοσίᾳ Βιβλιοθήκῃ, εἶναι ἀληθῶς ψυχῆς ἰατρικὸν καὶ κοινὴ πνευματικὴ τροφή τοῖς ἑρασταῖς τῶν γραμμάτων.

δὴ κύριον μέλημα πάντων τῶν μελῶν δέον νὰ ᾗ ἡ ταχέια ἀντικατάστασις τῶν ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς ἀπολεσθέντων θησαυρῶν καὶ ἡ κατάρτισις βιβλιοθήκης οὕτως, ὥστε νὰ ᾗ προσιτὴ παντὶ τῷ βουλομένῳ. Δικαίως ἄρα μετὰ πολλῆς τῆς χαρᾶς καὶ μετ' ἄκρου ἐνδιεφέροντος ἠκρατάμεθα ἅπαντες τῆς τε ἀπὸ 28 μᾶζου ἐπιστολῆς τοῦ κ. Γ. Κορωνοῦ προσηνεγόντος ὑπὲρ τῆς βιβλιοθήκης δικασίας θωμαναϊκῆς Λιρας, καὶ τῆς ἀπὸ 18 Ἰουνίου τοῦ κ. Θ. Α. Μαυρογορδάτου προσφερόντος ἐκάτον θῶμ. λίρας. Ἄμφοτέροις τοῖς δωρηταῖς τὸ Πρεσβεῖον συνεπέειχεν τῆς ἀποράσεως ὑμῶν ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν χαρὰν, ὅτι διὰ τοιούτων προσφορῶν ἐτίθεντο οὕτω τὰ θεμέλια τῆς ἐκ νέου συστάσεως τῆς Βιβλιοθήκης· εὐχαρισταίαι δ' ἐξερράσθησαν καὶ τῷ κ. Κ. Καλλιὰδῃ, ὅστις καὶ πρότερον καὶ μετὰ ταῦτα προσήνεγκε τῇ Βιβλιοθήκῃ βιβλία, οὐ πάύεται δὲ μεριμνῶν ὑπὲρ αὐτῆς τὰ κάλλια δι' ἐπιστολῶν προσιωνίζόμενος. Καὶ ἄλλοι δὲ ἡμέτεροί τε καὶ ἀλλοδαποί, ὡς ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ βιβλιοφύλακος ἠκούσατε, ἔσπευσαν καὶ καθ' ἡμέραν σπεύδουσι πλουτοῦντες τὴν ἡμετέραν Βιβλιοθήκην. Ἐνταῦθα μνημονεύον τοῦ ἐν Παρισίοις «Πρὸς διὰδοσιν τῶν γραμμάτων Συλλόγου», ὅστις δι' ἰδίαις Ἐγκυκλίωσι προσκάλει τοὺς περὶ αὐτὴν νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἐπαυρόμενην τῆς παραναλωθείσης Βιβλιοθήκης, πρὸ ἐλίγων δὲ μηνῶν διὰ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως αὐτοῦ κ. Gilsang ἀπέστειλεν ἡμῖν ἱκανοὺς τόμους. Καὶ ὁ ἐν Ἀθῆναις Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρρασσὸς ἐπέμφεν ἐκάτον περίου τόμους. Ἐκκαρμῆς δὲ μένει ἔτι ἡ ὑπόσχεσις τῆς Συγκλήτου τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, εἰς τὸν νῦν τοῦ ὁποῦτου Πρύτανη κ. Β. Καστόρχου δι' ἐπιστολῆς ἀπὸ 26 7βρίου ὑπεμνήσασεν ταύτην, οὕτως δὲ δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἀπὸ 6 9βρίου ἀνήγγειλεν, ὅτι αἰτία τῆς βραδύτητος ταύτης ἦν ἡ μῆψω τῆς Βιβλιοθήκης τελεία ταξινόμησις. Πᾶσι δὲ τοῖς προσσηνεγοῦσι βιβλία ἐγράψαμεν κατ' ἐντολὴν ὑμῶν τὰς δεοῦσας εὐχαριστίας. Τελευταῖον δὲ προσθέτον ὅτι ὁ κ. Θ. Κοσοῦδας τῶν προσφορῶν τούτων λαθῶν γνῶσιν ἀπέστειλε τῷ Συλλόγῳ 30 θῶμ. λίρας πρὸς κατασκευὴν τῶν νέων θηκῶν τῶν βιβλίων. Καὶ τῷ καλῷ τούτῳ κἀγαθῷ ὁμογενεὶ τὰς εὐχαριστίας ἀπενεύμαμεν δι' ἐπιστολῆς.

Ἦν τοῦτοιας διὰ τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων προσφορῶν μέγα τι δὲν προσγίγνεται. Καὶ ἐνεῖδετε μὲν τοῦτο, διὸ καὶ ἐνετείλασθε τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ, ἵνα συντάξῃ τὴν δέουσαν

Ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ἄλλους λογίους, ἀλλὰ καὶ διὰ ταύτης πρὸ τῆς τοῦ κτιρίου ἐγέρσεως οὐδὲν σπουδαῖον πρέπει νὰ προσδοκᾷ τις.

δ') Περὶ τῶν σχέσεων τοῦ Συλλόγου μετὰ τῶν λοιπῶν σωματείων.

Ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος θεωρήθη πάντοτε καὶ θεωρεῖται δικαίως ὡς ἡ πρώτη ἐν τῇ Ἀνατολῇ ερωτοβόλος ἐστία, ἥτις καταρτίσασα συμπαρέστηρον τὴν κρατίστην τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ λογίων κοινωνίαν παρήγαγε περὶ αὐτὴν πολλὰ ἄλλα ἑλλην. γραμμάτων κέντρα, διαγείρουσα οὕτω τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἦν ἐν βραχεὶ δὲ διάδοχος παρὰ τε τοῖς ἡμετέροις καὶ τοῖς ἀλλογενεῖς τοῦ ὑπὲρ τῶν ἑλλήν. γραμμάτων συλλογικοῦ πνεύματος εἶνε παρήγορος ἐλπίς περὶ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι μεγάλων αὐτοῦ ἀποτελεσμάτων, ἀνὰ ἄκματον μὲν καὶ ζωρὸν ὡς νῦν διατηρηθῆ τοῦτο, κανονικώτερον δὲ ρυθμισθῆ. Πρὸς τὴν σκοπὸν δὲ τοῦτον δέον στενωτάτα νὰ συνδέωνται τὰ πολλαχόσε ἐγκατεσπαρμένα σωματεῖα ταῦτα μετὰ τοῦ ἡμετέρου, καὶ ἀδελφικῶς συνδεόμενα νὰ ἐργάζωνται κανονικῶς καὶ ἀπὸ κοινοῦ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ αὐτῶν σκοποῦ. Τοῦτ' αὐτὸ διακηρύττει καὶ ὁ νέος ἡμῶν Κανονισμὸς· αὐτῇ δ' ἐστὶ καὶ ἡ πρόθεσις πάντων ἡμῶν. Σήμερον δ' εὐρισκόμεθα εἰς τὴν εὐρύστον θέσιν, νὰ διακηρύξωμεν ὅτι μεθ' ὅλων τούτων εὐρισκόμεθα εἰς στενάς σχέσεις, ἀνταλλάσσοντες ἐλευθέρως τὰς ἰδέας ἡμῶν καὶ ἀνκοινοῦντες προθύμως πᾶν ὅ,τι κοινοφελὲς ἀγαθὸν ἐπιδιώκομεν. Καὶ ἀληθῶς τὰ τε ἐν τῷ ἐξωτερικῷ καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τοῦ κράτους ὅ 2 ἐκπαιδευτικὰ σωματεῖα, ἅπερ εἰσι γνωστὰ ἡμῖν, ἀποτεινόνται πρὸς ἡμᾶς ἐλευθέρως, ὑποβάλλοντα τὰς αὐτῶν ἐργασίας, καὶ αἰτοῦντα τὴν ἡμετέραν συνδρομὴν καὶ προστασίαν. Καὶ τὰ μὲν ἐν ταῖς συνοικίαις τῆς μεγυλοπόλεως ταύτης, τῆς δημοσίας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διαλέξεις κοινὰς μεθ' ἡμῶν ἔχοντα, κοινῶς καὶ συσκέπτονται καὶ συζητοῦσι. Τὰ δὲ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἐκπαιδευτικὰ ὅλος ὄντα καὶ πρὸς ὑποστήρισιν σχολείων συστάνα, μεγάλως εὐκολύνουσι ἡμᾶς εἰς ὅπερ ἀνεδέχθημεν νέον ἔργον. Οὕτω δὲ, ἵνα τὰ κεντρικώτερα ἀναμνήσω, ἡ μὲν ἐν Τραπεζοῦντι ἐξωτερικῇ Ἐπιτροπῇ ἐπὶ τῶν σχολείων, μεθ' ἧς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀνητληθῆσαν οὐκ ὀλίγα γράμματα, ἀνυ-

σίμως πάνυ προστατεύουσα τὰ περὶ τὴν Τραπέζουττα καὶ τὸν Πόντον σχολεῖα, παρέχει ἡμῖν τὰς ἀρίστας πληροφορίες περὶ τῶν τόπων ἐκείνων, μὴδ' αὖτως ἀποθαβήνουμένη ἐξ ὧσιν ἀπαντᾷ ἀνυπερβλήτων δυσχερεῶν ὁ δὲ ἐν 'Ραιδεστώ Σύλλογος, οὐ πολλὸς χρόνος ἐξ οὗ συστάς μετὰ τῶν κατὰ τὴν Θράκην ἀδελφῶν σωματείων, δείκνυσιν ἡμῖν τοὺς τε ἀγῶνας, οὓς καταβάλλει, καὶ ὑπερ ἐπιδίδωκει μέλλον. Μερίστης δὲ προσοχῆς καὶ ἄξιος πολλῶν ἐπαίωνων εἶνε ὁ ἐν Σέρβρις Φιλεκαπιδ. Μακεδον. Σύλλογος, ὅστις μετὰ τῆς ἐνταῦθα Μακεδονικῆς Ἀδελφότητος δραστηρίως ἐπιδίδωκεν τὴν διὰδοσιν τῶν γραμμάτων, καὶ ἐκάστοτε ἀγγέλλων ἡμῖν οἷας γενναίως ἐργασίας ποιεῖ, κρατεῖ πάντοτε ἡμᾶς ἐνημέρους τῶν ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ ἐκείνῃ ὑπὲρ τῶν γραμμάτων τελουμένων. Καὶ οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ δὲ ὑπάρχοντες καὶ οἱ ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου πελάγους συστάνας προθύμως ἀγγέλλουσιν ἡμῖν τὰ περὶ τῶν σχολείων τῆς περιουχῆς αὐτῶν. Ποῖος δὲ Σύλλογος ἢ ποῖα Ἀδελφότης ἐκ σμικρῶν τὸ πρῶτον ὀρμηόμενος, δὲν δεικνύει τρανὰ δείγματα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ πνεύματος, ὑπερ κατέλαβε τοὺς ὁμογενεῖς ἡμῶν; Ἀπλῆ ἀνάγνωσις τῆς ἀλληλογραφίας ὅλων τούτων τῶν σωματείων πείθει ἡμᾶς περὶ τῆς ἐπιβροχῆς, ἣν ποτε ἐπὶ τῆς ὅλης ἐκπαιδευσεως ἔξοσι ταῦτα. Δικαίως ἄρα ὁ τοῦ πανεπιστημίου Πρύτανης κ. Ε. Καστόργης ἀναφωνεῖ ἐν τῇ ἀπὸ 31 Ἰανουαρίου ἐπιστολῇ αὐτοῦ τάδε: Εἰς τὰς σπουδαίας καὶ σκοπόμενας ἐπενεργείας τούτου τε καὶ τῶν ἀπανταχῶς ἐλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων ἀποβλέπων πᾶς ὁμογενὴς Ἕλλην εὐφραίνεται ἐπὶ τῷ θεάματι τούτῳ, καὶ πείθεται ὅτι δὲν θέλει εἶσθαι μακρὰν ὁ χρόνος τῆς τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ποθητῆς ἠθικῆς; καὶ ἐπισημονικῆς παλινορθώσεως.

Πᾶσι τοῖς σωματείσις τούτοις τὸ Προεδρεῖον οὐκ ἐπαύσατο κατ' ἐντολὴν ὑμῶν πᾶσαν τὴν ἡθικὴν συνδρομὴν παρέχον, πρῶτον πάντοτε εἰς ὅ, τι ἂν ἤθελον κρίνει τὸν Σύλλογον κατὰλληλον. Ἐν τούτοις δὲν δυνάμεθα νὰ παραλείψωμεν ὅτι ὁ ἐνταῦθα Φιλεκαπιδευτικὸς Σύλλογος ἢ Μικρὰ Ἀσία διὰ τῆς ἀπὸ 22 8βρίου ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἀνένεωσε τὴν καὶ πρότερον ὑποβληθεῖσαν πρότασιν, ἵνα τεθῆ ὑπὸ τὴν ἡμετέραν κηδεμονίαν καὶ προστασίαν. Ὁ Σύλλογος οὗτος, συνδεδεμένος στενωῶς καὶ μετὰ τῶν ἐν Κιλικίᾳ, Ἰωνίῳ, Σίλλῃ, Πόρῳ, Σπάρτῃ, Νεαπόλει τῆς Καππαδοκίας καὶ Ἀγκύρᾳ, χάριν τῶν μικρασιατικῶν, τῶν πλείστων ἀδῶν τῆς ἡμετέρας γλώσσης, ποιεῖ τὸ ἥμισυ τῶν αὐτοῦ δια-

λέξεων εἰς τουρκικὴν γλῶσσάν, κοινὰς ποιῶν τοῖς αὐτοῦ συμπολίταις τὰς πρακτικὰς καὶ στοιχειώδεις γνώσεις τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἀναγκαιότερων ἐπιστημῶν. Τὸ δὲ σύστημα τούτο ὑποβλήτων καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ σωματεῖσις θέλει ἐξεγείρει τὸν πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας ζῆλον τῶν προσερχομένων. Τὴν προστασίαν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐξήτησε καὶ ἡ τῶν Κιανῶν Φιλεκαπιδ. Ἀδελφότης ὑποβαλοῦσα τὴν 1 7βρίου καὶ τὸν Κανονισμόν αὐτῆς πρὸς ἔγκρισιν. Καὶ ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ Φιλεκαπιδευτ. Ἀδελφότης *Galacia*, ἄρτι συστηθεῖσα τίθεται ὑπὸ τὴν προστασίαν ἡμῶν. Ταῦταις κατ' ἐντολὴν ὑμῶν ἐδηλώθη ἡ χαρὰ, ὅτι διὰ τοῦ μέσου τούτου τὰ ἐν τῇ πόλει ἡμῶν καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὁμοίας φύσεως σωματεῖα συνευνοῦνται οὕτω δι' ἀδιαφρόνητων δεσμῶν, καὶ ἀπὸ κοινῶ ἀνακλυβάνουσι νὰ ἐπιδιώξωσι μετὰ σταθερότητος τὴν ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἀνηγγεῖλαμεν δὲ αὐταῖς, ὅτι μόνον διὰ τῆς συνεργασίας ὁ σκοπὸς ἡμῶν εὐδοῦται τέλειον καὶ μάλιστα ἐν χώρῳ, ἐν αἷς κοινὰ καὶ γενναῖα μέτρα εἶσιν ἀπαραίτητα εἰς σκόπῳ καὶ ἐπιτυχῇ διασκέδασιν τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀμαθείας διὰ τῆς ἐξάπλωσεως τῶν γραμμάτων καὶ διὰ δόσεως πρακτικῆς ἐγκυκλίου παιδείας.

Ἄλλ' οὐ μόνον οἱ ἐνταῦθα τε καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Σύλλογοί εἰσι στενωῶς μεθ' ἡμῶν συνδεδεμένοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Ὁ ἐν Ἀθῆναις πρὸς διδασκῶν τῶν γραμμάτων Σύλλογος, ὅστις μετὰ πολλῆς τῆς πρακτικότητος καὶ σωφροσύνης ἐργάζεται ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδευσεως, διάκειται, ὡς εἶδομεν ἐν τε τῇ ἀρχῇ καὶ κατὰ τὸ παρελθὼν ἔτος, εὐμένεστα πρὸς ἡμᾶς ὑπὸ τῶν αὐτῶν κατέχονται αἰσθημάτων ἢ τε Ἐταιρία τῶν *Φίλων τοῦ Λαοῦ* καὶ οἱ Φιλολογικοὶ Σύλλογοι *Burwar* καὶ *Parussos*. Τὸν τελευταῖον μάλιστα παρεκολούθησεν ὁ Σύλλογος ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ, ἐπεκροτήσαμεν δὲ εἰς τὸν νέον αὐτοῦ Κανονισμόν πολλὰς εὐχαριστίας ἀποδόντες, οὐ μόνον διότι καταγίνεται ἐπὶ τῇ μελέτῃ καὶ ἐκδόσει τῆς γλωσσικῆς ὕλης καὶ λοιπῶν φιλολ. μελετημάτων, ἀλλὰ καὶ διότι κατὰ συγκυρίαν οἱ πλείστοι τῶν εἰς τὴν ποιητικὴν καὶ φιλολογικὴν ἀγῶνα τῶν Ἀθηνῶν διαγωνισθέντων ἴσαν νεαρὰ αὐτοῦ μέλη. Τῇ δὲ Ἐταιρίᾳ τῶν *Φίλων τοῦ Λαοῦ*, ἣτις προσπαθεῖ διὰ δημόδους διδασκαλίας νὰ διαδώσῃ τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν, βελθῶς συνελυπήθημεν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ προέδρου αὐ-

τῆς Κ. Δοσίου, ἀνδρὸς μεγετῆμου καὶ ἀκμαίου, μεγάλως ἐργασαμένου ὑπὲρ τῆς ἐδραιώσεως τῶν Συλλόγων τούτων.

Μετὰ δὲ τοῦ ἐν Παρισίοις Συλλόγου «Πρὸς διὰδοσιν τῶν Ἑλλην. γραμμάτων» οὐ παυόμεθα ἔχοντες ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ τὰς ἀρίστας σχέσεις. Ἐρέτος μάλιστα κατὰ τὴν 10 Ἰουνίου μαθόντες, ὅτι καὶ κατὰ τὴν φρεσὲν ἐκείνην τῆς Γαλλίας καὶ τῶν Παρισίων θέλησαν οὐκ ἐπέκυσαντο ἐργαζόμενοι, καὶ ποιοῦντες ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ αὐτῶν, συνελυθήμεν αὐτοῖς ἐπὶ ταῖς ἐθνικαῖς συμφοραῖς, καὶ ἐξεγράσαμεν τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ Γαλλία μεγάλου οὔσα αἰετοῦ, καὶ τὸν ἐκπολιτιστικὸν ἀγῶνα γενναίως ἀγωνιζομένη, ταχέως θέλει ἐπουλώσει τὰς πληγὰς αὐτῆς, καὶ θέλει παράσχει εἰς τὸν κόσμον νέον δεῖγμα μεγάλων φρονημάτων. Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου κατ' ἐντολὴν ἡμῶν θέλοντες νὰ δώμεν μικρὰν ἔνδειξιν τῶν φιλαδέλφων αἰσθημάτων ἡμῶν ἀνεδέχθημεν ἀσμένως τὴν τοῦ κατ' ἔτος ἐκδιδομένου Περιοδικοῦ αὐτῶν διανομὴν, συλλέγοντες τὰς τῶν ἐν Κ/Πόλει μελῶν ἐτησίαις συνδρομὰς, καὶ ὡς ἀνταποκρίται αὐτῶν παρέχοντες τὴν συνεργασίαν ἡμῶν εἰς ὅ,τι ἂν ἐγερῶσιν ἀρμόδιον τὸν Σύλλογον. Διὸ καὶ κατὰ Μάρτιον ἐστειλάμεν αὐτοῖς φράγμα 885 μετὰ τῶν σχετικῶν ἐγγράφων, καὶ ἐξηγήσαμεν τοὺς λόγους, ὧν ἕνεκα μέλη μὲν τινὰ κληρῆθησαν, ὀλίγα δὲ νέα ἐνεγράφησαν.

Τοιαύτη καὶ ἡ σχέσις τοῦ Συλλόγου ἡμῶν μετὰ τῶν πρὸς διὰδοσιν τῶν γραμμάτων ἐργαζομένων σωματείων. Εἶθε δὲ ἐν τῷ μέλλοντι ἡ σχέσις αὕτη μὴ μόνον νὰ διατηρηθῆ ἀκαμάουσα καὶ δικαίη, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐρεθῆ ἔτι μάλλον διὰ συνδέσεως μετὰ παντὸς ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἐπιστημονικοῦ σωματείου διὰ τὰς φιλολογικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς ἡμῶν σχέσεις.

Ἐξέθηκα, Κύριοι, ἐν ἀτελεῖ σκιαγραφίᾳ καὶ τὰ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου κατὰ τὸ λῆγον ἤδη ἔτος. Ἄν δ' ἀνεμίχθην εἰς λόγους δικαιοδοσίας ἄλλων οὐκ ἐμὸν τὸ ἀμάρτημα, ἀλλὰ τοῦ ἐπιβαλλομένου μοι κληθίκουτος. Τὰς ἐντολάς ἡμῶν ἐκπληρῶν καὶ ὑπὲρ τῆς ταχείας αὐτῶν ἐκπληρώσεως ἐργαζόμενος, ἕνα πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν σκοπὸν εἶχον τοῦ νὰ μὴ παραλείψω ἐκὼν μηδὲν τῶν ὅσα ἐψηφίσασθε. Ἄλλ' ἂν δὲν βλέπετε ἐν αὐτῇ τὴν εὐρύτητα, ἣν προσεδόκα ἐκ τῆς νέας αὐτοῦ πορείας ὁ Σύλλογος, τοῦτο ἀπόδοτε τῇ ἐμῇ ἀδυναμίᾳ, ὅτι τὰς ἀποφάσεις ἡμῶν ἐκτελῶν εἰργάσθη οὐχ ὡς ἔβουλόμην, ἀλλ' ὡς ἔδυνάμην. Εἶθε δ' ἐν τῷ μέλλοντι ἡ μεγάλη τῆς ἀλληλογραφίας σπουδαιότης εἰς χειρὰς δεξιωτέρως ἀνατεθεῖσα νὰ καταστῇ ἀξία τῆς ἀποστολῆς τοῦ Συλλόγου καὶ τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ.

Ἀκολούθως ὁ Ταμίς κ. Ἰ. Γκιὼν ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν αὐτοῦ περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Ταμείου ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

Κύριοι,

Ἐκπληρῶν τὴν διὰτάξιν τοῦ ἀρθροῦ 11 τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου, δίδωμι ὑμῖν λόγον τῆς ἐφ' ὅλον τὸ λῆγον 1Α' συλλογικῶν ἔτος διαχειρίσεως τῶν ἡμετέρων οἰκονομικῶν ἢ ἐμῇ ὑπόθεσις, Κύριοι, εἶναι ὅλος πραχμικτῆ, καὶ χωρὶς νὰ ἀπασχολῶ ὑμᾶς εἰς θεωρικὰ κλπ. προβεβαίω εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν λ/σμῶν μου.

Α'. Ταμείον.

Παραδοθέν μοι τὴν 20 Μαΐου παρ. ἔτους ἀπὸ τὸν προκάτοχόν μου κ. Ζ. Ἀλεξανδριδὴν ἔφε-
 ρεν ὑπόλοιπον ἰσολογισμοῦ του
 Α. Τ. 99,97

Προσετέθη καὶ τὶς δαπάνη, ἧτις κατὰ τὴν διαχει-
 ρισίν του κατὰ λάθος εἶχε σημειωθεῖ δις, ἐκ
 Α. Τ. 2,57

102 54

Ἐκτοτε μέχρι σήμεραν ἡ ὄλη κίνησις τοῦ Ταμείου συγκεραλαιούται ὡς ἑξῆς:

α.) Εἰσπράξεις.

1) Συνδρομαὶ τῶν μελῶν ἐν γένει	Α. Τ.	249	75	
2) Δικαιώματα Διπλωμάτων	»	415		
3) Προσφοραὶ ἔκτακτοι	»	394	09	
4) Προσφοραὶ ἐφ' ὠρισμένῳ σκοπῷ	»	4050	70	
5) Τόκοι καὶ μερίσματα ἀπὸ μετοχῶν	»	478	83	
6) Πώλησις Περιδικῶν	»	4	35	
7) Συνδρομαὶ ὑπὲρ τοῦ Κτιρίου	»	4609	50	
8) Πώλησις μέρους τῶν μετοχῶν μας δι' ἀγορὰν τοῦ οἰκοπέδου	»	1657	84	5260 06
				<hr/>
		Ἐν ὄλῳ	5362	60

β') Δαπάναι.

1) Εἰς τὰ Περθεναγωγεῖα Χάσκιεϊ, Σινασοῦ, Δεμερδεσίου καὶ Σαράντα Ἐκκλησιῶν τοῦ κ. Μενελάου Νεγρεπόντη Προσφορὰ	»	100		
2) Διὰ τὸ οἰκόπεδον τοῦ Κτιρίου	»	2436	93	
3) Εἰς ἀγορὰν Μετοχῶν	»	4787		
4) » διὰφόρος τοῦ Συλλόγου δαπάναις	»	404	60	4728 53
				<hr/>
Ἐπίλοιπον	Α. Τ.	634	07	

Β'. Συνδρομαί.

Τὸ ἀνωτέρω ποσὸν τῶν συνδρομῶν μερικώτερον ἔχει ὡς ἑξῆς:

1) Συνδρομαὶ τοῦ λήγοντος ἔτους	»	492		
2) » παλαιὰ καθυστεροῦσαι εἰσπράχθησαν ἀπὸ 3 Μέλῃ	»	47	75	
3) Συνδρομαὶ τοῦ προηγουμένου ἔτους, αἵτινες μοὶ παρεδόθησαν πρὸς εἴσπραξιν.	»	40		249 75
				<hr/>

Ἀρχομένου τοῦ συλλογικοῦ τούτου ἔτους τὰ τακτικὰ Μέλῃ ἦσαν 83· ἐφ' ὅλον τὸ ἔτος ἐνεγράφησαν νέα ἔτερα 143. ἐν ὄλῳ ἐγένοντο Μέλῃ τακτικὰ 226. Ἐκ τούτων 5 διεγράφησαν, καὶ 9 ἔτερα ἐπιψηφισθέντα τὰς τελευταίας ταῦτας ἡμέρας θὰ πληρώνωσιν ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς ἔτους 1 Μαΐου 1872. Οὕτως ὑπελείφθησαν τακτικὰ Μέλῃ, 2 εἶδει νὰ πληρώσωσιν ἀπὸ 1 λ. = 242. Ἐκ τούτων μόνον οἱ 492 ἐπλήρωσαν μέχρι σήμεραν τὰς συνδρομαὶ τῶν, ὑπολείπονται δὲ νὰ πληρώσωσιν οἱ 20· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ Μέλῃ ταῦτα ἐψηφίσθησαν ἐσχάτως, καὶ διαμένουσιν ἀλλαχῶ, προσδοκῶν προσεχῶς εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐπιστολῶν

μου νὰ ἔχω παρ' αὐτῶν τὰς συνδρομὰς των, ἐνέγραψα ἐν τῷ Ἰσολογισμῷ ὀλόκληρον τὸ ποσὸν τῶν λ. 212, ὡς βεβαιωμένον.

Ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τούτου τῶν εἰσπραξέων τῶν ἐφεταιῶν συνδρομῶν, καθαρισθέντων ἤδη καὶ τῶν καθυστερούντων τῶν προηγουμένων ἐτῶν, δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν διὰ τῆς αὐτη-
ρὰς μάλιστα ἐφαρμογῆς τοῦ ἡμετέρου Κανονισμοῦ, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι ζήτημα καθυστερούν-
των δὲν θὰ ὑπάρχει πλέον ἐν τῷ Συλλόγῳ.

Γ'. Δικαιώματα Διπλωμάτων.

Κατὰ τὸν νέον Κανονισμὸν πᾶν Μέλος καταβάλλει ἅπαξ λ. ὄθωμ. μίαν δικαίωμα Διπλώ-
ματος. Ἐκ τῶν ἐφέτος ἐγγραφέντων 143 νέων Μελῶν, ἀρχαιουμένων τῶν 9, ἃ ὡς εἴρηται ὑ-
πέχθησαν εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ἐπομένου ἔτους, καὶ 3 ἐκ τῶν ὃ δικαγραφέντων, ἃ εἰσι τοῦ τε-
λευταίου, ὑπολείπονται Μέλη 131, ἃ ὄφειλον νὰ πληρώσωσι τὸ δικαίωμα τοῦ Διπλώματος
των, ἤτοι λ. 131. Καί τοι μὴ εἰσπραχθεῖσάν ἢ τῶν 115, κατελογίσθη καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο
τῶν δικαιωμάτων τῶν Διπλωμάτων ὀλόκληρον ἐν τῷ Ἰσολογισμῷ, ὡς βεβαιωμένον ἔσοδον τοῦ
ἔτους, δι' ὃν λόγον ἐγένετο τοῦτο καὶ διὰ τὰς συνδρομὰς, ὡς πρὸ ὀλίγου εἴπομεν.

Δ'. Προσφοραὶ Ἑκτακτοί.

Παρὰ φιλομούσων καὶ φιλογενῶν ἀνδρῶν ὁ Σύλλογος εἰσέπραξεν ἐφ' ὅλον τὸ ἔτος τὰς ἐξῆς
προσφορὰς:

Ἀπὸ τὸν κ. Gould	Λ. Τ.	»	10
» τοὺς κ. Συντάκτας τοῦ Νεολόγου ὑπὲρ τοῦ Περιδικιοῦ	»	»	6 55
» ἀνώνυμον ἐξ Ἀδριανουπόλεως διὰ τοῦ κ. Βλασ. Σκορδέλλη	»	»	5
» τοὺς φιλοπάτριδας υἱοὺς τοῦ κ. Δοσίου, τὸ κληροδότημα τοῦ ἀειμνή- στου πατρὸς των	»	»	226
» τὴν Σ. Ἑλλ. Κυβέρνησιν διὰ τὰς ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς ἀπωλείας τοῦ Συλλόγου	»	»	76 70
» ὑπόλοιπον τῶν ὑπὸ τοῦ ἐν Παιρισίαις Ἑλλ. Συλλόγου ὑπὲρ τοῦ ἡμε- τέρου ἀφειθεῖσάν συνδρομῶν τῶν ἐνταῦθα μελῶν αὐτοῦ διὰ τὸ 1870	»	»	7 84
» τὸν κ. Δανιὴλ Παππᾶ	»	»	40
» » Θεμ. Κοσοῦδην	»	»	50
» » ἐν Περγᾶμῳ ἱατρὸν κ. Ῥάλλην, Μέλος ἀντεπιστέλλον.	»	»	2
			<hr/>
		»	394 09

Ε'. Προσφοραὶ ἐφ' ὠρισμένῳ σκοπῷ.

Ἐφ' ὠρισμένῳ δὲ σκοπῷ προσχθένθησαν τῷ Συλλόγῳ

Ἐπὲρ τῶν ἀπύρων Σχολείων	»	600
Πρὸς πλουτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης	»	300
» συλλογὴν γλωσσικῆς ὕλης	»	400
Δι' ἀγορὰν Περιδικῶν διὰ τὸ ἀναγνωστήριον τοῦ Συλλόγου	»	50 40

Λ. Τ. 4050 40

α) Ἀπορα Σχολεία.

Οἱ κατὰ τὸν Κανονισμὸν ἡμῶν ἀνακεκρυγμένοι εὐεργεταὶ τῶν ἀπόρων Σχολείων κ. κ. Χρηστάκης Ζωγράφος, Γ. Ζαρίφης, καὶ Μενέλαος Νεγρεπόντης, ὡς προσφέροντες ὑπὲρ αὐτῶν ἑτησίως οἱ μὲν κ. κ. Ζωγράφος καὶ Ζαρίφης ἀνὰ λίρ. 200, ὁ δὲ κ. Νεγρεπόντης λ. 100, ἐμέτρησαν τῷ Ταμείῳ ἕκαστος τὴν διὰ τὸ λήγον ἔτος εἰσφορὰν των,

Ἦτοι ἐν ὄλῳ

Λ. Τ. 500

Ἐτέρας ἑκατὸν ἑτέρος φιλόμουςος καὶ φιλόπατρις ἀνὴρ ὁ κ. Ἀνδρέας Βαλιάνος ἐμέτρησεν εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ Συλλόγου διὰ τὰ ἄπορα καὶ οὗτος Σχολεῖα.

» 400

600

Τὴν δὲ προσεχῆ ἑβδομάδα εἰσπράττομεν ἑτέρας 229

»

229

ὄφελος τῶν 400 μετοχῶν τῆς Λύτροτουρκικῆς Πιστώτ. Τραπεζῆς, ἃς ὁ ἡμέτερος Πρόεδρος καὶ εἰς τῶν ἰδρυτῶν τῆς Ἐταιρίας ταύτης κ. Καρπαίνος ἐκράτησεν εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν ἀξίαν τῶν λ. 8, κατὰ τὴν ἐκδοσιν αὐτῶν, ἵνα διατεθῶσι καὶ αὐταὶ ὑπὲρ τῶν ἀπόρων Σχολείων. Καὶ οὕτω

παρκαταθήκη ἐξ 829 λιρῶν ἀναμένει τὸν Σύλλογον, ἵνα κατὰ τὴν γνῶμην τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς διανεῖμη αὐτὴν εἰς ἄπορα Σχολεῖα, ἐγκαινιάζων οὕτω τὴν πρακτικωτέραν τῶν ἐργασιῶν, ἣν ἀνέγραψεν ἐν τῷ νέῳ Κανονισμῷ αὐτοῦ.

»

829

β') Βιβλιοθήκη.

Οἱ κ. κ. Γεώργιος Κορωνιὸς καὶ Θεοδ. Α. Μαυρογορδάτος ἐμέτρησαν τῷ ἡμετέρῳ Ταμείῳ ἑκάτερος τὴν προσφορὰν τοῦ πρὸς πλουτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου,

ὁ μὲν κ. Κορωνιὸς

Λ. Τ. 200

ὁ δὲ κ. Μαυρογορδάτος

» 100

300

αἵτινες ὡσαύτως μένουσιν ἀνέπαρος παρκαταθήκη δι' ἕν σκοπὸν ὑπὸ τῶν φιλομούσων δωρητῶν προωρίσθησαν. Τὸ ποσὸν τοῦτο ὄρισται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ λήγοντος ἔτους νὰ ἐνδυσθῆ ὁλόκληρον εἰς βιβλία τοῦ Συλλόγου, καὶ τὸ Ταμεῖον ἔτοιμον ἀναμένει τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποράσεως αὐτοῦ, ἥτις ἀνετέθη εἰς Εἰδικὴν Ἐπιτροπὴν, ἵνα ἐκλέξῃ τὰ βιβλία, ἃ δέον ν' ἀγορασθῶσι.

Ἄλλ' ὁ Σύλλογος καὶ σήμερον ἔχει ἀπὸ τῆς μετὰ τὴν πυρκαϊκὴν ἀναβιώσεώς του ἐσχηματισμένην βιβλιοθήκην τινα, χάρις εἰς τὰς ἀκαταπαύστους δωρεὰς βιβλίων παρὰ φιλομούσων ἀνδρῶν, ἃ, καὶ τοὶ δωρεαί, οὐχ ἦπτον εἶναι μία τις περιουσία. Τὸ μὲν θεωρῶν καλὸν τὰ καθ' ἡμᾶς οἰκονομικὰ νὰ ὦσιν ὅσον ἕνεσιν ἐν τάξει, τὸ δὲ ἀποβλέπων, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι, ὡς ἐλπίζομεν, ἡ εἰς βιβλία περιουσία τοῦ Συλλόγου θὰ βαίνει ἀυξάνουσα, ἐστοχάσθη καλὸν νὰ ἐμπεριληφθῆ καὶ ἡ βιβλιοθήκη αὐτοῦ εἰς τοὺς λ/σμούς του, καὶ ἐκτιμησῆς αὐτὴν τῇ παραδογῇ καὶ τοῦ ἡμετέρου Βιβλιοφύλακος κ. Μαυρογένους ὡς ἀξίας τοῦλάχιστον 400 λιρῶν, ἐμπεριέλαθον ἐν τῇ Καταστάσει εἰς τὸ Ἐνεργητικὸν ἡμῶν, ἀυξήθέντος κατ' ἴσον ποσὸν τοῦ ἀποθεματικοῦ μας ἐν τῷ Παθητικῷ.

γ') *Περιοδικὰ Συγγράμματα.*

Ὁ κ. Χρηστάκης Ζωγράφος ἀπὸ διετίας, ὡς γνωστόν, ἐξακολουθεῖ νὰ προσφέρῃ τῷ Συλλόγῳ πεντακοσιόφραχτον ἐτησίαν εἰσφορὰν διὰ περιοδικὰ τοῦ ἀναγκωστρίου αὐτοῦ. Ἐσχάτως δὲ κατέβαλε καὶ τὴν διὰ τὸ προσεχὲς συλλογικὸν ἔτος τρίτην ἐτησίαν προσφορὰν τοῦ ἐκ φρ. 500. Τὸ ἀνωτέρω ποσὸν τῶν λιρ. 50, 40 προκύπτει ὡς ἑξῆς:

Ἐπίλοιπον προσφορᾶς	4870	φρ. 465	Λ.	7 20
Προσφορὰ διὰ τὸ	4874	» 500	»	21 75
» » »	4872	» 500	»	21 75
				<hr/>
				50 70
Ἐπληρώσαμεν τὴν συνδρομὴν 2 περιοδικῶν, χρησίμων τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ, διὰ τὸ ἔτος 1874			»	2 18
				<hr/>
Ἐπίλοιπον ἐν τῇ κατωτέρῳ Καταστάσει			»	48 52

δ') *Συλλογὴ γλωσσικῆς ὕλης.*

Ὁ ἴδιος φιλόμωσος καὶ φιλογενῆς ἀνὴρ κ. Χρηστάκης Ζωγράφος, εἰς ὃν τῶντι μεγάλῃν ὀφείλει ὁ Σύλλογος εὐγνωμοσύνην, ὅτι προθύμως ἐπιδαψιλεύει πάντοτε τὴν ὑποστήριξίν του εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ σκοπῶν, ἐμέτρησεν εἰς τὸ Ταμεῖόν μας τὴν διὰ τὸ προσεχὲς ἔτος πρώτην ἐτησίαν προσφορὰν τοῦ τῶν λιρῶν ὀθ. 400, ἃς ἀνήγγειλεν ἐσχάτως τῷ Συλλόγῳ, ὅτι προσφέρει κατ' ἔτος πρὸς συλλογὴν τῶν ζώτων μνημείων τῶν διασσοζοιμένων ἐν τῇ μνήμῃ καὶ τῇ γλώσσῃ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Τὸ δὲ ποσὸν τοῦτο συμπεριελήφθη ἐν τῇ μερίδι « Διαγωνίσματα ».

Σ'. *Μετοχαί, τόκοι αὐτῶν καὶ μερίσματα.*

Ἀπὸ τὸν προκάτοχόν μου κ. Ζ. Ἀλεξανδρίδην παρέλαθον τὴν 20 παρελθ. Μαΐου 135 Μετοχὰς τῆς Γεν. Ἐταιρίας καὶ 20 Μετοχὰς τοῦ Ἑλλ. Δανείου τῶν 8 $\frac{0}{10}$. Τὴν 7 Ἰουλίου παρελθ. ἔτους ἠγόρασα 60 ἑτέρας Μετοχὰς τῆς Γεν. Ἐταιρίας ἀπὸ 40, $\frac{43}{10}$ καὶ τὴν 5 Αὐγούστου ἑτέρας 5 ἀπὸ 9, $\frac{38}{40}$, καὶ οὕτως ἐγενόμεθα κάτοχοι 200 ἐν ὅλῳ Μετοχῶν τῆς Γεν. Ἐταιρίας τοῦ Ὁθωμ. Κράτους· τὴν δὲ 49 Αὐγούστου ἠγόρασα ἑτέρας 35 Μετοχὰς τοῦ Ἑλλ. Δανείου τῶν 9 $\frac{0}{10}$ ἀπὸ φρ. 219, 50· ἀλλ' εἶτα ἠγοράσαμεν τὸ οἰκόπεδον τοῦ κτιρίου ἡμῶν, καὶ ἐδέησε πρὸς ἀποπληρωμὴν αὐτοῦ νὰ πωλήσωμεν τὴν 10 Νοεμβρίου 150 ἐκ τῶν 200 Μετοχῶν μας τῆς Γεν. Ἐταιρίας ἀπὸ λιρ. 40, $\frac{2}{40}$, καὶ ἔκτοτε δὲν ἔχομεν ἢ τὰς 50. Ἐκ τῶν μετοχῶν τούτων ἀπηλαύσαμεν ἐν μερίσμα καὶ ἓνα τόκον· τὸ μὲν ἐκ λιρ. 401 25 τὸν παρελθόντα Ἰούνιον ἐπὶ τῶν ἃς εἶχομεν τότε, ὡς εἰρηται, μόνον 435 πρώτων μετοχῶν, τὸν δὲ ἀρχαῖς τοῦ τρέχοντος ἔτους » 26 28 ἐπὶ τῶν αἰ μᾶς εἶχον ἐναπομείνει τότε 50 Μετοχῶν.

Τῶν δὲ 55 μετοχῶν μας τοῦ Ἑλλ. Δανείου ἀπηλαύσαμεν τὸν τόκον τοῦ παρελθ. Ὀκτωβρίου » 25 91 καὶ ἑτέρας » 23 39

---

 478 83

τὸν τόκον τῆς τελευταίας τὸν λήγ. μῆνα πληρωμῆς ἐπὶ 5½ ἐκ τῶν μετοχῶν μας τούτων, διότι ἡ μία τῶν 8 0/0 εἶχεν ἐκκυβευθῆ καὶ ἐξοφληθῆ ἀπὸ τῆς προλαβούσης ἐξαμηνίας. Οὕτω παρήχθη τὸ ποσόν, ὃ εἶδομεν ἀνωτέρω ἐν τῷ Ταμείῳ.

Α. Τ.

178 83

Αἱ τε μετοχαὶ αὗται τῆς Γεν. Ἐταιρίας καὶ αἱ τοῦ Ἑλλ. Δανείου εἶχον ἀγορασθῆ εἰς ἐλάσσονας τῶν σημερινῶν τιμὰς, καὶ ἔκρινα μέρος τῆς νῦν κεκτημένης ὑπερτιμῆσεως νὰ φέρω εἰς ἀξίησιν τοῦ περισσεύματος τῶν ἐτησίων ἐσόδων μας, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τῷ Ἰσολογισμῷ, ὅρισας αὐτάς εἰς ἀξίαν διὰ τὸ μέλλον πάλιν καὶ ταύτην ἐλάσσονα τῆς σημερινῆς, διότι τὰς μὲν 50 Μετοχὰς τῆς Γεν. Ἐταιρίας ἐκτιμῶ ἀνὰ λ. 41 ἐνῶ ἡ σημερινὴ ἀξία αὐτῶν εἶνε ἄνω τῶν λ. 42, τὰς δὲ Μετοχὰς τοῦ Ἑλλ. Δανείου ἐκτιμῶ ἀνὰ φρ. 220, ἐνῶ αἱ μὲν τῶν 8 τιμῶνται σήμερον ἄνω τῶν φρ. 240, αἱ δὲ τῶν 9 ἄνω τῶν φρ. 250. Ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἐκτὸς τούτων Μετοχῶν εἴμεθα κάτοχοι. Τὴν 25 Φεβρουαρίου ἠγόρασα 38 Μετοχὰς τῆς Ἐταιρίας τῶν Τροχιδορῶμων ἀνὰ λ. 13, 30, καὶ σήμερον ἠγόρασα ἐτέρας 19 Μετοχὰς τοῦ Ἑλλ. Δανείου τῶν 8 0/0 ἀ, φρ. 241. Οὕτω δὲ ὁ Σύλλογος ἔχει σήμερον τὰς ἐξῆς πιστωτικὰς ἀξίας.

50 Μετοχὰς τῆς Γεν. Ἐταιρίας ἀ. λ. 41.	
35 » τοῦ Ἑλλ. Δανείου τῶν 9 0/0 ἀ. φρ.	220
19 » » » » » 8 » » »	220
19 » » » » » » » »	241
καὶ 38 » Τροχιδορῶμων ἀ. λ. 13, 30	

Ἀξίας ἀπάσας ὁμοῦ λ. Τ. 1824, 43.

Ζ. Ἔσοδα καὶ Δαπάναι.

Ἐπίσης Ἰσολογισμὸς αὐτῶν ἔχει ὡς ἐξῆς.

Περιοδικὸν ἐν τῷ δημοσιευθῆναι	Λ. 129 95	Συνδρομαὶ λήγ. ἔτους Α. 242	
Μισθοδοσίαι ὑπαλλήλων	140 49	» παλαιαὶ καθυστεροῦ-	
Ταχυδρομικὰ	19 80	σαι » 17, 75	229 75
Φωτισμὸς	7 78	Δικαιώματα Διπλωμάτων	131
Γραφικὴ ὕλη	8 19	Προσφοραὶ ἑκτακτοὶ	394 09
Θέρμανσις	1 34	Τόκοι καὶ μερίσματα	478 82
Ἐκτακτὰ τυπωτικὰ καὶ ἄλλα	67 83	Διαφορὰ Μετοχῶν μας.	99 08
Ἀρχαιολ. Ἐπιτροπὴ διὰ τοπογρ. χάρτην Κ/πόλεως	40		
Ἐπιπλα καὶ σκεύη τὰ ἀποσβεν- νύμενα	13 77		
Ἐπίλοιπον περίσσευμα	633 59		
	<u>4032 74</u>		<u>4032 74</u>

Ὁ λόγος, δι' ὃν ἀντὶ ἐλλείμματος, ὃ εἶχομεν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ, προέκυψε περίσσευμα, εἶνε ὅτι καὶ τὰ ἔσοδα ὑπερῆκόντισαν τὰς προσδοκίας ἡμῶν, καὶ αἱ δαπάναι ἐγένοντο ἐλάσσονες ἢ ὅσας προϋπολογίσαμεν.

Η'. Κτίριον τοῦ Συλλόγου.

ἀνέθαινον	εἰς	Α. Τ.	1199 35
Τὸ παρελθὸν ἔτος αἱ δι' αὐτὸ εἰσπεπραγμέναι συνδρομαὶ			
Ἔκτοτε μέχρι σήμερον εἰσπεπράχθησαν καὶ αἱ ἑξῆς:			
Παρά τοῦ Ἁγίου Δημητριάδος Γρ. 500 εἰς 20 φρ. ἄ. 102	»	4 28	
» » Δ. Σγούτα	»	30	
» τῆς ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς παθόντων Ἐπιτροπῆς τῆς Παναγίας	»	530 50	
» τοῦ κ. Ἀνδρέου Βαλλιάνου	»	200	
» » Δ. Βικέλλα, ἐκ Λονδίνου	»	5 48	
» » Ἁγίου Παμφίλου	»	2	
» » κ. Π. Σεκιάρη	»	100	
» » Γ. Ν. Ταμβάκου	»	50	
» » Δ. Ν. Ταμβάκου	»	50	
» » Δημ. Κοκκῶνη	»	20	
» » Ἀμβρ. Μαυρογορδάτου	»	50	
» » Ἀντ. Βλαστοῦ	»	50	
» » Στεφ. Πάλλη	»	100	
» » Α. Νομικοῦ	»	5	
» » Ζ. Σεβαστοπούλου	»	25	
» » Εὐστ. Εὐγενίδου	»	25	
» » Δημ. Καλδοκορέσση	»	50	
» » Ἀνδρ. Συγγροῦ	»	60	
Καὶ παρὰ τῶν ἐν Βουκορεστίῳ ἑμογενῶν διὰ τῆς ἐκεῖ			
Ἐπιτροπῆς εἰσπεπράχθησαν			
Ἄπὸ τὸν κ. Α. Ἀρακκην	»	40	
» » Θ. Νεγρεπόντην	»	25	
» » Κ. Δερούσσην	»	10	
» » Μ. Γερμάνην	»	5	
» » Δ. Γερμάνην	»	5	
» » Γιόυς Τζερλέντην	»	10	
» » Γ. Βλαστον	»	10	
» » Α. Καλενδέρηλου	»	5	
» » Ἡρ. Δούμπα	»	5	
» » Δ. Πολυμερίδην	»	5	
» » Κ. Λεβέντην	»	5	
» » Δ. Κ. Φυλίτην	»	5	
» » Ἀδελφοὺς Ηρακλέζου	»	6	
» » Θ. Σιμωνίδην	»	10	
Μεταφέρονται	»	4503 26	4199 35

	Μεταφορά	Λ. Τ.	1503 26	1199 35
» » »	Ἄδελφός Τζιρικλεώτου	»	5	
» » »	Γ. Μαρμάκην	»	5	
» » »	Ἡ Βακάν	»	3	
» » »	Ἐμμ. Τριανταφυλλίδην	»	5	
» » »	Εὐθ. Πεταλλᾶν	»	4	
» » »	Ν. Γαβριήλ	»	5	
» » »	Ἰω. Σκληθρανίτην	»	4	
» » »	Π. Θεολόγον	»	5	
» » »	Σ. Θεολόγον	»	5	
» » »	Ἄναστ. Φυλίτην	»	3	
» » »	Μιχ. Βλαχλίδην	»	3	
» » »	Εὐθ. Χρήστου	»	5	
» » »	Ἰω. Χαρικλῆ	»	3	
» » »	Δ. Πορφυρέσκον	»	3	
» » »	Παντ. Βουρουκλᾶν	»	3	
» » »	Μαρίαν Ν. Γούμα	»	40	
» » »	Μιχ. Ξανθόν	»	10	
» » »	Κ. Ράινεκε	20 φρ. 6		
» » »	Β. Ζητσαῖον	» 5		
» » »	Γρηγ. Σοῦτσον	» 5		
» » »	Ἄρετὴν Φωτεινοῦ	» 3		
» » »	Κ. Ν. Μιχαήλ	» 5		
» » »	Κ. Νικοκλῆ	» 5 20 φρ. 20	»	25 25 1609 50
Ἦτοι τὰ ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς Συλλόγου εἰσπραχθέντα				
μέχρι σήμερον εἰσι	»			2808 85
Ἐδαπανήθησαν δὲ δι' ἀγορὰν τοῦ ἐκ □ 828 οἰκοπέδου	Λ. Τ.	2366 93		
καὶ εἰς προκαταβολὰς τῶ ἀρχιτέκτονι κ. Κλεάνθει διὰ τὴν ἰσοπέδωσιν κλπ.	»	70		2436 93
Ἐπίλοιπον ὑπὲρ τοῦ κτιρίου μένουσιν ἐν τῷ Ταμείῳ	»			371 92
Καθυστεροῦνται ὅμως ἀκόμη ἀπὸ τινος τῶν ἐγγεγραμμένων ὑπὲρ αὐτοῦ συνδρομητῶν περὶ τὰς αἰτίνας πιστεύω, ὅτι ἐπὶ τέλους θὰ εἰσπραχθῶσι καὶ αὐταί, καὶ οὕτω σήμερον δυνάμεθα νὰ λογαριάζωμεν βεβαιωμένας διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Συλλόγου περὶ τὰς	»			300
				750

Θ'. Κατάστασις τοῦ Ἑνεργητικοῦ καὶ Παθητικοῦ.

Κατὰ τὰ εἰρημένα ἢ κατάστασις σήμερον τοῦ Ἑνεργητικοῦ καὶ Παθητικοῦ τοῦ Συλλόγου εἶναι ἡ ἐξῆς.

<i>Μετοχαι</i>				<i>Ἀποθεματικόν. Τὸ σχηματιζόμενον μετὰ τοῦ περισσεύματος Ἰσολογ. μκς</i>		981 56
Ἑλλ. Δανείου	Α. 716 18			<i>Παρακαταθήκαι.</i>		
Γεν. Ἑταιρίας	» 602 25			Δι' ἀγορὰν βιβλίων	Α. 300	
Τροχιδρόμων	» 506	1824 43		» τὰ ἄπορα Σχολεία	» 829	
<i>Κτίριον</i> τὰ ὡς ἄνω				» τὰ Διχαγωνίσματα	» 321	
δεδαπνημένα	»	2436 93		» Περιδοχικὰ Ἐναγνωστηρίου	» 48 52	4499 02
<i>Γραμμάτια</i> πρὸς εἰσπραξίν	»			» Συνδρομὰ κτιρίου.		2808 85
Τὸ ἐκ τῶν Μετοχῶν μκς Austroturc	» 229			» Ἀ/σμὸι ἐκκρεμείς	»	6
Καὶ ἐν ἕτερον παλαιόν	» 26	255				
<i>Βιβλιοθήκη</i> , ἡ ἀξία αὐτῆς	»	400				
<i>Ἐπιπλα</i> καὶ Σκεύη, τὰ ἀπολειπόμενα πρὸς ἀπόθεσιν	»	45				
<i>Ταμείον</i> , τὰ ἐν αὐτῷ μετρητὰ	»	634 07				
	»	5295 43				5295 43

Αὕτη εἶνε, κύριοι, ἡ ἐν γένει σημερινὴ κατάστασις τῶν οἰκονομικῶν ἡμῶν. Αἱ περικυκλοῦσαι ἡμᾶς ἀνάγκαι ἀληθῶς εἰσιν ἄπειροι, καὶ μὲ τοιαῦτα μέσα ἐλίγον ἐπὶ τοῦ παρόντος δυνάμεθα νὰ ἐπαρκέσωμεν εἰς τὴν θεραπείαν αὐτῶν. Ἄλλ' ἂν ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ὅποτε αἱ ἐτήσιοι αὐτοῦ πρόσδοσι ἀνέβαινον εἰς χιλιάδας τινὰς γροσίων, ἀναμνηθῶμεν δὲ καὶ τὰς πρὸ διετίας ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς ἀπωλείας ἡμῶν, δι' ἃς ὁ Σύλλογος ἐθεωρεῖτο διὰ παντὸς κατεστραμμένος, ὀφείλομεν νὰ ὄμεν εὐχαριστημένοι, ὅτι ἐντὸς μικροῦ χρόνου ὁ Σύλλογος ἡμῶν τοιαῦτα δεικνύει σημεῖα σφριγώσεως ἀναβιώσεως, διότι πρῶτην φορὰν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ παρουσιάζει τοιαύτην ἀρετὰν εὐάρεστον οἰκονομικὴν κατάστασιν. Κατὰ τὸν παρελθόντα βίον τοῦ Συλλόγου ὑπῆρξαν ἀληθῶς ἐποχαί, καθ' ἃς διετέλει εἰς ἀνθρώπῳ πως κατάστασιν οἰκονομικῶς, ἀλλ' οὐδέποτε εἶχεν ἀποκτήσει ἢν σήμερον κέκτηται ἰδίαν περιουσίαν, ἀναβαίνουσαν εἰς 4000 περίπου λίρας, καὶ οὐδέποτε εἶχε περιβληθῆ ἢ νῦν φέροι γόητρον, γενόμενος τὸ κέντρον τῆς ἐν τῇ Ἐνατολῇ διανοητικῆς τοῦ ἔθνους ἡμῶν διαπλάσεως καὶ ὁ ἐκτελεστής τοσούτων ἀγαθῶν γενναιοδωριῶν τῶν ἡμετέρων φιλομούσων καὶ φιλογενῶν ἀνδρῶν. Ἐμβλέπων εἰς τὸν ζῆλον, ἢν ἕκαστος ἐξ ὑμῶν δεικνύει περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἀνατεθειμένων αὐτῷ ἔργων, πέποιθα, ὅτι ὁ ἡμέτερος Σύλλογος καλῶς κατενόησε τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ ἀποστολήν, καὶ εὐφροσύνης ἀπεκδέχομαι κἀγὼ ὁ ἐλάχιστος αὐτοῦ διάκονος τὰ βελτίονα ἐν τῷ μέλλοντι.

Ὁ Ταμίης ΙΩ. ΓΚΙΩΝ.

Ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ ἐξετάσασα τὰ βιβλία τοῦ Ταμείου τοῦ Ἑλλ. Φιλολογικοῦ Συλλόγου κατὰ διάταξιν τοῦ Ἄρθρου 11 τοῦ Κανονισμοῦ, πιστοποιεῖ, ὅτι εὐρην αὐτὰ σύμφωνα τῇ παρῴσῃ ἐκθέσει, ἐφ' ἣ καὶ ὑπογράφεται.

Ἐν Κων/πόλει τῇ 28 Ἀπριλίου 1872.

Ξ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ

ΔΗΜ. ΠΑΣΠΑΛΛΗΣ

ΣΤΕΦ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

ΖΑΧ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΪΔΗΣ.

Ἐπὶ τούτοις διεβύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΛ'.

Ἑκτακτος.

Τῆ 30 Ἀπριλίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν Πρακτικῶν τῆς προηγουμένης ἐκτάκτου συνεδριάσεως, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγίνωσκει ἐπιστολὴν τῶν κ. Ἀ. Βαφειάδου καὶ Κοσμᾶ Χ. Προδρόμου ἐκ Χαρταλιμῆς ἀπὸ 28 Ἀπριλίου 1872 προσφερόντων διάφορα νομίσματα.

Εἶτα προβαίνει ὁ Σύλλογος εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν Κοσμητόρων αὐτοῦ καὶ τῶν διαρκῶν Ἐπιτροπῶν κατὰ τὸ ἸΒ' συλλογικὸν ἔτος, καὶ δι' ἀπολύτου μυστικῆς πλειονοψηφίας ἀναδείκνυνται

Πρόεδρος μὲν ὁ κ. Κ. Καραπάνος
Ἀντιπρόεδροι οἱ » Ἰ. Δ. Ἀριστοκλῆς καὶ
» Α. Mordtmann.

Γεν. Γραμματεὺς ὁ κ. Δ. Μκλιιάδης
Εἰδ. Γραμματεὺς » Δ. Πληθωνίδης
Βιβλιοφύλαξ » Α. Λιούμας
Ταμίαις ὁ αὐτὸς Ἰ. Γκιών.

Μέλη δὲ Διαρκῶν Ἐπιτροπῶν,

Τῆς μὲν Οἰκονομικῆς οἱ κ. κ. Ζ. Ἀλεξάνδριδης, Κοκκῶνης, Θ. Κοσοῦδης καὶ Β. Σαρακιώτης,

Τῆς Συνακτικῆς οἱ κ. κ. Γ. Αζόπουλος, Γ. Σάββος, Μ. Παρναίκας, Γ. Σοφοκλῆς καὶ Ἀ. Διούμας,

Τῆς Ἐκπαιδευτικῆς οἱ κ. κ. Ξ. Ζωγράφος, Κ. Καλλιιάδης, Κ. Καραθεοδωρῆς ἱατρός, Μ. Πανταζῆς, Γ. Σοφοκλῆς καὶ Ν. Τσιγαρᾶς,

Τῆς Φιλολογικῆς οἱ κ. κ. Ἡ. Βασιιάδης, Ἀ. Δημητριάδης, Ἰ. Καρολίδης, Μ. Παρναίκας καὶ Α. Τάγης,

Τῆς Ἀρχαιολογικῆς οἱ κ. κ. Σ. Ἀριστάρχης, Α. Βερναρδάκης, Δημητριάδης γεωμέτρης, Ganneau, Millingen, Mordtmann (πατήρ), Mordtmann (υἱός), Κ. Σ. Καραθεοδωρῆς καὶ Α. Πασπάτης,

Τῆς Ἐπιστημονικῆς καὶ Ἀνθρωπολογικῆς οἱ κ. κ. Α. Βαφειάδης, Ἀβδουλλάχ Βέης, Ἀ. Ζωγράφος, Σ. Μαυρογένης, Ἀ. Σπαθάρης, Ἀ. Πασπάτης, Π. Καλλιθεούρης, Weisbach καὶ Mordtmann (υἱός).

Ὁ Πρόεδρος ἐντέλλεται τῷ Γεν. Γραμματεῖ ἵνα ἀναγγεῖλῃ τοῖς νέοις Κοσμητόροι καὶ τοῖς

μέλεσι τῶν διαφόρων Ἐπιτροπῶν τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν.

Ἐπὶ τοῦτοις διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΛΑ'.

Τῆ 7 Μαΐου 1872.

Ἐπέτειος Πανήγυρις τοῦ Συλλόγου.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Συνελθόντων τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Σχολῆς τῆς Παναγίας ἐν Σταυροδρομίῳ καὶ πλήθους φιλομουσῶν, ἐν οἷς οἱ Σεβασμίοι ἀρχιερεῖς Καισαρείας καὶ Παμφίλου, μετὰ τοῦ μεγάλου Πρωτοσυγγέλλου κ. Δωροθέου Εὐελπίδου, τῶν Ἀρχιεπισκόπων Εὐγενίου Ἐπιπροποταμηνοῦ καὶ Νικηφόρου Γλυκᾶ, ὡς ἀντιπροσώποι τῆς Ἐκκλησίας κατεῖχον τὴν πρώτην θέσιν, παρεκάθητο δὲ αὐτοῖς ὁ ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδος κ. Δ. Ραζῆς, καὶ ὁ Γεν. Πρόξενος αὐτῆς κ. Ν. Αἰθακίδης, ἀντιπρόσωποι δὲ τῶν διαφόρων Λεσχῶν καὶ Ἀδελφοτήτων τῆς ἡμετέρας πόλεως πρόθυμοι παρέσαντο τὰ ἀδελφικὰ πρὸς τὸν Σύλλογον ἐκδηλοῦντες αἰσθήματα, ὁ Πρόεδρος κ. Κ. Καραπάνος κηρύξας τὴν ἑναρξίν τῆς συνεδριάσεως ἀναγινώσκει τὴν ἐξῆς λεπτομερῆ ἔκθεσιν περὶ τῶν κατὰ τὸ λήγον ἔτος ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου.

Κυριαὶ καὶ Κῆριοι,

Πρὸ ἔνδεκα ἐτῶν πολλοὶ λόγιοι καὶ φιλόμουσοι συνέστησαν τὸν Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον, ὅπως δι' αὐτοῦ καλλιέργουσι τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, καὶ εὐρίσκουσιν ἐν αὐτῷ διανοητικὴν τινα διάχυσιν. Καὶ κατὰ μὲν τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὁ Σύλλογος περιορίσθη κυρίως εἰς τὸν σκοπὸν ταῦτον τῶν ἰδρυτῶν αὐτοῦ δὲν ἦτο ὅμως δυνατὸν μίαν ὁμᾶς λογίων συνεργημένην τακτικῶς πρὸς ἰδίαν αὐτῶν ἠθικὴν ἀφέλειαν καὶ εὐχαρίστησιν νὰ μὴ αἰσθανθῇ τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἐπιδράσῃ καὶ γενικώτερον ἐπὶ τῆς κοινωνίας, ἐν ᾗ ἔζη οὕτω δὲ ὁ Σύλλογος ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν σὺν τῇ καλλιέργειᾳ τῶν γραμμάτων ἐπέδιωξε καὶ τὴν διάδοσιν αὐτῶν ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν. Τὴν τελευταίαν ὁμᾶς

ταύτην ἐργασίαν ὁ Σύλλογος ἀνεδέχθη σπουδαιότερον, καὶ ἀνέγραψεν ὡς ἕνα τὸν κυριώτερον, ἵνα μὴ εἶπω τὸν κυριώτερον τῶν σκοπῶν αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως τοῦ σήμερον ἐν ἐνεργείᾳ Κανονισμοῦ αὐτοῦ, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ ἤδη λήγοντος ἔτους.

Κατὰ τὸν νέον Κανονισμόν ἡμῶν ἀναδεχθεὶς τὴν ὑποστήριξιν καὶ πολλαπλασιάσας τῶν σχολείων ἐν Ἀνατολῇ ὁ Σύλλογος, χωρὶς νὰ περριβῆ τὸν φιλολογικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα, ἀνέλαθε συγχρόνως καὶ τὰ καθήκοντα ἐθνικοῦ προηγουμένου. Τοιοῦτος δὲ γινόμενος ὁ Σύλλογος δὲν εἶναι πλέον κτῆμα λογίων καὶ φιλομούσων τινῶν, ἀλλ' ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἐργάζεται, καὶ εἰς τὴν συνδρομὴν τοῦ ὁποίου στηρίζει τὴν πρόδον καὶ ἐπιτυχίαν αὐτοῦ.

Τοιοῦτου ὄντος σήμερον τοῦ Συλλόγου ἡ ἐκθεσις τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν, τὰς ὁποίας κατὰ καθῆκον ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἐπιβαλλόμενον ἀνάγκη ἵνα ποιήσω σήμερον ἐνώπιον ὑμῶν, δὲν δύναται νὰ ᾖται πανηγυρικὴ καὶ ἑπισημικὴ τις λόγος, ἀλλὰ καθαρὰ καὶ ἀπλή λογοδοσία, ἐξ ἧς ὅα κρίνηται, ἂν πρέπει νὰ ὑποστηρίξηται αὐτὸν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὑψηλοῦ καὶ εὐρέος σκοποῦ, ὃν ἀνεδέχθη. Ὅπως δὲ γένοιτο καταληπτὸς, ὅτε καὶ ἐκθεσις ὑμῶν ὅσον οἶόν τε συντομώτερον τὴν ἐπὶ τῆς ὁ Σύλλογος ἐν ἐκάστῃ τῶν ποιικίλων αὐτοῦ ἐργασιῶν.

ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν τακτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ἠξήσῃ ἐπισημικῶς κατὰ τὸ παρὸν ἔτος. Ἐξ 83 ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνέβη εἰς 230, ὃν τέσσαρα μὲν διεγράφησαν ἐκ τῶν παλιῶν, τρία δὲ ἐκ τῶν νεωστὶ ἐκλεγέντων ὄντων κατετάχθησαν κατὰ τὸ ἤδη λήγον ἔτος 147 νέκ μέλη. Καὶ ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν ἐπιτίμων καὶ ἀντεπιστελλόντων ἠξήσῃ ὡσαύτως ἐπισημικῶς, τῶν μὲν πρώτων κατὰ 28, τῶν δὲ δευτέρων κατὰ 23 ὁ θάνατος ὅμως ἀφῆρασέ τινα τούτων, καὶ ὁ Σύλλογος θηρνεῖ τὴν ἀπώλειαν δύο τῶν ἐπιτίμων αὐτοῦ μελῶν, τοῦ διακεκριμένου καὶ μεγάλου ἱστορικοῦ Γ. Γροτίου, καὶ τοῦ αειμνήστου καὶ φιλοπάτριδος Κ. Δοσίου. Καὶ τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν ὁ θάνατος ἐλύπησε καίριως τὸν Σύλλογον διότι ἐν τῷ πρώτῳ ὅλος ὁ περρωτισμένος κόσμος καὶ ἰδίως τὸ ἔθνος ἡμῶν ἀπώλεσε τὸν μεγαλειότερον αὐτοῦ ἱστορικόν, ὅστις καταλιπὼν τὸ τραπεζιτικὸν στάδιον καθέλωσεν ὅλον αὐτοῦ σχεδὸν τὸν βίον εἰς τὴν

μελέτην τῆς πολιτικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἰδιωτικῆς ζωῆς τῶν προγόνων ἡμῶν, καὶ συνέγραψε τὴν ἐμβριθεστάτην καὶ σοφωτάτην ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὸ μὲν ἔθνος ἡμῶν ἀπώλεσε ἕνα τῶν σπουδαιότερων αὐτοῦ ἀνδρῶν, ὁ δὲ Σύλλογος ἕνα τῶν εὐκρινεστέρων φίλων καὶ βοηθῶν, ὡς εἰδείθη τρανῶς καὶ ἐκ τῆς δικθῆκας αὐτοῦ, ἐν ἧ πρώτῳ αὐτὸς κταλείπει τῷ Συλλόγῳ κληροδότημα 6 χιλ. δραχμῶν. Τὴν θλίψιν ταύτην ἐξέφρασεν ἤδη ὁ Σύλλογος πρὸς τὰς οἰκογενεῖας τῶν αειμνήστων τούτων ἀνδρῶν ὁμοίως δὲ ὅτι ἐκπληρῶ ἐρὸν καθῆκον ἐκπερῶν αὐτὴν σήμερον καὶ δημοσίᾳ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου. Ἐκ δὲ τῶν ἀντεπιστελλόντων αὐτοῦ μελῶν ὁ Σύλλογος θηρνεῖ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις αἰοδίδμου Π. Ἀραβαντινοῦ, ὅστις πολλὰ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐμόχλησας, καὶ περὶ τοῦ ὁποίου θέλει γείναι ἐκτενέστερος λόγος παρὰ τοῦ εἰσηγητοῦ τοῦ Ζωγράφου διαγωνισματοῦ τοῦ ἐν Κερκασοῦντι αἰοδίδμου Π. Τριανταφυλλίδου, ὅστις ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου εἶχεν ἀποδεχθῆ τὴν ἰδέαν, ἣν δὲν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας, τῆς συλλογῆς τῶν ἐν Πόντῳ σοφωμένων ζώντων μνημείων τῆς γλώσσης ἡμῶν, καὶ τῶν αἰοδίδμων Μαρίνου Βρετοῦ ἐν Μασσαλίᾳ καὶ Σταυράκη Ἀναγνώστου ἐν Κυθαικίαις, οἵτινες δὲν ἔπαυον διουκνόντες τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ.

Καίτοι ἡ νόσος χολέρα ἠνάγκασεν ὅλους ἡμῶν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου νὰ ἀποφεύγωμεν ἐπὶ τινα κυρτὸν τὰς συναθροίσεις, οὐχ ἦντον ὁ Σύλλογος συνῆλθε κατὰ τὸ λήγον ἔτος εἰς 43 συνεδριάσεις. Τούτων αἱ μὲν 29 εἰσι τακτικά, αἱ δὲ 4 ἐκτακτοί.

Καὶ ἐν μὲν ταῖς τακτικαῖς συνεδριάσεσιν ἐγένοντο 23 σπουδαῖα ἀναγνώσματα ἐφελκόμενα εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου πολυπληθεῖς ἀκροατήριον οὐ μόνον ἐξ ὁμογενῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὅλων σχεδὸν τῶν μετ' ἡμῶν συμβιοούντων ἔθνων. Ταῦτα δὲ εἰσι· α) Περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινῶπιλει ἀνασκαφῶν ἐπὶ τοῦ θρακικοῦ σιδηροδρόμου, καὶ περὶ ἐμπορίου τῶν Γενουανέσιων ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ τῷ Εὐξείνῳ ὑπὸ τοῦ κ. Α. Ηρασινοῦ (Ἀναγνώσμ. 3). β) Περὶ τῶν σφηνοειδῶν ἀρμενικῶν ἐπιγραφῶν, καὶ Περὶ ἐπιγραφῶν καὶ ἀναγλύφων Φιλιππουπόλεως ὑπὸ τοῦ δάκτορος Μόρδερμαν (Ἀναγνώσμ. 2). γ) Περὶ μολυβδοβούλλων ἀναφερομένων εἰς τὴν

μεγαλώνομεν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Σοφίας ὑπὸ τοῦ δόκτορος Μόρδμυαν υἱοῦ (ἀνάγν. 4). δ') Περὶ τῆς Μωαβιτικῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βασιλέως Μέσα ὑπὸ τοῦ δόκτορος Schreder (ἀνάγν. 2). ε) Περὶ γλωσσολογίας καὶ περὶ μετρικῆς τῶν Βυζαντ. ὑπὸ Μ. Παρανάκα (ἀνάγν. 6). ς') Περὶ τοῦ μυθολογικοῦ ἑνδιαφερόντος τοῦ Βοσπόρου ὑπὸ κ. Jermingham (ἀνάγν. 4). ζ') Περὶ ἐπιπέρας τοῦ θερμολόγου ὑπὸ Π. Καλλιβοῦρη (ἀνάγν. 2). η) Περὶ γνωστικῶν καὶ περὶ φυσιολογικῆς θεωρίας τῆς δράσεως ὑπὸ Ι. Καρολίδου (ἀνάγν. 2). θ') Βιογραφία Γροτίου ὑπὸ Σ. Κ. Καραθεοδωρῆ (ἀνάγν. 4). ι) Περὶ χαρτονομίσματος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπὸ Α. Βερναρδάκη (ἀνάγν. 1). ια) Περὶ χημείας παρὰ τοῖς Ἀρχαίον ὑπὸ Γ. Ἀριστάρχου (ἀνάγν. 4). ιβ') Περὶ τῆς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ φιλοσοφίας τοῦ 10' αἰῶνος ὑπὸ Α. Μυρογένους (ἀνάγν. 2).

Τῶν δὲ ἐκτάκτων συνεδριάσεων αἱ μὲν 4 πρῶται κατανάλωθησαν εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ μέρους τοῦ Κανονισμοῦ, ὅπερ δὲν εἶχε συζητηθῆ κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος, καὶ εἰς τὴν ὀριστικὴν αὐτοῦ ἐπιψήφισιν ἔτεροι δὲ 4 γενόμενα κατὰ τὰς διακοπὰς τοῦ Συλλόγου ἐχρησίμωσαν διὰ τακτικῆς αὐτοῦ ἐργασίας· εἰς δὲ τὰς λοιπὰς εἰς ἐγένετο ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐκθέσεων τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ τῶν Κοσμητῶρων, αἱ δὲ Κανονισμοὶ δρίζει, καὶ αἵτινες περιέχουσιν ἐν λεπτομερεῖᾳ ὁλόκληρον τὸν βίον τοῦ Συλλόγου.

Λεπτομερῆ δ' ἀφήγησιν τῶν κατὰ τὰς συνεδριάσεις ταύτας γενομένων περιέχουσι τὰ ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ Γραμματέως κ. Ν. Τσιγαρᾶ μετὰ πολλῆς τῆς φιλοπονίας συνταχθέντα ἐκτενῆ πρακτικὰ τοῦ Συλλόγου.

ΔΗΜΟΣΙΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ.

Δημόσιαι διαλέξεις ἐγένοντο κατὰ τὸ λήγον ἔτος 42 ὑπὸ 43 ἀγορευτῶν ἐξ αὐτῶν αἱ 15 ἦσαν ἐπιστημονικαί, γενόμενα ὑπὸ τῶν κ. κ. Κ. Καραθεοδωρῆ, Α. Σπαθάρη καὶ Δ. Μαλιᾶδου· 41 ἱστορικαὶ ὑπὸ τῶν κ. κ. Ι. Ἀριστοκλέους, Γ. Χασιώτου, Μ. Παρανάκα, Γ. Λαζοπούλου, Α. Δημητριάδου καὶ Κ. Καλλιᾶδου· 9 φιλολογικαὶ ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἦρ. Βασιᾶδου, Γ. Χασιώτου, Ι. Καρολίδου καὶ Α. Δημητριάδου· 3 ἠθικαὶ ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Ἀριστοκλέους· 2 φιλοσοφικαὶ ὑπὸ τῶν κ. κ. Π. Καλλιβοῦρη καὶ Ι. Ἀριστοκλέους καὶ 2 οἰκονομολογικαὶ ὑπὸ τοῦ κ. Α. Βερναρδάκη.

(ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛΟΓ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ. ΤΟΜΟΣ 7').

Καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγορευτῶν καὶ πρὸ πάντων ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀκρατῶν, οἱ πλείστοι τῶν ὁποίων ἀνήκον εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν, ἐνθαῤῥύνει ἡμᾶς, ἵνα ἐλπίσωμεν ὅτι τὸ μέσον τοῦτο τῆς εἰς τὸν λαὸν ἐμπνεύσεως τοῦ πρὸς τὴν μάθησιν ἐρωτος, ὅπερ πρῶτος ὁ Σύλλογος ἐνεκαινίσασεν ἐν τῇ πόλει ἡμῶν, ἐπέτυχε πληρέστατα, καὶ ὑπόσχεται εὐχερέστους καρπούς. Ἐκτὸς δὲ τοῦ Συλλόγου ἡμῶν καὶ ἕτεροι Σύλλογοι ἐρήρυσαν ἐνταῦθα τὸ μέτρον τῶν δημοσίων διαλέξεων, καὶ ἐποιήσαντο τοιαύτας κατὰ τὸ λήγον ἔτος ἐπὶ διαφόρων θεμάτων. Μετὰ πολλῶν τῶν Συλλόγων τούτων συνεννοήθημεν πρὸ ἐνὸς ἔτους, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ σκεπτόμεθα περὶ τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου τῆς δημοτικῆς ταύτης διδασκαλίας. Δύο δὲ αὐτῶν οἱ καὶ τὰς σπουδαιότερας καὶ πολυαριθμοτέρας ποιήσαντες δημοσίας διαλέξεις ἐπεμψαν ἡμῖν ἔκθεσιν περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς γενομένων τοιοῦτων. Οὗτοι δ' εἰσὶν ἡ ἐν Φαναρίῳ Λέσχῃ «Μημωσύνη», ἐν ἣ ἐγένοντο 32 δημόσιαι διαλέξεις, καὶ ὁ Σύλλογος «Μικρὰ Ἀσία», ἐν ᾧ ἐγένοντο 53 τοιαῦται, ἐξ ὧν αἱ 22 εἰς τουρκικὴν γλῶσσαν χάριν τῶν πολλῶν ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ὁμογενῶν, οἵτινες ἀγνοοῦσιν εἰσέτι τὴν πάτριον γλῶσσαν. Μετ' εὐχαριστήσεως δὲ εἶδομεν μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων διαλέξεων καὶ μίαν γενομένην παρ' ὀθωμανοῦ συμπατριώτου ἡμῶν.

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ.

Καὶ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὁ Σύλλογος ἐπραξέ τι κατὰ τὸ λήγον ἔτος, ἐξετάσας διὰ τῆς Φιλολ. Ἐπιτροπῆς τὸ σύγγραμμα, ὅπερ ἐτάλη αὐτῷ διὰ τὸ Ζωγράφειον Περὶ Ἡλείου διαγώνισμα. Ὁ εἰσηγητῆς τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης κ. Μ. Πανταζῆς θέλει ποιήσει ἡμῖν σήμερον ἐκτενῆ περὶ τούτου ἔκθεσιν. Ἐγὼ δὲ περιορίζομαι ἵνα ἐκφράσω τὴν ἐπιθυμίαν καὶ εὐχὴν τοῦ Συλλόγου, ὅπως κατὰ τὸ προσεχές ἔτος λάβωμεν σπουδαίᾳ καὶ ὅσον οἶόν τε πλείονα συγγράμματα διὰ τὰ Εὐγενεῖα διαγώνισματα Περὶ Θεσσαλίας, περὶ Μακεδονίας καὶ περὶ Θράκης, καὶ διὰ τὸ Συμβουλίδειον διαγώνισμα Περὶ Πόντου. Ἐλπίζομεν δ' ὡσαύτως ὅτι θέλομεν ἔχει κατὰ τὸ προσεχές ἔτος καὶ Περὶ τραγωδιῶν διαγώνισμα τοῦ κ. Εἰ. Βαλλιάνου.

ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΕΠΗΤΡΟΧΑΙ.

Ἡ εὐρύτες τῶν ἐργασιῶν, αἱ δὲ Σύλλογος ἀνεδέχθη διὰ τοῦ νέου αὐτοῦ Κανονισμοῦ, κατέστησεν ἀναγκασίαν τὴν σύστασιν τῶν τοιοῦτων

Ἐπιτροπῶν. Θὰ ἦτο δύσκολον ἢ μάλλον ἀδύνατον εἰς τὸν Σύλλογον ν' ἀσχοληθῆ καὶ διεκπεραιώσῃ τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα αὐτοῦ ἔργα εἴτε ἀπ' εὐθείας ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν αὐτοῦ, εἴτε διὰ προσωρινῶν Ἐπιτροπῶν. Μόνον ἡ σύστασις τῶν διερῶν Ἐπιτροπῶν καθίστα δυνατὴν τὴν ταχεῖαν καὶ κανονικὴν διεκπεραιώσιν τῶν ἔργων τούτων. Ἐκάστη αὐτῶν ἀσχολουμένη ἐντὸς ὁρισμένου κύκλου, καὶ συζητουμένη ἐξ ἀνόδων εἰδικῶν κειμηλιῶν γνῶσεως δύναται νὰ μελετήσῃ μετ' ἀνάσεως, καὶ προτοιμάσῃ τὸ μέρος τὸ εἰς αὐτὴν ἀνήκον ἐκ τῶν ἔργασίων τοῦ Συλλόγου. Οὕτω δὲ εὕρισκον ὁ Σύλλογος τὰς ἐργασίας ταύτας προκτοιμασμένας, καὶ γνῶμην δύναται νὰ ἐκφράσῃ ἐπ' αὐτῶν, καὶ ὠφέλειαν νὰ προσπορίσῃ.

Κατὰ τὸ λήγον ἔτος αἱ Ἐπιτροπὰι κατηνάλωσαν μέρος τῶν ἔργασίων αὐτῶν εἰς τὴν αὐτῶν διοργάνωσιν. Ἐκάστη συνέταξε τὸν κανονισμὸν αὐτῆς, ἐσχημάτισε τὸν προϋπολογισμὸν τῆς, καὶ ὥρισε τὰ ἔργα τῆς. Ἡ προκατακτικὴ αὕτη ἐργασία, τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν τὸ «γνώθι σαυτὸν» τῶν Ἐπιτροπῶν, παγίωσασα καὶ ὄρισασα τὸ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ νομοθετηθὲν σύστημα τῶν διερῶν Ἐπιτροπῶν δὲν ἀπέτελεσε τὴν μόνην ἀσχολίαν αὐτῶν. Πολλὰ παρήγαγον καὶ ἔργα σπουδαῖα καὶ ἀρκούντως πολυαίθμητα, ἐξ ὧν μόνον τὰ κυριώτερα θέλω ἀναφέρει ἐνταῦθα, φοβούμενος μὴ καταχρησθῶ τὴν ὑπομονὴν ὑμῶν.

Ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν κκ. Ξ. Ζωγράφου Προέδρου, Δ. Πασπαλλῆ, Σ. Σκουλοῦδη, Ζ. Ἀλεξανδρίδου, Κ. Ἀνθοπούλου καὶ Α. Βερναρδάκη καὶ τοῦ ταμίου τοῦ Συλλόγου κ. Ι. Γκιών, σκοποὺν ἔχει τὴν καλὴν ἐν γένει διευθέτησιν τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Συλλόγου. Συνέταξε δὲ τὸν προϋπολογισμὸν καὶ ἐβούλησε τὸν κ. ταμίαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κληρονομιῶν του, ὡς θέλωμεν εἰδεῖ κατωτέρω.

Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν κ. κ. Ἡρ. Βασιλάδου Προέδρου, Γ. Σοφοκλέους, Ἀ. Τάγῃ, Στ. Κ. Καραθεοδωρῆ, Μ. Πανταζῆ, Γ. Χασιάτου, Στ. Βουτυρά, Γ. Λαζοπούλου καὶ Μ. Παρνίκια, προτίθεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Κανονισμοῦ καὶ τὸν ἰδιαιτέρον αὐτῆς διοργανισμὸν, ἵνα μερικῶς περὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἑκκλησίας, κοινοποιῆ τῷ Συλλόγῳ τὰς νεωτέρας φιλολογικὰς προόδους, ἀσχολῆται εἰς ἔρευναν τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις χειρογράφων, κρίνῃ τὰ εἰς αὐτὸν ἀνατιθέμενα διακονίσματα, βιβλία καὶ διάφορα ζι-

τήματα, ἀναφερόμενα εἰς τὰς εἰδικὰς αὐτῆς ἐργασίας, καὶ κοινοποιῆ τῷ Συλλόγῳ τὰ οὐσιωδέστερα τῶν ἔργων αὐτῆς. Τοιοῦτον ἔχουσα σκοποὺν ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἔκρινε κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τὴν Γραμματικὴν τοῦ κ. Π. Κοντογιώργη, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ κ. Παρνίκιας ἐποιήσατο ἐκθεσὶν ἀνέθηκε δὲ εἰς μὲν τὸν κ. Μ. Παρνίκιαν τὴν ἀνάλυσιν τῶν γλωσσολογικῶν συγγραμμάτων τῶν κ. κ. Γ. Κουρτίου, Schleicher καὶ Max Müller, εἰς δὲ τὸν κ. Ἡρ. Βασιλάδην τὴν μετάφρασιν τῆς πραγματείας τοῦ κ. Γ. Κουρτίου Περὶ χρονολογίας τῆς ἀρχιγενέλου Ἀρίας (ἰνδογερμανικῆς) γλώσσης, ἵνα καταχωρισθῆ ὡς ἐράνισμα ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Συλλόγου καὶ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ νεοτάτου γλωσσολογικοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Beaufay, καὶ ἐπελήφθη τῆς ἐξετάσεως τῆς πραγματείας, ἥτις ἀπεστάλη διὰ τὸ Ἡερὶ Ἡπείρου Ζωγράφου διαικωνίσιον, περὶ τοῦ ὁποίου ποιήσει σήμερον ἐκθεσὶν ἐνώπιον ἡμῶν. Συγχρόνως δὲ ἡ Ἐπιτροπὴ ἐμαλέτησεν καὶ τὸ ζήτημα τῆς συλλογῆς τῶν πανταχόσε διεσπαρμένων ζώντων μνημείων τῆς γλώσσης ἡμῶν, καὶ ἔθηκε βάσεις τινὰς περὶ αὐτοῦ, ὁ δὲ Σύλλογος ἤκουσε μετὰ πλείεστας ὕψης εὐχρηστῆσεως τὴν ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτῆς γενομένην αὐτῷ ἀγγελίαν, ὅτι ὁ πολυειθὺς ἤδη βοηθῆσας τὸν Σύλλογον κ. Χρηστάκης ἐφένδης Ζωγράφος ἀνεδέχθη ἀμισθον ἵνα χορηγῆ 100 λίρ ἔθ. κατ' ἔτος, ὅπως χρησιμεύσωσι πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ἀσχοληθησομένων εἰς συλλογὴν τῶν ζώντων μνημείων. Ἐμελέτησεν ὡσαύτως ἡ Ἐπιτροπὴ τὸ ζήτημα τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἑκκλησίας καὶ ἐσκέθη περὶ τῆς ἐρευνῆς, συλλογῆς καὶ ἀντιγραφῆς τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῶν μοναστηρίων καὶ ἀλλοχοῦ εὕρισκόμενων χειρογράφων τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ τῶν πατέρων τῆς Ἑκκλησίας ἀναμένει δὲ παρὰ τῶν φιλομουσῶν ὁμογενῶν, ἵνα δοθῆ τῷ Συλλόγῳ ἡ ἀναγκαία χρηματικὴ βοήθεια, ὅπως κατὰ τὸ ἐργόμενον ἔτος μετὰ τῆς συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων ἀσχοληθῆ καὶ περὶ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἑκκλησίας, ἐκ τῆς ἐκδόσεως τῶν ὁποίων καὶ τιμὴ καὶ ὠφέλεια θέλει προκύψει εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν.

Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν κ. κ. Ἰ. Δ. Ἀριστοκλέους Προέδρου, Ἡρ. Βασιλάδου, Κωνσ. Καραθεοδωρῆ, Ἀ. Βασιλάδου, Κ. Καλλιῆδου, Β. Πυλάδου, Στ. Βουτυρά καὶ Μ. Παρνίκια, προτίθεται τὴν ἐξέτασιν καὶ μελέτην ὅλων τῶν ζητημάτων τῶν ἀφορούντων

τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ἰδίως τὴν δημοτικὴν, καὶ φροντίζει περὶ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ πρακτικωτέρου τῶν σκοπῶν τοῦ Συλλόγου, τῆς υποστηρίξεως τῶν ἀπύρων σχολείων καὶ τῆς συστάσεως τοιούτων, ἔνθα δὲν ὑπάρχουσι. Συμφώνως δὲ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἡ Ἐκπαίδ. Ἐπιτροπὴ ἐμελέτησε σπουδαίως κατὰ τὸ λήγον ἔτος τὸ ζήτημα τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσως καὶ τῆς δι' αὐτὴν καταλληλοτέρας μεθόδου, ἐλπίζει δὲ ὅτι ἐντός τοῦ προτεχοῦς ἔτους θέλει λήξει εἰς τελικὸν τὴν συμπέρασμα ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, τοῦ ἐποίου τὴν σπουδαιότητα ἕκαστος ἡμῶν κατανοεῖ, διότι ὅλοι γνωρίζομεν πόσον ἐπείγουσα εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας εἰς τὸν λαόν, καὶ πόσον θέλει εὐκολύνει τὴν θεραπείαν τῆς ἀνάγκης ταύτης ἡ εὐρεσις τῆς καταλληλοτέρας διὰ τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν μεθόδου καὶ ἡ ὁμοιόμορρος, εἰ δυνατόν, ἐφαρμογὴ αὐτῆς κατ' ὅλα τὰ σχολεῖα. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἠσχολήθη συζητώνως εἰς τὴν ἐξέτασιν διαφόρων κοινοποιήσεων γενομένων τῷ Συλλόγῳ παρ' ἐτέρων Συλλόγων, Ἀδελφοτήτων ἢ Σχολῶν τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν διαφόρων αἰτήσεων τοιούτων σωματείων ἀνακόντων εἰς τὴν ἀρμοδιότητα αὐτῆς, καὶ ἐφρόντισε περὶ τῆς εὐρέσεως ἐν τῷ Ἠπιέρῳ, Θεσσαλίῳ, Μακεδονίῳ, Θράκῃ καὶ Μικρῇ Ἀσίᾳ τῶν ἐξ ὑποτροφῶν μνητῶν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, τοὺς ὁποίους ὁ κ. Χρηστάκης ἐφρόντης Ζωγράφος, ἐπιθυμῶν ἵνα συντελέσῃ διὰ παντός μέσου εἰς τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀπεδέχθη ἵνα ἐκπαιδεύσῃ ἐν τῷ ἐνταυθα Ἑλληνικῷ Λυκείῳ ἀναθεις εἰς τὴν Σύλλογον τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν. Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον ἔργον, τὸ ὅσον ἀπασχόλησε τὴν Ἐπιτροπὴν κατὰ τοὺς τελευταίους τρεῖς μῆνας εἶναι ἡ ἐξέτασις τῶν ἐκθέσεων τῶν διαφόρων σχολῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς καὶ Ἀσιατικῆς Τουρκίας. Ὁ εἰσηγητὴς τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Ἰ. Δ. Ἀριστοκλῆς θέλει ὁμιλήσει σήμερον ἐν ἐκτάσει περὶ τῶν ἐκθέσεων τούτων. Ὅθεν νομίζω περιττὸν νὰ ποιήσω ἐκτενῆ ἐνταυθα λόγον περὶ τῆς σπουδαίας ταύτης ἐργασίας τοῦ Συλλόγου, καὶ περιορίζομαι ἵνα ἐπισύρω τὴν προσοχὴν ὑμῶν εἰς ὅσα θέλετε ἀκούσει μετ' ὀλίγον περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις σχολείων, ἐξ ἧς θέλετε ἰδεῖ πόσον ἱερὸς καὶ μέγας εἶναι ὁ σκοπός, τοῦ ἐποίου τὴν ἐκπλήρωσιν ἀνεδέχθη νεωστὶ ὁ Σύλλογος, ἀνακείνων αὐτὴν ἐκ τοῦ ζήλου καὶ τῆς ἀταπαρνύσεως τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις προϋχόντων καὶ λογίων καὶ ἐκ τῆς

συνδρομῆς τῶν ἀπανταχοῦ εὐφρόνων καὶ φιλομούσων ὁμογενῶν. Ἐνδύμουχον δ' αἰσθάνομαι χαρὰν σήμερον δυνάμενος νὰ ἐκφράσω δημοσίως, ὅτι ἅμα τῇ παραδοχῇ τοῦ σκοποῦ τούτου εὐρέθησαν ἄνδρες φιλόμουσοι καὶ φιλογενεῖς, οἵτινες δι' ἀδράν συνδρομῶν ἐνεθάρρουν τὸν Σύλλογον, ἵνα μετὰ ζήλου καὶ πεποιθήσεως ἐπιδώσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ. Τοιοῦτοι δ' εἰσὶν οἱ φιλόμουσοι καὶ φιλογενεῖς κ. κ. Χρ. ἐφρόντης Ζωγράφος καὶ Γ. Ζαφείρος, οἵτινες προσέφερον ἀνὰ λίρας ὀθωμανικὰς 200 ἕκαστος πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀπύρων σχολείων, καὶ ὑπεσχέθησαν τὴν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν κατ' ἔτος προσφορὰν ἑσσοῦ ποσοῦ, ὁ φιλόμουσος κ. Μ. Νεγρεπόντης, ὅστις προσήνεγκεν ἥδη κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος 100 ὀθμ. λίρας πρὸς βραβεύσιν ἀπύρων παρθενικογυμνασίων, προσέφερον ὡσαύτως κατὰ τὸ λήγον ἔτος 100 λίρ. ὀθωμανικὰς ὑπὲρ τῶν ἀπύρων σχολείων, ὑποσχεθείς ἵνα χορηγῇ κατ' ἔτος τὸ ποσὸν τούτου, καὶ ὁ φιλογενὴς κ. Ἄ. Βαλλιάνος, ὅστις προσήνεγκε κατὰ τὸ λήγον ἔτος ὀθμ. 100, ὅπως χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ τοιούτου σκοποῦ τοῦ Συλλόγου. Ἡ ἀπαριθμησις τοιούτων γενναίων συνδρομῶν εἶναι ὁ μεγαλειώτερος ἔπαινος, καὶ δὲν θέλω νὰ ἐλαττώσω αὐτὸν προσθέτων τετραμμένας τιμὰς φράσεις. Εὐχόμεν δὲ μόνον ἵνα καὶ ἄλλοι φιλόμουσοι ὁμογενεῖς, πεισθέντες περὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν καθηκόντων, ὄν τὴν ἐκπλήρωσιν ἀνεδέχθημεν, ἔλθωσιν εἰς βοήθειαν ἡμῶν, καὶ ὑποστηρίξωσιν ἵνα ὅσον οἶόν τε γενναϊότερον καὶ ταχυτέρον βοηθήσωμεν τὰ συνδρομῆς χηρίζοντα σχολεῖα, καὶ συντελέσωμεν εἰς τὴν σχηματισμὸν τοιούτων, ἔνθα δὲν ὑπάρχουσι.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν κ. κ. Στ. Ἀριστάρχου Προδρόμου, Ἰ. Μίλιγγεν, Ἀ. Μόρδτμαν, Déthier, Schroeder, Μόρδτμαν (νιού), Ἀ. Πασπάτη, Κωνστ. Στ. Καραθεοδωρῆ, Ἀ. Βερναρδάκη, καὶ Ἀ. Δημητριάδου, ἀσχολεῖται περὶ τὴν ἐπιγραφικὴν, γλυπτικὴν, ἀρχιτεκτονικὴν καὶ ζωγραφικὴν τῶν ἀρχαίων ἐν γένει ἐθνῶν, ἰδίχ ὁμῶς προτίθεται τὴν εὐρεσιν αὐὰ ἐξέτασιν τῶν μνημείων τῆς τέχνης τῶν προγόνων ἡμῶν, τὰ ὅποια ἐν ἀφθονίᾳ ὑπάρχοντα ἐν τῇ χώρᾳ, ὅπου καὶ οὗτοι ἐζησαν, καταστρέφονται ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ εἴτε ὑπὸ τοῦ χρόνου, εἴτε ὑπὸ τῶν βεβήλων χειρῶν, συμπαρασύροντα ἐνίοτε μετ' ἑαυτῶν πολυτίμου σελίδας τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἐποίησεν 23 συνεδριάσεις, καὶ ἠσχολήθη ἐν αὐταῖς εἰς τὴν ἐρμηνεύειν διαφόρων ἐπιγραφῶν ἑλληνικῶν, λατινι-

κῶν, ροινοικιῶν καὶ ἀρμενικῶν, τῶν ὁποίων ἀντιγράφα κοινοποιήθησαν τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ διαφόρων μελῶν αὐτοῦ καὶ ἄλλων φιλαρχαίων διεβιάσθησαν εἰς αὐτὴν, καὶ ἐξήτασε διάφορα ἀρχαιολογικὰ συγγράμματα, παλαιογραφικὰ μνημεῖα, ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, δακτυλιοῦθους, σφραγίδας, νομίσματα, ἀρχαίας ζωγραφίας καὶ ἐκθέσεις νεωτέρων ἀνασκαφῶν ἐνεργηθειῶν εἰς διάφορα μέρη. Τὰ ἔργα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐξ ὧν τινὰ ἐκοινοποιήθησαν καὶ ἐν ταῖς συνεδριάσεσι τοῦ Συλλόγου, εἰσι καὶ πολλὰ καὶ σπουδαῖα. Λυπούμαι δέ, διότι ἡ ἐξ ἀνάγκης περιορισμένη ἔκτασις τῆς προεδρικῆς ἐκθέσεως δὲν μοι ἐπιτρέπει νὰ ἀπαριθμῶσθε ταῦτα, καὶ περιορίζομαι ἀναφέρειν τὸν σχηματισμὸν συγκριτικοῦ τοπογραφικοῦ χάρτου Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῷ ὅποιῳ διεκρινίζεται ἡ παρά τοις ἀρχαίαις ὀνομασίαι τῶν διαφόρων αὐτῆς θέσεων, καὶ τὸν ὅποιον ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἔφερε σχεδὸν εἰς αἴσιον πέρας διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν μελῶν αὐτῆς κ. κ. Κ. Σ. Καραθεοδωρῆ καὶ Γ. Α. Δημητριάδου.

Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν κ. κ. Α. Τάγγη Προέδρου, Ἡρ. Βασιάδου, Γ. Σοφοκλέους, Γ. Ἀριστάρχου, τοῦ Γεν. Γραμματέως κ. Γ. Χασιώτου καὶ τοῦ Εἰδικοῦ Γραμματέως κ. Ν. Τσιγκρέ, ἔσχησθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιπονήτου ἔργασίας, τὴν ὁποίαν ἀνέθηκεν αὐτῇ ὁ Κανονισμός. Διέταξεν, ἐκάνεισε καὶ διώρθωσε τὰ διάφορα ἔργα τοῦ παρελθόντος ἔτους, καὶ διὰ τῆς μετ' αὐταπαρνήσεως ἔργασίας τοῦ Προέδρου αὐτῆς κ. Α. Τάγγη, ἔφερεν εἰς πέρας τὸ Περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου, ὅπερ μετ' ὀλίγων θέλει ἰδεῖ τὸ φῶς. Θεωρῶ δὲ καθήκόν μου ἵνα καὶ δημοσίως ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Συλλόγου πρὸς τε τὸν Πρόεδρον καὶ τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τοῦς κόπους, οὓς ὑπὲρ τοῦ Περιοδικοῦ αὐτοῦ κατέβαλον.

Ἡ Ἐπιστημονικὴ Ἐπιτροπὴ συνέκειτο ἐκ τῶν κ. κ. Α. Πασπάτη Προέδρου, Ἀλεξ. Καραθεοδωρῆ, Α. Σπαθάρη, Α. Βαφιάδου, Ξ. Ζωγράφου, Ἀδδουλλάχ Βέη, Σ. Μουραγιάνου, Α. Κομπάρη, Α. Ζωφροῦ καὶ Β. Σαρακιώτη. Καί τοι δὲ ἐπὶ πολὺ ἀσχοληθεῖσα εἰς τὸν προσδιορισμὸν τοῦ εὐρέως κύκλου τῶν ἔργασιων αὐτῆς, ἐξήτασεν οὐχ ἥττον διάφορα νέα ἐπιστημονικὰ συγγράμματα, ὡς π. γ. τὸ ἔργον τοῦ κ. Bertrand, Γεν. Γραμματέως τῆς ἐν Ἀλγερῇ «Κλιματολογικῆς Ἐταιρίας», καὶ ἔργα τινὰ τοῦ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἱατροῦ Ἀδδουλλάχ Βέη.

Ταῦτα, κύριοι, τὰ ἔργα τῶν Ἐπιτροπῶν,

αἵτινες, καίτοι στερούμεναι τῶν ἀναγκαιῶν βιβλίων καὶ οὐσὰν ἐν τῷ πρώτῳ ἔσει τῆς ὑπαρξεως αὐτῶν, διεπράξαντο, νομίζω, ἀρετὰ, ἵνα ἐπιθεωκώσωσιν ὅσα εἶπον ἀνωτέρω περὶ τῆς σκοπιμότητος τῆς συστάσεως αὐτῶν καὶ τῆς εὐρύτητος τῶν ἔργασιων τοῦ Συλλόγου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.

Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Συλλόγου πυρποληθεῖσα κατὰ τὴν ἀποφράδα ἡμέραν τῆς 24 Μαΐου, καθ' ἣν τὸ πῦρ τοσάυτα προὔξινεσε δυστυχῆματα εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν, ἤρξατο νὰ σχηματίζηται ἐκ νέου κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος παρὰ τῶν προσώπων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐργόντισαν ἵνα ἀναστήσωσι τὸν Σύλλογον μετὰ τὴν καταστροφικὴν τάχτην πυρκαϊάν. Ἐπλουτίσθη δ' ἔτι μάλλον διὰ τῶν γενναίων προσφορῶν φιλομούσων ὁμογενῶν, καὶ συγκροτεται σήμερον ἐξ 800 περίπου τόμων, ἐξ ὧν οἱ 500 προσητέχθησαν κατὰ τὸ λῆγον ἔτος. Ὁ ἀριθμὸς δὲ αὐτῶν ἤθελεν εἶσθαι πολλὸ ἀνώτερος, ἐὰν ἐνεκα διαφόρων λόγων ὁ Σύλλογος δὲν ἔκρινε καλὸν νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἀγορὰν τῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα ἀπεφάσισεν ἵνα ἀγοράσῃ διὰ τῶν γενναίων συνδρομῶν, ἃς προσέφερον ὑπὲρ τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ οἱ φιλόμουσοι κ. κ. Γ. Κορωνίδης καὶ Θ. Μυρογορδάτος, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἐδώρησατο λίρ. 20. 00, ὁ δὲ λίρ. 20. 100.

Ἐκ τῶν κατὰ τὸ λῆγον ἔτος προσνευθέντων 500 περίπου τόμων, 200 μὲν προσέφερον ὁ ἐν Παρισίοις Ἡρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων Σύλλογος, ὅσις μεθὼν τὴν ἐκ τῆς πυρκαϊκῆς καταστροφῆς τῆς βιβλιοθήκης ἡμῶν ἐξέδωκεν Ἐγκύκλιον εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ, καὶ ἐξητήσατο τὴν ὑπὲρ αὐτῆς συνδρομὴν αὐτῶν 97 δὲ ὁ ἐν Ἀθήναις Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός, 48 δὲ οἱ κ. κ. Παρῆς καὶ Βαμπᾶς, 48 ὁ κ. Καλλιᾶδης, 44 ὁ κ. Χρ. Παπαδόπουλος, ἔν χειρὸς γραφον ἱερὸν Εὐαγγέλιον ὁ ἐν Ἑλλάδι γυμνασιάρχης κ. Κουπιτόρης, καὶ τὰ λοιπὰ διάφορα μέλη τοῦ Συλλόγου καὶ ἄλλοι φιλόμουσοι ὁμογενεῖς.

Ἐπὲρ τῆς βιβλιοθήκης προσέφερον ὡσαύτως ὁ μὲν κ. Χρηστάκης ἐφένδης Ζωγράφος φρ. 500 κατ' ἔτος πρὸς ἀγορὰν περιοδικῶν ὁ δὲ ἐν Πετροπόλει κ. Γ. Συμβουλίδης φρ. 400 πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, καὶ ὁ κ. Θ. Κοσοῦδης λίρ. 50 πρὸς κατασκευὴν βιβλιοθήκης, ἐν ἣ τεθῆσονται τὰ ὑπάρχοντα βιβλία.

Πολλοὶ δὲ τῶν συντακτῶν τῶν ἐνταῦθα καὶ ἀλλαγῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων ἀποστέλλουσι δωρεὰν τὰ ἐκτυπῶν φύλλα, δηλοῦντες καὶ διὰ

τῆς προσφορᾶς ταύτης τὰ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου αἰσθημάτων, ἕπερ πολλὰκις πολυειδῶς διετράνωσαν.

Ἐκφράσαντες ἤδη τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Συλλόγου πρὸς τοὺς συνδραμόντας τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ φιλομούσους κυρίους, θεωροῦμεν καθῆκον ἡμῶν ἵνα ἐπαναλάβωμεν ταύτην καὶ σήμερον δημοσίᾳ, καὶ εὐχρηθῶμεν ἵνα καὶ ἄλλοι μιμηθῶσι τὸ καλὸν αὐτῶν παράδειγμα, καὶ κατορθώσωμεν οὕτως ἐντὸς ὀλίγου νὰ σχηματίσωμεν βιβλιοθήκην ἄξιον τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου, καὶ ἦτις ἐκτὸς τῆς σπουδαίας ὑπηρεσίας, ἣν θέλει παρέχει εἰς τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν μελέτην σπουδαίων θεμάτων ὁμογενεῖς τε καὶ ξένους, θέλει συγχρόνως προξενῆσαι καὶ πολλὴν τιμὴν εἰς τὴν Σύλλογον καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν.

ΑΡΧΕΙΑ.

Ἡ εὐρύτης τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου κατέστησε ἀναγκαῖον τὸν σχηματισμὸν τακτικῶν ἀρχείων αὐτοῦ. Κατὰ τὸ λήγον ἔτος ὁ Σύλλογος ἐτακτοποίησε καὶ ταῦτα, ὡς καὶ τὸ γραφεῖον αὐτοῦ ἐν γένει. Ὅλα δὲ τὰ ἐισερχόμενα καὶ ἐξερχόμενα ἔγγραφα διεκπεραιοῦνται καὶ πρωτοκολλοῦνται τακτικῶς. Καὶ τὰ μὲν ἀμέσως κατακθίνονται ἐν τοῖς ἀρχείοις αὐτοῦ, τὰ δὲ, ἀφοῦ πρότερον μελετηθῶσι περὰ τῶν ἀρμοδίων Ἐπιτροπῶν. Ὑπὲρ τῶν ἀρχείων τοῦ Συλλόγου ὁ κ. Δ. Παπᾶς προσέφερε κατὰ τὸ λήγον ἔτος 10 λίρας ὀθωμανικᾶς.

ΚΤΙΡΙΟΝ.

Ἡ οἰκοδομὴ ἰδίου διὰ τὸν Σύλλογον κτιρίου, ἥτις ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀποτελεῖ ἐν τῶν κυριωτέρων μελημάτων αὐτοῦ, ἐξησφαλίσθη κατὰ τὸ τρέχον ἔτος. Ὡς θὰ ἴδωμεν ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ ταμείου, μέγα μέρος τῶν ἀναγκαίων πρὸς τοῦτο χρημάτων συνήχθη ἤδη διὰ τῶν φροντίδων τῆς ἐπι τοῦ κτιρίου Ἐπιτροπῆς, συγκειμένους ἐκ τῶν κ. κ. Ἡρ. Βασιλάδου, Ἰ. Μίλλιγγεν, Ξ. Ζωγράφου, τοῦ Ταμείου τοῦ Συλλόγου Ἰ. Γκιών καὶ ἐμοῦ, καὶ τὸ κατάλληλον οἰκόπεδον ἠγοράσθη πρὸ πολλοῦ. Πρὸ τεσσάρων δὲ περὶ-που μηνῶν καταθέσαντες πανηγυρικῶς τὸν θεμελίον λίθον, τὸν ὅποιον ἐν τῷ μέσῳ πολυπληθούς καὶ ἐκλεκτῆς ὁμηγύρους ἠλόγησεν ἡ Α. Θ. Παναχ. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἄνθιμος ὁ Γ', ἠθέλωμεν ἤδη προχωρήσει εἰς τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ, ἣν ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ κατασκευάσωμεν αὐτὸ ὅσον οἶόν τε καταλληλότερον διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Συλλόγου, δὲν παρε-

κίνει ἡμᾶς νὰ ζητήσωμεν τὴν γνώμην διαφόρων ἀρχιτεκτόνων καὶ ἐνταῦθα καὶ ἀλλοχού πρὸς σχηματισμὸν τοῦ σχεδίου, ὕπερ ἐλπίζομεν ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν θέλει ἐτοιμασθῆ ὀριστικῶς περὰ τῶν ἐνταῦθα ἀρχιτεκτόνων, οἵτινες εὐπρεπέθησαν ν' ἀναδεχθῶσι τὴν μελέτην τῶν περὰ διαφόρων ἀποσταλέντων ἡμῖν. Ἰσοπεδώσαντες τὸ οἰκόπεδον καὶ ἐκτελέσαντες τὰς ἀναγκαίας προκαταρκτικὰς ἐτοιμασίας θέλομεν ἀρχίσει προσεχῶς τὴν οἰκοδομὴν, πεποιθότες ὅτι ἡ προθυμία τῶν φιλομούσων ὁμογενῶν, ἵνα συνδράμωσι τὸν Σύλλογον ἡμῶν, θέλει ἀκολουθήσει καὶ μέχρι τῆς ἐντελευς αὐτοῦ ἀποπερατώσεως, οὕτω δὲ ἐλπίζομεν ἵνα τελέσωμεν ἐν αὐτῷ τὴν προσεχῆ ἐπέτειον εορτὴν τοῦ Συλλόγου.

Πολλὰκις ἀνεπτύχθη ἡ χρησιμότης καὶ ἡ ἀνάγκη ἰδιαιτέρου διὰ τὸν Σύλλογον κτιρίου. Περιττὸν δὲ θεωρῶ νὰ εἶπω τι περὶ αὐτῆς, καὶ περιορίζομαι ἵνα ἐπαναλάβω τὴν ἐκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ Συλλόγου πρὸς ἐκείνους, οἵτινες διὰ τῶν συνεισφορῶν αὐτῶν συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ κτιρίου, ὕπερ παγιοῖ τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ, καὶ τῶν ὁποίων τὰ ἄνθηματα δημοσιευθέντα ἐν τῷ Περιοδικῷ θέλουσιν ὡσαύτως ἀναγραφῆ καὶ ἐν τῇ ἐπι τούτῳ βίβλῳ τῶν κτιρίων τοῦ Συλλόγου.

Μνείας δ' ἄξιόι εἰσιν οὐ μόνον οἱ ἐνταῦθα τῶν ὁμογενῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῇ ἀλλοθῃπῇ ἐσχάτως προσενεγκόντες ἀμμένως ὑπὲρ τοῦ κτιρίου.

TAMEION.

Διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ταμείου κ. Ι. Γκιών δυνάμεθα νὰ εἶπωμεν μετ' εὐχαριστήσεως, ὅτι ἡ ἀταξία καὶ αἱ καθυστέρησεις τῶν συνδρομῶν ἐλείψαν ὑπιστάμεναι ἄλλως τε καὶ ἡ θέσις τοῦ ταμείου κατὰ τὸ λήγον ἔτος ἦτο ἀνθηρά. Τοῦτο καταδεικνύεται ἐκ τῶν ἐξῆς ποσῶν, τὰ ὁποῖα παρουσιάζει εἰς πίστιν διαφόρων ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου ἢ τοῦ λήγοντος ἔτους ταμειακῆ χρεῖας.

α) Ἀποθεματ. κεφάλαιον	Α. ὉΘ.	981,56	
β) Κτίριον, ἀξία γηπέδου καὶ διαφόρων ἐν αὐτῷ ἐργασιῶν		2,436,93	) » 2808,85
εἰς μετρητὰ		371,92	
γ) Ἀγορὰν βιβλίων καὶ περιοδικῶν	» »	348,52	
δ) Διαγωνίσματα	» »	321,50	
ε) Δι' ἄπορα σχολεῖα	» »	829,	
	Α. ὉΘ.		5289,43

Νομίζω, κύριοι, ὅτι ὅλοι θὰ συμφωνήσετε μετ' ἐμοῦ, ὅτι ἡ θέσις αὕτη τοῦ ταμείου ἡμῶν εἶναι ἀρκούντως ἐνθαξέντικῃ διὰ τὰς διαφόρους ἐργασίας, εἰς ἃς ἀνήκουσι τὰ χρέματα ταῦτα. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ συντήρησιν, ἡ θέσις τοῦ Συλλόγου εἶναι ἔτι καλλιτέρα. Διότι ὁ ἰσολογισμὸς τῶν γενομένων αὐτοῦ ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἀναδείκνυει εἰς λίρ. ὄθ. 1032,74 ἐν τῷ ἐνεργητικῷ, ἐν δὲ τῷ παθητικῷ λίρ. ὄθ. 633,59, ὅπερ αὐτὸν οὕτω περισσεύει εἰς τὸ ἀποθεματικὸν κεφάλαιον. Μὴ ἐκλάθητε ὅμως ἐκ τούτων τὸν Σύλλογον ἡμῶν ὡς πλοῦσιον· πολλοῦ γε καὶ δεῖ ὡς ἐξέβη. ἐκ τῶν 5,289,43 μόνον λίραι ὄθ. 981,56 θέλουσι μείνει εἰς τὸ ἀποθεματικὸν κεφάλαιον τοῦ Συλλόγου· ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν λίρ. ὄθ. 4,307,44 αἱ μὲν λίραι ὄθ. 2,436,93 ἐξωδεδόθησαν ἤδη διὰ τὸ κτίριον, αἱ δὲ λίρ. ὄθ. 829 θέλουσι ἐξοδουθῆναι σήμερον διὰ τὰ ἅρματα σχολεῖα, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἦτοι λίρ. ὄθ. 1401,42 θέλουσι ἐξοδουθῆναι προσεγγῶς διὰ τοὺς διαφόρους σκοποὺς, εἰς οὓς ἀνήκουσιν. Ἀνθρᾶν λέγομεν τὴν θέσιν τοῦ ταμείου ἡμῶν, διότι ἐκτὸς λίρ. ὄθ. 1190,35, αἰτίνας εἶχον ἤδη συναχθῆναι πρὸ τριῶν περιπέου ἐτῶν διὰ λογισμῶν τοῦ κτιρίου, λίρων ὄθ. 200 διὰ τὰ διαχωρίσματα καὶ λίρ. ὄθ. 350 περιπέου, ὑπερχουσῶν προηγουμένων εἰς τὸ ἀποθεματικὸν κεφάλαιον, τὸ ὑπόλοιπον ἦτοι λίρ. ὄθ. 3,540,08 εἰσῆλθεν εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου ἐκ διαφόρων πηγῶν προσερχόμενον καὶ εἰς διαφόρους σκοποὺς προσδιορισμένον.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

Αἱ σχέσεις τοῦ Συλλόγου μετὰ διαφόρων προσώπων καὶ σωματείων ἠκολούθησαν κατὰ τὸ λήγον ἔτος τὴν αὐτὴν προοδευτικὴν πορείαν, ἣν καὶ αἱ λοιπῆ ἐργασίαι αὐτοῦ. Πολλὰ δὲ καὶ διάφορά εἶσι τὰ ἀντικείμενα τῶν σχέσεων αὐτοῦ τούτων. Ἡὔξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπιτίμων καὶ ἀντεπιστελλόντων αὐτοῦ μελῶν, ἔλαθε παρὰ τῶν τοιούτων μελῶν αὐτοῦ διαφόρους φιλολογικὰς, ἀρχαιολογικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς κοινοποιήσεις, ἀνταπερίθη μετὰ διαφόρων σχολείων καὶ προσώπων, καὶ παρέσθεν αὐτοῖς τὴν σύμπραξιν αὐτοῦ, ὁσάκις ἐξήκτιθη αὕτη πρὸς διεκπεραίωσιν διαφόρων φιλολογικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ζητημάτων. Ἀλλὰ κυρίως ὁ Σύλλογος διὰ τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεών του προέθετο κατὰ τὸ λήγον ἔτος δύο τινὰ, τὴν ἔρευναν τῆς καταστάσεως τῶν ἐν ταῖς ἐπαρ-

χίαις σχολείων καὶ τὸν μετὰ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις συσταθέντων Συλλόγων στενώτερον σύνδεσμον.

Ἐξἠκολούθηον τὸ σύστημα τὸ ὅποιον ἐφῆρμον κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ λήγοντος ἔτους ἐν τῇ ἀποστολῇ τοῦ νέου αὐτοῦ Κανονισμοῦ, τῆς δὲ ἐγκυκλίων ἀνταποκρίσεως μετὰ τῶν γνωστών αὐτῷ σωματείων καὶ προσώπων, ὁ Σύλλογος ἀπέβη πρὸ ἐξ περιπέου μνηῶν Ἐγκύκλιον πρὸς τε τοὺς Σεβ. Ἀρχιερεῖς καὶ τὰς Ἐπαρχίας τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις σχολείων, ὡς καὶ πρὸς τοὺς διαφόρους ἐν αὐταῖς Συλλόγους, διὰ τῆς ὁποίας ἐξήτει παρ' αὐτῶν λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τῶν σχολείων τούτων. Διὰ τοῦ μέτρου τούτου ὁ Σύλλογος δύο τινὰ προέθετο, πρῶτον τὴν ἔρευναν τῶν μᾶλλον ἐχόντων χρεῖαν βοήθειαις σχολείων καὶ τῶν χωρῶν, ἐν αἷς ὑπάρχει καταπεύγουσα ἀνάγκη συστάσεως τοιούτων, καὶ τὴν διανομὴν τῶν πρὸς βοήθειαν αὐτῶν προσερχθέντων ἤδη βοηθημάτων, περὶ ἃν σήμερον θέλει ἀκούσει τὰ δεόντα· καὶ δεύτερον τὸν σχηματισμὸν ὅσον οἶον τε τελευταίας στατιστικῆς τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις σχολείων, τῆς ὁποίας τὴν χρησιμότητα εὐκόλως δύναται ἕκαστος ἡμῶν νὰ κατανοήσῃ, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν, ὅτι καὶ τὰ ἄτομα καὶ τὰ σωματεῖα ὅπως δυνήθωσι νὰ πράξωσι τὴν τέλειον, πρέπει ἐκ προοιμίων νὰ γνωρίσωσι καλῶς τὸν ἐπιδικαζόμενον πόθον αὐτῶν, ἵνα εὐρωσιν ἀκολούθως τὰ κατάλληλα μέσα πρὸς πραγματοποιίησιν αὐτοῦ. Διὰ τῆς τοιαύτης δὲ στατιστικῆς ὁ Σύλλογος, θὰ εἶναι πάντοτε ἐν γνώσει τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις σχολείων, καὶ θέλει φροντίζει εὐκολώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον περὶ τῶν μέσων τῆς θεραπείαις αὐτῶν.

Γνωστοποιῶν δὲ εἰς πάντας τοὺς φιλομούσους ὁμογενεῖς τὰς ἀνάγκας ταύτας, εὐκολύνει συγχρόνως τὴν θεραπείαν αὐτῶν, προσφέρων ἑαυτὸν ὡς ὄργανον προθυμώτατον πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν γεναιῶν ἐπιθυμιῶν, τὰς ὁποίας θέλει γεννήσει ἀνακτιβήτως εἰς πάντα φιλογενῆ ἄνδρα ἢ γνώσις τῶν τε ἀναγκῶν τούτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς θεραπείαις αὐτῶν.

Οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν συσταθέντες Σύλλογοι, καὶ τῶν ἐπείων ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ σημασία αὐξάνει σπουδαίως κατ' ἔτος, εἰσὶ περὶ τοὺς 62. Ὁ Σύλλογος δ' ἡμῶν εἶναι ὑπερήφανος, διότι ἡ σύστασις αὐτοῦ ἐγένετο ἡ πρώτη ἀφορμὴ τοῦ σχηματισμοῦ τοιούτων σωματείων, τὰ ὅποια κύριον σκοπὸν ἔχοντα τὴν ὑποστήριξιν καὶ διδοσιν τῶν γραμμάτων ἀ-

νερρίπισαν πανταχοῦ τὸν πρὸς τὴν παιδείαν καὶ τὸν πολιτισμὸν ἔρωτα, καὶ ὑπόσχονται διὰ τοῦ ζήλου καὶ τῆς αὐταπαρνέσεως τῶν μελῶν αὐτῶν νὰ συντελέσωσι σπουδαίως εἰς τὴν διανοητικὴν καὶ τὴν εἰς αὐτὴν παρεπομένην ὑλικὴν ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον τοῦ ἔθνους ἡμῶν.

Πάντες οἱ Σύλλογοι οὗτοι διετήρησαν στενὰς καὶ ἀδελφικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Συλλόγου ἡμῶν, ὅστις παρέσχεν αὐτοῖς πάντοτε τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ, ὁσάκις ἐζητήθη αὐτῇ. Τρεῖς μάλιστα ἐξ αὐτῶν, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύλλογος *Μικρὰ Ἀσία*, ὅστις συντέλεσεν ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν Συλλόγων *Καισαρείας*, *Ἰκονίου*, *Σύλλης*, *Πόρου*, *Σπάρτης*, *Νικοπόλεως* τῆς *Καππαδοκίας* καὶ *Ἀγκύρας*, ἦ ἐν *Κίω* *Φιλεκαπιδευτικὴ Ἀδελφότης* τῶν *Κισυνῶν* καὶ ἦ ἐν *Ἀγκύρᾳ* *Φιλεκαπιδευτικὴ Ἀδελφότης* *Γαλατίας*, ἐζήτησαν ἵνα συνδεθῶσι στενότερον μετὰ τοῦ Συλλόγου ἡμῶν, καὶ τεθῶσι πως ὑπὲρ τὴν προστασίαν αὐτοῦ, ὅπερ ὁ Σύλλογος μετ' εὐχαριστίας παρεδέχθη.

Πολλὰ ἰδυνάμεθα ἵνα εἰπώμεν περὶ τῶν πρακτικῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὅποια ἀπὸ τοῦδε ἔφερον ἡ σύστασις καὶ αἱ ἐνέργειαι τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Συλλόγων, τὰ στενὰ ὅμως ὄρια τῆς παρούσης ἐκθέσεως ἀναγκάζουσι ἡμᾶς, ἵνα περιορισθῶμεν μνημονεύοντες μόνον τινὰς τῶν Συλλόγων ἐκεῖνων, τῶν ὁσίων καὶ ἡ μετὰ ζήλου ἐργασίᾳ πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ αὐτῶν καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης αὐτῶν ἐργασίας περιῆλλον εἰς γῶσιν ἡμῶν. Ὡς τοιοῦτος δὲ ἀναφέρομεν τὸν ἐν Σέρβιαις *Φιλεκαπιδευτικὸν Μακεδονικὸν Σύλλογον*, ὅστις ἀτρόπτως καταβάλλει κόπους πρὸς ὑποστήριξιν ἀπόρων Σχολείων καὶ σύστασιν τοιούτων, ὅπου ἀνάγκη παρίσταται ἐν *Μακεδονίᾳ*, τὸν ἐν *Ραιδεστῷ* *Θρακικὸν Σύλλογον*, ὅστις ἐπιδιώκει ἐν *Θράκη* τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου, τὴν ἐν *Τραπεζοῦντι* ἐξωτερικὴν ἐπὶ τῶν σχολείων *Ἐπιτροπὴν*, τῆς ὁποίας ἡ φροντίς καὶ οἱ κόποι, οὐς καταβάλλει πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῶν, εἰσὶν ἀνώτεροι παντὸς ἐπαίνου, τὸν ἐν *Κων/πόλει* Σύλλογον *«Μικρὰ Ἀσία»*, ὅστις μετὰ ζήλου ἐπιδιώκει τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἐν *Μικρᾷ Ἀσίᾳ* καὶ ὅστις, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, συντέλεσεν ἤδη εἰς τὴν σύστασιν Συλλόγων εἰς διαφόρους πόλεις αὐτῆς, τὴν ἐν *Κων/πόλει* *Μακεδονικὴν Φιλεκαπιδευτικὴν «Ἀδελφότητα»*, ἣτις καὶ τοι νεωστὶ συστήθεισα, ἤρξατο ἤδη τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ κυρίου σκοποῦ αὐτῆς, ὅστις ἐστὶν ἡ ἐν *Τσοτυλίῳ* σύστασις *κεντρικοῦ γυμνασίου*, καὶ τὴν ἐν *Φα-*

ναρίῳ *Λέσχην Μημησοῦνην*, ἣτις οὖσα εἰς τῶν πρώτων καρπῶν τῆς συστάσεως τοῦ Συλλόγου ἡμῶν, ἐπιδιώκει μετὰ ζήλου καὶ δραστηριότητος τὴν ἐν τῇ πόλει ἡμῶν διάδοσιν τοῦ πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστημὰς ἔρωτος.

Πρὸς διατήρησιν τῶν μετὰ διαφόρων προσώπων καὶ σωματείων σχέσεων αὐτοῦ ὁ Σύλλογος ἐπέμψε κατὰ τὸ λῆγον ἔτος ἐπέκεινα τῶν 600 ἐπιστολῶν, 142 ἀντίτυπα τῆς *Ἐγκυκλίου*, ἣτις συνόδευσε τὴν ἀποστολὴν τοῦ *Κανονισμοῦ* αὐτοῦ, καὶ περὶ τὰ 140 ἀντίτυπα τῆς πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς, Ἐφορίας τῶν σχολείων καὶ Συλλόγους *Ἐγκυκλίου* αὐτοῦ πρὸς ζήτησιν πληροφοριῶν περὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις σχολείων. Ἐλαθε δὲ κατὰ διαφόρων 300 ἐπιστολάς καὶ ἄλλα ἐγγράφα, ἐπέκεινα δὲ τῶν 500 ἐκθέσεων καὶ διαγράμμάτων ἀφορώντων τὰς ζητηθείσας περὶ σχολείων πληροφορίας. Ὡστε τὸ ὅλον τῶν ἀνταλλαχθεισῶν ἐπιστολῶν καὶ λοιπῶν ἐγγράφων κατὰ τὸ λῆγον ἔτος ἀναβάνει εἰς 2900 καὶ ἐπέκεινα. Ἡ σπουδαία καὶ εὐρεία αὐτῆς ἐργασία ὀφείλεται εἰς τὸν ἀπὸ δύο ἐτῶν μετ' ἐξιδικασμένου ζήλου ἐργαζόμενον *Γεν. Γραμματέα κ. Γ. Χσιώτην*.

Περαῖνοντι τὴν ἐκτενῆ ἴσως, ἀλλ' ἀτελεῖ τὰς ἐκθεσίων τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου κατὰ τὸ λῆξιν ἔτος, ἐπιτρέψατέ μοι, κύριοι, ἵνα ἐκφράσω τὴν πεποίθησιν, ὅτι καθὼς ὁ ἐπιστημονικὸς καὶ φιλολογικὸς σκοπὸς αὐτοῦ εἶχεν ἤδη ἐπιδοκιμασθῆ κατὰ τῶν λογίων ἡμογενῶν καὶ ξένων, οὕτω σήμερον καὶ ὁ ἐκπαιδευτικὸς αὐτοῦ σκοπὸς ἐπιδοκιμασθῆ κατὰ πάντων τῶν φιλογενῶν καὶ φιλομουσῶν ἡμογενῶν, οἵτινες γενναίως συνέδραμον εἰς τὴν ἐναρξίν τῆς πραγματοποιήσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐλπίδα ὅτι δὲν θέλετε ἀρνηθῆ καὶ εἰς τὸ μέλλον τὴν συνδρομὴν ὑμῶν πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας καὶ τῶν φώτων εἰς τὴν ἠθικῶς σήμερον ἀναγεννωμένην ἡμετέραν πατριδα. Οὐχὶ ὁ Σύλλογος ἀλλ' ἡ ἐποχὴ ἐν ἧ ζῶμεν, καὶ τῆς ὁποίας προῖον εἶναι καὶ ὁ Σύλλογος αὐτός, πείθει ὅλους ἡμᾶς ὅτι πρέπει καὶ χρεῖματα νὰ συνεισφέρωμεν, καὶ ὅπως νὰ μὴ φεισθῶμεν, ὅπως γενικεύσωμεν τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἔθνους ἡμῶν, καὶ ἀνταποκριθῶμεν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῆς, καθ' ἣν τὰ ἐν τῇ αὐτῇ μετ' ἡμῶν πατριδί κατοικούντα ἔθνη ἐργάζονται μετὰ πρωτόδου δραστηριότητος ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου αὐτῶν.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐκθέσεως ὁ Πρόεδρος κατὰ τὴν ἡμερησίαν διάταξιν ἀναγινώσκει τὸ 81 ἄρθρον τοῦ *Κανονισμοῦ* Περὶ ἀνακρίψεως

εὐεργετῶν καὶ δωρητῶν ἐν τῇ ἐπετείῳ εορτῇ, καὶ ἀνακηρύττει *εὐεργέτας μὲν τῶν ἀπόρων σχολείων*, τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν συνδρομόντας φιλομούσους ὁμογενεῖς κ. κ. Χρηστάκην ἐρευνῶν Ζωγράφον, Γ. Ζαφίρη καὶ Μενέλαον Νεγρεπόντην, δωρητὰς δὲ τὸν ἀοίδιμον Κ. Δόσιον, καὶ τοὺς φιλογενεῖς κ. κ. Γ. Κορωνιῶν, Θ. Α. Μαυρογορδάτον καὶ Α. Βαλλιάνον.

Εἶτα λαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. Μ. Πανταζῆς, εἰσηγητὴς τῆς Φιλολογ. Ἐπιτροπῆς, συγκειμένως ἐξ αὐτοῦ καὶ τῶν κ. κ. Π. Βασιλάδου, Γ. Σοφοκλέους, Ἄ. Τάγη, Γ. Χασιώτου καὶ Μ. Παρانیκα, ἀναγινώσκει τὴν *Περὶ τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος* ἔκθεσιν (ἴδ. σελ. 178).

Μετὰ τούτου ὁ Πρόεδρος ἀνήγγειλεν, ὅτι ὁ Σύλλογος συνανέει καὶ τοῦ ἀγωνισθέντος ἀπονέμει τὰς ἐβδόμηκοντα πέντε λίρας τῆ οἰκογενεῖα τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Π. Ἀραβαντινοῦ.

Ἀκολούθως λαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. Ί. Δ. Ἀριστοκλῆς, Πρόεδρος καὶ εἰσηγητὴς τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, συγκειμένης ἐξ αὐτοῦ καὶ τῶν κ. κ. Πρ. Βασιλάδου, Α. Βασιλάδου, Κ. Καραθεοδωρῆ, Κ. Καλλιᾶδου καὶ Β. Πυλάδου, ἀνέγνω λεπτομερῆ ἔκθεσιν *Περὶ τῆς ἐπιστάσεως τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἡμετέραις Ἐκπαιδευτηρίω* (ἴδ. σελ. 186).

Ὁ δὲ Πρόεδρος ἀγγέλλει, ὅτι ὁ Σύλλογος τῇ προτάσει τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τοὺς πόρους αὐτοῦ καὶ τὰς ἐπὶ τούτῳ προσφορὰς τῶν φιλομούσων ἀνδρῶν ἀπονέμει τοῖς ὀρισεῖται σχολείοις τὰ διαληφθέντα ποσά.

Μετὰ τοῦτο γίνεται ἡ ἐγκατάστασις τοῦ ἐνὸς τῶν ἀντιπροέδρων (τοῦ ἐτέρου μένοντος καὶ κατὰ τὸ ἐπίδον ἔτος, ὡς καὶ τοῦ Προέδρου) καὶ τῶν Γραμματέων κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζόμενα περὶ τῶν νέων Κοσμητῶρων. Τελευταῖον λαβὼν τὸν λόγον ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Δωρόθεος Εὐελπίδης διὰ φωνῆς συγκινημένως εἶπε τὰ ἑξῆς:

Ἐτιμος ὁμήγουρ!

Γηθόσουνι συνεδράμωμεν εἰς τὴν ἐπέτειον εορτὴν τοῦ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου. Καὶ μετὰ μεγάλου μὲν ἐνδιαφέροντος ἠκούσαμεν τὴν ἔκθεσιν τοῦ Προέδρου, ἐξ ἧς κατεδείχθη ἡ πνευματικὴ ἔργασία, ἣν ὁ Σύλλογος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐποιήσατο καὶ καθ' ἑαυτὸν καὶ σχετικῶς πρὸς τοὺς ἄλλους ἡμετέρους Συλλόγους, ὧν εὐχεται εἶναι πατὴρ καὶ γεννήτωρ. Μετ' ἴσης δὲ εὐφροσύνης ἀντελήφθημεν καὶ τῆς *Περὶ τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος* « Περὶ τῆς

Ἐπίπτου » ἐκθέσεως καὶ κρίσεως, τὴν ὅποιαν ὡς ἑλληνοδικῆς ἐξήνεγκε. Μετὰ ζωηρῶν δὲ παλμῶν καρδίας παρεκλουθήσαμεν καὶ τὸν περιηγησάμενον ἡμᾶς διὰ τῆς ἐκθέσεως αὐτοῦ εἰς κατόπτευσιν τῆς πνευματικῆς καὶ διανοητικῆς κινήσεως συμπληρωσῶν τοῦ ὑπὸ τὸ σκήπτρον τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος τοῦ φιλολόγου καὶ φιλομούσου ἡμῶν Ἀνακτος Ἑλληνικοῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὡς οἰνεὶ ἀνώτατος ἐπόπτης ἐπιδρᾷ σωτηριῶς ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, καὶ τῆς ὁποίας ἔκθεσιν ἔλαβε τὴν φιλοτιμίαν προθυμίαν νὰ ὑποβάλλῃ ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ὁ εἰσηγητὴς τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Καὶ ἡ πρὸς αὐτὴ τῶν ἐκθέσεων πληρέστατα δικαιοῦσα τὰς πρὸς τὸν Σύλλογον προσδοκίας καὶ ὑπόληψιν ἀπάντων, ἐπισφύρει ἐπ' αὐτὸν τὰς εὐρημίας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην ἀπίστης ἑλληνικῆς καὶ φιλομούσου καρδίας, ἐπισφᾷ δὲ καὶ τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας, ἥτις ἄλλοτε ἐν ἡμέραις θλίψεων καὶ δοκιμασίας βλεπούσα μετὰ συντριβῆς καρδίας ὡς ἄλλη *Ῥαχὴλ* τὴν ἔνεκα στερήσεως παιδείας λιμώττουσαν κατὰστασιν τῶν ἑαυτῆς τέκνων, ἔσπευδεν ὑπὸ τὸ ἱερατικὸν καὶ μοναχικὸν τριβῶνιον νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατόν διατήρησιν τῆς πνευματικῆς λαμπρόδος, ἀνεγείρουσα σχολὰς ἐν Κων/πόλει, Ἄθωνι, Ἰωαννίνοις, Νίω, Σμύρνη, Κυθωνίαις, Πάτμῳ καὶ ἄλλαχοῦ. Ἦδη δὲ ὅτε συναρξοῦν πρὸς τὴν ὑψηλὴν αὐτὴν ἀποστολήν βλέπει εὐγενῆ μερίδα τῶν ἑαυτῆς τέκνων, αὐθόρμητον ἀναλαμβάνουσαν τὴν φροντίδα τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀδελφῶν τῆς, καὶ διὰ φιλοτιμίαν ἀγῶνων σπεύδουσιν πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τῆς πατρίδος, ὅποιαν χαρὰν καὶ ὅποιαν εὐφροσύνην δὲν αἰσθάνεται! Καὶ διὰ τοῦτο μετὰ πάσης θυμηδίας αἰρούσα τὰς ἑαυτῆς χεῖρας εὐλογεῖ ὑμᾶς καὶ τὸ ὑμέτερον ἔργον. Ναί, κύριοι, «Εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ.» Εὐλογημένοι ὁ ἱερεὺς ὑμῶν σκοπός, εὐλογημένοι οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν. Εὐλογημένοι αἱ χεῖρες αἱ ἀνορύσσουσαι καὶ εἰς φῶς προάγουσαι τὸν προγονικὸν πλοῦτον, καὶ κοινὸν τοῦτον καθιστῶσαι τοῖς πτωχοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν. Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἀφοῦ ἐξευγένισαν τὸν ἀνθρωποπὸν ἐν αὐτῇ τῇ πατρίδι αὐτῶν, ἀφοῦ ἐπολίτισαν τὴν Ἀσίαν, καὶ ἀνεγέννησαν τὴν Εὐρώπην, ἄς ἐκπληρώσωσι καὶ πάλιν τὸν εὐγενῆ προορισμὸν τῶν ἐν αὐτῇ τῇ πατρίδι τῶν. Τοῦτο προσμένει, κύριοι, παρ' ὑμῶν ἡ πατρίς, τοῦτο ἡ μήτηρ Ἐκκλησία. Ἴτε λοιπόν, κύριοι, θάρραλοι ἀνορύσσετε τὰς προγονικὰς τῆς σο-

φίας ἐκβολάδας' ἀναδιψᾶτε τοὺς προγονικούς τῶν γνώσεων Ὑσαυρούς' διαλέτε τὴν διανοητικὴν σκοτούμαιαν τῆς Ἀνατολῆς, καὶ καταστήσατε αὐτὴν Ἀνατολήν τῆς σοφίας. Ἰτε, γενναῖοι, πρόθυμοι εἰς τὸ ἔργον ὑμῶν. Ὁ δὲ πατὴρ τῶν φώτων ἄνωθεν εὐλογεῖτω μὲν ὑμᾶς, εὐδοκῆτω δὲ αὐτὸ, ἵνα «τὸν ἔπαινον ὑμῶν ἀναγγέλλῃ ἡ Ἐκκλησία», καὶ δύνηται νὰ λέγῃ περὶ τοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου τὸ τῆς ἀσματικῆς Νύμφης, «ἀδελφιδός μου κατέβη εἰς κῆπον αὐτοῦ εἰς φιάλας τοῦ ἀρώματος, ποιμαίνων ἐν κήποις καὶ συλλέγων κρινα. Ἐγὼ τῷ ἀδελφιδῷ μου, καὶ ὁ ἀδελφιδός μου ἐμοί, ὁ ποιμαίνων ἐν τοῖς κρινοῖς. Καλὴ εἶ ἡ πλησίον μου, ὡς εὐδοκία, ὥραία ὡς Ἱερουσαλήμ, ἁμάθως ὡς τεταγμέναι· ἀπόστρεψον ὀφθαλμούς σου ἀπ' ἔνκαντιόν μου, ὅτι αὐτοὶ ἀνεπέτερώσαν με.» (Ἄσμ. σ'. 1, 4) Γένοιτο.

Ὁ Πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ ἀντιπροσώπῳ τῆς Ἐκκλησίας δι' αἰς ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ἐξέφραξεν εὐμενεῖς διαθέσεις, διακηρύττει ὅτι ὁ Σύλλογος οὐ παύσεται καὶ ἐν τῷ μέλλοντι διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ νὰ συντελῇ πρὸς καλλιέργειαν καὶ διάδοσιν τῆς παιδείας ἐν τῇ Ἀνατολῇ, προθυμώτατα παρέχων τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν συναρωγὴν αὐτοῦ.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς γενικῆς χορᾶς καὶ τῶν ἀπανταχόθεν ἐκδηλουμένων εὐμενῶν ἐκφράσεων κηρύττει τὴν λήξιν τῆς τελετῆς.

ΔΗΜΟΣΙΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ.

ΠΕΡΙ ΚΟΡΙΝΘΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΙΣΘΜΟΥ ΑΥΤΗΣ.

(Τῆ 16 Ἰανουαρίου 1872.)

«Corinthe, quelle magnifique situation pour le commerce. Elle était assise sur deux mers; elle ouvrait et fermait le Peloponèse. Elle avait un port pour recevoir les marchandises de l'Asie, elle avait un autre pour recevoir celles de l'Italie, c'était l'Europe de ce temps, que de magasins! que de vaisseaux! que de monuments! . . .»
(Blanqui Hist. d'Econ. Polit. Tome I, ch. IV.)

Κυρία καὶ κύριοι!

Προσθεμένον νὰ ἐμιλήσω περὶ τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ ἰσθμοῦ αὐτῆς, ἐπιτρέψατέ μοι ἐν προοιμίῳ νὰ προτάξω τινὰ περὶ συγκοινωνίας, ἥτινα εὐκολωτέρην θὰ καταστήσωσι τὴν κατὰ-

λήψιν τοῦ θέματός μου. Ἡ περὶ συγκοινωνίας εἰσαγωγή μου, ἡ ἐμπορικὴ ἱστορία τῆς Κορίνθου καὶ ἡ τομὴ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς ἔχουσι τοσαύτην σπουδαιότητα καὶ τοιαύτην εὐρύτητα ἰδεῶν, ἀπαιτοῦσι τόσας εἰδικὰς γνώσεις καὶ μελέτας, ὥστε σχεδὸν μετανῶν, διότι ἀνέλαθον τοιοῦτον θέμα. Ἡ ἐπιθυμία ὅμως τοῦ νὰ καταδείξω ὑμῖν, ἔστω καὶ ἀτελῶς, τὴν σπουδαιότητα τῆς Κορίνθου καὶ τὰ ἐκ τῆς τομῆς τοῦ ἰσθμοῦ τῆς προελευσόμενα εὐάρεστα ἀποτελέσματα διὰ τῆς Ἀνατολῆς καὶ Εὐρώπης τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν μὲ κατέπεισαν νὰ ἐπιχειρήσω εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σημερινοῦ θέματός μου, διὸ καὶ ἐλπίζω νὰ τῶχα τῆς ὑμετέρας συγγνώμης διὰ πᾶσαν ἑλλειψίν μου.

Α'.

Τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας εἰσὶ τὸ πρότερον ὄργανον τοῦ ἐμπορίου, τὸ δὲ ἐμπόριον ἡ ζωὴ τῆς κοινωνίας. Τὰ τρόφιμα καὶ πάσης φύσεως προϊόντα, φυσικὰ τε καὶ τεχνητὰ, σημαντώτατα καταναλίσκονται ὅπου παράγονται· ἐξετάσατε τὴν τροφὴν, τὰ ἐνδύματα καὶ πάντα τὰ πράγματα, ὧν κάμνετε χρῆσιν, ἵνα ἴδητε τοῦτο, ἡ κάλλιον, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀναφέρω περιεκτικῆς τινος τοῦ διασημοῦ ρήτορος W. FOX κατὰ τοῦ νόμου τῶν σιτηρῶν, ἧτις μ' ὄλην τὴν ἀρεστικότητά της ἔχει πολλὴν τὴν σπουδαιότητα.

«Ἄμην ἀνεξάρτητοι τῶν ζένων, εἶναι τὸ εὐνοούμενον θέμα τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων τῆς ἀριστοκρατίας. Ποῖος εἶναι λοιπὸν ὁ μέγας οὗτος κύριος, ὁ μέγας οὗτος δικηγόρος τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, ὁ ἐμβρὸς οὗτος κατὰ πάσης ζένης ἐξαρτήσεως; Ἐξετάσωμεν τὸν βίον του. Γάλλος μάγειρος προπαρσκευάζει τὸ δειπνόν του, καὶ Ἐθιεὶς ὑπερήτης ἐκτελεῖ τὰ τῆς προτομακίας διὰ τὸ δειπνόν. Ἡ Μιλαιδὴ, ἧτις κρατεῖ τὴν χεῖρά του, λάμπει ἀπὸ μαργαρίτας, οἵτινες δὲν θὰ εὐρεθῶσι ποτὲ ἐντὸς βρετανικῶν ὄσρειδιων, τὸ δὲ κυματίζον πτερόν τῆς κεφαλῆς τῆς δὲν ἀπετέλεσε ποτὲ μέρος τῆς οὐρᾶς ἀγγλικῆς ὄρνιθος. Τὰ κρέατα τῆς τραπέζης του ἔρχονται ἀπὸ τὸ Βέλγιον, οἱ οἶνοι τοῦ ἀπὸ τὸν Ἰνδόν καὶ τὸν Ροδαρόν. Ἐπικναπαῖε τοὺς ὀφθαλμούς του ἐπὶ ἀνθῶν ἐλλόντων ἐκ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, καὶ προσφέρει εἰς τὴν ὑσρησίαν του καπνὸν φύλλων ἐλλόντων ἐκ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Ὁ εὐνοούμενος του ἵππος εἶναι καταγωγῆς Ἀραβικῆς, καὶ ὁ σκύλος του ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν τῶν Ἀγ. Βερνάρδου. Ἡ πλοῦσία πινακοθήκη του σύγγειται ἐκ φιλαμαρδικῶν

εικόνων και Ἑλληρικῶν ἀγαλιμάτων. Θέλει νὰ διασκεδάσῃ; ὑπάγει ν' ἀκούσῃ αἰδοῦς Ἰταλοὺς λαρυγγίζοντας Γερμανικῶν μουσικῶν ἀκολουθουμένην ὑπὸ χοροῦ (ballet) Ραλλικοῦ. Ὑψοῦται εἰς δικαστικὸν ἀξιωμα; ἢ τοὺς ὅμοιους του κοσμοῦσα hermine δὲν ἐκόσμησε ποτὲ τὴν ῥάχιν οὐδενὸς Βρετανικοῦ ζώου. Αὐτὸ τὸ πνεῦμά του εἶναι παρὰ ξενὸν τι σύνολον ἐξ ἐξωτικῶν συνεισφορῶν. Ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ ποίησις του προέρχονται ἐξ Ἑλλάδος καὶ Ῥώμης, ἡ γεωμετρία του ἐξ Ἀλεξανδρείας, ἡ ἀριθμητικὴ του ἐξ Ἀραβίας καὶ ἡ θρησκεία του ἐκ Παλαιστίνης. Ἐν αὐτῇ τῇ κοιτίδι του ἐτριψε τοὺς φρονομένους δόνοντας του ἐπὶ κοραλλίου τοῦ Ἰνδικοῦ Ὀκταεοῦ καὶ ὅταν ἀποθάνῃ, τὸ μάρμαρον τῆς Καθάρρας θὰ καλύψῃ τὸν τάφου του... Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος ὁ λέγων ὤμει ἀνεξέμετροι τῶν ξένων.»

Τὸν κατάλογον τοῦτον ἡδύνατό τις νὰ τὸν αὐξήσῃ ἐπ' ἄπειρον, ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὅσον καὶ ἂν περιορίσῃ τὰς ἀνάγκας του, ἔχει ἀνάγκην τόσων προϊόντων, τὰ προϊόντα δὲ ταῦτα ἐρχόμενα ἀπὸ τὰ ἄλλα τοῦ κόσμου χρειάζονται διάφορα μέσα συγκοινωνίας πρὸς μετακινήσιν αὐτῶν· τὰ μέσα δὲ ταῦτα ὅσῳ τελειοποιήσῃ καὶ πολλαπλασιασθῶσι, τόσῳ εὐκολωτέραν καὶ εὐθηνότεραν καθιστῶσι τὴν μετακινήσιν τῶν προϊόντων καὶ κατὰ συνέπειαν τὸν βίον μας, διότι ἡ τιμὴ οἰουμένη εἰς ἐμπορεύματος ἐμπεριέχει πάντοτε ἀνάλογα ἐξόδα τῆς μετακινήσεως αὐτοῦ. Τῶν μέσων δὲ τῆς συγκοινωνίας ἔχουσι ἀνάγκην ὅχι μόνον τὰ προϊόντα καὶ τὰ ζῶα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι· τὰ μέσα λοιπὸν τῆς συγκοινωνίας εἰσὶν ἐν τῶν ἰσχυρότερον ὀργάνων τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος ἠναγκάσθη νὰ ἐρεῖρῃ μέσα συγκοινωνίας τῆς ξηρᾶς καὶ τοῦ ὕδατος, διότι ἡ ἐπιβάνεια τῆς σφάρας μας σύγκειται ἐκ γῆς καὶ ὕδατος. Ὁ κάτοικος τῶν νήσων, τῶν παραλίων καὶ τῶν ὀχθῶν τῶν ποταμῶν ἠναγκάσθη νὰ ἐφεύρῃ τὴν ναυτιλίαν, ἀφοῦ κατὰ τὴν ἔμαθε τὴν δύναμιν τοῦ ἀνέμου καὶ τοῦ βέβηματος· ὁ κάτοικος τῶν μερῶν τούτων ἰδὼν ποτε κορμὸν τινα δένδρου φερόμενον ὑπὸ τοῦ βέβηματος, ἢ τοῦ ἀνέμου, χάριν παιδιᾶς ἐκάθισεν ἐπ' αὐτοῦ (ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἐξ ἀνάγκης ἦτο καλὸς κολυμβητής, ἀφοῦ ἐκ τῆς ἄλλης εἰς ἐτρέφετο, καὶ) ἦν ἐποχὴν δὲν εἶχεν ἀκόμη οὔτε πλοιάριον οὔτε ἀλιευτικὸν τι μέσον, εἰμὴ τὸ πολὺ ῥάβδον (τινά), φερόμενος δὲ ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἐπιφανείας ἀκόπως τῆ δε κάκεισε, θὰ ἤβλησε νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν παιδιὰν ταύτην, καὶ προσε-

πάθισε νὰ γείνη κύριος τοῦ κορμοῦ τούτου, ἐν βραμυθῶν ἔμαθε καὶ νὰ διοικῆ διὰ τῶν κινήσεων καὶ τῆς ῥάβδου τοῦ ἵνα δ' ἀκοπώτερον καὶ ἀσφαλέςτερον κἀθήται ἐπ' αὐτοῦ, τὸν ἐκοίλαεν ἐν τῷ μέσῳ, βαμυθῶν ἐλέπτυνε τὰς ἄκρας του, καὶ τέλος ἀπέτελεσε τὸ μονόζυλον του, οὗ τινοσ καὶ τὰ ἐντελέστερα σημερινὰ πλοῖα φέρουσι τὸν πρῶτον τοῦτον τύπον. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς ταύτης κατεγίνετο μόνον εἰς τὴν ἀκτοπλοίαν, μετὰ πολλοὺς δὲ αἰῶνας ὅταν ἐσχετίσθη μετὰ τῶν γεωργῶν καὶ ποιμένων, καὶ διὰ τῆς συναλλαγῆς τῶν ἐμπορευμάτων του ἠδυνήθη νὰ ἀποκτήσῃ δέρματα, τότε μόνον ἔκαμε χρῆσιν τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνέμου· ὅτε δὲ βραδύτερον ἐτι ἐφευρέθη ἡ ὑφαντικὴ, καὶ ἠδυνήθη νὰ ἔχῃ ὑράσματα, ἦτοι πραγματικὸς ἰστός, τότε ἀνεπτύχθη ἡ διὰ τῶν ἰστίοφόρων ναυτιλία, ἧς μεγάλην χρῆσιν καὶ σήμερον κάνομεν· τέλος ὅτε ἐσχάτως ἐφευρέθη ὁ ἀτμός, καὶ ἐφηρμάσθη μόνον πρὸ τινος ἐπὶ τῶν, ἐγένετο χρῆσις καὶ τῆς ἀτμοπλοίας, ἧς τὴν τεραστίαν αὐξήσιν καὶ ἀνάπτυσιν ἄπαντες γινώσκουμεν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς συγκοινωνίας τῆς ὑγρᾶς ἐπιφανείας τῆς σφάρας μας.

Ὁ δὲ κάτοικος τῶν ὀρέων, κατ' ἀρχὰς κνηγός καὶ βραδύτερον ποιμὴν, καὶ ὁ κάτοικος τῶν πεδιάδων γεωργός, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐξασκῶσιν κατὰ πρῶτον εἰς τὸν δρόμον, ἀκολουθῶν ὅταν ἐξημέρωσαν καὶ ζῶα τινα καὶ μάλιστα τὰ φορτηγά, ἐγυμνάσθησαν πρὸ πάντων εἰς τὴν ἵπποδρομίαν, καὶ μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤρχισαν νὰ κατασκευάζουσι καὶ ἰδοῦς· αἱ ἀμαξίται· ὁδοὶ πρέπει νὰ ἐπενοήθησαν βραδύτερον τόσῳ ἄλλον, καθ' ὅσον τοῦ ἐλκῆθρου (ἀμάξης ἄνευ τροχῶν) φαίνεται νὰ ἐγένετο πρῶτον χρῆσις εἰς τὰ βόρεια μέρη ἐπὶ τοῦ πάγου· εἰς τὰ μεσημερινὰ δὲ κλίματα ἠναγκάσθησαν νὰ προσθέσωσι τοὺς τροχοὺς, δι' ὧν ἀπετελέσθη ἡ σημερινὴ ἀμάξα, ἧς ἡ ἀπόκτησις ἐπέφερε τὴν βελτίωσιν τῶν ὁδῶν. Εἰς τὰ ὀρεινὰ δὲ μέρη, καὶ τέλος ἐβηθὰ τὸ ἔδαφος παρῴσιζε δυσκολίας διὰ κατασκευὴν ἀμαξίταις ὁδοῦ, χάριν εὐκολίας, κατασκευάζον ἐκ τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου μέρους τῆς ὁδοῦ τρινοὺς χάνδακας, ἦτοι τροχιὰς, ἐφ' ὧν οἱ τροχοὶ τῶν ἀμαξῶν εἰσερχόμενοι ἐκυλλοῦντο εὐκολότερον, ἐξ οὗ οἱ τροχιόδρομοι (τροχιασταὶ ὁδοὶ), ὅτινες ἦσαν κοινότατοι εἰς τὴν ἀρχαιότητα καὶ μάλιστα ἐν τοῖς μεταλλείοις. Αἱ τροχιαὶ αὗται ἦσαν τότε ἐκ λίθων ἴσως δὲ ἐνίοτε καὶ ἐκ ξύλων, ὅπως συνήθως σήμερον οἱ ἐν Ἀμερικῇ σιδηρόδρομοι, ἐνεκα τῆς ἀκριβείας τοῦ σιδήρου, ἐσχάτως δὲ ὅτε ἐγένετο

χρήσις τοῦ ἀτμοῦ, αἱ τροχιασταὶ ὁδοὶ τελειοποιηθεῖσαι ἀπετέλεσαν τοὺς σιδηροδρόμους. Νομίζω περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψω περισσότερον ἐπὶ τῶν διαφόρων ἄλλων ὁδῶν τῆς ξηρᾶς, ἥτοι τῶν αὐτοκρατορικῶν, τῶν στρατηγικῶν, τῶν ἐπαρχιακῶν, τῶν δημοτικῶν κτλ.

Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος δὲν ἠρέσθη εἰς τὰ δύο αὐτὰ εἶδη τῆς συγκοινωνίας, ἀλλ' οἶνει ἀτελῆ εὐρίσκων τὴν πλάσιν, μετέβαλε πολλὰκις τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, ἀποξερῆνας ἠγάσας, θαλάσσας, ἐνώσας δύο ξηρὰς χωριζομένας διὰ ποταμῶν καὶ θαλασσῶν, διαίρσας ξηρὰς διὰ ποταμῶν καὶ θαλασσῶν, ὡς διὰ τῆς ἐν Γαλλίᾳ διώρυγος τῆς Λαγκεδόκης, ἐνώσας τὴν Μεσόγειον μετὰ τοῦ Ὠκεανοῦ διὰ τῶν κοιλάδων τῆς Aude καὶ Garonne, τῆς ἐν νέῃ Ὑόρκῃ διώρυγος, ἐνώσας τὴν λίμνην Εἰλιὸ μετὰ τοῦ ποταμοῦ Hudson, τῆς ἐν Σουεξ διώρυγος ἐνώσας τὴν Μεσόγειον μετὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Μὴ ἀρκούμενος δὲ εἰς ἅπαντα ταῦτα ἀπετόλμησε νὰ ἀρθῆ εἰς τὰ αἰθέρια ὕψη καὶ νὰ ἀεροβάτησῃ ἐνθυμίσθη τὴν ἀνάπτουξιν, ἣν κατὰ τὸν τελευταῖον γαλλογερμανικὸν πόλεμον ἔλαβεν ἡ διὰ τῶν ἀεροστάτων ἀεροπορία. Μὴ πρὸς Θεοῦ νομίσατε, ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἀρχαῖστος ἠγνοεῖ τὴν χρῆσιν τοῦ ἀτμοῦ, καὶ τὰ γινώσća αὐτῇ μέσα ἦσαν ἀτελέστατα, ἄπαχε! Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ἀναφέρω παραδείγματα τινὰ ἐκπληκτικῆς ταχύτητος.

Ὡς ἐκ τοῦ βίου τῶν πρώτων ἀνθρώπων ἡ ταχυδρομία ἦτο κοινοτάτη παρ' αὐτοῖς, διότι ἐκ ταύτης ἐξηρτᾶτο πολλὰκις ὄχι μόνον ἡ διατροφή των (παρὰ τοῖς κυνηγοῖς π. χ.), ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ ἡ ζωὴ αὐτῶν. Ὁ Ἀχιλλεὺς ἐπήρετο διὰ τοῦτο, ὁ δὲ Ὀμηρος συχνότατα ἐπιδαψιλεύει αὐτῷ τὸ προτέρημα τοῦτο διὰ τῆς λέξεως ὠκύπους. Ὅτε δὲ ἐσυζηματοποιήθη τὸ Κράτος, ἐνεψύχωσε τὸ προτέρημα τοῦτο διὰ δημοσίων ἀγῶνων καὶ βραβείων διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ μάλινα διετῆρι ταχυδρομῶν, οἵτινες ἠδύνατο νὰ διατρέξουσιν χίλια στάδια ἐν μῆθ' καὶ μόνῃ ἡμέρᾳ, 37 λεύγας· ὁ Εὐτυχιδῆς μετέβη ἐκ Πλατωνίων εἰς Δελφούς, καὶ ἐπέστρεψε πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου· ὁ Εὐκλῆς ἵνα φέρῃ πρῶτος τὰ εὐκαγγέλια τῆς ἐν Μαραθῶνι κατατροπώσεως τῶν Περσῶν ἔτρεξε τόσῳ ταχέως, ὥστε μόλις ἐπρόφθασε νὰ εἴπῃ χαίριτε, χαίρομεν, καὶ ἐξέπνευσεν· ὁ ἰδιαιτέρος ταχυδρόμος τοῦ Θεοδοσίου Παλλάδιος, μετέβαινον ἐπιππος ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἐκ Κων/πόλεως μέχρι τῶν ὄρων τῆς Περσίας, διάστημα 400 περίπου λευγῶν· ἡ νίκη τοῦ Ἀρδοῦβούρου κατὰ

τοῦ Ναρσῆ ἐγένετο γνωστὴ ἐν Κων/πόλει μετὰ 72 ὥρας. Ὁμολογητέον ὅτι ἡ ταχυδρομία αὐτῆ ἦτον ἐπίσης ἀνεπτυγμένη ὄχι μόνον παρ' Ἑλλησὶ τε καὶ Βυζαντινοῖς, ἀλλὰ καὶ παρὰ Πέρσας καὶ Ῥωμαίους, καὶ τέλος ἐσχάτως ἔτι ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ. Οἱ Ἀζτέκοι, λαὸς τις ἐν Ἀμερικῇ, ἀγνοοῦντες τὴν χρῆσιν τῶν φορητῶν ζώων, εἶχον διοργανισμένα ταχυδρομεῖα διὰ σταθμῶν, οὓς διήνωνον ἄνθρωποι, οἵτινες ἔφερον ὄχι μόνον τὰ γράμματα ἀλλ' ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἕνα περιηγητὴν ἐπὶ τῆς ῥάχεώς των. Καὶ ταῦτα μὲν ἱστορικῶς περὶ συγκοινωνίας, ἴδωμεν δὲ νῦν τὴν ἐπὶ τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐπίδρασιν τῆς συγκοινωνίας.

Ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις, τὰ πιστωτικὰ καταστήματα καὶ ἡ συγκοινωνία εἰσὶν οἱ κυριώτεροι μοχλοὶ τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ μας· ὅπου εἰσέδυσαν καὶ ἐγκατεστάθησαν δεόντως οἱ ἐκπολιτιστικοὶ οὗτοι μοχλοὶ, ὡς διὰ μαγικῆς ῥάβδου μετέβαλον τὰ πάντα.

Διὰ τῆς συγκοινωνίας συσχετίζει τις τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν κατανάλωσιν, τὸν παραγωγέα καὶ τὸν καταναλωτὴν· διὰ τῶν πιστωτικῶν καταστημάτων κυκλοφοροῦσι τὰ κεφάλαια γονιμοποιοῦντα τὴν παραγωγὴν· διὰ δὲ τῆς ἐκπαιδύσεως (ἐννοῶ ἐκπαίδευσιν ἐπιτηδευματικὴν καὶ εἰδικὴν) ὁ ἄνθρωπος ἀρχει τῶν φυσικῶν στοιχείων, διαπλάττει τὴν παραγωγὴν, ἧς εἶναι ὁ κυριώτερος μοχλός.

Ἐξετάσατε καλλίως τὰς χώρας ἐκεῖνας, ἐνθα ἡ παραγωγικὴ δύναμις ἔφθασεν εἰς τὸν ὑπερτατον βαθμὸν· αἱ χώραι αὗται εἰσὶν αἱ ἔγουσαι συγκοινωνίαν, ἥτοι ὁδοὺς, διώρυγας, ποταμούς, σιδηροδρόμους, ναυτιλίαν, πιστωτικὰ καταστήματα, ἀσφαλείας καὶ τέλος σχολεῖα τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιτηδευμάτων, πολυτεχνεῖα κττ. Τοιαῦται χώραι εἰσὶν ἡ Ἀγγλία, ἡ Ἀμερικὴ, ἡ Γαλλία, τὸ Βέλγιον, ἡ Γερμανία.

Τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας δικαίως ἠδύνατό τις νὰ τὰ παραβάλλῃ μετὰ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος· καθὼς ἄνευ τῶν φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος θὰ ἦτον ἀδύνατος, οὕτως ὁ πλοῦτος καὶ ἡ παραγωγή οἰουδῆποτε ἔθνος· δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ λάβῃ χώραν ἄνευ τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας.

Ἐάν, ὁ μὴ γένοιτο, τὰ ἐν Εὐρώπῃ μέσα τῆς συγκοινωνίας κατεστρέποντο, ἡ Εὐρώπη δὲν θὰ ἐβράδυνε νὰ κατερημωθῇ, καὶ μετὰ μίαν γενεάν νὰ κατανηθῆ εἰς κατὰστασιν τοιαύτην, ἐν οἷα εὐρίσκονται ἡμιβάρβαροι τόποι. Ἡ ἐργασία πολλῶν τεχνῶν καὶ βιομηχανιῶν θὰ περιορίζετο μόνον εἰς τὰς ἀνάγκας ἐκάστης πόλεως, ἀφοῦ

ἡ κυκλοφορία προϊόντων, ἐμπορευμάτων, ἀνθρώπων τε καὶ κτηνῶν δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ, αἱ ἐπιστῆμαι θὰ ἐμπαρίνοντο ἐπίσης· ἀφοῦ δὲ δὲν θὰ ὑπῆρχε στάδιον δι' αὐτάς, ὁ ἄνθρωπος θὰ ἤναγκαζέτο βαρμηλιδὸν νὰ περιορισθῆ μόνον εἰς τὴν γεωργίαν, καὶ ταύτην λίαν περιορισμένην, διότι ἔπρεπε νὰ παράγῃ τόσον, ὅσον ἀρκεῖ διὰ τὴν πόλιν του, ἀφοῦ τὰ περισσεύοντα προϊόντα δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὰ μεταφέρει ἀλλοχοῦ· ἐννοεῖται δὲ ὅτι θὰ ἡσχολεῖτο εἰς τὴν γεωργίαν, ἔπου τοῦτο ἦτο δυνατόν ὁ πληθυσμὸς τῶν πόλεων βαρμηλιδὸν θὰ ἤρκαυτο ἐλαττωμένος σημαντικῶς, καὶ τὸν πολιτισμὸν μας θὰ ἀντικαθίστα γεωργικὴ τις ἀτελεστάτη κοινωνία. Ἄλλ' ἀποδείξωμεν τὰ θαύματα τῆς συγκοινωνίας μᾶλλον διὰ πραγμάτων καὶ ἀριθμῶν.

Κράτος τι τῶν Ἰνωμένων Πολιτειῶν, τὸ τῆς Νέας Ὑόρκης, κατ'ἐποχὴν, καθ' ἣν δὲν ἠρίθμει ἐν ἑκατ. κατοίκων (κατὰ τὸ 1810), συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ καλύψῃ τὸ ἔδαφός του διὰ διωρύγων. ἤρξατο τοῦ τολμηροῦ τούτου ἔργου διὰ τῆς διωρύγου τῆς προωρισμένης νὰ ἐνώσῃ τὴν λίμνην Erie μὲ τὸν ἐν Ἀλβανῷ ποταμὸν Hudson. Τὸ μήκος τῆς διωρύγου ταύτης συνέκειτο ἐκ 586 χιλιομέτρων, δηλ. τετρακίς σχεδὸν μικρότερον τῆς διωρύγου τοῦ Σουέζ. Ἄλλ' οἱ πολῖται τῆς Νέας Ὑόρκης ἤσαν Ἀμερικανικοὶ, οἵτινες δὲν τρομάζον ποσῶς ἀπὸ τοιαῦτα ἔργα. Ἐπεχείρησαν λοιπὸν τὸ ἔργον μετ' ἀποφάσεως καὶ μόνον διὰ τῶν ἰδίων μέσων των. Τὴν 4 Ἰουλίου τοῦ 1817 ἤρχισαν τὸ κολλοσιατικὸν τοῦτο ἔργον, καὶ μετὰ ἑκὼς ἔτη, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1823, ἡ διωρύξ ἦτο πλευσθῆ καθ' ὅλον τὸ μήκος τῆς.

Ἴδωμεν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἔργου τούτου.

Κατὰ τὸ 1817 τὰ ἔθνηκα κτήματα ἐτιμῶντο 15,900,000 φρ. 12 δὲ ἔτη βραδύτερον μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου ἦτοι τὸ 1837 ἐτιμῶντο 118 ἐκ. ἦτοι σχεδὸν ὀκταπλασιάσθησαν. Τὰ δὲ ἐκ τούτου εἰσοδήματα τοῦ Κράτους ἀπὸ 2,200,000 φρ. ὑψώθησαν εἰς 7,600,000. Τὰ κεφάλαια τῶν δημοτικῶν σχολῶν ἐδιπλασιάσθησαν, τὰ τῶν ἀνωτέρων ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων ἐνδεκαπλασιάσθησαν· χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τὰ διάφορα ἄλλα ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ ὠφελήματα, ἧτινα ἐπέφερε, καὶ πρὸ πάντων τὴν ὑπερτίμησιν ἐν γένει τῆς ἰδιωτικῆς περιουσίας, ἧτις κατὰ τὴν δευτέραν δεκαετίαν ἤρξασε κατὰ 4,414 ἑκατομ. φρ.

Ἡ ἰδιωτικὴ περιουσίαι τῆς μητροπόλεως τοῦ Κράτους τούτου ἐξετιμήθη 40 ἔτη πρὸ τῆς κατασκευῆς τῆς διωρύγου ἀντὶ 7,600 χιλ. φρ.

μετὰ τὴν κατασκευὴν δὲ τῆς διωρύγου 723 ἐκ. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι δὲν χρῆζονται σχολίων. Πλὴν καταστήσωμεν εὐληπτοτέρην τὴν διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς συγκοινωνίας πρόβδον τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ μας διὰ τῶν ἐξῆς συγκρίσεων·

Ἡ μηχανικὴ ἐπιστῆμη ἀπέδειξε, ὅτι ὁ ἄνθρωπος φέρων βάρους 40 χιλιομέτρ. καὶ βαδίζων 0,75 μέτρ. κατὰ δευτερόλεπτον δύναται νὰ ἐργασθῆ καθ' ἑκάστην 7 ὥρας.

Ὁ αὐτὸς ὄρων μικρὰν ἄμαζαν δίτροχον, μὲ βάρους 400 γιλ. καὶ διανύων 0,50 μ. κατὰ δευτερόλεπτον δύναται νὰ ἐργασθῆ 10 καθ' ἑκάστην, ἦτοι εἶναι ὡς 1 : 1 ¹/₂.

Ὁ ἵππος ἐπὶ εὐθείας ὁδοῦ φέρων 180 γιλ. καὶ διανύων 4,10 μ. κατὰ δευτερόλεπτον, δύναται νὰ ἐργασθῆ 10 ὥρας τὴν ἡμέραν, εἶναι ὡς 1 : 6 ²/₇.

Ἐννοεῖται ὅτι ὁ αὐτὸς ἵππος διανύων ἐν ἴσῳ χρόνῳ διπλασίαν ὁδὸν δὲν δύναται νὰ φέρῃ πλέον τῶν 80 γιλ. καὶ νὰ ἐργασθῆ πλέον τῶν 7 ὥρων.

Ὁ αὐτὸς ἵππος ἐξευγμένος εἰς ἄμαζαν φέρουσαν 700 γιλ. καὶ βαδίζων 1,10 μ. κατὰ δευτερόλεπτον δύναται νὰ ἐργασθῆ 10 ὥρας καθ' ἑκάστην, εἶναι σχεδὸν ὡς 1:38.

Ὁ αὐτὸς ἵππος βαδίζων μὲ διπλασίαν ταχύτητα δύναται νὰ φέρῃ τὸ ἦμισον βάρους, ὅγι ὅμως καὶ νὰ ἐργασθῆ πλέον τῶν 4—5 ὥρων.

Ὁ αὐτὸς ἵππος ἐπὶ σιδηρῶν γραμμῶν φέρει ἑξαπλάσιον βάρους, ἢ ἐπὶ τῆς συνήθους ὁδοῦ· ὁ μηχανικὸς δὲ ἵππος ἐννοεῖται ὅτι εἶναι οἰκονομικότερος τοῦ πραγματικοῦ.

Μία ἀτμάμαζα σύρουσα 6—8000 τόνους (1000 χιλιόγρ. ἕκαστος τόνος) διανύει 20 χιλ.(1) περίπου τὴν ὥραν· τὸ βάρους τοῦτο ἀπικτεῖ 70 ἵππους περίπου καὶ πενταπλάσιον χρόνον πρὸς μετακίνησιν, ἦτοι ὡς 1:50 περίπου. Ὡσε ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος ὡς πρὸς τὴν τῶν πρώτων χρόνων ἄνθρωπον εἶναι ἰσχυρότερος πεντηκοντάκις ἕνεκα τῆς ἀναπτύξεως τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας, δηλ. ὅτι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἠδύνατο νὰ κάμῃ τότε ἐν διαστήματι πεντήκοντα ἔτων, ὁ σημερινὸς τὸ κάμει ἐν διαστήματι ἑνὸς καὶ μόνου ἔτους, καὶ τοῦτο μόνον ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς συγκοινωνίας· ἀλλ' ἂν ὑπελόγιζε τις καὶ τόσα ἄλλα πράγματα, ἅτινα ἔλαβον τεραστίαν ἀνάπτουζιν σήμερον, ὡς ὁ πηλέγραφος, ἡ-

(1) Ἡ αὐτὴ ἀτμάμαζα δύναται νὰ ριπλασιάσῃ ἢ τετραπλασιάσῃ τὴν ταχύτητά της, ἀλλὰ μολὶς δύναται νὰ σύρῃ τὸ 40ον τοῦ φορτίου της.

δύνατο βεβαίως νὰ ἀποδείξῃ ὅτι κατήντησεν ὄχι μὲν ἀθάνατος, ἀλλ' ὅτι ζῆ περισσώτερον τοῦ Μαθουσαλά, ἀφοῦ δύναται νὰ κάμῃ σήμερον ἐν διαστήματι 60 ἐτῶν, ὅτι μόλις ἄλλοτε τις ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἐντὸς 3 χιλ. ἐτῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς συγκοινωνίας ἐν γένει· ἦδη δὲ εἰπόμεν ἱστορικῶς καὶ ἐμπορικῶς τινὰ περὶ Κορίνθου, καὶ ἀκολούθως ἕτερα ἅπαντα περὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς.

B'.

Ἦ Κορίνθος διηρεῖτο εἰς Ἀκροκόρινθον καὶ εἰς τὴν κυρίως πόλιν. Ὁ Ἀκροκόρινθος, ἡ ἀκρόπολις, κειμένη ἐφ' ὑψηλοῦ ὄρους ἔχροντος τριῶν καὶ ἡμίσεως σταδίων ὕψος, καὶ ἀπολήγοντος εἰς ἀξεῖαν κορυφῆν, ἕνεκα τῶν τειχῶν καὶ τῆς θέσεώς τῆς καθίστατο ἰσχυρὰ καὶ ἀπρόβητος, καὶ μόνον διὰ προδοσίας ἢ λιμοῦ ἠδύνατο νὰ κυριευθῆ. Πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς ἀκροπόλεως ὑπῆρχεν ὁ κνὸς τῆς Ἀφροδίτης, ἧς τὸ ἄγαλμα ἐκαλύπτετο ἐκ λαμπρῶν ὀπλῶν· ὑπῆρχον δὲ παρ' αὐτῶ τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἑρωτος καὶ τοῦ Ἥλιου, ἃν ἐλάτρευον αὐτόθι· πρὸ τῆς καθιερώσεως τῆς λατρείας τῆς Ἀφροδίτης, ἦ τις ἐκ τοῦ ὕψους τούτου ἐθασίλευεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τῶν δύο θαλάσσω.

Ἐκ τοῦ ἀρκτικοῦ μέρους τοῦ Ἀκροκόρινθου, ὅπου ἔν ἕκειο ἡ πόλις ἐπὶ τραπεζοειδοῦς ἐπιπέδου χωρίου, βλέπει τις μεγαλοπρεπῆ καὶ ποιικίλιν εἰκόνα· πρὸς ἄρκτον τὰ νεφοβόλα καὶ ὑψηλὰ ὄρη τοῦ Παρνασσοῦ μὲ τὰς δύο κορυφάς του· πρὸς ἀνατολὰς τὴν Αἴγινα, τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸ ἀρωιτῆριον Σούνιον μετὰ τῶν περικαλλῶν αὐτοῦ αἰῶν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, πρὸς δυσμᾶς τὰ εὐφορα πεδία τῆς Σικυωνίας, ἐφ' ὧν ὑπέρχονται τὰ ὄνειρα ὄρη ἐκτεινόμενα μέχρι τῆς Βοιωτίας καὶ τοῦ Κιθιρώνας καὶ τῶν Σπειριωνίων πετρῶν, ἔνθα διέτριβεν ὁ περίφημος ἐκεῖνος λεγόμενος Σκείρων, καὶ τέλος βλέπει τοὺς δύο κόλπους, ὧν τὰ κύματα συντρίβονται κατὰ τοῦ ἰσθμοῦ, ἃν ὁ Πίνδαρος παρωμοίαζε μὲ γέφυραν κατασκευασθεῖσαν ἀπὸ τῆς φύσεως ἐν μέσῳ τῶν θαλάσσω, ἵνα συνδέῃ τὰ δύο κυριώτερα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Μεταβαίνων τις εἰς Ἀκροκόρινθον ἀπαντᾷ τὴν περίφημον πηγὴν Παιρήνην, ἔνθα λέγεται ὅτι ὁ Βελλεροφῶν εὗρε τὸν ἐκ τοῦ γυθέντος αἵματος τῆς γοργόνας Μεδούσης σχηματισθέντα

πτερωτῶν ἵππων Πήγασον, δροσιζόμενον εἰς τὰ διαυγῆ ψυχρὰ καὶ ἐλαφρὰ ὕδατά τῆς.

Ἦ Κορίνθος ἕνεκα τῆς θέσεως αὐτῆς ὀνομάσθη ἀμφιβάλασσος ἢ ἀμφιάλοσ. Ἦ ἀρχαίως αὐτῆς, ἢ ὄχι καὶ θέσις, ἡ γεωγραφικὴ τοποθεσία τῆς κατέστρεψαν αὐτὴν κλεῖδα καὶ προμαχῶνα τῆς Πελοποννήσου καὶ πέδας τῆς Ἑλλάδος, διότι ἐπικαθήμεν ἐπὶ δύο θαλάσσω ἐῖχεν ἐξ ἑνὸς τὴν μεγάλην Ἑλλάδα, ἧτις ἦτο τὸ αὐτὸ, ὡς ἐάν τις ἔλεγε σήμερον, τὸν Εὐρώπην, ἐξ ἕλλου δὲ τὴν Ἀσίαν, ἦτοι τὸν τότε ἐπίλοιπον κόσμον· ἔχουσα δὲ προσέτι καὶ τὸ μεταξὺ τῆς Πελοποννήσου καὶ Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐμπορίον, ὅπερ σπουδαίωτατον, διότι κατ' ἀρχὰς τὸ Ἑλληνικὸν ἐμπορίον ἐγένετο διὰ ζήρας, συντελεῖται ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἀλλὰ καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς, ἕνεκα τῶν πληρονομένων τελῶν καὶ διοδίων.

Ἦ ἀνάπτυξις τῆς ναυτιλίας ὄχι μόνον δὲν ἐβλάψε τὰς ἀπολαύσας τῆς, ἀλλὰ τὸναντίον ἀνέπτυξεν αὐτάς· ἡ πειρατεία ἀφ' ἐνός, τὸ συνήθως θυελλώδες τῆς μεταξὺ Κρήτης καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Μαλέας θαλάσσης ἀφ' ἑτέρου, δι' ὃ μετὰ φόβου ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι «Μαλέαν κάμψας ἐπιλάου τῶν οἰκᾶδε», καὶ τέλος τὸ μακρὸν τοῦ ταξιδίου ἠνάγκαζε τὰ πλοῖα καὶ ἐμπορεύματα, ἅτινα ἐξ Ἀνατολῆς ἀναχωροῦντα ἔπρεπε νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν ἢ τὰνάπλιον, ἠνάγκαζε, λέγω, νὰ μεταβῶσιν εἰς τοὺς λιμένας τῶν δύο θαλάσσω, οὔτινες ἀπέλιγον εἰς τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου.

Οὕτω τὰ ἐμπορεύματα τῆς Ἰταλίας, Σικελίας καὶ τῶν δυτικῶν, οὕτως εἶπειν, λαῶν, ἐπέμποντο εἰς τὸν λιμένα τοῦ Λερχίου, τὰ δὲ ἐκ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν Φοινίκων εἰς τὸν λιμένα τῶν Κεγγρεῶν ἀκολούθως μεταφερόμενα διὰ τοῦ ἰσθμοῦ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον λιμένα ἐπέμποντο εἰς τὸν πρὸς ἄν ὄρον των, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ἐμπορικῆς κινήσεως ἐπένησαν ἐπὶ τέλος καὶ τὴν διὰ τοῦ ἰσθμοῦ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον λιμένα μεταφορὰν τῶν πλοίων διὰ τροχιαστῶν ὁδῶν, περὶ ὧν ἄλλοτε ἰδίᾳ θέλομεν ὁμιλήσει.

Ἦ Κορίνθος καταντήσασα οὕτω ἀποθῆκῃ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, ἐκάλυψε τὴν θάλασσαν ἀπὸ τὰ πλοῖά τῆς, σχηματίσασα ἀξιόλογον σῆλον πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν ἀποικιῶν τῆς, ὧν αἱ κυριώτεροι ἦσαν αἱ Συρακοῦσαι, ἡ Κέρκυρα καὶ ἡ ἐν τῇ Ἠλείῳ Ἀμβρακίᾳ (Ἄρτα). Ἐτελευτοποίησε προσέτι τὸ σχῆμα τῶν πλοίων αἱ πρῶται μά-

λιστα τριήρεις κατασκευάσθησαν ἐν αὐτῇ (1). Τὰ παράλια τῆς ἔγερμον πλοίων καὶ ἐμπορευμάτων ἐναυθὰ ἐβλεπέ τις παπύρους τῆς Λιγύπτου, ἔλεφαντόδοντα τῆς Λιβύης, δέρματα τῆς Κυρήνης, λίθων τῆς Συρίας, φρονικοβαλάνους, τάπητας τῆς Καρχηδόνας, σίτους καὶ τυροὺς Συρακουσῶν, μῆλα καὶ ἀπια τῆς Εὐβοίας, δούλους τῆς Φρυγίας καὶ Θεσσαλίας, καὶ τόσα ἄλλα ἐμπορεύματα, ἅτινα καθ' ἑκάστην ἄρθρον ἐφέροντο εἰς τοὺς λιμένας τῆς. Ἄπαντα ταῦτα κατέστησαν τὴν Κόρινθον τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου, διὸ καὶ ὁ Ὅμηρος ἀπακάλε: αὐτὴν ἀφνειότ', ἦτοι πλουσίαν.

Οἱ τεχνῖται καὶ βιομήχανοι, εἰς οὓς ὤφειλετο ἡ ἀνάπτυξις τῶν τεχνῶν καὶ ἐπομένως καὶ ἡ κατὰ μὲγα μέρος ἐννεμερία τῆς πόλεως, ἐτιμῶντο καὶ ἐπροστατεύοντο.

Εἰς δὲ τὰς ἀποικίας ἐπέτρελλον κατ' ἔτος διοικηταί, δημιουργοὶ καὶ ἐπιδημιουργοί, ἦτοι τεχνῖται καὶ ἐπιστάται τῶν τεχνιτῶν διὸ ὁ Ζῆλος καὶ ἡ φιλοτιμία των πύζανεν ἐπισιθη-

τῶς πρὸς τελειοποίησιν τῶν τεχνῶν, διὰ χρησίμων ἐφευρέσεων, αἵτινες βεβαίως διετέλουσαν εἰς τὰ πρῶτα βήματα τῆς παιδικῆς των ἡλικίας ὥς ἡ ἐφεύρεσις τοῦ κεραμικοῦ τροχοῦ, οὗ τῶν ἡ ἐφεύρεσις ἀποδίδεται εἰς Θεαλῶν τὸν Μιλῆσιον. Ἐναυθὰ πρῶτον ἐπενοήθη ἀπὸ τὸν ἀρχιτέκτονα Καλλιμάχῳ τὸ ἀκάνθινον κιονόκρανον λεγόμενον κορινθιακόν. Εἰς τὴν Κόρινθον ὑπῆρχον πολλὰ ἐργαστήρια καὶ μάλιτα καλυμμάτων καὶ κλινῶν λίαν περιζητήτων εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Καὶ τοι δὲ οἱ Κορινθιοὶ διὰ μεγάλων δαπανῶν συνήθροζον τὰς εἰκόνας καὶ ἀγάλματα τῶν μεγαλειτέρων καὶ περιφημοτέρων καλλιτεχνῶν, ἅτινα τόσον ἐτίμων τὴν Ἑλλάδα, ἡ Κόρινθος δὲν ἐγέννησεν οὐδένα μὲγαν καλλιτέχνην ἴσως διότι διὰ τὰ ἔργα ταῦτα εἶχε μόνον τὴν φιλοκαλίαν καὶ ὄρεξιν τῆς πολυτελείας των, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ἐκτίμησιν. Οὐχ ἦττον ὅμως τὰ γάλκινα καὶ πῆλινα καλλιτεχνήματα τῆς ἥσαν περιζήτητα, καὶ πρὸ πάντων τὰ κορινθιοσυργῆ χαλκώματα, ἅτινα εἶχον εἰδικόν τι χρῶμα πυρός, ἔπερ, ἐλέγετο, ὅτι ἐλάμβανον βαπτόμενα εἰς τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς Παρήνης, καὶ τὸ ὅποιον ἔδιδον εἰς αὐτὸ οἱ Κορινθιοὶ τεχνῖται διὰ τῶν μυστικῆς σκευασίας. Τῆ κορινθιοσυργῆ ταῦτα χαλκώματα ἐλλείπει ἐγγυρίου χαλκοῦ οἱ τεχνῖται μιγνύοντες τὸν ἐξῶθεν προερχόμενον χαλκὸν μετ' ὀλίγου χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κατασκευάζον λάμπρον μέταλλόν τι, ἔπερ σχεδὸν δὲ προσέβαλλον ὁ ἴος. Ἐκ τούτου δὲ κατασκευάζον θώρακας, περικεφαλαίας, ἀγάλματα, κύλικας, ἀγγεῖα καὶ ἄλλα διάφορα ἀντικείμενα, ἅτινα ἐκόσμουσαν διὰ φύλλων ἰχνογραφμάτων, καὶ ἄλλων κοσμημάτων γεφυλωμένων. Μετὰ τῆς αὐτῆς δὲ εὐφυΐας καὶ ἐπιδειξιότητος ἐκόσμουσαν ἐπίσης τὰ πῆλινα καλλιτεχνήματα ἢ κοινωτέρα ὕλη ἐλάμβανεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν τοιαύτην κομψότητα καὶ χάριν, ὡς μόνις δυνάταί τις νὰ φαντασθῆ, ἐταν συλλογισθῆ, ὅτι τὰ ἔργα ταῦτα προετιμῶντο πολυλάκις ἀπὸ τὰ ὅμοια μαρμαρίνα, ἀργυρᾶ, ἐνίοτε δὲ καὶ χρυσαῖ (1).

(1) Οἱ Κορινθιοὶ φαίνεται ὅτι ἀνέκαθεν εἶχον ἰδιαιτέραν τινα κλίαν πρὸς τὴν ναυπηγίαν διότι ὁ ναυπηγὸς τῆς περιφήμου Συρακούσας τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἱέρωνος, ἦτο Κορινθίος, ὁ Ἀρχίας τὸ πλοῖον τοῦτο ἦτο μέγιστον καὶ στερεώτατον, εἶχε δὲ ὀκτὶ πύργους, ἐλοσιν ἱππῶνας, ἰχθυορροισίον, κήπους καὶ περιπάτους καὶ διάφορα μηχανήματα τοῦ Ἀρχιμήδους. Τὰ κερφεῖα τοῦ πλοίου τοῦτο ἦσαν χαλκὰ δεκάμια (3 χιλιγράμμων) τὰ πολλά, καὶ δεκαπέντε μῶν βάρους τὰ μεγαλύτερα, τὰ ὅποια προσημοζοντο διὰ τροπῶν. Ὁ Ἱέρων τὸ ὄνομασεν Συρακουσίαν, ἀλλ' ἀποτείλας αὐτὸ μετ' ὀλίγου καιρὸν ἄρῳν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, τὸ ὄνομασεν Ἀλεξάνδρειαν.

Ἴνα μὴ τις ἐκπλαγῆ ἐπὶ τῇ μεγεθῇ τοῦ πλοίου τούτου ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ ὑπομνήσωμεν τῷ ἀναγνώστῃ, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην κατασκευάζοντο μέγιστα πλοία, ὡς π. χ. ἡ μέγιστη καὶ θαυμαστὴ τεσσαρακοντήρης τοῦ Πτολεμαίου, ἣτις εἶχε μῆκος διακοσίων ὀδοσάκοντα πηγῶν, καὶ ἐδίχετο ὑπὲρ τὰς ἑπτὰ χιλιάδας ἀνδρῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῆς, ἀλλ' ἔμενε σχεδὸν ἀχρηστὸς (Πλούταρχ. Δημ. 43). Κατὰ τὸν Ἀγγλὸν Ἀρθουδίνουτον (Arbuthnot Tables of ancient Coins), τὸ πλοῖον τοῦτο, συγκρινόμενον πρὸς Ἀγγλικὸν τρίκροτον, ἑκατὸν πυροβόλων, ἦτον ὡς 9 πρὸς δύο. Ἡ ναυπηγία δὲ, κατὰ τὸν Γιββῶνα, εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἐφθασεν εἰς ἀμύμητον τέχνην. Παρὰ τοῦ Πτολεμαίου τούτου κατασκευάσθη καὶ μὲγα πολυτελέστατον ποταμίον πλοῖον, ὀνομασθὲν ἡ Θεαλαμηγός, τοῦ ὅποιο τὸ μῆκος ἦτον ἡμιστάδιον (116 μίλιον), ἡ δὲ διακόσμησις ἐκ χρυσοῦ, ἐξ ἔλεφαντίνων ὀδόντων, ἐξ ἀλασαστρίνου λίθου καὶ ἐξ Ἴνδικῶν λίθων ἀξίας κλπ. (Ὅρα τὰς Γεν. Ἀρχ. τοῦ Ἐμπορ. ὑπὸ Ναυτοῦ τοῦ μ. ὁ. 183. Ἐθεν ἠρῶσθημεν τὰς λεπτομερείας ταύτας).

(1) Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην λέγεται ὅτι κατασκευάσθησαν, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τοῦ Ροδίου Ασάιππου, οἱ τέσσαρες περιφραμοὶ ἵπποι, οἱ σήμερον γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα chevaux de Venise, οἱ ἵπποι τῆς Βενετίας, διότι κοσμοῦν τὴν πόλιν τοῦ ἐν Βενετίᾳ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Μαρκοῦ. Εἰσὶ δὲ περιφραμοὶ μᾶλλον διὰ τὰς πόλεις περικετέλας αὐτῶν, ἡ δὲ τὴν καλλιτεχνικὴν εἴησαν των, διὸ καὶ σημειοῦμεν ὀλίγα τινὰ περὶ αὐτῶν. Ἄφοῦ

Οὕτω τὰ πλούτη αὐτῆς, ἡ πολυτέλεια, ἡ πρὸς τὰς ὠραίας τέχνας εὐγενὴς κλίσις αὐτῆς, οἱ ἱεροὶ καὶ ἀνίεροί ναοὶ τῆς, ἱσάριθμοι τῶν θεῶν καὶ ἡμιθέων τῆς Ἑλλ. μυθολογίας, οἱ ἀνδριάντες, αἱ διάφοροι οἰκοδομαὶ, τὰ πολύτιμα καὶ ἀξιοθαύμαστα προϊόντα τῶν τεχνῶν, οἶον εἰκόνας, ἀγάλματα, ἀγγεῖα μαρμαρίνᾳ τε καὶ μετάλλινᾳ, ἐξ ὧν ἦτο πλήρης, κατέστησαν αὐτὴν τὸ συνεντευκτικόν τοῦ τότε πεπολιτισμένου κόσμου καὶ πρὸ πάντων τῶν μεγάλων καὶ πλουσίων. Τόσον δὲ κατήντησε περίφημος διὰ τὴν λεπτότητα καὶ χάριν εἰς τὴν πολυτέλειαν, τὸν συρμὸν καὶ κομψότητα, ὥστε διὰ τῆς λέξεως κορινθιακὸν ἐνόουν ἀπάσας τὰς λεπτολογίας

τῆς πολυτελείας, κομψότητος καὶ ἐσωτερικῆς διακοσμῆσεως τῶν μεγάρων, διότι ὡς πρὸς τοῦτο ἡ Κόρινθος ὑπερέβαινεν ὅλας τὰς ἄλλας πόλεις, πρὸ πάντων διὰ τὴν εἰς τὴν πολυτέλειαν ἰδιαίτεράν κλίσιν τῆς, διὸ καὶ ἐν τῇ Βυζαντινῇ αὐτῇ ὑπῆρχεν ἴδιον ἀξίωμα ὑπὸ τὸν τίτλον κορινθιάριος (corintharius) δι' ἐκεῖνον, ὅστις ἦτον εἰδικῶς ἐπιφορημένος εἰς τὰς σχετικὰς λεπτομερείας, ἐπίπλασι καὶ διακόσμησιν τῶν αὐτοκρατορικῶν μεγάρων.

Γ'.

Ὁ ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου, ὡς ἀνωτέρω ᾔδη εἶπομεν, ἠνωσθη ἐξαιρετικῶς ἀπὸ τὴν φύσιν, διὸ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους κατέχει σημαντικὴν θέσιν ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἰσορρίᾳ.

Πρῶτος κατὰ τὸ 602 π. Χ. Περίανδρος ὁ τῦρκανος τῆς Κορίνθου ἐπεχειρῆσε τὴν τομὴν του' ἀλλὰ παρητήθη ἕνεκα τῶν ἀπασιῶν προβήσεων τῆς Πυθίας τῶν Δελφῶν, ἧτις ἦτον ἐκνῆτις εἰς τοιοῦτου εἶδους ἐπιχειρήσεις, καὶ ἡ ὀποιᾶ ἄλλοτε καὶ εἰς τοὺς Κνιδίους, οἵτινες προσπαθόντες νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν Κνίδον ἀπὸ τὰς εἰσβολὰς τῶν Περσῶν ἠθέλησαν νὰ κόψωσι τὸν ἰσθμὸν τῆς Κνίδου, εἶπεν

Ἴσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε μηδ' ὀρύσσετε'

Ζεὺς γὰρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἴγ' ἐβοῦλετο (1).

Κατὰ δὲ τὸν Παυσανίαν (2) ὁ Περίανδρος παρητήθη ἕνεκα τῆς πετρώδους φύσεως τοῦ ἰσθμοῦ καὶ τοῦ δυσχεροῦς τῆς ἐπιχειρήσεως. Βραδύτερον δὲ Δημήτριος ὁ Πολιορκητής, ὁ Κκίσαρ, ὁ Καλλιγούλας, ὁ Νέρων καὶ Ἡρόδης ὁ Ἀττικὸς (146 π. Χ.) ἐπεχειρήσαν διαδοχικῶς τὴν ἐξάκολούθησιν τῆς τομῆς τῆς. Καὶ ὁ μὲν Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς παρητήθη τῆς ἐπιχειρήσεως κατὰ τὸ 301 π. Χ., διότι οἱ μηχανικοὶ τοῦ τὸν ἐπεισαν, ὅτι ἡ ἐκ τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου κόλπου ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης εἶναι ἕνιστος, ὁ Κκίσαρ δὲ καὶ Καλλιγούλας παρητήθησαν διὰ λόγους δευσιδαιμονίας' ἀλλ' ὁ Νέρων ἐφάνη ἰσχυρότερος τοῦ νικητοῦ τῶν Γαλατῶν, διὸ πανδήμως καὶ μετὰ μεγάλῃς πομπῆς ἔδοκε τὸ πρῶτον κτύπημα διὰ χρυσῆς σκαπάνης· ὁ ἴδιος δὲ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐπεσάτης τῶν ἐργασίων. Τὰ πάντα ἐβίωον κατ' εὐχὴν, ὅτε ἡ ἐπανόρθωσις τοῦ Vindex ἐν τῇ Γαλατικῇ διεδόθη, δι' ἧν

ἠτύχησαν νὰ διαρῶσσι τὴν οἰκτρὰν τύχην τῆς Κορίνθου, μετενέχθησαν κατ' ἀρχάς εἰς Χιον, ἵνα ἐκεῖθεν μετενεχθῶσιν εἰς Ἴταλιαν' ἀλλ' ἕνεκα τῶν δυσκολιῶν τῆς μεταφορᾶς καὶ τινῶν πολιτικῶν σομῶντων αἰθρομνηθήσαν εἰς τὴν φύσιν ταύτην ἐπὶ πολλοῖς ἀίωνα κωλυσμένοι ἐντὸς ἐρείπιων, ἔθα ἐυρέθησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ β'. Οἱ Ἴπποι, κεκαλυμμένοι διὰ παχέος φύλλου χρυσοῦ, τὸ πρῶτον ὑπερέτιμήθησαν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων φρασσαόντων αὐτούς ὡς μέγαν θησαυρὸν, οὗτινος θὰ ἔκμανον χρῆσιν ἐν κρισίμοις περιτάξεσι, καὶ χωρὶς νὰ διεγερῶσι τὴν πλεονεξίαν τῶν ἀρχόντων, καὶ πρὸ πάντων τὴν τοῦ Θεοδοσίου, οὗ τινος ἡ βασιλεῖα ἐνεκάνισθη διὰ διαταγμάτων λιαν αὐτοῦ κατ' αὐτῶν. Ὁ καταδωγμὸς ἤρχισεν, οἱ δὲ Ἰουδαοὶ τῆς Χλοῦ ἀπειλοῦμενοι νὰ ἐφορισθῶσι, προσφέρουσι εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἡσυχίας καὶ ἐλευθερίας αὐτῶν τὸν θησαυρὸν τοῦτον, οὗ τινος τὴν ἀξίαν ὑπερψοῦσι δι' ἀσυμμετρήτων τιμῶν δουδιακρίτων καὶ μοστηριωδῶν ἀποσιωπητικῶν. Τέλος ἡ συμφωνία περαιούται, οἱ δὲ Ἴπποι ἀποστελλόνται, καὶ ἐβάνουσιν ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ τίθενται εἰς τὰς πύλας ἢ τὸ στάδιον τοῦ Ἴπποδρόμου. Ὅτε δὲ οἱ Γάλλοι καὶ Ἐνετοὶ ἐκυρίευσαν τὴν Κων]πολιν κατὰ τὸ 1204, οἱ Ἴπποι οὗτοι διὰ κλήρου περιήλθον εἰς χεῖρας τῶν Ἐνετῶν· τὸ δὲ ἐπόμειον ἔτος, ὁ ἀρχων (podestale) Μαρτῖνος Ζάνος μετέφερεν αὐτοὺς εἰς Ἴταλιαν. Κατὰ τὸ ταξίδιον δμως τοῦτο, ὁ ποῦς τοῦ ἐνὸς Ἴππου ἐχωρίσθη τῆς κνήμης, καὶ ἐδόθη εἰς τὸν Δομινικὸν Μαρζίνου, ὁ ὀποῖος καὶ ἐξέθεσε αὐτὸν εἰς γωνίαν ὀδῶν τινος. Οἱ Ἴπποι ἐναποστέλλονται εἰς τὴν ὀπλοθήκην καὶ καταδραφεύντες ἐλησμονήθησαν, μέχρις ἰδοῦ οἱ πρεσβεῦται τῆς Φλωρεντίας, καταστήσαντες γνωσθῆν τὴν ἀξίαν αὐτῶν, τοὺς ἔθεσαν ἐπὶ τῆς μεγάλης πύλης τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁ Μάρκου, ἐκεῖθεν δὲ κατὰ τὸ 1798 ἐλήθησαν ὑπὸ τῶν Γάλλων, καὶ μετενέχθησαν εἰς Παρίσιον, ἔθα κατ' ἀρχὰς μὲν ἐτέθησαν ἑκατοσι ἐπὶ κρηπίδος τινοῦ, ἀκολούθως δὲ ἐξώχθησαν καὶ οἱ τεσσαρὲς εἰς τὸ ἐπὶ τῆς θριαμβευτικῆς σφίδος τοῦ Carrousel ὀρειχάλκινον ὄχημα. Κατὰ δὲ τὸ 1815 ἀπεδόθησαν εἰς τὴν Βενετιαν, καὶ ἐτέθησαν εἰς ἦν σήμερον εὐρύσκονται θέσιν, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι δὲν εἶναι οἱ ἀληθεῖς κορινθιοὶ Ἴπποι, ἀλλ' ἀπομνημῆμα αὐτῶν, διότι αἱ ὀπλᾶι τῶν ἀληθῶν ἦσαν εἰς ἐλεφαντόδοντος.

(1) Ἡροδότος Α', 174.

(2) Βιόλ Β', κεφ. 4.

καὶ ἀναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς ἐργασίας καὶ μεταβῆι πέραν εἰς τὴν Ῥώμην. Ἐξ ὧλων τούτων τῶν δοκιμῶν τὸ μόνον κέρδος, ὕπερ διεσώθη διὰ τὴν ἐπιχειρήσασαν τὴν τομὴν τοῦ ἰσθμοῦ ἑταιρίαν, εἶναι δώδεκα περίπου φρέατα δοκιμῆς, ὧν τὰ πλείστα ἔχουσι δέκα μέτρων βάθος, καὶ 1740 μέτρα ἐσκαμμένα κατὰ μέγα μέρος ἐπὶ τῆς διώρυγος.

Ἐκτοτε ἡ τομὴ τοῦ ἰσθμοῦ ἐλησμονήθη ἐντελῶς, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουεξ φυσικῶς ἡ Ἑλλάς ἔπρεπε νὰ ἀσχηματῆται περὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς.

Ὁ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν λοιπὸν Ἰππουργὸς κ. Ζαΐμης κατὰ Μάϊου τοῦ 1869 ἔπεμψεν Ἐπιτροπὴν μηχανικῶν, ἵνα ἐπιτοπίωσι καὶ ἐπισημαντικῶς ἐξετάσῃ τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Ἐπὶ τῆς βιάσει δὲ τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης, ὁ Ἰππουργὸς παρουσίασεν εἰς τὴν Βουλὴν εἰσαγωγικὴν τινα ἔκθεσιν, ἐφ' ἧς ἡ Βουλὴ βραχυσφύμενη συνέταξε τὸ περὶ παραχωρήσεως νομοσχεδίου τῆς, ὕπερ καὶ ἐπεκύρωσε μετὰ τινας μῆνας.

Ἐκ τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἐξάγομεν τὰ ἑξῆς:

Ὅτι τὸ μῆκος τοῦ ἰσθμοῦ εἰς τὸ ἐλάχιστον μέρος του εἶναι 5,726 μέτρα.

Ὅτι τὸ ἔδαφος ὑψόμενον βαθμηδὸν ἐκαστέρωθεν καταλήγει εἰς ὄροπέδιον κείμενον ἐν μέσῳ σχεδὸν τῆς ὅλης ἀποστάσεως, καὶ οὗτινος τὸ μῆκος εἶναι 2,094 μέτρα, τὸ μέσον ὕψος του 65,39 μ. καὶ τὸ κορυφαῖον 78,83 μ.

Ὅτι τὸ ἔδαφος σύγκειται ἐκ παχέων στρωμάτων ἀμμοῶδων ὑστράκων, καὶ ὅτι ἐπ' αὐτῶν παρατηροῦνται ἐπιτεθειμένα ἔτερα στρώματα ἀργιλλώδη ἀπολιθωμένα καὶ μὴ ἐπὶ ὧλων δὲ τούτων φλοιὸς πάχους ἐνὸς περίπου μέτρου, ποῦ μὲν τιτκαολίθου, ποῦ δὲ ἀμμολίθου ἀργιλώδους ἢ συμπεφυμένου (congloméré).

Ὅτι τὰ ἐκ τῆς Ἀδριατικῆς πρὸς τὴν Ἀνατολὴν διευθυνομένα καὶ διὰ τοῦ πορθμοῦ διακησόμενα πλοῖα θέλουσι συντάξει τὸν πλοῦντων κατὰ 165 θαλάσσια μίλια, τὰ δὲ λοιπὰ τῆς Μεσογείου, τὸ ἦμισυ τῆς ἀποστάσεως ταύτης, κτλ.

Κατὰ τοὺς ἰδιαιτέρους μου ἐπὶ τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης ὑπολογισμοῦς, καὶ ἐὰν ἡ τομὴ τοῦ ἰσθμοῦ γείνη ἐν μέρει διὰ tunnel (ὑπογείου ὅλου) τῆς διώρυγος ταύτης ἐχούσης βάθος 8—10 μέτρων καὶ πλάτος 70 μέτρων, ἥτις οὕτως ἔσται ευρυχωρότερα ἀκόμη καὶ τῆς τοῦ Σουεξ διώρυγος, ἀποτελεῖ ὅμως 7 ἐκ. κυβικὰ μέτρα, δι' ἃ ἐν Γαλλίᾳ ὑπολογίζουσι ἰσάριθμα φρ. Ὁ ὑπὸ τὸ ὄροπέδιον κείμενος ὑπό-

γειος ὅλος θὰ ἔχῃ ὕψος 30 μέτρων ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· ἐν τῷ μέσῳ δὲ αὐτοῦ θὰ κτισθῆ τεῖχος πλάτους δέκα μέτρων, ἵνα ὑποστηρίξῃ τὸ κατὰ 50 ἐκ. μέτρων ὕψος ἐπικειμένου ἐπ' αὐτῷ ὄροπέδιον τὸ tunnel τοῦτο θὰ εἶναι διηρημένον οὕτω εἰς δύο, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔσιν 70 μέτρων πλάτους, 30 ὕψους καὶ 10 βάθους θὰ χρησιμεύει τὸ μὲν ὡς εἰσόδος, τὸ δὲ ὡς ἐξόδος τῶν πλοίων διὰ τοιούτων δὲ δικαστάμενος δύναται νὰ εἰσέλθῃ ἢ ἐξέλθῃ τὸ μεγαλύτερον σημερινὸν πλοῖον. Καὶ ταῦτα μὲν διὰ τὴν κυρίως τομὴν τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου.

Ἄν ὑποθέσωμεν δὲ ὅτι θὰ δαπανηθῶσιν 1—2 ἔτι ἑκατ. φρ. δι' ἄλλας ἐργασίας, ἔχομεν 8—9 ἐκ. θέτοντες δὲ ἔτι 5 ἑκατ. φρ. δι' ἀπορόπτους ἄλλας δαπάνας, ἔχομεν περίπου 14 ἐκ. φρ. ποσόν, ὕπερ ἀπαιτεῖ ἡ τομὴ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου κατ' ἀνώτατον ὄρον καὶ κατὰ τὸ ἀνωτέρω σχέδιον· διότι ἐὰν γείνη κατ' ἄλλον τρόπον, τότε διαφέρει. Ὁ κ. Piat, ὅστις πρὸ δύο περίπου ἐτῶν διὰ προνομίῳ ἀνέλαβε τὴν ἐν Ἑλλάδι κατασκευὴν τῶν σιδηροδρόμων καὶ τὴν τομὴν τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, καὶ ὅστις τὴν κατασκευὴν τῶν σιδηροδρόμων ἤρχισεν ἤδη, νῦν δὲ μελετᾷ περὶ τοῦ εἶδους τῆς τομῆς τοῦ ἰσθμοῦ, περὶ οὗ δὲν ἀπεφάσισεν ἔτι, νομίζει συμφερότερον, οὔτε νὰ τέμνῃ τὸ μικρὸν ὄροπέδιον, ὕπερ εὐρίσκειται ἐπὶ τοῦ στενοτέρου μέρους τοῦ ἰσθμοῦ, οὔτε ὑπ' αὐτὸ νὰ διέλθῃ τὸ tunnel· ἀλλὰ τὸ ἀνοικτίον ἢ διώρυξ νὰ παρέρθῃ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄροπέδιου, ἥτις οὕτω δὲν θὰ γείνη μόνον ἐντελῶς εὐθεῖα, ἀλλὰ καὶ μακροτέρα τοῦ διὰ tunnel ἡμετέρου σχεδίου, θὰ ἦναι ὅμως ἐπίσης καλὴ ἐπαναλαμβάνω ὅμως ὅτι οὐδὲν ἔτι ἀπεφάσισεν ὁ κ. Piat.

Ὁ κ. Piat εἶναι τῆς ἰδέας, ὅτι ἡ τομὴ τοῦ ἰσθμοῦ δὲν θὰ ὑπερβῇ ἐπίσης τὰ 15 ἐκ. φράγ. προσθέτων δὲ εἰς ταῦτα 5 ἔτι ἐκ. διὰ τὴν κατασκευὴν προκυματιῶν, γεφυρῶν, ἰδιαιτέρων οἰκοδομῶν, διαφόρων τεχνικῶν ἔργων, ἐξῶδα διευθύνσεως καὶ τόκους κεφαλαιῶν κατὰ τὴν περιόδον τῆς τομῆς, καθ' ἣν φυσικῶ τῷ λόγῳ τὰ κεφάλαια δὲν θὰ ἦναι ἀκόμη παραγωγικά, ἀνατιβάζει τὸ ὅλον κεφάλαιον εἰς 20 ἐκ. φρ. ἅτινα πρέπει νὰ δίδουν τοῦλάχιστον 7⁰/₀ καὶ 1⁰/₀ προσέτι διὰ τὰ λοιπὰ ἐξῶδα, ἥτοι 1 ἐκ. φρ. κατ' ἔτος. Καὶ ἡ ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως σχολεῖσα Ἐπιτροπὴ ἀπεφάνθη, ὅτι κί δαπάναι τῆς τομῆς τοῦ ἰσθμοῦ δὲν θὰ ὑπερβῶσι τὰ 46—18 ἑκατομμ.

Τὰ εἰσοδήματα τῆς ἑταιρίας εἰσὶ τὸ ἐκ τῶν διερχομένων πλοίων δικαίωμα ἰδιοῦν πρὸς

70 % τὸν τόνον' εἰσὸδημα λιμένων, προκυμίων, γαιῶν, καὶ ῥυμουκλήσεως πλοίων' εἰς ταῦτα δε δύναται νὰ προσθέσῃ τις τὰς γαίας, αἵτινες παρεχωρήθησαν τῇ ἑταιρίᾳ καθ' ὅλον τὸ μήκος καὶ πλάτος τοῦ ἰσθμοῦ, τὰ ἐν αὐταῖς ὕδατα καὶ τέλος τὴν ἐκ τῆς τομῆς ἐξαχθησομένην λαμπρὰν δι' οἰκοδομὴν πέτραν. Χωρὶς νὰ ὑπολογίσῃ ἅπαντα ταῦτα δ κ. Ριάλ ἐξάγει, ὅτι ἡ ἑταιρία θὰ ἔχῃ ἐτήσιον καθάρων εἰσὸδημα τοῦλάχιστον 1,600,000 φρ. Ἀσχυλῆσις ἄλλοτε ἐπίσης λεπτομερῶς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἐκ τῶν στατιστικῶν πληροφοριῶν τοῦ μεταξὺ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀνατολῆς ἐμπορίου, ἀς συνέλεξα, ἐσχημάτισα τὴν πεποίησιν, ὅτι τὰ εἰσὸδηματὰ τῆς διάρουγος τῆς Κορίνθου ἔσονται κατὰ πολὺ ἀνώτερα τῶν ὑπολογιζομένων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τῆς τομῆς τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου προελευσόμενα ὠφελήματα διὰ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον ἔσονται ὄχι μικρά.

Ἀτμόπλοῖον τι τῶν μεγαλύτερων ἐν Εὐρώπῃ ἑταιριῶν, π. χ. ἡ Ἀθῶνα τῆς ἑταιρίας Lloyd, χωρητικότητος 4,500 τόνων, διανύον 9—10 θαλάσσα. μίλις τὴν ὥραν ἐν συνήθει κειρῶ γαλήνης τῆς Μεσογείου διαπνᾷ εἰς ἄνθρακας, μισθὸν καὶ τροφὴν τοῦ πληρώματος 2—2,500 φρ. καθ' ἕκαστον ἡμερονόκιον ἀναχωροῦν δε π. χ. ἐκ τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου διὰ τὴν Σμύρνην, Κων/πολιν, Μαύραν θάλασσαν ἢ πηλαιογῶρον τινα τῶν μερῶν τούτων λιμένα, ἢ τὰνάπαι, καὶ διερχόμενον διὰ τῆς διάρουγος τῆς Κορίνθου καὶ ὄχι διὰ τῆς σημερινῆς ὁδοῦ, ὑποτιθεμένου καὶ ὅτι δὲν θὰ ἀπαντήσῃ κακὸν καιρὸν, ἔπερ σπάνιον εἰς τὰ μέρη ταῦτα, κερδίζει 20 ὥρας καὶ 1800 περίπου φρ. ἐξ ὧν ἀφ' οὗ πληρωθῶσι δικαιώματα διδόν 1050 φρ. κερδίζει μετὰ τῶν 24 ὥρων καὶ 750 φρ. Τὸ ἐκ τῆς Μεσογείου δε προερχόμενον ἀτμόπλοιον καὶ προωρισμένον διὰ τὰ ἀνωτέρω μέρη, ἢ καὶ τὰνάπαι, δὲν κερδίζει μὲν χρήματα, ἀλλὰ κερδίζει τοῦλάχιστον 10 ὥρας' τοὺς ἀριθμοὺς δε τούτους καὶ τὰς πληροφορίας μου ἐν γένει τὰς ἔλαβον δι' ἀλληλογραφίας ἐκ τῶν ἑταιριῶν τοῦ Lloyd, Fraissinet καὶ Messageries Maritimes, ἐκ συζητήσεων μετ' εἰδικῶν ναυτικῶν καὶ ἐκ πολλῶν πλοιαρχῶν τῶν ἀνωτέρω ἑταιριῶν. Εἰς τὰ ἀνωτέρω δὲν ὑπολογίζονται οἱ τόκοι καὶ τὸ χρεώλυτρον τοῦ κεφαλαίου τοῦ ἀτμοπλοίου, οὗτε ἡ ἐλάττωσις τῆς ἀσφαλείας τοῦ κεφαλαίου τοῦ ἀτμοπλοίου, ἣτις θὰ προέβη φυσικῶς ὡς ἐκ τῆς ἐλάττωσεως τῶν κινδύνων καὶ τοῦ πλοῦς. Τὰ κόμιστρα τῶν ἐμπορευμάτων ἐπίσης θὰ ἐλαττωθῶσιν, ἢ δε κυκλοφορῶν τῶν κεφαλαίων

φυσικῶ τῷ λόγῳ θέλει αὐξήσῃ ἐπαισθητῶς, μεταξὺ τῶν πόλεων τῶν ἐπὶ τῆς περι οὗ ὁ λόγος γραμμῆς.

Διὰ τὰ ἰστιοφόρα πλοῖα τὰ κέρδη καὶ ὠφελήματα ἔσονται ἂν ὄχι μεγαλύτερα, τοῦλάχιστον τοιαῦτα, οἷα καὶ διὰ τὰ ἀτμόπλοια' τέλος τὰ διὰ τὰ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν προελευσόμενα καλὰ ἐκ τῆς τομῆς τοῦ ἰσθμοῦ εἰσι τόσον καταφανῆ, ὥστε νομίζω περιττὸν νὰ ἐνδικατρίψω περισσοτέρον ἐπὶ τούτῳ, ὡς καὶ εἰς ναυτικὰς τινας λεπτομερείας, δι' ἀς τὰ πλοῖα ἔχουσι πᾶν συμφέρον νὰ προτιμῆσῃσι τὴν νέαν ὁδὸν ἔλθωμεν μάλλον εἰς τὰ ἠθικὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα ἡ τομὴ θὰ ἐπιφέρῃ διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἀνατολήν, καὶ ἅτινα προωριονίζονται μέλλον αἴσιον δι' ἅπαντας ἡμᾶς.

Ἄπαντες γινώσκετε, ὅτι ὁ ἀρχαῖος ἑλλ. πολιτισμὸς ἦτο κυρίως ἐμπορικὸς, καὶ ὅτι ἅπαντα τὰ θαυμασία, ὅσα ἔκαμεν, ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ ἐμπόριον. Εἶναι γνωστὸν ἐπίσης, ὅτι ἡ καταστροφὴ καὶ ἡ πτώσις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἀποδίδεται εἰς τὴν Ῥώμην καὶ Ἀλεξάνδρειαν, αἵτινες ἀφῆρσαν ἀπ' αὐτῆς τὴν γραμμὴν τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, ἣτις πρότερον ἐπλότισε καὶ εἰδόασεν αὐτήν.

Ἄλλ' ἡ Ἀλεξάνδρεια καὶ μετ' οὐ πολὺ τὸ Σουεζ, δι' ἡμᾶς ἀδιάφορον ὅποτέρᾳ αὐτῶν, εἶναι σήμερον τὸ κυριώτερον κέντρον τοῦ ἀνατολικοῦ ἐμπορίου' ἐν βλέμμα μόνον ῥιπτόμενον ἐπὶ τοῦ τυχόντος γεωγραφικοῦ χάριστο πείθει πᾶρκατα ἡμᾶς, ὅτι γραμμὴ τις ἀγομένη ἀπὸ τοῦ Σουεζ μέχρι Λονδίνου εἶναι εὐθεία. Ἡ γραμμὴ αὕτη διερχομένη διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, Βρενθησίου καὶ Παρισίαν λήγει εἰς Λονδίνον' αἱ τελευταῖαι δε αὐτὰ πόλεις εἰσὶν ἐπίσης τὰ κυριώτερα κέντρα σήμερον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐμπορίου, χωρὶς νὰ εἰπωμέν τι περὶ πολλῶν ἄλλων γεινναζουσῶν δευτερευουσῶν πόλεων. Ἡ γραμμὴ αὕτη, οὔσα εὐθετέρη, εἶναι βεβαίως καὶ ἡ συντομωτέρα τῶν ὑπερχουσῶν γραμμῶν τῆς συγκοινωνίας μεταξὺ τῶν πόλεων τούτων' ἐξ ἀνάγκης λοιπὸν ἡ γραμμὴ αὕτη θὰ ἐπιφέρῃ ὄχι μόνον τοὺς περισσοτέρους ἐπιβάτας, ἀλλὰ καὶ τὰ κυριώτερα ἐμπορεύματα, καὶ πρὸ πάντων τὰ ἀπαιτοῦντα ταχέϊαν μετακίσειν. Τὰ ἐμπορεύματα λοιπὸν καὶ οἱ ἐπιβάται διερχόμενα διὰ τῆς Κορινθιακῆς διάρουγος θὰ σβῆνουσιν εἰς Βρενθήσιον, ἔπερ θὰ κατασταθῇ τὸ ἐπίγειον τοῦ ἐμπορίου τῶν γραμμῶν τούτων' ἐκεῖθεν δε διὰ τοῦ σιδηροδρόμου θὰ φθάνωσιν εἰς Παρισίους ἐντὸς 36 ὥρων, εἰς δε Λονδίνον ἐντὸς 45 ὥρων, ἣτοι μόνον οἱ ἀπὸ Πει-

ραιώς εἰς Χαίρειους ἐπιβάται θά κερδίζωσι διὰ τῆς νέας τάξεως ὁδοῦ 27 ὥρας. Αἱ κατὰ θάλασσαν λοιπὸν σημεριναὶ γραμμαὶ τῆς Ἀνατολῆς, μὴ ἐξαιρουμένων μηδ' αὐτῶν τῆς ἐξ Ἀλεξάνδρειας καὶ Σουεζ εἰς Μασσαλίαν, θά ἀντικατασταθῶσι κατὰ μέγα μέρος διὰ τῆς διώρυγος εἰς Βρενθησίον ἀπολιγορώσας. Ἡ συγκοινωνία δὲ αὕτη ἔσεται ὡς ἐκ τῆς σπουδαιότητός της ἡ ταχύτερα καὶ ἡ εὐθηνότερα. Οὕτω ἡ Ἑλλάς ἡ μέγχι σήμερον κειμένη ἐκτὸς τῆς παγκοσμίου ἐμπορικῆς γραμμῆς θά τεθῆ ἐπ' αὐτῆς, ἢ μάλλον ἡ γραμμὴ αὕτη θά διέρχεται δ.ἀ. τοῦ κύλου τῆς Ἑλλάδος, ἥτοι τῆς Κορινθιακῆς διώρυγος. Οὕτως ὄχι μόνον ἡ ἐπιχειρήσασα τὴν τομὴν τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου ἔταιρία θά καταπλουτίσῃ, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἑλλάς θά προλάβῃ διὰ τὸν κόσμον καὶ δι' ἑαυτὴν νέαν σπουδαιότητα καὶ σημασίαν, εἰς ἣν θά ἀνοιχθῆ μέγα στάδιον πλούτου καὶ εὐμερείας.

Εἶδετε διὰ τῶν προλεχθέντων, ὅτι τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας εἶναι ὁ κυριώτερος μοχλὸς τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἀναγεννήσεως παντὸς ἔθνους· εἶδετε, ὅτι ἔνθα ὑπάρχει συγκοινωνία, ὑπάρχει ζωὴ, κίνησις, εὐμερεία, ἀνάπτυξις ὕλικῆ καὶ διανοητικῆ· εἶδετε ὅποιον ἀνέκαθεν ἡ Κόρινθος εἶχε σημασίαν ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της, ἥτις καὶ τοῖς πολλῶν καταστραφείσασα καὶ πυρποληθεῖσα ἀναγεννᾷτο πάντοτε ὡς ἄλλος φοῖνιξ, χάρις εἰς τὴν θέσιν της, καὶ ὅποιον σημασίαν καὶ σπουδαιότητα ἀπέδωκεν πάντοτε οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὴν τομὴν τοῦ ἰσθμοῦ τῆς· εἶδετε τέλος τὸ λαμπρὸν μέλλον, ὑπερ προσιωνίζεται ἡμῖν ἅπανσιν ἡ ἐπιχειρήσις αὕτη. Εὐχρηθόμεν λοιπὸν ἅπαντες τὴν ταχέειαν πραγματοποίησιν αὐτῆς.

ΛΘ ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ.

ΠΕΡΙ ΕΓΚΕΦΑΛΟΥ, ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΩΣ ΘΕΩΡΟΥΜΕΝΟΥ.

(τῆ 2 Φεβρουαρίου, 1872)

Ἐάν μέτρον τοῦ διαφέροντος, ὑπερ ἕκαστον εἶδος τοῦ ἐπιστητοῦ δέον ἔχειν διὰ πάντα τὸν ἀντιποιούμενον τοῦ ὥραϊου, ἀληθῆς, τίτλου *πεφωτισμένου ἀνθρώπου*, πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὁ βαθμὸς τῆς ἀμέσου χρησιμότητος, καὶ ἐάν ἐπὶ βᾶσει τῷ ὥρῳ τούτῳ κατατάξωμεν πάντας τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας,

θέλωμεν, βεβαίως, τάξει ἐν τοῖς πρώτοις τὸ σύστημα ἐκεῖνο τῶν γνώσεων, εἰς ὃ ἀνάγονται τὰ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ὄργανισμῷ ἑλλειτουργούμενα βιολογικὰ φαινόμενα.

Ἐκ τῆς ἐμπροσθεν προσοψῆς αὐτῷ ἐφέσεως τοῦ ἀνευρεῖν καὶ γινῶναι τὸ ἀληθές, ἄτε τοιοῦτον, οὐχὶ δὲ ὡς πρακτικῶς λυσιτελεῖς εὐρεμα, προαχόμενος ὁ ἄνθρωπος, σχολάζει πρὸς τὴν ἔρευναν τῶν κατὰ τὰ οὐράνια σώματα, ὧν τινα ἀρεστήκων ἀρ' ἡμῶν πολλὰς ἐκατοστηίας ἐκατομμυρίων μιλίων, καὶ προὑπολογίζει συμπώσεις τροχιῶν, συμβηθησόμενας ἀπειροπληθῆ μεθ' ἡμᾶς ἔτι, περιόδους δὲ ἀστέρων, πρὸς ἃ ἀπαιτοῦνται ἐξαισιῶς μεγάλα χρονικὰ διαστήματα. Πρὸς γινῶσιν τῶ ἀληθοῦς, ὡς τοιοῦτον, ἄνευσιν ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια διὰ τῆς παλαιωδιστικῆς ἐρευνῆς εἰς ἐποχὴν κατ' ἐξαισιῶς μακρὸν χρόνον προγενεστέρην τῆς ἡμετέρας, ἐξετάζουσα τὰς διαφόρους φάσεις τοῦ σχηματισμοῦ τῶν γεωλογικῶν στοιχείων τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, καὶ σπουδάζουσα περὶ ἀπολελιθωμένα ὄργανικὰ ὄντα, ἅπερ ἔζων κατὰ χρόνους, ὧν τηλικαύτη ἡ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς ἀπόστασις, ὥστε ἀδυνατεῖ, ἀληθῆς, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἵνα χωρήσῃ τὴν ἔνοιαν τοῦ τεραστίου τούτου χρονικοῦ διαστήματος.

Ἐν ᾧ, λοιπὸν, ἐκτείνει τὴν ἐρευνητικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εἰς τοσοῦτον μακροτάτας ἀρ' ἡμῶν ἀποστάσεις πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀληθοῦς ἐν τοῖς ἀχλύωδεις ἐκείνοις τέροις τῆς ἱστορίας τῆς γῆνης σοφίαις, ἐν ᾧ ἡ ἀνθρωπίνη ἐπιστήμη περιέλαθεν ἐν τοῖς σπουδάμασι, περὶ ἃ καταγίνεται, σύμπαν τὸ ἀμύχανον πλῆθος τῶν ἀπὸ τῆς γῆς τοσοῦτον ἀρεστῶτων οὐρανίων σωμάτων, κατορθώσασα ἵνα ἐξαικρίβωσῃ τὰ κατὰ τὰς περιόδους τινῶν ἐξ αὐτῶν, καὶ προγινώσκῃ αὐτὰς μεθ' ὅσας βεβαιότητος γινώσκωμεν τὰς περιφορὰς τοῦ ὠροδεικτικοῦ γινώμονος τοῦ ἐγκολπιου ἡμῶν ὠρολογίου, ἐν ᾧ, λέγωμεν, τῷτα οὕτως ἔχουσιν, ὅπως δικαίως καθίστασιν οἱ φυσιολογούντες διηγετικῆς αὐτῶν σπουδάσασα τὰ φαινόμενα ἐκεῖνα, ἅπερ ἐν ᾧ ἐκάστοτε ἐμὲν χρονικῶ σημείῳ ἑλλειτουργοῦνται ἐν αὐτῷ τῷ ἡμετέρῳ σώματι, τούτεστι τὰ ἐκ τῆς *φυσιολογίας* τοῦ ἀνθρώπου· Ἐπίσης δ' ἐλλόγιος δύναται τις διαγορεῦσαι κατ' ἔνοιαν φυσιολογικὴν τὸ ἀρχαῖον σοφὸν τοῦ σοφοῦ θάλλιτος παράγγελμα *«γινῶθι αὐτόν»*, ὅσον ὀρθῶς γινωμολογεῖται καὶ κατὰ φιλοσοφικὴν ἐκδοχὴν.

Ὅσον δὲ πάλιν ὑπερτερον τὸ πνεῦμα τῆς ὕλης, τοσοῦτον ἀξιώτερον ἐρευνῆς ἢ πάντα τὰ

ἄλλα φυσιολογικά ζητήματα τὸ περὶ τῆς ὑλικῆς ὑπόστασεως τῶν ἐν ἡμῖν διαλειτουρουμένων διανοητικῶν ἐκδηλώσεων, τούτεστι τὸ ἐξ-ετάζον ἐν τίνι μοίρᾳ τοῦ ἡμετέρου ὀργανισμοῦ ἐστὶ καθιθρομένη ἡ δύναμις ἐκείνη, ἥτις αἶρει τὸν ἄνθρωπον ὑπὲρ πάντα τὰ λοιπὰ ἔμβια ὄντα καὶ καθίστησιν αὐτὸν τὴν κορωνίδα τῆς ὕλης δημιουργίας, τούτεστιν ἡ *διάνοια*.

Τὰ πραγματικά δεδομένα, ἅπερ ἡ φυσιολογία δύναται ἵνα ἐκπορίσῃ εἰς τὴν ψυχολογίαν, εἰσὶν ἐκ πασῶν τῶν θετικῶν γνῶσεων, αἵτινες μέχρι τοῦδε περιεγέροντο ἡμῖν ἐκ τῶν φυσιολογικῶν ἀναζητήσεων, αἱ πρωτίστως διαφέρουσαι τῷ φιλοσοφοῦντι περὶ τὸν ἄνθρωπον ὡς ὃν εὐμορῶν ἰδιαζούσης νοητικῆς δυνάμεως.

Τὸ θέμα τοῦτο οὖν ἐστὶ, βραχίως, ἐξ ἐκείνων, ἅτινα ἐκτίθενται, ἔστω καὶ ἐν κεφαλαιω-δεσάτῃ συνόψει, ἐν χρόνῳ τοσοῦτον βραχεῖ, ὅσος ἐστὶν ὠρισμένος δι' ἐκάστην τῶν ἀκροάσεων τούτων· ἀλλὰ θέλωμεν προσπαθῆσαι, συμμετροῦντες τὸν λόγον πρὸς τὸ ὕδωρ τῆς κλεψύδρας τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, συμπληρώσαι, οὕτως εἰπεῖν, ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ τὰ κυριωδέστατα.

Τινὲς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων Σοφῶν, οἷον ὁ στωϊκὸς φιλόσοφος Χρύσιππος καὶ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Διογένης ὁ Σελευκεύς, ἐπερσέβουν τὴν ὑπὸ τοῦ Bichat ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις νεαροπονηθεῖσαν ἰδέαν, ὅτι ἡ *διάνοια καθιθροταί ἐν τῇ καρδίᾳ*. Ἄλλοι πάλιν ἐδόξαζον, ὅτι ἡ *ἔδρα τῆς διάνοιας ἐστὶ τὸ διάφραγμα*. Ἄλλ' ἐκπέτρως τῶν δοξασιῶν τούτων διημφισθητήθη πρωταίτατα ἡ ὀρθότης· ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Περὶ ἱρῆς νόσου» ψευδιπποκρατείου βιβλίου, ἀντεγόμενος τῆς ἰδέας, ὅτι ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ διαλειτουροῦνται αἱ τῆς διανόιας ἐκδηλώσεις, πειράται ν' ἀνασκευάσῃ ἀμφοτέρως τὰς εἰρημένας δοξασίας (1).

- (1) • Διὸ φημι τὸν ἐγκέφαλον εἶναι τὸν ἐρμητεύοντα τὴν ζῆναι. Αἱ δὲ φρένες ἄλλως τοῦ αὐμοῦ ἔχουσι
• τῆ τύχῃ κεκτιμένον καὶ τῷ νόμῳ, τῷ δ' ἔοντι οὐκ,
• οὐδὲ τῆ φύσει, οὐδὲ οἷδα ἔγωγε τίνα δύναμιν ἔχου-
• σιν αἱ φρένες, ὡςτε φρονεῖν τε καὶ νοεῖν, πλην εἴ
• τὸ ἄνθρωπος ὑπερκαρεῖται ἐξ ἀδοκίτου, ἢ ἀνηθελῆ,
• πιδῶσι καὶ ἄσιν παρέχουσι ὑπὸ λεπτότητος, καὶ
• οὐ ἀντέδ'ανται μάλιστα ἐν τῷ σφίματι καὶ κοιλίῃν
• οὐκ ἔχουσι, πρὸς ἡν δέξονται ἡ ἀγαθόν, ἢ κακόν,
• προσπίπτου, ἀλλ' ὑπ' ἄμφοτέρων τούτων τεθορῶν-
• ται διὰ τὴν ἀσθενίην τῆς φύσει· ἔπει αἰσθάνονται
• γε οὐδενὸς πρότερον τῶν ἐν τῷ σφίματι ἔόντων,
• ἀλλὰ μάτην τοσὶν τὸ ὄνομα ἔχουσι καὶ τὴν αἰτίαν,
• ὡςπερ τὰ πρὸς τῇ καρδίᾳ, ἅπερ ὡτα καλέεται,
• οὐδὲν ἐξ τὴν ἀκοῆν ζυμβαλλόμενα. Λέγουσι δὲ τι-

Ἄλλοι, ὡς ὁ Ἐμπεδοκλῆς καὶ ὁ Κριτίας, ἐδόξαζον, ὅτι ἡ ἔδρα τῆς νοητικῆς δυνάμεως ἐστὶ τὸ αἷμα.

Ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ διάνοια καθιθροταί ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ εἰσηγήθη εἰς τὴν ἐπιστήμην ἐν ἀρχαιοτάτῃ ἡδὴ ἐποχῇ· ἐν τῷ «Περὶ ἱρῆς νόσου» βιβλίῳ τῆς ἱπποκρατείου συλλογῆς διαγορεύεται ἄντικρυς καὶ διαρρήθην τὸ φυσιολογικῶς, ψυχολογικῶς καὶ φρονιατικῶς μέγιστον τὸ διάφορον ἔχον δόγμα, ὅτι ὁ ἐγκέφαλος ἐστὶν ἡ ἔδρα τῆς διανόιας, καὶ ὅτι, ἐξισταμένου αὐτοῦ ἀπὸ τῆς φυσιολογικῆς ἀκραιότητος, συνξίσταται καὶ ὁ ἄνθρωπος τῶν φρονῶν αὐτοῦ (1).

Τὴν μεγάλην ἀνθρωπολογικὴν καὶ ψυχολογικὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἡ ἀνατομικὴ ὑπόστασις τῶν διανοητικῶν δυνάμεων ἐστὶν ὁ ἐγκέφαλος, εὐρίσκειμεν καὶ ἐν τοῖς πλατωνικοῖς συγγράμμασιν, ἐκπορασμένην μάλιστα ἐν ἐκείνῳ τῶν διαλεκτικῶν τρόπων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὃ ἡ μεγαλειότης ἐστὶν ὄντως πρεπωδεσάτῃ τῷ ὕψει τῆς περὶ νοῦς ζητήσεως καὶ θεωρίας, ἥτοι τῷ δωρικῷ (2). Φαίνεται ὅμως, ὅτι ἐπι

• νες ὡς καὶ φρονέμεν τῇ καρδίᾳ, καὶ τὸ ἀνιέμενον
• τοῦτό ἐστι καὶ τὸ φρονεῖζον· τὸ δὲ οὐκ οὕτως ἔ-
• χει, ἀλλὰ σπάται μὲν ὡςπερ αἱ φρένες, καὶ μάλ-
• λον, διὰ τούτας τὰς αἰτίας· ἐξ ἁπαντων γὰρ τοῦ σώ-
• ματος φλέβες ἐς αὐτὴν ζυντεῖνους καὶ ζυγκλέσσαα
• ἔχει, ὡςτε αἰσθάνεσθαι ἢ τὸν πόνο ἢ τὰς γίνηται
• τῷ ἀνθρώπῳ. Ἀδύκη γὰρ καὶ ἀνιέμενον φροσεῖν
• τὸ σῶμα καὶ ζυντεῖσθαι καὶ ὑπερχαίροντα τὸ αὐ-
• τὸ τοσὶν πάσῃν· οἷον ἡ καρδία αἰσθάνεται τε
• μάλιστα καὶ αἱ φρένες. Τῆς μένοσης φρονήσεως οὐ-
• δετέρῳ μέτεστι, ἀλλὰ πάντων τούτων ὁ ἐγκέφα-
• λος αἰτίος ἔστιν.

(1) • Εἰδέναι χρῆ, ὅτι εἴ οὐδεὶς ἡμῖν αἱ ἴδοναι
• γίνονται, καὶ αἱ εὐφροσύναι, καὶ γέλωτες, καὶ παι-
• διαί, ἢ ἐντεθῆεν [τούτεστιν ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου],
• καὶ λύποι, καὶ ἀναι, καὶ παραφροσύναι, καὶ κλαυθ-
• μοί. Καὶ τούτω φρονέμεν μάλιστα, καὶ νοεῖμεν,
• καὶ βλέπομεν, καὶ ἀκούομεν, καὶ γινώσκουμεν τὰ
• τε ἀσχερά καὶ τὰ καλὰ, καὶ ἴδρα καὶ ἀήθεα, τὰ μὲν
• νόμῳ διακρίνοτες, τὰ δὲ τῷ ζυμφέροντι αἰθανόμε-
• νοι. Τῷ δὲ καὶ τὰς ἴδοναι καὶ τὰς ἀήθεα τοῖσι και-
• ροῖσι διαγιγνώσκοντες καὶ οὐ ταῦτά ἀρέσκει ἡμῖν.
• Τῷ δὲ αὐτῷ τούτω καὶ μανόμεθα, καὶ παραφρο-
• νόμεν, καὶ δαιμάτα καὶ φόβοι παρστανται ἡμῖν,
• τὰ μὲν νόκτω, τὰ δὲ καὶ μεθ' ἡμέραν, καὶ ἐνούπιαν,
• καὶ πλάνοι ἄκαιροι, καὶ φρονεῖτες οὐκ ἰνεύμεναι,
• καὶ ἀγνώστη τῶν καθεστῶτων, καὶ ἀθηή, καὶ ἀπει-
• ρή•.

(2) • [Τὸ λογικόν] δὲ περὶ τὰν κεφαλῶν ἰδρμένον,
• ὡς τὰλλα μέρεα τῆς ψυχᾶς καὶ τῶ σφίματος ὑπη-
• ρεῖται τοῦτω καθάπερ ὑπάτω τῷ σκάνεος ἁπαντος·
• τοῦ δὲ σώματος ὄρχον μὲν καὶ ρίζαν μυελῷ εἰμεν
• ἐγκέφαλον, ἐν ᾧ ἡ ἀγεμονία• (Πλάτων Περὶ ψυχῆς
• κόσμου).

Πλάτους ούπω ἦν ἀνηγμένη εἰς ἀποδαειγ-
μένην καὶ ἀναμφισβήτητον γνῶσιν τὸ ὅτι ἰ-
διάζει εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ ἡ περὶ ἧς ὁ λό-
γος ὑψηλὴ λειτουργία, ἐπειδὴ ἐν τῷ «Φαίδω-
νι» εἰσάγεται ὁ Κέβης λέγων πρὸς τὸν Σω-
κράτην, ὅτι μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀπορριμμάτων,
ἄπερ ἀποσπῶσθαι τὸν νόον αὐτοῦ, ἦν καὶ τὸ
ἐξῆς: «πότερον τὸ αἶμα ἐστίν, ᾧ φρονοῦμεν, ἢ
» ὁ ἀῆρ, ἢ τὸ πῦρ, ἢ τούτων μὲν οὐδέν, ὃ δὲ
» ἐγκέφαλος ἐστίν ὁ τὰς αἰσθήσεις παρέχων
» τοῦ ἀκούειν, καὶ ὄραν καὶ ἀσπράναισθαι, ἐκ
» τούτων δὲ γίνονται μνήμη καὶ δόξα, ἐκ δὲ
» μνήμης καὶ δόξης, λαμβανούσης τὸ ἤρμευσιν,
» κατὰ ταῦτ' ἀγίνεσθαι ἐπιστήμην».

Περὶ τῆς διανοίας καὶ τοῦ ἐγκεφάλου εὐρί-
σκουμεν ἐν ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Ἀριστο-
τέλους δύο θεμελιώδεις ἰδέας (ἐξενηνηγμέναις
ἴσως καθ' ἑαυτὴν ἑκατέραν, οὐχὶ δ' ἐν σχέσει
πρὸς ἀλλήλας), αἵτινες, ὁμοῦ λαμβανόμεναι,
δεικνύουσιν, ὅτι ὁ δαιμόνιος ἐκεῖνος νοῦς πρὸ
εἰκοσίων ἡδὴ αἰῶνων ἔχει προσπελάσει εἰς τὴν
μεγάλαν ἀλήθειαν, ὅτι ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἐστὶν
ἐνωκισμένη ἡ διάνοια. Ὁ μέγας ἐκεῖνος φυσιο-
γράφος ἀφ' ἐνὸς μὲν διαγορεύει τὴν ζωολογι-
κὴν ἀλήθειαν, ὅτι μόνος ὁ ἄνθρωπος ἐκ πάν-
των τῶν ζῶων ἔχει ἴδιον τὸ βουλευέσθαι (1),
ἀφ' ἑτέρου δὲ ποιεῖται τὴν παρατήρησιν, ὅτι ὁ
ἄνθρωπος ἔχει, κατὰ λόγον τοῦ σώματος αὐ-
τοῦ, μείζονα ἢ τὰ λοιπὰ ζῶα ἐγκέφαλον (2).
Ἐφρονεῖ ὁμοῦ, ὅτι τὸ πασῶν τῶν αἰσθητικῶν
ἐντυπώσεων ἀντιλαμβανόμενον ὄργανον ἐστὶν
ἡ καρδιά (3), καὶ ὅτι φυσιολογικῆς σκοπῆς, οὐ
στοχάζεσθαι ὁ ἐγκέφαλος, ἐστὶ τὸ ἀναψύχειν
τὴν καρδίαν, καὶ οὕτω συγκεραννύναι τὴν ἐν
αὐτῇ θερμότητα (4).

Τὴν δοξασίαν, ὅτι ἡ διάνοια ἐστὶ καθυδρ-

μένη ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, ἠσπάζετο καὶ ὁ Γαλη-
νός (1), διελέγχων μάλιστα ἐνιαχοῦ τῶν συγ-
γραμμάτων αὐτοῦ μετὰ τινος δριμύτητος, ἔστιν
ἔπου δὲ καὶ διὰ τῆς εἰς τὸ γελστον ἀπαγωγῆς,
τὴν σαθρότητα τῶν ἐπιχειρημάτων, ἄπερ ἐπή-
γοντο ὑπὲρ τῆς δοξασίας αὐτῶν οἱ πρεσβεῖον-
τες ὅτι ἡ διάνοια ἐνδίδεται ἐν τῇ καρδίᾳ.

Ἴδωμεν καθ' ὅσον προεβίβασαν καὶ ἐν οἷς
τις συνεπλήρωσαν οἱ νεώτεροι τὴν περὶ τῆς ἐν τῷ
ἐγκεφάλῳ ἕδρας τῆς νοητικῆς δυνάμεως γνῶσιν,
τὴν λόγου ἀξιώτατην πασῶν, ὅσας παρεργήσας
τῇ νεοτέρῃ ἡ ἐλληνικῇ ἐπιστήμῃ. Καὶ ὁ μὲν
Ἄγγλος ἀνατόμος Θωμᾶς Οὐβίλλης (Willis),
ἀκμάσας κατὰ τὸν 17. αἰῶνα, προσένευεν ἰ-
δίαν ἕδραν ἐκάστη τῶν κυριωτέρων διανοητι-
κῶν δυνάμεων, δογματίζων (2), ὅτι ἡ μὲν τῶν
ιδεῶν ἀντίληψις γίνεται ἐν τοῖς προσθίσις ἀνω-
τέροις ἐγκεφαλικαῖς γαγγλίαις (corpora striata),
ἡ δὲ φαντασία θακεῖ ἐν τῷ μεσολόβῳ
(corpus callosum), ἡ δὲ μνήμη ἐν ταῖς ἐγ-
κεφαλικαῖς ἑλιξί.

Ὁ δὲ σύγχρονος τῷ Οὐβίλλῳ Γάλλος ἀνα-
τόμος Βιεύσσηνος (Vieussens) ἕδραν τῆς ψυ-
χῆς θεώρει τὴν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐγκεφαλικῶν
ἡμισφαίρων λευκὴν οὐσίαν, τὴν ἔκτοτε ὀνομα-
ζομένην βιευσσέειον ὠσειδὲ κέτρον.

Παρεργάζομενοι τὸν Βύρρωναν, παραδόξως ἀ-
νακαμπύναται πάλιν σταδίους ὄλους ἀπὸ τοῦ
σημεῖου τῆς προόδου, εἰς ὃ ἤγαγον τὰ περὶ
τοῦ ζητήματος τούτου οἱ πρὸ αὐτοῦ, καὶ ἀν-
τιδογματίζοντα (3), ὅτι ὁ ἐγκέφαλος οὐκ ἔστιν
ἄλλο ἢ ἐκκερτικὸν καὶ διελβετικὸν ὄργανον,
μὴ ἐνδικατρίβοντες οὐδ' ἐν τοῖς περὶ τῶν τοῦ
Ἀλλήρου, ὅσον ἐπὶ τῷ ἐγκεφάλῳ, πειραμά-
των, οὐδὲν νεώτερον ἐνεργούντων, τοσοῦτον δὲ
μόνον ἀρκοῦμενοι εἰπεῖν, ὅτι ὁ φυσιολόγος οὐ-

(1) «Βουλευτικὸν δὲ καὶ μόνον [ἴσ. ἐγγρ. «δ' ἐν
καὶ μόνον»,] ὅσον ἄνθρωπος ἐστὶ τῶν ζῶων» (Περὶ
ζῶων ἱστορ. βιβλ. ἀ').

(2) «Κατὰ μέγεθος δὲ ἔχει ἄνθρωπος πλεῖστον ἐγ-
κεφαλον» αὐτόθι. — «Ἐχει δὲ τῶν ζῶων ἐγκέφα-
λον πλεῖστον ἄνθρωπος. ὡς κατὰ μέγεθος, καὶ τῶν
ἄνθρώπων οὐ ἀβρῆνες τῶν θηλείων» (Περὶ ζῶων
μορίων τὸ δ').

(3) «Ἡ δὲ καρδία κοριωτάτη καὶ τὸ τέλος ἐπιτε-
θῆσι, ὥστε ἀνάγκη τῆς αἰσθητικῆς καὶ τῆς θρεπτι-
κῆς ψυχῆς ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν ἀρχὴν εἶναι τοῖς ἐναί-
μοις . . . ἀλλὰ μὴν τὸ γε κύριον τῶν αἰσθήσεων ἐν
ταύτῃ τοῖς ἐναίμοις πᾶσιν ἐν τούτῳ γὰρ ἀναγκαῖον
εἶναι τὸ πάντων τῶν αἰσθητικῶν κοινὸν αἰσθητι-
κόν» (Περὶ ἀνατομῆς κεφ. γ').

(4) «Ὅτι μὲν οὖν θερμότητος τὰ ζῶα μετέχουν ἀ-
ναγκαῖον ὅλον ἐκ τούτων. Ἐπει δ' ἅπαντα δεῖται
» τῆς ἐναντίας ῥοπῆς, ἵνα συγγῆνη τοῦ μετρίου καὶ

» μέσου (τὴν γὰρ οὐσίαν ἔχει τοῦτο καὶ τὸν λόγον,
» τῶν δ' ἄκρων ἐκτερον οὐκ ἔχει χωρὶς), διὰ ταῦ-
» την τὴν αἰτίαν πρὸς τὸν τῆς καρδίας τόπον καὶ τὴν
» ἐν αὐτῇ θερμότητα μεμηγῆνται τὸν ἐγκέφαλον ἢ
» φύσις. Τούτου χάριν ὑπάρχει τοῦτο τὸ μῆριον τοῖς
» ζῴοις . . . Ὁ μὲν οὖν ἐγκέφαλος εὐκρατον ποιεῖ τὴν
» ἐν τῇ καρδίᾳ θερμότητα καὶ ζέσιν».

(1) «Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἔπρεπε τῆρ πάσας μὲν εἰς
αὐτὸν τὰς αἰσθήσεις ἀναδεχομένην, πάσας δὲ φαν-
τασίας φαντασιομένην καὶ πάσας νοήσεις νοήσοντι».
(Περὶ χρ. τ. ἐν ἀνθρ. σώμ. μορίων. λόγ. ἡ.) — «Τὸ
» λογιζόμενον τῆς ψυχῆς (ὃ δὴ καὶ ἡγεμονικὸν
» καὶ διάνοιαν καὶ κύριον αὐτὸς ὁ Χρῆστίππος ὀνο-
» μαζέει) κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἐστὶ . . . (Περὶ τῶν καθ'
Ἱπποκρ. καὶ Πλ. δογμάτων βιβλ. δ').

(2) De anima brutorum, σελ. 76.

(3) Œuvres de Buffon, τόμ. 6'. σελ. 564.

τος, ἐπόμενος τῇ ὑπό τοῦ Ἀριστοτέλους, ὡς προσέφημεν, ὑποσημανθείσα ἰδέα τῆς ὅσον πρὸς τὴν ἀναλογίαν τοῦ μεγέθους τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ τῆς νοητικότητος βαθμοῦ ἀντιπρα-
 ὄσεως τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου καὶ τοῦ ἐν ἐκάστῳ τῶν ἄλλων ζωολογικῶν εἰδῶν, ἀνέλα-
 θε τὴν συγκριτικὴν ταύτην ἐξέτασιν, ἣν ἐξη-
 κολουθήσαν οὐ πολὺ μετ' αὐτῶν ὁ Soem-
 ring, ὁ Blumenbach, ὁ Vicq d' Azyre, ὁ
 Κυβιέρος κ. ἄ., ἔτι δὲ παρὰτρέχοντες τὰς τοῦ
 Gall ἰδέας περὶ τοῦ ἐγκεφάλου, ἄτε προσω-
 πτέρω τοῦ ἀκροάματος τούτου ἐσομένου διὰ
 πλειόνων τοῦ λόγου περὶ αὐτῶν, ἐρχόμεθα εἰς
 τὰς περὶ τὸν ἐγκέφαλον θετικὰς σπουδὰς τοῦ
 Τηδεμάννου (Tiedemann). Ὁ ἀνατόμος οὗ-
 τος ἀπέδειξε περικύριον ἢ πάντως οἶον αὐ-
 τοῦ, ὅτι αἱ μεγαλομερεῖς ἀνατομικαὶ ὁμοιο-
 μέρεια, ἐξ ὧν συνέστηκεν ὁ ὅλος ἐγκέφαλος
 (τουτέστι τὰ ἐγκεφαλικά ἡμισφαίρια, ἡ παρ-
 ἐγκεφαλὶς, τὸ τετραδέμηον [corpora s. emi-
 nentia quadrigemina], ὁ ἐπιμήκης μυελὸς
 κτλ.) εἰσίν, ὅσον ἐπὶ τῷ νόμῳ τῆς ἀναπτύξεως
 αὐτῶν, παντάπασιν ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλή-
 λων, οὐδαμῶς γινόμενης τῆς ἐπὶ μέγεθος ἐ-
 πιδόσεως ἐκάστου αὐτῶν κατὰ λόγον τῆς τῶν
 λοιπῶν. Ὁρμηθεὶς δὲ ἀπὸ τῆς γνώσεως ταύ-
 τῆς ὑπευπόσαστο τὸν μορφολογικὸν τύπον τοῦ
 ἐγκεφάλου ἐν ἐκάστῃ οἰκογενεῖα τῶν μαστο-
 φόρων, ἐσχηκῶς ἐν τῷ εἶδει τούτῳ τῆς ἐρεῦ-
 νης ἐπιτυχεῖς ὁμοκελεύθους ἐν μὲν Γερμανίᾳ
 τὸν Huschke, ἐν δὲ Γαλλίᾳ τὸν Gratiolet.
 Προβὰς ἐν τῇ ἐξερευνησει τῶν κατὰ τὸ αὐτό-
 τυπον τοῦτο καὶ ἰδιόνομον τῆς ἀναπτύξεως ἐ-
 κάστου τῶν μεγαλομερῶν ἀνατομικῶν στοι-
 χείων τοῦ ἐγκεφάλου μέχρι τῶν ἐσχάτων λε-
 πτομερειῶν, ἐπειράσαστο ἵνα, ἐπὶ βάσει τοῖς ὅ-
 ροις τούτοις, διαστειλῇ ἀπ' ἀλλήλων τὸν ἀν-
 θρώπινον καὶ τὸν τοῦ σατύρου (orang-out-
 tang) ἐγκέφαλον.

Ἐν ἀκροάματι μόνα τὰ κυριώδεστατα περι-
 ληφόμενα, οὐχὶ δὲ πάντα τὰ ἀνεκτέα ἐν
 πραγματικῇ κατ' ἐπιστήμην τελείῃ ἐκτεσου-
 ρωμένη, ἔρχεται ἐν τῇ σειρᾷ τῶν καρποφόρων
 ἐργασκένων περὶ τὴν φυσιολογίαν τοῦ ἐγκε-
 φάλου ὁ Flourens. Ὁ φυσιολόγος οὗτος, δι'
 ὧν διεξήγαγεν ἐμβιοτομικὰν περὶ τῶν ἐγκέφα-
 λόμερῶν, ἐτεκμηρίωσε πειραματικῶς τὸ κατὰ
 ψιλὴν μόνην εἰκασίαν δοξάζομενον τῶς, ὡς
 εἴρηται, ὅτι ἡ ἔδρα τῆς νοημοσύνης ἐστὶν ἐν
 τῷ ἐγκεφάλῳ, εἰδικώτερον δὲ ὅτι ὁ μὲν κυρίως
 ἢ μέγας ἐγκέφαλος (ἡμιόπτερα τὰ ἐγκεφαλικά
 ἡμισφαίρια) ἐστὶ τὸ μόνον καὶ ἀποκλειστικὸν

ὄργανον τῆς νοήσεως, ἡ δὲ παρεγκεφαλὶς, πι-
 θανῶς ἔδρα οὔσα μόνης τῆς τὰς μεταθλατικῆς
 κινήσεις ἰθινοῦσας δυνάμειος, οὐδεμίαν ἔχει ψυ-
 χολογικὴν σημασίαν.

Ἡ πειραματικὴ δεξις τῆς γνώσεως, ὅτι ἐν
 τῷ κυρίῳ ἢ μεγάλῳ ἐγκεφάλῳ καὶ μόνῳ θα-
 κεὶ ἡ νοητικὴ δύναμις ἐστὶ τῶν μὴ δυσεκτελέ-
 στων, ἠθέλομεν δὲ ἐπαναλλάξαι αὐτὴν ἐνώπιον
 ἡμῶν, εἰ μὴ ἐφοβοῦμεθα μὴ δι' αὐτῆς ἠθέλο-
 μεν συναποδείξει, πρὸς τὴν ἀληθεία τοῦ περὶ οὗ
 ὁ λόγος φυσιολογικοῦ δόγματός, καὶ ὅτι ἠγνο-
 οῦμεν, ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἐρατεινοῦ μάλιστα φύλου
 μέρος τοῦ ἀκροατηρίου ἡμῶν χαρακτηρίζει,
 πρὸς τοῖς ἄλλοις πλειονεκτίμασι, καὶ τὸ μάλι-
 στα συμπληρῶς καὶ ἐλεγκτικῶν τοῦ ἔθους. Διὸ
 ἀρκεσθῆσόμεθα περιγράφοντες ἡμῖν τὰ κατὰ τὰ
 πειράματα ταῦτα.

Ἐὰν ἀπὸ τινος τῶν πρὸς τὴν πειραματικὴν
 ταύτην ἐρευνᾶν προσφῶρον ζώων (οἷα, ὡς ἐν
 παραδείγματι, ἡ ἀλεκτορίς καὶ ἡ περιστέρη)
 ἀφαιρῶσιν ἀμφοτέρα τὰ ἡμισφαίρια, ἐξ ὧν
 συνέστηκεν ὁ κυρίως ἐγκέφαλος, τὸ οὕτω λε-
 λωθῆμενον ζῶον ἐξκολλοῦται ζῶον ἐπὶ πολλὸν (ἐ-
 νόσιε μάλιστα καὶ ἐπὶ ἔτη ὀλόκληρα), διασω-
 ζῶν ἀκερσίαν τὴν λειτουργικὴν δύνάμιν τῶν ὀ-
 πτικῶν, τῶν γευστικῶν καὶ τῶν τῆν ἄστικῆν
 ἀντίληψιν διαλειτοτρογούντων αἰσθητηρίων, πι-
 θανώτατα δὲ καὶ τῶν ὄσφρητηρίων καὶ ἀκου-
 στικῶν ὀργάνων ἔτι δὲ διατηρεῖ τὸ τοῦ κυ-
 ρίως ἐγκεφάλου αὐτοῦ ἐστερημένον ζῶον τὴν
 πρὸς τὰς εἰωθίας κινήσεις ἰκανότητα, τὴν λει-
 τοουργικὴν ἀκέραιότητα τῶν πεπτικῶν, τῶν
 ἐκκριτικῶν καὶ ἀπεκκριτικῶν μορίων καὶ τὴν
 ἐκ περιτροπῆς διαδοχὴν τοῦ ὕπνου καὶ τῆς ἐ-
 γρηγόρευσης. Τί, λοιπόν, τὸ κινῶν καὶ τῆς φυ-
 σιολογικῆς ἀκραιότητος ἀλλότριον, ὃ παρατη-
 ροῦμεν ἐν τῷ ζῳῳ, τῷ ἀποστερημένῳ τοῦ κυ-
 ρίως ἐγκεφάλου; τί διακρίνει αὐτὸ τοῦ ἐν ἀνα-
 τομικῇ καὶ φυσιολογικῇ ἀκραιότητι ὄντος;
 ὅτι διατελεῖ κατενηνεγμένον οἶον εἰς ὑπω-
 δὶαν τινὰ, ἢ, ὀρθότερον εἰπεῖν, εἰς παθητικὴν
 τινα κατάστασιν, οὐδὲν πλέον ἐμφαίνον σημαίον,
 ὅτι παρκαμένει ἔτι αὐτῷ τὸ βουλευτικόν, οὐδὲ ἡ
 φύσει νενεμημένη μοῖρα τῆς νοημοσύνης καὶ
 τὰ θυμοσοφικὰ ὀρμήματα. Ἐπειδὴ δὲ τὸ οὕτως
 ἐγκεχειρημένον ζῶον πύει καὶ τοῦ προσφῆρα-
 σθαι ἀπ' ἐαυτοῦ τὴν τροφὴν τοῦ, ἀνάγκη τε γ-
 γηγητῆς αὐτοῦ σιτισεως ἵνα διατηρηθῇ ζῶον.

Νῦν ἐγείρεται τὸ πολλαχῶς σπουδαῖον ζή-
 τημα, εἰ αἱ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ διαλειτοτρογούμε-
 ναι ψυχολογικὰ ἐκδηλώσεις πρέπει νὰ θεωρη-
 θῶσιν, ὡς πᾶσαι αἱ ἐν τῷ ζωικῷ ὄργανισμῷ

γινόμενα ὀργανικὰ δράσεις, ἀπλᾶ κατὰ φυσιολογικὰν λειτουργικὰ φαινόμενα αὐτοῦ καὶ μόνου τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ ὡς ἐκδηλώσεις αὐλοῦ τινὸς καὶ αὐθυποστάτου οὐσίας, τῆς ψυχῆς, ἢς τὸ ὑλικὸν ὄργανον ὁ ἐγκέφαλος. Καὶ τοι ἡ κατ' ἐπιστήμην καὶ ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ σκέψεως καὶ λόγου ἐξέτασις τοῦ ὑψηλοῦ τούτου ζητήματος, ὕπερ συναφέστατα συνδέεται μετὰ τῶν ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τοῦ ἀνθρώπου, οὐδαμῶς ἐγγχωρεῖ ἐν διδάγματι, προωρισμένῳ, ὡς τὸ παρὸν, ἵνα γένηται ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, οὐ δυνάμεθα ὅμως ἐν ταῦθα παρῆδειν ἀδιάφκετον τὴν ἀρχήν, ὅτι ἐν τῇ ἐξετάσει τοῦ περι οὗ ὁ λόγος ζητήματος πρέπει νὰ συμπύσωμεν ὅλως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐνώπιον τῆς ἀπέριου διαφοράς, ἥτις διίστησιν ἀπ' ἀλλήλων τὰς ψυχολογικὰς ἐνεργείας ἀπὸ τῶν περι τὰ ἀδενικὰ ἀπολειπομένητα φυσιολογικῶν φαινομένων. Βεβαίως δὲ προήκουσι πέραν τῶν ὀρίων τῆς σώφρονος κρίσεως οἱ ἀπαζόμενοι τὴν δόξαν, ὅτι τὰ πνευματικὰ προΐοντα τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τὰ ἀπογεννήματα τῶν ἐκκριτικῶν ἀδένων εἰσι τὰ αὐτὰ τὴν φύσιν, καὶ διὰ τοῦτο ἀμρότερα ταῦτα τὰ εἶδη τῶν ἀπολειπομένων εἰσι καθυπακτέα εἰς τὴν αὐτὴν αἰτιώδη ἀρχήν, τὴν ὀργανικὴν δύναμιν. Κατὰ τοὺς οὕτω δοξάζοντες ἡ σκέψις ἐστὶ τὸ ἐκκριμα τοῦ ἐγκεφάλου, ὡς τὸ δάκρυ τὸ ἀπολειπομένητα τῶν δακρυοποιῶν ἀδενίων, ὡς ἡ ἐκκρίσις τῆς χολῆς τὸ φυσιολογικὸν ἔργον τοῦ ἥπατος, καὶ οὕτω καθέξῃς. Κατὰ τὴν ἀρχήν, λοιπόν, ταύτην (ἢν ἀπέχουμεν ἐν τῷ παρῆντι τοῦ ἐκτιμῆσαι ἐπὶ τὸ κατ' ἐπιστήμην ἀκριβές, ἵνα μὴ εἴτε θεωρηθῶμεν ἐλευθεριάζοντες περὶ τοσοῦτον καίριον ζήτημα, εἴτε νομισθῶμεν ἐξ ἀτολμίας συντασσόμενοι περὶ αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀνερευνήτως ἐμμενόντων τοῖς ὁμοιωθήποτε κειμένους), ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὁδύσσεια εἰσι τὸ φυσιολογικὸν ἀπέκριμα τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ Ὀμήρου, τὴν δὲ καλλιτεχνικὴν ἰδέαν τοῦ Περσέωνος ἐξέκριναν οἱ ἐγκέφαλοι τοῦ Ἰκτινίου καὶ Καλλιμαράτου δυνάμει τῆς αὐτῆς ὀργανικῆς παραγωγικότητος, ἐν ἣ ἐκρίνεται καὶ τὸ δεῖνα ἀσπρὸν καὶ δυσώμουον ὀργανικὸν ἀπολειπομένητα. Ἄλλ' ἐπὶ τὴν κυρίαν τοῦ λόγου ὑπέβησαν.

Τεθέντος, κατὰ τὰ εἰρημικά, ὅτι ὁ ἐγκέφαλος ἐστὶ, κατὰ τὴν παρῆμοίωσιν τοῦ Γαληνοῦ, «ὁ οἶκος τοῦ λογισμοῦ» (1), ἔπεται, ὅτι ὅσω

βελτίονες οἱ ἀνατομικοὶ ὄροι, ἐν οἷς τὸ ὄργανον τοῦτο, τοσοῦτω τελειότερα ἔσονται καὶ αἱ ἐν αὐτῷ διαλειτουροῦμενα νοητικὰ ἐκδηλώσεις. Ἰδόμεν κατ' ὅσον ἐπεκυρώθη ἐκ τῶν ὑπέρων ἡ θεωρητικὴ αὐτῆ ἀρχή.

Κατὰ πρώτην σκέψιν φαίνεται ἀναγκαστικὰ συνέπειαι τῆς ἀρχῆς ταύτης, ὅτι ὅσω πλείων ὁ ἐγκέφαλος, τοσοῦτω ὑπερτέρα καὶ ἡ διάνοια. Ἄλλὰ τὸ πρᾶγμα οὐδαμῶς φαίνεται ἔχον τῷ ὄντι οὕτως, οὐδὲ τοσοῦτον εὐχερῆς ἐστὶν ὁ προσδιορισμὸς τῆς περι ἣς ὁ λόγος ἀνατομικῆς τοῦ ἐγκεφάλου συνθήκης. Τινὰ μὲν τῶν δεδομένων, ἢ περιεγόμενον ἐκ τῆς συγκρίσεως τῆς τοῦ ἐγκεφάλου ὀλικῆς ἐπὶ τε τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐν ταῖς κατωτέραις βαθμίαις τῆς ζωολογικῆς κλίμακας, συναῶσαι τῇ ἰδέᾳ, ὅτι τὸ βῆρος τοῦ ἐγκεφάλου ἐστὶ κατ' εὐθείαν ἀνάλογον τῷ μεγέθει τῆς διανοίας, τινὰ ὅμως οὐχί. Ἀληθές, ὅτι δι' ὅλης τῆς σειρᾶς τῶν ἐμβίων ὄντων παρατηρεῖται τοιαύτη ἀναλογία, ἀλλ' ἐὰν ἡ σγέσις αὐτῆ ἐξετασθῇ καθολικώτερον, οὐχὶ δ' ἐν ἐκάστῳ τῶν ζωολογικῶν εἰδῶν.

Ἐκ τῆς ὅσον ἐπὶ τῶ ἀνθρώπῳ ἐξετάσεως τοῦ περι οὗ ὁ λόγος δόγματος ἐγνώσθη, ὅτι τινὰ μὲν τῶν ἐντεῦθεν περιγενομένων πορισμάτων ὑπεραγορεύουσιν αὐτοῦ, τινὰ δὲ δύνανται μᾶλλον νὰ θεωρηθῶσιν ἀποδεικνύοντα, ὅτι τὸ βῆρος τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ὁ βαθμὸς τῆς ἰσχύος τῆς διανοίας οὐδεμίαν ἔχουσι πρὸς ἄλληλα ἀναλογίαν. Αἱ ἄχρῃ τοῦδε γενόμεναι ἀποσταθμῆσεις ἐγκεφάλων, ἀντικείμεναι εἰς ἐσχάτως ἠλιθίους ἀνθρώπους, ἐδιδάξαν, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος, οὗ ὁ ἐγκέφαλος ἔχει βῆρος ἑλασσον ἢ χιλία γαλλικὰ γράμματα (grammes), ἐστὶ κατὰ φυσιολογικὴν ἀνάγκην ἀπόκλιτρος λογικοῦ. Εὐρηνηται ὅμως ἐν ταῖς Χρονικοῖς τῆς ἐπιστήμης εἰδήσεις τινές, ἐνισχύουσαι τὴν δοξασίαν, ὅτι ὅσω πλείων ὁ ἐγκέφαλος, τοσοῦτω μείων καὶ ἡ διάνοια. Ἄλλὰ τινές τῶν πληροφοριῶν τούτων, διεβασανίζομεναι κριτικῶς, ἐξελέγγονται ἥμισυ ἀκριβεῖς. Περὶ τοῦ ἐγκεφάλου, π. χ., τοῦ μεγάλου Cromwell λέγεται ὅτι εἶχε βῆρος ἐξ λίτρων καὶ ἐνὸς τεταρτημορίου τῆς λίτρας' ἀλλ' ἡ εἰδησις αὐτῆ ἐλήφθη ἐκ τινος, τῷ 1703 ἐκδοθέντος, θρησκευτικοῦ συγγραμμάτιου, φέροντος τὴν ἀλλόδοστον ἐπιγραφὴν «Ἄνακαπτιστικὸν καὶ ἐνθουσιαστικὸν πάνθεον καὶ

«κόσμη, τοῦτ' ἐν ἀνθρώπῳ ἐστὶν ἡ κεφαλὴ, καὶ διὰ τοῦτο ὡςπερ ἱκενὸς οἶκός ἐστι τῶν θεῶν, οὕτως ὁ ἐγκέφαλος οἶκός ἐστι τοῦ λογισμοῦ». (Γαλην. Περὶ τῶν καθ' Ἴπποκρ. καὶ Πλάτ. δογματῶν, βιβλ. Β'.)

(1) Ὡςπερ (ἴσ. ἐγγρ. «ὄπερ») οὐρανόθεν ἐν ὅλῳ τῷ

πνευματικῆ ὀπλοθήκῃ κατὰ τῶν ἀρχαιοτέρων Κουακέρων καὶ τῶν νέων ἐλευθεροδόξων» (1), ἐν τῷ ὁποίῳ ἐστὶν ἐξήμιμένη ἐν παρόδῳ καὶ κατὰ τρόπον καθιστώντα αὐτὴν λίαν ὑποπτον. Ὁ ἐγκέφαλος τοῦ λόρδου Βύρωνος λέγεται ὅτι εὗρέθη ἔχων βάρος εἰς ἀγγλικῶν ἱατρικῶν λιτρῶν (pounds), τοῦτέστι 2339 γαλλικῶν γραμμίων. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ ἔνδοξος, ἐκείνος φιλέλλην ἀπέθανεν, ὡς γνωστόν, ἐν Μεσολογίῳ, φάνεται πιθανόν, ὅτι πρὸς ἀποστάθμησιν τοῦ ἐγκεφάλου αὐτοῦ ἐγένετο χρῆσις οὐχὶ ἀγγλικῶν σταθμῶν, ἀλλὰ, πιθανώτατα, ἰταλικῶν (ἐνετικῶν ἴσως), καὶ τότε αἱ τρεῖς λίτραι εἰσὶν ὀλίγη πολλῶ μικροτέρα τῆς προηγουμένης. Περὶ τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ Κυβιέρου τινὲς μὲν τῶν συγγραφέων λέγουσιν ὅτι εἶλκε τρεῖς λίτρας, ἔνδεκα οὐγγίαις καὶ δραχμὰς τέσσαρας καὶ ἡμίσειαν ὁ δὲ Gratiolet ἀναβιβάζει τὸ βάρος τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ ἐξόχου ἐκείνου φυσιοστόρου εἰς πέντε λίτρας, τρεῖς οὐγγίαις, τέσσαρας δραχμὰς καὶ ἓν γραμμίον. Περὶ τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ Dupuitren τινὲς μὲν λέγουσιν, ὅτι εἶχε βάρος τριῶν λιτρῶν καὶ δύο οὐγγίων, ὁ δὲ Τιτδέμανος τέσσαρα ἱατρικῶν λιτρῶν καὶ δέκα οὐγγίων, ὁ δὲ Gratiolet ἀναίρει τὴν ὀλίγην αὐτοῦ μέχρι πέντε λιτρῶν καὶ τεσσάρων οὐγγίων. Ὁ Γουάδλφος Οὐβάνγερ (R. Wagner) κατέταξε κατὰ στατικὴν τάξιν τὰς ὀλίγας τῶν ἐγκεφάλων ὡς ἐπὶ διανοητικῆ ὑπεροχῇ διακεκριμένων ἀνδρῶν μετὰ τῶν ὀλίγων ἄλλων ἐνεκεοσίων πενητήκοντα καὶ εἰς ἐγκεφάλων κοινῶν, ὅσον ἐπὶ τῇ δόσει τῆς διανοίας, ἀνθρώπων (2). Ἐν τῇ τάξει ταύτῃ ὁ μὲν τοῦ Κυβιέρου ἐγκέφαλος κατέχει τὴν τρίτην θέσιν, ὁ τοῦ λόρδου Βύρωνος τὴν τετάρτην, ὁ τοῦ Divillelet τὴν ἐννενηκοστὴν ἕκτην, ὁ τοῦ Fuchs τὴν ἑκατοστὴν δεκάτην ἐβδόμην, ὁ τοῦ Gauss τὴν ἑκατοστὴν εικοστὴν πέμπτην, ὁ τοῦ Dupuitren τὴν ἑκατοστὴν ἐβδομηκοστὴν ἐνάτην, ὁ τοῦ Hermann τὴν τριακοσιοστὴν εικοστὴν ἕκτην, ὁ δὲ τοῦ Haussmann τὴν ἑξηκοσιοστὴν τεσσαρακοστὴν πρώτην. Εἰς τὰ

παραδείγματα ταῦτα ἡδυνάτο τις προσθεῖναι, λέγει ὁ Lelul, καὶ τὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ Βολταίρου, ἡ σμικρότης τῆς ὀπίας ἐστὶ πασίγνωστος, τὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ πρώτου Ναπολέοντος, ἡ ἡ περιφέρειαι μάλιστα ἢ μείζων τοῦ μέσου ὄρου. Ὁ Gratiolet ἀναφέρει ἔτι ἐν τοῖς παραδείγμασι τούτοις καὶ τὸν τοῦ Σχίλλερ (Schiller) ἐγκέφαλον, ὃν σταθμίσασι ὁ Carus εὗρεν οὐχὶ ὑπέρτερον τὴν ὀλίγην τῶν συνήθων στατικῶν ὄρου. Προσέτι ἐπάγεται τὸ παράδειγμα καὶ τοῦ κρανίου τοῦ Καρτεσιῶ. Σημειώτεον ὅμως, ὅτι ἡ γνησιότης ἐκείνου, ὅπου φυλάσσεται ἐν Παρισίῳ ὡς τὸ γνήσιον, οὐκ ἐστὶν ἀρκοῦντος μεμνημένη. Ἰστορεῖται μόνον περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἐθάρθη τῇ Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ Βερζελίου, ὠνησαμένου αὐτὸ ἐν τινι δημοπρασίᾳ, φυλασσόμενον τέως παρὰ τινι, τὰ τοῦ Καρτεσιῶ δοξάζουσα, σουηδικῆ οἰκογενείᾳ. Καλύπτεται δὲ τὸ κρανίον ἐκεῖνο ὑπὸ πλήθους ἐπιγραφῶν, αἰτίνας μαρτυροῦσι περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ. Ἀφ' ἐτέρου ὅμως βεβαιούται, ὅτι καθ' ἡμᾶς ἔτι δεικνύεται καὶ ἐν τῇ σουηδικῇ πόλει Ἰψάλῃ ἕτερον κρανίον ὡς τὸ ἀληθές τοῦ Καρτεσιῶ.

Καὶ ἐκ τῶν περιγενομένων λοιπῶν πορισμάτων ἐκ τῶν περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος στατικῶν ἐρευνῶν μαθηάνομεν, ὅτι ἐστὶν ἡκιστα βεβία ἢ δοξασία, ὅτι οἱ ἐξόχως εὐφυεῖς τῶν ἀνθρώπων ἔχουσι βαρύτερον ἐγκέφαλον ἢ οἱ τὸν κοινὸν νοῦν ἔχοντες.

Ἴνα καθυπαγάωσιν εἰς τὴν ἀρχὴν, ὅτι ὕπου ὑπερτέρα διάνοια, ἐκεῖ καὶ πλείων ἐγκέφαλος, καὶ τὰ εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀντιβάνοντα δεδομένα, τινὲς τῶν βιολόγων, θεωρήσαντες τὴν προσδιορισμὸν τοῦ ἀπολύτου βάρους τοῦ ἐγκεφάλου ἀνεπαρκῆ, ἡκιστα δὲ ἀκριβῆ τὴν στατικὴν ταύτην μέθοδον, ἐπειράσαντο νὰ προσδιορίσασιν τὸ βάρος τοῦ ἐγκεφάλου καθ' ἕτερον σύστημα, ἀκριβέστερον ὑποληθῆν, τοῦτέστι σχετικῶς πρὸς τὸ βάρος τοῦ ὅλου σώματος. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην συμβιβάζονται τινα τῶν κατὰ τὴν ἑτέραν ἀσυμβιβάστων δοκούντων πορισμάτων. Τὸ ὅτι ὁ ἐλέφας, ὡ. ἔ. π., καίτοι ὑποδέστερος τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸν βῆθμον τῆς νοημοσύνης, ἔχει βαρύτερον ἐγκέφαλον, ἀπολύτως θεωρουμένης τῆς ὀλίγης αὐτοῦ, τοῦτο οὐδαμῶς ἀντιμάχεται τῇ περὶ ἡς ὁ λόγος ἀρχῆ, ἐπειδὴ ἡ τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ ἐλέφαντος ὀλίγη σχετικῶς πρὸς τὴν τοῦ λοιποῦ αὐτοῦ σώματος ἐστὶ μικροτέρα ἢ ἡ τοῦ ἀνθρώπινου ἐγκεφάλου, ἐπίσης σχετικῶς θεωρουμένη.

(1) «Anabapticism u. enthusiasticum Pantheon u. geistliches Büsthaus wider die alten Quacrer und neuen Freigeister.

(2) «Ὅρα τὴν λεπτομερῆ ἀνάυσιν τῆς συγγραφῆς τοῦ P. Οὐβάνγερ, εἰς ἣς ἀνεξήγητα τοὺς ἀνωτέρω στατικῶν ὄρου, ἐν τεύχει θ'. τόμου Α'. τοῦ ἡμετέρου περιοδικῶ συγγράμματος «Ἰπποκράτης» (σελ. 201—206). «Περὶ τῆς πρὸς τὴν εὐφυίαν σχέσεως τοῦ βάρους τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῶν τυπικῶν διαφορῶν τῶν γόρων αὐτοῦ».

Διατετυπωμένον, λοιπόν, τὸ περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος δόγμα κατὰ τὰ πορίσματα, πρὸς ἃ τείνει ἡ σύγκρισις τοῦ μεγέθους τῆς διανοίας πρὸς τὴν τοῦ ἐγκεφάλου ὀλκὴν, ἔχει ὡς ἐξῆς ὕψω πλείον ὁ ἐγκέφαλος σχετικῶς πρὸς τὴν ὀλκὴν τοῦ ὅλου σώματος, τοσοῦτῳ μείζων καὶ ἡ διάνοια. Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος στατική μέθοδος (ἧς τὴν ἐπινόσιν οὐχὶ δικαίως ἀποδίδουσι τινες εἰς τὸν Ἄλληρα (Haller), ἄτε πρώτου τοῦ ἡμετέρου Ἀριστοτέλους εἰσαγαγόντος αὐτὴν εἰς τὴν φυσιογραφίαν (1), — ἡ στατική, λέγομεν, αὕτη μέθοδος φαίνεται μὲν ἐκ πρώτης ὄψεως ἐλλογιωτέραν καὶ ἀκριβεστέραν τῆς πρώτης, ἀλλ' ἐξ ἐπιστάσεως ἐξεταζομένη ἐξελέγχεται οὕσα ἀνεπαρκής. Καὶ πρῶτον μὲν ἐν τῷ αὐτῷ ζωολογικῷ εἶδει τὸ βῆρος τοῦ σώματος οὐδαμῶς μῆναι τὸ αὐτό, ἀλλ' ἐπισήμως ἐνίοτε διαφέρει, ἐν τισὶ μάλιστα περιπτώσεσι μέχρι τοῦ διπλασίου, ἐν ᾧ, ἀρ' ἔτερος, τὸ βῆρος τοῦ ἐγκεφάλου μῆναι τὸ αὐτό. Ἐπὶ δὲ τῶν διαφόρων ζωολογικῶν εἰδῶν ἐστὶ τοιούτοτρόπως νενεμημένη ἡ ἐγκεφαλικὴ οὐσία, ὥστε ὕψω μείζον τὸ σῶμα, τοσοῦτῳ ἐλάσσων ὁ ἐγκέφαλος. Ἐκ τούτου ἡδυνάτο τις νὰ συμπεράνη, ὅτι ἐν τοῖς μικροσωμοτέροις τῶν ζῶων προσπαρῆται ἀείποτε μείζων διάνοια ἢ ἐν τοῖς μεγαλύτεροις τὰ σῶματα, ὕπερ ὅμως οὐκ ἔστιν ἀληθές. Ἡ μέθοδος αὕτη ἄγει καὶ εἰς ἕτερον ἄτοπον, εἰς ὃ οὐδαμῶς ἀγόμεθα ὑπὸ τῆς ἑτέρας, τὸ ὅτι, δηλαδὴ, ὁ ἄνθρωπος ἀπολείπεται κατὰ τὴν νοημοσύνην, οὐ μόνον πηθίκων τινῶν, ἀλλὰ, κυρίως μάλιστα, καὶ πολλῶν πετηνῶν, ἰδίως δὲ τοῦ πυργίτου στρουθοῦ, τοῦ αἰγυθίου (mésange) καὶ τοῦ καναρείου. Καὶ ἄλλως δὲ ἡ μέθοδος αὕτη ἐξελέγχεται μὴ ἔχουσα τὴν ἀξίαν, ἥτις ἐπανετέθη αὕτη κατ' ἀρχάς. Εἰ προέκειτο περὶ ὀργανικοῦ τινος συστήματος, τοῦ οἴου τοῦ ἡλειτουργικῆ ἔντασις ἐστὶν ὑπολελογισμένη πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ὅλου ὀργανισμοῦ (ὁ. ἐ. π., περὶ τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος) ἢ ἤθελεν εἶσθαι, βεβαίως, ἐπαρκῆς στοιχεῖον συγκρίσεως τὸ μέγεθος αὐτοῦ σχετικῶς πρὸς τὸ σῶμα. Ἄλλ' ἐνταῦθα τὸ πρᾶγμα οὐκ ἔχει παντάπασιν οὕτω, ἐπεὶδὴ τίς ἡ ἀνάγκη ἀκριβοῦς ἀναλογίας τοῦ βαθμοῦ τῆς νοημοσύνης πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ σώματος; Ὁ μᾶλλον μεγάλος ὀργανισμὸς ἀνάγκη νὰ ἔχη διὰ τούτου καὶ ὑπερέτερον διάνοιαν; Ἐὰν ἡ σχέση τῆς τοῦ ἐγκεφάλου ὀλκῆς πρὸς τὴν τοῦ ὅλου σώματος ἤθελεν

ἐκπαρῆζει τὸ ποσὸν τῆς διανοίας, ἡ αὐτομειωσις τοῦ βάρους τοῦ σώματος ἤθελε συνεπάγεσθαι καὶ αὐτομείωσιν τῆς διανοίας, ὥστε ὁ μὲν εἰς διάθρεψιν ἐπιδιδούς ἤθελεν ἀποβάλλει κατ' ἴσον λόγον μέρος τῆς εὐρύτας αὐτοῦ καὶ ἀντιστρόφως. Ἐξελεγχθεῖσα, λοιπόν, ἦνισα ἐπαρκῆς ἡ συγκριτικὴ αὕτη μέθοδος ἐγκατελείφθη.

Πρὸς ἐπίτευξιν ἀκριβεστέρων ὄρων συγκρίσεως ἐπειράσαντο τινες τῶν βιολόγων νὰ συγκρίνωσι τὴν ὀλκὴν τῶν ἐγκεφαλικῶν ἡμισφαιρίων οὐχὶ πρὸς τὴν τοῦ ὅλου σώματος, ἀλλὰ πρὸς τὴν τοῦ λοιποῦ ἐγκεφάλου. Ἄλλὰ καὶ ἡ μέθοδος αὕτη, ἐπίσης οὕσα ἀβεβαία, ἄγει οὐχ ἤττον ἢ αἰ προηγουμέναι εἰς ἀντιπράξις καὶ εἰς ἄτοπα ἔπειδὴ κατ' αὐτὴν πάλιν ὁ ἄνθρωπος οὐ μόνον ἤθελε ταχθῆ παρὰ τὸν βῆκα ὡς ἰσόμερος αὐτῷ κατὰ τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ ἤθελε θεωρηθῆ, ὅσον ἐπὶ τῷ νοητικῷ αὐτοῦ κλήρῳ, ὑποδέσπερος εἶδους τινὸς πηθίκων, ἥτοι τοῦ μικκυλοῦ (Narajou), μόλις δὲ ἤθελε ταχθῆ, ὡς διανοητικῶς ὑπέρτερος, ὑπὲρ τὴν νῆσσαν, τὴν κορώνην καὶ τὴν σάγγρον.

Ἐπὶ τέλους ἐπειράσαντό τινες τῶν περὶ τὰς ἐρέυνας ταύτας ἐσπουδακότων ἵνα σταθμίσωσιν οὐ μόνον τὸν ἐγκέφαλον, ἀλλ' ὀλόκληρον τὸ νευρικὸν σύστημα, τοῦτέστι καὶ τὸν ἐπιμηκὴ μυελὸν, καὶ τὰ αἰσθητήρια νεῦρα, καὶ τὰ κινήτικα, καὶ τὰ αἰσθητικά. Ἄλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο ἀποβάνει τοσοῦτον δυσχερές, τὰ δὲ διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἀπολαμβανόμενα πορίσματα τοσοῦτον ἐπισφαλῆ, ὥστε αὐτὸς, ὁ πάντα τὰ ἐνταῦθα ἀναγόμενα ζητήματα ἐν πάσῃ ἐπιστάσει διαμελετήσας Gratiolet ἀποδοκιμάζει ἐντόνως τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος συγκριτικὴν μέθοδον.

Ὅντος λοιπόν ἔνθεν μὲν τοσοῦτον ἀνεπαρκούς πρὸς ἐξαγωγήν ἀσφαλῶν πορισμάτων, ἔνθεν δὲ τοσοῦτον δυσχερούς τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς τοῦ ἐγκεφάλου ὀλκῆς, ἐξητήθη ἐν τοῖς ἄλλοις περὶ τὸν ἐγκέφαλον πραγματικοῖς ὄροις ἡ εὐρεσις ἀσφαλεστέρου κριτηρίου πρὸς τὸν προσδιορισμὸν τῆς νοητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως. Προστάθη, λοιπόν, νὰ ληρθῆ ὡς ὄρος συγκρίσεως, ἀντὶ τῆς ὀλκῆς, ἡ μορφή καὶ διάπλασις τοῦ ἐγκεφάλου. Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ μεθόδῳ ταύτῃ ἐνεπαρῆουσι πολλαὶ αἰ δυσχεραίαι.

Τεθέντος, ὅτι ὁ τοιοῦτος, ὁ τοιοῦτος τύπος τοῦ ἐγκεφάλου ἐστὶ τὸ κυριωδέστατον δεδομένον, δι' οὗ δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν τὸν βαθμὸν τῆς διανοίας, ἔπειτα, ὅτι, ὅσον ἐπὶ τῇ διανομῇ τοῦ νοητικοῦ εἰς τὰ διάφορα εἶδη τῶν ἐμβίων ὄντων, ὁ τῷ ὕψιστῳ βαθμῷ τῆς

(1) Ὁρα ἐν σελίδι 323 σημείωσιν 2.

εὐφυΐα; συνοδεύων τύπος ἐστὶν ὁ τοῦ ἀνθρώπου ἐγκεφάλου, ἅτε καὶ τοῦ ἀνθρώπου ὄντος καθυπερτέρου πάντων τῶν ἐμβίων ὄντων κατὰ τὴν νοητικὴν δύναμιν. Ὡς συγκριτικός, λοιπὸν, ὄρος πρὸς τὴν ἐκ παραθέσεως ταύτης ἔρευναν ἐλήφθη ὁ ἐγκεφαλικὸς τύπος τελείου ἀνθρώπου ἐκ τῆς καυκασίας φυλῆς. Ὅσον ἄρα ἐγγύτερον τοῦ τύπου τούτου κείται ὁ ἐγκέφαλος εἰδὸς τινὸς ἐμβίου ὄντος, τοσοῦτον μείζονα εἶδει εἶναι καὶ τὴν νοημοσύνην τοῦ εἰδὸς ἐκεῖνου. Ἄλλ' ὁ κἀνὼν οὗτος ἔχει οὐκ ὀλίγας ἐξαιρέσεις τὰ ἐκ τῆς τάξεως, π. χ., τῶν σπονδυλωτῶν (ἐν ἧ ὁ ἐγκέφαλος τηρεῖ τὸν αὐτὸν τύπον ἀπὸ τῶν τελομορφοτέρων εἰδῶν μέχρι τῶν ἀπολειδοστάτων τῶν ζωολογικῶν διάπλασιν) ἔπρεπε να ὦσι πολλῶ καθυπερτέρα τὴν νοημοσύνην ἀπάντων τῶν εἰς πάσας τὰς λοιπὰς ζωολογικὰς τάξεις καθυπαγομένων, ἐπειδὴ ἐν τούτοις ὁ ἐγκέφαλος, ὅταν ὑπάρχη, ἔχει τύπον ὅλων διάφορον τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ὅμως τὸ πρᾶγμα οὐδαμῶς ἔχει οὕτω. Ἐντεῦθεν συναγεῖ ὁ κ. Leuret (ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτως ἢ ὁ Gratiolet ἀποφαινόμενος περὶ τῆς σημασίας τοῦ τύπου τοῦ ἐγκεφάλου κατὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἔννοιν), ὅτι οὐδαμῶς πρέπει νὰ ἐπνατιθῆται λίαν μεγάλη ψυχολογικὴ σημασία εἰς τὴν ἐγκεφαλικὴν μορφήν.

Τὸ περὶ οὗ λόγος φυσιολογικὸν δόγμα (τουτέστιν, ὅτι ὁ τύπος τοῦ ἐγκεφάλου παρῆχει τὸ ἀσφαλέστατον κριτήριον πρὸς ἐκτίμησιν τοῦ βαθμοῦ τῆς νοητικότητος) ἀποδοκιμάζει ὡς ἡμικρημένως ἔχον καὶ ὁ κ. Lelut (1). Στήριζει δὲ τὴν δοξασίαν ταύτην ἐπὶ τε τοῦ ὑπὸ τοῦ παλαιότερου ἀνατόμου *Οὐσαλιου* διαγορευθέντος δόγματος, ὅτι ἐν τῇ διαμορφώσει τῶν ζωολογικῶν εἰδῶν οὐ μετρηζέται τὸ σχῆμα τοῦ κρανίου πρὸς τὸ τοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἐγκεφάλου παρακολουθεῖ κατὰ τὸν τύπον μεταλλαγῆς τοῦ κρανίου. Συγκεραλαῶν δὲ τὰς περὶ τούτου ἐρεῦνας τοῦ Lafarque καὶ Bouvier, καταδείκνυσαν, ὅτι τὸ σχῆμα τοῦ κρανίου ἐστὶν ἐν ἐκάστῳ ζωολογικῷ εἶδει ἡρμοσμένον πρὸς τὸ εἶδος τοῦ βίου καὶ τὰς προσωπικὰς αὐτῶ κινήσεις. Ἄλλως δὲ καὶ ἐκ τῶν προτέρων φαίνεται ἀκατάληπτον πῶς ἡ δύναμις τῆς διανοίας ἐξήρτηται ἀπὸ τοῦ σχήματος τοῦ ἐγκεφάλου. Βί προέκειτο περὶ μηχανικῆς δυνάμεως, κατ' ἀνάγκην ἔπρεπε νὰ παραδεχθῶ-

μεν, ὅτι τὸ σχῆμα τοῦ ὄργάνου ἔχει μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τὴν λειτουργικὴν αὐτοῦ δύναμιν προκειμένου, π. χ., περὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς λακταντικῆς δυνάμεως τῶν σαχρόνων καὶ τῶν ὀδόντων, ἢ περὶ τῆς μογλευτικῆς δυνάμεως τῶν γυῖων, δυνάμεθα νὰ ἐνοήσωμεν, ὅτι τὸ σχῆμα τῶν μορίων ἔχει πλείστην τὴν ἐπιρροὴν πρὸς τὸ μηχανικὸν αὐτῶν ἔργον. Ἄλλὰ τίς λόγος πείθει ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι κατ' ἀνάγκην ὑπάρχει ἀναλογία μεταξὺ τοῦ στερογύλου, τοῦ τετραγωνικοῦ, τοῦ ὠσειδοῦς ἢ τοῦ φοξοῦ σχήματος τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῆς μνήμης, π. χ., τῆς φαντασίας, ἢ τῆς κρίσεως;

Λεῖπεται ἡμῖν ἐτι ἡ ἐξέτασις δύο περὶ τὸν ἐγκέφαλον ἀνατομικῶν δεδομένων, ἅπερ ἐθεωρήθησαν σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὸν βαθμὸν τοῦ νοητικοῦ. Εἰσὶ δὲ ταῦτα ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐγκεφάλου κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἐμπροσθεν πρὸς τὰ ὀπίσω καθήκουσαν ἰξίν καὶ αἱ ἐγκεφαλικαὶ ἕλικες. Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου τὸν ὄρον τούτου εἰρησθῶσαν τὰ ἐξῆς: τὸ πέραμα τῆς δι' ὀλης τῆς ζωολογικῆς κλίμακος βραχέου τοῦ φυσιολογικοῦ δόγματος, ὅτι ὅσο μᾶλλον πρὸς τὰ ὀπίσω ἐκτείνονται τὰ ἐγκεφαλικά ἡμισφαίρια, τοσοῦτω νοημονέστερον τὸ ζῶον, τὸ πόρισμα, λέγομεν, τῆς βραχέου ταύτης ἐστὶ τὸ ἀκόλουθον. Κατὰ μὲν τὸν Flourens, τὰ ἐγκεφαλικά ἡμισφαίρια ἐπὶ μὲν τῶν τρωκτικῶν οὐ καλύπτουσιν οὐδ' αὐτὸ τὸ τετράδμυον, ἐπὶ δὲ τῶν μηρυκάζοντων καλύπτουσιν αὐτό, ἐπὶ τῶν παχυδέρμων δὲ καλοῦσι μὲχρι τῆς παρεγκεφαλίδος, ἐπὶ τῶν πιθήκων καλύπτουσιν αὐτήν, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου τὴν υπερβαίνουσι. Καθ' ἃ δὲ ἐδίδαξεν ὁ Κυβιέρος, ἡ κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς νοημοσύνης σειρά μαστοφόρων ἐστὶν ἡ αὐτῇ τῇ ἄρει δισημανθείση, τουτέστιν ὑστατα μὲν πάντων εἰσὶ τὰ τρωκτικά, μετ' ἐκείνα τὰ μηρυκάζοντα, εἶτα δὲ τὰ παχυδέρμα, ἀκολούθως τὰ σακροφάγα, μετ' αὐτὰ οἱ πιθήκες καὶ ὑπὲρ τούτους ὁ ἄνθρωπος. Ἡ παρατήρησις αὕτη ἐστὶ, βεβαίως, πολλῆς προσοχῆς ἀξία, ἅτε κατὰ μέρος ὀρθή, ἀλλ' οὐδαμῶς ἔχει τὴν καθολικότητα, ἐν ἧ ἐστὶν ἐκπεφρασμένη, διὸ οὐδαμῶς πρέπει νὰ ἐπνατιθῆται αὐτῇ ἀπόλυτον κύρος.

Τὰ δὲ περὶ τοῦ δευτέρου τῶν περὶ ὧν ἐνόηθε ὁ λόγος ἀνατομικῶν περὶ τὸν ἐγκέφαλον ὄρων ἔχουσιν ὡς ἐξῆς: ὁ ἐγκέφαλος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τινῶν ἄλλων ἐμβίων ὄντων (ὡς τῶν μηρυκάζοντων, τῶν παχυδέρμων, τῶν σακροφάγων) φέρει ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ αὐτοῦ πολλὰ, ποικιλοτρόπως ἐλισσόμενα, ἐπιμήκη ἐπαρματῖα

(1) Physiologie de la pensée καὶ Mémoire sur les rapports de la pensée et du cerveau.

καὶ ὀλίγους, τὰς ἐγκεφαλικὰς λεγομένας ἑλικὰς ἢ τοὺς ἐγκεφαλικοὺς γύρους. Εἰς τὰ ἀνατομικὰ ταῦτα στοιχεῖα τοῦ ἐγκεφάλου ἐπανοστήθη ἤδη ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Ἐρασιστράτου ἡ ἐπίσημος λειτουργικὴ σημάσια ὅτι διυπορχοῦσι πρὸς τὰς διανοητικὰς ἐκδηλώσεις (1). Τὴν δοξασίαν τοῦ Ἐρασιστράτου, ὅτι ἡ κατὰ τὴν διάνοιαν ὑπερχὴ τοῦ ἀνθρώπου ὑπὲρ τὰ λοιπὰ ἔμβια ὄντα προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι εἰσὶ μᾶλλον πολυέλικτοι οἱ ἐγκεφαλικοὶ αὐτοῦ γύροι, τὴν δοξασίαν, λέγομεν, ταύτην ἀποδοκιμάζει ὁ Γαληνός, ἀνθυποφέρων, ὅτι εἰ ἢ ὑπὲρ τὰ λοιπὰ ζῶα διανοητικὴ ὑπερχὴ τοῦ ἀνθρώπου προήρχετο ἐκ τοῦ πολυελκίτου τῶν γύρων τοῦ ἐγκεφάλου αὐτοῦ, ἔπρεπε νὰ ἑλλείπῃσι παντάπασιν οἱ γύροι ἀπὸ τοῦ ὄνεϊο ἐγκεφάλου, ἀλλὰ καὶ οὗτος οὐδὲν ἤττον ἐστὶν ἰκανῶς πολυέλικτος (2).

Εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀνατομικὸν τοῦ ἐγκεφάλου στοιχεῖον προσετράπη ἰδιζώντως ἡ προσοχὴ τῶν ἀνατόμων καὶ φυσιολόγων ἐξ ὅτου τὸ μικροσκόπιον εἰδείξεν, ὅτι οἱ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον γαγγλιακοὶ κύτταροι (ὧν οἱ πρὸς τὴν λειτουργικὴν δύναμιν τοῦ ἐγκεφάλου ἐνδοστάτη σχέσις ἐστὶ σήμερον γενικῶς παραδεδεγμένη) εἰσὶ πολυκρυσθιμότεροι ἐν τῇ εἰς ἐπιπολῆς τοῦ ἐγκεφάλου φακί οὐσίᾳ. Ἐκτοτε ἐπανοστήθη μετὰ πλείονος πεποιθήσεως μεγάλη ψυχολογικὴ ση-

μασία τοῖς ἐγκεφαλικῶς γύροις, ἐπειδὴ δι' αὐτῶν ἐσχημαίνονται αἱ περὶ τὸ ποσὸν καὶ τὴν διάταξιν διαφοραὶ τῆς ἐπιπολαίου φακίᾳ τοῦ ἐγκεφάλου οὐσίᾳς. Τὸ περὶ τῆς σχέσεως τῶν ἐγκεφαλικῶν γύρων πρὸς τὴν νοητικὴν τοῦ ἐγκεφάλου δύναμιν ἐρασιστράτειον δόγμα τινὲς μὲν τῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις φυσιοστόρων, οἷον ὁ Demoullins καὶ ὁ Flourens, προσιένται, ἔρθῃν αὐτὸ θεωροῦντες, ἄλλοι δέ, ὡς ὁ Leuret, ὁ Baillarger κ. ἄ., ἀνακρῶστούσι ἀνάληθες. Καὶ ὁ μὲν Demoullins διευτιώσατο τὸ δόγμα τοῦτο πάντῃ συνωθὰ τῷ Ἐρασιστράτῳ, δογματίσας, ὅτι ὅσῳ πλείους αἱ ἐγκεφαλικαὶ ἑλικεῖς (κατ' ἄλλους δὲ καὶ ὅσῳ βαθύτεροι οἱ ὅλκοι τῶν γύρων), τοσοῦτω καὶ μείζον τὸ νοητικόν. Ὁ δὲ Flourens, διαχασπίσας τὸ ἐρασιστράτειον δόγμα διὰ πασῶν τῶν ζωολογικῶν τάξεων, ἀποφαίνεται, ὅτι τὰ μὲν τρωκτικὰ τῶν ζῶων, ἀρ' ὧν ἑλλείπουνσι παντάπασιν οἱ ἐγκεφαλικοὶ γύροι, εἰσὶν ἤττον νοήμονα ἢ τὰ πλείους ἐγκεφαλικῶς γύρους ἔχοντα παχύδερμα. Ταῦτα δὲ ἀπολείπονται τῶν μηρυκαζόντων κατὰ τε τὸ πλῆθος τῶν ἐγκεφαλικῶν γύρων καὶ τὴν νοητικὴν δύναμιν, τῶν δὲ μηρυκαζόντων ὑπερτεροῦσι καθ' ἑκάτερον τῶν περι ὧν ὁ λόγος ὄρων τῆς συγκρίσεως τὸν σαρχοράγα, τούτων δὲ οἱ πθήκαι, καὶ τούτων ἄλλιν πλεονεκτεῖ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὑπερτερῶν ἀπέντων τῶν λοιπῶν ἔμβιων ὄντων κατὰ τε τὴν δύναμιν τῆς διανοίας καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐγκεφαλικῶν ἑλικῶν. Ἄλλ' ἐξ ἐναντίας ὁ Leuret, καὶ τοι ὁμολογῶν, ὅτι ἡ δύναμις τῆς διανοίας ἐστὶ κατ' εὐθεῖαν ἀνάλογος τῷ πλῆθει τῶν ἐγκεφαλικῶν ἑλικῶν, θεωρεῖ ἀμφισβητήσιμον, ὅτι τὸ περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος κριτήριον ἔχει καθολικὸν καὶ ἀπόλυτον κύρος. Διαμφισβητεῖ δὲ ἰδίως τὸ ὑπὸ τοῦ Flourens διηγρομεμένον, ὅτι τὰ μηρυκαζόντα μειονεκτοῦσι τῶν σαρχοράγων κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐγκεφαλικῶν γύρων, ἀντισχυριζόμενος, ὅτι ἐπ' ἐκείνων εἰσὶ πλείονες οἱ ἐγκεφαλικοὶ γύροι ἢ ἐπὶ τούτων, ἐν ᾧ ὁμολογουμένως ταῦτα ὑπερέχουσι ἐκείνων κατὰ τὴν δόσιν τοῦ νοητικοῦ. Κατὰ τὸν Leuret καὶ Gratiolet ὁ ἐλέφας πλεονεκτεῖ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν ἐγκεφαλικῶν γύρων, ὥστε, ἔάν, λέγουσι, τὸ ἐρασιστράτειον δόγμα ἤθελεν ἔχει ἀπόλυτον κύρος, ὁ ἄνθρωπος ἔπρεπε κατὰ τὴν δύναμιν τῆς διανοίας νὰ μειονεκτῇ τοῦ ἐλέφαντος. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος δόγμα ἔχρηζε, κατὰ τὸν κ. Baillarger, ἀκριβεστέρως ἐξετάσεως. Καθυποβελών, λοιπόν, αὐτὸς τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς νέαν βιά-

(1) «Καὶ ὁ ἐγκέφαλος, παραπήσιος ὦν νῆσται καὶ πολύπολος, πολὺ δ' ἐστὶ μᾶλλον τούτου ἢ ἐπερχανίς, πολλοὺς ἑλιγμοὺς καὶ ποικίλους κατεσκευάσαστο. ὡστε μαθεῖν τούτων τὸν [γρῆν, οἶμαι, «τόν τούτον»] θεωροῦντα, ὅτι ὡσπερ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ζῶων, ἐ λάρου τε καὶ λαγωοῦ, καί εἰτι ἄλλο, κατὰ τὸ πρὸ χεῖν πολὺ τῶν λοιπῶν ζῶων ὑπερρίρει, τοῖς πρὸς ταῦτα χρῆσθεῖσι εὐ κατεσκευασμένοις μυρί τε καὶ νεύροις, οὕτω καὶ ἀνθρώπου, ἐπειδὴ τῶν λοιπῶν ζῶων πολὺ πρὸ διανοεσθαι περιεσι, πολὺ τοῦτ ἐστὶ πολύπολον». Ἐρατοσθ. παρὰ Γαλην. περὶ τῶν καθ' Ἱπποκρ. καὶ Πλάτ. ἐν γράμ. βιβλ. γ'.

(2) «Ἐρασιστρατος δὲ ὅτι μὲν ἐγκέφαλος ἔγκειται ποικιλώτερον ἢ ἐπερχανίς καλῶς ἀποφαίνεται, πολύπολον δὲ εἶναι εἰκότως ἐπ' ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ τῶν ἄλλων ζῶων αὐτῆν γε ταύτην καὶ αὐν οὐ ἢ τὸν ἐγκέφαλον, ὅτι οὐ περίεστι αὐτῆς ὁμοίως ἀνθρώπων τὸ νοεῖν, οὐκέτι ὁμοίως ὀρθῶς μοι δοκεῖ γινώσκειν, ἐχόντων γε ὅη καὶ τῶν ὄνων πολύπολον ἰκανῶς τὸν ἐγκέφαλον, οὐ; ἔχρην ὄσον ἐπὶ τῇ σκαίοτητι τοῦ τρόπου παντάπασιν ἀπλ. ὡ. τε καὶ ἀποικιλτον ἔχειν αὐτόν. Ἄμεινον δ' ἦν ἄρα τῇ τῆς οὐσίᾳς εὐ κρατῆ τοῦ νοοῦντος σώματος, ὅ τί ποτ' α. ἢ τοῦτο, τὴν σύνεσιν ἐπεσθαί νομίζειν, οὐ τῇ ποικιλῆ τῆς συνθέσεως. (Γαλην. περὶ χρῆσις τῶν ἐν ἀνθρώπου σώματι μορίων, λόγος γ.).

σανον, ἐξήνεγκεν ἐν ἰδίῳ ὑπομνήματι (1) τὴν κρίσιν, ὅτι ὁ βαθμὸς τῆς δυνάμεως τῆς διανοίας οὐ μόνον οὐδαμῶς ἀναλογεῖ κατ' εὐθείαν τῇ σχετικῇ ἐκτάσει τῆς τοῦ ἐγκεφάλου ἐπιφανείας, ἀλλὰ, τοὐναντίον, φαίνεται ἔχων ἀντίστροφον πρὸς αὐτὴν ἀναλογίαν. Ὁ δὲ Darost δογματίζει περὶ τῶν ἐγκεφαλικῶν γύρων, ὅτι ἐν ἐκάστῃ ζωολογικῇ τάξει τὸ πλῆθος αὐτῶν ἐστὶν ἀνάλογον τῷ μεγέθει τοῦ σώματος, τὸ ἰδιάζον ἐκάστῳ ζωολογικῷ εἶδει. Ὡστε κατὰ τὸν βιολόγον τούτον οὐδεμίαν ψυχολογικὴν σημασίαν πρέπει νὰ θεωρητῆαι προσοῦσα τῇ ἀναπτύξει τῶν ἐγκεφαλικῶν γύρων. Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἐπὶ ταῖς ὑποδεστέραις τῆς ἐν ἧ' ὁ ἄνθρωπος τέτακται ζωολογικαῖς τάξεσι. Ἐξετάσωμεν νῦν τὸ ζήτημα καὶ καθ' ὅσον ἀναφέρεται εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον.

Ἡ ἰδέα, ὅτι ὁ ψυχολογικῶς ὑπερέχων ἐγκέφαλος, τουτέστιν ὁ ἐγκέφαλος τῶν ἐξόχως εὐφυῶν ἀνθρώπων, διακρίνεται κατὰ τὸ ὅτι ἡ μὲν ἐπιφάνεια ἀμφοτέρων αὐτοῦ τῶν ἡμισφαιρίων ἐστὶ μέλλον πολυελκίτος, αἱ δὲ χύλας τῶν γύρων αὐτοῦ βαθύτεραι τοῦ συνήθους, ἡ ἰδέα, λέγομεν, αὕτη εἰσεχώρησεν εἰς τὴν ἐπιστήμην οὐχὶ ἀκριβῶς βεβασανισμένη, οὐδὲ βεβαιουσα ἐπὶ ἀσφαλῶν πραγματικῶν βάσεων' ἐπειδὴ μέχρι τῶν τελευταίων τούτων χρόνων οὐδεμίαν βεβαίαν μέθοδον ὑπῆρχε πρὸς ἀκριβῆ ἐπιστημονικὴν ἐκτίμησιν τοῦ μέλλον ἢ ἤττον πολυελκίτου τῶν ἐγκεφαλικῶν γύρων. Μόνη ἡ συγκριτικὴ παρατήρησις δύο παρ' ἀλλήλους κειμένων ἀνθρωπίνων ἐγκεφάλων, μέλιστα ἔταν οἱ ἐγκέφαλοι ἐκείνοι ἐτύγγανον διαφέροντες μεγάλως ἀλλήλων κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐλιγμῶν, καθίστα ἐνίοτε δυνατὴν τὴν κατὰ λίαν ἀόριστον προσέγγισιν ἐκτίμησιν τοῦ μέλλον ἢ ἤττον πολυελκίτου τῶν ἐγκεφαλικῶν γύρων. Ὡστε οἱ ἐγκεφαλικοὶ γύροι ἀπετέλουσαν μέχρις ἐσχάτων ἀδιεξίτητόν τινα λαβύρινθον, αὐτόχρομα χάος, εἰς τὸ ὅποιον δλίγιστον μόνον φῶς κατάρθρωσαν νὰ ἐπισκεδάσωσιν οἱ περὶ τὸ ἀντιεῖμενον τοῦτο ἀσφοληθέντες ἀνατόμοι: Foville καὶ Arnold. Ἠρώτοι οἱ συγχρόνοι σχεδὸν δημοσιεύσαντες τὰ περιγεγόμενα ἐκ τῶν περὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ἀνατομικῶν αὐτῶν σπου-

δῶν πορίσματα Gratiolet καὶ Husehke (ὦν, κατὰ τινα ἔποψιν, προέδραμεν ὁ Leuret) ἀνεύρον, οὕτως εἶπεν, τὴν κλειδα τοῦ μεγάλου τούτου ἀνατομικοῦ καὶ φυσιολογικοῦ μυστηρίου, ὑπαρχόντος εἰς ἀκριβῶς καθωρισμένον σύστημα τοῦς ἐλιγμοῦς τῶν ἐγκεφαλικῶν γύρων. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἐτέθησαν ὡς σταθεροὶ καὶ μόνιμοι ἀρ' ὧν ὅροι δεκατέσσερες τόποι τῶν ἐγκεφαλικῶν γύρων, τουτέστι

α. ἡ προσθία καὶ ἡ ὀπισθία μεσότη αὐλαξ, ἡ, κατὰ τὸν Gratiolet, ἡ πρώτη καὶ δευτέρα ἀριουσα πτυχὴ, ἥτις, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ γέλου τοῦ οὐτῶ δὴ λεγομένου ἐπιθλήματος, operculi, φέρεται πρὸς τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω καὶ διατέμενεται ὑπὸ τῆς «αὐλοῦς τοῦ Ρολάνδου» εἰς προσθίαν καὶ ὀπισθίαν

β. ὁ ἀνώτερος, ὁ μέσος καὶ ὁ κατώτερος μετωπικὸς γῦρος

γ. ὁ ἀνώτερος, ὁ μέσος καὶ ὁ κατώτερος βρεγματικὸς

δ. ὁ ἀνώτερος, ὁ μέσος καὶ ὁ κατώτερος κροταφικὸς καὶ

ε. ὁ ἀνώτερος, ὁ μέσος καὶ ὁ κατώτερος ἰνικός.

Ἀφορισμένους τις, λοιπόν, ἐπὶ παντὸς ἐγκεφάλου, ἀπὸ τῶν κυριωδῶν τούτων γύρων ὡς ἀπὸ ἀρ' ὧν ὄρων, δύναται εὐχερῶς νὰ προσδιορῆσθαι τὰς ἴξεις καὶ τῶν λοιπῶν, ἐξαιρουμένων μόνον τῶν ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ἐγκεφάλῳ ἦκιστα ἀνεπτυγμένων ἰνικῶν γύρων. Διὰ τοῦ οἴοναι γεωδαιτικῶς τούτου καθορισμοῦ τῆς ἐπιφανείας τῶν ἐγκεφαλικῶν ἡμισφαιρίων καθίσταται δυνατὸν νὰ ἐκτιμησωμεν ἐπὶ τὸ ἀκριβῆς τὴν πλῆθὴν τῶν ἐλιγμῶν παντὸς ἐγκεφάλου. Ὁ Ρουδὸλφος Οὐβάχνηρ ἔσχε τὴν θλιβεράν εὐκαιρίαν νὰ ἐξετάσῃ κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο τοὺς γύρους τῶν ἐγκεφάλων πάντε διακεκριμένων συγκαθηγητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γοτtingης, τελευταῖαντα κατὰ τὸ διάστημα ὀλίγων ἐτῶν, οἷον τοῦ ἐξακούστου μαθηματικοῦ καὶ ἀστρονόμου Gauss, τοῦ μαθηματικοῦ Dirichlet, τοῦ γνωριμωτάτου ἐν παθολόγοις Fuchs, τοῦ εὐδοκίμου φιλολόγου C. T. Hermann καὶ τοῦ ὄρνκοτολόγου Haismann. Ἐκ τῶν ἐρευθῶν τούτων ἐπέστη ὁ κ. Οὐβάχνηρ, ὅτι οὐκ ἐστὶ παντάπασιν ἀληθές, ὅτι ἐπὶ τῶν ἐξόχων τῶν εὐφυῶν καὶ ἐν διανοητικῇ ἐργασιμότητι διαβεβιωκότων ἀνθρώπων εἰσι πολυπλοκώτεροι καὶ βαθύτεροι οἱ ἐγκεφαλικοὶ γύροι ἢ ἐπὶ τῶν ἀφυῶν καὶ τὸν βίον αὐτῶν ἐν διανοητικῇ ἀπραξίᾳ διαγαγόντων ἐν ᾧ τῶν ἐκ τῶν σοφῶν, τῶν ὁποίων τοὺς ἐγ-

(1) «De l'étendue et de la surface du cerveau dans son rapport avec le développement de l'intelligence (Bulletin de l'Académie de médecine, 1845, καὶ Annales medico-psychologiques, Tom. VI.)».

κεφάλους ἐξήτασεν ὁ εἰρημένως φυσιολόγος, ὅσον ὁ τοῦ Guiss καὶ ὁ τοῦ Bichlet, διακρίνοντο οἱ ἐγκέφαλοι κατὰ τὸ πολυελεκτικὸν τῶν γύρων αὐτῶν, ἄλλων πάλιν ἀνθρώπων, οὐδὲν ἦν τὸν εὐρυῶν καὶ οὐδαμῶς ἀπολειπομένων ἐκείνων ὅσον ἐπὶ τῇ διανοητικῇ ἐνεργείᾳ, εὔρεν ὁ κ. Οὐδάγκερ ἦν τὸν πολυελεκτικούς τοὺς ἐγκεφαλικούς γύρους.

Τοὺς ἐγκεφαλικούς γύρους ἐθεώρησε μεγίστην ψυχολογικὴν σημασίαν ἔχοντας ὁ Gall, θεμελιώδεις ἐπὶ τῆς ιδέας ταύτης τὸ φρενολογικὸν αὐτοῦ σύστημα, οὗ ἡ κατ' ἐπιστήμην βήσσανος ἔσται ὁ σκοπὸς τοῦ περικειτέρω ἡμῶν λόγου.

Ἡ ιδέα, ὅτι ἐκάστη τῶν διανοητικῶν δυνάμεων ἐστὶν ἐπίσης αὐθιγὸς ὡς καὶ ἐκάστη τῶν ἄλλων λειτουργιῶν τοῦ ἡμετέρου ὀργανισμοῦ καὶ ὅτι, ἐπομένως, ἐκάστη ἐξ αὐτῶν ὑπουργεῖ ἴδιον ὄργανον οὕτω διακεκριμένον, ὅπως καὶ ἕκαστον τῶν λοιπῶν ὀργάνων τῆς ζωτικῆς οἰκονομίας καὶ ἰδίας ἕκαστον τῶν αἰσθητηρίων, — ἡ ιδέα, λέγομεν, αὐτῆ οὐδαμῶς ἐξέθερε τὸ πρῶτον ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Gall, ἀλλ' ἐστὶ τοσοῦτον ἀρχαία, ὅσον καὶ ἡ φυσιολογία καὶ ἡ φιλοσοφία. Ἦδη παρὰ Πλάτωνι εὐρίσκωμεν ἐκπεφρασμένην τὴν ιδεάν ὅτι, τῆς ψυχῆς μεμερισμένης οὗσης τριχῇ (1), τούτῃσιν εἰς Ἰορικόν, εἰς θυμοειδὲς ἢ θυμικόν καὶ εἰς ἐπιθυμητικόν (2), ἐστὶ κατακτισμένον τὸ μὲν λογικὸν αὐτῆς μέρος ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, τὸ δὲ θυμικὸν ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἐν τῷ ἥπατι. Καὶ παρ' ἑτέρω δὲ «Ἑλλην. συγγραφεῖ, τῷ Ἀλκηνῷ, εὐρίσκωμεν ἐν τῇ στοιχειώδει αὐτοῦ ἀρχῇ τὸ ὑπὸ τοῦ Gall ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις πυργωθὲν φρενολογικὸν σύστημα (3). Ἀλλ' ἡ πρώτη συγγραφή, ἐν ἣ εὐρίσκωμεν ἐναργέστερον ἐκπεφρασμένην τὴν ιδεάν, ὅτι ἐκάστη τῶν κυριωτέρων διανοητικῶν ἐκ-

φάνσεων διακλιθεῖται ἐν ἰδίῳ μέρει τοῦ ἐγκεφάλου, ἡ πρώτη, λέγομεν, συγγραφή, ἐν ἣ ἀποσφρατίζεται ἡ ὅλον τὸ σύστημα τοῦ Gall ὑπανέχουσα ιδέα αὕτη, ἐστὶ τὸ «Περὶ φύσεως ἀνθρώπου» συναγμάτιον τοῦ ἐπισκόπου Ἐμεσῆς Νεμεσίου. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος διακρίσθη ἐκτίθει (πρὸς τῷ ὅτι τὸ θυμικὸν ἐπὶ καθιερυμένον ἐν τῇ καρδίᾳ τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν ἐν τῷ ἥπατι), ὅτι τοῦ μὲν διανοητικοῦ ὄργανον ἐστὶν «ἡ μέση κοιλία τοῦ ἐγκεφάλου», τοῦ μνημονικοῦ «ἡ ὄπισθεν» καὶ τῶν αἰσθητηρίων ἀντιλήψεων «αἱ ἔμπροσθεν ἐγκεφαλικαὶ κοιλίαι» (4). Τὸ δόγμα τοῦτο ἦν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἤκμασεν ὁ Νεμεσίος, δηλονότι ἀπὸ τοῦ δ' αἰῶνος, τὸ κοινῶς παραδεδεγμένον ἐν τῇ φυσιολογίᾳ καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ. Ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ μόνον τύπῳ, τῇ ἐκφράσει, διαφόρως ἔχον, ἀλλὰ κατὰ θεμελιώδεις αὐτοῦ ἔρους ἐντελῶς τὸ αὐτὸ ἐπανευρίσκωμεν δόγμα τοῦτο παρ' ἅπασιν, σχεδόν, τοῖς φυσιολόγοις καὶ φιλοσόφοις, οὔτινες ἀπεφάνητο τὴν περὶ τούτου δόξαν αὐτῶν. Πάντες ἐφρόνον, ὅτι μόνου τοῦ λογικοῦ ἐστὶν ἔδρα ὁ ἐγκέφαλος. Ὁ πρῶτος δογματίας, ὅτι ἐν τῷ ὄργανῳ τούτῳ θηκεῖ οὐ μόνον τὸ λογικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν, ἐστὶν ὁ Οὐβίλις. Ὁ ἀνατόμος οὗτος ἐξέφηνε προσέτι πρῶτον τὴν δόξαν, ὅτι ἐν τῇ παρεγκεφαλίδι εἰς ἐνωμισμένα πάντα τὰ δευτερεύοντα θυμοσοφικὰ ὄργανα, ὡς τοιοῦτοτρόπως μετέγαγεν, οὕτως εἶπεν, ἀπὸ τῆς καρδίας καὶ τοῦ ἥπατος εἰς τὸν ἐγκέφαλον τὴν ἔδραν πάντων τῶν ἐν τοῖς ὄργανοις τούτοις, κατὰ τὴν δοξασίαν τῶν πρὸ αὐτοῦ, θηκούτων ψυχολογικῶν φαινόμενων. Ἀκριβῶς τῇ ἀρχῇ ταύτῃ ἠκολούθησε καὶ ὁ Gall, οὐχὶ ὅμως ἐν γνώσει, ἀλλὰ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τυχαίως καὶ σχῶν τὸ πρὸς δημοῦργον τοῦ φρενολογικοῦ αὐτοῦ συστήματος ἐνδόσιμον ἐξ ἀπλῆς ἐμπειρίας. Ἡ περίστασις δὲ, ἣτις προσέτρεψε τὴν προσοχὴν τοῦ Gall, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν, ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, ἐφ' ἣς ἐσχάρωσε τὸ σύστημα αὐτοῦ, ἐστὶν ἡ ἀκόλουθος μαθητεύων, λέγει, εἰ καὶ μάλιστ' ἀπὸ προκειμενικῶς ἐν ταῖς σπουδαῖς αὐτοῦ, παρετήρησε πλεον ἢ ἅπαξ, ὅτι εἰ-

(1) «Τρία ψυχῆς ἐν ἡμῖν εἶδη καταψικταί». (Πλάτων ἐν Τιμαίῳ).

(2) «Τὰς μὲν γὰρ ἀνθρωπίνας ψυχὰς τὸ μὲν λογικόν ἐστι καὶ νοερόν, τὸ δὲ ἄλογον καὶ ἄφρον' τῷ δὲ λογικῷ τὸ μὲν κρείσσον ἐκ τῶν ταύτων φύσις, τὸ δὲ χερίον ἐκ τῶν τῷ ἑτέρῳ, ἐκάτερον δὲ περὶ τὰν κεφαλῆν ἰδρυμένον, ὡς τᾶλλα μέρη τῆς ψυχῆς καὶ τῷ σώματι οὐκ ὑπερετείν τούτῳ καθάπερ ὑπάτω τῷ σκάνειος ἄπαντος· τῷ δὲ ἀλόγῳ μέρει τὸ μὲν θυμοειδὲς περὶ τὰν καρδίαν, τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν περὶ τὸ ἥπαρ». (Πλάτ. ἐν Τιμαίῳ ἢ περὶ ψυχῆς κόσμου, κεφ. ι., καὶ ἐν Τιμ., κεφ. λβ', λδ').

(3) Γαλινοῦ περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην καὶ Πλάτωντα δογμάτων, βιβλ. ζ'.

(4) «Ὁργανον δὲ καὶ τούτου [δηλ. τοῦ διανοητικοῦ] ἡ μέση κοιλία τοῦ ἐγκεφάλου». κεφ. ιβ'. «Ὁργανον δὲ καὶ τούτου [δηλ. τοῦ μνημονεστικῆς] ἡ ὄπισθεν κοιλία τοῦ ἐγκεφάλου». κεφ. ιγ'. «Ἐπιθεῖ δὲ τῶν μὲν αἰσθητικῶν ἀρχῶν καὶ βίβας τὰ ἔμπροσθεν εἶναι κοιλίας φαμέν κτλ». κεφ. ιγ'.

χον προδράζει αὐτοῦ κατὰ τὰς ἐν τοῖς μαθήμασι προόδους τινές τῶν συσχολαστῶν του, οἵτινες, οὐ μόνον οὐδαμῶς ἦσαν ὑπέρτεροι αὐτοῦ κατὰ τὴν νοητικὴν δεξιότητα, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἐμειονέκτου αὐτοῦ κατὰ ταύτην, ὅτινες ὅμως πηλοῖον ἀγαθὸν μνημονικὸν ὄσον ἐπὶ ταῖς λέξεσι. Προσέτι εἶχε, λέγει, παρατηρήσει, ὅτι πάντες οὗτοι εἶχον λίαν προβλητὰς τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐκ τοῦ προπετοῦς λοιπὸν ἐπεκμήρατο, μετὰ πολλοῦς, ὡς λέγει, ἐνδοιασμούς, ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐγκεφάλου ὑπῆρχον ἐπάσεις περὶ τὰς ὀφθαλμικὰς κόγχας, προωθοῦσαι τοὺς ὀφθαλμούς. Οὕτω, λοιπὸν, λέγει, ὠδηγήθη πρὸς τὴν «ἀνακάλυψιν», ὅτι ἡ ἕδρα τοῦ μνημονικοῦ ἐστὶν ἐν τῇ ὀπισθεν τῶν ὀφθαλμῶν ἐπιφανείᾳ τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ ἦθ' ἐπὶ τὴν ἰδέαν νὰ περιάψῃ εἰς ἐκάστην ἔπαρσιν τῆς ἐγκεφαλικῆς ἐπιφανείας τὴν προσήκουσαν, κατὰ τὴν δοξασίαν αὐτοῦ, ψυχολογικὴν σημασίαν, ἀνακρίπτων αὐτὴν ἕδραν τῆς μέν, ἢ τῆς δὲ τῶν διανοητικῶν δυνάμεων. Καὶ βεβαίᾳ ἡ ὁδὸς εἶχεν οὕτως ἐξευρεθῆ, καὶ οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο πρὸς δημούργησιν τοῦ συστήματος ἢ καθολικεύσεις τοῦ ἐπὶ μέρους.

Ἀφοῦ ὁ Gall εἶχε σχεδὸν συντελέσει τὸ ἔργον καὶ κατεγίνετο πρὸς διάδοσιν τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ διὰ τῆς προφορικῆς διδασκαλίας, ἐσκέφθη, ὅτι ὑπελείπετο ἐτι καὶ ἦν τῶν ὧν οὐκ ἄνευ ὁ διὰ συγγραφῆς προσηλυτισμὸς εἰς τὸ νέον ψυχολογικὸν δόγμα καὶ ἡ μονιμοποίησις τοῦ δοκοῦντος αὐτῷ μεγάλου φρουρητισμοῦ. Διὸ καὶ ἐξέθετο ἐν ἐπιστολιμαίᾳ τινὶ ἀνακοινώσει, ἦν τῷ 1798 ἐπέστειλε πρὸς τινὰ τῶν φίλων αὐτοῦ, ὅτι σκοπός, οὐ ἔστοιχάζετο τὸ σύστημα αὐτοῦ, ἦν νὰ προσδιορισθῶσι τὰ λειτουργήματα τοῦ ἐγκεφάλου καθόλου καὶ ἰδίᾳ τῶν διχοφῶρον αὐτοῦ μερῶν καθ' ἕκαστα καὶ ἀποδειχθῆ, ὅτι *duvatōr nā γνωρίζη τις ἐκ τῶν ἐπαρμάτων καὶ τῶν εἰσοχῶν τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ κρανίου πᾶσαν ἐπεροχὴν διανοητικῆς ἐπινοίας δυνάμεως καὶ πᾶσαν φυσικὴν ῥοπὴν τοῦ ἀνθρώπου*. Ἐν τῇ πρώτῃ δογματικῇ ταύτῃ διακηρύζει τοῦ Gall ἐμπεριείχετο καὶ ἡ ἐξῆς *πράδοξος ἀξίωμα*: «Ἐἶθε, ἔγραψε πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ ὁ εὐρέτης τοῦ νέου συστήματος, » εἶθε δυνηθείης νὰ καταστήσης ἐπιχωριάζον » ἔθος τὸ κληροδοτεῖν εἰς ἐμὲ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ πάντα οἰουδήποτε εἶδους μεγαλοφυῶν » κεντημένον ἄνθρωπον» «ἐὰν ὁ δαίμων τῆς » ἐξολοθρεύσεως ὑπάκουεν εἰς τὰ προσταγήματά μου, ἔπρεπε νὰ θεωρήσωσι τοῦτο ἥμισυ

» ἀκίνδυνον ἐκείνοις ὁ Κάντιος, ὁ Κέστηνρ, ὁ » Οὐίλκινδος, καθὼς καὶ πᾶν ἄλλο ὁμοίως αὐτοῖς ἐπὶ ἐξῆχῳ εὐφύτῃ διακρινόμενον πρόσωπον». Οἱ λόγοι οὗτοι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Villers, εἶχον προξενήσει ἐν Βιέννῃ πανικὴν φόβον ἕκαστος κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἥττον μεγάλης δόσεως εὐφύτας, δικαίως ἢ ἀδικίως, ἀντιποιούμενος ἔτρεψε μὴ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἦν προωρισμένη ἵνα μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ πλουτίσῃ τὴν κρανιολογικὴν συλλογὴν τοῦ νέου αἰρεσιάρχου. Πολλοὶ ἐνόμιζον ἐν πάσῃ σπουδαιότητι, ὅτι εἶχε προσετραπημένον ἐπ' αὐτοῦς πᾶσαν αὐτοῦ τὴν προσοχὴν ὁ ἐπίρροδος διδάκτωρ, ἀπεκαθήμενος ἀνωπομένως τὴν τελευταίην τῶν ἵνα κοσμήσῃ τὴν φρενολογικὴν αὐτοῦ κρανιοθήκην διὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ὡς διὰ κειμηλίου φρενολογικῶς ἀνεκτιμήτου, καὶ οὐ οὐκ ἄνευ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας τῆς νέας ψυχολογικῆς αἰρέσεως. Περὶ τούτου δὲ καὶ διαμνημονεύονται τινὰ γελοῖα ἀνάεδοτα· π. χ. ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην βιβλιοφύλαξ τοῦ αυτοκρατορὸς τῆς Αὐστρίας, προβεβηκῶς ἦδη τὴν ἡλικίαν, εἶχεν ἀναγράφει ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ ἴδιον ὄρον ἵνα σώσῃ τὴν κεφαλὴν του ἀπὸ τοῦ βεβηλωτικῶς σπιλίου καὶ τῶν ἐναγῶν ἐπιφύσεων τοῦ ἀδικαίτου κρανιοσκόπου.

Οὐδαμῶς ἐγγωρεῖ, βεβαίως, ἐνταῦθα ἡ διὰ μακρῶν ἀνάπτεις τῶν λόγων, ἐξ ὧν καταφαίνεται ἡ σαθρότης τοῦ φρενολογικοῦ συστήματος, ἅτε δὴ καὶ ἄλλως τοῦ λόγου ἐκταθέντος ὑπὲρ τὰ ὅρια τοῦ πρὸς τὰς ἀκροάσεις ταύτας τεταγμένου χρόνου, ἴσως δὲ καὶ τὰ τῆς ὑπομονῆς τοῦ ἀκροατηρίου ἡμῶν. Διὸ ἀρκεσθησόμεθα ἐν μόνῃ κεφαλαίῳ διὰ παραθέσει αὐτῶν.

Καὶ πρῶτον μὲν ἐξελέγγετα διὰ τῆς ἐπιπολαιωτέρας παρατηρήσεως σαθρὰ ἢ οἰνεῖ θεμελιωδετέρα βίαισι τῆς φρενολογίας, τουτέστιν ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ κρανίου ἐστὶ τὸ πανμοιότυπον τῆς ὑπ' αὐτὴν ἐγκεφαλικῆς τῆς ἐξωτερικῆς πέταλον τῶν ὀστέων τοῦ κρανίου οὐδαμῶς ἐστὶ πανταχοῦ παράλληλον τῷ ἐσωτερικῷ, ἀλλὰ πλεισταχοῦ ἔχει διάφορον ἔξιν, ἐνταχοῦ μάλιστα ἐν διαμέτρου ἀντίθετον, ὥστε ἐκεῖ, ἐν ᾧ ἡ ἐξω ἐπιφάνεια τοῦ ὄστου ἐστὶν ἐπιρμένη, κατὰ τὴν ἔνδον ὑπάρχει, οὐχὶ κοιλώτης, ἀλλ' ἔπαρσις. Ἐν τοῖς τοιοῦτοις, λοιπὸν, τόποις ἀντὶ τοῦ εἶναι προσηγὴ τὴν τοῦ ἐγκεφάλου ἐπιφάνειαν, ἐπομένως δὲ τὴν ἐγκεφαλικὴν οὐσίαν πλείονα, ὡς συμπεραίνουσιν οἱ περὶ τὸν Gall, συμβαίνει τὸ ἐναντίον· κατὰ συνέπειαν δὲ, εἰ τὸ φρενολογικὸν σύστημα οὐκ ἦν ψευδές, ἢ ἐκεῖ ὑπὸ τῶν

φρονολόγων παντάπασι αὐθαριετώς ἐνιδρυμένη τυχούσα διανοητικῆ ἰκανότης, ἀντὶ τοῦ εἶναι αὐτὴν ὑπέροχον, ὡς ἤθελεν εἰκάζει ὁ Gall, ἢν ἂν μάλιστα, τὸν ἀντικείμενον, ἐλαχίστη, ἢ καὶ ἐνέλειπεν ἂν παντάπασι. Τὸ περίεργον δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Gall ἐγγίνωκε καὶ ὠμολόγησε τὴν ἀνατομικὴν ταύτην ἀλήθειαν, ἐφ' ἧς σπριζίζεται μία τῶν μάλλον δυσανασκευάστων ἐνστάσεων, ὅσαι ἀντετάχθησαν κατὰ τῆς φρονολογίας.

Ἐτερον ἀνατομικὸν δεδομένον, ἐπίσης ἀναμνησθήσθητον, ἦμιστα δὲ ἀποδεικτικὸν τῆς βασιμότητος τοῦ φρονολογικοῦ συστήματος, ἐστὶν ὅτι πολλὰ τῶν ἐξοχῶν τῆς ἐγκεφαλικῆς ἐπιφανείας εἰσὶν ὅλως ἀπρόσιτοι τοῖς φρονολόγοις, ὡς πολλοὶ τῶν ἐγκεφαλικῶν γύρων, μὴ ἐραπτόμενοι τοῦ ὁστού, καὶ αἱ κατὰ τὴν βῆσιν τοῦ ἐγκεφάλου ἐπάσεις, τὰς ὅποιας παραίδεν ὅλως, οὐδεμίαν αὐταῖς ἐπαναθεῖς φρονολογικὴν σημάσιαν, ὡσκαὶ κατὰ τὴν διάπλασιν τοῦ ἐγκεφάλου ὡς ἐκ προσυνηνοήσεως ἐγένετο φροντισ πρὸς καθίδρυσιν πασῶν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων ἐν μόνοις τοῖς χωρίοις ἐκείνοις τοῦ ἐγκεφάλου, ἅπερ ἦσαν προσίτα τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς δακτύλοις τοῦ Gall.

Ἄλλος λόγος, παῖθον ἐντελῶς ἕκαστον, ὅτι ἡ φρονολογία οὐδαμῶς δύναιται παρασχεῖν ὅτι ἐπαγγέλλεται, ἐστὶν ὁ ἀκόλουθος, τοσοῦτω μάλλον ἰσχυρὸς, ὅσῳ ἡ ἀνασκευαστικὴ αὐτοῦ δυνάμις ἀπορρέει ἐξ αὐτῶν τῶν δογματικῶν ἀρχῶν τοῦ ἀρχηγέτου τῆς φρονολογικῆς σχολῆς. Τουτέστιν αὐτὸς ὁ Gall ἐπέσβευσεν, ὅτι οὐ μείζων ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐγκεφάλου, τοσοῦτον εὐρυτέρα καὶ ἡ διάνοια, ὅσον δὲ πλείους καὶ βαθύτεροι οἱ ἐγκεφαλικοὶ γύροι, τοσοῦτον μείζων καὶ ἡ ἐγκεφαλικὴ ἐπιφάνεια. Καὶ ὅμως οὔτε τὸ πλῆθος, οὐδὲ τὸ βάθος τῶν ἐγκεφαλικῶν γύρων ἐκδηλοῦνται διὰ τινος ἐκφανοῦς σημείου ἐν τῇ ἐξῶ ἐπιφανείᾳ τῶν κρανίου.

Οὐχ ἦπτον ἐναργῆς τεκμήριον τῆς σαφρότητος τοῦ φρονολογικοῦ συστήματος ἐστὶν, ὅτι ἡ ἀρχή, ἐφ' ἧς βέβηκεν, ἔχει ὡς ἀφετηρίαν μόνον τὴν κατὰ ποσὴν διαφοράν τοῦ ἐγκεφάλου, παρορωμένης ὅλως τῆς ποιότητος τῆς ἐγκεφαλικῆς οὐσίας. Καὶ ὅμως οὐδεὶς ἀπροκατάληπτος, ἐκινῶν δὲ καὶ τὴν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀλήθειαν σεβόμενος, ἐρευνήτης τῶν βιολογικῶν φαινομένων δύναιται νὰ θεωρήσῃ τὰς λειτουργικὰς ἐπιφάνσεις τοῦ ζωικοῦ ὄργανισμοῦ ὅλως ἀνεξαρτήτους ἀπὸ τῶν ἱστολογικῶν αὐτοῦ στοιχείων. Ἦδα ὁ ἡμέτερος Γαλλὸς (περιώμενος, ὡς εἴρηται, νὰ ἀνασκευάσῃ τὴν δοξασίαν τῶν περὶ

τὸν Ἑρκαίστρατον, ἐπανατιθέντων μόνῳ τῷ πολυελεκτικῷ τῶν γύρων τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου τὴν διανοητικὴν τοῦ ἀνθρώπου ὑπεροχὴν ὑπὲρ τὰ λοιπὰ ζῷα ὄντα) προσίθηαι καὶ τὸν ἐξῆς ἰσχυρότατον λόγον· ζῆμιον δ' ἦν ἄρα τῇ τῆς οὐσίας εὐκαρίας [οὔτως, οἶμαι, γραπτέον, ἀντὶ τοῦ κοιν. «ἀκαρσίχ»] τοῦ νοσοῦντος σώματος, ὃ τί ποτ' ἂν ἦ τοῦτο, τὴν συνέσαι ἐπεσθαι νομίζουσιν, οὐ τῇ ποιικιλίᾳ τῆς συνθέσεως» (1). Οἱ διὰ μόνων τῶν κατὰ τὸ ποσὸν καὶ τὴν διάταξιν διαφορῶν τῆς ἐγκεφαλικῆς οὐσίας θέλοντες νὰ ἐξηγήσασιν τὰς διαφορὰς τῆς νοητικῆς δυνάμεως περιπίπτουσιν ἐπίσης εἰς ἄποπον, ὡς οἱ ἐπανατιθένταις μόναις ταῖς διαφοραῖς τῆς χημικῆς συστάσεως τῆς ἐγκεφαλικῆς οὐσίας τὴν ἕξιν διανομῆν τῆς εὐφυΐας. Ὡς γνωστὸν δὲ, τελικαῦται ψυχολογικὴν σημάσιαν ἐξελέθη ἔχουσα ἡ χημικὴ τοῦ ἐγκεφάλου σύστασις, ὡστε ἡ παρουσία ἑνὸς τῶν χημικῶν τοῦ ἐγκεφάλου στοιχείων, τουτέστι τοῦ φωσφόρου, ἐθεωρήθη ὑπὸ τινος ὁ κυριώτατος αἰτιώδης ἕρος τῶν τῆς διανοίας ἐκφανοῶν. Ἡ δοξασία αὕτη διετυπώθη ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον ὑπὸ τοῦ Μολησγόττου διὰ τοῦ ἀφοριστικοῦ διαγορεύματος «ἄνευ φωσφόρου ἀδύνατον ἡ σκέψις». Κατὰ τοὺς οὕτω δοξάζοντας, ὁ φωσφόρος ἐστὶν ὁ μέγας ψυχολογικὸς δραστήριον ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ. Ἐκλαθῶν τὴν θεωρίαν ταύτην ἐν πάσῃ σπουδαιότητι ἀληθῆ ὁ Φακερβᾶχης ἐν Γερμανίᾳ, οὐκ ἐδίστασε νὰ ἀνακηρύξῃ «ὡς τὴν αἰτίαν τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ ἤθικου» ἢ χαρακτηρῶς τῶν ἀνθρώπων ἐν Εὐρώπῃ τὴν «ὑπέρμετρον βρῶσιν τῶν γεωμήλων, ἅτε ἐμπεριεχόντων ὀλίγον φωσφόρον». Πρὸς διανοητικὴν δὲ παλιγγενεσίαν τῶν λαῶν καὶ ἀνώψωσιν τοῦ ἤθικου φρονήματος τῆς ἀνθρωπότητος πρότεινεν ἐν πάσῃ σοφιστήτῃ τὴν ἀντὶ τῶν γεωμήλων χρῆσιν τῶν πίσων, ἅτε ὄντων λίαν φωσφορούου τροφῆς. Εἰς τὰς παραδόξους ταύτας ἰδέας ἔδωκε τὴν πρώτην ἀφορμὴν ὑπόμνημά τι τοῦ Couerbe, δι' οὗ ὁ Χημικὸς οὗτος ἐδημοσίωσεν τὰ πορίσματα, ἅπερ ἔσγεν ἐξ ἧς ἐποῖσε χημικῆς τοῦ ἐγκεφάλου ἀναλύσεως. Κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον ὁ ἐγκέφαλος τῶν μὲν εὐ ἐχόντων τὴν διάνοιαν ἀνθρώπων ἐμπεριέχει φωσφόρον 2,50 ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, ὁ τῶν ἡλιθίων 1 μέχρις 1,50 καὶ ὁ τῶν παραφροῶν 4 μέχρι 4,50 τ. ε. Ἐκ τῶν ἡμιστα ἀσφα-

(1) Περί χρεί. τ. ἐν τ. ἀνθρ. σώμ. μορίων, λόγ. ἦ.

λῶν τούτων πορισμάτων ἐτεκμήρατο ὁ εἰρημέ-
νος Χημικός, ὅτι ἐν τῇ χημικῇ συνθέσει τοῦ
ἐγκεφάλου ἢ μὲν ἔλλειψις τῆς δευτέρας ποσό-
τητος τοῦ φωσφόρου καταβιβάζει τὸν ἄνθρω-
πον σχεδὸν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀλόγων ζώων,
ἢ δ' ἐν μείζονι τῆς προσκομῆσεως ποσότητι πα-
ρουσία αὐτοῦ, διεγείρουσα τὸ νευρικὸν σύστη-
μα, διαταράσσει τὴν λειτουργικὴν ἁρμονίαν
τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ οὕτω μεθίστησι τὴν διά-
φοιαν εἰς τὴν οἰκτροτάτην πασῶν τῶν νοσολο-
γικῶν καταστάσεων τοῦ ἀνθρωπίνου ὄργανι-
σμοῦ, τὴν παραφροσάν.

Πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην ἀνυπινέχθη ἡ ἔν-
στασις ὅτι ὁ ἐγκέφαλος τῶν ἰχθύων, οἴτινες,
βέβαια, οὐδαμῶς δύνανται θά θεωρηθῶσιν ἐξό-
χος νοήμονα ζῶα, ἐμπροσθεῖσι πολλὴν φωσφόρον.
Προσέτι ἡ, ὑπὸ τοῦ Lassaigne γενομένη, χη-
μικὴ ἀνάλυσις, τοῦ ἐγκεφάλου ἀνθρώπων πα-
ραφροσῶν ἔδειξεν, ὅτι ἐν αὐτῷ οὐχ ὑπῆρχε
πλεον φωσφόρου ἢ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τῶν φρε-
νήρων ἀνθρώπων. Καθ' ὅλου δ' εἶπεῖν, τὰ ὑπὸ
τοῦ Couerbe δημοσιουθέντα περὶ τῆς χημι-
κῆς τοῦ ἐγκεφάλου συστάσεως ἀνεσκευάσθησαν
ἐντελῶς ὑπὸ τοῦ Fremy. Ἀλλὰ ταῦτα πάν-
τα οὐδαμῶς δικαιολογοῦσι, βεβαίως, τὸ μονο-
μερὲς τῆς φρενολογικῆς ἀρχῆς, ὅτι ἐκ μόνων
τῶν κατὰ τὸ ποσὸν καὶ τὴν διάταξιν διαφο-
ρῶν τῆς ἐγκεφαλικῆς οὐσίας προέρχονται αἱ
παρὰλλαγαὶ τῆς ψυχολογικῆς τοῦ ἐγκεφάλου
λειτουργίας.

Πλὴν τῶν εἰρημένων ἀντηνέχθησαν κατὰ τῆς
φρενολογίας καὶ αἱ ἐξῆς δύο λίαν σπουδαῖαι
ἐνστάσεις· α', ὅτι τὸ δόγμα τοῦτο καταστρέ-
φει τὴν ἰδέαν τῆς ἐνότητος τοῦ «ἐγῶ», ἀντει-
σάγον ἀνθ' ἑνὸς ἐγκεφάλου πολλοὺς, καὶ β',
ὅτι αἶρει τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς
ἀρχῆς ὅτι εἰσὶ σύγρονοι αἱ τε ἀγαθαὶ καὶ αἱ
κακαὶ ψυχικαὶ ῥοπαι τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλ' ἀμ-
φότεροι αἱ μομφαὶ αὗται ἐξελέγχονται ἀνυπό-
στατοι. Ἡ παραδοχὴ πλειόνων ἢ ἐνὸς ψυχι-
κῶν ὀργάνων ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ οὐδαμῶς ἀπο-
κλείσει τὴν ἰδέαν τῆς ψυχικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐ-
νότητος· ὁ ἐγκέφαλος, καὶ ὑποτιθεμένου ὅτι
ἐστὶ ψυχολογικῶς ἅπλου ὄργανον, μὴ συγκεί-
μενος ἐκ πλειόνων ἢ ἐνὸς ὀργάνων, ὡς δοξά-
ζουσι οἱ περὶ τὸν Gall, — καὶ τούτου, λέγομεν,
ὑποτιθεμένου, ἐστίν, οὐχ ἦτρον, ἀνατομικῶς
σύνθετον ὄργανον. Ὡς, λοιπόν, τὸ πολλαπλοῦν
τῶν ἀνατομικῶν τοῦ ἐγκεφάλου μερῶν οὐ-
δαμῶς ἀντίκειται τῇ ἰδέᾳ τῆς ψυχικῆς ἐνό-
τητος, οὕτω συμβιβάζεται ἄριστα αὐτῇ καὶ ἡ
ιδέα, ὅτι ὁ ἐγκέφαλος συνέστηκεν ἐκ πλειόνων

ἢ ἐνὸς ψυχολογικῶν ὀργάνων. Ἄλλως δὲ ἡ ἰ-
δέα αὕτη οὐδαμῶς ἰδιάζει μόνῳ τῷ φρενολογι-
κῷ συστήματι, ἅτε καὶ αὐτοῦ τοῦ σφόδρα πο-
λείμου τῷ συστήματι τούτῳ Flouriens δογ-
ματίσθαι (ἐπὶ βάσει τοῖς πορίσμασιν, α ἔ-
σγει ἐκ τῶν περὶ τὸν ἐγκέφαλον πειρατικῶν
αὐτοῦ ἐρευνῶν), ὅτι ὁ καθόλου ἐγκέφαλος ἐστὶ
ψυχολογικῶς σύνθετος, τοῦ μὲν κυρίως ἐγκε-
φάλου ὄντος λειτουργικοῦ ὀργάνου τοῦ λογι-
κοῦ, τῆς δὲ παρεγκεφαλίδος ὑπουργοῦσης πρὸς
κανονισμὸν τῶν τῆς μετανιθῆσεως τοῦ σώμα-
τος σκοποῦσάν κινήσεων τῶν γυῖων, τοῦ δὲ
τετραλῶδου πρὸς ἀντίληψιν τῶν ὀρατικῶν ἐν-
τυπώσεων. Τὸ ὅτι δὲ ἡ ψυχολογικὴ αὕτη τοῦ
ἐγκεφάλου διαίρεσις ἐστὶ μεγαλομερσεστέρη καὶ
γενικωτέρη ἢ ἡ κατὰ τὸ φρενολογικὸν σύστη-
μα, τοῦτο οὐδαμῶς μεταβάλλει τὴν ταυτότη-
τα τῆς ἀρχῆς, ὅτι αἱ ψυχικαὶ ἐκφάνσεις δια-
λειτουργοῦνται διὰ πλειόνων ἢ ἐνὸς ὀργάνων,
ἅτε δὴ καὶ τῆς ἀντιλήψεως τῶν αἰσθητηρίων
ἐντυπώσεων καὶ, κατὰ τινα ἔποψιν, τῆς ἰθύν-
σεως τῶν βαδιστικῶν κινήσεων οὐσῶν, οὐχ ἦτ-
τον, ψυχολογικῶν φαινομένων ἢ τὰ εἰς τὸ λο-
γικὸν ἀναγόμενα. Κατὰ τὰ εἰρημένα, λοιπόν,
ἢ εἰς πολλὰ ψυχολογικὰ ὄργανα διαίρεσις τοῦ
ἐγκεφάλου οὐδαμῶς ἀποκλείει τὴν ψυχικὴν τοῦ
ἀνθρώπου ἐνότητα.

Ἐπίσης ἀνυπόστατος ἐστὶ καὶ ἡ ἑτέρα κατὰ
τοῦ γαλλεῖου δόγματος ἐπαχθεῖσα μομφή, ἡ
καὶ μᾶλλον τῶν λοιπῶν διαδεδομένη, ὅτι αἶ-
ρει τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου καὶ θεωρεῖ
αὐτὸν δούλον τῆς φρενολογικῆς αὐτοῦ ἰδιοφυΐ-
ας· ἐπειδὴ καὶ ἐὰν μὴ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ
ἐγκέφαλος ἐστὶ ψυχολογικῶς σύνθετον ὄργανον,
καὶ μὴ ἀποδόμεν, ὡς ποιοῦσιν οἱ περὶ τὸν
Gall, εἰς μείζονα ἀνάπτυξιν τοῦ μὲν ἢ τοῦ δὲ
ἐκ τῶν ἐγκεφαλικῶν ὀργάνων τὴν τοιάνδε, ἢ
τοιάνδε ἔμφωνον, ἀγαθὴν, ἢ καὶ φαύλην, ῥο-
πὴν ἀνθρώπου τινός, οὐδὲν ἦτρον οὐδαμῶς δυ-
νάμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτὴν καὶ ὕλος ἀνεξ-
άρτητον τοῦ ὄργανισμοῦ. Ἡ κατ' ἐκάστην πεί-
ρα διδάσκει, ὅτι ἡ ἐμβρυμία, ἡ μελαγχολία, τὸ
βιψυκιδνδον, τὸ περιδεῆς καὶ πολλὰ ἄλλα
τῶν ψυχικῶν διαθέσεων, εἰσὶ συναρπάζατα συν-
νωμέναι μετὰ ποιᾶς τινος ὀργανικῆς ἰδιοσυγ-
κρασίας. Ἦδη ὁ πατὴρ τῆς ἱατρικῆς διεγῶν
καὶ διαβρῆθῃν διηγόρευσε ἐν τῷ «Περὶ ἀέρων,
ὕδατων, τόπων» θανασιῶ αὐτοῦ συγγράμματι
τὴν ἀνθρωπολογικὴν ἀλήθειαν, ὅτι ὁ ψυχι-
κὸς χαρακτήρ τῶν ἀνθρώπων περικεν ἐν συνα-
ρπαστῇ σχέσει πρὸς τὴν ἐκ τῆς φύσεως τῆς
χώρας, ἢν οἰκοῦσι, προερχομένην τοιάνδε, ἢ

τοιάνδε σωματικὴν διάκρισιν (1). Προσέτι μία τῶν θετικῶν ἡμῶν γνώσεων ἐστὶν ὅτι τῶν ἀνθρώπων οἱ αἰματώδεις τὴν κρᾶσιν ἔχουσι ποίαν τινα ἰδιουσίαν ἐν τῇ ψυχολογικῇ αὐτῶν ζωῇ ὅλος διάφορον τῆς ἰδιαιτώσεως εἰς τοὺς λεμψώδεις καὶ εἰς τοὺς νευρώδεις τὴν κρᾶσιν, οὗτοι δὲ πάλιν διαφέρουσιν ἀλλήλων τε καὶ τῶν αἰματωδῶν καὶ κατὰ τὴν ψυχολογικὴν αὐτῶν ἔξιν. Ἀλλὰ καὶ ἡ καθ' ἑκάστην, οὐ μόνον ἱατρικὴ πρκατήρησις, ἀλλὰ καὶ ἀτομικὴ ἐκάστου ἀνθρώπου πείρα διδάσκουσιν, ὅτι κατὰ τὰς παντοίας νοσολογικὰς τοῦ ἡμετέρου ὄργανισμοῦ καταστάσεις διαλλάσσουσι καὶ αἱ διαθέσεις ἡμῶν. Εὐλόγως, λοιπόν, ἠδύνατό τις νὰ ἐρωτησῇ δι' ὅτι, τάχα, ἤθελεν εἶσθαι μάλλον ἀντηρικὴ ἡ ἰδέα, εἰ ἦν ἀληθής, ὅτι ἡ φύσις προσοῦσα ἐκάστῳ ἀνθρώπῳ μεζῶν ἀπατυξίς τῆς μοίρας ἐκείνης τοῦ ἐγκεφάλου, ἐν ἧ ὁ Gall ἐνεθρόνισε τὴν δέικνα, ἡ δέικνα ψυχικὴν ἰδιότητα, συνεπάγεται τὴν τοιάνδε, ἡ τοιάνδε ἠθικὴν ἐκκᾶστος ἀνθρώπου ῥοπήν. Καὶ μήπως ὁ θέλων ἐν παντὶ τρόπῳ ἴνα περιεῖται τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῶν καλλίστων στοιχείῳ τοῦ ἠθικοῦ αὐτοῦ χαρακτήρος, τὸ αὐτεξούσιον, οὐ δύναται, καὶ ἀρῶν στερηθῆ τοῦ ἐρείσματος τῆς γαλλίῳ ἀρχῆς, ἴνα ἐπανάγκῃ πᾶσαν ἠθικῶς κατακρικτέαν πρᾶξιν εἰς ἄλλα εἶδους ἀνάγκην, οἷον τὴν βιολογικὴν ἢ λάθρα ἀρραίσειν τὸν ἄλλοτρίων εἰς τὴν ἔνδειαν τῶν πρὸς συντήρησιν χρειωδῶν, τὴν ὑπὸ τῶν πολιτευομένων ἀθέτησιν ἠθικῆς τινας ἀρχῆς εἰς πολιτικὴν δῆθεν ἀνάγκην, κ. ο. κ.; Τὸ ἥκιστα ἀνέπρεπον εἰς τὸ σῶμα ἐκπύον σεβόμενον ἀνθρώπου ἀξίωμα «οὐδέεις ἐκὼν πονηρός», ὅπερ ὁ Ἀριστοτέλης πρκατῖθεται πού τῶν ἠθικῶν αὐτοῦ (2) ἴνα ἀνασκευάσῃ αὐτό, ἐ-

πενοθήη πολλῶν πρότερον ἢ τὸ φρενολογικὸν σύστημα ἐκτεκνωθῆ ὑπὸ τοῦ γεννήτορος αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ πλὴν πάντων τούτων, ἠδύνατο, βεβαίως, ὁ Gall νὰ ἀντιτάξῃ πρὸς τὴν μομφὴν ταύτην, ὅτι οὐδαμῶς μέλει αὐτῷ εἰ τὸ σύστημα αὐτοῦ ἐστὶν ἀλυσιτελέες τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ, ἀλλ' ὅτι ἐν καὶ μόνον ἐστὶ τὸ διαφέρον αὐτῷ καὶ κυρίως ἐξεταστέον, τοῦτο, εἰ ἐστὶ, ὀπλοδοθῆ, ἀληθὴς ἢ ἡμαρτημένη ἡ ἀρχή, ἐρ' ἦς βέβηκε.

Πλὴν τῶν ἤδη ἐκτεθέντων ἀποδεικτικῶν λόγων, ἐξ ὧν κατακρίνεται ἡ σαφρότης τῶν βάσεων, ἐρ' αἱ στηρίζεται ἡ φρενολογία, ἐξελέγχεται ἀναλήθης ἡ φρενολογικὴ αὐτῆ ἀίρεσις καὶ ἐκ τούδε, ὅτι ἡ μέθοδος, καθ' ἣν εἰργάσατο ὁ Gall καὶ οἱ μετ' αὐτὸν φρενολογικοὶ πρὸς δημιουργίαν τοῦ συστήματος, ἐστὶν ἡμαρτημένη. Ποῖα ἐχέγγυα, λόγου χάριν, πιστῆς ἀπεικονίσεως πασῶν τῶν ἀνομαλιῶν τῆς τοῦ κρανίου ἐξῶ ἐπιφανείας παρέχουσιν αἱ ἀρχαῖαι προτομαί, οἷον ἡ τοῦ Ὁμήρου, ἡ τοῦ Σωκράτους, ἡ τοῦ Πλάτωνος, ἡ τοῦ Διογένης, καὶ πλείοται ἄλλαι, ἃς ὁ Gall ἐπάγεται μαρτύρια πρὸς κύρωσιν τῶν δογματικῶν αὐτοῦ ἀρχῶν; Προῆκε δὲ ὁ πυργώσας τῆς κρανιοσκοπίας τὸ σύστημα εἰς τοσοῦτον περιφρονηθεὶς τῶν δεδομένων τῆς ἱστορίας τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, ὥστε οὐδαμῶς ἐδίστασεν ἐπιπικαλέσασθαι τὸ ἀποδεικτικὸν κύρος καὶ αὐτοῦ τοῦ γραπτοῦ «ὁμοιώματος τοῦ Μωῦσεως», ὡσανεὶ ἦν ἀναμφισβητήτως πεποιημένη ἡ γνησιότης αὐτοῦ.

Ἀνάξια πάσης σπουδαίας ἀνασκευῆς εἰσι προσέτι καὶ τὰ ἐπιχειρήματα, ἃ ὁ Gall ἤρυστο πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ δόγματος αὐτοῦ ἐκ τῆς φρενολογικῆς παντομίμου, ὡς δὴ ἠνώμασε τὸ εἶδος τοῦτο τῆς, κατ' αὐτόν, ἀποδείξεως. Ἀρκείτωσαν πρὸς ἐκτίμησιν τῆς ἀποδεικτικῆς ἰσχύος αὐτῶν τὰ ἐξῆς παραδείγματα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι τὸ ὄργανον τῆς φιλίας κείται ὄντως ἐν τῇ θέσει ἐκείνῃ, ἣν ὡς τοιαύτην ὀρίζει, ἀναφέρει, ὅτι ἐν τινι γλυπτῷ συμπλέγματι, ἐν ᾧ εἶπιν εἰκαστικῶς ὁ Κάστωρ καὶ ὁ Πολυδύκης, προσερειδεῖ ἐκότερος τὸν τόπον ἐκείνον τῆς κεφαλῆς, ἐν ᾧ ἐστὶ (κατὰ τὸν Gall, ἐνοεῖται) ἡ ἕδρα τῆς φιλίας, ἐπὶ τὸ ἀνάλογον χωρίον τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐτέρου. Ἐν τινι, λέγει, γραπτῇ εἰκόνι τῆς Παναγίας, ἔργῳ τοῦ Ἰακωβῆ, ἡ Θεοτόκος εἰκάζεται ἔχουσα ἐπίσης ἐπεοισμένον τὸ χωρίον ἐκείνου τῆς κεφαλῆς ἐπὶ τὸν ἀνάλογον τόπον τῆς κεφαλῆς τοῦ θείου βρέφους. Ὁ συνήθης φιλικὸς χαριετισμὸς, ἐξακολουθεῖ ὁ Gall, ἐλάσας οὕτως εἰς τὸ ἔσχα-

(1) «...εἶεν ἂν εἶδα μεγάλαι, καὶ ἐσωτεῖσαι παραπλήσιον καὶ ἀναρροότερον καὶ ἡμερώτερον τούτων» αἱ γυνῶμαι... τὰ εἶδα ἐοικὸς σκληρὰ τε εἶ.αι καὶ εἴτωνα καὶ ξανθότερα ἢ μελά.τερα καὶ τὰ ἦθεα καὶ τὰς ὄργας αὐθάδεις τε καὶ ἰδιογνώμονας· ἡ. λδ'. (σελ. 61 τῆς ἐμῆς ἐκδόσεως).— «...οἱ ἄνθρωποι σαρκώδεις εἶσι, καὶ ἄναρροι, καὶ ὑγροί, καὶ ἀταλαλαῖ πωροί, καὶ τὴν ψυχὴν κακοί, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· τὸ δὲ βᾶθυμον, καὶ τὸ ὑπὲρῶν ἐστὶν ἐν αὐτοῖσιν ἰδεῖν ἔς· τε τὰς τέχνας παγέεις, καὶ οὐ λεπτοὶ οὐδ' ὀξείες... σκληρροῦ; τε καὶ ἰσχυροῦ, καὶ δικηρωμένους. καὶ εὐτόνους, καὶ δασέας ἂν ἴδοι;· τὸ τε ἐργατικὸν ὄψ· ἐνελεν ἐν τῇ φύσει τῇ τοιαύτῃ καὶ τὸ ἀγρυπνον, τὰ τε ἦθεα καὶ τὰς ὄργας αὐθάδεις καὶ ἰδιογνώμονας, καὶ τὸ φ τε ἀγρίῳ μᾶλλον μετέχοντα; ἢ τοῦ ἡμέρου, ἔς· τε τὰς τέχνας ὀυτέρου; τε καὶ ξυετωτέρους καὶ τὰ πολεμικὰ ἀμείνους ἐφρήσεις· ἡ. λγ'. (σελ. 61, τ. ἐμ. ἐκδ.).

(2) ἠθικ. Νικομαχ. Γ', ε.

τον τῆς παρadoxολογίας, ὁ χειρισμὸς, λέγει, τῶν συναντώντων ἀλλήλους φίλων γίνεται, οὐ μόνον διὰ τῆς δεξιώσεως ἢ τῆς συμβολῆς τῶν δεξιῶν, ἀλλὰ καὶ προστρέποντος ἑκατέρου τὴν ἰνικὴν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ χώραν πρὸς τὴν τοῦ ἐτέρου. Τὸ καὶ ἡμᾶς, οὐδέποτε νύτυχῆσμεν νὰ ἴδωμεν τὸ χάριεν ὄντως τοῦτο εἶδος τῆς φιλοφροσύνης.

Ἐνισχύου τοῦ φρενολογικοῦ συστήματος εἶσι παρεμβεβλημένα καὶ τινα στοιχεῖα φυσιο-λογικῶν ἀληθειῶν, ἅπερ ὅμως φέρουσι τὴν σφραγιδα τῆς ἐλόκληρον τὸ δόγμα τοῦτο χαρακτηριζούσης κουφρότητος καὶ εἰσι κατακόροις ἤρτυμένα διὰ τοῦ ἡδύσματος τοῦ ψεύδους. Πρῶτος, π. γ., ὁ Gall ἐδογματίσεν, ὅτι ἡ φθεγκτικὴ τοῦ ἀνθρώπου δύναμις ἐστὶν ἐνιδρυμένη ἐν ἰδίῳ χωρίῳ τοῦ ἐγκεφάλου, ὥρισε δὲ καὶ ἔδραν τῆς δυνάμεως ταύτης τὴν μοῖραν ἐκείνην πᾶν προσθίον τοῦ ἐγκεφάλου λοβῶν, ἥτις ἐπίκειται ἐπὶ τοῦ ἀπισθίου ἡμίσεος τοῦ ὀροσφίου τῆς ὀφθαλμικῆς κόγχης.

Ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ φθεγκτικὴ δύναμις κέκτεται ἰδίῳ ὑπερτικῶν ὄργανον μοῖραν τινα τοῦ ἐγκεφάλου φαίνεται ἔχουσα ὑπὲρ ἑαυτῆς πραγματικὰ τινα δεδομένα, διὰ καὶ ἀποδέχονται αὐτὴν καὶ ἱατροὶ ἐπίζηλον κεκτικμένοι θέσιν ἐν τῇ ἐπιστῆμῃ καὶ οὐδὲν εἰκῆ καὶ ἀεσχάντως προσεί-μενοι, οἷοι ὁ Bouillaud, ὁ Dax καὶ ὁ Broca.

Καὶ ὁ μὲν Bouillaud δοξάζει, ὅτι ἡ φθεγκτικὴ τοῦ ἀνθρώπου δύναμις ἔδραν ἔχει τοὺς προσθίους τοῦ ἐγκεφάλου λοβούς. Ἄλλὰ κατὰ τῆς δοξασίας ταύτης ἀντιτάσσονται νοσο-λογικὰ τινα δεδομένα, ὧν ἡ ἀποδεικτικὴ ἰσχὺς φαίνεται ἀκαταμάχητος. Τοιαύτη ἐστὶν ἡ φυσιολογικῶς ταμάλιστα σπουδαία περίπτωσις, καὶ ἦν, καὶ τοι ἐντελῶς διεσφορότων ἐκ παθολογικῆς διεργασίας ἀμφοτέρων τῶν προσθίων τοῦ ἐγκεφάλου λοβῶν, παρέμενον οὐδὲν ἤττον ἢ ἱκανότης πρὸς τὸ ἀρθρον εὐκρινέστατα λέ-ξεις τινάς. Ἐναλήθης, προσέτι, ἐξελέγχεται ἡ τοῦ Bouillaud γνώμη καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Vulpian ἀναφερομένων δύο νοσολογικῶν περιπτώσεων, καὶ ἄς ὑπῆρχε παντελής ἐνεότης, ἐν ᾧ οὐδαμῶς ἦν παθολογικῶς ἡλλωιωμένη μοῖρα τῆς τῶν προσθίων τοῦ ἐγκεφάλου λοβῶν.

Ὁ δὲ Broca ἀντισφίζεται, ὅτι ἡ φθεγκτικὴ τοῦ ἀνθρώπου δύναμις ἔδραν ἔχει τὸν τρίτον μετωπιαῖον γῶρον τοῦ ἀριστεροῦ ἡμισφαιρίου τοῦ κυρίως ἐγκεφάλου. Πρὸς ἀπόδειξιν ὅμως τῆς ὀρθότητος τῆς δοξασίας αὐτοῦ ταύτης ἐπάγεται δύο καὶ μόνες νοσολογικῶς περιπτώσεις, ἧ, ἀληθέστερον εἰπεῖν, μίαν καὶ μό-

νην. Ἐκ τριάκοντα καὶ δύο νοσολογικῶν περιπτώσεων, συλλεχθεισῶν ὑπὸ τοῦ Troussseau, δεκατέσσαρες μὲν εἰσι βεβαιωτικαὶ τῆς θεωρίας τοῦ Broca, δεκαοκτὼ δὲ ἀναίρετικαί. Ὁ Troussseau θεωρεῖ κἀλλίην ἰδιαζούσης προσο-χῆς ἀξίαν περίπτωσιν τινα, καὶ ἦν, ἐν ᾧ ἡ πάσχουσα εἶχεν ἐντελῶς ἀποβάλει τὴν πρὸς τὸ φθέγγεσθαι ἱκανότητα, ὁ μὲν δεξιὸς γῶρος ἦν μεμαλκυσμένος, ὁ δ' ἀριστερὸς εἶχεν ἐντελέ-στατα κατὰ φύσιν. Ὁ δὲ Vulpian παρετήρησε περίπτωσιν τινα, καὶ ἦν ἡ μὲν παθολογικὴ διεσφορὰ τοῦ τρίτου ἀριστεροῦ μετωπιαίου ἐγκεφαλικοῦ γῶρου ἦν παντελής, ὁ δὲ βαθμὸς τῆς ἀφασίας ἐλάχιστος.

Ἡ τρίτη τῶν θεωριῶν περὶ τῆς ἐν τῷ ἐγκε-φάλῳ ἔδρας τῆς φθεγκτικῆς τοῦ ἀνθρώπου δυ-νάμεως ἐστίν, ὡς εἰρηται, ἡ ὑπὸ τοῦ Dax ἐξε-νεχθεισα, καὶ ἦν ἡ περὶ τῆς ὁ λόγος δύναμις ἐστὶ καθιδρυμένη ἐν τῷ ἀριστερῷ ἡμισφαιρίῳ τοῦ κυρίως ἐγκεφάλου, μὴ καθορίζοντος δὲ ἀκριθέστερον τὸν τόπον. Ἡ θεωρία αὕτη ἔχει κοινὸν μετὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Broca διεγορευμέ-νης τοῦτο, ὅτι καὶ αὕτη, ὡς ἐκείνη, ἐρείδεται ἐπὶ τῆς ἰδέας ὅτι ἡ δύναμις, ἐν ᾗ ἐκφράζομεν τὰ διανοητικὰ ἡμῶν, ἐστὶν ἐνοητικῆ ἐν τῷ ἀριστερῷ ἡμισφαιρίῳ τοῦ κυρίως ἐγκεφάλου. Ἄλλως εἰπεῖν, ὅτι φθεγγόμεθα διὰ τοῦ ἀριστε-ροῦ ἐγκεφαλικοῦ ἡμισφαιρίου, ὅπερ ἐστὶν ὁπω-σοῦν παράδοξος ἰδέα, ἅτε ἀντιμαχομένη ταῖς τῶς καθολικῶς παραδεχόμενοις, ὅτι ἐκα-τέρῳ τῶν ἐγκεφαλικῶν ἡμισφαιρίων πρόσστικ-τὴ αὕτη ἢ καὶ τῷ ἐτέρῳ λειτουργικὴ ἱκανότης, καὶ ὅτι ἀμφοτέρω ἀναπληροῦσιν ἀλλήλα ἐν τοῖς φυσιολογικαῖς αὐτῶν ἔργοις. Ἰνα δὲ φανῆ ἤτ-τον ἀλλόκοτος ἡ θεωρία αὕτη, ἐπειράσαντο τινες ἀνευρεῖν ἀνάλογα ἐν ἡμῖν φαινόμενα. Τὰ πλεῖστα, λέγουσι, τῶν πολυπλόκων καὶ δυσκετελέστων ἔργων οὐκ ἐκτελοῦμεν εὐχερέ-στερον διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἢ διὰ τῆς ἀρι-στερᾶς; Πρὸς τὴν γραφὴν, τὴν ζωγράφισιν, τὸν διχίφισμὸν, καὶ πρὸς τοσαῦτα ἄλλα ἔργα, οὐ μεταχειρίζομεθα μόνην τὴν δεξιάν; Ὡς γνω-στὸν δὲ αἰ διὰ τῶν δεξιᾶ τοῦ σώματος γυῖων ἐκτελοῦμεθα κινήσεις ἔχουσι φυσιολογικῶς τὴν ἀρετηρίαν αὐτῶν ἐν τῷ ἀριστερῷ ἡμισφαιρίῳ τοῦ κυρίως ἐγκεφάλου, καὶ ἀντιστρέφους. Ἐν-δεχόμενον, λοιπὸν (λέγουσιν), ὅτι ἔχει ἑμοῖς τὸ πρᾶγμα καὶ ὅσον ἐπὶ τῇ ἔδρᾳ τῆς φθεγκτι-κῆς δυνάμεως.

Ἀπροκατάληπτως κρίνοντες περὶ τοῦ πιθανοῦ, ἢ καὶ, τῶν ἐπιχειρημάτων, ἅπερ φέρονται εἰς ὑποστήριξιν ἐκάστης τῶν εἰρημένων τριῶν

δοξασίων, εὐρίσκουμεν, ὅτι ἡ εἰκασία τοῦ Dax φαίνεται ἡ ἥττον δυσκαπδεκτος. Κατὰ τὴν ὑπό τοῦ Baillarger ἐν πλείεσθι ἐπιστασίᾳ καὶ ὄλος ἀμερολήπτως γενομένην κριτικὴν βιάσανον τοῦ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος ζήτηματος, ἐξ ἐκατῶν ἐξήκοντα καὶ πέντε ἐνέων ἢ ἀλλῶν ἀνωθρόπων οἱ ἑκατὼν πενήκοντα καὶ πέντε ἦσαν ἡμιπληγες τ' ἀριστερά' ἀποδείξεις τοῦτο, ὡς γνωστόν, ὅτι ἐνυπῆρχε παθολογικὴ ἀλλοίωσις ἐν τῷ ἀριστερῷ ἡμισφαίριῳ τοῦ κυρίου ἐγκεφαλοῦ. Τοῦναντίον δέ, ἐν μόναις δέκα περιπτώσεσι συνυπῆρχεν ἡ ἀφασία μετὰ παραλύσεως τοῦ ἀριστεροῦ ἡμίσεος τοῦ σώματος. Ὡστε δύναται τις, διατυπῶν ἐν ἀριθμητικαῖς ὄροις τὴν σχέσιν τῶν ὑπὲρ καὶ τῶν κατὰ λόγων, εἰπεῖν, ὅτι αἱ τῆς θεωρίας τοῦ Dax ὑπεραγορεύουσαι νοσολογικαὶ περιπτώσεις ἔχουσι πρὸς τὰς ἀντικειμένους αὐτῇ ὡς 15: 1. Ὁποσδήποτε ὅμως τὸ περὶ οὗ νῦν ἡμῖν ὁ λόγος ζήτημα, καὶ μετὰ τοσαύτας προόδους τῆς πειραματικῆς φυσιολογίας, οὕτω ἔσχε τὴν τελειωτικὴν αὐτοῦ καὶ τοὺς πάντας πείθουσιν λύσιν. Ἐξευρέθη ὅμως ἡδῆ ἡ πρὸς αὐτὴν ἀσφαλῶς ἄγουςα ὁδός, τουτέστιν ἡ σπουδὴ τῶν νοσολογικῶν, οὕτως εἰπεῖν, πειραμάτων αὐτῆς τῆς φύσεως. Ὅσον δὲ ἐπὶ τῇ μεζῶνι εὐχειρίᾳ, ἐν ἣ ἡ δεξιὰ τῶν χειρῶν ἐκτελεῖ τινα τῶν ἔργων, καὶ ἢ τινες ἐπιγύχοντο ἐπιχειρήματα πρὸς ὑποστήριξιν τῆς δοξασίας τοῦ Dax, δεόν παραθέσθαι τὰ ἑξῆς.

Καθολικόν, ἀληθὲς, παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς φαινόμενον ἐστὶ, σπανίως μόνον (ἐξ ἀτομικῶν αἰτίων προεούσας καὶ καύσας) παρκαίνον τὰς ἐξαιρέσεις, ὅτι ἡ δεξιὰ χεὶρ προτιμᾶται πρὸς ἐκτελέσειν παντός, εὐχειρίας τινὸς χρήζοντος, ἔργου. Τινὲς μάλιστα πιστεύουσιν, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν καλπάζοντων ὄρομικῶν ἡ ἱπποστήρων ἵππων παρακρηθεῖται ἐπικράτησις τῆς προβιβάσεως τῶν δεξιῶν ποδῶν. Καὶ ὑπὸ τινων μὲν θεωρηθῆναι αἰτία τῆς προτιμῆσεως τῆς δεξιᾶς τῶν χειρῶν τὸ ἀνατομικὸν δεδομένον, ὅτι ἐν τοῖς δεξιῶσι ἡ υποκλειδῖος ἀρτηρία, ἀντὶ τοῦ ἐκφύεσθαι ἐκ τοῦ ἀρτηριοῦ τόξου, λαμβάνει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐκ τῆς ἀνωμόμου ἀρτηρῆς. Ἄλλ' ὁ λόγος οὗτος, καὶ ἄλλως ἥμισυ πειστικὸς, καθίσταται καὶ ἐκ τούτου ἔτι μάλλον δυσκαπδεκτος, ὅτι ὁ Peacock εἶρε τὴν βηθεῖσαν ἀνατομικὴν ἀνωμαλίαν ἐπὶ ἐνὸς δεξιόχειρος ἀνθρώπου. Ὡστε δεόν ζητηθῆναι ἀλλαχού τὸν τοῦ ἐξηγητέου φαινόμενον λόγον.

Ἄλλοι ἐπειράσαντο ἵνα ἐρεῖσωσι τὴν περὶ τοῦ ζήτηματος δόξαν αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἀναποδείκτου καὶ ψιλῆς διαγορεύσεως τοῦ Gratio-

let, ὅτι, δῆθεν, αἱ ἕλικες τοῦ προσθίου λοβοῦ τοῦ ἀριστεροῦ ἐγκεφαλικοῦ ἡμισφαιρίου ἀναπτύσσονται πρῶταίτερον, καὶ ὅτι τοῦτο δυνατόν συνεπάγεσθαι καὶ πρῶταίτερον, καὶ εὐχερτέραν ἐνέργειαν τῶν νεύρων, ἐπομένως δὲ καὶ τῶν μυῶν, τῶν ἐν τῷ δεξιῷ ἡμίσει τοῦ σώματος. Κατὰ τῆς σαθρᾶς ὅμως ταύτης δόξης ἀντιτάσσονται ἄντικρυς ἄλλοι, οἱοὶ ὁ Ecker, ὁ Vogt καὶ ὁ Callender.

Ὁ Pye-Smith ἐπειράσατο ἐναγχοῦ ἔτι (1) ἐξηγήσασθαι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος φαινόμενον κατὰ τὸ δαρββίνειον δόγμα. Ὁ ἄνθρωπος, λέγει ὁ εἰρημένος ἱατρός, ἦν τὸ κατ' ἀρχῆς ἀμφιδέξιος, ἅτε τῶν συνήθων ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀργεγῶν ἀνθρώπων χειροπονητῶν (οἷον τῆς ἀναξίτησσεως, τῆς εἰρεσίας, τῆς νήξεως) ἀσκουμένων ἐξ ἴσου ἀμφοτέρως τὰς χεῖρας. Ἐπὶ ἀλάθην ὁ σφοδρὸς ἀνὴρ, ὅτι αἱ ἐν τῷ φυσικῷ βίῳ τοῦ ἀνθρώπου χρεώδεις χειροπραγίαι εἰσὶν οὐ μόνον αἱ πρὸς ἀξ ἀπαιτεῖται ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἡ συνέργεια, ἀλλὰ καὶ αἱ διὰ μόνης τῆς ἐτέρας τῶν χειρῶν σκοπιμώτερον ἐκτελούμεναι, οἷον ἡ δρέψις καρπῶν ἀπὸ δένδρων ἐρικτῶν μόνων διὰ τῆς ὕσον οἰόντε μείζονος διατάσεως τῆς ἐτέρας τῶν χειρῶν καὶ τῆς εἰς ὕψος ἀνατάσεως τοῦ κατ' αὐτὴν ἡμίσεος τοῦ σώματος, ἡ βολὴ λίθων, ἡ ἄλλον βλημάτων, κατὰ πολεμίων, θηρῶν ἀγρίων, ἡ ἐπὶ ἀναίρεσει τῶν ἐπιτηδείων πρὸς τροφὴν ζώων, ὁ χειρισμὸς τῆς κορύνης, τῆς λόγχης κ.τ.τ. Ὁ κατὰ βῆθει ἱατρός προτείνει νὰ ἐρευνηθῶσι τὰ ἐκτὰ τὰ ἔθνη τῶν εἰσέτι ἀγρίων λαῶν, ἴσως οὕτω διαφωτισθῆ τὸ ζήτημα ἐξ ἧς τινος ἄρα αἰτίας ἐξενίκησεν ἡ τῆς δεξιᾶς χειρὸς γρηῃσις. Ἴσως, λέγει, ἐξεταζομένου ὅπως κατὰκλίνουσιν ἐρ' ὕψων τὰ παιδιὰ αὐτῶν οἱ ἄγριοι, ἐν ἣ τινι θέσει θηλάζουσιν αὐτὰ, κ. οὐ. κ., εὐρεθῆ ἡ αἰτία, δι' ἣν ἀπολείπεται κατ' εὐχειρίαν ἡ εὐόνομος χεὶρ τῆς δεξιᾶς. Ἐπανάγων δ' εἶτα ἐπὶ τὸ δαρββίνειον δόγμα τὸ προκείμενον ζήτημα, εἰκάξει, ὅτι οἱ πρῶτοι ἐπινοήσαντες τὴν γρηῃσιν, π. χ., τῆς ἀσπίδος ἄνθρωποι ἠδύνατο μὲν νὰ φέρωσιν αὐτὴν ἀδιαφόρως εἴτε τῇ δεξιᾷ, εἴτε τῇ ἀριστερᾷ τῶν χειρῶν, ἀλλ' ἴσως διεφύεγον, λέγει, εὐχερτέτερον τὰ καιρία τῶν τραυματικῶν μεταχειρίζοντες μὲν διὰ τῆς δεξιᾶς τὰ κκωτικὰ, ἢ πρὸς ἐπίθετον, ὕπλα, κρ. τοῦτες δὲ πρὸς ἄμυναν τὴν ἀσπίδα διὰ τῆς ἀριστερᾶς, ἐν τῇ διαδοχῇ δὲ τῶν γενεῶν, κατὰ

(1) Guy Hospit. Report., 3. Ser. XVI, σελ. 441. 1871.

τὴν διαρβιδίειον ἀρχὴν τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς (ὡς ἐξηγήθησε, πᾶν εὐστόχως, τὸ «selection naturelle» ὃ ἐν Ἀθῆναις ὄντως σοφὸς ἰατρός κ. Ἀλέξιος Πάλλης), ἐνεφρωσθήτω τοῖς ἐκγόνοις ἢ ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις μείζων εὐχειρία τῆς δεξιᾶς τῶν χειρῶν. Τούτου δέ, λέγει, γενομένου, ἐπεξετάθη εἶτα, κατ' εὐνόητον συνέπειαν, ἡ προτίμησις τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ ἐν παντοίοις ἄλλοις ἔργοις.

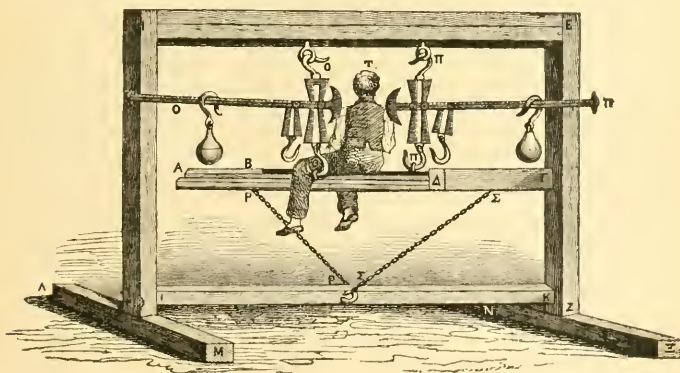
Ἐκαστος συνορᾷ, ὅτι πάντα ταῦτα εἰσι ψιλὰ καὶ ἀμέσου ἀποδείξεως οὐδαμῶς δεκτικὰ εἰκασίαι, καὶ ὅτι τῆς ἀπλῆς ταύτης δοκίσεως πολλῶ ἀίρετωτέρα ἤθελεν εἶσθαι γνώμη, ββίνουσα, εἰ δυνατόν, ἐπὶ ββάει τῆ πειραματικῆ ἀποδείξει.

Ἐπιστήσαντες τὸν νοῦν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἐστοχασάμεθα, ὅτι οὐκ ἦν τῶν ἀνευδέκτων τὸ μὲν πρὸς τῆ δεξιᾷ τῶν χειρῶν ἡμισυ τοῦ σώματος εἶναι ἦττον βαρὺ, ἢ τὸ πρὸς τῆ ἀριστερᾷ τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, ἐπειδὴ ταῖς ἐργαστικαῖς τῶν χειρῶν κινήσει συνοδεύουσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ μεταγωγὰ τοῦ κατὰ τὴν ἐργαζομένην χεῖρα μέρους τοῦ σώματος (οἶον συνανύψωσις τοῦ κατὰ τὴν ἀνατεινομένην χεῖρα ἡμίσεος αὐτοῦ, πειρωμένων ἡμῶν ἐφικέσθαι πραγμάτων ὑψηλὰ ὄντων, μεταστροφή τοῦ πρὸς τῆ ἐργαζομένη χεῖρι ἡμίσεος τοῦ σώματος ἡμῶν περὶ τὸ ἕτερον ἐπὶ καταλήψει παντοίων

ἀντικειμένων, καὶ πολλὰ ἄλλα), ἐπόμενον ἦν προτιμηθῆναι ὀρμεμφύτως ἀνάκαθεν πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν τὴν πρὸς τῷ ἦττον βαρεῖ καὶ εὐμετακινήτοτέρῳ ἡμίσει τοῦ σώματος χεῖρα. Τίς ὃ μὴ ἐνοῶν, ὅτι, ἐὰν δύο ἐπιμήκεις ἀνισοβαρεῖς κύλινδροι (π. χ., ὁ μὲν σιδηροῦς, ὁ δὲ ξύλινος) νοηθῶσι συνημμένοι κατὰ μήκος ἀλλήλοις, πολλῶ εὐχερестέρα ἔσται ἡ περιστροφή τοῦ ἦττον βαρέος περὶ τὸν ἕτερον, ἢ τὸ ἀνάπαλιν, καθὼς καὶ ἡ ἀνύψωσις τοῦ ἕλασσον βαρέος ἔχοντος ἢ τοῦ μείζονος;

Τούτων προεικασθέντων, ὑπελείπετο ἡ τῆ λυδίξ λίθῳ τῆς πειραματικῆς παρατηρήσεως δοκιμασία τῆς εἰκασίας ἡμῶν ταύτης, ἵνα δειχθῆ εἰ εἶχεν ὀρθῶς καὶ ἦν ἄρα ἀναγκραπτέα ὡς πεπιστωμένη ἀλήθεια ἐν ταῖς δέλοτις τῆς ἐπιστήμης, ἢ, τοῦναντίον, εἰ ἦν ἀναλήθης καὶ διὰ τοῦτο ἐγκαταλειπτέα. Πρὸς τὴν πειραματικὴν ταύτην δοκιμασίαν ἐμνηχνησάμεθα ἴδιον στατικὸν ὄργανον, ἐπιτήθειον πρὸς στάθμησιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος τοιοῦτοτρόπως, ὥστε μανθάνομεν (ἐπὶ ζῶντος τοῦ ἀνθρώπου) τὴν καθ' ὅλην διαφοράν ἑκατέρου τῶν κατὰ μήκος ἡμίσεων αὐτοῦ.

Παρατρέχοντες ἐνταῦθα τὴν περιγραφὴν τοῦ σταθμητικῶ τούτου μηχανήματος, περὶ οὗ ἔσται ἡμῖν ἐν ἐτέρῳ, κυρίως φυσιολογικῶ, ἔργῳ ὁ λόγος (1), ἀρκούμεθα προστιθέντες ἐνταῦθα

(1) Ἴνα παρῆσχαμεν ἀπὸ τοῦδε τοῖς διακριδομένοις τὰ περὶ τὸν ἄνθρωπον φυσιολογούμενα τὸν χρεῖω

δη δρον πρὸς πειραματικὴν ἐπεξέτασιν τῶν εἰρημένων ἡμῖν, ἔγνωμεν παραθέσθαι ἐν τούτῳ ἐνθάδε τὴν τε

τὸ δι' αὐτοῦ ἐπιτευχθέν καθολικὸν πόρισμα. Σταθμῆσαντες τὰ σώματα δεκατεσσάρων ἀνθρώπων (ὧν οἱ ἕξ Ἕλληνες, οἱ τρεῖς Ἀρμένιοι, οἱ δύο Ὀθωμανοὶ καὶ οἱ τρεῖς Ἰουδαῖοι), εὗρομεν σταθερῶς ἐπὶ πάντων τούτων, ὅτι τὸ ἀριστερὸν ἡμισυ τοῦ σώματος ἦν βαρύτερον τοῦ δεξιοῦ. Ὁ ἐκ τῶν δεκατεσσάρων δὲ τούτων σταθμῆσεων περιγεγόμενος μέσος ὄρος ἐστὶ διὰ μὲν τὸ ἀριστερὸν ἡμισυ τοῦ σώματος 11563 γαλλικὰ γράμμια (Grammes), ἢ τεσσαράκοντα, περίπου, γαλλικὰ χιλιογράμμια (Kilogrammes), διὰ δὲ τὸ δεξιὸν 12500 γράμμια, ἢ τριάκοντα ἑπτὰ, περίπου, χιλιογράμμια. Ὡστε τὸ ἀριστερὸν ἡμισυ τοῦ σώματος τῶν ἀποσταθμῆθέντων δεκατεσσάρων ἀνθρώπων εὗρέθη βαρύτερον τοῦ δεξιοῦ, ἢ δὲ διαφορὰ τῶν ἐλκῶν

περιγραφῆν καὶ τὸ ἀπεικασμα τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος: ζυγοστάθμω. Τοῦτο συνέστηεν ἐκ φυλίου πλαισίου (Α, Β, Γ, Δ ἐν τῇ παρακειμένῳ ἀπεικασματι), τῆς πλάστιγγος (ἢ τοῦ περιβάθρου), ἧς τὸ μὲν μήκος γαλ. μέτ. 4, 70, τὸ δὲ πλάτος 57, τὸ δὲ πῶρος 05, καὶ ἐκ Πισοῖδος, ἐπίσης φυλίνου, κλιθῶντος, οὗ αἱ μὲν στήλιδες (E, Z, H, Θ) εἰρυσιν ὕψος 1, 45, τὸ δὲ ζυγῶθρον ἢ μεσόθρονον (H, E) καὶ ὄψυκεῖμος συνογῆς (I, K) μήκος 4, 75, τὰ δὲ ποδ. α. (Α, Μ, Ν, Ξ) μήκος ἀρκούν, ὡπερ καὶ πάντα τὰ μέρη τὰς ἄλλας διαμέτρους τοιαύτας, ὥστε εἶναι ἀρκούντες σθεναρὰ πρὸς βίασιν τῶν σταθμίζομένων ἀνθρώπων. Πρὴται δὲ ἡ πλάστιγγς ἀπὸ τοῦ ζυγῶθρου διὰ τῶν στατηρίων (ο, ο, ο· Π, Π, Π) ὡς τρόπον δασημαίνει τὸ παρεγκείμενον ἐξεκόνισμα. Ἴνα δὲ μὴ περισφάλῃται ἡ πλάστιγγς κατὰ τὴν περὶ αὐτὴν περιβάσιν τοῦ σταθμίζομένου ἀνθρώπου, εἶσιν ὑποτεταμένα ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς πλάστιγγος κατὰ τὴν τῆς περισφάλλεως ἴσιν (διήκοντα ἑκάτερον ἀπὸ τῆς μεσότητος ἑκατέρας τῶν στενῶν τοῦ πλαισίου πλευρῶν μέχρι τῆς μεσότητος τοῦ συνογῆς) ἀρκούντες κραταῖα ἀλυσία (P, P', Σ, Σ). Γίνεται δὲ ἡ σάθμησις ἑκατέρου τῶν κατὰ μήκος ἡμισίων τοῦ ἀνθρώπινου σώματος καθιζομένου τοῦ ἀνθρώπου περιβάθῃ ἢ ἵπασσι περὶ τὸ πρὸς τοῖς στατηρίοις μέρει τῆς πλάστιγγος, ὡπερ ἐμφαίνεται καὶ ἐν τῇ παρεγκειμένῃ εἰκονογραφίᾳ.

αὐτῶν οὐκ μικρά, ἴτοι τρία, περίπου, χιλιογράμμια (1).

Ὅτω, λοιπόν, ἀνευρέθη ὁ ἀληθὴς, νομίζομεν, καὶ διὰ τῆς ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἰσχυροτέρας τῶν ἀποδείξεων, τῆς πειραματικῆς, τεκμηριωθεὶς λόγος, δι' ἃν ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς, τοῖς τε εὐπολιτεῦτοις καὶ τοῖς ἀγροῖσι, προτετιμῆται ἐν τῇ χρήσει ἡ δεξιὰ τῶν χειρῶν, τῆς ἐπαριστεροῦτος οὕσης σπανίας ἐξαιρέσεως.

Διὰ τὸν ἄρτι ἐκτεθέντα λόγον δύναται τε, βεβαίως, ἐκ τῶν προτέρων νὰ εἰκασθῇ, ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς ῥαχιτικῆς διαστρόφῆς τῆς σπονδυλικῆς στήλης γίνεται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡ τοῦ σώματος ὕψεσις καὶ ἡ ἐπίκλιμψις τῆς ῥάχους ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν, ἄτε, ὡς ἀπεδείχθη, βαρύτερον, τὸ δὲ κατὰ τὸ κῶτος τοῦ θώρακος κύρωμα ἐνίσταται ἐν τοῖς δεξιοῖς. Ἐξ ἑπτὰ ὕδων, διαστρόφων τὴν σπονδυλικὴν στήλην ἐκ ῥαχίτιδος, οὗς ἔσχουμεν εὐκαίριον νὰ παρατηρήσωμεν ἐξ ὅτου ἤγαγεν ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἐπαλήθευσιν τῆς εἰκασίας ἡμῶν ἡ πειραματικὴ δοκιμασία, οἱ ἕξ εἶχον τὸ μὲν ὕδωρον ἐν τοῖς δεξιοῖς, τὴν δὲ καμπὴν ἐπὶ θάτερα, ἐνὸς δὲ καὶ μόνου ἦν τὸ σῶμα ἐπὶ τὰ δεξιὰ κεκλιμένον, τὸ δὲ ὕδωρον ἐν τοῖς ἀριστεροῖς.

Πρὸς ἐπαρκεστέρην ὅμως βράσανον τῆς ὕσον ἐπὶ τῇ ἴξει τῆς ῥαχιτικῆς διαστρόφῆς τοῦ σώματος εἰκασίας ἡμῶν καὶ ὀριστικὴν αὐτῆς ἐκτίμησιν εὐκαίρια ἐστὶν ἡ περαιτέρω κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐξακολούθησις τῶν παρατηρή-

(1) Ἐπαναλαβόντες ἐξ ὅτου προηλέθη τὸ ἀνάγνωσμα τοῦτο τὴν συγκριτικὴν διὰ τοῦ σταθμοῦ ἐξέτασιν ἐπὶ ἐννέα ἄλλω, ἀνθρώπων (ὧν οἱ πέντε Ἕλληνες, οἱ δὲ τέσσαρες Ἀρμένιοι), εὗρομεν τοῦ: ἐξῆς: στατικούς: ὄρους: (οἱ ἀριθμοὶ τῶν σταθμικῶν μονάδων σημαίνουσι ἀγοραῖα ὀκκάδα, ὧν ἐκάστης, ὡς γνωστόν, 312 $\frac{1}{2}$ = ἐνὶ γαλλικῷ χιλιογραμμίῳ).

400

	Δεξιὰ	ἀριστερά	διαφ. (πλέον ἔθνος ἀνθρ. ἢλικία ἀνθρ. ἔ. τ. ἀρισ.).		
Α.	28	30	2	Ἐ.	28 ἔ.
Β.	33,130	36,100	2,270	Ἐ.	32.
Γ.	33,26	38	4,374	Ἄ.	44.
Δ.	28	30	2,30	Ἐ.	26.
Ε.	33,70	35,100	2,30	Ἐ.	51.
Ϛ.	27,200	29,300	2,100	Ἄ.	29.
Ζ.	34	28,40	4,40	Ἄ.	40.
Η.	33	36	3	Ἄ.	60.
Θ.	35,200	38	2,200	Ἐ.	34.
μέσος ὄρος	31,40	34,240	3,200		

σεων, ἢν καὶ μάλιστα ἱκετευτικῶς ἐξαιτούμεθα καὶ εὐελπιστὶ ἀπεκδεχόμεθα παρὰ τῶν ἰατρῶν ἰδίως μελῶν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Ταῦτα παρεκβατικώτερον ἐνείραντες, ἐπάγειμεν ἐπὶ τὴν κυρίαν τοῦ λόγου ὑπόθεσιν.

Τὴν πρώτην νόξιν πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς φυσιολογικῆς ἀληθείας, ὅτι ἡ φρεγικὴ τῷ ἀνθρώπου δύναμις καθίδρυται ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, ἐνδέχεται ὅτι ἔσχον ὁ ἀρχηγέτης τῆς ἐν μακαρίῃ τῇ λήξει φρενολογικῆς σχολῆς ἐκ τῆς ἐμπειρικῆς παρατηρήσεως, ὅτι ἡ ἡσυχία ἀπόχρωσις τῆς φωνῆς ἐκάστου ἀνθρώπου ἔχει σχέσιν καὶ ἀναλογίαν πρὸς τὴν νοητικὴν αὐτοῦ ποιότητα. Ἄνθρωποι, οἷς ἐστὶ περιερισμένως νενεμημένη ἡ νοητικότης, ἔχουσι ἀβληχρόν, νοσή καὶ ἄμουσον τὸν ἡσυχίαν τῆς φθέγγεως χαρακτῆρα, ἢ ἀδυνατοῦσι προσενεγκεῖν τὸν δαῖνα ἢ δαῖνα τῶν φθόγγων, ἐν ᾧ οἱ ἄρτιοι τὴν διάνοιαν προίενται, ὅτε μὲν μᾶλλον, ὅτε δὲ ἤττον εὐχη καὶ εὐμουσον τὴν φωνήν. Πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς πρὸς τὸν ἐγκέφαλον σχέσεως τῆς φρεγικῆς τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεως ἠδύνατο νὰ ποδιγητήσῃ τὸν ὀξύνουον παρατηρητὴν καὶ τὸ, φυσιολογικῶς καὶ ψυχολογικῶς πολὺ τὸ διάφορον ἔχον, δεδομένον, ὅτι κατὰ τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν, καθ' ἣν ὁ ἐγκέφαλος οὕτω ἔχει συντελεσμένην τὴν μορφολογικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, τὰ φωνητήρια ὅμως ὄργανα εἰσὶν ἐντελῶς ἀνεπτυγμένα, — τὸ ὅτι, λέγομεν, κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην μόνον φυσιολογικῶς ἄπλους καὶ διὰ τοῦτο εὐπροσφέρτους φθόγγους δύναται ἵνα προσφέρῃ ὁ ἄνθρωπος, οὐχὶ δὲ καὶ πολυσυνθέτους. Τὸ ἀναμριεθῆτητον δεδομένον, ὅτι τῆς προέσεως μόνων τῶν φυσιολογικῶς ἀπλῶν καὶ διὰ τοῦτο εὐπροσφέρτων φθόγγων ἐστὶ δεκτικὸς ὁ ἐν ταπεινῇ ἔτι βαθυμίδι τῆς ἐγκεφαλικῆς ἀναπτύξεως ὢν ἄνθρωπος, — τὸ δεδομένον, λέγομεν, τοῦτο ἔχει καὶ ἐτέραν σημασίαν, ἡμῖν πρὸ πάντων τοῖς Ἑλλήσι διαφέρουσαν, ἅτε δήπου ἐπιθυμοῦσιν ἐπαγαγεῖν, πρὸς τοῖς φιλολογικοῖς καὶ ἱστορικοῖς (1), καὶ φυσιολογικῶς τεκμήρια περὶ τοῦ ὅτι ἡμεῖς διεκρατήσαμεν, ἀπὸ τῶν προγόνων ἡμῶν ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν γενεῶν παραδοθεῖσαν ἡμῖν, τὴν γινσίαν προφορὰν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, καὶ ὅτι ὁ Ὀμηρος, π. χ., ἐπρόφραεν ὡς καὶ ἡμεῖς τὸ «βε-

λέσει βεβλήαται» καὶ τὸ «βεβλημένος βουβῶνα», καὶ ὁ Εὐριπίδης τὸ «βεβαρβάρωσι ἐν βαρβάρους», ὁ δὲ Ἡσίοδος οὐκ ἐπρόφραεν ὡς οἱ ἐρασμίζοντες τῶν ἑλληνιστῶν

«Καὶ δόμεν ὡς κεν δῶ καὶ μὴ δόμεν ὡς κεν

[μὴ δῶ.

» Καὶ δότῃ μὲν τις εἶπικεν, αἰδῶτῃ δ' οὐ-

[τις εἶδωκεν»,

(Ἐργ. κ. ἡμ. 352—353)

ἀλλ' ὡς ἡμεῖς» καὶ ὅτι οἱ πρόγονοι ἡμῶν διέσπελλον καλῶς καὶ κατὰ προφορὰν τὸ «ἔθνος» ἀπὸ τοῦ «έντος», καὶ τὸ «ἔθος» ἀπὸ τοῦ «έντος», καί τὸ «κριταί» ἀπὸ τοῦ κριταί» καὶ τὸ «σθένω» ἀπὸ τοῦ «στένω», καὶ τὸ «θις» ἀπὸ τοῦ «τίς».

Ἐξετάζοντες τοὺς φθόγγους Β, Δ καὶ Θ ἐν καθαρώς φυσιολογικῇ ἐπόψει, εὐρίσκουμεν, ὅτι ἡ μὲν πρόεσις αὐτῶν κατὰ τὸν παρ' ἡμῖν διασωθέντα προφορικὸν τρόπον χρήζει πολλῶ πολυπλοκωτέρας μυστικῆς ἐνεργείας ἢ ἡ κατὰ τὸν παρὰ τοῖς περὶ τὸν Ἑρασμὸν ἑλληνισταῖς ἐν χρήσει πρὸς ἀπαγγελίαν ἐκάστου τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Θεωροῦντες τὸ λεχθέν μεζῶνος ἀναπτύξεως ἄξιον, ἐκτίθειμεν διὰ πλειόνων τὰ περὶ αὐτοῦ. Κατὰ τὸν ἡμέτερον προφορικὸν τρόπον πρὸς ἀπαγγελίαν τοῦ γράμματος Β ἀπαιτεῖται

α) νὰ καθελεύσωμεν τὴν κάτω σιαγόνα, ἀλλ' οὕτω συμμεμετρημένως καὶ τοσοῦτον μόνον, ὅπου δεῖ ἵνα ἡ τοῦ κάτω χεῖλους ἦνω ἐπιφάνεια ἀχθῇ εἰς τὸ αὐτὸ ὀριζῶντινον πεδίον, ἐν ᾧ καὶ ἡ κάτω ἐπιφάνεια τῶν τῆς ἦνω σιαγῶνος τομέων. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τούτων ἀνάγκη νὰ συστειλώμεν κατὰ τὸ προσήκον μέτρον, καὶ οὕτε πλέον οὐδ' ἔλασσον τοῦ δένοντος, τοὺς ἐξῆς μῦς:

1) τὸ μυῶδες πλάτυσμα (subcutaneus colli)

2, 3) τοὺς δύο διφρεῖς τῆς κατωτέρας σιαγῶνος (digastrici maxillae inferioris)

4, 5) τοὺς δύο στυλοειδεῖς (styloioidei)

6, 7) τοὺς δύο λοξοὺς σιαγονικοὺς (myloioidei) καὶ

8, 9) τοὺς δύο στενοὺς γενουοειδεῖς (genioidei)

ε) νὰ διατεινώμεν πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ κατώτερον χεῖλος οὕτω συμμεμετρημένως, ὥστε τὴν ἔσω ἐπιφάνειαν αὐτοῦ τε καὶ τῶν τῆς ἦνω σιαγῶνος τομέων ἀχθῆναι πρὸς τὸ αὐτὸ κάτω πεδίον ἵνα δὲ κατορθώσωμεν τοῦτο δεῖν συστειλαί.

(1) Ὅρα κυρίως τὰ ὑπὸ Κωνσταντίνου Οὐκενόμου ἐν τῷ «Περὶ τῆς γινσίης προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης» συγγράμματι αὐτοῦ (ἐν σελ. 35—62, 77—88, 129—132, 143—159, 165—170) φιλολογηθέντα.

10, 11) ἀμφοτέρους τοὺς καθελκυστήρας τοῦ κατωτέρου χείλους (depressores labii inferioris)

γ') νὰ διαθέσωμεν οὕτω τὴν γλῶσσαν, ὥστε εἶναι τὸ μὲν ἄκρον αὐτῆς κικαμμένον πρὸς τὰ κάτω, αὐτὴν δὲ μετηγμένην πρὸς τῷ διαπέδῳ τοῦ κοίλου τοῦ στόματος· ἵνα δ' ἐρικώμεθα τούτων δέον νὰ συστειλωμεν

12, 13) τοὺς δύο γενουογλωσσικούς (genioglossi) καὶ

14) τὸν γλωσσικὸν (lingualis):

δ') τούτων πάντων παρασκευασθέντων, ὑπολείπεται ἔτι νὰ ἐκθιάσωμεν τὸ ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ στόματος ἐναπειλημμένον πνεῦμα ἵνα γίνῃται ἡ τοῦ φθόγγου πρόσσις· πρὸς τοῦτο δὲ δέον συστειλαί πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἐκπνευστικὴν συστολήν τοῦ κύτους τοῦ θώρακος μῦς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τῶν μῶν τούτων συν-ἐργεῖα ἀπαιτεῖται πρὸς τὴν πρόσσιν παντὸς φθόγγου, ἐπομένως καὶ πρὸς τὴν καθ' οἰονδήποτε τρόπον γινομένην προφορὰν τοῦ περι οὐ νῦν ὁ λόγος γράμματος, διὰ τοῦτο παραλείπεται ἡ συναρίθμησις αὐτῶν ἐνταῦθα τε καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς περὶ τῆς τῶν λοιπῶν γραμμάτων προφορᾶς λεχθησομένους·

ε') δέον, ἐν ἧ στιγμῇ προίεμεθα τὸν φθόγγον, νὰ καθελκύσωμεν αὐτὴν τὴν κάτω σιαγόνα, συστέλλοντες πάλιν τοὺς τὴν καθέλκυσιν αὐτῆς ἐργαζομένους ἐννέα μῦς.

Πρὸς ἀπαγγελίαν, λοιπόν, τοῦ γράμματος Β κατὰ τὸν καθ' ἡμᾶς τὸν Ἑλληνας προφορικὸν τρόπον ἀπαιτεῖται ἡ συν-ἐργεῖα δεκαεπτασάκρων μῶν, εἰκοσι δὲ καὶ τρεῖς μυϊκαὶ συστολαί.

Ἴνα δὲ τὸ αὐτὸ γράμμα τῆς ἐλληνικῆς ἀλφαβήτου προφερθῇ κατὰ τὸν παρὰ τοῖς ἐρασιμάχοις ἐλληνισταῖς ἐν χρήσει προφορικὸν τρόπον οὐδὲν ἄλλο ἀπαιτεῖται ἢ, συμμεμνηθέντων τῶν χειλέων, ἐκθιασθῆναι τὸ ἐν τῷ κοίλῳ αὐτοῦ ἐνεργημένον πνεῦμα, κατὰ δὲ τὴν πρόσσιν τοῦ φθόγγου καθελκυσθῆναι τὴν κάτω σιαγόνα· πρὸς ταῦτα δὲ ἀπαιτεῖται ἡ συν-ἐργεῖα ἐννέα μῶν μῶν.

Ἰδωμεν ὅπως ἔχουσι κατὰ φυσιολογίαν καὶ τὰ καθ' ἑκάτερον τῶν τρόπων, καθ' οὓς προφέρεται τὸ γράμμα Δ, τὸν τε ἐν τοῖς στόμασι τῶν Ἑλλήνων ἡμῶν εἰθισμένον καὶ τὸν παρὰ τοῖς περὶ τὸν Ἑρασμὸν ἐν χρήσει.

Οἱ μὲν ἡμεῖς προφέρομεν τὸ γράμμα τοῦτο, χρῆζομεν πρὸς τὴν ἀπαγγελίαν αὐτοῦ τῆς συν-ἐργεῖας ἐνδεκα μῶν, ὧν οἱ ἐννέα μεθιστῶνται δις εἰς συστολήν, τούτεστιν εἰσὶν εἰκοσι αἱ μυϊκαὶ συστολαί, αἱ τὸν φθόγγον Δ (ἑλλη-

νοτρόπως προφερομένου τοῦ γράμματος) συμπαράγουσαι, ἧτοι

α) δέον νὰ διανοιζόμεν ὅσον ἀρκεῖ τὸ στόμα, καθελκύντες τὴν κάτω σιαγόνα τοσοῦτον μόνον, ὥστε νὰ διαστώσιν οἱ τῆς ἄνω σιαγόνου τομεῖς ἀπὸ τῶν τῆς κάτω τοσοῦτον, ὅσον δεῖ πρὸς διάληψιν τοῦ ἄκρου τῆς γλώσσης. Ἴνα δ' ἐρικώμεθα τούτου δέον νὰ συστειλωμεν τὸ μῶδες πλάτυσμα, τοὺς δύο διφυεῖς τῆς κάτω σιαγόνου, τοὺς δύο στυλοουοειδέους, τοὺς δύο λοξοὺς σιαγονικούς καὶ τοὺς δύο στενοὺς γενουοειδέους·

β) ἀνάγκη νὰ προσελκύσωμεν τὴν γλῶσσαν διὰ τοῦ μεταξῶν τῶν μικρῶν διεσθηκῶν ὀδόντων χαματίου οὕτω συμμετριμένως καὶ τοσοῦτον μόνον, ὥστε τὸ ἄκρον τῆς γλώσσης ἐράψασθαι τῆς ὀξύτητος τῶν ἄνω τομέων, οὕτω δὲ τὸ ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ στόματος ἐναπειλημμένον πνεῦμα, ὅταν ἐκθιασθῇ, διαπνεύσει ὑπὲρ τὸ ἄκρον τῆς γλώσσης καὶ μεταξῶν αὐτοῦ καὶ τῶν τῆς ἄνω σιαγόνου τομέων καὶ παραγαθῆν οὕτω τὸν ἰδιάζοντα ἐκείνου ἡχητικὸν τύπον· τὴν σύμμετρον δὲ ταύτην τῆς γλώσσης προέλκυσιν ἐργάζονται ἀμφοτέροι οἱ γενουογλωσσικοὶ μῦς·

γ) δέον, προσέτι, νὰ ἐκθιάσωμεν τὸ ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ στόματος ἀπειργμένον πνεῦμα, συστέλλοντες τὸ τοῦ θώρακος κύτος·

δ) ἀπαιτεῖται νὰ καθελκύσωμεν αὐτὴν τὴν κάτω σιαγόνα ἐν ἧ στιγμῇ προίεμεθα τὸ ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ στόματος πνεῦμα. Ὡστε συστέλλομεν καὶ πάλιν τοὺς τὴν καθέλκυσιν τῆς κάτω σιαγόνου ἐργαζομένους ἐννέα μῦς.

Πρὸς τὴν προφορὰν, λοιπόν, τοῦ περι οὐ ὁ λόγος ἐλληνικοῦ γράμματος κατὰ τὸν ἡμέτερον τοῦ προφέρειν αὐτὸν τρόπον χρῆζομεν τῆς συν-ἐργεῖας εἰκοσι μῶν, ἧ, συνυπολογιζομένης καὶ τῆς δευτέρας ἐκάστου τῶν μῶν τούτων συστολῆς, εἰκοσιδύο μυϊκῶν συστολῶν.

Πρὸς δὲ τὴν κατὰ τοὺς ἐρασιμάχοντας ἀπαγγελίαν τοῦ αὐτοῦ γράμματος οὐδὲν ἄλλο ἀπαιτεῖται, ἢ, ἐπειδομένου τοῦ ἄκρου τῆς γλώσσης ἐρ' ἄπκααν τὴν πρὸς τοῖς φωνητικῶν χόρων τῆς ὑπερήσας, ἐκθιασθῆναι τὸ ἀπειλημμένον μεταξῶν αὐτῆς καὶ τῆς γλώσσης πνεῦμα, καταχθῆναι δὲ ἅμα τὴν κάτω σιαγόνα· πρὸς τὴν λέαν ἀπλὴν ταύτην ἐργασίαν συστέλλονται δέκα καὶ μόνον μῦς, τούτεστιν ὁ τὴν γλώσσαν βραχύνων, ἅμα δὲ καὶ κάμπτων τὸ ἄκρον αὐτῆς πρὸς τὰ ἄνω καὶ ὀπίσω, ἧτοι ὁ ἄνωτερος ἐπιμήκης γλωσσικός (lingualis longitudinalis superior) καὶ οἱ τὴν κάτω σιαγόνα

διανοίγοντες ἐντέα μὴς* δηλονότι ἀπαιτοῦνται ἑνδεκα μόνα μῦκai συστολαί.

Τοῦ δὲ Θ ἢ καθ' ἡμᾶς μὲν προφορὰ μεθίστησι τοσοῦτος· εἰς ἐνεργειαν μῦς, ὅσους καὶ ἡ τοῦ Δ, γρήζουσα καὶ αὐτὴ εἰκοσι καὶ δύο μῦκων συστολῶν, ἐν ᾧ ἡ κατὰ τὸν προφορικὸν τρόπον, τὸν ἐν γρήσει παρὰ τοῖς τῷ Ἐρασμῷ δ-μόρφοσι τῶν ξένων ἑλληνιστῶν (=Γ), παραπλησια οὔσα καὶ φυσιολογικῶς συγγενὴς τῇ τοῦ γράμματος D (ἡμφοτέρου γὰρ οἱ φθόγγοι [D, Γ] εἰσι γλωσσοίπερώϊοι προσθιοπρόφερτοι articulatīo linguopalatīnalis prior vel anterior [I]), ἐστὶ καὶ φυσιολογικῶς ὅσον ἡ ἐκείνου ἀπλῆ καὶ ὀλιγόπλοκος.

Ἐκ τῶν εἰρημένων συναγεται τὸ ἀναμυρισθῆ-τητον φυσιολογικὸν συμπέρασμα τοῦτο, ὅτι ἡ μὲν κατὰ τὸν ἑλληνικὸν τρόπον προφορὰ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων Β, Δ καὶ Θ δεῖται πολυπλοκωτέρας μῦκῆς ἐνεργείας, ἅτε καὶ τῆς συστολῆς πολλῶ πλειόνων μῦκῶν γρήζουσα, καὶ συστολήσεως καὶ ἀκριβείας ἐν ταῖς συστολαῖς ταύταις προσκαπιτούσα, πρὸς ἣν χρεωδῆς ἐστὶν ἀνάπτουξίς τις τῆς διανοίας καὶ λογικότης. Διὰ τοῦτο, οὕτω συντελεσθεῖσας τῆς τοῦ ἐγκεφαλοῦ ἀναπτύξεως, ἀδυνατεῖ ὁ ἄνθρωπος προενεγκεῖν τὸν φθόγγου τοῦτους διὰ τοῦτο καὶ οὐδέποτε ἐκ τοῦ στόματος τῶν βρεφῶν ἀκούομεν αὐτούς. Οὐ μόνον δὲ διὰ τὸ συμμετρημένον καὶ ἀκριβὲς ἐν τῇ πρὸς ἄλλα ἀγωγή τῶν πρὸς τὴν ἀποτέλεσιν τοῦ χαρακτηριστικοῦ αὐτῶν φθόγγου χρησίμων ἀνατομικῶν στοιχείων ἀδυνατεῖ τὸ βρέφος, ἅτε μήποτε ἀνεπτυγμένον τὸν ἐγκεφαλον, νὰ προσενέγκῃ καθ' ἡμᾶς τὰ περὶ ὧν νῦν ὁ λόγος γράμματα, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ ἔλλειπει ἐτι ἐνός τῶν πρὸς τὴν προφορὰν αὐτῶν συνεργούντων ἀνατομικῶν μορίων· ἐστὶ δὲ τοῦτο οἱ ὀδόντες, ἅτε συνεργούντων πρὸς μὲν τὸν φθόγγον β ἰδίως τοῦ κατωτέρου χεῖλους καὶ τῶν τῆς ἄνω σιαγόνος τομέων (articulatīo infralabio-supradentalis), πρὸς δὲ τὸν δ τῆς γλώσσης καὶ πάλιν τῶν ἄνω τομέων (articul. supradento-lingualis). Τοῦναντίον δὲ διὰ τὸ φυσιολογικῶς ἀπλοῦν καὶ ὀλιγόπλοκον τῆς κατ' Ἐρασμον προφορᾶς τῶν γραμμάτων τούτων οὐ μόνον καὶ τὰ βρέφη αὐτὰ ἄριστα δύνανται νὰ προφέρωσιν αὐτὰ ὁμοίως (τάττα, τα-

τά, λουά, λερρ [εβρὺν], κατ' Ἀριστοφ., Νεφελ. 13647, βαβᾶ, βελῆ, δαδά, δεδῆ), ἀλλὰ καὶ τῶν λογικοῦ ἀμοιροῦντων ζῶων τινὰ δύνανται νὰ ρηγνώσῃ φωνῆν ὁμοίωσθοντων τῇ κατ' Ἐρασμον προφορᾷ τοῦ γράμματος β.

Προσθετὸν ἔτι, ὅτι καὶ πάντες οἱ λοιποὶ φθόγγοι οἱ φυσιολογικῶς συγγενεῖς τῷ β, τουτέστιν οἱ δι' ἀμφοτέρων τῶν χεῖλων, π, ὡς ὀνομάζονται ἐν τῇ φυσιολογικῇ φθολογίᾳ (1), οἱ διχελικοὶ ἢ ἀμφιχελιοπρόφερτοι (bilabiales), δηλονότι ὁ π, τὸ ἐν τῇ προέσει τοῦ β διὰ τῆς παρατεταμένης δονήσεως ἀμφοτέρων τῶν χεῖλων παραγόμενον βρυλλημα, ἢ γρυλλισμοειδῆς φωνή, ἡ ἐμπερὴς τῇ προφορᾷ τοῦ ἀγγλικοῦ w (doobljju) καὶ ὁ μυγμῆς ὁ παραραγόμενος συμμεκυκλῶτον τῶν χεῖλων καὶ εἰσβαζόμενος σὺν βύμῃ τοῦ πνεύματος εἰς τὸ τῆς βίνος κύλον, — ταῦτα, λέγομεν, τὰ φυσιολογικῶς ἀδελφὰ τοῦ φθόγγου β φωνήματα ἔχουσι γλωσσικῶς τε καὶ αἰσθητικῶς ὡς ἐξῆς. Ἢ διὰ τοῦ κραδαμοῦ τῶν χεῖλων κατὰ τὴν τοῦ φθόγγου β πρόεσιν παραγόμενη βρυλληματώδης ἤχη, ὁ φθόγγος π, καὶ ὁ γρυλληματικῶς φθόγγος w εἰσι φυσιολογικῶς μὲν τοσοῦτον στοιχειώδεις, ὥστε τὴν μὲν βρυλληματώδη φωνὴν προέονται καὶ αὐτὰ τὰ βρέφη, αἰτοῦντα πιαίν(2), ἔτι δὲ οἱ ἴπποι, αἱ ἡμίονοι καὶ οἱ ὄνοι ρηγνώουσιν αὐτήν, ἐκδιάζοντες σὺν βύμῃ τὸ πνεῦμα τῶν μυκτῆρων καὶ τοῦ χάσματος τῶν χεῖλων, κραδαίνομένων, ὡς ὕταν, π. χ., λυπῆ τι κνήθον αὐτῶν τὴν βίνα. Τὸν δὲ φθόγγον π πρωταίετατα προφέρουσι τὰ νήπια, εἰς ὧν τοὺς πρώτους κλαυθμηρισμοὺς διακρίνεται καὶ τὸ γρυλληματώδες w, ὅπερ καθ' ἑώραξεν καὶ τὸν γρυλλισμὸν τῶν δελφαικίων. Αἰσθητικῶς δὲ θεωρουμένων τῶν φωνῶν τούτων, δυνάμεθα, βεβαίως, εἰπεῖν, ὅτι εἰσὶν ἡκιστα ἐπαγωγοὶ καὶ παντάπασιν ἀνάξιοι τοῦ ἀνθρωπίνου στόματος καὶ ὠτός. Διὸ καὶ γρῶνται μῆ ἐξ αὐτῶν (τῆ βρυλληματώδει hrrr) οἱ ὀρεωκόμοι, οἱ ἀνηλάτοι καὶ οἱ ἀμαξεῖς, ἀριέντες αὐτὴν ὅταν θέλωσι νὰ ἐπίσχωσι τῆς πορείας τὰ ὑποζύγια αὐτῶν. Ἐνδικιώτατα δὲ εἶρηκε περὶ τῆς φωνῆς ταύτης ὁ de Bois-Reymond, ὅτι «τὸ σύμφωνον τοῦ-

(1) «*Kuhmus* κτλ», σελ. 206—231.

(2) Καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐπέμεινον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὰ ἡμέτερα νήπια, ὅτι ἤθελον νὰ πλωσιν ὁ Ἀριστοφάνης εἰτάγει ἐν ταῖς «Νεφέλαις» (1381) τὸν Στρεψιάδην λέγοντα
«αἰσθανόμενος σου, πάντα τραυλλίζοντος, ὅτι νοήεις· αἰ μὲν βρῶν εἰποις, ἐγὼ γρῶν· ἄν πιαῖς ἐπέτχον».

[1] *Orz «*Kudmus* oder *allgemeine Alphabetik* von *physiologischen, physiologischen und grammatischen Standpunkt* von F. H. du Bois-Reymond, Berlin, 1862», σελ. 215.

» το ἤθελον εἶσθαι τοσοῦτον δύσχορον ἐν
 » ταῖς λέξεσιν, ὥστε ἐν οὐδεμιᾷ γλώσσῃ, ὅσον
 » τραχύφθογγος κἄν ὑπετίθετο, ἤδυνάτο τις
 » εἰκάσαι, ὅτι ἐστὶν ἐν χρήσει ὁ φθόγγος οὐ-
 » τος» (1). Προεικάζοντι ταῦτα τῷ εἰρημένῳ
 φυσιολόγῳ ἦν, βεβαίως, ἀδύνατον προῖδειν, ὅτι
 ἤθελον, οὐδὲν ἤττον, εὐρεθῆ ποτε ἀνθρώπινα
 ὄντα, ἅπερ νὰ διαψέυσαι τὴν εἰκάσιν αὐτοῦ
 τοσοῦτον δυσχερεῖς ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτῶν βη-
 γνύτα φωνάς. Καὶ ὅμως εὐρέθησαν οἱ μέλα-
 νες, μικρόσωμοι καὶ εἰς διευθέτατοι κάτοιμοι
 μιᾶς νήσου ἐκ τῶν νέων Ἑβραϊδῶν (Hebriden)
 χρωῶνται γλώσσῃ, ἣν, ὑπερβαίνουσιν καὶ αὐ-
 τὰς τὰς τραχύφθογγότατας κατὰ τὸ δύσχορον,
 χαρακτερίζει ὁ εἰρημένος συγκρατασμός τῶν
 χειλέων. Παράδειγμα εἰς τῶν ἡδυλόγων ἐ-
 κείνων ἀγγρίων ἔφερε τὸ χάριον ὄνομα Mam-
 brrrrrrum, ἕτερος δὲ τις Bonombrrrrr-
 ruai.

Ὁ δὲ μυγμός, ὁ παρχύμενος διὰ τῆς εἰ-
 σιόσεως τοῦ πνεύματος διὰ τοῦ κοίλου τῆς
 βίνος, συμμεμυκῶτων τῶν χειλέων, ἐστὶ φυσιο-
 λογικῶς τοσοῦτον ἀργειδῆς καὶ στοιχειώδης,
 ὥστε, καθ' ἣν ποιεῖται ὁ de Bois-Reymond
 ὄρθην παρατήρησιν (2) καὶ τὰ παιδιὰ αὐτὰ μύ-
 ζουσιν οὕτως ἐν ταῖς πρώταις αὐτῶν πρὸς τὸ
 φθέγγεσθαι ἀποπειραίς.

Ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων συνάγεται, ὅτι
 ὁ παρὰ τοῖς ἔρασιμίζουσι τὴν προφορὰν τῆς ἐλ-
 ληνικῆς γλώσσης ἐν χρήσει προφορικὸς τρόπος,
 ὅσον ἐπὶ τοῖς περὶ ὧν ὁ λόγος ἑλληνικοῖς γράμ-
 μασιν, ἔχει πρὸς τὸν καθ' ἡμᾶς ὡς ἡ ἀπλῆ ἢ
 ἡ διὰ τεσσάρων βάδισις πρὸς τὴν μάλιστα τε-
 χνήσασαν σκηνικὴν ἢ σχοινοδοτικὴν ὄρχησιν.
 Καὶ τοῦτο μὲν ἐστὶ τὸ φυσιολογικὸν δεδομέ-
 νον, μηδεμιᾶς δεκτικὸν ἀντιφρήσεως ἢ περαι-
 τέρω δ' ἐξέτασις τοῦ ζητήματος ἐστὶν ἔργον
 τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος γλωσσολόγων κεκλημέ-
 νων ἀποφανθῆναι εἰ πιθανόν, ὅτι ἔθνος τι,
 ἐκπίπτον τῆς διανοητικῆς αὐτοῦ ἀρχῆς καὶ
 ἀναυθαρσούμενον, καθίστηεν ἐν τῇ γλώσσῃ
 αὐτοῦ ἀντὶ τῶν φυσιολογικῶν ἀπ.ῶν φθογ-
 γικῶν στοιχείων ἄλλα πολυποικωτέρας μύ-
 κης ἐνεργείας πρὸς παραγωγήν αὐτῶν δεδ-
 μενα.

Δυστυχῶς οὐκ ἔστι δυνατόν καθυποβληθῆ-
 ναι εἰς πειραματικὴν βράσανον τοιαῦτα ἀπορή-
 ματ' ἂν ὅμως ἡδυνάμεθα ἀνερευνᾶν καὶ τὰ

ἐθνολογικὰ ζητήματα διὰ τῆς πειραματικῆς
 μεθόδου, πειρώμενοι διὰ τῶν ἐθνῶν ὡς διὰ τῶν
 λαγιδέων καὶ τῶν βατραχίων, ἠθέλομεν προτι-
 μῆσαι πρὸς τοιοῦτον διαβασανισμὸν ὑψηλότερα
 ἐθνολογικὰ ζητήματα. Λίαν περίεργον ἤθελον
 εἶσθαι τότε, π. χ., εἰ τινεὶ ἐγκαθεύριγεν οἰονδή-
 ποτε τῶν νῦν ἐπὶ πολιτισμῷ καὶ ἰσχύϊ διακρι-
 νομένων ἐθνῶν ὡς ὑπὸ πειραματικὸν κώδωνα
 ὑπὸ τὸν ἀμρικαλύψαντα ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας
 τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἀδιάπικιστον σιθηροῦν πνι-
 γέα, πλήρη τοῦ ἀναίρετικοῦ ἀερίου τῆς βαρ-
 θραβρότητος καὶ στέγοντα τῆς ἐπιστήμης τὸ
 φῶς, ἐνέλλαιπε δ' αὐτὸ οὕτως ἐγκαθειργμένον
 ἐρ' ὅσον χρόνον διήγαγεν ἐν τῇ ὄντως ἀτλήτῳ
 ταύτῃ καταστάσει καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Τὸ
 ἔθνος ἐκεῖνο, ὅσον μεγάλη κἄν φαίνηται νῦν ἡ
 ζωτικότης αὐτοῦ, θὰ ἀπέθνησκε, βεβαίως, διὰ
 παντός, ἐν ᾧ τὸ ἑλληνικὸν διετήρησεν ἀκέραια,
 εἰ καὶ πως ἀβληχρότερον λειτουργοῦμενα, πάν-
 τα τὰ στοιχεῖα τῆς ἐθνολογικῆς αὐτοῦ ζωῆς,
 ἀνακτάται δὲ προῖοντι τῷ γρόνῳ τὴν πάλαι
 εὐεξίαν αὐτοῦ, ἀναπνεόν ἀδῆς τὸ ζεῖδιωρον ἐ-
 κείνο πνεῦμα. οὐ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἦν ἀπε-
 στερημένον, θαλάσμιον δὲ πάλιν καὶ φωτιζό-
 μενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ φωτὸς τῆς ἐπιστήμης.

Π. ΚΑΛΑΙΒΟΥΡΗΣ

ιατρός.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝΝΕΑΗΜΕΡΟΥ ΒΑΣΙΛΙΔΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

(Τῆ 30 Ἀπριλίου 1872).

Κυρίαί καὶ κύριοι!

Ἦ τὰ μᾶλα κολακευτικὴ ἐπιείκεια, μεθ' ἧς
 ἠκροάσθητε, κατὰ τὴν περυσινὴν τοῦ ἡμετέρου
 Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐπέτειον πανηγύριν, τοῦ
 ἤμιστα ἀναξίου αὐτῆς καὶ κατὰ πάντα ἀτε-
 λούς; «Ἵπατίας ἐγκωμίου,» μὲ ἐνεθάρρουνε εἰς
 τὸ νὰ καθυποβῶ καὶ ἐφέτος τῇ περωτισμέ-
 νῃ ἡμῶν κρίσει, ὑπὸ τὸ πρόσχημα δημοσίου
 διαλέξεως, βραχίστην μὲν, ἀλλὰ καὶ ὅσον οἶόν
 τε περιληπτικὴν ἐξιστόρησιν τῶν κατὰ τὴν Ἰ-
 ωάννην Γρέυ. Εὐελπισῶν δὲ ὅτι αἰ πρὸς με φι-
 λικῆ ἡμῶν διαθέσει ὑφίστανται ἀμάρτια, δια-
 βεβαίω τὸ φιλόμουσον ἀροατήριόν μου περὶ

(1) Ἐνθα ἄνωτέρω, σελ. 207, 208.

(2) Ἐνθα ἄνωτέρω, σελ. 207, 208.

τῆς σταθερότητος τῶν πρὸς αὐτὸ εὐγνωμόνων αἰσθημάτων μου, ἐν ἐμοὶ δι' ἀνεξιτήλων ἐντυπωθέντων χαρακτῆρων ὑπὸ τῆς φιλοφρονος ὑποδοχῆς, δι' ἧς ἐτιμήθη ἡ διὰ τῶν ἀδελφῶν μου χειρῶν παρουσιασθεῖσα αὐτῶ Ἀλεξάνδριν φιλοσόφος τε καὶ μάρτυς. Αὕτη δὲ καὶ σήμερον μεσιτεύει δι' ἐμοῦ, ὅπως ἐμυένω, ὡς ἐκεῖνην, ὑποδεχθῆτε καὶ τὴν ἐνδοξον τῆς Ἀγγλίας βασιλισσάν, παραβλίποντες καὶ πάλιν τὴν προφανῆ ἀσθένειαν καὶ τὸ ὑπερβολικὸν θάρρος τοῦ σφόδρα τολημτίου αὐτῶν παρ' ὑμῖν ἐπιγηγυτοῦ. Καὶ ἀλλῆθες μὲν ἐσίν, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο, καθὸ ξένον, δὲν δικαιούται νὰ προξενήσῃ τὰς ὑμετέρας ἀνοκίας τὴν τέφρην ἐκείνην καὶ ἠδοκίαν, τὴν ὅποιαν ἐπάγει ὄνομα καθαρῶς Ἑλληνικόν, ἀλλ' οὐχ ἥτοον φέρεῖ μεθ' ἐκυτοῦ πλεῖστας ὕσας ἀνακνήσει, δυναμείνας νὰ ἐφελευσῶσι τὴν μετ' ἐνδιαφέροντος προσοχῆν ὁμογενεῶς ἀκρατηρίου. Ἀρκεῖ δὲ πρὸς τοῦτο νὰ ἀνακαλέσῃται εἰς τὴν μνήμην ὑμῶν, ὅτι ἡ περικληθῆς, ὠρῖα καὶ δύστηνος αὕτη τῆς Ἀγγλίας ἐνεαήμερος βασιλίς, γεννηθεῖσα ἐν πλῆρῃ δεκάτῳ ἑκτῷ αἰῶνι, καθ' ὃν μεγάλη καὶ ἐνθουσιώδης ἡγέρθη πρὸς τὴν παιδείαν ἀμιλλα, κρατίστη ἀνεδείχθη πασῶν τῶν ἐπισμοτέρων τῆς ἐποχῆς γυναικῶν, τῶν σφικτομένων ἐπὶ εὐγενεῖ ἀγωγῇ καὶ σπανίᾳ πολυμαθείᾳ, καὶ ὅτι, πλὴν τῶν λοιπῶν αὐτῆς καὶ ποικίλων γνώσεων, οὕτως ἐξ-επαιδεύθη καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν, ὥστε πρῶτως κατέστη ἱκανὴ νὰ ἀντιλαμβάνηται τῶν ἀπροσιωτέρων θεσπεσιῶν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας. Γυνὴ λοιπὸν ἀλλόφυλος, ἥτις ἐν τρυφερωτάτῃ νεότητι ἠνθόει καὶ ἐθαύμαζε τὰ ἀθάνατα συγγράμματα τῶν θεῶν ἡμῶν προγόνων, καὶ ἐγίνωσκε κατὰ συνέπειαν τὸν ἐπὶ τῆς γῆς κύριον προορισμὸν τοῦ γυναικείου φύλου, δικαιούται, νομίζω, νὰ ἀπολαύσῃ τοῦ ἡμετέρου θαυμασμοῦ, νὰ ἐμπνεύσῃ δὲ καὶ εἰς ἐμὲ τὴν τόλμην, μεθ' ἧς προβαίνομαι εἰς τὴν σκιαγραφίαν τῆς κατὰ πάντα συμπαθητικῆς αὐτῆς εἰκόνας, ὀφειλομένην εἰς ἀθθεντικά καὶ σπουδαῖα ἀγγλικά κείμενα, ἐξ ὧν ἀκροσύντως ἐπωρεθίσθη ἡ ἐμὴ ἄτεγος γραφὴς τῇ προθύμῳ συμπράξει φίλου ἐθελήμονος καὶ κατόχου τῆς Ἀγγλικῆς γλώσσης.

Τὸ ἑρῶν τῆς κραταιᾶς Ἀγγλίας τὰς βραθυμίας ἀνέθου δεκτοκατεχίας, τῇ 22ῃ Ἀπριλίου 1509, Ἑρρίκος ὁ Π'ος, ὅστις, ἔνεκα τῶν πρὸς τὰς ἐξ αὐτοῦ γυναικῶν ὁμοτήτων αὐτοῦ δύναιται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν μυθιστορικὸν βαρῶνον «Κυανοπέγωνα» (Barbe-Bleue). Καὶ κατὰ μὲν τὰ πρῶτα εἶτη τῆς ἐπὶ τοῦ ἑρῶν

ἀναρρήσεώς του φιλήδονος εἰς ἄκρον καὶ εὐωχίαις ἐκδοτος ὅλος γενόμενος ὁ νέος ἡγεμῶν, ἀνεπισθῆτως τέλειος ἀπέβη τύραννος, λίαν ὠμὰ καὶ τραγικὰ παραστήσας δράματα κατὰ τὸ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ χρονικὴν διάστημα. Ἀλλ' ἀποστρέψωμεν τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῆς ὁμοιότητος τοῦ αἰμοχαροῦς τούτου βασιλέως, καὶ ἴδωμεν τὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ, ἕμμεσον ἔχοντα σχέσιον πρὸς τὰ τῆς καταγωγῆς τῆς ἐνδόξου ἡρωίδος ἡμῶν.

Ὁ Ἑρρίκος Π'ος, ἀποβιώσας τῷ 1547, ἐγκατέλιπε τρία τέκνα, τὴν Μαρίαν, θυγατέρα τῆς ἐξ Ἀρβανωνίας Λικατερίνης, τὴν Ἑλισάβετ, θυγατέρα τῆς Ἄννης Βολείνου, ἀμφοτέρως νόθους ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου ἐπιστήμως κηρυχθείσας, καὶ ἀκολούθως ὑπ' αὐτοῦ πάλιν ἡγεμονίδας ἐπονομαθείσας, καὶ τὸν Ἑδουάρδον, υἱὸν τῆς Ἰωάννης Σευμόρου. Προαισθηθεὶς δὲ τὸν θάνατόν του, ἐγραψε διαθήκην, κατὰ τὴν ὅποιαν τὸν ἑρῶν τῆς Ἀγγλίας ἐμελλε νὰ καθέξῃ ὁ Ἑδουάρδος, ἐν ἑλλείψει δὲ τοῦτου, ἡ πρῶτότοκος θυγάτηρ Μαρία, καὶ ἐν ἑλλείψει ταύτης, ἡ δευτερογενὴς Ἑλισάβετ, ἐν ἑλλείψει δὲ καὶ τῶν τριῶν τέκνων του καὶ γνησίων αὐτῶν κληρονόμων, ἡ Françoise de Suffolk, μαρκησία de Dorset, πρῶτότοκος θυγάτηρ τῆς νεότερης ἀδελφῆς του Μαρίας, τῆς συζευθείσης τὸν Κάρολον Beaudon, δούκα de Suffolk, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου αὐτῆς συζύγου καὶ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΒ'ου. Ταύτης τῆς τοῦ Ἑρρίκου Π'ου ἀδελφίδος καὶ τοῦ Ἑδουάρδου Του ἐξαδέλφης, ἥτις συνεζεύχθη τὸν λόρδον Γρεῦ, προσλαβόντα καὶ τὸν τοῦ δουκὸς de Suffolk τίτλον, πρῶτότοκος ὑπῆρξε θυγάτηρ ἡ ἡμέτερα ἡρωίς.

Ἀνηγορεύθη λοιπὸν βασιλεὺς, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἑδουάρδος Γ'ος, ὁ πρῶτότοκος τοῦ ἀποβιώσαντος Ἑρρίκου υἱός ἦτο δὲ ἐνεκατέτης, καὶ ἡ τοῦ Κράτους διοίκησις ἀνετέθη εἰς δέκα καὶ ἐξ συμβούλους, διορισθέντας διὰ τῆς διαθήκης τοῦ πατρὸς του. Ἄντες οἱ Ἀγγλοὶ ἱστορικοὶ συμφωνοῦσιν ἐν τῇ ἀρηγήσει τῶν ἀγαθῶν τάσεων καὶ σπανίων, προτερημάτων τοῦ Ἑδουάρδου Γ'ου, οὕτινος αἱ ἀρεταὶ τὰς μεγαλητέρων παρῆγον ἐλπίδας διὰ τὸ μέλλον, κατέστισαν δὲ τὸν νέον τοῦτον ἡγεμόνα τὸ ἀντικείμενον τῶν τρυφερωτέρων τοῦ λαοῦ αἰσθημάτων. Ἀναγνωρίζουσι αὐτῷ χαρακτῆρα ἥπιον καὶ διαθέσεις εὐγενεῖς, μεγάλην ῥοπήν εἰς τὴν μάθησιν, ἐνταυτῷ δὲ καὶ εἰς τὴν ταχεῖαν διεκπερίεσιν τῶν ὑποθέσεων, ἀγγλίνων οὐ τὴν τυχοῦσαν, κρίσιν πάνυ περρωτισμένην καὶ ἄπειρον εὐθυδι-

κίαν. Καὶ ἀληθῆς μὲν ἔστιν, ὅτι ἡ ἀνατροπὴ αὐτοῦ καὶ αἱ κατὰ τὸν αἰῶνα ἐν ᾧ ἔζη ἐπιπολιάζουσαι ἰδέαι ἐνέσπειρον αὐτῷ ζῆλον θρησκευτικὸν ὑπερβολικόν, καὶ δυνάμενον νὰ παρεκκλινή μετὰ διωγμῶν κατὰ πεποιθήσεων ἐναντίον ἐθνικῶν, ἃς ἐνθέρμους ἐπέσβουεν, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν διακρυτωμένων ἀνήκων νέαν ἀναμόρφωσιν, δὲν ἤθελε ποτε καταστῆ σφοδρὰ ἐπίφοβος, καὶ μακροβιώτερος ἐὰν ἦτο, διότι, ὡς λίαν ὀρθῶς παρατηρεῖ καὶ ὁ ἐπισκοπὸς ἱστορικός καὶ φιλόσοφος ἄγγλος Δαυὶδ Ηὐμν, αἱ τῶν διακρυτωμένων προλήψεις ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰς τῶν λατίνων ὑπὸ τοῦ Κλήρου δικυβινοῦντο καὶ διατρέποντο. Ἡ σωματικὴ ὅμως κατάρσις τοῦ νέου βασιλέως, κληρονομήσαντος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ μητρὸς, τῆς Ἰωάννης Σευμούρου, τὴν φθίσην, ἣτις ἔμελλε τόσον πρωίμως νὰ ὀδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν τελευταίαν τοῦ ἀνθρώπου κατοικίαν, ἐξήσκει ἐπὶ τοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ δηλητηριώδη ἐπιρροήν, ἣς τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα ἤσαν ἡ νέκρωσις καὶ ἡ ἐν οὐ θέοντι εὐπιστία. Τὴν ἐκ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἀνιλευστικῆς ἀσθενείας προκύπτουσαν διάθεσιν ἤτο ἀδύνατον, ἐν καιροῖς τοσοῦτοις κρίσιμοις, καθ' οὓς οὐδὲν ὑπέσχετο συνθέσσειον τῶν ἐρίδων καὶ τῶν παθῶν, νὰ μὴ ἐκκαρπωθῶσιν οἱ ἐν τῇ αὐτῇ τῆς Ἀγγλίας προεξάρχοντες, πρὸς ἐπιτυχίαν κινήματων τῆς φιλοδοξίας των. Καὶ δὴ τοῦτο ἐπεχειρήθη μετὰ μεγάλης ἐπιδειξιότητος ὑπὸ τοῦ περιεργμοῦ Ἰωάννου Dudley, κόμητος (de Warwick), δουκὸς de Northumberland.

Ὁ δουκὸς de Northumberland ἤτο μέγας ἀρχιναύαρχος τῆς Ἀγγλίας καὶ μέλος τοῦ συμβουλίου τῆς ἀντιβασιλείας τοῦ κυβερνήσαντος τὸ Κράτος ἀντὶ τοῦ βασιλέως, ἀγγλικῶν ἔτι ὄντος φιλόδοξος δὲ εἰς ἄκρον καὶ δι' ἐξόχου νοῦ πεποικισμένος, διενεώθη νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν παντοδύναμον τοῦ Ἐδουάρδου θεῖον καὶ προστατήν τοῦ βασιλείου δούκα de Sommerset, καὶ ἔτι ἰσχυρότερος τοῦτο, εἰ δυνατὸν, νὰ γείνη, τοῦ ἵ ὑπερ καὶ ἐπετεύχθη διὰ τῆς εἰς θάνατον τοῦ ἀντιπάλου τούτου καταδίνας. Τότε δὲ Northumberland, βλέπων τὰ σχέδια αὐτοῦ κενυδοῦμενα ὑπὲρ πᾶσαν προσδοκίαν, μεγάλην δὲ καὶ ἀπεριόριστον ἀποκατάξαι ἐπιρροήν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ νέου μονάρχου καὶ τὰ πάντα ἀνὰ χεῖρας κρατῶν, καὶ τοὺς πάντας δεσπόσας, ἑαυτοῦ μόνου δὲν ἠδυνήθη νὰ καταστῆ κύριος, ἀλλ' ὅλος παραδόσεις εἰς τὴν ἀόριστον φιλοδοξίαν του ἐτόλμησε νὰ ἀτενίσῃ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ στέμμα τῆς Ἀγγλίας, τὸ ὅποιον ἐσκέπετο πῶς νὰ ἐφελκύσῃ ἐπὶ κερφαλῆς ἀνη-

κούσης τῇ οἰκογενεῇ αὐτοῦ. Ἐνδόμυχον δὲ τρέφον πεποιθήσιν, ὅτι ἡ νέα θρησκευτικὴ ἀναμόρφωσις συνέφερε τῇ πατρίδι, ἵνα ὀριστικῶς ἀντικαταστήσῃ τὸν λατινισμόν, καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν ταύτης τῆς δοξασίας συγκεντρῶν πᾶσας τὰς ἐνεργείας του, καὶ πάσῃ χροῖμῶν τῇ πολιτικῇ ἐμπειρίᾳ, ἣν εἶχεν ἀποκτήσει, καὶ ταῖς ἐξαιρετικαῖς πᾶν διανοητικαῖς αὐτοῦ δυνάμεσιν, ἐπεχείρησε τῆς ἀδυνατοῦ νὰ ἐπωφεληθῇ διαθήσεως τοῦ Ἐδουάρδου.

Καὶ δὴ ὁ ἔνθερος διακρυτωμένος καὶ φιλόδοξος δουκὸς παρέστῃς τῷ νεαρῷ ἡγεμόνι, ὅτι αἱ δύο αὐτοῦ ἀδελφαί, Μαρία καὶ Ἐλισάβετ, εἶχον κηρυχθεὶ νόθοι ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου ὅτι ποτὲ τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος δὲν θέλει συγκατατεθῆ, ὅπως ἀναβῶσιν ἐπὶ τοῦ θρόνου, καίτοι ὡς κληρονόμοι τοῦ στέμματος ἀνακηρύσσονται ἐν τῇ τοῦ Ἐρρίκου Ἡ' οὐ δικήθη, νόθοι βασιλισσῶν ὅτι ἡ μεγάλη αὐτοῦ θεία Μαργαρίτα, βασιλὶς τῆς Σκωτίας, μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτῆς, ἀπεκληρώθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ τελευτῶτος μονάρχου, ἄλλως τε δὲ καὶ παρὰ τοῦ νόμου ὡς ζῆνι ἐμποκλείεται τῆς διαδοχῆς ὅτι ἐὰν ἡ Μαρία, ἡ μεγαλύτερα αὐτοῦ ἀδελφὴ καὶ τῆς λατινόφρονος ἐξ Ἀρράγωνος Αἰκατερίνης λατινοφρονεστῆς θυγατρὸς, διεδέχετο ποτε τὴν βασιλείαν, θεαταῖς ἤθελεν ἐπέλθει ἡ κατάρχησις τῆς νεοσυστάτου διακρυτωμένης θρησκείας, ἡ καθαιρέσις τῶν νόμων, τῶν ψηφισθέντων ὑπὲρ τῆς ἀναμορφώσεως, ἡ ἀποκατάστασις ἐν νέου τῆς κυριαρχίας τῆς Ῥώμης καὶ τῶν σφετερισμῶν αὐτῆς ὅτι, ἀποκλειομένης τῆς πρώτης ἀδελφῆς, καθὼ νόθου, ἐπ' ἀνάγκης ἤτο νὰ ἀποκλεισθῇ καὶ ἡ δευτέρα, διότι καὶ ἡ Ἐλισάβετ ἄλλοτε, ὡς ἡ Μαρία, νόθος ἐκηρύχθη ὑπὸ τε τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτῆς πατρὸς καὶ βασιλέως Ἐρρίκου Ἡ' οὐ ὅτι κατὰ συνέπειαν ἡ μόνη δικαία, νόμιμος καὶ συμφέρουσα λύσις τοῦ διχομοχλοῦ ζήτηματος ἤθελεν εἶσθαι ἡ ἀνακνώρισις ὡς διαδόχου τῆς δουκίσης de Suffolk, πρωτοτόκου τῆς πρώην βασιλικῆς τῆς Γαλλίας θυγατρὸς καὶ ἐξ' ἀδελφῆς αὐτοῦ καὶ ὅτι, ταύτης περαιτωμένης τῶν ἀνακηρυχθέντων δικαιομάτων της ὑπὲρ τῆς πρωτοτόκου θυγατρὸς Ἰωάννης Γρέυ, δέον ἵνα κηρυχθῇ διὰ βασιλικῶν πινακίδων διάδοχος τῶ θρόνου τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἰωάννα. Ἦτο δὲ αὕτη, ὡς θέλωμεν κατωτέρω λεπτομερέστερον ἐκθέσει, νόμιμη ἐπὶ υἱῷ τοῦ δουκὸς καὶ κατὰ πάντα ἀξία τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς.

Ἐὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα βελθεῖν ἐνεποίησαν ἐντύπωσιν τῷ νέῳ βασιλεῖ, ὅστις, ἐνθερμος καὶ

ελληκρινής ζηλωτής τῆς διαμαρτυρομένης θρησκείας, ἐθεώρει ἀληθῶς καταστρεπτικὴν διὰ τὴν νέαν καὶ πεφλημένην αὐτῷ ἐκκλησίαν τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβησιν τῆς Μαρίας' ἀδικαίως δὲ πρὸς τὴν Ἐλισάβετ διαικείμενος, ὑπερηγάπα τὴν ἐξεδάφην του καὶ τὴν ἐμήλικα αὐτῷ καὶ συνακταραφείσαν θυγάτηρ τῆς Ἰωάνναν. Δ' ὅ καὶ αἰσθανθεὶς τὴν προσέγγισιν τοῦ θανάτου, διέταξε τὴν ἐκδοσιν τὸν ὑπὸ τοῦ δουκὸς de Northumberland ἐπιμόνης καὶ ἀδικαίεπτως αἰτουμένω βασιλικῶν πινακίδων, αἵτινες προσπεγράφησαν ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων τοῦ δικαστικοῦ κλάδου λειτουργῶν καὶ πάντων ἀνεξαρτέτως τῶν συμβούλων τῆς ἀντιβασιλείας. Καὶ μετ' οὗ πολὺν χρόνον ἀπωλέσθη πᾶσα ἐλπὶς σωτηρίας, καὶ ὁ δυστυχὴς Ἐδουάρδος ἤγειρεν εἰς τὸ τέρας τοῦ βραχυτάτου βίου αὐτοῦ. Ἀφελθεὶς δὲ κατὰ κακὴν του μοῖραν εἰς τὴν διάκρισιν ἀγύρτιδος καὶ ἀμαθοῦς γυναικός, τὴν ἐμπειρικὴν μετερχομένης ἰατρικὴν καὶ τὸν ἀσθενούντα νὰ σώσῃ ἀνικδῶς ὑπισχυομένης, ὑπὸ μακρὰς κατεβλήθη καὶ ὀδυνηρὰς ἀγωνίας. Βαθμηδὸν ἡ γλῶσσα αὐτοῦ περιπλέχθη, ἡ ἀναπνοὴ κατέστη δυσχερὴς, ὁ σφιγμὸς ἠλαττώθη, αἱ κνήμαι ἐξωγνώθησαν, τὸ πρόσωπον ἐπελιδνώθη, καὶ πλεῖστα ὅσα ἔτερα ἐπίσης σοβαρὰ συμπτώματα ἀνεφάνισαν, προμνύοντα τὸ τέλος σκληρὸν, ἀναπόφευκτον καὶ προσεγγές. Τὴν δ' 6ην Ἰουλίου 1553 περὶ τὴν 9ην ὥραν τῆς ἐσπέρας, ἀπεδήμησεν εἰς Κύριον, πλήρης χριστιανικῶν αἰσθημάτων καὶ πίστωσης εἰς τὴν νεοσύστατον ἐκκλησίαν, ὁ καλὸς ἀγαθὸς Ἐδουάρδος Ὁ΄ος, κατὰ τὸ δέκατον ἔκτον ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ τὸ ἕβδομον τῆς βασιλείας του, ἐγκαταλιπὼν τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας ἔρμαιον ἀντιθέτως ἀπαιτήσεων, αἵτινες ἔμελλον νὰ ἐρουθάνουσι τὰς βασιμίδας αὐτοῦ διὰ τοῦ ἀγνοῦ καὶ εὐγενεοῦς αἵματος τῆς ἡμετέρας ἡρωίδος.

Ἀλλά, πρὶν ἢ ἀπορασθῆτε τῆς ἀφηγήσεως τῶν σπουδαιωτάτων συμβάντων, τῶν ἀμείσως ἐπακολούθησάντων τὸν πρόωρον τοῦτον θάνατον, ἀνατρέξατε νοερώδεις, κυρίαί καὶ κύριοι, πρὸς στιγμὴν, εἰς τὰς ἡμέρας τῆς παιδικῆς ἡλικίας τῆς Ἰωάννης Γ'οῦ. Ἡ ἐξοχος αὕτη γυνή, ἥτις τσακῦτην περιποιεῖ τιμὴν εἰς τε τὸ μεγαλεπήβολον αὐτῆς ἔθνος καὶ εἰς ἅπαν ἐν γένει τοῦ ἐράσμιον γυναικίον φθλον, ἐγεννήθη ἐν Βραχδάτῃ, κατοικητηρίῳ τοῦ δουκὸς de Suffolk, ἔτει 1537ῳ ἐκ βασιλέων ἔλκουσα τὸ γένος' διότι δύο τῶν ἐκ μητρὸς προγόνων αὐτῆς ἐρημάτισαν, ἡ μὲν σύζυγος τοῦ Ἐδουάρδου Δ'ου, ἡ δὲ, ὡς ἀνωτέρω ἐβέβη, θυγάτηρ τοῦ Ἐρρίκου

Ζ'ου καὶ σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΒ'ου. Βιογράφος τῆς ἄγγλος, Edmund Lodge ὀνομαζόμενος, ἀποκαλεῖ αὐτὴν «Θαυμασίον ὄν πλῆρες ἐπικρίτων τε καὶ φυσικῶν προτερημάτων, ἀθωότητος ἔμπλεον καὶ γλυκύτητας χαρμακτῆρος καὶ τρόπου, ὅμοια δὲ τρομερᾶς καὶ παρ' ἀξίαν ὀυστυχίας». Καὶ ἀληθῶς ἡ ἱστορία τῆς παιδικῆς ἡλικίας τῆς εἶναι ἐξαίρετικὴ καὶ μυθώδης, ἤθελε δὲ εἶσθαι καὶ πάντῃ ἀπίστευτος, ἐὰν τὰ περὶ αὐτῆς λεγόμενα δὲν ἐλάμβανον κύρος ἀθεντικὸν ἐκ τῶν μαρτυριῶν ἐπιστήμων συγγραμμάτων, ὧν ἡ ελληκρινεὶ καὶ ἀκριβεία, παρὰ πάντων ἀναγνωριζόμενικ τῶν μετὰγενεστέρων, οὐδὲ τὴν παρμαικροτέρων δύνανται νὰ παρεξέωσιν ὑπόνοιαν προμελετητημένης ὑπερβολῆς. Ἡ ἀνατροφή τῆς Θαυμασίας παιδὸς ἐγένετο κατὰ τὸ ἐπικρατούον ἐν τῷ δεκάτῳ ἔκτῳ αἰῶνι σύστημα, καθ' ὃ ἡ πολυμάθεια δὲν ἦτο ἀποκλειστικὴ ἰδιοκτησία τῆς κοινῶς νομιζομένης σοβαρωτέρας μερίδος τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ἐθεωρεῖτο ἐπίσης ὡς ὁ πολυτιμότερος στολισμὸς καὶ τὸ εὐγενέστερον ἐγκαλλώπισμα τῆς οὐχ ἦττον σοβαρᾶς, ἀλλὰ καὶ τὰ μάλα θελατικωτέρας ἄλλης μερίδος. Πρῶτος μετὰ τὴν μητέρα, τὴν ἀνεκτίμητον αὐτὴν παντὸς ἀνθρώπου εὐσεργετίαν, παιδαγωγὸς αὐτῆς καὶ διδάσκαλος ὑπῆρξε διαμαρτυρομένος τις ἱερεὺς ὀνόματι Ἰωάννης Aglmar, ὅστις ἐξεπλήρου παρὰ τῷ πατρὶ αὐτῆς καὶ τὰ τῆς ἱερωσύνης καθήκοντα ἐν τῷ παρκαλλισίῳ τῆς δουκικῆς ταύτης οἰκίας, καὶ ὅστις ἀκολούθως διωρίσθη ἐπίσκοπος τοῦ Λονδίνου ὑπὸ τῆς βασιλείας τῆς Ἐλισάβετ. Πρὸς τὸν διακεκριμένον τοῦτον ἄνδρα ἔτραπεν ἡ Ἰωάννα αἰσθημάτων βαθέως σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης ὅλων νύκτας, αἰσθημάτων ὑπολήψεως καὶ φιλικῆς ἀφοσιώσεως καὶ πλήρους ἐμπιστοσύνης, ἅτινα οὐκ ἔλιγον βεβαίως συνετέλεσαν εἰς τὴν ταχεῖν καὶ βράσιμον ἐμάθησιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀκνῶς καὶ φιλοστόργως διδασθέντων.

Ὅσον δὲ ἡγάπα τὴν σπουδὴν καὶ ἤξευρε νὰ ἐπιωρῆθηται αὐτῆς ἀκούοντες, καταφάνεται ἐκ τοῦ ἐπομένου ἀνεκδότου, ὑπερ ἀναφέρει ἐν τῷ περισημοτέρῳ αὐτοῦ συγγραμμάτι, τῷ ἐπιγραφομένῳ «ὁ δημοδιδασκαλός» (the schoolmaster), σοφὸς καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης κατὰ τὸν δέκατον ἑκτον αἰῶνα καὶ καλλιεπὴς τῆς Ἀγγλίας λατινιστής, παιδαγωγὸς δὲ καὶ γραμματεὺς χρηματίας βασιλέων τε καὶ βασιλισσῶν, ὁ περιώνυμος Roger Ascham. Ὁ ἄγγλος οὗτος συγγραφεὺς λέγει, ὅτι μετὰ ἕως μῆθ. τῶν ἡμερῶν εἰς ἐπίσπεψιν τῶν γονέων

τῆς Ἰωάννης, εὖρε πάντας τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ συνδικασεδάζοντας μετὰ πολυαριθμῶν συγγενῶν καὶ φίλων κατὰ τὸ προσκείμενον ἄλσος πρὸς κυνηγεσίαν ἐρωτήσας δὲ δικαίᾳ καὶ ἡ Ἰωάννα δὲν συνεμερίζουσα τῆς οἰκογενειακῆς δικασκεδάσεως, καὶ ποῦ εὗρεται πληροφορηθεῖς, μετέβη ἀμέσως εἰς τὸ ὑποδειχθέν ἰδιαιτέρον αὐτῆς σπουδασθήριον, ἔνθα εὗρεν αὐτὴν ὄλην τῇ μελετῇ καὶ τῇ ἐξ αὐτῆς προερχομένη ἡδονῇ παραδεδωμένην, καὶ ἀνὰ χεῖρας κρατοῦσαν μεγαλόσχημον καὶ ἐκ πρώσεως συνεχοῦς πεπαικωμένην βίβλον. Ὡς ῥόσον θέλει σπαρχυθῆ ἡ Ἑλληνικὴ ὑμῶν καρδία, ὅταν ἀκούσῃτε τὸν τίτλον τοῦ θείου ἀριστοεργήματος, ὕπερ κατέθελε γὰρ τὴν Ἄγγλιδά παρθένον! Τὸ σύγγραμμά τοῦτο ἀνέκει εἰς τὴν ἀθάνατον φιλολογίαν τῶν ἡμετέρων προγόνων, ἐν ᾗ κατέχει θέσιν ἐκ τῶν πρωτίστων καὶ ἕνεκα τῶν ἐν αὐτῷ ἀναπτυσσομένων ὑψηλῶν ιδεῶν, καὶ ἕνεκα τοῦ περικοσμοῦντος αὐτὰς ἐναρμονίου γλωσσικοῦ καλῶματός. Ἡ Ἰωάννα, προαισθητικῶς ἴσως τὸ προσεγγίζον πρόωρον τέλος της, καὶ παρηγορίαν ἀναζητοῦσα ἐν λόγοις περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ἀνεγίνωσκε μετὰ προσηλώσεως, ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, τὸν Φαίδωνα τοῦ Πλάτωνος! Ἀποπεισμένος εἰς ἀκρασίαν, ἐν ᾧ πλειονοῦρησε τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον, οὐδόλους θεωροῦν ἐπάναγκες νὰ ἐπιπέρω μακρὰς ἐπὶ τούτου παρκατηρήσεις, καὶ βέβαιός εἰμι, ὅτι κατ' ἄξιαν ἐξετιμήθη ἤδη ὑπὸ ὑμῶν ἡ ὑπὸ τοσοῦτου ὑψηλῆς συνδικαλέσεως εὐφρανόμενὴ νεανίς. Κατενοήσατε τὴν τάσιν τοῦ πνεύματος αὐτῆς, καὶ οὐδὲν ἐν τῷ μέλλοντι μέγα καὶ ἀπροσδόκητον γεγονός δύναται νὰ φανῇ ὑμῖν ἀνώτερον τοιαύτης ἡγεμονίδος τοῦ δικαιοδικῶ κόσμου, καὶ χάριτας ἀποδίδετε αὐτῇ, ὅτι εἶδετε ἀντανάλωμένην ἐπὶ τοῦ προσώπου της τὴν ὑπετέραν πεποιθήσιν περὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔθνους ἑκείνου, εἰς ᾗ ἀνῆκεν ὁ Πλάτων, μεγαλείου ἐφ' ᾧ ἐκείνη τε καὶ ὑμεῖς δικαίως σεμνύνεσθε, διότι ὑπερπῆδῆσαν καὶ αὐτὰ τὰ ὅρια τοῦ ἐθνικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ μεγαλείου κατέστη μεγαλείου κοσμοπολιτικόν. Ὁ Ascham ἐφάρσας τῇ Ἰωάννῃ τὴν ἐαυτοῦ ἀπορίαν, πῶς μένει μόνη, καθ' ὃν καιρὸν οἱ ἄλλοι δικασκεδάζουσιν, ἔλαθεν ἀμέσως τὴν ἐπομένην ἀπάντησιν, ἥτις καὶ αὐτολεξεῖ παρ' αὐτοῦ ἀναγέρεται ἐν τῷ προῤῥηθέντι πονήματι. «Ὅλοι αἱ κατὰ τὸ ἔλσος κυνηγετοὶ αὐτῶν εἰσι δι' ἐμὲ μάταια ἡδοναὶ συγκρινόμενα μετὰ τῆς ἡδονῆς, ἣν αἰσθάνομαι, ἀναγινώσκουσα τὸν Πλάτωνα· οὗτοι δὲ οἱ καλοὶ καὶ ἀπλοὶ ἄνθρωποι δὲν γνωρίζου-

σι τὰς ἀληθεῖς ἡδονάς». «Καὶ πῶς κατώρθωσας, προσέθετο ὁ Ascham, νὰ συλλάβῃς τοιαύτην ἀληθῆ ἰδέαν τῆς ἡδονῆς, οἷαν καὶ ἄνδρες εὐαριθμοὶ μύλις ἀπέκτασαν.» Εἰς τὴν ἐρωτήσιν ταύτην ἀπήντησεν ἡ νεανίς· «Ὁ θεὸς εὐδοκῆσας μὲ ἐθάρσατο εὐφρεῖν καὶ ἀστυπρὸς γονεῖς, διδάσκαλον δὲ καλὸν κάγαθόν· εἰς αὐτοὺς καὶ μάλιστα εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον ἐρείλω τὰ πάντα.» Ἡ ματριόφρον, ταπεινὴ καὶ ἀπολικὴ αὕτη ἀπόκρισις ὑπερπεπαινεῖται ὑπὸ τοῦ Ascham· καὶ δικαίως, διότι ἐμφορῶν καρδίαν ἔμπλεων ἀγῶν ἀίσθημάτων, διότι ἡ εὐγνωμοσύνη τὸ ἠραιότερον ἐστὶ κόσμημα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, διότι εἰς οὐδὲν τὰ γράμματα, ἂν μὴ συντελεῖται εἰς τὴν ἠλικίαν τοῦ ἀνθρώπου διάπλασιν, διότι ἡ ταπεινοροσύνη τοῖς ἰσχυροῖς μάλιστα ἀρμόζει, καὶ κατὰ συνέπειαν τῇ ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἀδυναμίας παντοδυνάμῳ τοῦ ἀνδρὸς παρκαρδυνάει. Σώζεται δὲ καὶ μακρὰ πρὸς τὴν Ἰωάνναν τοῦ Ascham ἐπιστολὴ, μὴ βεβαίως τῶν πολλῶν ἐπιστολῶν, ἃς τῇ ἀπήλυθεν, ἐν ᾗ ἐκφορᾶται τὴν μεγάλαν ἰδέαν, ἣν εἶχε σχηματίσει περὶ τῆς ἐκτάκτου νομοσύνης καὶ τῶν ποικίλων γνώσεων αὐτῆς, καὶ συνάμα τὴν παρακαλεῖ, ὥπως μὴ ἀρεσθῆ ἀπαντῶσα μόνον πρὸς αὐτὸν Ἑλληνιστί, ἀλλὰ γράψῃ ἐπίσης καὶ πρὸς τινὰ τῶν φίλων του, τὸν πολυμαθῆ Ἰωάννην Sturmins, ὅστις ἕνεκα τῆς λατινικῆς αὐτοῦ καλλιπειρίας ἐπωνομάσθη ὁ Κικέρων τῆς Γερμανίας, ἵνα ἔχη μάρτυρα ἀξιόπιστον τῆς ἐξαιρετικῆς αὐτῆς δεινότητος, ὅταν ἐπανίστη αὐτὴν καὶ ἐν τῇ πατρίδι τοῦ σοφοῦ τούτου φίλου. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς Ἰωάννης, ἐκφορᾶται μετὰ μεγίστου ἐνθουσιασμοῦ· «οἱ ἔπεινοι, λέγει, οὗς ὁ Ἀριστοτέλης ἀπονέμει ταῖς γυναιξί, πληρέστατα ἐφαρμύζονται αὐτῇ· ἔχει συμπεριφορὰν ἀρίστην, φρόνησιν καὶ φιλοπονίαν, πάντα τὰ ἀγαθὰ προσόντα καὶ μεγάλα προτερήματα τοῦ γυναικείου φύλου ἄνευ τῶν ἀδυναμιῶν αὐτοῦ· ὁμολεῖ τὴν Γαλλικὴν καὶ τὴν Ἰταλικὴν ὡς τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν· γράφει δὲ μετὰ πολλῆς τῆς ὀρθοσπειρίας καὶ τῆς χάριτος· πολλάκις συνδιελέχθη μετ' ἐμοῦ Ἑλληνιστί, Λατινιστί δὲ γράφει εἰς ὑρὸς νεωρῶδες καὶ μετὰ μεγίστης αἰσθηματικότητος».

Ἔτερος τῶν τῆς Ἰωάννης συγγόνων, ὁ Θωμάς Chaloner, οὐ μόνον ὑποστηρίζει πάσας τὰς τοῦ Ascham λεπτομερείας καὶ κρίσεις περὶ τῶν φιλολογικῶν αὐτῆς γνώσεων, ἀλλ' ἐπιπροστίθεται καὶ τὰς ἀκολούθους λίαν ἀξιοσημειώτους πληροφορίας· «ἐγνώριζε, λέγει, κατ-

λῶς τὴν Ἑβραϊκὴν, Ἑλλὰδικὴν καὶ Ἀραβικὴν, διεκρίνετο δὲ προσέτι ἐπὶ τελειοποιήσει κατὰ πάντας τοὺς κλάδους τῆς γυναικείας ἀνατροφῆς· ἐκαλλιέργει τὴν τε φωνητικὴν καὶ τὴν ὄργανικὴν μουσικὴν μετὰ πλειεστῆς ὕσης ἐπιτυχίας καὶ μεταδοτικῆς τέρψεως· ἦτο δὲ καὶ καλλιγραφικὸς κάτοχος καὶ σπανίως εἰς τὰ ἐργόχειρα ἐπιδειξιότατος· πρὸς τούτοις, καὶ τοι διὰ τοιούτων καὶ τοσοούτων πεπρωκισμένη προτερημάτων, διέπρεπεν ἐπὶ πραότητι, σεμνότητι, γλυκύτητι καὶ ταπεινοφροσύνῃ·.

Ὁ Fuller, ὅστις ἔζη μίαν ἑκατονταετηρίδα μετὰ τὴν Ἰωάνναν, συνάπτων μετὰ τῆς ἰδικούσης αὐτῷ ἀκριβεῖας τὰς μαρτυρίας πάντων τῶν γνωρισάντων καὶ σχετισθέντων αὐτῆς, λέγει ὅτι « εἶχε τὴν ἀθώωτητά τῆς παιδικῆς, τὴν ὠριότητα τῆς νεανικῆς, τὴν βασιμότητα τῆς μέσης, καὶ τὴν σοβαρότητα τῆς καθεστηκυίας ἡλικίας· » ἀνακεφαλαίων δὲ τὰς ἐπ' αὐτῆς πλήρεις θαυμασμοῦ ἰδέας του καὶ κρίσεις, ἐπιφέρει μετὰ συγκινήσεως τοὺς ἐπὶ τῆς ἱστορίας βασιζομένους καὶ λίαν ἐγλωττους τοῦτους λόγους, οἵτινες ἠδύνατο ἐπὶ τοῦ τάκου νὰ ἐγχαρχθῶσι τῆς ἡμετέρας ἡρώϊδος· « ἡγεμονίς ἐν γενετῆς, πεπαιδευμένη ὡς κληρικὸς, ἔζησεν ὡς ἁγία, καὶ ἀπέθανεν ὡς κακοῦργος, διὰ τὰ παραπτώματα τῶν συγγενῶν τῆς. »

Ἐνδεκατοῦς οὔσης τῆς Ἰωάννης, διελογίσθη, δι' ἴδια πολιτικὰ σχέδια, νὰ προετοιμάσῃ συνοικεσίον αὐτῆς μετὰ τοῦ νεαροῦ βασιλέως Ἐδουάρδου Γ' ὁ οὗτου ὅτιος ἐκ μητρός, Θωμᾶς Σέμβούρου, ἀρχιμάνυχος τῆς Ἀγγλίας, ὅστις εἶχε συζευχθῆ τὴν ἐπιζήσασαν τοῦ Ἐρρίκου Η'. ἔκτην γυναικίκα, Αἰκατερίναν Πάρρη. Πρὸς ἀσφαλεστέρων δὲ ἐπιτυχίαν οὗτου τοῦ σκοποῦ, κατέπεισε τοὺς γονεῖς αὐτῆς, ὅπως τῇ ἐπιτρέψωσι νὰ μείνῃ ἐπὶ τινὰ χρόνον παρὰ τῇ συζύγῳ του, ἵνα συναντῶνται συνεχῶς τὰ δύο παιδιά, καὶ ἐπαναλλάξωσι τὰς στενὰς σχέσεις, αἵτινες συνέθεον αὐτὰ ἄλλοτε, καθὼς τὴν αὐτὴν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἔχοντα ἡλικίαν καὶ νηπιῖθιν συνανατραφέντα. Καὶ ὄντως ἐστῆλθέ μὲν, τῷ 1548, ἡ Ἰωάννα ὑπὸ τῶν ἐαυτῆς γονέων παρὰ τῷ θεῷ τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἀποθανούσης, κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, τῆς Αἰκατερίνης Πάρρη, ἐπανέκαμψον εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἔκτοτε οὐδεὶς ἐγένετο λόγος περὶ συνοικεσίου αὐτῆς μετὰ τοῦ Ἐδουάρδου.

Ἐπανακάμψασα ἡ Ἰωάννα παρὰ τῇ οἰκογενεῖα αὐτῆς, ἔζησεν ἐπὶ τινὰ ἔτη βίον ἡσυχον καὶ σχεδὸν ἔρημον, περὶ τὰς τῆς ἐκπαιδεύσεως

φροντίδας ἀσχολουμένη, ὅποιος δὲ προετίμα διασκευάσεις καὶ ἠδονὰς ἠκούσατε παρ' αὐτοῦτου μάρτυρος, οὗ τινος ἡ ἀφήγησις πρὸ ὀλίγου ὑμῖν καθυπεβλήθη. Ἀκούσατε δὲ νῦν πῶς ἐκφράζεται περὶ αὐτῆς καὶ ὁ Ἀγγλος ἱστορικὸς Froude, ὅστις ἐν τοσοούτῳ δὲν διακρίνεται ἐπὶ εὐμενείῳ διαθέσειον ὑπὲρ τῶν διαμαρτυρομένων. « Ἡ Ἰωάννα, λέγει, προσθετέρα θυγάτηρ τοῦ δουκὸς de Suffolk καὶ ὀμφλῆς τοῦ Ἐδουάρδου, εἶχεν ἀρετὰς καὶ προτερήματα κατ' οὐδὲν ἥττονα τῶν τοῦ βασιλέως, τὴν δὲ παιδείαν αὐτῆς, ἥτις ἦτο τοιαύτη, οἷα σπανίως ἐν ἡλικίᾳ περικοσμεῖ ἄνδρα, τοσοῦτον ἐπιχαίρων καὶ μετριοφρόνως μετχειρίζετο, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ κατηγορηθῆ ἐπὶ σχολαστικότητι ἢ ὑπεροψίᾳ. Δεκαπενταετῆς οὕσα ἐσοποῦδα τὴν Ἑβραϊκὴν, καὶ ἔγραφεν Ἑλληνιστὶ· δεκαεξαετῆς δὲ ἐκράτει ἀλληλογραφίαν λατινικὴν μετὰ τοῦ Bullinger. Πρὸς τούτοις, αἱ ποιήλαι αὐτῆς γνώσεις δὲν ἦσαν ἀνώτεροι τῶν φυσικῶν προτερημάτων καὶ τῆς σπανίως καλλογῆς καὶ ὠριότητος, δι' ὧν ἦτο ὑπὸ τῆς δημιουργοῦ δυνάμεως ἐστολισμένη·.

Ἡ περιώνυμος γαλλὶς φιλόλογος M. de Stael ἐπιφέρει ἐπίσης κρίσεις λίαν ὀρθὰς καὶ ἐνθουσιώδεις, στηριζομένας ἐπὶ τῶν προῤῥηθεισῶν ἀξιολπίστων ἱστορικῶν πηγῶν, περὶ τῆς Ἰωάννης, ἧς καὶ μεταφράζει μισρὰν πρὸς τὸν Aglmar ἐπιστολὴν ἐγλωττον καὶ σπουδασιότατην. Ἐπιτρέψατέ μοι, κυρία καὶ κύριοι, νὰ ἀναγνώσω ἐνώπιον ὑμῶν ἀποσπάσματά τινα μεταφράσεως ἀναξίως τοιαύτης λαμπρᾶς ἐπιστολῆς, ἐξ ὧν θέλετε καταδεῖ τὴν ποιητικὴν φαντασίαν τῆς ἡμετέρας ἡρώϊδος καὶ τὰς ἐμβριθεῖς αὐτῆς καὶ μεγαλορρεῖς σκέψεις περὶ τοῦ τῶν ἀρχαίων καὶ περὶ τῆς ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων ἐπιβρόχης τοῦ χριστιανισμοῦ.

« Hier notre ami Ascham vint me voir, et sa présence me causa un vif plaisir; elle reveilla dans mon esprit le souvenir des heures si douces et si fécondes que j'ai goûtées avec lui dans l'étude des anciens. Je voulais ne lui parler que de ces illustres morts dont les écrits m'ont ouvert une carrière de reflexions sans bornes. . . C'était un de ces jours de la fin de l'hiver qui annoncent le printemps: je ne sais si la belle saison elle-même aurait autant frappé mon imagination que ce pressentiment de son retour: les arbres tournaient leurs branches encore dé-

pouillées vers le soleil; le gazon était déjà vert; quelques fleurs prématurées semblaient préluder par leur parfums à la mélodie de la nature quand elle reparait dans toute sa magnificence... Ascham et moi nous nous avançâmes sur le bord de la Tamise, et nous nous assimes dans le bois, encore sans ombrage, que la verdure doit bientôt revêtir: les flots semblaient étinceler par le reflet des rayons du ciel; mais quoique ce spectacle fût brillant comme une fête, il y a toujours quelque chose de mélancolique dans le cours des ondes, et je défie de les contempler long-temps sans se livrer à ses rêveries dont le charme consiste surtout dans une sorte de détachement de nous-mêmes... Ascham, lui dis-je, vous savez avec quelles délices je lisais avec vous les philosophes et les poètes de la Grèce et de Rome; les beautés mâles de leur langage, l'énergie simple de leur âme resteront à jamais incomparables. La société, telle qu'elle est organisée de nos jours, a rempli la plupart des esprits de frivolités et de vanités, et l'on n'a pas honte de vivre sans réfléchir, sans chercher à connaître les merveilles du monde qui sont faites pour instruire l'homme par des symboles éclatants et durables. Les anciens l'emportent de beaucoup sur nous, parce qu'ils se sont faits eux-mêmes; mais ce que la révélation a mis dans l'âme du chrétien est plus grand que l'homme. Depuis l'idéal des arts jusqu'aux règles de la conduite, tout doit se rapporter à la foi religieuse, et la vie n'a pour but que d'enseigner l'immortalité... Les anciens élevaient leur âme par la contemplation de leurs propres forces, les chrétiens ont un témoin, et c'est devant lui qu'il faut vivre et mourir; les anciens voulaient glorifier la nature humaine, les chrétiens ne se regardent que comme la manifestation de Dieu sur la terre; les anciens mettaient au premier rang des vertus la mort qui soustrait au pouvoir des oppresseurs, les chrétiens estiment davantage le dévouement qui nous sou-

met aux volontés de la Providence. L'activité et la patience ont leur temps tour à tour: il faut faire usage de sa volonté tant que l'on peut ainsi servir les autres et se perfectionner soi-même; mais lorsque la destinée est pour ainsi dire face à face avec nous, notre courage consiste à l'attendre, et regarder le sort est plus fier que s'en détourner... Le vrai trésor de la pensée comme de l'imagination, ce sont les rapports du cœur humain avec son créateur; là sont les pressentiments, là les oracles, là les prodiges, et tout ce que les anciens, . . . qui jouissent tellement de la faculté de penser, . . . ont cru voir dans la nature n'était qu'un reflet de ce qu'ils éprouvaient au dedans d'eux mêmes à leur insu. . . Fiers des forces intellectuelles de l'esprit humain, ils croient pouvoir évoquer une autre vie en eux-mêmes par l'énergie de la contemplation, . . . et l'âme du chrétien se concentre dans ses propres mystères. Aussi toute action intérieure lui paraît plus terrestre que la résignation, . . . et . . . le sang des martyrs est un baume pour les blessures des infortunés!»

Τοιαύτη ἦτο ἡ Ἰωάννα, ὅτε ὁ δοῦξ de Northumberland ἐξήμψε τὰ βλέμματα του ἐπ' αὐτῆς, ὅπως τὴν μεταχειρισθῆ ὡς ὄργανον τῶν φιλοδόξων σκοπῶν του. Καὶ δὴ ἐζήτησε παρὰ τοῦ δουκὸς de Suffolk τὴν χεῖρά της διὰ τὸν τέταρτον αὐτοῦ οἶόν, τὸν λόρδον Guilford Dudley, ὅστις καὶ συνεζεύχθη αὐτὴν, καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἐδουάρδος 5'. ἡσθένει βαρῶς, καὶ ἐξηκαίετο ἐπ' αὐτοῦ ἡ δικηνεχὴ καὶ ἰσχυρὰ πίεσις, ἧς ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν, καὶ δι' ἧς ὁ παντοδύναμος Northumberland προσεπάθει νὰ κατορθώσῃ τὴν ἀποκλήρωσιν τῆς Μαρίας καὶ τῆς Ἐλισάβετ ἐκ τῆς τοῦ θρόνου διαδοχῆς. Τὸ συναιεῖσιον τοῦτο καὶ ἡ βασιλικὴ ἐπιχώρησις τῶν ἀμφιβόλων ἐπὶ τῆς βασιλείας δικαιομάτων τῆς Ἰωάννης Γρέυ ἔστειψαν τοὺς τιμαλφεστέρους πόθους τῆς φιλοδοξοτάτης διανοίας τοῦ παντοδυναμοῦ δουκὸς, ὅστις ἐβόλεπε μετ' ἀνεκροῦστος χαρᾶς τὸ στέμμα τῆς Ἀγγλίας ἐρχόμενον εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ μετὰ τῆς αὐτῆς βεβαίας καὶ ἀσφαλοῦς ταχύτητος, μεθ' ἧς ἀφῆραξεν αὐτὸ τῆς κερκλῆς τοῦ βασιλέως πρόωρος, ἴσως δὲ καὶ βεβιασμένος, ἀλλ'

ἀναμφίβολος θάνατος. Ἄμα δὲ τελεσθέντος τοῦ γάμου τούτου, ἡ Ἰωάννα Dudley, προσκαίζομένη τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας τῆς, ἀπήτησε νὰ μὴν μετὰ τοῦ σύζυγος παρὰ τῆ μητρὶ, καὶ ἐπέτρεψε τοῦ ποθομένου. Ἄλλὰ διχοθεσίας τῆς εἰδήσεως, ὅτι ὁ δυστυχικὸς Ἐδουάρδος πνέει τὰ λούσθια, τῇ ἐπεβλήθη νὰ μεταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πενθεροῦ, καὶ διαμένῃ ἐκεῖ, ἕως οὗ ὁ Ὑψίστος προσκαλέσῃ παρ' ἐαυτῶ τὸν βασιλεῖα, ἵνα τότε μεταβῇ ἀμέσως εἰς τὸν Ἡρόνον τοῦ Λονδίνου, καθὼ ὀρισθεῖσα διαδόχος τοῦ θρόνου. Καὶ οὐδόλως μὲν ἐπίστευσαν εἰς τοὺς λόγους τούτους ἡ ἡμετέρα ἡρώς, οὐς ἐξέλαθεν ὡς παιδιὰς χάριν λεχθέντας, ἀλλ' ἐνδοῦσα εἰς τὰς ἐπιμόρους προτροπὰς τῆς πενθερᾶς αὐτῆς δουκίσσης de Northumberland, μετέβη πρῶτον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ δουκός, τῇ 9 Ἰουλίου, καὶ ἐκείθεν ἀμέσως εἰς Sion House, ἔνθα προσεκλήθη, ἵνα λάβῃ δὴθεν ἐντολήν τινα παρὰ τοῦ βασιλέως, οὗ τινος τὸν πρὸ τριῶν ἡμερῶν συμβάτῃ θάνατον ἐκράτει μυστικὸν ὁ πονηρὸς δοῦξ, προτιθέμενος καὶ τὴν Ἰωάνναν νὰ ἐλκύσῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα, καὶ τὰς ἡγεμονίδας Μάρικαν καὶ Ἐλισάβετ' δι' ὁμοιομόρηρον ψευδοῦς βασιλικῆς προσκαλήσεως εἰς Λονδίνον νὰ προσελκύσῃ καὶ θέσῃ ὑπὸ τὴν ἄμεινον αὐτοῦ κληρονομίαν καὶ κατοχὴν.

Μεταβᾶσα ἡ Ἰωάννα εἰς Sion House, εἶδεν ἐντὸς μὲν τῆς βασιλικῆς κλίνης, οὐχὶ τὸν βασιλεῖα, ἀλλὰ τὸν νεαρὸν αὐτοῦ, περὶ δὲ ταύτης τὸ ἀνώτατον τοῦ Κράτους Συμβούλιον, τὸ ὅποιον τὴν ὑπεδέχθη ὡς βασιλεύσαν, καὶ τὸν πενθερὸν αὐτῆς ὡς Πρόεδρον τοῦ Συμβουλίου ἐγειρόμενον καὶ ἐπισήμως ἀγγέλλοντα αὐτῇ τὸν τοῦ Ἐδουάρδου θάνατον ὡς ἀκολούθως: «Ὁ βασιλεὺς ἐγκαταλείπων τὸν κόσμον δὲν ἐλησμόνησε τὰ πρὸς τοὺς ὑπνικούς αὐτοῦ ὑψηλὰ καθήκοντα. Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης, ἐπὶ τῆς κλίνης κειμένη τοῦ θανάτου, εἰδείθη τοῦ Ὑψίστου ἵνα προφυλάττῃ τὸ βασιλεῖον αὐτῆς ἐκ τῶν ἐσφαλμένων τοῦ παπισμοῦ δοξασιῶν καὶ ἐκ τῶν ἀναξίων Αὐτῆς ἀδελφῶν δι' ὃ καὶ ἀπέκλεισεν αὐτάς τοῦ θρόνου Τῆς, ὃν παρέδωκεν εἰς χεῖρας θυγατρὸς πρωτοτόκου τῆς παραιτηθείσης ἐξ ἀδελφῆς Τῆς, εἰς χεῖρας τῆς ἡγεμονίδος Ἰωάννης Γρεῦ' ταύτης δὲ ἀτέκνου ἀποθηκώσας, εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς. Περὶ αὐτῶν τὸν λόγον ὁ δοῦξ de Northumberland ἐβρίβη πρὸ τῶν ποδῶν τῆς Ἰωάννης, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τὸ Συμβούλιον ἀποτελοῦντες λόρδοι, καὶ προσεκίνησαν πάντες αὐτὴν ὡς βασιλῖδα αὐτῶν.

Ἡ Ἰωάννα, θρηνησασα ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ

βασιλέως, ὃν ὡς ἀδελφόν τῆς ἡγάπα, ἀπεποιήθη τὸν θρόνον, λέγουσα ὅτι οὐδέποτε θέλει γίνεαι αἰτία νὰ ἀδικηθῶσιν αἱ γνήσιοι κληρονόμοι τοῦ στέμματος, καὶ ὅτι δὲν εἶχε τὰς ἀπαιτούμενας δυνάμεις, ὅπως φέρῃ τοσοῦτον βαρὺ φορτίον, οὕτως ἑθεώρει ἐκυτὴν πάντῃ ἀναξίαν. Ἐποιήσατο δὲ τὴν διακέρυξιν ταύτην μετὰ προσωνύς ἐλικρινεῖας καὶ ἀφθονίας θαυρῶν. Ἄλλ' ἀπαξάπαντες οἱ κατὰ τὴν φροσῆραν καὶ κρισιμωτάτην ταύτην ὦραν ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐμρισεύμενοι λειτουργοὶ τοῦ Κράτους, ἀλλὰ πάντες οἱ συγγενεῖς, ἀλλ' ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ σύζυγος ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μὴ φωνῇ, γουκυλιτωῖς καὶ ἐδαφιαῖως καθικέτευον αὐτὴν νὰ σώσῃ τὴν Ἀγγλίαν δεχομένη τὸ στέμμα. Καὶ ἐκείνη ἐπιμόμως ἀπέκρουε τὰς ἱκεσίας ταύτας, συνασθηνομένη τὴν ταῖς ἀδελφαῖς τοῦ περιλημένου Ἐδουάρδου προσγινωμένην ἀδικίαν, ἵσως δὲ καὶ προαισθηνομένη τὸ τρομερὸν τέλος, ὅπερ ἐπεφυλάττετο αὐτῇ τε καὶ τοῖς συγγενέσιν αὐτῆς, ὧν ὑπὲρ τὴν ἰδίαν ἀνελογίζετο τὴν ἀπόλειπον.

Ἄλλ' αἱ ἱκεσίαι καὶ προτροπαὶ αὐταὶ περιεβλήθησαν τοσοῦτον βίαιον καὶ δεσποτικὸν χαρακτῆρα, ὥστε ἡ πανταχῶθεν πιεζομένη νεάνις δὲν ἠδυνήθη ἐπὶ τέλους νὰ ἐμμένῃ τῇ ἀπορᾶσει αὐτῆς, παρασυρθεῖσα πρὸ πάντων ὑπὸ τῆς πρὸς τὴν μητέρα ἀναθέκετο καὶ φλογερᾶς φιλοσοργίας τῆς. Ταύτη λοιπὸν ἐνδοῦσα καὶ τῇ βίᾳ τὸν αὐγένα κύψασα ἀκουσίως, εἰδείθη τοῦ Ὑψίστου ὅπως ἀξιώσῃ αὐτὴν, ἐὰν ἡ ὑψηλὴ θέσις ἣν ἐμελλε νὰ καθέξῃ τῇ ἀνέκῃ δικαίως, ὅπως διοικήσῃ πρὸς δόξαν αὐτοῦ καὶ εὐθυμερίαν τοῦ λαοῦ. Τότε, γνωσθέντος καὶ τοῦ μέχρι τῆς ὥρας ταύτης ἀμφιβόλου ἢ καὶ ὕλου ἀγνώστου δικτελέσαντος θανάτου τοῦ Ἐδουάρδου Φου, ἐπίσημοι ἐγκύκλιοι ἀπεστάλησαν πανταχοῦ τῆς ἐπικρατείας, ἀγγέλλουσαι τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάθασιν τῆς Ἰωάννης, ὃ δὲ στρατὸς προσερχόμενος εἶδεν τὸν ὄρκον τῆς πίστωσης καὶ τῆς ὑποταγῆς τῇ σεπτῇ καὶ ὠραίᾳ νεάνιδι, ἣτις ἐμελλε τῇ ἐπαύριον νὰ ἀναγορευθῇ ἐπίσημος βασιλῖς τῆς Ἀγγλίας. Τί ἔρα γὰρ διελογίζετο τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμὸν ἡ νέα βασιλίσσα, ἀποχωρετώσα τὸν ἥμερον καὶ φιλολογικὸν βίον, καὶ εἰς πᾶσι εἰσερχομένη στάδιον, γάδιον πολυπλόκων ἐνεργειῶν καὶ ἀδύλων ἐν τῷ μέλλοντι περιπετειῶν καὶ κινδύων, καὶ διατὶ προήγετο εἰς τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγῆν;

Ἡ ἐπαύριον 10ῃ Ἰουλίου 1553, ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος δευτέρα, πρώτη ὑπῆρξεν ἡμέρα τῆς

βασιλείας τῆς Ἰωάννης. Μετὰ βασιλικῆς παρατάξεως, συνοδευομένη ὑπὸ συγγενῶν καὶ φίλων, τῆς δὲ μητρὸς βαινούσας ὄπισθεν καὶ τὴν ἄκραν τῆς γλαυκῆς αὐτῆς κρατούσας ἀνά χειρὸς, μεταβαίνει ἡ Ἰωάννα εἰς τὸν Πύργον τοῦ Λονδίνου, ἐνθα, κατ' ἀρχαίον ἔθιμον ἀνηγορεύοντο οἱ νέοι βασιλεῖς, καὶ διέμενον τὰς πρώτας τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως αὐτῶν ἡμέρας. Ἄλλ' αὐτῶν ὀλιγαριθμοὶ τινες θεαταί, καὶ αὐτοὶ σιγῶντες, ἴστανται παρὰ τῆ εἰσόδῳ ἅμα δ' ἐκλείσθησαν αἱ πύλαι τοῦ Πύργου, οἱ στρατιωτικοὶ τῆς ἐπικρατείας κήρυκας μεθ' ἐνόου λόγου τοξοφόρων τῆς φρουρᾶς, κηρύττουσι τὴν μὲν ἡγεμονίδα Μαρίαν ἐκπτωτον τοῦ θρόνου, βασιλεύσαν δὲ τὴν ἡγεμονίδα Ἰωάνναν Γρέυ. Τὸ πλῆθος μίσος τρέφον ἀδιάλλακτον πρὸς τὸν φιλοδόξον Northumberland, καὶ φρονιζόμενον ὅτι ἀκούει μετὰ τῆς Ἰωάννης συγχρόνως ἀναγορευόμενον καὶ αὐτὸν ὡς πρῶτον κυβερνήτην, μετὰ μεγίστης ψυχρότητος ἀποδέχεται τὴν εἰδήσιν ταύτην, τινὲς δὲ μάλιστα καὶ εἰς ἐνδείξεις προβαίνουσιν ὑπὲρ τῆς Μαρίας, μόνον τῶν τοξοφόρων ψαλλόντων τὸν ἐθνικὸν ὕμνον «God save the Queen». Ἐν δὲ τῷ Πύργῳ ὁ φιλοδόξος καὶ παντοδύναμος δούξ ἀγγέλλει τῇ νέῃ βασιλίδι, ὅτι καὶ ὁ υἱὸς τοῦ καὶ σύζυγος αὐτῆς Guilford Dudley μέλλει νὰ στεφθῆ βασιλεὺς τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς στέψεώς της. Ἢ δυστυχῆς Ἰωάννα, εἰς ἄκρον ἐκπλαγεῖσα ἐπὶ τῇ ἀγερωγῷ καὶ παραδόξῳ ταύτῃ ἀπειτήσῃ, καὶ τότε πρῶτον, φαίνεται, ὡς παρατρεῖ καὶ ὁ ἀγγλος ἱστορικός Dixon, πεισθεῖσα ὅτι ἦτον ἀπλοῦν ὄργανον τῆς φιλοδοξίας τοῦ δουκός, ἐπιδιώκοντος τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβῃσιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ οἰκογενείας, ἐντόνος διακρητύρεται κατὰ τῆς ἰδέας ταύτης, καὶ λέγει τῷ ἐκυτῆς συζύγῳ. «Καίτοι νέα, ἐνοῶ κάλλιστα, ὅτι ὁ θρόνος τῆς Ἀγγλίας δὲν εἶναι παιδιὰ ὁ Ἐδουάρδος δὲν ἐξέφρασε θέλησιν ὅπως βασιλεύσῃ» πρὶν ἢ δὲ τοῦτο γίνῃ, προκλαίεται ἡ συγκρατηθεῖσα τοῦ Κοινοβουλίου». Μετακαλεζομένη δὲ παρ' αὐτῆς δύο τῶν ἐπισημοτέρων λόρδων, λέγει αὐτοῖς ὅτι δοῦκα μὲν, ἐὰν ἐπιθυμῆ τοῦτο, δύναται νὰ ονομάσῃ τὸν σύζυγόν της, οὐδέποτε δὲ βασιλεῖα, καίτοι τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἐπιμόνους καταβαλοῦσας προσταθείας ὅπως τὴν μεταπέσῃ.

Δευτέρα ἡμέρα τῆς βασιλείας.— Ἡ Ἰωάννα πληροφρορεῖται ἐξ εἰδήσεων ἀφιχθεῖσων ἐν τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχίῶν, ὅτι ἡ Μαρία, μαθοῦσα τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ της, ἔν ἐκράτει, ὡς εἰδομένη, μυστικῶν ὁ Northumberland, προ-

λαβοῦσα ἀπῆλθεν εἰς τὰ ἐνδότερα πρὶν ἢ φθάσωσιν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ δουκός, ὅπως καλέσωσιν αὐτὴν εἰς Λονδίνον ἐκ μέρους δῆθεν τοῦ Ἐδουάρδου, καὶ ἀποσυρθεῖσα εἰς Kenninghall, ἀνηγορεύθῃ καὶ αὐτὴ βασιλεύσα.

Τρίτη ἡμέρα τῆς βασιλείας.— Ἀφθίσεις ἐπιτολῆς πρὸς τοὺς μεγιστάνας τοῦ Κράτους τῆς Μαρίας, διεδικηούσας τὰ δικαιώματτα αὐτῆς ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἀπειτούσας παρ' αὐτῶν ἵνα τὴν ἀναγορεύσῃ βασιλεύσαν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, πρὸς δὲ καὶ ὑπισχυομένης τῷ Συμβουλίῳ συγχώρησιν καὶ ἀμνηστείαν ἐν περιπτώσει συνακτιθέσας τῶν πρὸς αὐτὴν κλητικόντων του, μεγάλη ἐπισυμβάει ἐν τῷ Πύργῳ ταρχη. Τῶν δὲ λόρδων συνηγμένων ὄντων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς βασιλίδος Ἰωάννης, ἀποφαρίζεται, μετὰ ὄριμον σύσκεψιν καὶ πολύωρον συζήτησιν, ἵνα ἀπέλθῃ μετὰ στρατοῦ κατὰ τῆς Μαρίας ὁ Northumberland, καθὼς ἱκανὸς στρατιωτικὸς.

Τετάρτη ἡμέρα τῆς βασιλείας.— Ὁ δούξ ἀναχωρεῖ ἐπὶ κεφαλῆς ἐπισήμων καὶ περιβέπτων λόρδων, ἐξακιτηγίων πειζῶν καὶ δισχιλίον ἵππων, ἀποχαριστῶν δὲ τὴν Ἰωάνναν, συνιστᾷ αὐτὴν θερμῶς πρὸς πάντας τοὺς μεγιστάνας.

Πέμπτη ἡμέρα τῆς βασιλείας.— Ἡ μὲν Ἰωάννα ἔμφροντις διαίκεται καὶ τετραραγμένη καὶ ἀπεισίαις παραδεδωμένη προκτιθήσασιν ὁ δὲ δούξ προχωρεῖ εἰς τὰ πρόσω καὶ τοι δὲ φερούμενος στρατευμάτων καὶ πολεμωροδίων ἱκνών, τρέμον ἐμπνέει τῇ Μαρίᾳ, ἥτις, φοβούμενη τὴν τῶν ἐχθρῶν προσέλκασιν, καταφεύγει εἰς τὸ ἐχυρὸν φρούριον τοῦ Framlingham.

Ἐκτὴ ἡμέρα τῆς βασιλείας.— Ζητεῖται κατεσπευσμένως παρὰ τῆς Ἰωάννης βοήθεια ὑπὸ τοῦ Northumberland, ὅστις ἀπαντᾷ μεγάλως καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν πολλαπλασιαζομένης δυσκολίας κατὰ τὴν πορείαν αὐτοῦ, καθότι καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν πανταχόθεν περιεκυκλώθη, καὶ πλοῖα σταλθέντα εἰς τὰ παράλια τοῦ Norfolk ὅπως συλλάθωσι τὴν Μαρίαν, ἐὰν ἀπεπειράτο νὰ δραπέτευσῃ, λειποτακτῆσαντα παρεδόθησαν αὐτῇ.

Ἐβδόμη ἡμέρα τῆς βασιλείας.— Πληροφρορεῖται ἡ Ἰωάννα, ὅτι οἱ ὀπαδοὶ τῆς Μαρίας ἀξάνουσιν ἐπὶ μάλλον καὶ μάλλον, ὅτι ὁ λαὸς ἀπανταχοῦ ὑπὲρ αὐτῆς κηρύττεται, καὶ ὅτι διηγεκῶς προσέρχονται αὐτῇ, καὶ τὸ ἰσχυρὸν αὐτῆς κόμμα ἐτι ἐνισχύουσιν εὐγενεῖς, οἷοι οἱ κόμητες de Bath καὶ de Sussex, ὁ Williams Drury, ὁ Henri Bevington, ὁ Edouard

d' Hastings, ὁ Henri Jerningham καὶ ἄλλοι, ἀνήκοντες οἱ πλείστοι εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν. Ὅπερ δὲ ἕκαστα παρηγορητικὸν διὰ τὴν βασιλίαν, συνεπεῖχ διακρηρῶσεων καὶ σοβαρῶν διαδηλώσεων γενομένων ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ὑπὲρ τῆς Μαρίας, ἐνδείξει χαλαρώσεως τῶν τῆς υποταγῆς δεσμῶν καὶ στασιαστικὰ σχεδὸν κινήματα ἀναφαίνονται καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Πύργῳ.

Ὁγδοὴ ἡμέρα τῆς βασιλείας. — Νέκι θλίψει κατατάρτατους τὴν καρδίαν τῆς δυστηλήμονος ἀνάσσης, προσρχόμεναι ἐκ διαιρέσεων ἐπισυμβασῶν μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἰδίας αὐτῆς οἰκογενείας. Ὁ μὲν πατὴρ τῆς οὐδεμίαν ἔχει ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸν πενθερὸν τῆς, ἡ δὲ δούκισσα de Northumberland ἐρίζει μετὰ τῆς δουκίσσης de Suffolk, καὶ ὁ σύζυγός τῆς ἐπιμόμως ζητεῖ ἵνα καὶ αὐτὸς σερθῆ βασιλεὺς. Ἐπίσης δὲ καὶ τὸ Συμβούλιον αὐτῆς διηρημένον τυγχάνει, καὶ ἕκαστα φιλικῶς πρὸς αὐτὴν διακείται, καὶ συζητεῖ ἐν πολυῶρῳ συνεδριάσει τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαίωματα τῶν δύο βασιλίδων. Καίτοι δὲ τῆς Ἰωάννης οὐκ εὐαρίθμους ἀπαρτιούσης ἀρροσιωμένους ὀπαδοὺς, ὑπουργοὶ τινες, συναθρόντες ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ λόρδου Sybilney, κηρύττονται ὑπὲρ τῆς Μαρίας, ἢ καὶ ἀνασσαν ἐν Λονδίῳ πολυῶσι ν' ἀναγορεύσωσιν.

Ἐνάτη καὶ τελευταία ἡμέρα τῆς βασιλείας. — Τὰ πλείστα τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου συντάσσονται τῇ Μαρίᾳ, ἐγκαταλείποντα τὴν Ἰωάνναν καὶ οὐδόλους μεριμνῶντα περὶ τῆς δυστηνοῦ καὶ εὐγενοῦς νεάνιδος, ἣν ἠνάγκασαν ὕπως δεχθῆ τὸ στέμμα· πληροφορεῖται δὲ αὐτὴ πρὸς τούτοις, ὅτι ὁ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Northumberland στρατὸς στασιασὰς ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐπιστοχωρήσῃ μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα ὁ δούξ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ αἰχμάλωτος τῆς Μαρίας, διότι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀπειράριθμοι ὑπῆρχον οἱ φίλοι αὐτῆς καὶ ὀπαδοί. Συνεπεῖχ δὲ τούτων πάντων, ἡ Ἰωάννα ἀνυπερθέτως ἀπεκδέχεται τὴν ἀπαίσιον τοῦ δράματος λύσιν, κατιδούσα ἑαυτὴν πάντῃ μεμονωμένην καὶ σφόδρα κλονιζομένην ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἀγγλίας.

Τοιαύτη ἡ τῆς ἡμετέρας ἡρωίδος ἐνεκήμερος βασιλεία! Τὴν δ' ἀκόλουθον ἡμέραν τὸ Συμβούλιον ἐγκατέλειπε μόνην ἐν τῷ Πύργῳ τὴν Ἰωάνναν, ἡ δὲ Μαρία ἀνηγορεύθη βασιλίσα πανδημῶς καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης τε καὶ νομίμου ἐπισημότητος, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Παύλου, καὶ ἀμέσως προσβλήθη τῆς πύλαις τοῦ Πύργου οἱ τοξοφόροι, ζητούντες ὅ-

πως εἰσελθῶσιν ἐν ἐνόμῳ τῆς βασιλίδος Μαρίας. Τοῦτο βλέπων ὁ λόρδος Γρέυ, παρέδωκε τὰς κλεῖς, ὀρμήσας δὲ εἰς τὴν αἰθουσαν, ἔνθα διέμενον ἡ θυγάτηρ του, καὶ εὐρὴν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενὴν ἀνέκραξε μὲτ' ἀκρῶν «κατάθθι ἐκείθεν, τέκνον μου ἀγαπητόν· ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης δὲν σοι ἀνήκει ἡ ἔδρα, ἢν κατέχεις.» Καὶ ἐκείνη πύραυλα, τὰ πάντα ἐνοήσασα, κατέβη τοῦ θρόνου ἄνευ τῆς ἐλαχίστης θλίψεως ἢ ἀγανακτήσεως, ὑπέμνησε δὲ μόνον τῷ πατρὶ μετὰ πρῶτότητος, ὅτι ἀκουσίως ἐδέχθη τὸ ὑψηλότατον τῆς ἐξουσίας ἀξίωμα, καὶ ἐξέφρασεν αὐτῷ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ ἐξασκηθεῖσα ἐπ' αὐτῆς πείσις ἤθελε κολάσει ἐπὶ μικρὸν τὸ μέγα σφάλμα, ὅπερ διεπράξατο. Καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ ἐνεκήμερος βασιλεία μιᾶς τῶν ἀγνοτέρων καὶ θαυμασιωτέρων τῆς ἱστορίας γυναικῶν.

Ἡ τάλαινα καὶ τῆος ἀνασσα Ἰωάννα ἀφῆθη μόνη ἐν τῷ Πύργῳ μετὰ τῶν δύο θεραπεινίδων, διῆγε δὲ τὰς τοῦ νέου αὐτῆς βίου στιγμὰς ἀναγινώσκουσα τὴν παλαιὰν καὶ νέαν Διαθήκην Ἑλληνιστί, καὶ ἐξαιτουμένη παρηγορίαν τῶν συμφορῶν, εἰς ἃς ἐβρίθη ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης ἐν τε, ταῖς ὑψηλαῖς ἰδέαις τῶν θείων τούτων βιβλίων καὶ ἐν ταῖς ἀπειραρίθμοις καὶ τερψικαρδίαις θεολήτορις τῆς γλώσσης ἐκείνης, ἢν ἐμαθῆεν ὑπὲρ πάσαν ἄλλην νὰ ἀγαπᾷ καὶ νὰ θαυμάζῃ. Κλαίουσα δὲ καὶ ἐπὶ τῆς τῆρας καὶ τοῦ μέλλοντος τῶν συγγενῶν· καὶ φίλων τῆς, οὐδόλους ἐμεριμνῶν περὶ ἐκείνης, ἀλλ' ἀταράχως καὶ ἐν εἰρήνῃ περιέμενε τὰ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς συμβησόμενα ἐπακόλουθα. Ἄλλ' ἐκείνος, ὅστις ὄψησεν αὐτὴν εἰς τὸ ἀπέραντον πέλμας τῶν περιπετειῶν καὶ κινδύνων, ὁ πολυμήχανος δούξ de Northumberland, συλληφθεὶς ἐπὶ τέλους αἰχμάλωτος, καὶ εἰς θάνατον καταδικασθεὶς, ἤρνηθη τὴν ἢν ἐπρέσβευε, καὶ δι' ἢν μόνην δῆθεν ἠγωνίζετο θρησκείαν κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμὰς, ἐπέλιπον οὕτω νὰ παρατείνῃ ἐπὶ τινα ἔτη, ἐν δυνάτον, τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Τοῦτο μαρτυροῦσα ἡ Ἰωάννα παρωργίσθη σφόδρα κατ' αὐτοῦ, καὶ ἀνέκραξεν· «ὁ Θεὸς νὰ μὴ ἀζώωσῃ μήτε ἐμὲ μήτε τοὺς φίλους μου νὰ ἀποθάνωμεν οὕτως!» Εἰς δὲ τοὺς ἀντιπαρηρῶσιν αὐτῆς, ὅτι ὁ δούξ ἤλλαξε θρησκεία τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἐλπίζων νὰ σώσῃ, τὴν ἐξῆς ἔδωκε γενναίαν ἀπάντησιν· «καὶ νομίζετε ὅτι ἐγὼ, ἦτις εἰμὶ νέα καὶ ἐν ἀνθρώπῳ μόλις ἠλικία, ἤθελόν ποτε λησμονήσει καὶ ἀπαρνηθῆ τὴν πίσιν μου δι' ἀγάπην τῆς ζωῆς; Οὐδέποτε, ὁ Θεὸς φυλάξοι! Κατ' ἰσχυρότερον λοιπὸν λόγον αὐτός, οὐ

τινος ἢ ἡλικία ἦτο τίσον προθεστικῶς καὶ ἐπομένως ὁ βίος βραχύς, ὥρσειε νὰ ἀποθάνῃ ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ. Καὶ ὅμως ὁ βίος εἶναι γλυκύς! . . . Ὁ Θεὸς γένοιτο ἡμῶν ἴλεως. » Ὡς ἡ Ἐυριπίδους Ἰριγένεια, ἀνακράζουσα τὸ παθητικώτατον ἐκεῖνο

« Μὴ μ' ἀπολέσης ἄωρον ἡδῦ γὰρ τὸ φῶς
Βλέπειν . . . . . »

οὕτω καὶ ἡ Ἰωάννα χεῖρι μὲν δάκρυ ἐπὶ τῆς ἀπολείας τῆς τοῦ βίου γλυκύτητος, ἀλλὰ σταθερὰν ἔχει, ὡς βλέπετε, θέλσιν, ἵνα ἐμμελῆν ἀκλόνητος ἐν τῇ θρησκείᾳ αὐτῆς· καὶ ἀληθῶς, θέλετε ἰδεῖ μετ' ὀλίγον, ὅτι πᾶσαι αἱ γενομέναι πρὸς ἀνατροπὴν τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἀπόπειραι ἀπέβησαν μάταιαι, καὶ καθ' ἑλοκλήριαν ἀπέτυχον, καὶ τοῖς παρουσιασθεῖσαι διὰ τρόπου πολλὰ παρέχοντος καὶ μεγάλᾳ τὰ θέληγτρα.

Ἐν τούτοις θριαμβεύσασα ἡ ἡγεμονίς Μαρία κατὰ τὸ Northumberland, καὶ βασιλεῖς ὑπὸ τε τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ ἀναγορευθεῖσα, εἰσῆλασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῇ 3ῃ Αὐγούστου 1553, συνοδευομένη ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς τῆς Ἐλισάβετ, πλείστον μεγιστάνων καὶ εὐγενῶν, τρισχιλίων ἢ τετρακισχιλίων ἵππων καὶ ὄχλου ἱκανοῦ. Ἡ Ἑβρίκου τοῦ Η'. Θυγάτηρ Τυδώρις Μαρία « ἡ αἰμοχαρῆς » (the bloody Mary, ὡς ἐνομαζέουσιν αὐτὴν μέχρι τῆς σήμερον οἱ Ἄγγλοι), ἡ καταστάσα ἀκολούθως δικθότος ἐπὶ ὠμότητι καὶ ἀπανθρωπιᾷ, καὶ ὡς αἰματοφόρον φάσμα τῆ τῆς ἀνθρωπότητος φαντασίᾳ ἐγχεραθεῖσα, ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἵνα πολλὰ μὲν καὶ ποικίλα διαπράξῃται ἐγγλήματα, πρὸ πάντων δὲ ἵνα τὸ τοῦ δημίου ἐκτραγωδήσῃ πρόσωπον ἀπέταντι τῆς ἐν τῷ Πύργῳ ὡς ἐν φυλακῇ καθεργεμένης δυστήμονος καὶ πεπτωκυίας ἀνάσσης. « Ἡ νέα βασίλισσα (λέγει ὁ κ. Λαμπίσης ἀνεκεραιχίων κρίσεις ἱστορικῶν προγενεστέρων) μετεχειρίσθη τὴν καθολικὴν θρησκείαν ὡς ἀνάβληρον ἐπὶ τοῦ θρόνου. Καὶ διεθρullεῖτο μὲν ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὴν ὡς εὐλαβῆς καὶ γενναίουψυχος γυνή, δυστυχῶς ὅμως αἰ πρόων αὐτῆς συμφοραὶ καὶ ἡ ὑπέριτρος θρησκομαχία τῆς παροξύνασα τὸν φῦσι τραχὺν καὶ ἄγριον χαρακτῆρα τῆς, ὥθησαν αὐτὴν εἰς πλείστας μιαιφόνους πράξεις, ὧν ἡ βασίλειά τῆς ἐλευθὲν παρίστησι θέαμα, καὶ δι' ὧν ἡ μνήμη αὐτῆς ἡμαυρώθη κατὰ τὰ ὀλίγα ἔτη, ἅτινα ὁ Θεὸς τὴν ἀφῆκε νὰ ζῆσῃ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐδουάρδου. Ἐνησολήθη δ' ἀμέσως εἰς λαμπρὰν καὶ μεγαλοπρεπῆ κηδείαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς τῇ 8ῃ

Αὐγούστου, καθ' ἣν καὶ μνημόσουν ἐτελέσθη ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων κατὰ τὸ δόγμα τῶν καθολικῶν. » Τοιαύτη ἡ τερατώδης γυνή, ἥτις ἐπέπεσον ὡς ἄλλη Ἑριννὸς ἐπὶ τῆς ἀθώας καὶ ἐναερότου αὐτῆς ἀντιπάλου!

Ἡ Μαρία Τυδώρις, πειθόμενη δῆθεν ἄλλων εἰσηγήσειν, ἀλλὰ πραγματικῶς ἵνα ἱκανοποιῆσιν παρέβη τῇ ἐμφύτῳ αὐτῇ φιλεδικῶ διαθέσει, ἀπεφάσισε, μετὰ τὸν τελικὸν αὐτῆς θρήνητον, τὸν θάνατον τῆς Ἰωάννης Γρεῦ. Καὶ δὴ, μετὰ παρέλθουσιν ὀλίγων χρόνων, τῇ 13ῃ Νοεμβρίου, ἡ ἐνεαήμερος ἄνασσα μετὰ τοῦ συζύγου καὶ ἄλλων τοῦ κράτους μεγιστάνων, μετανέβη ἐκ τοῦ Πύργου εἰς Guildhall, ἵνα δικασθῇ ὑπὸ κριτῶν ἀνόμων καὶ τυραννῶν τῆς νέας βασιλείδος ὄργωνον. Συγκροτηθέντος δὲ πρὸς τοῦτο τοῦ ἀρμοδίου δικαστηρίου, δικασθεῖσα ἐκηρύχθη ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας, καὶ καταδικάσθη, μετὰ καὶ τοῦ συζύγου αὐτῆς, εἰς τὴν ποινὴν ἐκείνην, τῆς ὁποίας ἡ μὲν νόμιμος ἐφαρμογὴ ἀφαίρει ἀπὸ τοῦ ἐνόχου τὸ καταφύγιον τῆς μετανοίας, ἡ δὲ παράνομος ἐκτέλεσις προσκολλᾷ τοῖς τε φανεροῖς καὶ κρυφοῖς δικασταῖς στίγμα βαθῶ καὶ ἀνεξίτηλον.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς ἄνω βουλῆς ἐκδοθεῖσαν εἰς θάνατον καταδίκην αὐτῆς, ἡ Ἰωάννα ἐμεινεν ἐπὶ τινα χρόνον ἀνενόχλιτος ἐν τῇ εἰρατῇ, καὶ δὲν ἐφάνετο παράδοχος ἢ ἐλπίς, ὅτι ἴσως ἡ Μαρία εἶχε λησμονήσει αὐτὴν, ἢ ἴσως ὅτι ἡ καταδίκη αὐτῆς ἐγένετο μόνον πρὸς παραδειγματισμὸν καὶ ἐκθρόβισιν, οὐδόλωκε δὲ καὶ ἴνα ἐκτελεσθῇ. Κατὴν ἔτρεπον τὴν ἐλπίδα πάντες οἱ ἀπειράριθμοι θαυμασταὶ τῆς καλλονῆς, τῆς ἀθωότητος, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς σοβαρέας, ὠρίμου καὶ θελκτικωτάτης δεκαεπταετοῦς νεότητός τῆς. Ἄλλὰ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπιόντος ἔτους ὁ πατὴρ αὐτῆς δούξ (de Suffolk, προκαλέσας τὸ στασιαστικὸν κίνημα, οὗ τινος ἀρχηγὸς ὑπῆρξεν ὁ Wyatt, ἐπενήνεγκεν εἰς τὴν μνήμην τῆς αἰμοχαροῦς βασιλείσσης τὴν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ἰωάννης καὶ τοῦ συζύγου αὐτῆς κρεμαλῆς καταδίκην. Ἡ Μαρία, μετὰ τὴν διάλυσιν καὶ καταστροφὴν τῆς τοῦ Wyatt καὶ Suffolk συνωμοσίας, ἥς ἐθεώρει κυριώτερον σκοπὸν καὶ πρωτίστην αἰτίαν τὴν ἐκ νέου ἐνθρόνισιν τῆς Ἰωάννης ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἄγγλιας, προῦκάλεσε τὴν ἀποκεράλισην τῶν δύο τούτων τοῦ κινήματος ἀρχηγῶν, καὶ ὀριστικῶς ἀπεφάσισεν, ἵνα πύση ἡ πράτασις τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς, εἰς ἣν εἶχε καταδικασθῇ πρὸ τριῶν ἡδῆ μηνῶν ἡ ἀγνή αὐτῆς ἀντιπάλου.

Τὴν 10ην φεβρουαρίου ἐστάλη εἰς τὴν φυλακ-

κὴν ὁ ἱερεὺς Feckenham, ἔφημέριος καὶ πνευματικὸς τῆς ἀνάσσης, ἐνόληεν λαθῶν παρὰ τῆς Μαρίας, ἵνα ἀναγγείλῃ τῇ θυγατρὶ νεάνιδι, ὅτι ἔδει νὰ προπαρασκευασθῆ διὰ τὸν θάνατον, καὶ συνάμα ὅπως παντοίας καταβάλλῃ προσπάθειας, ἵνα κατηγήσῃ δεόντως αὐτήν, καὶ ἀποσπάσῃ τῆς τῶν διαμαρτυρομένων πίστεως. Ἦτο δὲ ἡ πρώτη τετάρτη τῶν νηστεϊῶν, καὶ ὁ ἰδιαιτέρως τῆς ἀνάσσης ἱερεὺς ἀνήγγειλε τῇ Ἰωάννῃ, ὅτι ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ κατὰ τὴν ἐπερχομένην παρασκευὴν, καὶ προέτρεψεν αὐτὴν ὅπως ἀπαρηνηθῇ τὴν θρησκείαν τῆς, καὶ ἀσπασθῇ τὸ λατινικὸν δόγμα, ἵνα εὐκολώτερον τύχῃ τῆς ἀρέσεως τῶν ἀμαρτηρῶν παρὰ τοῦ παντοδυναμοῦ καὶ φιλοδικαίου Θεοῦ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ, ἴσως δὲ ὅπως τύχῃ καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ τῆς ἀρέσεως ὑπὸ τῆς ἀνάσσης τῆς καταδικῆς τῆς. Καὶ τὴν μὲν εἶδῃσιν τοῦ προσεγγίζοντος τέλους αὐτῆς ἤκουσεν ἀπαρχῶς ἢ ἡμέτερά νευρὰ καὶ γενναία ἠρωϊκῶς, τῆς ὁποίας τὸ γλυκὺ καὶ ἄκακον μειδιάμα ἐξέπληξε τὸν Feckenham, ἀλλὰ σφόδρα πολεμῶς ἐδέχθη τὰς ἀπορώσας ἀλλαγὴν θρησκείας προτροπὰς αὐτοῦ, ἀποκρίθεισα ὅτι ὁ Κύριος μακρόθυμος ὢν καὶ πολυέλεος, θέλει ἀναμφιβόλως τῇ συγχωρήσει καὶ τὸ ἀμάρτημα τοῦτο, εἰς ἀμάρτημα δύναται νὰ λογισθῇ τὸ ἐμμένειν τῇ πίστει τῶν πατέρων, καὶ ὅτι ἀκλόνητον ἔχει ἀπόρριψιν νὰ ἀποθάνῃ ἐν τῇ ἱερᾷ αὐτῆς θρησκείᾳ. Καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς, βλέπων τὸ ἀμετάτρεπτον τῆς σώροντος νεανίδος, ἀπῆλθεν ἀπρακτὸς ἀκούσας δὲ νῦν, κυρίαί καὶ κύριοι, τὰς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἀκουσίου τούτου μάντως κακῶν πρώτας σκέψεις τῆς Ἰωάννης, εὐγλωττῶς ἀπεικονιζομένης ἐν τῷ ἐξῆς ἀποσπάσματι ἀξιολογιώτατον πονήματος ὁμογενοῦς ἱστορικοῦ.

« Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἡ Ἰωάννα Γρεῦ κατέβη εἰς τὸν κήπον, ἐφαίνετο δὲ πρᾶξις, ὡς ἄλλοτε, οἱ μεγάλοι καὶ ζωηροὶ αὐτῆς ὀφθαλμοὶ ἔλαμπον, καὶ τὸ βῆμα αὐτῆς ἦτο σταθερὸν. Διέτρεξε δὲ τὰς δεινδοστοιχίας, ἃς τοσάκις διῆλθε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, καὶ ἔστη εἰς τὰ αὐτὰ μέρη, εἰς ἃ συχνάκις ἐφοίτησεν ἄλλοτε, ἀποχιρστῶσα ἑκαστον. Χαίρειτε, ἐψιθύριζε καθ' ἑαυτήν, ἀρχαῖοί μου φίλοι, δένδρα καὶ δάση, γαίρετε ἄνθη, τὰ ὅποια ἄλλοτε μὲν μ' ἐσκιάζετε διὰ τῶν φύλλων σας καὶ μὲ ἐτέπετε διὰ τῆς εὐωδίας σας, νῦν δὲ εἴσθε κατὰξ' ἡρὰ πύσον τῷ ὄντι μετεβλήθητε, καὶ πόσον κατὰ τοῦτο θὰ σὰς ὁμοιάσω καὶ ἐγὼ μετ' ὀλίγων! Ὁ κακὸς κακὸς ἐπῆλθε, καὶ τὰ φύλλα σας ἔπεσαν τριγύρω σας, κύριον καὶ τὰ ἰδικὰ μου μαλλία θὰ

ἀποκοπῶσιν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ δημίου, καὶ θὰ πέσωσιν περὶ ἐμέ' πρὸ μικροῦ ἐκομπάζετε διὰ τὴν χλοερότητά σας, διὰ τὴν ποικιλίαν σας, καθὼς καὶ ἐγὼ διὰ τὴν νεότητά μου, ἀλλὰ τώρα ἐμαρῶνθητε, καὶ μόνον τὸ στέλεγός σας ἔμεινε, καθὼς καὶ ἐγὼ ὅσον οὕτω θὰ μείνω ἔλειπνόν καὶ ἄθλιον πτώμα. Ὁ ἥλιος σας ἐθέρμαινε διὰ τῶν λαμπρῶν ἀκτίνων του, καὶ τώρα σας ἐγκατέλειπεν, οὕτω δὲ καὶ ἐμὲ πᾶσά με ἐγκατέλειπεν ἐλπίς. Τώρα εἴσθε γυμνά, καὶ ἀπωλέσατε ὅλον ἕκείνον τὸν μεγαλοπρεπεῖς γολισμόν σας, καὶ ἐγὼ ἰδοὺ μέλλω ὅσον οὕτω νὰ ἀποθάνω καὶ νὰ ἐκλείψω ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Ἄλλὰ σεῖς, ἄνθη, σεῖς, ἄμα πνεύσῃ ἄνεμος γλυκύτερος, καὶ ἡ ἀνοιξίς διαλύσῃ τοὺς πάγους τοῦ χειμῶνος, σεῖς θὰ ἀνθήσετε πάλιν, θὰ ἐπιρροτισθῆτε μὲ χλωρὰ φύλλα καὶ κλάδους, ἐγὼ ὅμως, ἐγὼ . . . φεῦ! Αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου δὲν θὰ μὲ θερμάνωσι πλέον, αἱ τερπναὶ αὔραι δὲν θὰ πνεύσωσιν εἰς τὸ ἐξῆς ἐπὶ τοῦ προσώπου μου, τὰ βλέμματά μου δὲν θὰ ἐνατενίσωσι πλέον εἰς τὸν καθαρὸν καὶ κισσοῦν οὐρανόν, ἀλλ' εἴμαι καταδεδεικασμένη νὰ ἐκπνεύσω διὰ παντός, καὶ ὅμως εἴμαι καὶ ἐγὼ χλοερά, ὡς καὶ σεῖς, εἴμαι καὶ ἐγὼ πλήρης χυλοῦ, εἴμαι καὶ ἐγὼ ἄνθος! Χαίρε, τερπνὴ καὶ ὠραία φύσις! Ὑπόκεισαι μὲν καὶ σύ, ὡς οἱ ἄνθρωποι, εἰς θλίψεις, ἀλλ' ὅσας λύπας σοὶ φέρει ὁ χειμῶν, σοὶ τὰς μετατρέπουσιν εἰς τέρψιν ἡ ἀνοιξίς, τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον, εἰς ἡμᾶς ἀπεναντίας ἡ λύπη καὶ ἡ ἀπελπισία διαρκοῦσι περισσότερον ἀπὸ τὴν χαρὰν, καὶ τὰ μὲν δάκρυά μας εἶναι διηνεκῆ, τὸ δὲ μειδιάμα μας προσωρινὸν πάντοτε. Ἄμα πνεύσῃ ὁ ζέφυρος, τὰ δένδρα θὰ ἐπιρροτισθῶσι πάλιν ἀπὸ καρπῶν καὶ φύλλα, καὶ αἱ πεδιάδες ἀπὸ χλόης, πᾶν δ' ἔγχος τοῦ χειμῶνος θὰ ἐξαλειφθῇ πλέον ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' εἰς τὴν ἰδικήν μου καρδίαν, φεῦ! ἄμα βλαστήσῃ ἡ θλίψις, αἱ ῥίζαι τοσοῦτον βλαθῶς ἐμπήγονται, ὥστε διαξήγγινουσι τὴν ψυχὴν μας, καὶ τῇ ἀφίνουσι πληγὰς μηδέποτε ἐξ ὀλοκλήρου θεραπευόμενάς!»

Ὅτε ἐγνώσθη ἐν τῷ Πύργῳ, ὅτι τῇ μετὰ τὴν αὔριον ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ, ἕκαστος ἐπεθύμει νὰ λάβῃ τι παρ' αὐτῆς, νὰ ἀκούσῃ ὕστατόν τινα λόγον ἐκ τοῦ στόματός τῆς, καὶ νὰ ἀξιωθῇ τελευταίου τινὸς βλέμματός τῶν ὠραίων ὀφθαλμῶν τῆς. Καὶ αὐτὸς ὁ σκληροκαρδῆς τοῦ Πύργου διοικητὴς John Brydges τοσοῦτω συνεινήθη ἐκ τῶν θεληγῆτων τῆς, ὥστε ἐξήτησε παρ' αὐτῆς, πρὸς ἀνάμνησιν, ὀλίγας ἰδιοχείρους γραμμὰς. Ἐνδοῦσα μετὰ κα-

λοκάγχιας τῇ ἀπροσδοκίῃ ταύτῃ αἰτῆσαι, ἐδωρήσατο αὐτῷ τὸ προσευχτάριόν της, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ τὰς τρεῖς ἔγραψεν ἀκολούθους σκέψεις, τὴν μὲν πρώτην Ἑλληνιστί, τὴν δὲ δευτέραν Λατινιστί καὶ τὴν τρίτην Ἀγγλιστί, ἃς ἀναφέρει μόνος ὁ Ἰταλὸς χρονογράφος Bocardo ὡς ἑξῆς:

« La Greca era tale.—La morte darà la pena al mio corpo del fallo, ma la mia anima giustificierà inanzi al cospetto di Dio la innocenza mia.—La Latina diceva. — Se la giustizia ha luogo nel corpo mio, l'anima mia l'haverà nella misericordia di Dio.—La Inglese. —Il fallo è degno di morte, ma il modo della mia ignoranza doveva meritare pietà e excusatione appresso il mondo e alle leggi.»

Τὴν ἐπιόριον ὁ σύζυγός αὐτῆς Guilford Dudley ἐξήγησε ἅ τὴν ἰδῆ πρὸ τοῦ θανάτου της, ἀλλ' ἡ Ἰωάννα δὲν συγκατετέθη εἰς τὴν αἰτησὶν ταύτην, ἀρκεσθεῖσα εἰς διὰ τρίτου διαβίωσθέντας παρηγορητικούς τινὰς λόγους, δι' ὧν παρῴτρυνεν αὐτὸν ἅ ὑποστῆ τὴν τύχην του ὡς ἀνὴρ κερτερόψυχος καὶ γενναῖος. Ἦ πράξις αὐτῆ τῆς ἐνακαήμερου βασιλίδος κατὰ τὴν παραιωνίαν τοῦ θανάτου, διαφοροτρόπως ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν ἐρμηνευθεῖσα, δυσκόλως μὲν δικαιολογεῖται, δυναμένη μάλιστα καὶ νὰ θεωρηθῆ ὑρ' ἑμῶν ὡς κηλὶς δωρεάν περιγραφεῖσα ἐρ' αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἀγνοῦ καὶ κατὰ πάντα τελείου ἱστορικοῦ προσώπου τῆς ἡμετέρας ἡρωίδος, ἀλλ' ἔὰν παραδεχθῆτε ὅτι, καὶ τοὶ ἀγαπῶσα τὸν σύζυγόν της, δὲν εἶχε τὴν ἀπαιτουμένην ἠθικὴν δύνανμιν, ὅπως τῷ συγχωρήσῃ τὴν πίσειν, ἢν ἄλλοτε μεταχειρίσθη, ἵνα πείσῃ αὐτὴν νὰ παραβιάσῃ ξένα ἐπὶ τοῦ στέμματος δικαιοῦματα, θέλετε ἀμέσως ἀναγνωρίσει, ὅτι αἰτία τῆς ἀρνήσεώς της ὑπέβριξεν ὑπερβολικῶς μὲν ἴσως, σεβάσθη δὲ βεβιασῶς ἀνάμνησις ἐπεμνήσασα ἀδίκου. Διῆλθε δὲ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἥτις ἐπέπρωτο ἵνα ᾗ ἡ τελευταία τοῦ βραχυτάτου αὐτῆς βίου, ἀναγινώσκουσα τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον Ἑλληνιστί, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου αὐτοῦ γράφουσα, ἐπίσης Ἑλληνιστί, τὴν διαθήκην καὶ τὰς τελευταίας παραγγελίας αὐτῆς ἐν εἶδει ἐπιστολῆς πρὸς τὴν πεφιλημένην ἀδελφὴν Αἰκατερίναν Herbert. Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης περιχοῦσαι ἀρθρονίαν ἰδῶν ὑψηλῶν καὶ διαγυροτάτων αἰσθημάτων, συνταχθεῖσαι, δὲ ἐν τῇ κηρικῇ ἡμῶν γλώσσῃ, προσήκουσ, ἵνα αὐτὸ τὸ κείμενον ἀναγνωσθῆ ἑνώπιον τῆς Ἑλ-

ληνικῆς ταύτης δημηγύρωσι, ἀλλ' ἐπικαλοῦμαι τὴν ὑμετέραν ἐπιείκειαν ἐπὶ τῇ ἀνοσίῳ ταύτῃ ἑλλείψει, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὁποίας οὐτε κόπων, οὐδὲ ἄλλας ἐρεσίβην θυσίας, καὶ παρκαλῶ ὑμᾶς, μὴ δυνήθετε νὰ προμηθευθῆτε τὸ πολυτίμητον τοῦτο καὶ σπανιώτατον κείμενον, ὅπως εὐδοκίσητε νὰ ἀκοασθῆτε μετὰ προσοχῆς τῆς ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ἀτελοῦς ταύτης μεταφράσεως τῶν πανωστῶτων προτόνων τοῦ τῆς Ἰωάννης Ἑλληνικοῦ κλάμου.

« Σοὶ πέμπω, φιλότατη μοι ἀδελφὴ Αἰκατερίνα, βιβλίον τι, ὑπερ καίτοι μὴ φέρον ἐξωτερικὰ χρυσὰ κοσμήματα πολυτιμώτερον τυγχάνει τῶν πολυτιμωτέρων λίθων. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐστίν, ἀγαπητὴ καὶ προσφιλέῃ μοι ἀδελφῆ, τὸ περιέχον τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, τὴν διαθήκην Αὐτοῦ, τὴν τελευταίαν του θέλησιν, ἣν ἀρῆκεν ἡμῖν τοῖς ἀμαρτωλοῖς, ὅπως καθοδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς ὁδὸν σωτηρίας' καὶ ἔὰν ἀναγινώσκῃς αὐτὸ ἐν κληρῷ δικαιοῖα, καὶ τὰς ἐπιτολὰς αὐτοῦ κατὰ γράμμα ἀκολουθήσῃς, θέλει σὲ ὁδηγήσει ἀναμριβίως εἰς τὴν ἀθάνατον καὶ αἰώνιον ζωὴν. Θέλει σὲ διδάξῃ πῶς νὰ ζῆς καὶ πῶς νὰ ἀποθῆς, θέλει σὲ περιβάλλει μετὰ μεγαλητέρας ἐλθιότητος ἐκείνης, ἣν ᾗθελες ἀποκτήσει κληρονομοῦσα ἀπάσας τὰς πλουσίας ἰδιοκτησίας τοῦ πατρὸς μας, διότι ἐνασχολουμένη εἰς τὴν μελέτην τοῦ βιβλίου τούτου, θέλεις ἀποκτήσει ἠσυχασρῶς, τοὺς ὁποίους οὐτε σῆς, οὐτε βρωσις ἀφάνιζει, καὶ κλέπτει οὐ διορῶσσοι οὐδὲ κλέπτοσιν.» Ἐπιθύμησον, ἀγαπητὴ μοι ἀδελφῆ, μετὰ τοῦ Δαυὶδ, νὰ κατανοήσῃς τὴν ἀγάπην Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. Ζῆθι μὲ τὴν ἰδέαν πάντοτε, ὅτι θέλεις ἀποθῆσαι, ὅτι διὰ τοῦ θανάτου σου θέλεις ἀποκτήσει τὴν αἰώνιον ζωὴν. Κεὶ μὴ νομίζῃς, ὅτι ἡ νεαρά σου ἡλικία θέλει κρατεῖνει τὴν ζωὴν σου' ὅταν ὁ Θεὸς προσκαλῆ τινα, ἄπασαι αἱ ὕραι, ὁ χρόνος καὶ αἱ περίοδοι εἶναι αἱ αὐταί, καὶ τότε εὐλογημένη ἡ παρθένος ἐκείνη, ἥς ἡ λαμπρὰ εἶσται πλήρης ἐλπίου. Ἐπιτρέψον μοι, καλή μοι ἀδελφῆ, νὰ συνδιαλεχθῶ ἔτι μικρὴν περὶ θανάτου, ἄρες με νὰ σὲ διδάξω, πῶς ἐρεῖλει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀποθῆσκη. Ἀρνήθητι τὸν κόσμον, προσυλάχθητι ἀπὸ τὸν διάβολον, περισφρῆσον τὴν σάρκα, καὶ ἐσφρῆνθητι ἐν μόνῳ τῷ Κυρίῳ. Ταπεινώθητι διὰ τὰς ἀμαρτίας σου, ἀλλ' ἀπόφυγε τὴν ἀπελπίσιν' ἔσο ἀκλόνητος ἐν τῇ πίστει, ἀλλ' ἀπόκρουσον τὸν δεισιδαιμονίαν' ἐπιθύμησον δὲ μετὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἵνα ἀναπαυθῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅστις ἐστίν ἡ ζωὴ ἐν τῷ θανάτῳ. Γρηγόρει ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός, ὡς ὁ πι-

στὸς καὶ φρόνιμος δούλος, μὴ ἐπέβλη ὁ θάνατος ὡς ληστής εἰς τὰ σκότη, καὶ σὲ εὗρε ῥαθυμοῦσαν μετὰ τῶν δούλων τοῦ σκότους, καὶ σπεύσον ἵνα μὴ εὐρεθῆς ἄνευ ἐλαίου, ὡς αἱ πάντες μορφαὶ παρθένοι, ἧ ὡς ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅστις δὲν εἶχεν ἐνδύμα γάμου, καὶ μείνης ἐν τῷ σκότει, ἡ τοῦ νυμφῶνος ἐξῶ κλισιῆς. Εὐφράνθητι· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὁδὸς αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἐμπιστοσύνην σου, καὶ ἐπειθὶ φέρεις τὸ τῆς χριστιανῆς ὄνομα, ἀκολούθησον ἐκ τοῦ πλησίον τὰ ἔχνη τοῦ σωτηριῶς σου, καὶ ἔσο ἀληθῆς μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ. Ἄρον τὸν σταυρὸν σου, καὶ ἀπόβρῃσον τὰς ἀνομίας σου, τὸν δὲ Θεὸν σου λάτρευε ἑσάει. Μὴ λυπηθῆς διὰ τὸν θάνατόν μου, ἀλλὰ μακρὸν χαίρε καὶ ἀγάλλου, πικροφιλιτᾶτη μου ἀδελφῆ, διότι θέλω μεταβῆ ἐκ τοῦ φθαρτοῦ εἰς τὸν ἀφθαρτον κόσμον, διότι πέποιθα, ὅτι ἀντὶ τοῦ θνητοῦ τούτου βίου θέλω ἀπολαύσαι τὴν ἀθάνατον καὶ μακαριάν ζωὴν, ἧς δεόμεαι τοῦ Ἰψίστου, ἵνα ἀξιώσῃ καὶ σέ, ὅταν ἔλθῃ ἡ εὐλογημένη ὥρα. Εἶθε νὰ σοὶ χορηγήσῃ τὴν θείαν καὶ σωτηριώδη αὐτοῦ χάριν, ὅπως διέλθῃς τὸν βίον σου ἐν φόβῳ Κυρίου, καὶ ἀποθάνῃς ἐν τῇ ἀληθινῇ πίστει. Σὲ ἐξορκίζω δὲ ἐν ὀνόματι τοῦ παντεπόπου καὶ παντοδυναμοῦ Θεοῦ, ἵνα μηδέποτε ἐγκαταλείψῃς τὴν θρησκείαν σου, εἴτε ὑπὸ ἐλπίδος παρατάσεως τῆς ζωῆς σου κινουμένη, εἴτε φοβουμένη τὸν θάνατον, διότι χάριν προσκαίρου καὶ φθαρτῶν θέλεις στερηθῆ τῆς αἰώνιου εὐδαιμονίας, ἧς ἀξιώσοι με ἡδὴ ὁ Ἰψίστος, ὡς καὶ σέ, ὅταν εὐδοκῆσῃ νὰ σὲ καλέσῃ παρ' αὐτοῦ. Ἰγίαινε καὶ αὐθις, φιλιτᾶτη μοι ἀδελφῆ! ἔχε ἀπάσας τὰς ἐλπίδας σου προσηλωμένας τῷ Θεῷ, ὅτι μόνος δύναται νὰ σὲ βοηθήσῃ. Ἀμήν!

Ἡ ἀγαπητὴ σου ἀδελφῆ

ΙΩΑΝΝΑ ΔΟΥΔΑΕΥΣ.

Ἡ λαμπρὰ αὕτη ἐπιστολὴ, ἀκριβῆς ἀπεικόνισις τῶν περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ὑψηλῶν ἰδεῶν τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν θεῶν δοξασιῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ, θεωρεῖται, καὶ δικαίως, ὡς ἡ πρωτίστη πασῶν τῶν ὠραίων τῆς Ἰωάννης ἐπιστολῶν· πληρέστατα δὲ καὶ ὑφ' ἑωῶν ἐκτιμηθεῖσα, οὐδόλως χρῆζει περαιτέρω σχολίων καὶ παρατηρήσεων. Τὸ δὲ Εὐαγγέλιον, ἐφ' οὗ ἐγράφη, παρεδόθη ὑπὸ τῆς δυστήνου νεανίδος τῆς θεραπεινίδος αὐτῆς μετὰ παρακλήσεως, ὅπως ἐγχειρίσῃ αὐτὴ τῇ ἀδελφῇ Αἰκατερίνῃ ὡς τελευταίον καὶ πολυτιμώτατον μνημεῖον τῆς ἀγάπης τῆς. Μετὰ ταῦτα, διήλθε τὸ ὑπόλοιπον τῆς νυκτὸς μόνη καὶ διπνεκῶς προσευχομένη, ἀφοῦ εἰδοποιήθη ὅτι, κἀκεῖ αἱ καταδικαὶ αὐτῆς

καὶ τοῦ συζύγου προαπεφασίσθη ἵνα ἐκτελεσθῆ ἐν τόπῳ δημοσίῳ, ἡ ἄνασσα καὶ ἡ βουλή μετέβαλον τὴν πρώτην ἀπόφασιν, διατάξασαι ὅπως οὕτω μὴ γένην διὰ τὸν Guilford, ἐκείνη δὲ ὑποστῆ τὴν ποινήν τῆς ἐντὸς τῶν τειχῶν τοῦ Πύργου. Πόσον ἐφοβεῖτο ἡ αἰμοχαρὴς Μαρία τὰ ἀποτελέσματα τῆς συγινώσεως, ἣν ἠθέλον βαθεῖαις προεξηγήσει τῷ λαῷ ἡ ἀνθρῶπ νεότης, ἡ ἔκτακτος καλλονή, ἡ ἐγνωσμένη ἀθεοότης καὶ ἡ ἡγεμονικὴ ὄντως εὐγένεια τῆς Ἰωάννης! Καὶ ὅποια ἀναγνώρισις τῆς ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τελειομένης δυνάμεως τῆς ἀντιπάλου αὐτῆς καὶ μαρτυροῦς!

Τῇ ἑπαύριον, 12ῃ φεβρουαρίου τοῦ 1554 ἔτους, μετὰ ἑπτὰ μηνῶν παρέλευσιν ἀπὸ τῆς ἐννεαήμερου βασιλείας, ἔρθρου βαθείως, πένθιμος ἠκούσθη κρότος ὑπὸ τὰ παράθυρα τῆς ἡμετέρας ἡρωίδος· οἱ τέκτονες ἠτοίμαζον τὸ ἱκρίον, ἐπὶ τοῦ ὀποῦ ἐμελλε νὰ θέσῃ, ὡς ἐπὶ τελευταίον προσκεφαλαίου, τὴν ἀκτινοδόλον αὐτῆς κεφαλὴν. Ἡ Ἰωάννα ἠγέρθη, ὅπως ἴδῃ τὰ γενόμενα ἰδίως ὀφθαλμοῖς, καὶ πλησιάσασα εἰς τὸ παράθυρον, εἶδε τὸν δυστυχῆ σύζυγόν τῆς μεταφερόμενον ἐξῶ τοῦ Πύργου· ἐκάθησεν ἀταράχως, ἀναμένουσα μετὰ γενναιοψυχίας καὶ τὴν ἑαυτῆς πανύστατον στιγμὴν, καὶ μετὰ βραδυτάτην παρέλευσιν μιᾶς ὥρας, διέκρινε τὸν κρότον ἀμάξης, καὶ ἀνεγνώρισεν ἐπ' αὐτῆς τὸν τοῦ συζύγου ἡρωητικῶς ἀναμαρτυρούμενον καὶ αἰματώδητον νεκρόν. Ἠγέρθη τότε, ἵνα χαιρετήσῃ τὸ λείψανον ὑπὸ τὰ παράθυρα τῆς διερχόμενον, αἱ δὲ θαυρῶροῦσαι θεραπεινίδες τῆς προσπαθούσης νὰ τὴν ἐμποδίσασαι τοῦ νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸ παράθυρον, ἵνα μὴ ἴδῃ τὸ ὑψὸς ἐν ἱκρίον καὶ τὸν περιμένοντα αὐτὴν δῆμιον, ἀλλ' ὠθήσασα αὐτὰς μετὰ πρᾶότητος, ἠτένισεν εἰς τὴν ἐπικτήθειον ἡμαξάν, καὶ ἔδωκε μακρόθεν μετ' ὑποκόφου συγινώσεως τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν συζύγου προσφιλεῖ, πρῶτον τιμωρηθέντι πρὸς μεγαλήτερον αὐτῆς βατανισμῶν. Ὁ Brydges, διοικητῆς τοῦ Πύργου, καὶ ὁ Feckenham, ὁ μόνος ἱερεὺς, ὁ πρὸς τῆς Μαρίας ἐπιτραπέσις ἵνα εὐρεθῇ πλησίον τῆς Ἰωάννης κατὰ τὰς τελευταίας τῆς στιγμᾶς, προσῆλθον κλαίοντες καὶ δδουρόμενοι, καὶ μόλις δυνάμενοι νὰ ἴστανται ἐπὶ τῶν ποδῶν αὐτῶν, ὅπως τὴν ὀδηγήσασιν εἰς τὸν τόπον τῆς καταδικῆς. Ἡ Ἰωάννα, μαῦρα περιβεβλημένη ἐνδύματα, καὶ ἐν χερσὶν κρατοῦσα προσευχητῆριον, προσῆν μετὰ Θεοῦ ἐπὶ τῶν χειλέων μειδιήματος καὶ γλυκυτάτου βλέμματος τῶν ὠραίων ὀφθαλμῶν τῆς ἐν μέσῳ δύο σειρῶν στρατιωτῶν μέχρι τοῦ τόπου, ἐνθα ἐμελλε

νὰ ἐκτελεσθῆ ἡ ἄδικος καὶ σπαρταχίκαρδος ἀπόφασις. Φηλόασα ἐκεῖσε, καὶ μετὰ γενναιοφυχίας ὄντως φιλοσοφικῆς καὶ ἀνωτέρας τῆς δεκαεπτῆς ἡλικίας τῆς εἰς τὸ ἱερὸν ἀτενίσασα, πύχρισταισε τὸν Feckenham ἐπὶ τῷ εὐγενεῖ τρόπῳ καὶ τοῖς μελιχίσις αὐτοῦ καὶ παρηγορητικαῖς λόγοις, εἶτα στραφεῖσα πρὸς τοὺς πολυκαρπίμοις περιστάταις, ἐλάλησεν ὡς ἐγγίστα οὕτως: Ἦλθον ἐνταῦθα ἵνα ἀποθάνω, ὡ ἀγαθοὶ πολῖται! εἰμὶ μὲν ἔνοχος ἀπέναντι τῆς βασιλείας, ἀλλ' οὐδέποτε ἐπεθύμησα, ἡ ἐξήτησα τὸν θρόνον». Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ἐσιώπησεν ἐπὶ τινα δευτεροβάστα, ὅπως ἀποκρούσῃ, φαίνεται, διὰ τελευταίαν φοράν ἀπὸ τῆς νεανικῆς καρδίας καὶ φαντασίας τῆς πᾶσαν κοσμικὴν ἐπιθυμίαν, φροντίδα καὶ λύπην, εἶτα ἐπιπροσέθετο τὰς λέξεις ταύτας: «Καθικετεύω πάντας ὑμᾶς, ὡ καλοὶ χριστιανοί, νὰ μαρτυρήσῃτε ὅτι ἀποθνήσκω ἐν τῇ χριστιανικῇ διαμαρτυρομένῃ θρησκείᾳ, καὶ ὅτι μόνην ἐλπίδα σωτηρίας ἔχω ἐν τῇ εὐσπλαγγίᾳ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς χάριτος τοῦ αἵματος τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ» νὰ δεκθῆτε δὲ ὑπὲρ ἐμοῦ κατὰ τὰς ἐλίγας ἐτι στιγμάς, καθ' ἃς μοὶ ἐπιτετραπέται νὰ ζήσω ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ». Κεὶ γουγκλιτήσασα, ἠρώτησε τὸν μετ' ἀκχθέτου συγκλητικῆς πλησίον τῆς ἰστάμενον τῆς Μαρίας ἱερέα, ἐὰν ἠδύνατο νὰ ἀπαγγεῖλῃ ψαλμὸν τινά. Συγκατατεθῆσεν δὲ τοῦ Feckenham, ἀπήγγειλε μετὰ καθαρᾶς φωνῆς καὶ κατανώξεως τὸν Ν' ψαλμὸν. «Ἐλέησάν με, ὦ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρῶν σου ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου». Περᾶσασα δὲ τὸν ψαλμὸν, ἠγέρθη, ἐξέβαλε τὰ χειρόκτιτα, καὶ μετὰ τοῦ βίονακτρου τῆς ἐνεχείρισεν αὐτὰ μὲ τῶν θεραπεινίδων αὐτῆς, ἔδωκε δὲ καὶ τῷ Brydnes τὸ προσευχητῆριόν τῆς. Εἶτα ἀπέδωθε πάντα τὰ γυναικεῖα κοσμημάτα, καὶ ἔλυσε τὸ προσεγγίζον εἰς τὸν λαμὸν μέρος τοῦ πορρέματος τῆς, ἀποκρούσασα μετὰ πράττητος τὴν χεῖρα τοῦ δημίου, ἥτις προσεφέρετο ἵνα τὴν βοηθήσῃ. Ὅτε δὲ οὗτος, συμμεριζόμενος τὴν γενικὴν συγκίνησιν, ἐρρίφθη πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῆς, ἐξαιτούμενος συγγνώμην διὰ τὸ ἔργον, ὅπερ ἔμελλε νὰ πράξῃ, ἡ Ἰωάννα ἀπηθύβεν αὐτῷ λόγους ἐπεικειῖς καὶ συγχαρητικούς: ἐνομηθεῖσα δὲ, φαίνεται, τὰς τελευταίας βρασάνους τῆς Ἄννης Βολεύνου, ἥς ἡ κεφαλή μόλις μετὰ τὸ τρίτον κτύπημα ἀπεχωρίσθη τοῦ σώματος, παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἔργον του μετὰ ταχύτητας: καὶ πάραυτα ἔδωκεν ὄθονον ἐπὶ τῶν ἐρθηλαμῶν τῆς. Τότε ἐκινήθη, ἵνα πλησιάσῃ εἰς

τὸ ἱερὸν, ὅπερ μὴ βλέπουσα ἐζήτει ψληρωῦσα' εἰς δὲ τῶν παρισταμένων, λαθῶν τὴν χεῖρα αὐτῆς, ὠδήγησε τὴν ἐνεκάθημερον βασιλίσσαν εἰς τὸ μέρος, ἔθθα ἔμελλε νὰ δώσῃ δίκην ὑπὲρ ὧν ἄλλοι ἠδίκασαν. Ἦ μεγαλόφυχος Ἰωάννα, μήτε περὶ τῆς δεκαεπταετοῦς αὐτῆς ἡλικίας σενάζουσα, μήτε παρᾶνονον ἐκρέρουσα κατὰ τῆς οὕτω σκληρῶς καὶ ἀδικῶς προσεγεγείσης αἰμοχαροῦς Μαρίας, μόνον δὲ τὸ τὸ Ἰησοῦ ἀποθνήσκοντος ἐπὶ τῶν ὠραίων τῆς χειλῶν ὑποπονηροῦσα, «Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνευμά μου,» προσέτεινε τὴν κεφαλὴν εἰς τὸν πέλεκυν τοῦ δημίου, καὶ παρεδόθη εἰς τὸν αἰώνιον ὕπνον.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ βίος καὶ τοιοῦτος ὁ θάνατος τῆς Ἰωάννης Γρεῦ, ἥς ὁ τάφος, πλησίον κείμενος, ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ Λονδίνου, τοῦ πάντῃ παρημελημένου τάφου τῆς αἰμοχαροῦς Μαρίας, περικοσμεῖται μέχρι τῆς σήμερον ὑπὸ τῶν λαμπροτέρων ἀνθῶν, διηνεκῶς ἀναρροῦμένων ὑπὸ χειρῶν ἀγνώστων.

Ἦ περικλεῆς αὕτη γυνή, ἐφ' ἣ δικαίως ἐναθρόνεται τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος, δὲν ἀνήκει μόνον εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἡμέτερον. Ναι, κερταὶ καὶ κέρου, καὶ ἡμεῖς δικαιούμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτὴν ὡς ἡμετέραν, καὶ οὕτως εἶπειν, νὰ τὴν υἰοθετήσωμεν, ἀναλογιζόμενοι πόσον ἐκαλλίεργει τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, καὶ πόσον ὑπὸ τῆς μελέτης αὐτῶν ὠφελῆθη, καὶ ἐξηγυένισθη τόντε νοῦν καὶ τὴν καρδίαν. Μὴ λησμονώμεν, ὅτι ἡ μεγαλιτέρα διασκεδάσις, ἡ προσφιλεστέρη τέρψις, ἡ πολυτιμότερα ἡδονὴ αὐτῆς ἦσαν ἡ κατὰ μόνας καὶ ἀποκλειστικῆ μετὰ τῶν προγόνων ἡμῶν νοερὰ συνδιάλεξις, καὶ ἡ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀνάπτυξις τῶν ἰδεῶν τῆς μὴ λησμονώμεν, ὅτι Ἑλληνιστὶ καὶ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν ἀνεγίνωσκε, καὶ προσήχετο, καὶ ἐπιστολάς ἐγραφεν οἰκογενειακὰς ἐν ταῖς τελευταίαις τοῦ βίου ὥραις, καθ' ἃς ὁ ἄνθρωπος βλέπων ἐπεροχόμενὴν τὴν αἰώνιον σιωπὴν, προσκολλᾶται ἐτι μάλλον τῇ περιλημνῆ καὶ οἰκειᾷ αὐτῇ μητρικῇ γλώσσῃ μὴ λησμονώμεν, ὅτι ἡ μεγάλη φήμη, ἣν χεῖρει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ γυναικείου φύλου, ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν στενοτάτην ταύτην διανοητικὴν σχέσιν, ἐν ᾗ διετέλει μετὰ τῶν ἡμετέρων προγόνων διὰ τῶν ὑψίστων προτόνων τῆς ἐξαιρέτου αὐτῶν μεγαλοφύας: μὴ λησμονώμεν προσέτι, ὅτι ἔκτατοι χάριτες διὰ τὴν ἀκραίονη καὶ ἐνθουσιώδη λατρείαν, ἣν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τε καὶ φιλολογίᾳ προσήνεγκεν, ὀφείλονται αὐτῇ κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν βλέπομεν παν-

ταχόθεν καταπολεμούμενον, περιυβριζόμενον, πατασσύμενον, άνισχύντως και άτιμωρητει συκοφαντούμενον τόν Έλληνισμόν εκείνον, θν ή ήμετέρα ήρωϊς ήγάπα ένθουσιωδώς, και φλογερώς εθαύμαζε, και όστις, τόν κόσμον εκπολιτίσας και τής άνθρωπόττος αναδειχθείς ευεργέτης, διαφυλλίζεται υπό τών εθνών, εις ά και φώτα εδωρήσατο και αυτήν τήν θρησκείαν.

Διατηρήσωμεν δε έσαι εν ταϊς καρδίαις ήμων άκμαίαν και θάλλουσαν τήν μήνην τής έννεαήμερου βασιλείδος τής Άγγλίας, ως δικαίον φύρον ευγνωμοσύνης διά τήν πρὸς τοὺς ήμετέρους προγόνους λατρείαν αυτής, και ως παρηγορητικὴν εχέγγυον τής εν τῷ μέλλοντι ευνοϊκῆς πρὸς τοὺς άπογόνους αυτῶν συμπεριφοράς τής τεθείσης αυτὴν μεγαλοργου και πεφωτισμένης χώρας και ψάλωμεν τῇ φιλέλληνι Ιωάννη τῷ πλήρει χάριτος και ποιητικῶν αίσθημάτων ελεγεϊον, όπερ εμινύρισε, σχεδὸν ως άκολούθως, επί τοῦ θανάτου προώρας άποβιωσάσης νεάνιδος ευχλωττος και ευγενῆς γόνος τής μεταγενεστέρως Ελλάδος.

• Εις τής ζωῆς τὰ θελγντερα σὺ μόνη έμειδίας,
Μόλις νυμφίον άγαθος ή χειρ σοι προετίθη.
Ο κόσμος σοι ήνοιγετο μεσότης εὐλαμοίας,
Κ' ή μοιρά σου ύπέρτωρε τὰ βήματά σου μ' άνθη.

• Ησο ως χάρις καλλονῆς, ως ευθαθείας Μούσα,
Τῷ νεαρῶν σου μέτωπον τῶν άρετων ήφορει,
Τὸ στέμμα, και, νεότητος τὰ βήματα σου εὐφραϊ,
• Ησο τῶν όμηλικων σου αγλάτιμα, ὦ κόρη!

• Άλλ' όμοιοί τις παρέμεινε εν τῇ ζωῇ ευδαίμων,
Και ρόδον ποτον έζησε μιᾶς πρωίας πέραν;
• Ω είναι, είναι βίαχανος τοῦ βίου μας ὁ δαίμων!
"Ο τι αν θάλλῃ τὸ πρῶτῳ δὲν φθάει τήν έσπεραν.

Βασίλει! ήσαν νεαρὰ τοῦ βίου σου τὰ εἶτη.
• Ύ εκόμει έτι νεα-θῆς τοῦ Ύμεναίου στέμμα,
• Ο νυμφικῶς σου στολισμός σ' ένένδου εσοίται,
Και εἶχες πλήρες χάριτος και καλλονῆς τὸ βλέμμα.

• Άλλ' αφῆνης χειρ τις σκελετοῦ σοι άποσπῆ τὰ ρόδα,
Τὸν στολισμόν σου άφαιρει, κι' ὁ θάνατος άγρίως
Τὸ εἶν σου καταπατεῖ με τὸν σκληρόν του πόδα,
Και εἶτα τάρος άωρος σ' ένάλυψε και κρύος.

• Ω γύναι νεαρή! έν τῷ μηνιματός σου
Τήν πλάκα βρέχη αληθινοσ σπουδῆ πικρῶν δακρύων,
• Εἶν βραγετα επί γῆς ύπῆρξεν ή όδος σου,
• Άλλ' άποστειτον διέμεινε τὸ επί σέ μηνιματον.

• Εν μέσῳ θὰ περινοστής άελοπε τῶν ζώντων,
• Ω άνθοδῆμη ευσομος και πλήρης λευκῶν κρινων,
Κ' εις τὰς καρδίαις θέλεις ζῆ τῶν ποθητῶν σοι όντων
Και θερμοιέτων θαυμαστῶν σοο Άγγλων και Έλ-
(λῆνων.)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ.

ΕΡΑΝΙΣΜΑΤΑ.

Η ΘΡΑΙΚΗ ΚΑΙ ΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ
ΑΥΤΗΣ.

ΑΦΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΩΣ ΥΠΟ ΤΟΥ Κ.
ALBERT DUMONT.

• Η Θράκη μεγάλην άναμφιλέκτως κατέσχεθεσίεν εν τῇ Ιστορίᾳ τοῦ αρχαίου κόσμου. Άλλ' οί αρχαιοι ιστορικοι ει και άρκούτως μαρτυροῦσι τοῦτο, ουδέμειαν ὅμως διδουσι ήμῖν λεπτομερῆ πληροφορίαν περι τοῦ ιδιάζοντος χαρακτηρος, τής θρησκείας, τῶν ήθῶν, τῶν εθιμων και τοῦ πολιτεύματος τῶν βωμαλέων φυλῶν, αἵτινες κατώκουν τόν Αἴμον και τήν Ροδόπην, ουδέ περι τῶν βυαίων μεταβολῶν, ἃς υπέστησαν, ως ουδέ περι τῶν βαθμιαίων, εις ἃς ὁ χρόνος υπέβαλεν αυτάς.

Αι υπό τῶν Έλλήνων και Λατίνων άπολειφθεῖσαι ὕμῖν περι τής χωρας ταύτης αφηγήσεις εισι σκοτειναι και λίαν άντιπρακτικῆ, *obscura varietas*, κατὰ τήν εκφρασιν τοῦ Άμμιανου Μαρκελλίνου, ὅστις επειράθη κατὰ τὸν Δ'. αἰῶνα, ίνα συμβιβάσῃ πρὸς αλλήλας τὰς μαρτυρίας, ἃς ή νεωτέρα κριτικῆ Έπιστήμη άδυνατεῖ εισέτι ίνα καλῶς κατανοήσῃ. Ο Ήροδοτος άγνοεῖ τὰ κατὰ τήν κοιλάδα τοῦ Έβρου τόσον, ὅσον και τὰ κατὰ τὰ έκτενῆ τής Γερμανίας δάση! Ο Θουκυδίδης ὅμως γνωρίσας κάλλιον τὰς χώρας ταύτας ένεκα τής πολυχρονίου εν Θράκῃ διαμονῆς αυτοῦ, συνήρμωσεν πᾶν ὅτι, εν γνώριζον περι αυτῆς κατ' εκείνουσ τοὺς χρόνουσ, και τὰ χωρία ἄτινα διαπραγματεύονται περι τής χωρας ταύτης, και ἄτινα εὑρίσκομεν εν τῷ Β'. βιβλίῳ τής Ιστορίας αυτοῦ, εῖσονται ες ἀει κλασικὰ και ἀθάνατα. Δυστυχῶσ ὅμως τὰ χωρία ταῦτα εισιν ελιγάρθιμα και λίαν σύντομα. Παρὸ τῶς μεταγενεστέρους αυτοῦ συγγραφεῶσιν, ὀλίγα μόνον εὑρίσκομεν πληροφορίας, και ταύτας περι τὰς παρχαίους μόνον πόλεις περιτρεφομένας. Ο δε Στράβων ὀλίγα μόνον λέζεισ λέγεισ περι τής χωρας, μηδεν προστιθεισ εις τὰ υπό τοῦ Ήροδοτου αφηγηθέντα.

• Εν τούτοις ὅ τε Φίλιππος και ὁ Άλέξανδρος εἶχον εισχωρήσει εις τὰ ενδότερα τής Θράκης! πρὸ αυτῶν δε εις τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους,

ριλόσοφος ἄμα τε καὶ ἱστοριογράφος, διέμενε πλεόν τῶν τριῶν μηνῶν ἐν τῇ Θράκῃ, παρὰ τῷ βασιλεῖ Σεύθῃ. Ἠδῶντα λοιπὸν εἰ οὐχὶ νὰ σπουδάσῃ καὶ γνωρίσῃ καλῶς τὸν λαόν, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποῖου ἐβίωσεν ἐπὶ ἀρκετοῦ μῆνας, τοὐλάχιστον ἵνα συλλέξῃ πλείεστας ὕσας πληροροφίας. Καὶ ὅμως τὸ Ζ'. τῆς Ἀναβάσεως βιβλίον, τὸ τόσῳ δραγματικόν, δίδωσι ἡμῖν περὶ τῶν ἡθῶν τῶν Θρακῶν, τῶν φυλῶν αὐτῶν, τῶν πόλεων, τῶν πολιτευμάτων, καὶ τοῦ παρελθόντος αὐτῶν, ἐλαχίστας μόνον πληροφορίας, ἀρκούσας μόλις πρὸς κατανόησιν καὶ ἐξήγησιν τῶν περιπλανήσεων μισθωτῶν τινῶν μαχητῶν, ἀναλαθόντων δύσκολον καὶ ἐπικινδύνον ἐκτρατεῖαν. Ἡ ὀλιγορία αὕτη στερεῖ ἡμᾶς πολυτίμων γνώσεων.

Αἱ τῶν Ῥωμαίων εἰς τὴν Θράκην εἰσβολαί, καὶ ἰδίως αἱ τοῦ Μανλίου (Manlius), δίδουσι Τίτῳ τῷ Λιβίῳ τὸ ἐνδόσιμον, ἵνα περιγράψῃ τὰ μέρη, δι' ὧν αἱ Ῥωμαῖκαὶ λεγεῶνες διήρχοντο. Αἱ δὲ τοπογραφικαὶ αὐτοῦ ἐνδείξεις εἰσὶν ὄρθαι, καὶ ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἐγνώριζε καλῶς τὰς χώρας, περὶ ὧν ἐπραγματεύθη. Δ' ὅ καὶ ὁ περιηγούμενος τὰ μέρη ἐκεῖνα, δύναται καὶ σήμερον ἵνα ἀκολουθήσῃ βῆμα πρὸς βῆμα τὴν διήγησιν αὐτοῦ, ἰδίως κατὰ τὸ περὶ τὸν Σαρδρονικὸν κόλπον τμήμα. Δυστυχῶς ὅμως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, οἱ Ῥωμαῖοι ὀλίγον ἀπεμικρύνθησαν τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν παραλίω πόλεων, διὸ καὶ ἡ τοῦ Τίτου Λιβίου περιγραφή εἰς ἐκεῖνα μόνον τὰ μέρη περιστρέφεται. Ἐπὶ δὲ Τιβερίου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, αἱ Ῥωμαῖκαὶ στρατικαὶ εἰσέβαλον πολλάκις εἰς τὴν Θράκην, καὶ διήλθον αὐτήν, διὸ καὶ πολλὰ περὶ τῶν Θρακῶν ἐλπίζει νὰ εὑρῇ παρὰ τῷ Τακίτῳ. Ἄλλ' ὁ τῶν ἑλληνικῶν συγγραφεῶν κρίνεται περιτροπῶν τὰς φυλάς αὐτάς, τὰς ὀμοβαθμίους κατὰ τὸ ἄσχημον αὐτῶν, κρίνει δὲ αὐτάς ἀναξίους τῆς προσοχῆς αὐτοῦ, καὶ περιορίζεται ἵνα περιγράψῃ αὐτάς ἐν ὀλίγαις καὶ συγκεχυμέναις λέξεσιν, δυνάμενων αὐτὰς βραχέστα ἐθνάζει, καὶ μὴ προσδιορίζων ἐν τῇ ἀρτηγῆσει αὐτοῦ οὐδεμίαν γεωγραφικὴν ἐξακριβώσιν, οὐδὲ πληροφορικὴν τινα περὶ τῶν ἡθῶν τῶν κατοίκων. Περιορίζεται δὲ εἰς ῥητορικὴν ἀνάλυσιν τῶν αἰσθημάτων τῶν ἡττωμένων πρὸς τοὺς νικητὰς, καὶ εἰς ἐξεικόμισιν τῶν συγκινήσεων, αἵτινες ἐτάραττον αὐτοὺς εὐρισκομένους μεταξὺ τῆς αἰσχύνης ἵνα υποκύψωσι, καὶ τοῦ ὀρθοῦ ἵνα κατασραγῶσιν. Ἡ τῆς ἀκριβοῦς περιγραφῆς περιφρόνησις ἐστὶ τοσοῦτο μεγάλη, ὥστε περιγράφων τὴν διαφρεσιν τῆς χώρας μεταξὺ τοῦ Κότυου καὶ τοῦ Ῥοι-

μητάλλου οὐχ ὑποδεικνύσι τὰ εἰς ἐκάτερον τῶν βασιλείων τούτων ὑπαγόμενα μέρη, εἰμὴ διὰ συγκεχυμένων καὶ ἀνεπαρκῶν λέξεων. Ἄλλοθι δὲ ἐξιστορῶν τὴν μακρὰν καὶ δύσκολον ἐκτρατεῖαν τοῦ Ποππίου Σαβίνου (Poppeus Sabinus) εἰς χώραν εὐρυτάτην μὲν, ἀκριβῶς δὲ διηρημένην εἰς τμήματα διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων, οὐδεμίαν δίδωσι τῷ ἀναγνώστῃ ἐδηγίαν πρὸς κατανόησιν τῆς πορείας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ ἠγνούμενον δὲ εἰς τίνα ἀκριβῶς τοποθεσίαν ἀνεπιλάκκων οἱ Θράκες μετὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεῶνων.

Καὶ Πλίνιος δὲ ὁ πρεσβύτερος νομίζει ἀνάξιον αὐτοῦ τὴν ἀριθμῆσιν τῶν τῆς Θράκης λαῶν. Συγκρατοῦσι δὲ ἵνα ὀνομάξῃ ἐκεῖνα, ἅτινα δύναται ἀνευθροιάζως ὑποδείξει. «Populorum Thraciae quos nominare non pigeat» Πολλὴν δὲ δυσκολίαν εὐρίσκει ὁ θῆλων ἵνα ὀρίσῃ τὸν τόπον, θν οἱ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦτο ἀριθμοῦμενοι λαοὶ κατεῖχον. Καὶ ἐν οὗτοις δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι τὸ XVIII κεφάλαιον τοῦ Δ'. βιβλίου πολλὴν ἔχει τὴν ἀξίαν, δεικνύει δὲ ὅτι ὁ τόπος καθίστατο ὀσμήμεραι γνωστότερος, καὶ ὅτι ὁ γεωγράφος ὠρεθήθη μεγάλως ἐκ τῶν διηγημάτων τῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν.

Τὸ Περιοδικτικὸν τοῦ Ἀντωνίου συμπληροῖ τὰ τοῦ Πλινίου πραγματεύεται ὅμως δυστυχῶς περὶ μόνων τῶν προσιτωτέρων πόλεων, τῶν κειμένων παρὰ τὰς μεγάλας λεωφόρους, αἵτινες λίαν σπάνια ἦσαν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν. Νέας τινας πληροφορίας χορηγοῦσιν ἡμῖν ὁ Πτολεμαῖος, ἡ Notitia dignitatum κτλ. διασφαρμιζομένης ὑπὸ τῶν Ἱ. Κτισμάτων τοῦ Προκοπίου, τῶν Θεμάτων Κωνσταντινίου τοῦ Πορφυρογενήτου, καὶ τῶν ἐπισήμων πινάκων τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπισκοπῶν καὶ Μητροπόλεων. Ὁ μόνος ὅμως συγγραφεὺς, ὅστις δύναται κατὰ τι ἵνα φωτίσῃ ἡμᾶς ὡς πρὸς τὸν λαόν αὐτὸν καὶ τὸν ἀρχικὸν χαρακτήρα τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, ἐστὶν Ἀγμειανὸς ὁ Μακελλίνος· ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἡ ἀφήγησις κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὀμολογικὴν λίαν ἀτελής ἐστίν.

Ἐκ τῶν προλεχθέντων γίνεται λοιπὸν δῆλον, πόσον ἐλλειπεῖς καὶ ὀλίγα εἰσὶν αἱ περὶ Θράκης ὑπὸ τῶν ἀρχαίων διαβίβασθεισά ἡμῖν γνώσεις. Ἡ ἔλλειψις ὅμως αὕτη ἀπορῶ μόνον τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας· διότι τὰ παράλια ἀνεκασθενήσαν κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἥττον γνωστά, πολλοὶ δὲ γεωγράφοι καὶ ἐξόχως Διονύσιος ὁ Βυζάντιος κατέλειπον περιγραφῆν, ἥτις συμπληρωμένη ὑπὸ τῶν παρὰ τοὺς διαφόρους ἱστοριογράφων καὶ τοῖς ῥήτορι διεσπαρμένων

πληροφοριῶν, ἐξιστοροῦσι μετὰ τινος λεπτομερείας τὰ κατὰ τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας, τὰς κειμένους παρὰ τὰς τρεῖς θαλάσσας, αἵτινες διαβρέχουσι τὴν ἐκτενῆ ταύτην χώραν.

Τί δὲ οἱ Ἀρχαιολόγοι ἐπραξάν, ἢ ἀναπληρῶσσι τὴν τῶν ἀρχαίων πληροφοριῶν ἑλλειψιν;

Τὰ ὄρια τῆς Θράκης λίαν ἀσαφῆς ὑπὸ τῶν Ἀρχαίων διαχράσσονται. Οὗτω δὲ μὲν Στράβων ὡδὲ πως ῥίξει αὐτὰς (Ζ', ἀ, 1.), «μεσημεριὰν δὲ τῷ Ἴστρον (Ἔρι) τὰ τε Ἰλλυρικὰ καὶ τὰ Θράκια» (α). Κατ' αὐτὸν κατοικοῦσιν αὐτοὶ ἄπασαν τὴν χώραν, ἥτις περιλαμβάνει τὴν σήμερον τὴν Ἑυρωπαϊκὴν Τουρκίαν, πλὴν τῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας. Ὁ Θουκυδίδης διαγράφει ἀκριβῶς τὰ ὄρια τῆς Θράκης λέγων, ὅτι ἡ ἰδίως Θράκη κεῖται μεταξὺ τοῦ Αἴμου, τῆς Προποντιδος, τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ τοῦ Στρυμόνου (ποταμοῦ). Βραδύτερον δὲ τὰ ὄρια ταῦτα ἐξετάθησαν πρὸς βορρᾶν μέχρι τοῦ Ἴστρον, καὶ οὕτως ἡ χώρα αὕτη περιέβλεπεν ὅλας τὰς ἐπαρχίας, ἃς ὁ Πλίνος ὠνόμαζε *Thracia*, καὶ αἵτινες κατὰ τὸ 298 ἐσχημάτισαν μίαν τῶν δώδεκα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους τοπαρχιών.

Ἐρίζετο λοιπὸν ἡ ἰδίως Θράκη πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τοῦ Στρυμόνου, οἱ παρὰ τὸν ποταμὸν ὅμως τοῦτον οἰκοῦντες λαοὶ πολλὰκις ἐξελαμβάνοντο ὡς Μακεδόνες, ἀφ' ὧν δυσκόλως διακρίνοντο. Περιελάμβανε δὲ προσέτι τὰς πρὸς νότον τῆς Ῥοδόπης κειμένας πεδιάδας καὶ τὰ ἐκτενῆ ὀροπέδια αὐτῆς τῆς Ῥοδόπης, ὡς καὶ ἄπασαν τὴν κοιλίαν τὴν μεταξὺ τῆς Ῥοδόπης καὶ τοῦ Αἴμου. Ὡς ἀνατολικὰ δὲ αὐτῆς ὄρια δυνάμεθα ἵνα παραδεχθῶμεν τὸ σημεῖον, ἐν ᾧ τὰ δύο ταῦτα ὄρη (ὁ Αἴμος καὶ ἡ Ῥοδόπη) ἐνοῦνται, καὶ πρὸς δυσμὰς ὡς φυσικὸν ὄριον τὴν Προποντιδα. Πρὸς βορρᾶν δὲ τοῦ Αἴμου κατῳκούν λαοὶ, αἵτινες πολλὰκις ὑπέκυψαν εἰς τοὺς Θράκας, πρὸς οὓς στενὴν εἶχον ἀναμφιβόλως συγγένειαν, καὶ τοὶ διαφέροντες κατὰ τινα εἶδημα.

Τὸ τμήμα δὲ τοῦτο τῆς χώρας, οὗ τινος διαγράφωμεν τὰ ὄρια, διατελεῖ μέχρι τῆς σήμερον ὅλας ἄγνωστον τοῖς ἀρχαιολόγοις. Ἐκ τῶν κατὰ τὴν παραλίαν μόνον χωρῶν ἐπιγραφαί τινες ἀντιγραφῆσαι ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ δια-

φόρων, καὶ κατ' ἐπανάληψιν. Ἐπ' ἐσχάτων ὁ μὸς δ' κ. Heuzey περιηγήθη καὶ ἀνιρεύνησε μετ' ἐπιτυχίας οὐχὶ συνήθως τὰ περὶ τὴν Μακεδονίαν ὄρια τῆς Θράκης, οὐδένα δὲ λαθάνει ἢ σπουδαϊότης τῶν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ τούτου ἀρχαιολόγου γενομένων ἐκεῖσε ἀνακαλύψεων, ἃς εὐρίσκομεν ἐν τῷ ὑπομνηματι τῷ περὶ αὐτῶν ἰδίᾳ πραγματευομένῳ, καὶ ἐμπεριεχομένῳ ἐν τῷ ἐκτενῆ αὐτοῦ περὶ Μακεδονίας συγγράμματι (α). Πολλὰς τοπογραφικὰς πληροφορίας συνήθροισε καὶ ὁ κ. Desjardins περὶ τῆς παραδουναθίου μεριδος τῆς Σκυθίας καὶ πολλὰς ἐπιγραφάς, ὡς καὶ ὁ κ. Guillaume Lejean, ὅστις περιηγήθεις τὴν τοῦ Αἴμου σειρὰν πολλὰ ἀνεκδοτὰ ἀντέγραψεν. Οὐδέμια ὅμως μέχρι τοῦδε ἐγένετο μεθοδικῆ ἐπὶ φιλολογικῇ καὶ ἀρχαιολογικῇ σκοπῇ ἔρυνα κατὰ τὰ ἔνδον τῆς ἐπαρχίας ταύτης, αἱ δὲ περὶ τῶν ἐν αὐτῇ εὐρισκομένων ἐπιγραφῶν γνώσεις ἡμῶν περιορίζονται εἰς τὰς σημερινὰς, ἃς κατέλιπον ὁ Paul Lucas καὶ ὁ Marsigli, αἵτινες διεξήλθον, κατὰ τὴν παρελθούσαν ἑκατονταετηρίδα, τὴν μεταξὺ Ἀδριανουπόλεως καὶ Φιλιππουπόλεως χώραν, ὡς καὶ εἰς τὰς εὐαρίθμους μονογραφίας, τὰς ὑπὸ τινῶν ἰθαγενῶν Ἑλλήνων συντελέσασα. Οὐχὶ δὲ μόνον οἱ ἀρχαιολόγοι δὲν ἀνιρεύνησαν τὰς χώρας ταύτας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ γεωγράφοι ἀπὸ ὀλίγου μόνον χρόνου ἤρξαντο, ἵνα ἐνδιαφέρωνται εἰς αὐτὰς καὶ περιγράψωσι. Κατὰ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος, μέλος τι τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας τῆς Φιλολογίας καὶ Ἀρχαιολογίας (Académie des Inscriptions et belles Lettres) ἔγραψε πρὸς τὸν παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ κυβερνήσει Γάλλον πρέσβυν κ. d'Andréoussy τὰ ἑξῆς: «Ἡ Θράκη τόσον ὀλίγον ἐστὶν ἡμῖν γνωστὴ, ὥστε ἀγνοοῦμεν ποῦ κεῖται ἡ Βίσα» καὶ ὅμως ἡ ἐπίσημος αὕτη πῦλις, τὴν σήμερον πρωτεύουσα ἐνὸς δήμου, κατὰ μίαν μόνον ἡμέραν ἀπέχει τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐὰν δὲ εἰδῶμεν τὸ βλέμμα ἐπὶ τινος τῶν καλλιπτερόνων πινάκων τῆς Θράκης, τῶν πρὸ δεκαπενταετίας σχεδιασθέντων, βλέπομεν ἐν αὐτοῖς εὐρεῖαις λευκὰς μεριδας ὑποδεικνύουσας ἀκατοικήτους χώρας, ἐν ᾧ ἐν αὐτοῖς τούτοις τοῖς τμήμασι χωρίων καὶ κωμῶν ἑκατοντάδες ὑπάρχουσιν. Ἀλλὰ καὶ τὴν σήμερον ἐτι, εἰ καὶ τὰς χώρας ταύτας περιηγήθησιν, καὶ ἠρῶνται ἀνδρες διακεκριμένοι, οἱ κκ. Ami Boué, de Viquesnel, Barthi καὶ G. Lejean, ἡ γεω-

(α) Τὸ τοῦ Στράβωνος χωρίον οὐδὲ τόσω ἀσαφῆς φαίνεται ἡμῖν (Ἰδ. καὶ Βιβλ. Ζ'. Κεφ. ε'. §. 1. ἔδ. τοῦ Κοραῆ, Σελ. 34). Ἀλλὰ πρὸς πλείοτερον κατάληψιν καὶ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν περὶ Θράκης ὀφείλει τις νὰ προσθέσῃ καὶ τὰ ἐν τῷ Κεφ. γ'. καὶ ἐφεξῆς τοῦ αὐτοῦ Ζ'. βιβλ. σελ. (10) λεγόμενα, ἅτινα καὶ ἐκτενέστερα. Σημ. Α. Ζ.

(α) Heuzey Mission de Macedoine. etc.

γραφία τῆς μερίδος ταύτης τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους οὐκ ἔστι καλῶς ἐγνωσμένη. Τῆς τοπογραφίας λοιπὸν χώρας τινὸς τοσοῦτου ἀβεβαίου οὕτης, οὐδόλως παραδόξον ἢ τὸν ἀρχαιολόγον πρὸς αὐτὴν ἐλιγναι.

Ἄλλοι καὶ ἄλλοι ὑπάρχουσι λόγοι, ἀπομακρύνοντες τῆς Θράκης τοὺς λόγιους, τοὺς ἀναζητούντας ἐν ταῖς κλασικαῖς χώραις τὰ τοῦ παρελθόντος λείψανα. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὁ Ἑλληνο-Ρωμαϊκὸς πολιτισμὸς διεδόθη ἀργότερον ἢ ἐν τισιν ἄλλοις, οὐδεμίᾳ δὲ ἄλλῃ ἐπαρχίᾳ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ὑπέστη τοσαύτης ἐπιδρομῆς καὶ λεκλασίας, ὅσας ἡ Θράκη. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν κατὰ τὸν 4ον μ. Χ. αἰῶνα ἐπιδρομῶν μέχρι τῆς κατακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αἱ πεδιάδες τοῦ Ἑβρου διετέλουν οὐσαι ἀδικήτους πεδιάς μάχης καὶ ἐρημώσεως, καὶ ὡς τι διαρκῆς στρατόπεδον, ἀφ' οὗ οἱ διάφοροι ἔθνη προσέβαλλον τὴν πρωτεύουσαν. Ἐπὶ ἓνα ὄλον αἰῶνα οἱ Τούρκοι συνεκέντρωσαν ἐν αὐτῇ ὅλην αὐτῶν τὴν ἰσχύν. Ἄλλὰ καὶ λαοὶ καταρραπτικοὶ καὶ βάρβαροι, ὡς οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ τότε Τούρκοι, ἐὰν δὲν ἐλεηλάτουσιν τὴν χώραν ταύτην, τὸ κλήμα αὐτῶν, ψυχρὸν καὶ βροχερὸν ὄν, οὐδόλως πρόσφορον ἦτο πρὸς διατήρησιν οἰκοδομῶν καὶ μνημείων, ἀνεγερθέντων ἄλλως τε ἐν τῇ παρακμῇ τῆς τέχνης. Ἐργονίζον λοιπὸν ἐκ τῶν προτέρων οἱ ἀρχαιολογοὶ, ὅτι δὲν θέλουσιν εὖρεϊ ἐν τῇ Θράκῃ τὰ ἐκτενῆ ἐκεῖνα καὶ πολλαπλά εἰσέπεια, ἅτινα διατηροῦνται ἐν τῇ ἐρημίᾳ καὶ ὑπὸ τὸν θερμὴν ἥλιον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Συρίας.

Τῆς χώρας λοιπὸν ταύτης διατελούσας μέχρι τοῦδε ἀνερευνητοῦ ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων, ὁ πρῶτος ἀρχαιολόγος, ὅστις ἐμελλεῖ ἵνα περιηγηθῆ καὶ ἀνερευνηθῆ καλῶς αὐτὴν, ἠδύνατο ἵνα ἢ βέβαιος, ὅτι πολλὰς θέλει ἀνεύρη ἀνεκδότους ἐπιγραφὰς, πολλὰ δὲ τὰ σπουδῆς ἄξια.

Περιηγηθεὶς γὰρ τὴν χώραν ταύτην, θέλω ἐθέσει τὸ ἀποτέλεσμα τῶν σπουδῶν μου κατατάττων αὐτάς συνωδῶ πρὸς τὰ κυριωτέρας ἱστορικῆς ἐποχῆς, δι' ὧν διέβηεν ἡ Θράκη, τουτέστιν ὡς ἐξῆς:

1ον.	Κατὰ τὴν Ἡρωϊκὴν ἐποχὴν.
2ον.	» » Ἑλληνικὴν »
3ον.	» » Ῥωμαϊκὴν »
4ον.	» » Βυζαντινὴν ».

Τῆν δὲ τοῦ Βυζαντίου τοπογραφίαν θέλω ἐκθέσει ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ.

Α'.

Ἡ ἐπαρχία τῆς Θράκης περιελάμβανε κατὰ τὰ 280 χῶρον, ἢν δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν εἰς 95,000 τετραγ. χιλιόμετρα, τουτέστι πλεόν τοῦ ἐνὸς τετάρτου τῆς ὅλης περιοχῆς τῆς καθ' ἡμᾶς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας (περιεχομένης 385,000 □ χιλιόμετρα) περιεῖχε δὲ τὰς ἐξῆς ὑποδιαιρέσεις, Εὐρώπην, Ῥοδόπην, Θράκην, Αἴμον (1), Σκυθίαν, καὶ κάτω Μοισίαν. Ἡ δὲ περιοχὴ τῆς ἰδίας Θράκης, ἢν ἐθέμην ὡς σκοπὸν τῆς ἐμῆς περιηγήσεως, συγκροτεῖται ἐξ 70,000 χιλιομέτρων, τουτέστι τρεῖς εὐρυχωρότερα ἔστι τῆς Πελοποννήσου, καὶ κατὰ 15,000 χιλιόμετρα εὐρύτερα τῆς Ἀμφικτυονικῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἀκριβὴς λοιπὸν ἔρευνα χώρας τοσοῦτου ἐκτεταμένης ἔστιν, εἰ οὐχὶ ἀδύνατος, τουλάχιστον λίαν δύσκολος, διὰ πρῶτην περιήγησιν διὰ ἀναλαβῶν τὸ ἔργον τοῦτο, ὡρεῖλον ἵνα ὀρίσω κύρια τινὰ σημεῖα, ὡς π. χ. τὰς κυριωτέρας πόλεις καὶ ἰδίως τὰς Ῥωμαϊκὰς πρωτεύουσας, καὶ ἐπισκεπτέουσι ἀλληλοδιαδόχως τὰ ἔρισηθέντα ταῦτα σημεῖα σπουδῶς καλῶς αὐτά, προσπαθῶν ἵνα διευθυνθῶ πρὸς τὰ διάφορα ταῦτα μέρη, καί τοι γνωρίζον ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι ἡ περιήγησις αὕτη ἔσται μεγάλη καὶ μακροχρόνιος, καὶ ἐπίπονος, διότι ἐμελλον νὰ διέλθω χώρας ἀπεχούσας ἀπ' ἀλλήλων κατὰ πεντακοντάδα λευγῶν, ἐνῶ οὐκ ἠδύναμην ἵνα διακινήσω πλεόν τῶν 5 χιλιομέτρων καθ' ὅραν. Τὰς πόλεις δὲ τῆς παραλίου ἔκρινον, ὅτι ἠδύναμην νὰ παραλείψω, ἀφ' ἐνός, διότι εὐκολον εἶναι ἵνα ἐπισκεσθῆ τις αὐτάς, ὁπόταν βουληθῆ, καὶ ἐξ ἄλλου, διότι ἔχομεν ἤδη γνῶσεις τινὰς περὶ τῶν ἐν αὐταῖς. Ἐπάναγκες λοιπὸν ἦτο, ἵνα ἐπισκεφθῶμεν τὸ ἐνδότερον ὅσον τὸ δυνατόν μακρότερον καὶ κατὰ πλείονας διευθύνσεις.

Διεῖλον λοιπὸν τὸ δρομολογίόν μου εἰς τρία κύρια τμήματα ὡς ἐξῆς.

α) Ἀπὸ Κων/λεως μέχρι τῆς ἐσχατίας τῆς ἐπαρχίας εἰς τὸ μέρος, ὅπου ὁ Αἴμος ἐνοῦται μετὰ τῆς Ῥοδόπης. Πρὸς τοῦτο δὲ ἐμελλον ἵνα βεβίσω ἐπὶ τῆς μεγάλῃς λεωφόρου, ἥτις ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων διήρχετο διὰ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ῥοδόπης, τοῦ Αἴμου καὶ τῆς ἰδίας Θράκης, ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου μέχρι τῶν Ἠλῶν τοῦ Τραϊανίου,

(1) Ὁ κ. Dumont γράφει Hémimont, ὅπερ ἐξηλθίνασα Αἴμον, εἰ καὶ ἦτο ἐν χρήσει παρὰ Βυζαντινοῖς τὸ Αἰμομόντιον καὶ Αἰμημόντη. Α. Ζ.

και ἤτις διὰ τῆς ἄνω Μοισίας παρετίθειτο μέχρι τοῦ Ἰστροῦ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου ἔλαγε, πλησίον τοῦ Βιρμινιακοῦ. Ἀκολουθῶν τὴν ὁδὸν ταύτην ἔμελλον ἐπισκερθῆναι δύο μεγάλας πρωτεύουσας, τὴν Ἀδρικνούπολιν καὶ Φιλιππούπολιν, καὶ ἀνευρεῖν τοὺς σταθμούς τοῦ δρομολογίου τοῦ Ἀνωτινίου.

β) Ἐκείθιν προεβίβην ἵνα ἐπιστρέψω ἀκολουθῶν τὸν Ἑβρον, καὶ κατέλθω μέχρι τοῦ στομίου αὐτοῦ εἰς Αἶνον.

γ) Ἀπὸ τῆς Αἶνου ἀναχωρῶν ὤφειλον, ἵνα ἐπισκερθῶ τὰ περὶ τὴν τοῦ Αἰγίου Πελάγους καὶ τῆς Προποντιδός.

Ἀκολουθῶν τὴν πορείαν ταύτην, ὤφειλον ἵνα ἐν τῷ μεταξῶν ἀνακλιθῶ καὶ ἄλλας ἰδιαιτέρας ἐκδρομὰς καὶ περιηγήσεις καὶ ἐρεῦνας, ἄνω τῶν ὁποίων τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβον, ἤθελε εἶσθαι λίαν ἀτελεῖς. Οὕτω π. γ. ὤφειλον, ἵνα ἐκλέξω τὴν Φιλιππούπολιν ὡς κέντρον, ἐκ τοῦ ὁποίου ὁρμώμενος ἠδυνάμην, ἵνα ἀνερευνησῶ ἅπασαν σχεδὸν τὴν παρὰ Ῥωμαίοις Θράκην. Κατερχόμενος δὲ πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἑβρου, ὤφειλον ἵνα σταθῶ εἰς διάφορα σημεία, ὅπως σπουδᾶς διάφορα μέρη λίαν ἀξιοσπούδαστα τῆς ἐπαρχίας τῆς Ῥοδόπης, ἰδίως δὲ ὅπως ἀναζητήσω τὰ εἰρήσια τῆς Τραπεζουπόλεως.

Εὐτυχῶς ἠδυνήθην νὰ ἀποπερατώσω τὸ ἔργον τοῦτο, ἀκολουθῶν τὸ πρόγραμμα, ὅπερ προεβίβην. Καταγινόμενος δὲ ἐν Κοινσαντινουπόλει περὶ τῶν ἀναρχαίων πρὸς τὴν ὁδοπορίαν μου καὶ τῶν ἀναπορεύτων προετοιμασιῶν, ἠδυνήθην ἵνα σπουδᾶς ἀνέντως καὶ τὰς λεπτομερεῖς τῆς ἀρχαίας τοπογραφίας τοῦ Βοσπόρου, περὶ ἧς οὐδὲν ἀπὸ τριῶν αἰῶνων τέλειον ἐδημοσιεύθη. Ἐπειράθην προσέτι, ἵνα σπουδᾶς ζητήματά τινα ἀφορῶντα τὰ τεῖχη τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, καὶ νὰ ἐξετάσω τὰς ἀρχαιότητάς, ἃς ἐπ' ἐσχάτων συνέλεξεν ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις, ὡς ἀπαρχὴν ἐνὸς Μουσειῶν, ἐγκατασταθέντος εἰς τὴν τριῆμα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας τῆς Ἀγ. Εἰρήνης, καὶ ὧν τὰ πλείστα εἰσὶν εἰσέτι ἄγνωστα τῷ ἀρχαιολογικῷ κόσμῳ.

Β'.

ΗΡΩΙΚΗ ΕΠΟΧΗ.

Ὅτε ἡ Ἀριανὴ ἐκείνη φυλὴ, ἣτις προώριστο ἵνα γίνῃ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα *E. I. I. I. I. I. I.*, μετέβη ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐγκατέστη κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς εὐραίας πεδιάδας, ἃς περιβρέχουσιν ὁ Ἑβρος, καὶ ὁ Τόνζος, καὶ ὁ

Ἐργίνος. Οἱ Ἕλληνες ἀμυδρὰς μόνον, ὡς φησὶν, καὶ συγκεχυμένους εἶχον ἀναμνήσεις περὶ τῆς Ἀσιατικῆς αὐτῶν καταγωγῆς, ἐγνώριζον ὅμως λίαν καλῶς, ὅτι εἶχον κατοικήσει ποτὲ τὴν Θράκην. Καὶ ἐρῆθ' ἔτι ἐν ἡνία ἡ δοξασία τῆς τοῦ Oulfried Muller σχολῆς, ὅτι τὰ πολυπληθῆ ἔγχα τῆς Θρακικῆς ἐπιβροῆς, ἃ ἀνευρίσκον παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐν τοῖς Ἑλευσίνιοις, ἐν τοῖς τῶν Εὐμολπιδῶν, ἐν τοῖς Δελφῶν κτλ. ὀφείλομεν νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τινὰ εἰσοβολὴν. ἤτις, ἐλθοῦσα ἐκ τῶν βορείων χωρῶν, εἰσέδυσσε μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ Ἰσθμοῦ, καὶ ὅτι οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα Θράκας γνωστοὶ πολυάριθμοι Ἕλληνας ποιηταί, ὡς καὶ αὐτὴ ἡ τῶν Μουσῶν λατρεία, κατήγοντο ἐκ τῆς Περσίας, οὐχ ἦσαν εἰναι βέβαιοι, ὅτι παναρχαία καὶ σταθερὰ παρὰ τοῖς ἀριστοῦσι ἀπαρακαλυπτοῦ τὴν Ὀρφέα καὶ τὴν διδάσκαλον αὐτοῦ Αἶνον ὡς κατὰ τοῖς τοῦ Αἶμου καὶ τῆς Ῥοδόπης. Ἐν τῶν ἀρχαιοτέρων μυστηρίων τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας, ἡ τοῦ Διονύσου λατρεία, ἐγεννήθη ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ Ἑβρου, οἱ δὲ σύγγρονοι τοῦ Περικλέους ὡς πρώτην βῆσιν τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας ἐθεώρουσαν τὴν ἐποχὴν, καλ' ἦν οἱ πρόγονοι αὐτῶν κατώκουον τὴν Θράκην. Εἶναι δὲ βέβαιοι, ὅτι ἐν τῇ Θράκῃ ἔλαβεν ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ τὴν πρώτην αὐτῆς ἀνάπτυξιν. Διὸ εὐλαίως ἐπαρχαίαι τοῦ ἀρχαίου κόσμου δύνανται, ἵνα ὑπεβάλωσιν εἰς τὴν κρίσιν τῆς συγγένου ἡμῶν ἐπιστήμης ἴσον τίτλον εὐγενείας.

Μετὰ τὴν διάβασιν τῶν Ἑλλήνων εὐρίσκον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἑβρου λαβόν τινα ῥωμαλεόν γνωστὸν ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα « Θράκες ». Γνωστοὶ δὲ ἦμιν προσέτι, ὅτι ὠμίλει γλῶσσαν ἀκατάληπτον πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ὁ λαὸς οὗτος ἦτο πολυπληθέστατος, διηρημένος εἰς διαφόρους φυλάς, διοικουμένους ὑπὸ ἰδίων ἐκάστη ἀρχηγῶν, ἀλλ' ἐνίοτε ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ἐνὸς μόνου συνουνομένης. Ἐλάτρουσαν μικρὸν τινα μόνον ἀριθμὸν Θεῶν, μετρίως δὲ νοητικῆς ἀναπτύξεως κάτοχοι, δὲν ἠδυνήθησαν ἵνα μάθωσι ποτε τὴν τῆς γλώσσης αὐτῶν γραφήν. Βίαιοι δὲ καὶ παράφοροι ὄντες, ἦσαν ἐκδοτοὶ εἰς τὴν οἰνοποσίαν καὶ τὴν λαίμαργίαν, ὅτε μὲν ἐκνηροὶ καὶ φιλήδονοι, ὅτε δὲ παρουσιάζοντες τὸ θέαμα ἀκατασχέτου καὶ ἀγρίας ἐνεργητικότητος. Ὁ λαὸς οὗτος ἔμεινε σχεδὸν πάντοτε ἄγνωστος.

Τίνες δὲ οἱ πρόδοι κατόικοι τῆς Θράκης; Ὁποῖος ὁ δεσπότης αὐτῶν πρὸς τὰς φυλάς, αἰτίνας ἐσηματίσαντος μετέπειτα Ἕλληνας; Τὰ ζητήματα ταῦτα εἰσὶ λίαν σπουδαία, ἀλλὰ δυσ-

τυχώς οὐ δυνάμεθα τό γε νῦν ἵνα λύσωμεν αὐτά, δυνάμεθα ὅμως ἵνα συντελέσωμεν εἰς τὴν σπουδὴν αὐτῶν διὰ τῆς συλλογῆς πληροφοριῶν ὅση τῶ δυνατῷ ἀκριβεστέραν.

1. Οἱ φιλόλογοι θεωροῦσιν ὡς λίαν συντελεστικὸν εἰς τὴν τῆς Θερρακικῆς γλώσσης διευκρίνησιν τὰ κύρια ἑνόματα. Ἐρευναί τινες περὶ τῆς γλώσσης ταύτης ἐγένοντο ἤδη ὑπὸ τοῦ ASCOLI ταυτοχρόνως δὲ καὶ ὁ κ. ΠΟΥΚΙ προσέθεσε πολυαριθμὸς λέξεις εἰς τὸ σχηματιζόμενον Θερρακικὸν Λεξικόν. Τὸ κατ' ἐμὲ θεωρῶ ὡς ἐν τῶν καλλητέρων ἀποτελεσμάτων τῆς περιηγήσεώς μου τὴν συλλογὴν κυρίων τινῶν ἑνομάτων, ἅτινα ἀνεῦρον ἐν τισιν ἐπιγραφαῖς εἰς τὴν Ῥωμαικὴν ἐποχὴν ἀναγομένας, καὶ ἅτινα βεβαίως εἰς τὴν τῶν Θερρακῶν ἐθνικὴν ἀνήκουσι γλώσσῃ, μὴ ἐξηγούμενα διὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐτυμολογίας.

II. Τὰ μυνητα, ἅτινα ἀνάγονται εἰς τὰς βαρβαρικὰς δυναστείας, τὰς ἀρξάσας ἐν τῇ Ὀρεστιάδι, ἐν τῷ Τριμοντίῳ, ἐν Βιζύῃ, παρὰ τοῖς Βέσσοις, καὶ ἐν τισιν ἄλλοις τμήμασι τῆς Θερρακῆς, εἰσὶ λίαν εὐαριθμὰ. Ὑπάρχουσι ὅμως ἐν Φιλιππουπόλει λείψανα τείχους πελασγικοῦ, κείμενα ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐνὸς λόφου ἀποτόμου, συνισταμένου ἐκ λίθου γρανίτου. Ὁ λόφος οὗτος καλεῖται σήμερον *Νεμπέ Τεπέ* ἦτο δὲ εἰς τῶν τριῶν λόφων, ὧν ἕνα καὶ ἡ πόλις ἐκλήθη Τριμόντιον (1). Ἐνταῦθα βλέπομεν τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας τοῦ χωρίου ἐκείνου τοῦ Τακίτου λέγοντος, ὅτι οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ Θερρακῆς ἐκτίζον τὰ φρούρια αὐτῶν ἐπὶ κορυφῶν ἀπροσπελάστων. Ἡ ἱστορία τῆς Φιλιππουπόλεως, ἥτις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἤδη τοῦ Φιλίππου κατοικήθη ὑπ' Ἑλλήνων ἀποίκων, μάλλον δὲ ὁ ὅλος ἀρχαῖός καὶ ἀκατέρχαστος τρόπος, δι' οὗ τὰ τείχη ταῦτα ἐκτίσθησαν, διδάσκουσιν ἡμᾶς, ὅτι τὰ λείψανα ταῦτα εἰσὶ πανάρχαια. Οἱ λίθοι λίαν ὀγκώδεις εἰσὶ καὶ ἀκατέρχαστοι, ἔργον σῆμα ἀνωμόλου πολυγώνου, κεῖνται δὲ ἐπ' ἄλλῃλων κλωῶς συνηρμοσμένοι, ἀλλ' ἄνευ λιθοκόλλας (ciment). Τὰ λείψανα ταῦτα τῆς

ἀκροπόλεως, τρεῖς τὸν ἀριθμὸν, κεῖνται πρὸς τὸ μέρος τὸ προσβλέπον τὸν Ἐβρον (δηλ. πρὸς βορρᾶν). Τῶν τριῶν τούτων ἐρείπιων τὸ βορεινότερον ἔχει μῆκος 8½ μέτρων, δύο μέτρων δὲ ὕψος. Ταυτάς περιπυρρὸς διαστάσεις ἔχουσι καὶ τὰ ἄλλα δύο, κείμενα πρὸς ἀνατολάς.

Θεωροῦμεν ἄξιον προσοχῆς, ὅτι ἀνευρίσκουμεν καὶ ἐν Θερρακίᾳ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς οἰκοδομῆς, οὗτως ὑπάρχουσι πολλὰ μὲν λείψανα ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, σπανιώτατα δὲ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ.

Λείψανα Ἑλλασγικῶν τειχῶν ἐλιγνότερον ἀξιολογούμενα τῶν τῆς Φιλιππουπόλεως ὑπάρχουσι καὶ ἐν Διδυμοτείχῳ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ παρὰ τοὺς πόδας ἐνὸς βυζαντινοῦ πύργου. Οἱ λίθοι ὅμως τοῦ τείχους τούτου συνηνώθησαν ἀργότερον δι' ἀσβέστου, ὅπως δυνηθῶσιν, ἵνα ὑποβάσταξωσι Ῥωμαϊκὸν τι φρούριον πρῶτον, εἶτα καὶ ἑτερόν τινα προμυχθῶνα κατὰ τὴν Μεσαιῶνα ἀνεγερθέντα.

Τὸ ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἀδριανουπόλεως κείμενον Βυζαντινὸν *παλιόκαστρον* παρουσιάζει εἰς τινὰ αὐτοῦ μέρη, ἰδίως δὲ ὀπισθεν τοῦ *Μεζεστερίου*, παρὰ τὴν μεσαιῶνα αὐτοῦ θύραν, τεμάχια τείχους λίαν ἀρχαίου, καὶ τοι μεταγενεστέρου τοῦ τῆς Φιλιππουπόλεως. Ὅγκοι γρανίτου ἐνὸς ἢ δύο μέτρων μῆκους, καὶ ἐνὸς μέτρου ὕψους, κεῖνται παραλλήλως συνηρμοσμένοι ἄνευ πηλοῦ, κατεργασμένοι δὲ εἰς τὰς ἔκρας αὐτῶν, καὶ ἀκατέρχαστοι εἰς τὸ μέσον. Τὰ λείψανα δὲ ταῦτα ἔχουσι μεγάλειόν τι, καὶ εἰς τινὰ μέρη αἱ διαστάσεις αὐτῶν εἰσὶ σημηναϊκῆς, διότι κατεμέτρησα μῆκος 15 ποδῶν ἐπὶ ὕψους 4—5 μέτρων. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἐρείπιων τούτων, καὶ ἄλλα πολλὰ ἔγνη ἐνὸς ἀρχαιοτάτου περιτειγίσματος βλέπει ὁ περιηγούμενος τὴν πόλιν ἐκείνην. Ὅγκοι μεγάλῳσχημοι γρανίτου λίθου κεῖνται εἰς διάφορα ἄλλα μέρη παρὰ τοὺς πόδας τοῦ μεταγενεστέρου περιτειγίσματος τινὲς ἐξ αὐτῶν τῶν ὀγκων φέρουσι ἐπ' ἐξωτῶν λείψανα μικροτέρου τείχους, κλωῶς διεργασμένου, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνήκοντος εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν. Δυνάμεθα ἄρα γε ν' ἀποδώσωμεν τὴν ἀνεγερσιν τῶν μεγάλῳσπερῶν τούτων τειχῶν εἰς τοὺς βυζαντινοὺς τῶν Ὀδρουσῶν. Τοῦτο φρίσκειν ἡμῖν πιθανὸν τόσῳ μάλλον, καθ' ὅσον οἱ παμμέγιστοι οὗτοι ὄγκοι διαφέρουσι καθ' ὅλοκληρίαν, καὶ ἀντίκεινται πρὸς τὰ παρ' αὐτοὺς ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀνεγερθέντα περιτειγίσματα. Τὰ τελευταῖα ταῦτα, καὶ τοῖς ἄλλοις καὶ κλωῶς κατεργασμένα, δὲν ἔχουσι τὴν ἀξίαν τῶν ἄλλων παρ'

(1) Ὁ *Νεμπέ Τεπέ* κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῆς σημερινῆς Φιλιππουπόλεως, καὶ ἡ μετὰ αὐτοῦ πλευρὰ συνέχεται μεθ' ἑτέρου λόφου, ὀλίγον ἀπέχοντος τοῦ *Τζαμπά Τεπέ*. Ἡ πλευρὰ αὕτη ἐστὶ κεκαλυμμένη μέγρι τῆς κορυφῆς ὑπὸ πολυπληθῶν οἰκων σχηματιζόντων μίαν τῶν καλλητέρων καὶ ὑψινοτέρων συνοικίων τῆς πόλεως, κατοικοῦμένης καθ' ὅλοκληρίαν ὑπὸ Ἑλλήνων. Αἱ ἄλλα τρεῖς πλευραὶ νῆστοι καὶ ἀπρόσβατοι οὕτως δὲν κατοικοῦνται. Α. Ζ.

αὐτοῖς κειμένων λειψάνων. Ἐάν δὲ ἡ ὑπόθεσις ἡμῶν ᾖ ὀρθή, τότε δυνάμεθα ἵνα διαγράψωμεν τὴν περιοχὴν, ἣν κατεῖχεν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σιτάλλου καὶ Σεύθου ἡ ἀρχαία αὐτῆ πόλις, μία τῶν πρωτίστων τῆς ἀρχαίας Θράκης· διότι ἐπὶ τῶν Ἀντωνίνων, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Κων/πόλεως, περιορίσθησαν, ἵνα ἐπισκευάζωσι μόνον καὶ συμπληρώσωσι τὰ ἀρχαία περιτειχίσματα.

III. Εἰς τὰ ἐφεξῆς, θέλομεν περιγράψαι διάφορα ἀνάγλυφα, ἀπέριττα μὲν καὶ ἄκομψα, ἀλλὰ πρωτότυπα. Καὶ τοὶ δὲ ἀνήγοντα εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν, ἀνάγονται ὅμως εἰς τὸ ἔθνηκόν τῶν Θρακῶν θρησκεία, καὶ πολλὰ δύνανται ἵνα διδάξωσιν ἡμᾶς περὶ τῶν ἀγνωστοτέρων λεπτομερειῶν τῆς ἀρχαίας Θρακικῆς λατρείας.

IV. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς δημοσιεύσεως τοῦ συγγράμματος τοῦ Ami Boué (1840) οἱ γεωγράφοι ἄπαντες ὑποδεικνύουσιν, ὅτι εἰς τὴν εὐρείαν κοιλάδα τοῦ Αἰμου, ὑπάρχουσι διάφοροι ἀρχαῖοι τύμβοι (tumuli), περιδωόμενος οὐδεμίαν ἐκφέρουσι γνώμην. Ὁ Ami Boué ἀριθμεῖ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, καὶ ἀναφέρει μόνον, ὅτι οἱ Τοῦρκοὶ χωρικοὶ προσέβουον, ὅτι κατεσκευάσθησαν ὑπὸ τῶν προγόνων αὐτῶν εἰς τὰ μέρη, ἐν οἷς ἐστρατοπέδευον οἱ Σουλτάνοι ἢ οἱ μεγάλοι Βεζύροι, ὅπως ἀναστρώσωσιν ἐπ' αὐτὸν τὴν τοῦ Προφήτου σημαίαν. Ὁ Viquenesel ἐν τῷ χάρτῃ τῆς περιηγήσεως αὐτοῦ προσέθησι καὶ ἄλλα εἰς τὸν κατάλογον τῶν χώματων τούτων· ἀπέχει ὅμως ἵνα ἐκφέρῃ γνώμην τινὰ περὶ τοῦ σκοποῦ, δι' ἃν συνεσφωρίσθησαν.

Πολὺ ἐπάναγκες ὅμως εἶναι ἵνα διαρωτισθῶμεν περὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ σκοποῦ τῶν σωρῶν τούτων. Ὑπάρχουσι δὲ τοιοῦτων ἑκατοντάδες, καὶ ἴσως ὁ μέγας αὐτῶν ἀριθμὸς ἀποτρέπει διὰ τὸ δαπανερὸν τοὺς βουλομένους ἵνα ἀνασκάψωσιν αὐτούς· διότι τὸ ὕψος αὐτῶν εἶναι κατὰ μέσον ὄρον ἀπὸ 10—30 ποδῶν, τινῶν δὲ καὶ περιπλέον. Ἐάν ὅμως παρατηρήσωμεν καλῶς τὸν τρόπον, καθ' ὃν τὰ χόματα ταῦτα διάκεινται, ἐάν συλλέξωμεν καὶ ἀντιπαράθεσωμεν τὰς περὶ αὐτῶν ἀντιρακτικὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δοξασίας τῶν κατοίκων, καὶ ἐξετάσωμεν ἐκ τοῦ πλῆσιόν ἐκεῖνα ἐξ αὐτῶν, ἅτινα ἀνεσκάφθησαν ἐν μέρει, ἴσως φθάσωμεν εἰς τι συμπέρασμα· ἄλλως τε δυνάμεθα νὰ ἐδηγηθῶμεν καὶ ἐκ τῶν κλασικῶν ἀναμνήσεων εἰς τὰς ἐρῶνας καὶ τὰς ὑποθέσεις ἡμῶν.

Ἄλλ' ὀφείλομεν πρῶτον, ἵνα διαστειλωμέναι ἀπ' αὐτῶν τὰ μικρὰ ἐκεῖνα ὑψώματα 4 ἢ 6 ποδῶν, ἅτινα εὐρίσκει τις κείμενα ἀνὰ δύο παρὰ

τὰς μεγάλας λεωφόρους, τὰς ὑπαρχούσας ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος, καὶ ἅτινα ἐχρησίμευον βεβαίως, ἵνα δεικνύωσι τὰς διαφόρους διευθύνσεις ἐν τοῖς ἀγχανέσι τούτοις πεδίοις. Περὶ τῶν ἀληθῶν τομῆτικῶν προχωμάτων δυνάμεθα ἵνα ἐπιφέρωμεν τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις·

α. Τὰ σχῆμα αὐτῶν εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ ἐν Μακρῶντι κειμένου χόματος·

β. Πολλὰ τοιούτων ἀπαντᾷ ὁ περιηγητὴς πρὸς τὰ ἄνω τοῦ Ἐβρου, ὀλίγιστα δὲ περὶ τὸ στόμιον αὐτοῦ, ἐκτὸς τῶν περιχώρων τῆς Αἴνου, ὅπου ὑπάρχουσι τινά. Ἐνίοτε ἀπαντᾷ τις τοιοῦτα καὶ ἐπὶ τῶν ὄρων, ἀλλὰ σπανιώτατα καὶ κατ' ἐξαιρέσειν·

γ. Ὁ μεγαλύτερος αὐτῶν ἀριθμὸς εὐρίσκειται πλῆσιόν τῶν μεγάλων πόλεων, αἵτινες ὑπῆρξαν ἀνέκλιθεν μεγάλα κέντρα πληθυσμοῦ, ὡς π. χ. περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ πλῆσιόν τοῦ Τατάρ Πάζαρτζίκ, τῆς ἀρχαίας ταύτης Βησσαπάρης. Ἐν τῇ πεδιάδι, ἐν τῷ μέσῳ ἧς κείται ἡ Φιλιππούπολις, ὑπάρχουσι πλεόν τῶν διακοσίων προχωμάτων. Ἐγὼ αὐτὸς ἤριθμησα πλεόν τῶν ἐξήκοντα μεταξύ Φιλιππουπόλεως καὶ Χισσάρ, ἐν τῷ μέσῳ πεδίου γονιμοτάτων, ἅτινα ἀνεμφιλέτως ἦσαν ἀνέκλιθεν κατοικημένα. Εἶναι βέβαιος νὰ ἀπαντήσῃ τις πολλὰ ἐξ αὐτῶν παρὰ τὰ χωρία τὰ κατοικοῦμενα σήμερον ὑπὸ Ὄθωμανῶν, καὶ ἅτινα ἦσαν ἄλλοτε πόλεις καὶ πολίχνην βυζαντινὰ, κείμενα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χώρου τῶν ἀρχαίων Θρακικῶν ἁσπεων·

δ. Τινὰ ἐξ αὐτῶν διετμήθησαν ἐν μέρει πρὸς ἰσοπέδωσιν τῆς μεγάλης λεωφόρου, ἣν ἡ Ὄθωμανικὴ Κυβερνησις ἀνοίγει ἀπ' ἄρκης εἰς ἄκραν τῆς Θράκης. Ἐκ τῆς τομῆς ταύτης βλέπομεν, ὅτι οἱ σωροὶ οὗτοί εἰσι κατεσκευασμένοι διὰ τῆς ἐπισφωρέσεως χοῦς μόνου, δὲν περιέχουσι δὲ, ὡς τὰ ἀρχαῖα τομῆτικὰ χόματα τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης, σειρὰν ἀκατεργάστων λίθων·

ε. Τινὰ ἐξ αὐτῶν ἀνεσκάφθησαν· ἀλλ' αἱ πλεῖσταὶ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων ὑπ' ἀδαῶν ἀνθρώπων καὶ ἐπ' ἐλπίδι ἀνευρέσεως θησαυροῦ τινος ἐπιχειρήθησαν, οὐδὲν πρὸς τὴν ἀρχαιολογίαν δύνανται νὰ παράσχωσι βοήθημα, ὡς κακῶς γενόμενα. Ἐντὺς τινῶν ἐξ αὐτῶν εὐρέθησαν κάλπαι πήλινα, τμήματα ἀρμάτων καὶ ὄπλα, ἀλλ' ἅπαντα βαθύτερον τοῦ ἐπιπέδου, ὅπερ ἄλλως καὶ ἐξηγεῖται· διότι ἔθος ἦτον, ἵνα τίθηται ὁ νεκρὸς ἐντὸς ὀρύγματος, καὶ ἐπ' αὐτοῦ συνεσφωρέτο, καὶ ἀνηγειρέτο εἰτα ὁ σωρὸς τοῦ χόματος·

ς. Ἐκ τῆς σπουδῆς τῶν ἀνακαλυφθέντων

τούτων πραγμάτων μινθάνομεν, ὅτι ὁ πρόπος οὗτος τοῦ ἐνταχίζεῖν ἐξηκολούθησεν ἐπὶ πολλὸν χρόνον, διότι μεταξὺ αὐτῶν εὐρέθησαν οὐχὶ μόνον ὠρεῖα καλλιτεχνικὰ ἀντικείμενα Ἑλληνικῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ διάφορα ἀγγεῖα καὶ κοσμημάτα Ῥωμαϊκὰ.

Ἐἴς τινα χωρία τὰ τοιαῦτα ὑφ' ὧμα κείνται ἐν τῷ μέσῳ τῶν σιραρινῶν νεκροταφείων, τοῦ τύπου τῆς ταφῆς μὴ ἀλλάξαντος ἀπὸ τῶν ἀπωπτάτων χρόνων ἐν τοῖς κέντροις τούτοις τῆς ἀνθρωπίνης κατοικίας, μ' ὅλας τὰς κοινωνικὰς, θρησκευτικὰς καὶ πολιτικὰς ἀλλαγάς.

Δυνάμεθα δὲ ἐκ τῶν προτέρων ἴνα εἴπωμεν, ὅπως ἔσεται τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀνασκαφῶν, ἐν αὐταῖς γίνωσιν εὐμεθέδως καὶ πολλαχοῦ.

Ἄλλως τε δὲ καὶ ὁ Ἡρόδοτος αὐτὸς δίδωσιν ἡμῖν πολλὰς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου θετικὰς πληροφορίας. « Ταρσί δὲ τοσαῖ εὐδαίμοσι » αὐτῶν εἰσι αἶδε¹ τρεῖς μὲν ἡμέρας προτιθέσσι » τὸν νεκρὸν, καὶ παντοῖα σφάζοντες ἰρήια εὐο- » χέονται, προκλύσαντες πρῶτον² ἔπειτα δὲ » θάπτουσι κατακλύσαντες ἢ ἄλλως γῆ κρύ- » ψαντες, ῥῶμα δὲ χεῖρατες ἀγῶνα τιθεῖσι παν- » τοῖον, ἐν τῷ τὰ μέγιστα ἄεθλα τίθηται κατὰ » λόγον μονομαχίας. Ταρσί μὲν δὲ Θρηάκων » εἰσι αἶδε³ (1).

Ὁ Ἡρόδοτος διδάσκει ἡμᾶς προσέτι, ὅτι ἔθος ἦτο καὶ παρὰ τοῖς γείτοσι τῶν Θρηάκων λαοῖς, τὸ ἀνεγείρειν χωμάτα ἐπὶ τοῦ λάκκου, ἐν ᾧ κατέθητον τοὺς ἐκῶτων νεκρούς. Ὁ δὲ κ. Lejean κατένευσε οἰοφρόνως, ἵνα μοι δικαιοσύνη τὰς περὶ τῶν χωμάτων τῆς Βουλγαρίας καὶ Ῥουμέλης σπουδὰς αὐτοῦ, ἃς ἐπεχειρήσατο κατὰ τὴν μακροχρόνιον ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐκείναις διαμονὴν αὐτοῦ. Αἱ παρατηρήσεις αὐτοῦ εἰσὶ κατὰ πάντα σύμφωνοι πρὸς τὴν ἐμὴν γνώμην, ἐθαύμασε δὲ μόνον ὁ κ. Lejean ἐπὶ τῇ πληθύνει τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀντικειμένων, ἅτινα ἀνευ-

ρίσκονται ἐν τοῖς σωροῖς τοῖς κειμένοις πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἴμου.

Ὁ Ami Boué ἀναφέρει σωρούς τινας πλησίον τῆς Σορίας ἐν Βοσνίᾳ, ἐν Ἀλβανίᾳ, καὶ εἰς τινα ἄλλα μέρη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ ἔθος τῶν χωμάτων τούτων ἦτο γενικὸν παρὰ τοῖς λαοῖς τοῖς οἰκοῦσι πρὸς νότον τοῦ Ἰστροῦ. Ἡ ἀνερεύσεις τῶν χωμάτων τούτων ἔσεται βεβαίως ἡμέραν τινὰ τὸ ἀντικείμενον συντόνον σπουδῆς διὰ τοὺς ἀρχαιολόγους τῆς Εὐρώπης, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα ἔσεται οὐχὶ ἄξιον ἐνδιαφέροντος, διότι τὰ χωμάτα αὐτὰ, καὶ ἰδίως τὰ τῆς Θρηάκης, περιέχουσιν ἐν ἐκῶτοις ἴσως τὴν Ἱστορίαν τῶν Ἡρωϊκῶν χρόνων τῆς χώρας.

Γ'.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ.

Ὁ Τάκτος παρίησι τοὺς εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Θρηάκης οἰκοῦντας λαοὺς τόσον βαρβάρους, ὅσον ἦσαν καὶ οἱ Γερμανοὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Ἡ γνώμη δὲ αὕτη οὐκ ἀναιρεῖται ὑπὸ τοῦ Στράβωνος οὐδὲ ὑπὸ τοῦ Πλίνου. Καὶ ὅμως γνωστόν, ὅτι ὁ Φίλιππος ἐλθὼν εἰς Τριμόντιον ἱδρυσεν ἀποικίαν Ἑλληνικὴν, καὶ ὅτι ἀργότερον ὁ Ἀλέξανδρος εἰσεδύσε, καὶ διήλθε τὰς πεδιάδας τοῦ Ἑβρου, κατακλιπὼν βεβαίως ἴχνη τῆς διόδου αὐτοῦ. Δέον λοιπὸν ἵνα ἀνερευθῶμεν, ἐὰν εὐρίσκωνται ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῇ μνημεῖά τινα, μαρτυροῦντα τὴν κατὰ τοὺς ἀπωπτάτους ἐκείνους χρόνους ὑπαρξίν βαθμοῦ τινος τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τῶν ἱστοριογράφων καὶ γεωγράφων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς μηδὲν μαρτυρούντων περὶ αὐτοῦ. Ἐν Φιλιππουπόλει οὐδεμίαν γραφὴν εὗρον ἀρχαιοτέραν τοῦ Ε'. π. Χ. κλιῶνος⁴ ἀλλ' εἰς τὰ ἐνδότερα εἴς λεύγας μακρὰν τῆς Φιλιππουπόλεως, εἰς Βισσαπέραν, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βέσσων, ἰδιάζοντος ἀγρίου κατὰ τὸν Στράβωνα, ἡ δεισιδαιμονία τῶν Ὀθωμανῶν διατηρεῖ ἀλόβητον ὠρεῖάν τινα μαρμαρίνον στήλην, ἣτις κατὰ τὸ σχῆμα τῶν χαρακτῆρων τῆς ἐπ' αὐτῆς ἐπιγραφῆς, ὅν δύνανται νὰ ἦναι μεταγενεστέροι τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ στήλη αὕτη κεῖται ἐν τινι νεκροταφείῳ τῆς πόλεως, τεθεῖσα ἐπὶ τοῦ τάφου Μωαμεθανοῦ τινος ἀγίου, δοξαζομένου ἐπὶ Ὀσμανουργήμασι. Ἡ ἐπὶ τοῦ κίονος τούτου τοῦ κειμένου ἐν τινι μεμακρυσμένῳ γωνίᾳ τῆς Θρηάκης ἐπιγραφή διδάσκει ἡμᾶς.

1) ὅτι ἀναγέρθη πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλω-

(1) Ὁ Πλίνιος λέγει ὅτι πλησίον τῆς Αἴου ἔλειτο τὸ χωματὸν τοῦ Πολυδώρου. Παραβάλε δὲ πρὸς τὸ χωματὸν τοῦτο τοῦ Ἡροδοτοῦ τὴν περιγραφὴν τῆς ἐνταφιάσεως τοῦ βασιλέως Hildebrand, φωνεθέντος κατὰ τὸν Π'. αἰῶνα ἐν τῇ μάχῃ τῆς Bravalla, ὡς καὶ τὰς λεπτομερεῖας ἃς δίδωσιν ἡμῖν ὁ κ. Engelhardt περὶ τῶν χωμάτων τῆς Σκανδιναβίας, ἰδίως δὲ περὶ τοῦ βασιλέως Giorm θανόντος κατὰ τὸ 950. — Guide du Musée des antiquités du Nord à Copenhague (Copenh. 1868) et Vorsnac, Nordiske oldsager i det Kongelige museum i Kjöbenhavn (Copenh. 1859.) Σμ. τοῦ κ. Dumont.

νος οὐτινος, ἡ λατρεία ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς Θράκας τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡροδότου

2) ὅτι ὑπῆρχε καὶ ναὸς ἀριερωμένους τῷ θεῷ τούτῳ

3) ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἐκεῖσε τὸ ἔθνος τῶν πανηγύρεων, ὧν ὁ καθρωτὸς Ἑλληνικὸς χαρακτήρ μαρτυρεῖται ὑπὸ πολλῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐξ ὧρας δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους (Ἰσ. Πανηγυρ. 643)

4) ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ἐκεῖνη τὸ ἔθνος τοῦ στεφανόνειν δημοσίᾳ ἀποράσει τοῦ δήμου.

1. Ἡ γλῶσσα τῆς ἐπιγραφῆς ἐστὶ καθρωτῶτα ἀττικὴ τὸ ὄρος τοῦ διαταγματος [καί τοι ἡ ἀρχὴ ἐστὶν ἐθρακρῆν], ὁμοιάζει πρὸς τὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀνευ μεικτῶ ὁμοῦ τῶν Γερῶνων. Τὸ ὄρον δὲ τῆς ἐπιγραφῆς μαρτυρεῖ περὶ τῆς κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὑπάρξεως κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς Θράκης πλείους τινός, ἧς οἱ νόμοι καὶ ἡ πολιτεία ἦσαν καθρωτῶς Ἑλληνικά.

Νομίματα Ἑλληνικά τῆς ἀρχαίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐποχῆς ἀνευρίσκονται πλείους κατὰ τὰ ἄνω τοῦ βῆθρου τοῦ Ἐβρου, καὶ ἰδίως ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἀρχαίων Βέσσων. Γνωστὸν δὲ τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐνασχολούμενοις, ὅτι ἀκριβῆς τις κατάλογος καὶ ἡ συναρμολόγησις τῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαιότητος, ἅτινα ἀνακαλύπτονται καθ' ἑκάστην ἐν ἑκάστη τῶν ἐπαρχιῶν τῆς εὐρωπαικῆς Τουρκίας, ἐν Θράκῃ, ἐν Βοσνίᾳ, ἐν Σερβίᾳ, ἐν Ἐρζεγοβίνῃ, ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Μακεδονίας, δύνανται ἐλλείψει ἀκριβῶν ἱστορικῶν γνώσεων, ἵνα συντείνωσι πολλὴ εἰς τὴν ἐξίχνισιν τῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα γεγονότων τῶν χωρῶν ἐκείνων. Οὕτω ἐκ τῆς ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Βελιγραδίου νομισματικῆς συλλογῆς, τῆς συλλεχθεῖσης καὶ καταταχθεῖσης μετὰ πλείους ἐπιμελείας ὑπὸ τοῦ κ. Schafarik τὸ νέου, καὶ ἦν καθίστησι πολυτιμότεραν ἢ ἀπ' ἀρχῆς τῆς τοῦ Μουσείου συστάσεως ἐξακολουθουμένη ἐνδειξις τοῦ τόπου, ἐν ᾧ εὐρέθη ἕκαστον νόμισμα, μανθάνομεν ὅτι ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μάρρου τὸ ἐμπόριον, ἐμπόριον δὲ λίαν ἐκτεταμένον, ἐζησκίετο μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀπολειστικῶς ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ Δυρράχίου καὶ τῆς Ἀπολλωνίας (Cl. Note sur quelques objets antiques conservés au musée de Belgrade. Revue Archéologique. 1868).

Τὰ κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Θράκης συνελθὼς εὐρισκόμενα νομίματα τῆς ἀθηναίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐποχῆς ἀνάγονται σχεδὸν ἅπαντα εἰς τὴν Μακρονείαν καὶ εἰς τὴν Θάσον. Ἐν τούτοις ἀνακαλύπτονται ἐνίοτε καὶ τετραδραχ-

μα τῶν Ἀθηναίων, ἀρχαίας μορφῆς, ὧν τινὰ ἦσαν κεκρυμμένα μετ' ἰδιαζούσης ἐπιμελείας. Ἐκ δὲ τῶν τῆς Μακεδονικῆς ἐποχῆς ὑπάρχει μέγας ἀριθμὸς νομισμάτων τοῦ Φιλίππου, τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Λυσιμάχου, ἀποδεικνύοντα ὅτι κατὰ τὸν γ' π. Χ. αἰῶνα πολλὰ ὑπῆρχον σχήσεις τῆς πεπολιτισμένης Ἑλλάδος πρὸς τοὺς βραδύρους τῆς Θράκης λαούς.

Ἡ τοῦ Τατάρ Παζαρτζι ἐπιγραφή μένει μέχρι τοῦδε μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδος αὐτῆς, εὐτυχῶς ἐπιβεβαιούσα γεγονός, ὕπερ ἀποδεικνύεται ἀμυδρῶς πῶς ὑπὸ τῶν νομισμάτων, καὶ ἰσχύουσα ἵνα μετριάσῃ τὰς ἀπολύτους καὶ περιφρονητικὰς περὶ Θράκης δοξασίας τῶν ἀρχαίων ἱστοριογράφων καὶ γεωγράφων.

11. Ἐκτός τοῦ Βυζαντίου, τῆς Αἴνου, τῆς Ἡρακλείας, τῆς Μακρονείας καὶ τινῶν ἄλλων πόλεων τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, καὶ κατὰ τὰ παραλία τῆς Θράκης Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, ὀλίγη προσοχὴ, ἕξει ἦσαν. Παρὰ τῷ Σενσορῶντι βλέπομεν, ὅτι ἐξῶθεν τῶν τειχῶν τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρχον βάρβαροι, ἐν δὲ τοῖς δικημάσις, ἅτινα ὑπῆρχον μετὰ τῶν τῆς παραλίας πόλεων κατώπων ἐθναρία, ἅτινα ἐπορίζοντο τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τῆς ληστείας, καταπολεμούμενα καὶ ὑποκύπτοντα ἐνίοτε εἰς τὸν ζυγὸν τῶν βασιλείων τῶν Ὀδρουσῶν. Ἡ ἑλλησις καλοῦ λιμένος, κατὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν τῆς Προποντιδος ἀκτῆν, ἦτον ἴσως ἡ κυριώτερα αἰτία τῆς μετρίως ἀναπτύξεως τῶν κατὰ τὴν Θράκην Ἑλληνικῶν πόλεων. Καὶ τὴν σήμερον εἰς ἐτι εἰς τὰς παραλίας πόλεις τῆς Προποντιδος, ἐν αἷς μέγα γίνεται ἐμπόριον, οἱ ναυτικοὶ ἀνασύρουν ἐπὶ τῆς ἕμου τῆς αὐτῆς τὰ πλοῖα αὐτῶν κατὰ τὸν χειμῶνα, ἀναμένοντες ἵνα καταβιβάσωσιν αὐτὰ εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ τὸ ἔαρ. Τὸ ἔθνος τοῦτο εἶναι πανάρχαιον οὐδεμία δὲ ἐπέροχται ζημία εἰς τὸ πλοῖον διὰ τῆς ἐπὶ τῆς ψάμμου διαχειμῶσεως αὐτοῦ. Ἡ ἑλλησις αὕτη, ἐπαναλέγω, ἦτον ἡ κυριώτερα αἰτία, ὡς ἔμοι γε δοκεῖ, δι' ἣν αἰ μὲν ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς αὐτῆς Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι μεγάλῃν καὶ ταχέειν ἀπέκτησαν λαμπρότητα καὶ ἀμύνην, αἱ δὲ κατὰ τὴν Θράκην ποτὲ δὴν ἐβρίσταν εἰς ἐξίσου μεγάλῃν οὐδὲ διαρκῆ λαμπρότητα. Ἐν τούτοις εὐρισκόμεν πάλιν εἰς τὰ διάφορα μέρη, ὅπου αἱ πόλεις αὐταὶ ἕκαστου, λείψανά τινὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν Ἑλληνικὴν ἐποχὴν, καὶ δυνάμενα ἵνα διαφωτισώσιν ἡμᾶς περὶ τῆς ἱστορίας τῶν πόλεων ἐκείνων, καὶ ἵνα συντελέσωσιν ἴσως εἰς τὴν ἐν γένει πρόβουδον τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης.

Μνημεία. Μεταξὺ τῶν μνημείων, ἣ καὶ τῶν ἐρείπιων τῶν διαφόρων ἀρχαίων οἰκοδομῶν, ἕτινα εὐρίσκονται κατὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος παραλίαν τὰ κυριώτερα ἐστὶ

1. Ὑπόγειός τις τάφος ἐν Πανίδῳ.
2. Τὸ τεῖχος τῆς Χερσονήσου.
3. Τὸ πρόχωμα τῆς Αἴνου.
4. Λείψανα ὄχυρωμάτων καὶ καῶν, λίαν κακῶς ὅμοις ἔχοντα.

α) Πανίδος, τὴν ὁποῖαν ὁ Viquesnel ὀνομάζει Baniado, καὶ ἦτις ἐστὶν ἡ τῶν Βυζαντινῶν *Haniot*, ἀναφερομένη ἐν τοῖς *Θέμασι* Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογενήτου καὶ ἐν τοῖς Καταλόγοις τῶν Ἐπισκοπῶν, ἐστὶ τὴν σήμερον πτωχὴ τις καὶ ἄθλια Ἑλληνικὴ κώμη, μίαν ὥραν ἀπέχουσα πρὸς νότον τῆς Ῥαιδέστου. Ὁ ἐν αὐτῇ ἀρχαῖος τάφος ἀνεκαλύθη, ὡς φαίνεται, κατὰ τὸ 1858. Ἔστι δὲ ἐσκαμμένος ἐπὶ τῆς ἀκτῆς πρὸς βορρᾶν τῆς περιοχῆς, ἣν κατεῖχεν ἡ ἀρχαία πόλις, καὶ ἐντὸς στρώματος τιτανάθου· ἔχει δὲ τὸ σχῆμα θαλάμου ὀρθογωνίου, ἔχοντος ὕψους μὲν περὶ τὰ 2 μέτρα, πλάτος δὲ καὶ μῆκος πλεόν των 2 μέτρων. Ἐν τῷ βᾶθει τοῦ ὑπογείου τούτου ὑπάρχει εὐρύς τις τοῦροειδὴς κλιθᾶνος· δεξιῶθεν καὶ ἀριστερῶθεν ὑπάρχουσι δύο ἀνάλογοι κλιθᾶνοι, πλήρεις καὶ οἱ τρεῖς ὀσπῶν οὐδὲν τεμάχιον κάλπης οὐδὲ σαρκοφάγου ἀνεῦρον ἐν αὐτοῖς. Ὑπεράνω τοῦ ἀπέναντι τῆς εἰσόδου κειμένου κλιθᾶνου ἐστὶ λελαξευμένον ἐπιστήθιον λίαν κεκοσμημένον, ἀλλὰ βεβλαμμένον ἐν τῆς ὑγρασίας καὶ τῶν μετέπειτα ἐπιπορευθέντων χριστιανικῶν σημάτων, τῆς βωγμῆς ταύτης μετατραπέσις εἰς ἀγίασμα. Ἡ μόνη ἐπιγραφή, ἣν δύναται τις μετὰ τινος πιθανότητος ἀναγνῶναι ἐπὶ τῶν τοίχων ἐστὶν ἡ λέξις ΙΑΚΩΣ. Τὰ δὲ γράμματα οὐ δεκνύουσιν οὐδὲ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν Ἑλληνο-ρώμικὴν.

Τὸ ὑπόγειον τοῦτο μοιᾶζει πολὺ κατὰ τὴν γενικὴν αὐτοῦ διασκευὴν, κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ τοίχου λελαξευμένην κορωνίδα καὶ κατὰ τὰ ἐπιλοιπα προσεστῆματα πρὸς πολλοὺς τάφους τῆς Παλαιστίνης, τῆς Συρίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τοιαῦτα μνημεία, νομίζω, ἐστὶ οὐχ ὑπάρχουσι ἐν τῇ κυρίῳ Ἑλλάδι. Πολλὰ βεβαίως τοιαῦτα μνημεία δύναται ἵνα εὐρεθῶσιν εἰς τὰ πέριξ τῆς Πανίδου, ὅπου ἡ τιτανάθου γῆ, ὡς ἐν ὅλῃ τῇ Θράκῃ, εὐρίσκειται ἐν ἀφρονίᾳ.

Δὲν δυνάμεθα δὲ ἵνα μὴ ἀναγνωρίσωμεν ἐν τῷ τάφῳ τούτῳ τῆς Πανίδου τὰς ἐνδείξεις ἐπιβροῦθς βαρβαρικῆς. Διότι ὁ τύμβος οὗτος, καὶ τοὶ σκαφεῖς ἐν ἐποχῇ ἀνηρωᾶ, δὲν ἦτο καθαρῶς

Ἑλληνικός, ἀλλὰ μάλλον Θρακο-Ἑλληνικός. Αὐτὸ δὲ τοῦτο καθίστησιν αὐτὸν λίαν πολύτιμον, διότι δυνάμεθα ἵνα θεωρήσωμεν αὐτὸν ὡς μοναδικὸν δείγμα ἀπολεσθείσης καὶ οὕτω γνωστῆς τέχνης.

β) Τὸ μόνον μέσον, δι' οὗ αἱ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου πόλεις ἠδυνήθησαν, ἵνα ἐξασφαλίσωσιν ἐαυτὰς ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν, ἦτον ἡ ἀνεγερσις εὐρέος καὶ μεγάλου τεύχους ἐκτινωμένου ἀπὸ τῆς μῆς θαλάσσης εἰς τὴν ἐτέραν. Ἡ ἱστορία τοῦ τεύχους τούτου ἐστὶ λίαν περιπλοκός, συνέλεξεν δὲ τὰ περὶ αὐτοῦ ὑπὸ διαφόρων λεχθέντα εἰς ἰδίαις πραγματείαις δύο λόγιοι, ὁ κ. Schultz ἐν Βερολίνῳ καὶ ὁ κ. Παρράνικας ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀνεγέρθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μιλτιάδου, κατεστράφη πολλάκις μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Λυσισμάχου, καὶ πολλάκις ἀνηγέρθη. Εἰ καὶ οὐκ ἀνευρίσκομεν πλέον τὰ προτεινόμενα τοῦ Ἀναστασίου, πρὸς βορρᾶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δυνάμεθα ὅμως ἵνα ἀκολουθήσωμεν τὴν διέθυνσιν τῶν ὄχυρωμάτων τοῦ Μιλτιάδου ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Σάρρου μέχρι τῆς Προποντίδος· διότι ἐχρησίμευσαν ὡς ὑπόβαθρα εἰς Βυζαντινὰ προπύργια, περὶ ὧν ὁ Προκόπιος πολλὰ καὶ μακρὰ ἀφηγεῖται. Τὰ ὄχυρωματα ταῦτα καὶ νῦν ἐτι ἐν μέρει σώζονται· βλέπει τις δὲ ἐν τῇ βᾶσει αὐτοῦ ὠραίους ὄγκους λίθων, οἵτινες εἰσὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐποχῆς. Σώζονται δὲ οἱ ὄγκοι οὗτοι κατὰ μακρὰν σειρὰν καὶ κατ' εὐθείαν σχεδὸν γραμμὴν ἀπὸ τῆς μῆς θαλάσσης εἰς τὴν ἐτέραν, διερχόμενοι διὰ τινος φρουρίου ἢ ἀκροπόλεως, περιτετελισμένης ὡσαύτως, ἧς σώζονται πολλὰ ἐρείπια, καὶ ἦτις ἐστὶν ἡ Λυσισμαχία, μετονομασθεῖσα κατὰ τὸν μεσαιῶνα Ἐξαμίλιον, ὡς τοῦτο φαίνεται παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς· τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄνομα δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν βεβδῶς ἐν τῷ σημερινῷ *Aghmil*.

Ἐκ τῶν ὑπαρχόντων νῦν λειψάνων καταφαίνεται, ὅτι τὸ τεῖχος τοῦτο ἦτον ὠραίας κατασκευῆς, πολὺ μοιᾶζον πρὸς τὰ λοιπὰ πολεμικὰ περικελευμένα, ὧν πολλὰ λείψανα εὐρίσκονται ἐν Ἑλλάδι, ὡς π. χ. τὰ ἀξιοπεριεργὰ ὄχυρωματα τῆς πόλεως Ἀρκεσίνης, ἐν τῇ νήσῳ Ἀμοργῶν. Ἐκτὸς δὲ τούτου τὸ τεῖχος τοῦτο ἀξιοσημειώστον ἐστὶ, καὶ διὰ τὸ μῆκος αὐτοῦ, οὗ ὁ ἐλάχιστος ὅρος ἐστὶν ἑξ̄ χιλιάμετρα.

γ) Ἡ πόλις Αἴνου παρακμάζει καὶ σμικρύνεται ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ πλείοτερον. Προέρχεται δὲ τοῦτο ἐκ τῶν ἐνδομιακῶν πυρσῶν, τῶν παραγομένων ὑπὸ τῶν λιμναζόντων ὑδάτων πέριξ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἐβρου. Τὰ λιμναζόντα

ταῦτα ὕδατα ὀσημέραι αὐξάνουσι, καὶ τὰ τέλματα πολλαπλασιάζονται. Ἡ κατάσταση αὐτῆ τῆς χώρας ἀπορίαν προξενεῖ καὶ ἀμνηγανίαν εἰς τὸν περιηγούμενον αὐτήν. Πῶς ἤδυνήθη νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἀμυγιά, καὶ ἀροῦσαν λάθη σημαντικότητας, πόλις ἐν τοιαύτῃ νοσῶδει χώρας κειμένη; Ἄλλ' ἡ ἀμνηγανία ἡμῶν παύει, ὅταν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον εὐρεῖα μέσα, δι' ὧν καθίστανον ἤττον νοσεράς τὰς ἀναθυμιάσεις τῆς Στεντορίδος λίμνης. Διότι ἄλλως οὐχὶ μόνον τῆς Αἴνου τὴν ὑπαρξίν, ἀλλ' οὐδὲ τῆς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἑβρου καὶ πλησίον τῆς Αἴνου κειμένης πόλεως τοῦ Τραζινοῦ, τῆς πρωτευούσης ταύτης τῆς Ροδόπης, τὴν ἴδρυσιν δυνάμεθα νὰ ἐνοησώμεν, ἐὰν καὶ τότε ἐλυμάνοντο τὴν χώραν, ὡς νῦν, οἱ κακοήθεις καὶ φθοροποιοὶ πυρετοί.

Ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ Αἴνος στρεφίται καὶ λιμένος, τὰ δὲ πλοῖα τὰ προσερχόμενα, ἵνα λάθωσι τοὺς διὰ τοῦ Ἑβρου (α) σπυλομένους πρὸς ἐξαγωγὴν αἰτίους τῆς Ροῦμελῆς, ἀναγκάζονται νὰ ἀγκυροβολῶσι περὶ τὰ 4 μίλια μακρὰν τοῦ παραλίου, ἐντὸς μικροῦ ὄρουμ ἐκτεθειμένου εἰς πολλοὺς κινδύνους, καὶ εἰς τοὺς σφοδροὺς νοτιοδυτικούς ἀνέμους. Ἄλλ' οἱ ἀρχαῖοι διὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτοὺς περινοίας θεράπευσαν τὰ ἔλαττώματα ταῦτα τῆς χώρας. Διὸ καὶ τὴν σήμερον εὐρίσκουμ ἐν τῇ Αἴνω λείψανα γιγατιακῶν ἔργων, ἀποδεικνύοντων τὴν ἀκατανόητον δραστηριότητα τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, καὶ αὐτῶν ἔτι, αἵτινες ὀλίγων μόνον βοήθημάτων ἦσαν κάτοχοι.

Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἑβρου, κατὰ μίαν καὶ ἡμίσην ὥραν μακρὰν τῆς Αἴνου, ὑπάρχει ἄλυή τις λίμνη, ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων ἐμποδισμένη καλουμένη ἢ λίμνη αὕτη χωρίζεται ὑπὸ τῆς θαλάσσης διὰ τινος ψαμμώδους πλευρᾶς, οὐχὶ λίαν ἀρχαίας, ἐχούσης πλάτους ὀλίγων τινῶν βηματίων. Ἡ λίμνη αὕτη ἐσχηματίσεν ἄλλοτε λιμένα λίαν ἀσφαλῆ, διὸ καὶ ἡ Ὄθωματικὴ Κυβέρνησις ἐσχεδιάσε πως νὰ ἐξοριζῇ καὶ πάλιν αὐτόν. Ἀπέναντι τῆς λίμνης ταύτης, 100 μέτρα μακρὰν τῆς θαλάσσης, οἱ ἀρχαῖοι εἶχον ἀνεγείρει πρῶχωμα, οὗ οἱ κολοσσαῖοι λίθοι φαίνονται καὶ τὴν σήμερον ἐν τῇ θαλάσῃ, μήκους 300 ποδῶν, καὶ πλάτους εἰκοσι ποδῶν. Τὸ πρῶχωμα τοῦτο ἦτο τοσοῦτω μεγαλοπρεπέες, ὥστε δυσκολεύεται τις νὰ παραδεχθῆ, ὅτι μικρὰ τις καὶ ἀπομεμονωμένη ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Θρά-

κης Ἑλληνικῆ ἀποικία ἠδυνήθη, ἵνα ἐπιχειρήσῃ τοιοῦτον ἔργον ἀλλ' ὁ Ἑλληνικὸς τῆς κατασκευῆς χαρακτὴρ ἐστὶ καταφανέστατος. Διὰ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ πρῶχματος τούτου ἐξησφαλίζετο ἡ ὑπαρξὶς καλοῦ λιμένος, οὗ ἄνευ δὲν ἦδύνατο νὰ ὑπάρξῃ πόλις ἐμπορικῆ. Προσέτι ἐμπόδιζε τοῦτο τὴν εἰσοδὴν, καὶ εἰς διάφορα μέρη σῶρευεν τῆς ἄμμου, καὶ τὴν ὡς ἐκ τούτου γέννησιν διαφόρων μικρῶν συναθροίσεων ὕδατος, ὡς τὰ νῦν τοῦτο ὑπάρχει, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν ὑδάτων τούτων παραγωγὴν δηλητηριωδῶν, ὡς σήμερον, ἀναθυμιάσεων.

Ἐκ τῶν μεγαλοπρεπῶν δὲ τούτων ἐρεπίων μακνθάνουμ, καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνας εἶχον ἴσως μετασχηματίσει, δίδοντες εἰς αὐτὸν καλὴν διύθυνσιν, τὸν ῥοῦν τοῦ Ἑβρου κατὰ τὰς ἐξοχὰς αὐτοῦ. Ἐκ τῶν εἰς τὴν μέρα ἐργασίῶν αὐτῶν δυνάμεθα μὲν νὰ εἰκασώμεν τοῦτο, ἀλλ' αἱ περὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ ἔρευναι εἰσι λίαν δύσκολοι, ἕνεκα τῶν πολλῶν καὶ πολυειδῶν μεταβολῶν, ἧς ὑπέστησαν τὰ περὶ τὴν Στεντορίδα λίμνην μέρη, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κινδυνώδεις, διότι ἐν τῇ μέσῃ τῶν ἑλῶν τούτων διαμεινῶν τις διατρέχει κίνδυνον βέβαιον, ἵνα πάθῃ ὑπὸ κακοήθους πυρετοῦ, καὶ ἐν τῇ μέσῃ τοῦ χειμῶνος αὐτοῦ. Δυνάμεθα ὅμως νὰ βεβαιώσωμεν, ὅτι τὸ στήμον τῶν Ἑβρου δὲν ἦτον, ὅσῳν ὑπάρχει σήμερον, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς λαμπρότητος τῆς Αἴνου καὶ τῆς Τραζινοπόλεως.

Τὸ πρῶχωμα τῆς Αἴνου τάττεται μεταξὺ τῶν ἀποδείξεων, ὡν καθ' ἑκάστην ἀνακκλύπτει μέγα πλῆθος ἡ ἀρχαιολογία, καὶ αἵτινες μαρτυροῦσιν ἡμῖν τὴν μεγάλην καλλαισθησίαν καὶ τὴν ἐπιδειξιότητα, πρὸς δὲ καὶ τὴν φρόνησιν καὶ τὸν πρακτικὸν νοῦν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, καθ' ὅλα τὰ εἶδη τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

δ') Ἐν Θράκῃ δὲν σώζεται οὐδεὶς ὀλόκληρος ναός, οὐδὲ τεγγῶς τὶ ἐλόκληρον, ἀνήκον εἰς τὴν ἐποχὴν, πρὸς ἧς ἐνταῦθα ὁ λόγος' ἀλλ' εὐρίσκονται πολύτιμα λείψανα τοιοῦτων οἰκοδομῶν. Ἐντὸς τοῦ τείχους τῆς Αἴνου καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Διοικητοῦ εὐρομν τρεῖς τεμάχια ὠρχαίς ζωοφόρου (frieze), ἀναγομένες εἰς τὴν ἀνθηροτέρα τῆς τέχνης ἐποχὴν, ἀνήκοντα δὲ καὶ τὰ τρεῖς εἰς τὸν αὐτὸν περίβολον (Sacellum), σμικρότερον τοῦ ἐν Ἀθήναις ναοῦ τῆς Ἀπτερόρ Νίκης. Ἡ ζωοφόρος αὕτη ἔχει 30 ἐκαστοσμέτρων ὕψος, καὶ περιήρσιν ἐπεισοδίον εἰς τοῦ περὶ Ἀμαζῶνων μύθου. Ἐν Ἐξαρμιλίῳ βλέπει τις ἴχνην τινὰ τῶν ναῶν τῆς Λυσιμαχείας' ἐν Ραιδεσῶ πολλὰ τμήματα τοῦ περιτειχίσματος

(1) Διὰ σχεδιῶν λίαν εὐθραύσεων.

τῆς Βυσάνθου· ἐν Πανίῳ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κουμβάγου ἀναλογά τινα ἔρειπαι ὑπάρχουσιν. Ἐν Περσιτάσι· βλέπει τις τὰ ἔγχη ἀρχαίου ναοῦ, κειμένον παρὰ τὸν αἰγιαλόν, καὶ ἐπὶ τῶν ἔρειπίων τοῦ ὁποίου ἀνηγήθη καὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, διακτηρῶν πολλὰ καὶ ὠρατὰ μάρμαρα τοῦ ἀρχαίου τεμένους.

Ἐπιγραφαί. — Αἱ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐποχὴν ἀναγόμεναι ἐπιγραφαὶ εἰσι λίαν σπάνιαι ἐν Θράκῃ· ὑπάρχουσιν ὅμως ἐν Πανίδῳ καὶ ἐν Γάνῳ τρεῖς, ὧν μεγίστη ἡ σπουδαϊότης, ἡ τῶν δύο μάλιστα.

Γνωστὸν πόσον διαφιλονεικεῖται εἰσέτι ἡ ἀληθὴς ἀξία τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μέτρων καὶ σταθμῶν· οἱ ἀρχαιολόγοι οὐδὲν βέβαιον δύνανται εἰσέτι ἵνα ἀποφανθῶσι. Μεγάλως λοιπὸν ἤθελεν ὠφελεῖσι ἡμᾶς τοιοῦτόν τι μέτρον, ἀνακλυπτόμενον καὶ ἀποδεικνύμενον, ὅτι ἦτο ἑπίσημον μετρικὴ μέτρα [étalon].

Τὸ νεώτερον, καὶ κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀρμοδίων κριτῶν τὸ ἐντελέστερον, τῶν περὶ σταθμῶν καὶ μέτρων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σύγγραμμά ἐστι τὸ τοῦ κ. Vasquez Queipo· ὁ συγγραφεὺς δὲ οὗτος παραδέχεται οἷς ἀκριβῶς γνωστὸν καὶ ἀναμφισβήτητον ἐν μόνον μέτρον. Μετὰ τινα κειρὸν ὁ κ. de Witte ἠδυνήθη ἵνα καταμετρήσῃ μίαν Ἀττικὴν ἡμικοτύλην. Κατὰ δὲ τὸ 1867 ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία τῶν Ἀθηνῶν προσεκτίησθε πολῦτιμον χροίνια, ἧς γνωστὴ ἡμῖν ἡ χωρητικότης (1). Ἡ δὲ μικρὰ πύλις Γάνος κέκτηται τέσσαρα μέτρα διὰ τὰ ὑγρὰ καλῶς διατετηρημένα καὶ φέροντα εἰσέτι ἐγγεγλυμμένην ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφὴν, δεικνύουσαν τὸ ὄνομα αὐτῶν. Εὐρίσκονται δὲ τὰ τέσσαρα ταῦτα σταθμὰ συννηωμένα ἐπὶ μίᾳ μαρμαρίνης τραπέζης, ὁμοίας πρὸς ἐκεῖνας, αἱ ἀνεκάλυψαν ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ ὧν μία ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν, λίαν ὅμως ἐφθαρμένη καὶ ἀχρησίμευτος πρὸς τὰς ἀρχαιο-

λογικὰς μελέτας. Αἱ τράπεζαι αὗται ὠνομαζόντο παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησι *σῆκωμα*, παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις *ponderarium* (1). Ὁ κ. Egger· σπουδάσας ἀπάσας τὰς μέχρι τοῦδε ἀνεκαλυφθείσας τραπέζας καὶ τὰ κατ' αὐτάς, διεπραγματεύθη περὶ αὐτῶν ἐν ἰδίᾳ πραγματείᾳ, ἣν ἀνέγνω ἐν τινι συνεδριάσει τῶν ἀρχαιολόγων τῆς Γαλλίας.

Ἡ ἐν Γάνῳ ὑπάρχουσα πλάξ, μετὰ μεγίστης ἐστὶν ἐπιμελείας λελαξευμένη· φέρει δὲ τέσσαρα κοιλώματα μετὰ τῶν ἀκολουθῶν ἐπιγραφῶν·

Παρὰ τὸ μεγαλειότερον	HMI
Εἶτα	TP1
	KO
	H

Δὲν ἠδυνήθη ἵνα καταμετρήσῃ τὸ πρῶτον κοιλώμα, ἀλλ' ἡ χωρητικότης αὐτοῦ δύναται εὐκόλως ἵνα γνωσθῇ, διότι βεβαίως ὑπάρχει μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων τριῶν ἀναλογία βραχυμοῦ· ἀλλὰ μετρήσας τὰ ἄλλα τρία εὗρον, ὅτι ἡ χωρητικότης τοῦ δευτέρου μὲν ἦτοί τοῦ TP1 ἐστὶν ἴση = πρὸς Α. 0,885, ἡ τοῦ KO = Α. 0,28· ἡ τοῦ H = Α. 0,14.

Ἐπὶ τῆς κυρίας πλευρᾶς τοῦ μνημείου τοῦτου ὑπάρχει ἐγκεκαρχαμένη γράμμοσι τῆς Μακεδονικῆς ἐποχῆς ἡ λέξις·

ΠΕΡΟΣ.

Σῆκωμα δὲ Ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ἀνάλογον πρὸς τὸ ἐν Γάνῳ ὑπάρχον, τοῦτέστι φέρον ἀβλαβῆ τὰ ὀνόματα τῶν μέτρων, εὐρέθη μέχρι τοῦδε ἐν μόνον, ἀνεκαλυφθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Wagner Ourschak (2).

Ἡ δευτέρα τράπεζα, ἡ τῆς Πανίδου, φέρει πέντε κοιλώματα ἄνευ ἐπιγραφῆς τινοσ. Δυνάμει ἵνα μετρήσῃ τὴν χωρητικότητά τῶν δύο ἐξ αὐτῶν εὗρον τὴν τοῦ δευτέρου μὲν κατὰ τὸ μέγεθος ἰσοδυναμοῦσαν πρὸς Α. 1,786, τὴν τοῦ μικροτέρου δὲ = Α. 0,163. Ἐπὶ δὲ τοῦ χείλους τῆς τραπέζης φαίνονται τὰ ἐξῆς γράμματα·

ΑΝΟΜΟΥΦΑΙΝΗΠΠΟΥ

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐστὶ θεβραυσιμένη πρὸς τὸ ἀριστέρον αὐτῆς μέρος· κάτοικος δὲ τις μοι ἐδείξε ἀντιγραφὸν τι τῆς ἐπιγραφῆς, πρὶν ἢ βλαφθῇ τὸ ἀριστερὸν αὐτῆς μέρος· ἔχει δὲ ὡδε·

ΕΠΑΓΟΡΑΝΟΜΟΥΦΑΙΝΗΠΠΟΥ

(1) Παράβαλε τὴν ἐμὴν συλλογὴν τῶν ἐν Ἑλλάδι κεραμείων ἐπιγραφῶν σελ. 417 καὶ τὰς παρατηρήσεις, αἱ μοι ἀπερῶθησαν ὁ κ. Εὐστρατιάδης ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημ. τῶν Ἀθηνῶν 1870 Ἀριθ. 44 διὰ τινα πραγματείας μου περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, δημοσιευθεῖσαν ἐν Comptes rendus de l'Académie des inscriptions. Ὁ κ. Εὐστρατιάδης, ὅστις περιέγραψε πολῦτιμόν τι σῆκωμα ἀνεκαλυφθὲν ἐν Γυθείῳ, δὲν ἠδύνατο ἵνα γνωρίξῃ τὰ περὶ ὧν ἐνταῦθα ὁ λόγος. Ἐὰν ἐγνωρίζον αὐτὰ ἴσως ἤθελε μεταβάλλει γνώμην. Ἐπιφωτισσομαι ἵνα συζητήσω τὴν γνώμην τοῦ κ. Εὐστρατιάδου, ὅποταν πραγματοποιηθῇ πρὸς τῶν Ἑρρακικῶν Σηκωμάτων. Σημ. τοῦ κ. Dumont.

(1) Περὶ τῶν δύο τούτων λέξεων οὐδὲν εὗρομεν ἐν τοῖς διαφορῶσι ἀρχαιολογικοῖς συγγράμμασιν, ἅτινα συνεβουλεύθημεν. Α. Ζ.

(2) Ἐγγραφον τοῦτο κατὰ τὸ 1869. Σήμερον τὸ πρᾶγμα ἄλλως ἔχει. Σημ. τοῦ κ. Dumont.

Ἡ ἐπιγραφὴ, εἰ καὶ μοναδική, διότι δὲν ὑπάρχει ὁμοία τις, ἐπὶ ἐνὸς σταθμοῦ, ἔστιν ὅμως φυσικὴ ὑπενθυμίζει δὲ τὸ πρὸς Ῥωμαίους ἔθος, ἵνα χαράττωνται ἐνίοτε ἐπὶ τῶν *ponderarium* ἐπιγραφῶν, λέγουσαι ὅτι ἡ Διανδρία (*Dianviri*) ἐφρόνησεν ἵνα κατασκευασθῇ ὁ τύπος οὗτος τῶν σταθμῶν. Πολλὰκις δὲ ἀπαντῶνται καὶ ἐπὶ σταθμῶν Ἑλληνικῶν ἀνόματα ἀστυνομένων καὶ ἀγορνομένων. Μετὰ τὴν λέξιν *ΦΑΝΙΝΗΟΥ* ὑπάρχει κεχραχημένη κερύκειον. Ἡ δὲ ἀκριβὴς ὁμοιότης τοῦ ἐμβλήματος τούτου καὶ τοῦ τύπου τῆς συνοδευούσης αὐτὸ ἐπιγραφῆς πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν ἀμφορέων τῆς Ῥόδου, τῆς Κνίδου καὶ τῆς Θάσου γεγλυμμένα, δὲν θέλει βεβαίως φανῆ ἀναξία προσοχῆς εἰς τοὺς καταγινόμενους περὶ τὴν ἐξ ἀκριβῶς τῶν λίαν σκοτεινῶν εἰσέτι ζητημάτων τῆς ἀρχαίας κεραμικῆς τέχνης. Πολλοὶ ἀρχαιολόγοι φρονοῦσιν, ὅτι αἱ τέσσαρες ἢ πέντε χιλιάδες ἐπιγραφῶν, αἵτινες μέχρι τοῦδε ἀνεκαλύφθησαν ἐπὶ τῶν ὤτων (λαθῶν) διαφόρων ἀμφορέων, εἰσὶν ἀποκρῶσα ἐγγήσις τῆς κατὰ τοὺς νόμους χωρητικότητος αὐτῶν. Ἡ ἐν Πανίδῳ εὐρισκομένη πλάξ φαίνεται πως ἐπιβεβαιοῦσα τὴν γνώμην ταύτην, ἥτις ἐὰν ἀποδειχθῇ ὡς ὀρθή καὶ ἀληθής, πολλὸ θέλει δικαίωσιν ἡμᾶς περὶ τῆς τῶν ἀρχαίων ἐμπορικῆς νομοθεσίας.

Τρίτη δὲ τις πλάξ, εὐρεθεῖσα ὡσαύτως ἐν Πανίδῳ, δείκνυσιν ἡμῖν κατὰ πόσον ἐμερίμων οἱ ἀρχαῖοι καὶ περὶ τῶν ἑλαχίστων λεπτομερειῶν, ἐπὶ κοινῷ ἀγαθῷ. Ἡ μετρολογικὴ αὕτη τράπεζα, λίαν ἐρθραμένη οὕσα, φέρει μετὰ ζῦ ἄλλων καὶ τι μέτρον χωρητικότητος ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ἑκατοσολίτρου τοῦθ' ὕπερ δεικνύει, ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶχον σταθμικοὺς τύπους καὶ διὰ τὰς ἐλαχίστας ὑποδιαίρεσεις τῆς κοτύλης. Ἐπὶ τῆς πλακῆς ταύτης ἀναγινώσκειται εἰσέτι μονόγραμμα τὶ καὶ τὸ γράμμα Η.

Αἱ λοιπαὶ ἐπιγραφαὶ τῆς ἀθηναῖς ἐποχῆς, ἃς εὐρομεν, ἀνάγονται εἰς τὴν ἴδιαν ἐκάστης ἀποικίας ἱστορίαν, μηδὲν γενικῶν δεικνύουσαι. Πολὺ καὶ ἐξ αὐτῶν εἰσὶν ἐπιτύμβιοι μὲν δὲ ἐστὶν ἀνακρήρις τῆς εὐγνωμοσύνης κατοίκου τινὸς τῆς Πανίδου πρὸς τὸν Ἀτταλὸν ἑτέρα δὲ τις, εἰς τὸ αὐτὸ εὐρεθεῖσα μέρος, κατὰρξται τοῦ Φανίμπου, τοῦ ἀγορνομένου ἴσως ἐκείνου, ὃν ἀνεφέρομεν ἤδη, ἀποδειχθέντος ἴσως ἐπιληψίμου ἐν τῇ ἐξασκῆσει τῆς λειτουργίας αὐτοῦ.

Εἰκονικαὶ ἀρχαιοτήτες. — Ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις, καὶ αἱ ἐλάχισται αὐτῶν, συνημιλῶντο, ἵνα ἔχωσι πολυτίμη ἀριστοτεχνήματα. Ὁ Στράβων λέγει, ὅτι ὑπῆρχεν ἡ Ἀπολλωνία

ἄγαλμα τι περικαλλῆς τοῦ Καλάμιδος ὄρατα δὲ τινὰ ἀνάγλυφα σωζόμενα ἄκρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν μαρτυροῦσιν, ὅτι αἱ ὄραται τέχναι, ἐκαλλιέργουντο καὶ ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Θρακικῆς παρακλίαι. Σημειωτέον ὅμως, ὅτι οὐδὲν τὸ κοινὸν μετὰ ζῦ τῶν ἀναγλύφων τούτων καὶ τῶν ἐν Πανίδῳ γλυφῶν ὁ χαρακτήρ τῶν ἀναγλύφων τούτων ἐστὶ καθαρῶς Ἑλληνικὸς ἄνευ βαρβαρικῆς τῶν πέριξ φυλῶν ἐπιρροῆς.

Βωμολίαις ἀφιερωμένους ταῖς Νύμφαις, καὶ εὐρεθεῖς μὲν πιθανῶς ἐν Πακτύῳ, διατηρούμενος δὲ σήμερον ἐν Καλλιπόλει, ἐστὶν ἔργον ἐκ τῶν καλλιτέρων. Ἡ μυθολογομένη σκηνὴ ἀπεικονίσθη πολλάκις, ὡς γνωστὸν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ ἐρωγλύφων ἀδῶων, καὶ δι' ἀγροτικὰ ἀνεθῆκατα. Ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τῆς Πακτύης βλέπομεν τρεῖς Νύμφαις, περιβεβλημένας χιτῶνας κυματίζοντας, ἀλληλοκρατοῦνται δὲ ἐκ τῶν χειρῶν, ὀδηγούμεναι ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ πρὸς δεξιὰν ὁ Πάν αὐλαδῶν. Ἡ κοιλία καὶ ἡ ἀπλότης τῶν θέσεων καὶ τῶν κινήσεων, αἵτινες ἀπεικονίζονται ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τούτῳ, δίδωσιν αὐτῷ μεγάλην ἀξίαν δυνάμεθα δὲ νὰ παραβάλωμεν τὰς Νύμφαις ταύτας πρὸς τὰ ὠραιότερα τῶν Ἀθηναϊκῶν καὶ Βοιωτικῶν κεραμικῶν ἀπεικονισμάτων.

Ἐν τῷ τείχει τῆς Ἀκροπόλεως τῆς Αἴνου περιλείεται ἐν ἀνάγλυφον καλλίστης ἐργασίας. Κατ' ἀρχὰς νομίζει τις, ὅτι ἀπεικονίζεται ἐν αὐτῷ συμπόσιον τι τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἢ τῆς Ὑγείας, ἀντικείμενον πολλὰκις ἐπεξεργασθὲν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τεχνιτῶν, καὶ ὕπερ φαίνεται ἐπὶ πολλῶν ἀνεθῆκατων. Ἀλλὰ, κατ' ἐμέ, τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο παρίστησι σκηνὴν τινα, ἥς μέχρι τοῦδε οὐχ ὑπάρχει ἄλλη ἀπεικόνισις, καὶ ἥτις ἔχει μεγάλην ἀξίαν διὰ τὴν εἰκονικὴν ἀρχαιολογίαν. Θεὸς τις προβεβηκῶς τῇ ἡλικίᾳ κείται ἡμικατακεκλιμένος ἐπὶ κλίνης, τὸ στήθος ἔχων γυμνόν, καὶ κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ κύπελλον ἐνώπιον αὐτοῦ κείται τράπεζα ὀρθογώνιος ἐξ ἐκείνων, αἵτινες ἦσαν ἐν χρῆσει ὡς ἀνεθῆκατα Θεῶν τινι, καὶ αἵτινες κατ' ἐξάίρεσιν μόνον ἀπεικονίζονται ἐν ταῖς σκηναῖς τῶν ἐπιθανατίων συμποσίων. Γυνὴ τις ἱσταμένη πρὸς δεξιὰν ὁμοιάζει πρὸς τὴν Ὑγείαν, ἢ πρὸς τὴν Ἰσιδα, ὅπου αὐτὰ ἀπεικονίζονται ἐν τοῖς συμπόσιοις τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἢ τοῦ Σαρᾶπιδος. Ἀριστοτέλης ὁ Πρακτῆς, νέος τὴν ἡλικίαν, κάθηται ἐπὶ ἔδρας κεκαλυμμένης διὰ δορᾶς λένοντος, κρατεῖ δὲ τὸ σῆνεθός αὐτῷ ἐμβλημα, τὸ βόταλον εἶναι δὲ γυμνὸς καθ' ὁλοκλήριον καὶ νεοτάτος. Ὁ Ο. Stephani, ὅστις ἐμελέτησε καὶ ἐξιστό-

ρῆσεν ὅλα τὰ τὸν Ἡρακλέα παριστάνοντα καὶ μέχρι τοῦδε σωζόμενα ἀπαικονίσματα, δὲν ἀναφέρει οὐδεμίαν τοιαύτην ἀπαικονίαν. Ἐν τοῖς μέχρι τοῦδε γνωστοῖς ἀπαικονίσμασιν ὁ ἡμίθεος παρίστατο πάντοτε ἡμικατακεκλιμένος ἐν τῷ μέσῳ τῶν νεφρῶν, καὶ λαμβάνων ἐν τῷ Ὀλύμπῳ τὴν ἀμαίωσιν τῶν ἄθλων αὐτοῦ. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ τινες ἄλλαι ποικιλίαι καὶ παραλλαγαί, ἀλλ' οὐδεμία ἐστὶν ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐν Αἴθῃ εὐρισκομένην τάχτην εἰκόνασιν. Πλὴν δὲ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τοῦ Σαρπηδῶς ἡ μόνη θεότης, ἣν γνωρίζω, ὡς παριστανομένη ἐπὶ ἀνακλίντρον ἐνώπιον βομοῦ τετραγώνου, ἐστὶν ὁ Ἀπόλλων, ὅστις ἀπαικονίζεται ἐν τινι ἐκτύπῳ, εὐρισκομένῳ σήμερον ἐν τῇ Πινακοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν, ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ὡς λαμβάνων μέρος εἰς τι συμπόσιον.

Ὅρειάλλοινα ἀγάλματα εἶδον ὀλίγα, ἀλλὰ λίαν περισπούδαστα, ὡς προεργήματα ἐκ τῶν πέριξ τῆς Φιλιππουπόλεως, καὶ λίαν καλῶς κατεργασμένα, ἀποδεικνύοντα δὲ ὡσαύτως τὴν ἀμῆν, εἰς ἣν εἶχε φθάσει ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη καὶ κατὰ τὰ ἐνδότερα τῆς Θράκης.

Κεράμειον ὅμοιο καλλιτέχνημα δὲν εὔρον εἰς οὐδὲν μέρος τῆς Θράκης.

Τοπογραφία. — Ὑπὸ τὴν τοπογραφικὴν ἔποψιν αἱ Ἑλληνικαὶ τῆς Θράκης πόλεις δύνανται νὰ διακριθῶσιν εἰς τρεῖς κλάσεις, τὰς ἑξῆς,

α. Πόλεις, αἵτινες διακροῦσι μέχρι τῆς σήμερον τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ὀνομασίαν

β. Πόλεις φερούσας ὄνομα βυζαντινόν, καὶ ὧν τὸ ἀρχαῖον ὄνομα λίαν δυσκόλως ἀνευρίσκειται, καὶ

γ. Πόλεις μνημονευθείσας ὑπὸ τῶν ἱστοριογράφων καὶ γεωγράφων, ὧν ὅμως οὐδὲν ὑπάρχει τὴν σήμερον ἔχον.

Ἡ Αἱ διακροῦσαι τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν ὄνομα πόλεις εἰσὶ καὶ πολυκριθιμότεραι, ἰδίως κατὰ τὰ παράλια, ὅθεν τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ποτὲ δὲν ἐξέλιπεν ἀπὸ εἰκοσι πέντε ἤδη αἰώνων. Ἦν τῶν ἀρχαίων τούτων ἄσπερον εἰσι πολλὰ μικρὰ σημεῖα, διὸ καὶ ἐκπληττεταί τις βλέπων, ὅτι μικρὰ καὶ ἀνίσχυρα πολλήχια διέμενον ἀκράδαντα ἐν τοῖς πατρώοις, τοιαῦτα δὲ εἰσὶ παραδ. χάρ. ἡ Περίστασις (Τουρκ. Σάρκισι) ἐκτὸς ἀπέχουσα ὄρας πρὸς βορρᾶν τῆς Καλλιπόλεως, ἡ Ἡράκλεια (Ἡρακλιτζα) μίαν ὄραν πρὸς νότον ἀπέχουσα τῆς Γάνου, καὶ τέλος τὸ Διδυμῶντερον. Ἄλλα δὲ ἔσχον διάφορον ἐκάστη ἐπισημότητα, καὶ τοιαῦτα εἰσὶ τὸ Βυζάντιον, ἡ Βιζύη, ἡ Πέρινθος, ἡ Λίνοσ, ἡ Μαρῶ-

νεια. Τῶν ἄλλων δὲ τέλος γνωστός ἐστιν ἐκ θετικῶν καὶ βεβιαίων μαρτυριῶν ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἀπώλεσαν τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ὀνομασίαν, καὶ ὡς τοιαῦτα ἀναφέρω τὴν Ὁρστυάδα, τὸ Τριμόντιον, τὴν Λυσιμάχεια. Ἡ μόνη λοιπὸν φροντίς τοῦ περιγραφόμενου τὰς πόλεις ταύτας ἀρχαιολόγου ἐστὶν ἡ ἐξακριβῶσις τῆς ἀρχαίας τοποθεσίας, μεταβληθείσης ἐν ταῖς πλείστασις. Οὕτω π. χ. τὸ Τριμόντιον ὑψοῦτο ἄλλοτε ἐπὶ τοῦ λόφου Νεμπέτε Τεπέ, ὅστις τὴν σήμερον συνοικία τίς ἐστὶ μόνον τῆς Φιλιππουπόλεως. Δυνάμεθα ὡσαύτως, ἵνα ὀρίσωμεν τὸ μέρος, ὅπου κατεῖχεν ἡ ἀρχαία Ὁρστυάς, πόλις, ἣτις βεβιαίως δὲν εἶχεν ἑκάτον χιλιάδας κατοίκων, ὡς ἡ σύγχρονος ἡμῶν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ τῆς Ῥούμελης (1). Ἄπασαι σχεδὸν αἱ κατὰ τὴν παραλίαν Ἀκροπόλεις ἐγκατελείφθησαν, κτισθέντων μετέπειτα τῶν οἰκημάτων, κατὰ γενικὴν ἔθος, παρὰ τὸν αἰγιαλόν. Εἰς τὴν Περίστασιν δέον ἵνα ἀναζητήσῃ τις τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου ἄσπερον πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ κατὰ ἡμισίαν ὄραν μικρᾶν τοῦ ὑπάρχοντος τὴν σήμερον χωρίου τὰ ἐρείπια ταῦτα κείνται ἐπὶ τινος λόφου ἐγκαταλειμμένου τὴν σήμερον. Ἐν Αἴθῃ τὰ οἰκημῆτα μεταφέρθησαν ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, καταλείφθεισας κατὰ μέρος τῆς ὑψηλῆς ἀκροπόλεως, ἣτις ἀπὸ τοῦ λυμένου ὑψομένη κατέρχεται μέχρι τοῦ Ἐβρου. Ὁ καθ' ἡμᾶς λιμὴν τῆς Γάνου ἦτο κατὰ πᾶσαν πηχ-

(1) Ἡ ὀνομασία αὕτη τῆς Ῥούμελης ἐστὶ λίαν ἀδόξαιος καὶ συγκεχυμένη παρὰ τοῖς πλείστοις περιηγηταῖς καὶ συγγραφεῖσι τῆς Εὐρώπης, διδομένη ἄλλοτε εἰς τὸν Νομόν τῆς Ἀδριανοῦπόλεως, ἄλλοτε εἰς τὸν τῆς Σοφίας, ἢ τοῦ Ῥουχταούκ (Βουλγαρίαν), καὶ ἄλλοτε εἰς τὸν τῆς Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας· οὗ αὐτὸς πολλάκις συγγραφεὺς συγχέει ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τὰς διαφορὰς ταύτας ἐπαρχίας, ὀνομάζων Ῥούμελην, ὅτε τὴν μίαν καὶ ὅτε τὴν ἄλλην. Ἡ παρὰ τοῖς Τούρκοις Ῥούμελη, στρατιωτικὴ ἄλλοτε σατραπεία, περιελαμβάνει (ἄλλοτε) πλεῖστὰ μέρη τῆς Θράκης, Θεσσαλίας, Μακεδονίας, Ἡπείρου καὶ Βουλγαρίας ὑπὸ τὴν διακρίσιν τοῦ Ῥούμελη Βασιλοσῆ. Ἡ τὴν σήμερον ἱσχύουσα διαίρεσις τοῦ Κράτους ὅσως ἄλλη ἐστὶ. Ῥούμελην δὲ λέγοντες οἱ Ὀθωμανοὶ ἐνοοῦσι συνήθως καὶ συνεδοκίχου· ἅπασαν τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν, τοὺς δὲ κατοίκους ἐν γένει τῆς Εὐρωπαϊκῆς αὐτῶν γῆς ὀνομάζουσι Ῥούμεληλη (ἢ δὲ καὶ τὸ παρ' ἡμῖν Ῥουμελιῶται), ἰδίως δὲ τοὺς κατοικοῦντας Θράκης, Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ἡπείρου καὶ Βουλγαρίας, ἀνευ διακρίσεως ἐθνικότητος ἢ θρησκείματος· διακρίνουσι δὲ τόντῃς Βοσνίας κατοικοῦν Βόσναλη ἢ Μόσναλη καὶ τὸν τῆς Ἀλβανίας (Ἀρναουτοῦκ, σχεδὸν ἄχρηστον) Ἀρναούτ. Ἡ σύγκρισις αὕτη τῆς Ῥούμελης φαίνεται καὶ παρὰ τῆ κ. Dumeil. A. Z.

νότητα ερημος, ἡ δὲ πόλις ἔκειτο ἐπὶ τοῦ εὐρέος λόφου, ὅστις ὑψοῦται πρὸς δυσμάς, ἔστι δὲ εἰς τῶν ὀχυρωτέρων καὶ δυσπρωσιτοτέρων φυσικῶν ἀκροπόλεων τῶν μερῶν ἐκείνων. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁμοίως ἡ πόλις ἢ τὸ πολίχνιον τῆς ἀρχαίας Βυσάνθης ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ὑψώματος, ὅπου εὐρίσκεται τὰ νῦν ἡ ἐκκλησία, ἡ ἐπικαλουμένη «*Παραγία Πνευματοκρατόρισα*», καὶ ὅπου σώζονται εἰσὶ τὰ ἀρχαία τινα λείψανα. Ἐρευνητες καὶ ἐξετάζοντες τὰ μέρη δύνανται λοιπὸν νὰ ἐξαγάγῃ βέβαιον, κατ' ἐμὴν γνώμην, συμπέρασμα.

II. Ἐν Θράκῃ ὀλίγιστά εἰσι τὰ μέρη, ὅπου ὑπῆρξεν ἐπ' ἀληθείας πόλις τις ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἥς δὲν δύνανται τις νὰ ἀνεύρῃ τὸ πρῶτον ὄνομα. Ἡ μόνη ἐξαίρεσις ἔστι τὸ πολίχνιον Πάνιδος, ὅπου ὑπάρχουσι πολλὰ καὶ περικαλλῆ εἰρεΐτια. Καταφανεὶς ἔστιν, ὅτι τὸ τοσούτω σμικρὸν καὶ ταπεινὸν τὰ νῦν χωρίον τοῦτο ἐξετείνετο ἄλλοτε πρὸς τοὺς πέριξ λόφισκούς, ἰδίως πρὸς νότον· τὸ δὲ ὄνομα, ὅπερ φέρεται σήμερον, καὶ τοὶ Ἕλλησικὸν βεβαίως, ἀπαντᾶται ὅμως κατὰ πρῶτον, νομίζω, παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς συγγραφεῦσιν. Ἰσως δυνάμεθα ἵνα υποθέσωμεν, ὅτι ἡ Πάνιδος ἀντικατέστησε τὸ *Néor Téghos*, ὅπερ ὁ Σέβης ἐπεσχέθη ἵνα δώσῃ τῷ Ξενοφῶντι, ἀλλὰ τοῦτο ἀπλῆ μόνον ἐστὶν ὑπόθεσις, μὴδὲ δύνανται ἵνα ἐπὶ τοῦ παρόντος βεβαίως εἰρη τοῦ θέματος τούτου. Τὸ αὐτὸ δὲ δυνάμεθα ἵνα εἰπώμεν καὶ περὶ τῆς *Χόρας*, κειμένης ἐπὶ τῆς παραλίας κατὰ μίαν ὥραν πρὸς νότον τῆς Γάνου, καὶ ἥτις διεδέχθη προφανέστατα ἀρχαίαν τινὰ πόλιν, ἥς ἀγνοῶ τὸ ὄνομα.

III. Παρὰ τοῖς κλασικοῖς συγγραφεῦσιν ἀπαντῶμεν ὀνόματα πόλεων τινῶν, εὐτυχῶς λίαν σπανίων, ὧν οὐδὲν ὑπάρχει τὴν σήμερον ἴχνος. Τοιαῦτά εἰσι ἡ *Ἀφροδισία*, ἡ *Ἰγορά*, ἡ *Δύμη* καὶ τὰ *Κύβηλα*. Παρὰ τὰ ἑλληνιστῶν τις μόνον καὶ ἀντιπαραθέτων τὰ περὶ αὐτῶν χωρία, σπουδάζων δὲ προσέτι κωλύει καὶ τὰς χώρας καὶ τὰ μέρη, ἐν οἷς ἔκειντο, ἴσως δυνήθῃ ἵνα ἐξιχνιάσῃ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν θέσιν. Ἡ ἀντιπαραθετική αὕτη μέθοδος δοκεῖ ἡμῖν ὡς ἡ μόνη ἰκανή, ἵνα διαφωτισθῇ τὰ ζητήματα ταῦτα (1). Μόνοι οἱ περιηγηταὶ δύνανται νὰ ἐξηγήσωσι τὰ χωρία συγγραφέων τινῶν, οἵτινες γίνονται καταληπτοί, ἀγνωσκόδημοι ἐν ταῖς χώραις, περὶ

ἧν διεπραγματεύθησαν. Αἱ ἐπὶ τὴν Θράκην ἐκστρατεύει τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου ὀλίγων μόνον ἐρευνητῶν χριζούσιν, ὅπως κατανοήθωσι, διότι περὶ γενικοτήτων μόνον πρόκειται. Τὸ ἔβδομον ὄμως τῆς τοῦ Κύρου *Ἀραβασεως* ἔστι δυσνοητότερον. Ἐπι τρεῖς ὄλους μῆνας βαδίζοντες οἱ μετὰ τοῦ Ξενοφῶντος Ἕλληνας, καὶ διαφόρους ἔλιγμους καὶ ὀπισθοπορείας ἀναγκάζουσι ποιῆσαι, ὀλίγην μόνον διήνησαν ἔκτασιν, οὐδὲ ὅλας ἀπομακρυνόμενοι τῆς παραλίας. Ἀκολουθοῦντες τὴν πορείαν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἔστω καὶ τοῦ ἐντελεστέρου, τοῦ τοῦ κ. Sprümer, παρὰ χ. χάριν, δυσκόλως κατανοοῦμεν τὴν τοῦ Ξενοφῶντος διήγησιν, ἐνῶ περιήγησις ἐν τῇ Θράκῃ πολλὰ δυσνόητα διεκρινίζει. Ἡ τοῦ Ζ'. βιβλίου τῆς *Ἀραβασεως* διήγησις ἐγένετο μετὰ στρατιωτικῆς συντομίας, διὸ καὶ ὀλίγον δυσνόητός ἐστι.

Δ.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ.

Τὰ ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης σωζόμενα λείψανα, συνιστάμενα ἐξ ἐπιγραφῶν καὶ προστύπων (ἀναγλύφων), εἰ οὐχὶ ἐκ μνημείων, εἰσὶν ὄντως, ὡς υποθέτομεν ἐκ τῶν προτέρων, πολυαριθμότερα τῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἐποχῆς.

Σπουδάζων καὶ ἐρευνητὴν τὰ λείψανα ταῦτα ὁ περιηγητῆς ἐξάγει τὰ ἐξῆς τρία συμπεράσματα, ἄτινα δὲν συμφωνοῦσι, καὶ μάλιστα τὰ δύο πρῶτα, πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἀρχαίων συγγραφέων σχηματισθεῖσαν περὶ Θράκης γνώμην, πρὶν ἢ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὴν χώραν.

α) Ὁ πολιτισμὸς ἦτο λίαν προκεχωρημένος καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα αὐτὰ τῆς Θράκης, ἀλλ' ἀποκλειστικῶς σχεδὸν μόνον κατὰ τὰς πεδιόδας.

β) Ὁ πολιτισμὸς οὗτος ἦτο καθαρῶς Ἑλληνικὸς, καὶ οὐχὶ Ῥωμαϊκός.

γ) Οὐχὶ μόνον δὲν εἶχεν ἐξαλείψει τὸν ἐθνικὸν ἰδιότυπον χαρακτήρα, ἀλλὰ τοῦναντίον πολλὰ ἀρχαία ἔθιμα παρεδέξατο, ὥστε τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ῥωμαίων αυτοκρατόρων θρησκευτικὰ ἔθη τῆς χώρας ταύτης παρουσιάζον ἀρχικόν τινα καὶ ἰδιόρρυθμον χαρακτῆρα, μετὰ γὰρ σπουδῆς ἄξιον, καὶ λίαν ἐνδιαφέροντα τοῖς ἀρχαιολόγοις, ἐὰν δυνήθωσιν ἵνα ἀνεύρωσιν ἀπάσας αὐτοῦ τὰς λεπτομερείας.

I. Τὰ πλεῖστορα τῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς λειψάνων τούτων εὐρίσκονται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Φιλίππουπόλεως. Ἐν τῇ τῆς Ἀδριανουπό-

(1) Κατὰ τὸν κ. Σ. Βυζάντιον ἡ Ἀγορά ἔκειτο, ὅπου κείται ἡ τὰ νῦν *Mälghara*, τὰ δὲ *Κύβηλα* μετατρέπηται εἰς τὰ *Ψαλα*. A. Z.

λεως, γενομένης ἀπὸ τοῦ ἰδ' ἤδη αἰῶνος κέντρον τοῦ ἐν Εὐρώπῃ Ὁθωμανικοῦ Κράτους, ἀνηγέρθησαν ὑπὸ τῶν νέων τούτων κατακτητῶν τῆς χώρας τόσῳ πολλὰ μνημεῖα καὶ οἰκοδομαί, ὥστε καὶ τὰ ἐλάχιστα ἴχνη τῶν ἀρχαιοτήτων ἐξέλιπον. Οὕτω π. γ. οὐδ' ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τοῦ Ἀδριανου, ἥτις ἦτο πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίης τοῦ Αἴμου, οὐδεμίαν σώζεται ἐπιγραφὴ. Ἐν τῇ ἐν αὐτῇ τεμένει τοῦ Σουλτάν Σελλίμ ὑπάρχουσι μεγалоπρεπέστατοι ἀρχαῖοι κίονες καὶ κιονόβρανα περικαλλῆ, ὧν ἡ ἀρχὴ ὅμως ἐστὶν ἀβέβαιος. Ἡ μόνη ἀρχαιοτάτης, ἣν δύνανται νὰ ἐπιδείξωσιν οἱ τῆς Ἀδριανουπόλεως κάτοικοι, ἐστὶ τμηματικὰ ἀνδριάντος οὐδεμίαν ἔχον ἀξίαν. Ὅπως ἀνεγερθῆσι τὰ ἑκατὸν πενήντα Μοαμεθανικὰ τεμένη, αἱ ἑκατὸν ἑβδομήκοντα ἐξ κρήναι, οἱ ἐξήκοντα τρεῖς ζενώνες, ἅτινα ἐκτίσθησαν ἐν περιόδῳ πέντε σχεδὸν αἰῶνων ἔπρεπε ρυσικῶ τῷ λόγῳ νὰ καταστραφῶσι τὰ μνημεῖα τῆς τῶν Καισάρων ἐποχῆς.

Ἡ ἐπαρχία, ἥτις ἔπεται τῇ τῆς Φιλιππουπόλεως ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀρχαιοτήτων, ἐστὶν ἡ τῆς Τραϊκουπόλεως· εἷτα δὲ ἐρχονται αἱ παράλιαι πόλεις, αἵτινες ἦσαν, ὡς φάνεταί, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀντωνίνων λίαν ἀνοθηραί. Πολλὰ λοιπὸν λείψανα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εὐρίσκει τις ἐν Πανιδῶ, ἐν Χόρρ, ἐν Λυσιμαχείῳ, ἐν Ραιδεστῶ καὶ ἐν Περιστάσει.

Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Φιλιππουπόλεως εὐρίσκόμενα ἀνάγλυφα καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ κείνται οὐχὶ μόνον ἐν τῇ πόλει αὐτῇ, ἀλλὰ καθ' ἅπασαν τὴν ἐπαρχίαν, ἥτις ἦτο ἄλλοτε ἡ ἰδίως ὀνομαζομένη Θρακίη. Ἐν Νισσαρίῳ (1) εὐρίσκονται πολλὰ εἰσὶ περὶ Ῥωμαϊκοῦ φρουρίου, ἐπισκευασθέντος ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, ὡς καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων ἀναγκόντων εἰς τὸν μεσαιῶνα. Λατινικὴ τις ἐπιγραφὴ δεικνύσιν, ὅτι τὸ φρούριον τοῦτο περιεῖχε Ῥωμαϊκὴν ἰσχυρὰν φρουρὴν ἐπὶ τῶν Καισάρων, ἐτέρα δὲ τις Ἑλληνικὴ, ὅτι κατὰ τὸν ἑ' αἰῶνα τὸ ἄστυ ἐκείνου ἐσημηάτιζεν εἰδός τι ἰσοπολιτείας (ισοπολιτεία) ἀνεξαρτητοῦ. Ἐν Καρὰ-Ρεῖζι, ἐν Βελαστίτζη, ἐν Γκέχρεν (2) καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις εὐρί-

σκονται ἐπιγραφαὶ μαρτυροῦσαι, ὅτι ὑπῆρχον ἄλλοτε ἐκεῖσε ἀρχαῖαι οἰκοδομαί (1). Ἐν Στενιμάχῳ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιγραφῶν ἐστὶ σημαντικός, ὡς καὶ ἐν Τατρά-Παζαρτζίκι (Βησσαπαρῆ) ἰδίως πρὸς νότον κατὰ τὸ Ἑλλη-Δερὲ παρά τῃ μοναστήριον, ὅπου ἀνάλογοι ἐπιγραφαὶ μαρτυροῦσι περὶ τῶν προλεγεθέντων. Ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ παρόμοια δεικνύουσι πῶσῳ ἦτο προωδευμένως καὶ ἐν ταῖς ἀπωτάταις ἐπιγεωγραφίαις τῆς Θρακίᾳ ὁ πολιτισμὸς.

Δὲν ἐπιχειροῦμεν ἵνα δώσωμεν ἐν ταῖς ἐνεκα τῆς ἐκτάσεως κατὰλογον ἀκριβῆ τῶν ὑποδεσφῶν τούτων κέντρων τοῦ πληθυσμοῦ, ὧν τὰ δὴνόματα θέλουσι δικαίως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀγνωστα, ἐκτὸς ἴσως τοῦ Καρὰ-Ρεῖζι καὶ τοῦ Στενιμάχου (2). Ἡ δευτέρα αὕτη πόλις περιεῖχε πληθυσμὸν 15,000 ψυχῶν, ἅπαντων Ἑλλήνων, διατηροῦσαν ἐν μέσῳ βουλγαροφώνων γειτόνων ἰδιόρρυθμον Ἑλληνικὴν διαλεκτὸν.

Τὰ μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντα δρομολόγια περιέχουσι τα ὄνόματα τῶν σταθμῶν ἐκείνων μόνον, οἷτινες κείνται ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν λεωφόρων, οἱ δὲ κάτοικοι οὐδεμίαν τῆς ἀρχαιοτήτος διατηροῦσιν ἀνάμνησιν. Τουρκικὰ ἢ Βουλγαρικὰ ὄνόματα ἀντικατέστησαν τὰ Ἑλληνικὰ τῆς ἀρχαιοτήτος ὄνόματα. Καὶ αὕτη ἡ Ἐκκλησία ἀπόλεσε τὰς παραδόσεις, αἷς ἠδύνατο εὐκολώτατα ἵνα διατηρήσῃ διὸ καὶ ἐκ τῶν δέκα Ἐπισκοπῶν, αἵτινες κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς κώδικας ὑπήγοντο εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Φιλιππουπόλεως, ὀλίγιστον μόνον γνωρίζομεν σήμερον τὴν ἀρχαίαν τοποθεσίαν. Εἰ δὲ καὶ αἱ πόρρω τῆς μεγάλης Ῥωμαϊκῆς λεωφόρου κείμενα αὐτὰ κῶμαι ἦσαν ὀλίγης σημασίας κατοιοί, οὐχ ἦττον πολῦτιμον ὅμως θεωροῦμεν τὴν ἐξακριβῶσιν τῶν κατ' αὐτὰ, καὶ τὴν συμπλήρωσιν τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσιν ἀνεπαρκῶν πληροφοριῶν.

Γλώσσα τῆς χώρας ἣν ἡ Ἑλληνικὴ ἐκ τῶν σωζομένων ἐπιγραφῶν σπανιωτάτας ἀπαντῶμεν Λατινικὰς, καὶ αὐτὰ δὲ, αἵτινες ὑπάρχου-

(1) Μίαν ἀρχαίαν (Ἑλληνικὴν) ἐπιγραφὴν εἶχον ἀνακαλύψαι ἐν τινὶ περιοδίῳ ἡμῶν κατὰ τὸ 1835 ἐν Καρὰ-Ρεῖζι, ὡς καὶ ἕτεραν ἐν τῇ πλησίον αὐτοῦ κειμένη χωρίῳ Κόνοσ· ἀλλὰ δυστυχῶς, ἀντιγράφει τότε αὐτάς, ὡς ἠδυνήθη, ἀπόλεσε τὰ ἀντιγραφα. Α. Ζ.

(2) Ἀγνοῶ διατὸ κ. Dumont θεωρεῖ τὸ Καρὰ-Ρεῖζι μικρὰν κώμην πρὸς τὰ νοτιο-ανατολικά κειμένην τῆς Φιλιππουπόλεως, ἐπισημοτέραν ἄλλων πλησιόχωρων κωμῶν, ὡς π. γ. τῆς Κατούνιτας, τῶν Βωδενῶν, τῆς Κοκκαλίνας, τοῦ Δειγμέν-Δερὲ, κλπ. ἡ διάκρισις αὕτη μοι φάνεται ἄδικος. Α. Ζ.

(1) Τῶν ἄλλων καὶ Αὐτῆς· κώμη δὲ ἐστὶν αὕτη ὠκτὼ ὥρας ἀπέχουσα βορειοδυτικῶς τῆς Φιλιππουπόλεως, καὶ περιέχουσα μεταλλικὰ θερμὰ ὕδατα διαφόρου συνθέσεως, καὶ τὰ καλλήτερα, κατ' ἐμέ, τῆς Τουρκίας. Περιγραφὴν τῶν ἀγνώστων, ὡς μὴ ὤφελε, θερμῶν τούτων προτιθέμεθα ἵνα δημοσιεύσωμεν μετ' ἄλλων. Α. Ζ.

σιν, ἀνάγονται εἰς τὰ μνημεῖα τῶν λεγεώνων. Πολλάκις ἐν ταῖς ἐπιτυμβίους Ῥωμαίων ἀνηκόντων εἰς τινὰ ἐπίσημον οἶκον, καὶ θανόντων ἐν Θράκῃ, τὴν Λατινικὴν ἐπιγραφὴν συνόδευε καὶ Ἑλληνικὴ. Πῆσαι δὲ αἱ εἰς Θράκας ἰδίως ἀναφερόμεναι ἐπιγραφαὶ εἰσὶ γεγραμμέναι Ἑλληνιστί, καὶ αὐταὶ αἱ βαρβαρικώτεραι, καὶ αὐταὶ αἱ προφανέστατον φέρουσαι ἀγροτικὸν χαρακτήρα. Αἱ προσφερόμεναι τιμῆαί τοῖς διοικηταῖς τῆς ἐπαρχίας Ἑλληνικῶν ἠσάτους ἦσαν γεγραμμέναι· λίθος δὲ τις εὐρεθείς πλησίον τοῦ Τατάρ-Παζαρτζίκι, καὶ τὰ τῆς ὁδοῦ δεικνύων διαστήματα, Ἑλληνικὴν καὶ οὕτως φέρει τὴν ἐπιγραφὴν. Ὁ δὲ πρὸς δικαιώσιν τῆς μαρτυρίας τῆς ἀνεγέρσεως τῶν τειχῶν τῆς Φιλιππουπόλεως στῆλωθείς λίθος δὶγλωσσον, Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν, φέρει ἐπιγραφὴν.

Σημειωτέον ὅμως, ὅτι ἡ ἐξάπλωσις καὶ γενικεύσις τῆς τε Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, καθολικῆ ἐν τοῖς πεδινόσις τμήμασι τῆς χώρας, φαίνεται ὅτι οὐδόλως εἰσέδυσεν εἰς τὰ βῆθη τῶν ὀρέων ἐν τῇ πρώτῃ βορείῳ σειρᾷ τῆς Ῥοδόπης ἀπκνήθι τις ἕγνη τινὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ὅποιον ὅμως εἰς μᾶτην ἀνάζητήσῃ εἰς τὴν λοιπὴν μέρη τῶν εὐρέων τούτων ὀρέων. Ἐν αὐτῇ τῇ σειρᾷ ὡς καὶ κατὰ τὸν Ἄξιον, εὗρομεν ὀλίγας τινὰς ἐπιγραφὰς ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεώνων λατινιστῶν γραφείσας. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη τῶν ὀρεινῶν τμημάτων τῆς Θράκης πρὸς τὰ πεδινὰ ἐστὶ καταφανεσάτη· τῆς ἀξίως μελέτης ἀντιθέσεως δὲ ταύτης ἐπελήφθησαν οἱ βουλγαρισταὶ τῶν τελευταίων τούτων χρόνων, ὅπως ὑποστηρίζουσιν ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἐριδί αὐτῶν, ἀδικῶς ὅμως καὶ παραλόγως καὶ ἄνευ οὐδεμίαν ἐπιστημονικῆς ἀποδείξεως, ὅτι Σλαῦοι κατέκουν ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων χρόνων τὰ ἐνδότερα τῆς Θράκης. Καὶ ἡ μὲν δοξασία αὕτη, ἥς ὁ πολιτικὸς σκοπὸς καταφανέστατος, ἐστὶν ἀδύνατος καὶ φροῦδη, ἡ ἀντίθεσις ὅμως τῶν δύο ἔχθρικών πρὸς ἄλληλα κειμένων λαῶν ἐστὶν ὡσαύτως καταφανὲς ἱστορικὸν γεγονός· ἄξιον προσοχῆς καὶ μελέτης.

Κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν οἱ ὀρεινοὶ τῆς Θράκης λαοὶ οὐχὶ μόνον διάφοροι ἦσαν τῶν τῆς πεδιάδος, ἀλλὰ καὶ προσβολὰς καὶ λεηλασίας κατ' αὐτῶν πολλάκις ἐπεχειρίζοντο· ὁ δ' ἀνταγωνισμὸς οὗτος διήρκει καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, καὶ μαρτυρίας περιέργους περὶ αὐτῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πικρότου αἰῶνος εὐρίσκουμεν καὶ ἐν τῇ συγγραμμάτῃ περὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, τυπωθέντι ἐν

Βιέννῃ κατὰ τὸ 1819 (1). Οἱ νῦν κάτοικοι τῆς Ῥοδόπης οἱ Ἠμάκας Βούλγαροι (ς) οὐκ εἰσὶν ἐπικινδύουσι πλέον, ἀλλὰ καὶ οὐδεμίαν ἔχουσιν ὁμοιότητα οὔτε πρὸς τοὺς Σλαῦους, οὔτε πρὸς τοὺς Ἕλληνας τῶν πεδινῶν μερῶν καὶ τῶν πόλεων· ὁμιλοῦσι δὲ μόνον τὴν γλῶσσαν τῶν Βουλγάρων.

Τὴν διοργάνωσιν καὶ διαιρέσιν τῆς χώρας κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους δυνάμεθα, ἵνα μάθωμεν ὡσαύτως ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν.

Πρὸ ὀλίγου ἐξεληθόντες τῆς βαρβαρικῆς καταστάσεως οἱ Θράκες ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν φυσικὴν, ὡς οὕτως εἶπεν, διοργάνωσιν διηρέθησαν εἰς κόμας· ἕκαστος πᾶχος εἶχεν ἰδίαν κυβέρνησιν, ἥς ἀρχηγὸς ἦτο ὁ κωμάρχος· τῶν πάγων τούτων ἀνευρίσκουμεν σήμερον τὰ εἰρήπια, ἀγνοοῦμεν ὅμως δυστυχῶς τὰ ὀνόματα. Πλεῖσται τῶν κωμῶν τούτων συνεδέοντο διὰ ὁμοσπονδίας, σχηματίζουσαι φυλὴν ἡ γένος, κατὰ τὰς ἐκ τοῦ ὁμογενεοῦς ἡ τῆς υποθεσίας ἀναλογίας. Τινῶν τῶν φυλῶν τούτων τὰ ὀνόματα διεσώθησαν ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς, ὀλιγάριθμα ὅμως. Τὸ δὲ σύνολον τῶν φυλῶν τούτων ἐχρημάτιζε τὸ κοινὸν τῶν Θρακῶν, πολλάκις μνημονούμενον ἐν ταῖς ἐπὶ τῶν μνημείων ἐπιγραφαῖς.

Ὁ ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσι δημόσιος βίος ἦτον, ὅποιος καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς μητροπόλεσι τοῦ Κράτους· ὑπῆρχον τουτέστι Γερουσίαι, βουλή, ἄρχοντες, φρατρίαί (φυλαί) καὶ αἱ λοιπαὶ ἀναμφιβόλως θεσμοθεσίαι τῶν ἄλλων μάλλον πεπολιτισμένων χωρῶν· ὡς παράδειγμα φέρω τὸ ἐν Φιλιππουπόλει ὑπάρξαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Γυμνάσιον τῶν Ἐφήνων· οὐδόλως δὲ ἐκπλήττει ἡμᾶς ἔν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ὑπαρχίς αὐτοῦ. διότι οἱ τοιοῦτοι σύλλογοι ἦσαν συνήθεις ταῖς ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνικαῖς πόλεσιν, ἰδίᾳ ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ· καὶ τὸ ἐν Κυζίκῳ ἀριθμεῖ ἐν

(1) Φαίνεται ὅτι ὑπαινίττεται ὁ κ. Dumont τὸ κατὰ τὸ 1819 τυπωθὲν ἐν Βιέννῃ «Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως» ὑπὸ τοῦ αἰδεσιμολογητάτου Οἰκονόμου κυρίου Κωνσταντίνου ἱερέως Φιλιππουπόλεως, καὶ ἐκδόθην ὑπὸ Πανιερωτάτου ἀγίου Φιλιππουπόλεως κ. Παΐσιου. Τὸ Συγγραμμάτιον αὐτὸ ἄξιον λόγου ἐστὶ περὶ ὧν πολλὰ· πληροφώρας, καὶ περὶ πολλῶν διαπραγματευόμενων ἀρχαιοτήτων. Τὸ ἐντελευτέρον δὲ ἐστὶ τῶν μέχρι τοῦδε περὶ Φιλιππουπόλεως διαπραγματευθέντων συγγραμμάτων. διότι τὸ κατὰ τὸ 1851 ὑπὸ Γ. Τσουκαλά Ζακυνθίου ἐν Φιλιππουπόλει καταδωθέντος δημοσιευθὲν ἀναμάρτημα πᾶσις ἀμάρτημάτων καὶ ἐσφαλμένων πληροφοριῶν ἐστὶ. Α. Ζ.

τινι σωζομένη ἐπιγραφῇ πλεον τῶν ἑκατὸν μαθητῶν φρονῶ δὲ ὅτι καὶ ἐν Μακεδονίᾳ οἱ νόμοι, πολλάκις ἀναγερόμενοι ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς, ἦσαν ὑποθεβλημένοι εἰς τὴν αὐτὴν, ὡς καὶ οἱ Ἐφρηβοὶ, διοργάνωσαν. Αἱ περὶ τῶν καθιδρυμάτων τούτων τῶν διὰ τὴν νεολαίαν γνώσεις ἡμῶν ἦσαν ἀτελεῖς καὶ συγκαχυμένοι, πηγάζουσι ἐκ τῶν ἐπιγραφικῶν συλλογῶν, ἀλλ' ἀνακαλυφθέντος κατὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηναίων ἐνὸς τοιούτου καθιδρύματος, τοῦ καλλητέρου καὶ τελειοτέρου, δυνάμεθα ἤδη ἵνα σπουδάζωμεν καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς λεπτομερείας τὸν διοργανισμὸν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος καταστημάτων. Οἱ τῆς Φιλιππουπόλεως Θρακίαι συνέστησαν τὰ Ἐφρηβεῖα αὐτῶν κατὰ τὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πιθανῶς δὲ κατὰ τὰ τοῦ Βυζαντίου. Ἐπιγραφή τις ἀπορῶσα τοὺς Ἐφρηβούς ἀνευρέθη ἐσχάτως ἐν τῷ μυθῷ τοῦ χειροῦ Κέρρατος ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πόλει· εἶπαι δὲ λίαν ἐκτενής, καὶ περιέχει λεπτομερείαις μοναδικὰς μέχρι τοῦδε. Ἡ δὲ ἐν Φιλιππουπόλει, κατὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ῥοδόπης ἀνακαλύψαι ἐνὸς Ἐφρηβεῖου ὑπεθυμίζει ἡμῖν, ὅτι πολλὸς ἀριθμὸς Θρακῶν ὑπέρχε καταγεγραμμένοι ἐν τῷ Ἐφρηβεῖῳ τῶν Ἀθηναίων, ὅπερ μέχρι τοῦδε ἐφάνιστο δυσεξήγητον. Νῦν δὲ γινώσκωμεν, ὅτι αἱ πόλεις τῆς Θρακίης μεγίστην ἐδείκνυον προθυμίαν, ὅπως στέλλωσι πρὸς ἐκπίδουσι τοὺς νέους εἰς Ἀθήνας, καὶ κατὰ τὴν προθυμίαν ταύτην μόναι αἱ τῆς Συρίας πόλεις ὑπερέβησαν αὐτάς.

Τὰ μόνια τῇ Θρακίᾳ ἰδιάζοντα καθιδρύματα ἦσαν, ὡς μοι φαίνεται, τὰ τῶν Κυνηγῶν Γυμνάσια ἢ Κυνηγεῖα ἀνάλογα κατὰ τὰ φαινόμενα πρὸς ἐκεῖνα, ἅτινα κατέστησαν γνωστὰ ἡμῖν πολλὰ ἐπιγραφικὰ ἀνακαλυφθέντα ἐν Τόμει.

Μέγας ἀριθμὸς ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν διαφωτίζει ζήτημὰ τῆς ἰδιοφυέστερον καὶ ἐπιγώγιον τοῦ τῆς διοικήσεως τῶν μητροπόλεων, τούτῃ τὸ τῆς ἐθνικῆς λατρείας. Ὁ κύριος θεὸς, ὅστις ἦτο τὸ ἀντικείμενον τῆς ἰδικεύσεως λατρείας τῶν Θρακῶν, καὶ μάλιστα τῶν χωρικῶν, ἐστὶν ἱππεὺς ἐν τῷ αὐτῷ σχεδῶν πάντοτε στήματι ἀπεικονιζόμενος, καίτοι πλεοστὰ εἰσι τὰ μνημεῖα, ἅτινα ἦσαν ἀφιερωμένα αὐτῷ. Ἐπὶ πλάκῃς μαρμαρίνης ἐχοῦσας ὕψους καὶ πλάτους ἐνὸς καὶ ἡμισσοῦ δεκατημορίου τοῦ μέτρου ἀπεικονίζεται ἱππεὺς φέρων κατὰ σάρκα ἀκριβῶς ἐφηρμοσμένον χιτῶνα, καταβιβάνοντα μόνον μέχρι τῆς ἐσφύρας, ἐπὶ τῶν ὤμων δὲ χιανίδα κυματίζουσαν, τρέχει δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ κρατῶν

ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χονδροειδῆ λόγχην, εἶδός τι σκόλοπος, δι' οὗ πλήττει ζῶον τι ὑπὸ φαντασιώδη ἀπεικονιζόμενον μορφήν, ἐν ᾧ ὡμοσ διακρίνει τις ἐνίοτε κάπρον, ἐπιγραφῇ δὲ ἀφιερωτικῆ ἕφερι τὰς λέξεις ΚΥΡΙΩ ΠΡΩΙ ἢ ἀπλῶς ΚΥΡΙΩ (1), καίτοι οὐδὲν μέχρι τοῦδε ἔχνος ὑπέδειξεν ἡμῖν, τίς ὁ ἡμίθεος οὗτος, ὁ τοσοῦτω λατρευόμενος· ἔπειτα εἶτα τὸ τοῦ ἀφιερῶντος ὄνομα, καὶ τέλος φέρεται ἡ λέξις ΕΥΧΗΝ. Ἡ ὀνομασία ΚΥΡΙΟΣ ἐστὶ λίαν συνήθης ἐπὶ τῶν Θρακικῶν μαρμαρίων, συνδεύουσα τὰ ὀνόματα τῶν μεγάλων θεῶν, ὡς ΚΥΡΙΩ ΔΙΙ, ΚΥΡΙΑΙ ΠΡΑΙ, ΚΥΡΙΩΙ ΑΠΟΛΛΩΝΙ. Αὐτῇ δὲ ἡ περίπτωσις κολύει ἡμᾶς τὸ θεωρῆσαι τὸν ἐπὶ τοῖς περὶ ὧν ὁ λόγος ἀναγλύφοις ἀπεικονιζόμενον ὡς ἀποθεώσιν τινα, διότι αἱ δικασταίαι τῶν μνημείων τούτων δὲν ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ τῶν ἐπικηδείων στήλων, φρονούμεν λοιπόν, ὅτι ἦσαν μάλλον ἀφιερῶματα πρὸς Θεούς.

Τὰ ἀφιερῶματα ταῦτα πάντα ὀνομαζομένη, ἦσαν προεπεξεργασμένα βεβαίως, ὡς αἱ καθ' ἑκάστην ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἀφιερῶμεναι βυζαντιναὶ εἰκόνες, ἀνάγονται δὲ εἰς Θεόν τινα, οὗ τὸ ὄνομα ἦτο περιττόν ἵνα γοργηθῆ μηδενὸς ἀγνοούντος αὐτό. Πλησίον τοῦ Βακτοῦμ ἀνεκαλύφθησαν τυχαίως ἐρείπια οἰκοδομῆς καὶ ἀφιερῶματὰ τινα πρὸς τοὺς μεγάλους Θεούς, καὶ οὐκ ὀλίγα ἀπεικονίσματα τοῦ Θρακικοῦ ἥρωος· καὶ οἱ μὲν Θεοὶ, Ζεὺς, Ἥρα, Ἄρτεμις, ὑποδεικνύονται διὰ τῶν ἰδίων ἑκαστος ὀνομάτων, ὃ δὲ ἥρωος οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ χόριστος ΚΥΡΙΟΣ, περὶ οὗ προείπομεν. Ἡ ἐν ταῖς χώραις ταύταις δὲ γλυπτικῆ τοσοῦτω ἀτελής ἦτο, ὥστε ἀδύνατος ἦθειεν ἡσθαι ἡ ἀναγνώρισις τῶν μεγάλων θεῶν, εἰ μὴ ὑπεδεικνύοντο διὰ τοῦ ἰδίου ἑκαστος ὀνόματος· ἡ ἀναγνώρισις ὡμοῦ τοῦ Θρακικοῦ ἥρωος εὐκολωτάτη, ὅποια καὶ ἂν ἦ ἡ τῆς τέχνης ἀτέλεια.

Ἡ ἐν τῷ αὐτῷ οἰκοδομήματι συνάθροισις πολλῶν ἀπεικονισμάτων τοῦ ἥρωος τούτου νέα ἐστὶν ἀπόδειξις, ὅτι οὐκ ἐστὶν οὗτος ἀπλοῦς τις θνητὸς ἀποθεώσις· χρεοῦθ ὡμοῦ ἵνα εἴπω, ὅτι ἢ ἐν Βακτοῦμ ἀνακαλυφθεῖσα μικρὰ οἰκοδομὴ ἐστὶ τὸ μόνον, ὅπερ ἀπῆντησα τῷ ἥρωϊ τούτῳ ἀφιερῶμένον τέμενος.

Ὁ ἥρωος οὗτος μέχρι τῆς σήμερον λατρευόμε-

(1) Κατέχω τοιοῦτόν τι ἀναγλύφον εὐρεθὲν παρὰ τὴν Φιλιππουπόλιν, καὶ ὅπερ εἶδει τῷ κ. Dumont, δού: αὐτῷ καὶ ἰγγογραφικὸν ἀπομοίωμα αὐτοῦ. Ἡ ἐκείνη ὑπὸ τοῦ κ. Dumont διδομένη περιγραφή ἀκριβεστάτη ἐστὶ καὶ τοῦ παρ' ἐμοὶ εὐρισκομένου ἀναγλύφου. Α. Ζ.

ται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγ. Γεωργίου, διότι ἡ πρὸς τὸν χριστιανικὸν τοῦτον "Ἄγιον, καθ' ὃν τρόπον μάλιστα, στερεότυπον ἢ ἀπαράλλακτον ἀπὸ τῆς βυζαντινῆς εποχῆς, οὗτος εἰκονίζεται, ὁμοίως τὸ ἀρχαίου ἤρωος ἐστὶ προφανεστάτη. Ἐν τῇ Ἀρμενικῇ τῆς Φιλιππουπόλεως Ἐκκλησίᾳ ὁ Θρᾶξ ἤρωος ἐπίτιμον κατέχει θέσιν, καὶ ἀνάπτουσι ἐνώπιον αὐτοῦ, ὡς ἐνώπιον ἁγίας τινὸς εἰκόνας, κηρία καὶ λυχνίας. Ἐν πολλαῖς ἐκκλησίαις ὁ Θρᾶξ ἵππεὺς καθηγιασθῆ μόνον διὰ σταυροῦ, διασώζων ἄθικτον καὶ τὴν ἐθνικὴν ἀφιέρωσιν. Ἐν Περσιστάσι ἐκτίσθη ναῖσκος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγ. Γεωργίου, ἕνεκα μαρμάρου εὐρεθέντος ἐν μέσῳ ἀρχαίων ἐρειπίων, καὶ παριστάνοντος τὸν ἐθνικὸν ἡμίθεον. Φιρονῶ δὲ οὐ μόνον ἀφ' ἑλπίων τῇ ἱστορίᾳ τῆς τέχνης ἔσται ἡ ἐρευνᾶ τῆς ἐπιρροῆς, ἣν ἴσως ἔσχεν ἡ τοῦ Θρακίᾳ ἤρωος ἀπεικονίσις ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τύπου τοῦ ἁγ. Γεωργίου, ὃν βλέπομεν καθιερούμενον ἀπὸ τῶν πρώτων τοῦ χριστιανισμοῦ αἰώνων. Ἡ ὁμοιότης τῶν δύο ἐστὶ μεγίστη, διὸ καὶ δὲν παραδέχομαι, ὅτι μᾶλλον ὁ Βοιωτὸς ἵππεὺς, ὅς τις καὶ σπανιώτατα ἀπεικονίζεται, ὡς προσβάλλων ἄγριόν τι ζῶον, ὑπῆρξεν ὁ τύπος, καθ' ὃν οἱ πρώτοι χριστιανοὶ παρεστήσαν τὸν ἁγ. Γεώργιον, ἢ ὁ Θρᾶξ ἵππεὺς.

Πλείστα ἀνάγλυφα, ἅπαντα σχεδὸν εὐρισκόμενα ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῶν ἀρχαίων ἄστων καὶ κωμῶν, διδάσκουσι ἡμᾶς τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἡ τοῦ λαοῦ εὐσέβεια παρίστανε τοὺς κλασικοὺς θεοὺς. Καὶ ὁ μὲν Ἀπόλλων ἀπεικονίζεται ὡς ῥομαλέος τις κυνηγός ἢ Ἀρτεμις, κεκαλυμμένη διὰ δορᾶς ἀγρίου τινὸς θηρίου, φέρει ἀνα χεῖρας σκόλοπα ἢ Πρα μεγάλην πρὸς τὴν Ἀρτέμιδα ἔχει τὴν ὁμοιότητα. Οἱ ἄλλοι ὅμως θεοί, ὁ Ζεὺς, ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ μάλιστα ὁ Διόνυσος καὶ ὁ Ἑρμῆς ἀπεικονίζονται, ὅπως καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἑλληνικαῖς χώραις.

Ἡ τέχνη, δι' ἣς τὰ ἀνάγλυφα ταῦτά εἰσι κατεργασμένα, ἐστὶ μετριὰ, ἐστ' ὅτε δὲ καὶ βάρβαρος, τινὰ δὲ αὐτῶν εἰσὶν ὑποδείστερα καὶ τῶν εὐτελεστέρων προϊόντων τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Τὰ πλείστα ἐξ αὐτῶν δὲν δυνάμεθα ἵνα συγκρίνωμεν οὐδὲ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Πορφυρίου ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστίνου τοῦ Β'. ἀνεγερθὲν μνημεῖον, οὐδὲ πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν βάρβρων τῶν δύο ὀβελίσκων τοῦ Ἰπποδρομίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως γεγλυμμένα ἀνάγλυφα. Ἐν τῇ Θράκῃ, καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς ἀγρούς, ἡ βυζαντινὴ λεγομένη τέχνη ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Β'. ἡδὴ μετὰ Χρ. αἰῶνος, ἢ δὲ σχολῇ αὐτῇ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ παραμέλησις, ἢ ἄγνοια τῶν κανόνων

τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, παραμέλησις, ἣτις ἤρξατο πρῶτον ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ ἐν ταῖς ἡτοῖν πεπολιτισμέναις ἀρχαίαις, εἰσέδουσε δὲ βλαμηθὸν καὶ εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πρωτεύουσιν. Ἐν τῇ ζωγραφικῇ ἡ ἀτέλεια αὐτῇ μοι φαίνεται ὡς προῖον θρησκευτικοῦ τινος συνδυασμοῦ.

Ἐκτὸς τῶν ἀναγλύφων τούτων τῶν λίαν πολυτίμων, ὡς δεικνύοντων ἡμῖν τὰς ἐθνικὰς ἰδέας καὶ τὰ ἦθη, εὐρίσκομεν καὶ ἕτερα, ὧν ἡ τέχνη ἐντελεστέρα μὲν, ἀπλῆ δὲ ἐστὶ μίμησις Ἑλληνικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν ἀριστοτεχνιμάτων. Μεταξὺ τῶν ἀπομιμήσεων τούτων τὴν πρώτην δικαίως θέσιν κατέχουσιν αἱ ἀπεικονίσεις τῶν ἐπικηθῶν συμποσίων. Τὸ ἀπεικόνισμα τοῦτο, περὶ οὗ πολλαὶ καὶ περιφρομὶ ἐγένοντο συζητήσεις, καὶ περὶ ὧν οἱ ἀρχαιολόγοι οὐ συμφωνοῦσι καὶ μέγρι τῆς σήμερον, λίαν σύνθηές ἐστὶ ἐν τῇ Θράκῃ. Ἐχρὶ τὴν σκηνὴν ταύτην παριστάνοντα μάρμαρά εἰσι πολύτιμα διὰ πολλοὺς λόγους διότι γνωστόν, ὅτι ἅπαντα αἱ φυλαὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δὲν παρεδέχοντο τὴν ἐπὶ τῶν τάφων ἀπεικόνισιν τῶν συμποσίων διὸ καὶ ἡ ἐρευνᾶ καὶ σπουδὴ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐν τινι ἀγνώστῳ τμήματι τοῦ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐστὶν ἀδιάφορος. Στήλαι ἀρχαῖαι παριστάνουσαι συμπόσια ὑπάρχουσι πολλαὶ καθ' ὅλην τὴν Θράκην ἐν τοῖς μικροῖς χωρίοις τοῦ Βοσπόρου, μάλιστα ἐν Θερραπείαις, ἐν τῇ νήσῳ Χάλικῃ καὶ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τοῦ ἀρχαίου Βυζαντίου ἀνεκαλύφθησαν πολλὰ στήλαι, ἐφ' ὧν ἦσαν ἀπεικονισμένα τοιαῦτα περιδείπνα ἢ σκηνὴ αὐτῇ τοῦ περιδείπνου ἀνευρίσκαται καὶ ἐν Περσιστάσει, καὶ ἐν Πανίδῳ, καὶ ἐν πλείστοις ἄλλοις χωρίοις τῆς Θράκης, ἐν οἷς ὑπάρχουσιν ἀρχαιότερες ὑπάρχουσι δὲ μέγρι τοῦδε ἐν Θράκῃ γνωστά ὑπὲρ τὰ εἰκοσι καλῶς διατετηρημένα μάρμαρα, παριστάνοντα τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος σκηνὴν. Ἡ μνεῖα δὲ τοῦ ἀριθμοῦ οὐκ ἐστὶν ἄκοσμος διότι ὁ πᾶσι τοῦ Walker δημοσιευθεὶς κατάλογος τῶν ἐπὶ τῶν τάφων παριστανόμενων περιδείπνων ἀναφέρει ἐν ὅλοις ἑκατὸν γνωστά μάρμαρα ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ Stephani δημοσιευθεὶς φαίνεται μὲν τελεσιότερος ἐκείνου, ὡς ἀναφέρειων πλείοντων, ἀλλ' ἐν αὐτῷ συγχέονται τὰ τῷ Serapidi καὶ τῷ Ασκληπιῷ ἀφιερωμένα ἀναθήματα μετὰ τῶν περιδείπνων, ἧτοι ἐπικηθῶν συμποσίων. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἐν τοῖς Θρακικοῖς ἀπεικονίσμασι τῶν περιδείπνων εὐρίσκομεν ἰδιάζοντάς τινας χρακτικῆρας, λίαν περιερίους, τινὰς δὲ καὶ μοναδικούς. Ὡς πρὸς τὰς γενικώτατας δὲ περιορίζομαι ἵνα ὑποδείξω, πρῶ-

τον, ὅτι ἐπὶ τῶν Θρακικῶν ἀναγλύφων οὐδέποτε ἀπαντῶμεν τὸν ἵππον, ὅστις ὑπάρχει ἐν τοῖς ἀπεικονίσμασι τῶν συμποσίων, τοῖς ἐξ ἄλλων χωρίων προεργασμένοις, καὶ περὶ οὗ πολλὰ ἐγένοντο ὑποθέσεις· ἐν ταῖς ὑποθέσεσι ταύταις δίδεται ἀνάξιως, κατ' ἐμέ, μεγάλη σημασία εἰς ἐν ἀσήμαντον παραπλήρωμα· δεύτερον δέ, ὅτι καθ' ὅλην τὴν περιήγησίν μου οὐδέποτε ἀπῆντησα ἀφιέρωμά τι, ἐν ᾧ ὁ Ἀσκληπιὸς ἢ ὁ Διὸς παρίστανται ὡς ἐστιώμενοι. Πολλοὶ ὑπέθεσαν, ὅτι τὰ συμπόσια τῶν στηλῶν καὶ τῶν ἀφιερωμάτων εἰσὶν ἀνάλογα καὶ παράλληλα ἀπεικονίσματα, ὑπὸ τὴν αὐτὴν γεννήθεντα ἐμπνευσιν, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ πάντοτε χώρᾳ. Κατὰ τοῦτο ἡ Θράκη ἐξικεῖται, οὐδ' ἔστι μόνη ἢ μὴ ὑποκίπτουσα εἰς τὸν ὑπὲρ τὸ δέον γενικευθέντα ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων νόμον τοῦτον.

Μεταξὺ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος μνημεῖον δέον ἵνα συγκαταριθμησόμεν καὶ ἀπεικονίσμα τι, ὕπερ θεωρῶ, τὸ κατ' ἐμέ, ὡς μοναδικὸν καὶ πρὸς οὐδὲν ἄλλο ὅμοιον (1), λίαν δὲ ἀξιοσπούδαστον. Ἐπὶ τινος ἀφιερώματος, ἔχοντος δακτύλων τινῶν ὕψος καὶ πλάτος, ἀπεικονίζεται γυνὴ ἡμικατακλιθεῖς ἐπὶ κλίνης ἐχούσης πόδας περισσφιγμένους· φέρει δὲ ἡ γυνὴ αὐτὴ ἐσθῆτα ποδήρη μετὰ χειρῶν καὶ περισσφιγμένην κατὰ τὴν ἐσφύην, καὶ κρατεῖ παιδίον, ὡς περὶ θελαΐει· ἐνόπιον αὐτῆς κεῖται τρίπους (mensa tripod) φέρων διάφορα ἐδώματα. Ἄνευ οὐδεμίαν δυσκολίας ἀναγνωρίζομεν ἐν τῷ ἀπεικονίσματι τοῦτω περιδείπνον, ἦτοι θεῶν τινα, ἦτις δέχεται δῶρα ἐπικηδεία. Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο μοναδικόν ἐστι, διότι ποτὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπινηθείοις συμποσίοις σπανίως ἀπεικονίζμεθα θεοὶ δὲν παρίστανται κατακλιθεῖς, οὐδὲ τὸν χαρακτηριστικὸν ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τοῦτου φέρουσιν. Ἰδέαν δὲ καθαρὰν αὐτοῦ ἠδύνατο ἵνα λάθῃ ὁ ἀναγνώστης ἐξ ἰστογραφίας, ἣν δυστυχῶς ὅμως οὐ δύναμεθα ἵνα προσκρηθώμεν εἰς τὴν περιγραφήν ἡμῶν, ἀναμνηστικῆς δὲ τὸ ἀπεικονίσμα τοῦτο τὰς θεᾶς-μητέρας τῆς ἀρχαίας Γαλλίας.

Τὰ δὲ ἀνάγλυφα τὰ ἀπομιμούμενα Ἑλληνο-βωματικά καλλιτεχνήματα ὀλίγον χρήσιμά εἰσι

πρὸς τὴν ἀρχαιολογίαν· ἐν μόνον ἐξ αὐτῶν, εὐρεθέν ἐν Ἐξαμίλειῳ, τῇ ἀρχαίᾳ Λυσιστρατείᾳ, φαίνεται μοι ἄξιον λόγου ἀέτωμα δὲ ἐπὶ τοῦτο στήλης ἐπιγραφίου, ἐν ᾧ ἀπεικονίζεται ἐν ἀναγλύφῳ κροκόδειλος ἐτοιμος ἵνα καταβροχθήσῃ νεκρίαν. Ἐν κρατεῖ ὑπὸ τοῖς ὄνομας αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν πολλῶν δὲ μαρμαρῶν τὰς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἃ ἀπῆντησα ἐν Θράκῃ, ἐν μόνον θεωρῶ ὡς ἄξιον λόγου ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς τέχνης· παρίστησι δὲ τοῦτο τὴν προτομὴν θεᾶς Θηρατίδος. Ἡ κατὰ τὰς χώρας ταύτας ἔλλειψις τοῦ αἰσθητικῶτος τοῦ ὠραίου ἐν τοῖς καλλιτεχνήμασιν ἐστὶ καταφανεστάτη, καὶ μαρτυρεῖται ὑπ' ὅλων τῶν γεγλυμένων λίθων, ὅσοι καθ' ἐκάστην ἀνακαλύπτονται· εἰς ὅμως ἐξ αὐτῶν φαίνεται μοι ἄξιον λόγου, πρῶτον, διότι σώζεται ἐπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα τοῦ γλύπτου, καὶ δεύτερον, διότι παρίστησι σικανὴν λίαν ἐνδιαφέρουσαν, τὴν ἐξῆς· Ἰνὴ κρατούσα ἀνὰ χεῖρα κλωνίον μήκωρος δίδει τὴν ἐτέραν εἰς μικρόσχημον καὶ δυσειδῆ γέροντα, ὅστις ἰδῆγεῖ αὐτήν, καὶ φροτίζει διὰ τινος λυγνίης. Ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀναγλύφῳ, ἐν οἷς ἀπεικονίζονται διάφορα κλασικὰ ἀντικείμενα, ἡ ἀδεξιότης τῶν ἐρμογλύφων ἐστὶ καταφανεστάτη.

Ἡ. Ἐκ τῶν νεωστὶ ἀνακαλυφθεισῶν ἐπιγραφῶν τῆς Θράκης καὶ εἰς Ῥωμαϊκῶν ἀναφερόμενα ἀφηγούνται περιέργους τινὰς λεπτομερείας· οὐδεμίαν ὅμως εὐρεθὲν ἀναφερθέντων εἰς τὴν καθολικὴν ἱστορίαν διὸ καὶ ἥτρονος ἄξιός εἰσιν, ἢ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παρόντος κεραλαίου μνημονουθεῖσαι.

Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται εἰσὶν εἴκοσι δύο τὸν ἀριθμὸν, κατατάσσονται δὲ ὡς ἐξῆς·

1) Εἰς ἐπιτήφια τὸ πλεῖστον πολεμιστῶν καὶ στρατιωτῶν·

2) Εἰς ἀφιέρωματα αὐτοκρατορικὰ.

3) Εἰς λίθους, ἐρ' ὧν ἀνεγέρθησαν τὰ ὀνόματα τῶν Ῥωμαίων Διοικητῶν· τοιαυτὰ δὲ ἐπιγραφὰ καὶ ὑπάρχουσι πέντε, ὧν τέσσαρες Ἑλληνιστικῶν μόνον γερραμμένα, ἡ δὲ πέμπτη διγλωσσῶς εὐρίσκονται δὲ καὶ αἱ πέντε ἐν τῇ ἰδίῳς Θράκῃ.

Ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἀνεγερθέντων οικοδομημάτων διασώζονται μόνον τμήματα τειχῶν τῶν περιβόλων, ἐξ ὧν βροηθώμενοι δύναμεθα, ἵνα ἀνεύρωμεν τὴν τοποθεσίαν πολλῶν ἀρχαίων πόλεων. μάλιστα δὲ τῶν πρωτεύουσῶν τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν. Οὕτω π. χ. ὁ προσδιορισμὸς τῆς τοποθεσίας τῆς ἀρχαίας Ἀδριανουπόλεως, πρωτεύουσος τῆς ἐπαρχίας τοῦ Ἀίμου, ἦβλεπν εἶσθαι ἀδύνατος ἐν τῷ μέσῳ ἕτε-

(1) Ἐννοῶ ἐνταῦθα μοναδικόν ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς μνημείοις, διότι ὡς γνωστὸν ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἀπεικονίσμασι τῶν ἡμετέρων χωρῶν τὰ παρίστανοντα θελαΐους γυναικῆς ἀγάματά εἰσι πολυπληθέστατα. Τὸ Θρακικὸν τοῦτο ἀνάγλυφον μεγάλῃ ἐνεποίησέ μοι τὴν ἐντύπωσιν, διότι ἀνεζητήσῃ ἵνα μάθω, ἐὰν ὑπάρχῃ ἀνάλογα τι καὶ σγῆσι τῶν ἀρχαίων Γαλατῶν πρὸς τοὺς Θράκας. Σημείωσις τοῦ κ. Dumont.

νεστάτης πεδιάδος καὶ ἄνευ ἀκροπόλεως, εἰ μὴ ἦσαν τὰ λείψανα τῶν ἀρχαίων Ῥωμαϊκῶν περιτειχισμάτων. Ὁ τῆς Φιλιππουπόλεως περιβόλος εὐρίσκεται εὐκλῶς ἢ γραμμῇ, ἣν ἠκολούθουν τὰ τεῖχη, ἐν μέρει ἐστὶ γνωστῇ· οἱ κυριώτεροι ναοὶ ἐκείντοι ἐπὶ τῆς πρὸς ἀνατολὰς πλευρᾷ τῆς ἀκροπόλεως· τὰ δὲ νεκροταφεῖα ἐκείντοι, ὅπου καὶ τὴν σήμερον, ἀφροτέρωθεν τῆς ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως ἀγορᾶς λεωφόρου. Ἐν τῷ νεκροταφείῳ τούτῳ ἀνεκαλύφθησαν πολλοὶ ἀρχαίοι τάφοι, καὶ τὸ σπουδαιότερον, μικρὸς τις βωμὸς, εὐρέθεις σῶσαι καὶ ἀλώθητος εἰς βάλυς ἐνὸς μέτρου ὑπὸ τὸν σημερινὸν ἐδάφος. Οἱ ναοὶ κατεστράφησαν, ἀλλὰ τὰ ἐπιστήλια, τὰ ὑπέρθυρα, οἱ κίονες, καὶ τὰ κιονόκρανα ἀνευρίσκονται πρὸς ἀνατολὰς τῆς καθ' ἡμᾶς πόλεως, καὶ δίδουσι ἡμῖν ἰδέαν τινὰ τοῦ χαρακτῆρος (style) τῶν μνημείων· οὐδὲν τεμάχιον δεικνύουσι τέχνην ἀξίαν λόγου ἀνεύρομεν ἐν αὐτοῖς τοῖς λειψάνοις· εἰκάζομεν δὲ ἐξ αὐτῶν, ὅτι τὰ κτίρια ἦσαν μικρὰ καὶ βεβιασμένα, διὸ καὶ ἡ καταστροφή αὐτῶν οὐκ ἐστὶ μεγάλη διὰ τὴν ἀρχαιολογίαν ἢ διὰ τὴν τέχνην ἀπόλειπαι. Τὰ δὲ λείψανα τῶν ἐν Αἰνῷ Ῥωμαϊκῶν κτιρίων δεικνύουσι, ὅτι καὶ ἐν τῷ 6ῳ αἰῶνι αἱ οἰκοδομαὶ τῆς πόλεως ταύτης ἦσαν τελειότεραι τῶν τῆς Φιλιππουπόλεως.

Αἱ πόλεις, ὧν γινώσκουμεν μετὰ βεβαιότητος τὴν ἀρχαίαν τοποθεσίαν, εἰσὶν ἡ Βισσακπᾶρα, ἡ Φιλιππούπολις, ἡ Βέρης, ἡ Ἀδριανούπολις καὶ τὸ Γζαυλίον (:) (1). Τῶν δὲ λοιπῶν εὐκλῶς δυναμέθα ἵνα ὀρίσωμεν τὴν ἀρχαίαν τοποθεσίαν, ἐὰν λάβωμεν ὡς ὀδηγὸς τὰ Ῥωμαϊκὰ δρομολόγια καὶ τοὺς ὑπολογισμούς· διότι ἐν γένει ἐπὶ τῆς ἀρχαίας αὐτῶν τοποθεσίας ἀνηρέθησαν πόλεις βυζαντιναί, ἃς διεδέχθησαν πόλεις τουρκικαί, αἵτινες οὐδὲν τῆς ἀρχαιότητος λείψανον περιέσωσαν.

Ἐὰν δὲ διὰ τῶν ὑπολογισμῶν δυναμέθα νὰ ἀνεύρωμεν, ὡς ἐγγύστα, τὰς τοποθεσίας τῆς Συβδουπᾶρας καὶ Βυρτιδιζίου, μείζονος προσοχῆς ἀνατιθέμεντος ἀξία πόλις ἐστὶν ἡ τῆς Ῥοδόπης πρωτεύουσα Τραϊανούπολις. Ἡ πρωτεύουσα αὕτη ἦτο λίαν ἐπίσημος, καὶ πολλὰ ἐτύπωσε νομίσματα ἐπὶ Ῥωμαίων· ἐπὶ δὲ τῶν Βυζαντι-

νῶν ἐξήκολούθει· οὐκ ἀμείνων ἐκτεταμένης ἐπαρχίας. Ὁ Sprüner τίθησι τὴν Τραϊανούπολιν μετὰ τῶν Κυβελῶν καὶ τοῦ Διδυμοτείου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἐβρου. Ὁ Parthey καὶ ὁ Pinder φρονοῦσιν, ὅτι ἐκεῖτο ἐν Ὀρίκοβι, ἐν τῇ αὐτῇ τοῦτέστι τοποθεσίᾳ, ἀλλ' οὐδεμίαν ἐγὼ εἶδον κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀρχαίας πόλεως ἔνδειξιν, εἰ μὴ ἐν Lel-Bouigas (1), κειμένῳ πρὸς βορρᾶν τοῦ Διδυμοτείου, ἐν θέσει ἀνηκούσῃ τῇ ἀρκούντως γνωστῇ Πλωτινουπόλει. Ὁ Viquesnel ἐν τῷ γεωγραφικῷ τῆς Θράκης Πίνακι, ὃν ἐδημοσίευσεν κατὰ τὸ 1854, τίθησι τὰ εἰρήπια τῆς Τραϊανουπόλεως μετὰ τῷ Οὐρουντζίκι καὶ Λυτζά-Κισί, μηδεμίαν ὅμως προσάγων ἀπόδειξιν. Ἡ ἀνευρέθησις τῆς τοῦ Οὐρουντζίκι καὶ Λυτζά-Κισί πεδιάδος καθίστησι τὴν ἐν αὐτῇ τοποθεσίαν τῆς ἀρχαίας πρωτεύουσας τῆς Ῥοδόπης βεβαίαν· διότι

α) τὰ εἰρήπια, πολυπληθῆ ὄντα, μεγάλην κατέχουσιν ἔκτασιν, πλέον μιᾶς τετραγωνικᾶς λεύγης, μὴ συμπεριλαμβανομένων οὐδὲ τῆς ἀκροπόλεως, οὐδὲ τῶν προαετίων, ἅτινα τὴν αὐτήν, ἣν καὶ τὸ ἄστυ αὐτὸ, εἶχον ἔκτασιν·

β) Μεταξὺ τῶν εἰρηπίων εὐρίσκονται ἐπιγραφαὶ ἀναφερόμεναι εἰς τὸν αἰῶνα τῶν Ἀντωνίων·

γ) Βυζαντινῆ τις ἐπιγραφὴ, σωζομένη ἐν τῇ αὐτῇ, ἐν ἣ εἶχε τεθῆ θέσει, τοῦτέστιν ὑπεράνω μιᾶς κρήνης, μαρτυρεῖ ὅτι καὶ ἐν τῷ μεσαιῶνι ἡ πόλις ἐκεῖνη ὀνομάζετο Τραϊανούπολις·

δ) Τὸ ὄνομα τοῦτο διατηρεῖται παρὰ τισι τῶν κατοίκων.

Εἰς ταῦτα ἐπιπροστίθημι ὅτι καὶ τὸ Περροδουτικὸν τοῦ Ἀντωνίνου ἐπιβεβαίωσι τὴν γνώμην ταύτην, λέγον ὅτι τὸ ἀπὸ Τραϊανουπόλεως μέγχι Ἀδριανουπόλεως διάστημα ἦτο 85 μιλίων, ἦτοι 125 χιλιομέτρων περίπου· ἡ αὐτὴ δὲ ὑπέρχει καὶ τὰ νῦν ἀπόστασις μετὰ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος εἰρηπίων καὶ τῆς πρωτεύουσας τοῦ Βιλαετίου· διότι ἀκολουθούντες τὰς ὄχθας τοῦ Ἐβρου εὐρίσκουμεν ἀπόστασιν μετὰ τῶν εἰρηπίων καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως 117 χιλιομέτρων, δηλαδὴ διαφορὰν ἀσήμαντον, 8 χιλιομέτρων μόνον. Ἄλλως τε δὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου μνημονεύμενα 85 μίλια καθιστῶσιν ἀπραδίκτον τὴν τοῦ Strümpel ὑπόθεσιν.

Τὰ τῆς Τραϊανουπόλεως εἰρήπια ἐκτίθενται

(1) Δὲν ἠδυνήθη ἵνα ἐνοήσω, τίνα τῶν πόλεων τῆς ἀρχαιότητος ὀνομάζει Γζαυρούλον ὁ x Du-mouit· μήπως τὴν Τσορλοῦν; ἀλλ' εἰ ταῦτην, τὸ ὄνομα οὐκ ἐστὶν ἀρχαῖον, νομίζω. Ἀδελφίος ὢν τῆς πόλεως ἐνοεῖ ὁ συγγραφεὺς ἀνίγραφα τὸ ὄνομα, ὃ μετεχειρίσθη αὐτὸς οὕτως. Α. Ζ.

(1) Ἴσως τὸ Λουλέ Βουρτζί; Α. Ζ.

ἐν τινι εὐρείᾳ πεδιάδι, ἐν ἧ δύο μόνον ὑπάρχουσι χωρία, εἰς 100 οἰκιῶν ἐκάτερον συγχειμενα τὸ μὲν τῶν δύο τούτων χωρίων κατὰ εἰκοσι λεπτά ἀπέχει πρὸς βορρᾶν τῶν ἑρειπίων, κείμενον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης μικροῦ τινος ποταμοῦ, καλουμένου τουρκελί Λυτζά-Κισί-Σουσιῦ τὸ δὲ ἀπέχει κατὰ δύο ὥρας πρὸς ἀνατολὰς οὐ μακρὰν τοῦ Ἑβρου. Ἡ πεδιάς αὕτη ἐκτείνεται εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ῥοδόπης, πρὸς ἀνατολὰς ῥεεὶ ὁ Ἑβρος, πρὸς νότον δὲ ὑπάρχει τὸ πέλαγος, κατὰ μίαν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας πόλεως ἀπέχον ὥραν πρὸς βορρᾶν ὑψοῦται ἀκρόπολις, ἔχουσα τὴν μὲν νότιον πλευρὰν λίαν ἀπότομον καὶ κλίθεον, τὴν δυτικὴν ὀλιγώτερον ἀπότομον, τὴν δὲ ἀνατολικὴν πλευρὰν ὑποκλινῆ καὶ εὐπρόσιτον. Ἀρχαία τις ὁδὸς ἐρχομένη ἐκ τῆς θέσεως, ἐν ἧ καίτις σήμερον τὸ Οὐρουτζίκι, διήρχετο διὰ τῆς ἀκροπόλεως ταύτης, ὡς τοῦτο καὶ νῦν καταφανεὲς ἐστίν. Ἐπὶ τὸ λόφον σώζονται λείψανα βυζαντινῶν ἔργων καὶ τινὰ μαρμαρα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ὡς π. χ. εἰς γυλοβάτης ἀριερωμένοις τῷ Αὐτοκράτορι Ἀντωνίῳ καὶ δύο ἐπιστήλια, ὧν τὸ μὲν φέρει γράμματα τοῦ Β'. αἰῶνος, τὸ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κωνσταντίνου. Προσκαθῆς δὲ ἐστίν, ὅτι ἐν τῇ θέσει ἐκαίη ὑπῆρχον ἄλλοτε ναοὶ καὶ δημόσια ἄλλα οἰκοδομήματα.

Κατὰ τοὺς πρόποδας τῆς ἀκροπόλεως, ὑπερμεγέθης τις βράχος φέρει Ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, δεικνύουσαν τὰ ὅρια ἱεροῦ τινος περιβόλου ἢ ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως μέχρι τοῦ βράχου ἐκείνου ἕκτασις ἀνήκειν εἰς τινὰ ναόν, μετασχηματισθέντα πρῶτον μὲν εἰς χριστιανικὸν ναόν, οὗ σώζονται εἰστέτι πολῦτιμα λείψανα, εἶτα δὲ εἰς πλούσιον μοναστήριον Δερβισίου. Τὸ τελευταίον τοῦτο καθίδρυμα ἀπολέσαν προϊόντος τοῦ χρόνου τὰς νομίας καὶ τὰ ἀγροκῆπια αὐτοῦ, παρήκμασεν ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ καὶ ἤρημάθη, τὴν δὲ σήμερον εὐτελής ἐστὶ καὶ κατατριεπωμένος τεκέει, ἐν ᾧ εἰς μόνον Δερβίσις τῆς μελλούσης ζωῆς ἄνειρεύεται τὰς ἡθονάς. Ἐκτὸς τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως, ὅστις ἐπεσκαυθήθη κατὰ τὸν μεσαίωνα, δὲν εὐρίσκει τις εἰμὴ τμήματα τειχῶν οὐδενὸς λόγου ἄξια καὶ τινὰς ἐπιγραφάς, ὧν μία Ἑλληνική. Ἐξω τοῦ περιβόλου ἀνευρίσκουσι ἐπὶ εὐρείᾳ ἐκτάσεως ἴγνη τειχῶν καὶ λείψανα οἰκοδομῶν, τὰ δὲ πρόσθετα ταῦτα ἐκτείνονται πρὸς νότον καὶ πρὸς τὰ νοτιοανατολικά. Ἡ Τραϊανούπολις λοιπὸν ἐπλησίαζεν ἀπ' ἐνὸς πρὸς τὴν Θάλασσαν, ἀπ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὸν δεξιὸν βραχίονα τοῦ Ἑβρου διὸ καὶ ἕκαστος δικαιοῦται ἵνα θαυμάζη, ὅτι

ἐπὶ τοσούτῳ ἐκτενοῦς χώρου οὐδὲν ὑπάρχει μνημεῖον. Ὑποθέτομεν δὲ ὅτι οἱ τῶν Ῥωμαϊκῶν κτιρίων λίθοι ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῶν φρουρίων τοῦ Φερετζίκι καὶ τῆς Λίνου ἄλλως τε δὲ πιθανώτατον ἐστίν, ὅτι αἱ τῆς Τραϊανούπολεως, ὡς καὶ αἱ τῆς Φιλιππουπόλεως, οἰκοδομαὶ ἦσαν ὡς πρὸς τὴν τέχνην μικροῦ λόγου ἄξιαι.

Ἐκ τούτων λοιπὸν βλέπομεν, ὅτι ὁ Spruner ἀπατάται ὡς πρὸς τὴν ἀρχαίαν τοποθεσίαν τῆς Τραϊανούπολεως. Τοῦ Γεωγράφου τούτου συλλέξαντος ἀνεπαρκεῖς πληροφορίας καὶ βοηθήματα, φυσικὸν ἦτο ἵνα ὁ τῆς Θράκης Πίναξ αὐτοῦ ἦ ἀτελής καὶ ἐσφαλμένος, διὸ καὶ χρῆζει νέας ἐπεξεργασίας καὶ διορθώσεως. Ἰδοὺ δὲ τοῦτον καὶ ἑτέρα ἀποδείξις.

Ὁ Spruner τίθησι τὴν πόλιν Διδυμοτείχων ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἑβρου, πλησίον τῆς Τραϊανούπολεως, ἐν ᾧ ἡ ἀρχαία θέσις τοῦ Διδυμοτείχου ἦτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης ἕκτὸς δὲ τούτου ἀναφέρει ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως ποταμὸν τινὰ, ὅστις ῥέον ἐξ ἀνατολῶν γίνεταί ἐντὸς τοῦ Ἑβρου, ἐνῶ οὐδὲν τοιοῦτον ὑπάρχει διότι ὁ μόνος ποταμὸς, ὅστις ῥεεὶ πλησίον τοῦ Διδυμοτείχου, ἐστὶ τὸ Κυζυλλερέ (1), ὅστις ῥεεὶ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς. Ὁ ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος Πίνακι κόλπος τῆς Λίνου ἐστὶν ὡσαύτως φαντασιώδης. Τὸ ἐν τοῖς παραλείοις τῆς Προποντίδος ἱερὸν ὄρος (mons sacer) παριστάνεται καθ' ἕνα τρῶπον δυνάμενον, ἵνα ἐμβάλη εἰς ἀμνησίαν τὸν βουλούμενον ἵνα συμβιάσῃ πρὸς ἄλλα τὴν τε περιγραφὴν τῶν ἱστοριογράφων καὶ τὴν πραγματικὴν τοπογραφίαν τοῦ μέρους τούτου τῆς Θράκης. Τὸ ὄρος τοῦτο οὐκ ἔχει ὑπεράνω τῆς Γαιδεροῦ οὐδὲ τὸ ὕψος, οὐδὲ τὸ καταπληκτικὸν ἦθος, δι' ὧν παρίηται αὐτὸ ὁ Spruner ὁ διερχόμενος αὐτὸ περιηγητῆς ἀγνοεὶ σχεδόν, ὅτι ἀναβαίνει ὄρος, καὶ ὅτι ὑψώθη ὑπὲρ τὴν πεδιάδα. Τοιαῦτα σφάλματα ὑπάρχουσι πολλὰ ἐν τῷ Πίνακι τούτῳ, οὐδὲ ἠδύνατο ὁ γράψας ἵνα μὴ ὑποπέσῃ εἰς αὐτά.

Ἐνταῦθα δέον ἵνα ἀναφέρωμεν καὶ τινὰ μνημεῖα τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς. Ἐν τῷ ἐν Ἁγ. Εἰρήνῃ ὁθωμανικῷ Μουσείῳ, βλέπει τις ἐπαγωγὸν ἄγαλμα, παριστάνον τὸν καλὸν ποιημέν, φέροντα ἐπὶ τῶν ὤμων ἀρνίον εἰκάζομεν ὅτι ὁ ἀνδριάς οὗτος Θρακικῆς ἐστὶ καταγωγῆς, οὐκ ἐσμὲν ὁμῶς βέβαιοι περὶ τούτου. Ἀλλὰ πρὸς δυσμὰς τῆς ἐπαρχίας, πλησίον τῆς Φιλιππου-

(1) Καὶ οὐχὶ Kizildeli, ὡς γράφει ὁ κ. Dumont.

πόλεως, ἀνεκκλήθη ἐσχάτως τάφος ἀρχαίος, δύο φέρων ἐπιγραφάς, τὴν μὲν εἰς τὴν ἀρχαίαν πολυθεῖαν ἀναγομένην, τὴν δὲ, σμικρῶ μεταγενεστέραν τῆς πρώτης, χριστιανικὴν ἀνακκλήτουσαν θρησκείαν· δύο γυναικείας τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, διότι τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ φέρουσιν ὄνομα, κατετέθησαν ἐν τῷ αὐτῷ μὲν μουσολεῖῳ, εἰς διάφορον ὅμως ἀνήκου θρησκείας. Ὁ λίθος οὗτος ἀναμνηστικὴ ἦν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας τὰ μέλη ὑπὸ τὴν αὐτὴν βιωῖντα στέγγη, διαφόρους ἐπρέσβουσιν θρησκείας, ἀντικειμένους πρὸς ἀλλήλους. Ἐκ τῆς αὐτῆς δὲ ἐπιγραφῆς μαθάνομεν, καὶ ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ταχέως καὶ ἐνωρὶς εἰσέδουσε καὶ μέχρι τῶν ἀπωτάτων γωνιῶν τῆς Θράκης· δέον λοιπὸν ἵνα θεωρῶμεν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην πολλῶ σπουδαιότεραν καὶ πολυτιμότεραν τῆς ἐν Πανιδῷ, εἰς τὴν χριστιανικὴν ὡσαύτως θρησκείαν ἀναγομένης ἐπιγραφῆς· διότι εἰς τὰς κατὰ τὴν παραλίαν κειμένας Ἑλληνικὰς πόλεις ἦτο φυσικόν, ἵνα ὁ χριστιανισμὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι αὐτοῦ εἰσδύσωσι ταχέως καὶ βράδιως. Ἐκ τῆς ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ συμβιώσεως ἐν εἰρήνῃ δύο ἀντιπέλων θρησκείων, δυνάμεθα ἵνα ἐξηγήσωμεν ἐν μέρει τὴν ὑπὸ τῶν πρώτων ἐκείνων χριστιανῶν ἀνοχὴν τῶν τῆς πολυθεῖας εἰκόνων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπομίμνησιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ζωγραφῶν καὶ ἐρωγλῶν· τοῦθ' ὅπερ δεκνύει, ὅτι τὰ δόγματα ἀνεκτικώτερα καὶ οὐχὶ τόσῳ ἀπόλυτα ἦσαν. Ἡ ἀνεκτικότης δὲ αὕτη καὶ τὸ ἀόριστον εἰσέτι τοῦ χριστιανισμοῦ τῶν πρώτων χρόνων, πρὸ πάντων δὲ ἡ μετρία ἀνάπτυξις τοῦ πνεύματος τῶν ἐκείσε *ειδωλολατρῶν* (*paganī*) καθίστα τὴν ἐν τοῖς χωρίοις ἐκείνοις πνευματικὴν κατάστασιν ἡσυχον καὶ ἀθλαστῆ, ὁποῖαν βλέπομεν αὐτὴν καὶ σήμερον ἐν τισὶ χωρίοις τῆς· Ροῦμέλης κατοικήμενης ἀναμῆξ ὑπὸ χριστιανῶν καὶ μουσουλμάνων, οὔτινας ἔνεκα τῆς ἀμαθείας αὐτῶν ἀγνοοῦσι τὴν διαφορὰν, ἥτις διαχωρίζει αὐτούς, (1), καὶ ἐνίοτε μάλιστα πα-

ραδέχονται ἔθνη τινὰ θρησκευτικὰ, δανειζόμενοι ἀπ' ἀλλήλων, εἰ καὶ τοῦτο φαίνεται ἀπίθανον.

E'.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΠΟΧΗ.

Τὰ ἐν Θράκῃ εὐρισκόμενα λείψανα τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς εἰς τρεῖς ἀνάγονται κλάσεις·

1. Ἐκκλησίας προγενεστέρης τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν κατακτῆσεως·
2. Πολεμικῆς οἰκοδομῆς·
3. Ἀναγλύφου, ἐπιγραφῆς καὶ διάφορα ἄλλα μνημεῖα.

Α'. Αἱ Ἐκκλησίαι, κατὰ τὸ πλεῖστον ἡρειπωμέναι, εἰσι λίαν πολυπληθεῖς. Ἐν Πανιδῷ τουλάχιστον ἀριθμεῖ τις δεκατρεῖς, χρησιμουςίας τὴν σήμερον ὡς μικρὰ παρεκκλήσια. Ἐν μικρῷ τινι χωρίῳ μακρῶ, ἐν τινι φάραγγι μεταξὺ Γάνου καὶ Ραιδεστού καὶ ὀνομαζομένῳ Λυδῖν ὑπάρχει ἴσος σχεδὸν ἀριθμὸς· ἐν δὲ Στενιμῶχῳ ὑπάρχουσι τεσσαράκοντα ὀκτώ. Ταῦτα δὲ δεκνύουσι τὸν θρησκευτικὸν ζῆλον τῶν Βυζαντινῶν, καὶ ἐπισύρουσι καὶ ἀκουσίως τὴν τοῦ περιηγητοῦ περιέργειαν. Κατάλογος δὲ ἀκριβῆς τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων δύναται ἵνα διαφορισθῇ τὴν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους Γεωγραφίαν. Ὅστις ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Πανιδῷ παρεκκλησιῶν δεκνύει τὴν κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐπισημότητα τῆς πόλεως, καὶ μαρτυρεῖ τὴν ὑπαρξὴν Ἐπισκοπῆς ἀπολεσθείσης σήμερον. Ὁ ἐν Αἴνῳ, Καλλιπόλει καὶ Ραιδεστῷ μέγας ἀριθμὸς θρησκευτικῶν ἑρείπιων μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ τὰ νῦν ἔρημος ἐκείνη παραλίᾳ ἦτον ἄλλοτε ἀνθηρὰ, πολυάνθρωπος καὶ πλουσία. Τὴν αὐτὴν δὲ μαρτυρίαν παρέχουσι καὶ τὰ καθ' ἀπῆσας τὰς παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν κοιλάδας τῆς Ροδόπης εὐρισκόμενα ἑρείπια.

Καθ' ὅλην τὴν Θράκην τέσσαρα ἢ πέντε μόνον ὑπάρχουσι νῦν ἀνθηρὰ μοναστήρια· ἀλλὰ κατὰ τὸν μεσαίωνα μόνον ἡ ἐπαρχία Φιλιππούπολεως περιεῖχε πλεόν τῶν δεκαπέντε, ὧν διασώζονται σήμερον λείψανά τινά καὶ τὰ ὀνόματα (1). Αἱ ἀταὶ τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ

(1) Ὁ κ. Dumont ἀπατάται κατὰ τοῦτο· ἀμφότερα τὰ μέρη γνωρίζουσιν, εἰ καὶ οὐχὶ ἐν λεπτομερεῖα καὶ *ex professo* τὴν διαχωρίζουσαν αὐτοὺς διαφορὰν, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ θεοὶ πείθονται· ἡ συμβίωσις ὑφίσταται ἀπὸ τινῶν μόνων χρόνων, οὐκ ἔστι δὲ τοσοῦτω γενή, ὅσον ἐφάνη τῷ κ. Dumont, οὐδὲ τοσοῦτω εἰρηνική· ὁ σπιθὴρ ὑφίσταται ἀπέστος ὑπὸ τὴν αἰθάλην παρὰ τοῖς μουσουλμανοῖς. Οὐκ ἐπιτρέπεται δὲ οὐδενὶ χριστιανῷ ἵνα κατοικήσῃ ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ συνοικίᾳ, καὶ μεταξὺ τῶν δύο συνοικιῶν ὑπάρχει πάντοτε ὄριον τι, συνήθως ῥοσὰς ἢ χαλιδὰς. Α. Ζ.

(1) Τὰ περὶ τὴν Φιλιππούπολιν ὑπάρχοντα τὴν σήμερον Μοναστήρια εἰσὶν ὅτιω ἡ ἐνεα, ὧν τὰ ἐξ ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῆς Ροδόπης, τὰ δὲ δύο εἰς τὴν προπόδα τοῦ Αἴμου· τὰ δύο ταῦτα εἰσι Βουλγαρικὰ, ὡς καὶ δύο ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς Ροδόπης, ἀργαμένα διὰ τῆς βίας. Τὸ ἔτερον τῶν παρὰ τὸν Αἴμου κειμένων δύο Βουλγαρικῶν Μοναστηρίων ἐστὶ Καλογραιῶν Μονή

Αιγίου Πελάγους εἶχον ὡσπύτως πολλὰ Μοναστήρια. Ἡ σπουδὴ καὶ ἔρευνα τῶν κατρεπωμένων Μοναστηρίων καὶ κτῶν τούτων, δύναται ἵνα ὀδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν διαφώτισιν πολλῶν ἀβεβῶτων εἰσέτι ἢ ἀγνώστων ζητημάτων τῆς ἐκκλησιαστικῆς γεωγραφίας τῆς χώρας ταύτης.

ὑπὸ τὴν ἐποψὴν δὲ τῆς τέχνης ἄπαντα σχεδὸν τὰ ἐρείπια ταῦτα περιέχουσι πολύτιμα γλυπτικὰ κοσμήματα. Τινὰ εἶς αὐτῶν, ὡς αἰ παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν κείμενοι Μοναὶ τῆς Ἁγ. Παρρασκευῆς καὶ τοῦ Βασκόβου, περιέχουσι εἰκόνας λίαν ἀρχαίας. Αἱ ἐν τῇ Ἁγ. Παρρασκευῇ καὶ τῇ *Παραγίῃ τοῦ Καλῆ* εὐρισκόμεναι εἰκόνας ἀνάγονται εἰς τὴν βασιλείαν Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, καὶ εἰσὶν ἐλευθεραὶ τῆς τραγῆδος τῶν εἰκότων τῆς νεωτέρας βυζαντινῆς σχολῆς. Ἐν Βασκόβῳ δὲ Νάρθηξ κοσμεῖται ὑπὸ τοιχογραφῶν (Fresque) ἀρίστου χαρκτηῆρος, δεικνύοντος πρωτοτυπίαν καὶ ἐπιτηδεύτητα, τῶσδε δὲ πολυτιμότερον, κατ' ὄσον ἀπεικονίζουσαν ἦθη καὶ ἐνδυμασίας τῶν ἀρχόντων καὶ Δεσποινῶν τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν. Αἱ καλῶς διατηρούμεναι δὲ τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων ἀνάγονται εἰς τοὺς τέσσαρας τελευταίους αἰῶνας τῆς βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας. Ὁ ἀρχαιετατικὸς αὐτῶν χαρκτηρῆς ἐστὶν ὁ γνωστός τῶν θρησκευτικῶν οἰκοδομῶν τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τοῦ ΙΑ' μέχρι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος· ἐπειδὴ δὲ τὰ κτίρια τοῦ εἶδους τούτου καθίζανται ὀσμημέρις σπανιώτερα ἐν τῇ Ἑυρώπῃ καὶ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἢ ἀνεύρεσις ἀλωεῖτότου τινὸς οἰκοδομήματος τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐποχῆς δέον, ἵνα θεωρῆται ὡς εὐτύχημα. Ὁρειῶν δὲ ἵνα ὑποδείξω ὡς μεγάλου λόγου ἀξίας τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Βασκόβου, τὴν τῆς Παναγίας τοῦ Καλῆ, παρεκκλησιαστικὰ τινὰ τοῦ Στενιαχίου καὶ ἐρείπιόν τι ἐν τῷ μέσῳ κείμενον τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Β'. Ἔθνος ἐπεκράτησεν, ἵνα θεωρῶμεν τοὺς βυζαντινοὺς Αυτοκράτορας ὡς ἐν γένει ὀνηρούς, ἀρκουμένους ἵνα ἀποκρούσιν μόνον τὰς κατ' αὐτῶν μεγάλας προσβολάς, εἴτα δὲ ἐπαναβυθίζομένους εἰς τὴν συνήθη αὐτῶν βυθουμένην.

Καὶ ὅμως ἡ ἱστορία καλῶς καὶ ἀμερολήπτως μελετωμένη ἀποδεικνύει τὸ λελανθασμένον τῆς δοξασίας ταύτης, τὰ δὲ ἐν Θράκῃ ὑπάρχοντα πολεμικὰ οἰκοδομήματα ὑποσηρίζουσι τὴν τῆς ἱστορίας μαρτυρίαν. Ἡ Θράκη κακαλυμμένη ἐστὶν ὑπὸ φρουρίων καὶ ὄχυρωμάτων, διατηρούμενων ἐν ἐλλείψει τῆς χρονολογίας τῆς πρώτης αὐτῶν ἀνδρῶσεως τοῦλάχιστον τὴν τῆς ἐπισκοπῆς καὶ συμπληρώσεως αὐτῶν. Τὰ πλείστα τῶν φρουρίων τούτων δύνανται, ἵνα παραβληθῶσι κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν εὐπρέπειαν πρὸς τὰ τοῦ μεσαιῶνος, ἐν τῇ Δύσει ἀνεγερθέντα· ἀλλὰ καὶ ἀτελέστερα ἢν ἦσαν τῶν ἡμετέρων πολεμικῶν κτιρίων, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀρετὴ ἤτο μαρτυρία τῆς δραστηριότητος τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν αὐτὰ ἡγεμόνων. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Φιλιππουπόλεως ἐκάστη κοιλιάς, ἐκάστη φάραγξ τῆς Ῥοδόπης ἔχει, ἢ εἶχε τὸ φρούριον αὐτῆς, καὶ κατὰ τὰ πέρας τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἐβρου ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως μέχρι τῆς λίου ὑπῆρχε σειρά δόλοκληρος φρουρίων καὶ ὄχυρωμάτων, ἐξασφαλίζοντων τὸ κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην μέγα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐμπόριον, αἱ δὲ πόλεις ἅπασαι εἶχον κάστρον τι, ὑπερ ἐπιστάτευεν αὐτάς κατὰ τῶν προσβολῶν, καὶ ὄπερ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον σώζεται καὶ μέχρι τῆς σήμερον, διατηροῦν καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἡ τῆς Θράκης ὀχύρωσις ἐν γένει φαίνεται, ὅτι ἐσχεδιάσθη μετὰ μεγίστης προσοχῆς, καὶ ἐπὶ εὐρυτάτων βάσεων, τὸ δὲ σθένος ἐξετελέσθη μετὰ μεγίστης ἀριετίας. Ἄπαντα τὰ ὄχυρωματα τῆς χώρας ταύτης τὸν αὐτὸν παρουσιάζουσι χαρκτηῆρα, τὸ φρούριον ὕψοῦται ἐπὶ τινος λόφου ἀποτόμου, ἐστ' ὅτε ἐπὶ ὄρους, οὗ τινος τὰ βράχια καὶ οἱ βράχοι φυσικῶν τῇ τεχνικῇ προσθένται ὄχυρωσι. Τὰ τείχη στερόμενα ὑπὸ πύργων τετραγώνων, προγύλων, ἐξαγώνων ἢ ὀκταγώνων, εἶχον πάχος δύο περίπου μέτρον. καὶ ἦσαν πάντοτε λίαν ὕψηλά. Εἰς τινὰ μέρη ὑπῆρχε τριπλῆ σειρά τειχῶν συγκείμενων, σχηματίζοντων ἐν τῇ ἐνότητι αὐτῶν ἀπόρητον ὄχυρωσίν· εἰς οὐδὲν ὅμως μέρος, πλὴν τῆς Κων. πόλεως, ἄπαντα τις κάστρον περὶ τὰ τείχη. Οὐδέποτε σχεδὸν τὸ τειχίωμα κατ' εὐθείαν ἐστὶν ἐκτισμένον γραμμῆν, ἀλλὰ πάντοτε ἐλικουδῶς, αὐξάνον διὰ τῶν ἐξῶτων καὶ τῶν ἐπιγῶν αὐτοῦ τὸν τοῦ ἐξῶθεν προσβάλλοντος ἐγθροῦ ὄλεθρον. Οὐδὲν σώζεται κατὰ τὰς εἰσόδους ἵχνος κινητῆς γερύρας (rouleau), ἀλλὰ προσουλάσσοντο αὐτὰ ὑπὸ τείχους προσέχοντος καὶ ὑπὸ μαζίνους ἀριθμῶν πύργων καὶ ἐπάλλων διεσκευασμένων αὐτοῦ πως, ὥστε ὁ τὴν πύλην πολιορκῶν καὶ προσβάλλον ὑπέ-

(ἐν Σόποτι, τὸ δὲ μετῶν καὶ ἐπισμηότερον πάντων εἶσι τὸ τοῦ Βασκόβου, ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς τῆς Ῥοδόπης ἄσθεν τοῦ Στενιαχίου κείμενον, καὶ ἀνεγερθὲν, ὡς λέγει Ἄννα ἡ Κομνηνὴ ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Πακουριανοῦ κατὰ τὸ 1084 μετὰ τὴν κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Αυτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (οὗ τινος ἦτο μέγας Δομῆτικὸς) ἐκστρατεῖαν καὶ νίκην αὐτοῦ κατὰ τὸν Πατριναῶν ἢ ἡγεμόνων τῶν Παριστρῶν Ἡγεμονῶν. Α Ζ.

καιτο πανταχόθεν εις τὰς ἐξ αὐτῶν προσβολάς. Εἰ καὶ ἡ ἀρχαιτεκτονικὴ αὐτῆ δημοιάζει κατὰ τὸ πλεῖστον πρὸς τὴν τῶν φρουρίων τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, διαφέρει ὅμως κατὰ τινα ἰδιόζοντα χαρακτηριστικά.

Τὰ ὄγκωμάτα ταῦτα δύνανται προσέτι, ἵνα προσληθῶσιν ὡς βοήθημα εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀνεγερθέντων πολυριθμῶν φρουρίων, μηχανοποιημένων ὑπὸ τοῦ Προκοπίου· τὰ πλεῖστα τῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ φρουρίων τούτων εἶχον ἀνεγερθῆ ἐπὶ τῆς θέσεως ἄλλων προγενεστέρων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς.

Γ'. Μεταξὺ τῶν διαφόρων βεβήνων τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς τὴν πρόωκην ἴσως κατέχουσιν οἱ ἀνδριάντες καὶ τὰ ἀνάγλυφα. Γνωστὸν ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία οὐκ ἐπιτρέπει τὴν τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παρθένου καὶ τῶν Ἁγίων ἀπεικονίσιν ἄλλως, εἰ μὴ διὰ τῆς γραφικῆς. Ἡ κατὰ τὸ 783 ἐν Νικαίᾳ τῷ β' συνελθούσα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἀποφαίνεται ῥητῶς περὶ τούτου, αἱ δὲ ἀποφάσεις αὐτῆς ἀνεκκλητοὶ εἰσιν. Ἐν γένει τὰ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις γλυπτὰ κινῶν ἄλλα ἄλλα μόνον κοσμητικὰ ἀπεικονίζουσιν. Ἐάν δὲ μεταξὺ αὐτῶν ἀπαντῶνται ἐπίτοις τινα, ἐπὶ τῶν ὁποίων βλέπει τις καὶ ἀνθρωπίνους μορφάς, αἱ ἀπεικονιζόμεναι αὐτα μορφαὶ εἰσιν χωρικῶν ἢ χειρονακτῶν, λαϊκῶν τουτέστι καπαγινομένων εἰς τὰς τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ἐνασχολήσεις· τοιοῦτον τὸ ἐν τῷ Οἰομανικῷ μουσεῖῳ ὑπάρχον ἀξιοσπουδάστον κινῶνκρανον, ὅπερ ἀνῆκεν ἄλλοτε, ὡς λέγουσιν, εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν. Τούτου οὕτως ἔχοντος, μεγάλη ἡ ἀξία Βυζαντινοῦ ἐκ μαρμάρου ἀπεικονίσματος (ἀγάλματος) τῆς Παναγίας σωζομένου ἐν Μιροφλίῳ. Ὁ ἀνδριάνς οὗτος, καλῶς διατηρηθείς, ὠραῖόν ἐστι καὶ τεχνιέντως κατεργασμένον καλλιτέχνημα· κατὰ δὲ τὸν γενικὸν τύπον, τὴν ἔκφρασιν, τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν στάσιν ὁμοιάζει πρὸς τὰς ἐντελέστερον ἀπεικονιζόμενας ἐν τῷ βάλει τῶν ἀψίδων τοῦ Βυζαντίου, ἢ ἐπὶ τῶν μεταλλίων εἰκόνας τῆς Παναγίας· εἰ δὲ καὶ οἱ τοῦ προσώπου χαρακτηριστεῖς εἰσιν ὀλίγω τραχεῖς, ἢ ὅλη ὅμως ἔκφρασις, σοβαρὰ καὶ ἀξιοπρεπής, ἀξία ἐστὶ τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς. Τὸ ἀγάλμα τοῦτο ἀνήκει βεβαίως εἰς τοὺς πρώτους τῆς Βυζαντινῆς κτοκρατορίας κλίνας· ὑπερτερεῖ δὲ κατὰ τὴν τέχνην καὶ τὰ ὠραϊότερα τῶν ἐκ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς δικασιζομένων ἀγαλμάτων, ὡς π. γ. τὰ ἐν τῷ Ἰπποδρομίῳ ἀνάγλυφα τοῦ Πορφυρογενήτου Κωνσταντίνου. Οἱ τοῦ Μιροφλίου ἱερεῖς ἔθεσαν τὸ ἀγάλμα τοῦτο ἐν τινι ὑπογείῳ, ὅπως μὴ πα-

ρθεῖσθῶσι τὰ νομισμένα, κοινῶς δὲ πισύσσωσιν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀγάλμα ἐστὶ θωμματοργόν.

Τὰ δὲ ἄλλα ἐν Θράκῃ εὐρεθέντα ἀνάγλυφα, διατηρούμενα σήμερον ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μουσείῳ, εἰσὶν ἀξιοσημείωτα διὰ τὸ χυδαῖον τῆς ἐργασίας, ἀξίας λαοῦ εἰς τὴν ἐσχάτην βαλμίδα τοῦ πολιτισμοῦ εὐρισκομένου· ἀλλὰ καὶ αὐτῇ ἡ ἀτέλεια ἀξιοσπουδάστος ἐστὶ. Τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα εἰσὶ γεγλυμμένα ἐπὶ πλακῶν ἐκ λίθου μαλακοῦ, μήκους 60 ἑκατοστομέτρων καὶ ὕψους 40 ἑκατοστομέτρων· τινὰ ἐξ αὐτῶν φέρουσιν καὶ γράμματα λατινικά, ἅτινα κατ' ἑμὰ οὐδὲν, ἐν ἣ εὐρίσκονται καταστάσεις, παρέχουσι νόημα, μαρτυροῦσιν ὅμως, ὅτι τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα ἐγένοντο, καθ' ἣν ἐποχὴν, ἡ Ἑλληνικὴ οὐκ ἦν εἰσέτι ἡ μόνη τοῦ Ἀνατολικοῦ Κράτους γλῶσσα. Ἐπιτάφιοί τινες Λατινικαὶ ἐπιγραφαί, ἀνακαλυφθεῖσαι ἐν Θράκῃ, πολλὴν ἔχουσι κατὰ τὸ εἶδος τοῦ λίθου καὶ τὴν τρόπον τῆς γλυφῆς τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ ἀνάγλυφα, περὶ ὧν ἤδη ὁ λόγος.

Δίδωμι ἐνταῦθα χάρην περιεργεῖας τὴν περιγραφήν τινῶν ἐξ αὐτῶν·

Ἰον. Ἀνὴρ καθήμενος ἐπὶ θρόνῳ (οὗ τὸ σχῆμα ἐστὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων curuli) φέρει δὲ τὴν ἐνδυμασίαν τῶν Βυζαντινῶν Αυτοκρατόρων μετὰ ποικιλμάτων· ἕτερος ἀνὴρ, ἐνδεδυμένος χιτῶνα ἀπλοῦν, περιεργιζόμενον κατὰ τὴν ὄσφιν, προσφέρει αὐτῷ κάνιστρον πλήρες δώρων· ὕψισθεν τοῦ θρόνου κεῖνται καὶ ἄλλα πρόσωπα κρατοῦντα ἀνά χειρὰς ὅμοια δῶρα.

Ἰον. Ἀνὴρ ἐνδεδυμένος βραχὺν χιτῶνα πλησιάζει πρὸς τὸ δένδρον· ὑπεράνω αὐτοῦ φαίνεται θέσις τις, ἐφ' ἣς κεῖνται τρεῖς κεφαλαὶ ἢ προσωπίδες.

Ἰον. Τρεῖς στρουθοκάμηλοι καὶ ἄνωθεν ἄνωθι (rosaces).

Ἰον. Δύο πολεμισταί, φέροντες χιτῶνας περιεζωσμένους κατὰ τὴν ὄσφιν, μετὰ πέλου ὀξείας, ὡς ἐπὶ τῶν νομισμάτων Κωνσταντος τοῦ Β'.

Ἰον. Δρομάς.

Ἰον. Στρουθοκάμηλος καὶ ἄνωθεν ἄνωθι.

Ἰον. Ἀνάγλυφον τρία ὑπερκείμενα φέρον ἀπεικονίσματα· ἐπὶ τοῦ πρώτου ἱππεὺς κοινὴν φέρων χιτῶνα· ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ αὐτὸ κῶνον τρέχων, καὶ ἐπὶ τοῦ τρίτου τέλος τοῦ ὑπεράνω τῶν ἄλλων δύο τμημάτων ἕτερος κῶνον κατὰ πάντα ὅμοιος τῷ πρώτῳ. Ἐπὶ ἐτέρας πλευρᾶς τοῦ αὐτοῦ λίθου φαίνεται ἀνὴρ ἐνδεδυμένος χιτῶνα καὶ φέρων ἀνά χειρὰς κάνιστρον.

Τὰ ἐπὶ τῶν ἀναγλύρων τούτων εἰκονιζόμενα ζωὰ τῆς Ἀσίας καὶ Ἀρρικῆς μαρτυροῦσιν ἴσως, ὅτι περιστάνουσι τὰς τοῦ Ἱπποδρουμίου παραστάσεις καὶ ἑορτάς, καὶ ὅς οἱ Αὐτοκρατορες παρουσίαζον πρὸς θεῶν εἰς τὸν λαὸν τὰ ἄγρια ζωὰ τῶν ἀπωτέρων μερῶν τῆς ἐπικρατείας ἴσως δὲ τὰ ἀνάγλυρα ταῦτα ἐγένοντο καὶ εἰς μνημόσυνον τῶν κατὰ τὸν Τίγγριν, τὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Νείλον ἐκστρατειῶν. Ὅ,τι δὲ καὶ ἂν περιστάνωσι τὰ ἀνάγλυρα ταῦτα, δεῖον ἵνα ἀντιγραφῶσι καὶ μελετηθῶσι καλῶς, διότι θεωροῦμεν αὐτὰ ὡς ἄξια τῆς μελέτης τῶν ἀρχαιολόγων.

Ἰπάρχουσι κατὰ τὴν Θράκην πάμπολλα ἄλλα ἀνάγλυρα, ἀλλ' οὐδόλωσι δύνανται ἵνα παραβληθῶσι πρὸς τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος.

Ἐκ τῶν ἄλλων μνημείων, ὧν πλῆθος μέγα ἀπῆντησα ἐν τῇ περιοδείῳ μου, τινὰ εἰσι λίαν ἀξιοσημεῖα. Μεταξὺ δ' αὐτῶν διακρίνονται οἱ ἐν Ἐξαμιλίῳ σωζόμενοι ἄμφορες, φέροντες τὸ ὄνομα Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ τρεῖς τομαὶ ταινίαν ἀπεικονίζουσαι περιτρέφονται τρίς περὶ τὸ ἄγγεον, φέρουσαι ἐγκεχαρμημένον ἐν τῷ μέσῳ δεκαπεντάκις καὶ εἰκοσάκις τὸ αὐτὸ ὄνομα τὰ γράμματα, γοθικὸν ἔχοντα χαρακτῆρα, εἰσι λίαν ποικίλα, σχηματίζοντα κομψὸν καὶ πλούσιον καλλώπισμα. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὐταὶ ἀναμικησκουσι τὰς ἐπὶ τῶν χαλκίνων ἀγγείων ἀραβικὰς ἐπιγραφάς διότι οὐδέμηα ἀραβιολία, ὅτι ἡ Βυζαντινὴ τέχνη ἀπομυμείται ἐν τοῖς περὶ ὧν ὁ λόγος ἀγγείοις τὴν Ἀσιατικὴν τέχνην, διὸ καὶ μεγάλης προσοχῆς ἄξια κρίνομεν τὰ λείψανα ταῦτα τοῦ Βυζαντινοῦ κόσμου ἐξ ἄλλου ἢ περὶ τῆς ἐπιβροῆς τῶν Ἀραβικῶν κοσμηματοργιῶν ἐπὶ τῆς Χριστιανικῆς τέχνης γνώμη, οὐκ ἐστὶ νέα καὶ ἡ σχέσις αὐτῆ τῶν δύο χαρακτῆρων πρὸ πολλοῦ ἐγένετο γνωστή. Δεύτερος δὲ λόγος, δι' ὃν οἱ ἐν Ἐξαμιλίῳ ἄμφορες εἰσι λίαν πολύτιμοι, ἐστίν, ὅτι οἱ μὲν ἀρχαῖοι πλουσιοπαρόχοι ἐδαψίλευσαν ἐπὶ τῶν κεραμικῶν προϊόντων αὐτῶν τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὰ ἐπώνυμα, ἀλλ' οἱ τοῦ μεσαιῶνος ἐγκατέλειψαν τὸ ἔθος τοῦτο, μὴ ἐγγράφοντες ἐπὶ τῶν ἀγγείων αὐτῶν τὰ ὄνόματα τῶν ἡγεμόνων καὶ ἀρχόντων αὐτῶν, διὸ καὶ τὸ τοῦ Ἐξαμιλίου ἄγγεον μοναδικὸν ἐστίν.

Αἱ ἐκ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἐπιγραφαὶ εἰσι πολλαὶ ἐν Θράκῃ ἀνάγονται δὲ εἰς τοὺς αυτοκράτορας, καὶ διασώζουσι τὴν χρονολογίαν πολλῶν μνημείων ἄλλαι δὲ ἀναφέρονται εἰς τινὰς ἐπάργους, διδούσαι ἡμῖν πολλὰς περὶ αὐτῶν πληροφορίας ἄλλαι δὲ τέλος ἀνάγονται

εἰς ἰδιώτας, ὧν μνημονεύουσι καὶ δικαιονίζουσι τὰς εὐσεβεῖς γεννηοιδωρίας. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὐταὶ εἰσι πολύτιμοι, διότι πολλὰ διδασκόμεθα ἐξ αὐτῶν περὶ τῆς γλώσσης, τῆς ἐρβογραφίας καὶ τῆς προφορᾶς· δυνάμεθα δὲ ἴν' ἀνεύρωμεν ἐν τῇ γλώσσῃ ἐκείνῃ τὴν νεοελληνικὴν μετ' ὧν αὐτῆς τῶν ἰδιωτισμῶν καὶ τῶν ἀνωμαλιῶν.

Σπάνιαί τινες βουλγαρικαὶ ἐπιγραφαὶ εἰσι τὰ πρῶτα μέχρι τοῦδε ἐπιγραφικὰ μνημεῖα τῆς γλώσσης ταύτης ἀνάγονται δὲ αὐταὶ εἰς τινὰ βασιλείαν, ἣν μολὶς ἀναφέρουσι οἱ Βυζαντινοὶ ιστοριογράφοι καὶ αἱ ἔθνικαί τῶν Βουλγάρων παραδόσεις, αἵτινες εἰσι ἀτελέστεραι καὶ τῶν ἀτελεστέων παραδόσεων τοῦ μεσαιῶνος, καὶ ἥτις διακρίνεται ἐπὶ τῶν λίαν εὐαρίθμων νομισμάτων, αἵτινα οἱ Σλαβισταὶ ἤρξαντο ἀναζητοῦντες καὶ συλλέγοντες.

Ἐπιγραφαὶ τινες, εἰς εὐρωπαϊκὰς γεγραμμέναι γλώσσας, εἰσι τὰ μόνα ἔχνη, αἵτινα κατέλιπον οἱ Θράγγοι κατακτητῆται τοῦ μεσαιῶνος. Τινὲς δὲ μεταγενέστεραι ἀνήκουσιν εἴτε εἰς Εὐρωπαϊκοῦς θεμελιώτας ἐν τῇ χῶρᾳ ἐκείνῃ, ἣν διέβαινον, ὡς π. χ. τὸ ἐπιτάριον Ἀγγλοῦ τινὸς Πρέσβευτος, λαθόντος, φάνεται, μέγα μέρος εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τῶν προκτακτικῶν βάσεων τῆς εἰρήνης τοῦ Κάρλοβιτς, εἴτε εἰς τὴν πολυάρθμον ἀποικίαν τῶν Οὐγγρων, οὗς ἡ Ὑψηλὴ Βίβη ἐδέχθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 12^{ου} αἰῶνος.

Εἰς αὐτὴν δὲ ταύτην τὴν ἐποχὴν ἀνάγονται κατὰ φυσικὸν λόγον καὶ τὰ εὐρωπαϊκὰ τοῦ μεσαιῶνος χρονικὰ, ἐν οἷς πολλὸς περὶ Θράκης ἐστὶν ὁ λόγος, ὡς π. χ. ἡ τοῦ Βιλλαρδουίνου (Ville-Hardouin) *ιστορία τῆς κατακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως*. Ἡ τοπογραφία τῆς Θράκης κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν δύνανται ἵνα σαφηνίσῃ πολλὰ σκοτεινὰ χωρία τῶν δυτικῶν ιστορογράφων.

Ἐνταῦθα λήγουσι αἱ κυριώτεραι περὶ Θράκης σημειώσεις τοῦ κ. Dumont. Ἐκ τῶν ὀλίγων δὲ τούτων φαίνεται, πῶς σπουδαῖον καὶ ἄξιον μελέτης ἔσεται τὸ μέγα *Περί Θράκης* σύγγραμμα, ὅπερ ὑπόσχεται ἵνα δημοσιεύσῃ, καὶ οὗτινος ἡ παροῦσα ἀρήγησις ἐστὶ τὸ σκιαγράφημα, ὁ σκελετός· ἐδημοσιεύθη δὲ αὕτη ὡς ἐπιστολιμικὰ ἔκθεσις πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς δυναστείας τοῦ Ναπολέοντος Γ'. σοφὸν ἑλληνιστὴν ὑπουργὸν κ. Duruy, ὅστις ἐνεθάρρυνε τὴν τοῦ κ. Dumont περιήγησιν. Ὁ κ. Dumont περιηγήθη τὴν Θράκην κατὰ τὸ ὄρος

τοῦ 1869, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν εὐρισκόμενος καὶ ἐγὼ ἐν Φιλιππουπόλει, συνητήθη καὶ στενὰς ἔλαβον μετ' αὐτοῦ σχέσεις, συνοδοιπορήσας μάλιστα καὶ περιηγηθεὶς ἐπὶ τινὰ χρόνον μετ' αὐτοῦ. Ἠδυνήθη λοιπὸν ἵνα γνωρίσω ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἐκτιμήσω τὸν τε εὐγενῆ χαρακτήρα καὶ τὰ φιλελληνικώτατα αἰσθήματα, ἰδίως δὲ τὴν μεγάλην νοημοσύνην καὶ τὰς βαθεῖας καὶ ἐκτεταμένας γνώσεις αὐτοῦ. Ἐθαύμασα δὲ λίαν τὴν δυσανάλογον πρὸς τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πολυμάθειαν (διότι ὁ κ. Dumont νεώτατος ἔτι ἐστὶ), ὡς καὶ τὸν δικαῆ πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὰς ἀνακαλύψεις ζῆλον αὐτοῦ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν αὐταπάρνησιν, διότι καὶ τὴν ὑγίαν αὐτοῦ κακίρως ἐβλάψε, κινδυνεύσας μάλιστα καὶ τὴν ζωὴν ἴν' ἀπολέσῃ ἐκ τῶν μισμμάτων τῶν περὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐβρου ἑλθῶν. Ὁ κ. Dumont γινώσκει προσηγεῖται κάλλιστα τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν ἑλληνικὴν, ἣν προσφέρει κατὰ τὸν ἑλληνικὸν τρόπον. Ἐπανακάμψας εἰς Γαλλίαν ἤρξατο δημοσιεύων, εἰ καὶ ἀσθενῆς εἰσέτι κατὰ τὴν ὑγίαν, τὰς ἐκ τῶν διαφόρων περιηγήσεων καὶ σπουδῶν αὐτοῦ προσκτηθείσας γνώσεις, εἰς διάφορα γράφων περιοδικὰ συγγράμματα περὶ διαφόρων ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων. Τὰ δημοσιευθέντα μέχρι τοῦδε πονήματα τοῦ κ. Dumont μαρτυροῦσι τὴν μεγίστην, ὡς προεῖπον, πολυμάθειαν, ἀλλὰ καὶ ἀκριβῆ διδούσιν ἰδέαν τῶν πραγματικῶν, περὶ ὧν διαπραγματεύεται, ὡς τοῦτο καταφαίνεται ἐν τῇ παρούσῃ περὶ Θράκης πραγματικῆς δημοσιεύσεως ἐν τοῖς Ἀρχαίοις τῶν Ἐπιστημονικῶν καὶ Φιλολογικῶν Περιηγήσεων (Archives des Missions Scientifiques et Littéraires Tom. IV. de la II Série), καὶ ἣς ἐξηγητήσαμεν τὸ πλεῖστον μέρος. Οὐδὲν ἀνάμεθα ἕμως ταῦτῶν εἰπεῖν καὶ περὶ τοῦ ἐν τῇ Ἐπιθεωρήσει τῶν δύο Κόσμων ἐσχάτως δημοσιευθέντος ἄρθρου ὑπὸ τὸν τίτλον L' Hellenisme en Turquie (βλέπε Revue des Deux mondes N^o du Decembre 1872).

Ἡ ἀνάγκη τοῦ ἄρθρου τούτου μεγίστην

προὔξενησεν ἡμῖν ἐκπληξὴν ἅμα καὶ λύπην, διότι ἐσφαλμένα εἰσὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἐν αὐτῷ, καὶ λίαν ἀντιφάσκοντα οὐχὶ μόνον πρὸς ἕσα ἠκούσαμεν πολλάκις τὸν κ. Dumont πρεσβεύοντα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἕσα ἐν ἄλλαις πραγματικαῖς αὐτοῦ ἐγραψεν. Οἱ Ἕλληνες, οὗς ὁ κ. Dumont τοσοῦτῳ ἐπαινεῖ, καὶ ἐνθαῦρην εἰς ἅπαντα σχεδὸν τὰ ἄλλα συγγράμματα αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἐπιλόγῳ τῆς παρούσης Περὶ Θράκης πραγματικῆς, ὅν ἐπίλογον διὰ τὸ στενὸν τοῦ τόπου, ὡς καὶ τὸ *Περὶ τοῦ Βοσπόρου* κεφάλαιον, μέλλομεν ἵνα διακοινώσωμεν τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ παρόντος Περιοδικοῦ ἄλλοτε, οἱ Ἕλληνες, λέγω, οὗς ὁ κ. Dumont ἐκθειάζει ἄλλοθι, παρίστανται ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ἄρθρῳ τῆς Revue ὑπὸ λίαν μελανὰ χρώματα. Ἄγνωστον εἰς τί ὀφείλομεν ἵνα ἀποδώσωμεν τὴν ἀντίφασιν ταύτην καὶ ἀναστροφὴν, ὑποθέτομεν ὅτι ὁ κ. Dumont ὑπέκυψεν ἀκουσίως εἰς τὴν ἐπήρειαν δολίων καὶ κακοβούλων φίλων, οἵτινες στρεβλὰς καὶ νόθας παρέχουσιν αὐτῷ πληροφορίας. Οὐδόλως ἐπιθυμοῦμεν ἵνα ἀκούωμεν πάντοτε ἐπαινοῦς, τουναντίον προτιμῶμεν τὴν ἀπόδειξιν τῶν ἐλαττωμάτων καὶ σφαλμάτων ἡμῶν, καὶ τὰς πρὸς θεραπείαν νοουθεσίας, ἀρκεῖ ἴν' ὧσιν αὐταὶ δίκαιαι. Ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ ἔχει πολλὰ προτερήματα καὶ πλεῖον ἐλαττώματα ταῦτα γνωστὰ καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς, ἀλλὰ θαρροῦμεν καὶ ἐλπίζομεν ἐκείνων μὲν τὴν διατήρησιν, τούτων δὲ τὴν διόρθωσιν ὁ δὲ κ. Dumont ἐν τῷ τελευταίῳ αὐτοῦ ἄρθρῳ ἀντιφάσκων εἰς ἕσα ἐγραψεν προηγουμένως, τὰ πρῶτα μὲν ἀποσιωπᾷ, ταῦτα δὲ μεγαλύνει καὶ πολλαπλασιάζει. Οὐδόλως ἐπιχειροῦμεν ἐνταῦθα τὴν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἄρθρου ἀνασκευὴν ἀλλὰ γνωρίζοντες τὴν χρησιμότητα καὶ τὴν εὐθύτητα τοῦ κ. Dumont ἐλπίζομεν, ὅτι αὐτὸς οὗτος θέλει ὁμολογήσει τὴν ἀπάτην αὐτοῦ, σκεφθεὶς ὠριμώτερον, καὶ ἀκριβοστέρας καὶ ἀμεροληπτοτέρας λαβῶν πληροφορίας.

Α.Α. ΖΩΗΡΟΣ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Κανονισμὸς τοῦ Συλλόγου.
Κατάλογος τῶν ἰδρυτῶν.
Κατάλογος τῶν μελῶν.
Κατάλογος εὐεργετῶν καὶ δωρητῶν.
Κοσμήτορες καὶ μέλη Ἐπιτροπῶν.

Σελ.
γ'—ι.
ι'—ιβ'.
ιγ'—κς'
κζ'.
κη'—λ'.

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Γ. ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΥ Περὶ τῆς κατὰ τοὺς Ἄραβας Χυμίας.	4— 24
Μ. ΠΑΡΑΝΙΚΑ Στοιχεῖα γλωσσολογίας.	24— 46
Α. Γ. ΠΑΣΠΑΘΗ Περὶ τῶν ἐν Κ/πόλει ἀνασκαφῶν.	46— 64
Α. ΜΟΡΔΤΜΑΝΝ Περὶ τῶν ἀρχαιοτάτων μνημείων τῆς Ἀρμενίας.	64— 77
Α. Σ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΟΥΣ Περὶ τῆς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ φιλοσοφίας κατὰ τὸν ἰθ' αἰῶνα.	78—108
ΜΟΡΔΤΜΑΝΝ (υἱοῦ) Περὶ μολυβδοβούλλων.	108—112
Π. ΚΑΛΛΙΒΟΥΡΣΗ Περὶ τῆς ἐπιβροῆς τοῦ θερμογόνου κτλ.	112—120
Ρ. ΣΧΙΡΟΕΔΕΡ Περὶ τῆς Μωαβιτικῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Μέσα.	120—138
Α. Γ. ΠΑΣΠΑΘΗ Περὶ τοῦ Ἐμπορίου τῶν Γενουηνησίων ἐν Κ/πόλει.	138—165
Α. Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ Περὶ τοῦ Χαρτονομίσματος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.	165—177

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ Περὶ τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος.	178—186
ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ Περὶ τῆς ἐνεστάσεως καταστάσεως τῶν ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις ἡμετέρων Ἐκπαιδευτηρίων.	186—210

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

'Από τῆς ΣΠΘ'. Συνεδριάσεως μέχρι τῆς ΤΛΑ'.

Σελ.
210—313

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ

ΣΤΕΦΑΝΟΥ Κ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ, Βιογραφίας Γ. Γρόττε Ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου.	Σελ. 217
Μ. ΠΑΡΑΝΙΚΑ, Περὶ Βυζαντινῆς Μουσικῆς.	233
Ι. ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ, Συντόμου Ἱστορίας τῆς Φυσιολογικῆς περὶ ὁράσεως θεωρίας.	235—237
Α. ΜΟΡΔΤΜΑΝΝ, Περὶ ἐπιγραφῶν καὶ ἀναγλύφων Φιλιππουπόλεως.	238—240
Ι. ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ, Περὶ τοῦ γνωστικῆς.	260—262
JERNNIGHAM, Περὶ τοῦ μυθολογικοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ Βοσπόρου.	278—279

ΕΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ.

Περὶ Γλωσσολογίας Μ. Π.	223—224
	καὶ 245—246
Περὶ τῶν Ἀρχαιοτάτων μνημείων τῆς Ἀρμενίας Α. Μ.	234—235
Ἐπὶ τῆς συντόμου Ἱστορίας τῆς φυσιολογικῆς περὶ ὁράσεως θεωρίας Ι. Κ.	237—238
Περὶ τῆς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ φιλοσοφίας κατὰ τὸν ἰθ' αἰῶνα. Α. Μ.	241

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΛΑΛΙΑΙ

Κ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΥ Προέδρου ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ.	210—211
ΑΝΘΙΜΟΥ τ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ, ἐπὶ τῇ καταθέσει τοῦ θεμελίου λίθου τοῦ κτιρίου τοῦ Συλλόγου.	242
Κ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΥ Προέδρου, » »	243
Ξ. ΖΩΓΡΑΦΟΥ Ἀντιπροέδρου.	258
Κόμητος DE VOGUE Πρέσβευς τῆς Γαλλίας.	258
Μ. ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΥ ἐν τῇ ἐπετείᾳ Πανηγύρει.	312

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΤΙΚΗΣ τοῦ Ταμείου ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.	211
ΤΟΥ κ. Γ. Σ. Γ. ΒΟΞ ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Χ. ΚΟΛΛΕΝ συλλεγέντων νομισμάτων Τόμews.	249—253

	Σελ.
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.	263
ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.	263—266
ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ, Κρίσις ἐπὶ τῆς Γραμματικῆς τοῦ κ. Π. Κοντογεώργη.	266
ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.	267—270
ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.	270
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.	271—278
ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΥ, Περὶ τῶν δημοσίων διαλέξεων.	279—283
ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ.	283—284
ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΦΥΛΑΚΟΣ.	284
ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ.	284—294
ΤΟΥ ΤΑΜΙΟΥ.	294—302
ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ, Περὶ τῶν κατὰ τὸ 1871—72 ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου.	303—312

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ ΚΑΙ ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ.

Ἑρμηνευτικὴ τοῦ Κανονισμοῦ.	215—216
Πρὸς τοὺς Ἄρχιερεῖς.	224—225
Πρὸς τὰς Ἐφορίας καὶ Δημογεροντίας μετὰ Διαγράμματος.	»
Ψήφισμα ὑπὸ τὸν θεμέλιον λίθον.	240

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

E. SCHLIEMANN, Περὶ τῶν ἐν Τροίᾳ ἀνασκαφῶν.	220—222
ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ » »	230—232
ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ » »	247—249
ΕΥΘ. ΚΑΣΤΟΡΧΗ Πρυτάνεως τοῦ Ἑλλ. Πανεπιστημίου.	254
A. KIRCHHOFF.	270—274

ΠΡΟΣΦΟΡΑΙ ΒΙΒΛΙΩΝ, ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ κλπ.

ΕΜΜ. ΚΡΗΤΙΚΙΔΟΥ, ΣΠ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ, ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ καὶ Μ. ΤΡ. ΠΟΝΤΟΥ.	212, 247
ΔΕΚΙΓΑΛΛΑ.	213, 278
GOOLD, Δ. ΠΑΣΠΑΛΛΗ καὶ ΑΛ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ.	213
ΠΑΠΠΑΔΟΥΚΑ.	215
A. P. ΡΑΓΚΑΒΗ.	218
A. ΜΕΛΑ, ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ.	219
Δ. ΣΤΡΟΥΜΠΟΥ, I. ΒΡΕΤΟΥ.	222
ΒΕΛΕΓΡΑΔΩΝ ΑΝΘΙΜΟΥ.	222, 254
A. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, ΤΩΝ ΙΔΡΥΤΩΝ Τ ΑΥΚΕΙΟΥ, ΕΦΟΡ. ΒΑΘ. ΡΥΑΚΟΣ, ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΕΡΙΑΣ, Κ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ, Π. ΚΟΥΠΙΤΩΡΗ.	222
ΣΕΡΑΠΗΩΝΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ, ΚΥΡΙΑΣ ΡΑΖΗ, Α. ΓΟΥΔΑ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓ.	

ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ, Ι. ΚΟΥΡΤΕΛΗ, Π. ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗ,	Σελ.
Ι. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ, ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ.	227
Ι. ΔΑΜΠΡΙΝΙΔΟΥ.	234
Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Γ. ΒΕΡΝΙΚΟΥ.	238
ΧΡ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΔΟΥ.	238, 246
Μ. ΠΑΡΑΝΙΚΑ.	238
ΒΔ. ΣΚΟΡΔΕΛΗ, Α. ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΥ.	240
Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ.	245
MORDTMANN.	253
ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ.	254
ΣΑΠΦΟΥΣ ΛΕΟΝΤΙΑΔΟΣ.	254—255
Α. ΓΟΥΔΑ, Β. ΛΑΓΑ.	259
Α. Ζ. ΕΨΗΔΟΥ, Γ. ΒΑΣΙΑΔΟΥ, ΑΔΕΛΦΩΝ ΚΑΣΔΑΓΛΗ.	263
C. E. CURTIS.	271
ΧΑΤΖΗ ΠΟΛΥΧΡΟΝΗ, ΖΩΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ.	278
Ν. Σ. ΡΑΛΛΗ.	284

ΠΡΟΞΦΟΡΑΙ ΧΡΗΜΑΤΩΝ.

Γ. ΖΑΡΙΦΗ, ΔΩΡΑΣ ΙΣΤΡΙΑΔΟΣ.	212
Γ. ΚΟΡΩΝΙΟΥ.	213
Θ. Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ.	245
Ε. GOOLD, Κ. ΔΟΣΙΟΥ.	218
ΧΡΗΣΤ. ΕΦΕΝΔΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ.	235, 269
Α. ΣΤΑΜΟΥΔΗ.	245
ΔΑΝΙΗΛ ΠΑΠΑ.	256
Θ. Α. ΚΟΣΟΥΔΗ.	257, 260
ΤΩΝ ΕΝ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΩ ΟΜΟΓΕΝΩΝ.	259
Μ. ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗ, Α. ΒΑΛΛΙΑΝΟΥ.	270
Ν. Ι. ΡΑΛΛΗ.	284

ΔΗΜΟΣΙΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ.

Α. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ, Περὶ Κορίνθου καὶ τοῦ ἰσθμοῦ αὐτῆς.	313—322
Η. ΚΑΛΛΙΒΟΥΡΣΗ, Περὶ ἐγκερᾶλου ψυχολογικῶς θεωρουμένου.	322—344
Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΟΥ, Περὶ τῆς ἐνεακήμερου Βασιλείσσης Ἰωάννης.	344—359

ΕΡΑΝΙΣΜΑΤΑ.

Η ΘΡΑΚΗ ΚΑΙ ΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΑΥΤΗΣ ὑπὸ Α. Dumont.	359—385
---	---------

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Ἐν σελίδι 15'	στίχῳ	β' ἄνωθεν	κάτω τοῦ ἔτος ἐκλογῆς	γράφει 1871	
»	10'	στίχῳ	2 κάτωθεν ἀντὶ 1870	» 1871	
»	12	στήλῃ α'	στίχῳ 6 κάτωθεν » ἦσαν	» ἦσαν	
»	18	» β'	» 3 ἄνωθεν » Raxis	» Razis.	
»	»	»	» 20—21 κάτωθεν » TIA'	» TIA' καὶ TKΔ'.	
»	25	» α'	» 16 » » δι' οὓ	» δι' οὓ	
»	28	» »	» 4 » » Ἐβρίκου	» Ἐβρίκου	
»	49	» »	» 7 » » στυλοβ.	» στυλοβ. αὐτῶν	
»	64	» β' ἐν τῷ τίτλῳ		» T Γ'	
»	66	» α' στίχῳ	17 » » γεωγραφικῇ	» γεωγραφικῇ	
»	67	» »	» 6 ἄνωθεν	ἀνάγνωθι ἱστορικὸς (ἄνευ στίξεως).	
»	»	» »	» 7 »	γράφει ὁ δὲ Πτολεμαῖος	
»	72	» »	» 19 κάτωθεν » υἱὸς	» υἱὸς	
»	77	» β'	» προτελευταίῳ	» MORDTMANN	
»	78	» α'	» 5 ἄνωθεν » χρείας	» χορείας	
»	85	» β'	» 12 κάτωθεν » ἡ οὐσία	» αἱ οὐσίαι	
»	86	» α'	» 13 » » τινός	» τινός	
»	87	» β'	» 12 » »	» ἀνα-πτύσσει	
»	»	» »	» 10 » » litterature	» littérature.	
»	105	» α'	» 7 ἄνωθεν » ἵνα τὸ δὲ	» ἵνα δὲ τὸ	
»	108	» β'	» 2 » » εἶναι ἐπικεχρυσ.	» ἐπικεχρυσωμένον	
»	»	» »	» 14—15 » διόρθου, δυστυχῶς ἢ ἐν τῷ ἔμπαλι	» ἐπιγραφῇ εἶναι ὅλως παρεφθαρμένη	
»	»	» »	» 7 κάτωθεν » ὀξειδωμένον	» ὠξειδωμένον	
»	120	» α' ἐν τῷ τίτλῳ	ἀντὶ TIIH'.	» TIO'.	
»	»	» τρεῖς στίχους κάτωθεν τοῦ τίτλου		» Δαιθὼν	
»	»	» στήλ. α' στίχ.	» 7 κάτωθεν » σημητικὴν	» σημητικὴν	
»	121	» β'	» 7 ἄνωθεν » Clerment	» Clermont	
»	138	» β'	» 25 κάτωθεν » αὐτῶν	» αὐτῶν	
»	141	» »	» 20 ἄνωθεν » αὐτῶν	» αὐτῶν	
»	144	» α'	» 6 κάτωθεν » παρ'	» παρ'	

Ἐν σελίδι 169	στήλη	ἀ.	στίχῳ	7 ἄνωθεν ἀντὶ	de Liville	γράφει	de Seville
» 211	»	β'.	»	5 κάτωθεν	» ἀπὸ 26	» ἀπὸ 6	
» 222	»	α'.	»	2 »	» Mordtman	» Mordtmann	
» 259	»	»	»	18 »	» Δερσόνης	» Δερούσης	
» »	»	»	»	40 »	» Ἀρνάκης	» Ἀρσάκης	
» »	»	β'.	»	8 ἄνωθεν	» Φ.	» Ἴω.	
» »	»	»	»	10 »	» Βαρικλᾶς	» Βουρουκλᾶς	
» 344	»	»	»	11 »	» βαρβαρῶν.	» βαρβαρότητος	
» »	»	»	»	12 »	» ἐνέλειπε	» ἐγκατέλειπε	
» »	»	»	»	5 κάτωθεν	» ἡμῶν	» ὕμῶν	
» 359	»	β'.	»	ἐν τῷ τίτλῳ	» ALBERT	» ALBERT.	
» 360	»	α'.	»	στίχῳ 26 ἄνωθεν	» Σάρρωνικὸν κόλπον	γράφει, κόλπον τῆς	
					Σάρρου, εἴτε	Μέλαινα κόλπον.	
» 261	»	»	»	21 »	» Πλίνος	γράφει Πλίνιος	
» 366	»	»	»	» »	» εὐχοέονται	» εὐωχόνται	
» 382	»	ἀ.	»	7 »	» Στενιμάχου	» Στενημάχου	

Ο

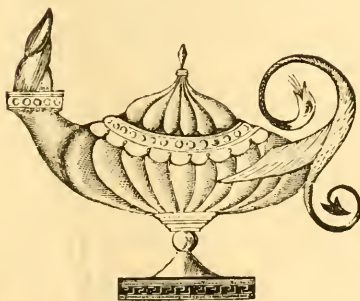
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ.

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ.

ΤΟΜΟΣ Ζ'. = 7

(1872-73).

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Α. ΚΟΡΟΜΗΛΑ.

(Ὁδῶ Περμποπαζάρου Ἀριθ. 44).

1874.

ΜΕΛΗ

ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

ΙΔΡΥΤΑΙ.

1861

- † ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Τ. Δ. ἔμπορος.
† ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Ι. ἰατρός.
ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ Ἰωάννης, μέλος τοῦ συμβουλίου ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας.
ΒΑΣΙΑΔΗΣ Ἡροκλῆς, ἰατρός ἐν Κ/πόλει.
ΒΑΦΙΑΔΗΣ Ἀπόστολος, ἰατρός ἐν Κ/πόλει.
ΒΛΑΣΤΟΣ Ἀντώνιος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.
† ΓΑΛΑΤΗΣ Ἰ. Σ. ἰατρός.
ΓΕΝΙΔΟΥΝΙΑΣ Δημήτριος, ἐν Κ/πόλει.
ΓΚΙΟΥΜΟΥΣΓΚΕΡΔΑΝΗΣ Μ. ἔμπορος ἐν Φιλιππουπόλει.
† ΕΥΘΥΦΡΩΝ Η. ἰατρός.
† ΖΩΓΡΑΦΟΣ Θεόδωρος, ἰατρός ἐν Κ/πόλει.
ΖΩΓΡΑΦΟΣ Ξενοφῶν, ἰατρός ἐν Κ/πόλει.
ΖΩΗΡΟΣ Ἀλέξανδρος, ἰατρός ἐν Κ/πόλει.
† ΙΓΓΛΕΣΗΣ Α. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.
ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ Κωνσταντῖνος, Π. Ν. ἐν Κ/πόλει.
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Ἀλέξανδρος, ὑφυπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν.
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Κωνστ. καθηγητὴς τῆς Α. Ἱατρικῆς Σχολῆς ἐν Κ/πόλει.
† ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Στέφανος, ἰατρός ἐν Κ/πόλει.
ΚΟΣΟΥΔΗΣ Θεμιστοκλῆς, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.
ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Χ. Γεώργιος, κτηματίας ἐν Κ/πόλει.
† ΛΑΣΚΑΡΙΣ Ἀλέξανδρος, Μητροπολίτης Σισανίου.
ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ Σπυρίδων, καθηγητὴς τῆς Α. Ἱατρικῆς σχολῆς ἐν Κ/πόλει.
ΝΕΟΚΟΣΜΟΣ Δημήτριος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.
† ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Α. Γεν. Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Κ/πόλει.

ΠΑΣΠΑΛΛΗΣ Δημήτριος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.

ΠΥΛΑΔΗΣ Βασίλειος, λόγιος ἐν Κ/πόλει.

ΡΑΖΗΣ Δημήτριος, Α'. διερμηνεὺς τῆς ἐν Κ/πόλει Ἑλλ. Πρεσβείας.

ΣΑΒΒΑΣ πασσᾶς Ἰωάννης.

ΣΟΦΟΚΛΗΣ Γαβριήλ, Σχολάρχης τῆς ἐν Στυροδρομίῳ Σχολῆς τῆς Παναγίας.

† ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗΣ Γεώργιος, καθηγητῆς.

ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΕΛΗ.

Α

Ἔτος ἐκλογῆς.

ΑΓΕΛΑΣΤΟΣ Δημοσθένης, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1873
ΑΓΕΛΑΣΤΟΣ Μ. Σταμάτιος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1874
ΑΔΑΜΑΝΤΙΔΗΣ Γεώργιος, γραμματεὺς τοῦ ἁγίου Στρωμνίτισης.	»
ΑΘΗΝΟΓΕΝΗΣ Παῦλος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΑΪΒΑΖΙΔΗΣ Νικόλαος, Γεν. Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἱεροσολύμοις.	1867
ΑΚΑΤΟΣ Νικόλαος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1865
ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ Ἀθανάσιος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1873
ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ Ζαχαρίας, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1869
ΑΔΙΜΠΕΡΤΗΣ Ἰωάννης, βιβλιοπώλης ἐν Κ/πόλει.	1873
ΑΛΤΙΝΑΔΜΑΖΗΣ Ἰωάννης, ἔμπορος ἐν Ἀδριανουπόλει.	1872
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ Ἰωακείμ, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1873
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ Παρρασκευᾶς, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ Συμεών, βιβλιοπώλης ἐν Κ/πόλει.	1873
ΑΝΔΡΕΟΥ Χ. Δημήτριος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1873
ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντῖνος, μέλος τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου.	1864
ΑΝΤΥΠΑΣ Διονύσιος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1866
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ Σωτήριος, ἱατρὸς ἐν Φιλιππουπόλει.	1873
ΑΞΕΛΟΣ Κωνσταντῖνος, Γεν. Πρόξενος τῆς Ἑλλ. ἐν Κ/πόλει.	»
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Ἀθηνόδωρος, ἱατρὸς ἐν Ἠλιουπόλει (Ἀϊδινίῳ).	1874
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Καλλιάρχης, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Περικλῆς, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1870
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Χα. Ἀπόστολος, ἔμπορος ἐν Ἠλιουπόλει (Ἀϊδινίῳ).	1873
ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ Δημήτριος, ἔμπορος ἐν Φιλιππουπόλει.	1874
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Ἀλκιβιάδης, ἐν Κρήτῃ.	»
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Γεώργιος, μέλος τοῦ γραφείου τῶν μεταφραστῶν ἐν Κ/πόλει.	1870
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Σταυράκης, μέγας λογοθέτης ἐν Κ/πόλει.	1862
ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ Ἰωάννης, μέλος τοῦ Συμβουλίου ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας.	1864

Β

ΒΑΔΔΙΑΝΟΣ Μ. Β. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΒΑΛΣΑΜΟΣ Ι. μεσίτης ἐν Κ/πόλει.	1872

ΒΑΛΑΤΑΖΗΣ Μιλιτιάδης, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1871
ΒΑΜΒΑΚΗΣ Νικόλαος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΒΑΡΚΕΡ Αἰμίωδ, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1873
ΒΑΡΟΤΖΗΣ Κ. ἰατρός ἐν Κ/πόλει.	1874
ΒΑΣΙΑΔΗΣ Ἡροκλῆς, ἰατρός ἐν Κ/πόλει.	1861
ΒΑΣΣΑ ἐφένδης, διευθ. τῶν Τροχιοδρόμων ἐν Κ/πόλει.	1873
ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ Γεώργιος, δημοσιογράφος ἐν Κ/πόλει.	1868
ΒΑΦΙΑΔΗΣ Ἀπόστολος, ἰατρός ἐν Κ/πόλει.	1861
ΒΑΦΙΔΗΣ Ἀναστάσιος, διδάσκαλος ἐν Χαρταλιμῆ.	1872
ΒΕΙΣΒΑΧ Augustin, ἰατρός ἐν Κ/πόλει.	1873
ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΣ Γεώργιος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΒΕΛΙΣΑΡΙΟΣ Ἰωάννης, » »	1873
ΒΕΡΙΣΗΣ Ἰωάννης, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1871
ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ Ἀθανάσιος, οἰκονομολόγος ἐν Ἀθήναις.	1870
ΒΙΚΕΛΑΣ Δ, τραπεζίτης ἐν Λονδίνω.	1872
ΒΛΑΣΤΟΣ Ἀντώνιος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1861
ΒΟΔΙΖΑΣ Ι, μεσίτης ἐν Κ/πόλει.	1871
ΒΟΥΡΟΣ Περικλῆς, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1867
ΒΟΥΤΥΡΑΣ Σταῦρος, δημοσιογράφος ἐν Κ/πόλει.	1866
ΒΥΕΤΟΣ Ἰωάννης, » »	1871

Γ

ΓΕΝΙΔΟΥΝΙΑΣ Δημήτριος, ἐν Κ/πόλει.	1861
ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ Ι. Β'. γρχμμ. τῆς Ἑλλ. Πρεσβείας ἐν Κ/πόλει.	1872
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Σ. Γ. ἔμπορος ἐν Ῥουχτσουκίω.	1864
ΓΙΑΝΑΡΟΣ Θρασύβουλος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1867
ΓΚΙΩΝ Ἰωάννης, διευθυντῆς Ἀσφαλ. Ἐταιριῶν ἐν Κ/πόλει.	1864
ΓΚΙΩΝΗΣ Μιχαήλ, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1871
ΓΚΙΟΥΜΟΥΣΓΚΕΡΔΑΝΗΣ Μ. ἔμπορος ἐν Φιλιππουπόλει.	1864
ΓΚΙΟΥΜΟΥΣΓΚΕΡΔΑΝΗΣ Ἀθανάσιος, ἔμπορος ἐν Φιλιπ/πόλει.	1871
ΓΑΥΚΑΣ Νικηφόρος, Μητροπολίτης Ἰμβρόν.	1872
GRUMBACH C. καθηγητῆς ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Λυκείῳ Γαλατᾶ Σεράι.	1872

Δ

DADIAN Artin Effendi, πρόεδρος τοῦ Γ'. τμήματος τῆς Δημαρχίας.	1871
ΔΑΛΛΑΣ Γεώργιος, δικηγόρος ἐν Κ/πόλει.	1871
DEVEAUX Emile διευθ. τῆς Αὐτ. Ὁθ. τραπεζῆς ἐν Κ/πόλει.	1872
ΔΕΚΑΣΤΡΟΣ Αὔγουστος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	»
ΔΕΗΑΣΤΑΣ Νικόλαος, βιβλιοπώλης ἐν Κ/πόλει.	1871
DERENTHAL Eduard, γρχμμ. τῆς Γερμ. Πρεσβείας ἐν Κ/πόλει.	1872

	Ἔτος ἐκλογῆς.
DETHIER Ph. D. Ph. διευθ. τοῦ Αὐτοκρατ. Μουσείου ἐν Κ/πόλει.	1866
ΔΗΜΑΔΗΣ Κωνσταντῖνος, ἀρχιτέκτων ἐν Κ/πόλει.	1871
ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ Ἀθανάσιος, καθηγητῆς ἐν Χαλκηδόνι.	1874
ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ Α. Γ. γεωμέτρης ἐν Κ/πόλει.	1874
ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ Ξενοφῶν, ἐμπορογράφτης ἐν Κ/πόλει.	1873
ΔΗΜΗΤΣΑΣ Κωνσταντῖνος, ἰατρὸς ἐν Ἀδριανουπόλει.	1874
ΔΙΑΔΕΓΜΕΝΟΣ Γεώργιος, διευθυντῆς Ἀσφαλ. Ἐταιριῶν ἐν Κ/πόλει.	1872
ΔΟΥΝΙΑΣ Λεωνίδας, φαρμακοποιὸς ἐν Κ/πόλει.	1874
ΔΡΑΚΟΣ Δ., μεσίτης ἐν Κ/πόλει.	»
» Νικόλαος, μεσίτης ἐν Κ/πόλει.	1873

Ε

EDWARDS OSKAR, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1874
ΕΞΑΚΟΥΣΤΟΣ Πέτρος, μηχανικὸς ἐν Κ/πόλει.	1872
ΕΥΓΕΝΙΔΗΣ Δημοσθένης, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1873
ΕΥΓΕΝΙΔΗΣ Εὐστάθιος, » »	1874
ΕΥΕΛΠΗΣ Ν. Γ. διδάσκαλος ἐν Τένει τοῦ Ἰκονίου.	1872
ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ Πα. Ἀρσένιος, καθηγητῆς ἐν Κ/πόλει.	1874

Ζ

ΖΑΔΕΣ Ἰωάννης, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1867
ΖΑΛΑΠΑΣ Ἀθανάσιος, γεν. λογιστῆς τῆς Ἐταιρίας τῶν Τροchioδρόμων ἐν Κ/πόλει.	1872
ΖΑΜΒΑΚΟΣ Δημήτριος, ἰατρὸς ἐν Κ/πόλει.	1874
ΖΑΝΝΕΛΗΣ Ἐμμανουήλ, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1868
ΖΑΡΙΦΗΣ Λεωνίδας, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1872
ΖΑΡΙΦΗΣ Πέτρος, » »	1873
JAUGE AMÉDÉE, μηχανικὸς καὶ γεωλόγος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΖΕΡΒΟΥΔΑΚΗΣ Α. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1867
ΖΗΣΗΣ Ζήση, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1872
ΖΙΦΟΣ Ἰωάννης, ἰατρὸς ἐν Κ/πόλει.	1869
ΖΟΥΠΑΝ Κωνσταντῖνος, ἔμπορος ἐν Ἀδριανουπόλει.	1867
ΖΩΓΡΑΦΙΔΗΣ Ἰωάννης, καθηγητῆς ἐν Κ/πόλει.	1873
ΖΩΓΡΑΦΟΣ Ξενοφῶν, ἰατρὸς ἐν Κ/πόλει.	1864
ΖΩΗΡΟΣ Ἀλέξανδρος, » »	»

Η

ΠΑΙΑΣΚΟΣ Κωνσταντῖνος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1863
ΠΑΙΟΠΟΥΛΟΣ Ἀσημάκης, ἔμπορος ἐν Μακαρονίχ.	1872

Θ

ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ Κωνσταντίνος, έμπορος έν Κ/πόλει.	Έτος έκλογής. 1872
ΘΩΜΙΔΗΣ Άθανάσιος, έμπορος έν Φιλιπ/πόλει.	1872

I

ΙΑΚΩΒΟΥ Μιλιτιάδης, έμπορος έν Παρισίοις.	1874
ΙΑΛΕΜΟΣ Όδυσσεύς, δημοσιογράφος έν Κ/πόλει	1872
JERNNIGHAM Hübert, πρ. γραμματεύς τής Άγγλ. Πρεσβείας έν Κ/πόλει.	»
ΙΣΜΥΡΙΔΗΣ Κωνσταντίνος, τραπεζίτης έν Κ/πόλει.	1873
ΙΩΑΚΕΙΜ Θεόδωρος, έμπορος έν Κ/πόλει.	1874
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Έμμανουήλ, λόγιος έν Κ/πόλει.	»
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Ίωάννης, υπάλληλος έν Κ/πόλει.	1873
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Κωνσταντίνος, έμπορος έν Κ/πόλει.	1874
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ Σωφρόνιος.	»

K

ΚΑΖΑΝΟΒΑΣ Γεώργιος, έμπορος έν Κ/πόλει.	1874
ΚΑΖΑΝΟΒΑΣ Ηαντελής, έμπορος έν Κ/πόλει.	1872
ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Ευστάθιος Κλεββουλος.	1863
ΚΑΛΒΟΚΟΡΕΣΣΗΣ Δημήτριος, έμπορος έν Κ/πόλει.	1872
ΚΑΛΒΟΚΟΡΕΣΣΗΣ Ίωάννης, έμπορος έν Κ/πόλει.	1873
ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ Κωνσταντίνος, έν Κ/πόλει.	1861
ΚΑΛΛΙΒΟΥΡΣΗΣ Πέτρος, ίατρός έν Κ/πόλει.	1874
ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ Δημήτριος, έμπορος έν Κ/πόλει.	»
ΚΑΛΩΤΑΙΟΣ Χριστόδουλος, καθηγητής και ίδρυτής του Έλληνικού Λυκείου.	1873
ΚΑΜΑΡΑΣ Πέτρος, τραπεζίτης έν Κ/πόλει.	»
ΚΑΜΠΕΡ Ήρακλής, έμπορος έν Κ/πόλει.	1874
ΚΑΝΑΚΗΣ Η. Άθανάσιος, έμπορος έν Κ/πόλει.	»
ΚΑΝΑΚΗΣ Κ. έμπορος έν Κ/πόλει.	»
ΚΑΠΟΔΑΪΝΗΣ Ναπολέων, έμπορος έν Κ/πόλει.	»
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Άλέξανδρος, ύφυπουργός των Έξωτερικών έν Κ/πόλει.	1861
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Κωνσταντίνος, καθηγητής τής Α. Ίατρικής Σχολής έν Κ/πόλει.	»
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Στεφ. Κωνσταντίνος, μηχανικός έν Κ/πόλει.	1867
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Στέφανος, γραμματεύς τής Όθωμ. Πρεσβείας έν Πετρούπολει.	1870
ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ Ν. τραπεζίτης έν Κ/πόλει.	1872
ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ Γ. δικηγόρος έν Άρτη.	»
ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ Κωνσταντίνος, τραπεζίτης έν Κ/πόλει.	1862
ΚΑΡΑΣ Νικόλαος, έλεγκτής τής Έταιρείας των Τροχιοδρόμων έν Κ/πόλει.	1874

Ἔτος ἐκλογῆς.

ΚΑΡΔΑΜΙΤΣΗΣ Π. μεσίτης ἐν Κ/πόλει.	1871
ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ Ἰορδάνης, καθηγητῆς ἐν Χαλκηδόνι.	»
ΚΑΣΤΕΛΛΗΣ Ἰωάννης, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΚΑΤΗΝΑΚΗΣ Μιλτιάδης, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1871
ΚΑΤΣΙΓΡΑΣ Θωμᾶς, ἔμπορος ἐν Φιλιπ/πόλει.	»
ΚΕΠΕΤΖΗΣ Σταῦρος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΚΛΑΔΟΣ Πέτρος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1873
ΚΛΕΑΝΘΗΣ Ζήνων, ἀρχιτέκτων ἐν Κ/πόλει.	1865
ΚΟΚΚΩΝΗΣ Δ., ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1874
ΚΟΚΚΩΝΗΣ Ν., τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει	»
ΚΟΝΕΜΕΝΟΣ Γ., γεν. Πρόξενος τῆς Τουρκίας ἐν Κερκύρᾳ.	1864
ΚΟΟΚΣΟΝ C. ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Κ/πόλει.	1874
ΚΟΡΩΝΑΚΗΣ Π. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1873
ΚΟΡΩΝΙΟΣ Γ. τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1872
ΚΟΣΟΥΔΗΣ Θεμιστοκλῆς, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1861
ΚΟΥΒΕΛΑΣ Μιχ. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΚΟΥΓΙΟΥΜΤΖΙΑΝ Πετρὸς ἐφένδης, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	»
ΚΟΥΜΠΑΡΗΣ Ἀριστείδης, διευθυντῆς τοῦ Ἀδοκρ. Ἀστεροσκοπίου ἐν Κ/πόλει.	1864
ΚΟΥΠΙΑΣ Γρηγόριος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1873
ΚΟΥΠΙΑΣ Λεωνίδα, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	»
ΚΟΥΡΤΕΛΗΣ Δημήτριος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1874
COURTIS G., Chapelain de l'Eglise Commémorative protestante ἐν Κ/λει.	»
ΚΟΦΙΝΑΣ Ἰωσήφ, ἔμπορος ἐν Ἰωαννίνους.	1872
ΚΡΙΚΟΤΖΟΣ Νικόλαος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1864
ΚΥΡΙΑΖΗΣ Χ. Δημήτριος, ἔμπορος ἐν Ἀδριανουπόλει.	1874
ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Ἐτεοκλῆς, δημοσιογράφος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Ἀλέξανδρος, δικαστῆς ἐν τῷ πολ. Πρωτοδικεῖῳ Σταυροδρομίου.	»
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Γεώργιος, ἀδαμαντοπώλης ἐν Κ/πόλει.	1872
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Χ. Γεώργιος, κτηματίας ἐν Κ/πόλει.	1861
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Δημήτριος, ἀδαμαντοπώλης ἐν Κ/πόλει.	1872
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Διονύσιος, ἔμπορος ἐν Κερκασούντι.	1874

Λ

ΛΑΓΑΣ Βασίλειος, βιβλιοδέτης ἐν Κ/πόλει.	1871
ΛΑΖΟΠΟΥΛΟΣ Γεώργιος, ταμίας τῆς Ἐταιρίας τῶν Τροχιοδρόμων ἐν Κ/πόλει.	1864
ΛΑΤΡΗΣ Γεώργιος, ἔμποροῦ-άλληλος ἐν Κ/πόλει.	1874
ΔΕΒΑΔ ἐφένδης, μηχανικὸς ἐν Κ/πόλει.	1874
LEON Gustave, ἱατρὸς ἐν Κ/πόλει.	1872
ΛΙΟΥΜΑΣ Ἀπόστολος, καθηγητῆς ἐν Κ/πόλει.	1868
ΛΟΥΤΡΑΡΗΣ Παῦλος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1873

ΡΑΛΛΗΣ Στεφ. Ἀλέξανδρος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1872
ΡΑΛΛΗΣ Στέφανος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1863
ΡΑΦΑΗΛ Ῥαφαήλ, ταμίης τῆς Ἑλλην. Πρεσβείας ἐν Κ/πόλει.	1867
ΡΕΒΕΛΑΚΗΣ Δημήτριος, διευθυντῆς τροχιδορῶμων ἐν Κ/πόλει.	1871
ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ Ν. Ι. ἔμπορος ἐν Ἡλιουπόλει (Ἀϊδινίω).	»
ΡΟΙΖΟΣ Αἰγούστης, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΡΟΣΟΛΥΜΟΣ Ἀθανάσιος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1871
ΡΩΣΣΕΤΟΣ Ἰωάννης, ἔμποροῦπάλληλος ἐν Κ/πόλει.	1873

Σ

ΣΑΒΒΑΣ Πασῆς Ἰωάννης.	1861
ΣΑΠΟΥΝΤΖΗΣ Ἀθανάσιος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΣΑΡΑΚΙΩΤΗΣ Βασίλειος, διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς ἐν Κ/πόλει.	1865
ΣΑΡΑΦΗΣ Ἀριστείδης, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1869
ΣΑΡΔΙΝΣΚΗΣ Κ. δικηγόρος ἐν Κ/πόλει.	1868
ΣΑΡΔΙΝΣΚΗΣ Ν, διοικητῆς Σρακίων Κρήτης.	1872
ΣΑΡΡΟΣ Γ. διδ. τῆς νομικῆς ἐν Ἀθήναις.	1872
SHAW WILLIAM, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1873
SAX Charles, Πρόξενος τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐν Δυρραχίῳ.	1873
ΣΒΟΡΩΝΟΣ Ἀντώνιος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1871
ΣΒΟΡΩΝΟΣ Μ. Ῥάλλης, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1871
ΣΓΟΥΤΑΣ Δημήτριος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	»
ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Ἀλέξανδρος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Ζωρζῆς, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΣΕΪΤΑΝΙΔΗΣ Γεώργιος, βιβλιοπώλης ἐν Κ/πόλει.	1872
ΣΙΣΜΑΝΟΓΛΟΥΣ Ἰωάννης, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1873
ΣΙΦΝΑΙΟΣ Ἰωάννης, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΣΚΕΝΤΟΣ Ἀπόστολος, δικηγόρος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ Στέφανος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1871
ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ Η. τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1873
ΣΟΡΤΑΝ Σπυρίδων, κτηματίας ἐν Κ/πόλει.	1872
ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ Ἀντώνιος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ Βασίλειος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1871
ΣΟΥΛΙΔΗΣ Νικόλαος, ὑπάλληλος ἐν Κ/πόλει.	»
ΣΟΥΦΟΚΛΗΣ Γαβριήλ, σχολάρχης τῆς ἐν Σταυροδρομίῳ Ἐνοριακῆς Σχολῆς τῆς Παναγίας.	1861
ΣΠΑΘΑΡΗΣ Ἀνδρέας, καθηγητῆς τῶν μαθηματικῶν ἐν Κ/πόλει.	1864
ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Ε. διευθυντῆς ἀσφαλιστικῶν ἑταιριῶν ἐν Κ/πόλει.	1871
SCHROEDER Paul, διεργηνεὺς τῆς Γερμ. Πρεσβείας ἐν Κ/πόλει.	1871
ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ Ἀπόστολος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1873
ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ Δημ. ἱατρὸς ἐν Κ/πόλει.	1872
ΣΤΑΜΟΥΔΗΣ Ἀναστάσιος, ἔμπορος ἐν Σηλυβρίῳ.	»

ΣΤΑΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ Δ. διευθυντῆς τοῦ ἐν Χαλκηδόνι Ἑλλην. Λυκείου.	1872
ΣΤΕΡΙΟΣ Π. τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1873
ΣΤΡΟΜΠΟΥΛΗΣ Ν. ἰατρὸς ἐν Συγῆ.	1873
ΣΥΓΓΡΟΣ Ἀνδρέας, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1874
ΣΥΡΙΓΟΣ Λύσανδρος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1874
ΣΧΟΙΝΑΣ Ἀλέξανδρος, ἰατρὸς ἐν Κ/πόλει.	1873

Τ

ΤΑΓΗΣ Ἀναστάσιος, καθηγητῆς καὶ ἰδρυτῆς τοῦ Ἑλλην. Λυκείου.	1869
ΤΑΓΗΣ Θεοχάρης, καθηγητῆς ἐν Κ/πόλει.	1872
ΤΑΜΒΑΚΟΣ Ν. Δ. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1863
ΤΑΞΗΣ Βασίλειος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1874
ΤΑΞΗΣ Ἰωάννης, λόγιος ἐν Κ/πόλει.	1872
ΤΕΤΣΗΣ Ἰωάννης, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν Κ/πόλει.	1872
ΤΡΑΝΟΣ Ἐμμανουήλ, μεσίτης ἐν Κ/πόλει.	1870
ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΣ Εὐστράτιος, καθηγητῆς ἐν Ταϊγανίω.	1874
ΤΣΕΡΑΕΝΤΗΣ Βελισάριος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1873
ΤΣΕΡΑΕΝΤΗΣ Θεμιστοκλῆς, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1873
ΤΣΕΡΑΕΝΤΗΣ Σωκράτης, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1873
ΤΣΕΡΩΝΗΣ Κωνσταντῖνος, δικηγόρος ἐν Κ/πόλει.	1874
ΤΣΙΚΑΛΙΩΤΗΣ Στέφανος, μεσίτης ἐν Κ/πόλει.	1870

Φ

ΦΑΜΠΙΑΤΟΣ Ν. ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1873
ΦΙΛΙΟΣ Δ. διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν Κ/πόλει.	1872
ΦΙΛΙΠΠΟΒΙΤΣ Σωτήριος, ἔμπορος ἐν Φιλιπ/πόλει.	»
ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΟΦΥΤΟΣ.	»
ΦΛΩΡΙΟΣ Ἐδουάρδος, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	»
ΡΗΡΥΓΙΕ Abia de, δημοσιογράφος ἐν Κ/πόλει.	»

Χ

ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ.	1865
CHARREL Louis, καθηγητῆς ἐν τῷ Αὐτ. Λυκείῳ ἐν Κ/πόλει.	1873
ΧΑΣΙΩΤΗΣ Γεώργιος, καθηγητῆς καὶ ἰδρυτῆς τοῦ Ἑλλην. Λυκείου.	1869
ΧΑΤΖΗ Χρήστου Χρήστος, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν Κ/πόλει.	1873
ΧΕΛΜΗΣ Μιχαήλ, φαρμακοποιὸς ἐν Κ/πόλει.	1873
ΧΕΝ Λεωνίδα, δημοσιογράφος ἐν Κ/πόλει.	1870
ΧΟΥΡΜΟΥΖΗΣ Μιχαήλ, λόγιος ἐν Κ/πόλει.	1873
ΧΡΥΣΟΒΕΛΩΝΗΣ Ἀριστοτέλης, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1873
ΧΡΥΣΟΒΕΛΩΝΗΣ Λεωνίδα, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1869

ΕΠΙΤΙΜΑ ΜΕΛΗ.

Α

	Ἔτος ἐκλογῆς.
ΑΝΘΙΜΟΣ Γ'. πρώην Οἰκουμηνικός Πατριάρχης.	1871
ΑΡΜΕΝΗΣ Βράϊλας, πρώην πρεσβ. τῆς Ἑλλ. ἐν Λονδίνο.	1864

Β

ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ Ἀνδρέας, ἔμπορος ἐν Κ/πόλει.	1871
BANCROFT Georges, πρεσβ. τῆς Ἀμερικῆς ἐν Λονδίνο.	1872
BARTHOLDY Mendelsohn C. καθηγ. Πανεπ. Ἐιδελβέργης.	1866
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ. ὑποδιοικητῆς τῆς Ἐθν. τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.	1871
ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ Χ. ἰατρός ἐν Σμύρνη.	1863
BEULÉ E. μέλος τοῦ Πανακκαδημίου τῆς Γαλλίας.	1866
BLACKIE I. Stuart, καθηγητῆς τῶν Ἑλλην. ἐν τῷ ἐν Ἐδεσμβούργῳ Πανεπιστημίῳ.	1868
VOGUÉ Melchior Comte de, Πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας ἐν Κ/πόλει.	1871
BOKER, πρεσβ. τῶν Ἠνωμ. πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν Κ/πόλει.	1862
BURNOUF Émile, διευθ. τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλ. Σχολῆς.	1868
BOURSIAN C. καθηγ. τοῦ ἐν Ἰένῃ Πανεπιστημίου.	1870
BRUNET DE PRESLE Wladimir, μέλος τοῦ Πανακκαδημίου τῆς Γαλλίας.	1863
BYZANTIOS Σκαρλάτος, λόγιος ἐν Ἀθήναις.	1863

Γ

GEMMA Adolfo, διευθ. τοῦ Ἡμερησίου «Revista».	1871
GLADSTONE William, πρωθυπουργός ἐν Ἀγγλίᾳ.	1862
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Γ'. πρ. Οἰκουμηνικός Πατριάρχης.	1871
GUIGNIAUT Secrétaire perpétuel honoraire de l'Académie des Inscriptions et belles lettres de Paris.	1864

Δ

DUMAST Guerrier Baron à Nancy.	1870
DUMONT Albert, διευθυντῆς τῆς ἐν Ρώμῃ Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.	1868
DURUY Victor, ancien ministre de l'instruction publique.	1863

Ε

Ἔτος ἐκλογῆς.

HELZENDORFF Franz von, καθηγ. τοῦ δικαίου ἐν Βερολίῳ.	1872
HENGEN W. Secretario del Instituto di Correspondenza Archeologica.	1872
EGGER Emile, membre de l'Institut.	1863
EICHTHAL Gustave d', membre de la Société Asiatique à Paris.	1864
ELLIOT Henri, πρεσβ. τῆς Ἀγγλίας ἐν Κ/πόλει.	1872
ΕΤΤΕΜ Πασσάς, μέλος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.	1865
LÉVÉQUE Charles, membre de l'Institut, professeur au collège de France.	1866
ΕΥΓΕΝΙΟΣ Ξηροποταμνός, Ἀρχιμ. ἐν Κ/πόλει.	1863

Ζ

ZAMBALDI F. καθηγ. τῆς Ἑλλ. καὶ Λατιν. Γραμ. ἐν Βενετία.	1872
ΖΑΡΙΦΗΣ Γεώργιος, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1863
ΖΩΓΡΑΦΟΣ Χρηστάκης, τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει.	1863

Η

ΗΑΥΕΤ (Ernest), καθηγητῆς ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας, ἐν Παρισίοις.	1867
---	------

Ι

IGNATIEW (Général), πρεσβ. τῆς Ῥωσσίας ἐν Κ/πόλει.	1865
ΙΣΤΡΙΑΣ Δώρα.	1868
ΙΩΑΝΝΟΥ Φίλιππος, καθηγ. τοῦ ἐν Ἀθήναις ἔθν. Πανεπιστημίου.	1863

Κ

ΚΑΛΑΙΓΑΣ Π. καθηγ. τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.	1871
KARAJEAN Théodore Ritter von D., γερουσιαστῆς ἐν Βιέννῃ.	1872
ΚΑΣΤΟΡΧΗΣ Εὐθύμιος, καθηγ. τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.	1871
ΚΑΦΤΑΝΤΖΟΓΛΟΥΣ Α., ἀρχιτέκτων ἐν Ἀθήναις.	»
KEMAL Πασσάς, Ὑπουργός τοῦ Ἐβραφίου.	»
KEUDELL von, Πρεσβ. τῆς Γερμανίας ἐν Κ/πόλει.	1872
CHRIST, καθηγ. τοῦ ἐν Μονάχῳ Πανεπιστημίου.	1870
KIRGINHOFF Α, καθηγ. τοῦ ἐν Βερολίῳ Πανεπιστημίου.	1872
ΚΟΚΚΙΝΟΣ Ἐμμανουήλ, καθηγ. τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.	1863
ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ Στέφανος, καθηγ. τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.	1863
ΚΟΥΡΤΙΟΣ Ἐρνέστος, καθηγ. τοῦ ἐν Βερολίῳ Πανεπιστημίου.	1870

Λ

ΛΑΜΜΡΟΣ Π. νομισματολόγος ἐν Ἀθήναις.	1871
LAYONS Lord, πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας ἐν Γαλλίᾳ.	1865
LESSEPS Ferdinand de.	1873
LITTRE, membre de l'Institut.	1864
LUDOLFF Comte, Πρεσβ. τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐν Κ/πόλει.	1872

M

	Ἔτος ἐκλογῆς.
ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ Ν. πρόεδρος τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου πρὸς διὰδοσιν τῶν γραμμάτων.	1864
ΜΕΛΑΣ Λέων, λόγιος ἐν Ἀθήναις.	1869
ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Ἡρακλῆς, καθηγ. τοῦ ἐν Ἀθήναις ἔθν. Πανεπιστημίου.	»
MILLER Emmanuel, membre de l' Institut.	1863
MORRIS Joy, πρ. πρεσβ. τῆς Ἀμερικῆς ἐν Κ/πόλει.	1865
MUNIF effendi, πρεσβευτῆς τῆς Τουρκίας ἐν Τεχεράνῃ.	1865

O

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Σοφοκλῆς, ἱατρὸς ἐν Ἀθήναις.	1867
ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ Θεόδωρος, καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις ἔθνικοῦ Πανεπιστημίου.	»

Π

ΠΑΛΛΗΣ Α. καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις ἔθνικοῦ Πανεπιστημίου.	1872
ΠΑΝΤΑΖΗΣ Δ. τμηματάρχης ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας ἐν Ἀθήναις.	»
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Γρηγόριος, τμηματάρχης ἐν τῷ Ὑπουργ. τῶν Ἐξ. ἐν Ἀθήναις.	1868
PATIN Secrétaire perpétuel de l' Académie Française, doyen de la Faculté des lettres de Paris.	1864
ΠΡΕΤΕΝΤΕΡΗΣ Χ. καθηγ. τοῦ ἐν Ἀθήναις ἔθνικοῦ Πανεπιστημίου.	1874

P

ΡΑΓΚΑΒΗΣ Ἀλέξανδρος, πρῶτον πρεσβ. τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρισίοις.	1863
ΡΑΛΛΗΣ Γ. καθηγ. τοῦ ἐν Ἀθήναις ἔθνικοῦ Πανεπιστημίου.	1869
PENIEPΗΣ Μ. διοικητῆς τῆς ἐθνικῆς τραπέζης τῆς Ἑλλάδος.	1864
ROSSIGNOL (I. P.) membre de l' Institut.	»

Σ.

ΣΑΡΙΠΟΛΟΣ Νικόλαος, καθηγ. τοῦ ἐν Ἀθήναις ἔθν. Πανεπιστημίου.	1867
SAFVET Πασσᾶς, Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.	1874
SCHMIDT Bernard.	1870
SCHMIDT Morriz, καθηγητῆς τοῦ ἐν Ἰένη Πανεπιστημίου.	1874
ΣΙΜΟΣ Εὐστάθιος, πρεσβ. τῆς Ἑλλάδος ἐν Κ/πόλει.	1872

Τ

TUCKERMAN Charles, πρ. Πρεσβευτῆς τῆς Ἀμερικῆς ἐν Ἀθήναις.	1873
--	------

Φ

ΦΡΕΑΡΙΤΗΣ Κωνσταντῖνος, καθηγ. τοῦ ἐν Ἀθήναις ἔθν. Πανεπιστημίου.	1867
---	------

Χ

CHASSANG, inspecteur général de l' Académie de Paris.	1868
---	------

ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΑ ΜΕΛΗ.

Α

	Ἔτος ἐκλογῆς
ABBOT Ἐρρίκος, Πρόξενος τῆς Γερμανίας ἐν Θεσσαλονίκῃ.	1869
ΑΒΔΟΥΛΑΧ Βέης, καθηγητῆς τῆς ἐν Κ/πόλει Α. ἱατρικῆς Σχολῆς.	1864
ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ Τηλέμαχος, κτηματίας ἐν Κέῳ.	1863
ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ Λεάνδρος, καθηγητῆς τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ.	1863
ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Β. καθηγ. ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.	1872

Β

ΒΑΛΕΤΤΑΣ Ἰωάννης, διευθυντῆς τῆς ἐν Λονδίῳ Ἑλληνικῆς Σχολῆς.	1865
VEIDNER André, καθηγ. ἐν Μακδεμβούργῳ.	1872
ΒΕΛΕΓΡΑΔΩΝ Ἀνθιμος.	1868
ΒΕΛΟΥΔΗΣ Ι. λόγιος ἐν Βενετίᾳ.	1874
ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ Ν. Νικήτας, εἰρηνοδίκης ἐν Ἀμοργῷ.	1864
ΒΛΑΧΟΣ Ἄγγελος, λόγιος ἐν Ἀθήναις.	1870
BERTHERAND Γεν. Γραμματεὺς τῆς ἐν Ἀλγερίᾳ κλιματολογικῆς ἑταιρίας.	1870

Γ

ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Ν. ἱατρὸς ἐν Βάλῳ.	1863
GIDEL Charles A., λόγιος ἐν Παρισίοις.	1867
GOOLD πρῶην διευθυντῆς τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου ἐν Κ/πόλει.	1874
ΓΟΥΔΑΣ Ἄναστ. ἱατρὸς ἐν Ἀθήναις.	1864
ΓΡΗΓΟΡΑΣ Γερμανός, Ἀρχιμανδρίτης ἐν Λειψίᾳ.	1863
ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ Α. καθηγ. ἐν Κ/πόλει.	1864

Δ

ΔΑΜΩΝ Δ. ἱατρὸς.	1872
------------------	------

ΔΕΚΙΓΑΛΛΑΣ I. ἱατρός ἐν Νάξῳ.	1864
ΔΟΥΖΟΝ A. Πρώζενος τῆς Γαλλίας ἐν Ἰωαννίνοις.	1872
ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ Νικόλαος, λόγιος ἐν Ἀθήναις.	1872

E

ΕΥΕΛΠΙΔΗΣ Δωρόθεος, M. Πρωτοσύγκελλος ἐν Κ/πόλει.	1867
---	------

H

ΗΛΙΑΔΗΣ Λεωνίδας, λόγιος ἐν Παισίοις.	1873
ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ Διονύσιος, Ἐπίσκοπος Ἐφέσου.	1872

Θ

ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ I. ἱατρός, πρόεδρος τοῦ ἐν Σέρραις Μακεδονικοῦ Φιλεκπαιδικοῦ Συλλόγου.	1870
ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ K. πρόεδρος τοῦ ἐν Ῥαιδεστῷ Ἱερουσαλὴμικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου.	»
ΘΕΡΕΙΑΝΟΣ Διονύσιος, δημοσιογράφος ἐν Τεργέστη.	1863

I

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Σάββας, διδάσκαλος ἐν Τραπεζοῦντι.	1870
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Σεραπίων, καθηγ. ἐν Καισαρείᾳ.	1863
HIRSCHFELD Gustave, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν Ἀθήναις.	1873

K

CAILLEMER Exupere, καθηγ. τῆς νομικῆς ἐν Γρενόβλῃ.	1870
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Τηλέμαχος, σπουδαστὴς ἐν Ζυρίχῃ.	»
KOEN, συντάκτης τῶν Ἰσραηλιτικῶν χρονικῶν ἐν Κερκύρῃ.	1863
ΚΟΣΜΙΔΗΣ Κυριακός, ἔμπορος ἐν Πτολεμαίδι.	»
ΚΟΥΠΤΩΡΗΣ Παναγιώτης, γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.	1864
COUSSEMAKER Arthur, φοιτητὴς τῆς νομικῆς ἐν Αἴτῃ.	1870
ΚΡΗΤΙΚΙΔΗΣ Ἐμμανουήλ, ἱατρός ἐν Σύρῳ.	»
KPINOS Δ., φαρμακοποιὸς ἐν Ἀθήναις.	1865
QUEUX de Saint-Hilaire marquis de, λόγιος ἐν Παισίοις.	1867
ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ K., σχολάρχης τῆς ἐν Τραπεζοῦντι Ἑλλην. Σχολῆς.	1864

Λ

ΛΑΖΑΡΟΣ II. ἱατρός ἐν Κερκύρῃ.	1871
ΛΑΜΠΡΟΣ II. Π. νομισματολόγος ἐν Ἀθήναις.	»
ΛΕΒΙΔΗΣ N. A. πρόεδρος τοῦ Ἐξελεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐν Ἀθήναις.	1864

	Ἔτος ἐκλογῆς.
ΛΕΙΒΑΔΑΣ Θεαγένης, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν Βιέννῃ.	1863
LEONARDI Giovanni, φαρμακοποιὸς ἐν Κερκύρῃ.	1871
ΛΕΟΝΤΙΑΣ Σαπφώ, διευθύντρια τοῦ ἐν Σμύρνῃ Παρθεναγωγείου.	1872
ΛΗΜΝΙΟΣ Ν. ἰατρός ἐν Ἀρτάκῃ.	»
ΛΟΝΤΟΣ Ἀνδρέας, πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἰωαννίνοις.	»
ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ Ἀλέξανδρος, Μητροπολίτης Σύρου καὶ Τήνου.	1863

Μ

ΜΑΝΑΡΗΣ Σπυρίδων, γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.	1863
ΜΑΤΣΑΝΟΣ Γ. καθηγ. ἐν τῇ Ζωσιμική Σχολῇ ἐν Ἰωαννίνοις.	1872
MONTANI Pierre, ὑποδιευθυντὴς τοῦ Αὐτοκρ. Ἀστεροσκοπείου ἐν Κ/πόλει.	1866
ΜΟΡΔΟΣ Σχμουήλ, δημοσιογράφος ἐν Κερκύρῃ.	1864
MORDTMANN, φοιτητὴς τῆς φιλολογίας ἐν Βόννῃ.	1872
ΜΥΡΙΑΝΘΕΥΣ Ἰερώνυμος, καθηγητὴς τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ.	»

Ν

ΝΑΥΤΗΣ Ἀνδρέας, Ἕλλην πρόξενος ἐν Τεργέστῃ.	1867
ΝΑΧΑΜΟΥΛΗΣ Ἰωσήφ, δημοσιογράφος ἐν Κερκύρῃ.	1864

Ξ

ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντῖνος, γυμνασιάρχης ἐν Σμύρνῃ.	1863
---	------

Ο

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Παναγιώτης, διευθ. τῆς ἐν Κερκύρῃ ἰδιωτικῆς Σχολῆς.	1868
---	------

Π

ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ Ι. γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.	1863
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Γ. διδάσκαλος ἐν Ἀρτῇ.	1872
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Μ. ἰατρός καὶ πρόεδρος τοῦ ἐν Θεσσαλονικῇ Φιλικεπαιδ. Συλλόγου.	1863
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Χρῆστος, λόγιος ἐν Κ/πόλει.	1864
ΠΑΠΑΔΟΥΚΑΣ Νικόλαος, δικηγόρος ἐν Ἀθήναις.	1873
ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥΣ Κλεάνθης, λόγιος ἐν Βραχίλῃ.	1871
ΠΕΤΡΙΔΗΣ Ἀθανάσιος, λόγιος ἐν Λακωνίῃ.	1864
ΠΙΕΡΙΔΗΣ Κ. ἐν Κύπρῳ.	1871
ΠΟΛΙΤΗΣ Ν. Γ. λόγιος ἐν Ἀθήναις.	1872
ΠΩΠ Κωνσταντῖνος, πρώην Γεν. Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος.	1864

Ρ

ΡΑΛΛΗΣ Ν. ἰατρός ἐν Περγάμῳ.	1872
------------------------------	------

ΡΑΜΜΟΣ Ι. διδάσκαλος ἐν Κ/πόλει.	1874
ΡΑΦΑΗΛ Ἐλευθέριος, πρόεδρος τοῦ ἐν Ἀθήναις Φιλολογικοῦ Συλλόγου <i>Παρνασσός</i> .	1872

Σ

ΣΑΘΑΣ Κωνσταντῖνος, ἀρχαιοδίφης ἐν Ἀθήναις.	1868
ΣΑΚΚΟΠΟΥΛΟΣ Ν. πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἰουστιουκίῳ.	1870
ΣΚΟΡΔΕΛΛΗΣ Βλάσιος, σχολάρχης ἐν Φιλιππουπόλει.	1868
ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ Ι. δημοσιογράφος ἐν Τεργέστη.	1863
ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ Ἐπαμεινώνδας, λόγιος ἐν Ἀθήναις.	1867
ΣΥΜΒΟΥΛΙΔΗΣ Γεώργιος, ἱατρός ἐν Παιτρουπόλει.	1867
Σχλείμανν Ἐρρίκος, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν Ἀθήναις.	1874
ΣΧΟΡΤΣΑΝΙΤΗΣ Δ. σχολάρχης ἐν Ἀρτη.	"

Τ

ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ Ἠλίας, καθηγ. τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς.	1864
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΗΣ Κ. ἐν Βενετίᾳ.	1872
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ Ν.	1863

Φ

ΦΕΡΕΚΥΔΗΣ Ἀθανάσιος, καθηγ. ἐν Ἰωαννίνοις.	1863
ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ Χ. Ν. τυπογράφος ἐν Ἀθήναις.	1864
ΦΟΥΡΤΟΥΝΙΑΔΗΣ Β. ἱατρός ἐν Κ/πόλει.	"

Χ

CHEVALIER de Chiari Gerard, Γεν. Πρόξενος τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐν Ἰωαννίνοις.	1872
ΧΡΟΝΙΔΗΣ Κ. λόγιος ἐν Ἀδριανουπόλει.	1863

Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Γακτικῶν Μελῶν μετὰ τὸ Ἀλεξανδρίδης Ἀθανάσιος, πρόεδρος
 ΑΔΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ Δημήτριος, τηλεγράφος ἐν Κ/πόλει.

1873

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ (α).

ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΕΦΕΝΔΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ.
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ.
ΜΕΝΕΛΛΟΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ.

ΔΩΡΗΤΑΙ (α).

ΑΥΤΟΚΡ. ΟΘΩΜ. ΤΡΑΠΕΖΑ.
ΓΕΝ. ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΜ. ΚΡΑΤΟΥΣ.
Ζ. ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ.
ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ.
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΡΩΝΙΟΣ.
ΑΥΣΤΡΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΙΣΤΩΣΙΣ.
ΚΩΝΣΤ. ΔΟΣΙΟΣ.
ΠΑΝΤΙΑΣ ΣΕΚΙΑΡΗΣ.
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΛΛΗΣ.
ΘΕΟΔ. Α. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ.
ΚΩΝΣΤ. ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ.
ΒΑΣ. ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ.
Θ. καὶ Β. ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ καὶ Σα.
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ.
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ.
ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ.
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ.
ΑΝΑΣΤ. ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ.
ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΑΝΑΝΙΑΣ ΒΑΤΟΠΗΑΙΔΙΝΟΣ.

(α) Ἴδε ἄρθρα τοῦ Κανονισμοῦ 80—84.

ΚΟΞΜΗΤΟΡΕΞ.

κατὰ τὸ 1872—73.

<i>Πρόεδρος</i>	Κ. ΚΑΡΑΪΑΝΟΣ.			
<i>Ἀντιπρόεδροι</i>	<table> <tr> <td rowspan="2">}</td> <td>Λ. ΜΟΡΔΤΜΑΝΝ.</td> </tr> <tr> <td>Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ.</td> </tr> </table>	}	Λ. ΜΟΡΔΤΜΑΝΝ.	Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ.
}	Λ. ΜΟΡΔΤΜΑΝΝ.			
	Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ.			
<i>Γερ. Γραμματεὺς</i>	Δ. ΦΙΛΙΟΣ.			
<i>Εἰδ. Γραμματεὺς</i>	Δ. ΠΑΠΘΩΝΙΔΗΣ.			
<i>Βιβλιοθηκᾶξ</i>	Α. ΛΙΟΥΜΑΣ.			
<i>Ταμίας</i>	Ι. ΓΚΙΩΝ.			

ΜΕΛΗ ΔΙΑΡΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ.

κατὰ τὸ 1872—73.

Α'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ.

- Α. ΜΟΡΔΤΜΑΝΝ *Πρόεδρος.*
 Θ. ΚΟΣΟΥΔΗΣ.
 Ζ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ.
 Δ. ΚΟΚΚΩΝΗΣ.
 Ι. ΓΚΙΩΝ *Ταμίας.*

Β'. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ.

- Γ. ΣΟΦΟΚΛΗΣ *Πρόεδρος.*
 Η. ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ.
 Γ. ΛΑΖΟΠΟΥΛΟΣ.
 Β. ΠΥΛΛΑΔΗΣ.
 Α. ΛΙΟΥΜΑΣ.
 Δ. ΦΙΛΙΟΣ *Γραμματεὺς.*

Γ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ.

- Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ *Πρόεδρος.*
 Κ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ.
 Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ.
 Ξ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ.
 Β. ΠΥΛΑΔΗΣ.
 Μ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ.
 Γ. ΣΟΦΟΚΛΗΣ *Γραμματέας.*

Δ'. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ.

- Η. ΒΑΣΙΑΔΗΣ *Πρόεδρος*
 Μ. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ.
 Α. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.
 ΧΡΗΣΤΟΣ Χ. ΧΡΗΣΤΟΥ.
 Δ. ΦΙΛΙΟΣ.
 Α. ΤΑΓΗΣ.
 Ι. ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ.
 Θ. ΤΑΓΗΣ *Γραμματέας.*

Ε'. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ.

- Σ. ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ *Πρόεδρος.*
 MILLINGEN.
 MORDTMANN (*πκτήρ*).
 MORDTMANN (*υίός*).
 Ρ. DETHIER.
 C. GANNEAU.
 Α. Γ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ.
 Κ. Σ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ.
 Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.
 Η. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ.
 Κ. ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ.
 Α. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ *Γραμματέας.*

Ζ'. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ.

Π. ΚΑΛΛΙΒΟΥΡΗΣ *Πρόεδρος.*

Α. Γ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ.

MORDTMANN (*υἱός*).

L. CHARREL.

ΑΒΔΟΥΛΑΧ ΒΕΗΣ.

JAUGE.

WEISBACH.

Α. ΖΩΠΡΟΣ.

Α. ΒΑΦΙΑΔΗΣ *Γραμματέας.*

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ.

ΑΠΟ ΜΑΪΟΥ 1872 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1873

ΤΟΜΟΣ Ζ΄.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΣΟΥΛΟΥ ΣΕΡΑΪ ΤΟΥ
ΠΟΝΤΟΥ ΑΝΑΚΑΛΥΦΘΕΙΣΩΝ
ΕΠΙΓΡΑΦΩΝ.

(Ανεγνώσθη ἐν τῇ ΤΑΓ΄. Συνεδριάσει).

Ὁ χαρακτήρ καὶ αἱ ἐν μέρει ἐργασίαι τοῦ Ἑλλ. Φιλολογικοῦ Συλλόγου μ' ἐνθαρρύνουσι νὰ ἀποστείλω αὐτῷ ὅσας ἐν Σουλῷ Σεραΐ, χωρίῳ τοῦ Πόντου, ἠδυνήθην περιηγούμενος νὰ ἀνακαλύψω ἐπιγραφάς, ἐπισυνάπτων καὶ τινὰς συντόμους σημειώσεις.

Ἐβρήσθω δ' ἐν παρόδῳ, ὅτι ἀποφασίσας πρὸ τριετίας νὰ ἐρευνήσω γεωγραφικῶς καὶ ἀρχαιολογικῶς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὸ μεταξὺ Ἀμασειᾶς καὶ Εὐξείνου Πόντου, ἀνεπισηθῆς πως ἐπέξετάθην ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐδέησε νὰ θέσω ὡς τέρμα τῶν ἐρευνῶν μου, τὸ μεταξὺ Ἄλυος ποταμοῦ καὶ Εὐξείνου Πόντου, οὐχὶ ἀπὸ τῶν πηγῶν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς Σεβασείας.

Ἦρξαν τινὰς τῆς 12ης Ἰουλίου 1871 ἐρευνῶν ἀπὸ τῶν πηγῶν τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σκύλακος, παραποτάμου τοῦ Ἰριδος ποταμοῦ, ἔφθασα μετὰ δύο ἡμερῶν πορείαν (1) τὴν ἐννάτην ἐσπερινὴν ὥραν Εὐρωπαίσι εἰς τὸ χωρίον Σουλῷ Σεραΐ. Περὶ ἀνατολὰς ἡλίου τὴν πρωτὴν εὐρέθην παρ' ἑλλπίδα μεταξὺ πολλῶν εἰργασμένων μαρμάρων, παριστανόντων κιονόκρανα, κίονας, ἀρχιτεκτονικὰ κοσμημῆματα, πλάκας, κλπ. ἃ ἔκειντο φέρδην μίγδην καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν καὶ πέρας τοῦ βηθέντος χωρίου. Παραιετῆκα ἐνόησα, ὅτι εὐρίσκομαι ἐντὸς ἀρ-

χαίας πόλεως, ἀλλ' ὁποίας; Ὁ Στράβων καὶ τὰ ἄλλα βοηθήματα, ἃ εἶχον ὑπ' ὄψιν, οὐδὲν περὶ τοῦ ἀν' ἐκεῖνο πόλις τις κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ἀνέφερον. Ἀπελπισθεὶς ἀπεφάσισα νὰ ἐρευνήσω μετὰ λεπτομερείας τὸ μέρος, τὰ περιεχόμενα ἐντὸς καὶ τοῖς πέρας τοῦ χωρίου, ἐλπίζων ὅτι θὰ εὐρεθῶσιν ἐπιγραφαί, ἐξ αὐτῶν δ' ἴσως καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως.

Τὸ χωρίον Σουλῷ Σεραΐ κεῖται εἰς τὴν μεσημβρινὴν ἔχθην τοῦ Σκύλακος 39⁰. 40'. 31'' ἀρκτ. πλάτ. καὶ 33⁰. 41'. 56''. ἀνατολ. μήκους ἀπὸ Παρισίων. Ὑψοῦται δ' ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης 2969 γαλλικοῦς πόδας' περιέχει περὶ τὰς 100 θρωακικὰς οἰκίας καὶ πέντε κίρκασιακάς. Εἰκάζω δ' ἐκ πολλῶν τεκμηρίων, ὅτι κεῖται ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν. Ἡ ἔκτασις τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐκ διαφόρων σημείων εἶχε μεγάλην ἔκτασιν, ἰδίως πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ χωρίου. Ἀνατολικομεσημβρινῶς αὐτοῦ εὐρίσκονται ἔχνη τῶν θεμελιῶν ἐκκλησίας, ἥτις ἦτο μίξ τῶν μεγαλύτερων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Πλησίον αὐτῶν καὶ ἐντὸς τοῦ χωρίου ἠρίθηκα 23 κιονόκρανα βυζαντινοῦ βυθμοῦ μὲ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ. Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος περὶ τὰ 2000 βήματα ἀπὸ τοῦ χωρίου ὑπάρχει βωμικὴ γέφυρα καλλίστης κατασκευῆς, ἐκ μεγάλων βολκανικῶν λίθων, ὡς τῶν τοῦ ἀρχαίου μώλου τῆς Ἀμινσοῦ, μετὰ τριῶν ἀψίδων ἐνοῦσα τὰς δύο ἔχθας τοῦ Σκύλακος. Ἐκ πολλῶν ἄλλων σημείων εἰκάζω, ὅτι ἡ πόλις ἀνατολικῶς ἐξέτεινετο ἕως ἐδῶ.

Ἐπειδὴ εὐρίσκομαι μακρὰν βιβλιοθηκῶν, βιβλιομακίαν νὰ προσφέρω νῦν μόνον ὕλην τοῖς ζηλωταῖς τῆς ἀρχαιότητος. Κατὰ χρονολογικὴν ὕβεν σειρὰν καταχωρίζω ἐνταῦθα τὰ ἀνακαλυφθεῖσας ἐπιγραφάς, ἀντιγραφείσας ἀπὸ τῆς 1ῆς ἕως τῆς 2ῆς Ἰουλίου 1871.

(1) Ἡ ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τοῦ χωρίου Sulu Seray ἀπόστασις εἶναι 10 ὥρων, ἡ βραδύτης ὁμοῦς αὕτη προήλθεν ἐκ τῶν ἀρχολογῶν ἡμῶν.

Ἀριθ. Α'.

ΗΥΑΚΝΙΕΠΗΚ
ΟΜ' ΔΟΜΙΤΙΟΟ
ΥΑΛΗΒΕΝΕΦΙΚ
ΤΑΤΚΡΙΟΥΣΕΚΟ
ΥΝΔΟΥΥΗΑΤΙΚΟΥ

᾽Υψος 9,74 γχλ. μέτρον.

Διάμετρος 0,40

Στήλη ἐξ ἀγώνος ἐκ μαρμάρου ὑπολευκού.

Ἀριθ. Β'.

Η ΠΕΘΙΚΟΥ » » »
Η ΒΟΥΛΗΚΑΙΟ » » »
ΕΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡ » » »
ΜΕΓΑΛΕ » » »
ΑΡΧΟΝΤΩΝ » » »
ΕΤΟΥΣ ΡΕΙ.

᾽Υψος 0,56.

Πλάτος 0,70. ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου.

Τοῦ ψήφισματος τούτου ἡ μὲν ἀρχὴ καὶ τὸ ἥμισυ ἀριστερόν μέρος πάντι ἐξελειμμένα εἰσί. Τὰ δ' αἵτια τῆς παραλαβῆς αὐτοῦ ἐν τῇ συλλογῇ ἀκολούθως.

Ἀριθ. Γ'.

ΜΗΟΝΤΙΟΝΝΟΥΥ »
ΛΙΟΝΜΗΟΝΤΟΥ.
ΝΟΥΥΕΛΛΙΟΥΥΙΟΝ
ΕΒΑΙΤΟΠΟΛΕΙΩΙ
Η ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ
ΕΤΙΜΗΕΝ ΤΗ ΕΙΕ
ΤΗΝΠΟΛΙΝΔΗΜΗΚΟ
ΕΥΝΟΙΑΕΝΕΚΕΝ

᾽Υψος 0,66.

Πλάτος 0,80.

Αἱ ἐπιγραφαὶ αἱ ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦς Γ'. Η'. Θ'. Γ'. ἐπὶ γρανίτου λίθου κεχαργμέναι εἰσίν, ἡ δὲ γλυφὴ αὐτῶν ἀρίστη.

Ἀριθ. Δ'.

ΛΕΟΝΤΕΙΝΟΝΤ «
ΚΑΙΛΟΓΓΟΝΚΟΡ
ΒΟΥΛΩΝΟΓΤΟ
ΕΤΑΤΙΟΥΛΟΓΓΟΥΥΙ
ΟΝΣΟΦΡΟΣΥΝΗΣΕ
ΝΕΚΑ ΚΑΙ ΕΥΚΟΣΜΙΑ «
ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΕΙΑΝ

ΦΙΛΟΤΕΙΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΙΣ
ΛΑΛΗΣ ΑΡΕΤΗΣ ΗΝ ΜΕΙ
ΖΟΝΩΣ ΤΗΣ ΠΑΙΚΙΑΣ Κ » »
ΗΛΕΟΣ ΩΝΕΠΕΗΔΕΥΣΕΝ »
ΟΠΑΡΕΧΩΔΕΑΥΤΟΝ ΤΗΣ

᾽Υψος 1,50.

Πλάτος 0,50.

Ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ δεκάτου στίχου ἡ γραφὴ εἶναι δυσανάγνωστος· ἡμεῖς δὲ ὠδηγήθημεν εἰς τὴν ἀντιγραφὴν ἀπὸ τὰ ἐν τῷ λίθῳ ἔχνη· κατὰ πόσον δὲ ἐπετύχομεν καὶ ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν· ὁ δὲ λίθος ἀμύκτης.

Ἀριθ. Ε'.

ΤΑΙΑΧΕΤΙΚΕΝΑΦΩ,,
Ο,, ΕΝΟΥΡΕΣΙΝΠΑΡΘΕΝ,,
ΝΑΓΝΗΝΗΘΣΥΧΙΟΝΤΟ
ΑΡΟΙΘΕΝΝΥΝΑΥΛΕΟ
ΣΑΝΑΠΑΣΙΝΟΧΙΛΙΓΓΥ
ΦΟΙΣΤΕΧΝΕΣΙΝΚΗΡΕΙ
ΠΟΥΣΑΘΑΝΟΝΤΟΣ
ΕΝΘΑΔΕΧΑΣΙΧΟΝΓΡΧ
ΧΑΤΙΚΗΣΕΠΙΙΣΤΡΑΤΕΧΑ
ΧΘΑΝΕΡΑΣΕΧΝΟΝΓΙ
ΗΤΗΡΕΚΑΛΥΕΘΑΝΟΝΤ
ΓΝΩΝΤΟΣΔΗΤΕΡΜΑΒΙΟ,,

᾽Υψος 1,40.

Πλάτος 0,40

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου.

Ἀριθ. Σ'.

Η ΣΑΡΙΣΤΟ

ΧΗΗΧΗΣ ΚΕ

Ἰχνη τεσσάρων στοιχείων ἐν τῷ μέσῳ.

ΣΕΛΑΙΑΝΧΑ = Ι
 ΧΑΝΤΗΗΝΚΑΙΑΧ
 ΖΟΝΙΝ ΤΗΝΣΕ
 ΧΕΝΟΤΑΤΗΝ
 ΧΑΤΡΩΝΑΝΣΤΘ
 ΛΑΤΑΝΑΡΧΙΕΡΙΑΝ
 ΦΙΛΟΤΙΧΕΟΝ
 ΟΙΥΛΠΟΤΟΤΠΘ
 ΠΟΝΤΑΡΧΗΣ
 ΟΑΝΗΡΧΛΗΝΗ
 ΧΗΣΧΑΡΙΝ

Ἔψος 1,56.

Πλάτος 0,75.

Ἐπί λευκοῦ μαρμάρου, ὁ 8 στίχος δισανά-
γνωστος.

Ἀριθ. Ζ'.

CTR.
 ΡΟΝΤ
 ΑΛΟΙΣΓΕΓ
 ΝΣΙΟΣΙ
 ΟΥΜΕΙΝΨΥ
 ΙΝΧΡΥΣΘΑ
 ΤΡΗΝΔΑΓΑ
 ΣΤΩΔΕΝ
 ΑΙΑΒΜΟΝ
 ΕΥΟΠΩΣ
 ΕΣΖΩ
 ΣΙΤΑΙΚΥΔΟ
 ΚΑΡΙΣΤΕ

Ἀριθ. Η'.

ΟΤ
 ΡΕΙΗ·
 ΛΓΥΝ
 ΣΑΜ
 ΑΓΥΝ
 ΙΓΕΝΕ
 ΑΝΤΑΡ
 ΚΑΙΚΑΣ
 ΙΣΙΤΡΙΒΟ
 ΕΙΡΑΣΕΚ
 ΗΝΜΕΤΑΜ
 ΣΥΝΗΘΕΣ
 ΟΥΤΕΝΙΓΑ

Ἐκ τῶν πρώτων τεσσάρων στίχων λείπει ἀνὰ ἓν γράμμα. Ἀμφότεροι οὗτοι οἱ λίθοι Ζ' Η' ὡς καὶ ὁ Γ'. εἶναι ἐκ γρανίτου τυχαίως ἐσώθη τὸ τέλος τοῦ Ζ' καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ Η' ἀπὸ τὰς βαναύσους χεῖρας τοῦ ἀναισθήτου τέκτονος καὶ τῶν συνεταίρων αὐτοῦ, ἵνα συναρμόσωσι τοὺς θεμελίου λίθους τῆς ἐκκλησίας. Οἱ χωρικοὶ ἀφῆρσαν τοὺς ἀριθμοὺς Ζ' καὶ Η' ἀπὸ τοῦ θεμελίου πρὸ 30 ἐτῶν, καὶ ἔθεσαν αὐτοὺς εἰς τὰ θεμέλια τῶν οἰκιῶν των, ὅπου εὕρισκονται κατὰ τὸ ἤμισυ παρακεχωσμένοι. Εἰκάζω ὅτι αἱ τρεῖς αὗται ἐπιγραφαὶ ἀπετέλουν ἓν ὅλον. α) ἐπειδὴ ὁ ἀριθμὸς Γ' δὲν ἔχει ἀρχὴν καὶ τέλος· β) ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ λίθου δὲν λείπει οὐδεὶς στίχος οὔτε ἀνωθεν οὔτε κάτωθεν, ἵνα διαψύσῃ τὴν εἰκασίαν μου. γ) ὅτι ἡ γλυφὴ καὶ τῶν τριῶν λίθων εἶναι τῆς αὐτῆς χειρὸς. καὶ δ) ὅτι τὸ αὐτὸ μέγεθος κατὰ τὸ μῆκος, πλάτος καὶ πάχος ἔχουσι καὶ οἱ τρεῖς.

Ἄρθ. Θ'.

ΑΝΡΥΠΑΙΟΙ ΚΟΥΥΙΩΙ
 ΘΕΟΥΝ, ΟΥΑΥΙ ΟΝΩ ΙΤΡΑΙΑΝΟ
 ΑΔΡΙΑΝΟ, ΗΡΑΡΧΙ ΕΡΕΙΜΕΓΙΣΦ
 ΔΗΜΑΡΧΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΤΟ ΚΑΙ
 ΑΥΤΟ ΚΡΑΤ' ΤΟ Β' ΥΠΑΤΩ ΠΟΓ. ΠΠ
 ΚΑΙ ΑΙ ΔΙΔΟΙΚΑΙ ΕΑΡΙΔ ΗΜΑΡΧΙΚΗΣ
 ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΕΠΙΦΑΡΜΑΝΟΥ
 ΠΡΕΣ ΒΕΥΤΟΥ ΤΟΥ ΚΑΙΑΝΤΙΣ ΡΑΤΗ ΓΟΥ
 ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ
 ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΛΕΙ ΤΩΝ ΤΩΝ ΚΑΙ
 ΗΡΑΚΛΕΟΠΟΛΙ ΤΩΝ
 ΑΡΧΟΝΤΕΣ ΒΟΥΛΗ ΔΗΜΟΣ
 ΕΤΟΥΣ ΘΑΡ

Ἔψος 1,60.

Πλάτος 0,90.

Ἐπὶ χαλικολίθου.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη, ἥ καὶ σημαντικωτέρᾳ μεταξὺ τῆς συλλογῆς, εὐρίσκειται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τῆς Ῥωμαϊκῆς γεφύρας. Ἐκ τῆς θέσεως, ἐν ἣ νῦν εὐρίσκεται, κινδυνεύει παντελῶς νὰ καταστραφῇ. Ἀπὸ τοῦ πρώτου στίχου καὶ ἐπάνω τοῦ ἀντιγράφου ἡμῶν ὁ λίθος εἶναι τεθραυσμένος καὶ ἐξηφανισμένος, μόλις δὲ μετὰ τεσσάρων ἡμερῶν ἐπιμονὴν ἠδυνήθημεν νὰ περατώσωμεν τὴν ἀντιγραφὴν αὐτῆς, ἀφοῦ ἐξεντλήσωμεν πᾶν μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ.

Ἐκ τοῦ ψηφίσματος τούτου γίνεται γνωσθὸν τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Ἡρακλεούπολις, ὅτι ἐτιγλορορήθη παρὰ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων μὲ τὸν ἔξοχον τίτλον «Σεβαστή», καὶ ὅτι ἐν αὐτῇ κατ' ἔξοχὴν ἐλατρεύετο ὁ Ἡρακλῆς.

Ἐξ ὅλης τῆς ἐπιγραφῆς ἡ ἐν τῷ λίθῳ χρονολογία ΘΑΡ, μᾶς ἐσύγχυσεν οὐκ ὀλίγον, ἀλλ' οὐχ ἤττον νομίζομεν, ὅτι διὰ τινος πραξικοπήματος παύει πᾶσα συζήτησις, μεταθέτομεν δηλ. τὸ γράμμα Ρ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Θ, ἵνα δὲ μὴ λυπήσωμεν τὸ Θ τοποθετούμεν αὐτὸ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ρ, καὶ οὕτω γράφομεν ΡΑΘ. Τὸ δὲ λάθος θαρραλέως ἀπεδίδω τῷ λιθοζῳφ, καθὼς καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας ἐπιγραφὰς ἀπαντῶμεν ΤΙΣ ἀντὶ ΤΗΣ κτλ. ἔθεν φαίνεται ὅτι ἡ ἀποικία αὕτη ἐσυστήθη κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς δευτέρας τριακονδρίας (Triumviratus), 39 π. Χ. Ἀκολούθως ἐκτενέστερον περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Πόθεν ἤλθον οἱ ἀποικοὶ οὗτοι ἀγνοοῦμεν' ἂς πονοκεφαλῆσωσιν οἱ φίλοι τῶν *Chateaux en Espagne*.

Ἄριθ. Γ'.

ΙΟΣΟΝΜΟΙΡΑΙΤΑΝΔΕΙΚΕΕΣΕ
 ΣΥΟΣΑΘΡΗΣΩΣΙΓΑΛΗΝΑΙΗΣΙ
 ΚΑΙΕΓΩΠΑΤΑΡΧΟΣΑΓΑΥΟΤ
 ΣΤΗΣΑΣΚΥΔΟΣΜΕΝΕΝΙΣΤΡΑΤ.
 ΜΑΠΟΔΥΣΑΜΕΝΟΣΔΕΛΙΑΧΟΝΓ
 ΚΙΝΟΟΙΣΤΡΑΤΤΙΑΕΣΣΙΦΙΛΟΣΤΟ
 ΜΟΙΚΑΙΠΑΙΔΑΣΘΥΜΗΔΕΑΣΟΥΣ
 ΥΜΝΟΥΣΑΥΧΗΕΝΤΟΣΟΤΩΣΣ
 ΉΘΕΟΚΙΝΕΘΗΚΕΝΟΜΟΙΟΝΑ
 ΞΕΚΕΩΣΤΑΝΤΑΡΧΟΣΕΓΩΝΥΝ
 ΩΤΕΝΠΑΙΔΕΣΙΝΕΜΟΙΣΟΥΣΔ
 ΤΕΚΑΙΗΕΖΗΣΕΝΕΝΙΜΣΤΑΡΟΙΣ
 ΝΤΑΡΧΟΙΝΧΑΡΙΕΝΤΑΚΑΙΙΜΕΡΟ
 ΝΜΕΝΓΑΡΣΤΡΑΤΙΗΣΙΝΑΡΙΘΜΙΟ
 ΕΤΕΡΗΤΙΜΗΠΕΡΙΛΑΜΠΕΑΤΟΝ
 ΥΑΜΕΝΗΠΑΤΡΗΣΤΗΛΕΚΛΥΤΟ
 ΦΡΙΔΕΜΟΙΘΕΜΕΝΗΣΜΑΚΛΥΤΟ
 ΣΠΕΣΙΗΣΑΡΕΤΗΣΤΑΣΗΣΚΛΕΟ
 ΙΗΕΙΩΣΕΣΚΟΝΕΝΑΝΑΡΑΣΙΚΑ
 ΚΤΡΟΙΣΑΙΩΝΕΣΣΙΝΕΩΣΜΕΝΕΙ
 ΑΜΠΕΙΔΗΕΛΙΟΣΦΛΕΘΩΝΤΡΟΧ

Ἔψος 1, 16.

Πλάτος 1, 15.

Ἐπὶ γρανίτου λίθου. Ἴδου Ζ'. Η'. ἀριθμούς.

Ἐν τῇ ἀρχῇ ἐκάστου στίχου, ἐξαιρέσει ὀλίγων, λείπουσι ποῦ μὲν ἓν, ποῦ δὲ δύο γράμματα.

Παρὰ τῷ μουχτάρῃ τοῦ χωρίου εὐρίσκεται
 χάλκινον νόμισμα, φέρον τὴν ἐπιγραφὴν ΣΕ-
 ΒΑΣΤΟ ΗΡΑΚ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τὸν Ἡρακλῆ
 εἰς ἀθλητικὴν θέσιν, εἰς δὲ τὸ ὄπισθεν μέρος
 τὴν δυσανάγνωστον ἐπιγραφὴν ΑΥΤΚ « α α
 καὶ ἐν τῷ μέσῳ κεφαλὴν αὐτοκράτορος, ἀλλὰ

σχεδὸν ἠφανισμένον, ἕνεκα τούτου δὲν δύναται
 τις νὰ ὀρίσῃ τὴν ἐποχὴν.

Εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. Θ' ἐπιγραφὴν ἀπαντῶμεν
 τὰ ἐπίθετα ΓΕΒΑΣΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ, καὶ ΗΡΑ-
 ΚΛΕΟΠΟΛΙΤΩΝ, ὁμοίως καὶ εἰς τὸ νόμισμα.
 Εἰς δὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. Γ'. μόνον ΓΕΒΑΣΤΟΠΟ-
 ΛΕΙΩΝ ἔθεν ἐν τῆς ὑπ' ἀριθ. Θ'. καὶ ἐκ τοῦ νομί-
 σματος γίνεται καταφανές, ὅτι ἡ πόλις αὕτη
 ὠνομάζετο Ἡρακλεοῦπολις, καὶ ἐλατρεύετο ἐν
 αὐτῇ κατ' ἐξοχὴν ὁ Ἡρακλῆς· ἐπειδὴ ἡ ἰδία ἐ-
 πιγραφὴ τιτλοφορεῖ τὸν Ἀδριανὸν μέγαν Ἀρχι-

ερέα του Ήρακλέους. Ἀπὸ τῶν Ῥωμίων Ἀυτοκρατόρων ἐτιμῆθη μὲ τὸ ἐπίθετον *Σίβασιή* ἐκ δὲ τῆς ἐξόχου ταύτης τιτλοφορίας γίνεται δῆλον ἡ σημαντικότης αὐτῆς κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν. Ἡ τιμὴ αὕτη ἐδίδετο μετὰ φειδοῦς, καὶ μόλις ἀριθμοῦνται 10 πόλεις ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐνῶ αἱ πλεῖστα τῶν μεγάλων πόλεων αὐτῆς, μετ' ὅλας τὰς ὑπερέχουσας χρηματικὰς προσφοράς, δὲν ἤξιώθησαν τῆς τιμῆς ταύτης. Ἄλλ' ὁ Στράβων καὶ ταύτην καὶ πολλὰς ἄλλας δὲν ἀναφέρει, ἐξ οὗ εἰκάζομεν ὅτι αὕτη ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα σύγχορον αὐτοῦ ἀποικίαι μετὰ ταῦτα ἀνεπτύχθησαν (1).

Παρὰ τῶν κατοίκων ἔμαθον, ὅτι πρὸ 36 ἔτων Εὐρωπαϊκῶς τις ἐπεσκέφθη αὐτοῦς. Ἐν τῷ γεωγραφικῷ χάρτῃ τοῦ Ῥώσου στρατηγοῦ Wrothsenko εὐρίσκειται τὸ ὄνομα Σουλοῦ Σεράι (2), ἐξ αὐτοῦ δὲ παρέλαθον αὐτὸ καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ἐκ τῆς εἰδήσεως ταύτης ἐξάγω, ὅτι ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πέντε εἰσὶν οἱ περιηγηθέντες τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, οἱ τρεῖς κριτικώτατοι Ἄγγλοι W. Hamilton, W. Ainsworth καὶ ὁ πρόων ἐν Τραπεζοῦντι Ἄγγλος πρόξενος J. Brant, ὁ παρὰ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἀποσταλαῖς ἔνα ἐρευνήθη τὴν Γαλιατῖαν διάσημος Ch. Texier καὶ ὁ στρατηγὸς Wrothsenko. Οἱ τέσσαρες πρῶτοι δὲν ἐπεσκέφθησαν τὸ μέρος τοῦτο, οὔτε οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἀρχαιότερων, οἷον Tavernier, Tournefort, Pocockh καὶ λοιποί. Τὸ πῶς λοιπὸν ἤδυνθη νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τοιούτων ἀνδρῶν, μάλιστα τοῦ Hamilton καὶ τοῦ Texier, ἡ ἐξήγησις εἶναι εὐκολοῦς· πρῶτον μὲν ὕταν λάθῃ τις ὑπ' ὄψιν τὴν ἔκτασιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, δεῦτερον δὲ ὅτι εἰς τὸ μέρος τοῦτο, κατὰ τὴν ἦν ἔλαθε διεβύθυνον τὸ ἐμπόριον ἀπὸ τοῦ μεσαίανος, ἠλλαζάν καὶ αἱ διεβυθύνσεις τῶν ὁδῶν, καὶ ὅτι τὸ Σουλοῦ Σεράι ἀπέχει ἀπὸ τῶν σημερινῶν ὁδῶν περὶ τὰς 10 ὥρας· καὶ ἔν τις ἐπισταμένως ἀναγνώσῃ τοὺς περιηγητὰς εὐρίσκει αὐτοὺς σχεδὸν πάντας πάντοτε εἰς τὰς λεωφόρους, πλὴν ἐκείνων, τῶν ὁποίων ὁ σκοπὸς ἦτο νὰ ἐξετάσασθαι τὸ ὄρισμα, ὡς τὴν Γαλιατῖαν καὶ Λυκίαν, καὶ ταύτας ἀτελῶς, οὐχὶ ἐκ κακῆς προαιρέσεως, ἀλλ' ἕνεκα τῶν ἀτελετήτων προσκομμάτων, ἃ φέρουσι καὶ τὸν φλεγματοῦ δέγματος περιήγησιν εἰς ἀπελπισίαν, καὶ τὸν ἀναγκάζουσι ν' ἀφήσῃ εἰς ἄλλους τὰς ἐρεῦνας τοῦ.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Wrothsenko κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἄλλου πατριώτου περιῆλε τὰ μέρη ταῦτα, εἰκάζω ὅτι ὁ ἐπισκεφθεὶς τὸ Σουλοῦ Σεράι εἶναι ὁ Ῥώσος στρατηγός, καὶ ἐπειδὴ ἐξ ἐνός μὲν δὲν ἦτο ἐγκατεῖς· ἀρχαιολογικῶν γενῶσεων, ἐξ ἄλλου δὲ, ἐπειδὴ εἶχεν ἀποσταλῆ παρὰ τῆς Κυβερνήσεώς του, ἔνα ἐξετάσῃ γεωγραφικῶς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὸ στρατιωτικὸν ὑπουργεῖον κατέταξε τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ εἰς τὸ μυστικὸν ἀρχεῖον. Ὁ δὲ Ἄγγλος πρόξενος Brant διεβυθόμενος ἀπὸ Iyosmhatli κατὰ τὸ 1835 εἰς Εὐδοξιοῦπολιν, ἐπλησίασε μὲν εἰς τὸ Σουλοῦ Σεράι κατὰ μίαν ὥραν ἀρκτικῶς, ἀλλ', ὡς φαίνεται, ἐπειδὴ ὁ Στράβων δὲν ἀνέφερε τὴν Ἡρακλεοῦπολιν ταύτην, δὲν ἐνόησεν, ὅτι εὐρίσκειτο πλησίον ἀρχαίας μεγαλοπόλεως. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ διεβυθίσθη κατὰ τὸ 1852 ὁ γάλλος J. B. Tavernier (1), ὁ δὲ Ῥώσος στρατηγὸς ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ σημειοῖ τὸ σημερινὸν ὄνομα τοῦ Σούλλικου Ischyryk=su.

Ἐὰν τακτικῶς ἀνασκαφαὶ γίνωσιν, εἶναι ἐκτός ἀμφιβολίας, ὅτι πολλὰ ἐπιγραφὰ καὶ πάμπολλα μάρμαρα θὰ εὐρεθῶσιν· ἐπειδὴ εἰς τῶν γεωρικῶν ἀνορύττων φρέαρ ἐντὸς τῆς οἰκίας αὐτοῦ μετὰ 8 πόδας ἔφθασεν εἰς στρώμα μαρμάρων ἀρχαίου οἰκοδομήματος, ἐξήγαγε δὲ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν 13 βλοσυρῆ μάρμαρα, μήκους 0, 120 πλάτους 0,70 καὶ πάρχους 0,10· ἐὰν δὲν ἐφοβεῖτο τὴν πτώσιν τῆς οἰκίας του, ἐπειδὴ ὑποκάτω αὐτῆς προὔφωρε ἡ στῶσις τῶν μαρμάρων, ἦθελεν ἐξάγει ἅπαντα τὰ μάρμαρα. Ἐγὼ δὲ ἀνασκάψας εἰς τὰ θεμέλια τῆς Ἐκκλησίας, 6 ποδῶν μόνον ἤκως, εὗρον τὴν ὑπ' ἀριθ. 9' ἐπιγραφὴν.

Ἡμίσειαν ὥραν δυτικοαρκτικῶς εἰς τὴν ἀρκτικὴν ἔχθην τοῦ Σούλλικου εὐρίσκονται θειοῦχα ὕδατα 38⁰ τοῦ Ῥωμούρου. Ἐντὸς τοῦ λουτροῦ εὐρίσκονται δύο ἀρχαῖοι κίονες ἐκ μαρμάρου, ἀλλ' ἕνεκα τῶν θειοῦχων ἀτμῶν ἔλαθον κεραιῶν χρωμάτων εἰς τὸ βᾶθος καὶ τὰ πλάγια μέρη τῆς δεξιᾶς μενῆς σώζονται τὰ πλεῖστα ἀρχαῖα μάρμαρα.

Παρὰ Κιαισαρείως Χριστιανοῦ, μετερχομένου ἐνταῦθα καὶ εἰς τὰ περίγ' χωρία τὸ τῶν πανικῶν ἐμπόριον, ἔμαθον ὅτι δύο ὥρας μακρὰν εἰς τὸ μεσημβρινὸν ὄρος εὐρίσκονται τὰ τῶν μαρμάρων λατομεῖα, εἰς δὲ τὸ μεσημβρινοδυτικὸν τὸ τοῦ γρανίτου λίθου.

(1) Περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀκολουθῶ; θέλω μὲν πραγματεῖθαι.

(2) Ὁ χάρτης οὗτος οὐδεμίαν κριτικὴν ἀξίαν ἔχει.

(1) J. B. Tavernier Les Six Voyages. T. I. p. 403.

ΠΕΡΙ ΑΝΔΡΕΟΥ ΤΟΥ ΛΙΒΑΔΗΝΟΥ.

Συμβολή εις τὴν ἱστορίαν τῆς Τραπεζοῦντος.

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΤΑΗ'. Συνεδριάσει).

Ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς χειρογράφοις τῆς ἐν Μονάχῳ βασιλικῆς βιβλιοθήκης, εὐρίσκεται κώδιξ τις τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος ὑπ' ἀριθμὸν 520, περιέχουσα πρὸς τοὺς ἄλλοις συγγράμματά τινα Ἀνδρέου τοῦ Λιβαδηνοῦ ἀνεκδότα μέχρι τοῦδε καὶ ὑπὸ τῶν σοφῶν ἀπαρακρίτητα (1).

Τίς εἶναι ὅμως ὁ Ἀνδρέας οὗτος ὁ Λιβαδηρός; ἐν ταῖς γνωστάς ἡμῖν ἱστορίαις τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ Λιβαδηνοῦ, ἐν τέλει ὅμως τοῦ εἰρημένου κώδικος ὑπάρχει σημείωσις τις ἱκανῶς μὲν αὐτὸν χαρακτηρίζουσα, μὴ δεικνύουσα ὅμως τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἔζη. Ἡ σημείωσις αὕτη, ὡς φαίνεται, ὑπ' αὐτοῦ τούτου γεγραμμένη, λέγει· «Ἡ Ἁγία Τριάς βοήθει μοι τῷ σῶ δούλῳ, βροτῶν ἀπάντων οἰκτίστον, πρωτοκαθολογικῶν καὶ χαρτοφύλακι τῆς Τραπεζοῦντιῶν ἀγιωτάτης μητροπόλεως, καὶ ταῦτα γράφοντι σὺν (γρφ. ἐν) τῆδε τῇ δέλτῳ, Ἀνδρέῳ Βυζαντίῳ τῷ Λιβαδηνῷ, καὶ οἱ ἐντυγχάνοντες εὐχέσθε σὺν μοι σωτηρίας τυχεῖν αἰδίῳ.» Ἐξ δὲ τῶν συγγραμμάτων καὶ ἰδίως ἐκ τῆς Ἀναβάσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ὁμολογίας πίστεως ἐξάγεται, ὅτι ἔζη περὶ τὰ 1360 μ. Χ. καὶ μάλιστα ἐπὶ Βασιλείου Α' καὶ Ἀλεξίου Γ'. τῶν μεγάλων Κομνηνῶν αὐτοκράτορων τῆς Τραπεζοῦντος.

Ἐξ ἄλλων πηγῶν οὐδὲν γινώσκουμεν ἀκριβές περὶ τοῦ ἡμετέρου Λιβαδηνοῦ, εἰκάζομεν ὅμως, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Λιβαδηνοῦ παρεφθαρμένως

πῶς φαίνεται ἀλλαχού· οὕτως ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Ἑλληνικῶν χειρογράφων τῆς Λαυρεντιανῆς βιβλιοθήκης ἐν Φλωρεντίᾳ ὑπὸ Bandini σελ. 447 cod. LXXXV, plat. LXXXIV ἀναγινώσκουμεν «εἰς κριτὴν στίχῳ Ἀνδρέου χαρτοφύλακος τοῦ Λιβαδηναρίου.

» Τὸ τῆς δίκης πῦρ ἐνορῶν πρὸ τῆς δίκης λόγους, δικαστά, μὴ προληφθῆς τὴν φρένα· πῦρ γὰρ πέφυκα τῶν λόγων ἢ λαμπρότης τοῦς τὴν δίκαν κλέπτοντας ἐνδίκως φλέγον».

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ποιητὴς τῶν στίχων τούτων Ἀνδρέας καλεῖται χαρτοφύλαξ, ὁ δὲ συγγραφεὺς τῆς νομικῆς βίβλου «Πρόχειρον νόμου», ἐν ᾗ εἰσὶν ἐγγεγραμμένοι οἱ πρὸς τὸν κριτὴν ἢ δικαστὴν παρανετικοὶ στίχοι, Κωνσταντῖνος ὁ Ἀρμενόπουλος, ἤμαξ κατὰ τὴν ἰδ'. ἑκατονταετηρίδα, οὐδ' ὅλως εἶναι ἀπίθανον, ὅτι τὸ ἐπώνυμον Λιβαδηγάριος παρεφθάρτα ἐκ τοῦ Λιβαδηρός, καθόσον οὐδὲν ἄλλως γινώσκουμεν περὶ ποιητοῦ καὶ χαρτοφύλακος Ἀνδρέου τοῦ Λιβαδηναρίου.

Παρατηροῦντες τὰ ἐν τῷ κώδικι ἔργα τοῦ Λιβαδηνοῦ, βλέπομεν αὐτὸν εὐσεβῆ καὶ λόγιον ἄνδρα. Καὶ τὴν μὲν εὐσέβειαν αὐτοῦ δείκνυσιν ἀποδιδοῦς κατὰ τὰς ιδέας τῶν τότε τὰ γινόμενα τῆ τοῦ Θεοῦ προνοίᾳ, τὴν δὲ ἀπὸ τῶν δεινῶν ἀπαλλαγὴν τῇ ἀοράτῳ βοηθείᾳ τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν Ἁγίων, ἰδίᾳ δὲ τῆς Θεομητορὸς· τὸ δὲ εὐμαθὲς αὐτοῦ δείκνυται πρῶτον μὲν, ὅτι γινώσκει κελῶς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἰδίᾳ δὲ ἀναφέρει συγχαίς τίτλους τοῦ Ὀμήρου, εἶτα δὲ χωρὶς τινα τοῦ Πινδάρου (1), Εὐριπίδου (2) καὶ τοῦ Περιηγητοῦ Διονυσίου (3). Ἐπὶ τούτοις ἦν ἐραστὴς τῆς ῥητορικῆς, κάτοχος τῆς νομικῆς, περὶ ἧς λέγει· «εἴπει περ ἀνερόσθητιν, ἀνακτορικῆς τὸ ἀκολούθως θεραπείας ἀπέλυον, ἐρρέτω φθόνος· τῆς

(1) Τὰ ἐν τῷ κώδικι τούτῳ περιεχόμενα ποιήματα τοῦ Λιβαδηνοῦ εἰσὶ τὰ ἑξῆς.

α.) Περιηγητικῆς ἱστορίας ἀναβάσει· Ἀνδρέου, ἦτος λόγος κτλ. ἐκ φύλλων 67 — 95 β.) στιχρὰ ἰδία σταυροθετοκία γενόμενα αὐθιρᾷ κατὰ τὴν μεγάλην παρασκευήν. γ.) ὁμολογία πίστεως μερικῆ. δ.) στίχοι εἰς τὴν μετάρσιν τῆς Θεοτόκου. ε.) ἴμβιοι εἰς τὸ γενέσιον τῆς Θεοτόκου. ς.) εὐχὴ ἐπὶ λιμῶν καὶ λοιμῶν καὶ φθορᾶ καὶ ζᾶλη καὶ τρικυμῆ καὶ ἀνομβρίᾳ καὶ κακίῳσι λαοῦ. ζ.) περὶ τοῦ Ἀρμενίου. η.) ἔγκωμιον εἰς τὸν ἱερομάρτυρα Φωκῆν τὸν θαυματουργόν. θ.) ἐπιτολιᾷ πρὸς τὸν Κερασσοῦτον ἱερέα Γερασίου. ι.) ποίημα ἐν ἰάμβοις ἱκετευτήριον εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν τῆς Θεοτόκου. ια.) ἀνύγματα τρία. ιβ.) ἐπιστολὴ τῷ ἱερεῖ Κερασσοῦντος Γερασίου.

(1) Ἐν φύλ. 70 «ὤστε μὲν καὶ χροῖεσιπιν ὑπὸ κλισινθεσται φιλονεικῶν κατὰ Πινδάρου». πβλ. Πινδ. Ὀλυμ. ς', 1.

(2) Ἐν φύλ. 88 «Ὅταν ἰδῶς δῆμος κρεττων ἦ πῶρ κατασθεσαι λάθρον». πβλ. Εὐρ. Ὀρέστ. 689—690.

«Ὅταν γὰρ ἰδῶς δῆμος εἰς ὀργὴν πεσών, ὁμοιον ὤτε πῶρ καταστέται λάθρον».

(3) Ἐν φύλῳ 76.
«κείνοις δ' οὐποτε τερπνός ἀκούεται ὀλόξ ἀμάξη, οὐδέ βῶν μνηθμός· ἐς ὄλιον ἐργοναμῶν, ἀλλ' αὐτως, ἄτε ὑπῆρες, ἀνά δριζ βουκολέονταν· κῆδος ἀσταζῶν καὶ ἀπειθείς ἀμήτιο».
πβλ. Διονυσίου Περιηγητοῦ 491—494.

γὰρ τῶν δικολόγων τῇ πόλει ταύτῃ [Τραπεζοῦντι] τιμῆς τὰ πρῶτα εἰχόμεθα, οὐδὲ πρότερον ταύτης ἀπολειπούμενοι » (ἐν φύλλ. 85). Τὸ κυριώτερον δ' αὐτοῦ ἔργον, ὕπερ διακρίνεται διὰ τὸ ῥέον αὐτοῦ ὕφους καὶ τὸ ἐκτενές τοῦ περιεχομένου, εἶναι ἡ «Περικλητικὴ ἱστορία» πλήρη φέρουσα τίτλον τὸν ἐξῆς: «Περικλητικῆς ἱστορίας ἀναβάσεως Ἀνδρέου» λόγος εὐχριστήριος . . . , προσαθρόμενος αὐτῷ τῷ Σωτῆρι καὶ τῇ προμάχῳ Κυρίῳ καὶ ἀπεπροθένῳ Μαριᾷ . . . ὅτι καὶ τοῦ χαλεποῦ χειμῶνος λαφῆσαι δόξαντος τῶν σάλων ἐρρύσθημεν, καὶ τοῖς ἰδίῳις γεγονάμεν, καταστρατοπεδευσάσης τῆς στρατηγού τῶν δεινῶν ἀληθῶς ὑπερμάχου τῆς οὐθενείας ἡμῶν (ἐν φύλλ. 67). Ὡς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐξάγεται, τὸ πόνημα τούτου εἶναι λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐνώπιον φίλων. Ἐν αὐτῷ διηγεῖται μετὰ ῥητορικοῦ κόμπου τὴν ἀπὸ Βυζαντίου εἰς Αἴγυπτον καὶ Παλαιστίνην ἀποδημίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπάνοδον αὐθις εἰς Βυζάντιον καὶ Τραπεζοῦντα. Πλέον ἕμως τῶν εἰδήσεων τούτων διαφέρουσαι ἡμῖν αἰ παρεννεύμεναι ἱστορικαὶ εἰδήσεις, αἵτινες ἱκανὸν φῶς ἐπιπέουσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Τραπεζοῦντος περὶ τὰ μέσα τῆς 14' ἑκατονταετηρίδος, ἰδίῳ δὲ ἐπὶ τῶν περιπετειῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου Α' κατὰ τὸ ἔτος 1340 μ. Χ.' εἶναι δὲ ἄξιαι τῆς ἡμετέρας προσοχῆς, ἐπειδὴ ὁ Λιβαθῆνης αὐτόπτης· εἶδε τὰ συμβάντα ταῦτα, ἀπήγγειλε δὲ αὐτὰ ἐνώπιον φίλων συνειδῶτων. Τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου τούτου ὁλοκλήρου διδῶσιν ἡμῖν αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ποιούμενος ἀνάλυσιν αὐτοῦ ἐν περισελίδῃ. [Πρόλογος] φύλλ. 67. Νόσσημα α. β'. φύλλ. 69. Ἀρχή, ἡ εἰς Αἴγυπτον ἔκπλευσις 70. Εἰσβολὴ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, εἶτα εἰς Αἴγυπτον 71. Ἐκφρασις νειλόφου βρείθρου καὶ τῶν τούτου ὁράκιων 71. Εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀνάστος καὶ ἔκφρασις ὁδοπορίας 71. Περὶ Ἱερικό καὶ Γάζης 71. Εἰσβολὴ εἰς Ἱερουσαλὴμ 71. Εἰσέλευσις εἰς τὸν ἄγιον ναὸν καὶ προσκύνσεις τοῦ ζωοδόχου Τάφου 72. Περὶ Βηθλέημ ἄγιος 72. Περὶ Ἰορδάνου 72. Ἐξέλευσις ἐξ Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς Αἴγυπτον κἀνοδος 73. Ἀνάπλους εἰς Βυζάντιον καὶ κίνδυνος τοῦ πλοῦς 73. Ἐκφρασις τοῦ κλυθώνιου τοῦ ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει 74. Ἐπίκλησις τῆς ἀγνῆς Θεοτόκου σὺν εὐχῇ τε καὶ οἰμωγῇ καὶ δάκρυσι 74. Ἐκστασις καὶ ἐκστάσεως ἔκφρασις 75. Ἐπιστάσις τῆς ἀγνῆς Θεοτόκου 75. Ἐκφρασις τοῦ χώρου ᾧ προσωκεῖλαμεν 76. Παλινόστησις εἰς Ἀλεξάνδρειαν 76. Ἐκπλευσις αὐθις εἰς

τὸ Βυζάντιον· εἰσέλευσις καὶ τῶν οἰκείων περίπτωξις 76. Θάνατος τῆς μητρὸς 77. Νόσσημα γ'. καὶ ἔκφρασις πρὸς τῆς ἀγνῆς Θεοτόκου 77. Ἐπιστάσις τῆς ἀγνῆς Θεοτόκου 77. Οἰμωγὰ καὶ θρήνος ὕπερ καὶ αἵτησις 77. Εἰσβολὴ Γεωργίου τοῦ μάρτυρος εἰς πρῶσειαν 77. Ἀνάκλησις καὶ εὐχαριστία 78. Ἐκπλευσις εἰς Τένεδον καὶ ἔκφρασις ἤδη τῆς νήσου 78. Νόσσημα δ'. καὶ ἀνάκλησις 78. Ἀνάπλευσις εἰς Βυζάντιον 78. Ἐκφρασις ἐπίτομος Βυζαντίου 79. Ἐκπλευσις εἰς Τραπεζοῦντα πόλιν 79. Ἐκφρασις Ἀμινσοῦ 79. Ἐκφρασις Πλατάνων 79. Ἐκφρασις Λαφρών 79. Εἰσβολὴ Τραπεζοῦντος 79. Ἐκφρασις Τραπεζοῦντος καὶ τῶν ταύτης ὁράκιων 80. Τελευτὴ Βασιλείου τοῦ Κομνηνοῦ 81. Ἐμφυλίῳ μάχῃς ἀρχὴ καὶ ἡ ἐν τῇ μονῇ τοῦ μάρτυρος Εὐγενίου κατὰ τῶν ὁμοφύλων ἐκστράτευσις καὶ ἤττα τούτων καὶ σφαγὴ 81. Εὐγενίου τοῦ μάρτυρος εἰσβολὴ 81. Εὐχὴ εἰς Παρθένον ἀγνῆν 81. Ἐπέλευσις στρατιᾶς Περσικῆς κατὰ Τραπεζοῦντος, 82. Παράταξις τῶν ἀστικῶν κατὰ Περσῶν, καὶ ἤττα τούτων καὶ τῆς πόλεως τούτων ἐρήμωσις 82. Ἐκφρασις παρατάξεως καὶ ἐμπροσμοῦ καὶ κακώσεως καὶ σφαγῆς ἀνθρώπων καὶ καύσεως 82. Εἰσβολὴ Θεοδώρου τοῦ μάρτυρος εἰς πρῶσειαν, εἶτα καὶ ἐπίτομος ἔκφρασις τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ καὶ τῆς τελευτώσεως, καὶ πρόσκλησις εἰς βοήθειαν 83. Ἐξέλευσις Τραπεζοῦντος καὶ ἀνάπλους εἰς Σκύθας 84. Κατάπλους αὐθις εἰς Τραπεζοῦντα 84. Νόσος ἐτι ε'. καὶ ἔκφρασις τῆς ἀγνῆς Θεομήτορος 84. Ἀφάρσις περιουσίας μοι καὶ πάλιν διὰ τῆς Θεομήτορος ἀπαλλαγῆ τῶν κακῶν 84. Μνήμη Νικολάου τοῦ πάνου καὶ εὐχαριστία πρὸς αὐτὸν ἐκ ψυχῆς 85. Νόσος ἐτι ς'. σφοδρὰ καὶ δυσίατος καὶ πάλιν διὰ τῆς Θεομήτορος ἀνάκλησις 85. Τρίτη κατάφρασις καὶ τῆς οὐσίας πάσης ἀφάρσις καὶ κινδύνου χαλεποῦ τε βροπῆς, εἶτα τῆς πανάγνου ξυμμάχου Ἰακώβου παρὰ τοῦ ἀπαλλαγῆ 85. Γεωργίου, Θεοδώρου, Εὐγενίου πρόσκλησις 85. Εἰσβολὴ Νικολαοῦ Μύρων καὶ δυσώπης εἰς Θεὸν ἱετείαις τῆς ἀγνῆς Θεομήτορος 86. Οὐσίας ἡ δῆμοις 86. Φήμη ἐλεύσεως ἐκ Βυζαντίου τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου, 86. Ἀνάπλους τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου διὰ Εὐξείνου κόλπου εἰς Τραπεζοῦντα καὶ εἰσέλευσις καὶ ἀνάρρησις διὰ τοῦ Σχολαρίου τοῦ μεγάλου δουκός, καὶ τοῦ κυροῦ Μιχαήλ, τῆ δε ἀνάσσαντος, καθάρσεις τε καὶ κάθειρξις 86. Ἐρις τῶν ἐν τέλει πάλιν δεινὴ 86. Κερκασσούνθην ἐπίκλησις καὶ γραμμάτων ἔρδος εἰσκαλούντων με 87. εἰς Κερκασσούντα κατάπλους

καὶ εισάφιξις, εἶτα καὶ τῆς πόλεως τῆς δε μερικῆς τις ἔκφρασις 87. Εἰσέλευσις ἐν Κερασοῦντι καὶ ἡ πρὸς τὸν ἀρχιερέα καὶ τὴν ἑταιρείαν ζυνοῦλσις 87. Πρέσβειον καὶ γραμμάτων Τραπεζουπόθεν εισάφιξις 87. Ὁρμὴ βασιλείως διὰ ναυμαχίας εἰς Κερασοῦντα, καὶ πολέμου παράταξις ἔσωθῆν τε καὶ ἐξώθεν 88. Ἐπιβουλὴ λαθρῆα τῶν ἀστικῶν κατὰ δουκὸς 88. Προσφυγὴ τῇ ἀκροπόλει τῆς περὶ ἡμᾶς Κερασοῦντος καὶ προσμονὴ τις 88. Εἶτα ἐκείθεν ἐξέλευσις καὶ ἀπέλευσις εἰς Κεγγρεοῦς, ἐν οἷς μέγας δοῦξ ἦν ὁ Σχολάριος· ὁ υἱὸς δὲ ἦν αὐτοῦ, ὅς τοὺς σὺν αὐτῷ συναθροίσας καὶ πάντας μεθ' ἑαυτοῦ τῷ πατρὶ διασώζει εἰς Κεγγρεοῦς, 88. Ὁλολογαὶ σὺν ἱκετείᾳ πρὸς Κύριον διὰ τῆς Θεομήτορος ὑπὲρ ἀναρρώσεως ἐμῆς 88. Ἀναμνήσεις ἰσχυραὶ τῶν παλαιοῦν αὐτῆς οἰκτιρῶν, καὶ δέησις ἐστενωμένης ψυχῆς πρὸς αὐτὴν καὶ ἁγίων ἐπικλήσεις ζυνοῦθον 89. Εἰσκλησις τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου. Εἰσκλησις Νικολάου τοῦ πάνου, καὶ θαυμάτων ἐπίτομος ἔκφρασις. Εἰσκλησις Γεωργίου τοῦ πάνου. Εἰσκλησις Θεοδώρου καὶ Εὐγενίου τοῦ πάνου 89. Εὐχὴ πρὸς Θεὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἱλαστήριος, καὶ ἀνάμνησις ἀρχαίων αὐτοῦ οἰκτιρῶν, καὶ ἀναρρώσεως αἰτήσις 89. Τίτις ἀπὸ τῶν παλαιῶν ἱστορίας διεγείρει τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα 90. Ἰεζομολογήσεως προσευχὴ εἰς Θεὸν μεμνημένης τῶν παλαιῶν 90. Λίσθησις τις 90. Ἐκφρασις ἐξελείψεως ἀπὸ Κερασοῦντος καὶ καταφράξεως 91. Ὁλολογαὶ καὶ δάκρυα 91. Εἰσβολὴ ἐν τῇ νηὶ καὶ ἐκπλευσις, καὶ εἰς Κεγγρεοῦς μετακλίμινσις 91. Ἐκφρασις ἀρεῶν Κεγγρεῶν 92. Δέησις σὺν ἱκετείᾳ καὶ δάκρυσι πρὸς τὴν ἀγνὴν Θεοτόκον 92. Προσβεία Κεγγρεῶν εἰς Τραπεζοῦντα, καὶ ἀντιπροσβεία Τραπεζουπόθεν εἰς Κεγγρεοῦς 93. Εἶτα ἐξέλευσις μετ' ἐγγύης καὶ εἰς Τραπεζοῦντα ἡμῶν ἀφιξις 93. [ἐπίλογος] 93—94.

Ὁ λόγος οὗτος ἐγράφη μετὰ τὴν παῦσιν τῶν ἐμφυλίων ταρχῶν καὶ τῶν εισβολῶν τῶν βερβάρων ἐθνῶν, « ὅτε καὶ τοῦ χιλιεποῦ χειμῶνος λωφῆσαι δόξαντος τῶν σάλων ἐρρύσθημεν καὶ τοῖς ἰδίοις γεγόνκαμεν » . . . (φύλ. 67).

Ἐν αὐτῷ ἐκτίθησιν ἰδίᾳ ὁ συγγραφεὺς ζοφεροῖς χρώμασι τὰ εἰς Τραπεζοῦντα ἐνσκήψαντα δεινὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου, οὐδὲ ἀποκρῦπτει τὴν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐκεῖνον, οὗ ὁμολογεῖ ἑαυτὸν ὀπαδὸν ἄλλως τὸ σύγγραμμά ἐχει πλήρη ἱστορικὴν ἀξίαν. Ὁ ρήτωρ, ὅστις ὠμίλει πρὸς αὐτόπτας, ἤθελε νὰ εἴπῃ μόνον τὴν ἀλήθειαν,

ὅπερ ἀνομολογεῖ ἐπανειλημμένως, ὡς ἐν φύλ. 80, 81, 86, παρκασιωπῆ ὅμως ἐπίτηδες τὰ ὀνόματα καὶ τὸν χρόνον τῆς κυβερνήσεως τῶν βασιλέων, οἵτινες ἐβασίλευσαν ἐν Τραπεζοῦντι μετὰ τὸν εἰρημῶνον αὐτοκράτορα, καίτοι μὴ ὄντες ἀπόγονοι τοῦ αὐτοκράτορος ἐκεῖνου, εἰ καὶ ἀναφέρει τὰς πράξεις αὐτῶν. Περὶ τούτου λέγει αὐτὸς οὕτως.

» Ἀμέλει καὶ ἤμεν ἐτι καὶ ἄκοντες τὴν Τραπεζουπότιον ὄρῳνας καὶ τῶν ἡδέων ἐπαπολαύοντες, τῆς δ' ἐνεγκαμένης οὖμενον ἐπιλανθανόμενοι. Τῷ τοῦ καὶ τοῖς ἐν τέλει προσταιρίσμεθα, καὶ ὡσπερ καὶ ἀνωτέρω μοι λέλεκται, καὶ δι' αἰδοῦς ἠγάμεθα μάλα πολλῆς, ἢ καὶ φιλίας ἡμῖν ἐκοινωνῶν οὗτοι καὶ δεξιῶσεως, ἐρρέτω φθόνος, ἄμα καὶ τιμῆς τε ἀνακτορικῆς ἀπελαύομεν, εἰρήσεται γὰρ τ' ἀληθείας, καὶ χρησεως τοῖς κρατοῦσιν ἤμεν ἐντεῦθεν αἴτιοι. Βούλομαι μὲν οὖν σιωπῆ τὰ ἐξῆς [τὰ μετὰ τὸν Βασιλείου θάνατον] παραπέμψαι, μὴ ἐνεῖρην ἐθέλων τοῖς πρόσω θ' ἡμέτερα, ὃ βέλτιστοι· ἀλλ' ἐπειδὴ χωρὶς τούτων ἀκολούθως εἰ λέγοιμι, οὐδὲ ἐκπεραίνειν ἀληθείᾳ τὸν λόγον δευξίκαμεθα, φέρε τα ἐξῆς ὡς οἶόν τε τῷ λόγῳ προσάψωμεν».

Οὕτω δὴ τὸ ἔργον τοῦ Λιβανθίου συντελεῖ οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων ἐκείνων, ὡς δευχθήσεται ἀκριβέστερον ἐξ ἐπιμελοῦς πρὸς αὐτὸ παραβολῆς τῆς ἐξ ἄλλων πηγῶν γεγραμμένης ἱστορίας τῆς Τραπεζοῦντος.

Δύο, ὡς γνωστόν, λόγοι ἐγγραψαν τὴν ἱστορίαν τῆς Τραπεζοῦντος, ὁ γερμανὸς I. Φ. Φαλλμεράιερ (1) καὶ ὁ ἄγγλος Γεώργιος Φίνλαϋ, ὅστις ὅμως τὸν προκάτοχον αὐτοῦ βῆμα πρὸς βῆμα ἠκολούθησεν (2). Ὁ πρῶτος σπουδαιότατην πηγὴν ἔσχε τὸ Χρονικὸν τοῦ Τραπεζουπότιου μυστικοσυμβουλοῦ Μιχαὴλ Παναρέτου, ἐκδοθὲν ὑπὸ Τάφελ ἐν τοῖς ἐλάτοις τοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης (Eustathii opuscula). Τὸ Χρονικὸν τοῦτο περιλαμβάνει ἀπὸ τοῦ 1204—1350 ἄλλειπτεῖς μόνον εἰδήσεις περὶ ὀνομάτων, ἡλικίας, κυβερνήσεως, οἰκογενειακῶν συμβεβηκότων τῶν ἐν Τραπεζοῦντι αὐτοκρατόρων, ὡς καὶ τῆδε κακείσε πολεμικὰς τινὰς πράξεις αὐτῶν ἀνευ ἐσωτερικῆς ἀλληλουχίας τῶν ἐκτι-

(1) Geschichte des Kaiserthums im Trapezunt, verfasst von J. Ph. Fallmerayer München 1827.

(2) G. Finlay's Geschichte Griechenlands. ... und des Kaiserthums Trapezunt, Tübingen 1853, ἰδίᾳ δὲ σελ. 333—474 τῆς γερμ. μεταφρ.

θεμένω. Περιεκτικώτερον ὅμως διὰ τὴν προσθήκην ἀκριβεστέρων γενεαλογικῶν καὶ χρονολογικῶν εἰδήσεων, καὶ τακτικώτερον εἶναι τὸ Χρονικὸν ἀπὸ τοῦ 1330—1382, ἤτοι τοῦ 32 ἔτους τῆς κυβερνήσεως Ἀλεξίου Γ'. Νεκρολογικὰ καὶ προσθήκαι, καθήκουσαι μέχρι τῆς συζεύξεως τοῦ τελευταίου αυτοκράτορος Τραπεζούντος Δαυὶδ μετὰ τινος ἡγεμονίδος τῆς Ἑλληνικῆς δυναστείας Θεοδώρας ἐπὶ τῆς χειροσυνήσου Ξαυρίδος, προστετέθηκαν ὑπὸ ἀγνώστου μεταγενεστερῆς χειρὸς· διεκόπησαν ὅμως ἐν τῷ χειρογράφῳ τῆς Μαρκαντῆς βιβλιοθήκῃς ἐν Βενετίᾳ μετὰ τὸ 1427 ὑπὸ μεγάλου χάσματος. Τὸν ἡμέτερον Λιβανθὸν δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Φαλλμεράξερ, ὅπερ εἶναι ἰκανῶς παράδοξον, καθότι ὁ περίφημος ἱστορικός ἐξῆλ ἐν Μοναχῷ, οὗ τὴν βασιλικὴν βιβλιοθήκην τὰ μέγιστα ἐπωφελεῖτο· πιθανῶς τὸ χειρόγραφον διέφυγε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, καὶ εφανῆ ξένον εἰς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ τίτλου «Περὶ ἡγετικῆς ἱστορίας... λόγους εὐχαριστήριος...» Διότι εἰ καὶ τὸ Χρονικὸν τοῦ Παναρέτου, ὅσον ἀφορᾷ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῶν αυτοκρατόρων τῆς Τραπεζούντος εἶναι πληρέστερον τούτου δ' ἕνεκεν ἄξιον ἰδιαίτερας προσοχῆς, καὶ ὁ Λιβανθὸς ὅμως ὡς αὐτόπτης τῶν συμβεβηκότων χειρισμῶν εἰς ἐπίθεσίαις, ἕναχου δὲ καὶ εἰς διόρθωσιν τῶν ἐν τῷ Χρονικῷ ἀναφερομένων.

Πρὸς ἀποδείξιν τούτου θέλω παραβάλει τὴν κατὰ τὸ χρονικὸν τούτου διάστικμα ἱστορίαν τῆς Τραπεζούντος ὑπὸ Φαλλμεράξερ καὶ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου δὴ τούτου Λιβανθου. Καὶ τὴν μὲν ὑπὸ τοῦ πρώτου γεγραμμένην ὡς προσίτην τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα σχολάζουσι προσυποτίθαι γνωστὴν, ἐκ δὲ τοῦ Λιβανθου παρατίθεμαι τὸ μὲν ἐν περιλήψει, τὸ δὲ ἐξ αὐτοῦ τοῦ κειμένου τὰ μέτρα ἐκείνα, αἵτινα πραγματεύονται τὰ αὐτὰ συμβάντα.

Ἐν τῇ διηγήσει ἀμφοτέρων τῶν συγγραφέων ἔχομεν κυρίως δύο ἐποχάς· ἁ) τὸν θάνατον Βασιλείου Α' τοῦ μεγάλου Κομνηνου, τῷ 1340' Ἑ) ἡ μετὰ ἐννεαετῆς ἀγῶνας καὶ ἐμφυλίου πολέμου· καὶ συγχῆς ἀλλαγὰς θρόνων ἐπάνοδον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου Ἀλεξίου Γ' τῷ 1349.

Τὰ ἐν Τραπεζούντῃ συμβάντα μετὰ τῶν δύο τούτων ἐποχῶν ἐκτίθενται λεπτομερῶς παρὰ Φαλλμεράξερ ἐν σελ. 175—193· πρὸς ταῦτα ἀντιστοιχεῖ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Λιβανθου τὸ πρῶτον μέρος, φύλ. 80—86, ἐν ᾧ οὗτος διηγεῖται τὴν ἀποδημίαν αὐτοῦ καὶ τὰ ἐφεξῆς αὐτῷ συμβάντα.

Διηγούμενος ὁ Λιβανθὸς τὴν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Αἴγυπτον μετάβασιν καὶ τὴν αὐτόθεν ἐπιστροφήν εἰς βασιλεύουσιν (1), πρὶν ἢ ἀψῆται τῆς ἐλθέσεως τῶν πραγμάτων τῆς Τραπεζούντος, προτάσσει περιγραφὴν τῆς λαμπροτάτης τότε πρωτεύουσας τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους· ταύτη δ' εἶτα παρέπεται ἡ διήγησις τῆς ἀποδημίας αὐτοῦ εἰς Τραπεζούντα. Ἀρμυόμενος εἰς Τραπεζούντα ἔτυχε τῆς φιλίας τοῦ τότε αυτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Α', οὗ πρότερον ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶχε γίνεαι γνώριμος· οὐ μόνον δὲ προσεκολλήθη εἰς τὴν αὐτὴν, ἀλλ' ἀπήλασε μετ' ὀλίγον τῆς ὑπολήψεως τῶν μεγιστάνων τῆς Τραπεζούντος. Ἐπιθυμῶν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν οὐκ ἔτυχε τῆς ἀδείας τοῦ ἡγεμόνος τούτου. «Ταύτη τοι καὶ μετὰ τινα καιρὸν οὐ πάνυ βραχύν τὸς ἐν τέλει τελῶς προσηταιρίσμεθα, καὶ οὐ μαλακὸν τι καὶ ὄρειμνον, ἀλλὰ καὶ λίαν στερεῶς καὶ ὑπερκαιμένον. Ἐνθεῦθεν καὶ τοῖς κρατοῦσι ζυνηθείς κατέστημεν, καὶ λίαν ὀκειώμεθά τε καὶ περιλήμεθα, ὀμνενον ἀγνοοῦμενοι πρότερον· πάλαι γὰρ ὄντι ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, κακῆι τὰς διατριβάς ποιουμένων τῷ Τραπεζούντος ἀνάσσοντι προσηταιρίσθημεν· ἀπέσω φρόνως, καὶ φρόδως βαλλέσθω πόρρω· καὶ ζυνηθείς τούτῳ ἀρρήκτοις φιλίας νόμοις γεγύναμεν. Βασιλεῖος· δ' ἢ τὸν οὗτος ὁ τοῦ μεγάλου Ἀλεξίου υἱὸς μέγας Κομνηνὸς ὁ ἀείμνηστος· τούτων δὲ οὗτος ἐχόντων, ὃ ἄνδρες, τὴν εἰς πατρίδα πάλιν ἐπάνοδον ἐποθοῦμεν, καὶ κέντρον ἦν μοι διὰ παντός· ὁ τοῦδε πόθος ἀένναος. Ὅθεν καὶ πρόσθεις τοῖς κρατοῦσι πολλὰς ἀπέστειλον, δι' αὐτῶν ἀπαλλαγῆναι ζητῶν, καὶ ἥμιστα τὴν ἔρραϊν ἦνον. Ἀλλ' ἡμῖν μὲν τὸ ἐξ ἐφέσεως οὕτω συνεχῶς ἐσοπυδάξετο, καὶ αἰτίας ἦν ἀπασῶν ὃν τυχοῦσα τὸ ἀνεθῆναι καὶ ἀπελθεῖν, ἄλλως δ', ὡς εἰποιε, τῇ προνοίᾳ τῆ ὀφρῆσμενον, κρείττον τι περὶ ἡμᾶς κρίμασιν οἷς οἶδεν ἀρρήτοις τοῦ Θεοῦ προσβλεπομένου, οἶμαι, παντάπαιιν (φύλ. 80)».

Ἐυρόνουντων τῶν πραγμάτων τοῦ Λιβανθου

(1) Ἐκ τῆς περιλήξεως καὶ τῶν ἄλλων γεωγραφικῶν μετρωριῶν τοῦ Λιβανθου δὲν μαθάνομεν μὲν οὐσιασδῆς τι νεώτερον, διορθοῦνται ὅμως ἐξ αὐτῶν πολλὰ ὀνόματα παρὰ Φαλλμεράξερ. Οὕτω τὸ συγχῆαις ὑπὸ τοῦ Φαλλμεράξερ ἀναφερόμενον φροῖριον Κεγγρινὰ κεῖται παρὰ Λιβανθου, φύλ. 88. Κεγγρῶν ἢ Κεγγροῖ, οὕτως καὶ ἀτὶ Τριπόλις (Φαλλμ. σ. 195) Τριπόλις (Λιβ. φύλ. 86), καὶ Ἀμινός (Λιβ. φύλ. 79) ἀντὶ Ἀμισός (παρὰ Φαλλμ.).

Ονήσκει ὁ Βασιλεὺς τῷ 1340, οὕτω δὲ ἀλλάσσει ἢ διηγῆσαι ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ. Ὁ συγκραφεὺς παρασιωπᾷ τὰ ὄνοματὰ τῶν αυτοκρατόρων, οἵτινες ἐπὶ ἐννέα ἔτη διεδέρχοντο ἀλλήλους ἐν Τραπεζούντῃ, ἀρχαίεται ὅμως τὰ συμβάντα αὐτά, μηδαμῶς ὑπαινιττόμενος τοὺς ἀρχοντας ἢ τὸ γένος αὐτῶν «εὐροῦσαι τοίνυν καὶ καλῶς ἔχουσι περὶ τῆδε φθάνει τελευτὴ Κομνηνῶν Βασιλείου δεινὸν ἐπελοῦσα, οἷά τις συμφορῶν κυκεῖον καὶ δλῆθρον Αἰγυπτίου πλεγαίς ἄλλη δεκάπληγος μείζον ἡμῖν βικρυτέρα, τῆς εὐδαμιονίας ἡμῖν καὶ τῇ πόλει τοῦ βασιάνου διαφρονήσαντος» ἄρι γὰρ ἐκείνου πρὸς Θεὸν μεταστάντος, ἡμῖν καὶ ἀμφοῖν τὰ δεινὰ τῶν κακῶν ἐπιετέρευσεν οὕτω γὰρ τὸ πένθος ἐλόφθησε, καὶ ἡ τῶν ἐν τέλει ἄστατος ἔρις, οἴμοι, καθ' ἑκυτῶν ἀνηγειρέτο» πρᾶγμα τι πᾶσιν ἀνθρώποις ἀρρήτου θείας ἐκτὸς προνοίας λύειν ἀμήχανον. Τοῦτο τοίνυν οὕτως ἔχον εἰδώς, καὶ ὡς ἐπὶ κακῇ τὰ παρόντα τῆ δ' ἐπιρροῦσαι κατὰ νοῦν γε βαλλόμενος, ἀπαίρειν τῆδε κατήπειγμα, καὶ πάση χρώμενος πείρᾳ, πάντα δηλονότι τῷ λόγῳ κινούμενος κάλων, καὶ οὐδ' οὕτως ἀπήλλαγμα. Μέσος τοίνυν ἐναπολειφθεὶς ζυμορῶν οὐκ εἶχον ὅ,τι καὶ γένοιμι. Ἐδωμένη δὲ τοῦ Θεοῦ μάλα, καὶ θερμὴν ἠτιεθάλου διὰ τῆς Θεομητορῆς ἀπαλλαγῆναι τῶν δυσχερῶν. Ἄλλ' εἰ ἐκκακοῖμεν ἀμωσγέπως ἐπὶ μυρίαὶς ταῖς συμφοραῖς, ὑπὸ γε προνοίας πάλιν ἀνέμεθα» (φύλ. 81).

Εἶτα ἀφηγείται ὁ Λιβανηνὸς τὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου κατὰ μῆνα Ἐπιφάνιου (Ἰούλιον) (1) ἐκρηγέντα ἐμφύλιον πόλεμον.

«Τίς τοίνυν ἑώρακε τῶν τε ἀστικῶν καὶ ἐπιθῶδων τότε τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, καὶ ἀδακρυτὴ παρήλαθε τὴν ἀνάγκην τοῦ πτώματος; ἦν δὴ κατ' ἀλλήλων ἐμφύλιον ὁμοῦ καὶ πιστῶν τῷ Θεῷ μισθὰ τις τῶν κακῶν ἐσχεδίασε; καὶ τοῦτο ζυνέβαινε τῶν ἐν τέλει μάλλον τοῖς προϋχοῦσι. Τίς τὴν συμφορὰν οὐκ ἐπένησεν; ἢ τίς ἰδὼν ἢ ἀκούσας καὶ μεθῶν τὸ μῦθος τῆς ἀλληλοφρονίας οὐ θρηκῶν ἀνωμώχετο; Οἶδεν Εὐγενίου Καλλινίου μονὴ ταῦτα τοῦ μάστυρος, καὶ οἱ τὸν Εὐξείνου τουτονὶ Κόλιπον ἀπλῶς ναιετάοντες ἕνθρωποι, ὡς τι φάναι κατ' ἔπος,

τῷ γεγονέναι πᾶσι ταῦτα περίπτωστα. Ἐγὼ γὰρ δ' οὐν καὶ ταῦτα εἶσω τότε τυχῶν τῆς ἀνάγκης ἐάλων, οἴμοι, καὶ τῆς πείρας ἔχον γεγενῆμαι, ὅτι περ ἐν μέρει θερμοὶ φίλοις προσπαιρικῶς τοῖς πεπωκῶσι πεφώραμαι. . . . Ἐκβολαὶ δὲ ἦσαν Ἐπιφάνιου καλινδῶν, ἡμερῶν δεινοτάτων, ὅτε ταῦτά μοι γέγονεν ἀρχήθεν τοῦ μηνὸς τοῦδε ἀρξάμενα» (φύλ. 81—82).

Μετὰ ἔντος κατὰ μῆνα Πάνεμου (Ἰουλίου), ἐξακολουθεῖ ὁ ἡμέτερος συγκραφεὺς, εἰσέβαλλον οἱ Πέρσαι εἰς τὴν χώραν, ἀποκρούοντες δὲ τὸν στρατὸν τοῦ αυτοκράτορος ἐδήουν τὴν χώραν, πυρπολήσαντες καὶ τὴν Τραπεζούντα. «Οὐπω γὰρ Ἄρειος ἐξ ἐμφύλου δεινοῦ ἡ πόλις ἀνέπνευσεν, ἔτους ἐνὸς μεταξὺ περιπτεσάντων κατ' ἡμαρ, ὡς ἔπος, κατὰ μῆνα τὸν Πάνεμον, καθ' ὃν καὶ ὁ ἐμφύλιος ὤπλιστο, καὶ φλογγέεις τινες ὁμοῦ Περσικαὶ συρραχίεσαι τῇ τῶν Τραπεζούντιων πόλει ἐπιδηρομήκεσαν, λήια πάντα τιμωπράσαι καὶ ἀρναίξουσαι, χώρας τ' ἐρημοῦσαι καὶ κατορωδοῦσαι τὰ πάνθουαι. . . Ἰτοίμαστο τοίνυν καὶ τὰ τῆδε στρατεύματα, καὶ ἡ ζυμπλοκῆς ἡμέρα παρσκευῆς ἢς εἶχον ἀφώριστο. Τί δὲ δεῖ τὴν μέτω μακρογορεῖν; ἀστικοὶ βαρβάρους ἐσμίγνοντες, καὶ νικῶσιν οἱ βάρβαροι.

Ἐ τῆς ἀνοχῆς σου πανόψιστε! Νῶτα δὲ Πέρσαι ἀστικοὶ ἐνδιδοῦσαι, καὶ φεύγουσαι, καὶ πίπτουσαι, καὶ ἀναιροῦνται, πολλοὶ δικαίωμα, καὶ φίλοι μὲν πάντες ἀκοντισταὶ καὶ τοξόται καὶ οἱ καλούμενοι ἀσπιδοφόροι! ἐπεὶ καθάπαξ ἐάλων δειλίκα ἀσπὶ σφόδρα καταπρανεῖς ἦσαν ἐκρούγοντες, ἵππεῦσι δὲ Πέρσαις ἠλίσκοντο, καὶ πάντες ἐλεεινῶς ἀνηροῦντο, χωρὶς ἐνίων ποδῶν χρησιμῆτων ὠκίτησιν, ἄχρησ τῶν τειχῶν τοῦ ἄστεως καταδεδομηκηνίαις τῶν βαρβάρων τῆς φλόγγος. Ἄλλ' οὕτοι μὲν νίκαις καταπαρθέντες καὶ θράσαι, οἷα φίλειν εἰώθει τὸ βάρβαρον, κύκλω στοιχηδὸν τὰ τείχη περιστοιχίσαντες, τί μὲν οὐκ ἔπρατον τῶν κακίστων; τί δὲ οὐκ ἔλεγον τῶν ἐχθίστων; ἔστι δ' ὅτε καὶ πείρας σφοδραῖς ἀντεπήγον, ἔν εἰσω τῆς πόλεως γένοιντο. Ἦδη γὰρ ἔβαλον πῦρ πανταχῆ, καὶ τὰς περὶ ἀγλαίας ἠρᾶνίζον, καὶ τοῦ πυρὸς αἱ φλόγες ἐνευσον τοῦ ἄστεως ἔξωθεν διαπεπτεῦθεισαι, ὡς μὲν βρέμουσαι, ὡς δὲ ἀπειλοῦσαι, καὶ ἠπινοσοῦν ἀπολείπουσαι, μέγα τὶ τοῖς βαρβάρους τὸ θράσος ἐνήκα. Εἶσω γὰρ ἀπάντων τοῦ τείχεος ἀποκλεισθέντων, μετὰ πολλῆς τοῦ λοιποῦ καὶ ἀψιλοῦς τῆς ἀδείας διαφθειροντες ἦσαν πάντα οἱ βάρβαροι. Πῦρ δὲ ἡ πόλις ὅλη γε, πῦρ ἔξωθεν τε καὶ ἔσωθεν ἦν, καὶ τὸ πῦρ, ὡς ἐμοὶ γ' οὐν δοκεῖν, ὅλον θεήλατον ἦν,

(1) Παραδῶξως ὁ Λιβανηνὸς καλεῖ τοὺς μῆνας οὕτι δὲ τὸν συνῆθον Ἑλλητικῶν (Ρωμαϊκῶν) ὀνομασίαν αὐτῶν, ἀλλ' ἐπιείκειως χάριν διὰ τὸν Μακεδονικῶν καὶ Ἀραβικῶν. Ἐν τέλει δὲ τοῦ λόγου αὐτοῦ προστίθεισιν ἐντελὴ κατάλογον τῶν διαφόρων ὀνομασίαν τῶν μηνῶν.

καὶ μέγα τι σμερδαλέον, ὡς ἔπος, κονάβιζε· πῦρ γὰρ τῶν βυρβάνων ἔξω που βαλόντων τῆς πόλεως μέρει, αὔραι παραχρημα σφοδραὶ τε καὶ βίαιαι πνεύσασαι, μηδόλω πνοῆς πνεούσας, τὸ πρότερον (ἀνυμώδης γὰρ ἦν ἡ ἡμέρα σφόδρα ἐκείνη, καὶ κυνόου ἄστρου καυσώδης ἐπιτολή), τὰς τε βρομίους προὔπεμπον εἰσω τοῦ ἄστεως, καὶ λιθίνους οἴκους καὶ ἱερὰ μηδέπω πυρὶ λωβόμενα φλοξίν ἀγρίαις κατέκτανον, καὶ τὸ πάντων οἰκτρότερον, οἰμοί, καὶ ἀνθρώπων ἀριθμὸν ὑπερβαίνοντας» (φύλ. 82—83). «Ὅτε δὲ ὁ Λιβυαδηνὸς πολλὰ πονήσας ἔλαβε τὴν ἄδειαν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀπέπλευσεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Ὅτε ὅμως ἀφίκετο εἰς τὸν Βόσπορον τῆς Μαιωτιδος κατέλαθον αὐτὸν αἰφνης πλοῖα ἐκ Τραπεζούντος; (1), ἅτινα μετήνεγκον αὐτὸν εἰς Τραπεζοῦντα. «Ἐπεὶ δὲ καὶ Τραπεζοῦς πυρὶ πάσης ὕλης ἀπῆλλακται καὶ βυρβάνων οὐσώσεως, τῆς περιλειφθείσης πρότερον ἡμῖν οὐσίας ἀπογυμνωθέντες νυκτὶ τῷ κοινῷ πυρπολήματι, ἦγον τῶν καταλοίπων ἀκρίσι βεθρωμένων καὶ βρούχαις, ὅλος τῆς τῆδε ἀπάραι γεγόναμεν. Ὅθεν καὶ πάλιν, τοὺς προσθεύσαντας ἔστειλλον, τοὺς κρατούντας ἰκέτευον, τοὺς ἐν τέλει προὔγοντας ἐδυσώπουν· ἔτι καὶ ὄν ἀδίκως ἐπεπόνθειν ἐμίμησκον.

Τούτοις κατακαμρθέντων ἐκείνων, μόλις αὐτῶν ἀπηλλάγημεν, καὶ ἡ ποδῶν τάχους εἶχόμεν, ὅλοι κοιμηθῆ τῆς νεῆς ἐγεγόνεμεν, ἄρμα παρὰ λυθιον θέοντες. . . Ἀμέλει καὶ ὑπὸ Θεῶ Σωτῆρι καὶ Θεομήτορι τὰ ἰστία πετάσαντες, μέσας πορείας εἰχόμεθα, καὶ πρὸς τὸν Μαιωτίν Βόσπορον ἀπεπλεύσαμεν. Ἐωρᾶρχαμεν ἐκεῖσε Ταυροσύνθας ἀρούρας, καὶ τοῖς Ἰππερβορείοις ξυνηυλίσθημεν. Κἀκεῖθεν μέλλουσι τὸν ἀπόπλουιν ποιῆσθαι πρὸς ἕκρος, νῆας Ῥωμαίων ἄρνω ἐπιστάσαι αἰτίοι κωλύματος ἡμῖν ἀνεφάνισαν. . . Αἱ τοίνυν τριῖρες αἱ εἰρημέναι καταλαθοῦσιν τὸν χῶρον, οἱ πῆρακοῦμεν, ξυλλαμβάνουσιν τε ἡμᾶς ἦδη καὶ ἄκοντας, εἰρήσεται γὰρ τλήθης, καὶ τὴν Τραπεζούντιων τάχει καταλαμβάνουσιν» (φύλ. 84).

Ἄ Λιβυαδηνὸς διηγείται ἀκολουθῶν, ὅτι μετὰ τὴν ἐπιστροφήν αὐτοῦ εἰς Τραπεζοῦντα ἕτερον δυστύχημα (πιθανῶς ἐμφύλιος πόλεμος) ἐγένετο, ὅπερ ὅμως δὲν ἠθέλησε νὰ γράψῃ. «Ἄλλο δὲ τοῦτο μῦθος ἄρα φρονικὸν τὸ ἐν τέλει γέγονεν ἐμφυλιον καὶ ἀρρητομυγίας ἔργα τοῖς εὐσεβοῦσιν ἀπόπτυστα· διὸ καὶ καθέλασθα γράφειν οὐ δύναμαι» (φύλ. 84). Ὅλιγον μετὰ ταῦτα ἀσθενήσαντα ἐπεσκέψατο αὐτὸν ὁ μητροπολίτης Ἀκάκιος; (φύλ. 84). Μόλις δ' ἰαθῆς ἀφῆρηθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τὴν περιουσίαν ἕνεκα τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ παραχῶν (φύλ. 84). Αἰθῆς νοσήσας ἴβη μὲν μετ' ὀλίγον, ἀπέβχλεν ὅμως καὶ δεύτερον τὴν περιουσίαν (φύλ. 85—86). Μετὰ δ' ἐν ἔτος ἀγγέλλεται, ὅτι Ἀλέξιος, ὁ νεώτατος υἱὸς τοῦ Βασιλείου, ἔρχεται εἰς Τραπεζοῦντα.

«Ὅσῳ δ' ἐναντίος ἐξήνυτο πᾶς, καὶ κινῆ τις ἄρα Ῥωμαίων ἀγγελία τῷ τῆδε τινικαῦτα κρατούντι καὶ τοῖς ἄμ' αὐτὸν ἐπισέβρυσεν ὄπως δ' οὖν, αὐτὸς ἐκὼν μὲν ἦδη παρήκμα, τοῖς δὲ γ' εἶδῃσι καὶ μάλα κινῶτατον. Ἐφέστηκε δ' ὅμως ἄναξ ἐν ἀκαρεῖ σὺν μητρὶ βασιλίδι μέγας Κομνηνὸς Ἀλέξιος, ἔτι νεώτατος, ἄνθος οἶον πρὸ ἰούλου καὶ ἤρας τερπνότατον καὶ πάσης κακίας ἄγευστον. Ἐκτος μὲν ἐξ Ἀλεξίου τοῦ πρώτου τῆδε κρατήσαντος, υἱὸς δ' Ἀλεξίου, δευτέρου δὲ ὁμωνύμου ἐκείνου, τετρατοῦ δὲ κατὰ γένος, ἀνδρὸς τε γενναίου καὶ μεγαλοφροῦς ἀριδίηλου, Βασιλείου δὲ πατρὸς Κομνηνοῦ, τοῦ ἀειμνήστου καὶ πάνυ. Ἄλλ' οὗτος μὲν ἐξεληθὼν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων διήει παρ' ἠϊόνος τοῦ Κόλου Εὐξείνου, καὶ ψαμάθοις ἐλλυμειζόμενος διήρει τινί, καὶ προσομιζῶν ταῖς παραχθακτιτιδίοις πόλεσι, καὶ τυγχάνων προπούσης δοχῆς τε καὶ ἀξιώσεως μάλα βασιλικῆς.

Ἦκε δὲ μετὰ Σινώπην εἰς Ἀμινσόν, κἀκεῖθεν εἰς Κερασοῦντα, καὶ παραβάλλει Τριπόλεσιν, οἳ καὶ ὑπὸ πᾶσιν ἀναγορεύεται μάλα καλῶς. . . Ἀμέλει καὶ τῇ τῶν Τραπεζούντιων ἐισθάλλουσι κράτιστα, καθηρκόστων γε πρὶν τὸν πᾶσι ἀνασσοντα» (φύλ. 86). Ἐνταῦθα ὁ Λιβυαδηνὸς ἀφικνεῖται εἰς τὸ δεύτερον σημεῖον τῆς διηγῆσεως αὐτοῦ, δηλαδὴ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου, υἱοῦ τοῦ Βασιλείου, παραδοχὴν τῆς ἀρχῆς.

Ἀνασκοποῦντες τὰ μέγρη τοῦδε συμβαίντα βλεπομεν, ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Φαλλμεράδερ λεγόμενα συμπερνωοῦσι κατ' οὐσίαν μετὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Λιβυαδηνοῦ ἰδιῶ δὲ ἀναφέρουσι ἐκ συμφώνου ἀμρτότερον, ὅτι ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο μερῶν ἐγένετο ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Εὐγενίου, ἡ δ' ἐναντίως μερὶς τὴν ἀλλῆ, ἡ ἐν

(1) Ἐν τῇ κειμένῳ λέγεται «βωμαίθεν», ὅπερ ἰδιῶλου ἐν Βυζαντινῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. ἐπεὶ δὲ οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἐκαλοῦντο πιστοὶ βασιλεῖς; καὶ αὐτοκράτορες Ῥωμαίων (φύλ. 86). Ἐπεὶ δὲ ὅμως; καὶ οἱ αὐτοκράτορες τῆς Τραπεζοῦντος ἦσαν ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γένους τοῦ Βυζαντίου, ἔνταυθα διὰ τοῦ «βωμαίθεν» ἔνοησιον τὴν ὀσθὴν πατρίδα τοῦ Λιβυαδηνοῦ, τὴν Τραπεζοῦντα.

τῇ μονῇ κατοχυρωθεῖσα ὑπετάγη· (ὄρα τὴν παρὰ Λιβαδηνῶ ἀνάλυσιν ἐν περισελίδι φύλ. 81. «Ἐμφυλίον μάχη· ἀρχὴ καὶ ἡ ἐν τῇ μονῇ τοῦ μάρτυρος Εὐγενίου κατὰ τὸν ἡμοφύλιον ἐκστράτευσις καὶ ἤττα τούτων καὶ σφαγὴ»). Ἐξ ἐναντίας τὰ ὑπὸ Λιβαδηνοῦ λεγόμενα περὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν Περσῶν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος διαφέρουσι πολὺ τῶν τοῦ Φαλλμεράβερ. Πρῶτον, οὗτος ἀναφέρει στήν Τουρκων καὶ Τουρκομάνων, ὁ δὲ Λιβαδηνός ἀποκαλεῖ αὐτοὺς Πέρσας· ἴσως τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς περὶ τὰς λέξεις σχολαστικότητος τοῦ Λιβαδηνοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως τότε ἔτι κατόικουν Πέρσαι ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ (ὄρα Φαλλμ. σελ. 324), εἶναι ἀμφίβολον τίς τῶν δύο, ὁ Λιβαδηνός ἀκριβολογεῖ μάλλον, ἢ ὁ Πανάρετος, ὁμιλῶν περὶ τῶν Ἀμιτιωτῶν Τουρκων. Εἶτα ὁ Λιβαδηνός ἀναφέρει περὶ μιᾶς μόνον εἰσβολῆς τῶν Περσῶν, οὐχὶ δὲ περὶ δύο, ὡς ὁ Φαλλμεράβερ (σελ. 182) συνωδᾷ τῷ Πανάρετῳ τελευταῖον, ἀναφέρει μόνον τὴν πυρπόλησιν τῆς πόλεως, οὐδὲν δὲ περὶ λοιμοῦ ἕνεκα τοῦ ὑπὸ τῶν πτωμάτων μεμολυσμένου ἀέρος. Ὡς πρὸς τὴν ἔλευσιν τελευταῖον τοῦ Ἀλεξίου, τὴν πτώσιν καὶ κάθειρξιν τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Μιχαήλ, (φύλ. 86 ἐν τῇ ἀναλύσει. «Ἀνάπλους τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου δι' Εὐξείνου Κόλπου εἰς Τραπεζοῦντα καὶ εἰσέλευσις καὶ ἀνάρρηξις διὰ τοῦ Σχολαρίου τοῦ μεγάλου ἡ δουκός, καὶ τοῦ κυροῦ Μιχαήλ, τῆδε ἀνάσσοντος, καθαιρέσις τε καὶ κάθειρξις»), συμφωνεῖ μὲν ὁ Λιβαδηνός τῷ Φαλλμεράβερ κατὰ τὰ κυριώτερα (σελ. 191—193) οὐδὲν ὅμως ἀναφέρει περὶ τοῦ δεινοτάτου λοιμοῦ τοῦ γενομένου ἐπὶ Μιχαήλ τῷ 1347 ἐν τῇ πόλει καὶ ὅλη τῇ χώρᾳ τῆς Τραπεζοῦντος, ὅτε κατὰ Φαλλμεράβερ τῷ Βορκακίῳ ἐπόμενον (σελ. 189) ἐκ πέντε ἀνδρῶν μόνον εἰς ἔμεινεν, οὐδὲ περὶ σεισμῶν καὶ ἄλλων φυσικῶν φαινομένων ἀναφέρει τι, ἅτινα τὸ λοιπὸν τῶν κατόικων κατέστρεψε (φύλ. 85—86).

Παραβαλὼν τὸ πρῶτον μέρος τοῦ λόγου τοῦ Λιβαδηνοῦ πρὸς τὰ τοῦ Φαλλμεράβερ, μεταβαίνω εἰς τὰ συμβάντα μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Ἀλεξίου Γ'. τῷ 1350—1356, περὶ ὧν ὁ Φαλλμεράβερ ἀφηγεῖται ἐν σελίσι 194—195. Ὁ Λιβαδηνός διηγείται, ὅτι καιρὸν τινα μετὰ τὴν ἐκ Βυζαντίου ἔλευσιν τοῦ Ἀλεξίου ἐξερράγη στάσις μετὰ τῶν ἀρχόντων (εὐγενῶν τῆς Τραπεζοῦντος). Ἀμείλει καὶ τῇ τῶν Τραπεζοῦντιῶν εἰσβάλλουσι (οἱ περὶ τὸν Ἀλέξιον) κράτιστα καθηρκόμενοι γε πρὶν τὸν πάσαι ἀνάσσεια (Μιχαήλ Ε. ἀ). Ἐγκαι-

νίζεται πάλιν δ' ἀνάκτορα. Φθορὰ δὲ τις μετὰ καιρὸν οὐ βραχὺν τῶν ἐν τῇ πόλει πάλιν τισὶ τοῖς ἐν τέλει δεσφύετο, ἡμᾶς τ' ἐπὶ τὸν τῶν δικολόγων θρόνον ἀνακτορῶθεν αὐτῆς καθίζουσι αὐτοὺς ἐκβαίξουσι, καὶ πάντα τῇ πόλει καὶ ἡμῖν κατὰ ῥοὴν εὐθέως εἶχε τὰ πράγματα. Ἄλλ' οὐκ ἦν ἀνεκτὰ ταυτί καὶ τῷ βασιλεύοντι. Ἐπιείκει γὰρ πάλιν καὶ φθόνος μέσους τοῖς ἐμοῖς παρεσθῆς ἀτοπίαν ἐργάζετο. Ἐντεῦθεν καὶ ἀστατοῦσα τοῖς ἐταίροις δεσφύε τις φορὰ πελάζειν ἠπειέγετο, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ μεταστῆναι λάθρα τῆδε ζυνεῖπετο» (φύλ. 86).

Μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς Κερκασοῦντα προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου τῆς πόλεως Κυριλλίου. Περιγράφει βραχέως τὴν Κερκασοῦντα, ἥτις ὅμως δὲν ἦτον ὡραία πόλις, ἐπειδὴ πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀπαλλαγῆ τῶν βαρβάρων, ἀφηγεῖται. «Τούτων τοίνυν οὕτωσι πραττομένων, ἀγγελία τις ἦκε μοι καὶ γράμματα καλούμενά με τὴν Κερκασοῦντιαν τάχει πόλιν καταλαβέσθαι, θεωρίας χάριν ἅμα καὶ διμιλίας, εἶτα καὶ παλινοστήσαι διὰ ταχέος ὑπαγορεύοντα. Ταῦτα δὲ ἄρα τῷ Κερκασοῦντιῶν ἐτόγγχεν ἀρχιερεῖ γεγραμμένα τοῖς τῶν ἐταίρων βουλήμασι· τῆδε γὰρ ἀπεληλύθειαν, ὡς ἀνωτέρω περιήρηται. . . οὕτω τὴν Κερκασοῦντιαν εἰσαφίχθη πόλιν. Ἄστου τοιγαροῦν ἐωράκαμεν τὴν Κερκασοῦντιαν μητρόπολιν, πείγῃσι χαλκαῖς ὑψωρομένον, ὡς ὁ λόγος, παντάπασιν, καὶ εὐρύτατον καὶ θαλάτταις ἠγαλλισμένον. . . Ἐνδον τοίνυν γενόμενοι τῷ τῆδε ἀρχιερεῖ προσηνήμεθα ἡδέως μάλα πρὸς αὐτοῦ τὰς ὁμιλίαις ποιοῦμενοι. Κυριλλος δ' ἦν ὁ τῆς πόλεως πρόεδρος ἀπλάστῳ ἦθει δηλονότι καὶ βίῳ βιοῦμενος» (φύλ. 87).

Πρῶτον ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς διηγείται, ὅτι ἐν Κερκασοῦντι αὐτοῦ εὐρισκομένου ἐξερράγη στάσις, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ἐπλευσε μετὰ τοῦ στόλου κατὰ τῆς Κερκασοῦντος, ἐνθα μάχη ἐγένετο ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ πρὸ τῶν τειχῶν αὐτῆς. Ὀλίγον δὲ μετὰ ταῦτα ἐγένετο μυστικὴ τις καὶ δολία ἐπιδρομὴ τῶν πολιτῶν κατὰ τοῦ δουκός. «Τί τὸ ἐν μέσοις; Γραφκαῖ τοῖς κρατούσι καὶ πρέσβεις πρὸς τὴν ἐταιρίαν συχνοὶ ἀφικνουῦνται, ἵν' ἐκείθεν τὴν Τραπεζοῦντιαν τάχος αὐτοὶ καταλάβωμεν. Τῶν δὲ ἀναβαλλομένων τὴν ἀφίξιν, ἐνδικαῖος λόγος, οἱ ἐφρασκον, ἀσφαλοῦς ζωῆς εἶνεκα, θυμὸς τοὺς κρατοῦντας εἰσῆει μάλα θερμὸς καὶ οὐκ ἄκαιρος· ἦδη γὰρ ἀνήπτει οὕτωσι καὶ ὑπὸ τισι τῶν ἐργόντων ἀπάδουσιν ὕλη γὰρ εἰς πυρσὸν μάλα τῷ πυρὶ διαέριον πρόσφορος. Ὅθεν ἐφ' ὅπλα καὶ νῆας ἐφόρμισαν, καὶ τῆς Κερκασοῦντιαν μά-

λα προσβάλλουσι τρήσσει τε καὶ ἀκκτίοις ἄμα καὶ δρόμοις τοῖς πᾶσι βασιλικαῖς. Τα δ' ἐξῆς, πῶς ἄρ' ἂν διαγρᾶψαίμῃ; μέσος καὶ αὐτῆς παρεσθῆς εὐθυνῶν ὁ ἀνεύθυνος; ὅμοις μὲν οὖν τοῖν μεροῖν ἀμφοτέρωθεν διεστώτων ἀκροβολισμοῖ καὶ φύλοισι ἦν, ἐνγυροῦσα τὸ ἐνωάλιον. Ἔστανε δέ γε ἡ πόλις πᾶσα παραθαλάττιος, τῇ ναυμαχίᾳ ὀθλονότι ἀντίρροπος. Ἦδη δὲ καὶ ζυμμάχοι μισοφόροι τοῖς κρατοῦσιν ἦκασιν ἱππεῖς ἄμα πεζοὶ ἐξ ἡπειροῦ τῆς γείτονος βάρβαροι. Λάθρα δὲ τοῦτο ἦν πεπραγμένον τι εἰς ὑπὸ βαθέσι τοῖς σκευωρήμασιν, ὃ καὶ μάλλον δειλίαν τινὰ ἐνέκε τῇ πόλει, ἐτι γὰρ ἐντεῦθεν ἐκ γῆς καὶ θαλάσσης προσεδουκάτο τὸ μάχιμον. Τί οὖν ἐτι; Στάσις τις ἦν τοῖς ἐν τέλει καὶ τὸ δρᾶμα δεινὸν μὲν καὶ δυσάντητον, ἦδη δὲ καὶ σαφὲς τοῖς περὶ ἡμᾶς ἀνεφαίνετο, καὶ τὰ τῶν πραγμάτων δῆλα τῶν φαινομένων καθίερα ἔνοιον τούτων γὰρ ἦσαν, ὡς φάναι, δαήμενες· διὸ καὶ στάσις τις ἦν τῶν ἐν ἄρσει, καὶ τοῦ δήμου βόμβος μάλα πολὺς, οἷον μάλλον φιλεῖ γίγνεσθαι μέσας αὐτῆς παρατάξεις, ὅτ' ἂν τῶν συμφώνων κοινοστομηθῆ τε ἄρσει τοῖς προτεροῖς οὐχ ὅμοιον, ὡς καὶ Εὐριπίδῃ οὕτω δοκεῖ. . . Βουλὴ δὲ τις κραταῖ τῶν ἄλλων μάλα τοὺς καθ' ἡμᾶς κρείττων, ὡς τῇ ἀκροπόλει ἐτι προσπεριγενέαι στερεῶς ἐρύθρου παντοθεν κατ' ὄχρῳσιν· προχωρήτω γὰρ τῷ δουκὶ ἀσφαλῶς, καὶ χρειωδῶν ἐνεπέπληκτο» (φύλ. 87—88).

Μετὰ μεγάλῃ δυσκολίᾳ ἀπαλλαγέντι ἀπέρχεται ὁ Λιβαδηνὸς ἐκ Κεραισσίντου, καὶ ἀρηνεῖται εἰς Κεγχρεοῦς, ὅπου ἐπίσης ἐξεργαχὴ πόλεμος· μετ' οὐ πολὺ διαλλάσσονται αἱ δύο μερίδες. « Οὕτω τοῖνον τῇ ἀκροπόλει γενόμενοι καὶ λόγους πρὸ οἰκητόρων σαφεῖς διεδεγμένοι, τῶν κρατούντων ἔδον ἦδη γεγεννημένων τοῦ ἄσπεως, ὡς εἰ ἔξω τε γεγεννημένα ἀλλαγῆ τὴν πορείαν ποιήσαντες σωτηρίαν ἑαυτοῖς μάλλον περιποιασάμεθα, τοῖς λόγοις τούτων ἐπινευθῆκεν, καὶ δίοδον διὰ πορείας ἐξητήκαμεν καταλαβέσθαι τὸ ἔρμα, οἷ καὶ ὁ μέγας, ὡς εἰρησὶ, δοῦξ ἐτύγγανε τινικαῦτα πείρας ἄτερ τινοςοῦν καὶ ὀχλήσεως. Μόλις δὲ γενομένου εἰς ἀπελύθη δρόμον τῶν βασιλικῶν, ἀπάξων ἡμᾶς ἐκείθεν παρὰ τὸ ἔρμα, καὶ ἀπάντων μὲν τοῖν ἄμα τὸν δούκα ζῆν αὐτῷ καταίρειν παρὰ τοὺς αἰγυλοῦς, ἐν οἷς ὁ δρόμων παρὰ τὴν Κόκαριν ἦν, οὕτωσιν καλουμένην, τὸ ἐνδόσιμον ἦδη λελαχηκότων, μόνως μόνον αὐτόν με, ὃ βία καὶ δίκη, οἷ περὶ τοὺς κρατούντας οὐκ ἐπένευον· ὑπήδετο γὰρ τοι καὶ

λίαν κατὰ τῆς ἡμετέρας πονηρὰ πρὸς κακῶν σωτηρίας. Ταῦτα τοῖνον ἀκούσας τε καὶ μαθὼν, ὡς μέσος κακῶν τοσούτων μόνος ἐγὼ, στενά μοι πᾶντοθεν θρασιῶς ἔλεγον. . . » (φύλ. 88—93). « Ἀμέλει καὶ τούτοις καὶ τοιοῦτοις ὄλοις ὄλοις δλοσφρυόμενος ἀλκήκαθ' ἵνας τῶν ἐξορμώντων ὡς εἰς ἑαυτὸν ἐκκαλοῦντός με· καὶ γε πλησιάζαντι τὸ αἴτιον φράζει μοι, καὶ κείσθαι οὕτως ἀπόρρητον ἔρασσε· τὸ δ' ἦν ἄρα ὡς ὅπλοις ἐμπεφραγμένον ἦδη με γεγονότα ζυναπᾶραί τούτοις εἰς ὀλλάκταν, καὶ σφίσιν ἄμα ζυμπλεύσασθαι. . . » (φύλ. 90). « Εἴτα θάρσει μάλα πλησθεῖς, καὶ δυνάμειος ἤσθηθεις οὐκ ἐλίγη; τὴν ἔλκην κατέλαβον, καὶ τὸν δρόμονα πελάγιον ἦδη γενόμενον κατᾶρα πάλιν πεποιήκα, καὶ ἔδον τοῦτο γενόμενος ἀνεύθυνοςσα, νῆ τὸν ἀληθῆ φίλιας ἔρον, ὃ φίλτατοι, καὶ θαλαπτίεις ἐρρόμην ὕδασι καὶ ἀνέψυξαι. Καθόλου δὲ νύκτωρ ἐκείθεν, νυκτὸς γὰρ ἦδη πεπλεύκαμεν, ταῖς ἀκταῖς τοῦ φρουρίου γεγόναμεν. Ἔσθεν δὲ τῶν τῶν φρουρίου κατᾶρακτοι παραγενόμενοί τινες ὡς ἡμᾶς, ἀναλαβόμενοί τε εἰς τὴν πολλίγην θαρριῶς ἀνεβίβασαν. Εἴσω τοῖνον τοῦ ἐρύματος μόγις ἦδη γενόμενοι τῷ Σωτῆρι χαριστήρια θεῷ κατεθύομεν καὶ τῇ θεομητορίᾳ. . . Ἀμέλει καὶ οὕτως ἡμῶν ἐχομένους, ναυσίπλοι πάλιν καθ' ἡμῶν οἱ κρατούντες τρήσσει τε καὶ λέμβοις καὶ ἀκκτίοις καὶ δρόμοισιν, ὑπέρ γε τὰ εἰκοσι, καὶ στρατείαν οὐκ ἐλίγην ζυναγοχότους ἐπίσημον, ἱππικὴν τε καὶ πεζικὴν ἐκ τε θαλάσσης καὶ ἡπειροθεν ταῖς τῆς πολλίγης ταύτης ἡῖσιν προσβάλλουσιν ἔραται γὰρ οὐχ ἡῖσιν καὶ ἡῖσιν καὶ ὅμων τὸ ἔρμα, ὡς καὶ τισι μέτροις διασταμένοις. Κεγχρεῖον τοῦτ' ἐκωνώμαστος. Ἰστανται τοῖνον κατέναντι τοῦ κέρως τοῦ ἄσπεως. Τὰ δ' ἐν μέσῳ τούτοις περὶ μῃ. . . Τότε γὰρ τότ' ἐπολήμθη τὰ πάνθεινα καὶ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν ἀκροβολισμοῖ τε γὰρ ἦσαν τὰ πρῶτα ἐμφύλιοι καὶ δίπτων, ὃ βία, τρώσεις ἀλλήλοισι ἤφεντο. Καὶ τίς ἀδακρυτὴ παρέλθοι τῇ μνήμῃ τῶν νῶ βαλλόμενος; Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὅτ' ἐμοῖς ἔρων ὁμοιασι δακρυθὸν ὄλος ὄλοις γεγέννηκα. . . Ἐπεὶ δὲ μοι τέλος τὴν εὐχὴν διεδέξατο, καὶ πρὸς δύσιν ἐπικλίνειν ὁ Φαέθων ἠπείγετο, σπονδῆ τις καὶ ἀμφοῖν ἐτέλειτο χρηστή. . . καὶ ἄμα ἐσπερίω γε δύσει αἶ τε τρήσσει καὶ ἡ λοιπὴ ναυμαχία καὶ ἡ ἄλλη στρατεία οἴκαδε ἀνεχώρησάν· καὶ μετᾶμελος οὐ πάνυ τι μέτριος αὐτοῦς· ἐκείνοισι καὶ τοῖς ζῆν ἡμῖν εἶχεν ἄρα διὰ τὸ μῦθος τὸ ἔμπυλον. Ἀμέλει δὲ καὶ τοῦ Θεῶ (Σεπτεμβρίου) οὕτωσιν περιπέυσαντος, ὃ

γούν και τὰδ' ἐξεπράχθη, σκοπὸς τις φοιτᾷ τοῖς ἐταίροις ὄντος θεοφιλῆς, ὡς λυσαί γε πάντα τὰ μεταξὺ, καὶ γε τοῖς ἀναξί προσελθεῖν, καὶ ἴλωσις τούτους ποιήσασθαι. Τοῦτο δὲ καὶ βουλή βεβουλεύμεθα ὅτι χρυστῆ' ἦδη γὰρ καὶ αὐτός, νῆ τοὺς λόγους καὶ τὸν φίλιον ἔρον, ὦ βέλτιστοι, μᾶλλον τῆδε ζυνθέσθαι. Ἐρρέτω φθόνος, καὶ δέος ἅπαν πύρρῳ βαλλέσθω μοι. Διαπρεσβεύεται τοῦτο τοῖνων διὰ γραμμάτων τοῖς ἀναξί, φθάνουσι δὲ παραχρημα κἀκείθεν ἡμῖν τῶν ἐν τέλει τινῶν προύχοντες, σπονδάς ζητοῦντες καὶ διαλλαγὰς εἰρηναίας, πάντα τε ὑπισχνούμενοι καὶ ἐπαγγελλόμενοι τὰ χρεστά, ἐφ' οἷς καὶ δι' ὄρκων ἔμπαιδα γράμματα ἡμῖν μὲν φέροντες ἐπεδίδουν, ἐγεγύσους τούτων ἀρραγείς δε καὶ Ἰταλῶν ἐτίθουν τοὺς προύχοντα» (φύλ. 91).

Οὕτω τελευτᾷ ὁ λόγος τοῦ Λιβαδηνοῦ. Ἐν ὅλῳ τῷ δευτέρῳ μέρει συμφωνοῦσι τὰ ὑπὸ Φαλλμεράυερ μετὰ τῶν τοῦ Λιβαδηνοῦ ὡς πρὸς τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἀλεξίου εἰς Τραπεζοῦντα, τὴν διαμάχην τῶν ἀρχόντων, τὴν πολιορκίαν καὶ ἄλωσιν (διὰ συνδιαλλαγῆς κατὰ τὸν Λιβαδηνὸν φύλ. 93) τῆς Κερκασούντος καὶ τῶν Κερχρεῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου (Φαλλμεράυερ σελ. 195).

Ἐν παρόδῳ εἰρήσθω, ὅτι ἐκ τοῦ Λιβαδηνοῦ καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία μικρὰ τινα κερδαίνει. Παρὰ Φαλλμεράυερ λέγεται (σελ. 342, «Οὗτος [Νῆφων μητροπολίτης Τραπεζοῦντος] καθαιρεθεὶς τῷ 1364, ὡς συμμετασχὼν τῆς συνωμοσίας τῆς κατὰ τὸν αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Γ' παρεπέμφθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σουμελά, ὅπου ἀπέθανε τῷ αὐτῷ ἔτει ἐκ νόσου. Πρὸ αὐτοῦ ἠρχιεράτευσεν ὁ Βαρνάβας καὶ ὁ Ἀκάκιος, ὅς μάλιστα μέγα μέρος εἴληπεν ἐν ταῖς ἐπαναστάσεσι τῶν ἀνακτόρων τῷ 1341 καὶ τοῖς ἐφεξῆς ἔτεσιν.» Ὁ Λιβαδηνὸς ὁμοῦς ἀναφέρει ὅτι τὸν Βαρνάβαν διεδέξατο ὁ Γρηγόριος. «Καὶ πρῶτος, ὁ φασιν, ἀφαιτηρίας τῷ τῆς πόλεως ἀρχιερεὶ προσανήχθημεν. . . Γρηγόριος ἦν οὗτος ὁ καλὸς ἀρχιεπίσκοπος, ὁ μετὰ Βαρνάβαν διάδοχος, ὅς καὶ λόγους φιλῶν ὑπερφέλει μᾶλλον τοὺς λόγους προσήκοντας ὁ θαυμασίος (φύλ. 79), τὸν δὲ Γρηγόριον διεδέξατο ὁ Ἀκάκιος» («ἔθεν καὶ τὸ πρεσβυτέριον ἅπαν ἅμα τῷ ποιμένι τῷ αἰδιμίῳ ἐκείνῳ καὶ φιλοουμένῳ, Ἀκάκιος ἦν ὁ πολὺς ἐλέφ, ζυνῆλον καὶ τεθεάκασι καὶ δάκρυσι με κατέδευσα» φύλ. 84). Ἐπιμανθάνομεν παρὰ τοῦ Λιβαδηνοῦ τὸ ὄνομα ἐνόδ ἀγνώστου μέχρι τοῦδε Ἐπισκόπου Κερκασούντος Κυρίλλου καλουμένου (ὄρα ἀνωτέρω

σελ. 13, ὃν οὐκ ἐγίνωσκεν ὁ Le Quien ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ Oriens Christianus, Tom. 1 p. 516).

Ταῦτά εἰσι τὰ κυριώτερα μέρη, ἐξ ὧν λαμβάνομεν ἀκριβεστέρως πληροφορίας περὶ τῶν τότε γενομένων ἐν Τραπεζοῦντι. Εἰ καὶ οὐχὶ μεγάλης ἀξίας, φρίνονται μοι ὅμοις ἰκανῶς σπουδαῖα, ἵνα ἐλπίσωσι τὴν προσοχὴν τῶν φιλολόγων καὶ ἱστορικῶν ἐπὶ τοῦ ἀγνώστου τούτου συγγραφέως.

M. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΛΜΥΡΗΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ.

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΤΑΘ' καὶ ΤΜΒ' Συνεδρίσει).

A'.

Ἡ πόλις Παλμύρα καιμένη πρὸς νότον τοῦ Εὐφράτου ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἀραβίας, μεταξὺ Συρίας καὶ Μεσοποταμίας, κατέστη διάσπμος περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καίτοι ἱστορικοὶ τινες βασιζόμενοι ἐπὶ ἐδαφίων τινῶν τῆς Πικλαῖς Διελθῆκος ἀποδίδουσι τὴν ἰδρύσιν αὐτῆς εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἰουδαίας Σολομῶντα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ εἰρημένος βασιλεὺς οὐδέποτε ἐπεζέτεινε τὰ ὄρια τῆς ἐπικρατείας αὐτοῦ μέχρι Παλμύρας, τὸ δὲ ὄνομα Ταδμὼρ, ὅπου φέρεται ἐν τῇ Παλαιᾷ Γραφῇ, ἀνήκει μᾶλλον εἰς τι μέρος τῆς Ἰουδαίας, οὐδὲν θετικῶν γνωρίζομεν περὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης τῆς πόλεως, ἥτις καιμένη μεταξὺ τῶν δύο αυτοκρατοριῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, ἦτοι τῆς τῶν Πάρθων καὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων, κατεῖχε θέσιν οὐδετέρων, καὶ διετέλει οἰοῦντι μετὰζουσα πρὸς διευκλύνσιν τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν καὶ τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου, ὁμοία τῇ Ἐνετικῇ δημοκρατίᾳ, κατεχύθη ἐπ' ἴσης κατὰ τὸν Μεσαίωνα θέσιν οὐδετέρων μεταξὺ ἔνθεν μὲν τῆς Γερμανικῆς αυτοκρατορίας καὶ τῶν λοιπῶν τῆς Εὐρώπης ἐπικρατειῶν, ἔνθεν δὲ τῆς Βυζαντινῆς αυτοκρατορίας καὶ τῶν Μουσουλμανικῶν δυνάμεων τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ οὐδετέρα αὕτη θέσις ἐξησφάλιζε τῇ πόλει Παλμύρα με-

γάλας ὠφελείας, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς χροσάμενοι τῷ εἰς αὐτὴν εἰσερέσαντι πλούτῳ διεκόσμησαν αὐτὴν διὰ πολυαριθμῶν μνημείων, ἕτινα καὶ σήμερον ἔτι καὶ κατρησιωμένα ὄντα διεγείρουσι τὸν θαυμασμὸν τῶν ὀδοιπόρων.

Κατὰ τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας μ. Χ. ἡ πόλις συνεκρέτει μικρὰν δημοκρατίαν ἢ μάλλον κοινότητά τινα δημοτικὴν, ἀπολάουσαν ἴση μοίρᾳ τῆς προστασίας ἀμφοτέρων τῶν ἐμβῶρων Αὐτοκρατοριῶν. Βραδύτερον, ὅτε, περὶ τὰ μέσα τοῦ τρίτου αἰῶνος ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία ἤρξάτο παρακμῶζουσα, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Οὐαλεριανὸς ἐν τινι πρὸς τὸν βασιλεῦτα τῶν Περσῶν Σαπῶρ τῷ Α'. ἀτυχεὶ πολέμῳ ἤχμηλωτίσθη, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Γαλεριανὸς οὐδὲν ἐπραξεν ὅπως ἐκδικήσῃ τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, ὁ ὅπως ἀναστῆλῃ τὴν πρῶτον τῶν Περσῶν ὁ Ὀδενάτος, πλούσιος συγχλητικὸς τῆς Παλμύρας, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν στρατίας τινος καὶ κατανικήσας τὰ περσικὰ στρατεύματα ἐξηνάγκασε τὸν βασιλεῦτα Σαπῶρ νὰ ἀποχωρήσῃ εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ. Ὁ Γαλεριανὸς ἀνταμείβων τὰ κατωρθώματα τοῦ Ὀδενάτου ἀπένευεν αὐτῷ τὸν τιμητικὸν τίτλον Αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς· οὗτος δὲ ἐπωφελούμενος τῆς ἐν ἡ διατέλει ἀδυναμίας ἡ Ῥωμαϊκῆ αὐτοκρατορίας, ἐποίησατο κατακτητικὰς χωρῶν τινας ἐν Συρίᾳ καὶ Μεσοποταμίᾳ, καὶ μετέβαλε τὴν μικρὰν δημοκρατίαν τῆς Παλμύρας εἰς μοναρχίαν ἰκανῶς εὐρείαν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀδενάτου, δολοφονηθέντος ὑπὸ τινος τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἡ γῆρα αὐτοῦ Ζηνοβία, γυνὴ Θαρραλέα καὶ φιλόδοξος κατέλαβε τὰ ἡνία τοῦ Κράτους, ὕπερ ἐπεξέτεινε μέχρις Αἰγύπτου, καὶ ἐβασίλευσε περὶ τὰ 270 ἀπάσης τῆς Συρίας ἀπολύτως καὶ ἀνεξαρτήτως.

Ὁ αὐτοκράτωρ Αὐρηλιανὸς βουλευσάμενος νὰ τιμωρήσῃ αὐτὴν, ἐξεστράτευσεν κατ' αὐτῆς, καὶ νικήσας παρὰ τὴν πόλιν Ἐμοσσαν (σήμερον Homs) τοὺς στρατοὺς αὐτῆς, ἔπειτα δὲ κυριεύσας τὴν πόλιν Παλμύραν καὶ συλλαβὼν τὴν Ζηνοβίαν αἰχμάλωτον, ἠνάγκασεν αὐτὴν νὰ κομῆσῃ τὴν Φριμβευτικὴν αὐτοῦ εἰς Ῥώμην εἰσόδον, καὶ νὰ ἐγκαταβιώσῃ τοῦ λοιποῦ ἐν Ῥώμῃ.

Ἐκτοτε, ἀπὸ τοῦ 272, ἀρ' αὐτοῦ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Παλμύρας ἐξέπνευσεν, οἱ ἱστορικοὶ οὐδένα λόγον περὶ αὐτῆς ποιοῦνται. Περὶ δὲ τὸ 636 κατακτηθεὶσα ὑπὸ τῶν Ἀράβων ὑπέστη τὴν κοινὴν τύχην τῶν εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἰσλαμισμού περιελθουσῶν χωρῶν.

Ἀγώντος τοῦ 17ου αἰῶνος, τῷ 1694, ἄγγλος ἐνόματι Γουλιέλμος Ἀλιφράξ, ἐν Χαλεπίῳ τὰς διατριβὰς ποιούμενος, ἐπιχειρήσας περιήγησιν εἰς Παλμύραν ἐποίησατο περιγραφὴν τῶν ερείπιων αὐτῆς δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀστρονόμου Ἐδμόνδου Χάνλεϋ ἐν τῷ «Philosophical Transactions» τοῦ 1695. Ἐπιγραφαί τινες Ἑλληνιστί καὶ Παλμυριστί ἀντιγραφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀλιφράξ καὶ τῶν συνοδοιπόρων αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ Σμιθ τῷ 1698, ἀλλ' αὐταὶ λίαν ἀτελεῖς· οὕσαι ἀπέβησαν ἀνωφελεῖς.

Τῷ 1750 οἱ κ. Dawkins καὶ Rob. Wood ἐπιχειρήσαντες ἑτέραν ἐκδρομὴν εἰς Παλμύραν κατόρθωσαν ν' ἀντιγράψωσιν ἐπιγραφὰς 13 Παλμυρναίας, 26 Ἑλληνικάς καὶ 4 Λατινικὰς, ἀπάσας δημοσιευθεῖσας ἐν πολυτελεῖ τεύχει ἐκτυπωθέντι ἐν Λονδίῳ τῷ 1753 ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ ερείπια τῆς Παλμύρας». Μόλις δὲ δημοσιευθεῖσας, δύο ἐπιστήμονες κατόρθωσαν ν' ἀναγνώσωσιν αὐτάς· ἐξ ὧν ὁ μὲν, ἄγγλος ἐνόματι Swinton ἐδημοσίευσεν τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐν τῷ 48 τεύχει τῶν «Φιλοσοφικῶν Συναλλαγῶν» ὁ δὲ, γάλλος, ὁ συγγραφεὺς τῆς περιηγήσεως τοῦ Νέου Ἀναγνώριδος ἐν Ἑλλάδι Βαρθελεμῆ, ἐν ταῖς «Σκέψεσιν αὐτοῦ περὶ τοῦ Ἀφραβήτου καὶ τῆς ἄλλοτε ἐν Παλμύρᾳ λαλουμένης γλώσσης.»

Βραδύτερον καὶ ἕτεροι περιηγηταὶ ἐπεσκέψαντο τὰ ερείπια τῆς Παλμύρας· εἰς δὲ τῶν βιβνουστέρων ἀνδρῶν τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους, ὁ κ. Βόλνεϋ, ἐμπνευσθεὶς ἐκ τῆς θέας τούτων τῶν ερείπιων ἔγραψε τὸ ἀθάνατον αὐτοῦ πόνημα «Τὰ Ἑρείπια.»

Ὅσημέραι δὲ ἐπειδὴ πολλοὶ συνεχέστερον ἐπεσκέπτοντο τὰ μέρη ταῦτα, οἱ Ἀραβῆς Βεδουῖνοι τῆς ἐρήμου καὶ τοῦ νεώτερου χωρίου Tidmour, κειμένου ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Παλμύρας, πῦξπεν τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν, ἀπαιτοῦντες μεγάλαν ἀμοιβὴν ὅπως ὀδηγῶσι καὶ προστατεύωσι τοὺς περιηγητάς.

Ἐσχάτως ὁ Στέφανος Μιδζέβελ, ἀρχηγὸς τῆς φυλῆς τῆς καταλαβούσης τὴν μεταξὺ Δαμασκού καὶ Τιμῶν ὁδόν, πῦξπεν τὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῦ ὑπερβαλλόντως. Ἡ σὺζυγος αὐτοῦ, ἡ διαβόητος Λαῖδου Δίγβου (γῆρα τοῦ ἀντιβασιλέως τῶν Ἰνδιῶν καὶ τοῦ Ἑλλήνος Χατζῆ Πέτρου) διεπραγματεύετο μετὰ τῶν περιηγητῶν τὰ συμβόλαια, διομολογοῦσα ὡς ἀμοιβὴν τῶν ἐνόπλιων συνοδῶν ἂν ἐχορήγηται 60, 80 καὶ 100 λίρας στερλίνας· ὥστε περιηγηταὶ οὐχὶ πλοῦσοι ἠναγκάζοντο νὰ στερηθῶσι τῆς ἡδο-

νης τοῦ νὰ ἰδῶσι τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ζηνοβίας; Μόνον δ' ἐκ τῶν ἑλλείνων τινές, ἐκτάκτως ἐνθουσιῶντες ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης, κατώρθωσαν τοῦτο μέγας ὑποστάντες θυσίας. Ὁ ἐξόχος ἡμῶν συναδελφοί, κόμης Βογκέ, πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας παρὰ τῇ Ὑ. Πόλει, ἐπίσης ἐθυσίασε μέγα μέρος τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ὅπως ἰκανοποιήσῃ καὶ τὴν πρὸς τὰ γράμματα κλίσιν αὐτοῦ καὶ τὰς ἀπειθήσεις τῶν Ἀράβων Σαῖχῶν. Τοῦτο ὀφείλομαι ἄριστον τι πόνημα περὶ τῶν Παλμυρητῶν ἀρχαιοτήτων, ἐπιγραφόμενον «Κεντρικὴ Συρία, Σημιτικαὶ ἐπιγραφαί,» ἐν ᾧ δημοσιεῖται πλέον τῶν 120 Παλμυρητῶν ἐπιγραφῶν, ἐν μέρει κατὰ τὰ εἰλημμένα ἐκμαγεία καὶ τὰς φωτογραφίας, προσθεῖς καὶ τὰ διασωθέντα κείμενα, καὶ μεταγραφὴν καὶ μετάφρασιν μετὰ σοφῶν σχολίων.

Συγχρόνως ὁ ἐν Βερολίῳ καθηγητὴς Λεβύ, (τελευταῖος κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1872), ἐπεχειρήσας εἰς ἀναθεώρησιν τῶν Παλμυρητῶν κειμένων ἐφ' ᾧ ἀνακουσάμενος τῷ κόμητι Βογκέ ἐδημοσίευσεν τὸ ἐξαχόμενον τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς Ἀνατολικῆς ἑταιρίας τῆς Γερμανίας.

Ἐν τῷ μεταξῦν τούτῳ ἡ Αὐτοκρατορικὴ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ἐκτιμῶσα τὰς ἐξ ἡμέσου καὶ ἀσφαλοῦς συγκοινωνίας μεταξύ τῆς Μεσοπεδίου καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου μέγας ὠφελείας, ἔγνω νὰ υποβάλλῃ τὰς μεταξὺ Βαγδάτης καὶ Συρίας νομαδικὰς φυλάς εἰς σύστημα κανονικῶν τῆν ἐκτέλεσιν δὲ τοῦτο ἐν μέρει ἀνέθετο εἰς τὸν γαμβρὸν μου, τὸν βαρῶνον Ἀλβέρτον Γερστδόρφ, τότε Ὁμὲρ βέην, ἔυν δὲ Ὁμὲρ Πασὰ ὑπογράψαντος, ὅς καὶ συνεδρεῖται μεθ' ἡμῶν τὴν ἐσπέραν ταύτην. Ἐκπληρῶν οὗτος τὴν ἀνατεθεισὴν αὐτῷ ἐντολὴν κατεκτήσατο πρὸ ἐξ ἑτῶν τὴν τοπαρχίαν τοῦ Ζὸρ μετὰ τῆς πρωτεύουσας Δεῖρ ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου, καὶ διέμεινεν αὐτῷ ἐνισχυτὸν ὡς πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς διοικητὴς, ὅπως διοργάνισῃ ταύτην τὴν ἐπαρχίαν. Αἰθὶς δὲ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1867 ἐνετάλη νὰ υποβάλῃ ὡσαύτως τὸ δικέμισμα τῆς Παλμύρας (Timours) εἰς σύστημα κανονικῆς διοικήσεως.

Μόλις μωθὼν τὰς διατάξεις ταύτας παρεσκευάσθη νὰ ἐκπληρώσῃ ἐπιθυμίαν διακαῆ, ἣν ἐν νόττιοις μου διέτρεπον, δηλονότι νὰ ἰδῶ καὶ θαυμάσω τὰ μεγαλοπρεπῆ ἑρείπια τῆς Παλμύρας. Τυχὼν ἀδείας παρὰ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου τοῦ 1870 ἀπῆλθον ἐκ Κων/πόλεως, καὶ ἀφιόμην διὰ Βεῖρά, Λιβάνου, καὶ Ἀντιλίβάνου

καὶ Δαμασκοῦ εἰς Καριατεῖν, ἔνθα ὁ Ὁμὲρ βέης τότε εἶχε τὸ στρατηγεῖον αὐτοῦ, εἰς τὸν τελευταῖον δὴλ. σταθμόν, ἀπέχοντα 24 ὥρας ἀπὸ τῆς Παλμύρας. Ἐκείθεν δὲ μετὰ τινα χρόνον κινήσαντες ἀφικόμεθα εἰς Παλμύραν τῇ 27 Μαρτίου. Διέτριψα δὲ ἐκεῖ τετραήμερον, ὅπως ἐξετάσω τὰ μεγαλοπρεπῆ λείψανα τῆς ἀρχαιότητος. Κατὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον ἐπισκεψάμην καὶ τὰ ἑρείπια τῆς Ἰλιουπόλεως (Βαλθέκ), τὴν διώρουα τοῦ Σουεῖ, τὰς Ηυραμίδας, τὴν Ἀλεξάνδρεια, καὶ μετὰ αἰσίων διάπλου ἐπανῆλθον εἰς Κων/πολιν.

Ἡ ἀρχαία πόλις Παλμύρα, καλουμένη ὑπὸ τῶν πάλαι Ἰθαγενῶν Ταμῶρ, καὶ ὑπὸ τῶν νῦν ἅπλῃ μεταβολῇ φωνήεντος *Tadmor*, οἰκεῖται σήμερον ὑπὸ λαοῦ ἐκ 50 οἰκογενειῶν ἀραβικῶν, ὧν αἱ οἰκίαι εἰσὶν ἐκτισμέναι ἐν τῷ περιβάλλῳ τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τοῦ Ἰλίου. Αἱ δὲ παλμυρηναὶ ἀρχαιοτήτες συγχροτοῦσι τὰ ἐπόμενα συμπλέγματα:

1) *Τὰ ἀρχαιολογικὰ μνημεῖα.* Ἐν τούτοις κατατακτέον πρὸ πάντων τὸν ναὸν τοῦ Ἰλίου, κατ' οὐδὲν ὑπολειπόμενον τοῦ ἐν Ἰλιουπόλει ναοῦ τῆς αὐτῆς θεότητος. Ὑπάρχουσι καὶ δύο ἢ τρεῖς ἕτεροι ναοί, προσετι μέγαλοπρεπῆς κιονστοιχία, παριστώσα εἶδος πρυτανείου, ἐπειδὴ ἕκαστος κίων ἀφίερωται εἰς τὴν μνήμην πολιτοῦ, ἀναδειχθέντος ἀξίου τῆς πόλεως: ὑποβάθρον τι προσπροσμίμενον ἐκάστῳ κίονι ὑπεβάσταζε τὸ ἄγαλμα τοῦ πολιτοῦ, ἐπιγραφὴ δὲ παλμυρινῇ ἢ ἑλλενικῇ ἀνήγγελλε τὸ ὄνομα καὶ τὰς ἑτάσεις τοῦ ἀνδρός. Οἱ δύο τελευταῖοι κίονες ἀνίδρυντο πρὸς τιμὴν τοῦ Ὀδινάθου, βασιλέως τῆς Παλμύρας καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ζηνοβίας μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτῆς. Οἱ κίονες μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν μένουσιν ὄρθιοι, ἀλλὰ τὰ ἀγάλματα ἐξηφανίσθησαν παντελῶς: ὅτι κατώρθωσα νὰ εἶρω εἶναι ἦδε ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀγάλματος τῆς βασιλίσσης Ζηνοβίας, ἣν καὶ προσάγω ὡρῖν (1).

Πλὴν ταύτης τῆς κιονστοιχίας εὐρίσκονται καὶ ἕτεροι κίονες, ἐξ ὧν τινὲς μὲν ὄρθιοι, τινὲς δὲ καταπεπωκότες, ἐστημένοι καὶ οὔτοι πρὸς τιμὴν ἐξόχων πολιτῶν.

Εἰσέτι φαίνονται τὰ λείψανα τείχους περιβάλλου τινός, κτισθέντος τῇ διαταγῇ τοῦ αυτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ.

2) *Ἡ νεκρόπολις.* Πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως ὑπάρχει κλεισώρεια μεταξύ δύο ὄρέων, καταλη-

(1) Τίθειαι εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Συλλόγου.

γούσα εἰς τὴν λεωφόρον τῆς Συρίας. Ἡ κλειστέρα αὕτη σχηματίζει τὴν *Νικηφόρον* τῶν ἀρχαίων οἰκιστῶν τῆς Παλμύρας, συνιστάμενη ἐκ σειρᾶς μνημάτων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἔττον μεγαλοπρεπέων, ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ. Οἱ μεγαλοπρεπέστεροι τούτων κατέχουσι δύο ἢ τρεῖς ὄρφους, ἐν ἐκάστῳ δὲ ὄρφῳ ὑπάρχουσι δεξιᾶ τε καὶ ἀριστερᾶ ἐντάφιοι παστάδες, ἐν αἷς ἦσαν ἐναποθεθειμένα τὰ λειψάνα τῶν θεωνεῶτων οἰκογενεῖας τινός, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀντικρῦ τῆς εἰσόδου τοῖγου ὑπάρχουσι, κατὰ τὴν τάξιν τῶν παστάδων, αἱ προτομαὶ τῶν νεκρῶν μετ' ἐπιγραφῶν, δηλοῦσάν τὸ ὄνομα τούτων καὶ τὸ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ἐπὶ τοῦ γεγάματος ὑπάρχουσι αἱ αὐταὶ προτομαὶ ἐστημέναι κυκλωτέρως. Ἄνωθεν τῆς κυρίας εἰσόδου, πρὸς τὰ ἐκτός, ἑτέρα ἐπιγραφὴ, ἐνιαχοῦ δίγλωσσος (παλμυριστὶ καὶ ἑλληνιστῶ), δηλοῖ τὸ ὄνομα τοῦ κτίσαντος τὸ μνημα, τὸ τῆς οἰκογενεῖας, εἰς ἣν ἀνήκει, καὶ τὸν χρόνον τῆς κτίσεως, κατὰ τὴν χρονολογίαν τῶν Σελευκειδῶν.

3) *Διάφορα ἀντικείμενα*, ἐν οἷς μνηστέον

α.) *Τὰ ἀναθηματικά θυσιαστήρια* ἔχοντα ἐπιγραφὴν παλμυριστὶ (καὶ ἐνίοτε μετὰ ἑλληνικῆς μεταφράσεως). Ταῦτα ἰδίως εὐρίσκονται πολυπληθῆ ἐν τῷ νῦν μουσουλμανικῷ κομπτηρίῳ, ἡμέρασά τινα διὰ τοῦ αυτοκρατορικῆν ὁμοσεῖον τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, ἔνθα καὶ ἀπετέθησαν.

β.) *Ἀντικείμενα γλυπτικῆς*, ἄπερ πανταχοῦ τις ἀνασκάπτων τὴν γῆν εὐρίσκει, αἱ εἰς ὧν πολλὰ ἡμέρασά.

γ.) *Ἀρχαῖα μετὰ ἑλληνιστῶν* πολυάριθμα, σχεδὸν τὰ πλεῖστα ὀρειχάλκινα, ἄπερ εἰσὶ κεράμια ἐπιχώρια, κυκλοφοροῦντα τὸ πάλαι ἐν Παλμύρῃ.

δ.) *Κεράμια σκευῆ*, οἷον λαμπτήρες (τινὲς αὐτῶν ἔχουσι ἐπιγραφὴν παλμυρηνήν), δοχεῖα, δακρυδοχεῖα καὶ ἕτερα σκευῆ οἰκιακά.

ε.) Ἐν τοῖς ἐσχάτοις τοῖτοις, δηλονότι ἐν τοῖς κεραμείοις, ἐφίστημι ἰδίως τὴν ὑμετέραν προσοχὴν εἰς τὰς εἰς ἄριλλου σφραγίδας, εὐρισκομένης πολυπληθεῖς ἐν τοῖς τάφοις. Αἱ σφραγίδες ἐκατέρωθεν ἔχουσιν ὁμοίωμα καὶ συχνότατα μικρὰς ἐπιγραφὰς, δηλοῦσας τὸ ὄνομα τοῦ θεωνεῶτος. Λίαν συνεχῶς ἐπὶ τινῶν εἰς αὐτῶν ὑπάρχει ὁ τύπος περιεκταλέστατου βλαστοῦ, ἐκμαγειῶν πιθανῶς τοῦ δακτυλολίθου τοῦ νεκροῦ. Κατὰ τὴν ἐν Παλμύρῃ διατριβὴν μου συνήθροισα περὶ τὰ τριάνοντα ἐκ τῶν ἀντικειμένων τούτων μετὰ δὲ τὴν ἀναχώρησίν μου ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ θυγάτηρ μου, κατὰ τὴν ἐκεῖ

διατριβὴν αὐτῶν, συνήθροισαν πλείονα, τὴν δὲ συλλογὴν ταύτην, ἐκ 200 περίπου συγκειμένην, προσάγω ὑμῖν σήμερον. Φαίνεται ὅτι τὰ ἀντικείμενα ταῦτα διενέμοντο τοῖς φίλοις τοῦ θεωνεῶτος, καὶ μέρος αὐτῶν ἐναπετίθετο εἰς τὸν τάφον μετὰ τῶν λειψάνων αὐτοῦ. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, αἱ σφραγίδες αὐταὶ σχηματίζουσι μέρος οὐσιώδους τῶν ἐπικοιτίων τελευτῶν, ἐφ' ᾧ ἄξιαι εἰσὶ τῆς προσοχῆς τῶν ἀρχαιοφίλων.

Β'.

Ὅτε πρὸ τριῶν ἑβδομάδων ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ ὁμιλήσω ἐνώπιον τῆς σεβαστῆς ταύτης ὁμηγύρεως περὶ τῶν Παλμυρηνῶν ἀρχαιοτήτων, οὐδὲν ἕτερον ἐσκόπου, ἢ νὰ ἀφηγηθῶ ὑμῖν ὅ, τι εἶδον, νὰ παραστήσω τὴν ἐντύπωσιν, ἣν ἐνεποίησάν μοι τὰ μνημεῖα ταῦτα, καὶ νὰ παράσχω ἰδέαν τινὰ περὶ τῶν ἐκεῖ σωζομένων ἀρχαιοτήτων. Οὐδόλωρ διενεούσῃ νὰ ποιήσω ὑμῖν ἐπιστημονικὴν ἐξηγήσιν τῶν κειμένων, ἵτε τοῦ ἐξόχου ἡμῶν συναδέλφου, τοῦ κόμητος Βογκέ καὶ τοῦ αἰδιμοῦ φίλου μου, τοῦ καθηγητοῦ Λεβύ, ἐξηγησαμένων ἐπαρκῶς ταύτας τὰς ἐπιγραφὰς. Ἐπὶ τῇ προτάσει ὅμως μέλους τινὸς γενομένην δεκτῇ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου, νὰ παράσχω δηλονότι τοῦλάχιστον ἰδέαν τινὰ περὶ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων, καὶ περὶ τῆς γλώσσης εἰς ἣν ἐγράφησαν, ἐνόμισα ὅτι ὀφείλω νὰ συμμορφωθῶ πρὸς ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν, ἐφ' ᾧ ἐπελήθημι τὸ ἔργον, ἵνα ἐπαναλάβω μικρὸν τὰς σημειωτικὰς μελέτας μου. Καὶ πρῶτον θεωρῶ χρέος μου, ἵνα ἀναγγείλω ὑμῖν, ὅτι πάντα τὰ ὑπ' ἐμοῦ ταῦτα τὴν ἐσπεραν βηθησόμενα ὀφείλω εἰς τὰς ἐμβριθεῖς ἐρένας τῶν φίλων μου, τοῦ κόμητος Βογκέ καὶ τοῦ καθηγητοῦ Λεβύ, πλὴν δύο ἢ τριῶν ἐδαφίων, περὶ ὧν ὡς ἐκ τῶν ἀντιγραφῶν μου, ἔχω ἄλλοιαν γνώμην, ἣν καὶ ἐκτίθημι μετ' ὅλου τοῦ εἰς τούτους τοὺς ἐπιστήμονας προσήκοντος σεβασμοῦ καὶ αὐτὰς δὲ τὰς ἄλλας ἀνεκδοτάς ἐπιγραφὰς, ἀντιγραφείσας τὸ πρῶτον ὑπ' ἐμοῦ ἢ ὑπὸ τῆς θυγατρὸς καὶ τοῦ γαμβροῦ μου, θέλω ἐξηγήσει ἐπόμενος ἀκριβῶς τοῖς ἔχουσι τοῦ κόμητος Βογκέ καὶ τοῦ Λεβύ.

Καὶ δὴ ὅπως μεθοδικῶς προῶ εἰς τὸ ἔργον, λαμβάνω ἐν πρώτοις 2 διγλώσσους ἐπιγραφὰς, ἐν αἷς τὸ παλμυρηνὸν κείμενον οὐδὲν ἄλλο ἔστιν, ἢ ἀπλῆ μεταγραφή τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου.

Ἀριθ. 1.

Ὅπως καταδείξω τὴν συμφωνίαν τῶν δύο

κειμένων, πρατίθημι τὴν μεταγραφὴν τοῦ παλμυρηνῶ κειμένου μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐν-αλλάξ.

Στίχ. 1. (Ἑλλ. κειμένου 1—2).

Septimios Vorod Kratistos epitropa.

Σεπτίμιος Ουροῶδην τὸν κράτιστον ἐπίτροπον.

Στίχ. 2. (Ἑλλ. κειμ. 3—5),

Dukenara v Argabeta akim Julis.

Σεβασταὶ δουλκηνάριον καὶ Ἀργαπέτην (ἔθετο) Ἰούλιος.

Στίχ. 3. (Ἑλλ. κειμ. 5—7).

Avrilis Septimios Iada Hippikos.

Αὐρήλιος Σεπτίμιος Ἰάδης Ἴππικὸς.

Στίχ. 4. (Ἑλλ. κειμ. 7—9).

Bar Aleksa(nd)ros Khiran Soraiko I'yikra.

υἱὸς τοῦ Σεπτιμίου Ἀλεξάνδρου ἀπὸ στρατιῶν (ὅπως τιμῆς).

Στίχ. 5. (Ἑλλ. κειμ. 9—11).

rahimili v koyoumili birakh Sivan di.

τὸν φίλον καὶ προστάτην τιμῆς ἔνεκεν

Στίχ. 6. (Ἑλλ. κειμ. 12). Schanat 374.

ἔτους Π Ο Φ μηνὶ Ξανδικῷ.

Αἱ ἐπόμεναι λέξεις τοῦ παλμυρηνῶ κειμένου ἐν τῷ ἑλληνικῷ κειμένῳ δὲν ἔχουσι τὴν ἀντιστοιχοῦσαν ἐξήγησιν.

Στίχ. 2. Akim, ὅπερ σημαίνει (ἔθετο).

» 4. Bar, υἱός

αἱ δὲ ἐφεξῆς λέξεις τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου δὲν ἔχουσι τὰς ἀντιστοιχοῦσας αὐταῖς ἐν τῷ παλμυρηνῶ,

Στίχ. 7. Σεπτιμίου.

Στίχ. 9. ἀπὸ στρατιῶν.

Τέλος, ἀντὶ τοῦ ὀνόματος Ἡρώδου, φερομένου ἐν τῷ ἑλληνικῷ κειμένῳ, ἐν τῷ παλμυρηνῶ εἰσι γεγραμμένα τὰ ὀνόματα Khiran Soraiko, ὃ δὲ παλμυρηνὸς μὴν Sivan ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν μακεδονικὸν μῆνα Ξανθικόν, ἢ ὡς ἀπαντὰ γεγραμμένους ἐν Παλμύρᾳ Xandicus.

Παραπέμπων τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ πόνημα τοῦ κόμπτος Βογὰς καὶ εἰς τὸ τοῦ Λεβύ ποιουῦμαι ἐνταῦθα μόνον τρεῖς παρατηρήσεις:

1. Ἡ παλμυρηνὴ λέξις hippikos, ἡ ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Ἴππικός, ἀποδεικνύει, ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν ἀνδρόβη αὕτη ἢ στήλη, ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα διετῆρε ἐστὶ τὴν δασεῖαν προφορὰν.

2. Ἡ λέξις Argabeta (ἑλληνιστὶ Ἀργαπέτη) εἶναι σύνθετος ἐκ τοῦ ark σημαίνοντος φρούριον, καὶ τῆς ἀρμενικῆς λέξεως bed ἢ ped σημαίνουσας «χάριον, δεσπότην, ἀρχηγόν», καὶ σχηματίζεται οὕτω, τὸ φωνήεντος α χρι-

σιμεύοντος ὡς μορίου συνθετικοῦ κατὰ τοὺς γραμματικὸς κανόνας τῆς ἀρμενικῆς γλώσσης.

3. Ὁ κ. Λεβύ σημειοῖ, ὅτι ἡ λέξις koyoumi συριστὶ σημαίνει προστάταιν, ἐνὼ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ δηλοῖ προστάτης, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἀπαντᾷ ἐν τοῖς Σύροις συγγραφεῦσιν. Ὁμολογῶ ὅτι δὲν εἶμαι ἀρμόδιος νὰ ἀντιτεῖω εἰς τὸν κ. Λεβύ, ἐν τούτοις τολμῶ τοῦλάχιστον νὰ ποιῶμαι τὴν παρατήρησιν, ὅτι ὁ θηλυκὸς τύπος τῆς λέξεως ταύτης εὐρίσκεται ἐν τῷ συριακῷ κειμένῳ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ τοῦ Παύλου Κερ. 17', 2, ἐνθα ἡ λέξις προστάτις ἐκφέρεται koyoumltha.

Ἄριθ. 2.

Στίχ. 1. (Ἑλλ. κειμ. 1—2).

L'Avrilis Vorod Hippika

Αὐρήλιος Ουροῶδην Ἴππικόν

Στίχ. 2. (Ἑλλ. κειμ. 2—3).

v Bilevta Tadmouria abad.

καὶ βουλευτὴν Παλμυρηνὸν (ἐποίησε).

Στίχ. 3. (Ἑλλ. κειμ. 3—5).

Belakab bar Kharscha Gyikra.

Βηλάκκαχος (υἱὸς τοῦ) Ἄρσα τὸν φίλον τιμῆς χάριν.

Στίχ. 4. (Ἑλλ. κειμ. 6).

Schanat 370.

ἔτους Ο Φ.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη οὐδὲν παρίσχειν ἀξιοσημείωτον.

Ἄριθ. 3.

Στίχ. 1. (Ἑλλ. κειμ. 1—2).

Ssalamtha Septimia Bath Zaba nehirtha v Zadaktha

Σεπτιμίαν Ζηνοβίαν (θυγατέρα τοῦ Ζάβα) τὴν λαμπροτάτην καὶ εὐσεβῆ

Στίχ. 2. (Ἑλλ. κειμ. 2—3).

Malktha Septimivia Zabla rab Khila

βασιλεύσασαν Σεπτίμιος Ζαβδάς ὁ μέγας στρατη-

Στίχ. 3. (Ἑλλ. κειμ. 4—5).

rabba v Zabba rab Khila di Tadmur Krativta

λάτης καὶ Ζαβθασίος ὁ (ἐνθάδε) στρατηλάτης (τῆς Παλμύρας) οἱ κράτιστοι

Στίχ. 4. (Ἑλλ. κειμ. 5—6).

akim Imarthum birakh Ab di Schanath 382

(ἔθεντο) τὴν δέσποιναν μηνὶ Λῶφ ἔτους Π Φ.

Ἄς βλέπει ἕκαστος αἱ ἐν τῷ Παλμυρηνῶ καὶ

Ἑλληνικῶν κειμένων παραλλαγαὶ εἰσὶν ἀνάξισαι σημειώσεως.

Τὸ ὄνομα τῆς Ζηνοβίας ἐν τῷ πρωτοτύπῳ περισταχτι διὰ τοῦ *Bath Zabba* «θυγάτηρ τοῦ Ζάββα», ἡ δὲ ἑλληνικὴ λέξις ἐνθάδε» διὰ τῶν λέξεων δι' *Tadmur* «τῆς Παλμύρας». Παρατηρητέον προσέτι, ὅτι ἡ λέξις *ssalum* (εἰκὼν) ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιγραφῇ, ἐνθα λόγος πρόκειται περὶ τοῦ ἀγάλματος τῆς γυναικὸς, ἐτέθη κατὰ θηλυκὸν γένος, ὡσεὶ ἔγραφε τις γαλλιστί, «de la portrai d'une dame.»

Οἱ δὲ στήσαντες τὸ ἀγαλμα ἀμρότεροι εἰσὶν γνωστοὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Ἄρθ. 4.

Στίχ. 1. *Ssalam Septimios Odi(nath) Malk Malka*

Εἰκὼν Σεπτιμίου Ὀδαινάθου βασιλέως βασιλέων

Στίχ. 2. *v Methkanna di Maditha Kullha Septimia*

καὶ κτίστου τῆς πολιτείας ἀπάσης οἱ Σεπτίμιοι

Στίχ. 3. *Zabda rab Khila rabba v Zabba rab Khila*

Ζαβδάς ὁ μέγας στρατηλάτης καὶ Ζαββάκιος ὁ στρατηλάτης

Στ. 4. *di Tadmur Kratista akim Emor-hum*

τῆς Παλμύρας οἱ κράτιστοι ἀνέθηκαν τῷ δεσπότη αὐτῶν

Στ. 5. *birakh Ab di Shanath 582.*

ἐν μηνί Ἀφῶ τοῦ ἔτους Φ Β Π Β.

Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον ἐλλείπει, ἀλλ' ἡ μεταφράσις πλὴν μιᾶς λέξεως ἐστὶν εὐχερσεστάτη ἢ μόνη δυσκολία περισταχτι ἐν τῇ λέξει *methkanna* (στιχ. 2). Ὁ κόμης Βογκὲ λέγει (σελ. 28 τοῦ πονήματος αὐτοῦ) *ܡܬܟܢܢܐ* μετοχὴ παθητικῆ τοῦ βήματος *ܡܬܟܢ* ὅθεν τὸ βήμα τοῦτο ἀρμακίσι σημαίνει «ποιεῖν τὴν φωλεῖν αὐτοῦ.» ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐβραϊκοῦ βήματος *ܡܬܟܢ* ἢ *ܡܬܟܢ* «ἔδειν» κεκτημένου τύπον ἀναδεδιπλασισμένου *ܡܬܟܢ* καὶ σημαίνοντος «κλαίειν, ὀδυρεσθαι», ὅθεν *ܡܬܟܢܢܐ* θρηνηδός (Ier. 9. 16.).

Ὁ κόμης Βογκὲ ἐπὶ ταύτης τῆς παραγωγῆς βασιζόμενος ἐρμηνεύει τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐδάριον «ὑπ' ὀλοκλήρου τῆς πατρίδος ποθυόμενος». Δὲν ἀποκρούω ταύτην τὴν ἐρμηνείαν, ἀλλ' ὑπάρχουσι γραμματικαὶ δυσκολίαι, κωλύουσαι

μενὰ παραδεχθῶ αὐτήν. Ὅσάκις πρόκειται νὰ ἐκφρασθῇ τὸ ὑπὸ τίνος ἐγένετο πράξις τις, συριστὶ γρῶνται τῇ πρόθεσι *men*, παριστώσῃ τὴν ἑλληνικὴν πρόθεσιν ὀπό καὶ τὰς γαλλικὰς πρόθεσις *par* καὶ *de*. Ἡ γραμματικὴ ἄρα θὰ ἀπῆται «*methkanna men maditha*» ἐνῶ ἐνταῦθα βλέπομεν τὴν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν *di*, παριστώσαν ἐν προμοίᾳ περισταχτι τὴν γενικὴν ὅθεν προτείνω νὰ τηρηθῇ ἡ ἀρμακικὴ βίξις «ποιεῖν τὴν φωλεῖν αὐτοῦ», μόνον ἐν σημασίᾳ γενικωτέρᾳ π. χ. κατὰσκευαστής», ἢ ἰδρυτής», τοῦθ' ὅπερ ἐξέφρασα ἐν τῇ ἐξ ὑπ' ἀμοιβῆς μεταφράσει διὰ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως *κτίστης*, τότε δὲ ἡ κατὰ λέξιν μετάφρασις εἶη ἂν *κτίστης δε τῆς πολιτείας ἀπάσης*.

Ἐνῶντι γνωρίζομεν, ὅτι ὁ Σεπτίμιος Ὀδαινάθος κατ' ἀρχὰς ἦν ἀπλοῦς γεροσυριστῆς τῆς παλμυρηνῆς δημοκρατίας, καὶ ἐπωφεληθεὶς τῶν τότε ταρχῶν τῆς βωμακικῆς αὐτοκρατορίας ἰδρυσε τὸ παλμυρηνὸν βασίλειον.

Ἄρθ. 5.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶναι τὸ μακρότατον ὄν κεκτῆμεθα παλμυρηνῶν κειμένων, Ἄντι νὰ θέσω ὑπὸ τὴν μεταγραφὴν τοῦ παλμυρηνοῦ κειμένου τὸ ἑλληνικὸν κείμενον ἔχον 49 στίχους, πρὸς δῆλωσιν τῆς μεταξὺ τῶν δύο κειμένων διαφοράς παρατίθημι κατὰ γράμμα μετάφρασιν αὐτῆς.

Στ. 1. *Ssalam Julis Avrilis Zabdila bar Malko bar Malko.*

Εἰκὼν τοῦ Ἰουλίου Ἀυρηλίου Ζαβδίλα υἱοῦ Μάλχου υἱοῦ Μάλχου.

Στ. 2. *Neschum di hva Sstratiga l'Kolonion Emithvita di*

Νασιούμου θ; ἦν στρατηγὸς τῆ Κολωνείᾳ ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ τοῦ

Στ. 3. *Aloha Aleksandros Kesar v Schamasch Kad iahva thanan*

Ἡσοῦ Ἀλεξάνδρου Καίσαρος, καὶ ὑπερέτησεν, ὅτε ἦν ἐκεῖ

Στ. 4. *K(ri)spinos Higemona v Kad iatha lka ieth-leginia*

Κρισπίνος ἡγεμών, καὶ ὅτε ἐκόμισεν ἐδῶ τὰς λεγεῶνας

Στ. 5. *Zanun Sagian v hva rab schak v khasak razaim schagian*

ἡγόρασε πολλά, καὶ ἦν κύριος ἀγορᾶς καὶ ἔστωσε χρέματα πολλά

Στ. 6. *v dbas l'omrih iazkithith metl kvoth sahad leh jurakhdul*

καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ βίου αὐτοῦ κλοκαγγάθως διατάσσων, ὅπως ἐμαρτύρησαν αὐτῷ Ζαρχ-βῶλος.

στ. 7. Aloha v' af Julis. . . di safa v raliim maditha

ὁ Θεὸς καὶ ἐστὶ Ἰούλιος. . . διότι γενναῖος (μεγαλοδωρὸς) καὶ φιλόπατρις

Στ 8. akim leh bula v demos Fiksalh schanath 554.

ἀνέθετο αὐτῷ ἡ βουλή καὶ ὁ δῆμος τιμῆς χάριν ἔτους Δ N Φ.

Κατ' ἀρχάς βλέπομεν, ὅτι τὸ ὄνομα Zenobios δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῷ παλμυρινῷ κειμένῳ· ἐτέρωθεν δὲ ἐν τῷ ἑλληνικῷ κειμένῳ ἡ λέξις *Γ Κολωνία* δὲν μετεφράσθη διὰ τοῦ ἠάποι-κία· τὸ ὄνομα Rutillius ἐλλείπει· ἐν τῷ παλμυρινῷ κειμένῳ.

Ἡ λέξις *Hijemona* ἐστὶν ἐτέρα ἀποδείξις, ὅτι τὸ δαυὶ πνεῦμα προσέφερετο τότε.

Ἀντὶ τοῦ «ουχὶ ἰλλυατίονες» ὑπάρχει παλμυρῶσι «*Λέγιους*».

Ἡ ἀρχὴ τοῦ 6 στίχου αἰπίποτε ὑπῆρξε τὸ μάλλον δυσερμηνεύτων τῶν παλμυρινῶν κειμένων· καὶ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ πονήματος τοῦ κόμητος Βογκέ ὁ Λεβὸ ἐκφράζεται περὶ τούτου τοῦ ἐδαφίου ὡς περὶ *crux interpretum*, ἐπειδὴ τῶς αἱ ἀντιγραφαὶ παρίστανον κείμενον πλημμελές· ἡ ἀντιγραφή τοῦ κ. Βογκέ γενομένη δι' ἐμαρτυρίου ἐφαίνετο ὀρίζουσα τὸ κείμενον, καὶ περ μὴ αἴρουσα τὴν δυσκολίαν. Καὶ ἐγὼ, τέλος πάντων, κατώρθωσα νὰ λάβω ἀκριβῆ ἀντιγραφήν, καὶ ἐξ αὐτῆς νὰ ἐξαγγάω ἐρμηνεῖαν ἀπλὴν ἄμα καὶ κατάλληλον ὅτε ὅμοις παρεβύχλον αὐτὴν πρὸς τὴν τοῦ κ. Βογκέ, καὶ ἀνεγνώρισα, ὅτι ἕτερος ἡμῶν ἠπατάτο, μετέβη τὴν ἐπιούσαν εἰς τὸν χῶρον, ὅπως ἐξετάσω τὸ πρωτότυπον ἐν φωτὶ πανταχόθεν ἐρχομένῳ, διὸ καὶ ἀνεγνώρισα πάντοτε, ὅτι ἡ ἀντιγραφή μου ἦν ἕρβῃ· τὸ λάθος τοῦ ἐμαρτυρίου κατανοεῖται εὐχερῶς· πρόκειται περὶ μικρᾶς βλάβης τοῦ μαρμαρῶς, ἧτις ἐν τῷ πρωτοτύπῳ δι' ἐλαχίστης προσοχῆς δείκνυται, ἐνθὲ διὰ τοῦ ἐμαρτυρίου, καὶ διὰ φωτογραφίας, ἐστὶ, δὲν διακρίνεται ἡ γραμμὴ τοῦ χαρακτοῦ.

Εἶναι ἡ λέξις *iazkithith* ἧτις ἐν τῇ ἀντιγραφῇ τοῦ κ. Βογκέ παρουσιάζεται ὡς *Scha-kithith*, ἀλλ' ἡ γραμμὴ ἡ περιεσπασα τὰ δύο γράμματα *l* καὶ *a* ὡς ἐν μόνον *l* προσέρχεται ἐκ τυχαίου συμβεβηκότος.

Τῆς ἀληθοῦς ἀναγνώσεως βεβαιωθείσης, ἡ ἐρμηνεία ἐστὶν εὐκόλος· εἶναι τὸ *hiphil* τοῦ βήματος *ינ' (iazuki)*, ὅπερ ἐν τῷ *kul* σημαί-

νει «εἶναι δίκαιον, ἁθρόν», καὶ ἐν τῷ *hiphil* «καθιστάναι δίκαιον, ἁθρόν» κατ' ἐβραϊκὴν ἔνοιαν, δηλονότι «καθιστάναι ἀκέραιον».

הרבותו רבו על יקרן אר רבן רבו רבו

Ἔθεν ἀναγινώσκεται ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ὁ', «Ὡς ἐν τίνι κατορθώσει νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ; — ἐν τῷ φυλάξασθαι τοὺς λόγους σου».

Νῦν ἡ φράσις καθίσταται σαφής. Ἡ λέξις *dbar* ἦν μετέφρασα ὡς *δὸς*, σημαίνει κυρίως, «τάξις, διάθεσις, διάταξις,» *omh'* σημαίνει *ζωή*, *omrih* «ἡ ζωὴ αὐτοῦ». οὕτως ἔρα «ἐπόλω-σεν ἀκεραίαν τὴν διάταξιν τῆς ζωῆς αὐτοῦ,» τοῦθ' ὅπερ ἔστιν ἡ συριτικὴ μεταφράσις τοῦ «*ill-teger vitae*» τοῦ Ὁρατίου.

Ἐποισάμην τὴν παρατήρησιν, ὅτι ἀνεκοίνο-σα τὰς περὶ τούτου τοῦ ἐδαφίου ιδέας μου εἰς τὸν δόκτορα Λεβὸ, ὅστις δι' ἐπιστολῆς του πρὸς με ἀπὸ 17 Ἰουνίου 1870 διεκήρυξεν, ὅτι παρὰ δέχεται τὴν ἐρμηνείαν μου.

Jarakhbul, κατὰ τὴν παραγωγὴν σημαί-νει τὴν θεότητα τῆς σελήνης, ἀλλὰ γένους ἀρ-σενικοῦ, τὸν Θεὸν *LIUNUS*.

Ἐν τῷ 7 στίχῳ τοῦ παλμυρινῷ κειμένου καὶ ἐν τῷ 16 τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπάρχει λέξις ἐξ-ηλειμένη, καὶ ὡς δύναται τις νὰ πεισθῇ διὰ προσεκτικῆς ἐξετάσεως τοῦ πρωτοτύπου, τὸ ὄνομα τοῦτο ἐξηλείφθη ἐπίτηδες· ἐν τούτοις εἶναι ἐπανορθωτὸν ἐν τῷ ἑλληνικῷ κειμένῳ ὁ φέρων τοῦτο τὸ ὄνομα χαρακτριζέται ὡς ἐξ-οχρώτατος ἐπαρχος τοῦ ἱεροῦ πραιτωρίου *Praefectus praetorio*. Τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, γνωρίζομεν ὅτι κατὰ τὸ 243, χρονολογίαν τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν, Ἰούλιος Φίλιππος ὁ Ἄραψ ἦν ὁ ἐπαρχος τῶν φρουρῶν τοῦ αὐτοκράτορος Γορδιανοῦ τοῦ Γ', ἐν ἐδολοφόρησε κατὰ φεβρουά-ριον τοῦ 244, ἐπὶ τῆς κατὰ Σαπύριου τοῦ Α' βασιλείας τῆς Περσίας ἐκστρατείας αὐτοῦ, καὶ ἀνεκρύχθη ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (τῷ 249) ἡ μνήμη αὐτοῦ κα-τέστη τοσοῦτον ἀπεχθής, ὥστε τὸ ὄνομα αὐ-τοῦ ἐξηλείφθη ἀπ' ὅλων τῶν δημοσίων μνη-μείων, ἐξ οὗ βεβαιούμεθα, ὅτι τὸ ἐξηλειμμέ-νον ὄνομα ἦν *Φίλιππος*.

Τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἐπιγραφῆς ἐστὶν εὐανά-γνωστον. Ἡ λέξις *safa* «εἶναι γενναῖοδωρὸς» δὲν εὐρίσκειται ἐν τοῖς συριακοῖς λεξικοῖς, ἀλλ' ἀπαντᾷ ἐν τοῖς Σύροις συγγραφεῦσιν.

Ἀριθ. 6.

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη διαφυγοῦσα τὴν προσο-χὴν τῶν πρὸ ἐμοῦ ἀντεγράφη τὸ πρῶτον ὑπ' ἐ-

μοῦ, διό καὶ εἶναι ἀνέκδοτος· ἔστι δὲ *θεοισαυή-
ρισος*. Ἐπειδὴ δὲ τὸ κείμενον εἶναι μόνον παλ-
μυρηνόν, παρατίθημι ὑπ' ἑκάστον στίχον αὐτοῦ
ἐξήγησιν.

- Στ. 1. Berik schenh Fahma
εὐλογημένον τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς αἰῶνας.
Στ. 2. abad gada v moda Bar
ἐποίησεν ἀγαθὴ τύχη καὶ εὐχαρίστως Βαρ
Στ. 3. ssania al khaiah v khria
σανίας διὰ τοῦ βίου ἐκτουτοῦ καὶ βίου
Στ. 4. benuh v bench beit h
τῶν οἰῶν ἐκτουτοῦ καὶ τῶν οἰῶν τοῦ οἴκου
Στ. 5. schanath 550
ἐκτουτοῦ ἔτους Φ N

Ἄριθ. 7.

Καὶ αὕτη ἡ ἐπιγραφὴ ἐστὶν ὡσπύτως ἀνέκ-
δοτος.

- Στ. 1. L' berik schenh Fahma abad
Τῷ εὐλογημένῳ ὀνόματι αὐτοῦ εἰς αἰῶ-
νιον ἐποίησεν
Στ. 2. Zabdilah bar Mokimo tam
Ζαβδιλάς υἱὸς τοῦ Μοκίμου . . .
Στ. 3. al . . . . . birakh
διὰ (τοῦ βίου αὐτοῦ κτλ. . . .) ἐν μνήμῃ
Στ. 4. El(ul) Schanath 314
ἐλοῦδ ἔτους T I Δ
Ἡ τρίτη γραμμὴ ἐστὶ λίαν ἐφθαρμένη.

Ἄριθ. 8.

Καὶ αὕτη ἡ ἐπιγραφὴ οὕσα ἀνέκδοτος ἀν-
τεγράφη ὑπὸ τῆς θυγατρὸς μου μετὰ τὴν ἀ-
ναχώρησίν μου ἐκ Παλμύρας.

- Στ. 1. Zaba bar Schemesch
Ζαβὰτος υἱὸς τοῦ Σέμες
Στ. 2. v Odimath bar h
καὶ Ὀδινάθος υἱὸς αὐτοῦ
Στ. 3. Maditha . . .
τὴν πατρίδα . . .
Στ. 4. Schanath 528
ἔτους Φ K II.

Ἄριθ. 9.

Ἀνέκδοτος ἀνευρεθῆσα καὶ ἀντιγραφεῖσα
ὑπὸ τῆς θυγατρὸς καὶ τοῦ γαμβροῦ μου.

- Στ. 1. Ssalamia adam di Agilo
Εἰκόνας αὐταὶ τοῦ Ἀγιλῶνος
Στ. 2 bar Ogga bar Mokimo
υἱοῦ Ὀγχα υἱοῦ Μοκίμου
Στ. 3. Bar Khadoran v di Amthakha bar-
υἱοῦ Χαδωρᾶν καὶ τῆς Ἀμθάχχας θυγα-

- Στ. 4. th Bona athath-h Tadmo(ria)
πρὸς τοῦ Βῶνα γυναικὸς αὐτοῦ, Παλμυ-
ρηνῶν,
Στ. 5. v di Oga barh di bana b khaiah
καὶ τοῦ Ὀγα υἱοῦ αὐτοῦ, ὃς κατεσκεύα-
σεν ἐν τῷ βίῳ ἐκτουτοῦ (ζῶν)
Στ. 6. Fikrahumi . . .
τιμῆς χάριν . . .
Στ. 7. di beth alma bira-
τοῦ αἰώνιου οἴκου ἐν μη-
Στ. 8. kh Nisan schanath
νὶ Νισάν ἔτους
Στ. 9 84
II Δ

Αἱ ἑκατοντάδες ἐλλείπουσι, καὶ δὲν τοιμῶ νὰ
πληρώσω τὸ χάσμα.

Ἐο 7 στίχ. παρουσιάζει ἡμῖν ἔκφρασιν, ἣν
οὐδαμοῦ ἄλλοθι τῶν παλμυρηνῶν ἐπιγραφῶν
εὔρον, τὴν « τοῦ οἴκου τῆς αἰωνιότητος » ἢ
« τοῦ αἰώνιου οἴκου. » Εἰς οὐδεμίαν ἄλλην τῶν
ἐπιγραφῶν ἐπιγραφῶν εὔρον τὸ ἐλάχιστον ἔχον
πίστεως περὶ ἄλλης μετὰ θάνατον ζωῆς.

Ἄριθ. 10.

Προστίθημι ἐπιτὴν ἐπιγραφὴν, ἣς τὸν λίθον,
ἐφ' οὗ ὑπάρχει τὸ πρωτότυπον, προσήγαγον
κατὰ τὴν πρώτην μου περὶ τῶν Παλμυρηνῶν
ἀρχαιοτήτων διάλεξιν.

- 1 Akma bart
Ἄκμα θυγάτηρ
2 Zabdibul bar
τοῦ Ζαβδιβούλ υἱοῦ
3 Ogga athath
Ὀγᾶ γυνή
4 Jarakhbula
τοῦ Ζαρχαβούλου
5 Bar Leshmaschan
υἱοῦ Λασμασᾶν
6 Bar Thoma
υἱοῦ Θωμά
7 khabel
ἀπέθανε.

A. MORDTMANN.

(Μεταφράσεις Δ. Παρθενίδου).

ΠΕΡΙ ΔΥΟ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ ΨΗΦΙΣΜΑΤΩΝ.

('Ανεγνώσθη ἐν τῇ Τ.Μ'. Συνεδριάσει).

Αἱ δύο ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαί, περὶ τῶν ὁποίων πρόκειται νὰ ποιῶσω λόγον ἐνώπιον ὑμῶν, προσήχθησάν μοι πρὸ μικροῦ ὑπὸ τοῦ ἀξιολόγου φίλου μου, τοῦ δόκτορος LONG, ὑφηγητοῦ τῆς ἐν Βεβεκίῳ Ἀμερικανικῆς Σχολῆς (Robert Collège), μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ ἀπὸ τινος ἐκδρομῆς, ἣν ἐποίησε κατὰ τὴν τελευταίαν ἀνοιξὴν ἀπὸ Προύσας εἰς Ἀϊδιντζίκι, πόλιν τιανὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ κατὰ δύο περίπου λεύγας ἀπέχουσαν τῆς Παντέρμου (Πανόρμου). Ἐν ταύτῳ δέ μοι παρεχώρησε καὶ τὴν ἄδειαν νὰ τὰς δημοσιεύσω. Δράττομαι δὲ τῆς εὐκαιρίας ταύτης τοσοῦτο προθυμότερον, ὅσα αὕτη μοι παρέχει τὴν ἀφορμὴν τοῦ νὰ προσέξω εἰς τὸν Θρακικὸν Σύλλογον ἅμα τῇ ἀνεγέρσει αὐτοῦ ἐνθύμιον, ἐλπίζω, εὐπρόσδεκτον, ἐπειδὴ ἀνήκει εἰς τὴν ὠραιότεραν σελίδα τῆς ἐθνικῆς τῶν Θρακῶν ἱστορίας. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται εἰσὶν ἐγκεχαρῆσμένα ἀμφοτέραι ἐπὶ τῆς αὐτῆς μαρμαρίνου πλάκῃς, πέντε περίπου ποδῶν ὕψους, καὶ 4 πλάτους, τὴν ὁποίαν ἡ εὐσέβεια καλοῦ τινος κἀγαθοῦ Μουσουλμάνου μετεπιβάσαστο ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς Κυζίκου εἰς τὸ μέρος, ὅπου εὐρέθη σήμερον, ὅπως χρησιμεύη ὡς μέτωπον κρήνης, ἣν ἀνήγειρεν ἐπὶ τῆς λεωφόρου, καίτοι μὴ πολὺ συγκαζομένης ὑπὸ διαβατῶν, οὐ μακρὰν τῆς θέσεως τοῦ Dervend, ὅπως ἐλάκησεν τὰς εὐλογίας τῶν διψῶντων ὀδιτῶν. Καὶ ἡμεῖς δὲ οὐχ ἥττον εὐχαριστοῦμεν αὐτῷ, διότι καὶ λεληθότως συνέτεινε νὰ διατηρησῇ μνημεῖον τοσοῦτον ἀξιόλογον διὰ τοὺς παλαιογράφους· καὶ ἠθέλομεν βεβαίως εἶτι πλέον εὐχαριμονεῖ, ἐάν δὲν εἶχε τὴν ἀτυχὴν ἰδέαν τοῦ νὰ θέσῃ τὸν λίθον οὕτω πως, ὥστε νὰ προουσιάζωνται αἱ ἐπιγραφαὶ ἀντεστραμμέναι, τὸ δὲ πάντων χειρίστον ἐτύρησε τὸν λίθον κατὰ μέσσην τὴν πρώτην ἐπιγραφὴν, ὅπως εἰσαρμύση ὑπερμεγέθη κρουνοῦν, ἄνευ τῆς παραμικρᾶς τύψεως τοῦ συνειδότος ἐπὶ τῇ ἀνοσίῳ κολοβώσει πολλῶν γραμμῶν τῆς ἐπιγραφῆς, καὶ μάλιστα τῶν ἀξιολογωτέρας. Συνεπεῖρ δὲ τοῦ βανδαλισμοῦ τούτου τὸ κείμενον τοῦ ψηφίσματος μένει κεκολοβωμένον, καὶ τὸ ἐπιτοπίως ληφθὲν ἀντίτυπον, τὸ ὑπὸ τοῦ δόκτορος

LONG ἐγχειρισθὲν μοι δὲν μοι συνεχώρησε, καίτοι πολὺ μοχθήσαντι, νὰ διασαφηνίσω ἐντελῶς τὰς ἐν ἀρχῇ τέσσαρας γραμμάς καὶ τινὰς λέξεις τῶν πέντε ἀκολουθῶν· ἤδη μετακομισθεὶς τῆς πλάκῃς εἰς τὸ Ἀυτοκρατορικὸν Μουσεῖον, ἐφρόντισα νὰ λάβω πιστὸν ἀντίγραφον ἀμφοτέρων τῶν ἐπιγραφῶν, ὃ καὶ προσφέρω τῷ Συλλόγῳ (ἰδ. τοὺς ἐν τέλει πίνακας), ἐπιφυλακτικῶς ν' ἀναπληρῶσω ἐν μέρει τοῦλάχιστον τὴν λυπηρὰν αὐτῆν ἔλλειψιν.

Τὸ κείμενον τῆς δευτέρας τῶν ἐπιγραφῶν ἐστὶ σχεδὸν ὅλοσχερὲς, μικραὶ τινες μόνον διορθώσεις ἐγένοντο ἐναχθοῦ ἀναγκαστικαί. Ἡ ἐπιγραφή σὺγκειται ἐξ εἴκοσι καὶ τριῶν στίχων, περιεχόντων ψήφισμα τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῆς Κυζίκου, ἐπὶ Γαίου Καίσαρος βασιλευσάντος, τοῦ ἐπικληθέντος Καλλιγούλα, ὑπὲρ τῆς Ἀνωταίας Τρυφαινῆς, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Πολέμωνος τοῦ α'. καὶ τῆς βασιλίσσης Πυθοθαρίδος, τῆς φιλομήτορος καὶ χήρας τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Κότους, κατὰ τὴν εἰς Κυζίκον ἀφίξιν αὐτῆς μετὰ τῶν τριῶν αὐτῆς υἱῶν, τοῦ Ροιμητάκιου, Πολέμωνος καὶ Κότους. Μοὶ ἐφάνη λίαν παράξενον, ὅτι δύο παρόμοιαι ἐπιγραφαὶ, ἀξίας ἱστορικῆς οὐ σμικρᾶς, ἐκτεθειμέναι ἐπὶ τῆς λεωφόρου, ἠδυνήθησαν νὰ ἐκφυγῶν τὴν προσοχὴν τῶν πολυαριθμῶν σοφῶν περιηγητῶν, οἵτινες κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐπισκέψαντο τὴν χώραν. Ἐτι δὲ μάλλον ἐξέστην μὴ εὐρον αὐτάς οὔτε ἐν τῇ Corpus inscriptionum Bœckh, οὔτε ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Hamilton καὶ τοῦ Texier. Ὁ δὲ δόκτωρ Mordtmann, ὃ τὴν Κυζίκον καὶ τὰ περίξ αὐτῆς ἐπισκεψάμενος, καὶ ὁ πολλὰς ἐπιγραφὰς ἐκεῖ συλλέξας, δὲν παρετήρησεν αὐτάς, ὥστε τὰς θεωρῶ ἀνεκδότους, μέχρις οὗ ἀποδείξῃ μοί τις τὸ ἐναντίον.

Τῆς ἱστορικῆς ἀξίας τῶν δύο τούτων ψηφισμάτων μὴ δυναμένης ἄλλως νὰ ἐκτιμηθῇ θεόντως, εἰμὴ ὑπὸ τῶν εἰδῶτων τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν τῷ κειμένῳ μνημονευομένων προσώπων, συγχωρήσατέ μοι νὰ υποβάλω ὑμῖν περίληψιν τῶν περὶ αὐτῶν εἰδηθέντων, ἃς ἠρυσάμην ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν ἱστορικῶν, τὰ ὅποια συνεβουλεύθην, ὡς καὶ τὴν διήγησιν, τὴν ὁποίαν ὁ Τάχιτος κατέλειπεν ἡμῖν περὶ τοῦ αἵματηροῦ δράματος, τοῦ ὁποίου ὁ βασιλεὺς Κότους ἐγένετο θύμα, καὶ τὸ ὅποιον ἠνάγκασε τὴν χήραν καὶ τοὺς ὀρφανούς αὐτοῦ νὰ καταφύγωσιν εἰς Ῥώμην, διὰ νὰ ζητήσωσι τὴν τιμωρίαν τοῦ φονέως, καὶ τὴν περὶ τοῦ Τιβερίου ἀναγνώρισιν τῶν δικαιομάτων αὐτῶν ἐπὶ τῆς κληρονομίας τοῦ πατρὸς τῶν. Μεθόντες τὰ

δυστυχήματα τῆς ἡγεμονίδος ταύτης, καὶ τὸ ζῶπρον ἐνδιαφέρον, ὃ ἡ εὐγλωττία τῆς διήγειρεν ἐν τῇ Βουλῇ, θέλετε δυνάθῃ εὐκρίτως νὰ ἐκτιμήσῃτε τὰς ἐν τοῖς ψήφισμασι τῶν Κυζικηνῶν ἐμπειροχρημῆς συμπληρικὰς ἐκφράσεις, ὅτε ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἠναγκάσθη ν' ἀναβάλλῃ τὴν εἰς τὸ βασιλείον ἐπιστροφὴν τῆς, καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ἄδειαν ἵνα ἐγκατασταθῇ προσωρινῶς ἐν Κυζίκῳ, ὡς καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς εὐρωμοσύνης τῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Γάϊον Καίσαρα διὰ τὰς εὐεργεσίας, ἀς ἐπέδειψιλεύσατο αὐτῇ τε καὶ τοῖς ὄρφανοῖς αὐτῆς τέκνοις.

Κότῳ ὁ τρίτος τῆς δυναστείας, ὁ ἑπονομασθεὶς Σαπταῖος, ἦν υἱὸς τοῦ Ῥοιμητάκου, βασιλέως τῆς Θράκης, καὶ ἕγγονος τοῦ κλεινοῦ Κότῳς, ὅστις ἐπὶ Αὐγούστου διεκρίθη διὰ τῆς ἐπιμόνου ἀντιστάσεως, τὴν ὁποῖαν ἀντέτεινε κατὰ τῆς φιλοδοξίας τῶν Ῥωμαίων ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ στρατοῦ, τὸν ὁποῖον ὀργάνωσε κατὰ τὸ στρατηγιῶν σύστημα τῶν ἑθρῶν του, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθη νὰ υποχωρήσῃ εἰς τὰς λεγεῶνας τὰς ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Πισῶνος. Ὁ Ἔρως (Horus), διηγούμενος τὴν νίκην ταύτην, ἐκφράζει τὸν Θυμακῶν, ὃν προῦξέννηεν ὁ ἀδάμαστος ἥρωισμὸς τῶν χιζυμῶτων ἀγωνιζομένων κατὰ τὸν προξυσμὸν τῆς μεγάλῳρνος μὲν ἀλλ' ἀνισχύρου λύσεως τῶν ἵνα διεκρήξῃσι διὰ τῶν ὁδόντων αὐτῶν τὰς ἀλύτους, αἵτινες παρέλθον τὴν ἐνέργειαν τῶν χειρῶν του, « in ipsa captivitate rabiem » ostendere, quippe quum catenas moribus tentarent, feritatem suam ipsi puniebant. » Ὁ Ῥοιμητάκης, ἀνάξιος διὰδοχος τοῦ πατρὸς του, ἐγένετο σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἰσχυρῶς ἐπὶ τὰς νίκαις, ἀς ἤσαντο οὗτοι κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν κατὰ τὸ ὅ μ. X. Ὁ συμμαχικὸς στρατὸς τῆς Θράκης συσταμένος ἐκ πεζῶν καὶ ἱππέων, ἀπέτελει δύναμιν φοβεράν, κατὰ τὸν Οὐελλῆιον Πάτερκλον μνεῖων τῶν ἐπικουρῶν ποιοῦμενον ἐν τοῖς ἐξῆς: « auxiliariibusque et equitibus tui regio, (quippe magnam Thracum manum junctus predictis ducibus, Rhemetaces, Thracie rex, in adjutorium ejus belli secum traherat). »

Ὁ Ὀβίδιος ἀναφέρει πλείονας λεπτομερείας περὶ τοῦ Κότῳς, περὶ τοῦ ὁποῖου πρέπει ἰδίῳ ν' ἀσφαλθῶμεν ἐνταῦθα. Ὁ ποιητὴς οὗτος ἀρκεῖται εἰς Τόμιν, περὶ τὴν ἀποικίαν πόλιν, οἰκισθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἀποίκων τῆς Μιλήτου, καὶ προαχθεῖσαν ἔπειτα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων

εἰς μητρόπολιν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἵνα ὑποστῇ τὴν ἐξορίαν, εἰς ἣν ἡ ὄργη τοῦ Αὐγούστου κατεδικάσεν αὐτόν, ἔμαθεν, ὅτι ἡ γεινιάζουσα χώρα, καὶ τοὶ κατοικοῦντες ὑπὸ φυλῶν Γετῶν, Σαρματῶν καὶ Λακῶν, ἀπέτελε μέρους Κράτους, κυβερνωμένου ὑπὸ τινος βασιλέως ὀνομαζομένου Κότῳς, ὅστις ἔπειτα νῆος τὴν ἡλικίαν διεκρίθη διὰ τοῦ πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς ὥραις τέχνας ἔρωτος καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ. Ἡ δ' ἐκπλήξις αὐτοῦ ὑπέβη μεγάλην, ὅτε ἀναγκῶς διάφορα ποιήματα ἐν τῇ ἑλληνικῇ γεγραμμένα γλώσσῃ, καὶ τὰ ὁποῖα τῷ ἐφάνησαν ἐφάμιλλα τῶν τοῦ Ὁρφέως, ἔμαθεν ὅτι ποιητὴς αὐτῶν ἦν ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος, τοῦ ὁποῖου πατὴρ ἦν ἡ Βιστωνία.

«Carmina testantur, quae, si tua nomina demas, Threicium juvenem composuisse negem.
Neve sub hoc tractu vates foret inuicis Orphens,
Bistonis ingenio terra superba tuo est.»

Ποιητὴς καὶ αὐτὸς, ἐνόμισεν ὅτι δι' αὐτῆς του τῆς ιδιότητος δικαιοῦται ἀρχοῦντος, ἵνα ἐπικαλεσθῇ τὴν υπεράσπισιν συναδέλφου, καὶ τῷ ἀπύθῳεν τὴν Cotyi Regi ἐπιγραφόμενῃν ἐπιστολὴν, τὴν ἐν ταῖς ἐκ Πόντου ἐπιστολαῖς αὐτοῦ διατωζομένην. Ὁ Κότῳς, κατ' αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν, κατήγετο ἐκ βασιλικῆς οἰκογενείας, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ ἀνέβαινε εἰς τὸν Ἐριχθόνιον, τὸν Εὐμολπον, τὸν Μουσαῖον κατ. Ὁ Εὐμολπος ἐκυρίευσεν τὴν Ἀττικὴν κατὰ τὸ 1400, καὶ εἰσήγαγεν εἰς Ἐλευσίνα τὰ μυστήρια τῆς Δάμκτρος:

«Hoc tibi et Eumolpus, generis clarissimus auctor, et prior Eumolpo snadet Erichthonius.»

Ἦν δὲ ὁ Κότῳς ἐπίσης περίημος κατὰ τὴν ἀνδρείαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὡς καὶ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἐν κειρῷ εἰρήνης.

Κατὰ δὲ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, χρονολογομένης ἀπὸ τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ Αὐγούστου, ὁ φιλόμυθος ἐκεῖνος ἡγεμὼν, ἠκολούθει ἡσυχῶς τὰς σπουδὰς του, καὶ μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀβίδιου, συμβάντα ἐν Τόμοις, ἤρξαντο αἰ ἐχθροπραξίαι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ θεῖου αὐτοῦ.

Ἔστι δὲ πιθανόν, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Κότῳς ἐξελέξατο ἐξ αὐτοῦ ἀξίαν σύζυγον, ἡγεμονίδα Ἑλληνίδα τὸ γένος, Ἀντωνίαν τὴν Τρύφραν, τὴν τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου

Πολέμωνος καὶ τῆς βασιλείσσης Πυθοδαρίδος θυγατέρα, ἐξ ἧς ἔσχε τοὺς τρεῖς υἱούς, τοὺς μνημονουομένους ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς Κυζίκου, καὶ περὶ ὧν ἔπειτα ποιήσομεν λόγον. Ἡ εὐτυχία τοῦ Κότυος ἦν βραχεία, καὶ τραγικὸς θάνατος ταχέως ἐγένετο τοῦς ὑπηκόους αὐτοῦ τοῦ βελτίστου τῶν βασιλέων.

Ὁ Τάκιτος (1) ἀναφέρει, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ροιμητάλλου τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης καὶ συμμάχου τῶν Ρωμαίων, ὁ Αὐγουστος ἔκρινεν ἀράμιδιον πρὸς τοὺς φιλοδόξους σκοποὺς αὐτοῦ, νὰ διαινεῖ τὸ βασιλείου ἐκείνου τῷ ἀδελφῷ τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως Ῥησκούπιδι καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Κότυι. Καὶ αἱ μὲν πόλεις καὶ χῶραι αἱ γειτνιαζούσαι τοῖς ἑλληνοῖς ἐμπορίαι, τοῖς ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ὅλης τῆς Θράκης ἀπὸ τοῦ στομίου τοῦ Ἰστρου μέχρι τοῦ τοῦ Στρούμονος ἐκτεινομένοι, ὠρίσθησαν τῷ Κότυι, αἱ δὲ κρημνώδεις καὶ ἀκαλλιέργητοι χῶραι αἱ ἔχθρικοὶς ἔθνεσιν ὕμροι ἐπετρέπησαν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Ῥησκούπιδου. Οἱ χαρακτῆρες τῶν βασιλέων τούτων ἴσαν τοσοῦτω ἀπ' ἀλλήλων διάφοροι, ὅσῳ διέφερε καὶ ἡ φύσις τῆς γῆς τοῦ κράτους αὐτῶν. Ὁ μὲν χαρακτῆρ τοῦ ἀνεψίου ἦν γλυκός, προσηνής (Juvenum mitissimus κατὰ τὸν Ὁβίδιον) ὁ δὲ τοῦ θεοῦ ἦν ὑπεροπτικός, ὠμός, φονερός. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας αὐτῶν εἰρηνικαὶ καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ὠρίσταντο πρὸς ἀλλήλους σχέσεις, ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου ὁ Ῥησκούπιδος ὑπερέβη τὰ ἕρια, κατεκυριεῦσε χώρας ἀνηκούσας τῷ Κότυι, καὶ ἀντέταξε προφανῶς δύναμιν τοῖς ἀντισταμένοις αὐτῷ. Καὶ ἐνὸς μὲν ἔζη ὁ Αὐγουστος, ὁ πρωτοῦργός τῆς διανομῆς ἐκείνης, ἐνήργει μετ' ἐπιφυλάξεώς τινος, φοβούμενος μὴ προκαλέσῃ τὴν δυσἀρέσκειαν αὐτοῦ, μὴ ὑπακούων εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἄλλ' ἅμα μαθὼν ὅτι διεδέχθη αὐτὸν ὁ Τιβέριος, ἔβριψε τὸ προσωπεῖον, καὶ τεθείε ἐπὶ κεφαλῆς ὠργανομένων ληστρικῶν συμμοριῶν, ἐλεπλάτησε πολλὰς τῶν ἐπαρχιῶν τῶν τῷ Κότυι ὑποκειμένων, ἐκυριεύσε τινα φρούρια, καὶ ἔδοκε πρόφρασιν ἀπροκάλυπτον εἰς τὸν πόλεμον.

Ἄμα γνοὺς ὁ Τιβέριος τὰς παραχρῆς ἐκείνας, ἐπειδὴ οὐδὲν μᾶλλον ἐφοβείτο, ἢ τὴν διατάραξιν τῶν καθεστῶτων, ἀπέστειλεν εὐθὺς ἐκατόνταρχον τινα ἐπιτετραμένον νὰ διατάξῃ τοὺς δύο βασιλεῖς νὰ μὴ μάχωνται πρὸς ἀλλήλους. Καὶ ὁ μὲν Κότυς ἀπέλυσε πάραυτα τὸν

ἐπίκουρον στρατόν, τὸν ὅποιον εἶχε συλλέξει, ὁ δὲ Ῥησκούπιδος ὑποκρινόμενος μετριοπάθειαν, ἐζήτησε συνέντευξιν, ἐπειδὴ, ἦν δυνατόν, ἔλεγε, δι' αὐτῆς νὰ τακτοποιήσασιν τὰς διενέξεις αὐτῶν. Οὐδὲλως ἐβράδυνον νὰ συμφωνήσωσιν ἐπὶ τοῦ χρόνου, τοῦ τόπου καὶ τῶν ἕρων αὐτῆς τῆς συνεντεύξεως, καὶ ὁ μὲν χαρίζομενος, ὁ δὲ δολιευόμενος ἐποίησαν παραχωρήσεις ἀμοιβαίας. Ὁ Ῥησκούπιδος ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ νὰ καθιερώσῃ τὴν τῆς συμμαχίας συνθήκην διὰ συμποσίου, ὠρληθῆεις ἐκ τῆς σιγμῆς, καθ' ἣν ὁ Κότυς παραδεδωμένος εἰς εὐθυμίαν ἐξ ἀφθόου οἰνοποσίας καὶ εὐωχίας δὲν ἦτο προσεκτικός, ἔβριψεν αὐτὸν εἰς δεσμά, κυρεύων εἰς τὰς ἱεσσίας καὶ τὰς ἐπικλήσεις αὐτοῦ εἰς τοὺς ἔφεστικούς θεοὺς καὶ τοὺς νόμους τῆς φιλοξενίας. Εἶτα κυριεύσας ὅλην τὴν Θράκην, ἔγραψεν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ὅτι πληροπορηθεὶς ἐγκαίρως περὶ τῶν ἐχθρικών προπρασκευῶν τοῦ Κότυος, προϋπαλάγη τοῦ κινδύνου καὶ ἐν ταῦτῳ δισχυρίζετο, ὅτι πῆξανε τὸν ἀριθμὸν τοῦ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ αὐτοῦ, διὸτι εἶχε πόλεμον πρὸς Βισάρνας καὶ Σκύθας. Ὁ Τιβέριος μεθόλωσ διαβουκολούμενος ὑπὸ τοιαύτης κενῆς ἀπολογίας, βουλόμενος δὲ νὰ ἀποφύγῃ προφανῶς ἔβριξιν πρὸς τὸν βάρβαρον τοῦτον, ἀπῆντησεν εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ δι' ἐμφράσεων διφοροῦμένων, ὅτι «ἐὰν δὲν προσηνέχθῃ μετὰ δόλου, ἠδύνατο νὰ ἐπιστηριχθῇ ἐπὶ τῆς ἀθωότητος αὐτοῦ» καὶ ὅτι οὔτε αὐτός, οὔτε ἡ Γερουσία δὲν ἤθελε ἀποφανθῆ, πρὶν ἢ βεβαιωθῆ ὅτι πρὶν τῆς ἐνοχῆς τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου ἀκούθωσ, ὅτι ἀφ' οὗ παραδώσῃ τὸν Κότυν εἰς τὸν ἀντιστράτηγον, πρέπει νὰ ἔλθῃ εἰς Ἰώμην αὐτοπροσώπως ν' ἀποδείξῃ τὴν κατηγορίαν, ὅτι ὁ Κότυς κατ' αὐτοῦ συνώμοσεν.»

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐστάλη εἰς Θράκην διὰ τοῦ Λατινίου Πάνδου, τοῦ ἀντιστράτηγου (Praefectus) τῆς Μοισίας, μεθ' ἐνὸς ἀποσπάσματος στρατοῦ, εἰς τὸ ὅποιον ὁ Κότυς ἔπρεπε νὰ παραδοθῆ. Ὁ Ῥησκούπιδος, ἀμφίβροχῆς μεταξὺ φόβου καὶ μίσους, ἀπεράσισε τελευταῖον νὰ ἀποδειχθῆ ὀλοσχερῶς ἐνοχος κακουργήματος τετελεσμένου μᾶλλον, ἢ τολμημάτος ἀτελοῦς, καὶ διατάξας τὸν θάνατον τοῦ Κότυος διέσπειρε τὴν φήμην, ὅτι ὁ ἡγεμὼν οὗτος νῦτοκτόνησεν. Ὁ δὲ Τιβέριος καὶ μετὰ τὸ συμβῆναι τοῦτο οὐδόλως ἤλλαξε τὸ σύστημα τῆς ἀπάτης, ἀλλὰ προὐχώρησεν εἰς τοῦτο, ὥστε ἀποθανόντος τοῦ Πάνδου, τὸν ὅποιον ὁ Ῥησκούπιδος καταγόρει ὡς ἐχθρόν, ὠνόμασε διάδοχον αὐτοῦ τὸν Πομπώνιον Φλάκκον, ἀρχαίον συμμαχικὴν καὶ γνή-

(1) Annal. L. II. C. 64.—67.

σιον φίλον τοῦ Ῥησκυπόλιδος, ἐπειδὴ οὕτως εὐκολώτερον ἤθελε δυνήθῃ νὰ τὸν ἀπατήσῃ.

Ὁ δὲ Φιλάκκος μεταβὰς ἐκ τῆς Μοισίας εἰς τὴν Θράκην, κατώρθωσε διὰ μεγαλορρημόνων ὑποσχέσεων νὰ πείσῃ τὸν Ῥησκυπόλιν νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ῥωμαίων, ἔπου, ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ νὰ ἀπονείμῃ αὐτῷ τὰς πρὸς τὸν βασιμὸν αὐτοῦ ἀνηκούσας τιμὰς, περιεκύκλωσεν αὐτὸν δι' ἰσχυροῦ ἀποσπάσματος στρατιωτῶν. Οἱ δὲ χιλιάρχοι καὶ οἱ ἑκατόνταρχοι ἐπεδαψίλευον αὐτῷ συμβουλὰς καὶ πραινέσεις διὰ τρέπουσι λίαν φιλόφρονος· ἀλλ' ἔσω μᾶλλον ἀπεμακρύνοντο τῆς Θράκης, τοσοῦτω ἐπηύξανον τὰ μέτρα τῆς ἐπαγρυπνήσεως, καὶ τελευταῖον τῷ ἀνήγγειλαν, ὅτι εἶχον ἐντολὴν νὰ τὸν μεταγάγῃσιν εἰς Ῥώμην.

Ἐναγχιεὶς ἐνώπιον τῆς Γερουσίας ὑπὸ τῆς συζύγου τοῦ Κότυος, κατεδικάσθη νὰ τεθῇ ὑπὸ ἐπιτήρησιν μακρὰν τοῦ βασιλείου αὐτοῦ· ἡ δὲ Θράκη διενεμήθη μεταξὺ Ῥοιμητάλκου, τοῦ υἱοῦ του, ἀντιπρονοῦτος τῷ πατρὶ, καὶ τῶν παιδῶν του Κότους. Τούτων δὲ οὐπω ἐνηλικιωκῶν ὄντων, Τριβηλλιανὸς ὁ Ῥούφος, ἀρχαῖος στρατηγὸς (Prætor) ὀνομάσθη κηδεμὼν αὐτῶν, καὶ ἐπεφορτίσθη νὰ διοικήσῃ προσωρινῶς ἀντ' αὐτῶν τὸ Κράτος κατὰ παράδειγμα ἀρχαίων, ὅτε ἔστειλαν εἰς Αἰγύπτου Μάρκον τὸν Λέπιδον κηδεμόνα τῶν υἱῶν Ἡτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς· ὁ δὲ Ῥησκυπόλις ὠδηγήθη εἰς Ἀλεξάνδρην, ἔπου εἴτε πειρασάμενος δραπετεῦσαι, εἴτε καταγορηθεὶς ἐπὶ τοιαύτῃ ἀποπειρᾷ ἐθανατώθη.

Ἡ διήγησις αὕτη τοῦ Τακίτου ἐστὶ τοσοῦτω μᾶλλον ἀξία λόγου, ὅσω τὸ συμβᾶν τοῦτο ἀπεισιπήθη ὑπὸ τῶν πλείστων ἱστορικῶν, μὴδὲ Σουετωνίου καὶ Δίωνος τοῦ Κασαίου ἐξαιρουμένων· ὁ δὲ Οὐελλήσιος Πάτερκλος λίαν συνοπτικῶς μόνον μνημονεῖαι τούτων (1), καὶ δὲν ἀναφέρει τὴν φυλάξιαν τοῦ Ῥησκυπόλιδος, εἰ μὴ ὡς ἔντενον μηχανήμα τοῦ πανούργου Τιβερίου, ὑποβόηθουμένου ὑπὸ τοῦ ἐπιτηδεῖου Πομπωνίου τοῦ Φιλάκκου· ἐξετελέσθη δὲ κατὰ τὸ 19ον μ. Χ. Ἰδοὺ δόλοκληρον τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον. «Sed proposita quasi universa principatus Ti. Caesaris forma singulari recenseamus. Quo ille prudentia Rhasepensem interemptorem fratris sui filii Cotyis consortisque ejusdem imperii, Romum evocavit? singulari in eo nego-

tio usns opera Flacci Pomponi, consularis viri, nati ad omnia, quae recte facienda sunt, simplicitate virtute mentis semper, nunquam captantis gloriam.

Ἄντωνιά ἡ Τρύβαινα ἀναμφιβόλως καθ' ὑπερβολὴν ἠσθάνθη ἐκυτὴν ἱκανοποιηθεῖσιν, κατορθώσασα διὰ τῆς εὐγλωττίας αὐτῆς τὴν τιμωρίαν τοῦ κακούργηματος, τοῦ ὁποῖου ὁ προσφιλὴς αὐτῆς σύζυγος ἐγένετο θύμα, ὡς καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν δικαιομάτων τῶν τέκνων αὐτῆς εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ θρόνου τοῦ ἀτυχοῦς πατρὸς αὐτῶν. Ἄλλ' ἡ ἡγεμονίς αὕτη δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐνοήσῃ, ὅτι ἡ ὑψηλὴ προστασία, δι' ἧς ἡ Γερουσία τῆς Ῥώμης ἐτίμησεν αὐτὴν τε καὶ τοὺς ὄρφανοὺς αὐτῆς, διήγειρε τὴν γενικὴν δυσταρακτικὴν τῶν ὑπηκόων, τῶν ὁποίων ὁ πατριωτισμὸς διεώρα ἐπικειμένην τὴν ἀπώλειαν τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν. Δύο ἔτη μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ Ῥοιμητάλκου ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ τὴν τοῦ ἀντιβασιλέως Τριβηλλιανοῦ τοῦ Ῥούφου ἐν τῷ τῶν υἱῶν τοῦ Κότους, κατὰ τὸ 25ον ἔτος μ. Χ., σπουδαῖα τραχυλὰ ἀνετίθεισαν καθ' ὅλην τὴν Θράκην συνεπεία τῶν γενικῶν αἰτιάσεων, τῶν κατὰ τῶν νέων διοικητῶν τῆς χώρας ἐκτοξευομένων, τῶν ὁποίων ἡ ἀνικανότης, ὡς διισχυρίζοντο, δὲν ἠδύνατο νὰ τιμωρήσῃ τοὺς τραχιὰς τῆς δημοσίας ἡσυχίας. Ὁ δὲ Τάκιτος (1) προστίθεισιν, ὅτι τρεῖς φοβεραὶ φυλαὶ, ἐπίσης βάρβαροι, οἱ Κοιλιάται, οἱ Ὀδρῦσαι καὶ οἱ Δάιοι, ὠπλίσθησαν ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς, ὃν οἱ μὲν παρεδόθησαν εἰς τὴν λεηλασίαν, οἱ δὲ διέβησαν τὸν Αἰμον πρὸς ἀναζήτησιν ἀπομεικρυσμένων συμμάχων, οἱ δὲ πλείστοι καὶ οἱ μᾶλλον ὀργανωμένοι ἐπολιόρκησαν τὴν Φιλιπποῦσιν, ἔπου ὁ Ῥοιμητάλκος περιεκλείσθη.

Ὁ Οὐελλήσιος, ὅστις ἐστρατήγει τοῦ στρατοῦ τοῦ ἐστρατοπεδευομένου παρὰ τῇ Θράκῃ, μολθὸν τὰς κινήσεις τῶν ἀποστατῶν, ἀπέστειλεν ἱππικὴν καὶ τινὰς σπειράς πεζικοῦ ψιλοῦ πρὸς διωγμὸν τῶν λεηλατουμένων καὶ τῶν πρὸς ἀναζήτησιν ἐπικούρων περιπλανωμένων, καὶ αὐτὸς ἔχων τὸ πλεῖστον τοῦ πεζικοῦ ἐστράτευσεν, ἵνα ἀναγκάσῃ τὸν ἐχθρὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν· τὰ πάντα προέβησαν ἐν τάξει καὶ πλήρει ἐπιτυχίᾳ· οἱ λεηλάται κατεκεραματίσθησαν· τῆς δὲ διχονοίας εἰσερπυσάσας μεταξὺ τῶν

(1) Hist. Rom. L. II. C. 429.

(1) Tac. Annal. III c. 38.

πολιορκητῶν, καὶ τοῦ Ῥοιμητάλκου ἐπιτυχῆ ἐξοδὸν ποιήσαντος, καθ' ἣν στιγμὴν ἐράνησαν αἱ λεγεῶνες, συνήφθη συμπλοκὴ, ἐν ἣ πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἐφρονεύθησαν, χωρὶς νὰ γυθῆ οὔτε βρῆνις αἰμάτος τῶν Ῥωμαίων.

Ἄλλὰ καὶ μεθ' ὅλην τὴν λαμπρὰν ἐπιτυχίαν ταύτην, ὁ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας πόλεμος ἐξηκολούθησε μετὰ πλείονος ἢ ἥττους ἐντάσεως μέχρι τοῦ 26 μ. Χ. ἔτους, ὅτε, κατὰ τὸν Τάκτιον (1) ἡ δόξα τῆς νίκης ἀπεδόθη εἰς Ποππαῖον Σαθῖνον, διότι κατόρθωσε νὰ καταβάλλῃ τοὺς ἀποστάτας, οἵτινες χαρρακωθέντες ὀπισθεν τῶν μᾶλλον ἀπορρόγων κορυφῶν τοῦ Αἰμου, ἐπολέμησαν μετ' ἀκαθέκτου λύσεως, καὶ ὅπου ἐγκραδιοῦμενοι ὑπὸ τῶν πατριωτικῶν ἀσμάτων τῶν ἑαυτῶν μητέρων καὶ συζύγων, ὅσοι δὲν ἐπιπτον μαχόμενοι, διετροπήθησαν διὰ τῶν ἰδίων ἑαυτῶν ξιφῶν, προτιμῶντες τὸν θάνατον τῆς δουλείας. Ἐνδεκα παρήλθον ἔτη μετὰ τὴν ἀποφασιστικὴν ταύτην νικην, καὶ ὅμως οἱ υἱοὶ τοῦ Κότους δὲν ἔλαβον τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ βασιλεῖον αὐτῶν, τοῦναντίον, κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς τῆς Κυζίκου, τὰς ὁποίας μέλλω νὰ κοινοποιήσω εἰς ὑμᾶς, τὰς χρονολογούμενας ἀπὸ τοῦ 38 μ. Χ. ἔτους, ἐποχῆς τῆς ἐνθρονίσεως Γαίου τοῦ Καίσαρος, ἡ μήτηρ αὐτῶν καὶ αὐτοὶ ἤλθον κατοικήσοντες ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, μέχρι τῆς εἰς Θράκην ἐνανόδου αὐτῶν.

Ὁ Στράβων, ὃν σύγχρονον τὸν προσώπων τῶν μνημονευομένων ἐν τῷ κειμένῳ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Κυζίκου λέγει (556) «Δυσὶν δ' ἐκ τοῦ Πολέμωνος ὄντων υἱῶν καὶ θυγατρὸς, ἡ μὲν ἐδόθη Κότῳ τῷ Σαπαίῳ» δολοφονηθέντος δ' ἐχέρευσε, παῖδας ἔχουσα ἐξ αὐτοῦ, δυναστεύει δ' ὁ πρεσβύτατος αὐτῶν.» Οἱ Σαπαῖοι ἦσαν ἐκ τῶν 22 αὐτοχθόνων φυλῶν τῆς Θράκης, καὶ ἡ χώρα αὐτῶν ἔκειτο πλείσιον τῶν Ἀεθάρων, πρὸς ἄρκτον τῆς λίμνης Ἑσπάριδος· ἦσαν δ' ὑπήκοοι τῶν βασιλέων τῆς Θράκης, Ἀμαδόκου, Κερσοβλέπτου, Βηρισάδου, Σεύθου, οὗ μνημονεῖται ὁ Ξενοφῶν, Σιστάλκου κλπ.

Ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Πόντου ὁ γεωγράφος οὗτος ἐπανειλημμένως ποιεῖται λόγον περὶ τῆς βασιλείσεως Πυθοδώριδος, ὡς ἐξῆς· «Τὴν μὲν οὖν μικρὰν Ἀρμενίαν ἄλλοτ' ἄλλων ἐχόντων, ὡς ἐβούλοντο Ῥωμαῖοι, τὸ τελευταῖον εἶχεν ὁ Ἀρχέλαος. Τοὺς δὲ Τιβερηνούς καὶ Χαλδαίους μέγχι Κολχίδος καὶ Φαρνακίας καὶ Τραπεζοῦντος

ἔχει Πυθοδώρις, γυνὴ σάφρων καὶ δυνατὴ προστασθαι πραγμάτων. Ἔστι δὲ θυγάτηρ Πυθοδώρου τοῦ Τρῳαλλανοῦ, γυνὴ δ' ἐγένετο Πολέμωνος, καὶ συνεδασίλευσεν ἐκείνῳ χρόνον τινα, εἴτα διεδέξατο τὴν ἀρχὴν, τελευταίως ἐν τοῖς Ἀσπουργιανοῖς καλουμένοις τῶν περὶ τὴν Σινδικὴν βαρβάρων. . . συνώκησε δ' Ἀργελάῳ, καὶ συνέμεινε ἐκείνῳ μέχρι τέλους· νῦν δὲ γηρεῖται (556).» Ἡ Πυθοδώρις μετὰ ταῦτα προσκληθεῖσα εἰς Ῥώμην διαταγῇ τοῦ Τιβέριου, ἀπέθανε μικρὸν μετὰ τὴν ἄφριξιν αὐτῆς, τὸ δὲ βασιλεῖον αὐτῆς μετεβλήθη εἰς Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν. Ἡ Πυθοδώρις αὕτη ἔσχε τρία τέκνα ἐκ τοῦ Πολέμωνος, τὴν Ἀντωνίαν Τρύφριαν, ὀνομασθεῖσαν οὕτω πρὸς τιμὴν τῆς Ἀντωνίας τῆς μητρὸς τοῦ Γερμανικοῦ, τὸν Ζήνωνα, ἀναδειχθέντα βασιλεῖα τῆς μεγάλης Ἀρμενίας ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ, καὶ λαβόντα τὸ ὄνομα Ἀρταξίδης» κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνάβασιν αὐτοῦ, καὶ τὸν Πολέμωνα, ὅστις κληρονομήσας κατὰ τὸ 38 μ. Χ. ἔτος τὸ βασιλεῖον τοῦ Πόντου, συνήνεσε, μετὰ τινα ἔτη, νὰ παραχωρήσῃ αὐτὸ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν. Ἡ νέα αὕτη ἐπαρχία ὀνομάσθη ἔκτοτε Πολεμωνιακὸς Πόντος. *Ponti modo regnum concedente Polemone, item Alpium defuncto Cotio in provinciae formam redegit* (Nero) (1).

Ἡ Σιδηνή, πεδιάς μετὰ τὴν Θεμισκυραν, ἡ Φαρνακία, ἦτις ἕνεκα τῆς εὐφορίας καὶ τοῦ πλούτου τῶν προϊόντων αὐτῆς φημίζεται ὡς ἡ ὠραιότερα ἐπαρχία τοῦ Πόντου, ἡ Ζηλιτις καὶ ἡ Μεγαλοπολιτις ὑπήγοντο τῇ ἀρχῇ τῆς Πυθοδώριδος. «Τὰ δὲ Κάβειρα, Πομπήτου κατασκευάσαντος εἰς πόλιν, καὶ καλέσαντος Διόσπολιν, ἐκείνην προσκατεσκευάσας, καὶ Σεβαστὴν μετωνόμασας, βασιλείῳ τε τῇ πόλει χρῆται· ἔχει δὲ καὶ τὸ ἱερὸν Φαρνάκου καλούμενον, καὶ τὴν Ἀμερίαν κομῶπολιν, πολλοὺς ἱεροδούλους ἔχουσαν (Στρ. 557).»

Καθ' ἃς ἔχομεν εἰδήσεις περὶ τῆς φρονήσεως τῆς ἡγεμονίδος ταύτης, καὶ περὶ τῶν ἐξαιρετικῶν πλεονεκτημάτων τοῦ Κότους, οὐδὲν παράδοξον, ὅτι ἑλληνεῖς τὸ γένος συνήνεσε νὰ δώσῃ τὴν μονογενῆ θυγατέρα αὐτῆς εἰς ἔξενον ἡγεμόνα, ὅστις διὰ τῆς ἀνατροπῆς αὐτοῦ ἐφθασεν εἰς τὸ ὕψος τοῦ τότε πολιτισμοῦ, καὶ ἦν ἄξιος νὰ ἔχη σύζυγον τοιαύτην διακεκριμένην γυναικα.

Δὲν μοι ἐπιλείπεται ἤδη, ἢ νὰ προσθέσω λέ-

(1) Annal. IV. 46.

(1) Suetonius. Lib. VI. C. 48.

ξεις τινὰς ὡς πρὸς τὰς ὑπερβολικὰς ἐκφράσεις, αἱ ἐχρήσαντο οἱ Κυζικηνοί, λόγον ποιούμενοι ἐν τοῖς ψήφισμασιν αὐτῶν περὶ Γαίου τοῦ Καλλιγούλα. Πρὸς ἀπολογίαὺν αὐτῶν χρεωστῶ νὰ εἶπω, ὅτι ἡ Κυζικός ἐστέρηθη τῆς αὐτονομίας αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Τιβερίου κατὰ τὸ 25 μ. Χ. ἔτος, τιμωρόσαντος τοὺς πολίτας αὐτῆς διότι ἠμέλησαν τὴν λατρείαν τοῦ θεοῦ Αὐγούστου, καὶ διότι προὔπηλάκισαν πολίτας Ῥώμης: «*Objecta publice Cyzicenis incuria carinoniarum divi Augusti, additis violentiae criminibus adversum cives Romanos. et amisere libertatem, quam bello Mithridatis meruerant, circumsessi nec minus sua constantia quam praesidio Luculli pulso rege.*» (1).

Πρέπει ἐν ταύτῳ νὰ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι οὐδὲν ἔδύνατο νὰ ἐξισωθῆ πρὸς τὰς ἐνδείξεις ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγάπης, αἱ ὁποῖαι πανταχόθεν τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ἐμαρτύρουν τὴν χαρὰν, τὴν ὁποίαν ἡ εἰς τὸν θρόνον ἀνάγκαις τοῦ υἱοῦ τοῦ Γερμανικοῦ διέχευε πανταχοῦ. Ἐν βραχυτέρῳ τριμήνῳ χρόνῳ 160,000 θύματα προσήχθησαν εἰς τοὺς βωμοὺς τῶν θεῶν τῆς Ῥώμης, κατὰ τὸν Σουετόνιον, εἰς μαρτύριον τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν κατοίκων διὰ τὴν εὐεργεσίαν ἐκείνην. Πόρρω ἀπέιχον τοῦ νὰ ὑποπεύσωσιν, ὅτι τὸ ἀντικείμενον ἐκεῖνο τῆς λατρείας τοῦ λαοῦ ἔμελλε νὰ γίνῃ ἡ μάστιξ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐπομένως οὐδόλω; θαυμαστόν, ἔαν ἐν στιγμῇ γενικῆς παραφορᾶς οἱ ἄρχοντες τῆς Κυζίκου περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Γερμανικοῦ τὸν λόγον ποιούμενοι, ἐν τοῖς ψήφισμασιν αὐτῶν ἐξέφεραζον τὴν εὐφημίαν μέχρι τῶν ἐσχάτων ὁρίων τῆς ὑπερβολῆς.

J. MILLINGEN.

(Μετὰφρ. Σ. Μυρογόνοῦ).

ΕΤΟΙΧΕΙΑ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ Τόμου Γ', σελ. 46).

β'.) Φωνηεντολογία τῆς Λατινικῆς γλώσσης.

Τὰ φωνήεντα τῆς λατινικῆς γλώσσης εἰσι τὰδε:

$$\begin{array}{l} \text{A} \quad \bar{a} \\ \text{I} \quad \bar{i} \\ \text{U} \quad \bar{u} \end{array} \left\{ \begin{array}{l} \text{E, } \bar{e}, \text{ } \bar{e}' \\ \text{o } \bar{o} \end{array} \right\} \omega$$

Ἡ φωνηεντολογία τῆς λατινικῆς γλώσσης ἔπαθε τῷ χρόνῳ πολλὰς μεταβολάς. Ἡ κλασικὴ λατινικὴ γλώσσα, ὡς καὶ ἡ ὑμβρική, ἀποστρέφεται τὰς διφθόγγους, ἀς εἰς ἀπλοῦς φθόγγους μετέβαλεν. Ἡ ἀρχαία ὅμως λατινικὴ καὶ ἡ ὀσικὴ διετήρησαν τὰς ἀρχικὰς διφθόγγους. Ἡ λατινικὴ, ὡς ἐν τοῖς συγγραμμάσιν ἡμῖν πρόκειται, ἔχει ἤδη τὰ φωνήεντα ἀμετακίνητα, ὀλίγα δὲ ῥίζαι δεικνύουσιν ἐπιτὴν εἰς δύο τὸ πολὺ βαθμίδας περιοριζομένην κίνησιν τοῦ ῥιζικοῦ φωνήεντος ἐν τῇ σειρᾷ αὐτοῦ.

Ἡ φωνηεντολογία τῆς λατινικῆς ἀφίσταται μεγάλως τῆς τῆς ἀρχαίας. Ἡ ἀρχαία λατινικὴ καὶ ὀσικὴ γλώσσα διετηρήθησαν λίαν ἑλλιπῶς, ἢ δὲ κλασικὴ λατινικὴ γραπτῇ γλώσσῃ φαίνεται μορφωθεῖσα ὑπὸ τὴν ζήτην ἐπιρροήν τούτου ἕνεκα ἡ λατινικὴ παρέχει μεγίστας δυσκολίας ἢ αἱ ἄλλαι γλώσσαι εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν.

Τὸ α ἰσχυαίνεται ἢ ἐκλεπτύνεται εἰς *i* καὶ *u*, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον δὲ μεταβαίνει εἰς *e* καὶ *o* (βραδυτέρον δὲ τὰ πολλὰ εἰς *u*), ὡς ἐν τῇ ἑλληνικῇ. Τὸ *u* γίνεται ἐπίσης *e* καὶ *o*, τῆς δὲ ἀποχρώσεως ταύτης τῶν φωνηέντων ἐν τῇ λατινικῇ αἰτία μάλιστα θεωρεῖται ἡ ἐπιρροὴ τῶν ἄλλεπαλλήλων φθόγγων. Ἐπειδὴ δὲ αἱ σειραὶ τῶν φωνηέντων τῆς λατινικῆς συμφωνοῦσιν ἐντελῶς μετὰ τῶν τῆς ἑλληνικῆς, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὸ λατ. *o* ὡς φωνῆεν τῆς δευτέρας ἐπιτάσεως.

Αἱ σειραὶ *i* καὶ *u* ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ γλώσσῃ ἦσαν ἐντελῶς ὅμοιαι ταῖς τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἐν αὐτῇ ἐπιτὴ διαφορᾷ τῶν διφθόγγων *ai* καὶ *au*, ὡς καὶ *ei* καὶ *eu*. Ἐν τῇ σειρᾷ *u* ὅμως τὴν πρώτην ἐπίτασιν ἀντικαθίστησι πάντοτε ἡ δευτέρα (τὰνάπαλιν ἢ ἐν τῇ ἑλληνικῇ),

(1) *Annal. Lib. IV. c. 36.*

ἐπειδὴ τὸ ο πρὸ τοῦ υ (ν) μεταβάλλεται εἰς ο | ἔξ ἑκ μόνον ἐκ τῶν ἀρχαίων διφθόγγων μόνον τὴν
κατὰ τοὺς φθόγγολογικοὺς νόμους τῆς λατι- | αυ, ἥτις ὅμως πολλαχῶς ἀποκλίνει, ἵνα μετα-
νικῆς. Ἡ μεταγενεστέρα ὅμως γλώσσα ἐφύλα- | βληθῆ εἰς ἀπλοῦν φθόγγον.

Σειραὶ τῶν φωνηέντων καὶ διφθόγγοι τῆς λατινικῆς γλώσσης.

Τὸ α τῆς ἰνδογ. ἐν τῇ λατ. ἐξαφανίζεται καὶ λεπτύνεται εἰς ἰ, υ,					
	ἀρχ. φων.	ἀ. ἐπίτασις.		β'. ἐπίτασις.	
Σειρὰ α	a e o	o ē ā		ō	
Σειρὰ ἰ	i,	Ei i ē	Ai ae	Oi oe	ū
Σειρὰ υ	u	eu	au ō	Ou	ū

Αἱ διὰ μεζιζῶνων στοιχείων σημειούμεναι δι-
φθόγγοι ἀνήκουσι εἰς τὴν ἀρχαίαν λατινικὴν
ἢ οὐ ἐν τῇ κλασικῇ λατινικῇ γλώσσῃ εἶχε
μεταβληθῆ εἰς ου, δηλ. υ.

Ἡ μετάβασις τῶν διφθόγγων εἰς ἀπλοῦς
φθόγγους ἐγένετο ἐξ ἀφομοίωσης ἀμφοτέρων
τῶν διφθόγγων πρὸς ἀλλήλους, ὡς εἰ εἰς e,
αἰ εἰς ae, οἰ εἰς oe, αυ εἰς ō, ἢ τοῦ ἐνὸς εἰς
τὸν ἕτερον ὡς εἰ εἰς ἰ, ου εἰς ū ἢ δὲ μετά-
βασις τοῦ οἰ, oe εἰς ū γίνεται ἐκ τῆς συγῆς
μεταβολῆς τοῦ ο εἰς ἰ κατὰ τὴν σειρὰν οἰ,
ū, ū, ὀνακτὸν δὲ καὶ oe, ue, ū.

Α'. Φωνῆεν ἀρχικὸν α.

Τὸ ἀρχικὸν φωνῆεν α τῆς ἰνδογερμανικῆς ἐν
τῇ λατινικῇ ἀ. ἐλεπτύνεται ἢ ἰσχναίνεται
4. ἐξαφανίζεται τὸ ρίζικὸν α' π. χ. sum, su-
sum, sumi, siem κλπ. ἀντὶ τῶν *esum,
ἀρχ. τύπ. as-mi *e-sumus, ἀρχ. τύπ. as-
masi, *e-sumt, ἀρχ. τύπ. as-anti, *es-
iēm, ἀρχ. τύπ. as-jam, ρίζα es εἶναι. gi-
gn-o (πρὸβλ. γί-γνο-μαι) ἐκ τοῦ *gi-gen-o.
ρίζ. gen (πρὸβλ. gen-ūi, gen-us) ἀρχ. gan.
Συνηθέστερον ἢ ἐξαφάνισις αὕτη γίνεται ἐν τῷ
δευτέρῳ συνθετικῷ μέρει, ὡς malo ἐκ τοῦ
*mavlo, τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ *mage-vol-o (ma-
gis-vo) καὶ τὰ ὅμοια. Ἡ κατάληξις -br-
um γίνεται ἐν μέρει τοῦλάχιστον ἐκ τοῦ *ber-
um, ρίζ. ber, ἀρχ. bhar=ferre φέρειν, διὸ
ἐνταῦθα ὑπάρχει σύνθεσις, οὐχὶ δὲ πρόσφυσις
πρὸς σχηματισμὸν τοῦ στελέχους, ὡς ἐν τῇ
gn-us ἐκ τοῦ *gen-us, ρίζ. gen(gignere)
π. χ. mali-gnus (malu-s κακὸς) καὶ ἕτερα'
ἔτι -ghum ἐν τῷ jur-gium (δική, ἔρις) ἀντὶ
τοῦ jur-igium, πρὸβλ. rem-ig-ium (κόπη),
ρίζ. ag (agere) κλπ.

Εἰς τὰ πρὸς σχηματισμὸν τῶν στελεχῶν ἐπι-
θέματα ἢ προσφύσεις ἐξαφανίζεται τὸ α ὡς καὶ
εἰς τὰς συγγενεῖς γλώσσας π. χ. patr-is ἀρ-
χαιότερον *patr-us, *patr-os ἀντὶ τοῦ *pa-

ter-os, στέλ. pater-, ἀρχ. τύπ. patar-as
(ἐν. γεν.) καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις.

2. Συνηθέστατα ἐλεπτύνεται ἢ ἰσχναίνεται
τὸ α εἰς ἰ καὶ μάλιστα εἰς τὸ δεύτερον συνθε-
τικὸν μέρος π. χ. ac-cipio (παραλαμβάνω)
καὶ capio (λαμβάνω) perficio (ἐκτελῶ)
καὶ facio (ποιῶ) as-sid-eo (κάθημαι, παρκαλά-
θημαι), ρίζ. sad, λατ. sed me-mi-ni (ἐν-
θυμούμαι), ρίζ. mar cogni-tus (γνωστός),
ρίζ. gna ἐκ τοῦ gan κτλ. *Eti εἰς τὰ στοι-
χεῖα πρὸς σχηματισμὸν τῶν στελεχῶν καὶ λέ-
ξεων π. χ. veh-is, veh-it (β'. καὶ γ'. ἐν.
πρὸς. ρίζ. veh = ὄχεῖν) ἀντὶ τοῦ *veh-isi,
*veh-iti, ἀρχ. vagh-asi, vagh-ati' nomi-
ni (nomen), ἀρχ. gna-man-as κλπ.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει εἰς τὴν τονιζομένην συλ-
λαβὴν τῆς λέξεως π. χ. im-ter (μεταξὺ, ὄμβρ.
an-ter συγκρ. τοῦ ἀντωνυμικοῦ στελέχους, αιι,
πρὸβλ. sans an-ta'r, a'u-tara-s (ἐνδοτέρος),
ἑλλ. ἔν-τερα' im-(ἀρνητ.), ὄμβρ. ani-sans. un-
ἑλλ. ἀν'- igni-s (πῦρ), sans. agni-s' quin-
que (πέντε), ἀρχ. τύπ. kankau, sans. pa'u-
k'an.

Συνήθως γίνεται ἢ ἰσχνανσις αὕτη ἐν τῇ
τῆς ἀνάδιπλώσεως συλλαβῇ τῶν στελεχῶν τοῦ
ἐνεστώτος τῶν τὸ ἀρχικὸν φωνῆεν ἔχουσῶν ῥι-
ζῶν π. χ. gi-gno ἐκ τοῦ *gi-ge-no, ἀρχ.
τύπ. ga-gan-ami, ἑλλ. γί-γνο-μαι, ρίζ. gan'
si-sto (ἴσθημι), ἀρχ. sta-sta-mi, ρίζ. sta'
si-do (κάθημαι) ἐκ τοῦ *si-sdo, *si-sedo, ἀρχ.
τύπ. sa-sad-ami, ρίζ. sud.

3. Συνήθως ἐλεπτύνεται ἔτι τὸ α εἰς υ καὶ
μάλιστα εἰς τὰ πρὸς σχηματισμὸν τῶν στελε-
χῶν καὶ λέξεων στοιχεῖα, καὶ εἰς ρίζας ἔτι,
συμφώνων ἕνεκα, τελευταία δὲ ἰσχνανσις αὐ-
τοῦ εἶναι ἰ κατὰ τὴν ἐφεξῆς σειρὰν' α, ο, υ,
ū, ἰ π. χ. τὸ ἀρχ. op-tama-s ἐγένετο *op-
to-mo-s, op-tumu-s, op-tūmu-s, *op-
timu-s (ἀριστος), ἰταλ. ottimo τὸ dakama-

s ἐγένετο *decomo-s, decumu-s, decimu-s (δέκατος), ἰταλ. decimo cap-ere (λαμβάνειν) καὶ maii-cup-ium (παρὰ Πλάτωνα κτήσις), oc-cup-ere (κατέχειν) καὶ in-cup-ere (ἄρχειν), man-cip-ium κτλ. Συχνότατα τὸ υ εἶναι μεταγενέστερα μεταβολὴ τοῦ ἀρχαιότερου ο (ἐν τῇ ἑλλ. ἔμεινεν ο) καὶ μάλις α εἰς τὰ πρὸς σχηματισμὸν τῶν λέξεων σοιχεῖα π. χ. ἐν. ὄν. αἰτ. ἀρσ. καὶ οὐδ. τῶν ἀρχ. εἰς α στελεχῶν -u-s ἐκ τοῦ ἀρχ. λατ. -o-s, ἑλλ. -o-s, ἀρχ. -a-s' -a-m, ἀρχ. λατ. -o-m, ἑλλ. -o-v, ἀρχ. -a-m' π. χ. da-lu-s ἐκ τοῦ da-to-s, ἑλλ. δο-τό-ς, ἀρχ. da-la-s' αἰτ. da-lu-m ἐκ τοῦ da-to-m, ἑλλ. δο-τό-ν, ἀρχ. da-la-m. Ἐν γένει ἐκ τοῦ λατινικοῦ τῆς ἀρχαίου γλώσσης -as ἐν τῇ λατ. γίνεται os, us' π. χ. genus, ἀρχαιότερον genos=γένος, σκνσ. g'u-nas, ἀρχ. ganas' op-us (ἔργον), ἀρχ. λατ. op-os, ἀρχ. καὶ σκνσ. a'p-as' fer-um, ἀρχ. λατ. fer-um, fer-ontī, ἑλλ. φέρ-οντι (φέρουσι), ἀρχ. καὶ σκνσ. bhar-amī κτλ. Μετὰ τὸ ν, υ μένει ο' π. χ. voll (ὑπερον vult θέλει), ρίζ. ἀρχ. καὶ σκνσ. var' loqu-ont-ur, loquuntur, quom quum, ἀρχ. τύπ. kam κλ.

Καθόλου δὲ ἡ λατινικὴ ὁμοιάζει μεγάλως τῇ ἑλληνικῇ κατὰ τοὺς ἀρχαιότερους εἰς ο τύπους.

4. Τὸ ἀρχ. φωνῆεν α (ἀ) διατηρήθη σπανιότατα ὡς α, μάλιστα δὲ, ὡς φαίνεται, πρὸ τοῦ g, c' π. χ. ac-us (βελόνα), ac-ies (ἀκὴ ἀκμή), ac-erbus (δριμύς), ρίζ. ac, σκνσ. ac, ἀρχ. ak' ag-o, ἄγ-ω, σκνσ. a'g'ami, ρίζ. ag mag-is (πλέον), mag-nus, μέγας, σκνσ. στέλ. mah-a'nt-, ρίζ. mag, σκνσ. mah ἐκ τοῦ magh' frag-ihis (εὐθραυστος), frag-or, -u- fra-n-go, θραύω al-ius ἄλλος=*ἀλ-ιος, γοθθ. al-is κτλ.

Ε') Τὸ ἀρχικὸν α φαίνεται ο εἰς τὰς ρίζας πρὸ πάντων μετὰ τὸ ν καὶ πρὸ αὐτοῦ, πλὴν δὲ τούτου εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν στελεχῶν καὶ λέξεων. Μετὰ τὸ ν' π. χ. vom-o, ἑλλ. Ἔμ-έω, σκνσ. va'm-amī vol-o, vol-t, vol-im, βραδύτερον vul-t, vel-im, σκνσ. va't-amī, ρίζ. var' voc-are (καλεῖν), σκνσ. ρίζ. vak', ἑλλ. Ἔεπ, ἀρχ. vak' vort-o (στρέφω), βραδύτερ. vert-o, πρβλ. σκνσ. vai't-ut- = vertitur, ρίζ. vert κτλ.

Τὸ ἀρχικὸν sva συνήθως ἐν τῇ λατ. γίνε-ται so ἐκ τοῦ svo ἀντὶ sve, ἀρχ. sva κατὰ τὸν ἀνωτέρω νόμον· εἶτα τὸ ν ἐξηρανήθη ὡς καὶ ἐν τῷ te (σέ), se (ἐ) καὶ ἐφεξ., ἀντὶ τοῦ *lve *sve' π. χ. socer (παιθερός) ἐκ τοῦ *svocer, *svocer, ἑλλ. ἐκυρός, ἀντὶ τοῦ

*σ'εκυρός, σκνσ. sva'curas (γράφεται sva-curas) sororem (ἀδελφὴν), σκνσ. sva'sa-fam. ἀρχ. τύπ. svastaram, γερμ. schwes-ter sop-or, somnus ἀντὶ τοῦ *sop-nus, ἑλλ. ὕπνος, ἀρχ. τύπ. καὶ σκνσ. sva'p-nas, sva'p-i-mī, ἑλλ. ὕπνως, κοιμῶμαι.

Πρὸ τοῦ ν' π. χ. ov-is, ἑλλ. ὄβις, πρόβα-τον, σκνσ. a'v-is, λιθ. av-is' nov-os (βραδύτ. -nov-us), ἑλλ. νέφος, σκνσ. nav-as' nov-em, ἑλλ. ἐν-νέ'α, σκνσ. nav-an.

Καὶ εἰς ἄλλους συνδυασμοὺς φαίνεται τὸ α ὡς ο' π. χ. mor-ior (θνήσκω), ρίζ. ἀρχ. καὶ σκνσ. mar. dom-are, ρίζ. ἑλλ. δαμ, ἐ-δαμ-ον, σκνσ. dam, γοθθ. tam, γερμ. zam' pol-is (δυνάμεως, ἐν καταστάσει), pot-ens (ισχυρός), pu-iri (κύριον εἶναι), πρβλ. ἑλλ. πόσις, ἀρχ. καὶ σκνσ. pa't-is (κύριος) coque-re (βράζειν, μαγειρεύειν), ἑλλ. ρίζ. πεπ, σκνσ. pak', λιθ. kep, ἀρχ. kak.

Εἰς τὰ πρὸς σχηματισμὸν τῶν στελεχῶν καὶ λέξεων στοιχεῖα φαίνεται ο ὡς καὶ ἐν τῇ ἑλλ. ἰδίως πρὸ τοῦ s καὶ m, ὑπερ βραδύτερον ἢ γλώσσα ἐλέπτυνεν εἰς υ (ὄρα ἀνωτ. σελ. 29, 3), π. χ. ἡ πρόσφρασις lo ἐν τῇ ἐν ὄν. τοῦ ἀρσ. καὶ αἰτ. τοῦ ἀρσ. καὶ οὐδ. -lo-s, lo-m, ἑλλ. -to-s -to-v, σκνσ. -la-s, -ta-m' π. χ. in-clu-to-s, αἰτ. clu-to m, ἑλλ. κλυ-τό-ς, κλυ-τό-ν, σκνσ. cru-ta's, cru-ta'm, ἀρχ. kru-ta-s, kru-ta-m' ἢ κατάληξις τῶν οὐδετέρων -os (βραδύτερον -us) π. χ. gen-os (γεν-us), σκνσ. g'ai'n-as, ἀρχ. gau-as, ἐπίσης Venos (ἐν κρῶ. θηλ.) ἢ δοτ. πλθ -bos (-bus), σκνσ. -bhjas κτλ.

γ') Συνηθέστατα μετέθη τὸ α εἰς ο ἄνευ ἐπέφρασις τινος εἰς τοῦτο τῶν περὶ αὐτὸ φθόγ-γων' π. χ. fer-o, ρίζ. fer, ἑλλ. φέρ-ω, ἀρχ. καὶ σκνσ. bhar-amī, ρίζ. bhar' e-st, ρίζ. es, ἑλλ. ἐσ-τί, ἀρχ. καὶ σκνσ. a's-ti, ρίζ. as' sed-er, ρίζ. sed, ἀρχ. καὶ σκνσ. sad' eq-nos, ρίζ. ec, ἑλλ. ἔπρος=*ἔφρος, σκνσ. ag-nas, ρίζ. ag, ἀρχ. τύπ. ak-vas, ρίζ. ak κτλ. Συχνάκις τὸ ε εἶναι προδήλως ἴσχαναις τοῦ α' π. χ. per-lec-tus καὶ καὶ fac-tus, κτλ.

Ἐκ τοῦ ο παρήχθη ε, ὡς verto, vester, κτλ. ἀντὶ τοῦ ἀρχαιότερου vort-o, ἀρχ. τύπ. var-t-ū-mī, ρίζ. ἀρχ. καὶ σκνσ. var't, γοθθ. varth' voster, σκνσ. vas (vos, vobis). Κατὰ ταῦτα παράγεται ὡς ἐλαφρότερον φωνῆεν τὸ ε πρὸς τῷ α καὶ ο.

IV. Ἐπιτάσεις τοῦ α.

1. Ἀπέναντι τοῦ c τὸ ο θεωρεῖται βαρύτερον, τὸ δὲ ο εἶναι ἐνίοτε ἐπίτασις τοῦ c=α,

ὡς ἐν τῇ ἑλλ. καὶ σλαβικῇ· οὗτω δὲ τὸ $o = a$, τὸ δὲ $e : o = a : \bar{}$ π. χ. *mon-eo* (μιμνήσκω, παραινῶ) δηλ. *man-ajami*, ἀρχ. *ρίζ. man* καὶ *men-s* ἀντὶ τοῦ *ments men-ti-s, ἀρχ. τύπ. *man-ti-s* ἐκ τῆς *ρίζ. man* διὰ τῆς προσφύσεως *ti*. πρβλ. *me-mi-ni* (ἐνθυμοῦμαι) τοῦ e ἰσχυρανθέντος εἰς i · *noc-eo* (βλάπτω), ἀρχ. τύπ. *nak-ajami*, ἀρχ. *ρίζ. nak*, *σανσ. nac* (ἀποβλέσθαι, θνήσκειν) τοῦ *nex* γεν. *noc-is*, *per-uc-ies* (ἐλεθρος) *pec-are* (φρονεῖν), πρβλ. ἑλλ. *νέκ-υς*, *νεκ-ρός*· *doceo* (διδάσκω), ἀρχ. τύπ. *dak ajami*, καὶ *didici*, *disco* (μανθάνω) ἀντὶ τοῦ *dic-sco, *didac-sco, ἑλλ. *διδά(χ)σκω*, καὶ *διδάξω*, δηλ. *διδάσκ-ω*, *διδάχ-ω*, *ρίζ. dak* (οὐχὶ *dic*, ὡς ἐν τῷ *dico*, δείκ-νυμι, ὅπερ ἕμῳς δικρι-τέον τοῦτου) κτλ.

Ἐπειδὴ τὸ o εἶναι βραχύ, δυνατὸν ἢ ἐπιτάσις αὐτῆ καὶ γεινή καὶ πρὸ δύο συμφώνων π. χ. *pond-us* (οὐδ. βράρος, φορτίον) καὶ *pend-ere* (σταθμᾶν)· *portio* (μερίς) καὶ *part-em* (*pars*, μέρος), *im-pert-io* (ποιῶ κωνωνόν).

2. Τὸ $\bar{e}$ εἶναι σπάνιον· π. χ. *tég-ula* (κέραμος), ἔτι *tég-o* καὶ *log-a*· *rég-em* (*rex* βασιλεὺς), *σανσ. rag'am*, *rag'anam* καὶ *rego* (δικάζω, κυβερνῶ)· *legem* (*lex* νόμος), *col-leg-a* (συνάργων) καὶ *lég-o* (συλλέγω, ἀναγιγνώσκω)· *sémi-*, ἑλλ. *ἡμι-*, *σανσ. sami-*, ἀγ. *sami-* κτλ.

3. Ὡς τὸ $\bar{e}$ εἶναι ἐπιτάσις τοῦ o , οὕτω καὶ τὸ $\bar{a}$ τοῦ a εὐρισκόμενον συνθέσασα πρὸ τῶν οὐρανισκοφώνων· π. χ. *ac-er*, *ac-ris* (ξξύς) καὶ *ac-ies*· *plac-are* (διαλλάσσειν) καὶ *plac-ere* (ἀρέσκειν)· *pac-em* (*pax* εἰρήνη), ἐξ οὗ *pac-are* (εἰρηνεύειν) καὶ *pac-isci* (συνθήκην ποιεῖν) κτλ.

Τὸ θηλυκὸν τῶν a *ρίζων* εἶχεν ἀρχῆθεν καὶ ἐν τῇ λατινικῇ $\bar{a}$ · π. χ. *nov-a*, *coc-ta*, ἀρχ. *nav-a*, *kak-ta*, πρβλ. *σανσ. na'va*, *pak-ta, ἑλλ. *vé-f-a*, *πεπ-τή*, θηλ. τοῦ *nov-os*, *coct-os*, *nov-us*, *coct-us*, ἀρχ. *nav-a-s*, *kak-ta-s*, ἑλλ. *vé-f-o-s*, *πεπ-τός*.

4. Οὐχὶ σπάνιως εἶναι τὸ $\bar{o}$ ἐπιτάσις τοῦ a καὶ μάστιχ πρὸς τῷ $o = a$ καὶ ἔνθα τὸ a εἶναι λατινικὸν τῆς *ρίζης*, ἢ διὲ εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν στελεχῶν· π. χ. *per-sōn-a* (προσωπεῖον, πρόσωπον) καὶ *sōn us* (τόνος), *sōn-are* (ἡχεῖν), *ρίζ. ἀρχ. καὶ σανσ. svan*· *sōp-io* (κομιζέω), ἀρχ. καὶ *σανσ. svap-a'jami* καὶ *sōp-or* (ὑπνοῦ), *ρίζ. λατ. svāp*, ἀρχ. καὶ *σανσ. svap'*· *vōc-em* (*vox* φωνή) = *σανσ. vāk'am*,

ἑλλ. *Fóp-a*, ἀρχ. *vāk'am* καὶ *vōc-o* (καλῶ), ἀρχ. *ρίζ. vuk* (λαλεῖν) κτλ.

Τὸ $u = t\bar{w}$ ἀρχ. $\bar{a}$ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἕτερος νεώτερος τύπος τοῦ $\bar{o}$, ὡς τὸ o συχνότατα ἐγένετο u μὴ ἀπαντῶν βεβαίως ἐντὸς τῆς *ρίζης*. Οὕτως αἱ προσφύσεις *-tūr-o*, θηλ. *-tūr-a*· π. χ. *da-tūr-us* (δώσων), *rup-tūr-a* (θρῆσυς) ἐκ τῶν εἰς *-tūr* στελεχῶν σχηματιζόμενα, ἀρχ. *tar*, *da-tūr-*, *rup-tūr-*, ἀρχ. *da-tar-*, *rup-tar-*· ἡ κατάληξις τῆς γεν. πληθ.-*um*, *-um* (βεβαίως *-um*, *-ium*) ἀντὶ τῶν ἀρχαιότερων *-am*, *-um*, ἑλλ.-*ων*· $\bar{w}$ ων, ἀρχ. καὶ *σανσ. -am*, *-sam*· π. χ. (*is*) *tārum* = ἑλλ. $\bar{w}$ ων, δηλ. τῶν, *σανσ. tā sam' vōc-um* = ἑλλ. *Fop-ων*, *σανσ. vak'am*.

B'. Σειρὰ 1.

Ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ, ὡς καὶ ἐν τῇ u , ἐλείπουνσι *ρίζαι* διερχόμεναι καὶ τὰς τρεῖς βαθμίδας τῆς ἐπιτάσεως. Μοναδικὸν παράδειγμα τῆς ἰ σειρᾶς φέρεται ἡ *ρίζα fid* ἐν τῇ λέξει *fid-es* (πίστις), *ber-lid-us* (ἄπιστος), ἔτι *con-fid-o*, δηλ. *feid-o* (*de-feid-ens*) καὶ *foid-os* (*foedus* σπονδία). Καὶ ἐν *ρίζαις* ἐν ταῖς δυσὶ βαθμῖσι φαινόμεναι παρατηρεῖται ἑλλειψίς· π. χ. *ρίζ. die* (ἑλλ. *δικ*, *σανσ. die* ἐν τῷ *in-dic-o* (ἐνδείκνυμι), *causi-dic-us* (δικηγόρος), ἔτι *deic-o*, *dīc-o* (λέγω)· *ρίζ. i* (ἰέναι) ἐν τῷ *i-tum*, ἔτι *ei-s*, *ei-tur* = *i s*, *it*, *tur* (πρβλ. *εἶμι*, *σανσ. ē-mi*), καὶ ἕτερα.

Τὸ ἀρχικὸν φωνῆν ἐ εὐρηται π. χ. ἐν τοῖς *dic-are*, *ρίζ. die*, *σανσ. dic*, ἑλλ. *ρίζ. dik* (δείκνυμι)· *i-tum*, ἑλλ. *ἱ-μεν*, *σανσ. i-mas*, *ρίζ. i* (ἰέναι)· *vid-eo* (ὄρω), πρβλ. *σανσ. vid-ma's*, ἑλλ. *Fid-μεν*, γοθθ. *vit-um*, *ρίζ. vid-scī-n-d-o*, *scīssus* = *scīd-tus, *σανσ. k'hi-n-a-d-m* ἑλλ. *σχίζω* = *σχid-jō, γοθθ. *ρίζ. skid* ἐν τῷ *skaid-an*, *ρίζ. scīd*, κτλ. Ἐν τῷ σχηματισμῷ τῶν στελεχῶν· π. χ. *ov-is*, ἑλλ. *ὄf-is*, *σανσ. av-i-s*, λιθ. *av-i-s*, *ρίζ. u*, *av* μετὰ προσφύσεως ἰ· συχνάκις τὸ ἰ ἀποβιάζεται ἐν τέλει τῆς λέξεως κείμενον· π. χ. *meus* ἀντὶ τοῦ *ments ἐκ τοῦ *men-ti-s, ἀρχ. τύπ. *man-ti-s*, ἢ ἐπισκοτιζεται εἰς e · π. χ. *meu-te-m*.

Τὸ γνήσιον τοῦτο ἰ ἐπισκοτιζεται εἰς e καθ' ὠρισμένους νόμους· π. χ. *in-dex* (ἐνδείκ-της) *in-dic-is*, *ρίζ. dic*· *ig-ne-m* (πῦρ) ἀντὶ τοῦ ἀρχαιότερου *ig-ni-m*, *σανσ. ag-ni-m*. Οἱ ἀρχαιότεροι οὗτοι τύποι τῶν αἰτιατικῶν διετηρήθησαν, ὡς γνωστὸν οὐχὶ σπάνια, ὡς *navi-m* (νήα) καὶ *nave-m*, καὶ ἕτερα. Καὶ τὸ *mare* (θάλασσα) κεῖται ἀντὶ τοῦ*

*marī, προβλ. *marīa* (ἐν ὁμοίαις περιπτώσεσιν ἀποβάλλεται τὸ λατινικὸν *i*). Ἐπίσης ἐν τοῖς *nave-bus, tempestate-bus* ἐκ τῶν στελεχῶν *nāvi-, tempestati-* τὸ γνήσιον ἢ μετέθετ. εἰς *e*. Τὸ ἴ λοιπὸν εἶναι τὸ ἀρχαιότερον, τὸ δὲ *o* νεώτερον, ἐνῶς ἐν τῷ πολῷ συνηθεστέρω ἐκ τοῦ *a* ἰσχυανθέντι *i*, ἐὰν τοῦτο ἐν τῇ ἀρχαιοτέρῃ γλώσσῃ μετὰ τοῦ *e* συναλλάσσεται, τὸ *e* εἶναι ἀρχαιότερον. Ἡ γλώσσα ὕμῳ μετ' ἐλίγον δὲν διέκρινε τὴν διαφορὰν ταύτην τῆς καταγωγῆς πλέον θεωροῦσα ἀμφότερα τὰ *i* κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν.

Ἡ πρώτη ἐπίτασις εἰ (*i, e*) π. χ. **deiv-ōs, dī v-ōs* (θεῖος, *deivae, deivinus*), σανσ. *dēva'-s*, ἀρχ. τύπ. *daiva-s*, βίξ. *div* (φαίνειν) *deic-o, dīc-o* (λέγω), ἀρχ. τύπ. *daik-āmi*, βίξ. *dic-* *fei-do fid-o βίξ. fid- vinnu*, δκλ. *vein- nom*, ἔλλ. οἶνος, γοθθ. *vein*, κτλ.

Τὸ *Dens* (θεός) προήλθεν ἐξ ἰσχυάνσεως τοῦ *dēus, *dēvos, *deivos*, εἶναι λοιπὸν ἕτερος τύπος τοῦ *dīvos*, περὶ οὗ μαρτυρεῖ τὸ *deivni nus* (θεῖος)· ἐπίσης κείται *πιθανῶς* ὅθι (*eīmi*) ἀντὶ τοῦ **eo, ejo*, ἀρχ. τύπ. *aīj-āmi ἀντὶ τοῦ *aīāmi δισχισθέντος τοῦ *i* εἰς *ij*.

Ἐν τοῖς εἰς σχηματισμὸν τῶν λέξεων στοιχείοις τὸ *e* εἶναι σύνθετος παρὰ τῷ *ei, i* βραχύτερον εἶς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ μόνον σύνθετος π. χ. *omneis, omni's, omnes*, καὶ τὰ ὅμοια.

Τὸ *ai, ae* εὐρηται σπανιώτερον ὡς ἐν τῇ ἑλληνικῇ π. χ. *aid-e (m), aed-es* (ναός, οἰκός), *aed-i his* (ἔσρος τῶν οἰκοδομῶν), *aes-las* (τὸ θέρος) ἀντὶ τοῦ *aed-las προβλ. ἔλλ. αἶθ-ω, αἶθουσα, αἶθ-ήρ, σανσ. βίξ. *idh* (ἀνάπτειν) *ae-vo-m*, ἀρχαιότερον *ai-vo-m* (χρόνος, μακρὸς χρόνος) = τῷ σανσ. *e-va-s* (δρόσος), προβλ. ἔλλ. αἶ-Γῶν, βίξ. *i* ἰέναι, ἀρχ. πρόσφρασις *va' aem-ulus* (ἀντίκλητος) καὶ *im-itari* (μιμεσθαι) *laevos*, ἔλλ. λαίβ'ος *scae-vos*. ἔλλ. σκαῖός.

Δευτέρα ἐπίτασις *oi, oe, ō* π. χ. *foid-ere*, καὶ *foid-ōs (*foedus*), βίξ. *fid' uber* (ἄρθονος), ἀρχ. λατ. *oib-ri-s, ἀρχ. τύπ. *aīdh-ri-s*, σανσ. *īdhatē* (αὐξάνει, ἀνθεῖ), βίξ. *idh'* **oīnos, oīno-(m), oēnus, annus* (εἰς, ἐνός) *comoinem, comanem* κτλ.

Γ'. Σειρά *u*.

Ἡ σειρά αὕτη ἐτρίβη τὰ μάλιστα ἐν τῇ λατινικῇ, τὰ δὲ παραδείγματα εἶναι σπανιώτατα, ὧν φέρονται τὰ ἐξῆς: *lac-erna* (λύχνος), ἔλλ. βίξ. *luc*, σανσ. *ruk'*, ἀρχ. τύπ. *ruk'* ἔτι *Leuc-esie* (*Carm. Sal.*), *Loue-ina*

(ὕν. κύρ.) *lucem* (φῶς), *lū (c)-men, lon (c)-men'* *duc-em* (ἡγεμόνα) καὶ *duc-ere*, *ducere* (ἡγεῖσθαι) *in-nūb-us* (ἄνυμφος) καὶ *nūb-o* (νυμφεῖομαι) καὶ ἕτερα.

Τὸ ἀρχικόν *φωίηρ* ἢ μένει π. χ. *rup-lus* (διεξήρωγός, διαλελυμένος), *ru-m-p-o*, σανσ. *lum-p-a'mi*, βίξ. *lip*, ἀρχ. *rup' us-lu-s* (ζεκαυμένος), βίξ. *us, σανσ. us'*. *jug-um*, ἔλλ. ζυγ-ὸν σανσ. *jug-a'm*, βίξ. *jug' fu-i* (ἐγενόμην), *lu-turus* (γενεσόμενος, μέλλων), προβλ. *φυ-τόν*, βίξ. ἀρχ. καὶ σανσ. *blui*, ἐν τῇ σανσ. ἐκτιθὲν εἰς *blui*, κτλ.

Τὸ *u* τοῦτο ἰσχυανταί εἰς *i* (*ii*) π. χ. *lub-et, lib-et* (ἀρέσκει), βίξ. σανσ. *lubh* (ἐρίσσει), γοθθ. *lub' eli-eis* (πλάτης), βίξ. *clu*, ἔλλ. κλυ, ἀρχ. *kru* (κόσειν) *manu-bus, ἐξ οὗ *mani-bus* (*manu-s* χεῖρ) τὸ *u* ὕμῳ διετηρήθη πολλαχού. Ἐτι *fructi-fer, corni-ger* ἐκ τῶν **fructu-fer, *cornu-ger* (καρποφόρος, κερασφόρος).

Ἡ πρώτη ἐπίτασις τοῦ *u* ἦν, ὡς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἰνδογερμανικαῖς γλώσσαις, εἰς *eu*, ὡς ἐν τῇ ἔλλ. *eu*, ἀπωλέσθη ὕμῳ: λαν ἐνωρίς, ὡς δείκνυσι τὸ μόνον παραδοθὲν παράδειγμα τῆς ἀρχαϊκῆς ταύτης ἐπίτασεως *Leucesius* (ὕν. κύρ). προβλ. *λευκός* καὶ *Loucelius, Luce-tius*, ἀρχικός τύπος ἦν *Leuc-ent-ius περαιτέρω διακωρρωτός* μετοχῆς, στέλ.* *leuc-ent-ēnes*. *leuc-o ἐκ βίξ. *luc*, ὡς φεύγω ἐκ τῆς βίξ. *φυγ*. Ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἀνωτέρω νόμον (σελ. 30, 31) τὸ *eu* ἐπὶ τοῦ *u*, *v* τρέπεται εἰς *o*, ἔπρεπε καὶ τὸ *eu* νὰ γένηται *ou*, βραχύτερον δὲ *ū* π. χ. τοῦ *duco* (ἄγω), *duco* προσηγορεύεται τὸ ἀρχαιότερον *deuco, ἀρχ. τύπ. *dauk-ā mi*, βίξ. *duk*, ἐπειδὴ αἱ βίξ. αἱ τοῦ ἐνεστώτος τοιοῦτου εἶδους σχηματίζονται διὰ τῆς πρώτης ἐπίτασεως: *uo* (καίω) *duo ἀντὶ τοῦ *euso = ἔλλ. *eū* ἀντὶ τοῦ *eūs-ω, σανσ. *o' s' ō-āmi*, ἀρχ. τύπ. *aus-āmi*, βίξ. *us*. Εἰς τὰς εἰς *u* ληγουσας βίξ. κείται πρὸ φωνηέντων *ou* ἀντὶ τοῦ **ev=eu'* π. χ. *plovnt, ἐξ οὗ *pluvnt*, *plu-ont* (βρέχουσι), *plov-ont ὕμῳ κείται ἀντὶ τοῦ *plev-ont* προβλ. ἔλλ. *πλέψ-οντι* (πλέουσι), ἀρχ. τύπ. *plav-anti*. Καὶ ἡ αἰτ. τοῦ κυρ. ὄν. *Jov-em* = *Diovem* ἔπαναφέρει εἰς τὸ *djevem, *πιθανῶς* καὶ τὸ *Jupiter* ἀντὶ τοῦ **dja-piter, djon-piter*, καὶ τοῦτο ἀντὶ τοῦ *djevupiter, στέλ. *djeu* = *zeu*, ὅπερ εἶναι μόνον φθογγικὴ μεταβολὴ τοῦ *djeu*, βίξ. *dju* = *div* (φαίνειν, φωτίζειν, ὡς ὀνομαστικῶν δὲ στέλεχος σημαίνει οὐρανὸν καὶ τὴν θεότητα τοῦ οὐρανοῦ) ἢ μετὰ δευτέρας ἐ-

πιτάσεως σανσ. όνομαστική dĵā-u-s ουδόλω; επενήργησεν εις τοῦτο. Ἐπειδὴ ἡ πρώτη ἐπίτασις εἶναι πολὺ συνηθεστέρᾳ τῆς δευτέρας, τὰ πλείστα τῆς λατινικῆς u=άρχ. λατ. ou ἀνάγονται ἐνταῦθα.

Ἡ αι εἶναι πρώτη ἐπίτασις ἢ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀρχῆθεν μονιμοποιηθεῖσα, ἐν δὲ τῇ λατινικῇ ἡ μόνη διφθογγος, ἣν ἡ γλῶσσα μέχρι τοῦ νῦν διετήρησεν, εἰ καὶ ἑνώρις, ἰδίως παρὰ τῷ λαφῷ, ἐταλιντεῦστο μεταξὺ τοῦ ο, εἰς ο̄ καὶ μετέβη ἢ αι συναιρείται ἔτι καὶ εἰς ū διὰ τῆς μέσης βαθμίδος ο̄ π. χ. auŕa (ἡώς), ἀρχ. τύπ. aus-asa, βίζ. us ἐν τῷ u-ro, us-tus, σανσ. στέλ. us'-a's ἄνευ ἐπιτάσεως ἐν τῇ βίζῃ καὶ τῇ προσφῶσει' aug-eo, ἔλλ. αὔξω ἀντὶ τοῦ *aŷ-σω, *aŷ-σάνω, λθ. a'ug-u, βίζ. ug' ἔτι raud-us, rōd-us, rūd-us, βίζ. rud, ἔλλ. ρυθ. Τὸ au γίνεται (κατὰ δευτερεύοντα τρόπον π. χ. nauta (ναύτης) ἐκ τοῦ *nav-i-la, auceps (ὄρνιθοθήρας) ἐκ τοῦ *av-i-ceps, gaudeo (χαίρω) ἐκ τοῦ gāv-i-deo, καὶ ἕτερα.

Ἡ δευτέρα ἐπίτασις τοῦ u, ἀρχ. λατ. ou, βραδύτερον u, συμπίπτει μετὰ τῆς πρώτης, μόνον δὲ βροθθεῖα τῶν συγγενῶν εἶναι δυνατὸν νὰ διακριθῇ ἐν τῷ u, ou=τῷ ἀρχικῷ au ἢ τῷ au' τὸ τελευταῖον εἶναι βεβιαίως σπάνιον π. χ. rūl'-us (ἐρυθρός), ἀρχ. ἱβλ. ru'-ad, γοθθ. raud-s, ἀρχ. τυπ. gaudh-as. Πιθανὸς καὶ ἡ uber ἕνεκα τοῦ ἔλλ. οὔβρ, ἀρχ. τύπ. ἀμφοτέρων audhar' ἴσως δὲ καὶ luc-em, Louc-ina, lu(c)men, βίζ. luc, ἀρχ. ruk. Ἐνίοτε τὸ u, ou ἐγένετο κατὰ δευτερεύοντα τρόπον δι' ἀποβολῆς φθόγγων π. χ. *cuncti, cuncti (ὅλοι ὁμοῦ) ἐκ τοῦ co-juncti' pŕudens (προβλέπων, συνετὸς) ἐκ τοῦ co-juncti' pŕudens.

Φθογγολογικοὶ νόμοι τῶν φωνηέντων.

Ἐπειδὴ ἡ ἀκριβὴς ἔκθεσις τῶν ποικιλωτάτων φθογγολογικῶν νόμων τῶν φωνηέντων ἀνήκει εἰς τὴν ἰδιαιτέραν γραμματικὴν τῆς λατινικῆς γλώσσης, ἐκτίθενται ἐνταῦθα μόνον οἱ κυριώτεροι.

Χασμωδία. Αὕτη προκύπτουσα ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν φωνηέντων θεραπεύεται συνηθεστάτα διὰ τῆς συναιρέσεως· τοῦτο συμβαίνει συνήθως, ἐν τῷ πρῶτον φωνῆεν εἶναι α,

οὔτως amo (ἀ. ἐν. πρόσ.) ἐκ τοῦ *amao, amas ἐκ τοῦ *amais, ἀρχ. τύπ. τῆς καταλήξεως-ajami-, ajasi' amarunt (γ'. πλθ. παρ. ρακ.) ἐκ τοῦ ama'v)erunt' equae καὶ equa ἐκ τοῦ equal (δοτ. ἐν), die, fide ἐκ τοῦ diēi, fidēi, κτλ. Οὔτω καὶ sis, ἐκ τοῦ siēs, sīt, ἀρχαιότερον scit, ἐκ τοῦ siēt, ἀρχ. τύπ. sja't' tibi, tibe'i, ἐκ τοῦ tibie, ἀρχ. τύπ. τῆς καταλήξεως -blja(m), κτλ. Ἀμφοτέρα τὰ φωνήεντα ἐν τούτοις μένουςι πολλάκις, καὶ μάλιστα τὸ u καὶ i καὶ τὸ συγγενὲς αὐτοῦ e μετὰ τῶν ἐπομένων φωνηέντων δὲν ἀποτελοῦσι χασμωδίαν π. χ. lui, lues, fluunt (fluunt). Αἱ καταλήξεις τῶν ὀνομάτων -io, -ia, -ies' fieri, tenuia (tenvia), eunt, eo, meae, κτλ. Ἐν ταῖς συνήθεσι μάλιστα co-actus, de-esse, co-optare, καὶ ἐντὸς τῆς λέξεως boo (boare). κτλ. Ἡ ἐντὸς τῆς λέξεως χασμωδία συμβαίνει πάντοτε ἐκ τῆς ἀποβολῆς συμφώνων π. χ. fluunt ἐκ τοῦ flovunt, boo ἐκ τοῦ bovo, κτλ.

Ἀφομοίωσις. Τὰ μάλιστα γίνεται ἡ ἀφομοίωσις φωνηέντος εἰς φωνῆεν πρὸ ἢ μετὰ κειμένου, καὶ ὅταν μὴ ἀλλεπάλληλα ὦσι τὰ φωνήεντα διὰ τῆς παρεμπτόσεως συμφώνων, καθὼς καὶ ἡ ἀφομοίωσις φωνηέντων εἰς σύμφωνα (συγγένεια μεταξὺ φωνηέντων καὶ τιῶν συμφώνων). Καὶ ὅμως ἡ γλῶσσα ἀποφεύγει τὴν ἄμεσον σύγκρουσιν δύο ὁμοίων φωνηέντων, ἐξ οὗ προκύπτει ἡ ἀνομοίωσις, ὡς aureolus, gladiolus, vinolentus, κτλ. ἀντὶ τῶν *aureulus *gladiulus *vinolentus ἐκ τῶν aureu-s, gladiu-s, vinu-m κτλ. πρβλ. siēm, siēs, siēt πρὸς τὰ σανσ. sjām, sjas, sjāt. Ἐν τούτοις καὶ ὁμοίως παραδείγμασι δεικνύται ὁμοίωσις τοῦ ἐπομένου φωνηέντος πρὸς τὸ προηγούμενον, διότι τὸ O προσεγγίζει μᾶλλον τῷ e καὶ i, ἢ τὸ u, τὸ δὲ e συγγενεῖς μᾶλλον τῷ i ἢ τὸ a.

Κατ' ἀναστροφήν ὁμοίωσις συμβαίνει καθ' ὑπέρθασιν συμφώνων π. χ. exul καὶ exilium' facultas καὶ facilis' stabulum καὶ stabilis' mihi, tibi, ζμβρ. mehe tefo' bene καὶ bonos, bonus, κτλ.

Ἐπεὶ τῆς συγγενείας τοῦ v πρὸς τὸ o ἐβρέθη ἀνωτέρω σελ. 30, 6'. Τὸ u ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τίθεται πρὸ τῶν χειλοφώνων καὶ μάλιστα πρὸ τοῦ m καὶ l. Οὔτως ἰσχυριζομένου τοῦ α τίθεται u, καὶ οὐχ i ἐν ταῖς oc-cup-o (καταλαμβάνω), au-cup-ium (ζυριβοθήρα) ἐκ τοῦ cap-ere, (λαμβάνειν) con-tubernium (συνουσία) ἐκ τοῦ taberna (σκη-

νή, καλύβη), optumus (βραδύτερον optimus) ἄριστος κτλ. Πρὸ τοῦ l τὸ ἀρχαιότερον ο γίνεταί u π. χ. τὸ poculum γίνεταί poculum (ποτήριον), τὸ consol consul (ὑπάτος), τὸ epistola epistula ἐπιστολή. Ἰσχυρινομένου τοῦ a τίθεται πρὸ τοῦ l μετὰ συμφώνου u καὶ οὐχὶ i ἢ e, ὅπερ ἀντικαθίστασι συνήθως τὸ i πρὸ δύο συμφώνων π. χ. salsus insulsus (ἀπιερόκαλος), sepelio sepultus (τεθαμμένος), κτλ. Ἐτι u πρὸ τοῦ n μετὰ συμφώνου π. χ. ferunt, hominulus (ἀνθρωπίσκος), κτλ. Ἐν πάσι τοῦτοις τὸ u κείταται ἀντὶ τοῦ ἀρχαιότερου o, ὅπερ διετηρήθη βραδύτερον ἐν τῇ δημόδιε γλώσσῃ, ὡς ἀποδεικνύουσι μεταγενέστεραι ἐπιγραφαὶ καὶ ἡ ἰταλικὴ γλώσσα π. χ. sepultura ἤδη τῷ 558 μ. Χ., ἰταλιστὶ δὲ sepolor, colonna ἀντὶ τοῦ columna (στήλη), ἰταλ. colonna.

Καὶ αὐτὸ τὸ ἀρχαῖον i καίτοι μὴ ἐκ τῆς ἰσχυράσεως τοῦ a γινόμενον τρέπεται εἰς u πρὸ τῶν χειρογράφων, ὡς testu-monium (μυρτυρία) ἐκ τοῦ testi-s (μάρτυς) carni-lex (δῆμιος, σαρκωφάγος), ἐκ τοῦ sel. carni-(κρέας), καὶ τὰ ὅμοια.

Τὸ e τίθεται κατ' ἐξοχὴν ἐν ταῖς τελευταῖαις συλλαβαῖς πρὸ τῶν ἐρρίνων π. χ. septem, ἔλλ. ἐπτά nomen sancs. na-man-, cornicem (κερατάυλις), rix. can' ovem ἐκ τοῦ ovim καὶ ἐν τοῖς πλείστοις τοῖς εἰς i σελέγεσιν. Ἐν τῇ ἐν. αἰτ. τῶν εἰς a στελεχῶν ὅμως κείταται o, u, ὡς novo-m, novu-m' πρὸ πάντων ὅμως τίθεται e πρὸ τοῦ u π. χ. camera ἐκ τοῦ καμάρα, operis ἀλλὰ καὶ nominis' steterunt ἐκ τοῦ *stetis-onti' πρὸβλ. stetis-ti-veher-is ἐκ τοῦ vehis, πρὸβλ. vehit-ur, κτλ.

Καὶ πρὸ τοῦ r κείταται μάλλον ο ἀντὶ u π. χ. fo-re, forem, rix. fu (fu-lurus ἐσόμνος), ancora ἐκ τοῦ ἔλλ. ἄγκυρα' ἀλλ' ὅμως καὶ robur (δρῦς), ebur (ἐλεφαντόδους) εἰς ur ἴσως ἕνεκα τοῦ προηγουμένου h.

Ἐτι τίθεται e πρὸ πλείονων συμφώνων συναλλασσομένων μετὰ τοῦ i πρὸ ἐνὸς συμφώνου μάλλον τιθεμένου π. χ. iudex (δικαστής), ἀλλὰ iudicis' eques-ter (ἱππικὸς) ἀντὶ τοῦ *equet-ter, *equil-ter, ἀλλὰ equit-em-asellus (ζνίσκος) ἐκ τοῦ *asin(u)lus, πρὸβλ. asinus (ἄνος) consecro (καθιερῶ), abripus (ἀφραπασθεῖς), κτλ. Πρὸ τοῦ uq ὅμως μένει i ἐν τοῖς attingo, infringo καὶ τοῖς ὅμοιοις.

Οἱ συνδυασμοὶ τῶν φθόγγων ent, end καὶ unt ταλαντεύονται π. χ. fer-ent-em ἀλλὰ

καὶ e-unt-em ἐκ τοῦ *e-ont-em, ἔνθα δ ἀρχαιότερος φθόγγος o, u ὡς καὶ δ ε διετηρήθη ἕνεκα τῆς ἀνομοιότητος π. χ. voluit-arius' faciendus καὶ faciendus ἀμφότερα ἐκ τοῦ *faciendus, διετηρήθη ἐν τῷ sacris faciundis καὶ jure dicundo, καὶ τὰ ὅμοια. Μετὰ τὸ u κείταται πάντοτε e, ὡς tuendus, restituendus. Ἐν πάσι τοῦτοις τὸ a εἶναι τὸ ἀρχαῖον φωνῆεν.

Τὸ ἰσχυρινομένον συνθέστατα εἰς i κείταται πρὸ τοῦ u καὶ τῶν ὁδονοτόμων ἐν γένει π. χ. μηχανή, ἀλλὰ machina, nominis, hominibus, cecini ἐκ τῶν ἀρχαῖων στελεχῶν gnaman, ghaman-,ka-kau-, κτλ.

Διὰ τῆς ἀνομοιότητος ἀποφεύγεται ἡ σύγκρουσις ἐντελῶς ὁμοίων φωνηέντων π. χ. veritas (veru-s ἀληθής), ἀλλὰ pietas (piu-s εὐσεβής), ebrietas (ebriu-s μέθυσος), καὶ ἄλλα, οὐχὶ ὅμως καὶ pui-tas, κτλ. Ἐτι equit-is (equus), ἀλλὰ abiēt-is (abies), ariet-is (aries), pariet-is (paries), divinus (divu-s θεῖος), ἀλλὰ alienus (aliu-s), levigare, (levi-s ἐλαφρὸς), ἀλλὰ variegare (viriu-s ποικίλος), καὶ ἕτερα. Τὸ πρῶτον φωνῆεν μεταβάλλεται ἐν τῷ meio ἐκ τοῦ *miegjo, *mīior ei, dei εἶναι ἀρχαιότερον καὶ ὀρθότερον τοῦ ii, dii κτλ. Ἐνεκα τῆς ἀνομοιότητος τὸ ο διετηρήθη μακρότερον μετὰ τοῦ u καὶ v π. χ. equos, equom, novem, mortuos, καὶ ἕτερα.

Διὰ τῆς ἀποβολῆς συμφώνων γίνεταί μεταβολὴ τῶν φωνηέντων καὶ μάλιστα 1) ἀντικαταστατικὴ ἕκτασις τῶν φωνηέντων, καὶ 2) συναίρεσις.

1) Ἀντικαταστατικὴ ἕκτασις π. χ. pēs aries=*ped-s, *ariēt-s' συνήθως τὸ φωνῆεν ἐνταῦθα βραδύτερον ἐβραχυόνη π. χ. pedēs ἐκ τοῦ pedēs=*pedēt s, patēr ἐκ τοῦ pater (πατήρ)=*pater-s' ferēns=*ferēt -s (πρὸβλ. φέρων=*φέροντ-ς) καὶ μάλιστα ἀποβαλλομένου τοῦ ἐρρίνου πρὸ τοῦ s' π. χ. πληθ. αἰτ. τῶν εἰς a στελεχῶν εἰς-os (novos)=ons, ἀρχ. τύπ. navans' εἰς τὸ συγκριτικόν-ior-, iorem ἐκ τοῦ jans-,jansam κτλ. Ἐτι pono (τίθημι)=*posno (πρὸβλ. posui), quini (ἀνὰ πέντε)=*quincini' examen (σμπῆνος)=*exagmen (ἄγ-ο). Ἰδίως ἀποβάλλεται g πρὸ j' π. χ. major (μεῖζων)=*māg -ior (πρὸβλ. mag-nus, μέγας), ajo (λέγω)=*ag-io (πρὸβλ. ad-āgi-um παροιμία), κτλ.

2) Συναίρεσις π. χ. amārum, amāsti, norunt, amu (ἐκ τοῦ *amao) novī s=*no-

vo-is, nova-is ἐκ τοῦ *novo-bios, nova-bios, καὶ ἕτερα. Καὶ ἐν τῷ τοῦ παρακειμένου ἀναδιπλασιασμῷ ἴσως συμβαίνει τὸ αὐτό π. χ. fēci ἐκ τοῦ *fēfici (πρβλ. cecici) ἐπίσης jēci, frēgi, καὶ ἕτερα.

Ἰσχυραία ἢ ἐκλιτύριος φωνήεντων, μηδύλων περιοριζομένη ἐπὶ τῶν ἀτόνων συλλαβῶν, εἶναι λίαν συνήθης ἐν τῇ λατινικῇ, συμβαίνουσα πρὸ πάντων εἰς τὰς πρὸς σχηματισμὸν τῶν λέξεων προσφύσεις, εἰς τὰς συνθέσεις καὶ τὴν ἀναδιπλασίωσιν, καὶ εἰς αὐτάς τὰς βρῦχιάς συλλαβάς. Οὕτως ἰσχυαίνεται τὸ a εἰς e' π. χ. fall-o fef-ell-i, parco pe-per-e-i, factus perfectus κτλ.

Τὸ a εἰς u διὰ τῆς μέσης βαθμίδος ο' π. χ. cap-io, oc-cup-o, da-tus, ἀρχ. τυπ. da-ta-s κτλ.

Τὸ a εἰς i διὰ τῆς μέσης βαθμίδος ο' π. χ. fac-io con-fic-io, pa-ter Ju-pi-ter, cad-o, ce-cid-i κτλ. τὸ δε ε' ἀντὶ τοῦ i ἐν τοῖς tu-bi-ten, pe-per-i, oper-is ἀντὶ τοῦ *opis-is (opos-os ἀρχ. τύπ. apas-as) καὶ ἕτερα.

Τὸ a εἰς ē π. χ. hāl-o an-hēl-o.

Τὸ a εἰς ī π. χ. quaer-o in-quīr-o, caed-o ce-cīd-i con-cīd-o κτλ.

Τὸ au εἰς ō, ū π. χ. causa ac-cūso, fauc-es suf-fūco, plaud-oe-xplōd o, κτλ.

Μακρὰ φωνήεντα καὶ δίφθογγοι βραχύνονται εἰς i' π. χ. gnū-tus co-gnū-tus, jūro (jūro) pe-iēro, de-iēro (jēro ἀντὶ τοῦ *jīro μετὰ e ἀντὶ τοῦ i πρὸ τοῦ r (ἔνθα ἀνωτ. περὶ ἀφομοιώσεως).

Πρὸ τῶν δευτερευουσῶν προσφύσεων καὶ εἰς τὸ πρῶτον συνθετικὸν μέρος τὰ στελέχη εἰς o, u πρὸ συμφώνων ἰσχυαίνουσι τὸν ληκτικὸν τοῦ στελέχους φθόγγον εἰς i' π. χ. durī-tas, durī-ties, στελ. duro- (durus, σκληρός), corni-culum, corni-cen, corni-ger, στέλ. cornū (κέρας) καὶ ἕτερα.

Πρὸ τῶν φωνήεντων μένει u' π. χ. fructu-arius, fructu-osus, στέλ. fructu- (καρπός). ἐπίσης μένει καὶ πρὸ χειλοερῶνων π. χ. locu-ples, quadru-pes, quadru-plex.

Καὶ ἡ βραχύτης τῶν φωνήεντων συμβαίνει εἰς τὰς ἀτονίστους ληκτικὰς συλλαβάς. Οὕτω τὸ ā τοῦ θηλυκοῦ ἦν ἀρχῆθεν ā (ἑλλ. ā, η), τοῦτου δ' ἔνεκα ἐν τῇ ἀρχαιτέρᾳ γλώσσῃ ἐνίστατο ἦν ἔτι μακρόν. Τὸ ē τῆς ἐν. ἀραιρ. τῶν εἰς i' στελεχῶν καὶ τῶν ἀναλόγων συμφωνοληκτικῶν στελεχῶν ἦν ἀρχῆθεν-aii, ἐξ οὔ-aid, -eid-ēd-i d, ἀκολούθως ἐγένετο-ai-,e-,ī, ὅθεν patrē τὸ ē τῶν παραγώγων βημάτων φαίνεται

ἐνίστατο βραχύ π. χ. cavē, jubē τὸ i ἐν τοῖς mihi, tibi, ubi κτλ. ἐγένετο διὰ βραχύνσεως ἐκ τοῦ ἀρχαιτέρου ī, eī, τὰ δὲ millei, ti-bei, ubei κτλ. συχναίς ἀπαντῶσι. Τὸ ληκτικὸν ὃ ἦν ἀρχῆθεν πάντοτε μακρόν π. χ. homō=homon-s' agō, ἑλλ. ἄγω, ἀρχ. τύπ. ag-āmi, ἐξ οὗ πρῶτον ἀποβολῇ τοῦ mi ag-ā' ego ἑλλ. ἐγὼ κτλ.

Πρὸ τοῦ ληκτικοῦ i γίνεται συχναίς βραχύτης π. χ. amā' ἀντὶ -at=aii, aat ἐκ τοῦ aiati, πρβλ. amā-mus. Ἐπίσης -ei, -it τῶν παραγώγων βημάτων καὶ ἐν τῇ εὐκτικῇ ἐκ τοῦ -ei, -i, ἀρχαιότερον -ei' καὶ τὸ il τοῦ παρκα. ἀρχαιότερον ἦν -eit καὶ τὰ ὅμοια. Τὸ αὐτὸ καὶ πρὸ ἐτέρων συμφώνων π. χ. -is τῆς εὐκτικῆς, feceris ἀντὶ τοῦ īs ἄλλως ὕφραστος, ὡς feceris' patēr ἐκ τοῦ pater, (πρβλ. πατῆρ) ἀντὶ τοῦ *paters' -ōr ἐν τῇ ἐν. ὄνομ. ἐκ τοῦ -ōr' π. χ. censor (τιμητής) ἐκ τοῦ cens tor-s καὶ πλείστα ἕτερα.

Ἡ συστολή ἐν ταῖς ἀτονίστοις συλλαβαῖς ἄγει μέχρι τῆς ἐντελοῦς ἐξαφανίσεως ἥτοι ἀποβολῆς καὶ ἐκβολῆς τῶν φωνήεντων (πρβλ. ἀν. σελ. 29—30.)

Ἡ ἀποβολὴ ληκτικῶν φωνήεντων ἢ ἐγένετο ἐν τῇ γλώσσῃ βραδύτερον, ὡς animal ἀντὶ τῶν ὕφραστῶν animale, dic ἀντὶ τοῦ dice, hoc ἀντὶ τοῦ hoc κτλ., ἢ εἶναι ἀρχαιότερα, ὡς vehis ἀντὶ τοῦ *vehisi, ἀρχ. τύπ. vāghasi' est, vehit ἀντὶ τῶν *esti, *vehiti, ἀρχ. τύπ. asti, vāghati, κτλ.

Ἡ ἐκβολὴ ἀσθενῶς τονιζομένων φωνήεντων εἶναι συνηθεστάτη ἐν τῇ λατινικῇ συμβαίνουσα α') πρὸ φωνήεντων π. χ. minor, minus ἀντὶ τῶν *minior, *minius, nullus ἀντὶ ne-nullus κτλ., ἐνθα οὐδεμία συναίρεσις ἐννοητέα, ὡς ἐν ταῖς un-oculus (uno-oculus), sem-āninus (semi-animus), κτλ. β') πρὸ συμφώνων συνθέσεως π. χ. alumnus, vertumnus ἀντὶ τῶν *alumnus, *vertumnus (ἑλλ. πρόσφους -μενο-, σανσ. -māna-) stella ἀντὶ τοῦ *sterla ἐκ τοῦ *ster-ula, puella ἀντὶ τοῦ *puerla κτλ. Ἡ ἐκβολὴ συμβαίνει μάλιστα μεταξὺ ὁμοίων συμφώνων. Τὸ ἄτονον i' πανταχοῦ σχεδὸν ἐκβάλλεται καὶ ἐξαφανίζεται π. χ. dixi ἐκ τοῦ dixisti, valde ἐκ τοῦ valide, gaudes ἐκ τοῦ *gavidus (gavisus) κτλ.

Ἐν τῇ κλίσει σπουδαία ἰδίως εἶναι ἡ ἐκβολὴ τῶν ἀρχικῶν a καὶ i, δηλ. ο ἢ u καὶ i πρὸ τοῦ s τῆς ἐν. ὄνομ. Οὕτω γίνεται puer καὶ τὰ ὅμοια ἐκ τοῦ *puers καὶ τοῦτο ἐκ

τοῦ puero-s, puerus (σωζομένου ἔτι), vir ἐκ τοῦ *virs, *vīros, acer ἐκ τοῦ acris καὶ ἕτερα. Τοῦτο συμβαίνει συνήθως, ὡς γνωστόν, μετὰ τὸ r προηγουμένης βραχύνσεως. Οὕτω quatuor ἀντὶ τοῦ *quatuors, *quatuores, πρβλ. ἑλλ. τέσσαρες, σκνσ. katvā'ras' ἐξαφαισθέντος δὲ τοῦ φωνήεντος ἀπεβλήθη καὶ τὸ s. Ἀπρροχαιωμένοι τύποι εἰσὶν οἱ famul ἀντὶ τοῦ *famuls ἐκ τοῦ famulos, damnas ἀντὶ τοῦ *damnats ἐκ τοῦ damnatos, alis ἀντὶ τοῦ alios, Sallustis, Clodis ἀντὶ τῶν Sallustius, Clodius καὶ ἕτερα.

Συχνότατα ἐκβάλλεται τὸ i τῶν εἰς i στελεχῶν, ἐξ οὗ εὐθὺς προελαίνεται ἐν τῇ ὀνομ. ἢ ἐν τῇ λατινικῇ τὰ μέγιστα συμβαίνουσα συγχώνευσις αὐτῶν μετὰ τῶν συμφωνολήκτων γελεχῶν π. χ. primas ἀντὶ τοῦ ἀρχαιοτέρου primatis, gens ἐκ τοῦ *gents καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ *gen-ti-s, βίξ. gen, ἀρχ. gan, mors ἀντὶ τοῦ mor-ti-s, βίξ. mor, ἀρχ. mar (θνήσκειν) μετὰ τῆς προσφύσεως ti, ἀρχ. τύπ. λοιπὸν gan-ti-s, mar-ti-s καὶ ἕτερα.

Ἐνίοτε ἐν τῇ λατινικῇ γίνεται παρεμβολὴ βοθητικῶν φωνήεντος' π. χ. s-u-i-um ἐκ τοῦ

*es-mi, es-u-mi, ἀρχ. as-mi' s-u-inns ἐκ *es-mi, *esu-mus, ἀρχ. as-masi' vol-u-mus ἐκ τοῦ *vol-u-mus, ἀρχ. τύπ. var-masi, πρβλ. vol-i, ἀρχ. τύπ. var-ti' tegn-mentum εἶτα teg-imentum καὶ tegmentum, drachuma ἐκ τοῦ δραχμῆ, techina ἐκ τοῦ τέχνη καὶ ἕτερα ζευγικά.

Ἡρὸ τοῦ r τὸ e=i π. χ. rub-c-r ἀντὶ τοῦ *rubr ἐκ τοῦ rubrs *rub-ro-s=ἑλλ. ἐρυθρός, σκνσ. ἐπίσης μετὰ παρεμβεβλημένου βοθητικῶ φωνήεντος rudi-i-ra's, ἀρχ. rudh-ra-s' gener ἀντὶ τοῦ gen-r(0-s), ἑλλ. γαμβρός ἀντὶ τοῦ *γαμ-ρός κτλ.

Τὸ συνηθέστατον τοῦτο βοθητικὸν i δυνατὸν νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἰσχανασις ἀρχαιοτέρου u ἢ o ἄνευ σταθερῶν κανόνων παρεμβαλλόμενον' π. χ. mor-i-turus καὶ mor-tuus, or-i-turus καὶ ortus καὶ ἕτερα. Κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν συμφωνολήκτων βίξων ἀπαντᾷ τὸ i τοῦτο καὶ ἐν φωνηεντολήκτοις βίξικαῖς καταλήξεσι π. χ. lu-i-tus καὶ lu-tus, ru-i-turus, di-ru-i-tus καὶ ru-tum, di-ru-tus κτλ.

ΣΥΜΦΩΝΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ.

Τὰ σύμφωνα τῆς ἑλλ. εἰσὶ τὰδε:

Σύμφωνα.

ἀγαριαῖα				συνεγῆ	
ψιλὰ	δασέα	συριστικά	ἔρρινα	ὑγρά	
ἄφων.	ἡμίφ.	ἡμίφ.	ἄφωνα ἡμίφωνα.	ἡμίφ. ρ. καὶ λ	φθόγ.
οὐραν.	κ	γ	χ	γ	ἡμίφ.
ὑπερωϊκ.					
γλωσσ.					λ ρ
ἔδοντ.	τ	δ	θ	σ	ν
χειλ.	π	β	φ	(F)	μ

Ἡ πρὸς τὰ σύμφωνα ἢ ἑλλ. γλώσσα ἀ) διετήρησε τὰ ἀρχικά δασέα, οὐχὶ ὅμως ὡς ἡμίφωνα, ἀλλ' ὡς ἄφωνα π. χ. τὸ χ=kh, τὸ θ=th, τὸ φ=ph, αὕτη δὲ ἀποδεικνύεται ἢ ἀρχαιοτάτη σημασία τῶν φθόγγων τούτων ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἢ προφορὰ ὅμως τοῦ χ, φ, ὡς συριστικῶν, καὶ τοῦ θ ὡς προφέρεται παρ' ἡμῖν. εἰς ἀνωτέρα, ἐν μέρει δὲ λίαν ὀψὲ ἐισαχθεῖσα.

β.) ἢ ἑλλ. γλώσσα ἀποστρέφεται τὰ ἀρχικά συριστικά τὸ j ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ προσιτῇ ἡμῖν καταστάσει τῆς γλώσσης διαγιγνώσκου-

μεν μόνον ἐν τοῖς ἀποτελέσμασιν αὐτοῦ, ὡς φθόγγος ὅμως καθ' ἑαυτὸν ἀπώλετο τὸ v διετηρήθη ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ γλώσσῃ ὡς F' τὸ δὲ s ἔμεινε σχεδὸν μόνον ὡς ληκτικὸν λέξεως, εἰτι δὲ πρὸ τῶν ἄφωνων καὶ μετ' αὐτὰ (ξ, ψ) ὅτε καὶ πρὸς ἕτερόν τινα ἀφωμοιώθη φθόγγον. Πρὸ φωνηέντων μεταβάλλεται εἰς δασὺ μεταξὺ δὲ φωνηέντων ἐντελῶς ἐκβάλλεται.

Ἡ δ' ἐν ἀπάσει ταῖς ἰνδογερμανικαῖς γλώσσαις, πλὴν τῆς ζενδικῆς, τὸ λ καὶ ρ πολλαχῶς συναλλάσσονται. Ἐν γένει ἢ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὡς πρὸς τὰ σύμφωνα ἔμεινε πιστοτέρα τῇ ἀρ-

γενόνα ἰνδογερμανικῆ γλώσσει ἢ ἡ σκανδιναβικὴ καὶ αἱ πλεῖσαι τῶν ἰνδογερμανικῶν γλωσσῶν.

Περὶ δὲ τῶν φθογγολογικῶν νόμων τῶν συμφῶνων ἢ ἀποβολῆ ἰδίως τῶν ἀρχικῶν συριστικῶν καὶ αἱ ἐκ τῆς ἀποβολῆς καὶ τῆς ἐπιενεργείας αὐτῶν ταύτης προκύπτουσι μεταβολαὶ ἐπὶ τοῖς παρακείμενοις φθόγγουσι ἐπὶ-νεγκον ἰκανῶς παραλλαγὰς τῆς ἀρχιοτέρης καταστάσεως τῶν φθόγγων. Ἐπίσης ἐπενήργησε μεγάλως καὶ ἡ ἀφομοίωσις. Πρὸ τοῦ ε ἀποβάλλονται ὅλα τὰ ὄδον-τόφωνα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ καὶ τὸ ν ἐκτενιούμενου τὸ προηγούμενου φωνήεντος εἰς ἀντικατάστασιν. Ἐπίσης ἰκανῶν ἐπιενεργοῦσι καὶ τὰ ὑπερωϊκά j, i (ζητακισμός). Τέλος δὲ μόνον ὀλίγα σύμφωνα τίθενται ὡς ληκτικὰ λέξεως ὡς δὲ εἶπεν ὡς πρὸς τοὺς φθογγολογικοὺς νόμους τῶν συμφῶνων ἢ ἑλληνικῆ γλώσσει ὁμοιάζει ταῖς σχετικῶς νεωτέραις γλώσσαις.

Α'. Ἀρχικὰ σύμφωνα ἀκαριαῖα. 1) ψιλὰ ἄφωνα κ, τ, π.

α.) Τὸ ἀρχικὸν k=τοῖς ἑλλ. κ, γ, π, τ, (kj=σσ' πρβλ. κατωτ. τοὺς φθογγολογικοὺς νόμους). Τὸ ἑλλ. κ=τῷ ἀρχικῷ k' π. χ. καρδία, λατ. cord, σανσ. hrd ἀντὶ *khard, ἀρχ. kard' kei-νω, κοί-τη, βίξ. κν, σανσ. κῖ καὶ ἀρχ. κῖ κύων, κνυ-ός, σανσ. κῆλ. cvan-, ἀρχ. kvan- κλυ-τός βίξ. κλυ, σανσ. cnu, γοτθ. hlu, ἀρχ. kuw λευκ-ός, ἀμυρ-λύκ-η (ἠώς, λυκαυγῆς) βίξ. λυκ, σανσ. ruk', ἀρχ. ruk κτλ.

Σημ. Τὸ ζ εἶναι μόνον διακριτικὸν τῆς γραφῆς σημειῶν τοῦ κσ' π. χ. δεῖξω= *δεικ-σω' δεξιός= *δεκ-σιος *δεκ-τιος, πρβλ. λατ. dexter, σανσ. da'ks'-inas κτλ.

Τὸ ἑλλ. γ εἶναι ἐσθ' ὅτε ὀψιαιτέρα μετὰ κινου-σι τοῦ κ διατηρηθῆν οὐκ ἵστανόως παρ' αὐτῷ π. χ. βίξ. φραγ ἐν τῷ ἐ-φράγ-ην μετὰ ἐνεστώτος φράσσω= *φράξ-ω (ὄρα τοὺς φθογγολ. νόμους), λατ. fare-ιο (σάττω, πληρῶ) βίξ. μαγ ἐν τῷ ἐ-μάγ-ην, μάγ-ειρος, μαγ-εῖς, ἀλλὰ καὶ μάσσω= *μάκ-ω, πρβλ. τὸ λατ. macerare (μαλάσσω), βίξ. μακ βίξ. πλκγ. ἐν τῷ πλκγ-ή, ἐξ-ε-πλάγ-ην καὶ πλάσσω, δηλ. *πλκκ-ω, λιθ. plāk-ti, ἐνεστ. plāk-ū κτλ.

Τὸ ἑλλ. π=τῷ ἀρχ. k' π. χ. βίξ. πεπ (βράζειν) ἐν τῷ πέ-πεπ-ται, πέψω δηλ. πέπ-σω, πέπ-ων (ἄριμος) καὶ πεκ ἐν τῷ πίσσω= *πικ-ω ἀρχ. kak, λατ. coc' πέντε. ιολ. πέμπε, πέμπ-τος, πεμπ-άζειν, λατ. quinque, ἀρχ. kankan' βίξ. πο ἐν τῷ πῶ, πῶς, πότερος, ἰων. ἔτι κοῦ, κῶς, κότερος, λατ. quo, γοτθ. liva, σανσ. λιθ. slau' καὶ ἀρχ. ka κτλ.

Τὸ ἑλλ. τ=τῷ ἀρχ. k ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν ἀντωνυμικοῖς καὶ ἀριθμητικοῖς στελέχεσι' π. χ. τίς, λατ. qui-s, σανσ. *ki-s (ἐν τοῖς na—kis, ma-kis οὐδέις), ἀρχ. ki-s' τε (καί), ἀρχ. ka, σανσ. k'a λατ. -que, γοτθ. u-li ἀντὶ *-li' πρβλ. πό-τε δωρ. πό-κα, ἄλλο-τε δωρ. ἄλλο-κα κτλ.

β.) Τὸ ἀρχ. l=τῷ ἑλλ. τ' (lj=σσ' πρβλ. τοὺς φθογγολ. νόμους) π. χ. τὸ(τ), ἀρχ. καὶ σανσ. la-l (ἐν. ὄν. καὶ αἰτ. τοῦ ἀρχ. στελέχους τῆς δεικτ. ἀντ. -li-) βίξ. τα, ten ἐν τῷ τέ-τα-κα, τά-νωμαι, τείνω= *τεν-ω, ἀρχ. καὶ σανσ. ta, tam' βίξ. στα ἐν τῷ στα-τός, στά-σις, ἴ-στη-μι, ἀρχ. καὶ λατ. sta' βίξ. στεγ ἐν τῷ στέγ-ω, στέγ-ος, λιθ. βίξ. steg, ἀρχ. stag, κτλ.

Ἡ συμπλοκὴ κτ διατηρήθη ἐν πολλοῖς παραδείγμασι τῆς ἑλληνικῆς γλώσσει μόνον, ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς μετετράπη εἰς ks' π. χ. ἑλλ. στέλ. τέκτον-, σανσ. taks'am'- ἄρκτος=λατ. ursus, κατὰ τοὺς φθογγολογικοὺς νόμους τῆς λατινικῆς ἀντὶ *ursus, ἐκ τοῦ *uretus, σαν. r'ks'-as, ἀρχ. τύπ. *ark-ta-s.

γ) Τὸ ἀρχ. p=τῷ ἑλλ. π π. χ. βίξ. πο, πι, (πίνειν) ἐν τῷ πό-σις, πέ-πο-μαι, πέ-πω-κα πί-νω πό-σις (ὁ σύζυγος), ἀρχ. καὶ σανσ. pa-lis (κύριος) στέλ. πα-τερ, ἀρχ. patar, βίξ. pa (προστατεύειν) κτλ.

Ἀρχικὰ σύμφωνα ἀκαριαῖα. 2) ψιλὰ ἡμίφωνα γ, δ, β. α.) Τὸ ἀρχικὸν g=τοῖς ἑλλ. γ, β. Τὸ ἑλλ. γ=τῷ ἀρχ. g (περὶ τοῦ ζ=γ) πρβλ. τοὺς φθογγολ. νόμους) π. χ. βίξ. γεν ἐν τῷ γέν-ος, γί-γ (ε) ν-ομαι, σανσ. g'an, ἀρχ. gau, βίξ. γνο=gna ἐκ τοῦ gau ἐν τῷ γι-γνώ-σκω, γνώ-μη' βίξ. ζυγ, ἀρχ. jug ἐν τῷ ζεύγ-νυμι, ζυγ-ὸν κτλ.

β.) Τὸ ἑλλ. θ=ἀρχ. γ' π. χ. θα ἐν τῷ θί-θη-μι, θά-σκω=ἀρχ. καὶ σανσ. ga=θαινεῖν, ἐν τῇ σανσ. gi-gāmi, ἀρχ. ga-ga-mi, σανσ. ga-k'k'hāmi, ἀρχ. ga-ska-mi' θαρῶς=σανσ. guru's ἀντὶ τοῦ ἀρχ. guru' θάριστος=σανσ. garis'ias, ἀρχ. garistas, πρβλ. λατ. gravis. Παρὰ Βοιωτοῖς θανά=γυνή διατηρηθέντος τοῦ βίξικου φωνήεντος α, ἀρχ. τύπος ἀμφοτέρων gana, βίξ. gan (=γεννᾶν) εἶφος (εἶος), σανσ. gi'va's λιθ. gi'vas, γοτθ. kniuis, ἀρχ. τύπ. gi'vas (ζωπρός) κτλ.

β'. Τὸ ἀρχικὸν d=τῷ ἑλλ. δ (περὶ τοῦ ζ=δ) πρβλ. κατωτ. τοὺς φθογγολογ. νόμους) βίξ. δο ἀρχ. da (διδόναι), ἐνεστ. δι-δω-μι, ἀρχ. da-da-mi' βίξ. δακ, ἐνεστ. δάκ-νω, σανσ. βίξ. daç, ἀρχ. dak' βίξ. Fid, ἀρχ. vid (ὄρᾶν),

παρὰ. Φοῖδα, γοῖθ. vait, ἀρχ. τύπ. vivāi-da κτλ.

γ'. Τὸ ἔλλην. β ὡς ἀρχικὸν τοιοῦτον σπανιώτατα ἀποδεικνύεται· π. χ. βλη-χί, βλη-χάομαι, λατ. bal-are, σλαβ. ble-ja, ἀγ. bla-zai¹ βραχύς, λατ. bre-vis ἐκ τοῦ *breguis, σλαβ. brūz-ū καὶ τινὰ ἕτερα.

Ἄντι τοῦ γ, δ, β δὲν τίθεται ἐν τῇ ἑλληνικῇ χ, θ, φ.

3. Δασεῖα ἄφωνα χ, θ, φ· α) Τὸ ἀρχικὸν gh=τῷ ἔλλ. χ (περὶ τοῦ χj=σσ πρβλ. κατωτέρω τοὺς φθογγολογ. νόμους)· π. χ. χίν, γερμ. gaus, ἀρχ. τύπ. gausis, σανσ. hāsa¹-s δπλ. *ghansas, λιθ. žasis. σλαβ. gāsi¹ ρίζ. χυ ἐν τῷ χéF-ω, χύσις, γοῖθ. ρίζ. gu-t νεογερμ. gu-ss¹ ρίζ. ἄχ, ἄγγ ἐν τῷ ἄγγ-ω, ἄχ-νομαι, ἄχ-ομαι, ἄχ-ος, ἄχ-θος, ἀρχ. agh, σανσ. āh, λατ. ang, γοῖθ. aggn κτλ.

β'. Τὸ ἀρχικὸν dh=τῷ θ (περὶ τοῦ dj=σσ πρβλ. κατωτ. τοὺς φθογγολογ. νόμους)· π. χ. ρίζ. θε, ἀρχ. dha (τιθέναι), ἐνεσ. τίθημι, ἀρχ. καὶ σανσ. da'dhāmi¹ μέθυ, ἀρχ. καὶ σανσ. ma'dhu, ἀγ. mēu¹ ρίζ. ἰθ. ἐν τῷ αἴθω (ἀνάπτω), ἀρχ. καὶ σανσ. ρίζ. idh κτλ. Τὸ θερμὸς ὅμως σανσ. gharma's, λατ. formus, πρβλ. σλαβ. grē-ti, γερμ. warm, ἐκ τοῦ *gwarm, ρίζ. θερ, ἐξ οὗ θέρομαι καὶ θέρος, ἀρχ. καὶ σανσ. ghar, ἔχει θ ἀντὶ χ.

γ'. Τὸ ἀρχικὸν bh=τῷ ἔλλ. φ' π. χ. ρίζ. φα ἐν τῷ φα-ίνω, φά-σις· ρίζ. φα (λέγειν) ἐν τῷ φα-μί, φά-σιω, φά-τις, φωνή, ἀρχ. καὶ σανσ. bha, σανσ. bhā'mi (φαίνομαι), bhā-s, (φωτίζειν, φαίνεσθαι), bh-ās (λέγειν, ὁμιλεῖν), λατ. fari¹ ρίζ. φερ, ἐνεσ. φέρω λατ. fer, ferro, ἀρχ. καὶ σανσ. bhar, bhā'rāmi, γοῖθ. bar, baira κτλ.

Ρίζαι ἀπὸ δασεῖος ἀρχῆθεν ἀρχόμεναι καὶ εἰς δασὺ λήγουσαι ψιλοῦσιν ἐν τῇ ἑλληνικῇ τὸ ἀρχικὸν δασύ· πῆχυς (τὸ μέρος τῆς χειρός), ἀντί *πῆχυς, ἀρχ. σχανδ. bogr, ἀγ. buoc, σανσ. bahu¹-s (βραχίον) ἀντὶ τοῦ *bhāghu-s¹ πυθ-μῆν ἀντὶ *φωθ-μῆν, σανσ. budhi-na¹-s (ἔδαφος) ἀντὶ *bhudhi-na-s, ἀγ. bod-am, λατ. lu-n-d-us¹ πενθ-ερός, πενθ-ερά, πείσμα (σχοινίον) ἀντὶ *πένθ-μα ἐκ ρίζ. πενθ ἀντὶ *φενθ (γερμ. binden συνδέειν), σανσ. baudh, καὶ *bandh-u-s συγγενής, καὶ τὸ γοῖθ. band ἐνεσ. binda κτλ.

Β'. Ἀρχικὰ συνεχῆ σύμφωνα j, s, v. 1) Τὸ ἀρχικὸν j=τοῖς ἔλλ. ι, ε, ζ, υ, καὶ ἀποβάλλεται (περὶ τοῦ j εἰς ζ, σ πρβλ. κατωτέρω τοὺς φθογγολ. νόμους). Ἐκ τῆς ἀφομοιώσεως

τοῦ j πρὸς ἄλλα σύμφωνα, ὡς κέρρω ἀντὶ *κέρρω, ἐλάσσω ἀντὶ *ἐλαχίων κτλ. ἔπεται, ὅτι τὸ j ἐν τῇ ἑλλ. ἀπόλωτο ὀφικαίτερον. Ὅτι τὸ j ὑπῆρξέ ποτε ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, φαίνεται ἐκ τῆς ἐπιβροῆς τοῦ ἀρχαίου συμφώνου τοῦ ὀμικροῦ ὡς=τῷ ἀρχ. ja¹ (ἀφαίρ. τοῦ στελ. ja¹) καὶ τοῦ ἴετο, ἰέμενος καὶ ἐφ. ἐκ τοῦ ἀρχ. ja (ἰέναι)· ἐπὶ δὲ καὶ ἡ διὰ F γραφὴ ἀντὶ τοῦ j ἐν τῷ Φότι καὶ ἸλασίαΦο.

Τὸ ἔλλ. ι=τῷ ἀρχ. j¹ π. χ. ἐν τῇ συνήθει πρὸς σχηματιζομένων τῶν στελέχων καταλήξει ἀρχ. ja, ἑλλ. ιο¹ πάτρ-ιος ἀρχ. patar-ja-s¹ τελείω, ἐξ οὗ τελέω ἀντὶ *τελεσ-ιω, = ἐνεσ. διὰ τοῦ ja ἐκ τοῦ στελέχους τέλεσ-(τέλος) καὶ τῆς προσφύσεως -ji- κτλ.

Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸ j μετὰ τὰ ὑγρά ἀρχῆθεν κείμενον μετατίθεται ἔμπροσθεν αὐτῶν ὡς· π. χ. φθέρω ἐκ τοῦ *φθέρ-ω κτλ.

Τὸ ἔλλην. ε=τῷ ἀρχ. j¹ π. χ. κενός ἀντὶ *κενῆος ὡς δεικνύσθαι τὸ παρ' Αἰολεῦσι κέννος, τὸ σανσ. kvanja-s, ἀρχ. πιθανός kvamja-s¹ στερεός=στερρός ἐκ τοῦ *στερός, κτλ.

Τὸ ἔλλ. ζ=τῷ ἀρχικῷ j, ὅπερ φαίνεται ἀναπτύσσῃ πρὸ αὐτοῦ δ, ὡς ζ=δij¹ π. χ. ρίζ. ζυ ἐν τῷ ζεύγνυμι, ζυγόν, dju-yōn = ζυγόν, λατ. jugum, σανσ. jugam κτλ¹ ρίζ. λατ. σανσ. καὶ ἀρχ. jug¹ ζέω, ρίζ. ζεσ. ἔ-ζεσ-μαι, ζεσ-τός, ἀγ. jes-am, γερμ. gachren, ἀρχ. τύπ. τῆς ρίζ. jas.

Τὸ ἔλλ. σ¹ πνεῦμα = τῷ ἀρχ. j¹ π. χ. ἦπαρ, λατ. iecur, σανσ. jakr¹ ἄγιος, σανσ. jagjās, ἀρχ. ρίζ. jag¹ ὄρα, ζενδ. jara, γοῖθ. jōr, ἀγ. ja¹ ὕσ-μῖν (τοπ. ὕσ-μῖ-νι), ὕσ-μῖνη (μάχη), ρίζ. ὕς πρὸ τοῦ μ ἀντὶ τοῦ *ὑθ.=σανσ. judh (μάχεσθαι), judh-mana-in ὕσμῖνην καὶ κατὰ τὴν καταλήξιν ὁμοιον ὕμε-ις, σανσ. jus¹ ma¹-t (ἀφαίρ.), λιθ. jus κτλ.

Τελευταῖον τὸ j ἀποβάλλεται ὅλος ἐν τῇ ἑλληνικῇ π. χ. ἐν ἀρχῇ τῶν αἰολ. ὕμε-ις, πρβλ. σανσ. jus¹ ma¹-t (ἀφαίρ.) ὅτι παρὰ Σαπρωί ἐκ τοῦ στελέχους δ, ἀρχ. ja. Ἐν μέσῳ τῆς λέξεως συμβαίνει τοῦτο συνήθερον π. χ. κατόπιν συμφώνου εἰς τὴν καταλήξιν τοῦ μέλλοντος -σω ἀντὶ *sjō, πρβλ. τὸν τύπον -σιω = τῷ ἀρχ. καὶ σανσ. -sja¹mi. Συνηθέστατα ἀποβάλλεται τὸ j μετὰ ζῶ φωνέντων, οὕτως ἐν ταῖς καταλήξεσι τῶν παραγώγων βημάτων -έω, -άω, -όω, αἰτινες ἀντιστοιχοῦσι ταῖς ἀρχαῖς καὶ σανσκριτικαῖς εἰς -ajami¹ π. χ. ρορέω=τῷ ἀρχ. καὶ σανσ. bhār-ajami¹. Εἰς τὰ εἰς εω ἐκ τοῦ ειω, ὡς τελείω ἐκ τοῦ τελείω ἀντὶ *τελεσ-ιω ἐκ τοῦ στελέχους τέλεσ-

(τέλος), μετὰ τῆς προσφύσεως ja, εἰς τὰ εἰς -ω ἀντί -ujω ὡς φῶω, ἀρχ. φῶιω, ἀρχ. τύπ. bliujami κτλ. Εἰς τὴν ἐν. γεν. τοῦ ἀρσ. καὶ οὐδ. τῶν εἰς -ο-, ἀρχῆθεν εἰς -α-, στελεχῶν π. χ. ἵππου ἐκ τοῦ ἵππου καὶ τοῦτο. ὡς γνωστόν, ἐκ τοῦ ἵππου, ὕπερ αὐθις ἐκ τοῦ ἵππου-jo, ἀρχ. akvasja πλέον καὶ πλείον, ἀρχ. τύπ. rja-jaus, συγκριτικὸν ἐκ τῆς ῥίζης rja, par ἐν τῇ ἑλλ. πολ-ύ. Τὸ j λοιπὸν πρὶν ἢ ἀπολεσθῆ, εἶχε μεταπέσει εἰς u.

2. Τὸ ἀρχικὸν s = τῷ ἑλλ. σ καὶ τῷ ῥ πνεύματι καὶ ἀποβάλλεται.

α) Τὸ ἑλλ. σ = τῷ ἀρχ. ς ἐν τέλει τῆς λέξεως καὶ πρὸ ἀφώνων, σπανιώτερον δὲ πρὸ φωνηέντων π. χ. ῥίζ. ἐς, ἀρχ. ἀς (εἶναι, esse), ἐσ-τι, ἀρχ. καὶ σανσ. as-ti. ῥίζ. μενες, ὄν. μένος, ἀρχ. καὶ σανσ. manas. Ἡ κατάληξις τῆς ἐν. ὄν. τοῦ ἀρσ. καὶ θηλ. εἰς-ς π. χ. πόσι-ς, ὄψ=Ὀπί-ς, ἀρχ. καὶ σανσ. pali-s, ἀρχ. vak-s. Ἡ κατάληξις τῆς ἐν. γεν.-ος, ἀρχ. ας π. χ. Fop-ός, ἀρχ. vak-as, σανσ. vak-as, κτλ. ῥίζ. στα, ἴστανι, ἀρχ. sta-stā-mi, λατ. καὶ ἀρχ. -sta. ῥ.) τὸ ἑλλ. ῥ πνεῦμα = τῷ ἀρχ. ς ἐν ἀρχῇ λέξεως πρὸ φωνηέντων καὶ τοῦ ἀρχικοῦ v π. χ. ῥίζ. ἐδ, ἐδ-ος, ἐδ-ρα, ἔξομαι ἀντί *ἐδ-joμαι, λατ. sed, ἀρχ. καὶ σανσ. sad (καθίσθαι) ἑπτὰ, λατ. septem, ἀρχ. καὶ σανσ. saptar ῥίζ. ἐπ, ἐπ-ω, ἐπ-ομαι, λατ. sequor, σανσ. ῥίζ. sak', ἀρχ. sak' ὕπνος, ἀρχ. καὶ σανσ. sva'pnas κτλ.

Οὐχὶ σπανίως τὸ ῥ κατόπιν φωνηέντος ἐκ μέσου λέξεως μετασθάνει εἰς τὴν ἀρχὴν πρὸ τοῦ φωνηέντος π. χ. ἱερὸς (ἰσχυρὸς, ἄγιος) ἐκ τοῦ ἱέρρς, ἰσερρς = σανσ. is'ira'as (ἰσχυρὸς, θαρράλειος) Εἰπόμην ἐκ τοῦ *ἐ-επόμην, *ἐ-σε-πόμην, ῥίζ. ἐπ (ἐπεσθαι) ἀντί *εσπ, ἀρχ. sak' ἔως (αὐγή), ἀντί *ἔως ἐκ τοῦ *εῦως, *ἐΓ'ώς, πρβλ. αιολ. αὔως ἀντί *αὔσως (ἡὸς μετ' ἐκτάσεως ἀντί *αΓ'-σως), ἀρχ. τύπ. τοῦ στελ. aus-as-, πρβλ. σανσ. us'-as (αὐγή), ἐπίσης ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζης τὸ λατ. aurora ἀντί *aus-ōs-a, ὡς ἐν τῇ ἑλλ. μετ' ἐπιτάσεως τῆς ῥίζης κτλ.

Ἐνίοτε τὸ ῥ εἶναι μεταγενεστέρα προσθήκη φαίνεται, ὅτι τὸ γλωσσικὸν αἰσθημα ὡς πρὸς τὴν διαφορὰν τοῦ ῥ καὶ τοῦ σημιτικῷ ἔλιπ πρωίμως ἤδη ἤρξατο νὰ ἀποβάλλεται (πρβλ. κατωτέρω γ'). Οὕτω π. χ. ἐν τῷ ἵππῳ ἐκ τοῦ *ik'ros, πρβλ. τὸν ἕτερον τύπον ἱκκος, λατ. equos, σανσ. a'cnvas, ἀρχ. τύπ. akvas. Ὅτι ἐνταῦθα τὸ ῥ βραδύτερον εἰσῆλθη, δεικνύουσι τὰ ὀνόματα Λευκιππος, Ἀλκιππος ἀντί τοῦ *Λεύχιππος, *Αλχιππος ὕστερος = τῷ σανσ. u't

-laras. Τὸ ὕ ἀπαντᾷ ὡς ἀρκτικὸν τοσοῦτον συνεχῶς ἀντί τοῦ ἀρχικοῦ sh, sva, ὥστε τὰ σπανιώτερον ἀπὸ ὕ ἀρχόμενα ἀνήκουσιν εἰς τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν τοῦ ὕ. Εἰς ταῦτα πιθανῶς ἀνάγεται τὸ ὕδωρ, θωιωτ. οὕδωρ, λατ. unda, σανσ. ud-am, ud-ak'am, γοθθ. vato, λιθ. vandū κτλ.

γ.) Ἐν τῇ ἑλληνικῇ τὸ ἀρχικὸν s ἢ μᾶλλον τὸ ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ s προκύπτον ἀποβάλλεται ἐντελῶς. Καὶ ἐν μέσῳ μὲν λέξεως ἰσχύει τοῦτο ὡς κανὼν, σπανίως ὅμως ἐν ἀρχῇ πρὸ φωνηέντων ἐξ ἐναντίας πρὸ τοῦ ἀρχικοῦ ρ καὶ ν συμβάνει πάντοτε π' χ. μένος, γεν. μένους ἐκ τοῦ μένεος καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ *μένεσος, ἀρχ. τύπ. καὶ σανσ. ma'nasas φέρρ ἐκ τοῦ *φέρεσαι, ἀρχ. bharasai μῦς, γεν. μυδς = λατ. mus, muris, ἀμφότερα δὲ ἐκ τοῦ *masas κτλ.

Ἐν ἀρχῇ πρὸ φωνηέντων τὸ ῥ ἀπεβλήθη ἐν τῷ ἀ-, ὕπερ ἐστὶν ἀντί τοῦ ἀ-, ὁ ἐπίσης ἀπαντῶντων = ἀρχ. καὶ σανσ. sa- (ἡμού) π. χ. ἀ-δελφίους, ἀ-δελφός ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς μήτρας ἀ-λογος (ὁ τὸ αὐτὸ ἔχων λέχος) ὁ-πατρος = ὁμόπατρος· οὕτω καὶ ἀ-πας ἑτεός, σανσ. sal-ja's ῥίζ. ἐχ τοῦ ἐχ-ω = σανσ. salr' ἔ-σταλ-κα ἀντί ἔ-σταλ-κα, *εσ-σταλ-κα ἔ-σπαρ-μαι καὶ πλείεστα ἔτερα. Ἡ τοῦτου φαίνεται, ὅτι ἢ ἀποβολὴ τοῦ ῥ πνεύματος, ὃ οἱ νεώτεροι Ἑλληνες ἀπεβάλον ἐντελῶς, εἶναι ἤδη ἀρχαία.

Πρὸ τοῦ ν ἀπεβλήθη τὸ σ π. χ. νυδς (νύμφη), λατ. nurus, ἀγ. snur, snura, σανσ. snus ῥ ἀρχ. ἑλλ. τύπ. *συνου-ς ῥίζ. νυ ἐν τῷ νεΓ'-ω, παρτ. παρ' Ὀμήρῳ ἔννεον, ἐκ τοῦ *ἔ-ανεΓ'-ον, ἀρχ. καὶ σανσ. snu (ῥέειν, στάζειν).

Πρὸ τοῦ ῥ τὸ ῥ ἀποβάλλεται π. χ. ῥυ (ῥεῖν) ῥέω, ῥυτός = σανσ. καὶ ἀρχ. sru, γερμ. παρεμβολῆ τοῦ t sru ἐν τῷ strom, λιθ. sru καὶ stru, σλαν, stra ἐν τῷ o-strov-ū (τόπος περιβήρυτος, νησος) διατηρεῖται ὅμως τὸ σ ἐν τῇ ἀφομοίωσει πρὸς τὸ ῥ π. χ. ἔρῥυνη, ἔρῥευσα ἀντί τῆς *ἔ-σρῥυνη, *ἔ-σρευ-σα.

Καὶ ἐν τῇ ῥίζῃ μερ τοῦ μέρ-μερ-ος (πλήρης, φροντίδων), μέρ-ιμνα, μέρ-τυς, ὡς καὶ ἐν τῇ λατ. mo-mor καὶ τῇ γερμ. mar'i (περίφημος) τὸ ἐν τῷ σανσ. smar (διανοοῦμαι, μιμνήσκουμαι) διατηρηθὲν s ἀπεβλήθη.

Πρὸ ἄλλων συμφώνων τὸ σ ἀποβάλλεται σπανίως. Ἐν τούτοις ἔχομεν π. χ. ταῦρος, λατ. taurus, σανσ. sthura's, γοθθ. stiu'r, γερμ. stier. Ἐνίοτε ἢ ἐναλλάχῃ τοῦ σ τ καὶ τ ἰδιάζει μᾶλλον ταῖς διαλέκταις, ὡς τέγος καὶ στέγος, στέγ-ω, λιθ. sto'g-as (στέγη), stèg-ti

(στέγειν), βίξ. σανσ. strap, ἀρχ. stag, πρβλ. λατ. leg-o, γερμ. decken, βίξ. dak άνευ του s εν ἀρχῇ.

3. Τὸ ἀρχικόν V=τῷ ἔλλ υ, F ἀπολεσθέν-τι ἐν τῇ γλώσσῃ βραδύτερον. Τὸ υ σπικνίως ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ ἑνεύματος.

α) Τὸ ἔλλ υ.= τῷ ἀρχικῷ V π. χ. δύο, δῶν, ὅπερ μετὰ τοῦ δῶδεκα ἀναφέρεται εἰς ἀρχαιότερον ἔλλ. στέλεχος δFο=σανσ. dva- τὸ αὐτὸ καὶ περι τοῦ κύων καὶ λατ. canis ἀντι ἰquani s, σανσ. cṅā, καὶ ἐν ἄλλαις τισὶ περιστάσει. Δυσκόλως ὀρίζεται εἰ τὸ V ἢ τὸ υ εἶναι τὸ ἀρχαιότερον ἴσως ἢν (ἀγγλ. w) ἦν τὸ ἀρχαιότατον.

β'. Τὸ ἔλλ. F, ἀπολεσθὲν βραδύτερον ἐν τῇ γλώσσῃ, ἦν τὸ αὐτὸ τῷ ἀρχικῷ V π. χ. Fοῖ-νος, λατ. vī numi, ἀρχ. λατ. veinomi, ἀρχ. τύπ. του σελ. vaina- Fοίκος, λατ. vicus, ἀρχ. λατ. vicus, σανσ. vīca-s, ἀρχ. vaika-s' Fέ-ρον, βίξ. Fέργ, σανσ. vrg', uḥ', γερμ. vutk (werk, warken), ἀρχ. varg' βίξ. Fεπ (λέ-γειν)=λατ. voc ἀντι 'vee, σανσ. vak', ἀρχ. vak. π. χ. ἐν τῷ Fέπος=σανσ. va'kas (λό-γος) καὶ πλείστα ἕτερα.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν λέξεων μεταξὺ φωνηέν-των τὸ vj δύναται νὰ ἀποβληθῇ, ὡς ἐν τῇ προσφύσει ja τῇ προστιθεμένη ἐν τέλει τῶν ἀφηρημένων εἰς iu καὶ δι' ἐπιτάσεως iav, ὅ-θεν iav-ja=τῷ ἔλλ. τέο π. χ. δοτέος=σανσ. dātav-jas' θετέος=σανσ. dlatavjas.

γ.) τὸ ἔλλ. ' = τῷ ἀρχ. v ἐν τῷ ἔσπερος, ἔσπερα, πρβλ. λατ. vesperus, vespera. 'Is-τωρ, καὶ ἴσ-τωρ, οὐπερ κατὰ τὸ Fιδ-μεν ἔ-πρεπε νὰ σχηματισθῇ στέλεχος Fιδ-τωρ, ἐξ οὗ ἰ-σορία ἐκ τῆς βίξ. Fιδ' ἔννομι, εἴμα, αἰολ. Fέμ-μα= Fέσ-νομι, Fέσ-μα βίξ. Fεσ, λατ. ves-tire, ἀρχ. καὶ σανσ. βίξ. vas. Ἐνταῦθα δύ-ναται ὅμως τὸ ἑ νὰ προκύψῃ καὶ ἐκ τοῦ σ διὰ μεταθέσεως.

Μοναδικὸν εἶναι τὸ θ=τῷ ἀρχ. v ἐν τῷ θού-λομαι ἐκ τοῦ ὀλλνομαι, σανσ. vṅhe, ἀρχ. τύπ. var-na-mai' τὸ δὲ αἰολ. ὀλλλομαι καὶ ὀλλλα=βουλή μαρτυρεῖ, ὅτι ἀρχῆθεν ἦν ὀλό-να, τὸ δὲ οὐ ἐγένετο δι' ἀντικαταστατικῆς ἐκ-τάσεως ἕνεκα τοῦ ἀποβληθέντος v' ἢ βίξα βολ ἀντι Fολ. ἀντιστοιγεῖ τῷ λατ. vel, vol ἐν τῷ velle, vol-i, ἀρχ. καὶ σανσ. var ἀρεῖσθαι, βούλεσθαι. Ἐν ταῖς διαλέκτοις συνηθέστερον εὐρίθαι θ ἀντι τοῦ ἀρχ. v ἐν τῇ λακωνικῇ π. χ. Fέργον, εἰδεῖν ἀντι Fέργον, Fειδῖν, ἀρχ. βίξ. vurg, vid, παρὰ τοῖς αἰολεῦσι βρίζα, βρόδον ἀντι Fρίζα, Fρόδον κτλ. Πολλὸ πιθανόν, ὅτι ἐν

αὐτοῖς, πλὴν τῶν βρ=Fr, τὸ θ ἐν τῇ γραφῇ ἀντικαθίσταται τὸ v ἀντι τοῦ F.

Παρὰ τὸν συνήθη κανόνα καίτοι σφ ἀντι τοῦ ἀρχ. sv ἐν τοῖς ἀνωονυμικοῖς στελέγεσι σφε-, σφο- (σφεῖς, σφέτερος, σφέ-ς)=ἀρχ. καὶ σανσ. sva.

Τὸ ἀρχικόν v μετεβλήθη εἰς μ' ἀμύνος ἀντι ἰα' i-vo-s, ἀρχ. avi-s, ἔλλ. ο' i-s (ἴς) καὶ ἐν τισιν ἄλλοις.

Περὶ τῆς ἀφομοίσεως τοῦ v εἰς ἄλλα σύμ-φωνα, ὡς τέσσαρες, *τέσFαρες, τέτFαρες ὅρα κατ. περὶ τῶν φθογγολογικῶν νόμων.

F'. Σύμφωνα ἔθροια. 1) Τὸ ἀρχικόν n= τῷ ἔλλ. v (πρβλ. τὰ περὶ τῶν φθογγολογικῶν νόμων κατωτέρω) π. χ. νέFος, ἀρχ. καὶ σανσ. navas' ναῦς, σατ. navs, λατ. navis' ἀ-νήρ, στέλ. νερ-, ἀρχ. καὶ σανσ. nat- ἐννέFα (έννέα), λατ. novem, ἀρχ. καὶ σατ. na'van κτλ.

Πρὸ τῶν οὐρανισκοφώνων τὸ ἔθροιον τρέπε-ται εἰς οὐρανισκόφωνον, ἀρχ. nk, ng, nḡh= τοῖς ἔλλ. γκ, γγ, γχ, πρὸ δὲ τῶν χειλειοφώ-νων εἰς χειλειόφωνον. Κατὰ ταῦτα τὸ ἐν τῇ βίξῃ τοῦ ἐνεστῶτος ἔθροιον, τὸ ἀρχικόν n καὶ μετὰ τὴν βίξαν, μένει ἄτρεπτον. ὡς τέμνω, ἀορ. β'. ἔ-ταμ-ον Ὡς v πρὸ τῶν ὀδονοφώνων, οἶον λαμβ-άνω, ἀορ. β' ἔ-λαβ-ον' πρὸ τῶν χει-λειοφώνων γίνεται μ, ὡς λαμβ-άνω, ἀορ. β'. ἔ-λαβ-ον' πρὸ τῶν οὐρανισκοφώνων γ, ὡς λαγγ-άνω, ἀορ. β'. ἔ-λαγγ-ον. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει ἀλ-λαχοῦ, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἀντιθέσεσιν, ἔνθα ἡ σὺν, γίνεται συμ-, συγ κατὰ τὸ ἐπόμενον σύμφωνον.

2) Τὸ ἀρχ. τ=τοῖς ἔλλ. μ, ν, τὸ τελευ-ταῖον ἐν τέλει λέξεως) π. χ. στέλ. με-, μο-, ἔμε-, ἐμο-, (ἀ πρόσ. ἀντ)=λατ. me-, γερμ. mi-, (ἐν τοῖς mi-clī, mi-r) ἀρχ. καὶ σανσ. ma ἔξ οὗ -μι, πληθ. -μεν, δωρ. -μες (ἀ πρόσ. πληθ. τοῦ ῥήμ.=τῷ ἀρχ. καὶ σανσ. mi-ma-si) π. χ. εἰ-μι=τῷ ἀρχ. aimi, σανσ. ἑ-mi' ἔ-μεν=ἀρχ. καὶ σανσ. i-ma'si' μέσος (μέσος) = μῆθις λατ. medius, ἀρχ. καὶ σανσ. ma'dhijo-s, γοθθ. midjis κτλ.

Δ'. ὕγρα, ρ καὶ λ. φθόγγου.

1. Σύμφωνα ὄγρα. Τὸ ἀρχ. r=τῷ ἔλλ.πν. ρ, λ. α) Τὸ ἔλλ. ρ = τῷ ἀρχ. F' π. χ. βίξ. ῥυθ, ἀρχ. καὶ σανσ. rudh. ἢ πρόσφους ρο, ἀρχ. καὶ σανσ. ra, ἀμφοτέρων ἐν τῷ ἔ-ρυθ-ρός, σανσ. rudh-ira's, λατ. ruber τ. ἔ. rub-ro-s ἀρχ. rudh-ra-s' βίξ. ἄρ ἐν τῷ ἀρ-ῶν, ἄρ-οτρον, λατ. ar-o ar-atrum, γοθθ. ar-jau, λιθ. ar-ti, σλαυ. or-ati' βίξ. ὄρ ἐν τῷ ὄρ-νομι λατ. or (origo), σανσ. ar ἐν τῷ r-ἡσ' ai (origo) κτλ.

2) Τὸ ἕλλ. λ=τῷ ἀρχ. Γ' π. χ. βίξ. λυκ ἐν τῷ λευκός, λατ. luc, σανσ. ruk', ἀρχ. ruk (φωτίζειν) βίξ. πολ, πλε, ἀρχ. καὶ σανσ. par (πληρῶν) ἐν τῷ πολὺς, σανσ. ruhi's ἀντί τοῦ ἀρχ. parus, πύμ-πλη-μί' ἐ-λαχὺς, σανσ. lag-hu's κτλ.

Οἱ κυριώτεροι γθογγολογικοὶ νόμοι τῶν συμφώνων.

Οἱ ἐπὶ τῶν συμφώνων ἰσχύοντες νόμοι παρατηροῦνται ἅ) ἐν μέσῳ, καὶ β') ἐν τέλει τῆς λέξεως.

Α') 'Ἐν μέσῳ λέξεως. 1. 'Ἡ ἀφομοίωσις' ἅ) ἐντέλης ὁμοίωσις τῶν προηγουμένων γθογγων πρὸς τὸν ἐπόμενον' π. χ. τοῦ σ πρὸς τὸ ἐπόμενον ν, μ' ἔννυμι= *Γέσ-νυμι' αἰολ. ὄρε-νος= *ὄρε-νος ἐκ τοῦ ὄρο, στέλ. ὄρετ, πρόσφους νο- αἰολ. ἔμι= *ἔσ-μι' τὸ εἰ-μί καὶ ὀρεινὸς ἀντικαθίστασι τὸ διπλοῦν μ καὶ ν δι' ἐκτάσεως. 'Ἐν τοιαύταις ἀφομοιώσεσι περιλαμβάνονται οὐχὶ σπανίως σύμφωνα ἀπολεσθέντα βραδύτερον' π. χ. περιβύρτος ἀντί τοῦ *περί-στυ-τος, βίξ. βυ (βέΓ-ω) ἀντί *στυ, ἀρχ. καὶ σανσ. stu, γερμ. stu (μετὰ παρεμβλημένου t) κτλ' ἀρρηκτος ἀντί *ἄ-Γρηγ-τος, βίξ. Γραγ (Γράγ-νυμι, Γρῆξις ἀντί *Γρῆγ-τις) φιλομειδῆς ἀντί *φιλο-σμεϊ-δῆς, βίξ. μι ἀντί *σμι, ἀρχ. καὶ σανσ. smī (γεῶλῶν) κτλ.

Εἶναι γωσστή ἡ ὁμοίωσις τῶν ἀκαριαίων χειλεσοφῶν συμφώνων πρὸς τὸ ἐπόμενον μ' π. χ. γράμμα ἀντί *γράφ-μα (γέγραμμαι ἐκ τοῦ *γέγραφ-μαι) κτλ. ἔτι καὶ αἱ μόνον ἐν συνθέσει φαινόμεναι ἀφομοιώσεις, ὡς συλλέγω, συῖρέω καὶ τὰ ὅμοια.

'Αφομοιούμενων ὄλων τῶν ὀδοντοφῶνων καὶ τοῦ ν πρὸς τὸ ἐπόμενον σ, τὸ οὕτω προκύπτουν διπλοῦν σ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέξεως ἡγούμενων βραχέος φωνήεντος ἀπαντᾷ μόνον ἐν τῇ ἀρχαιότερᾳ ἐποχῇ τῆς γλώσσης, οὐχὶ δὲ βραδύτερον. Παρ' Ὀμήρῳ φέρεται π. χ. ποσσὶ ἐκ τοῦ *ποδ-σῖ, ὅπου τὸ σ εἶναι λείψανον τῆς ἀφομοιώσεως, οὐχὶ σπανίως δέ, καὶ μάλιστὰ ὅπου ἀρχῆθεν ἦν ντ, νδ, νθ, κατείνεται τὸ προηγούμενον φωνῆεν. Τὸ τὴν ἀφομοίωσιν προσενοῦν σ δὲν εἶναι ἀρχικὸν ἐκ τοῦ τ γενόμενον' π. χ. πείσις (πάθος) ἐκ τοῦ στελ. πενθ-καὶ τῆς προσφύσεως σι-ς ἐκ τοῦ τι-ς. *Ἐκτασις δὲ γίνεταί ἐν τοῖς εἰδῶς= *Γεῖδ-φοτ-ς, δαίμων *δαίμων-ς, φέρουσι *φέρουσι ἐκ τοῦ φέροντι. Ν μετὰ ὀδοντοφῶνῳ ἀποβάλλεται πρὸ τοῦ σ' π. χ. σπείσω ἐκ τοῦ *σπένδ-σω, τιθείς

ἐκ τοῦ *τιθέντ-ς, χαίρις ἐκ τοῦ *χαρι-Γεντ-ς κτλ. 'Ἐτι δὲ καὶ ὅταν ἡ ἀφομοίωσις συμπίπτῃ μετὰ τῆς ἀποβόλης τοῦ πρώτου συμφώνου, ὡς διδάσκω ἀντί τοῦ *διδάχ-σκω, πρβλ. διδαχ-ή' λάσκω ἀντί τοῦ *λακ-σκω, πρβλ. ἔ-λακ-ον, κτλ.

β') 'Ἐντέλης ὁμοίωσις τοῦ ἐπομένου γθογγου πρὸς τὸν ἡγούμενον. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀφομοιώσεως ὡς καὶ τὸ προηγούμενον ἰδιάζει τοῖς Αἰολεσῖ, παρὰ δὲ τοῖς ἄλλοις 'Ἐλλῆσιν ἀντί τοῦ διπλασιασμοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκτείνεται τὸ προηγούμενον φωνῆεν, ἢ τὸ υ καὶ j μετατίθεται. Οὕτω τὸ F, j καὶ σ ἀφομοιοῦνται πρὸς τὰ προηγούμενα ὑγρά, τὸ F' καὶ j ἐνίοτε καὶ πρὸς ἄλλους φθόγγους καὶ ἰδίως πρὸς τὸ σ, τὸ j πρὸς τὸ τ καὶ δ' π. χ. γόννος= γουνός= τῷ γόνF-ος, γεν. τοῦ στελ. γόνυ-στέλ. πολλο- ἀντί τοῦ *πολFο-, ὅπερ εἶναι περαιτέρω διαμόρφωσις διὰ τοῦ ο=ἀρχ. α τοῦ στελ. πολύ-, ἀρχ. par-u' ἴσπος ἐκ τοῦ *ἴF-φος, *ἴκFος (καὶ ἴκκος), ἀρχ. ak-va-s' κτένω= κτένω= *κτέν-jω' χεῖρῶν= χεῖρων= *χεῖρjω κτλ. Εἰς τὸ λj ἡ ἀφομοίωσις ἔμεινεν εἰς ἀπάσας τὰς διαλέκτους' στέλλω= *στέλλjω' ἄλλος= *ἄλλος, λατ. alius' πτίσσω= πτίσjω, λατ. βίξ. pis ἐν τῷ pinso, pisto, σανσ. pis'. Τοῦτο εἶναι σπανιότερον, συνθήσῃ ὅμως ἀποβάλλεται τὸ σ, βραδύτερον δὲ καὶ τὸ j (δρα ἀνωτ. σελ. 38. Σύμφωνα συνεχῆ ἅ, 1). πόδεσι ἐκ τοῦ *πόδεσFι, τὸ -σFι ἀρχ. -sva εἶναι κατάληξις τῆς τοπ. πληθ. ποδε- ἐκ τοῦ ἀρχαιότερου ποδ- ἄνοματικῷ στελ' καὶ ἐν αὐτοῖς ἡ γλώσσα βραδύτερον ἐτήρησεν ἐν σ' π. χ. πόλεσι, γλυκέσι, ὅπερ ὅμως μεταξὺ δύο φωνηέντων οὐδέποτε ἀποβάλλεται ὡς κείμενον ἀντί σσ. Τὸ τέτταρες, τέσσαρες ἐκ τοῦ *τέτFαρες, (ἀρχ. τύπ. kalvaras), εἰς οὐ *τέσFαρες εἶναι παράδειγμα ἀφομοιώσεως τοῦ F' πρὸς ἀκαριαῖον φθόγγον. Τὸ τ ἀντί τj, θj, κj (κατὰ τὸ φαινόμενον γj), χj ἐγένετο ὡσαύτως, τοῦ μὲν κj πρῶτον γενομένου τj, ὡς ἐν πολλαῖς ἐτέραις γλώσσαις ἡ αὐτὴ ἀλλαγὴ τῶν φθόγγων φαίνεται, τῆς δὲ δασυτήτος τοῦ θj, χj ἀπολεσθείσης' π. χ. ἐρέτω ἐκ τοῦ *ἐρετ-jω, πρβλ. ἐρετ-μός' ἥττων ἐκ τοῦ *ἥτjω ἀντί τοῦ *ἥκ-jω, πρβλ. ἥκ-ιστος' ἐλάττων ἀντί τοῦ *ἐλατjω, τοῦτο δὲ ἀντί τοῦ *ἐλαθjω, *ἐλάχjω, πρβλ. ἐλάχιστος καὶ ἐλαχύς. Τὸ τ δὲν παρήχθη ἐκ τοῦ σσ, ἀλλ' εἶναι διάφορον διαλεκτικοὶ τρόποι τῶν αὐτῶν ἀρχικῶν τύπων, οἵτινες προηγήθησαν τῶν διὰ σσ.

Τὸ δδ, ἔτι τὸ ἀρχικὸν δδ, ἀντί δj, γj ὕπερ

(δ) πρῶτον ἐγένετο δ], ἀνήκει ἐπίσης εἰς τὰς διαλέκτους π. χ. παρὰ Βοιωτοῖς καὶ Λάκωσι Δεύς, ἀντὶ τοῦ *Διεύς (Ζεύς). Παρὰ Βοιωτοῖς σπαρδῶ ἀντὶ τοῦ *σπαρδῶ ἐκ τοῦ *σπαρ-γῶ (σπαζῶ), βίξ. σπαγ (ἐ-σπαγ-ην) σπαλπίδδω ἀντὶ τοῦ *σπαλπίδ-γῶ, *σπαλπίγῳ), σπαλπίζω σπ-λεγ. σπαλπ-γ- (σπαλπιγξ- σάλπιγγ-ος). Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ τὸ ἀττ. καὶ ἰων. ἐρῶ, βίξ. Φεργ, (παρὰκ. ἐοργα, δηλ. ΓέΦοργα, Γέργον), γοθθ. vark, ἀντὶ τοῦ *Φερδ-γῶ, Γέργ-γῶ, ἐξ οὗ ὠφραλεν εἶναι *Γέρζω, ὅπερ ὁμοῦς διὰ τὸ ἀσυνδύκαστον τοῦ ρζ φαίνεται μὴ γινόμενον πρὸλ. ἰων. Γρέζω, βοιωτ. Γρέδδω = Γρεγῶ, διαφέρουσι τοῦ *Γερδ-γῶ μόνον κατὰ τὴν μεταθέσιν τοῦ Φεργ εἰς Φρεγ.

Ἡ αὐτὴ ὁμοίωσις γίνεται καὶ ἐν τοῖς ἐν μέσῳ λέξεσι λσ, ρσ, νσ, μσ, (ἐξαιρέσει ἀρχικῶν τινων λέξεων, ὡς ὄρσω, ὄρσε, χέρσος (χέρρῳς), θάρσος, (θάρρῳς), πέφανσι (ἀναπόδεικτον ὁμοῦς) π. χ. ἔστελλα = ἔστελλα = ἔστελ-σαῖολ. ῥρῶτα = ῥρῶταῖ αἰολ. ἐγέννατο = ἐγείνατο = ἐγένεσατοῖ αἰολ. ἐνεμμα = ἐνεμα = ἐνεμσα κτλ. Οὕτως ἐγένετο χήν, γεν. χην-ός ἐκ τοῦ *χέν-ς *χεν-ός, λατ. (li) ans-er, σανσ. hāns-a, γερμ. gaus' μὴ ἰων. καὶ αἰολ. μείς, γεν. μν-ός ἐκ τοῦ *μέγς, λατ. mensi-s, σανσ. mas (ἀρχ. ma-nt- μετ. ἐνεργ. ἐνεσ. τῆς βίξ. ma μετρῆν) ὄλλυμι ἀντὶ τοῦ *ὄλ-νυμι.

γ) Ὅμοίωσις τοῦ προηγουμένου σθόγγου πρὸς τὸν ἐπόμειον. Ὡς γνωστὸν πρὸ τοῦ τ καὶ σ εὐρητὰ μόνον ἀκαριαῖα ἄφωνα (λεκ-τός, λέκ-σις = λέξις, βίξ. λεγ), πρὸ τοῦ δ ἀκαριαῖα ἡμίφωνα (γράφην βίξ. γραφ), πρὸ τοῦ θ δασέα (λεχ-θῆναι, βίξ. λεγ).

Πρὸ τοῦ ν τὰ χειλεόφωνα μεταβαίνουσι εἰς τὸ ἔρρινον αὐτῶν π. χ. σεμ-νός ἀντὶ *σεβ-νός, πρὸλ. σέβ-ομαι, καὶ ὅμοις εὐρητὰ π. χ. ὕπνος ἀπέναντι τοῦ λατιν. som-nus ἀντὶ τοῦ *sop-nus.

Τὸ ν μεταβαίνει, ὡς γνωστὸν, πρὸ τῶν χειλεόφωνων εἰς τὸ χειλεόφωνον ἔρρινον μ' π. χ. ἐμ-πειρος ἀντὶ τοῦ *ἐν-πειρος' πρὸ δὲ τῶν οὐρανισκοφώνων εἰς τὸ οὐρανισκόφωνον ἔρρινον γ' π. χ. συγκάλω ἀντὶ τοῦ *συνκάλω.

Πρὸ τοῦ μ τὰ ὀδοντόφωνα τ, δ, θ, μεταβαίνουσι συνήθως εἰς τὸ συριστικὸν αὐτῶν π. χ. ἦνυσ-μαι τοῦ ἀνύτ-ω (ἐκτελῶ), πέπεισμαι ἀντὶ τοῦ *πέπειθ-ω κτλ. Ἐν τούτοις εὐρητὰ ἰων. ὀδ-μὴ καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστοῖς ὀσ-μῆ, βίξ. ὀδ' ἰδ'-μεν καὶ ἰσ'-μεν' τὰ ἀριθμῶς, ἀτμῶς, κεκορημένους καὶ ἔτερα δὲν τρέπουσι τὸ ὀδοντόφωνον εἰς σ.

*Ἐτι γνωστὴ εἶναι ἡ μεταβολὴ τῶν οὐρανισκοφώνων κ, χ πρὸ τοῦ μ εἰς γ' π. χ. δόγ-μα, βίξ. δοκ' τέτυγ-μαι, βίξ. τυγ' καὶ ὅμοις μένει συγνάξις χ' π. χ. δραχ-μή. Ὁ νόμος οὗτος ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ γλώσσῃ, ὡς ἐν τῇ ἰωνικῇ διαλέκτῳ, δὲν ἐφαρμόζεται ἐντελῶς π. χ. ἰκ-μενος, ἀναχ-μένος.

Ἐνίοτε φαίνονται τὰ προηγουμένα ἀκαριαῖα ἔρρινα τρεπόμενα εἰς δασέα π. χ. λυχ-νος βίξ. λυκ (λευκ-ός), ἀρχ. ruk' ἀκ-αχ-μένος ἐκ τοῦ ἀκ μετ' ἀναδιπλασιασμοῦ, πρὸλ. ἀκ-ωκ-ή.

Τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχει ἐν πολλοῖς τὸ ρ καὶ λ' π. χ. αἰ καταλήξεις ἄρο, ἄρο παρὰ τῆς ἀρχικῆς ἄρα, ζενδ. thra' π. χ. θά-θρο-ν, βίξ. θα' κλει-θρο-ν ἐκ τοῦ κλειώ, κλειώ, κλήω, κλήω θέμε-θλον καὶ ἔτερα' ἔτι ἄρο-τρον = λατ. ara trum κτλ.

Πρὸ τοῦ ι τὸ τ εἰς τὰ πρὸς σχηματισμὸν τῶν στελεχῶν καὶ τῶν λέξεων στοιχεῖα, πλὴν τῆς δωρικῆς διαλέκτου, τρέπεται εἰς σ' π. χ. φησί, δωρ. φατὶ τὸ -τι τοῦ γ', ἐνικ. προσ. διετηρήθη ἐν τῷ ἐσ-τί' τὰ ἀφρημένα εἰς σι-ς ἀντί-τις π. χ. φά-σις παρ' Ὀμηρ. καὶ τραγ. φά-τις πέψις, βίξ. πεπ, ἀρχ. τύπ. kak (βράζειν) ἐκ τοῦ *πέπ-τις, ἀρχ. τύπ. kak-ti-s. Ἡ καταλήξις ja, ἔλλ. io, μετὰ τὰ στελέχη εἰς i, ta σχηματίζει ija ἀποβαλλομένου ἐκ τοῦ ia τοῦ α, ὅπερ πρὸ τῆς καταλήξεως ja συνήθως ἀποβάλλεται, ἔλλ. τιο, ἐξ οὗ σιο' π. χ. ἐκ τοῦ πλούτο-ς σχηματίζεται δωρ. πλούτ-ιο-ς, ἐξ οὗ πλούσιος' στελ. γέροντ (ὄν. γέροντι) μετὰ τῆς καταλήξεως ja, ἔλλ. ia, γίνεται γεροντία, ἐξ οὗ γερούσια' ἀρχ. τύπ. (li) vi kati, δωρ. Φίκατι, εἴκατι ἐκ τοῦ* Φίκατι, ἀττ. εἴκοσι κτλ.

Καὶ πρὸ τοῦ ν ἐνίοτε μεταβάλλεται τὸ τ εἰς σ' π. χ. σὺ ἀντὶ τοῦ δωρ. τῶ, λατ. καὶ λιθ. tu' ἢ πρόσφουςι συ νη, ἀρχ. τύπ. tu-na εἶναι περαιτέρω διαμόρφωσις τῆς συνήθους τῶν ἀφρημένων πρόσφουςις tu (iva).

δ) Ὅμοίωσις τοῦ ἐπομένου σθόγγου πρὸς τὸν ἡγοούμενον. Τὸ j τοῦ dj ὁμοιοῦται τῷ προηγουμένῳ ἡμίφωvῳ ἢ γινόμενον ἔδοντόφωνον συριστικὸν ἡμίφωvῳ ζ' π. χ. Ζεύς ἐκ τοῦ *Διεύς = σανσ. djas (βίξ. dju = dev φαίνεν, λάμ-πειν) πρὸλ. ἀρχ. λατ. Div-is αἰολ. ζά = dja ἀντὶ διὰ' ἐζομαι = σέδjoμαι, βίξ. ἐδ = sed κτλ.

Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ ἡ δασύτης συμφώνων μὴ δασυνομένων ἀρχίθην γενομένη ἐκ τῶν προηγουμένων συνηθῶν συμφώνων. Πρὸ πάντων τὸ σ ἔχει τὴν ἐνέργειαν ταύτην καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ π. χ. σχίζω δηλ. *σχιδ-γῶ, σχιδ-η, βίξ.

σχεδ και σκιδ εν τῷ σκιδ-νημι, λατ. scid εν τῷ scindo, γο-θ. skid εν τῷ skaiða, γερμ. scheiden, σανσ. k'hid, δηλ. ἀρχ. sk'id εν τῷ khi-na'-d-mi (σχιζῶ) πάσῳ ἀντί *πάσῳ ἢ ἴσῳ= πάν-σῳ, ρίζ. πκ εν τῷ πκ-θ (ἐπαθ-ον) και πέ-ν (πέν-ομαι) περαιτέρω διαμορφωθὲν διὰ τοῦ θ και ν. Τὸ σ ἐνίοτε ἀποβάλλεται πρὸ τοῦ δι' αὐτοῦ παραγομένου διαμορφ. π. χ. ἔρχομαι ἀντί τοῦ *ἐρ σχο-μαι, ἔρ-σχομαι, ρίζ. ἐρ, πρβλ. σανσ. rk'h'hami και ark'h'ami=ἔρχω, ἀρχ. ἀ. ἐν. προσ. τοῦ ἐνεργ. ar-skā-mi, μέσ. ar-ska-mai κτλ.

Και τὰ ἔρρινα ἔχουσιν ἐνίοτε τὴν δασυντικὴν τάτην δύναμιν π. χ. τὸ παρὰ Βοιωτοῖς -νθι ἀντι-ντι εἰς τὸ γ'. πληθ. ἐνεργ. τῶν ῥημάτων ὁμοφῆ (φωνή) ἀντί *Γομπῆ, ρίζ. Γεπ, ἀρχ. vak (ὀμιλεῖν) ἔγγος, ρίζ. ak (ἀξῶς), πρβλ. ἀκ-οντ- (ἄκων).

*Ἴσος τὸ ρ, λ παρήγαγε τὸ δασὺ ἐν τῷ τρέφω, ὅπερ διὰ τοῦτο ἦν ἀντί τοῦ *τέρφω και τέρπω (κορέννυμι, τέρπω), σανσ. tairp (κορέννυμι, τέρπεσθαι), λιθ. tairp-ti (ἐπιδιδόναι) κτλ.

έ.) Ἀμοιβαία ταυτότης και ὁμοίωσις τῶν σθόγγων πρὸς ἀλλήλους. Τὸ γ' γίνεται ζ, ἀφροὺ τὸ μὲν γ' γένηται θ, τὸ δὲ δ' ζ π. χ. κράζω ἐκ τοῦ κραδῶ και τοῦτο ἐκ τοῦ κράγ-ῶ, ρίζ. κραγ, πρβλ. κέρραγ-α' ἄζομαι (τιμῶ) ἐκ τοῦ *ἀγ-ῶμαι, πρβλ. ἄγιος μέζων, μείζων διὰ μεταθέσεως τοῦ j εἰς τὴν προηγούμενην συλλαβὴν ἐκ τοῦ *μεγ-ῶν, πρβλ. μεγ-άλη, μέγ-ας κτλ. Τοῦ νίζω και γέρ-νιθ-ος (γέρνιψ) και νίπτω=νίβ-τω ὁ ἀρχαιότερος τύπος τῆς ρίζης niḡ διετηρήθη ἐν τῷ σανσ. niḡ.

Τὸ τj, θj, κj, χj, γίνονται σ. Ἐν τοῖς τj και θj τὸ j ἐγένετο ἴσως μετὰ τὰ ἄφωνα ὀδοντόφωνα συριστικὸν ἄφρων σ, διὰ δὲ τοῦτου γίνεται πρῶτον τσ, θσ, εἶτα δὲ τῶν προηγούμενων ἀφῶνων ἀφομοιωθέντων πρὸς τὸ ἐπόμενον σ ἐγένετο σσ. Ἐπειδὴ σσ=τj, θj ἀπαντᾷ και ἐν τῇ δωρικῇ διαλέκτῳ, οὐδὲως πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τὸ τj (θj) ἐγένετο πρῶτον σj, ὡς -τι ἐγένετο-σι (ἐνθ. ἀνωτ. γ'), τοῦτο δὲ τὸ σj ἐγένετο σσ κατὰ τὸν κανόνα (ἐνθ. ἀνωτ. β'), διότι ἐν τῇ δωρ. διαλέκτῳ μένει τ πρὸ τοῦ ι. Τὰ κj, χj γίνονται πρῶτον tj, θj, ὡς και τὰ οὐρανισκώφωνα πρὸ τοῦ j συχναίς μεταβαίνουσιν εἰς ὀδοντόφωνα, ταῦτα δὲ ἔπειτα κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον εἰς σσ π. χ. ἐρέσσω ἐκ τοῦ *ἐρέτ-ῶν, πρβλ. ἐρετ-μὸς κρέσσω, κρεσίσσω (πρβλ. μέζων, μείζων) διὰ μεταθέσεως τοῦ j ἐκ τοῦ κρετ-ῶν, πρβλ. κράτιστος κούρσσω ἐκ τοῦ *κούρθ-ῶν

πρβλ. κούρθ-μαι πίσσα=πίκ-ja, λατ. pīc rīc-īs ἤσσαν ἀντί τοῦ *ἦκ-ῶν, πρβλ. ἦκισα' ἐλάσσω ἀντί τοῦ *ἐλάχ-ῶν, πρβλ. ἐλάχιστος, ἐλαχός, σανσ. laghūs.

Οὐχὶ σπανίως φαίνεται τὸ σσ ἐκ τοῦ γj γενόμενον ἔνθα δὲ τοῦτο συμβαίνει, ὡς βραχίς θεωρητέον πάντοτε τὸ ἐν τῇ ἀρχαιοτέρῃ καταστάσει τῆς γλώσσης ὑπάρχον κ, ὅπερ βραχύτερον ἐξαλειφθῆναι εἰς γ' π. χ. πλήσσω και πέπλαγγα, πληγῆ, ἀρχ. ρίζ. πλακ. πλάξ, πλακός, γερμ. flah, λιθ. plāk-ti (πλήττειν) φράσσω=φρακῶ, ἀλλὰ και ἐφράγγην μαλακυνθέντος τοῦ κ εἰς γ' πρβλ. τὸ λατ. farc-io κτλ.

Τὸ βράσσω εἶναι μᾶλλον συγκριτικὸν τοῦ βραχός και οὐχὶ τοῦ βραδός.

ζ.) Φαινόμενη παρεμβολὴ σθόγγων μεταξὺ συγχρομένων συμφῶνων. Τὰ νρ και μρ, εἶτι δὲ τὰ μλ γίνονται διὰ τῆς παρεμβολῆς τοῦ δ και ε νδρ, μβλ, διότι τὸ ν και μ συνδέονται καλλίτερον και εὐφρανότερον μετὰ τοῦ ἐπομένου ρ και λ, προσλαμβάνοντα ἀκριατικὸν σύμφωνον ἐν τέλει, -νδ, μβ, εἰς ὁ προσαρτᾶται εὐκόλως τὸ ρ και λ, (ὡς και ἐν τῇ γαλλικῇ gen-d-re ἐκ τοῦ λατ. gener. numerus, *genrum, nombre ἐκ τοῦ λατ. numerus, *numrus' humble ἐκ τοῦ λατ. humilis, *humilis) π. χ. ἀνθρ ἀν-δ-ρὸς ἀντί τοῦ *ἀνρ-ός, ἀνέρος' μεσ-ημερία ἀντί τοῦ *μεσ-ημρία, ἡμέρᾳ ἀμ-ροτος ἀντί τοῦ *ἀμροτος, ρίζ. μρο =λατ. mor (θάνατος) κτλ.

Μᾶλλον ταῖς διαλέκτοις ἰδιόχουσαι εἶναι ἡ παρεμβολὴ τοῦ τ εἰς τὰ πτόλις και πόλις, σανσ. puram, puri (πόλις), ρίζ. iar (πληροῦν) πτόλιμος και πόλιμος, πρβλ. πολεμίζω (πάλλω, κινῶ) και λατ. pello κτλ.

ζ.). Ἀποβολὴ τοῦ σ μεταξὺ συμφῶνων π. χ. τέτυρ(σ)θε. Περὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ σ μεταξὺ φωνηέντων ἐγένετο ἡδὴ ἀνωτέρω λόγος (σελ. 39). Σπανιότερον ἀποβάλλεται και τὸ θ ἐπίσης ἐν μέσῳ λέξεως π. χ. κέρσος ἀντί κέρρατος (ἐν. γεν. τοῦ στελ. κέρρατ-) φέρεσι (γ' ἐν. προσ. τοῦ ἐνεργ.) ἐκ τοῦ *φέρε-τι, ἀρχ. bhara-ti. Καὶ τὸ ὀδοντόφωνον ἔρρινον εἰς τινὰς περιστασίαις ἀποβάλλεται ἐπίσης π. χ. μείζους ἐκ τοῦ μείζον-εσ.

η.) Μετάθεσις. ὡς θάρσος και θράσος, δέδορκα και ἔδρακον εἶναι δύσκολον νὰ διακρίνωμεν ὁποῦτέρα τῶν θέσεων εἶναι ἡ ἀρχαιότερα.

Τὰ τέ-θνη-α και ἔ-θλ-νον και τὰ ὅμοια θεωρητέα ὡς πανάρχαιαι ποικιλίαι ρίζικῶν τύπων, οὐχὶ δὲ ὡς προσεχόμεναι ἐκ τῶν φθογ-

γολογικῶν νόμων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. (ὄρα κατ. τὰ περὶ ρίζων).

2. Ἡ ἀνομοίωσις. Ἐνταῦθα ἀνήκει ἡ γνωστή εἰς σ μεταβολὴ τῶν ἀκαριαίων ὀδοντοφώνων πρὸ τοῦ τ, καὶ θ εὐχερτεστέρα καθιστάσα τὴν προφορὰν, παρατηρούμενη καὶ ἐν τῇ ζενδικῇ, λατινικῇ καὶ ταῖς σλαβογερμανικαῖς γλώσσαις π. χ. ἀνυσ-τὸς ἐκ τοῦ ἀνύτω ἄστέον ἐκ τοῦ ἄω τῷ πεισ-θῆναι ἐκ τοῦ πειθ-ω πισ-τὸς ἀντι τοῦ πιθ-τός.

Ἐνίοτε δύο ἀλλεπάλληλα δασεῖα δὲν ἔπονται ἀλλήλοις, διὸ τὸ πρῶτον ἢ τὸ δεύτερον τρέπεται εἰς ψιλόν π. χ. ἔ-τέ-θην, ἐ-τύ-θην ἀντι τοῦ ἔ-θέ-θην, ἔ-θύ-θην, ρίζ. θε, θυ, πρβλ. τι-θην-μι, θύ-ω ἔτι σώθητι ἀντι τοῦ σώθηθι ἡ κατάληξις τοῦ θ' προσ. τῆς προστ. εἶναι θι, ἀρχ. dhi, πρβλ. κλυ-θι, ἀρχ. μόνον εἰς τὰ σύνθετα π. χ. ἀμπ-έχω, ἐκε-χειρία.

Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς συγχρόνου προφορᾶς ἀλλεπαλλήλων ὁμοίων φθόγγων γίνεται συναίρεσις δύο ὁμοίων ἢ ἴσων συμφώνων εἰς ἓν ἀποβαλλομένου τοῦ μεταξὺ ἀμφοτέρων φωνήεντος π. χ. τράπεζα ἀντι τοῦ τετρά-πέζα τέτραχμον ἀντι τοῦ ἀρχαιοτέρου τετρά-δραχμον ἀμφορέυς ἀντι τοῦ ἀρχαιότερου ἀμφο-πορέυς κτλ.

3. Τὰ δασεῖα. Ἐκν κατὰ τοὺς φθογγολογικούς νόμους τὰ ληκτικὰ τῶν ρίζων δασεῖα μεταβαίνουσιν εἰς ψιλὰ σύμφωνα, τότε δασύνεται τὸ ἀρκτικὸν τῆς ρίζης τ' τὸ αὐτὸ συμβαίνει, ἐάν μετὰ τὸ τέλος τῆς ρίζης ἔπται θ, μολοντί πρὸ τοῦ θ μένει τὸ δασύ π. χ. ζέλ. τριχ-τριχ-ός, τρεπομένου ὅμως τοῦ χ εἰς ψιλόν κ, γίνεται ἄρκις-ς=θρίζ' τρέ-χω, μέλλ. ὅμως θρέξο-σομαι τύφω (καπνίζω), μέλλ. θύψω τρέφω, ἄρκ. ὅμως ἐθρέφθη κτλ. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίστασιν καὶ εἰς ἄλλας ὁμοίας τὸ ληκτικὸν τῆς ρίζης γίνεται δασύ ἕνεκα τοῦ θ (φθ), ὡς συμβαίνει τοῦτο καὶ ὅταν ἡ ρίζα λήγῃ εἰς β, π, (ἐβλέφην, ὤφην, ρίζ. βλέπ, οπ') ἐκ δὲ τούτου ἐπανερχεται τὸ δασύ καὶ εἰς τὸ ἀρκτικόν.

Περὶ τοῦ νόμου, καθ' ὃν ρίζαι ἀπὸ δασέος ἀρχόμεναι καὶ εἰς δασὺ λήγουσαι ἀποβάλλουσι τὸ ἀρκτικὸν δασύ, ὄρα ἄνωτ. σελ. 38.

4. Νόμος περὶ ἀναδιπλώσεως. Ἐκ δύο ἀρκτικῶν συμφώνων ἐν τῇ συλλαβῇ τῆς ἀναδιπλώσεως μένει μόνον τὸ ἓν, κατὰ δὲ τοῦτο τὰ δασεῖ ἀναδιπλασιάζονται μόνον διὰ τοῦ πρώτου συστατικοῦ αὐτῶν μέρους (χ, δηλ. kh διὰ τοῦ κ' θ, δηλ. th διὰ τοῦ τ' φ, δηλ. ph διὰ τοῦ π') π. χ. ἴ-στη-μι, δηλ. σί-στη-μι ἀντι

τοῦ sti-stā-mi' γέ-γραφ-α ἀντι τοῦ γρέ-γραφ-α πέ-φυ-κα ἀντι τοῦ φέ-φυ-κα τί-θη-μι κί-χρη-τι ἀντι τοῦ χί-χρη-μι καὶ τοῦτο ἀντι τοῦ χρί-χρη-μι κτλ.

Πολλῶν ὄντων ὅμως τῶν συμφώνων παραλείπεται καὶ τὸ πρῶτον, ὥστε ἀντι ἀναδιπλώσεως φαίνεται μόνον ἐν φωνῆν π. χ. ἔ-γνω-κα ἀντι τοῦ γέ-γνω-κα ἔ-κτων-α ἀντι τοῦ κέ-κτων-α καὶ ἕτερα.

Β'. Ἐν τέλει λέξεως. Ἐν τέλει λέξεως ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα ἀνέχεται μόνον τὰ σύμφωνα σ καὶ ν (ὡς ἐπὶ τοῦ πλείστον ἐκ τοῦ π) π. χ. πόσι-ς, ἀρχ. pati-s' πόσι-ν, ἀρχ. pati-m' ἔτι ρ' π. χ. πάτερ, ἀρχ. τύπ. patar, ἐν. ὄν. παπατήρ, ἀρχ. τύπ. patars. Τὸ κ εὐρηται εἰς τὴν πρόθεσιν ἐκ ἐπὶ τῆς ἐξ συσθεσίας, καὶ εἰς τὸ οὐκ, ὅπερ βεβαίως εἶναι τύπος συνεσταλμένου. Ἄλλα σύμφωνα ἀποβάλλονται ἢ τρέπονται εἰς σ ἢ ν. Οὕτω τὸ ἐν τῇ Ἰνδογερμανικῇ ἀρχῆθεν σύνθητες ληκτικὸν τ' ἐν τῇ ἔλλ. ἀποβάλλεται (πρβλ. τὸ λατ. novō ἐκ τοῦ novōd, ἀρχ. na-val ἐν. ἀφαιρ.), ἢ τρέπεται εἰς σ π. χ. τὸ ἀρχ. καὶ σανσ. la-t, λατ. (is) tu-d, γοθ. tha-l-a' ἔφερε, ἀρχ. καὶ σανσ. a'bharat' ἔφω, σανσ. a'bhat' ἔφερεν, ἀρχ. abharat' εἶδος ἀντι τοῦ εἶδ'φοτ, γεν. εἰδός-τος κτλ.

Τὸ ἐν ταῖς Ἰνδογερμανικαῖς γλώσσαις τὰ μέγιστα εὐχερτεστον ληκτικὸν σημεῖον τῆς αἰτιατικῆς καὶ στοιχείον τοῦ ἄ. ἐν. προσ. τοῦ ρήματος μ ἀντικαθίσταται ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον διὰ τοῦ ν π. χ. πόσι-ν, ἀρχ. καὶ σανσ. pa'ti-m' νέ'φο-ν, ἀρχ. καὶ σανσ. na'va-m' ἔφερον-ν, ἀρχ. καὶ σανσ. a'bharan κτλ. Σπανιώτερον συγχωνεύεται μετὰ τοῦ προηγούμενου φωνήεντος, εἰς οὗ τὸ προηγούμενον α πιθανῶς ἐξετείνεται, τούτου δὲ ἕνεκα καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ γλώσσῃ ἔμεινεν ὡς α μὴ τραπὲν εἰς ε' π. χ. πατέρα=πατερός ἐκ τοῦ πατέρ-α, ἀρχ. τύπ. patar-am' εἰδείξ=ἔδεικ-σζ, ἀρχ. τύπ. τῆς καταλήξεως sam, πρβλ. σανσ. a'dik-s' am' δέκα, λατ. decem, σανσ. da'san καὶ ἕτερα.

Ἐκ πολλῶν συμφώνων, ὧν τὸ ληκτικὸν εἶναι σ, ἀποβάλλονται συνήθως τὰ τελευταῖα, ἐν τῇ ἐν. ὄν. ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον μετ' ἐπιτάσεως π. χ. φέρων ἀντι τοῦ φέροντο-ς μήτηρ ἀντι τοῦ μήτερος ποιμὴν ἀντι τοῦ ποιμένε-ς εὐμενῆς ἀντι τοῦ εὐμένε-ς. Καὶ ὅμως μένει ἀλ-λαχοῦ τὸ σ π. χ. τιθεῖς, διδοῦς ἀντι τοῦ τίθεντ-ς, διδόντ-ς, ἐν τισι δὲ καὶ οἱ προηγούμενοι φθόγγοι π. χ. φάλαγξ (γεν. φάλαγγος) λύγξ (γεν. λυγκ-ός) φλόξ (γεν. φλογός) κτλ.

Τὸ γνωστὸν ἢ ἐφελκυστικὸν δὲν εἶναι λείψανον ἀρχαιοτέραις περιόδου τῆς γλώσσης, ἀλλὰ νεώτερον εἰδικὸν τῆς ἑλλ. γλώσσης φαινόμενον π. χ. ἔφερε-ν, ἀρχ. καὶ σανσ. a' bharaṭ. Ἐνταῦθα τὸ ν προσετέθη ἀποβληθέντος τοῦ ἀρχικοῦ ληκτικοῦ τ. Οὕτω καὶ φέρουσι-ν, ἀρχ. καὶ σανσ. bha'ranti' ποσί-ν, ἀρχ. τύπ. paḍ-svi (τοπ. πληθ.)

Εἰς τὸ ἄ. πληθ. πρόσ. τοῦ βήματος τὸ ν τοῦτο προσεκολλήθη ἀναποσπαστως ἢ ἀρχικῆ κατὰ λέξιν τοῦ ἄ πληθ. προσ. ἦν-masi, ἐξ οὗ

μας, ὅπερ διετηρήθη ἐν τῇ δωρικῇ διαλέκτῳ. Διὰ τῆς ἐνιαχοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης παρατηρούμενης ἀποβολῆς τοῦ ληκτικοῦ s (λίαν συνήθους ἐν τῇ λατινικῇ), ὡς οὕτω ἀντὶ τοῦ οὕτως, ἐγένετο ἐκ τοῦ μας *με, εἰς τοῦτο δὲ προσετέθη τὸ ν κατ' ἀρχὰς πιθανῶς ἐφελκυστικόν, οὕτω δὲ ἐγένετο -μεν' π. χ. ἀρχ. καὶ σανσ. bharamasi. σανσ. bharamas, ἑλλ. (δωρ.) φέρομε, *φέρομε, φέρομε-ν, διότι ἄλλως τὸ σ δὲν μεταβαίνει εἰς ν ἐν ταῖς ἰνδογερμανικαῖς γλώσσαις.

ΣΥΜΦΩΝΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ.

Τὰ σύμφωνα τῆς λατινικῆς γλώσσης εἰσὶ τὰδε:

Σύμφωνα.

ἀκαριαῖα ψιλὰ	ἄφωνα. ἡμίφ.	ἄφωνα.	ἡμίφωνα.	ὕγρα ἔρρινα
οὐραν. ὕπερωϊκ. γλωσσ. ὀδοντ. χειλέφ.	c, q g f d	h s	j v	u r, l n m
	ἄφωνα. ἡμίφ.	ἄφωνα.	ἡμίφωνα.	ἡμίφ. r καὶ φθογγαὶ ἡμίφ.

Ἴδιον τῆς λατινικῆς εἶναι ἡ ἑλλειψις τῶν δασέων ἀντικαθισταμένων ὑπὸ τῶν ἀντιστοιχῶν ψιλῶν ἡμιφώνων συμφώνων καὶ τῶν μὴ ἀρχαϊκῶν συριστικῶν f, h, ὧν τὸ μὲν f (ὅπερ ἐν μέσῳ λέξεως ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ h) ἀντικαθίστησιν ὅλα τὰ ἀρχαϊκὰ δασέα, τὸ δὲ h σχεδὸν πάντοτε τὸ ἀρχαϊκὸν gh.

Τὸ k (γραφόμενον c, q) μένει πάντοτε ἀμετάβλητον, ἀποβάλλεται ὅμως ἐνίοτε ἐν ἀρχῇ λέξεως, δὲν μεταβαίνει ὅμως εἰς p ἢ t ὡς ἐν ταῖς λοιπαῖς ἰνδογερμανικαῖς γλώσσαις. Τὰ ἀρχαϊκὰ συριστικὰ διετηρήθησαν ἅπαντα, συχνότατα ὅμως μεταβαίνει τὸ s εἰς r, τὸ j καὶ v ἐκβάλλονται συγχάκις καὶ μεταπίπτουσιν εἰς i καὶ u.

Τὰ σύμφωνα ὑπόκεινται εἰς πολλοὺς φθογολογικοὺς νόμους. Ἡ ἀφομοίωσις, ἀνομοιότης, ἢ μεταβολὴ τοῦ l εἰς s, τοῦ s εἰς r, ἢ ἐκβολὴ συμφώνων, ἢ ἀποβολὴ τῶν αὐτῶν ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει λέξεως, τὸ τελευταῖον μάλιστα πολλὸν περισσότερον ἐν τῇ ἀρχαϊκωτέρᾳ λατινικῇ, ἀπομακρύνουσι τὰ μάλιστα τὴν συμφωνολογίαν τῆς γλώσσης ταύτης τῆς ἀρχαϊκωτέρας καταστάσεως τῆς ἰνδογερμανικῆς ἀρχαίωθου γλώσσης.

Α'. Σύμφωνα ἀκαριαῖα ψιλὰ ἄφωνα c, t, p. ἄ.) Τὸ ἀρχικὸν k = τῷ λατ. {k, δηλ. c, q. Συνήθως κατὰ φθογγολογικὸν νόμον μήπω σαφῆ γενόμενον τὸ ἀρχικὸν k προσεφέλκεται v. Τὸ k γράφεται διὰ τοῦ c, πλὴν ὀλίγων ἀρχαϊκωτέρων ἐξαιρέσεων, πρὸ δὲ τοῦ u, ὅπερ πρὸ ἐτέρων φωνηέντων ἰσοδυναμεῖ τῷ v, γράφεται q (ἀρχαϊκώτερον δὲ καὶ πρὸ τοῦ εἰς σχηματισμῶν τῶν συλλαβῶν u, ὡς requinia) π. χ. βίξ. coc ἐν τῷ coc-tus, coqu-o, ἀρχ. kak, ἑλλην. πεπ. σανσ. pak' quinque, ἀρχ. kan-kan, ἑλλ. πέντε βίξ. loc ἐν τῇ loc-utus, loqu-i (λαλεῖν), ἀρχ. rak, ἑλλ. λακ' βίξ. voc ἀντὶ τοῦ *vec ἐν τῷ voc-em, voc-are, ἀρχ. vak', ἑλλ. Fep κτλ.

Ἔς ἐν τῇ ἑλληνικῇ (σελ. 37), οὕτω καὶ ἐν τῇ λατινικῇ τὸ k ἐνίοτε μετακίναται εἰς g' π. χ. vi-gin-ti, tri-gin-ta καὶ vi-cen-sumus, tri-cen-sumus (vigesimal, trigesimal, πρὸλ. εἶ-κο-σι, τριὰ-κον-τα) τὸ -gin-cen- εἰσὶν ἐνταῦθα λείψανα τῶν (de)cem, ἀρχ. τύπ. dakan' neg-otium = *nec-otium' gubernator καὶ κυβερνήτης καὶ ἑτερα.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει ἴσως καὶ ἐν τοῖς gloria (δόξα) ἀντὶ τοῦ *cloria, *closia ἐκ στελέ-

χους *clōs- ἀντί τοῦ *clovos- *clevos=τῷ ἔλλ. κλεΐες- (κλέος), σλαβ. cъnavas- (δύζα), σλαβ. slovos- (λέσις), ρίζ. ἀρχ. kru (κλύειν, ἀκούειν), ὡς σλαβ. cъnavas-ja (ἐνδοξος), cъnavas-ja- (ἐνδοξος πραξίς).

Τὸ C πρὸ τοῦ I πρῶτόφρητο, ὡς εἰς ὕλας τὰς γλώσσας, πρότερον ὡς τὸ ὑπερωϊκὸν K', περι-που ὡς τὸ γερμανικὸν K ἐν τῇ λέξει kind, ἀκολούθως τὰ cīo, cīu κλπ. πρῶτόφρητο τῷ χρόνῳ tjo, tju, διὸ καὶ ἡ γραφὴ ἀπὸ τοῦ τέ-λους τῆς θ' καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς γ' ἕκα-τοντ. μ. X. ταλαντεύεται. Ἡ δὲ ὡς ts προ-φορὰ ἀνήκει εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν.

θ'). Τὸ ἀρχικὸν l = τῷ λατ. l' π. χ. tu, ἀρχ. lu, ἔλλ. σὺ' ρίζ. to τοῦ is-tu-d (δεικτ. ἀντ.), ἀρχ. ta, tu-l, ἔλλ. τό' ρίζ. pet τοῦ pet-o (ὄρω) im-pet-us' pemia (πετερόν) ἐκ τοῦ pes-na, *pet-na, ἀρχ. pat (πετᾶν, πί-πειν), ἔλλ. πιτ κτλ.

Ἡ μεταβολὴ τοῦ ti πρὸ φωνήεντος εἰς ts ἀνήκει ὡς καὶ ἡ τοῦ ci εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐ-ποχὴν.

γ'). Τὸ ἀρχικὸν p = τῷ λατ. p' π. χ. ρίζα po τοῦ po-tus (ποτόν), ἀρχ. pa, ἔλλ. πο ἐν τῷ πό-σις' bi-bo (πίνω), ἀρχ. tōp. pi-pani (τὸ p ἐμαλακίσθη εἰς b, ὡς καὶ ἀλλοχου') ρίζ. spec τοῦ spec-io, spic-io (ὄρω, σκοπῶ), spec-ies (ὄψις), σλαβ. pač ἀντί τοῦ *srač, ἀρχ. spah (spahen γερμ.), ἀρχ. spak κτλ.

β'. Σύμφωνα ἀκαριαία' ψιλὰ ἡμίφωνα g, d, h, á) Τὸ ἀρχικὸν g = τῷ λατ. g, gv, (gu), v. Τὸ λατ. g = τῷ ἀρχ. g' π. χ. gen ἐν τῇ gi-g(e)no, gen-us' gna ἐν τῇ gna-tus ἀρχ. gau, ἔλλ. γεν' ρίζ. gno τοῦ gno-sco, gno-tus, ἀρχ. gna ἐκ τοῦ gau κατὰ μετάθεσιν, ἔλλ. γνο ἐν τῷ γι-γνώ-σκω κτλ.

Τὸ λατ. gv (gu), v = τῷ ἀρχ. g ὡς ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ k ἀνεπτύχθη qu, δηλ kv, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ g = τῷ ἀρχ. g καὶ gh ἀνεπτύχθη gv. Τὸ gv ὅμως διετερήθη μετὰ τὸ u, καὶ μετὰ τὸ r εὐρίσκεται gv καὶ g ἐν τοῖς urgeo καὶ urgeo (ὠθῶ), ρίζ. urg, ἀρχ. varg, σλαβ. ρίζ. varg' (ἀποκλείειν), λιθ. vort-ti (ὠθεῖν). Μεταξὺ φωνηέντων τὸ g ἀρωμοιῶθη τῷ v, μὴ μηχανομένων τῶν πρὸ αὐτοῦ βραχέων, οὕτω δὲ ἔμεινεν μόνον τὸ v' ἐκ δὲ τούτου τὸ λατ. v μεταξὺ φωνηέντων ἰσοδυναμεῖ τῷ ἀρχ. g καὶ gh' π. χ. ρίζ. vig ἀντί τοῦ gvig (πρόβλ. γερμ. quick) ἐν τῷ παρακ. vixi, = *vig-si, vic-tus = *vig-lus, ἀλλὰ καὶ vī-v-us, vī-v-o (βιῶ, ζῶ) ἀντί τοῦ *vigv-us, *vigv-o, καὶ ἕτερα.

θ'). Τὸ ἀρχ. d = τῷ λατ. d σπανίως δὲ τῷ l. Τὸ λατ. d = τῷ ἀρχ. d' π. χ. ρίζ. da ἐν τῇ dā-tus, ἀρχ. καὶ σλαβ. da, ἔλλ. δο' ρίζ. dom τοῦ domare, ἀρχ. καὶ σλαβ. dam, ἔλλ. δαμ-άω' dom-us, ἀρχ. καὶ σλαβ. dam-as, ἔλλ. δόμ-ος κτλ.

Τὸ λατ. l = τῷ ἀρχ. d ἐν ἀρχῇ, σπανιώτε-ρον δὲ ἐν τῷ μέσῳ λέξεων πρὸ φωνηέντων π. χ. lacrima καὶ τοῦ dacrina, ἔλλ. δάκρυ, γοθ. lagr, ἀγ. zahar levī r (ἀνδραδέλφος), ἔλλ. δαχρ, σελ. dzer—, ἀντί τοῦ *δακρ, *δακ-τερ, σλαβ. στέλ. dēva'r—lingua (γλώσσα), ἀρχαιότερον dingua, γοθ. tuggo, γερμ. zun-ge' ol-ere καὶ od-or, ἔλλ. ὀδ-ωδ-α, ὀδμή, ὄσμη. Ἐνίοτε ἀμρότεροι οἱ τύποι διὰ τοῦ d καὶ l διεσώθησαν π. χ. impel-imentum καὶ im-ped-imentum (ἐμπόδιον) ἐκ τοῦ στέλ. ped, ἔλλ. ποδ κτλ.

Τὸ λατ. b εἶν ἐν τῷ ἀρχικῶν b ἐν τοῖς bul-are, πρόβλ. ἔλλ. βλη χῆ, βλη-χάομαι, σλαβ. blē-ja, ἀγ. bla-zai, γερμ. blōken, λέξις πεποικημένη' brevis ἔλλ. βραχύς, σλαβ. brū-zū (ταχύς) ρίζ. lab ἐν τῇ lab-itur (πί-πειν), lap-sus = *lab-tus σλαβ. ρίζ. lab, laub ἐν τῷ la'mb-atē (πίπτει, καταβαίνει).

Γ'. Σύμφωνα ἀκαριαία' ἡμίφωνα θασέα. Τὸ f ἀντικαθίστησιν ὅλα τὰ θασέα τίθεμενον κυ-ρίως ἐν ἀρχῇ λέξεως, ἐν μέσῳ δὲ λέξεως τίθε-ται b ἀντί l, καὶ ὅμως εὐρίσκειται rāfu-s, scro-fa, ἀγ. (*Αρχικανός), sifilus, sifilare, καὶ sibilus sibilare (συρίζειν) καὶ ἕτερα ἔχοντα f ἐν μέσῳ φωνηέντων.

Τὰ ch, ih, ph, εἰσι φθόγγι ἐλληνικολ βραδύτερον εἰσαχθέντες ἐν τῇ λατινικῇ γλώσ-σῃ ἄγνωστοι αὐτῇ πρότερον ὄντες.

ά) Τὸ ἀρχ. gh = τῷ λατ. g, gv (qu), v, h, f. Τὸ λατ. d = τῷ ἀρχ. gh' π. χ. ρίζ. ger, gra, ἐν τῷ ger-imen (σπέρμα, βλαστός), gī-ment, ἀρχ. ἕτερος τύπος τοῦ gerumen, ἀγ. gruo-ni (grūn), gra-s, σλαβ. har-t-it, har-ita, ἔλλ. χλό-η, ρίζ. ἀρχ. ghar, ghra' grā-ti-us, ἔλλ. χάρ-ις, χάρ-ω, δηλ. *χαρ-ῶ, σλαβ. har-jāni, γερμ. ρίζ. gar (begehren) κτλ.

Τὸ λατ. gv (qu), v = τῷ ἀρχ. gh' π. χ. angv-is (ὄφις), angv-illa (ἐγχο-ελυς), πρόβλ. ἔλλ. ἔχ-ις, ἐγχο-ελυς, σλαβ. ah-is, δηλ. *agh-is, λιθ. aug-is (ὄφις) τοῦ nix (χιών), δηλ. *uig-s ἐκ τοῦ snigu-s, γεν. niv-is, ἀντί τοῦ *uigv-is, *snigh-as, λιθ. ρίζ. snigh-to snig-ti (χιονίζειν), snū'g-a-s (χιών), ἔλλ. νιφ-α (χιών), νιφ-ες, ἀρχ. ρίζ. εἶναι snigh ὑπο-κειμένη πιθανῶς τῷ σλαβ. snih δηλοῦντι

ὄργον εἶναι brev-is ἀντί τοῦ *hregvis, ἑλλ. βραχύς lev-is (ἐλαφρὸς) ἀντί τοῦ *legvis, πρβλ. ἑλλ. ἐλαχύς, σανσ. laḡhu's, ἐν ἀμφοτέροις προσθήκη τοῦ i εἰς τὰ ποτε ὕρστωτα στελέχη bregu-, legu=τοῖς ἀρχ. braghū-, raghu-.

Τὸ λατ. h=τῷ ἀρχ. gh μάλιστα ἐν ἀρχῇ λέξεως, σπανιώτερον δὲ ἐν μέσῳ π. χ. hi-em-ps, πρβλ. ἑλλ. χιών, χεῖμα, χεῖμα, σανσ. hima's (χιών, ψύχος), σλαυ. zima (χειμών, ψύχος), λιθ. zēna' homo (ἄνθρωπος), ἀρχαιότερον hemo, στέλ. homen-, hemen-, γοτθ. guma, στέλ. gumau-, ἀρχ. τύπ. gha-man- κτλ. Τὸ h εὐκόλως ἐξαφανίζεται π. χ. ansar (χὴν) ἀντί τοῦ *hanser, σανσ. hasa's, ἀγ. gans, στέλ. gansi-, σλαυ. gasi, λιθ. Zasi's' via (ὁδὸς) ἐκ τοῦ *veh-ia, *veia, *vīa, ρίζ. veh, λιθ. vėze' nēmo (οὐδεις) ἐκ τοῦ *ne-hemo καὶ ἔτερα.

Οὐχὶ σπανίως εὐρίσκει, ἔνθα δὲν ἔπρεπε νὰ κείται π. χ. humerus ἀντί τοῦ ὑπὸ τῶν χειρογράφων μυχτρομένου umerus, ἑλλ. ὄμοσ, σανσ. āsa-s καὶ āsa-m, γοτθ. amsa. Βραδύτερον δὲ τὸ h προβάλλεται ἀρκετικῶν φωνηέντων, ὥστε ἐνωρὶς ἦδη περὶ τῆς χρήσεως τοῦτου μεγάλη ἐπεκράτει ἀμφιβολία.

Τὸ λατ. f=τῷ ἀρχ. gh π. χ. fel, στέλ. fell- πιθανῶς ἐκ τοῦ *felli-, ἑλλ. γόλυος, χολ-ῆ, ἀγ. galla, ρίζ. ghar (χλωρὸν εἶναι) for-mus, for-midus (θερμός), σανσ. ghar-ma's (θερμότης), σλαυ. grō-ti (θερμικεῖν), gor-ōti (κρίειν), γερμ. warm ἀντί τοῦ *gvarm ἐκ τοῦ *gar-m ἄπαντα ἐκ τῆς ἀρχ. ρίζ. ghar' (περὶ τοῦ ἑλλ. θερμός, θέρομαι, ἔνθα τίθεται θ ἀντί τοῦ χ, ἔρα ἀνωτ. σελ. 38.).

Ἐπειδὴ τὸ f καὶ h ἀντιστοιχοῦσι τῷ ἀρχικῷ gh, τὸ δὲ h εὐκόλως ἀποβάλλεται, ἐξηγοῦνται οἱ τῶσι π. χ. faedus, fedus καὶ haedus παρὰ τοῦ aedus, ēdus' folus παρὰ τῷ holus καὶ olus' fortis καὶ hostis' for-deum καὶ hordeum ἀντί τῶν *horteuim, *horsteim, ἀγ. gersta, ἑλλ. κριθὴ ἀντί τοῦ *χριστή κτλ.

Β') Τὸ ἀρχ. dh=τῷ λατ. d, f, b. Τὸ λατ. d=τῷ ἀρχ. dh π. χ. medius=τῷ ἀρχ. καὶ σανσ. ma'dhja-s, ἑλλ. μέσος, δηλ. *μεθ-jos, γοτθ. midji-s aed-es (οἶκος, ἀρχ. εἰσία πρβλ. aes-tus, aes-tas, ἐκ τοῦ *aed-tus, *aed-tas, ρίζ. ἀρχ. idh, ἑλλ. αἰθ-ω, σανσ. indh, ἀγ. eit (πῦρ) κτλ.

Ἐκ τούτου ἐν τῇ λατινικῇ αἰ ἀρχικαὶ ρί-

ζαι dha (τιθέναι, ποιεῖν) καὶ da (διδόναι) συμπίπτουσι π. χ. ab-do (ἀπομακρύνω, κρύπτω), con-do (δικαίτημι, ἰδρῶ) cre-do (πιστεύω), οὐχὶ ἐκ τοῦ da-re (διδόναι), ἀλλ' ἐξ ἑτέρου τινὸς ἀπλοῦ ἀπολεσθέντος καὶ ἀντιστοιχοῦντος τῷ ἑλλ. τί-θη-μι, σανσ. da-dha mi, ἀγ. tuo-m, πρβλ. καὶ τὸ σανσ. cradda-dhāmi (credo). Ὑπὲρ τῆς συμπτώσεως τῶν ριζῶν dha καὶ da μακρύτερὸν ven-di-(πωλεῖ) καὶ venum dat = ἀρχ. καὶ σανσ. vasnam dadhāti=ὄνον τίθῃσιν, ἔνθα τὸ dat πιθανώτατα κείται ἀντί τοῦ dha=ἑλλ. θε καὶ οὐχὶ τοῦ da=ἑλλ. δο. Εἰς τοῦτο ἀνάγεται ἔτι καὶ τὸ do, ὅπερ ἐγένετο μετὰ τὰτα πρόσφουσι π. χ. albi-dus, ari-dus, sordi-du-s, ὡς καὶ ἕτεραι τοικῶται ρίζαι ἐν τῇ λατινικῇ ὡς προσφύσεις εὐρίσκειται π. χ. lava-cru-m, ludi-cru-s, ala-cris, volu-cris-, ἐκ ρίζης kar=ποιεῖν ἔτι late-bra, fune-bri-s ἐκ ρίζ. bhār, ferre, ἑλλ. φέρω καὶ ἕτερα. Ἐν αὐτοτελείῳ ἄλλως λέξεσιν ἢ ρίζα dha γίνεται ἐν τῇ λατ. fa, fe.

Μοναδικῶν εἶναι f ἀντί τοῦ d ἐκ τοῦ dh ἐν τῷ meri-dies ἐκ τοῦ *medi-dies (medius=ma'dhjas, ἑλλ. μεσο-ἡμέρα, σανσ. madh-jahna-s ἐκ τοῦ madhja-μέσος καὶ ahan-ἡμέρα). Ἐν τῷ ar=ad (ar-versus καὶ ἕτερα) ἢ τροπῇ τοῦ d εἰς r, δὲν ἔχει ἕτερον ὁμοῖον ἐν ταῖς λοιπαῖς συγγενεῖσι γλώσσαις, μόνον δὲ ἐν τῇ ὁμηρικῇ συναλλάσσεται συνήθως τὸ d μετὰ τοῦ r.

Τὸ λατ. f=τῷ ἀρχ. dh π. χ. fūmus (καπνός), σανσ. dhūmas, λιθ. dūmai, σλαυ. dymū, ἀγ. toum, ἑλλ. θύ-ος, ρίζ. dhu' for-es (πληθ. θύραι), foris (ἔξω), for-as (πρὸς τὰ ἔξω), ἑλλ. θύρα, γοτθ. dau'r, ἀγ. tor, turi, γερμ. thüre, σανσ. ὅμως dva'ra-m, dva'r-, ἐν ταῖς Βέδαις dur-, μετὰ δὲ καὶ οὐχὶ μετὰ dh, ὅπερ ὑποδεικνύουσιν αἱ γλώσσαι τῆς βορείου καὶ μεσημβρινῆς Εὐρώπης fer-us, fer-a, fer-ox (ἄγριος), ἑλλ. θῆρ, θηρο-ῖον κτλ. Καὶ ἐν μέσῳ λέξεως εὐρίσκειται f=τῷ ἀρχ. dh π. χ. rulus, γοτθ. rand-s, ἀρχ. τύπ. raud-ha-s, ρίζ. rudh, σανσ. rudh-ira'-m, ἑλλ. ἐ-ρυθ-ρός.

Τὸ λατ. b=τῷ ἀρχ. dh ἐν μέσῳ λέξεως π. χ. rub-er, στέλ. rub-rō=ἑλλ. ἐ-ρυθ-ρό-, σανσ. rudh-i-ra'-, rudh. rudh-ra-, ρίζ. rub, σανσ. rudh. γοτθ. rud. ἀγ. ru, σλαυ. rud-verbūm (λόγος), γοτθ. van'rd, γερμ. wort, ἀρχ. τύπ. vardh-am, λιθ. va'rda-s (ἄνο-

Γ'. Τὸ ἀρχικὸν bh = τῷ λατ. b, f, h. Τὸ λατ. b = τῷ ἀρχ. bh ἐν μέσῳ λέξεως· π. χ. amibo, ἔλλ. ἀμφῶ, σανσ. ubhau', ἀρχαιότερον ubha', γοῦθ. bai, οὐδ. ba ἀποβολῇ τοῦ ἀρχαίου γράμματος, σλαυ. oba, ἀρχ. στέλ. ambha- nebula, nubes, ἔλλ. νεφέλη, νέφος, σανσ. ma'bhās (νεφέλη, οὐρανός), ἀγ. nēhal, σλαυ. nebo (οὐρανός) κτλ.

Τὸ λατ. f = τῷ ἀρχ. bh· π. χ. βίξ. fa ἐν τῷ fa-rī (λέγειν), fa-tum (θέσφατον, μοῖρα), ἀρχ. bhā, ἔλλ. φα ἐν τῷ φη-μί, φω-νή, φά-τις, σανσ. bhā-s' (λαλεῖν)· βίξ. fer, ἐν. fer-o, ἔλλ. φερ. φέρ-ω, ἀρχ. καὶ σανσ. bhār, ἐν. bhā'r-ānār· βίξ. fu (φύναι, εἶναι) fu-turus, fu-am, ἀρχ. καὶ σανσ. bhū, ἔλλ. φυ, φύ-ω, φυ-τός κτλ.

Τὸ λατ. h = τῷ ἀρχ. bh εἶναι σπανιώτατον· π. χ. hor-da καὶ for-da (φορέας βουῆς), βίξ. fer, ἀρχ. bhār' τοῦ mi-hi τὸ hi εἶναι ἀντί τοῦ -hi, ἔλλ. σανσ. ma'-hjam ἀντί τοῦ ma'-bhjam, ὡς καὶ ti-bi, σανσ. tu'-hjam καὶ ἕτερα. Ἐν τισι παραδείγμασι κεῖνται φανερώς ἐν τῇ λατινικῇ τὰ ψιλὰ ἀντί τῶν δασέων· π. χ. rutilus, βίξ. σανσ. ruth, ἔλλ. ρούθ· pati, ἔλλ. παθεῖν putare, ἔλλ. πυθέσθαι· sapiens, ἔλλ. σοφός latēre, ἔλλ. λαθεῖν· βίξ. σανσ. rah, ἀρχ. ra'dh κτλ.

Β'. Σύμφορα συνεχῆ. 1) Συριστικά j, s, v. Τὸ λατ. j = τῷ ἀρχ. j (γράφ. i) καὶ i. Τὸ λατ. j = τῷ ἀρχ. j ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν μέσῳ τῆς λέξεως, σπανιώτερον ὅμως μεταξὺ φωνηέντων καὶ μάλιστα μόνον κατόπιν μακρῶν φωνηέντων· π. χ. cu-jus, plebe-jus, ἢ ἐὰν σύμφωνον ἀφομοιωταί τῷ j, ὡς ajo, major, mejo, (ὄρα ἀνωτ.)· π. χ. βίξ. jug, σανσ. jug'. ἔλλ. ζυγ, ἀρχ. jug ἐν τῷ ju-n-go (ζεύγνυμι), ju-um, ἀρχ. καὶ σανσ. jug-ā'm, ἔλλ. ζυγόν, γοῦθ. juk γερμ. joeh' juvenis (νέος), σανσ. ju'van-, γοῦθ. juggs, σλαυ. jumū, λθ. jau'-nus' ajo (λέγω) ἀντί τοῦ *ag-jo, βίξ. ag, πρόσφους jo-, ἀρχ. ja, πρβλ. ad-āg-iuum (παροιμία), σανσ. uhi (λέγειν) κτλ.

Τὸ λατ. i = τῷ ἀρχ. j κατόπιν συμφώνων· π. χ. mediū = ἀρχ. καὶ σανσ. ma'dhjas, ἔλλ. μέσος = *méhjos' patr-ius, ἀρχ. pata-jā-s, σανσ. pitr-jā-s, ἔλλ. πάτρ-ιος, ἀρχ. στέλ. pataf- μετὰ τῆς προσφύσεως ja' sicm, siel, ἀρχ. as-ja-in, as-ju-i, ἔλλ. εἶην, εἶη ἐκ τοῦ *es-ju-μ, *es-ju-τ, σανσ. sja-m, sja-i, ἐκ τῆς βίξ. es, ἀρχ. as (εἶνα) κτλ.

Ὁὐχί σπανίως ἐξαφανίζεται τὸ j, συνήθως μεταξὺ φωνηέντων· π. χ. moneo (μιμνήσκω,

παραινῶ), ἀρχ. τύπ. mānājami ἐνεργ. μεταβατικὸν ἐκ τῆς βίξ. men (men-tem, μῆτιν, νοῦν), me-mi-ni (ἐνθυμούμαι), ἀρχ. man (νοεῖν) sēdo (καθίζω, ἵσχυρίζω) ἐκ τοῦ *sē-dao, *sedajo, ἀρχ. καὶ σανσ. sadā'jami, μεταβάτ. ἐκ τῆς βίξ. sed, ἀρχ. sad. Ἐπιπρὸ τοῦ i καὶ τοῦ e, ὕπερ ἀντικαθίστασι τὸ i· π. χ. capis, capit ἀντὶ τοῦ *capjis, capjit, δηλ. kap-ja-si, kap-ja-i παρὰ τῷ capio δηλ. kap-ja-mi' καὶ κατόπιν συμφώνων· π. χ. minor, minus ἀντί τοῦ *min-ior, *min-ius διὰ τῆς ἀρχικῆς προσφύσεως τοῦ συγκριτικοῦ -jans' ero, eris, erit κυρίως ἐκ τοῦ *eso, *esis, *esit, ἀντί τοῦ *esjo, *esjis, *esjil, ἀρχ. τύπ. as-ja-mi, as-ja-si, as-jā-ti κτλ.

Β'). Τὸ ἀρχ. s = τῷ λατ. s, r. Τὸ λατ. s = τῷ ἀρχ. s ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει λέξεως, ἐν δὲ τῷ μέσῳ πρὸ ἀφώνων μεταξὺ φωνηέντων ἐν τῇ κλασικῇ γλώσσῃ τὸ s μεταδίδει σχεδὸν πάντοτε εἰς r. Πρὸ τῶν ἡμιφώνων τὸ μετ' ἀφομοιούμενον ἀποβάλλεται, τὸ δὲ μεταβαίνει εἰς r· π. χ. βίξ. sed, ἀρχ. καὶ σανσ. sad, ἔλλ. ἐδ, γοῦθ. sad' septem, ἀρχ. καὶ σανσ. sa'p'tan, ἔλλ. ἐπτὰ· ὡς πρόσφους -os, -es· π. χ. gen-os, gen-us, γεν. gen-er-us, gen-er-is, ἀρχ. gan-as-as, ἔλλ. γέν-ος, *γεν-ε-ος = γένεος, γένους, σανσ. gā'n-as, γεν. gā'-as-as κτλ.

Τὸ λατ. i = τῷ ἀρχ. s (περὶ οὗ κατωτέρω ἐν τοῖς φηλογολογικῶσι νόμοις).

Γ'). Τὸ ἀρχικὸν v = τῷ λατ. v (μὴ διακρινόμενον τοῦ u ἐν τῇ γραφῇ) καὶ u. Τὸ λατ. v = τῷ ἀρχ. v· π. χ. βίξ. vid ἐν τῷ video (ὄρω), ἀρχ. καὶ σανσ. vid, ἔλλ. Fιδ· βίξ. vom ἀντί τοῦ *vem ἐν τῷ vom-o (ἐμέω), ἀρχ. καὶ σανσ. vam, ἔλλ. Fem· βίξ. voc ἀντί τοῦ *vec ἐν τῷ voc-are (καλεῖν), vōc-em, ἀρχ. vak, σανσ. vak', ἔλλ. Fep, κτλ. Ἐν τοῖς quis, quod, anguis, suavis, τὸ u = τῷ v, ὡς quis, quod, anguis, svavis, ἐπειδὴ τὸ u ἐν τῇ μετρικῇ δὲν θεωρεῖται φωνῆεν.

Τὸ λατ. u = τῷ ἀρχ. v κατόπιν ἀκαρταίων συμφώνων καὶ τοῦ u· π. χ. quatuor, σανσ. k'atvā'ras, ἔλλ. τέτταρες = τέτ'Fαρες, γοῦθ. fidvar, ἀρχ. katvaras, ἐνθα τὸ u = v ἔχει δυνάμιν συμφώνου. Σύνθεσις ἰδίως εἶναι τὸ u = τῷ ἀρχ. v ἐν τῇ ἀρχικῇ πρὸς σχηματισμὸν τῶν στελεχῶν προσφύσει va = λατ. vo, uo, βραδύτερον vu, uo, ὕπερ ἐν τῇ λατινικῇ κατόπιν τῶν πλείστων συμφώνων, ἐξαίρεσει τοῦ r, l, q, εἶναι uo, βραδύτερον uu, θηλ.

ua' π. γ. al-vo-s (ὁ τρέφων), βίζ. al (al-o τρέφω) ar-vo-m (ἄρουρα), βίζ. ar (ἀροῦν) ἀλλὰ vac-uo-s (κενός), βίζ. vac' noc-uo-s- (ἐπιζήμιος), re-lic-uo-s (λοιπός) καὶ re-liq-uo-s, βίζ. noc, lic κτλ.

Ὁὐχί σπανίως τὸ ν ἐξαφανίζεται π. γ. se, si-bi καὶ λπ. ἀντι τῶν *sve, *svi-bi ἐκ τοῦ ἀρχ. στελ. svā-, σανσ. sva- te, ti-bi, ἀντι τῶν *tve, *tvi-bi, σανσ. tva-m. Ἀντι τοῦ ἀρχῆθεν ἀρκτικού sva- τίθεται ἐν τῇ λατιν. συνθήκῃ so-, (ὄρα ἀνωτ. ἐν τῇ φθολογίᾳ τῆς λατ. περὶ φωνηέντων) canis ἀντι τοῦ *cvañ-is, ἑλλ. κύων, σανσ. ζέλ. cvañ-, ἀρχ. τύπ. kvañ- suadeo (πέιθω) ἀντι τοῦ *si-adveo ἐκ τοῦ suavis = *svad-vis, ἑλλ. ἡδύς, σανσ. suadu'-s deus (θεός) = *deus, *devo-s, *deivo-s, dīvo-s, ἀρχ. τύπ. dai-va-s, σανσ. de'va'-s, λιθ. dē'va-s. Μεταξὺ φωνηέντων ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ γλώσσῃ τὸ ν ἀποβάλλεται συνήθως π. γ. suus, suum ἀντι τοῦ ἀρχαιότερου ἐν ἐπιγραφαῖς ἀπαντῶντος sovos, sovom (*suvus, *suvum) fluunt, ἐν ἀρχ. ἐπιγρ. flount' fui = *fuviv' boum ἀντι bovum, κτλ. καὶ ὁμοίως εὑρίσκειται novus, ovīs καὶ ἕτερα μετὰ τοῦ ν.

Γ'. Ἐγγίνα η, m. á.) Τὸ ἀρχικὸν η = τῷ λατ. η. Ὡς ἐν ταῖς λοιπαῖς Ἰνδογερμανικαῖς γλώσσαις, οὕτω καὶ ἐν τῇ λατ. τὸ ἀρχικὸν η πρὸ τῶν οὐρανισκοφώνων συμφώνων γίνεται οὐρανισκοφώνον η, πρὸ τῶν χειλοσφώνων ὁμοίως χειλοσφώνον, δηλ. m' π. γ. ηε (ἀρνητικὸν) ἐν τῷ ne-c, ne-fas κτλ., ἀρχ. καὶ σανσ. na' ih- (ἀρνητικὸν ἐν συνθέσει), ὁμβρ. an, ἑλλ. ἀν-, ἀρχ. καὶ σανσ. an- βίζ. nec, nec-are (κτείνειν), noc-ere (βλάπτειν), ἑλλ. νεκ, σανσ. naç, ἀρχ. nak' ζέλ. noc-ti- ἐν τῷ noc-te-m, ἀρχ. nak-ti, ἑλλ. νυκτ-, σανσ. na'kta-m, λιθ. nak-ti-s κτλ. Τῆς μεταβολῆς τοῦ η εἰς η καὶ m παραδείγματα ju-n-go (ζεύγνυμι), βίζ. jug' ru-m-ro (ῥήγνυμι), σανσ. lu-m-raj'mi, βίζ. rup, σανσ. lup, ἄτινα ἀρχῆθεν βεβαίως ἦσαν jug-nāmi, rup-nāmi, βραδύτερον ὁμοίως τὸ ἔθρνον μετετέθη εἰς τὴν βίζαν, ἐξ οὗ ἐγένετο jun'gami, rumpāmi, δηλ. jungo, rumpo.

Ε'). Τὸ ἀρχικὸν m = τῷ λατ. m' π. γ. βίζ. men ἐν τῷ me-min-i, men-tem, mens (νοῦς) mon-eo, ἑλλ. = μέν (μέν-ος), ἀρχ. καὶ σανσ. man (νοεῖν) mā-ter, ἑλλ. μή-τηρ, σανσ. mā-tār', ἀρχ. mā-tar'-s κτλ. Καὶ ἐν ταῖς προσφύσεσιν εὑρίσκειται συνήθως m' π. γ. men, ἀρχ. man, ὡς ἐν τῷ *gnō-men,

(ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛΟΓ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ. ΤΟΜΟΣ Ζ')

nō-men, σανσκρ. mā'-man-, ἀρχαῖον *gnā-man κτλ.

Ἐν τοῖς tene-brae (σκότος) ἀντι τοῦ *tēnes-brae, *temes-brae, βίζ. tam, ἐν τῇ σανσ. la'm-as (σκότος), ἀγ. dēm-ar, γερμ. daemmerung κτλ., τὸ η ἐγένετο διὰ ἀνομοιότητος ἐκ τοῦ m πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀλλεπαλλήλων χειλοσφώνων *tēnebrae' τὸ nomus (ἐννατος) ἐγένετο ἐκ τοῦ *nōmus, *no-vinus, novem (ἐννέα).

Δ'. Ὅγρὰ γ καὶ ι φθόγγου. á) Τὸ ἀρχικὸν γ = τῷ λατ. γ, ι. Τὸ λατ. γ = τῷ ἀρχ. γ' π. γ. rex (βασιλεύς), δηλ. *reg-s, ἀρχ. rag-s, σανσ. στέλ. rag'- βίζ. or, or-ior, or-tus, ἑλλ. ὄρ-νομι, ἀρχ. καὶ σανσ. ar' βίζ. ar, ar-o, ἑλλ. ἀρ-ώω, σλαυ. or-ja' aratrum, ἑλλ. ἄροτρον κτλ.

Τὸ λατ. ι = τῷ ἀρχ. γ (ὄρα κατωτέρω τοὺς φθολογολογικοὺς νόμους περὶ τῆς ἐναλλαγῆς τοῦ ι μετὰ τοῦ γ ἐν τῇ λατινικῇ χάριν τῆς ἀνομοιότητος) π. γ. βίζ. loc (λαλεῖν) = loqui-or, loc-utus, ἑλλ. λακ, σλαυ. rek (rek-ū, ὁμιλῶ), ἀρχ. rak' βίζ. luc, luc-erna, luc-ein (φῶς), ἑλλ. λυκ, σανσ. ruk', γοθ. luh, ἀρχ. ruk' βίζ. lic, linquo, re-lic-utus, ἑλλ. λιπ (λείπω), σανσ. rik', ἀρχ. rik, κτλ.

Οἱ κυριώτεροι φθολογολογικοὶ νόμοι τῶν συμφώνων.

Οἱ ἐνταῦθα ἰσχύοντες φθολογολογικοὶ νόμοι παρατηροῦνται á) ἐν μέσῳ, β') ἐν ἀρχῇ καὶ γ') ἐν τέλει τῶν λέξεων.

Α'). Οἱ ἐν μέσῳ λέξεως ἰσχύοντες φθολογολογικοὶ νόμοι εἶσι

á.) ἡ ἀφομοίωσις. Αἱ εἰς τὰς μετὰ τῶν προθέσεων συνθέσεις γινόμεναι ἀφομοιώσεις ὡς ἀνήκουσαι μᾶλλον τῇ εἰδικῇ λατινικῇ γραμματικῇ ἢ τῇ συγκριτικῇ παραλείπονται ἐνταῦθα.

β.) Ἐπιτελιᾶ ὁμοίωσις τοῦ προσηομένου φθόγγου πρὸς τὸν ἑπόμενον. Αὕτη δὲν διακρίνεται τῆς ἐκβολῆς τοῦ πρώτου φθόγγου μετὰ τὰ μακρὰ φωνήεντα, κατόπιν τῶν ὁπίων τὰ διπλὰ σύμφωνα δὲν ἀκούονται εὐκόλως· τοῦναντίον ὁμοίως κατόπιν βραχέως φωνηέντος ὁ διπλασιασμός τοῦ συμφώνου εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς κυρίως ἀφομοιώσεως. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀποβολὴ ἐνὸς συμφώνου πρὸ ἑτέρου γίνεται ἐκ τῆς ὁμοιώσεως πρὸς τὸ ἐπόμενον, ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα περὶ τῆς ἐξαφανίσεως συμφώνων πρὸ συμφώνων.

Τὰ διπλὰ σύμφωνα δὲν ἐγράφοντο πρὸ τοῦ

Ἐννίου, ἐν δ' ἐπιγραφαῖς φαίνονται ἐν γένει μὴ ὄντα ἐν χρήσει ἀπὸ τοῦ 640 ἀπὸ κρίσεως Ῥώμης.

Παράδειγματα ἐντελοῦς ἀφομοίωσης τοῦ προηγουμένου πρὸς τὸν ἐπόμενον φθόγγον μετὰ βραχὺ φωνῆν εἶναι: *sum-mu-s* ἐκ τοῦ *sup-m-u-s, πρβλ. *sup-er*, *sup-er-ior*, *sup-er-nus*; *flamma* ἐκ τοῦ *flag-ma, *flag-rare*; *sel-la* ἐκ τοῦ *sed-la, πρβλ. *sed-ere*; *puella* ἐκ τοῦ *puer-la, *puero-la, πρβλ. *puer* κτλ.

Ἐτι ἐντελής ἀφομοίωσις τοῦ προηγουμένου συμφώνου πρὸς τὸ ἐπόμενον μετὰ μακρὸν φωνῆν, ὃν διπλασιασμὸν ὅμως δὲν ἔγραφον. Εἶναι γνωστὴ ἡ ὁμοίωσις (ἢ ἀποβολὴ) τοῦ *d*, *l*, συνήθως δὲ καὶ τοῦ *n* πρὸ τοῦ ἐπόμενου *s*, ὅτε τὸ προηγούμενον βραχὺ φωνῆν γίνεται μακρὸν, ὅπερ μαρτυρεῖ πιθανῶς τὸν ὑπάρχοντά ποτε τοῦ συμφώνου διπλασιασμὸν. π. χ. *suāsī* ἐκ τοῦ *suad-sī* παρκα. τοῦ *suād-ēo* καὶ τὰ ὁμοίαι *pēs = *ped-s, αἰτ. *pēd-em*; *miles*, βραδύτερον *mīlēs* ἐκ τοῦ *mīlet-s, αἰτ. *mīlit-em*; *formōsus* ἐκ τοῦ *formonsus, ἢ πρόσφρασις ἀρχῆθεν ἢν *vans* ἐκ τοῦ *vant*, οὗ τὸ *v* ἐξηρανώθη κτλ. Ἐνίοτε ἡ γλῶσσα λιαν ἐνωρίς ἀπέβαλε τὸ *n*, ἄλλοτε διετήρησε μακρότερον τὸ *n*, ἢ δὲ μεταγενεστέρα γραφομένη γλῶσσα διετήρησεν αὐτὸ πάντοτε.

Πρὸς τὸ ἐπόμενον *j* ἀφομοιοῦται οὐχὶ σπανίως τὸ προηγούμενον *g*, τότε δὲ τὸ *j* γράφεται πάντοτε ἄπλοον, τὸ προηγούμενον ὅμως φωνῆν ἐάν ἦτο βραχὺ, γίνεται μακρὸν π. χ. *mā-jor* ἐκ τοῦ *mag-jor, πρβλ. *mag-nus*, βίβ. *mag*, ἀρχ. *magh* (αὐξάνειν) *ā-jō* ἐκ τοῦ *ag-jō, πρβλ. *ad-āg-ium*, βίβ. *ag*, σנס. *ah*, ἀρχ. *ahh* (λέγειν). Πρὸ τῆς ἀρχικῆς προσφύσεως *ja* μένει τὸ *g*, τὸ *j* ὅμως τότε μεταβάλλεται εἰς *i* π. χ. *ad-āg-im-m*, *nan-frāg-iu-m*. Παράβαλε τὴν συνθησεστέρην ἐξαφάνισιν τῶν συμφώνων πρὸ τοῦ *j* μετ' ἀναπληρωτικῆς ἐκτάσεως ἐν τῇ συνθέσει π. χ. *se(d)-jungo*, *pe(t)-juro*, *di(s)-judico*, *tra(ns)-jicio* καὶ ἕτερα.

Ἐξαφάνισις τοῦ *g* πρὸ τοῦ *v* ἄνευ ἀναπληρωτικῆς ἐκτάσεως γίνεται ἐν τοῖς ἐξῆς: *brēn-is*, ἔλλ. *βραχύν-ς*, *lōv-is* ἀντι τοῦ *lōgv-is, πρβλ. ἔλλ. ἐ-λαχύν-ς; *vīvo* ἀντι τοῦ *vīgv-o, *vixi* δηλαδή *vīg-si, βίβ. *vig*.

Τὸ *d* ἐξηρανώθη πρὸ τοῦ *v* ἐν τῇ *suāv-is* ἐκ τοῦ *svādv-is, ἔλλ. ἡδύ-ς, σנס. *svādu-s*.

Πρὸ τῶν ῥεξίων ἐξαφάνιζεται ἐνίοτε τὸ *g* καὶ συνθησεστέρων τὸ *c*, ὅπερ δύνανται νὰ μείνῃ

καὶ νὰ τραπῇ εἰς *g* (ὅρα κατωτέρω γ'), σπανιώτερον ἄνευ ἀναπληρωτικῆς ἐκτάσεως, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ὅμως μετ' αὐτῆς πιθανῶς τὸ *c* πρὸ τῶν ῥεξίων ἐμαλακύνθη εἰς *g* πρὶν ἢ ἐξαφάνισθαι ὅρα κατωτ. γ') π. χ. *sti-mulus* (ζέντρον), *sti-mulo* (κεντῶ) ἐκ τῆς βίβ. *stīg*, δι' ἐπιτάσεως *in-stīg-o*, μετ' ῥεξίων *in-stīc-tus* = *in-stīg-tus, πρβλ. ἔλλ. σίζω = *σίγ-ιω *ex-ā-men* ἀντι τοῦ *ex-āg-men* ἐκ τῆς βίβ. *ag* ἐν τῷ *ag-ere*, καὶ *ag-men*, *teg-men*, *seg-mentum* *vā-nus* (μάχιος) ἐκ τοῦ *vāc-nus, πρβλ. *vāc-ius* (κενός). Τὸ *nc* ἐξηρανώθη ἐν τῇ *quīni* (ἀνὰ πέντε) ἐκ τοῦ *quīnc-ni ἐκ τοῦ *quīnque* (πέντε) κτλ.

Πρὸ τοῦ *m* ἐξηρανώθη *c* ἐν ταῖς *lū-men* ἐκ τοῦ *luc-men, ἀμείβολον ὅμως εἰ ἐκ τῆς ἐπιτεταμένης ἢ μὴ βίβης, εἰ ἐκ τοῦ *lūc-nem ἢ *louc-men, *luc-men τὸ *cs* δηλ. *x* ἐξηρανώθη πρὸ τοῦ *m* ἐν ταῖς *se-mestris* (ἔξαμηνος) ἀντι τοῦ *sex-mestris καὶ τισιν ἑτέροις.

Πρὸ τοῦ *m* ἐξαφάνιζεται *b* π. χ. *glūma* ἀντι τοῦ *glūb-ma, πρβλ. *glūb-ere* (ἐκλεπίζειν) *grēmium* (κόλπος) ἀντι τοῦ *greb-mium, πρβλ. σנס. *g'arbhā* καὶ ἕτερα.

Πρὸ τοῦ *l* ἐξηρανώθη *x* ἐν τῷ *tē-la*, (ὄφρασμα) ἐκ τοῦ *tex-la, πρβλ. *tex-ere* (ὄρκαίνει).

Πρὸ τοῦ *c* ἐξηρανώθη *d* καὶ *t* ἐν ταῖς *hoc* ἀντι τοῦ *hod-c, *hod-ce, πρβλ. *quod*, *ac* ἀντι τοῦ *at-c, πρβλ. *at-que*. Πρὸ ἡμιφώνων συμφώνων ἐξαφάνιζεται *s'* π. χ. πρὸ τοῦ *n* ἐν τῇ *ro-no* ἀντι τοῦ *rōs-no, πρβλ. *rōs-ni* *cē-na* ἀντι τοῦ *ces-na, ὁμοί. *ces-na* *pemma* ἀντι τοῦ ἀρχαιότερου *pes-na* ἀντι τοῦ *pet-na ἐκ τῆς βίβ. *pet*, ἔλλ. *πετ*, σנס. *pat* (πετῆν), πρβλ. *prae-petes* (πτηνά), ἀγ. *fōd-ara*, *fōd-ali*, ἔλλ. *πτ-ίλον*, *πτε-ρόν*, κτλ.

Πρὸ τοῦ *m* ἐξηρανώθη *s* ἐν ταῖς *rē-mus* (ζώπη), πρβλ. *tri-res-mus*, *res-imus* ἀντι τοῦ *ret-imus, ἔλλ. ἐ-ρετ-μός; ἄνευ ἀναπληρωτικῆς ἐκτάσεως ἐξηρανώθη τὸ *s* ἐν τῇ *cas-imena* ἐκ τοῦ *Cas-mēna*, βίβ. *cas*, πρβλ. *car-men*, βίβ. σנס. *cas*, *cas* (διηγείσθαι, λέγειν).

Πρὸ τοῦ *n* καὶ *m* μεταβαίνει τὸ *s* εἰς *r'* ὅρα κατ. 6.

Πρὸ τοῦ *l* ἐξηρανώθη τὸ *s* ἐν τῇ *corpulentus* ἀντι τοῦ *corpus-lentus, πρβλ. *corpus*, *corporis*.

Πρὸ τοῦ *d* ἐξαφάνιζεται *s'* π. χ. *jū-dex* ἀντι τοῦ *jus-dex *idem*, ἀντι τοῦ *is-dem

di-dūco ἀντί τοῦ *dīs-duco καὶ ἕτερα. Μένει ὅμως ἐν τοῖς trans-duco, trans-do καὶ trā-dūco, trā-do, εἶτι ἐν τοῖς cius-dem, cūins-dam.

Καὶ πρὸ τοῦ b ἐξαφρνίζεται s' π. χ. tenebrae ἀντί τοῦ *tenes-brae καὶ τὰ ὅμοια.

Πρὸ τοῦ d ἐξαφρνίζεται r μετ' ἀναπληρωτικῆς ἐκτάσεως ἐν τῷ ped-o, pod-ec καὶ pērdō, σκασ. pārd, ἀρχ. tard, λθ. perd.

Γνωστὴ εἶναι ἡ ἐξαφρνίσις τοῦ r πρὸ τοῦ s ἕνεκα τῆς ἀφομοιώσεως π. χ. r̄asum, r̄ussum καὶ r̄ursum, s̄usum καὶ s̄ursum, retr̄osum καὶ retr̄orsum καὶ τὰ ὅμοια.

Πρὸ τοῦ sc ἐξαφρνίζονται σύμφωνα μόνον διὰ τὴν ἀπλοποίησιν καὶ εὐκολίαν τῆς προφορᾶς π. χ. di-sco ἀντί τοῦ *dic-sco, πρβλ. di-dic-r' po-sco, (τοῦ sc μονίμου γενομένου καὶ τοι ἀρχῆθεν χρησιμεύοντος μόνον εἰς σχηματισμὸν τοῦ ἐνεστώτος, πρβλ. po-pose-i) ἀντί τοῦ *pore-sco, ρίζ. proc, prec ἐν τοῖς proc-ax, proc-us, prec-or, γερμ. frah, frag (γοθ. fraih-man, γερμ. fīra-gen) mi-sceo ἀντί τοῦ *mig-sceo, ἔλλ. μίγ-νωμι, καὶ ἐνταῦθα τὸ sc ἐν τῇ λατ. συνήθεισ μετὰ τῆς ρίζης. Ὅμοιον εἶναι τὸ mis-tus ἀντί τοῦ mies-tus, mix-tus καὶ τοῦτο ἀντί τοῦ *misc-tus, πρβλ. misc-co' terra (ζηρά, γῆ) ἀντί τοῦ *tersa.

Ἐπίσης εἶναι γνωστὸν, ὅτι πολλῶν συμφώνων συμπλεκομένων ἐκβάλλεται ἐν αὐτῶν διὰ τὴν εὐφωνίαν· οὕτως ἐξαφρνίζεται c, g μετὰ τὸ l, l ἐπομένου ἢ h' π. χ. sar-tus ἀντί τοῦ *sarc-tus, πρβλ. sarc-io' tor-tus ἀντί τοῦ *lore-tus, πρβλ. torqu-co' ul-tor ἀντί τοῦ *ulc-tor, ἐκ τοῦ ulc-iscir in-dul-tus ἀντί τοῦ in-dul-ctus ἐκ τοῦ *in-dulg-tus, τοῦ in-dulg-co καὶ ἕτερα· sar-si ἀντί τοῦ *sarc-si, πρβλ. sarc-io' mul-si, mul-sus ἀντί τοῦ *mulg-si, *mulg-sus, ἐκ τοῦ *mulg-tus, πρβλ. mulg-co' οὕτω καὶ ur-sus ἀντί τοῦ *uresus ἐκ τοῦ *urctus, ἔλλ. ἄρκτος, σκασ. r'ks'us.

Ἐν τέλει λέξεως ὅμως μένει τὸ res ἐν ταῖς arx, merx.

Ἐπίσης καὶ ἐν ταῖς συμπλοκαῖς τοῦ s-br, r-br ἀποβάλλεται τὸ s καὶ r πρὸ τοῦ b' π. χ. mulie-bris ἀντί τοῦ *mulier-bris ἢ *mulies-bris' lune-bris ἀντί τοῦ *lunes-bris καὶ funer-a, lunus' febris, hebris ἀντί τοῦ *fer-bris, ρίζ. fer (fer-vor, ζέσις), ἀρχ. ghar (ἄρα ἀνωτ. σελ. 46, Γ', α').

Τὸ Quintus ἀντί τοῦ quinc-tus εἶναι νέον.

Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τοῦ auctor ἀντί τοῦ auc-tor ἐκ τοῦ *ang-tor (aug-eo) καὶ τὰ ὅμοια. Ἠθανώτατα ἐξαφρνίζεται ἐνιαχοῦ καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι γλώσσῃ τὸ c πρὸ τοῦ l ὡς in-vit-us ἐκ τοῦ *in-vic-(i) tus, ρίζ. vic, vec, ἔλλ. Fex (ἐκ-ών), σκασ. vac, δηλ. vak (θέλειν) in-vi-lare ἐκ τοῦ *in-vic-(i)-tare ἐκ ρίζ. vic, vec, voc, (voc-are), ἔλλην. Fep, σκασ. vak', ἀρχ. vak (λέγειν) καὶ τὰ ὅμοια. Ἔτι Vitoria, Vitorius καὶ Victoria, Vitorius.

2) Ἐπειδὴ ἀφομοίωσις τοῦ ἐπομένου γθόγγου πρὸς τὸν ἡγούμενον. Ἢ ἀφομοίωσις αὕτη εἶναι λίαν συνήθης ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ. Οὕτως ἀφομοιοῦται π. χ. τὸ l τῆς καταλήξεως τοῦ υπερθετικοῦ timu-s, ἀρχ. καὶ σκασ. tama-s, διατηρηθὲν ἐν τῇ op-timus, πρὸς τὸ προηγούμενον s ἐν τῇ is-simus = *is-timus.

Τὸ is, ὁ βραχυτάτος τύπος τοῦ ἀρχικοῦ jans, ἐν τῇ λατ. ius, ior, ius, εἶναι πρόσφους τοῦ συγκριτικοῦ, εἰς ἣν προστίθεται ἡ τοῦ υπερθετικοῦ π. χ. longis-simus, ἐκ τοῦ *longis-timu-s. Ἐπίσης ἀφομοιοῦται τὸ t τοῦ tim-us εἰς r καὶ l τῶν υπερθετικῶν τῶν σχηματιζομένων ἐκ τοῦ μὴ ἐπιτεταμένου στελέχους τοῦ ἐπιθέτου π. χ. celer-rimus, ἐκ τοῦ *celer-timus, facil-limus ἐκ τοῦ *facilitim-u-s, κτλ., εἰμὴ τὰ υπερθετικά ταῦτα εἰσὶν ἀντί τοῦ *celer-is-timus, *facil-is-timus, *celerstimus, *facilstimus, *celer-simus, *facilsimus.

Τὸ s ἀφομοιοῦται πρὸς τὸ r ἐν τοῖς torr-co ἀντί τοῦ *tors-co καὶ tos-tu-m ἀντί τοῦ *tors-tu-m καὶ terra ἀντί τοῦ *tersa, ἀρχ. ρίζ. tars (ζηρὸν εἶναι), γερμ. dürr-e καὶ durs-t (δίψα) fer-rem, vel-lem ἐκ τοῦ *fer-sem, *vel-sem, πρβλ. ama-rem ἐκ τοῦ *ama-sem, *lac-sem καὶ ἕτερα.

Τὸ j ἀφομοιώθη ἴσως πρὸς τὰ προηγούμενα σύμφωνα ἐν ταῖς πρὸς σχηματισμὸν τοῦ ἐνεστώτος καταλήξεσιν, ὅτε τὸ ληπτικὸν τῆς ρίζης σύμφωνα διπλασιαζέται π. χ. pello, fallo, curro, mitto καὶ ἕτερα (peljo, faljo, curjo, mitjo), εἰ καὶ αἱ συμπλοκαὶ lio, rio, lio εἶναι συνήθεις.

Τὸ v φαίνεται ἀφομοιωθὲν πρὸς τὸ προηγούμενον l ἐν ταῖς pallor, pallidus (ἄχρως), ἀντί τῶν *palver, pal-vilus, πρβλ. ἀρχ. γερ. falo, falaw-er, falw-er, λθ. καὶ ἀρχ. τύπ. pālv-as, mollis (μαλθακός) ἐκ τοῦ molvis, *moldv-is ἀντιστοιχοῦν τῷ σκασ. mrdv' s,

ἀρχ. τύπ. mardu-s' sollu-s, salvo-s, σανσ. sa'ruva-s, ἑλλ. ὄλος ἀντί τοῦ *ὄλ'os. Ἐν τοῖς διπλοῖς τούτοις τύποις sollus, salvus, pello, alius, ἀναγνωρίζονται ἴχνη ἀναμιζέως τῶν διαλέκτων.

Τὸ ἰ μετὰ τὸ s ἀφομοιώθη αὐτῷ ἐν τῇ censor, census, ἐκ τῆς βίχης cens, μετὰ τῶν προσφάσεων tor, tu, πρὸς τὸ ὄσκ. cens-tur, cens-tom = censum. Ἐπι τὸ ἰ ἀφομοιούται συνήθως τῷ ἠγουμένῳ s, ἐνθα ἐκ τοῦ ἰ, ἰ+ἰ, πρῶτον γίνεται st, (ὄρα ἀνωτ. περὶ ἀνομοιότητος) κατόπιν βραχέως φωνήεντος ὁ διπλασιασμός δηλοῦται καὶ διὰ τῆς γραφῆς, κατόπιν ὅμως μικροῦ φωνήεντος ἢ συμφώνου συνήθως μένει ἀπλόου s ἢ καὶ διπλοῦν, ὡς fustus, cassus, divisio, vissu καὶ ἔτερα ἐν τῇ γλώσσῃ τὸν λόγον αὐτῶν ἔχοντα π. χ. fissus ἐκ τοῦ *fid-tu-s, *fis-tu-s, βίξ. fid ἐν τῷ findo, fid-i' gress-us ἐκ τοῦ *gred-tu-s, *gres-tu-s, πρὸς grad-ior fossa ἐκ τοῦ *fos-ta, *fod-ta, βίξ. fod ἐν τῷ fod-io' passus, ἐκ τοῦ pat-tu-s, *pas-tu-s, πρὸς pat-ior κτλ.

3.) Ὁμοίωσις τοῦ ἠγουμένου θόγγου πρὸς τὸν ἐπόμειον. Ὡς γνωστὸν, ἡμίφωνα ἀκαριαία σύμφωνα πρὸ ἀφώνων τρέπονται εἰς ἀφωνα π. χ. ac-tus ἀντί τοῦ *ag-tus, πρὸς ag-o' scrip-tus, scrip-si ἀντί τοῦ *scrib-tus, *scrib-si, πρὸς scrib-o καὶ ἔτερα. Τοῦ vec-tus, veh-o, ἀρχ. vagh-a-mi, τὸ ἀρχικὸν gh ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ λατ. g, ἐξ οὗ ἀρχ. vagh-tas, λατ. veg-to-s, vec-tu-s' ἀλλ' εὐρηνται ἀμφοτέρω C καὶ g, ὡς sec-are καὶ seg-mentum, salic-em καὶ salig-nus καὶ ἔτερα, ἐν οἷς τὰ ἡμίφωνα m καὶ n μετέβαλον τὸ C εἰς τὸ ἡμίφωνον g.

Χειλέφωνα ἀκαριαία σύμφωνα πρὸ τοῦ n μεταβαίνουσιν εἰς τὸ χειλέφωνον ἔρρινον π. χ. som-nus, Sam-nium ἀντί τῶν *sor-nus, (πρὸς sop-ire) *Sab-nium (πρὸς Sal-ini, Sab-elli).

Ἡ ἀρχαιότερα γλῶσσα παρέρχει ἔτι s ἐκ τοῦ ἰ μαλακυνθὲν πρὸ τῶν ἔρρινων, ὡς res-mu-s (rēmus) ἐκ τοῦ *ret-mus (ἐρετ-μός) pes-na (penna) ἐκ τοῦ *pet-na, βίξ. pet (πετ-ᾶν).

Μοναδικὸν εἶναι τὸ quadra-ginta παρὰ τῷ quatri-duo, ἐνθα τὸ ἰ πρὸ τοῦ ἡμιφώνου g μετεβλήθη εἰς d.

Ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ ἱ ἐγένετο ἐν τῇ λατ. διὰ τῆς ὀκτουκτῆς δυνάμεως τὸ r ἐνίοτε *thr, *dhr, br (περὶ τοῦ ἂ ἀντικαθιστάτος τὸ dh

ὄρα ἀνωτ. σελ. 47 B') π. χ. con-sobrinus (ἀδελφιδου) ἀντί τοῦ -sobrinus (τὸ s πρὸ τοῦ ἂ ἀποβάλλεται, ἔθρα ἀνωτ. σελ. 48) καὶ τοῦτο ἀντί τοῦ *sodhrinus, *sosthrinus, *sostrinus, ἐκ τοῦ *soster-inu-s, στέλ. sostor- συνήθως *sosor-, soror (ἀδελφή) salubris ἐκ τοῦ *salus-bris καὶ τοῦτο ἀντί τοῦ *salus-dhris, *salus-thris, *salus-tris, *salut-tris (salus- salut-is σωτηρία).

4.) Ὁμοίωσις τοῦ ἐπομείου θόγγου πρὸς τὸν ἠρούμειον. Αὕτη συμβαίνει πρὸ πάντων εἰς τὸ ἰ, ὅπερ μετὰ τὰ ἔρρινα καὶ ὑγρά (μετὰ συνεχῆ διλ. σύμφωνα) μεταβαίνει εἰς τὸ συριστικὸν s. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μετὰ τὰ οὐρανισκόφωνα (μετὰ τὸ c), ὥσπερ καὶ ἐν τῇ σανσκριτῇ π. χ. ἐν τοῖς mai-sum ἀντί τοῦ *mau-tu-m (mai-co). Ἐπίσης ἐν τῇ Leucetie (κλιπ. τοῦ Jupiter) ἀντί τοῦ *Leucetie, ἐκ τοῦ *Leucetie, πρὸς Leucetios, Leucetius ἀντί τοῦ *leucet-ior, leucentios ἐκ τοῦ *leucet = *loucent- μετ' ἐνεργ. ἐνεστ. *leuc-o, *louc-o, ἀρχ. τύπ. rauk-ami, βίξ. luc, ἀρχ. ruk. Μετὰ τὸ ἀρχικὸν n, ὅπερ ἐξηφανίσθη ἔπειτα, μετέβη τὸ ἰ εἰς s' π. χ. pul-sus ἀντί τοῦ *pul-tu-s (pel-lo, pe-pul-i) spar-sus ἀντί τοῦ *spar (p)-tu-s κτλ.

Συνήθως τὸ ἰ δὲν μεταβαίνει εἰς s μετὰ τὸ n, ἐὰν τὸ nt ἀνήκη εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ σχηματιστικὸν τῶν λέξεων στοιχείον π. χ. ferunt, fire-nt-em, πλὴν τὸ ἀνωτέρω *Leucetios ἀντί τοῦ *Leucetios.

Μοναδικὸν εἶναι τὸ lap-sus ἀντί τοῦ *lap-tus, *lab-tu-s, πρὸς lab-i καὶ scrip-tus (scrib-ere).

5.) Μεταβολὴ τοῦ s εἰς Γ μεταξὺ φωνηέντων ἢ μεταξὺ φωνηέντων καὶ ἡμιφώνων συμφώνων καὶ κατόπιρ φωνηέντων καὶ ἐν τέλει λέξεως (τῆς προκειμένης γλώσσας). Τὰ ἡμίφωνα μεταβάλλουσι τὸ ἄφωνον s εἰς τὸ ἡμίφωνον Γ π. χ. generis (genus) ἐκ τοῦ ἀρχ. λατ. *genes-os' majores ἐκ τοῦ *majoses' erat ἐκ τοῦ *esal, βίξ. es' veter-nus ἐκ τοῦ *vetes-nus (vetus, veter-is ἀρχαῖος) car-men ἐκ τοῦ *cas-men, βίξ. cas' diu-nus, ho-dier-nus ἐξ ἀπολεσθέντος στελέχους *dios, *dies = τῷ ἀρχ. divas (ἐν τῷ dies, diei τὸ λατικὸν s τοῦ στελέχους ἐξηφανίσθη) κτλ. Μεταξὺ φωνηέντων σπανίως ἔμεινε s' π. χ. nasus (βίξ. σανσ. nas, σλαβ. nosu' miser, vasa, posui).

Συνήθως μένει τὸ s μόνον ἀντί τοῦ ss' π. χ.

casus (πτῶσις) ἀντί τοῦ cassus ἐκ τοῦ *cadtu-s καὶ τὰ ὅμοια.

6.) Σύμφωνα εξαφανίζονται μεταξὺ φωνήεντων. Καὶ ἐνταῦθα παρακρίεται εἰδὸς τι ἀφομοιώσεως, καθ' ἣ ἡμίφωνα σύμφωνα ἀφομοιοῦνται πρὸς τὰ περὶ αὐτὰ φωνήεντα καὶ εἰς αὐτὰ ἐτραπίησαν, ὥστε ἐξ αὐτῶν μόνον ἢ συνοδούσα αὐτὰ φωνὴ ἔμεινε, ἄφωνα δὲ διὰ τῆς ἐπιρροῆς τῶν φωνηέντων ἐγένοντο ἡμίφωνα. Ἐν ταῖς ῥωμαϊκαῖς γλώσσαις τοῦτο εἶναι συνηθέσαντο π. χ. ducatus, ἰταλ. ducato, ἰσπ. ducado, γαλ. duché. Συνηθέσαντα εξαφανίζεται τὸ j καὶ v, ὡς monco, monones ἐκ τοῦ *moncoj, moncojis, ἀρχ. τύπ. mābajami, mābajasi' amasti ἐκ τοῦ *amajasti, amavisti κτλ. Κατ' ἐξοίρεσιν ἐξηφανίσθη τὸ s μεταξὺ φωνηέντων π. χ. vēr ἀντί τοῦ *veser, ἔλλ. ἔσρ ἀντί τοῦ *Ἔσσορ, λιθ. vasarā (θέρος), σανσ. vas-antā's (ἔαρ) vīs, vim καὶ vīres, virium, στέλ. visi-, viri-. Βεβαίως ἐξηφανίσθη τὸ ἀρχικὸν bh ἐν τῇ λατ. f, b ἐκ τοῦ ama-vi ἀντί τοῦ *ama-fui κτλ.

7.) Φυσιολογικὴ παρεμβολὴ γθόγγων μεταξὺ συγκρουσμένων συμφώνων. Γνωστὴ εἶναι ἡ τροπὴ τοῦ m εἰς mp πρὸς συνδυασμὸν τοῦ m μετὰ τοῦ ἐπομένου l π. χ. liem-p-s, sum-p-si, sum-p-lus καὶ ἕτερα.

Β'. Ἀρομοίσις. Τὸ l καὶ d μεταβαλλοῦνται πρὸ τοῦ ἐπομένου l εἰς s' π. χ. eques-ter, pedes-ter, ἀντί τοῦ *equet-ter, *pedet-ter, πρβλ. equit-is, pedit-is, es-l, es-lis ἀντί τῶν *ed-l, *ed-tis, πρβλ. ed-o κτλ.

Εἰς ταῦτα ἀνάγονται καὶ τὰ -ali-s καὶ -ari-s καὶ μάλιστα προηγουμένου l π. χ. mor-tali-s, ἀλλὰ καὶ vulg-ari-s, popul-ari-s, epul-ari-s.

Ἐν οἱ αὐτοῖς φθόγγοι ἔπονται ἀλεπάλληλοι, συναρπύονται εἰς ἓν δύο τὰ αὐτὰ ἢ ὅμοια σύμφωνα ἀποβαλλομένου τοῦ μεταξὺ αὐτῶν κειμένου φωνήεντος' π. χ. consuetudo (συνήθεια) ἀντί τοῦ *consueti-tudo (cusuetus) stipendium ἀντί τοῦ *stipi-pondium (stips, stipis) veneficus ἀντί τοῦ *venenificus (venēnu-m φάρμακον) κτλ.

1.) Ἐν ἀρχῇ λέξεως. Ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ ἀποβάλλονται ἀρχτικὰ σύμφωνα περισσώτερον ἢ ἐν ταῖς λοιπαῖς συγγενεῖσι γλώσσαις. Συχνάκις ἐκ δύο ἀρχτικῶν συμφώνων ἀποβάλλεται τὸ πρῶτον, καὶ ὅμοιος ἀποβάλλεται μάλιστα ἐν μόνον συμφώνον πρὸ τοῦ ἐπομένου φωνήεντος ὡς τὸ C πρὸ τοῦ u.

Οὕτως οὐδεμία λατ. λέξις ἄρχεται ἀπὸ su, sm, sr, ὅπου δὲ ἀρχήθην ἡ λέξις ἄρχετο ἀπὸ τῶν συμφώνων τούτων, ἀπέβαλλε τὸ s καὶ ἔμεινε μόνον τὸ δεύτερον π. χ. nix, nivis ἐκ τοῦ *snig-s, *snigv-is, ἔλλ. νίφ-α (νίφ, νίφειν), ζενδ. cniiz' (νίφειν), ἀρχ. βουλγ. snigū (χιών), λιθ. snig-ti (νίφειν), snog-as (χιών), γοθθ. snaiu-s (χιών), γερμ. schnee' niurus (νύμφη) ἐκ τοῦ *snurus, ἀγ. snur, σανσ. snus'ū, ἔλλ. νυός κτλ.

Ἐπίσης λατινικὴ λέξις δὲν ἄρχεται ἀπὸ vl, vl' π. χ. lacur, ἔλλ. βράκος, αἰολ. βράκος δηλ. Γράκος, σανσ. βίξ. vrack δηλ. vrak (ῥηγγόνακι) radix, ἔλλ. ρίζα, αἰολ.λεσβ. βρισδα, δηλ. Φρίζα, *ρίδζα, γοθθ. vaurtes, ἀγ. wurza, wurzala, γερμ. wurzel, ἀρχ. τύπ. τῆς βίξ. vrad καὶ ἕτερα.

Πρὸ τοῦ f ἀπέβληθη s ἐν τοῖς fallere, ἔλλ. σφάλλειν' fungus, ἔλλ. σφόγγος' funda, ἔλλ. σφενδόνη κτλ.

Μοναδικὰ εἶσι τὰ ἐξῆς: tego ἀντί τοῦ *stego, πρβλ. i-steg-a ἀντί τοῦ *in-steg-a, ἔλλ. στέγω, στέγη καὶ τέγη, λιθ. stogas (στέγη), γερμ. decken, dach (στέγη) taurus, ἔλλ. ταῦρος, ἀρχ. βουλγ. turū σανσ. sthura-s, γοθθ. stiuw, γερμ. stier κτλ. Τὰνάπαιλι ἐκ τοῦ sc ἔμεινε μόνον τὸ s ἐν ταῖς sirpens (σχιονίς), sirpea, sirpiculus καὶ scirpus, scirpens, scipea, ἀγ. scilat, scilut, γερμ. schilf (κάλαμος, δόναξ). Καὶ ἐν τῷ lūtum ἀντί τοῦ *lātum, βίξ. tol (tollo) ἀπέβληθη πιθωνῶς τὸ ἀρχικὸν l. Τὸ p πρὸ τοῦ l ἀπέβληθη πιθωνῶς ἐν τῇ lien, σανσ. plilan-, plilian, ἔλλ. σπλήν' ἴσως ἐν τῇ lana, lane-is (πίναξ, λοιπός), ἔλλ. πλάξ, πλακός (ἐπίπεδον), ἀγ. flali, γερμ. flach.

Ἐν τοῖς ἱστορικαῖς χρόνοις, ὡς γνωστόν, ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ gh ἔμεινε τὸ ἀπλοῦν μόνον u' π. χ. no-sco, nō-lus, nō-men ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου gno-sco, πρβλ. co-gno-sco, gnobus gno-men, πρβλ. co-gno-men, ἔλλ. γινώσκω, σανσ. m'ū'a, γερμ. kan καὶ kna' nā-tus ἀντί τοῦ ἀρχαιοτέρου gna-tus διατηρηθέντος ἐν τῇ co-gnatus, βίξ. gna ἐκ τοῦ gan, ἔλλ. γί-γ(ε)ν-ο-μαι ὡς ἐν τῇ ἀγγλικῇ γράσουσι μὲν gual, graw, knowledge, δὲν προφέρουσι ὅμοιος τὸ g καὶ k.

Ἐπίσης ἐμφαίτερον ἀπέβληθη τὸ st πρὸ τοῦ l π. χ. ἐν τῷ στέλ. sleitū-, sleiti-, leiti-, liti-, (lis, ἔρις), ἀγ. stril, γερμ. streit, ἐν ἐπιγραφαῖς slis ἔνθα τὸ stl μετέβη εἰς l' stlatus, latu-s (πλάτης), ἀρχ. βίξ. star, ster-

no, strā-tus, ἑλλ. στορέννυμι κτλ. *Iωω και τὸ stlocu-s, locu-s (τόπος), σασ. βίξ, sthal ἐκ τοῦ stba, ἀρχ. sta (στασθασι), θέσις.

*Q; τὸ SURVIS εἶναι ἀντὶ τοῦ *snadvīs, οὖ-ω καὶ τὸ vīginti ἀντὶ τοῦ *dvīginti, πρβλ. duo, σασ. dva. Ἡ ἀποβολὴ τοῦ d γίνεται ἐν τοῦτοις καὶ ἐν τῷ ἑλλ. εἰκοσι, καὶ σασ. vīcā'li, ζενδ. vīcā'li, εἶναι ἄρα παν-αρχαία* διότι ἐνδὸς ὑπῆρχεν ὀψιαιότερον *(dvīginti, ἤθελε γέναι: ἐκ τούτου *bīginti, ὡς bis ἐκ τοῦ dvis, bellum ἐκ duellum, bonus ἐκ τοῦ duonus. Ἐνταῦθα δι' ἀμοιβαίας ἀφομοιώσεως ἐγένετο τὸ b ἐκ τοῦ d καὶ v ἀφομοιωθέντος τοῦ d πρὸς τὸ v κατὰ τὴν ποιότητα, τοῦ δὲ v πρὸς τὸ d κατὰ τὸν χρόνον ἢ ποσότητα, δηλ. γενομένου ἀναρχαίου ἢ μισροῦ φθόγγου.

Πρὸ τοῦ j τὸ d ἀπεβλήθη ἐν τῇ Jovis καὶ ἐρεξῆς; ἀντὶ τοῦ *Djovis, πρβλ. ἀρχ. λατ. Divoe (Jovi) καὶ τὸ ἑκ. Divine, σασ. djāu-s (οὐρανός), ἑλλ. Ζεὺς=δῖευς, βίξ. dju =div (φαίνειν, φωτίζειν). Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ἐν τῷ ἐκ τῆς αὐτῆς βίξως σχηματισθέντι Jumo (*Hρα) ἀντὶ τοῦ *Diuo-no.

Καὶ αὐτὸ τὸ ἄλλως ἀνεκτὸν ἐν ἀρχῇ qv ἀπλοποιεῖται ἐν τῇ vermis (σκώληξ) ἐκ τοῦ *quernis, ἀρχ. τύπ. kurni-s, σασ. kurni-s, λιθ. kirm-elé, γερμ. wurm.

*Ψιαιτάτα ἀπεβλήθη τὸ c πρὸ τοῦ v ἐν πολλοῖς τύποις τῆς ἑρωτικατικῆς ἀντωνυμίας π. χ. u-bi ἀντὶ τοῦ *cu-bi ἢ *quo-bi διατηρηθέντος ἐν τῷ συνθέτῳ ali-cubi u-nide ἀντὶ τοῦ *cu-nide διατηρηθέντος ἐν τῷ ali-cunde u-ter ἀντὶ τοῦ *cu-ter (συγκριτικὸν ἐκ τοῦ στελ. cu=quo), πρβλ. ἑκ. rultu-eris-riid (δελ. ἐκάτερσι) διὰ τοῦ p=τῷ λατ. c, ἑλλην. πότερος, ἀρχαιότερον ἰων. κότερος, ἀρχ. τύπ. καὶ σασ. ka-tarās.

2.) Ἐν τέλει λέξεωσ ἡ λατινικὴ γλῶσσα, ὡς ἤμιν πρόκειται, ἀνέχεται οὐ μόνον ἕλα σχεδὸν τὰ ἀπλά σύμφωνα, ἀλλὰ καὶ δύο ἢ τρεῖς ὁμοῦ, δηλ. ἑβρίνα ἢ ὑγρά μετ' ἀρώων συν-κνωμένα, ἔτι τὰ ἄφωνα, τὸ r, l, m, n, μετὰ τοῦ s τὸ j μετὰ τοῦ t π. χ. ferunt, hunc, volt, fert, scrobs, Ars ἀντὶ τοῦ *art-s, fers (*feris), hiems, (*hiemps), ferens (*ferents). Τὰ rs, ls, ns, εἶναι ἀνεκτὰ ἐὰν γίνωνται ἐκ τῶν rs, ls, ns ἔτι καὶ est. Ἐβρίνα ἢ ὑγρά μετὰ ἀρώων καὶ τοῦ s π. χ. hiemps, urbs, arx, δηλ. ares, falx δηλ. fides. Τὰ ληκτικὰ ταῦτα σύμφωνα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐγένετο δι' ἀποβολῆς φωνκέντων ἢ ἐλ-

λείψει φωνκέντων συνεστάληταν, καὶ ὁμοῦ οὐδέποτε εἶναι ἀνεκτὸν ἐν τέλει διπλοῦν ὁμοφώνων π. χ. os, fel καὶ οὐχὶ oss, fell, πρβλ. oss-is, fell-is; ἔτι δὲν εἶναι ἀνεκτὴ ἡ συμ-πλοκὴ δύο ἀναρχαίων φθόγγων. π. χ. lac ἀντὶ τοῦ *lact, πρβλ. γεν. lact-is, καὶ rd ὡς cor, ἀντὶ cord, γεν. cord-is. Ἐνθα δὲ ἡ λέξις ἔπρεπε νὰ ἔχη ληκτικὰ τὰς συμπλοκάς ταύτας, ἀπεβρίμψε τὸ τελευταῖον σύμφωνον.

Μονιμοποιηθείσας τῆς γραπτῆς λατινικῆς γλώσσας τῆς κλασικῆς ἢ ἐκκρίτου ἐποχῆς ἐμονιμοποιήθησαν καὶ αἱ καταλήξεις αὐτῆς. Ἡ ἀρχαιότερα ἔθνικωτέρα καὶ ἀρχαιωτέρα γλῶσσα παρέχει ἐν τῇ γραφῇ μεγάλην ἀδιαφορίαν ὡς πρὸς τὰ ληκτικὰ σύμφωνα. Καὶ αὐτὰ τὰ διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν λέξεων οὐσιωδέστατα ληκτικὰ σύμφωνα s, m, l ἐν αὐτῇ ὅτε μὲν γράφονται, ὅτε δὲ παραλείπονται ὡς καὶ ἐν τῇ ὀμβρικῇ. Τοῦτο ἀποδεικνύσιν, ὅτι ἀρχαιότερον, πρὰ δὲ τοῖς ἀπαιδέτοις τῶν Ῥωμαίων βεβαίως καὶ βραδύτερον, τὰ ληκτικὰ σύμφωνα ἤκούοντο ἀσθενῶς ὡς περίπου ἐν ταῖς Ῥωμαϊκῆς γλώσσαις, ὡς ἐν τῇ Ἰσπανικῇ τὸ l καὶ ἐν τῇ γαλλικῇ τὸ l, m καὶ ἕτερα. Ἡ ὀρθο-γραφία ἔθετο κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ἑλληνικῆς σταθεροῦς κανόνας τὸ σύμφωνα ἢ ἐγράφετο πάντοτε κατὰ τὸν κανόνα, ἢ ἀπεβρίμπετο πάντοτε, ὅπερ ἐγένετο σπανιώτερον. Ὅλιγα παραδείγματα τῆς ἀμειψιαντεύσεως ταύτης τῆς καταλήξεωσ διέμειναν ἐν τῇ γραφῇ μέχρι τῶν κλασικῶν χρόνων.

Θεωρήσωμεν ἤδη τὰ ἐν τῇ γραμματικῇ σπουδαιότατα ληκτικὰ σύμφωνα, τὰ ἀρχικῶν s, m, l καθ' ἕκαστα.

Τὸ s παραλείπεται ἐν ταῖς ἀρχαιοτάταις ἐπιγραφαῖς, ὡς Tetio, Furio, ἔν. ἐν. ἀντὶ Tetio-s, Furio-s· Corneli, Clodi κλπ. ἀντὶ Cornelis, Clodis=Cornelius, Clodius. Καὶ ὁμοῦ ἡ ἀποβολὴ τοῦ ληκτικοῦ s ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ γλώσσῃ περιορίζεται ὡς τὰ πολλὰ ἐν τῇ ἐν. ἐν. εἶναι γνωστὸν, ὅτι βραδύτερον ἔτι οἱ ποιηταὶ τὸ ληκτικὸν s ἐπομένου ἀρ-κτικοῦ λέξεωσ συμφώνου δὲν ὑπελόγιζον, καὶ ὅτι ἡ ἀσθενὴς προφορὰ τοῦ ληκτικοῦ s πρὸ συμφώνου μετρυρεῖται καὶ ἀλλαχόθεν. Ἡ γραπτὴ γλῶσσα ἐτήρησεν ὡς τὰ πολλὰ τὸ s. Ἐν αὐτῇ ἡ διατήρησις καὶ ἀποβολὴ τοῦ s ταλαντεύεται ἐν τῷ ἑ. ἐν. προσ. τῶν μέσων ἑρημάτων, ὡς amabaris καὶ amabare ἔτι ἐν ταῖς magis καὶ mage, potis καὶ pote, ἔνθα συνάμα τὰ i ἐπεκιοτίσθη εἰς e.

Ἡ ἀποβολὴ τοῦ s ἐγένετο συνήθης καὶ κα-

νονική ἐν τῇ γραπτῇ γλώσσῃ· π. χ. ἐν τῇ πληθ. ὄν. τῶν ἀρσ. τῶν εἰς ο στελεχῶν, ἅτινα ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ γλώσσῃ τῆδε κάκεισε δεικνύουσι τὸ s· π. χ. heis, magistreis καὶ ἕτερα, ἀλλὰ καὶ hei, magistrei, ὅπερ γενόμενον εἶτα hi, magistri κατήντησεν ὁ κανονικὸς καὶ μόνος τύπος. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ ἐν τῇ ἐν. γεν. τοῦ θηλ. τῶν εἰς α στελεχῶν· π. χ. suaes, dimidiaes, βραδύτερον ὅμως μόνον suae, dimidiae καὶ ἕτερα.

Ἀποβλήθεις τοῦ φωνήεντος τῆς ληγούσης ἀπεβλήθη τὸ s μετὰ τὸ r ἐν τοῖς puer, vir, quatuor, acer, ἀντὶ τοῦ *pueros, *viros, *quatuores (ἑλλ. τέσσαρες), acris. Σπανιώτερον ἐγένετο τοῦτο μετὰ τὸ l, ὡς vigil ἀντὶ τοῦ *vigils, vigilis.

Τὸ m ἐπίσης ἐν τέλει λέξεως ἀσθενῶς ἀκουόμενον ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις γραπτοῖς μνημείοις συνήθως δὲν γράφεται· π. χ. oīno, viro, duonoro καὶ pocolom, sacrom καὶ ἕτερα. Ἡ ἀσθενὴς ὅμως αὕτη προφορὰ τοῦ ληκτικοῦ m παρὰ τῷ λαῷ ἔμεινεν, ὡς δεικνύουσι μεταγενέστερα ἐπιγραφαὶ καὶ ἡ γραπτὴ γλώσσα διετήρησεν αὐτὸ πάντοτε. Τὴν ἀσθενῆ προφορὰν τοῦ ληκτικοῦ m ἀναγνωρίζομεν, ὅτι ἐν τῷ στίχῳ πρὸ φωνέντων τὸ m δὲν ὑπολογίζεται.

Καὶ τὸ ληκτικὸν n φαίνεται ἀσθενῶς ἀκουόμενον, ὡς alioqui καὶ alioquin καὶ τὰ ὅμοια.

Τὸ ἀρχῆθεν ληκτικὸν l ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ λατινικῇ ἦν ἀσθενές, ὡς μόλις ἀκουόμενον l, διὸ καὶ συνήθως δὲν εὑρηται γραφόμενον· π. χ. patre, ἀλλὰ καὶ Gnaivod καὶ ἕτερα. Ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς κλαστικῆς περιόδου τὸ d τοῦτο μὲν διατηρεῖται ἐν τῇ γραφῇ ἀντὶ τοῦ l, ὡς quod=τῷ ἀρχ. ka-t, id=l καὶ ἕτερα, τοῦτο δὲ ἀποβάλλεται ὅλως, ὡς ἐν τῇ ἐν. ἀφρι., ἔνθα τὸ d(=τῷ ἀρχ. l) μόνον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ λατ. διετηρήθη, ἐν δὲ τῇ τῶν κλασικῶν χρόνων δὲν γράφεται· π. χ. equo-l, equo=τῷ ἀρχ. akva-l, σανσ. a'cva-l' ἐν τῇ καταλήξει -to τῆς προστακτικῆς ἀπεβλήθη ἐπίσης τὸ t· π. χ. τὸ ἀρχ. as-lāt, ὁσκ. es-lud, λατ. esto ἐκ τοῦ *es-tod. Ἐὰν τὸ t δὲν ἦτον ἀρχῆθεν ληκτικόν, ἀλλὰ μόνον δι' ἀποβολῆς φωνήεντος ἐγένετο τοιοῦτον, μένει ἐν τῇ τῶν κλασικῶν χρόνων γλώσσῃ, ἐν ᾧ ἡ ἀρχαιοτέρα λατινικὴ ἀποβάλλει αὐτό· π. χ. īt, ἀρχ. τύπ. ei-ti, ἀρχ. ai-ti' vehit, vehunt(i) 'vehonti, ἀρχ. vaghati, vaghanti καὶ ἕτερα· ἀρχαίως ὅμως dede=dedet, dedit, καὶ μάλιστα dedro ἀντὶ dedront, dede-runt. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ τὸ nt μόλις ἤκουστο προφερόμενον κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους καὶ ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ ἡ προφορὰ αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα διπλοῦς τύπους τοῦ γ'. πληθ. τοῦ παρρκ. ὡς fecerunt καὶ fecere ἔνευ τοῦ nt.

Πίναξ συγκριτικός τῶν φωνηέντων καὶ συμφώνων τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης.

Α'. φωνήεντα.

Σειρά Α	Ἑλληνισμός	ἀρχαῖα φωνήεντα	ἀ. ἐπίτασις	ε'. ἐπίτασις.
Ἰνδογερμανικὴ ἀρχέγονος γλῶσσα		α	αα (ā)	āa (ā)
συνσ.		α	α	α
ἑλλ.	ἄποδολή, ι, υ	ε, ο, α	ο, α, η	ω
λατ.	ἄποδολή, ι, υ	ε, ο, α	ο, α, ε	υ
Ἰνδ. ἀρχέγ. γλῶσσα		ι	αι	āi
συνσ.		ι	ε	ai
ἑλλ.		ι	ει, αι	οι
λατ.		ι	ει=ī, ε̄ ai=ae	oi=oe' ū
Ἰνδ. ἀρχέγ. γλῶσσα		υ	ου	ūu
συνσ.		υ	υ	uu
ἑλλ.		υ	ευ, ου	ου, (ου)
λατ.		υ	ει, ου=ū' au=ō	ou=ū

Β'. Σύμφωντα.

Σειρά Β	Ἑλληνισμός	ἀρχαῖα ἀκαριαία σύμφωντα.	ἀρχαῖα συνεχῆ σύμφωντα
Ἰνδογερμανικὴ ἀρχέγονος γλῶσσα		ψιλὰ ἤμισφωνα (μέτρα)	ἐπίτασις
συνσ.		ψιλὰ ἤμισφωνα (μέτρα)	ἐπίτασις
ἑλλ.	οὐραν. χεῖλ. οὐραν. ὄδον. χεῖλ. οὐραν. ὄδον. χεῖλ.	ψιλὰ ἤμισφωνα (μέτρα)	ἐπίτασις
λατ.	οὐραν. χεῖλ. οὐραν. ὄδον. χεῖλ. οὐραν. ὄδον. χεῖλ.	ψιλὰ ἤμισφωνα (μέτρα)	ἐπίτασις
Ἰνδ. γλῶσσ. κ	κ, kh, k, c, p, t, th	κ, kh, k, c, p, t, th	κ, kh, k, c, p, t, th
συνσ.	κ, kh, k, c, p, t, th	κ, kh, k, c, p, t, th	κ, kh, k, c, p, t, th
ἑλλ.	κ, kh, k, c, p, t, th	κ, kh, k, c, p, t, th	κ, kh, k, c, p, t, th
Σημ.	κ, kh, k, c, p, t, th	κ, kh, k, c, p, t, th	κ, kh, k, c, p, t, th
λατ.	κ, kh, k, c, p, t, th	κ, kh, k, c, p, t, th	κ, kh, k, c, p, t, th

ΠΕΡΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΜΟΥΣΕΩΝ
ΜΟΥΣΕΩΝ.

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΤΜΘ' καὶ ΤΜΤ' Συνεδρίσει)

Μεταξὺ τῶν μέχρις ἡμῶν περιωθέντων διαφόρων μνημείων τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, ὑπάρχουσι καὶ τὰ πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον ἔχοντα, αἱ σφραγίδες καὶ τὰ μολυβδόβουλλα, τὰ ὅποια μέχρι τοῦ νῦν διέφυγον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὰς τῶν σφῶν ἐρεύνας, κυρίως διότι τὰ ἀρχέτυπα αὐτῶν δὲν εὑρίσκοντο εἰς ἐπαρκῆ ἀριθμῶν. Εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ ἀββᾶς Φιλορόνης εἰς τὸ σύγγραμμά του, *piombi antiechi*, περιέγραψεν ἑκατοντάδα περίπου ἐξ αὐτῶν, καὶ ὁ Sabatier εἶχεν ἐπίσης ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν διάθεσίν του περὶ τὰ ἐξήκοντα' ἀλλ' ἀμφοτέροι ὑπολείπονται πολλὴ εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν ἐπιγραφῶν των, συχνάκις μάλιστα δὲν φροντίζουσι νὰ δῶσι διασάφησιν τινὰ ἀναγκαιοτάτην ἐνίστε. Δὲν θέλομεν ἀναφέρει ἐνταῦθα τὰς ἀποπείρας τοῦ Baron Marchand, οὐδὲ τὰς τοῦ κ. Miller, αἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ὑποθέσεις· ἐπ' οὐδεμιᾶς ἐρεῖδόμεναί πράγματικῆς βέβαιως. Ἐν τούτοις εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ ὕλη των ἦτο λίαν περιορισμένη καὶ κακῶς διατετηρημένη, ὥστε νὰ χρησιμεύσῃ εἰς σπουδαίας ἐρεύνας. Παράδοξον ἀληθὲς πῶς τοιοῦτοι σοφοί, οἵτινες εἶτε διὰ τῶν νομισματικῶν πραγμάτων των, εἶτε διὰ τῶν ἱστορικῶν γνώσεών των ἦσαν προωρισμένοι νὰ διευκρινήσωσι ζήτημα τοσοῦτον γενῶς συνδεμένον μετὰ τῆς νομισματικῆς, ἀπέτυχον ἐνώπιον τῶν σχεδὸν ἀσημάντων παλαιογραφικῶν προσκομμάτων. Ἐν τινι μικρῇ πραγματείᾳ, δημοσιευθεῖσῃ εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ Kolme, ἐζήτησα νὰ διορθώσω δοξασιὰς τινὰς καὶ ὑποθέσεις τῶν εἰρημῶν συγγραφέων διὸ καὶ δὲν ἐνδιατρίβω ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Ἐπιτραπήτω μοι δ' ἐνταῦθα ν' ἀναφέρω μόνον τὰς ἀξιολόγους πραγματείας τοῦ κ. Λάμπρου, σοφοῦ ἀρχαιολόγου τῶν Ἀθηνῶν, αἵτινες διακρίνονται διὰ τε τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν τελείαν γνώσιν τῶν πραγμάτων. (1)

Οὐδείς ὅμως τῶν προειρημένων παρατηρητῶν ἤψατο ἰδίως τοῦ σπουδαίου ζητήματος τῆς ἐποχῆς τῶν μολυβδόβουλλων. Ὅθεν ἐν τῇ πραγματείᾳ μου ταύτῃ θέλω προσπαθήσει νὰ δείξω τὰς ἀρχάς, δι' ὧν δύναται τις νὰ φθάσῃ μέχρι τινὸς εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἐποχῆς ἐκάστης σφραγίδος. Εὐκόλως θέλει ἐνοηθεῖαι πᾶς τις ὅτι δὲν δύναται νὰ προβῇ εἰς τὸ τοιοῦτον, ἐὰν δὲν ἔχῃ ἐνώπιόν του μέγαν ἀριθμὸν δειγμάτων, τὰ δ' εὑρεθέντα, ἰδίως κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, διευκολύνουσι τὸ δύσκολον τοῦτο ἔργον. Ὅτε κατεσκευάζοντο τὰ διάφορα οἰκοδομημᾶτα ἐν τῷ περιβάλλῳ τοῦ στραταρχείου (σερρασκέρτου) εὑρέθη μέγας ἀριθμὸς ἐξ αὐτῶν εἰς τὰ ἐκπερόμενα πρὸς ἰσοπέδωσιν χώματα. Βραδύτερον τὸ περὶ τὸν γῶμα ἐβρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, ἥτις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐπικρατούντων νοτίων ἀνέμων ἐξέβραζεν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τὰ μολυβδόβουλλα, μεμιγμένα μετὰ τιων νομισμάτων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων. Οὕτως οἱ ἀκτοδίται (ἀρχιτζίδες) εὔρον πολλὰ ἐξ αὐτῶν καὶ τοιουτοτρόπως ἐσχηματίσθησαν πολλαὶ συλλογαί, ὡς ἡ τοῦ Σουπηῆ πασᾶ (ἐξ 150 δειγμάτων) ἡ τοῦ Dr. Dethier, ἡ τοῦ ἱατροῦ Μακρίδου Βέη καὶ ἡ ἐμῆ, ἥτις ἀριθεῖται περὶ τὰ 700 δειγμάτων. Ἡδη ἐλάχιστα ἐξ αὐτῶν εὑρίσκονται, καὶ τὰ μὴν οὐκ εἰς τὰς χεῖρας ἀρχαιοσυνακτῶν τιων μικρῶν ἔχουσι τὸ ἐνδιαφέρον. Τὰ περισσότερα τῶν δειγμάτων, τὰ ὅποια ἐξετάσαμεν, ἦσαν λίαν βεβλαμμένα διὰ τὴν ἐν τῇ θάλασσᾳ διαμονὴν αὐτῶν, καὶ δύναμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι πλεόντων 60 τοῖς $\frac{9}{10}$ ἦσαν ὅλως δυσανάγνωστα. Ἐτερα δειγμᾶτα εὑρέθησαν κατὰ τὰς γενομένας ἀνασκαφὰς ἐν τῷ περιβάλλῳ τοῦ στραταρχείου πρὸς κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρόμου· πολλὰ δὲ εἰς Σμύρνην, Κόζικον, Καλλιπὸλιν, καὶ Ἀμάσειαν, ἀλλὰ τὰ περισσότερα ἀνεκαλύφθησαν, ὡς εἰπομεν, ἐντὸς τοῦ στραταρχείου, ὑπερ πολὺ ἔχει τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν τοπογραφίαν τῆς ἀρχαίας Κωνσταντινουπόλεως· δυνάμεθα δὲ νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τούτου, ὅτι τὰ ἀρχεῖα τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἔκειντο κατὰ τὸ μέρος τοῦτο.

Οὕτω λοιπὸν ἡ ἀφθονία τῆς ὕλης ἤθελε μᾶς

γνώσθῃ ὀρθῶς Ὁ ΠΑΥΛΟΣ, ἐν ᾧ πρὸς ἀριστερὰ εἶναι ὀλίγον ἀμυδρὰ. Ἐν τούτοις ἀναγινώσκεται λίαν σαφῶς Ὁ ΠΕΤ.ΟΟ, ὑπερ ἀναπληρωτῶν δι' ἐνὸς Ρ, διὰ τὸ ὅπου τὸ μολυβδόβουλλον δὲν ἐξήρκεσεν εἶναι ὁ ΠΕΤΡΟΣ, καὶ οὐχὶ ὁ ἄγιος Κωνσταντῖνος, δὲ ὑποθέτει ὁ κ. Ποστολάκας ὅτι πρέπει ν' ἀναγνωρισθῶμεν εἰς τὸ πρὸς ἀριστερὰ πρόσωπον.

(1) Εἰς τὴν πραγματείαν τοῦ κ. Ποστολάκα εὑρίσκονται τὴν σφραγίδα τοῦ Κωνσταντίνου μητροπολίτου Κερκύρας. Ἐπὶ τοῦ μετώπου εἰκονίζονται δύο ἅγιοι, ἔχοντες ἐν τῇ μέσῃ αὐτῶν τὸν Μητροπολίτην, ὃν εὐλογοῦσιν· ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπιγραφή ἀνε-

ἐπιτρέψει ἤδη ν' ἀναλάβωμεν μετὰ πλείονος ἐπιτυχίας τὴν μελέτην τῆς ἐρμηνείας των. Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ λησμονώμεν, ὅτι εἰς τὰς μελέτας ταύτας δεόν ν' ἀνακτρέχωμεν μικρότερον ἢ εἰς τὰς τῶν μεταλλίων καὶ τῶν νομισμάτων, διότι εἰς σειράν πλήρη μολυβδοβούλλων ἀπαντῶνται οὐ μόνον αἱ σφραγίδες τῶν αὐτοκρατόρων, καὶ αἱ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας των, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἀνωτέρων ἀξιομακτικῶν τῆς αὐλῆς, τῶν ὑπαλλήλων τῶν διαφόρων διοικήσεων, πολιτικῶν, ἐκκλησιαστικῶν, δικαστικῶν, καὶ στρατιωτικῶν τῶν ἐπιχειρῶν, καὶ πολλάκις ἀπαντῶνται ἐπίσης καὶ ἀγνώστου χρήσεως μολυβδοβούλλα. Δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐνθυμώμεθα καλῶς τὰ συγγράμματα Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἐκθεσίας τῆς βασιλείου τάξεως, καὶ περὶ τῆς διοικήσεως τῆς αὐτοκρατορίας, καὶ τὰ τοῦ Κωδικοῦ περὶ ἑρμικιακίων τοῦ Παλατίου Κωνσταντινουπόλεως· πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ἐπίσης κατὰ βάθος τὴν ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν τῆς αὐτοκρατορίας, κατὰ τὰς διαφόρους φάσεις αὐτῆς ἐν τῇ σειρά τῶν αἰώνων· πρέπει ν' ἀκολουθώμεν μετὰ προσοχῆς τὰ ἔργα τῶν ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες διεύθυνον τὰς τύχας τῆς αὐτοκρατορίας κατὰ διαφόρους ἐποχάς. Εὐκόλως δὲ κατανοεῖ πάς τις ὅτι αἱ ἔρευναι αὗται ἐξέρχονται μικρὸν τοῦ κύκλου τῶν νομισματολόγων ὡς καὶ τοῦ ἀπλοῦ φιλαρχαιολόγου, ὅστις συνήθως δὲν ἔχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τοιαύτας μελέτας.

Πρὶν δὲ εἰσελθῶμεν εἰς τὰ καθ' ἑκάστα ἐπὶ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν τῶν μολυβδοβοούλλων, τὰ ὅποια ἀπαντᾷ τις εἰς τὰς συλλογὰς, πρόσφορον εἶναι νὰ ποιήσωμεν παρατηρήσεις τινὰς ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν, ἃς ἐμπεριέχοντο μεταχειρίζομενοι τὸν μολυβδον πρὸς σφραγίσιν τῶν ἐπιστολῶν. Ἡ σφραγίς, ἢν δεικνύω ἡμῖν ἐν ταύτῃ, δύνανται νὰ δῶν ἰδέαν τινὰ περὶ τοῦ τρόπου τὸν ὅποιον μεταχειρίζοντο πρὸς σφραγίσιν. Εἶναι δ' αὕτη τεμάχιον μολυβδου σφραγύλου συγκείμενον ἐκ δύο πλακῶν καὶ ἔχον ἐν τῷ μέσῳ διάτρυσιν, δι' ἧς ἔπρεπε νὰ διερχῆται τὸ νῆμα πρὸς προσάρτησιν τῆς σφραγίδος εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔγγραπτον (1). Ὑποθέτω ὅτι εὕρισκον τεμάχια οὕτω κατασκευασμένα

καὶ ὄλων; ἔτοιμα παρὰ τοῖς χαρτοπόλοις ἢ τοῖς χαρκίταις. Ἀρ' οὐ ἐπέρων τὸ νῆμα διὰ τῆς κεντρικῆς διατρήσεως, ἔθετον τὸν μολυβδον εἰς τὸ βουλλωτήριον, ὅπερ ἦτον εἶδος τύπου, ἴσως σχήματος ψαλιδίου ἢ διλαβίου, τὸ ὅποιον ἐπὶ τῶν δύο προσώπων ὄφειλε νὰ ἔχη κεχραγμένους τοὺς τύπους τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τῆς σχετικῆς εἰκόνας, καὶ ἐπετύπων τὴν εἰκόνα ἐπὶ τοῦ μολυβδου δι' ἰσχυρᾶς πιέσεως ἢ διὰ κτύπου. (Μέγα ἐτυμολ. ἐν λέξει τύπος· ὡσπερ εἰς τὸ βουλ.λωτήριον τετάρτου οὐ μολυβδου τύπου τοῦ αὐτοῦ καὶ εἰκόνα ἀποτελεῖ). Τὸ βουλλωτήριον ἔφερε συνήθως ὁ κάτοχος ἀνηρτημένον ἐκ τοῦ τραχήλου. (Θεόδωρος Βαλασκῶν τὸ βουλ.λωτήριον τὸ παρὰ τῷ στήθει τοῦ χαρτογράφου ἀπρωρημένον) καὶ ἦτο βεβαίως κατασκευασμένον ἐκ μετάλλου σκληροτέρου ἢνα ἀποτυπῶν εἰς τὸν μολυβδον τὸν τύπον. Διὰ δὲ τὰ κηροῦλλα ἢ ἔλαι καὶ τὸ σχῆμα τῆς σφραγίδος ἦσαν ποικιλωτέρα ἦσαν ἢ ἐξ ἀργύρου ὡς ἢ τοῦ ἰθίου Ἀργυροῦ (δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Λάμπρου εἰς τὸ Ἀθηναϊκὸν Τόμ. 2. ἐν Ἀθήναις 1872), ἢ ὑέλινος, ὡς εἶδον τοιαύτην παρὰ τῷ Dr. Delhier, τετράγωνον καὶ πεπλατυσμένον μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς; (ἀντιστρόφος) ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ. Ἡμέραν τινὰ ἔφερόν μου μολυβδὸν τινα, ὅσπερ ἔρχε τὸ σχῆμα δακτυλίου διὰ σφραγίσιν (ἐν κηρῷ) καὶ ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν ἐπίσης ἀντιστρόφως ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΗ.

Πολλὰ μολυβδοβούλλα τῆς συλλογῆς μου ἀποδεικνύουσι καθαρῶς ὅτι μετέβαλλον τὴν σφραγίδα κατὰ τὴν περίστασιν· τὸ αὐτὸ ἄτομον φάνεται ὅτε μὲν μὲν ὄλων τῶν τίτλων καὶ ἀξιομακτικῶν, ὅτε δὲ μεθ' ἑνὸς μόνου, ὡς ἀπλοῦς ἰδιώτης. Ὡς τὸ μᾶλλον εὐκρινὲς παραδείγμα τῆς λεπτομερείας ταύτης ἐσημείωσα τέσσαρα εἶδη τῆς σφραγίδος τοῦ Χριστοφόρου τοῦ Χούμνου, ὧν τὰ τρία πρῶτα διαφέρουσι μόνον κατὰ τὴν διευθέτησιν τῶν γραμμῶν, ἢ κατὰ τὸν τύπον τῆς Παναγίας εἰς τὰ ἔμπροσθεν· ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ εἶδει τελευταίαν χαρακτριεῖται ὑπὸ

ὅποια διέτρυταν, ἢνα προσαρτῶσι ταῦτα ὡς κοσμηματα ἐπὶ τοῦ μετώπου.

Ἐμ Δύο ἡγιοι ὄρθτοι Ι. Ο ΗΑΗΑΣ (προφήτης Ἡλίας) Ο ΗΕΓΡΟC (ἀπόστολος Πέτρος).

Ἐπ. Θ Ε Ο Λ Ο C Ι Θεοδόσιος; ἐλέφ Θεοδ
Ο C Ε Λ Ω Θ V Π Ρ Ι πατριάρχης Θεουπόλεως
Α Ρ Χ , Θ V Η Ο Λ Μ μεγάλης; Ἀποχρῆται; ὁ
Α Ν Τ Ι Ο Χ , Ο Χ Ρ V Χρυσόβεργης
C Ο Β Ε Ρ Γ Η C

(1) Ἐν μόνον ἔγγραμ τῆς Συλλογῆς μου ποιεῖ ἐξίφρεσιν, διότι δὲν συγκρίνεται ἐκ δύο πλακῶν, ἀλλ' ἐκ αἰῶς μόνου, ἦναι εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ἐκεῖ ἔθρα ἄρχεται ἢ ἐπιγραφῆ, εἶναι ἀτετραμμένον, ἢνα διέλθῃ τὸ νῆμα, ὡς ἀπαντῶνται πλεῖστα ἀρχαῖα νομίσματα, τὰ

τὸν τίτλον δι ο ι κ η τ ῆ ς , ὅπερ ἰσοδυναμεῖ ὑ-
παλλήλω τῶν Οἰκονομικῶν. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ
πολυάριθμα εἶδη σφραγίδων, τὰς ὁποίας θέλω
καλέσει βούλλας ἀνωνόμους, καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων
δὲν εὐρίσκει τις οὐδεμίαν ἐνδειξίν οὔτε τοῦ ἐνό-
ματος οὔτε τῶν τίτλων τοῦ ἰδιοκτῆτου. Προ-
φανῶς κί σφραγίδες αὗται ἐχρησίμειον μόνον
ἵνα σφραγίζωσι τὰς ἀπορήτους διακονιώσεις
τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς. Ἐννοεῖται ὅτι κί σφραγι-
δες αὗται, οὐδεμίαν ἔχουσι ἀξίαν ὡς ἰδιόχει-
ρος ὑπογραφή, δὲν ἠδύνατο νὰ χρησημεύωσι
πρὸς ἐπικύρωσιν οὔτε τῶν ἐπισήμων ἐγγρά-
φων τῶν ἀρχῶν οὔτε τῶν διαθηκῶν οὔτε τῶν
συμβολαίων ἢ ἄλλων χρεωστικῶν ἐγγράφων.
Ἡ συνήθης ἐπιγραφή τῶν ἀνωνόμων τούτων
σφραγίδων σχηματίζεται δι' ἐνὸς τριμέτρου ἀ-
ναγγέλλοντος, ὅτι ὁ ἰδιοκτῆτης τῆς σφραγίδος
ἤθελεν ἀναγνωρισθῆ διὰ τῆς ἀναγνώσεως
τῆς ἐπιστολῆς. Ἰδοὺ παραδείγματά τινα ἐπι-
γραφῶν. ΟΥ ΣΦΡΑΓΙΣ ΕΙΜΙ ΤΗΝ ΓΡΑΦΗΝ
ΓΝΩΣΕΙΣ ΒΛΕΠΩΝ. ΟΥ ΣΦΡΑΓΙΣ ΕΙΜΙ ΤΗΝ
ΓΡΑΦΗΝ ΟΡΩΝ ΝΟΕΙ — ΟΥΤΙΝΟΣ ΕΙΜΙ Η
ΓΡΑΦΗ ΔΗΛΩΣΕΙ — ΚΑΝΣΙΝ ΤΕ ΤΙΜΗΝ ΤΕ
Η ΓΡΑΦΗ ΠΡΟΔΕΙΚΝΥΣΙ — Ε ΠΙΓΡΑΦΗΝ
ΣΦΡΑΓΙΔΟΣ ΜΗ ΖΗΤΕΙ ΒΛΕΠΩΝ — ΕΚ ΤΗΣ
ΓΡΑΦΗΣ ΓΝΩΡΙΜΟΣ Η ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΙΝΟΣ.

Δεῖγμα τῆς κατηγορίας ταύτης ἦν ἐκείνη,
τὸ ὁποῖον ἐβασάνισε τοσοῦτο τὸν σοφὸν γνώ-
στην τῶν βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων M. Miller.
Οἱ μὴ γνωρίζοντες ἔτι τὰς μεγάλας δυσκολίας,
ἀς παρουσιάζει ἡ ἀνάγνωσις τῶν τοιούτων δαιγ-
μάτων κατὰ τὸ ἤμισυ βιβρωμένω καὶ μὲ ἐπι-
γραφῆς ὀρθογραφίας ἀλλοκότου, θέλωσι δυνη-
θῆ νὰ σχηματίσωσιν μικρὰν τούτων ἰδέαν.
διεξεργάμενοι τὰς πολυμύχθους ἐρευνάς, εἰς ἀς ὁ
κ. Miller μετ' ἀπορρώσεως ἐπέδωκε πρὸς ἐρευ-
νεῖαν αὐτῶν, χωρὶς νὰ δυνηθῆ νὰ κατορθώσῃ
οὐδὲ κἀν τὴν ἐντελῆ αὐτῶν ἀνάγνωσιν. Μεταξὺ
τῶν διαφάσεων εἰδῶν τῶν ἀνωνόμων τούτων
σφραγίδων ὑπάρχουσι τινες, αἵτινες παρουσιάζ-
ουσιν ἐκατέρωθεν εἰκόνα ἀγίου π. χ. ἔμπροσ-
θεν τὸν ἅγιον Γεώργιον, ὅπισθεν τὸν ἅγιον Θεό-
δωρον, ἢ τὴν Παναγίαν, τὸν ἅγιον Δημήτριον,
τὸν ἅγιον Νικόλαον ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιγραφῆς,
πλὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀπεικονιζομένου ἀγίου.
Οἱ κκ. M. Miller καὶ Sabatier ἀποδίδουσι
τὰς σφραγίδας ταύτας εἰς μοναστήρια καὶ εἰς
ἐκκλησίας χωρὶς νὰ φέρουσιν ἀποδείξεις ὑπὲρ
τῆς ὑποθέσεώς των, ὅπερ ἐφάνη μοι ἀπαρά-
δεκτον διὰ πολλοὺς λόγους. Ἐν πρώτοις, ἔταν
τὰ μοναστήρια καὶ αἱ ἐκκλησίαι ἦσαν καθιε-
ρωμέναι εἰς δύο ἐπωνύμους ἀγίους προῖκειτο

πάντοτε περὶ δύο ἀγίων, οἵτινες διετέλουον ἐν-
τινι πρὸς ἀλλήλους σέβσει π. χ. ὁ ἅγιος Κο-
σμάς καὶ Δαμιανὸς οἱ Ἀνάργυροι, ἢ οἱ Ἅγιοι
Πέτρος καὶ Πῦλος. Φαίνεται μοι δ' ἀπίθανον
ἔτι ἐκκλησία τις ἔσχεν ἐπώνυμον συγχρό-
νως τὴν Παναγίαν καὶ τὸν ἅγιον Νικόλαον,
ἢ τὸν ἅγιον Θεόδωρον τὸν Τίρωνα ἢ τὸν Στρα-
τηλάτην. Ἀντιθέσης σπουδαιότερα ἀναφέεται
ἐκ τῆς παρατηρήσεως ὅτι τὰ μοναστήρια καὶ αἱ
ἐκκλησίαι, καὶ ἄλλοι τὰ ἀπόβροχτα αὐτῶν, δὲν
ἠδύνατο νὰ μεταχειρίζωνται βούλλας ἀνωνό-
μους εἰς τὰς ἀνταποκρίσεις των, ἢ διὰ νὰ ἐπι-
κυρώσωσιν ἐγγράφα γάμου, βαπτίσματος ἢ δια-
θηκῶν, δωρημάτων κτλ. Ἐπὶ τοῦ θέματος
τούτου οἱ Βυζαντινοὶ ἦσαν ὡς οἱ προκάτοχοί
των Ῥωμαίων, νομομαθεῖς λίαν ἀκριβεῖς· τῶ
ὄντι ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῶν σφραγίδας
ἐπισήμους ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων φερού-
σας τὸ ἴδιον αὐτῶν ὄνομα ὡς τὴν τῆς ἀγίας
Σοφίας, τὴν ὁποῖαν διεκίνοισα ἡμῖν τὸ πα-
ρελθὸν ἔτος, ἢ περιστασάς τὸ ὄνομα τῶν ἡ-
γουμένων αὐτῶν οἵτινες ἦσαν οἱ ἐπίσμητοι ἀν-
τιπρόσωποι αὐτῶν.

Ἰδοὺ ὑποδείγματα.

Ἄρ. 1. Συλλ. Σουπηγῆ Πασσᾶ 54.

Ἐμ. Παναγία τῶν Βλαχερνῶν προτομή
κατὰ πρόσωπον.

Ἄρ. 2. Θεόδωρος Κουδουκλείσιος καὶ ἡγού-
μενος τοῦ Μοναστηρίου τῆς Σαρακηνῆς.
Ἐμ. Παναγία τῶν Βλαχερνῶν, προτομή
κατὰ πρόσωπον.

Ἐπιγραφή ΜΡ ΘΓ
Ἄρ. . . . . (Θεοτόκε βοήθει)
Ε Ο Δ Ω Θεοδῶρος Κουδουκλείσιος
Κ Α Ι C I καὶ ἡγουμένω μονῆς τῆς
Η Γ Ο V Μ Ε Ν Μ. Σαρακηνῆς
Ν Η C Τ Η C C Α
Ρ Α Κ Ι Ν Ι C Συλλ. Mordtman n. 561.

Δεῖγμα τῆς συλλογῆς μου περισιῶν ἐκατέρ-
ωθεν τὸν ἅγιον Θεόδωρον καὶ τὸν ἅγιον Δη-
μήτριον, δεικνύει τε ἄλλως τὴν ἀληθῆ σημάειαν
τῆς κατηγορίας ταύτης διὰ τῆς κυκλοτεροῦς

ἐπιγραφῆς ΤΥΠΟΝ ΣΦΡΑΓΙΔΟΥ Η ΓΡΑΦΗ
ΠΡΟΔΕΙΚΝΥΣΙ.

Τὸ ἀλλόκοτον ἔθιμον τοῦ μεταχειρίζεσθαι διαφόρους σφραγίδας διὰ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ τὴν ἰδιαιτέραν ἀλληλογραφίαν εἶναι ἐτι εἰς ἐνέργειαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Ἐκαστος Ὁθωμανὸς ὑπάλληλος ἢ πᾶν ἄλλο ἄτομον τάξεως τῶν πεπαιδευμένων μεταχειρίζεται τρεῖς σφραγίδας, τὴν μὲν ἵνα ὑπογράψῃ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ τὰς ἐπιστολάς, τὴν δὲ ἵνα σφραγίσῃ αὐτάς, ἀμφότερα δὲ φέρουσι τὸ ὄνομα του, τὴν δὲ τρίτην ἣτις φέρει τὴν καθ-

εχλαστικὴν λέξιν beduh جود ἵνα σφραγίσῃ τὰς ἐπιστολάς, ἐν αἷς δὲν ἤθελε νὰ γένηται γνωστός διὰ τῆς σφραγίδος. Ἀναλογιζόμενοι πόσα ἔθιμα καὶ θεσμοὺς ἰδιοποιήθησαν οἱ Ὁθωμανοὶ παρὰ τῶν Βυζαντινῶν δὲν ἀμφιβάλλομεν βλέποντες εἰς τὰς ἀνωμότους ἡμῶν βούλλας τὸ πρωτότυπον τῆς σφραγίδος beduh. Προστίθεται ὡς περίεργα δείγματα καὶ τὰς ἐξῆς σφραγίδας αἵτινες δίδουσι μικράν τινα ἰδέαν τοῦ κληρικοῦ καὶ θεοσεβοῦς πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἐπικρατεῖ εἰς πᾶν ὅτι βυζαντινόν.

Ἄρ. 3. Ἐμ. Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ὄρθιος

Ἐπιγραφή	Ο Π	ὁ Ἰωάννης ὁ
	Ω ΔΡ,	πρόδρομος
	Ο Μ,	

Ὀπ.	Ο Λ V	ὁ λύχνος φωτός
	X N O C Φ Ω	φώτιζε σὸν οἰκέτην.
	T O C Φ Ω T I	
	Z E C O N O I	
	K E T H N	

Συλλ. Mordtmann ἄρθ. 488.

Ἄρθ. 4. Ἐμ. ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ προτομή κατὰ πρόσωπον.

Ἐπιγραφή Α . ΜΙ

Ὀπ.	Φ V Λ A Ξ	Φύλαξ γραφῶν μοι τῶν
	Γ Ρ Α Φ Ω Ν	νοῶν ἀρχηγέτης
	M O I T Ω N N O	
	Ω N A P X H	
	Γ E T H C	Συλλ. Mordtmann Ἄρ. 489.

Παρὰ τὴν μέθοδον ταύτην δυνάμεθα ἐπίσης νὰ παρουσιάσωμεν δείγμα τι, ἐνθα δὴ πρόσωπα μεταχειρίζοντο τὴν αὐτὴν σφραγίδα, τοῦθ' ὅπερ ἐξηγεῖται ἀποχωρόντως ἐκ τῆς περιστάσεως, καθ' ἣν ἀμφότεροι κατεῖχον συγχρόνως

τὴν αὐτὴν θέσιν. Οὐδὲν ἐμποδίζει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι δι' ἰδιαιτέραν χρῆσιν τῶν μετεχειρίζοντο ἄλλας σφραγίδας.

Ἄρθ. 5. Ἐμ. Σταυρὸς Βυζαντινὸς δύο κεράτων πολυτελεῶς κεκοσμημένος ἐπὶ τριῶν βυθμίδων.

Ἐπιγρ. Κυκλοτερὴς † KE ROHΘH TOY C ΔOΛOAYC . . .

Ὀπ. Φ Ι Λ Π Η Φιλίππω καὶ Νικήτῃ κο-
Ω Κ Α Ι Ν Ι Κ μερικιρίφ Ἀβύδου.
Π Τ Α Κ Ο Μ Ε Σ.λ. Mordtmann Ἄρ. 251.
Ρ Κ Ι Α Ρ Ι Ω
Α Β V Δ Ο V

Μεταξὺ τῶν πολυαριθμῶν σφραγίδων, αἱ ἔσχατον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξετάσω, οὐδεμίαν ἄλλην τοῦ αὐτοῦ εἶδους ἀπῆντησα. Αἱ Βυζαντιναὶ κυρίαί, αἵτινες εἴτε ἐκ τῆς γεννήσεώς των εἴτε ἐκ τῶν σφραγισῶν των κατεῖχον θέσιν τινα ὑψηλὴν, οὐδόλως ἡμέλειον τῆς φιλολογικῆς ἐκπαίδευσέως των ἔναι διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν κατατάσσονται μεταξὺ τῶν σοφῶν τῆς πρώτης τάξεως. Δὲν πρέπει νὰ ἐκπλαγῶμεν κατὰ συνέπειαν, ὅτι καὶ αὐταὶ ἐπίσης διετέλουν ἀναποκαρίσεις καὶ μετεχειρίζοντο πρὸς σφραγίσιν τῶν ἐπιστολῶν των ἰδιαιτέραν σφραγίδας, ἣτις ἐδήλου τὸ ὄνομα ὡς καὶ τοὺς τίτλους αὐτῶν ἢ τὴν θέσιν ἣν κατεῖχον ἐκτὸς τῶν ἀνωμόμων ἐκείνων σφραγίδων, πολλὰς τῶν ὁποίων ἐθελοκακούντες ἠδυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν εἰς αὐτάς. Ἴδου ἀποδείξεις τινες.

Ἄρθ. 6. Μαρία Βρυεννία Μαγίστρισα.

Ἐμ. Προτομή κατὰ πρόσωπον τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν.

Ἐπιγραφή $\overline{MP \Theta Y}$

Ὀπ. † Θ	Κ Ε Ρ, Θ,	Θεοτόκε βοήθει Μαρίαν
	Μ Α Ρ Ι Α Μ Α	Μαγιστρίση τῆ Βρυεν
	Γ Ι C T P I C Η	νιση.
	T Η Β Ρ V E	
	N I C Η	Συλλ. Mordtmann. Ἄρ. 49.

Μαρία Βρυεννία, πιθανῶς σύζυγος τοῦ Νικηφόρου Βρυεννίου, ἢ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἰωάννου Βρυεννίου, τῶν πολυβρυλλήτων ἀντιπάλων Ἀλαξίου τοῦ Κομνηνοῦ, οἵτινες ἀμφότεροι προήχθησαν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Μαγίστρου ὑπὸ τοῦ Ἀυτοκράτορος Μιχαὴλ Δούκα.

Ἄρθ. 7. Μαρία Μελισσηνὴ Ζωστή.

Ἐμ. ὡς τὸν ἀριθ. 6 Ὀπ. ΜΑΡΙΑ ΖΩΤΙ—
T, ΜΕΛΙC—NH (θεοτόκε βοήθει) Μαρίτζ Ζωσῆ
τῆ Μελισσινῆ; Ζωσῆ ἢ μάλλον πατριχία Ζω-
σεῆ ἦτο θέσις τιμητικὴ παρὰ ταῖς Αὐτοκρατεί-
σαι, ἧτις ἀνταποκρίνεται σχεδὸν εἰς τὸ παρ'
ἡμῖν θαλαμηπόλος.

Εὐρίσκει τις εἰς τι μικρὸν ἐγγχειρίδιον τοῦ
Sabatier (Rev. Archéolog. 1858) γενικὴν
ιδεάν τῆς ἀρχῆς τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς χρήσεως
τῶν μολυβδοβούλλων, τὰ ὅποια μετεχειρίζον-
το ὡς σφραγιῖδας ἵνα σφραγίζωσι τὰς ἐπιστο-
λάς καὶ ἐπικυρώσι τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ
ιδιωτικὰ καὶ ὑπάλληλοι τοῦ κράτους καὶ τῆς
Ἐκκλησίας. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ αὐτοκράτορες,
οἵτινες εἰς ὠρισμένας ἐπίσημους περιστάσεις
μετεχειρίζοντο ἀποκλειστικῶς ἄλλας οὐσίας,
ὡς χρυσόν, ἄργυρον ἢ κρόνον, μετεχειρίζοντο ἐ-
πίσης τὸν μολυθδον διὰ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῶν
ἀνταπόκρισιν καὶ πρὸς τὰ γραφεῖα τῆς διοική-
σεως γράφοντες. (Κωδίκων κερ. ὅ, 27 «πρὸς δὲ
δεσποτάς, Πατριάρχας καὶ τοὺς λοιποὺς ἄρχον-
τας τῶν ἐντιμοτέρων διὰ μολυθδίνης βούλλης
σφραγίζουσι») Ἡ χρήση ὡς σφραγιῶν ἐπιστολῶν
προκύπτει ἄλλως τε σαφῶς ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν
αὐτῶν τῶν μολυθδοβούλλων εὐρίσκουσαν π. χ. ὡς
προσμίον: *σφραγίς τοῦ δεῖγα, σφράγισμα τῶν*
γραφῶν, ἡ γραφία σφραγιῶν καὶ λόγου. λό-
γους φυλάττω τ. δ. καὶ ἄλλας; αἱ δ' ἐπιγρα-
φαι, σφράγισμα καὶ κύρωσις ἀσφαλειότης,
βούλλιον κῆρος — σφραγίς κυροῦσα καὶ πα-
ρόμοιαι σχετίζονται μᾶλλον πρὸς τὴν ἐπικύ-
ρωσιν τῶν ἐπισήμων ἔγγραφων. Διεξερχόμενοι
τοὺς τέσσαρας τόμους τῶν ἑλλήν. διπλωμάτων
τοῦ Mueller καὶ Miclosich ἀπαντῶμεν εἰς ἕ-
κατον σχεδὸν ἐπίσημον ἔγγραφον τὴν σημειώ-
σιν εἶχε δὲ ἀπρωρημένην μολυθδίνην βούλλαν
γράφουσαν ταῦτα: Jus Greco Rom. lib. 2
εἶχε καὶ βούλλαν κάτωθεν ἀπρωρημένην ἔ-
χουσαν ἐξ ἀμφοτέρων μερῶν τὰ γράμματα
κτλ. Μνησάνομεν ἐτι: ὅτι τὰ μολυθδοβούλλα
μὲ ἐπιγραφὰς ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἐκα-
λύοντο δίπτυχα (Μανουὴλ Κομν. novell de
jud. (νεαρκί). Ἄλλ' ἢ συνήθεια τῶν μολυθδο-
βούλλων δὲν ἦτο περιορισμένη εἰς αὐτὴν
μόνον τὴν χρῆσιν. Οὕτω κατὰ τὴν ἀφήγησιν
τοῦ Λουιτπράνδου, ὅστις ἐπεσκέσθη τὴν αὐλήν
τοῦ Νικηφόρου Φωκά ὡς πρόσβου τοῦ Αὐτο-
κράτορος Ὁθωνος, οἱ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως,
ἀναχωροῦντες ταξιδιωτικὰ ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν
ἐν τῷ τελωνεῖῳ ἐπισκεψίμῃ ὠριμένην ἐμπορεύ-
ματα, ὧν ἡ ἐξαγωγή ἐκωλύετο, π. χ. τὰ με-
ταξωτὰ, ἐκρατοῦντο ἀντὶ τῆς ἀποτίσεως, ἐν τῷ

ἔτερα (Λουιτπράνδου ἐκδ. Βόννης; Leonis Diac.
σελ. 367) διήρχοντο ἐλευθέρως ἐφοδιζόμενα
δι' ἐνὸς μολυθδοβούλλου. Ἡ χρῆσις τῶν μολυ-
θδοβούλλων τούτων εἰς τὰ τελωνεῖα εἶναι, νο-
μίζομεν. ἀσφοντως γνωστὴ εἰς ἐκείνους οἴτι-
νες ἐταξιδεύσαντες εἰς Εὐρώπην. Περουσιάζω ὁ
μῖν ἐνταῦθα δειγμα τῆς κατηγορίας,
ὑπερ ὅμως δὲν ἀνήκει εἰς τὸ Τελωνεῖον τῆς
Πρωτευούσης.

Ἄρ. 8. Ἐμ. ΚΟΜ—ΜΕΡ—ΚΙΟΥ,

Ὀπ. ΚΙΚ—ΕΜΙ—ΑC, κομμερικίου
Σικελίας.

Ἐκτὸς τῶν σφραγιῶν τούτων, ὠρισμένων
ἀποκλειστικῶς νὰ σφραγίζωσι τὰς ἐπιστολάς
καὶ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα ἢ τὰ ἐμπορεύματα
κτλ. ἔσχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξετάσωμεν ἐν
ταῖς συλλογαῖς ἀριθμὸν τινα μολυθδοβούλλων,
τὰ ὅποια οὐδὲν παρουσιάζουσιν ἀπολύτως ἴ-
χνος νήματος, δι' οὗ αἱ σφραγιῖδες προστηρόν-
το εἰς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα. Εὐρίσκονται ἐν
τοσαύτῃ ἀρθρονίᾳ, ὡς ἦδη ἤτομον τι τῆς πό-
λεως μας, εἰδήμων περὶ τὰ ἀρχαιολογικὰ, ἀ-
πεφῆκατο, ὅτι αἱ σφραγιῖδες αὐταὶ θεωρητέαι
μᾶλλον ὡς νομίσματα. Ἰδοὺ ἡ περιγραφὴ αὐ-
τῶν.

Ἄριθ. 9. Ἐμ. Προτομὴ διαδμηκτοφόρος καὶ
κατὰ πρόσωπον Ἀλεξίου Α'. τοῦ Κομνηνοῦ
κρατοῦντος τῆ δεξιᾷ μικρὸν σταυρὸν καὶ τῇ
ἀριστερᾷ σφαιραν σταυροφόρον. Ἐπιγ. ΑΛΕΞΙΩ.

Ὀπ. Προτομὴ κατὰ πρόσωπον καὶ στεφα-
νηφόρος τοῦ Σωτῆρος. Ἐπιγ. ΓΣ ΧΣ. Ἐποχὴ
1081—1092.

Ὁ τύπος ταύτης τῆς κατηγορίας εἶναι ὁ
κοινώτατος; δὲν ὑπάρχει εὐρημα τὸ ὅσιον δὲν
περιέχει εἰκοσάδα ἐξ αὐτῶν. Οὕτως ὁ κ. Sa-
batier ὅστις ἀποδίδει αὐτὸν εἰς τὸν Ἀλέξιον
τὸν Ε'. περιγράφει ἐξ αὐτῶν δειγμὰ τι.

Ἄριθ. 10. Ἀλέξιος καὶ Εἰρήνη ἔσθιοι, κρα-
τοῦντες ὁμοῦ καὶ μεταξὺ αὐτῶν μέγαν σταυ-
ρόν. Ἐπιγ. ΑΛΕΞΙ. . . ΕΙΡΗΝΗ.

Ὀπ. ὁ ἄγιος Γεώργιος καὶ Ἰωάννης Β'. ὁ
Κομνηνὸς ἔσθιοι κρατοῦντες ὁμοῦ μεταξὺ αὐ-
τῶν τὸ λάβρον. Ἐπιγ. Ω. ΔΕΣΠΟΤΗΣ. Δεῦ-
τερον εἶδος τοῦ τύπου τούτου παρίστανται εἰ-
κόνας εἰς προτομὴν κατὰ πρόσωπον, καὶ ἡ εἰ-
κὼν τοῦ ἀγ. Γεωργίου εἰς τὸ ὄπισθεν ἀντικα-
θίσταται διὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος. Ἡ ἐποχὴ ὀρι-
στέα μεταξὺ τῶν 1092, καὶ 1118, ὅταν ὁ
Ἰωάννης ἐστέφθη Αὐγούστος ὑπὸ τοῦ πατρὸς
του. Καὶ τοι δὲ αἱ σφραγιῖδες αὐταὶ πάμπο-
λαί εἰσι, παρουσιάζουσιν ὅμως ἐνδιαφέρον, ἐπειδὴ

εἶναι τὰ μόνα σχεδὸν μνημεία ἐπὶ τῶν ὁποίων Ἀλέξιος ὁ Α΄ ἐπιδείκνυται μετὰ τῆς συζύγου του Εἰρήνης, Δούκα, καὶ Ἰωάννου τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ καὶ διαδόχου του. Τὸ νομισματικὸν αὐτὸ ἔλλειμμα ἀνεπληρώθη ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ Δρ. L. Orange τοῦ ἐν Βρυτυτῶ ὅστις ἐκτίησθε σφραγίδα χρυσοῦ καθ' ὅλα ὅμοιαν. Ἐτερον δείγμα ὀρειχαλκοῦ περιεγράφη ὑπὸ τοῦ κ. Sabatier εἰς τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ περὶ βυζαντινῶν νομισμάτων II pl. 35, 1, πλὴν ἐσφαλμένως ἀπεδόθη εἰς Ἰωάννην τὸν Β΄. καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Μανουὴλ καὶ Ἀλέξιον. Ἡ εἰκὼν τὴν ὁποίαν ἐλαχθῆναι ὡς Αὐγουστον εἶναι πιθανῶς γυνή τις· δυστυχῶς ὅμως ἡ ἑλλείπουσα ἐπιγραφή καθίστη τὸ λάθος συγγνωστόν. Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ καταδείξωμεν ὅτι αἱ αὐτοκρατορικαὶ σφραγίδες τῆς ἐποχῆς, εἰς τὴν ἀνήκουσι τὰ περιγραφόμενα μολυβδόβουλλα, εἶναι μεγέθους ἀξιοσημειώτου σχεδὸν ἀπὸ 3 μέχρι 4 ἑκατοσίων τοῦ μέτρου, ἐνῶ ταῦτα δὲν ὑπερβαίνουσιν 1, 5 ἑκατοστόμ. τοῦθ' ὅπερ ἐναντιοῦται τῇ ἰδέᾳ ὅτι ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν σφράγιση τῶν ἐπιστολῶν. Ἡ μὲν αὖτις δὲ σχεδὸν ἀξία τοῦ μετάλλου ἐμποδίζει ἐπίσης νὰ τὰ θεωρήσωμεν ὡς χρησιμεύοντα ὡς νόμισμα· τοῦλάχιστον δὲν ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἀπῆντησα εἰς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁμοίαν ἐνδειξίαν. Πιστῶν λοιπὸν ὅτι ἐχρησίμευσεν μᾶλλον εἰς εἶδος τι σήματος ἢ προσπιστήμου εἰσιστηρίου. Πᾶς ὅστις ἔζησεν ἐν Εὐρώπῃ γινώσκει, ὅτι αἱ διάφοροι Ἐφραίμ τῶν ριλιανθρωπικῶν κατασκευῶν ἀπονέμουσι τοὺς πτωχοὺς σήματα, εἰς ἀνταλλαγὴν τῶν ὁμοίων δέχονται τροφάς, ξύλα πρὸς θέρμανσιν, ἢ ἄλλα ἀντικείμενα ἀναγκαζία εἰς τὴν ζωὴν. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπίσης ἔβλεπον εἰς ἐνέργειαν ὁμοίαν τινὰ χρῆσιν, ὡς τὸ διαθεσικῶς τὰ εἰρησὶ γινώσκων τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων: Κωνσταντῖνος ὁ Παρρηγογέννητος ἐκδ. Βον. I. σελ. 359 διηγουόμενος τὰς τελετὰς ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῶν βότων, ἦτις ἐτελεῖτο ἐν ἀρχῇ τοῦ Ἰανουαρίου, ἀναφέρει ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ διένειμεν εἰς τοὺς στρατηγούς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀξιωματικούς τῆς αὐλῆς σήματα (σφραγίδας νομισματικὰς) ἵνα δώσιν αὐτὰ εἰς τοὺς πτωχοὺς, οἵτινες ὤφειλον νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν τράπεζαν ἐν τῷ παλατίῳ εἰς τὰ XIX ἀκουσθία.

Πολλὰ καὶ ὅλον τὸ ἔτος, εἰς τὴν ἐορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ εἰς τὴν τῶν Χριστουγέννων, ὁ αὐτοκράτωρ ἔδιδεν εἰς τὸ αὐτὸ παλάτιον δημοσίαις ἐπιτίσεις, ὧν συμμετεῖχον οἱ

ἀξιωματικοὶ τῆς αὐλῆς, τῆς συγκλήτου, τοῦ κλήρου, τοῦ στρατοῦ κτλ. Ὑπερχεοῦτο δὲ νὰ προσκληθῇ καὶ τοὺς πένητας, ταῦτ' ἐν εἰπεῖν τοὺς μοναχοὺς, ἐγγεγριζὼν αὐτοῖς σφραγίδια ὡς σημείον τῆς ἀναχρηστικῆς (Κωνσ. Πορρ. I, 778) Μετὰ τὸ δεῖπνον οἱ πένητες ἐδέχοντο ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ταμεῖου μικρὰν ἐλεημοσίαν (Κωνσ. Πορρ. I, 780—781). Εὐθὺς ὅτε τὸ τρίτον πινάκιον, τὸ τῶν γλυκυσματῶν, παρετίθετο, ὁ ἀρτόκλιμος εἰσῆρχετο καὶ διερχόμενος παρ' ἐκάστου προσκεκλημένου, ὅστις εἶχε λάβει παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος σφραγίδιον, ἀνελάμβανεν αὐτὸ διδούσ μικρὴν βαλάντιον περιέχον νόμισμα χρυσοῦ (ἐν τῷ καιρῷ τοῦ μίνου τῶν δουλικῶν ἀναλαμβάνονται τὰ δοθέντα σφραγίδια ὑπὸ τοῦ ἀρτοκλίνου καὶ διδεται ἐκάστῳ πένητι εἰς βυσιλικὴν εἰδογίαν ἀποκομβίον ἔχον ἐνδόθερον νόμισμα ἐν). Τὸ ἔθος τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔως ἔχει τὴν ἀρχὴν του ἐκ τῶν δεύπων (τὰ ὁποῖα ὠνομάζοντο ἀργαπαί) τῆς πρώτης ἐκκλησίας ἐτελεῖτο οὐ μόνον ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων ἀλλ' ἐπίσης καὶ ὑπὸ τῶν διοικητῶν τῶν θεματικῶν ἢ ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τῶν διαφόρων ἐνομιῶν τῆς πόλεως, οἵτινες ὤφειλον νὰ κῆμνωσιν ἐνίοτε δικονομὰς εἰς τοὺς πένητας. Δὲν ἤθελεν εἶσθαι δὲ πολὺ τολμηρὸν νὰ ὑποθεσώμεν ἐτι συγχάνει καὶ ἄλλοι πλοῦστοι παρεδῆχοντο τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐλεημοσύνης εἰς ἐκπλήρωσιν εὐχῆς ἢ διὰ νὰ ἐξασφαλίσωσιν εἰς ἑαυτοὺς ἀποθεματικὸν κεφάλαιον ἐν τῷ ἄλλῳ Κόσμῳ. Ἡ συλλογὴ μου περιέχει δύο σφραγίδας αἵτινες πιθανῶς ἀναφέρονται εἰς ὅμοιον ἔργον θεοσεβείας.

Ἀριθ. 11. Ἐμ. Προτομή κατὰ πρόσωπον καὶ στεφανοφόρος τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ κρατοῦντος. Εὐαγγέλιον τῆ ἀριστῆρ.

Ἐπιγρ. Ο ΚΩ Ο ΘΕΟΛ, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος

Ἐπ. Εἰς ἀπλὴν ταϊνίαν κοκκαθὴν

† Ο ΕΛΕ—ΟΝ ΠΤΩ—ΧΟΝ ΔΑΝΕΙ—ΖΕΙ ΘΩ
ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ. (Ὁρειχάλκινος).

Τὸ ρῆθον ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ, εἶναι εἰλημμένον ἐκ τῆς Γραφῆς. Παροιμ. 19. ἐδ. 17.

Ἀριθ. 12. Μαλυβδ. Προτομή κατὰ πρόσωπον καὶ στεφανοφόρος τῆς Παναγίας.

Ἐπιγρ. ΜΡ ΘΩ

Ἐπ. Ἐπιγρ. Ο ΕΛΕ—ΟΝ ΠΤΩΧ, —ΔΑΝΙΖΙ—ΘΕΩ. (1)

(1) Ἐτερον τὴν παράδειγμα τοιαύτης σφραγίδος ἤλθεν ἐσχάτως εἰς τὰς χεῖράς μου, ὅπερ ἴδε ἀντικρῶ

Τὸ μολυβδόβουλλον τοῦτο ὕπερ παρίστανιν ἔτι τὰ ἴχνη τοῦ νήματος τοῦ διὰ μέσου διεληθόντος ἐφάνητο ἡμῖν τοῦτου ἕνεκα ἀπόδειξις ἀντιφατικὴ εἰς τὴν γνώμην ἡμῶν περὶ τῆς χρήσεως τῶν σφραγίδων τούτων. Ἄλλ' ἰδοὺ εἰς ἐπικουρίαν ἡμῶν χωρίων τῶν Ἰωάννου τοῦ Στηλίτου (Chronic. Syriac. apud Assmanni Bibl. orient II 271) ὕπερ ἐξηγεῖ ἐντελῶς τὴν ὑπόστασιν τοῦ νήματος.

« Δημοσθένης τις, Ἐπαρχος τῆς Ἐδέσσης, συνήγαγε τοὺς πτωχοὺς καὶ διένειμεν ἐκάστῳ αὐτῶν, ὃν διέκρινας ἐκ μολυβδοβούλλου ἐξηρατημένου ἀπὸ τοῦ λαίμου διὰ τινος νήματος, λίτραν ἄρτου πρὸς τροφήν. »

Τρίτη κατηγορία μολυβδοβούλλων, ἥτις εἶναι σπανιωτάτη, καὶ τῆς ὁμοίας ἢ συλλογῆ ἀριθμεῖ δύο μόνον δείγματα, φάνηται ἔχουσα σημάσιν ὅλων διάφορον. Τὰ μολυβδόβουλλα ταῦτα εἶναι σχήματος ὀρθογωνίου, ὃν τὸ πρῶτον φέρει ἔμπροσθεν τὴν ἐπιγραφὴν FOL (folis), ὅπισθεν μὲ πολλὰ κοσμητικὰ λ. ἀφ' ἐνὸς ΧΑ, κάτωθεν PIC-Χαρίσιος. Θεωρῶ τὸ μολυβδόβουλλον τοῦτο ὡς βάρος μονάδος (exagium) τοῦ φόλλις ὡς γινώσκετε, ἢ βυζαντινῆ κυβέρνησις ὠρίζε τὰ exagia ἵνα προλαμβάνη τὰς ἀπάτας καὶ τὰς ἐριδας, αἵτινες ἠδύναντο νὰ διεγερθῶσιν ἐκ τῆς περιστασσεως, καθ' ἣν ἡ νομισματοποιεῖα, πρὸ πάντων τῶν χαλκῶν νομισμάτων, συνήθως παρεχωρεῖτο εἰς ἰδιαιτέρους ἐργολάβους. Ἰσως ἐπίσης οἱ μικροὶ ἀργυρομοιοὶ καὶ οἱ ἔμποροι ἦσαν ἐφωδιζομένοι ἐκ τῶν σταθμῶν τούτων ἵνα προβάλλωνται τῆς ἀπάτης. Τὸ βάρος τοῦ φόλλις διέφερε πολὺ ἐπὶ τῶν διαφόρων βασιλείων. Ἡ ἡμετέρα σταθμικὴ μονάς ἦτις ζυγίζει ἀκριβῶς 13,3 γραμμῖδια ἀνυχολεῖ περίπου εἰς τὸ φόλλις τὸ ἐπὶ Μυρικήου Τιβερίου, τὸ ὅποιον κατὰ τὸν Sibatier ζυγίζει μεταξὺ τῶν 11 καὶ 14 γραμμιδίων. Τὸ ὄνομα Χαρίσιος τὸ ὅποιον ὑποθέτο-

μεν ὅτι εἶναι ὁ ζυγοστάτης, ὁ ἐπιστάτης ἢ ὁ νομισματογνῶμων τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἦτο τὸ ὄνομα πατρικίου τινος ἐπὶ Ἰουστίνου Β'. καὶ Τιβερίου Κωνσταντίνου (Anonym. Banduri lib. 2. Ed. Paris p. 33) τοῦθ' ὕπερ συμπίπτει ἀκριβῶς μὲ τὸ ὠρισμένον βῆρος ὅπως κατατάξωμεν τὴν σφραγίδα ταύτην ἐπὶ τῆς βασιλείας Μυρικήου καὶ Τιβερίου. Ἡ δευτέρα σφραγίς εἶναι τοῦ αὐτοῦ σχήματος ἄυτη ἔχει ἔμπροσθεν τὴν ἐπιγραφὴν

Ἐμ. ΗΜΙ Ὀπ. ΚΙ
ΟΝ ΟΝ ἡμιόγκιον 1/2 οὐγκία.

Τὸ βῆρος αὐτῆς ἀκριβῶς εἶναι 13,2 γραμμιδίων ἐν δὲ exagium τῆς Ῥωμαϊκῆς λίτρας ἐπὶ Ἰουστινιανῶν, σωζόμενον εἰς τὸ Λούδρον, ἔχει βῆρος 333,51 γραμ. ὕπερ δίδωσι δι' ἕκαστον ἡμιόγκιον 13,48 γραμ. ἡ διαφορά τῶν δύο δεκατογραμμιδίων ἀποδοτέα εἰς τὴν ἐκ τῆς ἀξυδώσεως ἀπώλειαν τῆς οὐσίας ἢ σφραγίς αὐτῆ μὲς διδάσκει ἐκτὸς τούτου ὅτι τὸ βῆρος τοῦ φόλλις ἦτο 1/2 οὐγκία.

Ἰδοὺ, Κύριοι, ὅτι εἶχον νὰ διακρινώσω ὑμῖν ἐπὶ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν τῶν μολυβδοβούλλων τὰ ὅποια ἀπαντῶμεν ὑπολείπεται μοι νὰ διαγραφῶ ἐπὶ τὰς ἀρχάς, αἵτινες δύνανται νὰ μὲς οδηγήσωσι νὰ ὀρίσωμεν ὡς ἔγγιστα τὴν ἐποχὴν τῶν μολυβδοβούλλων, τὰ ὅποια ἐχρησίμευσαν ὡς σφραγίδες.

Αἱ ἀνυφόμενα ἐνταῦθα δυσκολία δὲν δύνανται ποσῶς νὰ παραβληθῶσιν ἐκεῖναις, αἵτινες κωλύουσι τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσιν τῶν σφραγίδων τούτων, κατεστραμμένων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦτον ἐκ τῶν χυμικῶν ἀλλοιώσεων τοῦ ὑλικοῦ, μικρὸν ἀντέχοντος εἰς τὰς ἐπιπρεῖς τοῦ θαλασίου ὕδατος καὶ τοῦ ἀέρος. Τὰ γράμματα καὶ τὰ σημάτια εἶναι σχεδὸν πάντοτε πεπιεσμένα ἢ ἐξηλειμμένα δι' ἀποτυπώσεως δὲ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν πάντοτε ἐντελὲς ἐκμυχεῖον. Ἐκτὸς τούτου ὁ περιορισμένος χῶρος δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἐκφρασθῶσι ὀλόκληροι αἱ λέξεις καὶ οἱ τίτλοι, ἔστιν ὅτε λίαν ἐκτεταμένοι, ἕνεκα δὲ τούτου κατέφρουγον εἰς τὰ ἀρχικὰ γράμματα καὶ τὰς συγκοπὰς, αἱ δὲν ἀπαντᾷ τις ἀλλαγῆ, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν καὶ τὰ ὀρθογραφικὰ λάθη, ἅτινα ἐνίοτε εἶναι ἀλλόκοτα. Ἴνα κατνοήσασθε ὡς ἔγγιστα τὰς δυσκολίας ταύτας, παρουσιάξω ὑμῖν ἐνταῦθα δείγμα τι, ὕπερ συνενώνει πάσας τὰς ἐλλείψεις, συγκοπὰς, γράμματα πεπιεσμένα καὶ ἐξηλειμμένα, ὀρθογραφίαν ἐλαττωματικὴν καὶ βλάβας.

Ἐμπροσθεν

N

ΣΥΓ

ΚΚΕΛΛΙΟΥΤ

ΧΑΛΚΗ

ΔΟΝ

Α

Νικήτα Συγκέλλου

Χαλκιδόνος

Κατὰ τὸν Le Quien Or. Chr. I 607. ὁ Χαλκιδόνος Νικήτας καὶ Σύγκελλος παρῆν τῆ συνόδῳ τῆ συγκροτήσεως ὑπὸ τοῦ Π. Πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλλάρτου.

Ὅπισθεν

M

† O I

K T O C

H E N H Π

T O N

T

Μητροπολίτου οἴκτου πενήτων.

Ἄρ. 13. Ὑμ. Κ Ε Ρ Θ, Ὀπ. Α Ν Ο Τ Α
 Μ Ι Α Η Λ Ρ, Τ Ο V Δ Η
 Α Σ Π Α Θ, Ρ Κ Ο V Κ Ρ Τ, Τ Υ
 Ε Η Π Τ Ο V X Β Η. Ο V Κ Μ V
 Γ Κ Α. , Τ, Γ Ρ Α Φ.

Κύριε βοήθει Μιχαήλ πρωτοσπαθάρῳ ἐπὶ τοῦ χρυσοτρικλίνου πρωτονοταρίῳ τοῦ ἰδιοῦ κριτῆ τοῦ βήλου καὶ μυστογράφῳ (1) Ἄλλ' ἄπασι δημοῦ αὐτῶν καὶ συννωμέναι δυσκολίαι ἐλαλείπουσι ἐνόπιον τῆς χρονολογίας, καὶ ὁμολογῶ ἐλευθέρως ὅτι δὲν κατώρθωσα ἔτι νὰ ἀνέυρω τεμνῆρια ἀσφαλῆ δι' ἐκάστην ἐποχὴν μάλιστα δύναται τις νὰ ὀρίσῃ ὡς ἔγγιστα σχεδὸν τὸν αἰῶνα. Διὰ βαθυτέρως σπουδῆς γινομένης ὑπὸ ἀρμυδιωτέρων καὶ ἐμπεριότερων περὶ τὴν βυζαντινὴν ἀρχαιολογίαν, θέλωμεν ἀφιχθῆ ἀναμφιβόλως εἰς ἀποτελέσματα πλέον εὐάρεστα. Ἐν τούτοις χωρὶς νὰ ὑποσχεθῶμεν ὀριστικὰ ἀποτελέσματα, μετὰ δειλίαις θέλωμεν ἐπιχειρήσει νὰ ὑποδείξωμεν τὴν μέθοδον ἣτις δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὸν σκοπόν.

Διερχόμενός τις προσεκτικῶς πολυάριθμον σειρὰν σφραγίδων, εὐχερῶς δύναται νὰ διακρίσῃ αὐτὰς εἰς τρεῖς τάξεις καλῶς ἀπ' ἀλλήλων διακρίσεις. Ὑπάρχουσι αὐτῶν τινες αἵτινες διὰ τῆς σχεδιογραφίας τῶν παρισταμένων προσώπων, πρὸ πάντων τοῦ τῆς Παναγίας, καὶ διὰ τῆς πρωτοτύπου μορφῆς καὶ τῆς ἐλλειψέως τῆς συμμετρίας τῶν γραμμάτων προσεγγίζουσι μᾶλλον ταῖς αυτοκρατορικαῖς σφραγίδας τῆς ἐποχῆς Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α'. μετὰ τοῦ τελευταίου τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἡρακλείου. Δευτέρως τάξις, ἐν ἣ τὰ γράμματά εἰσι ἐπιμπλέεσθαι καὶ πως κανονικώτερα, καὶ ἐν ἣ οἱ τίτλοι τῶν προσώπων εἰσὶ μακρότεροι, οὐδὲν παρουσιάζει ἔγχος εἰκόνας οὔτε ἁγίων οὔτε τῆς Παναγίας· αἱ εἰκόνας ἀντικαθίστανται εἴτε διὰ σταυρῶν, εἴτε διὰ μονογραμμάτων ὑπὸ τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ, τὸ ὅποσον

(1) Ἡ κατὰ συγκοπὴν γραφὴ ΧΓΚΑ ἐξηγεῖται

χρυσοτρικλίνος Χ ποτὲ μὲν εἶναι τὸ μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ (τοῦθ' ἔπερ παρέσθαι εἰς λάθος τὸν κ. Sabatier ἐν πολλοῖς), ποτὲ δὲ συγκοπὴ τῆς λέξεως: χρυσός, χρυσὸ ἐν τοῖς συνθέτοις. Τὸ ὄνομα Ἰωάννης ὁ Ἀρυστότομος εἶαι συχνάκις συγκεκομμένον

διὰ τῶν ΙΩ Ο ΧΣΤ. Τὸ γράμμα Γ σημαίνει ἐπίση: τρία, ὡς Α,=προ, πρῶτος (ΛΑΕΔΡΟΣ=πρωτοπρόεδρος).

σημαίνει Κύριε βοήθει, Θεοσκέ βοήθει εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τὸ ΤW—CW—ΔOY—ΛW.

Ἡ τρίτη τάξις, ἣ καὶ πολυαριθμότερα, φέρεται εἰς τὰ ἐμπροσθεν τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ἣ ἄλλου τινὸς ἁγίου· τὰ γράμματα εἶναι ὠριωτέρως καὶ σύμμετρα, ἣ δὲ κοκκωτῆ ταινία καὶ τὸ ὑλικὸν εἰσὶ περιεργότερα τῶν ἄλλων. Πιστεύομεν ὅτι τὸ μέγα ζήτημα τῆς εἰκονομαχίας, ὕπερ ἐκλόνησεν ἐπὶ δύο αἰῶνας τὸ βυζαντινὸν κράτος μέγισ τῶν βαθυτάτων θεμελιῶν τοῦ, δὲν ἔλλειψε νὰ ἐπενεργήσῃ καὶ ἐπὶ τῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης σφραγίδων, ὑπόθεσις ἣτις φαίνεται τοσοῦτον πιθανώτερα, ὅσον τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔργα, ἅτινα χαρακτηρίζουσι πᾶν ὅτι βυζαντινὸν, εὐρίσκονται πανταχοῦ καὶ εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν μολυβδοσούλων. Οὕτω παραπέμπομεν τὴν πρώτῃν τάξιν εἰς τὴν πρῶτην ἀναθέσσω εἰς τὸν θρόνον Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, ἐκεῖνας δὲ ὅσαι ἔχουσι εἰς τὰ ἐμπροσθεν τὸ ἐν λόγῳ μονόγραμμα ἢ τὸν ἀπλοῦν σταυρὸν εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς εἰκονομαχίας, ἐν ᾧ ὅλας ἐκεῖνας αἵτινες εἰσι κεκοσμημέναι δι' εἰκόνας, πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν εἰς καιρὸν, καθ' ὃν ἡ λατρεία τῶν εἰκόνας ἀνακινεῖται διὰ τῶν αυτοκρατόρων, κυρίως διὰ τῶν τῆς μακεδονικῆς δυναστείας καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν. Εἶναι φανερόν ὅτι δύο αἰῶνες καταργήσανσι πάσης εἰκονογραφίας μεγάλας ἐπέδρασαν ἐπὶ τῶν εἰκονογραφικῶν τεχνῶν καὶ αὐτὰ τὰ κατὰ παράδοσιν ἔθιμα εἶχον σχεδὸν λησμονηθῆ. Οὕτως ἀναγινώσκουμεν ὅτι ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Γ', ἐπανορθωτοῦ τῆς ἐκκλησίας τῶν Βλαχερνῶν, ἀνευρέθη μεταξὺ ἄλλων ἡ περίφημος εἰκὼν, ἣ παριστώσα τὴν Παναγίαν τῶν Βλαχερνῶν (Κεδρ. Β' 497 ἐκδ. Βον.) Ἐν τούτοις ἡ τέχνη δὲν ἐβράδυνεν ἵνα μετ' οὐ πολλὴ φάση κατὰ μικρὸν εἰς ὠριμώτερον βαθμὸν τελειώτο, χωρὶς εἰς τὴν μεσολάβησιν τῶν αυτοκρατόρων, οἵτινες ἐξωγράφουν οἱ ἴδιοι, ὡς Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος. Ἄλλ' ὅμως ἀφείλομεν νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι πρὶν ἢ ἡ τελειότης αὐτῆ ἐξήσκησε τὴν ἐπιβροχὴν αὐτῆς ἐπὶ τῆς τέχνης τοῦ χαραττεῖν σφραγίδας ὑπῆρξε περίοδος τῆς μεταβατικῆς, εἰς τὴν ὁποῖαν θὰ ἀποδώμεν ὅλας τὰς σφραγίδας, αἵτινες παρῆσι διακρίσειν τοῦ σταυροῦ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον πολυτελεῆ. Πᾶσαι αἱ σφραγίδες, ὧν τὸ σχεδιογραφικὸν τῶν προσώπων εἶναι τελειότερον, ἀνήκουσι ἀναμφιβόλως εἰς τὴν περίοδον ἐκείνην τῆς βυζαντινῆς τέχνης, καθ' ὃν ὁ ζωγράφος Πανσέληνος, ὁ τῶν Κομνηνῶν σύγχρονος, ἐβρόχθησεν εἰς αἶε τοὺς τύ-

πους και τὸν τρόπον τοῦ περιστάειν τὰς βυζαντινὰς εἰκόνας τοιαύτας, οἷαι ἔμειναν χωρὶς νὰ μεταβληθῶσι μέχρις ἡμῶν.

Οἱ ἐνδιχαφερόμενοι εἰς τὴν χριστιανικὴν τέχνην καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωγραφικὴν θὰ εὐρῶσιν ἄσθρονον ὕλην ἐρεῦνης ἐν ταῖς συλλογαῖς τῶν μολυβδοδοῦλλων.

Ἐκτὸς τῶν σκέψεων τούτων, στριζομένων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπὶ τῆς ἱστορίας, πρέπει νὰ προστρέξῃ τις κατὰ δεῦτερον λόγον εἰς τὴν νομισματικὴν, δι' ἧς διορῶμεν καθαρῶτα τὰς μεταβολὰς εἰς ἃς ἡ ὀρθογραφία, ἡ τέχνη, ἡ χρῆσις συμβόλων τιῶν ὑπέκυψαν κατὰ τὸν ῥοῦν τῶν αἰῶνων. Ἐκαστος ἐξ ἐπαγγέλματος νομισματολόγος μεγίστην εὐρίσκει εὐχαρίστησιν ἀναγνωρίζων ἐν τοῖς συγχρόνοις νομίμασι τὰς ἰδέας καὶ τὴν τάσιν τῶν πνευμάτων ἐκάστης ἐποχῆς, πρὸ πάντων διεξερχόμενος σειρὰν πλήρη ἐμπεριλαμβάνουσαν πλείους αἰῶνας, ὡς συμβαίνει διὰ τὰ βυζαντινὰ νομίματα.

Ὅπως εὐρίσκομεν, ὁμιλοῦντες γενικῶς περὶ τέχνης, ὅτι ὁ ἔσχατος βαθμὸς τῆς βαρβαρότητος ὅστις ἀναμνησθεὶς μικρὸν τὰ σχεδιογραφημάτων τοῦ ὀνομαστοῦ θιβόλιου τῶν ἀργίων τοῦ Ἀβθα Domenech, ἔφθασεν εἰς τὸν κολορῶνα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ζ' αἰῶνος, συνεπιεῖ ταραχῶν, αἵτινας ἔφερον εἰς τὸν θρόνον τὸν Ἡράκλειον καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ.

Ἡ παρακμὴ αὕτη δὲν διαρκεῖ ἐπὶ πολὺ. Εὐθύς ἐλέπεμον ἀναδρομὴν τινα περὶ τὸ τέλος τῆς εἰκονομαχίας ἐπὶ τῆς βασιλείας Βασιλείου τοῦ Α'. Περὶ τὸ τελευταῖον ἤμιστον τῶν αἰῶνος ἐπῆλθεν ἀναγέννησις τις τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων, ἧτις ἐδηλώθη πάραυτα ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς ἐποχῆς αὐτῆς. Ὅτις τῆς Παναγίας, ἀδόμψος ἐπεξεργασμένος, εἶναι ἀληθὲς, ἀναφραίνεται τὸ πρῶτον ἐπὶ νομίματος τινος Λέοντος τοῦ Σ'. (Sabatier 11 pl. 45, 11) καὶ βραδύτερον ἐπὶ ὀρειγάλου τῆς Θεοφανοῦς κατὰ τὸ 960. Ἐν τούτοις τὸ σχεδιογράφημα, ὅπερ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρη τῆς βασιλείας τῶν Κομνηνῶν προσετήσατο σχῆμα μᾶλλον χαρῆεν καὶ τέλειον, εἶναι αὐθις ἥττον ἐπιμελετημένον μέχρις ἐλθούσης αὐτοκρατορίας, ὅτε ἡ πεπιεσμένη καὶ ἄπορος θέσις τοῦ κράτους καὶ αἱ μεγάλα πολιτικὰ συμφορὰ δὲν ἀπέλιπον πλέον εὐκαιρίαν πρὸς καλλιέργειαν τῶν τεχνῶν. Ἐκτὸς τῶν γενικῶν τούτων δεδομένων ἄτινα ἐνεπνεύθησαν ἡμῖν δι' ἐνὸς ἀπλοῦ βλέμματος ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας, τὰ νομίματα περὶέχουσιν ἡμῖν ἐτι, ὅ-

περ καὶ σπουδαιότερον, πλῆθος λεπτομερειῶν, περὶ τῶν σχημάτων τῶν συμβόλων, τὰ ὅποια ἀπαντῶμεν ἐπίσης ἐπὶ τῶν σφραγίδων. Ὁ ἀπλοῦς σταυρὸς ἐπὶ 3, ἡ ἑβαθμίδιον φρίνεται κατὰ πρῶτον ἐπὶ τῶν νομισμάτων Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, καὶ ἀνευρίσκεται μετὰ τινας μικρῶν παραλλαγῶν μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου.

Τοῦ βυζαντινοῦ διπλοῦ σταυροῦ ἐγένετο χρῆσις τὸ πρῶτον ἐπὶ Θεοφίλου καὶ ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Γ'. εὐρίσκομεν τὸν σταυρὸν κεκομημένον μέχρι Βασιλείου τοῦ Β'. Οἱ ὀρειγοί τῆς Παναγίας παρουσιάζονται ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου μέχρι Ἀλεξίου καὶ Ἰωάννου τῶν Κομνηνῶν. Ἐκτοσε ἐπίσης καὶ ἄλλοι ἄγιοι εἰκονίσθησαν εἰς τὸ ἔμπροσθεν νομίματα τινα ἀργυρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, Κωνσταντίνου Δούκα (Sabat. pl. 50, 7) Νικηφόρου Βοτανιάτου (pl. 51, 17) καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξίου εἶναι καθ' ὅλα ἀπαράλλακτα τοῖς μολυβδοδοῦλοις εἶτε κατὰ τὸ σχεδιογράφημα αὐτῶν, εἶτε κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν τάσιν τῆς ἐπιγραφῆς.

Ἡ νομισματικὴ ἐν τούτοις δὲν ἐπαρκεῖ νὰ μᾶς φωτίσῃ περὶ τοῦ κατὰ τοὺς διαφόρους αἰῶνας σχήματος τῶν γραμμάτων. Αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν νομισμάτων εἶναι κατὰ τὸ σύνθετες γεγραμμέναι λατινικοῖς γράμμασι μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Δούκα, καὶ δὲν δύνανται νὰ χρησιμεύσῃσι πρὸς ὁρισμὸν τοῦ σχήματος τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν σφραγίδων ἦσαν πάντοτε ἐλληνικαὶ ἐκτὸς σπανίων ἐξαιρέσεων. Αὐσιτελέστατον πρὸς τὸν σκοπὸν ἦθελον εἶσθαι πλήρης συλλογὴ τῶν βυζαντινῶν ἐπιγραφῶν ἧτις δυστυχῶς εἰσέτι δὲν ὑπάρχει καὶ ὅμως τὸ ἀλλόκοτον ὕψος τὸ ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων, γνωστὸν ὅφ' ὅλων τῶν ἐνασχολουμένων εἰς τὸν κλάδον τούτων τῆς ἀρχαιολογίας, ἐβόηθησεν ἡμῖν νὰ ὀρίσωμεν σφραγίδας τινὰς ἀνηκούσας εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην. Τὰ διάφορα σχήματα τῶν Β (Β, Υ (V) Ω, Η, Σ, (Ι), Μ, ὡς τὰ γνωρίζομεν ἐξ ἄλλων ἐπιγραφικῶν μνημείων, δύνανται νὰ μᾶς ὀδηγήσῃσι μέχρις ἐνός. Ἀλλὰ τ' ἀποτελέσματα αὐτῶν εἶναι πολὺ ἀσήμαντα καὶ πιστεῦομεν μάλιστα, ὅτι πῖναξ συγκριτικῶς τῶν γραμμάτων συντεταγμένους κατὰ τὰ ἐξ ἀκριβοῦς χρονολογικοῦ ὀρισμοῦ τῶν μολυβδοδοῦλλων ἐξαρχθέντα πορίσματα θέλει χρησιμεύσει μᾶλλον εἰς τὸ νὰ χορηγήσῃ πληροφώρα ἐπὶ τῆς τῶν μνημείων ἐπιγραφικῆς.

Τρίτη πηγὴ διδασκτικώτερα εἶναι ἡ ἱστορία τῶν βυζαντινῶν τίτλων καὶ ἀξιωμάτων. Σκέ-

ψις τις ὄλος φυσική, ἥτις συγχαται ἀυθόρμητος τῷ διερευνουμένῳ τοῦ συγγραφέως, ἐπιτρέπει ἤμιν νὰ διδῶμεν ὅτι ἡ ἀξία τῶν ἀνωτάτων τίτλων ἐλαττοῦται τῷ χρόνῳ. Οἱ ἀπλούστεροι τίτλοι πρέπει νὰ ἀπκντῶνται ἐπὶ τῶν ἀρχαιότερων νομισμάτων, ὅσο δέ τις ἀπομακρύνεται τῆς ἐποχῆς ταύτης τῆς ἀπλότητος, τοσοῦτω τὰ ἀξιώματα ποικίλλουσι καὶ εἶναι μάλλον σεσωρευμένα. Ἐν ἐκάστῃ περιόδῳ ὑπῆρχον ἄλλοι τίτλοι νέας ἐπινοήσεως, οἵτινες ἐπισκοτίζουσι τοὺς ἀρχαίους. Οὕτω ἐλέπομεν ὅτι ἡ ὑπατεία, ὁ μάλλον ἐντιμος τίτλος ὅτι ἀρχαίως Ῥώμης, ὁ μᾶλλον πάντως τὴν σημασίαν τῆς καὶ ἀφειδῶς ἀπονέμεται βραδύτερον εἰς ὑπαλλήλους ἰσχυρῆς τάξεως. Ἡ αὐτὴ τύχη ὡς ἐγγύστα ἡτοίμασται εἰς τὸν τίτλον *Σεβαστός* ὅστις ἦδη εἰς τὴν ἀναγόρευσιν τῶν Κομνηνῶν δὲν ἐπῆρκει πλέον εἰς τὴν ἀπαιτητικὴν φιλοδοξίαν τῶν βυζαντινῶν *Ἐργειδωρ*. Ὁ Ἀλέξιος ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ἐπινοήσῃ νέους τίτλους μεζζονος εὐχίας καὶ ἐτυμολογίας ἀπελπιστικῆς, ὡς τὸν τοῦ σεβαστοκράτορος καὶ τόσους ἄλλους, ὧν ἡ ἀξία φαίνεται μετρηθεῖσα μὲ τὸν πῆχυν. Οἱ πρωτοσπαθᾶριοι καὶ οἱ Πατρικιοὶ τάξεως τοσοῦτον ὑψηλῆς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, Μαυρικίου καὶ Ἡρακλείου ἀπολλύουσιν ὅλον τὸ γόητρον αὐτῶν διὰ τοὺς προσετώτας τῆς βασιλείας τῶν Κομνηνῶν καὶ ἐκλείπεται σχεδὸν δλοκλήρως τῆς γραφειοκρατικῆς ἱεραρχίας τῶν Ἀγγέλλων καὶ τῶν Παλιολόγων. Ἐπὶ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας ἄρχονται γινόμενοι «καιοὶ ὡς καρποὶ βᾶτου». Ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἀυτοκρατορίας οἱ ἐπίκληροι πρίγκιπες ἐκλήθησαν εὐγενεῖς Καίσαρες (*nobiles Caesares*). Οἱ Βυζαντινοὶ Ἰωβιανὸς (*Jovien*) καὶ Ὀνόριος (*Honore*) μετέβαλον αὐτὸ εἰς νοβιλίσαιμος (εὐγενέστατος). Λέων ὁ Χάτζαρς ἀπένειμε τὸν τίτλον τοῦτον εἰς τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ καὶ κατὰ τὸν Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογεννητὸν εἰς τὴν Μακεδονικὴν ἐποχὴν ὁ τίτλος οὗτος ἀνῆκε μόνον εἰς τὰ μέλη τῆς Ἀυτοκρατορικῆς οἰκογενείας, ἀλλ' ὁ περιορισμὸς οὗτος φαίνεται μὴ διαρκέσας ἐπὶ πολὺ. Ἦδη ὁ τίτλος νοβιλίσαιμος ἀπονέμεται εἰς τοὺς ἀνωτέρους ὑπαλλήλους τῶν ἐπαρχιῶν, ἐπὶ δὲ τῶν Κομνηνῶν οἱ πρωτονοβιλίσαιμοι βριθουσι εἰς ὄλους τοὺς κλάδους τῆς γραφειοκρατίας καὶ χορηγεῖται μάλιστα (ὅπερ ἔστιν ἐνδείξις σημαντικώτατης τῆς καταπτώσεως τοῦ τίτλου) τὸ ἀξίωμα τοῦτο εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως. Ἀπαντῶμεν αὐτὸν τέλος πάντων ἐπὶ τῶν Παλιολόγων ὑπὸ τὸν τύπον τοῦ *πρωτονοβιλίσαιμοεὐπέρτατος*,

χαρκτηρισμὸς ὅστις καὶ τοὶ μακρότατος ἡκιστα ὄμος ἰκνοποίει τὴν φιλοδοξίαν γραφέως τῶν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου.

Τὸ ὄνομα *Σεβαστός*, Ἀυτοκράτωρ, ἐπέπρωτο νὰ διέλθῃ ὡσαύτως πολλὰς φάσεις. Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἐπενόησε τὸ *σεβαστότατος*, πρωτο*σεβαστος*, *πανσεβαστος*, *πανυπερσεβαστος*, *πανυπερπρωτοσεβαστος*, *σεβαστοῦπέρτατος*, ὅπερ ἐπὶ τῶν Ἀγγέλων ὑπερεξῆρη διὰ τοῦ *πανυπερπρωτοσεβαστουπέρτατος*. Εἰς κράτος, κυβερνώμενον καὶ εὐλοκούμενον ὑπὸ γραφειοκρατίας φιλοδόξου ἄμα καὶ φιλαρπαγοῦ, πάντες οὗτοι οἱ *Κυεζικισμοὶ*, ὡς καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς *παρσίμια*, ἦσαν μεγίστης σπουδαϊότητος. Ἐκαστος προσεῖχε πολὺ νὰ ἐπιδεικνύηται ἐπίσης τοὺς ρουτπέδες (τὰ ἀξιώματα) καὶ τοὺς τίτλους ἐπὶ τῆς σφραγίδος αὐτοῦ, οὕτω δὲ ὁ κλάδος οὗτος πρέπει νὰ μελετηθῇ κατὰ βάθος, ἵνα χρῆσιμεύσῃ εἰς κατὰ ταξίν τινα χρονολογικὴν. Οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς ἀναφέρουσι πιστῶς τὰς μεταβολὰς, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἐπίσημος τιτλολογία ὑπέστη ἐφ' ἐκάστης νέας δυναστείας ἥτις τῇ βοήθειᾳ τοῦ εὐπορίτου τούτου μέσου ἠδύνατο νὰ ἐξασφαλίσῃ ἑαυτῇ πιστοὺς θεράποντας. Αἱ πραγματεῖαι Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννητοῦ περὶ τῶν *ἐθιμοθεσιῶν* καὶ ἀξιωμάτων τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς, καὶ τὸ βιβλίον τοῦ Κοδιννοῦ συμπληροῦσι τὸ ἐλλείπον ἐκ τῶν πληροφοριῶν τῶν συγγραφέων. Δυστυχῶς ὅμως τὸ ξηρὸν καὶ διεξοδικὸν τῆς μελέτης ταύτης ἔχει καταπληκτικωτάτας τὰς διαστάσεις, δι' ὃ ἀποφεύγω νὰ πραγματευθῶ διεξοδικώτερον περὶ τῶν λεπτομερειῶν τῶν ἐρευνην τούτων, αἵτινες εἰλικρινῶς δὲν εἶναι τῆς ἀρμοδιότητος μετρίου συλλογέως. Ἀρκεῖ νὰ ἐπιστήσωμεν ἐπὶ τούτου τὴν προσοχὴν τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ἀρχαιολόγων, οἵτινες ἔχουσι τὴν πρόθεσιν νὰ ἀσχοληθῶσιν ἐμβριθέστερον περὶ τὸν κλάδον τούτον. Εὐτυχῶς διὰ τὸν ἀπλοῦν ζηλωτὴν ὅστις δὲν ἔχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ ἴχνη ἐκάστου τίτλου διερχόμενος ἐκαστοντάχα ὀγκωδῶν τόμων, ὑπάρχει ἄλλο τι μέσον. Εὐρίσκονται πρῶτον σφραγιδῆς τιμες μὲ ἰδιαίτερα σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπουσι νὰ ἐξετάσωμεν ἐντὸς στενοτέρου κύκλου εἴτα ἡ ἀναλογία καὶ ἡ σύγκρισις πρὸς τὰς σφραγιδὰς γνωστῆς ἐποχῆς, ἐπιτρέπει πάντοτε νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβέστερον τὴν τῶν ἄλλων. αἱ ὅσοι στεροῦνται ἀφαιτηρίας. Οὕτω π. χ. μικρὰ κλάσεις σφραγιδῶν τῶν κομμερικιῶν τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτοκρατορικῶν ἀποθηκῶν φέροι ἐπὶ κεφαλῆς τὰς εἰκόνας τῶν συγχρόνων αὐτοκρα-

τόρων, ἐπ' ὀνόματι τῶν ὁποίων διαχειρίζοντο τὰς ἀποθήκας. Ἡ ἐποχὴ αὐτῶν εἶναι ἐνίοτε ὠρισμένη δι' ἐν ἡ δύο ἔτη. Ἄλλαι σφραγίδες φέρουσι τὸ ὄνομα ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων, αἱ τινες ἐπὶ τινα μόνον περίοδον ἀνήκον εἰς τὸ κράτος. Οὕτως ἐν τῇ συλλογῇ μου ὑπάρχουσι τινες ἐξ αὐτῶν, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς τὴν Χερσόν, τὴν Σικελίαν, τὴν Βουλγαρίαν. Ἡ ἱστορία τῶν κτήσεων τούτων ὅλ' ἀπαράσχη πάντοτε τὰς ἀναγκάσις χρονολογίας, ἵνα ἀναγνωρίσωμεν τὴν περίοδον. Π. χ. ἡ ἐξῆς σφραγίς.

Ἐμ. εἰκὼν κατὰ πρόσωπον Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

Ἐπ. Ο Π Ω Ὑ Ο π. † Κ Ε R I, Θ,
 Ο Π Ο Δ, Μ. Π Α' Γ Π Α Θ,
 Ὁ Ἰωάννης ὁ Πρῶτος. Ε Π, Τ Ο V Ὑ Γ Κ Λ,
 Δ ρ ο μ ο ς. S C T P A T, Γ, Α Ν,
 R A P Z, Τ Ω Α Ν
 Τ Ι Ο Χ Ι Τ

Κύριε βοήθει Ἰωάννη, πρωτοσπαχιῶν, ἐπὶ τοῦ χρυσοτρικλίνου καὶ στρατηγῶ Ἀναβάρζω τῷ Ἀντιοχίτῃ.

Ἡ σφραγίς αὕτη ἀνήκει κατὰ τὸν τύπον τοῦ σχεδιογράφου καὶ τῶν γραμμάτων εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναγεννήσεως τῶν τεχνῶν. Διότι ἡ πόλις Ἀναζάρβος (Anazarbe) εἰς τὴν Κιλικίαν, ἧτις εἶχε κατακτηθῆ ἐπὶ τῶν Σελτζουκιδῶν ὑπὸ Νικηφόρου Φωκᾶ, ἀπεσπάσθη πάλιν ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων κατὰ τὰς ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Δούκων ταρχαγίας. Περιήλθε μετὰ ταῦτα εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἀνεκτήθη περὶ τὸ 1126 ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ. Ἐν ταῖς συγγράμμασι Λέοντος τοῦ Διακόνου ὅστις ἀφαιγεῖται ἡμῖν τὰ ἀνδραγαθήματα Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ, τὸ ὄνομα τῆς πόλεως εἶναι πάντοτε γεγραμμένον Ἀναζάρβος, ἐνῶ ὁ Νικητᾶς ὁ Ἀκομινάτος καὶ Ἄννα ἡ Κομνηνή, αἵτινες ἱστοροῦσι τὴν μετὰ ταῦτα τύχην τῆς πόλεως, γράφουσιν αὐτὴν πάντοτε Ἀναβάρζος ὡς φαίνεται ἐπὶ τῆς σφραγίδος ἡμῶν. Κατὰ συνέπειαν ὀρεϊζόμεν ἂν ἀναφείωμεν τὴν σφραγίδα ταύτην εἰς τὴν ἐποχὴν Ἰωάννου ἢ Μηνουῆλ τῶν Κομνηνῶν 1126—1150, χωρὶς νὰ ἐκτακθῶμεν πολὺ ἐπὶ τοῦ ὀνόματος Ἰωάννης Ἀντιοχίτης, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκογένεια εἶναι ὀνομαζομένη ἐπὶ τῆς περιόδου ταύτης. Αἱ μεταβολαὶ εἰς τὴν διοικητὴν τῶν ἐπαρχιῶν παρέχουσι ἡμῖν ἐνίοτε τὰ μέσα τοῦ νὰ ὀρίσωμεν τὴν

ἐποχὴν σφραγίδος τινος· ὁ κ. Ποσολάκας π. χ. περιγράφει εἰς τινα κατάλογον νομισμάτων τῶν Ἰωάνων νήσων τοῦ νομισματολογικῆς ταμείου Ἀθηνῶν τὴν σφραγίδα στρατηγοῦ τινος τῆς Κεφαλληνίας μανθάνομεν ὑπὸ τοῦ Κεδρηνοῦ ὅτι ἐπὶ Λέοντος τοῦ Δ' ἡ νῆσος αὕτη προήχθη εἰς χωριστὴν στρατηγίαν, τοῦθ' ὕπερ συνδυαζόμενον μετ' ἄλλων περιστάσεων ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ κατατάξωμεν τὴν σφραγίδα ταύτην εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν. Ὁ κατάλογος τῶν ἐπισκοπικῶν θρόνων περιέχει συχνάκις ἐνδείξεις περὶ τῶν περιπετειῶν καὶ μεταβολῶν τὰς ὁποίας ὑπέστησαν. Ὁ δεινὰ θρόνος προήχθη εἰς μητρόπολιν, ἕτερος ἐξηρνήσθη τῶν καταλόγων ἢ μετέβαλεν ὄνομα τινὲς τῶν πολυπληθῶν σφραγίδων τῶν ἐπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν, δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εὐκόλως κατὰ τὰς ἐνδείξεις ταύτας. Τελευταῖον ὑπάρχουσι πολλαὶ σφραγίδες, αἵτινες ἀνήκουσι εἰς ἄτομα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν ἢ εἰς τὰς πράξεις καὶ τὰ διπλώματα τὰ δημοσιευθέντα ἐσχάτως πολλαχού.

Μεῖγα μέρος ὁμοίων σφραγίδων εὐρίσκεται περ' ἐμοὶ καὶ ἔσχον τὸ πλεονέκτημα νὰ ἐξετάσω καὶ νὰ ἀντιγράψω πολλὰς ἄλλας εἰς τὰς μνημονευθείσας συλλογὰς. Ὅλαι αὗται αἱ σφραγίδες συνηνωμέναι σχηματίζουσι συστοιχίαν σχεδὸν πλήρη δι' ὅλους τοὺς αἰῶνας, τοῦθ' ὕπερ διευκολύνει ἐκτάκτως τὴν κατάταξιν τῶν ἄλλων σφραγίδων, τῶν ὁποίων οὐδεμίαν εὐρίσκωμεν μετὰ τῶν ἰδίων ἡ αἰτίων δὲν δύνανται νὰ ὀρισθῶσι τῇ βοηθείᾳ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθειῶν ἐνδείξεων. Οὕτως ἠδυνήθημεν νὰ καταδειξώμεν τὴν θέσιν πλείστων μολυβδοθούλλων ἀνεκάντων εἰς τὴν περίοδον τῶν Ἀγγέλων εἰς τὴν Λατινικὴν μεσοβυζαντινὴν καὶ εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῶν Παλαιολόγων. Τὸ ὕψος τῆς ἐποχῆς ταύτης καταδεικνύουσιν ἡδὴ παρακμῆν τινα. Αἱ εἰκόνες εἶναι ἐργασίας ἡμελημένης καὶ, τὸ δὴ παρὰ τὴς καλλιτέχνις λεγόμενον, χαρκτηρῶς ἐπιτετούμενον τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων δὲν εἶναι τοσοῦτον κομψὸν ὅσον ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως· ἀπαντᾷ τις συχνάκις γράμματα συνδεδεμένα. Ἐν ᾧ πρότερον μετεχειρίζοντο τὸ μέσον τοῦτο, ἴνα κερδήσωσι θέσιν μόνον διὰ δύο γράμματα, δὲν διςᾶρῶσιν ἡδὴ νὰ συνδέσῃ τέσσαρα καὶ μάλιστα πέντε γράμματα χωρὶς νὰ φροντίσωσι τὸ παράπαν περὶ τῆς συναρμογῆς τῶν πλησίον γραμμῶν. Τὸ ἀληθὲς παθογνομικὸν σύμπωμα τοῦ αἰῶνος τούτου εἶναι ἡ μάχη τῆς συστοιχίας, καὶ τοῖ παντελῆς ὑπάρχει ἔλλειψις παντὸς ποιητικῆς οἴστρου Ὅλαι

σχεδόν αἰ ἐπιγραφαί ἀποτελοῦσι τριμέτρους ἰαμβικούς, αἵτινες διὰ τοῦ ἀνωμάλου καὶ τινακτικοῦ ρυθμοῦ αὐτῶν προξενοῦσι καὶ ἐκ μόνης ὕψους πόνους εἰς τὴν ἀκοήν. Πρόσθετε εἰς τοῦτο τὴν ἀλλόκοτον συνένοιαν ὅλων τῶν λεπτομερειῶν τῆς γενεολογίας καὶ τῶν συνδεσμένων ἀξιομάτων συμπεφυμένον διὰ τῆς ἐπικλησεως τῶν Ἁγίων καὶ τῆς Παναγίας καὶ συντεταγμένον εἰς ὑπερῷον διεσφαιρμένον καὶ ἀκατανόητον διάλεκτον ἀρχαϊκῆς ἀποχρῶσεως, καὶ δὲν θέλετε βραδύνει, ἐρευνώτεες ὁμοίαν τινα σφραγιδα, νὰ ἀναγνωρίσῃτε τίνος ἀλλοκότου αἰῶνος ἔργον ἔχετε ἐνώπιον ὑμῶν.

Πρὸς τοῦτοις ἀπαντῶμεν τὸν ἀκατανόητον τοῦτον νοσηρὸν τὸν πλάττειν στίχους καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ὑπογραφὰς σπουδαίων ἐπισήμων ἐγγράφων εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Mueller καὶ Michlosich. Ἐνὶ λόγῳ ἐξετάζοντες τὴν τέχνην, τὰ σύμβολα, τοὺς τίτλους καὶ διὰ παραθέσεως τῶν σφραγίδων εἰς ἐποχὴν βεβαίαν, κατορθοῦμεν ἤδη νὰ κατατάξωμεν σφραγιδα τινα ἐντὸς ὁρίων τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον προσεγγυζόντων. Βραδύτερον ἀφοῦ θέσωμεν κανόνας ἀκριβεστέρους, αἵτινες ἐπιτρέπουσι νὰ προσδιορίσωμεν εἰς ἐκάστην ἐποχὴν τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῆς γνωρίσματα, ἅτινα ὑπέκουσιν εἰς τὸν συμῶν ὡς πᾶν ἄλλο ἀντικείμενον, θέλωμεν δυνηθῆν νὰ συντάξωμεν συνοπτικὸν ἀλφάβητον τῶν διαφόρων αἰώνων, ἕπερ θέλει διευκολύνει τὴν κατάταξιν τῶν συλλογῶν καὶ ἐπιτρέψει νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν ἀρθρον αὐτὴν ὕλην διὰ τὴν ἐπιγραφικὴν, τὴν βυζαντινὴν ἰστορίαν καὶ γεωγραφίαν.

Ἐν πρώτοις ἀρχομαι ἀπὸ τῶν σφραγίδων τῶν ἐπάρχων τῆς πόλεως, ἣ τοῦ πραιτωρείου, αἵτινες ἀνήκουσιν εἰς τὴν μεταξὺ Θεοδοσίου τοῦ Β' καὶ Ἡρακλείου ἐποχὴν καὶ ὁμοιάζουσι πρὸς ἀλλήλας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον θὰ δῶσιν ἀρκούντως ἀκριβῆ ἰδέαν τοῦ σχήματος τῶν σφραγίδων τῆς περιόδου ταύτης.

Εἰσι δὲ καὶ αἰ τέσσαρες δίπτυχα.

*Ἀρθ. 1. Ἄντιοχος ἀπὸ ἐπάρχων 446.

Ο

—

*Ἐμ. ΙΕ—Θ—Κ *μονόγραμμα* Θεοτόκε βοήθει

—

Β

*Οπ. . . . .

Τ Ι Ο Χ Ω [Ἄν]τιόχῳ ἀπὸ ἐπάρχων.

Α Π Ο Ε Π Α Ρ

Ρ Χ Ω Ν

Διάμετρος 1. ὅ ἑκατομ. σὺλ. Mordtmann
Μακχλάς σελ. 362 Θεοδοσίος ὁ Β'. ἀφοῦ ἔ-
παισε ἀπὸ τῆς Νομαρχίας τὸν διάσημον Π. Υ.
Κύρον, ὅστις εἶχε συμπληρώσει τὸ σύστημα τῶν
ὄρχωμάτων τῆς Κωνσταντινουπόλεως προηγη-
γετο ἔπαρχον Ἄντιόχου τὸν Κούζωον, τὸν
ἔργονορ Ἄντιόχου τοῦ Κούζωου τοῦ μεγάλου
κτλ Κατὰ τὸν Muralt τοῦτο συνέβη τῷ 446.

*Ἀρθ. 2. Βαλεριανὸς ἀπὸ ἐπάρχων.

*Ἐμ. Ι Α Ὀπ. Α Π Ο «Βαλεριανοῦ»

Ι Ε Ρ Ι Ε Π Α Ρ Ἀπὸ ἐπάρχων.

Α η U X Ω Ν

Συλλογὴ Σουρχῆ Πασᾶ διάμετρος 1, ὅ ἑκα-
τοστόμετρα.

Ἡ ἔμπροσθεν ἐπιγραφὴ εἶναι συντεταγμένη
εἰς γλώσσαν Ἑλληνικὴν, ἀλλὰ γεγραμμένη Λα-
τινικῶς γράμμασι. Σημειωτέον ὅτι τὸ Λατινι-
κὸν Ι παριστᾷ τὸ Ἑλληνικὸν Β. (προσφρόμε-
νον καὶ V.) Τὸ ὄπισθεν εἶναι γράμμασι καὶ
γλώσσῃ Ἑλληνικῇ. Ἡ ὄνομα τοῦ Βαλεριανοῦ
ἀναφέρεται πολλάκις. Κατ' ἀρχὰς ὡς ἀδελφοῦ
τῆς Αὐτοκρατορίας Εὐδοκίας, συζύγου Θεοδοσίου
τοῦ Β' (Chron. Pasch II. 579). Μετὰ τήνεος
τὸν θρόνον ἀναβῆσιν τῆς, ἡ Εὐδοκία προσκα-
λέσατο εἰς τὴν αὐλὴν τοὺς δύο αὐτῆς ἀδελ-
φοὺς, ἐξ ὧν Βαλεριανὸν τὸν πρεσβύτερον διῶρι-
σεν ἔπαρχον τοῦ πραιτωρείου τῆς Ἰλλυρίας, τὸν
δ' ἕτερον Μάξιμον. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ
Ἰουστινιανοῦ ἕτερος Βαλεριανὸς διακρίνεται ὡς
στρατηγὸς ὑπὸ τὸν Ναρσῆν ἐν Ἰταλίᾳ.

*Ἀρθ. 3. Πλάτων ἀπὸ Ἐπάρχων.

*Ἐμπρ. Ἀετὸς μὲ πτέρυγας ἀναπεπταμέναις.
Μεταξὺ τῶν δύο πτερυγῶν τὸ μονόγραμμα ὡς
ἐπὶ τοῦ ἔμπροσθεν τοῦ Ἀρθ. 1.

*Οπ. † Π Α Πλάτωνι ἀπὸ ἐπάρχων.

Α Τ Ω Ν, Α

Π Ο Ε Π Α Ρ

Χ Ω Ν

Συλλογὴ Mordtmann, διαμετ. 1. ὅ ἑκα-
τοστόμετρα.

Ὁ Πλάτων οὗτος πρέπει νὰ ᾖ καὶ ὁ αὐτὸς
τῷ Πλάτωνι ἐπάρχῳ τῆς πόλεως ἐπὶ Ἀναστα-
σίου, προχθελίς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο κατὰ τὸ
491 κατὰ συνέπειαν στάσεως τῶν Πρασίνων,
ἐπαναστάντων ὅπως ἀπελευθερώσωσι τινὰς τῶν
ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως καθειρωγμένων συ-
ναδέλφων. Ἡ στάσις δὲν ἤδυνήθη νὰ καταπραίν-

A. 4 2 0

A. 4 2 1

A. 7 2 0

A. 7 2 1

A. 12 2 0

A. 12 2 1

A. 4 2 1

A. 4 2 2

07 εἰμὴ διὰ τοῦ προβιβασμοῦ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἡρακλῶν Πλάτωνος εἰς τὸ ἐπικρατεῖον τῆς πόλεως. (Μαλαζᾶς σελ. 394—395.)

Ἄριθ. 4. Βόνος ἀπὸ ἐπάρχων. 626.

Ἔμ. † Β Ο Ὅπ. Α Π Ο Βόνου ἀπὸ ἐπάρχων.
Ν Ο Υ Ε Π Α Ρ
Χ Ω Ν.

Συλλ. Mordtmann μέγεθος 1, ὃ ἐκκτοστόμετρον. Ἀπέδωκα τὴν σφραγίδα ταύτην εἰς τὸν πρῆφρημον Βόνον, ὅστις ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλῆσιου ὑπερήσπισε τὴν πόλιν κατὰ τῶν Ἀβάρων καθ' ἄν χρόνον ὁ αὐτοκράτωρ ἐξηκολούθει τὴν κατὰ τῆς Περσίας ἐνδοξὴν στρατείαν αὐτοῦ. Ἐν τοῖς συγγραφεῦσι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εὐρίσκονται τὰ καθεκάστα τῆς πολιουρίας αὐτῆς, τὰ μάλιστα ἐνδιαφέροντα. Τὸ ὄνομα τοῦ Βόνου, αὐτοῦ ἐκείνου ὅστις ὠλοδόμησε τὴν ὁμώνυμον κιστέραν, γράφεται ὅτε μὲν *Bōnos*, ὅτε δὲ *Bōnos* καὶ Βόνος παρὰ Θεοφυλάκτου.

Ἄριθ. 5. Θεοδοσίος Λογοθέτης.

Ἔμ. † Ὅπ.
Θ Ε Ο Λ Ο Γ Ο Θεοδοσίου
Δ Ο Ο Ι Θ Ε Λογοθέτου
Ο Υ Τ Ο Υ

Συλλογὴ Mordtmann μέγεθ. 1. ὃ. ἐκκτοστόμετρον

Πιθανῶς ἡ σφραγὶς τοῦ Θεοδοσίου Λογοθέτου, ἐνὸς τῶν μελῶν τῆς προβασιᾶς, ἥτις ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ μακρίστρου Βόνου ἐξῆλθε τῆς πολιορκουμένης πόλεως ἵνα συνθηκολογήσῃ μετὰ τοῦ Χαγάνου τῶν Ἀβάρων (Chron. Pasch. ἀρ. 721.)

Ἄριθ. 6. Μουριάνος Στρατηλάτης; 653.

Ἔμ. † Μ Α Ὅπ. † Ο Υ Ρ Μουριάνου

Ν Ρ Ι Α Α Τ Η Α
Ο Υ Στρατηλάτου

Συλλ. Mordtmann μεγ. 1, ὃ. ἐκτμ.

Ἐπὶ Κωνσταντος τοῦ Β'. στρατηγοῦ Ῥωμικίου ἐν Ἀρμενίᾳ ἐξελασθέντος ὑπὸ τῶν Ἀράβων μέχρι Κουκάσου (Θεορ. 6145 Misc. 466).

Ἄριθ. 7. Διομήδης πρῶτον ἐπαρχος τοῦ πραιτωρίου κομερκιάρου; τῆς ἀποθήκης; Τύρου.

Ἐποχὴ μετὰ τὸ 574 καὶ 578.

Σφραγὶς σφηνοειδῆς. Προτομὴ κατὰ πρόσωπον καὶ στεφανηφόρος Ἰουστίνου τοῦ Β'. ἐν τῷ μέσῳ, δεξιῶθεν προτομὴ τῆς αὐτοκρατορέας Σοφίας στεφανοφόρου καὶ ἀριστερῶθεν ἡ τοῦ

Καίσαρος (συμμετέχοντος; τῆς βασιλείας;) Τιβερίου Κωνσταντίνου. Κάτωθεν ἐπιγραφή εἰς ὄγκραμμάς.

† Δ Ι Ο Μ Η Δ Ο Υ Ο Ε
Δ Ο Ξ Ὑ Α Π Ο Υ Π Α Ρ
Σ Κ Ο Μ Μ Ε Ρ Κ Ι Α Ρ
Α Π Ο Θ Η Κ Η
Τ Υ Ρ Ο Υ

Διομήδης ἐνδοξοτάτος ἀπὸ ὑπάρχων καὶ κομερκιάρου ἀποθήκης(ς) Τύρου.

Ἡ σφραγὶς αὕτη, ἡ μόνη τῆς συλλογῆς μου, ἥτις δὲν εἶναι διπτυχον, πρέπει ν' ἀνήκῃ εἰς τὴν ἐποχὴν τὴν μετὰ τὸ 574 καὶ 578 ἐμπεριλαμβανομένην, διότι ὁ Τιβέριος ὀνομάσθη Καίσαρ ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ Β'. κατὰ τὸ 574, συμμετέχου δὲ τῆς βασιλείας ὡς σιβαστός τῆ 26 Σεπτεμβρίου 578, Ἰουστίνος ὁ Β'. ἀπέθανε τῆ 14 Νοεμβρίου 578. Ἀπὸ ὑπάρχων πρῶτον ἐπαρχος τοῦ πραιτωρίου. Κατὰ τινα σημείωσιν τοῦ Θεοφυλάκτου τῶν Σιμοκάττων, (ἐξδ. Βόν. σελ. 331, 10) ὁ ἐπαρχος τοῦ πραιτωρίου ἦτον ἐπιτετραμμένος τὴν ἐπιτήρησιν τῶν φόρων τῆς Ἀνατολῆς, τοῦθ' ὕπερ ἤθελεν ἐξαγγεῖαι ἐντελῶς τὸ ἕξιν θαυμασμοῦ γεγονός, καθ' ὃ ἀρχαῖος στρατιωτικὸς ἀρχηγὸς κατέχει θέσιν οἰκονομικὴν (καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῶν φόρων ἐκείνης πρότερος καιροῦ ἀπελείπει, ὅτ' ἐπαρχον πραιτωρίου εἰθώσαν ὀνομάζιν Ῥωμαῖοι) Ἀποθήκη (ambar. dépôt). Ἡ λέξις αὕτη ἐξαγγεῖται ἐνίοτε διὰ τοῦ ὄρους ἢ σιτοδοχεῖον σιτοθήκη δημοσίη, ἥτις περιεῖχε τὰ ἐπιτήδεια καὶ ἥτις ἐν καιρῷ σιτοδείας ἠνοίγετο ἐπίσης εἰς τοὺς ἐνδεεῖς τῆς πρωτευούσης.

Φαίνεται ὅτι ἐν πάσαις ταῖς μητροπόλεσι τῶν ἐπαρχιῶν, ὡς ἐν Σιώνῃ, Ἑλλησπόντῳ κτλ. εὐρίσκοντο ἐπ' ἴσης ἀποθήκαι ἵνα δέχωνται τὰς προσόδους καὶ τὴν δεκάτην διὰ λογαριασμὸν τῆς κυβερνήσεως; ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν χρημάτων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους οἱ φορολογούμενοι ἐξώρλων τοὺς δημοσίους φόρους αὐτῶν διὰ προϊόντων, ὡς γίνεται ἔτι σήμερον ἐν Τουρκίᾳ. Ὁ ἐπιτετραμμένος ὑπάλληλος νὰ δέχεται τοὺς δημοσίους φόρους καὶ νὰ ἐπαγγυπῆ τὰς ἀποθήκας ἦτο ὁ Κομερκιάρος ἀποθήκης. Αἱ σφραγίδες τῶν κομερκιάρων τούτων ἔχουσι τὸ ἰδιῶδες νὰ φέρωσιν ἄνω τῆς ἐπιγραφῆς τὰς εἰκόνας τῶν βασιλευσάντων αὐτοκρατόρων. Ἡ χρῆσις αὕτη ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς ἐποχῆς Βασιλείου καὶ Λέοντος τοῦ Γ', τοῦθ' ὕπερ μὰς ἐπιτρέπει νὰ ὠφεληθῶμεν, ἵνα ὀρίσωμεν τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων κατὰ τὸ χρονολογικὸν αὐτὸ διάστημα. Ἐν τούτοις φρί-

νεται ὅτι οἱ κομερκιάριοι ἐκείνοι οἵτινες δὲν εἶχον καὶ τὸ καθήκον τῆς εἰσπράξεως τῶν δημοσίων φόρων μετὰ τοῦ τῆς ἐπιτηρώσεως τῶν ἀποθηκῶν δὲν μεταχειρίζονται τὰς εἰκόνας τῶν αὐτοκρατόρων, ἵνα κομηθῶσι τὴν σφραγίδα αὐτῶν Αἰβουλλαι, αἵτινες δὲν φέρουσι τὴν αὐτοκρατορικὴν εἰκόνα, οὐδέποτε σημειοῦσι τὸ ἀποθήκη ἐν ᾧ κίεχουσαι αὐτοκρατορικὰς εἰκόνας ἔχουσι πάντοτε τὸν τίτλον τοῦ Κομερκιάριος ἀποθήκη.

Τὸ ὄνομα τοῦ πρώην ἐπάρχου Διομήδους ἀναφέρεται δις: 1) ὡς διευθυντοῦ τοῦ πραιτωρίου ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β. ἐν τινι διατάγματι ἀπευθυνομένῳ κατὰ τῶν Σαμαρειτῶν ὑπὸ χρονολογίαν ἀπὸ 18 Μαρτίου 573 (Mural Δοκιμιον χρονολογ. Βυζαντ. σελ. 232). Ἐξετάζοντες τὰς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἐνδειχθείσας περιστάσεις τῆς σφραγίδος, ἀποδίδω τὸ ἡμέτερον ἀπότυπον εἰς ἐκείνον ὁ ὅποιος κατὰ συνέπειαν ἀντήλλαξε τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ ἀπὸ διευθυντοῦ τοῦ πραιτωρίου καὶ ἐπιθεωρητοῦ τῶν φόρων τῆς ἀνατολῆς περὶ τὰ 574, 575 ἢ βραδύτερον μὲ τὸ ἀναφερόμενον ἐπὶ τῆς σφραγίδος ἡμῶν. 2) Ἰωάννης Μιχαλάς ἐκδ. Βοηθ. 434, ὁμιλεῖ περὶ τινος Διομήδους *σαλευτάριος καὶ δοῦξ τῆς Παλαιστίνης*. Ἐὰν ἀποδῶ τις τὴν σφραγίδα ταύτην εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον, πρέπει νὰ ἐξηγήτῃ τὰς τρεῖς στεφανοφόρους εἰκόνας ὡς περιστάσεις τὸν Ἰουστίνον Α'. καὶ τὸν Ἰουστινιανὸν καὶ τὴν Θεοδώραν, ἡ δὲ ἐποχὴ ὀφείλει νὰ ᾖρισθῇ μετὰ τῆς 1 Ἀπριλίου 562, καὶ τῆς 4 Αὐγούστου 527, ἡμέρας τοῦ θανάτου Ἰουστίνου τοῦ Α'. Ὁ Διομήδης λοιπὸν ἐνήργει ὡς διευθυντῆς τοῦ πραιτωρίου πρὸς τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἔπειτα ὡς κομερκιάριος τῆς Τύρου καὶ τελευταῖον ὡς δοῦξ τῆς Παλαιστίνης κατὰ τὰ 529. Ἀμφότερα αἱ ὑποθέσεις εἶναι ἐξ ἴσου πιθαναί. Τὸ κατ' ἐμὲ προτιμῶ τὴν πρώτην πρῶτον διότι τὸ ἀξίωμα τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Πραιτωρίου (P. P.) ἐνδείκνυται σαφῶς, καὶ ἔπειτα διότι ἡ μνεία τοῦ τίτλου τοῦ σαλευτάριου ἐλλείπει παντελῶς. Ἀνάγκη τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ ζήτημα ἠδύνατο νὰ λυθῇ ὀριστικῶς διὰ τῶν εἰκόνας τῶν αὐτοκρατόρων ἐπὶ τῶν νομισμάτων πλὴν δυστυχῶς αἱ εἰκόνας τῶν αὐτοκρατόρων αἱ ὅσαι χρησιμεύουσι πρὸς σύγκρισιν ὁμοιάζουσι πρὸς ἀλλήλας παραπολύ. Ἡ περίστασις ὅτι ἡ προτομὴ τοῦ μέσου καὶ ἡ γυναικεία προτομὴ διακρίνονται δι' ἐνωτίων, ἐν ᾧ ὁ πρὸς δεξιάν νεός, στερεῖται αὐτῶν, μάχεται μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ Ἰουστίνου τοῦ Β', Σοφίας καὶ Τιβερίου Κωνσταντίνου. Ὁ τελευταῖος,

ὦν μόνον Κεῖσαρ, δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ φέρῃ ὅλα τὰ σήματα τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀξίας. Ἀπ' ἐναντίας, ἐὰν αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος εἰκόνας παριστάσι τὸν Ἰουστίνον τὸν Α'. καὶ Ἰουστινιανὸν καὶ τὴν Θεοδώραν, οἵτινες εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχον στερεθῆ ἀμφότεροι ὡς σεβαστοί, δὲν ἐνοοῦμεν διατὶ ὁ Ἰουστινιανὸς μόνος ἤθελε μείνει στερεθὸς τοῦ σήματος τούτου.

Ἄριθ. 8. Πέτρος ἀπὸ ὑπάτων καὶ κομερκιάριος τῆς ἀποθήκης τοῦ θέματος τῶν Ἀρμενικῶν.

Ἐμ. Εἰκὼν Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου κρανοφόρος, εἰς τὴν δεξιάν ἔχοντος λόγχην, ἡ τις διέρχεται διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν ἀσπίδα μετὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀετοῦ. Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου ἀρχὴ ἐπιγραφῆς IN. Κατωτέρω τῆς αὐτοκρατορικῆς προτομῆς

Π Ε Τ Ρ Ο Υ Α Π Ο Υ
Η Α Τ Ω Ν Σ Γ Ε.
Ι Κ Ο Υ Κ Ο Μ Μ . .

Ἄπ. Εἰκόνας τῶν αὐτοκρατόρων Ἰρακλείου καὶ Τιβερίου ἀδελφῶν Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου. Ἐπιγραφῆ.

Π Ο Θ Η Κ Η Σ
Α Ρ Μ Ε Ν
Ω Ν.

Πέτρος ἀπὸ ὑπάτων καὶ γενικοῦ κομερκιάριου ἀποθήκης τῶν ἀρμενικῶν. Κωνσταντίνος ὁ Πωγωνάτος, μείνας μόνος κύριος κατὰ τὸ 668, ἔλαβε συνεργάτας τοὺς δύο αὐτοῦ ἀδελφοὺς Ἰρακλείον καὶ Τιβέριον, ὧν ἀπὸ πλάγχθ τὸ 669. Ἡ σφραγὶς ἡμῶν χρονολογεῖται ἄρα ἀπὸ τὸ 668—669. Τὸ θέμα τῶν Ἀρμενικῶν οὐδὲν ἔχει κοινὸν μὲ τὴν κυρίως Ἀρμενικῶν. Ἐκλήθῃ δὲ οὕτως ὑπὸ τοῦ Ἰρακλείου ἕνεκα τῆς γειτνιάσεως τῆς Ἀρμενίας, καὶ πιθανῶς διότι εἶχε λαὸν σύμμοικτον συγκείμενον ἐν μέρει ἐξ ἀρμενικῶν στοιχείων. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἡ Καππαδοκία ἦτο διηρημένη εἰς 3 μέρη, ὧν τὸ πρῶτον, Καππαδοκία πρώτη, ὀνομάσθη βραδύτερον *γαρσιανῶν* ἢ δευτέρα Καππαδοκία ἦτο τὸ γενναῖον μέρος τῷ ὄρει Ταύρω καὶ τῇ Λυκαωνίᾳ, βραδύτερον *θέμα Καππαδοκίας*. Ἡ τρίτη Καππαδοκία συμπεριλαμβάνουσα τὸ παράλιον τῆς Μαύρης θαλάσσης καὶ τὰς ἐπὶ τῆς πρωτίστας πόλεις Ἰβυρον, Ζάλιχον, Ἀνδρακον, Ἀμινόν, τὴν νέαν Κεῖσα-

ρειαν καὶ τὴν Σινώπην, ἔλαβε τὸ ὄνομα *θέμα τῶν ἄρμενικῶν*.

Ἄριθ. 9. Ἡράκλειος Πατρικίος καὶ μονοσρατηγός. 700—705.

Ἐμ. Μονόγραμμα ὑπὸ τὸ σχῆμα τοῦ σκουροῦ—Θεοτόκε βοήθει—Εἰς τὰς γωνίας

HP=AK

. . — Ἡρακλείω
 Ὅπ. † Πατρικίω
 ΤΡΙΚΙΩ καὶ
 SMONOC μονοσρατηγῶ
 TPATH

Συλλογὴ Mordtmann διάμετρος 2 ἑκτασ.

Ἡ κατάταξις τῆς σφραγίδος ταύτης οὐδὲ μὴν παρουσιάζει δυσκολίαν. Παρίστανται Ἡράκλειον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Τιβερίου Ἀψιμαροῦ, γνωστὸν διὰ τῶν κατὰ τῶν Ἀράβων πολέμων αὐτοῦ. Ἀπὸ τῆς ἀναβάσεως αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον ὁ Τιβέριος ἐπεμψεν αὐτὸν ἀμέσως εἰς τὴν Καππαδοκίαν ὡς *μονοσρατηγὸν τῶν καθ' ἡλιάρικων θεμάτων*. Προχωρεῖ τῷ 700 ἕως τὰ Σαμόσατα φρονέσας περὶ τὰς 200,000 Ἀράβων (!) Θεοφ. 6190. Τὸ 703 εἰσβάλλει εἰς τὴν Κιλικίαν, ἔπου κατετρόπως 40,000 Ἀράβων ὑπὸ τὸν Ἀζάρ. Τὸ 704 Ἀζίζ ὁ υἱὸς τοῦ Χουνέη ἀφ' οὗ κατέστρεψε τὸ Σίσιον, ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου, ὅστις τῷ ἐφόνευσε 12,000 Ἀράβας. Ἡ πῶσις τοῦ ἀδελφοῦ του Τιβερίου ἔθετο τέρμα εἰς τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ ἀτυχοῦς Ἡρακλείου, ὅστις συνοδευόμενος ὑπὸ πολλῶν συστρατιωτῶν κατέφυγεν εἰς τὴν Θράκην. Ἰουστινιανὸς ὁ Ῥινόμητος τὸν κατεδίωξε καὶ ἔφερεν αὐτὸν μετὰ 300 ἑπαδῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἀνεσκοποίσθη. (Θεοφ. ἔκδ. Βον. 574: καὶ Ἡράκλειος ἀπὸ Θράκης δεδεδεμένος ἤχθη σὺν πᾶσι τοῖς συνασπισμένοις αὐτῷ ἄρχουσιν, οὓς ἐν τῷ τείχει πάντας ἐφούρκισεν).

Ἄριθ. 10. Ἀρτάβασδος πατρικίος κουροπαλάτης καὶ κόμης τοῦ Ὀψικίου (740)

Ἐμ. Μονόγραμμα ὡς εἰς τὸν ἀριθ. 9. Εἰς τὰς γωνίας AP—TAV Ἀρταυάσδη

. C—ΔΗ

Ὅπ. † ΠΑΤΡ, « Θεοτόκε βοήθει Ἀρταυάσδη, Πατρικίω Κουροπαλάτῃ καὶ κόμητι τοῦ Θεοφ(υλακτοῦ) βασιλικοῦ (Ὀψικίου). »

Συλλογὴ Ἀλυσιάν.

Ἐν πρώτοις δεῦξομαι νὰ δῶ τοὺς λόγους, δι' οὓς συνεπλήρωσα οὕτω τὰς συγκοπὰς. Πρῶτον ἡ ὁμοιότης μετ' ἄλλου μολυβδοβούλλου τῆς συλλογῆς μου. Ὑπερ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν KOMITI—YΘ, B, O—YIK, Κόμη(σι) τοῦ Θεοφυλακτοῦ βασιλικῦ Ὀψικίου. Ἡ λέξις *ὄψικιον* πρᾶξαμένη ἐκ τοῦ λατινικοῦ «obsequium» ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ θέματος τῶν ἀκτῶν τῆς Βιθυνίας. Ὁ διοικητὴς δὲν εἶχε τὸν τίτλον τοῦ στρατηγοῦ, ἀλλὰ τὸν τοῦ Κόμητος (Kaimmatakam). Ἐπειδὴ μέρος τῆς αυτοκρατορικῆς συνοδείας συνέκειτο ἀπὸ κατωίων ταύτης τῆς ἐπαρχίας, τὸ Ὀψικιον ἐκοσμεῖτο ἐπιθέτω τιμητικῶ «Θεοφύλακτος» Dieu—gardé, Makhroussa, ἐφαρμόζεται ἐπίσης εἰς τὸ σχολαί. (Ἴδε τὴν σφραγίδα τοῦ Μαριανοῦ, δομειστίου τῶν σχολῶν. Ὁ τίτλος Κόμης τοῦ Θεοφυλάκτου βασιλικοῦ Ὀψικίου ἀπαντᾷ συχνάκις εἰς τοὺς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς Ἀρταυάσδης ὁ Κουροπαλάτης καὶ κόμης τοῦ Ὀψικίου δὲν δύναται νὰ ἦναι ἄλλος, ἢ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀρταυάσδης, ὅστις ἐπέτυχεν νὰ καθέξη τὸν θρόνον τὸ 742—743. Κατὰ τὸν Θεοφάνην ἦτο κατ' ἀρχὰς στρατηγὸς τῶν Ἀρμενικῶν Νυμφρευθεὶς δὲ Ἄνγκαν τὴν θυγατέρα Λέοντος τοῦ Γ' τοῦ Ἰσαύρου ὠνομάσθη κουροπαλάτης καὶ κόμης τοῦ Ὀψικίου. Ἐνθαῦρονόμενος ὑπὸ μίσους τοῦ κλήρου κατὰ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνόμου, τοῦ εἰκονομάχου, καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Ὀψικίου ἐπανεστάτισε καὶ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ κατὰ τὸ 742. Ἀλλ' ὅμως Κωνσταντίνος ὁ Κοπρώνυμος ἐπέτυχεν νὰ εἰσέλθῃ κατὰ τὸ 743 εἰς τὴν πρωτεύουσάν, καὶ νὰ ἐκμηδενίσῃ τὸν ἀντίπαλόν του. Τὸ ἡμέτερον μολυβδοβούλλον ἀνήκει φυσικῶ τῷ λόγῳ εἰς τὴν πρὸ τοῦ σπριτερισμοῦ τοῦ αυτοκρατορικοῦ ἀξιώματος ἐποχὴν. Σημειωτέον ἐπὶ τούτοις, ὅτι τὸ ὄνομα εἶναι γεγραμμένον πρὸ τῆς σφραγίδος Ἀρταυάσδης καὶ οὐχί Ἀρταυάσδος.

Ἄριθ. 11. Ἀπελάτις πρωτοσπαθάρης 867.

Ἐμ. Σταυρὸς βυζαντινὸς διπλοῦς ἐπὶ τεσσάρων βαθμίδων. Ἐπιγραφὴ κυκλοτερῆς

K E R O H Θ . . . C W Δ O V Λ,

Κόριε βοήθει τῷ σῶ δούλῳ.

Ὅπ. † Α Π Ε Λ Α Ἀπελάτις βασιλικῶ

Τ Ι C Ρ Α C Η πρωτοσπαθαρίῳ

Λ Ι Κ Ω Π Ρ .

Τ Ο C Π Α Θ .

Ρ Η Ω .

Συλλ. Mordtm. διάμετρος 2 ἑκτασμέτρος.

Ἡ λέξις Ἀπελάτις δὲν εἶναι κλιτή, εἶναι κατὰ συνέπειαν ὄνομα κύριον ζενικόν. Οὐδαμῶς ἀπήντησα τὸ καινοφανὲς αὐτὸ ὄνομα, πλὴν ἐν συγγραφεύσιν, οἵτινες διηγούνται ἡμῖν τὰ καθ' ἕκαστα περὶ τῆς συνωμοσίας κατὰ Μιχαὴλ τοῦ Γ'. τὸ 867. Μεταξὺ τῶν συνωμοτῶν εὐρίσκετο Πέρσης τις, ὅστις ὠνομάζετο περιφρονητικῶς ὅτε μὲν Ἰακωβίτζης, ὅτε δὲ Ἀπελάτις. Ἰδοὺ τὰ χωρία τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος συγγραφέων.

Συμεὼν ὁ Μάγιστρος (ἐκδ. Βον. σελ. 685), «ὁ δὲ Ἀπελάτης Ἰακωβίτζης τὸν Βασιλικιανὸν ξίφει τρώσας ἐξέριψεν ἄνω κάτω». Καὶ κατωτέρω (σελ. 687) μνημονεύων τὴν τύχην τῶν δυστυχῶν συνωμοτῶν. «Ὁ μὲν οὖν Ἰακωβίτζης κινιγῶν μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ξίφους αὐτῷ ἐκπεσόντος κατ' αὐτοῦ μέλλοντος κατελευθεῖν εἰς τὸ ἄραι αὐτὸ ὁ ποῦς αὐτοῦ ἐν τῇ σκάλῃ ἐκράτηθη καὶ θροηθεὶς ὁ ἵππος ἔσυρεν αὐτὸν κατὰ φρεγάγων καὶ κρημνῶν καὶ μεληδὼν κατέκοψε». —σελ. 688. «ὁ δὲ Ἀπελάτης ὁ τοῦ Πέρσου σκοληκθῆρωπος γενόμενος τὴν ψυχὴν ἀπέριψε».

Ἡ παρὰ τῷ συγγραφεῖ τούτῳ μεγάλη σύγχυσις δὲν σαφηνίζεται διὰ τῆς διηγήσεως τοῦ Γεωργίου Μοναχοῦ (ἐκδ. Βον. σελ. 837) «ὁ δὲ Ἰακωβίτζης ὁ Ἀπελάτης ὁ Πέρσης τὸν Βασιλικιανὸν κτλ.» —σελ. 839. «ὁ μὲν οὖν Ἰακωβίτζης κινιγῶν κτλ.» καὶ κατωτέρω «ὁ δὲ Ἀπελάτης ὁ τοῦ Πέρσου κτλ.»

Ἡ διήγησις Λέοντος τοῦ Γραμματικῆ (ἐκδ. Βον. σελ. 251.) ἐξηγεῖ κάλλιον ὅπως οὖν πάσας τὰς ἀντιρήσεις ταύτας; Ἰακωβίτζης δὲ καὶ ὁ Πέρσης τὸν Βασιλικιανὸν κτλ. σελ. 253. Ἰακωβίτζης κινιγῶν κτλ. καὶ ὁ δὲ Ἀπελάτης ὁ Πέρσης σκοληκθῆρωτος κτλ. Διακρίνονται κάλλιστα τὰ δύο πρόσωπα Ἰακωβίτζης καὶ Ἀπελάτης ὁ Πέρσης. Ἡ λέξις Ἀπελάτης ἄλλως οὐδαμῶς ἀναφέρεται (ἰδ. γλωσσάρ. τοῦ Δουκαγγίου) ὡς δημοσία θέσις ἢ ἐπάγγελμα. Ἡ σφραγὶς ἡμῶν διδάσκει ἡμῖν μᾶλλον ὅτι πρόκειται περὶ κυρίου ἐνόματος καταγωγῆς περσιτικῆς. τὸ ὅποιον διὰ τῆς ὁμοιότητος αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπλάνησε τοὺς προσιρμιμένους χρονογράφους. Οὐ τοῖσι πρὸτείνομεν νὰ γράφηται πανταχοῦ ὡς ἐπὶ τῆς σφραγίδος Ἀπελάτις καὶ οὐχὶ Ἀπελάτης καὶ διορθωτέον τὰ χωρία Συμεὼν τοῦ Μάγιστρον καὶ Γεωργίου τοῦ Μοναχοῦ ὡς ἐξῆς.

Συμεὼν Μάγ. σελ. 685 ὁ δὲ Ἀπελάτης καὶ Ἰακωβίτζης—τρώσαντες—ἐξέριψαν—σελ. 688 ὁ δὲ Ἀπελάτις ὁ Πέρσης κτλ. Γεωργ. Μοναχ. σελ. 837 ὁ δὲ Ἰακωβίτζης καὶ ὁ Ἀπελάτις—ὁ Πέρσης—ὁ δὲ Ἀπελάτις ὁ Πέρσης.

Ἀριθ. 12. Ἠλίας πρωτοσπαθῆριος καὶ δρουγγῆριος τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ στόλου 876.

Ἐμ. Σταυρὸς βυζαντινὸς ἄνευ ἀραβουργημάτων ἐπὶ 3 βαθμίδων. Ἐπιγραφὴ κυκλοτερῆς
† . . . T W C W Δ O V A Κύριε βοήθει τῷ
σῷ δούλῳ

Ἐπιγραφὴ κυκλοτερῆς
A C H A Θ . . (καὶ (δρ)ουγγαρίῳ τοῦ
O V Γ Γ A P , T O V βασιλικῆς πλ(ω)μου
R , H A . . .

O V

Ἀμείσως μετὰ τὴν ἀνάθισιν αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον Βασίλειος ὁ Α'. κατήγαγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Πατριάρχην Ἰγνάτιον, ἐξορισθέντα ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Γ' καὶ ἀντικατασχθέντα ὑπὸ Φωτίου τοῦ πάπυ. Κατὰ τὸν Νικήταν ἐν βίῳ τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου ὁ δρουγγῆριος Ἠλίας ἐνετάληθ' ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος τὴν περὶ τούτου ἐντολὴν (Muralt σελ. 447).

Ἀριθ. 43. Νικήτης Ξυλινίτης πρωτοσπαθῆριος ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς Αὐτοκρατείας. 877.

Ἐμπροσθεν. Σταυρὸς βυζαντινὸς κεκοσμημένος ἀραβουργημασί τισιν ἐπὶ 4. βαθμίδων Ἐπιγραφὴ κυκλοτερῆς

KE BOHΘEI TΩ Ἐπιγραφὴ κυκλοτερῆς
ΣΩ ΔΟΥΛΩ R, A, C H A Θ, S
Κύριε βοήθει τῷ EΠITHTCT . .
σῷ δούλῳ Π, THCΘ . .
C T E Π T O V . .
ΓΟΥCT.

Νικήτα βασιλικῷ πρωτοσπαθῆριῳ καὶ ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς Θεοστέππου (Αὐ)γούστης Συλλ. Morclmann Διάμ. 2. ἐκαστοσόμετρα.

Ἡ σφραγὶς αὕτη ἀνήκε Νικήτῃ τῷ Ξυλινίτῃ ὅστις ἦν ἐπὶ τῆς τραπέζης (Τρουχέσσος) τῆς Αὐτοκρατείας Εὐδοκίαις Θυγατρὸς τοῦ Ἰγνατίου καὶ ὅστις ὑποπευθεὶς ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Α'. ἐπὶ ἐνόχῳ σχέσει μετὰ τῆς Αὐτοκρατείας, ἐξορίσθη τῆς αὐτῆς καὶ ἐλαίσθη εἰς τι μοναστήριον κατὰ τὸ 877 (Συμεὼν Μάγ. σελ. 694).

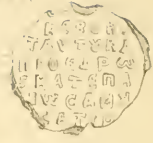
Ἀριθ. 14. Στυλιανὸς Ζαούτσας μάγιστρος ἀνθύπατος πατρικίος πρωτοσπαθῆριος καὶ λογοθέτης τοῦ δρόμου 886.

Ἐμ. Σταυρὸς ἀπλοῦς Ἐπιγραφὴ κυκλοτερῆς
Ἐπὶ τριῶν βαθμίδων AN, MAF, AN.
Ἐπιγραφὴ κυκλοτερῆς † KE . . ΠATP, R, A, CH
C Δ O V O V . . SAOF, TOV
ΔPOM,

MINAE II

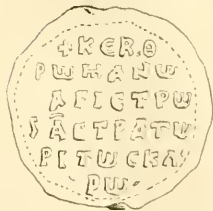
Ap 13 L 74

Ap 25 X 74

Ap 21 F 75

Κύριε βοήθει τῷ σῷ δούλῳ.

Στυλιανῷ μαγ(ίστρῳ) ἀν(θυπάτῳ) Πατρ(ι-
κίῳ) βασιλικῷ πρωτοσπ(αθαρίῳ) καὶ Λογ(ο-
θέτῃ) τοῦ δρόμ(ου) Συλλ. Mordtmann. Διάμ.
2 ἑκατοστόμ. Παράβαλε Κεδρ. Β. 266, 257.
Ζωναρ. βιβλ. ΙΕ'. Λέον. γραμμ. 227—273.

Στυλιανὸς Ζαούτσας τοῦ ὅπουλον ἢ θυγάτηρ
Ζωῆ ἦτο εἰς στενὰς σχέσεις πρὸς Λέοντα τὸν Γ'.
πρὸ πολλοῦ ἤδη πρὸ τῆς ἀναβάσεως αὐτοῦ εἰς
τὸν θρόνον ἐκοσμήθη παρὰ τοῦ δῆθεν αὐτο-
κρατορικοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ διὰ τῶν ἰξιώματων
τοῦ μαγίστρου καὶ Λογοθέτου τοῦ δρόμου. Ὁ
σύζυγος τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ζωῆς εἶχε δηλη-
τηρησθῆ πρότερον. Τὸ δεύτερον ἔτος τῆς βσι-
λειᾶς Λέοντος τοῦ Γ' ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βα-
σιλεοπάτορος. Ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Α' ἦτο ἀρχη-
γὸς τῆς μικρᾶς ἑταιρίας καὶ ἔσωσε διὰ τῆς μεσο-
λαβήσεως αὐτοῦ τὴν ζωὴν Λέοντος τοῦ Γ'. ὅν
κατηγόρησαν ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ (Λέων γραμ.
260). Μετὰ τὸν θάνατον τῆς νομίμου αὐτο-
κρατεῖρας Λέων ὁ Γ' ἐνυμφεθῆ καὶ ἔρριψε τὴν
ἐν λόγῳ Ζωὴν, ἣτις ἐν τούτοις ἀπέθανε τὸ 896,
ἐν ἔτος μετὰ τὸν γάμον. Ὁ Στυλιανὸς ἀπέθα-
νεν ἐπίσης μετ' ὀλίγον. Μικρὸν πρὸ τοῦ θανά-
του αὐτοῦ εἶχε πέσει εἰς δυσμένειαν καταχρή-
σεων ἕνεκα καὶ δόλων διαπραχθέντων ὑπὸ τῶν
δύο πρσιτατευομένων αὐτοῦ Μουσικοῦ καὶ
Σταυράκη. Οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ, οἵτινες πολ-
λάκις συνώμοσαν κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ αὐτοκρά-
τορος, ἐκλείσθησαν ἐπὶ τέλους ἐν τινι μονα-
στηρίῳ. Ὁ μέγας ἀντίπαλος τοῦ Στυλιανοῦ ἦτο
Σαμωνᾶς τις ὅστις κατὰ μικρὸν διὰ ἐπιδειξίαν
ῥαδιουργίαν κατώρθωσε νὰ διαδεχθῆ αὐτὸν ἐν
τῇ εὐνοίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος. Τὴν ἑσωτερικὴν
διοίκησιν διεχειρίζοντο καθ' ἑλὴν τὴν βασιλείαν
τοῦ Λέοντος τὰ δύο ταῦτα πρόσωπα, οἵτινες
κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν συγγραφέων διεκρίνον-
το πῶσον ἐπὶ χαμερπεῖα χαρακτήρος ὅσον καὶ
ἐπὶ πλονεξία καὶ κακῇ πίστει. Οὗτως ὁ Στυ-
λιανὸς ἐπεμψέ τινας τῶν ὀπαδῶν του ὡς κο-
μερικίους εἰς Θεσσαλονίκην, οἵτινες διὰ τῶν
καταχρήσεών των ἤγειρον τὸν μετὰ τῶν βουλ-
γάρων κατασπρεπτικὸν πόλεμον.

Ἄριθ. 15. Σαμωνᾶς Πατρίκιος πρωτοσπαθά-
ριος καὶ παρακοιμώμενος 905.

Ἐμ. Σταυρὸς ἀπλοῦς ἐπὶ τεσσαρίων βαθμί-
δων ἐπὶ τῶν ἄνω μερῶν δεξιά καὶ ἀριστερὰ
C—M Σαμωνᾶς. Ἐπιγραφή κυκλοτερῆς

† ΚΕΡΟΗΘΕ ΤΩΩΔΟΥΑ, Κύριε βοήθει τῷ
σῷ δούλῳ

Ἄριθ. 16. Σαμωνᾶς πατρικίῳ βα-
σιλικῷ πρωτοσπαθα-
ρίῳ καὶ παρακοιμώ-
μένῳ
M O M E N , .

Συλλογ. Mordt. μέγεθος 2 ἑκατοστόμετρα.

Ὁ Σαμωνᾶς ἦτο Σαρακηνὸς ἐκ τῆς Μελιτι-
νῆς, ὅστις κατώρθωσε νὰ κερδίσῃ τὴν εὐνοίαν
Λέοντος τοῦ Γ'. συκοφαντήσας τοὺς υἱοὺς τοῦ
ἀντιπάλου αὐτοῦ Στυλιανοῦ. Προήχθη εἰς τὸ
ἄξιωμα τοῦ πρωτοσπαθαρίου καὶ παρακοιμω-
μένου (σφραγιστοφύλακος) κατὰ τὸν Ὀκτώ-
βριον τοῦ 905. Καί περ τοιαύτην κατέγων
θέσιν ἀπεπειράθη πολλάκις νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν
πατρίδα του, τῆς ὁποίας ἡ ἐνθύμησις ἦτον αὐ-
τῷ τόσοσ προσφιλες, ὥστε ἀπηγόρευσε μάλιστα
εἰς τὸν πατέρα του, ἀπεσταλμένον ὡς πρέ-
σβυον εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τοῦ Ἐμίρου
τῆς Μελιτινῆς καὶ ἔκταμβον γενόμενον ἐκ τῆς
λαμπρᾶς θεᾶς τῆς βυζαντινῆς προτευσούσης,
νὰ ἐγκατασταθῆ αὐτόθι. Ἰδοὺ τὸ μόνον ἐπαι-
νετὸν τοῦ φαύλου ἀνθρώπου αὐτοῦ διὰ τοῦ ὁ-
ποίου ἤθελε δυνηθῆ πως νὰ κερδίσῃ τὰς συμ-
παθείας ἡμῶν. Καί τοι πολλάκις ἀποπειραθεὶς
νὰ δραπετεύσῃ, καὶ ἀποτυχὼν, κατώρθωσεν ὅ-
μως νὰ διατηρήσῃ τὸ ἄξιωμα τοῦ παρακοιμωμέ-
νου (σφραγιστοφύλακος). Ἐκτοτε ἐξηκολούθει νὰ
ταράττῃ τὴν αὐτὴν διὰ συνεχῶν ῥαδιουργιῶν.
Λέων ὁ Γ' ἐβίασθη ἐπὶ τέλους νὰ κλείσῃ αὐτὸν
ἐν τινι μοναστηρίῳ ἕνεα ἐτελετύησεν. Ὁ διάδο-
χος αὐτοῦ ἦτο ὁ παλαιὸς αὐτοῦ δούλος Κων-
σταντίνος, τὸν ὅποιον ἐδωρήσατο τῇ αὐτοκρα-
τείρᾳ. Ζηλωτῆς τῆς ὑψηλῆς εὐνοίας, τὴν ὁποίαν
ἐκείνος ἔχαιρεν, ἐζήτησε νὰ τὸν βλάψῃ διὰ τολ-
μηροτάτων ῥαδιουργιῶν, αἵτινες συνέπειαν εἶ-
χον τὴν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀποπομπῆν αὐτοῦ.
Κεδρ. Β'. 258, 263, 271. Κωνστ. Πορφ. περὶ
διοικ. αὐτοκρατ. 231. οἱ μετὰ Θεοφ. 368,
369, 370

Ἄριθ. 16. Κωνσταντίνος πρωτοσπαθάριος
καὶ στρατηγὸς τῆς Σάμου 889.

Ἐμ. Σταυρὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ 3 βαθμίδων
κεκοσμημένος ἀραβουργήμασι.

Ἐπιγραφή κυκλοτερῆς
ΚΕ ΒΟΗΘ. ΤΩ ΩΩ
ΔΟΥΑ. Ὁπ. † ΚΩΝΣ
TANTIN, R,
Κύριε βοήθει τῷ Α, ΓΙΑΘ, ΣΓ
σῷ δούλῳ ΤΡΑΤΙΓΟ
ΣΑΜΟΥ.

Κωνσταντίνῳ βασιλικῷ πρωτοσπαθα-
ρίῳ καὶ στρατηγῷ Σάμου.

Συλλ. Mordt. μεγ. 2 ἑκατοστόμετρα.

Ὁ μόνος στρατηγὸς τῆς Σάμου εἰς τὸν δ-
ποῖον ὀνόματι τις ὡ ἀποδῶ τὴν σφραγίδα ταύ-
την εἶναι Κωνσταντῖνος ὁ Πασπαλάς, ὅστις
κατὰ τὸ 889 ἠγωνίσθη γενναίως· κατὰ τῶν
Σαρχηκῶν. Κατὰ τοὺς συγγραφεῖς (Κεδρ. Β'.
253) οἱ Σαρχηκοὶ κατέλαβον τὸ φρούριον τῆς
νήσου ταύτης καὶ ἠμαχλώτισαν τὸν διοικητὴν
Ηκσπαλᾶν. Τοῦναντίον τὸ χρονικὸν τοῦ *Bavii*
ἀναφέρει νίκην τῶν Βυζαντινῶν, οἵτινες ἐφό-
νευσαν τὸν Σαρχηκὸν ἀρχηγὸν Βαρ' Ρασιχίδ.

Ἄριθ. 17. Ταυτούκας πρόεδρος καὶ κατε-
πᾶνος Σαμουσάτων 890.

Ἔμ. Ὁ ἀρχάγγελος Μιχαὴλ ὄρθιος κατὰ
πρόσωπον.

Ἰ.Οπ. † ΚΕ ΒΟΗΘ,	Κύριε βοήθει Ταυτούκα
ΤΑΥΤΟΥΚΑ	πρόεδρον καὶ κατεπά-
ΠΡΟΕΔΡΩ	νω Σαμουσάτων
ΣΚΑΤΕΠΑ	
ΝΩΣΑΜΟΝ	
ΣΑΤΩ.	

Συλλ. Mordt. μεγ. 2 ἑκατοστόμετρα.

Κωνστ. Παρφρ. Γ'. 31, 3, 316, 4 ἐπὶ δὲ
τῶν ἡμερῶν τοῦ Λέοντος προσέφυγε Παγκρα-
τούκας ἐκεῖνος ὁ Ἀρμένιος καὶ Βουκρίκας καὶ
Ταυτούκας οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ παρέδωκαν τὰ
ἐκεῖσε καστέλλα καὶ ἐπλατύνθη ὁ τόπος καὶ
ἐγένετο εἰς ὄνομα στρατηγίδος » Ἡ Πόλις καὶ τὰ
περίχωρα Σαμουσάτων πρότερον ὑποτέλη εἰς
τοὺς Ἄραβας προήχθησαν εἰς τάξιν θέματος
Σαμουσάτου θέμα μετὰ τὴν ὑποταγὴν τοῦ Παγ-
κρατούκα τοῦ ὁποῖου ὁ ἀδελφὸς κατὰ τὴν σφρα-
γίδα ἡμῶν διορίσθη κατεπᾶνος. Σημειωτέον τὸ
τόπον τοῦ ὀνόματος Σαμουσάτα.

Ἄριθ. 18. Λέων Ἀργυρὸς στρατηγὸς 992.

Ἔμ. Σταυρὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ 4 βαθμίδων.

Ἐπιγραφὴ κυκλοτερὴς

† ΚΕΡΟΗΘΗΤ,	Ἰ.Οπ. †
ΩΩΔΟΝΑ,	ΛΕΟΝΤ,
Κύριε βοήθει τῷ	Ρ, Α, ΣΗΑΘ, Σ
σῷ δούλῳ	ΣΤΡΑΤΗΓ,
	Τ, ΑΡΓΥΡ,
	Λέοντι βασιλικῷ πρωτο-
	σπαθάρῳ καὶ στρατηγῷ
	τῷ Ἀργυρῷ.

Συλλ. Mordt. μεγ. 2. ἑκατοστόμετρα.

Ἡ δευτέρα γνωστὴ σφραγὶς ἀνήκουσα εἰς
μέλος τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀργυρῶν. Ἡ πρώτη,
ἡ τοῦ Πόλου Ἀργυροῦ, ἐδημοσιεύθη παρὰ τοῦ
ἐν Ἀθήναις κ. Λάμπρου (Ἀθήναιον τόμ. α. σελ.
70) Ἡ σφραγὶς ἡμῶν ἀνήκει εἰς τὸν ἀδελφόν

τοῦ Πόλου Λέοντα. Ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ υἱοὶ
τοῦ Εὐσταθίου Ἀργυροῦ δρογγαρίου τῶν βιγλῶν
ἐπὶ Λέοντος τοῦ ΣΤ'. ἤμασαν ἐπὶ Ῥωμανοῦ
τοῦ Λεκαπηννοῦ, τοῦ ὁποῖου Λέων ὁ Ἀργυρὸς
ἐνυμφεῖσθη τὴν θυγατέρα Ἀγαθὴν. *Ἡρίσειοι* δὲ
εἰς πολλὰς ἐκστρατείας μεταξὺ τῶν ἄλλων εἰς
τὴν κατὰ τῶν Βουλγάρων μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ
αὐτοῦ Πόλου (Σκυλιτζ. σελ. 613, οἱ μετὰ Θεοφ.
σελ. 274. Κεδρ. Β'. 297.)

Ἄριθ. 19. Μαριανὸς (Ἀργυρὸς) Ἀνθύπατος,
Πατρίκιος, Λογοθέτης τῶν ἀγέλων καὶ δομέ-
στικός τῶν σχολῶν 956—961.

Ἔμ. Σταυρὸς Βυζαντινὸς ἐπὶ 5 βαθμίδων.	Ἰ.Οπ. † ΜΑ.
Ἐπιγραφὴ πέριξ	. ΑΝΩΑΝΟΥ.
KER . . . ΔΟΝΑΩ	ΠΑΤΡ, ΛΟΓΟΘ, Τ,
Κύριε βοήθει τῷ	ΑΓΕΑ, ΣΔΟΜΕ.
σῷ δούλῳ	Συλλ. Mordtmann.
Συλλ. Mordtmann.	ΤΩ, ΘΕΟΦΥΛ,
μεγ. 2 ἑκατοστόμετρα.	ΣΧΟΛ,

Μαριανῷ ἀνθυπάτῳ πατρι-
κίῳ λογοθέτῃ τῶν ἀγέλων
καὶ δομestικῷ τῶν θεοφυ-
λάκτων σχολῶν.

Πρόκειται πιθανῶς περὶ ἐνὸς υἱοῦ τοῦ προη-
γηθέντος, ὅτις δις ἀναφέρεται, ἅ) τῶν Λογγο-
εξάρδων καὶ Νεαπολιτῶν ὑποταγέντων ἐκουσίως
εἰς τοὺς Σαρχηκούς τὸ 956 ἐστάλη ἐκεῖσε μετὰ
τῶν δυτικῶν λεγώνων ἐφωδιασμένος μετὰ τὸ ὑ-
γρὸν πῦρ, προσέβαλλε τὴν Νεάπολιν διὰ ξηρᾶς
καὶ διὰ θαλάσσης καὶ ἀναγκάζει τοὺς Λογγο-
εξάρδους καὶ τὴν Καλαβρίαν νὰ παραδοθῶσι,
τοὺς δὲ Σαρχηκούς νὰ συνάψωσι συμμαχίαν.
(οἱ μετὰ Θεοφ. 453)—β) ὡς κατεπᾶνος τῆς δύ-
σεως ἀποδιώκει τοὺς Τούρκους, τὸ 961, οἵτινες
εἶχον εἰσβάλλει εἰς τὴν Θράκην (οἱ μετὰ Θεοφ.
480).

Ἄριθ. 20 Θεοφύλακτος Δαλασσηνὸς πρωτο-
σπαθᾶριος καὶ στρατηγὸς 4020.

Ἔμ. † ΚΕΡ, Θ,	Ἰ.Οπ. . .
ΤΩ ΩΩΔΟΥ	ΑΧΑΘ,
ΛΘΕΟΦΥ	ΣΤΡΑΤΙ
ΛΑΚΤ,	Γ, ΤΩΔΑΛ
—	ΣΗΝΟ.

Κύριε βοήθει τῷ σῷ
δούλῳ Θεοφύλακτῳ
πρωτοσπαθάρῳ καὶ
στρατηγῷ τῷ Δαλασ-
σηνῷ.

Ἡ οἰκογένεια τῶν Δαλασσηνῶν εἶναι μία τῶν
ἐπιστημοτέρων εἰς τὴν Βυζαντινὴν ἱστορίαν διὰ

τὴν μετὰ τῶν πρωτίστων βασιλικῶν οἰκῶν συγγενεῖάν τῆς. Ἡ Εὐδοκία Δαλασσηνοῦ σύζυγος τοῦ Κωνσταντίνου Δούκα ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ Ἄννα Δαλασσηνοῦ εἶναι ἡ μήτηρ τῶν Κομνηνῶν Ἀλεξίου, Ἰσακίου καὶ Ἀδριανοῦ. Μεταξὺ τῶν ἐπιφανῶν προγόνων τῆς δευτέρας ὁ Καῖσαρ Βρυέννιος (1944 ἔκδ. Βόνν.) ἀπαριθμεῖ ἐκτός τοῦ Δαμιανοῦ καὶ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τὸν Θεοφύλακτον Δαλασσηνὸν, ἀναφερόμενον πρὸς τοὺτοις καὶ ὑπὸ τοῦ Κεδρ. Β', 477 ἔκδ. Βόνν.

Ἄρ. 21. Ῥωμανὸς ὁ Σκληρὸς μάγιστρος καὶ πρωτοστράτωρ 1042 Ἐμ. εἰκὼν τοῦ ἁγίου Γεωργίου ὁρθίου μετὰ λόγγης καὶ ἀσπίδος, ἐπιγραφὴ κυκαλωτέρης Ο ΑΓΙΟΥ... ΓΕΩΡΓΙΟΥ.

Ἄρ. † KE, B, Θ, Κύριε βοήθει Ῥωμανῷ
ΡΩΜΑΝῷ μάγιστρῳ καὶ πρωτο-
ΜΑΓΙΣΤΡῶ στράτορι τῷ Σκληρῷ.
ΣΑΚΤΡΑΤῶ
ΡΙΤΩΚΑ,
ΡΩ.

Ἡ οἰκογένεια τῶν Σκληρῶν ἦτο μία τῶν πρώτων καὶ λίαν φιλοταράχων τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας Βασιλείου τοῦ Β' μέλος τι τῆς οἰκογενείας αὐτῆς, Βίρραξ ὁ Σκληρὸς, ὑπεκίνησε κινδυνωδεστάτην ἐπανάστασιν ἐν ἀρπάζῃ τὸ στέμμα. Μετὰ δὲ τὴν ἀτυχή ἔκβασιν τῆς ἀποπειράς ταύτης, οἱ Σκληροὶ δὲν ἔπαυσαν ταραττόντες τὴν εἰρήνην εἰς τὸν τρόπον ὥστε ὁ Ῥωμανὸς Ἀργυρῶς, ὁ γυναικᾶδελφος τοῦ Βασιλείου Σκληροῦ, ἠναγκάσθη νὰ ἀποπέμψῃ τὸν τελευταῖον τοῦτον εἰς τὰ κτήματα αὐτοῦ εἰς τὰ Ἀνατολικά θέματα. Ὁ υἱὸς Βασιλείου τοῦ Σκληροῦ, ὁ ἐν λόγῳ Ῥωμανὸς ὁ Σκληρὸς, διῆγεν ἐκεῖ βίον ἄθλιον, συγχάκις ἐπαπειλούμενος ὑπὸ τοῦ γείτονος τοῦ Μανιακοῦ, ὅστις εἶχεν ὀρκισθῆ νὰ φονεύσῃ αὐτὸν, ὅτε αἶφνης τὸ 1042 ἡ θέσις αὐτοῦ ἀποκατέστη ἐκ τῶν λαμπροτέρων, συνεπεῖα τῆς ἀναβάσεως εἰς τὸν θρόνον Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, ὅστις καίπερ ἐνυμφεῖσθαι τὴν Αὐτοκράτειραν Ζωὴν ἐξηκολούθησεν. ὡς φαίνεται, τῇ πλήρει συγκρατῆσαι τῆς σεπτῆς αὐτοῦ συζύγου, νὰ διατηρῇ στενάς σχέσεις πρὸς τὴν ἀδελφὴν Ῥωμανοῦ τοῦ Σκληροῦ ὁ τελευταῖος οὗτος διαῖρισθαι πρωτοστράτωρ, προήχθη εἰς τὸ ἀξίωμα μάγιστρον, ἀξίωμα ὅπερ δὲν λείπει ἔχον παχυλὴν τινα εἰρωνεῖαν. Ἡ χρῆσις ἦν ἐποιήσασθαι τῆς ἐπιρροῆς τοῦ ὁ νέος οὗτος ἀξιωματικὸς, ὁμοιάζει κατὰ πάντα τοῖς ἀνατολικῶς καὶ βυζαντινοῖς ἡθεσι: διὰ τὰ καθέκαστα

παραπέμπομεν τοὺς ἀναγνώστας εἰς τὸν Γεώργιον τὸν Κεδρηνὸν Β'. σελ. 547. Καὶ ὅμως τὰ σκάνδαλα τῆς αὐλῆς ἐκούρατον ταχέως τὸν βυζαντινὸν λαόν, καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ σπεῖρα ἠναγκάσθη ἐνεκεν ἐπαναστάσεως νὰ περιελθῆ ἐξωτερικὸν ἦττον ἀναίδες. Κατὰ τὸ ἐπίλοιπον τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου δὲν ἀναφέρεται Ῥωμανὸς ὁ Σκληρὸς βραδύτερον δ' ὅτε Ἰσακίος ὁ Κομνηνὸς ἐπένεθαι κατὰ Μιχαὴλ τοῦ Στρατιωτικοῦ ἀνευρίσκουμεν αὐτὸν ἐν τῷ ἀποστάτῃ στρατῷ, ἔθθα εἰς τὴν πρὸ τῆς Νικαίας ἀποφασιστικὴν μάχην διοικεῖ τὸ δεξιὸν κέρας. Ἐν ᾧ τὸ ἀριστερὸν καὶ τὸ κέντρον τοῦ Ἰσακίου ἐνίκησαν τοὺς Αὐτοκρατορικοὺς, Ῥωμανὸς ὁ Σκληρὸς ἐνίκηθη καὶ ἤχμαλωτίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατηγοῦ, ὅστις δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι διέταξε νὰ φονευθῆ αὐθωρεῖ.

Ἄρ. 22. Μαρνανὸς Βρανᾶς Πρωτοσπαθᾶριος, ὕπατος στρατηγός 1040.

Ἐμ. προτομὴ κατὰ πρόσωπον στεφανηφόρος τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν.

Ἐπιγραφὴ ΜΡ ΘΙ
Ἄρ. † KER, ΠΘ, Κύριε βοήθει Μα-
ΜΑΡΝΑΝῶ Πρωτοσπαθα-
ΑΧΠΑΘΑΡ, ρίῳ ὑπάτω καὶ στρα-
ΥΠΑΤΩΚΑΙ τηγῷ τῷ Βρανᾶ.
ΣΤΡΑΤΗΓῶ
ΤΩΡΡΑΝΑ

Ἡ οἰκογένεια τῶν Βραναιῶν ἦν ἐπίσης ἐπιφανής ὡς καὶ ἡ τῶν Σκληρῶν, οὐ μόνον διὰ τὴν ἐπιρροὴν αὐτῆς ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐπιγαμιῶν μετὰ τῶν Κομνηνῶν, τῶν Ἀγγέλων, τῶν Παλαιολόγων καὶ αὐτῶν τῶν Βουρβόνων τῆς Γαλλίας. Ὁ πρῶτος τοῦ ὁποίου μνεῖον ποιοῦνται οἱ συγγραφεῖς εἶναι ὁ ἡμέτερος Μαρνανὸς Βρανᾶς, ὅστις ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου κατέσχε τὴν ὑψηλὴν θέσιν τοῦ μεγάλου δομestίχου τῆς Ἀνατολῆς. Συμπεραίνομεν ὅτι ἡ σφραγὶς αὐτῆ εἶναι προγενεστέρως ἐποχῆς τῆς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο προαγωγῆς αὐτοῦ. Ὅτε τὸ 1043 ὁ συγγενὴς αὐτοῦ Τορνίκιος ἐπένεθαι κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος συνενώθη μετ' αὐτοῦ. Ἐν τούτοις ὁ Αὐτοκράτωρ κατέρωθωσε τάχιστα διὰ χρημάτων νὰ τὸν κάμῃ νὰ λειποτακτῆται ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν ἀποστατῶν. Ἐκείτος ἡ ἱστορία οὐδὲν λέγει περὶ τῶν ἀνδραγαθημάτων τοῦ γενναίου τούτου εὐπατρίδου.

Ἄρ. 23. Νικήτας Γλαβᾶς πατρίκιος, ὕπατος στρατηγός 1050.

Ἐμ. προτομή κατὰ πρόσωπον τοῦ Ἁγ. Νικολάου. Ἐπιγραφή

Ο Κ
Ν, ΟΛ,

Ἄπ. ΝΙΚΗΤ Νικήτας πατρίκιος
ΗΡΙΑΝΑ ὑπάτος καὶ στρατη-
Τ, ΣΤΡΑΤ, γός ὁ Γλαβᾶς.
Γ, ΟΓΓΑ
R,

Ἄπ. ὁ στρατηγός Νικήτας ὁ Γλαβᾶς ἀναφέρεται, ὡς φρούραρχος Ἀνδριανούπολεως, κατὰ τοὺς πολέμους, οὓς οἱ Βυζαντινοὶ εἶχον ἐπὶ Κωνσταντινου τοῦ Μονομάχου μετὰ τῶν Πατζινακῶν οἵτινες διέβησαν τὸν Δούναβιον τὸ 1050. Κωνσταντῖνος ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἑταιριῶν ὁ καὶ στρατάρχης τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων κατὰ τῶν Πατζινακῶν ἦτο ὠχυρωμένος πλῆσιον τῆς Ἀνδριανούπολεως. Δυστυχῶς Σκουτλ ὁ Βουρτζῆς, εἰς τῶν βυζαντινῶν στρατηγῶν, ἐγκαταλείψας τὰ χαρὰκώματα παρὰ τὴν ἐπὶ τούτῳ διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ, ἐγένετο αἰτίως ἤττις βλοκαίρου τοῦ στρατοῦ, ἧτις ἤθελεν ἔχει ἐλεθριωτέρως ἔτι συνεπεῖας ἄνευ τῆς περισκέψεως τοῦ φρουράρχου τῆς Ἀνδριανούπολεως, καὶ ἂν ὁ Ἀρχηγὸς τῶν Πατζινακῶν Σουλτζος δὲν εἶχε φονευθῆ κατὰ τὴν μάχην. Οἱ Πατζινακοὶ ἐπάσαντο τῆς τῶν ἡττηθέντων Ῥωμαίων καταδιώξεως, ὁ δὲ πρωτοσπαθῆριος Νικήτας ὁ Γλαβᾶς, τοποτηρητὴς τοῦ τάγματός τῶν σχολῶν ὠφελήθη ἐκ τῆς στιγμῆς ταύτης νὰ κάμῃ ἐξέδον, οἱ δὲ Πατζινακοὶ οἵτινες ἐξέλαθον αὐτὸν ὡς τὸν σύγκελλον Βασιλείον, οὔτις ἔπρεπε νὰ φθάσῃ εἰς ἐπικουρίαν τῶν Ῥωμαίων μετὰ τοὺς Βουλγάρους, ἀπεσῆθησαν. Ἡ σφραγὶς ἡμῶν χρονολογεῖ ἐποχὴν μεταγενεστέραν τῶν γεγονότων τούτων, διότι φέρει ἀξιώματα ἀνώτερα τῶν παρὰ Κεδρινῶ μνημονευμένων. (Κεδρ. Β'. 600).

Ἄρ. 24. Λέων Θρυμβός πατρίκιος καὶ στρατηγός (τῆς Καλαβρίας) 1057.

Ἐμ. Ἁγίου Νικολάου προτομή κατὰ πρόσωπον. Ἐπιγραφή

Ο Κ
Ν Ο
Ι Λ

Ἄπ. Ἄ Κ Ε Ρ, Θ, Κύριε βοήθει Λέωντι
Λ Ε Ω Ν Τ Ι Πατρικίῳ καὶ στρα-
Η Ρ Ι Κ Ι Ο Σ τῷ Θρυμβῷ.
Σ Τ Ρ Α Τ Η Γ,
Τ Ω Θ Ρ V Μ
— R, —

Κατὰ τὰς ἐσωτερικὰς ἐπὶ Θεοδώρας παραχρᾶς Κωνσταντινου τοῦ Μονομάχου καὶ Μεγαλ-

τοῦ Στρατιωτικοῦ, οἱ Νορμανδοὶ ὀλίγον κατ'ὀλίγον, ὑπὸ τὸν Ῥοβέρτου Γισκάρδον κατέλαθον τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν. Ἐπὶ τῆς εἰς τὸν ὄρον ἀναβάσεως Ἰσακίου τοῦ Κομνηνοῦ αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Σελτζούκων καὶ Πετασενέγκων ἀπασχόλησαν ὅλας τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τοῦ κράτους. Οὕτω λοιπὸν κατὰ τὸν Σκυλίτζην Β', 721 εἶπὼν ἐν ταῖς πόλεσι (τῆς Καλαβρίας) στρατηγεῖν τεταγμένων πρὸς βασιλέα μὴ δυναμένων ἀντεξέλινα ὀλιγανδρία καὶ κακότητι τῶν σὺν αὐτοῖς ὑποχωρεῖ γούν τῆς Καλαβρίας ὁ Θρυμβός, ἢ; ἐκαίσε στρατηγῶν ἐτύγχανε.»

Αἱ ἐξῆς τέσσαρες σφραγίδες συνδέονται μετὰ τῶν γεγονότων τὰ ὅποια ἔφερον τὴν εἰς τὸν ὄρον ἀνάβασιν καὶ πῶσιν Διογένους τοῦ Ῥωμανοῦ.

25. Ἐμ. Θ Ε Ο — Τ Ο Κ Ρ Ο Η — Θ Ε Ι
Ἄπ. . Ε V — Δ Ο Κ Ι Α — Α Υ Γ Ο ·
V C — Τ Α

Θεοτόκε βοήθει:—Εὐδοκία Αὐγούστα
Συλλογὴ Mordtmann

Εἶναι ἀρετῆς ἀλλ' ἔχνη ἀργύρου δηλοῦσιν, ὅτι ἦτο πυρην ἀργυροβούλου.

26. Ἐμ. Σταυρὸς μετὰ τεσσάρων κρίνων εἰς τὰς γωνίας, ἐπιγραφή ἐπὶ τοῦ ἄκρου.

Κ Ε Β Ο Η Θ Τ Ω Σ Ω Δ Ο Υ Λ Α

Ἄπ. ΝΙΚΟΛ — ΠΡΙΜΙΚΙΡ — ΕΥΔΟΚ, ΤΗ·
— Ι Λ Ο Χ Ρ Η Σ Τ, — Δ Ε Σ Π,

Κύριε βοήθει τῷ σῷ δούλῳ

Νικολάῳ πριμικιρίῳ Εὐδοκίας τῆς φιλοχρίστου δεσποτῆ.

Συλλογὴ Mordtmann μετ. 2 ἑκατοστόμ.

Ἄπ. ὁ πριμικιρίος ἦτο ὁ αὐτοκρατορικός ἀρχηγός, κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν Κωνσ. τοῦ Πορφ. πάντοτε εὐνοῦχος, ὑπερ ἐξήγει τὰ ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθίου μέρους ὑπάρχοντα κρίνα.

27. Συλλ. τῶν ἐν Βενετῆ Μεγχιταριστῶν.

Ἐμ. ΛΟΓΩΝ — ΕΙΜΙΚΑΙΕΙΣ — ΘΕΤΤΑΛΩΝ
— ΣΤΡΑΤΗ — ΓΕΤΟΥ.

Ἄπ. Ἄ Τ Ο V — ΑΤΡΙΚΙΟ V — ΡΑΡΔΑ —
Ο V Ξ Ι Φ Η — ΔΙΝΟΥ.

Λόγων εἰμὶ κλείς Θετταλῶν στρατηγέτου— τοῦ Πατρικίου Βάρδα τοῦ Σειριλίνου.

Ἰδοὺ ἱστορικὰ γεγονότα ἐν αἷς ἀναφέρονται αἱ τρεῖς αὐταὶ σφραγίδες, ὡς εὐρίσκειμεν ταῦτα ὁμοφώνως ἐν ὅλοις τοῖς συγγραφεύσιν.

Κωνσ. Δούκας (κατὰ Μάϊον 1067) ἀποθνήσκων ἀπέτησε παρὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Αὐτοκρατειρας Εὐδοκίας τὸν ὄρκον, τοῦ νὰ μὴ ὑπανδρευθῆ τὸ δεῦτερον ἀπέτησε νὰ ὑπογρά-

ψη αὐτή, ὡς καὶ οἱ ἀνώτεροι ἀξίωματικοί, ἔγγραφον ἐπίσημον, ἐν ᾧ ὑπερρεῖτος συγχρόνως νὰ μὴ ἀναγνωρίζῃ ἄλλους ὡς αὐτοκράτορας, παρὰ τοὺς τρεῖς ἀνηλίκους υἱοὺς αὐτοῦ. Ἐνεπιστεύθησαν τὸ ἔγγραφον τοῦτο εἰς τὸν Πατριάρχην Ἰωάννην τὸν Ξιφιλίνου. Οὕτως ἡ Εὐδοκία ἐκυβέρνησε τὸ κράτος ἐπὶ ὀνόματι τῶν ἀνηλίκων αὐτοκράτορων ἐπὶ μῆνας ἑπτὰ, ἐποχὴν καθ' ἣν αἱ πολυάριθμοι ἐπιδρομαὶ τῶν Σελτζούκων καὶ αἱ βραδύς ἐπιδρομαὶ στρατηγῶν φιλοδόξων Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου, καὶ Διογένους τοῦ Ῥωμανοῦ ἔφερον τὸ κράτος εἰς ἔσχατον βαθμὴν ἐρημώσεως. Ἡ δὲ Εὐδοκία, πεπρωτισμένη δι' εὐφυΐας ἐξυμνομένης παρ' ἀπάντων τῶν ἱστορικῶν, ἀνεγνώρισε ἀμέσως ὅτι ἐν ὁμοίαις περιστάσεσι τὸ κράτος ἀπῆτει τὴν στυβαρὴν χεῖρα ἀνδρός, καὶ ἀπεφάσισε νὰ νυμφευθῇ, ὅπως σῶσθαι συγχρόνως τὰ συμφέροντα τῶν τέκνων τῆς. Ἀλλὰ τὸ μέγιστον πρόσκομμα ὑπερ εἶχε νὰ ὑπερπηδῆσθαι το τὸ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις παρκατατεθειμένον ἔγγραφον, τὸ ὅποιον δὲν ἠδύνατο νὰ ἀκυρωθῇ δι' ἀπλοῦ πραξικοπήματος. Ἡ Εὐδοκία ἐνεπιστεύθη τῷ εὐνούχῳ αὐτῆς, τῷ ἡμετέρῳ πριμικηρῷ Νικολᾷ, ὅστις εὗρεν ἀμέσως τὸν τρόπον. Μετέβη παρὰ τῷ Πατριάρχῳ καὶ ὑπέβαλεν αὐτῷ ὅτι ἐὰν ἠδύνατο τις μεταποιῆσαι τὸ ἔγγραφον, ἦτο εὐκόλον, ἵνα ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πατριάρχου Βάρδας Ξιφιλίνος ἀναβῆ εἰς τὸν θρόνον νυμφευόμενος τὴν αὐτοκράτειραν. Ὁ Πατριάρχης ἐνέδωκε, ἐξησφαλίσθη περὶ τῆς συγκατανεύσεως τῶν συνομοπραψάντων ἀξιωματικῶν καὶ τὸ ποθοῦμενον ἔγγραφον ἐδόθη. Ἀλλ' ἀντὶ τοῦ Βάρδα Ξιφιλίνου Διογένης ὁ Ῥωμανός, εἰς τῶν εὐγενεστέρων χαρκατῶρων τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας, ἔλαχε τῆς ἀντιβασιλείας. Οἱ συγγραφεῖς περιγράφουσι τὸν Βάρδαν ὡς ἄνθρωπον ἀκόλαστον, ἥμισυτα μερμηώντα περὶ σπουδαίων ὑποθέσεων, καὶ ἠθέλομεν ἐνοησεὶ δυσκόλως πῶς τοιοῦτον ἄστομον ἠδύνατο νὰ ἔξη ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἐὰν ἡ περιγραφείσα σφραγὶς δὲν ἀπεδείκνυε σαφῶς ὅτι ὁ Βάρδας κατεῖχε θέσιν πολὺ ἀνωτέραν ἢ ὁ Διογένης ὁ Ῥωμανός, ὅστις ἐπὶ τῶν γεγονότων αὐτῶν ἦτο φυλακισμένος ἐπὶ δεινῇ κατηγορίᾳ ἐσχάτης προδοσίας μετὰ τὴν ἀποτυχίαν εἰς τὰς ἀποπειράς αὐτοῦ, ἵνα ὑποσκελίσθαι τὴν αὐτοκράτειραν.

Ἐκαστος γινώσκει τὴν εἰς τὸν Ῥωμανὸν Διογένην ἐπιπεφυλαγμένην κακὴν μοῖραν, ὅστις εἰς τὴν μάχην τοῦ Mantzikert, ἐγκαταλειμμένος ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ ὀπαδῶν, πεπληγω-

μένος καὶ προδεδωμένος ὑπὸ Ἀνδρονίκου τοῦ Δούκα (ἀνεψιοῦ τῆς αὐτοκράτειρας), ἤχμαλτίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων (1071). Ἐλευθερωθεὶς τῇ μεγαλοδωρίᾳ τοῦ Σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου, ἤρξατο τῆς πορείας πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ Μιχαὴλ ὁ Δούκας ὁ Πατριανίκης ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ, καὶ στέλλει εἰς προῦπάντησιν αὐτοῦ τὸν δομέστιχον Ἀνδρόνικον, ὅστις κατόρθωσε νὰ τὸν συλλάβῃ καὶ νὰ τῷ ἐξορίσῃ τοὺς ὀφθαλμοῦς. Ἰδοὺ δὲ ἡ σφραγὶς τοῦ Ἀνδρονίκου, τοῦ πρωτίστου αὐτοργουῦ τῆς τελευταίας ταύτης καταστροφῆς.

Ἄριθ. 28 Ἀνδρόνικος Δούκας πρωτοπρόεδρος πρωτοβεσιτάριος καὶ δομέστιχος τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐμ. Παναγίης Βλαχερν. προτομή κατὰ πρόσωπον. Εἰς τὸ ἔδαφος

ΜΡ. ΘΥ. Ἐπιγρ. κυκλοτερῆς; † ΘΚΕ
Ἐπ. — † — ΒΟΗΘΕΙ.

ΑΝΔΡΟΝΙ Ἀνδρονίκο πρωτοπρόεδρῳ
ΚΩΠΡΩΤΟΗΡΩ πρωτοβεσιτάριῳ καὶ δο-
ΕΔΡΩΗΡΩΤΟ μεστικῷ τῶν σχολῶν τῆς
ΗΕ ΤΙΑΡΩΣ Ἀνατολῆς τῷ Δούκῃ.

ΔΟΜΕ ΤΙΚΩ
ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ
CANATOL, Συλλογὴ Mordtmann.
ΤΩ ΔΥΚΑ μεγ. 2 ἑκαστοστόμετρα.

Ὁ Ἀνδρόνικος ἦτο υἱὸς τοῦ Καίσαρος Ἰωάννου Δούκα, ἀδελφῆς τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Δούκα διορισθεὶς τὸ 1071 δομέστιχος τῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ Μιχαὴλ Δούκα τοῦ Ζ'. Μιχαὴλ ὁ Ἀταλιώτης (173, 16) ἀποδίδει αὐτῷ τὸν τίτλον πρωτοπρόεδρος, ὁ δὲ Βρυένιος σελ. 107 ἀναφέρειν τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Εἰρήνης μετὰ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ὀνομάζει αὐτὸν πρωτοβεσιτάριον τὸν κλεινὸν Ἀνδρόνικον.

Ἄριθ. 29. Νικηφόρος Βοτανιάτης σεβαστὸς 1078—1081.

Ἐμ. προτομή κατὰ πρόσωπον τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν.

Ἐπιγραφή ΜΡ ΘΥ
Ἐπ. . . . Κύριε βοήθει Νικηφόρῳ
· ΙΚΗΦΟ σεβαστῷ τῷ Βοτανιάτῃ.
· ΕΙΡΑΤΟ Μολύβδινος μεγ. 1, 2 ἔ-
ΤΟΡΟΤΑ καστοστόμετρα
ΝΕΙΑΤ, Συλλ. Mordtmann.

Τὸ μολυβδόβουλλον τοῦτο εἶναι ὅλος ἀπαράλλακτον τῷ ὑπὸ τοῦ Sabatier περιγραφόμενῳ ἀργυρῷ νομίσματι (Β', 51, 17). Μόνη δια-

φορά ὑπάρχει εἰς τὴν δευτέραν γραμμὴν, ἔθθα ἔρθως γράφεται τὸ ὄνομα τοῦ Νικηφόρου μὲ μὲ ὄ μικρόν. Ἡ συλλογὴ ἡμῶν περιέχει ἐτι δύο σφραγίδας ἀνηκούσας εἰς μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν Βοτανιατῶν, καὶ αἱ ὅποιαι πιθανῶς εἶναι τῆς αὐτῆς ἐποχῆς.

Ἀριθ. 30. Εὐστράτιος Βοτανιάτης, Πατρι-
κιος, Ἀνθύπατος καὶ στρατηγὸς Ζεβέλου ἢ Γα-
θάλων.

Ἐμ. Ἅγιος Δημήτριος ὄρθιος καὶ κατὰ πρό-
σπον. Ἐπιγραφή . . . . . MITRIO C

Ὅπ. † K E R, Θ, Κύριε βοήθει
E V Σ T P A T, Εὐστρατίῳ πα-
O Π P I K I Ω N, τρικίῳ ἀνθυπάτῳ
Θ Υ Π A T O K A I, καὶ στρατηγῷ Ζε-
C T P A T Η Γ Ω, βέλου τῷ Βοτα-
Z E R E A Y T O, νιάτῃ.
R O T, N I A T,

Ὑποθεῖς ὅτι ὁ Εὐστράτιος οὗτος ἦτο συγγενῆς Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου καὶ ὅτι οὗτος ἐν ἐνεργείᾳ διετέλει εἴτε ἐν ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς ἐπαρχίαις, εἴτε ὡς δοῦξ τῆς Ἀντιοχείας, εἰζήτησα ἐπὶ πολὺ τὸν τύπον Ζέβελος, ὅτε μὲν εἰς τὰ μέρη τῶν Σλάβων, ὅτε δὲ εἰς τὴν Ἀνατολὴν χωρὶς νὰ δυνηθῶ νὰ φθάσω εἰς ἀποτέλεσμα τι οἰοῦνδῆποτε. Χωρὶον τι τῆς Ἀλεξιάδος (βιβλ. Η΄. ἐκδ. Παρισ. σελ. 413) λήγει τὴν ἀπορίαν ταύτην. Εἰς τὴν μετὰ τοῦ Βοημόνδου, πρίγκιπος τῆς Ἀντιοχείας, συνθήκην του Ἀλέξιοι, ὁ Κομνηνὸς ἐπιφυλάττει ἐαυτῷ μετ' ἄλλων μερῶν «καὶ τὴν στρατηγίδα Λαοδίκειαν τῆς Συρίας καὶ αὐτὸ δῆκονθερ τὸ στρατηγάτορ Γαθάλων ὁ Ζεβεὶ ἐποβαρβαρίζοντες λέγομεν».

Κατὰ τὸν Συνέκδημον τοῦ Ἱεροκλέους τὰ Γάβαλα ἦτο πόλις τῆς ἐπαρχίας πρώτης Συρίας (σελ. 397, 26) ἣτις περιελάμβανε τὰς πόλεις Ἀντιόχειαν, τὴν ἐπὶ Δάφνην, τὴν Σελεύκειαν, τὴν Λαοδίκειαν καὶ τὴν Βέριαν (Χαλέπι)

Ἀριθ. 31 Μανουὴλ Βωτωναϊάτης Σεβαστός.

Ἐμ. Παναγίκα ὀδηγήτρια ὄρθιος. Ἐπιγραφή

M P Θ A Ὅπ. Ἐπιγ. † K E B, Θ,
Κύριε βοήθει Μανουὴλ με A N Y H A
σεβαστῷ τῷ Βωτω- με R A C T Ω
ναϊάτῃ. τ Ω R O T Ω
N E I A T,

Σημειώσιον τὴν γραφὴν Βωτωναϊάτης ἀντὶ Βωταναϊάτης. Οὐδᾶμου εὑρον μνεῖαν τινὰ περὶ Βοτανιάτου Μανουὴλ. Εἶναι ἴσως ὁ ἐγγονος Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου μνημονευόμενος ἐν

τῇ Ἀλεξιάδι, καὶ ὅστις πρόοριστο ὡς σύζυγος μιᾶς τῶν θυγατέρων Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ.

Ἀριθ. 32 Νικηφόρος Κομνηνὸς σεβαστός.

Ἐμ. † Θ K E Θεοτόκε βοήθει
. O H Θ E I τῷ σῷ δούλῳ
. Ω C Ω Νικηφόρῳ σε-
. O V A Ω βαστῷ τῷ Κο-
μνηνῷ.

Ὅπ. N I K H
Φ O P O C E
R A C T Ω T Ω
K O M N H
N Ω

Νικηφόρος ὁ Κομνηνός, σεβαστὸς καὶ βραδύ-
τερον μέγας Δρογγάρις ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Ἀλε-
ξίου Α΄ Κομνηνοῦ καὶ πενθερὸς Γρηγορίου τοῦ
Πακουριάνου υἱοῦ τοῦ μεγάλου Δομεστίχου
Πακουριάνου

Ἀριθ. 33. Ἰσαάκιος Κομνηνὸς Δούκας σε-
βαστοκράτωρ καὶ στρατοπεδάρχης.

Ἐμ. ἅγιος Γεώργιος ὄρθιος O Γ E Ω P Γ I O C
Ἐπιγραφή

Ὅπ. — † —
K O M N H . . Κομνηνὸν Δούκαν βασι-
Δ O Y K A N λεοπάτορα Ἰσαάκιον σε-
. . . . O H A T βαστοκράτορα στρατο-
I C A A K I O N πεδάρχην προστάτα
R A C T O K P A σκέποις.
P A T O H Συλλ Mordtmann.
Π P O C T
C K E

Προστάτης — (patronus). Ὑπάρχουσι δύο Ἰσαάκιοι σεβαστοκράτορες περὶ ὧν ἂν εἶη λόγος. Ὁ πρῶτος, ὅστις εἶναι ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς Ἀλεξίου τοῦ Α΄, εἶχε παραιτηθῆ τοῦ θρόνου ὑπὲρ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ ὁ τίτλος τοῦ βασιλοπάτορος ἤθελεν ἀρμόσει θυμακτικῶς, πρὸ πάντων δὲ διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ Ἀλέξιος ἠκολούθει σχεδὸν πάντοτε τὰς συμβου-
λάς τοῦ ἀδελφοῦ του· ἀλλ' εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἀντίκειται τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας Δούκας, διότι ὁ Ἰσαάκιος ὡς καὶ ὁ Ἀλέξιος ἦσαν υἱοὶ Ἀννης τῆς Δαλασσηνῆς. Προτιμῶ λοιπὸν τὸν δεῦτερον Ἰσαάκιον, ὅστις ἐπίσης διέπρε-
ψεν ὡς στρατηγὸς, καὶ ἦτο νεώτερος ἀδελφὸς Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, τοῦ ὁποίου μήτηρ ἦτο Εἰρήνη ἡ τοῦ Δούκας. Μεγάλην δ' ἔχαίρειν ἐπιβροχὴν παρὰ τῷ Κομνηνῷ Ἰωάννῃ, διότι αὐτὸς πρὸ πάντων ἐμψέδηνσε τὰς βεβουλιωτάς τῆς μητρὸς τοῦ Εἰρήνης, ἣτις ἤθελε νὰ μετα-

βιβάσθη τὸ στέμμα εἰς τὸν Καίσαρα Βρυέννιον, τὸν σύζυγον τῆς περιφήμου Ἀννης τῆς Κομνηνῆς. Ὁ ἐπὶ τῆς σφραγίδος ἡμῶν Ἰσαάκιος εἶναι πρὸς τοῦτους ὁ προπάτωρ τῶν Κομνηνῶν τῆς Τραπεζοῦντος.

Ἄρ. 33. Γρηγόριος Πακουριανὸς σεβαστὸς δούξ.

Ἐμ. Ἁγ. Γεώργιος ἕρθιος. Ἐπιγραφὴ
Ο ΑΓΙΟΥ — ΓΕΩΡΓΙΟΥ.

Ὅπ. . . Ρ Η Γ Ο Γρηγόριος σεβαστὸς καὶ
Ο C C E R A δούξ ὁ Πακουριανὸς
Ο C S Δ Υ Ξ Συλλ. Mordtmann
Π Α Κ Υ Ρ Ι μέγ. 1. ἐκαστοστρ.
. . . Ν Ο C

Ἐπιστολὴ τις τοῦ Θεοφυλάκτου ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας ἐπιγράφεται «Γρηγόριω τῷ Πακουριανῷ τῷ γαμβρῷ τοῦ μεγάλου δρογγαρίου Νικηφόρου τοῦ Κομνηνοῦ». Ἡ ταυτότης μετὰ τοῦ ἐπὶ τῆς σφραγίδος ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Πακουριανοῦ εἶναι τόσῳ πιθανωτέρα καθ' ὅσον ὀνομάζεται δούξ, ἀξίωμα, ὅπερ συχναίς δημοῖς ἐξοχοῦ ἀρχηγίαν εἰς τὸ ναυτικὸν αὐτῆς τῆς ἐποχῆς. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πρόκειται περὶ τινος υἱοῦ τοῦ πολυβρυλλήτου δομεστικίου Πακουριανοῦ ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ μνημονευομένου πολλάκις ἐν τῇ Ἀλεξιάδι (σελ. 50. 183) ὁ σχηματισμὸς τοῦ ὀνόματος Πακὸρ μετὰ τῆς πατρωνυμικῆς καταλήξεως ιαν, ἐμφαίνει ἀρκούντως ἀρμενικὴν καταγωγὴν τῆς οἰκογενείας ταύτης. Ὁ Κεδρῆνος (2, 447) διηγείται, ὅτι ἀφοῦ ὁ Βασιλεῖος ὁ Β' ἐτακτοποίησε τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἱερῆς μετήγαγε πολλοὺς ἐπιστήμους ἄνδρας ὡς ὁμάρους εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὀνομαστὶ, τὸν Φεδδάτην, Φέρσην καὶ Πακουριανὸν «τοὺς ἐν τῇ Ἱερῆα κατὰ γένος πρωτεύοντας, ὧν ἦσαν κορυφαῖοι» φαίνεται ὅτι οἱ Πακουριανοὶ κατοίκησαν σταθερῶς ἔκτοτε ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἄρ. 34. Θεόδωρος Γαβρῆς δούξ.

Ἐμ. Ἁγίος Θεόδωρος ἕρθιος.

Ὅπ. . . . . † Κύριε βοήθει τῷ
Η Θ Ε Ι Τ Ω C σῶ δούλω Θεοδώρῳ
Δ Ο V Λ Ο Θ Ε Ο δοῦκι τῷ Γαβρῆ.
Δ Ω , Δ Υ Κ Ι Τ Ω
Γ Α Ρ Ρ Α

Ἐχομεν ἐνώπιον ἡμῶν τὴν σφραγίδα ἀνδρὸς τοῦ ὀνόμου τὸ ὄνομα γενῶν· εἶναι συνδεσμένον τῇ ἱστορίᾳ τῆς Τραπεζοῦντος. Ἰδού τὸ χωρίον τῆς Ἀλεξιάδος (σελ. 239, 240) σχετικῶς πρὸς Θεόδωρον τὸν Γαυρῶν « Ἄλλ' ἐπεὶ Θεόδωρος

ὁ Γαυρῆς ἐνόθησας ἦν ἐν τῇ βασιλευσούσῃ, γνώσκων ὁ Ἀλεξίος τὸ τοῦτου ἐβριμοσεργὸν καὶ περὶ τὰς πράξεις ὁξῶ, βουλόμενος τοῦτου ἀπελάσαι τῆς πόλεως· δοῦκα Τραπεζοῦντος προεβλάτετο, πάλαι ταύτην ἀπὸ τῶν Τούρκων ἀφελόμενον· ὄρημπο μὲν γὰρ οὗτος ἐκ Χαλδαίας καὶ τῶν ἀνωτέρω μερῶν, στρατιώτης δὲ περιφανῆς γενόμενος, ἐπὶ τε φρονήσεως καὶ ἀνδρείᾳ ὑπερέχων ἀπάντων, μικροῦ δὲ μηδέποτε ἐργοῦ ἀψάμενος καὶ ἀτυχήσας, ἀλλὰ πάντων αἰεὶ τῶν πολεμίων κρατῶν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Τραπεζοῦντα ἐλών καὶ ὡς ἴδιον λάχος ἑαυτῷ ἀποκληρωσάμενος, ἄμχαος ἦν».

Ἄριθ. 35. Νικήτας πρόεδρος δούξ τῆς Βουλγαρίας 1096.

Ἐμ. † Γ Ρ Α Φ , Ὅπ. Τ Υ Π Ρ Ο Ε
C Φ Ρ Α Γ Ι C Δ Ρ Υ Ν Ι Κ Η
Τ Υ Δ Υ Κ Ο . Τ Α Τ Υ Κ Α
Β Υ Δ Γ Α Ρ Η Κ Ν ,

. . . Α C

Γραφῶν σφραγίς τοῦ δουκὸς Βουλγαρίας τοῦ προέδρου Νικήτα τοῦ Κληκν.

Ἡ μνήμη τοῦ δουκὸς τοῦτου τῆς Βουλγαρίας δικαίως εἶναι μόνον ἐν τοῖς συγγράμμασι Γουλιέλμου τῆς Τύρου καὶ τοῦ Θουροκτίσιου. Κατ' αὐτοὺς ὁ Νικήτας ἦτο δούξ ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν πρώτων Σταυροφοριῶν. Ἐκ τῶν πρώτων σφραγῶν τῶν σταυροφόρων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Γοτιέρου τοῦ Ἀναρχύρου (Gautier Sans-avoir) τῶν ὑπὸ τῶν Σέρβων καὶ Βουλγαρῶν σχεδὸν ὀλοτελῶς καταστραφέντων, λείψανά τινα ἐσώθησαν τῇ συνδρομῇ τοῦ Νικήτου, διαμένοντος τότε ἐν Νίσση. (Muralt σελ. 1095) Δυστυχῶς ἡ σφραγίς εἶναι τόσον ὠξυδωμένη, ὥστε δὲν δύναμεθα ν' ἀναγνωρίσωμεν τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας, διότι τὰ σωζόμενα γράμματα οὐδεμίαν ἐπιδέχονται ἐρμηνείαν.

Αἱ ἐξῆς σφραγίδες συνδέονται μετὰ τῆς ἀμύνης τῆς Ἀνδριανουπόλεως κατὰ τῶν Κομνηνῶν ἐν ἔτει 1094.

Ἄριθ. 36.
Ἐμ. † K E Ὅπ. Κ Ο Υ Ρ Ο
R , Θ , Τ , Ω C Π Α Λ Α Τ Η
Δ , Α , Κ Α Τ , Τ Ω Τ Ρ Α Χ ,
Κ Α Α , Ν Ι Ω Τ ,

Κύριε βοήθει τῷ σῶ κουροπαλάτῃ τῷ
δούλω Κατακαλιῶν Τραπεζιανῷ

Ὁ Κατακαλιὼν Τραπεζιανῶς ἦτο εἰς τῶν ἀξιωματικῶν, τῶν συνδραμόντων τὴν ἐπανόρθωσιν τοῦ Νικηφόρου Βρυέννιου κατὰ τοῦ Νικη-

(Ξένον) καὶ ἐνώπιον οὐδενὸς ὑποχωρήσας ἐγκλήματος κέρδους ἢ ἄλλης ἰδιοτελείας χάριν. Ἡ περιγραφή τοῦ ἀληθῶς βυζαντινοῦ τούτου χαρακτηρῶς ὡς καὶ τῆς καταστροφῆς ἦτις ἐθετο τέρας εἰς τὸ πλήρες ἐγκλημάτων αὐτοστάδιον, ἀποτελεῖ ἐν τῶν λαμπροτέρων μερῶν τοῦ συγγράμματος Νικήτα τοῦ Ἀλομινάτου. (348, 354, 407).

Ἀριθ. 42. Κωνσταντῖνος Ῥαούλ Δούκας σεβαστὸς 1195.

Ἐμ.	†	Ἄπ.	†
С Ф Ρ Α Γ Ι С		Ρ Α Ο Υ Λ Α	
Μ Α Κ . Ι Κ Υ		Γ Ε Ρ Α Κ Τ Ο Υ	
Ρ Ρ Ο Ι Ο Υ Α Σ		Δ Ο Υ Κ Α Τ Ο Υ	
Φ Α Α Ε Σ Τ Α		Κ Ω Ν Σ Τ Α Ν	
Τ Η		Τ Ι Ν Ο Υ	

Σφραγίσμα καὶ κύρωσις Ῥαούλ σεβαστοῦ Δούκα τοῦ Κωνσταντίνου Νικήτ. Χωρ. 593, 13

Οὗτός ἐστιν Κωνσταντῖνος ὁ Ῥαούλ, ὅστις κατὰ τὸ 1195 πρῶτος προσηγήθευσεν Αὐτοκράτορα Ἀλέξιον τὸν Γ'. τὸν Ἀγγελον ἀδελφὸν Ἰσακίου Ἀγγέλου. Πληροφορεῖται ἄλλαι περὶ τοῦ ἀτόμου τούτου μᾶς ἐλλείπουσι.

Περσίνω ἐνταῦθα τὴν συνέλειαν τῶν σφραγίδων, αἵτινες χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Ἀγγέλων, ἀναφερόμενος διὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους μέχρι τῆς ἐπανόδου τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τῶν Παλαιολόγων, εἰς ὅσα ἀνεκρίνωσα ὑμῖν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος περὶ τῶν σφραγίδων τῶν Πατριάρχων Γεωργίου Ξιφιλίνου, Θεοδώρου Βελισσαμῶνος καὶ Θεοδώρου Εἰρηνικοῦ. Περσίνω μὲ τρεῖς σφραγίδας τῆς ἐποχῆς τῶν Παλαιολόγων ὠρισμένης χρονολογίας, αἵτινες θὰ δυνθῶσι νὰ δώσιν ἡμῖν ἰδέαν ἀκριθεῖς πρὸς κατάταξιν ἄλλων ἀντιτύπων.

Ἀριθ. 43. Ἰωάννης Φωκᾶς μητροπολίτης Σμύρνης 1274.

Συλλ. Σουπχῆ Πασᾶ.

Ἐμ. ἡ Παναγία τῶν Βλαχερνῶν, καθημένη ἐπὶ θρόνον ἐπιγρ. ΜΡ ΘΥ.

Ἄπ.	†	Κυροῦ (γραφῆς) (μοῦ)
Φ Α Σ . . . Κ Α		Φωκᾶ χαριτωνύμου
Χ Α Ρ Ι Τ Ω Ν Υ Μ Ο Υ		προέδρου Σμύρνης
Π Ρ Ο Ε Δ Ρ Ο Υ Μ Ο Υ Ρ		μητρο τοῦ λόγου
Ν Η Ο Σ Μ Ε Ρ Τ Ο Λ Ο		κόρη.
Γ Ο Κ Ο Ρ Η		

(ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛΟΓ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ. ΤΟΜΟΣ Ζ΄.)

Ἡ σφραγὶς αὕτη ἀναφέρεται παρὰ Mueller καὶ Michos. *Acta et diplomat. monasteriorum et ecl. orientis* 1871, T. I. σελ. 112 Ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης ἐπικυροῦσιν δωρεὰν γινομένην εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Λεμβιοτίσσης. Τὸ ἔγγραφον αὐτὸ φέρει χρονολογίαν 1274 καὶ ὑπογραφήν ὁ μητροπολίτης Σμύρνης καὶ ὑπέρτιμος Ἰωάννης καὶ τὴν σημειώσιν εἶχε δὲ ἀπωρημένην μολυβδίνην βούλλαν γραφύσαν ταῦτα: Κύρου γραφῆς μοι Φωκᾶ χαριτωνύμου προέδρου (!) Σμύρνης μητρο τοῦ λόγου κόρη. — Χαριτώνυμος φαίνεται ὅτι εἶναι μετάφρασις ἢ μᾶλλον παράφρασις εὐφωνικῆ τοῦ ὀνόματος Ἰωάννης.

Ἀριθ. 44. Γεώργιος Φακιολάτος σεβαστὸς.

Ἐμ. Παναγία τῶν Βλαχερνῶν ΜΡ ΘΥ.

Ἄπ.	†	С Ф Ρ Α Γ Ι С	Σφραγὶς Γεωργίου
		Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Υ	σεβαστοῦ τοῦ Φα-
		Κ Ε Ρ Α Κ Τ Ο Υ	κιολάτου.
		. . . Α Κ Ι Ο Λ Α	
		Τ Ο Υ	

Τὸ ὄνομα Φακιολάτος ἀναμιμνήσκει ἡμῖν τὸ Ἰταλικὸν ὄνομα *Facciolati*. Ὁ Γεώργιος Φακιολάτος τῆς σφραγίδος ἡμῶν διεδραμάτισε μέγα πρόσωπον εἰς τὰς ὑποκινήθεισας ταρχαῖς ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ εἰς τὰς ἐριδας, αἷ οἱ Γενουήνσιοι ἔσχον μετὰ τῆς Αὐτοκρατορίας Ἀννης, ἀπὸ τῆς ὅστις τὴν 8 Ἰανουαρίου 1347 ἠνέφωζε τὰς πύλας τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἰωάννην τὸν Καντακουζηνὸν (Νικηρ. Γρηγ. 176, 10).

Ἀριθ. 45. Μανουὴλ Κομνηνὸς Δούκας Παλαιολόγος πανσεβαστος.

Ἐμ. Ἡ Παναγία τῶν Βλαχερνῶν προτομή κατὰ πρόσωπον ΜΡ ΘΥ.

Ἄπ.	†	С Ф Ρ Α Γ Ι С	Σφραγὶς Μανουὴλ
		Μ Α Ν Ο Υ Η Α Κ Ο Μ Ν Η	Κομνηνοῦ πανσε-
		Ν Ο Υ Π Α Ν Κ Ε Ρ Α Κ Τ Ο Υ	βαστοῦ ῥίζης Δου-
		Ρ Ι Ζ Η Σ Δ Ο Υ Κ Η Σ	κικῆς Παλαιολό-
		Π Α Λ Α Ι Ο Λ Ο Γ Ω Ν	γων κλάδος.
		Κ Α Λ Δ Ο Σ	

Dr. MORDTMANN fils.

(Μετάφρασις Α. ΛΙΟΥΜΑ.)

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΩΝ ΓΕΝΟΥΗΝΣΙΩΝ ΕΝ
ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ ΚΑΙ ΕΥΞΕΙΝΩ ΠΟΝΤΩ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ Τόμ. Γ'. σελ. 138).

Γ'.

Δύο ἔτη μετὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἔνω Χρυσουπόλλων, ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν οἱ Λατίνοι, καὶ οἱ ἡμέτεροι βασιλεῖς, αἰσχυρῶς ἐκ τῆς πόλεως ἐξωσθέντες, κατέλαβαν τὴν Πελοπόννησον, τὴν Νίκαιαν καὶ τὴν Τραπεζοῦντα, κατακράμενοι τοὺς Λατίνους καὶ ἀποδίδοντες τὴν τόσων τοῦ ἔθνους ταπεινότητα εἰς τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν. Διακόσια πενήτηκοντα ἔτη μετὰ ταῦτα, ἠλώθη ἡ περικαλλεστάτη αὕτη πόλις, μόνη μετ' ὀλίγων ὀπλιτῶν μαχομένη κατὰ πολλῶν μυριάδων εὐτόλμων ἐχθρῶν. Τὴν σήμερον δὲ φαῦλοι ἡγεμόνες, θρησκείας καὶ πατριδος ἀμέριμοι (1), ἀμαχητὶ παρέδωσαν τὴν πόλιν εἰς χεῖρας τῶν ξένων. Χρόνιο θλίψως διὰ τοὺς Βυζαντινοὺς, εἶναι οἱ χρόνιο οὗτοι, πικρὰ ἦτο εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ἢ ἀνάμνησις τοῦ 1204. Τὰ παθήματα ταῦτα δὲν ὠφέλησαν τοὺς ἡμετέρους, διότι ἱστοροῦντες τὴν ἄλυσιν ἀπεσιώπησαν τὴν ἀτολίαν αὐτῶν, καὶ ἱστόρησαν μετὰ πολλοῦ ζήλου τὰς λεηλασίας καὶ κακώσεις μόνας τῶν βαρβάρων Λατίνων (2).

Δι' ἡμᾶς τοὺς μελετῶντας τὴν πάτριον ἱστορίαν, ἵνα ἐκ ταύτης διδαχθῶμεν, καὶ ἀρχόντες καὶ ἀρχόμενοι, μαθήματα σωτήρια, ὅλη ἡ ἡγεμονία τῶν Λατίνων ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶναι διδασκτική, σήμερον μάλιστα, ὅταν τοσαῦτα ἐγγράφα ζένα καὶ ἄλλα ἐξέδοθησαν, σαφηνίζοντα τὰς σχέσεις τῶν ξένων μετὰ τῶν ὑποκειμένων Γραικῶν.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀλώσεως, (12 Ἀπριλίου 1204) μέχρι τῆς παντελοῦς καταπτώσεως τοῦ κράτους τὸ 1453, Λατίνοι καὶ Βυζαντινοὶ, συνεπλάκησαν πολλᾶκις, συνυπέγραψαν συνθήκας, ὤμοσαν ὄρκους εἰρήνης καὶ ἀγάπης, καὶ μοιλαζῆτα, ὄλονεν ἐκορυφοῦτο ἡ πρὸς ἀλλήλους ἔχθρα. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ὀλίγα περὶ τούτων γνωρίζομεν ὅσα παραλείπουν οἱ ἡμέτεροι, συμπληροῦν οἱ ξένοι ἱστορικοί. Πρὸς ἀπόδειξιν, ἀναφέρω τὸν ἡμέτερον ἱστορικὸν τῆς ἀλώσεως, Νικήταν τὸν Χωνιάτην, ἄνδρα φιλαλήθη καὶ πολλὰ παθόντα ἐν τῇ ἀλώσει, τὸν ὅπου τοῦ ἰστορομένου ἐπιβεβαιουῦνται ἀπὸ πολλὰ τοῦ χρόνου ἐκείνου ἰδιωματικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ Λατινικὰ ἐγγράφα (1). Ὅσα ὁ Νικήτας χάριν' τῶν ὁμογενῶν, παρέλειψεν ἢ ἐξ ἀγνοίας ἀπεσιώπησε, διηγείται ὁ σύγχρονος ἱστορικὸς Γάλλος ὁ Βιλλαρδουίνος (2). Δυνάμεθα συγχρόνως ἐκ τῆς μελέτης ταύτης νὰ σαφηνίσωμεν πλείστας τοποθεσίας τῆς Κ/πόλεως καὶ τῶν περιχώρων αὐτῆς, τὰς ὁποίας οἱ ξένοι, ἄπειροι τῆς ἡμετέρας γλώσσης καὶ προφορᾶς, εἰς πλείστα μέρη διαστρέφουν.

Τὴν λεγομένην τετάρτην σταυροφορίαν, κυρίως ἀνεξωπύρωσεν ὁ εὐφραδέστατος Γάλλος μοναχὸς Φουλλκος (3). Τούτου ἕνεκα, πρῶτα-

(1) Πρασηγόρευε τοὺς αἰσχυροὺς τούτους ἀρχοντας ὁ Βυζαντινὸς λαός, οὕτως. «Θεοσεφής». Μ. καὶ Μ. Γ'. 24. «ἄναξ κραταῖός, ὑψηλός, καὶ ἀεὶ αὐγουστός». ἰδ. 24. «κράτιστος καὶ ἄριστος». ἰδ. 70. «εὐσεβεστάτος καὶ ἀγίως βασιλεὺς». ἰδ. 28. «τοῦ ἐκ Θεοῦ βασιλέως». ἰδ. 203, 218. «τοῦ τρισμακαρίστου καὶ ἀγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως». ἰδ. 246. «τοῦ θεοπροφρητοῦ καὶ ἀγίου ἡμῶν βασιλέως». ἰδ. 400, 430. «θειότατος». ἰδ. Β. 145. «θεοπροβλήτος, θεόσταπτος». ἰδ. 214. «θεοκρατιοτάτος, καὶ θεοπροβλήτους ἀγίως ἡμῶν αὐθέντας καὶ βασιλεῖς». ἰδ. Δ'. 110. «ὑπερέχεται ὅλοσ' ἁρῶς τῶν θεοπροβλήτων καὶ ὄρασ' ὀφρῶν ἀγίον ἡμῶν αὐθεντῶν καὶ αυτοκρατόρων». ἰδ. 111. Περὶ τοῦ Ἀλέξiou, λέγει ὁ Νικήτας σελ. 720. «ὁ δὲ βασιλεὺς; Ἀλέξιος; πάλαι τεθησαυρῆκός ἐν τῇ ψυχῇ τὴν φυγὴν». κτλ. Περὶ. καὶ Ἰωήλου χρονογραφία, σελ. 65.

(2) «Ἐπεὶ δὲ περιετλε Κόριος τὴν ὄψαν αὐτῆς, κρῖμασιν οἷς οἶδεν ὁ πάντα κινῶν ὅπως καὶ ὅπως βούλεται». Μ. καὶ Μ. Γ'. 315. «καὶ τῆς ἀρχιερωσύ-

νης κληρωθείσας τοῖς Βενετικοῖς, οἱ ἐπίσταται κρῖμασιν ὁ τοῦ κοσμοῦ τοῦδε σκόρος σκευαστῆς καὶ κυβερνήτης Κόριος». Ν. Χων. 854.

(1) Ὁ Νικήτας, ὁ μετὰ πολλῆς ἀληθείας ἱστορῆσας τὰ τῶν ἐν Νικόλει Λατίνων, ἐξετίξετο μετὰ τῶν Βενετῶν. Ὁ οἶκός, τοῦ πυρποληθεῖς ἐν τῇ δευτέρᾳ πυρκαϊῇ, ἦτον ἐν τοῖς Σμυρακίων ὁμολογεῖ ὅτι ἐσιώθη τὴν πέμπτην ἡμέραν τῆς ἀλώσεως χάριν Βενετοῦ φίλου. «Ἦν δὲ ἐμοὶ τις συνίθης, τε καὶ συνέστιος ἐκ τοῦ τῶν Βενετικῶν προελθόν γένου;—οὗτος γρήσιμος ἦμι' ἐν τοῖς τότε καιροῖς γίνεταί». σελ. 777. «γνωστός; ἡμῖν Βενετικός». 778. Ἐξερρόμενος τῆς πόλεως μετὰ τῆς οἰκογενεᾶς αὐτοῦ, καὶ ποδοῦμενος τὴν ἀτέλγειαν τῶν στρατιωτῶν Λατίνων, λέγει· «ταῖς δὲ νεάνισιν ἐπεσκήψαμεν ἐντρίψαθαι πηλῶ τὰ πρόσωπα, ἀντίρροπα τῶν πρώην κομώσεων». 779.

(2) Histoire de la Conquête de Constantinople, par Geoffroi de Ville-Hardouin. Paris 1870.

(3) Il y eut un saint homme en France, qui avait nom Fouleque de Neuilli. V. II. σελ. 4.

γωνιστούν οί Γάλλοι εἰς τήν σταυροφορίαν ταύτην. Ἄπειροι ὄμως τῆς θαλάσσης, καί ἄνευ χρημάτων, προσέφυγαν εἰς τοὺς θαλασσοκράτορας καί πολυταλάντους Βενετούς ἐμπόρους. Τὴν θέαν πρόθεσιν τῶν σταυροφόρων, Γάλλων καί Βενετῶν, κηλόγησεν ὁ Πάπας, εὐχόμενος ἵνα μετὰ τοσοῦτων γενναίων ἀνδρῶν καί τοσοῦτων πλοίων, ἀνακτήσῃσι τὴν Παλαιστίνην, τὴν ὁποίαν ὁ περίουσι Σαλαχιδῖνος ἤρπασεν ἀπὸ τῶν Λατίνων.

Προθύμως συνήργησαν οἱ φιλοκερδεῖς Βενετοί, ἐλπίζοντες μυρία ἀγαθὰ νὰ κερπωθῶσιν ἐκ τῆς σταυροφορίας ταύτης. Ὁ Σαλαχιδῖνος πρὸ χρόνων εἶχεν ἐξῶσαι ἐκ τῆς Συρίας τοὺς πλείστους Λατίνους καί ἐρημώσαι τὰς οἰκίας, ἐκκλησίας καί ἐμπορικὰς αὐτῶν ἀποθήκας (1). Ἐν Βυζαντίῳ, οἱ Βενετοὶ ἀπήτουν εἰσέτι ἀπὸ τὸν βασιλεύοντα Ἀλέξιον πάμπολλα γήματα, διὰ τὰς κατ' αὐτῶν κακώσεις τῶν Βυζαντινῶν ἐπὶ Ἀνδρόνικου τοῦ τυραννοῦ (2). Πρὸς τούτοις, τὰ ἀπονεμηθέντα προνόμια εἰς τοὺς Πισαίους, καί κατ' ἐξοχὴν εἰς τοὺς Γενουησίους, κατετάραξαν τοὺς πρὸ πολλοῦ ἐν Κ/πόλει ἐνοικοῦντας Βενετούς, ἀποστρεφόμενους τοὺς ὁμοεθνεῖς ἐμπόρους (3). Τὸ ἐπικερδὲς ἐμπόριον τῆς Κ/πόλεως καί τοῦ Εὐξείνου Πόντου μετὰ τῆς Εὐρώπης, συνεμερίζοντο σήμερον οὗτοι (4) μετὰ τῶν ἀντιζήλων Πισαίων καί Γενουησίων. Οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, φρονίμως πολιτευόμενοι, ἀπένεμαν οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς Βενετούς, ἀλλὰ καί εἰς ἑτέρους Ἱταλοὺς, ἀποβάθρας, ἀποθήκας καί ἐμβόλους· τὰς δὲ ἐκκλη-

σίας αὐτῶν ἐν Κ/πόλει, ἐκήρυξαν ὅλως ἀνεξαρτήτους τῆς Ἀνατολικῆς· οὐδέποτε παρεπόνθησαν κατ' αὐτῶν οἱ Λατίνοι, οὐδέποτε ἠνόχησεν ἢ ἐμυκτηρίσεν ὁ Βυζαντινὸς λαὸς τὰς ἱερὰς αὐτῶν τελετὰς (1).

Ὅταν συνηθροίσθησαν ἐν Βενετίῃ, οἱ προσβευταὶ τῶν Γάλλων ἀπέστειλάν τινας εἰς Πίσσαν καί Γένουαν, ἵνα μάθωσι τίνα βοήθειαν δύνανται νὰ παρέξωσιν εἰς τοὺς Σταυροφόρους αἱ δύο αὐτὰ θαλάσσια δυνάμεις (2). Αὕτη εἶναι ἡ μόνη εἰδίσις περὶ τῆς Γενούης, καί ἐπειδὴ καθ' ὅλην τὴν σταυροφορίαν καί τὴν μετέπειτα ἡγεμονίαν τῶν Λατίνων, οὐδεμία μείναι γίνεται Γενουησίων συμμάχων, φρονῶ, ὅτι οὗτοι δὲν συνεστράτευσαν μετ' αὐτῶν.

Μεσοῦντος τοῦ 1202ου, συνήχθησαν ἐν Βενετίῃ οἱ σταυροφόροι Γάλλοι, καί μετ' αὐτῶν (3) ὄμισαν νὰ συνεκτρατεύσωσι πάμπολλοὶ Βενετοὶ ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ ὑπεργέρου καί τυροῦ δουκὸς τῆς δημοκρατίας, Ἐρρίκου Δανδόλου (4). Μὴ δυναμένων τῶν ζένων σταυροφό-

(1) Ταύτην τὴν σώφρονα πολιτείαν τῶν Βυζαντινῶν βασιλέων, καλὸν ἦτο ἂν ἐμμαντο καί οἱ μετέπειτα δεσποζάντες τοὺς Γραικοὺς Λατίνοι. «Igitur nos Mathens . . . Constantinopolitanus Patriarcha quia manifestum et certissimum nobis est, quod Venetorum ecclesie que tam in urbe Const. sunt, quam in aliis Imperii partibus constitute, nulli Patriarcharum Grecorum fuerint aliqua unquam conditione subiecte, sed in omnibus, et in spiritualibus, et in temporalibus, sine exactione aliqua cum omnibus pertinentiis suis, libere sunt». Tafel καὶ Thomas. Β'. 225. Γ'. 47.

(2) Et les autres s'en allerent à Gènes et à Pise pour savoir quelle aide on y ferait à la terre d' outre-mer. V. H. 11. Πολιορκουμένης τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῆ 47ῃ Ἰουλίῳ 1203, μνημονοῦνται ἐπίκουροι Ῥωμαῖοι Πισσαῖοι. Ν. Χων. 721. Ὁ μετὰ πλείστους ἐπιμελείας ἐρευνησας ἔτ' ἀρχετα τῆς Γενούης ἱστορικός Sauli, λέγει «Il comune di Genova non s'era ingerito per niente nella crociata che terminò coll'acquisto di Constantinopoli». Α'. 59 Πισσαῖοι τινες ἐμάχοντο μετὰ τῶν σταυροφόρων. V. H. 178. Buchon Recherches. Τομ. Γ. 4. 14.

(3) «Et les Venitiens commencèrent à se croiser en grand nombre, et en grande multitude». V. H. 24. Κατὰ τὸν Νικηταῖον, οἱ Βενετοὶ ἐναυπήγησαν διὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ὁρμητῶν ἰπταγωγῶν 410, πλοῦν δὲ μισῶν 60, στραγγῶλων μεγίστων ὑπὲρ τὰς 70, ὄλας 240. σελ. 714.

(4) Car c'était un vieil homme; et il avait les yeux du visage beaux, et pourtant il n'en voyait goutte. V. H. 23.—δοῦς Βενετῶν Ἐρρίκος Δανδόλος, ἀφοπρὸς μὲν τὰς ὄψεις, καί τὴν γρόφον κίρμηλος, ἐπίδοξοτατον δὲ πρῶμα Ῥωμαῖοις καί ὕβονεράτατον. Ν. Χων. 713—790. «τὸ δ' ἀρχαῖο-

(1) Ἐκ τίνος χρονικοῦ Γαλλικοῦ ἀνεκδότου, μανθάνομεν ὅτι ὁ Σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου, ἀδελφὸς τοῦ Σαλαχιδῖνου, μαθὼν τὴν προμελετημένην ἐκστρατείαν, ἐπεμφε πρὸς τοὺς Βενετούς, ἀγγέλλων ὅτι ἂν ἀποτρέψωσι τοὺς Γαλλοὺς σταυροφόρους ἀπὸ τῆς Συρίας καὶ Αἰγύπτου, θέλει τοὺς δωρεῖν πολλὰ προνόμια εἰς τοὺς λιμένας τῆς Συρίας καὶ Αἰγύπτου. Ἐπεμφε συγχρότως καί πλείστα ὄματα. Tafel καὶ Thomas. Τομ. Α'. 332. E fama (antica però e dubbia) che la promessa fatta dal Soldano d'Egitto, etc. Sauli. Τομ. Α'. 32. Buchon. Recherches. Τομ. Α'. 481.

(2) Ταῦτα ὁμολογεῖ ὁ Νικηταῖος. 712. «Πολλὰκις οὖν τὰς πρὸς Βενετίους· συνθήκας παραβλεψόμενοι (οἱ Ἀγγελωνομοὶ) αὐτοὺς τε εἰς χρήματα ἐξημίωναν καί τὰ πλοῖα τούτων ἠργυρολόγουν».

(3) Ἀτὰρ οἱ Βενετοὶ . . . μετὰχωροῦσαν πρὸς Πισσαίους τὴν σφετέρην δεξιάνιν οὐκὼν ὄρῃν ἀνεγόμενοι ὄλοιο ἦσαν . . . μελετώντες ἐν καιρίῳ τὴν ἀντιόπισιν». 13 743.

(4) Περὶ τῆς ἑχθρας τῶν Βυζαντινῶν καί Λατίνων, πρὸλ. τὰ γραφόμενα τῶν Tafel καὶ Thomas. Α' 465.

ρων Γάλλων νά συνεισφέρωσι τὸ ὀρειλόμενον μέρος τῆς δαπάνης, κατὰ τὴν προγενομένην σύμβασιν (1), συνερώνθησαν μετὰ τῶν Βενετῶν νά ἐκστρατεύωσι κατὰ τῶν Ἰαδάρων, (τῆς νῦν Ζάρας), πόλεως ἄλλοτε μὲν τῶν Βενετῶν, νῦν δὲ τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας (2).

Πρὸ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, Ἀλέξιος ὁ τοῦ Ἰσακίου υἱός, ξενιζόμενος παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Γερμανίας Φιλίππου, γαμβρῷ ἐπ' ἀδελφῇ, ἐφοδισθεὶς μὲ γράμματα τοῦ Πάπα (3) καὶ τοῦ Φιλίππου, πρὸς αἰτούμενος καὶ ἀπὸ φίλων τινάς, παρεκάλει τοὺς ἐν Βενετίᾳ συναθρονησάμενους, ἵνα συντρέξωσιν αὐτὴν καὶ ἐξώσωσιν ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου τὸν θεῖον αὐτοῦ Ἀλέξιον. Οἱ σταυροφόροι, ἐξόχως δὲ οἱ Γάλλοι, οἰκτερότερος τὸν νέον, φιλοφρόνως εἰσήκουσαν τὰς δεήσεις τοῦ Φιλίππου, τὸν δὲ οἰκτεροῦσαν ἴνα καὶ αὐτὸς μετὰ χρημάτων καὶ ὀπλιτῶν συμβουθήσῃ τοὺς σταυροφόρους.

Πολιορκουμένων τῶν Ἰαδάρων, ἠγούμενός τις Βενετὸς εἶπεν εἰς τὸν πολιορκουόμενον στρατὸν (4). «Κύριοι, σὰς ἀπαγορεύω νά προσβάλητε τὴν πόλιν ταύτην, διότι εἶναι πόλις «Χριστιανῶν, καὶ ὑμεῖς εἰσθε σταυροφόροι». Οἱ λόγοι οὗτοι, τοὺς μὲν Γάλλους κατετάραξαν, τὸν δὲ δοῦκα τῆς Βενετίας παρώργισαν, πείσαντα τέλος τοὺς Γάλλους νά συνεχρατεύωσι κατὰ τῆς πόλεως (5).

Μετὰ τὴν ἄλωση τῶν Ἰαδάρων, ἔπεσαν οἱ Γάλλοι ἠγούμενός ἐκ νέου εἰς τὴν παγίδα τῶν Βενετῶν, ὀρεγομένων τὴν κατάκτησιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, καὶ ἐνθαρρυνόμενον ἀπὸ τὴν γενναϊότητα τῶν μετ' αὐτῶν συμπολεμούντων Γάλλων.

Ἐφθασαν οἱ πρὸ πολλοῦ περιμένοντες πρέσβεις τοῦ Ἀλεξίου καὶ τοῦ βασιλέως Φιλίππου, καὶ ἐνώπιον τῶν Γάλλων καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Βενετίας, οὕτως ἐλάλησαν. «Κύριοι, ὁ βασιλεὺς Φίλιππος, καθὼς καὶ ὁ υἱὸς τοῦ αυτοκράτορος τῆς Κ/πόλεως, ἀδελφὸς τῆς συζύγου αὐτοῦ, μὰς πέμπουν πρὸς ὑμᾶς. Κύριοι, λέγει ὁ βασιλεὺς, πέμπω τὸν ἀδελφὸν τῆς συζύγου μου, θέτω αὐτὸν εἰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς ὑμετέρας. Ἐπειδὴ πορεύεσθε διὰ τὸν Θεόν, διὰ τὸν νόμον καὶ τὴν δικαιοσύνην, τούτων ἕνεκα ἀποδίδετε εἰς τοὺς ἀποκλήρους τὴν κληρονομίαν αὐτῶν. Ἄν δι' ὑμῶν ἀνακτήσῃ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, θέλει ὑποτάξῃ ὅλην τὴν Ῥωμανίαν εἰς τὸν ὑποταχῆν τῆς Ῥώμης, ἀπὸ τῆν ὅποιον πρὸ πολλοῦ ἀπαχωρήθη. Γινώσκει, ὅτι ἐδαπανήσατε τὰ ὑμέτερα ὑπάρχοντα, καὶ εἰσθε ἄποροι. Θέλει σὰς δώσει λοιπὸν δικαιοσύνην γιλιάρδας μαρκῶν ἀργυρῶν (1) καὶ τρόφιμα, δι' ἅπαντας μικροὺς τε καὶ μεγάλους τοῦ στρατοῦ. Θέλει πορευθῆ μεθ' ὑμῶν εἰς τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου, ἣ (ἂν προτιμᾶτε) θέλει πέμψῃ μεθ' ὑμῶν ἰδίως δαπάναις, μυριάδα ἀνδρῶν. Ταῦτα δι' ἐν ἔτος, καὶ δι' ὅλου τοῦ βίου αὐτοῦ θέλει διακτῆεῖ ἐν Συρίᾳ, πεντακοσίας ἱππεῖς πρὸς φύλαξιν τῆς χώρας» (2).

Ταῦτας τὰς εἰσφοράς προτάσεις τοῦ νεανίου Ἀλεξίου, συνεζήτησαν οἱ σταυροφόροι ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Πάμπολλοι ἀντέτειναν, λέγοντες ὅτι παρήτησαν πατριδα καὶ συγγενεῖς χάριν τῆς γῆς τοῦ Σωτήρος, καὶ οὐχὶ νά κατακτώσι πόλεις καὶ χώρας Χριστιανῶν. Πολλοὶ ἐλειποτάκτισαν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, ἄλλοι διὰ πλοίων ἐμπορικῶν ἀπῆλθαν ἐκ Βενετίας καὶ ἄλλοι λιμένας εἰς Συρίαν, ἕκαστε περιμένοντες τὸν στρατὸν τῶν σταυροφόρων. Οἱ Γάλλοι μετὰ τοῦ δουκὸς, παρεδελχθέντες τὰς προτάσεις ταύτας, ὑπεδέχθησαν τὸν Ἀλέξιον

τατον καὶ πολυτροπώτατον κακόν, καὶ τῶν ἀπειταίων πάντων Ῥωμαίων πρωτουργόν αἴτιον, ὁ τῆς Βενετίας δούξ Λαδουλος.—814. Ο Ἡοyd. Α. 94. ἐν σημ. διαφεύδει τὴν γνώμην τινῶν ἱστορικῶν λεγόντων, ὅτι οἱ Γραικοὶ ἐξετύφλωσαν τὸν Λάδουλον, ἐπὶ τοῦ αυτοκράτορος Μιχαῖλ.—Car l'empereur des Grecs si favoit embachin les yeux. Buchon. Recherches. T. 6. Α. 7.

(1) V. II. 20.

(2) «Οἱ τὸ κάστρον τῶν Διαδώρων καλεῖται τῆ Ῥωμανῶν διαλέκτῳ, Ἰάμ Ἐρατ.». Κ. Πορφυρ Γ. 439. «Jadera, et hodie Iadra, urbs et colonia antiquissima». ἐν σημ.

(3) Ταῖς παραλήθειαι τοῦ παιδὸς ὀπισπωθηθῆς ὁ Πάπας, μέλιτα δὲ ταῖς ὑποσχέσεσιν (ἐτύχχανον γὰρ ἀραῖα) κτλ. Γεώργ. Ἀκροπ. 6.

(4) V. II. 28.

(5) Tafel καὶ Thomas Α. 416.

(1) Περίπου 40,000,000 φράγκων. Gilhon. Ker. LX.

(2) Ταῦτα μετέφρασα ἐκ τοῦ Βιλλαρδουίνου. 32. Περὶ τούτων λέγει ὁ Νικήτας. 715. «Τὸν τοίνυν Ἀλέξιον οὐ μάλλον τὴν ἡλικίαν ἢ τὰς φρένας νεάζοντα, πανοῦργος πάντες καὶ πρᾶγμασιν ἐντακέντες ἄνδρες παραλόβοντες ἐκείνους ἐν ἔρκου συνθέσθαι παρέπεισαν, ἂ μηδ' αὐτοὺς ἐπεσφίξει πέρασ λαβεῖν, οὐ γὰρ μόνον θαλάσσης χρημάτων αἰτησάμενοι κατένευσεν τὸ μεράκιον, ἀλλὰ καὶ σὺνταριν κατὰ τῶν Σαρρακηνῶν μεθ' ὀπλομήχων Ῥωμαίων... τὸ δὲ δὴ μετῆρον καὶ ἀποπώτατον, παρεκτροπὴν πίστεως ὅποια τοῖς Λατίνοις ἀπατάεται.—οὕτε μὴν τὴ μισρωμῆμιον φρόνημα τῶν Λατίνων ὀπωσοῦ, ἐβίβλω κατὰ νοῦν.» ἴδ. 728.

μετὰ πολλῶν τιμῶν. Ὁ γαρκίδος καὶ πολυμήχανος δούξ ἐκ τοῦ πολυκρήθμου στόλου, ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀλέξιον ὄσας τριήρεις καὶ πλοῖα ἤθελε.

Ταῦτα πάντα, ἄγνωστα εἰς τοὺς ἡμετέρους ἱστορικούς, ἀφηγῆται μετὰ τῆς συνήθους αὐτοῦ ἀφελείας ὁ Βιλλαρδουίνος. Ἐνθερμος ὁπαδὸς τῶν Βενετῶν, ἀμφιβάλλω ἂν ποτὲ ὁ ἴδιος ἢ οἱ σταυροφόροισι πατριώται αὐτοῦ, ἐνόησαν τὴν δολιότητα τῶν Βενετῶν, καπηλευομένων πρὸς ὄφελος ἐκτῶν τὸν ἔθεον καὶ ἄθεστον ζῆλον τῶν Γάλλων. Ἡ μετ' ὀλίγον εὐχερὴς κατάκτησις τῆς Κ/πόλεως, τὰ λάφυρα, ἡ βασιλεία τῶν Γάλλων ἠγεμόνων καὶ ἡ ἐπικερδιστάτη ἐμπορεία τῶν Βενετῶν ἐπὶ τῶν παραλίω τῶν Βυζαντινῶν, κηχρίστησαν τοὺς πάντας. Ἡ δὲ πρὸ πολλοῦ ποθυμῆνη ὑποταγὴ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν Ῥώμην, κατεσίγησε καὶ τοῦ Πάππα τὰς ἀρὰς κατὰ πάντων τῶν σταυροφόρων, πολιτοφούντων καὶ λεηλατούντων τὴν Χριστιανῶν καὶ οὐχὶ Μωαμεθανῶν (1).

Ὁ Νικητὰς λέγει, ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ Ἰσακίου Ἀλέξιον, συμπαρέλαθεν ὁ θεὸς τοῦ Ἀλέξιου, ὅταν ἐκστρατεύων κατὰ τοῦ πρωτοστράτορος, κατέλυσε εἰς Ἀημοκρανεῖαν (2). Ἐκεῖσε κατέπευσε πλοῖον Πισαίου τινός, πέμψαντος τὸ ἀκάτιον αὐτοῦ εἰς λιμενίσκον μὴ ὀρώμενον ἐκ τῆς Ἀημοκρανεῖας, καὶ παρακλιθέντος τὸν νέον Ἀλέξιον (3). Οὗτος δὲ, ἐνδουθεῖς ἱματῖα ναυτικά, καὶ ζυρίσας τὴν γενειάδα αὐτοῦ, διέφυγε τοὺς ἐρευνησάντας τὸ πλοῖον Βυζαντινοῦς. Εἰς τὴν φυγὴν τοῦ νέου συνήργησε καὶ ὁ Φίλιππος γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῆ (4).

(1) Impugnantes populos Christianos, cum debuissetis expugnare perfidos Saracenos. Ἐν ἐπιστολῇ τοῦ Πάππα πρὸς τοὺς σταυροφόρους. Tafel καὶ Thomas. Β' 28

(2) Σελ. 711. «Ἐν τῇ περὶ τὴν Θράκην χωρίῳ Ἀημοκρανεῖας». Ν. Βρυέν. 133. καὶ τὴν σμμ. σελ. 229. Πολίγωνον παράλιον, πρὸς νότον τοῦ Μεγάλου Ῥηγίου καλεῖται σήμερον, τὰ Δημόκρανα. Πολλὰ λείψανα Βυζαντινῶν κτηρίων σώζονται πλησίον τῆς κωμοπόλεως ταύτης.

(3) Διεσώθησαν εἰς τινα ἐγγράφα τῆς Πίσης, τὰ ὄνοματά τῶν συνεργησάντων εἰς τὴν φυγὴν τοῦ νέου Ἀλέξιου. Rainerius, comes de Segalar, καὶ Hdebrandus Familiaris. Heyl. A 91. ἐν σμμ. Buchon. Recherches. T. I. 13.—Δ'. 23. Ὁ λιμενίσκος οὗτος εἰκάζω ὅτι εἶναι ὁ ὄρμος τῆς νῦν Καλλιχροατείας, ἐπὶ τοῦ στομίτου τοῦ κόλπου καλομένου νῦν Μεγάλου Τζεχμετζέ, τὸ πάλαι Μέγα Ῥηγίον καὶ κόλπος τοῦ Ἀθύρα. Ὁ ἐν Ἀημοκρανεῖᾳ διατρίβων, δὲν βλέπει τὸν ὄρμον τῆς Καλλιχροατείας.

(4) Νικ. Χων. 711. Περὶ τοῦ Φιλίππου οὐδὲν λέγον οἱ ἑλλοδαποὶ ἱστορικοί.

Ἄπας ὁ στόλος τῶν σταυροφόρων, μετὰ τοῦ Ἀλέξιου, ἐκπέυσας ἐκ τῶν Ἰαδάρων, προσωρισθῆναι εἰς Κόρυραν, ὅπου διέμεινε τρεῖς ἐβδομάδας ἐκεῖθεν παραπλέον τὴν Πελοπόννησον ἀφίχθη εἰς Εὐβοίαν, ὅπου οἱ σταυροφόροι ἀπέβησαν εἰς Ἄνδρον, τῆς ὁποίας οἱ ἐγκατανοικοι προσεκύνησαν τὸν Ἀλέξιον καὶ εὐφρήμισαν αὐτὸν ὡς αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου.

Ἀναπέσαντες τὸν Ἑλλησπόντον καὶ τὴν Προποντίδα, προσωρισθῆσαν εἰς σταυροφόροι εἰς τὰ παραλία τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, τῆ 23ῃ Ἰουνίου, παραμονῇ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

Τῆς ἐδῶθεν φαινομένης πόλεως τὰ τεῖχη καὶ οἱ ὑψηλοὶ πύργοι, τὰ πλούσια ἀνάκτορα, καὶ αἱ ἐκκλησίαι ἐξέπληξαν τοὺς σταυροφόρους, μετὰ τρόμου θεωροῦντας τὸ μεγαλεῖον τῆς Κ/πόλεως, καὶ τὸ βυβλιόκινδυνον τοῦ ἐπιχειρήματος αὐτῶν (1).

Εἰς τὴν μικρὰν ταύτην κωμόπολιν αὐθιμῶρον ἀπέβησαν οἱ ἠγεμόνες Γάλλοι καὶ ὁ δούξ τῆς Βενετίας, καὶ συνεδρίασαν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας (2). Μετὰ πολὺν χρόνον συζήτησιν, τῆς ὁποίας τὰ καθέκαστα ἀτυχῶς ἀποσιωπᾷ ὁ Βιλλαρδουίνος (3), ἀναστάς τελευταῖον ὁ δούξ τῆς Βενετίας, εἶπε: «Κύριοι, γινώσκω τὴν χώραν ταύτην κάλλιον ὑμῶν, διότι ἄλλοτε διέτριψα ἐδῶ. . . Ἄν πορευθῶμεν διὰ ζήρας, γνωρίσατε, ὅτ' ἡ ζήρα εἶναι μεγάλη καὶ εὐρεῖα, οἱ ἡμέτεροι δὲ, ἄποροι καὶ πειναλέοι, θέλουσιν δικαιορροισθῆναι ἐν τῇ ζήρᾳ, ζητούντες τροφάς.

Ἐπολλὺς λάος εἶναι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, καὶ ὅσα καὶ προσυλαττόμεθα, θέλομεν ἀπολέσει τοὺς ἡμετέρους ἢ ἀπόλειαι αὕτη δι' ἡμᾶς εἶν' ἐπιζήμιος, διότι ὀλίγοι εἰμῆθα διὰ τὸ ἔργον τὸ ὅποτον ἐπεχειρήθημεν.

Ἐδῶ αἰμᾶ, εἶναι νῆσοί τινες (4), τὰς ὁποίας ἐδῶθεν βλέπετε, ὅπου ἄνθρωποι κατοικοῦν, κομίζοντες σίτον, τρόφιμα καὶ ἕτερα ἀγαθὰ. Ἄς προσωρισθῶμεν ἐκεῖσε, ἄς συλλέξωμεν

(1) V. II 44. Ἀντιγράψα τοὺς λόγους τοῦ Βιλλαρδουίνου. Ἡ Κων/πολις πνέοντος βορείου ἀέμου, μόλις φαινεταί ἀπὸ τῶν Ἁγίων Στέφα ον, ἀπέμονα μιλια 10. Ὅταν νότιος ἄνεμος πνέῃ, πάντα τὰ κτεῖρια θαυμασίως διακρίνονται.

(2) Ἡ ἐκκλησία αὕτη ἐτοιμόρροπος οὖσα, καταρπίσθη τὸ 1844 καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως ἀνηγέρθη ἡ σημερινή.

(3) «Toutes les paroles qui y furent dites, le livre ne vous les contera pas.»—V. II 44.

(4) Ἐνοεῖται τὰς παρὰ τὴν Ἀσιατικὴν παραλίαν καλουμένας Πριγκηποννήσους, φαινομένας ἀπὸ τοῦ χωρίου τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.

τὸν σίτον καὶ τὰ τρόφιμα τῆς χώρας, μετὰ ταῦτα ἄς πλεύσωμεν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ πράξωμεν ὅ, τι διατάττει ὁ ἡμέτερος Κύριος, διότι κάλλιον τοῦ μὴ ἔχοντος, μάχεται ὁ ἔχων τροφάς.* Ταύτην τὴν γνώμην τοῦ δουκὸς παρεδέχθησαν ἅπαντες οἱ συνεδριζόντες.

Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ γηραιοῦ δουκός, ἦτο λίαν συνετή. Ἄν οἱ σταυροφόροι ἐκ τῆς κωμοπόλεως τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἐπορεύοντο διὰ ξηρὰς πρὸς τὰ χερσαία τεῖχη, ἀπέπρωτα ἐδῶθεν ἄκτῶ μίλις, ἤθελαν ἀποτύχει, προσβαλλόμενοι συγχρόνως καὶ ἀπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ τὸν πέριξ κωμοπόλεον. Ἡ ὑπὸ τῶν Λατίνων διὰ θαλάσσης εὐχερῆς ἄλωσις τῆς πόλεως, καὶ ἡ μετὰ ταῦτα πολυήμερος τοῦ Μωάμεθ πομπή, προσεπικυρόησαν τὴν στρατηγικὴν ἐμπειρίαν τοῦ γηραιοῦ δουκός.

Τῆ 24ῃ Ἰουνίου, οἱ σταυροφόροι παρκαυεῦσαντες τὰ πολυάρθρα κούρων πλοῖα διὰ μάχην, καὶ ὀπλισμένοι ἅπαντες, ἀπέπρωτα πρῶτ', ἐκ τῶν παραλίῳ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, πνέοντος νοτίου ἀνέμου (1). Παρέπλευσαν τόσον πλησίον τῶν τειχῶν τῆς Κ/πόλεως, ὥστ' ἠδύνατο νὰ βίβῳσι βέλη ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν, ἵσταμένους ἀθρόων ἐπὶ τῶν τειχῶν καὶ ὑργῶν (2).

Χάριν τοῦ νοτίου ἀνέμου, οἱ σταυροφόροι προσωρμίσθησαν εἰς Χαλκηδῶνα εἰς τὸ πλάγιον τοῦ Ἀλεξίου (3), τοῦ ὁποῖου τὴν λαμπρότητα ἐξυμνεῖ ὁ Βιλλαρδουίνος. Οἱ ἡγεμόνες μόνον κατέλυσαν ἐντὸς τοῦ πλάγιου, οἱ ἐπίλοιποι ἀνέστησαν σιγηνάς εἰς τὴν περὶχωρον, καὶ ἀποβιβάσαντες τοὺς ἵππους, ἀφῆκαν εἰς τὰ πλοῖα μόνους τοὺς ναύτας. Ἐδῶ διέμειναν τρεῖς ἡμέρας, συνάγοντες τὸν ἥδη θερσιθέντα σίτον, κείμενον εἰς τοὺς ἀγρούς (4).

Μετὰ τριήμερον ἀνάπυλιν, τὰ πλοῖα ἀνέπλευσαν τὸν Βόσπορον μέχρι τῆς Χρυσουπόλεως, εἰς ἕτερον ἀνακτορον τοῦ Ἀλεξίου (1). Τὸ δὲ ἱππικὸν ἐπορεύθη διὰ ξηρὰς* οὕτω δὲ ἄπασα ἡ δύναμις τῶν σταυροφόρων χερσαία καὶ θαλασσία, ἦτον ὑπὸ τὰ βλέμματα πάντων τῶν ἀπέναντι Κ/πολιτῶν.

Ὁ ἀκόλυτος καὶ πομπικὸς οὗτος εἰσπλους τῶν Λατίνων εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Βυζαντίου, τοῦ ὁποῖου τὰ ἐρυμνότεκα ὄχυράματα ἐξέπληξαν τοὺς ἰδίους ἔχθρους, τεκμηριοὶ τῶν Γραικῶν βυσιλέων τὴν φαύλην ἡγεμονίαν, καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ λαοῦ τὴν αἰσχρὰν δουλείαν. Οὐδέποτε ἄλλοτε ὑπέστη τὸ κράτος τοσαύτην ἀτιμίαν καὶ ἀδοξίαν. Ἀπὸ τούτων χρόνων τῆς συμβάσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ Κομνηνοῦ μετὰ τῶν Βενετῶν, καὶ τῆς ἐνοικίσεως τῶν Ἱταλίων καὶ Γενουανῶν ἐντὸς τῆς Κ/πόλεως μετὰ προνομίων, ὑπερτέρων τῶν ἰδίων ὑπακῶν, ἤρχονται αἱ μετὰ τῶν Λατίνων ἀτελεύτητοι ἐριδες, ἐωσότου ἡ κατὰ τῶν Γραικῶν ἀδυσώπητος ἐχθρὰ τῶν Βενετῶν, ἀποπληνῆσασα καὶ τοὺς Γάλλους, ἐπέφερε τὴν ἄλωσιν τῆς Κ/πόλεως καὶ τὴν κατάρτησιν τοῦ κράτους. Ἡ ἐστρατεία αὕτη, κατ' ἐμέ, ἦτο προμελετημένον σπένδιον τῶν ἐμπορῶν Βενετῶν (2), πρὸ πολλοῦ ὄρεγομένων τοὺς μὲν Βυζαντινοὺς νὰ ἐκδικηθῶσι, τοὺς δὲ Γενουανεῖσις ν' ἀποδιώξωσι. Ἦ ἐγένετο καθ' ὅλον τὸν χρόνον τοῦτον ἐν Βυζαντίῳ μετὰ πολλῆς θλίψεως ἀφηγηταὶ ὁ Νικήτας (3). Ὁ

(1) Καὶ ἐπεὶ ἔτοχε τότε τοῖς κατὰ Δάμαλιν ἀργεῖσις ἐναυλιζόμενος, ἔ Σκουτάριον ὀνομάζονται. Ν. Χων. 280.

(2) Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Πάπα Ἰννοκετίου Γ' πρὸς τὸν Βασιλέα Ἀλέξιον, ὑπὸ χρόν. 16 Νοεμβρίου 1202, καταρτίζεται ὅτι ὁ εἰσόμενος βασιλεύων Ἀλέξιος ἐβλήσκει τὰ σπένδιον τῶν Βενετῶν, μελετώντων νὰ προσβάλωσι τὸ Βυζάντιον, διότι ἐπεμψε πρέσβεις παρακλήσων τὸν Πάπαν, ἵν' ἀποτρέψῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆν μελετωμένην ἐστρατείαν. Γραφεῖ ὁ Πάπα: —

«Proposuerunt siquidem nobis dicti nuntii tui, et id etiam tuae literae continebant quod, cum Christianorum exercitus qui venturus est in subsidium Terrae Sanctae, praeposuerit tuae magnitudinis terram invadere» κτλ. Tafel καὶ Thomas Α'. 404. Ἰ γὰρ ὁ Σαυλ περὶ τῶν Βενετῶν, Α'. 33 Egli è perciò verisimile che i Veneziani . . . avvisassero di agevolarsi la via, tanto di vendicare le antiche offese, quanto di acquistare la facoltà di mercanteggiare in quelle parti, con immunità esclusiva.

(3) Σελ. 746. 631 Ὁ Βυζαντινὸς λαὸς μετὰ τῶν Βαρύγγων ἐακοποίησε τοὺς ἐν Κ/πόλει ἐμπορευομένους Ἱταλοὺς. Heyd. Α'. 95.

(1) « Et Dieu leur donna bon vent tel qu' il leur fallait. V. H. 46.

(2) Ἐναςτος συμπεραίνει πόσαι ποῖται τὴν ἡμέραν ἐκίνησαν συνήχθησαν ἐπὶ τῶν τειχῶν, ἵνα ἴδωσι παραπλὸς τα τοιοῦτον πολυάρθρον σπένδιον. Λέγει ὁ V. H. 46 — Il y avait tant de gens sur les murs et sur les tours qu'il semblaient qu'il n'y en eut pas ailleurs. Μετὰ τῶν φρουρῶν συνήχθη ἐπὶ τῶν τειχῶν καὶ ποῖται.

(3) Ν. Χων. σελ. 717. Πνέοντος ἀνέμου νοτίου ἀνέμου τὰ πλοῖα δὲν ἀγκυροβολοῦν εἰς τὰ Ἀσιατικὰ καὶ παράλια τῆς Κ/πόλεως, ἀλλὰ τὸ θέρος ὁ νότιος ἄνεμος: εἶνα πάντοτε γαλήνιος. G. Christ. IV. 173.

(4) Εἰς τὰ Ἀσιατικὰ παράλια τῆς Κ/πόλεως, ἡ μὲν κρήνη θερτίζεται τὴν 13ην, ὁ δὲ σίτος τὴν 23ην Ἰουνίου. Οἱ νοτιοὶ ἄνεμοι συνήθως ἐπιταχύνουν τὴν ὠρμήματα, καθὼς συνέθη καὶ τὸ ἔτος τοῦτο.

ναύαρχος Μιχαήλ ὁ Στρυφνός, τὸν ὁποῖον ἀρχήτερα ἀνέφερε ὡς ζημιώσαντα τὸν πειρατὴν Καφοῦραν ἐμπορευόμενον ἐν Βυζαντίῳ (1), ἀτιμωρητὴ ἐπόλει καὶ γόμφους καὶ ἀγκύρας, καὶ χάριν τῆς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιγάμιας αὐτοῦ « ἀπαξίαπαντος πλοίου μακροῦ, τὰ νεώρια Ῥωμῶν ἐκένωσε ». Οἱ δασοφύλακες ἐκτομῆαι, ἐκόλυαν τὴν κατακομὴν ναυπηγησίων δένδρων, διότι τὰ δάση ἐφυλάττοντο διὰ τὰ κνηγεία τοῦ αὐτοκράτορος· ὁ δ' Ἀλέξιος πάντῃ ἀδιάφορος περὶ τῶν καταχρήσεων τούτων, « εἰς ἐπιδείνιον εἶχε γέλωτα τὴν τοῦ « Λατινικοῦ στόλου ἀπόλοιαν, καὶ ὡς εἰς « μῦθον ἐπέλευε τὰ τοῖς ὡσὶν ἐναυκα δεινά, « καὶ πρὸ ἡμάτων πολλοῖς κείμενα ». Μελῶν δὲ, ὅτι οἱ σταυροφόροι μετὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἰαδάρων ἔπλεον πρὸς τὸ Βυζάντιον καὶ ὅτι ὁ μετ' αὐτῶν συμπλέων ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ἀλέξιος ἀνηγορεύετο (2) αὐτοκράτωρ ὑπὸ πολίων Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἤρχισεν ἐπισκευάζων, « τὰ τῶν σκαφιδίων ὑπόσκαθρά τε καὶ θριπηδέ « στατα, μόλις εἰς εἰκοσιν ἀριθμούμενα » περὶ αὐτῶν δὲ καὶ τὰ τελεῖα τῆς πόλεως τὰς ἐξωθεν οἰκήσεις κατερείπειν προσέτατταν». Εἰς τὸν Ἑλλησποντον (3) καὶ δι' ὅλης τῆς Προποντίδος οὐδὲν πλοῖον Βυζαντινὸν ἐφάνη, καὶ οὕτως εἰσέπλευσαν οἱ Λατίνοι μέχρι τῆς Χρυσουπόλεως, « μηδεὸς εἰδότες σχεδόν ». Ταύτην τὴν ἄλιγορίαν τοῦ Ἀλεξίου καὶ τῶν συμπλοίων αὐτοῦ, δὲν ἐγίνωσκον οἱ Λατίνοι.

Περὶ τοῦ Βυζαντινοῦ στρατοῦ ἐντὸς τῆς Κ/πόλεως ἐλίγιστα λέγει ὁ Νικήτας. Μνημονεύει (4) φάλαγγός τινος περὶ τὸν Δαμάτρυν (5), ἐκεῖσε σταθμεύσας, ἵνα ἐμποδίσῃ τὰς ὄπισθεν τῆς Χρυσουπόλεως ἐκδρομὰς τοῦ ἔχθρικοῦ στρατοῦ. Κατὰ τῆς φάλαγγος ταύτης ἀπεστάλη Λατινικὸν ἱππικὸν, καὶ συμπλοκῆς γενομένης, ἐδραπέτευσαν οἱ Βυζαντινοὶ « μάλιστα οἱ στρατηγοί, ὡς κραδέλφοι πλέον δεῖλανδρῶν ».

Ταῦτα τὰ μετὰ πολλῆς ἀληθείας ἱστοροῦ-

μενα τοῦ Νικήτα, σαφηνίζουσι τὴν μέχρι τοῦ Βοσπόρου ἀκόλουτον πορείαν τῶν σταυροφόρων.

Τῇ 29ῇ Ἰουνίου, τὴν ἐπαύριον τῆς ἀφίξεως τῶν Λατίνων ἐν Χρυσουπόλει, ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος ἐπεμψεν εἰς τὸν ξένον στρατὸν, πρέσβυν Νικόλαον Ῥόσσην τὸν Γενουήσιον (1), οὗτω λαλήσαντα ἐνώπιον τῶν σταυροφόρων. « Κύριοι, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος, γινώσκει ὅτι εἰσθε οἱ γενναϊότεροι τῶν ἀνθρώπων τῶν μὴ ἐστεμμένων, καὶ πολίται καλλιῆταις χώρας. Παραξενίζεται δὲ δικτὶ ἤλθετε εἰς τὴν χώραν καὶ βασιλείαν αὐτοῦ, ὄντες καὶ ὑμεῖς καὶ οὗτος χριστιανοί. Γινώσκει ὅτι πορεύεσθε ἵν' ἐλευθέρωσθε τὸν πέραν τῆς θαλάσσης ἀγίαν γῆν, τὸν τίμον σταυρὸν, καὶ τὸν Ἅγιον τάφον. Ἄν ἦσθε πτωχοὶ καὶ ἄποροι, ἀπαρχόμενοι ἐκ τῆς χώρας αὐτοῦ, θέλει σᾶς δώσει εὐχάριστος ἐκ τῶν ἰδίων καὶ τρόφιμα καὶ χρήματα. Δὲν προτίθεται οὐδὲ ὧς νὰ σᾶς κκοποιήσῃ, μολονότι ἔγει δύνανται, διότι καὶ εἰκοσπαλῆσιν ἐν τῆσθε, ἡδύνατο νὰ σᾶς κατατροπώσῃ, ἂν εἶχε διαθέσειν τοιαύτην ».

Εἰς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ Κόνων, ἐν ὀνόματι πάντων τῶν ἡγεμόνων. Εὐγενέστατε, μᾶς εἶπετε ὅτι ὁ ἡμέτερος Κύριος παραξενίζεται, ὅτι εἰσῆλθαν οἱ ἡμέτεροι Κύριοι καὶ ἡγεμόνοι εἰς τὴν χώραν καὶ βασιλείαν αὐτοῦ. Εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ δὲν εἰσῆλθαν, διότι ἀδικῶς καὶ παραλόγως κρατεῖ αὐτήν, ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δικαιοσύνης. Ἀνήκει αὕτη, εἰς τὸν ἐδῶ ἐπὶ θρόνον καθήμενον ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ἀλέξιον, υἱὸν τοῦ Ἰσακίου ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοκράτορος (2). Ἄν προσέλθῃ εἰς τὸ ἔλεος τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ καὶ ἀποδώσῃ τὸ στέμμα καὶ τὴν βασιλείαν, θέλομεν τὸν παρακλέσει ἵνα ζήσῃ χωρήσῃ καὶ τὸν χάρισῃ περίσσειαν, ἵνα ζήσῃ πλουσιοπρόχως διὰ τοιοῦτον σκοπὸν δύνασθε νὰ ἐπανέλθῃτε, ἄλλως μὴ τοιμήσῃτε νὰ ἐπιστρέψῃτε » (3).

Τὴν ἐπαύριον οἱ σταυροφόροι ἀπεφάσισαν νὰ δεῖξωσι τὸν νέον Ἀλέξιον εἰς τὸν λαὸν τῆς

(1) Ἑλλην. Φιλ. Σὺλ. Τόμ. 5'. σελ. 153.

(2) Νικ. Χων. 717.

(3) Εἰκοσι πλοῖα κατὰ τῶν 240 τῶν Λατίνων, καὶ ταῦτα κατὰ τὸν ἀψευδέστατον Νικήταν « ἠρηπίδιστατα » !

(4) Σελ. 718

(5) Damiatry est Bithyniae mons et urbs supra Scutarium (Chrysopolim) Tafel et Thomas. A. 270. ἀναφέρουν καὶ τοὺς Βυζαντινοὺς τοὺς γράψαντας περὶ τοῦ ὄρου· τοῦτου. Εἶναι τὸ νῦν καλούμενον Ἀλέμ ὄγ. Πατο. Κωνσταντινου Ἐλάτ Γραχαὶ 369, C. Christ. IV. 477.

(1) Ce messager avait nom Nicolas Roux, et était natif de Lombardie. V. H. 49. Περὶ τούτου οὐδὲν ἀναφέρει ὁ Νικήτας. Ρουξί, μετεπολίσεν ὁ V. H. κατὰ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ. εἰς Roux.

(2) Ο V. H. σελ. 24, μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ Ἰσακίος ἐξγοργασεν ἀπο τοὺς Τούρκους τὸν νῦν βασιλεύοντα ἀδελφὸν του.

(3) V. H. 49. Canon de Béthune.—Τούτον καλεῖ ὁ Νικήτας. 825. 17; Πετιούνης κόμητα Κόωννα. Ο Περὶ τοῦ πρέσβως τούτου οὐδὲν ἔβρισεν λέγει ὁ V. H.

Κ/πόλεως (1). Ὁ δούξ τῆς Βενετίας καὶ ὁ Μαρ-
κέσιος Μονφερράτου, παρέλαβαν τὸν νέον ἐν
τῷ πλοίῳ αὐτῶν, ἀκολουθούμενῳ ἀπ' ἄλλα
πλήρη σταυροφόρων. Παρέπλευσαν πλησίον τῶν
τειχῶν, κατέδειξαν τὸν νέον εἰς τὸν ἐπὶ τῶν
τειχῶν συνθηροισμένον φιλοθεάμονα λαὸν λέ-
γοντες, εἶδού ὁ νόμιμος ὑμῶν ἄρχων, ἤλθμεν
ἵνα σὰς ὑπερσπισθῶμεν, διότι ὁ νῦν βασιλεῖων
ἀδίκως ἀφῆρπασε τὸν θρόνον, ἐκυρλώσας τὸν
ἀδελφόν, καὶ ἀποδιώξας τὸν νόμιμον ἄρχοντα
». Ταῦτα ἴκουσα ὁ λαὸς τῶν Βυζαντίου,
ἀλλ' οὐδεμίαν φωνήν, οὐδὲν κίνημα ὑπὲρ τοῦ
νέου Ἀλέξιου. Ἡ παράταξις αὕτη ἐγένετο ὑπὸ
τὴν Ἀκρόπολιν, παρὰ τὰ τείχη τῶν ἀνακτό-
ρων καὶ τῆς Προποντιδίας, διότι ὁ λιμὴν ἦτο
κεκλεισμένος διὰ τῆς ἀλύσεως, ἐκτεινομένης
ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν τοῦ Βυζαντίου μέχρι τοῦ
Γαλατᾶ.

Οἱ σταυροφόροι μετὰ τὰς μαχίας ταύτας
ἀποπειράς, γενομένης χάριν μᾶλλον τοῦ Γάλ-
λων, ἀποστρεφόμενων τὴν κατὰ τῶν χριστιαν-
ῶν Βυζαντινῶν πάλην, ἀπεφάσισαν ἵνα προ-
σβάλωσι τὴν Κων/ιν. Ἐν ἐπιτόχωσι, ὤφειλαν
πρότερον νὰ κυριεύσῃ τὸν Πύργον τοῦ Γαλα-
τᾶ, ὅθεν ἐπεκτείνετο πρὸς ἔτερον Πύργον τῆς
ἀνακτοῦ ἀκροπόλεως, ἡ κλειόμενα τὸν λιμένα
ἄλυσαι. (2) Διὰ τῆς ἀλύσεως ταύτης, ἄπας ὁ
εὐρύχωρος καὶ νήνεμος λιμὴν τῆς Κων/λεως,
ἦτο ἀπρόσιτος εἰς τοὺς ἐχθρούς. (3) Ὁ Γα-

λατᾶς ἦτο τότε προάστειον ἀταίχιστον, (1)
ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐχθροὶ δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ,
διότι προσεβάλλετο ἀπὸ τὰ πετροβόλα μηχαν-
νήματα τῆς ἀπέναντι Κων/λεως. καὶ ἀπὸ τὰ
Βυζαντινὰ πλοία τὰ ἀνεοχλήτως διαπλέοντα
τὸν λιμένα. Τούτου ἕνεκεν ὁ Ἀλέξιος μετὰ
τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, κατέλαβε τὴν πρὸς βορ-
ρᾶν τῆς ἀλύσεως παραλίαν, (2) ὅπου ἐγένωσκει
ὅτι ἐμελλαν τὰ πλοία τῶν σταυροφόρων νὰ
προσορμισθῶσι. Παρχρόνος τὰ ὀλίγα Βυζαν-
τινὰ πλοία συνετάχθησαν ὅπισθεν τῆς ἀλύ-
σεως καὶ ἐντὸς τοῦ λιμένος, ἵνα συνάμα μετὰ
τοῦ στρατοῦ, ὑπερσπίζωνται τὸν ἐπαπειλού-
μενον Πύργον, κείμενον μέσον τοῦ στρατοῦ καὶ
τῶν πλοίων.

Τοῦ Πύργου τούτου τοῦ Γαλατᾶ, πολλάκις
συγχεσμένου μετὰ τοῦ μέχρι σήμερον σωζομέ-
νου ἔρμου τοῦ πύργου, κλυομένου τοῦ Χριστοῦ (3),
σώζονται εἰσὶ τὴν λείψανά τινα. Εἰς ἔγγραφο
Λατινικὸν δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Σχού-
λη, ὀρίζον τὰ ὄρια τὰ πρώτιστα τοῦ Γαλατᾶ,
λέγεται, ὅτι ὁ καλούμενος Πύργος τοῦ Γαλατᾶ,
ἦτο ἐπὶ τῆς παραλίας, ἐδομηκόντα βήματα
πρὸς ἀνατολὰς τοῦ τείχους τοῦ Γαλατᾶ, τοῦ
ἐκτεινομένου ἀπὸ βορρᾶν πρὸς νότον (1). Τὸ
τείχος τοῦτο τὸ κυρίως Ἀνατολικὸν τοῦ Γα-
λατᾶ, εἶναι τὸ ἐκτεινόμενον ἀπὸ τὴν ὑπώρειαν
τοῦ λόφου, παρὰ τὴν ὁδὸν σήμερον καλουμέ-
νην Χαρατζὴ σοκάκ, καὶ κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν

(1) Ὁ Hugo, κόμης τοῦ Ἁγίου Παύλου, γράφων
πρὸς τὸν φίλον του Ἐρρίκον τὸ 1203, καὶ ἀφηγοῦσε
νος τὰ τῆς πολιορκίας, λέγει. — «Εὐρισκόμενοι εἰς
Σκούταρι παραξέστημεν, οὐ οὐδεὶς φίλος, οὐδεὶς ἀ-
πεσταλμένος προσήλθεν ἵν' ἀναγγεῖλη τὰ ἐν Βυζαν-
τινῶν γινόμενα. Tafel καὶ Thomas A. 306. Ὁ Hugo
ἐννοεῖ εἶλον ἢ πρεσβυτίον πρὸς τὸν μετ' αὐτῶν συν-
εστρατεύοντα Ἀλέξιον.

(2) Περὶ τῆς ἀλύσεως ταύτης συχνὰ μνημονευμέ-
νης εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Βυζαντινῶν, λέγει ὁ κό-
μης Hugo «hude perreximus ad quandam turrim
fortissimam, que Galathia nuncupatur, in qua firm-
mabatur catena ferrea grossa nimis, quae pusi-
ta super ligna transversa mare transnabat (ἐπὶ
σιτῶν τε μεγίστων ἐφαρμοσάμενος. Α. Διάκ. 79).
attingens usque ad muros civitatis. Catena illa
portum servabat — Tafel καὶ Thomas. A. 306.
Après eurent conseil se ils se logeroient devant
la tour de Galathas, et il s' logerent. Jusques à
Constantinople avoit une chaîne mout grosse qui
tenoit les nefz, que elles ne pouoient entrer ou port
sans le congie de ceux de la tour. παρὰ τοῖς ἰ-
δοίσι. Α'. 345. «τῷ φρουρίῳ ἐπέστησαν ἐν τῷ εἶθ-
οσι σιτῶν βερυτάτατον ἀποδέειν βλουτιν». Ν.
Χων. 718. Κ/πολις Σκαρλ. Βυζ. Α'. 60.

(3) Μετὰ τὴν ἄλωσιν, λέγει ὁ Νικήτας, 788 «καὶ

πόλας τῆς πόλεως καὶ τέμαχος τῆς ἀλύσεως: ἡ δια-
ταθεῖσα συνεῖχε τὸν ναυσταθμὸν, τοῖς ἐν Συρίᾳ ἡμο-
γενεῖσι μετὰ πλείστον πλοίων πεπόμερασι. Ὁ κ. Γλα-
θάνης, λέγει περὶ τῆς ἀλύσεως ταύτης: «εἰς κρικος
αὐτῆς διατηρεῖται εἰς τὸ πυροβολοστάσιον τοῦ Τοπ-
χανέ, καὶ ἔχει πάχος βραχιόνος, σχῆμα ἑλλειπτικόν
καὶ μέγεθος ὑπὲρ τὸ ἕν μέτρον». Ἑλλήν. Φιλολ.
Σύλ. Α'. 86. Buchon. Recherches. Τόμ. Α'. 486.
C. Christ. Α'. 9.

(1) Ὁ Ν. Γρηγορᾶς, Α'. 134. γράφων περὶ τῶν
ἐν Γαλατῇ συμπόρων τὸ 1275 λέγει. «οὐπὼν γὰρ
σπίρα (δηλ. τοῖς Γενουσησίοις) τειχῶν ὀχυρώματα ἴν.»

(2) Καλεῖται σήμερον ἡ παραλία αὕτη Κιρτζὴ κα-
πῆ, καὶ Τοπ-χανέ.

(3) «Christeum turrim» — ὁ μέγας οὗτος τῷ ὄντι
πύργος ἐκαλετο ποτὲ «τοῦ Χριστοῦ» καὶ πύργος τοῦ
Σταυροῦ κατὰ τὸν Σανσοβίνον». Κ/πολις Σκαρ. Βυζ.
Β'. 42. 44 — «Καταλλίου πύργωμα» κατὰ τὸν Α.
Διάκ. 79. Ele (δηλ. ὁ πύργος) avoit à non (δνομα)
le lors de Galatas. Buchon. Recherches. Τόμ. Α'.
486. Βεβλ. καὶ τὸ Λεξικὸν τῆς Γαλλ. Γλώσσης ὑπὸ
τοῦ Littre λέξι: Galathas.

(4) Saulti. Τόμ. Β'. 211. Ad marinam distan-
do à muro Castro Galate, per passus septuaginta-
τὸ ἐδῶ καλούμενον βῆμα, ἦτο ἐπὶ τὸ σπιθαμῶν.

γνωστὴν ἀποβάθρην τοῦ Καράσι. Ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ τείχους τούτου, κατεδαφισθέντος τοῦ πλείστου σήμερον, ἀνεκτίσθη ἡ ἕξω πύλη τοῦ Χαθιροχάνου. Ἀπὸ τὴν πύλην τοῦ Καράσιου, ἐβδόμηκοντα Ἱταλικά βήματα, ἦτοι πῆχ. περίπου 140, πρὸς τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν τοῦ μεγάλου χανίου τοῦ Χαλήλ πασᾶ, εἶναι ὁ πύργος τοῦ Γαλατᾶ. Ἄν λογιώμεν τὸ πάχος τῶν τειχῶν καὶ τοῦ ἰδίου πύργου, δὲν πλανώμεθα λέγοντες, ὅτι ὁ πύργος οὗτος τὸν ὅποιον πολυλάκις μνημονεύουν τὰ βυζαντινὰ χρονικά καὶ οἱ ἀλλοδαποὶ ἱστορικοὶ, κατεῖχε τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ ὑγειονομείου, τοῦ ὁποῦ ἡ ὑψιτενὴς παραθαλάσσιος πύλη, μετὰ δύο ἐτέρων τὴν σήμερον ἐντετεχιμισμένων, με φαίνονται ἔργα βυζαντινά, καὶ οὐχὶ τῶν Γενουησίων. Ὁ πύργος οὗτος δὲν κατεδαφίσθη ἀπὸ τοὺς μετέπειτα κατοικοῖσαντας τὸν Γαλατᾶν Γενουησίους, διότι μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ ἀλώσεως τῆς Κ/πόλεως, ἐκλείετο ὁ λιμὴν διὰ τῆς ἀλύσεως ταύτης.

Οἱ μελετῶντες τὴν Βυζαντινὴν ἱστορίαν, ἐνοοῦν πόσον σαφηνίζει τινὰ ἱστορικὰ γεγονότα, ἡ θέσις τοῦ πύργου τούτου (1).

Κατὰ τὸν Βιλλαρδουῖνον, ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος μετὰ τοῦ στρατοῦ του, ἐστρατοπέδευεν ἐπὶ τῆς βορεινῆς παραλίας τοῦ πύργου τοῦ Γαλατᾶ. Ἐδῶ πλησίον ἀπέβησαν οἱ σταυροφόροι μετ' ἅπαντος τοῦ ἱππικοῦ καὶ προσέβησαν τὸν Βυζαντινὸν στρατὸν, τραπέντα πάραυτα εἰς ἀσχρὰν φυγὴν. Κυριεύσαντες ἀναίμηκτὴ τὴν παραλίαν, ἔσφαρ πλησίον τῆς ζηρᾶς τὰ φορτηγὰ πλοῖα καὶ οὕτως ἅπας ὁ ἐχθρικός στρατὸς ἀπέβη ἐπὶ τῆς παραλίας, οὐδενὸς κωλύοντος. Ἐστρατοπέδευσαν ὅλην τὴν ἐπιούσαν νύκτα, εἰς τόπον καλούμενον ἡ Ἑβραϊκὴ (2).

Οἱ σταυροφόροι λίαν πρωῒ, προσέβησαν τὸν πύργον τοῦ Γαλατᾶ, φρουρούμενον ἀπὸ Βυζαντινοῦ καὶ ξένου ἐπικόου (1). Τινὲς ἐκ τοῦ πύργου ἐξερχόμενοι, προσέβησαν τοὺς σταυροφόρους. Ἄλλοι δ' ἐκ τῶν ἐκείως προσωρμισμένων Βυζαντινῶν πλοίων, συνεβόησαν τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ πολιορκουμένους· τούτων τινὲς, καταδικώμενοι ἀπὸ τοὺς σταυροφόρους καὶ ἐπιστρέφοντες εἰς τὰ πλοῖα ἐπνίγησαν, ἄλλοι δὲ ἐθανατώθησαν. Οἱ ἐκ τοῦ φρουρίου ἐξεληθόντες, καὶ ἀπὸ τοὺς σταυροφόρους πληττόμενοι, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κλεισῶσι τὴν πύλην τοῦ φρουρίου, οἱ δὲ σταυροφόροι μετὰ φονικὴν πᾶλην πρὸ τῆς πύλης ἄθροοι εἰσελθόντες, κατέσφαξαν τοὺς πλείστους καὶ ἐκυρίευσαν τὸν πύργον (2).

Μετὰ τὴν κατάρτησιν τοῦ πύργου, καὶ τὴν διάρρηξιν τῆς ἀλύσεως, οἱ μὲν σταυροφόροι εἰσέπλευσαν ἐντὸς τοῦ λιμένος, τὰ δὲ Βυζαντινὰ πλοῖα, καταδικώμενα ἀπὸ τὰ πολυάριθμα ἐχθρικά, προσωρμίσθησαν πρὸς τὴν ἀπάντην παραλίαν, ὅπου οἱ ὀπλιταὶ καὶ οἱ ναῦται ἀπέβησαν εἰς τὴν ζηρὰν πρὸς φρουρὰν τῆς κινδυνευούσης πόλεως (3). Τέσσαρες ἡμέρας διῆγαν ἐν Γαλατῇ οἱ σταυροφόροι, συσκαπετόμενοι περὶ ἐφόδου καὶ ἀλώσεως τῆς Κ/πόλεως. Οἱ μὲν Βενετοὶ ἐπρότειναν τὴν διὰ θαλάσσης ἐφοδὸν, λέγοντες εἰς τοὺς Ἰάλλους, ὅτι διὰ πολεμικῶν μηχανῶν, καὶ κλιμάκων ἐπὶ τῶν πλοίων, ἠδύνακτο νὰ εἰσπηδήσωσιν ἐντὸς τῶν παραλίων πύργων, καὶ κυριεύσωσιν ἀνέτως ἅπασαν τὴν πόλιν. Οἱ δὲ Ἰάλλοι, ἐπαρμόμενοι ἐπὶ τῇ ἐφῶδῳ τοῦ πύργου τοῦ Γαλατᾶ, καὶ ὁμολογούντες τὴν αὐτῶν ἀπειρίαν εἰς ναυμαχίας καὶ νηυτικὰ μηχανήματα, ἐπρότειναν ἵνα προσβάλωσι

περὶ αὐτῶν ἡ τοῖς Ἰουδαίοις εἰς ταφὴν ἀποτέμνεται ἄγουσι». Ν. Χων. 382.

(1) In turri siquidem sepe dicta, erant sarganti Anglici, Pisani, Livoniani, Dachi (Dani)? ad eam protedgam constitui — Pisani. Genecciani, Daci, coll. Franc. — Genecciani sunt ne Geneccii, Γενουταῖ;? Περὶ τούτου ἀμφιβάλλω. Tafel καὶ Thomas Α'. 306.

(2) Ὡς δ' οἱ μὲν ἐπίγειοι, οἱ δ' ἐνάλιοι τῷ φρουρίῳ ἐπέστησαν». Ν. Χων. 718. — Baldwinus cum suis classem intrantes, . . . Constantinopolim, dirigit ante turrim quae Galathas dicitur quam ascendunt et capiunt, et Pyrely quot erat suburbium Constantinopolitanae urbis, ubi Judaei commorabantur combusserant. Tafel καὶ Thomas Α'. 297. Pyrely εἶναι ἡ περαιά, τὸ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς Πίρα.

(3) Ἐἴτα καὶ αὐτῆς (δηλ. τῆς ἀλύσεως) διαρρηγείσης, εἴσω ζύμπας, ὁ πολέμιος στόλος εἰσρέεται. Ν. Χων. 719.

(1) Cf. Michaud καὶ Poujonlat ἐν τῇ Correspondance d'Orient. Paris 1835. Γόμ. Γ'. 419. φρονού, ὅτι ὁ νῦν ἱστέμενος πύργος τοῦ Χριστοῦ, (κοινῶς Γάλατα Κουλεσῆ) εἶναι ὁ πύργος τοῦ Γαλατᾶ τῶν ἀλλοδαπῶν σταυροφόρων, καὶ ἡμετέρων ἱστορικῶν.

(2) Ils se logerent ainsi la nuit devant la tour, et en la juiverie que l'on appelle l'Estenor, où il y avait une ville bien bonne et bien riche. V. II. 55. Estenor εἶναι τὸ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς στενόον, καὶ νῦν κατὰ στενον. Ἀπὸ τὴν παραλίαν ταύτην τοῦ Τόπ. γανὲ ἄρχεται ὁ Βόσπορος. — Ὁ Βενεταῖν ἐκ Τουβέλλης λέγει. «L'endroit de leur demeure (δηλ. τῶν Ἑβραίων) se nomme Pera.» Voyages de Benjamin fils de Jonas. σελ. 14 ἐν τοῖς; Voyage en Asie par Bergeron. à la Haye 1735. «τὸν μὲν εἰς τὴν

τὴν πόλιν ἐκ τῶν χειρῶν τειχῶν. Ταύτην τὴν σύμβασιν παρεδέχθησαν μετὰ τινα συζήτησιν οἱ ἐν Γαλατῇ (1) ἀρχηγοὶ τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ.

Τὴν πέμπτην ἡμέραν οἱ Γάλλοι ἵππεις μετὰ τῆς πεζῆς στρατίας, ὀδεύοντες διὰ τοῦ Γαλατῆ, τοῦ Κασίη πασα, καὶ τοῦ σημερινοῦ ναυσάθμου, ἀφίχθησαν εἰς τὴν Περσιάν τοῦ Πικριδίου (2) τὸ νῦν Χάσκισι, ἐνῶ συγγρόνας παρέπλεον ἅπας ὁ στόλος ἵνα προσφυλάτῃ τοὺς περσομένους Γάλλους ἀπὸ τῆς ἐφόδου τῶν Βυζαντινῶν. Ἐλθόντες ἐδῶ ἀπένατι τῶν ἀνακτόρων τῶν Βλαχερνῶν, εὐρήκην τὴν γέφυραν τὴν ὑπὸ πολλῶν Βυζαντινῶν ἀναφερομένην, κατὰ μέρος «κεκομμένην», ἵνα κωλύσῃ τὴν πέραν τοῦ λιμένος διάβασιν τῶν ἔχθρῶν (3). Ταύτην ἐπανόρθωσαν εἰς εἴκοσι τέσσαρας ὥρας καὶ τὴν ἐπιούσαν διέδοσαν τὸν λιμένα καὶ ἐστρατοπέδευσαν ὑπὸ τ' ἀνάκτορα τῶν Βλαχερνῶν πλησίον τοῦ παλατίου τοῦ Βοεμῶνδου. Ἐδῶθεν ἔρριπταν βέλη ἐντὸς τῶν ὑψηλῶν ἀνακτόρων διὰ τῶν θυρίδων καὶ τὰ τῶν Βυζαντινῶν ἔπιπταν ἐπὶ τῶν σκηνῶν τῶν σταυροφόρων (4).

Καθ' ὅλην τὴν διάβασιν ταύτην, οὐδεὶς Βυζαντινὸς στρατιώτης ἐφάνη. Ὁ Γαλλικὸς στρα-

τὸς ὤδευεν ὀπλισμένος, καὶ ἔτοιμος εἰς μάχην, διότι δὲν ἐπίστευεν ὅτ' οἱ Βυζαντινοὶ, ἔχοντες πολυάριθμον στρατὸν, καὶ τοιαῦτα ἐχυρώματα, ἤθελαν ἀφῆσαι εἴκοσι χιλιᾶδας μηχαντῶν πορευόμεναι ἀκωλύτως διὰ τῆς χώρας αὐτῶν.

Εἰς τὴν πλατεῖαν ταύτην, κειμένην ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ ὑψηλοῦ παλατίου τῶν Βλαχερνῶν, καὶ ἐνώπιον τῶν ἐχυρῶν πύργου τοῦ Ἄνεμα, καὶ τῆς πύλης τῶν Βλαχερνῶν, ἐστρατοπέδευσαν οἱ Γάλλοι, περιχρᾶζοντες τὸ στρατόπεδον, ἵνα προσφυλάττωνται ἀπὸ τὰς ἐξόδους τῶν Βυζαντινῶν, γινομένης ἐξάκις καὶ ἑπτάκις τὴν ἡμέραν (1). Αἱ ἐξοδοὶ αὗται ἐγένοντο ἀπὸ τὰς πύλας τῆς Γυρολίμνης, τῆς Χαρσίαις καὶ τῆς Ἄδριανουπόλεως (2), καὶ τόσον πλησίον τῶν τειχῶν προσήρχοντο οἱ ἀντιμαχόμενοι Γάλλοι, ὥστε τινὰς αὐτῶν ἐτραυματίζαν μὲ λίθους οἱ ἐπὶ τῶν τειχῶν Βυζαντινοὶ.

Τοιοῦτοτρόπως παρήλθαν δέκα ἡμέραι, καὶ οἱ Γάλλοι, ποτὲ μὲν προσβάλλοντες ποτὲ δὲ προσβαλλόμενοι, ἐταλαιπωροῦντο ἀπὸ τῶν κάματων καὶ τὴν πείναν, διότι οἱ Βυζαντινοὶ τῶν περιχώρων ἀπέστειλαν μακρὰν αὐτῶν τὰ ζῶα καὶ τὰς τροφὰς τῶν.

Τὰ ἔργα τῶν Γάλλων ὑπὸ τὰ τείχη τῶν Βλαχερνῶν (3) ἴσχυε ὁ Βιλλαρδουίνος, ἀποσιωπᾷ δὲ τὰ τῶν Βενετῶν, ἐργαζομένων ἐντὸς τῶν πλοίων, καὶ παρασκευάζοντων τὰς πολιορκητικὰς αὐτῶν μηχανὰς.

Τῇ 17ῃ Ἰουλίου 1203, ὁ Βενετικὸς στόλος προσέβλεπε τὰ τείχη, ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ Πετρίου, μετὰ τῆς Βασιλικῆς πύλης (4). Τὰ πλοῖα, φέροντα πύργους ἀσφλέκτους, ὑψηλοτέ-

(1) V. H. 56.

(2) K]πολις. Σακρ. Βυζ. Β'. 40.—K]πολις Πατρ. 457.

(3) Et là il y a un fleuve qui se jette dans la mer, qu'on ne peut passer, sinon par un pont de pierre. V. H. 56. «Ἐκίστε δὲ (ὁ Ἰουστινιανὸς) καὶ τὴν γέφυραν δι' ἧς δύναται τις τὴν περὰν ποιέσθαι ἀπὸ τῆς ἀντιπέρας εἰς τὴν ταυεθαλίμωνα.» Χρον. Πατρ. Α'. 618. «Περὶ τὴν ἐκεῖ που γέφυραν καὶ τὸν λεγόμενον τρυπητὸν λίθον.» Ν. Χων. 719. «Περὶ τὸν λεγόμενον τρυπητὸν λίθον καὶ τὴν ἐκίστε περιεχομένην ἀψίδα.» Ἰδ. 742. Διὰ τῆς γεφύρας ταύτης μετὰ δυσκολίας διέβαιναν ἐνωμένοι τρεῖς ἱππεῖς: «juncti lateribus.» Tafel καὶ Thomas, Α'. 307. Αὕτη εἶναι ἡ μόνη εἰδήσις τοῦ πλάτους τῆς γεφύρας τούτης. K]πολις. Σακρ. Βυζ. Α'. 615.

(4) Et ponte et anne transmisso qui exercitum nostrum separabat à Graecis regiae civitatis et palatii imperialis, quod Blacherna nuncupatur. Tafel καὶ Thomas, Α'. 332, 505. Εἰς ἕτερον ἔγγραφον μνημονεύεται καὶ πύργος πλησίον τῶν Βλαχερνῶν: totam aquam, quae est ab ultima turri de Virgilio versus Wlachernoe Ἰδ. Β'. 48. Ποῦ ἦτον ὁ πύργος οὗτος ἀγνοῶ. Τὸ γεώλοφον «ἀρ' οὔπερ ὀματὰ μὲν τὰ ἐν Βλαχερνῶν ἀνάκτορα» (Νικ. Χων. 719.) καλεῖται σήμερον Βαϊράμ πασα, καὶ ἐπιθλίπεται τὴν θέσιν τῶν παλατίων τῶν Βλαχερνῶν καὶ τὴν ἐνορίαν Ἐγγή καπή. Οἱ πλείστοι πύργοι τῶν τειχῶν εἶχαν τὸ πλάι ἰδίαις ὀνομασίαις.

(1) V. H. 57. 58.

(2) Σκηνὰς τε οὗ, ὀρθὰς ἐώρων οἱ ἐν τοῖς τείχεσι, καὶ μικροὶ διαμεισθῆναι εἶχον τοῖς ἐν αὐταῖς περὶ τὴν Γυρολίμνην στρεσομένους. Ν. Χων. 719. πρβλ. καὶ τὸν Buchon Recherches. Τόμ. Α'. 487.

(3) Dévant un castel qui est au chief de Constantinoble devers tere, qui a à non (ὄνομα) Blaquerne, qui devoit uns des manoirs l'empereur; et là estoit il le plus. Buchon. Recherches. Τόμ. Α'. 487.

(4) «Τὰ πλοῖα φέροντες κατέναντι τῶν Πετρίων.» Νικ. Χων. 721. Πρὸς δυσμὰς τῶν Πετρίων ἦτο «τόπος δὲ Ἄποδᾶρα βασιλέως ὀνομασται. πιθανὸν αὖτε ἦτον ἐν τῇ βασιλικῇ πύλῃ, (τῇ νῦν Βαλάτ καπουσοῦ) Παλατίου Πύλη. Περὶ τὸν αἰγιαλὸν τῆς Βασιλικῆς πύλης, ἐκτὸς τοῦ τεύχους ἦτο τὸ 1400, ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Μ. καὶ Μ. Β'. 391. Ἰνὰ πλοῖα χάρην τῶν Γάλλων ἠγκυροβόλησαν περὶ τὸ Κοσμίδιον (Ἐγιοῦπ) Buchon. Recherches. Τόμ. Α'. 487.

ρους τῶν τειχῶν μετὰ μακρῶν κλιμάκων, προσωρμίσθησαν καθ' ὅλον τὸν μέσον τῶν δύο τούτων πυλῶν αἰγιαλῶν. Ὁ γρηκεὺς δούξ ἀπέβη εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ οἱ Βενετοὶ φλεγομένοι ἀπὸ τὴν τόλμην αὐτοῦ, συναβέθησαν εἰς τὴν παραλίαν, ἐνῶ συγχρόνως ἅπαντα τὰ πλοῖα πλήρη μηχανῶν προσωρμίζοντο πλησίον τῶν τειχῶν. Οὕτως ἐκυρίευσαν εἰκοσιπέντε πύργους παραλίως, καὶ ἀπεδιώξαν τοὺς Βυζαντινοὺς φρουροῦς.

Ταύτην τὴν ἀπροσδόκητον κατάκτησιν τῶν εἰκοσιπέντε πύργων, ἀνήγγειλαν πάραυτα οἱ Βενετοὶ εἰς τοὺς Γάλλους, τοὺς προσβάλλοντας εἰς μάτην τὸ ἐνώμιον τῆς πύλης τῶν Βλαχερνῶν Λεοντείου τεύχους, φρουρούμενον ἀπὸ πολλοὺς Ἄγγλους καὶ Δανούς (1). Ἐπεμψαν διὰ θαλάσσης καὶ τινὰς ἵππους, κυριευθέντας ἐντὸς τῆς Πόλεως. Οἱ Γάλλοι οἱ ἀναβάντες ἐπὶ τοῦ Λεοντείου τεύχους, καὶ ἐκείθεν ἀποδιωχθέντες, μαθόντες τὴν νίκην ταύτην τῶν Βενετῶν, ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὰ τεῖχη.

Ὁ Ἄλέξιος ἐπὶ λόφου ἱστάμενος καὶ βλέπων τοὺς Βενετοὺς εἰσερχομένους, ἀπέστειλε κατ' αὐτῶν στρατὸν ἱκανὸν νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς εἰσελθόντας Βενετούς. Οὗτοι δὲ ἐντὸς τῶν τειχῶν καὶ κεχωρισμένοι ἀπὸ τὰ πλοῖα αὐτῶν ἐνέπρησαν τινὰς οἰκίας, καὶ πνέοντος βορείου ἀνέμου αἱ φλόγες καὶ ὁ καπνὸς ἀπεδιώξαν τὸν κατ' αὐτῶν ἐρχόμενον στρατὸν (2). Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη πυρκαϊὰ ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀναφλεχθεῖσα, κατὰ τοὺς δυσθνήους τούτους χρόνους (3).

Μετὰ τὴν αἰσχρὰν φυγὴν τοῦ Ἀλεξίου, οἱ Βυζαντινοὶ ἀνεβίβασαν εἰς τὸ παλιόν τῶν Βλαχερνῶν (1), τὸν « ἔνδον τῶν ἀρχαίων εἰργνόμενον (2) Ἰσαάκιον », ἀναγορεύσαντες αὐτὸν αὐτοκράτορα. Ἐπεμψαν δὲ καὶ ἀγγέλους εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξιον, καὶ τοὺς ἡγεμόνας τῶν σταυροφόρων, ἀναγγέλλοντες τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Ἰσαακίου. Οἱ σταυροφόροι δὲ, ὑποπευθόμενοι τοὺς Βυζαντινοὺς, ἀπέστειλαν ἐν τῇ πόλει κατασκόπους, ἐνῶ οἱ ἴδιοι περιέμεναν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Κοσμηδίου ὠπλισμένοι καὶ ἔτοιμοι εἰς μάχην. Τέλος ἐπεμψαν εἰς τὸν Ἰσαάκιον τέσσαρας πρέσβεις, δύο Γάλλους, δύο ὀπίουον εἰς ἕτον ὁ Βιλλαρδουίνος, καὶ δύο Βενετούς, αἰτούντες τὸν βασιλεύοντα Ἰσαάκιον ἵνα ἐπικυρώσῃ τὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου προὔποσθεθέντα, ἄλλως δὲν θέλουσιν συγχωρῆσαι τὸν υἱὸν νὰ εἰσέλθῃ ἐν τῇ πόλει.

Ἄξια ἀναγνώσεως εἶναι τὰ γραφόμενα τοῦ Βιλλαρδουίνου, τὰ ὁποῖα ἀγοσοῦν οἱ ἡμέτεροι συγγραφεῖς. Οἱ πρέσβεις ἐφιπποὶ προσῆλθαν πρὸς τὴν πύλιν, ἠνοίχθη ἡ πύλη, καὶ κατέβησαν ἀπὸ τῶν ἵππων (3). Πελεκνηφόρῳ Ἄγγλοι καὶ Δανοὶ ἦσαν παρατεταγμένοι ἀπὸ τὴν πύλιν μέχρι τοῦ παλατίου τῶν Βλαχερνῶν. Πεζοὶ διέδθησαν οἱ πρέσβεις μέχρι τοῦ ὑψηλοῦ παλατίου. Ἐκεῖ εὗρήκαν τὸν αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον, λαμπρῶς κεκοσμημένον, καὶ πλησίον αὐτοῦ τὴν αὐτοκράτειραν σύζυγον του, ὀρκίαν κυρίαν. Τόσων πολυάριθμοι ἦσαν οἱ ἐπίσημοι Κύριοι καὶ Κυρίαι, ὥστε δὲν ἤδύνατό τις νὰ κινηθῇ. Ὅσοι τὴν προτεραίαν ἦσαν κατὰ τοῦ Ἰσαακίου, ἦσαν σήμερον μετ' αὐτοῦ. (4)

Ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἅπαντες οἱ περὶ αὐτὸν μεγάλως ἐτίμησαν τοὺς πρέσβεις. Τέλος, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πρέσβεων, ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τῆς συζύγου του, ὁ γραμματεὺς καὶ ὁ

(1) Et le mur étoi bien garni d' Anglois et de Danois V. II. 60. Αἰσχυρόμεθα ἀναγνώσκοντες τὸ πλῆθος τῶν ξένων στρατιωτῶν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους. Λέγει ὁ Βενιαμὶν ὁ ἐπισκευθεὶς τὴν Κωνσταντινούπολιν μικρὸν πρὸ τῶν συμβάντων τούτων, τ' ἀκόλουθα περὶ τῆς ἀτολμίας τῶν τότε Βυζαντινῶν. Ils prennent de toutes les nations qu'ils appellent barbares, des troupes à leur solde . . . les delices et l'oisiveté les ont rendu eux-mêmes éfeminez et incapable pour le combat, et il paroit en eux une certaine impuissance contractée dans la mollesse qui les fait plus ressembler à des Femmes qu'à des Hommes. Voyage de Benjamin p. 13 ἐν τοῖς Voyages en Asie par Bergeron. à la Haye. Paris 1735.

(2) Ils mirent donc le feu entre eux et les Grecs. V. II. 62. Quant les Venitiens les virent venir il bouterent le feu entre eux et les Grecs, s'y ot si grande fumiere, que il ne pouvoient veoir les Venissiens. Tafel καὶ Thomas. A. 347. N. Xων. 724. Si bouterent le fu en la chité. Buchon. Recherches. Tόμ. Α'. 487.

(3) Πάντα γάρ εἶα ἐκ τοῦ τῶν Βλαχερνῶν Βου-

νοῦ πρὸς τὴν μονὴν διήκει τοῦ Εὐεργέτου, καθήθλωτο καὶ ὑπερεμικθῆτο τὸ καλούμενον Δεύτερον ἢ τοῦ πορὸς ἐρωῆς. N. Xων. 724 Συμφωνῶ μετὰ τοῦ Κ. Βυζαντινοῦ, (Κ]πολις Α'. 441) λέγοντος, ὅτι τὴν θέσιν τῆς μονῆς τοῦ Εὐεργέτου κατέχει τὸ σημερινόν Τέμενος τοῦ Σουλτάν Σελίμ.

(4) Ὁ V. II. τὸ καλεῖ ὑψηλόν, au haut palais de Blaquerne. σελ. 65.—Tafel καὶ Thomas A'. 348.

(2) N. Xων. 727.

(3) Τὴν Γυρολίμην, τὴν πύλιν τοῦ παλατίου τῶν Βλαχερνῶν. Ἐδῶθεν πρὸς τὸ παλιόν ἢ ἀνοδοῦ μεθ' ἵππου εἶναι δύσκολος· πιθανόν δὲν συνεχωρητο εἰς ἄνδρας ἐφιπποῦς νὰ διέρωνται αὐτῇν.

(4) Ταῦτα διηγῆται ὁ Βιλλαρδουίνος.

διερμνευτής, μετὰ τῶν πρέσβειων, εἰσῆλθον εἰς ἑτέραν αἰθούσαν. Ἐδῶ οἱ πρέσβεις ἀνήγγειλαν εἰς τὸν Ἰσαάκιον, ὅτι οἱ σταυροφόροι, ἀγωνισθέντες μέχρι τοῦδε χάριν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου, λέγουσι, ὅτι οὗτος δὲν εἰσέρχεται ἐν τῇ πόλει, ἂν πρότερον δὲν ἐπικυρώσῃ ὁ αὐτοκράτωρ τὰς πρὸ πολλοῦ γενομένας συμβάσεις τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μετὰ τῶν σταυροφόρων (1). Τότε τὸ Ἰσαάκιον, εἶτ' ἀγνοῶν τὰς συμβάσεις ταύτας, εἶτε προσποιούμενος ἄγνοια λέγει, τίνες εἶναι αὗται αἱ συμβάσεις;

« Πρωτίστη, λέγει ὁ πρέσβυς, νὰ ὑποτάξῃ τὸ κράτος τῆς Ῥωμανίας εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς Ῥώμης, ἀπὸ τὴν ὅποιαν πρὸ πολλοῦ ἀπεχωρίσθη ἔπειτα νὰ δωρήσῃ διακοσίας χιλιάδας μαρκῶν ἀργυρῶν εἰς τὸν στρατὸν, καὶ τροφὰς δι' ἕντος εἰς μικροῦς τε καὶ μεγάλους. Νὰ ἀποστείλῃ δέκα χιλιάδας πεζῶν καὶ ἵππῶν δι' ἰδίαν πλοίωσι, καὶ ἰδίας δαπάναις εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ διατηρῆ αὐτοὺς δι' ἕντος. Πρὸς τούτους εἰς τὴν πέραν γῆν (2), νὰ διατηρῆ δι' ὅλου τοῦ βίου αὐτοῦ, ἰδίας δαπάναις, πεντακοσίας ἵππαις πρὸς φύλαξιν τῆς γῆς (3). Τοιαύτην σύμβασιν μᾶς ἔκαμεν ὁ ὑμέτερος υἱός, καὶ τὴν ἐπεκύρωσε δι' ὄρκου, διὰ χρυσοβούλλων, καὶ διὰ τοῦ Φιλίππου τῆς Γερμανίας, τοῦ συζευχθέντος τὴν ὑμετέραν θυγατέρα. Ταύτην τὴν σύμβασιν ποθοῦμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἐπικυρώσῃτε ».

« Σκληρὰ εἶναι ἡ σύμβασιν αὕτη, λέγει ὁ Ἰσαάκιος ἔνδον βλέπων τίνι τρόπῳ δυνάμεθα νὰ τὴν ἐκπληρώσωμεν. Μεγάλως εὐρηγετήσατε ἐμὲ, καὶ αὐτὸν, καὶ ἅπαν τὸ κράτος ἂν σὰς ἐχρῆζετο, πάλιν ἠθέλαμεν σὰς εὐγνωμονεῖν ».

Μετὰ πολῦν χρόνον συζητήσας, ὁ Ἰσαάκιος παρῶντων τῶν πρέσβειων ἐπεκύρωσε δι' ὄρκου καὶ χρυσοβούλλων τὰς συμβάσεις ταύτας. Τὸ χρυσοβούλλον περὶ αὐτῆς εἰς τοὺς πρέσβεις, ἀνεωχλήτως ἐκ τοῦ παλατίου διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἀναχωρήσαντας (4).

(1) Οἱ δὲ . . . καὶ τοῦ Ἰσαακίου δὲ υἱὸν οὐ πρότερον αἰτητημένον τοῦ πατρὸς ἐκπεπέμασαν, εἰ μὴ γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰσαάκιος ἐς πέρας ἀγαγεῖναι συνέθετο ὅσα ὑπέσχετο εἶναι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξιος». Ν. Χων. 728.

(2) Τὴν Παλαιστίνην καὶ Συρίαν.

(3) Πρὸς τούτους ὁ Ἀλέξιος ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ εἰς τοὺς Βενετούς καὶ τριάντονα χιλιάδας μαρκῶν ἀργυρῶν διὰ τὰς ἀπεκλείας αὐτῶν ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ αὐτοκράτορος. Tafel καὶ Thomas A. 289. Ταῦτα δὲν ἀναφέρει ὁ V. II.

(4) Οἱ πρέσβεις δὲν ἐτόλμων τοιαύτας συμβάσεις

τὴν ἐπαύριον ὁ νέος Ἀλέξιος, παρακολουθούμενος ἀπὸ τοὺς Λατίνους ἡγεμόνας, ἀνέβη εἰς τ' ἀνάκτορον τῶν Βλαχερνῶν, καὶ συνεβασίλευσε μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ (1).

Οἱ Βυζαντινοὶ, ταπεινωθέντες ἀπὸ τοὺς σταυροφόρους, καὶ μαθόντες τὴν αἰσχρὰν σύμβασιν τῶν δύο αυτοκρατόρων, ὠργίσθησαν κατὰ πάντων τῶν Λατίνων. Οὗτοι δὲ, στρατιοπεδύσαντες ἅπαντες κατέναντι τῶν χειρῶν τεύχων, συνεχῶς ἐπεσκέπτοντο τοὺς ἐν Βλαχερναις βασιλεῖς, προσαγορευόμενοι εὐεργεταὶ καὶ σωτῆρες (2). Οἱ δύο αὐτοκράτορες, γινώσκοντες κἀλλιον τῶν ξένων Λατίνων τὴν κατ' αὐτῶν ἔχθραν τῶν Βυζαντινῶν, αἰτιωμένων αὐτοὺς ὡς αἰτίους τῆς ταπεινώσεως τοῦ ἔθνους, παρεκάλεισαν τοὺς σταυροφόρους νὰ μὴ μένωσιν ὑπὸ τὰ τεῖχη πλησίον τῶν Κ/πολιτῶν, ἀλλὰ νὰ μετοικῆσωσι πέραν εἰς Γαλατᾶν, ἐπὶ τῆς βορεινῆς αὐτοῦ παραλίας (3). Οἱ Βυζαντινοὶ διετάχθησαν νὰ μὴ διέρχωνται τὸν λιμένα. Συνεχωρεῖτο δὲ εἰς τινὰς τῶν ἡγεμόνων σταυροφόρων νὰ ἐπισκέπτονται τ' ἀνάκτορα, καὶ τὰς ὑψιτενεῖς ἐκκλησίας. Σφόδρα ἐξέπληττε τοὺς θεομανεῖς σταυροφόρους τὸ πλῆθος τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἁγίων λειψάνων. Διὰ τινὰ καιρὸν, οἱ ἀγοραῖοι καὶ φιλοκερδεῖς κάπλιοι, λάθρα τῶν ἀρχῶν συνεμπορεύοντο μετὰ τῶν Λατίνων ἐν πλήρει ὁμοιοῖ. Οἱ Βυζαντινοὶ, ἐκδιουόμενοι τοὺς Λατίνους, ἐπέπεσαν ἐπὶ τῶν συνοικίων τῶν Ἠσιζίων καὶ Ἀμυληνῶν πρὸ πολλοῦ μετ' αὐτῶν συμβιούντων, καὶ κατεργώσαν τὰς οἰκίας αὐτῶν. Πολλοὶ τούτων, φίλοι μέχρι τοῦ δε, δυσχεραίνοντες ἀπῆλθον εἰς τὸν ἀντίπεραν Γαλατᾶν, ὅπου συνεστήνωσαν μετὰ τῶν ὁμοθησῶν σταυροφόρων (4).

ν' ἀναγγελισθῶν ἐν τῇ μέσῃ τοσούτου πλήθους Βυζαντινῶν. Παράδοξον εἶναι ὅτι τὸ χρυσοβούλλον ἐγράφη καὶ ἐσφραγίσθη αὐθάρει παρόντων τῶν πρέσβειων. Τὸ χρυσοβούλλον τοῦτο οὐδέποτε ἐδημοσιεύθη.

(1) Tafel καὶ Thomas A. 350.

(2) Πρὸς τὰ ὅσα περὶ τῆς τρυφῆς καὶ σπατάλης τῶν Λατίνων γράφει ὁ Νικητάς, σελ. 731.

(3) Ταῦτα σαφέστατα ἱστορεῖ, τὸ περὶ τῆς ἀλώσεως χειρόγραφον, ἐν τῇ συγγραμμάτῳ τοῦ Buchon. Τόμ. Α'. 486. Λέγει ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τοὺς σταυροφόρους νικητὰς — Il m'est avis . . . pour que que meslece ne levast entre nous et vous, que vous alissiez herbergier en Pere, à la tour de Galatas où li Juifs manioient devant qu' il fussent ars. Ἀπὸ τοῦ σταυροφόρου μαρτύρου, ὅτι ἅπαντες τὴν πρὸς βορρᾶν τοῦ Πύργου τοῦ Γαλατᾶ παραλίαν, κατήκουν Ἐβραῖοι.

(4) Ν. Χων. 370. Οὐδὲν περὶ τῶν Γενοσηνῶν

Ὁ Ἀλέξιος ἐστέφθη κατὰ τὴν βασιλικὴν τάξιν τῶν Βυζαντινῶν, τῇ 1ῃ Αὐγούστου 1203.

Ὁ Ἀλέξιος ἐπεσεπέπτετο συχνὰ τοὺς ἐν Γαλατῇ σταυροφόρους. Ἡμέραν τινὰ, λέγει εἰς τὸν δόξα τῆς Βενετίας καὶ τοὺς Γάλλους ἡγεμόνας, «πολλοὶ μὲ δεκνύονον φανερὰ ὅτι δὲν μ' ἀγαπῶσι, καὶ πλῆττονται ὅτι διὰ τῆς ὑμετέρας ἀρωγῆς ἀνέκτικτα τὴν κληρονομίαν μου (1). Ἄν μετ' ἄλλῳ ἀναχωρήσητε, κατὰ τὴν ὑμετέραν σύμβουαν, δὲν δύναιμι ν' ἀποτίσω τὰ χρέη μου. Ἄν ἀναχωρήσητε, οἱ Γραικοὶ οἱ μισοῦντές με, θέλουν μοῦ ἀφαιρέσει τὴν χώραν, καὶ μὲ θανατώσει. Μείνετε μέχρι τοῦ προσεχοῦς Μαρτίου. Ἀποτίνω τὰς δαπάνας τοῦ στόλου, καὶ τότε διὰ τῶν εἰσπραττομένων χρημάτων θέλω ἀποτίσει ὅλα τὰ χρέη μου, καὶ πέμψει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἰδιά μου πλοῖα (2).

Ταύτας τὰς νέας προτάσεις τοῦ Ἀλεξίου παρεδέχθησαν μετὰ τινα συζήτησιν οἱ σταυροφόροι, κυρίως δὲ οἱ Βενετοί. Οἱ Γάλλοι ἐπεθύμουν νὰ ἐκστρατεύωσιν εἰς Συρίαν καὶ Αἴγυπτον, πεπεισμένοι ὅτι ἐξέτελέσαν τὸ ἔργον, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἦλθαν εἰς Κ/πολιν. Εἰς τὰς νέας ταύτας προτάσεις τοῦ Ἀλεξίου, οὐδόλως μνημονεύεται ἡ εἰς τὴν Ῥώμην ὑποταγὴ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Ἡ σαφὴς ὁμολογία τοῦ Ἀλεξίου πρὸς τοὺς σταυροφόρους, τεκμαίρει τὴν ἔχθραν τῶν Βυζαντινῶν, οὐχὶ μόνον κατὰ τῶν Λατίνων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν δύο αὐτοκρατόρων, βασιλευσάντων σήμερον. Ἐλέω τῶν Λατίνων. Ἡ ἡσυχία ὅμως τοῦ Βυζαντίου δὲν διαταράχθη, ἐνόσω ἐβλεπων οἱ Κ/πολιταὶ τοσαῦτα πολεμικὰ πλοῖα καὶ τοσοῦτον ζένον στρατὸν ἐν Γαλατῇ (3). Διαρκούσης τῆς εἰρή-

νης, ὁ Ἀλέξιος μετὰ πολλῶν σταυροφόρων ἐξῆλθε τῆς πόλεως, ἵνα ὑποτάξῃ τὴν Ῥωμανίαν, ἧτις καὶ ὑπετάχθη ἐκτὸς τῆς χώρας τοῦ Ἰωάννου, βασιλέως τῆς Βλαχίας καὶ Βουλγαρίας (4).

Καθ' ὅλον τὸ ἔτος τοῦτο, δὲν ἀναφέρονται οἱ ἐν Βυζαντίῳ ἐνοικοῦντες Γενουήνσιοι, πιθανὸν δὲν ἠνοχλήθησαν ἀπὸ τοῦ Γραικοῦ, διότι δὲν συνεξεστράτευσαν μετὰ τῶν σταυροφόρων, τινὲς δὲ αὐτῶν καὶ συνεπολέμησαν μετὰ τῶν Βυζαντινῶν κατὰ τῶν Βενετῶν. Ἀπαντες δὲ οἱ Λατίνοι, καὶ ἦσαν κατὰ τὸν Βιλλαρδουῖνον πολυπληθέστατοι (2, κατώκουν τὰς αὐτὰς συνοικίας μέχρι τῆς 19ῆς Αὐγούστου.

Ἐρῖς ἀνεφῆν μεταξὺ Βυζαντινῶν καὶ τῶν Λατίνων τοῦτων, καὶ μετ' ἄλλῳ πυρκαϊὰ ἀνήφθη, ἧτις διὰ δύο ὀλόκληρα ἡμερονόκτια ἀπετέφρωσε πλεῖστα μέρη τῆς πόλεως (3). Οἱ ἐν Γαλατῇ οἰκοῦντες σταυροφόροι μετὰ λύπης ἐθεώρουν τόσας ἐκκλησίας, καὶ τόσα παλάτια καταφλεγόμενα, καὶ τόσας ἐμπορικὰς ῥύμας, μετὰ τῶν ἐμπορευμάτων ἀφνιζόμενας. Οἱ ἐν Βυζαντίῳ ἐμπορευόμενοι Γενουήνσιοι, Πισαῖοι Ἀμυκληνοὶ καὶ Βενετοί, παραλαβόντες γυναῖκας καὶ τέκνα, καὶ ὄσσην παρουσίαν ἠδύναντο νὰ σώσωσιν, ἐπέβησαν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀνάκτια, καὶ διῆλθαν ἐκ τῶν Γαλατῶν. Ἐκτοσε ἔμειναν ἐκεῖσε καὶ ἔπαυσαν αἱ πολλαὶ διενέξεις Γραικῶν καὶ Λατίνων (4).

ταλοῦ) ὡς ἀπὸ τινος θεηλάτου ἐλαυνομένου πληγῆς. Γ. Ἀκροπ. 10.

(1) Johannis . . . roi de Blaquie et de Bogrie. V. II. 74. Κατὰ τοῦ χρόνου τοῦτου: Βλαχία ἐκαλεῖτο ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Ἠπειρος.— Ἦτον αὐθεντικῆς τῆς Βλαχίας καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Buchon. Recherches. T. II. B. σελ. 39. σελ. 4034.

(2) Une mêlée commença entre les Grecs et les Latins qui étaient habitants de Constantinople: et il y en avait beaucoup. — V. II. 74. — et il n'étaient pas peu, car ils étaient bien quinze mille tant petits que grands. Ib. 75. — Les Latins qui demouroient en la ville, dont il y avait grand plenté. Tafel καὶ Thomas. A. 350.

(3) Περὶ τῆς πυρκαϊῆς ταύτης λέγει ὁ Βιλλαρδουῖνος: «et je ne sais quelles gens, par méchanceté, mirent le feu en la ville, et ce feu fut si grand et si horrible, que nul homme ne le put éteindre ni apaiser. 74.

(4) Γεωργ. ὁ Ἀκροπ. σελ. 8. λέγει ὅτι οἱ ἐν Κ] πόλει ἐγκατοικοῦντες Λατίνοι ἀπεδιώχθησαν πρὸ τῆς πυρκαϊῆς ταύτης. Προτιμῶ τὰ γραφόμενα τοῦ Χωνιάτου. Περὶ τοῦ πλῆθους αὐτῶν λέγει ὁ Ἀκροπολίτης: «οἱ δὲ αὐτόμοιοι πρὸς τοὺς πολεμίους χωροῦσι χιλοστύας πολλάς . . . ἀπλῆθος πολὺ ὄντες καὶ

λέγει ὁ συγγραφεὺς οὗτος: προσθέτει ὅτι ὁ Ἰσακίος «καταλάσει τοὺς ἐκ τῆς Πισσῆς τοὺς Βενετικούς καθ' ἡμῶν καὶ τοῦτο ἀνυπερβλήτως ἐπιτεγνώμενος». Φρονῶ ὅτι τοὺς μὴ συνεξεστράτευσαντα Πισαίους ἐκακοποίησαν οἱ Βενετοί.

(1) V. II. 70.—Car mont ont les Griens grant despit de ce que j'ay reconvré mon heritage par vostre force.—Tafel καὶ Thomas. A. 349.

(2) Ἀπὸ τῆν ἐπιστολῆν τοῦ Βαλδουίνου πρὸς τὸν Πάπαν (1204) φαίνεται ὅτι τὸ παλάτιον τῶν Βλαχερνῶν ἐγγυῆθη εἰς τοὺς Λατίνους. «Marculum (Μούρτζουφλον) nomine . . . mittit ad exercitum nostrum, qui Blakernaie palatium nobis sub Imperatoris et sui juramento promittit in obsidium donec nobis cuncta promissa reddantur. Tafel καὶ Thomas. A. 503. Ταῦτην τὴν πρόθεσιν τοῦ Ἀλεξίου ἐδήλωσεν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς ὁ πονηρὸς Μούρτζουφλος.

(3) Πάντων ὑπογευγόντων αὐτοῦς (δηλ. τοῦς Ἰ-

Τὴν πυρκαϊάν ταύτην ἱστορήσαν δύο αὐτόπται, ὁ Βυλλαρδουίνος καὶ ὁ Νικήτας. Κατὰ τὸν Βυλλαρδουίνον ἐπεκράτησεν ἕως τῆς παραλίας τῆς Προποντίδος, καὶ τοσαύτη ἦτον ἡ ὄρμη αὐτῆς, ὥστε πάμπολλοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἔγειναν παρανάλωμα τοῦ πυρός.

Ἡ πυρκαϊά αὕτη, ἡ ἐλευθεριώτερά τῶν ὅσων ἄλλων ὑπέστη ἡ Κ/πολις (1), κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Νικήτα, εἰν' ἄξια μελέτης, διότι σαφηνίζει ἀγνώστους τινὰς θέσεις τῆς πόλεως. Ὁ Νικήτας διηγείται μετὰ πολλῆς σαφηνείας, τοὺς αἰτίους τῆς πυρκαϊᾶς ταύτης. Γάλλοι σταυροφόροι (2), μετὰ τινων Πισαίων καὶ Βενετῶν, ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ τεμένους τῶν ἐν Βυζαντίῳ Σαρακηνῶν, δι' αἰτίας εἰς ἡμᾶς ἀγνωσθῶν, ἡ μᾶλλον διὰ τὴν κατὰ τὸν Μωαμεθανῶν τότε ἔχθραν τῶν σταυροφόρων. Τοὺς ληστευομένους Σαρακηνούς ἐπέσειθον οἱ συρρεῦσαντες Βυζαντινοί. Ἐκ τῶν λόγων τοῦ Νικήτα, προφανές εἶναι, ὅτι οἱ πέραν ἐν Γαλατῆ σκηνοῦντες Γάλλοι, διαπεράσαντες τὸν λιμένα εἰς δι' ἄλιανδων, συμπαραλαβάν βοήθους τοὺς ἐκεῖ πλησίον συνοικοῦντας Πισαίους καὶ Βενετούς. Οἱ ξένοι, ἰδόντες τὴν ἀντίστασιν τῶν Σαρακηνῶν καὶ τοὺς Βυζαντινοὺς βοηθοῦντας αὐτοὺς (3) διὰ τὸ πρὸς τοὺς Λατίνους ἔχθος, κατέφυγον εἰς τὸ σύνθηες στρατηγείμα των, καὶ ἔβαλαν πῦρ ἐκ δευτέρου εἰς τὰς οἰκίας (4). Διὰ τριάκοντα ἕξ ὥρας κατεκίετο ἡ πόλις,

καὶ κατὰ τὸν Νικήταν «ἐνδόντων πάντων, καὶ δίκην θρυαλλίδων κατεργασθέντων» (1).

Ἦρχισε τὸ πῦρ ἀπὸ τοῦ τεμένους τῶν Σαρακηνῶν, κειμένου (2) κατὰ τὸ πρὸς θάλασσαν ἐπικλινῆς βόρειον μέρος τῆς πόλεως, καὶ τῷ τεμένει ἐγγύζον, ὃ ἐπ' ἐνόματι τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ἴδρυται» (3). Τὸ πῦρ ἐπεκράτησεν πρὸς δυσμὰς τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ λιμένος μέχρι τοῦ περάματος (4). Κατέρπηξε τοὺς καλουμένους ἐμβόλους τοῦ Δομνίου (5), τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ ἱπποδρόμου, μέχρι τοῦ λιμένος τῶν Σοφίων. Κατὰ τὸν Νικήταν, ἡ πόλις ἀπὸ τὴν παραλίαν τῶν Σαρακηνῶν καὶ τοῦ Περάματος, μέχρι τῆς σιδηρᾶς πύλης καὶ τῶν Σοφίων ἔγεινε παρανάλωμα τοῦ πυρός.

Ἐκ τῶν λόγων τοῦ Νικήτα, μινθάνομεν ὅτι ἐν Βυζαντίῳ τότε ὑπῆρχε τέμενος Μωαμεθανικὸν (6) ἐπὶ τῆς θαλάσσης, πρὸς τὸ βόρειον μέρος τῆς πόλεως. Εἰκόζω λοιπὸν ὅτι ἔκειτο πρὸς ἀνατολὰς τῆς συνοικίας τῶν Γενουσησίων, διότι ἀπὸ τὰς ἀποβιβάρας τῶν ἐμπορῶν τούτων, μέχρι τῆς πύλης τῶν Δρουγγαρίων, πρὸς δυσμὰς, ὅλη ἡ παραλία κατείχετο ἀπὸ ἐμπορῶν ἄλλων. Πρὸς τούτους οἱ γείτονες τῶν

εἰζήμονες τῶν πραγμάτων». Πρόβλ. καὶ Thomas καὶ Tafel. Γ'. 461.

(1) «Ὁ ἔμπρησμός· . . ὁ τότε συμβὰς, ἐνδύσματα βραγέα τοὺς πάντας ἀπέδειξε». Ν. Χων. 732.

(2) Τινὲς τῶν Φραγγίσκων (οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ πάλι Φλαμίονες κληρονομοί). Ν. Χων. 730. «Τῆς γὰρ ἡμετέρας βασιλείας ἄρι διαπενηθησίως εἰς τοὺς Φραγγίτικους, ὁμοίως καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης κληρωθείσης τοῖς Βενετίκοις». Ἰδ. 854. Εἰς τὰ Λατινικὰ ἔγγραφα καλοῦνται οἱ Γάλλοι ποτὲ μὲν Franci. Tafel καὶ Thomas. Α'. 543, 538 inter Francos et Venetos ποτὲ δὲ Francigenae—inter Venetos et Francigenas. Ἰδ. Α'. 530, 572. Β'. 49. Ἐν Ραιδισησὶ ὑπῆρχεν ὁδὸς καλουμένη τῶν φράγκων.—hinc posita in Rodisto juxta locum qui dicitur Fontega in ruga Francigenorum, foras muros civilatis. Ἰδ. Α'. 437. Ἀπὸ τοῦ 1449, πολλοὶ Βενετοὶ κατέκον τὴν Ραιδισησόν, ἔρχοντες καὶ ἐκκλήσαν τοὺς Ἀγίους Γεωργίου. Ἰδ. Α'. 107.

(3) «Ἐπισηθῶσαι δὲ καὶ Ῥωμαῖοι, παρὰ τῆς τοῦ κακοῦ φήμης, ἐκίεσε συνηλισμένοι». Ν. Χων. 731

(4) Ἄτυχῶς· τὰ αὐτὰ ἔπραξε καὶ Μιχαὴλ ὁ Στρατηγόπουλος. «Τῆ ὑστεραίᾳ πῦρ τε ὑφείναι κατὰ τῶν οἰκιῶν κλειύει». Ν. Γρηγ.. Α'. 85, 88.

(4) Et il dura deux jours et deux nuits. V. H. 75.—Τὸ πῦρ μεταραιοῦθῆν ὑπὲρ ἔνοισιν τὴν νύκτα ὅλην ἐκείνην καὶ τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν καὶ τὴν ταύτης διάδοχον ἔσπεραν τὸ πῦν ἀπενέμετο». Ν. Χων. 733.

(2) Ν. Χων. 733 Κ. Πορφυρ. Γ'. 401. τὸ τέμενος τοῦτο «ἐν τῷ Βασιλικῷ Πραιτωρίῳ» ἐκτίσθη δι' αἰτήσεως τοῦ Μέγαλα μακροστράτου· κατὰ τῆς πόλεως ἐπὶ Ἄντωνος τοῦ Ἰσαύρου. 739. Σ. Ε.

(3) Παρὰ τοὺς κ. x. Tafel καὶ Thomas. Γ'. 6. ἀναφέρεται ἡ θέσις τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἀλλὰ λανθασπῶς.

(4) Κατὰ δ' ἐσπέραν εἰς τὸ λεγόμενον Πέραμα ἐξερμικίσθη. Ν. Χων. 733.

(5) Κ/πολις. Σαρ. Βουλ. Α'. 401 402. Κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Νικήτα φησὶν, ὅτι αἱ ἐμβολοὶ οὗτοι ἦσαν πρὸς δυσμὰς τοῦ ἱπποδρόμου, πλησίον τοῦ νῦν καλουμένου Μεγμέτι παρὰ τετραχίτη.

(6) Τῶ τῶν ἐξ Ἁγῶν συναγωγῆν ἐνστασιπτοῦσιν ὁ φησιν Μιτάτον ἡ ὁμιώδης διαλεκτοῦς. Ν. Χων. 731. Τινὲς παράγον τὴν λέξιν μιτάτον ἐκ τοῦ τουρκικοῦ μεσζήλδ, ναϊκος, εὐκνήτης. Σαφηνίζεται ἀπὸ τῶ χρυσοδούλου τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου ἐκδοθῆν τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1319 χάριτι τῶν Ἰωαννίνων. «Ὡσαύτως οὐδὲ μιτάτον γένεται εἰς τὰ εἰρημένα κτήματα αὐτῶν οὐδὲ ζημία.» κτλ. ἐν σημ. Μιτάτον, κατάλωμα ἀναδικατοῦ στρατιώτου.» Χων. τῆς Ἰππερῶν, ὑπὸ Π. Α. Π. ἐν Ἀθήναις 1836. τόμ. Β'. 303. Μεσ. Βιβλιοθήκη Σάλα. Τόμ. Α'. 64. Ἐν σελ. 231, 236 γράφεται «μητάτον». C. Christ. Γ'. 75.

Σαρακηνῶν Γενουήνσιοι, δὲν φαίνεται νὰ ἠνόχλησαν αὐτούς, οὐδ' ἀναφέρονται εἰς τὰς διαμάχας ταύτας. Φρονῶ λοιπὸν, ὅτι πρὸς ἀνατολὰς τῶν Γενουήνσιων ἢ τῆς ἀνατολικωτέρας ἀποβάθρας τοῦ Ἁγίου Θεοδοσίου, ἐπεκτείνεται πρὸς τὰ πρόσω ἡ συνοικία τῶν Σαρακηνῶν, διότι ἐκεῖθεν ἀρχίσαν τὸ πῦρ, ἀνέβη διὰ τῆς πνοῆς βορείου ἀνέμου (1), μέχρι τοῦ Μιλίου ὁπίσθεν τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Ἡ πυρκαϊὰ αὕτη κατέφραξε πάσας τὰς συνοικίας τῶν ἐν Βυζαντίῳ συνοικισθέντων Λατίνων, ἐκτὸς τῆς τῶν Βενετῶν. Ἐλαβαν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ ὅ,τι ἠδύνατο νὰ σώσωσι καὶ μετέβησαν εἰς τὸν Γαλατᾶν. Ἔμειναν οὕτως, μέχρι τῆς ἀλώσεως κεχωρισμένοι Γραικοὶ καὶ Λατίνοι.

Οἱ Λατίνοι, οἱ μέχρι τοῦδε συγκατοικοῦντες καὶ ἐμπορευόμενοι ἐντὸς τοῦ Βυζαντίου, διέβησαν εἰς τὸν πέραν Γαλατᾶν, οὐχὶ διότι δὲν ἐνεπιστεύοντο τοὺς Βυζαντινοὺς (2), ἀλλὰ διότι ἀπετεφρώθησαν αἱ κατοικίαι αὐτῶν. Τὸ πῦρ ἐκτανθὲν μέχρι τοῦ περάματος, ἔσω καὶ ἔξω τοῦ παραλίου τείχους, ἀπετέφρωσε τὰς ξυλίσαις οἰκίας τῶν πλείστων Ἰταλῶν. Αἱ ἐκκλησῖαι καὶ οἱ ἔμβολοι, κτῆρα λίθινα ἄφλεκτα, πιθανώτατα ἐσώθησαν. Βέβαιον εἶναι ὅτι μετ' ὀλίγον νέα οἰκήματα ἀνηγέρθησαν, αἱ ἀποδοῦναι καὶ οἱ ἔμβολοι ἐπεσκευάσθησαν, καὶ οἱ Ἰταλοὶ, μετὰ τὴν ἄλωσιν ἢ μικρὸν μετέπειτα, μνημονεύονται ὡς κατοικοῦντες τὰς προτέρας αὐτῶν συνοικίας.

Καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα, οἱ σταυροφόροι, ἐσκηνομένοι εἰς τὰ περὶχωρα τῆς Κων]σταντινουπόλεως, ἀπῆλθον ἀπὸ τὸν Ἀλεξίῳ χρήματα, τὰ ὅποια δὲν ἠδύνατο ν' ἀποτίσῃ. Ὁ λαὸς τοῦ Βυζαντίου, μετὰ βδελυγμίας ἐβλεπεν ἀμφοτέρους τοὺς βασιλεῖς, περαιομένους εἰς τὰς σκηνὰς τῶν ἐν Γαλατᾶ Λατίνων, καὶ ἐκείσε μετ' αὐτῶν διημερεύοντας καὶ συγχραιπαλῶντας. (3) Ἔνεκα τούτου καὶ τῆς ψιθυριζομένης ὑποταγῆς τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν Πάπαν, ἔβησαν ἀμφοτέροι θύματα τοῦ φαύλου Ἀλεξίου Δούκα Μουρτζούφλου. Μέχρι τοῦ Ἀπριλίου οἱ Λατίνοι καὶ οἱ Βυζαντινοὶ πρὸς ἀλλήλους ἀνετεμάχοντο (4).

Δις ἀπεπειράθησαν νὰ πυρπολήσωσι τῶν Λατίνων τὰ πλοῖα ἢ ἐν Βυζαντίῳ ἐκδηλοῦσθαι ἐκείσε ἀνοσιουργήματα, ἔπεισαν τοὺς σταυροφόρους ὅτι οὐδὲν καλὸν ἐκ τῶν Βυζαντινῶν. Ὅθεν, παραινούμενοι καὶ ἀπὸ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Πάπα, αἰτοῦντος τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἐπεφάρισαν ἐν συμβουλίῳ, γενομένῳ ἐν τινὶ ἐκκλησίᾳ τοῦ Γλατᾶ, ἕνα κατακτήσασαι τὴν Κων]σταντινούπολιν, καὶ διανεύωσι τὸ κράτος, κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Ὁ μέλλων Αὐτοκράτωρ, νὰ ἔχῃ τὸ τέταρτον ἄπαντος τοῦ κράτους ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προσέτι δὲ καὶ τ' ἀνάκτορα τῶν Βλαχέρων καὶ τοῦ Βουκολόεντος. (1) Τὰ ἐπιλοιπα τρία τέταρτα νὰ διανεμηθῶσιν εἰς δύο μερίδας, τὴν μὲν ἕνα ἔχωσιν οἱ Βενετοὶ, τὴν δὲ οἱ ἄνδρες τοῦ στρατοῦ. (2)

Οἱ Βυζαντινοὶ, βλέποντες τὰς ἐτοιμασίας τῶν σταυροφόρων, ὕψωσαν διὰ σκιδῶν τοὺς παραλίους πύργους αὐτῶν. (3) Τῇ 9ῃ Ἀπριλίου 1204 (4) οἱ Βενετοὶ μετὰ τῶν πλοίων ὄλων, προσωρμίσθησαν πλίσσιον τῶν τειχῶν τοῦ Πετρίου, καὶ διὰ τῶν πολλῶν αὐτῶν μηχανημάτων ἐπιλιόρκουν τοὺς πύργους, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν. Ὁ Μουρτζούφλος, ἐσκηνώμενος πλίσσιον τῆς μονῆς τῆς Παντεπέπτου, (5) ἐνεθάρρουνε

tiones assiduas . . . et diuturna tella inferentium». Ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ γρηγοῦ δούκῃ τῆς Βενετίας πρὸς τὸν Πάπαν τὸ 1205. Tafel καὶ Thomas A'. 521.

(1) Ὁ V. II. 86. οὐδέποτε ἀναφέρει ἕτερα παλάτια.—et celui seroit Empeureur et aroit le quart de quanques et conquerroient dedens la cite et dehors, et aroit le palais de Boukelyon et celui de Blakierne, et aroit le remanant seroit parti. Tafel καὶ Thomas A'. 354.

(2) Ὁ δούξ τῆς Βενετίας διὰ πολλὰ μετέπειτα ἔτη ὑπεγράφετο Imperii quarte partis et dimidie dominator. Tafel καὶ Thomas A'. 559. Γ'. 123. Γεωργ. Ἀκροπ. 45.

(3) Turribus autem supereriguntur ligneae turres altissimae stationum sex. ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Βαλδουίνου πρὸς τὸν Πάπαν. Tafel καὶ Thomas A'. 504.

(4) «Ἄξις δ' ἐπέσσωσεν ἡ ἐνάτη τοῦ Ἀπριλίου μηνός.» Ν. Χων. 752 «ἄρος μὲν οὖν ἐνεστήκει καιρός.» Ν. Γραγ. Α'. 44.

(5) Ν. Χων. 752, 755, ἡ μονὴ αὕτη εἶναι τέμενος σήμερον ὀθωμανικόν, καλούμενον Ἐκκ' Ἰμπερὲς τζαμασι. Κ]πολις Σαζαλ. Βυζαν. Α'. 558. L'empereur Murzaphle (était venu camper devant la ligne d'assaut. V. II. 89. Imperator qui non procul a muris in tentoriis stabat armatus . . . statim tentoria dereliquit et fugit. Tafel καὶ Thomas A'. 507.

(1) «Ἰπ' ἀνέμου βορρᾶ ἐλαυνόμενον» Ν. Χων. 732. πρβλ. καὶ τὰ γραφόμενα τοῦ Jules Labarte, περί τῆς πυρκαϊᾶς ταύτης 102.

(2) Tous les Latins . . . n'y osèrent plus demeurer. V. II. 75.

(3) Ν. Χων. 736.

(4) Graecorum sustinentes molestias et infesta-

τὸν στρατὸν του. Τὴν ἐπιούσαν Δευτέραν, 12ην Ἀπριλίου, ἡ πόλις ἐκυριεύθη, καὶ ὁ Μούρτζου-φλος τὰ πάντα παραιτῶν, δρομαίως κατέφυγε εἰς τὸ παλιόν του Βουκολέοντος. Πολλοὶ ἐπίσημοι Βυζαντινοὶ διέφυγον διὰ τῶν πολλῶν χερσαίων πυλῶν ὁ δὲ λαὸς κατεγίνετο, κρύπτων τὰς οὐσίας του, χάριν τῶν ἐπιζώντων, καὶ σωζόμενος ὅπως ἠδύνατο (1).

Ἰστορήσα ἐν συντομίᾳ τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων ἄλλωσιν τῆς Κων/πόλεως, τὴν ὁποίαν περιγράφουν ὁ Νικήτας καὶ Βιλλαρδουίνος. Ὁ μὲν Νικήτας ἱστορεῖ τὰ τῶν Βυζαντινῶν, καὶ τὰς μετέπειτα ταλαιπωρίας αὐτῶν ἔλεγγει μετὰ πολλῆς παρησιας τῶν βασιλέων τὴν ἀδράνειαν καὶ τοῦ στρατοῦ τὴν δαίλιαν ὁ δὲ Βιλλαρδουίνος, σύμβουλος τῶν σταυροφόρων, ἀφηγεῖται τὰ συμβούλια καὶ ἔργα τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ, τὰ πλεῖστα ἄγνωστα εἰς τὸν Νικήταν.

Ταύτην τὴν σύντομον ἀφήγησιν τῆς ἀλώσεως τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀναφέρω, διότι στενῶς συνδέεται μετ' ὅλης τῆς ἀκολουθοῦ ἱστορίας τῶν Λατίνων ἐν Κ/πόλει καὶ τοῦ ἡμετέρου μεσαιωνικοῦ βίου. Τὸ κράτος τὸ Βυζαντινὸν τοσοῦτον ἐκλονίσθη, καὶ τοσοῦτον ἐδειλίασεν οἱ Βυζαντινοὶ ἐκ τῆς πολιορίας ταύτης καὶ τῆς δυναμείας τῶν Λατίνων, 2) ὥστε ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης ἀρχεῖται προφανῶς ἡ παρακμὴ τοῦ κράτους, τὸ ὅσον ἐχθροὶ ἕτεροι, καταπληκτικώτεροι τούτων, ἀπέσβεσαν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κ/πόλεως, ἐξελέχθη αὐτοκράτωρ ὁ Βαλδουίνος τῆς Φλάνδρας, καὶ ἐστέβη τὴν 16 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, κατὰ τὴν βασιλείον τάξιν τῶν Βυζαντινῶν, ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ. (3) Κατόκησε τὸ παλιόν του Βουκολέοντος. Εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἐρρίκον

παρεχώρησε τὸ ὑψηλὸν ἀνάκτορον τῶν Βλαχερνῶν (1).

Τὴν διανομὴν τοῦ κράτους ἰσόρησαν οἷτε ἡμέτεροι καὶ οἱ ξένοι (2) Τὰς μεσογείους πόλεις παρέλαβον οἱ Γάλλοι, ἐνῶ οἱ Βενετοὶ προὔτιμῃσαν τὰς παραλίους καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγίου Πελάγους, τὰς ὁποίας ἠδύναντο νὰ προφυλάττωσι διὰ τῶν πλοίων των καὶ μετ' αὐτῶν ἐπικερῶς νὰ συναμφορεύονται.

Ἄνω ἔθνη ἀντίζηλα κατέκτησαν τὸ Βυζαντινὸν κράτος οἱ μὲν Γάλλοι, ἀπορροῦντες χρημάτων καὶ κατὰ τῶν Γραικῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀντιμαχόμενοι, ὑπέφεραν μυρίας δυστυχίας, ἐνῶ οἱ Βενετοὶ συνεκομίζαν πάντα τὰ ἐκ τῶν Ἰνδιῶν, τοῦ Πόντου καὶ τῆς Θράκης ἐμπορεύματα (3).

Μόνη παρηγορία τῶν ὑποτελῶν Βυζαντινῶν ἦτον ἡ ἐν Νικαίᾳ διασωθεῖσα Βασιλεία αὐτῶν, ὅπου ἐτελοῦντο ἄκασαι αἱ βασιλικαὶ τελεταὶ (1), καὶ ὅθεν, καταρῶμενοι τοὺς Λατίνους διὰ τὴν ἀσπαγὴν τῆς μεγαλοπρεπεῦς πόλεως καὶ τὴν βεβήλωσιν τῶν σεπτῶν ναῶν, τῦχοντο νὰ ἐπανεέλθωσι. Εἰς τὴν Θράκην, τὴν ὁποίαν διέ-

790. «ἦν δὲ καὶ ἄλλως ὁ ἀνὴρ οὗτος εὐλαβὴς τὰ πρὸς Θεόν, ὡς ἐλέγετο καὶ τὴν διαίταν ἐγκρατῆς». Πρὸλ. Γ. Ἀκορπ. 15.

(1) Fortissima et munitissima palatia Francis reliquuntur. Tafel καὶ Thomas A'. 300, 507. Debet vero Imperator habere . . . et palacium Blachernae et Buccam leonis. Ἔδ. A'. 447. V. H. 93. Τὸν Ἐρρίκον καλοῦσιν οἱ Βυζαντινοὶ Ἐρρῆν. Ν. Γρηγ. Α'. 86, μισοῦμενοι τοὺς Λατίνους, —nostri, Herri olim dicebant. Ν. Γρηγ. Β'. 1153.

(2) Ἡ γεωγραφία τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους σαφηνίζεται ἀπὸ τὴν συγγραφεῖς Tafel καὶ Thomas. Α'. 444—501. Πρὸλ. Ν. Χων. 784—Ν. Γρηγ. 13. Γ. Φραντζῆν 106. Ἀπὸ ἐπιστολῆν τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου Τρίτου, πρὸς τινὰ ἐπισκόπους τῆς Ῥωμανίας, μανθάνομεν, ὅτι εἰς τὴν διανομὴν τοῦ κράτους, γενομένην πρὸ τῆς ἀλώσεως, συνεργῶνσαν οἱ Γάλλοι μετὰ τῶν Βενετῶν ἰσὺ ἀκολουθα. Ἄν Γάλλοι ἐκλεχθῆ αὐτοκράτωρ, νὰ ἔχωσιν οἱ Βενετοὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν, ἢ ἡ ἀρχὴ αὐτῆ δοθῆ εἰς τοὺς Γάλλους, αὐτοκράτωρ νὰ στεφῆ Βενετός. Tafel καὶ Thomas. Β'. 84. Ταῦτα ἀγνοοῦν οἱ ἡμέτεροι συγγραφεῖς. Πλανᾶται ὁ Sauti λέγων «come che i Veneziani possederono un palazzo dentro le mura, pure io stimo che nella partizione dell' Impero si fossero anche tenuti Galata. Α'. 35. 58. Heyd Α'. 408, ἐν σημ.

(3) In esso erano unite due nazioni che si odiavano in modo acanito: la franca dominante, la greca dominata. Heyd. Α'. 444.

(4) Ἐπὶ ὁπῆ καὶ μόλις περὶ τὴν Νικαίαν μητρόπολιν ἀναγορευθῆναι συμπέτωκε Βασιλεῖα Θεόδωρον τὸν Ἀσκαριν». Ν. Γρηγ. Α'. 42—81.

(1) «Καὶ τῶν μὲν ἀτυπῶλων ἕκαστος ἐνεπόκει τῇ μεταθέσει καὶ καταχώσει τῶν οὐσιῶν». Ν. Χων. 755.

(2) Ἰδοὺ τὰ περὶ τοῦ στρατοῦ τῶν Λατίνων γραφόμενα τοῦ Γάλλου Hugo . . . car ils (δηλ. οἱ σταυροφόροι) n'avoient mie plus de XX mil hommes armés de toutes gens, et si avoient prise une des plus fortes villes du monde, et des mieux fermées contre plus de III cens mil hommes armés. — Tafel καὶ Thomas. Α'. 356. Τὰ περὶ τῶν Βυζαντινῶν εἶναι μεθώδη.

(3) Ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Βαλδουίνου πρὸς τὸν Πάπαν, λέγει ὅτι κατὰ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ—more etiam suo applaudentibus Graecis. Tafel καὶ Thomas Α' 508. ἐπευφημοῦντων καὶ τῶν Γραικῶν κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτῶν. Περὶ τοῦ Βαλδουίνου λέγει ὁ Νικήτας

τρехν Λατινικοὶ στρατοὶ, οἱ ἐγγώριοι, δὲ μὲν φίλοι, δὲ δὲ ἐχθροὶ αὐτῶν, ἀδικαίεπτως ἀντιμαχόμενοι, ὑπέφεραν τὰ πάνδεινα ἐκ τῶν Λατίνων, μοχθούτων νὰ ἐπαναφέρωσι τοὺς ἀλλοφρονοῦντας Γραικοὺς εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ Πάπα (1).

Οἱ Βυζαντινοὶ ἠδύνατο νὰ λησιμονήσωσι καὶ συγχωρήσωσι τὰς ἐν Κ/πόλει ἀρκαγὰς τῶν Λατίνων, διότι οὗτος ἐφέροντο πρὸς ἀλλήλους οἱ τότε ἀντιμαχόμενοι ἄλλ' οἱ Λατῖνοι, τὸν κλῆρον περιφρονοῦντες καὶ τὴν Ἐκκλησίαν μοχθοῦντες νὰ ὑποτάξωσιν εἰς τὸν Πάπαν, σφόδρα ἐξηγρίωσαν τὸν ἐλληνικὸν λαόν.

Ταύτην τὴν φροντίδα κυρίως εἶχαν οἱ Βενετοὶ, οἱ μὲθ' ὧν μεριμνῶντες περὶ τῆς πολιτείας τῶν Γάλλων καὶ τούτους, ἀνευθότως παρώτρυνεν ὁ Πάπας διὰ συνεχῶν εὐχῶν καὶ ἐπιστολῶν ἄλλ' οἱ ἀριστοκράται ἔμποροι Βενετοὶ οὐδέποτε ἦσαν, ὡς οἱ ἄλλοι Ἴταλοὶ, τέχνη πειθίγην τοῦ Πάπα. Ἀναφανδὸν καὶ ἀτρόμως ἐγλεύαζαν πολλὰς αὐτοῦ διαταγὰς. Τοσαύτη ὅμως ἦτον ἡ κατὰ θάλασσαν δύναμις αὐτῶν, καὶ τοσαῦτα τὰ πλοῦτα, ὥστ' οἱ Πάπαι καὶ ἄκοντες συνεχώρουν τοὺς ἀπειθεῖς καὶ μετανοοῦντας τούτους Ἴταλοὺς (2).

Οἱ σταυροφόροι, κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς ἀλώσεως, σφόδρα ἰγωνίσθησαν νὰ ὑποτάξωσι τὸν πρὸ πολλοῦ ἀποπλανηθέντα λαὸν τῶν Γραικῶν, εἰς τὸν Πάπαν ἄλλ' οἱ μὲν Γάλλοι ἀδικαίεπτως μαχόμενοι, οἱ δὲ Βενετοὶ ἐπικερδῶς πλουτίζοντες, μετὰ καιρὸν ἐλθομένησαν καὶ Πάπαν καὶ θρησκείαν καὶ ἀρέθουσαν τέλος οἱ σκληροτράχηλοι Γραικοὶ, ἔρμια τοῦ Σατανᾶ. Ταύτην τὴν πρὸς τὴν πίστιν αὐτῶν ἀκράδαντον ἐγκαρτέρουν, δικαίως σήμερον ἰμνοῦμεν, ἡμεῖς οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν.

Ταῦτα σαφηνίζου τὴν πρὸς τοὺς ὑποτελεῖς Γραικοὺς πολιτεῖαν τῶν ξένων, καὶ τὴν μετέπειτα ἀκώλυτον λατρείαν τῆς θρησκείας αὐτῶν.

Μετὰ τὴν στέψιν αὐτοῦ, ὁ Βαλδουῖνος ἀ-

νήγγειλεν εἰς τὸν Πάπαν τὰς νίκας τῶν σταυροφόρων, ἀνυμνῶν τὴν τόλμην τῶν πολεμούντων καὶ τὴν προφανῆ βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, οὐδὲν ἐγένετο ἐν Ἀνατολῇ ἄνευ τοῦ Πάπα· οἱ μαχηταὶ ἦσαν ἅπαντες στρατιῶται τοῦ Θεοῦ. Ἐνεκα αὐτοῦ, ὁ Πάπας ποτὲ μὲν ἐπέπληττε, ποτὲ δὲ ἠλόγει τὰς πράξεις τῶν σταυροφόρων. Ἀποκρινόμενος εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βαλδουῖνου, λέγει (1). «Εὐχόμενος ἴνα τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Γραικῶν καὶ τὸ Βυζαντινὸν κράτος φροντίξῃς νὰ τηρήσῃς εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἀποστολικῆς ἑδρας, διὰ τῆς ὁποίας δύνασαι κάλλιον νὰ διαφυλάττῃς αὐτό. Φύλαττε πιστῶς καὶ ἐπιμελοῦ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, κινήτᾳ καὶ ἀκίνητᾳ, ἕωσθ' ἀσφαλῶς καὶ ἄνευ συγχύσεως διαθέσωμεν αὐτὰ ἡμεῖς καὶ ἀποδώσωμεν τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ».

Τοιαῦτα ἔγραψεν ὁ Πάπας, οὐχὶ εἰς μόνον τὸν Αὐτοκράτορα, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Βενετοὺς κληρικοὺς καὶ ἰδιώτας (2). Ἀνεμίμνησκεν εἰς πάντας, ὅτι τὸ βασιλεῖον τῆς Κ/πόλεως μετέβη ἀπὸ τοῦ ὑπερηφάνου εἰς τοὺς ταπεινοὺς, ἀπὸ τοῦ ἀπειθεῖς εἰς τοὺς εὐσεβεῖς, ἀπὸ τοὺς σχισματικούς εἰς τοὺς ὀρθόφρονες, ἀπὸ τοῦ Γραικοῦς εἰς πάντων εἰς τοὺς Λατίνους. Ἐμεγαλύνθη ἡ δεξιὰ τοῦ Κυρίου, ὑπερῶψωσεν ὁ Κύριος τὴν ἀγιωτάτην Ἐκκλησίαν τῶν Λατίνων, ἐπαναφέρων τὴν θυγατέρα εἰς τὴν μητέρα, τὸ μέρος εἰς τὸ ὅλον, καὶ τὸ μέλος εἰς τὴν κεφαλὴν (3).

Μετὰ τὴν ἄλωσιν, μετεβλήθησαν εἰς Λατινικὰς ἐκκλησίας ἡ Ἁγία Σοφία, ἡ Παναγία τῶν Βλαχερνῶν (4), ἡ ἐκκλησία τοῦ Παντοκράτορος (5), ἡ ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Ἀπο-

(1) Tafel καὶ Thomas. Α'. 517.

(2) Tafel καὶ Thomas. Α'. 548, 519.

(3) Partem ad totum, et membrum ad caput. Tafel καὶ Thomas. Α'. 518. Ταῦτα ἐν τοῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Πάπα συχναὶ ἐπαναλαμβάνονται.

(4) Decano Sanctae Mariae de Blakerna Constantinopolitano. Tafel καὶ Thomas. Β'. 444, 442, 416, 418, 452. Comme il allait à la procession à Notre Dame de Blaquerne le jour de la fête de Notre Dame de Chandelour. (2 Φεβρ. 1206). V.H. 156.

(5) Tafel καὶ Thomas. Β'. 46, 348. «τὰ μὲν οὖν τῶν Λατίνων βασιλεία, ἡ τοῦ Παντοκράτορος ὑπὲρ ἅλης μονή». Ν. Γρηγ. Α'. 85. Οὐδὲν ἄλλο ἱστορικὸς ἀναφέρει τὰ βασιλεία ταῦτα τῶν Λατίνων. Ὁ Ἀκροπολίτης, σελ. 492, λέγει ὅτι ὁ Βαλδουῖνος τελευταῖος Λατίνος αὐτοκράτωρ, κατέφυγεν εἰς τὸ μέγα παλάτιον.

(1) Mais chacun (ὄχι οἱ σταυροφόροι) commença à faire mal en sa terre, l'un plus et l'autre moins, et les Grecs commencèrent à les haïr et à nourrir de mauvaises pensées. V. H. 444.

(2) Περὶ τῶν Βενετῶν λέγει ὁ Sauli. Α'. 30 — ma dall'un canto gli davano (ὄχι τῶν Πάπα) debole ascolto i Veneziani, che pel continuo trafficare con genti infedeli, andavano alquanto rimessi nella venerazione dovuta alla cattedra di S. Pietro. Tafel καὶ Thomas. Α'. 552. Β'. 69.

στόλων (1), ἡ μὲν τῆς Παντεπόπου (2), ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Μαγγάνων καὶ ἡ μὲν τῆς Παναχράντου (3). Ἐκτὸς τούτων γνωρίζομεν, ὅτι ἐντὸς τῆς Κ/πόλεως, εἶχεν εἰς τὴν μερίδα αὐτοῦ ὁ Γάλλος αὐτοκράτωρ τριάντουσα μεγάλας ἐκκλησίας (4). Ἄνωχός οὐτ' οἱ Λατίνοι, οὐτ' οἱ Βυζαντινοὶ ἰσθόρησαν πόσας εἰς ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Κ/πόλεως ἐκράτησαν οἱ Λατίνοι. Πολλὰ καὶ τούτων περημελήθησαν καὶ κατέπεσαν (5).

Ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ δὲν ἠδύνατο νὰ λειτουργῶσιν εἰ μὴ Βενετοὶ κληρικοί. Καταφαινετικὴ ἀπὸ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Πάπας ὅτι πολλὰς ἐκκλησίας καὶ μονὰς παρήτησαν οἱ Βυζαντινοὶ διατάττει λοιπὸν τοὺς ἐν Κ/πόλει Λατίνους κληρικούς, νὰ καταλάβωσιν αὐτοὺς τὰς ἐκκλησίας ταύτας. Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ διατάττει νὰ εἰσέλθωσι Λατίνοι ἱερεῖς εἰς τὰς ἐκκλησίας, εἰς τὰς ὁποίας μέχρι τοῦδε Λατίνοι δὲν ἦσαν (6). Οἱ δὲ κληρικοὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας (ἵνα μὴ εἶναι ἀκέφαλοι οἱ Λατίνοι ἱερεῖς) ἐξέλεξαν ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ Πάπας Πατριάρχην αὐτῶν, τὸν ὑποδιάκονόν του, Θεομᾶν Μοροζίνην, τὸν ὁποῖον μετὰ τινα καιρὸν ἐπεκύρωσεν ὁ Πάπας (7). Οὗτος πρὸς τοῦτους ἐπι-

στέλλων εἰς τὸν αὐτοκράτορα Βαλδουίνον καὶ τὸν Δούκα τῆς Βενετίας, ἀποτρέπει ἀμφοτέρους ἀπὸ τὴν διανομὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων τῶν ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν, ἕως οὗ ὁ ἴδιος ἀποφανθῆ περὶ τούτων ὄλων, διότι οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔχουν οἱ λαϊκοὶ ἐπὶ κτημάτων ἐκκλησιαστικῶν (1). Ἡ πρόθεσις λοιπὸν τῶν σταυροφόρων, νὰ δικαιοῦσιν ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ Πάπας πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ μοναστηριακὰ κτήματα, παρέχοντες εἰς τοὺς κληρικούς μερίδα ἐπαρκῆ πρὸς ἔντιμον διατροφὴν αὐτῶν, ἐματαιώθη ἀπὸ τῆς ἀπειλᾶς τοῦ Πάπας Ἰνοκεντίου τοῦ τρίτου (2).

Ὁ Πάπας ἐπιχείρων διὰ τὴν προσδοκώμενην πάσας τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὑποταγὴν, γράφει πρὸς τὸν ἐν Κ/πόλει Πατριάρχην τῶν Λατίνων, τ' ἀδόλουθα. Ἐπικυροῦμεν τὰς ἐλευθερίας τὰ προνόμια καὶ τὰ ἔθιμα λογικὰ τε καὶ ἀρχαῖα ταύτης τῆς ἐκκλησίας, τὰ μὴ ἀντιβάνοντα εἰς τὰς συνήθειας τῆς Ἀποστολικῆς ἑδρας διατάττομεν δὲ ἄθικτα νὰ μένωσι ταῦτα εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα. Πρὸς τοῦτους, διατάττει ὄλους τοὺς κληρικούς παντὸς ἔθνους ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς Κ/πόλεως, νὰ σέβωνται καὶ τιμῶσιν αὐτόν. Περὶ δὲ τῶν Γραικῶν ἐπισκόπων λέγει. «Εἰς τὰς ἐπισκοπὰς ὅπου μόνοι Γραικοὶ κατοικοῦν, χειροτόνει ἐπισκόπους Γραικοὺς, ἂν τοιοῦτους εὐρῆς εὐσεβεῖς καὶ πιστοὺς, δεχομένους ἐν πίστει καὶ ταπεινότητι τὴν χειροτονίαν σου. Εἰς τὰς ἐπισκοπὰς ὅπου συγ-

Ὁ δὲ Παχομέρης Α'. 144. «καταλιπὼν τὰ τῶν Βλαχερνῶν ἀνάκτορα . . . ὁρόμω χωρεῖ πρὸς τὸ μέγα παλατιον». Ἡ ἐκκλησία αὕτη σήμερον καλεῖται Ζιρέκ τζαμη. Κ]πολις. Πατρ. 93. Κ]πολ. Σκαρ. Βυζ. Τόμ. Α'. 554.

(1) Tafel καὶ Thomas Β'. 68. 152.

(2) Τὴν μὲν τὴν ταύτην κακῶς γεγραμμένην Patiarohē, ὁρθῶς δὲ ὀρθόνοον Pantepoopti οἱ κ. κ. Tafel καὶ Thomas Β' 422.

(3) Et Gantiers Deens de l'Eglise de Nostre Dame de Paucrancate. C. Christ. IV. 93.

(4) Tafel καὶ Thomas Β'. 144. Histoire de l'Eglise Latine de C]ple. par M. Belin. Paris 1872. σελ. 195.

(5) Περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Στουδίου λέγει ὁ Ν. Γρηγ. Α'. 190. «καὶ τῷ ναῷ τοῦ Στουδίου λαμπρὸν ἐπίθει τὸν ὄρονον (ἠρῆμωται γὰρ ὁ χώρος ἐκεῖτος παρὰ Λατίνων)». Ὁ ναὸς οὗτος, τέμενος ὁθωμανικῶν σήμερον, καλεῖται Ἐμίρ ἄχὸρ-τζαμησὴ ἢ Ἰμπροχὸρ κατὰ παραφθοράν. Κ]πολις. Σκαρ. Βυζ. Α'. 306.

(6) Ecclesias a Graecis relictas de Latinis clericis ordinetis—in Ecclesiis Constantinopolitanae civitatis, in quibus Latini haecenus non fuerunt, auctoritate nostra suffulti Latinis clericis instituisse procureris. Tafel καὶ Thomas. Α'. 519. Β'. 72.

(7) Tafel καὶ Thomas. Α'. 527, 528, 535, 537. ἡ στολὴ τοῦ Πατριάρχου τούτου παρεξίνας τοὺς Βυζαντινοὺς. Κωμικώτατα εἶναι τὰ γραφόμενα τοῦ Νι-

κήτα. «Τὴν δὲ σωματικὴν πλάσιν, λακκευτοῦ σοῦς εὐτραφέστερος.» 855.

(1) Laicis, quantumcumque religionis, disponenti de rebus ecclesiasticis nulla sit attributa facultas. Tafel καὶ Thomas. Α'. 528. 536.

(2) Tafel καὶ Thomas. Α'. 530, 532, 533, 534. Πρὸς τὸν δόσακ τῆς Βενετίας, εἰν' αὐτηρότερος ὁ Πάπας — delimus firmiter in mandatis, et tam te quam alios qui ad divisionem ecclesiasticarum possessionum intenderint ab huiusmodi praesumptione cessare per censuram ecclesiasticam. ἴδ. Α'. 534. Τὸ 1209 ὁ Πάπας διέταξε τὸν Λατίνον Πατριάρχην τῆς Κ]πόλεως, νὰ πείσῃ τοὺς Γραικοὺς νὰ δίδωσι τὰ εἰς αὐτὸν ὀφειλόμενα ἐκκλησιαστικὰ δεκάτα — Graecis cogere ad decimas tibi debitas persolvendas. ἴδ. Β'. 114. Ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Κουγκέστας. Buchon. Τόμ. Β', σελ. 767. μνημονεύεται ἡ ἀκόλουθος τῶν Ἑλλήνων συνήθεια:

«Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἐὰν σιμὴ φράγκος νὰ λει-
[τουργήσῃ,
Σαράντα ἡμέρας λείπεται ἀψαλτὴ ἡ ἐκκλησία τοῦς».

Ὁ συγγραφεὺς τὸ βιβλίον τοῦτο ἦτο Λατίνος τὸ θρησκειακῶς.

κατοικοῦν Γρακοὶ μετὰ Λατίνων, χειροτόνει Λατίνους καὶ προτίμα αὐτοὺς τῶν Γραικῶν. Περὶ δὲ τῶν Γραικῶν, τῶν ἐγκαρτερούμενων εἰς τὰ πάτρια αὐτῶν ἔθιμα ἐπιλέγει, «ἀεὶ διατηρῶσι ταῦτα, ἕως οὗ περὶ τῶν ὄλων σκεψθῆ ὠριμώτερον ἢ Ἀποστολικῆ ἔδρα» (1).

Μολονότι οἱ Αὐτοκράτορες Γάλλοι κατώκουν τὸ παλάτιον τοῦ Βουκολέοντος, καὶ ἐκκλησιάζοντο ἐν τῇ πλησίον Ἀγίᾳ Σοφίᾳ, μανθόμενον ὅτι τὸν Μάιον τοῦ 1205 οἱ ἱερεῖς τῆς ἐκκλησίας ταύτης, ἐνόρκως συνυποσχέθησαν, ἵνα μὴ δέχωνται ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐκκλησίᾳ, οὐδένα ἀρχιδιάκονον, ἀρχιεπισκόπου, ἐπιστάτην, ἀρχιψάλτακα, θησαυροψάλτακα, ἂν δὲν ᾦαι Βενετός, ἢ διατελέσας δεκαετίαν ὄλων ἐν ἑτέρᾳ Βενετικῇ ἐκκλησίᾳ (2). Ταῦτα πάντα ἐγίνωσκεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἐρξίκος (3), διότι ἐπεκυροῦντο ἀπὸ τῶν γραμματέων αὐτοῦ Βιθιάνον (4). Οἱ Βενετοὶ ὅμως, οἱ κατέχοντες τὴν παραλίαν τῆς Κ/πόλεως, πρὸ τῆς ἀλώσεως εἴχαν ἐκείσε καὶ τινὰς ἐκκλησίας ἀνεξαρτήτους τοῦ Λατίνου Πατριάρχου. Λύται, καθὼς καὶ αἱ τῶν ἄλλων Λατίνων ἐν Κ/πόλει ἐνοικούντων, ἀνεκάλθεν ὑπέκειντο εἰς τὸν καλούμενον Πατριάρχην τοῦ Γράδου (5). Ταῦτα δὲ ἐπισήμου

ἐγγράφου, ἐπικυρωμένου καὶ ἀπὸ τινος κληρικοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἀπέδωκεν ἐκ νέου ὁ Λατίνος Πατριάρχης εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν ἀρχὴν τοῦ Γράδου. Μετὰ τὸ 1261ον αἱ ἐκκλησίαι τῶν Γενουησίων ὑπέκειντο εἰς ἱεράρχην Γενουησίον (1). Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, οὐδεὶς λόγος περὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῶν Γενουησίων καὶ Πισαίων, (2) διότι οἱ Ἴταλοὶ οὗτοι, ἔνεκεν τῆς πυρκαϊᾶς, κατώκουν τὸν Γαλατάν. Πρὸς τούτους οἱ Βενετοὶ, ἐγθροὶ τῶν Γενουησίων, οὐδεμίαν βοήθειαν ἐδίδαν εἰς τούτους, τῶν ὁποίων τινὰς συνέλαβαν μαχομένους μετὰ τῶν Βυζαντινῶν (3).

Ἐνὸμια περιπτῶν. νὰ ἱστορήσω τὰ ὅσα μετὰ τὴν ἄλωσιν συνέθεσαν ἐν Κ/πόλει διότι ταῦτα ἀφγοῦνται οἱ ἡμέτεροι καὶ ἀλλοδαποὶ ἱστορικοὶ (4). Συμφωνῶ μετὰ τοῦ Μερβούργ (5), λέγοντος ὅτι ὁ μὲν (Νικητῆς) πολλὰ εἶπε, καὶ οἱ ἕτεροι (Λατίνοι) δὲν εἶπαν ἀρκετά. Περὶ τούτων γράφει ὁ Πάπας πρὸς τὸν μαρκιῶνα Μομφερράτου τ' ἀκόλουθα (6). «Ἐκινήσατε τὰ ὅπλα ὑμῶν, οὐχὶ κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, ἀλλὰ κατὰ τῶν Χριστιανῶν, οὐδόλους φροντίζοντες ἢ ἀννακλήσητε τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλ' ἵνα κατακλήσητε τὴν Κ/πολιν, προτιμῶντες ἐπιγεῖους θησαυροὺς τοῦ οὐρανοῦ πλοῦτος. Τὸ χεῖρισον δὲ πάντων εἶναι, ὅτι δὲν ἐφείσητε θρησκείας,

(1) Tafel καὶ Thomas. Β'. 23, 24.

(2) Tafel καὶ Thomas. Α'. 547. Καὶ τὰ κτήματα τῶν Βενετῶν ἐντός, καὶ ἐκτός τῆς Κ/πόλεως, ἐν ἐπιωλοῦντο εἰς Βενετούς — feuda que data erant, nel darentur de supradicta nostra portione, tam que erant infra jam dicta civitate, quam extra, alicui non alianarentur nisi in Veneto. Ἰδ. Β'. 559. 568. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1208ου ὁ Πάπας διέταξε νὰ ἐκλέγωνται καὶ ἱερεῖς μὴ Βενετοὶ ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ, ἀλλὰ νὰ μὴ ἐκλέγωνται Πατριάρχην, ἐμὴ Βενετοῦ. Ἰδ. Β'. 43, 61, 75. Περὶ τούτων ὄλων πιερότατα ἐλέγχει ὁ Πάπας τοὺς ἐν Κ/πόλει Βενετούς. Ἰδ. Β'. 83.

(3) Τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἀδελφοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Βαλδουίνου, τὴν ἀφώρνα πολιτεῖαν ἐπιουοῦν οἱ πλείστοι τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων. πρβλ. καὶ σελ. 32. τοῦ Γ. Ἀκροπολίτου, ἱστοροῦντος τὰ κατὰ τῶν Γραικῶν ἀνοσιουργήματα τοῦ Πελαγίου, πρέβεως τοῦ Πάπα. Σάβα. Μεσ. Β. βιβλιοθήκη. Ἰόμ. Β'. π'.

(4) Ego Vivianus scriptor notarius et iudex Henrici Romanorum Imperatoris . . . propria manu firmavi etque subscripsi. Tafel καὶ Thomas. Α'. 551.

(5) Κ. ὁ Παρρυσ. καλεῖ τὴν νῆσον ταύτην Κοργάδον. «ἐκάστρον Κοργάδον (πιθάνον τὸ Γράδον) ἐν ᾧ καὶ μητρόπολις ἐστὶ μεγάλη καὶ πολλὰ λείψανα ἀγίων ἐν ταύτῃ ἀπόκεινται.» Λατ. Gradus κοινῶς Gradu καὶ Grau, νῆσος τῆς Βενετίας ὀνομαστέ, ἕνεκα τῶν ἐκεῖ ἐδρεόντων πατριάρχων ἀλωομένων

Patriarchae Gradenses Διὰ τινὰ καιρὸν ἦτον ἡ ἐρχομιαστικὴ τῆς δημοκρατίας. Τόμ. Γ'. 122 πρβλ. καὶ τὴν σημ. σελ. 333. Τὸ 1451ον ἡ ἐπισκοπὴ αὐτῆ ἐπέβραzen ἐν Βενετίᾳ. Belin. σελ. 5 ἐν σημ.

(1) Belin 5.

(2) Ἐπὶ τῆς Λατινοκρατίας, οἱ Πισατοὶ ἐξέλεγον τὸν πρόξενον αὐτῶν, ὅστις ἐδικάζεε τὰς μεταξὺ αὐτῶν διακ. Buchon. Recherches. Τόμ. Γ'. 46. 47.

(3) Τὸ 1208 καταφαινεῖται ἀπ' ἐγγράφου τοῦ Πάπα, πρὸς τοὺς κληρικοὺς τῆς Καλλιπόλεως καὶ Κ/πόλεως, ὅτι Πισατοὶ, Λομβάρδοι (πιθαμώτατα Γενουησίοι), Λογγοβαρδοὶ, Δανοὶ, Ἀγγλοὶ καὶ ἕτεροι ἀλλοεθνεῖς, δὲν ἐπλήρωσαν εἰς τὸν πατριάρχην καὶ τὰς ἐκκλησίας τὴν νόμιμον δεκάτην, τὴν ὅποιαν ὄφειλαν πάντες οἱ ἐνοικοῦντες εἰς τὴν ἐνορίαν τοῦ Λατίνου Πατριάρχου. Tafel καὶ Thomas Β'. 68.

(4) Περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως καὶ τῆς ἡγεμονίας τῶν Φράγκων, ἔρχομεν τὸ καλὸν σύγγραμμα τοῦ κ. Ἐπαμ. Γ. Σκουματιάδου. «Ἱστορία τῆς ἀλώσεως τοῦ Βυζαντείου» κτλ. ἐν Ἀθήναις. 1866. πρβλ. καὶ τὸν Gibbon. κεφ. LX.

(5) «Histoire des Croisades» par le P. Louis Maubourg de la compagnie de Jesus. Paris 1676. τόμ. Β'. 162. Πάτων σκληρότεροι πρὸς τοὺς νικηθέντας Βυζαντινοὺς ἦσαν οἱ ἐν Κ/πόλει κατοικοῦντες Λατίνοι. Heyd Α'. 99.—Gibbon. κεφ. LX.—Κωδινός 460.

(6) Tafel καὶ Thomas. Α'. 563.

ήλικίας, οὐδὲ φύλου, ἀλλὰ πορνεύοντες μοιχεύοντες καὶ ἀσελγίζοντες μετὰ συγγενῶν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, οὐχὶ μόνον ἐξεθέσατε εἰς τὰς ἀκολασίας τῶν νέων τὰς ὑπάνδρους καὶ χήρας, ἀλλὰ δὴ καὶ γυναῖκας καὶ παρθένους ἀφιερωθεῖσας εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Δὲν ἤρξασθητε ἐκκενοῦντες τοὺς αὐτοκρατορικοὺς θησαυροὺς καὶ ἀρπάζοντες τὰ λάφυρα μικρῶν τε καὶ μεγάλων, ἀλλ' ἐπεκτείνετε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τοὺς θησαυροὺς τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὸ χεῖριστον, εἰς τὰ κτήματα αὐτῶν, ἀρπάζοντες ἀργυρᾶς τραπέζας ἀπὸ τὰ θυσιαστήρια, καὶ διακρηγνύοντες τὰ θησαυροφυλάκια τῶν νεῶν, ἀφηρεῖσατε εἰκόνας, σταυροὺς καὶ ἐσθ' ἀειψανα, ὡστ' ἡ ἐκκλησία τῶν Γραικῶν, μολοντοὶ κατατεθλιμμένη, ἀποστρέφεται τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἀποστολικῆς ἑδρας, καὶ μὴ βλέπουσα παρὰ τοῖς Λατίνοις εἰ μὴ ἀπόλειαν καὶ ἔργα τοῦ τκότους, δικαίως βδελύσσεται αὐτοὺς, ὡς χειρῶνας τῶν κυνῶν (1)».

Ταῦτα γράφει ὁ Πάπας, καὶ ἐκ γραμμῶν καὶ ἀποστολῶν Λατίνων ἐμάνθησαν οἱ ἐν Ῥώμῃ τὰς λεηλασίας καὶ ἀσελγείας τῶν σταυροφόρων, αἵτινες ἀπὸ τοῦδε συνέτειναν νὰ διχάσῃσι διὰ πάντα τὸν πολλὰ παθόντα Βυζαντινὸν λαόν, ἀπὸ τοὺς Λατίνους.

Τὸν Ὀκτώθετον τοῦ 1203, ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου, ὁ κάλλιστος καὶ πρὸς τοὺς ὑποτελεῖς Βυζαντινοὺς ὁ πρῶτος αὐτοκράτωρ, μετὰ τοῦ ἡγεμόνου τῶν Βενετῶν Μαρίνου Γένου, ἐπεκύρωσαν ἐν νέου τὴν διανομὴν τοῦ κράτους γενομένην ἐν Γαλατῆ μικρῶν πρὸ τῆς ἁλώσεως. Ἄπαντες οἱ Βενετοὶ (κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν μαρτυρίαν πολυκριθιμότατοι), (2) ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ διέρχωνται τὸ κράτος ὅλον, ἄνευ κωλύματος καὶ ἄνευ φόρου. Νὰ χαίρωνται ὅσα κτήματα καὶ προνόμια ἀπενεμήθησαν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν Γραικῶν αὐτοκρατορῶν, εἴτ' ἐγγράφως εἴτ' ἀγράφως. Τὸ κυριώτερον δὲ προνόμιον, καὶ τὸ ὅποιον ἀπέβλεπε τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν τοὺς Γενουησίους, ἦτον, ὅτι οὐδεὶς ἀν-

τιμαχόμενος τὴν κοινότητα τῆς Βενετίας, ἦτο δεκτός, ἢ διέμενε ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει, μέχρι τῆς γενομένης εἰρήνης; (1).

Καθ' ὅλην τὴν κυριαρχίαν τῶν Λατίνων ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει, σπανιότατα ἀναφέρονται οἱ Γενουηῖοι. Αἱ συνοικίαι αὐτῶν καθῶς καὶ τῶν πλείστων Ἡσσιῶν, ἐμπεριείχοντο εἰς τὴν μερίδα τῶν Βενετῶν. Τὸ 1208 ἀναφέρονται αἱ συνοικίαι τῶν Ἡσσιῶν (2). Μετὰ τὴν ἄλωσιν, οἱ Γενουηῖοι πιθανὸν ἐπανῆλθαν ἐκ τοῦ Γαλατᾶ ἐν Κ/πόλει, ἀνέκτισαν τὰς οἰκίας καὶ ἀποθήκας, ἀποστρωθεῖσας τὸ 1203ον. Ἐδῶ συνεμπορεύοντο μετὰ τῶν Λατίνων καὶ Βυζαντινῶν, κατὰ τοὺς νόμους τῶν ὁμοθρήσκων Λατίνων ἀρχόντων.

Τὸ 1218, ἔγεινε ἡ πρώτη συνθήκη τοῦ δουκὸς τῆς Βενετίας Πέτρου Ζάνη μετὰ τοῦ Βιλέλμου Βουλτερβίου, πρέσβους τῆς κοινότητος τῆς Γενούης (3). Περὶ τῶν ἐν Κ/πόλει καὶ Ῥουμανίᾳ ἐμπεριουμένων Γενουησιῶν ὀρίζει ἡ συνθήκη τ' ἀκόλουθα: «Ἡμεῖς ὁ δὸς καὶ ἡ κοινότης τῆς Βενετίας, ὅσον τὸ καθ' ἡμᾶς, » παρχωροῦμεν εἰς τὴν κοινότητα τῆς Γενούης καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς χώρας αὐτῆς, » νὰ πολιτεύωνται ἐν τῷ Ῥωμανικῷ κράτει ὡς ἐπολιτεύοντο ἐπὶ Ἀλεξίῳ τοῦ αὐτοκράτορος, » ὡς ἐμπορεύονται ἐν τῷ κράτει τούτου, » τελοῦντες τοὺς αὐτοὺς φόρους, τοὺς ὁποίους » ἔδιδαν ἐν καιρῷ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, » ἐκτὸς τῶν ἐτησίων δωρημάτων» (4). Συγχρόνως σχεδὸν συνυπεγράφη καὶ ἑτέρα συνθήκη τῶν Βενετῶν μετὰ τοῦ ἐν Νικαίᾳ αὐτοκράτορος Θεοδώρου τοῦ Λασικάρεως (5).

Οἱ Βενετοὶ, ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου, παρεξέτειναν τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν συνοικίαν πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως τῶν Δρουγγερῶν, διότι πρὸς ἀνατολὰς δὲν ἠδύναν-

(1) Τὸ 1206 γράφων ὁ αὐτὸς Πάπας πρὸς τὸν δούκα τῆς Βενετίας, λέγει—ut enim de multis iniquis operibus taceamus, que apud Constantinopolim perpetrastis, diripiendo ecclesiarum thesauros et possessiones ecclesiasticas invadendo, κτλ. Tafel καὶ Thomas. Β'. 28. Ἀ μαρτυροῦμαι αὐταῖς Λατίνων ἱερῶν εἶναι πολλοὺς λόγους ἕξαι.

(2) Populus Veneciae qui tunc temporis Constantinopoli aderant, copiosa quorum erat ibi multitudo. Tafel καὶ Thomas Α'. 567.

(1) Nullus homo habens guerram cum comuni Venetiae, debet esse receptus, nec morari in Imperio, donec ipsa guerra fuerit pacificata. Tafel καὶ Thomas Α'. 448, 452, 573. Ἡ σύμβασις αὕτη ὑπεγράφη μὲ γρουσῆ γράμματα, καὶ ἀνευῶσθη τὸ 1221ον ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ Βουκολιόντος. Ἰδ. Β'. 227.

(2) Ad parrochias Pisanorum. Tafel καὶ Thomas Β'. 73

(3) Tafel καὶ Thomas. Β'. 197.

(4) Μνημονεύονται ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ οἱ consules, vicecomites καὶ rectores τῶν Γενουησιῶν. Heyd. Α'. 437. Τὰ ἐτήσια δωρηματα εἶναι τὰ καλούμενα σολέμνια. Ἐλλ. Φιλ. Σὺλ. Τόμ. ς'. 447.

(5) Tafel καὶ Thomas. Β'. 205.

το νὰ σφετερισθῶσι τὴν παραλίαν, ἀνήκουσαν εἰς ἄλλους Λατίνους. Πρὸς τούτοις ἐξουσιάζαν καὶ τὸν ναύσταθμον (1).

Τὸ 1238ον ἔγεινε σύμβασις μετὰ τῆς Βενετίας καὶ τῆς Γενούης, ἐν τῇ ὁποίᾳ συνυπεσχέθησαν ἀμφότεροι νὰ προσβάλλωσι πάντας εἴτε πειρατὰς εἴτ' ἐχθρούς, ληστεύοντας τὴν χώραν εἴτε τὰ ἐμπορικὰ πλοία ἐκάτερως τῶν πολιτειῶν. Αἱ πολιτεὶαι δὲν ἠδύνατο νὰ συμμαχήσωσιν ἢ ἐπιμαχήσωσι μετὰ τοῦ ἐν Νικαίᾳ αὐτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων, ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ Πάπα. Ἡ συνθήκη αὕτη ἔγεινε δι' ἐννεά ἔτη, καὶ ἀνευθεύτο κατὰ πάσαν τετραετίαν (2). Ὑπεγράφη ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων ἀμφοτέρων τῶν πολιτειῶν, ἐνώπιον τοῦ Πάπα.

Δεκαετία ἔτη μετὰ τὴν συνθήκην ταύτην, ἔγεινε ἐτέρα (3) μετὰ τῶν δύο τούτων πολιτειῶν, τὴν 10ην Ἰουλίου 1251, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐμπεριέχονται καὶ τ' ἀκόλουθα περὶ τῶν ἐν Κ/πόλει κατοικούντων Γενουησίων «Ἡμεῖς ὁ δουλξ καὶ ἡ κοινότης τῆς Βενετίας, ὅσον τὸ καθ' ἡμᾶς, παρχωροῦμεν εἰς τὴν κοινότητα τῆς Γενούης καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς χώρας αὐτῆς, ἵνα πολιτευθῶσιν ἐν τῇ κρατεί τῆς Ῥωμανίας καθὼς ἐπολιτεύοντο βασιλεύοντος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου, νὰ ἐμπορεύωνται ἐλευθέρως ἐν τῇ κρατεί, τελοῦντες τοὺς αὐτοὺς φόρους, τοὺς ὁποίους ἔδιδαν ἐν καιρῷ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος, καρπούμενοι καὶ χαιρόμενοι τὰ κτήματα καὶ δικαίωματα, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἐν καιρῷ τοῦ ἄνω εἰρημένου αὐτοκράτορος, ἐξαιρουμένων τῶν ἐτησίων δωρημάτων, μέχρι τέλους τῆς εἰρήνης».

Ταύτην τὴν ἄκραιτὴν συνθήκην ἐμελλαν νὰ προσπογράφωσιν οἱ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἐκλεγόμενοι νέοι δοῦκες, ὁκτὼ ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν. Ἄν ἐκτὸς τῶν πόλεων Γενούης καὶ Βενετίας ἐνήγην εἰς δίκην Γενουήσious Βενετόν, δέον νὰ ἐνάξῃ αὐτὸν εἰς τὸ δικαστήριον

τοῦ βασιτοῦ τῶν Βενετῶν, ἐκεῖσε εὐρισκομένου, ἢ εἰς τὸ τῶν προξένων καὶ οὐχὶ ἀλλὰχόσε καὶ ὁ Βενετόν, νὰ ἐνάγῃ τὸν Γενουήσιον εἰς τὸ δικαστήριον τῶν Γενουησίων καὶ οὐχὶ ἀλλὰχόσε. Ἄν ἕμωσ δὲν ὑπάρχη δικαστήριον τοῦ ἔθνους τοῦ ἐναγομένου καὶ δὲν δύναται νὰ συγκροτηθῇ δικαστήριον εἴτε τοῦ βασιτοῦ, εἴτε τοῦ προξένου, τότε καὶ Γενουήσious καὶ Βενετοὶ νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὰ ἐγχώρια δικαστήρια.

Αὗται αἱ παραχωρήσεις τῆς Βενετίας εἰς τοὺς ευαίθριμους Γενουησious ἐμπορευομένους ἐν Κ/πόλει καὶ Ῥωμανίᾳ, ἀντιβαίνουν εἰς τὴν γνοτὴν πλεονεξίαν τῆς ἀριστοκρατικῆς Βενετίας. Ἡ δλονὲν ἀξάνουσα ἔχθηα τῶν ὑποτελῶν Γραικῶν, ἢ προφανῆς πένια τῶν Γάλλων αὐτοκράτορων, οἱ Βενετοὶ οἱ μετακομίζοντες ἐμπορεύματα εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν, καὶ ἀμεριμνοῦντες διὰ τὴν διάκυσιν τοῦ κράτους, ἔσαν προμνημάτα τῆς προσαγγιζούσης πτώσεως τῆς Λατινικῆς ἡγεμονίας. Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Πάπα πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης ἵνα συνασπισθῶσι πρὸς ἄμυναν τοῦ καταρρέοντος κράτους, καὶ τῆς ἐν Ἀνατολῇ Λατινικῆς ἐκκλησίας, ἐνεψύχωσαν τοὺς ὑποτελεῖς Γραικοὺς, θρασυτέρους νῦν γενομένους πρὸς τοὺς ἄρχοντας Λατίνους. Πολλοὶ ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Βιθυνίας, στενάχοντες ἠτένιζαν πρὸς τὴν μεγαλοπρεπῆ βασιλείαν τῶν πόλεων, ἐνεθυμοῦντο τὰς βασιλικὰς τελετὰς, καὶ τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, ὅπου σήμερον ἀντήχουν τῶν Λατίνων οἱ κηκῆχοι ψαλμοί, καὶ ἀπὸ τὸν θρόνον τῶν Γραικῶν ἱεραρχῶν ἠκούετο ἑτεροδόξος διδασκαλίαι (1).

Οἱ Βενετοὶ, κράτος τότε ἰσχυρότατον, ἀπένευμαν τὰ ἄνω μνημονοῦμενα προνόμια εἰς τοὺς ὀμοφύλους Γενουησious, ἵνα διὰ τῆς βοήθειας τούτων κρατύωσι τῶν μισουμένων Λατίνων τὴν βασιλείαν. Ἡ συνθήκη αὕτη, ἂν καὶ μετὰ τοσαῦτα ἔτη γενομένη, δεικνύει ὅτι μέχρι τοῦ 1251, οἱ Γενουήσious κατοῶνουν τὰς αὐτὰς συνουικίας καὶ ἀποβάθρας, τὰς ὁποίας εἶχαν πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κ/πόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων. Οὐδέποτε δὲ ἀφῆρπκασαν ἀπὸ τοὺς Γενουησious οὐτ' ἐκκλησίας οὐτ' ἐμβόλους, μολοντί ἐκ τῆς ἄνω συνθήκης ἐκάζω, ὅτι αἱ συνουικαὶ τῶν Γενουησίων, Ηισαίων καὶ Ἀμυαληνῶν ἐ-

(1) Τῶν Βυζαντινῶν ὁ ναύσταθμος ἦτο κυρίως εἰς τὸν λιμένα τῶν Σοφῶν. Ὁ καλούμενος εἰς τὰ ἔγγραφα τὰ Λατινικὰ Arsana, εἶναι ὁ ἐν τῇ λιμένι σημερινῶς ὀθωνικῶς. Tafel καὶ Thomas B'. 284.

(2) Quod predicta concordia et societas serventur . . . usque ad novem annos et de quarto in quartum annum renoventur sacramento. Tafel καὶ Thomas B'. 311. Ἐκ τῆς συνθήκης ταύτης συμπεραίνομεν, ὅτ' οἱ Βενετοὶ ἐροδοῦντο τὴν μετὰ τῶν Γραικῶν αὐτοκράτορων συμμαχίαν τῶν Γενουησίων.

(3) Tafel καὶ Thomas B'. 457.

(1) «Et toutefois j' avois dit publiquement à Constantinople, prêchant dans l'Église de Saint Sophie. Voyage de Rubruquis. κρ. Α'.

νέκειντο, καθὼς ἀνωτέρω εἶπα, εἰς τὴν μερίδα τῶν Βενετῶν.

Ἰπὸ τῶν ἀπαράμιλλον τροῦλλον τῆς Ἁγίας Σοφίας συνήλθον τὸ 1233 οἱ ἐν Κ/Πόλει μεγαλοπράγμονες ἔμποροι καὶ ναυτίλοι Βενετοί, καὶ συνέταξαν τοὺς ναυτικούς νόμους καλουμένους τὸ Προξενεῖον τῆς θαλάσσης (1). Οἱ νόμοι οὗτοι παραδεχθέντες ἀπὸ τοὺς Πισαίους καὶ Γενουησίους, ἴσχυαν μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων.

Οἱ Βενετοί, κύριοι μεγάλου μέρους τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καὶ τῶν πλείων παραλίαν πόλεων, δὲν συνεχώρουν εἰς τοὺς Γενουησίους, οὐδὲ τὰ κέρδη, οὐδ' ὅλα τὰ προνόμια, τὰ ὅποια οὗτοι ἐχάριζοντο ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων (2). Ἡ Γένουα, μὴ δυναμένη μόνη νὰ κατισχύσῃ τῶν Βενετῶν καὶ τῶν Γάλλων, ἠναγκάζετο νὰ ἐμπορευῆται εἰς χώρας μακρὰν τοῦ Βυζαντίου, καὶ μὴ ὑποκειμένας εἰς τοὺς Βενετούς.

Ἡ ἄλωσις τῆς Πτολεμαίδος, ἡ καταστροφὴ τῶν κτημάτων τῶν ἐκεῖ Γενουησίων, καὶ ἡ ἀπελασία πάντων τούτων ἀπὸ τὰ ἐμπορικά παράλια τῆς Συρίας, σφόδρα παρώργισαν αὐτοὺς κατὰ τῶν Βενετῶν (3). Κατεδάφισαν τὰ κτίρια τῶν Γενουησίων, καὶ μετέφεραν τινὰς λίθους εἰς τὴν Βενετιαν, ὡς τρόπαια νίκης. Τάυτην τὴν κατασχόντην ὑπέφεραν διὰ τρεῖς ἔτη οἱ Γενουηῖοι. Εἰς μάτην ὁ Πάπας προσεπάθη εἰς τὰ συμφιλίωσιν τὰς δύο ἀντιμαχομένας πολιτείας. Οἱ Γενουηῖοι, ταπεινωθέντες καὶ σθημέραι ζημιούμενοι εἰς τὰς ἐμπορικὰς αὐτῶν ἐπιχειρήσεις, ἀνενέωσαν μετὰ πλείστου ζήλου τὰς σχέσεις αὐτῶν μετὰ τοῦ νεαύχοντος Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας, μελετώντες τὴν ἀνάκτησιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Καὶ ἄλλοτε τοὺς 1231 καὶ 1239 ἐπεμψαν πρέσβεις οἱ Γενουηῖοι πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Νικαίας, ἀλλ' ἡ συμφυχία ἀ-

πέτυχεν ἔνεκεν τῶν τότε ἰσχυρῶν Λατίνων ἡγεμόνων.

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1261 οὗ, ὁ ἡγεμὸν τῆς Γενούης, Μαρτίνος τοῦ Φάνου, καὶ ὁ δὲ ἄρχηγος Γουλιέλμος Βοσκάνεργας, ἀπέστειλαν δύο πρέσβεις τὸν Γουλιέλμον Βισκόντην, καὶ Γουαρνέριον Γιοῦδιτζην, ἵνα μετὰ τοῦ Γραικοῦ αὐτοκράτορος ἐκδιώξουν ἀπὸ τὸ Βυζάντιον τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Βενετούς. Ἡ συνθήκη (1), γενομένη τὴν 13 Μαρτίου 1261, συνυπεγράφη ἀπὸ τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον εἰς τὸ Νύμφαιον, πόλιν πλησίον τῆς Μαγνησίας καὶ τῶν Σάρδεων (2).

Ἐν πρώτοις ὑπεσχέθη (ὁ Μιχαὴλ) ὅτι ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας (Μαρτίου ἡμέρᾳ 13ῃ) καὶ εἰς τὸ ἔξῃς, θέλει ἔχει τὸ ἡμέτερον κράτος, καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, ἀγάπην καὶ εἰρήνην ἀδιον μετὰ τῆς κοινότητος τῆς Γενούης καὶ τῶν χωρῶν αὐτῆς· καὶ ὅτι θέλει ἔχει πόλεμον εἰς τὸ ἔξῃς μετὰ τῆς κοινότητος τῶν Βενετῶν καὶ μετὰ πάντων τῶν Βενετῶν τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν, ὅτι δὲν θέλει εἰρηνεύσει οὐδὲ συνθηκολογήσει μετὰ τῆς κοινότητος ταύτης, ἄνευ τῆς γνώσεως καὶ θελήσεως τῆς κοινότητος τῆς Γενούης· καὶ ἡ εἰρημένη κοινότης τῆς Γενούης, ἵνα μὴ συνθηκολογήσῃ ἢ εἰρηνεύσῃ μετὰ τῆς αὐτῆς κοινότητος τῶν Βενετῶν, ἄνευ τῆς γνώσεως καὶ θελήσεως τοῦ ἡμετέρου κράτους.

Πρὸς τοῦτους, ὑπεσχέθη, εἰδώρησε καὶ ἐπέκυρωσε πάντα τὰ δικαίωματα καὶ κτίρια, τὰ ὅποια, βοηθεῖα τῆς θείας προνοίας, ἡ κοινότης τῆς Γενούης, ἢ ἕτερος διὰ τὴν κοινότητα κατεῖχεν ἐν τῇ μεγαλοπόλει τῆς Κ/Πεως. Καὶ ἂν Κύριος ὁ Παντοκράτωρ εὐδοκήσῃ, ἵνα τὸ ἡμέ-

(1) Τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον ἀπωλέσθη.

(2) Arnold Nifflum. Heyd A'. 316. Τὸ ἔγγραφο τοῦτο πρῶτος ἐξέδωκε ὁ Δουκάγγελος ἐν τῷ Recueil de diverses chartes. σελ. 9—16. ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Βυλλαρδουέου μετέπειτα ὁ C. Paganu A'. 249—258 ἀπὸ τ' ἀρχαῖα τῆς Γενούης. Ὁρθότερον εἶναι τὸ κείμενον τῶν κ. κ. Tafel καὶ Thomas. Γ'. 64—65. Γεωργ. Πατριμ. A'. 103, 126 N. Γρηγ. A'. 490. M. καὶ M. Γ'. 254 262. Τὸ 1316. τὸ Νύμφαιον ἦτο ἀρχιεπισκοπὴ — τὸν ἱερώτατον ἀρχιεπίσκοπον Νομφαίου· M. καὶ M. A'. 50. Εἰς τὸ Νύμφαιον ἦτο καὶ μονὴ τῶν ἀγίων, μεγάλων μαρτύρων Θεοδώρων, ὅπου ἐκάθητο ὁ Πατριάρχης Ἀρσένιος τὸ 1256. ἴδ. A'. 418 Δ'. 407. Chandler. Voyages. Μετάφρ. Γαλ. Paris, 1806. A'. 134. Γεωργ. Ἀκροπ. 30, 73, 91. «Τῶν τοιούτων ἀπάρας χωρῶν, πρὸς τὴν ἐξ ἔθους τοῖς βασιλευσίν οὐσαν ἀνάπαυσιν, ἐξ ὅτου τῆς Κ/Πόλεως γεγέννησαν ὑπερόροι, κατηντήκει τὸ Νύμφαιον». ἴδ. 187. Τὸ χωρίον νῦν καλεῖται Νίφι καὶ Νίφ. C. Christ. IV. 178.

(1) Consulat us maris. — Consulat de la mer. Histoire du commerce de toutes les nations par Scherer. Μετάφρ. Γαλ. Paris 1837. A'. 304. Depping. A'. VII. καὶ τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ. Β'. 16.

(2) La preponderanza de' Veneziani era noiva alle colonie delle altre nazioni commerciali in Oriente. Heyd. A'. 443. La pomme de discorde entre Gènes et Venise, ce fut toujours le commerce du Levant. Depping. A'. 204.

(3) Ταῦτα, καθὼς καὶ τὰς μετέπειτα προσπάθειαι τοῦ Πάπα πρὸς συμφιλίωσιν τῶν ἀντιμαχομένων πολιτειῶν ἀργεῖται ὁ Sauli A'. 52—59.

τερον κράτος ανακτήσει και λάβη την ειρηνέμενη πόλιν, τότε εν τῇ ειρηνέμενῃ πόλει, θέλει δωρήσει εἰς τὴν κοινότητα τῆς Γενοῦης, παλάτιον, σταθμόν, κτήματα, καὶ ἐσόδους, καὶ θέλει χαρίσει εἰς τὴν ειρηνέμενην κοινότητα, δηλαδὴ θέλει δωρήσει, τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας σήμερον ἀπὸ τοῦς Βενετοῦς κατεχομένην, μετὰ τῶν περὶ τὴν ἐκκλησίαν ταύτην καταλυμάτων, τὸ κοιμητήριον αὐτῆς καὶ τὸ γήπεδον τοῦ φρουρίου τῶν Βενετῶν ἐν (1) τῇ πόλει ταύτῃ, ἢ ἡ κοινότης αὐτῆ μετὰ ζήλου καὶ ἔργου (2) πέμψῃ βοήθειαν ἐκ πλοίων, πρὸς κατακτήσιν τῆς ειρηνέμενης πόλεως.

Ἰπσοσχέθησαν οἱ πρόθεσις τῆς Γενοῦης, ἐν πρώτοις, ὅτ' ἡ κοινότης τῆς Γενοῦης εἰς τὸ ἐξῆς, θέλει ἔχει εἰρήνην καὶ ἀγάπην ἀίδιον μετὰ τοῦ ἡμετέρου κράτους καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, καὶ δὲν θέλει εἰρνεύσει ἢ συνθηκολογήσει μετὰ πάντων τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν τῶν Βενετῶν, ἄνευ τῆς γνώσεως καὶ θελήσεως τοῦ ἡμετέρου κράτους, καθὼς καὶ τὸ ἡμέτερον κράτος, ὑποχρεοῦται ἵνα μὴ εἰρνεύσῃ ἢ συνθηκολογήσῃ μετὰ τῶν ἡμετέρων ἐχθρικών κοινοτήτων τῆς Βενετίας, ἄνευ τῆς θελήσεως καὶ τῆς γνώσεως τῆς ειρηνέμενης κοινότητος τῆς Γενοῦης.

Πρὸς τούτους, ἂν πλοῖον ἐμπορίου τῶν Γενοησίων εὐρεθῆ ἐν τῷ ἡμετέρῳ κράτει καὶ συμβῆ, στόλος Ηισιῶν ἢ Βενετῶν, ἢ ἐτέρων τινῶν, πολεμίων τοῦ ἡμετέρου κράτους νὰ (προσορμισθῆ ἐκεῖσε) καὶ ὁ ἀρχηγὸς ἢ ὁ δούξ ἢ ὁ φρούραρχος τοῦ τόπου ὅπου εὐρίσκειται τὸ πλοῖον τοῦτο, αἰτήσῃ ἀπὸ τοῦ πληρώματος τοῦ ειρηνέμενου πλοίου, πρὸς ἄμυναν τοῦ φρουρίου, καὶ συμφωνήσῃ μετὰ τῶν Γενοησίων τούτων, δι' ὠρισμένον τινὰ καιρὸν, δίδων ἀντιμίσθιον κατὰ τὴν συμφωνίαν δέκα ἢ εἴκοσι ἡμέρας ἢ ἐνὸς μηνός, πλείστορον ἢ ὀλιγώτερον, οἱ ἄνω ειρηνέμοι Γενοησιοὶ οἱ συμφωνήσαντες, ὑποχρεοῦνται νὰ ὑπερασπίσωσι καὶ σώσωσι τὸ φρούριον τοῦτο ὡς φρούριον ἴδιον τῶν Γενοησίων, καὶ νὰ μὴ κακοποιήσωσι ἢ πρὸδώσωσι τὸ φρούριον τοῦτο. (Ἄν δὲν ἐκτελέσωσι ταῦτα) ὑποχρεοῦνται ἡ κοινότης ὁ φρούραρχος

καὶ ὁ ἡγεμὸν τῆς Γενοῦης νὰ ἐκδικηθῶσι καὶ τιμωρήσωσι τούτους, ὡς νὰ ἦσαν ἐν ὁμοίᾳ περιστάσει, προδοταί τῆς κοινότητος τῆς Γενοῦης (1).

Αὕτη εἶναι ἐν μέρει ἡ συνθήκη τοῦ Νυμφαίου (2). Νικηφόρος ὁ Γρηγορᾶς λέγει, ὅτι δὲν συνήργησαν εἰς τὴν ἄλυσιν οἱ Γενοησιοὶ (3). Ὁ στόλος τῶν Γενοησίων ἀπέπλευσεν ἐκ Γενοῦης τὸν Ἰούλιον, ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς συνθήκης ὑπὸ τῆς Γενοῦης, καὶ τὴν 29ην Ἰουλίου εἰσῆλθε διὰ τοῦ Ἐπταπυργίου νότιον Μιχαῆλ ὁ Στρατηγόπουλος, καὶ ἀπεδίωξεν ἐκ τῆς Κ/πόλεως τοὺς Γάλλους καὶ Βενετούς.

Ἡ ἄλυσις τῆς Κ/πόλεως ἦτον ἐπιχειρήμα ἀπρομελέτητον, καὶ μολονότι δὲν συνεπολέμησαν μετὰ τῶν Βυζαντινῶν οἱ Γενοησιοὶ (4), οὐδὲις δικαιοῦται νὰ τοὺς κατηγορήσῃ, ὅτι δὲν εἶχαν πρόθεσιν νὰ ἐκτελέσωσι τὰ ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ Νυμφαίου ὑποσχεθέντα.

Γνωστὸν εἶναι ὅτι, πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Στρατηγόπουλου, οἱ Λατίνοι μετὰ πολλῶν πλοίων καὶ ὀπλιτῶν ἐπολιόρουσιν τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ Δαφνουσίαν (5). Οἱ Βυζαντινοὶ, εἰσελθόντες τοῦ Στρατηγόπουλου, ὡς ἐκ ληθάργου ἐγερθέντες, ἐπέπεσαν κατὰ τῶν Λατινῶν. Κατὰ τὴν συμβουλήν Ἰωάννου, φύλακος

(1) Sauli. A'. 60.

(2) In quella età si incolparono gravemente i Genovesi per causa della lega da essi fatta col Paleologo contro i Veneziani. Κατὰ τοὺς Ἱστορικοὺς Giustiniani καὶ Foglietta, ὁ Πάπας Οὐρβάνος Δ'ος τοὺς ἀφώρισε. Sauli A'. 64.

(3) « Διὰ τῆς σφῶν βοηθείας γενομένης αὐτῆς ἐγχαρτίς ». A'. 97. Κατὰ τὸν Sauli. A'. 62. οἱ Φλωρεντινοὶ Ἱστορικοὶ Matteo Villani καὶ Ricordano Malaspina, ὁμολογοῦν ὅτι συνέπραξαν οἱ Γενοησιοὶ. Ἀξιοπιστότερος πάντων εἶναι ὁ Γρηγορᾶς, δεικνύων ἀντίθετον τὴν σύμφασιν ταύτην λέγων: « Πρὶν γὰρ ἀλῶσαι τὴν βασιλείαν, συνέρωντες τὴν τοιαύτην αὐτοῖς: παρέγειν ἀτέλειαν ὁ βασιλεὺς ». A. 97. Ἰωαν. Κανταουζ. Γ'. 488 Μεγάλως σφάλει καὶ ὁ στρατηγὸς Serristori, γράφων, nell' anno 1260 la flotta genovese ricondusse Michele Paleologo sotto le mura di Constantinopoli.—Illustrazione di una carta del mar nero del 1351 Firenze. 1856. Hist. de la République de Gènes, par Emile Vincens. Paris. 1842. Τόμ. A'. 328—9.

(4) « Κάπετα παραδόξως ἀκούει τὸν Κωνσταντινοῦ τὸ μέγα θαῦμα τῆς οἰκουμένης ἀλοῦσαν βασιλεῦς ὑπ' ὀκτακοσίων ἀνδρῶν ». Ν. Γρ. A'. 87. Φραντζῆς: 49.

(5) Γ'. Παρχμ. A'. 445. Ν. Γρηγ. A'. 85 Νικηφόρος Πατρ. Κ/πόλεως. 76. « ἐν τῷ . . . Πόντῳ οὐ σμακρὰν τῶν Χηλῶν, κείται ἡ Βθθνία νῆτος, ἧτις καὶ Δαφνουσία . . . λέγεται » Μελ. Γεωγρ. Γ'. 419.

(1) Τὸ φρούριον τοῦτο, ἐν τῇ παλαιᾷ συνοικίᾳ τῶν Βενετῶν, κατεῴρισαν οἱ Γενοησιοὶ, καὶ μετέβησαν ἐν Γενοῦῃ τινὰς λίθους αὐτοῦ. Ηεγλ. A'. 409. ἐκδικιομενοι τοὺς Βενετούς: τ' αὐτὰ πράξαντας μετὰ τὴν ἄλυσιν τῆς Πτολεμαίδος.

(2) Instantier et efficaciter. σελ. 65.

καὶ οἰκίους θεράποντος τοῦ Βαλδουίνου, ἐνέ-
πρσαν πάσας τὰς οἰκίας τῶν Λατίνων (1). Οἱ
ἐν τοῖς πλοίοις Λατίνοι, οἱ ἐπανελθόντες ἐκ
Δαρδανείων, ἐβλεπαν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέ-
κνα ζητούσας βοήθειαν, ἀλλ' ἡ καιομένη παρα-
λία ἦτον ἀδιάρρηκτον τείχος μέσον αὐτῶν καὶ
τῶν γυναικῶν. Ἐκ τῶν καιομένων οἰκημάτων
καὶ ἀποθηκῶν, ἤρπασαν ὅτι ἤδυναντο οἱ Βυ-
ζαντινοὶ (2). Τότε κατὰ τὸν Παχυμέρη (3),
« καὶ δίκας ἐτίνονον ἄντικρυς Ἴταλοὶ, ὧν ἐκεῖ-
νοι ποτὲ πρὸς Ῥωμαίους ἐπόουν ».

Δις λοιπὸν ἀπετεροβόθησαν τὰ ἐν τῇ παρα-
λίᾳ οἰκήματα τῶν Λατίνων, κατὰ τὴν βασι-
λεῖαν αὐτῶν ἐν Βυζαντίῳ. Πρῶτον, τὴν 19ην
Αὐγούστου 1203 καὶ δευτέρον τὴν σήμερον.

Ἡ ἀνάγκησις τοῦ Βυζαντίου, καὶ ἡ μετὰ
τῶν ἀγεράχων καὶ πολλῶν ἀπίστον Γενουην-
σίων φιλία τῶν ἡμετέρων αὐτοκρατόρων, ἐπέ-
φερε μυρία δεῖνά οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς αὐτοκρά-
τορας ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν
λαὸν τοῦ Βυζαντίου.

Δ.

Οἱ ἐν Βυζαντίῳ δικμεινάντες Γενουήνσιοι,
Βενετοὶ καὶ Ησαῖοι, μετὰ προφανοῦς χαρᾶς
ὑπαδέχθησαν τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον (4). Ὁ
νεαρὸς αὐτοκράτωρ ἀφῆκεν αὐτοὺς ἐλευθέρους
νὰ πολιτεύωνται κατὰ τοὺς νόμους τῆς ἰδίας
πατρίδος, ὑπ' ἄρχοντα στελλόμενον παρὰ τοῦ
συνεδρίου τοῦ γένους αὐτῶν. Τῶν μὲν Γενουην-
σίων ἐκκλείτο Ποτεστάτος, τῶν δὲ Βενετῶν
Παισούλος, τῶν δὲ Ησαίων Κόνσουλος (5). Εἰς

(1) Πῶ ὑπάπτουσι παρατίχαι, ὅπου μέλλον οἶκος
καὶ πράγματα? ὁ δὲ καὶ νεμόμενον τοὺς οἴκους ἐ-
σπίδει. Γ. Παχυμ. Α'. 147. « ἀλλὰ τὰ Ῥωμαϊκὰ
στρατεύματα τοῦτο γνόντες, πῦρ τὰς οἰκίας τῶν Λα-
τίνων ἐπέβαλον παρὰ τὸν αἰγιαλὸν κειμέναις, καὶ ἐ-
νέπρσαν ταῦτα, καὶ πρῶτα μὲν τὰς τῶν Βενετικῶν,
εἶτα τῶν ἄλλων γένων, αἱ καὶ χίμψους κατωμόμα-
ζον. Γ. Ἀκρομ. 192. Φραντζῆς. 48

(2) « Καὶ γυμνοὶ ἐκ τῶν κοιτῶν ἐξήρχοντο, καὶ
φόνος πολλὸς κατ' αὐτῶν ἐγένετο καὶ ἀπώλειαι » Φραν-
τζῆς. 49.

(3) Α'. 448.

(4) Παχυμέρης. Τόμ. Α'. 162.

(5) « Ποτεστάτος ἐξουσιαστὴν εἶποι ἂν ἡ Ἑλλήνων
γλώσσα . . . τοῖς μὲν (Βενετοῖς) ὑπὸ Παισούφ, ὡν
Ἑλλήνων ἂν εἶποι ἐπίτροπον, τοῖς δὲ Ησαίοις, κοι-
νοσουλφ, ἑφορμ » κτλ. Γ. Παχυμέρης. Τόμ. Α'. 162
Ν. Γρηγορῆς. Τόμ. Α'. 97. Ὁ ὡν καλούμενος Παί-
σούλος ἐπὶ τῆς Λατινοκρατίας ἐκαλεῖτο ποτεστάτος,

τοὺς συμμάχους Γενουηνοῖσι, ἐχάρισεν ἀπέλειαν
καὶ ἐμπορίαν ἐλευθέρην κατὰ ζήτην καὶ θά-
λασσαν. Μετὰ τινὰ καιρὸν, ἐχάρισε τὰ αὐτὰ
προνόμια εἰς τοὺς Βενετοὺς καὶ Ησαίους. Οὗ-
τοι δὲ, κύριοι πρότερον τῆς Κ/Πύλειος, ἀπὴρ-
χοντο δεσπόμενοι ἐκ τῆς πόλεως. Τοῖς μείναν-
τας χειρῶν ἀκατίας καὶ ἀγοραχίους συνεχώρησε
νὰ δικμεινῶσιν ἐντὸς τοῦ Βυζαντίου (1). Τοιου-
τοτρόπως ἐθώπευσε τοὺς ἐν Βυζαντίῳ Λατίνους,
καὶ διὰ δώρων ἀνεχαίτιζε τὴν ὁρμὴν νῆσ ἐν
Ἰταλίᾳ ὁμογενῶν, παρασκευάζοντων νέας ἐν
Εὐρώπῃ δυνάμεις, ἵν' ἀνακητίσωσι τὸ ἀπολε-
σθὲν κράτος. Ὁ Βαλδουίνος, ὁ τελευταῖος αὐ-
τοκράτωρ, συνέζηυσε τὴν ἐκτουτὸ θυγατέρα με-
τὰ τοῦ Καρόλου τῆς Σικελίας, δίδων προίκα
τὴν μερίδα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, τὴν ὁποίαν
ἔμελλον ὁ Κάρολος ν' ἀνακητίσῃ (2).

Μικρὸν μετὰ ταῦτα, κατὰ τὸν αὐτὸν συγ-
γραφέα (3), ὁ Παλαιολόγος βλέπων τοσοῦτους
Γενουηνοὺς συνεργουμένους καὶ πλείους προσ-
δοκωμένους, χάριν τῆς μετὰ τῶν Βυζαντινῶν
ἐπικερδοῦς ἐμπορίας, ὑποπετυόμενος αὐτοὺς
ὡς « ὑπερβόρως καὶ σωβαροῦς », καὶ φοβούμε-
νος μὴ ἐξῶθεν βοηθούμενοι, φασιάσωσιν ἢ ἐγει-
ρωσι πόλεμον κατὰ τοῦ κράτους, διέταξεν αὐ-
τοὺς μὲν ἵνα μετοικήσωσιν εἰς τὴν Ἠράκλειαν
τῆς Θράκης, τοὺς δὲ Βενετοὺς καὶ Ησαίους,
εὐαχίρτους ὄντας, ἐνέκρινεν ἵνα μείνωσιν ἐντὸς
τοῦ Βυζαντίου, ἐκλέγοντας ἰδίους τόπους πρὸς
οἴκησιν (4), καὶ τελούοντας, ὡς πρότερον, τοὺς
αὐτοὺς φόρους.

Μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ κράτους, ὁ Πάπας,
ἀνακηρούχας προδοτὰς καταπτύστους τοὺς Γε-
νουηνοὺς, τοὺς βοηθήσαντας τοὺς Γραικοὺς
ἵν' ἀνακητίσωσι τὴν βασιλείαν αὐτῶν (5), καὶ

καὶ κοινῶς halio, bailio. Δουκά. Γλωσσάριον. Τόμ.
Α'. — Militiz. Τόμ. Β' 25. Ἐνδοτε ἐγράφετο καὶ
Μπαούλος. Κωδ. Ὁφ. 112. 210 Μ. καὶ Μ Γ'.
139.

(1) « Πλὴν τοῖς Γενουταῖς οὐκ εἶχε πιστεύειν ἐντὸς
περικεκλιμένου τοῦ ἀπτεροῦ. Γ. Παχυμ. Τόμ. Α'.
163. — « Μετὰ μὲν τοῦ ἐξωσθῆναι τῆς πόλεως τοὺς
Λατίνους, ἐναπελείβθη χειρωνακτικὸν καὶ ἀγορας
ἀσχολούμενον πληθὸς, σύμμιχτον ἐκ τε Βενετικῶν καὶ
Πισσαίων ». Ν. Γρηγορῆς. Τόμ. Α'. 97.

(2) Γ. Παχυμ. Τόμ. Α'. 163. 317.

(3) Γ. Παχυμ. Τόμ. Α'. 167.

(4) Βίβλαιον εἶναι, ὅς οἱ Βενετοὶ καὶ Ησαῖοι ἐξέ-
λεξαν τοὺς αὐτοὺς τόπους, τοὺς ὁποίους εἶχαν πρὸ
τῆς ἀλώσεως καὶ ἐπὶ τῆς Λατινοκρατίας.

(5) Furono per ciò scomunicati da papa Ur-
bano IV. ma essi più che mai continuarono a

βλέπων ματαιουμέναις τὰς ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν ἐλπίδας αὐτοῦ, δὲν ἔπυσε προτρέπων τοὺς Εὐρωπαϊοὺς εἰς νέας κατὰ τῶν Γραικῶν σταυροφορίας. Μόνοι οἱ Ἰταλιῶται Βενετῶν ὤπλισαν πλοῖα, ἐπιζήσαντες παραλίους τινὰς πόλεις τῆς Ῥωμανίας ν' ἀνακτήσωσι καὶ διατηρήσωσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Ἡ κατὰ τῶν εὐνοουμένων Γενουησίων ἔχθρα, κατετάραττε τοὺς Βενετούς, βλέποντας τούτους σήμερον κυρίου ἀπαντος τοῦ ἐμπορίου τῆς Ῥωμανίας καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Ὁ σφόδρος τῶν Βυζαντιῶν, μετὰ τινων πλοίων Γενουησίων, εἰς μάτην ἐναυμάχησε κατὰ τῶν Βενετῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ Πελάγῳ. Ὁ Παλαιολόγος, βλέπων ὅτι ματαιῶς ἠγωνίζετο κατὰ τῶν πολυχρήθμων καὶ ἄριστα ὤπλισμένων Βενετικῶν πλοίων (1), παρήτησε τὴν ἄνισον πάλιν (2).

Ὀλίγον μετὰ ταῦτα, ὁ Παλαιολόγος (3), μαθὼν ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Γενουησίων Γουλιέλμος Ρουέριος, συνεννοούμενος μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας, ἐμηχανᾶτο ἵνα ὑποτάξῃ ἐκ νέου τὸ κράτος ὑπὸ τοὺς Λατίνους, ὠργίσθη, οὐχὶ κατὰ τῶν Γενουησίων μόνων, ἀλλὰ κατὰ πάντων τῶν ἐν τῇ πόλει κατοικοῦντων Λατίνων, τοὺς ὁποίους διέταξε ν' ἀποδημῶσιν ἐκ τῆς Κ/πόλεως (4). Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν Ἰταλῶν συγγραφέων, ἡ κοινότης τῆς Γενουῆς, ἀγνοοῦσα τὰς πονηρὰς βουλὰς τοῦ Γουερκίου, τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος μετὰ τινα κληρὸν ὠμολόγησεν, ἐξώρισεν αὐτὸν ἰκέτουςε δὲ τὸν Μιχαὴλ ἵνα μὴ τιμωρήσῃ τοὺς Γενουησίους ἕνεκα τῆς κκοβουλίας τοῦ ποτεράτου. Τότε (1264) κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τούτους, ἀπεδημησαν ἄπαντες οἱ Γενουησίοι εἰς τὴν Ἡράκλειαν. Ἡ Γενουά δὲ, κηδομένη τῆς σωτηρίας τῆς ἀποικίας, ἤτησεν ἀπὸ τὸν ἄκαμπτον αὐτοκράτορα, τὸν Γαλατᾶν, διὰ κατοικίαν τῶν Γενουησίων. Περὶ τούτων ὅλων οὐδεμίαν μαρτυρίαν ἔχομεν τῶν ἡμετέρων συγγραφέων. Εἰ-

κάζω, ὅτι οἱ μέχρι τοῦδε φίλοι τοῦ αὐτοκράτορος δὲν μετωκίζοντο ἄνευ λόγου εἰς τὴν Ἡράκλειαν, μακρὰν ἀπὸ τὰς ἀγορὰς τοῦ Βυζαντίου καὶ ὑποκειμένου νὰ ζημιώσῃ ἀπὸ τοὺς ληστεύοντας τὰς Ἑρακλικὰς κωμοπόλεις τοῦ Βυζαντίου, βραβύρους. Περὶ δὲ τῶν Βενετῶν καὶ τῶν ὀλίγων Πισαίων, γνωρίζομεν ὅτι ἔμειναν ἐντὸς τοῦ Βυζαντίου, εἰς τὰς προτέρας αὐτῶν συνοικίας καὶ ἀποβάθρας. Ἐκ τούτων καταφαίνεται, ὅτι ὁ Παλαιολόγος μετὰ τὴν ἀνάκρισιν τοῦ Γουερκίου, ἀνεκάλεσε τὴν διαταγὴν αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἀποίκησιν τῶν Γενουησίων ἐν Ἡρακλείᾳ, ὁ Παλαιολόγος, βαρυνόμενος τὴν φιλίαν τῶν Γενουησίων, τῶν μετ' ἀλλήλων ἐριζόντων, καὶ ποθῶν ἵνα ἔχῃ ἰσχυροὺς συμμάχους ἐν Ἰταλίᾳ, ἔρχισε θεωπεύων τοὺς Βενετούς διὰ τινος αἰμαλώτου Βενετοῦ ἐν Κωσαντινουπόλει (1). Ἡ κοινότης τῆς Βενετίας, σφόδρα ποθοῦσα τὴν μετὰ τῆς Ῥωμανίας ἐμπορίαν, τὴν ἐπικερδέστατην τῶν χρόνων τούτων, καὶ ἐλπίζουσα ἐκεῖθεν ν' ἀποδιώξῃ τοὺς Γενουησίους, ἔπεμψεν εἰς Κ/πολιν δύο πρέσβεις, τὸν Ἰάκωβον Δελφῖνον καὶ Ἰάκωβον Κονταρῖνον, συνυπογράφοντας μετὰ τοῦ Παλαιολόγου τὸ 1265 συνθήκην, ἐκ τῆς ὁποίας ἀντιγράφω τὰ ἀφορῶντα τὴν ἱστορίαν τῶν Γενουησίων (2).

Μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς συμμαχίας καὶ τῆς βοηθείας τῶν Βενετῶν κατὰ τῶν προσβαλλόντων τὸ Βυζαντινὸν κράτος, εἶτε χριστιανῶν εἶτε ἀσεβῶν, λέγει ἡ συνθήκη. « Ἴνα ἀποδιώξῃ ἡ βασιλεία μου ἀπὸ τῆς χώρας αὐτῆς καὶ τοὺς ἔχθρους αὐτῶν τοὺς Γενουίτας. καὶ οὐ μὴν παραλάβῃ αὐτούς· εἴαν δὲ ποτὲ τῶν καιρῶν προσέλθωσιν οἱ Γενουῖται τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ παρακλητεύωσιν αὐτὴν, ἵνα δέξῃται αὐτοὺς εἰς ἀγάπην, ἄλλως οὐ μὴν ποιήσῃ ταῦτην ἡ βασιλεία μου μετ' αὐτῶν, εἰ μὴ μετὰ εἰδήσεως τοῦ δουκὸς Βενετίας καὶ τοῦ κουμουνίου, σωζομένου τοῦ παρόντος· ὀρκομωτικῶς τῆς βασιλείας μου πρὸς τὴν Βενετίαν· ἀλλ' οὐδὲ ἡ Βενετία ἵνα παραδέξῃται αὐτοὺς εἰς ἀγάπην ἄνευ εἰδήσεως τῆς βασιλείας μου, σωζομένου τοῦ πρὸς τὴν βασιλείαν μου ὀρκομωτικῶς τῆς Βενετίας. Ἐὰν δὲ οἱ τοιοῦτοι ἔχθροι αὐτῶν, ἀρκατωσώσι

far quanto di male potevano ai Veneziani. Militz. Τόμ. Β'. 84. ἐν σμκ. Elle (ἡ Γενουα) ne fit aucun cas ni des foudres de Rome. etc. 18. 400.

(1) Tafel καὶ Thomas. Τόμ. Γ'. 403.

(2) Heyd. Τόμ. Α'. 321. Sauli. Τόμ. Α', 69. Κατὰ τὸν συγγραφέα τούτον, τῶν Ἰσίων Γενουησίων αἱ ἐριδες, diedero cziandino motivo all' ira concetta da Michele Paleologo contro il nome Genovese. 74.

(3) Heyd. Τόμ. Α'. 321.

(4) Buchon. Recherches. Τόμ. Γ'. σελ. 2.

(1) Heyd. Τόμ. Α'. 322. — per via di Arrigo Trevisano. Sauli. Τόμ. Α'. 75.

(2) Τὴν συνθήκην ταύτην κατεγράφην οἱ κ. κ. Μ. καὶ Μ. ἐν τῷ τόμῳ Γ'. σελ. 76.

» κάτεργα ἐπὶ τῷ ἔλθειν κατὰ τῆς χώρας τῆς
» βασιλείας μου, ἵνα ἀρκατώσωσι καὶ οὗτοι
» κάτεργα, καὶ ἐργωνται πρὸς ἀντιπαράταξιν
» αὐτῶν καὶ βοήθειαν τῆς χώρας τῆς βασι-
» λείας μου, πρὸς τὸ ποσὸν τῶν Γενουητικῶν
» ζύλων καὶ πρὸς ὃ διακρίνουσιν οὗτοι ἀντι-
» παρτάζεσθαι αὐτοῖς ».

Διὰ λόγους ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς τὴν σήμερον, ἡ Βενετία δὲν ἐπεκύρωσε τὴν συνθήκην αὐτήν, διότι ἤλπιζε διὰ τῆς βοήθειας τῶν Λατίνων ἡγεμόνων, ν' ἀνακτήσῃ τὸ Βυζαντινὸν κράτος καὶ ἀναλάβῃ τὴν προτέραν αὐτῆς ἐμπορικὴν εὐκλειαν (1). Πιθανόν, ἄλλοι ὀρεγόμενοι νέας κατὰ τοῦ Παλαιολόγου σταυροφορίας, ἀπέτρεψαν τὴν συνετὴν ταύτην δημοκρατικὴν ἀπὸ τὴν ἐπικυρώσειν τῆς συνθήκης. Τρία ἔτη μετὰ ταῦτα (1268), ἡ Βενετία ἐπεκύρωσε νέαν συνθήκην, ἥττον συμφροστέραν τῆς προηγούμενης, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀνακαλοῦνται οἱ κατὰ τῶν Γενουησιῶν διωγμοὶ (2). Ἀναφέρεται πρὸς τοῦτοισι, ὅτι δέον νὰ εἰρνεύουσιν οἱ ἐν τῷ κράτει ἐνοικοῦντες Γενουήσιοι καὶ Βενετοὶ, νὰ μὴ προσβάλλωσιν ἀλλήλους, εἴτε κατὰ ξηρὰν, εἴτε κατὰ θάλασσαν, ἀπὸ τὴν Ἄβυδον μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου (3). Διὰ τοῦ ὄρου τούτου ἤλπιζεν ὁ αὐτοκράτωρ ἵνα κωλύσῃ τὰς αἰματοκήρας ἐριδας τῶν δύο τότε ἰσχυρῶν καὶ ἀντιζήλων δημοκρατιῶν. Ἡ συνθήκη αὕτη ἐμελλε νὰ διαρκέσῃ πέντε ἔτη. Ἀπὸ τὴν συνθήκην ταύτην μανθάνομεν, ὅτι τῆς προτέρας μὴ ἐπικυρωθείσης ὑπὸ τῆς Βενετίας, ἀνεστάλη ὁ διωγμὸς τῶν Γενουησιῶν, κατοικοῦντων εἰσέτι τὴν Ἡράκλειαν.

Πιθανόν νὰ συνήργησεν εἰς ταῦτα ἡ ἀποσολὴ Βυζαντινοῦ πρέσβεως ἐν Γενουῇ τὸ 1267 (4). Πρὸ πάντων φρονῶ, συνήργησεν ἡ πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς ὑπεροψία τῶν Βενετῶν, καὶ τὰ κατὰ τοῦ κράτους πονηρὰ αὐτῶν μελετήματα.

Πιθανόν νὰ ἐπανῆλθαν οἱ Γενουήσιοι (1) ἐκ τῆς Ἡρακλείας τὸ ἔτος τοῦτο, καὶ κατόκησαν οὐχὶ τὰς προτέρας αὐτῶν συνοικίας ἐν Βυζαντίῳ ἀλλὰ τὸν ἀπέναντι Γαλατῶν (2). Βέβαιον εἶναι ὅτι οἱ εὐάριθμοι Βενετοὶ κατοίκουον τὴν παραλίαν τῆς Κ/πόλεως, ἀπὸ Περάματος μέχρι τῆς πύλης τῶν Δρουγγαρίων, εἰσέτι τὸ 1285 (3). Τῶν δὲ γειτόνων αὐτῶν Ησαίων αἱ ἐκκλησίαι καὶ τὰ δημόσια κτίρια ἐδόθησαν εἰς τὴν κοινότητα τῆς Φλωρεντίας, ὀλίγον πρὸ τῆς τελευταίας ἀλώσεως.

Ὁ Παλαιολόγος μετὰ τὴν τελευταίαν συνθήκην μετὰ τῶν Βενετῶν, ὑπονοήσας τὴν κατ' αὐτοῦ ἔχθραν τούτων καὶ ἐτέρων Ἰταλῶν, ἤρχισε μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἀνακαινίζων τὰ τείχη τῆς Κ/πόλεως, καὶ ἐφοδιάζων αὐτὴν με τροφὰς, ἵνα ἀντιπαραταχθῇ εἰς τὸν κατ' αὐτοῦ μελετώμενον πόλεμον τοῦ ἀτρομήτου βασιλέως τῆς Ἰταλίας Καρόλου. Τότε κατὰ τὸν Παχυμέρη (4), « ἡσφαλίζετο δὲ καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς » Περαιῆς Γενουίτας, ὡς μὴ συνεπιθῶνται » στέργοντες τὰς σπονδὰς ὃ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ » ἄλλως φυλάττειν τὴν πρὸς τοὺς ἐπελευ- » σομένους κοινωσίαν κτλ ». Ὁ Παχυμέρης, ὁ μόνος ἡμῶν ἱστορικὸς, δὲν ἐνόμισεν ἄξιον λόγου νὰ ἱστορήσῃ τὸ ἔτος τῆς ἀπὸ Ἡρακλείας εἰς Γαλατῶν μετοικήσεως τῶν Γενουησιῶν. Ἐκ τῶν γραφομένων του ὁμῶς καταδόχλον εἶναι ὅτι τὸ 1268, οἱ Γενουήσιοι κατοίκουον τὸν Γαλατῶν.

Καλὸν εἶναι πρὶν προχωρήσωμεν νὰ εἴπω, διατὶ ὁ Παλαιολόγος ἐπαναφέρων τοὺς Γενουησίους ἐξ Ἡρακλείας ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐκτενὴ παραλίαν τοῦ Γαλατῶ. Ὁ Σάουλη (5) ἐξυμνεῖ τὸν Γαλατῶν ἡστόπον καταλλήλοτατον πρὸς ἐμπορίαν, χαίροντα τὰ αὐτὰ πλεονεκτήματα τῶν παραλίων τῆς ἀντιπέρας Κωνσταντινουπόλεως, μὲ λιμένα βαθὺν καὶ ἀσφα-

(1) Heyd. Τόμ. Α'. 324.

(2) Propter treguam istam, non debent expelli Januenses de Constantinopoli vel Imperio suo. Tafel καὶ Thomas. Τόμ. Γ'. 96.

(3) Ταῦτα ἦσαν γνωστὰ καὶ εἰς τὸν Παχυμέρη. Τόμ. Β'. 239 « οἱ δὲ εἰς τοσοῦτον ἀδοξάτως ἐξώκειλαν (δηλ. οἱ Βενετοὶ) ὥστε καὶ σογκείμενον παρὰ βασιλέως ἀρχήθεν τοῦ δεξαμένου τὰ γένη, ὥστε διαφορὰς ἐμμάχησεν αὐτοῖς ἐκτός, ἐνδοθεν μὲν τῶν τῆς Ἄβυδου στενῶν, ἐνδοθεν δὲ τοῦ Φύρου, οὗτε κατὰ θάλασσαν μάχεσθαι, τὸ μόνον δὲ τούτων πάσαις ἄβατον μάχαις. » κτλ.

(4) Heyd. Τόμ. Α'. 329.

(1) Heyd. Τόμ. Α'. 329.

(2) « Πρὸς τῇ Γαλατῇ σφᾶς αὐτοὺς ἐπιμήκιστον παρεκτείνοντες κατοικεῖν ». Γ. Παχυμ. Τόμ. Α'. 168.

« Ἐν τούτῳ ἐσομβιβάσθημεν ἐκεῖνος ὁ Παλαιολόγος « Μὲ τὸ κομμοῦν τῆς Γένοβας, τὸν Γαλατῶν τοὺς δι-
» ρει,

« Ὅπου ἐν ἐκεῖθεν τῆς πόλεως, ἀπέκει τοῦ λιμῶνος ». Buchon. Τόμ. Β'. σελ. 47. στίχ. 1277.

(3) Tafel καὶ Thomas. Τόμ. Γ'. 327. 345.

(4) Τόμ. Α'. 366. ἐν σελ. 186, περιγράφει λεπτομερῶς τὴν ὑπὲρ τῆς ἀνακτίσεως τῶν τειχῶν φρονεῖα τοῦ Μ. Παλαιολόγου.

(5) Τόμ. Α'. 66.

λῆ. Ἡ μετέπειτα ἐμπορικὴ εὐκλεία τοῦ προαστείου τούτου, τεκμαίρει τὴν σύνεσιν τῶν Γενουησιῶν πολιτῶν (1). Μετὰ τὴν μελέτην ὅμως τῶν Ἱταλικῶν συνοικιῶν ἐπὶ τῆς ἀπέναντι παραλίας τοῦ Βυζαντίου καὶ μετὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς πλοσίον ἀκροπόλεως, εἰκάζω ὅτι ὁ Παλαιολόγος μετόπισε τοὺς Γενουησίους ἐν Γαλατῆ, οὐχὶ χαρίζομενος εἰς τὰς ἱεσείας τῆς Γενοῦης, ἀλλ' ὅτι παρατείνων τ' ἀνάκτορα πρὸς δυσμὰς μέχρι τῆς νῦν πύλης τοῦ Εὐγενίου, παρελάβεν ἐντὸς τοῦ νέου ἀνακτορικοῦ περιόλου πᾶσαν τὴν συνοικίαν τῶν Σαρακηνῶν καὶ μέγα μέρος τῆς συνοικίας τῶν Γενουησιῶν, ἐκτεινομένης πρὸς ἀνατολὰς τῆς πύλης τοῦ Νεωρίου. Διατὶ νὰ μένωσιν ἐντὸς τοῦ Βυζαντίου οἱ Βενετοὶ καὶ Πισαῖοι, εἰς τὰς ἀρχαίας αὐτῶν συνοικίας, καὶ ν' ἀπέλθωσιν οἱ Γενουῆνσιοι πιστοὶ σύμμαχοι τῶν Βυζαντινῶν ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου εἰς Γαλατῆν, χώρην τότε ἀτείχιστον; Οὐδεὶς τῶν ἡμετέρων ἱστορικῶν μνημονεύει τὴν ἀνέγερσιν τοῦ νέου τείχους τοῦ αυτοκρατορικοῦ περιόλου, καὶ τὴν παντελῆ ἐρήμωσιν τῶν ἄλλοτε περιωνύμων παλατιῶν. Νικήτας ὁ Χωνιάτης (2) πολλάκις μνημονεύει τὸ μέγα παλάτιον, τὸ ὅποιον ἔκειτο ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ χώρου τοῦ θωμανικοῦ τεμένους Σουλτᾶν Ἀχμέτ. Τὸ παλάτιον τοῦ Βουκολέοντος, πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κ/πόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, ἦτο προσφιλὲς ἐνδιαιτήμα τῶν βασιλέων. Τὸ μέγα παλάτιον παρημελήθη εἴτε δι' ἀπορίαν χρημάτων, εἴτε διὰ τὴν πλειοτέραν ἀλλοιήν τοῦ Βουκολέοντος. Ἐπὶ τῶν Λατίνων, «ἡ πόλις δουλωθεῖσα οὐδεμίαν ἐδέξατο παρ' ἐκείνων ἐπιμέλειαν πώποτε» (3). Τὰ παλάτια ταῦτα ἂν καὶ καταρρέοντα διεσώζοντο μέχρι τοῦ 1261.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους οἱ Βυζαντινοὶ βασιλεῖς κατόικουν τὸ παλάτιον τῶν Βλαχερνῶν. Οὐδεὶς μετὰ ταῦτα ἀναφέρει τὸ μέγα παλάτιον, τοῦ ὁποίου τοὺς μεγαλοπρεπεῖς θαλάμους τὰς φιάλας καὶ ἐκκλησίας, περιέγραψε Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος.

Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παχυμέρη, ἀνεκαίνισε καὶ ὕψωσεν ἅπαντα τὰ τείχη τῆς πόλεως, ἕνεκα τῆς ἐπικειμένης στρατιᾶς τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας. Τότε, προσκαλέσας καὶ τοὺς Γενουησίους ἐξ Ἡρακλείας, τοὺς ὁποίους καὶ ἐφοβεῖτο καὶ ἐθώπευε, παρεχώρησε τὸν ἀπέναντι Γαλατῆν, διότι τὸ τείχος τῶν ἀνακτόρων ἐπεκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ κυκλώπειου τείχους καὶ τὸν Ἅγιον Δημήτριον μέχρι τῆς πύλης τοῦ Εὐγενίου, περιέκλεισε μέγα μέρος τῆς ἐμπορικῆς παραλίας τῶν Γενουησιῶν. Συγγρόνας καὶ διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἀπεδιώχθησαν καὶ ἐκ τῆς συνοικίας αὐτῶν οἱ Σαρακηνοὶ, καὶ κατόικησαν πλοσίον τῆς πύλης τοῦ Ἁγίου Ἀιμυλιανοῦ, νῦν Δροῦτε πασᾶ καπουσοῦ (4).

Ἐκ τούτων ὄλων, Κύριοι, σαφηνίζονται τὰ αἴτια τῆς ἀποπομπῆς τῶν Γενουησιῶν ἐκ τῆς περιτεταχισμένης πόλεως. Τούτους καθὼς καὶ τοὺς ὁμογενεῖς Βενετοὺς ἐμπορευομένους ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει, μνημονεύουν συχνότατα οἱ ἡμετέροι ἱστορικοὶ. Οἱ Βενετοὶ εἰς στενοτάτας συνοικίας ἐνδιαιτώμενοι, οὐδέποτε ἠνώχλησαν τοὺς βασιλεῖς. Τὰ μελετήματα ταῦτα πιθανὸν νὰ πείσωσιν τοὺς Ἱταλοὺς συγγραφεῖς, τοὺς ὑπερμωνοῦντας τὴν σύνεσιν τῶν Γενουησιῶν καὶ μυκτρίζοντας τὸν Παλαιολόγον διὰ τὴν παρεχώρησιν τοῦ Γαλατῆ, ὅτι ὁ κατὰ τοῦ Καρόλου ἀμυνομένος αυτοκράτωρ, παρεχώρησε τὸν Γαλατῆν ἀντὶ τῆς ἐν Βυζαντίῳ ἀπολεσθείσης συνοικίας αὐτῶν.

Τὸ 1275ον ἐπεμψεν ἡ Γένοα τὸν πρέσβυν Λαφροράγκον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, καὶ συνυπεγράφη συνθήκη μεταξύ Γενοῦης καὶ τοῦ Παλαιολόγου, τῆς ὁποίας τὸ Λατινικὸν κείμενον εὐτυχῶς διεσώθη εἰς τ' ἀρχαία τῆς Γενοῦης (2). Ἐκ τῆς μετέπειτα ἱστορίας τῶν Γενουησιῶν μετὰ τῶν Βυζαντινῶν βασιλέων, καταφαίνεται ὅτι ἡ συνθήκη αὕτη ἦτον ἡ βάσις τῆς μετέπειτα πολιτικῆς ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλόμενων ἐπεκυρώθη ἐν Γενοῦῃ τῇ 2ῃ Ὀκτωβρίου, παρόντων τοῦ δυνδὸς καὶ πάντων τῶν

(1) Ἡ παραχώρησις τοῦ Γαλατῆ, λέγει ὁ Militiz Τόμ. Β'. 88, fut accueillie de la part des Génois avec les plus grandes demonstrations de joie.

(2) «Διατιμῶν τὸνον καὶ βασιλεῖς (Ἰσαάκιος) ἑαυτῶν τε καὶ τοῦ γαμβροῦ, εἰς μὲν τὸ μέγα παλάτιον οὐδαμῶς ἀφικνεῖται.» Ν. Χων. 674. «Τὸ μέγα παλάτιον ἐπείσιν ἐμπαρῶς.» Ψ. 697. «Τῶν μεγάλῳ παλατιῳ προεμένον οὐγ' ἐκόν» (ὁ Ἰσαάκιος). Ψ. 702. Γεώργιος ὁ Ἀκροπολίτης, διηγούμενος τὴν ἐσοδὸν τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου ἐκ τῆς χροστῆς πύλης, λέγει, «Ἐπὶ τὸ μέγα κατηντήκει παλάτιον.» 197. «ἐλθόντα δὲ τὸ πρῶτον οἰκῆσαι παρὰ τὸ ἔγγιστα τοῦ ἱπποδρόμου παλάτιον.» Ν. Γρηγορᾶς. Τόμ. Α'. 87. «Ὁ δὲ τῆς πόλεως κατάρχων Βαλδοῦστος ἐπὶ τὸ μέγα παλάτιον ὤρμησε.» (Γ'. Ἀκροπ. 192), ὄλλγον πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κ/πόλεως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ 1261.

(3) Ν. Χων. Τόμ. Α'. 88.

(4) Κ/πολις, Σκαρλ. Βυζ. Τόμ. Α'. 294.

(2) Sauli. Τόμ. Β'. 204.

συμβούλων τοῦ λαοῦ. Μεταγλωττίζω τοὺς κυριωτέρους ὄρους τῆς συνθήκης ταύτης.

Ἄν Γενουήνσιός τις, ἢ Γενουήνσιοι τινες, ἢ οἱ χαίροντες δικαιοῦματα Γενουησίων (1), βλάψωσιν ἄνθρωπον ἢ ἀνθρώπους τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἐν λόγῳ, ἐν ἔργῳ, ἐν βουλῇ, κτλ. νὰ τιμωρῶνται ἀπὸ τὸν ποτεστάτον, κατὰ τοὺς νόμους καὶ τὸ ἔγκλημα ἂν ὅμως ὁ ποτεστάτος δὲν τιμωρήσῃ τοὺς ἐνόχους κατὰ τὸ δίκαιον, ὁ αὐτοκράτωρ νὰ τιμωρήσῃ αὐτοὺς κατὰ τοὺς ποινικοὺς αὐτοῦ νόμους.

Ἄν Γενουήνσιοι προσέλθωσιν ὠπλισμένοι, εἴτε διὰ ξηραῖς, εἴτε διὰ θαλάσσης ὡς πειραταί, καὶ βλάψωσι γαίαις ἢ ἀνθρώπους τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, καὶ συλληφθῶσι, νὰ τιμωρῶνται ἀπὸ τὸν ποτεστάτον κατὰ τὸν νόμον, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη ἂν ὅμως δὲν συλληφθῶσιν, ἢ διαφύγωσιν, ὑποχρεοῦται ἡ κοινότης τῆς Γενουῆς ν' ἀποτίσῃ τὴν ζημίαν γενομένην εἰς τὰ πράγματα καὶ κτήματα τῶν ζημιωθέντων, ἀπὸ τὰ κτήματα τῶν ζημιωσάντων.

Πρὸς τοῦτοις, ὁ ἐν Ῥωμανίᾳ στελλόμενος ποτεστάτος, ὡς ἀρχηγὸς τῶν Γενουησίων, ἵνα ᾖναι ἀνὴρ τιμῶν τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν κοινότητα τῆς Γενουῆς.

Ἄν Γενουησίους τις εὐερέθῃ λαμβάνων πρᾶγμα ἄλλου μὴ ὄντος Γενουησίου καὶ ἐμπορεύηται αὐτὸ ἐντὸς τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ὡς πρᾶγμα ἴδιον, τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἢ τὸ ἐμπόρευμα καὶ ὁ κύριος αὐτοῦ, νὰ υπάγωνται εἰς τὴν κρίσιν τοῦ αὐτοκράτορος δυναμένου νὰ πράξῃ κατὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ. Ὁ Γενουησίου δὲ, ὁ παρὰ τὰς συνθήκας κλέπτων νὰ τιμωρῆται ἀπὸ τὸν ποτεστάτον κατὰ τὸ ἔγκλημα καὶ τὸν νόμον.

Ἄν Γενουησίους ἢ Γενουησίοις, ἐξάξωσι λαθραίως ἐκ τοῦ κράτους χρυσίον ἢ ἀργύριον καὶ συλληφθῶσι, νὰ τιμωρῶνται ἀπὸ τὸν ποτεστάτον κατὰ τὸν νόμον.

(1) Τὸ κείμενον λέγει, *vel qui pro Januensisibus se distinguuntur*. Ὅσπερ εἶναι *ei vbi protégés τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων*. Ἐκαλοῦντο πολλὰς *distrituali*. Οἱ Ἱταλοὶ συγγραφεῖς οὐδὲν περὶ τούτων λέγουσιν. Πιθανόν ἦσαν Βυζαντινοὶ ἐν Γαλατζί μετὰ τῶν Γενουησίων συγκατοικοῦντες, διερμηνεῖται, μεστὰ ἢ ὑπέλληλοι αὐτῶν, προτιμῶντες τὴν ξένην ἐθνικότητα, ἕνεκα τῶν πολλῶν ἐμπορικῶν προνομίων τῶν Γενουησίων. Τὰ πρὸ τοῦ 1261 ἔγγραφα οὐδέποτε ἀναφέρονται τοιοῦτους ὑπηκόους τῶν ἔθνων. Millitz. Τόμ. Β'. 85. 436 ἐν σελι. Ἐν τῇ συβήκῃ τοῦ Ἰωάν. Παλαιολόγου μετὰ τῶν Βενετῶν (1390). «ὅτι τινὲς Βενετικοὶ καὶ καταλογιζόμενοι Βενετικοὶ ἐγένοντο.» κτλ. Μ. καὶ Μ. Γ'. 438.

Ἄν Γενουήνσιοι τινες ἐν τῷ κράτει τοῦ αὐτοκράτορος, φρονέωσι βλάβωσιν ἢ ἄλλως κακοποιήσωσι Γραικόν, ἢ ἑτερόν τινα ἄλλογενῆ, διατελοῦντα ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ὄφρῆι ἐὶ ὁ ποτεστάτος ἐνόρκως νὰ ζητήσῃ τὸν κακοῦργον μετ' ἐπιμελείας καὶ ἄνευ δόλου, καὶ τιμωρήσῃ αὐτὸν κατὰ τὸ κακούργημα ἂν ὅμως οὗτος διαφύγῃ, ὑποχρεοῦται ἡ κοινότης νὰ ἰκανοποιήσῃ τοὺς ζημιωθέντας ἀπὸ τὰ κτήματα τοῦ κακοῦργου ἂν ὄχι, (1), νὰ ἰκανοποιήσῃ ἡ κοινότης. Ὁ πρέσβυς ὑπογράφας τὸν ὄρον τοῦτον, ἤτησεν ἵνα καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὰ αὐτὰ πράξῃ κατὰ τῶν Γραικῶν κακοποιούντων Γενουησίου.

Οἱ Γενουήνσιοι οἱ ἐξάγοντες ἐκ τοῦ κράτους, κατὰ τὸν νόμον καὶ τὴν θέλησιν τοῦ αὐτοκράτορος, σίτον καὶ ἄλλα τροφίμα, ἵνα κομίζωσι ταῦτα εἰς τὴν κοινότητα τῆς Γενουῆς, ἢ εἰς τὰς γαίαις τῆς κοινότητος, καὶ οὐχὶ τὸς ἄλλων χωρῶν τὸπον ἢ λιμένα τῶν ἐχθρῶν τῆς Ῥωμανίας. Ὁ παραβαίνων τὸν νόμον τοῦτον ἵνα τιμωρῆται ἀπὸ τὸν ποτεστάτον κατὰ τὸν νόμον.

Πρὸς τοῦτοις, ὁ αὐτοκράτωρ δύναται νὰ λαμβάνῃ πλοῖα καὶ ὀλιγάδας Γενουησίας μετὰ δικαίου ναύλου καὶ ἀποστείλῃ αὐτάς, ὅπου ἔχει ἀνάγκην κατὰ τὰς συνθήκας ἂν τοιαῦτα πλοῖα τύχωσι ναυλωμένα παρ' ἄλλων καὶ ἐμπεριέχωσιν ἤδη μέρος ἢ ὅλον τὸ φορτίον αὐτῶν, δὲν πρέπει, ἕνεκα τῆς ἀνάγκης ταύτης τοῦ αὐτοκράτορος ν' αὐξήθῃ ὁ ναύλος, ἢ νὰ γίνωνται ἄλογοι αἰτήσεις ἂν δὲν συμφωνήσωσιν εἰς ταῦτα οἱ Γενουήνσιοι πλοίαρχοι, ὁ ποτεστάτος μετὰ τῶν συμβούλων Γενουησίων, ἵνα ὠρίσωσιν ἐν δικαιοσύνῃ τὴν τιμὴν τοῦ ναύλου, καὶ δώσωσιν αὐτὸν εἰς τοὺς πλοίαρχους, ἂν καὶ μὴ στέργοντας.

Πρὸς τοῦτοις, ἂν Γενουήνσιοι βοηθήσωσιν ἐχθροῦς τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ λάβωσιν ἐπιστολὰς καὶ κομίσωσι ταύτας εἰς ἄλλους, ἐχθροὺς τοῦ ἡμετέρου αὐτοκράτορος, καὶ δώσωσιν εἰς αὐτοὺς ὑποσχέσεις ἢ λάβωσι παρ' ἐκείνων ἐπιστολὰς καὶ κομίσωσι πάλιν ταύτας εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ αὐτοκράτορος, ἂν εὐρεθῶσιν, ἵνα τιμωρῶνται ἀπὸ τὸν ἐν Ῥωμανίᾳ ποτεστάτον κατὰ τὸ δίκαιον.

Πρὸς τοῦτοις, κατὰ τὰ ἄνω εἰρημένα περὶ ἐμπορευμάτων κομιζομένων εἰς Κ/πολιν ἀπὸ τοῦς Γενουησίου, ὁποιοῦδήποτε εἶδους, καὶ ἂν

(1) Δηλ. ἂν δὲν συλληφθῇ.

ἦναι ταῦτα, ὀφείλου ἵνα φανερώσωσι τὰ ἐμπορεύματα εἰς τοὺς τελῶνας, συμφώνως μετὰ τῆς γενομένης συμβάσεως καὶ μεθ' ὄρκου, καθὼς ἔθως εἶναι ἐν πωλῶνται καὶ ἀγοράζωνται διὰ τῶν μεσιτῶν τοῦ τελωνείου ἢ καὶ εἰς ἄλλους τόπους κατὰ τὴν συνθήκην τῶν τόπων αὐτῶν. Ἄν τυχὸν ἐμπόρευμα ἀγορασθῆ ἢ πωληθῆ ἄνευ μεσίτου, ὀφείλου ἵνα καταδειξῶσιν αὐτὸν ἢ αὐτοὺς ἀπὸ τὸν ὅποιον ἢ τοὺς ὁποίους ἠγόρασαν ἢ ἐπώλησαν, ἵνα λάθωσιν οἱ τελῶναι τὸ δικαίωμα αὐτῶν. Ἄν τις δολίως πωλήσῃ ἢ ἀγοράσῃ, νὰ τιμωρηθῆ ἀπὸ τὸν ποτεστάτον κατὰ τὸν δόλον αὐτοῦ πρὸς τούτους ἵ' ἀποτίσῃ ἕλον τὸ ὅποιον δολίως ἀφῆρξεν ἀπὸ τοὺς τελῶνας τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἐκ τῆς ἐμπορικῆς ταύτης συνθήκης, μανθάνομεν, ὅτι εἰς τοὺς Γενουηνοὺς καὶ Βενετούς, παρεχωρήθη ἀπὸ τὸν Παλαιολόγον ἵνα δικάζωσιν εἰς ἴδια δικαστήρια καὶ ἀλλήλους κακοποιούντας ὑπηκόων αὐτῶν. Πᾶς Γενουηνοὺς φονεύων, ἠλυσίων, ἢ ἄλλως κακοποιῶν Γραικῶν, ἢ ἄλλογενῆ ὑπήκοον τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἐδικάζετο μὲν ἀπὸ δικαστᾶς ὁμοφύλου, καὶ ἐτιμωρεῖτο κατὰ τοὺς νόμους τῆς Γενούης, συνέδρευεν ὅμως εἰς τὸ δικαστήριον ἐπίτροπος τοῦ αὐτοκράτορος. Ὅμοίως καὶ οἱ Γραικοὶ οἱ κακοποιούντες τοὺς Γενουηνοὺς ἐδικάζοντο εἰς τὰ ἐπιχώρια δικαστήρια, εἰς δὲ τὸν ποτεστάτον ἢ τὸν ἐπίτροπον αὐτοῦ, παρεχωρήθη ἵνα ἐπιβλέπῃ τὴν δίκην καὶ ἰκετεύῃ τὸν αὐτοκράτορα, ὅσάκις ἐνόμιζεν ὅτι δικίως δὲν ἐδικάσθη ὁ κατηγορούμενος.

Ἡ ποσότης τοῦ Παλαιολόγου εὐμένειαι, μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς Ἰταλοὺς, λέγοντας ὅτι ἡ Γένουα εὐγνωμονούσα, οὐχὶ μόνον δὲν ἔδωκεν εἰς τὸν Κάρολον τῆς Σικελίας τὴν αἰτουμένην ἐπικουρίαν κατὰ τοῦ Παλαιολόγου, ἀλλ' ἀνήγγειλε μάλιστα εἰς τὸν βασιλέα τὴν ἐκστρατείαν ταύτην (1), μεταιωθεῖσαν ἕνα καὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Σικελίας κατὰ τοῦ Κάρλου.

Οἱ Γενουῆνσιοι, τοὺς ὁποίους καλεῖ λιζίους τῆς βασιλείας ὁ Παχυμέρης, ἔγιναν μετὰ τὴν ἄνω συνθήκην κράτος ἐν κράτει (2). Ὑπὸ τὰ ὄμμακα τῶν Βυζαντινῶν βασιλέων, ἐδιοικοῦντο κατὰ τοὺς νόμους τῆς Γενούης, ἀπὸ Γενουην-

οὺς ἄνδρας, ἐν Γενούῃ ἐκλεγομένου καὶ ἐκείθεν εἰς Γαλατᾶν ἀποστελλομένου. Οὐδένα φόρον ἐτέλουν. Ὅ ποτεστάτος, κατὰ τὴν ἄνω συνθήκην ὄφειλε νὰ ἦναι συνετός καὶ ἀρεστός εἰς τὸν βασιλέα. Τὴν συνθήκην ταύτην, ὁμοίαν ἐτέρων ἐν Συρίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ γενομένων, ἐμιμήθησαν ἀκολούθως καὶ ἅπαντα τὰ Χριστιανικὰ ἔθνη εἰς τὰς μετὰ τῶν Ὁθωμανῶν διαπραγματεύσεις αὐτῶν. Αὐτὰς αἱ συνθήκαι εἶναι αἱ βάσεις τῶν μετέπειτα Εὐρωπαϊκῶν συμβάσεων. Ἡ πολιτεία τῶν Βυζαντινῶν μεγάλως ἐπενήργησεν ἐπὶ τοῦ βίου τῶν συγχρόνων καὶ μεταγενεστέρων ἐθνῶν.

Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, τὸν ὅποιον πολλοὶ μέμφονται ὡς Λατινοφρονῶντα, μεγάλως ἐκῆδετο τῆς τιμῆς καὶ ἀξιοπροπέσις τῆς βασιλείας.

Εἰς τὸν Ἐμμανουὴλ Ζαχαρίαν, εὐπατρίδην Γενουῆνσιον, μεγάλως ἐεργετήσαντα τὸ κράτος, ἔδωκεν ὁ Παλαιολόγος τὸ 1275ον τὴν Φωκαίαν, περιέχουσαν ἀνεξάντητον πλοῦτον σιπητήριον, χρησίμου εἰς βαρὴν ἐρίων (1). Τὸ 1303 κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰσπανοῦ Μουντάνερ (2), εἰργάζοντο εἰς ἀνδρούξιν τῆς σιπητήριος, τρεῖς χιλιάδες Γραικῶν, ὑπὸ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ζαχαρίου. Μὴ ἀκούμενος ὅμως εἰς τὸν πλουσιώτατον τῆς Φωκαίας καρπὸν, ἤτησεν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα ἵνα κωλύσῃ τοὺς Γενουηνοὺς ἀπὸ τὴν ἐξαγωγὴν τῆς σιπητήριος ἐκ τῶν νοτιῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου πόντου. Τὴν αἴτησιν ταύτην τοῦ ἀκρόστου Ζαχαρίου παρεχώρησεν ὁ αὐτοκράτορ. Ταύτην τὴν ἐμπορίαν μετήρχοντο οὐχὶ μόνον οἱ ἐν Γαλατᾶ Γενουῆνσιοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πολῖται τῆς Γενούης, ποτὲ μὲν ἀναπλέοντες μέχρι τοῦ Εὐξείνου, ποτὲ δὲ ἀγοράζοντες αὐτὴν ἀπὸ τὰς ἀποθηκᾶς τοῦ Γαλατᾶ. Οἱ ἐν Γαλατᾶ Γενουῆνσιοι ἂν καὶ δυσαναχαιτούμενοι, φοβούμενοι ὅμως τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως ἀγογγύσας ὑπέταχθησαν εἰς τὴν διαταγὴν αὐτοῦ. Γενουῆνσιοι ἔμποροι ναυπηγῆσαντες μέγα πλοῖον ἐν Γενούῃ, διέπλευσαν τὸν Βόσπορον ἔνευ τῆς συνήθους πρὸς τὸν βασιλέα εὐφημίας παρὰ τὸ πα-

(1) Heyd. Τόμ. Α'. 332.

(2) Ἐν τῇ Πτολεμαίῳ κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα ἦσαν δεκαεὶ ἀρχαὶ ξένα. Berping. Τόμ. Α'. 91. Οἱ κακοῦργοι κατέργον χάριν σωτηρίας εἰς ἄλλην ἀρχήν.

(1) Ἐπει πολλῆς τινι χρόνῳ ταῦτα τὰ ἐξ ἐρίων ὑφάσματα μιλόντες, χρώμασι διαφόροις. Γ. Παγομ. Τόμ. Α'. 420. Sauli Τόμ. Α'. 89. Berping. Τόμ. Α'. 421. Κατὰ τὸν συγγραφεὰ τοῦτον ἐξήγοντο ἐκ τῆς Φωκαίας 14,000 κανταρίων σιπητήριος κατ' ἔτος. Buchon. Recherches. Τόμ. Γ'. LXXVIII. LXXIX.

(2) Heyd. Τόμ. Α'. 333.

λάτιον· τῶν Βλαχερνῶν (1). Ὀφελούμενοι ἀπὸ νότιον ἄνεμον διέπλευσαν τὸν Βόσπορον, προσωρίζοντο εἰς τοὺς λιμένας τοῦ Πόντου, ποτὲ μὲν ἐμφορεύμενοι, ποτὲ δὲ πειρατεύοντες· τέλος συλλαβόντες καὶ πλοῖον φέρον στυπτηρίαν, ἐπλήρωσαν τὸ πλοῖον αὐτῶν, καὶ μετὰ θάρρους ἀπέπλευσαν διὰ τὸν Βόσπορον. Ὁ Παλαιολόγος μαθὼν τὸν διάπλουον τοῦ πλοίου, καὶ τὴν προφανῆ αὐτοῦ καταφρόνησιν, ἀπεράσισε καὶ τὸ πλοῖον νὰ συλλάβῃ καὶ τοὺς πειρατὰς νὰ τιμωρήσῃ. Οὗτο δὲ καλῶς ἐγίνωσκαν τὴν πρόθεσιν τοῦ βασιλέως, διότι οὐχὶ μόνον διέπλευσαν τὸν Βόσπορον ἄνευ τῆς συνήθους εὐφρομίας, ἀλλὰ μετεκόμιζαν στυπτηρίαν εἰς ζέονους ἐμποροὺς ἀνήκουσαν, καὶ ἀπχορευθεῖσαν χάριν τοῦ ἐν Φωκίᾳ Ζαχαρίου. Πλοῖον δὲ, ὅτι οἱ πειραταὶ οὗτοι ἐμάνθικαν τὰ ἐν Βυζαντίῳ κατ' αὐτῶν παρασκευαζόμενα, ἀπὸ τοῦ ἐν Γαλατῇ συμπολίτας αὐτῶν, τοὺς διαπλέοντας τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Ὁ βασιλεὺς, ἵνα συλλάβῃ καὶ τιμωρήσῃ τοὺς πειρατὰς, συνέλεξε πολλὸν στρατὸν χειρῶν καὶ ναυτικῶν, περὶ τὸ στόμιον τοῦ Βοσπόρου, ὑπὸ ἀρχηγὸν τὸν βεσσιτιρίτην Ἀλέξιον τὸν Ἀλυάτην (2), ἐνῶ ὁ ἴδιος ἐπεθεώρει τὰ πάντα. Τὸ πλοῖον καταπλεύσαν ἐντὸς τοῦ Βοσπόρου, περιετυλιγμένον ἔχον τὸ σκάφος μετὰ βροσίων δερμάτων, ἵνα φυλάττηται ἀπὸ τὰ βέλη τῶν Βυζαντινῶν, συνελήφθη μετὰ κρατερῶν μάχην. Μετεκομίσθη εἰς τὸ βασιλικὸν νεώριον· οἱ πειραταὶ ὑπέστησαν τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν. Ἐξώρυσξαν καὶ τινων τοὺς ὀφθαλμούς, διὰ τὴν πρὸς τὸν βασιλέα καταφρόνησιν.

Συγγράμμοις συνέθη καὶ ἐν Γαλατῇ ῥηζῆς, διακινδυνεύσασα τὴν σωτηρίαν τῶν ἐκεῖσε ἐνοικούντων. Γενουήνσιόν τινα κομπορημονοῦντα καὶ λέγοντα, ὅτι καὶ πάλιν τὴν Κ/πολιν θέλουσιν κατακτήσει οἱ ἡμέτεροι, Γραικοὶ ἐπλήξε καὶ ἀπετύφλωσε (3). Τοῦτον πάραυτα ἐθανάτωσαν οἱ Λατῖνοι. Τὸν φρονεῖ ἀπῆτη ὁ βασιλεὺς καὶ μὴ συλλαμβανόμενον, διατάξε τὸν

Μουζάλονα Μιχαὴλ ἵνα περικυκλώσῃ πάσας τὰς οἰκίας τοῦ Γαλατᾶ. Ἐκεῖσε συνήχθη ἄπαν τὸ ἐν τῇ πόλει στρατιωτικόν, περιμένον τὴν κέλευσιν τοῦ βασιλέως ἵν' ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Γενουησίων. Οὗτοι δὲ, βλέποντες τὸν ἐπιεικόμενον ὄλεθρον καὶ τὸ ἄκαμπτον τοῦ Παλαιολόγου, ἀπέστειλαν πρὸς τὸν βασιλέα δύο προσθέντας μετὰ σχοινίου περὶ τὸν τράχηλον, ἱκετεύοντες καὶ ὑποσχόμενοι πειθῆ εἰς τὰς προσταγὰς του (1). Οὕτω ταπεινωθέντες κατεμάλαξαν τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως καὶ διὰ πολλοῦ χρυσίου ἀνεπλήρωσαν τὰς ζημίας καὶ δαπάνας τοῦ κράτους.

Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, μετὰ τοῦ ὁποῖου συνυπέγραψαν οἱ Γενουήνσιοι τὴν συνθήκην τοῦ Νυμφαίου, καὶ ἀπὸ τὸν ὅποιον παρέλαβαν τοσαῦτα προνόμια, οὐδέποτε συνεχώρει τὰς κατὰ τοῦ κράτους παρανομίας τῶν Ἰταλῶν. Τὰ ἐμπορικὰ ὅμως προνόμια χορηγηθέντα εἰς τοὺς Γενουησίους, τοὺτους μὲν ἐπλοῦτιζαν, τοὺς δὲ Βενετοὺς καὶ ἐτέρους Ἰταλοὺς ἐξήμιον. Οἱ τότε ἡγούμενοι δὲ ἐνόησαν, ὅτι τοσαῦτα προνόμια εἰς ζέονους παραχωρούμενα κατέβλαπταν τοὺς ὑπάρχουσ αὐτῶν. Οἱ Βυζαντινοὶ, οἱ μετὰ τῶν ξένων τοῦτων ἐμπορευόμενοι, ἐβλεπν τοὺς ἐν Γαλατῇ Γενουησίους πλουτοῦντας, καὶ μετὰ δουκατεῖαν προσέχοντας ἐν πλούτῳ καὶ πλοῖοις τοὺς Βενετοὺς αὐτοῦς, κυριοὶ πρὸ ὀλίγου τοῦ κράτους. Ἐπικερδεῖς ἦσαν αἱ μετακομίσεις τῶν ἐμπορευμάτων ἀπὸ τοῦ Πόντου εἰς Εὐρώπην. Κύριοι δὲ νὰ διαπλέωσι τὸν Εὐξείνιον Πόντον, διὰ τῆς βουλῆς τοῦ βασιλέως, εἰς τοσαῦτῃ ἀφοσίῳ ἐφθασαν, ὥστε καὶ χειμῶνος μεσοῦντος νὰ περιπλέωσιν ἐν αὐτῷ, μετὰ μακρῶν πλοίων. ἀποκλείοντες οὐχὶ μόνον τοὺς Βενετοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς Βυζαντινοὺς, ἀπὸ τὰς θαλασσοπολείας (2).

(1) «Μηδὲ γὰρ εἶναι τὸν προσέχοντα τοῖς ἐνταυθοῖς ἐκ Γενοῦαις, πρὶν ἂν πρὸς ταῖς Βλαχερνῶναις γενόμενον βασιλέα τε εὐφρημῆν τὰ εἰκότα καὶ προσκυνεῖν, ἐτέρωθεν τρέπεσθαι.» Γ. Παχυμ. Τόμ. Α'. 421. ὁ Ν. Γρηγορᾶς. Τόμ. Α'. 434 λαλεῖ περὶ δύο πλοίων, Κωδ. Κορσοπ. 75.

(2) Γ. Παχυμ. Τόμ. Α'. 423.

(3) Ἡδὴ δὲ τις (δηλ. τὸν Γενοσησίω). . . προχειρότερον ἔσχε τὸ ζῆφος τῆς γλώττης, καὶ παραχρῆμα τὸν ἄνθρωπον τοῦ βίου ἀπῆλλαξε.» Ν. Γρηγορᾶς. Τόμ. Α'. 434. Γ. Παχυμ. Τόμ. Α'. 425.

(1) Pieni di spavento gli abitanti (δηλ. τοῦ Γαλατᾶ) elessero allora tumultuarimente due deputati, et li mandarono subitamente colla corda al collo a chiedere misericordia all'Imperatore. Sanli. Τόμ. Α'. 91. Οὐδαί ἐκ τῶν ἡμετέρων λαλεῖ περὶ σχοινίου. Ὁ Ν. Γρηγορᾶς. Τόμ. Α'. 434. σαφηνίζει τὸν φόβον τῶν Γενοσησίων, λέγων «οὐκ ἂν γὰρ σφίσι τευχῶν ὀχυρώματα ἦν.»

(2) Ἀσασθὴ περὶ τοῦτων ὄλων εἶναι τὰ γραφόμενα τοῦ Παχυμῆρη. Τόμ. Α'. 420. Νομίζω ὅτι δὲν ἐκώλυαν ἄλλοις ἀπὸ τὸν πλοῦν τοῦ Εὐξείνιου πόντου, ἀλλὰ οὗτοι δὲν ἠδύνατο νὰ συναγωνίζωνται μετ' αὐτῶν. Κατὰ τὸν Herping. Τόμ. Α'. 481., οἱ Βενετοὶ μὴ δυνάμενοι νὰ πλέωσιν ἐν τῷ Εὐξείνιῳ πόντῳ, ὑπέφραν τότε μεγάλην αἰδοσίαν.

Μιχαήλ ὁ Παλαιολόγος ἀπέβησε τὸ 1282. Εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀνδρόνικον τὸν Β'. ἐστάλη ἐκ Γενοῦσας ὁ Ἰάκωβος Δόριας. Ὁ Ἀνδρόνικος ἀπεσχέθη ν' ἀποζημιώσῃ πάντας τοὺς Γενονησίους, ζήμιωθέντας ἀπὸ τοὺς ὑπαικούσας αὐτοῦ.

Ἀνανεώσας ὀλίγον μετὰ ταῦτα, διὰ δέκα ἔτη τὴν μετὰ τῆς Βενετίας προηγουμένη συνθήκην (1), ἐπανάλαθε τὸν ὅρον ἵνα μὴ ἐξωσθῶσιν ἐκ τοῦ κράτους οἱ Γενοῦησιοί, καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν Ἄβυδον μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἵνα μὴ βλάπτωσιν ἀλλήλους οἱ Βενετοὶ καὶ Γενοῦησιοί. Ἡ δὲ βασιλεία ἔν' ἀποζημιῇ τὸν ζημιωθέντα, ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ζημιώσαντος. Ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ, οὐδὲς λόγος περὶ τῶν ζημιῶν τῶν Βενετῶν ἐμπορίων, γινομένων ἀπὸ πειρατῶν Γραικοῦ καὶ Γενονησίου, καὶ πολλάκις ἀπὸ τοὺς ἰδιοῦς ὑπαλλήλους τοῦ κράτους (2).

Χρόνος τινας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιχαήλ Παλαιολόγου, οἱ Ἀραβες τῆς Συρίας ἀπεδίωξαν ἀπὸ τὴν Συρίαν καὶ Αἴγυπτον τοὺς σταυροφόρους καὶ τοὺς ἐκεῖσε ἐμπορευομένους Λατίνους (3). Τὴν καταστροφὴν ταύτην ἐπετάχυναν αἱ ἐρίδες τῶν Βενετῶν καὶ Γενονησίων, καὶ αἱ ληστρικά ἀποβάσεις τῶν Ἰταλῶν πειρατῶν καὶ τυχοδιωκτῶν. Μὴ δυνάμενοι νὰ ἐμπορευῶνται ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπου ἐναποταμιεύοντο τὰ ἐμπορεύματα τῶν Ἰνδιῶν, ἐτρέψθησαν ἐκ νέου πρὸς τὸν Εὐξείνου Πόντον, ὅπου ἤρχιζαν ἂν προστέρχονται διὰ πολυήμερον πορείας οἱ ἐμποροὶ τῆς Κίνας καὶ τῶν Ἰνδιῶν. Οἱ Γενοῦησιοὶ δὲ προνομιούχοι ἐμποροὶ τοῦ Βυζαντίου, ἐδρεύοντες ἐν Γαλατῇ καὶ ἐλευθέρως διαπλέοντες τὸν Πόντον, ἐκάλυαν τὴν πρόσδον τῶν Βενετῶν. Οὐδὲν ἠδύνατο νὰ πράξωσιν οἱ ἐντὸς τοῦ Βυζαντίου ἐνοικούντες εὐάριθμοι Βενετοὶ, ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἀείποτε μισούμενοι (4).

Ἐνεκα τῆς ἀλαζονείας τῶν Γενονησίων, ἡ Βενετικὴ ἐμόχθησε διὰ τῶν ὄπλων οὐχὶ νὰ καταβάλλῃ τοὺς Βυζαντινοὺς, ἀλλὰ νὰ καταστρέ-

ψῇ ἅπαντας τοὺς ἐν Γαλατῇ Γενονησίους, καὶ ἀκολούθως τὰς ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ ἀποικίας αὐτῶν.

Τὴν 22αν Ἰουλίου τοῦ 1296, οἱ Βενετοὶ, ὠπλίσαντες ἑξοδομήκοντα πέντε πλοῖα, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ρογέρου Μοροζίνη (1), διέπλευσαν τὸν Ἐλλάσποντον καὶ ἐναυλόγησαν περὶ τὰ παράλια τοῦ Βυζαντίου (2). Τὸν εἰσπλουν τοσοῦτων πλοίων, ἐκθαμβὸς ὁ βασιλεὺς ἐθεώρει ἐκ τοῦ ἵπποδρόμου. Ὁ Βυζαντινὸς στρατὸς ὠπλισμένος διέτρεχε τὰ παράλια τείχην, ἵνα φρουρήσῃ αὐτὰ κατὰ τῆς προσβολῆς τῶν ξένων πλοίων. Ἀπασαὶ δὲ αἱ πύλαι κελκισιμένοι, ἐφρουροῦντο ἀπὸ πολλοῦς ὀπλίτας. Ὁ βασιλεὺς ἐπεμψέ πρὸς τοὺς Βενετοὺς ἀρχηγούς, ἐπίσημόν τινα Βενετὸν, πρέσβυν ἐκ Βενετίας, διαχέμεντα εἰσεῖτι ἐν Βυζαντίῳ, ἵνα μάθῃ διατὶ ἦλθαν τόσα πλοῖα. Ὁ πρέσβυς εἶτε ἀπὸ τοῦ Βενετοῦ κωλυόμενος, εἶτε τὸν βασιλεῖα φοβούμενος δὲν ἐπανῆλθε. Ἐνεκα τούτου ὑπονοήσαντες οἱ Βυζαντινοὶ τὰς κακὰς βουλὰς τῶν ναυάρχων, ἐφυλάκισαν τοὺς ἐν τῇ πόλει ἐνοικούντας Βενετοὺς. Μετὰ τὴν ματαίαν καταδίωξιν Γενονησίων τινῶν πλοίων, εἰσέπλευσαν καὶ ἐπλήρωσαν τὸν λιμένα τὰ Βενετικὰ πλοῖα. Οἱ πέραν Γενοῦησιοί, γινώσκοντες τὴν κατ' αὐτῶν μελετωμένην ἐφοδὸν τῶν Βενετῶν (3), ἰκέτευσαν τὸν Ἀνδρόνικον ἵνα δεγθῇ αὐτοὺς καὶ γυναικας καὶ παῖδας καὶ πράγματα ἐντὸς τοῦ Βυζαντίου. Κατένευσαν ὁ βασιλεὺς καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς « τὸ κατὰ Βλαχερνὰς μέρος » (4), ὅπου ἐβύθισαν ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ τινα πλοῖα ἐμπορικὰ πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν. Ἐκαστος κατὰ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ὠπλίσθη. Συγχερόντας μετὰ τὸν Γενονησιόν, διέβησαν εἰς τὸ Βυζαντινὸν καὶ οἱ ἐν Γαλατῇ ἐνοικούντες Γραικοί. Τὸν Γαλατᾶν, μείναντα παντελῶς ἔρημον, κατέκασαν οἱ Βενετοὶ, καὶ συναπολέσθησαν καὶ αἱ οἰκίαι τῶν Γραικῶν (5). Τά-

(1) Ὁ ναύαρχος οὗτος κοινῶς καλεῖται Malabranca. Sauli. Τόμ. Α'. 407. Depping. Τόμ. Α. 447.

(2) Γ. Παγμ. Τόμ. Β'. 237 845.

(3) Φανερόν γὰρ ἐπὶ σφᾶς εἶναι τὴν ἐφοδόν. Γ. Παγμ. Τόμ. Β'. 238.

(4) Τὸν μέσον τῆς νῦν καλομένης Ἀϊθασαρή καπούσου καὶ τῆς κλειστῆς πόλης τοῦ Κωνηγοῦ παράλιον γῶρον, καλούμενον νῦν, ὁ ἅγιος Δημήτριος τοῦ Κανάρη. Πρὸς ὄσμημας τῆς Ἀϊθασαρή καπούσου, ἦτο ἡ πόλις τοῦ παλατίου τῶν Βλαχερνῶν. Ν. Χων. 719.

(5) Πολλοὶ Γραικοὶ συνεκατόφικον μετὰ τῶν Γενονησίων ἐν Γαλατῇ, διότι εἶχαν ἐντὸς αὐτοῦ τρεῖς ἑκκλησίας, καὶ ἑτέρας διὰ τῶν ὁποίων διήλθε μετέπειτα ἡ τέρρος τοῦ Γαλατᾶ.

(1) Tafel καὶ Thomas. Γ'. 329.

(2) Ὁ κατάλογος τῶν ζημιῶν τούτων κατεχωρήθη εἰς τὸν τρίτον τόμον τοῦ πονήματος τῶν κ. κ. Tafel καὶ Thomas. σελ 459—284. κατεγράφη τὸν Μάρτιον τοῦ 1278.

(3) Sauli. Τόμ. Α'. 97.

(4) Les Francs eux-mêmes donnaient aux Grecs qui les accueillirent, le honteux spectacle d'intrigues mutuelles, de jalousies et quelqesfois de rixes sanglantes. Depping. Τόμ Α'. 445.

την τὴν ἀπόλειαν τῶν Γραικῶν βλέπων ὁ Ἀνδρόνικος, καὶ τὴν ἀθέτησιν τῆς συνθήκης διὰ τῆς ὁποίας ἀπαγορεύετο εἰς Βενετούς καὶ Γενουησιῶν ὡς ἀντιμάχονται ἐντὸς τῶν στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Βοσπόρου, ἀνεκπρόχθη σύμμαχος καὶ ἀρωγὸς τῶν κακοπραγούντων Γενουησιῶν. Ἦρχισε πάραυτα ὁ Βυζαντινὸς στρατὸς προσβάλλων ἐκ τῶν τειχῶν καὶ πύργων μὲ βέλη καὶ σφενδόνας τὰ Βενετικά πλοῖα, εἰς τρόπον νὰ μὴ δύνανται νὰ προσορμισθῶσι ἐκ πλοίων τῶν τειχῶν. Ἐπιρροήθησαν καὶ πλοῖον Βυζαντινὸν, τὸ ὁποῖον εἶχαν κυριεύσει οἱ Βενετοὶ (1).

Βλέποντες οἱ Βενετοὶ, ὅτι ματαίως ἠγωνίζοντο κατὰ τῶν Βυζαντινῶν, τῶν ὁποίων τὸ θάρρος ἀνερίπιζεν ἡ ἀνδρεία τοῦ Ἀνδρονίκου, ἐτράπησαν κατὰ τῶν ἐν Βλαχέρναις καταφυγόντων Γενουησιῶν. Οὗτοι δὲ μετὰ θάρρους καὶ τόλμης ἀντεπολέμουν. Τέλος φρονέσαντες μεγίστην τιμὰν Βενετὸν, ἠνάγκασαν τοὺς ἔχθρους ν' ἀποχωρήσωσιν ἐκ τῆς μάχης.

Ὁ βασιλεὺς, καλέσας τὸν ἀρχηγὸν τῶν Βενετῶν, καὶ τινες σὺν αὐτῷ, ἐπέπληξεν αὐτοὺς διὰ τὰς πυρποληθείσας οἰκίας τῶν Γραικῶν, καὶ τὴν προφανῆ ἀθέτησιν τῆς μετ' αὐτοῦ καὶ τῆς Βενετίας γενομένης συνθήκης.

Ὁ Ἀνδρόνικος ἔπεμψεν εἰς Βενετίαν τὸν Νικηφόρον, γεραρὸν καὶ τίμιον ἄνδρα, ἐπίσκοπον τῆς ὑπὸ τοῦ Βενετοῦ διατελούσης Κρήτης, ἐλπίζων ὅτι εὐμενῶς ἤθελαν ὑποδεχθῆ αὐτὸν οἱ Βενετοί. Ὁ βασιλεὺς ἀπήτει ἀπὸ τοῦ ἐν Βυζαντίῳ ἐνοικοῦντος Βενετοῦ ὀδοθήοντα χιλιάρχα ὑπερπύργων διὰ τὴν ζημίαν τῶν πέτρων κατοικούντων Γραικῶν καὶ Γενουησιῶν (2). Ταῦτα ἔπραξε συμφῶνως μετὰ τῶν συμβάσεων, ὀρίζουσας, ὅτι ἡ βασιλεία ὀφείλει ν' ἀποζημιώσῃ τοὺς παθόντας ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα τῶν βλαψάντων. Ἦ ἔρις αὕτη δὲν ἐπέπρωτο τόσον ταχέως νὰ λησμονηθῆ, διότι ὁ ναύαρχος Μοροζίνης εἰς τὸν ἀπόπλουον αὐτοῦ ἠρμήσατο τὴν Φώκαιαν καὶ συνέλαβε πᾶμπολλα ἐμπορικὰ πλοῖα τῶν Γενουησιῶν. Οἱ Γενουησιῶται μὴ δυνάμενοι πιθανῶς νὰ λάβωσι τὴν αἰτουμένην ἀποζημιώσιν, ἐπέπεσαν τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους κατὰ τῶν ἐν Βυζαντίῳ εὐαρίθμων

Βενετῶν, δι' αἰτίαν οὐτιδανὴν (4). Ἐνθυμούμενοι τοῦ Βενετικοῦ στόλου τὰς κκώσεις καὶ ἀρκαγίας, μὲ γυνὰ ξίφη ἐθανάτωσαν τοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ ταῖς οἰκίαις ἀθώους Βενετοῦς, δεομένους καὶ ἰκετεύοντας (2). Τὸν πατοῦλον κατεκρήμνισαν ἐκ τῆς στέγης τῆς οἰκίας αὐτοῦ. Ἔσφαζαν πάντας τοὺς ἐπιφανεῖς Βενετοῦς. Τινὲς βάνασοι, σκυτοτόμοι καὶ κίβωτοποιοί, διέφυγαν τὴν ὄργην τῶν ἔχθρῶν, καὶ μὴ τολμῶντες νὰ μείνωσιν ἐντὸς τῆς πόλεως, ἀπεδήμησαν εἰς τὴν πάτριον χώραν, ὅπου ἀνήγγειλαν τὰ γεγονότα εἰς τὴν γερουσίαν τῆς Βενετίας (3).

Ἴνα καταπραῦνη τὴν δικαίαν ὄργην τῶν Βενετῶν ὁ Ἀνδρόνικος, ἐπέμψεν εἰς Βενετίαν, δύο πρέσβεις τὸν μοναχὸν Μάζιμον τὸν Πλανούδην, καὶ τὸν ἔρρανοτρόφον Λέοντα, ἀπολογούμενος ὅτι ἀμέτοχος ἦτον ἡ βασιλεία, τῶν ὑπὸ τῶν Γενουησιῶν ἐν Κ/πόλει κατὰ τῶν Βενετῶν πεπραγμένων.

Οἱ πρέσβεις, τοὺς ὁποίους καλεῖ ἔλλογιμοὺς καὶ συνετοὺς ὁ Παχυμέρης (4), ἀφιχθέντες ἐν Βενετίᾳ, ἐκινδύνευσαν ἐν μέσῳ τοσούτων συγγενῶν τῶν ἐν Κ/πόλει θανατωθέντων Βενετῶν. Κατευνάσθη ἡ ὄργη τοῦ λαοῦ, μαθόντος ὅτι διὰ τοῦ θανάτου τῶν δύο πρέσβεων, μεγάλως ἐκινδύνευσαν οἱ ἔλαργοι εἰσέτι σωζόμενοι ἐν Κ/πόλει Βενετοί. Ἀπήτει ἡ γερουσία ἵν' ἀποδώσῃ ὁ βασιλεὺς ὅσα πράγματα καὶ χρήματα ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Βενετοῦ, ἵν' ἀποζημιώσῃ τὰς ἐν Γαλατῇ πυρποληθείσας οἰκίας, λέγουσα ὅτι ἔληξεν ἡ σύμβασις, καὶ ὅτι ταῦτα μόνον ἐν καιρῷ εἰρήνης ἐφαρμοζόνται. Ἀκαμπτος ἦτον ὁ Ἀνδρόνικος, καλῶς γινώσκων ὅτι ἡ Βενετία ἔμελλε πάλιν νέας συνθήκας νὰ συνθηκολογήσῃ, μὴ δυνάμενη νὰ ἐμπορεύηται ἴσημερον, ἢ μὴ εἰς τὰς θαλάσσας τοῦ Βυζαντίου (5)

(1) Ἐκ τινος εἰκαίας αἰτίας παρακροτήσαντες; ἐ-αυτοῦ. • Γ. Παχυμ. Τόμ. Β'. 242.

(2) Tout ce que ces deux peuples ont tenté au moyen âge pour... se ruiner réciproquement est incroyable. Bepping. Τόμ. Α'. 138. 204. • Τότε δὲ διαφωρεῖ ἐνστάσις: μερίστης μεταξὺ Γενουητῶν καὶ Βενετικῶν, ὡς πᾶσι πάντα; δι' ἔχθρας εἶναι καὶ κακὸν ἀλλήλοισι ἀπάντημα γίνεσθαι καὶ ναυτὶ πλεονεξίας καὶ ὀδοποροῦντας; περὶ. • Γ. Παχυμ. Τόμ. Β'. 232.

(3) Κατὰ τὸν Sauli μόνος ὁ ἱστορικὸς Jacobo da Varagine (Chronicon Jaunense R. I. Τόμ. IX. π. 56) μνημονεύει ἐν συντομίᾳ τὴν σφαγὴν ταύτην τῶν Βενετῶν. Ἀκολουθεῖ τὸν Παχυμέρη καὶ Γρηγορῶν.

(4) Τόμ. Β'. 243.

(5) Tutti i commercî dell' Asia si facevano a

(1) Οἱ Βυζαντινοὶ δὲν ἐλησμονήσαν τὴν εὐεργεσίαν ὑπὸ τῶν Λατίνων ἄλλωσιν τῆς πόλεως τὴ 1204, ὅταν ἀρῆκαν ἀνευλόγητα τὰ ξένα πλοῖα νὰ πλησιάζωσι τὰ παράλια τεῖχη τοῦ λιμένος.

(2) Sauli. Τόμ. Α'. 110.

Ἐν τῇ μεταξὺ τῶν δύο ἀντιμαχομένων πολιτειῶν Γενοῦσης καὶ Βενετίας γενομένη συνθήκη τῆς 2ῆς Μαΐου 1299, ἐμπεριέχεται ὁ ἀκόλουθος ὄρος. Ἄν ποτὲ οἱ Βενετοὶ προσβάλλωσι ἢ κυριεῶσιν τόπον ἢ χώραν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωμανίας καὶ ἡ κοινότης ἢ οἱ ἄνδρες τῆς Γενοῦσης, πρὸς χάριν τοῦ αὐτοκράτορος ἀποκρούσωσι τὴν προσβολὴν ταύτην, ἵνα μὴ λογιζῶνται οἱ Γενοῦησιοὶ, ἕνεκα τούτου, ἔχθροὶ τῆς Βενετίας ἢ ἀθετητὰ τῆς ἄνω εἰρήνης (1).

Τὰς συνεχεῖς διαμάχας τῶν δύο τούτων δημοκρατιῶν ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς θαλάσσις περιέγραψαν οἱ Ἰταλοὶ ἱστορικοὶ. Ἡ ἐν Γαλατῇ ἀποικία τῶν Γενοῦησίων καὶ ἡ ἐν τῇ Εὐξείνῳ πόντῳ ἐπικερδέστατη αὐτῶν ἐμπορία κατετάρατταν τοὺς ἀντιζήλους Βενετούς. Ἡ ἐφοδος τοῦ στολαρχοῦ Μοροζίνου κατὰ τῶν ἐν Γαλατῇ Γενοῦησίων καὶ ὁ προφανὴς πόλεμος κατὰ τῶν τειχῶν τοῦ ἰδίου Βυζαντίου, ἔπεισε καὶ τοὺς Βυζαντινοὺς, ὅτ' ἡ Βενετία πιθανὸν νὰ ἐπαναλάβῃ τ' αὐτὰ στρατηγήματα κατὰ τῶν Γενοῦησίων καὶ τῶν ὑπερασπιζόντων αὐτοὺς Βυζαντινῶν, ἕσπου ἐξαφανίσῃ τὴν ἀποικίαν ταύτην, καὶ δυνθῆ ἄνευ κωλύματος καὶ οὐδενὸς ἀντιζήλου, νὰ διαπλῆ τὸν Εὐξείνῳ πόντον. Τούτων ὄλων ἕνεκα, οἱ Βενετοὶ μετὰ δεκκοκτῶ τρίτηρων (2) προσέβαλαν ἐκ νέου τὴν Κ/πολιν τὸ 1302ον, καὶ ἐπυρπόλησαν πάσας τὰς ἐκτὸς τῶν τειχῶν οἰκίας τοῦ Βυζαντίου. Ὁ Ὁ Ἀνδρόνικος (3) ἄνευ πλοίων, ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τῶν Βενετῶν καὶ οὕτω κατὰ τὸν Γρηγορᾶν, «πλειὸ τῶν ζητουμένων συλλεξάμενοι χρήματα, ἀνεχώρησαν οἴκαδεν».

Οἱ Γενοῦησιοὶ πολλὰ ἄλλοτε παθόντες ἀπὸ τοὺς Βενετούς, κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μοροζίνου, ἐθεώτων τὰ γινόμενα, ἐκ τοῦ Γαλατᾶ, οὐδεμίαν βοήθειαν παρέχοντες εἰς τοὺς Βυζαντινούς.

quei tempi per la navigazione del Mediterraneo. Restarono solo aperte a Venezia le strade del mar nero et dell' Armenia. Sauli. Τόμ. Α'. 99. 100. 122.

(1) Sauli Τόμ. Α'. 124. ἐν σημ.

(2) Ὁ Sauli. Τόμ. Α'. 127 λέγει ὅτι ἐκ τῆς Βενετίας ἐξέπευσαν 13 πλοῖα, τὰ ὅποια εἰς τὸν διάπλουον παρέλαβαν ἐπτά ἕτερα πειρατικά. Ν. Γρηγορᾶς. Τόμ. Α'. 208.

(3) Ἐφ' μὴ κεντῆσθαι τρίτηρις ἀνιστρατευόμενος. Ν. Γρηγορᾶς. Τόμ. Α'. 208. Ἄζια ἀναγκάσεως εἶναι τὰ ὅσα περὶ τῶν Βυζαντινῶν πλοίων Ἰστροφῆ ἐν σελ. 176.

τινοὺς' τουλάχιστον οὐδεὶς λόγος περὶ αὐτῶν εἰς τοὺς ἡμετέρους συγγραφεῖς.

Οἱ Γενοῦησιοὶ γινώσκοντες κάλλιον τῶν Βυζαντινῶν βασιλέων τὴν κατ' αὐτῶν ἔχθραν τῆς Βενετίας, ἤτησαν ἀπὸ τῶν Ἀνδρόνικων τὴν ἄδειαν νὰ περιπαρῶσιν τὸν Γαλατᾶν, ἵνα εἰς τὸ ἐξῆς προφυλάττωνται ἀπὸ τὰς ἐφοδῶν τῶν Βενετῶν.

Ταῦτα ἐπιβεβαιοῦνται ἀπὸ ἔγγραφον Λατινικὸν, διασωθὲν εἰς τ' ἀρχεῖα τῆς Γενοῦσης καὶ δημοσιευθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Σκόουλ (1). Χρονολογεῖται τὸν Μάιον τοῦ 1303ου, καὶ κατεγράφη ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἄνω ἐκστρατείαν τῶν Βενετῶν. Μολοντί τὰ πλείεστα τῶν ἐν τῷ ἔγγραφῳ ἐμπεριεχομένων εἶναι σήμερον ἄσφαῖ, καὶ οἱ ἐν αὐτῷ μνημονευόμενοι τόποι καὶ ναοὶ πρὸ πολλοῦ ἐξηφανίσθησαν, καλὸν εἶναι ἵνα μεταγλωττίσω αὐτὸ, χάριν τῆς ἡμετέρας ἱστορίας καὶ τῆς μελέτης τῶν μετέπειτα ἐν Γαλατῇ γεγονότων.

Ἄῶ τόπος ἐν Γαλατῇ δωρηθεὶς εἰς τὴν ἐνδοξὸν κοινότητα τῆς Γενοῦσης, δι' ὀρισμὸν τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν Αὐτοκράτορος, ἔχει τὸν ἀκόλουθον ὄρον. Ἀρχεταὶ ἀπὸ τὴν παραλίαν παρὰ τὴν ἀποβάθραν καλουμένην παλαιὸν ναυπηγεῖον, μακρὰν αὐτῆς ὅσον βήματα εἰκοσι πέντε τῶν ἐπτά σπιθαμῶν (2), καὶ ἀνέρχεται πρὸς βορρᾶν, ἀφίμων ἀριστεροῦθεν τὰ ἱερὰ ὄρια καὶ τὸν σεπτὸν ναὸν τοῦ τιμίου προφήτου καὶ προδρόμου τοῦ Κυρίου, Ἁγίου Ἰωάννου, καὶ μακρὰν τῶν ὀρίων αὐτοῦ ὅσον βήματα τρεῖς. Ἐπειτα εἰσέρχεται ἐντὸς τινὸς ἀμπέλου τοῦ Περδικάρη, λαμβάνων ἀπὸ τὴν ἄμπελον ταύτην, γῆν τεσσάρων βημάτων, καὶ φθάνει εἰς τὸν χάνδακκα αὐτῆς. Ἀπὸ τὴν παραλίαν μέχρι τοῦ χάνδακος τῆς ἀμπέλου εἶναι βήματα τῶν ἐπτά σπιθαμῶν, καθὼς ἀνωτέρω ἐρρήθη, ἐννεήκοντα. Ἐκ τοῦ μέρους τούτου ὑπάγει δι' εὐθείας γραμμῆς πρὸς ἀνατολάς, λαμβάνων ἐκ τῆς αὐτῆς ἀμπέλου τέσσαρα βήματα, καὶ παρατεινόμενος εἰσέτι δι' εὐθείας γραμμῆς, φθάνει εἰς τὴν ἄμπελον τῆς σεπτῆς μονῆς τοῦ Λιβός. Ἀφίγει ἀριστεροῦθεν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου καὶ μεγαλομάρτυρος Θεοδοῦλου, ἀπέχουσαν ἐκ τῶν ὄρων τούτων εἰκοσιτέσσαρα βήματα (3). Διατεμένει τὴν ἄνω ἄμπελον, ἀπο-

(1) Τόμ. Β'. 209.

(2) Vetus tarssana, distantem ab ipsa passus septem parinarum viginti quinque. ἴδ. 209.

(3) Ὁ Φραντζῆς ἀναφέρει ἑτέραν ἐκκλησίαν ἄνω

μακρονομένου τοῦ ὕρου, ἀπὸ τὸ τεῖχος τὸ διαχωρίζον ταύτης τὴν ἀμπέλου τὴν καλυμμένην Μακροπίτταν, πεντήκοντα τέσσαρα βήματα. Διέρχεται ἔπειτα διὰ φρέατος εὐρισκομένου ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, ἄλλοτε κοιμητηρίου τῶν Γενουανσίων (1). Διέρχεται ὁμοίως τὸ τεῖχος τῆς ἀμπέλου τοῦ Λογοθέτου στρατιωτικοῦ ποτὲ Κιννάμου, ἀπέχον ὅσον βήματα τρία, διέρχεται πάλισιν τοῦ τεύχους τούτου, καὶ φθάνει εἰς ἄλλο τεῖχος ἑτέρας ἀμπέλου τοῦ βηθέντος Λογοθέτου τοῦ στρατιωτικοῦ, καταντικρὺ τῆς πύλης τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἀπεχούσης ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ ὕρου τούτου ὅσον βήματα εἰκοσι ὀκτώ. Ἀπὸ τὸν ἄνω εἰρημένον χάνδακα τῆς ἀμπέλου τοῦ Περιδικῆρη, μέχρι τοῦ τεύχους τῆς δευτέρας ἀμπέλου τοῦ Λογοθέτου στρατιωτικοῦ ποτὲ Κιννάμου, εἶναι βήματα διακόσια δεκαεπτά. Ἐπειτα κλίνει ὁ ὕρος οὗτος πρὸς νότον ἀφίων ἀριστερόθεν τὸν ἱερὸν καὶ σεπτὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, ὅσον βήματα δέκα μακρὰν αὐτοῦ. Μετέπειτα κλίνει κατ' εὐθείαν πρὸς ἀνατολάς, ἀφίων πάλιν ἀριστερόθεν τὸν αὐτὸν ναὸν, καὶ φθάνει εἰς τὸν περιβόλον τοῦ ξενωνῶς τινος Λογοθέτου στρατιωτικοῦ, καὶ μακρὰν αὐτοῦ βήματα δεκατέσσαρα. Ἐπειτα ἐκ νέου στρέφει πρὸς νότον ἀφίων ἀριστερόθεν τὸν ἱερὸν καὶ σεπτὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου καὶ Ἐνδόξου Νικολάου, ἀπέχοντα ὅσον βήματα ἕξ. Κλίνει πάλιν πρὸς ἀνατολάς, ὅσον βήματα τριάκοντα, ἀφίων ἀριστερόθεν τὸν αὐτὸν ναὸν ἀπέχοντα ὅσον βήματα ὀκτώ. Ἐκ νέου κλίνει πρὸς νότον, καὶ κατέρχεται κατ' εὐθείαν γραμμὴν εἰς τὴν παραλίαν, μακρὰν τοῦ τεύχους τοῦ πύργου τοῦ Γαλατᾶ, ὅσον βήματα ἐβδομηκοντα. Ἀπὸ τὸ ἄνω εἰρημένον τεῖχος τῆς ἀμπέλου τοῦ Λογοθέτου στρατιωτικοῦ Κιννάμου μέχρι τῆς παραλίας, εἶναι ἐβδομηκοντα καὶ πέντε βήματα. Ἐπειτα διέρχεται πρὸς δυσμὰς παρὰ τὴν παραλίαν μέχρι τοῦ τόπου ὅθεν ἤρξισε, βήματα τριακόσια τριάκοντα ἑννέα. Ὁρίσθη δὲ ὁ ἐκτὸς τοῦ ὕρου

τῶν ὁρίων τοῦ Γαλατᾶ «καὶ ἄνωθεν ἐν τῇ λόφῳ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου πέραν ἐν τῇ Γαλατᾶ ἐλεβολεῖς μεγάλας στήσας;». σελ. 259.

(1) Ὁ Πατριάρχης σελ. 461. λέγει ὅτι ἡ ἐκκλησία αὕτη ἔκειτο ἐν τῇ στόματι τοῦ λιμένος ὅπου νῦν ὁ Τόπ-χανές. Ἢ ἐν τῇ ἐγγράμῳ τούτῳ μνημονευομένη ἐκκλησία ἦτο μεσόγειος. Ὁ Ἁγιος Ἀδρῆας... ἐχειροτόνησε τὸν Ἁγιον Στάχον εἰς τὴν Ἁγίαν Εἰρήνην τοῦ Γαλάτου πέραθεν. • Κωνῶν. 419.

τούτου τόπος, μέχρις ἐξήκοντα πήχων, ἵνα ἦναι πανταχόθεν κενὸς, ἄνευ οἰκημάτων, ἐξαίρουμένων τῶν καταλυμάτων τῶν ἱερῶν τῶν λειτουργούντων εἰς τοὺς ἄνω εἰρημένους ἱεροὺς ναοὺς. Οὐδεὶς Γραικός, οἰδ' ἄλλος τις δύναται νὰ ἐγείρῃ οἰκημα ἐκεῖσε. Ἀνάγκη δὲ νὰ ἦναι κενὸς καὶ ὁ μέσος τοῦ ὕρου καὶ τοῦ φρουρίου τοῦ Γαλατᾶ παράλιος χώρος, καθὼς περὶ τούτου ἀνήγγειλε καὶ διέταξεν ὁ Ἁγιος, καὶ κραταῖς ἡμῶν κύριος ὁ Αὐτοκράτωρ. »

Ταῦτα τὰ πρῶτα ὄρια τοῦ Γαλατᾶ, παρέτειναν οἱ Γενουῆνσιοι μετὰ τινα ἔτη.

Ὁ Γαλατᾶς, τὸ πάλαι ἐκαλεῖτο Συκοδῆς, συνηθέστερον Συκαί, καὶ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος Συκῆ (1). Ἀκολουθῶς ἐκλήθη τὸ Γαλάτου καὶ τὰ Γαλάτου, καὶ συνηθέστερον Γαλατᾶς, ὄνομα κοινὸν πολλῶν κωμοπόλεων τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους (2). Ἐπὶ Βυζαντινῶν, ὁ Γαλατᾶς ἐμπεριεῖχε λουτρά ἀγορὰς καὶ λείψανα Ἑλληνικῶν ναῶν ἐπὶ τῶν ὁσίων ἀνήγειραν ἐκκλησίας. Ἀναφέρονται (3) καὶ πύργοι ἐγερθέντες πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ἐγκατοίκων βέβαιον εἶναι ὅτι οἱ Γενουῆνσιοι εὐρήκαν τὸν τόπον πάντῃ ἀφροῤῥητον ἢ μάλλον ἀτείχιστον (4). Ὑπῆρχε τότε, ὁ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τοῦ Γαλατᾶ μέχρις τοῦδε σωζόμενος μέγιστος πύργος, ἐγερθεὶς ὑπ' Ἀνακασίου τοῦ Δικδρου (5),

(1) Κίπολις. Σκαρλ. Βυζαντινοῦ. Τόμ. Β'. 33. — Στράβων. Τόμ. Β'. 44, ἐκδ Κοραῆ — Const. Christ. ἀρθρον Συκαε. Πατρ. Χρον. Τόμ. Α'. 565.

(2) Ν. Γρηγορῆς. Τόμ. Α'. 80. 87. Γαλατᾶ; ἀχωρῶν τῆς Αἰτωλίας; Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου, ὑπὸ Π. Α. Π. ἐν Ἀθήναις 1856. Τόμ. Β'. 39. Ὅνομα κύριον. «γομῶν ἐν αὐτῇ τὸν Γαλατᾶν.» Μ. καὶ Μ. Τόμ. Δ'. 43. «Νίκητα τοῦ Καταφογιώτου τοῦ Γαλατᾶ, Θεοδώρου τοῦ Βαραγγία.» Ἰδ. 497. «Ἢ μὲν πόλις τῶν Ἰανυῶν ἢ Γαλιτῆ.» Ν. Χαλκοκονδύλης 286. Πρὸς τούτους, «ταμιώτατον ἐν μοναχῆ; κῆρ Γαλακτιῶνα.» Ἰδ. Α' 43. «ἵνα εὐλογήσῃ τὸν υἱὸν τοῦ Ευγαλιτᾶ.» Ἰδ. Β'. 297. Ἐν τῇ Δ'. Τόμῳ τοῦ Φιλ. Συλλόγου σελ. 88. ὁ κύρ. Γλαδῶνης λέγει «πεθομαι εἶναι παραθορὰ τῆς Ἰταλικῆς λέξεως Galata (κατωφέρεια) σωζομένης ἔτι εἰς πλείστους μεσηδρινοῦς τόπους.» Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη εἰς τὸν Γαλατᾶ ἀπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ, πολὺν χρόνον πρὸ τῆς ἐν αὐτῷ ἐνοικήσεως τῶν Γενουανσίων. Μελεῖτο Γεωργ. Τόμ. Γ'. 97.

(3) Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἀνένεωσε τὸ πρῶτιστον Συκῆ; . . . καὶ τὸ θέατρον καὶ τὴν τελεχῆ; Πατρ. Χρον. Τόμ. Α'. 618.

(4) Ἀὐτοὶ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὄλιγα τινα καὶ φαῦλα περὶ τὸν τόπον οἰκημάτων συχωρηθέντες συστήσασθαι • κτλ. Ν. Γρηγ. Τόμ. Β'. 841. Omnino innumilia. Πενίλ. Τόμ. Α'. 339 ἐν σμ.

(5) Κίπολις. Σκαρλ. Βυζαντινοῦ. Τόμ. Β'. 44. Κίπολις Πατρ. 162.

καὶ ἀνυψωθείς μετέπειτα ὑπὸ τῶν Γενουησίων μικρὸν πρὸ τῆς τελευταίας ἀλώσεως.

Οἱ Γραικοὶ ἔνεκ τῶν πλῆθους τῶν Ἰταλῶν καὶ τῆς μετ' αὐτῶν κακῆς συμβιώσεως, παρήτησαν τὰς ἐν ἑτέρῳ ἐγγράφῳ μνημονευομένας τρεῖς ἐκκλησίας καὶ μετόπισθεν ἐκεῖ ὅπου σήμερον εὐρίσκονται. Καθὼς οἱ Ὀθωμανοὶ ἤγειραν ἐπὶ τῶν πλείστων γηπέδων τῶν Ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν τὰ τεμνὴν αὐτῶν, οὕτω καὶ οἱ Γενουησίοι ἀνέκτισαν τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἡμετέρων. Φρονῶν ὅτι τὸ Ἀράπ τζαμκὴ καὶ τὸ Γενί τζαμκὴ, ἄλλοτε τοῦ Ἀγίου Φραγκίσκου (1), ἀμφοτέρω ἐν τῷ χώρῳ τοῦτῳ, ἦσαν τὸ πάλαι δύο ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦτῳ.

Ἄν ὅμως τὰ βόρεια ὄρια τοῦ Γαλατᾶ εἶναι ἀσαφῆ, τὰ τῆς παραλίας ἐκτεινόμενα ἀπὸ τὸ Κεράκιοι μέχρι τοῦ Καλαράτ γερῆ, εἶναι ἀναμφιβόλως ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα σήμερον βλέπομεν.

Ἀπὸ τὴν ἀποδόθραν Κεράκιοι μέχρι τῆς πρώτης ἀποδόθρας ἀναφερομένης ἐν τῷ ἐγγράφῳ, εἶναι βήματα ἑπτακόσια πενήκοντα, ἴσα σχεδὸν μὲ τὰ τριακόσια τριάκοντα ἐννέα βήματα τῶν ἑπτὰ σπιθιαμῶν. Ἐδῶ κατέρχεται ἐκ τῆς Ὀθωμανικῆς συνοικίας μέγα καὶ ἔρυθρον τεῖχος, παρατηρούμενον κατὰ τὸ ἔγγραφο πρὸς βορρᾶν, ἐνενηνὸντα βήματα. Ἀπὸ τὸ Κεράκιοι πάλιν πρὸς βορρᾶν εἶναι ἑκατὸν ἐνενηνὸντα βήματα, ἴσα μὲ ἐβδομηκοντα πέντε τῶν ἑπτὰ σπιθιαμῶν. Οὕτω κατὰφάνεται, ὅτι ὁ γῶρος ἦτο παράλιος καὶ κατὰ τὴν Παχυμέρην (2) «ἐπιμήσιος».

Ταύτην τὴν σύντομον περιγραφὴν τῶν πρώτων ὁρίων τοῦ Γαλατᾶ, ἀναπληροῖ ἡ μετὰ τοῦ Ἀνδρόνικου γενομένη συνθήκη τὸν Μάρτιον τοῦ ἐπομένου ἔτους, 1304. Οἱ πρόσβας τῆς Γενούης Ρουῖδος Ἐμβριάκος καὶ Ἀκούρσος Φερράριος, ἐστάλησαν εἰς Κ/πολιν, παρακαλοῦντες τὸν Ἀνδρόνικον ἵνα ἐκ νέου ἐπικυρώσῃ τὰ πρὸ πολλοῦ ἀπονεμηθέντα προνόμια, καὶ τὴν παρχάρισιν τοῦ Γαλατᾶ εἰς τοὺς Γενουησίους. (3). Ταῦτα τὰ προνόμια ἀπονέμει ὁ Ἀνδρόνικος πρὸς ἐνδειξίν τῆς ἀγάπης αὐτοῦ πρὸς τὴν Γένουαν, καὶ τοὺς πλησίον τῆς πόλεως ἐνοικοῦντας πιστοὺς καὶ τιμοὺς Γενουησίους.

Ὅριζει πρῶτον, ὅτι ὁ τόπος ὁ ἐκτὸς τῆς τά-

φρου τῆς ὀριζούσης τὸν Γαλατᾶν, μέχρις ἐξήκοντα πήσεων, νὰ ᾖναι κενός. Ἄνευ οὐδεμίας οἰκίας. Ἐντὸς ὅμως τῶν ὁρίων, οἱ Γενουησίοι δύνανται ἀκωλύτως νὰ κτίσωσιν οἰκίας καὶ ἕτερα κτίρια κατὰ τὴν θέλησιν καὶ πρὸς ἀσφάλειαν ἑαυτῶν, ἐκτὸς τείχους ἐντὸς τοῦ τετραγώνου τοῦτου τόπου, τὸ ὅποιον ῥητῶς διατάσσεται νὰ μὴ ἐγερθῆ ἐν Γαλατᾶ (1).

Ἴνα ἔχωσιν ἐν τῷ Γαλατᾶ οἱ Γενουησίοι, καὶ ὅσοι λογιζονται ὡς Γενουησίοι, ἄνευ οὐδενὸς κωλύματος, σπραγξίαι καὶ σπραγξίς Γενουησίους, δημαρχεῖον λουτρὸν ἰδίαις ἐκκλησιαστικαῖς Γενουησίουσ καὶ Λατίνους, μέτρα καὶ σταθμὰ, γραμματεῖς καὶ πάντα κατὰ τὴν θέλησιν αὐτῶν. Ζυγίζομένων δὲ τῶν ἐμπορευμάτων νὰ συμπαρευρίζονται γραμματεῖς ἢ ἑτεροὶ ἐντολεῖς τοῦ Ἀυτοκρατορικοῦ τοῦτῳ.

Μολοντοὶ οἱ Γενουησίοι εἶν' ἐλεύθεροι νὰ ζυγίζωσι τὰ ἐμπορευόμενα αὐτῶν, ὅσοι ὅμως ὑπάγονται εἰς τὸ τελωνεῖον τοῦ κράτους, ὀφείλουσ ἵνα δίδωσι τὸν ὀρισμένον φθρον εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν τελωνεῖον κατὰ τοὺς νόμους.

Ἐντὸς τοῦ χώρου τοῦ Γαλατᾶ παραχωρηθέντος εἰς τοὺς Γενουησίους, εἶναι τρεῖς ἐκκλησιαὶ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Παναγιωτάτου Πατριάρχου. Αἱ ἐκκλησιαὶ αὗται νὰ ἔχωσιν ἱερεῖς Γραικοὺς, ψάλλοντας καὶ λειτουργοῦντας κατὰ τὰς ἐνιαυσίους διατάξεις τοῦ Πατριάρχου.

Ἄν Γενουησίος, ἢ Γενουησίοσ λογιζόμενος, ἔγινεν ὑπήκοος ἄλλου ἔθνους ἢ Βυζαντινός, θέλει λογιζεσθῆαι εἰς τὸ ἐξῆς ὡς Γενουησίοσ. Ἄν δὲ Βυζαντινός ἢ ἕτερός τις ὑπήκοος τοῦ ἡμετέρου κράτους ἔγινε Γενουησίοσ, νὰ ἐπανέλθῃ ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἐξουσίαν καὶ νὰ μὴ μετέχη τῶν προνομίων καὶ δικαιοματίων τῶν Γενουησίων.

Μετὰ τὴν ἐπαναλήψιν τινων ὄρων ἀναφερομένων εἰς προηγούμενα χρυσόβουλλα, λέγει τὸ ἔγγραφο: Ἀπονέμομεν τῇ ἐνδόξῳ κοινότητι τῆς Γενούης, καὶ ἐκάστῳ Γενουησίῳ, καὶ τοῖς λογιζομένοις Γενουησίοις, ἐλευθερίαν καὶ ἀτέλειαν,

(1) Praeter tantum modo murum castrī quod quidem construere in ipso loco volumus non licere. Sauli. Β'. 214 Ἀπορῶ ὅτι πάντες οἱ ἱστοροῦντες τὰ τοῦ Γαλατᾶ λαλοῦν περὶ τείχους. Les faubourgs de Péra et de Galata qui furent entourés de murs et de fossés. Depping. Τόμ. Α'. 416. Les Génois sollicitèrent et obtinrent la faculté de protéger leur faubourg par des murailles et des tours. Miltitz. Τόμ. Β'. 88.

(1) Belin. σελ. 63.

(2) Τόμ. Α'. 168.

(3) Sauli. Τόμ. Β'. 214.

κατὰ θάλασσαν καὶ ζῆραν, εἰς τοὺς λιμένας καὶ τὰς ἡμετέρας νήσους. Πάντες δὲ οἱ Γενουήνσιοι εἰσερχόμενοι ἢ ἐξερχόμενοι καθ' ὅλον τὸ ἡμέτερον κράτος, πωλοῦντες ἢ ἀγοράζοντες, συναιχμαλώττοντες ἢ ἕτερον ἐμπορίων μετερχόμενοι, κατὰ τὰς συνθήκας τοῦ ἐμπορίου, ἵνα μὴ δίδωσι τελώνιον ἢ οὐδενὸς εἶδους ἕτερον φόρον, ἐξαιρουμένου τοῦ φόρου τοῦ ἄλατος καὶ τῆς μαστίχης. Ὁμοίως καὶ οἱ μεταβαίνοντες ἀπὸ χώρων εἰς χώραν, διὰ ζῆρας ἢ διὰ θαλάσσης μετ' ἐμπορευμάτων ἢ ἄνευ αὐτῶν, καὶ οἱ ἐκείθεν ἀγοράζοντες ἢ χάριν κέρδους ἄλλοι ἐμπορεύματα μετακομίζοντες, ἵνα ᾖται παντελῶς ἐλεύθεροι καὶ ἀτελεῖς, οὐδένα φόρον τελοῦντες.

Ἄν δὲ Γενουήνσιος ἢ ἕτερος, Γενουήνσιος λογιζόμενος, πληρώσῃ τι ἢ ζημιωθῇ εἰς χώραν τοῦ ἡμετέρου κράτους ἀπὸ τελώνας εἴτε εἰσπράκτορα, τὸ ἡμέτερον κράτος ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸν πληρώσαντα ἢ ζημιωθέντα, ὅσα ἐνώπιον τοῦ ποτεστάτου ἢ τῶν Γενουησίων προξένων, δηλώσῃ ὅτι ἀφῆρέθησαν ἀπ' αὐτοῦ.

Πρὸς τοῦτοις, πάντα τοὺς κακοῦργους Γραικοὺς εἴτε Λατίνους (ἐξαιρουμένων ἐκείνων μετὰ τῶν ὁποίων ἔχομεν συνθήκην) τοὺς κακοποιούντας τοὺς Γενουησίους, θέλομεν καταδιώκειν καὶ τιμωρεῖν κατὰ τὸν νόμον. Ὁμοίως καὶ οἱ Γενουήνσιοι θέλομεν συλλαμβάνειν καὶ τιμωρεῖν τοὺς κακοῦργους Γενουησίους κατὰ τὸν νόμον.

Ἐκ τῶν ἡμετέρων χωρῶν, εἰν' ἐλεύθεροι οἱ Γενουήνσιοι ν' ἀγοράζωσι πάντα τὰ τρόφιμα, ἐκτὸς τοῦ σίτου καὶ ἑτέρων σπόρων, καὶ ἐξάγωσιν αὐτὰ ἐκ τῆς ἡμετέρας χώρας, ἄνευ τελωνίου ἢ ἑτέρου κωλύματος.

Ἐκ τῶν ἄλλων χωρῶν τοῦ Εὐξείνου πόντου μὴ ὑποκειμένων εἰς τὸ κράτος ἡμῶν, εἰν' ἐλεύθεροι οἱ Γενουήνσιοι νὰ ἐξάγωσι δι' αὐτῶν καὶ δι' ἄλλων, καὶ μετακομίζωσι δι' αὐτῶν καὶ δι' ἄλλων οἰκίδηποτε ἐμπορεύματα, σίτον καὶ τρόφιμα, ζυλικὴν πίτσαν στυπτηρίαν καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἄνευ οὐδενὸς κωλύματος ἐκ μέρους τοῦ ἡμετέρου κράτους, καὶ διὰ τὰ ἐμπορεύματα ταῦτα οὔτε τελώνης ἢ ἕτερος εἰσπράκτωρ δικαιοῦται ἵνα αἰτήσῃ τέλος.

Πρὸς τοῦτοις, δὲν θέλομεν κρατῆσαι ἢ συγχερῆσαι νὰ κρατηθῇ πλεόν Γενουησίων ἢ Γενουησίων λογιζομένων, εἴτε αὐτοὺς εἴτε τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν, ἀλλὰ νὰ ἐξέχωνται ἐλευθέρως ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ ἡμετέρου κράτους αὐτοὶ καὶ τὰ ἐμπορεύματα αὐτῶν ἐκτὸς ἂν τις ἐξ αὐτῶν κατηγορηθῇ ὡς κλέπτης ἢ ἄρπαξ, τὸν ὁποῖον θέλει δικάζει τὸ δικαστήριον

τῶν Γενουησίων. καὶ τιμωρήσει κατὰ τὸν νόμον. (1)

Εἰς ὕλας τὰς συνθήκας ταύτας καταφαίνεται ἡ σύνεσις τῶν Γενουησίων καὶ ἡ ἄνοια τῶν ἡμετέρων βασιλέων. Νὰ μὲν ἠδύνατο ὁ βασιλεὺς νὰ συλλάβῃ ἐμπορεύματα λαθραίως ἀπὸ τοῦς Γενουησίους εἰσαχόμενα, ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ κλέπτas καὶ ληστὰς Γενουησίους, χρήματα καὶ πράγματα ἀνήκοντα εἰς ὑπηκόους αὐτοῦ, οὐδέποτε ὅμως κατὰ τὰς συνθήκας, ἠδύνατο νὰ τιμωρήσῃ Γενουησίον ἢ Γενουήνσιον λογιζόμενον. Εἰς πᾶσαν συνθήκην βῆτῶς καὶ σαφέστατα ἐπαναλαμβάνεται ὁ ὅρος οὗτος, ὅτι πᾶς Γενουήνσιος συλλαμβάνεται δικάζεται καὶ τιμωρεῖται ἀπὸ τὸν ποτεστάτον, καὶ δικάζεται οὐχὶ κατὰ τὸν Βυζαντινὸν νόμον, ἀλλὰ κατὰ τὸν ποινικὸν νόμον τὸν ὁποῖον ἢ κοινότης τῆς Γενούης συνέταξε διὰ πάσας τὰς ἐν Ῥωμανίᾳ καὶ Εὐξείνῳ Πόντῳ ἀποικίας αὐτῆς. (2)

Δὲν παρήθε πολὺς χρόνος, καὶ οἱ ἡμέτεροι βασιλεῖς ἐθέρισαν τοὺς πικροὺς καρποὺς τῆς ἀφροσύνης αὐτῶν. (3) Οἱ μὲν Βυζαντινοὶ πτωχεύοντες, μετὰ πικρίας ἐβόλεπαν τοὺς Γενουησίους ὑπερμέτρως πλουτοῦντας. Τοιαῦτα εἶναι πάντοτε τοῦ ἐμπορίου τὰ τέλη, ὅταν προνομιοῦχοι τινες κερπίζονται πλείωτερα τῶν ἄλλων κέρδη, καὶ οἱ πλείστοι γογγύζοντες πτωχεύουν καὶ μωραίνονται (4), ἀλλ' οἱ ἡμέτεροι βασιλεῖς, θωπεύοντες μετὰ τοσοῦτον προνομίον τοὺς Γενουησίους, ἤλπιζαν διὰ τῆς ἀρωγῆς τῆς ἰσχυρᾶς ταύτης δημοκρατίας ν' ἀποκρούσωσι τὰς εἰσβολὰς τῶν ἀντιζήλων Βενετῶν, καὶ τῶν πλησιαζόντων Ὀθωμανῶν.

(1) Τὰς συνθήκας ταύτας μνημονεύει ὁ Ἱ. Καντακουζηνός. Τόμ. Γ'. 188. «Τοῖς μὲν ἐκ Γενούης ἔθετο σπονδὰς διηκεῖς ἐπὶ τῷ ἐκείνου μὲν εἶναι ἀτελεῖς παντάπασιν ἐν πάσαι πόλεσι καὶ ἐμπορίαις ἀ εἰσὶν ὁπλῆκα Ῥωμαίοις. Ἡ συνθήκη αὕτη ἐγγράφη ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Βλαχερνῶν. Sauli. Τόμ. Β'. 216.

(2) Ἐκτὸς τῶν Γενουησίων καὶ Βενετῶν, ἄλλοι ἔξῃ δὲν ἐχαίροντο τοιαῦτα προνόμια. Millitz. Τόμ. Β'. 432.

(3) Byzantinische Geschichte von Otförger. Graz. 1872. Τόμ. Α'. 367. λέγει ὁ συγγραφεὺς. «Ἐκ τοῦτου κυρίως γνωρίζονται αἱ βάρβαροι καὶ δεσποτικαὶ κυβερνήσεις οἱ προτιμῶσι τῶν ἰδίων ὑπηκόων τοὺς ξένους».

(4) «Ἰδοὺ γὰρ καὶ οἱ ἐκ Γενούης ἀντιπέραν οἰκούντες τοῦ Βυζαντίου, τῷ τῆς ἀτελείας κέρδει μεθορθέντες. . . καταπαρέρθη ἤρξαντο Ῥωμαίων καὶ περιφρονητῶν ἀσθενεστέρους» Ν. Γρηγ. Τόμ. Α'. 434.

Ε΄.

Ὀλίγιστα περὶ ἐμπορίου συνέγραψαν οἱ Βυζαντινοί. (1) Ἐρίδας θρησκευτικῆς πολέμου ἀναγορεύσεις καὶ ἐκτυφλώσεις αὐτοκρατόρων, ἀφηγοῦνται οἱ πλείστοι τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων. Ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν ἐν τῷ κράτει Ἰταλικῶν συνοικιῶν, πολλὰ μανθάνομεν περὶ τοῦ Βυζαντινοῦ ἐμπορίου. Ὅλας τὰς μετὰ τῶν Ἰταλῶν ἐμπορικὰς συνθήκας, ὅλα τὰ ἀπονεμηθέντα χρυσόβουλλα, δσημέραι ἐν Εὐρώπῃ δημοσιεύμενα, ἀπεισιώπησαν οἱ ἡμέτεροι. Κατὰ τοὺς τελευταίους δύο αἰῶνας τοῦ κράτους, οἱ σύγχρονοι ἐνότιοι ἐλάλησαν περὶ τῶν ἐμπόρων Ἰταλῶν, ὅτε μὲν ὕμνουντες τὴν τόλμην καὶ φιλοπονίαν αὐτῶν, ὅτε δὲ θρηνοῦντες τὴν πενίαν τῶν ὁμογενῶν, ἀπὸ τοῦς ὁποίους ἤρπαζαν οἱ Ἰταλοὶ τὰ ἐπιζήλια κέρδη τοῦ ἐμπορίου (2).

Μέχρι τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος, ἅπαν τὸ ἐμπόριον τοῦ Βυζαντίου, θαλάσσιον καὶ χερσαῖον, ἦτον εἰς χεῖρας τῶν Βυζαντινῶν. Ἠλοῖα Βυζαντινὰ μετεκρίμιζαν ἐκ τοῦ Εὐζείνου πόντου ἐν Βυζαντίῳ, σίτον καὶ παντοῖα τρόφιμα, ἀποσελλόμενα εἰς Ἑλλάδα καὶ Ἰταλίαν. ποτὲ μὲν δι' ἰθίων, ποτὲ δὲ διὰ ξένων πλοίων.

Οἱ νικηφόροι Ἀράβες, κυριεύσαντες τὴν Αἴγυπτον καὶ Συρίαν κατὰ τὸν ἔβδομον αἰῶνα, ἀπέδιωξαν τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ Ἰταλοὺς ἀπὸ τὰ ἐκεῖσε παράλια (3). Τὰ ἐμπορεύματα τῶν Ἰνδιῶν τῆς Ἀραβίας καὶ Ἀφρικῆς, μετακομιζόμενα εἰς Αἴγυπτον καὶ Συρίαν, καθὼς ἄλλοτε, ποτὲ μὲν ἠγοράζοντο ἀπὸ τοῦς φιλεμπόρους Ἀράβας ἠγεμόνας καὶ μετεπωλοῦντο εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς ἐμπόρους, ποτὲ δὲ ἐπεβαρύνοντο μὲ τοσοῦτους φόρους, ὥστ' ἀπελπιζόμενοι ἀπῆρχοντο οἱ Εὐρωπαϊκοὶ ἔμποροι. Ἄλλα, διερχόμενα διὰ ξηρᾶς, ἀπὸ τὸ Βαγδάτ ἐμπορεῖον τότε τῶν Ἰνδιῶν μέχρι τῆς Συρίας, ἐῤηστεύοντο καθ' ὅδον ἀπὸ τοῦς νομάδας. Τοσαύτη ὅμως ἐν Εὐρώπῃ ἦτον ἡ ζήτησις τῶν Ἰνδικῶν προϊόντων, κυρίως τῶν ἀρωμάτων καὶ

φαρμάκων, ὥστ' οἱ Λατινοὶ καὶ οἱ Βυζαντινοὶ οὐχὶ μόνον ἠγοράζαν τὰ προϊόντα ταῦτα εἰς μεγάλην τιμὴν, ἀλλ' ἐνότιοι ἐθώπευαν τοὺς πλεονέκτας ἠγεμόνας διὰ τιμαλφῶν δώρων (1).

Ὀλίγιστοι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ἦσαν οἱ ἐκεῖσε καταπλέοντες Ἰταλοί. Οἱ πλείστοι ἦσαν ἔμποροι Βυζαντινοί, Ἕλληνας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, εὐρίσκοντες ἐν Συρίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ ὁμοφύλους καὶ ὁμογλώττους πολίτας. Τῶν Βενετῶν Γενουησιῶν καὶ Ἰσπανῶν ἐμπόρων, προϋτιμῶντο οἱ Βυζαντινοί.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους μέχρι τῶν Σταυροφοριῶν, τῶν ἐμπορικῶτάτων τούτων ἐπιχειρήσεων, οἱ Ἀράβες διέπλεαν οὐχὶ μόνον τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ἀλλὰ τὸν Περσικὸν κόλπον καὶ τὰ δυτικὰ παράλια τῶν Ἰνδιῶν ἐνότιοι ἀπῆρχοντο καὶ μέχρι τῆς ἀπωτάτης Κίνας. Ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς ἐκρίμιζαν εἰς τὴν Μασάουαν καὶ τὸ Σοακῆμ, παραλίους πόλεις τῆς Αἰγύπτου, ἐλεφάντινα κόμμια Αἰθίοπας δούλους πτερὰ τῆς στρουθοκαμήλου χρυσὸν ἄργυρον καὶ παντοῖα προϊόντα τῆς μεσογειοῦ Ἀφρικῆς. Ἐγένινε ὅθεν ἡ Αἴγυπτος, ἀπὸ τὴν Συέννην μέχρι τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀποθήκη τῶν ἐπιζήλιων προϊόντων τῆς Ἰνδίας, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς.

Οἱ σταυροφόροι κατακτῆσαντες τὴν Συρίαν, ἔστρεψαν καὶ τὰ ἐμπορεύματα εἰς τὴν χώραν ταύτην, ὅπου ἀκινδύνως προσήρχοντο οἱ Βυζαντινοὶ καὶ Ἰταλοὶ ἔμποροι. Μετ' ὀλίγον ὅμως, αἱ ἐριδες τῶν Σταυροφόρων ἐπαύθησαν τοὺς ἀποδιωχθέντας Μουσουλμάνους ἠγεμόνας. Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Συρίας ἀπὸ τῶν Σταυροφόρων, πολλὰ ἐμπορεύματα τῶν Ἰνδιῶν ἀναπλέοντα τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν, μετεκομίζοντο διὰ τῆς Βακτριανῆς πρὸς τὰ παράλια τῆς Κασπίας θαλάσσης· ἐκείθεν διὰ τῶν ποταμῶν Βόλγα καὶ Τανάιδος, μετεκομίζοντο εἰς τὴν Τανάιν καὶ τὸν Καφῶν (2).

Τὸ Βυζαντινὸν ἔπαμπεν εἰς Εὐρώπην διὰ τινος αἰῶνος, τὰ περιζήτητα σιρικὰ ὑφάσματα ἀργυροκέντητα καὶ χρυσοκέντητα (3), παντοῖα

(1) Ὀλίγα τινὰ περὶ ἐμπορίου εὐρίσκει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῷ περὶ θεμάτων Κ. Πορρογεννήτου. 4458. 4463.

(2) «Καὶ ναυτικὴ δύναμις τῆς τῶν Βυζαντινῶν διηγερέσας» Ν. Γρηγοράς. Β'. 844.

(3) Voyage en Crimée et sur les bords de la Mer Noire, ὑπὸ τοῦ J. Reuilly. Paris. 1806. σελ. 88 ἐν σημ.

(1) Un article qui avait coûté un ducat dans l'Inde se vendait quelquefois après avoir passé par les douanes d'Égypte, 60 ducats, et même cent. Depping. Τόμ. Α'. 52, 77. Οἱ Ἀράβες ἐν Αἰγύπτῳ ἐπλήρωσαν τὸ κῆμισ τοῦ ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν διδομένου τελωνίου. Ἔ. σελ. 63. 78. 134.

(2) Depping. Τόμ. Α'. Κεφ. XVI.

(3) Depping. Τόμ. Α'. 10 — Buchou. Nouvelles Recherches Historiques. etc. Τόμ. Γ'. XXXVIII.

κοσμήματα τῶν ἐκκλησιῶν. ἄλλοι δὲ ἐκ τοῦ Εὐξείνου πόντου (1), εἰκόνας, βαρυτίμους τάπητας, καὶ τῶν μεταλλουργῶν του τὰ ἔξοχα ἀριστουργήματα. Πρὸς τούτους, ἐκ τοῦ Βυζαντίου καὶ διὰ Βυζαντινῶν πλοίων, ἐπορίζοντο τὰ πρὸς δυσμᾶς χριστιανικὰ ἔθνη, τὰ ποικίλα ταρίχη τῶν πολυμέρων αὐτῶν νηστειῶν (2).

Ἄτυχῶς ὀλίγιστα περὶ τούτων ὄλων γνωρίζομεν πρὸ τῶν σταυροφοριῶν. Ἐκτοτε οἱ μετὰ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἐπιχειρῶντες ἐμπορευόμενοι Ἴταλοί, συνέστησαν ἐμῶι καὶ εἰς τὸν Εὐξείνου πόντον τὰς ἐμπορικὰς αὐτῶν συνοικίας, τῶν ὁποίων τὰ εὐτυχῶς περισωθέντα ἐγγράφα, μαρτυροῦν τὴν πολλὴν τῶν χρόνων τούτων ἐμπορίαν.

Ἄν ὅμως οἱ Βυζαντινοὶ οὐδὲν ἢ ὀλίγιστα συνέγραψαν περὶ ἐμπορίου καὶ ἐμπόρων, συνέταξαν νόμους, τοὺς ὁποίους ὁμοφώνως παρεδέχθησαν οἱ μετ' αὐτῶν ἐμπορευόμενοι Ἴταλοί. Χάριν δὲ τῆς σωτηρίας τῶν ἐμπορευομένων καὶ ναυτιλλομένων, ἀνώρυσαν ἐκτενεῖς καὶ βαθεῖς λιμένες, νεώρια συνήθως καλουμένους. Τὰ βόρεια ἀπολίτευτα ἔθνη, ἀείποτε διὰ τῆς ἀρπαγῆς βιοῦντα, δρεγόμενα τὰ πλοῦτη καὶ τοὺς θησαυροὺς τοῦ Βυζαντίου, καὶ κωλυόμενα ἀπὸ τὰ ἐρυμὰ γρησαῖα τεῖχη, ἀτιμωρητὴ ἐλεηλάτων τὰς ἀφρουρήτους κώμας καὶ πόλεις τῶν Βυζαντινῶν περιχώρων. Ἐνεκα τούτου, ἀνίδρυσαν οἱ Βυζαντινοὶ οὐχὶ μόνον εἰς τὰς περὶ τὸ Βυζάντιον κωμοπόλεις ἀλλὰ καὶ εἰς ἀπωτάτας τινας, πύργους ὑψηλοῦς, ὅπου οἱ ἐγκάτοικοι, ἐπιδρομῆς ἐπιχειμένης, κατέφευγαν, συγχρόπτοντες καὶ τὸν πλοῦτον αὐτῶν (3).

Περὶ τῆς τιμῆς τῆς μεταξίτης. πρὸλ. Προκ. Τόμ. Γ'. 458.

(1) Les parures du temps avaient aussi quelque chose d'Oriental: les fourrures y entraient pour beaucoup. (ἐν Βενετῆ). Depping. Τόμ. Α'. 193 Β'. 332

(2) Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως τὸ 1204, μνημονεύονται ἐν Κ/Πόλει, ἔμποροι Πισατοὶ, Λομβάρδοι, Λογγοβάρδοι, Ἀμαλθηνοὶ, Δανοὶ, Ἀγγλοὶ καὶ τινες ἄλλοι ἀλλοθενεῖς. Buchon Recherches. Τόμ. I'. XXXIX ἐν σμ.

(3) Κατὰ τὸ 1384, ὁ τότε πατριαρχεῶν Νετλος, ἐν τινι ἐγκυκλίῳ λέγει τ' ἀκόλουθα περὶ τοῦ χωρίου Οἰκονομείου, κειμένου ἐπὶ τῆς παραλλίας, μέσον Ἐπιθετῶν καὶ Δημοκράτων, καὶ ἀνέκτοτος εἰς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν. «Τῶν ἰθρυῶπων, τῶν πλειόνων δὲ καὶ ἀγματοπισθέντων, λίαν ὀλίγων περιεφθέντων . . . διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἐκεῖ φρούριον, ἐν ἄλλῃ χώρῃ κατοικιζάντων.» Χάριν τῆς σωτηρίας, τῶν ἐκεῖσε

Τούτων τινὲς σώζονται: μέχρι σήμερον, καθὼς ὁ ἐν Ἐπιθεταῖς πύργος καλούμενος τοῦ Ἀποκαύγου, καὶ ὁ ἐν Γαλατῆ τοῦ Σταυροῦ λεγόμενος. Τὸ τεῖχος τοῦ Ἀναστασίου, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τὴν Προποντιδα μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, καὶ τοῦ ὁποίου λείψανα εἰσὶ φαινόμενα εἰς τὴν δάση τῆς Στράντζας, τεκμαίρει τὴν ὑπὲρ τῶν περιχώρων τοῦ Βυζαντίου μέριμναν τῶν αὐτοκρατόρων. Οὗτοι, μεριμνῶντες καὶ περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν κατὰ θάλασσαν ἐμπόρων, ἀνώρυσαν καὶ ἐκρηπίδωσαν τὰ νεώρια αὐτῶν, ἀληθεῖς μεσογείους λιμένας, ἐκ τῶν ὁποίων διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, μόνου τοῦ καλουμένου Ἐλευθερίου τὰ μεσόγεια ὄρια. Τὰ ἐπὶ τῆς παραλλίας τοῦ λιμένος ἅπαντα ἠφανίσθησαν, καὶ αἱ θύραι ἀνετίσθησαν, ὥστε τὴν σήμερον ἀδύνατον εἶναι νὰ μᾶθωμεν ποῦ ἔκειντο τὰ νεώρια ταῦτα, καὶ πόσον γῶρον ἔκαστον κατεῖχε. Ἐξαιρουμένου τοῦ νεωρίου παρὰ τὴν πόλιν Ἠραϊαν (1), τὰ ἄλλα ἦσαν μικρὰ, ἔνεκα τῶν πλησίον τῶν τεχνῶν λόφων.

Ἐπὶ τῆς Προποντιδος ἀνωρύχθησαν διὰ τοὺς ναυτιλλομένους τρεῖς λιμένες (2), ὁ τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὅπισθεν τῆς Σιδιρᾶς πύλης, κλεισθεῖς πιθανὸν μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅταν ἀνήγειρε τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἁγίων Σεργίου καὶ Βάχχου καὶ ἐδωρήσατο εἰς τ' ἀνάκτορα τὴν προτέρην αὐτοῦ κατοικίαν.

Μετὰ ταῦτα, ἠνοιχθὴ τὸ νεώριον τῶν Σοφριῶν, καλούμενον καὶ τὸ τοῦ Κοντοσακάλιου, νῦν κάτρηγα λιμάνι (3). Ὁ γῶρος οὗτος ἢ μᾶλλον μέρος τοῦ χώρου τούτου, εἶναι σήμερον ἐκτενῆς πλατεῖα. Ἄτυχῶς τοῦ νεωρίου τούτου τὸ ἐσωτερικὸν τεῖχος ἐξηφανίσθη καὶ τὰ μόνα λείψανα Βυζαντινῶν κτιρίων, εἶναι παμμεγέθεις κίονες ἐπὶ γῆς κείμενοι, λείψανα ἴσως ναοῦ τινοῦ, οὐχὶ βεβαίως τῶν ἀνακτόρων τῶν Σοφριῶν, διότι ταῦτα ἦσαν εἰς θέσιν ὑψη-

κατοικούντων, μετὰ πολλὰς δαπάνας τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν καλογῶρων, «ιδουθήθησαν εἰς τέλος τὸ ἔργον ἀγαγεῖν καὶ τὸν πύργον ὡς ἔχει σήμερον οἰκοδομησάσι.» Μ. καὶ Μ. Α'. 507 Β'. 61. Τοῦ πύργου τούτου λείψανα σήμερον δὲν σώζονται. Clarke. Voyages. Τόμ. Β'. 502.

(1) Ὅθεν πολλάκις καλεῖται καὶ Πύλη τοῦ Νεωρίου. Τὸ νεώριον τοῦτο, οὐδόλλως ἀναφέρεται εἰς τὰ χρυσοδολλα ἀπονεμηθέντα εἰς τοὺς Ἴταλοὺς.

(2) Εἰς τὸν λιμένα τοῦ Βουκολένιου δὲν εἰσέρχοντο πλοῖα ἔμπορικά.

(3) Ἄγωρὰ τῶν θαλασσίων ἐμπόρων ἦν· Κωδ. 52. C. Christ. Α'. 56.

λὴν. (1) Πρὸς μεσημβρίαν τούτου, μέσον τῶν πλωτῶν Βλάγκας καὶ Ἁγίου Αἰμυλιανοῦ (2), σώζονται καθὼς προεῖπα, τὰ τεῖχη τὰ περιβάλλοντα τὸ θαυμάσιον νεώριον τοῦ Ἐλευθερίου, χωροῦν ἑκατοντάδας ἐμπορικῶν πλοίων (3). Ἐδῶ ἐνεκλείοντο τὰ πλοῖα, ἐδῶ ἐφόρτωναν καὶ ἐξεφόρτωναν, ἄνευ φόβου ἀνέμων καὶ ἐχθρῶν. Τὸν λιμένα τοῦτον καθὼς καὶ τὸν Σοφιδῶν, κατέχουσιν οἱ Ὀθωμανοὶ μετὰ τὴν ἄλυσιν καὶ ἐν αὐτῷ φρονταὶ σήμερον τὰ πρώτιστα λαχρικὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ γινώσκοντες τὴν Κ/πολιν, καὶ τὸν εὐρύχωρον, βαθὴν καὶ νήνεμον αὐτῆς λιμένα, ἀποροῦν, διατὶ οἱ Βυζαντινοὶ προὔτιμισαν τοὺς μεσογείους λιμένας, ἐνῷ τοσοῦτος χάρος θαλάσσιος, μεταξύ Γαλατῶν καὶ τῆς Πόλεως ὑπῆρχε διὰ τὰ πλοῖα αὐτῶν. Εἰκάζω, ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ὅταν ἐπὶ τῆς ἀντιπέραν παραλίας τοῦ Γαλατῶν καὶ τοῦ Πικριδίου, συνεκατόκων ὀλίγιστοι ἐγκατατοικοὶ, ἄνευ φρουρίων καὶ τειχῶν, δὲν ἦσαν ἐν τῷ λιμένι ἀσφαλῆ τὰ πλοῖα, οὐδὲ τὰ ἐμπορεύματα αὐτῶν. Μὴ δυναμένων προσέτι ἴν' ἀνορύξωσι νεώρια ἐκτενῆ ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ λιμένος, κατέφωρον εἰς τὴν παραλίαν τῆς Προποντιδος, πρώτων εἰς τὴν πλησίον Σιδηρᾶν πύλην, καὶ ἀκολουθῶς εἰς τὸν ἐκτενῆ καὶ ἐπίπεδον χώρον τοῦ Εὐλευθερίου. Πιθάνον τὸ μετὰ τῆς Εὐρώπης ἐμπόριον, παρεκίνησε τοὺς Βυζαντινοὺς ἴν' ἀνορύξωσι τοὺς ἐπὶ τῆς Προποντιδος λιμένας τούτους, ὅπου εἰσέπλεαν τὰ ἐκ τῆς Μεσογείου πλοῖα, μὴ δυνάμενα νὰ εἰσέρχωνται ἐν τῷ μεγάλῳ λιμένι ἑνεκα τῶν βρεμάτων, καὶ τῶν σφοδρῶν βορείων ἀνέμων. Ἦ ἐκεῖ νέου ἀνορύξις τοῦ νεωρίου τοῦ Ἐλευθερίου, ἤθελε μεγάλως εὐεργετήσῃ τὸ ἐμπόριον ὕλον. Πολλὰ πλοῖα εἰς τῶν λιμένων τῆς Προποντιδος, ἐδῶ προσαρμίζόμενα, ῥίπτουν ἐπὶ τῶν βράχων τῆς παραλίας ταύτης, οἱ φθινοπωρινοὶ νότιοι ἄνεμοι.

Τὰ νεώρια ταῦτα, ἀνωρυχθέντα ἐπὶ τῶν πρώτων αὐτοκρατόρων, παρημελήθησαν μετὰ ταῦτα, ὅταν οἱ Βυζαντινοὶ, ἐκόλυαν τὴν εἰσόδον ξένων πλοίων ἐν τῷ λιμένι διὰ τῆς πολλαχῆς μνημονευομένης ἀλύσεως, διατεινομένης ἀπὸ Γαλατῶν μέχρι τῆς Ἀκροπόλεως. Πρὸς τοῦτους,

ἡ Βενετία ἀναγκάζουσα τοὺς ἐμπόρους νὰ πληρώνωσιν εἰς τὰ τελωνεῖα αὐτῆς τὴν ἡμίσειαν ἀξίαν τῶν ἐμπορευμάτων τῆς Ἀνατολῆς (1) εἰσαγομένων διὰ ξένων πλοίων, ἀπέδιδε τὰ Βυζαντινὰ πλοῖα ἀπὸ τὸν Ἀδριατικὸν κόλπον. Ἐκτοτε ἤρχισαν τὰ Ἰταλικὰ πλοῖα προσερχόμενα ἐν Ἀνατολῇ, καὶ μὴ συγχωρούμενα νὰ εἰσπλέωσιν εἰς τὰ νεώρια, κατέφωρον εἰς τὸν λιμένα. Πλοῖα ὅμως ἐμπορικὰ καὶ πολεμικὰ, ἐναυπηγούοντο εἰς τὰ νεώρια τὰτα ἑνεκα τοῦ δεκάτου τεταρτοῦ αἰῶνος (2). Πιθάνον, ὅτι τὰ μὲν ἐκ Πόντου καταπλέοντα πλοῖα, κομίζοντα αἶτον καὶ ἕτερα τρώφιμα, προσωρμίζοντο κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τοῦ κράτους, εἰς τὸν λιμένα, τὰ δὲ μετὰ τῆς Εὐρώπης ἐμπορευόμενα, εἰς τὰ νεώρια τῆς Προποντιδος.

Μετὰ τοὺς Σταυροφορικοὺς πολέμους, ὅταν οἱ Ἰταλοὶ συνώκισαν τὸ Βυζάντιον, ἔλαβαν ἀπὸ τοὺς αὐτοκράτορας προσφύρους ἀποβάθρας ἐπὶ τῆς μέγῃ σήμερον πολυανθρώπου καὶ ἐμπορικωτάτης βορείνης παραλίας τοῦ Βυζαντιοῦ τὰ πλοῖα τῶν Βυζαντινῶν προσωρμίζοντο πρὸς τὴν ἐνδοτέρην παραλίαν.

Εἰς τὰς ἀποβάθρας τῶν συνοικιῶν τούτων, ἦσαν τὰ τελωνεῖα τῶν Ἰταλῶν, καὶ μετὰ τῶν Ἰταλῶν τελωνῶν συνεκλήθη καὶ οἱ εἰσπράκτορες τοῦ Βυζαντινοῦ βεστιαρίου, λαμβάνοντες τὰ τέλη τῶν εἰσαγομένων διὰ τὸ κράτος ἐμπορευμάτων, εἴτε διὰ Βυζαντινῶν εἴτε δι' Ἰταλικῶν πλοίων. Πάμπολλοι Βυζαντινοὶ ἐμποροὶ, λάθρα εἰσῆγαν διὰ Ἰταλικῶν πλοίων ἐμπορεύματα. ἄτινα κατὰ τὰ χρυσόβουλλα, ἦσαν ἐνίοτε παντελῶς ἀτελεῖ, ἢ ἐτέλουν φόρον ὀλιγώτερον τῶν διὰ πλοίων Βυζαντινῶν εἰσαγομένων. Τοὺς βασιλικοὺς τούτους εἰσπράκτορας, ἐνίοτε ἐμάχταν διὰ δώρων οἱ λαθρέμποροι (3).

Κατὰ τὴν ἀνάκτησιν τοῦ Βυζαντιοῦ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ 1261, ὁ λιμὴν ὁ εὐρύχωρος ἐπληροῦτο ἀπὸ πλοῖα Ἰταλικὰ. Ἀμφότεραι αἱ πολιτεῖαι τῆς Βενετίας καὶ Γενούης, διὰ

(1) Depping A. 157. Τὸν τελωνιακὸν τοῦτον νόμον τῆς Βενετίας ἀναφέρει καὶ ὁ Βεγολέτης.

(2) Καὶ πρὸς τῷ λεγομένῳ Κωνσταντίνῳ νεωρίῳ αἱ τριῖνες ἐναυπηγούοντο (1348). Ἰω. Καντακ. Γ'. 73.

(3) E'vuolsi avere a mente che chi fa onore a comerehriani, e dona loro alcuna cosa o danari e a loro scrivani e turcimani ellino si passano molto cortesamente, e sempre ragionano la mercantazia che tu metti, meno, ch'ella non vale. Sauli. B' 243.

(1) Κ[πολις. Σκ. Βυζαντιοῦ. Α'. 268.

(2) Νῦν, Δεσὺε πσσ κπουσού.

(3) Κ[πολις. Πατρ. 1846. σελ. 30 — Κ[πολις. Σκαρλ. Βυζαντιοῦ Α'. 276.

νόμων αὐστηρῶν, καὶ καθ' ἡμᾶς τὴν σήμερον ἀσυνέτων, σφετεριζόμενοι χάριν ἑαυτῶν τὰς ὠφελείας τοῦ ἐμπορίου, ἐκόλωσαν τὰ διὰ ξένων πλοίων εἰσαγόμενα ἐμπορεύματα. Τὴν Βυζαντινὴν ἀκτοπλοίαν παρέλκυον ἐν τῇ Προποντιδίᾳ καὶ τῷ Αἰγαίῳ πελάγει οἱ τολμηροὶ καταδρομεῖς τῆς Γενούης καὶ Ἰσπανίας. Ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ ἐχθροὶ ἀμείλικτοι τῶν ἐμπόρων, ἦσαν οἱ Ὀθωμανοὶ πειραταὶ τῆς Σινώπης (1).

Οἱ ἐν Γαλατῇ Γενουήσιοι, σφόδρα πλουτοῦντες καὶ διὰ τινὰ καιρὸν ἀπόλυτοι ἡγεμόνες τοῦ πλουσιωτάτου ἐμπορίου παντός τοῦ Εὐξείνου πόντου (2), ἐπέφεραν τέλος τὴν ἀεργίαν καὶ πτώσιν τοῦ Βυζαντινοῦ ναυτικοῦ. Τὸ ἄλλοτε πλοῦσιον καὶ ἐμπορικώτατον Βυζάντιον δὲν ἐβλεπε πλέον εἰς τοὺς λιμένας αὐτοῦ, εἰ μὴ ἀλειυτικὰ σκαφίδια. Τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, μεταβαλλόμενα ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης εἰς πολεμικὰ, ἤφρανίσθησαν ἅπαντα, καὶ μνημονεύονται μόνον ἄλειυτικά τῆς Προποντιδῆς καὶ τοῦ Βοσπόρου, καὶ τὰ πολυπληθῆ τοῦ λιμένου ἀκάτι. Παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν κατέπλεον καὶ ἀνέπλεον ὀλκάδες καὶ τριήρεις Ἰταλικαὶ μέγισται. Τὰς ἀυθάδεις ἐρεσσελίαις τῶν Ἰταλῶν ναυτίλων βαρυνόμενοι οἱ αὐτοκράτορες, κατέλυσαν εἰς τ' ἀνάκτορα τῶν Βλαχευρῶν, προτιμῶντες τ' ἄκκαρτα πεδία τῆς καλουμένης χώρας, καὶ τὸν νοσώδη κόλπον τῆς Ἀργυρολίμνης, τῶν ἡλιακῶν καὶ τερψιθύμων θεαμάτων τῆς ἀπαραμίλλου Βυζαντινῆς Ἀκροπόλεως. Ἐκτοτε εἰς τὰς πύλας τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ, τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τοῦ Κυνηγοῦ, συνώκησαν πάμπολλοι ἄρχοντες Βυζαντινοὶ, καὶ ἐκ τούτου ἡ ἀνατίμψις τῶν οἰκιῶν καὶ ἐργαστηρίων τῶν τόπων τούτων, κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας τοῦ κράτους (3).

Τούτον τὸν μονήρην βίον τῶν Βυζαντινῶν βασιλέων, ἱστοροῦν ἅπαντα τὰ Πατριαρχικὰ ἔγγραφα τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος, ἀφηγοῦμενα ὅτι μὲν τῶν Ἰταλῶν τὰς καταδρομὰς καὶ ἐρμηώσεις, ὅτι δὲ τῶν Μουσουλμάνων τοὺς πολέμους καὶ τὴν ἀγριότητα.

Ἄσα ματαίως ζητοῦμεν ἀπὸ τοῦς ἡμετέρους καὶ τοῦς ἐδῶ ἐμπορευομένους Ἰταλοῦς, συνέγραψαν δύο λόγιοι Φλωρεντινοὶ ἔμποροι ὁ Πεγολόττης καὶ Οὐτζάνος, ἐξιτορήσαντες τὰ ἐμπορεύματα τὰ σταθμὰ καὶ νομίσματα τῶν κυριωτέρων ἐμπορικῶν πόλεων τῆς Εὐρώπης καὶ Τουρκίας (1). Ὁ μὲν Πεγολόττης συνεγράψεν ἀρχομένου τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος, ὁ δὲ Οὐτζάνος τὸν ἀκόλουθον αἰῶνα. Ἀμφότερων τὰ συγγράμματα εἶναι διὰ τὴν ἡμετέραν καὶ τῶν Ἰταλῶν τὴν ἱστορίαν, πολλῶν ἐτέρων συγγραμμάτων πολιτιμώτερα. Οἱ κατὰ τὸν αἰῶνα τούτον ἱστορήσαντες τὸ ἐμπόριον τῶν Ἰταλῶν, ἐν Ἀνατολῇ καὶ Εὐξείνῳ πόντῳ, Γερμανοὶ καὶ Ἰταλοὶ ἀρόνται τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν συγγραμμάτων τούτων. Μολοντί εἰς τὰ πατριαρχικὰ ἔγγραφα, καὶ τοὺς συγγρόνους Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς, ἀναφέρονται οἱ ἔμποροι τὰ τελωνεῖα καὶ ἐνίοτε ἡ ἀξία τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων, οὐδεμίαν ἰδέαν τοῦ τότε ἐμπορίου δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἐκ τῶν ἀσφῶν τούτων παρατηρήσεων.

Ἰνα σαφηνίσω τὰ μετέπειτα ἐν Γαλατῇ καὶ Κριμαίᾳ γενόμενα, καὶ ἐνοήσωμεν πῶθεν τὰ τοσαῦτα πλούτη τῶν Γενουνησίων ἐμπόρων κατὰ τὸν αἰῶνα τούτου, καταγράψω τὰ κυριώτερα τοῦ Πεγολόττη, τ' ἀφορῶντα κυρίως τὸ ἐμπόριον τοῦ Βυζαντίου μετὰ τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου. Τὰ γραφόμενα ταῦτα σαφηνίζουσιν καὶ τὰ τῶν Βυζαντινῶν, διότι οἱ Ἰταλοὶ συνεμπορεύοντο μετ' ἀλλήλων καὶ τῶν Βυζαντινῶν, κατὰ τοὺς ἐγγυρίους νόμους.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, οἱ Γενουήσιοι οἱ ἐν Γαλατῇ κατοικοῦντες, εἶχαν ἐκεῖσε τὸ τελωνεῖον αὐτῶν, κείμενον μέσον τῆς νῦν καλουμένης ἀποβάθρας Βαλοῦκ παζάρ καὶ τῆς γνωστῆς Καράκιοι, καὶ ἐκεῖσε προσωρμίζοντο ἅπαντα τὰ ἐξ Εὐρώπης καὶ Εὐξείνου πόντου πλοῖα αὐτῶν. Ἐδῶ προσήρχοντο καὶ τὰ ὀλίγα Βυζαντινὰ τὰ κομίζοντα ἐμπορεύματα καὶ τρέφιμα, πωλούμενα εἰς τοὺς Γενουνησίους. Ἐ-

(1) «Μανουήλ ὁ Κορδέσης ὡς ἐπελθὼν εἰς τὴν Σινώπην καὶ Ἄμισον, εὔρε πῖσαν σύγχυσιν εἰς τὰ πράγματα καὶ ταραχὴν, τοῦ Σκόθου τοῦοῦ περίε τόπου» ληριζόμενου. » Μ. καὶ Μ. Β'. 547. Depping. Α'. 217.

(2) «Μὴ μόνον Ῥωμαῖοι ἀπέκλεισαν (ὄχι. οἱ Γενουήσιοι) τὰς κατὰ θάλασσαν κειλεύθους καὶ πραγματείας» κελ. Γ. Παρυμ. Α'. 419.

(3) Μ. καὶ Μ. Α'. 224. Β'. 358. 363. 375.

(1) Della Decima, et di varie altre gravezze imposte dal comune di Firenze, etc. Lisbonne, Lucques. 1765. 4766 4 Τόμοι εἰς 4ον. Le moyen age n'a rien fourni d'aussi instructif sur la même matière que ces deux traités, qui exposent le mouvement commercial de toutes les contrées. Depping, Α. οελ. IV. 236. Ὁ Πεγολόττης ἦτον ὑπάλληλος τῶν ἐμπόρων Bardi. Buchon. Γ'. 58 ἐν σμμ.

πειθὴ καθὼς ἀνωτέρω ἀνέφερα δὲν μετεκομίζοντο ἐμπορεύματα εἰς Ἰταλίαν διὰ πλοίων Βυζαντινῶν, ἐναποθέτοντο ταῦτα εἰς τὰς ἀποθήκας τοῦ Γαλατᾶ. Τὰ δὲ πλοῖα, εἴτε Γενοουησιῶν εἴτε Βυζαντινῶν, κομίζοντα ἐμπορεύματα πρὸς χρῆσιν τῶν Βυζαντινῶν, προσωρμίζοντο ἅπαντα εἰς τὰς ἀπέναντι ἀποθήκας τῆς Κ/πόλεως. Μετὰ τινὰ ἔτη, ὅταν οἱ Γενοῦηνσιοὶ ἐπὶ τοῦ βασιλείως Καντακουζηνοῦ ἐπεξέτειναν τὰ ὄρια αὐτῶν, τὸ τελωνεῖον ἀνηγέρθη ὅπου εἶναι σήμερον. Οὕτω καὶ μέχρις ἡμῶν ἐνυπάρχουν ἐν Κ/πόλει δύο τελωνεῖα, τὸ μὲν τοῦ Γαλατᾶ, τὸ δὲ τῆς πέραν Κ/πόλεως. Εἰς μὲν τὸ πρῶτον, προσωρμίζοντο ἕως πρὸ μικροῦ τὰ Εὐρωπαϊκὰ πλοῖα, εἰς δὲ τὸ δεύτερον τὰ ἐγγύρια, κομίζοντα προϊόντα Ὀθωμανικὰ, τρῆφιμα, καρπούς καὶ καπνοῦς.

Τὰ ἐν χρῆσει νομίσματα ἦσαν τὰ ὑπέρπυρα. Ταῦτα ἔμειναν μέχρι τέλους τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Ἐκ τῶν Πατριαρχικῶν ἐγγράφων καταφαίνεται ὅτι τούτων πολλὰ εἶδη ἐκυκλοφόρουν, τινὰ μὲν καθαρὰ, τινὰ δὲ νενοθευμένα (1). Ἡ λίτρα διηρεῖτο εἰς ἑκατὸν δράμμια, ζυγίζουσα ἕξ χιλιάδας τεσσαράκοντα κόκκους, ὅθεν ἕκαστον δράμμιον ἐξήκοντα κόκκους καὶ τέσσαρα πέμπτα τοῦ κόκκου (2). Ἐβδομηκοντα δύο ὑπέρπυρα ἐζύγιζαν μίαν λίτραν, ὅθεν ἐν ὑπέρπυρον ἐζύγιζεν ὀγδοήκοντα τέσσαρας κόκκους, ὅπλ. ἐν δράμμιον καὶ εἰκοσι τέσσαρας κόκκους. Λαμβάνοντες ὡς κανὼνα τὸ χρυσοῦν νόμισμα τῆς Γαλλίας, κανονισθὲν τὸ 1789, καὶ 1803, ἔγχεον τὸ δεκάφραχμον τὸ χρυσοῦν, ζυγίζον ἐν δράμμιον, ἦτοι ἐξήκοντα κόκκους. Εἰκοσι τέσσαρες κόκκοι εἶναι δύο πέμπτα τοῦ δραχμίου ἦτοι τοῦ δεκαφράχμου, ἴσα μὲ τέσσαρα φράγκα, ὥστε οἱ ὀγδοήκοντα τέσσαρες κόκκοι τοῦ ὑπερπύρου ἰσοδυναμοῦν μετὰ δεκατεσσάρων φράγκων, ὑποθέτοντες ὅτι τὸ χρυσοῦν ὑπέρπυρον ἦτο καθαρὸν ὡς τὸ Γαλλικὸν δεκάφραχμον. Τὸ ὑπέρπυρον τοῦτο τὸ καθαρὸν διηρεῖτο εἰς εἰκοσι τέσσαρα κερᾶτις (3), μικρὰ νομίσματα ἐξ ἀργύρου καὶ χαλκοῦ, συχνὰ μνημονεύμενα. Ἐκυκλοφόρει καὶ ἕτερον νόμισμα ἀργυροῦν ἀξίας δύο κερᾶτιν. Ἐν κοινῇ χρῆσις ἦσαν καὶ τὰ στάμενα (4)

χαλκᾷ νομίσματα, οὐχὶ ὅμως διὰ μεγάλας πληρωμᾶς. Ταῦτα ἐδαπανῶντο εἰς ἀγορὰν χόρτων καὶ μικρᾶς ἀξίας πραγμάτων, καὶ ἀπὸ τοῦς διαβαίνοντες ἀπὸ χώρων ἐν χώρων.

Ἐν Γαλατᾷ, ἐκυκλοφόρουν ζένα νομίσματα τῆς Βενετίας καὶ Γενοῦης (1). Ἀργυροῦς εἰς τεμάχια πρὸς ἕνδεκα οὐγγίας καὶ δεκαπέντε δηνάρια τὴν λίτραν, ἐπέμποντο κυρίως εἰς Κριμαίαν καὶ Ἀνατολίην, ὅπου ἀντιηλλάττοντο δι' ἐμπορεύματα. Ἐννενηκοντα ἐννέα ὑπέρπυρα ἐν Βυζαντίῳ, ἐζύγιζαν ἑκατὸν ἐν Γαλατᾷ.

Τὰ ἐμπορεύματα τῶν Γενοουησιῶν καὶ Βενετῶν εἰσαγόμενα καὶ ἐξαγόμενα ἦσαν παντὸς φόρου ἐλεύθερα. Οἱ Πισαῖοι ἐπλήρωσαν διὰ πᾶν ἐμπόρευμα εἰσαγόμενον εἴτε ἐν Βυζαντίῳ εἴτε ἐν Γαλατᾷ δύο τοῖς 100, ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ ἐμπορεύματος ἐν Βυζαντίῳ ἄνευ τῶν ἐπ' αὐτοῦ γενομένων δαπανῶν πρὸς τούτοις, ἕτερα δύο τοῖς 100 ἐπὶ τοῦ κέρδους, πληρονόμια μετὰ τὴν πώλησιν τοῦ ἐμπορεύματος.

Οἱ Φλωρεντινοὶ, Γάλλοι, Καταλάνοι, Ἀγκωνῖται, Σικελοὶ, καὶ πάντες οἱ ἑτερογενεῖς, πληρόνουσιν δύο τοῖς 100, ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἐμπορεύματος, καὶ ὀφείλουσιν διὰ μιᾶς νὰ πληρόνωσι τὰ τέλη τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς. Ἀκολούθως, εἶναι κύριοι νὰ πωλῶσι κατ' ἀρέσκειαν, ἄνευ ἑτέρου τέλους. Δὲν δύνανται ὅμως μετὰ τῶν χρημάτων, προσερχομένων ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ ἐμπορεύματος ν' ἀγοράσωσι ἢ μεταπωλήσωσιν ἐπιτοπίως, πληρόνουσιν δύο τοῖς 100 ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἐμπορεύματος. Μετὰ τὸν ἐν Εὐζείνῳ πόντῳ πλοῦντων, καταπλέοντες ἐν Γαλατᾷ, πληρόνουσιν μόνον δύο τοῖς 100 ἐπὶ τῶν εἰσκομιζομένων ἐμπορευμάτων (2).

Ὁ ἀποπίνων τὰ τέλη ὀφειλόμενα εἰς τὸν τελώνην, λαμβάνει ἀποδείξιν ἰδιόχειρον τοῦ τελώνου, διότι οὗτος μένει εἰς τὸ ὑποὐργημά του, ἐν μόνον ἔτος. Διὰ τῆς ἀποδείξεως ταύτης, πείθεται ὁ διάδοχος αὐτοῦ ὅτι ἦδη ἐπληρώθησαν τὰ νομισμὰ ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν ἐμπορευμάτων (3).

Ὁ οἶτος τῆς Ῥαιδεστοῦ φεύμενος ἐν τῇ Ἑλλάδι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶναι ὁ

(1) Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος. Τεύχος σ'. 450 ἐν σημ.

(2) Description Générale des Monnaies Byzantines, ὑπὸ τοῦ Sabatier. Paris. 1862. Τόμ. Α'. 55.

(3) Τῶν χρυσοχόων τὸ καλούμενον κερᾶτιον εἶναι τὸ βάρος τοῦ κόκκου τοῦ ζυλοκεράτου.

(4) Stamina seu Stamena parva moneta aenea. Tafel καὶ Thomas. Α'. 108. ἑλλ. ἰστάμενα.

(1) Περὶ τοιούτων νομισμάτων πλεονεμία μετὰ εἰς τὰ Πατριαρχικὰ ἐγγράφα, ὅπου συχνάκις διακρίνονται οἱ πωλούντες, ἀγοράζοντες καὶ δανειζόντες.

(2) Περὶ τὸν Depping. Τόμ. Β'. 407. 167.

(3) Ὁ μὲν Μανουὴλ ὁ Κορνεῖος τοῦτον δεξάμενος, ἀληθῆ τε εἶναι τὴν τοῦ κομμερκίου ἀποδείξιν εἶπε καὶ Μ. καὶ Μ. Β'. 549.

κάλλιτος σίτος τῆς Ῥωμανίας, καὶ πωλεῖται εἰς τιμὴν ἀνωτέραν τοῦ σίτου τοῦ Καφᾶ (1) Ὁ σίτος τοῦ Καφᾶ εἶν' ἀνώτερος παντὸς σίτου τοῦ Εὐξείνου πόντου καὶ τῆς Κριμαίας. (2) Ὁ σίτος τοῦ Ἀζήλου (3) εἶναι σχεδὸν ἰσότιμος τοῦ σίτου τοῦ Καφᾶ ἄλλ' ἐν γένει προτιμᾶται ἀπὸ τοῦ ἀγοραστῆς ὁ σίτος τοῦ Καφᾶ. Ὁ σίτος τοῦ Μικροκάστρου, ἔρχεται μετὰ τὸν σίτον τοῦ Ἀζήλου, καὶ μολονότι ὁ σίτος οὗτος δὲν εἶναι καλῆτερος, ἀλλίον ὅμως πωλεῖται, διότι κάλλιον αὐτοῦ διακτερεῖται κατὰ τὸν διάπλου. Οἱ σίτοι τῆς Βάρνης, τοῦ Ζαχαρᾶ (4), τῆς Βυζώνης (5) καὶ τῆς Σωζοπόλεως εἶναι ἀξίας κατωτέρας τῶν ἄνω μνημονευθέντων σίτων, καὶ πωλοῦνται εἰς τιμὴν κατωτέραν τοῦ σίτου τῆς Ῥαιδεστοῦ. Ὅλοι οἱ σίτοι τῶν ἄνω μερῶν εἶναι τῆς αὐτῆς τιμῆς. Ἐτέρους σίτους ἀξίους μνήμης, δὲν ἔχει ἡ Ῥωμανία. (6)

Ἡ κριθὴ τῆς Ῥαιδεστοῦ εἶν' ἡ καλῆτέρα, πωλεῖται ἀντὶ τεσσάρων κερατίων τὸ κοιλόν μετ' αὐτὴν, ἔρχεται ἡ τοῦ Καφᾶ, πωλουμένη ἀντὶ δύο ἕως τριῶν κερατίων τὸ κοιλόν, καὶ μετὰ ταύτην ἡ κριθὴ τῆς Βάρνης. Σήμερον κριθὴ ἀξία μνήμης, δὲν γεννᾶται ἀλλαχόσε.

Ἐπωλοῦντο εἰς τὰς ἀγοράς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Γαλατᾶ, μὲ τὸ καντάριον, τ' ἀκόλουθα ἐμπορεύματα. Τὸ Ἰνδικόν, τὸ κηρίον, τὰ ἐλμυθόγορτα καὶ τὸ ἐρυθρόδανον Ὀυδεμία ἐκπτώσις ἐγένετο διὰ τὰ ἐπικαλύματα.

Ἡ ζυπηρία τοῦ Εὐξείνου πόντου, τῆς Καραμανίας, τῆς Ἐφέσου καὶ τῆς Φωκαίας. Ὁ σάκκος καὶ τὰ σχοινία ἐπωλοῦντο μετὰ τοῦ ἐμπορεύματος.

(1) Περὶ τοῦ σίτου τοῦ Καφᾶ. πρὸλ. Chardin. Voyages. Τόμ. I. 408.

(2) Tauride de ses grains nourrissait la population surabondante de l'Europe meridionale. Depping. Α'. 3. Οἱ συγγραφεῖς ὑπὲρ τὸ δεῖν ἐξυμνησαν τὴν εὐφορίαν τῆς Κριμαίας. πρὸλ. Κ. Πορφ. Γ'. 270.

(3) Ἄγινω τὴν θέσιν τῆς πόλεως ταύτης.

(4) Δέβελος, ἤτις ὑπερον ἐκλήθη Ζαγορᾶ καὶ κοινότερον Ζαχαρᾶ, ἀπέγουσα τῆς Ἀρχιᾶλου 25 μίλια. • Μελετίου Γεωγρ. Γ'. 403.

(5) • di Vezina. Sauli B'. 243. «Μετὰ τὴν Ὀδησσὸν εἶναι αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Πανσοῦ ποταμοῦ, εἴτα ἡ Βιζύη πόλις ποτὲ, ἤτις κατεπόθη ὑπὸ σεισμῶν» αὐτὴ ἐλίγετο καὶ Βυζοῦ χώρος. • Μελετίου Γεωγρ. Γ'. 49.

(6) Περὶ τῆς τιμῆς τοῦ σίτου ἐπὶ Νικηφόρου Φωκᾶ καὶ Βασίλειου τοῦ Μακεδόνα, πρὸλ. Κ. Μανασσοῦ, στίχ. 5802, 5805, 5806, 5808, 5819.

Δέρματα βοῶν, βουβάλων καὶ ἵππων, δεικνύμενα πρότερον εἰς γνώμονας εὐρισκομένων ἐν Γαλατᾶ. Ἄν τὰ δέρματα ἦσαν βεβλαμμένα, ἐγένετο ἡ προσήκουσα ἐκπτώσις. Ἄλειμματα παντὸς εἶδους, σίδηρος, καστοίτερος καὶ μολυβδός.

Σταπίδες, ζηραὶ παντὸς εἶδους, ἐξαιρουμένων τῶν τῆς Συρίας· Ἐκπίπτονται ἡ σπιρὶς καὶ ὁ κόφρινος, καὶ μένουσιν ταῦτα εἰς τὸν ἀγοραστήν.

Σάπνες, τῆς Βενετίας, τοῦ Ἀγκῶνος, καὶ τῆς Νεαπόλεως εἰς κιβώτια. Ταῦτα ἐκπίπτονται καὶ μένουσιν εἰς τὸν ἀγοραστήν.

Ἀμύγδαλα καθαρισμένα εἰς σάκκους, πωλοῦνται μετὰ τοῦ σάκκου ἄν ὅμως ἐμπεριέχονται εἰς δύο σάκκους, ἐκπίπτεται ὁ ἐξωτερικὸς μετὰ τοῦ σχοινίου καὶ λαμβάνει αὐτὸ ὁ ἀγοραστῆς ἄνευ χρημάτων.

Μέλι εἰς λάγγρον ἢ ἀσκόν, πωλεῖται ἀκπιπομένων τῆς λαγγρόν καὶ τοῦ ἀσκοῦ μετὰ τὴν ἐκπτώσιν, λαμβάνει ταῦτα ὁ ἀγοραστῆς.

Βάμβαιξ ἀκατέργαστος, πωλεῖται ἄνευ ἐκπτώσεως τοῦ σάκκου.

Βάμβαιξ πλυμένος ὁ σάκκος ἐκπίπτεται καὶ μένει εἰς τὸν ἀγοραστήν.

Κηκίδες τῆς Τουρκίας παντὸς εἶδους, ἂν ἐμπεριέχονται εἰς σάκκον, ζυγίζονται μετὰ τοῦ σάκκου, καὶ δίδονται μετὰ τοῦ σάκκου ἄνευ ἐκπτώσεως.

Ἐπρὰ σῦκα τῆς Ἰσπανίας ἐστοιβασμένα ἐντὸς σπυρίδος.

Ὄγρατ' δίδεται ὁ σάκκος δι' ὄγραν.

Κρέατα ἄλυμρα, τυρὸς, λινον τῆς Ἀλεξανδρείας δίδεται ὁ σάκκος διὰ λινον τινὲς ἐκπίπτον τεσσάρη τοῖς 100 διὰ τὸν σάκκον μετὰ τὴν πώλησιν ὁ σάκκος μένει εἰς τὸν ἀγοραστήν.

Λινον τῆς Ῥωμανίας ὀυδεμία ἐκπτώσις διὰ τὸν σάκκον.

Ἐρια τῆς Ἀγκύρας ἐκπίπτεται ὁ σάκκος καὶ μένει εἰς τὸν ἀγοραστήν.

Ἐρια πλυμένα καὶ ἄπλυτα τῆς Ῥωμανίας καὶ τῆς Τουρκίας, (1) πωλοῦνται μετὰ τοῦ σάκκου, ἄνευ ἐκπτώσεως ὁμοίως καὶ κάστανα. Ἄνὰ 100 λίτρας, πωλοῦται τὸ πιπέρι, τὰ βαφικὰ ξύλα καὶ τὸ θυμίαμα.

Ἡ Ζάγκχαρις παντὸς εἶδους, τῆς ὁποίας τὰ

(1) Τουρκίαν καλεῖ ὁ Πεγολότης, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν τῶν ξινοῦ, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κατεχομένην τότε ὑπὸ τῶν Τούρκων.

κιδώτια ἢ βαρέλλια ἐκπίπτονται καὶ μένουσι εἰς τὸν ἀγοραστὴν ὁ ὑδράργυρος ζυγίζεται μετὰ τοῦ πηλίνου δοχείου, δέματος καὶ σχοινίου ταῦτα ἔπειτα ἐκπίπτονται καὶ μένουσι εἰς τὸν ἀγοραστὴν.

Ἄλλας Ἀμμονιακὸν πωλεῖται ἕνευ τοῦ σάκκου ἢ τοῦ κιδώτιου.

Ἡ μακρίχη περιδέεται ἐκπίπτεται τὸ περιδεμα ὁ δὲ κόρινθος μένει εἰς τὸν ἀγοραστὴν.

Ἡλεκτρον ψιλόν, μεσαῖον ἢ χονδρὸν ἀκατέργαστον ὁ πωλητὴς δίδει εἰς τὸν ἀγοραστὴν τὸ κιδώτιον ἢ τὸν σάκκον ἂν ὅμως περιδέεται μετὰ σχοινίου ἢ ἐτέρου περιδεμάτος, ταῦτα μένουσι εἰς τὸν ἀγοραστὴν.

Τὰ κοράλια πωλοῦνται ὡς τὸ ἥλεκτρον.

Ἄνα 10 λίτρας πωλοῦνται.

Ἡ μέταξ ἢ ἀκατέργαστος παντός εἶδους μετὰ τὴν πώλησιν δίδεται εἰς τὸν ὑπερπύρον τοῦ πωλητοῦ, τέσσαρες πήχεις.

Ὁ κρόκος, τὰ καρυόφυλλα, τὸ μακρὸν πέρι, τὸ μοσχοκάρυον, ἡ νάρδος, τὸ καρδάμωμον παντός εἶδους, ἡ σκαμμωνία, ἡ μάνα, ὁ βόραξ, τὸ Ἀραβικὸν κόμμι, καὶ τὰ ζαχαρωτά.

Ἡλεκτρον εἰργασμένον εἰς κομποσχοίνιον ἢ ἄλλως εἰργασμένον, τετραπημένον καὶ εἰς κλωστήν περασμένον ἢ κλωστή ἐκπίπτεται.

Χρυσὸς ἢ ἄργυρος εἰς σύρμα, εἴτε τῆς Λούκιαι, εἴτε τῆς Γεούσιαι, εἴτε τῆς Γαλλίας.

Ὁμοίως πωλοῦνται πολλὰ ἀρώματα καὶ φάρμακα, ἐκπιπτομένον πάντων τῶν περιδεμάτων, τὰ ὅποια μένουσι εἰς τὸν ἀγοραστὴν.

Πωλοῦνται εἰς τεμάχια, λινα ὑφάσματα παντός εἶδους, ἐξαιρουμένων τῶν ὑπὸ χωρικῶν ὑφαιθέντων. (1) Ταῦτα τὸ περιδεμα λαμβάνει ὁ ἀγοραστὴς τὰ ἐριούχα τῆς Γαλλίας καὶ ξένων μερῶν, πωλοῦνται κατὰ τὰ μέτρα τοῦ τόπου τῆς προαγωγῆς ἂν τὸ ἐριούχον εὐρεθῆ ὀλιγωτέρων πήχεων, ὁ πωλητὴς ὑποχρεοῦται ν' ἀναπληρώσῃ τὸ ἔλλειπον ἂν ᾖ πλείοτερον τοῦ σεσημειωμένου μέτρου, λαμβάνει τὸ περισσεῦον ὁ πωλητὴς ὁ πῆχυς τῶν ἐριούχων εἶναι διάφορος τοῦ πήχεως τῶν λινῶν εἰς καὶ ἡμίσιος τῶν λινῶν, εἶναι εἰς πῆχυς τῆς Κριμαίας.

Ἄν τὰ ἐριούχα πωληθῶσι χονδρικῶς, καὶ εὐρίσκη αὐτὰ δεδεμένα ὁ ἀγοραστὴς, λαμβάνει οὗτος τὸ περιδεμα καὶ τὸ σχοινίον, καὶ τὰ ἐσωτερικὰ μεγάλα σχοινία ἂν ὅμως τὸ δέμα ἐλύθη πρὸ τῆς πωλήσεως, δὲν λαμβάνει ὁ ἀγοραστὴς εἰμὴ τὰ ἐσωτερικὰ μεγάλα σχοινία.

(1) Salvo tele di campagna. Sauti. B. 236.

δέματα αἴγεια καὶ πρόβεια, πωλοῦνται ἀντὶ τόσων ὑπερπύρων τὰ ἑκατόν οἱ γνώμονες τῆς κοινότητος τοῦ Γαλατῶν, ἐξετάζουσι τὴν ποιότητα αὐτῶν, καὶ γίνεται ἐκπώσεις, ἂν κατὴν αἰτήσῃ ὁ ἀγοραστὴς. Ὁ ἀγοραζὼν ἵκανὰ ἵνα σχηματίσῃ δέμα, λαμβάνει τὸ περιδεῶν σχοινίον.

Ἀμύγδαλα μετὰ τοῦ φλοιοῦ πωλοῦνται ἀνά χιλιάδας δι' ἕν ὑπερπύρον, κατὰ τὴν σύμβασιν ἀγοραστοῦ καὶ πωλητοῦ.

Φοίνικες πωλοῦνται ἀνά χιλιάδα, τούτων ὁ κόρινθος μένει εἰς τὸν ἀγοραστὴν.

Λεπτοκάρυα πωλοῦνται μετὰ τὸ κοιλὸν, εἴτε τοῦ Γαλατῶν εἴτε τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατὰ τὴν σύμβασιν 56 καὶ ἕμισι κοιλὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶναι ἴσα μετὰ ἐξήκοντα κοιλὰ τοῦ Γαλατῶν. Τούτων ὁ σάκκος μένει εἰς τὸν ἀγοραστὴν.

Κάρυα μετρούμενα, πωλοῦνται ἀνά χιλιάδας δι' ἕν ὑπερπύρον.

Ὁξύρυγχα τεταριχευμένα πωλοῦνται ἀνά χιλιάδα.

Ἄλλας πωλεῖται μετὰ τὸ κοιλὸν τοῦ σίτου.

Ἐλιον καθαρὸν καὶ κίτρινον τῆς Βενετίας, τοῦ Ἀγκῶνος, τῆς Ἀπουλίας, τῆς Καίετας καὶ πάσης ἄλλης χώρας, εἰσομιζόμενον εἰς βαρέλλια πωλεῖται ἀντὶ τόσων ὑπερπύρων τὸ βαρέλλιον ἄλλα ἔλαια εἰσομιζόμενα εἰς λαγῆνον πωλοῦνται ἀντὶ τόσων ὑπερπύρων τὴν λαγῆνον ἢ τὸ λῆγνον δὲ δέον νὰ ᾖ πλῆρες μέχρι τοῦ στομίου ἂν ἐλλείπῃ ἔλαιον, ὁ πωλητὴς ὀφείλει νὰ τὸ ἐπιπληρώσῃ.

Σίτος, κριθή, πάντες ἐν γένει οἱ δημητριακοὶ καρποὶ, καὶ τὰ ὕσπρια πωλοῦνται μετὰ τὸ κοιλὸν, εἴτε τοῦ Γαλατῶν, εἴτε τῆς Κ/πόλεως.

Ἐκαστον κοιλὸν διαίρεται εἰς τέσσαρα τέταρτα, καὶ ἕκαστον τέταρτον εἰς δεκαεὶς λίτρας. Κατὰ τὰς διαίρεσεις ταύτας ἀγοράζει ὁ πτωχὸς λαός. Τὸ κοιλὸν τῆς Κ/πόλεως εἶναι μείζον τοῦ κοιλοῦ τοῦ Γαλατῶν, κατὰ εἶς ἢ ἑπτὰ τοὺς 100.

Ὁ Ἑλληνικὸς οἶνος πωλεῖται ἀντὶ τόσων ὑπερπύρων τὸ βαρέλλιον, λογιζόμενον πρὸς τεσσαράκοντα ὀκτὼ μέτρα (1). Τὸ ἔλλειπον ἐπιπληροῦ ὁ πωλητὴς, τὸ βαρέλλιον μένει εἰς τὸν ἀγοραστὴν.

(1) Metrum vel metreta, vas erat ad mensuram centum viginti libras aquae vel vini. Tafel καὶ Thomas. Α'. 107 ἐν σημ. Σήμερον εἰς τὰς κομπούσι, τῆς Κ/πόλεως, τὸ μέτρον οἴνου, εἶναι 8 ὀκάδων.

Οἶνοι τῆς Κκαλθρίας, τῆς Σικελίας καὶ Ἰαποουλίας, πωλοῦνται καθὼς οἱ Ἕλληνοί.

Οἶνοι τῆς Κρήτης πωλοῦνται ἀνὰ ἑκατοντάδα μέτρων ἀντὶ τόσων ὑπερπύρων· τὸ βαρέλιον μένει εἰς τὸν ἀγοραστὴν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πωλοῦνται καὶ οἱ οἶνοι τῆς κάτω Ῥουμανίας.

Ὁ ἐγχώριος οἶνος πωλεῖται ἀντὶ τόσων ὑπερπύρων τὰ ἑκατὸν μέτρα· ἂν ὁ οἶνος ἦναι εἰς βαρέλιον, τοῦτο μένει εἰς τὸν πωλητὴν· ἂν ἦναι εἰς λαγύρους λαμβάνει ταύτας ὁ ἀγοραστής· ἐνίοτε πωλεῖται ἀνὰ ἑκατοντάδα λαγύρων.

Περὶ φάρων ἐπὶ τοῦ ζυγίου.

Ἐν Γαλατῶ, οἱ Γενοῦήσιοι δὲν πληροῦν οὐδένα φάρων ζυγίου. Οἱ Βενετοὶ καὶ πάντες οἱ ἄλλοδαποὶ εἴτε ἀγοράζοντες εἴτε πωλοῦντες, πληροῦν δι' ἑκάστην δεκάδα κανταρίων, τρεῖς λίτρας. Διὰ μέταξαν κρόνον καὶ ἕτερα φάρμακα, πωλούμενα εἴτε ἀνὰ δεκάδα κανταρίων, εἴτε ἀνὰ λίτραν πληροῦν ἀγοραστής καὶ πωλητὴς ἡμίσειαν λίτραν δι' ἑκάστην δεκάδα κανταρίων. Ὁ ζυγίζων δὲν φιλοδορεῖται οὐδ' ὁ γραμματεὺς τοῦ ζυγίου· χάριν εὐκολίας ὅμως, προσφέρεται μικρὸν τὶ δῶρον, ἀνάλογον τῆς ἀξίας τοῦ ζυγιζομένου ἐμπορεύματος, δύο ἕως ἑξ λίτραι. Ὁ ζυγιστὴς οὐδέποτε ζητεῖ δῶρον.

Πάντα τὰ ἐμπορεύματα τὰ ζυγιζόμενα κομίζονται ἰδίαις δαπάναις ὁ πωλητὴς εἰς τὸν τόπον τοῦ ζυγίου. Ἐκεῖθεν μεταφέρει αὐτὰ ὁ ἀγοραστής εἰς τὴν ἀποθήκην ἢ οἰκίαν αὐτοῦ. Αἱ δαπάναι τῆς μεταφορᾶς ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως τῆς ἀποθήκης· εἶναι ἀπὸ ἑκτὸς μέχρι δύο δεκα κερατίων τὰ ἑκατὸν καντάρια. Ἡ στυπηρία δὲν ὑπόκειται εἰς τοσαύτην δαπάνην, διότι ὁ ζυγίζων ὑπάγει εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ πωλητοῦ, καὶ οὕτως αἱ δαπάναι τοῦ ζυγίου εἶναι ἀπὸ τριῶν μέχρις ἑξ κερατίων τὰ ἑκατὸν καντάρια.

Περὶ μεσιτείας.

Διὰ πᾶν ἐμπόρευμα ζυγιζόμενον ἢ μὴ ζυγιζόμενον, πληροῦν πωλητὴς καὶ ἀγοραστής, τέσσαρα κεράτια δι' ἑκατὸν ὑπέρπυρα (1).

Δι' ὑράγματα λινὰ, ἐξ ὁποιασδήποτε χώρας, πωλούμενα χονδρικῶς πληροῦν πωλητὴς καὶ

ἀγοραστής· τέσσαρα κεράτια δι' ἑκατὸν ὑπέρπυρα.

Ἄν ὕψασμα πρώτης ποιότητος πωληθῆ εἰς τρία τεμάχια, πληροῦν ἑκαστον τεμάχιον τρία κεράτια. Δι' ὑράγματα χρωσοκέντητα ἐξ ἐρίου τῆς Ἀγκύρας μεταξωτὰ καλούμενα, πληροῦν ἀγοραστής καὶ πωλητὴς τέσσαρα κεράτια δι' ἑκατὸν ὑπέρπυρα. Ὁμοίως καὶ διὰ τοῦς δημοπρατικούς καρπούς καὶ τὸ ἔλαιον. Ἄν τοῦ τελευταίου τοῦτου πωληθῶσιν ἢ ἡ δύο βαρέλια διὰ μιᾶς, τότε καὶ ἀγοραστής καὶ πωλητὴς πληροῦν δύο κεράτια δι' ἑκαστον βαρέλιον.

Οἶνοι Ἕλληνοί καὶ ἄλλων χωρῶν, πωλούμενοι χονδρικῶς πληροῦν κεράτια ἑξ δι' ἑκατὸν ὑπέρπυρα. Ἄν πωληθῶσι λιανικῶς ἀπὸ εἰκοσιπέντε βαρέλλιον καὶ κάτω, πληροῦν ἕτερα δύο κεράτια τὸ βαρέλιον. Μολονότι κατὰ τὰ ἄνω λεγόμενα δὲν πληροῦν οἱ ἔμποροι πλείονα τῶν ἄνω μνημονευομένων κερατίων δι' ἑκατὸν ὑπέρπυρα. ἐπὶ τέλους πληροῦν ἑξ κεράτια δι' ἑκατὸν ὑπέρπυρα (1).

Ἐπὶ τοῦ ναύλου, οἱ συμβαλλόμενοι πληροῦν μεσιτεῖαν κεράτια ἑξ δι' ἑκατὸν ὑπέρπυρα. Ἐνίοτε ὁ ναύκληρος ἢ ὁ ἔμπορος ὁ ναυλόνων, δίδουν ἐκάτερος εἰς τὸν μεσίτην κατὰ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἀπὸ δεκαπέντε μέχρις εἰκοσι πέντε ὑπερπύρων, κατὰ τὴν χωρητικότητα τοῦ πλοίου.

Ὁ ἀγοράζων ἐν Γαλατῶ λίθους πολυτίμους κοσμημάτων καὶ κσεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, πληροῦν δι' ἑκαστον ὑπέρπυρον κεράτιον ἐν διπλ. τέσσαρα ὑπέρπυρα καὶ τέσσαρα κεράτια δι' ἑκατὸν ὑπέρπυρα· ὁμοίαν μεσιτεῖαν πληροῦν καὶ ὁ πωλὼν (2).

Οἱ μεσίται οὗτοι, καλούμενοι μεσίται τοῦ τελωνείου, ἐλάμβαναν ἐκ τῆς ὅλης μεσιτείας τρεῖς ὄγδοα, τὰ ἐπιλοιπὰ πέντε ὄγδοα ἐλάμβαναν ἢ κοινότης (3). Πάντα τὰ ἐμπορεύματα ἐπωλοῦντο καὶ ἠγοράζοντο διὰ τῶν μεσιτῶν τοῦτων.

Περὶ περιδεσέως.

Ἡ μέταξ (4), ἵνα καλῶς περιτυλιχθῆ, πληροῦν κεράτια ἑκτὸς.

(1) Πιθανὸν ὅτι δῶρον τῶν ζυγιστῶν καὶ ἀγθοφόρων.

(2) S ¹/₃ τοῖς 100, ἐλάμβανεν ὁ μεσίτης.

(3) Sahlb. Γόμ. Β'. 27.

(4) Ἡ μέταξ, τὸ ἔλαιον καὶ ὁ σίτος ἦσαν μονοπώλια ἐν τῇ Βυζαντινῇ. Derppling. Α'. 413.

(1) ¹/₃ τοῖς 100.

Δι' ἕκαστον δέμα ψιλῶν ἐμπορευμάτων, πληρόνου ἡμισυ κεράτιον.

Ἡ δαπάνη ἴν' ἐνήθησε τις στυπτηρίαν εἰς σάκκους καὶ βράψη δέση καὶ ἐπιγράψη αὐτοὺς κατὰ τοὺς κειροὺς, εἶναι περίπου ἕν κεράτιον τὸν σάκκον. Διχρήρει ἡ δαπάνη αὕτη, ποτὲ μὲν ὀλιγωτέρα, ποτὲ δὲ πλειοτέρα.

Δαπάνη ἐπὶ ἀγορᾶς σίτου.

Ἐν πρώτοις, ὁ ἀγοράζων σίτον εὐρισκόμενον ἐντὸς τοῦ πλοίου, δαπανᾷ διὰ τὴν ἐκφόρτωσιν καὶ μεταφορὰν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς παραλίης, καὶ ἐκείθεν εἰς τὴν ἀποθήκην, ἀπὸ δεκατεσσάρων μέχρι δεκαῆξ κεράτιον δι' ἕκαστον ἑκατοντάδα κοιλῶν.

Δι' ἐνοίκιον ἀποθήκης μνηναῖον, ἀφ' ἐνὸς ἡμισέως, μέχρι δύο ὑπερπύρων τὰ ἑκατὸν κοιλᾶ. διὰ μαισιτεῖαν, κεράτι εἰς τὰ ἑκατὸν κοιλᾶ.

Δαπάναι ἐπὶ λιπῶν ὑφασμάτων.

Ἴνα μετρήσῃ τις ἕν τεμάχιον ὑφάσματος πληρόνου ἀγοραστῆς καὶ πωλητῆς ἡμισυ κεράτιον (1). Ἴν' ἐπιθεωρήσῃ τὰς κηλίδας καὶ τὸν ῥυπον ἐνὸς τεμαχίου πανίου, ἐπληρώων ἐκίτερος τῶν συμβαλλομένων ἡμισυ κεράτιον. Ἴνα περιτυλιχθῇ, πληρόνει ὁ ἀγοραστῆς μόνος, ἕν κεράτιον δι' ἕκαστον τεμάχιον.

Δαπάναι ἐπὶ ἐλαίων.

Ἐν πρώτοις, ἡ μεταφορὰ ἐλαίου εἰς βρελλίαι ἀπὸ τῆς παραλίης μέχρι τῆς ἀποθήκης, δι' ἄμαξῶν καὶ ἄχθοφόρων, δύο κεράτια τὸ βρελλίον.

Δι' ἐνοίκιον ἀποθήκης μνηναῖον, ἀπὸ τριῶν μέχρι τεσσάρων ὑπερπύρων δι' ἕκατον βρελλίαι. Διὰ ζύγιον τοῦ βρελλίου πληρόνει ὁ πωλητῆς, κεράτι δὴ δι' ἕκαστον βρελλίον.

Οἱ εἰσομιζόντες ἔλαιον τῆς Εὐρώπης εἰς λαγήνους, δαπανῶσι διὰ τὰς λέμβους εὐρισκομένας πλησίον τοῦ πλοίου καὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, καὶ δι' ἄχθοφόρους ἐκφορτόνοντας ἐκ τῶν πλοίων καὶ εἰσομιζόντας εἰς τὰς ἀποθήκας καὶ στοιβάζοντας αὐτὰς ἐντὸς τῶν ἀποθηκῶν, δεκαῆξ κεράτι δι' ἕκατον λαγήνους.

(1) Ἐπὶ πάντων τῶν τότε εἰσαγομένων ὑφασμάτων, ἐσημειοῦντο διὰ καθαρῶν ἀριθμῶν οἱ πῆγεις. Ἴν' ἀποφύγῃ τὸν δόλον τῶν πωλητῶν, ἀπῆτουν πολλὰς οἱ ἀγοραστῆαι νὰ καταμετρηθῇ τὸ πωλούμενον τεμάχιον.

Δι' ἐνοίκιον ἀποθήκης μνηναῖον, κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἀφράλειαν αὐτῆς, ἕν καὶ ἡμισυ ὑπερπυρον δι' ἕκατον λαγήνους.

Ὁ πωλῶν ἔλαιον εἰς λαγήνους οὐδὲν πληρόνει, διότι τὴν καταμέτρησιν καὶ μεταφορὰν πληρόνει ὁ ἀγοραστῆς. Οὗτος δαπανᾷ διὰ τὴν μεταφορὰν ἑκατὸν λαγήνων ἀπὸ τὴν ἀποθήκην εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἀπὸ δέκα μέχρι δώδεκα κεράτιων.

Δαπάναι ἐπὶ δερμάτων.

Ἐν πρώτοις, ὁ εἰσάγων δέρματα διὰ πλοίου δαπανᾷ ἴνα ἐκφορτώσῃ ἐκ τοῦ πλοίου καὶ μεταφέρῃ αὐτὰ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἐδώθεν εἰς τὴν ἀποθήκην, ἀπὸ εἰς μέχρις ὀκτώ κεράτιον τὰ ἑκατὸν δέρματα. Μεταφερομένων δὲ εἰς τὸν τόπον τοῦ ζυγίου μετὰ τὴν πώλησιν, ἀπαιτοῦνται δαπάναι ἕτεραι ἀπὸ εἰς μέχρις ὀκτώ κεράτιων. Ἴνα τὰ ἐπιθεωρήσῃ οἱ δερματογνώμονες τῆς κοινότητος καὶ διαχωρίσῃ τὰ βεβλαμμένα. πληρόνου οἱ συμβαλλόμενοι κεράτια τρία δι' ἕκατον δέρματα.

Ἴν' ἀφαιρέσῃ τὰ κέρτα τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἀποστελλομένων δερμάτων, δαπανῶνται διὰ πᾶσαν ἑκατοντάδα δερμάτων ἀπὸ δέκα μέχρι δώδεκα κεράτιων. Τὰ κέρτα μένουσιν εἰς τὸν κύριον τῶν δερμάτων.

Δαπάναι γυόμεναι ἐν Κ/πόλει καὶ Γαλατῆ ἐπὶ τῶν Λατινικῶν οἴνων.

Ἴνα μεταφέρῃ τις οἶνον ἀπὸ τῆς παραλίης μέχρι τῆς ἀποθήκης καὶ στοιβάσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἀποθήκην, δαπανᾷ ἀφ' ἐνὸς καὶ ἡμισέως μέχρι δύο κεράτιων τὸ βρελλίον.

Δι' ἐνοίκιον τῆς ἀποθήκης μνηναῖον, κεράτιον ἡμισυ ἢ ἕν δι' ἕκαστον βρελλίον.

Ἴνα δοκιμάσῃ τὴν γέσιν αὐτοῦ, καὶ πεισθῇ ὅτι εἶναι πλήρη τὰ βρελλίαι, κεράτια εἰς δι' ἕκαστον βρελλίον. Ὁ πωλητῆς ἐκβάλλει ἀπὸ τὴν ἀποθήκην τὰ βρελλίαι, καὶ ἕν ἀπὸ τὰς ἄκρας τῶν βρελλίων, ἐλλείπωσιν εἰς ἡ πλειότεροι κίρκοι, τούτους ἀναπληροῖ ὁ πωλητῆς ἕν ὅμως οἱ περὶ τὰς ἄκρας κίρκοι ἦναι σωτάτοι καὶ εἰς τὸν τόπον αὐτῶν, καὶ ἐλλείπωσιν ἕτεροι, τούτους δὲν ἀναπληροῖ ὁ πωλητῆς δαπανᾷ δὲ οὗτος συνήθως διὰ τὴν ἐκβολὴν ἐκ τῆς ἀποθήκης καὶ τὴν ἐπισκευὴν τῶν κίρκων περίπου ἕν κεράτιον τὸ βρελλίον.

Ἐκτὸς τῶν πολυτιμῶν τούτων ἐμπορικῶν γνώσεων, Κύριοι, τὰς ὁποίας δύνανται οἱ νῦν

ἐν Κ/πόλει ἐμπορευόμενοι νὰ παραβάλωσι μὲ τὰς σημερινὰς ἐγγωρίους συνθηλαί, ὁ Περγολόττης κατέγραψε πλείστα ἄλλα ἀφορώντα τὰ μέτρα καὶ σταθμὰ τῆς Κ/πόλεως, παραβάλωμενα μὲ τὰ τῶν ἐμπορικωτάτων τότε πόλεων τῆς Εὐρώπης. Περὶ συναλλαγῶν καὶ ἐμπορικῶν τραπέζων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει, ὀλίγα λέγει. Ἐκ τῶν παρατηρήσεων αὐτοῦ, εἰκάζω, ὅτι οἱ ἐν Γαλατῇ Γενουήνσιοι εἶχαν δημοσίους λιθίνας ἀποθήκας, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐναπέθεταν τὰ ἐμπορεύματα αὐτῶν. Πολλοὶ ἔμποροι εἶχαν τὴν ἀποθήκην τῶν εἰς τὸ ἰσόγειον πάτωμα τῆς οἰκίας αὐτῶν, καὶ εἰς ἀπόστασιν τινα ἀπὸ τῆν παράλια τείχη, πολλάκις προσβληθέντα ἀπὸ ἐχθρικά πλοῖα.

Ἐς ὅλων τῶν παρατηρήσεων τοῦ Περγολόττη καταφαίνεται ἡ περὶ τοῦ ἐμπορίου μέριμνα τῶν Γενουησίων, οἵτινες διὰ παντοίων νόμων καὶ αὐστηρῶν διαταγμάτων, ἀπέφυγαν τὰς ἐρίδας τῶν ἐμπορευομένων ἕνεκα τούτου κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἡμετέρου Νικηφόρου Γρηγορᾶ (1), εἰσέπρατταν οἱ Γενουήνσιοι μικρὸν μετὰ τοὺς χρόνους τούτους, πρόσδοον ἐπέτειον ἐκ τῶν φόρων, διακοσίας ὡς ἔγγιστα χιλιάδας ὑπερπύρων, καὶ τριάκοντα μόνας «βίξ καὶ μόλις», οἱ πέρην βιούντες Βυζαντινοί.

Α. Γ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ.

ΞΥΝΟΡΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΛΛΗΛΙΣΜΟΣ

τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων ὡς καὶ τῶν περιέρ-
γων τῶν ἐπὶ Ὀμήρῳ Ἀγαιῶν πρὸς
τινα τῶν νεώτερον Ἐλλήνων.

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΤΝΒ. Συνεδριάσει).

Ἐπὶ τοῦ βήματος τῆς φαινῆς ταύτης φιλολογικῆς κρηπίδος, ἀναβάντων καὶ ἐγώ, ὅστις οὐδ' ἄρρω δακτύλου, τὸ δὴ λεγόμενον, ἐγεύθη ποτὲ φιλολογικῆς ἀμβροσίας, δικαίως προκλήθην τὰ μειδιάματα, συνάμα δὲ καὶ τὴν ἀνυμνήσιν

τοῦ, Καὶ κόρκορος ἐν λαχάνοις καὶ Σαοῦλ ἐν προσήταις!

Ἄλλ' εἰς τὴν τόλμην μου ταύτην, ἐνθαρρύνθη, περιπούδαστοί μου κύριοι, ἐνθυμηθεῖς τὸ εὐπρόσδεκτον τοῦ Μ. Βασιλείως εἰς τὴν παρά τοῦ ἰδιώτου προσφοράν ὀλίγου ὕδατος, ὡς καὶ τοῦ δηναρίου τῆς πτωχῆς χάρας τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ ἀληθῶς δηναρίον εἶναι τὸ ἰδικόν μου ἀνάγνωσμα, ἀπέναντι τῶν χρυσῶν φιλολογικῶν ταλάτων, τοσοῦτον ὁμολογουμένως σπουδαίων ἀνδρῶν. Ὀνομάζω δὲ δηναρίον τὸ ἀνάγνωσμά μου, μὴ νομίσητε ὅτι τὸ λέγω ἀπὸ ὑποκριτικῆν μετριοφροσύνην, ὡς οἱ συνθηζόντες νὰ λέγουν δι' ἑαυτοῦς ὁ ἀνάξιος εὐθέτης σας καὶ ὁ ἀρχεῖος δοῦλός σας, καὶ ἄλλα τοιαῦτα γελοῖα καὶ ἀηδῆ, καὶ πάντῃ ἀνάμυστα εἰς λογικὰ ὄντα! Ὀχι! τοιαύτην, ὡς εἶπα, ὑποκριτικῆν μετριοφροσύνην δὲν ἔχω. Ἐγὼ ὅμως ἀντ' αὐτῆς ἰδιοτέλειαν (Ἐξομολογουμένη ἀμαρτία, ἀμαρτία οὐκ ἔστι) διότι διὰ τοῦ δηναρίου μου αὐτοῦ προτίθημι νὰ δώσω σοφοῖς ἀφορμὴν, ὅπως φωτισθῶ καὶ ἐγὼ ἀνταλλάσων οὕτω «χάλεια χρυσέων».

Πιστεύω λοιπὸν ὅτι ἡ εἰλικρινὴς αὕτη ὁμολογία μου δικαίωται τὴν τόλμην μου, καὶ κολίσει τὰ μειδιάματα.

Καὶ λοιπὸν . . . ἀλλὰ πρῶτον, περισπούδαστοί μοι κύριοι, πρέπει νὰ σὰς προδιαθέσω, καὶ περὶ ἐνὸς ἐλαττωματός μου ἀρκούντως ὀχληροῦ. Εἰς τὰς ὁμιλίαις μου, καὶ γράφω ἐννοεῖται ὡς ὁμιλῶ, εἴτε διότι ἐκαυόμεθα ὡς διεληθῶν τὴν νεότητά μου ἐν ἐποχῇ καὶ τόπῳ πλήρει ἀνωμαλιῶν καὶ ἀταξίας, εἴτε, ὅπερ καὶ τὸ βεβαίωτερον, ἐξ ἀμαθείας μου, εἰς τὰς ὁμιλίαις μου, λέγω, ἐνῶ δὲν γνωρίζω ὀρθοῦσαι, δὲν φυλάττω οὔτε κἀν συνέχειαν καὶ τάξιν. Συνήθως μάλιστα παρεκτρέπομαι καὶ τοῦ θέματος μου παρεσάγγας ὅλους, διὰ παρεκβάσεων, καὶ ἱστορικῶν ἀνεκδότων, καὶ τούτων πάλιν φύρδην καὶ μίγδην, καὶ ὡς ἐκ τούτου δικαίως παρέχω ἀφορμὴν, νὰ λεγῆθῃ καὶ πρὸς ἐμὲ τὸ ποῖον, καὶ πρὸς τοὺς μακρολογησάντας πρὸςθεῖς τῶν Σχημίων, εἶπεν ὁ Κλεομένης: «τὰ μὲν ἐξ ἀρχῆς ὡν εἰρήκατε, οὐ μὲνημαί, διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὰ μέτρα οὐ συνήμι: τὰ δὲ ἐπὶ πᾶσιν οὐ δοκιμάζω».

Καὶ μῶλον ὅτι γνωρίζω, καὶ τὸ ὁμολογῶ, ὡς βλέπετε, τὸ ἐλαττωμά μου αὐτὸ, δὲν ἠδυνήθη ὅμως καὶ νὰ τὸ διορθώσω, μ' ὅσας καὶ ἂν κατέβηλα προσπαθείας. Ὁρθῶς λοιπὸν ἐρρέθη, ὅτι τὸ ἀπομαθεῖν δυσχερέστερον τοῦ μαθεῖν. Ἦ καλῶς νὰ λέγων εἰς τὴν Κρήτην, τὸ

(1) Τόμ. Β'. 841.

κοπελομάθη δὲν γεροντοξεγνᾶ. Κοπέλι δὲ λέγον οἱ Κρήτες τὸν ἐφρήβον, καὶ πρὸς ἔπαινον κόπελος. Ἄλλ' ἂν ἐγὼ ἔχω ἀτυχῆς τὸ ὄγληρον αὐτὸ ἐλάττωμα, πιστεύω ὅτι θὰ ἔχετε καὶ ὑμεῖς τὸ ἐπίζηλον προτερήμα τῆς ἐπεικούς ἀνεκτικότητος, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπιτακτοῦμαι.

Θέμα λοιπὸν τοῦ ἀναγνώσματός μου (ἂν πρέπει νὰ ἄνομασθῆ καὶ ἀνάγνωσιμ ἐνῶ εἶναι μᾶλλον γραπτὴ ἑμιλία.) εἶναι «Συνοπτικὸς πικραλληλισμός» ἠθῶν τιῶν καὶ ἐθίμων ὡς καὶ τιῶν ἄλλων περιέργων, τῶν ἐπὶ Ὀμηρῶν Ἀχαιῶν, μετὰ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν. Ὅχι ὅμως καὶ ἡμῶν τῶν κατοικοῦντων ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς δεσπόζει ὁ δῆθεν εὐρωπαϊκὸς ἐξευγενισμὸς, καὶ τοῦ ὁποίου ἀπεκατεστάθημεν ἑλεθόδουλοι, ἀλλὰ τῶν μακρὰν αὐτῶν, καὶ ἰδίως τῶν ὀρεινῶν, τοὺς ὁποίους ἂν ἤθελεν ἐπισκεφθῆ καὶ συναναστραφῆ καὶ ὁ Φιλμεράτιερ, θὰ ἐβλεπεν, ἂν εἶχεν ἐνοεῖται καὶ ὀφθαλμοὺς ἐθνολογικοῦ ἀμερολήπτου καὶ εὐσευδιδίτου ἢ τουλάχιστον ἂν δὲν ἐφρονούσε τοῦ Προστράτου τῆν ἐπάρατον μνήμην, ὅτι ὄχι μόνον ἡ φυὴ καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν εἶναι γησιώτατα ἑλληνικὰ, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ προτερήματα καὶ ἐλαττωματά των, αὐτὰ τὰ ἦθη καὶ ἐθιμά των, ὁ ἰδιωτικὸς ἐν συνόλῳ καὶ κοινοτικὸς βίος αὐτῶν εἶναι ψηλαφητὴ οὕτως εἶπεν εἰκῶν τῶν Ἀχαιῶν τοῦ Ὀμήρου. Καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ἐκεῖνοι βεβαίως οὔτε Σκύθαι ἦσαν οὔτε Σλαῶι. Ἦθελον ἰδεῖ προσέτι καὶ αὐτοὺς, καὶ οἱ τυχὸν ὁμόφρονες αὐτοῦ, ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ εἶδος πλείστων ὄσων ἐκ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν, καὶ τὸ κωνοκικὸν καὶ θελκτικὸν κάλλος πολλῶν ἐκ τῶν τοῦ ἐτέρου φύλου ἀναμνησκούν τὴν σμίλην τοῦ Πολυκαλείτου καὶ τοῦ Φειδίου. Ἐνοεῖτε δὲ ὅτι καὶ αἱ Καλλιγύναικες Νῆσοι ἀναμνησκούν τὰς γραφίδας τοῦ Ἀπελλοῦ καὶ τοῦ Ζεύξιδος.

Ὀμιλῶν δὲ πρὸς ὁμοσηνεῖς, ἐνοεῖται ὅτι δὲν ἀναφέρω ταῦτα, ὡς ἐκ τοῦ περισεύματος ἐθνικῆς φιλαυτίας. Ὅχι! ἀλλὰ τὰ ἀναφέρω ὡς πράγματα ὑπαρκτά καὶ κατὰθῆλα, καὶ πρὸς πληροφορίαν τῶν ὄσων ἐξ ὑμῶν δὲν ἠτύχησατε ἀκόμη νὰ ἐπισκεφθῆτε τὰ μέρη ταῦτα.

Οἱ Γάλλοι, ἐσύστασαν, ὡς γνωρίζετε, σχολὴν ἐν Ἀθήναις, ὅπως ἐπιτοπίως σπουδάσουν τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ ἀρχαιολογίαν. Καὶ ὁ θέλων λοιπὸν νὰ ἰδῆ ἐν πράγματι καὶ τὰς ἐλαχίστας, ἐν τε τῇ Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεΐα, λεπτομερεῖας τοῦ εἶδους καὶ τοῦ βίου τῶν Ἀχαιῶν ἐπισκεφθῆτω τὰ ὄρεινὰ χωρία τοῦ Ἑλλ. βασιλείου καὶ τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας καὶ

Μακεδονίας. Ἀναφέρω δὲ ἰδίως τοὺς ὄρεινούς Ἑλληνας, διότι μετὰξὺ αὐτῶν καὶ τῶν πεδαιῶν ἡ σωματικὴ καὶ ἠθικὴ διαφορά εἶναι σπουδαία. Καὶ συντελεῖ βεβαίως εἰς τοῦτο ἡ ἐπίδρασις τοῦ κλίματος καὶ τοῦ εὐαφούς, ὡς καὶ τὸ εἶδος τῆς τροφῆς, σὺν ἄλλοις πολιτικαῖς αἰτίαις, ἀλλὰ καὶ ἡ γειννίασις τῶν πόλεων καὶ τῶν παραλιῶν ἐπηρεάζει οὐκ ὀλίγον. Εἶπον, κύριοι, καὶ τὴν ἐπήρειαν τῆς τροφῆς, καὶ ἐπειδὴ δεκάδας ἐτῶν συνέζησα μετὰ τῶν χωρικῶν, παρετήρησα ὅτι οἱ ὄρεινοὶ εἶναι μᾶλλον τῶν πεδαιῶν κραιφάγοι.

Ὅχι ἦττον δὲ καὶ μετὰξὺ τῶν ὀρεινῶν τῆς Πελοποννήτου, καὶ τῶν ὀρεινῶν τῶν ἄλλων μερῶν, ὑπάρχει διαφορά ἀξιωματικῆς καὶ ὡς πρὸς τὴν προφορὰν, καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἰδιωτισμούς καὶ τὰ ἦθη καὶ μάλιστα ὡς πρὸς τὸ ἀγέρωχον, ὅπου κέκτανται οἱ ἄλλοι πλέον τῶν Πελοποννησίων. Ἴδου δὲ τί περὶ τούτου ἔχω σημειωμένα, ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Ν. Ἀντιγόνης.

«Μεταξὺ Πελοποννησίου καὶ Ρουμελιώτου
» ὑπάρχει οὐσιώδης διαφορά ὡς πρὸς αὐτό,
» «τηράει τὴν δουλεία του», ὁ μὲν πρῶτος ἀ-
» μέσως μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγ-
» μάτων κραιμάσας τὸ τουφεκί του καὶ τὴν πι-
» στόλαν του εἰς μίαν γυνίκαν τῆς οἰκίας του,
» ἐτήραζε πάλιν, σὺν φρονίμως, τὴν δουλείαν
» του. Ἐπανελάβε δηλαδὴ τὴν καλλιέργειαν
» τῶν γαιῶν του, τετραγωνίσας φρονίμως, ὡς
» ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, καὶ τὰ ὄρια αὐ-
» τῶν διὰ τῶν νεοκατακτηθέντων καὶ ἔπειτα,
» ὅταν δὲν ἦτον καιρὸς νὰ τηρᾶξῃ τὴν δου-
» λειάν του, ἐξήτοῦσε καὶ τὴν δικαίαν ἀμοιβὴν
» τῶν ἀγῶνων καὶ θυσιῶν του· ὁ δὲ δεῦτερος,
» ἔπραξεν ὅλον τὸ ἐναντίον· ἐξηκολούθει καὶ
» μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων
» νὰ φορᾷ τὸ χρυσὸν του σιλαχλῆκι, καὶ φέ-
» ρων ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου τὴν φλοκάταν
» του, ὅπως κινῆ ἐλευθερώτερον τὴν δεξιάν,
» ἐξήτει, καὶ πάλιν ἐξήτει τὴν δικαίαν ἀμοι-
» βὴν τῶν ἀγῶνων καὶ θυσιῶν του· ἀλλ' αἱ
» πολυτετεῖς, καὶ οὐδέποτε σπουδαίως εἰσάκου-
» σθεῖσαι δικαίαι ἀξιώσεις του παρ' ὀλίγον νὰ
» τὸν ἀποκαταστήσουν καὶ πράγματι ἐπικίτην,
» ἕως ὅτου, ἂν καὶ ζῶρας, τὸ παράδειγμα
» τοῦ φρονίμου συναγωνιστοῦ του, ἐφρονίμους
» καὶ αὐτῶν».

Περὶ δὲ τῶν ἐν ταῖς νήσοις Ἑλλήνων, ὁ μὲν ὑλικὸς βίος αὐτῶν, εἶναι ἀσυγκρίτως ἀβρότερος. ὁ δὲ ἠθικὸς συμμιγῆς πολλῶν ξενισμῶν, καὶ τοῦτο βεβαίως, ἐκ τοῦ ὅτι ἀλλοθηνεῖς, ἀλλό-
γλωσσοι καὶ ἑτερόθρησκοι τυχοδιώκται ἐδέ-

σποσαν ἐπ' αὐτῶν, κατὰ τοὺς προτελευταίους αἰῶνας, πλεόν τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὡς ἐκ τῆς ἐπιμιξίας μάλιστα αὐτῆς, καὶ τῶν συνοικισίων, διατηροῦν, καὶ σήμερον ἀκόμη, πολλὰ τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος Ἑλληνικὰ οἰογένηται, φραγκικὰ ἐπιωνυμία (1).

Ἄλλ' ἐκ τῆς τοῦ ὁποίου εἶπα δεσποτισμοῦ τῶν ξένων, συντέλεσε, καὶ συντελεῖ ἀκόμη εἰς ταῦτα, καὶ τὸ εὐθετον καὶ εὐλίμενον τῶν νήσων, προκαλουσῶν, οὕτως εἶπεν, τὴν προσόρμισιν πλοίων διαφόρων ἐθνικότητων. Ἐξαιρουνται δὲ τὰ θρεῖνὰ χωρία τῆς Κρήτης, ἐν οἷς ὁ ἐν γένει βίος εἶναι ἀρχαϊκώτατος. Ἀξιοπεριεργον μάλιστα εἶναι, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων, καὶ ἐν χωρίῳ τῆς ἐπαρχίας Μηλοποτάμου, (αὐλοποτάμου λέγεται καὶ ἐπισκοπή τις.) Ἀνώγρια καλούμενον, ὡς τὸ ὑψηλότερον τῆς ἐπαρχίας, καὶ κείμενον περὶ τὰ μέσα σχεδὸν τῆς ἀνατολικοβορείου κλιτύος τῆς Ἰδης, ἀπέχον δὲ καὶ τῆς πρὸς βορᾶν παραλίας 7 περίπου ὥρας. Οἱ δὲ κατοικοὶ αὐτοῦ εἶναι ἄνω τῶν 400 οἰκογενειῶν, (ἂν δὲν μὲ ἀπατᾷ ἡ μνήμη, διότι παρῆλλον ἤδη καὶ 43 ἔτη ἀφοῦ ἤμην ἐκεῖ). Ἡ δὲ προφορά των ἔχει ἰδικασμὸν τινα περίεργον διότι τὴν μὲν πρὸ προπαραλήγουσαν καὶ παραλήγουσαν παρατείνουσι δίκην προσωδίας τὴν δὲ προπαραλήγουσαν καὶ λήγουσαν προφέρουσι βραχέως ἀκούτεστετα γρηνηκάτεστετα τὰ τοῦμπακανα' ὁ δὲ λαθθακισμὸς των μάλλον ὑπονοεῖται διότι καὶ εἰς τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ Λ οὐδὲως σχεδὸν ψαύει ἢ γλωσσά των τὴν ὑπεράνω αὐτὸ τοῦτο δὲ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ τρία πλησιόχωρά των Λιβᾶδα, Κράνα καὶ Ζουτουλάκκιν, ὡς καὶ εἰς τοὺς πλείστους τῶν Σρακκιωτῶν ὁ δὲ γορῆς των Ἀνωγιανῶν αὐτῶν, πιστεύω ὅτι εἶναι αὐτὴ ἡ πανάρχαιος Ἡυρρίχη διότι ὅστις τοὺς ἰδῆ χορεύοντας, ἐνθυμεῖται ἀμέσως

« Ἐνθα μὲν ἤθεοι καὶ παρθένοι ἀλφεισίβοιοι
 » ὠρχευνετ' ἀλλήλων ἐπὶ καρπῷ χείρας ἔχοντες
 » οἱ δ' ὅτε μὲν θρέξασκον ἐπισταμένοισι πόδεσσι
 » ἴηχα μάλ', ὡς ὅτε τις τροχὸν ἄρμενον ἐν παλά-
 [μῃσιν

(1) Ἀλεξίους, Βαλλέτας, Βιτάλης, Δελαγραμμάτικας, Δελαπόρτας, Λεπάτας, Γλημάλης, Σαλβίος, Σιγάλας, Μαλατίστας, Δάνδολος, Μπαζάτος, Βερνάδος, Πριβελέγγιος κλπ.

» ἔξόμενος κεραμεὺς πειρήσεται, αἶ κε θέσιν
 » ἄλλοτε δ' αὖ θρέξασκον ἐπὶ στήχεσσι ἀλλή-
 [λοισιν (1).

Ἄλλα ταῦτα, περισπούδαστοι κύριοι, καθ' ἃ ἀντικείμενα ἰδιαζούσης προσοχῆς καὶ ἐμβριθοῦς μελέτης, εἶναι καὶ ἔργον ἀνδρῶν μουσοτραφῶν καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐντριβῶν, ἐνῶ δὲ ἐμὲ τὸν ὅλως πεζὸν εἶναι ὑπὲρ τῆς κρηπίδος.

Ἐν γένει δὲ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου τούτου, εἶναι «ὠκεῖς τοῦς πόδας». Ἐνὸς μάλιστα θυγάτηρ ἀλφεισίβοιος, καὶ τὴν ὁποῖαν ὁ Ὀμηρος ἤθελεν ἀναφέρει ὡς μίαν ἐκ τῶν θρεαίδων τῶν συνοδουσῶν τὴν Ἀρτεμιν, τοσοῦτον ἦτον ὠκύποτος, ὥστε ὁ πατὴρ αὐτῆς ὑπέσχετο νὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ μ' ἐκείνον, ὅστις ἤθελε τὴν περᾶσαι στὸ γ.λίχι, ἄλλως δὲ νὰ διδῆ ὁ νικηθεὶς 20 προβάτινας. Καὶ οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ ἐκτεθῆ εἰς τὸ διαγώνισμα αὐτό!

Ἡ ποδώκης αὕτη θρεαίς, μ' ἐνθυμίζει τὸν ἐπίσης ὠκύπουν Νικηταρὰ, καὶ αὐτὸς πάλιν τῆς Ἀρακιδίς τὸν ποιμένα, τὸν διὰ τὸ μικροφυῆς αὐτοῦ Ἰσομπανάκην καλούμενον, καὶ ὅστις ἦτον φύσει ποιητὴς εὐφυέστατος. Καὶ ἰδοὺ ἐν παραδείγματι τῆς ποιητικῆς εὐφυΐας του. Τῷ ἐπεμψέν ὁ Νικηταρᾶς δῶρον ἕνα ἵππον κολοβόκερκον οὗτος δὲ τὸν ἔγραψεν αὐθημερὸν (δι' ἄλλης χειρὸς ἐνοεῖται).

Τὸ δῶρόν σου Νικηταρὰ, ἄλογο χωρὶς οὐρὰ,
 Ἡ μὲ στέλνεις καὶ κριθάρει, ἢ σοῦ στένω τὸ
 [τομάρι!

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀνεφέρα περὶ τοῦ χοροῦ τῶν Ἀνωγιανῶν, ἀξίζει ὁ κόπος, κύριοι, ν' ἀκούσητε καὶ περὶ ἐνὸς χοροῦ, τὸν ὁποῖον καὶ οὐδέποτε θὰ λησμονήσω. Κατὰ τὸ 1833 ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ πατὴρ τοῦ μακαρίτου Ὁθωνος, ὁ φιλέλλην καὶ φιλαρχαῖος Λουδοβίκος, καὶ ὅστις ἐν τινι βασιλικῷ χορῷ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἦσαν καὶ τῶν νέων Ἀργείων οἱ ἠγῆτορες, ἐν οἷς διεκρίνετο καὶ ὁ Φάβιος τῆς Πελοποννήσου Κολοκοτρώνης, ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν του, νὰ ἴδῃ καὶ χορὸν Ἑλληνικόν ὁ δὲ ἀρχαιότροπος Κολοκοτρώνης, πρὸς μὲν τὸν διαβιβάσαντα τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην τοῦ Λουδοβίκου εἶπεν ἄμ σὰν ἤθελεν ὁ πολυχρονεμένος Βασιλέας νὰ δῆ καὶ τὸν ἑλληνικὸν χορὸν μας, ἔπεισε νὰ μᾶς ἔρχονταν ἐδῶ ὅταν εἴμαστε νηοὶ ἀλλὰ καὶ τώρα πάλιν ὀρισμός του. Πρὸς δὲ τοὺς συν-

αγωνιστάς του, εἰπὼν, ἔλατε καπετανεοί, πιάστε στὸν χορὸν ποῦ τὸ προστάζει ὁ πατέρας τοῦ Βιαιεῖώς μας. Ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς καὶ τραγοῦδῶν κλέπτικὸν τι τραγοῦδι, ἔμκαμεν ἓνα μόνον γόρον, καὶ ὅταν ἐφθασεν ἐμπροσθεν τοῦ Λουδοβίκου τὸν ἐπροσκύνωσε μὲθ' ὕλης τῆς συναισθήσεως τῆς ἰσίας του ἀξίως καὶ ἀπεσῆθη. Ὡ! ἔπρεπε, κύριοι, νὰ ἐδῆλεπατε τὸν ἑξάλλον ἐνθουσιασμὸν τοῦ φιλέλληνος Λουδοβίκου, καὶ τὴν ὅποιαν εἰς ὅλους ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν ἡ ἀπαράμιλλος καὶ ἀρχαιοπρεπὴς ἀφέλεια, καὶ ἡ ἀνδρική χάρις τοῦ χοροῦ τοῦ Κολοκοτρώνη! Καὶ ἐξηκολοῦθησαν ἐπὶ ὀλίγον τὸν χορὸν αὐτὸν οἱ συναγωνισταί του, ζωηρότερον μάλιστα καὶ ἐνθουσιωδέστατα, ἀλλ' ἡ ἐντύπωσις, ἣν ἄφησεν ὁ χορὸς τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐπισκίαζεν, οὕτως εἶπειν, τῶν ἀρεθυσάων αὐτῶν τὰ ἐντεχνα καὶ ζωηρὰ ἄλματα!

Εἶπα, περισπούδασοί μου κύριοι, ὅτι ἐν ταῖς πόλεσι μᾶς δεσπόζει ὁ δῆθεν Εὐρωπαϊκὸς ἐθνεγενησμός, ἀλλ' οὐχ' ἦττον καὶ ἡμεῖς, οἱ ἐθελοδουλοὶ αὐτοῦ, κεκτῆμεθα ἱκανὰ προσόντα, καταδεικνύοντα τὴν ἀδιαφιλονείκητον ἑλληνικὴν καταγωγὴν μας, ὡς π. χ. ἐμφυτον καὶ παρδειγματικὴν φιλομάθειαν' ἀπαράμιλλον φιλογένειαν, ἐπίζηλον νοημοσύνην, καὶ εὐγενῆ φιλοτιμίαν, τὴν ὅποιαν ὅμως, εἰρήσθω καὶ τοῦτο ἐν παρόδῳ, μικραίνουντι νινὲς ἀπὸ μετριοφροσύνης ἴσως. Ἀλλὰ, καὶ ἂν μᾶς ἔλειπαν καὶ τὰ ἀδιαφιλονείκητα ταῦτα προσόντα, τὰ ὁποῖα, ὡς ἐκ περισσοῦ, ἐπιβεβαιοῦσι διὰ τῆς ἀρνητέως του καὶ αὐτοῦ ὁ φθόνος' τοῦ ὁποίου, ὡς γνωστόν, κύριον προσὸν εἶναι τὰ μὲν πλεονεκτῆματα τῶν ἄλλων ν' ἀρνήται, ἢ καὶ νὰ ἐκφραυλίξη, τὰ δὲ ἐλαττώματα νὰ μεγαλῶνη, ἢ καὶ νὰ προσάπτῃ ἀνύπερκα. Καὶ ἂν λέγω μᾶς ἔλειπαν τὰ προτερήματα ταῦτα, αὐτὴ καὶ μόνη ἢ, οὐχὶ σπανίως, μετὰ τῆς ὁμοφροσύνης χαλαρωμένη σχέσις μας, ἀρκεῖ ν' ἀποδείξη, τίμων ἀπόγονοι εἰμεθί.

Ἀνεφρα, κύριοι, περὶ τῆς μικροφιλοτιμίας τινῶν, καὶ ἐνθυμήθην τὸ ὅποιον ἀνέγνωσα ἢ ἤκουσα, δὲν καλοθυμοῦμαι ἤδη' ὅτι εἰς μίαν τὸ πάλαι συνέλευσιν, ἀφοῦ μετὰ πολυῶρους καὶ ζωηρὰς συζητήσεις ἐφθασαν εἰς ἓν συμπέρασμα, παρ' ὀλίγον νὰ μακτιωθῆ, διότι ἐν τῇ ὑπογραφῇ, ἀπαιτοῦσε καὶ καλὰ ἕκαστος τῶν ἀντιπροσώπων ὅπως πρώτος ὑπογράψῃ. Χάρις ὅμως εἰς τὴν εὐφυίαν ἐνός, ὅστις ἐθεράπευσεν ὅλων τὰς μικροφιλοτιμίας, σχηματίσας ἐν τῷ τόπῳ τῆς ὑπογραφῆς κύκλον, περίξ τοῦ ὁποίου ὑπέγραψαν, ἀκτινηδόν, ὥστε διὰ τῆς περιστρο-

φῆς τοῦ ἐγγράφου, ἐφαίνετο καὶ ἕκαστος πρώτος!

Καὶ ταῦτα μὲν παρεμβατικῶς, περισπούδαστοί μου κύριοι, τὰ ὅποια καὶ σὰς ἔπεισαν βεβιαίως, περὶ τοῦ ὁποίου σὰς εἶπον ἐν ἀρχῇ ἐλαττώματός μου. Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ παρατηρῶ ὅτι εἰς μάτην δὲν ἐπεκαλέσθη τὴν ἐπεικῆ ἀνεκτικότητα σὰς, τὴν ὅποιαν, καὶ ὅα προσπαθῆσω νὰ μὴ καταχρασθῶ ἐπὶ πλέον' ἂν καὶ δυσκολεύομαι νὰ σὰς τὸ ὑποσχεθῶ' διότι, ὡς εἶπα καὶ ἐν ἀρχῇ, «τὸ κοπελομάθη, δὲν γερνοτοῦε γυνῆ!» Καὶ λοιπόν. Καθὼς ἔως πρὸ ἡμισείας ἐκατονταετηρίδος πολλὰ ἐκ τῶν πολεμικῶν πράξεων τῶν ἀθανάτω τῇ μνήμῃ, προγόνων μας, ἐθεωροῦντο ἂν ὅχι μυθῶδεις, πάντως ὅμως ὑπερβολικαί, ἀλλὰ τὰ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν λαθόντα χώρων ἔκτακτα καὶ παράδοξα, ἀπέδειξαν ὅτι καὶ ἐκεῖνα εἶναι ἱστορικὰ ἀλήθεια! οὕτω καὶ ὁ παρατηρῶν σήμερον, τὸν βίον, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν ὄρεινῶν πρὸ πάντων Ἑλλήνων νομίζει, ὡς εἶπα, ὅτι ἔχει ὑπ' ὄψιν τοὺς Ἀχαιοὺς τοῦ Ὀμήρου. Ἡ δὲ συμπεριφορὰ, αἱ ἀσχολαί καὶ τὰ ἐργόχειρα τῶν γυναικῶν τῶν ἀναμιμνήσκων τῶν δύο αὐτοῦ στίχους:

«Ἴσδον τεχνῆσαι' πέρι γάρ σφισι δῶκεν Ἀθήνη
« Ἔργα τ' ἐπίστασθαι περικαλλέα καὶ φρένας
[ἐσθλάς]» (1).

Ναί, κύριοι καὶ φρένας ἐσθλάς' διότι ἡ ἀγνοῦντις τῶν ἠθῶν των, ὁ τρέμος μὴ τυχόν πράξουν τί, ἢ λόγον κακέμφοτον ἀπαγγέλλου καὶ δυσφημισθοῦν, ἢ παραδειγματικὴ πρὸς τοὺς συζύγους των πίστις, ἢ μετὰ προθυμίας καὶ χάριτος ἀπολοικῆς ἐκπλήρωσις τῶν οἰκογενειακῶν καὶ κοινωνικῶν καθηκόντων αὐτῶν, τὸ ἐν γένει τέλος πάντων σεμνόβιον, καὶ ἡ αἰδημοσύνη των, εἶναι τὰ κυρία προσόντα αὐτῶν τῶν «φρένας ἐσθλάς ἐχουσῶν».

Καὶ ταῦτα μὲν κύριοί μου τὰ ἐν γένει' ἀς παραλληλίσωμεν ἤδη καὶ τινα, ὅπως γίνῃ καταφανέστερον τὸ πανόμοιον, ἢ μᾶλλον τὸ ἀδιάκοπον αὐτῶν.

Ἡ θεοσέβεια ἐκείνων ἦτον ἀπερίοριστος' οὐδὲν οὐδέποτε ἐπεχειρίζοντο, πρὶν ἢ ἐπικαλεσθῶν καὶ τὴν θεῖαν ἀντίληψιν, ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ ἀξιόποιοι τὴν ἐπεκαλοῦντο (2).

(1) Ὅδοσ. Η'. 440.

(2) Ὁδ. Π. 402—5. φ. 365. X. 253 P. 254.

Καὶ τῶν ἡμετέρων σήμερον ἢ πρὸς τὰ θεῖα εὐλάβεια καὶ ἀφοσίωσις εἶναι ἀξιάγαστος καὶ παραδειγματικὴ τίποτε καὶ αὐτοὶ δὲν ἐπιχειροῦνται χωρὶς πρῶτον νὰ ἐπικαλεσθοῦν τὴν θεῖαν ἀντίληψιν καὶ τῶν ἁγίων τὴν βοήθειαν. Τὸ δὲ πρῶτα ὁ θεός· καὶ, μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ ὅλα γίνονται, εἶναι φράσεις συχνότατα, καὶ ἐν πεποιθήσει ἀπαγγελλόμεναι.

Οὗχ ἤττον δέ, αἰσθάνεται τις φρικίαν καὶ ἀγανάκτησιν, ὅταν βλέπῃ ὅτι καὶ οἱ ἀνθρωπομόρφωτοι Τίγρεις· οἱ ἀλιτῆριοι ληστές, κατὰ τῶν ὁποίων ποινὴ ἀνταξία δὲν ὑπάρχει· φρικτὴ λέγω τις καὶ ἀγανακτεῖ ὅταν τοὺς βλέπει ποιοῦντας πρῶτῶ καὶ ἐσπέρας, καὶ πρὸ τοῦ γεῦματός των ἀκόμη, τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, καὶ νηστεύοντας ὄχι μόνον τὰς τεσσαρακοστάς, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὸν ἔτους τὰς τετάρτας καὶ παρασκευάς! Τόσον δὲ συνωκίωθησαν τὰ κοινωνικὰ ταῦτα ἐκτρόμακα μετὰ τῶν κακοουργημάτων καὶ τοῦ θανάτου, ὥστε καὶ ὅταν ἀκόμη τοὺς ἀναβιάζουσιν ἐπὶ τῆς λαμπροῦς σαρκάζουσιν! Βρῆ! Ὅσον τὸν καπνὸν θὰ μᾶς κόψετε τὰ κεφάλια στὸ χαθάνι; Διότι καὶ ἡ πρηνὴς ἐπὶ τῆς λαμπροῦς τοποθέτησις τοῦ κακούργου· καὶ ἡ κατάπτωσις τῆς βαρείας μαχαίρας αὐτῆς, ἔχει κάποιαν ὁμοιότητα μετὰ τὴν μηχανὴν δι' ἧς κόπτουν τὸν καπνόν. Ἄλλ' ἂς κολάσωμεν κατὰ τι τὴν δικαίαν κατὰ τῶν παλαμναίων αὐτῶν ἀγανάκτησίν μας, μετὰ τὴν ἀνάμνησιν τῶν ποτὲ πειρατῶν· οἱ ὅποιοι ἂν καὶ συνήθως δὲν ἐσφαζάν ὡς οἱ λησταί, ἀπεγύμνωσαν ὅμως καὶ αὐτοί, «ὅποιον ἐπέσχετο στήν πληρῶν τους» κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐκφρασίν· καὶ οἵτινες πρὶν ἐξέλθουν τοῦ λιμένος, ἔφεραν τὸν ἱερέα ἐπὶ τοῦ πλοίου νὰ τοῖς κάμῃ τὸν ἁγιασμόν, καὶ ἀφοῦ ἠσπάζοντο μετὰ πολλῆς τῆς εὐλαβείας τὴν εἰκόνα καὶ τὸν σταυρόν, καὶ τὴν δεξιάν τοῦ ἱερέως, (ὅστις καὶ τοῖς πῦχετο, ἐνοεῖται, τὸ καλὸν κατευδοῖο!) ἐπροσκαλοῦσαν καὶ τὸν ἅγιον Νικόλα νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸ ἔντιμον ταξιδίον των! «Ἄγε Νικόλα εἰς τὴν πληρῶν μας καὶ τὸ μερτικό σου θὰ βγῆ μετὰ παραπάνου». Καὶ πραγματικῶς μετὰ τὴν παραπάνου ἐκπληροῦσαν τὴν ὑπόσχεσίν των, διότι καὶ ἐν τῇ διανομῇ τῶν διερπατῶν των πρῶτον ἐχώριζαν τοῦ ἁγίου τὸ μερίδιον, τὸ ὅποιον καὶ ἐδιπλασιάζετο σχεδόν, διότι καὶ ἕκαστος ἐπρόσθετε καὶ τεμάχιόν τι ἐκ τῆς ἰδίας του μερίδος· ποίων πρῶτον, ἐνοεῖται, καὶ τὸν σταυρόν του!

Εἰς ὁποίας καὶ ὁπόσας ἀντικειμενικὰς καὶ θρησκείας πράξεις ἐξοκέλλει ὁ ἄνθρωπος ὡς ἐκ

τῆς ἀμαθείας του! Καὶ ὁπόσων εὐλογιῶν ἐπάξει εἶναι οἱ συντελοῦντες λόγῳ ἢ ἔργῳ εἰς τὴν δυνατὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ! Ναι! εὐλογημένοι εἶναι τὸ ὄνομα, τῶν ἀληθῶς ἀθανάτων αὐτῶν εὐεργετῶν!

Μεγάλως ἐτιμῶσιν οἱ ἀρχαῖοι τὴν φιλοξενίαν, καὶ τὴν ἐξασκοῦσαν ὡς ἔργον θεοφιλῆς, ὅπως δὲ περιποιῆται κάλλιον ὁ ξένος. καὶ ὅπως μὴ τὸν βλάβῃ τις, ἢ τὸν περιφρονήσῃ, ἔλεγαν καὶ ἐδόξαζαν ὅτι πολλὰκις οἱ θεοὶ των παρουσιάζοντο ὡς ξένοι, ὅπως ἰδίως καὶ ἐκ τοῦ πλησίον τὰς πράξεις καὶ τὴν διαγωγὴν τῶν βροτῶν.

«Καὶ τε θεοὶ ξεινοῖσιν ἐοικότες ἀλλοδαποῖσιν
Παντοῖσι τελέθοντες, ἐπιστρωφῶσι πόλῃας(1)»

Εἶχον μάλιστα καὶ θεοὺς προστάτας τῶν ξένων, καὶ ἰδίως τὸν Δία· τὸν δὲ ξενιζόμενον, ἔλουον καὶ ἐνέδουον ἱμάτια καθαρὰ, ἔπειτα τῷ προσέφερον γεῦμα, καὶ μετὰ τὸ φαγεῖν τὸν ἱρότων·

«Τίς; πόθεν εἰς ἀνδρῶν; πόθι τοι πόλις ἢ
[δὲ τοκῆς;]»

Καὶ σήμερον, ἐκτὸς τῆς λούσεως, ὡς πάντῃ ἀσυνήθους, καὶ τῆς ἀλλαγῆς τῶν ἐνδυμάτων, ὁ ξενιζόμενος εὐρίσκει δωρεὰν καὶ μετ' εὐχαριστήσεως προσφερόμενα κατάλυμα καὶ τροφήν ἄφθονον· ὡς καὶ αὐτὸς ὁ πτωχὸς χωρικὸς, τὸ θεωρεῖ ψυχοσωτήριον νὰ συμμερισθῇ μετὰ τοῦ ξένου τὴν μικρὰν ἐστίαν του καὶ τὸν ὀλιγον ἄρτον του. Μὴ λησμονώμεν δὲ κύριοι, ὅτι τὴν ἀξιάγαστον καὶ ἔμψυτον αὐτὴν φιλοξενίαν τοῦ Ἑλλήνου τὴν ἐνισχεῖ καὶ αὐτὴ ἡ ἁγία ἐκκλησία μας. «Ξένος ἦμιν, καὶ συνηγάγετέ με» (2). «Τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε» διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθον τινες ξενίσαντες ἀγγέλους» (3). «Φιλόξενος εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμοῦ (4)».

Τὸ δὲ, «εἰράγαμε μαζὺ ψομί κ' ἄλατι» ὑπονοεῖ δεσμόν δεσπαστὸν καὶ ἀμοιβαίως ὑποχρεώσεις. Ἐὰν δὲ καὶ ὁ ξενιζόμενος εἶναι πρόσωπον γνωστὸν, ὧ, τότε αἱ περιποιήσεις, καὶ πρὸ πάντων αἱ ἐν τῇ τραπέζῃ προτροπαί, ὅπως εἶ, τι πλεῖστον ἐμφορηθῆ, ἀληθῶς καταντοῦν ὀχληρά. Καὶ ταῦτα πάντα τὰ γνωρίζω κύριοι!

(1) Ὁδυσ. Ἰ. 485.

(2) Ματ. κερ. κβ, § 35.

(3) Ἐβρ. ιγ' 4.

(4) Πέτρ. δ' 4.

μου, ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως, ὡς ζήσας διὰ πολλῶν κατὰ συνέχειαν ἐτῶν μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν. Καὶ ὅμως, καὶ τὸ λέγω μετ' ἐγκαρδίου θλίψεως, ἡ φιλοξενία αὐτῆ, ἀπὸ τριακονταετίας ἤδη, σπουδαίως ἐγαλαρώθη εἰς τινα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἐκ τῶν δυσφορῶτων καταπίσεις τῶν μεταβατικῶν. Ἴνα δὲ γνωρίσητε καὶ τί ἐστὶ μεταβατικά, ἰδοὺ τί περὶ αὐτῶν ἐδιόσθη ἐν εἴπω ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς βουλῆς. « Ἄν ὁ Μωῦσῆς ἐγνώριζε τὰ μεταβατικά, ἤθελε θέσει αὐτὰ μόνον εἰς ἐνέργειαν, ἀντὶ τῶν δέκα πληγῶν » καὶ ἐξάπαντος ἤθελε βιάσει τὸν σκληροτράχηλον Φαραῶ νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν ἐξόσων τῶν Ἑβραίων! »

Ἄς παραλληλίσωμεν ἤδη καὶ τοὺς ὄρκους, τὰς εὐχάς, τὰ ἀπεικτικά καὶ τὰς ἀράς.

« Ἴστω Ζεὺς πρῶτα » καὶ σήμερον ὁμοίως· « ὁ Θεὸς τὸ γινώσκει » καὶ « μάρτυς μου ὁ Κύριος ».

Ἡ λευκώλενος Ἦρα, ἵνα καταπραύνη τὴν ἐργὴν τοῦ σεμνοβίου συζύγου της, ὅταν διὰ τοῦ ἵππου τὸν ἐφενάκισεν, ὠρκίσθη εἰς τὴν ἱεράν του κεφαλὴν, ὅτι εἶναι ἀθάνα ἀπὸ τὴν πρὸς τοὺς Ἑλλήνας βοήθειαν τοῦ Ποσειδῶνος (1). Καὶ ὁ πρωτομαίτορας τῶν κλεπτῶν, ὅταν ὁ Ἀπόλλων ἀπαιτοῦσε τοὺς ὁποίους τὸν ἐκλεψε βόας του, αὐτὸς, ἀφοῦ πρῶτον τὸ ἤρνῆθη, λόγῳ τῆς τιμῆς του! ἐπρόσθεσε ταῦτα: « Εἰ δ' ἐθέλεις, πατὴρ κεφαλὴν μέγαν ὄρκον ἰμοῦμαι » (2).

Καὶ σήμερον ὁ ὑποδέσποτος λέγει πρὸς τὸν ἀνώτερόν του « μὰ τὸ κεφάλι σου », οἱ δὲ υἱοί, « μὰ τὸ κεφάλι τοῦ πατέρα μου ».

« Ζεὺς τοι, δοίη ζεῖνε, καὶ ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι, ὅ,τι μάλιστα ἐθέλεις, καὶ τοι φίλον ἐπλετο [θυμῶ] » (3).

Ἀπαρραλλάτως καὶ σήμερον « ὁ Θεὸς νὰ σ' ἀξιώσῃ ὅ,τι ἐπιθυμῇ ἡ καρδίᾳ σου ».

« Μὴ τοῦτο θεὸς τελέσειεν » (4).

Καὶ σήμερον ὁμοίως.

« Νὰ μὴν τὸ δώσῃ ὁ θεός ».

Ὁ Ἀγαμέμνων, μεταμεληθεὶς διότι ἀδίκως ἐπέπληξε τὸν Ὀδυσσεύα ὡς δειλὸν, λέγει (5).

« . . . . . εἴτι κακὸν νῦν

« Εἴρηται, τὰ δὲ πάντα θεοὶ μεταμῶνια θεῖεν ».

Καὶ σήμερον λέγουν·

« Ὁ θεὸς ἄς μὴ μὲ συνερεισθῇ μ' αὐτὰ ποῦ εἶπα ».

« Ἄφαρ τὸ φέροισεν ἀναρπάξασαι Ἀελλαι » (1).

Καὶ σήμερον, ὅταν τις εἰπῇ ἀπεικτικῶν τι, ἐπιλέγει.

« Κουφὸ νᾶναι τοῦ διαβόλου τ' αὐτί ».

« Τότε μοι χάνοι εὐρέια χυθόν ». (2) καὶ

« Ἄλλὰ με τευνηῶτα χυτὴ κατὰ γαῖα καλύπτου, « πρὶν γ' ἔτι σῆς τε βοῆς, σοῦ θ' ἔλκηθμοιο πυ- [θέσθαι] » (3).

Καὶ σήμερον ὁμοίως·

« Κάλλιον νὰ σχισθῇ ἡ γῆ καὶ νὰ μὲ καταπιῇ [παρὰ νὰ] »

« Ἀνεμῶλια βάζεις ». (4)

Καὶ σήμερον·

« Λόγλα τοῦ ἀέρος » καὶ « Χαμένα λόγια ».

Ἡ Πηνελόπη ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ της ἐδέετο πρὸς τὴν Ἄρτεμιν·

« . . . . . αἶθε μοι ἦδη

Ἴδὸν ἐνὶ στήθεσι βαλοῦσ' ἐκ θυμὸν ἔλοι » (5).

Καὶ σήμερον ὁμοίως·

« Κόψε θέ μου τὴν ζωὴν μου νὰ γλυτώσω πειά ».

ἢ « ὦ ποῦ νὰ κόψῃ ὁ θεὸς τὴν ζωὴν μου! »

ἢ « ὦ ποῦ νὰ μὲ πᾶρ' ὁ Χάρος, νὰ γλυτώσω! »

« Ἄθ' ὄφελος ἄγονός τ' ἔμειναι » (6).

Καὶ σήμερον ὁμοίως·

« ὦ ποῦ νὰ μὴν ἔσωνες νὰ γεννηθῆς ».

οἱ δὲ ἀστεῖοι λέγουν·

« κάλλιον νὰ σὲ κεφαλόκουβαν παρὰ ποῦ σ' ἀρα- [λόκοψαν!] »

Μία τῶν ἀλετριδῶν τοῦ Ὀδυσσεῶς, ἀπαυδήσασα πλεόν ἀπὸ τοῦ νὰ γυρνᾷ ἡ δυστυχὴς τὸν χειρόμυλον διὰ τοὺς ἄρτους τῶν μνηστῆρων, τοὺς ἐκκτηράσθη· « νῦν ἕστατα δειπνήσειαν ». (7). ὦ! ποσάκις ἡ αὐτὴ κατάρ' « νὰ μὴ σώσουν νὰ ξαναγράνε » ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ σώματος τῶν δυστυχῶν χωρικῶν κατὰ τῶν μεταβατικῶν, καὶ τῶν ληστῶν.

(1) Ὀδῶς. Θ. 409.

(2) Ἰλ. Δ. 482.

(3) Ἰλ. Ζ. 464—5.

(4) Ἰλ. Δ. 355.

(5) Ὀδῶς. Υ. 64—2.

(6) Ἰλ. Γ. 40.

(7) Ὀδῶς. Υ. 449.

(1) Ἰλ. Ὀ. 39.

(2) Ἰγνός εἰς Ἑρμῆν, 274.

(3) Ὀδῶς. Σ. 442—3.

(4) Ὀδῶς. Ρ. 399.

(5) Ἰλ. Δ. 362.

Ἐνθυμούμαι κύριοι καὶ τὴν ὁποίαν ἤκουσα εἰς Λεθαδεῖαν νὰ λέγουν αἱ γυναῖκες κατάραν' ἀνὰ κατ' ἢ καρδοῦλα μ' ἀπ' ἐσένα» ἦτοι νὰ σὲ ἴδω εἰς τοιαύτην οἰκτρὰν κατάστασιν, ὥστε νὰ εὐ λυπηθῶ καὶ ἐγὼ! Καὶ νομίζω κύριοι ὅτι ἡ κατάρα αὕτη εἶναι σκληροτέρα πάσης ἄλλης.

Ὡς δὲ πρὸς τὰς προλήψεις καὶ τὰς δυσειδαιμονίας, ἀν οἱ ἀπόγονοι δὲν υπερτεροῦν τοὺς προγόνους των, δὲν μένουν ὅμως καὶ ὀπίσω.

Τὴν ἐπὶ Ὀμήρῳ «αἴσαν κκκὴν» (1), σήμερον λέγουν, «κακὴν ὄραν».

Αἱ βρονταὶ (2), οἱ διάττοντες ἀστέρες (3), καὶ ἄλλα μετεωρολογικὰ φαινόμενα, θεωροῦντο ὡς δισσημῖαι. Καὶ σήμερον, οἱ κομῆται, οἱ πυροειδεῖς κύκλοι τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σεληνῆς, καὶ μάλιστα αἱ ἐκλείψεις αὐτῶν, θεωροῦνται ὡς δισσημῖαι, προαγγέλλουσαι πολέμους καὶ καταστροφάς.

Περίεργόν τι συμβαίνει κύριοι ἐν τῇ ὀλικῇ ἐκλείψει τοῦ ἡλίου. Τὰ ἐν τοῖς ἀγροῖς εὐρισκόμενα τότε ζῶα, καὶ ἰδίως οἱ βόες καὶ οἱ ἵπποι, ἐξαλλοὶ ἐκ τοῦ τρόμου περιφέρονται τῆδε κάκεισε καθόλην σχεδὸν τὴν διάρκειαν τῆς ἐκλείψεως· οἱ δὲ βόες καὶ μυκῶνται πενθίμως πως. Τοῦτο τὸ εἶχα ἀκούσει παρὰ πολλῶν χωρικῶν, ἀλλὰ τὸ ἐπίστευσα ἀφοῦ τὸ εἶδα καὶ μόνος μου. Μὲ εἶπαν μάλιστα ὅτι καὶ τὴν ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκλείψιν τοῦ ἡλίου νύκτα οἱ βόες δὲν τρώγουν μὲ τὴν συνήθη ὀρεξίν των. Ἐνθυμηθῶμεν κύριοι καὶ τὸν Βάκωνα, ὅστις ἐλειποῦμαι εἰς τὴν ἐκλείψιν τῆς σεληνῆς. Τὸν ἀήτη καὶ σπασμοδικὸν γέλωτα τῶν μνηστήρων, ὁ μάντις Θεοκλύμενος, ἐξήγησεν ὡς ἀπαίσιον δι' αὐτοὺς προμήνημα (4). Καὶ σήμερον ὅταν τις γελᾷσθαι οὕτω, λέγει· «σὲ καλὸ μου νὰ μὲ τὰ βγάλλῃ ὁ Θεὸς αὐτὰ τὰ γέλωτα».

Ἡ Πηνελόπει, ὀμιλοῦσα μετὰ τοῦ Εὐμείου, καὶ μεταξὺ ἄλλων εἰποῦσα καὶ περὶ τῆς ἐνδεχομένης τιμωρίας τῶν μνηστήρων τῆς, ἤκουσε τὸν υἱὸν τῆς νὰ παταμισθῆ, ὅπερ καὶ ἐθεώρησεν ὡς ἐπιβεβαιωτικὸν τῶν ὅσων εἶπε· ὅθεν καὶ λέγει τῷ Εὐμείῳ.

«Οὐχ ὀράς, ὁ μοι υἱὸς ἐπέπταρε πᾶσιν ἔπει-
[σιν;]» (5)

Καὶ ὁ Ξενοφῶν, ἐνῶ ὀμιλοῦσε πρὸς τοὺς μυ-

ρίους περὶ καλῶν ἐλπίδων καὶ σωτηρίας, ἐπαρμισθῆ τις, ὅπερ καὶ ἐθεωρήθη ὡς ἐπιβεβαιωτικὸν, καὶ ἐπροσάρκισεν πάντες τὸν Θεόν. (1). Καὶ σήμερον λοιπὸν, καὶ ἰδίως εἰς τὴν Κρήτην, ὅταν τις δικηγῆται τι, καὶ παταμισθῆ ἕτερος, λέγει· γειά σου! καὶ ἀλήθεια λέω. Καὶ ὁμοίως ἄλλοτε ἐδῶ, ἔπρεπε νὰ ἦναι τις πολὺ προσεκτικὸς μὴν ἤθελε παταμισθῆ ἔμπροσθεν μαζύρου εὐνούχου, διότι εὐτυχῆς θὰ ἐλογίζετο, ἐάν μόνον μὲ δαρμὸν ἀνελεῖμονα, καὶ μὲ τὴν θλάσιν τῆς χειρὸς του, ἢ μὲ κἀνὲν κάταγμα τῶν πλευρῶν του, τυχὸν δὲ καὶ μὲ τὴν ἐξόρυξιν τοῦ ὀφθαλμοῦ του, ἐλύτρωνε τὴν ζωὴν του. Διὰ τὴν δὲ ἐγένετο μανιῶδης ὁ εὐνούχος, ὅταν ἔμπροσθεν του ἐπαρμισθῆτο ἀλλόθρησκός του, δὲν γνορίζω. Ἡ Πηνελόπει περιπτώσσοσα ἐν ἀγκάλαις τὸν ἐκ τῆς Σπάρτης ἐπανελθόντα υἱὸν τῆς ἔλεγεν· «ἦλθες, Τηλέμαχε, γλυκερὸν φάος!» (2). Καὶ ὁ Εὐμειος τὸ ἴδιον (3). Καὶ σήμερον ἡμῶς «καλὸς τὸ φῶς μου· καλὸς τὰ δὴ σὺ σου ἡμάτιξ.»

Ὁ Πρωτεύς, ὅπως ἀπαλλαχθῆ ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Μενελάου, μετεμορφώθη εἰς λέοντα, δράκοντα, πάρδαλι, ἀγριόχοιρον, ὕδωρ, καὶ εἰς δένδρον ὑψιπέτηλον· ἀλλ' ὅλα ταῦτα εἰς μᾶτῃν ἀπέναντι τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Μενελάου· ὥστε καὶ ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ ἐνδώσῃ (4). Ἰδοὺ δὲ τί ἀναφέρω εἰς τὰ ὁποῖα ἐδημοσίευσα κατὰ τὸ 1842 Κρητικὰ μου.

«Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μεδιάδος (ἧς ἡ ἐπισκοπὴ ὀνομάζεται Χερρόνησος) ὑπάρχει ἐν χωρίῳ Κάτω Ἀστρακῆ (διότι εἶναι καὶ ἕτερον Ἄνω Ἀστρακῆ) καὶ ὑπ' αὐτὸ εἶναι σπήλαιον «Νεραϊδοσπηλιος» ὑπὸ τῶν χωρικῶν καλούμενον· ὅθεν ἐξέρχεται ὕδωρ ἀρκετὰ ψυχρὸν καὶ καθαρὸν· μυθολογοῦν δὲ οἱ χωρικοὶ ὅτι εἰς αὐτὸ κατοικοῦν Νεραϊδες, καὶ ὅτι ὅταν τὰ ὕδατά του ἐξέρχωνται θολά, (τῇ ὁποίῳν καὶ συμβαίνει ὅτε γίνεται βροχὴ ἐμχθαία), τότε λούονται αἱ Νεραϊδες· κάθε δὲ 8—10 ἔτη ὀλιγοστεύει, καὶ ἔπειτα ἐξέρχονται, λέγουν, μὲ τὸ ὕδωρ πορτοκαλίαν μὲ πορτοκαλοφύλλα! μυθολογοῦν προσέτι ὅτι εἰς χωρικὸς ἀπὸ τὸ (πλησίον αὐτοῦ) Σγουροκεφάλι, μὲ τὸ νὰ ἔκρουε τὴν λύραν ὠραία· τὸν ἔπερνον εἰς τὸ σπήλαιον αἱ Νεραϊδες καὶ τὰς διεσκέδαζεν· οὗτος δὲ ἔρωτευεὶς μίαν, καὶ μὴν

(1) Ἰλ. Α. 418. Σ. 209. Ὀδύσ. Α. 61.

(2) Ὀδ. Τ. 403.

(3) Ἰλ. Α. 75.

(4) Ὀδύσ. Υ. 354.

(5) Ὀδύσ. Ρ. 545.

(1) Ἀναβ. Γ. κερ. β'. 10.

(2) Ὀδ. Ρ. 41.

(3) Ὀδ. Π. 23.

(4) Ὀδ. Δ. 456—8.

ἐξέρων πῶς νὰ θεραπεύσῃ τὸν ἔρωτά του, κατέφυγεν εἰς μίαν γραίαν τοῦ χωρίου του, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐξωμολογήθη τὸ πάθος του, αὐτὴ δὲ τὸν ἐσυμβούλευσεν ὅτι, καθ' ἣν στιγμὴν πλησιάσῃ νὰ φωνάξουν οἱ πετεινοί, ν' ἀρπάξῃ τὴν ἐρωμένην του ἀπὸ τὰ μαλλιά καὶ νὰ τὴν κρατῇ καλῶς, καὶ ἐπειδὴ ἡ Νεράιδα θὰ μεταμορφωθῇ εἰς διαφόρους μεταμορφώσεις, αὐτὸς νὰ μὴ δειλιάσῃ, ἀλλὰ νὰ τὴν βασιτάῃ ἕως ὅτου φωνάξουν οἱ πετεινοί· ἐρωδιασμένος ὁ νέος μὲ τὴν συμβουλὴν ταύτην, καὶ μετακρηβίβεις εἰς τὸ σπήλαιον ὑπὸ τῶν Νεραϊδῶν ἤρχισε κατὰ τὴν συνήθειάν του νὰ κρούῃ τὴν λύραν καὶ αὐταὶ νὰ χορεύουν· ὅτε δὲ ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα τοῦ νὰ φωνάξουν οἱ πετεινοί, παραιτεῖ τὴν λύραν, καὶ ἀρπάζει τὴν ἐρωμένην του ἀπὸ τὰ μαλλιά· αὐτὴ δὲ ἤρχισεν εὐθὺς νὰ μεταμορφωθῆι πότε εἰς σκύλον, πότε εἰς ὄφιν, πότε εἰς κάμηλον καὶ πότε εἰς πῦρ, ἀλλ' αὐτὸς ἀφοβῶς εἰς ὅλα ταῦτα, ἤκουσε τοὺς πετεινοὺς νὰ φωνάξουν, εἶδε καὶ τὰς λοιπὰς Νεραϊδας νὰ γίνωσιν ἄφαντοι· τότε καὶ ἡ ἐρωμένη του ἐπαλέλαθε τὴν προτέραν τῆς ὥραν μορφήν καὶ ἠκολούθησε τὸν νέον εἰς τὸ χωρίον του, μετὰ τοῦ ὁποίου συζήσασα ἐν ἔτος, τῷ ἔτεκε καὶ υἱόν, χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ τοῦ προσφέρῃ οὐδὲ γρῦ· ἡ παράδοξος καὶ ἀνυπόφορος αὕτη σιωπὴ τῆς, τὸν ἐβίασε νὰ καταφύγῃ πάλιν εἰς τὴν γραίαν καὶ νὰ τῆς ἐκροφήσῃ τὴν ἀθυμίαν του, ἡ δὲ γραία τὸν ἐσυμβούλευσε ν' ἀνάβῃ καλὰ ἕνα φούρνον καὶ κρατῶν τὸ βρέφος εἰς χεῖρας νὰ εἰπῇ εἰς τὴν Νεραϊδᾶ· δὲν θέλεις νὰ μὲ μιλήσῃς; ἰδοὺ καὶ ἐγὼ πῶς καίω τὸ παιδί σου, καὶ ταῦτα λέγωντας, νὰ προσποιηθῇ ὅτι θὰ εἴπῃ εἰς τὸν φούρνον τὸ βρέφος· Ἐπράξε λοιπὸν κατὰ τὴν παραγγελίαν τῆς γραίας· ἀλλ' ἡ Νεραϊδα μόλις τὸν εἶπε «μὴ σκύλε τὸ παιδί μου!» καὶ ἀρπάξασα αὐτὸ ἔγινεν ἄφαντος· καὶ ἐπειδὴ αἱ ἄλλα δὲν τὴν ἐδέχθησαν εἰς τὴν συνοδίαν των, ὡς οὐσα πλὴον μήτηρ, ἐκατοίκισεν εἰς μίαν βρῖσιν πλησίον τοῦ Νεραϊδοσπηλαίου, Δούτρα λεγομένην· καὶ τὴν βλέπουσι δις καὶ τρις τοῦ ἔτους κρατοῦσαν τὸ βρέφος τῆς! Ἠρώτησα τὸν γέροντα Χωρικόν, ὅστις μὲ διηγήθη αὐτὸν τὸν μῦθον, ἕως πόσα ἔτη ἔγον ἄφ' ὅτου ἔγινε τοῦτο; μὲ ἀπεκρίθη ὅτι τὸ ἤκουον ἀπὸ τὸν πάππον του, καὶ συμπεραίνει ὅτι πρέπει νὰ ἦναι ἕως 460 ἔτη. Καὶ καλὰ, γέροντά μου, τὸν εἶπα, εἰς τόσα χρόνια αὐτὸ τὸ παιδί δὲν ἐμπορεῖ νὰ μεγαλώσῃ; καὶ τί θαρρεῖς, ἀφέντη, μὲ λέγει, πῶς ἔτσι γρήγορα μεγαλώνουν ὅσοι ζοῦν χίλια καὶ 1500 χρόνια;

Τὸ ἐν λόγῳ σπήλαιον εἶναι πετρῶδες, τὸ δὲ ὕδωρ διερχόμενον διὰ τῶν χαρσμάτων, ἀποτελεῖ διὰ τοῦ φλοίσβου τὸν χορὸν καὶ τὰ τραγούδια εἰς τὰ ὅσα τῶν δευσιδαίμωνων.

Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ ἀνεφρα καὶ σπήλαιον αὐτὸ ἄς προσθῶ καὶ ἐν ἀκόμῃ· Πρέπει κύριον νὰ εἰσέλθῃ τις εἰς τὸν Λαβυρίνθον τῆς Κρήτης, ὅπως ἴδῃ ἐν πράγματι καὶ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς στίχους·

«Ὡς δ' ὅτε νυκτερίδες μυχῷ ἄντρου θεσπεσίῳ
 «Τρίζουσαι ποτέονται, ἐπεὶ κέ τις ἀποπέσῃσιν
 «Ὀρμαθὸν ἐκ πέτρης, ἀνά τ' ἀλλήλησιν ἔχον-
 [ται]» (1)

Ἴδου δὲ καὶ περὶ τούτου τί ὡς ἐγγίστα ἀναφέρει εἰς τὰ Κρητικά μου.

«Εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ Λαβυρίνθου ὑπάρχουν ἀναριθμητοὶ νυκτερίδες, αἱ ὁποῖαι προσκολλημένα εἰς τὰς ὀροφάς, κρέμονται ἢ μία ἀπὸ τῆς ἄλλης δίκην πυραμίδος ἀντιστρόφου, κάτωθεν δὲ ἡ κόρυς των ἀποτελεῖ ἑτέραν πυραμίδα, τῆς ὁποίας ἡ κορυφὴ ἐνοῦται σχεδὸν μὲ τὴν κάθετον ἄκραν τῶν νυκτερίδων· τὰ ζῶα ταῦτα, ὡς γνωστὸν, τὰς ἡμέρας ἡμεροῦσιν· ἀλλ' ἂν τις τὰς ἐγγίξῃ, ἢ μὲ τὸ κηρίον καύσῃ καμμίαν, τότε «τρίζουσαι ποτέονται» καὶ μὲ τὰς πτέρυγας των κτυποῦν τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ φῶτα, καὶ προξενοῦν φρικὴν τινὰ εἰς τοὺς δειλοῦς· ἡ συχαζὸν ὅμως ἀμέσως εἰς τὰς θέσεις των, ἅμα σβυσθῶσι τὰ φῶτα καὶ γίνῃ σιωπὴ ἐπὶ δύο λεπτά. Ἀλλὰ περὶ τοῦ Λαβυρίνθου τῆς Κρήτης, εἰς ὃν ἐξάκις εἰσῆλθον, καὶ παρ' ὀλίγον ν' ἀφήσω ἐν αὐτῷ τὰ κῶλα· διότι τὴν τελευταίαν φοράν ἐπεριπλανώμην ἐντὸς αὐτοῦ 41 σχεδὸν ὥρας· ἴσως ἄλλοτε ὀμιλήσω ὡς καὶ περὶ τινων ἄλλων τῆς Κρήτης, ὅπως δώσω ἀφορμὴν εἰς ἰκανώτερόν μου νὰ ὀμιλήσῃ σπουδαιότερον περὶ αὐτῆς, διότι ὡς γνωρίζετε καὶ ὑμεῖς, κύριός μου, ἡ μεγαλόνους καὶ μεγαλόνημος Κρήτη παρέχει πλουσίαν καὶ σπουδαίαν ἱστορικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν ὕλην.

Μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ πίστεως, ἐξέταζον οἱ ἀρχαῖοι τὸ ἥπαρ τῶν θυμάτων περὶ τῶν μελλόντων· μετὰ τῆς αὐτῆς προσοχῆς καὶ πίστεως παρατρήουν καὶ σήμερον τὴν ὁμοπλάτην τῶν ὀπτῶν, καὶ ἰδίως τὴν δεξιάν, ἥτις κατὰ τοὺς πλατεσοκόπους προδεικνύει ἐπιθέσειν ἐχθρῶν, νίκην, ἤτταν, προδοσίαν, χαρὰν, εὐτυ-

χίαν προβάτων, θάνατον κλπ. περιπτώσεις δέ τινες ὅπως τυχαίαι, ἐπὶ τοσοῦτον ἔχουν ἐνισχυμένην τὴν πρὸς τὴν πλατσοσκοπίαν πίστιν των, ὥστε οὐκ εὐρύνουν σχεδὸν τοὺς μὴ πιστεύοντας. Ἀκούσατε μίαν τοιαύτην περιεργὴν περιπτώσιν·

Ἐίχα σύγγαμbron τὸν μακκαρίτην Ἰω Φραγκίσκαν, ἄνδρα ἀρχαιώτατον καὶ ἱστορικόν, διότι ἐγγραμμάτισεν εἰς ἕκ τῶν διακεκριμένων συντρόφων τοῦ περιβοήτου Κώστα Λεπενιώτου, ἀδελφοῦ τοῦ ἐπίσης περιβοήτου Κατσαντώνη, ἀμφοτέρων Κλεπτέρων ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ παρόντος αἰῶνος. Καὶ δευτερον ὑπῆρξε καὶ ὑποστράτηγος τοῦ Καρχησιακῆν ἀναφέρεται μάλιστα καὶ τὸ ὄνομά του εἰς ἕν ἀπὸ τὰ κλέπτικα τραγούδια, ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ προδοθέντος Λεπενιώτου πρὸς τὸν προδότην αὐτοῦ Νικοθέου.

«Νίκοι! ἂν εἶχες τὸν σκοπὸν δὲν μοῦ ἴδινες
[χαμπέρι
«νὰ μᾶσω τὰ μπουλούκια μου ποῦ τ' ἄχω σκορ-
[πισμένα
«Τοῦ Τσόγκ' ἀπ' τὴν Νευρόπολι Φραγκίσις' ἀπ'
[τὴν Ρεντίνα
«κι' αὐτὸν τὸ Παληομαπατριά ἀπὸ τὸ Λιδω-
[ρίκι;
«Καὶ νὰ βλεπες, τ' εἶν' πόλεμος, τ' εἶν' οἱ Λε-
[πενιωταῖοι!

Τὸν Νικοθέον αὐτὸν ἐγνώρισα καὶ ἐγὼ διότι εἴζουσε μέχρι τοῦ 1845.

Συντρόφωντες λοιπὸν μιᾶ τῶν ἡμερῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ μου μετὰ τοῦ μακκαρίτου Φραγκίστα' ἐπῆρε τὴν ὠμοπλάτην τοῦ ὀπτοῦ ἀρνίου, καὶ ἀρῶν τὴν παρετήρησις συνωφρυνθή καὶ τὴν πέταξε μετ' ἀγανακτήσεως! ἐγὼ δὲ ἐγέλασα καὶ τὸν εἶπα· δὲν βαρυσεαί, ἀδελφὲ Φραγκίστα, νὰ πιστεῦσῃς καὶ σὺ, πῶς ἡ πλάτη τοῦ ἀρνίου καὶ τοῦ τράγου θὰ σὲ δεῖξῃ τί θὰ συμβῇ, ἐκεῖνος δὲ μετὰ σπουδαϊότητος με ἀπεκρίθη ἅμ' ἐσεῖς ποῦ ἔξερετε τὰ πολλὰ γράμματα δὲν τὰ πιστεύετε αὐτὰ, γιὰ βῶτα καὶ ἐμένα πόσα εἶδα ν' ἀληθεύσονται! ἕνα μοναχὰ νὰ σὲ πῶ καὶ νὰ θαυμάσῃς. Ἐλημεριάζαμε μετὰ τὸν Λεπενιώτη σ' Ἀγαφιωτικῶν μέσα σ' ἕνα δάσος ποῦ μὸν' ἀπ' τὸν θεὸ προδοῦματός' εἶχαμ' ἀλήθεια καὶ τὰ καρπούλια μας (σκοπιόρους). Ὁ Βελλὴ Γκέκας ποῦ μᾶς κληρονομήσει, ἀκούονταν κατὰ τὸ Φανάρι ὡς 10 ὥρας μακριὰ, ἀλλὰ φαίνεται πῶς μᾶς εἶχαν προδομένους! Κοντὰ λοιπὸν ποῦ θὰ βασιλεύσῃ ὁ ἥλιος, κάτσαμε νὰ ρᾶμε, καὶ πιάνει

ἕνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους μας τὴν πλάτην, τὴν κυττάζει καλὰ καὶ μᾶς λέγει, πῶς ἀπὸ δύο μεριάς φαίνεται πῶς θὰ μᾶς ζώσουν τὴν κύτταξιν καὶ ἐγὼ τὴν πλάτην, καὶ τὸ εἶδα πῶς ἔτσι ἦταν· ἀλλάξαμε λοιπὸν τὸ λημέρι μας, καὶ ἐπήγαμεν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, καὶ ἐκεῖ ἐπλαγιάσαμε, ἀλλ' εἶχαμε καὶ τὸν νοῦ μας, καὶ πρὶν νὰ καλοῦγῃ ὁ ἥλιος, ἔρχεται τραχῆτος τὸ καρπούλι μας καὶ μᾶς λέει πῶς καμμιὰ ἑκατοστὴ φάνηκαν, καὶ πρέπει νὰ ἦναι ὁ Βελλὴ Γκέκας' ἀρπάζουμε λοιπὸν τὰ τουφέκια μας, καὶ πέρνομε τὸ πλάγι, καὶ ὅτι βγήκαμεν ἀπὸ τὸ δάσος, βλέπομε κι' ἀπ' ἐκεῖ καμμιὰ ἐβδομηνταρῆ, καὶ εὐθὺς μᾶς τουρεκάνε καὶ λαβώνουν τρεῖς ἀπὸ μᾶς· ἐμεῖς εἴμασε 18 νομάτοι, ἀδειάζουμε μὴ τὰ τουφέκια μας καὶ μετὰ τὰ σπαθιά στὸ χέρι περνοῦμ' ἀπὸ μέσα τους, πήραμε καὶ τοὺς λαβωμένους μας καὶ τοὺς τὰ πληρώσαμε δὲ κι' ἐμεῖς, ὕστερα ἀπὸ καμπόσις ἡμέρας, καὶ μετὰ τὸ διάφορο μάλιστα, ἀλλὰ τί τὸ θέλεις, ποῦ ἐκείνη τὴν ἡμέραν πετάξαμε καὶ τῆς κάπης μας, ἀφήσαμε καὶ τὰ ταγάρια μας (πήρας δερματινάς.) Ἐ! καλὰ αὐτὰ, τὸν εἶπα γελῶν, ἀλλὰ τὴν πλάτην τοῦ ἀρνίου διατί τὴν πέταξες με θυμόν· Δὲν εἶναι τίποτε, με λέγει, ἂς πᾶ νὰ χαθῇ ἀναχωρήσας δὲ τὴν ἐπαύριον εἶπεν ἐμπιστευτικῶς εἰς ἕνα ἀξιωματικόν μου, Βασίλη Τάκον, ὅτι ἐν τῇ οἰκίᾳ μου θὰ συμβῇ ὅσον οὐπω θάνατος, τὸ ὅποιον καὶ μετὰ τὸ εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς, ὅταν μετ' ἐλίγας ἡμέρας, δι' ἐλλειψίν ἱατροῦ ἀπεβίωσεν ἐν τέκνον μου.

Τοιαῦτα λοιπὸν, ὡς εἶπα, τυχαίαι περιπτώσεις, μετεβίβασαν εἰς τὰς ὠμοπλάτας τῶν ζώων, τῆς Πυθίας τὰς προφητείας!

Ἐνθυμηθῶμεν δὲ κύριοι μεταξὺ ἀναριθμητῶν καὶ τὸν Κύρον, ὅστις ἐδωρήσατο 3000 δαρεικοὺς ἤτοι 3000 λίρας εἰς τὸν μάντιν Σιλανήν, διότι ἐπαλήθευσεν τὸ ὅποιον, ἐκ τινος θυσίας προσέειπεν, ὅτι ὁ Ἄρταξέρξης δὲν θέλει πολεμῆσαι πρὶν παρέλθουν δέκα ἡμέραι, καὶ τὸ ὅποιον ὁ Κύρος ἐθεώρησεν ὡς πλήρη ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τοῦ. (1)

Ὁ δὲ Κατσαντώνης, ὃν Λεπενιώτης καὶ αὐτὸς, ὡς ἐπονομαίετο καὶ ὁ ἀδελφός του, ὡς κατὰ γένος ἀπὸ τὸ Λεπενῶν, χωρίον τῆς Ἀκαρναντίας, ὀνομασθῆ ὅμως οὕτω, διότι, ἐφηβος ἀκόμη ὢν, ἤθελε νὰ ἐξέλθῃ κλέπτης, (κατὰ τὴν τότε σημασίαν τῆς λέξεως) γιὰ νὰ τὸν

(1) Ε. Ἀναβ. βιβλ. 1. κεφ. 7. §. 18.

βγάλου καὶ αὐτὸν τραγοῦδι· ἡ δὲ μήτηρ του δασκίει τὸν ἦκουε λέγοντα ταῦτα, τὸν ἀπέτρεπε λέγουσα, Κάτ' Ἀντώνη (Κάθου Ἀντώνη) φρόνιμα! καὶ ὡς ἐκ τούτου τῷ ἔμεινεν ἐπώνυμον τὸ Κατσαντώνης, ὡς μὲ τὸ εἶπεν ὁ μακαρίτης Φραγκίστας.

Ὁ ἄταφος νεκροῦ τοῦ Πατρόκλου, ἐμφανισθεὶς κατ' ἄναρ εἰς τὸν Ἀχιλλεῖα τῷ εἶπεν·

«Θάπτε με ὅτι τάχιστα, πύλας αἶδαο περὶ ῥήσω.» (1)

Καὶ σήμερον θάπτον τοὺς νεκροὺς ὅτι τάχιστα· οὐδέποτε ὅμως καὶ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, διότι δὲν εἶναι καλὸν νὰ ἰδοῦν τὰ ἄσπρα τὸν νεκρὸν. Καὶ ἡ Κασάνδρα καθηρᾶτο τὸν Ταλθύβιον, νὰ τὸν θάψουν νύκτα· ὡς πράγμα ἀπαίσιον.

«Ἦ κακὸς κακῶς ταφήση νυκτὸς, οὐκ ἐν ἡμέρᾳ.» (2).

Περὶ τῆς προλήψεως, τοῦ νὰ μὴ ἰδοῦν τὰ ἄσπρα τὸν νεκρὸν, ἀκούσατε ἐν ἀσειον ἱστορικόν· Κατὰ τὸ ἔτος 1844 ὑπεκινήθη ἐν Ἀθήναις ἀγρία ἐχλαγωγία κατὰ τοῦ ὑπουργείου τοῦ αἰμνήστου Μαυροκορδάτου· ὁ μακαρίτης Στρατηγὸς Καλλέργης ἦτο στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς πρωτεύουσας, ἐγὼ δὲ στρατιωτικὸς ἀστυνομὸς· τρεῖς δὲ ὥρας περίπου πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ἡ ἐχλαγωγία ἐλθεῖ σπουδαίως διαστάσει, ὅτε καὶ ἐφρονέθη εἰς, τὸν ὅποιον οἱ ἐχλαχωγῶι ἀντεποιήθησαν ὡς συνέτακρον των, καὶ φορηθέντες αὐτὸν τὸν μετέφεραν, βοῶντες καὶ κεκραγότες ἔμπροσθεν τῶν ἀνακτόρων, ἵνα τὸν ἴδῃ καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ πεισθῇ ὅτι οἱ ὑπουργοὶ τοῦ φρονέουσι τοὺς ἀφρωσιωμένους του! εἶχε δύσει πλέον ὁ ἥλιος καὶ σχεδὸν περὶ λύχων ἀράς, ἐπέτρεψαν μετὰ τοῦ νεκροῦ των, ἐκ τῶν ἀνακτόρων, ὅτε καὶ τοὺς ἀπῆντησα πλησίον τῆς Καπνικαρέας. Ἐγὼ ἂν καὶ ὑπάλληλος τοῦ ὑπουργείου, ἔχαιρον ὅμως καὶ δημοτικότητά· εἰσεχώρησα ὅθεν θαρραλέως ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν καὶ ἐμμεταλλευθεὶς τὴν πρόληψιν τοῦ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἰδοῦν τὰ ἄσπρα τὸν νεκρὸν, ἔρχισα γεγωνεῖν τῇ φωνῇ νὰ τοὺς ἐπιπλήττω, ὡς ἀθεοφόβους διὰ τὴν ἀβιμουργίαν των αὐτῶν, ἔχοντας ἐκτεθειμένον τὸν μακαρίτην καὶ αἰμνήστον, εἰς τὰ ἄσπρα καὶ μάλιστα αἵματω-

μένον· ἐλάτῃ μαζή μου, ἐφρόνησα, καὶ ἐκείνοι μηχανικῶς πῶς μὲ ἠκολούθησαν, καὶ τινες μάλιστα, τῇ προτροπῇ ἐννοεῖται τοῦ Βάχγου, ἐκραύγασαν καὶ τὸ ζήτη ὁ πατριώτης Χουρμούζης! ἐννοεῖται δὲ ὅτι καὶ ἐγὼ γεγηθῶς διὰ τὴν ἐπίζηλον αὐτῆν ζητωκραυγὴν τοὺς πύχαιρίστησα μὲν ἀλλ' ἐτάχυνα καὶ τὰ βήματα πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου καὶ ἐναποθέσας τὸν μακαρίτην, ἐκλείσα καὶ τὴν θύραν αὐτὸ ἤρκεσεν, ὅπως διαλυθῇ ὁ ὄχλος ἐκείνος· ἀλλ' οὐχ ἦτον τὸ ὑπουργεῖον ἐξιδίωθη νὰ παραιτηθῇ, διότι καὶ ὁ Μαυροκορδάτος δὲν ἤθελεν ὅπως ἐξ αἰτίας τοῦ γίνῃ αἵματοχυσία· καὶ ὁ Κωλέττης ἦτο πλέον ὁ διαδόχος του.

Ἐὰν δὲ κύριοι κατέλωμεν 7—8 ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου αἰῶνας, ἕως δηλαδὴ τοὺς χρόνους τοῦ Θεοκρίτου, θὰ ἴδωμεν, ὅτι καὶ σήμερον πρεσβεύεται ἀπαρραλλάκτως τὸ

«Ἄλλεται ὁ ὀφθαλμὸς μου ὁ δεξιὸς ἤραγ' ἰδοῦ αὐτάν;» (1)

Διότι λέγουν· «τὸ δεξιὸν μου τὸ μάτι παίζει κατὶ καλὸ θὰ ἰδῶ.»

«Ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρεῖς εἰς ἐμὸν ἔπτυσσα κόλπῳν» (2). καὶ

«Τοιαῶδε μυθίζουσα, τρεῖς εἰς ἐμὸν ἔπτυσσε κόλπῳν» (3)

ἔπτυσαν δηλαδὴ τρεῖς εἰς τὸν κόλπῳν των, τότε μὲν ὡς ἀλεξιθιάσκων, καὶ τότε λόγῳ ἀποτροπιασμοῦ.

Σήμερον δὲ ὡς πρὸς τὸ δεύτερον, γίνεται ἀπαρραλλάκτως· τὸ πρῶτον ὅμως γίνεται ἀντιθέτως· πτόουν δηλ. τρεῖς εἰς ὅτινα· καὶ μάλιστα εἰς τὰ βρέφη, ὅταν ὑποπτεύονται μὴ τὰ βασκανῶν.

Καὶ σήμερον οἱ κρωγμοὶ τῶν κοράων, ἡ ἀλεκτροφωνία τῆς ὕρνης, οἱ ἐν νυκτὶ ὄρυγμοὶ τῶν κυνῶν, τὸ μονότονον φώνημα τῆς γλαυκῆς καὶ ἡ συνάντησις σεσπριωμένου, θεωροῦνται ὡς ἀπαίσια, ὡς καὶ τὸ νὰ διέλθῃ τις ἔμπροσθεν ὀδοιποροῦντος! ὁ δὲ νέος Ὀδυσσεὺς εἶχε τὴν παράδοξον πρόληψιν νὰ θεωρῇ ὡς ἀπαίσιον τὴν συνάντησιν κηλογήρου, καὶ ἰδίως ὅταν ὀδοιποροῦσε κατὰ τῶν πολυμίων!

Ἄλλὰ περὶ αὐτῶν καὶ ἄλλων ὁμοίων αὐτοῖς ἴσως ἄλλοτε ὀμιλήσω λεπτομερέστερον.

(1) Ἰλ. Γ. 71.

(2) Τρφιδ. 447.

(1) Εἰδ. Γ. 37.

(2) Εἰδ. ς. 39.

(3) Εἰδ. Κ. 14.

Ἄς παραλληλίσωμεν ἤδη καὶ τὰ γεύματα. Ἄλλ' ἀνεχθῆτε παρακαλῶ νὰ υπερβῶ ὀλίγον τὴν κρηπίδα, ἥτοι νὰ ἀναφέρω λεπτομερέστερον τὰ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἀναφερόμενα γεύματα, ὅχι ὅπως ἐγὼ σὰς ἐξηγήσω τὸν Ὀμηρον, διότι αὐτὸ θὰ ἦτον ἀρκετὰ γελοῖον, νὰ διδάξῃ δηλαδὴ, ὡς τὸ λέγουσιν καὶ οἱ Κρήτες, ὁ ἀκάτερος τὸν κατεχάρη, ἀλλὰ πρὸς εὐκολωτέραν κατανόησιν τοῦ παραλληλισμοῦ.

Οἱ ἥρωες τοῦ Ὁμήρου παρεσκευάζαν ἰδίαις χερσὶ τὴν τροφὴν τῶν ἑννοεῖται λοιπὸν ὅτι αἱ τότε συνταγματικαὶ μεγαλειότητες, οὐδ' ἀρχιμαγείρους εἶχαν, οὐδὲ μαγείρους μὲ τὰ μαρμετόνια τῶν, ἀλλὰ μὲ τὰς βασιλικὰς χεῖρας τῶν, παρεσκευάζαν καὶ τὴν βασιλικὴν τροφὴν τῶν, οὐδόλως ἄλλως διαφέρουσιν τῆς τῶν ἰδιωτῶν.

Καὶ ὁ μὲν ἕξοχος τῶν ἠρώων ὁ δῖος Ἀχιλλεύς, ἔτμενε τὰ κρέατα.

« . . . . . τάμενε δ' ἄρα δῖος Ἀχιλλεύς.
«Καὶ τὰ μὲν εὖ μίστυλλε καὶ ἀμρ' ὀβελοῖσιν
[ἔπειρεν]» (1)

ὁ δὲ πολύναιος Ὀδυσσεύς, τὸ μέγα κῦδος τῶν Ἀχαιῶν, καὶ ἐκχυχάτο μάλιστα διὰ τὴν μαγειρικὴν ἐπιτηδεύειότητά του.

« . . . . . οὐκ ἄν μοι ἐρίσσειε βροτὸς ἄλλος
« . . . . . δαιτρεῦσαι τε καὶ ὀπτῆσαι. (2)

Τὸ δὲ κυρίως ἔδεσμά τῶν ἦτον κρέατα βόεια, χοίρεια, προβάτεια καὶ αἰγία, ἐπροτιμοῦντο δὲ τὰ δύο πρῶτα καὶ ἰδίως τὰ βόεια, καὶ ἅπαντα πάλιν τὰ καθεστηκυίας ἡλικίας ἄβουον πενταέτηρον, βουὸν ἀγελαῖον, σῶας σιάλους, ἕν πενταέτηρον, ὅς γε μάλιστος, πίνοντας αἰγας (3) Τὰ δὲ νεογνά καὶ μάλιστα τὰ ἀρνία καὶ τὰ ἐρίφια ἐθεωροῦσαν ὡς τροφὴν Θηλυδριῶν καὶ ἀνάνθρωπ' ὅθεν καὶ ὁ Πρίαμος ἐν τῇ ἀγανακτήσει του ἐπιπλήττων τοὺς υἱούς του ἀπεκάλει αὐτούς,

«Ἀρῶν ἡδ' ἐρίφων ἐπιδημίους ἀρπακτῆρας» (4)

Πιθάνων ὕμῳ καὶ νὰ ἀπειχον τῆς τροφῆς νεογνῶν, ἵνα μὴ ὀλιγοστεύουν τὰ κρέατα, ὡς

ἐκ τῆς πολλῆς κρεωφαγίας τῶν, ὡς ἦτον ἔπειτα καὶ νόμος ἀπαγορεύων. Ἐπιγονῆς ἔνεκα τὴν σφαγὴν προβάτων ἀπέπτου ἢ ἀτόκων καὶ ὡς ἦτον καὶ ἐδῶ ἕως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀπαγορευμένη, ἐπὶ ποιητῇ ἀγχόντης, ἢ πρὶν τοῦ ἀγ. Γεωργίου σφαγῇ ἀρνίων μολονότι καὶ τότε ἤξευραν οἱ εὐσυνείδητοι κρεωπῶλαι τὸν τρόπον, δι' οὗ καὶ τὰς ἀπαγορεύσεις τῆς ἐξουσίας νὰ παραθῶναι, ὡς καὶ σήμερον δηλαδὴ, καὶ τὴν ἀγχόνην ν' ἀφίνουν δι' ἄλλων τραχίλους!

Ἐτρωγαν δὲ οἱ ἥρωες τὰ κρέατα ὀπτὰ καὶ εἰς μικρὰ τεμάχια, περασμένα εἰς ὄβολους, ὡς τὸ Τουρκικὸν κερπάκι καὶ τὰ ὀπτιὰ ἀλάτιζαν ὅταν τὰ ἔθεταν ἐπὶ τοῦ πυρός (1)

Ζωμοῦς δὲ (διότι οὐδὲ κοχλιαρίου μνεῖα γίνεταί, οὐδὲ μιστύλης) καὶ κρέατα βραστά δὲν τὰ εὐσυνήθιζαν ἄπαξ μόνον ἀναφέρει περὶ βραστοῦ, ἀλλὰ καὶ τούτου ὡς ἐν παραδείγματι παρμυοῖζων δηλ. τὸν ἐκ τοῦ πυρὸς κοχλιάζοντα ποταμὸν Ξάνθον, μὲ τὸν ἐντὸς λέβητος ζεόμενον χοῖρον ἀκίσσην μελδόμενος. (2) μὴ ἄρα ἡ ἔσις τοῦ ἀπαλοτρεφούς ἐγίνετο πρὸ πάντων διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ λίπους του; ἀλλὰ τότε πομάδας δὲν μετεχειρίζοντο!

Τὸ δὲ ἐν τῷ Ἀθηναίῳ συμπέρασμα, ὅτι ὁ παρὰ τοῦ Κτησίου, κατὰ τοῦ Ὀδυσσεῶς σφενδομισθεῖς βόειος ποῦς (3) ἦτον βραστός, διότι καὶ οὐδεὶς ὀπτὰ βόειον πόδα (4) εἶναι συμπέρασμα βεβιασμένον Ἀονδιότι ἂν μετὰ πολλοῦς ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου αἰῶνας, ὅτε καὶ ἡ ποιικιλία τῶν ἔδεσμάτων εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἐπάπειρον, οὐδεὶς ὀπτα βόειον πόδα, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι καὶ οἱ ἥρωες τοῦ Ὁμήρου δὲν τὸν ὄπτου, ὅτε μάλιστα καὶ ἡ μαγειρία τῶν ἐπεριόριζετο εἰς μόνον τὸ ὀπτόν καὶ Βον διότι οὐδ' εἰς αὐτὰς τὰς τραπέζας τῶν υπερφιλιῶν μνηστήρων, οὐδ' εἰς ἐκείνας τῶν τρυφηλῶν Φαιάκων μνεῖα βραστοῦ γίνεταί.

Ἐπίσης οὐδὲ ἰχθύς εὐσυνήθιζαν καὶ ἀναφέρει μὲν δις ἐν τῇ Ἰλιάδι (5) καὶ πεντάκις ἐν τῇ Ὀδυσσεῖα (6) περὶ ἄγρας ἰχθυῶν, καὶ δικτύων καὶ ἀγκίστρων, ἀλλ' ὡς ἐν παραδείγματι δις δὲ μόνον ἀναφέρει καὶ περὶ ἰχθυοφα-

(1) Ἰλ. Ι. 214.

(2) Ἰλ. Φ. 362—3.

(3) Ὀδυσ. Γ. 299.

(4) Ἀθ. Β. ἔλ. Ι. 45—46.

(5) Ἰλ. Ε. 487. Π. 407.

(6) Ὀδυσ. Δ. 262. Μ. 252. 331—2. Τ. 118.

(1) Ἰλ. Ι. 209.

(2) Ὀδυσ. Ο. 321—3.

(3) Ἰλ. Β. 403. Π. 314 Ὀδυσ. Ξ. 449. Ρ. 480—1.

(4) Ἰλ. Ω. 262.

φίας, πρώτον τοὺς ἐταίρους τοῦ Μενελάου, οἵτινες ἐν τῷ Φάρῳ τῆς Αἰγύπτου δι' ἔλλειψιν κρεάτων, «ἰχθυάσκον γναμπτοῖς ἀγκίστροισιν» (1) καὶ δεύτερον τοὺς ἐταίρους τοῦ Ὀδυσσεὺς καὶ αὐτοὺς ἐν τῇ Θρινακίᾳ νήσῳ «ἀλητεύοντες ἀνάγκη, ἄγρην ἐπέπεσκον ἰχθύς» κλπ. (2) Καὶ ἐν τούτῳ, οὐδ' ὁ Μενελάος ἔφαγεν ἰχθύς, οὐδ' ὁ Ὀδυσσεύς. Πιθανὸν λοιπὸν νὰ ἔτρωγαν καὶ ἰχθύας οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ πορισθῶσι κρέατα, εἴτε δι' ἔνδειαν, εἴτε δι' ἔλλειψιν ὡς π. χ. οἱ ἐταῖροι τῶν δύο ῥηθέντων βασιλέων, οἵτινες καὶ διὰ τὸ ἐνδοχόμενον, ἔφεραν μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἄγκιστρα, διότι βεβαίως δὲν τὰ κατεσκεύασαν τότε.

Ὅτι δὲ δὲν ἔτρωγαν ἰχθύς, ὡς δῆθεν τροφὴν τροφικὴν, καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀμφισβητήσιμον, διότι καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ τροφηλοὶ συνάμα δὲ καὶ νησιῶται, Φαιάκες, ἰχθύς εἰς τὰς τραπέζας των δὲν εἶχαν ἦσαν ἄρα οἱ τότε ἀπολύτως κροσοφάγοι.

Ἐπίσης καὶ περὶ πτηνῶν μαγειρευμένων μνεῖα δὲν γίνονται οὔτε καὶ περὶ ἔπωρων καὶ ἐλαίων ἐν ταῖς τραπέζαις των ἔνω μετ' ἀπαρχαμίλλου χάριτος καὶ λεπτομερείας, περιγράφει τὰ ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Ἀλκινόου βρούντα ἔπωρων δένδρα, καὶ ἐλαίας τηλεθώσας» (3). Πρὸ τοῦ κρέατος, ἐπρογέγοντο τὰ σπλάγγνα «σπλάγγνα ἐπάσσαντο» καὶ κατόπιν τοῖς διέμενον ὁ δαιτὲρ τὰ κρέατα, εἰς ἴσας μερίδας εἰς τοὺς ἐπισχομότερους ὅμως ἐδίδοντο καὶ περὶ πλέον, ἵνα προσφέρουσι καὶ αὐτοὶ εἰς ἄλλους ὡς δεῖγμα τιμῆς καὶ ὑπολήψεως (4). Τὸ δὲ ἐκλεκτότερον μέρος εἶχον τὰ νῶτα. «Νώτοισιν διπνεθέσσι γέρκιρε» (5) ἀναφέρει δὲ καὶ ἐν ἔδωσμῳ, ἀλλ' ἄπαξ ἐν ταῖς τραπέζαις τῶν μνηστήρων, γαστέρας αἰγείας ὄνθυλευμένας πιμελῆ καὶ αἶματι καὶ ὀπτομένας ἐπὶ τῶν ἀνθρακικῶν (6).

Ἐκτὸς δὲ τῶν γλωσσῶν, τὰς ὁποίας κείοντες εἰς τὸ τέλος τοῦ γεύματος ἔσπενδον, ἰδίως τῷ Ἑρμῇ, περὶ οὐδενὸς ἄλλου μέρους τῆς κεφαλῆς, γίνεται μνεῖα ἄπαξ δὲ μόνον ἀναφέρει καὶ περὶ μυελοῦ προβάτου (7) δι' οὗ ἀνετρίφετο ὁ υἱὸς τοῦ Ἐκτορος, ἀλλὰ διὰ τῆς

φράσεως αὐτῆς ἐννοοῦσεν, τροφὴν λιπαρὰν καὶ ἡδίστην. (Παράφ. Δουκᾶ Ἰλ. Χ. 501 ἐν ὑποσημειώσει). Καὶ ἐν μὲν τῇ Ἰλιάδι ἀναφέρει μὲν κρατῆρας καὶ οἶνον, οὐχὶ δὲ ἔτι ἱμίγγιον καὶ ὕδωρ, ἂν καὶ κρατῆρ, ὑπονοεῖ καὶ κρᾶσιν οἴνου καὶ ὕδατος ἐν δὲ τῇ Ὀδυσσεῖ δις μόνον, γίνεσθαι καὶ μνεῖα ὕδατος ἐν τῷ οἴνῳ «οἱ μὲν ἄρ' οἶνον ἔμισγον ἐνὶ κρητῆρσι καὶ ὕδωρ» (1)

Ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς ἐπαίνων τῆς Ἰσμάρου τὸν οἶνον, λέγει ὅτι καὶ ἂν ἐμίγαστο μὲ εἴκοσι μέρη ὕδατος, πάλιν διετρωοῦτε τὴν ἡδύτητά του (2).

Ἐν παρεκβάσει δὲ κύριοί μου, λέγουσι ὅτι Ἰσμάρους εἶναι ἡ Μαρώνεια, ἥτις καὶ σήμερον παράγει οἶνους κελούς, μ' ἔλκην τῆς οἰνοποιίας, τὴν νηπιότητα, καὶ ὅτι ὠνομάσθη οὕτω ἀπὸ τὴν ἱερέα Μάρωνα ὁ δὲ λεγόμενος Μαρώνιος οἶνος, ἥτοι ἐκλεκτός, ὠνομάσθη λέγουσι οὕτω ἔτι ἀπὸ τῆς πόλεως τὸ ὄνομα, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἱερέως Μάρωνος, ἐν δὲ τῇ μυθολογίᾳ ἀναφέρεται ἄλλως ὅτι δηλ. ὁ μεγαλειόβολος Ὀσίρις, ὅστις περιῆλθε τὸ πλεῖστον τῆς γῆς, κατὰ συνέπειαν καὶ τὴν Θράκην, εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ μεταξὺ ἄλλων εἰδημόνων, καὶ τὸν Μάρωνα, ἔμπειρον τῆς ἀμπελοουργίας τὸν ὅποιον καὶ ὑπεργέρων πλέον, ἀρῆκεν εἰς τὴν Θράκην ἵνα ἐπιμελήται τὴν ἀμπελοφυτεῖαν, καὶ ὅτι αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ κτίτωρ τῆς ἀπ' αὐτοῦ ὠνομασθείσης Μαρωνείας. Μάρων δὲ ἐκαλεῖτο καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς αἰρέσεως τῶν Μαρωνιτῶν, καὶ ἀποτελούντων σήμερον ἴδιον ἔθνος ἐπὶ τοῦ Λιβάνου καὶ τῶν ὁσίων πολλὰ τελεταὶ καὶ τινα δόγματα ὁμοιάζουσι μὲ τὰ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας Ἀναγνωρίζουν δὲ τὸν Πάπαν ὡς κεφαλὴν τῆς ἐκκλησίας των, ὁ δὲ ἀρχηγὸς των τιτλοφορεῖται «Πατριάρχης Ἀντιοχείας».

Ἄν καὶ ἐν στρατοπέδῳ, οἱ Ἕρωες τοῦ Ὀμήρου, εἶχαν σὺν ἄλλοις πολλοῖς καὶ τραπέζας καὶ δίφρους ὅπως ἀναγκαιότερον τρώγασιν. Καὶ ἐν μὲν τῇ Ἰλιάδι, νήψιμον τῶν χειρῶν πρὸ τοῦ γεύματος δὲν ἀναφέρεται, ἐν τῇ Ὀδυσσεῖ ὅμως πάντοτε σχεδόν.

Προπόσεις, φαίνεται δὲ τὰς πολυευνήθειαν ἄπαξ μόνον ἐν τῇ Ἰλιάδι ῥηθῆναι γίνεσθαι μνεῖα ὕταν ὁ Ὀδυσσεὺς γεμίσει τὸ ποτήριόν του καὶ ἀποτανηθῆς πρὸς τὸν Ἀχιλλεὺς εἶπε. «Χαῖρε Ἀχιλλεῦ!» (3) τὸ ὅποσον σήμερον οἱ ὀρενοὶ μάς

(1) Ὀδ. Δ. 368—9.

(2) Ὀδ. Μ. 330.

(3) Ὀδ. Η. 115.

(4) Ὀδ. Θ. 475.

(5) Ἰλ. Η. 321.

(6) Ὀδ. Σ. 44.

(7) Ἰλ. Χ. 501.

(1) Ὀδ. Α. 110.

(2) Ὀδ. Ι. 209.

(3) Ἰλ. Ι. 255.

θὰ τὸ ἔλεγαν, «στὴν ὑγεῖά σου καπετὰν Ἀχιλλεύα». Καθὼς δὲ τῶν κρεάτων, οὕτω καὶ τοῦ οἴνου μεγάλην ἐποιοῦσαν κατανάλωσιν διότι ἀφοῦ ἔπιναν ἐν τῷ γεύματι ἐπεικῶς, ἔπιναν καὶ κατόπιν, πότε μὲν σπένδοντες Διὶ τερπικερῶν, καὶ πότε ἄλλως Θεοῖς, καὶ πότε κατ' ἡμέρας, ἐπὶ θρόνου, ἔπιναν, ὡς π. χ. καὶ ὁ Ἀλκιόνοος ὅστις «οἰνοπόταζεν, ἀθάνατος ὡς» (1).

Καὶ ἐν τούτῳ μ' ὄλην τὴν πολυποσίαν τῶν αὐτῆν, ἐπροφυλάττοντο ὅμως καὶ ἀπὸ τῆς μέθης, τὴν ὁποίαν καὶ ἐθεωροῦσαν ἀξιοκακάρτην καὶ ἄεθραν. Διὸ καὶ ἐν τῇ ὄργῃ τοῦ ὁ Ἀχιλλεύς ὀνομάζει τὸν Ἀγαμέμνονα οἰνοβαρῆ, ἂν καὶ δὲν φαίνεται τοιοῦτος. Καὶ ὁ Εὐρύμαχος ἐπιπλήττων τὸν Ὀδυσσεά, τὸν λέγει.

«Ἢ βράσε οἶνος ἔχει φρένας» (2).

Τὰς δὲ ἄεθρίας συνεπείας τῆς μέθης ὑπέδειξεν ὁ Ὀμηρος καὶ διὰ παραδειγμάτων. π. χ. τὴν ἐκ τῆς μέθης προελθοῦσαν ἄεθρίαν διαίρεισιν τῶν Ἑλλήνων, ὅταν ἐτοιμάσθησαν νὰ ἐπιστρέψουν πλέον εἰς τὰς πατρίδας τῶν. «Οἶνω βεσάρητος υἱὲς Ἀχαιῶν» (3), τὴν ἐξομμάτωσιν τοῦ πελωρίου καὶ θηριώδους Κύκλωπος παρ' ἀνθρώπου μηδαιμινοῦ «δαμασσάμενος φρένας οἶνω» (4), τὸν ἄεθρον τοῦ Ἑλληνόροα, ὃν ἀπώλεσεν «αἶσα κακὴ καὶ ἀθεσφατος οἶνος» (5).

Καὶ ταῦτα μὲν κύριοί μου τὰ γεύματα τῶν ἥρων. Πρὶν δὲ ἀναφέρει καὶ περὶ τῶν γευμάτων τῶν ἡμετέρων, θὰ λάθω τὴν τόλμην νὰ κάμω μίαν παρατήρησιν ὃ δὲ θεῖος Ὀμηρος ἵλεως γενέσθω μοι.

Εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ὁ ἀπαράμιλλος εἰς τὴν ἐπαγωγὴν περιγραφὴν ἀπειραρίθμων λεπτομερειῶν δαιμόνιος Ὀμηρος, δὲν ἦτον βεβαίως καὶ ἀνθρωπίνως δυνατὸν, μ' ὄλην τῆς θεῆς τὴν ἀντίληψιν, ν' ἀναφέρει καὶ περὶ πάντων, τὰ ὁποῖα ἄλλως καὶ ὑπονοοῦνται. Τριῶν ὅμως ἢ ἀποσιώπησις, εἶναι ἐπιστηθιτῆ. Λογ. Πῶς ἦναι ποντὸ πῦρ, διότι καὶ ἔσβεστον νὰ διαμμένη ἦτον ἀδύνατον μόνον περὶ τῆς διατηρήσεώς του ἀναφέρει (6). Βον. Πῶς κατεσκευάζον τὸν ἄρτον. καὶ Γον. Ἢ παντελῆς ἔλλειψις λύχνων, ἐνῷ πολλάκις ἀναφέρει περὶ ἐλαίου διότι καὶ

ἀπορίας ἄξιον εἶναι, πῶς τὰ μέγαρα τοῦ Μεγελάου καὶ τοῦ Ἀλκιόνοου, τὰ μὲν τοῦ πρώτου ἐξαστράπτοντα τῷ πλούτῳ δίκην ἡλιακῶν ἀκτίνων (1), τὰ δὲ τοῦ δευτέρου

«Χάλειοι μὲν γὰρ τοῖχοι . . .

» περὶ δὲ θρηγκὸς κυάνιοι.

» γρύσειαι δὲ θύραι . . .

» ἀργύρειοι δὲ σταθμοὶ ἐν χαλκῷ ἔστασαν
[ουδῶ] κλπ. (2).

«ἐν δὲ θρόνοι . . . ἐνθ' ἐνὶ πέπλοι
» λεπτοὶ εὐνήτοι βεβλήατο, ἔργα γυναικῶν» (3)

πῶς λέγω ὅλα ταῦτα δὲν ἐμαυροῦντο ἀπὸ τὸν καπνὸν τῶν ἡμέμων δαδῶν δι' ὧν ἐρωτίζοντο τὰς νύκτας, ἀφοῦ μάλιστα καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς, παρήγγελλε νὰ μεταθέσονται τὰ ὄπλα του, ἐπὶ προφάσει ὅτι ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐφθέροντο ὑπὸ τοῦ καπνοῦ (4). Ἀπαξ δὲ μόνον ἀναφέρει περὶ λύχνου χρυσοῦ καὶ τούτου πάλιν κρατουμένου ὑπὸ τῆς Ἀθηναῆς (5). Καὶ ἀναφέρονται μὲν ἐν τῇ βατραχομουμαχίᾳ, λύχνων μεσόμφαλα, ἐξ ὧν κατεσκευάσαν τὰς ἀσπίδας τῶν οἱ ἀραιμάνοιον ποντικοί, καὶ λύχοι τῶν ὁποίων ἔτρωγαν τὸ ἔλαιον (6), ἀλλὰ ὡς γνωστὸν σήμερον ἀμυρσοῦται ἡ γνησιότης τοῦ πονήματος.

Ἄς ἴδωμεν ἤδη καὶ τῶν ὀρειῶν μας τὰ ἐν ὑπάθρῳ, ἐν ἔορταῖς καὶ πανηγύρεσι γεύματα. τὰ ὁποῖα ἔρχονται συνήθως ἀπὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἂν ὁ καιρὸς εἶναι εὐνοϊκός, ἄλλως δὲ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ διαρκῶν μέχρι τοῦ σεπτεμβρίου.

Ἄλλ' ἵνα τὰ παραστή τις πιστῶς, πρέπει νὰ ἦναι καὶ Λιβαῖνός ὁ σοφιστής. Ἰδοὺ δὲ τὴν μάλιστα τινὰ ἀπὸ τῆν «περὶ πανηγύρεως ἔκφρασιν του».

«Πανηγύρεων δὲ μελλουσῶν μὲν πόθος ἀν-
» θρώποις, παρουσῶν δὲ ἡδονῆ, πεπαυμένων
» δὲ μνήμη . . . ὧν προσιουσῶν παρασκευά-
» ζονται μὲν μετ' εὐθυμίας ἄνθρωποι, οἱ μὲν
» πολλοὶ ταῦτα, ἀφ' ὧν ἐστιάζονται λαμπρῶς.
» Καὶ ἀγρόθεν μὲν ἄγεται βοσκήματα καὶ
» οἶνος καὶ τ' ἄλλα ὅσα ἂν ἐξ ἀγροῦ γένοιτο.
» . . . Ἐσθῆτάς τε ἐκκαθαίρουσι, καὶ σπευδεῖ

(1) Ὀδύσ. Ζ. 309.

(2) Ὀδύσ. Σ. 391.

(3) Ὀδύσ. Γ. 139.

(4) Ὀδύσ. Γ. 454.

(5) Ὀδύσ. Α. 61.

(6) Ὀδύσ. Ε. 490.

(1) Ὀδύσ. Δ. 45.

(2) Ὀδύσ. Ε. 86—9.

(3) Ὀδύσ. Η. 96.

(4) Ὀδύσ. Π. 290. Γ. 9.

(5) Ὀδύσ. Τ. 34.

(6) Βατραχ. 429, 480.

» ἕκαστος ὕπως ἂν διὰ πάντων ἐορτάσῃ. Ἦ-
 » λίου δὲ ἀνίσχοντος ἐν ἐσθήμασι λαμπροῖς
 » ἐπὶ τὸν νάον φοιτῶσι, θεραπεύουσιν τε θεὸν
 » ποῦλον, ᾧ τελεῖται ἡ πανήγυρις. Εὐχαὶ δὲ
 » πολλάκι πανταχοῦ, καὶ πρὸς ἀλλήλους ῥή-
 » ματα εὐφημα. Ἐπειδὴν δὲ αὐτοῖς εὐ ἔχη
 » τὰ πρὸς τὸν θεόν, διαδέχονται τράπεζαι. . .
 » φιλοτῆσαι δὲ καὶ ἄσματα, κατὰ φῆς δὲ οὐ-
 » δεῖς, ἀλλ' ἀνεῖται πρὸς εὐφροσύνην τὰ πρό-
 » πωπα, καὶ πᾶν ὅ,τι λυπρὸν ἐν δευτέρῳ
 » γίνεται. Τὰ δὲ ἡδονὴν ἔχοντα μόνα ἀνθεῖ.
 » Πολλοὶ δὲ κομαστικὴ καὶ αὐτῶν ἦδη. . .
 » τότε καὶ εἰς μέθην πειν οὐ πᾶν ὄνειδος·
 » δοκεῖ γὰρ πως τὴν τοῦτου αἰσχύνῃ ὁ καιρὸς
 » ἀφαιρεῖν ἡ ληγούσης δὲ πανηγύρεως εὐχὴ περὶ
 » τοῦ μέλλοντος, ἰδεῖν αὖθις τὴν πανήγυριν
 » αὐτοῦς καὶ παῖδας καὶ ἐπιτηδείους κλπ.»

Τοιαῦτα ἔγραψεν ὁ Λιβάνιος πρὸ 1530 ἐτῶν
 περίπου, καὶ τοιαῦτα ἀπαρραλλάτως γίνονται
 καὶ σήμερον. Ἰδοὺ δὲ καὶ τινες παρ' ἐμοῦ λε-
 πτομερείαις.

Καὶ οἱ ὄρεινοί μας λοιπὸν, μετὰ τὴν ἀπό-
 λυσιν τῆς ἐκκλησίας, μεταβαίνουν εἰς τὸν τό-
 πον τοῦ γεύματος (καὶ ὑπὸ τὴν σκιάν ἐννοεῖται
 τῶν δένδρων), καὶ ὡς οἱ ἥρωες τοῦ Ὀμήρου,
 παρασκευάζουν καὶ αὐτοὶ ἰδίαις χερσίν τὸ
 γεῦμά των ἰχθύς καὶ πτηνὰ καὶ ἐλαιώδη ἐδέ-
 σματα δὲν συνηθίζουσι σπανίως δὲ καὶ τὰ γοί-
 ρισα, καὶ τότε πάλιν τὰ μικρὰ, τὰ δὲ βόεια
 καὶ ἐν αὐταῖς ἀκόμη ταῖς οἰκίαις των σπανιό-
 τατα τρώγουσι.

Τὸ σὺνήθες λοιπὸν, ἢ μάλλον τὸ ἀναπόφευ-
 κτον ἔδωγμα ἀπὸ τὰ γεύματα ταῦτα, εἶναι τὸ
 μὲν ἔαρ ἄρνια, τὸ δὲ θέρος κριοὶ ἐκτομῆαι. Ἡ
 τράγου ὁμοίως ὅπτην ὀλόκληρον εἰς μεγάλους
 ζυλίους ὀβελούς, ὡς δὲ οἱ ἀρχαῖοι, οὕτω καὶ
 αὐτοὶ, ἀλατίζουσι τὰ ὀπτὰ καθ' ἣν ὄραν θὰ τὰ
 θέσουσι ἐπὶ τοῦ πυρὸς, διότι τὰ πρὶν ἀλατίζο-
 μενα, γίνονται ἄνοστα· τοὺς δὲ νερούς κρε-
 μούσι ἐξῶθεν, διότι ψηνόμενοι ἐντὸς, μεταδί-
 δουν εἰς τὸ ὀπτην ὀσμὴν τινα δυσάρεστον, περὶ
 δὲ τὸν σεπτέμβριον τρώγουσι καὶ αἰγὰς στεῖρας,
 ἰπνίτας, ὅτε καὶ εἶναι νοστιμώτατα.

Ἐπίσης καὶ αὐτοὶ, ὡς οἱ ἥρωες, προγεύονται
 τὰ σπλάγγνα, τὰ ὁποῖα εὐ μεμυστομένα,
 περὶν ἐναλλάξ εἰς ὄβελον, συνήθως τοῦ του-
 φερίου, καὶ ἀποῦ τὰ καλύψουσι μὲ τὴν ἐπί-
 πλοον, τὰ περιτυλίτσουν περιφραδέως μὲ τὰ
 ἔντερα καὶ τὰ ψήνουσι καὶ τὸ ἔδωγμα αὐτὸ
 ὀνομάζουσι κοκορέτζι. Προγεύονται καὶ τὸ λε-
 γόμενον σπληνάντερον κόπτουσι τὸν σπλῆνα
 καὶ τὴν καρδίαν ὡς ταυῖαν, τ' ἀλατίζουσι καὶ

τὰ περὶν εἰς τὸ παχὺ ἔντερον, τοῦ κριοῦ ἢ
 τοῦ τράγου, καὶ τὸν ἀλάττα αὐτὸν ψήνουσι
 περιτυλιγμένον ὡς ζῶνῃ ἐπὶ τοῦ ὀπτομένου.
 Κατόπιν ἄρχονται καὶ τοῦ ὀπτοῦ ἔχοντες καὶ
 αὐτοὶ ὡς μέρη ἐκλεκτὰ, τὰ νῶτα, τὸ στῆθος
 καὶ τὰ ὑπογάστρια. Δαιτροὺς δὲν ἔχουσι, διότι
 καὶ ἔλοι σχεδὸν ὑπηρετοῦν ἰανίζουσι λοιπὸν
 τὸ ὀπτην καὶ τὸ διανέμουσι ἐπὶ τῆς τραπέζης
 καὶ τρώγει ἕκαστος κατὰ τὴν ἕρεσιν του. Καὶ
 αὐτοὶ, ὡς καὶ οἱ ἥρωες, «νώτοισι διηνεκέσσαι
 γεραίρουσι» τοὺς ἐντιμότερους καὶ πρεσβυτέρους
 καὶ ζωρότερον τοῖς κινουσι. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι
 ἡ ἀγιοσύνη του, ὁ παπᾶς, κατέχει τὴν πρωτο-
 καθεδρείαν.

«Ἐδρη τε, κρέασίν τ' ἠδὲ πλείους δεπάσεισι.
 Ἀντὲς δὲ θεὸν ὧς εἰσρόωσιν» (1).

Ἐπίσης, ἐννοεῖται, ὅτι καὶ μεταξὺ τῶν γυ-
 ναικῶν, ἡ ἀγιοσύνη της, ἢ κυρὰ παπαδικὰ κα-
 τέχει θέσιν ἐπίτῃλον.

Συνηθίζουσι δὲ εἰς τὰ γεύματα ταῦτα καὶ
 τὰς πῆττας, τυρὶ καὶ ἄλλα γαλακτερά· τὰ δὲ
 σκορδάκια καὶ κρομμυδάκια οὐδέποτε σχεδὸν
 λείπουσι ἀπὸ τὰς τραπέζας αὐτὰς.

Τὸν οἶνον πίνουσι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄκρα-
 τον, διότι καὶ τῶν ὄρεινῶν οἱ οἶνοι εἶναι φύσει
 ὑδαρεῖς· μὲ δύο δὲ ποτήρια οικονομοῦνται, καὶ
 ἂν οἱ συντράπεζοι εἶναι εἰκοσι' συνήθως ὅμως
 πίνουσι ἀπὸ μίαν ἢ δύο τὸ πολὺ πλώσκας. Καὶ
 πᾶς ὅστις κατὰ πρῶτον θὰ πῖει ἢ ἀ-
 γιοσύνη του ἀποῦ πρῶτον ἐπικαλεσθῇ τὰς εὐ-
 λογίας τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ ἑορ-
 ταζομένου ἀγίου· αἱ δὲ φιλοτησαὶ εἶναι ἀλ-
 λεπάλληλοι· «στὴν υγιεί σου—γιεὶλ νᾶχης—
 καλῶς νὰ σ'ἐῶρω—καλῶς νὰ ὀρίσης». Ἐννοεῖται
 δὲ ὅτι καὶ τινες θύουσι πλεόν τοῦ δέοντος εἰς
 τὸν θεὸν Βάχχον ἄλλ' οὐχ ἥπτον, ὡς οἱ ἥρωες
 τὸν Ὀμήρου. οὕτω καὶ σήμερον ἀποστρέφονται
 τοὺς μεθύσους.

Τραπέζας εἰς τὰς ἐξοχὰς δὲν μεταχειρίζον-
 ται, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς φιλοκαλίας καὶ περι-
 φραδέως ἐτοιμάζουσι κατὰ γῆς τὴν τραπέζαν
 ἀπὸ πτέρην, ἢ ἀπὸ κλόνοσι δρυὸς ἢ ἐλάτης,
 τυχοῦν δὲ καὶ μυρσίνης· οὐδέποτε δὲ ἀπὸ ἀμ-
 πελόφυλλα, ἢ πλατανόφυλλα, διότι τὸ χροῦ-

(1) Ἰλ. Μ. 314—2.

δες αὐτῶν κολλᾶται εἰς τὸ κράς καὶ τὸ ἀνοσκήνει· ἐννοεῖται δὲ ὅτι καὶ αὐτοὶ ἀθήνται κατὰ γῆς διπλοπόδι καὶ ἐν στενοχωρίᾳ πλῆγίως. Καὶ λείπει μὲν ἐκ τῶν γεμάτων αὐτῶν ἡ περισπούδαστος «ἐτικέτα», ἀλλὰ τὴν ἔλλειψιν αὐτῆς ἀναπληρῶνουν ἡ ἀθωότης, ἡ εὐθυμία, αἱ εὐτραπελῖαι, ἐνόστο δὲ καὶ εὐφροεῖς σαρκασμοί, ὥστε τὰ γεύματα ταῦτα, καὶ ἄνευ τῆς περισπούδαστου *ετικέτας*, εἶναι τερπνότατα!

«Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἔντο» οἱ μὲν γερωντότεροι· «Τέρπουσι θυμὸν, καλὸν αἰδόντες» (1) καὶ μετὰ παθήσεως, τὰ κλέρικτα τραγούδιζ· «κλέα ἀνδρῶν,» συχοπίνοντες ἐννοεῖται. «Πιέειν ὅτε ἀνώγοι.» (2) καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ τραγωδίου, ἦ ἐν τῷ μετὰ ζῦ, ἕνα ἐνθουσιώδη ἀλαλαγμὸν, ποῦ ἀντηχοῦν τὰ πέριξ.

Ἐὰν δὲ καὶ τις ἐξ αὐτῶν πιάζῃ τὸν ταμποῦρᾶ καὶ τραγωδῇ, ὦ! τότε βλέπει τις ἐν πράγματι τὴν γνώμην τοῦ Ὀδυσσεῶς.

«Οὐ γὰρ ἔγωγέ τί φημι τέλος χαριέστερον εἶναι, ἢ ὅτ' ἀν' εὐφροσύνη μὲν ἔχη κατὰ δῆμον ἅπαντα, «δαιτυμόνες δ' ἀνά δόμακτ' ἀκουρίζονται· αἰδοῦ, ἥμενοι ἐξείης, παρὰ δὲ πλήθωσι τράπεζαι αἴσιτου καὶ κρειῶν, μέθυ δ' ἐκ κρητῆρος ἀφύσσων αἰνογόρος φορέσει καὶ ἐγγεῖη δεπάεσσιν» τοῦτο τί μοι κάλλιστον ἐνί φροσίν εἶδεται «εἶναι» (3).

οἱ δὲ νεώτεροι, τραγωδοῦν, χορεύου, πῆδοῦν τὰς τρεῖς, ῥίπτουν τὸ λιθάρι, καὶ διὰ τοῦ τουρκείου σκοποβολοῦν εἰς τὸ σημάδι· (4).

«Δίσκοισιν τέρπονται καὶ αἰγανέθην ἰέντες» (5). αἱ δὲ γυναικῆς τραγωδοῦν καὶ χορεύου τὸν *συρτόν*, (6).

Τοιαῦτα λοιπὸν τὰ ἐν ὑπάρθρῳ γεύματα καὶ διασκεδάσεις τῶν ὀρεϊνῶν μας, ὅτε ἄνδρες καὶ γυναικῆς, γέοι καὶ γέροντες, παρθένοι καὶ νῆ-

(1) Ἰλ. Α. 473.

(2) Ἰλ. Δ. 263.

(3) Ὀδύσ. Ι 5—40

(4) Εἰς τινὰ μέρη τὸ λέγουσιν νύσσιν· καὶ ἐπειδὴ νύσσιν τὸ λέγουσιν οἱ Τούρκοι, νομίζουσιν τινεῖς εἶναι καὶ λέγεις Τουρκικῆ· λησμονοῦντες ὡς φαίνεται, ὅτι νύσσιν ὠνόμαζαν οἱ ἄρχαιοι τὴν περὶ τὸ δέρμα τοῦ σταδίου στήλην, καὶ μεταφορικῶς σκοπῆν.

(5) Ὀδύσ. Δ. 626.

(6) Εἰς μίαν βοιωτικὴν ἐπιγραφήν ἀναφέρεται· «Καὶ τὴν τῶν συρτῶν πάτριον ὄρχησιν θεοσεβῶς ἐπετέλεσεν (Βοϊκίος τομ. Δ Σ 799)

πια, εἶναι ἡ ἐνσαρκωμένη εὐθυμία, ἐννοεῖται δὲ ὅτι εἶναι καὶ οἱ πάντες στολισμένοι, μετὰ τὰς καλλιτέρας ἐνδυμασίας τῶν τὰ γιορταίεκάτων· τὰ ὅποια καὶ κατασκευάζουσιν αἱ ἐπιστάμεναι·

«Ἰδὸν τεχνῆσαι» περὶ γὰρ σφισι δῶκεν Ἀθήνη·

«Ἔργα τ' ἐπίστασθαι περικαλλέα.

Διαρκοῦν δὲ αἱ διασκεδάσεις αὐτὰ μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ὅτε πλέον καὶ ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰς οἰκίας τῶν, ἀπαρραλλάκτως ὡς καὶ οἱ ἐπὶ Ὀμήρου.

«Ἰδὴ γὰρ φῶς οἴχθ' ὑπὸ ζόφον οὐδὲ ἔοικεν ἀθῆθ' θεῶν ἐν δαιτί θακασμέν. (1)

Κατὰ πόσον δὲ τὰ γεύματα ταῦτα καὶ αἱ προμαρτοῦσαι ἀθωόταται διασκεδάσεις, εἶναι ἀσυγκρίτως τερπνότερα ἀπὸ τὰ σημερινὴν ἐν ταῖς ἐξοχαῖς διακοσιόλιρα καὶ τριακοσιόλιρα γεύματα, μόνοι οἱ πειραθέντες ἀμφοτέρων δύνανται νὰ κρίνουν.

Ἄνεφερα κύριοι περὶ τῆς διὰ τοῦ τουρκείου σκοποβολῆς, καὶ προσθέτω, ὅτι οἱ Κρήτες ἐν γένει σχεδὸν εἶναι εὐστοχοί· Εἰς τινὰς τῶν ἐν τῇ Κρῆτῃ ὑψηλῶν πλατάνων, ὑπάρχουσιν κλήματα φθάνοντα μέχρι τῶν κορυφῶν τῶν, καὶ τῶν ὁποίων αἱ μέλαινα σταφυλὰ εἶναι ἀξιόλογοι, (σφρίκια παρὰ τῶν Κρητῶν ἐνομαζόμεναι) ὑπὸ τὰς πλατάνους αὐτὰς λοιπὸν καθήμενοι σημαδεύουσιν διὰ τοῦ τουρκείου τὸν μίσχον τοῦ βότρου, ἵνα μὴ χαλάσῃ τὰς ῥώγας· καὶ σπανιώτατα ἀποτυγχάνει ἡ σφίρα· ἕτερος δὲ καθήμενος ὑπὸ τὸν κτυπηθέντα βότρον, τὸν δέχεται εἰς τὸ κοίλωμα τοῦ βραχίου του· ἴδα κύριοι νὰ φονεύουσιν καὶ διὰ τῆς πιστόλας τοὺς σπουργίτας. (2)

Ἐν τῇ Ἰλιάδι (3) ἀναφέρονται τόξα ἐκ κερμάτων ἀγριαγῶν, ἐκκικιδεκάδωρα· ἦτοι 16. παλαιστῶν ἀναλογουστῶν μὲ 1. 25. Γ. Μ. Καὶ σημερινὴν εὐρίσκονται εἰς τὰ δύσβατα ὄρη τῆς Κρήτης αἰγαγοὶ μέγιστοι, τῶν ὁποίων τὰ κέρατα φθάνουν μέχρι τῆς οὐρᾶς τῶν· καὶ μετὰ τὰ ὅποια βεβαίως, κατασκευάζουν τὸ πάλαι οἱ Κρήτες τὰ περίφημα τόξα τῶν. Καὶ ἔως πρό τινων

(1) Ὀδύσ. Γ. 335—6.

(2) Ὁ μακαριτῆς στρατηγὸς Καλλέργης ἐκτοποῦσε ὁ δὲ τῆς πιστόλας τὸ τῆλλον εἰς ἀπόστασιν 20 βημάτων.

(3) Δ. 109.

ἐτῶν λοιπόν, πρὶν δηλαδὴ τῆς ἐφευρέσεως τῶν νέων ὄπλων, τὰ Κρητικὰ ὄπλα ἦτον ἐλεεκτά, καὶ ὡς ἐκ τούτου λέγουσιν καὶ τὸ δίστιχον αὐτό.

«Σ' τὴν Μπαρπαριὰ ν' τὰ βουχὰ μου, σὴν Κρήτη
[τ' ἄρματά μου.
» Καὶ μέσ' στῆς Κάσος τὸ νησί ἡ ἀγαπητικιά
[μου».

Καὶ πραγματικῶς εἰς μὲν τὴν Ἀλγερίαν κατασκευάζουσιν πολυτελεῖς ἐνδυμασίας, ἡ δὲ Κάσος δικαιοῦται νὰ καυχηθῆ διὰ τὰς καλλι-σφύρους καὶ ἐλικωπίδας τῆς.

Ἄς λάβωμεν ἤδη ὑπ' ὄψιν ἐν μέρει, καὶ τὸν ἐν ὑπαίθρῳ βίον μετὰ τῶν σκληραγωγῶν του, ἐνοεῖται καὶ τῶν δυσφορήτων στερήσεών του. Σχετικῶς λοιπόν, ὡς πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς τοῦ Ὀμήρου, οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν ἀντέγουν πλέον· διότι οἱ μὲν Ἠγήτορες ἐκεῖνων εἶχαν σκηνάς μεγαλοπρεπεῖς μὲ ἀιθούσας, καὶ τάπητας πορφύρας, καὶ δίφρους, καὶ ἀσαμίνθους ἵνα λούσονται (1) καὶ δμωίδας προσέτι, καὶ ἐπὶ πᾶσι Βρισηίδας καὶ Χρυσήϊδας καὶ Ἴριμεδείας καὶ Ἐκαμηίδας! Καὶ ὅταν ἤθελαν νὰ κοιμηθοῦν ὅχι μόνον ἐκβαλον τὰ καλὰ τῶν πέδιλα· ἀλλὰ καὶ τὰ ἐνδυμάτια τῶν ἀκόμη, καὶ ἐξηπλόνοντο ἐπὶ κλινῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων καὶ οἱ σημερινοὶ ἀβροδίταιοί μας εὐχαρίστως ἤθελαν κοιμηθῆ, χωρὶς τὴν ἐπαύριον νὰ παραπονεθοῦν, ὅτι ἐπόνεσαν τὰ κόκκαλά των, ὡς ὁ Συβαρίτης ἐκεῖνος, ὅστις κοιμηθεὶς ἐπὶ στρώματος παχέος ἀπὸ βόδιον φύλλα· ἐπέπληξε τὸ πρῶν τὸν δούλον του ὡς ἀπρόσεκτον, διότι μεταξὺ τῶν φύλλων ἦτον καὶ ἐν ζαρωμένον, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπόνεσεν ἡ πλευρὰ του!!

Οἱ Ἠγήτορες λοιπόν τῶν Ἀχαιῶν ὅχι μόνον ἐκοιμοῦντο ἐπὶ κλινῶν πολυτελῶν καὶ ἀναπαυτικῶν· ἀλλ' εἶχαν προσέτι καὶ διαθεσίμους στρωμνάς πλουσίας διὰ τοὺς ξένους. Ἴδου δὲ καὶ ποῖαν στρωμνὴν ἐκέλευσεν ὁ Ἀχιλλεὺς εἰς τὰς δμωίδας του νὰ ἐτοιμάσουν διὰ τὸν δύσποτμον Ἠρίκμον.

«Δέμνι' ὑπ' αἰθούσῃ θέμεναι, καὶ ῥήγεα καλὰ
» Πορφύρας ἐμβαλέειν, τσρέσαι τ' ἐφύπερθε τά-
[πητας,
» Σλαϊνάς τ' ἐνθέμεναι οὐλας καθύπερθεν ἐ-
[σασθαί» (2).

Ἀπαρκαλλάτως ὡς ἔστρωσαν καὶ τὸν Ὀδυσσεὰ ἐν τῷ Μεγαρῷ τοῦ Ἀλκίνοου(1)· ἀλλὰ τοῦ πάλιν ἀναφέρει καὶ συνδύνα «Λινοὶ τε λεπτόν ἕωτον» (2). Καὶ ὅταν λοιπόν τῶν Ἠγητόρων αἱ σκηναὶ καὶ αἱ κλιναὶ ἦσαν τοιαῦται, ἐνοεῖται ὅτι καὶ τῶν στρατιωτῶν θὰ ἦσαν ἀρκούτως ἀνεκταί.

Τῶν δὲ χλιζῶν Ἠγητόρων, αἱ μὲν σκηναί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦτον τὰ δένδρα, ἐνίοτε δὲ καὶ καμμίαι δῆθεν σκηνὴ ἡ καλύβη αὐτοσχέδιος! ἡ δὲ κλίνη τῶν καμμένην, ἐκ στιβάδων δηλαδὴ ἢ ἐκ πτέριδος, καὶ ἐνός ἐπ' αὐτῆς δῆθεν τάπητος τῆς αὐτῆς σχεδὸν μετὰ τοῦ κυρίου τοῦ ἡλικίας! τὸ δὲ σκέπασμά των μία κάπα κατὰ τὰ $\frac{3}{4}$ εἰς αἰγείων τριχῶν, καὶ ἐν κερῷ ἀκόμη δριμυτάτου χαιμῶνος! ἐκοιμῶντο δέ, καὶ τί ὑπνοὶ! ὅχι μόνον ἐνδεδυμένοι ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ τζαρούχια εἰς τοὺς πόδας! ἀντὶ δὲ δμωίδων ἕνα ψυχρόν, καμακρόνοντα ὡς ἄλλος κυπελλοφόρος· Ἡραϊστος, διὰ τὸ ὅποιον ἔφερε κρεμάμενον ἐπὶ τῆς πλευρᾶς του. ἐντὸς σαυτῆς θήκης, κύπελλον ἀργυροῦν (τάσι) τοῦ καπετάν! ἀντὶ δὲ τραπέζης δέρμα αἰγῆς ἢ προβάτου· καταλλήλου ἄλλως νὰ στολιζέται μὲ ὀλίγον κρέας σπόνον· ἢ ὀλίγον τυρῶν, καὶ ὀλίγον δῆθεν ἄρτον.

Μόνον ὁ Καρσιόκακχος εἶχε μίαν δμωίδα, διότι ἦτον φιλάσθενος, καὶ ταύτην ἀνδρικῶς ἐνδεδυμένην, καὶ πρὸς χλευασμόν, στρατηγόν, καλῶν αὐτήν!

Ἀπὸ τῶν Ἠγητόρων λοιπόν αὐτῶν τὴν κατὰστασιν αὐτὴν συμπεράνατε κύριοι καὶ τὴν κατὰστασιν τῶν ὑπ' αὐτῶν. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἤδη ὅλον τὸ τραγῳδίον· ἀλλ' αὐτὸν μόνον τὸν στίχον «ν' ἄχω σκεπὴ τὸν οὐρανὸν, καὶ σρώμα μου τοὺς βράχους». Μία κάππα λοιπὸν ἕως τὰ γόνατα, κ' ἐκείνη οὐχὶ πολὺ εὐρύχωρος, ἐχρησίμευε καὶ ὡς στρώμα καὶ ὡς σκέπασμα, ἀδιαφόρως εἴτε ἐβροχεν εἴτε ἐχιόνιζεν· ἐπροσπαθοῦσαν ὅμως νὰ διατηροῦν θερμὴν τὴν ἄχρην καὶ τοὺς πόδας· διότι ὅταν τὰ δύο ταῦτα μέρη εἶναι θερμά, ὀλιγώτερον αἰσθάνονται τὸ ψῦχος τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος· ὅθεν καὶ κατεκλίνοντο περὶ τῆς πυρᾶς ἀκτινιδῶν, μὲ τοὺς πόδας δηλαδὴ πρὸς αὐτήν. Οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ ἡ πυρὰ τῶν αὐτῶν, ὠμοίαιζε τὴν πυρᾶν τοῦ φίλου τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸν ὅποιον ἐν ὄρῃ χειμῶνος καὶ ψύχους, «εσχάραν μικρὰν ἐν πυρὶ ὀλίγον

(1) Ἰλλ. Κ. 576.

(2) Ἰλ. 644—6.

(1) Ὀδύσ. Η 336—8.

(2) Ἰλ. Ι. 664.

εἰσενεχόντα ὁ Ἀλέξανδρος ἐκέλευσεν, ἥ ζῦλα ἢ λιθάνων τὼν εἰσενεχέειν» (1). Προσθέσατε εἰς ταῦτα κύριοι καὶ τὴν πείνα! Καὶ μ' ὅλα ταῦτα, οἱ ἀστεῖσοι καὶ οἱ σαρκαῖοι δὲν ἐλείπνυ. Ὁ μὲν, τρέμων ὡς ὁ Κῆν ἐκ τοῦ ψύχους, νὰ ζητῆ ὑποκάμισον στεγνόν, διότι τὸ ὅποιον ἐφορούσαν ἦτον λούτζα ἀπὸ τὸν πολὺν ἰδρώτα ὡς ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς ζέστης! Ἄλλος, λιμώτων τῆς πείνης, νὰ μέμφεται ἐαυτὸν διότι παρὰ φραγ, καὶ δὲν δύναται νὰ κοιμηθῆ. Ἔτερος, νὰ τραγωδῆ, καὶ ἄλλος νὰ τὸν λέγῃ. Χάρισαί βέβαια καὶ τραγωδεῖς, διότι θὰ σὲ δώσει ὁ καπετάνιος τὴν κάππα τοῦ ψυχογεοῦ τοῦ ποῦ ψόφισ' ἀπ' τὸ κρῦο! καὶ ἄλλος, ἄλλο.

Τὸ νὰ μένωσι δὲ νήστευσι, καθ' ὅλην τὴν δύναμιν τῆς λέξεως, ἐπὶ δύο κατὰ συνέχειαν ἡμέρας, δὲν ἦτον καὶ ἐκ τῶν σπανιωτάτων. Τὸν δὲ δῆθεν ἄρτον τῶν, ἐξέμωσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόνου τῶν, διότι καὶ συνήθως τοῖς ἐδίδοτο ἄλευρον, ἀλλ' ἀπαιτεῖτο καὶ γυμικὴ ἀνάστυς, ὅπως γνωσθῆ καὶ τὸ ποσὸν τοῦ ἐν αὐτῷ αἰνίου. «Ἦνοναν λοιπὸν ὁ—8 τὰς μερίδας των, καὶ ἀφοῦ τὰς ἐξέμωσαν ἐπίτινος δέρματος, καὶ ἐν ἐλλείψει τούτου ἐπὶ πέτρας ὀπισσοῦν ὄμαλῆς, παρέχονταν τὴν ζύμην εἰς ἀνθρακίαν, καὶ πρὶν καλοψῆθῆ, τὴν ἐτρῶσαν. μετ' ἐπιζήλου ὀρέξεως, διότι ὁ δῆθεν οὗτος ἄρτος, ἦτον καρυκευμένος μετ' ὄλιγον τῆς πείνης. Καὶ ὁ λέγων ταῦτα πρὸς ὑμᾶς κύριοί μου. πολλὰκις ἐθεράπευσε τὴν λυσσαλέαν πείναν του, μετ' ὄλιγον πᾶσι αὐτό.

Ἦν δὲ καὶ οἱ πενήτεσι διήμερουσαν πλεονεξίαν ἐλατῶν, ἐποιοῦσαν τοὺς κορμούς αὐτῶν ἀληθῶς ντεκο. Ité! Διότι τὸ ἔσωθεν τοῦ χονδροῦ φλοιοῦ τῆς ἐλάτης, ζυόμενον διὰ μαχαίριου ἐξάγει χυλὸν τινα γαλακτοειδῆ, ὀλίγιον μὲν ἀλλὰ νοστιμώτατον, διότι ἔχει γέυσιν καὶ ὁσμήν χλωρῆς πτυίδος. οὐαὶ δὲ εἰς τὸν μεμψιμοιροῦντα, ἢ τὸν δεικνύοντα φρόνησιν! οἱ κατ' αὐτοῦ σαρκαῖοι καὶ τὰ δηκτικὰ, ἦτον ἀληθῶς, βωμολοχικῶς Ἀρχιλόχεια. Καὶ ἐνίοτε ὑπομνησκόντα τὸ,

«ὦ πόποι! οἶον ἔειπε κύων, ὀλοφώτα εἰδῶς!
 «τὸν ποτ' ἔργον ἐπὶ νῆος εὐσεβέλιμοι μελαίνης
 » ἄζω τῆλ' Ἰθάκης, ἵνα μοι βίονταν πολλὸν ἄλ-
 [φοι]. (2).

Ἄσάκις δὲ τοῖς ἐδίδαν καὶ ἀπὸ ὀλίγον κρέας,

καὶ τοῦτο πάλιν στῆν χάση καὶ στῆν φέση τοῦ φεγγαρίου! ὦ! τότε τὸ γεῦμα τῶν ἐκτιμούσαν ὡς γεῦμα Λουκούλου! Καὶ ἐπειδὴ οἶνος, «οὔτε γιὰ γλατρινὸν» τὸ δὴ λεγόμενον, εὐωχοῦντο μετ' ἄνθρωπον αὐτοῦ! καὶ ἰδοὺ προπῶσις καὶ φιλοτιμία. μετ' ἄνθρωπον, καὶ μετ' εἰκονικῆ, καὶ τραγούδι, καὶ σαρκαῖοι.

Καὶ οἱ μὲν ἀρχαῖοι εἶχαν τοὺς διαιτροῦς των, οὔτοι δὲ ποιοῦν τὴν διανομὴν τῶν κρεάτων οὕτως κόπτονται τὸ ὁπότεν εἰς ὅσον ἔνεστιν ἴσας, καὶ ἰσοριθμοῦσι μετ' ὅσους συντρόφους μεριδας, καὶ εἰς μὲν μακρύνεται ὀλίγα βήματα, ἔχων τὴν ῥάχιν πρὸς αὐτάς, ἕτερος δὲ λαβιδάων ἀνὰ μίαν εἰς χεῖρας, ἢ ἐγγίζων αὐτὴν μετ' ἄκραν ῥάβδου, τὸν ἐρωτᾷ «ποιανοῦ εἶν' αὐτό»; καὶ ἐκείνος ἀπαντᾷ, «τοῦ δεῖνος». Ἐνοεῖται δὲ ὅτι δὲν λέπνυ καὶ μεμψιμοιρία ἀπὸ τοῦ λαχόντος τεμαχίου μετ' περισσώτερον κόκκαλον' ἀλλ' αἱ μεμψιμοιρία αὐτοῦ προκαλοῦν τῶν ἄλλων τοὺς σαρκαῖους. «Ἄν εἶχες τώρα λαγωνικό, θὰ κατοπεροῦσες» — «αἰ! κἴ' ἂν ἐγγὺς τώρα, φυλάγει στὸ μνημοκόπι του τὰ κόκκαλα, ὅσο καὶ ἐβρῆ κανένα καλὸ νὰ τ' ἀγοράσῃ» — «ἂν δὲ μοῦ τὰ φᾶς ἐσὺ ὡς τότε!» ἀπαντᾷ ὁ σαρκαζόμενος, καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Τὸ δὲ μνημοκόπι, κύριοι, εἶναι τὸ σκευοφυλακίον των' ῥάπτουν τὴν ἄκραν τῆς δεξιᾶς χειρὶδος τῆς κάπας των, ἔνθα φυλάττοντο ὡς διαθέσιμα, μίαν ἢ δύο δεκάδας φουσεκίων, ἐν σουβλὶ μετ' ὀλίγον λίνον, διὰ νὰ διορθῶνται τὰ σπαρούγια των, οἱ δὲ καρκομόβωντες, καὶ ἐν κτένι τοῦ ὀποίου τὸ ἐρκος τῶν ὀδόντων ἔχει καὶ τινα ῥήγματα, ὀλίγιστοι δὲ καὶ κἀνὲν δῆθεν ζυράριον, τοῦ ὀποίου τὴν ἀθήρα ἐξιζάζουν ἐπὶ τῆς ἐπιδερμίδος τοῦ βραχίονός των! καὶ τοιοῦτον ζυράριον, ἐνοεῖται ὅτι θεορίζει τὰς τρίχας! Εὐρίσκοντο καὶ τινες, ἔχοντες χαρτία τοῦ πιγνιδίου, τῶν ὀποιῶν τὸ σχῆμα ὑποδεικνύει τοὺς κεράμους, τὸ δὲ χρώμα καὶ ἡ καθαρὴότης, εἶναι πανόμοια μετ' ἡν ποικιλίαν των!

Τὰ δυσειδῆ καὶ ὄλιγα ἔντομα, ἂν καὶ γεννῶνται ἀπὸ τῆς ῥυπαρότητος, μεταβαίνουσι ὅμως εἰς τοὺς καθαρῶς ἐνδεδυμένους, ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν, ὅσον ῥυπαρότερα εἶναι τὰ ἐνδύματα καὶ ἰδίως τὰ ὑποκάμισα, τόσοσιν ὀλιγώτερον ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὰς ψείρας, κατὰ συνέπειαν ὅθεν, ἡ ποιότης καὶ τὸ χρώμα τοῦ ὑποκαμίσου καὶ τῆς φουσατέλλας, κατανοτοῦν δυσδιάγνωστα. Ἐνοεῖται δὲ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ φέσι των, μόλις διατηρεῖ, ἐπὶ τῆς κορυφῆς του, ἀμυδρὰ τινα ἴχνη τῆς νεότητος του! Καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ ἐν ὑπαίθρῳ διαμονῇ, λῆθτες δὲν εὐρί-

(1) Πλούταρχ. εἰς τὸν βίον τοῦ Ἀλεξάνδρου.

(2) Ὀδύς. P. 448.

σκονται, ἵνα ζεματίσουν τὰ ἐνδύματά των, ἀνάπτουν πυράν, καὶ κρατοῦν αὐτὰ ἄνωθεν αὐτῆς, ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον· ἡ δὲ πολλὴ θερμότης, καὶ τὰ ἔντομα σκοτώνει, καὶ τὰ ἀπειρίθιμα ὡς των καταστρέφει· τοῦτο δὲ ποιοῦν δις καὶ τρίς τοῦ μηνός, καὶ οὕτω εὐρίσκουν μικράν τινα ἀνάκαισιν.

Νίπτοντες δὲ τὰς χεῖράς των, καὶ τί νίψιμον! τὰς σπογγίζου μετὰ τὰ πλάγια τῆς φουστανέλλας των, ὡς ὀλιγώτερον ῥυπκρά, τὸ δὲ πρόσωπον, μετὰ τὸ ὀπισθεν αὐτῆς ὡς σχετικῶς καθυρώτερον, ὡς ἐκ τούτου καὶ τὸ λεγόμενον Ἄρβανίτης νίβεται, ἡ ποικαμίσα του χαιρέται· διατρέφει δὲ ἡ ποικαμίσα τῆς φουστανέλλας, διότι ἡ μὲν πρώτη εἶναι ὑποκαίσιον, τριπλασίως συνήθως πλατύτερον πρὸς τὰ κάτω, καὶ ζωννύμενον ἐξώθεν, καὶ φθάνον μέχρι τῶν γονάτων, ἡ δὲ φουστανέλλα, ἀσυγκρίτως πλατυτέρα τῆς ποικαμίσας, εἶναι χωρισμένη τοῦ ὑποκαίσιου. Ἄλλ' ἂν ἀδιχοφοροῦν διὰ τὴν ῥυπαρότητα αὐτὴν τῶν ἐνδυμάτων των, ἐνδιαφέρονται ὅμως πολλοὶ νὰ ἔχουν ὅπλα παρρηκῆ, ἀργυρωμένα, καὶ εἰ δυνατόν καὶ ἐπίχρυσα.

Ἀγορεύων ὁ Ξενοφῶν πρὸς τοὺς μυρίους, τοὺς ἐνεθάρρυνε λέγων. «Ἡμεῖς ἔχομεν καὶ σώματα ἰκανώτερα, καὶ ψυχὴ καὶ θάλλη καὶ πόνο· φέρον (1). Καὶ οἱ Σπαρτιάται, ὡς γνωρίζετε κύριοι, ὑπέφεραν τὰς σκληραγωγίας καὶ τοὺς κάσωνας καὶ τοὺς παγετούς, διότι καὶ ἅμα ἐτίκτοντο, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ ἀνατρέφοντο, καὶ προσετί εἶχαν καὶ ἀείποτε ἄγρουπων ἐπιτηρητῆν, καὶ τιμωρὸν ἀδυσώπητον, τὸν νόμον· ἐνθὺ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν καὶ χωρὶς νὰ ἴναι νηπιόθεν ἀναθραχμμένοι ὡς ἐκεῖνοι, μήτε καὶ νὰ ὑποχρεοῦνται ὑπὸ τοῦ νόμου, ὑπέμεναν ὅμως ἐκουσίως, τὰ πάνθεινα, ἐνθαρρύνόμενοι ἀπὸ μόνην τὴν ἐλπίδα ὅτι «τάχ' αὐρίον ἔσοσε' ἄμενον».

Τὸ δὲ ἀξιοπαρατήρητον εἶναι, πόσον κατισχέει τὸ ἠθικόν· Εἶδα, κύριοι, πλείστους ὄσους, ἂν καὶ ἀνατραφέντας ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς ἀβρότητας, ζαχαρναθρεμμένους ὡς λέγουσι οἱ χωρικοὶ, νὰ ὑποφέρουν ὅμως τὰς κακοπαθείας· καὶ τὰς στερήσεις καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἀναπορεύκτων, καρτερικώτατα· ἀπόδειξις καὶ τοῦτο πόσον ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐλαστικώτατος ψυχικῶς τε καὶ σωματικῶς. Ἐγὼν τρεῖς μόνον ἡμέρας νὰ κοιμηθῶ εἰς σκληρὸν στρώμα, θὰ εἶμαι ἄρρωστος ἐνα

μῆνα! ἀπάτη! διότι δύναται ὁ λέγων ταῦτα νὰ κοιμηθῆ καὶ ἐπὶ δέκα κατὰ συνέχειαν ἡμέρας ἐπὶ ψάθης, καὶ νὰ μὴν ἀρρωστήσῃ οὐδὲ μίαν ἡμέραν.

Καὶ ἐν τούτοις, κύριοι μου, ἐν ἐκ τῶν δυσφορητῶν εἶναι καὶ ἡ παντελὴς ἔλλειψις τοῦ ἄλατος καὶ μάλιστα εἰς τοὺς σωματικῶς ἐργαζομένους! διότι καὶ τὰς σωματικὰς δυνάμεις χανώνει, καὶ τὰς ἠθικὰς χαλαρώνει! Καὶ ἂν, ὡς ἔλεγον καὶ ὁ Ὀδυσσεύς, δύναται τις νὰ κρίνῃ ἐκ τῆς καλῆς καὶ περὶ τοῦ καρποῦ, παρατηρήσατε ἐμεῖ. ὅστις ἂν καὶ γείτων τῶν 70 ἀπολαμβάνω ὅμως ἀκόμη καὶ ὑγιεῖαν ἐπίζηλον, καὶ ἡ φρεσικὴ μου ζωηρότης ἐντελής δὲν με ἐγκατέλειπεν· συμπεραίνετε ὅθεν ὁποῖος εἴμην μεταξὺ τῶν 20 καὶ 30 ἔτων ἐγώ λοιπὸν ὁ τότε πλήρης ὑγιείας καὶ ζωηρότητος δις διεῖλον ὀλίγας ἡμέρας ἄνευ ἄλατος, καὶ με εἶχε καταλάβει τὸσαύτη ἀκηδία, ὥστε καὶ μόνος μου ἀποροῦσα· ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἡ ἐπανάληψις τοῦ ἄλατος ἐπανέφερε με ἀμέσως εἰς τὴν προτέραν μου κατὰστασιν. Ἄνεργα κύριοι τὸ ἀρβανίτης χαιρέται καὶ θὰ ἀναφέρω ὅτι καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐν Ἠπειρῷ ἄλθανοι Ὀθωμανοὶ διάχουον τὸν αὐτὸν σκληρὸν βίον ἐν ὑπαίθρῳ· ἔχουν μάλιστα καὶ πλείστα ἐκ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν ἡμετέρων ἐκτὸς τοῦ θρησκευτικοῦ ζήλου, διότι καὶ ὁ τοιοῦτος αὐτῶν ζήλος εἶναι λίαν χαλαρωμένος· κατὰ πόσον δὲ ἡ ὁμοίότης αὕτη τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων ὡς καὶ τινῶν ἄλλων ὑποδεικνύει ὅτι ἀμφοτέροι εἶναι τῆς αὐτῆς καταγωγῆς, τοῦτο πλεόν εἶναι ἔργον ἀνδρῶν περὶ τὰ τοιαῦτα ἐντριβῶν.

Διὰ τινῶν ἀγγείων ὑδρεῦοντο οἱ πολιορραπταὶ τῆς Τρωάδος, δὲν ἀναφέρεται· οἱ ἀπόγονοὶ των ὅμως μεταχειρίζονται ἀσκούς τραχείους ὡς στεγνωσιώτερος τῶν προβατείων, καὶ ἐλαφροτέρους τῶν βοείων, καὶ τοὺς ὁποίους βυρσοδεψοῦν μόνον των· οὕτω· δένουν καλῶς τὸ σπισθεν τοῦ ἀσκού, καὶ θέτουν ἐντὸς αὐτοῦ ῥίζας πρίνου, καὶ ὕδωρ πλεόν τοῦ ἡμίσεως καὶ τὸ ἀρίνον οὕτω β—6 ἡμέρας ἂν ἴναι ἕθερος, διπλασίας δὲ ἂν ἴναι ψύχος, ἔπειτα ἀναβαίνει εἰς ἐπ' αὐτοῦ, στήριζόμενος εἰς δένδρον, καὶ τὸ κτυπᾷ διὰ τῶν ποδῶν του, τρίς καὶ τετρακίς καθ' ἑκάστην ἐπὶ 6—8 ἡμέρας. Ὁ τοιοῦτοτρόπος ἐργασθεὶς ἀσκὸς γίνεταί μελανοπόρφυρος, καὶ διατρεφεί τὸ ὕδωρ κατάψυχρον καὶ εὐκόλως δὲν σήπηται.

Περὶ ἐργῶς τις σύμπτωσις κύριοι! Μεταξὺ τῶν ἡγήτορων τῶν Ἀχαιῶν, κατεῖχαν θέσιν σπουδαίων καὶ ὡς ἄριστοι χειρουργοὶ καὶ κατὰ συ-

(1) Ξενοφ. Κ. Α. Βιβλ. Γ. Κεφάλ. 4. 25.

νέπεινα «πολλῶν ἀντάξιοι ἄλλων» (1) οἱ ἀδελφοὶ Μυχίων καὶ Ποδολείριος. Ἀπαρκαλλάτως καὶ μεταξὺ τῶν χηλῶν ἡγήτορων διέπρεπαν καὶ ὡς ἄριστοι χειρουργοὶ οἱ ἐκ Σπάρτης ἀδελφοὶ Γιατρακίται, καὶ ἰδίως ὁ στρατηγὸς Παναγιωτάκης, τοῦ ὁποῖου τὴν περὶ τὴν χειρουργικὴν ἐξαισίαν πρακτικότητα, ἴδω καὶ ἐγὼ περὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1822 εἰς τὴν Κόρινθον ἐπὶ τριῶν καίριως πληρωθέντων περ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τῶν μὲν δύο διὰ τῆς πιστόλας τοῦ δὲ ἐνὸς διὰ τῆς σπάθης, ὅτε καὶ ἔλαβε χώραν μικρογραφία τῆς τῆς μεταξὺ Ἀχιλλεύου καὶ Ἀγαμέμνονος ῥήξεως, οὐχὶ βεβαίως διὰ Χρυσήϊδα ἢ Βοισήϊδα, ἀλλ' ἔνεκεν τυχερίου τινὸς συμβάντος ἄτακτοι τινὲς, καὶ ποιοὶ τότε ἦτον τακτικοί; ἐνεδρεύσαντες διήρπασαν ὀλίγα ἄτομα τῶν ὁσίων τὴν ἀσφαλῆ κατάβασιν ἀπὸ τοῦ ρουρίου εἰς τὴν πόλιν τῆς Κορίνθου (ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας διαστήματος) ἀνεδήχθη ὁ ῥήθεις στρατηγὸς Γιατράκος, ὅτε καὶ ἐπλήρωσεν ὡς εἶπα τοὺς τρεῖς τὴν διαρπαγὴν ταύτην ἐθεώρησεν, ἀδικῶς ὅμως, ὡς ὑποκινηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κολοκοτρώνη διὰ τὸν προσεχάλη δῆθεν, καὶ μαθὼν ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἦτον μετ' ἄλλων ἡγήτορων εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Δ. Ὑψηλάντου, μετέβη καὶ αὐτὸς μένεα πνέων, ὅπου καὶ ἀντήλαξαν ἀταρτητὰ ἔπεα» (2) ὁ Γιατράκος μάλιστα ὑπὸ τὸ κράτος τῆς παραφορᾶς του. «Ἐλκετο δ' ἐκ κολεοῦ μέγα ξίφος» (3) ἀλλ' ὁ ἀγαθώτατος Ὑψηλάντης ἐπεμβὰς ἀμέσως, ὡς ἄλλος Νέστωρ, «ὦ πόποι! ἦ μέγα πένθος Ἀχαιῖδα γαῖαν ἰκάνει» (4) τοὺς διεχώρισε, χωρὶς πλέον ὡς ἐκ τούτου οὐδ' ὁ Κολοκοτρώνης νὰ ἔχη καὶ μετόπισθεν κότον (5) οὐδ' ὁ Γιατράκος.

Ἰπῆρξε κύριοι καὶ ἐν τῇ Κρήτῃ ἕως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἕτερος Μυχίων ὁ ἐκ Σφακίων Πυλὸς Πυλίδης, διακεκριμένος καὶ αὐτὸς πρακτικὸς χειρουργός, καὶ τοῦ ὁποῖου ἴδω καὶ ἐγὼ τὰς παραδόξους ἐπιτυχίας, εἰς ὧν ἀκούσατε μίαν Πιστεύω, καὶ τὸ εὐλογεῖν, ὅτι ζῆ ἐν Σύρῳ νομίζω, ὁ ἀγαθὸς φίλος μου Νικόλαος Δαμβέργης, γόνος διακεκριμένης οἰκογενείας τοῦ Ρεθύμνου σφαίρα λοιπὸν τραπεκίου ἐχθρικοῦ εἰσῆλθε διὰ τοῦ κανθοῦ τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ αὐχένου καὶ ὁ βλέπων

αὐτὸν σήμερον εἶναι ἀδύνατον νὰ διακρίνη καὶ ἐπὶ ὀλιγώτερον νὰ πιστεύῃ τὸ γεγονός αὐτό ὅπισθεν μόνον σώζεται τὸ σημεῖον τῆς οὐλῆς, ἥ δὲ ὕρασις του οὐδὲν ἠλλοιώθη μόνον ἐν ὥρᾳ ψύχους βρέει ὀλίγον δάκρυον ἀπὸ τοῦ πληρωθέντος κανθοῦ, ὡς μὴ καλῶς κλειομένου.

Καὶ ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος.

«Ἰατρός γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων» ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐπομένου στίχου
«Ἰούς τ' ἐκτάμνειν, ἐπὶ τ' ἦπια φάρμακα
[πίσσειν]» (1)

ἐνοεῖ βεβαίως χειρουργόν, ἱατρὸν δὲ διὰ τὰ νοσήματα δὲν ἀναφέρει, διότι καὶ οὐδαμοῦ μνεῖται ποιεῖται νοσημάτων, καὶ τῶν ὁσίων τὴν ἔλλειψιν ἀποδοτέον κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ τότε λιτοδαίτον, ὡς φαίνεται καὶ σήμερον εἰς τοὺς ὄρεοις, οἷτινες καὶ σπιννώτατα προσβάλλονται ὑπὸ σπουδαίων νοσημάτων, διότι ἐκτὸς τῆς λιτοτάτης τροφῆς των, εἶναι καὶ ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τὰς μυρίας μερίμνας, τὰς καταβιβρωσκούσας τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι βιοῦντας. Τὰς δὲ μικροῦ λόγου ἀσθενείας των θεωροῦμεν διὰ τινον βοτάνων ὅπως ἀνεπιφύθων, ἢ διὰ μέσων ἀπλουστάτων, Π. γ. εἰς τὴν Κρήτῃ ὅταν ὁ χωρικός φάγη ἐν τῇ ἀμπέλω πολλὰ σταφύλια, καὶ πονέῃ ἢ κοιλία του, θέτει ἐπ' αὐτῆς κατάσρακα σπιθαμιαίαν σφιδῶν, καὶ κατὰψυχρον πέτραν, καὶ ἀμέσως παύει ὁ πόνος· καὶ βεβαίως μειδιοῦν οἱ περισποδαστοὶ Ἀσκληπιᾶδαι, ἀκούοντες πρῶτον ἤδη τὸ ἀκασώδυνον τῆς πέτρας αὐτῆς, ἀλλ' ἐγὼ ὅστις εἶδα καὶ τοῦτο καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα, ἔγχαμι τῶν χωρικών τὸ αὐτοδίδακτον, καὶ τῆς πρακτικῆς τὰς πασιγνώστους ἐπιτυχίας χωρὶς ἐνοεῖται καὶ νὰ ἐλαττωθῇ οὐδὲ κεραιάν τὸ πρὸς τὴν ἐπιστήμην σέβας μου. Ὅταν ὁ Νέστωρ μετέφερον εἰς τὴν σκηνὴν του τὸν πληρωμένον Μυχίωνα «ἠ εἰκυῖα θεοῖν» (2) δρωῖς τοῦ Γερονέστορος ἀνεκτάσεν ἐντὸς δυνατοῦ οἴνου τυρὸν αἴγειον ζυμένον καὶ ἄλιφιτα, ἦτοι κρίθινον ἄλευρον, καὶ τὸν κυκεῶνα αὐτὸν πίνοντες οἱ δύο οὗτοι ἡγήτορες ἀφέτην πολυκαγκέα δῖψαν» (3) ἐν δὲ τῷ Ἀθηναίῳ ἀναφέρεται ὅτι ἔπεινον οἱ πολλοὶ καὶ ἔλιφιτα ἐπιβάλλοντες τῷ οἴνῳ (4) καὶ «Τοῖς γούν καρδιακοῖς μετὰ

(1) Ἰλ. Α. 514.

(2) Ἰλ Α. 223.

(3) Ἰλ Α. 254.

(4) Ἰλ Α. 254.

(5) Ἰλ Α. 82.

(1) Ἰλ. Α. 514—5.

(2) Ἰλ Α. 638.

(3) Ἰλ Α. 642.

(4) Ἀθήν. βιβλ. Α. 40.

μετὰ οἴνου σιτώδες ἀναμίγουσι τι πρὸς κατο-
χὴν τῆς δυνάμεως* (1).

Ἄλλ' ὅσον τὰ ἐπὶ Ὀμήρου ἐδέσματα ἦτον
λιτότατα καὶ μονότονα, καὶ κατὰ συνέπειαν
ἀνάγκην μαγείρων δὲν εἶχαν, τοσοῦτον τὰ μετὰ
ταῦτα ἦσαν πολυποικίλα καὶ κεκρικυμμένα,
ὡς τὰ σήμερον δηλ. ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ὅτε
καὶ οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος μάγειροι, ἐκυχωῖντο,
κατὰ τοὺς Κωμικούς, ὅτι ἀπὸ τῆν μαγειρικῆν
τῶν ἦτον ἀναπόρευτοι καὶ ἡ ἀστρονομία, καὶ
ἡ φυσικὴ, καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ ἰατρικὴ,
καὶ ἡ στρατηγικὴ ἀκόμη (2) πολυμαθεῖς τε
καὶ εὐπαιδείου (3) καὶ δημοτικῶς εἰθωότες λα-
λεῖν! (4). Καὶ ὅτε ἑπτὰ ἐξ αὐτῶν ἰσοτιμοῦντο
μὲ τοὺς 7 σοφοὺς (5). Εἰς μάλιστα καὶ ἐκκυ-
χάτο, ὅτι μόνη ἡ ὁσμὴ τοῦ μαγειρευμένου του
εἶχε τὴν θαυματουργὸν δυνάμιν, νὰ μετατρέπη
εἰς γέλωτα τοὺς ἄλοφρυπούς καὶ τὰ δάκρυα
τῶν ἐπιστρεφόντων ἐκ τῆς κηδεύσεως τῶν νε-
κρῶν τῶν, συνάμα δὲ καὶ τὴν μαγευτικὴν δυνά-
μιν τῶν Σειρῶνων, διότι καὶ οἱ διεργόμενοι
πλησίον τῆς ζεοῦσης χύτρας του, ἴσαντο ἀ-
χανεῖς καὶ ἄναυδοι, καὶ μὴ δυνάμενοι ν' ἀπο-
μακρυνθῶσιν, ἂν δὲν ἔσπευδὲ τις νὰ τοὺς ἀ-
ποσπάσῃ, ἔχων ἕμωσ, καὶ αὐτὸς στουπωμένην
τὴν βίνα του, ὡς καὶ οἱ ἐταῖροι τοῦ Ὀδυσσεὺς
τὰ ὤτά των, διότι ἄλλως ἐκινδύνευε καὶ αὐτὸς
νὰ προσκολληθῆ! (6).

Ἐτερος πάλιν ὄχι μόνον ὑπερῃκόντισε τὸν
ἱατρὸν Μενεκράτην, τὸν διὰ τὴν θεραπείαν ἐπι-
ληπτικῶν τινῶν Δία αὐτοκαλούμενον, ἀλλὰ
καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν πατέρα, ἀνδρῶν τε θεῶν
τε ὑπεσκέλισεν, ὡς εὐρῶν τὴν ἀθανασίαν! διότι
οἱ μὲν γευόμενοι τοῦ πρ' αὐτοῦ μαγειρευθέν-
τος γόγγυρου ἐγίνοντο θεοί, ἡ δὲ ὁσμὴ αὐτοῦ
ἀνέστνηε καὶ τοὺς νεκρούς (7).

Καὶ ὅμως κύριοι, ὅσον ὑπερβολικὰ καὶ ἂν
ὑποθέσωμεν τὰ περὶ τῶν τότε μαγείρων κω-
μωδούμενα, πάλιν ὅμως καὶ τὰ ἡμισυ μόνον τῶν
τότε ἐδεσμάτων, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, βεβαίως
ἀπαιτούσαν καὶ μαγείρους ἀληθῶς ἐπιστή-
μονας.

Περὶ δὲ τῶν διαδοχῶν Ῥωμαϊκῶν γευμά-

των, ἐκεῖνα πλέον ἦτον πᾶν ἄλλο παρὰ γεύ-
ματα ἀνθρώπων κοινωνικῶν, διότι καὶ αὐτὴν
ἀκόμη τὴν θρηϊωδίαν μεταχειρίζοντο ὡς μέσον
ἀρτύματος, βρίπτοντες ζῶντας τοὺς ἀθλίους
δούλους των εἰς τὰ ἰχθυόστροφεία τῶν ὄπως ἐκ
τῶν σαρκῶν των γίνωσιν οἱ ἰχθύς λιπαρώτεροι
καὶ εὐσομότεροι! Καὶ οἷτινες ὡς ἐπιδορπίσματα
ἐνεφοροῦντο ἀπὸ τὴν θέαν των ἐν τοῖς γεύμασι
των κατακρυσσευομένων μονομαχῶν! (1).

Ἄλλ' ἄς ἀποτρέψωμεν τὸν διάνοιαν ἀπὸ τὰς
Καννιβαλικῶς ἐκείνας τραπέζας, ἡ κἀλλίον ἄς
τὴν μεταφέρωμεν πρὸς τὸν Ῥωμαίων ἐκείνον,
ὅστις ἀφοῦ κατηνάλωσε πλῆθος χρημάτων εἰς
τὴν γαστέρα του, ἄμα ἤκουσεν ὅτι εἰς τὰ πα-
ράλια τῆς Λιβύης αἱ καρίδες εἶναι μεγαλύτεραι
καὶ νοστιμώτεραι ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐτρωγε πε-
ριζητήτου τῆς Καμπανίας, ἔπλευσεν ἀμέσως
μὲ ἐπιτήδες πλοῖον ὅπως ἐπιτοπίωσ τὰς ἀπο-
λαύσῃ! ἀλλ' ἀφοῦ μετὰ πολλὰς κατὰ τὸν διά-
πλουν κακοπαθείας ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ εἶδεν ὅτι
αἱ καρίδες δὲν εἶναι ὡς τὰς ἐφαντάζετο, ὀπί-
σω! ἐφώνησεν εἰς τὸν κυβερνήτην, καὶ ἐπέ-
στρεψεν εἰς τὰ ἴδια, χωρὶς κἂν νὰ πατήσῃ ὁ
πῦς του εἰς τὴν ζῆραν! (2).

Βίβια κύριοι ὅτι δὲν πρέπει νὰ μᾶς φαίνω-
ται καὶ ὅλος ὑπερβολικὰ τὰ περὶ τὸν τότε μα-
γείρων ἀναφερόμενα ὡς π. χ. καὶ περὶ τοῦ
μαγείρου ἐκείνου, τοῦ ὁποίου ὁ δεσπότης ἂν
καὶ πολλῶν ἡμερῶν δρόμον ἀπέιχεν τῆς θα-
λάσσης, ἐπεθύμησεν ὅμως νὰ γευθῆ καὶ σμα-
ρίδας. Καὶ τὴν ἐπιθυμίαν του αὐτὴν ἐπλήρωσεν
ὁ εὐφυῆς μάγειρός του· κόψας γογγύλια εἰς
σχῆμα σμαρίδος τὰ ἐπαρουσίασεν εἰς τὴν τρά-
πεζαν σμαρικῶς μαγειρευμένα, ὁ δὲ δεσπό-
της αὐτοῦ μωσῶν γογγύλια, τὰ ἐπαινοῦσεν ὡς
πράγματι σμαρίδας! (3)

Οἱ Βυζάντιοι τὸ πάλαι, κατεῖχον μεταξὺ
τῶν ἐπὶ οἰνοποσία διαδοχῶν, θέσιν δικακερι-
μένην, διότι καὶ τὸν περισσώτερον χρόνον διέ-
τριβον ἐν τοῖς καπηλείοις, καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ
πόλις των ἐπολιορκεῖτο, δι' ἃ καὶ Λεωνίδας ὁ
στρατηγός των ἐκέλευσε τὰ καπηλεῖα ἐπὶ
τῶν τειχῶν σκηνοπηγεῖν, καὶ μόλις ποτὲ ἐ-
παύσαντο λειποτακτοῦντες* (4) οὐχ ἦττον δὲ
καὶ σήμερον εὐρίσκονται οὐκ ὀλίγοι οἷτινες καὶ
αὐτοδικαίως ἀντιποιοῦνται τὴν ἐξέχριαν τῶν

(1) Ἀθ. I. 17.

(2) Ἀθ. Βιβ. 7. 437

(3) Ἀθῆν. 96. 24.

(4) Ἀθῆν. 9. 29.

(5) Βιβλ. 9. 924.

(6) Ἀθῆν. Βιβ. 7. 5. 32.

(7) Ἀθ. Βιβλ. 7. 5. 102.

(1) Ἀθῆν. IV. 39.

(2) Ἀθῆν. I. 43.

(3) Ἀθ. I. 12.

(4) Ἀθῆν. X. 58.

μεθίσων. Καί φαίνεται μὲν ἕκτακτον τὸ περὶ τοῦ Μακεδόνο; Πρωτίου ἱστορούμενον (1), ὅτι εἰς ἐν γεῦμα ἐπιε δύο ποτήρια δίχροα, ἦτοι 9 ἑκάδας καὶ 280 δράμια, διότι καὶ ἕκαστος χούς ἐχωροῦσε 2 ἑκάδ. καὶ 170 δρ. καὶ ὅμως τὸ ἀληθὲς αὐτὸ ἕκτακτον, εἶναι πολλὸ ἕλαττον τοῦ ὁποίου θ' ἀκούσετε ἤδη. Στρατάρχης Μουρόπουλος προσοψάς, εἶχε λάθει κατὰ τὴν παρχμονὴν τῆς ἐπωνύμου ἐορτῆς του, ἦτοι τὴν 13 Σεπτεμβρίου, ἐν Βαρελάκι 70 ἑκάδων ἐκλεκτοῦ οἴνου ἀπὸ τὴν Ἀρετζοῦ ὁ τότε πρωτοψάλτης τοῦ Πατριαρχείου, μεθ' ἐνὸς ἐτέρου, ἀμφοτέροι διακεκριμένα μέλη τῆς βακχικῆς ἀριστοκρατίας, τὸ ἤκουσαν γηθοσύνας, καὶ ἔσπευσαν τὴν ἐπαχίριον νὰ εὐχρηθοῦν τὸν ἐορτάζοντα φίλον των, ἀλλ' ἰδίως καὶ πρὸ πάντων νὰ τὸν συγχροῦν διὰ τὸ ὅποιον ἔλαθε περισπούδαστον δῶρον, καὶ συγχρόνως νὰ τῷ ἐνθυμησοῦν ὅτι ἐν τοιαύτῃ εὐνοϊκωτάτῃ περιπτώσει δέον νὰ πραγματοποιηθῆ τὸ κοινωνικώτατον «τὰ τῶν φίλων κοινὰ». Εἰσελθόντες λοιπὸν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐορτάζοντος φίλων των καὶ ἰδόντες κατὰ καλὴν των τύχην ἀνοικτὴν τὴν τροφαποθήκην, ὅπου ἦτον καὶ τὸ περισπούδαστον Βαρελάκι, ἐπρωτίμωσαν τὸ μέρος αὐτὸ ὡς καταλληλότερον νὰ ἐκφράσουν τὰς εὐχὰς καὶ τὰ συγχρησθήρια των' ἐνοεῖτε δέ, ὅτι καὶ ὁ οἰκοδεσπότης ἅμα τὸ ἤκουσεν, ἐπεδοκίμασε τὴν γνώμην τῶν φίλων, καὶ ἀφῆσας τὴν σύζυγόν του νὰ δεχθῆται τὰς ἐπισκέψεις, ἔσπευσε γοργῶ τῷ βήματι νὰ δεχθῆ τὰς εὐχὰς των πλησίον τοῦ Βαρελίου του, ὡς δρεκτικὸν δὲ μετεχειρίσθησαν ὀλίγον αὐγοτάραχον, καὶ ὡς ποτήριον μίαν χαλκίνην χύτραν, καὶ πρὶν καλοδύσει ὁ ἥλιος, τὸ Βαρελάκι μετεβλήθη, εἰς τύμπανον, ὡς κενωθὲν μέχρι τρυγός!

Καὶ ὅμως κύριοι, καὶ τοῦτο πάλιν εἶναι δευτερεῦον, ὅταν λάθωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι μεταξὺ τῶν ἐνταῦθα ἀλλοθρησκῶν συμπολιτῶν μας, σπάνιοι δὲν εἶναι οἱ πίνοντες καθεκάστην δύο καὶ πλέον ἴσως ἑκάδας οἰνοπνεύματος δυνατοῦ, ὕπερ καὶ κατ' εὐρημισμὸν ὀνομάζουσι «μαστίχην»!

Τὸ δὲ παράδοξον εἶναι ὅτι καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν δὲν εἶναι καὶ ἐκ τοῦ ἔθλου, τινὲς μάλιστα εἶναι καὶ ἀβροδίαιτοι καὶ κοινωνικῆς θέσεως διακεκριμένῃς, καὶ γίνονται μὲν οἱ τοιοῦτοι πρόωροι μακχρίται, δυστυχῶς ὅμως ἄλλοι ἀμέσως τοὺς ἀνικαταστάησι!

Καὶ ταῦτα μὲν περισπούδαστοί μου κύριοι, εἶναι τὸ θηανάριόν μου. Ὑμεῖς δὲ θὰ ὁμολογήσετε ἤδη, ὅτι εἶχα δίκαιον ὅταν ἐν ἀρχῇ σὰς εἶπα, ὅτι δυσκολοίμαι νὰ ὑποσχεθῶ ὅτι δὲν θὰ καταχρασθῶ τὴν ἐπιεικῆ ἀνεκτικότητά σας.

M. ΧΟΥΡΜΟΥΖΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΡΣΙΚΟΥ ΠΟΗΜΑΤΟΣ

«PENTNAMEÏ ATTAR»

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ TNZ'. Συνεδρίσει.)

Ἐν τῇ πραγματείᾳ ἣν πρὸ τινων ἐτῶν εἶχον ἀναγνώσει ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ περὶ τῆς ποιήσεως παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς εἶχον μνημονεῦσαι ἀπροθιγῶς πως καὶ τοῦ Περσικοῦ ποιήματος Πεντναμέϊ Ἀττάρ ἠθικὰ περιέχοντος παραγγέλματα καὶ γνωμικά. Ἡδὲ θέλω υποβάλλει βραχέϊα ἀνάλυσις τοῦ προκειμένου ποιήματος. Λέγω βραχέϊα καθόσον ὁ σκοπός μου, ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπον, εἶναι μᾶλλον νὰ δώσω νύξιν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς Ἀσιοδίφας τοὺς δυναμένους νὰ διαθέσωσι περισσότερον καιρὸν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν Ἀσιατικῶν Μουσῶν. αἰτινες καίτοι ὑπολειπόμεναι τῶν Ἑλληνίδων κατὰ τὴν χάριν καὶ λεπτότητα ἔσχον τοὺς Πίνδους καὶ Ἑλικωνιάς των, ὅπως τὰ γράμματα ἔσχον ἐνθέρμους προστάτας ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χαλίφου Χαροῦν Ρασίτ, Ἐλμανσοῦ καὶ λοιπῶν περὶ ὧν λέγει τὰ ἐξῆς ἡ Δώρα Δ' Ἰστρίας ἐν τῷ περὶ τῆς δημῶδους ποιήσεως παρὰ τοῖς Τούρκους ἄρθρῳ τῆς τῷ δημοσιευθέντι ἐν τῇ ἐπιθεωρησίᾳ των δύο Κόσμων τῆν 1 Φεβρουαρίου 1873.

« Quand les Empereurs, λέγει ἡ πολυμαθὴς γυνὴ, étaient plongés dans la nuit du moyen âge et esclaves de la théocratie, les asiatiques semblaient destinés à être les héritiers de la glorieuse civilisation grécoromaine; tant les hautes intelligences naissaient en foule à côté des vaillants guerriers. Aux plus sombres époques de l'histoire de notre continent, la brillante Cour des Califes, des

(1) Ἀθῶν. X. 44.

Almanzor, des Haroun Al-Raschid (VIII siècle) des Almamun, des Mo-tassens (IX siècle) était le séjour favori des lettrés et des savants et les célèbres écoles de Bagdad, de Bassora, de Koufa, de Cordoue étaient la lumière de l'Asie et de l'Europe; Bokhara dans le Turkestan n'avait pas moins de réputation. La Perse Musulmane dont l'influence devait être si grande sur les Turcs produisait ces poètes dont elle est justement fière. Il suffit de citer les noms glorieux des Fridousi, des Nizamî, des Saadî, des Hafiz, des Djami.

Ἐκτὸς τῆς Βουχάρης ἦν μνημονεύει ἡ Κυρία Δ' Ἰστριάς ἡ Σαμαρκάνδη ἦν ἐπίσης ἐνδιαίτημα τῶν Ἀσιατικῶν Μουσῶν. Ἡλίκη δὲ διαφορὰ μεταξὺ τῆς τότε καὶ τῆς νῦν καταστάσεως τῶν χωρῶν τούτων!

Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον. Ὁ Φεριδ-εδ-δὶν Ἀττάρ, συγγραφεὺς τοῦ ποιήματος περὶ οὗ θέλομεν ὁμιλεῖσαι, ἐξήσκει, καθ' ἃ δηλοῖ τὸ ὄνομά του, τὸ γνωστὸν ἐν Τουρκίᾳ ἐπάγγελμα τοῦ Ἀχάτρη ἦτοι ἀρωματοποῦλου (épiciier droguiste).

Κατῆγετο ἐκ τοῦ χωρίου Κερκὲν τῆς ἐπαρχίας Νισαμποῦρ καὶ ἕνεκα τούτου ἐκαλεῖτο Νισαμποῦρη ἦτοι Νισσαμποῦριος.

Ἐγενήθη ἐν ἔτει Ἐγείρας 513 ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Σανεζάρ υἱοῦ τοῦ Μελεσχάχ. Ἐζῆσε δὲ ἐκατὸν τέσσαρα ἔτη ἐξ ὧν τὰ εἴκοσι ἐννέα διήνυσεν ἐν Νισαμποῦρῃ καὶ τὰ ὀγδοήκοντα πέντε εἰς τὸ Σαδδάχ. Ἐγκολπωθεὶς, ὡς ὁ πατήρ του, τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀρωματοπώλου εἶχε κατάστημα κομψότατον καὶ καλῶς καταρτισμένον, ἐν ᾧ ἐπώλει τὰ σπανιώτερα εἶδη τῆς Περσίας καὶ Ἀραβίας.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ἐνῶ ὁ Σεῖχης ἐκάθητο πρὸ τοῦ καταστήματός του περικυκλωμένος ἀπὸ πολυαριθμοὺς ὑπηρέτας, Δερβίσην τινε διερχόμενος ἐκείθεν περιέρχων ἐνέβλεψε εἰς τὰ ἐν τῷ καταστήματι εἶδη καὶ ἤρξατο οἰμώζων καὶ ἀναστενάζων.

Τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο θέαμα ἐτάραξε τὸν Σεῖχην ὅστις ἠρώτησε τὸν Δερβίσην τὸ αἷτιον τῶν οἰμωγῶν του.

Ὁ Δερβίσης τῷ ἀπήντησε τὰ ἐξῆς:

Ἐγὼ μὲν ἐλαφρὸν ἔχων φορτίον, καθόσον οὐδὲν ἄλλο κέκτημαι ἐμὴ τὸ εὐτελες τοῦτο τριδῶνιον, εὐκόλως θέλω ἐγκαταλείψῃ τὸν πρόσκαιρον τούτον κόσμον.

Ἄλλὰ σὺ ὁ ἔχων τοιοῦτους ἀσκήτους πολυτίμων ἀρωμάτων πῶς θέλεις δυνῆθαι νὰ ἐξέλθῃς τοῦ πολυκυμάντου παζαρίου τῆς ζωῆς; Ταῦτα δικαιοῦμενος δὲ ἠδυνῆθην νὰ κρατήσω τὰ δάκρυα καὶ σὲ συμβουλεύω νὰ σκεφθῆς σπουδαίως περὶ τῆς θέσεώς σου.

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Δερβίση, ὅστις ἐφαίνετο ἔνθους καὶ οἰονεὶ ὑπὸ ἀρανῶν δυνάμειν οἰστρηλατούμενος, τηλικαύτην ἐνεποίησαν ἐντύπωσιν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Σεῖχη, ὥστε ἐγκαταλιπὼν τὸ κατάστημά του καὶ παραδούς αὐτὸ λείαν τῷ βουλομένῳ ἀπεσύρθη εἰς τὸ ἀνχωρητήριον τοῦ περιψύστου Σεῖχη Ῥοῦνη-εδ-δὶν Ἀκάφ.

Ἐκεῖ ὁ Σεῖχης ἐντελῶς μετέβαλε βίον καὶ ἐπεδόθη εἰς ἀσκητικὰς σκληραγωγίας μεταβάς χάριν προσκυνησεως καὶ εἰς τὴν Μέκκαν. Μετὰ πολλῆς ἐμβριθείας ἐνέκυψεν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν αἰνιγματωδῶν φράσεων καὶ τῶν ἀλληγορικῶν τῶν μυστικισμοῦ.

Ἢ δὲ μυστικῆ γλώσσα παρὰ τοῖς Ἀσianoῖς ἐστὶ λίαν πολὺπλοκος καὶ ἰδίως χρῆζει μελέτης.

Τὰ πλείεστα τῶν περσικῶν ποιημάτων καὶ ἰδίως αἱ ὠδαὶ τοῦ Χαφίζην ἔχουσι ἀλληγορικὴν ἔννοιαν.

Ὅπότε ὁ ποιητὴς οὗτος ἐξυμνεῖ τὸν ἔρωτα καὶ τὸν οἶνον καὶ τὰς χάριτας τῆς ἐρωμένης του φαίνεται μὲν ἐκ πρώτης ὄψεως ἀκολουθεῖν τὸ Ἀνακρεόντειον « ἡ βάρβιτος δὲ χορδαῖς ἔρωτα μόνον ἠγεῖ », ἀλλὰ διὰ τῶν ἀλληγορικῶν τούτων ἐννοεῖ τὴν θεότητα καὶ τὴν ἐκστασιν εἰς ἣν περιέρχεται ὁ τὸ πνεῦμά του ἐκ τῶν ἐγκοσμίων ἀποσπῶν καὶ εἰς ὑψηλὰς μεταιωρούμενος μελέτας. Προσβύουσι δὲ οἱ Ἀσianoὶ ὅτι διὰ τῶν σωματικῶν σκληραγωγιῶν (mortification de la chair) διευκολύνεται οὕτως εἰπεῖν ἢ μετὰ τοῦ ὑπερτάτου ὄντος συγκοινωνία καὶ ἕνεκα τούτου ἐπιδίδονται εἰς ἀσκήσεις ἐπιπόνους, ὀργήσεις παρατεταμένας, οἰμωγὰς, διατρήσεις μελῶν διὰ κοπτερῶν ὀργάνων κλ. ὡς ἔχομεν ἰδεῖν ἐν Πέρχ καὶ Σκουταρει. ὅπου ὑπάρχουσι τὰ τάγματα τῶν Δερβίσηδων τῶν καλούμενων tourneurs καὶ τῶν Δερβίσηδων τῶν καλούμενων hurleurs.

Οἱ μὲν πρώτοι παραδίδονται εἰς στροφὰς τοσοῦτον παρατεταμένας ὥστε πίπτουσι χαμαὶ σχεδὸν ἀναίσθητοι, οἱ δὲ δευτέρου ἀναπέμπουσι φωνὰς καὶ οἰμωγὰς μέχρι ἐξαντλήσεως τῶν δυνάμεών των. Οἱ δὲ καλούμενοι Φακίρηδες ἐν Ἰνδίᾳ διατρύπῳι τὰ μέλη των διὰ κοπτερῶν ὀργάνων. Εἰς τοιοῦτου εἶδους σκληραγωγίας καὶ στερήσεις ἐπεδόθη ὁ Σεῖχης καὶ ἐν

τοιαύτη καταστάσει πνεύματος διατελῶν ἐξέ-
πόνησε τὰ διάφορα συγγράμματά του.

Λέγεται ὅτι αἱ συγγραφαί του εἰς τὸν πε-
ζὸν καὶ ποιητικὸν λόγον εἰσὶ τὸν ἀριθμὸν τεσ-
σάρων καὶ ὅτι ἐποίησεν ἑκατὸν χιλιάδας
στίχων. Ἀλλὰ τὸ περιφρονῆτον τῶν ποιημά-
των του εἶναι τὸ ἐπικαλούμενον «Πενταμέει-
᾿Αττάρ» περὶ οὗ θέλομεν πραγματευθῆ καὶ τοῦ
ὁποίου ἀξιόλογον ἐδημοσίευσεν ἕκδοσιν ἐν Πα-
ρισίαις μετὰ σχολίων καὶ μεταφράσεως ὁ διά-
σμος ᾿Ασιατικιστῆς Baron de Saey.

Ὁ Σείχη; ᾿Αττάρ συνελήφθη αἰχμάλωτος
παρὰ τῶν Μογγόλων τῶν εἰσβαλόντων εἰς τὴν
Περσίαν ὑπὸ τὸν Ζεγγιζ-Χάν καὶ ἐρονεύθη.

Διηγούνται ὅτι ἐνῶ Μογγόλος τις ἤθελε νὰ
τὸν φονεύσῃ, ἕτερος Μογγόλος ἐπρότεινε νὰ
δώσῃ χίλια ἀργυρᾶ νομίσματα ὅπως ἐξαγοράσῃ
τὴν ζωὴν τοῦ γηραιοῦ Σείχη. Ἄλλ' οὗτος τὸν
ἀπέτρεψεν εἰπὼν αὐτῷ ὅτι δύναται νὰ τὸν
πώλῃσῃ εἰς ἀνωτέραν τιμὴν. Ὁφιαίτερον, ἔτε-
ρος Μογγόλος ἐπρότεινε νὰ τὸν ἀγοράσῃ ἀντὶ
ἐνὸς σακκίου ἀχῦρων.

«Πώλησόν με πάραυτα, ἀνακράζει ὁ ᾿Ατ-
τάρ, αὕτη ἐστὶν ἡ ἀξία μου» ἀλλ' ὁ αἰμοχαρὴς
Μογγόλος δὲν ἐφείσθη τῆς ζωῆς τοῦ πολιό-
τριχου Σείχη.

Τὸ τρίβωνιον ὕπερ ἐφόρει ὁ ᾿Αττάρ ἀνήκεν
εἰς τὸν περίρυσον ἐπὶ εὐσεβεῖα Δερβίσην Μειζ-
δεδδιν ἐκ Βαχδατίου ὅστις κατὰ τὸ μεταξὺ
τῶν Δερβισῶν ἐπικρατοῦν ἔθος τὸ διέθεσε μετὰ
τὸν θάνατόν του ὕπερ τοῦ Σείχη, ὡς τοῦ μάλ-
λον διακεκριμένου ὀθαλοῦ του.

Τὰ τρίβωνια ταῦτα, χερκᾶς καλούμενα, θεω-
ροῦνται παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις ἱερά. Ἰδίως
δὲ ὁ μανθῦας τοῦ προφήτου Μωάμεθ καλεῖται
Χερκᾶ-σερίφ ἦτοι ἱερὸς μανθῦας καὶ τὸ κειμή-
λιον τοῦτο φυλάττεται εἰσέτι. Γίνεται διὰ
κατ' ἔτος, τὴν 15ην τοῦ ᾿Ρμαζανίου, μεγάλη
τελετὴ καὶ ὁ Σουλτάνος μεθ' ἁπάντων τῶν ἐν
τέλει μεταβαίνουσιν εἰς προσκύνεισιν αὐτοῦ.

Τὸ πρὸς τοὺς τρίβωνας τῶν Δερβισῶν σέ-
βας τῶν Μουσουλμάνων προέρχεται ἐκ τῆς με-
γάλης αὐτῶν εὐλαθείας πρὸς τοὺς μοναχοὺς
τούτους, οὓς ἐσεβάσθησαν καὶ αὐτοὶ οἱ σκλη-
ρότεροι τύρανοι.

Διηγούνται ὅτι, ὅταν ὁ περίφρων Ταμερλᾶνος
ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Ἐράτης διέβη ἀπὸ τὴν
πόλιν τὴν καλουμένην Ταϊχᾶ ὅπου ἐξῆ περι-
ρίωνυμός τις Δερβίσης καλούμενος Ἐβού Βεκίρ
Ζεϊνοῦδδίν. Ὁ Ταμερλᾶνος μετεκαλέσατο αὐ-
τόν, ἀλλ' ὁ Μοναχὸς ἀπεποιήθη εἰπὼν ὅτι ἡ
συνειδήσις του δὲν τῷ ἐπέτρεπε νὰ μεταβῇ εἰς

ἐπίσκεψιν ἡγεμόνος σκληροῦ καὶ μὴ σεβασμένου
τοῦ Κοράνιον.

Ὁ Ταμερλᾶνος ἠναγκάσθη νὰ μεταβῇ αὐ-
τοπροσώπως εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ ἀναχωρη-
τοῦ, καὶ ὁ τρομερὸς οὗτος κατακτητὴς τοσού-
τον συνεκινήθη ἐπὶ τῇ ἡζυ τοῦ σεβασμίου γέ-
ροντος, ὥστε μετὰ δακρῶν ἤκουσε τὰς συμ-
βουλὰς καὶ ἐπιτιμήσεις του καὶ ἀναχωρῶν τῷ
ἔδωκε δῶρα πολυτίμητα.

Τὸ πόνημα περὶ οὗ θέλομεν πραγματευθῆ
ὀνομάζεται καθ' ἃ πρόφρημεν Πενταμέει ᾿Ατ-
τάρ ἦτοι βίβλος Συμβουλῶν τοῦ ᾿Αττάρ. Διαι-
ρεῖται δὲ εἰς κεφάλαια, ἕκαστον τῶν ὁποίων
πραγματεύεται περὶ ἐνὸς ἀντικειμένου, λόγου
χάριν, περὶ τῶν πλεονεκτημάτων τῆς σιωπῆς,
περὶ ὑποκρισίας, περὶ πίστεως κλπ. καὶ εἶναι
γεγραμμένον εἰς ὕφος παραινετικόν. Εἶναι δὲ
πλήρες γνωμικῶν καὶ ἀποφθεγμάτων.

Οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἄραβες ἔχουσιν ἀξιόλογα
γνωμικὰ, δυνάμενα νὰ παραβληθῶσι διὰ τὸ σύν-
τομον καὶ ἐκφραστικὸν αὐτῶν πρὸς τὰ ἀρχαῖα
Ἑλληνικά, καὶ πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἀντιστοιχοῦ-
σι πρὸς ἀρχαῖα Ἑλληνικά.

Ἐν παραδείγματι, ἐν τῷ προκειμένῳ ποιή-
ματι λέγει ὁ ᾿Αττάρης ὅτι ὁ δαυμάζων τὴν ὀρ-
γὴν του εἶναι εὐδαίμων· οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνας
ἔλεγον ἐπίσης «ζήσεις βίον κράτιστον, ἀν θυ-
μοῦ κρατῆς.»

Παρακατιῶν λέγει ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ὅτι
δυσκόλως ὑφίσταται τις τὴν πενίαν· Τὸ γνω-
μικὸν τοῦτο ἀναπολεῖ τὸ ἀρχαῖον «οὐδὲν πε-
νίας βραρύτερον ἐστὶ φορτίον.»

Οἱ Ἄραβες ὑπερέχουσιν ὡς πρὸς τὸ συνοπτι-
κὸν τῆς ἐκφράσεως καὶ ὑπάρχουσιν ἐπίσης πολ-
λὰ Ἀραβικά γνομικὰ ἀναπολοῦντα ἀρχαῖα
Ἑλληνικά, ἡ δὲ σύμπτωσις τῶν ἰδεῶν ἀπο-
δεικνύει ὅτι ἀλήθειαι τινες ὑπῆρξαν κοινῶν τῆς
ἀνθρωπότητος κτῆμα, ἡ κατὰ τὸ Γαλλικὸν
λόγιον, les beaux esprits se rencontrent.

Ὅπως δίδωμεν ἰδέαν ὅσον οἶόν τε ἀκριβῆ
τοῦ ἐν λόγῳ ποιήματος, σκόπιμον ἡγησάμεθα
νὰ παραθέσωμεν περιληπτικὴν μετάφρασιν κε-
φαλαίων τινῶν, θέλομεν δὲ ἐκλεξέαι τὰ κυριώ-
τερα.

Πραγματευόμενος περὶ τῶν πλεονεκτημά-
των τῆς σιωπῆς, ὁ ᾿Αττάρης λέγει τὰ ἑξῆς.

«Ἄν ἐπιζητῆς τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ, μὴ
ἀνοίγῃς τὰ χεῖλη σου εἰμὴ ὅπως προφέρῃς
τὰ παραγγέλματά του· ἂν δὲν γινώσκῃς Θεὸν
τὸν ἀφθαρτον, θοῦ ἐπὶ τοῦ στόματός σου τὴν
σφραγίδα τῆς σιωπῆς.

Ἐνωτίσθητι καλῶς, ὦ παῖ, τὰς συμβουλὰς

μου ἂν ἐπιζητήσῃ εἰρήνην καὶ σωτηρίαν, σιγὴν ἔχε. Ὁ πολλὰ λαλῶν νοσεῖ τὴν καρδίαν. Χρὴ σιγᾶν καὶ ἀπέχεσθαι τοῦ ψεύδους καὶ τῆς κακολογίας. Ἀβέλτερος ἐστὶν ὁ λόλος. Αἶνει τὸν Θεὸν καὶ μὴ ποιοῦ χρεῖσιν τῶν θείων ῥημάτων χρεῖν μώμου καὶ ψόγου. Ὁ μὴ δυνάμενος κρατεῖν τῆς ἑαυτοῦ γλώσσης ἔρμαιον ἐστὶ τοῦ τυχόντος. Ἡ πολυλογία ἀποκτείνει τὴν ψυχὴν καὶ ἂν ἀκόμη οἱ λόγοι ὄσι τοσοῦτον πολυτιμοὶ ὡς οἱ μαργαρίται, τοῦ Ἄδεν. Κράτει στενωὺς τὴν γλῶσσαν ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ στόματός σου καὶ γίνωσκε ὅτι ὁ τὰ ἑαυτοῦ καθρωῶν ἐλαττώματα ἐπιφρόνουνσι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν».

Ἡ σιωπὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησιν ἕθεωρεῖτο ἐπίσης μέγα προτέρημα καὶ οἱ ἠθικολόγοι συνεδούλευον ἰδίως τὴν σιγὴν εἰς τὰς γυναῖκας ὡς τῶν ἀνδρῶν λαλιστέρως ὅθεν τὸ ἀπόφθεγμα «γυναῖξί κόσμον ἢ σιγὴ φέρει». Ἀλλ' οἱ Ἀσιανοὶ εἰσὶν ἐτι αὐστηρότεροι καὶ ὑπάρχει παρὰ τοῖς Ἀραψι τὸ γνωστὸν γνωμικὸν «ὁ λόγος εἶναι ἐξ ἀργύρου καὶ ἡ σιγὴ ἐκ χρυσοῦ».

Τὴν πολυλογίαν καὶ ἀκριτομησίαν θεωρεῖ ὁ Ἀττάρις ὡς μέγα ἐλάττωμα, καὶ ἐν ἑτέροις κεφαλαίοις καίτοι περὶ ἄλλων ἀντικειμένων πραγματευομένου παρενεῖρει συμβουλὰς περὶ τῆς ἐχεμυθίας καὶ συνιστᾷ ἰδίως τὸ ἀρχαῖον ἀξίωμα «μὴ προτραγέτω ἡ γλῶσσα τοῦ νοῦς» διότι ἐπιλέγει, ὅταν ῥίψῃ τις μίαν λέξιν δὲν δύνανται πλέον νὰ τὴν ἀποσύρῃ ἦτοι κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἀπόφθεγμα «ρίψας λόγον τις οὐκ ἀναίρειται πάλιν».

Τοιαῦτά τινα λέγει ὁ ποιητὴς μας περὶ τῆς σιωπῆς καὶ ἐπειδὴ παρενεῖρει πολλάκις ἰδέας μὴ σχετιζομένας μὲ τὸ ἀντικείμενον ὅπερ πραγματεύεται, ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἐν τῷ προκειμένῳ ποιήματι αἱ ἰδέαι εἰσὶν ἔτι ἐπὶ τὸ πολὺ ἀτάκτως καὶ ἀμεθοδῶς ἐρριμμέναί, καὶ ὅπως εὗρη τις σχέσιν καὶ συνάφειαν πρὸς ἀλλήλας, ὁδὸν νὰ ἐγκύψῃ καλῶς εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ ποιητοῦ ἀλλὰ συνήθως ὑπάρχει δεσμός τις μεταξὺ τῶν διαφόρων σκέψεων καὶ παραγγελεμάτων, ἂν καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως νομίζῃ τις ὅτι ὁ ποιητὴς, μὴ δυννηθεὶς νὰ χαλιναγωγῆσθαι τὴν φαντασίαν του ἀφῆκεν αὐτὴν νὰ διαδράμῃ ἀδικηρίτως ἄλλως τε τὰ πλεῖστα τῶν Περσικῶν καὶ Ἀραβικῶν ποιημάτων ἔχουσι τὸ τὸ ἀσύρραπτον, καὶ τοῦτο θεωρεῖται ὡς χάρις παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς, οἵτινες, ἐν τῇ θερμότητι τῆς φαντασίας των, τέρπονται ἐπὶ τῇ ποικιλίᾳ καὶ ἀταξίᾳ τῶν ἰδεῶν.

Ἐν τούτοις ὁ ποιητὴς μας καὶ τοὶ Δερβίσης δὲν εἶναι ἀναίσθητος εἰς τὰς φυσικὰς καλ-

λονὰς καὶ ἀναγνωρίζει τὸ κράτος τῆς ὠραϊότητος· Ἰδοὺ τί λέγει ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ «Περὶ τῶν τεσσάρων πραγμάτων ἅτινα παρατείνουσι τὴν ζωὴν».

» Τέσσερα εἶναι τὰ τὴν ζωὴν παρατείνοντα ἄκουσον τέκνον τὴν συμβουλὴν μου. Τὸ πρῶτον εἶναι νὰ ἠδύνη τις τὴν ἀκοήν του διὰ εὐδύγων ἡδυρῶνων, τὸ δεύτερον νὰ τέρπῃ τὴν ἔρασίν του θεώμενος οὐλητόμορφον ὠραϊότητα, τὸ τρίτον, νὰ χαίρῃ ἀσφάλειαν διὰ τὴν ζωὴν καὶ περιουσίαν του καὶ τέταρτον, νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὰς ἐπιχειρήσεις του.

Ἐν ἑτέρῳ δὲ κεφαλαίῳ ὁ Ἀττάρις ἀναφέρει πέντε πράγματα συντέμνοντα τὸν βίον.

Ταῦτα δὲ εἰσὶ ἡ ἀνέχεια ἐν τῷ γήρατι, ἡ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ διαμονή, αἱ παρατεταμέναι θλίψεις, ἡ θέα νεκροῦ καὶ ὁ ἐκ τῶν ἐχθρῶν φόβος.

Αἱ ἰδέαι αὗται εἰσὶ φιλοσοφικώταται καὶ τεκμηριοῦσι τὴν βαθεῖαν γνώσιν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἢ ἐκέκτητο ὁ Πέρσης ἠθικολόγος.

Περίεργος εἶναι ἡ παραίνεσις, ἡ συνιστῶσα τὸ νὰ ἀποφεύγῃ τις τὴν θέαν νεκροῦ, καὶ ἴσως διὰ τῆς παραγγελίας ταύτης ἐννοεῖ ὁ Ἀττάρις τὴν ἐκ τούτου γεννωμένην θλίψιν καὶ τὸ διὰ τῆς νεκροῦ πένθος, ὅπερ οἱ Μουσουλμάνοι θεωροῦσιν ὡς μὴ συμβιβάζομενον μὲ τὰς περὶ τοῦ πεπωμένου δοξασίας των. Οἱ Μουσουλμάνοι, ὡς γνωστὸν, δὲν ἐνδύονται πένθιμον ἱματισμὸν ἐπὶ τῇ στερήσει συγγενεῶς. Κατ' αὐτοὺς ἐν τῷ μετόπω ἑκάστου θνητοῦ εἶναι γεγραμμένον τὸ μέλλον του, ἡ ἄφικτος μοῖρα, καὶ θεωροῦσι πᾶσαν ἐξωτερικὴν ἐκδήλωσιν λύπης ὡς μὴ συμβιβάζομενὴ μὲ τὴν εἰς τὸ θεῖον ὑποταγὴν· Τοῦτο δ' ἐμφαίνει καὶ ἡ λέξις «Ρισλάμ» σημαίνουσα ὑποταγὴν καὶ αὐταπάρνησιν (résignation)!

Ἀνάλογά τινα πρὸς τὸ δόγμα τοῦ εἰκαρμένου εὐρίσκονται ἐν τῷ Τιμαίῳ τοῦ Πλάτωνος ὅστις λέγει ὅτι «ὁ Θεὸς δημιουργῶν τὰς ψυχὰς ἡμῶν τοὺς εἰκαρμένους εἶπεν αὐτάς.»

Περὶ τοῦ εἰκαρμένου παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις πραγματεύεται ὁ D' Hosson ἐν τῷ συγγράμματι του «Tableau de l'Empire Ottoman» καὶ λέγει ὅτι πολλοὶ Μουφτῆδες ἦτοι ἐρημνεῦσαι τῶν δογμάτων δὲν παρεδῆχοντο τὴν δοξασίαν ταύτην ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἀντιβαίνει εἰς τὸ αὐτεξούσιον (libre arbitry) ὃ ἔχει ἕκαστος ἄνθρωπος νὰ διευθῆναι τὰς ἑαυτοῦ πράξεις πρὸς τὸ συμφερότερον καὶ οὐχὶ νὰ ἐπαναπαύηται εἰς τὴν εἰκαρμένην.

Πολλά ἐγράφθησαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ἰδίως εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Bartholomy de Saint Hilaire «Mahomet et le Coran» καὶ ἐν τῷ συγγράμματι τῶν Γερμανῶν Gustave Weil «Mohamed der Prophet» καὶ Spenger's «Das Leben und die Lehre des Mohameds». Ἄλλ' ἠθέλομεν ἐξέλθει τῶν ἑρίων τοῦ μικροῦ μας ἀναγνώστατος ἂν ἐπιχειροῦμεν νὰ τὸ πραγματευθῶμεν ἐνταῦθα.

Ἐἰς τὴν ἑξῆς εἶναι λίαν ἀστυκὸς πρὸς τοὺς φιλαργύρους καὶ ἐκθειάζει τοὺς ἐλευθερίου, περὶ ὧν λέγει ὅτι οὐδέποτε θέλουσιν ἐπισκεφθῆναι τὸν Ἄδην, ἐνῶ ἂν ἐναντίας οἱ φειδωλοὶ καὶ ἀλαζόνες θέλουσιν κατέλθει εἰς τὸ βαθύτερον μέρος τοῦ ᾧδου τοῦ κλοῦμένου Σακάρ ἤτοι τὰ Τάρταρα Ἰδοῦ δὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ φιλαργύρου.

Φοβεῖται τὴν συνάντησιν τῶν ἐπιταίων. Φοβεῖται τὴν πείναν καὶ τρέμει μὴ ὑποκύψῃ εἰς αὐτήν, καὶ ὅταν συναντήσῃ τινὰ καθ' ὁδόν, διέρχεται δρομαίος ἀρκούμενος εἰς ἓνα ἅπλουτον χειρισμὸν.

Ἐἰς τὴν ἑξῆς ποιητὴς Σααδὴς καταφέρεται ὁμοίως κατὰ τὸν φιλαργύρον. Ἐπειδὴ δὲ παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις ἡ ἐλεημοσύνη ἐπιβάλλεται παρὰ τοῦ Κορανίου καὶ ἀνομάζεται Ζεκιάτ σνισιαμένη εἰς τὸ τεσσαρακοσὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰσοδήματος διανεμητέον τοῖς πτωχοῖς, ὁ φιλαργύρος ὁ μὴ ἐλεῶν πτωχῶ θεωρεῖται ὡς ὄν ἀποτρόπαιον καὶ ἀσεβές.

Περὶ τῆς ἐλεημοσύνης ὑπάρχει ἐν τῷ προκειμένῳ πονήματι κεφάλαιον ἐκ τοῦ ὁποῦ ἀποσπῶμεν τὰ κυριώτερα παραγγέλματα. «Ὅταν θέλῃς νὰ ἐλεήσῃς ἐνδὲς τινα, ποιεῖ τὴν ἐλεημοσύνην ἰδίᾳ χειρὶ. Μία δραχμὴ (dirhem, νόμισμα Περσικόν) διδομένη ἰδιοχείρως ἔργει μείζονα ἄξιον παρὰ ἂν κληροδοτήσῃς ἑκάτον δραχμὰς μετὰ τὸν θάνατόν σου. Μὴ ζητήσῃς νὰ λάβῃς ὀπίσω ἐκεῖνο ὅπερ ἐδώρσας, καὶ ἂν ἀκόμη σὲ καταλάβῃ ἡ πείνα καὶ ἡ ἀνέχεια. Δὲν πρέπει νὰ γαυριῇς διὰ τὰ πλοῦτή σου, μήτε νὰ κοινολογήῃς τὴν ἐλεημοσύνην ἣν ἐποίησας.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο παράγγελμα ἀναπολεῖ τὸ μὴ γινώτω ἡ ἀριστερὰ σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου.

Ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ ὁ ποιητὴς σνισιστῆ τὴν φιλοξενίαν καὶ τὴν χαρακτηρίζει ὡς ἀπαραίτητον καθήκον.

Ἐσο, λέγει, φιλόφρων πρὸς τοὺς ξένους. Εἰς τὸν μετὰ γενναϊότητος τοὺς ξένους περιποιούμενον ἀνοίγει ὁ Κύριος τὰς θύρας τοῦ ἐλεῶς

του. Ἄλλ' ἐκέτεσον τὰ καθήκοντα τῆς φιλίας μετὰ προσώπου ἰλαροῦ καὶ μετὰ τρόπου ἀρελοῦς καὶ οὐχὶ ἐπιτετηθευμένου ἵνα μὴ καταστήσῃς αὐτὴν εἰδωλῶν. (Τοῦτο ἀναπολεῖ τὸ Εὐριπίδειον «Τὰς χάριτας ὅσας εὐγενῶς χαρίζεται ἕδιστος ἐν βροταίσι».)

Δὸς τροφὴν εἰς πάντα τὸν προσερχόμενον μικρότερον καὶ μεγαλύτερον. Ὁ καλύπτων τὴν γυμνότητα ἀπόρου καὶ ἐνδεοῦς ἀρεστός ἐσται τῷ Θεῷ.

Μεγάλην ἄξιαν ἀποδίδουσιν οἱ Πέρσαι ἠθικολόγοι εἰς τὸν τρόπον μεθ' οὗ δίδεται ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ὁ Σααδὴς συμβουλεύει τοὺς ἐνδεεῖς νὰ μὴ ἀποτεινῶνται διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τῶν εἰς ἄνθρωπον σκληρὸν καὶ σκυθρωπὸν ἔχοντα τὸ πρόσωπον.

Ἡ Ἀνατολὴ ὑπέρξειν ἀεὶ ποτε ἡ ἐστία τῆς φιλοξενίας καὶ ὁ ξένος καὶ περιηγητὴς ἐθεωρήθησαν ὅπως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσιν ὡς πρόσωπα εἰς ἃ ὀφείλεται σεβασμὸς καὶ περιποίησις. Τὰ Περσικὰ καὶ Ἀραβικὰ ποιήματα γέμουσι παραινέσεων καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν περιποίησιν τῶν ξένων.

Ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ ὁμιλῶν περὶ τῶν μεταβολῶν καὶ τῆς ἀστασίας τῆς τύχης συμβουλεύει ὁ Ἀττάρης εἰς τὸν εὐτυχήσαντα νὰ ἐπιζητῆ τὴν φίλιαν ἐκείνου, ὅστις τῷ ἔμεινε πιστός ἐν ἡμέραις χαλεπαῖς.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ Περσικοῦ κοινοῦ ποιήματος Ἐνδρί-σουχεῖλι κατακρίνει ἐκείνους οἵτινες ἐγκαταλείπουσι τοὺς φίλους τῶν ἐν τῇ δυστυχίᾳ καὶ μελαγχολικῶς ἀνακράξῃ ὅτι ὁ ἔχων τὰς χεῖρας κενὰς στερεῖται φίλων καὶ ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ δίκην Πηλεΐδος περικυκλῶντες αὐτὸν ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς εὐδαιμονίας σπεύδουσι νὰ τὸν ἐγκαταλίπωσιν ἅμα περιελθόντα εἰς ἐνδεϊαν. Τοῦτο μᾶς ἀναπολεῖ τὸ ἐλληνικὸν λόγιον αὐτῶν μὲν εὐτυχοῦντων πάντες εἰσὶ φίλοι, τῶν δὲ δυστυχοῦντων οὐδ' αὐτὸς ὁ γεννήτωρ⁹.

Οἱ Ἀσιακοὶ ἔχουσιν ἰδέας τοσοῦτον φιλοσοφικὰς περὶ τῆς ἀστασίας τῆς τύχης καὶ τοσαῦτα ὑπάρχουσι παρ' αὐτοῖς παραδείγματα ἀνδρῶν ἀνυψωθέντων ἐκ τοῦ μηδενὸς εἰς τὴν ὑψηλότεραν περιωπὴν καὶ μετ' οὗ πολὺ ἐκπεσόντων, ὥστε ὁ Ἀσιακὸς οὐδὲλως μεταβάλλεται ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν μειδιμαμάτων τῆς τύχης. Μετὰ τῆς αὐτῆς στωικῆς ἀπαθείας περιβάλλεται τὴν τήβεννον τοῦ μεγάλου Βεζύρου καὶ τὸ τοῦ Δερβίσου τρεβόνιον. Ἄν δὲ ἐκ μικρῶν ὀρμόμενος εἰς μεγάλην προήχθη περιωπὴν ἐνασμενίζεται ἀναπολῶν τὴν καταγωγὴν του καὶ

πολλοί ἐκ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Τουρκίας διετήρησαν ἐπὶ νόημα ἀναμιμνήσκοντα αὐτήν.

Ὁ νῦν Σεΐχουλισλάμης ἐπονομάζεται τουρσοῦζι ζαδῆς ἤτοι υἱὸς κατασκευαστοῦ τουρσοῦ.

Ἄλλ' αἱ καλὰ αὐταὶ ιδιότητες οὐκ εἰσὶν ἄμοιροι κακοῦ.

Οἱ Ἀσιανοὶ ἔχουσι τὸ δὴ λεγόμενον les défauts de leurs qualités. Ἡ πρὸς τὰς περιπετείας τῆς τύχης ἀδιαφορία των συνεπάγεται τὴν ἀπάθειαν καὶ νοθηρότητα καὶ ἐνεκα τούτου βλέπομεν ὅτι τὰ ἀνατολικά φῶλα ὑπολείπονται τῶν ἀνθρώπων τῆς δύσεως, ὅσον ἀφορᾷ τὴν δραστηριότητα καὶ ἐπιμονὴν εἰς ἃν ὀφείλομεν τὰς καταπληκτικὰς προόδους τοῦ αἰῶνάς μας.

Ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ ὁ ποιητὴς συνιστᾷ τοὺς ὄρφανους καὶ τοὺς γέροντας.

«Περιποιοῦ, λέγει, τὰ ὄρφανὰ καὶ τοὺς γέροντας καὶ φροντίζον περὶ αὐτῶν. Τίμα δὲ τοὺς γέροντας ἐν ὅσῳ εἶσαι νέος ὅπως ὀψιαιῶν σοὶ ἀποδοθῶσι τὰ ἴσα. Μένουσον νέος ὦν ὡς γέρον ἐσθι ποτὲ, ἔλεγε καὶ Ἕλληνας ἠθικολόγος.

Οἱ Ἀσιανοὶ ἰδιαιτέρον σέβας τρέφουσι πρὸς τοὺς γέροντας ὁμοιάζοντας κατὰ τοῦτο τοὺς ἀρχαίους Σπαρτιάτας. Ἀγάπην καὶ σέβας πρὸς τοὺς γονεῖς συνιστᾷ ἐπίσης ὁ ποιητὴς.

«Ἐπισκέπτου, λέγει, τοὺς γονεῖς σου καὶ ἐρώτα περὶ τῆς ὑγείας των ἂν θέλῃς νὰ διανύσῃς μακρὸν καὶ εὐδαίμονα βίον. Ὁ ἀποστρέφων τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῶν συγγενῶν του συντέμνει τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς του. Καὶ ἂν ἀκόμη οἱ γεννητόρες σου μὴ ὦσιν ἀγαθοὶ, γνώρισον ὅτι οὐδὲν ἐστὶ χεῖρον τοῦ διαρῆνγνῦσιν τοὺς δεσμούς τοῦ αἵματος».

Ἐν ἐτέρῳ κεφαλαίῳ συνιστᾷ ὁ Ἀττάρης τὴν ἀποχὴν πάσης κακῆς συναναστροφῆς διότι, λέγει, ὑπάρχει κίνδυνος μὴ συναναστρεφόμενος τοῖς κακοῖς παρχυρθῆ τις εἰς τὸ κακόν.

«Κακοῖς ὁμιλῶν καυτὸς ἀποθήσῃ κακὸς», ἔλεγον ὁμοίως οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι.

«Ἄν ἔχῃς, λέγει ὁ Πέρσης ποιητὴς, φίλον ἐπιζήμιον, διάκοψον πᾶσαν μετ' αὐτοῦ σχέσιν. Μὴ συναναστρέφουσι μὲ οἰνόφλυγα καὶ μὲ πλούσιον ἀνελεσίμονα. Ἀπόφυγε ἐπίσης τὴν συναναστροφὴν τῶν τοκορλύφων καὶ τῶν χράριν συμπερόντος ἐπιζητούντων τὴν φιλίαν σου».

Ἐν ἐτέρῳ κεφαλαίῳ ὁ Ἀττάρης δίδει συμβουλάς ὑγιεινῆς καὶ τινὰς ἄλλας πραινέσις ἃς θέλομεν μεταφέρει ἐνταῦθα ὡς λίαν περιέργου καὶ ἀναπολοῦσας προλήψεις τινὰς συνήθειας εἰστέτι παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς.

«Μὴ παραδίδουσι, λέγει, εἰς τὸν ὕπνον καὶ εἰς τὰς ἡδονὰς τῆς τραπέζης.

Ἐγέρθητι ἄμα ἐξημερώσῃ. Μὴ κοιμηθῆς δὲ εὐθὺς ἄμα ὄσῃ ὁ ἥλιος ἀλλὰ περίμενε νὰ ἐπέλθῃ τὸ σκότος πρὶν παραδοθῆς εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ὕπνου. Μὴ ταξιδεύῃς μόνος ἵνα μὴ ἐκτεθῆς εἰς κινδύνους. Μὴ κατοπτρίζου τὴν νύκτα διότι τοῦτο εἶναι ἀμάρτημα. Ἀπόφυγε νὰ κτυπᾷς τὸ πρόσωπον διὰ τῆς χειρὸς σου ἢ νὰ στριγγίζῃς ἐπ' αὐτῆς τὴν σιαγόνα διότι τοῦτο φέρει δυστυχίαν. Προσεύχου νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ ἐργάζου τὸ καλόν. Ἀπόφυγε τὸ ψεύδος καὶ μὴ ὀρκίζου καὶ ὅταν ἀκόμη λέγῃς τὴν ἀλήθειαν (ὄρκον δὲ φεῦγε καὶ δικαίως ὀμνύῃς).

Μὴ κοιμοῦ γυμνὸς τὴν νύκτα καὶ μὴ λάμβανε τροφὴν πρὶν ἀποπλύνῃς πάντα ῥῆπον. Μὴ βίπτε χμαλὶ ψυχία ἄρτου καὶ μὴ πᾶτες ἐπ' αὐτῶν. Μὴ καθάριζον τὰς χειρὰς σου μὲ χῶμα ἀλλὰ πλύνον αὐτὰς μὲ ὕδωρ. Μὴ σβύνης τὸν λύχον διὰ τῆς ἀνακνοῆς σου καὶ μὴ κτενίζῃς τὸ γένειόν σου μὲ κτένιον ὅπερ ἄλλοι μετεχειρίσθησαν.»

Ἐκ τῆς βραχείας ἀναλύσεως τοῦ ἐν λόγῳ ποιήματος βλέπει τις ὅτι ὁ Ἀττάρης ἐπρέσβευεν ἀρχὰς αὐστηρὰς καὶ τὸ σύνολον τῶν παραγγελμάτων του ἐκτὸς παραδοξολογιῶν τινων καὶ προλήψεων, πολλὰς ἔχει ἀναλογίας πρὸς τὰ παραγγέλματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων. Καὶ ἐν τούτοις ἐν τῇ ἐποχῇ καθ' ἣν ἠκμαζεν ὁ Ἀττάρης ἡ Περσία δὲν παρίστα βεβαίως θέματα λαοῦ ἀγομένου ὑπὸ τοιοῦτον σωτηρίων ἀργῶν. Ἀρχοντες καὶ ἀρχόμενοι πάντα ἄλλον ὀδηγῶν ἠκολούθουν παρὰ τὴν βίβλον τῶν συμβουλῶν τοῦ Ἀττάρη.

Ἡ κατάστασις τῆς Περσίας ὁμοιάζειν, ὅπως μεταχειρισθῶμεν τὴν φράσιν τοῦ Σααδῆ, τὴν κόμην τοῦ Λίθιοπος, ἀλλ' ἢ ἐξήγησις τοῦ φαινομένου τούτου εἶναι ἐκτὸς τοῦ προκειμένου.

Τὸ πρόγραμμά μας, καθ' ὃ προοιμαζόμενοι εἴπομεν, συνίσταται εἰς βραχίαν ἀνάλυσιν τοῦ προκειμένου ποιήματος καὶ ἠθέλαμεν θεωρηθῆ εὐτοχεῖς ἂν οἱ ἀδαεῖς τῆς Περσικῆς γλώσσης συνελάμβανον ἰδέαν τινὰ, ἐκ τῆς ἡμετέρας σιαγραφίαις, τοῦ περιφήμου τούτου ποιήματος ὅπερ εἶναι καὶ ἐν τῶν στοιχειωδῶν μαθημάτων τῶν περὶ τὴν ἐκμάθησιν τῆς Περσικῆς γλώσσης καταγινομένων.

Προσεπιθήσαμεν δὲ νὰ δρῶμεν τὰ κυριώτερα αὐτοῦ ἔκθη καὶ νὰ καταρτίσωμεν ἀνοδὸσμηνην ἢν προσφέροντες εἰς τὸ σοφόν τοῦτο Σωματεῖον ἐλπίζομεν ὅτι θέλει τὴν ἀποδεχθῆ μεθ' ὅσης ἐπιεικειᾶς μᾶς ἠκροάσθῃ.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΝΕΛΕΤΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕ- ΛΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ

('Ανεγνώσθη ἐν τῆ ΤΝΑ'. Συνεδριάσει.)

Α'.

Αἱ ἐν τῇ κοινωνικῇ καταστάσει λαοῦ τινος ἐπιγιγνόμεναι μεταβολαὶ εἰσι συνήθως βραδεῖαι καὶ μερικαί, συντελούμεναι ἡμέρα καὶ κατὰ σμικρὸν ὅ,τι χθές ὑπῆρχεν ὑπάρχει ἐν μέρει καὶ σήμερον ἴνα δ' εὐρωμεν μεγάλας ὁπωσοῦν ἀντιθέσεις ἐν τῷ πολιτισμῷ ἔθνους τινός, δέον ἀναγκαιῶς νὰ παραβάλλωμεν ἐποχὰς λίαν ἀλλήλων ἀφεστῶσας. Τοῦτο συνήθως συμβαίνει ἐν τῇ ὀμαλῇ τῆς ἀνθρωπότητος πορείᾳ εἰς τὸν πολιτισμόν· ἐξαίρεσις τις βεβαίως ὑπάρχει ἐπὶ τῶν μεγίστων ἐκείνων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀναμορφώσεων, καθ' ἃς ὀλόκληρον τὸ τέως ὑπάρχον κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν σύστημα φράνεται ὑποχωροῦν εἰς ἕτερον, ἐδραζόμενον ἐπὶ ὅλως νέων ἀρχῶν, πρὸς κύρωσιν τῶν ὁποίων ἐπέρχονται αἱ μεταβολαὶ αὗται· ἀλλὰ τὸ φαινόμενον τῶν ἄλλως εὐαριθμῶν τούτων ἐν τῇ ἱστορίᾳ καθολικῶν ἀναμορφώσεων, αἵτινες πάλιν δὲν δύνανται τοπαράπαν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς προσιόντα αὐτόματα σιγμαῖα τοῦ ὄργανου, ἀλλ' ὡς τὸ ἀναγκαῖον παραγόμενον μακρᾶς πνευματικῆς ἐνεργείας δεκαετηρίδων ἢ καὶ κίωων ὀλοκλήρων, οὐ μόνον δὲν ἀναίρει τὸν ἀνωτέρω ἱστορικὸν νόμον, ἀλλὰ μάλιστα ἐπικυροῖ, καταδηλότερον ποιῶν αὐτόν· διότι, καὶ περὶ λίαν ἐξαίρετικῶν οὐσῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν περιπτώσεων τούτων, ἀδύνατον νὰ μὴ ἀνεύρωμεν ἐν τῇ νέᾳ τῶν πραγμάτων καταστάσει ἴχνη κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἦτορ μεγάλα τοῦ τέως κοινωνικοῦ βίου. Τὸ δὲ θετὸν ἔθνους τινός δικαίον, ὑπερ οὐδὲν ἕτερον ἐστὶν ἢ ἡ ἐξωτερικὴ ἐκδηλωσις τῆς κοινωνικῆς ταύτης καταστάσεως, ὑφίσταται προδήλως τὰς αὐτὰς μεταβολὰς καὶ συνήθως κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον· οὐδέποτε αἱ ἀπὸ ἐνός νομικοῦ συστήματος εἰς ἕτερον μεταβάσεις εἰσὶν ἀπόμοιροι, οὐδέποτε αἱ περὶ τὸ θέσει δικαίον πολιτείας τινός, ἔστω καὶ περὶ ἓνα μόνον κλάδον αὐτοῦ ἀλλοιώσεις, εἰσὶ καθολικαί. Λαός τις δὲν δύναιται ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην ἡμέραν νὰ μεταβάλῃ ὀλόκληρον τὴν ἑαυτοῦ νομοθεσίαν. Τούτων οὖν οὕτως ἐχόν-

των, ὅπως ἐννοήσωμεν ἀσφαλῶς τὸ νῦν ὑπάρχον, δέον πρότερον νὰ μάθωμεν ἀκριβῶς τὸ τέως ὑπάρχον, δέον δηλαδὴ ν' ἀνέλθωμεν εἰς τὴν ἀρχικὴν ἐκάστου θεσμοῦ κοιτιδα καὶ παρακολουθήσωμεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀτελοῦς αὐτοῦ παραγωγῆς μέχρι τῆς τελείας διαμορφώσεως, δι' ὧλων, ὡς εἶπεν, τῶν περιπετειῶν, αἵτινες μετέδωκαν ἡμῖν τοιοῦτον ὅποιον ἔχομεν ὑπ' ὄψιν. Συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν νόμων, παρατηρεῖ ἐξοχος νομοδιδάσκαλος ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων, ὁ Lygault, ὅτι, καὶ ἐπὶ τῶν ποταμῶν ὅπως μάθωμεν καλῶς τίνες εἰσὶ, δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ γνωρίσωμεν τὰς διαφόρους αὐτῶν διακλαδώσεις, ἀλλ' ἀνάγκη ν' ἀνέλθωμεν μέχρι τῶν πηγῶν αὐτῶν (1).

Τοιοῦτον λοιπόν, κύριοι, προτίθεται ἐν συνόψει σκοπὸν ἡ ἱστορικὴ τοῦ δικαίου μελέτη, ἣτις δυναμένη νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ διαφωτίζουσα τὴν κατανόησιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν ἐνεστώτων θεσμῶν λαμπράς, ἀποτελεῖ σπουδαιότατον βόθηθημα τῆς ἐρμηνευτικῆς. Καὶ ἀληθῶς μὲν οὐκ ἔστιν ἀσφαλῆς ἐρμηνευτικὸς τοῦ νόμου κανὼν, ὁ διαγορεύων: *ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio*. οὐχ' ἦτορ ὅμως ἐν τῇ μετὰ ταῦτα περιπειτῆϊ νόμου τινός δὲν ἀπόλλυται συνήθως τὸ ἀρχικὸν σπέρμα, ὅπερ ἔδοτο ἀφορμὴν εἰς τὴν γέννησιν αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς εὐαριθμοῖς ἐκείναις περιπτώσεσι, καθ' ἃς τὸ πρακτικὸν τῆς ἱστορικῆς θεσμοῦ τινος ἐνδιαφέρον δὲν ὑπάρχει, ὡς ἐκλιπούσης τελείας τῆς *ratio legis* (ὡς λ. χ. ἐπὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς *honorum possessio* τοῦ Ῥωμ. Δικ.) ὑπολείπεται ἕτερον ἐνδιαφέρον ὑψηλότερον, τὸ ἐπιστημονικόν, οὐ τινος ἢ θεραπείας ἀπαιτεῖ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ φιλοσοφικοῦ λόγου, δι' ὃν οἱ θεσμοὶ οὗτοι τοσοῦτον ἠλλοιώθησαν, ἀπολέσαντες καὶ αὐτὰ τὰ ἴχνη τῆς καταγωγῆς αὐτῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀτελῶς ἐκτεθέντων κατανόητε, κύριοι, ὅποιον καὶ ὅποσον μέγα ἐστὶ τὸ ἐκ τῆς ἱστορικῆς τῶν θεσμῶν μελέτης προκύπτον ὄφελος καὶ παρ' αὐτοῖς ἔτι τοῖς ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐυνομούμενοις τῶν ἐθνῶν. Τῆς δὲ νομοθεσίας οὔσης, ὡς γνωστὸν, ἐνός τῶν ἰσχυρότερων καὶ ἀσφαλεστέρων ἐκπολιτιστικῶν ὄργάνων, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο καθίσταται σπουδαίτερον ἕμα καὶ πρακτικώτερον δι' ἡμᾶς

(1) Il est des lois comme des fleuves; pour connaître quels ils sont, on ne regarde pas les contours, par où ils passent, mais leurs sources et origines (Lygault).

τους ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἥτις ἀπορρίπτουσα ὀλονέν τὰ βράχη αὐτῆς περιβάλλεται ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις ἡγεμόνος φίλου τῆς προόδου καὶ τὴν καθοδηγίαν λειτουργῶν πεφωτισμένων τὴν περιεπαλλῆ στολὴν νομοθετημάτων ἄλλων χωρῶν, προϊόντων πολιτισμοῦ ἀνωτέρου, προωρισμένων νὰ διθύνωσι τὰς ἀστυκὰς καὶ κοινωνικὰς τῶν λαῶν αὐτῆς σχέσεις, νομοθετημάτων ἀρίστων μὲν καθ' ἑαυτὰ καὶ σοφωτάτων ἴσως, ζήνων ὅμως δυστυχῶς πρὸς τὴν χώραν καὶ μερίστης ἐπομένους δεομένων προσοχῆς πρὸς ἐπιτυχῆ αὐτῶν ἐγκλιματίσειν.

Τῆς ἀρχικῆς λοιπὸν καταγωγῆς καὶ βαθμικίας ἀναπτύξεως, ὡς καὶ τῆς κατὰ τὴν καθεστῶσαν τῆς Εὐρώπης νομοθεσίας λειτουργίας ἐνὸς τῶν ὠραιότερων καὶ χρησιμωτέρων θεσμῶν, ὧν ἡ γέννησις ὀφείλεται εἰς τὸν νεώτερον πολιτισμὸν καὶ ὅστις ἀναγκαιῶς ἔσται τὸ συμπλήρωμα τῆς ἐν τῇ ἡμετέρῃ χώρῃ νομοθετικῆς μεταρρυθμίσεως, τοὔτεστι τοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς *Εἰσαγγελικῆς Ἀρχῆς*, ἐπιχειρῶ νὰ διαγράψω ὑμῖν ἀμυδρὸν καὶ ἀτελεῖς διάγραμμα ἐφ' ὅσον ἐπέτρεψάν μοι τὸ περὶ τὴν κατάρτισιν αὐτοῦ βραχὺ τὸ χρόνον καὶ τὸ δυστυχῶς ἀνεπαρκῆς τῶν ἐπιστημονικῶν βοηθημάτων, ἅπερ ὁ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐργαζόμενος δύναται νὰ διαθέσῃ. Ἀνερχόμενος δὲ τὸ πρῶτον ἤδη τὴν ἐντιμον ταύτην εἶδαν δὲν ἀποκρύπτω, κύριοι, τὸν συνέχοντά με ὄκνον, ἀναλογιζόμενον τοῦτο μὲν τὴν δυσχερεῖαν τοῦ θέματος, ἣν προσουζᾷνει ἡ τῶν ἐμῶν δυνάμεων ἀσθένεια, τοῦτο δὲ τὸ ἐκλεκτὸν καὶ εὐπαίδευτον ἀκρατῆριον, ὑπερ εἴθε ν' ἀκούῃ ἀπ' αὐτῆς τὴν εὐγλωττον καὶ ἡδυεπεῖ λαλίαν σοφῶν ἀνδρῶν, δι' εὐρυμαθείας ἅμα καὶ χαιρεστάτης φραδμοσύνης ἐξελιττόντων ἐκάστοτε ἐνώπιόν του διάφορα ἐπιστημονικὰ καθόλου ἀντικείμενα ἢ σκέψεις αὐτῆ ἤκει βεδαιῶς ὅπως με ἀποτρέψῃ τοῦ ἔργου, ἡ εὐμένεια ὅμως, ἣν τὸ σεβαστὸν τοῦτο Σωματεῖον προθυμεῖται νὰ δεικνῆ πρὸς τοὺς νεωτέρους τῶν ἑταίρων αὐτοῦ, κατενίκησε τὴν εὐλογον ταύτην ἀποδυσπέτησίν μου, φρονούντος ἄλλως ὅτι οὐκ ἔστιν ἴσως ἄπο σκοποῦ νὰ γίνωνται ἔστιν ὅτε καὶ παρὰ τούτων ἐπιστημονικὰ τινα πτερυγίσματα. Ἐλπίζων ὅθεν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ἀνοχὴν μεταβαίνω εἰς τὸ θέμα τοῦ σημερινοῦ ἀναγκώσματος μου.

Ἡ ἐγκατάστασις Ἀρχῆς τινος διακεκριμένης ἀπὸ τῆς δικαστικῆς, ἀλλὰ τεταγμένης παρ' αὐτῆ, ὅπως ἐπιτηρῆ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων καὶ ἔξαιτῆται τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἐν δυνάμει τοῦ τῆν ἐθνικὴν κυριαρχίαν ἐκπροσωποῦν-

τος ἀνωτάτου τῆς πολιτείας Ἀρχοντος, ὅπως ἐφορᾷ τὰ περὶ τὴν δημοσίαν τάξιν, τὴν περιουσίαν τοῦ Κράτους, τὰ δικαιώματα τοῦ ἡγεμόνος καὶ τὰ συμφέροντα τῶν μὴ δυναμένων ἐξ οἰκείας δυνάμεως νὰ προστατῆσασιν ἑαυτῶν ἢ ἐν τινι λοιπὸν ἐπικρατεῖᾳ ἰδρῦσις τοιαύτης Ἀρχῆς περιβεβλημένης τοσοῦτον ὑψηλῆ καὶ σπουδαία καθήκοντά ἐστι προῖν τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ ἀληθῶς μὲν ἀπαντᾷσι παρὰ τῇ Ἀθηναϊκῇ καὶ Ῥωμαϊκῇ νομοθεσίᾳ διατάξεις ἔχουσαι τινα πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς Εἰσαγγελίαν σχέσιν, ἀλλ' ἐκ ταύτης ὅμως καὶ μόνης δὲν δικαιοῦμεθα ν' ἀναγγάγομεν μέχρις ἐκεῖναις τῆς ἐποχῆς τὴν γέννησιν τοῦ σπουδαιότατου τούτου θεσμοῦ. Ὁ ἀρχαῖος πολιτισμὸς, ὅν τοσοῦτον ἐνδόξως ἐκπροσωπεῖ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἡ μεγαλοεργία καὶ ἀθάνατος τῶν Ἀθηναίων δημοκρατία, τὸ κλεινὸν ἐκεῖνο καὶ ἰστέφανον τῆς Ἑλλάδος κύχημα καὶ εἰρεῖσιμα, καὶ ἡ σοβὰρὰ καὶ θετικὴ Ῥώμη, τοσαύτης καὶ τληκτικῆς παρέρσεως ὑπέρσειε εἰς τὸν νεώτερον κατὰ πάντα τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ ἐνεργείας, ὥστε οὐδεμίαν ἀνάγκη ν' ἀπογυμνωμέν τούς νεωτέρους χρόνους παντὸς αὐτῶν περιβλήματος, ὅπως ἀπλῶς ἐν τῇ ἀπληστίᾳ ἡμῶν περιβλώμεν δι' αὐτοῦ τὸ πολυτελέστατον καὶ καλλιμορφότατον ἐκεῖνο σῶμα οὐδ' ἔστιν ὀρθόν. ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, ν' ἀρνόμεθα αὐτοῖς ἐκ κακῶς ἐννοουμένου πρὸς τὴν ἀρχαιότητα θαυμασοῦ πᾶν ὅτι προδήλως δὲν ἴδύνατο νὰ παραγάγῃ ἡ εὐκαλεῖς ἐκεῖνη ἐποχὴ, ὡς ἐκ τῆς μεγίστης διαφορᾶς τῶν κοινωνικῶν σχέσεων καὶ τοῦ δημοσίου βίου.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρου συνοπτικῆς περιγραφῆς τῶν ἔργων τῆς Ἀρχῆς ταύτης εἶδομεν ὅτι ἡ σπουδαιότερα λειτουργία αὐτῆς ἔστιν ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης, καθ' ἣν φρουρὸς τῶν κειμένων θεσμῶν ἄγρυπνος τεθειμένη, ἐξικτεῖται τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν κατὰ τῶν παρανομοῦντων ἐν δευτέρῃ δὲ μοίρῃ ἐργεῖται ἡ ἀρμοδιότης αὐτῆς ἐν τῷ κύκλῳ τῆς Ἀστυκῆς δικαιοσύνης. Ταχέια δὲ τις ἦδη πρὸς τὴν ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ Ῥώμῃ κρητήσασαν ποινικὴν διαδικασίαν ἀναδρομῆ, εἰς ἣν παρακαλῶ ὑμᾶς ὅπως εὐαρεστηθῆτε νὰ με παρακολουθήσῃτε καὶ ἐξ ἔθνικοῦ διαφερόμενος καὶ διότι στενώδης συνδέεται πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς παρούσης μελέτης, καταδείκνυσιν ἀρκούντως ὅτι ὅλως διάφορός ἐστιν ἡ καθ' ἡμᾶς Εἰσαγγελία πρὸς τὰ νομοθετήματα αὐτῶν ἐκεῖνα, ἅπερ φαίνονται πως ἔχοντα πρὸς τὸν θεσμὸν αὐτῆς σχέσιν.

τεία και έχλαροῦτο ὁ κοινωνικός δεσμός, ἀ-
τινα ἠδύνατο καὶ καταδιώξει πᾶς πολίτης, ἀπο-
λαύων τὸν πολιτικὸν δικαιομάτῳ. Ἐπὶ τῶν
ἀδικημάτων δὲ τούτων ἐχώρουσι αἱ καλούμεναι
δημόσιαι δίκαι ἢ γραφαί (1), προδήλως οὐδε-
μίαν σχέσιν ἔχουσαι πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς δημο-
σίαν ἀγωγήν, ἣν ἐξ ὀνόματος τῆς πολιτείας
ἐγείρει ἡ Εἰσαγγελικὴ Ἀρχή· τὸ δὲ περὶ τὴν κα-
ταγγελλαν τῶν τοιούτων ἀδικημάτων δικαίωμα
ἦν θεσμός πολιτικός, ἐμπεφυκώς, ὡς εἰπέην, αὐ-
τῷ τῷ δημοκρατικῷ πολιτεύματι. Σημειωτέον
ὅμως ὅτι τὰ ὅρια, τὰ διαχωρίζοντα τὰς δημο-
σίας δίκας ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν δὲν ἦσαν ἀκρι-
βῶς ἐν τῷ νόμῳ κεχαρμημένα, ὡς ἐκ τούτου
δὲ πολλάκις ἀπαντῶσι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δι-
καστικοῖς τὰ αὐτὰ ὀνόματα ἐπὶ τε δημοσίων
καὶ ἰδιωτικῶν δικῶν.

Αἱ δὲ σπουδαιότεραι δημόσιαι δίκαι ἢ γρα-
φαί αἱ Ἀθηναίων, οἳ ἐξῆν, παντὶ τῷ βουλο-
μένῳ ἐπιτρεπόμεναι ἦσαν αἰδῆ (2)

L.

Ἐν τοῖς κατὰ τῆς πολιτείας
ἀδικήμασι.

1) Γραφὴ καταλύσεως τοῦ δήμου.

Ἡ τῆς δημοκρατίας κατάλυσις ἦν τὸ βαρῦ-
τατον τῶν ἀδικημάτων, συνίστατο δὲ εἰς τὸ
ἐργάζεσθαι πρὸς ἀντροπὴν τῶν καθεστῶτων,
ἢ εἰς κατάληψιν ἀρχῆς τινος, τῆς δημοκρατίας
ἤδη καταλελυμένης ἢ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς

(1) Ἡ λέξις δίκη ἀπαντᾷ καὶ ὡς γενικὴ ἐκφρασις
ἐπὶ πάσης κατηγορίας· «ἐκαλοῦντο γὰρ αἱ γραφαὶ
καὶ αἱ δίκαι. λέγει οὖρ Πολυδεύκης (Η, 41) οὐ μὲν τοι
καὶ αἱ δίκαι γραφαί.»

(2) Γραφαί δὲ φόνοσ καὶ τραύματος· ἐκ προνοίας
καὶ πυρκαϊᾶς καὶ φαρμάκων καὶ μοιχείας, ὄβρωσ,
ἱεροσυλίας, ἀσεβείας· προδοσίας, δώρων, ὑβρασμοῦ,
λιποστρατίου, λιποταξίου, ἀστρατείας, λιπωναυτίου, ἀ-
νωμαλίου, τοῦ ρίψαι τὴν ἀσπίδα, ἀρ' οὐ καὶ ρίψαι-
σις Κλεώνυμος, ἀγαμίου (παρὰ δὲ Λακεδαιμονίους
καὶ ὄψιγαμίου καὶ κακογαμίου)· ἀργίας, ἐταρησίεως,
ψευδεγγραφίας, ψευδοκλιτείας, ζηνίας, ὄμοροφενίας, πα-
ρανόμων, δοκιμασίας, εὐθύνης, παραπροσβείας, προ-
βολῆς, φάσις, ἐνδειξίς, ἀπαγωγὴ, ἐρηγεσθαι (ἐρηγή-
σει), ἀνδρολήψιον, εἰσαγγελία. Ταῦτα· τὰς δίκας ἢ
ἴσαι τοιαῦται ἐξῆν τῷ βουλομένῳ γράφεσθαι καὶ ἐκ
πασῶν τούτων ὁ μὴ μεταλαβὼν τὸ πέμπτον μέρος
τῶν φήμων, προσωφθαλακεν χίλιας· ὁ δὲ τῆς ἀσεβείας
γραφάμενος καὶ οὐχ ἔλων ἑθναυτοῦτο. (Ίουλ. Πλου-
δεύκουσ Ὀνομαστικόν, λερ. Η'. 35).

τυραννίδος· (1) Κατὰ τῶν ὑπαίτιων τοῦ με-
γίστου τούτου τῶν ἀδικημάτων κατεγγίγνωσκον οἱ κείμενοι νόμοι τὰς ἐσχάτας τῶν πινῶν·
(2) Ὁ κατηγορούμενος, θεωρούμενος· πολέμιος
τῆς πολιτείας, προσήγετο, κατὰ τὸ πρὸς Ξε-
νοφῶντι· μνημονοῦμενον Κανωνοῦ ψήφισμα,
δεδεμενός ἐνώπιον τοῦ δήμου πρὸς ἀπολογίαν,
ἀποδείχθεισ δ' ὡς τὸν δῆμον ἀδικῶν, κατεδι-
κάζετο εἰς θάνατον, ἐμβλαλλόμενος τοῦ σωμα-
τος αὐτοῦ εἰς τὸ βράχθρον, δημοσιωμένης δὲ τῆς
οὐσίας αὐτοῦ, τὸ ἐπιδέκατον αὐτῆς καθωσιού-
το τῇ πολιούχῳ θεῷ (3). Μετὰ δὲ τὴν τῶν τριά-
κοντα τυράνων κατάλυσιν ὄρκος ἐπεβλήθη ἄ-
πασι τοῖς Ἀθηναίοις καθ' ἰσῶν τελεσίων, κατὰ
φυλάς καὶ κατὰ δῆμους, ἐπιτάσσων τὴν τυραν-
νοκτονίαν, οὐ τὸν τύπον διέσωσεν ἡμῖν ὁ Ἀν-
δοκίδης ἐν τῷ περὶ μυστηρίων. (4) Ἡ θεωρία
τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τοῦ ἀδικήματος τούτου ἦν
λίαν αὐστηρὰ, διότι δὲν ἀνέμενον τὴν ἐξωτε-
ρικὴν τοῦ ἀδικήματος ἐκδήλωσιν, ὅπως ἐπι-

(1) Ἐάν τις τυραννίδι ἐπιθήται ἢ τὴν πόλιν προδι-
δῆ ἢ τὸν δῆμον καταλύη, τὸν αἰθανόμενον καθαρόν
εἶναι ἀποκτείναντα. (Λυκούργ. κ. Λεωκρ. § 125).

(2) Ἐάν τις δημοκρατίαν καταλύη τὴν Ἀθηναίων,
ἢ ἀρχὴν τινα ἀρχὴν καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας,
πολέμιος ἔστω Ἀθηναίων καὶ νηποικεῖ θανάτω καὶ
τὰ χρήματα αὐτοῦ δημοσία ἔστω καὶ τῆς Θεοῦ τὸ
ἐπιδέκατον· ὁ δὲ ἀποκτείνῃ τὸν τὰ τοιαῦτα ποιήσαν-
τα καὶ ὁ συμβουλευσάσ· ὅστις ἔστω καὶ εὐαγής. (Νό-
μοι τοῦ Σόλωνος παρ' Ἀ.δοκίδ. περὶ μυστρ. § 96).

(3) Ἐάν τις τὸν τῶν Ἀθηναίων δῆμον ἀδικῆ, δε-
δεμενὸν ἀποκτείνῃ ἐν τῷ δήμῳ καὶ εἴαν καταγνοσθῆ
ἀδικεῖν ἀποθάνοντα εἰς τὸ βράχθρον ἐμβλήθη ἡμῖ-
ναί, τὰ δὲ χρήματα αὐτοῦ δημευθήσονται καὶ τῆς θεοῦ
τὸ ἐπιδέκατον εἶναι. (Ξενοφ. Ἐλλην. Ἱστορ. 4, 7, 20).

Γραφαί τινες φέρονται ἀποθάνειν ἐμβλήθη εἶναι·
τα· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει δέον ἐνοσθῆσαι ὅτι ἡ ἐμ-
βολὴ τοῦ ἀδικούντος ἐγένετο ζῶντος ἔτι αὐτοῦ, ἦν ἐ-
πομένως ἴλιος τρόπος ἐκτελέσεως θανατικῆς ποινῆς.

(4) Ἰσοῦ ὁ ἀνώτερος μνημονοῦμενος ὄρκος, ὅπως
φέρεται παρ' Ἀνδοκίδῃ ἐν τῷ περὶ μυστρ. § 96—98.
«Κτενὸς τῇ ἔμαυτοῦ χειρὶ, ἂν δυνατός ᾶ, ἢ· ἂν
κατάλυση τὴν δημοκρατίαν, τὴν Ἀθηναίων, καὶ εἰς τὴν
ἀρχὴν τινὰ ἀρχὴν, καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας· τὸ
λοισπὸν, καὶ εἴαν τις τυραννίην ἐπαναστῆ καὶ τὸν τύ-
ραννον συγκαταστήσῃ. Καὶ εἴαν τις ἄλλος ἀποκτείνῃ,
ὅστιον αὐτὸν νομῶ εἶναι καὶ πρὸς θεῶν καὶ δαιμόνων,
ὡς πολέμιον κτείναντα τῶν Ἀθηναίων, καὶ τὰ κτή-
ματα τοῦ ἀποθάνοντος πάντα ἀποδόμενος, ἀποδώσῃ
τὰ ἡμίσεια τῷ ἀποκτείναντι, καὶ οὐκ ἀποστέρησῃ οὐ-
δέν. Ἐάν δὲ τις κτείνων τινὰ τούτων ἀποθάνῃ, ἢ ἐ-
πιχειρῶν, εὐ ποιήσῃ αὐτὸν τε καὶ τὸς πατέρας τοῦς
ἐκείνου, καθάπερ Ἀρμυδιόν τε καὶ Ἀριστογέιτοναι καὶ
τοῦς ἀπογόνους αὐτῶν. Ὅποσοί δὲ ἔρχοι ἡμῶν μῦ-
νηται Ἀθηναίων ἦν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἢ ἀλλοθὶ που ἐ-
ναντίον τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων λωσ καὶ ἀφῆται.»

βάλωσι τὴν ποινὴν, ἀλλ' ἤρκοοντο καὶ εἰς τὰς ἐλαχίστας πρὸς διάπραξιν αὐτοῦ ἐνδείξεις. «Ἐπὶ μὲν τῶν λοιπῶν ἀδικημάτων (ἀνακράξεις) ποὺ ὁ Λυκούργος ἐν τῷ κατὰ Λεωκράτους ἢ ποινὴ δέον να ἐπιταί τῷ ἀδικημάτι, ἀλλ' ἐν τῷ τῆς προδοσίας καὶ τῷ τῆς καταλύσεως τοῦ δήμου πρέπει νὰ προηγηταί, ἐπειδὴ ἐὰν ἀφίνωσι νὰ διαφρεύγῃ ἢ στιγμῆ, καθ' ἣν διαμορφουταί δλεθρίον τὸ σχέδιον, καθίσταται πλέον ἀδύνατος ἢ τιμωρία τῶν ἐνόχων, γενομένων ἤδη τῆς ποινῆς ὑπερτέρων.» (1).

Δυσκόλως βεβαίως δύναται νὰ ἐκφρασθῇ διὰ τρόπου θετικωτέρου ἀξίωμα μᾶλλον τοῦ προκειμένου δικαιολογικῶς ἀμφισβητήσιμον, διότι οἰαδῆποτε καὶ ἂν ἤ ἡ σοβαρότης ἀδικημάτων τινος, ὅσον δήποτε αὐστηρὰ καὶ ἂν συνεπάγεται ποινὰς, τοσοῦτον τελειότερας χρεῖζει περισκέψεως πρὸς καταδίωξιν καὶ ἀποδείξεως πρὸς τιμωρίαν καὶ ἀληθῶς μὲν ὁ κίνδυνος, ὃν δύναται νὰ διατρέξῃ ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ σκευωρουμένου τολμημάτος ἢ πολιτείας, ἀπαιτεῖ συντονιστάτην ἐπίβλεψιν, ἐγγυήσεις ἀσφαλεστέρας καὶ συλλογὴν ὅσον ἐνεσιτι πληρεξέσαν πάντων τῶν πρὸς ἐκτέλεσιν παρεσκευασμένων μέσων, ἀλλ' ἐνταῦθα περατοῦται πλέον τὸ πρὸς πρόληψιν τῶν ἀδικημάτων δικαίωμα καὶ καθήκον τῆς πολιτείας, ἐπιβαλλομένης συγχρότως αὐτῇ τῆς αὐστηρᾶς ὑποχρεώσεως εἰς ἐρευναν καὶ σπουδὴν τοῦ ἀδικήματος βαθεῖαν καὶ εἰς ἀπόδειξιν αὐτοῦ ἀναμφισβήτητον, ἢ δυναμένην τοῦλάχιστον νὰ παραγγῆ τὴν δικανικὴν ἀλήθειαν ἄλλως, ἢ ἐπὶ ἄπληρ ὑπονοίᾳ καταδικῆ εἰς θάνατον, οὐκ ἔστι βεβαίως τιμωρία, ἀλλὰ διάπραξις ἀδικήματος.

2). Γραφὴ προδοσίας.

Ἰπὸ τὴν γενικωτέραν τῆς προσηγορίας ταύτης σημασίαν περιλαμβάνοντο καὶ τὰ τῆς προηγουμένης κατηγορίας ἀδικήματα, εἰδικώτερον δ' ἡ προδοσία συνίστατο εἴτε ἐν τῇ διατηρήσει σχέσεων μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, εἴτε ἐν τῇ παραδόσει φρουρίου ἢ νῆος ἢ στρατοπέδου, ἐν ᾧ

(1) Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἀδικημάτων ὑστέρα; δεῖ τεταῖθαι τὰς τιμωρίας, προδοσίας δὲ καὶ δήμου καταλύσεως προτέρα; εἰ γὰρ παρήσθεθαι τοῦτον τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ μέλλουσιν ἐκείνοι κατὰ τῆς πατρίδος φαῦλὸν τι πράττειν, οὐκ ἐστὶν ἡμῖν μετὰ ταῦτα δίχην παρ' αὐτῶν ἀνικοῦντων λαθεῖν κρείττους; γὰρ ἤδη γίνονται τῆς παρὰ τῶν ἀδικουμένων τιμωρίας. (Λυκούργ. κ. Λεωκρ. § 126).

ἐτύγχανε μέρος τι τῶν πολιτῶν (1). ἐκολαζέτο δ' ἐπίσης τὰς ἐσχάταις τῶν ποινῶν ἐγγραφομένων προσετι τῶν τοῦ ἐνόχου ἐχθόνων ἐν τοῖς ἀτίμοις. «Κτείνειν τὸν τὴν πατρίδα προδιδόντα καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ χερί καὶ ψῆφῳ» λέγει ὁ Λυκούργος ἐν τῷ κατὰ Λεωκράτους φλογερωτάτῳ λόγῳ αὐτοῦ (2). Ἢ δὲ κατὰ τοῦ προδότου ἐπιβαλλομένη ποινὴ εἶχε τοῦτο τὸ ἐξαίρετον, ὅτι δὲν ἐπετρέπετο ἢ ἐν τῷ ἐδάφει τῆς Ἀττικῆς ταφῆ αὐτοῦ, καὶ ἐὰν τις μάλιστα μετὰ θάνατον ἐφαινετο προδότης ὢν, ἀνωρῶντο τὰ ὅσα αὐτοῦ καὶ ἐρίπτοντο ἐξω τῆς Ἀττικῆς, ὅπως μὴ μολυνθῇ ἡ χώρα μηδὲ διὰ τῆς σποδοῦ τῶν ὄστων τοῦ τὴν πατρίδα προδόντος (3). Ὁῶτω, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου, ὁ Θεμιστοκλῆς ἀποθνήσκων ἐπὶ ζῆνης τὸν πικρὸν τῆς ἐξορίας θάνατον, ἐκέλευσε τοὺς ἐκ αὐτοῦ οἰκείους νὰ μεταφέρωσι τὰ ὅσα αὐτοῦ καὶ θάψωσιν ἐν τῇ Ἀττικῇ κρύφα Ἀθηναίῳ, οὐ γὰρ ἐξῆν θάπτειν ὡς ἐπὶ προδοσίᾳ θνήσκοντος (4). Ἐπίσης καὶ τοῦ Φωκίανος ἐπὶ προδοσίᾳ καταδικασθέντος εἰς τὸν διὰ κωνείου θάνατον ἀπηγόρευσαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐν τῷ ἐδάφει τῆς πόλεως ταφὴν, «ἀλλ' ἔδοξε ἡμῖν αὐτοῖς καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐξορίσαι καὶ μηδὲ πῦρ ἐναῖσαι μηδένα πρὸς τὴν ταφὴν Ἀθηναίων, κατὰ Πλούταρχον (5). Ἐπίσης, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου (6), ἔκρινον προδοσίας τὸν νεκρὸν τοῦ Φρυνίου, ὡς συγκαταστήσαντος τὴν τῶν τετρακοσίων ὀλιγαρχίαν μετὰ δὲ τὴν καταδίωξιν αὐτοῦ τὰ μὲν ὅσα ἐκθάψαντες ἐφοίτων ἐξω τῆς Ἀττικῆς, τοὺς δ' αὐτῷ συνηγόρησαντας Ἀρίσταρχον καὶ Ἀλεξικλέα

(1) Εἴ τις φρούριον προῦδωκεν ἢ ναῦν ἢ στρατοπέδον, ἐν ᾧ μέρος τι ἐτύγχανε τῶν πολιτῶν, τὰς ἐσχάταις ζημίας ζημιουθεῖται. (Λοσίτας κ. Φίλωνος § 26).

(2) Λυκούργ. κ. Λεωκρ. § 127.

(3) Ἐὰν δόξῃ τις προδότης ὢν ἐν τῇ χώρᾳ τεταῖθαι, τὰ τε ὅσα αὐτοῦ ἀνωρῶσι καὶ ἐξορίσαι ἐξω τῆς Ἀττικῆς, ὅπως ἂν μὴ κέηται ἐν τῇ χώρᾳ μηδὲ τὰ ὅσα τοῦ τῆν χώραν καὶ τὴν πόλιν προδόντος. (Λυκούργ. κ. Λεωκρ. § 143).

Ἐὰν τις τὴν πόλιν προδιδῷ, κατακρίθῃντα ἐν δικαστηρίῳ, ἂν καταγασθῇ, μὴ ταφῆται ἐν τῇ Ἀττικῇ, τὰ δὲ γούματα αὐτοῦ δημόσια εἶναι. (Ξενοφ. Ἐλ. Ἱστορ. 1, 7, 22).

(4) Τὰ δὲ ὅσα φρεσι κομιθεῖναι αὐτοῦ οἱ προσήκοντες οἰκάδε, κελύεσσιντο ἐκείνου καὶ θεῖναι κρύφα Ἀθηναίων ἐν τῇ Ἀττικῇ, οὐ γὰρ ἐξῆν θάπτειν ὡς ἐπὶ προδοσίᾳ θνήσκοντος. (Θουκυδ. Α. 138.)

(5) Πλούταρχ. Φωκίων. § λζ'.

(6) Θουκυδ. Η, 92.

ἐξήμιωσαν θανάτῳ καὶ τοὺς κτείναντας αὐτὸν ἐποίησαντο πολίτας μὴ ὄντας πρότερον. Ἀντιφῶν δ' ὁ Σωφίλου, ὁ ῥήτωρ, εἰς τῶν τοῦ Ἀρμοδίου ἐγκρίμων, ὑπαχθεὶς τοῖς περὶ τῶν προδοτῶν ἐπιτιμίοις, ἄταφος ἐρίφθη καὶ σὺν τοῖς ἐκγόνοις ἄτιμος ἐνεγράφη· τὸ δὲ ψήφισμα καθ' ὃ ἔδοξεν αὐτὸν κριθῆναι, ὡς καὶ τὸν τύπον τῆς καταδικῆς διέσωσεν ἡμῖν ὁ Ψευδο-Πλούταρχος ἐν τοῖς βίοις τῶν δέκα ῥητόρων (4).

Προδοσίαι δ' ἐπίσης ὑπάτιοι ἦσαν καὶ οἱ φεύγοντες τὸν ὑπὲρ πατρίδος κίνδυνον, ἀπολιμπάνοντες τὴν πόλιν, ὡς ὁ διαβόητος Λεωκράτης, καὶ οἱ πρὸς τὸν ἐχθρὸν αὐτομολοῦντες· τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίοις ὑπέκειντο καὶ οἱ ἐξέριστοι, οἱ αὐτοβούλοι· εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα ὑποστρέφοντες (Telfy, Corpus juris Attici, ἀρ. 1034). Ὅποταν δ' ἡ πολιτεία τῶν Ἀθηναίων ἤρξατο ἀποκλίνουσα εἰς παρακμήν, νέον ἀδικημα ἐν τοῖς ἐσχάτοις ἐνεγράφη, τῇ προτάσει τοῦ δημαγωγοῦ Εὐθούλου, τὸ τοῦ γρά-

φοντος μετατιθέναι τὰ θεωρικὰ χρήματα εἰς τὴν ἀρχαίαν τάξιν καὶ γενέσθαι στρατιωτικὰ, ὅστις θανάτῳ ἐξήμιουτο· τοσοῦτον δ' αὐστηρῶς ἐφημιόζετο ἢ ποιηῆ αὕτη, ὥστε καὶ ὁ Δημοσθένης αὐτός, ὁπόταν βραδύτερον λάβρος ἐπιτίθεται κατὰ τῆς νάρκης καὶ περὶ τὰ στρατιωτικὰ ὀκνηρίας τῶν ἑαυτοῦ συμπολιτῶν, ἀποδουρόμενος τὴν ἔνδειαν χρημάτων, δὲν ἀποτολιμᾷ νὰ προσβάλῃ τὸν δημαγωγικὸν τοῦτον θεσμόν ἐκ τοῦ προφανοῦς, ἀλλὰ πάνυ εὐλαβῶς ὑπανίσταται τὴν περὶ αὐτοῦ γνώμην του, διότι ὑπερωτήσας ἑαυτὸν ἐν τῷ Αἰῶ Ὀλυμπιακῷ λόγῳ ὅτι σὺ γράφεις ταῦτα εἶναι στρατιωτικὰ· ἐπιφέρει, μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε (1).

Τῆς αὐτῆς φύσεως ἀδικήματα, ἀλλὰ δι' ἐλάσσονος κολαζόμενα πινθή, ἦσαν καὶ ταῦτα· τὸ τοῦ ἐν στάσει μηδετέρως μερίδος γενομένου (τοῦθ' ὅπερ λίαν ψέγει ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Σόλωνος) (2), καὶ τὸ τῶν ἐποφειλούντων τῷ δημοσίῳ μέγχις ἂν ἐκτίσσαι τὰ ἀφειλόμενα, οἵτινες πάντες ἀτιμίᾳ ἐξημιούντο (3). Ἐάν δ' ὁ τοιοῦτος ἐτόλμη καὶ ἐπ' ἐκκλησίαις λέγειν, παρεδίδοτο τοῖς ἔνδεκα (4).

(1) Καὶ τὸ μὲν τῆς καταδιώξεως ψήφισμα ἔχει ὡς ἔπειτα:

• Ἐδοξεν τῇ βουλῇ μὴ καὶ εἰκοστῇ τῆς Πρυτανείας· Δημόνικος Ἀλωπεκῆθεν ἐγραμμάτευε, Φιλόστρατος Πελληνεὺς ἔπειτατος· Ἄνοδρον εἶπε περὶ τῶν ἀνδρῶν, οὓς ἀποφαινοῦσιν οἱ στρατιῶι προδουσιμένους εἰς Λακεδαιμόνα ἐπὶ κακῷ τῆς πόλεως· τῆς Ἀθηναίων, καὶ ἐκ τοῦ στρατοπέδου πλεῖν ἐπὶ πολεμίας νεῶς, καὶ πεζοὺς οὖσι διὰ Λεκελείας, Ἀρχεπιτολεμον καὶ Ὀνομακλέα καὶ Ἀντιφῶντα σὺλλαβεῖν καὶ ἀποδοῦναι εἰς τὸ δικαστήριον, ὅπως δῶσι δίκην παραχόντων δ' αὐτούς· οἱ στρατιῶι, καὶ ἐκ τῆς βουλῆς· οὓς τινας δοκῆ· τοῖς στρατηγοῖς, προσελομένους μέχρι δέκα, ὅπως ἂν περὶ παρόντων γένηται ἡ κρίσις· προσκαλεσάσθωσαν δ' αὐτούς οἱ θεσμοθέται ἐν τῇ αὐρίῳ ἡμέρᾳ, καὶ εἰσαγόντων, ἰπειδὰν αἰ κλήσει ἐξήκωσιν εἰς τὸ δικαστήριον, περὶ προδοσίας κατηγορεῖν τοὺς εἰρημένους· συνηγῆρους καὶ τοὺς στρατηγούς· καὶ ἄλλους ἂν τις βούληται· οὗτο δ' ἂν καταψηφίζηται τὸ δικαστήριον, περὶ αὐτοῦ ποιεῖν κατὰ τὸν νόμον, δε καίται περὶ τῶν προδόντων.»

Ὁ δὲ τύπος τῆς καταδικῆς οὕτως

• Προδοσίας ὄφλον Ἀρχεπιτολεμος Ἰπποδάμο Ἀγρόληθεν παρών, Ἀντιφῶν Σωφίλου Ῥαμνοῦσιος παρών· τούτων ἐτιμῆθη τοῖς ἔνδεκα παραδοθῆναι καὶ τὰ χρήματα δημόσια εἶναι, καὶ τῆς θεοῦ τὸ ἐπιδέκατον, καὶ τὰς οὐκίας κατασκάψαι αὐτῶν καὶ ὄρους θεῖναι τοῖν οἰκοπέδοι, ἐπιγράψαντας Ἀρχιπιτολέμου καὶ Ἀντιφῶντος τοῖν προδοταῖν· τῷ δὲ δημάρχῳ ἀποψηφῆναι τ' οὐκίαν ἐς τόν, καὶ μὴ ἐξείναι θάψαι Ἀρχεπιτολέμον καὶ Ἀντιφῶντα καὶ γένος τὸ ἐκ τούτων καὶ νόθους καὶ γνησίους· καὶ ἐάν ποιήσεται τινα τῶν ἐξ Ἀρχεπιτολέμου καὶ Ἀντιφῶντος ἄτιμος ἔστω ὁ ποιησάμενος ταῦτα· ταῦτα δὲ γράψαι ἐν στήλῃ γαλακῆ ἢ περὶ ἢν καὶ τὰ ψήφισματα, τὰ περὶ Φρυνίου, καὶ τούτου θέσθαι.»

3). Γραφῆ ἀπατήσεως τοῦ δήμου.

Οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς μνημονοῦσιν ἔσιν ὅτε τῆς ἀπατήσεως τοῦ δήμου ἢ τῆς βουλῆς ἢ τῆς πλειαίας (5). Συνίστατο δὲ τὸ ἀδικημα τοῦτο ἐν γένει εἰς τὸ δι' ὑποσχέσεων ἢ ἄλλων λόγων ἐξαπατᾶν τὸν δῆμον, τὴν βουλὴν ἢ τὰ δικαστήρια καὶ ἐκβιάζειν παρ' αὐτῶν ἀποφάσεις ἀδίκους (6). Περὶ τῶν ἀρχαιωτέρων ὅμως

(1) Φαίνεται ὅμως ὅτι βραδύτερον, οὐρὶ δὲ καὶ πρὸ τοῦ 353 π. Χ. κατώρθωσεν ὁ Δημοσθένης τὴν κατάργησιν αὐτοῦ. Ὁ Boeckh (Ἐθνομ. Πολιτ. κλημ. VII, τῆς Γαλλικῆς μεταφρ.) ὀρίζει τὸν χρόνον τῆς καταργήσεως μεταξὺ τῆς 410ς· Ὀλυμπιάδος καὶ τοῦ 3ου ἔτους τῆς 412ης.

(2) Ἄτιμον εἶναι τὸν ἐν στάσει μηδετέρας μερίδος γενομένον. (Νόμοι Σόλωνος παρὰ Πλουτάρχῳ ἐν Βίῳ Σόλ. 20).

(3) Τὸν ὀφειλοντα τῷ δημοσίῳ μέγχις ἂν ἐκτίσσει εἶναι ἄτιμον. (Αἰθάνου ὑπόθ. εἰς Δημοσθ. κατ' Ἀριστογ. Α'.) Τὸν ὀφειλοντα τῷ δημοσίῳ μὴ πολιτεύεσθαι (Ἄνωμό. ὑπόθ. εἰς Δημοσθ. κ. Ἄνοδρον.)

(4) Ἐάν ὁ ὀφειλων τῷ δημοσίῳ λέγη παραδόσθω τοῖς ἔνδεκα. (Δειναρχ. κ. Ἀριστογ. § 63).

(5) Δημοσθ. κ. Ἀριστογ. § 97 καὶ Πολυδεύου. ΣΓ', 652.

(6) Ἔστιν ἡμῖν νόμος ἀρχαῖος, τῶν δοκούντων καλῶς ἔχειν. Ἐάν τις ὑποσχόμενος τι τὸν δῆμον ἐξα-

συστατικῶν τοῦ διὰ θανάτου κολαζομένου τοῦτου ἀδικήματος στοιχείων δὲν ἔχομεν σαφεῖς ἐιδήσεις, φαίνεται ὅμως ὅτι τὴν γραφὴν ταύτην ἐγράφοντο κατὰ τοῦ ἀνυποστάτου (1) ἢ ἡλιωμένους προσεπαγόντος πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἰδίας ἀξιώσεως νόμους διαδίκου καὶ κατὰ τοῦ ἐν τῇ κλήρῳ ῥίπτοντος διπλῆν ἀντὶ ἀπλῆς ψήφου (2). Τὸ πρῶτον τῶν ἀδικημάτων τούτων ἡδύνατο συνεχῶς κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν νὰ παραουσιάζηται, ὅποτε, ὡς γνωστόν, οἱ νόμοι οὐκ ἦσαν ἀναγεγραμμένοι ἐν ἐνὶ Κώδικι, ὡς συμβαίνει ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, καθ' οὓς μάλιστα ἰσχύει καὶ τὸ γενικὸν ἀξίωμα τῆς ἐξ ἐπαγγέλματος παρὰ τοῦ δικαστοῦ ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου (jus novit curia), ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως τῆς ἐφαρμογῆς ἀλλοδαποῦ νόμου ἢ ἐθίμου, ὅποτε κατὰ τοὺς πλείστους νομοδιδασκάλους καὶ εἰδῶς δὲν ἐφαρμόζει τὸν νόμον τοῦτον ὁ ἐγγῶριος δικαστής, ἀλλ' ἐπιτάσσει τῷ προτεινόντι αὐτὸν διαδίκῳ τὴν ἀπόδειξιν (3). Ἡ δὲ δευτέρα τῶν ὑποδειχθεισῶν περιπτώσεων, ἀναμνησκούσα τὰς συγχρόνους καλπονοθεύσεις, φαίνεται ὅτι καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις ἔχωρει οὐχὶ σπανίως, καίπερ αὐστηρὰ ἐκράτει ἐπιτήρησις.

Ὡς ἀπατώντα τὸν δῆμον δέον νὰ θεωρήσωμεν καὶ τὸν Πρόεδρον, τὸν ἐπιτρέποντα ἀτίμητον παρακαθῆσαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, ζημιούμενον ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δραχμαῖς τεσσαράκοντα.

4). Γραφὴ παρανόμων.

Ἡ Γραφὴ αὕτη εἰσήχθη πιθανώτατα, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Γροτίου (4), ὑπὸ τοῦ Περικλέους. Κατὰ τὰς τὴν χρῆσιν αὐτῆς ρυθμιζούσας διατάξεις ὁ προτεινόμενος νέος τινὰ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου νόμον ὡφελε ν' ἀποφεύγη

πατήσῃ, κρίνειν, κἂν ἄλλῳ, θανάτῳ ζημιούῃ. (Δημοσθ. πρὸς Λεπτίν. § 98.

Ὁ κοινὸς τῆς πόλεως νόμος, ἐάν τις ἐναντίον τῶν πολιτικῶν ὁμολογήσας τι παρασῆ, τοῦτον ἔνοχον εἶναι κελεύει τῷ ἀδικεῖν. (Δενάρχ. κ, Φιλοκλ. § 4).

(1) Θάνατον εἶναι τὴν ζημίαν ἐάν τις οὐκ ὄντα νόμον παράσχηται. (Δημοσθ. κ. Ἀριστογ. 11, § 24).

(2) Δημοσθ. κ. Βουιωτοῦ 4, 12.

(3) Ἐκ τῶν ὁπαδῶν τῆς ἀντιθέτου θεωρίας ἐπιφανέστερός ἐστιν ὁ Πούχτας.

(4) Γροτίου Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, κτλ. Τόμος 7ος, σελ. 361 τῆς γαλλικῆς μετὰφράσεως.

ἐπιμελῶς πᾶσαν αὐτοῦ ἀντίφασιν πρὸς διατάξεις προγενεστέρας, ἢ, ὑπαρχούσας τοιαύτης, νὰ καταδείξῃ πρῶτον αὐτὴν σαφῶς, καὶ εἶτα, προτείνων τὴν κατάργησιν τοῦ προϋπάρχοντος νόμου, νὰ προαναγγεῖλῃ τὴν ἐαυτοῦ πρότασιν τοῦτο δέ, ὅπως μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον δύο ἀντίθετοι ἰσχύουσι νόμοι (1). Ὁ δὲ τῶν διατάξεων τούτων παραβάτης ὑπέκειτο τῇ γραφῇ ταύτῃ, ἢ τῶν ἐπιτιμῶν Ἀθηναίων ὁ βουλομένου ἡδύνατο ἐγείρει, τῇ παρεμβάσει καὶ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν θερμοθετῶν (2).

Ἐκ τοῦ τίτλου τῆς γραφῆς ταύτης φαίνεται ὅτι περιορίζεται κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν τυπικὴν τοῦ ἀρχαιότερου πρὸς τὸν νεότερον νόμον ἀντίφασιν (παράνομία) βραδύτερον ὅμως εἴπετο φυσικῶς νὰ λάβῃ μείζονας διαστάσεις, διότι ὁ καταγορῶν πολιτικῆς, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐαυτοῦ καταγορίας, ἤξιον ὅτι ὁ προταθεὶς νόμος ἀντέκειτο οὐ μόνον τῷ γράμματι ἀλλὰ καὶ τῷ πνεύματι καὶ αὐτῷ τῷ τελικῷ τῶν καθεστώτων θεσμῶν σκοπῷ, καὶ οἷς ἐπομένως διὰ τοὺς λόγους τούτους κατήγγελλε τὸν νέον νόμον ὡς ἐπιβλαβὴ καὶ ἤκιστα τῇ πολιτείᾳ ἐντίμον καὶ κατὰ συνέπειαν πάσῃ δυνάμει φευκτέον, τὸν δὲ προσά-

(1) Ἴδου αἱ περὶ αὐτῶν ὁ λόγος διατάξεις ὡς εὐρίσκειται αὐτὰς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, ἀλλ' ἀρίστη συλλογὴ τοῦ Σαμουήλ Πετίτου (Samuel Petilus, Leges Atticae, lib. II, tit. 4).

Ἐάν τις μὴ ἐπιτήδειον θῆ νόμον, τὰς γραφὰς εἶναι κατ' αὐτόν.

Τῶν νόμων τῶν κειμένων μὴ εἶναι λύσαι μηδὲν, ἐάν μὴ ἐν Νομοθέταις· τότε δ' εἴξειται τῷ βουλομένῳ τῶν Ἀθηναίων λύσειν, ἕτερον τι θεῖναι ἀνθ' οὗτου ἀν' ἀλήθ' διαχωροῦνται δὲ ποιεῖν τοὺς προέδρους περὶ τούτων τῶν νόμων, πρῶτον μὲν περὶ τοῦ κειμένου, εἰ δοκεῖ ἀνεπιτήδειος εἶναι τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων ἢ οὐ· εἶπειτα περὶ τοῦ θεσμένου. Ὀπίστερον δ' ἂν χειροτονήσωσιν οἱ νομοθέται, τοῦτον κύριον εἶναι· ἐναντίον δὲ νόμον μὴ εἶναι τῶν νόμων τῶν κειμένων μηδὲν. Ἐάν δὲ τις λύσαι τινὰ τῶν νόμων τῶν κειμένων, ἕτερον ἀντιθῆ μὴ ἐπιτήδειον τῷ Ἀθηναίῳ δήμῳ, ἢ ἐναντίον τῶν κειμένων, τὰς γραφὰς εἶναι κατ' αὐτόν κατὰ τὸν νόμον, ὅς κείται, ἐάν τις μὴ ἐπιτήδειον θῆ νόμον.

(2) Τὴν ἡγεμονίαν δικαστηρίου ὁ Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Κτησιφάντους ὀρίζει οὕτως· «Ἄλλα πρὸς ἄλλους ἐλαγχάνοντο δικαί, τὰ δὲ ἐπενεχθείσας αἱ ἀρχαὶ κατὰ τὸν αὐτὸν ἐκάστη νόμον εἰσῆγον εἰς δικαστήριον, ἢ γομμένη κ' αἰ προσέσωσα, οἷον πρὸς μὲν τὸν ἀργοντα αἱ τῶν ὄρνων καὶ ἐπικληθῶν, πρὸς δὲ τὸν βασιλεῖα αἱ τῆς ἀσθείας, πρὸς δὲ τὸν πολέμαρχον τοῦ ἀποστασίου τε καὶ ἀπροστασίου, πρὸς δὲ τοὺς θερμοθέτας αἱ τῆς ζηνίας τε καὶ ἀμφοτερείας καὶ σοκοφαντίας καὶ δώρων καὶ ψευδεγγραφῆς καὶ ὑβρείας καὶ μοιχείας καὶ βουλιύσεως καὶ ἄλλων».

γόντα αὐτὸν πολίτην κολαστέον. Ἐν τῇ εὐρύ-
 ττη τάτῃ τῆς σφρακσίας ἀπαντᾷ ἡ γραφὴ
 αὐτῆ ἐπὶ Δημοσθένους. Ὁ εἰσηγητὴς λοιπὸν
 νόμου τίνος ἢ ψήφισματος καὶ μετὰ τὴν κατὰ
 τύπου συζήτησιν καὶ ψήφισιν αὐτοῦ ὑπέκειτο
 τῇ κατηγορίᾳ ταύτῃ οὐ μόνον ἐπὶ τῇ ἐνδεχο-
 μένῃ ἑλλείψει τῶν ἀπαιτούμενων κατὰ τὴν
 εἰσαγωγὴν καὶ ψήφισιν τοῦ νόμου διατυπώ-
 σεων, ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς ἐπὶ τῇ μὴ ἀνυσσικότητι
 αὐτοῦ. Κηρυττομένου δὲ τοῦ κατηγορουμένου
 ἐνόχου, ἡ ποινὴ δὲν διεγράφετο ἀκριβῶς ἐν τῷ
 νόμῳ, ποικίλλουσα κατὰ τὰς περιστάσεις, διότι
 ἡ κατηγορία αὕτη ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν ἐκεί-
 νων, ἐν αἷς, μετὰ τὴν περὶ τῆς ἐνοχῆς ἐτυμολο-
 γίαν, προϋετίετο μέτρον τι ποινῆς παρ' ἑκα-
 τέρου τῶν διαδίκων, τοῦ τε κατηγοροῦ δὴλ.
 καὶ τοῦ κατηγορουμένου, ἀποκειμένης τῆς ἐκ-
 λογῆς ἐνὸς ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ δικαστήριον, ἀνευ
 ὅμων ἢ ἐλαχίστης τροποποιήσεως. Οὕτω δὲ
 ἐν αὐτῷ τῷ συμφέροντι τοῦ κατηγορουμένου
 ἔκειτο ὅπως προτείνη μέτρον τι ποινῆς ἀνάλο-
 γον, δυνάμενον νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν γνώμην
 τῶν δικαστῶν καὶ μὴ ἐξαναγκάζον ἐπομένως
 αὐτοὺς νὰ προτιμήσωσι τὴν συνήθως αὐστηρο-
 τέραν τοῦ κατηγοροῦ πρότασιν. Κηρυσσομένου
 δὲ τοῦ κατηγορουμένου ἀθώου, ὁ κατήγορος
 προσετιμᾶτο (ὡς καὶ ἐν ἄλλαις περιπτώσεσι)
 δρχαμαὶ χιλιάσι, δσάκις μὴ μετελάγγχανεν
 οὐδὲ τὸν πέμπτον τῶν ψήφων. Σημειωτέον
 ὅμως ὅτι ἡ ποινικὴ τῶν εἰσαγαγόντων τὸ νέον
 παράνομον ψήφισμα εὐθύνῃ δὲν διήρκει πέρα
 τοῦ ἐνικυτοῦ, μετὰ δὲ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρο-
 νικοῦ τούτου διαστήματος τὸ δικαστήριον πε-
 ριωρίζετο μόνον εἰς τὴν ἐπικύρωσιν ἢ καταψή-
 φισιν τοῦ νόμου, ἣτις καὶ μόνη ἰσοδυναμεῖ
ipso facto πρὸς ῥητὴν αὐτοῦ κατάρτησιν.

Ἡ κατηγορία αὕτη ἤδύνατο ἐγερθῆναι ἢ
 πρὸ τῆς ὀριστικῆς τοῦ νόμου ἐκδόσεως, (ὡς λ.
 χ. ἐπὶ ἀπλοῦ ψήφισματος μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς
 Βουλῆς ψήφισιν, ἢ ἐπὶ νόμου μετὰ τὴν ὑπὸ
 τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου κύρωσιν καὶ πρὶν ἢ
 οὗτος ὑποβληθῇ τοῖς νομοθέταις), ἢ μετὰ τὴν
 τελείαν καὶ ὀριστικὴν διὰ τῆς ἐτυμολογίας τῶν
 νομοθετῶν ἐκδοσιν αὐτοῦ. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώ-
 τῃ περιπτώσει προδήλως ἡ κατηγορία ἀνετέλε-
 λε τὴν περιετέω τὴν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ
 νόμου ἀναγκαίαν διατυπώσεων πρόδοσιν, ἐν
 δὲ τῇ δευτέρᾳ συνεπήγετο τὴν καταψήφισιν
 αὐτοῦ.

Ἀποσκοποῦντες δ' ἤδη εἰς πάσας τὰς τὴν
 γραφὴν ταύτην ρυθμιζούσας διατυπώσεις, εὐ-
 χερῶς διορώμεν τὸ ἐν αὐταῖς διήκον συντηρη-

τικὸν πνεῦμα, δι' οὗ ἐσκοπεῖτο ἡ ἀποτροπὴ
 πάσης διὰ νέας προτάσεως μερικτῆς ἢ καθολι-
 κῆς τῶν καθεστώτων θεσμῶν ἀλλοιώσεως. Οὕ-
 τως, ὅπως πρῶτασι τις ἐφέρετο σκοποῦσα
 τὴν κατάρτησιν οἰοῦντοτε νόμου, πρὸς ὑπε-
 ράσπισιν αὐτοῦ, οὕτως προσβαλλομένου, ἐξε-
 λέγοντο *συνήγοροι*, ἐπὶ τούτῳ μισθοῦμενοι
 ὑπὸ τῆς πόλεως, ἦτις βεβαίως τὸ σοφάρην
 τοῦτο ἔργον δὲν ἠδύνατο νὰ καταλείπη εἰς τὸν
 λόγον τοῦ πρώτου τυχόντος ῥήτορος, ἀνάλαμ-
 βάνοντος αὐτὸ δωρεάν. Οἱ προσυλακτικοὶ οὗ-
 τοι περιορισμοὶ δι' ὧν ὁ Ἀθηναῖος νομοθέτης
 ἐνέκρινε νὰ περιβάλλῃ τὴν πᾶσι τοῖς ἐπιτίμοις
 πολίταις ἐπιτερομένην ἀπόλυτον περὶ τὴν τῶν
 νόμων εἰσηγήσιν ἐλευθερίαν, περιέστελλον βε-
 βαίως οὐσιωδῶς τὰς ἐκ τῆς περὶ τὴν χρῆσιν
 τοῦ δικαίουματος τούτου ἀκολασίας δυνάμενας
 νὰ προκύψωσι δυσχερέστεως συνεπείας, διευκο-
 λύνοντες δὲ προσέτι καὶ τὸ ἔργον τῶν δικα-
 στῶν, καλοῦμενων νὰ ἐφαρμοῶσιν τὸν νόμον ἐν
 εἰδικαῖς περιπτώσεσιν, ἀπῆλλαττον αὐτοὺς τῶν
 εὐνοσῶν δυσχερειῶν, εἰς ἃς ἡ ὑπὸ τῶν διαδίκων
 προσαγωγὴ νόμων ἀντιφατικῶν ἤθελε βε-
 βαίως ἐμβάλλει αὐτοὺς. Ἐν τοῖς νεώτεροις εὐ-
 νομουμένοις ἔθνεσι. καὶ ἐν αὐτοῖς ἐτι τοῖς ἐπὶ
 τὸ δημοκρατικώτερον συγκεροτημένοις, οἱ νό-
 μοι καταρτίζονται ὑπὸ προσώπων ἢ πολυμελῶν
 σωματείων αἰρετῶν, ἀλλ' ὑπὸ ὄρους ὅλων τῶν
 ἐν ταῖς πολιταῖς τῆς ἀρχιότητος διαφερόν-
 τας καὶ ἐξαγκνίζοντας ὀλοσχερῶς τὴν τῷ πρώ-
 τῳ εἰσηγησάμενῳ νέον τινὰ νόμον παρεπομένην
 εὐθύνῃ. Κατὰ τὸν νεώτερον λοιπὸν δημόσιον
 τῆς Εὐρώπης βίον ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία περὶ
 τὴν κατάρτησιν τῶν νόμων ἡ ἐξέλιπε σχεδὸν
 ὀλοσχερῶς ἢ ἀσκέι ἐπιρροὴν λίαν ἀσήμενον,
 ἢ δὲ ἐφαρμογὴ τῶν καθ' ὅλους τοὺς ἀπαιτου-
 μένους τύπους ἐκδεδομένων νόμων ἀνατίθεται
 εἰς δικαστικὰ σωματεία διαρκῆ, ἀσκούντα προ-
 σωπικὴν τινα δικαιοδοσίαν κατὰ τὸ μέλλον ἢ
 ἦττον ἀπὸ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ανεάρ-
 τητον, καὶ ἐρμηνεύοντα προσπκόντως τὸ κεί-
 μενον τῶν ἐντυγχάνοντων ἀντιφατικῶν νόμων
 ὥστε νὰ διατηρῆται ἀμυαία καὶ συνεχῆς ἡ λο-
 γικὴ τῆς δικαστικῆς παραδόσεως ἀνάπτυξις.
 Ἐν Ἀθῆναις ὅμως οὐδαμῶς ἐνόηον τὸ πάλαι ὅτι
 ὁ εἰσηγηόμενος νέον τινὰ νόμον ἢ ψήφισμα, ὁ
 παραπείσας τὴν Βουλὴν ἢ τὸν Δῆμον εἰς ἐπι-
 ψήφισιν αὐτῶν, δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ γεγονότος
 ἐμψένειζεν ὀλοσχερῶς τὴν ἰδίαν προσωπικὴν
 εὐθύνῃν, ἐν ἣ πρώτασι τυχὸν ἀπεδεικνύετο
 ὡς παρὰ τοὺς καθεστώτας νόμους γενομένη
 ἀλλ' ἐθεώρων αὐτὸν ὡς ἐξαπατήσαντα τὸν Δῆ-

μον ἢ τὴν Βουλὴν διὰ τῆς ἀποκρύψεως γενομένων, σχέσιν ἔχόντων πρὸς τὴν παρ' αὐτοῦ εἰσαγομένῃ πρότασίν του, ἅπερ ἐγίνωσκεν ἢ ὄφειλε καὶ ἠδύνατο τὰ γινώσκει.

Καὶ τοῖς δὲ διὰ τῶν ἀνωτέρω σκέψεων ἐζηγείται ἀρκούντως ἡ εἰσαγωγή τῆς *Γραφῆς* ταύτης κατὰ τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς ἐνοιαν καὶ ἔκτασιν, δυσερμηνευτος ὅμως ἀποβαίνει ἡ βραδύτερον, προϊούσης τῆς διακθορᾶς, ἐπελήθουσα κατὰ χρεῖσιν αὐτῆς, περιλαβούσης ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτης αὐτῆς περιόδῳ καὶ περιπτώσεσι ὅλους ἄλλοτριας. Πρὸς ἐνδειξὴν δὲ τῶν ὑπερβαλλουσῶν τούτων τῆς γραφῆς ταύτης διαστάσεων, ἀναμνησθῶμεν τοῦ κατὰ Κτισσιφῶντος λόγου τοῦ Λαίχιου, δι' οὗ ὁ δεινὸς ῥήτωρ κατηγορεῖ τοῦ πολίτου ἐκείνου, ὃς προτεινάντος τῷ δήμῳ ἵν' ἀπονείμῃ ἐν ὠρισμέναις περιστάσει τῷ Δημοσθένει στέφανον πρὶν ἢ ὁ τελευταῖος οὗτος δώσῃ εὐθύνας τῶν αὐτῷ πεπραγμένων κατὰ τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων. Πειράται λοιπὸν κατὰ πρῶτον ὁ ῥήτωρ νὰ καταδείξῃ τὸ παράνομον τῆς προτάσεως—καὶ ἐνταῦθα βεβαιώσας ἐστὶν ἡ θεμέλιος τῆς κατηγορίας βᾶσις—, εἰτ' ἀποδεικνύει διὰ τῆς Θαυμισίας αὐτοῦ δημογραφίας ὅτι ὁ Δημοσθένης ἦν ὡς ἰδιώτης μὲν εὐτελής καὶ ἄναδρὸς, ὡς δημοσίος δ' ἀνὴρ κινδυνώδης καὶ τῶν μεγίστων τῆ πόλεως κακῶν αἰτίος· κατὰ συνέπειαν (ἐὰν παραδεχθῶμεν τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ὡς ἀληθές) ὁ Κτισσιφῶν εἴχεν ἀπατήσῃ τὸν δῆμον κατὰ τρόπον, διὰ δύο λόγους· ἐπιβουρηντικόν· πρῶτον ὡς προτεινὰς ἀμοιβὴν ὑπὸ περιστάσει ὅλους τῶ νόμῳ ἀντικειμένους καὶ εἶτα ὡς προτεινὰς αὐτὴν ὑπὲρ ἀνθρώπου ἀναξίου. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω λοιπὸν περὶ τοῦ ἀρχικοῦ τῆς γραφῆς παραρτήματος σκοποῦ καὶ λόγου (*ratio legis*), τὸ πρῶτον μόνον ἐπιχείρημα (ὅτι ὁ Κτισσιφῶν ἐποιήσατο πρότασιν στεφάνου ὑπὸ περιστάσει ἀντικειμένου τῷ νόμῳ) ἀνήκει εἰς τὴν οὐσίαν τῆς γραφῆς παραρτήματος· τὸ δὲ δεύτερον, αὐστηρῶς ἐξετάζομενον, διολισθιζίνει τῆς δικαιοδοσίας τοῦ νόμου τούτου καὶ ἐξηγείται μόνον ἐκ τῶν ὑπερβολικῶν διαστάσεων, εἰς ἃς ἐξώθησε τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ἡ σφοδρὰ τῶν κομμάτων ἐμπάθεια, ἣτις ἐστὶ μὲν ἀχώριστος ἀπὸ τῆς ἐνασχέσεως ἐλευθέρου πολιτικοῦ βίου, ἀλλ' ἐν Ἀθήναις ἐξεδηλοῦτο μετὰ μεγίστης βιαιότητος· Ὅτι λοιπὸν εὗρεται ἐποιοῦντο ἐν Ἀθήναις χρῆσιν τῆς κατηγορίας ταύτης, ὡς ὑποτροφύσης εἴπερ τι καὶ ἄλλο μέτρον τὴν δίκην τῶν κομμάτων, καὶ ὅτι μάλιστα κατεχρήσαντο αὐτῆς, ἐστὶν ἱστορικῶς ἀναμφισβήτητον, ἀλλὰ

καὶ τοῖς πιθανώτατα ὁ θεσμὸς οὗτος ἀπέτερεται ἀπὸ τῆς προτάσεως νέων νόμων πολιτὰς ἀπείρους καὶ ἀτόλους. μήπω εἰσθότας νὰ ἵστανται ἀκράδαντοι ἐν τῇ δίκῃ τοῦ πολιτικοῦ βίου, δὲν ἐπήνεγκεν ἡμῶς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα καὶ ἐπὶ τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος τὰ πολιτικὰ πρακτόντων ῥητόρων, οἵτινες ἤσχημένοι περὶ τοὺς πολιτικούς ἀγῶνας, καὶ οὐδόλως πτοοῦμενοι ὑπὸ τῶν θυελλῶν τῆς Ἀγορᾶς, ἠδύνατο συγχρόνως νὰ βολιδοσκοπῶσιν ἐκάστοτε τὰς διαβάσεις τοῦ δήμου καὶ ἐλπίζουσιν ἐπομένως ἐπὶ τὴν ὑποστήριξιν ὁμάδος τινὸς φίλων καὶ ὁμοφρόνων. Πλείστοι δὲ ῥήτορες κατηγγέλλθησαν διὰ τῆς γραφῆς ταύτης· πολὺ λάκις καὶ ἠθωώθησαν. Ἀλλ' ὡς πᾶν ἔρῳς παρατηρεῖ ὁ πολλὸς Γρότιος, τὸ δὲ ῥήτιστον τῆς καταχρήσεως τοῦ δικαιώματος τούτου ἀποτέλεσμα ἦν ὅτι ἐνίσχυε καὶ τῦξανε τὴν πικρίαν τῶν προσωπικῶν ἀντεγκλήσεων, τὴν διήκουσαν κατὰ μέγα μέρος τῆς Ἀττικῆς ἐγγλωττίας καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς εὐγενεστάτοις καὶ καλλίστοις μνημείοις αὐτῆς, διὰ δὲ τῆς ἐν πάσῃ συζητήσει νόμου τινὸς ἢ ψηφίσματος παρεμβολῆς ἀποστροφῆς τινος βιαιοτάτης κατ' αὐτοῦ τοῦ προσώπου τοῦ εἰρηγητοῦ ἔπειτα νὰ μεταβάλῃ λόγους καθαρὰς συμβουλευτικῶς εἰς ἐμπροσθέντας προσωπικὰς ἀντεγκλήσεις.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐκ τῆς καταχρήσεως τοῦ θεσμοῦ τούτου συνεπειῶν· πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τῶν ἐπὶ τοῦ θεσμοῦ τούτου ὁποῦσιν ἐκτενῶς ἐξηγούμεν, δεῶν νὰ ἐπισημειώσωμεν ὅτι οὐχὶ ἱερῶν ἐχρῶντο αὐτῷ καὶ μετὰ τὴν πάροδον τοῦ ἐνιαυσίου χρόνου τῆς εὐθύνης τοῦ εἰσηγητοῦ, ὅπως δηλ. ἡ κατηγορία ἀπνυθίνετο ἅπῳς καὶ μόνον κατὰ τοῦ νόμου· Ἐὰν λοιπὸν ὁ ῥήτωρ τῆς καταγγελίας ταύτης ἐτύγχανεν ἐτυμηγορίας καταπρακτικῆς, ἐπῆρχετο ἡ κατάρξις τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος νόμου ἢ ψηφίσματος ἄνευ νέας προτάσεως καὶ ἀντικαταστάσεως ἑτέρου· (τοῦθ' ὅπερ ἀπητήτετο, εἰ οὐχὶ κατ' ἀνάγκην ἀπαράιτητον, ἀλλὰ γε κατ' ἔθιμον, ἐὰν ἐξῆται τὴν κατάρξιν τοῦ νόμου τούτου ἐνώπιον τῶν νομοθετῶν.)

Περαιόντες τὰς ἐπὶ τοῦ νόμου τούτου παρατηρήσεις, δεῶν νὰ μνημονευσώμεν καὶ διατάξεως τινὸς πρὸς Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ ἀπαντήσεως καθ' ἣν «ὁ τρις ἡλωκὸς περὶ νόμων γίνεταί τιμος κωλυόμενος ὑπὸ τῶν νόμων συμβουλευείν,» ἡ τριπλῆ τούτέστιν ἐπὶ τὸ ἀδικημα τοῦτο ὑποτροπὴ συνεπέγη τὴν ἀτιμίαν (1).

(1) Διοδώρ. Σικελιώτ. XVIII, 18.

5) Γραφή παραπροσειάς.

Ἐγειρομένη κατὰ τοῦ αὐτοβούλου πρεσβευομένου ἄνευ δηλ. χειροτονίας τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, ἢ κατὰ τοῦ ὑπερβαίνοντος τὰς τῆς πόλεως ὁδηγίας πρεσβευτοῦ. Ὁ ἐν τῇ γραφῇ ταύτῃ ἀλοῦς ἐξημιούτω θανάτῳ ἢ ὑπερόγκῳ προσίμοι. Γνωστὸν τοῖς πᾶσιν ἐστὶν ὅτι μία τῶν δεινῶν παρανομιῶν, δι' ἃς ἐν τῷ περὶ *Παραπροσειάς* φλογερωτάτῳ λόγῳ αὐτοῦ καταγγέλλει τὸν Αἰσχίνην ὁ ὕπκατος τῶν βητόρων, ἐστὶ καὶ ὅτι «ὁ σοφὸς καὶ δεινὸς οὐτοσί καὶ εὐφρωνος «οὔτε βουλῆς, οὔτε δήμου χειροτονήσαντος «αὐτὸν ὦζετο πρεσβεύων. . . . οὔτε τὴν ἀρ- «ρωστίαν ὑπολογισάμενος, οὐθ' ὅτι πρεσβευτῆς «ἄλλος ἤρητο ἀνθ' αὐτοῦ, οὐθ' ὅτι τῶν τοιού- «των ὁ νόμος θάνατον τὴν ζυμίαν εἶναι κε- «λεύει.» (1)

6) Ἀδικίον Γραφή.

Τὸ ὄνομα τῆς γραφῆς ταύτης ἀπαντᾷ μόνον παρὰ τοῖς Γραμματικαῖς Σουῖδα, Ἀρποκρατίωνι καὶ Ἰουαίῳ, οἵτινες ὅμως δὲν ὀρίζουσιν ἀκριβῶς ἐπὶ τίνων ἀδικημάτων προσκρημύζετο Ἰσως διὰ τοῦ ὅρου τούτου ἤθελον νὰ συμπᾶνωσι πᾶσας τὰς ἀγωγάς, τὰς τεινοῦσας εἰς ἐπανάρθωσιν τῶν εἰς τὴν πολιτείαν γενομένων ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν ζημιῶν καὶ οὐχὶ ἰδιόζουσαν τινα ἀγωγήν.

7) Γραφή δώρων ἢ δωροδοκίας. (2)

Περὶ ταύτης νόμος σωζόμενος παρὰ Δημοθένη (3) ὠρίζεν, «ἔαν τις Ἀθηναίων ἐλάμ- «θανε παρὰ τινος ἢ αὐτὸς ἐδίδου ἐτέρῳ, ἢ διέ- «σφαιρέ τινας ἐπαγγελλόμενος ἐπὶ βλάβῃ τοῦ «δήμου καὶ ἰδίῃ τινὸς τῶν πολιτῶν, τράπω ἢ «μηχανῇ ἠτινοῦν, ἀτιμίαν αὐτῷ τε καὶ τοῖς «ἐαυτοῦ πασι καὶ δῆμοισιν τῆς οὐσίας», κατ' ἄλλην δὲ τοῦ αὐτοῦ ῥήτορος μαρτυρίαν, ἐνεγράφοτον προσέτι τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν δημοσίαις στήλαις πρὸς κοινὴν θέαν. (4)

Καὶ ἡ μὲν δώρων γραφή ἤγειροτο κατὰ τοῦ ἐπὶ δώροις δικιάσαντος ἢ δὲ γραφῇ δεκαμισοῦ κατὰ τοῦ διαφθείραντος (1) Σμειωτέων ὅμως ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ ἀδικήματος τούτου ἐπιβαλλομένη ποινὴ ἐποικίλλε, καθισταμένη ἐστὶν ὅτι βραρυτέρη, ὡς ὁπόταν ὁ τὰ δῶρα λαβῶν εἴληφε ταῦτα παρὰ τοῦ ξένου Ὡτῶ λ. χ. ὁ Δημοσθένης κατηγορηθεὶς ὡς δῶρα παρὰ τοῦ Ἀρχάλου λαβῶν καὶ ἀλοῦς ἐξημιόθη πενήτηκοντα ταλάντοις, φυροδικήσας δὲ οἰκτρῶς τὸν βίον ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων βραθυμίδων τοῦ ἐν Καλυρῆ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος κατέστρεψε. (2) Κατεγινώσκειτο ὅμως ἐπὶ ἤτονος σπουδαϊότητος περιπτώσεων καὶ ἐλαφροτέρη ποινῇ, ἢ τοῦ δεκαπλοῦ τῆς ἀξίας τοῦ ἐξ ἀρχῆς λήμματος, ὅπως μὴ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Δεινάρχου, λυσιτελής ἢ τοῖς τούτο τολμῶσι ποιεῖν. (3)

8). Γραφή ξενίας.

Κατὰ τὸν Φώτιον ξενίας γραφῆ ἐστὶν, ἔάν τις κατηγορηθῆται ξένος εἶναι (4), ἐχθροὶ δηλ. κατὰ τοῦ ξένου τοῦ σφετεριζομένου πολίτου δικαιοῦμχα. Γνωστὸν ὅτι διὰ νόμου αὐστηρῶς ἀπιγορεύετο ἐν Ἀθῆναις ἡ συνοίκησης ἀστοῦ μετὰ ξένου, καὶ πολιτεῖος μετὰ μὴ Ἀθηναίου ἢ τῆς δικαζέως, λοιπὸν ταύτης παράβασις ἐδίδου χῶρον εἰς καταδίωξιν διὰ τῆς γραφῆς ταύτης. Ἐν τῷ κατὰ Νεαίρας λόγῳ τοῦ Δημοσθένους εὐρίσκομεν τοὺς κάτωθι παρατιθεμένους δύο νόμους, δι' αὐστηροτάτων κολάζοντα, τὸ ἀδικημα τούτο ποινῶν. «Ἐάν δὲ ξένος ἀστῆ συνοικῇ τέχνη ἢ μηχανῇ ἠτι- νιοῦν (ὥστε, ὡς βλέπομεν ἐν τῷ νόμῳ τούτῳ, ἀπιγορεύετο οὐ μόνον ὁ μετὰ τῶν τοιούτων προσώπων γάμος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ παλλακεία) γραφέσθω πρὸς τοὺς θεσμοθέτας Ἀθηναίων ὁ βουλόμενος, οἷς ἔξεστιν, ἐάν δὲ ἄλλῳ, πεπραχῶν καὶ αὐτὸς καὶ ἡ οὐσία αὐτοῦ καὶ τὸ τρίτον

τας, ὥστε καὶ στηλίτας ποιεῖν. (Δημοσθ. κ. Φιλίπ. Γ'. 122.

(1) Πολυδ. Π, 42

(2) Καλλίας ὁ Ἰπποκίλου ἠγοούμενος τῆς εἰς Περσίαν τῷ 449. π. Χ. πεμφθείσης πρεσβείας πρὸς συνομολόγησιν συνθήκης τινὸς μετὰ τοῦ Ἀρταξέρξου, καὶ περ λαμπρῶν καὶ λίαν συμφέρουσιν τῇ πόλει συνάψας συνθήκην, οὐχ ἤττον κατηγορηθεὶς ὡς δῶρα λαβῶν μοις τοῦ θανάτου ἐξέφυγε, προστατηθεὶς πενήτηκοντα ταλάντοις.

(3) Δεινάρχ. κ. Δημοσθ. § 60.

(4) Φωτίου Λεξικ. σελ. 674, 8.

(1) Δημοσθ. περὶ Παραπροσειδ. § 126.

(2) Ὁ Ἀρποκρατίων ὀρίζει τὸ ἀδικημα τούτο ὡς ἔπεται: Ὅποτε τις αἰτίαν ἔχοι τῶν πολιτευομένων δῶρα λαβεῖν, τὸ ἔγκλημα τὸ κατ' αὐτοῦ διχῶς λέγεται, δωροδοκία τε καὶ δώρων γραφή.

(3) Δημοσθ. κ. Μειδ. 552.

(4) Κολάζειν οὕτω καὶ τιμωρεῖν τοὺς δωροδοκοῦν-

ἔστω τοῦ ἐλόντος, ἔστω δὲ καὶ ἕν ἢ ζένη τῷ ἀσπῶ συνοικῆ κατὰ ταῦτά. Καὶ ὁ συνοικῶν τῇ ζένη τῇ ἀλόυσῃ ὀφείλετο χιλίας δραχμὰς (1)· ὁ δὲ ἕτερος νόμος· ἔχει οὕτως. «Ἐάν δέ τις ἐκδῶ ζένην γυναῖκα ἀνδρὶ Ἀθηναίῳ, ὡς ἑαυτῷ προσήκουσαν, ἄτιμος ἔστω καὶ ἡ οὐσία αὐτοῦ δημοσία ἔστω, καὶ τοῦ ἐλόντος τὸ τρίτον μέρος· γραφῆσθαι δὲ πρὸς τοὺς θερμοθέτας οἷς ἔξεστι, καθάπερ τῆς ζηνίας» (2).

Ἡ ἀστυρὰ αὕτη ἀπαιγόμενος λόγον ἔχουσα τὴν ἀπὸ τῶν κληρονομικῶν ἱερῶν καὶ τῶν φρατριῶν τῆς Ἀττικῆς ἀποκόλυσιν τῶν ζένων, δὲν φρίνεται ἐφαρμοσθεῖσα λίαν αὐτῆρῳ, βραδύτερον μάλιστα ἐπὶ τῆς ναυτικῆς καὶ ἐμπορικῆς τῆς Πόλεως ἀμρῆς, ὅπότε ἡ μετὰ τῶν ζένων ἐπιμιξία μεγάλης εἶχεν ἀναπτύχθῃ. πλείστοι δὲ πολίται ἕνεκα τῆς ναυτικῆς ἢ τῶν ἐμπορικῶν αὐτῶν συμφερόντων ἐγκαθίσταντο ἐν ζένας ἡρώας. Γινώσκουμεν τοῦλάχιστον ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι πολίται τὴν ἐπιφανεστάτων, οἷος ὁ Μιλιτιάδης, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Κόνων ἐνυμφεύθησαν ζένας, οἱ δὲ γάμοι αὐτῶν ἦσαν ἐγκυροί. Ξένων δ' ἐπίσης ἔγημε καὶ Γύλων ὁ Ἀθηναῖος. εἰς τῆς ἕτερε Κλεοβούλην, τὴν μητέρα τοῦ Δημοσθένους.

9) Γραφὴ Δωροξενίας.

Χωροῦσα κατὰ τῶν δόντων δῶρα ἵνα φύγωσιν ἀγῶνα ζενίας. Καθ' Ἀρποκρατίωνα ἐξῆν πάλιν τῷ βουλομένῳ γράψασθαι τοὺς ἀποφυγόντας τὴν καταδικνῆ, ἕάν μὴ ἐφρίνοντο δικαίως τὸ πρῶτον ἀποφυγόντες αὐτὴν (3).

40). Γραφὴ ἀλογοῦ.

Ἐν Ἀθήναις οἱ χρήματα διαχειριζόμενοι δημοσία ὑπέειχον μετὰ τὸ τῆς διαχειρίσεως πέρας εὐθύναι. Πρὸς ἀκριβεστέρην δὲ τῆς διατάξεως ταύτης ἐκτέλεσιν ἀπήτουν παρὰ τινων λειτουργῶν, καθ' ἣν σιγμῆν ἀνελάμβανον τὰ ἑαυτῶν καθήκοντα, πανηγυρικὴν ὑπόσχεσιν, ἔστιν ὅτε δὲ ἔσορον, ὅτι ἤθελον ἐκπληρῶσαι πιστῶς τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι δὲν φαίνονται δευθρόντες λίαν ἀστυρῶι περὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως ταύτης, ὡς τοῦλάχιστον δυνάμεθα κρίναι ἐκ τινων γεγενομένων (4). Ἐν

τούτοις ὁ μὴ προθυμούμενος, τοῦλάχιστον κατὰ τύπου· νὰ συμμορφωθῆ πρὸς τὴν διάταξιν ταύτην, ὑπέκειτο δημοσίᾳ τινὶ κατηγορίᾳ, τῇ ἀλογοῦ γραφῆ, δι' ἣν ἀρμόδιοι ἦσαν οἱ λογισταί, ἐπιβάλλοντες κατὰ τὸ ἐνόχου ὡς ποινὴν τὴν ἀτιμίαν σὺν τῇ ἀποστερήσει τοῦ δικαίωματος τοῦ μετελθεῖν τοῦ λοιποῦ ἀξιώματι τῶν δημόσιον, τοῦ λαβεῖν ποτε παρὰ τῆς πόλεως στέφανον, τοῦ διατιθέσθαι τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν διὰ διαθήκης ἢ τοῦ δωρεῖσθαι ταῦτην τοῖς θεοῖς (4).

11). Ἡ ἀργάγου μετὰ λίαν γραφῆ.

Ἐπαγομένη τῇ ἡγεμονίᾳ τῶν θεσμοθετῶν ἡγείρετο κατὰ τὸ λάθρα μεταλλευόμενον μεταλλεῖν τι (2). Κατὰ τοὺς κειμένους τῆς πόλεως νόμους ὁ μεταλλεύμενος πολίτης εἰσέφερεν ἑτησίως ποσότητά τινα ἀνταλογοῦσαν πρὸς τὸ 24ον τοῦ προτόντος τῆς μεταλλεύσεως. Τὴν ἐξασφάλισιν δὲ τῆς εἰσπράξεως τοῦ φόρου τούτου σκοπῶν ὁ Ἀθηναῖος νομοθέτης ἐπέβαλλε παντὶ μεταλλευόμενῳ πολίτῃ διακήρυξιν προκαταρκτικὴν κατὰ πᾶσαν ἑνάρξιν νέας τινὸς μεταλλευτικῆς ἐργασίας, ὁ δὲ μὴ συμμορφούμενος τῇ διατάξει ταύτῃ ὑπέκειτο τῇ προκειμένῃ κατηγορίᾳ. Ὁ Ὑπερίδης ἐν τῷ ὑπὲρ Εὐξενίππου § 32, ὑπαινίσσεται δίκην κινήσειαν κατὰ πολιτῶν, οἵτινες ἐπιούρησαν ἐξ ἀναπογράφων μετὰ λίαν, χωρὶς δηλ. νὰ δηλώσωσι τὰ ἑαυτῶν μετὰ λίαν.

12). Ἀργαρίου γραφῆ.

Προσέκουσα καὶ αὕτη τῇ ἡγεμονίᾳ τῶν θεσμοθετῶν (3), οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ δὲν συμφωνοῦσιν ἀκριβῶς περὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς γραφῆς ταύτης· οὕτως ὁ Πολυδεύκης, ὁ Ἀρποκρατίων, ὁ Σουίδης καὶ ἕτεροι λέγουσιν ὅτι εἰδίδετο κατὰ τὸν ὀφειλόντων τῶν δημοσίων, ὡν τὸ ὄνομα, ἐγγεγραμμένον κατὰ κανόνα ἐπὶ τῶν δημοσίων καταλόγων, ἐξηλείφετο βραδύτερον, ἄνευ ἐκτίσεως τῆς ὀφειλῆς. Τῇ γνώμῃ ταύτῃ φαίνεται συμφωνοῦν καὶ χωρίον τι τοῦ Δημοσθένους (4). Κατὰ δὲ τὸν Πύσιον τῇ γραφῇ

(1) Αἰσχίν. κ. Κτησιφ. § 24

(2) Ἐργάγου μετὰ λίαν δίκην. Εἴ τις δοκεῖ λάθρα ἐργάσθαι μετὰ λίαν, τὸν μὴ ἀπογραφάμενον ἔξεστι τῷ βουλομένῳ γράψασθαι καὶ ἐλλεγεῖν. (Σουίδας).

(3) Πολυδ. Ὀνομαστικόν. II, 88.

(4) Ἐάν τις τῶν ὀφειλόντων τῷ δημοσίῳ μὴ ἐκ-

(1) Δημοσθ. κ. Νεαίρας. 1350.

(2) Δημοσθ. κ. Νεαίρας. 1363.

(3) Ἀρποκρατ. Λεξικ. ἐν λ. δωροξενία.

(4) Πλουτάρχ. Περικλ. 35.

ταύτη υπέκειτο ὁ ὄφρλιετης ὁ μακραιώτας τὴν ἐγγραφὴν τοῦ ἑαυτοῦ ὀνόματος ἐν τῷ οἰκίῳ πίνακι. Κατ' ἄλλους ἐκινεῖτο κατὰ τῶν ἐγγραφόντων τοὺς μὴ ὄφρλιοντας. Ἄλλ' ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐσημειώσαμεν ἡ πρώτη ἐξήγησις φαίνεται ἡ ὀρθότερα, ὑποστηριζομένη οὐ μόνον ἐξ ἐνὸς τοῦ Δημοσθένους χωρίου, ἀλλ' ἐξ ὀλοκλήρου τῆς κατὰ Θεοκρίνου ἀγορεύσεως αὐτοῦ.

Ἔτι συνεπικραβεύεται ἢν ἡ ἐγγραφὴ τοῦ διαγραφέντος ὀνόματος, λίαν πιθανῶς ὅμως ἐπεβάλλετο καὶ ποινή τις.

13). Γραφὴ κομίσματος διαθορᾶς.

Ζημίαν ἔχουσα τὸν θάνατον (1).

14). Ἀνδραποδισμοῦ γραφὴ.

Ἐχουσα ὡς ποινήν τὸν θάνατον καὶ ἀνακρινομένη ὑπὸ τῶν ἔνδεκα ὁ ἀνδραποδισμὸς ἢν ἐκ τῶν ἀδικημάτων ἐκείνων, καθ' ὧν ἐπετρέπετο ἡ ἔκτακτος τῆς ἀπαγωγῆς διαδικασία, περὶ ἧς ῥηθήσονται τινα περαιτέρω σημειωθέντες δὲ ὅτι ἐν Ἀθήναις διὰ τῆς λέξεως ἀνδραποδιστῆς ἐνόουον δύο τάξεις διακριμένους ἄ) ἐκείνους, οἵτινες καταλαμβάνοντες ἐλευθερον ἄνθρωπον καὶ περιβάλλοντες αὐτὸν δεσμὰ ἐπόλων καὶ δοῦλον, καὶ β') τοὺς ὑπικτίους τῆς κλοπῆς δοῦλον (2). Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ὑπῆρχε καὶ ἕτερα γραφὴ ἀνάλογος, ἡ ἐλευθεροπρασίου.

15). Γραφὴ ἐξαγωγῆς.

Ἐγειρομένη κατὰ τοῦ κυρίου (πατρός ἢ ἐπιτρόπου) τοῦ ἐκδιδόντος ἀσὴν εἰς γάμον μετὰ ζένου.

16). Γραφὴ ἀπροστασίου (3).

Ἐν ταῖς τῶν κατὰ τῆς πολιτείας ἀδικημά-

των γραφαῖς κατατακτέον καὶ τὴν ἀπροστασίου, ἐγειρομένην ἐνώπιον τοῦ πολεμέαρχου κατὰ τοῦ μετοίκου, τοῦ μὴ ἐκπληροῦντος τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπιβαλλομένας αὐτῷ ἰδιαιτέρας ὑποχρεώσεις.

Ἐν τοῖς κατὰ τῆς πολιτείας ἀδικήμασι κατατακτέα καὶ τὰ στρατιωτικά, καθ' ὧν ἐχορηγοῦντο αἱ ἐπόμειαι γραφαί.

17). Γραφὴ ἀστρατείας.

Ἐγειρομένη κατὰ τῶν ἐν τοῖς καταλόγοις καταλεγέντων καὶ μὴ παρόντων, κατὰ δὲ τινα νόμον τοῦ Σόλωνος, σωζόμενον παρὰ Δημοσθένει (1), ἐάν τις ἀπήγετο ἡλικιῶς ἀστρατείας, εἰσῆγον αὐτὸν οἱ ἔνδεκα δέσμιον εἰς τὴν ἡλιαίαν, ἐνθα παντὶ τῷ βουλομένῳ ἐπετρέπετο κατηγορεῖν, ἄλλοθεν δὲ τοῦτο ἐν τῇ δίχῃ, ἐτίμα αὐτὸν ἡ ἡλικία χρηματικῆ ζηνία ἢ ἄλλη ἥτιοισιν ἐπιβαλλομένης δ' αὐτῷ χρηματικῆς ποινῆς ἐφυλάσσετο πάλιν δέσμιος μέχρις ἐκτίσεως αὐτῆς. Τῷ δὲ μὴ τὰς αὐτῷ προστατευόμενας στρατείας ἐστρατευμένῳ, ὡς καὶ τῷ τὴν ἀσπίδα ἀποβόληκῳ, ἀπρηγορεύετο τὸ ἐπ' ἐκκλησίας λέγειν (2).

Ταῖς αὐταῖς τῷ ἀστρατείας ἀλόντι υπέκειντο ζηνίαις καὶ οἱ τὴν ἐν τῷ στρατῷ τάξιν λιπόντες (καθ' ὧν ἡ γραφὴ λιποταξίον) οἱ ἐν τῇ μάχῃ δεῖλοι (καθ' ὧν ἡ γραφὴ δειλίας). οἱ τὴν ναῦν ἐκλιπόντες (καθ' ὧν ἡ γραφὴ λιποναυτίου) (3).

καὶ ἡ τῆς ἐπιτροπῆς. (Ιουλιὸς Πολυδεύσεος ὄνομας. ἐν λ. ἀπροστασίου).

Ἐ τῶν μετοίκων ἕκαστος προστατὴν ἔχει κατὰ νόμον ἓνα τῶν ἀσπίων καὶ δι' αὐτοῦ τό τε μετοίκιον τίθεται κατ' ἔτος καὶ τὰ ἄλλα διοικεῖται· ὅταν οὖν τῆς δοκῶν εἶναι μέτοικος, προστατὴν μὴ ἔχῃ, ἢ μὴ ὄφρ το μετοίκιον ἢ ἀπὸ τοῦ εἶναι φάσκει παρεγγραμμένους εἰς τὴν πολιτείαν, ὁ βουλούμενος δικὴν εἰσάγει πρὸς αὐτόν, ἣ τις λέγεται ἀπροστασίος (Σουίδας).

(1) Ἐάν τις ἀπαχθῆ ἡλικιῶς ἀστρατείας, ὀφείντων αὐτὸν οἱ ἔνδεκα καὶ εἰσαγόντων αὐτὸν εἰς τὴν Ἠλιαίαν. Ἐάν δ' ἄλλῃ τιμᾶτω ἡ ἡλιαία ὅτι χροὶ παθεῖν αὐτὸν ἡ ἀποτίσαι, ἐάν δ' ἀργορίου τιμηθῆ δεδεδωθῆ τῶς ἕως ἄν ἐκτίσῃ (Δημοσθ. κ. Τιμοκρ. 733).

(2) Μὴ λέγειν ἢ τὰς στρατείας μὴ ἐστρατευμένον ὅσα ἂν αὐτῷ προσταχθῶσι, ἢ τὴν ἀσπίδα ἀποβόληκῳ. (Ν. Σόλωνος παρ' Αἰσχίνῃ κ. Τιμάρχου § 29).

(3) Λιποταξίου ἀλῶναι ὅστις οὐκ ἐπεξίργεται μετὰ τῶν ἄλλων στρατοπεδεύμενος, οὐδὲ παρέγει μετὰ τῶν ἄλλων αὐτὸν τάξει. (Λυσίας κ. Ἀλικῆ. 4. § 7). Ὅποσοι λιποῖεν τὴν τάξιν ἢ ἀστρατείας, ἢ δειλίας ἢ ἀναυμαχίου ὄφρλοισιν ἢ τὴν ἀσπίδα ἀποβόλοισιν, οὗτοι

τίσας τὸ ὄφλημα τῆ πόλει ἐξαλειφθῆ, εἶναι κατ' αὐτοῦ τὰς γραφὰς πρὸς τοὺς θεσμοθέτας τοῦ ἀγραφίου (Δημοσθ. κ. Θεοκρίν. 1338).

(1) Δημοσθ. κ. Τιμοκρ. 765.

(2) Λυσίας κατ' Ἀγορατ. § 67 Ἐσοφ. Ἀπομν. 1. 2. § 62. Δημοσθ. κατὰ Φιλίππου Α'. § 47. Πλάτωνος Νόμ. IX, Δ, 438 καὶ XII, 49. Ἰσοκράτ. περὶ Ἀντιδόξ. § 90 καὶ Ἀρποκρατ. ἐν λ. ἀνδραποδιστῆς.

(3) Ἀπροστασίου δὲ κατὰ τῶν οὐ νεμόντων προστατὴν μετοίκων, ἀλλ' αὐτὴ μὲν δημοσία ὡσερ

Εἰς τὴν αὐτὴν ὑπέγετο τὰξιν καὶ ἡ ἀναυμα-
χίου γραμμή, δι' ἣς κατεδίδων τὸν ἀρνούμενον
ὑπερβαίνει ἐν τῷ ῥόλῳ καθ' ἣν περίπτωσιν ὁ
νόμος ἐπέβαλλε τοῦτο ὡς καθήκον, ἰδίως δὲ
τὴν ἐν ναυμαχίᾳ ἀπραξίαν προσήκειν ἢ γραφὴ
αὐτῆ τῆ ἡγεμονίᾳ τῶν στρατηγῶν, κολαζομένη
δι' αἰτίας (1). Ὁ Σουίδας φρονεῖ ὅτι ἡ ποιητὴ
ἐξετείνετο καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς τοῦ ἐνόχου,
ἀλλ' ἡ δόξα αὕτη δὲν φαίνεται ἀκριβής· ἴσως
ἡπατήθη ὁ λεξικογράφος ἀποδοῦς εἰς πάντα τὰ
ἐν § 74 ὑπὸ Ἀνδοκίδου μνημονευσόμενα ἀδι-
κήματα ὅ,τι ὁ ῥήτωρ λέγει ἀποκλειστικῶς περὶ
μόνης τῆς κλοπῆς καὶ διαφθορᾶς. Κατὰ τὸν
Ἀνδοκίδην φαίνεται ὅτι ἡ ποιητὴ δὲν ἐξετείνετο
μέχρι τῆς περιουσίας τοῦ ἐνόχου, ἀλλ' ἡ ἀντί-
θετος δόξα φαίνεται πιθανωτέρα, καθόσον ἐπὶ
δύο ἀναλόγων ἀδικημάτων (λιποταξίου καὶ
δειλίᾳς) ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ τῆς περιουσίας ἢ ποιητὴ
αὕτη παρὰ Λυσίᾳ (2), ἐπομένως δὲν ὑπάρχει
λόγος ἐξαιρέσεως τῆς γραφῆς ἀναυμαχίου.

Ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίαις, διαγορεύει διὰ
ταξίς τις τοῦ Σόλωνος, παρ' Ἀισχίνῃ μνημο-
νευομένη (3), τὸν ἀστράτευτον καὶ τὸν λελοι-
πότεν τὴν τάξιν καὶ τὸν δειλὸν ὁμοίως. «Καὶ
τὸν ἀστράτευτον καὶ τὸν δειλὸν καὶ τὸν λι-
πόντα τὴν τάξιν ἐξῶ τῶν περιρρακτηρίων τῆς
ἀγορᾶς εἰργεῖν καὶ μὴ ἔχιν στεφανοῦσθαι οὐδ'
εἰσιέναι εἰς τὰ ἱερὰ τὰ δημοτελή».

Οἱ λιπονηχῆται ὅμως, κατὰ τὸν Σουίδαν,
φαίνεται ὅτι ἐκολαζόντο αὐστηρότερον, διότι
ἀνεζήτουν αὐτοὺς καὶ ἀπέκοπτον τὰς χεῖρας (4).

Κατὰ δὲ τινὰ τοῦ Λουκιανοῦ μαρτυρίαν (5)

πάντες ἄτιμοι εἰσι τὰ σώματα, τὰ δὲ χρήματα ἔ-
χουσι. (Ἀνδοκίδ., περὶ μυστηρ. § 74).

Λειποννηχίου μὲν ἔχρητο ὁ τὴν ναῦν ἐκλείπων,
ὡσπερ ὁ τὴν τάξιν λιποταξίου, ἀναυμαχίου δὲ ὁ τὴν
ναῦν μὴ λιπών, μὴ μὲν τοὺς ναυμαχίᾳς (Πολυδούκ.
Ἰουμαρτικόν. II, 42).

(1) Γραφὴ ἀναυμαχίου. Εἶδος ἐγκλήματος καὶ
ζημίας, ὡσπερ γὰρ τοῦ μὴ στρατεύεσθαι καὶ τοῦ λι-
πεῖν τὴν τάξιν καὶ τοῦ τὰ ὅπλα ἀποβαλεῖν ζημίαι ἦ-
σαν ὀρισμέναι ἐκ τῶν νόμων, οὕτως καὶ τοῦ μὴ ναυ-
μαχεῖσθαι καὶ τοῦτο τὸ ὄσπλημα ἀναυμαχίου (Σουίδ).

(2) Αὐσίας κ. Ἀλιβ. I. § 9. «ἡδύσθη ἄτιμος·
εἶναι καὶ τὰ κτήματα αὐτοῦ δημευθῆναι».

(3) Αἰσχίν. κ. Κησιφ. § 175—176.

(4) Τοῦς κατὰ τὴν Ἑλλάδα λιποναύτας· γεγονότας
ἀνεζητῆσαι καὶ τὰς χεῖρας ἀποκόψαι πάντων (Σουί-
δας).

(5) Τὸ ὄσπλορον ἦν καὶ ἀνίκανην περιεζῶσθαι
περιτόν ἐν εἰρήνῃ, καὶ πρόσημόν γ' ἔστιν ὅστις ἐν
ᾧσται σιδηροφόρητῳ μὴδὲν δεῦν ἢ ὅπλα ἐξενέγκω εἰς
τὸ ὄσπλορον. (Λουκ. Ἀναχαρσ. 34).

προσετιμᾶτο καὶ ὁ ἐν ᾧσται σιδηροφόρων, μὴ
ἐπιτρέπομένου, ὡς περιτοῦ, τοῦ ἐν εἰρήνῃ ὄ-
σπλορον καὶ ἀνίκανην περιεζῶσθαι.

18). Γραφὴ ἀσεβείας.

Λίαν αὐστηραὶ ἦσαν αἱ ἐπὶ τῶν κατὰ τῆς
θρησκείας ἀδικημάτων ποιναὶ, διότι ὡς γνω-
στόν, οἱ Ἕλληνας ἐσημνύνοντο ἐπὶ τῆ εὐσεβείᾳ
αὐτῶν. Ἐν ταῖς βαρυτέραις τῶν ἀδικημάτων
τούτων περιπτώσεσι ποινὴ κατεγινώσκετο ὁ
θάνατος καὶ ἡ δήμευσις τῆς οὐσίας τοῦ ἀσε-
βήσαντος, ἐν δὲ ταῖς Ἀττικαῖς στήλαις, ταῖς
ἐν Ἐλευσίνῃ, ἐγράφησαν, κατὰ τὸν Πολυδού-
κην (1) τὰ τῶν πρὸς τὴν Δήμητρα καὶ Περσε-
φόνην ἀσεβησάντων δημοσίᾳ πραθέντα. Ἄλλ' ὁ
ὄρισμός τῶν ἀδικημάτων τούτων οὐκ ἦν λίαν
σφῆς καὶ ἐξηκριβωμένος, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἡ-
δύνατο νὰ ὑπάχθῃσι καὶ γεγονότα μηδεμίαν
σπουδαίαν τῆς θρησκείας ἐξέβριτιν ἐνέχον-
τα (2). Ἐκ δὲ τῆς ἀοριστίας ταύτης προήρ-
χεται καὶ ἡ περὶ τὰς ποινὰς ποικιλία ἢ βαρυ-
τέρα ὅμως καὶ σφοδρωτέρα τῆς ἀσεβείας περι-
πτώσεσι ἢ ἡ τῶν πατρῶων θεῶν ἄρνησις, ὁ ἀ-
κρωτηριασμός τῶν ἀγαλμάτων αὐτῶν καὶ ἡ
τῶν μυστηρίων βεβήλωσις. Οὕτως, Πρωταγόρας
ὁ Ἀβδηρίτης, γράψας εἰς τὴν «περὶ θεῶν οὐκ ἔχει
εἰδέναί, καὶ ὄν· εἰσιν, εἶθ' ὡς οὐκ εἰσίν, πολλὰ
γὰρ τὰ κληρόντα εἰδέναί, ἕτε ἀδηλόγηται καὶ
βραχύς ὢν ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου» ἐξωρίσθη τῆς
πόλεως, τὰ δὲ βιβλία αὐτοῦ ἐκίστησαν ἐπ' ἐκ-
κλησίας, κατὰ τὸν παρὰ Διογένηι τῷ Λαερτίῳ
μνημονευσόμενον ἄφρον (3).

(1) Πολυδούκ. X. 97.

(2) «Τοῦς ῥῆμα μόνον φηγεζόμενος περὶ θεῶν ἀ-
παραιτήτως καλέζειν». (Ἰωσηφ. Φιλῶ. κ. Ἄππιον,
41, 37).

Σημειώτερον ὅμως ὅτι ἐπείτρεπε τοῖς ῥήτορι νὰ
πολιτογραφῶσιν εἰς τὴν ἐγγύριον λατρίαν ξένους
θεοῦς· «τοῖς δὲ ῥήτορσιν ἔξεστι πολιτογραφῆναι διὰ ψη-
= φισμάτων ξένων θεῶν τὸν ἐπιτήδειον». Ἰωσηφ.
Φιλῶ. κ. Ἄππιον. 41, 35.

(3) «Ὅστις ἀν περὶ τῶν θεῶν λέγη, ὅτι οὐκ οἶδεν,
εἶθ' ὡς εἰσιν, εἶθ' ὡς οὐκ εἰσιν ἐκβάλλεται, καὶ τὰ
βιβλία αὐτοῦ κατακαίεται ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὑπὸ κήρυκος
ἀναγεθέντα παρ' ἐκάστου τῶν κειτημένων». (Διογ.
Λαερτ. IX. 51—52).

Athenitēs quidem Protagoras cum in principio
libri sui sic posuisset: de diis neque ut sint, ne-
que ut non sint habeo dicere: Atheniensium jus-
sue urbe atque agro est exterminatus, librique e-
jus in concione combusti. (Cicero de natur. deor.
I, 23, 63 καὶ Φιλόστρατ. ἐν βίοις Σοφιστ. 4, 40.

Ἀναξάρχους ὁ Νούης, Κλέωνος, ἡ κατ' ἄλλους Θουκυδίδου τοῦ Μιλησίου, ἀσεβείας αὐτὸν γραψάμενον, μόλις διὰ τῆς μυστικῆς προστασίας τοῦ Ἰσχυροῦ αὐτοῦ φίλου Περικλέους, μὴ τολμηράντος καὶ τούτου ναῦ ὑπεραπισθῆ αὐτὸν ἐκ τοῦ προαναούθ, ἐσώθη τοῦ θανάτου, ζημιωθείς μόνον πέντε ταλάντοις καὶ εἰς ἀειφυγίαν καταδικασθείς. Ἐτι δὲ καὶ τὴν Ἀσπασίαν, ὡς ἀρπίζεται ἡμῖν ὁ Πλούταρχος, ἐπὶ ἀσεβείᾳ κατηγορηθεῖσαν παρ' Ἐρμίππου τοῦ κωμικοῦ, ὡς μετέχουσαν τῶν τοῦ Ἀναξάρχου κακοδοξιών, καὶ ὡς παρδοιδούσαν εἰς διαφθορὰν νέας κόρας, μόλις ἠδυνήθη νὰ σώσῃ ὁ Περικλῆς καὶ μέχρι δακρύων καταφυγῶν, ὅπως συγκινήσῃ τοὺς δικαστάς (1).

Ἐκείντος δ' ἐφυλαχθεῖσα παρὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ Στίλπων ὁ φιλόσοφος, ὡς εἰρωνευθεῖς τὴν τοῦ Φειδίου Ἀθηνᾶν, διὰ τοῦ ἐπομένου σκώμματος. α Ἀρά γε ἡ τοῦ Διὸς Ἀθηνᾶ θεός; ἔστι;—Ναί.—Αὕτη δὲ γ', οὐκ ἔστι Διὸς ἀλλὰ Φειδίου, οὐκ ἄρα αὕτη θεός; ἔστι» (2).

Ὁ Σωκράτης, γραψάμενον αὐτὸν εἰς τὸν ἄρχοντα βασιλέα τοῦ Μελήτου, συναντιλαθόμενον δὲ τῆς κατηγορίας Ἀνύτου τοῦ ἱερέως καὶ Λύκωνος τοῦ Ρήτορος, καταδικάσθη νὰ πῆθ τὸ κώνειον, ὡς μὴ νομιζῶν οὐς ἡ πόλις ἐνόμιζε θεοῦς, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων (3).

Ἐπίσης θανάτῳ ἐξήμιον οἱ κείμενοι νόμοι τὸν τοῖς ἀμυήτοις ἐξαγορεύοντα τὰ μυστήρια. (4). Οὕτω, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωσήπου καὶ τοῦ Σουῖδα, Δικηγόρας ὁ Μήλιος, ἐξαρχεῖλας πρὸς γλευκαμὸν τοῖς πᾶσι τὰ μυστήρια, καταδικάσθη εἰς θάνατον, διαφυγόντος δὲ τούτου τὴν ποινὴν, οἱ Ἀθηναῖοι προστάζοντο ἐν μὲν τάλαντον τῷ φονεύοντι αὐτὸν, δύο δὲ τῷ ζῶντι αὐτὸν προσαζόμενον. Σημειωτέον δ' ὅτι διὰ τὰ τῶν μυστηρίων ἀπόρρητον τὰς περὶ αὐτῶν δίκας; ἐδίκαζεν εἰδικὸν ἐκ μεμνημένων δι-

καστῶν δικαστήριον, ὃ περιεσχοίνον, ἵνα μὴ προσέρχεται μηδεὶς ἀνεπόπτετος ὢν.

Νόμος αὐστηρῶς ἐν Ἀθήναις ἐπέτασσε τοῖς στρατηγοῖς τὴν ταφὴν τῶν νεκρῶν, τῶν ἐν τῇ μάχῃ πεσόντων, ἡ δὲ τῆς διατάξεως ταύτης παράδοξαι συνεπήγετο τὰς ἐσχάτας τῶν ποιῶν. Γνωστὴ δὲ τοῖς πᾶσιν ἐστὶν ἐκ τῆς συγκινητικωτάτης τοῦ Ξενοφάντος ἀρχηγέσεως ἡ περιώνυμος δίκη τῶν ἐν Ἀργινοῦσαις ἀγωνισαμένων στρατηγῶν, καὶ ἡ σκληρὰ καταδίκη, δι' ἧς ὁ παράφορος δῆμος, αἰσχίτοις ὀχλοκόποις ἐπόμενος, ἤμειψεν αὐτοὺς, καίπερ ἀρίστους ἐν τῇ μάχῃ γεγονότας τῶν πολιτῶν καὶ ἐβδομηκοντα καιὶς ἀερολομένους τοὺς Λακεδαιμονίους, ὡς μὴ δυνηθέντας διὰ τὸ μέγεθος τοῦ χειμῶνος νὰ συλλέξωσι τοὺς ἐν τῇ μάχῃ νεκρούς (1).

Ἐπίσης δὲ τοῖς δημᾶρχοις ἐπεβάλλετο τὸ καθῆκον τοῦ καταθάψαι τοὺς ὑπὸ τῶν οἰκείων μὴ ἀνακρινόμενος νεκρούς; ἐν περιπτώσει δὲ παραλείψεως ἐξήμιοντο χιλιάσι δραχμαῖς (2).

Κατὰ δὲ τινὰ τοῦ Πλουτάρχου μαρτυρίαν ὡς ἀσεβείας πράξις ἐθεωρεῖτο καὶ ἡ εἰς Ἐλευσίνα ἀπέλευσις γυναικῶν ἐπὶ ζεύγουσ, καὶ τοῦτο ὅπως μὴ ἐλαττώνται κατὰ τι αἶ τοῦ λαοῦ γυναικῆς τῶν πλουσίων, εἰ δ' ἐφορᾶτό τις τὴν ἀπαγορεύσιν ταύτην παραβάνουσα ἀπέτινε δραχμαῖς ἐξῆκτισχιλίαις (3).

Ἀσεθεῖς ἐθεωρεῖτο καὶ ἡ Ἀθηναίων ἐπὶ δημοσίου ἢ ἱερῷ ἐδάφους ἐξόρυξις ἐλαίας, ἐκτός ἐὰν προωρίζετο εἰς ἱερὸν τι τῶν Ἀθηναίων δημοσίων ἢ δημοτικῶν, ἡ εἰς θανάτου τινα, ἡ ἐμελλε νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὸν ἐξορύσσοντα, ἀλλ' ἀλλὰ τότε περιορίζετο τὸ δικαίωμα μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ δύο ἐλαίων κατ' ἔτος. Ἐκ δὲ τοῦ ἐν περιπτώσει παραβιάσεως τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης ἐπιβαλλόμενον προστίθητο τὸ ἐπιδέκτατον ἦν τῆς θεοῦ (4). Τὸ περιεργον δ' ἐν τῷ ἀδικίᾳ

(1) Πλουτάρχ. Περικλ. § ΑΒ.
 (2) Διογ. Λαερτ. ἐν βίῳ Στίλπωνος.
 (3) Ἰδοὺ τὸ κείμενον τῆς κατὰ Σωκράτους γραφῆς, σωζόμενον παρὰ Διογένη τῷ Λαερτίῳ ἐν βίῳ Σωκράτους. «Κατὰ Σωκράτους γραφὴ ἀσεβείας; καὶ τῶν νέων διαφθορᾶς.»
 «Τάδε γράφατο καὶ ἀπεμύσατο Μελήτου Μιλήτου τοῦ Πιτθεῦ; Σωκράτους; Σωφρονίσκου Ἀλωπεκίθην; ἀδικεῖ Σωκράτης οὐς μὲν ἡ πόλις νομιζει θεοῦ; οὐ νομιζῶν, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσαγόμενος; αὐ δίκαιε δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθεῖρων τμήματα θάνατος.»
 (4) Οἱ ἀσεβοῦντες; τὰ μυστήριά εἰσιν οἱ τοῖς ἀμυήτοις αὐτὰ ἐκφέροντες. Διογ. Λαερτ. II, 101.

(1) Ξενοφάντ. Ἑλλην. Ἱστορ. Βιβλ. I ἐδ. 20—34.
 (2) Δημοσθ. πρ Μικαρτ. 1069.
 (3) Πλουτάρχ. Λυκούργ. 14 Βίαι Δέκα Ῥητόρων.
 (4) Ἐὰν τις ἐλάαν Ἀθηναίων ἐξορύτῃ, ἢ ἐὰν μὴ εἰς ἱερὸν Ἀθηναίων δημοσίον, ἢ δημοτικόν, ἢ ἐαυτοῦ χρῆσθαι μέχρι δυοῖν ἐλαίων τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκάστου, ἢ ἐπὶ ἀποθανόντα δὴ χρῆσασθαι, ὀφείλειν ἑκατόν δραχμᾶς τῆς; ἐλάας; ἐκάστης; τὸ δ' ἐπιδέκτατον τούτου τῆς θεοῦ εἶναι; ὀφείλεται δὲ καὶ τῷ ἰδιώτῃ τῷ ἐπιειόντι, ἑκατόν δραχμᾶς; καθ' ἑκάστην ἐλάαν; τὰς δὲ δίκας αὐτῶν περὶ τούτων πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ὢν ἑκατοσι εἰκασταὶ εἰσι. Πρωτανεῖ δὲ τιθέτω ὁ δίκων τοῦ αὐτοῦ μέρου; ὅτου δ' ἂν καταγωνισθῇ, ἐγγραφόντων οἱ ἄρχοντες; πρὸς οὓς ἂν ἡ δίκη, τοῖς πρᾶκτοριαν, ὃ τῷ δημοσίῳ γίγνεται; ὃ δὲ τῷ θεῷ γίγνεται, τοῖς ταμίαις;

ματι τούτω ἐστὶν ὅτι ἐτιμωρεῖτο καὶ ὑπὸ παραρρόνων διαπραττόμενον (1).

Ἀσίθειαι ἐπίσης ἦν ἡ τοῦ ἱερέως ἐξέθρισις, ὡς καὶ ἡ τοῦ ἱεροφάντου, τοῦ παρὰ τὰ πάτρια τὰς θυσίας θύοντος (2). Πάντες δ' οἱ τὰς μισθώσεις τῶν τεμενῶν τῶν τῆς θεοῦ καὶ τῶν ἑλλίων θεῶν καὶ ἐπωνύμων καθυπερβαίνοντες σὺν τοῖς ἐκγόνοις αὐτῶν ἤτοιμι ἕσταν μέχρι; ἢν τὰ ἐρεϊζόμενα ἐξέτιον (3).

Δημόδωτος δ' ὁ περιβόητος ὀχλαγωγὸς, προσετιμῆθη ἑκάτῃν ταλάντοις, ὡς προτείνας τῷ Δῆμῳ ν' ἀνακηρύξη τὸν Ἀλέξανδρον τρισκαδέκατον τῶν θεῶν (4).

Ὁ τῆς ἀσεβείας γραψάμενος καὶ ἄλους ἐν τῇ δίκῃ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πολυδεύκου (5), ἐθανατοῦτο.

Κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν Λυσίου τοῦ ῥήτορος (6), ἐλέγετο ὅτι ὁ Περικλῆς παρήνεσέ ποτε τοὺς Ἀθηναίους περὶ τῶν ἀσεβούντων, μὴ μόνον χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις νόμοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγράφοις, οὓς οἱ Εὐμόλιπιδαι ἐξηγοῦντο, καὶ ὧν τὸ ἐξ ἀνημονεύτων χρόνων ἐπὶ τῶν τοιούτων κῆρος οὐδέποτε εἶχεν ἀμφοσθητήθῃ· τοῦτο δὲ φαίνεται ἐξαίρεσις τοῦ γνωστοῦ ἐκείνου νόμου, καθ' ὃν ἀπγορευέτο, ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι ἀγράφῳ νόμῳ, μὴδὲ περὶ ἐνός (7).

Τὴν ψευδορκίαν δὲν φαίνεται κολάζων ὁ Ἀθηναῖος νομοθέτης δι' ἀνθρωπίνων ποινῶν, ἢ πεπληίτο ὅμως κατ' αὐτῆς ἡ ἐκδικτικὸς τῶν θεῶν, οὐ μόνον ἐπὶ τῷ πρόσωπον τοῦ ψευδορκούντος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν γενεάν (8), ἢ δὲ γνωστῇ φράσει τοῦ Εὐριπίδου, ἦν τίθησιν εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἰππολύτου ἢ μὲν γλῶσσ' ὁμώμοκεν, ἢ δὲ φρήν ἀνώμοτος, ἐθεωρήθη ὡς ἀσεβής.

τῆς θεοῦ· ἐν δὲ μὴ ἐγγράφωσιν, αὐτοὶ ὄφειλότων. (Δημοστ. πρὸς Μακάρτ. 1074—1075).

(1) Ἀθηνῶν Ποικ. Ἱστορ. V, κεφ. XVI καὶ λπ.

(2) Δημοστ. κ. Νεαρ. 1384.

(3) Δημοστ. πρὸς Μακάρτ. 1067.

(4) Ἀθην. V, κεφ. XII.

(5) Πολυδ. II, 11.

(6) Λυσίας· κατ' Ἀνόδα· περὶ ἀσεβείας § 10.

(7) Stummel Petitus, Leges Atticae lib. II tit. I, 82a ἐστὶ καὶ N Σαρποποῦ Ἰων. Νομοθεσίας· Γομ. Α', σελ. 247—249. Ἐν τῇ σπουδαιοτάτῃ τούτῃ τοῦ ἐν Ἀθήναις σοφοῦ καθηγητοῦ καὶ ἐμοῦ σεβαστοῦ φίλου καὶ διδάσκαλου συγγραφή εὐρήνεται ἱκανὰ περὶ τῆς Ἀθηναϊκῆς Ποινικῆς νομοθεσίας εἰδησίαι.

(8) Ἠροδ. VI, § 86.

19). Γραφή ἱεροσυλίας.

Ἡ ἱεροσυλία ἦν ὁ φιάλας ἐξ ἱερῶν ἀκριβοῦ-
μενος, ὁ στερφάνους, ὁ θυμακτῆρις, ὁ λάθρα
παρῶν εἰς ἱερὰ, ὁ γνώμη κακοῦργῳ χραζίνων
ἐτόν νεῶν, ὁ λαμβάνων ἐξ ἱερῶν ἕπερ οὐκ ἀπέ-
θετο, ὁ τῆς πίστεως τὸ θεῖον ἀποστερῶν (1).
Ἡ ζήμιουτο δὲ ταῖς ἐσχάταις τῶν ποινῶν. Κατὰ
τὸν Ξενοφῶντα, ὁ τὰ ἱερὰ κλέπτων καὶ ἡττη-
θείς ἐν δικαστηρίῳ δὲν ἐθάπτετο ἐν τῇ Ἀττι-
κῇ, δημοσιομένης συγχρόνως τῆς οὐσίας αὐτοῦ
(2), κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν Διοδώρου τοῦ Σι-
κελιώτου (3), παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλήσι νόμος
κοινὸς ἦν νὰ βίπτωνται ἄταφοι οἱ ἱερόσυλοι.

Ἐν τοῖς κατὰ τῆς πολιτείας ἀδικήμασι
κατατακτέα καὶ τὰ κατὰ τῶν δημοσίων
ἡθῶν, ἐφ' ὧν ὑπῆρχον αἱ ἐπόμεναι γραφαί.

1). Γραφή Ἀργίας.

Κατὰ τινὰς τὸν κατὰ τῆς ἀργίας νόμον ὁ
Σόλων παρέλαθεν ἐκ τοῦ Ἀρχόντος (4). Ὁ
Πεισίστρατος τιθεὶς ἐνέργειαν τὴν διάταξιν
ταύτην τοῦ Σόλωνος ἔδωκε τοῖς ἐν τῇ ἀγορᾷ
κυλισμένοις ἀνηφοῖς σίτον ἐπὶ σπορᾷ καὶ βούην
(5). Ὁ τρις ἡλικίως ἀργίας ἠτιμούτο, ἐνῶ ὁ
ἄπας ἢ δις προσετιμῆτο μόνον (6). Ὁ Ἀρχῶν
λέγεται ὧν ἀυστηρότερος, ἀπαγγέλλων κατὰ
τῆς ἀργίας τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν, καὶ οὐχὶ
τὴν ἀτιμίαν (7).

Νόμος τοῦ Σόλωνος, ὡς γνωστὸν, ὑπεχρέου
διπρόβηδην πάντα Ἀθηναίων νὰ καταδεικνύη
ἐπὶ δικαστηρίου τὰ μέτρα τῆς ἐκυτοῦ συντηρή-
σεως, τῆς δ' ἀκριβοῦς τοῦ νόμου τούτου πα-
ρφυλακῆς ἀνώτερος ἐπόπτης ἦν αὐτὸς ὁ Ἀ-
ρχειος Πάγος (8).

Τὸν νόμον τοῦτον φαίνεται παραλαβῶν ὁ
Σόλων ἐξ Αἰγύπτου μετριάσας ὅμως τὴν ποινὴν,

(1) Telfy, Corpus juris Attici. ἀρ. 1147 ἐν ση-
μειώσει.

(2) Ξενοφ. Ἑλλην. Ἱστορ. 1, 7, 22.

(3) Διοδ. Σικελ. XVI, 25.

(4) Διογέ. Λαέρτ. Σόλ. § 7.

(5) Ἀθην. Ποικ. Ἱστορ. IX, κεφ. XXV.

(6) Πολυδ. Η'. κεφ. V, § 42.

(7) Πλούταρχ. Σόλ. § 28.

(8) Πλούταρχ. Σόλ. § 42.

διότι ἐν Αἰγύπτῳ ἡ ποιηὴ τοῦ θανάτου ἀπηγγέλλετο κατὰ τοῦ μὴ δυναμένου νὰ δεῖξῃ ὅτι συντηρεῖται δι' ἐντίμου μέσων ἡ διατάξις αὐτῆ φρίκαται σύμφωνα πρὸς τὴν ἀποδιδομένην ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου τῷ Δράκοντι. (1) Διογένης ὁ Λαέρτιος (2) μνημονεύει, ὅτι Κλεάνθης, ὁ τοῦ Ζήνωνος μαθητὴς, κληθεὶς, ὅπως καταδείξῃ τοὺς πόρους τῆς ἑαυτοῦ συντηρήσεως, προσήγαγεν ὡς μάρτυρας τῆς ἐργασίας αὐτοῦ. Ἐνα κηπουρὸν, παρ' ᾧ ἤσχυραίτο τὴν νύκτα ἀντλῶν ὕδωρ, καὶ γυναϊκὰ τινα, παρ' ἣ ἤλεθε σίτον ἀπελήθη δ' ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅστις προσέει· ἐκ θαυμασμοῦ ἐψήφισεν ὑπὲρ αὐτοῦ δέκα μνάς, ἃς ὁμοῦς ὁ Κλεάνθης κατὰ προτροπὴν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Ζήνωνος ἤρνήθη νὰ δεχθῇ. Ἡ Πόλις ἐξ ἑτέρου ἀνελάμβανε τὴν συντήρησιν τῶν ἐκ φυτικῆς ἀδυναμίας μὴ ἐργαζομένων. (3)

Ὁ νόμος οὗτος ἔτυχε παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐκ διαμέρου ἀντιθέτων κρίσεων· οὕτως ὁ Μάβλιος, ἐπιφανέστατος πολιτικὸς φιλόσοφος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, κατακρίνει αὐτὸν σφοδρῶς, φρονῶν ὅτι ἡ πολιτικὴ αὐτῆ τοῦ Σόλωνος διατάξις κατέστησε τοὺς πάντας ἐργάτας καὶ ἀποχειροειδούς· διέφρουεν ὁμοῦς τὴν ἐξυδέρειαν τοῦ ἐξόχρου τούτου συγγραφῶς ἡ ἀπλουστάτη αὐτῆ σκέψις, ὅτι τὴν τάξιν τῶν θητῶν, τῶν ἀποχειροειδῶτων, τῶν ἐργατῶν δὲν ἐδραμοῦργησεν ὁ Ἀθηναῖος νομοθέτης, ἀλλ' ἐυρῶν ἐκκρόνισε τὰ κατ' αὐτὴν οὕτω σοφῶς, ὥστε ἐπιτρέψαι αὐτῇ τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου μόνον (τὸ jus suffragii) δὲν συναπέδωκε συγχρόνως καὶ τὰ τῆς πολιτείας ἀξιώματα (τὸ jus honorum), ἐπιφυλακξάμενος αὐτὰ διὰ τὰς τρεῖς πρώτας τῆς πολιτείας τάξεις, αἵτινες δὲν ἦσαν ὅλων ἐργατ καὶ, ἀφοῦ ὑπετίθετο ὅτι εἶχον ὁπωσδήποτε πρόσδοδόν τινα, τὴν δὲ τετάρτην διὰ τῆς περὶ ἐργασίας διατάξεως ταύτης ἀπέτρεπεν ἀπὸ τῶν ἐμφύτων τῆ ἀρχῆς καὶ δυνάμει κακῶν Ὑπὸ τὴν ἐποψὴν δὲ ταύτην ἐξετάζων τὸν θεσμόν τουτον καὶ ὁ μέγας Μοντεσκιου (4) εὐλόγως ἐπιδοκιμαζει αὐτὸν πληρέστατα. Καὶ ὄντως, ἐν πολιτεία, ἐν ἣ πάντες οἱ πολῖται, καὶ αὐτοὶ οἱ θῆτες,

ἐξέλεγον τὰς ἀρχάς, ἡ ἐκ τῆς ἀρχίας προερχομένη ποικίλη διαφθορὰ ἤδυνάτο ν' ἀποβῇ βλαβερὰ αὐτῇ τῇ πολιτεία. Ἐὰν δὲ ἦναι πολιτικῶς ἀνεκμισθῆ-τητα τὸ ἀξίωμα, ὅτι ἡ τῶν ἡθῶν χρηστότης ἐστὶν ἀπαραίτητος ἐν πάσῃ δημοκρατίᾳ, τὴν χρηστότητα ταύτην τῶν ἡθῶν μόνη ἡ ἐργασία ἀπεργάζεται. Συμφώνως τῷ Μοντεσκιῷ ἀποφρίνεται καὶ ἕτερος βραβύδης συγγραφεὺς ὁ Pastoret, πρακτικῶν ὅτι πᾶς λαὸς ἐλευθέρως πρέπει νὰ προθυμῆται νὰ ὑπηρετῇ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, ταύτην δὲ ὑπηρετῇ τις διὰ τῆς ἐργασίας, οἰαδῆποτε καὶ ἂν ἦ αὕτη, οὐχὶ δὲ διὰ τῆς ἀρχίας (1). Τὸ ἄγονον καὶ λεπτόν τῆς Ἀττικῆς γῆς ἦν πρόσθετος λόγος ὅπως προνοήσῃ ὁ Ἀθηναῖος νομοθέτης περὶ τῆς ἀναπληρώσεως τῶν ἐλλείψεων τῆς φύσεως διὰ τῆς ἐργασίας καὶ βιομηχανίας. Δὲν θεωροῦμεν αἴσχος τὴν πενίαν, ἀνεκράξῃ ποτε ὁ Περικλῆς, ἀλλὰ τὸ μὴ ἐργάζεσθαι πρὸς ἀπλλαγὴν αὐτῆς. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης (2), ἐξετάζων τὰς βάσεις τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν καὶ ἐξαικίρων τὰς ἀρετὰς τῶν εἰς τὴν γεωργίαν παραδιδόμενων λαῶν, στηρίζει τὴν προτίμησιν ταύτην εἰς τὸν λόγον ὅτι ἀπασχολημένοι οὗτοι δινεκῶς ὑπὸ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῶν ἐργασιῶν δὲν ἔχουσιν οὔτε ὄρεξιν, οὔτε τὸν προσήκοντα χρόνον ὅπως μετέχωσι διαρκῶς τῶν δημοσίων συναλεύσεων, καὶ ἐπομένως καταλείπουσι τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν εἰς τοὺς παρ' αὐτοῖς συνεωτέρους καὶ εὐπορωτέρους.

2) Γραφὴ ἀγαμίου.

Τινὲς τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν πολλὴν ἐπεδείξαντο πρὸς τὸν γάμον εὐνοίαν, οὐ μόνον ὡς δικαιονίζοντα τὸ εἶδος, ἀλλὰ καὶ ὡς παρέχοντα ἐγγυήσεις περὶ εὐσταθείας τῆς πολιτείας καὶ συνεχίσεως τῶν ἱερῶν καθήκοντων. Τῶν νομοθετῶν δὲ τινες δὲν ἐβράδυναν νὰ τρέψωσι τὴν εὐνοίαν ταύτην εἰς νομικὴν ὑποχρέωσιν. Οὕτως ἐν Σπάρτῃ οἱ ὑπερβάντες τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου πρὸς γάμον ὀριζομένην ἡλικίαν ἐν ἀγαμίᾳ ὑπέκειντο τῇ γραφῇ ἀγαμίου, συνεπαγομένη ὡς πρωτίστην μὲν ποιῆν τὴν ἀτιμίαν, κατὰ δὲ τὸν Πλούταρχον καὶ ἕτερά τινα μειονεκτῆματα (3)· οἷον 1) οἱ ἀγαμοὶ ἀπεκλείοντο

(1) Ἡροδ. Β', § 177.

(2) Διογ. Λαέρτ. Βίος Κλεάνθ. § 14 καὶ Ἀθηναῖος IV, § 19.

(3) Ἀσία: ὑπὲρ ἀδυνατοῦ. «Ὁ ἀρχὸς ὑπεύθυνος ἔστω παντὶ τῷ βουλομῆ ἢ γράφεσθαι». (Samuel Petitius Leges Atticae. Lib. 4. tit 6. a.)

(4) Montesquieu. Esprit des Lois V, chap. VI.

(1) Pastoret, histoire de la législation, vol. 7. p. 92. καὶ Θεοκυδ. Β, § 40.

(2) Ἀριστοτ. Πολιτ. VI, κεφ. IV.

(3) Πλούταρχ. Λυκοῦργ. § 15.

των γυμνικῶν ἀγῶνων τῶν νεανίδων, 2) ὑπερθεύοντι τὸν χειμῶνα νὰ περιέρχονται ὀλόγυμοι τὴν ἀγορὰν ἔδοντας σατυρικὸν τι ἔσται, δι' οὗ ὠμολόγουν ὅτι δικαίως ἐκολάζοντο ὡς τοῖς νόμοις ἀπειθήσαντες; 3) Ἐν τισιν ἐορταῖς αἱ γυναῖκες ἐξηνάγκαζον αὐτοὺς εἰς δρόμον τινὰ, καθ' ὃν ἐμαστίζον αὐτοὺς διὰ βράβδων. (1). 4) Τέλος δὲν ἤδυναντο γέροντες γεγονότες ν' ἀπαιτήσωσι τὰς τιμὰς, ἀς οἱ νέοι συνήθως ἀπέδιδον εἰς τοὺς ἐν ἡλικίᾳ προθεβηκότας. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν Σπάρτῃ. Ἄλλ' οἱ νόμοι τῶν Ἀθηνῶν ἐπιμύρονον ἕρᾳ γε τὴν ἀγαμίαν; Ἰπὲρ τῆς καταφρακτικῆς γνώμης; ἐπικαλοῦνται; 4) τὸ κείμενον λεξικοῦ τινος τοῦ Σηγουήρου, τιθέντος ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς τὰς γραφὰς «ἀγεωργίου, λιπατακίου, ἀγαμίον, ἀλορίου,» ἐπειδὴ δὲ αἱ τρεῖς τῶν δικῶν τούτων ἀνήκουσιν εἰς τὸ Ἀττικὸν δίκαιον, συμπεραίνουσιν ὅτι καὶ ἡ τετάρτη, ἡ ἀγαμίον, ἀνήκει αὐτῷ. 2) χωρίον τι τοῦ Πλουτάρχου, λέγοντός του «τὰ ζῶα . . . οὐκ ἀνεκμένει νόμοις ἀγάμου καὶ ἐπιγάμου, καθάπερ οἱ Λυκοῦργου πολίται καὶ Σόλωνος;» 3) τὸν Πολυδεῦκα, μνημονεύοντα ἐν ἀριθμῆσει τινι τῶν γραφῶν, ἣν παρεθέσαμεν ἀνωτέρω ἐν τινι σημείωσει, καὶ τῆς ἀγαμίον, 2) ὡς δίκης κοινῆς πᾶσιν, οὐχὶ δὲ ὡς ἡ οἰγαμίον καὶ καχογαμίον εἰδικῆς μόοις τοῖς Λακεδαιμονίοις. Πάνυ ἐρήθως ὅμως νομίζομεν, ὁ Κ. Καίλλεμερ (3) ἀπορρίπτει πάντας τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐν τῷ Ἀττικῷ δικαίῳ ὑπάρξεως τῆς γραφῆς ταύτης προσαγομένους λόγους, θεωρῶν εἰκότως αὐτὴν ἀσύμφωνον πρὸς τὸ καθόλου ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ νομοθεσίᾳ διῆκον πνεῦμα, τοσοῦτον τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας κηδόμενον, ὥστε πολλάκις χάριν αὐτῆς νὰ θυσιάζῃ καὶ αὐτὰ τὰ τῆς πόλεως συμφέροντα. (4) Ἐν τοῖς μέτραις ἡμῶν ἐξικόμενοι δικανικοῖς λόγοις οὐδέμια γίνεται τῆς δίκης ταύτης μείξις, ὡς ἐπίσης καὶ οὐδεὶς τῶν μνημονευόντων αὐτῆς γραμματικῶν ἀποδίδωσι ῥητῶς ταύτην τῇ Ἀθηναϊκῇ νομοθεσίᾳ. Ἐν τούτοις τῶν παρὰ τοῖς νεωτέροις ἀρχαιολογούντων τινῶν (ὡς ὁ Οσαμπ) φρονούσιν ὅτι ὁ Σόλων ἐτάξε μὲν ποινὰς τῆς ἀγαμίαις,

ἀλλ' αὐταὶ λίαν ἐνωρῖς περιέπεσαν εἰς ἀχρηστίαν. Τότε ὅμως ὁποῖα δολήσεται ἐξήγησις εἰς τὸ παρὰ Στοβαίου ἀπαντῶν γνωστῶν ἐκείνο λόγιον (1);

Συμπεραίνονται λοιπὸν λέγομεν ὅτι ἡ γραφὴ αὕτη φαίνεται ἀλλοτρία τοῦ Ἀττικοῦ δικαίου, ὅπερ πιθανὸς ἀπέδιδον μόνους τοῖς ἐπιγάμοις ἰδιά τινα δικαίωματα, ὡς λ. γ. μόνον οἱ ἐγγαμοὶ καὶ ἔχοντες τέκνα ἐξελέγοντο στρατηγοὶ καὶ συνήγοροι τῆς πόλεως, ἀλλ' οὐδὲν πλέον. Σημειώοντες δὲ ὅτι καὶ ὁ Πλάτων, Ζημωτής, ὡς γνωστὸν, ἐν πολλοῖς τῆς Σπαρτιατικῆς νομοθεσίας, ἐν τοῖς ἑαυτοῦ νόμοις (3) τάσσει ποινὰς τῇ ἀγαμίᾳ.

3) Γραφὴ Μοιχέας.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἔτι χρόνων, καὶ αὐτῶν τῶν ἡρωικῶν, ἡ παρὰ τῆς γυναικὸς τῆς περὶ τὸν γάμον πίεσις καταπάτησις θεωρεῖτο ὡς ἐν τῶν μεγίστων κατὰ τοῦ προσώπου ἀδικημάτων. Ὁ μὲν αὐθροεὶ φονεύσας τὸν ἐπ' αὐτοφώρῳ συλλαβθέντα μοιχὸν σύζυγος, ἠδύνατο νὰ καταδιώξῃ τὸν ἔνοχον οὐ μόνον ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ προσώπῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τῆς οἰκογενείας καὶ ἐν τῷ συνόλῳ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἠδύνατο ὅμως ἀρκεσθῆναι καὶ εἰς χρηματικὸν τινα συμβιβασμὸν (μοιχᾶγρια.) (1) Καὶ ὅπῃ δὲ βραδύτερον ὁ νομοθέτης ἐπεχείρησε νὰ ρυθμίσῃ τὰς σχέσεις ταύτας, ἠναγκάσθη νὰ σεβασθῇ τὰ ἔγνη τοῦ ἀρχαίου συστήματος, ἐπέτρεψε τοῦτέστι τῷ σύζυγῳ νὰ φονεύσῃ τὸν ἐπ' αὐτοφώρῳ συλλαμβανόμενον μοιχὸν, ἀλλ' ὠφείλε τότε οὗτος νὰ ὑποστῇ καθαρμὸν, καταδικαζόμενος εἰς ἐξορίαν. (2) Βραδύτερον δὲ νομοθεταὶ τινῶν, ὡς ὁ Δράκων ἐν Ἀθήναις, ἀπῆλλαξαν τὸν σύζυγον ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πάσης ποινῆς, ὅπῃ δὲ οἱ αὐτομυροὶ συνελημβάνοντο ἐπ' αὐτοφώρῳ. Λέγεται δὲ ὅτι Ζάλευκος, ὁ τῶν Λοκρῶν νομοθέτης, ἐπέταττε τὴν ἐξόρυξιν τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ μοιχοῦ. (6) Ὁ δὲ Χαρῶνδας παρέδιδεν ἀμοφτέρους εἰς τὴν χλεῦν

(1) Ἀθηναιοὶ XIII, 2

(2) Πολυδ. II, 40.

(3) Ἐν τῷ πρὸ μικροῦ ἀρξαμένῳ ἀρίστου ἀρχαιολογικῷ λεξικῷ τῶν κ. κ. Saglio καὶ Bamberg οὐ τινος μόνον δύο τεύχη ἄγχι τοῦδε ἐξεδόθησαν.

(4) Ξενοφ. Πολιτ. Ἀθην. Α', § 8.

(1) Στοβ. LXVIII, 33 «Σόλων συμβουλεύοντός τινος αὐτῷ κατὰ τῶν μὴ γαμούντων ἐπιτίμιον τάξαι, χαλεπὸν εἶπεν, ὡ ἀνθρωπε, φορτίον ἡ γυνή.»

(2) Διονύσιος κ. Δημοστέος § 71.

(3) Πλάτων. Νόμ. IV.

(4) Ὁδοστ. VII, 329, 332, 354.

(5) Πausan IX, 36, 8.

(6) Αἰλιαν. Ποικιλ. ἱστορ. XIII, 24.

καὶ περιφρόνησιν τοῦ δημοσίου. (1) Ἐν Κόμῃ καὶ Πισιδίᾳ οἱ μοιχοὶ περιήγοντο ἀνὰ τὴν ἀγορὰν ἐπὶ ὄνου. (2) Ἐν Λεπρσίῳ ὁ ἀνὴρ ἐσύρετο ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν, ἢ δὲ γυνὴ ὤφειλεν ἐπὶ ἔνδεκα ἡμέρας νὰ κάθῃται ἐν τῇ ἀγορᾷ, φέρουσα μόνον ἔνδυμά τι ἐλαφρότατον, ἀμφότεροι δ' ἠεμιούγτο ἐφ' ὄρου ζωῆς. (3) Ἐν Γόρτυνι ὁ μοιχὸς ἐστεφανοῦτο λίθῳ καὶ ἐβράχονεν ἐνώπιον τοῦ ἄρχοντος ἀπαγγέλλοντος τὴν ἀτιμίαν αὐτοῦ καὶ καταδικάζοντος αὐτὸν νὰ πληρώσῃ ἰκανὸν πρόστιμον. (4) Ἐν Τενεδῶνι οἱ δύο ἔνοχοι ἐβάλλοντο διὰ λόγῃς. (5) Ἐν Σπάρτῃ ὁ νόμος ἐπέτρεπεν ἐν τισὶ περιπτώσεσι τὴν μοιχείαν. Ὁ Λυκοῦργος, λέγει ὁ Πλοῦταρχος (6), ἐπειράθη νὰ ἐξοστρακίσῃ ἀπὸ τοῦ γάμου τὴν ζήλοτυπίαν, γλευάζων τοὺς ἀφρομένους τοῖς ἄλλοις τὴν τῶν γυναικῶν συναπόλαυσιν καὶ τιμωροῦντας διὰ φόνου ἢ πολέμου τὰς μετὰ τῶν ξένων σχέσεις τῶν συζύγων αὐτῶν.

Ἐν Ἀθήναις ὁ Σόλων ἐπέτρεψε τῷ συζύγῳ τὸν φόνον τοῦ μοιχοῦ συλλαμβανομένου ἐπὶ δάμαρτι, ἄρθρα ἐν ἄρθροις ἔχοντος. Ὁ δὲ φόνος τότε δὲν ἐθεωρεῖτο μόνον συγγνωστός, ἀλλὰ καὶ νόμιμος. (7) Λεπτομερεῖας τινὰς τῶν διατάξεων τούτων εὐρίσκομεν ἐν τινὶ λόγῳ τοῦ Λυσίου περὶ φόνου τοῦ Ἐρατοσθένους. Ὁ Ἐρατοσθένης ἤρατο τῆς γυναικὸς τοῦ Εὐφίλιτου, ὅστις συλλαμβάνει τοὺς ἐνόχους ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐπὶ τῆς κλίνης. Τότε ὁ Ἐρατοσθένης ἐκλιπαρεῖ τὸν προσβληθέντα σύζυγον ὅπως ἀνταλλάξῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ διὰ χρημάτων, ἀλλ' ὁ Εὐφίλιτος ἀρνεῖται λέγων ὅτι δὲν δίδει αὐτὸς τὸν θάνατον, ἀλλ' ὁ νόμος, ὃν ἐκεῖνος παρεβίασε, προτιμήσας νὰ πράξῃ τοιοῦτον ἀδίκημα, ἀντὶ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς διατάξεις αὐτοῦ. Ἐκ τῆς ἀφηγήσεως ταύτης ἐξάγομεν ὅτι ὁ Εὐφίλιτος ἠδύνατο νὰ φεισθῇ τῆς ζωῆς τοῦ ἐνόχου, ἀρκοῦμενος εἰς μόνην τὴν χρηματικὴν ἀποζημίωσιν.

Ὁφείλε προσέτι ὁ σύζυγος ἐπὶ ποινῇ αἰτιμίας νὰ διαζευχθῇ τὴν μοιχαλίδά σύζυγον, εἰς ἣν ἀπηγορεύετο τοῦ λοιποῦ τὸ κοσμεῖσθαι καὶ ἢ εἰς τὰ ἱερὰ τὰ δημοτελεῖ πρόσσδος, ὅπως μὴ εἰσοῦσα διαφθεῖρῃ καὶ τὰς ἀναμαρτήτους τῶν γυναικῶν, τάναντία δὲ πράττουσα ἐξετίθετο εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ τυχόντος, δυναμένου νηποῖν νὰ διαρρήξῃ τὰ ἱμάτια αὐτῆς, καὶ τὸν κόσμον ἀφαιρεθῇ καὶ τὴν αὐτὴν, καλυβόμενος μόνον τοῦ θανατώσαι ἢ ἀνάπνρον αὐτὴν ποιῆσαι (1). Πιθανὸν δὲ φαίνεται ὅτι ἡ μοιχαλὶς δὲν ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ καὶ τὴν προικὰ αὐτῆς.

Ὁ Πλοῦταρχος (2) διέσωσε περιεργὸν τινα διάταξιν τοῦ Σόλωνος, καθ' ἣν ἐπιτρέπετο ἡ μοιχεῖα τῇ γυναικί, ὁπόταν ἐπίκληρός τις ἐλθούσα εἰς γάμον, κατὰ τὸν νόμον, μετὰ τοῦ ἐγγυτέρου τῶν συγγενῶν αὐτῆς, ἠδύνατο, ἐν περιπτώσει ἀνικανότητος αὐτοῦ, νὰ τηρῇ σχέσεις μετ' οὗ τίνος τῶν συγγενῶν τοῦ συζύγου εὐηρεστεῖτο. Καὶ ἐντάθθα ὁμοσ, ὡς καὶ πούλλαχού ἄλλοθι, ὁ ἐκ Χαιρωνείας φιλόσοφος δὲν φαίνεται λίαν ἀκριβῆς, συγχέων ἴσως τὰς διατάξεις τῆς Ἀθηναϊκῆς καὶ τῆς Σπαρτιατικῆς νομοθεσίας. Ὁ Ξενοφῶν, λέγων ὅτι οἱ νόμοι τῆς Σπάρτης ἐπιτρέπουσι τὴν μοιχείαν, φροντίζει ἀμέσως νὰ προσθήσῃ ὅτι οὗτοι ἀντίκεινται εἰς τοὺς παρ' ἅπασιν τοῖς ἄλλοις λαοῖς κειμένους θεσμούς, ἐὰν δὲ παρ' Ἀθηναίους ἐκράτει τοιαύτη διάταξις, βεβαίως ὁ ἱστορικὸς δὲν ἤθελεν ἐκφρασεθῆ τοσοῦτον γενικῶς.

Ὡς δὲ πρὸς τὸν συνένοχον, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐσημειώσαμεν, ἐὰν δὲν ἐφρονεῖτο ἐν τῷ ἔργῳ, ὁ νόμος παρεδίδου αὐτὸν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ συζύγου (3), ὅστις ἠδύνατο νὰ ἐπιβάλῃ αὐτῷ διαφόρους σκληρὰς καὶ ταπεινωτικὰς κωκώσεις, οἷον τὸν παρατιμῶν, τὴν βαρβαρίδωσιν κλπ. (4). Ἔστιν ὅτε ὁ σύζυγος συνεβιβάζετο χρηματικῶς μετὰ τοῦ προσδολῶς τῆς οἰκογενειακῆς αὐτοῦ τιμῆς, ἐδικαιοῦτο δὲ τότε νὰ κρατήσῃ αὐτὸν αἰχμάλωτον μέχρις ἐκτίσεως

(1) Διόδ. Σικελ. XII 42.

(2) Σοφ. ἀνθολογ. XLIV, 44 καὶ Ἡσύχιος ἐν λ. Ὀνοβάσπειδες.

(3) Ἡρακλ. Ποντικ. XIV.

(4) Αἰλιαν. Ποικιλ. Ἱστορ. XII, 42. XIII, 24. καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος.

(5) Λυσίας περὶ φόνου Ἐρατοσθ 34, 35. Στοφ. Λόγ. VI, 25

(6) Πλοῦτάρχ. Λοκούργ. 15. Ξενοφ. Πολιτ. Λακεδ. 4.

(7) Δημοσθ. κ. Νεαίρ. 87 καὶ Λυσίας περὶ φόνου Ἐρατοσθ.

(1) Τὴν γυναῖκα ἐπ' ἣ ἂν ἀλφ μοιχεῖ, μὴ κοσμεῖσθαι, μηδὲ εἰς τὰ δημοτελεῖ ἱερὰ εἰσεῖναι, ἵνα μὴ τὰς ἀναμαρτήτους τῶν γυναικῶν ἀναμιγνυμένη διαφθεῖρῃ· ἐὰν δ' εἰσῆ ἢ κοσμηται, τὸν ἐντυχόντα καταρρηγῶναι τὰ ἱμάτια καὶ τὸν κόσμον ἀφαιρεθῆσαι καὶ οὕτως εἰργόμενον θανάτου καὶ τοῦ ἀνάπνρον ποιῆσαι. (Ν. Σόλωνος παρ' Αἰσχίνῃ κ. Τιμάρχ. § 183).

(2) Πλοῦτάρχ. Σόλων. § 20.

(3) Δημοσθ. κ. Νεαίρ. 4 66.

(4) Σουῖδ. ἐν λ. μοιχεῖα.

του τιμήματος. Ἔχον συγχρόνως κατ' αὐτοῦ καὶ ἀγαθὴν ἐνώπιον τῶν θεσμοθετῶν, οἵτινες ἀγνοοῦμεν ἀκριβῶς ὅποιας ποινὰς ἐπέβαλλον (1). Ὁ δ' ἀξίωσιν ὅτι ψευδῶς ἐγένετο αὐτῷ κατηγορεῖσθαι μοιχείας καὶ ἀδίκως ὡς τοιοῦτος ἐκακώθη, ἤδύνατο νὰ καταρῆγῃ εἰς τὸ δικαστήριον, ἔχον ἰδίαν πρὸς τοῦτο γραφὴν, τὴν ἀδίκως εἰρηθῆναι ὡς μοιχόν, ἥτις ἐὰν ἀπεδείκνυτο ἀληθῆς, κατέπαυε τὰς ἐπιβληθείσας παρὰ τοῦ συζύγου ποινὰς καὶ κακώσεις, μηδενίζουσα συγχρόνως καὶ τὰς πρὸς ἑκτισιν τῆς ἐπιβληθείσας χρηματικῆς ἀποζημιώσεως τυχὴν δοθείσας ἐγγυήσεις. Ὁ Στέφανος (ἐν τῷ κατὰ Νεαίρας λόγῳ τοῦ Δημοσθένους) συλληφθεὶς ἐπ' αὐτοφώρῳ, υποβάλλεται εἰς χρηματικὴν ἀποζημίωσιν ἐκ τριάκοντα μνῶν, ἀλλὰ πέρυρατα ἐξεγγεῖρεται διατεινόμενος ὅτι πικρῶνός ἐκράτηθη.

Ἡ μοιχεία γραφῆ, καὶ περ ἐν ταῖς δημοσίαις ἀνήκουσα, καὶ ὡς τοιαύτη παρτεθεῖσα ἐναυθῆ, φαίνεται ὅτι κυρίως καὶ συνηθέστερον ἠγεῖρετο παρὰ μόνου τοῦ συζύγου (2). Δὲν διαλευκνίζεται ὅμως ἀρκούντως παρὰ τῶν ἀρχαιοτέρων συγγραφέων τὸ ζήτημα, ἐὰν ἡ μοιχεία γραφῆ ἐχώρει καὶ κατὰ τῆς γυναικὸς; δὲν φαίνεται ὅμως ἄλλως τε καὶ λίαν ἀναγκαίαι, καθόσον ἀποδειχθεὶς ἄπαξ τῆς πράξεως αἱ προσημνηνοθεῖσαι συνέπειαι ἔχουσι *ipso iure*.

Σημειώτεον δ' ἔτι ὅτι ὁ ἕως μοιχεία ἀπαντῆ ἐπίσης καὶ ἐπὶ τῶν σχέσεων ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα χήρην ἢ ζῆταμον, τοῦθ' ὕπερ δὲν ἀπαρτίζει, ὡς γνωστὸν, τὸ ἀδίκημα τοῦτο; φαίνεται δὲ ἀνυποστήρικτος ἡ δόξαι τινῶν, φρονοῦντων ὅτι ἡ σχέσηαι Ἀθηναίου μετὰ τῆς συζύγου ξένου τινὸς δὲν ἐλευθεῖτο ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς μοιχεία.

Ὁ Ἀθηναῖος νομοθέτης δὲν ἐπέβαλλε ποινὰς κατὰ τὸ ἀπιστοῦντος πρὸς τὴν γυναῖκα συζύγου ἐν τοιαύτῃ λοιπὸν περιπτώσει ἢ γυνὴ δὲν ἦτο δεκτὴ εἰς τὸ δικαστήριον, ζητοῦσα

ἐπὶ τῇ αἰτίᾳ ταύτῃ τὸ ἀποστάσιον. Ἐκ τινος ὅμως χωρίου Διογένης τοῦ Λαερτίου (1) προκύπτει σαφῶς ὅτι τὸ διαζύγιον ἐπετρέπετο τῇ γυναικί, ἐὰν ὁ σύζυγος διετήρει σχέσεις ἀθεμίτους μετ' ἄλλου.

Λίαν παράδοξόν ἐστιν ὅτι ὁ Ἀθηναῖος νομοθέτης δὲν ἐκόλαξεν αὐστηρῶς τὸν βιασμόν, θεωρῶν δ' αὐτὸν ὡς ἀπλὴν κατὰ τὸ σῶματος προσβολήν. ἤρκειτο μόνον εἰς χρηματικὸν τι πρόστιμον καὶ εἰς τὴν τῷ βιαστῇ ἐπιβαλλομένην ὑποχρέωσιν τοῦ λαβεῖν ὡς σύζυγον τὴν βιασθεῖσαν, ἐὶ ζῆχος αὕτη ἦν (2). βραδύτερον ὅμως φαίνεται ὅτι ὁ νομοθέτης ἠναγκάσθη νὰ ἐπιβάλλῃ αὐστηροτέρας ποινὰς. Ὁ δὲ κύριος ἐλευθέρας τινὸς γυναικὸς, παραδιδομένης δούλῳ, ἤδύνατο θανατῶσαι αὐτήν.

Ὡς πρὸς τὴν *αιμομίξιαν* δὲ φαίνεται λίαν ἀνεκτικὸς ὁ Ἀθηναῖος νομοθέτης, διότι καὶ ἐν Ὀλύμπῳ οἱ ἀθάνατοι συνεχῶς, ὡς γνωστὸν, ὑπέκνυτον ταύτη. Νόμος ἐν τούτοις ἀπαγορεύει τὸν γάμον τοῦ υἱοῦ μετὰ τῆς δευτέρας τοῦ ἑκτουτοῦ πατρὸς συζύγου. Ὁ Ἀνδοκίδης μετ' ἀναγκαστικῆς ἐξεγγεῖρεται κατὰ τινος ἱερέως, νυμφευθέντος διαδοχικῶς τὴν κόρην καὶ τὴν μητέρα; ἡ πρώτη δὲ τούτων ἀπήγγεστο ὅπως ἀποφύγῃ τὸ αἶχος τοῦ ἰδεῖν τὴν μητέρα συζευγμένην τῷ ἰδίῳ αὐτῆς ἀνδρὶ.

Ἐπίσης κατὰ ζήτην τοῦ Σόλωνος διατάξιν, ἐγράφοντο τῶν προαγωγῶν, οὓς ἀλόντας ἐν τῇ δίκῃ θανάτῳ ἐζημίουν (3).

4). Γραφῆ ἑταιρήσεως καὶ ἐλευθέρων θοροῦς.

Αἱ κατὰ τῆς ἑταιρήσεως ἐπιβαλλόμεναι ποινὰι ἦσαν ἱκανῶς βαρεῖαι, ἀλλ' ἰδίως ἀτιμωτικαὶ, ἀποστεροῦσαι τὸν καταδικασθέντα πάσης ἐν τῷ μέλλοντι δημοσίας λειτουργίας. Ὁ δὲ ἐν τῇ δίκῃ ἀλοῦς καὶ παραβῆς τινα τῶν κατ' αὐτοῦ ἐπιβεβλημένων περιορισμῶν, ὡς βλέπομεν ἐν δυοῖν νόμοις τοῦ Σόλωνος, δικαιοθεῖται ἡμῖν περ' Αἰσχίνῃ, θανάτῳ ἐζημιούτο (4).

(1) Πολυδ. II, 40, 48. Δημοσθ. κ. Νεαίρ. 66. Λοστ. περὶ φόνου Ἐρατοσθ. 25. Μοιχεία ἐπίσης ἦν καὶ ἡ παρὰ τῆς παλλὰ κῆς καταπάτησις τῆς τιμῆς τοῦ ἀνδρός.

(2) Αἱ τῆς μοιχείας γραφαὶ ἐδίδοντο, κατὰ Σουίδαν, τῇ πέμπτῃ φοινόντος. Σημειώτεον δ' ὅτι δὲν ἐχώρει γραφῆ μοιχείας ἐπὶ τῶν ἐπ' ἐργαστηρίῳ καθημένων γυναικῶν ἢ ἐν τῇ ἀγορᾷ δημοσίᾳ πωλομένων. (Λοστ. κ. Νεαίρ. 1367). Αἱ ἐν ταῖς ὁδοῖς ὅμως ἀκοσμοῦσαι γυναῖκες προσετιμῶντο, κατὰ Σουίδαν, χιλίαις δραχμαῖς.

(1) Διογ., Λαερτ. IV 47.

(2) Δουλαίαι περὶ φόνου. Ἐρατοσθ. 33, Πλούτ. Σόλ. 23.

(3) Ἐὰν τις ἐλευθερον παῖδα ἢ γυναῖκα προαγωγέυσῃ τὸν προαγωγὸν γράφεται, κἂν ἀπὸ θανάτου ζημιούσιν. Αλογίη. κ. Τιμαρχ. 184.

(4) Ἐάν τινα ἐκμισθώσῃ ἑταιρεῖν πατῆρ ἢ ἀδελφός; ἢ θετός ἢ ἐπίτροπος; ἢ ὄλιος τῶν κυρίων τις, κατ' αὐτοῦ μὲν τὸς παιδῶς; μὴ γραφᾶς ἑταιρήσεως εἶναι, κατὰ δὲ τοῦ μισθώσαντος καὶ τοῦ μισθωσαμένου, τοῦ μὲν ὅτι ἐξεμισθώσῃ, τοῦ δὲ, ὅτι ἐμισθώσατο καὶ ἴσα

Καί ταῦτα μὲν τὰ διὰ δημοσίων δικῶν ἢ γραφῶν καταδικώμενα κατὰ τῆς πολιτείας ἀδικήματα.

Ἐδίδοντο δὲ καὶ ἐπὶ τινῶν ὠρισμένα πρόσωπα προσβαλλόντων ἀδικημάτων αἱ ἐπόμεινα γραφαί.

1). Ὑβρεως Γραφή.

Ὁ Ἀθηναῖος νομοθέτης καθιέρωσεν ἐπὶ τῶν ἄνευ προκλήσεως κατὰ τοῦ σφάματος προσβολῶν δύο ἀγωγάς, τὴν μὲν δημοσίαν, ἕβρεως γραφήν, τὴν δὲ ἰδιωτικὴν, αἰκίας δίκην, ὣν ἡ ἀκριβὴς διάκρισις πολλὰς παρέχει τὰς δυσχερείας. Κατὰ τινεas, πρὸς ἔγερσιν τῆς ὑβρεως γραφῆς ἀπῆ-
ταίτο νὰ καταδειχθῇ παρὰ τῷ προσβαλλόντι τὸ κατ' ἐπίγνωσιν ἢ ἐκ κακῆς προθέσεως, ἢ ὡς λέγεται σήμερον παρὰ τοῖς δικαστικοῖς *animus injuriandi* ἔλλειπούσης δὲ τῆς προθέσεως, ἐχώρει μόνον ἡ αἰκίας δίκη τὰ σχετικὰ ὅμως τῶν δικαστικῶν ῥητόρων καὶ γραμματικῶν χωρὶς μαρτυροῦσιν ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ τῆς αἰκίας δίκης ἔγερσις ἦν ἀδύνατος ἄνευ τοῦ *animus injuriandi* (1). Ὁ Κόνων, ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους κατηγορούμενος, πειραθῆσεται, λέγει ὁ ῥήτωρ, ν' ἀποδείξῃ ὅτι αἱ αἰκίαι κατηνέχθησαν εἰς γέλωτα καὶ οὐχὶ σπουδαίως, ὅπως ἀπόφωγῃ τὰς συνεπείας τῆς δίκης αἰκίας (2). Ἄλλ' ὁ Δημοσθένης ἐκ τούταντίου πειράται ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὑπῆρχε κακὴ πρόθεσις, ὑβρις, καὶ τὸν ὄρον τοῦτον ἰδίως μεταχειρίζεται, ὅπως δρίσῃ τὴν αἰκίαν αἰκία, ὑβρις ἔμπληρος κατ' ἀνάγκην λοιπὸν ἐφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι μόνον ὡς πρὸς τὴν διαδικασίαν δίδεσαντο αἱ δύο αὗται ἀγωγαί (3).

Ὅποταν ὁ παθὼν ἦν δούλος, ἐχώρει μόνον ἡ δίκη αἰκίας, διότι πρὸς ἔγερσιν τῆς γραφῆς ἕβρεως ἀπῆταιτο ἰκανότης τοῦ παρίστασθαι ἐπὶ δικαστηρίου, ἢς ἐσεροῦντο, ὡς γνωστὸν, οἱ δούλοι. Τινεs τῶν συγγραφέων ποιοῦνται τὴν ἐπομένην διάκρισιν, ὅτι τοῦτέστιν, ἐὰν ἡ προσβολὴ ἐπηνέχθη τῷ δούλῳ ἐπὶ σκοπῷ βλάβης τοῦ κυρίου, οὗτος ἠδύνατο προσωπικῶς νὰ ἐγείρῃ τὴν αἰκίας δίκην* πάνυ ὅμως ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Κ. Καϊλλμερ (1), ὅτι ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Πλάτνερ δὲν φαίνεται ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, καθ' οὓς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἠδύνατο ὁ κύριος νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν βλάβης δίκην.

Ἡ ὑβρεως γραφή ἐκρίνετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήστων, ἐνῶ ἡ αἰκίας δίκη ὑπήγχετο εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν τεσσαράκοντα (τῶν κατὰ δῆμους δικαστῶν). (2)

Ἡ τῆς ὑβρεως ποινὴ ἦν συνήθως τῶν μεγίστων, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπιβάλλετο χρηματικὴ μόνον ἀποζημιώσις, τὸ πρόστιμον εἰσεπραττέτο πρὸς ὄφελος τῆς πόλεως, ἐνῶ ἡ αἰκίας δίκη συνεπήγχετο μόνον ἀποζημιώσιν τινα ἐπ' ὠφελείῃ τοῦ ἐνάγοντος. Ἐνῶ δὲ κατὰ γενικὸν κανόνα αἱ ἰδιωτικαὶ ἀγωγαὶ ἀπετέλουσαν δίκας ἀτιμήτους, ἡ τῆς αἰκίας δίκη ἀπετέλει ἀγῶνα τιμητὸν, τοῦτέστιν ἀπέκειτο εἰς τὴν δικαστὴν ἢ ἐπιμέτροσις τῆς ποινῆς.

Τῆς ὑβρεως ἦσαν διάφορα εἶδη ἐχώρει τοῦτέστι λόγῳ ἢ ἔργῳ.

νευρισκομεν αὐτὸν ἐν Συλλογῇ Περίτου *Leges Atticae* Βιβλ. 6, τίτλ. 5, δ.

*Ἐάν τις ὑβρίσῃ τινὰ ἢ ποῖδα ἢ γυναῖκα ἢ ἄνδρα τῶν ἐλευθέρων ἢ τῶν δούλων, ἢ παρὰνομον τὴν ποιήσῃ εἰς τοῦτον νινὰ, γραφῶσιν πρὸς τοὺς θεομοθέτας τῶν Ἀθηναίων ὁ βουλομένους, οἳ ἔξερσιν οἱ δὲ θεομοθέται εἰσαγόντων εἰς τὴν Πίλιασαν τριάντοια ἡμερῶν ἀπ' ἧς ἂν γραφῆ, ἐάν μὴ τὴν δημοσίον κωλύῃ· εἰ δὲ μὴ, ὅταν ἢ πρῶτον οἶόν τε. Ὅτου δ' ἂν καταγνωσθῇ ἢ Ἥλιασα τιμὰς παρὶ αὐτοῦ παραχρῆμα, ὅτου ἂν δόξῃ ἄξιος εἶναι παθεῖν ἢ ἀποτίσαι, ἐάν δὲ θανάτου τιμῆς ὑβρεως, παραδοθεὶς τοῖς ἔνδεκα τεθνάτων αὐθιμερόν· ὅσοι δὲ ἂν γράφωνται γραφαί ἰδίαι· κατὰ τὸν νόμον, ἐάν τις μὴ ἐπέβληθῇ ἢ ἐπέβῃ μὴ μεταλάβῃ τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων, ἀποσταῶν τιμῆς ὄραχμαῖς τῷ δημοσίῳ. Ἐάν δὲ ἀργυρίου τιμῆς ὑβρεως ἀποσταῶν ἐν ἔνδεκα ἡμέραις μετὰ τὴν δίκην, ἐάν μὴ παραχρῆμα δύναιται ἀποτίσαι· δεδῶσθαι δὲ ἐάν ἐλευθέρων ὑβρίσῃ, μέχρις ἂν ἐκτίσῃ.

(1) Ἐν τῷ ἄνωθι μνημονοθεθέντι νεωτάτῳ ἀρχαιο-λογικῷ λεξικῷ τοῦ *Saglio* καὶ *Daremberg*.

(2) Δημοσθ. κ, Πανταίν. § 33.

ἔστω τὰ ἐπιτήμια ἑκατέρῳ* καὶ μὴ ἐπάναγκεs εἴναι τῷ πατρὶ ἰδῆσθαι τρέφειν τὸν πατέρα, μὴ δὲ οἴκητιν παρέχειν, ὅς ἂν ἐκμισθωθῇ ἑταιρίην, ἀποθανόντα δὲ θαπτεῖται καὶ τ' ἄλλα ποιεῖται τὰ νομίζόμενα» (Ν. Σόλωνος παρ' Αἰσχίν. κ. Τιμάρχ. § 13).

* Ἐάν τις Ἀθηναῖος ἑταιρίσῃ, μὴ ἔξεστω αὐτῷ τῶν ἐνέα ἀρχόντων γενέσθαι, μὴ δὲ ἀρχὴν ἀργῶν μὴδεῖαν, μὴτε ἐνόμηον, μὴτε ὑπερόριον, μὴτε κληρωτὴν, μὴτε χειροτονητὴν, μὴ δ' ἐπικυριεῖται ἀποστελλέσθω. μὴ δὲ γνώμην λεγῶν, μὴ δ' εἰς τὰ δημοτελῆ ἰερά εἰσάιτω, μὴ δ' ἐν ταῖς κοιναῖς στεφανοφορταῖς στεφανοῦσθω, μὴ δ' ἐν τῷ ἀγορᾶς τῶν περιφανητέρων πορεύεσθω. Ἐάν δὲ τις ταῦτα ποιῇ, καταγνωσθέντος αὐτοῦ ἑταιρίην θανάτῳ ζημιούσθω». (Ν. Σόλωνος παρ' Αἰσχίν. κ. Τιμάρχ. § 21).

(1) Δημοσθ. κ. Εὐεργ. § 7, 40.

(2) Δημοσθ. κ. Κόνων. § 10.

(3) Ἴδου ὁ περὶ ὑβρεως σωζόμενος νόμος, ὡς ἀ-

2). Ἀμβλώσεως Γραφή.

Ἡ ἀμβλώσις ἢ ἀποθορά, διαταττομένη ἔστιν ὅτε παρὰ τινων φιλοσόφων (1), δὲν γινώσκωμεν ἀκριβῶς ἐὰν ἐτιμωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις κειμένων νόμων. Ἐκ πολλῶν ὅμως τεκμηρίων, καὶ ἰδίως ἐκ τοῦ ὅτι παρὰ τοῖς ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλησιν ἡ ἀμβλώσις ἐνομίζετο ὡς ἐν τῶν ἐσχάτων ἀδικημάτων (2), συμπεραίνεται τις εἰκότως ὅτι καὶ ἐν Ἀθήναις τὸ ἀδικημα τοῦτο δὲν ἔμενεν ἀτιμώρητον. Σημειώτεον δὲ ὅτι καὶ ἐν τῶν ἀρχαιοτάτων τῶν ἱατρῶν ὄρκω, ἀποδιδόμενῳ τῷ Ἱπποκράτει, ὑπάρχει καὶ ἡ φράσις: οὐδὲ γυναικὶ πεσοῦν ὑποθρόριον δώσω.

3). Γραφή φόνου καὶ φαρμακείας.

Ὁ Σόλων διεφύλαξε τὰς ἐπὶ φόνου καὶ ἀναιρέσεως ὀρισμένας ὑπὸ τοῦ Δράκοντος ποινάς· ὁ ὑπάτιος ἀναιρέσεως, ἦτοι ἀκουσίου φόνου, καταδικάζετο εἰς ἀπειναυσμόν, ἦτοι εἰς ἐξορίαν ἐπὶ ἐνιαυτὸν, μέχρις οὗ ἐξηγγίζετο τὸ ἄγος διὰ χρηματικὸν τιнос συμβιβασμοῦ μετὰ τῶν συγγενῶν τοῦ θύματος· ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξορίαν ταύτην ἠδύνατο ἂποφυγεῖν ὁ ὑπάτιος διὰ τῆς εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἀναιρεθέντος καταβολῆς τῶν ὀσφοριῶν. Ὁ ἐν ἄλλοις ὅμως ἀποκτείνων ἡ καὶ ἐν ὁδῷ, ἄκων, ὡς καὶ ὁ ἱατρὸς ἐν τῇ ἐξασκήσει τῆς τέχνης αὐτοῦ ἔμενον ἀτιμώρητοι (2).

Ὁ ἐκ προμελέτης φόνος ἐκολάζετο θανάτῳ, δυναμένου τοῦ φονέως, πλὴν ἐὰν τοὺς ἑαυτοῦ γονεῖς ἀπέκτεινε, νὰ προτιμήσῃ μετὰ τὸν πρότερον ἐν δικαστηρίῳ λόγον τὴν λειψυγίαν (3), εἰς ἣς ὑποστρέφων ἄνευ ἀδείας ἐξετίθετο εἰς τὰς ἐσχάτας τῶν ποινῶν παρὰ τοῦ τυχόντος. Ἐνόσω δὲ ἦσαν ὑπὸ κατηγορίαν οἱ ἐπὶ φόνῳ διωκόμενοι ὑπέκειντο σὺν τοῖς οἰκειοτάτοις αὐτῶν τῇ προαγορεύσει, εἴργοντο τοῦτέστι τῶν ἱερῶν καὶ τῆς ἀγορᾶς (4). Ἄπαντα δὲ τὰ δικαστή-

ρια ἐδίκαζον ἐν ὑπαίθρῳ τὰς τοῦ φόνου δίκης, τοῦτο μὲν ἵνα μὴ ἐργωνται οἱ δικασταὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον τοῖς μὴ καθαροῖς τὰς χεῖρας, τοῦτο δὲ ἵνα μὴ ὁ δῖῶκων γίνηται ὀμωρόφιος τῷ τὸν φόνον διαπράξαντι. Τὸ μὲν ὑπέρτατον τοῦ Ἀρείου Πάγου δικαστήριον ἐδίκαζε τοὺς ἐκουσίους φόνους, τοὺς δ' ἀκουσίους τὸ ἐπὶ Παλαδίῳ.

Δὲν ἐπετρέπετο ὅμως νὰ παρίσταται συνήγορος τοῖς κρινομένοις ἐπὶ τῆς ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ βουλῆς, ἀλλ' ἕκαστος, ὡς εἶχε δυνάμειος, ἀδιαστρόφως καὶ ἀπανούργως ὑπὲρ ἑαυτοῦ τοὺς λόγους ἐποιεῖτο· ὁ δὲ κατήγορος ἐποιεῖτο ἀρχόμενος τῆς δίκης ταύτης διωμοσίαν κατ' ἐξωλείας ἑαυτοῦ καὶ γένους καὶ οἰκίας, ἰστάμενος ἐπὶ τῶν τομίῶν κίπρου καὶ κριῦ καὶ ταύρου, καὶ τούτων ἐσφαγμένων ὑφ' ὧν ἔδει καὶ ἐν αἰς ἡμέραις προσῆκε (1).

Αἱ αὐτὰ ποινὰ ἐπεβάλλοντο καὶ ἐπὶ τῆς φαρμακείας (2).

4). Γραφή κλοπῆς.

Ἡ κλοπὴ ἐτάσσετο κυρίως ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς ἀδικήμασιν, ἀλλ' ἐν ὀρισμένοις περιστάσεσιν ἐδίδοτο χώραν εἰς δημοσίαν ἀγωγὴν. Συνήθης ποινὴ ἦν ἡ καταβολὴ τοῦ διπλασίου, τετραπλασίου ἢ δεκαπλασίου τοῦ κλαπέντος πράγματος· τὸ διπλασίον ἐδίεδοτο ἐὰν ἐπανήλθεν ἡδὴ τὸ κλαπὲν εἰς τὴν κυριότητα τοῦ κυρίου, τὸ δὲ δεκαπλοῦν ἐν ἀντιθέτῳ περιπτώσει. Ἡ κλοπὴ τῶν κωπῶν πλοίου τινός, τῶν ἰστῶν ἢ ἄλλου τινός τῶν ἀποτελούντων τὸν ἐφοπλισμὸν αὐτοῦ, ἐτιμωρεῖτο δι' ἐξορίας καὶ δημεύσεως τῆς οὐσίας τοῦ ἀδικήσαντος. Θάνατος δ' ἐπεβάλλετο, ὁσάκις ἡ κλοπὴ συνέβαινε τὴν νύκτα, ἢ ὑπερέβαινε τὰς πεντήκοντα δραχμάς, ἐπίσης καὶ ἐπὶ κλοπῆς ἤττονος μὲν ἀξίας, ἀλλὰ διαπραττομένης ἐν τῷ Λυκείῳ, τῇ Ἀκαδημίᾳ ἢ κατὰ τὸ Κυνόσαργες, ἢ τέλος ἐν τινι τῶν λιμένων τῆς πόλεως (3). Θάνατον ἐπίσης κατε-

(1) Πλάτων. Πολιτ. V, D, 90 46. καὶ Ἀριστοτ. Πολιτ. VII, 44, § 40.

(2) Εἴ τις ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ ἀπέθανεν, ὁ ἱατρὸς οὐ φονεὺς αὐτοῦ ἔστιν. (Ἀντιφ. Τετραλογ. 141. 315. Δημοσθ. πρὸς Ἀριστοκρ. 637).

(3) Μετὰ τὸν πρότερον λόγον ἔξεστι φογεῖν, πλὴν εἴ τις γονεῖς εἴη ἀπεκτονέως. (Πολυδ. II, § 147).

(4) Εἴργονται ἱερῶν καὶ ἀγορᾶς οἱ ἐν κατηγορίᾳ φόνου, ἄλλοι κρίσεως· καὶ τοῦτο προαγορεύσει καλεῖται. (Πολυδ. II, 66).

(1) Δημοσθ. κ. Ἀριστοκρ. 642—643.

(2) Φαρμακεία καὶ φαρμακίδα καὶ αὐτοὺς καὶ τὸ γένος ἄπαν ἀποκτείνονται. (Δημοσθ. κ. Ἀριστογ. Α'. 793).

(3) «Εἰ μὲν τις μεθ' ἡμέραν ὑπὲρ πενήκοντα δραχμάς κλέπτει, ἀπαγωγὴν πρὸς τοὺς ἐνδεκα εἶναι, εἰ δὲ τις νύκτα ὁμοῦν κλέπτει, τοῦτον ἐξεῖναι καὶ ἀποκτείναι καὶ τρῶσαι διώκοντα καὶ ἀπαγεῖν τοῖς ἐνδεκα, εἰ βούλοιοτο· τῆρ δ' ἀλόντι ὧν αἱ ἀπαγωγαὶ εἰσιν, οὐκ ἐγγητάς καταστήσαντι ἐκτισιν εἶναι τῶν

γίνωσκον οί κείμενοι νόμοι κατά τῶν κλεπτόντων τὰς ἐπὶ τῶν νεκρῶν ἢ ἐν δημοσίοις βαλανεῖοις θήνας. Ὁ δ' ἐπ' αὐτοφώρῳ συλλαμβανόμενος προσήγετο τοῖς ἔνδεκα, οἵτινες ἐν περιπτώσει ὁμολογίας ἐθανάτουσαν αὐτὸν, ἀρνούμενον δὲ τούτου, παρέπεμπον τοῖς ἀρμοδίοις δικασταῖς διὰ τὰ περαιτέρω.

Κυρίως ὅμως κατεδικάζετο διὰ δημοσίας δικῆς ἢ γραφῆς ἢ κλοπῆ δημοσίων χρημάτων. Οὕτως, εἰς τῶν ἐν Ἀργινοῦσαις νικησάντων στρατηγῶν καταγγέλλθη εἰς τὸν δῆμον ὡς ὑπεξαιρέσας μέγα μέρος τῶν εἰσφορῶν τῶν συμμάχων (1). Ὁ Λυσίας κατηγορεῖ τοῦ Ἐργοκλέους ὁμοίαν πράξιν, εἰς θάνατον δὲ τούτου καταδικασθέντος, ὁ ὁπῶρ ἐξικατεῖται ἵνα καὶ ὁ ταμίης τὴν αὐτὴν ὑποστῆ ποινήν, συνεργάτης γενόμενος τῶν ὑπεξαιρέσεων τούτων (2). Εἰς δεσμὰ κατεδικάζον οἱ νόμοι τὸν μὴ καταβάλλοντα τὴν ὀφειλὴν αὐτοῦ ἐκμισθωτῆν δημοσίων προσόδων. Καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Δημοσθένους, ὡς γνωστὸν, ἀπαγγέλλθη κατηγορία ἐπὶ κλοπῆ δημοσίων χρημάτων, κατὰ τὴν προμήθειαν αἰτοῦ, ἢν εἶχεν ἀναδεχθῆ ὑπὲρ τῆς πόλεως.

Ἐπιφανεστάτη ὅμως τῶν τοιούτων δικῶν ἐγένετο ἡ κατὰ τὸν Φειδίου, κατηγορηθέντος κλοπῆς, παρὰ τῶν τῶν ἐν Ἀθήναις ἀφανῶν ἐργογλῶφῶν, ὅτις μὴ ἀνεχόμενος τὴν λαμπρότητα τοῦ ἀνδρὸς ἐξέπεισε κατ' αὐτοῦ τὸ δπλητῆριον τῆς συκοφαντίας. Ὁ πέπλος τῆς Ἀθηνᾶς καταβιβάζεται καὶ ζυγίζεται ἐκ νέου ὁ χρυσός, εὐρίσκειται δὲ σῶς καὶ ἀνελλιπής. Τί λοιπὸν συνέβη ἀκολούθως; Ἠτήσαντο ἄρα γε οἱ Ἀθηναῖοι συγγνώμην παρὰ τοῦ ἀδικηθέντος πολιτοῦ; Ἐπιμώρησαν ἄρα γε τοὺς συκοφάντας αὐτοῦ; Γινώσκομεν μόνον ὅτι μετ' οὐ πολὺ νέκν κατ' αὐτοῦ ἤγειραν κατηγορίαν ἐπὶ ἀσεβείᾳ ὁ Φειδίους εἶχε παραστήσει ἐπὶ τῆς ἀσιδῶς τῆς Ἀθηνᾶς γέροντα βίπτοντα λίθον, τοῦτο δὲ ἐθεωρήθη ὡς προφανὴς ἀσέβεια, ἐφ' ᾗ καὶ κατεδι-

κασθη εἰς δεσμὰ διὰ βίου ὁ διὰ τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ κλέψας τὴν ἐποχὴν, ἐν ἣ ἔζη, μέγας καλλιτέχνης.

Πρὶν δῶμεν πέρας εἰς τὴν ὀπωσοῦν ἐκτενῆ τὰς τῶν ἐπωνυμῶν γραφῶν ἑκθεσίαν, ἀναμνησθῶμεν κατὰ περιέργου τινὸς τοῦ Ἀττικοῦ δικαίου διατάξεως, καλ' ἦν τοῦτέστι τὰ ξύλλα, οἱ λίθοι, καὶ ὁ σίδηρος, τὰ στερομένεα ταῦτα φωνῆς καὶ γνώμης πράγματα, ἐὰν ἐμπροσθέντα τινὶ ἀπέκτεινον αὐτὸν, ἐξήγοντο ἐξω τῶν ὄριων τῆς χώρας, τοῦ δ' αὐτοκτονούντος ἢ τὸν φόνον διαπράχσασα χεῖρ ἐθάπτετο χωρὶς τοῦ σώματος (1).

Ἐκτὸς δὲ τῶν γραφῶν τούτων, αἵτινες ἐλάμβανον τὴν ἐαυτῶν προσηγορίαν ἐκ τοῦ εἰδους τοῦ ἀδικήματος, ἦσαν καὶ ἑτεραί τινας, προσαρμυζόμεναι ἀορίστως εἰς πᾶν εἶδος ἀδικημάτων. Περὶ αὐτῶν δὲ δύναται τις εἰπεῖν ὅτι ἀπετέλουν μᾶλλον προπαρασκευαστικὰς τινας διαδικασίας ἢ κυρίως γραφὰς. Ἦσαν δ' αἰδῆ:

1). Ἐφήγησις, ὕφήγησις καὶ ἐφηγεῖσθαι.

Ἐχώρει ἡ διαδικασία αὕτη, κατὰ Σουῖδαν, πρῶτον κατὰ τῶν υποδεξαμένων φυγάδα ἢ ἀνδροφόνον, πάντα τοῦτέστι ἐιργόμενον ὑπὸ τῶν νόμων ἐπιβάνειν τῆς χώρας, ἢ τινὰ τῶν δοκούτων κατέχειν τι τῶν δημοσίων κρύφα. Κατὰ δὲ τὸν Πολυδεύκην, ἐχώρει καὶ ὅπταν γενόμενός τις θύμα ἢ μάρτυς προσβολῆς τινος ἐπ' αὐτοφώρῳ καὶ μὴ θαρρῶν δι' ἀσθένειαν ἢ ἀπαγάγῃ τὸν ἔνοχον (ὅπερ ἄλλως ἐπετρέπετο ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει) μετεκκαλεῖτό τινα τῶν δημοσίων λειτουργῶν ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ ἀδικήματος πρὸς σύλληψιν αὐτοῦ (2).

2). Ἐπαγγελία δοκιμασίας ἢ καὶ ἀπλῶς δοκιμασία (3).

Κατὰ βῆσιν τινα ἐνὸς λόγου Λυκούργου τοῦ

κλεμμάτων. ἀλλὰ θάνατον τὴν ζημίαν. Καὶ εἴ τίς γ' ἐκ Λυκείου, ἢ ἐξ Ἀσκλημίας ἢ ἐκ Κυνοσάργους ἱμάτιον ἢ ληκύθειον ἢ ἄλλο τι φεαυλότατον ἢ τῶν σκευῶν τι τῶν ἐκ γομασιῶν ὑφέλιτον, ἢ ἐκ τῶν λιμένων ὑπὲρ δέκα δραμῶν, καὶ τούτους θάνατον εἶναι τὴν ζημίαν». (Ν. Σόλ. ἐν Δημοσθ. κ. Τιμοκρ. 736).

• Ἐάν τις φανερός γένετο λωποδύτων ἢ βλαπτικιοτῶν ἢ τοιγμωρῶν, τούτους θανάτος ἐστὶν ἡ ζημία. • (Ξενοφ. Ἀπομνημ. 1, 2, 62).

(1) Ξενοφ. Ἐλλην. Ἱστορ. 1.

(2) Λυσ. κ. Νικομάχ. καὶ Ἀνδοκίδ. περὶ μυστηρ.

(1) Αισχλν. κατὰ Κτησιφ. § 244.

(2) Ἐφηγεῖσθαι δὲ ἐστίν, ὅταν τις δι' ἀσθένειαν ἀπάγειν οὐ θαρρῶν, ἐπάγῃ τὸν ἄρχοντα ἐπ' οἴκῳ αὐτοῦ τὸς τούτων ἀποκρύπτεται. (Πολυδ. Ὀνομαστ. II, 50. Δημοσθ. κ. Ἀνδρῶν. 601.)

(3) Ἐπαγγελλεῖσθαι σημαίνει καὶ ἄλλα, ἰδίως δὲ λέγεται ἐπὶ τῶν ἐγκαλούμενων τινὶ δημογραφεῖν καὶ πολιτεύεσθαι οὐκ ἐξῶν, καὶ ἐστὶν οἷον παραγγεῖλαι. (Αἰσχίνης κατὰ Τιμαρχοῦ κτλ. — Ἀρποκρατῶν).

ρήτορος, ἀπολεσθέντος, μνημονευομένην παρ' Ἀρποκρατίωνι τρία ἦσαν τῆς δοκιμασίας αὐτῆς· τὰ κυριώτερα εἶδη, τούτέστιν ἡ τῶν ῥητόρων, ἡ τῶν ἀρχόντων καὶ ἡ τῶν στρατηγῶν· παρὰ δὲ τῷ Ἀρποκρατίωνι μνημονεύεται καὶ τετάρτη, ἡ τῶν ἰππέων. Κυρίως ὅμως εἰς δύο κατηγορίας δέον ἀναγαγεῖν τὴν *δοκιμασίαν ταύτην τοῦ νόμου* ἢ τὴν τῶν ἀρχόντων, οὗσαν τοῦ αὐστέρου δικαίου καὶ χωροῦσαν κατὰ παντὸς εἰς δημόσιόν τινα λειτουργίαν, εἴτε κληρωτῆν, εἴτε αἰρετῆν, εἰσιόντος, καὶ β' τὴν ῥητορικῆν, χωροῦσαν κατὰ τῶν ῥητόρων, ἧτοι τῶν τὰ πολιτικὰ πρακτόντων ἀνδρῶν.

Ἡ *δοκιμασία* τῶν ἀρχόντων, οὗσα οἰνεῖ τις πύλη, δι' ἣς πάντες οἱ δημόσιοι λειτουργοὶ ὤφειλον διελθεῖν, οὐκ ἦν ἀπλῆ τις διατύπωσις, εἰς ἣν εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν ὑπεβάλλοντο, ἀλλ' ἀληθῆς καὶ κατὰ τοὺς τύπους τῶν δικαστικῶν συζητήσεων βαινουσα ἐξέτασις τοῦ βίου καὶ τῶν προηγουμένων τῶν πολιτευομένων ἢ εἰς δημόσιόν τι ἀξίωμα ὑποψηφίων ἀνδρῶν, εἰς ἣν ὤφειλον οἱ κατηγοροῦντες εἶναι κατὰ πάντα παρεσκευασμένοι. Οὗτω δὲ καταγγελλόμενοι, οἱ μὲν βουλευταὶ καὶ ἄρχοντες ἐνώπιον τῆς Βουλῆς, οἱ δὲ λοιποὶ λειτουργοὶ τῆς πόλεως ἐνώπιον ἐπὶ τούτῳ ἐξ ὀρκωτῶν δικαστῶν συγκροτουμένου δικαστηρίου, ἀπεκρίνοντο εἰς τυπικὰς τινας καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενας ἐρωτήσεις, ἀποδεικνύοντες ἔτι, εἰ τυχὸν ἀμφιβολία τις περὶ τῆς ἀκρίβειας τῶν αὐτοῖς λεγομένων ἠγείροντο, τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν. Ἡ δ' ἀνάκρισις αὕτη οὐδαμῶς ἀπέβλεπεν, ὡς ἴσως δύναται τις εἰκάσαι, εἰς τὴν ἰκανότητα τοῦ ἄρχοντος ἢ τὰς εἰδικὰς αὐτοῦ, δι' ἣν ἀνελάμβανε λειτουργίαν, γνώσεις, διότι πᾶς πολίτης ἐπιτιμος, παρεδρεύων ἐν τε τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου καὶ τοῖς δικαστηρίοις, ὑπετίθετο ὡς κατέχων τὰ διὰ τὰ διάφορα τῆς Πολιτείας ἀξιωματικὰ ἀπαιτούμενα προσόντα, τοσοῦτω μᾶλλον καλ' ὅσον ὁ ἐν τινι κληρωτῇ ἀρχῇ τὸ πρῶτον κληρωθεὶς καὶ ἀπειρίαν τινὰ ἐκυτῶ ἐπιγινώ-

σκων, ἠδύνατο προσλαβεῖν τινὰ *Πάρεδρον*, γινώσκοντα ἐπακρίτως τοὺς τε νόμους καὶ τὰς εἰς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἀφροσύνας διατυπώσεις, ἐνῶ ἐξ ἑτέρου οἱ εἰς αἰρετὴν τινα ἀρχὴν τακτούμενοι, οἷον στρατηγοὶ κ.λπ. ἐξελέγοντο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ δήμου, δυναμένου νὰ προτιμήσῃ μεταξὺ πολλῶν τοὺς κρατίστους. Ἀπεδοκιμάζοντο δὲ τυτῆθαι οἱ μὴ ἐκ τριγωνίας εὐγενεῖς, οἱ ἀνείμενοι ἔχοντες τὰ ἰδιωτικὰ αὐτῶν ἦθη, οἱ τὰ τέλη μὴ τελούσων, οἱ τὰς ὑπὸ τῆς πόλεως νενομισμένας στρατείας μὴ στρατευόμενοι, οἱ τῶν ἐκυτῶν γονέων ζώντων μὲν ἐλιγωροῦντες, τελευτησάντων δὲ μὴ κοσμοῦντες τοὺς τάφους (1). Πᾶς δὲ πολίτης τῶν ἐπιτίμων ἠδύνατο αὐτῶν καταγοῦσθαι καὶ ἐλέγξει τὴν ἀκρίβειαν αὐτῶν πρὸς ἀπολογίαν λεγομένων.

Διάφορος ὅπως οὖν, οὐχὶ κατ' οὐσίαν ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ κανόνος, ἦν ἡ *δοκιμασία τῶν ῥητόρων*, ἢ καὶ *ῥητορικὴ γραφὴ λεγομένη*. Κατὰ τὸ Ἀθηναϊκὸν πολίτευμα ὁ βουλούμενος τῶν πολιτῶν ἠδύνατο μετὰ τὸ γνωστὸν τοῦ κήρυκος κήρυγμα (τίς ἀγορεύειν βούλεται;) ν' ἀναβῆ ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ ἀγορεύσῃ εἰς τὸν δῆμον, λαβὼν βεβαίως πρότερον τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν παρὰ τῶν προέδρων. Ὅποτε δὲ τὸ πρῶτον πολίτης τις ἐλάμβανε τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ βήματος τῆς Πνυκός, οὐδεὶς ἠδύνατο διακόψαι αὐτὸν ἢ εἰς ἐλεγγόν τινα τοὺς λόγους αὐτοῦ ὑποβαλεῖν, διότι

(1) Ἰδοὺ ὁ τύπος τῆς τῶν ἀρχόντων δοκιμασίας ἢ ἀνακρίσεως, ὡς ἐπίσκοπον αὐτὸν ἐν Σαμουῇ Πελτίω (Lepes Atticae Βιβλ. Β').

* Εἰ Ἀθηναῖοι εἰσι ἐκείρωθεν ἐκ τριγωνίας καὶ τῶν δήμων πόθεν, καὶ εἰ Ἀπόλλων ἐστὶν αὐτοῦ πατήρ· καὶ Ζεὺς Ἐρκετος.—Ἦ ἄνθρωπε, τίς ἦν σοι Πάτηρ; Ἐμοί; ὁ Δεῖνα.—Οὐταί·οι τίνες εἶναι μαρτυροῦσιν αὐτῷ; Πάνω γε. Πρῶτον μὲν οἱ Δεῖνα ἀνεψιοί, εἴτα οἱ Δεῖνα ἀνεψιαδοὶ· εἴτα οἱ Δεῖνα, οἷς ἴρια ταῦτα· εἴτα φράτορες· εἴτα Ἀπόλλωνος Πατρίωσι καὶ Διὸς Ἐρκεῖου γεννηταί. Εἴτα οἱ δημόται, πολλάκις αὐτὸν δεδοκιμάσθαι καὶ ἀρχὰς ἄρξαι καὶ αὐτοὶ διεψηφισμένοι γίνονται.

* Ἦ ἄνθρωπε, τίς ἦν σοι μήτηρ; Ἐμοί; ἡ Δεῖνα· οἰκετοὶ τίνες μαρτυροῦσιν αὐτῇ; Πάνω γε. Πρῶτον μὲν οἱ Δεῖνα ἀνεψιοί· εἴτα οἱ Δεῖνα ἀνεψιαδοὶ· εἴτα οἱ φράτορες τῶν οἰκείων αὐτῆς καὶ δημόται.

* Εἰ τοὺς γονέας εὖ ποιοῦσιν. Εἰ ἐπαρτεύοντο ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Εἰ τὸ τίμημά ἐστιν αὐτοῖς. Εἰ ἀρελεῖς, (ἰκέρασι δὴλ. τὸ σῶμα).

Κατὰ δὲ τὸν Ξενοφ. Ἀπομν. Β', 2, 43. * Ἐάν τις γονέας μὴ θεραπεύῃ, ἀποδοκιμάζουσα ἡ πόλις οὐκ ἐφ' ἄρχειν τοῦτον. Καὶ εἰάν τις τῶν γονέων τελευτησάντων τοὺς τάφους μὴ κοσμήῃ, καὶ τοῦτο ἐξετάξει ἡ πόλις ἐν ταῖς τῶν ἀρχόντων δοκιμασίαις.

Δοκιμασία δὲ τοῖς ἄρχουσιν ἐπηγγέλλετο καὶ τοῖς κληρωτοῖς καὶ τοῖς αἰρετοῖς, εἰς ἐπιτηδεῖοι εἶναι ἄρχειν, εἴτε μὴ· καὶ τοῖς δημαγωγοῖς ἢ ταίρη-κότες εἶεν, εἰ τὰ πατέρα κατεδοκόντες, εἰ τοὺς γονεῖς κεκακωότες, ἢ ἄλλως κακῶς βεβιωκότες, ἀτιμοὶ αὐτοῖς ἔχρην εἶναι καὶ μὴ λέγειν. (Πολυδ. Η, 35).

Δοκιμασία δὲ ἐστὶν ἢ κατὰ τῶν ἀρχόντων ἐξετάσις, εἰ ἐπιτηδεῖοι εἶσι προΐστασθαι τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. (Telly, Corpus juris Attici, ἀρ. 175).

ὁ ῥήτωρ ἀγορεύων θεωρεῖτο ὡς ἐνασκῶν ἱερὰν τινα τῆς πόλεως λειτουργίαν τὰ βέλτιστα καὶ κρᾶτιστα αὐτῇ παρινούμενος· καὶ ὄντως, τὸ βῆμα, ἀφ' οὗ οἱ συνήθει· οὐτοὶ σύμβουλοι τοῦ Ἀθηναίου λαοῦ ἀνέπτυσσον τὰς περὶ τῶν κοινῶν περὶ αἰμάτων σκέψεις αὐτῶν καὶ πεποιθήσεις, θεωρεῖτο ὡς τόπος ἱερὸς καὶ διὰ τοῦτο ἀνέθικτον, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοφάνους (1), αὐτὸ ἐστεμμένον κλάδι μυρσίνης, ἀγορεύοντες δ' ἐν ὀνόματι καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πόλεως, ἐπεκαλοῦντο μάρτυρας τῆς ἀληθείας τῶν λόγων αὐτῶν καὶ τῆς χρηστότητος τῆς ἐκυτῶν προθέσεως πάντας τοὺς ἐφ' ἑστίους καὶ πατρώους θεοὺς. Τοσοῦτον δὲ σοβαρᾶς καὶ ὑψηλῆς οὐσης ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς θέσεως τοῦ ῥήτορος, εὐχερῶς ἐννοεῖται ὅτι ῥήτωρ μὴ ἔχων τὴν νόμιμον ἡλικίαν, ἱερόσυλος, ἀσεβῆς πρὸς τοὺς θεοὺς ἢ τοὺς ἐαυτοῦ τοκεῖς, καὶ ἐν γένει μεστὸς πάσης κακίας καὶ παντοδαπῆς διαφθορᾶς, ἡδύνατο μεγάλως νὰ παραβιάσῃ τὴν πολιτείαν, ἐφελακνόμενος ἐπ' αὐτῆς τὰν τε θεῶν τὴν ἐργὴν καὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ μῖσος καὶ τὴν περιφρόνησιν. Βεβαίως λοιπὸν ἐδικαιούτο καὶ ὤφειλεν ἡ πολιτεία ν' ἀσκήσῃ τινα ἐπιτήρησιν ἐπὶ τῶν πολιτικῶν τούτων ἀνδρῶν, ὑποβάλλουσα αὐτοὺς εἰς εἰδὸς τι ἐλέγχου καὶ προκαπιτοῦσα τὴν ἐκπλήρωσιν ὑποχρεώσεων τινων. Σημειωτέον δ' ὅτι, ὅπως τύχῃ τις τοῦ ὀνόματος τοῦ ῥήτορος, δὲν ἦκεν μόνον ν' ἀναβῆ ἐφ' ἅπαξ τὴν Πνύκα ἢ κατὰ μακρὰ χρονικὰ διαστήματα, ἀλλ' ἔπρεπε ν' ἀναβῆ αὐτὴν πολλάκις, γινόμενος συνήθης τοῖς πολίταις καὶ δόξαν τινα τῷ ἑαυτοῦ ὀνόματι περιποιούμενος, οὕτω δὲ καὶ μόνον ἡδύνατο νὰ καταστῇ ἰσχυρὸς καὶ κινδυνώδης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου. Ἐνταῦθα λοιπὸν εὐνομητέως παρεμβαινὼν διὰ τῆς δοκιμασίας δὲν εἶχε δύναμιν *πραλητικὴν*, ὡς ἐπὶ τῶν ἀρχόντων, ἀλλὰ *κατασταλεικὴν*. Ἐξ ἀρχαίου τινὸς νόμου. Ἐν ὁ Αἰσχίνης (2) ἀνάγει εἰς τὸν Σόλωνα, περὶ ῥητόρων εὐκοσμίας καὶ δοκιμασίας, ἐξάγομεν ὅτι αἱ κακὰ ἐκεῖνα ἰδιόκτητες καὶ ἑλλείψεις, αἵτινες, ἐνοῦσά τινα, ἀπεκάλωον αὐτὸν δημοσίας τινὸς λειτουργίας, αἱ αὐτὰ ἐπίσης ἑλλείψεις ἀπέκλειον αὐτῷ τὴν εἰς τὸ βῆμα ἄγασιν. Ἀπαγορεύετο λ. γ. ἢ ἐπὶ τὸ βῆμα ἄνοδος, εἴτε τῆς Βουλῆς, εἴτε τοῦ δήμου, εἰς τὸν πρὸς τοὺς ἐαυτοῦ γεννητόρας ἀσεβήσαντα υἱόν, τὸν ἐν πολέμῳ ἀπολιπόμενον

τοῦ ἐαυτοῦ καθήκοντος, τὸν ἡταιρηκότα ἄλλοτε ἢ καὶ νῦν ἔτι, τὸν τὴν οὐσίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κατεδῆδακότα κτλ. (1).

Πᾶς ῥήτωρ ἀξίως τινὸς εἶχε συνήθως καὶ πολιτικούς ἔχθρους, οἳ βεβαίως ἦν οὐχὶ δυσχερῆς ἐν μέσῳ τοῦ περιβήλλοντος αὐτὸν κλέους νὰ διακοφῶσιν αὐτὸν ἀγορεύοντα ἐπαγγέλοντες αὐτῷ δοκιμασίαν, χωρὶς ν' ἀναμείνωσι τὴν ἔγερσιν τῆς *ρητορικῆς γραφῆς*· τοῦτο δὲ συνέβαιεν, δασάκις ἦν κατεπεῖνον ὕψος ἀποκαλωθῆ οὗτος τοῦ βήματος, καὶ τότε ὁ προκαλούμενος ὤφειλεν ἀμέσως νὰ κατέλθῃ αὐτοῦ ἄφρονος, διεξαγομένου βραχύτερον ἐν τοῖς τακτικοῖς δικαστηρίοις τὸν ἀγῶνος αὐτοῦ πρὸς τὸν κατήγορον, καθ' οὗ ἐξηναγκάζετο ν' ἀποδείξῃ τὴν κατὰ τὸ πολίτευμα πολιτικὴν αὐτοῦ ἀκεραιότητα· ὥστε, ὡς βλέπομεν, ἡ πρώτη αὕτη πράξις ἦν οἰονεῖ τις προπαρασκευαστικὴ διαδικασία, τῆς τακτικῆς δίκης διεξαγομένης βραχύτερον ἐν ταῖς συνήθεισι δικαστηρίοις. Ἦττωμένον δὲ τοῦ ῥήτορος ἐν τῇ διαδικασίᾳ ταύτῃ οὐ μόνον ἀπαγορεύετο αὐτῷ τοῦ λοιποῦ τῆς δημοσίας λέγειν καὶ πᾶν τῆς πόλεως ἀξίωμα, ἀλλ' ἡδύνατο προσεῖτι νὰ καταδικασθῇ καὶ εἰς βαρὺ πρόστιμον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὑπερορίαν, ὡς παραβίας προδήλως τὸν νόμον καὶ ἐξαπατήσας τοὺς δικαστάς· οὐδόλως δὲ παράδοξον ἦν καὶ ἡ ζωὴ αὐτὴ νὰ κινδυνεύσῃ ἐκ τῆς βιαιότητος ἐμπαθοῦς τινος κατηγόρου, γινόμενοντος νὰ ἐξεγείρῃ ἐπιτηδείως τὴν ἐργὴν τῶν δικαστῶν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Αἰσχίνης ἐπὶ τὴν ἀλγὴν τοῦ Τιμάρχου, ὅστις ἀνήκων εἰς τὴν ἀντικατεδονικὴν ἐν Ἀθῆναις μερίδα καὶ συμπολιτευόμενος τῷ Δημοσθένει, εἶχε μετ' αὐτοῦ συγκατηγορήσει τοῦ Αἰσχίνου προδοσίας κατὰ τὴν περιώνυμον αὐτοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν πρέσβευσιν, εἰς ἣν ὤφειλεται εἰς τῶν ἀρίστων λόγων τοῦ κορυφαίου τῶν ῥητόρων· Δυστυχῶς ὅμως διὰ τε τὰ ἦθη καὶ τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ

(1) *Δοκιμασία τῶν ρητόρων*. «Μὴ εἰσελθεῖν τινα εἰπεῖν, μήπω τριάκοντα ἔτη γεγενητά.»

«Ἄν τις λέγῃ ἐν τῷ δήμῳ, τὸν πατέρα τύπτων ἢ τὴν μητέρα. ἢ μὴ τρίφων, ἢ μὴ παρέχων ἀλησίαν. Εἰ τὰς στρατείας μὴ ἐστρατευμένος, ὅσα ἢ αὐτῷ προσταθῆσιν, ἢ τὴν ἀσπίδα ἀποδειβληκῶς. Εἰ πεπορευμένος, εἰ ἡταιρηκός. Εἰ ὁ τὰ πατρίω κατεδῆδακός, ἢ ὡς ἂν κληρονόμος γένηται.»

«Ἐάν δέ τις παρὰ ταῦτα λέγῃ, δοκιμασίαν μὲν ἐπαγγεῖλάτω τῶν Ἀθηναίων ὁ βουλόμενος, οἳ ἐξεστὶ· τοὺς δὲ δικαστάς περὶ τούτων ἐν τῷ δικαστηρίῳ διαγιγνώσκων.» (Sam. Petitus. Leges Atticae. Lib. 4. tit. 4.)

(1) Ἀριστοφ. Θεσμοφορίζουσα. στ. 381.

(2) Αἰσχίν. κ. Τιμάρχ. 34.

ὁ πολιτευόμενος οὗτος ἦν ὕλως ἀνάξιος ὅπως συμμετάσχη τῶν πρὸς ἐκδίκησιν τῶν ὑβρισθέντων νόμων καὶ τῆς παραχρισθείσης μεταχειρίσεως τοῦ δήμου πατριωτικῶν τοῦ Δημοσθένους ἀγώνων. Πλὴν ἢ λοιπὸν διεσάχθη ἢ κατὰ τοῦ Αἰσχίνου κατηγορία, οὗτος διὰ τῆς περιουσίμου αὐτοῦ καὶ βιασιότητος κατὰ Τιμάρχου ἀγορεύσεως ἤττησάτο ὅπως ὁ κατήγορος αὐτοῦ ἀποκλεισθῆ τῆς κατηγορίας, ὡς δημοσίη καὶ αἰσχίστως ἠταρρακῶς, ἀπὸ τῆς ἐκτου νεότητος μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ πλείεστα ἄλλα οὐχὶ σεμνά οὐδ' ὅσα ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ διαπραξάμενος, ἄπερ κατὰ τοὺς νόμους ἀπεκώλων αὐτὸν τοῦ βήματος. Κατὰ πόσον αἱ σφοδραὶ καὶ βίαιαι αὐταὶ τοῦ Αἰσχίνου μέμψεις καὶ καταγγελίαι, αἱ τοσοῦτον τὸν χαρακτήρα καὶ τὸν ἰδιωτικὸν τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ βίον κηλιδούσαι, ἦσαν ἀληθεῖς. δὲν ἀπόκειται βεβαίως οὐδ' ἐστὶν ἡμῖν δυνατὸν ἐξακριβῶσαι, τὸδε μόνον τοῦλάχιστον γινώσκομεν ὅτι, αἱ παρὰ τοῦ δεινοῦ βήτορος κατὰ τοῦ Τιμάρχου προσαχόμεναι μαρτυρίαι τοσοῦτον φαίνονται πειστικαὶ καὶ βεβήνουσαι τὴν ἐνοχλὴν τοῦ κατηγορουμένου, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ πολιτικὸς αὐτοῦ φίλος καὶ συμπαράκτωρ, ὁ Δημοσθένης, ἐν τῷ περὶ παραπροσβείας περιδῶξω λόγῳ αὐτοῦ φαίνεται μᾶλλον ἀρνούμενος τῷ Αἰσχίνῳ τὸ δικαίωμα τοῦ ταχθῆναι αὐτὸν οἰονεῖ τινα τιμητὴν καὶ ἐπικριτὴν τῶν ἠθῶν τῶν πολιτῶν καὶ πιστὸν φύλακα τῆς λαχικῆς ἀπλότητος, ἢ προσομολογῶν τὴν τοῦ Τιμάρχου ἀρετὴν, καὶ ἀποκρούων ἐπομένως ὡς μὴ ἀληθῆ τὰ πρὸς κηλίδωσιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Αἰσχίνου προσαχόμενα γεγονότα (1). Τὸ δὲ βέβαιον ἐπὶ τέλους ἐστὶν ὅτι οἱ δικασταὶ κατεδίκασαν τὸν Τιμάρχον, πεποιθότες ὅτι ἀνὴρ, οὐ τινος σύμπαντα τὸν βίον κατήσχυναν ἀτιμότηται πράξεις καὶ αἰσχίσται ἀπολασκαί, κακῶν μᾶλλον οἷος ἦν ἐνεργεῖν τῇ πόλει, ἀνακρινόμενος ἐν τοῖς δημοσίοις αὐτῆς πράγμασιν, ἢ ἀγαθὸν, ἐπομένως οὐ μόνον ἀφῆρεσαν αὐτὸν τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπὶ τῆς Πυκνῆς ἀγορεύειν ἢ γραφῆν τινα κατὰ τινος τῶν πολιτῶν γράφεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀπαγόρευσαν αὐτῷ αὐστηρῶς τὸ προσεγγίζειν τοῖς ἱεροῖς καὶ ὁσίοις τόποις ἢ ἔσω τῶν περιόρων πρῶτων εἰσιέναι.

Κατὰ τ' ἀνωτέρω λοιπὸν πᾶς δημοσίος καὶ τὰ πολιτικὰ πράττων ἀνὴρ ὄφειλε νὰ γινώσκῃ ὅτι πλέον ἢ ἄπαξ ἤθλεν ἐξαναγκασθῆ παρὰ

τῶν ἐν τῇ πολιτικῇ σταδιοδρομίᾳ ἀντιπάλων αὐτῷ ν' ἀποδείξῃ τῷ δήμῳ, ὅτι οὐδεμίαν αἰσχρὰ καὶ ἄτιμος πράξιν ἐκλήιδου τὸν δημόσιον αὐτοῦ ἢ τὸν ἰδιωτικὸν βίον. Ὡς δὲ διδάσκει ἡμᾶς ὁ Αἰσχίνος, ἢ πόλις παρὰ πάντων τῶν βουλομένων ἐξ ὀνόματος αὐτῆς ἀγορεύειν καὶ τὰ βέλτιστα αὐτῇ παραίνειν, ἀπῆτες οἰκογενειακῆν, ἀστυκῆν καὶ στρατιωτικῆν ἀρετὴν, σεμνότητα, τάξιν καὶ οἰκονομίαν ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι ἀποτελεῖ τὸν χαρακτήρα χρῆστοῦ καὶ τιμίου πολίτου· οὗτω δὲ ἢ εὐθὴν τὸν πολιτικὸν ἀνδρὸς κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦν πληρεστέρη καὶ ἐκτενεστέρη ἢ ὅσον ὕψισται ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, παρ' οἷς διὰ τινος μεταφυσικῆς, καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ἀκατακλήπτου ἀφαιρέσεως τὰ τε πολιτικὰ ἦθη καὶ οἱ κείμενοι νόμοι χωρίζουσιν ἀποτόμως τὸν δημόσιον ἀπὸ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, οὗτινος τὸν οὐδὸν εἰς οὐδενὸς ἀκριτομύθου τὸν ἀδιάκριτον καὶ τολμηρὸν ὀρθακλὸν ἐπιτρέπεται νὰ εἰσδύσῃ. Καὶ ὅμως, βελήτερον ἐξεταζόμενον τοῦ πράγματος, τὸ Ἀθηναϊκὸν σύστημα φαίνεται ἴσως δικαιοτέρον καὶ πολιτικοῦτερον τοῦ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις κρατοῦντος, διότι πράγματι ἀκατανόητος καὶ ψευδῆς περίσταται ὅ ἐν αὐτοῖς ἰσχύων αὐθαίρετος καὶ ἀπότομος διχασμὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἐν ἀνὴρ αἰσχρῶς, ἄτιμος καὶ ἀσθεῖς ἐν τῇ ἐκταῦτο οἰκονομίᾳ καὶ ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτοῦ βίου καὶ τῶν ἰδιωτικῶν σχέσεων καταδειχθεῖς, ἀνὴρ τὰ πατρῶα κατεδηδοκῶς καὶ παντοδαπῆς κακίας μεστὸς, ὁ τοιοῦτος ἤθελε δυνθῆ νὰ πολιτευθῆ μετὰ πλείονος χρηστότητος καὶ τιμιότητος ἐν τῷ εὐρυτέρῳ κύκλῳ τῆς πολιτείας καὶ νὰ θριαμβεύσῃ κατὰ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων πειρασμῶν, οἵτινες πάντοθεν καὶ ὑπὸ διαφόρους ὄψεις προσβάλλουσι τὸν πολιτευόμενον ἄμα τῇ ἐν τῇ δικαιοκῆσει τῶν κοινῶν εἰσόδῳ αὐτοῦ. Καὶ τοῖς δὲ δυνάται τις ἀντιτάξαι ὅτι οὐδόλους ἐνδιαφέρει τοῖς πολλοῖς ὁ ἰδιωτικὸς πολιτευόμενος τινὸς βίος, οὐχ ἥττον βεβαίον ἐστὶν ὅτι ὁ λαὸς πάνυ γηθοσύνης καὶ μετὰ ἰδιαζούσης φροντίδος μακροβίων πᾶν ὅ,τι ἀνακοινοῦται τυχὸν αὐτῷ περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ χαρακτῆρος, τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἔξω ἐκείνων, οἷς ποτε ἴσως διαπιστευθῆσονται τὰ ὑπέρατα τῆς πολιτείας συμφέροντα· ἡμολογούμενης δ' ὁ λαὸς ἀρέσκειται ἴκων εἰς τὰς ἀκριτομύθους ἐκείνας ἐξηγήσεις, ἐξ ὧν διδάσκειται ὁποῖός τις ἦν ἢ ὅποιος ἔτι καὶ νῦν ἐστὶν ὡς ἀπλοῦς ἰδιώτης ὁ τῶν κοινῶν προϊστάμενος ἢ ἀξίων προϊστασθαι, μετ' ἀπληγίας δὲ δρᾷτταται καὶ τῆς ἐλαχίστης ἐνδείξεως, δι'

(1) Δημοσθ. π. Παραπροσβ. 283—286.

ἣς δύναται πῶς νὰ φωτισθῆ περὶ τῶν ἀρχῶν, αἵτινες θέλουσι καθοδηγεῖ αὐτὸν κατὰ τὴν ἐπι-σφαλῆ τῆς ἐξουσίας περίοδον. Οἱ νεώτεροι, ὡς γνωστὸν, περὶ ἐξυβρίσεως νόμοι ἀπαγορεύουσι τῷ ἐξυβρίζοντι τὴν διὰ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ ἀπόδειξιν τῆς ἀκριβείας τῶν λόγων αὐτοῦ, ἐνῶ ἐντεῦθεν ἤθελεν ἀνατελεῖ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ ἡ οἱ ψευδεῖς κατήγοροι ἤθελον ἐξέλθει τοῦ ἀγῶνος ἠττημένοι, μέλλοντες προσεῖτι δοῦναι δικὴν τῆς κακοθελείας αὐτῶν, ἡ ὁ παρ' ἄξιαν τολμήσας νὰ προστῆ τῶν δημοσίων ἤθελε δι-καίως παραδοθῆ εἰς τὴν κοινὴν ἀγανακτικτῆσιν καὶ περιφρόνησιν. Καὶ ἐν τούτοις αἱ νεώτεροι κοινοναί ἀρκοῦνται μόνον εἰς σκανδαλώδη τινὰ περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἠθῶν τῶν δημοσίων ἀνδρῶν ἀνεκδοτα, κρύφα ἀπὸ ὧτος εἰς οὓς περιερχόμενα, ὧν ἡ ἀκρίβεια βεβαίως ἐστὶν ἀμφισβητήσιμος, ἀφοῦ οὐδεὶς ὑποχρεῦ-ται νὰ καταδείξῃ τὴν ἀρχικὴν τῶν δυσσημη-τικῶν τούτων διαδόσεων πηγὴν. Διὰ δὲ τοῦ τρόπου τούτου πολλὰκις δύναται νὰ συμβῆ ὥστε εἰς μὲν ἀθῶν ἴνα ἔως ἡ ἀδέξιαν πολι-τικὴν ν' ἀποδοθῶσι πράξεις ἀνυπόστατοι ἡ ὑ-περβολικαί, ἐνῶ ἕτερος μᾶλλον ἡσκακῆμένος περὶ τὰς πονηρίας τοῦ θείου νὰ διαφεύγῃ ὀλοσχερῶς τὴν τῆς κοινοναίας κατάκρισιν. Συμφωνοῦμεν δὲ πληρέστατα ἐναυθα μετὰ τινος ἐγκρίτου Γάλλου συγγραφέως, τοῦ Κ. Γεωργίου Περρῶ (1), φρονούντος πᾶν ὀρθῶς ὅτι οἱ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις περιορισμοὶ οὗτοι περὶ τὸν ἔλεγχον τῆς διαγωγῆς ἐκάστου τῶν πολιτευομένων δὲν πρό-πει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πρόοδος κοινωρικὴ, ἡ δ' ἐλάττωσις αὐτῆ τῆς εὐθύνης αὐτῶν συντελεῖ προδήλως εἰς μείζονα τῶν χαρακτήρων κατὰ-πτωσιν καὶ διαφθοράν.

Βεβαίως δὲν δύναται τις ἀξίωσαι ὅτι ἡ ἐν τοῖς νόμοις ἀναγραφὴ τοῦ πρὸς ἔλεγχον τοῦ βίου ἐκάστου τῶν πολιτευομένων δικαίωματος ἤθελεν ἀποβῆ, ὅσον κατὰ θεωρίαν φαίνεται, λυ-σιτελής τῆ πολιτείας, δὲν ἤθελεν ὅμως προδή-λως συνεπαγάγει καὶ τὰ ἀτοπήματα, ἅπερ κατὰ πρῶτον ἴσως παρουσιάξῃ ἡ ἰδέα τῆς ἐν τοῖς θεσμοῖς εἰσαγωγῆς αὐτοῦ. Οὕτως, ὡς ἐκ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς παρὰ τὸν Ἰλισὸν μεγαλοπράγμονος δημοκρατίας διδασκόμεθα, ἡ μὲν τῶν ἀρχόντων δοκιμασία εἶχεν ἀποβῆ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπλή διατύπωση, ἡ δὲ τῆς

ῥητορικῆς δοκιμασίας ἡ ῥητορικῆς γραφῆς χρῆ-σις φαίνεται χωροῦσα σπανιώτερον ἢ καὶ ἐν ὅ-λως ἐξαιρετικαῖς περιστάσει, διότι, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς λοιπαῖς κατηγορίαις, καὶ ἐπὶ τῆ ἐγέρσει αὐτῆς βαρεῖαν ἔφερε τὴν εὐθύνην ὁ κα-τήγορος, δυνάμενος πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ ἐκτεθῆ καὶ εἰς τὴν ἀντεκδικίαν τοῦ παρ' αὐτοῦ συκο-φαντηθέντος καὶ ἀθωωθέντος πολίτου· ὡς ἐκ τούτου δὲ βλέπομεν ὅτι μετὰ πολλῆς εὐλα-θείας καὶ προσοχῆς κατέφερον οἱ πολιτευό-μενοι εἰς τὸ ὅπλον τούτου. Γινώσκουμεν τοῦλάχιστον ἐκ τῆς ἱστορίας, ὅτι αὐτὸς ὁ αἰσχιστος Τιμάρχος, πρὶν ἡ ἀποκλείσῃ αὐτὸν τοῦ βήμα-τος ὁ Αἰσχίνης, εἶχε συντελέσει εἰς τὴν ψήφισιν πλείονων ἢ ἐκατὸν ψηφισμάτων, οὐδεὶς δὲ τῶν ἀντιπάλων καθ' ἅπαν τὸ μακρὸν τοῦτο τοῦ πολιτικῶ αὐτοῦ βίου διάστημα ἐτόλμησε νὰ καταγγείλῃ εἰς τὸν δῆμον τὴν εὐτέλειαν τῶν ἠθῶν αὐτοῦ καὶ ἐκτυλίξῃ ἐνώπιον ἐνὸς δικα-στηρίου τὴν πολυπτυχον καὶ ἐπιειδιστον ἰσο-ρίαν τῶν αἰσχιστων αὐτοῦ καὶ ἑταιρικῶν σχέ-σεων, ἐτόλμησε δὲ τὸ μέγα τοῦτο τόλμημα μόνος ὁ Αἰσχίνης, ἀμυνόμενος ἑαυτοῦ καὶ ἀπο-κρούων τὴν παρ' αὐτοῦ τοῦ αἰσχροῦ Τιμάρχου καὶ τοῦ Δημοσθένους ἀπὸ κοινοῦ ἐγερθεῖσιν κατ' αὐτοῦ βαρεῖαν κατηγορίαν, ἀφ' ἧς δὲν εἶχεν εἶτι ἀπαλλαγθῆ. Καὶ συνετέλεσε μὲν βεβαίως εἰς τὴν καταδικὴν τοῦ Τιμάρχου ἡ μεγάλη ῥη-τορικὴ ἀξία τῆς λαμπρᾶς καὶ βιασιότητος ἐκεί-νης ἀγορεύσεως, μὴ λησμονῶμεν ὅμως ὅτι καὶ ὁ Τιμάρχος ἦν οὐχὶ τῶν ἀφανῶν καὶ ἀγνώστων ἐν τῇ πόλει πολιτῶν, ἡ δὲ φοβερὰ τῶν ἠθῶν αὐτοῦ ἀκολασία ἦν πεφημισμένη καὶ γνωστὴ τοῖς πᾶσι. Δὲν προσῆκει δὲ βεβαίως ἐναυθα ἡ ἔρευνα, ἐὰν ὁ Αἰσχίνης ἦν ἠθικώτερος τοῦ Τι-μάρχου, ὅπως παραστῆ δημοσιᾶ ἐξαιτούμενος τὴν ἀνὸρθωσιν τῶν παρ' ἐκείνου τοσοῦτον καθυ-βρισθέντων δημοσίων ἠθῶν, ἡ ἠδύνατο ἴσως ἐκ τούναντίου νὰ δώσῃ αὐτῷ μαθήματα κακοπο-θείας μείζονα καὶ τελειοτέρως, ὡς καὶ ἐξ αὐ-τοῦ εἶτι τοῦ κατὰ Τιμάρχου φλογεροῦ αὐτοῦ λόγου ἐξάγομεν. Ἐὰν αἱ περιστάσεις κατέστη-σαν ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ τὸν Αἰσχίνην ὄργανον δικαίας τινὸς τιμωρίας, τεσσαρακκίδεκα βρα-δύτερον ἔτη, ἐν ἡμέρᾳ ἐπισημοτάτῃ, ἐξηγέρθη καὶ κατ' αὐτοῦ τούτου τοῦ προδότου Αἰσχίνου ἡ εὐθικτος τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λαοῦ συνειδήσις, ἢν ἡ εὐγλωττος καὶ ὀρμητικὴ τοῦ διεφθαρμένου τούτου ῥήτορος φωνὴ ἐγίνωσκε τοσοῦτον ἐπι-τηδεῖως νὰ ἐξεγείρῃ κατὰ τῆς ποικίλης καὶ παντοδαπῆς αἰσχρότητας τοῦ βδελυροῦ Τι-μάρχου.

(1) G. Perrot, Essai sur le droit public et privé de la République Atténienne. pag. 63 καὶ ἔπ.

3) Ἐνδείξεις.

Ἄυτη ἦν τὸ πραγμασίωμα δημοτικῆς τινος ἀγωγῆς κατ' ἀτίμου, πρὸς οὐδὲν τὰς συνετείας τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ καταστάσεως λογιζομένου, διέφερε δὲ τῆς προηγουμένης, καθ' ὅσον δὲν ἐχώρει, ὡς ἐκείνη, ἐπ' ἐκκλησίας δικαιοπύουσα τὸν ἐπιχειροῦντα λέγειν, ἀλλὰ συνίστατο ἅπλως εἰς ἀπ' εὐθείας ἔγγραφον πρὸς τὸν ἄρχοντα καταγγελλίαν, ὅτινι ἀναθεσιμῆν ἦν ἢ τῶν τοιοῦτων δικῶν ἡγεμονία. (1)

Ἐνδείξεις ἐπίσης ἐγώρει κατὰ τῶν θρελιόντων τῷ δημοσίῳ, οἵτινες μὴ καταβάλλοντες τὴν ἐκυτῶν θρελιῶν ἐμπροσθεσμός ἐγίνοντο ἵρσο *facto* ἄτιμοι, ὡς καὶ κατὰ τῶν αὐτοβούλων πράγματα δημοσία παλοῦνται.

Ἐκάλουν ὅμως κατὰ παρεχρῶσιν τῆς λέξεως ἐνδείξει καὶ τὴν κατὰ τῶν κακούργων ἐγειρομένη ἀγωγήν, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει συνέχον αὐτὴν τῇ γραφῇ φόνου, προδοσίας κτλ. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου, συγγραφεὺς ἐντριβέστατος περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν τοῦ Ἀττικοῦ δικαίου, ὁ σοφὸς Σχοιμᾶννος, φρονεῖ ὅτι ἡ ἐνδείξεις πιθανῶς ἐχώρει, παρελθούσης ἤδη τῆς πρὸς χρῆσιν τῆς ἀπαγωγῆς ὀριζομένης ὑπὸ τοῦ νόμου προθεσμίας. (2) Οὕτω λοιπὸν κατὰ τὴν

δικδικασίαν ταύτην ὁ κατήγορος ὤφειλεν ἐν πρώτοις νὰ καταθέσῃ ἐγγράφως εἰς τὸν ἀρμόδιον ἄρχοντα τὴν ἐκυτῶ ἐνδείξειν, μετ' ἣν οὐτος προῦθαιεν εἰς σύλληψιν ἢ φυλάκισιν τοῦ ἐνόχου, ἀποτυγχάνων δ' ἐν τῷ ἀγῶνι ὁ κατήγορος ὑπέιχε τὰς εὐθύνας ψευδοῦς ἐνδείξεως (1).

4) Ἀπαγωγή.

Ἄυτη ἦν συνοπτικὴ τις διαδικασίᾳ ἐπιτροπὴν ἔστιν ὅτε ὑπὸ τοῦ Ἀττικοῦ Δικαίου καὶ χωροσῶν, κατὰ Πολυδεύκην. (2), ὅταν τις δυνάμεως διὰ τῆς ἐνδείξεως νὰ καταδιώξῃ τινὰ μὴ παρόντα, τοῦτον παρόντα, καὶ ἐπ' αὐτοφῶρῳ συλλαβῶν, ἀπάγῃ.

Ἄλλὰ τίνα ἦσαν, ἀκριθέστερον ὀριζόμενα, τὰ ἀδικήματα ἐκείνα, ἐφ' ὧν ἐπετρέπετο ἡ ἐκτακτος αὕτη διαδικασίᾳ; Κετ' ἀρχὰς φαίνεται ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς ἦν ὄπωσον περιωρισμένη μόνον ἐπὶ τῶν κακούργων, ὑπὸ τὴν προσηγορίαν τῶν ὁρίων περιελάμβανον τοὺς τὰ μέγιστα ἀδικούοντας, (3) τοὺς ἀνδροφόνους, τοὺς ἀνδραποδιστὰς, τοὺς τοιχωρέτους, τοὺς ἱεροσούλους, τοὺς ἰωποδύτας, τοὺς νοθευτὰς τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν καὶ ἐν γένει τοὺς τοιαῦτά τινα ἀδικούοντας (4). Καὶ ἡ κλοπὴ δὲ

(1) Ἐνδείξεις, εἶδος δικῆς, ὅφ' ἦν τοῦς ἐκ τῶν νόμων ἐργαζομένους τινῶν ἢ τόπων ἢ πράξεων, εἰ μὴ ἀπέχοντο αὐτῶν, ὑπέχον· πολλοὶ μὲν οὖν εἰσι λόγοι ἐνδείξεως· γνωριμύτατοι δὲ οἱ κατ' Ἀριστογέιτονος Δημοσθένους.

Ἐνδείξεις ἐστὶν ὄνομα δικῆς κατὰ τῶν θρελιόντων τῇ πόλει, πολιτεῦσθαι δὲ διεχειροῦνται. Λέγεται δὲ ἐνδείξεις καὶ κατὰ τῶν ἀνδροφόνων, ὅταν κατὰ τῶν ὅποι μὴ ἔξεστιν. (Ἄρτοκατον. Λεξικόν. ἐν λ. ἐνδείξεις).

Μηδὲ περὶ τῶν ἀτίμων ὅπως γρη' ἐπιτίμους αὐτοῦς εἶναι, μηδὲ περὶ τῶν θρελιόντων τοῖς θεοῖς ἢ τῷ δημοσίῳ τῶν Ἀθηναίων, περὶ ἀρέσκειας τοῦ ὀφλήματος, ἢ τῶς, ἐάν μὴ ψηφισαμένους Ἀθηναίων τὴν ἄπειαν πρώτων, μὴ ἕλαττον ἐξαισιμῶν, οἷς ἂν ὁδοῖν κριθῶν ψηφισομένους, τότε δ' ἔξειται χρηματίζειν, καθ' ὅτι ἂν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ δοκῇ. Ἐάν δὲ τις ἱκετεῦν ἐν τῇ βουλῇ ἢ ἐν τῷ δήμῳ, περὶ ὧν δικαστήριον ἢ βουλὴ ἢ ὁ δῆμος κατέγνω, ἐάν μὲν αὐτὸς ὄφλων ἱκετεῦν, πρὶν ἐκτίσαι, ἔνδειξις εἶναι κατ' αὐτοῦ, καθάπερ ἐάν τις ὄφλων τῷ δημοσίῳ ἢ ἑλιστῆται. Ἐάν δ' ἄλλος ὑπὲρ τοῦ ὀφληκότου ἱκετεῦν, πρὶν ἐκτίσαι, δημοσία ἔστω αὐτοῦ ἢ οὐσία παρ' αὐτὸν εἶναι τῶν προέδρων ὅφ τινι τὴν ἐπιχειροῦσαν, ἢ αὐτῷ τῷ ὀφληκότῳ, ἢ ἄλλῳ ὑπὲρ ἐκείνου, πρὶν ἐκτίσαι, ἄτιμος ἔστω. (San. Petiti, Leges Atticae. lib. 4 tit. 10).

(2) Schoemann, de Comitibus Atheniensium. p. 475.

(4) Ἐνδείξεις ἐστὶ πρὸς τὸν ἄρχοντα ὁμολογούμενον ἀδικήματος μήνοσις, οὐ κρίσις, ἀλλὰ τιμωρίας ἀπονομῆς ὁ δ' ἐνδεικνύμενος ἐν γραμματεῖν πρὸς τὸν ἄρχοντα τὴν ἐνδείξειν ἀποφέρει ἕνα ὑπέυθυνος ἢ τῆς ψευδοῦς ἐνδείξεως· καὶ αὕτη μὲν γίνεται περὶ τῶν οὐ παρόντων. (Πολυδεύκ. Ὁμομαστ. Η, 49).

Ἐάν τις ἄτιμος ὦν, ἢ ὀφληκός· τῷ δημοσίῳ καὶ μὴ ἐκτετικῶς, ἀρχειν ἐπιχειροῦν, τοῦτον ἐνδείκνυσαι ὁ βουλόμενος τῶν πολιτῶν ὁμοίως καὶ τὸν ἀντιποιοῦμενον πράξεων ἢ τόπων ἀπηγορευμένων τοῦ νόμου, οἷον τὸν ἡταρκτητὰ τῆς ἀγορᾶς· καὶ τοῦ λέγειν ἐν τῷ δήμῳ· εἴ τὸν κακῶς λέγοντα τοῦς τετελευτηκότας ἀδικῶς· ἔπειτα τοῖς ἄλλοις τοῦτων τινὸς τιμῶν οἱ δικαστὰι τῇ γρη' παθεῖν ἢ ἀποτίσαι. (Σουῖδ).

Κατὰ τῶν θρελιόντων τῷ δημοσίῳ τὰς ἐνδείξεις εἰς τὸν βουλόμενον ποιεῖσθαι τῶν πολιτῶν, καὶ ἐάν τις ὄφλητῃ τῇ Ἀθηνῶν ἢ τῶν ἄλλων θεῶν ἢ τῶν ἐπαυμένων τινῶν. (Δημοσθ. κ. Θεομαρ 1326).

Ἐνδείξεις ἔστω πρὸς τοῦς θεομαθῆτας, ἐάν τις ἀρχῇ ὄφλων τῷ δημοσίῳ· οἱ δὲ θεομαθῆται τοῦς ἐνδεικνύοντας εἰσαγοῦσιν εἰς τὸ δικαστήριον. (Δημοσθ. κ. Τιμοκρ. 707).

(2) Πολυδ. Ὁνομαστ. Η, 49. — Δημοσθ. κ. Ἀριστοκρ. § 80.

(3) Αἰσχ. κ. Τιμαρχ. § 94.

(4) Ἀντιφ. περὶ φόν. Ἡρώδ. § 10. Δημοσθ. κ. Κλώνος, § 1. Λυσίας κ. Θεομαρ. I, § 40 τοῦ αὐτοῦ κατ' Ἀγοραστ. § 68.

ἐθίδου χώρων τῆ ἀπαγωγῆ, διαπραττομένη ἐν καιρῷ νυκτός καὶ οὐστ' ἀναμφισβήτητος· ἀλλὰ καὶ ἐν καιρῷ ἡμέρας διαπραττομένης τῆς κλοπῆς, ἐχώρει ἡ ἀπαγωγή, ὅταν τις τὸ ἀδίκημα ἐγένετο ἐν τόπῳ δημοσίῳ, οἷον γυμνασίῳ ἢ λιμένι, ἢ βαλανείῳ, ὑπερέβαινε δὲ τὸ κλαπέν τὴν ἀξίαν δέκα δραχμῶν. Κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ τῆς κλοπῆς εἶδη ὁ ἔνοχος ἐξετίθετο εἰς τὸν κίνδυνον τῆς ἀπαγωγῆς, μόνον ὅποταν ἡ τοῦ κλαπέντος ἀξία ὑπερέβαινε τὰς πενήκοντα δραχμάς (1).

Ἐπετρέπη ὁμοῦ βραδύτερον ἡ ἀπαγωγῆ καὶ ἐπὶ ἑτέρων ἀδικημάτων· οὕτως ὁ δι' ἐκουσίας φυγῆς ἀποφυγὼν τὴν καταδίκην φρονεὺς καὶ βραδύτερον ἄνευ ἀδείας ὑποστρέφων εἰς τὸ πατρῶον ἔδαφος, ἐξετίθετο εἰς τοὺς κινδύνους τῆς ἀπαγωγῆς (2). Καὶ τοι δὲ οἱ ἐπὶ φόνῳ κατηγορούμενοι καὶ ἀπαρόμενοι ἠδύναντο ἂν τιτάξωσι τὴν ἔνστασιν ὅτι διὰ μόνης τῆς γραφῆς θότου ἠδύναντο νὰ καταδιωχθῶσιν, ὑπάρχουσι ἐν τούτοις μαρτυρία ὅτι ἐχώρει ἡ ἀπαγωγῆ ἐπὶ παντός προφανοῦς φόνου (3). Ἔτι, τῆ ἀπαγωγῆ ἐξετίθετο καὶ οἱ γόητες (4), οἱ μοιχοὶ (5), οἱ ἀσεβεῖς (6), οἱ συκορᾶνται (7), οἱ διωκόμενοι ἀσρατείας (8) καὶ τὰ τέκνα, τὰ τοὺς ἐκτῶν γεννητόρας κακοῦντα (9), οἱ μὴ τακτικῶς τὸ μετοίκιον καταβάλλοντες μέτοικοι (10), οἱ χρώμενοι δικίαις, ἅπερ εἶχον ἀπολέσει διὰ τινος καταδίκης, ἴσως δέ, κατὰ τινὰ τοῦ Αἰσίου μαρτυρίαν, καὶ οἱ τοὺς νέους διαιρηθέντες (11). Εἰδικὸν δὲ ψήφισμα εἶχεν ἐπιτρέψει τὴν ἀπαγωγὴν κατ' ἐκείνων τῶν πολιτῶν, οἵτινες, πολιορκουμένης στενωῦς τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, κατέλιπον αὐτὴν, καταφυγόντες εἰς Δεκλείαν (12).

Ἡ δὲ διδικασίᾳ τῆς ἀπαγωγῆς ἐβίαιεν οὕτως ὁ ταύτῃ χρώμενος πολίτης ἐνεχείριζε τῷ ἄρχοντι ἐγγράφον, περιγράφον τὸ γενόμενον ἀδίκημα. Τὸ ἐγγράφον τοῦτο, καλούμενον ἐ-

πίσης ἀπαγωγή (1), ὄφειλε νὰ μνημονεύῃ ἤπῳ, ὅτι ὁ κατηγορούμενος συνελήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ. Μετὰ δὲ τὴν εἰς τὸν ἄρμόδιον ἄρχοντα ἐγγείρισιν τῆς ἐγγράφου ταύτης καταγγελίας, οὗτος διετάσσεν ἵνα ὁ κατηγορούμενος τεθῆ ἀμέσως ἐν τῇ φυλακῇ, ἐν ἐλίῳ (2). Ἐπετρέπετο ὁμοῦ ἐν τισι περιπτώσεσι καὶ ἡ διὰ τριπλῆς ἐγγυήσεως ἀποφυλάκισις τοῦ κατηγορουμένου.

Ἡ δὲ ἄρμοδιότης τοῦ ἄρχοντος ἐν τῇ δικασίᾳ ταύτῃ ἐποικίλλε, κατὰ τὰ διάφορα τῆς κατηγορίας εἶδη. Οὕτω, διὰ τοὺς κυρίως λεγομένους κακούργους καὶ γόητας, ἄρμόδιοι ἦσαν οἱ ἕνδεκα διὰ τὰς παρὰ τῶν τέκνων κακώσεις τῶν ἐκτῶν γεννητόρων, ὁ ἐπάνυμος ἄρχων, διὰ τοὺς ἀσεβεῖς ὁ ἄρχων βασιλεύς· διὰ τοὺς μὴ τὸ μετοίκιον καταβάλλοντας μετοίκους, οἱ πωληταί, διὰ τοὺς συκορᾶντας καὶ ἑτερά τινὰ ἀδικήματα, οἱ θεσμοθέται. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἀπαγωγῆ ἐχώρει καὶ ἐνώπιον αὐτῆς τῆς Βουλῆς, διότι ἐν τῷ τύπῳ τοῦ ἐνικυσίου ὄρκου, ἢν ἀπὸ τοῦ ἔτους 403. π. Χ. ἀήτουν παρὰ τῶν Βουλευτῶν καθ' ἣν στιγμὴν οὗτοι ἐπιλαμβάνοντο τῶν ἐκτῶν καθηκόντων, ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐπομένη φράσις. «Καὶ οὐδέομαι ἐνδείξειν οὐδὲ ἀπαγωγὴν ἔνεκα τῶν πρότερον γεγενημένων, πλὴν τῶν φυγόντων» (3).

Ἐν δὲ τῇ εἰς τὸν τῷ Δημοσθένει ἀποδιδόμενον Ἄον κατ' Ἀριστογείτονος λόγον ὑποθέσει τοῦ Λιβανίου εὐρίσκομεν ἀπαγωγὴν ἱεροσύλου τινὸς ἐνώπιον τῶν Πρυτάνεων· ἐπὶ τῶν ἱεροσύλων ὁμοῦ κυρίως ἄρμόδιοι ἦσαν οἱ ἕνδεκα, ὥς εἰς δύοιν θάτερον, ἢ ἡ παρὰ Λιβανίῳ μνημονευομένη περίπτωση αὕτη ἦν ὅλως ἐξαιρετικῆ, ἢ ἡ δόξα αὕτη τοῦ συγγραφέως τοῦτου ἐστὶν ἐσφαλμένη. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲ ὁ Πλάτων φρονεῖ ὅτι ἡ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ἀπαγωγῆ ἐπετρέπετο μόνον ἐν ταῖς περιπτώσεσι τῆς Εἰσαγγελίας (4).

Γενομένης τῆς ἀπαγωγῆς παρὰ τῷ ἄρμόδιῳ ἄρχοντι, οἱ μὲν κυρίως κακούργοι καὶ οἱ γόητες, εἰ τὸ ἀδίκημα αὐτῶν ἦν φανερόν καὶ ὁμολογεῖτο καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ἰδίων, ὑφίσταντο ἀμέσως καὶ ἄνευ οὐδενὸς δικαστικοῦ ἀγῶνος παρὰ τῶν ἕνδεκα τὴν ἐσχάτην τῶν ποι-

(1) Δημοσθ. κ. Τιμοκρ. § 113—114.

(2) Δημοσθ. κ. Ἀριστοκρ. § 28—31.

(3) Ἀντιφ. φόν. Ἡρώδ. § 9 καὶ ἐπ.

(4) Πλάτων. Μένων § 13.

(5) Αἰσίου. κ. Τιμάρχ. § 91.

(6) Δημοσθ. κ. Ἀνδροτ. § 27.

(7) Δημοσθ. κ. Θεοκρ. § 10.

(8) Δημοσθ. κ. Τιμοκρ. § 105.

(9) Δημοσθ. κ. Τιμοκρ. § 17.

(10) Αἰμ. κ. Ἀριστοκρ. Α' § 57.

(11) Αἰσίου. κ. Τιμάρχ. § 43.

(12) Λυκούργ. κ. Λευκρ. § 121.

(1) Λυσίας. κ. Ἀγορατ. § 85.

(2) Δημοσθ. κ. Τιμοκρ. § 146.

(3) Ἀνδρακτ. π. μυστηρ. § 91 καὶ Telfy Corpus juris Attici. ἀρ 79.

(4) Ἀρχαιολογικὸν Λεξικὸν τῶν κ. κ. Saglio καὶ Daremberg.

νων (1) ἐπίσης καὶ οἱ ἄνευ ἀδείας ἐκ τῆς ζέ-
νης γῆς ὑποστρέφοντες ἐξόριστοι· οἱ μὲν τὸ με-
τοίκιον καταβάλλοντες μέτοικοι ὑπεβιβάζοντο
εἰς τὴν τάξιν τῶν δούλων καὶ ὡς τοιοῦτοι ἠ-
δύναντο πωληθῆναι. Ἐν δὲ ταῖς πλείστασι τῶν
ἄλλων περιπτώσεων, μὴ οὖσαί τῆς ποιῆς ὑπὸ
τοῦ νόμου ὠρισμένης, ὠρίζετο αὐτὴ ὑπὸ τοῦ
δικαστηρίου (2). Ἐπίσης παρεπέμπετο ὁ κα-
τηγορούμενος εἰς τὰ δικαστήρια, ὡς ἄκρις ἡμφι-
σβῆσαι τὴν ἀκρίθειαν τῆς ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ
ἀποδοδομένης αὐτῷ πράξεως ἢ ἤξιου ὅτι δὲν
ὑφίσταται τὰς νομικὰς ἐκείνας ἀνικανότητας,
διὰ τὴν παράθεσιν τῶν ὁποίων κατηγογγέλλετο,
ὡς λ. χ. ὅτι δὲν ἦτον αἷμος ἢ ἐξόριστος. Ὁ
δὲ κατήγορος, ἡττώμενος ἐν τῇ δίκῃ, προσετι-
μᾶτο χιλιάσι δραγμαῖς (3).

Ἡ ἀπαγωγὴ δημοῖα ἀληθῶς ἐν πολλοῖς
τῇ ἐξηγήσει καὶ ἐνδείξει, διαφέρει ὅμως οὐσιω-
δῶς ἀμφοτέρων. Οὕτω κατὰ τὴν ἐξηγήσιν ὁ
κατήγορος ἀντὶ τῆς προσαγγῆ τὸν κατηγορού-
μενον ἐνώπιον τοῦ ἄρχοντος, μετεκαλεῖτο τὸν
τελευταῖον τοῦτον ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ ἀδική-
ματος, ὅπως συλλάβῃ τὸν δράστην κατὰ τὴν
ἀνωτέρω ἔνοικον ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ κατ' Ἀν-
δροτίανος λόγῳ αὐτοῦ (4) συνίστησι τὴν ἀπα-
γωγὴν τοῖς δυσπιστοῦσιν εἰς τὴν χρῆσιν τῶν
ἰδίων δυνάμεων. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ ἄρχων
ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ εἶχε καὶ τὸ δικαίωμα
τῆς κατ' οἶκον ἐρεύνης. Ἡ δ' ἐνδείξις, ὡς καὶ
ἀνωτέρω ἐρρήθη, ἦν ἀπλῆ τις καταγγελία γι-
νομένη εἰς τὸν ἀρμόδιον ἄρχοντα ὑπὸ τοῦ κα-
τηγόρου, ὅστις καθ' ἣν στιγμὴν εἶδε πραττό-
μενον τὸ ἀδικημα οὐκ ἠδυνήθη ἢ οὐκ ἠβουλήθη
συλλαβεῖν τὸν ἔνοχον· αὕτη τοῦλάχιστον φαί-
νεται ἢ ῥητοτέρα ἐρμηνεία τοῦ ἀνωθι παρατε-
θέντος σχετικικοῦ τοῦ Πολυδεύκου χωρίου, λέ-
γοντος ὅτι ἡ ἀπαγωγὴ ἐφαρμόζεται ὅταν ὁ ἔ-
νοχος ἦναι παρών, ἢ δὲ ἐνδείξις, ὅταν ἦναι
ἀπόν (5).

5). Φάσις (6).

Οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ σκοποῦσα τὴν ἐπανόρθω-

(1) Πολοδ. Ὀνομαστ. II, 102.

(2) Ἀντιφ. περὶ φόν. Ἡρώδ. § 10.

(3) Δημοσθ. κ. Ἀνδροτ. § 302. Αἰσχίν. κ. Τι-
μαρχ. § 113.

(4) Δημοσθ. κ. Ἀνδροτίων. § 26.

(5) Πολοδ. II, 50.

(6) • Φάσις λέγεται μὲν καὶ ἐπὶ δημοσίου ἐγκλή-

σιν τῆς εἰς τὰς προσόδους τῆς πολιτείας γενο-
μένης βλάβης γραφή, δι' ἣς ἐκολάζοντο οἱ
λαθρέμποροι, οἱ ἄσοῦντες ἐμπορείαν πραγμά-
των ἀπηγορευμένων ἢ ἐκτὸς συναλλαγῆς, οἱ
περὶ τὰ ναυτιλιακὰ δικαίωματα ἐξπατανόντες
καὶ οἱ εἰς ἐτέρας λιμένας, ἐκτὸς τοῦ τῶν Ἀ-
θηνῶν, μεταφέροντες σιτηρά. Συνήθως ἐν τῇ φά-
σει ὁ κατήγορος ἐκέρδαινε τὸ ἦμισυ ἐκείνου,
οὐτινος ὠφελεῖτο τὸ δημόσιον. Ἡ φάσις ἐχώ-
ρει ἐπίσης, καθ' Ἀποκρατίωνα, καὶ κατὰ τῶν
ἐπιτρόπων, τῶν μὴ ἐκμισθούτων ποσῶν, ἢ ἐ-
λάττωνος ἢ κατ' ἄξιαν ἐκμισθούτων τὸν οἶ-
κον τῶν ἐπιτροπευομένων. Λίαν δ' ἄπορον φαί-
νεται ἡμῖν πῶς ἐγκριτος Γάλλος νομολόγος
τῶν συγχρόνων, ὁ πρὸ μικροῦ ἀποδιδύσας κα-
θηγητῆς τῆς ἐν Στρασβούργῳ Νομικῆς Σχολῆς
Κ. Ἐσβαχ, φρονεῖ ὅτι ἀτόπως ὁ Δημοσθένης
ἐν τινι τῶν δικανικῶν αὐτοῦ λόγων καλεῖ γά-
σιν τὴν γραφὴν ἐπιτροπῆς κατὰ τοῦ δολίου ἐ-
πιτρόπου ἢ κηδεμόνος. Νομίζομεν ὅτι ἡ σαφε-
στάτη μαρτυρία τοῦ Ἀποκρατίωνος, καὶ αὐ-
τοῦ τοῦ Πολυδεύκου, ῥητῶς ἀμφοτέρων μνη-
μονευόντων τῆς περιπτώσεως τῶν περὶ τὴν πε-
ριουσίαν τῶν ὄρφανῶν ἐξαμαρτανόντων ἐπι-
τρόπων, ὡς ὑπαγομένων τῇ διαδικασίᾳ ταύτῃ,
δύνανται νὰ ἄρῃ πᾶσιν περὶ τούτου ἀμφιβο-
λίαν (1).

ματος, ὅταν τις ἀποραίνῃ τι τῶν δημοσίων ἐχοντά
τινα μὴ πριάμενον, λέγεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ὄρφανι-
κῶν οἴκων· ὅτι γὰρ μὴ ἐκμισθῶσιν οἱ ἐπίτροποι τὸν
οἶκον τῶν ἐπιτροπευομένων, φαίνει αὐτοῖς ὁ βουλομέ-
νος πρὸς τὸν ἄρχοντα, ἵνα μισθωθῇ. φαίνει δὲ καὶ εἰ
ἐλάττωνος ἢ κατὰ τὴν ἄξιαν μεμίσθωται». (Ἀποκρ.
ἐν λ, φάσις).

• Φάσις ἐστὶ καὶ τὸ φαίνει τοὺς περὶ τὰ μέτα-
λα ἀδικουμένους ἢ περὶ τὸ ἐμπόριον κακοεργούντας, ἢ
περὶ τὰ τέλη, ἢ τῶν δημοσίων τι νενοσφισμένους, ἢ
ουκοφαντούοντας ἢ περὶ τοὺς ὄρφανούς· ἐξαμαρτανόν-
τας· κοινῶς δὲ φάσις καλοῦνται αἱ μνύσεις τῶν
λαθρανόντων ἀδικημάτων· ἐδίδοσαν δ' ἐν γραμματείᾳ
γράφαντες τὴν φάσιν, τὰ θ' ἑασιῶν καὶ τὰ τοῦ κρινο-
μένου ὀνόματα προσγράφοντας καὶ τίμημα ἐπιγραφά-
μενοι· ὁ δ' ἄρχων παραδίδωσι τὴν κρίσιν δικαστηρίῳ
καὶ τὸ μὲν τιμηθῆν γίνεται τῶν ἀδικουμένων, εἰ καὶ
ἄλλοι ὑπὲρ αὐτῶν φαίνονται· ὁ δὲ μὴ μεταλαβῶν τὸ
πέμπτον μέρος τῶν ψήφων τὴν ἐπωθελίαν προσφλι-
σκάνει. Εἰσάγεται δὲ τὰς μὲν ἐντὸς χιλίων εἰς ἓνα καὶ
ἐκατοσίου, τὰς δὲ ὑπὲρ χιλίας· εἰς ἓνα καὶ τετρακο-
σίους. Λεῖ δὲ καὶ κλητέρας προσεπιγράφεται τὸν φαί-
νοντα, οἱ εἰσι μάρτυρες». (Πολοδ. Ὀνομαστ. II, 47
—49).

(1) Hesbach, introduction générale à l'étude du
droit.

Ἰδοῦ καὶ οἱ περὶ φάσεως σαζόμενοι νόμοι. ὡς

6) *Εισαγγελία.*

Αὕτη ἦν ἡ σπουδαιοτάτη τῶν ἐν Ἀθήναις δημοσίων δικῶν, εἰσαγομένη μάλιστα διὰ τὸν λόγον τοῦτον οὐχὶ εἰς τὰ κοινὰ δικαστήρια, ἀλλ' εἰς τὴν βουλὴν ἢ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Εἰσήγηση δὲ εἰς τὴν πρώτην τῶν καθ' ἑκάστην Πρυτανείαν συγκροτουμένων τεσσαρῶν ἐκκλησιῶν, τὴν καὶ *κυρία* καλουμένην. Δύο χωρία τοῦ Πολυδύκου φαίνονται πῶς ἀντιμαχόμενα ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον τῶν εἰς τὸν δῆμον τὰς εἰσαγγελίας εἰσαγόντων, διότι ἐνῶ δ' συγγραφεὺς οὗτος ῥητῶς λέγει, ὅτι οἱ θεσμοθέται τὰς Εἰσαγγελίας εἰσαγγέλλουσιν εἰς τὸν δῆμον (1), ὀλίγον περαιτέρω προστίθουσιν ὅτι καὶ ἐν τῇ κυρίᾳ τῶν ἐκκλησιῶν τὰς Εἰσαγγελίας ὁ βουλούμενος εἰσαγγέλλει. (2). Πρὸς συμβιβασμὸν τῶν κατὰ τὸ φαινόμενον ἀντιμαχομένων τούτων χωρίων παραδεχόμεθα τὴν παρὰ τοῦ σοφοῦ Σχοιμάνου ἐν τῇ *de comitiis Atheniensium* περισπουδάσω αὐτοῦ πραγματεῖᾳ διατυπωθεῖσαι ἐξήγησιν (3), καθ' ἣν δέον ὑπονοῆσαι ὅτι πρῶτον ὁ μνηστής ἐπορεύετο εἰς τοὺς θεσμοθέτας, ἐρωτῶν, πότερον, εἰς αὐτοὺς ἢ πρὸς τινὰ τῶν συναρχόντων ἔπρεπε ν' ἀναφέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἀδικήσαντος, ἢ εἰσαγγεῖλαι νὰ εἰσαγάγῃ. Ἐὰν δὲ οὗτοι ἐνέκρινον τὴν εἰσαγγελίαν, τότε ἠδύνατο ἢ οἱ θεσμοθέται αὐτοὶ ἢ ὁ μνηστής ν' ἀνακοινώσῃσι τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν δῆμον.

Ἡ κατ' εἰσαγγελίαν διχδικασία δὲν φαίνεται ἀμοιροῦσα καὶ τυπικότητος τινος, διότι

εὐρίσκειον αὐτοὺς ἐν τῇ Συλλογῇ τοῦ Σαμουὴλ Πετίτου. *Leges Atticae*, lib. 5 III 5.

• Εἰάν τις Ἀθηναῖον ἐμπόρων ἢ ναυκλήρων ἄλλοθι ποῦ σιτηγήσῃ, ἢ Ἀθήνας, κατὰ τούτων φάσσει εἶναι. • ἐδ. γ.

• Τὸν φαίνοντά τινὰ τῶν ἐμπόρων ἢ ναυκλήρων Ἀθηναῖον, ὡς ἐτέρωσέ ποι καὶ μὴ Ἀθήνας εἰσηγηγότα, τὰ ἡμίσεα τῶν φανθέντων λαβεῖν. • ἐδ. δ.

• Μὴ φαίνεται, εἰ μὴ πιστεύει τις ἀπὸρ δειξῆν ἐν τοῖς δικασταῖς τὰ γεγενημένα, περὶ ὧν ποιεῖται τὴν φάσιν. • Εἰάν δὲ τις παρ' αὐτὰ ποιῇ τῶν συκοφαντούτων, ἔνδειξιν αὐτῶν εἶναι καὶ ἀπαγωγὴν. • ἐδ. ε.

• Εἰάν τις τινὰ φήνας ἢ γραφάμενος γραφὰς, μὴ ἐπέσῃ, ἢ ἐπέσιον μὴ μεταλάβῃ τοὺς πέμπτον μέρος τῶν ψήφων, χιλίας ἀποτίνειν καὶ τὸ λοιπὸν μὴ φαίνεται, μηδὲ γράφεσθαι, μηδ' ἀπάγειν, μηδ' ἐψηγεσθαι. • ἐδ. ς.

(1) Πολυδ. II, 87.

(2) Πολυδ. II, 95.

(3) Έν σελ. 205.

κατὰ τινὰ μαρτυρίαν τοῦ ἀρχαίου σχολιαστοῦ τοῦ Ἀριστοφάνους, ὁ κατηγορούμενος ἀπελογεῖτο κατεχόμενος ἑκατέρωθεν (1).

Τρία δὲ ἦσαν καθ' Ἀρποκρατίαν εἶδη Εἰσαγγελίων (2). Τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ δημοσίων ἀδικημάτων, μὴ ἐπίδεχομένων ἀναβολῆν, ἐφ' οἷς μῆτε ἀρχὴ ἦν, μῆτε νόμοι, καθ' οὓς ἔδει γενέσθαι τὴν εἰσαγωγὴν, ἀλλ' εἰς τὴν βουλὴν ἢ τὸν δῆμον ἢ πρώτην διαδικασίαν ἐγένετο· ἐν δὲ τῇ πρώτῃ ταύτῃ τῶν εἰσαγγελίων κατηγορία ἦν καὶ τοῦτο τὸ ἴδιον, ὅτι τῷ μὲν κατηγορουμένῳ, ἠττηθέντι, μέγιστα ζημίαι ὑπέκειντο, ὁ δὲ κατηγορῶν καὶ μὴ νίκησας, οὐδὲν ἐζημιούτο, πλην ἐὰν μὴ μετελάβανεν οὐδὲ τοῦ πέμπτου τῶν ψήφων, ὅποτε δυνάμει τοῦ ἐπιπασῶν τῶν γραφῶν κρατοῦντος γενικοῦ κανόνος, ἐξέτινε χιλίας δραχμὰς (3). Ἐκ τῶν εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπαγομένων εἰσαγγελίων ἐπιφανέσταται εἰσὶν ἡ κατὰ τῶν ἐν Ἀργινοῦσας νικησάντων στρατηγῶν (4), ἡ κατ' Ἀλκιβιάδου, ὡς ἀκρωτηριάσαντος τοῦ ἐν ταῖς ἔδοσις ἐρμᾶς (5), ἡ κατ' Ἀντιφώντος, Ἀρχεπολέμου καὶ Ὀνομακλέους, ὡς προθεμένον παραδοῦναι τὴν πόλιν τοῖς Σπαρτιάταις (6), ἡ κατὰ Λεωκράτους ὑπὸ τοῦ ῥητοροῦ Λυκούρ-

(1) Telfy. *Corpus juris Attici*. ἀρ. 814.

(2) Εἰσαγγελία δημοσίας ὄλης ὀνομαῖ ἐπιτρία δὲ εἶδη εἰσαγγεῖλαι· ἡ μὲν γὰρ ἐπὶ δημοσίοις ἀδικήματι μέγιστοι καὶ ἀναβολὴν μὴ ἐπίδεχομένοις, ἐφ' οἷς τῇ μὲν πρῶτον, ἐὰν ἀπὸ μείγισται ζημίαι ἐπίκεινται, ὁ δὲ διώκων, εἰάν μὴ ἔλθῃ, οὐδὲν ζημιούεται, πλην ἐὰν τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων μὴ μεταλάβῃ, τότε χιλίας ἐκτίει· ἑτέρα δὲ εἰσαγγεῖλαι λέγεται ἐπὶ ταῖς κακώσεσιν. αὐται δὲ εἰσι πρὸς τὸν ἄρχοντα καὶ τῷ διώκοντι ἀζημίαι, κἂν μὴ μεταλάβῃ τοὺς πέμπτον μέρος τῶν ψήφων· ἄλλη δὲ εἰσαγγεῖλαι ἐστὶ κατὰ τῶν διαιτητῶν· εἰ γὰρ τις ὑπὸ διαιτητῷ ἀδικηθῇ, ἐξέσι τοῦτον εἰσαγγέλλειν πρὸς τοὺς δικαστάς. (Ἀρποκρατίων ἐν λ. εἰσαγγεῖλαι).

(3) (1) Τελευταία αὕτη τοῦ Ἀρποκρατίωνος δόξα φαίνεται ἀντιμαχομένη πρὸς χωρίον τοῦ Ἰσαίου (περὶ κλήρ. Πύρρου 317), διότι ἐ.φ. κατὰ τὸν πρῶτον ὁ κατηγορὸς προσετιμᾶτο χιλίας δραχμὰς, μὴ μεταλαχῶν τούλαχιστον οὐδὲ τοῦ πέμπτου τῶν ψήφων, κατὰ τὸν τελευταῖον :

• Ὅστε ἐπιτιμῶν ταῖς πρὸς τὸν ἄρχοντα εἰσαγγεῖλαις ἔπεισιν, οὐ δ' ἐὰν οὐδ' ἐμὶ α ν τῶν ψήφων οὐ εἰσαγγεῖλαι εἰ λ α ν τ ε ς μ ε τ α λ ἀ β ω ς ι ν, οὔτε παράστασις οὐδεμία τίθειται τῶν εἰσαγγεῖλαιων· οἷον λοιπὸν νὰ θεωρηθῶμεν αὐτὴν ἀναπερομένην εἰς τὸ δεῦτερον τῶν εἰσαγγεῖλαιων εἶδος, ἐπὶ δὲ τοῦ θέματος τούτου ὁ Ἀρποκρατίων συμφωνεῖ πληρέστατα τῷ Ἰσαίῳ.

(4) Ξενοφ. Ἑλλην. Ἱστορ. Α, καὶ ἐπ.

(5) Ἀνδοκλ. π. μυστρ. 3.

(6) Ψευδο-Πλουταρχ. Βίοι Δέκα Ῥητόρ. Ἀντιφ. 2.

γου (1). Κατὰ δὲ τινὰ νόμον ἠδύνατο πᾶς τις εἰσαγγέλλειν καὶ τοὺς στρατηγούς τοὺς δεινὰ ποιοῦντας καὶ κατὰγοντας τὰ πλοῖα τῶν συμμάχων (2).

Δεύτερον δ' εἶδος εἰσαγγελιῶν, καθ' Ἐρποκράτειον, ἦσαν αἱ ἐπὶ τῶν κακώσεων τῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς πολιτείας θεθεμένων προσώπων, οἷον ἐπικληρών, ὄργανων καὶ γονέων, γιγνόμενοι παρὰ τῷ ἄρχοντι καὶ ὄλως ἀξήμιοι τῷ ἐνάγοντι, ἔστω καὶ μὴ μεταλαμβάνει μηδὲ τοῦ πέμπτου τῶν ψήφων. Αἱ εἰσαγγελίαι αὗται ὁμοίαιον κατὰ πάντα περίπου πρὸς τὰς συνθέσεις δικᾶς, ἐκτὸς μόνον ὅτι αἱ συζητήσεις ἐγίνοντο ἄνευ ὕδατος, ἦσαν τοῦτέστιν ὄλως κατὰ τὸν χρόνον ἀπεριόριστοι, ὃ δὲ ἄγνωστο ἐν ὄλως ἀξήμιος τῷ δίκοντι.

Τρίτην δὲ τῶν εἰσαγγελιῶν κατηγορίαν ἀπετέλουν αἱ κατὰ τῶν δικιτητῶν, ὑπὸ τῶν παρ' αὐτῶν ἀδικηθέντων ἐγερόμεναι.

Κατὰ δὲ τινὰ ἐπιγραφὴν παρὰ Βουκίριον ἀπαντάμεν, εἰσαγγελλοῦν ἐγίνοντο ἔτι εἰς τὴν βουλὴν, ἐάν τις ἠδίκηει περὶ τὰ ἐν τοῖς νεωρίοις (3).

(1) Λυκούργ. κ. Λεωκρ. Α. 5.

(2) Σαμουήλ Πεττεου, Leges Atticae lib. 3 tit. 7.

(3) Boeckh, Econom. Polit. des Athéniens, vol. III, p. 540 τῆς γαλλικῆς μεταφρ.

Ἰκανὰ παραδείγματα εἰσαγγελιῶν εὐρηται παρὰ Schumann, de comitiis Atheniensium p. 190—199.

Δὲν θεωροῦμεν περιττὴν τὴν παράθεσιν καὶ τῶν ἐπομένων περὶ εἰσαγγελιῶν μαρτυριῶν.

«Δεῖ τὰς εἰσαγγέλλας γίνεσθαι, ἐάν τις τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων καταλύῃ ἢ γὰρ τοιαύτη αἰτία οὐ παραδέχεται σαφῆσιν οὐδέμιν οὐδενός, οὐδ' ὀπιωμοσίων, ἀλλὰ τὴν ταχίστην αὐτὴν δεῖ εἶναι ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἢ συνήθει καὶ ἐπὶ καταλύσει τοῦ δήμου ἢ ἐταίρικῶν συναγᾶν, ἢ ἐάν τις πόλιν τινὰ προδοῖ, ἢ ναὸς ἢ περικλῆν ἢ ναυτικὴν στρατιάν, ἢ ῥήματα ὠνὴ μὴ λέγειν τὰ ἄριστα τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων γρημίαια λαμβάνων». (Ἐπιβλ. ὑπὲρ Εὐξενίου. 7).

«Εἰ ἀδικῶν τις ἀδικεῖται ἢ ἄρχων ἢ ῥήτωρ εἰς τὴν βουλὴν εἰσαγγελλοῦν οἴεται κατ' αὐτοῦ, κἄν μὲν ἄδικται ἀδικεῖν δοκῆ, ἢ βουλή ποιεῖται ζημίαις ἐπιβολῶν, ἢ δὲ μελλῶν, παραδίδωμι δικαστηρίῳ γίνονται δὲ καὶ εἰσαγγελλοῦν κατὰ τὸν καταλύοντων τὸν δῆμον ῥητόρων ἢ μὴ τὰ ἄριστα τῷ δήμῳ λεγόντων ἢ πρὸς τοὺς πολεμίου ἄνευ τοῦ πέμπτου ἀπεκθόνων ἢ προδοῦντων φουρόρον ἢ στρατιάν ἢ ναὸς. — Πολυδ. ὁμομαστ. II, 51—52.

Ἐάν τις τὸν δῆμον ὑποσχόμενος ἐξαναπέσῃ, εἰσαγγελλᾶν εἶναι περὶ αὐτοῦ». Δημοσθ. π. Τιμοθ. 1201.

«Ὅσοι Ἀθηναίων κατ' εἰσαγγελλᾶν ἐὰν τῆς βουλῆς ἢ νῦν εἶναι ἐν τῷ δημοκρατικῷ ἢ τὸ λοιπὸν καταθέσθαι, παραδιδόσθω ἢ καταγέσθω αὐτῶν τοῖς θε-

ταῖς εἰσαγγελλίαις, τὰς προβολὰς καὶ τὰς μη νόσεις ἀνέειρνον οἱ Πρωτάνεις.

Πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων παρτιθέμεθα ἐναυθία τὸν τύπον τῆς εἰσαγγελίας, ὡς εὐρίσκουμεν αὐτὸν παρὰ Πλουτάρχῳ ἐν βίῳ Ἀλικιβιάδου. ΚΒ'.

«Θεσσαλὸς Κίμωνος Λακιάδης Ἀλικιβιάδην «Κλεινίῳ Σαμβωνίδῳ εἰσηγγεῖλεν ἀδικεῖν ὀπερὶ τῷ θεῷ, τὴν Δήμητρα καὶ τὴν Κόρην, ἀπομιμούμενον τὰ μυστήρια καὶ δεικνύοντα «τοῖς αὐτοῦ ἐταίροις, ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς ἐκτουῦ, «ἔχοντα στολὴν οἷαν περὶ ἱεροφάντης ἔχων δεικνύει τὰ ἱερὰ καὶ ὀνομάζοντα αὐτὸν μὲν ἱεροφάντην, Πολυτίωνα δὲ δαδούχον, κήρυκα «δὲ Θεόδωρον Φηγαίαν, τοὺς δ' ἄλλους ἐταίρους μύστας προσαγορεύοντα καὶ ἐσπύτας «παρὰ τὰ νόμιμα καὶ τὰ καθεστῆκῶτα ὑπὸ τῶν «Εὐμολπιδῶν καὶ κηρύκων καὶ τῶν ἱερῶν τῶν «εἰς Ἑλευσίνας.»

Καὶ οὕτω μὲν ἔχει τὸ ψήφισμα, εἰς δὲ ἐπισυνάπτει ὁ ἐκ Χαϊρωνείας φιλόσοφος ταῦτα: «Ἐρήμην δ' αὐτοῦ καταγνόντες καὶ τὰ χρήματα διμεύσαντες, ἔτι καταρᾶσθαι προσεψήφισαντο «πάντας ἱερεῖς καὶ ἱερείας, ὧν μόνον ῥοπή Θεαγῶ τὴν Μένωνος Ἀγρυλλίην ἀντεπειπὶν πρὸς «τὸ ψήφισμα, φάσκουσιν εὐχῶν οὐ καταρᾶν «εἰσεῖαν γεγονένους».

σμοθέταις ὑπὸ τοῦ γραμματέως τοῦ κατὰ Πρωτανεῶν, κατὰ τὸν εἰσαγγελικὸν νόμον». (Λημοσθ. κ. Τιμοκρ. 720).

«Τοῦς Πρωτάνεις προγράφει τῷ εἰσαγγελλόντι τὴν κρίσιν. Γενομένης δὲ τῆς κρίσεως ἐν τῇ βουλῇ, καὶ ἀποδοθέντος λόγου ἐκατέρω, κρούθην διαψήφίζονται οἱ βουλευταί, ἢ δοκῆ ἀδικεῖν καὶ ἔπειτα διαχειροτεῖται ἢ βουλή πότερ δὲ καστηρίῳ παραδοῖ ἢ ζημίαις ταῖς πεντακοσίαις, ὅσου ἐστὶ κυρία κατὰ τὸν νόμον». (Λημοσθ. κ. Εὐεργ. καὶ Μνησιβουλ 1152).

«Κρινέσθωσαν εἰς τὸν δῆμον οἱ εἰσαγγελλόντες, κατὰ ἕνα ἕκαστος ὀρημαίνων τῆς ἡέρας τριῶν μετρώων, ἐνός μὲν ἐν ᾧ ζήλλεσθῆσθαι δεῖ τὸν δῆμον καὶ διαψήφισεσθαι, ἐάν τις ἀδικεῖ δοκῶσιν, ἐὰν τε μὴ, ἑτέρου δ' ἐν ᾧ καταγορησάται, ἑτέρου δ' ἐν ᾧ ἀπολογησάσθαι». (Ξενοφ. Ἑλλ. Ἱστορ. I, 7, 23).

«Ὅταν μέλλωσιν οἱ δικασταὶ διαψήφισεσθαι κελεύτωσαν τὸν γραμματεῖα ὑπαναγῶναι τὴν τε εἰσαγγελλᾶν καὶ τὸν νόμον τὸν εἰσαγγελλτικὸν καὶ τὸν ἄρκον τὸν Ἠλιατικόν». (Ἐπιβλ. ὑπὲρ Εὐξενίου 42).

Ἄξια ἀναγνώσεως ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐστὶ καὶ ἡ τ. 5 ἐν Ἀθῆναις ἀσφοδ καθηγητοῦ Κ. Β. Οἰκονομίδου σύνομος ἀλλ' ἀρίστη περὶ εἰσαγγελλίας τοῦ Ἀττικῶς δικαίου πραγματεία, ἀναγνωσθεῖσα τῷ 1839 κατὰ τὴν εἰς τὴν Πρωτανεῶν τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου ἀνάθεσιν αὐτοῦ. Ὅρα ἔτι καὶ G. Perrot, Essai. Sur le droit public et privé de la Républ. Athénienne p. 34, καὶ ἔπ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων ἐξάγεται ὅτι διὰ τοῦ τῆς εἰσαγγελίας τύπου κατεδιώκοντο ἰδίως τὰ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς νομικῇ γλώσσῃ ὑπὸ τὴν προσηγορίαν τῶν ἀδικημάτων τῆς ἐσχάτης προσδοίας (haute trahison) διακρινόμενα. Ὅπως καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐπὶ παρομοίων περιπτώσεων ἀνάγκη ἀπαράιτητος μεγάλης περὶ τὴν ἐνέργειαν σπουδῆς, ἵνα μακρωθῶσι τὰ τῶν ἐνόγων προθέσεων ἀποτελέσματα, οὕτω καὶ παρ' Ἀθηναίους ἐπὶ τῶν τοιούτων ἀδικημάτων ὁ βουλόμενος τῶν πολιτῶν εἶχε τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθήκον νὰ γνωστοποιῇ διὰ τῆς συντομωτέρας ὁδοῦ τῆ πολιτείας τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον. Ἐν τισὶ δὲ περιπτώσεσιν ἤπτονος σημασίας ἠδύνατο καὶ αὐτὴ ἡ βουλὴ νὰ περάσῃ τὴν δίκην ἐπιβάλλουσα πρός τισιν ποσότητος οὐχὶ μείζονος τῶν πεντακοσίων δραχμῶν, ὅσου ὡς γνωστὸν, ἦν κατὰ τὸν νόμον κυρία.

Ἡ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου ἐκδικασίς αὕτη τῶν εἰσαγγελιῶν ἦν ὡποσδήποτε ἐκτακτὸν μέτρον, ὃ τινι μόνον ἐν σπουδαιοτάταις ἔρχάντο οἱ Ἀθηναῖοι περιπτώσεσι, θεωρουμένη ὡς οἰονεῖ τι πολιτικὸν τόλμημα, ἐφ' ᾧ οὐχὶ σπανίως καὶ μετεμέλοντο, ὡς συνέθη ἐπὶ τῆς δίκης τῶν ἐν Ἀργινοῦσαις στρατιῶν. Ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις τὸ Κοινοβούλιον ἢ ἡ Βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων περὰ πολλοῖς τῶν συνταγματικῶς πολιτευομένων ἐθνῶν περιεβλήθη ἐπὶ τῶν τοιούτων περιπτώσεων διὰ δικαστικῆς ἀρμοδιότητος, μετασχηματιζόμενον δὲ ἔστιν ὅτε εἰς δικαστήριον πρὸς ἐκδικασίαν ὠρισμένων πολιτικῶν πράξεων καὶ ὠρισμένων δημοσίων προσώπων δύναται διὰ τῶν πανηγυρικῶν αὐτοῦ ἀποφάσεων νὰ προλαμβάνῃ ἢ μὴ προληφθέντα νὰ κατάσῃ αὐστηρότατα τὰ σοβὰρ ἐκείνα πολιτικὰ ἀδικήματα τὰ ὑπὸ δημοσίων ἀνδρῶν κατὰ τῶν καθιστώμενων τολμώμενα. Ἐκὼν δὲ τὸ ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τοῦ προκειμένου κρατήσαν σύστημα μειονεκτῆ ἴσως ἐν πολλοῖς τοῦ νεωτέρου, ὡς παρέχον πολλάκις βορὰν πρόχειρον εἰς τὰς ἐκ τοῦ παραχρημὰ ὁμάς τοῦ πλήθους τὴν ζῶν ἐπιφανεστέρων τῆς πολιτείας ἀνδρῶν, μὴ ἐν τῇ πολιτικῇ ἱστορίᾳ τῶν μᾶλλον εἰς τὸν πολιτισμὸν προηγμένων νεωτέρων ἐθνῶν δὲν ἀπαντῶσι παραδείγματα τολμηρᾶς παραβάσεως καὶ αὐτῶν τῶν ἀπλουστάτων καὶ στοιχειωδιστάτων ὑπαγορεύσεων τῆς αὐστηρᾶς δικαιοσύνης, καὶ τοῦτο οὐχὶ περὰ τῶν πολλῶν, τοῦ σύγκλυδος ὄχλου, δικάζοντος ὡς ἀνώτατον καὶ ὑπέρτατον τῆς πατρίδος δικαστήριον, ἀλλὰ περὰ Σωμάτων καθιστηκότων, ἐν οἷς με-

τήχον οἱ ἐπὶ γένει καὶ πλούτῳ καὶ παιδείᾳ ἄριστοι καὶ ἐπιφανέστατοι τῶν πολιτῶν; Δὲν ἐννοοῦμεν βεβήαις διὰ τῶν λέξεων τούτων, ἀπαγε! νὰ ἐλαττώσωμεν τὸ παράπαν τὴν εὐθύνην καὶ τὸ μέγεθος τοῦ κακούργηματος, ὑπερὸ παράφορος καὶ διεφθαρμένος ὄχλος τῆς μεγαλωνόμου ἐκείνης πόλεως ἀίσχιστοι ὄχληται γοῖς ἐπόμενος, (ἐτοιμοὶς πανταχοῦ καὶ πάντοτε νὰ γήσῃσι διὰ τῆς σοκοφαντίας τοῦ σκαῖον καὶ ἀποτρόπαιον αὐτῶν κράτος ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν τυχόν ἀντιπρονοούντων αὐτοῖς) διέπραξε, ποτίζων τὸν Σωκράτη καὶ τὸν Φωκίωνα τὸ κώνειον, ἢ ἀμείβων διὰ σκληροῦ θανάτου στρατηγούς οὓς ὤφριε μᾶλλον στεφάνωσαι τῷ ἀμαράντῳ τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ χάριτος στεφάνῳ; ἀλλὰ δὲν ἀμυρτάνομεν νομίζομεν, πρὸς τὴν ἀλήθειαν παρατηροῦντες ἀπλῶς, ὅτι οὐδαμῶ ἴσως τῆς ἱστορίας τοῦ ζωηροῦ τούτου καὶ πολλάκις τῆς εὐθύτητος ἐκτραπέντος λαοῦ ἀνευρίσκομεν παραδειγμα καλύπτων ὑπὸ νομικῶς τινὰς τύπους τοσαύτην ἀδικίαν, ὅταν ἐν μὲν τῇ Ἀγγλίᾳ ἡ δίκη τοῦ Στρατφόρδ, ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ ἡ τοῦ ἀτυχοῦς βασιλέως Λουδοβίκου τοῦ ἐκκεκδικήτου καὶ ἡ τῆς συζύγου αὐτοῦ (ἵνα παραλείπωμεν πλεῖστα ἕτερα τῆς τρικυμώδους ἐκείνης ἐποχῆς παραδείγματα,) καθ' ἃς οὔτε ὁ πεπωκῶς ὑπουργός, οὔτε ὁ κατὰ τὰ ἄλλα ἄγαθὸς καὶ φιλοπᾶτρις ἐκείνος μονάρχης, οὔτε ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἠδυνήθησαν νὰ τύχῃσι περὰ τῶν πεφωτισμένων ἐκείνων ἀλλ' ἐμπληθῶσιν ὁμαγύρων, αἵτινες δλόκληροι εἶχον μετασχηματισθῆ, οὐχὶ εἰς δικαστήρια, ἀλλ' εἰς ἀκάπτους καὶ σκληρούς, καὶ φιλαδικούς κατηγορούς, τῶν ἀπλουστάτων ἐκείνων περὶ τὴν ὑπερέσπισιν μέσων, ἅπερ ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν λίαν γενναιοφρόνως ἐπεδαφίλεισε καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀρχηγούς τῶν τετρακοσίων καὶ τῶν τρικοσίων, εἰς αὐτοὺς τοὺς Κριταῖς, Ἐρατοσθένεις καὶ Ἀντιφῶντας, οἷς πληροστάτη ὡς γνωστὸν ἐπεστράπη ὑπερέσπισις καὶ ἡ πρὸς ἐκείτων σωτηρίαν ἐπίκλησις αὐτῶν ἐκείνων τῶν νόμων, οὓς οὕτοι, ἔχθροι ἀμειλικτοῖ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτευματος ἀποδειχθέντες καὶ ἀίσχιστα ἐν τῷ δημοσίῳ αὐτῶν βίῳ διαπραξάμενοι, ἐπειράθησαν νὰ καταλύσῃσι διὰ τῶν φόνων καὶ τῶν βιαιοπραγιῶν, διὰ τοῦ δόλου καὶ τῆς διαφθορᾶς.

7). Προβολή (1).

Αὕτη φαίνεται οὐσα οἰονεῖ προπαρασκευα-

(1) • Π ρ ο β ο λ ῆ σ τ ι τὸ παράγειν εἰς τὴν ἐκ-

στική τις τῆς προηγουμένης. Πρὶν ἢ δὴλ. ἐγείρη ὁ κατήγορος τὴν εἰσαγγελίαν, ἰδίᾳ κατὰ τινος τῶν ἐν τῇ πόλει μέγα δυναμένων ἢ πρὸς τὸν δῆμον κακῶος διακειμένου, θέλων νὰ βολιδόσκοπήσῃ, οὕτως εἶπεν, τὰς διαθέσεις τοῦ δήμου καὶ ἐπομένως ἐκτίμησῃ ἐκ τῶν προτέρων κάλλιον τὰς πιθανότητας τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἀγῶνος, ἥτετο ὅπως ἡ Ἐκκλησία ἀποφανθῆ διὰ χειροτονίας ἐπὶ τῆς ἀνυσιμότητος τῆς κατηγορίας· ἡ δὲ χειροτονία ἐχώρει οὕτωςί. Λέγοντος τούτου τοῦ κήρυκος «ὅτω ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα δοκεῖ ἀδικεῖν ἀράτω τὴν χεῖρα», οἱ θέλοντες ἐξέτεινον τὰς χεῖρας (καταχειροτονία)· εἶτα πάλιν λέγοντος τοῦ κήρυκος «ὅτω δοκεῖ μὴ ἀδικεῖν ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα ἀράτω τὴν χεῖρα»· οἱ βουλομένοι ἐξέτεινον (ἀποχειροτονία) ἀριθμησεως δὲ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ κήρυκος γενομένης, ἐκράτει ἢ ὑπὸ τῶν πλείονων χειρῶν υποστηριζομένη γνώμη (1).

Κατὰ τὸν Πολυδεύκην προβολαὶ ἐγίνοντο καὶ κατὰ τῶν ἐξυβρισάντων ἢ ἀδικησάντων ἢ ἀσεβησάντων περὶ τὰς ἐορτάς, ὡς ἡ περιώνυμος

κλησαὶν τὸν βουλόμενον καὶ ἀποφαίνειν ὡς ἠδίκησεν, εἴ τις δοκοῖ ἀδικεῖν, καὶ τοὺς συκοφάντας καὶ τοὺς περὶ τὰ μυστήρια ἢ Διονυσία ἀδικούντας. (Λεξικόν Σηγοῦρ σελ. 288).

«Τὸς Πρυτάνεις ποιεῖν ἐκκλησίαν ἐν Διονύσου τῇ ὑσπεράφ τῶν Πανδίων, ἐν δὲ ταύτῃ χρηματίζειν πρῶτον μὲν περὶ ἱερῶν, ἔπειτα τὰς προβολὰς παραδιδόντων τὰς γεγενημένας· ἕκα τῆς πομπῆς, ἢ τῶν ἀγῶνων τῶν ἐν τοῖς Διονύσοις, ὅτι ἂν μὴ ἐκτετισμέναι ὦσι». (Δημοθ. x Μειδ. 517)

«Ὅταν ἡ πομπὴ ἢ τῶν Διονύσων ἐν Πειραιεὶ καὶ οἱ κωμῶδοι καὶ οἱ τραγῳδοί, καὶ ἐπὶ Αἰναίῳ πομπῆ, καὶ οἱ τραγῳδοὶ καὶ οἱ κωμῶδοι, καὶ τοῖς ἐν ἄστει Διονύσοις ἡ πομπὴ καὶ οἱ παῖδες καὶ ὁ κῶμος καὶ οἱ κωμῶδοι καὶ οἱ τραγῳδοί· καὶ Ὁαργηλίῳ τῇ πομπῇ καὶ τῶν ἀγῶνι μὴ τι ἐξεῖται καὶ πρὸ οὐ λ α λ αὐτοῦ ἐστῶσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ ἐν Διονύσοις, ὡς ἀδικούντος, καθ' ἃ περὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀδικούντων γέγραπται». (Αὐτοῖ, 511—522).

«Κατὰ τῶν ἀρχόντων καὶ κατὰ τῶν συκοφαντῶν πρὸ οὐ λ α εἰ ἐν τῶν δήμῳ τιθεσθαι· εἰ δὲ τινος καταχειροτονηθῆ, οὕτως εἰσάγει εἰς τὸ δικαστήριον». (Ἀρποκρατίων).

«Προβολὴ δὲ τῆ κλήσεως εἰς δίκην κατὰ τῶν κακῶος πρὸς τὸν δῆμον διακειμένων· προβολαὶ δὲ γίνονται τοῦ δήμου ψηφισαμένου καὶ τῶν ἐνουστάτων τῆ πόλει. . . ἐγίνοντο δὲ καὶ περὶ τῶν ἐξυβρισάντων ἢ ἀδικησάντων περὶ τὰς ἐορτάς, ὡς ἡ κατὰ Μειδίου προβολή». (Πολυδ. 4, 46).

(1) Ἀρποκρατ. ἐν λ. διαχειροτονία.

κατὰ Μειδίου προβολὴ τοῦ Δημοσθένους. Ἐπίσης καὶ κατὰ τῶν συκοφαντῶν, τῶν τὸν δῆμον ἐξαπατώντων. Οὕτω παρὰ Ξενοφῶντι (1) εὐρίσκομεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι πεισθέντες ἐψὲ περὶ τῆς εἰς τοὺς ἐν Ἀργινοῦσας νικήσαντας στρατηγούς γενομένης ἀδικίας, ἐψήφισαντο προβολὰς γενέσθαι ἐν τῶ δήμῳ κατὰ τῶν ἐξαπατησάντων αὐτοὺς αἰσχρῶν συκοφαντῶν.

Πολὺ δ' ἔρῳως παρατρεῖ ὁ σοφὸς Σχοιμᾶνος (2), ὅτι δὲν φαίνεται ἀκριβῆς ὁ Πολυδεύκης, λέγων πού ὅτι προβολὴ ἦν ἀπλῶς ἡ εἰς δίκην κλήσις, διότι, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, ὁ τὴν προβολὴν ποιούμενος ἐθήρευε κυρίως οἰοεῖν τινα προδικαστικὴν κατὰ τοῦ κατηγορουμένου ἀπόφρασι, δι' ἣς ὠχυρωμένος προέβαινε μετὰ πλείονος θάρρους εἰς τὴν κατηγορίαν.

8). Ἀπογραφὴ.

Πρὸς ταῖς ἀνωτέρω μνημονευθείσας ἐκτίκτοις ἀγωγαῖς ὁ σοφὸς Σχοιμᾶνος (3) προστίθησι καὶ τὴν ἀπογραφὴν, χωροῦσαν ἐπὶ σπετερισμῷ δημοσίων κτημάτων ἢ ἐπὶ παρηνόμου καὶ ἄνευ οὐδενὸς νομίμου τίτλου κατοχῆς πραγμάτων ἀνηκόντων περιουσίᾳ δημοσιωθεισῇ ἤδη, ὅποτε πᾶς πολίτης ἠδύνατο παραστῆναι ἐπὶ δικαστηρίου ὡς κατήγορος, ἐπιδιδούς τῷ ἀρμόδιῳ ἀρχόντι λεπτομερῆ κατάλογον τῆς περιουσίας αὐτοῦ. Προβλέπων ὁ νομοθέτης τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν οὐδεὶς πολίτης ἤθελε προκαλέσει τὴν ἀγωγὴν ταύτην ἀνέθηκε τοῖς δημαρχοῖς τὸ δικαίωμα τοῦ ἀπογράφειν (4), κατὰ διαφόρους δὲ περιστάσεις ἐτάχθησαν ἴδιοι ὑπὸ τῆς πόλεως λειτουργοί, ἔχοντες μόνην ἐντολὴν τὴν ἀναζητήσιν τῶν τυχόν ἀποικεχυμένων πού κτημάτων τοῦ δημοσίου, τῶν ἄνευ νομίμου τινὸς τίτλου ἐν χερσὶν ἰδιώτου τινὸς εὐρίσκομένων (συλλογαῖς, ζητηταί). Τοῦ καταγγελλομένου κατόχου μηδεμίαν ποιούντος ἐνστασι, ἡ διαδικασία ἐπερατοῦτο διὰ μόνης τῆς εἰς τὴν κυριότητα τοῦ δημοσίου ἐπιστροφῆς τοῦ ἐξαγγελλομένου πράγματος· οὐχὶ σπανίως ὅμως ὁ κατέχων ἰδιώτης ἤρνετο τὴν νομιμότητα τῆς διεκδικήσεως ταύτης τοῦ δημοσίου οὕτω λ. χ.

(1) Ξενοφῶντος Ἐλλην. Ἱστορ. 4, § 57. Ασίας x. Ἀγοράτ. 65.

(2) Schöemann de Comitibus Atheniensium 227.

(3) Schöemann Antiquitates juris publici Graecorum. § 51.

(4) Ἀρποκρατ. ἐν λ. ἀπογράφειν καὶ δημαρχοῖς.

ἐπὶ δημεύσεως ἡδύνατο ἀντιτάξαι ὅτι δὲν ὑπή-
γετο εἰς αὐτὴν καὶ ἐπομένως οὐδαμῶς ἀπό-
λεσε τὴν ἐπὶ τῆς περιουσίας αὐτοῦ κυριότητα,
τοῦθ' ὅπερ πράττει καὶ ὁ Λυσίας ἐν τῷ ἐπι-
στρατιώτῳ. Ἡ δικαστικὴ τῆς ἀπογραφῆς ἀμ-
ρισθήτους ἡδύνατο ἔτι νὰ προέλθῃ καὶ παρά
τινος τρίτου, ὑποστηρίζοντος ἴδια πραγματικά
δικαιώματα ἐπὶ τινῶν ἀπογραφομένων πραγ-
μάτων.

Ἄπογραφὴ δ' ἐκαλεῖτο ἐπίσης καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ
προκειμένου διεξαγομένη δημοσία δίκη, ἥτις
ἡδύνατο ἀκριβέστερον ἴσως ὀνομασθῆναι γραφὴ
ἀπογραφῆς, τοῦτο δ' ἔνεκα πολλῶν ἀντιτάσ-
σεται ἡ ἀπογραφὴ παρά τοῖς ἀρχαίοις δικανι-
κοῖς εἰς τὰς δίκας καὶ εἰς τὰς κυρίως κλου-
μένας γραφάς (1).

Ἐν τοῖς σωζομένοις δικανικοῖς μνημείοις τῆς
ἐποχῆς ἐκείνης ὁ τὴν ἀπογραφὴν προκαλῶν ἐ-
νότιος φέρει τὸ πρόσωπον τοῦ ἐνάγοντος. ἔστιν
ὅτε δὲ τὸ τοῦ ἐναγομένου (2), ὁ δὲ λόγος τού-
του ἔστιν ὅτι ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει
ἐκεῖνος, καθ' οὐ συνετάσσετο ἡ ἀπογραφὴν, εὗρί-
σκετο ἐν κατοχῇ τοῦ διεκδικουμένου πράγμα-
τος. ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ δὲν κατεῖχεν αὐτὸ, ὅπότε
ἐναρξεν τῆς δίκης ποιούμενος ἐτέλει συγχρόνως
τὴν ἐν πάσαις ταῖς ἄλλαις δίκαις ἐπιζομένην
προκαταβολήν.

Ἰπτωμένου τοῦ τὴν ἀπογραφὴν προκαλέ-
σαντος καὶ μὴ λαχόντος οὐδὲ τοῦ πέμπτου τῶν
ψήφων, χιλιόδραχος ἐπέκειτο αὐτῷ ζήμια ὑ-
πὲρ τοῦ δημοσίου καὶ πολιτικῆ ἀνικανότητος περὶ
τὴν εἰς τὸ μέλλον ἔγερσιν τῆς ἀπογραφῆς. Πι-
θανὸς δὲ ὁ δῆμαρχος, ἐνεργῶν συμφώνως πρὸς
τὰ ὑπὸ τοῦ ἀξιωματοῦ αὐτοῦ ἐπιβαλλόμενα
καθήκοντα, ἀπηλλάσσετο τῆς εὐθύνης ταύτης.

Ἐπικουρουμένης δὲ τῆς ἀπογραφῆς ὡς καλῶς
γενομένης, ὁ προκαλέσας ἐλάμβανεν ἐν μοίρᾳ
ἀμοιβῆς ἰκανὸν μέρος τῆς ἀξίας τῶν τῇ φρο-
νιᾷ αὐτοῦ περιελθόντων τῶν δημοσίων κτημά-
των (3). Τῆς ἀμοιβῆς ταύτης δὲν ἀπῆλθεν ὁ
δῆμαρχος, ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς ἑαυτοῦ λει-
τουργίας ἐνεργῶν.

Ἡ ἀπογραφὴ ὑπήγετο εἰς τὴν ἀρμοδιότητα
τῶν ἑνδεκα, ἐπιτραπέσις αὐτῆς τοῖς Συνδι-

κοῖς μόνον ἐπ' ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν τῶν
τριάκοντα κατάλυσιν.

Ἡ ἕκτατος αὕτη διαδικασία φαίνεται πλεο-
νάζουσα, διότι ἐπὶ τῶν περιπτώσεων αὐτῆς ἐ-
χώρει κατὰ τὰ ἀνωθὶ που εἰρημένα ἢ φάσις
σὺν τῇ αὐτῇ ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ κατηγοροῦ ἀμοι-
βῆ τῇ καὶ ἐν τῇ ἀπογραφῇ ἀναγραφομένη (4).

9). Μήνους.

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω ἐξαιρετικὰς δημοσίας ἀ-
γωγὰς ἀμνηστεύοντο καὶ τῆς μηνύσεως, καὶ
περ μὴ οὕσης ταύτης ἀγωγῆς κατὰ τὴν κυρίαν
τῆς λέξεως σημασίαν. Ὅπότεν τούτεστι κίνδυ-
νός τις συνωμοσίας ἠπέλει τὴν πολιτείαν, οἱ
πάντες ἐκαλοῦντο ἐπὶ ὑποχρῆσει ἀμοιβῆς τινος
χρηματικῆς, τῶν κλουμένων μηνύεσθαι, φρά-
ζειν ταῦτα εἰς τὸν δῆμον ἀπὸ τοῦ βήματος·
ἀλλ' ὅπότεν ὁ μινῶν ἦν ἐκ τῶν προσώπων
ἐκείνων, οἷς ἀπηγορεύετο ἡ ἐπὶ τὸ βῆμα ἄνο-
δος, μέτοικος λ. χ. δούλος ἢ γυνὴ, ἀπῆρτειτο προ-
καταρκτικῶς νὰ ἐπιτρέψῃ τὸν λόγον ὁ δῆμος.

Καὶ ταῦτα τὰ διάφορα εἶδη τῶν δημοσίων
δικῶν· σημειωθήτωσαν δὲ καὶ ὀλίγα τινὰ περὶ
τῆς προόδου τῆς κατηγορίας καὶ τῆς διαδικα-
σίας αὐτῆς. Ἀνακοινουμένης τῆς κατηγορίας
τῷ ἀρμοδίῳ ἄρχοντι, οὗτος προκατήρχετο τῆς
διαδικασίας διὰ τῆς ἀνακρίσεως καὶ τῆς ὑπο-
δείξεως τοῦ τε ἀρμοδίου δικαστηρίου καὶ τῆς
ἡμέρας τῆς δίκης, καθ' ἣν ὁ κατηγορούμενος
προσῆρχετο ἐπὶ μὲν ἰδιωτικοῦ ἀδικήματος τῇ
κλητεύσει τοῦ ἐνάγοντος, ἐπὶ δὲ δημοσίου τῇ
διαταγῇ τοῦ ἀρχοντος (2). Ἐμφανιζομένου δὲ
τοῦ κατηγορουμένου ἀνεπύστετος τελειότερον
ἢ κατηγορία, ἐκτιθεμένου προσέτι ὑπὸ τοῦ
γραμματέως ἐν τινι τῶν συνεδριάσεων τοῦ δι-
καστηρίου εἰς ὅσιν πάντων καὶ αὐτοῦ τοῦ κα-

(1) Ἄπογραφὴ. Ὅταν τις λέγῃ τινὰ ἔχειν τι τῆς
πόλεως ἀπογραφὴν ποιεῖται ὁ ἐναγομένος, ὁ δὲ τὸν πό-
θεν ἔχει τὰ χρήματα καὶ πόσα ταῦτα εἶη· εἰ γὰρ ἄρ-
νοῖτό τις μὴ ἔχειν, ἀπογραφῆς ἐκρίνεται. ὡς οὐκ ὀρ-
θῶς γεγεννημένης τῆς ἀπογραφῆς. Δημοσθένης κατ'
Ἀνδροτίωνος· τί δὲ ἦν τὸ κινούμενα τῆς τῆς ἀπογρα-
φῆς ποιοσάμεν ἐν τῇ Δημοσθένει· πρὸς Νικόστρα-
τον περὶ τῶν Ἀρεθουσίου ἀδραποδῶν, εἰ γνήσιος,
ὄψλον γίνεται. (Ἀποκρατίων) Ἐπειδὴν τις λέγῃ τινὰ
ἔχειν τι τῶν τῆς πόλεως ὁ ἐναγομένος ἀπογραφὴν
ποιεῖται, ὁ δὲ τὸν ὅσα τε ἔχει καὶ ὅθεν τὰ χρήματα.
(Σουθίας).

(2) Παρὰ Σιγόνῳ III cap. IV. εὐρηται λεπτο-
μέρεια· τῆς κατὰ τὴν κατηγορίαν διαδικασίας· σφρι-
ζόμεναι κυρίως ἐπὶ τῶν ἀρχαίων πηγῶν.

(1) Λυσίας· κατ' Ἀγοράν. § 65.

(2) Ἀνάγνωθι ἐπὶ τοῦ προκειμένου Λυσίου ὑπὲρ
Στρατιώτου, περὶ κτημάτων Ἀριστογ. κατὰ Φιλο-
κράτους.

(3) Ἐτρία μέρη τῆς ἰδιότητος τῆς ἀπογραφῆς γίνε-
ται. (Δημοσθ. π. Νικόστρ. 1217).

τηγορητήριο ἐγγράφου, ἐν ᾧ κατ' ἀνάγκην περιείχεται τὸ ὄνομα τοῦ κατηγοροῦ, τὸ τοῦ κατηγορουμένου, καὶ τὸ εἰς τὴν κατηγορίαν δὸν ἀφορμὴν ἀδικήμα. Ἡ πρόσκλησις ἐγένετο διὰ δημοσίου τινὸς λειτουργοῦ, οὗτινος τὸ ὄνομα ἐπίσης ἐμνημονεύετο ἐν τῇ προσκλήσει κατ' ἀνάγκην ἐμνημονεύετο τὸ ἀρμοδίον δικαστήριον, οὗτινος ἡ ὑπόδειξις περιείχεται μὲν συνήθως, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πάντοτε ἐν τῷ κατηγορητηρίῳ, ἢ φύσει ὅμως αὐτῇ τοῦ καταγγελλομένου ἀδικήματος, προσηγγέλλε τοὺς ἀρμοδίους δικαστὰς, διότι, ὡς γνωστόν, ὑπῆρχον ἴδια δικαστήρια διὰ πᾶν εἶδος ἀδικημάτων. Πρόσκλησις δὲ γινομένη ἐν ἄλλῳ δικαστηρίῳ ἤθελε βεβαίως μεταβάλλει οὐσιωδῶς τὸν τε χαρακτήρα τῆς κατηγορίας καὶ τοῦ κατηγορουμένου τὴν ὄσιν. Ὁ Ἀντιφῶν ἐν τῷ περὶ γόρου Ἡρώδου λόγῳ αὐτοῦ παραποιεῖται ὅτι ἤθελαν νὰ καταδιώξωσιν ὡς φρονεῖ ἄνθρωπον κατηγορηθέντα ἐπὶ ἄλλῳ ἀδικήματι καὶ ἐπομένως δικαστέον πρὸ ἄλλου ἢ τοῦ τοῦ γόρους δικάζοντος δικαστηρίου. Ὁ ἐπὶ φόνῳ κατηγορούμενος προσκαλεῖτο ἂν μὴν τετράκις, κατὰ δὲ τὴν τετάρτην πρόσκλησιν ἐξεδικάζετο ἡ κατηγορία (1).

Σημειωτέον δ' ἔτι ὅτι ὁ κατηγορὸς ὑπαδείκνυεν ἔστιν ὅτε καὶ μέτρον ταί ποινῆς, ὡς ὁ Μέλιτος ὑπέδειξε τὸν θάνατον κατὰ τοῦ Σωκράτους· ἀλλὰ συνήθως δὲν ἐπεδικάζετο ὀλόκληρος ἡ αἰτουμένη ποινή· ὁ Ἰσοκράτης, ἐν τινι τῶν λόγων αὐτοῦ (τῷ κατὰ Καλλιμάχου), ἐξαιτεῖται παρὰ τῶν δικαστῶν ποινὴν αὐστηροτέραν τῆς ὑπὸ τῶν νόμων ὀριζομένης. ὁ δὲ τοῦ Μιλτιάδου κατηγορὸς ἐπέγραψεν ὡς τίμημα τοῦ ἀδικήματος αὐτοῦ θάνατον, ἐνθ', ὡς γνωστὸν, ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς προσετιμῆθη μόνον πεντηκοντα ταλάντους.

Ἐὰς οἰονεὶ δὲ τις ἐγγύθις τῶν ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ λεγομένων ἀπητεῖτο ἢ παρ' αὐτοῦ κατὰθεσις παραδόλου, ἐξαίρεσι τῶν εἰσαγγελίων, τοῦ νομοθέτου ἀφέντος πληροστάτην ἐπ' αὐτῶν ἐλευθερίαν. Τῆς δὲ καταθέσεως ταύτης μὴ οὕσης ἐφικτῆς τοῖς πένθησιν, ἡδύναντο οὗτοι διὰ μνημόσεως πρὸς τὸν ἀρμοδίον ἄρχοντα ἢ διὰ κλήσεως πρὸς τοὺς δικιτητὰς ἢ ἕτερον τι δικαστήριον νὰ ἐπιτύγῃσι κατ' οὐσίαν τὸ αὐτό.

Ἄμα τῆς διαδικασίας ἀρξασμένης ὁ κατηγορὸς προσεββαίον ἐνόρκως τὴν ἀλήθειαν τῶν

παρ' αὐτοῦ ῥηθησομένων διὰ προνομίας ἐπὶ πᾶσιν τῶν δικῶν, ἐκτὸς τῶν περὶ φόνου (1). Τὸν ὄρκον τοῦτον διωμόσαντο, ὡς γνωστόν, καὶ οἱ τοῦ Σωκράτους κατηγοροί, ἡ δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς οὕτω προσηνῶς γενομένη περιφρόνησις ἔδωκε βραδύτερον τῷ δήμῳ, σωφρονήσαντι, ἀφόρμη ἐς καταδίωξιν αὐτῶν καὶ τιμωρίαν (2). Μόνον ἐν ταῖς περὶ φόνου κατηγορίαις ὁ κατηγορῶν πολίτης ἐπεκαλεῖτο, ἐν περιπτώσει συκοφαντίας, ἐξώλειαν μόνον ἑαυτοῦ καὶ γένους καὶ οἰκείων, καὶ οὐχὶ τοὺς θεοὺς. Εἰς ἀνάλογον ὑποχρέωσιν ὑπεβάλλετο καὶ ὁ κατηγορούμενος, οὗτινος ὁ ὄρκος ἐκαλεῖτο ἀνωμοσία.

Τὸ περὶ τὴν κατηγορίαν λοιπὸν δικαίωμα, λαμβανόμενον ὑπ' ὄψιν τῶν ἀνωτέρω ἐν τῷ περὶ μνημόσεως μένει εἰρημένον, τὴν ἀπερίβριστον, μὲν αὐτῶν τῶν τέκνων κατὰ τὴν ἑαυτῶν γεννητῶρων ἐξαιρουμένων. Ὁ Λυσίας κατηγορεῖ τοῦ Ἀγοράτου, ὡς πολλὰς ἐπιχειρήσαντος κατηγορίας ἄνευ τῆς ιδιότητος τοῦ πολίτου. Ἠδύνατο δὲ τις νὰ κατηγορήσῃ πλέον ἢ ἅπαξ, ὡς μετ' ἐπιτυχίας μνημονεύεται τοῦτο πράξας ὁ δεινὸς καὶ φιλόπολις ῥήτωρ Λυκούργος, ἐδόμοκνοντα πεντήκις καὶ οὗτος κατὰ τὸν Ἀντιφῶντα, κατηγορηθεὶς καὶ ἄθωωθείς. Κατὰ τὸν Λυκούργον, ἢ περὶ τὴν κατηγορίαν ἐλευθερία τὴν μίαν τῶν θεμελιωδωτέρων πάσης εὐ συγκροτημένης δημοκρατικῆς πολιτείας βάσεων. Ὁ νόμος, λέγει ὁ ῥήτωρ οὗτος, ὀρίζει τὴν κολάσιμον πρᾶξιν, ὁ κατηγορὸς καταγγέλλει αὐτήν, ὁ δὲ δικαστὴς τιμωρεῖ· οἱ δικασταὶ λοιπὸν καὶ οἱ νόμοι οὐδὲν ἡδύναντο νὰ κατορθώσωσιν, ἄνευ τῆς εὐθαρσείας παρεμβάσεως τοῦ πολίτου, οὗτις, ὑπὸ μόνῃς τῆς ἀγνῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης ἐλαυνόμενος, καὶ καμμῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ μίση, ἅτινα φυσικῶς ἡ πρὸς τὴν πολιτείαν ἀφοσίωσις αὐτοῦ ἤθελεν ἐξεγείρει, παραθιδύσιν ἐπὶ ἰδίῳ κινδύνῳ τοῖς δικασταῖς τοὺς ἀδικούντας.

Ἔστιν ὅτε προεκάλλον πάντα τὸν δυνάμενον εἰς κατηγορίαν ἐν ὀνόματι τοῦ πρὸς τοὺς θεοὺς σεβασμοῦ ἢ τοῦ συμφέροντος τῇ πατρίδι. Πολλῶν ἀγαλμάτων τοῦ Ἑρμοῦ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ τοῖς ναοῖς ἀκρωτηριασθέντων ἐσπέραν τινὰ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου ἔτους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, μεγὰλῃ ἐπεκρηύθη ἀμοιβῇ δι-

(1) Δημοσθ. κατ' Ἀνδροστίνους.

(2) Ὁ Μέλιτος; εἶχεν ἐπικαλεσθῆ τὸν Δία.

(3) Ψεῦδο Πλουτάρχου Βίοι Λέκα ῥητόρων. Λυκούργου.

(1) Pastoret. histoire de la législation etc. vol. 7. p. 17 καὶ ἐπ.

πάνη τῆς πόλεως εἰς τοὺς ἀποκαλύφοντας τοὺς ἐνόχους (1).

Ὀὐχὶ σπανίως ἀντὶ ἐνὸς ἦσαν πλείονες οἱ κατήγοροι· οὕτως ὁ Μέλητος, ὁ Ἄνυτος καὶ ὁ Λύκιαν μνημονεύονται ὡς συγκατηγορήσαντες τοῦ Σωκράτους, ὁ μὲν Μέλητος, κατὰ Πλάτωνα, ὑπὲρ τῶν ποιητῶν, ἐν' οἷς ἤζῳ καὶ αὐτός, ἄθλιός ποτε τραγηδῶς γενόμενος, θέσιν, ὁ Λύκιαν, ἐξ ἐνόματος τῶν βητόρων, καὶ ὁ Ἄνυτος ὑπὲρ τῶν εὐπόρων πολιτῶν, τῶν ἐνδιαφερομένων εἰς τὴν διαφύλαξιν τῶν χρηστῶν ἡθῶν. Δὲν φαίνεται ὅμως πιθανόν ὅτι καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι κατὰ πάντα ἐντιμοὶ καὶ ἐλεγκτοὶ ἄνδρες εἶχον τὴν αὐτὴν ἐν τῇ διαδικασίᾳ θέσιν· τὸ πιθανώτερον ἴσως ἐστὶν ὅτι ὁ μὲν Μέλητος, ὁ καὶ πρωτεύων ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τοῦ Σωκράτους σεβασμίας ἐκείνης καὶ φιλοπόλιδος συμμορίας, ἦν καὶ ἐν τῇ δίκῃ ὁ πρωτεύων κατήγορος, τῶν ἐτέρων δὲ χρηστῶν συμπρακτόρων αὐτοῦ ἀπλῶς ἐπομένων αὐτῷ· ὁ μὲν Μέλητος τούτῳ ἦν ὅτι, βραδύτερον ἐπὶ Ῥωμαίων ἦν ὁ καλούμενος *inscriptor*, οἱ δὲ δὺο ἕτεροι συνάδελφοι αὐτοῦ ἄπλοὶ *subscriptores*, ὑφ' ὧν τὴν προσηγορίαν ἐνοοῦντο οἱ μετὰ τοῦ ἀρχικοῦ κατηγόρου ἐνούμενοι πρὸς κατηγορίαν καὶ τιμωρίαν τοῦ ἐνόχου, τῆς εὐθύνης βαρυνούσης μόνον ἐκείνου. Λίαν δ' ἐξῆως, καθ' ἡμᾶς, συμπεραίνεται πού ἐπιφανῆς συγγραφεὺς, ὁ Pastoret(2), ὅτι ἐν περιπτώσει ἡττις τοῦ κατηγόρου, τὸ νομοισμῆνον πρόστιμον κατέβαλλε μόνος ὁ ἀρχικὸς κατήγορος, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ ἄρωγοι αὐτοῦ, οἵτινες μόνον μὴ ἐπαρκοῦντος ἐκείνου ἠδύνατο νὰ ὑποχρεωθῶσι, θεωρούμενοι ὡς οἱ φυσικοὶ αὐτοῦ ἐγγυηταί.

Ὁ κατήγορος οὐχὶ σπανίως πρὸς δικαιολόγησιν τῆς ἐκεῖνου κατηγορίας καὶ ὅπως καταστήσῃ αὐτὴν ἐπι μᾶλλον πιστευτὴν ὑψηλίστου τῆς τυγνῶν μετὰ τοῦ κατηγορουμένου συνδεδούσας αὐτὸν σχέσεις, δὲν παρέλειπε δὲ νὰ ἀποδώσῃ καὶ τὸν αἰρινιδίως ἐπελθόντα θάνατον αὐτοῦ εἰς ἐκδικήσιν τῶν θεῶν, τῶν διὰ τοῦ ἀδικήματος αὐτοῦ προσβεβλημένων, ὡς Ἁλυσίας ἐν τῷ κατὰ *πενθεράς* λόγῳ αὐτοῦ.

Ἐνῷ οἱ βουλευταὶ εἶργοντο διὰ τοῦ ὄρκου αὐτῶν τοῦ *δῆσαι ἢ ἐν ξύλῳ τιθεῖται τινα*, οἱ δικασταὶ ἀπηλλάσσοντο τοῦ τοιοῦτου ὄρκου, δυνάμενοι νὰ ἐξασφαλίσθωσι περὶ τοῦ κατηγο-

ρουμένου καὶ διὰ προφυλακίσεως. Ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ *Τιμοκράτους* μνημονεύει νόμου τινός, ἐπιτάσσοντος ἐν ὠρισμέναις περιπτώσεσι τὴν προφυλακίαν εἰς τὴν προφυλακίαν ταύτην ὑπεβλήθησαν πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ οἱ διὰ τὸν ἄκρωτηρισμὸν τῶν Ἑρμῶν κατηγορηθέντες (1). Τῆς προφυλακίσεως ταύτης ὁ κατηγορούμενος ἠδύνατο ἀπαλλαγῆναι διδοὺς ἐγγυήσιν χρηματικὴν ἐπαρκῆ, ἧτις δὲν ἐπετρέπετο μόνον ἐπὶ τῶν κατὰ τῆς Πολιτείας μεγίστων ἀδικημάτων, εἰς ὧν τοὺς ὑπαίτιους προσετίθεντο τῇ προφυλακίαι καὶ δεσμὰ (2).

Τὰ ἐνόματα τῶν διδόντων τὴν προσωπικὴν ἐγγυήσιν ἐγράφοντο ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ οἰκείου δικαστηρίου (3), ὁ κατήγορος ὅμως ἠδύνατο ἔνεκα σπουδαίων λόγων ν' ἀρνηθῇ τὴν παραδοχὴν τοῦ προτεινομένου ἐγγυητοῦ. Πᾶρ' Ἀνδοκίδῃ γίνεται λόγος περὶ κατηγορουμένων, οἵτινες ἀρῶν ἔτυχον ἐπὶ ἐγγυήσει τῆς ἀποφυλακίσεως, ἐδραπέτευσαν, ὑποστάντων τῶν παρ' αὐτῶν προβληθέντων ἐγγυητῶν τὴν βαρύνουσαν ἐκείνους ποινήν, παρὰ δὲ τῷ Λυσίᾳ λόγος ἐπίσης γίνεται περὶ ἐγγυητῶν ἐπιχειροῦντων νὰ δραπέτευσωσι μετὰ τῶν κατηγορουμένων (4). Τὸ δικαίωμα τῆς δι' ἐγγυήσεως ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς φυλακίσεως ἤρξει ἐπὶ τὴν τριάκοντα τυράννων, ἀλλὰ τοῦτο βεβαίως ἦν οὐχὶ ἐφαρμογὴ τοῦ καιμένου νόμου, ἀλλὰ μία τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν πολλῶν παραβάσεων τῶν βητῶν διατάξεων αὐτοῦ. Οὐχὶ δὲ σπανίως προεφυλακίζετο καὶ αὐτός ὁ κατήγορος, ὁσάκις ἡ προσωπικὴ αὐτοῦ ἀξία δὲν παρείχεν ἀρκουσαν εἰς τὴν δικαιοσύνην ἐγγυήσιν περὶ τῆς εἰλικρινείας τῶν καταγγελιῶν αὐτοῦ.

Ἀρξάμενης τῆς ἀνακρίσεως ὁ ταύτην ἐπιτετραμμένους ὑπάλληλος ἠρώτα ἐν πρώτοις τὸν κατήγορον, ἐὰν ἐνέμενε τῇ κατηγορίᾳ, τίσιν ἐστήριζεν αὐτὴν ἀποδείξεις, ἐὰν οἱ μάρτυρες αὐτοῦ ἦσαν ἔτοιμοι ὅπως καταθέσωσιν ὅτι εἶδον ἢ ἤκουσαν, ἐὰν εἶχε νὰ συλλέξῃ καὶ ἐτέρας ἀποδείξεις, καὶ τὰ τοιαῦτα. Οὐχὶ σπανίως ὁ κατήγορος ἀρίστατο τῆς κατηγορίας, λόγῳ μὲν ὡς πεισθεὶς δῆθεν περὶ τῆς πλάνης αὐτοῦ, ἀλλ' ἔργῳ ὡς ἱκανὴν ποσότητα ἀργυρίου εἰσπραξάμενος παρὰ τοῦ κατηγορουμένου. Βρίθει δὲ τοιούτων παραδειγμάτων ἡ Ἀθηναϊκὴ ἱστο-

(1) Πλούταρχ. Ἀλιεῦ. § 36.

(2) Δημοσθ. κ. Τιμοκράτ.

(3) Λυσίας κατ' Ἀγοράτου.

(4) Διόθ. καὶ Ἀνδοκίδ. π. μυστηρ. 1, 7.

(1) Ἑσσοκιδ. VI, § 27, 28.

(2) Pastoret, *histoire de la législation* vol 7.

ρία τῆς ἀποχῆς ἐκείνης. Ὁ οὕτως ἀριστάμενος κατήγορος, ἀππλάσσειτο, κατὰ τὸν Ἰσοκράτη (ἐν τῷ κατὰ Καλλιμάχου), τῆς χρηματικῆς καταδικῆς, εἰς ἣν ἤθελεν ὑποκύψει μὴ τυχῶν οὐδὲ τοῦ πέμπτου τῶν ψήφων.

Βεβαίως ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὅτι ἡ θέσις τοῦ ἑκουσίου τῆν κατηγορίαν ἐγκαταλείποντος καθίστατο κρείττων τῆς τοῦ ἐμμένοντος μέχρι πέρματος αὐτῆς, ὡς ὕφιστάμενον τὴν πληρεστάτην αὐτῆς ἀποτυχίαν κατὰ τὴν ἔνοιαν ταύτην καὶ ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῷ ἀνωθι μνημονεύθην λόγῳ αὐτοῦ διακρίνει τὰς δύο ταύτας τάξεις τῶν κατηγορῶν, ἀλλ' ὁ Δημοσθένης (1) μνημονεύει νόμου τινὸς ἐπιβάλλοντος ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιπτώσεσι τὸ αὐτὸ πρόστιμον, ὅπως μὴ παραδίδηται ὁ πολίτης ἔρμαιον εἰς τὰς συκοφαντίας τοῦ τυχόντος καὶ ἐπομένως μὴ καθιερωθῆναι τοιαῦτα ἐπονειδίσοι πράξεις διὰ τῆς ἀτιμωρησίας. Καὶ τῷ ἔντι, αἱ ὑπὸ τῶν κατηγορῶν ἐγκαταλείφει αὐταὶ τῶν κατηγοριῶν ἐπ' ἀργυρίῳ εἰσὶ κατὰ πάντῳ ἄξιαι τοῦ αἰσγους, δι' οὗ περιέβλεν αὐτὰς ὁ ὕπατος τῶν βητόρων καὶ μέγας ἐκείνος πατριώτης (2). Τὸν κίνδυνον τοῦτον, ὡς θέλομεν ἶδει περαιτέρω ἐν τῇ προόδῳ τῆς μελέτης ταύτης, αἱ νεώτεροι καινοῖναι ἠδυνήθησαν ν' ἀποφύγῃσι διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ θεσμοῦ τῆς εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν ἡ χαμέρπεια καὶ ἡ αἰσχρότης ὠνίου τινὸς κατηγοροῦ κατ' οὐδὲν ἀναστέλλει τὴν τακτικὴν τῶν ποινικῶν νόμων λειτουργίαν.

Ἐκτὸς τῆς ὕλοσχεροῦς ἐγκαταλείψεως τῆς κατηγορίας ἠδύναντο ἐτι νὰ γίνωσι καὶ μεταβολαὶ τινεὶ εἰς τὰς αἰτήσεις αὐτῆς ὡς λ. χ. νὰ ζητηθῆ πρόστιμον ἐλαφρότερον, περίπτωσις δὲ ἀποπειράς τοιαύτης πρὸς ἀνάλογον ἐλάττωσιν εἰς τῆς αἰτηθείσης ποινῆς ἀπαντᾷ ἐν τῷ κατὰ Νεαίρας λόγῳ τοῦ Δημοσθένους.

Καὶ ταῦτα μὲν ἀφισταμένον τοῦ κατηγοροῦ τῆς κατηγορίας, ἐμμένοντος δὲ τούτου πληρέσταται εἰς αὐτὴν, προέβαινον εἰς τὸν διὰ κληρώσεως σχηματισμὸν τοῦ δικαστηρίου, τὴν ἡμέραν τῆς δίκης ὀρίζοντος τοῦ προέδρου ἢ κατηγορία μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς διακρίψεως τῶν δικαστῶν ἔμενον ἐκτεθειμένη. Δὲν φαίνεται πιθανὴ ἢ παρὰ τῶν διαδίκων ἐνάσκησις τοῦ δικαιώματος τῆς ἐξαιρέσεως δικαστῶν, οὐς ὡς γνωστὸν, ὥριζεν ὁ κληρὸς, τοῦλάχιστον οὐδαμῶς μνημονεύεται περίπτωσις τις τοιαύτης ἐξαιρέσεως.

Μὴ παραστάντος τοῦ κατηγορουμένου τὴν ἡμέραν τῆς δίκης ἕνεκα ἀσθενείας, εἰδὸστο αὐτῷ ἀνάλογος προθεσμία. Ὁ Μιλτιάδης, καὶ περ πάσων δεινῶς ἐκ τῶν πληθῶν, ἧς κατὰ τὴν ἐν Πάρῳ ναυμαχίαν εἶχε λάβει, δὲν ἐνέκρινε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ δικαιώματος τούτου, ὅπως ἀπορύγῃ τὴν ἀναβολὴν τῆς δίκης, ἣν ἐθέλωρει ἀλυσιτελεῖ δι' ἑαυτὸν, παρέστη λοιπὸν ἀντ' αὐτοῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Εὐαγόρας (1).

Οἱ δικασταὶ ὄμνουν ἐπι θέλουσι δικάσει ἄνευ μίσους ἢ συμπαθείας συμφορῆς πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῆς δικαιοσύνης (2). Ὁ ὄρκος αὐτῶν εἶχε πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὑπὸ τῶν ἐνόρκων δικαστῶν διδόμενον ἐν αἷς χώραις ἐστὶν εἰσηγμένον τὸ ὀρκωτικὸν σύστημα.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς κατηγορίας ὁ κατηγορούμενος ἀπελογεῖτο μόνος ἢ διὰ συναγέρου. Ὁ Πολέμαρχος, ἀδελφὸς τοῦ Λυσίου, καταδικάσθη, χωρὶς νὰ προσκληθῆ εἰς τὴν δίκην, οὔτε ν' ἀκουσθῆ, ἀλλὰ τοῦτο ἦν ὄλιος ἐξαιρετικὸν καὶ μία τῶν ἐπι τῶν τριακοντα τυράνων πολλῶν παρενομιῶν, ἐκτὸς δὲ τῆς περιπτώσεως ταύτης οὐδέμια ἄλλη μνημονεύεται καταδικη ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀκροάσεως ἢ προσκλήσεως, πλέον ὅμως ἢ ἄπαξ ἢ ἀνυπομονησία τοῦ ἐξηγμένου καὶ προκατεληγμένου ὄχλου δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τινὰς κατηγορουμένους νὰ περάνωσι τὴν ἑαυτῶν ἀπολογίαν. Οὕτως ὁ Φωκίων δὲν κατώρθωσε ν' ἀκουσθῆ, ματαίως ἐπικαλεσθεὶς τὸ πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ νόμου χορηγούμενον αὐτῷ δικαίωμα, κραυγαὶ δὲ πανταχόθεν τοῦ πλήθους ὠδήγησαν αὐτὸν εἰς τὸν θάνατον (3). Ὁ δὲ Πλούταρχος μνημονεύει τοῦ ἐπομένου περιέργου ἐπιεισοδίου ἐγείραντός ποτε τοῦ Ἀριστείδου κατηγορίαν κατὰ τινος, οἱ δικασταὶ, πεπεισμένοι ἐκ τοῦ διαπρεποῦς τοῦ κατηγοροῦ χαρακτηρισῆρος περὶ τῆς ἀληθείας τῆς κατηγορίας, παρ' ἄλλων νὰ καταδικάσωσιν αὐτὸν ἀνήκουστον, ὅποτε παρεμβῆς αὐτὸς οὕτος ὁ Ἀριστείδης καὶ προσεσῶν αὐτοῖς ἐξητήσατο ὅπως μὴ στερήσωσιν οἱ δικασταὶ τὸν κατηγορούμενον δικαιώματος, ὅπερ αὐτοὶ οἱ νόμοι χορηγοῦσιν αὐτῷ (4).

Πολλὰ πρὸς ὑπεράσπισιν μέσα ἠδύναντο ὁ κατηγορούμενος νὰ πορισθῆ ἐκ τε παραβά-

(1) Κορνῆλ. Νέπως. Βίος Μιλτιάδου.

(2) Δημοσθ. κατ' Εὐδουλίδ.

(3) Πλούταρχ. Φωκίων § 49.

(4) Πλούταρχ. Ἀριστείδ. § 9.

(1) Δημοσθ. κατὰ Θεοκράτου.

(2) Δημοσθ. ἐν τῷ κατὰ Μειδίου.

σεως τινός των δικονομικῶν διατυπώσεων, ὡς καὶ ἐκ τῆς συζήτησεως τῶν κεφαλαίων τῆς κατηγορίας. Ἡ δύνατο, λόγου χάριν, ν' ἀρνηθῆ τὴν ἀρμοδιότητα τῶν δικαστῶν ἐνώπιον τῶν ὁσίων προσήγγοτο, ἢ νὰ ἐπικαλεσθῆ τὴν παραφράσιν, ἐὰν ὁ ὑπὸ τοῦ νόμου πρὸς τοῦτο ὀριζόμενος χρόνος εἶχε παρέλθει. Ἡ δύνατο ἐτι νὰ στηριχθῆ ἐπὶ τοῦ δεδικασμένου ἐν ἄλλαις ὁμοίαις περιπτώσεσι, τοὔτεστιν ἐπὶ τῆς νομολογίας, ἢ ν' ἀντείπῃ ὅτι ἤγειραν κατ' αὐτοῦ δημοσίαν ἀγωγὴν, ἐνῶ τὸ ἀδικημά ἦν ἀπλῶς ἰδιωτικόν (1). Τινὲς τῶν ἐνοστάσεων τούτων ἦσαν ἀπλῶς ἀναβλητικαὶ τῆς δίκης, ἕτεροι δ' ἀνατρεπτικά, καταργοῦσαι ὀριστικῶς αὐτήν.

Ἡ τῆς ἀναρμοδιότητος ἐστάσις βεβαίως ἐχώρει οὐχὶ σπανίως ἐν πολιτείᾳ, μέγαν ἐχούσῃ ἀριθμὸν δικαστηρίων, ὧν ἡ δικαιοδοσία οὐκ ἦν πάντοτε σαφῶς ὠρισμένη. Ἐν τῇ περὶ φόβου τοῦ Ἡρώδου σωζομένῳ λόγῳ τοῦ Ἀντιφῶντος ἀπαντᾷ τοιαύτη ἐστᾶσις.

Μετὰ τὴν λύσιν πάντων τούτων τῶν προκαταρκτικῶν ζητημάτων προέβηκον εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς βίσεως τῆς κατηγορίας. Ἐν τοῖς σωζομένοις δικανικοῖς λόγοις τῶν Ἀθηναίων ῥητόρων εἰκονίζεται ὁ ἐμπαθὴς καὶ βίαιος χαρακτήρ τῶν ἐρωτήσεων, ἀς ἀμοιβαίως ἀπήλυθον ἀλλήλοις οἱ διάδικοι. Εἶτα ἠκούοντο οἱ μάρτυρες ἐπὶ ἐκάστου τῶν κεφαλαίων τῆς κατηγορίας, προσαγόμενοι παρ' ἐκατέρου τῶν διαδίκων· οἱ μάρτυρες πρὶν ἀκουσθῶσιν ὑπεβάλλοντο εἰς ὀρκωμοσίαν, ἧς μόνος ὁ Ξενοκράτης καὶ ὁ Ἀριστείδης μνημονεύονται ἀπκχλαγγέντες. Τοιαύτη παρὰ τὰς δικαζέεις τοῦ κοινου δικαίου εὐνοϊκὴ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ νομικῶν διατυπώσεων ἦδύνατο νὰ χορηγηθῆ μόνον ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, ἣτις ἦν καὶ ὁ ὑπερτατος τῆς πόλεως νομοθέτης.

Ἡ κατάθεσις τῶν μαρτυριῶν ἐγένετο ἐγγράφως, ὅπως μὴ προστίθεται ἢ ἀραιρηταί τι ἐξ αὐτῶν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Δημοσθένους ἐν τῷ Βω κατὰ Στεφάνου, ἐνθα παρατίθενται καὶ ἕτεροί τινες περὶ μαρτυριῶν νόμοι· καὶ ἡ μὲν κατάθεσις ἐκείνων τῶν γεγονότων, ὅσα ἰδίους ὁ μάρτυς εἶδεν ὀφθαλμοῖς, ἦν ἡ κυρίως μαρτυρία, ἡ δὲ τῶν ὕσων ἐξ ἀκοῆς γινώσκει, ἐλέγετο ἐκμαρτυρία, ἣτις τότε μόνον ἴσχυεν, ὁπόταν εἶα πρόσωπα, παρ' ὧν ὁ μάρτυς ἤκουσε ταῦτα, ἐξέον ἀποθάνει ἢ ἦσαν ἀπόντα, ὡς καὶ προκειμένου περὶ πράξεως, καθ' ἣν ὁ μάρτυς

δὲν ἦδύνατο νὰ ἦται παρών, ἢ τέλος περὶ πράξεως διαπραχθείσης ἐν ἄλλῃ χώρῃ. Ὁ δὲ κατηγορούμενος, ἀποδεικνυμένης ψευδοῦς τῆς ἐκμαρτυρίας, ἦδύνατο νὰ ζητήσῃ εὐθύνας παρὰ τε τοῦ προσάγοντος αὐτήν, ὡς καὶ παρὰ τοῦ μεταδόντος αὐτῇ τὴν ψευδῆ ταύτην ἀνυποτάτων γεγονότων κατάθεσιν.

Ὅποταν ἐλάμβανον τὴν κατάθεσιν ἀσθενοῦς τινος ἢ ἐτοιμοῦ πρὸς ἀποδημίαν, καὶ μὴ δυναμένου ἐπομένως παραστῆναι τὴν ἡμέραν τῆς δίκης, συνῆγον πλείονα πρὸς ἀκράσιν τῆς μαρτυρίας πρόσωπα ὅπως μὴ ἀλλοιωθῆ τοπαράπαν τὸ πνεῦμα αὐτῆς.

Δὲν φαίνεται ἐξηκριθῶμένον τὸ ζήτημα, ἐὰν τοὔτεστιν ἀνεγινώσκετο κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δίκης τῷ μάρτυρι, κατὰ διαταγὴν τῶν δικαστῶν ἢ ἐν τῇ προανακρίσει κατάθεσις αὐτοῦ, ὅπως γνωσθῆ ἐὰν ἐμμένῃ οὗτος κατὰ πάντα εἰς αὐτήν, ἢ ἔχη μεταβολὴν τινα νὰ προτείνη· ἐκ τοῦ περὶ Στεφάνου μάλιστα δευτέρου λόγου τοῦ Δημοσθένους ἐξάγεται τὸ ἀντίθετον.

Ὁ λιπομάρτυς προσετιμᾶτο χιλιαῖς δραχμαῖς (1).

Οἱ κείμενοι τῆς πόλεως νόμοι οὐδενὶ ἐπέτρεπον τὴν κατάθεσιν μαρτυρίας ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἔντε ταῖς γραφαῖς καὶ ἐν ταῖς δίκαις, ὑποχρεούντες ἀπλῶς τοὺς διαδίκους ν' ἀπολογῶνται εἰς τὰς ἀμοιβαίως ἀπειθυνομένας ἐρωτήσεις.

Ἡ ψευδομαρτυρία αὐστηρῶς ἐκολάζετο· κατὰ τινα μάλιστα μαρτυρίαν τοῦ Ἄνδοκίδου, ὁ τρις ἡλικίως ψευδομαρτυρίας ἤειμοσθε. Περιέρροτο διὰ τὸ τολμηρὸν αὐτῆς ψευδομαρτυρίας μνημονεύει ὁ Πλούταρχος (2) ἐν τῇ κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου περιωνύμῳ διᾶξ, καθ' ἣν ψευδομάρτυς τις ὑπεστήριζε μετὰ πάσης βεβαιότητος ὅτι εἶχεν ἀναγνωρίσει κατὰ πρόσωπον τὸν ἐκκατηγορούμενον, ἐνῶ ἀπεδείχθη ὅτι ἡ πράξις ἐκείνη εἶχε λάθει χώρων ἐν νυκτὶ σκοτεινῇ καὶ ἀσελήνῃ. Ἐτέρας δὲ θραυστάτης καὶ αἰσχίρης ψευδομαρτυρίας μνημονεύει ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῷ κατὰ Καλλιμάχου. Τεσσαρεσκαίδεκα τῶν ἐντίμων τούτων τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας πολιτῶν, ὁποῖων δὲν στεροῦνται ἀτυχῶς καὶ τινες τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν, ἐβεβαίουν ἐν πάσῃ δυνατῇ χρηστότητι σὺν τῷ Καλλιμάχῳ, ὅτι γυνή τις ἀπέβιασεν ἐκ τῶν παρὰ τοῦ Κρατίνου

(1) Αἰσχίν. κατὰ Τιμάρχ. καὶ Δημοσθένους κατὰ Τιμοθέου.

(2) Πλούταρχ. Ἀλκιβ. §. 36.

(1) Πολοδ. Η, § 57—58.

ἐπενεχθεισῶν αὐτῇ πληγῶν, ἐνῶ ἀπεδείχθη βραδύτερον ὅτι ἡ γυνὴ αὐτῆ οὐτε εἶχεν ἀποθάνει, οὐτε εἶχε τοπαράπην λάβει πληγὴν τινα, ἀπολάουσα δὲ ἄκρας ὑγείας ἐφυλάττετο ἐπιμελῶς κεκρυμμένη παρὰ τοῦ αἰσχροῦ κατηγόρου, ὅπως δοθῆ διὰ τῆς ἀρναίεας αὐτῆς πιθανότης τις εἰς τὴν κατηγορίαν.

Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τῆς αὐστηροτέρως καὶ βεβαιότερας τιμωρίας τῆς ψευδομαρτυρίας, οἱ κείμενοι νόμοι ἀπῆλθον ἐγγραφον τὴν κατάρτισιν αὐτῆς, ἣν ὁ μάρτυς παρεσκευάζε κατ' οἶκον, ἐπιδιδούς εἰς αὐτὴν τῷ δικαστῇ.

Ἐκ τίνος λόγου τοῦ Δημοσθένους (1) εἰκόζομεν ὅτι ἴσα τῷ ψευδομαρτυριῇ ἐκολάζοντο καὶ οἱ παρὰ τὴν τῶν νόμων ἀπαγόρευσιν κατὰθέτες.

Ἢ δὲ μαρτυρία ἀπηγορεύετο

α). Τοῖς ἀτίμοις ὁ Δημοσθένης λέγει πού ἐν τῷ κατὰ Νεαίρας λόγῳ αὐτοῦ, ὅτι ἐπειδὴ ὁ ποιητὴς Ξενοκλείδης εἶχε κατὰδικασθῆ εἰς ἀτιμίαν, δὲν ἤδυναντο νὰ κάμωσι χρῆσιν τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ.

β.) Τοῖς δούλοις ὁ Λυσίας ἐν τῷ ὑπὲρ Καλίου λόγῳ αὐτοῦ διαρρηθὴν ἀποφαίνεται κατὰ τῆς τῶν δούλων ἀξιοπιστίας, καταδεικνύων τοὺς τὸν κύριον ἀπειλοῦντας κινδύνους ἐκ τῆς ἀνεξέλεγκτου ταύτης παραδοχῆς τῆς μαρτυρίας τοῦ δούλου πινός, γένηται λοιπὸν δεκτὴ ἡ κατάθεσις δούλου τινός, ὑπεβάλλεται οὗτος πρότερον εἰς βεσάνους. Τὴν αὐτὴν ἐπὶ τῆς μαρτυρίας ἀρχὴν τῶν Ἀθηναίων ἠκολούθησαν, ὡς γνωστόν, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι (2).

Δὲν γινώσκωμεν ἀκριβῶς ἐν ἡ ἀπαγόρευσις αὐτῇ ἐξετείνεται καὶ ἐπὶ τῶν ξένων ἢ κατάθεσις ὅμως τῶν ἀπελευθέρων ἑθωρεῖτο ἰσχυρά, διότι οὗτοι ἑθωροῦντο ἐλεύθεροι καὶ περ μὴ ὄντες πολῖται (3), ἐκτὸς μίξ μόνης περιπτώσεως, τῆς κατὰ τινος μετοίκου ἐγέρσεως τῆς γραφῆς ἀπρωταίου, ἐσ' ἧς εἰκότως τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀπελευθέρου, θεωρουμένου καὶ τοῦτου ὡς ξένου, ἐθεώρων ὑποπτον.

Ἢ κατάθεσις ἐνός καὶ μόνου μάρτυρος δὲν φαίνεται ἀρκούσα, κατὰ τὰς σωζομένας τοῦλάχιστον μαρτυρίας, πρὸς καταδίκην.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀποδείξεων ἐποιοῦν-

το χρῆσιν τῶν βεσάνων, αἰτίποτε μὲν ἐπὶ τῶν δούλων, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἐπὶ πολιτῶν. Ἢ ἱστορία τοῦλάχιστον μνημονεύει τινῶν περιπτώσεων πολιτῶν ἐλευθέρων, ὑποβληθέντων εἰς βεσάνους πρὸς ἀνακάλυψιν πολιτικῶν τινῶν ἀδικημάτων οὕτω λ. γ. διὰ βεσάνων, ὡς γνωστόν, ἐπεχείρησαν νὰ ἐκδοίωσι παρὰ τοῦ Ἀριστογείτονος τὴν καταγεγραμμένην τὸν συνεχῶν αὐτοῦ (1) ἢ ἐρωμένην τοῦ Ἀρμοδίου Λέαινα προὔτιμασε ν' ἀποκόψῃ διὰ τῶν ἐδόντων τὴν γλῶσσαν αὐτῆς, φοβούμενη μὴ δὲν δυνήθῃ ν' ἀντιστῇ εἰς τὰς βεσάνους (2). Φαίνεται δὲ ὅτι χρῆσις τῶν βεσάνων ἐν τῇ ἀποδεικτικῇ διαδικασίᾳ ἐχώρει οὐχὶ σπανίως κατὰ πολιτῶν ἐλευθέρων, κατὰ τοὺς ἀρχαιότερους τοῦλάχιστον χρόνους, ὥστε ἠναγκάστησαν βραδύτερον οἱ Ἀθηναῖοι νὰ προβάωιν εἰς εἴτην αὐτῶν ἀπαγόρευσιν διὰ ψεφίσματος, μνημονουμένου παρ' Ἀνδοκίδῃ ἐν τῷ περὶ μυστηρίων λόγῳ αὐτοῦ, καὶ γινώσκωμεν μὲν ὅτι ἐξήτηθη μετὰ τινὰ χρόνον ἢ τοῦ ψεφίσματος τοῦτου ἀνάγκησις, ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ ἄνω μνημονουμένου βέβαιος ῥήτορος ἐξάχεται, εἰκόζομεν ὅτι αὐτὴ δὲν ἐγένετο δεκτὴ. Ἐν τούτοις, ὡς διδάσκει ἡμᾶς ὁ Πλούταρχος, καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Φωκίανος ἐτόλμησαν οἱ ἐν Ἀθήναις νὰ ζητήσωσι τὴν ἐφαρμογὴν τῶν βεσάνων, ὡς εἰ μὴ ἤρκει ἡ φουβρὰ καὶ ἀδικωτάτη κατὰ τοῦ γεναροῦ ἐκείνου πολλοὶ καὶ πατριῶτου καταδικῆ ἐνώπιον ὅμως τοιαύτης βεβαρότητος καὶ αὐτοὶ οἱ κατηγορησάντες αὐτοῦ αἰσχροῖσι ἐχλοκόποι φαίνονται ὑποχωρήσαντες (3).

Περὶ τοῦ ἀνεξιτήλου τοῦτου στίγματος, τοῦ κατακληιδούτου, τὸ ἀγλῶν τῆς Ἀθηναϊκῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς νομοθεσίας μέτωπον, δὲν δυνάμεθα νὰ φέρωμεν ἕτερον ἐλαφροντικὸν λόγον ἢ μόνον τὰς κρατούσας τότε τοῦ πολιτισμοῦ κοινωνικὰς ἰδέας, ἐν πλείστοις καθυστερούσας τῶν νεωτέρων. Μὴ καὶ βραδύτερον ἐστὶ, μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ διέδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους ὁ κόσμος ὀλοκλήρος δὲν παρίστατο ἑλαχμῶς ἐνώπιον τῶν πολυωνύμων καὶ πολυαριθμῶν ἐκείνων βεσάνων, ὅφ' ἔς γρατιῶται καὶ ἀξιώματικοὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἐν ἐνόματι αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἐλέους, ὑπέβαλλον οὐ μόνον τοὺς

(1) Δημοσθ. κατὰ Ἐυέργει. καὶ Μνηστέβ.

(2) Λυσίας κατ' Ἀγοράτ. Τοῦ αὐτοῦ κατὰ Σίμωνος Ἄντιφ. περὶ χορηγ. καὶ Digest. lib. XXII, tit. V. lex. VI.

(3) Δημοσθ. κατὰ Τιμοθέου.

(1) Πολυαῖνου Στρατηγ. I, κεφ. XXII, Justin. II, cap. IX.

(2) Πολυαῖν. Στρατ. II, κεφ. XLV.

(3) Πλούταρχ. Φωκίων. § 49.

καταδίκους, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀθωωτέρους καὶ εὐσεβεστέρους πολίτας; ἀλλὰ περὶ τούτων βραδύτερον ἴσως ῥηθῆσονται τινα.

Εἰδικοί δ' ἐπὶ τούτῳ ὑπάλληλοι πεσεστάτων εἰς τὰς βασιάνους τῶν δούλων, δεχόμενοι τὰς καταθέσεις αὐτῶν, μὴ ὄντες ἄλλως ἀμύηδοι ὅπως ἀποφανθῶσι περὶ τῆς κατηγορίας. Ἐκ τινῶν τοῦ τραπεζιτικῆς λόγου τοῦ Ἰσοκράτους χωρίων ἐξάγομεν ὅτι πρὸς ἐναρξίν τῶν βασιάνων ἦν ἀναγκαῖα ἡ συναίνεσις ἀμφοτέρων τῶν διαδίκων· σημειωτέον δὲ, ὅτι ὅπταν ὁ κατήγορος ἐξήτει τὴν ἀπόδειξιν ταύτην, ὁ κατηγορούμενος δὲν ἠδύνατο σχεδὸν ν' ἀντισταθῆ, χωρὶς νὰ ἐμπνεύσῃ καθ' ἑαυτοῦ δυσπιστίαν, ἢν ὁ κατήγορος ἠδύνατο νὰ ἐπωφεληθῆ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς κατηγορίας αὐτοῦ· ἐκ τοῦ Ἀντιφῶντος μάλιστα μανθάνομεν ὅτι ἔστιν ὅτε οὗτος ὑπέβαλλεν ἐγγράφως τὰς εἰς τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους ὑποβληθησομένας ἐρωτήσεις. Τὰ τῶν βασιάνων ὄργανα ἦσαν πολλὰ καὶ ποικίλα, οἷον βῆθδοι, τροχοὶ κτλ.

Μετὰ δὲ τὴν τῶν μαρτύρων κατάθεσιν ἠκούοντο οἱ διάδικοι ἢ οἱ συνήγοροι αὐτῶν, τοῦ χρόνου τῆς ἀγορεύσεως ἐκάστου αὐτῶν ὀριζομένου διὰ τῆς λεγομένης κλειψύδρας, χωρὶς βεβαίως νὰ ὑπολογίζεται ὁ πρὸς ἀνάγκωσιν τῶν ἐγγράφων ἢ μαρτυριῶν ἀπαιτούμενος.

Μετὰ ταῦτα, πάντα τὰ τῆς δίκης ἐγγραφα μετὰ τῶν ἀγορεύσεων τῶν διαδίκων ἐνεκλείοντο εἰς μικρὸν τι κιβώτιον σφραγιζόμενον (1).

Ἡ ἀπλῆ τοῦ κατηγορουμένου ὁμολογία ἤρκει πρὸς καταδικὴν μόνον ὅπταν αὐτὸς ὁ Ἄρειος Πάγος ἐδίκαζεν, ὡς ἐξάγομεν ἐκ τοῦ περὶ ἀσεβείας Ἀνδοκίδου λόγου τοῦ Λυσίου· ἐν ἑτέρῳ αὐτοῦ λόγῳ ὁ αὐτὸς ῥήτωρ θεωρεῖ ὡς ὁμολογίαν τοῦ ἐγκλήματος τὴν σιωπὴν, ἢν ὁ κατηγορούμενος τηρεῖ, καλούμενος ν' ἀπαντήσῃ ἐνώπιον τῶν δικαστῶν ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ καταλογιζομένου αὐτῷ ἀδικήματος (2).

Ἡ παρὰ τοῦ κατηγορουμένου γινόμενη ἐκλογὴ μιᾶς τῶν ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ προταθεισῶν ποιῶν ἐθεωρεῖτο ὡς ὁμολογία τοῦ ἀδικήματος, οἱ δὲ δικάσται ἠδύνατο τότε νὰ παραδεχθῶσι τὸ ὑπ' αὐτοῦ τούτου ὀρισθὲν μέτρον τῆς ποινῆς. Ἐκ τῆς ἀπολογίας τοῦ Σωκράτους μανθάνομεν, ὅτι καταδικασθεὶς ἅπαξ ἠδύνατο νὰ τηρήσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἐπιβάλλων ἑαυτῷ βραχὺ καὶ ὄλιγος τῆς πενήχρας αὐτοῦ περιουσίας

ὑπέρτερον πρόστιμον, ἢ προτιμῶν τὴν εἰς τὸ δινηκεὶς φυλάκισιν αὐτοῦ. Ἐν τούτοις ἐκ χωρίων τινῶν τοῦ Ἀντιφῶντος καὶ Λυκούργου ἐξάγομεν ὅτι ἠρνήθησαν τὸ δικαίωμα τούτου τῆς ἐκλογῆς τῆς ποινῆς εἰς τὸν σεβάσμιον ἐκείνον γέροντα, ὅπταν οὗτος ἐνόδοι εἰς τὰς ἐπιμόνους τῶν ἑαυτοῦ ὁμιλητῶν καὶ φίλων προτροπὰς καὶ ἐκλιπαρήσεις συνήνεσε νὰ καταβάλλῃ πρόστιμον τριακόντα ἀργυρῶν μῶν. Τὸ γεγονός· τοῦτο δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἐρμηνευθῆ ἄλλως ἢ ὡς προῖον τῆς ἐκ τῶν παθῶν ἀποτυφλώσεως τοῦ δικάζοντος δήμου, καταπατοῦντος ἐν τῇ παραφορᾷ καὶ τῇ κατὰ τοῦ ἐνόδου ἐκείνου καταδίκου δυσμενεῖ αὐτοῦ προκατάληψι καὶ αὐτὰς τὰς στοιχειωδύτερας τῶν κειμένων νόμων διατάζει.

Ὡς ἐκ τῶν περιλειπομένων ἡμῖν δικανικῶν ἀπολογιῶν ἐξάγομεν, ὁ κατηγορούμενος δὲν ἐπεκαλεῖτο μόνον τοὺς μάρτυρας καὶ τὰς λοιπὰς προκομισθείσας ἀποδείξεις πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τῷ παρελθόντι πρὸς τὴν πολιτείαν πιστὰς καὶ ἀδόλους ὑπηρεσίας, τὰς τριηραρχίας, τὰς χορηγίας, τὰς πρὸς ἐπισκευὴν τῶν τευχῶν γενομένας παρ' αὐτοῦ δαπάνας καὶ ἐν γένει πᾶσαν εἰς ἔργον τι τῆς πόλεως εἰσφορὰν· ἀλλ' ὡς πάνυ ὀρθῶς παρατηρεῖ πρὸς ἐν τῷ κατὰ Λεωκράτους λόγῳ αὐτοῦ ὁ Λυκούργος, ταῦτα πάντα εἰσὶ δείγματα τοῦ πλοῦτος καὶ οὐχί τῆς ἐν τῷ καταλογιζομένῳ αὐτῷ ἀδικημάτων ἀθωότητος τοῦ κατηγορουμένου· αἱ τούτοις λοιπὸν ἐπικλήσεις συντέλουν ἀπλῶς ὅπως ἐλαττώσασιν τὴν ἐκ τῆς κατηγορίας δυσμενῆ πρὸς τὸν κατηγορούμενον προκατάληψιν τῶν δικαστῶν. Ὡς ἐκ τῆς παρ' Ἡρόδοτῳ ἀφηγήσεως μανθάνομεν, οἱ φίλοι τοῦ Μιλτιάδου δὲν ἐπεκαλέσθησαν πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτοῦ, κατηγορουμένου, τοιαύτας χορηγίας καὶ συμβολὰς, ὁποῖων βεβαίως ἦν πλήρης ὁ βίος τοῦ πλουσιωτάτου ἐκείνου πολίτου, ἀλλὰ τὰς δάφνας ἅς ὁ ἐνόδοξος καὶ μεγαλόνομος ἐκείνος στρατηγὸς συνεκομίσατο ἐν τῷ ἁλώσει τῆς Ἀθίνας καὶ τῇ μάχῃ τοῦ Μαραθῶνος (1).

Ὁ Λυσίας καταδείκνυσιν τὴν τοῦ Πολυστράτους, ἐνὸς τῶν τετρακοσίων, ἐπὶ ἑβδομήκοντα ἔτη ἀνεπίληπτον βίον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ κακὸν, οὐ τινος ἐγένετο τῇ πόλει πρόξενος παρεδρεύσας ἡμέρας τινὰς ἐν αὐτοῖς· ἰδίως μάλιστα ὁ ῥήτωρ ἐπιμένει ἀναπολῶν τοῖς δικασταῖς τὴν ἀγάπην, ἢν ἀνέκαθεν ὁ Πολυστράτης εἶχε δεῖξει

(1) Δημοσθ. κατὰ Βουιστοῦ.
(2) Λυσίας· κατ' Ἀγάρατος.

(1) Ἡρόδοτ. VI, § 436, 440.

πρὸς τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα' ὁ αὐτὸς ῥήτωρ ὑπὲρ τοῦ Μαντιθέου ἐπικαλεῖται τὰς παλαιὰς πρὸς τὴν πόλιν ὑπηρεσίας αὐτοῦ.

Σμειωτέον δὲ ὅτι πολλάκις οἱ συνήγοροι ἀντὶ τῶν ἀνδραγαθημάτων αὐτοῦ τοῦ κατηγορουμένου ἐπεκλιόντο τὰς πρὸς τὴν πόλιν ὑπηρεσίας τῶν οἰκείων αὐτοῦ. Οὕτως ἐν ἀρχαιοτέρῃ ἐποχῇ κατηγορηθεὶς ὁ Αἰσχύλος ἀσεβείας παρ' ἑλίγον κατεδικάζετο, ὅπως ἐν ὑπὲρ τῆς πατρίδος περιφανεῖς ἀγῶνες τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἄμεινίου ἤρκεσαν ὅπως κρέψωσι τὸν λαὸν εἰς ἀσθῆματα συμπαθείας καὶ προκαλέσωσι τὴν ἀθώωσιν τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ (1).

Οὐχὶ σπανίως οἱ κατηγορούμενοι προσῆγον ἐνώπιον τῶν δικαστῶν τὰ τέκνα, τὴν σύζυγον τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, ὅπως συγκινήσωσιν αὐτοὺς διὰ τῶν θαυρῶν καὶ ἐκλιπαρήσωσιν αὐτῶν. Ὁ Σωκράτης, ὡς γνωστὸν, ἐθεώρησεν ὅμως ἀναξίαν ἑαυτοῦ τὴν χεῖρ τῶν μέσου τούτου. Τὴν αὐτὴν δὲ περὶ τούτου γνώμην ἐξέφραξε καὶ ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῷ περὶ ἀνταλλαγῆς λόγῳ αὐτοῦ.

Ὁ Αἰσχίνης, κατηγορηθεὶς ἐπὶ τῇ πρὸς Φίλιππον πρεσβεύσει αὐτοῦ, προσάγει ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου τὸν πατέρα, τὰ τέκνα καὶ τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς αὐτοῦ. Καί τοι δὲ ὁ Δημοσθένης διὰ τῆς συνήθους αὐτῷ βιαιότητος ἀποδοκιμάζει τὴν χεῖρ τῶν ταπεινωτικῶν τούτου μέσου, προτρέπων τοὺς ἑαυτοῦ συμπολίτας ὅπως ἀντιπαρτάξωσι πρὸς τοὺς συγγενεῖς τοῦ Αἰσχίνου τὰ τέκνα τῶν συμμάχων καὶ φίλων, τῶν ἀπὸ τῶν ἰδίων πόλεων, ἔνεκα τῆς προδοσίας αὐτοῦ, ἐκδιωχθέντων, οὐχ' ἦττον, ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Ἀθήναιον (2), καὶ αὐτὸς ὁ μέγας ῥήτωρ καὶ πατριώτης ἐν τῇ περὶ τῶν χρημάτων τοῦ Ἀρπάγου γενομένη κατ' αὐτοῦ κατηγορίᾳ δὲν ἀπηξίωσε νὰ ὀδηγήσῃ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ τὰ ἕκτινος ἐταίρας τέκνα αὐτοῦ, μὴ τολμήσας νὰ προσαγάγῃ τὴν ἰδίαν μητέρα.

Ἔστιν ὅτε δὲ κατηγορούμενοι πολεμικοὶ ἄνδρες καὶ μέγα ἐν τῇ πόλει ἰσχύοντες ἐπεειράθησαν νὰ ἐμποιώσωσι τρόμον τῷ λαῷ καὶ τοὺς δικασταίς, συνοδευόμενοι ὑπ' ἀνθρώπων ὀπλισμένων, ἐτοίμων ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅπως ὑπερασπισθῶσιν αὐτοὺς (3). Κατὰ δὲ τὸν Ἀθή-

ναιον, Φρόνης, τῆς διαθοῆτου ἐταίρας, κατηγορουμένης ποτέ, ὁ συνήγορος αὐτῆς Ὑπερίδης βλέπων ὅτι διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ ἠδυνάτεϊ νὰ πείσῃ τοὺς δικαστὰς περὶ τῆς ἀθωότητος τῆς πελάτιδος αὐτοῦ, δὲν ἐδίστασε ν' ἀποκαλύψῃ τὸν ὄλλον καὶ τὰ ῥήθη αὐτῆς, ὅπως ἐμπνεύσῃ αὐτοῖς συμπάθειαν, ἐννοουμένην ἄλλως εὐκόλως πρὸς γυναῖκα τοσοῦτον ὠραίαν καὶ ὑπὸ τὸν πέλεκυν βαρεῖας καταδικῆς εὐρισκομένην (1). Μετὰ ταῦτα ὅμως ἀπηγορεύθη δι' ἐπὶ τούτῳ ἐκδοθέντος ψηφίσματος ἡ χρῆσις τοιούτων μέσων καὶ ἡ ἐκδοσις τῆς ἐτυμηγορίας τῶν δικαστῶν παρόντος τοῦ κατηγορουμένου.

Ἄνεξήγητος ὅμως φαίνεται διάταξις τις τῆς Ἀθηναϊκῆς ποινικῆς νομοθεσίας, κατ' ἣν ἀπόλυτος ἐπετρέπετο ἀτιμωρησία τῷ κατηγορουμένῳ, τῷ μηδαιῶς μὲν τὸ ἑαυτοῦ ἀδικήμα ἀρνούμενῳ, συγκαταγγέλλοντι ὅμως καὶ τοὺς εἰς ἐπιτέλειαν αὐτοῦ συμπράξαντας συναυτουργοὺς ἢ συνεργοὺς. Παράδειγμα δὲ τῆς τοιαύτης τοῦ νόμου ἀνοχῆς παρέχει ἡμῖν αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀνδοκίδης, ὅστις κατηγορηθεὶς ὡς ἀκρατηριάσας τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν καὶ παραβιάσας τὰ μυστήρια τῆς Δήμητρος, ὅπως ἀπαλλαγῇ τῆς ποινῆς δὲν διατάζει νὰ καταγγεῖλῃ τοὺς συνενόχους φίλους καὶ συγγενεῖς αὐτοῦ, οὕτω δὲ ἀπαλλάσσεται τῆς ποινῆς, ἢν μόνον οἱ συμπράξαντες αὐτῷ ὑπέστησαν, ἀρκεσθέντων τῶν δικαστῶν εἰς μόνην τὴν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν ἱερῶν ἀπαγόρευσιν αὐτοῦ (2). Βεβαίως τοιαύτη ἐν τῷ νόμῳ ἐπίσχυρος ἀναγκρῆ τῆς ἀμοιβαίας προδοσίας καὶ κατασκοπείας, ἀντιστρατευομένη εἰς αὐτὰς τὰς ἀπολυστάτας τῆς ἠθικῆς ὑπαγορεύσεις, ἐφ' ὧν πρέπει ἀπαρασλεύτως νὰ ἐδράζηται πᾶσα νομικὴ διάταξις, ἐστὶν ὅμως ἀποδοκιμαστέα καὶ κατακριτέα' ἀλλὰ μὴ καὶ τὴν νεωτέρας τῶν μᾶλλον ἐννοουμένων καὶ ἐν τῷ πολιτικῷ προηγουμένων ἐθνῶν νομοθεσίας δὲν κηλιδοῦσιν ἀνάλογοι διατάξεις; Καὶ ἡ γείτων ἡμῖν ἐπικράτεια ψηφίσασα πρὸ μικροῦ τὸν τελευταῖον περὶ ληστείας δρακόντειον αὐτῆς νόμον μὴ δὲν ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς ὁμοίαν συγκαταβίωσιν καὶ ὑποχωρήσει, ὅπως ἀπαλλαγῇ ὅ,τι ἐνωρίτερον τῆς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον κυριευσάσης μεγάλου μέρους τοῦ ἐδάφους αὐτῆς φοβερὰς μάστιγος;

(1) Αἰλιαν. Ποικιλ. Ἱστορ. V. XIX. καὶ Λυσίας κατ' Ἀλκιβιάδ. Α'.

(2) Ἀθήναιος. Δειπνοσοφ. 7.

(3) Πολοαν. Στρατηγ. V. κεφ. XIV καὶ Κορηλ Νέπ. Τυμόθεος § 4.

(1) Ἀθηναῖος Δειπνοσοφ. XIII, § 6.

(2) Θουκυδ. VI, § 60. Πλούταρχ. Ἀλκιβιάδ. § 37—38. Ἀνδοκίδ. περὶ μυστηρ. ἐν ἀρχῇ, καὶ Ἀντιφ. περὶ Χορηγοῦ.

Ἄλλὰ τοιούτων διατάξεων ἡ ἀναγκρῆ, δι-
καιολογουμένη ἴσως πρὸς ὄραν ὑπὸ κοινωτικῶν
ἢ πολιτικῶν ἀναγκῶν, ἐστὶν ὅλως ἀδικαιολό-
γητος καὶ ἀσυγχώρητος ἐν ὁμαλῇ καὶ ἡρέμῳ
καταστάσει πραγμάτων, ἔθνη δὲ βραδίζοντα ἢ
καυχώμενα ὅτι βραδίζουσι στερεῶ τῷ ποδὶ τὴν
ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ ὁδόν, πρέπει ν' ἀπο-
φεύγωσιν ἐπιμελῶς καὶ πάσῃ δυνάμει τὴν διὰ
τοιούτων ἥκιστα ἠθικῶν ὁρισμῶν διαπαιδαγω-
γήσιν τῶν πολιτῶν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἀμοι-
βίας δουσιπτίας καὶ ἀλληλοκαταγγελίας.

Πολλῶν συγκατηγορουμένων ἡ ἐκδίκασις ἐ-
γίνετο συγχρόνως, ἡδύνατο ὅμως νὰ ζητηθῇ
καὶ ἡ κατ' ἰδίαν διαδικασίᾳ ἐκάστου αὐτῶν.
Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ξενοφάντος ἐπὶ τῆς
κατηγορίας τῶν ἐν Ἀργινοῦσιν στρατηγῶν
ῤῆτωρ τις ἐπεκαλύθη τὴν τοιαύτην τοῦ νόμου
διάταξιν, ἀλλ' ἡ αἰτήσις αὐτῆ, δεκτὴ κατὰ
πρῶτον γενομένη, ἀπεριρίθη μετὰ ταῦτα, οὕτω
δὲ μία καὶ ἡ αὐτὴ κρίσις καὶ ἀπόφασις ἀπέ-
στειλε πάντας εἰς τὸν θάνατον.

Καὶ οὕτω μὲν ἐν ὀλίγοις γίνετο ἡ δικαδικα-
σίᾳ, μετὰ δὲ τὸ πέρας αὐτῆς οἱ δικασταὶ προέ-
βαινον εἰς τὴν διάσκεψιν. Δύο κάλπαι ἦσαν τε-
θειμέναι ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ὧν ἡ μὲν ἐδέχετο
τὰς ἀθωωτικὰς ἢ δὲ τὰς καταδικαστικὰς ψή-
φους, ἦν περιπτώσει δὲ ἰσοψηφίας ὁ κατηγο-
ρούμενος ἠθωοῦτο διὰ τῆς ψήφου τῆς Ἀθηναῶν,
ἡ ψήφος τῶν δικαστῶν περιωρίζετο κατ' ἀνάγκην
ἐπὶ τῶν κεφαλαιῶν αὐτῶν τῆς κατηγο-
ρίας, διότι δὲν ὑπῆρχε τότε εισαγγελικὴ ἀρχὴ
δυναμὴν νὰ ποιήσῃται ἐπιφυλάξεις ἢ ἐτέρας
συμπληρωτικὰς ὑπὲρ τοῦ νόμου προτάσεις, πα-
ραλειφθεῖσας ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ.

Ἡ θέσις τοῦ κατηγοροῦ ἐν ταῖς δημοσίαις
δίκαις φαίνεται κρείττων τῆς τοῦ κατηγορου-
μένου, ἐνῶ τάνάπαλιν συνέβαιεν ἐπὶ τῶν ἰδιω-
τικῶν δικῶν.

Εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου διαγεγραμμένην ποι-
νὴν οἱ δικασταὶ μόνον ἐν ὀλίγασι περιπτώσε-
σιν ἡδύναντο νὰ ποιήσωσι τροποποιήσεις τινάς,
καὶ τοιοῦτον παράδειγμα παρέχει ἡμῖν ὁ Δη-
μοσθένης ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους (1). Ὅπό-
ταν δὲ ἡ ποινὴ δὲν ὠρίζετο ἐν τῷ νόμῳ ἀ-
κριβῶς, οἱ δικασταὶ κατὰ πρῶτον ἀπεφαίνοντο
περὶ τῆς ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου καὶ εἴτα
περὶ τῆς ἐπιβλητέας ποινῆς.

Πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐτυμηγορίας, ἀλλὰ
μετὰ τὸν πρότερον ἐπὶ δικαστηρίου λόγον, ἡ

δύνατο ὁ κατηγορούμενος ν' ἀποφύγῃ τὴν ποι-
νὴν ὑποβάλλομενος εἰς ἐκούσιον ὑπερορίαν. Ὁ
Λυσίας (1), θεωρεῖ τὴν ἀπὸ τῆς δίκης ἀποχώ-
ρησιν ταύτην ὡς ὁμολογίαν τοῦ ἀδικήματος,
διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον, προστίθεισι, πλείστοι
προδότες ἐφυγον, ἀλλὰ διὰ τῆς φυγῆς αὐτῶν
ἐκπυρῆθησαν ἔνοχοι.

Ἡ ἀπόφασις ἀππηγέλλετο πρὸ τῆς δύ-
σεως τοῦ ἡλίου (2), ὁ δὲ τρόπος τῆς ψηφοφο-
ρίας ἐποικίλλε κατὰ τὰς περιστάσεις· οὕτως,
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου ἐπὶ μὲν τῶν πολι-
τικῶν διασκέψεων, τὰ ζητήματα ἐλόοντο ἐν
γένει διὰ χειροτομίας, ἐν δὲ ταῖς δίκαις ἄλ-
λως. Ἐν τῇ δίκῃ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐγένετο χρῆ-
σις λευκῶν καὶ μελάνων κυάμων (3). Κατὰ τὴν
δίκην τῶν ἐν Ἀργινοῦσιν στρατηγῶν ἐτέθη-
σαν δύο κάλπαι, ὧν ἡ μὲν τῆς ἐνοχῆς, ἡ δὲ
τῆς ἀθωότητος, ἐψηφοφόρησαν δὲ κατὰ φυλάς.
Καὶ ὁ Περικλῆς κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλου-
τάρχου, ἀπέβαλε τὴν στρατηγίαν διὰ ψηφοφο-
ρίας (4). Αἱ δύο κάλπαι μνημονοῦνται καὶ
ἐν τέλει τοῦ κατὰ Λεωκράτους λόγου τοῦ Λυ-
κούργου.

Ἐὰν ἡ ἀπόφασις ὡς ποινὴν ὠρίζε τὸν θά-
νατον, παρεδίδοτο ἀμέσως ὁ καταδικασθεὶς
τοῖς ἔνδεκα¹ καὶ ὅμως ὑπῆρχε περίπτωσις, καθ'
ἣν ἀπέβαιεν ἀδύνατος ἡ ἄμεσος τῆς θανατι-
κῆς ποινῆς ἐκτέλεσις. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔεμπον
κατ' ἔτος εἰς Δῆλον μετὰ δόρον καὶ θυμάτων
διὰ τὸν Ἀπόλλωνα πλοῖον, ὕπερ κατὰ τὴν πα-
ράδοσιν, ἦν τὸ αὐτὸ, ἐφ' οὗ ἄλλοτε εἶχεν ἐπι-
βῆ ὁ Θησεύς, ὅπως καταστρέψῃ τὸν Μινώ-
ταυρον. Νόμος δὲ ῤητὸς ἀπηγόρευε τὴν κατὰ
τὸ ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως μέχρι τῆς ἐπιστρο-
φῆς τοῦ πλοίου τούτου χρονικὸν διάστημα ἐκ-
τέλεσιν πάσης θανατικῆς ποινῆς (5). Γνω-
στὸν ὅτι καὶ τοῦ Σωκράτους ἡ καταδίκη, ἀ-
παγγελθεῖσα κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστη-
μα, ἐξετελέσθη οὐχὶ ἀμέσως ἀλλὰ μετὰ τὴν
ἐκ Δήλου ἐπιστροφὴν τῆς νηός. Ἐπίσης καθιε-
ρώθη ἐν Ἀθήναις καὶ ὁ νόμος τῶν Αἰγυπτίων,
καθ' ὃν ἀνεβῆλλετο ὅπως ἐκτελεσθῆ μετὰ τὸν

(1) Λυσίας ὑπὲρ Πολυστράτ.

(2) Samuel Pefitus, Leges Atticae IV. tit. IV. 9.

(3) Πλουτάρχ. Ἀλκιβ. § 40.

(4) Πλουτάρχ. Περικλ. § 67.

(5) Δημοσίᾳ μηδὲνα ἀποκινύναι, πρὶν ἂν εἰς Δῆ-
λον ἀφίκηται τὸ πλοῖον καὶ πάλιν εὐερόν. Πλάτων.
Φαίδ. 58. Β.

(4) Ὅρα καὶ Ἡροδότ. IV, 34.

τοκετόν ἢ θανατικὴ καταδικὴ ἐγκύου γυναικός. (1).

Πρὶν ἢ ὀδηγήσῃσι τὸν κατάδικον ἐπὶ τὴν ἐκτέλεσιν, ἐπέτρεπον αὐτῷ ἀπολάσεις τινας (2) ἐν αἷς καὶ τὴν μετὰ τῶν αὐτοῦ οἰκειῶν συνάντησιν, λαμβανόντων ἔστιν ὅτε παρ' αὐτοῦ τὴν ἐντολὴν, ὅπως ἀπονεύμῃσι τῇ μνήμῃ αὐτοῦ τιμὴν καὶ δικαιοσύνην, ἢ ἐκδικήσῃσι τὸν ἀδικῶν θάνατον (3).

Ποινῆς δ' εἶδη ἦσαν, κατὰ τὸν Πολυδεύκη, τὰδε, ζῆμια, φυγὴ, ἀτιμία, θάνατος, δεσμός, στίγματα, στήλη (4) ἦσαν τοῦτέστιν αἱ ποινὰι καταβ. κριτικαὶ ἢ χρηματικαὶ, συνιστάμεναι, κατὰ τὸν Δημοσθένην, εἰς ὅτι χρῆ παθεῖν ἢ ἀποτίσαι.

Ὅποταν δὲ καταδικάζοντο πολλοὶ εἰς θάνατον, ἢ ἐκτέλεσις τῆς ποινῆς δὲν ἐγένετο ἐπὶ πάντων αὐθημερῶν, ἀλλ' ἐπὶ ἐνὸς ἐκάστου καθ' ἡμέραν, ὀριζομένης τῆς τάξεως διὰ κλήρου (5).

Ἡ πόλις, δι' ἧς οἱ εἰς θάνατον καταδικασμένοι ἐξήρχοντο ὅπως μεταβῶσιν εἰς τὸν τόπον τῆς καταδικῆς, ἐλέγετο χαρῶνειςος σημαιωτέων ὅμως ὅτι ἢ ἐκτέλεσις τῶν εἰς τὸν διὰ κωνεῖου θάνατον καταδικασθέντων δὲν ἤδύνατο νὰ γείνη ἀλλαχθῶ, ἐκτὸς τῆς φυλακῆς. Ἐπὶ χρηματικῆς καταδικῆς, ὁ καταδικασθεὶς ὑπὸ σχεῖτο ἐγγράφως νὰ καταβάλῃ τὸ ἐπιβληθὲν ποσὸν, ἄλλως ἐπίθετο ἐν φυλακῇ. Τὸ παράδειγμα τοῦ Μιλτιάδου, ἀποθανόντος ἕνεκα τοῦ λόγου τοῦτου ἐν αὐτῇ, πρόκεινται διηλεκτῆς μνημεῖον τῆς ἀχαριστίας τῶν Ἀθηναίων. Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ τέκνα δὲν ἦσαν ὅλως ἀμέτοχα τῆς βαρυνούσης τὸν πατέρα ποινῆς οὕτως ὁ υἱὸς τοῦ ἐνδοξοῦ νικητοῦ τοῦ Μαραθῶνος δὲν ἤδυνήθη ν' ἀναλάβῃ τὰ πολιτικὰ αὐτοῦ δικαιώματα, ἢ μόνον ἀφοῦ ἐπλήρωσεν εἰς τὸ δημόσιον εὐλοκλήρον τὸ εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐπιβληθὲν πρόστιμον.

Πρὶν ἢ ὀδηγήσῃσι εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοὺς

εἰς θάνατον καταδικασθέντας, διέγραφον τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀπὸ τοῦ καταλόγου τῶν πολιτῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἤθελον νὰ παραδεχθῶσι τὴν θλιβεράν ἰδέαν ὅτι τὸ τοιοῦτον μέγιστον ἀδικημᾶ, τὸ τὸν θάνατον ὡς ποινὴν ἐφελύσαν, διεπράχθη παρὰ πολίτου (1).

Κατὰ δὲ τὸν Ἀνδοκίδην (2), οἱ νόμοι ὠρίζον τὸν βουλευσάντα ἐν τῷ αὐτῷ ἐνέχεσθαι καὶ τὸν τῇ χειρὶ ἐργασάμενον, ἐκόλαζον τοῦτέστι ταῖς αὐταῖς ποιναῖς τὸν λόγῳ καὶ τὸν ἔργῳ αὐτουργόν.

Λίαν περιεργός ἐστι διάταξις τις τοῦ Σόλωνος, παρὰ Δημοσθένει ἐν τῷ κατ' Ἀριστογείτονος Βῶ λόγῳ μνημονευομένη, ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐκτέλεσεως τῆς ποινῆς· κατὰ τὴν διάταξιν ταύτην οἱ νόμοι τῆς πόλεως ὠρίζον «τὰς τιμωρίας τοῖς μὲν ἰδιώταις εἶναι βραδείας, ταῖς δ' ἀρχαῖς καὶ τοῖς δημαγωγοῖς ταχείας· τοῖς μὲν γὰρ ἐνδέχεται καὶ παρὰ τὸν χρόνον τὸ δίκαιον λαβεῖν, τοῖς δ' οὐκ ἐστι περιμεῖναι· τὸ γὰρ τιμωρησόμενον οὐχ ὑπέσται τῆς πολιτείας καταλυθείσης» (3).

Σημειωτέον δ' ὅτι πολλάκις ὑπέστησαν τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου πολῖται πρὶν ἢ προηγηθῆ διαιδικασία τις κατ' αὐτῶν, ἔστω καὶ κατὰ τύπους. Οἱ Τριάκοντα λ.χ. τύραννοι καταδίκασαν οὕτως εἰς θάνατον πλείους τῶν γιλιῶν καὶ πεντακασίων πολιτῶν. Ὅς εἴπωσιν ὑμῖν ἀναρχαίαι που ἀγανακτῶν ὁ Λυσίας ἐν τῷ κατὰ Ἐρατοσθένους, περὶ τῆς γενναϊότητος αὐτῶν, ἀλλ' ἐφόνευσαν ἄρα γε τοσοῦτους ἐχθροὺς ὅσους πολίτας; Ἀλλαχθῶ ὁ αὐτὸς ῥήτωρ μνημονεῖσι Θουρύβου τινὸς, οὗ νόμος ἀποτέλεσμα ἦν τὸ ἀρπάσαι πολίτην τινα καὶ θανατώσαι αὐτὸν ἐπὶ αὐτοῦ τὸν διὰ τὴν τιμωρίαν τῶν κακούργων προσωρισμένου τόπου. Ἐν ἄλλῳ πάλιν λόγῳ παραποιεῖται κατὰ προτάσεώς τινος ἐν αὐτῇ τῇ βουλῇ γενομένης, δι' ἧς ἐξήτουντο ὅπως παραδοθῶσιν ἀκρίτως εἰς θάνατον οἱ κατηγορούμενοι (4). Ὡς ὁμως ἀνωτέρω ἐν οἰκείῳ τόπῳ ἐμνημονεύσαμεν, οἱ κείμενοι νόμοι ἐπέτρεπον τοῖς πολιταῖς νὰ φονεύσῃσι ἀτιμωρητὴ τὸν ἐπιχειροῦντα ἀνατρέψαι τὴν δημοκρατίαν, ἢ τὸν δεχόμενον ἀρχὴν τινα, τῆς δημοκρατίας ἤδη

(1) Αἰλιαν. Ποικιλ. Ἱστορ. V. • Τὴν ἔγκοον, ἀν ἀλφ θανάτου, μέχρι τέμψ, φυλάττειν. •

(2) Τοῖς ἐπὶ θάνατον ἀπαγομένους τὴν παρηρησίαν ταύτην διδόναι, ὥστε τροφῆς καὶ οἴνου πληρωθεῖται τρεῖς λέγειν ἢ βούλονται· μεθ' ἢ φιμωθέντες· ἀπάγονται πρὸς τὴν κόλασιν. (Ζηνοβίος Π 400.)

(3) Λυσίας· κατ' Ἀγοράτου.

(4) Πολυδ. II, 69.

(5) Ὅτι πολλοὺς καταδικάζουσιν οἱ δικασταὶ ἀποθαιεῖν, οὐκ εἰς μίαν ἡμέραν πάντες φονεύονται. ἀλλ' ἕκαστος κληροῦται καθ' ἡμέραν, καὶ τῆ κληρωθέντι θάνατος ἐπιέτω. (Σχολ. εἰς Ἀριστοφ. Εἰρ. 364.)

(1) Ὅταν δημοσίαι τινα ὀρη τῶν πολιτῶν ἀποθαιεῖν ἐπ' ἀδικημάτι, πρότερον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξαλειφεται. (Βίων Χρυσός. Ροδιακὰ λόγ. 31. σελ. 336.)

(2) Ἀνδοκίδ. περὶ μυστηρ. § 94.

(3) Δημοσθ. x. Ἀριστοφ. Β' 801.

(4) Λυσίας x. Ἀγοράτου.

κατακλυομένης. Ἄλλοτε πάλιν ἐπεκρύνοντο ἐπὶ τιμῆματι αἱ κεφαλαὶ πολλῶν κατηγορουμένων, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει πᾶς πολίτης ἠδύνατο φονεῦσαι ἀτιμωρῆτως τὸν ἐπικηρυχθέντα, λαμβάνων μάλιστα καὶ τὴν ὀρισθεῖσαν ἀμοιβήν. Τῆς ἐπικηρύξεως δὲ ταύτης ἐγένετο συνήθως χρῆσις κατὰ πάντων ἐκείνων, ὅσοι διὰ φυγῆς εἶχον καταστήσει ἀνεφάρμοστον τὴν ἐφαρμογὴν τῆς θανατικῆς ποινῆς.

Τριπλοῦς δ' ἦν, κατὰ Σουθιαν, ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς, τὸ ξίφος, τὸ κώνειον καὶ ὁ βρόχος (1). Ὁ διὰ τοῦ κωνείου θάνατος φαίνεται ὅτι ἐφηρμοζετο εἰδικῶς ἐπὶ τῶν κατὰ τῆς θρησκείας καὶ πολιτείας ἀδικημάτων. Διὰ τοῦ κωνείου, ὡς γνωστὸν, ἀπέθανεν ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Φωκίδης ὀλίγα δὲ ἔτη πρότερον ὁ Θηραμένης, εἰς τῶν τριάκοντα, ὑπέστη τὴν αὐτὴν παρ' αὐτῶν ποινὴν, εἰς ἣν συγχρόνως εἶχον καταδικασθῆ καὶ πολλοὶ ἄλλοι φιλελεύθεροι (2).

Τοῦ διὰ τοῦ βρόχου θανάτου οὐδὲν μνημονεύεται ἐν Ἀθήναις παραδείγμα· μόνον δὲ παρ' Ὁμήρῳ ἀπαντᾷ περιπτώσις τις τοιαύτης ἐκτελέσεως, μηδὲν ὅμως ἀναφερομένης εἰς τὴν ἰστορίαν τῶν Ἀθηνῶν (3).

Παρ' ἄλλων ὅμως συγγραφέων μνημονεύονται καὶ ἄλλοι τρόποι ἐκτελέσεως θανατικῆς ποινῆς, οἱ ἐπόμενοι:

1) Λιθοβολία.

Ὁ Αἰσχύλος, παρ' ὀλίγον ὑπεβάλλετο αὐτῇ, κατηγορηθεὶς ὡς ἀσεβήσας ἐν τινι τῶν δραμάτων αὐτοῦ. (4) Ὁ Κυρσίλος, ὑπογεγεθεὶς ὑποταγῆν τῷ Ξέρξῃ, ἐλιθάσθη, ὡς καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἄλλων γυναικῶν. (5) Τοῦτον ἴσως ἐνοεῖ που καὶ ὁ Λυκούργος ἐν τῷ κατὰ Λεωκράτους, κείμενῳ μὴ κατονομάζων αὐτόν. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου (6) ὁ δοῦς τὴν αἰσχρὰν συμβουλὴν τοῦ ν' ἀκούσσει τὰς προτάσεις τοῦ ἀπερχομένου τοῦ Ξέρξου ἦν βουλευτὴς, ἡ δὲ βουλή κινδύνασα αὐτὸν

ἄτιμον καὶ ἀφαιρέσασα τὸν στέφανον, ὃν ἔφερε, κατεδίκασεν εἰς θάνατον, τῶν βουλευτῶν ἰδίαις χερσὶν λιθοβολησάντων αὐτόν. Ἄλλ' ἐν ταῖς πλείσταις τῶν περιπτώσεων τούτων μάλλον ὑπάρχει ἐκτέλεσις προκληθείσα ἐκ κοινῆς τοῦ πλήθους ἀγκυκατήσεως, ἢ τακτικῆ ποινῆς ἐφαρμογῆς.

2) Ὁ ευμπαρισμός.

Ὁ ἐνοχος ὑρίσαστο τὴν ποινὴν ταύτην μέχρι θανάτου· ἀδελφός τις τοῦ Ἀγοράτου ὑπέστη τὴν ποινὴν ταύτην, ὡς τήρησας σθένος μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ὁ Λυσίας μνημονεύει ἐτι καὶ ψευδῶν κηρυτῶν, ὡς ὑποστάντων αὐτῆν (1).

3) Τὸ βάραθρον.

Ἡ ἴφισμα τοῦ λαοῦ, ὡς γνωστὸν, ὑπέβαλλε τῇ ποινῇ ταύτῃ τὸν Μιλτιάδην, διὰ τῆς εὐγενεοῦς ὅμως τολμῆς τοῦ προεδρεύοντος ἀρχοντος ἢ φοβερὰ αὐτῇ ποινῇ μετεβλήθη εἰς ὑπέροχον πρόστιμον. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔρριψαν εἰς τὸ βάραθρον τοὺς παρὰ τοῦ Δακρείου ἐπὶ ὑποταγῇ σταλέντας αὐτοῖς κήρυκας (2), ὁ δὲ Πλούταρχος μνημονεύει λόγου τινὸς τοῦ Ἀριστείδου, καθ' ὃν οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἤθελον ἀπαλλαγῆ τῶν κατατροχουσῶν αὐτοῦς διενέξεων, ἐὰν μὴ ἔρριπτον εἰς τὸ βάραθρον αὐτὸν καὶ τὸν Θεμιστοκλέα (3).

Εἰς τοὺς ἀνωτέρω τρόπους τῆς θανατικῆς ποινῆς μνημονεύονται καὶ ὁ καταχρονισμὸς καὶ καταποτισμὸς ἄλλ' ὡς πρὸς μὲν τὸν πρῶτον, τὰ παρ' Αἰλιανῶ καὶ Παισιανῆ μνημονεύομενα παραδείγματα φαίνονται ἀνήκοντα εἰς τοὺς νόμους ἄλλης χώρας, τῆς Φωκίδος (4), τοῦ δὲ καταποτισμοῦ οὐδὲν ἐπίσης παραδειγμα μνημονεύεται, μόνον παρὰ Ξενοφῶντι ἀπαντᾷ μομφή τις κατὰ τῶν Ἀθηναίων περὶ τὰ τέλη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὡς καταποτισσάντων πάντας τοὺς ἐπὶ τῶν ἀλωθεισῶν ἐχθρῶν νῶν συλληφθέντας ἄλλα καὶ ἐὰν ἡ πράξις αὕτη ἐγένετο, δὲν δύνανται βεβαίως νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐφαρμογὴ ποινῆς, ἀλλ' ἁπλῶς ὡς μία τῶν πολλῶν τοῦ πολέμου βίαιπραγῶν κατὰ τὰ ἐθνοπροσεδνῆ τῶν χρόνων ἐκείνων ἔθιμα.

(1) Σουθία· ἐν λ. τὰ τριὰ.
 (2) Πλούτάρχ. Φωκίαν. §. 50. καὶ Αἰλιαν. Ποικιλ. Ἱστορ. Π. Π. XLIX.
 (3) Ὁδύσσ. X, στίχ. 472.
 (4) Αἰλιαν. Ποικιλ. Ἱστορ. V, XIX.
 (5) Cicer. de Officiis. III, § 41.
 (6) Ἡροδοτ. IX, § 5.

(1) Λυσίας· κατ' Ἀγοράτου.
 (2) Ἡροδοτ. II, § 433.
 (3) Πλούτάρχ. Ἀριστείδ. § 7.
 (4) Αἰλιαν. Ποικιλ. Ἱστορ. V. Παισιαν. X § 2.

4) Τὸ πῦρ.

Τῶν ἀρχαιότερων τις συγγραφεύων, ὁ *Lambert Bios*, ἐν τινι πραγματείᾳ αὐτοῦ sur les Antiquités de la Grèce et d'Athènes, μνημονεύει τῆς ποιῆς ταύτης, οὐδὲν ὅμως παραδείγμα αὐτῆς ἀπαντᾷ. Νομίζομεν δὲ πρὸς τιμὴν τῶν Ἀθηναίων ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξεν ὁ βάρβαρος οὗτος τρόπος τῆς θανατικῆς ποιῆς.

Μνημονεύονται δὲ πρὸς τὰ ἀνωτέρω εἶδη τῆς θανατικῆς ποιῆς καὶ ὁ διὰ τροχοῦ καὶ ἀσιτίας θάνατος. Ὁ διὰ τροχοῦ θάνατος φαίνεται ἐφαρμοζόμενος ἐξαιρετικῶς ἐπὶ τῶν δούλων. Κατὰ τινα δὲ μαρτυρίαν Ἡρακλείδου τοῦ Παντιχοῦ, ὁ Ἴππομένης, εἷς τῶν τοῦ Κόδρου ἐκγόνων, συλλαβῶν ἐπ' αὐτοφώρως τὴν κόρην αὐτοῦ μετὰ τινας, προσέδεσεν αὐτὴν ἐπὶ τινας ἵππου καὶ κλείσας μετ' αὐτοῦ ἀφῆκεν ἕσιτον. (1) Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῆς θανατικῆς ποιῆς δὲν συνωδεύετο συνήθως δι' οὐδεμιᾶς ἀτιμωτικῆς ἐπιδείξεως, ἐκτὸς μόνης τῆς θημεύσεως τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἐν τισι περιπτώσεσιν, ὡς ἐβρέθη ἀνωτέρω, ἀρνήσεως ταφῆς.

Ἐκ τῶν ἐκτὸς τοῦ θανάτου λοιπῶν, ὧν ἐπόμενοι τῷ Πολυδεύει ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω ποιῶν, τὰ δεσμὰ συνήθως μὲν ἐφηρμόζοντο ἐπὶ δούλων, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἐπὶ ἐλευθέρων. Ὑπὸ τὴν λέξιν *δεσμοὶ* καὶ *δεσμὰ* ἐννοοῦν πολλὰ εἶδη ποιῆς, ὡς τὸν *κύρωμα*, τὴν *πανσικάλην*, τὸν *χοίρικα*, τὴν *ποδοκάλην*, τὴν *σαρίδα* καὶ ἑτέρας. Τὴν ποιῆν τῆς ποδοκάλης, δι' ἧς περιεσφιγγον τοὺς πόδας τοῦ καταδίκου, εὐρίσκομεν ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους τοῦ Δημοσθένους λόγῳ ἀπαγγελλομένην ὑπὸ νόμου τινὸς τοῦ Σόλωνος ἐπὶ κλοπῆς, καὶ παρὰ τῷ Λυσίᾳ ἐν τῷ κατὰ Θεομνήστου, ἐκαλεῖτο δὲ ἡ ποιῆν αὕτη καὶ *ξύλον* ἀπλῶς. Σημειωτέον δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων, καθ' ἕκαστον πέμπτον ἔτος, ἀπελύοντο προσωρινῶς οἱ δεσμῶται παρέχοντες ὅμως ἐγγυητὰς πρὸς τὸ μὴ φυγεῖν (2).

Ἐπὶ τῆς ποιῆς τοῦ *στιγματισμοῦ* τὰ στίγ-

ματα ἐχράττοντο σιδήρῳ πεσπυρακτωμένῳ ἐπὶ ἐνὸς μέρους τοῦ σώματος, ἐπὶ τῶν δούλων συνήθως ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῶν, ἐγγραφομένου τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐκυτῶν κυρίου, ἐπὶ δὲ τῶν στρατιωτικῶν ἐπὶ τῆς ἐκυτῶν χειρὸς ἐγγραφομένου τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχηγοῦ. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου (1) στίγματισάντων τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ κατὰ τῆς Σάμου πολέμῳ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ἐχθροὺς, οἱ Σάμιοι μετὰ τὴν νίκην ἐχράζαν πρὸς ἀντεκδικίαν ἐπὶ τοῦ μετώπου τῶν πρὸς αὐτῶν αἰχμαλωτισθέντων Ἀθηναίων, τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς πτηνόν, τὴν γλαυκά, ἀλλ' ἐνταῦθα βεβαίως δὲν πρόκειται περὶ ἐφαρμογῆς ποιῆς, ἀλλὰ περὶ ἀπλῶν τοῦ πολέμου ἀντεκδικήσεων κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν χρόνων ἐκείνων.

Ποιῆν δὲ λίαν συνεχῶς ἀπαγγελλομένη κατὰ τῶν ἐλευθέρων ἦν ἡ *συγῆ*, ἐξορία, οὐσα *διαρκῆς* (*ἡμετεργία*) ἢ *προσωρινή* καὶ ἡ μὲν πρώτη εἶχεν ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν τοῦ καταδικασθέντος καὶ τὰ λοιπὰ αὐτοῦ πολιτικά δικαιώματα τὰς αὐτὰς τῆ θανατικῆς ποιῆς συνειπείας ἔστιν ὅτε δὲ ἡ θανατικὴ ποιῆν μετεβάλλετο εἰς ἐξορίαν ἐπὶ τὸ ἐπιεικότερον, ὡς ἐγένετο ἐπὶ τοῦ Ἀναξαγόρου. Εἰς ἐξορίαν καταδικάσθησαν καὶ πολλοὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Σωκράτους (2), πρὸς τοῖς ἄλλοις δὲ καὶ Τιμόθεος ὁ τοῦ Κόνωνος, καί τοι ὁ Κορνήλιος Νέπος φρονεῖ ὅτι ὁ στρατηγὸς οὗτος ἐκούσιως ἀπῆλθε τῆς πόλεως (3). Ἀπηγορεύετο δὲ συγχρόνως αὐστηρῶς εἰς πάντα διοικούντα ναῦν ἢ πλοίων τι τῆς πόλεως τὸ εἰσδέχεσθαι ἐν αὐτῇ ἐξόριστον ἐπὶ ἀπειλῇ τῆς αὐτῆς ποιῆς (4). Ἡ ποιῆν αὕτη ἐφηρμόσθη καὶ κατὰ τῶν συνεχῶν τοῦ Κύλωνος, τῶν καταφυγόντων εἰς τὸν ναῦν τῆς Ἀθηνᾶς. Πολλοὶ ἐπιφανεῖς πολῖται μνημονεύονται ἕνεκα πολιτικῶν λόγων ἀποστάντες τῆς πόλεως. Οὗτος ὁ Πεισίστρατος ἐξεδίωξε τοὺς Ἀλκμαϊωνίδας, μὴ ἀνεχομένους τὴν τυραννίαν αὐτοῦ. Ὁ Ἀλκιβιάδης πλέον ἢ ἅπαξ ἐξωρίσθη τῆς πόλεως (5), ὡς καὶ ὁ Σενοφῶν Ἰουκιδίδης ὁ στρατηγὸς ἐπὶ εἰκοσιν ἔτη ἔμεινεν ἐξόριστος, ὡς μὴ δυνθεῖς νὰ μακτιώσῃ τὴν

(1) Σουίδας ἐν λ. Ἴππομένης.

(2) Τοῖς Παναθηναίοις κατὰ πέντε ἔτη ἔξεστιν ἀφαιρεθῆναι τοῦ δεσμοῦ τοὺς δεσμώτας διὰ τὴν πανήγοριν. (Σχολ. εἰς Δημοσθ. κ. Τιμοκρ. 740). Ἄλλ' οἱ δεσμῶται παρέχουσιν ἐγγυητὰς πρὸς τὸ μὴ φυγεῖν. Καὶ μετὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς πάλιν ἐμβάλλονται εἰς τὸ δεσμητήριον. (Σχολ. εἰς Δημοσθ. Ἀνδρστ. 641, 23).

(1) Πλουτάρχ. Περικλ. § 51.

(2) Διογένης Λαέρτ. Σωκρ. § 23.

(3) Πλουτάρχ. Σύλλ. § 10. (Cornelius Nepos. Timotheus. § 3)

(4) Δημοσθ. κ. Πολυκλ.

(5) Ἰσοκρ. ὑπὲρ τῶν υἱῶν Ἀλκιβιάδου.

ὑπὸ τοῦ Βραχίδα κατάληψιν τῆς Ἀμφιπόλεως, καὶ ὁ Δημοσοθένης αὐτὸς δὲν ἔμεινεν ἀλλότριος αὐτῆς. (1).

Τῆς φυγῆς ταύτης διακρίσει οὐσιωδῶς ὁ ὀστρακισμὸς, ὡν μᾶλλον πολιτικὸς θεσμὸς, ἐνῶ ἡ φυγὴ ἦν ἀπλῶς μία τῶν πολλῶν δικαστικῶν ποινῶν καὶ τῶν μὲν φυγῆς ἀλότων αἱ οὐσίαι ἐδημεύοντο, τῶν δὲ ὀστρακισμῷ ἀποστάντων οὐκ ἀφαιρετο ὁ δῆμος τὰ χρήματα ἔτι τοῖς μὲν ὀστρακιζομένοις ὠρίστω τὸ τόπος καὶ χρόνος διακοπῆς, οὐχὶ δὲ καὶ τοῖς φεύγουσιν (2). Ἐγίνετο δὲ οὕτως· ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, ἐν ἣ ἀπῆρτετο ἡ παρουσία καὶ καταψήφισις τοῦλάχιστον ἐξακισχιλίων πολιτῶν, ἕκαστος τῶν πολιτῶν ἔγραψεν εἰς ὄστρακον τὸ ὄνομα τοῦ δοκοῦντος μάλιστα δύνασθαι καταλοῦσαι τὴν δημοκρατίαν, τῷ δὲ πλείω ὄστρακα λαβόντι ἐτάττετο δεκαετής ἀπὸ τῆς πατρίδος ἀπουσία (3) ὥφειλε δ' ὁ καταδικασθεὶς ἐντὸς δέκα ἀπὸ τῆς ἀποφάσεως ἡμερῶν ν' ἀπέλθῃ τῆς πόλεως (4). Ἐγίνετο δὲ ἡ σοβαρωτάτη αὕτη πολιτικὴ πράξις ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπιστάσιν αὐτῆς τῆς Βουλῆς καὶ τῶν ἐννέα ἀρχόντων.

Δὲν φαίνεται ἐξηκριβωμένους ὁ χρόνος τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς ἐκτάκτου ταύτης καὶ ἰδιορρυθμοῦ πολιτικῆς ποινῆς. Ὁ Ἀλιανὸς φρονεῖ ὅτι εἰσήχθη ἐπὶ Κλεισθένης (5), ἔτεροι δέ, ἐπὶ Πεισιστράτῳ ἢ δευτέρα αὕτη γνώμη φαίνεται ἀπίθανος, διότι οἱ τύραννοι, ἅπαρ καταλαβόντες τὴν υπερτάτην ἀρχήν, οὔτε ἀνάγκην οὔτε προθυμίαν ἔχουσι ὅπως συναθροίζωσι τὸν λαὸν καὶ ἐξαιτῶνται παρ' αὐτοῦ τὴν ἐξορίαν ὠρισμένων ἀνδρῶν, οὗς αὐτοὶ θεωροῦσιν ἀντιτιθεμένους εἰς τοὺς σκοποὺς αὐτῶν. Τὸ πιθανώτερον ἐστίν ὅτι ὁ μοναδικὸς οὗτος θεσμὸς

καθιερώθη μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς τυραννίας ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀθηνῶν, ὅποτε τὰ πολιτικὰ πάθη καὶ αἱ ἀμοιβαῖαι τῶν πολιτευομένων ὑποφίαι καὶ ἐμπαθεῖς ἀντεγκαλήσεις εἶχον εἰς ἄκρον ἐπιταθῆ.

Σημειωτέον ὅμως ὅτι ὁ δεκαετής τοῦ ὀστρακισμοῦ χρόνος συνετέμενο συνήθως, ὡς συνέβη ἐπὶ τοῦ Ἀριστείδου καὶ Κίμωνος (1).

Περὶ τοῦ ἐξαιρετικοῦ τούτου τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας θεσμοῦ, οὔτινος τὰ ἔρια τῆς προκειμένης μελέτης δὲν ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν εὐρυτέραν μελέτην, πολλὰ καὶ ἀντίθετα ἔγραψαν οἱ νεώτεροι συγγραφεῖς. Οὕτως, ὁ μεγαλοφυῆς συγγραφεὺς τοῦ *Ἠγερίματος τῶν Νόμων* (2) ἐξετάζων αὐτὸν ὑπὸ καθαρῶς πολιτικῆν ἔποψιν, ἔπαινε αὐτόν, θεωρῶν ὡς μέσον ἀποτελεσματικὸν πρὸς κατείναν τῶν πολιτικῶν παθῶν καὶ πρὸς μηδένισιν ἐπικινδύνου τινὸς ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐπιρροῆς ὠρισμένου τινὸς προσώπου. Ἐξεταζόμενος ὅμως ὑπὸ καθαρῶς δικαιολογικῆν ἔποψιν ὁ θεσμὸς οὗτος καταδείκνυται πράγματι ἀνυποστήρικτος, διότι οὐδὲλλως φαίνεται ἄρθρον τὸ ἀποσπερεῖσθαι τινα τὰ σπουδαιότερα καὶ πολυτιμότερα πολιτικὰ καὶ ἀστυκὰ δικαιοματὰ, ἄνευ ὠρισμένης κατηγορίας καὶ τακτικῆς ἀνακρίσεως καὶ ὑποβάλλεσθαι ἄνευ κρίσεως καὶ διακρίσεως ἀδικήματος εἰς πολυχρόνον ἀπὸ τῆς πατρίδος ἀπομάκρυνσιν. Τίς πράγματι ἐνταῦθα ἡ σχέση τοῦ μὴ ὑπάρχοντος ἴσως, ἢ μήπω διακρυφθέντος ἀδικήματος, πρὸς τὴν ποινήν; Οὐδεμίαν ψευδεῖς φόβος, παρ' ἐπιτηδείων ἀντιπάλων ἐπιτηδείως ἀναρριπίζομενος, δὲν δύνανται τοπκράπαν νὰ δικαιολογήσωσιν ἄνευ θετικῶν καὶ ἐξηκριβωμένων γεγονότων τοιαύτην μακρὰν στέρησιν πολυτίμων δικαιομάτων. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἀφορῶντες εἰς τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ὁ ὀστρακισμὸς ἐφηρμοσθη, βλέπομεν ὅτι εἰς οὐδὲν περίπτω σπουδαῖον ἀποτέλεσμα ἠδυνήθη νὰ καταλήξῃ, ἀπολιπόμενος ὀλοσχρῶς τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, διότι, καταστρέφων μίαν ἐπικίνδυνον τῇ πολιτείᾳ ἐπιρροήν, ἐνίσχυε συγχρόνως τὴν τοῦ προκαλέσαντος τὴν καταδικιῆν ταύτην ἀντιπάλου ὁ θεσμὸς οὗτος, λίαν προσφιλεῖς κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῖς Ἀθηναίοις, ἐνὸς ἐπιουόντο χρήσιν αὐτοῦ κατὰ πολιτῶν ἐπιφανῶν καὶ ἐ-

(4) Παυσανίας, 4, § 8. Θουκυδ. V. § 26. Διογένης Λαέρτις. Ἠσίοφ. § 7.

(2) Σουΐτα· ἐν λ. ὀστρακισμὸς καὶ Πλουτάρχ. Ἀριστείδ. § 17, § 49.

(3) Διοδώρ Σικελ. XI, 55.

(4) Σγολ. Ἀριστοφ. Ἰππέες. στίχ. 851. καὶ αὐτόθι στίχ. 855.

* Προσχειροτονεῖ ὁ δῆμος· ὀστρακον εἰσφέρειν, καὶ ὅταν δόξῃ, φράσσειται ἀναλίσιν ἢ ἀγορὰ καὶ καταλείπονται εἰσοδοὶ δέκα, δι' ὧν εἰσιόντες κατὰ φράζας τιθέτωσαν τὰ ὄστρακα στρέφοντες τὴν ἐπιγραφὴν. Ἐπιστατοῦσι δὲ οἱ ἐννέα ἄρχοντες καὶ ἡ βουλὴ· ἀριθμηθέντων δὲ ᾧ πλείστα γένοιτο καὶ μὴ ἐλάττω ἐξακισχιλίων, τοῦτον δεῖ ἐν δέκα ἡμέραις μεταστῆναι τῆς πόλεως, εἰ δὲ μὴ γένοιτο ἐξακισχιλία, οὐ μελοσταται.». *

(3) Ἀλιαν. Ποικιλ. Ἱστορ. XIII, 24.

(1) Πλουτάρχ. Ἀριστείδ. § 21. Κορνήλιος Νέπ. Κίμ. § 3.

(2) Montesquieu. Esprit des Lois. liv. XXVI, chap. XVII. liv. XXIX. chap. VII.

ζῶχων, τοσοῦτον μετὰ ταῦτα ἐξέπεσον, ὥστε δικαίως οἱ Ἀθηναῖοι ἠρῳθρίων, ὡς χρῆσάμενοι αὐτῷ κατὰ τοῦ Ἰππεδόλου καὶ ἐτέρων ὁμοίων αὐτῷ (1).

Ἐν ταῖς καταθ. λιπταῖς ποιναῖς (ὅτι χρῆ πᾶσιν κατὰ Δημοσθένη) κατατακτέα καὶ ἡ ἀτιμία ὑπάρχουσα ἤδη ἐν Ἀθήναις καὶ πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Σόλωνος ἡ ποινὴ αὕτη οὐκ ἔστι κυρίως ἀτιμωτική, καὶ περὶ τὸ ὄνομα τοῦτο φέρουσα, ἀλλ' ἀπλῆ τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων στέρξις. Πολίτης ἐπίτιμος κατὰ τὸ ἐν Ἀθήναις δημόσιον δίκαιον ἦν ὁ δυνάμενος παρεδρεῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, λέγειν καὶ γράφειν (ποιεῖσθαι δηλ. προτάσεις) ἐν αὐτῇ, εἶναι ἄρχων, βουλευτὴς, δικαστής, ἢ οἰανδή- πων ἄλλην ἀναλαβεῖν λειτουργίαν, ὁ μετέχων τῶν τῆς πόλεως ἐορτῶν καὶ θυσιῶν, καὶ ἐν γένει ὁ ἀπολαύων παντὸς πολιτικοῦ δικαιώματος· ἄτιμος δ' ἦν ὁ στερηθεὶς πάντων τούτων ἢ τινῶν μόνων ἐξ αὐτῶν, ποιούμενος δὲ οὗτος παρὰ τοὺς νόμους χρῆσιν τῶν ἀπαγορευθέντων αὐτῷ δικαιωμάτων, ἠδύνατο νὰ τιμωρηθῇ καὶ διὰ θανάτου.

Ἡ ἀτιμία λοιπὸν φαίνεται ἐν τῷ Ἀθηναϊκῷ ποινικῷ συστήματι ὡς εἰδός τι μειώσεως πολιτικῆς καταστάσεως, ἀνάλογον περι- πῶσι πρὸς τὴν παρὰ Ῥωμαίους *capitis dimi- nutio*, ἐκ πολλῶν δυνάμενον νὰ προσέλθῃ ἀφορμῶν καὶ εἰς ποικίλας κατὰ τὰς περιστάσεις καταλήγον στερήσεις. Οὕτω, πρὸς μὲν τοὺς ἀφειλέτας τοῦ δημοσίου, οἵτινες μὴ καταβῆ- λοντες ἐμπροσθέντος ἐγένοντο αὐτοδικαίως ἄ- τιμοι, ἡ ἀτιμία ἀπετέλει μᾶλλον μέσον τι καταναγκαστικὸν τῆς πληρωμῆς, ἢ ποινὴν κατὰ τὴν κυρίαν σημασίαν τῆς λέξεως. Ἐὰν δ' ὁ τοιοῦτος ἀφειλέτης ἀπέθνησκε πρὶν ἢ ἐξοφλή- σῃ τὴν πρὸς τὴν πολιτείαν ὀφειλὴν αὐτοῦ με- τεβιβάζετο αὕτη σὺν τῇ ἀτιμίᾳ τοῖς ἐκείνου τέκνοις· προδήλως δὲ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἀτιμία οὐκ ἦν κυρίως ποινὴ ἀλλ' ἐξαναγκασ- τικόν τι πρὸς πληρωμὴν μέσον· ὡς κυρίως ποινὴ ἀπαντᾷ ἐπὶ κλοπῆς καὶ δωροδοκίας, καλύπτου- σα οὐ μόνον τὸν αὐτοῦργον ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ γραψαμένου τινὸς καὶ μὴ μεταλαχόντος οὐδὲ τοῦ πέμπτου τῶν ψή- φων, στερουμένου ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τοῦ δικαιώματος τοῦ κατηγορεῖν, ὑφισταμένου του- τέστι μερικὴν ἀτιμίαν. Ἐστὶν ὅτε ὅμως ἀπηγ- γέλλονται ἀτιμωτικαὶ τιναί ποιναι κατὰ ζῶχων

καὶ νεκρῶν. Οὕτως, ὡς ἐρρήθη που ἀνωτέρω, οἱ Ἀθηναῖοι διέταξαν νὰ ἀνσκαφῶσι καὶ βί- ψωσιν ἐξω τῆς Ἀττικῆς τὸν νεκρὸν τοῦ Φρυ- νίου. Τὰ ὁσπῆ τῶν τῶ Κυλώνειον ἄγος δια- πρᾶζάντων ἐκταφέντα ἐξηθήθησαν ἐξω τῶν ὁ- ρίων τῆς Ἀττικῆς. Δι' ἐτέρου ψηφίσματος βρα- δύτερον ἐρρήθησαν ἐξω τῆς Ἀττικῆς καὶ τὰ ὁσπῆ τοῦ Φωκίωτος.

Ἐστὶν ὅτε ἀνέγραρον ἐν στήλαις τὰ ὀνό- ματα τῶν αὐτοῦργῶν ἐπὶ τινῶν ἀδικημάτων. Ὁ Δημοσθένης μνημονεῖται που μίξ τῶν ἐπιγρα- φῶν τούτων, ἐχούσης οὕτως· «Ἀρίθμιος ὁ Πυ- θιώνακτος Ζελεῖτης, ἔσω ἄτιμος καὶ ἐχθρὸς Ἀ- θηναίους καὶ τοῖς συμμάχοις καὶ αὐτὸς καὶ τὸ γένος αὐτοῦ» ὁ Ἀρίθμιος οὗτος εἶχε σταλῆ εἰς Πελοπόννησον ὑπὸ Ἀρταξέρξου τοῦ Μακρόχει- ρος, ἵνα διὰ τοῦ Περσικοῦ χρυσοῦ ἐξεγεῖρη κατὰ τῶν Ἀθηνῶν τὰς λοιπὰς τῆς Ἑλλάδος πόλεις. Ἐκ τῆς εἰς τὸν ξένον τοῦτον ἐπιβληθείσης ποι- νῆς, δύνανται τις εἰκάσαι ὅτι πολλῶ ἀυστηρότε- ρον ἐκολάζοντο οἱ πολῖται. Ὁ ῥήτωρ μάλιστα, παρ' ὃ μνημονεῖται ἡ ἀναγραφὴ αὕτη, φρονεῖ ὅτι τοιαύτη καταδίκη ἰσοῦται πρὸς ἀληθῆ προ- γραφήν, ὥστε πᾶς ἠδύνατο νηποινεῖ νὰ φρονεύ- σῃ τὸν εἰς αὐτὴν ὑποπεσόντα.

Ἡ ἀναγραφὴ αὕτη, εἰς ἣν συνήθως προσε- τίθετο καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἀδικήματος, ὠρίζετο οὐ μόνον διὰ τὰ κατὰ τῆς πολιτείας ἀδική- ματα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ κατὰ τῆς ἠθικῆς, ὡς λ. χ. κατὰ τὸν Πολυδεῦκην (1) αἱ λίαν πολυ- τελῶς κοσμούμεναι γυναῖκες ἠδύναντο νὰ ἴ- δωσι τὴν καταδικάζουσαν αὐτὰς ἀπόφασιν ἀ- νερτημένην ἀπὸ τινος ἐν τῷ Κερμαεϊκῷ πλα- τάνου.

Ἐπίσης ἐπὶ τινῶν ἀδικημάτων ἐτάττοντο ἀ- παγορεύσεις ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν νεῶν, ἔστιν ὅτε μάλιστα περιοριζομένης τῆς ποινῆς εἰς τοῦτο καὶ μόνον, ὡς ἐπὶ Ἀνδοκίδου.

Αἱ *χρηματικαὶ ποιναι* ἦσαν συνήθεις ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ νομοθεσίᾳ, δι' αὐτῶν δὲ ὁ Ἀθηναῖος νομοθέτης ἐπεχείρησε νὰ τιμωρῆσθαι κυρίως τὰ ἐλαφρότερα ἀδικήματα. Πᾶς ἄρχων ἠδύνατο ἐπιβαλεῖν ἐλαφρὰ πρόστιμα, βαρύτερα δὲ μό- νον τὸ δικαστήριον. Οὕτω κατὰ τινὰ νόμον, ὁ ἄρχων ἠδύνατο προστιμᾶσαι τὸν ὑβρίζοντά πῶς περὶ τὰς χήρας ἢ τὰ ἔρρηκὰ δι' ἐλαφροῦ προ- στίμου, βαρύτερον δὲ τοῦ ἀδικήματος, ὄντος, ἐκλήτευσιν αὐτὸν ἐντὸς τῆν ἡμερῶν ἐνόπιον τῶν δικαστῶν. ἀπαιτῶν τὴν καταδίκην αὐτοῦ

(1) Πλούταρχ. Νικίας § 21. Θεοκοδ. VIII, 73.

(1) Πολυδ. Ὀνομαστ. II, 112.

είς μείζονα χρηματικὴν ποινὴν (1). Ἡ τοῦ προστίμου ποσότης ἔστιν ὅτε ὠρίζετο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νόμου ἀμετκλήτως, ἄλλοτε δὲ κατελεπίετο ἢ ἐκτίμησις αὐτῆς εἰς τὸν δικαστὴν ἢ βουλήν ὅμως δὲ ἠδύνατο νὰ ἀπαγγεῖλῃ πρόστιμον ἄνω τῶν πεντακοσίων δραχμῶν (2). Τὸ πρόστιμον μὴ καταβαλλόμενον ἐμπροσθέντως ἐδιπλασιάζετο, συνεπαγόμενον καὶ ἀτιμίαν. Συνήθως μάλιστα ἐφυλακίζετο ὁ ὀφειλὴς μέχρις ἐκτίσεως τῆς ὀφειλῆς· οὕτως ὁ Μιλτιάδης ἀπεβίωσεν ἐν τῇ φυλακῇ μὴ δυνήθεις νὰ καταβάλῃ τὸ ἐπιβληθὲν αὐτῷ ὑπέρογκον πρόστιμον. Ἐπίσης καὶ τὰ τέκνα τοῦ ῥήτορος Λυκούργου ἐτέθησαν ἐν φυλακῇ μὴ δυνήθεντα νὰ καταβάλωσι τὸ πρόστιμον. Ὁ Τιμόθεος ἀδικῶς κατηγορηθεὶς κατὰ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον ἑκατὸν ταλάντων, ἐλαττωθὲν βραδύτερον ὑπὸ τοῦ δήμου εἰς δέκα, ἅπερ ἀπῆλθαν παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ (3). Ἄλλοτε ὑπεχέρουν τὸν καταδικασθέντα νὰ διαθέσῃ τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτῷ ποσότητα εἰς κοινωφελῆ τινα ἢ θρησκευτικὴν σκοπὴν.

Τὰ πρόστιμα ἐν ἀρχῇ ἦσαν ἐλαφρά, ἀλλὰ βραδύτερον, προοίσης τῆς διαφθορᾶς τῆς πόλεως καὶ τοῦ δικάζοντος δήμου μάλλον περὶ τὰ χρήματα μεριμνῶντος, ἔλαβον ταῦτα κολοσσιαίας διαστάσεις.

Ἐκτὸς τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοῦ τὴν μετὰ τοῦ Ἀρταξέρους συνομολογησαμένου συνθήκην Καλλίου τοῦ Ἴπποκίου, οὗ τινος ἐμνημονεύσαμεν ἐν τινι σημειώσει ἀνωτέρω, καὶ ὁ Κίμων καὶ ὁ Δημοσθένης ἠμιοῖς προσετιμήθησαν ὑπερόγκοις πρόστιμοις.

Τὸ πρόστιμον περιήρχετο εἰς τὸν κατήγορον, ἐὰν αὐτὸς ἦν ὁ παθὼν, ἄλλως εἰς τὸ δημόσιον. Ὅπότεν δὲ πρόστιμον τι ἐπεβάλλετο δι' ἐξῆρσιν γενομένην ἐν ναφῷ, δικαστηρίῳ ἢ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, κατὰ νόμον τοῦ Σόλωνος τὰ τρία πέμπτα ἐλάμβανεν ὁ παθὼν, τῶν ἑτέρων δύο περιερχομένων εἰς τὸ δημόσιον (4).

Ἡ δὲ θήμεσις τῶν χρημάτων ἦν πρόσθετος ποινὴ, ἐφαρμοζομένη ἐν περιπτώσει φυγῆς ἢ θανατικῆς καταδίκης, ἀπαντᾷ ὅμως καὶ ὡς κυρία ποινὴ ἐν τισὶν ἀδικήμασιν· Ἐδημέυετο

δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πᾶσα ἡ περιουσία τοῦ καταδικασθέντος, ὡς συνέθη ἐπὶ τῶν ἐν Ἀργινοῦσιν νικησάντων στρατηγῶν, ἀλλὰ συνήθως ἡ Πολιτεία ἐπέτρεπε μερῖα τινὰ αὐτῆς χάριν τῶν τέκνων καὶ τῆς γυναίκης, ἥ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐφυλάσσετο ἀδικτος ἢ προίξ. Ἐπὶ ἐγκλημάτων προδοσίας οὐ μόνον ἅπαντα τοῦ προδότου τὰ χρήματα ἐδημεύοντο, ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ κατεσκάπτετο· οὕτω κατεσκάφη ἡ οἰκία τοῦ Ἀντιφῶντος, ἐν ἀρχαιοτέρῳ δὲ ἐποχῇ οἱ Πεισιστρατεῖοι διέταξαν νὰ κατασκάψωσι τὰς οἰκίας τῶν Ἀλκαμειωνιδῶν καὶ καταστρέψωσι τοὺς τάφους αὐτῶν. Οἱ τριάκοντα τύραννοι ἀπέστειλαν εἰς τὸ δημόσιον τὸ ἐκ τῆς δημεύσεως τῆς περιουσίας τῶν ὑπ' αὐτῶν φονευθέντων προϊόν (1). Πρὸς τὰς πολλὰς ἑτέρας παρανομίας αὐτῶν μνημονεύεται παρὰ τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἡ ἐπομένη· στερούμενοι τοῦτέστι χρημάτων ὅπως πληρώσωσι τοὺς μισθοὺς τῶν στρατιωτῶν δὲν ἐδίστασαν νὰ πωλήσωσι τὴν περιουσίαν ἐνὸς τῶν πλουσιωτάτων πολιτῶν καὶ λάβωσι τὸ τίμημα αὐτῆς. Ἔστιν ὅτε ἡ πόλις ἤμειβε διὰ χρημάτων ἢ ἄλλης παροχῆς τοὺς φονεύοντας τοὺς τυράννους, ἢ ἄλλως καταγγέλλοντας εἰς τὸν δῆμον σπουδαϊστάτα τινα ἀδικήματα· οὕτως Ἀπολόδωρος ὁ Μεγαρεὺς συντέλεσας εἰς τὸν θάνατον τοῦ Φρυνίου, συνενόχου τοῦ Πεισάνδρου, ἔλαβε παρὰ τοῦ δήμου ἐν μοίρᾳ ἀμοιβῆς κτημά τι τοῦ Πεισάνδρου, τοῦ τοσοῦτον εἰς τὴν τῶν τετρακοσίων τυραννίαν συντέλεσάντος. Ἐνίοτε, ἐνῷ λίαν προθύμως ἠγοράζοντο αἱ ὑπὸ τῶν τυράννων δημευθεῖσαι οἰκίαι, συνέβαινε τὸ ἀντίθετον, προκειμένου περὶ τῆς ἀγορᾶς τῶν δημευθέντων κτημάτων τῶν τυράννων (2). Κατὰ τὸν Λυσίαν, ὁπότεν ὁ δῆμος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπαρκεσθῇ εἰς τὰς συνήθεις δαπαναίμας, διηκούλυνε τὰς ἐπὶ πολιτικοῖς ἐγκλημάσι κατηγορίας, ὅπως προκαλῆ τὴν δημεύσιν τῆς οὐσίας τῶν πλουσίων πολιτῶν (3). Ἐδημεύοντο δ' οὐ μόνον τ' ἀκίνητα, ἀλλὰ καὶ τὰ κινητὰ, ἐν οἷς καὶ οἱ δοῦλοι.

Ἀνωτέρω εἶδομεν πολλὰκις τὴν χρηματικὴν ποινὴν χωροῦσαν σὺν ἑτέρᾳ ἀτιμωτικῇ, ἐξ οὗ εἰκάζομεν ὅτι παρ' Ἀθηναίους ἐχώρει σώρευσις ποιῶν, καὶ ὅμως τὸ ὑπὸ πλείστον παραδειγ-

(1) Λυσίας· κ. Νικομάχου καὶ Δημοσθ. κ. Μακαρτ. (2) Samuel Petitus, *Leges Atticae* III, tit. I. § 41, καὶ IV, tit. IX, § 40 καὶ Δημοσθ. κ. Εὐέργ. (3) Κορνῆλ. Νέπ. Τιμόθεος· § 4. (4) Πλουτάρχ. Σόλ. § 39.

(1) Λυκούργ. κ. Ἐρατοσθ. κ. Φιλοκρ. κλπ.

(2) Ἡρόδοτ. VI, § 21.

(3) Τὸ ἐλάττωμα τοῦτο τῶν δημοκρατικῶν πολιτειῶν δὲν ἀπέφυγε τὴν οὐσίαν τοῦ Ἀριστοτέλους. (Ἀριστοτ. Πολιτ. VI, κεφ. V.)

μάτων κυρούμενον συμπέρασμα τούτο δὲν φαίνεται συμφωνοῦν πρὸς νόμον τινά, οὐ τινας τὴν ὑπαρξίν μαρτυρεῖ ὁ Δημοσθένης· ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην, καὶ καθ' ὃν ἀπαγορεύετο τοιαύτη σώρευσις ποινῶν. Εἰς τὴν ἐπιμέτρησιν τῆς ποινῆς ὡς καὶ εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀδικήματος σπουδαιοτάτην ἤσκει ἔστιν ὅτε ἐπιβροῦν ὁ χαρακτηριστὴρ καὶ ἡ κοινωνικὴ τὸ ἀδικήσαντος περιωπή· Τούτου δ' ἔνεκεν ἡ μέθη λ. χ. καθίστατο ἐγκλημα, μὴ διαφεύγον τῶν νόμων τὴν τιμωρίαν, ὅπότεν παρεδίδοτο αὐτῇ ὁ ἄρκων ἐν τῇ ἐνασχόσει τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ (1).

Μὴ λησμονώμεν ὅμως ὅτι ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ὁ λαὸς ἦν ὁ ὑπερτάτος νομοθέτης καὶ δικαστὴς συγχρόνως, αἱ ποιναὶ ἠλαττοῦντο ἢ κῆσαντο κατὰ τὴν ὑπερτάτην θέλησιν τῆς ἀπαγγελούσης αὐτὰς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. Ὁ θρόνος, τὸ μίσος, οἱ φόβοι, ὁ κίνδυνος μετέβαλλον οὐχὶ σπανίως τὸ μέτρον τῶν ποινῶν. Οὕτως οἱ Ἀθηναῖοι οὐ μόνον τὰ ἐπιβληθέντα πρόστιμα ἠλάττουσαν, ὡς ἐπὶ Τιμοθέου, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξορισμούς ἀνεκάλουν, τὰς δημοθεσίας περιουσίας ἀπέδιδον τοῖς στερηθεῖσιν αὐτῶν, καὶ ἐν γένει ἐξηρᾶνίζον ἢ ἀνεκάλουν τὰς ἐκδοθείσας ἀποφάσεις. Οὐχὶ σπανίως ὁ λαὸς σωφρονήσας ἀνεκάλει πανηγυρικῶς ἀποφάσεις ἀδίκους. Οὕτως ἀνδριάντας ἐπέθησαν τῷ Σωκράτει, τῷ Φωκίωνι καὶ ἄλλοις εὐγενέσι θύμῃσι τῆς πλάνης καὶ ἀχαριστίας τῶν Ἀθηναίων (2). Ἐπίσης καὶ τὰ ὅσα ἄλλων μετεκομισθησαν εἰς τοὺς πατρώους τάφους.

Ἔστιν ὅτε τὰς ἀποκαταστάσεις ταύτας προὐκάλει οὐχὶ εἰλικρινῆς ἐπὶ τοῖς γενομένοις μεταμέλεια, ἀλλὰ λόγοι πολιτικοί, ὡς λ. χ. ὅπότεν, πολιορκουόντος τὰς Ἀθήνας τοῦ Λυσάνδρου, δι' ἔλλειψιν μαχητῶν ἠναγκάσθησαν νὰ ἀνακαλέσωσι πάντας τοὺς φυγάδας (3). Καὶ ἐν ἀρχαιοτέρῃ ἐπίσει ἐποχῇ ὅπότεν οἱ Πέρσαι ἠπέλιπον τὴν Ἑλλάδα οἱ Ἀθηναῖοι καλέσαντες πάντας τοὺς ἐξοριστούς ἀπέδωκαν τὰ πολιτικὰ δικαίωματα πᾶσι τοῖς δπωσδῆποτε στερηθεῖσιν αὐτῶν. Ἀμνηστία ἐπίσης γενικὴ ἐκπρόχρη μετὰ τὴν τῶν τριάκοντα καταστροφὴν. Τὸ δὲ παραδειγμα τῆς εὐγενοῦς ταύτης πράξεως πρῶτος ἔδοτο ὁ Σόλων, ἀποκαταστάσας εἰς τὰ ἐκυ-

τῶν δικαίωματα πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ εἰς ἀτιμίαν πεσόντας (1).

Εἰς τὴν σχολερὰν τὸν ἀρχαίων περὶ ποινῆς θεωρίαν ἀποδοτέα καὶ τις δικαιολογικῶς ἀσύγνωτος καὶ ἀνεξήγητος διάταξις τῆς ἀθηναικῆς ποινικῆς νομοθεσίας, καθ' ἣν αἱ ποιναὶ, ἰδίως αἱ χρηματικαὶ μετεβιάζοντο τοῖς ἐπιβόνοις. Οὕτως οἱ υἱοὶ τοῦ Μιλτιάδου, Κόνωνος καὶ Ἀλκιβιάδου δὲν διέφυγον τὴν ἐπαχθῆ ταύτην κληρονομίαν.

Οἱ νόμοι ἐν τούτοις ἀνεγνώριζον τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διαφεύγη τις τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν οἱ βῆτορες οὐχὶ σπανίως παρυσιάζουσαν ἡμῖν κατηγορουμένους καταφεύγοντας εἰς τοὺς νεοὺς, ἔνθα ἔμενον ἀκαταδίωκτοι, καὶ αὐτὸς ὁ ὕπατος τῶν βροτόμων, ὡς γνωστὸν, κατέφυγεν εἰς τὸν ἐν Καλαυρίαις νῆον τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἐνεύθυν ἐπέστελλε τῇ Βουλῇ καὶ τῷ Λήμῳ τῶν Ἀθηναίων. Ὑπάρχουσαν ὅμως καὶ παραδείγματα παραβιάσεως τῶν ἀσύλων τούτων. Μὴ ἐπιτυχῶν ὁ Κόλων νὰ καταλάβῃ τὴν τυραννίδα κατέφυγεν ὡς ἰκέτης ὑπὸ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, δημοσίοι δὲ λειτουργοὶ ἐξήγαγον αὐτὸν ἐκεῖθεν ὑπισχυόμενοι τὴν ζωὴν αὐτῷ τε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐφόνευσαν αὐτούς. Τὸ ἀνοσιούργημα ὅμως τοῦτο δὲν ἔμεινεν ἀτιμώρητον (2). Ὁ Θιραμένης ἠρπάσθη, ὡς γνωστὸν, ὑπὸ τῶν τριάκοντα ἐκ τοῦ βωμοῦ. Ἐπίσης καὶ ὁ τοῦ Θεσείως νεὸς ἦν ἄσυλον τοῖς πᾶσι καὶ οὐχὶ μόνον τοῖς δούλοις. Οἱ δὲ ἐφέτιοι θεοὶ ἐγίνοντο συνήθως ἄσυλον δι' ἀδικήματα πράχθέντα ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς οἰκίας (3).

Ἐκ τῆς συντόμου ταύτης ἐπιθεωρήσεως εἶδομεν ὅποια ἀρχὴ διεῖπεν ἐν γένει ἐν τῇ Ἀττικῇ νομοθεσίᾳ τὰς πρὸς αὐτὴν σχέσεις τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, καὶ πῶς ἐξηροῦντο τῆς γενικῆς ταύτης ἀρχῆς, καθ' ἣν ἡ Πολιτεία διετέλλει, ὡς εἶπεν, ὅλας ἀλλοτρίαις τῶν ἐν αὐτῇ διαπραττομένων ἀδικημάτων, αἱ Ἀθηναῖοι, εἰς ἐξῆν, παντὶ τῷ βουλομένῳ χορηγούμεναι δημοσίοι δίκαι ἢ γραφαί. Ἡ ἀρίστη καθ' ἑαυτὴν διάταξις αὕτη, ἣν ὑπερεπαινεῖ ὁ Πλούταρχος, ὡς ἐβιάζοντος τοῦ νομοθέτου τοὺς πολίτας, ὡς περ ἐνὸς μέλη σώματος συναισθάνεσθαι καὶ συναλγεῖν ἀλλήλους, σπριζομένη ἐπὶ τοῦ ἀξιώματος, ὅπερ ὁ ἐκ Χαίρωνείας φιλόσοφος τίθησιν εἰς τὸ στόμα τοῦ νομοθέτου Σόλωνος,

(1) Ασσία: κ. Ἀλκιβιάδου. Πλούταρχ. Περικλ. § 67. Θεουκιδ. Β', § 65.

(2) Διογ. Λαέρτ. Σωκρ. § 23. Πλούταρχ Φωκ. § 57. 52.

(3) Ισοστίν. V. § 6.

(1) Πλούταρχ. Σόλ. 34.

(2) Θεουκιδ. I. § 426. Ἡρόδοτ. V. § 71.

(3) Samuel Petitus, Leges Atticae. lib. I. tit. II.

και καθ' ὃ ἐκείνη τῶν πόλεων οἰκεῖται κάλλι-
στα, ἐν ἧ τῶν ἀδικουμένων οὐχ ἦττον οἱ μὴ
ἀδικούμενοι προσβάλλονται και κολλάζουσι τοὺς
ἀδικούντας (1), μαρτυρεῖ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἠδύ-
νηθησαν μὲν νὰ ἐξαικάσωσι τὴν ἀληθῆ τοῦ Ποι-
νικοῦ δικαίου βᾶσιν, ἀπέτυχον ὅμως εὖς πρὸς τὰ
νομοθετικά αὐτῶν μέτρα, τὸ δὲ πρὸς αὐτοῖς,
ἐπὶ τοῦ προκειμένου κρατήσαν σύστημα ἐνῶ ἐξ
ἐνὸς μικρὸν και λίαν ἀνεπαρκῶς ἐθεράπευε τῆς
δικαιοσύνης τὰς ἀξιώσεις, συνετέλεε ἐξ ἑτέρου
εἰς τὴν ἀνάπτυξιν και ἐνίσχυσιν τῆς ἀπαισίας
ἐκείνης τάξεως τῶν παρὰ τὸ βῆμα βοῶντων
και μισθοῦ μόνον ἐνεκα γραφομένων συκοφαν-
των (2), οἵτινες σύμπασαν ἀνετάρασσον τὴν
κοινωνίαν οὐχὶ ὡς ἐλπίζοντες ἀποδείξειν τινὰ
ἀδικούντα, ἀλλ' ὡς ἀργύριον ἀπ' αὐτοῦ ἀπο-
ληψόμενοι (3).

Ἐπιπληρωμένοι δ' οἱ μοχθηροὶ οὗτοι ἰδίων ἀ-
μαρτημάτων, ὑπὲρ ὧν οὐκ ἠδύνατο ἀπολογή-
σασθαι, ἐτόλμων κατηγορεῖν ἑτέραν ἀσεβέ-
στατοι αὐτοὶ ὄντες ἠγωνίζοντο περὶ εὐσεβείας
κατὰ τῶν χρηστοτέρων και πιστοτέρων εἰς τὴν
πατρίαν θρησκείαν πολιτῶν οὐδέποτε τὰς νε-
νομισμένας ὑπὸ τῆς πόλεως αὐτοῖ στρατείας
στρατεύόμενοι, ἐξώθων τὸν παράφορον δῆμον
εἰς τὴν θυσίαν τῶν ἐν Ἀργινοῦσις νικισάντων
στρατηγῶν μικροὶ οὗτοι και ὀλιγοστοὶ, πά-
σης πολιτικῆς ἐστερημένοι ἀρετῆς και οὐδεμίαν
ἐπομένους ἐλπίζοντες ἐν τῇ πολιτείᾳ διαίρουν,
τὰ πάντα ἐμπαχύνοντες ὅπως καταστήσωσι μι-
σητούς τοὺς δημοφιλεστάτους τῶν πολιτῶν.
τοὺς τὸν δῆμον εὐ πεποιηκότας. Τοιοῦτοι δ' ἐν
ὀλίγοις ἦσαν, ὡστε Λυσίας ὁ ῥήτωρ, ἐν τῇ κατ'
αὐτῶν εὐγενεῖ αὐτοῦ ἀγανακτήσει, οὐδὲν ἕτερον
χεῖρον αὐτοῖς κακὸν ἠδύνατο εὐξασθαι ἢ μόνον
νὰ κατεῖπωσι τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν, γινώ-
σκων ὅτι οὐδὲν τοιοῦτον εἶχον (4). Τὸ δὲ σκλη-
ρότερον ἦν ὅτι τοὺς μαστιγίας τούτους, δι' οὓς

οἱ κίνδυνοι κοινοὶ ἦσαν τοῖς τε μηδὲν ἀδικοῦσι
και τοῖς πολλὰ ἡμαρτηκόσι (1), πάντες οἱ χρη-
στοὶ πολιτικὴ ἡναγκάζοντο θεραπεύειν, εἰδότες
ὅτι παθεῖν μᾶλλον παρ' αὐτῶν κακῶς ἱκανοὶ
ἦσαν ἢ ποιῆσαι ἐκείνοιο (2). Πρὸς συμπλήρωσιν
δὲ τῆς ἀτελοῦς ταύτης σκιαγραφήσεως ἐπιτρα-
πήτω μοι νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τοὺς λόγους,
δι' ὧν ἐν τῷ εἰς Δημοσθένην ἀποδιδυμένῳ κατ'
Ἀριστογείτονος πρώτῳ λόγῳ χαρακτηρίζονται
οἱ φοβεροὶ οὗτοι τῆς τῶν Ἀθηναίων πολιτείας
σῆτες.

«Εἰσὶν ὁμοῦ δισμύριοι πάντες Ἀθηναῖοι,
ἀνακράζει ὁ ῥήτωρ» τούτων ἕκαστος ἐν γέ τι
πράττων κατὰ τὴν ἀγορὰν περιέρχεται. ἦτοι
νῆ τὸν Ἡρακλῆον τῶν κοινῶν, ἡ τῶν ἰδίων ἀλλ'
οὐχ οὗτος (ὁ συκοφάντης δηλ.) οὐδὲν, οὐδ' ἂν
ἔχη δεῖξαι πρὸς ὅτῳ τὸν βίον ἐστὶ τῶν με-
τρίων ἢ καλῶν οὐχὶ τῶν πολιτικῶν ἀγαθῶν
ἐπ' οὐδενὶ τῇ ψυχῇ διατρίβει· οὐ τέχνης, οὐ
γεωργίας, οὐκ ἄλλης ἐργασίας οὐδεμιᾶς ἐπιμε-
λεῖται· οὐ φιλανθρωπίας, οὐχ ὁμιλίας οὐδεμιᾶς
οὐδενὶ κοινωνεῖ· ἀλλὰ πορεύεται διὰ τῆς ἀγο-
ρᾶς ὡς περ ἔχις ἢ σκορπίος, ἡρκύς τὸ κέντρον,
ἄττων δέυρο κἀκείσε, σκοπῶν τίνι συμφορὰν ἢ
βλασφημίαν ἢ κακὸν τι προστριψόμενος και
καταστήσας εἰς φθόνον ἀργύριον εἰσπράττει,
οὐδὲ προσφοιτᾷ πρὸς τι τούτων τῶν ἐν τῇ πό-
λει κουραίων ἢ μυροπολείων ἢ τῶν ἄλλων ἐρ-
γαστηρίων οὐδὲ πρὸς ἐν' ἄλλ' ἄσπειστος, ἀνί-
δουτος, ἄμικτος, οὐ χάρην, οὐ φίλιαν, οὐκ ἄλλ'
οὐδὲν ὧν ἄνθρωπος μέτριος γινώσκων· μεθ' ὧν
δ' οἱ ζωγράφου τοὺς ἀσεβεῖς ἐν Ἄδου γράφουσι,
μετὰ τούτων, μετ' ἀρᾶς και βλασφημίας και
φθόνου και στάσεως και νείκους περιέρχεται».
Και περὶ τέρῳ α . . . ἐν οὐδὲ τῶν ἐν Ἄδου
θεῶν εἰκὸς ἐστὶ τυχεῖν ἴλεων, ἀλλ' εἰς τοὺς ἀ-
σεβεῖς ὡσθῆναι διὰ τὴν πονηρίαν τοῦ βίου» κτλ.

(1) Πλούταρχ. Σόλων. § 18. Ἀνάλογα λέγει και ὁ Λουκυργος ἐν τῇ κατὰ Λεωκράτους. ἐδ. 6. «Πο-
λίτου ἐστὶ δικαίον μὴ διὰ τὰς ἰδίας ἔχθρας εἰς τὰς κοι-
νὰς κρίσεις καθιστάναι τοὺς τὴν πόλιν μηδὲν ἀδικούν-
τας, ἀλλὰ τοὺς εἰς τὴν πατρίδα τι παρανο-
μοῦντας· ἰδίους ἔχθρους εἶναι νομίζειν και τὰ
κοινὰ τῶν ἀδικημάτων κοινὰς και τὰς
προφάσεις ἔχειν τῆς πρὸς αὐτοὺς διαφορᾶς.»

(2) Δημοσθ. κατὰ Νεαίρας. 43.

(3) Λυσίας περὶ Σηκοῦ. 39.

(4) «. . . Οὗτοι μὲν οὖν, ὡ ἄνδρες δικασταί, κα-
τεποιεῖν ὕμιν τὰ σφέτερά αὐτῶν ἐπιτηδεύματα, οὐ γὰρ
ἂν ἔχομαι, ὅτι τούτου μεῖζον αὐτοῖς εὐχαιμην κω-
κόν.» κτλ. (Λυσίου. Ἀπολογία Δημοδοκίας. § 20.)

(1) «Πρότερον μὲν, ὡ βουλή, ἐνόμιζον ἕξεται τῷ
βουλομένῳ, ἡσυχίαν ἄγοντι· μήτε δίνας ἔχειν, μήτε
πράγματα· νυνὶ δ' οὕτως ἀπροσδοκῆτος· αἰτίαις πον-
ηροῦς συκοφάνταις πέπτωκα, ὥστε εἰ πως οἷόν τε
δοκεῖ μοι δεῖν και τοὺς μὴ γεγονότας ἤδη δεδιέναι
περὶ τῶν μελλόντων ἕσθαι· διὰ γὰρ τοὺς τοιοῦτους
οἱ κίνδυνοι κοινοὶ γίνονται και τοῖς μηδὲν ἀδικοῦσι
και τοῖς πολλὰ ἡμαρτηκόσι κτλ. (Λυσίου Ἀρεοπα-
γητικὸς περὶ Σηκοῦ. Ἀπολογία ἐν προοίμῳ).»

(2) Ἐγὼ τοῖον ἐν τῇδε τῇ πόλει, ὅτι μὲν πλού-
σιοι ἦν προῦτον μὲν ἐφοδοῦμαι, μὴ τίς μοι τὴν οἰ-
κίαν διορῶξας και τὰ χρήματα λάβοι και αὐτοῖς τί
με κακὸν εἰργάσατο Ἐπειτα δὲ και τοὺς συκοφάν-
τας ἐθεράπευον, εἰδὼς ὅτι παθεῖν μᾶλλον κακῶς ἱκα-
νὸς εἶην ἢ ποιῆσαι ἐκείνοιο. (Ξενοφ. Συμπόσ. 4. 30.)

Ακολουθῶντες ἐνταῦθα περὶ τῶν καταχρήσεων, εἰς αἰ: ἐπὶ τῆς παρακμῆς τῆς πόλεως κατέπεσεν ἐν τῇ λειτουργίᾳ αὐτοῦ ὁ δημοκρατικὸς οὐτός τῆς ἐλευθέρως κατηγορίας θεσμοῦ, δὲν ἐννοούμεν βεβαίως ν' ἀρνηθῶμεν τὸ παράπαν ὅτι πολλάκις, ἰδίως ἐπὶ πολιτικῶν ἀδικημάτων, ἐγένετο χρῆσις αὐτοῦ εὐσυνειδήτου, καὶ ὅτι εἰς αὐτὸν μάλιστα ὀφείλομεν οὐκ ὀλίγα τῶν ἀρίστων τῆς Ἀθηναϊκῆς εὐλαχέως μνησείων. Ἀναβάλλοντες δ' ὅπως ἐρευνήσωμεν αὐτὸν βραδύτερον ἐν τῇ προοίῳ τῆς προκειμένης μελέτης ἀπὸ περιωπῆς ὑψηλοτέρως καὶ διατυπώσωμεν τὰς ἐπ' αὐτοῦ ἀσθενεῖς ἡμῶν κρίσεις, ὀφείλομεν, εἰς ἐκπλήρωσιν καθήκοντος ἀκριβοῦς καὶ λελογισμένης πρὸς τὴν νομοθεσίαν τῆς μεγάλωνόμου ἐκείνης καὶ τρισενδόξου πολιτείας εὐλαβεῖαι, μνημονεῦσαι ὅτι αἱ περὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς περὶ τὴν κατηγορίαν ἀπολύτου ἐλευθερίας παρεκβάσεις αὐταὶ δὲν διέλαθον τὴν προσοχὴν καὶ πρόνοιαν τοῦ Ἀθηναίου νομοθέτου, διὰ πολλῶν ἐπιχειρήσαντος προσφῶρον διατάξαι νὰ διαφρουρήσῃ τὰ δικαιώματα καὶ συμφέροντα τῶν ἐντίμων καὶ χρηστῶν πολιτῶν ἀπὸ τοῦ εἰς τῶν συκοφαντῶν φοβερῶν τούτου κινδύνου. Κατὰ τὰς διατάξεις λοιπὸν ταύτας, αἵτινες, εἰρήσῃω ἐν παρόδῳ, κολάζουσαι ἐκ τῶν ὑστέρων τοὺς μὴ ἀληθῆ κατηγοροῦντας, ἀπέβησαν ἀτελεσφόροι, ὁ κατηγοροῦς, ὡς ἐρρέθη πῶς καὶ ἄνωτέρω, ὑπεσχέτο ἐν πρώτῳ ἐνόρκως ἢ καὶ δι' ἐτέρως ἐγγυήσεως, ὅτι οὐκ ἀποστήσεται τῆς κατηγορίας πρὸ τοῦ τέλους τῆς δίκης, ὁ δὲ μὴ λαχὼν ἐν αὐτῇ οὐδὲ τοῦ πέμπτου τῶν ψήφων ἐγλιότο, ἐξήμιότο τούτῳ χιλίαις δραχμαῖς, προσποβῶλλον τοῦ λοιποῦ καὶ τὸ δικαίωμα τῶν κατηγορεῖν. Οὕτως ὁ Αἰσχίνης, ἠτήθη ἐν τῇ κατὰ Κτησιφῶντος κατηγορίᾳ, ὑπέστη τὴν ποινὴν ταύτην (1). Γραφαὶ δὲ μετὰ ταῦτα ἠδύναντο γενέσθαι κατὰ τὴν συκοφαντούμενον εἰς τοὺς θεσμοβέτας, εἰσαγγεῖλαι εἰς τὴν βουλὴν καὶ προβολαὶ ἐν τῷ δήμῳ· εἰκότως δ' ἐνομιζόντο οἱ ταύτῃ τῇ τέχνῃ χρώμενοι ὡς ὑπερβάλλοντες ἀπάσας τὰς ποινήρας. Ἐν ταῖς κατὰ τῶν ψευδῆ καὶ ἀνυπόστατα ἀδικήματα κατηγοροῦντων γραφαῖς κατατακτέαι καὶ δύο εἰδικαὶ δημοσίαι δίκαι· ἡ τῆς ψευδεγγραφῆς καὶ ἡ τῆς ψευδοκλητείας, ὧν τὴν μὲν πρώτην εἰσῆγον κατὰ τῶν ψευδῶς ἐνδειξαμένον τινας, ὡς ὀφείλοντας τῷ δημοσίῳ, τὴν δὲ δευτέραν κατὰ τῶν οὐ δικαίως κε-

κλητευκῶτων (1). Οὕτως, ἐπὶ τῆς κατ' Ἀλκιβιάδου κατηγορίας, συκοφαντοῦ ἐνός καταγεγλιάντος δύο εἰτι βουλευτάς, ὡς ἐνόμοις, ἐν πρώτοις μὲν τιμῶν μεγάλων οὗτος ἤξιώθη, ὡς πατὴρ τῆς πατρίδος· ἀχθεῖς τούτέστιν ἐφ' ἀμάξῃς εἰς τὸ Πρυτανεῖον ἐβραχεν ἐκεῖ καὶ παρ' ὀλίγων ἐστεφανοῦτο χρυσοῦ στεφάνῳ, ἀλλὰ φωραθεῖς εἶτα ὡς τὸν θάνατον ἐξαπατήσας, ἐτιμωρήθη ἀμέσως διὰ θανάτου, ἀποκαλύψας πρότερον τὰ ἐνόματα τῶν εἰς τὴν συκοφαντίαν παροτρυνάντων αὐτόν. Ὁ Μενέστρατος, φωραθεῖς ἐπίσης· καὶ συκοφάντης, καταδικάσθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ παρεδόθη τῷ δήμῳ (2). Κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ξενοφάντος καὶ αὐτοὶ οἱ τριάκοντα τύραννοι ὅπως ἐφεκλύσωνται τὴν εὐνοίαν τοῦ δήμου, αἱ ἀνελεθόντες ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, διέταξεν τὴν ἀναχτήσιν καὶ τιμωρίαν ὄλων τῶν συκοφαντῶν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγων νέοι πρὸς τὸ σάμφορον αὐτῶν ἀνεφάνησαν.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν ὀλίγοις περὶ τοῦ παρ' Ἀθηναίους κρατήσαντος ἐπὶ τῆς τῶν ἀδικημάτων καταδιώξεως συστήματος.

Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου γενόμενοι ὀφείλομεν μνημονεῦσαι καὶ ῥησεῶς τινος, παρὰ Κικέρωνι ἀπαντώσης (3), δυναμένης ἴσως νὰ πληρήσῃ τινὰς εἰς πλημμελῆ περὶ τῆς καταγωγῆς τῆς καθ' ἡμᾶς εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς κρίσιν. Ἔστι δὲ ἡδε· Legum custodian, λέγει ὁ ἐπιφανῆς πολιτικός· καὶ ῥήτωρ τῆς Ῥώμης ἐν τῷ περὶ νόμων φιλοσοφήματι αὐτοῦ, nullam habemus. Graeci hoc diligentius apud quos nosmos. laxes creantur, nec solem litteras nam idquidem etiam majores nostros

(1) Ἡ εὐδε γγραφῆ: ὄνομα δίκης ἐστίν, ἣν εἰσάσιν οἱ γεγραμμένοι ὀφείλουν τῷ δημοσίῳ, ὡς καταψευσαμένου αὐτῶν τοῦ ἐγγράφαντος ἐν τῇ συνίδι τῇ παρὰ τῆ θεμ κειμένη, ὡς ἀδικως ἐγγραφέντες ὀφείλουν τῷ δημοσίῳ. κελ. (Ἀρσκαριῶν).

Ἡ εὐδε γγραφῆ: δ' ἦν δίκη κατὰ τῶν ὡς ὀφείλοντας: τινὰς ἐνδειξαμένων, εἰς ψευδῶς σεσυκοφαντηκότες ἄλλων· κατὰ δὲ τούτου ἦν καὶ ἐπιθεοολεῖσεως γγραφῆ. (Πουλίου Πολυδεύκου· Ὀνομαστικά. Η. 35).

Ἡ εὐδοκλήσια: ὄνομα δίκης ἐστίν, ἣν εἰσάσιν οἱ γεγραμμένοι ὀφείλουν τῷ δημοσίῳ, ἐπειδὴν ἀδικῶνται τινὰς ψευδῶς καταλεῦσθαι κλητήρας· καθ' ἑαυτῶν πρὸς τὴν δίκην, ἀρ' ἦ: ὄφλον, (Πολυδεύκ. Ὀνομαστ. Η).

Ἐποσοί τρις ψευδοκλητείας ὄφλοιν, αἱτιοί εἰσι τὰ σώματα· τὰ δὲ χρήματα ἔχουσι. (Ἀνδοκλ. περὶ μυστρ. § 74).

(2) Λυσίας κατ' Ἀγοράτου.

(3) Cicero, de legibus. lib. 3. XX. § 46.

(1) Φιλίστρατος ἐν Βίῳ Αἰσχίνου.

erat, sed etiam facta hominum observabant ad legesque revocabant. Περὶ τῆς ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ νομοθεσίᾳ θέσεως τῶν λειτουργῶν τούτων παρὰ μὲν τῷ Ἀρποκρατίῳ ἀνακρινόμενον τάδε: «*Νομοφύλακες, ἀρχὴ τις παρ' Ἀθηναίους οὕτως ἐκκαλεῖτο διαφέρουσα τῶν θεσμοθετῶν. Δείναρχος καθ' Ἱμεραίου καὶ ἐν τῷ κατὰ Πυθίου. Φιλόχορος ἐν τῷ ἔθδδωμῳ ἄλλα τὰ τινα διεξήλυθε παρὶ αὐτῶν καὶ οὗτοι οὗτοι τὰς ἀρχὰς ἐπηγάχαον τοῖς νόμοις χρῆσθαι*» κτλ. παρὰ δὲ τῷ Σουίδᾳ σοὶ νομοφύλακες στροφίοις λευκοῖς χρώνται καὶ ἐν ταῖς θέσις ἐπὶ θρόνων κάθηται κατ' ἀντικρὺ τῶν ἐνάεα ἀρχόντων καὶ τῇ Παλλάδι τὴν πομπὴν κοσμοῦσιν, ὅτε κομίζεται τὸ ζώον ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ἀναγκάζουσι δὲ καὶ τὰς ἀρχὰς χρῆσθαι τοῖς νόμοις καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις κάθηται μετὰ τῶν Προέδρων κωλύοντες ψηφίζουσι εἴτε παράνομον αὐτοῖς ὀφείξει ἢ ἀσύμφορον» καὶ παρὰ τῷ Στοβαίῳ: «οἱ τῶν νόμων φύλακες ἐπιμελίσθωσαν τῶν πλημμελοῦντων, πρῶτον μὲν νοουθετοῦντες, εἰὰ δὲ μὴ πείθονται καὶ ἑπινοῦντες». Τινὲς τῶν νεωτέρων συγγραφέων, οἷον ὁ Mejer καὶ ὁ Schömann, φαίνονται συγχέοντες τοὺς λειτουργοὺς τούτους τοῖς θεσμοθέταις, ἀλλ' ἡ ὀφθαλμὸν δὲν φαίνεται ἀκριβῆς, διότι ὡς ἐκ τοῦ κειμένου πολλῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐξάγεται, τὰ ἔργα ἐκατέρωθεν τῶν τάξεων τούτων τῶν δημοσίων λειτουργῶν διέφερον οὐσώδως ἀλλήλων, εἴτε δὲ οἱ μὲν θεσμοθέται κατὰ παλαιὸν ἔθος ἔβαινον ἐστραμμένοι εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον, οἱ δὲ νομοφύλακες, λευκοῖς ἐχρῶντο ἱματίοις(1). Ὁ Φώτιος ἐπόμενος τῷ Φιλοχόρῳ ἀνάγει τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἐφιάλτου τὸ χρονικὸν τοῦτο σημεῖον παραδέχεται μὲν ὁ Γρότιος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ, ἀπορρίπτει

δὲ ὡς ἀνακριβῆς ὁ Βουέκκῃ (1). Οὕτω λοιπὸν κατὰ τοὺς ἀνωτέρω συγγραφεῖς, ἐπὶ τὰ ἀνώτατοι τῆς Πολιτείας λειτουργοί, πιθανώτατα ἐπίσημοι ἐκλεγόμενοι, καὶ ὀνομασθέντες τὸ πρῶτον ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἐφιάλτου καὶ Περικλέους, ἐτάχθησαν ὅπως ἐπιτηρώσι τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν ἐκκλησίαν αὐτὴν τοῦ δήμου, παρακαλούμενοι δὲ τοῖς Προέδροις ἐν τε τῇ βουλῇ καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις παρεμβαίνον ὁσάκις πρότασις τις ἢ μέτρον, ἀντικείμενον τοῖς καθεστῶσι νόμοις, ἐλαμβάνετο. Ἄγνωστον ἐάν οἱ νομοφύλακες οὗτοι εἶχον τὴν προεδρείαν δικαστηρίου τινοῦ, ἐὰν τούτεστιν ἤδυναντο συγκαλέσαι τοὺς ἐν τινὶ καταλόγῳ ὤρισμένους ὀρκωτοὺς δικαστὰς, καὶ ἐξαιτεῖσθαι ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτῶν προεδρείαν τὴν ἐκδικασιν ἐκνόμου τινός, κατ' αὐτοὺς, πράξεις, ἢ ἡ ἐξουσία αὐτῶν περιορίζετο μόνον εἰς ἀπλὴν διαμαρτυρίαν, μεθ' ἣν ὑπεβύλλον τὴν ἐξέλεγχιν τῶν παρ' αὐτῶν καταγγελλομένων πράξεων εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Ὅπως δὴποτε ὅμως αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ ἐκλογὴν λειτουργῶν, περιβεβλημένων ἐν τισὶ περιπτώσεσι τὸ εἰδικὸν τῆς ἐπιτηρήσεως καὶ καταγγελίας παρεκβῶνον πράξεων καὶ μέτρων καθήκον, ἐστὶ λίαν σπουδαῖα, τὴν δὲ σύστασιν τῆς ἀρχῆς ταύτης πιθανώτατα ἀνέταξε, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Γροτίου, ὁ Ἐφιάτης εἰς τὰς καθ' αὐτοῦ ἐπιθέσεις οὐκ ὀλίγων πολιτῶν, ἀπὸ χρостоῦ τοῦ συνειδότης ἀντιτιθεμένων εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ πολιτεύματος ἐπενεχθεῖσας τολμηρὰς μεταρρυθμίσεις, ὡς προβουμένων τὸ ἐκ τῆς μειώσεως τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Ἄρειου Πάγου προκύψον χάος. Κατὰ τὰς ῥήσεις τῶν συγγραφέων, ὧν ἐμνημονεύσαμεν ἄνωθι, οἱ νομοφύλακες οὗτοι εἶχον δικαιοκρίτην ἐν ταῖς ἐσοταῖς θέσις, ἐπιτραπειάς μάλιστα αὐτοῖς, ὡς καὶ τοῖς ἄρχουσι, τῆς εἰς τὴν Βουλὴν ἢ τὸν Ἄρειον Πάγον μετὰ τὸ πέρας τῆς λειτουργίας αὐτῶν εισόδου. Δὲν γινώσκωμεν ὅμως ἀκριβῶς, ἐάν οἱ λειτουργοὶ οὗτοι ἦσαν κληρωτοί, ὡς οἱ ἄρχοντες, ἢ αἰρετοί, ὡς οἱ στρατηγοί. Κάτιον δὲ ἡ νομοθεσία διεγράψεν αὐτοῖς καθήκοντα τοσοῦτον σπουδαῖα, λίαν παράδοξόν ἐστιν, ὅτι παρ' οὐδενὶ σχεδὸν τῶν ἱπτόρων γίνεται μνεία αὐτῶν, ἐνῶ, ὡς γνωστόν, περιεσώθησαν ἡμῖν ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ τῶν αἰώνων ἱκανοὶ λόγοι, ἀναγόμενοι εἰς νομοθετικὰς μεταρρυθμίσεις ἢ εἰς νόμους, παρανό-

(1) Telfy, Corpus juris Attici. ἀριθμ. 216 ἐν σημ. Παρὰ Φωτίῳ μνημονεύεται ὁ ἐπιμένον περὶ τῶν νομοφυλάκων χωρίον τοῦ Φιλοχόρου: «*Νομοφύλακες ἑτεροὶ εἰσὶ τῶν θεσμοθετῶν, ὡς Φιλόχορος ἐν ζ'. οἱ μὲν γὰρ ἔρχονται εἰς Ἄρειον Πάγον ἐστεφανωμένοι, οἱ δὲ νομοφύλακες χρῶσι στέφρα ἄγοντες*» καὶ ταῖς θέσις ἐναντίον ἀρχόντων ἐκαθίσταντο, καὶ τὴν πομπὴν ἐπεμνον τῇ Παλλάδι· τὰς δὲ ἀρχὰς ἠνάγκαζον τοὺς νόμοις χρῆσθαι, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῇ βουλῇ μετὰ τῶν προέδρων ἐκαθῆντο, κωλύοντες τὰ ἀσύμφορα τῇ πόλει πράττειν. Ἐπὶ δὲ ἦσαν καὶ κατέστησαν, ὡς Φιλόχορος, ὅτε Ἐφιάτης μόνη κατέλειπε τῇ εἰς Ἄρειον Πάγον τὰ ὑπὲρ σώματος κτλ. Ἀνάλογα τοῖς παρὰ Φωτίῳ εἰρημόνοις εὐρίσκειται καὶ παρὰ Πολυδεύκει.

(1) G. Grote. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, ἐν τῇ Γαλλικῇ ἐκδόσει. Τόμ. 7ος σελ. 358 ἐν σημ.

μως ψηφισθέντας και ὧν ἐπομένους ἐζητήθη ἡ κατάργησις. Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ περιωνύμῳ δίκη τῶν ἐν Ἀργινοῦσαις στρατηγῶν, ἣν ἀφργεῖται ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ὁ Ξενοφῶν, καὶ καθ' ἣν οὐ μόνον ἡ ὑπερτάτη δικαιοσύνη, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ καὶ ἀπὸ τῆς Ἀθηναίων δικονομικαὶ διατυπώσεις ἀποτόμως παρεβιάσθησαν, βλέπομεν μόνον ἀπλοῦς πολίτας ἀντιτιθεμένους εἰς τὰς τῶν κατηγορῶν προτάσεις, ὡς παρὰ τοὺς κανόντας τῶν καθεστῶτων θεσμῶν (1) ἐκ τῶν ἀρχόντων δὲ μόνον οἱ Πρωτάνεις φαίνονται καταδεικνύοντες τὸ παράνομον τῶν τοῦ Κκλλυξένου προτάσεων καὶ ἀρνούμενοι κατ' ἀρχῆς νὰ θέσωσιν αὐτάς εἰς ψήφοροίαν. Οἱ δὲ νομοφύλακες, οἱ τεταγμένοι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν συγγραφέων, ἐπὶ τὴν πρόληψιν τῶν παρανομῶν, οὐδεμίαν ἐσχάουσι φωνὴν ζωῆς. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἐπὶ Ἐριάλτου τὸ πρῶτον καθιδρυθεῖσα, ἐβίωσεν τὴν ζωὴν τῶν ῥόδων. Στερούμενοι ὅμως πολλῶν περὶ αὐτῆς εἰδήσεων, ἀδυνατούμεν νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβῶς τὸν χρόνον καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐξαφανίσεως αὐτῆς, ἐὰν διὰ νόμου κατηργήθη ῥητῶς, ἢ περιέπεσον ἀπλῶς εἰς ἀχρηστίαν, ἐὰν τοῦτέστιν ἀπὸ ὀρισμένου τινὸς χρόνου ἔπαυσαν νὰ ἐκλέγωσιν ἐν Ἀθήναις τοὺς ἀποτελοῦντας αὐτὴν δημοσίους λειτουργοὺς, ἢ ἐὰν παραταθείσῃ ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη τῆς ζωῆς αὐτῆς, οἱ λειτουργοὶ αὐτῆς ἀπέβηλον ὀλίγον καὶ κατὰ μικρὸν πᾶσαν σημασίαν, παρεδρῶντες μόνον ἄπλως καὶ κατὰ τύπον, ὅπως βραδύτερον συνέβη τὸ αὐτὸ ἐπὶ δημοταγοῦς τινος ἀρχῆς; τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, τῶν *defensores civitatum*, περὶ ὧν περὶ τῶν γενήσεται λόγος. Τὸ πιθανώτερον ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐστὶν ὅτι ὁ τῶν νομοφυλάκων θεσμὸς ἐθεωρήθη βραδύτερον ὅλος ἀλυσταῆλις καὶ ἄχρηστος πρὸς τὸ καθόλου σύστημα τῆς Ἀθηναϊκῆς νομοθεσίας, καθ' ἣν ἡ βουλὴ ἔδύνατο ν' ἀναστῆλῃ τὴν ψήφισιν πάσης παρανόμου προτάσεως, οὐδενὸς ψήφισματος δυναμένου ὑποβληθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου πρὸ τῆς προκαταρκτικῆς συναινέσεως αὐτῆς; καὶ ὁπότε δὲ τυχὸν παρ' ἀνόμους τις πρότασις διεξέφευγε τὴν προσοχὴν τῆς βουλῆς, τὴν ἔλλειψιν αὐτῆς ἀνεπλήρου ἡ γραφὴ παρανομίαν, (περὶ ἧς ἐρρήθησαν ἱκανὰ ἀνωτέρω) ἡρῆς φαίνεται εἰσαχθεῖσα περὶ τὰ μέσα τοῦ πέμπτου αἰῶνος, ὁπότε βλέπομεν πολλαπλασιασζομένης τὰς τοιούτου

εἰδους δίκας. Οὕτω τοῦλάχιστον φρονεῖ περὶ αὐτῆς ὁ κλεινὸς Γρότιος (1), τὴν δὲ γνώμην αὐτοῦ ἀσπάζεται ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ ἔγκριτός τις Γάλλος συγγραφεὺς, λίαν εὐδοκίμως ἀσχολούμενος περὶ τὴν μελέτην τοῦ πολιτικοῦ βίου τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας, καὶ ἀρίστην τινα ἐκδοῦς περὶ τοῦ δημοσίου αὐτῆς δικαίου πραγματεῖαν, ὁ φιλέλλην Κ. Γεώργιος Περρῶ (2), φρονῶν συγγράμωσιν ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη φαίνεται καταργηθεῖσα ἀπὸ τῆς μετὰ τὸ 406 π. Χ. ἀναουστάσεως τῆς δημοκρατίας ἢ διὰ τῆς τοῦ νόμου, ἢ δι' ἀπλῆς ἀχρηστίας, διότι ἄλλως, κατ' αὐτόν, ἦθελον μνημονεῦσθαι ἐν τῷ περιωνύμῳ ψήφισματι τοῦ Τισαμενοῦ, καταλέγοντι τὰς ἀρχάς, αἷς εἶχεν ἐναποτεθῆ ἡ ἀκριβὴς ἐπιτήρησις καὶ παραφυλακὴ τῶν ἀναθεωρηθέντων νόμων καὶ τοῦ πκλινορθωθέντος πολιτεύματος, ἀλλ' ἐκ τούναντιοῦ τὸ προκείμενον ψήφισμα τὴν ἐποπτεῖαν ταύτην ἀπονέμει ῥητῶς τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ, περιαιρεθῆτι ἤδη παρὰ τοῦ Ἐριάλτου τὰς σπουδαιοτέρας αὐτοῦ λειτουργίας. Κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν λοιπὸν τῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου προνομίων, φαίνεται λίαν φυσικὴ ἡ τῶν νομοφυλάκων κατάργησις, ἐὰν ἤδη δὲν εἶχον ἐκλίπει πρότερον ὅλοσχερῶς.

Ἐκ τοῦ Ἀρκοκρατιῶνος ὅμως γινώσκόμεν ὅτι ἐν δυσὶ τοῦ Δεινάρχου λόγοις μνημονεῦνται οἱ νομοφύλακες οὗτοι, ὁ δὲ Δειναρχος, ὡς γνωστὸν, ἦν σύγγραφος καὶ φίλος μάλιστα Δημοκρίτου τοῦ Φαληρέως. Ὅθεν ἐὰν οἱ λειτουργοὶ οὗτοι, οὓς δὲν φαίνεται γινώσκων οὐδεὶς τῶν τῆς δημοκρατίας ῥητόρων, ἀναφάνωνται πράγματι μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μακεδόνος ὑποδούλων τῶν Ἀθηνῶν, φαίνεται πιθανώτατον ὅτι ἀπεκατεστάθησαν τὰ ἔργα αὐτῶν καὶ αὐθις ὑπὸ τοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ Κασσιάνδρου, βεβαίως δὲ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους οὐδὲν ἕτερον ἦσαν ἢ ἄπλοι τῆς διὰ τοῦ Δημοκρίτου κυβερνήσεως Μακεδονικῆς ἐξουσίας πράκτορες, περιβέβλημένοι οἰονεῖ τινα προληπτικὴν ἀστυνομικὴν ἐξουσίαν ὁπόταν τοῦτέστι ῥήτωρ τις ἢ ἄρχων ἐφαίνετο ἐπικλυθάνομος τῶν καιρῶν καὶ ἀναπολῶν τὴν ἀρχαίαν ἐλευθερίαν, οἱ νομοφύλακες οὗτοι πιθανώτατα ἠγείροντο ὅπως ἀνακαλέσωσιν αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν καὶ ἐπιβίβλωσι σιγὴν εἰς τὸ τολμηρὸν καὶ αὐθάδες αὐ-

(1) Γροτίου Ἑλλήν. Ἱστορ. ἐκδ. γαλ. Τόμ. 7. σελ. 358.

(2) G. Perrot: Essai sur le droit public etc. de la Democratie des Athéniens etc. pag. 169.

(1) Ἀνδοκίδ. περὶ μυστηρ. 40.

του στόμα. Καί ταῦτα μὲν περὶ τῶν νομοφυλάκων.

Καί τοι δὲ ἐντεῦθεν δύνανται ἴσως ἐξαχθῆναι ὅτι παρ' Ἀθηναίους ἦσαν φύλακες τῶν νόμων ἐπιτετραμμένοι τῇ ἐπιτήρῃσιν τῶν πράξεων ἐκείνων τῶν πολιτῶν, ἐξ ὧν ἠπειλεῖτο δημόσιος κίνδυνος, δυσκόλως ὅμως ἀνευρίσκομεν ἐν τοῖς ἔργοις τῶν λειτουργῶν τούτων ἵχνη τῆς καθ' ἡμᾶς εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς. Ἐκτὸς τῆς ἐν μόνῃ τῇ ἐκκλησίᾳ περιωρισμένης λειτουργίας αὐτῶν καὶ τῆς ταχείας αὐτῶν καταπτώσεως, αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἀπαγορεύει ἡμῖν τοιαύτην σκέψιν, καθ' ὅσον ὑπὸ τὸ πολίτευμα ἐκείνο ἡ δημοσία ἀγωγὴ προσήκε παντὶ ἐπιτίμῳ πολίτῃ, ἐξασκοῦντι αὐτὴν ὡς μόριον, οὕτως εἰπεῖν, ἐλάχιστον τῆς ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας μετοχῆς αὐτοῦ ἐνῷ ὁ θεσμὸς τῆς εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς, πρόσκειται ἰδίως τῇ φύσει τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν πολιτευμάτων, καὶ περ γέννημα ὦν τῆς μοναρχίας· Ἔστι δὲ κυρίως ἀνάπτυξις κανόνος, ἀγνώστου ἔτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ὅτι τὰ συμφέροντα τῶν συνιστάντων τὴν κοινωνίαν μελῶν δέον ὅπως ἐκπροσωπῶνται ἐν τῷ συστήματι τῆς πολιτικῆς ὀργανώσεως. Ἡ δὲ ἐπὶ τῆς καταδιώξεως ἀνάμιξις τοῦ ἀρχοντος, ἧς ἵχνη τινὰ εἶδομεν σωζόμενα ἐν τῇ Ἀττικῇ νομοθεσίᾳ, φαίνεται χωροῦσα προκειμένης καταδιώξεως προσώπων μενόντων ἀτιμωρητῶν, ὡς ἐλλείποντος παντελῶς τοῦ παραδῶσαντος τῷ δικαστῇ τοὺς ἀδικούντας, ἢ ὀλιγορούτων τῶν συγγενῶν τοῦ παθόντος ἐκείνων, οἷς ἡ πολιτεία εἶχεν ἀναθέσει τὴν προστασίαν ὀρισμένων προσώπων καὶ οἷτινες εἶχον καθῆκον ἅμα καὶ δικαίωμα ὅπως ἐνασχῆσαι τὴν καταδιώξιν. Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα ὁ τοῦ τοῦς φόνους δικάζοντος δικαστηρίου προεδρεύων ἄρχων εἶχεν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ δικαίωμα νὰ παραδίδῃ ἐξ ἐπαγγέλματος τοὺς ἐνόχους τοῖς δικασταῖς, τοῦθ' ὕπερ συνέβαινε καὶ ἐπὶ πολιτικῶν δικῶν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ, ΣΑΡΡΟΣ.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΕΝ ΤΑΙΣ ΕΠΑΡΧΙΑΙΣ ΤΗΣ ΘΘ. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ.

(Ἀνεγνωσθῆ ἐν τῇ ἐπιτελείῳ ἑορτῇ τοῦ Συλλόγου τῆ 13 Μαΐου 1873).

Φιλόμουσος ὁμήγουρις,

Καὶ πάντοτε μὲν, ἀλλὰ μάλιστα σήμερον δέομαι τῆς ὑμετέρας ὑπομονῆς καὶ ἐπιεικείας, ἐπειδὴ ἀντὶ λόγων πανηγυρικῶν, ἀντὶ τερπνῶν καὶ ψυχχαγωγικῶν μελετημάτων καταλλήλων τῇ ἡμέρᾳ καὶ τῷ περιβάλλῳ τούτῳ, σύνοφρος καὶ κεκυρῆα ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, παρίσταται δι' ἑμοῦ τοῦ ἐλαχίστου αὐτῆς μέλους, οὐχὶ ἵνα δρέψῃ τοὺς καρπούς τῶν ἀγῶνων αὐτῆς, οὐχὶ ἵνα προκαλέσῃ τοὺς ὑμετέρους ἐπαίνοους καὶ στεφάνους, ἀλλ' ἵνα καταστήτῃ καὶ ὑμᾶς συγκοινωνοὺς τῆς ψυχικῆς ἀγωνίας καὶ πάλης ἣν ὑπέστη, βλέπουσα ἔνθεν μὲν τὸ ἐλεεινὸν τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς καταστάσεως τῶν ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ ὁμογενῶν ἡμῶν, τὰς ἀνενδότους προσπθειάς, τὰς πανταχόθεν ἐπικλήσεις αὐτῶν, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ταύταις, ζητούντων ἀρωγὴν πρὸς βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν τέκνων τῶν, ἐκεῖθεν δὲ καταμετροῦσα καὶ ἄπαξ καὶ πολλάκις τὰ μέσα ὅσα ἡ γενναῖότης τῶν πλουσίων ἡμῶν ἀφιέρωσε πρὸς τὸν σκοπὸν τούτου, καὶ μὴ εὐρίσκουσα αὐτὰ ἐπαρκῆ, παρίσταται, λέγω, ἡ ἐπιτροπὴ δύσθυμος καὶ κατηρῆς ἵνα καταστήσῃ ὑμᾶς συγκοινωνοὺς καὶ μάρτυρας αὐτόπτας τῶν ἀναγκῶν, ὅσας μαστίζουσι τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἀποκαλύπτουσα καὶ δεικνύουσα ὑμῖν, γυμνάς καὶ αἰμοσταλάκτους τὰς πληγὰς ὅσας ἔλαθε καὶ φέρει πᾶσιν ὁ ἠθικὸς ἐκείνος γίγας, ὁ φωτίσας τὴν ἀνθρωπότητα.

Ναί, κύριαι, ἀφοῦ ἡ ἑλληνικὴ παιδεία καὶ ἡ πολιτιστικὴ αὐτῆς δύναμις, ἦν ἑλληνισμὸν καλοῦμεν, περιελοῦσα τὴν ὑψηλίον ἐξεπολίτισσε καὶ ἐζωογόνησε τῶν ἐθνῶν τὰ βράβρακα,

ἔμελλε νὰ σβέσθῃ ἐν αὐτῇ τῇ ἐστίᾳ αὐτῆς, ἀφοῦ ὁ γίγας οὗτος τοῦ πολιτισμοῦ κατακτῆσας τὸν κόσμον ἠθικῶς ἔσωσε τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἐξημέρωσε τοὺς λαοὺς, ἔμελλε νὰ πέσῃ τραυματικῆς οἰκτρῶς τῶν περιστάσεων ἐν αὐτῷ τῷ ἐδάφει τῆς γεννησῆός του, ἐν αὐτοῖς τοῖς βασιλείαις αὐτοῦ! καὶ νὰ ἰδῶσιν αἱ γενεαὶ τὴν κληρονομίαν του διασκορπισθεῖσαν, τὴν αἰγλήν καὶ τὸ σθένος ἐξαρνησθέντα καὶ τὸ πνεῦμα . . τὸ ζωογονοῦν καὶ ἀποθεοῦν τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον πνεῦμα, ἀποτὰν μακρὰν εἰς ἔθνη καὶ λαοὺς ἄλλοιτρούς, οἵτινες ἐπωφελήθησαν μὲν ἐκ τῆς κληρονομίας, ἀλλ' οὐχ ἤτον ἐλησμόνησαν, ἢ καὶ περιεφρόνησαν τὸν πεπονηκότα κληροδότῃν!

Ἡμεῖς δὲ, ἀπόκληροι καὶ ἀπωρρατισμένοι, οἰκτρὰν μερίδα ἐλάβομεν, ψιλὸν τοῦ γίγαντος τὸ ὄνομα, ἄνευ σαρκῶς, ἄνευ ζωῆς, ἄνευ πνεύματος, περιυβριζόμενον ἕως χθθς, ὑποπτευόμενον, λοιδορούμενον . . . Εἰς αὐτὸ ἐκλήθημεν ὕπως δθώσωμεν σάρκα, ὅπως ἐπαναφέρωμεν τὴν ζωὴν, τὴν βίωμην, τὴν εὐκλειαν τὴν ἀρχαίαν, δι' ἧς ἐπολίτισε λαοὺς, ἐκράτυνε πολιτείας καὶ ἐκλείεσαν ἔθνη.

Ἡ ἡμετέρα λοιπὸν ἀποστολὴ ἐστὶν ὅλωσ ἠθικῆ, καὶ τὸν ἠθικὸν τοῦτον γίγαντα ζητοῦμεν ν' ἀναστήσωμεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι, ἵνα φωτίσῃ καὶ ὀδηγήσῃ καὶ πάλιν αὐτὴν, ὡς ἐφώτισε καὶ ἐπολίτισε τοὺς ἄλλους λαοὺς, ὅσοι κατενόησαν καὶ παρέλαθον τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ. Τὴν σοφίαν, λέγω, καὶ τὴν ἠθικὴν, καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν τῶν ἡμετέρων προγόνων ποθοῦντες; καὶ ἐπιδιώκοντες, ὡς μόνην ἀσφαλῆ πηγὴν τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος; θρεψόμενοι ἀκριβῶς νὰ γινώσκωμεν ἐρευνοῦντες καὶ μνησθάνοντες, ὅποια αἱ ἀνάγκαι, ὅποια ἡ κατὰστασις, ὅποια τὰ τραχύματα τοῦ νεκροφανοῦς τούτου γίγαντος, οὗ τὰ εὐρέα ἀλλ' ἀπονεκρωμένα μέλη καλλόπτοισι σύμπαντα τὸν καθ' ἡμᾶς ὀρίζοντα, καὶ ἀναλόγως τῶν μέσων ἡμῶν νὰ ἐπιφέρωμεν τὴν ἄνθρωπὸν ἐν καταλληλοτέρᾳ ἀφωγῇ καὶ βοήθειαν. Τοῦτο ὑπαγορεύει ἡμῖν τὸ ἱερὸν κληθῆναι τῆς τοῦ πλησίον ἀγάπης, τοῦτο ἀπατεῖ τὸ ἀληθές συμφέρον τοῦ ἡμετέρου μέλλοντος, ἐρειδόμενον ἐπὶ τῆς ἠθικῆς ὑπεροχῆς, τοῦτο ἐπιβάλλει ὁ κωνομισθὸς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Ἐπιλαμβανόμεθα δὲ τοῦ ἔργου τούτου τῆς ἐρένης ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς Μικρασίας, τῆς τοῦ πάλαι εὐδαίμονος καὶ καλλιγόνου ταύτης χώρας.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, πέντε μῶνας ἐκθέσεις

μετὰ αἰτήσεως βοηθείας, ἔλαβεν ὁ ἡμέτερος Συλλογὸς ἐκ τῆς Μικρασίας: ἐξ Ἡλιουπόλεως, Πισσιδαίας, Τραπεζοῦντος, Οἰνῆς, Λαοδικείας, ἐνῶ τὸ παρελθὸν ἔτος, ὡς ἠκούσατε ἀπὸ στόματός τοῦ γλαφυροῦ εἰσρηχτοῦ κ. Ἀριστοκλέους, ἦσαν πολὺ πλείονες.

Πῶς ἄρα γε τοῦτο; μὴ ἐντὸς ἐνὸς ἔτους ἐβελτιώθῃ τοσοῦτον ἡ κατάστασις τῶν Μικρασιανῶν, ὥστε οὐδεμίαν ἔχρουσι πλέον ἀνάγκην βοηθείας; Μὴ κατέλαβεν αὐτοὺς ὀλιγογρία περὶ τῆς ἀνατροπῆς καὶ βελτιώσεως τῶν τέκνων των; Μὴ ἀπηθόδησαν παλαιότερος ἐπὶ αἰῶνας ἤδη κατὰ τῆς σκληρᾶς αὐτῶν τύχης καὶ ἀπλητίσθησαν; Οὐδαμῶς, κύριοι, οὐδὲ τῆς τύχης ἀλλαγὴν, οὐδὲ βρῆθαιμιν, οὐδ' ἀεल्पίσαν τὸ παρχίαν ἐπαθεῖν οἱ ὑπερπόντιοι ἐκεῖνοι ἡμέτεροι ὁμογενεῖς! ἀλλ' ἡ σιωπὴ των αὐτῶν, κατὰ τὸ πολυτάραχον τοῦτο ἔτος, ἐπιμαρτυρεῖ ἔτι μᾶλλον τὴν εὐγένειαν τῆς καταγωγῆς αὐτῶν ἢ ἐπιφύλαξις των αὐτῆ ἐπικυροῖ ἔτι μᾶλλον ὅτι γνήσιοι εἰσὶν ἀπόγονοι ἐκείνων, οἵτινες ἐν καιρῷ γενικῆς τιнос συμφορᾶς ἐθυσίαζον τὸ ἴδιον συμφέρον ὑπὲρ τῆς διασώσεως τοῦ ὅλου.

Ἐμαθον, κύριοι, οἱ τῆς Μικρασίας ἀδελφοὶ ἡμῶν τῆς μητρῆς Ἐκκλησίας τὰς δυσχερείας καὶ πικρίας, εἶδον τὴν οἰκτρὰν πάλην, ἧτις διέσχισεν δύο ὁμοδόξους λαοὺς, κατενόησαν ὅτι μεγαλειτέρα ἀνάγκη ἐνουπάρχει ἐν ταῖς εὐρωπαϊκῆς ἐπαρχίαις τῆς αὐτοκρατορίας μᾶλλον ἢ ἀλλαχοῦ, καὶ εἰσώπησαν σιωπῆν αὐταπαρητίσσεως, ἀφέντες κατὰ μέρος τὸ ἰδιαιτερον συμφέρον, καὶ διδόντες οὕτω καιρὸν τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ ἵνα ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ μᾶλλον ἐκεῖ, ἐνθα αἱ ἐλλείψεις προφανέστεραι καὶ καταστρεπτικώτεραι. Ναι, κύριοι, οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐκεῖνοι ἐγκαρτεροῦσιν ἐν ταῖς στερεῖταις αὐτῶν, καὶ οἰοεὶ ἀναξήρηθῆντες ὅπισθεν τῶν ἀκρωρειῶν τοῦ Βοσπόρου θεωροῦσιν ἐκεῖθεν μὲ πᾶλλουσαν τὴν καρδίαν τὰ παρ' ἡμῖν διαδραματιζόμενα, εὐχόμενοι ἐκ μυθίων τὸν ὀριζόμεν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ἐν ταῖς χώραις ταύταις, ἐν αἷς ἔλαθον γένεσιν καὶ ἔλαμψαν ἄλλοτε, καὶ θεωροῦσιν ἡμᾶς προκύπτοντες ἐκεῖθεν, καὶ ἀναμένουσιν ἀφ' ἡμῶν τὸν ἠθικὸν αὐτῶν ἄρτον, ἧτοι τὴν προγονικὴν παιδείαν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν.

Ἡ ἐπισκοπὴ Ἡλιουπόλεως καὶ Θουατείρων, ἐκεῖθεν τῆς Σμύρνης νοτιοδυτικῶς κειμένη, πύτχησεν, εὐτυχίαν δυστυχῶς οὐ συνήθη παρ' ἡμῖν, νὰ ἔγῃ πνευματικὸν ἀρχηγὸν ἄνδρα, οὐ μόνον παιδείας κάτοχον, ἀλλὰ καὶ ἐνάδρατον, καὶ τὰ ἐαυτοῦ καθήκοντα ἀκριβῶς γινώσκον-

τα, και τὴν ἐντολὴν ἃν ἔλαβεν ἀξίως ἐκπληροῦντα.

Ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη διαιρεῖται εἰς τρεῖς τμήματα: τὸ τῆς Λυδίας, τῆς Ἰωνίας, καὶ τῆς Καρίας, οἱ δ' ὀρθόδοξοι κάτοικοι αὐτῆς συμποσούνται εἰς 2700 οἰκογενεάς.

Ἐν τῇ κυριωτέρῃ πόλει τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης τῷ Ἀδινίῳ (Τράλλεις), ὑπάρχουσι τρεῖς σχολαί: Ἑλληνικὴ, ἀλληλοδιδασκτικὴ καὶ παρθεναγωγεῖον, καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον φοιτῶσι 22 μαθηταί, εἰς δὲ τὸ δεύτερον 280, καὶ εἰς τὸ τρίτον 260 κοράσια.

Τὴν διατήρησιν τῶν τῆς πόλεως ταύτης σχολῶν, καὶ τὴν διεύθυνσιν αὐτῶν ἀνέλαβεν ἀπὸ ἐνὸς ἡδῆ ἔτους ὁ πρὸ τιῶν ἐτῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τούτου συσταθεὶς Σύλλογος, ἀριθμῶν 70 μέλη καὶ ἔχων κεφάλαιον 1100 λιρῶν.

Καὶ ὅμως ὁ Σύλλογος ἀπαντᾷ πολλὰς δυσχερείας πρὸς εὐδωσιν τοῦ ἱεροῦ τούτου ἔργου, διότι τὰ πάντα ἐλλείπουσι, καὶ περὶ πάντων φροντιστέον: περὶ καταστημάτων, περὶ διδασκάλων, περὶ βιβλίων, περὶ βιβλιοθήκης κτλ. κτλ. μόνη δ' ἡ συντήρησις τῶν σχολῶν αὐτῶν ἔχουσι ἀπατεῖ δαπάνην ἐτησίαν 400 λιρῶν, ὥστε κίνδυνος ἐπίκειται μὴ ἀναγκασθῆ ὁ Σύλλογος νὰ βάλῃ χεῖρα καὶ ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τῶν 1100 λιρῶν.

Ἐν τῷ τῆς Λυδίας τμήματι, Καράσικλι ὑπὸ τῶν Τούρκων καλουμένῳ, ὑπάρχουσι χωρὶα στερομένα οὐ μόνον σχολεῖον, ἀλλὰ καὶ ναοὶ καὶ παντὸς σημείου πολιτισμοῦ, ὡς τὸ χωρίον Τρουμπαλί (ἔπου σήμερον ὑπάρχει ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Ἀδινίου), χάρις δὲ ταῖς προσπαθείαις τοῦ ἀρχιερέως, μόλις ἐπ' ἐσχάτων ἤρξατο οἰκοδομεῖσθαι.

Ἀξιοσημείωτος δ' ἐστὶν ἡ πρὸς τὴν παιδείαν ἔφεσις τῶν κατοίκων Βακινδριῶν, ὠρκαίας κωμοπόλεως, ἐν ἧ μετὰ τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸν καὶ σχολεῖον ἑλληνικὸν, εἰς 2 φοιτῶσιν 160 μαθηταί, ὑπάρχει καὶ παρθεναγωγεῖον, ἀνεγερθὲν κατὰ τὸ 1857, εἰς 6 φοιτῶσιν 80 κοράσια. Ἐν τῷ παρθεναγωγείῳ τούτῳ προνοεῖ τοῦ φιλομούσου ἀρχιερέως, διδάσκει ἀμισθὶ ὁ ἱερομόναχος κ. Συμεὸν Σκόριος, ἀνὴρ ζηλωτῆς καὶ ἀληθῆς τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης.

Τίνες δ' αἱ πηγαὶ ἐξ ὧν πορίζονται τὰ ἱδρύματα ταῦτα τὰς ἐκῆτων δαπάνας; Ὀλίγα τινὲς συνδρομαὶ φιλομούσων θεωροῦμεν τακτικὰ καὶ ἀναβαίνουσαι ἕως 8000 γρ. κατ' ἔτος· οἱ δῖσκοι τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰ δάνεια, οὗτοι οἱ πόροι, πόροι ἄλλως γνωστοὶ τοῦ πᾶσιν, ὡς μόνου ταχθέντες ἡμῖν ὑπὸ Κυρίου.

Ἀξιοσημείωτος ὡσαύτως ἐστὶν ἑτέρα κωμοπολις, τὸ Ἀνδεμήσιον, ἐν ἧ ὅμως οὐχ εὐρῆται ἐμὴ ἐν σχολεῖον ἀλληλοδιδασκτικὸν, εἰς 6 φοιτῶσιν 152 μαθηταί, τῶν κατοίκων εἰς ἐσχάτην πενίαν διακειμένων ἕνεκα περιπετειῶν ἐμπορικῶν τε καὶ ἄλλων.

Βασιονατολικῶς τοῦ Ἀνδεμησίου, κεῖται ἑτέρα κωμὴ Πυργὶ καλουμένη, ἐν ἧ ἐξήκοντα μόναι οἰκογενεαὶ ὑπάρχουσι χριστιανικαί, σύμπασαι τὴν τουρκικὴν ὁμιλοῦσαι. Μόλις κατὰ τὸ 1865 συνέστη σχολεῖον, ἄνευ κανονισμοῦ, ἄνευ βιβλίων καὶ ἄνευ πόρων, πλὴν τοῦ τῆς ἐκκλησίας δίσκου. Εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο, φοιτῶσιν 28 μαθηταί, ἐξ ὧν εἰς διακρίνεται ἐπὶ ἐξόχῳ εὐφυῆ, ἀλλ' ἔσονται, ὡς συνήθως συμβαίνει, καὶ ὁ ἀπορρώτος.

Ἐκεῖ πρὸς μεσημβρίαν τρεῖς ὥρας μακρὰν, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Μεσογίδος ἀπαντᾶται ὑπὸ τοῦ ἐρημοπλάνου ὁδοιπόρου ἕτερον χωρίον φέρον 90 οἰκογενεάς χριστιανικὰς Λύγδα καλούμενον ἐξήκοντα παιδιὰ συναγελαζόμενα ἐν τινι οἰκίῳ, προσπαθοῦσι νὰ ἐκμάθωσι τὴν ἑλληνικὴν γραφὴν ἵνα διὰ τῶν προγονικῶν τούτων χαρακτῆρων ἐνδύωσι καὶ ἐκθέτωσι τὰ δυστυχεῖ τὴν ἑτερογενῆ καὶ ἀλλόφωνον αὐτῶν γλώσσαν.

Ἐντεῦθεν δὲ, κατὰ τοὺς πρόποδας ὡσαύτως τῆς Μεσογίδος, 350 οἰκογενεαὶ χριστιανικαὶ κατοικοῦσι τὴν πόλιν Τέρων ἢ Θόβρα καλουμένην. Ἐπὶ τὴν θυρῶν τῆς Θύρας ταύτης οἰοῦν καθήμενος ὁ εὐαίσθητος ἱεράρχης Διονύσιος φάνεται ἐκφωνῶν τὸ τοῦ Ἱερεμίου: «Τίς δώσει τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὴν δακρύων; καὶ κλάυσομαι τὸν λαόν μου τούτον ἡμέρας καὶ νυκτός;» Καὶ δικαίως, διότι φαίνεται ὅτι διὰ τῆς Θύρας αὐτῆς εἰσελθοῦσα ἡ διχόνοια διέσθαιρε τὰ πάντα! Εἶχον σχολεῖον ἑλληνικὸν, εἶχον ἀλληλοδιδασκτικὸν, εἶχον παρθεναγωγεῖον. ἀλλ' ἡ φιλοπρωτία καὶ αἱ περὶ διδασκάλων ἐριδες αὐτῶν διέλυσαν καὶ κατέστρεψαν τὰ πάντα! Μάττην ὁ ἀληθὴς ποιμὴν τῆς τοῦ Χριστοῦ μάνδρας Διονύσιος ἐνουθετεῖ αὐτοὺς, μάττην ἐπὶ μῆνα δλόκληρον ἐλθὼν διέμεινε παρ' αὐτοῖς, μάττην ἀπέστειλεν ἐπὶ τούτῳ τὴν πρωτοσύγκλητον του, αὐτοὶ οὐδαμῶς ἠδουλήθησαν συνειναι!

(Ἐπιστολὴ ἀρτίως ληφθεῖσα τοῦ ἁγίου Ἡλιοπόλεως καὶ φέρουσα ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῖς γράμμασι τοῦ ἀρχιερέως «καλὰς οἰωνῶς», ἀναγγέλλει, ὅτι τέλος πάντων συνετισηθέντες ζητοῦσιν ἑλληνοδιδασκαλον, δι' ἃν καὶ ἀποτείνονται πρὸς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον κτλ.)

Ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι τῆς Ἰωνίας Σαρ-

κάν (Μελετ.) άπαντάται, άνωθεν τῆς παλαιᾶς Ἐφέσου, τῆς τῶ πάλαι ἐπιφανεστάτης ἐκείνης πόλεως, νῦν δὲ κατερρωμωμένης, ἡ κώμῃ Κυρικτῆ καλουμένη, ἐν ἧ 500 περίπου οἰκογένεια: ὀρθοδόξων οἰκοῦσιν. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, ὧν οἱ χαρακτηρῆς φέρουσιν ἔτι τὸν ἑλληνικώτατον τύπον, δὲν λαλοῦσιν ἐμὴ τὴν τουρκικὴν, καί τοι οὐδεὶς Ὀθωμανός, ἢ ἄλλου θρησκευματος, συγκατοικεῖ μετ' αὐτῶν. Φίλεργοι καὶ δραστήριοι, κατάρθρωσαν διὰ τῶν προτροπῶν τοῦ ἀρχιερέως, δὲ ἀνεγείρωσι σχολεῖον ἀλληλοδιδασκτικόν, εἰς ὃ φοιτῶσιν 130 περίπου μαθηταί. Ἐν τῷ σχολεῖῳ τούτῳ, ἐν ᾧ καὶ τινὰ ἑλληνικὰ μαθήματα παραδίδονται, ἀπηγόρευται ὅλως ἡ τῆς τουρκικῆς γλώσσας χρῆσις· φαντασθῆτω δ' ἕκαστος ὅποια σύγγρασι, ὅποια βαβυλωνιακά παρηνόησις συμβαίνεισι! Τὸ σχολεῖον οὗτο, ὡς καὶ τ' ἄλλα, ἔχει ἀνάγκη ἀπόλυτον βιβλίῳν διδασκτικῶν.

Ἐντεῦθεν, εἰς ἀπόστασιν τριῶν ὥρῶν, κείτται, νεκρὰ σήμερον καὶ πανέρημος, ἡ ἄλλοτε ζῶσα καὶ ἀκμάζουσα παρὰ Μικιάνδρον Μαγνησία, ἐν ἧ ἀπέβιωσεν, ἀρεῖς τὴν γῆν ταύτην τῶν ἀθλοιστήτων, ὁ μέγας τῆς Ἑλλάδος πολίτης, ὁ περικλεῆς ἐξόριστος, ὁ σώσας κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς Ἀσιανῆς βραβάρητος. Ἐν τῇ γῶρᾳ ταύτῃ τοῦ σήμερον καὶ τῆς εὐχῶν, μόλις ἀπαντῶνται σήμερον χωρὶα τινὰ ξθλια, ἔτι ἀθλιεστέρων κατοίκων ἐνδιατιήματα, ὡς τὸ Μουραλί λεγόμενον, ἔχον κατοίκους εἰς 70 οἰκογενείας συμποσομένους, καὶ διατηρούτας σχολεῖον ἀλληλοδιδασκτικόν, εἰς ὃ φοιτῶσι 30 μαθηταί, γεωργῶν τέκνα, ἅπερ οἱ γονεῖς ἀναγκάζονται ἔνεκα τῆς πενίας τῶν ν' ἀποσύρωσι τῆς σχολῆς κατὰ πάσαν συγκομιδὴν τῶν σόκων. Ὁμοίως τὰ χωρία Βουγιουκλή (κτῆμα τοῦ μακαρίτου Σπ. Βαλτατζῆ) οὐ οἱ κάτοικοι, 30 περίπου οἰκογένεια, διατηροῦσι σχολεῖον ἐπὶ μισθῷ ἐτησίῳ τοῦ διδασκάλου 1800 γροσίῳν τὸ Κουτσαρλί ὁμοίως ἐπὶ μισθῷ 2,000 γροσίῳν, ὡς καὶ τὸ Καραθουάρ, Κιόσι καὶ Ἀκτσέ. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ, κείτται καὶ ἡ ὠραία καὶ ἐμπορικὴ κωμόπολις Νιζλί, ἧς οἱ κάτοικοι διακρίνονται, δυστυχῶς καὶ κατ' ἐξείρεσιν, ἐπὶ ἀμαθείᾳ καὶ ἀφιλομοσίᾳ. Χάρις καὶ πάλιν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἀκαμάτῳ ἄγιῳ Ἠλιουπόλεως, ἀλληλοδιδασκτικόν σχολεῖον κατηρτίθη ἐπὶ τὸ τελειότερον, διδασκομένων ἐν αὐτῷ 170 μαθητῶν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων τὸ δ' ἑλληνικὸν ἔνεκα τῆς διγγοῖας τῶν κατοίκων μένει ἀτελεσφόρητον. Ἐν τῷ τρίτῳ τμήματι τῆς Καρίας (Ἰτιδέ-

νελλι), ὡς καὶ ἐν τοῖς δύο πρώτοις, κατὰ τὰς θέσεις καθ' ἧς πόλεις ἄλλοτε περιφανεῖς καὶ λαμπραὶ ἦσαν, σήμερον πολίχνια τινὰ, ἡ ἐλεινὰ χωρὶα ἀπαντῶνται, ὧν οἱ κάτοικοι, ἐλεινοὶ καὶ πειναλέοι, μόλις δύνανται νὰ διατηρῶσι καὶν πενιχρόν, οὐ ὁ ἱερεὺς διδάσκει ἀπλῶς τὴν δι' ἑλληνικῶν γραμμάτων γραφὴν εἰς τὰ πάσης μαθησεως καὶ παντὸς ἀνθρωπισμοῦ ἀπεστερημένα ἐκεῖνα παιδιὰ!

Παρατρέχοντες τᾶλλα, οὐδὲ μάντην ζητοῦντες τὴν Ἀντιόχειαν πρὸς Μικιάνδρῳ, ἡ τὴν Πυθόπολιν, ἡ τὴν Ἀφροδισιάδα ἐκείνην, ἡ τὴν πατριὰ τοῦ Βίκτου Πριήνην ἡ Κάδμην, καὶ τόσας ἄλλας πόλεις καὶ χώρας ἐστίας τοῦ ἑλληνισμοῦ, νεκρὰς σήμερον, καὶ ἐρειπίων σωθῶν, στῶμεν ἐπὶ μικρὸν ἐν τῇ Ἀλικαρνησσῷ, πατριδί Ἡροδότου καὶ Διονυσίου τῶν ἱστορικῶν, ταυῶν Βοδρούμι καλουμένη. Ἐν τῇ κωμοπόλει ταύτῃ ὑπῆρχε καὶ ὑπάρχει ἀξιόλογον ἀλληλοδιδασκτικόν σχολεῖον, εἰς ὃ φοιτῶσιν 125 μαθηταί, ἐκ μόλις 200 οἰκογενειῶν, ἐξ ὧν σύγκαίται ἡ κωμόπολις αὕτη. Ἰπθῆ δὲ, κατὰ τὸν παρελθόντα ὀκτώβριον, συνέστη καὶ ἑλληνικόν, εἰς ὃ φοιτῶσι 18 μαθηταί, παραδιδόμενοι τὸν Ξενοφῶντα καὶ τὸν Πλούταρχον ἡ σχολῆ αὕτη ἔχει μεγίστην ἀνάγκη διδασκτικῶν βιβλίῳν.

Τὰ αὐτὰ λέγομενα καὶ περὶ ἑτέρας κωμοπόλεως Μυλάσσα λεγομένης, ἧτις διατηρεῖ καὶ παρθεναγωγεῖον, τὸ ἡμισυ τῆς δαπάνης διδόντος τοῦ φιλογενοῦς κ. Μιχ. Τσακίρη.

Ἐν γένει (παρτηρεῖ ὁ φιλόμοσος ἄγιος Ἠλιουπόλεως) οἱ ἄνθρωποι τῶν μερῶν ἐκείνων αἰσθάνονται μὲν τὴν ἀνάγκη τῶν γραμμάτων, ἀλλ' ἔνεκα τῆς πενίας καὶ ἀθλιότητος αὐτῶν ἀναγκάζονται νὰ μένωσιν ἐν τῇ ἀμαθείᾳ, ἀρ' ἧς οὐδεὶς ὁ λυτρώσων εἰ μὴ Κύριος ὁ Θεός!

Μεταβαίνοντες μεσημβρινώτερον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πισιδείας.

Ἐκ τῶν διερχομένων, ἅπερ ὁ Πισιδείας κ. Κασίχιος ἀπέστειλεν ἡμῖν, ἐξάγεται ὅτι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐκείνῃ ὑπάρχουσι κέντρα ἐκπαίδευσως, διδδηλοῦντα μᾶλλον τὸ φιλόμοσον τῶν κατοίκων, ἂν καὶ ἀραιὰ, ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως, καὶ ὑποκειμένα εἰς δαπάνας ἀνωτέρως τῆς τῶν κατοίκων δυνάμει.

Ἐν Σπάρτῃ, ἐν ἧ οἰκοῦσιν 750 οἰκογένεια, ὑπάρχουσι σχολεῖα ἑλληνικόν, ἀλληλοδιδασκτικόν καὶ παρθεναγωγεῖον, ἐν οἷς φοιτῶσιν, ἐν μὲν τῷ ἑλληνικῷ, 40 περίπου μαθηταί, ἐν δὲ τῷ ἀλληλοδιδασκτικῷ 350 καὶ ἐν τῷ παρθεναγωγείῳ 200 κοράσια.

Τὰ σχολεῖα ταῦτα ἔχουσι χρεὼς 40,000

γροσίων, και παρουσιάζουσι ἔλλειμμα 40,000 γρ. κατ' ἔτος. Πρὸς δὲ στεροῦνται καὶ βιβλίων διδασκτικῶν οἱ δ' ἔφοροι παρακαλοῦσιν ἵνα ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἐξαποστείλῃ αὐτοῖς τοιαῦτα.

Ἐν Ἀτταλεῖα, σὺν τῷ ἑλληνικῷ, τῷ ἀλληλοδιδασκτικῷ καὶ τῷ παρθεναγωγείῳ, ὑπάρχουσι καὶ δύο νηπιακὰ πρὸ πολλῶν ἐτῶν συσταθέντα, ἀλλὰ δυστυχῶς κατὰ τὸ 1868 πυρκαϊῆς γενομένης ἀπετεφρώθησαν ἐξ αὐτῶν αἱ δύο σχολαί, ἡ ἑλληνικὴ καὶ τὸ παρθεναγωγεῖον. Καὶ ἀνεκαίψαναι μὲν οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι ταῦτας ἐξοδεύσαντες περὶ τὰς 70,000 γρ. ἀλλὰ περιήλθον ἐκ τούτου εἰς δυσχερῆ οἰκονομικὴν σήμερον θέσιν.

Μαθηταὶ δὲ φοιτῶσι εἰς μὲν τὴν ἑλληνικὴν 32, εἰς δὲ τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν 205, εἰς τὸ παρθεναγωγεῖον 95, ὑπὲρ τούς 250 δὲ εἰς τὰ νηπιακὰ τὸ ὕλον 582. Ἡ ἑλλειψίς τῶν διδασκτικῶν βιβλίων καὶ ἐνταυθὰ ἐστὶ λίαν ἐπαισθητὴ, ἐφ' ᾧ καὶ οἱ ἔφοροι δέονται τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἵνα ἐξαποστείλῃ αὐτοῖς τοιαῦτα.

Ἐτερον κέντρον ἐκπαιδευσεως παρουσιάζει ἡμῖν ἡ κομμόπολις Λειβισίον, κεμμένη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Λυκίᾳ παρὰ τὴν Μάκρην ἀπέναντι τῆς νήσου Ῥόδου. Τὴν κομμόπολιν ταύτην οἰκοῦσι 450 περίπου οἰκογένειαι ἑλληνικαί, διατηροῦσαι ἑλληνικὴν καὶ ἀλληλοδιδασκτικὴν σχολήν, ἐν αἷς διδάσκονται περὶ τοὺς 250 μαθητάς· συνέστησαν δὲ καὶ παρθεναγωγεῖον, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν νὰ διαλύσωσιν αὐτὸ μετὰ ἔν ἔτος, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπαρκέσωσιν ἕνεκα τῶν πολλῶν φθῶν.

Ἐν ταῖς σχολαῖς ταύταις ἐδίδαξε μετὰ τοῦ τοῦ ζήλου καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως ἐπὶ 20 ἔτη, ὁ ἀξιώτιμος ἑλληνοδιδάσκαλος κ. Μιχαὴλ Μουσαῖος, ὅστις καὶ ἐξἑκολουθεῖ διδάσκων, καὶ μαθητὰς ἀναδεικνύων διδασκάλους, ἐναντίον τῶν δυσαρκεσιῶν καὶ δυσχεριῶν ἃς ὑπέστη. Ὁ φιλογενὴς οὗτος διδάσκαλος ἐκλιπαρῶν τὸν Σύλλογον ἵνα σπεύσῃ πρὸς βοήθειαν τῶν πολλῶν ἀναγκῶν τῶν σχολῶν τῆς κοινότητος Λειβισίου μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρει τὴν ἑλλειψὶν γυμναστηρίου. Εἶναι δὲ ὁ μόνος ὅστις κατενόησας τὴν ἀνάγκην ταύτην διὰ τὴν καλὴν τῶν τέκνων ἀνατροφήν λόγον ποιεῖται περὶ αὐτῆς.

Ἐν ἐτέρῳ διαγράμματι ὑποσημειουμένῳ ἐν Πόρῳ, κομμόπολις κατοικουμένη ὑπὸ 360 οἰκογενειῶν, καταφθάνεται ἡ ἐλλείψις τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων κατὰστασις, οἵτινες στερούμενοι ποσίου ὕδατος, ἠναγκάσθησαν νὰ κλείσωσι τὰ σχολεῖα αὐτῶν, ἵνα ἐπαρκέσωσιν εἰς τὴν δαπάνην τῆς διοχετεύσεως αὐτοῦ ὑπερῶσαν τὰς

20000, γρ. ἂν τὰ δύο τρίτα χρεωστοῦνται ἤδη καὶ πληρῶνται τόκον $12\frac{0}{10}$ τὰ δὲ ποτιζόμενα τέκνα τῶν δέον νὰ μένωσι διψῶντα τοῦ ὕδατος τοῦ πνευματικῆς.

Ἐν τῷ φακέλλῳ Πισσιδεῖας ἀπντωνται ὁμοσάτους δύο διαγράμματα τῶν νήσων Καστελλοριζίου καὶ Ἀγίου Ἀναργύρων, ἀνηκουσῶν ἀμφοτέρων τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ. Ἐν τῇ πρώτῃ τῶν νήσων τούτων μόλις πρὸ δύο ἐτῶν συνέστη σχολεῖον ἑλληνικόν, εἰς θ φοιτῶσι 40—50 μαθηταί, καὶ ἀλληλοδιδασκτικὸν περιέχον ὑπὲρ τὰ 300 παιδία.

Οἱ δυστυχεῖς τῆς δευτέρας νήσου κάτοικοι, καταστραφέντες τέλεον ὑπὸ τῆς πυρκαϊῆς, καίτοι μὴ ἔχοντες ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνας, κατάρθωσαν, ἀπύτους πόνους καταβαλόντες, νὰ ἀνοικοδομήσωσι τὴν ἀποτεφρωθεῖσαν σχολήν των, ὑπὲρ ἧς καὶ μόνως τείνουσι χεῖρας ἰκέτιδας πρὸς τε τὸν Σύλλογον καὶ πρὸς πάντα ὁμογενῆ.

Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ ἐκπαιδεύονται 70 παῖδες ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἐξ 100 οἰκογενειῶν κατοικουσῶν τὴν νήσον· ἡ δὲ ἐκπαίδευσις ἄτακτος καὶ ἀκανόνιστος ὡς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς σχολαῖς, διὰ τὸ μὴ εἶναι τὸν ἐπιβλέποντα καὶ πόνῳ ψυχῆς φροντίζοντα.

Βαθῆς λυπούμεθα μὴ δυνάμενοι νὰ εἰπομεν καὶ περὶ τοῦ μητροπολίτου τούτου ὅτι εἶπομεν περὶ τοῦ ἀγίου Ἡλιουπόλεως, προμαχοῦντος ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῶν φώτων! δάκτυλος δὲ σιγῆς δισταυρῶν τὰ ἡμέτερα χεῖλη, ἐτέρας ἐπαρχίας εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον δεικνύει ἡμῖν, ἵνα πρὸς ἐκείνας στρέψωμεν τὴν προσοχήν: τὴν πρὸς τὸν Πολεμιοικῶν Πόντον Οἰνὸν καὶ τὴν Τραπεζοῦντα.

Ἡ πόλις Οἰνὸν κατοικουμένη ὑπὸ 5,000 περίπου χριστιανῶν, διατηρεῖ τρεῖς σχολεῖα ἑλληνικόν, ἀλληλοδιδασκτικόν καὶ παρθεναγωγεῖον, πληρῶνουσα εἰς μόνους μισθοὺς τῶν διδασκάλων γρ. 46,000 κατ' ἔτος· 30 μαθηταὶ φοιτῶσι εἰς τὸ ἑλληνικόν, 170 εἰς τὸ ἀλληλοδιδασκτικόν καὶ 112 εἰς τὸ παρθεναγωγεῖον. Μεταξὺ τῶν ἐπιδιδόντων μαθητῶν, τῶν πάντων ἀπύρων, διακρίνεται καὶ εἰς εὖπορος!

Ἡ ἐφορὰ εὐρίσκειται ἤδη εἰς δυσχερῆ κατάστασιν οἰκονομικὴν, ἕνεκα τῆς τοῦ ἐμπορίου ἀδρανείας, καὶ τῆς πύσεως τῆς ναυπηγίας τῶν ἱσποφόρων πλοίων, ἐξ ὧν πολλὰ οἱ κάτοικοι ὠφελοῦντο. Πόποιθε δὲ καὶ αὐτὴ εἰς τὴν ἀρωγὴν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Ἡ κοινότης τῆς Τραπεζοῦντος, ἀποστέλλουσα ἡμῖν τὴν ἀγγελίαν καὶ τὸ πρόγραμμα ἐ-

ρατικῆς Σχολῆς συσταθείσης κατ' ἀρχαίαν ἀπό τῆς ἅ του παρελθόντος κατοικήτου, ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ ἐρυσθώμεν, ἐρύσθωκα ἄλλως εὐχριστήσεως ἀλλ' ἐνταύτῳ (δότε εἰπεῖν) καὶ ἐντροπῆς. Ἐπειδὴ, εἰ καὶ πρὸ πολλοῦ κατενοήσαμεν τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ταύτῃ συστάσεως οὐ μόνον ἱερατικῆς σχολῆς, σκοπὸν τιθεμένων τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ μόρφωσιν τοῦ ὑποδεστέρου κλήρου. ἀλλὰ καὶ ἱερατικοῦ Συλλόγου, φροντίζοντος ἰδίως περὶ τῆς βελτιώσεως τοῦ κατωτέρου αὐτοῦ κλήρου ὅστις ἐστὶν ὁ ἄμεσος διηγός καὶ μορφωτὴς τοῦ λαοῦ, εἰ, λέγω, καὶ περὶ τούτων πολλὰ καὶ πολλὰ ἐλαλήσαμεν, οὐδὲν ὅμως ἐπράξαμεν. Προκαταλαβόντες δ' ἡμᾶς οἱ ἡμέτεροι ἀδελφοὶ Τραπεζούντιοι παρίστανται Ἀβραάμιοι καὶ εὐπρόσωποι, ὡς τῶν ἀγωνιστῶν οἱ ἀριστεύσαντες, αἰτοῦντες τὴν θέουσαν ἐνθάρρουνσιν καὶ τὸν πρόβουτον αὐτοῖς στέφανον.

Ἐτερος ἱεράρχης, ἀληθῆς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ πατὴρ φιλόσοργος, ὁ μητροπολίτης Λαοδικεῖας, ἐν ἰδίᾳ αὐτοῦ ἐπιστολῇ, διεκτραγωδεῖ τὴν δεινὴν κατάστασιν εἰς ἣν ἐβρίσκει τὴν ἐπαρχίαν του ὁ οἰσμός, ὁ ἐννεὰ ἐκκλησίας καὶ πλείστας οἰκίας κατερειπώσας ἢ Λαοδικεῖα δὲν εἶναι πλέον τὸ «μεγαχλεῖς πολίθειρον», ὡς κέλευσε Ζεὺς ὑψιβερέτης», ἀλλὰ σωρὸς ἐρείπιων καὶ συντριμμάτων, ἐντοῖς δ' αὐτῶν, τὴν σχολὴν ζητεῖ νὰ διασωσῇ ὁ θεοσπῆς ἱεράρχης . . .

Εὐχαριστῶν δὲ τὸν ἡμέτερον Σύλλογον διὰ τὰς 20 λίρας ἃς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπέμψεν ἐκεῖ, δέσται ἵνα καὶ κατὰ τὸ ἐνεστὸς ἀπαξιώσῃ τῆς συνδρομῆς αὐτοῦ.

Τὰ αὐτὰ καὶ ἑτέρα ἐπιστολὴ τοῦ ἀξιολόγου διευθυντοῦ τῆς ἐν Λαοδικεῖαι ἑλληνικῆς σχολῆς κ. Θεμιστ. Ὁρφανίδου, ἀπ' Ἀθηνῶν γράφοντος πρὸς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἀναφέρει, συστάσας ἐπίσης τῷ Συλλόγῳ καὶ τὴν ἀρτισύστατον ἑλληνικὴν σχολὴν τῆς Ἀντιοχείας, ἧς ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις οὐ πάνυ καλῶς ἔχει.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν συντόμῳ τὰ ἐκ τῆς Μικρασίας ἐκτεθέντα ἡμῖν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Πρὶν δὲ μεταβῶμεν εἰς τὴν Ἑυρωπαϊκὴν Τουρκίαν, ἧτις τοσαῦτα παρέσχεν ἡμῖν πράγματα κατὰ τὸ λήξαν ἔτος, ἐνόμισε καλὸν ἢ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ ἵνα ποιήσῃ μείαν ἐπιστολῆς αὐῷ ἄγιῳ Ἐφέσου κῆρ Ἀγαθαγγέλου, δι' ἧς ἀναγγέλλει τῷ πρὸςδραφῆ τοῦ Συλλόγου τὴν σύστασιν ἐξ Συλλόγων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐκείνῃ, σκοπὸν καὶ κύριον μέλημα ἐχόντων τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἐν τοῖς λαοῖς ἐκείνοις

τοῖς ἐπὶ αἰῶνας ἦδη ἐν ἀμαθείᾳ διατελοῦσιν, ὡς καὶ τὴν ἀνέγερσιν τριῶν παρεναγωγείων ἐν Μαγνησίᾳ, Νυμφίῳ καὶ Ἀζαρίῳ κτλ κτλ. Ἡ ἐπιτροπὴ δημοσίᾳ ἀπονέμει τῷ θεοσπῆ ἱεράρχῃ ἄγιῳ Ἐφέσου τὸν δικαίον ἔπαινον, ὃς ὀφείλεται πᾶσι τοῖς τὰ ἔπαινετὰ πράττουσιν. Ἐκ τῆς Ἑυρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἐφ' ἧς ὀφείλομεν νὰ ἐπιστήσωμεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἡμέτερον προσοχὴν διὰ λόγους οὓς πάντες γινώσκουμεν, ἐστάλησαν τῷ Συλλόγῳ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο πλείσται αἰτήσεις, μετὰ καὶ ἄνευ ἐκθέσεως.

Ἡέραν τῆς Φιλιππουπόλεως, ἐν τῇ αὐτῇ εὐφρόρῳ πεδιᾷ μετὰ Αἰμου καὶ Ροδόπης κεῖται ἡ κομφοπὸλις Ἡζαρτζίκι (ἢ Τατάρ-Ἡζαρτζίκι) ἣν ἀφθῶνος ἀρδεύει ὁ ποταμὸς Ἐβρος. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τῆς βοήθειας τοῦ ὁ Συλλόγου ἀπέστειλαν αὐτοῖς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ἐβελτίωσαν τὴν κατάστασιν τοῦ σχολείου των παραλαβόντες ἱκανὸν διδάσκαλον τὸν κ. Σαϊτίδην. Δέονται δὲ ἵνα ἡ βοήθεια ἐξακολουθήσῃ καὶ κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος, καθ' ὃ οἱ διώκται τῆς ἑλληνικῆς παιδείας Ἰταμῶνται γενόμενοι, μυρία προβάλλουσι προσκόμματα εἰς τὰς προσπαθείας τῶν ὑπὲρ τῶν πατριῶν ἀγωνιζομένων.

Ἐκ Πρεσβύνης, ἐν ἧ σήμερον αἱ ἐκκλησίαι καὶ τὰ σχολεῖα χρῆσιμῶσιν ὡς στάδιον τῶν ἐλευσινῶν ἐθνολογικῶν διαπληκτικῶν, γράφει ὁ ἀξιώτιμος διδάσκαλος κ. Βιθυνός, ὃν ἐπεμψεν ἐντεθεν ὁ Σύλλογος, ὅτι μεγίστη γίνεται πρόοδος ἐν ἀμφοτέροις τοῖς σχολείοις, ἀλλ' ἰδίως τὰ κοράσια. λέγει, γράφοντα ἐπὶ χάρτου ἑλληνικῶ ὡς καὶ ἐπὶ ἀβακίων μετὰ θαυμαστῆς εὐγερίας. Εὐχεται δὲ τὰς αὐτὰς προόδους καὶ ἀλλαγῶ ὅπου τὰ ἑλληνικὰ γράμματα βανδαλικῶς καταδιώκονται.

Ἐκ τῆς κόμης Μουσταφᾶ πασσᾶ λεγομένης παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν γράφουσι ἡμῖν, ἐκτραγωδοῦντες μετὰ δικαίας ἀγανακτήσεως, τὰς καταδιώξεις ὅσας ὑπέστη ἡ ἐκεῖσε ἑλληνικὴ κοινότης ὑπὸ τῶν εὐσεβῆς ἔργον θεωρούντων τὸ καταστρέψαι πᾶν ὅ, τι ἑλληνικόν, ἐκλιπαροῦσι δὲ τὴν ἀρωγὴν τοῦ Συλλόγου ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς συσταθείσης ἀλληλοδιδασκτικῆς σχολῆς, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἀρχαίας αὐτῶν ἑλληνικῆς.

Ὁ Μαρωνεῖας κῆρ Ἀνθίμος, ἐκ Κιουμουρτζίνης γράφει, ἀποστέλλει ἡμῖν δύο διαγράμματα ἐξ ὧν ἐξάγεται, ὅτι καὶ ἐν Μαρωνεῖαι καὶ ἐν Κιουμουρτζίνῃ, ὑπάρχουσι σχολεῖα, ἑλληνικόν, ἀλληλοδιδασκτικόν καὶ παρεναγωγείον, ἐν οἷς διδάσκονται ἐν μὲν τῇ πρώτῃ πόλει 180 μα-

θηται, ἐξ ὧν 40 κοράσια· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ περίπτω 300, ἐξ ὧν τὰ 100 κοράσια.

Τὰ σχολεῖα ταῦτα, μὴ ἔχοντα ἰδίου πόρους, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα πατριωτῶν, πάντων καμπειπόρων, διατηρούμενα, μικροῦ δεῖν διελύοντο, ὡς ἐκ τῆς καταστροφῆς τῆς ἐπεληθούσης κατ' αὐτῶν ἐκ τοῦ μονοπωλίου τῶν καπνῶν ὁ δὲ κίνδυνος φαίνεται ἔτι ὑφιστάμενος. ἂν μὴ βοθηθεῖ τις προκαταλαβούσα ἀποσπῆσθαι αὐτὸν.

Λύπην βαθεῖαν ἐκφράζεται ὁ ἀγαθὸς οὗτος ποιμενάρχης ὅτι τὰ περίεξ χωρία καὶ ἰδίου τῶν Φερρῶν στερεοῦνται καὶ σχολεῖων τὰ διδασκάλων, ἐλλείψει τῶν ἀναγκαίων πόρων. Θερμῶς δὲ συνίστησι νέον, εὐφρέστατον, ἀλλὰ καὶ πενέστατον, Πηρασκειαῦν Στεργίου καλούμενον, ὃν γραμματοφάγον ἀποκαλεῖ, πρὸς ἀποστολὴν εἰς ἀνώτερα ἐκπαιδευτικὰ ἴνα χρησιμεύσῃ ἐν τῷ μέλλοντι ὡς διδάσκαλος.

Τὸ ἐν Αἴνῳ Ἀναγνωστήριον Εὐαγγελισμὸς δίδωσι ἡμῖν ἀξιολόγους πληροφορίας, οὐ μόνον περὶ τῶν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἐκπαιδευτικῶν καταστάσεων, συνισταμένων ἐκ σχολείου ἑλληνικοῦ, δύο ἀλληλοδιδασκτικῶν καὶ ἐνὸς παρθεναγωγείου, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν περίεξ, ἰδίως τοῦ τμήματος Φερρῶν, ὑπαγομένου ἐκκλησιαστικῶς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἁγίου Μαρωνεῖας.

Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς ἐπαρχίας Μαρωνεῖας, συνιστάμενον ἐξ 20 χωρίων (ὧν πολλὰ βουλγαρόφωνα) ἐστερεῖτο μέχρι πρὸ ὀλίγου παντὸς μέσου ἐκπαιδευτικοῦ. Οὔτε σχολεῖον, οὔτε διδασκαλὸς ἦσαν πράγματι γνωστὰ τῇ δυστυχεῖ ἐκείνῃ χωρῇ· τὰ ἄνηθα τῆς γῆς καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ, ἦσαν τὰ μόνα μέσα, ἦσαν τὸ μόνον ἀλφάβητον δι' οὗ τὰ τέκνα ἐμάνθανον τὸν ἐξω κόσμον!

Ἐναπέκειτο τῷ Ἀναγνωστηρίῳ Αἴνου νὰ συστήσῃ τὸ πρῶτον ἑλληνοδημοτικὸν σχολεῖον ἐκεῖσε, διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου σταλεῖσης βοηθείας 15 λιρῶν, καὶ τινων ἄλλων ἄλλοθεν βοηθημάτων· πρὸς δὲ, καὶ κατὰ τὰ περίχωρα τῆς Αἴνου ἑτέραν ἀλληλοδιδασκτικὴν σχολὴν, εἰς ἣν φοιτῶσι καὶ τὰ τοῦ ἐν Φερραῖς βουλγαρόφωνον χωρίου Βαλκίσιου παιδιὰ.

Ἡ δὲ πόλις τῆς Αἴνου, ἔχουσα κατοίκους μὲν περὶ τὰς 4.000, διατηρεῖ, ὡς ἔφθηνεν εἰπόντες, σχολὰς, εἰς 2; φοιτῶσι 274 παιδιὰ, ὧν τὰ 100 κοράσια. Αἱ δαπάναι τῆς συντηρήσεως συμποσοῦνται ἐκ γρ. 29.000· ὑπάρχει δὲ ἐν κληροδότῃμα ἐνὸς τῶν συμπολιτῶν τῶν τοῦ Φραγκίσκου Ἰδῶ, ἐκ βουδάλων 11.600 καταθεθειμένων ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ Τραπεζῇ

τῆς Ὀδησσοῦ, καὶ φέρον 6.400 γρόσια κατ' ἔτος, 2.500 ἐκ δικαιοματῶν γάμων, τὰ δὲ λοιπὰ ἐκ βοηθειῶν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ συνεισφορῶν τῶν πολιτῶν.

Ἐπαινος ἐφείλεται τοῖς μέλεσι τοῦ ἐν Αἴνω Ἀναγνωστηρίου τούτου, μετὰ ζήλου καὶ φιλομουσίας ἀγωνιζομένοις ὑπὲρ τῶν πατρίων, ἦτοι τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως, τοῦ μόνου ἀσχαλοῦ; ὀδηγοῦ εἰς τὸν πολιτισμὸν.

Ἐν τῇ κωμοπόλει Ἐάνθη, περὶ ἣν οὐκ ὀλίγα εὐρίσκοντα βουλγαρόφωνα χωρία, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων μὲν χρόνων διατηρεῖται ἑλληνικὴ σχολή, ἀπὸ δεκαετίας δὲ μόνις παρθεναγωγεῖον καὶ ἀλληλοδιδασκτικόν. Καὶ εἰς μὲν τὴν ἑλληνικὴν 35 φοιτῶσι μαθητικὰ σπουδάζοντες μέχρι ποιητῶν· εἰς δὲ τὸ παρθεναγωγεῖον 170 κοράσια, ὧν τὰ εἰς τὸ ἑλληνικὸν τμήμα μεταβαίνοντα ἀπὸ τοῦ ἀλληλοδιδασκτικοῦ σπουδάζουσι τοὺς ἑλλήνας συγγραφεῖς μετὰ πολλῆς τῆς προόδου, ὑπὸ τὴν ἀρίστην διευθύντην κ. Ἀναν Τσικούρη, καὶ τὴν βοηθὸν αὐτῆς κ. Ἀργυρῶ Καραγιάννη, ἀφορτέρας μαθητρίδας τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀρσακειῶν, εἰς 8 μεγίστας ὄφειλε χάριτας ἢ καθ' ἡμᾶς νεολαία τῶν κορασιῶν.

Αἱ δύο αὗται σχολαὶ οὐδὲν κληροδότῃμα ἠτύχησαν νὰ λάβωσι μέχρι τοῦδε διατηροῦνται δὲ διὰ τῆς ἐτησίας συνδρομῆς τῶν τεσσάρων ἐκκλησιῶν τῆς πόλεως, καὶ κυρίως ἐκ τῶν ἐκτάκτων συνεισφορῶν τῶν γενναίων αὐτῆς πολιτῶν, δι' ὧν οὐ μόνον τὰς δαπάνας τῶν εἰρημένων δύο σχολῶν ἀναπληροῦσιν, ἀλλὰ καὶ κτήματα δι' αὐτῶν ὑπὲρ τῶν σχολῶν ἠγόρασαν, καὶ δι' αὐτὰ οἰκοδόμημα εὐρύχωρον ἐν μέσῳ τῆς πλατείας τῆς πόλεως ἀνήγειραν, περικαλλῆς τῶν Μουσῶν ἐνδιάστημα.

Ἡ δὲ ἀλληλοδιδασκτικὴ σχολὴ διατηρεῖται καὶ ἐφορεῖται ὑπὸ τῶν εὐγενῶν κληρονόμων τοῦ ἀειμνήστου τῆς Ἐάνθης γόνου Μαζίνη, ὅστις καὶ συνέστησε τὴν σχολὴν ταύτην ἰδίως ἀναλώμασι.

Οὐδὲν οἱ γενναῖοι Ἐάνθιοι ζητοῦσι παρὰ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου διὰ τὴν διατήρησιν τῶν σχολῶν τῶν, ἀλλὰ βελθέως αἰσθάνονται τὴν ἑλευθέρωσιν τῆς βιβλιοθήκης, ὑπὲρ ἧς καὶ ὑψοῦσι φωνὴν αἰτήσεως εὐχόμενοι ὅπως εἰσκαουθῶσι.

Τὴν ἐκθεσιν τῶν Ἐανθίων παρομαρτοῦσι καὶ ἐξ διαγράμματα σχολείων τῶν περιχώρων, ὑπαγομένων ὑπὸ τὴν πνευματικὴν ποιμαντορίαν τοῦ μητροπολίτου Ἐάνθως, 1 Μεσορώπης, 2 Γικαίσιου, 3 Σάλης ἢ Σαξῆρι, 4 Βουλούστρας, 5 Καραγιάννη καὶ 6 Προδογῶνας. Ἐκ τῶν διαγραμμάτων ἐξάγεται ὅτι 400 περίπου παιδιὰ

ἀμφοτέρων τῶν φύλων ποιῶσιν εἰς τὰ βιβλίσματα σχολεῖα, τὸ πλεῖστον ἀλληλοδιδασκτικῶς, ἐν οἷς διδάσκονται καὶ τινα ἑλληνικά. Ἡ δὲ διατήρησις αὐτῶν παρέχει οὐκ ὀλίγας δυσχερείας, τῶν κατοίκων πενεστάτων ὄντων.

Ἐξ Ἀγγιᾶλον γράφοσιν οἱ ἔφοροι καὶ πρόκριτοι τῆς κοινότητος (ἐπιμετρονύκτος δι' ἰδίως ἐπιστολάς καὶ τοῦ ἀγίου Ἀγγιᾶλου κῦρ Βασιλείου) ὅτι ὡς νὰ μὴ ἤρκει ἡ πενία τῶν ἀνθρώπων ἐκεῖνων ὑπ' ἧς ἐπαπειλεῖται ἡ διάλυσις τῶν σχολείων τῶν ἑλληνικοῦ τε καὶ ἀλληλοδιδασκτικοῦ, ἐνέσκηψε καὶ ἡ ὀλεσθία φυλετικῆς ἔρις, ἥ τιν ἐν καταστροφῇ παντὸς ἀγχιθῶ ἐπιδικουσα, πρὸ παντὸς ἄλλου, τὰ σχολεῖα καὶ τὰς ἐκκλησίας ὑποβλέπει καὶ αὐτῶν ἡ τὴν ἀρπαγὴν, ἡ τὴν ἐξόντωσιν διαμυχαίνεται. Ἐπικαλοῦνται δὲ τὴν τοῦ Συλλόγου ἀντιλήψιν, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν πενίαν αὐτῶν, τοὺς δ' ὀλεσθίρας παραδίδουσιν εἰς τὴν θεῖαν δίκην.

Τὰ αὐτὰ καὶ ἡ ἑλληνικὴ κοινότης Σιλιστρίας, ἥτις ἐξ 100 μόλις οἰκογενειῶν συγκεκμημένη, δύο σχολεῖα ἑλληνικόν τε καὶ ἀλληλοδιδασκτικόν διετήρει καὶ διατηρεῖ, ὡς καὶ ἰδίαν ἐρθόδοξον ἐκκλησίαν.

Οἱ δυστυχεῖς, ἀλλὰ φίλοι τῶν γραμμάτων καὶ τῆς προόδου ἑλλήνης κάτοικοι τῆς Σιλιστρίας, συνιστῶσι θερμῶς τῇ προστασίᾳ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου νέου τελειοδιδάκτου ἐκεῖσε, εὐφρέστατον καὶ ἐπιμετέστατον, ἀλλὰ πενέστατον, καὶ ὅστις ἀδυνατεῖ ἐκ τούτου, ἀποπερκατώσας τὰς δεούσας σπουδὰς αὐτοῦ εἰς ἀνώτερόν τι ἐκπαιδευτήριον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων κατὰ τὸν διακτὴ πόνον του.

Ὁ ἐν Ῥαιδεστῷ Θρακικῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Σύλλογος ἐστὶν ἀνώτερος παντὸς ἐπείνου διὰ τὰς πεφωτισμένας προσπάθειάς ἃς καταβάλλει πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἐν χώραις καταβροχθινογρομηναῖς ὑπὸ ἀνθρώπων, πᾶν ἄλλο ἢ τὴν ἠθικὴν ὠφέλειαν τῶν κατοίκων καὶ τὴν ἐκπαιδεύσιν αὐτῶν ἐν νῶ ἐχόντων.

Ὁ Σύλλογος οὗτος, ἀποπέλλων ἄνδρας ἰκανοὺς εἰς τὰς κομπούλας καὶ τὰ χωρία τῶν πέριξ ἐπαρχιῶν, οὐ μόνον λαμβάνει τὰς δεούσας πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν αὐταῖς καὶ χρηματικῶς καὶ ἠθικῶς συντρέχει ὅπου ἡ ἀνάγκη παρουσιάζεται, ἀλλὰ καὶ τὰς πλεκτάνας καὶ ἐνεργείας τῶν ἐναντιῶν ἀνακαλύπτων παραλείπει καὶ ἐξουδετερῶσι.

Ἐν τῇ ἐπιστολιμαίᾳ αὐτοῦ ἐθέσθη ἐκτίθῃσιν ἰδίως τὴν ἀνάγκην συστάσεως παρθεναγωγείων εἰς τὰ πολυανθρωπότερα κέντρα τῆς πρὸς

ἀνατολᾶς Θρακικῆς χερσονήσου, ὡς οὐκ ἄνευ (Τσορλοῦ), Βυζίου, Βουργαζίου, Κεσσάνης, κλ.

Τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου τούτου μετὰ τοῦ ἀξιολόγου αὐτῶν προέδρου κέκτηνται δικαιοῦματα ἀπαράγραπτα ἐν τῇ εὐγνωμοσύνῃ τῶν ὑπὲρ τῆς διασώσεως τῶν λαῶν ἀπὸ τοῦ σκότους τῆς ἀμαθείας φρονιζόντων.

Τοσαῦτα καὶ τοιχῆτα τὰ κατὰ τὸ λῆξιν ἔτος κοινοποιηθέντα ἡμῖν ἐκ Θρακῆς καὶ τῆς κατὰ τὴν Μοισίαν Σιλιστρίας. Μεταβαίνοντες ἤδη εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐπικαλούμεθα σύντονον τὴν προσοχὴν ὑμῶν, ἐπειδὴ, ὡς νὰ μὴ ἤρκει ἡ πτωχεία καὶ ἡ ἀθλιότης τῶν κατοίκων τῆς χώρας ταύτης, ἥτις ἄλλοτε ἔστειλε τὰ τέκνα αὐτῆς μέχρις Ἰνδικῆς πρὸς ἐκπολιτισμὸν τῶν βροχίων λαῶν, ὡς νὰ μὴ ἤρκει ἡ ἑλλειψὶς παντὸς μέσου πρὸς βελτιώσιν καὶ προαγωγὴν τῆς καταστάσεως τῶν, ἀνεφύησαν ἐσχάτως καὶ νέα ἄλλα προσκόμματα ἀλλοίαν ἔχοντα τὴν ἀρχὴν, καὶ ἄλλοισιν τὸν σκοπὸν, ξένον πάντη τῆς ὑπ' ἡμῶν ἐπιδικωμένης ἠθικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐκπαιδεύσεως τῶν λαῶν. Ἐν τῷ φακέλλῳ τῆς Μακεδονίας ἀπαντῶμεν πρῶτον τὴν ἐν Βιτωλίοις ἐφορίαν τῶν ἐκπαιδευτικῶν κατὰ τῆς ἀνωτέρου ἐπίπεδος, ἥτις ἀνεκμνησκουσα ὅσα ἐν τῇ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος λεπτομερεῖ αὐτῆς ἐκθέσει περὶ σχολῶν ἀνέφερε τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ, κοινοποιεῖ ἤδη ἡμῖν τὰς οὐσιώδεις βελτιώσεις ἃς ἐπήνεγκον τῷ ἐκεῖσε παρθεναγωγείῳ, ἰδίως δὲ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ νηπιακοῦ συστήματος, δι' οὗ 80 νέπια ἀμφοτέρων τῶν φύλων, θαυμασίως πράσσονται εἰς τὰ γράμματα, καὶ τὴν ἄλλην ἀγωγὴν.

Ὡς πρὸς τὸ γυμνάσιον, μὴ δυνηθέντες οἱ ἔφοροι νὰ ἐπιτῶσιν ἰκανὸν διάδοχον τοῦ ἀποχωρήσαντος γυμνασιάρχου, ἠναγκάσθησαν ν' ἀποστείλωσιν πέντε ἐκ τῶν ἀνωτέρων μαθητῶν εἰς Ἀθήνας πρὸς τελειοποίησιν. Ὁφείλομεν νὰ λάβωμεν τοῦτο ὑπὸ σπουδαίαν σκέψιν τὸ εἰρημένον γυμνάσιον χρῆσιμεύει ὡς κέντρον ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν ἄλλων ὁμόρων ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων καὶ χωριῶν. Ἐκ Καστορίας, Βοδενῶν, Νισούσσης, Κρουσόδου, Νεβέκης, Περλεπέ, (Περίλλαπον) καὶ Μεγαρόβου συναθροίζονται ἐν Βιτωλίοις πλεῖστοι μαθηταὶ πρὸς ἐκπαιδεύσιν. Ἐκ τούτου πᾶς ἐννοεῖ πόσον ἀναγκαῖα καθίσταται ἡ βελτίωσις καὶ ἡ ὅσον οἶόν τε ἐπὶ τὸ ἐντελεστερον διαβύθμισις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τούτου καθιδρύματος.

Ἐπιτραπῆτω δὲ μοι ν' ἀποσιωπήσω καὶ πάλιν ὅσα καὶ ἐν τῷ φακέλλῳ τούτῳ ἀναφέρονται περὶ τῶν φωτισθεστικῶν καὶ ἀντιζῶν ἐ-

νεργειῶν καὶ μηχανορραφίῶν, ἵνα ἀποτρέψωσι τοὺς λαοὺς ἀπὸ πάσης ἑλληνικῆς μαθήσεως, καὶ παραδώσωσιν αὐτοὺς ταῖς ὑσιπέτσισι Πομακίοις Μούσαις· ἐπειδὴ θεωρῶ ταῦτα γελοῖα, ἀν μὴ ἀποτελέσματα οἰκτρᾶς καὶ ἐλσευνῆς διαστροφῆς τῆς ἀνθρωπίνου διανοίας...

Ὁμοίως καὶ ὁ ἐν Σέρρασι Φιλικαιδευτικὸς Σύλλογος, συνιστῶν τοὺς ἀντιπροσώπους δύω ἑλληνικῶν κοινοτήτων Νευροκοπίου (Νικόπολις) καὶ Προσιταίων, ἀποστελλομένους ὅπως ἐξαιτησῶνται τὴν ὑπερτίσιν τῆς σεβαστῆς κυβερνήσεως, περιγράφει ἀρπαγὰς καὶ σφετερισμοὺς ἐκκλησιῶν τε καὶ σχολῶν ἑλληνικῶν, καὶ οἰκτερεῖ τὴν τυφλὴν καταφορὰν καὶ τοὺς βρονθαλικούς τρόπους τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ἕως χθὲς ἀδελφῶν θεωρουμένων.

Τὰ αὐτὰ καὶ ἐν Μεγαροβόω, οὗ οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι ἐπικαλοῦνται τὴν βοήθειαν τοῦ Συλλόγου πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἀρτισυστάτου παρθεναγωγείου αὐτῶν, ἐφ' ᾧ στηρίζουσι τὴν διάσωσιν τῶν πατριῶν, τῶν ἡθῶν, τῆς γλώσσης, καὶ δὴ καὶ αὐτῆς τῆς θρησκείας των.

Αἱ αὐτὰ ἐπικλήσεις, αἱ αὐτὰ οἰμωγαὶ ὑψοῦνται καὶ ἀπὸ τῆς ὠραίας ἐκείνης χώρας τῆς Κοζάνης, ἔνθα ἐδίδαξαν Εὐγένειος ὁ πᾶνυ, Γεώργιος ὁ Κουντρᾶς, Κλονάρης, Ρουσισιάδης καὶ τόσοῖ ἄλλοι σοφοὶ ἄνδρες, περὶ οὓς τότε συνήρχοντο, ὡς πρὸς πατέρας, οἱ σήμερον κακολογοῦντες καὶ οὐ μόνον μὴ ἀναγνωρίζοντες ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τὸν πέλκευον φέροντες ἐν τῶν δῶα ἀπαυτοῦσιν, ἣ τὴν ἀρνησιθρησκείαν, ἣ τὴν καταστροφὴν τῆς σχολῆς, ἣ τις ἐν χειροῖς χαλεποῖς ἐφώτισε καὶ ἐπαρηγόρησεν αὐτούς, οὕσα τὸ ἐκπαιδευτικὸν κέντρον ἀπάντων τῶν περιχώρων τῆς ἅω Μακεδονίας.

Ἡ Κοζάνη διατρεῖ ἐτι τὸ ἀπὸ τοῦ 1668 ἔτους συσταθὲν ἑλληνικὸν σχολεῖον, τὸ ὁποῖον οἱ φιλόμουσοι κάτοικοι αὐτῆς κατὰ τὸ 1851 ἐπροσπάθησαν νὰ ὑψώσωσιν εἰς βαθμὸν γυμνασίου, ἀλλὰ μὴ εὐρόντες ὑποστήριξιν ἐξώθεν, παρητήθησαν μὲν τότε, ἀλλ' ἤδη συστήνουσι καὶ πάλιν τὴν ἰδέαν ταύτην ὡς λίαν ὠφέλιμον καὶ δικαίω, ἐπειδὴ ἡ Κοζάνη κειμένη εἰς θέσιν μεταίχιμιον δύναιται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς προπύργιον κατὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ τῆς εἰσβολῆς ἰδεῶν ξένων καὶ ἐναντίον τοῦ πολιτισμοῦ.

Διατρεῖ προσέτι καὶ ἀλληλοδιδασκτικὸν εἰς 8 φοιτῶσι 300 μαθηταί, καὶ παρθεναγωγεῖον ἐν ᾧ διδάσκονται περὶ τὰ 90 κοράσια. Αἱ δὲ δαπάναι ἐξοικονομοῦνται ἐκ κληροδοτημάτων τινῶν φερόντων ἐτήσιον εἰσόδημα 30 ἕως

32000 γροσίων· ἀλλὰ μεγάλην ἔχουσιν ἀνάγκην βιβλίων διδασκτικῶν, καὶ μάλιστα γεωγραφικῶν πινάκων.

Κατὰ τὰς βορειοδυτικὰς ἄκρας τῆς Μακεδονίας τὰς τῆ Ἀλβανίᾳ συντερμονοῦσας, ὑπάρχει μὲν πόλις ἡ Κορτσά, ἣς οἱ κάτοικοι ὀμιλοῦσι μὲν τὴν ἀλβανικὴν, ἀλλ' εἰσὶ καὶ τὴν μορφήν καὶ τὸ ἦθος ἑλληνικώτατοι, καὶ οὐδὲν τὸ παράδοξον, ἐθνολογικῶς τε καὶ γλωσσολογικῶς, καθ' ὅσον εἶναι ὀμολογούμενον ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ εἰσι Πελασγοὶ, καὶ ἡ ἀλβανικὴ γλῶσσα αἰτωλικὸν ἰδίωμα τῆς ἑλληνικῆς. Ὁπωσδήποτε, οἱ ἄνθρωποι οὗτοι μέγαν ἔχουσι πόθον τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, καὶ οὐδὲν ἄλλως χωρίζουσι ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐφ' ᾧ καὶ διατρεῖται τρία ἀξιόλογα σχολεῖα, ἑλληνικὸν, ἀλληλοδιδασκτικὸν καὶ παρθεναγωγεῖον, ἐν οἷς φοιτῶσι 550 περίπου μαθηταί, ἐξ ὧν 150 κοράσια ὀμιλοῦντα ἤδη ἑλληνιστὶ ευχερῶς.

Ἐν τῇ ἑλληνικῇ σχολῇ, συσταθεῖσα κατὰ τὸ 1838, ὑπάρχει καὶ γυμνασιακὴ τάξις, εἰς ἣν διδάσκονται καὶ τὰ λατινικά. Εὐρῆται δὲ καὶ βιβλιοθήκη 400 τόμουσ μετὰ καταλόγου περιέχουσα.

Τὰ σχολεῖα ταῦτα διατρεῖται ἐκ κεφαλίου 7000 λιρῶν ἀσφαλῶς τοικιζομένου, καὶ ἐκ συνεισφορῶν δὲν ἔχουσι δὲ οἱ φιλότιμοι οὗτοι ἄνθρωποι εἰμὴ βιβλία διδασκτικά, καὶ διὰ τὸ παρθεναγωγεῖον σχέδια χειροτεχνημάτων.

Ἐκεῖ πλησίον τῆς Κορτσᾶς εὐρίσκειται καὶ ἡ Μοσχόπολις ἡ Βοσκόπολις, ἣ ἄλλοτε (1750) γυμνάσιον διατρεῖτοσα, νῦν δὲ μόνις ἐν ἑλληνοαλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον, ἐν ᾧ ἄρξενά τε καὶ θύλακα μίγδην διδάσκονται, περίπου 80 τὸν ἀριθμὸν. Καὶ οὗτος ἡ πόλις αὕτη ἔχει τὴν δοξάν, ὅτι ἐγέννησε τὴν περιδοξὸν διὰ τὸν πλοῦτόν της οἰκογενίαν τοῦ Ἑλλήνου Σίνα. Ἐφ' ᾧ καὶ μεμψιμοιροῦσιν οἱ κάτοικοι διατὶ ὁ βαθύπλουτος πατριώτης των, ὁ νῦν εὐκλεῶς ζῶν, ὁ τοσαῦτα ἀγαθοεργήματα ἀλλαγῆ ἑπιόψιφίσεως, νὰ μὲν ψυχρὸς εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς φυσᾶσης αὐτὸν γῆς;

Οἱ ἐν Βιέννῃ Μοσχοπολίται μόνις 1800 γροσίων κατ' ἔτος ἀποστέλλουσι τῇ πατρίδι των, ἐνῶ ἡ δαπάνη τοῦ σχολείου συμποσοῦται μετὰ 5,500 γροσίων.

Οἱ μαθηταί, οἱ μὴ ἀναγκάζόμενοι ἐκ τῆς πτωχείας νὰ ἐγκαταλιπῶσι τὴν σχολὴν, στεροῦνται πρὸ πάντων βιβλίων διδασκτικῶν, ὡς καὶ ἄλλαχθ.

Τοιαύτη ἡ κατάστασις τῶν πλείστων μερῶν τῆς Μακεδονίας, τῆς χώρας, ἐφ' ἣς δέον νὰ ἐ-

πιστήσωμεν, ὡς ἐβόησαν εἰπόντες, ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἡμετέραν προσοχὴν, οὐχὶ βεβαίως διότι ἐγέννησε τὸν Μ. Ἀλέξανδρον ἢ τὸν Ἀριστοτέλην ἢ τὸν αὐτοκράτορα Βασίλειον, οὐχὶ διότι ὁ Φίλιππος τῆς διανοήθη τὴν ἔνωσιν καὶ ἐνίσχυσιν σύμπαντος τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ διότι κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς δυστυχεῖς χρόνους, ἔν τε ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς χωρίοις αὐτῆς. τὰ ἑλληνικὰ γράμματα βρονδακτικῶς καταδιώκονται, τὰ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα κλείονται, ἡ ληστικῶς ἀφραπάζονται, οἱ δὲ λαοὶ, ὡς τὰ πηνᾶ ἀπερ ἡ θύελλα διεσκόρπισε, ζητοῦσι τὴν φωνεῖν αὐτῶν, καὶ φωνεῖν δὲν εὐρίσκουσι, ὅτι βοῆ ἀνέμου ἰδοῦ ἔρχεται καὶ σεισμός μέγας ἐκ γῆς ἀλλοτρίας, τοῦ τάξει τὰς πόλεις Ἰσραὴλ εἰς ἀφανισμόν καὶ κοίτην στρουθῶν.

Τί δὲ ἡ Ἥπειρος; ἡ γῆ ἐκείνη τῶν ἡρώων, ἡ χώρα ἐκείνη ἡ τοὺς εὐεργέτας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους παραγαγοῦσα καὶ νῦν ἔτι παράγουσα, ἡ τοσαῦτα κληροδοτήματα λαβοῦσα; Τί πρὸ πάντων τὰ Ἰωάννικα, ἡ πόλις ἐκείνη ἡ ἄλλοτε κοιτὶς τῶν γραμμάτων καὶ ἐστία τοῦ ἑλληνισμοῦ; Οὐδέμιαν οὐτε περὶ καλῆς, οὐτε περὶ κακῆς καταστάσεως τῶν ἐκπαιδευτικῶν αὐτῶν πραγμάτων εἰδῆσιν ἔχομεν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Σιγῇ βαθεῖα διὰ δρυμῶν καὶ φαράγγων ἐρήμων ἀφικνουμένη, καταγγέλλει ἡμῖν, εἰμὴ ἕτερον, ἀλλὰ πᾶντως τὴν ἀκρίδιαν καὶ ὀλιγοριαν τῶν ἐν Ἰωαννίνοις Ἥπειρωτῶν, οὐδόλως συγκινουμένων ἐκ τῆς γενικῆς πρὸς τὰ πρόσω κινήσεως τῶν πέριξ λαῶν!

Ἐκ τούτου καταφαίνεται, ὅτι ὁ σημερινὸς Ἥπειρωτῆς, φέρον ἐκ γενετῆς ἐν ἐαυτῷ τὸν σπινθῆρα τοῦ ἱεροῦ πυρὸς τῆς φιλοπατρίας καὶ τοῦ μεγαλείου, ἔχει ἀνάγκην, ἵνα ὁ σπινθῆρ αὐτὸς ἀναλάμψῃ καὶ φλόξ γενήται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ πάτριον ἔδαφος, καὶ νὰ φάγῃ τὸν πικρὸν τῆς ξενιτείας ἔρπον, καὶ νὰ ποθήσῃ τὸν οὐρανὸν ἐκείνον ὃν εἶδε κατὰ πρῶτον, καὶ τὴν γῆν ἐκείνην ἐφ' ἧς παιδίον ἐπαίξε, καὶ νὰ αἰσθανθῇ τὸ θυμοδακῆς τῆς νοσταλγίας αἰσθημα, καὶ τότε, τότε νὰ ἀναφανῆ, ὡς ἀνεφάνη, μέγας πατριώτης, μέγας τοῦ ἔθνους του εὐεργέτης, μέγας ἀνὴρ. Ὁ Ἥπειρωτῆς διαφέρει τοῦ Χίου, καθ' ὅσον αὐτὸς μὲν ὅσον ἀπομακρύνεται τῆς πατρίδος λησμονεῖ αὐτὴν, ἐκείνος δὲ τὸν ἀντίον τοσούτων φλέγειται καὶ νοσταλγεῖ καὶ κηδεταὶ ὑπὲρ αὐτῆς.

Ἐξ ὅλης τῆς Ἥπειρου, μόνον ἐξ Ἀρτης ἀπεστάλη ἡμῖν ἔκθεσις περιγράφουσα συνοπτικῶς οὐ μόνον τὰ ἐν Ἀρτῇ τρία ἐκπαιδευτικὰ κατστήματα, ἑλληνικὴν, ἀλληλοδιδασκτικὴν καὶ

παρθεναγωγεῖον, ὑπὲρ ὧν δαπανῶνται ἑτησίως 41000 ὑπὸ τῶν ἱερῶν μονῶν τῆς ἐπαρχίας, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς Πρεβέζης ὅμοια, ὑπὲρ ὧν ἐξοδεύονται κατ' ἔτος 19000 γρ. (ὧν αἱ 5500 ἐξ ἐξωτερικῶν συνδρομῶν) (καὶ ἑτέρου παρθεναγωγείου ἰδιοσυντηρήτου ἔχοντος περὶ τὰ 80 κοράσια, ἀλλ' οὐ τὸ μέλλον ἀμφίβολον ἔνεκα ἐλλείψεως πόρων σταθερῶν).

Ἦ σύντομος ἀλλ' ἀξιόλογος αὕτη ἔκθεσις περιλαμβάνει ὡσαύτως τὸν κατάλογον 14 ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἀρταν χωρίοις, καὶ τριῶν περὶ τὴν Πρέβεζαν, ἐν οἷς φοιτῶσι 1290 παιδιά, καὶ δαπανῶνται ὑπὸ τε τῶν ἱερῶν μονῶν τῆς ἐπαρχίας καὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἑτησίως 33,700 γρ.

Ἐκτὸς τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν αὐτῶν φαίνονται ἐν τῇ ἐκθέσει ἕτερα 39 παιδαγωγικὰ ἐν διαφόροις μικροῖς χωρίοις περὶ τὴν Ἀρταν ὑπὲρ ὧν ἐξοδεύονται κατ' ἔτος 15,420 γρ. καὶ μαθητεύουσι τὴν γραφὴν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν παιδίκα περὶ τὰς 2000 ὡσαύτως καὶ περὶ τὴν Πρέβεζαν ἕτερα 23 ὑπὲρ ὧν ἐξοδεύονται ἑτησίως 3,930 γρ. καὶ διδάσκονται κατὰ μέσον ὅρον 500 παιδιά.

Ὡστε διὰ τὰ ἐν Ἀρτῇ καὶ Πρεβέζῃ μετὰ τῶν πέριξ αὐτῶν σχολεία, δαπανῶνται τὸ ὅλον ὑπὸ τῶν ἱερῶν μονῶν καὶ τῶν ἐκκλησιῶν, γρ. 413,050 κατ' ἔτος. Ἐπικρατεῖται δὲ κίνδυνος μὴ αἱ ἱεραὶ μοναὶ ἀναγκασθῶσι νὰ παύσωσι τὰ χορηγούμενα διδάκτρα, τοῦθ' ὅπερ ἐγένετο διὰ τὸ τρέχον ἔτος ἔνεκα τῆς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἀπαιτουμένης χρηματικῆς ποσότητος διὰ τὴν ἐκδόσιν νέων τατιῶν τῶν ἰδιοκτησιῶν αὐτῶν.

Νομίζομεν περιττὸν νὰ ἀναφέρωμεν τὴν ἐνταῦθα περὶ τῆς ἐλλειψῆς καταστάσεως τῶν μαθητῶν, τῶν πλείστον γυμνῶν καὶ ἀνυποδύτων, στερουμένων πάντων, πολλὰκις καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσιῶτος ἄρτου, καὶ ὅμως ὀργάνων πρὸς τὰ γράμματα, διψόντων τῆν παιδείαν, δι' ἧς καὶ μόνῃς ὁ ἄνθρωπος γινώσκει τὸν κόσμον, γινώσκει τὸν Θεόν.

Παρέλθωμεν, κύριοι, σιωπηλοὶ τὰς πόλεις καὶ κόμης τῆς Ἥπειρου, ἀνθεῶμεν τὸν Πίνδον, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ρίψομεν βλέμμα ἑθνασμοῦ ἅμα καὶ ὀλίψεως, πρὸς τὴν περικαλλῆ ἐκείνην ἔκτασιν, πρὸς τὴν ἐριβόλακα ἐκείνην καὶ βωτιάνειραν γῆν τῆς Θεσσαλίας, ἣν περικυλοῦσιν ἔρη καὶ δρυμῶνες περὶδοξοί, κατουκίαι ἄλλοτε θεῶν τε καὶ ἡρώων, περιβρέχουσι δὲ ὁ ἀργυροδίνης τε καὶ διαφροστεφῆς Πηνειὸς καὶ ὁ μέγα ἐπεργόμενος Σπερχεῖος.

Εἰςέλωμεν εἰς αὐτὴν, καὶ ἀλαλιτὶ προχω-

ρήσωμεν μέχρι τοῦ Παγασαίου κόλπου, ταῦν κόλπου τοῦ Βόλου λεγομένου μὴ ζητήσωμεν δὲ οὐδὲ τὸ ἱερὸν τοῦ Παγασαίου Ἀπόλλωνος, οὐδὲ τὸ νεώριον τῶν Φερραίων, ἐν ᾧ ἐναυπηγήθη ἡ Ἀργοναυς· ἐκείνη ἦτις καὶ Παγασαία ἐκλήθη· μὴ ζητήσωμεν τὴν ἴσθμν καὶ τὸ κράτος τῆς παλαιᾶς Δημητριάδος, οὐδὲ τὰ βασιλείαια τῶν τῆς Μακεδονίας βασιλέων! Παρῆλθον ταῦτα πάντα, ὡς παρέργεται καὶ ἐκλείπει φεῦ πᾶν τὸ ἀνθρώπινον! στῶμεν δ' ἐπ' ὄλιγον ἐν τῇ πενιχρᾷ πόλει Ἰωλκῶ, νῦν Βόλω καλουμένη, καὶ ἐρευνήσωμεν ὅποια ἡ ἐκπαιδευτικὴ κατάστασις τῆς χώρας ταύτης, ἀνεπίστοντες ὅσον οἶδν τε συντόμως 13 διαγράμματα σταλέντα ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Σ. ἀρχιερέως ἁγίου Δημητριάδος.

Ἐκ τῶν διαγραμμάτων τούτων ἐξάγεται ὅτι ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Βόλου, ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διατρουμένων ἐνὸς ἑλληνικοῦ, 4 ἀλληλοδιδασκτικῶν καὶ δύο παρθεναγωγείων, καὶ τούτων ἄνευ κληροδοτήματός τινος, ὑπάρχουσι εἰς διαφόρους κωμοπόλεις ἕτερα 15 ἀλληλοδιδασκτικὰ, 1 παρθεναγωγεῖον καὶ δύο ἔτι ἑλληνικά. Ἰδίως ἐν Μακρινίτσᾳ, χάρις εἰς τὰ κληροδοτήματα τῶν μακαρίων ἀνδρῶν Χρυσόχου καὶ Βασιλείου Σουλιώτου, αἱ σχολαὶ τῆς κωμοπόλεως ἐκείνης διατρουνοταὶ καλῶς. Ἐκτὸς τῆς γενικῆς ἀνάγκης τῶν διδασκτικῶν βιβλίων, ὑπὲρ ὧν πανταχόθεν, ὡς παρατηρεῖτε, ὑφύονται φωνῆ ἱκετευτικῆ, ὑλικὴν ἀνάγκην δὲν φαίνονται ὅτι ἔχουσιν εἰμὴ τὸ Νεοχώριον καὶ ἡ κωμόπολις Κισσός, ὧν οἱ κάτοικοι εἰσὶ λίαν πτωχοὶ. Ἐν συνόλῳ, κατὰ τὴν περιφέρειαν ταύτην φοιτῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα 1381 μαθηταὶ ἄρρενες καὶ 250 περίπου κοράσια. Ἐξοδεύονται δὲ πρὸς συντήρησιν αὐτῶν 103,350 γρόσια κατ' ἔτος.

Ἐν τῷ αὐτῷ φακέλλῳ εὔρηται καὶ ἐκθεσις τῆς ἐν Θετταλομαγνησίας Ζαγορᾷ ἐφορίας τῶν σχολῶν, ἐξ ἧς μανθάνομεν ἔτι διὰ κληροδοτήματος τοῦ ἀγαθοῦ πατριώτου Μαυσιῶος Κρήσκη καταθεθιμένου ἐν τῇ ῥωσικῇ Τραπεζῇ καὶ τῆς κοινότητος διατρουνοταὶ ἑλληνικῆ τε καὶ ἀλληλοδιδασκτικῇ σχολῇ, ὅπου καὶ ἡ τουρκικὴ καὶ ἡ γαλλικὴ γλῶσσα διδάσκονται, δαπανωμένων ὑπὲρ τὰς 26,000 γρ. κατ' ἔτος.

Διὰ δὲ τοῦ κληροδοτήματος ἐτέρου μεγάλου τῆς πατρίδος τέκνου, τοῦ Ἰωάννου Κασσέτου, συνέστη τελευταῖον καὶ διατηρεῖται παρθεναγωγεῖον, ἐπαρκοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τόπου. 100 περίπου κορασίων παιδευομένων καὶ διδασκομένων

ἐν αὐτῷ τῆν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ χρηστοτήτα.

Ἄλλὰ βλέπω, κύριοι, ὅτι ἐξήντησα τὴν ὑπομονὴν καὶ κατεχράσθη τὴν ἐπιείκειαν καὶ εὐνοίαν ὑμῶν, τὴν τοσοῦτόν μοι πολύτιμον, καὶ τοσοῦτόν μοι ἀναγκαῖον διὰ τὴν ὀληθρὰν ἀκρόασιν μοι αὐτῆς ἐκθέσεως. Ἐρῶ καὶ σιγῇ παρέρχομαι τὴν τοῦ ἁγίου Φαναρίου Φερτάλων ἐπιστολιμαζίαν ἔκθεσιν, δι' ἧς ὁ ἐπαρχὸς οὗτος προσπαθεῖ νὰ δικαιολογηθῇ διὰ τὴν παντελῆ ἔλθειψιν σχολῆς κατὰ τὸ τμήμα τοῦ Φαναρίου, καίτοι παντοπληθεστέρον ὄντος τοῦ τῶν Φερτάλων, ἐν οἷς ὑπάρχει μὲν σχολεῖον ἑλληνοαλληλοδιδασκτικόν, ἀλλὰ τοῦ μισθοῦ τοῦ διδασκάλου μὴ ἐξοικονομουμένου, ἐπίκειται κίνδυνος διαλύσεως.

Οὐδὲ περὶ τοῦ ἁγίου Θωμασκοῦ θέλω ὁμιλήσει, ὅστις ἀποστέλλει ἡμῖν διαγράμματα τοῦ Θωμακοῦ καὶ τῆς Ῥενθίνης, τῶν περὶ τὰ ἑλληνικὰ σύνορα κωμοπόλεων, ἐν αἷς ὑπάρχουσι καὶ ἑλληνικαὶ καὶ ἀλληλοδιδασκτικαὶ σχολαὶ, περιλαμβανόμενα περίπου 250 μαθητᾶς, μετὰ τῶν ἑλληνικῶν καὶ τὴν λατινικὴν καὶ γαλλικὴν διδασκομένων, ἀλλ' ὅπου παρθεναγωγεῖον εἰσέτι δὲν συνεστήθη, ἐλλείπει πόρων. Οὐδὲ περὶ τῶν ἄλλων κωμῶν καὶ χωριῶν τῶν περὶ τὴν Οἴτην θέλω ἀπασχολῆσαι ὑμᾶς, ἰσὺν τοῦ Γούρα, ὅπου διατρεῖται ἀξιολόγον ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον τῶν Βελισσιωτῶν, χωρίου ἀνήκοντος τῷ ποτὲ πρέσβει τῆς Τουρκίας ἐν Ἀθήναις κ. Φωτιάδῃ, ὅστις ἐν τῇ φιλογενεῖᾳ αὐτοῦ διατρεῖται σχολεῖον μισθοδοτῶν τὸν διδάσκαλον ἐξ ἰδίου τοῦ Ἀγρίανη, Πρινάρη, Σιμοκόβου, Παλαμᾶ κλπ. Οὐδὲ περὶ τῆς ἀνάγκης συστάσεως, μάλιστα παρθεναγωγεῖον, εἰς τὰς κώμας Ὀμβριακὴν καὶ Κάψουσαν, στερουμένης πντῶν παιδαγωγείας μέσου θέλω λαλήσει.

Ἄλλὰ πῶς νὰ κρατήσω ἑμαυτὸν; πῶς νὰ σιωπήσω, ἐνώπιον φακέλλου φέροντος τὸ ὄνομα τῆς ἀποπληκνηθείσης ἐκείνης κόρης τοῦ Ἀγίου, τῆς θεβλιμμένης νόμφης; τῆς Μισογειοῦ, τῆς πολυστενάκτου Κρήτης;

Ὅσον πελαρημένον, ὅσον κεκοικιακότες ἂν ἦσθε, θέλετε βεβαίως μὲ ἀκολουθήσει εἰς τὴν ἐρευναν τῆς τύχης τῶν ὡς ἀπὸ ναυαγίου διασωθέντων ἐκείνων ἀδελφῶν, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκπαιδευσιν αὐτῶν.

Μόλις ὁ σάλος ὁ τῆν νῆσον ἄπασαν διαείσας κατηνάσθη, μόλις ἡ ἡσυχία ἐπανῆλθεν ἐπὶ τῶν ἐξαφθέντων πνευμάτων, καὶ συναλθόντες οἱ Κρήτες, καὶ ἰδίως οἱ τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν, ἤρξαντο σκέπτεσθαι περὶ τῆς ἀλη-

θους καταστάσεως αὐτῶν, καὶ τοῦ μέλλοντος τῶν δυστυχῶν τέκνων τῶν κατενόησαν ὅτι τὸ κύριον μέσον τὸ ἀσφαλίζον τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὸ μέλλον τῶν ἐθνῶν ἐστὶν ἡ ἠθικὴ καὶ διανοητικὴ καλλιέργεια, μετὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πλοῦτου, ὅστις ἦν καὶ ἔσται ὁ ἰσχυρότερος μοχλὸς παντὸς ἀνθρωπίνου ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρόντισαν ἐν μὲν τῷ τμήματι τοῦ Ἡρακλείου, ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ πόλει ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, ἧτοι γυμνασίου ἀρκούντως κατηρτισμένου καὶ ἀλληλοδιδασκτικῶν καὶ παρθεναγωγείων μετὰ νηπιακῶν ἐν συστάσει ἐν ταῖς πέριξ ἐπαρχίας εἰκοσι δημοτικὰς σχολὰς, εἰς ἃς φοιτῶσιν ὑπὲρ τοὺς 1500 παῖδας. Προσπάθειαι δὲ καταβάλλονται πολλὰ ἵνα συνηθῶσι καὶ παρθεναγωγεία, καὶ εἰ δυνατὸν ἀνώτερόν τι ἐκπαιδευτήριον, δι' οὗ νὰ διαδίδεται ἐπιτυχέστερον ἡ ἀνωτέρα ἑλληνικὴ παιδεία. Βαθεῖα ἀνομολογεῖται ὑπὸ τῶν Κρητῶν ἢ πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν εὐγνωμοσύνη, ἐνόησαν τέλος τὸ δίκαιον, καὶ συγκαταθεῖσαν ἵνα τὰ περισεύματα τῶν προσόδων τῶν ἐκεῖσε ἱερῶν μοναστηρίων χρησιμεύωσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων τῆς δυστυχοῦς νήσου.

Οἱ πολῖται τῆς πόλεως Ἡρακλείου, ἐνόησαν ὡσαύτως τὴν ἀνάγκην συστάσεως δημοσίας βιβλιοθηκῆς καὶ ἀνάγνωστηρίου, καὶ ἤδη πλησιάζουσι νὰ κατορθώσωσι τοῦτο ἀποταθέντες πρὸς τοὺς ἀπαναχοῦ ὁμογενεῖς.

Παρατρέχοντες τὰς ἐπαρχίας Μαλεβουζίου, ἔπου ὑπάρχουσι 4 δημοτικαὶ σχολαί, καὶ Τεμενούς ἔπου 3, καὶ Πεδιάδος 6 καὶ Καινουρίου 4, καὶ Μονοφατῆου 1, ἀνέλθωμεν εἰς τὸ τμήμα Λασιθίου. Οἱ κάτοικοι τοῦ τμήματος τούτου πολλὰς ἀπονέμουσι χάριτας τῷ ἔμφρονι καὶ φιλομούθῳ διοικητῇ Λασιθίου Κωστάκῃ πασοῦ Ἀδοσσίδῃ ἀγέρτους καταβαλόντι καὶ καταβάλλοντι κόπους καὶ προσπαθείας ὑπὲρ συστάσεως σχολῶν καὶ παντὸς τοῦ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶνδαιοκουμένων ὑπ' αὐτοῦ συντελούντος.

Ἐν τῷ Νεοχωρίῳ, ἔδρα τῆς ἐπαρχίας Μυρσελλοῦ τοῦ αὐτοῦ τμήματος Λασιθίου, ὑπάρχει σὺν τῇ ἑλληνικῇ καὶ ἀλληλοδιδασκτικῇ σχολῇ καὶ παρθεναγωγείον. Ἐν ὅλῳ τῷ τμήματι τούτῳ φοιτῶσιν εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια 1456 μαθητὰί ἄρρενες, καὶ μόλις 68 κοράσια, τοῦθ' ὑπὲρ καταδεικνύει τὴν τῶν παρθεναγωγείων ἔλλειψιν.

Ἡ ἐφορία θερμῶς συνίστησιν ὡς ἀναγκαῖοτάτον τὸν καταρτισμὸν δύο τοῦλάχιστον ἀλ-

ληλοδιδασκτικῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Ἰεραπέτρου καὶ Ἀρακτίας, ὧν οἱ κάτοικοι, πτωχότατοι, ἔχουσι τὴν πικρίαν νὰ βλέπωσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἐγκαταλειμμένα ἐν ταῖς ἀγίαις, ἄνευ παρόντος καὶ ἄνευ μέλλοντος.

Ἄπὸ δὲ τῆς διοικήσεως Σφακίων οὐδεμίαν ἐλάβομεν εἰδήσιν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο· μάστιν ἀνεδιφήσαμεν τὰ ἔγγραφα, μάστιν διήλθωμεν τὰς ἐχθεσεῖς σιγῇ παντοῦ, καὶ ἂν δὲν εἶχομεν τὴν τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐχθεσιν τοῦ διοικητοῦ Σφακίων ἠθέλωμεν εἰκάσει ὅτι μετὰ τῶν ὑλικῶν καταστρωθῶν συγκαταρτάφη καὶ ὁ πρὸς τὴν παιδείαν ζήλος, καὶ νάρχη ἀπελπίς κατέλαθε τοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνους.

Τελευταῖον δὲ ὁ ἐπίσκοπος ἅγιος Κισσάμου κ. Μισαήλ, δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἀναγγέλλει ἡμῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἐπιστολὴν ἐν μὲν τῇ Κισσάμῳ 19 σχολεῖα δημοτικά, 10 δὲ εἰς Σέλιον. Ἀπονέμοντες τὸν δίκαιον ἔπαινον τῷ Σ. Ἰεράρχῃ ἀφῶμεν τὴν καλὴν μὲν καὶ πύερν καὶ περιέφρυνον, ἀλλὰ πολυτέλητον καὶ πολυπενηθῆ νῆσον, ἀποχαιρηθήσομεν τὰ λευκὰ αὐτῆς ὄρη, ἐφ' ὧν ἐπικαλυμμένη ἡ ἴδρα ποιεῖ τὸν οὐρανὸν τρώντι ἀμβρατὸν, καὶ διακρόντιοι ἀνέλθωμεν τὰς νεφελοστεφεῖς τοῦ Αἰγαίου νήσου. μέχρι τῆς πατρίδος τοῦ Πυθαγόρου Σάμου, ἧτις παρουσιάζει ἡμῖν καὶ γυμνάσιον Πυθαγόρειον καλούμενον, ἰδρυθῆν ἐν μὲν κατὰ τὸ 1858, ἀλλὰ κατὰ τὸ 1869 ἐπὶ τὸ ἐντελέστερον καταρτισθὲν ὑπὸ τοῦ νῦν φιλομούθου ἡγεμόνος κ. Μουσοῦρου, μετακαλέσαντος ἐξ Ἑλλάδος τὸν ἐν Πειρσείῃ γυμνασάρχην κ. Ἰω. Παντούρη, ἄνδρα δεδοκιμαμένον καὶ ἄκοντα.

Ἐκτὸς τοῦ ἀξιολόγου τούτου ἐκπαιδευτηρίου ὑπάρχουσι ἐν Σάμῳ 4 σχολαρχεῖα, 2 ἑλληνικὰ σχολεῖα, 4 παρθεναγωγεία, καὶ 32 δημοτικὰ σχολεῖα· ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἀνίσταται εἰς 2,682. Τοῦ πληθυσμοῦ δὲ τῶν κατοικῶν ὑπολογιζομένου 40,000 ψυχῶν, ἀναλογεῖται μόλις 6σja.

Αἱ ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως δαπάναι ἀναβαίνουσιν εἰς 229,476 γρόσια, ἧτοι σχεδὸν τὸ πέμπτον τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς νήσου, ἀνώντος εἰς 1,620,400. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι οἱ Σάμιοι περὶ πολλοῦ ποιοῦνται τὴν παιδείαν δρίσαντες ἀναλόγως τοῦ ὅλου προϋπολογισμοῦ τόνου μέγα ποσὸν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νήσου.

Αὐταί, κύριοι, αἱ πληροφωρίαι ἃς κατὰ τὸ λήξαν συλλογικὸν ἔτος ἐλάβομεν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς καταστάσεως τῶν ἡμετέρων ὁμογενῶν. Ἐκ τούτων δύο γε-

νικά ἐξαχόμενα παρουργαζονται ἡμῖν, ἔνθεν μὲν πενία ἄκρα, γύμνωσις παντελής, καὶ στέρησις πάντων, καὶ ἰδίως βιβλίων διδασκτικῶν, ἔνθεν δὲ ὄργασμός ἀκάθεκτος πρὸς τὴν παιδείαν, πῆθος διακαῆς, καὶ ἀκατεύναστος πρὸς τὰ ἑλληνικά γράμματα, καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἀγωγὴν, καὶ παρ' αὐτοῖς ἔτι τοῖς ἑταροφρόνους παντοῦ ἐπικλήσεις, καὶ οἰμωγαί παντοῦ δεήσεις καὶ ὀλοφυρμοὶ πεινῶντων καὶ δεομένων τροφῆς πνευματικῆς. Τί δὲ πρὸς ταῦτα ἡ δύσμοιρος ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ; Ὅποια τὰ ἐφ' ἑαυτῆς; Ὅποια αἱ ὀριθεῖσαι ποσότητες πρὸς θεραπεῖαν τοσοῦτων ἀναγκῶν, τοσοῦτων στερησέων; Ἐπρεπεν ἕκαστος ἡμῶν νὰ εἶχε τὴν ὑπεράνθρωπον δύναμιν ἐκείνην ἢν μόνος ὁ θνητῶν κἀθανάτων πατήρ Ζεὺς εἶχε τοῦ μεταβάλλεσθαι εἰς χρυσὴν βροχὴν, καὶ τότε. τότε μόνον ἴσως ὁ ζῆλος καὶ οἱ πόθοι τῆς ἐπιτροπῆς ἰκανοποιοῦντο ἀρκούντως. Ὡ καὶ, ποταμοὶ τότε χρυσοφόροι καὶ πολυχρόμοι ἤθελον πλημμυρῆσαι τὸ αὐχμηρὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκπαιδύσεως πεδίον καὶ ἀρδεύσει αὐτὸ ἀφθόνως; ἠθέλομεν τότε καταδείξει ὑποία ἡ εὐγενεστέρᾳ χρῆσις τοῦ χρυσοῦ, τοῦ πανισχύρου τούτου μοχλοῦ, τοῦ κινουήτου καὶ βασιλείων ὀρέξεις καὶ ἰδιωτῶν, τοῦ ἐπιγείου τούτου θεοῦ ἐφ' οὗ ἐλευσένως ἐστηρίξαμεν πᾶσαν εὐδαμονίαν, καὶ παρὸν καὶ μέλλον, καὶ τὸ πᾶν' ἀλλὰ

κενεῶν ἐλπίδων χαῦνον τέλος
οὐδὲν τούτων (Πίνδαρος Νεμ.)

Εἰ δὲ καὶ σκληρὰ ἡ μοῖρα, καὶ τῶν περιστάσεων ἀμείλικτος ἡ φορὰ, οὐδὲ ποταμοὺς χρυσοῦ ἐπιδαψιλεύει ἡμῖν οὐδ' ἑκατομμύρια ὧν ἀνάγκην ἔχομεν (ἀπ' ἐναντίας μάλιστα καὶ ἃ εἴχομεν ἀφείλετο ἀφ' ἡμῶν, καὶ τοῖς ἔχουσιν ἔδωκε) εἰ, λέγω, καὶ τοιαῦτα ἡμῖν ἐπλεξεν ἡ μοῖρα, οὐχ' ἦττον ὀφείλομεν ἐνθέρμους ἀναπέμψαι τὰς εὐχαριστίας τῷ ἀντιλήπτορι Θεῷ, ὅτι ἠξίωσεν ἡμᾶς καὶ κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος νὰ διανεμώμεν ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδύσεως ποσὸν ἀνώτερον τοῦ παρελθόντος. Τοῦτο δ' ὀφείλεται τῇ φιλομούσῳ φιλογενεῖᾳ τῶν ἱθνητῶν τῆς Τραπεζῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως κκ. Α. Συγκροτῶν, Ἀ. Βλαστοῦ, Γ. Κορονίου καὶ Σ. Σκουλοῦδη, γενναίως πᾶν προστιθέντων 400 λίρας ἐπὶ τῶν ποσῶν τῶν καταβαλλομένων ἡδη ἐτησίως ὑπὸ τῶν δύο ἐριτίμων εὐεργετῶν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, κκ. Χρηστάκη Ζωγράφου, καὶ Γ. Ζαρίφη, ὡς καὶ τοῦ κ. Νεγρεπόντη καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ὀρισθέντος ποσοῦ ἦτοι:

Λίραι 200 ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Ζωγράφου.
» 220 » » » Γ. Ζαρίφη.
» 400 » » » Νεγρεπόντη.
» 450 » » Συλλόγου.

Τὸ ὄλον 670

καὶ 400 ὑπὸ τῶν ῥηθέντων κ. κ. τῆς Τραπεζῆς τῆς Κωνσ[τα]ντινουπόλεως.

Τὸ ὄλον 1070. Προστιθεμένων δὲ ἤδη καὶ 400 λιρ. ἃς ἡ εὐγενὴς καὶ φιλόμουσος κυρία Δομνὴ Χ. Ζωγράφου προσήνεγκεν ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων τῆς Πρεσβέρτης, καὶ 20 λιρῶν τοῦ κ. Καραπάνου ὑπὲρ τῶν τῆς Σιλιστρίας, τὸ ὄλον συμποσοῦται 4490.

Τὰ ποσὰ ταῦτα διανεμήθησαν κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν, οὐχὶ τόσον τῆς τοπικῆς ἀνάγκης αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν (ἥτις οὐδαμῶς ἐλλεῖπει δυστυχῶς) ὅσον τῶν καιρικῶν περιστάσεων, ἀπαιτουμένων σύντονον τὴν ἡμετέραν ἀρωγῆν, ἥς ἄνευ, κίνδυνος ἐπίκειται κοινωνικῆς ἀποπλάνησεως, καὶ ἠθικῆς καταπτώσεως.

Εἰς Μακεδονίαν λίραι Ὅθωμ. 620.

ἦτοι,

εἰς τὸν ἐν Σέρβειαις Σύλλογον	Α. Ὅθ. 100
» ἐν Θεσσαλονικῇ Σύλλογον	» 40
διὰ τὰ περίξ	» 30
» ἐν Βοδενοῖς Σύλλογον	» 25
» Πράβιον (ἐπαρχία Δράμας)	» 25
» Στραβονίτσαν	» 20
» Ἰεριστὸν	» 20
» Διαρίγκοβην	» 45
» Ἀσβετοχώριον	» 30
» Βιτώλια	» 25
» Περλεπὲν	» 45
» Νιζόπολιν	» 25
» Ἀγρίδα	» 40
» Ῥέσνον	» 45
» Μεγάροβον	» 20
» μονὴν Ἀγ. Νικολάου ἐν Καστοριά	» 20
» Βελισά (Κεσπρουλῆ)	» 15
» Πρωσοστζιάνην	» 50
» Πρεσρέην	» 60
» Νευροκόπην (20 τοῦ κ. Γ. Ζαρίφη)	» 60

Α. Ὅθ. 560

Ἡ ὕψισθεν μεταφορὰ	Α. ὀθ. 560
Εἰς Λιπάττας (διὰ τοῦ Συλλό- γου Θεσσαλονίκης)	» 40
» Κηλεῖτζη (διὰ τοῦ Συλλό- γου Σεβέρων)	» 40
» Δοκράνιον (διὰ τοῦ Συλλό- γου Σεβέρων)	» 40
» Βογδάντσαν (διὰ τοῦ Συλ- λόγου Σεβέρων)	» 40
» Πετρίτσην	» 40
» βιβλία	» 20
	Α. ὀθ. 620

Εἰς Θράκην λίραι Ὅθωμ. 180.

Μετὰ τῆς τοῦ κ. Καρχαπάνου 20λίρου συν-
δρομῆς εἰς τὴν Φιλεκαπαιδευτικὴν Ἀρτίγιονον Ἀ-
δελφότητα «Πελλῆς» ἐν Σιλιστριᾷ.

Ἦτοι

εἰς τὸν Θρακικὴν Σύλλογον Ῥαι- δεστοῦ	Α. ὀθ. 25
» Σύλλογον Βίρνης	» 45
» Ἀναγνωστήριον Αἴνου	» 45
» Σύλλογον 40 Ἐκκλησιῶν	» 40
» Μήδειαν (ἐπαρχίας Βιζύης)	» 40
» Γένην, Καρχαγάσιον καὶ Λου- λὲ Βουραζίου (διὰ τοῦ Συλ- λόγου Ἀδριανουπόλεως)	» 20
Χάσκιοῦ, Παζαρτζήκιον, Πε- ριστερὰν καὶ Τσιπρωχόριον (διὰ τοῦ Συλλόγου Φιλιππου- πόλεως)	» 25
» Καστανιαῖς	» 40
» Πύργον	» 40
» Στενήμαχον	» 40
» Μουσταφᾶ Πασσᾶ	» 40
	Α. ὀθ. 180

Εἰς Ἑπίρειον λίραι Ὅθωμ. 50.

Ἦτοι

Εἰς Παρχμουθίαν	Α. ὀθ. 45
» Κορυτσᾶν	» 45
» Ἄνω καὶ Κάτω Σπαθίαν	» 40
» Γούρα	» 40
	Α. ὀθ. 50

Εἰς Θεσσαλίαν λ. Ὅθωμ. 50 }	
καὶ εἰς βιβλία » » 40 }	60

Εἰς Σχολεῖον Ὀθωμανοῦ	Α. ὀθ. 40
» Φαναριοφερσάλων	» 40
» Ῥενδίνην, Ἄλμυρον, Πλάτκον, Καίτζην, Ἀμβριακὴν καὶ Σταγῶν	» 25
» βιβλία	» 5
	Α. ὀθ. 50

Εἰς τὰς νήσους λίρ. Ὅθωμ. 40.

Ἦτοι

Εἰς Κύπρον	Α. ὀθ. 20
» Προικόνησον καὶ Κῶ εἰς βιβλία	» 40
» Κρήτην	» 40
	Α. ὀθ. 40

Εἰς Μικρὰν Ἀσίαν λίρ. Ὅθωμ. 80.

Ἦτοι

Εἰς Νικόπολιν	Α. ὀθ. 15
» Ἀποδιχειαν τῆς Συρίας	» 45
» Ἐπιτροπὴν Τραπεζούντος	» 40
» βιβλία	» 40
	Α. ὀθ. 80

Εἰς βιβλία λίραι Ὅθωμ. 60.

εἰς ὧν αἱ εἰκοσι ἀριθ. 20, ἤδη ἐδόθησαν τῷ κ.
Κ. Ξανθοπούλῳ, συνδρομῆ Συλλόγου εἰς τὸ
περὶ πρώτης καὶ μέσης παιδείας ἀγγραμ-
μα αὐτοῦ.

Ἐνακεφαλαίωσις.

Εἰς Μικεδονίαν	Α. ὀθ. 620
» Θράκην	» 180
» Ἑπίρειον	» 50
» Θεσσαλίαν	» 60
» τὰς νήσους	» 40
» Μ. Ἀσίαν	» 80
» βιβλία γενικῶς	» 60
	Α. ὀθ. 1090

Εἰς τὰ σχολεῖα Προεβρένης ὑπὸ τῆς
εὐγενεστάτης Κυρίας Δομνίκης Χρ.
Ζωγράφου Α. ὀθ. 400
Ὁ κατὰ πάντα φιλογενὴς κ. Χρηστάκης ἐ-
φέντης προσήνεγκε:
500 ἀντίτυπα τῆς Παιδικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ
Γαβριὴλ Σοφοκλείου.
500 » τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας τοῦ Μίλν
Ἐδουάρδου μεταφρασθεῖσης ὑπὸ Λιμίλιου Νον-
νότου.

Ὁ μόνον δὲ ταῦτα ἔχομεν νὰ παρουσιάσωμεν ὑμῖν, κύριοι, ἀλλ' ὡς Ἡρακλῆς ὁ τὴν καταστροφὴν τῆς πολυκεφάλου ἐνεΐνης Ἰδρας ἀναλαβὼν, βοήθην καὶ συνεργάτην παρέλαβε τὸν Ἰόλαον, οὕτω καὶ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος τὴν δευιοτέραν τῆς ἀπαιδεύσεως καὶ ἀμαθείας Ἰδραν νὰ καταβάλῃ προτιθέμενος, συμπάρελαθε μεθ' ἐαυτοῦ τοὺς ἐτέρους δύο ἀρτισυστάτους Σύλλογους τὸν Ἠπειρωτικὸν, λέγω, καὶ Θρακικὸν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐργαζομένου, καὶ οὐ μικρὰ καταβαλόντας ποσὰ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀπόρων σχολῶν, ἔνθα ἡ ἀνάγκη ἦν βαρυτέρα.

Καὶ ὁ μὲν Ἠπειρωτικὸς Σύλλογος διένειμε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο λίρας ὀφ. 600, ὁ δὲ Θρακικὸς λίρ. 29, 415, ὥστε τὰ ποσὰ ταῦτα μετὰ τῶν 1190 λιρῶν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ἀποτελοῦσιν ὑπὲρ τὰς 2200 λιρ. αἵτινες διανέμονται κατὰ τὸ παρὸν ἕαρ ἅπασιν τοῖς ἐν τῷ ἔθωμανικῷ κράτει ἡμετέροις ἐκπαιδευτικοῖς καθιδρύμασι.

Ἐκτὸς τῆς ὕλικῆς ταύτης βοηθείας, ἡ ἡμέτερα ἐπιτροπὴ ἐξηρένησε καὶ ἐμελέτησε καὶ τὸ περὶ ὁμοιομόρφου διδασκαλίας σπουδαῖον ζήτημα, ὡς καὶ τὸ περὶ τροποποιήσεως τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου ἐπὶ τὸ συνδιδασκτικώτερον, ἀλλὰ περὶ τούτων οὐδεὶς ἔσται μοι λόγος. Θεωρεῖ δὲ εὐτυχῆ ἐαυτὴν ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ, διαβεβαιούσα ὑμᾶς κύριοι, ὅτι οὐδεμίαν ἀνάγκην ἔλαβε τῶν προτρεπτικῶν ἐκείνων μέσων, ὧν συνήθως χρεΐαν ἔχουσιν οἱ ὑπὸ τὴν ἀγλὸν τῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος ἐπὶ μακρὸν διατελέσαντες λαοί. Ἀπόδειξις αὕτη ἀδιαφιλονείκητος, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Ἑλληνος οὐδέποτε ἑσθίσθη τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς φιλομαθείας καὶ τῆς προόδου, οὐδέποτε ἐξέλιπε τέλος ὁ θεῖος ἔρωσ τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, οὐδέποτε ἔπαυεν ὁ Ἕλλην ἀγαπῶν καὶ θαυμάζων τὸ ὑψηλὸν καὶ τὸ ἰδεώδες, ὅπερ νηπιόθεν ἐμπνέουσιν αὐτῷ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

Αἱ πανταχόθεν ὑψόμεναι φωναὶ, αἱ πανταχόθεν ἀκούμεναι ἐπικλήσεις, καὶ αἱ δεήσεις, καὶ τὰ δάκρυα ὑπὲρ τῆς παιδείας, μαρτυροῦσι διαπρυσίως, ὅτι ζῆ ἔτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ὁ ἠθικὸς ἐκείνος γίγας ὁ φωτισίας καὶ ἐξευγενίας τὸν κόσμον.

Ναὶ, ζῆ, κύριοι, καὶ θέλει ζῆσει ἐν ὅσῳ ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ νοῦς ἔρευνῶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ καρδία αἰσθανομένη καὶ ἀγαπῶσα τὸ καλόν. Ζῆ, καὶ θέλει ζῆσει, καὶ θέλει κραταιωθῆ, ἐν ὅσῳ σωφρονούντες ἐνισχύομεν τοὺς ἡμετέ-

ρους Συλλόγους, δι' ὧν δυνάμεθα, ἀπὸ κοινοῦ ἐργαζόμενοι, καὶ τὰς ὕλικὰς ἀνάγκας, ὧν τοῦ λαοῦ ἡ ἐκπαίδευσις δεῖται, νὰ θεραπεύσωμεν καὶ τὸ ὑψηλὸν καὶ ἐκπολιτιστικὸν πνεῦμα τοῦ ἑλληνισμοῦ νὰ ἐμπνεύσωμεν τοῖς λαοῖς, ἔχοντες ἀείποτε ἐν τῷ νῷ τὸ τοῦ Ἰσοκράτους, ὅτι ἐστὶ τῶν Ἑλλήνων ὄρομο πειοίηκε μηκέτι τοῦ γένους, ἀ. ἰ. ἰ. τῆς διαίτας δοκεῖν τεκμήριον, καὶ μάλλον Ἑλλήνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς ἑλληνικῆς παιδείσεως ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετασχόντας» μάρτυρες τῶν λεγομένων οἱ σημερινοὶ Γερμανοί, οἵτινες καὶ τῶν Ἑλλήνων εἰσὶν ἑλληνικώτεροι. Ζῆ λοιπὸν καὶ θέλει ζῆσει, πρὸς κοινὴν τῆς ἀνθρωπότητος σωτηρίαν, ἐν ὅσῳ ἡμεῖς, ἀντὶ τοῦ νὰ ἀποθαφθῶμεθα ὑπὸ τῶν καταδρόμων καὶ συκοφαντιῶν καὶ ἀντενεργειῶν, αἱ ἀντιτάττουσιν ἡμῖν ὅσοι οὐκ οἴδασιν εἰ ποιοῦσιν, ἀπεναντίας παροτρυνόμεθα ἔτι μάλλον, καὶ ἐνισχύομεθα ἀρῶμενοι τὸ σθένος τῆς ἀντιδράσεως, ὡς ὁ ἀτμὸς, ἐξ αὐτῆς τῆς βίας καὶ τῆς πίεσεως.

Ζῆ καὶ θέλει ζῆσει, καὶ ἀκαταμαχῆτως ἐπιβήσθη ἐν ὅσῳ ἐξακολουθοῦσιν ἀναφαινόμενοι παρ' ἡμῖν ἄνδρες φιλόμομοι, φιλογενεῖς καὶ γενναῖοι, οὓς πάντες γινώσκουμεν, καὶ οὓς θέλουσιν εὐλογεῖ τὰ τέκνα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς εὐλογοῦμεν τοὺς Ζωσιμάδας, τοὺς Καπλάνας, τοὺς Χατζῆ Κώνστας καὶ λοιποὺς πατέρας καὶ εὐεργέτας τοῦ ἔθνους.

Ζῆ, τέλος πάντων, καὶ θέλει ζῆσει ἐν ὅσῳ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύγων ἠχῆι ἐν τοῖς ὡσὶ καὶ τῇ καρδίᾳ ἡμῶν τὸ Ὀμηρικόν

Αἶν' ἄριστεύει, καὶ ὑπεροχον ἔμμεναι ἄλλων,
μηδὲ γένος πατέρων αἰχαγυμένον, οὔπερ ἄριστοι.

Τῆ 12 μαΐου 1873.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ

Ι. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ

Γ. ΣΟΦΟΚΛΗΣ

Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ

Μ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ

Β. ΠΥΛΑΔΗΣ

Κ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ

Ξ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ, εἰσηγητής.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΖΩΝΤΩΝ ΜΗ-
ΜΕΙΩΝ ΕΝ ΤΗ ΓΛΩΣΣῃ ΤΟΥ ΕΛΛΗ-
ΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΔΙΑΓΝΩΣΜΑΤΟΣ.

(Ανεγνώσθη ἐν τῇ ἐπιτελειῇ τοῦ Συλλόγου ἑορτῇ
τῆς 13 Μαΐου 1873).

Φιλόμενος Δημήτριος.

Μέλλων μετὰ τὰ ἐναρμόνια τῶν προεπιρκό-
των μέλη, οὕτως εὐαρέστως διαθέσαντα τὰς
ἀλοὰς ὑμῶν, νὰ ἐπιπροσθήσω εἰς τὴν πνευμα-
τικὴν ταύτην εὐωχίαν καὶ τὸ ἐμὸν ἀσθενὲς καὶ
μονότονον ἄσμα, ἀπελπισὶς καὶ βίψασις ὅτι
ἐξέλιπον τὴν τάξιν, ἣν σήμερον ἐτάχθην, εἰ μὴ
βράνδια τινὰ θάρρους ἐμποιτικὴν καὶ παρηγορὴν
ἠρύθμην ἐκ τῆς ἀσθόνου πηγῆς τῆς παρηγορίας,
τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. «Πᾶς ἄνθρωπος, λέγει,
πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθει καὶ ὕταν με-
θυσθῶσι τότε τὸν ἐλάσσω». Μεθυσθέντες λοι-
πὸν καὶ ὑμεῖς ἤδη φιλόμουσοι κύριοι, ἐκ τοῦ
πνευματικῆ ἀνθρωπείου τῶν προεπιπόντων, ἀ-
νεκτότερον ἴσω; θέλετε προσδεχθῆ καὶ τὸν
ἐμὸν ἐλάσσω οἶνον, τοιοῦτον καθιστάμενον οὐχὶ
βεβραῖος ἐκ τῆς ἀνοσίῃ ὕλης τοῦ ζητήματος,
ἀλλὰ μέλλον διὰ τὴν ἀσθένειαν τὴν ἐμὴν,
μέλλοντος νὰ διεκτυλίξω ἐνώπιον ὑμῶν ζήτημα
τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρον ἅπαντας ἡμᾶς· διότι
πρόκειται περὶ τῆς συγχωμιδῆς τῶν σεβαστῶν
ἡμῶν λειψάνων τῆς πατρῴου ἡμῶν γλώσσης.

Ἐν τούτῳ, κύριοι, πολλὰ μὲν ἤδυναστέ τις,
μὴ σπεύδειν ὠρμημένους, νὰ εἴπῃ προοιμιάζο-
μενος περὶ τῆς πατρῴου ἡμῶν γλώσσης, καλὰ
δὲ καὶ τερπνὰ καὶ τῇ φαιδρῇ ταύτῃ πανηγύρει
χεχρισμένα, εἴπερ προοικεῖτο περὶ τῆς πλησι-
φακοῦς ἐκείνης φάσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης,
ἐν ἣ ἐμουσούργησαν μὲν Ὀμηροὶ καὶ Πίνδαροι
καὶ Σοφοκλεῖς, δι' ἧς δ' Ὀλύμπιος ἐκεῖνος δη-
μοκρατικὸς μονάρχης τῶν Ἀθηναίων ἦγεν, ὥσπερ
διὰ χαλυβδίνου χαλίνου, ὑπὸ τὰ αὐθεντικὰ αὐ-

τοῦ βουλεύματα τοῦ ἀγερώγους ἐκείνου παί-
δας τῶν Μακραθωνομάχων, μεθ' ἧς ὁ ῥήτωρ τῆς
ἀρχαιότητος καὶ συμπάντων τῶν αἰῶνων ἐν-
θουσιώδης ἐξήγειρεν ἐκ τοῦ ληθάργου τῆς ἀπο-
νοίας τὸ ἀπειρηκὸς ἤδη πλήθος τῶν Ἀθηναίων,
καὶ τέλος ἦν ὁ μέγας Ἄρης Μακεδῶν, ἄροτρον
κρατῶν τὸ δόρυ καὶ τὴν χέρσον πολιτισμοῦ
Ἀσίαν ἐκχερῶν, ἐρ' ἅπαν διέσπειρε τὸ πρό-
σωπον αὐτῆς, ἐξ ἧς ἀνέδωκεν εἰς αὐτὴν ἐπίσης
ζωογόνο καρπὸς, ὃν αἰτισθέντες οἱ θεόπνευστοι
καὶ στεντόρειοι ἐκείνοι τῆς ἀληθείας κήρυκες
εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξέπεμψαν τοὺς φηλόγους
καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα
αὐτῶν.

Ἄλλ' ὅμως οὐχὶ περὶ τῆς νεαρᾶς καὶ ἀκ-
μαίας ἐκείνης γλώσσης ἐστὶν ὁ λόγος ἡμῶν ἐν-
ταῦθα, ἀλλὰ περὶ τῆς γεγραμμένης καὶ παρηκ-
μακίας καὶ ἥτις, ὥσπερ ἀρίστη συμβία καὶ
σύντροφος, τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς πτώσεως
τοῦ πολυπαθοῦς ἑλληνικοῦ λαοῦ συμμετόχος
γενομένη, πολλὰς καὶ αὐτὴ τὰς δρώσεις καὶ
καταστροφὰς ὑπέστη, ἐν μεγίστῃ δὲ πτωχείᾳ
καὶ ἀπορίᾳ καταστάσα πολλὰ βράκην ξενισμοῦ
κατ' ἀνάγκην καὶ βίαν περιεβλήθη.

Ἄλλὰ καὶ περ οὕτως ἡλικίας καὶ καταστά-
σεως ἔχουσα καὶ τληκταῦτα παθοῦσα δὲν ἐ-
πάσαστο ὅμως ἐν εὐθόμοις στιγμαῖς τῆς τα-
λαιπώρου αὐτῆς ζωῆς ἐπὶ καταρτυθωμένου
προσώπου ἱμάδα ζωῆς καὶ κάλλους ἐπιδεικνυ-
μένη. Διότι ποσάκις τὰ εὐθύμα καὶ θούρια αὐ-
τῆς ἄσματα ζωπρῶς δὲν ἀντίχησαν; ποσάκις
αἱ κατασκευατικαὶ ὀρηνοὐδία αὐτῆς δὲ ἠκούσθη-
σαν; ἄς καὶ περ γράττα νεανικῶς φλεγυμένη,
εἰλκύσαστο ἐπὶ τέλους τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἔ-
λεος τοῦ Παννοικιτίμου καὶ Παντοδυνάμου Σα-
βᾶθ, ὅστις ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Μεγαλειότη-
τος αὐτοῦ. «Οὐ καλὸν, εἶπε θανάτῳ ἀποθανεῖν
τὴν Ἑλλάδα ἔθνος τε καὶ φωνήν» καὶ ἐπειδὴ
οὐ παλιγγέρον οὐδ' ἀπατηλὸν οὐδ' ἀτελεύ-
τητον ὅ,τι κε κεφαλῇ καταπέσῃ, ἰδοὺ πάλιν
ἐν τῇ εὐδοκίᾳ αὐτοῦ ἐκείνη μὲν, ὥσπερ Φοῖνιξ
πτηνὸς, φαιδρῆ ἀναγεννᾶται, ὑμεῖς δὲ φιλο-
στόργως ἀπὸ τῶν φαιδιμῶν αὐτῆς ὡμῶν τὸ
πεπαλαιωμένον καὶ καταρρεῦσαν τριβῶνιον ἀ-
πορρίπτοντες, τὴν πάλαι μεγαλοπρεπῆ σολὴν
αὐτῆν βαθμηθὸν περιβάλλομεν καὶ οὐκ ἔστι μα-
κρὰν ὁ χρόνος, οὐκ ἔστι, ὅποτε τὸ ἔθνος ἡμῶν
ὄψεται πάλιν αὐτὴν ἐν πάσῃ νεανικότητι, ἰσχυρῇ
καὶ λαμπρότητι διαλάμπουσιν.

Διότι πρὸς τοῦτο ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου
πολλὰ καὶ διάφορα πνευματικὰ ἐργαστήρια ὑπὸ
τῶν παίδων τῶν Ἑλλήνων καθιδρύθησαν, σχο-

λαί καὶ Σύλλογοι καὶ Λέσχαι. ἔνθα θρασύπονοι μὲν ἐργάται τοῦ λόγου ἰδρωτὶ καταστάζοντες νυχθημερῶν ἐργάζονται, φιλόμουσοι δὲ Ἡρώδεις Ἄττικοί τοῦ ἔθνους ἤμωσιν τὴν ἀρίστην χρῆσιν τοῦ πλοῦτος αὐτῶν ποιούμενοι ἐπισηθεύουσι τοὺς μετὰ πλείστης τῆς αὐταπαρνησίας ἐν αὐτοῖς ἐργαζομένους.

Ἐν τῶν τοιούτων λογικῶν ἐργαστηρίων, ἄκμαίον εἰς ὕλην καὶ ἐργάτας, ἐστὶ καὶ ὁ ἀπό τινος χρόνου στερεῶς ἐπιστάμενος Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, οὗ τὴν ἐπέτειον ἐορτὴν σήμερον φαειδῶς πανηγυρίζομεν, καὶ ὅστις, σὺν τοῖς ἄλλοις κάλλιστα συνίδον ὅτι οὐχὶ ἀνάξια προσοχῆς τὰ κατὰ τὴν τελευταίαν φθίνουσαν φάσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀλλὰ μᾶλλον ἄξια πολλῆς τῆς σπουδῆς καὶ μελέτης, προσέθηκε πρὸς τοῦτο τὸ προκείμενον περὶ συλλογῆς ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ διαγωνίσμα, οὗτινος, ἀγγελθέντος τῆ 20 Αὐγουστοῦ τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἀγωνοθέτης ἐστὶν ὁ φιλόμωσος Κύριος Χρηστάκης ἐφέντης Ζωγράφος, περὶ τοῦ ὁποίου οὐδένα προστίθεμεν ἔπαινον· διότι ἕνεκα τῶν πολλῶν ἐν γένει ἀγαθοεργῶν αὐτοῦ, τὸ ὄνομα τοῦτο αὐτὸν τὸν ἔπαινον ἐγγύς νὰ σημαίῃ.

Κατὰ τὴν εἰσήγησιν τοῦ διαγωνίσματος τούτου, φιλόμουσοι ἀκραταί, προκείμενον περὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὤρπειαν, ὡς ἀληθῶς, ἕτερός τις, τὴν εὖνοιαν τοῦ λόγου κεκτημένος, διὰ τῆς μυστηριώδους αὐτοῦ δυνάμεως νὰ συγκινηθῇ πᾶσαν φιλόμωσον Ἑλληνικὴν καρδίαν εἰς συνίσθησιν τὴν πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν πάτριον γλῶσσαν καθηκόντων, ἵνα πάντες μετ' ἴσης τῆς προθυμίας ἐπισπεύδοντες, φθάσωμεν ὅσον τάχιον τὴν νύσταν τῶν σκοπίμων ἐργασίων ἡμῶν, ἀλλ' ὁ κληρὸς ἐπέσειν ἐπ' ἑμὲ, πρόθυμον μᾶλλον ἢ σοφώτερον, ἥκιστα δ' εὖνοιον τοῦ λόγου καὶ τῆς εὐφραδείας τέκνον. Ἀλλὰ θαρσεῖν χρῆ, καὶ ἐν τῇ εὐνοικῇ ἀκρόασι τοῦ ἐπιεικοῦς φιλομωσοῦ ἀκρατηρίου πειρατέον ἐκ τῶν ἐνότων τὴν ἐκθεσιν τοῦ μνησθέντος διαγωνίσματος.

Εἰς τὴν πρώτην φωνὴν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου φιλόμουσοι κύριοι ἐκ διαφόρων μερῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κόσμου οὐχὶ τῆς ὑλικῆς ἀμοιβῆς γλιχόμενοι, ἀλλὰ πρὸς τὴν θηικὴν δόξαν φιλοτιμούμενοι ἔσπευσαν ν' ἀποστειλωσιν ἡμῖν ἐκπροθέσμως διαφόρους συλλογὰς ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, πρῶτον τοιοῦτοτρόπως τὸν πρὸς τὴν πάτριον ἡμῶν γλῶσσαν ἐρπειόμενον ἐπιδειξάμενοι σεβασμόν.

Τὰ πεμφθέντα εἰς τὸν προκείμενον ἀγῶνα

πονήματα ἐννέα εἰσι τὸν ἀριθμὸν, ὀλίγα μὲν ἀπολύτως, ἱκανὰ δὲ διὰ τὸ πρῶτον καὶ ἀναλόγως τοῦ ὀλίγου χρόνου, ὃν ὁ Σύλλογος προσδιώρισεν. Ἀπέστειλαν δέ·

1) Ὁ Κύριος Ἀλέξανδρος Ῥηγίδης· ἐξ Ἄρτης πραγματείας ἐπιγραφομένην, *Ὀλίγα εἰνὰ περὶ τῆς παρεκκλειοῦς καὶ ἀρχαίας πόλεως Ἄρτης.*

2) Κύριος τις Χίος ἀνωνύμως συλλογὴν Χιακῶν λέξεων, φράσεων καὶ ἐθίμων.

3) Ὁ Κύριος Π. Γ. Θεοδωρίδης ἱατρός ἐν Προσῆθ μονογραφίαν περὶ Κίου τῆς Βιθυνίας.

4) Κύριος τις ἀνωνύμως δύο πονήματα α) Γλωσσάριον Ἑπειρωτικῶν ἐπιγραφόμενον καὶ β) Συλλογὴν διαφόρων Ἑπειρωτικῶν ἰσμάτων.

5) Ὁ Κύρ. Α. Γόνιος ἐκ Κάτω-Σουδενῶν τῆς Ἑπείρου πραγματείας ἐπιγραφομένην, *Συλλογὴ ζώντων ἐν Ἑπείρῳ μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Ἑ.Ι.ηλικοῦ λαοῦ.*

6) Ὁ Κύρ. Δημοσθένης Χαχιαρῆς ἐκ Σύμης δύο πονήματα α) *Γλωσσάριον Συμαϊκῆς διαλέκτου ἢ συλλογὴ τῶν ἐν Σύμῃ οὐσῶν ἐν χρήσει λέξεων καὶ φράσεων καὶ β) Συλλογὴν Συμαϊκῶν παροιμιῶν καὶ αἰτιγμάτων.* Ἐνταῦθα κατατάσσομεν ἐξδόμηον τὴν γλωσσικὴν ὕλην, ἥτις ἀποτελεῖ μέρος πραγματείας τινὸς περὶ Πόντου, ἀποσταλείσης διὰ τὸ Συμβουλίδειον διαγωνίσμα. Ὡς γνωρίζουσιν οἱ φιλόμουσοι ἀκραταί, διὰ τὸ παρὸν ἔτος ὑπέχρον καὶ δύο ἕτερα διαγωνίσματα, ἥτις τὸ Ἑγενίδειον περὶ *Θεσσαλίας* καὶ τὸ Συμβουλίδειον περὶ *Πόντου*. Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου οὐδεμίαν δυστυχίαν ἐστάλη ἡμῖν οὐδὲ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος πραγματείας, περὶ δὲ τοῦ δευτέρου ἐστάλη μὲν τοιαύτη, ἀλλ' οὐσα κατὰ τὸ πλεονέκτερον πρόγραμμα τοῦ περὶ Συμβουλίδειου διαγωνίσματος, μακρὰ ἐπομένως, ἄρθρον καὶ ποικίλην περιέχουσα ὕλην, ἀπῆται πρὸς κρίσιν καὶ μακρότερον χρόνον οὐ ἢ ἐπιτροπῇ ἑσταιετο. Μὴ θέλουσα δὲ νὰ διέλθῃ σπεύδουσα οὕτως εἰκῆ καὶ ἀβασανίστως ἔργον, ὅπερ ἴσως ἐνέχει πολλὴν τὴν ἀξίαν, ἀπεφάσισε ν' ἀναβάλῃ τὴν κρίσιν αὐτοῦ εἰς τὸ ἐρχόμενον ἔτος, ἐλπίζουσα ὅτι ὁ Σύλλογος θέλει παρατείνει τὸ διαγωνίσμα, καὶ οὕτως ἡ κρίσις δύναται νὰ γίνῃ ἀνεώτερον καὶ ἐπομένως ἀκριβεστέρα· ἐκρινεν ὁ μωσ εὐλογον ἀποκόπτουσα, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ὕλης πραγματείας τὴν γλωσσικὴν ὕλην νὰ ἐπενέγκῃ σήμερον τὴν κρίσιν ἐπ' αὐτῆς.

8) Ὁ Κύρ. Ἰωάννης Σταματέλος Σχολάρχης ἐν Λευκάδι, Συλλογὴν τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Λευκαδίου λαοῦ, καὶ προς-

θήκας εἰς ταύτην, βραδύτερον σταλείσας καὶ ὑπ' ὄψιν ληφθείσας, καὶ

9) Ὁ Κύριος Ν. Γ. Πολίτης ἐξ Ἀθηνῶν δύο πονήματα α) ἀνέκδοτα δημοτικὰ ἔπη καὶ τῆς Ἑλλάδος· καὶ β) Δημῶδη, αἰνίγματα καὶ λογοπαίγνια.

Τὰ ὀλίγα ταῦτα πονήματα κατὰ τὴν ποσότητα τῆς ὕλης ἢ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν ἀξίαν ἀντιστρόφως κατατάξαντες ἐρχόμεθα ἤδη νὰ ἐπενέγκωμεν ἐρ' ἐνὸς ἑκάστου τούτων τὴν ἀσθενῆ κρίσιν ἡμῶν, ἐπικαλούμενοι καὶ τὴν ὑμετέραν ὑπόνοιαν καὶ ἐπιεικῆ ἄμα ἀκούσασιν. εὐ εἰδότες ὅτι ἕκαστος μὲν τῶν ἀγωνιζομένων ἐγύψατα ὦν τῶν περιγραφομένων καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου ἐξήτασε καὶ ἐμελέτησε ταῦτα. ἡμεῖς δὲ πορρωτέρω αὐτῶν ὄντες καὶ δι' ὀλίγου ἀναγκάως τὴν ἐξέτασιν ἐποιήσαμεθα.

Ἀλλὰ πρὶν ἔλθωμεν ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν, ἀναγκασίον νὰ προεῖπωμεν ὅτι, εἰ καὶ ἠδυνάμεθα νὰ προβῶμεν εἰς λεπτοτέρας παρατηρήσεις καὶ αὐστηρὰς ἐξελέγξεις, θ' ἀποφύγωμεν ὅμως τοῦτο, διότι πρῶτον ἡ κρίσις ἤθελε καταστή μακρύτερα ἢ κατὰ τὴν παρούσαν περίστασιν, πορτικὴ δ' ἐπομένως τοῖς ἀκούουσιν' ἐπιεικωτέρω δ' ἔπειτα δεῖν νὰ ᾖ, διὰ τε τὸ ἀνεπαρκές τοῦ χρόνου, ὅπως οἱ συναγωνιζόμενοι ἐπὶ τὸ τελειότερον παρεσκευάσωσι τὰ πονήματα αὐτῶν, καὶ διὰ νὰ μὴ ἀποθαρρύνωμεν τοὺς περὶ ταῦτα προβύμως ἔχοντας εἰς τὰς περὶ τούτων ἐρεῦνας αὐτῶν καὶ μελέτας' προλέγοντες καὶ τοῦτο ὅτι ἡ ἐπιεικεία τῆς κρίσεως θέλει ἐλαττωθεῖαι προτύτης τῆς ἡλικίας τοῦ προκειμένου διαγωνισμάτος.

Καὶ ἤδη ἀρχόμεθα κρίνοντας τὰ Ὀλίγα περὶ τῆς πανευκλεῦς καὶ ἀρχαίας πόλεως Ἀρτης, συλλεγέντα ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Ῥηγίδου ἐξ Ἀρτης. Κ' ἐν πρώτοις διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἐννοεῖ ὁ φιλοπονήσας, ὡς διεξελθόντες τὸ πόνημα εἶδομεν, ὅτι μέλλει νὰ ἐκθέσῃ τινὰ περὶ τῆς νῦν Ἀρτης, ἧτις ἀρχαία καὶ πανευκλεῆς ἐστὶ' διότι περὶ τῆς ἀρχαίας Ἀρτης ἢ περὶ σωζομένων λειψάνων αὐτῆς οὐδὲν ἐφρόντισε νὰ σημειώσῃ, διότι ἐν τῇ ἀρχῇ περὶ οὐδὲν ἄλλο ἀσχολεῖται ἢ τὴν ἀνακοίνωσιν σημερινῶν καὶ οὐχὶ ἀξίαν λόγου εἰδήσεων τινῶν λ. χ. περὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀρτης Ἀράχθου, ὃν εὐεργετικὸν καὶ ὠφέλιμον τοῖς κατοικοῖς σπουδάζει νὰ παραστήσῃ διὰ τεσσάρων λόγων, ὧν ὁ ἰσχυρότατος ἐστὶν ὁσάκις ὁ ποταμὸς οὗτος μακρινῶς κατέρχεται, καταστροφὴν ἐνίοτε καὶ πανωλεθρίαν ἐπιφέρει εἰς χωράφια, ἐλασιότοποια καὶ καλύβας τῶν ἐργατῶν, συμπαρασύρων ἐνίοτε

καὶ ζῶα καὶ ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ οὕτω καθιστάμενος τοῖς πτωχοῖς ὠφέλιμος, διότι τὴν καταστροφὴν ταύτην ἀντικαθίστησι γενναϊοδῶως καταλιμπάνων ἐν τῇ ὀπισθοχωρῆσει αὐτοῦ πλείστα ὅσα ζῖλα καὶ κοίτουςορα' ἅπερ συναθροίζουσι πανηγυρικῶς μονοθυμῆσαι παιᾶνας ὡς πρὸς εὐεργέτην αὐτὸν ἔχοντες.

Ἀκολούθως γράφει περὶ κήπων, παραγόντων βοδάνικα, μήλα, σύκα, πορτογάλλια καὶ ὀλίγα κίτρα, ἅπερ καταναλίσκουσιν οἱ κίτροφάγοι ἄνθρωποι τῆς Ἑπείρου' ἐπομένως περὶ γεφύρας, παραθέσας καὶ τὸ ἄξιον λόγου περὶ αὐτῆς ἔσμα, περὶ τοῦ ἐν Μουχουστῷ παναρχαίου Βυζαντινοῦ ναοῦ «ἡ Παρθενοθεῖσα», περὶ παζαρίου, ἀγορᾶς Ἀρτης καὶ Τουρκοποζαρίου.

Ταῦτα δὲ πάντα μακροθυμῶν περιγράφει ἐν τέλει καὶ διὰ στίχων, ἢ ὡς λέγει, διαστίχως, ἐννοῶν φάνεται τὴν στιχοουργίαν καὶ ποιήσιν διαστίχων.

Ἄξια δὲ πλείους προσοχῆς εἶναι τὰ μετὰ ταῦτα, ἧτοι μῦθος τις (παρὰ μύθιον) ἐν ἀπλῇ τοπικῇ διαλέκτῳ, ἐν ᾧ ἐπέτυχε, περιγράφας τοῦτο κατὰ δημῶδη γλώσσαν καὶ τρόπον' ἔπειτα βραχύ τι γλωσσάριον λέξεων τοπικῶν, καθ' ὅλου δὲ Ἑπειρωτικῶν, καὶ φράσεις τινὰς ἐγχωρίου. ὡς παράρτημα δὲ προστίθεται καὶ καταλόγος ἀπάντων τῶν τῆς Ἀρτης χωρίων. Ἀπαντα δὲ ἐν γλώσσῃ πλημμυρεῖ' ἀλλὰ τὴν ἀσθενεῖαν ταύτην ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ ὁμολογεῖ ὡς καὶ τὴν προθυμίαν νὰ φανῆ ὠφέλιμος ἐκ τῶν ἐνόντων αὐτῷ' οὕτως ὅθελαι βεβαίως ἐπιτύχει, σπουδάζων μᾶλλον περὶ τὴν συλλογὴν διαφόρων λέξεων καὶ φράσεων ἐγχωρίων, πρὸ πάντων δὲ μύθων, ἐν οἷς ὡς προεῖπομεν ἐπιτυγχάνει.

Μετὰ τὴν ἀνωτέρω πραγματείαν ἐρχεται ἡ τοῦ ἀνομήμου Χίου συλλογὴ, περιέχουσα 90 περίπου λέξεις καὶ φράσεις μετὰ τῆς ἀνηκούσης εὐκρινούς ἐρμηνείας αὐτῶν, ἐξ ὧν εὐάριθμοὶ εἰσιν Ἑλληνικῆς καταγωγῆς ἄνευ τινὸς ἐτυμολογίας αὐτῶν' ἐπίσης περιλαμβάνει καὶ τινα ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων Χίου καὶ ἄλλων τινῶν γειτνιαζόντων τόπων. οὗ κατὰ διαφόρους χρόνους ἐπεσκεπάτο, ἀτελῶς περιγραφόμενα τὰ πολλὰ, ὅπερ ἀνομολογεῖ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ συλλογεὺς ἐν βραχέϊ μὲν ἀλλ' ἀφελεστάτῳ καὶ πατριωτικῷ προλόγῳ αὐτοῦ, ἐνθα λέγει ὅτι οὐδεμίαν ἀξίωσιν ἔχων ἐπὶ τῆς χρηματικῆς ἀμοιβῆς, ἀποστέλλει ταῦτα οὕτως ἀτελῶς ἔχοντα εἰς τὰς δεξιωτέρας χεῖρας τοῦ Ἑλληνικ. Φιλολογικοῦ Συλλόγου, ὅπως προκύ-

ψη ἢ ἐκ τούτων ἐπιποθουμένη ὠφέλεια εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν τοῦ ἔθνους ἡμῶν.

Ἀποχαιρῶντες δὲ τὸν πατριώτην καὶ ἀφιλοκερῆ τούτον Χιον μεταβῶμεν ἐπὶ τὴν μονογραφίαν περὶ Κίου τῆς Βυθινίας ὑπὸ τοῦ ποτῆ Π.Γ. Θεοδοωρίδου, λατροῦ ἐν Προῦσῃ. Αὕτη διακρινεῖται εἰς τρία μέρη, ἃς εἰδήσεις στήριζει ἐπὶ ἱστορικῶν λόγων. Κατὰ παράδοσιν δὲ ἀναφέρει καὶ τινα περὶ τῶν Κιανῶν γυναικῶν, ὅτι δηλ. πλείστα Κιανὰ γυναικες, ὧν οἱ ἄνδρες ἐκρατοῦντο ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς Προῦσης, μετέβησαν ἐνταῦθα ἐκ Κίου ὅπως ζητήσωσι καὶ ἰδοῦσι τοὺς ἑαυτῶν συζύγους ἐν τῇ φυλακῇ, τούτου δὲ ἐπιτραπέντος, πάρχυτα ἐκεῖνα ἐξηγήσαντο παρὰ τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν στολῶν, καὶ αὐταὶ μὲν διέμειναν ἐν ταῖς φυλακαῖς, οἱ δὲ ἄνδρες ἡμφοσιμένοι γυναικεῖα ἀπετάλμασαν ὑπ' αὐτῶν τῶν γυναικῶν ὅς ἀπελευθέρωσιν τῆς ἰδιαίτερῆς αὐτῶν πατρίδος. Πρωτότυπος ἀληθῶς γυναικεῖα αὐταπαρησιάζει καὶ ἀρετῇ, διότι οὐ μόνον ἀνταλλάσσει πρὸς τοὺς ἄνδρας ἐλευθερίαν καὶ ζωὴν ὑπὸ στοργῆς κινούμενη, ἀλλὰ καὶ εἰς κίνδυνον προφανῆ τῶν ἑαυτῶν ἐκπέμπουσι ὑπὸ φιλοπατρίας καὶ φιλευθερίας ἐμποροῦμενοι, δι' ἧς πράξεις ἐξήγειραν τὸν θυμασμὸν καὶ σεβασμὸν τοῦ κυρίαρχου, ὅστις ποτ' ἦν, καὶ ἀπέλυσε αὐτὰς διὰ τὴν πνέουσι τὸν ποθητὸν αὐταῖς ἐλεύθερον ἀέρα. Τὴν παράδοσιν ταύτην, λέγει, φέρουσι ἀνὰ στόμα οἱ νῦν Κίοι· ὃ δὲ γράψας εἰκάζει ὅτι τὸ γεγονός τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Προῦσιου, γαμβροῦ Φιλίππου σ' κατοχὴν τῆς Κίου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξῆς παράδοσις ἐμφανίζει τὸ ἀρρενωπὸν τῶν Κιανῶν γυναικῶν ἐπὶ τινας ἐξ-ἀνδραποδισμοῦ τῆς Κίου καὶ πρεσβύτεραι τῶν γυναικῶν ἐφρόντισαν νὰ κρύψωσι τὰς παρθένους καὶ νεωτέραι τῶν γυναικῶν μετὰ τῶν παιδίων των ἐν ὑπογείῳ στοαί· οἱ δ' ἔχθροί ἠνάγκασαν τὰς πρεσβύτερας καὶ ἐν τῷ φανερῷ νὰ χορεύσωσιν, ὅπερ καὶ κατ' ἀνάγκην ἔκμαον, ἀλλ' ἐν ᾧ ὠρχοῦντο, παιδίον τι ἐν τῷ ὑπογείῳ κρύπτει κλαίον ἠκούετο, καὶ διὰ τὴν μὴ ἀκούσασιν

τοῦτο οἱ ἔχθροί ἤρχοντο αἰ γραῖαι νεανικώτερον πηδῶσαι καὶ ζωπρότερον ἄδουσαι, ὁπότε ἐν μεγάλῃ φωνῇ ἠκούσθη καὶ ἡ σκληρὰ παρακλέυσει ἐν τῷ ἐξῆς παρεμβληθέντι διστίχῳ :

ἢ σφάζε το, ἢ πνίξε το,
ἢ ὄς τιμ τὸ βουζὶ σου.

Ὅπερ μαρτυρεῖ περιφανεστάτα ὅτι τῇ σωφροσύνῃ καὶ ἐπιτῇ πρακολουθεῖ ἡ εὐφυΐα καὶ τοῦ πνεύματος ἀειμοιότης.

Ἐν τῷ αὐτῷ πρώτῳ μέρει ἀναφέρει καὶ περὶ τῆς νῦν Κίου ὀλίγα, ὅτι ἐν τῷ γ' πληθ. προσ. τῆς ὀριστικῆς χροῖνται τῇ καταλήξει *σι, γέ-ρουσι φέρεται κλπ.* τὰ ν, χ, σ, γ, εἶτε ἐν ἀρχῇ εἶτε ἐν μέσῳ λέξωσι, καταπίνουσι, εἶ=δχι, ἐρι=χέρι, ἐπῆκ=ἐπῆγα κλπ. Τὰ δὲ παιδία ἀμφοτέρων τῶν φύλων ὀνομάζουσι δι' οὐδέτερον γένους, ὡς τὸ Γεωργῶ, τὸ Δημητρῶ, τὸ Φιρόσω, τὸ Μαρτιῶ. Ἐν τῷ τέλει δὲ τοῦ μέρους τούτου ἀναφέρει καὶ 11 τετραστίχα ναναρίσματα.

Τὸ δευτέρον μέρος ἐστὶ λεξιλόγιον, ἄξιον λόγου καὶ παρατηρήσεως, περιέχον 250 λέξεις, μετ' ἐξηγήσεως σαφοῦς καὶ ἐπιτυχῆς πρὸς τὰς ἀρχαίας συσχετισεως, τὰς πλείστας δὲ ἑλληνικωτάτας μετὰ μικρᾶς πρακτοροῦς, ἀκουσμένης οὐ μόνον ἐν Κίῳ ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις πέριξ χωρίοις. Ἐν τῷ σ' μέρει καταγράφονται 9 ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ διαφόρων χρόνων.

Μεταβιβάζομεν ἤδη ἐπὶ τὰ δύο πονήματα τοῦ ἀνωμόνου συλλογῆς, τὸ Ἡπειρωτικὸν γλωσσάριον καὶ τὴν Συλλογὴν τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων.

Καὶ τὸ μὲν ὑπ' αὐτοῦ οὐχὶ καλῶς ὀνομαζόμενον Γλωσσάριον Ἡπειρωτικὸν εἶναι συλλογὴ τῶν πλείστων σχεδὸν παρ' τοῖς Ἡπειρώταις ἐν χρήσει λέξεων καὶ ἰδίᾳ παρὰ τοῖς Ἰαπυραίοις, πλουσία μὲν εἰς ὕλην, ὡς περιέχουσα 3000 περίπου λέξεις, ἀλλ' ἔργον ἀτελεῖς διότι πρῶτον καὶ πολλὰ ἄλλα λέξεις ἰδιάζουσι τοῖς Ἡπειρώταις δὲν ἀπαντῶσιν ἐν αὐτῇ, οὐδεμιᾶ δ' ἔπειτα λέξεως φροντίζει ν' ἀνεύρη τὸ ἔτυμον, οὐδὲ περὶ τῶν φθολογοικῶν ἐπικρατούντων νόμων ποιεῖται λόγον παντάπασιν, ἀλλὰ ζηρῶς τὴν λέξιν καὶ τὰς διαφόρους σημασίας αὐτῆς καταγράφει· ἐν ᾧ, ὡς δύναται τις νὰ εἰπῇ ἐκ τῆς ὀρθῆς γραφῆς τῶν λέξεων, τῆς ἐπιτυχῆς ἐξηγήσεως αὐτῶν διὰ ταυτοσημίαν ἀρχαίων λέξεων ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, τῆς ἐπιλείψεως σχεδὸν ἀνορθογραφικῶν, καὶ ἄλλων προτερημάτων τῆς συλλογῆς, οὐκ ἄμοιρος τῆς γλώσσης καταφίνεται ὁ συλλογῆς, δυνάμε-

μενος φιλοπονών νά γράψῃ καί τινα περί τῶν παρχαιφθέντων.

Τῶν δὲ λέξεων πολλαὶ μὲν εἰσι κοινὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων, οἷον αἱ ἄβλαθος, ἄβρεχος, ἀγωνίζομαι, πολλὰ δὲ καὶ τουρκικὰ, ἃς ὅμως καλῶς διχαιγινώσκον ἐνομάζει τοιαύτας· τινὲς δὲ καὶ ξενικὰ, ἃς ἐν σιγῇ παρέρχεται.

Καθ' ὅλου ὅμως ἡ συλλογὴ αὕτη παρέχει ἰκανὴν ὕλην τῷ βουλομένῳ νά συντάξῃ πράγματι γλωσσάριον τῆς Ἡπείρου, καθ' ὃ, ὡς προείπομεν, ὁ συλλογεὺς ἀπέτυχε, διότι γλώσσα ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει σημαίνει λόγον, ἐκφρασίαν ἰδιόχουσαν, ἀσυνήθη καὶ μόνον κατὰ τινα τόπον εὐχρηστον, Γλωσσάριον δὲ τὴν συλλογὴν τῶν τοιούτων.

Ἡ δὲ συλλογὴ τῶν δημοτικῶν ἁσμάτων εἶναι πολλῶν τελειότερα, ὡς περιέχουσα 570 τοιαῦτα, γνήσια Ἡπειρωτικὰ, ὀλίγων ἐξαιρουμένων, ἅπερ ἐκ τινῶν λέξεων καὶ φράσεων Ἰωνικῆν ἐμφανουσι τὴν καταγωγὴν αὐτῶν, οἷον τὸ 170 κ. τ. ν. α. τινὰ δὲ «Ποντικῆς ῥίζης» ὄζουσι καὶ τοιαῦτα ἐθεωρήθησαν τὸ 279ον καὶ 334ον κ.τ. ν.α. δύο δὲ εἰσι καὶ μιξοῦσθρα, οὕτως εἰπεῖν, ἅσματα δηλονότι ἑλληνικὰ ὑπὸ βραβραρίζοντος Ἰταλοῦ ἀδόμεικτα, ἀναμιγνύοντος καὶ τινῶν στίχων καθαρῶς ἰταλικῶν, οἷον τὸ 363ον

Io spero certa ti essu me gapai
non ti crisu no no perida mia κλπ.
καὶ τὸ 364ον

Illo pu olo to cosmo perpaiti
pu ar to levanti esto ponenti paiti
eripi pu ego gapai essu to thori
Chereta me to areon su gelai κλπ.

Καίτοι δὲ πολλὰ τῶν ἁσμάτων τούτων ἀπαντῶσι καὶ ἐν ταῖς ἐκδοδομέναις συλλογαῖς τῶν κ. Λ. Passow, Γ. Χασιώτου, καὶ Ζαμπέλιου (ἄλλα τελειότερα ἐν τῇ προκειμένῃ συλλογῇ), δυνάμεθα ὅμως ν' ἀναγράψωμεν ὑπὲρ τὰ 400 ὅλων ἀνέκδοτα καὶ ἄξια προσοχῆς.

Καὶ πάντα μὲν ὀρθῶς καὶ πιστῶς κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν Ἡπειρωτῶν γεγραμμένα, ἀλλὰ οὕτως ἀμελῶς καὶ ἀτάκτως τεταγμένα, φέρει μίγδην, ἠρωτικὴν, ἐπέτειον, ἐρωτικὴν, ἱστορικὴν, γαμήλιον, μυρολόγιον κλπ. ὥστε πέμψας ταῦτα τοιουτοτρόπως εἰς τὸν προκειμένον ἀγῶνα, οὐ μικρὸν ἀγῶνα παρέσχε τοῖς κριταῖς. ἀναγκάζομενος κατὰ πάσων στιγμῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς αἰθούρας τοῦ γάμου καὶ τῶν τερπνῶν ἀμαρτιῶν τῶν δημῶν καὶ παρθένων πρὸς τὴν νύμφην, σπουδῆ νά μεταβαίνωμεν καὶ ἀσκεπεῖς

ἔνεκα τῆς μεγίστης ταχύτητος ἐπὶ τὴν μυρολογοῦσταν μητέρα ἡ σύζυγον τὸ ἐκτάδην κει-
μενον ποθητὸν αὐταῖς ἀντικειμένον· καὶ πρὶν ἢ παρήγορον λόγον πρὸς τοὺς δυσδαίμονας ὄδου ρομένους ἀποτεινώμεν, νά σπεύδωμεν ἐκεῖθεν σκυθρωποὶ καὶ δακρύβρεκτοι καὶ ἐκ τῆς βίας σχεδὸν ἀνυπόδητοι εἰς τὰς καθύγρους ἡ καὶ γυνοσκοπεῖς ἀγίας διὰ ν' ἀκρασθῶμεν τοὺς ἀργυρολογοῦστας καὶ αὐγοσνακτῆρας παίδας, ἄδοντας τὰ Χριστοῦγενετὰ ἡ τὸν "Αἰ-Βασίλη" καὶ αὐτόθεν οὕτως ἔχοντες ἐν ἀκαρεῖ, ἰδρωτὶ περιβρέσομενοι καὶ ἀσθμαίνοντες, νά εὐρισκώμεθα εἰς τὰς ψυχρὰς κοιλάδας τοῦ ὕψιλου Ὀλύμπου διὰ ν' ἀκούσωμεν τὸν μάτην ἤδη ἀγωνιζόμενον νά διαφύγῃ τὰ δυσέξοδα δίκτυα τῆς Βλαχοπούλας Δέσπως, ἐρωτῶλον Δάρριν-Νάσον, ὅστις ὑπὸ τὴν δροσερὰν σκιάν τῆς πυκνοφύλλου ἐλάτης φλόγα διαβιβρώσκουσαν ἐν τοῖς στήθεσιν αὐτοῦ ἐγκλείων, περιπαθῆς ἄδει·

Οἴλου ν' ἀθήσουν τὰ κλαριά,

Δέσπω βλαχοῦλά μου,

νι' ὁ πάγος δὲν τ' ἀφίλει·

Οἴλω κι' ἐγὼ νά σ' ἀρνηθῶ κι' ὁ πόνος δὲν μ' ἀφίλει.
Χαμήλωσε τὴν μολιά σου καὶ σκέπασε τὰ φρόδια
νὰ μὴ φανῇ τὸ φίλημα ποῦ σ' ἔχω φιλημένη·
τὸ χέρι σου τὸ παχουλὸ τὸ κουδολογγραμμένο
νὰ τὸ ἔαζε προσκέφαλο τρεῖς μέρας καὶ τρεῖς νύχται·
καὶ νᾶ-(αι) αἱ μέρας του μαινοῦ καὶ νύχται του Γενάρη,
νὰ τὸ χορτάσω φίλημα ὅσῳ νά ζημερώσῃ·
σῆρε νά πῆ; τῆς μάτια; σου νά μὴ με καταργέται·
θέλα τὴν κίνω πεθερὴ καὶ σᾶ θὰ σὲ πάρω.

Καὶ πρὶν ἢ πρὸς τὸν ἡδέως πάσχοντα ποιμενίσκον τὸ τοῦ Θεοκρίτου εἰπωμεν·
«Νάσε τάλαν τὶ νυ τάκεσι; ἃ δὲ τὸ κόρη
πάσας ἀνὰ κρήνας πάντ' ἄλσα ποσὶ φορεῖται
ζατοῖσα». . . .

Ἐλκων ἡμᾶς ἀπὸ τῶν μανθοῦν «σπεύσατε», ἀνακράζει ὁ ποσοπιδροφῆρας ἁσματολόγος,
«σπεύσατε ταχύποδες ἐπὶ τὰς ὑπερείκας παρὰ τὴν ἐλικώδη ὁδὸν ἵνα λαμπρὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς θέαμα θεάσῃσθε» καὶ ἀληθῶς ἰδοῦ!

Ἐννιά χιλιάδες ἀρμονιὰ πάνων νά πάρουν νόψη
μὲ τριακόσια θυάγγα καὶ χίλιους συμπεθέροι·
οἱ συμπεθέροι στὰ χροσὶ νι' οὔλοι καθαλαροῖ·
ἡ νόψη στὰ μεταξωτὰ γαμπρῶ; σ' τὰ κατρίνι.
καὶ πῆγαν καὶ τὴν ἔφεραν σὺν πέρδικα γραμμένη.

Καὶ οὐδῶλος ἐντρεπέμεθα ὁμολογοῦντες, ὅτι ἡ λαμπρότης καὶ μεγαλοπρέπεια τῆς πομπῆς

τύτης· ἔλκει καὶ συμπαρσούρει καὶ ὑμᾶς ἀ-
προσκήτους μετὰ τῶν κεκλημένων, καὶ τὸ
δεινὸν πεζοῦς μετὰ ζῦ ἵππων ἀγερῶχρον κατα-
πατουμένους, καὶ ἰδοὺ πνευσίνωντες· ἐν τῇ αὐλῇ
τοῦ ἄρχοντος γαμῶρου ὡσιζόμεθα.

Ἐχαρίκια, κυρὰ πεθερά, χαρίκια συμπεθίρα·
Ἔβρα νάβη; τῆ νόμη σου τὴν ἀκριθὴ τοῦ υἱοῦ σου.
Καλιῶ; τὸ νε τὸ γίκα μου! καλὴ γυναικα φέριε.

Ἄλλ' ἄρα γε εἰς ἡμῶν τις εἶχε τὸ βάσκανον
ἐν τῷ ὀφθαλμῷ αὐτοῦ, ὥστε τὴν χαρὰν ταύ-
την καὶ φαιδρότητα νὰ μετατρέψῃ εἰς λύπην
καὶ κατήφειαν, ἢ ὁ φλόνος Σκτάιν πάλαι ἔχει
στήσει τὸν μυσχρὸν ὄφρονον αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ
τῆς γραίας πενθερᾶς;

Μάνα μου δὸ μου τὰ κλειδιά, δόσε τὰ παρακλειδιά,
τ' εἶν' ὤμορφη καὶ νόστιμη εἶζα καὶ προκομμένη.
Αὔριο τὰ δίνω τὰ κλειδιά, αὔριο τὰ παρακλειδιά·
καὶ σ' τὴν καρδιά της μῆτανε σπάρτα δυὸ μαχαίρια.
Μάγειρα ποῦ μαγεῖρεςφε πολλὰ φγαῖα τὸ γάμοιο,
μαγεῖρεςφε τῆς νόμης μου τριῶν φειδιῶν κεφαλίαι,
τοῦ ἀστριουῦ καὶ τῆς ὀργῆς καὶ τῆς μονομερίδας.
Οὔλοιο στὴν τάβλα κᾶθησαν κι' ἡ νόμη τρώγει χώρια.
Πῆμε νυφοῦλα μ' ε' τὸν ὄντα γιὰτ' εἰς' ἀποσταμένη,
θαρῶ ποῦ πείνασε; πολὺ καὶ ντρέπεται νὰ κρῖνης·
γιὰ πάρε μιὰ χαψιὰ φαί γιὰ πάρε δυὸ καὶ πένη.
Ἄπλῶνε μιὰ ἀπλῶνε κωῖ, τὴν τρίτη φαρμακώθηκε!!
κι' ἀπὸ τὴν τάβλα σκώθηκε κατακτρινασμένη,
κάνει σταυρὸ τὰ χέριά της καὶ πάει 'ς τὴν πεθερά της.
Κάνε κυρὰ καὶ πεθερὰ, γιὰ μιὰ σταλιὰ νεράκι!!
Νύφη νερὸ δὲν ἔχομε καὶ ποῖος θὰ μᾶς τὸ φέρη.
Κάνε κυρὰ καὶ πεθερὰ γιὰ μιὰ σταλιὰ νεράκι!!
Νύφη νερὸ δὲν ἔχομε καὶ ποῖος θὰ μᾶς τὸ φέρη.
Κάνει σταυρὸ τὰ χέριά της καὶ πάει στὸν καλὸ της.
Κάνε, καλέ μου, γλιγωρα γιὰ μιὰ σταλιὰ νεράκι,
καὶ ψήθικαν τὰ χεῖλιά μου ἀπ' τὸ ἀψὺ φαρμάκι!
Χρυσὸ σταμνάκι ν' ἄρπαξε καὶ 'ς τὴν βρουσουλα τρέχει,
ὄσφ νὰ πῆ καὶ ν' ἄρῃ τὴν βρισταίε πεθαμμένη!!!
Χρυσὸ μαχαίρι ν' ἐβγαλεν ἀπ' τ' ἄργυρὸ θηγάρι,
'στού; οὐρανοῦ; τ' ἀπόλυκε καὶ 'στὴν καρδιά του βρέθηκε!
Καὶ 'κεῖ ποῦ θαψα·ε τὸ νῶ ἐβγήκε κυπαρισσι,
καὶ 'κεῖ ποῦ θάψανε τὴν νιὰ ἐβγήκε καλαμακι,
ἀντικουτῆ ἡ καλαμιὰ, φιλεῖ τὸ κυπαρισσι.
Κ' ἔνα πουλάκι κᾶθονταν 'στού καλαμοῦ τὰ φύλλα,
δὲν κελαιδούσε 'σὸν πουλι 'σὸν κελαιδούσαν τ' ἀπρόδια,
μον' ἐλαλούσε κι' ἔλεγε μ' ἀνθρώπινη ἄλτσα,
«Γιὰ ἰδῆτε τὰ βερυόμοισα, τὰ βερυοχωρισμένα,
ποῦ δὲ φιλοῦνται ζωντανὰ, φιλοῦντ' ἀποθιμένα!»

Ἄποικα εἰκὼν τῆς ἀστάτου καὶ σκληρᾶς τύ-
χης!

(ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛΟΓ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ. ΤΟΜΟΣ Ζ΄.)

Πέπρωται ἄρα πάντως ὁ ἀνερχόμενος θριαμ-
βευτικῶς τὸ Καπιτώλιον τῆς εὐδαιμονίας αὐ-
τοῦ ν' ἀναβιβάζεται μετ' οὗ πολὺ ὑπὸ τοῦ φθό-
νου καὶ ἐπὶ τὴν μοιραίαν Γαρπητὴν πέτραν καὶ
ἐκεῖθεν νὰ κατακρημνίζεται εἰς τὸ βράχθρον
τῆς καταστροφῆς;

Τοιοῦτους τινὰς ἀτάκτους καὶ ἐν σπουδῇ
ἀνωφερεῖς καὶ κατωφερεῖς δρόμους ἠνάγκασεν
ἡμᾶς ὁ συλλογεὺς νὰ διατρέχωμεν, διὸ καὶ ἡ-
μεῖς κρίνοντες σήμερον τὰ πονήματα αὐτοῦ καὶ
τῇ ἀτάξει αὐτῶν ἀκολουθοῦντες, ἀτάκτως ἐπί-
σης ὅτε μὲν σοβροὶ καὶ σκυθρωποὶ ἐπιτιμῶμεν
αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἀτάξει, ὅτε δὲ φαιδροὶ μεταβάλ-
λόμενοι θεωροῦμεν ἀνὰ τὸ μέτωπον, ἐπαίνου-
ντες αὐτὸν τῆς προσπαθείας.

Κ' ἐν τούτοις πρὸς γενικῶν καὶ εὐκρινῆ ἐπαί-
νον αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ συλλογὴ
αὕτη, εἰ εἶχε καλὴν τὴν κατάταξιν καὶ τὰς
ἀνγκυλίας σημειώσεις. ὅθ' ἦτο τῶν τελευταί-
ων, ὧν ἡμεῖς γνωρίζομεν.

Ἄλλὰ κἀρὸς ἡδὴ νὰ μεταβῶμεν καὶ ἐπὶ ἕ-
τερον Ἑπειρωτικὸν ἔργον, τὴν *Συλλογὴν τῶν*
ζώτων ἐν Ἑπιείρῳ μνημείων ἐν τῇ γλώσῃ
τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὑπὸ Α. Γονίου ἐκ Κάτω
Σουθενῶν τῆς Ἑπείρου. Ἡ συλλογὴ αὕτη πε-
ριέχει πρῶτον περὶ μνηῶν ἐν Ἑπιείρῳ καὶ περὶ
τῶν ἐν αὐτοῖς ἐθίμων, συγκρινομένων (τῶν μνη-
ῶν) πρὸς τοὺς τῶν Γραικίων καὶ ἀρχαίων Ἰον
μυρολόγιον Ἑπειρωτικῶν Ἰονεὺς καὶ κατάρ-
ρα; ἐν Ἑπιείρῳ ἰὸν κύρια ὀνόματα πόλεων,
ποταμῶν, κομῶν καὶ χωρίων καὶ ἰὸν ὀνόματα
κύρια ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.

Ἡ συλλογὴ αὕτη, καίτοι σμικρὰ κατὰ τῆς
ὕλης τὴν ποσότητα, καὶ δυσανάλογος πρὸς τε
τὴν ἐπιγραφικὴν τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τὰς συλλο-
γὰς τῶν λοιπῶν διακρινόμενων, ἔχει ὅμως
αὕτη καθ' ἐκυτὴν καὶ τινὰς ἀρετάς. Ἄν δ' ἀ-
παντῶν ἐν αὐτῇ ἑλλείψεις, αὗται εἶναι μικραὶ
καὶ σχεδὸν ἀναπόφευκτοί εἰς τὰ τοιοῦτο εἴ-
δους πρωτοφανῆ πονήματα. Πραχθεσάντες δὲ
πρῶτον τὰς ὀλίγας ἑλλείψεις, ἐπομένως θὰ ἐπι-
δειξώμεν καὶ τὰς ἀρετάς αὐτῆς, μετὰ τὸ ὄλ-
γον δριμύ πολὺ τὸ γλυκὺ αὐτῇ προσφέροντες.

Ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς συλλογῆς, τῷ περὶ
μνηῶν τῆς Ἑπείρου κλπ. διεξερχόμενος τὰ καθ' ἕ-
καστον μῆνα ἦθη καὶ ἐθίμα τῶν Ἑπειρωτῶν,
προτάσσει σύντομόν τινα πραγματείας περὶ ἐνὸς
ἐκάστου μηνός, περὶ τοῦ βωμυκικοῦ δηλαδὴ
ὀνόματος αὐτῶν καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἀρχαίους
ἀναλογίας, πραγματείας τὰ πολλὰ ἀνέλεγκτον
οὔσαν, ἀλλὰ πῶς περιττὴν, καθότι οὐδεμίαν
σχεδὸν ἐπρόντισε ν' ἀνεύρη ὁμοιότητα σημει-

νῶν ἤθῶν καὶ ἐθίμων πρὸς τὰ τῶν ἀρχαίων ἐν σχέσει πρὸς τοὺς μῆνας. Ἀκολούθως περιγράφων τὰ κατὰ τοὺς μῆνας ἦθη καὶ ἔθιμα παραιτήθησι εἴ τι τυχόν ἄσμα ἄδεσαι ἡ παροιμία λέγεται κατὰ μῆνά τινα ἐν οἷς, καίτοι ἱκανὴν δεικνύσι προσοχὴν καὶ πείραν, διέφυγον ὅμως τὴν προσοχὴν αὐτοῦ καὶ τινες ἐλλείψεις· καὶ

Α'. Δὲν ἐρμηνεύει ἐκείνας τῶν παροιμιῶν αἰτινας χρῆζουσιν ἱκανῆς ἐξηγήσεως καὶ ἐρμηνείας διὰ πολλοὺς μεμακρυσμένους τῆς τε γλώσσας καὶ τῶν ἐθίμων τῆς Ἡπειροῦ, ὡς εἰ ἀπετίετο πρὸς μόνον Ἡπειρώτα· ἢ τὸ πολὺ Ῥουμειώτας.

Β'. Δὲν ἐξηγεῖ καλῶς καὶ σαφῶς τὰς αἰτίας ἐθίμων τινῶν ὡς λ. χ. περιγράφων τὰς ἐθιμοταξίας κατὰ τὴν πρώτην τοῦ μηνὸς ἰανουαρίου, λέγει τὰ ἐξῆς: «Δὲν συνηθίζουσι νὰ κίμωσιν ἐπισκέψεις τὴν πρώτην (τῆς πρώτης δηλαδὴ ἡμέρας τοῦ ἰανουαρίου)· διότι τὴν ἡμέραν ταύτην θεωροῦσιν ὡς σύμβολον κλῆν ἡ κακὸν ὄλου τοῦ ἔτους»· αἰτιολογία ἀσαφής καὶ ἀνεπαρκής, καὶ ἔπρεπε νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἐκ τοῦ πρώτου ἐπισκεπτομένου οἰκίαν τινὰ κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν οἰωνίζονται τὸ αἴσιον δι' αὐτοῦς ἢ ἀπαίσιον τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ, καθ' ὅσον ὁ ἀνθρωπος οὗτος θεωρεῖται αἴσιος ἢ ἀπαίσιος εἰς τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ, ὡς δυνατόν νὰ ᾖναι ὑγιής, πλούσιος, καλῆς τῆς εἶδος, νέος θαλρὸς, ἀμφιθαλής, χερεῖς κτλ. καὶ διὰ ταῦτα τὰ προσόντα αὐτῷ αἴσιος, ἢ τάναντία τοούτων κεκτημένος, πῆρωςιν, πτωχεύειν, δυσμορρίαν, γῆρας ἀργαλέον, ὀρφανίαν, σκυθρωπότητα καὶ τούτων ἕνεκα ἀπαίσιος· διὰ ν' ἀποφύγῃ λοιπὸν ἕκαστος τὴν αἰτίαν πρῶτον συμβησομένου τυχόν δυστυχήματος ἐν τινι οἰκίᾳ ὑπ' αὐτοῦ πρώτου ἐπισκεψθεῖσιν καὶ μὴ προσκλήθηται ἐπομένως τὸ ὄνομα τοῦ ἀπαίσιου, ἢ δεύτερον μὴ συναντήσῃ, τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἐξερχόμενος, τοιοῦτόν τινα ἐκ τῶν προτέρων ἀπαίσιον θεωρούμενον, προφυλάσσεται καὶ τοῦ οἴκου νὰ ἐξέλθῃ καὶ ἄλλον νὰ ἐπισκεψέται.

Ἐπίσης καὶ εἰς τινὰς κρίσεις αὐτοῦ φαίνεται σπεύδων, ὡς λ. χ. ἐν τινι ὑποκειμένῳ αὐτοῦ ὅτι ὁ μὲν ἰανουάριος ὀρθότερος ἦτο ἢ ὄνομάζετο Ἰεθασιίλης εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τοῦ ὀρθοτάτου τὴν πρώταν τοῦ μηνὸς τούτου, καθὼς καὶ Ἀΐδημητρὶς, Ἀΐταξιάρχης κτλ. Εἰ προσεῖχε κάλλιον θὰ εὑρίσκε, διατὶ ὁ λαὸς τῆς τε Ἡπειροῦ καὶ τῆς ἄλλης· Ἐλλάδος ἐπιμένει εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κατ' αὐτὸν ὄνομα Γενάρης ἢ Γενάρης· διότι ὁ λαὸς ἔνοσεν αὐτὸν οὐχὶ Γενάρην (ἰανουάριον) ἀλλὰ Γενάρην (τῷ δι-

πλῶ ν), μῆνα δηλονότι τῆς γεννήσεως τῶν προβάτων ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ὡς πολλὰ ἄσματα τοῦ λαοῦ μαρτυροῦσι τοῦτο·

Γενάρη, γέννα τοῦ Χριστοῦ, πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου κτλ.

οὐδόλως προσέχων εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοῦ καταγωγὴν ἐκ τοῦ Ἰανῶν, τὸν ὅποιον (ἵνα μεταχειρισθῶμεν τὴν νικῶσαν φράσιν) δὲν ἔσγει τὴν τιμὴν νὰ γνωρῖσῃ· ἀλλὰ περὶ τῆς μεταπλάσεως ταύτης ἐν οἰκείῳ τόπῳ κατωτέρῳ γενήσεται μικρὰ τις παρατήρησις. Ἐλλειψὶν αὐτοῦ καταγινώσκωμεν καὶ τὸ ἐξῆς, ὅτι παρατηρῶν καὶ ὀρθῶς καὶ δικαίως ὅτι τὰ μυρολόγια τῶν Ἡπειρωτῶν εἶναι ἄξια σημειώσεως καὶ διὰ τὴν ποιήσιν καὶ διὰ τὰς λέξεις καὶ διὰ τὰ αἰσθηματὰ, ἐρῆθόνην ὅμως νὰ πέμψῃ ἡμῖν πολλὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ μόνον ἐν, οὐδόλως κωλυόμενος, μάλλον δὲ παροτρυνόμενος ὑπὸ τοῦ διαγινώσκματος, οὐδενὸς δὲ ἄλλου δυναμένου ν' ἀκούσῃ, παρατηρήσῃ καὶ συλλέξῃ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα παρὰ τοὺς ἐν Ἡπειρῷ καὶ ταῖς ἄλλαις ἑλληνικαῖς ἐπαρχίαις λογίους.

Ἐπειδὴ ἑλλήπης φαίνεται καὶ ἐν τῇ συλλογῇ τῶν εὐχῶν καὶ καταρῶν, διότι διέφυγον τὴν προσοχὴν αὐτοῦ καὶ πλεισταὶ ἄλλαι εὐχαί, οἰκίαι λεγόμεναι κατὰ τὴν γέννησιν καὶ βῆπτισιν τέκνων, τοὺς ἀρραβῶνας, τοὺς γάμους, τοὺς θανάτους, τὰς ἀγοραπωλησίας, ἀναχωρήσεις, ἐπανόδους, τὰς σποράς, τοὺς θερισμοὺς, τοὺς ἀλωνισμοὺς, τὰ δειπνα, τὰ συμπόσια κλπ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐθεωρήθησαν τῆς συλλογῆς ἐλλείψεις, ἀς ὅμως αἰ ἀρετὰ αὐτῆς παρεδοκίμοσι· διότι καθόλου εἰπεῖν, περιγράφονται οὕτω πιστῶς καὶ ἀκριβῶς τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν Ἡπειρωτῶν κατὰ τοὺς μῆνας τοῦλάχιστον τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὥστε τολμητέον εἰπεῖν ὅτι ἡ περιγραφή εἶναι σχεδὸν ἐντελής, μετὰ τσαύτης δὲ συντομίας, εὐκρινείας καὶ ἀφελείας ἐκτυλισσονται τὰ πράγματα, ὥστε ἥδιστα ὁ ἀναγνώστης ἤθελε διέλθῃ ταύτην καὶ χιλισελίδος εἰ ἦτο, ἢν ἀρετὴν δέον νὰ ἔχωσιν αἱ τοιοῦτου εἶδους πραγματεῖαι.

Ἡ φιλόμουσος δὲ καὶ ἐχθρὸς τοῦ μὴ διασκεδασθέντος εἰσέτι σκύτους τῆς ἀμαθείας ἐκ τῶν πολλῶν καὶ διὰ τῆς τάξεως ἐκείνης, ἦτις ὤρειλε νὰ ἴσταται ἀγερῶχος ὑπεράνω τῆς τῶν πολλῶν, παιδεῖα καὶ ἀρετὴ καὶ τιμαὶ διαφέρουσα, ῥίπτει βέλος ἐξεπευκῆς κατὰ τῶν πολλῶν γελοίων παρεξηγήσεων αὐτῶν διὰ τῶν

ἐξῆς ἀστείων ἀλλὰ καὶ ἀξίω ἀμα λόγου παρ-
ρακτηρήσαντο αὐτοῦ. «Παρὰ τοῖς χυδαίοις, λέγει,
ὑπάρχει δεισιδαιμονία τις ὅτι δῆθεν ἡ πρωτο-
ματὰ ἔχει ἐπιβρόχην μεγάλην εἰς τὰ μάγια, διότι
ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ λούονται, πλύνονται καὶ
ἄλλα ὅμοια, τὰ δὲ ἀπολούσματα τὰ ῥίπτου-
σιν εἰς τὰς τριόδους, διότι νομίζουσι τὸν καλὸν
μάιον μαγευτὴν ὅποια ἐτυμολογία ἐκ τοῦ μάιος
μάγια, θαυμαστὴ παραγωγή, ὡς ἤκουσα ἰδίως
ὡσι τινὰ ἐρμηνεύοντα τὸ ἐρρουρήσαντο=ἔβα-
λον εἰς τὸ φούρνο ὅλην ἀποθέμενοι ἐν οὐρανοῖς
τὴν ἐπιπίδα=ὄλοι θ' ἀποθάνωμεν σ' τοὺς οὐρα-
νοὺς ἢ ἀ πᾶμε». Ταῦτα μὲν παρατηρεῖ ὁ συλ-
λογεὺς περιαλγῶς μειδιῶν. Ἡμεῖς δ' ἐκρίναμεν
καλὸν ἂν παρατηρήσωμεν ἐνταῦθα περὶ τῶν
παρεξηγήσεων τοῦ λαοῦ, οἰοῦναι ἀπολογοῦμενοι
ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅτι κατὰ τὴν παροιμίαν «ὁ κωφὸς
ποῦ δὲν ἀκούει μιὰ χαρὰ τὸ συντομοιάζει». Τοῦτο δὲ
πάσχει καὶ ὁ δυστυχὴς λαός· κωφός, ἐπιτραπήτω
εἶπεν, καὶ οὗτος παιδείας καὶ ἀ-
ληθῶν γνώσεων ἕνεκα τῶν γνωστῶν πᾶσιν ἡ-
μιῖν αἰτίων, εὐφραστάτα ὅμως παρεξηγεῖ τὰ
τοιαῦτα. Μετεσχημάτισεν, ἐπαναλαμβάνομεν,
τὸν Ἰανουάριον εἰς *Γεντάριον*, διότι κατὰ τὸν
μῆνα τοῦτον γεννᾷσι τὰ πρόβατα αὐτοῦ, τὸν
Φεβρουάριον εἰς *Φιλεβάρη*, διότι ἐν τούτῳ τῷ
χρόνῳ ἀφρονώτερον βέουσι πηγάι τε καὶ ποτα-
μοί, ἐπομένως κατ' αὐτὸν δικαιοῦσιν αἱ φλέ-
βες τῆς μητρὸς γῆς· τὸν δὲ Μάιον θεωοῦρητε
μαγευτὴν, διότι ἴσως παρετήρησεν ὅτι κατὰ
τὸν μῆνα τούτων τῶν ἀνθέων καὶ τῆς ἀηδόνος,
τὸν μῆνα καθ' ὃν τὸ ῥόδον ἐκδὸν ἄκον ἀνοίγει
εἰς τὸ μάγον θάλλπος τοῦ ἑαρινοῦ ἡλίου τὴν
πολύπτυχον εὐώδη αὐτοῦ καρδίαν, κατὰ τὸν
αὐτὸν κληρὸν καὶ ἄλλαι τετράπτυχοι καρδίαι
μαγευόμεναι ἀποθωρακίζονται καὶ ἀπροφύλακ-
τοι ἐκτίθενται εἰς τοὺς ἀφύκτους διστοῦς τοῦ
περωτοῦ καὶ φρετροφόρου παιδός· ὥστε πολ-
λοὺς ὁ Μάης ἐμάγευσεν καὶ δικαίως φοβοῦνται
αὐτὸν ὡς δεινὸν μαγευτὴν· αἱ παρεξηγήσεις τοῦ
λαοῦ, ὅστις εἰλικρινῶς ἀνομολογεῖ τὴν ἄνοιαν
αὐτοῦ, εἰσι καὶ ἀθῶαι καὶ οὐ πῶρρον τῆς ἀλη-
θείας.

Τελευτῶντες δὲ τὰ περὶ τῆς συλλογῆς ταύ-
της, ἄξιον νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὴν τελευταίαν
αὐτοῦ παρατήρησιν μεθ' ἣν μελαγχολικῶς πῶς
ἀφίνει τὸν κάλαμον.

Περὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων ἀνδρῶν καὶ γυ-
ναικῶν ποιούμενος τὸν λόγον, ὅτι αἱ σύζυγοι,
τουλάχιστον ἐν Ἡπειρῷ, ὀνομάζονται ἐκ τοῦ
ὀνόματος τῶν ἀνδρῶν τῶν Γεωργιανῶν, Ἀνα-
στάσιανα, ἐπιπροστίθει τὰ ἐξῆς: «Ὁ σχημακ-

τισμὸς οὗτος εἰς αἶμα ἢ ἡρα κατὰ τὸν Ἀσω-
πιον ἰδιάζων ἵνα σημάξη συμβίαν τοῦ δεινός,
εἶναι πλοῦτος ἀνεκτίμητος τῆς γλώσσης, τὸν
ὅποιον οὐδὲ ἡ παλαιὰ ἔχει, λέγουσα Ἑλένη ἢ
Μενελάου κλπ. ἀλλ' ὁ ὑψηλὸς πολιτισμὸς, ὅτι
προσπαθεῖ πανταχοῦ τὰ ἐξῶση τὴν φύσιν καὶ
ἀντικαταστήσῃ τὴν πλαστὴν τέχνην, θέλει νο-
μίσει βέβαια ὡς χωρικὸν τὸν τοιοῦτον καὶ ὀλί-
γοι τῶν λεγομένων εὐπολιτεῦτων θέλουσι κα-
ταδεχθῆναι ν' ἀκούσωσι τὴν κυρίαν αὐτῶν λεγο-
μένην *Γεῖνανναν κλπ*». Ἄλλ' ἡμεῖς συλλυπού-
μενοι τῷ ἀπαρηγόρητῳ τούτῳ φίλῳ τῆς φύ-
σεως, παραγγέλλομεν νὰ μὴ λυπηταὶ καὶ πι-
κραίνονται, διότι ἔχει σύμμαχον καὶ σύμφωνον
ἐν τούτῳ τὸν θεὸν τῆς ἀρχαιότητος, καταδε-
χόμενον τὰ ὀνομάζωσιν οἱ πράγματι εὐπολι-
τεῖται πρόγονοι ἡμῶν τὴν συμβίαν αὐτοῦ θέαι-
ναν, καθὼς καὶ ὁ Γεῖαννης Γεῖανναν.

Ἀποχαιρετῶντες ἤδη τὴν εὐάνδρον Ἡπει-
ρον καὶ τὰ πνευματικὰ αὐτῆς προϊόντα ἐγκα-
ταλιπόντες, καταπεδήσωμεν νοερῶς, ὡς ἡ ἀελ-
λόποις Ἴρις, μεσηγὺς Σάμου καὶ Κνίδου, οὐχί
ὅμως ὡς ἐκείνη εἰς τὸν βυθὸν τοῦ μέλανος πόν-
του, ἀλλ' ἐπὶ τῆς καλῆς τοῦ Ἰκαρίου νήσου
Σύμης καὶ ἐπισκεψώμεθα τὴν «συλλογὴν τῶν
συμαίκων παροιμιῶν καὶ αἰνιγμάτων», καὶ τὸ
γλωσσάριον τῆς «συμαίκης διαλέκτου», πονή-
ματα Δημοσθένους *Χαθιαρὰ* ἐκ Σύμης, οὐχί ὀ-
λίγου λόγου ἄξια, ὡς παρέχοντα ἡμῖν ἰκανὸν
πλοῦτον ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ
ἑλληνικοῦ λαοῦ· διότι ἐν συνόλῳ εἶπεν ἡ μὲν
συλλογὴ αὐτοῦ περιλαμβάνει 184 παροιμίας,
τὰς πολλὰς ἀνεκδότους, τινὰς δὲ καὶ ἐκδεδο-
μένκας κατὰ τοπικὰς παραλλαγὰς, ὡς οὐσας
κοινὰς πάντων τῶν Ἑλλήνων, πιστῶς δὲ κατὰ
τὴν διάλεκτον τοῦ συμαίκου λαοῦ γεγραμμέ-
νας, ἐκάστη τῶν ὁσίων ἀποδίδει τὴν οἰκίαν
ἐρμηνείαν ἐπιτυχῶς καὶ βραχυλογικῶς ὡς καὶ
τὸν παραλληλισμὸν ἐκάστης πρὸς τὰς ἀρχαίας
παροιμίας. Ἀλλὰ διέφυγον τὴν προσοχὴν αὐτοῦ
καὶ τινες παρεξηγήσεις καθ' ἡμᾶς παροιμιῶν
τινων καὶ ἀνεπιτυχεῖς ἐπομένους παραλληλισμοὶ
πρὸς τὰς τῶν ἀρχαίων, ἐξ ὧν δέον νὰ παρκ-
θέσωμεν ἐνταῦθα τινὰς καὶ

Α'. τὴν 53 παροιμίαν.

Γῆ τοῦ λόκου γῆ τοῦ μαχιριῶ.

Ταύτη, λέγει, γρῶνται ἐπὶ τῶν ἀποδομέ-
νων μὲ ῥοστικὴν ἀπόφραξιν ἔν τινι κρίσιμῳ πε-
ριστάσει ὅπως τύγωσιν ἡ κακοῦ ἢ καλοῦ τέ-
λους· παραλληλίζει δ' ἐπομένως πρὸς τὸ τῶν

ἀρχαίων ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τὰς. Ἄλλ' ἢ τοιαύτη χρῆσις καὶ ὁ παραλληλισμὸς αὐτῆς πρὸς τὸ ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τὰς, δὲν φαίνεται ἡμῖν γε πηγάζουσα ἐκ τῶν γραμμάτων τῆς παροιμίας, καὶ διὰ τὴν εὐρωμεν τὴν ἀληθεῖα αὐτῆς ἔνοιαν καὶ τὴν κατ'ἀλλήλων ἐπομένους χρῆσιν, ἀναδραύομεν πρὸς τὴν ἀρχὴν καὶ γένεσιν αὐτῆς καὶ ἴδωμεν τίς ὁ εἰπὼν τὸ ἄμα ἢ τοῦ ἰούκου ἢ τοῦ μαχαιροῦ καὶ εὐρήσομεν ὅτι τοῦτο εἶπεν ἢ εἶποι ἂν πρόβατον ἢ αἰγὴ, ἢ ἄλλο τοιοῦτο βόσκειμα ἐν δεινῇ πάντας εὐρισκόμενον θέσει, θῦμα δηλονότι ἢ τῶν σπαρτακτικῶν ἐδόντων λύκου ὀρεστέρου, ἢ τῆς λαμμοτόμου μαχίρας τοῦ ἡμέρου μὲν ἀλλὰ πολλῶν λύκων ἀπνεστέρου κρωπάλου, ἢ τοῦ λύκου λοιπὸν ἢ τοῦ μαχαιροῦ, ἢ τῆς ἰδέας παρ' ἄλλοις καὶ ἄλλως ἐκφράζεται κ' ἐμπρός βαθὸ καὶ ἴσιω βέμμα, ὅπερ δηλοῖ. ὡς καὶ ἢ ἐν λόγῳ παροιμίας, τὸν πάντοθεν κίνδυνον καὶ ὅτι ἀδιάφορόν ἐστιν εἰς τινα ἐν ἢ εὐρίσκειται θέσει, ἂν προχωρῶν διατρέχη κίνδυνον, ὅποτε καὶ ἐν τῇ ὑποχωρήσει τὸ αὐτὸ ἀπαντήσεται, λοιπὸν ἐμπρός καὶ ὅτι, ἢ μοῖρα ἔκλωσεν. Ἐνθ' τὸ ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τὰς εἶναι παρὰ κέλους ἢ παρὰ γαλιὰ καὶ τινα στοιχεῖα εὐχῆς ἐνέχουσα πρὸ τοῦ κινδύνου, παρὰ κελύομαι σοὶ καὶ εὐχομαι, ἔλεγεν ἢ ἄρβενωπῆ καὶ ὑπερήρανος Σπαρτιάτις τῷ τέκνῳ αὐτῆς παραδιδούσα τὴν βραχὴν ἀσπίδα, ἢ ταῦτην νὰ ἐπαναφέρῃς νικητῆς ἀναστρέφων τῆς μάχης, γέροις δ' ἔα γα βροτάντα κτείας θῆτορ ἄνδρα, γαρὶνθ δὲ φρένα μήτηρ, φησὶν Ὁμηρος, ὅπερ ὀλοκλήθηρας ἀγαθὸν καὶ εὐκαίον, ἢ ἐπὶ ταῦτης νὰ σ' ἐπαναγάγῃσιν Ἐρήριου ἑταῖρου νεκρὸν, ὅπερ ὁμολογουμένως κακὸν καὶ ἀπεικαίον ὑπὸ τινα μόνον ὄψιν' διότι καὶ ἀγαθὸν, ὅποτε ἀγαθὸν τὸ ὑπὲρ πατρίδος καὶ τιμῆς ἀποθνήσκει.

• Γεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐπὶ προμάχοις πεσόντα

• Ἄνδρ' ἀγαθὸν περὶ τῆς πατρίδος μερνόμενον.

ὅλος διάφορος ἔνοια τῆς παροιμίας ἢ τοῦ ἰούκου ἢ τοῦ μαχαιροῦ' διότι ἐνταῦθα τί τὸ χρηστόν; τοῦ λύκου θῦμα πεσὶν ἢ τῆς μαχίρας; οὐδέτερον τῇ ἀληθείᾳ ἐκὼν ἢ τις προὔτιμησεν ὡς τε κακῇ ἢ χρῆσις, εἰ οὕτω χρῶνται ταῦτη.

Β'. τὴν 140 παροιμίαν,

«Ἐπωλήσαμε τ' ἄμπελιν μας κ' ἐβοράσαμε (ἡγοράσαμεν) πατητῆρι».

Ταῦτης, λέγει, χρῆσιν ποιοῦνται ἐπὶ τῶν ἀντικαθιστῶντων ἀναγκαιότητι καὶ ἐπωρελῆς πράγμα δι' ἐπουσιώδους. Ἄλλὰ νομίζομεν ὅτι καὶ ἐν ταύτῃ διάφορος ὑποκρύπτεται ἔνοια, ὅτι θέ-

λει νὰ χρημῆν μάλλον πράξιν ἀντιμετῶν. Ὅταν ἐκποῆ τις τὴν μόνην ἄμπελόν του διὰ νὰ ἀγοράσῃ πατητῆρι, στερομένου τοιοῦτου, φανερῶς ἀνοηταίνει' διότι εἶναι εἰς αὐτὸν ὅλος ἄχρηστον ἤδη τὸ πατητῆρι, καὶ οὔτε οὐσιώδες οὐδὲ ἐπουσιώδες, ἀφοῦ μικεῖ κεντημένος ἄμπελον οὐδὲν ἔχει ἐν πατήσῃ εἰς τὸ πατητῆρι του, εἰμὴ ἀέρα, ὡς λέγουσι κοινῶς, καὶ τὴν ἀνοησίαν του. Ἡ ἰδέα αὐτῆ ἐκφράζεται παρ' ἄλλοις καὶ διὰ τῆς παροιμίας σπούλιση τὸ μαγαῖρι σου κ' ἀγόρασε ἀκόντιο' καὶ ἄλλας τοιαύτας δυνάται τις νὰ σχηματίσῃ λέγων δύο ἀντικειμενα συμβαδίζοντα ἀναγκαιῶς καὶ ἀλλήλοις συμβοηθῶντα, καὶ ὅποτε ἐκάτερον ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς παρουσίας τοῦ ἑτέρου' ὡς λ. χ. ὁ ἕνα μόνον ἄγρον κεντημένος ἐκποῖσιν αὐτὸν διὰ ν' ἀγοράσῃ βόας πρὸς κελύομαι αὐτοῦ κλπ. Ἐὰν δὲ ὁ λαὸς ἤθελε νὰ ἐκφράσῃ διὰ παροιμίας τοῦτο μόνον, ὅπερ ὁ ἐρμηνευτῆς λέγει, ὅτι πολλάκις ἀντικαθίσταται οὐσιώδες δι' ἐπουσιώδους, δὲν θὰ συνέδεον ὁ σαρῆς περὶ τὰ τοιαῦτα λαὸς ἄμπελον καὶ πατητῆρι, οὐδὲ μάχαιραν καὶ ἀκόντιον, ἀδιάφορον σχέσιν ἔγοντα πρὸς ἀλλήλα, ἀλλ' ἕτερα ὅλος ἀσχετα ἀπ' ἀλλήλων ὡς π. χ. ἠδύνατο νὰ σχηματίσῃ τὴν ἐξῆς παροιμίαν ἐὰν δὲν ἔχη ἤδη ἐσχηματισμένη ἄλλην παροιμίαν «ἐπώλησε τὴν γουῶνὰ τῆς κ' ἐπῆρε σκουλαρίκι» ὅποτε θὰ τρέμωσι μὲν περιχαρίτως λαμυρίζοντα εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου τὰ σκουλαρίκι τῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ὅλη θὰ τρέμῃ τοὺς ἐδόντας κροταλίσομα εἰς τὸ δριμύ ψυχῶς τοῦ λυσσώδους βοῶντι, καὶ κελῶς διδραχθήσεται οἷόν ἐστι τὸ ἀντικαθιστάμεν οὐσιώδες δι' ἐπουσιώδους.

Δὲν αἰτιώμεθα ὅμως τὸν συλλογῆ καὶ ἐρμηνευτῆν, διότι, ὁμολογητέον, ὅτι τοιαῦτα παρεξήγησις καὶ καταχρησῆσις πολλῶν παροιμιῶν ἀπαντῶσι πολλὰ παρὰ τοῖς πολλοῖς, εἰς ἃ δέον νὰ προσέχῃσιν οἱ κριτικώτεροι λόγιοι καὶ εἰκῆ μὴ παραδέχωνται αὐτάς' ἀλλ' ἐλευσεται χρόνος, ὅποτε ὁ μὲν λαὸς ὁσημέραι διδασκόμενος καὶ κριτικώτερος γενήσεται, τὰ δὲ τοῦ λαοῦ προστρέβεντα ἐπὶ τῆς ἀψευδοῦς λυδίας λίθου τῆς κριτικῆς ἐκόντα ἄκοντα θέλομεν δεῖξει τὴν ἀληθεῖα αὐτῶν φύσιν.

Κατεργασάμεθα ἐνταῦθα τῇ ὑπομονῇ ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην ὅπως ὑποδείξωμεν τίνι τρόπῳ πρέπει νὰ συλλέγωνται καὶ ἐρμηνεύωνται αἱ παροιμίαι καὶ εἰ τί ἄλλο τοῦ λαοῦ. Ὅφειλε δηλαδὴ πᾶς συλλογῆς τῶν τοιοῦτων, ὅποτε ἀκούῃ τι δυσνόητον, νὰ ἐρευνᾷ ἐξετάζων

τούς πολυτεῖς καὶ πολυτελείους γέροντας, καὶ οὕτω καὶ τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ἔνοιαν θέλει μανθάνει. πολλάκις δὲ καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῶν.

Μετὰ τὰς παροιμίαις ἔπονται 18 αἰνίγματα, Συμκίκα, ὧν τὰ μὲν ἐπιτυχή εἰσι, τὰ δὲ καὶ στερούμενα εὐφύτας, ἅπαντα δὲ σχεδὸν μετὰ τινος παραλλαγῆς ἐκδεδωμένα.

Τὸ δεύτερον πόνημα αὐτοῦ ἐπιγραφόμενον *γλωσσάριον συμαίκτης διαλέκτου ἢ συλλογῆ τῶν ἐν Σύμῃ οὖσων ἐν χρήσει λέξεων καὶ φράσεων*, εἶναι μᾶλλον τὸ δεύτερον, διότι περὶ τῆς λέξεως γλώσσα καὶ γλωσσάριον δυνάμεθα καὶ περὶ τούτου νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἀνωτέρω προείπομεν. Ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ καταγράφει ἐν λεξιμογραφικῇ τάξει, οὐ τὸσον ἀκριβῆ, ἀπάσαις σχεδὸν τὰς λέξεις καὶ φράσεις τὰς ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Συμαίοις, ἀνεξαρτέτως ἑλληνικῆς καὶ ξενικῆς οὐδὲν παρατηρῶν περὶ τοῦ ζήνου τῆς λέξεως λ. χ. τὰς ἐξῆς ἀφούρια καὶ φούρια καὶ φουρίζομαι=θυμός, ἐξαψίς, ἐξάπτομαι ἐκ τοῦ λατινικοῦ furor furoris. Μέντη (τὰ)=προφυλάξις. Εἰς τὴν φράσιν νὰ ἔχης τὰ μέντη σου=νὰ προσέχης καλῶς ἐκ τοῦ mens mentis ἐπομένως νὰ ἔχης τὸν νοῦν σου. Πάρτη (ῆ)=μέρος ἀνάλογον, pars partis· σκουτέλλα=πινάκιον τὸ λατινικὸν scutella· στιμέρω καὶ στιμάρω=ἐκ τῶν estimare κλπ.

Τὰς ἐξῆς ἀσιατικῆς καταγωγῆς αἰκίτι=ἔτικτι=ἐπιφώνημα θαυμασμοῦ· μπάρνομα=ἐκ τοῦ μπάρμι· πασουμάκια κλπ.

Ἄλλα περιέχονται καὶ πολλὰ ἑλληνικώτατα λέξεις μικρὸν παρεφθαρμένα, οἷα αἱ ἐξῆς· καμῶ=καμῶ τοὺς ὀφθαλμούς. Κάωμα (κάωμα)=δυστύχημα. Ποψύχομαι=ἀναπαύομαι· ξεκουράζομαι=τὸ ἑλληνικὸν ἀποψύχομαι. Τὰ πηλά=αἱ λάσπαι, αἱ ἀκαθαρσίαι τῶν ἀγνῶν ἐκ τοῦ πηλὸς τῆς αὐτῆς σημασίας κλπ.

Ὅλι·γαὶ δὲ λέξεις τῆς συλλογῆς εἰσὶν ἀνορθογραφικῶς γεγραμμέναι· ὡς ἡ λέξις σύγχερνος=πλήρης ἀκαθαρσιῶν, λασπομένος, πρέπει οὐχὶ τῷ ἢ ἀλλὰ τῷ ἢ νὰ γράφεται ἐκ τοῦ χρίω=ἀλείφω.

Πολλὸ ἐνταῦθα ἀναγκασίως ἐνδικαίριψαντες, ἀναχθῶμεν ἤδη καὶ εἰσελθόμεν εἰς τὸν μέλανα καὶ ἄξενον Πόντον, πρὸς ἐπίσχεψιν τῆς γλωσσικῆς ὕλης τῆς περὶ Πόντου πραγματείας, ἀπὸ τοῦ 16 κεφαλαίου αὐτῆς. ἔνθα ὁ συγγραφεὺς λέγει τινὰ περὶ τῆς ἐν Πόντῳ ἐπικρατούσης διαλέκτου, ὁρθῶς ἀποφανόμενος ὅτι ἡ διάλεκτος αὕτη εἶναι γνησία ἑλληνικὴ ἐκτὸς ξενικῶν τιῶν λέξεων, ὑπὸ διαφόρων ἐχθρικῶν

ἐπιδρομῶν εἰσχωριστῶν, ὅπερ εἰς ἀπάσαις τὰς ἑλληνικὰς χώρας συνέθη.

Ἐν τῷ ἐπομένῳ 17ῳ κεφαλαίῳ περιλαμβάνονται παροιμίαι καὶ αἰνίγματα, ὧν αἱ μὲν παροιμίαι εὐάριθμοι μὲν ἀλλὰ διδακτικαί, ὧν τινες ὅμοιοι κατ' οὐσίαν ταῖς παρ' ἡμῖν, ἄλλαι λέξουσιν ἐκφραζόμεναι. Τὰ δ' αἰνίγματα λίαν περιέργα καὶ εὐφύτας δεικτικὰ, τὰ πλεῖστα δὲ ἐκδεδωμένα ἐν τῇ ἐντύπῳ περὶ Τραπεζοῦντος πραγματείας τοῦ κ. Σάββα Ἰωαννίδου.

Ἐν τῷ 111^ῳ κεφαλαίῳ μετὰ βραχείας τινὰς παρατηρήσεις τοῦ συγγραφέως ἐπὶ τῶν ἐπερχομένων ἀσμάτων περιλαμβάνονται 94 τοιαῦτα, ὧν τὰ 27 ἀπαντῶσι καὶ ἐν τῇ προσημνηυθεισῇ ἐκδεδωμένῃ πραγματείᾳ. Τὸ δὲ 23ον ἐν τῇ τοῦ κ. Α. Passow συλλογῇ (ἀτελέστερον). Πάντα δὲ λίαν περιεργά εἰσι διὰ τε τὸ περιεχόμενον αὐτῶν καὶ τὴν γλῶσσαν, παριστάντα οἰοῦν ἐν κατόπτρῳ τὸν χαρακτήρα τοῦ λαοῦ τῆς ἐν λόγῳ χώρας.

Ἐν τῷ 10^ῳ κεφαλαίῳ περιέχονται εὐάριθμοι μῦθοι καὶ διηγήματα, ἀμφοτέρω περιεργὰ καὶ διδακτικὰ, ὧν ἡ γλῶσσα δυσκολωτέρα καὶ δυσληπτοτέρα.

Ἐν δὲ τῷ Κ' καὶ τελευταίῳ κεφαλαίῳ περιέχεται σύντομον λεξιλόγιον μετὰ βραχῶν πρόλογον τοῦ συγγραφέως, ἐν ᾧ καίτοι οὗτος λέγει, ὅτι ἀπέκλεισε πάσας τὰς ἀλλοθῆς τῆς ἑλληνικῆς γῆς ὑπαρξούσας καὶ τὰς ξέναις, περιελάθειν ὅμως ἐν τῷ λεξιλογίῳ καὶ λέξεις εὐχρηστους καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς ἑλληνοῖς λαοῖς, πρὸς δὲ καὶ τινὰς ξενικὰς, ὡς στράττα (ἰταλικὸν) φουμάλ φουμίζω χαντζεύω κλπ. περὶ δὲ τῆς ἐτυμολογίας ἀπασῶν τούτων οὐδεμίαν ἀπόπειραν ποιεῖται, ἀλλὰ μόνον ἀπλῶς ἐρμηνεύει.

Ἐν γένει δὲ εἰσὶν ἄξιαι λόγου διὰ τε τὸ ποσὸν καὶ τὸ περιεργόν τῆς ὕλης.

Ἄλλ' ὑποστρέψαντες ἤδη διευθυνθῶμεν εὐθὺς τῆς Λευκάδος Πέτρας (οὐ μὰ Δία πρὸς τὸ ἀπὸ ταύτης πήδημα) καὶ θεωρήσωμεν τὴν συλλογὴν τῶν ὧστων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Λευκαδίου λαοῦ, ὑπὸ Ἰωάννου Ν. Σταματέλου, σχολάρχου ἐν Λευκάδι. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐκ προομίων λέγεται ὅτι εἶναι ἐπιστημονικώτερον τῶν προηγουμένων, διήρηται δὲ εἰς ἑπτὰ μέρη α) τὰς λέξεις, β) τὰς φράσεις, γ) τὰς παροιμίας, δ) τὰ αἰνίγματα, ε) τὰ λογοπαίγνια, ς) τὰ δίστιχα καὶ ζ) τὰ διάφορα ἄματα.

Ἐν ἀρχῇ ὁ συλλογὸς προτάσσει συλλεθῶν τῶν κυριωτέρων ἰδιωτισμῶν τῆς Λευκαδίου δια-

λέκτου δικιρῶν αὐτοῦς εἰς ἀρχαίους καὶ ἰδιορ-
 ρύθμους, ἧτις διαίρεσις δὲν φαίνεται ἡμῖν πολλὴ
 κατ'ἀλλήλους, ἀλλ' οὐχ ἥττον ποιεῖται ἐν αὐτῷ
 λόγον ἐκτενῆ περὶ τῆς τροπῆς τῶν φωνηέντων
 καὶ συμφώνων, τῆς ἀμοιβιαίας αὐτῶν ἀνταλλαγ-
 γῆς, περὶ προσθιῶν καὶ ἀφαιρέσεων διαφόρων
 γραμμάτων καὶ τῶν τοιούτων, μετὰ παραδειγ-
 μάτων καταλλήλων καὶ σαφῶν, ἐξαιρουμένων
 τῶν ἐξῆς, ἐν οἷς, καθ' ἡμᾶς, ἀποτυγχάνει· λ.
 χ. περὶ τῆς χρήσεως τοῦ α ἀντὶ τοῦ η φέρει
 παραδειγμα τὸ ἀγαποῦσα ἀντὶ ἡγάπων, ἐνθα
 ὑπάρχει τὸ ἀναξίτητον· τὸ αὖ λέγει μεταχειρίζο-
 νται ἀντὶ τοῦ η καὶ φέρει ἀντίστροπον πα-
 ραδειγμα τὸ ἐληχ ἀντὶ ἐλίσια, ἐνῷ ἔπρεπε μάλ-
 λον νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ η μεταχειρίζονται ἀντὶ τοῦ
 αὖ καθὼς τὸ ἐλημ ἀντὶ ἐλεαίη· ἀλλὰ καὶ κατὰ
 τοῦτο διαφανοῦμεν, ὅτι ἐν γένει ὁ φθόγγος ΕΑ
 ταχέως καὶ ἐν συνιζήσει προφερόμενος εἰς ΠΑ
 μετατρέπεται, καθὼς ἐλεαίη, μελήη. Παραλείπο-
 μεν τὰ λοιπὰ συντομίας ἕνεκα. Μετὰ τὸν τοιού-
 τω σύλλαβον ἐπιτάσσει τὰς λέξεις, ἧτοι τὸ
 γλωσσάριον Λευκάδος, πολλοῦ λόγου ἕξιν διὰ
 τὴν καλὴν κατάταξιν τῶν λέξεων. καὶ ὡς
 περιέχον μόνον γνησίαις ἑλληνικαῖς λέξεσι, ἐφ'
 ἑκάστης τῶν ὁποίων ὑποσημειοῖ καὶ τὸ ἔτυμον
 μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιτυχίας, πλὴν ὀλίγων ἐ-
 τυμολογιῶν ἐν αἷς προφανῶς σφάλματα· ὡς λ.
 χ. τὸ βαιτούλι=ἐρίφρον, γράφον αὐτὸ τῷ αὖ
 παράγει ἐκ τοῦ βαιτιν.λος ὅπερ σημαίνει λίθον
 ἐξ οὐρανοῦ καταπεσόντα. Καὶ ὅποια ἕρᾳ γε
 σπουδαία αἰτία μετέβαλεν, ὡσπερ τὴν Νιόβην
 ἢ ἄμετρον λύπη, καὶ τὴν ἀγαπητὴν τοῦ Βιργί-
 λίου vltulam εἰς ψυχρὸν λίθον; Τὸ τουρικὸν
 κοσί=δρομαίως, ἐκ τοῦ ποδὶ δοτική τοῦ ποδός,
 τὴν δὲ λέξιν ὑπάτα τῷ νι γράφω. παράγει
 ἐκ τοῦ γνια διὰ παραδόξως μεταθέσεων καὶ
 τροπῶν.

Μετὰ τὰς λέξεις τάσσει τὰς φράσεις 46 τὸν
 ἀριθμὸν κατ' ἀραβητικὴν τάξιν τεταγμέναις,
 λίαν καλῶς ἐξαγομμέναις καὶ παραβαλλομέναις
 σχεδὸν ἀπάσι πρὸς ἀρχαίας, τινὰς μὲν εὐστό-
 χως, τινὰς δὲ καὶ τούναντιον· παραδείγματος
 χάριν ἡ 20 φράσις «κάνε βόκα σου» = μὴ σὲ
 μέλη διὰ τὰς ζήνας ὑποθέσεις, οὐχὶ ὀρθῶς πα-
 ραβάλλεται πρὸς τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους (ἐν
 Σφηξί) 1431 «ἔρδοι τις, ἢν ἕκαστος εἰδείη τέ-
 χαν», ἐν ᾧ ἡ φράσις αὕτη «κάνε βόκα σου»
 δύνανται νὰ παραβληθῇ ἄλλω. πρὸς τὰ λόγια
 ἐκεῖνα τοῦ ἀληθοῦς ἀνδρὸς καὶ συζύγου Ἐκτο-
 ρος πρὸς τὴν ἐπιμεβάνουσαν εἰς τὰ τῶν ἀν-
 δρῶν Ἀνδρομάχην,

Ἄλλ' εἰς αἶον ἔλθοῦσα τὰ σ' αὐτῆς ἔργα κόμισε
 ἱστών τ' ἠλακῆτην καὶ ἀμοιβολοίαις κέλευε
 ἔργον ἐποίχασθαι, πόλεμος δ' ἀνδρῶσσι μελήσει κλπ.

Αἱ δὲ μετὰ τὰς φράσεις 56 παροιμίαι κα-
 λῶς ἐπίσης ἐρμηνεύονται καὶ εὐστόχως παρα-
 βάλλονται πρὸς ἀρχαίας, ἀλλ' εἰσι τινες καὶ
 ἀνεπιτυχεῖς παραβολαί. Παραλείποντες ἐνταῦθα
 τὰς λοιπὰς ἐν ἄλλῳ γράφῳ, ἀναφέρομεν μόνον
 τὴν 51ην παροιμίαν, «ποῦ περιμένει ἀπ' ἄλ-
 λωνε, πολὺ ἀργὰ δεῖπνάει» ἀστοχότατα πα-
 ραβαλλομένη πρὸς τὸ «οὐ φροντίς Ἴπποκλεί-
 δη», ἀντιστοιχῶν σχεδὸν πρὸς τὸ δημῶδες
 «ἐνεκ παρὰ δὸν δίνω». Ἐὰν δ' ἔλεγέ τις τινι,
 ὡς ὁ Κλεισθένης πρὸς τὸν κατορηχτάμενον τὸν
 γάμον μνηστῆρα Ἴπποκλείδην, ὅτι κατεχρή-
 σατο καὶ οὗτος λόγῳ χάριν παροιμίᾳ τινι, ἀ-
 μερικῶν διὰ τὴν ἐπιτίμησιν ταύτην, ἠδύνατο
 νὰ εἴπῃ «οὐ φροντίς Ἴπποκλείδῃ».

Τὰ δὲ κινίγματα, 10 τὸν ἀριθμὸν, εἰσὶν ἄ-
 παντα σχεδὸν ἐκδοδομένα, τὰ μὲν μετὰ τινος
 παραλλαγῆς, τὰ δὲ καὶ ἀπαρραλλάτως.

Μετὰ ταῦτα ἔπονται 9 λογοπαίγνια καὶ
 τοιαῦτα, ἅπερ ὁ κ. Σκελιᾶριος ὠνόμασε νεο-
 λογικῶς καθυρογλωσσήματα, ὡς ἀπαιτοῦντα
 εὐστροφον καὶ καθαρὰ γλώσσαν εἰς τὴν τα-
 χεῖαν ἀπαιγέλιαν αὐτῶν, ὡς τὸ σκουληκομυ-
 μνηκώτροικ κλπ. Ἐὰ δὲ τῶν 70 διαιτῶν τὰ
 πολλὰ εἰσὶν ἀνέκδοτα καὶ εὐφυῆ, τὰ δὲ καὶ
 ἐκδοδομένα μετὰ παραλλαγῆς.

Τελευταία ἔρχονται τὰ 58 ἔσματα, δικιρού-
 μενα εἰς ἐπέτες, ἥρωικά, ἔρωτικά, γαμήλια,
 μυρολόγια, ἔσματα χοροῦ καὶ ἐπιγράμματα,
 ὡς ὁ συλλογεὺς ὠνόμασε.

Ἐπὶ πάντων δὲ τούτων παρατηρητέον ἐν
 γένει ὅτι τὰ πλεῖστα, λέξεις, φράσεις, παροι-
 μίαι καὶ ἔσματα εἰσι κοινὰ πάντων τῶν Ἑλ-
 λήνων, ἢ ἀπαρραλλάτως ἢ μετὰ τινος τοπικῆς
 διαλεκτικῆς διαφορᾶς.

Τὸ λεκτικὸν τῆς συλλογῆς εἶναι ἀρκούντως
 καθαρῶν, πλὴν τινῶν ἀσυνταξίων καὶ ἀνορθο-
 γραφίων ἀσχημίουσαν κἄπως τὸ καλὸν καὶ
 ἐπιστημονικὸν τοῦτο ἔργον, ὅπερ ἄλλως δὲν
 ἐλλείπει καὶ ἐκ τινῶν ἐτέρων δύο καλῶν ἔρ-
 γων. Τοῦτο δ' ἀποδοτέον τῷ ἀπροσέκτῳ ἀντι-
 γραφεῖ. Μετὰ πολλῆς δὲ φιλοκαλίας καὶ τά-
 χεως ἔστι γεγραμμένη, ἰδιόχουσης μόνον εἰς
 αὐτὴν ἐνδιαφερόντως τῶν ἄλλων, πλουτιζούσα
 δὲ καὶ διορθοῦσα εἰς τινὰ μέρη τὸ λεξιλόγιον
 τῆς δημῶδους γλώσσας.

Τελευταία ἐτάξιμεν, ὡς τελειώτερα καὶ ἐπι-
 στημονικώτερα, τὰ δύο πονήματα τοῦ κ. Ν. Γ.

Πολίτου, τὰ ἀνέκδοτα δημοτικὰ ἔσματα τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ δημόδη αἰτήματα καὶ Λογοποιίγια, τὰ ὅποια εὐθὺς ἀρχόμενοι τῆς ἐξελέγγεως ἐπινοούμεν διὰ βραχείων, διότι ὅσον ὁ λόγος τῶν ἐπαίνων βραχύτερος, τόσον ὁ θναυμοῦς μείζων· καὶ δὴ ἀπορρινόμεθα ὅτι τὰ πονήματα ταῦτά εἰσι πιστὰ κατὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἄριστα τετραγμένα μετ' ὀρθοτάτων περὶ αὐτῶν κρίσεων, σημειώσεων καὶ παρατηρήσεων, καὶ ἐν γλῶσσῃ λίαν καθαρουσίῃ, πολλὴν δὲ τὴν πείραν περὶ ταῦτα καὶ μελέτην τοῦ πονήσαντος προδιδόντα.

Ἄλλὰ, καὶ τοι ὁ συλλογεὺς καὶ ἐξεταστὴς τούτων εἶναι ὁ πολὺς περὶ ταῦτα Πολίτης, δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἀπολύτως ὅτι δὲν διέφυγον τὴν ὀξείαν παρατήρησιν αὐτοῦ καὶ τινες ἠλλείψεις, μικραὶ μὲν καθόλου καὶ ἀναπόφευκτοί, ἀναγκαῖαι δὲ εἰς τὴν ἀκρίβειαν τῶν ποιημάτων αὐτοῦ· καὶ

Α'. Ἀναγκαῖαι τινες διασαφήσεις, ἀπορίαν τῷ ἀναγνώστῃ ἀφίνουσαι· παραδείγματος χάριν, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν δημοτικῶν ἁσμάτων, τοῦ ὄπλαρχηγοῦ Κομνᾶ Τράκκα

Ὁ Δίπλας πέρα πέρασε

Κομνᾶ Τράκκο, μωρὲ Τρακοπούλε

πέρα καὶ τὴ μαγούλα κλπ.

δὲν ἐξηγεῖ τίνα σχέσιν ἔχει τὸ ὄνομα Δίπλας, γνωστὸν ὄν, ὡς ἀναφερόμενον εἰς ἄλλον προγενέστερον αὐτοῦ Ἕλληνα ἥρωα, τὸν Δίπλαν, ἔνθα ἔδει νὰ σημειώσῃ ὅτι Δίπλας αὐτὸς οὗτος ὁ Κομνᾶς Τράκκος προσωνομάζετο, ὡς ὅμοιος τὴν ἀνδρίαν πρὸς τὸν Δίπλαν. Ἐὰν δὲ τοῦτο ἀλλαχοῦ που πρότερον παρατηρήθῃ, ἔπρεπε νὰ παραπέμψῃ τὸν ἀναγνώστην, ὅπερ ἐν ἐτέραις ὁμοίαις περιστάσεσι τακτικῶς πράττει.

Β'. Παρεδέχθη ἀπαρκτηρῆτως ἀρρύθμους τινὰς στίχους, τοιοῦτους καταστάντας ἐκ παραφθορᾶς καὶ ἀμελείας περὶ τὴν πιστὴν διάδοσιν αὐτῶν, καὶ τοῦτο παρ' ἀνθρώπων ἄρρυθμον καὶ ἄμουσον τὸ οὖς ἐχόντων, ὡς λ. χ. ἐν 2ῳ τῶν δημοτικῶν ἁσμάτων Βίρνης, ἐπιγραφομένῳ ὁ Φωτάκης καὶ ἡ κυρὰ Μαρία.

Μηλιά μου λουλουδιά μου, ποῦ εἶ· τὰ μηλιά σου;
φύστηε νοτιὰ κι' ἀγέρα; καὶ τὰ τινάζε;
φύσ' ἀγέρα φύσ' ἀγέρα, ν' ἄρθουν τὰ καράβια μας·
οὐλα τὰ καράβια ἦσαν κι' οὐλα ἄραζαν
τοῦ Φωτάκη τὸ καράβι δὲν ἐράφηκε·
τάκουσε κυρὰ Μαρία καὶ λουλάθηκε
φῆραμε τὸ φέρετζέ μου τὸ μελανωπὸ,

νὰ τὸ βάλω νὰ καταβῶ κάτω στὸ γυαλό
νὰ βρωτήσω παλλι, κάρια δώδεκα χρονῶ,
δὲν εἰδέτε δὲν ἀκούσατε, τοῦ Φωτάκη τὸ καράβι;
τὸ εἶδαμε τ' ἀκούσαμε εἰς τὴν θάλασσαν Μαρία
ποῦ τῶκουσαν νεαλάδες καὶ τὰ κύματα.

Τοῦ ἔσματος τούτου τὸ μέτρον, ὡς ἐκ τῶν ἀκεραίων στίχων καταρτίζεται, εἶναι τροχαῖκόν τριμέτρον ὑπερκατάληκτον εἰς συλλαβῆν.

— υ — υ / — υ — υ / — υ — υ / υ

καθὼς καὶ εἰς τὸ ὕβ1 παραπλήσιον ἔσμα ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ ἀνωμόμου.

Μωρ' μηλιά μου μὲ τὰ μηλιά σου·ν τὰ μηλιά σου κλπ.

Εἰς τὸ ἐν λόγῳ λοιπὸν ἔσμα παρεφθαρμένοι εἰσὶν οἱ στίχοι 1ος 3ος 41ος 42ος καὶ 43ος. Ἐν τῷ 1ῳ καὶ 43ῳ ἠλλείπει ἡ πρώτη μακρὰ συλλαβὴ· ἐν δὲ τῷ 3ῳ 41ῳ καὶ 42ῳ πλεονάζουσι δύο συλλαβαί, ἤτοι εἰς τροχαίος. Ἐνῶ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ μνημονευθείσῃ ἔτερχ συλλογῇ εἶναι βυθμικώτατον. Μία δὲ τῶν ἀρετῶν τῶν δημοτικῶν ἁσμάτων εἶναι καὶ τὸ ἔρρυθμον.

Καὶ ὥφρισε μὲν, τῇ Α' ὀδηγίᾳ τοῦ διαγωνίσματος ἐπόμενος, πιστῶς νὰ γράψῃ ὅπως ἂν ἀκούσῃ τὰ τοιαῦτα ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἐν σημειώσει νὰ παρατηρήσῃ τὸ ἄρρυθμον τῶν στίχων καὶ φροντίσῃ νὰ ἀνεύρῃ τὸ ἔρρυθμον αὐτῶν οὐ πᾶν δύσκολον ὄν.

Ἐπίσης τὸ τρίτον δίστιχον τῶν Κρητικῶν παρεδέχθη οὕτως.

Ἐπήγαμε καὶ στὰ Χαλιὰ κ' ἐπάγαμε σαλάτα
ποτέ μου δὲν ἐφίλησα μὴ κοπελλιὰ στὰ μάτι

τοῦ ὁποίου τὴν παραφθορὰν προδίδουσιν ἀριδῆλως τό τε ἄσχετον τοῦ πρώτου πρὸς τὴν δεύτερον στίχον, καὶ τὸ ἀτελὲς τῆς ὁμοιοκαταληξίας, τῆς ὁποίας τὴν ἀρετὴν ὁ λαὸς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἐπιδιώκει καὶ ἐπιτυγχάνει. Τὸ δὲ δίστιχον τοῦτο ἀπαντᾷ κοινῶς οὕτω·

Ἐπήγαμε καὶ στὰ Χαλιὰ φαγάμε καὶ σαλάτα
φιλήσαμε μὴ κοπελλιὰ μὲ τοῦ Θεοῦ τὴν σερτά.

ἢ γνησιώτερον καὶ κατὰ τὴν διάλεκτον τῶν Κρητῶν·

Ἐπήγα γ'ὼ τσαι σ' τὰ Χαλιὰ ἐπάγα τσαι σαλάτα,
φιλήτα τσαι μὴ κοπελλιὰ μὲ τοῦ Θεοῦ τὴ σερτά.

καὶ τὴν ἔνοιαν τῶν δύο στίχων σχετικῶν ἔχον καὶ ἀρίστην ὁμοιοκαταληξίαν.

Τὰς παρατηρήσεις ταύτας ἐκρίναμεν ἀναγκάσιον νὰ παρατηρήσωμεν μᾶλλον, ὅπως καταστήσωμεν προσεκτικούς τοὺς συλλογεῖς τῶν τοιοῦτων νὰ μὴ περὶδεχόμενοι εἰκὴ ἄματα παρερθημένα ὑπ' ἀνθρώπων ἐχόντων καὶ τὴν μνήμην ἀσθενῆ, ὅπως τερήσωμεν αὐτὰ πιστῶς, καὶ ἐλίγιστον ποιητικὸν πνεῦμα ὅπως τὸ λησμονηθῆν ἢ ἐξ ἴσου ἀντικαταστήσωσι διὰ τῆς δημιουργικῆς αὐτῶν φαντασίας ἢ καὶ ἐπὶ τὸ κρείττον μεταπλάσωσιν.

Ἐν δὲ τοῖς αἰνίγμασι καὶ λογοπαίγνιόσι φαίνεται ὁ συλλογὸς ἰκανοῦς τοῦς κόπους καὶ πολλὴν τὴν μελέτην καταβάλλων, κρίσειν δὲ καὶ δεξιότητα περὶ ταῦτα ἔχων οὐ τὴν τυχοῦσαν, διότι καὶ ἐπιστημονικὴν κατὰ τάξιν αὐτῶν ἐποίησατο, καὶ ἐπιτυχῆ τὸν πρὸς τ' ἀρχαῖα παραλληλισμόν.

Καὶ τῶν μὲν γνωστῶν αὐτῷ μέχρι τοῦδε αἰνιγμάτων χημικὴν, οὕτως εἶπεν, ἀνάλυσιν ἐποίησατο καὶ καλῶς κατ' εἶδος διέκρινεν. Ἄλλ' ὅσον ἄξιον λόγου καὶ ἀνεξέλεγκτά εἰσι τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Πολίτου περὶ αἰνιγμάτων παρατηρηθέντα, δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ εἰπώμεν ὅτι ἐξηκλήθη ἡ πηγὴ τῆς δημόδου εὐφυΐας ἐν τοῖς αἰνίγμασι, καὶ ἂν δὲν ἐγινόμεθα φορτικοὶ θὰ περιεγράφωμεν λεπτομέστερον πολλὰ ἄλλα εἶδη αἰνιγματικῶν παραστάσεων παραλειφθέντα, ἀλλ' ἀκούμεθα νὰ παραθέσωμεν ἐνταυθὰ τινα ὅπως ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τῶν περὶ ταῦτα ἀσχολουμένων, καὶ τοῦτο, διότι ἡ παρῶσα εἰσήγησις δὲν προτίθεται μόνον νὰ κρίνῃ περὶ τῶν συλλεθέντων, ἀλλὰ καὶ ὑποδείξῃ, καθ' ὅσον δύναται, καὶ τι περὶ τῶν μὴ παρατηρηθέντων. Τοιαῦτα δὲ εἶναι:

Α'. Τὰ ἐν ταῖς τῶν παιδῶν παιδικαῖς αἰνιγματωδῶς προτεινόμενα, δηλ. αἰνιγματικαὶ τινας περιγραφαὶ πτηνῶν καὶ ἄλλων πραγμάτων διὰ μανδηλλίου, καὶ διὰ νὰ ἐξηγηθῶμεν παραλείποντες τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ παιγνιδίου, ἀναφέρωμεν μόνον τὸ αἰνιγματικὸν μέρος.

Παῖς τις ἐν τῷ μέσῳ ἄλλων καθήμενος λέγει περιγραφὴν διὰ μανδηλλίου ποῖο εἶναι ἐκεῖνο τὸ πραγματικὸν ποῦ ἔχει τόση μύτη, τόσο λαίμῳ, τόσο κορμὶ, τόσα φτερά, τόσα πόδια, τόση νουρά, τόσον οὐλο οὐλο, καὶ ὁ ἐπιτυχῶν αὐτὸ, δεχόμενος τὸ ἐν εἶδει φραγγελίου σχηματιζόμενον μανδηλλιον καὶ δικτατορικὴν ἐξουσίαν περιβιχλόμενος διώκει κτυπῶν τοὺς λοιπούς.

Β'. Αἰνιγματικαὶ περιγραφαὶ διαφόρων περιστάσεων π. χ. ὁ παινῶν λέγει ὅτι ἐμῆκε ὁ λέκος σ' αἶτι' ε'ρα. Περὶ μεθυμένου καὶ τραυλι-

ζοντος ὅτι ἐμῆκεν ἡ γ. λῶσσά του σ' τὸ δακτυλίδι καὶ ἄλλα ὅμοια.

Γ'. Τὰ διαφορομένην ἔνοιαν ἔχοντα, ὡς ἐν παραδείγματι τὸ εὐφρὲς ἐκεῖνο περὶ τοῦ φαγῆτου λεγόμενον, δηλ. λέγουσιν ὅτι τὸ φαγῆτὸν τοῦτο εἶναι τοιοῦτον, ὡστε ἡ μάνα νὰ ἐρώρῃ καὶ τοῦ παιδοῦ νὰ μὴ δῖνῃ ὕπερ διττὴν ἐξήγησιν ἐπιδέχεται, καλὸν μὲν καὶ νόστιμον, ὡστε ἡ μάνα τρώγουσα φθονεῖ ἀπὸ τὴν νοστιμάδα καὶ λησμονεῖ νὰ μεταδώσῃ καὶ τῷ τέκνῳ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπίσης κακὸν. ὣστε αἰσθανομένη τὴν κακὴν ποιότητα φροβεῖται νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ τέκνον, φόβῳ μὴ κακὸν μέγα γένηται εἰς τὸν τρυφερὸν στόμαχον αὐτοῦ.

Ταῦτα καὶ πλεῖστα τοιαῦτα ἀπαντῶσι παρὰ τῷ λαῷ.

Ἐρχόμεθα ἤδη ἐπὶ τὰ λογοπαίγνια. Εὐθὺς περὶ τοῦτων ἀρχόμενος λέγει ὅτι ταῦτα γνωσὰ εἰσι καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπὸ τὸ ὄνομα παβράγραμμα ἢ παρονομασία, περισωθέντα δὲ καὶ τελειοποιηθέντα ἐν τῇ Δύσει ὑπὸ τὸ ὄνομα Callembourg. Καὶ ταῦτα μὲν ἐρῆθ, ἀποραίνεται δὲ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ πρὸ πάντων ἡ κοινὴ ἤμιστα εἶναι προσφυῆς εἰς σχηματισμὸν τοιοῦτων παιγνίων, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ ὀλίγη ἔχει ν' ἀναφέρῃ, καὶ ἐλίγιστα ὄντως ἀνέφερε καὶ ἀσήμενα. Ἄλλ' ἡ ἀπόφραξις αὐτοῦ αὐτῆ δὲν εἶναι καθ' ἡμᾶς ὅλως δικαία, διότι καὶ προσφυῆς ἐστὶν ἡ κοινὴ γλῶσσα κατὰ τοῦτο καὶ πλεῖστα ὅσα ὑπάρχουσι τοιαῦτα λογοπαίγνια παρὰ τῷ λαῷ, ἀλλὰ ταῦτα ὅσον εὐφυῆ εἰσι τόσον καὶ Ἀριστοφάνειοι ελευθερίας μετέχουσιν, ὡστε ἀδυνατεῖ τις ἐνταυθὰ ἀνευθραξίως ν' ἀναφέρῃ αὐτὰ.

Ἄλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα εἶδη λογοπαίγνιων δὲν παρετρήθησαν εἰσέτι καὶ

Α') Τὰ κατὰ ἐπαναλήψιν συνεχῆ λέξεώς τιнос ὡς καὶ παρ' Ἀριστοφάνει ἐν Ἰππεύσει σιχ. 21—26 ἔ.θα παίζει διὰ τῆς ἐπαναλήψεως δύο λέξεων συνεχῶς, μόλωμεν καὶ αὐτὸ—αὐτομολῶμεν οὕτω καὶ σήμερον προτεινοῦσιν εἰς τινα νὰ ἐπαναλάβῃ συνεχῶς καὶ ταχέως τὴν λέξιν αἰγὰ, ὁπότε πρὸς τὸν ἐπαναλαμβάνοντα ταύτην δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι πρὸς τὸν ὕλακτοῦντα σκύλλον (ὄστ, ὄστ.).

Β') Τὰ κατὰ τινα παραλληλῆν καὶ ταχίστην προφορὰν, ἅτινα ἀντὶ εὐχῶν, κατάρτι καὶ ὕβρεις καθίστανται, ὡς λ. χ. ἀστεῖος τις εὐχόμενος τὸν ἐορτάζοντα τὴν ἐπέτειον ἐορτῆν αὐτοῦ, ἀντὶ νὰ εὐχθῆ καὶ χροῖς πολιοῦς ἔ το σπῖτι του, λέγει κεχρόσπορος ἔ το σπῖτι του, δηλαδή ἢ νὰ διακορπισθῆ ὡς κεχρόσπορος τὸ

σπίτι του, ἢ ἀντὶ νὰ γέμη τὸ σπίτι του οἴτου ἢ ἄλλων ἀγαθῶν νὰ γέμη ἀπὸ κεχρόσπορον κλ.

Γ') Τὰ παρὰ προσδοκίαν δυνάμενα νὰ ὀνομασθῶσιν, καθὼς ὅταν ὁ ψευδόμενος ἀπτηλῶς ἔμνήμη λέγων νὰ μὴ σώσω νὰ *στραβῶθῶ*, ἀντὶ νὰ εἶπῃ, νὰ μὴ σώσω νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν οἰκίαν μου ἢ ἄλλο τι. Καὶ τὸ ἕτερον πρὸς τὸν καταρῶμενον καὶ λέγοντα νὰ τὸν πάρῃ ὁ διάβολος, ἀπαντᾷ *γὰρ τί βρῆ ἀδελφὲ οὕτε μέγα νὰ πάρῃ οὕτε σένα ἢ ἀφῆση*. Ἀντὶ κατὰ χρόνον νᾶχη, λέγουσι κακὸ χρόνον νᾶχη κλπ.

Δ') Τὰ κατὰ παρένθεσιν κατ'ἄλληλον τῆς προσφωνήσεως τοῦ ὀνόματος πρὸς θν ἀποτεινόνται καθὼς πρὸς τὸν ἐρωτώμενον Γεώργιον ἐάν τρώγῃ γουρῶνι λέγουσι *τρώω γουρῶνι Γεώργιο κλπ*. Ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα καὶ ἂν ἐρευνησωμεν βαθύτερον τὰ λαύρια τῆς δημῶδους φιλολογίας ἡμῶν πολὺν τὸν χρυσὸν καὶ ἄργυρον Ἑλληνικῆς σοφίας καὶ εὐφυΐας ἀνορύζομεν, καὶ τοῦτο ὀφείλομεν νὰ πράξωμεν ἡμεῖς αὐτοί, μὴ ἐπιτρέποντες τοῖς ζένοις νὰ ἐκμεταλλεύονται τὰ ἡμέτερα αὐτῶν.

Ταῦτα καὶ τοιαῦτα, φιλόμουσοι ἡμῆγερις, εἰσὶ τὰ πονήματα τῶν συναγωνιζομένων, ἐφ' ὧν περάναντες ἤδη τὴν κρίσιν ἡμῶν ἐρχόμεθα καὶ ἐπὶ τὴν ἐκ ταύτης πηγάσασαν ἀπόφασιν τῆς ἐπιτροπῆς.

Τοὺς Κυρίους Ἀλέξανδρον Ῥηγίδην καὶ ἀνόνημον συλλογέα τῶν Χιχκῶν ἐπαινοῦμεν τῆς προθυμίας, εὐχόμενοι αὐτοῖς ὅπως πάντοτε προθύμοι περὶ ταῦτα διατελοῦντες πέμψωσιν εἰς τὴν κρίσιν ἔργα τελειότερα καὶ ἄξια μεζόνων ἐπαινῶν καὶ ἀμοιβῶν.

Τοὺς Κυρίους Α. Γόνιον, Ἀνόνημον συλλογέα τῶν Ἑπειρωτικῶν, Δημοσθένην Χαθιαρᾶν, Ἀνόνημον συλλογέα τῆς περὶ Πόντου πραγματείας, Ἰωάννην Σταματέλον καὶ Ν. Γ. Πολίτην κρίνοντες ἄξιους τῆς ὀρισμένης χρηματικῆς ἀμοιβῆς ὡς κριταί, ἀπονέμομεν αὐτοῖς καὶ ἰδίᾳ ὡς Ἕλληνας τοὺς ἐπαινούς καὶ τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν.

Τὸν δ' εἰς ἡμῶν μεταστάντα ἤδη Π. Γ. Θεοδωρίδην, ἱατρὸν ποτε ἐν Προύσῃ, τῶν ἴσων τοῖς ἄνωτέρω ἀξιούμεν, τῆς εὐγενούς δε καὶ πατριωτικῆς αὐτοῦ παραγγελίας, ὡς περ σεβαστῆς ἤδη διαθῆκῆς ἀκριβεῖς ἐκτελεσται γινόμενοι, τὴν μὲν ὑλικὴν ἀμοιβὴν ἀποδώσωμεν τῇ ἐν Προύσῃ καὶ ὑπ' αὐτοῦ καλουμένῃ *περομένων Σχολείων τροσοδογία* Ἑλληνικῆς θεατρικῆς σκηπῆς, δημιουργήματι τῶν ἀόνων καὶ πατριωτικῶν φιλελληνικωτάτων χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ δὲ ὀνόματος αὐτοῦ τὴν μνήμην, ὅσον ἐξήρ-

τηται ἐκ τοῦ Συλλόγου, θέλει οὗτος εὐγνωμόνως παραδώσει ταῖς ἐπερχομέναις γενεαῖς διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἐν τῷ περιοδικῷ μετὰ τῶν ἄλλων κλῶν καὶ ἄξιων ἔργων τῶν λοιπῶν.

Οὕτω λοιπὸν κρίναντες, ἐπαινέσαντες καὶ ἀνταμείψαντες τοὺς περὶ ταῦτα φιλοπονήσαντας, παροτρύνομεν ἤδη ἐν βραχυτάτῳ ἐπιλόγῳ μέρει καὶ πάντα ἄλλον φιλόμουσον Ἑλληνα, καθ' ὅσον δύναται, νὰ μὴ παρορᾷ καὶ ἀμερίμων, καὶ ἀστόργως παρέρχηται, ἐγκαταλιμπάνων εἰς τὸν Πανδομάτορα χρόνον νὰ ἐξαφανίσῃ, τὰ τοιαῦτα τιμαλφῆ καὶ πλείους ἄξια κειμήλια τῆς γλώσσης ἡμῶν, δι' ὧν θέλει ἐπιδειχθῆ περιφανέστατα, καὶ τοῦτο τοῖς ἐλίγοις ἀμβλυποῦσι κακοβούλοις ἐχθροῖς τῇ Ἑλληνικῇ φυλῇ, ὅτι οἱ αὐτοὶ ἐσμέν καὶ οὐχ ἄλλοι, καὶ ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, γυμνὸς ὑλικῶν ἀγαθῶν εἰς τὰ ἐρέθη τῆς δουλείας καὶ ἀπαιδευσίας ὑπὸ τῆς Μοίρας βίφθεις καὶ ὑπὸ ποδῶν ἀχαρίστων καταπατούμενος, οὐδέποτε ἐπέκασατο ὡς περ ἀδάμας εὐγενῆς, λαμπυρίζων *εὐφυῆς καὶ ἀρετήν*.

Οἱ κριταί

ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΙΔΗΣ (Πρόεδρος)

Μ. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ

Α. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

Ι. ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ

Α. ΤΑΓΗΣ

Θ. ΤΑΓΗΣ

Δ. ΦΙΛΙΟΣ

Χ. ΧΑΤΖΗΣΡΗΣΤΟΥ (εἰσηγητής.)

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΑΒ΄.

Ἑκτακτος.

Τῆ 13 Μαΐου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Μὴ ὑπαρχόντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγούμενης συνεδριάσεως ἀναγινώσκειται ὑπὸ τοῦ κ. Ἰ. Ἀριστοκλέους ἀναπληροῦντος τὸν γεν. Γραμματέα ἢ ἀλληλογραφία τοῦ Συλλόγου, συνισταμένη α) ἐκ δύο εὐχαριστηρίων ἐπιστολῶν. β) ἐκ δύο ἐτέρων ἀφορωσῶν τὴν ἐσωτερικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου. γ) ἐξ ἐπιστολῆς κ. Δ. Μυλιᾶδου ἀπὸ 8 Μαΐου πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον, δι' ἧς ὑποβάλλει τὴν ἀπὸ τῆς γεν. γραμματείας παραίτησιν αὐτοῦ. δ) ἐξ ἐκθέσεως τοῦ κ. Π. Schliemann ἀπὸ 29 Ἀπριλίου 1872, περὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει Ἰσαρλίκ διεργασμένων ἀνασκαφῶν.

Μετὰ δὲ τὴν συζήτησιν ἐσωτερικῶν τιμῶν ζητημάτων τοῦ Συλλόγου, ἀποφασισθεῖσαις τῆς διακοπῆς τῶν τακτικῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ, διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΑΓ΄.

Ἑκτακτος.

Τῆ 9 Αὐγούστου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀρξάμενης τῆς συνεδριάσεως ὁ ἀναπληρῶν τὸν γεν. γραμματέα κ. Χασιώτης ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Συλλόγου συνισταμένη α) ἐκ 33 εὐχαριστηρίων ἐπιστολῶν. β) ἐκ 15 ἐτέρων περιεχουσῶν διαφόρους αἰτήσεις. γ) ἐκ 12 ἀφορωσῶν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου. δ) ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ κ. Σάββα Ἰωαννίδου ἀπὸ 22 Ἰουνίου 1872, δι' ἧς ἐπισυνάπτει δημοτικὰ τινα ἔξματα, ἀγγέλλων συνάμα καὶ τὴν ἐν τοῖς

πέριξ τῆς Προύσης περιοδεῖαν του, δι' ἣν καὶ ἐξαιτεῖται, ὅπως χορηγηθῶσιν αὐτῷ τὰ πρὸς ταῦτα χρήσιμα ἔγγραφα καὶ λοιπὰ μέσα' ε) ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ κ. Δ. Ν. Ταμβάκου, δι' ἧς ἀγγέλλει τὴν ὑπ' ἀνωμόμου τινὸς διὰ τοῦ ἐν Λονδίνου κ. Μαυρογορδάτου ἀποστελλομένην προσφορὰν 75 λιρῶν τουρκικῶν καὶ ἐξαιτεῖται τὴν δέουσαν ἐπὶ τοῦτο ἀπόδειξιν.

Ἀκολούθως ὁ κ. Πρόεδρος διακηρύττει ὅτι τὸ Προεδρεῖον ἐπεμελήθη νὰ γράψῃ ἐπιστολὰς ὅπου θὰ σταλῶσι βιβλία, πολλαχθῶν δὲ μάλιστα καὶ ἀπαντήσεις ἐλήφθησαν, μεθ' ὧ ἐξῆκ γέλλει τὸ πρῶτον νέα ὑποψήφια μέλη' ὡς τακτικὰ μὲν 1) τὸν ἐν Λονδίῳ κ. Δ. Βικέλαν προτεινόμενον ὑπὸ τῶν κ. κ. Γ. Βασιλάδου, Ἰ. Βρετοῦ καὶ Γ. Χασιώτου. 2) τὸν ἐνταῦθα διαικόμενον Δ. Φίλιον, διδάκτορα τῆς φιλοσοφίας, προτεινόμενον ὑπὸ τῶν κ. κ. Μ. Πανταζῆ, Β. Πυλάδου καὶ Γ. Χασιώτου. 3) τὸν ἐν Γενεῖ τοῦ Ἰκονίου Γ. Ν. Εὐέλπιν προτεινόμενον ὑπὸ τῶν κ. κ. Μ. Πανταζῆ, Ἰ. Δ. Ἀριστοκλέους καὶ Γ. Χασιώτου. 4) τὸν κ. Ἰ. Καραπάνον προτεινόμενον ὑπὸ τῶν κ. κ. Γ. Σάρρου, Ἰ. Γκιῶν καὶ Γ. Χασιώτου. 5) τὸν διδάκτορα Α. Dumont προτεινόμενον ὑπὸ τῶν κ. κ. Κ. Καραπάνου, Ἰ. Δ. Ἀριστοκλέους καὶ Γ. Χασιώτου. 6) ὡς ἀντεπιστέλλον δὲ τὸν κ. Ν. Αἰμίονον ἱατρὸν ἐν Ἀρτάκῃ προτεινόμενον ὑπὸ τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς. Ἀκολούθως ὁ κ. Πρόεδρος λέγει ὅτι μετὰ τὴν ἐξέτασιν ὑπὸ τῆς ἐπι τῆς οἰκοδομῆς ἐπιτροπῆς τῶν διαφόρων αὐτῇ ὑποβληθέντων σχεδίων τοῦ κτηρίου τοῦ Συλλόγου, τὸ Προεδρεῖον λαθὼν γνῶσιν τῆς ἐπὶ τούτου ἐκθέσεως αὐτῆς ἀνέθετο εἰς τοὺς ἀρχιτέκτονας Παρηγόρη καὶ Ζ. Κλεάνθην τὴν ἐπεξεργασίαν σχεδίου τινὸς ὀριστικοῦ, μεθ' ὧ ἐπὶ τῆς οἰκοδομῆς Ἐπιτροπῇ ἐνέκρινε τὸ σχέδιον τοῦ κ. Παρηγόρη' τὸ σχέδιον τοῦτο ὑποβάλλει εἰς τὴν ἐγκρίσιν τοῦ Συλλόγου' γενομένης δὲ ψηφοφορίας ἐπὶ τούτου ἐγένετο παμπύρρει δεκτόν. Μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκειται τὸ σχέδιον τοῦ περὶ οἰκοδομῆς τοῦ κτηρίου συμβολαίου, μεθ' ὧ δὲ κ. Πρόεδρος ἀγγέλλων ὅτι τὸ σχέδιον τοῦτο ἐξεπονήθη ὑπὸ τοῦ κ. Λεβὰλ τίθησιν αὐτὸ εἰς ψηφοφορίαν, ὅπερ μετὰ τινος περὶ τοῦ κτηρίου συζητήσεως ἐγένετο δεκτόν.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Πρόεδρος κοινοποιεῖ ὅτι εἰσπραχθήσαν ἄχρι τοῦδε 2,000 λιρῶν, ὑπολείπονται δὲ πρὸς συμπλήρωσιν ἕτερα 2,500 περὶ ὧν λαφθήσεται φροντίς, ἐν ἀνάγκῃ δὲ, λέγει, ὑπάρχει καὶ τὸ ἀποθεματικὸν κεφάλαιον.

Ἀκολούθως τοῦ κ. Προέδρου αἰτήσαντος τὴν γνώμην τοῦ Συλλόγου ἐὰν ἐπιτρέπηται εἰς τὸ Προεδρεῖον νὰ δώσῃ τοῖς ἐμπεισιγενομένοις αὐτῷ ἀρχιτέκτοσιν εἰς μειοδοσίαν τὸ περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ κτιρίου συμβόλαιον, ὁ κ. Κ. Καλλιμάδης προτείνει ὕπως δοθῇ πλήρης ἐλευθερία εἰς τὸ Προεδρεῖον νὰ ἐνεργήσῃ τὰ περὶ τούτου κατὰ τὸ δοκοῦν, μεθ' ἧς ἡ πρότασις τοῦ κ. Κ. Καλλιμάδου τεθεῖσα εἰς ψηφοφορίαν ἐγένετο παμπληρεὶ δεκτὴ. Ἐπειτα ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν δικαιοσύνην τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ περὶ συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ διαζωνίσματος τοῦ κ. Χρηστάκη Ζωγράφου. Οὐδενὸς δ' ἐπὶ τούτου ἀντειπόντος τὸ διάγραμμα τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐγένετο παμπληρεὶ δεκτόν.

Ὁ γενικὸς Γραμματεὺς ἀναγινώσκει προσέτι ἐπιστολὴν τοῦ κ. Νικολάου Λημνίου ἐξ Ἀρτάκης μετ' ἐπιγραφῶν, μεθ' ἧς ὁ πρόεδρος προτείνει ἵνα ὁ Σύλλογος ἐκφράσῃ πρὸς αὐτὸν εὐχαριστίας ἐκλέγων ἅμα αὐτὸν ὡς μέλος ἀντεπιστέλλον. Ἐπὶ τούτου ὁ κ. Η. Βασιλάδης προτείνει ἵνα, ὡς αἰεὶ πέμπονται τοιοῦτου εἴδους ἀντικείμενα, καθυποβάλλονται ταῦτα τῷ Συλλόγῳ, γίνονται δὲ, ἐὰν οὗτος ἐγκρίνη, αἰδέουσαι ἐκθέσεις περὶ αὐτῶν ἔτι δὲ νὰ παρακληθῇ ὁ κ. Ν. Λήμιος νὰ φροντίξῃ ἵνα συλλέγῃ ἐπιγραφὰς ἢ καὶ ἄλλα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα πρὸς ἀγοράν. Εἶτα ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ τοῦ κ. Μ. Παράνικα, δι' ἧς οὗτος ἀγγέλλει τῷ Συλλόγῳ ὅτι ἐν Χαλκηδόνι εὐρέθησαν εἰρεπια καὶ ἐπιγραφαὶ τινες, ἀπαιτεῖται δὲ μόνον τριῶν τοῦρκ. λιρῶν δαπάνη, ὕπως ἔλθωσιν αὐτὰ εἰς φῶς, μεθ' ἧς ὁ Σύλλογος ἀνεδέχθη διὰ ψηφοφορίας νὰ καταβάλῃ τοῦτο τὸ ποσὸν πρὸς ἀνάχωσιν τῶν ἐπιγραφῶν. Ἀκολούθως ὁ γενικ. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς, καὶ ἐκθέσιν αὐτῆς περὶ τοῦ χάρατος τῆς Κων/πόλεως, μεθ' ἧς ὁ κ. Πρόεδρος προτείνει νὰ γραφῇ εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐπιτροπὴν, καταβάλλουσαν τὸ ἐλλείπον τῆς δαπάνης διὰ τὴν σχεδιογράφισιν τοῦ εἰρημένου χάρατος.

Μετὰ ταῦτα ὁ Σύλλογος τῇ προτάσει τοῦ Προέδρου ψηφίζει, ἵνα ἀπονεμηθῶσιν ὑπὲρ τῆς Σχολῆς τοῦ Μπουναρ-Ἰσάρ 10 Ὁθ. λίραι κατὰ σύστασιν τοῦ Φιλελευθερωτικοῦ Συλλόγου τῶν 40 ἐκκλησιῶν. Ἀκολουθεῖ τὸ προεδρεῖον ἀγγέλλει ὅτι ὁ κ. Κ. Ξενοκράτης προσήνεκε διὰ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Γ. Κυριακῆ ὑπὲρ τοῦ Συλ-

λόγου ἑκατὸν λίρας, ἀριθ. 100 καὶ ἀνατίθειαι τῷ προεδρεῖῳ τὴν χρῆσιν αὐτῶν πρὸς τοῦτον ἀπερασσθῆν νὰ σταλῇ εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ. Ἐπὶ τούτου διαλύεται ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΑΔ'.

Ἐκτακτος.

Τῆ 27 Σεπτεμβρίου 1872

Προεδρευόντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων τῶν πρακτικῶν τῶν δύο προηγουμένων συνεδριάσεων, ὁ κ. Η. Βασιλάδης παρατηρεῖ ὅτι τὸ σύγγραμμα τοῦ κ. Μ. Παράνικα, ὑπὲρ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ὁποίου αἰτεῖται τὴν συνδρομὴν τοῦ Συλλόγου, ἐρρήθη νὰ παραπεμφθῇ εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν ἀκολουθῶς δὲ ὁ αὐτὸς παρατηρεῖ ἐπὶ τῶν πρακτικῶν τῆς ΤΑΔ' συνεδριάσεως ὅτι ἐπιγραφαὶ καὶ εἴ τι ἄλλο παραπλήσιον ἀπευθύνεται εἰς τὸ Προεδρεῖον, δέον ν' ἀναγινώσκωνται πρῶτον εἰς τὸν Σύλλογον καὶ ἔπειτα νὰ παραπέμψωνται εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐπιτροπὴν. Μετὰ δὲ τὴν ἐπιψήφισιν τῶν πρακτικῶν ὁ ἀντιπρόεδρος κ. Ί. Δ. Ἀριστοκλῆς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Συλλόγου συνισαμένην α) ἐξ ἐπιστολῆς Σάμου Γαβριῆλ, ἀπὸ 15 7/βρίου, ἐν ἧς ἐπισυνάπτει ἐκθέσιν περὶ τῆς διανοητικῆς καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν Σχολείων τῆς ἐπαρχίας του, ὡς καὶ προγράμματα τῶν ἐν αὐτοῖς διδασκομένων μαθημάτων. β) ἐξ ἐπιστολῆς Κρήτης Μελετίου καὶ ἐκθέσεων τῶν διαμερισμάτων Ἡρακλείου καὶ Λασιθίου, ἀφορῶσιν τὴν πνευματικὴν καὶ οἰκονομικὴν κατάστασιν τῶν αὐτοῦ ἐκπαιδευτηρίων. γ) ἐξ ἐπιστολῆς Δυρραχίου Βησσαρίωνος ἀπὸ 6 7/βρίου ἐν ἧς ἐκτίθησι τὰ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Σχολείων καὶ τῆς παιδείας ἐν τοῖς χωρίοις τῆς Ἐπαρχίας του καὶ ἐκ τινῶν ἄλλων ἐπιστολῶν, τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ Συλλόγου ὑπηρεσίαν ἀφορῶσιν.

Εἶτα ὁ κ. Πρ. Βασιλάδης προτείνει ἵνα, ἐπειδὴ ἡ πρὸς τὰ ἔπορα σχολεῖα ἀπονεμομένη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου βοήθεια χρημάτων καὶ βιβλίων γίνεται περὶ τὰ τέλη τοῦ συλλογικοῦ ἔτους, πολλαχοῦ δὲ ὑπάρχει ἄμεσος καὶ κατεπείγουσα ἀνάγκη βιβλίων, ὁ Σύλλογος ἀπο-

στέλλη τοιαῦτα κατὰ τὴν διάρκειαν ὄλου τοῦ ἔτους, ὅπου ἤθελε κριθῆ ἢ ἀποστολῆ αὐτῶν ἀναγκάει. Τὴν πρότασιν τοῦ κ. Ἡ. Βασιιάδου ὁ Σύλλογος ἀποδεχόμενος ἀνατίθει τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς τῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον ὡς τακτικὰ μὲν μέλη οἱ κ. κ. 1) ὁ ἐν Λοιδίῳ κ. Δ. Βικέλλας, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ Ἱ. Βρετοῦ, Γ. Βαφειάδου καὶ Γ. Χασιώτου. 2) ὁ κ. Δ. Φίλιος προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Μ. Πανατζῆ, Β. Πυλάδου καὶ Γ. Χασιώτου. 3) ὁ ἐν Γένει τοῦ Ἰκονίου Γ. Ν. Εὐέλπης καὶ ὁ ἐν Ἀρτρῇ Ἱ. Καραπάνος, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Γ. Σάρρου, Ἱ. Γκιῶν καὶ Γ. Χασιώτου ὡς ἀντεπιστέλλοντα δὲ οἱ κ. κ. Α. Dumont καὶ ὁ ἐν Ἀρτάκῃ Ἰατρὸς Ν. Λήμιος, προτεινόμενοι ὑπὸ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Ὑψηφορίας δὲ γενομένης, ἐγένοντο ἅπαντες παμψηφεί δεκτοί.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὰ μὲν μέλη οἱ κ. κ. Ἀσημάκης Ἡλιόπουλος ἐν Μακρονεῖᾳ, Ἱ. Γεννάδιος, Ἐτεοκλῆς Κυριακόπουλος, Γ. Σιτανίδης, Αὐγουστῆς Ῥοῖζος, προτεινόμενοι ὑπὸ τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ὁ κ. Πητρὸς Κουγιουμτζιάν προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Κ. Καραπάνου, Βασιιάδου καὶ Ἱ. Γκιῶν ὁ κ. Ἀλέξ. Κωνσταντινίδης, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἱ. Δ. Ἀριστοκλέους, Ἱ. Γκιῶν καὶ Δ. Πληθωνίδου ὁ κ. Σ. Μουσοῦρης προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Βασιιάδου, Ῥαφαήλ καὶ Βύδιζα ὡς ἀντεπιστέλλοντα δὲ οἱ κ. κ. Ἰάκωβος Σαμιωτάκης, συντάκτης τῆς Ἀμυληθείς ἐν Σμύρῃ, Γ. Παπᾶ Γεωργίου Ἑλληνοδιδάσκαλος ἐν Ἀρτρῇ, ὁ ἐν Λαοδιεῖᾳ τῆς Συρίας κ. Ὁρφανίδης καὶ ὁ κ. Ἐλευθέριος Ῥαφαήλ πρόεδρος τοῦ ἐν Ἀθῆναις Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου «ὁ Παρνασσὸς», προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ Προεδρίου ὡς ἐπίτιμον δὲ ὁ κ. Εὐστάθιος Σίμος πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ Προεδρίου.

Μετὰ ταῦτα ὁ Σύλλογος προβαίνει εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Γεν. Γραμματέως, ὡς τοιοῦτος δὲ ἐξελέχθη παμψηφεί ὁ κ. Δ. Φίλιος.

Μετὰ ταῦτα ὁ Σύλλογος ἀπεφάσισεν ὅπως αἱ τακτικαὶ συνεδριάσεις ἀρχίσωσι τὴν 9 8/Ἐρῆως ὁ προτεινοσθῶσιν ἀναγνώσματα καὶ γραφῶσιν αἱ ἀπαιτούμεναι ἐπιστολαὶ περὶ διαλέξεων.

Ὁ δὲ κ. Πρόεδρος ἀναγινώσκει ἀγγελίαν συγγράμματος τοῦ κ. Ξανθοπούλου περὶ ἐκπαιδύσεως καὶ ἐρωτᾷ ἐὰν ὁ Σύλλογος ἐγκρίνη νὰ συνδράμῃ τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ. Ὁ κ. Ἱρ. Βασιιά-

δης παρατηρεῖ ὅτι ὁ κ. Ξανθόπουλος εἶναι εἰς τῶν μᾶλλον διακεκριμένων λογίων τοῦ ἔθνους, κατὰ συνέπειαν τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ δὲν ἀμφιβάλει ὅτι θέλει εἰσθαι πολλοὺ λόγους ἄξιον διὰ ταῦτα προτείνει ἵνα ὁ Σύλλογος ἐγγράφῃ συνδρομὴν 400 ἀντιτύπων τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος συγγράμματος. Ἡ πρότασις τοῦ κ. Βασιιάδου ἐγένετο ἀπολύτῳ πλειονοψηφίᾳ δεκτὴ, μετ' ὃ διαλύεται ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΑΥΤ΄.

Τακτικῆ.

Τῆ 9 8/Ἐρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνώσθεντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως, ὁ κ. γενικὸς Γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Συλλόγου, συνισταμένην α) ἐκ μιᾶς εὐχαριστηρίου ἐπιστολῆς. β) ἐξ ὅ ἐπιστολῶν ἀφορωσῶν τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ Συλλόγου ὑπηρεσίαν. γ) ἐξ ἑτέρας ὁ περὶ διαφόρων αἰτήσεων καὶ δ) ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ κ. Ν. Τσιγαρᾶ, ἐχούσης ὡς ἔπεται.

Κύριε Πρόεδρε,

Ἀποσυρθεῖς πρὸ δέκα καὶ ὀκτώ μηνῶν εἰς τὴν φιλήσυχον κώμην Χαρταλεμῆν, ἐπισησάμενη ἕνεκα τῶν συμπερόντων μου διαφόρους ἐκδρομὰς εἰς τὰ περίε αὐτῆς καὶ ἰδίως διήλθον πολλάκις τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχουσαν καὶ πρὸς βορρᾶν αὐτῆς κειμένην Σεμένδρικαν καὶ νῦν Σαμάνδραν καλουμένην.

Ἡ ἄλλοτε μεγάλη καὶ ὀχυρὰ αὕτη Σεμένδρικα κατήντησε νῦν ἄθλιον χωρίον κατοικοῦμενον ὑπὸ τεσσαράκοντα περίπου Ὄθωμανικῶν οἰκογενειῶν καὶ δύο ἀρμενικῶν. Ἀλλὰ τὴν ἀρχαίαν λαμπρότητα αὐτῆς ἔμικτυροῦσι πολλὰ μνημεῖα, ἧτοι τὰ εἰρήπια τῆς Βυζαντινῆς ἀγορᾶς (τσαρσὴ καὶ νῦν καλούμενα), ἐξ ὧν μέρος μὲν χρησιμεύει ὡς σταῦλος τῶν ζώων τῶν διαθετῶν καὶ τῶν χωρικῶν, μέρος δὲ κατέχει ὁ λιτόμυλος τοῦ ἐξ Ἰκονίου κ. Χρήστου, καὶ τὸ πλείστον ἄρδην κατεστράφη ἢ κείται ὡν τὰς Ὄθωμανικὰς οἰκίας, τὰ σωζόμενα εἰρήπια τοῦ πρὸς τὸ ἀνατολικομεσημβρινὸν μέρος αὐτῆς

καί ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ ὄρους Ἄετου Βυζαντινοῦ φρουρίου Κατὰ καλεσι νῦν καλουμένου, ἦτοι φρουρίου τῶν αἰγῶν καὶ τὰ πολυπληθῆ λείψανα πλακῶν, κίωνων κλ. τὰ σωζόμενα ἐν τῷ νῦν Ὀθωμανικῷ νεκροταφείῳ τῷ πλησίον αὐτῆς κειμένῳ.

Ἐκ τοῦ νεκροταφείου τούτου κατάρθωσα καὶ ἔλαθον χριστιανικὸν ἀνάγλυφον ἄνευ κεφαλῆς καὶ ποδῶν, ὅπερ περιστῆ, ὡς φρονῶ, καλογραζία ἢ μάρτυρα τινά. Τοῦτο παρέδωκα τῷ κ. Ἰ. Γκιῶν, ταμίᾳ τοῦ Συλλόγου ἵνα μεταφέρῃ αὐτὸ εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον. Ἀντέγραψα δὲ καὶ τὰς δύο ὡς ἐπισυνημμέναις ἐπιγραφὰς, αἵτινες ὑπάρχουσιν ἐπὶ κίωνων χρησιμευόντων ἄλλοτε ὡς ὀρίων καὶ ἔπειτα ἴσως ἐκόσμου χριστιανικὸν ναὸν καὶ νῦν χρησιμεύουσιν ὡς σήματα τάφων τουρκικῶν (α)

Ἐν δὲ τῷ Μαλτεπὲ, κώμῃ κειμένη ἀντικρὺ τῶν Πριγκιπωνήσων, ἦτις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκκαλεῖτο Βρύας, εὑρον ἐπὶ πλακῶς, ἡ ὁποία ὑπάρχει ἐν τῷ οὐδῷ τῆς ἐξωτερικῆς πύλης τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Σωτῆρος ἐτέραν ἐπιγραφὴν, ἣν ἐπισυνάπτω (β). Παρήγγαιλα τὸν διδάσκαλον νὰ λάβῃ πρόνοιαν, ἵνα ἄρῃ ἐκεῖθεν τὴν πλάκα ἐκείνην καὶ θέσῃ ἐντός τοῦ σχολείου, ὅπως διατηρηθῇ, ἀλλ' ὀλίγην Ἐπιγραφαί.

ἔχω παποίθησιν ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς καὶ φιλαρχίου φιλοτιμίας του.

Παρὰ τῷ Κυρίῳ Εὐλάμπιῳ Δημητρίῳ ἐκ Χαρταλιμῆς εὑρον δέκα καὶ ὀκτώ χάλκινα καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα ἀρχαῖα καὶ βυζαντινά, ἀφοῦ δ' ἐδείξαι ταῦτα τῷ σοφῷ κυρίῳ Δεοθιῶ (Deotheio) καὶ ἔμαθον παρ' αὐτοῦ ὅτι ἔχουσι τὴν ἀξίαν των, παρεκίνησα τὸν κ. Εὐλάμπιον ἵνα δωρησῆται ταῦτα εἰς τὸν Σύλλογον, ὅς καὶ ἀσμένως μοι παρέδωκε ταῦτα, ἅτινα καὶ ἐσωκλείω ὑμῖν διὰ τὴν συλλογὴν τοῦ Συλλόγου, οὗτινος παρακαλῶ τὸ Σ. προεδρεῖον νὰ εὐχαριστήσῃ δι' ἐπιστολῆς του τὸν φιλότιμον τοῦτον ὄμογενῆ.

Ἐπιφυλαττόμενος δὲ, ἵνα ἄλλοτε ἐκτενέσθωρον ἐπιστείλω πρὸς τὸν Σύλλογον περὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Σαμάνδρας ὡς καὶ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας ἐν ταῖς κώμαις τοῦ τμήματος τούτου, παρακαλῶ Ἰμάς, Κύριε Πρόεδρε, νὰ δεχθῆτε ταῦτα πάντα ὡς δειγμα τοῦ ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐνδιαφέροντός μου, καὶ διατελῶ.

Ἐν Χαρταλιμῇ τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1872.

Εὐπειθέστατος

N. ΤΣΙΓΑΡΑΣ.

(α) 1) Δ°

+ Θ~ Ρ° ΙΠΙΜΟΝ +

ΡΥΦΙΝΙΑΝΩΝ

2) ΩΡΟΙ ΤΩΝ + ΩΡΟΙΧΑΛΙΟ

ΠΦΟΝ

ΛΙΜΕΝΟΣ

Εἰς Μαλτεπὲ 72 % τοῦ Γαλλικοῦ μέτρου.

(β)

ΑΙΡΕΤΕ

26 % γ. μ.

83 % τοῦ γαλλικοῦ μέτρου.

Σημ. ὁ πρῶτος κίων ἀπέχει τοῦ δευτέρου δέκα συνήθεις πόδας καὶ ἐξέχουσιν ἀμφότεροι τῆς γῆς ἐν μέτρον.

Ἀκολουθῶς ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφοροῦνται τακτικὰ μὲν μέλη οἱ κ. κ. Ἀσημάκης Ἡλιόπουλος ἐν Μακκαρωνίῳ, Γ. Γεννάδιος, Ἐτεοκλῆς Κυριακόπουλος, Γ. Σεϊτανίδης, Αὐγουστῆς Ροΐζος, προτεινόμενοι ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς· ὁ κ. Ἀλεξ. Κωνσταντινίδης προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Γκιών, Ἀριστοκλούς καὶ Δ. Πληθωνίδου, ὁ κ. Σ. Μουσοῦρης προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Βασιάδου Ῥαφαῆλ καὶ Βιόδιζα, ὁ κ. Πέτρος Κουγζουμτζιάν προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Κ. Καραπάνου, Βασιάδου καὶ Γκιών, ὡς ἀντεπιπέλλοντα δὲ οἱ κ. κ. ὁ ἐν Σμύρῃ συντάκτης τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἰακώβος Σαμιωτάκης, ὁ ἐν Ἀρτῇ Ἑλληνοδιδάσκαλος κ. Γ. Παπαγεωργίου, ὁ ἐν Λαοδικείᾳ τῆς Συρίας Ἑλληνοδιδάσκαλος Θεμιστοκλῆς Ὀρφανίδης, ὁ τοῦ ἐν Ἀθήναις Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ Πρόεδρος κ. Ἐλευθέριος Ῥαφαῆλ προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ Προεδρείου ὡς ἐπίτιμον δὲ ὁ ἐνταῦθα πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος κ. Εὐσέβιος Σίμος προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ Προεδρείου ἅπαντες οὗτοι ἐγγίνοντο παμφήρῃ δεκτοί. Εἶτα ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς μέλη τακτικὰ οἱ κ. κ. Κωνσ. Ἀξελός, γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, Αὐγουστος Δεκάστρος, Ζ. Ζήσιος προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Κ. Καραπάνου Βασιάδου καὶ Ἱ. Γκιών καὶ οἱ ἐν Ἰσμαηλίῳ κ. κ. Ἀντώνιος Ἀλεξανδρίδης Δημήτριος Ἀλεξανδρίδης Ἀλέξανδρος Ζαχαριάδης Ζαχαρίας Ζαχαριάδης Σταῦρος Μενδωνίδης, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Γκιών Ἀλεξανδρίδου καὶ Βασιάδου, ὁ κ. Πολύκαρπος ἰεροδιδάσκαλος προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Πυλάδου, Χασιάτου καὶ Πανταζῆ, Θεοχ. Τάγης Χ. Χρήστου προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Βασιάδου, Παρνακίκα καὶ Φιλίου· Διλεγόμενος προτεινόμενος ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς.

Μετὰ ταῦτα ὁ ταμίης κ. Ἱ. Γκιών ὑποβάλλει τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Συλλόγου, ὃν μετὰ τινὰς παρατηρήσεις ἐπιψηφίζει ὁ Σύλλογος, εἶτα παραιτηθέντων τῶν κ. κ. Γ. Σάρρου καὶ Μ. Παρνακίκα ὡς μελῶν τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ Σύλλογος τῇ προτάσει τοῦ Προεδρείου ἐπέχει ἀντ' αὐτῶν τοὺς κ. κ. Βασιάδην καὶ Πυλάδην δι' ὁμοίας δὲ προτάσεως ὁ κ. Πυλάδης ἐκλέγεται καὶ ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς. Μετὰ ταῦτα ὁ Σύλλογος λαβὼν ὑπὸψιν τὴν πρὸς αὐτὸν ἀναφορὰν τῶν ἐν Πρεσβερῇ ἀντιπροσώπων τῆς κοινότητος τῶν Ἑλληνοβλάχων ἀπεφάσισεν ἵνα χορηγήσῃ 50 λ. τ. πρὸς μισθοδότησιν διδασκάλου.

Εἶτα ὁ κ. Μ. Παρνακίκα ἀναγινώσκει μετὰ φρασίν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ πραγματείας τοῦ ἐν

Μονάχῳ καθηγητοῦ κ. Γ. Christ περὶ Εἰδύλλου ἔχουσαν ὡς ἔπεται·

«Τὴν σημερινὴν λέξιν τινος κατὰ δύο τρόπους εὐρίσκωμεν, ἢ ἀπὸ γενικωτέρας φιλοσοφικῆς θεωρίας ὁρμώμενοι ζητοῦμεν ἀκολουθῶς νὰ ἐμπειρώσωμεν τὴν λέξιν εἰς ἑκφρασίαν ὡρισμένης τινὸς ἰδέας, ἢ τὰν ἀπάλιν ἐρευνηθῆσαν ἱστορικῶς τινὰ ἰδέαν παρίστανε βαθμηδὸν ὄνομα τι. Ὁ φιλόλογος ἀκολουθεῖ βεβαίως τὸν δεύτερον τρόπον, ὅν καὶ ὁ φιλόσοφος πιθανῶς ἤθελε παραδεχθῆ. Ἡ ἱστορία λέξιν τινος ἀρχεται ἀπὸ τῆς ἐτυμολογίας, διότι ἐν αὐτῇ ἀποτυπῶνται ἡ ἰδέα, ἥτις παρέσχεν εἰς τὸ πρᾶγμα τὸ ὄνομα. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ λέξις *Εἰδύλλιον* εἶναι τὸ ὑποκοριστικὸν τοῦ *εἶδος*, τοῦτο δὲ παρέρχεται ἐκ τῆς ῥίζης *Εἶδ*, δηλοῦσης ἰδεῖν, ὁρᾶν, ὅπερ πολλαχῶς φαίνεται διακλαδιζόμενον ἐν τῷ Ἰνδογερμανικῷ τῶν γλωσσῶν συμπλέγματι. Ἐκ τῆς ἐτυμολογίας ὅμως ταύτης ὀλίγα κερδαίνωμεν. Τὸ *Εἰδύλλιον*, ἀνεπύρῃθι τὸ πολυτιμωτῆς ἦδη ἱκανῶς προηγμένου, ἐνὼ αἱ ἀπλῆ ἰδέαι, ἃς εἶχον οἱ λαοὶ κατὰ τὴν πρώτην τῆς γλώσσης διαπλάσιν, δὲν ἐπῆρουν ὅπως δῆποτε εἰς τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ. Ἐκεῖνο δὲ, ὅπερ ἐκ τῆς ἐτυμολογίας μανθάνομεν, εἶναι, ὅτι ἡ ἀρχαία γραφὴ *edyllia*, ἢ ἀπαντῶσα ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τοῦ Αἰσονίου, εἶναι ἐσφαλμένη. Ἐν τοῖς λεξικοῖς ἀναφέρεται, ὅτι κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην, τὸ ἀντικαθίστησι τὴν ἑλληνικὴν δίφθογγον *ει*, ὅπερ εἶναι ἴσως ὀρθόν, ἀλλ' ἐκ τῆς εἰσαγωγικῆς εἰς Θεόκριτον σχολίον μανθάνομεν, ὅτι τὴν γραφὴν ἐκεῖνην ἐπειρώσαντο, ἵνα καὶ ἐτυμολογικῶς ἄξιαν λόγου θεωρήσωσιν. Ἐπειδὴ δὲ ἄλλ' ἄν ἦγοντο νὰ σχετίσωσι τὴν ἰδέαν, ἢν βαθμηδὸν ἔλαβεν ὀριστικῶς ἡ λέξις *εἰδύλλιον*, μετὰ τῆς σημερινῆς τὸ εἶδος, ἐπλάθοντο τοῦ ἑτέρου τύπου ἡδύλλιον, παράγοντες αὐτὸ ἐκ τοῦ ἠδός, ἢ δύνω, οὕτω δὲ ἡ λέξις ἐδύλλου *ἠδὺν καὶ τερπνὸν ἡσμάτιον* (1).

Ἄλλ' ὡς εἶρηται, οὐδόπως προβαίνωμεν διὰ τῶν ἐτυμολογιῶν τούτων. Στραφῶμεν λοιπὸν εἰς τὴν ἰδέαν, ἢν παρίστησιν ἡ λέξις, τὴν καὶ σήμερον εἶτι τὰ μάλιστα εὐχρηστον. Ἐν γένει σχεδὸν ἐννοοῦμεν εἰδύλλιον κομψὴν καὶ ὠραίαν μικρὰν εἰκόνα τοῦ ἀπλοῦ καὶ φυσικοῦ κόσμου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἐτέραν μεγαλοπρεπῆ οἰον-

(1) Ὅρα σχολ. εἰς Θεόκρ. p. 7, ed. Ahf. «ιστέον, ὅτι εἰδύλλιον λέγεται τὸ μικρὸν ποίημα ἀπὸ τοῦ εἶδους ἢ θεωρίας, οὐκ ἡδύλλιον, παρὰ τὸ ἦδὺν τὸ εὐφραίνω».

δήποτε μεγάλο και ἐκτάκτου συμβεβηκότος. Ἐπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἐποίησεν ὁ Γέσνερος τὰ εἰδύλλια αὐτοῦ. ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπίσης ἀπαντῶμεν ἤδη τὴν λέξιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων τοῦ Βερνάρδου καὶ ἐν τῇ αισθητικῇ τοῦ Φισχέρου. Ἡ ἰδέα αὐτὴ εἶναι ἀρχαία, ὡς ἀναφερομένη ἤδη ἐν τοῖς μνημονευθεῖσι σχολίοις τοῦ Θεοκρίτου «εἰδύλλια λέγονται ἀπὸ τοῦ εἶδος τὸ ὁμοῖω» εὐκίστες γὰρ τοῖς προσώποις εἰσὶν οἱ λόγοι». Ἐξετάζοντες τὴν ὀρθότητα αὐτῆς ὀφείλομεν νὰ ἐρευνησωμεν δύο τινὰ ἄ) πῶς ἡ σημασία αὐτὴ σχετίζεται μετὰ τῆς ἐν τῇ γλώσῃ χρήσεως τῶν λέξεων εἶδος καὶ εἰδύλλιον ἕ) πῶσον αὐτὴ ἀρμόζει εἰς ἐκεῖνα τὰ ποιήματα, ἃ ἐν τῇ φιλολογίᾳ καλοῦνται εἰδύλλια. Ἐὰν δὲ ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἀρξώμεθα, τοιαῦτά εἰσι τὰ ποιήματα δύο ποιητῶν ἀνέκθετον φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, τὰ τοῦ Θεοκρίτου δηλαδὴ καὶ τοῦ Αὔσονιου. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ Αὔσωνιος ἐν τῷ ἑἰδύλλιῳ διέγραψε θελκτικὴν εἰκόνα τοῦ ἰχθυοτρόπου ποταμοῦ Μωσέλλα καὶ τῶν βοτρυοστεφῶν ὄχθων αὐτοῦ, ὁ δὲ Θεόκριτος ἐν τῇ ἠθοποιᾷ κυρίως καὶ ταῖς ἀγροτικαῖς περιγραφαῖς ὑπερέβη ἑτέρους ποιητάς. Ὁ Αὔσωνιος ὅμως ἐν τοῖς εἰδύλλιοις αὐτοῦ οὐδὲ ἐν περιελάθε ποιητικῶν ἄσμα, ἀλλ' ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο συνήνωσε ποιήματα ποικιλώτατα, ὧν οὐδὲν, ὡς τὴν Mosellam Bissulam Villulam, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς εἰκόνας τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἀγρῶν. Ἡ σημασία λοιπὸν τῆς λέξεως εἰδύλλιον «μικρὰ εἰκὼν» μόλις συμφωνεῖ πρὸς τὸν χαρακτῆρα ἐνὸς τετάρτου τῶν ποιημάτων, ἃ φέρουσιν ἀνέκθετον τὸ ὄνομα εἰδύλλια. Τὸ παραδέξασθαι δὲ, ὅτι ὁλόκληρος ἡ συλλογὴ ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο ἐξ ἐνὸς μέρους καὶ δὴ καὶ τοῦ μικροτέρου, εἶναι τολμηρὸν καὶ ἀμφίβολον μάλιστα, ἐπειδὴ ἔχομεν ἑτέρους λόγους κατ' αὐτῆς ἀποχωρῶντας. Ἡ σημασία δηλονότι τῆς λέξεως εἰδύλλιον συνδυάζεται μετὰ τῆς τοῦ εἶδος, ὡς τὸ εἰς Θεόκριτον δηλοῖ σχολίον «εἰδύλλιον λέγεται τὸ μικρὸν ποίημα, ἐπινίκιον δὲ λέγεται ἐν ἑκάστῳ τῶν τοῦ Πινδάρου», ὅπερ ὅμως εἶναι κακῶς γεγραμμένον ἀντὶ τοῦ «εἶδος δὲ λέγεται ἐν ἑκάστῳ τῶν τοῦ Πινδάρου ἐπινικίων». Ὁ δὲ Εὐστάθιος ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῶν εἰς Πίνδαρον ὑπομνημάτων αὐτοῦ (1) διαβρήδην ἀποφάνεται· «δὴλον δὲ ὡς αἱ ἐπινίκιοι ὠδαὶ τοῦ Πιν-

δάρου καὶ εἶδη τουτέστιν ἰδέαι χάριν σεμνότητος ὀνομάζονται, ὅπερ ὑποκορισθὲν εἰς εἰδύλλια ἐπιγραφὴ γέγονε τοῖς Θεοκρίτου ποιήμασι». Ἄπασαι ὅμως αἱ ἐπινίκιοι ὠδαὶ τοῦ Πινδάρου ἐκαλοῦντο εἶδη, διὰ τὴν δὲ ὀνόμασαν εἰκόνας, εἶδη τοὺς ὕμνους ἐκείνους, οἵτινες διὰ τῆς ὑψηλῆς αὐτῶν πηθείσεως ὑπερβάλλουσι τὴν ἐντελῆ τέχνην τοῦ ζωγραφεῖν καὶ περιγράφειν; Ὁ ὄρισμός οὗτος ἀρμόζει μᾶλλον εἰς πᾶν ἕτερον προῖον τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως, καὶ εἰς αὐτὰ ἐτι τὰ ἠρωϊκά ποιήματα τῶν Ἑλλήνων, ἧ εἰς τὰς ὠδὰς τοῦ Πινδάρου. Καὶ ἐκάλει μὲν, ὡς γνωστὸν, ὁ τοῦ Πινδάρου σύγγραμος, ὁ λυρικὸς Σιμωνίδης, τὴν ζωγραφίαν ποίησιν σιγῶσαν, τὴν δὲ ποιήσιν ζωγραφίαν λαλοῦσαν (1), τοῦτο ὅμως εὐφυῆς ἔπος οὐκ οὐδόλως ἐχρησίμευσεν ὡς ἀφετηρία εἰς τὴν κλῆσιν τῶν εἰδῶν τῆς ποιήσεως ἐκάστων, ἥμιστα δὲ ἠδύνατο νὰ χορηγήσῃ εἰς τὰ ἐπινίκια τοῦ Πινδάρου τὸ ὄνομα «εἶδη, εἰκόνας».

Τελευταῖον οὐδ' αὐτὴ ἡ χρῆσις τῆς ἑλλην. γλώσσης συντελεῖ εἰς ἐξηγήσιν τῆς λέξεως εἰδύλλιον σημαίνουσης εἰκότιον, μικρὰν εἰκόνα. Ἡ λέξις δηλονότι σημαίνει ἀρχαιοτάτα παρ' Ὀμήρω τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν, κατὰ δὲ τὴν ἔννοιαν ταύτην φαίνεται συνήθως συνδεόμενα μετὰ τῶν «φυὴ καὶ εἶδος». Ἐπειδὴ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως, τοῦ εἶδους, ἡ ὕλη λαμβάνει μορφήν καὶ ζῶν, μετεχειρίζοντο οἱ φιλόσοφοι Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης τὴν λέξιν εἶς ἑκράσιν τῆς οὐσιώδους μορφῆς, τοῦ μετὰ τῆς ἰδέας περιεχομένου. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς ἐξαγγέλλονται αἱ διαφοραὶ ἐνός τινος γένους, μετεχειρίζοντο καὶ ἐν τῷ συνήθει λόγῳ καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν σχολῶν τῆς μετ' Ἀριστοτέλη φιλοσοφίας (2) τὴν λέξιν εἶδος, ὡς τὴν μετὰ ταῦτα σχηματισθεῖσαν λατινικὴν species εἰς δὴλωσιν τοῦ εἶδους κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ γένος (genus).

Αἱ τρεῖς αὗται σημασίαι ἀνεπτύχθησαν ἀπλοῦστατα ἐκ τοῦ ἐτύμου, ὅπερ ὡς βίας ὑπόκειται, διετηρήθησαν δὲ παρ' ἀλλήλους μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων τῆς ἑλλ. φιλολογίας. Τὸ ἔκτυπον, ὁμοίωμα πράγματός τινος ἐξ ἐ-

(1) Πλουτ. πότερ. Ἀθην. ἐν δοξ. p. 421. «Σιμωνίδης τὴν μὲν ζωγραφίαν ποίησιν σιωπῶσαν προσγορεῖ, τὴν δὲ ποιήσιν ζωγραφίαν λαλοῦσαν». πρὸλ. Γελλοῦ περὶ ἐνεργ. διαμ. p. 5. «κατὰ Σιμωνίδην ὁ λόγος τῶν πραγμάτων εἶκὼν ἐστίν».

(2) Prantl Geschichte der Logik, I, 316 καὶ ἐφ. ἐτι 327 καὶ ἐρ.

(1) Σιλ. XVII τῆς μικρᾶ; ἐκδ. τοῦ Πινδάρου ὑπὸ Schneidewin.

ναντίας ἐκκαλεῖτο εἰκῶν, ὡς ὁ Σιμωνίδης π. χ. ἐν τῷ μνημονευθέντι χωρίῳ ἐκάλει τὸν λόγον εἰκόνα τῶν πραγμάτων. Οὕτω δὲ δὲν ἀπέδιδον εἰς τὴν λέξιν εἶδος καὶ εἰς τὸ ὑποκοριστικὸν αὐτοῦ εἰδύλλιον τὴν ἔννοιαν εἰκόνας ἢ ἐκτύπου, ὁ δὲ Πλάτων αὐτὸ τὸ πρῶτον, τὴν ἰδέαν, ὑπὸ τὸ ὄνομα εἶδος διέκρινε τῶν ἀποτύπων ἐν τῇ πληθῆϊ τῶν φαινομένων. Μόνον δὲ παρὰ τινι λεξιμογράφῳ τῆς β' ἑκατονταετηρίδος, παρὰ Πολυδεύκει I, 7, εὐρίσκειται συνώνυμα τῆς λέξεως εἰκόνας πρὸς ἐτέρας καὶ τὰς λέξεις εἶδη καὶ ἰδέας. Τοιαῦτα ὅμως ἀναπόδεικτοι μαρτυρία οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀξίαν, ὑρίστανται δὲ τὸ ἀξίωμα, ὅτι ἢ χρῆσις τῆς λέξεως ἐν τῇ γλώσσῃ οὐδὲν παρέχει ἡμῖν δικαίωμα τοῦ ἐννοεῖν τὸ εἰδύλλιον κομψήν τινα καὶ μικρὰν εἰκόνα σκηνῆς τινος ἐκ τῆς φύσεως.

Τούτων οὕτως ἐχόντων ἀποδείκνυται, ὅτι ἢ μέχρι τοῦδε ἐπικρατήσασα σημασία τῆς λέξεως εἶναι ἐσφαλμένη. Ἀλλὰ διὰ τίνος δυνατόν νὰ ἀντικαταστήσωμεν αὐτήν;

Πρῶτον μὲν ἀναφέρομεν ἐν περὶ ὧν ἐξήγησίν τινα τοῦ Εὐσταθίου, ἢν εὐκόλως δυνατόν νὰ παρέλθωμεν. Ὁ περιώνυμος Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Θεσσαλονίκης ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ ἀπολεσθέντος εἰς Πινδάρου ὑπομνήματος αὐτοῦ λέγει «αἱ ἐπινίκιοι ὦδαί τοι Πινδάρου καὶ εἶδη τούτεστιν ἰδέαι χάριν σεμνότητος ὀνομάζονται». Τὸ περιεζητημένον καὶ παρὰ φύσιν τῆς ἰδέας ταύτης καταφαίνεται ἀμέσως· διότι πῶς ἡδύνατο νὰ ὀνομασθῇ ὠρισμένον γένος ποιήσεως ἐκ τοῦ κάλλους καὶ τῆς χάριτος, ἅτινα ἀνήκουσιν εἰς τὴν οὐσίαν πάσης ποιήσεως; εἰς δὲ τὰ ὅμματα τῶν Ἑλλήνων δὲν ἤβελον ὑποχωρήσει κατὰ τοῦτο ὁ Πινδάρου καὶ Θεόκριτος εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ τὴν Σαπφῶ; Καὶ ὑπὸ τὴν γλωσσικὴν ἐποψὴν ἢ σημασία αὕτη εἶναι ἀπίθανος· διότι παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἢ λέξις εἶδος ἐδήλου μόνον τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν, οὐδεὶς δὲ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἤβελον ἐπιχειρήσει, ἵνα καταλέξῃ τὰς ὠδὰς τοῦ Πινδάρου ὡς πρῶτην, δευτέραν καὶ τρίτην ὠραιότητα ἢ κάλλη.

Οὕτω λοιπὸν οὐδὲν ἐναπολείπεται ἡμῖν ἢ τὸ ἐπανελεθῆναι εἰς τὴν βραδύτερον ἐπικρατήσασαν σημασίαν τῆς λέξεως εἶδος (εἶδος γένους τινός), καὶ παραδέξασθαι, ὅτι αἱ ἐπινίκιοι ὠδαὶ καθ' ἑκάστας ὀνομασθήσασιν εἶδη, ἐπειδὴ ἐκείνη αὐτῶν περίστα ὠρισμένον εἶδος ὦδης. Ἐρευνήσωμεν οὖν πρῶτον τίνες εἶδη ἐννοοῦνται ἐνταῦθα.

Πρῶτον κελθόνται εἶδη ὦδης τὰ εἰς διαφορῶν περιστάσεις καὶ κατὰ διάφορον τρόπον ἄδ-

μενα εἶδη τῶν ἁσμάτων, ὡς ὕμνοι, πιαῖνες, διθύραχοι, προσόδια, παρθένια, σκόλια κλπ. Οὕτω λ. χ. λέγει ὁ Πολυδεύκης I, 38. «Αἱ δὲ εἰς θεοῦ ὦδαί κοινῶς μὲν [πιαῖνες] ὕμνοι, ἰδίως δὲ Ἀρτεμίδος ὕμνος οὐπιγγοῖς, Ἀπόλλωνος ὁ πιαῖν, ἄμφοτέρων προσόδια, Διονύσου διθύραχοι, Δημήτρος τούλος». Παραπλήσια λέγει καὶ ὁ Δίδυμος ἐν τῷ περὶ τῶν λυρικῶν ποιητῶν βιβλίῳ «κεχώρισται δὲ ὕμνος ἐγκωμίων καὶ προσοδίων καὶ ἐπιάνων οὐχ ὡς κἀκείνων μὴ ὄντων ὕμνων, ἀλλ' ἀντιδιαστέλλοντος ὡς εἶδη πρὸς γένος» (1). Ὁ Πλάτων ἤδη μετεχειρίζετο τὴν λέξιν εἶδος εἰς τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐν τινι χωρίῳ τῶν Νόμων III, p. 700' «καὶ τί ἦν εἶδος ὦδης; εὐχαὶ πρὸς θεοῦ, ὄνομα δὲ ὕμνοι ἐκαλοῦντο». Τὰ εἶδη ὅμως ταῦτα δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν ἐν τῷ μετέφω ζητήματι, διότι ὅλα τὰ εἶδη τοῦ Πινδάρου ἀνήκουσιν εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ εἶδος ὕμνου ἐπιρικίου' ἢ ἀπερίθμιστος ὕμνος πρῶτον, δεύτερον, τρίτον εἶδος προὔποιθις, ὅτι ἕκαστον τῶν ἁσμάτων ἀνήκει εἰς ἐν διάφορον εἶδος.

Ἢ σκέψις αὕτη ἀντίκειται καὶ εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ἀρχαίου σχολιαστοῦ τοῦ Θεοκρίτου, ἐξηγούντος τὴν λέξιν εἰδύλλιον διὰ τῶν «εἶδος ποιῶν τὸ λόγου», καὶ ἀναφέρονται τὰ ἤδη ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος παραδεδομένα τρία τὰ κυριώτερα εἶδη τῆς παραστάσεως, δηλ. τὸ διηγηματικὸν εἶδος, τὸ δραματικὸν καὶ τὸ μικτόν (2)· διότι τὰ εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου ἀνήκουσι βεβαίως εἰς διάφορα εἶδη λόγου, ἐπειδὴ ἐν τινι αὐτῶν ὁ ποιητὴς διηγείται, ἐν ἐτέρῳ περιεοῖται τὰ πρόσωπα αὐτὰ λαλοῦντα, ἐν δὲ τοῖς πλείστοις τελευταῖον εἶναι μειγμένον τὸ διηγηματικὸν καὶ δραματικόν. Ἄλλ' ὡς εἶδομεν, πρέπει νὰ ὀρθωθῶμεν ἐκ τῆς ἀρχικῆς λέξεως καὶ οὐχ ἕκ τῆς παραγωγῆς, κατὰ δὲ ταῦτα ὅλα τὰ εἶδη τοῦ Πινδάρου ἀνήκουσιν εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ εἶδος λόγου διηγηματικοῦ. Οἱ διακρίναντες λοιπὸν τὰς ὠδὰς τοῦ Πινδάρου εἰς α', β', γ' καὶ δ' εἶδος δὲν ἡδύνατο νὰ ἔχωσι τοῦτο ὑπ' ὄψιν.

Ἄπαντα ὅμως τὰ ἐπινίκια τοῦ Πινδάρου διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ τὸν μερικὸν τῷ

(1) Ὁρα M. Ἐτομ. p. 777 καὶ Didymi fragm. ed. Schmidt p. 389. πρὸς καὶ Σουίβαν' «Στάσιμον, εἶδος μέλου», ὅπερ ἰσχυρίζονται ἦδον οἱ χορευταὶ' καὶ Ἀθηναῖον ἀναφέροντα εἶδος βοσκολαλαμοῦ. p. 1, XIV, p. 649.

(2) Ὁρα τὰ χωρία παρὰ Reifferscheid Suetonii rell. p. 4 καὶ ἐφ.

πον, πρὸς δὲ τῇ διαφορᾷ ταύτῃ παρ' αὐτοῖς ἔτι τοῖς ἀρχαίοις προστεθῆ καὶ ἡ διαφορὰ τοῦ μέλους. Αὗται δὲ αἱ διαφοραὶ ὑπόκεινται ὡς βέβαιος τοῦ γνώματος εἶδος τῶν τοῦ Πινδάρου ὠδῶν, δὲν γνωρίζοντες ὅμως ἔξιν οἱ γραμματικοὶ εἶχον ὑπ' ὄψιν μόνον τὰ εἶδη *βυθμοῦ*, ἢ τὰ εἶδη *μέλους*, ἢ καὶ συναμρότερα. Ἡ ἰδέα αὕτη δὲν εἶναι ὅπως νέα ταύτην ἐξήνεγκεν ἡδὴ ὁ περικλής Αὐγουστοῦ Βοϊκίχως μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ προσπέψεως περὶ τούτου λέγων ἐν τῷ προοίμιῳ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ τῶν σχολίων τοῦ Πινδάρου p. XXXI. «*Quin nescio an ob ipsam metricorum melicorumque modorum diversitatem lyrica carmina singula coepta sint εἶδη vocari*». Βολκντινός τις μάλιστα γραμματικὸς, Δημήτριος ὁ Τρικλίνιος, ἐξήγει ὀρθῶς τοῦτο λέγων ἐν τοῖς εἰς Πίνδαρον εἰσαγωγικοῖς σχολίοις αὐτοῦ (σελ. 45 ed. Boeckh) «*ὡς ἂν ὀνέντουχάνοντες ἔχοντες διακρίνωσκαι . . . τίνους ἔστιν εἶδους καὶ μέτρον τῶν μελῶν ἕκαστον*». Καὶ διὰ τὴν ὀρθὴν ταύτην ἐξήγησιν ὑπῆρχεν ἡδὴ ἀκριβῆς ὁδηγός ἐν τοῖς ὄροις τῶν ἀρχαίων σχολίων διότι ἔξιν ἐν ταῖς ἐξηγήσεσι ταῖς ἀφορώσας τὸ πραγματικὴν πόντοτε ὁ λόγος εἶναι περὶ ὠδῶν καὶ ὕμων (1), ἐν τοῖς περὶ μέτρον ὅμως σχολίοις μόνον σχεδὸν περὶ εἰδῶν λόγος γίνεται, οὕτω δὲ φαίνεται ἀριδιῶως ἡ σχέσις καὶ ὁ συνδυασμός τῶν λέξεων εἶδος καὶ μέτρον.

Ὅτι ὅμως διακρίναι ἐν τῷ βυθμῷ καὶ τῷ μέλει ἠδύναντο νὰ ὀνομασθῶσιν εἶδη, ἀπεδείχθη ἡδὴ ἀνωτέρω λόγῳ γινόμενου περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως εἶδος ἡδὴ προστίθεται ἡ ἀπόδειξις, ὅτι πράγματι ἐν ταῖς σχολαῖς τῶν μουσικῶν καὶ μετρικῶν διακρίνοντο βυθμικὰ καὶ μετρικὰ εἶδη.

Ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν τελευταίων, τῶν μετρικῶν δηλ. εἰδῶν, λέγω, ὅτι ἀρχαιότερον. ὡς γνωστόν, ἐκάλουν διάφορα εἶδη τῶν ἤχων ἀρμονίας, ἡ δὲ ἐκφρασις αὕτη ἀπαντᾷ παρὰ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλει, ἀναφάσσεται δὲ σπορά-

δην καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις (1). Ὁ Ἀριστοτέλης εἰσῆγαγε τὴν ἐπίκλησιν *τόνος* παρ' αὐτῇ δὲ ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ ἡ λέξις *τρόπος* (2) εἶτε διότι τὰ διάφορα εἶδη τῶν ἤχων παριστάται ἀκριβῶς *τρότους*, εἶτε διότι ἐν ἕκαστῳ αὐτῶν ἐκτυποῦνται ἰδιαίτερον ἦθος, ἢ ἰδιαίτερός τις *χαρακτήρ*, *τρόπος*. Τὴν ἐκφρασιν τοῦ Ἀριστοτέλους *τόνος* μεταχειρίζεται ἐπι καὶ ὁ Πτολεμαῖος προστιθεὶς ὅμως, ὅτι οἱ αὐτοὶ ἔβανον *παρὰλλήλους* τοῖς εἰπῶσι εἰδοσι τῆς κλίμακος, *εἰδοσι τοῦ διὰ πασῶν* (3), ἀ ὠνόμαζον ἡδὴ πρὸς διακρίσιν τῶν τριῶν γενῶν, τοῦ διατονικοῦ, χρωματικοῦ καὶ ἑναρμονίου. Διὰ τὸν *χαρακτηρισμὸν* τοῦτον ὁ Ἀπολλώνιος ὀνομάσθη *εἰδογράφος* διότι κατὰ τὸ M. Ἐτυμολογικῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἀλεξανδρείας διέταξε τὰς ὠδὰς τοῦ Πινδάρου κατὰ τὰ ἴσα καὶ ὅμοια μέλη (4). Ἐπειδὴ δὲ ὁ γραμματικὸς οὗτος ἀναφέρεται παρὰ Διδύμου ἡδὴ ἐν τοῖς εἰς Πίνδαρον σχολίοις, εἶναι λίαν πιθανόν, ὅτι κατὰ τὴν πρὸ τοῦ Αὐγουστοῦ ἐποχῆν ἔλεγον περὶ ἐκάστης τῶν ὠδῶν, ὅτι αὕτη ἀνήκει εἰς τὸ δώριον εἶδος ἐκείνη εἰς τὸ κισικὸν καὶ ἄλλη εἰς ἄλλο. Τὰ εἶδη ταῦτα τῶν μελῶν εἶχε κατὰ τοῦν καὶ ὁ ἀρχαῖος τοῦ Πινδάρου σχολιαστής (Ἰσθμ. Δ' (Ε') παρατηρῶν «*οὐκ αἰτιατέον δὲ τοῦ διατάξαντος τὸν Πίνδαρον*» οὐ γὰρ κατὰ χρόνον συνέτακτον αὐτόν, ἀλλὰ κατὰ τὰ εἶδη», εἰ καὶ ἡ παρατήρησις αὕτη οὐδ' ὅλως ἐφαρμόζεται ἐπι τῆς προκειμένης διατάξεως τῶν ποιημάτων τοῦ Πινδάρου, οὕτω δὲ δὲν δικαιολογεῖται ἡ ἀντίστροφος θέσις τῆς δ' καὶ ἐ ὠδῆς τῶν Ἰσθμίων (5). Παρὰ τὰ εἶδη ἐκείνα τῆς

(1) Οὕτω παρὰ Διδύμου ἐν τοῖς σχολίοις εἰς Πίνδ. Ὀλ. Α', 26 παρὰ Πολυδέμου Δ', 78 καὶ Ἡρακλείδῃ Ποντικῷ εἰς Ἀθήν. XIV, p. 625. Ἐκ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν μετεχειρίζετο ἡδὴ τὰ κατὰ τὴν ἐνωμίαν ταύτην λέξις ἀρμονία ὁ Πίνδαρος Νεμ. Δ', 45, ὁ Λύκος Fr. 6, καὶ ὁ Πρατίνος Fr. 5

(2) Αὕτη ἀπατᾷ παρὰ Πλουτάρχῳ περὶ μουσ. κεφ. 47, Ἀριστοτέλῃ σελ. 96 καὶ Βακχίῳ σελ. 44 καὶ ἐφ.

(3) Ὅρα Πτολεμ. Ἀρμον. II, 9 «Ἐπήγαγε δ' οὖν ἡμᾶς ὁ λόγος εἰς τὸ πλεῖθος τῶν τόμων συνιδεῖν καλῶς γὰρ ἂν ἔχοι τοὺς τοῦ διὰ πασῶν εἰδοσιν ἰσαριθμούς· αὐτοὺς ποιεῖν» πρὸλ. Βακχίου p. 48. v.l. Meib. «Τοῦ δὲ διὰ πασῶν εἶδη ἐστὶν ἐπει.»

(4) Ἐτυμ. Μ. p. 295. «Ἐφ' οὗτος ὡς ἐν τῇ β' βιβλιοθήκῃ τὰ εἶδη τοῖς εἰδοσιν ἐπένηται· τὰς γὰρ δοκούσας τῶν ὠδῶν δώριον μέλο· ἔχειν ἐπι τὸ αὐτὸ συνήγαγε καὶ ὀργμὰς καὶ λυδίας, μίξουσι καὶ ἰσάσι.»

(5) Ὁ σχολιαστὴς ἐκεῖνος εἶναι πιθανῶς ὁ Διδύμος, συγγραφεὺς τῶν σπουδαιωτέρων εἰσαγωγικῶν σημειώ-

(1) Μόνον εἰς τὸ σχολίον τὸ πραγματικὸν ἀφορῶν τοῦ Cod. Palat. c. εἰς Πυθ. Β', 127 εὔχεται ἡ λέξις εἶδος. Τὸ σχολίον ὅμως τοῦτο δὲν ἀνήκει εἰς τὴν ἀρχαιότεραν τῶν σχολίων συλλογὴν, ἐπειδὴ ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ δὲν εἶχεν ἡδὴ ὑπ' ὄψιν τὰ ὑπορχήματα τοῦ Πινδάρου. Περὶ τῆς λέξεως εἶδος καὶ τῆς ἐν τῇ γλώσσῃ χρήσεως αὐτῆς ὄρα καὶ τοῦ αὐτοῦ συγγραφεὺς W. Christ. «Über die metrische Überlieferung der Oden Pindars, S. 40 ff.

μουσικῆς ἐν ἐκάστῃ ᾠδῇ τοῦ Πινδάρου ἦσαν καὶ διάφορα εἶδη ῥυθμοῦ ἢ μέτρων. Δυστυχῶς

σεων περὶ τῶν νικητῶν, περὶ τοῦ ἔτους· καὶ τοῦ εἶδους τῆς νίκης, ὡς καὶ περὶ τῆς θέσεως τῆς ᾠδῆς. Τότε πρέπει ὁ Ἡρακλείδης, ὃν πολεμεῖ προφανῶς ὁ ἡμέτερος σχολιαστής, νὰ ᾗ διάφορος τοῦ μετρικοῦ Ἡρακλείδου. Εἶτε λοιπὸν ὁ Διόδωρος, εἶτε νεώτερός τις γραμματικὸς εἶναι ὁ συγγραφεὺς τοῦ σχολίου ἐκείνου, δὲν διέωρα πλὴν τὰς ἀρχάς· εἰς τὴν τῶν ᾠδῶν διάταξιν. Διότι κατ' αὐτὴν τὸ ποιεῖται τὴν μαρτυροῦσαν τὸ ἐ καὶ ἰδ' τῶν Ὀλυμπίων, καὶ τὸ δ' καὶ ἡ τῶν Νεμεῶν συντάχθη κατὰ τὴν ἰσοτιμίαν. Αἱ ᾠδαὶ ὅμως αὗται δὲν κεῖνται πλησίον ἀλλήλων, ἀλλ' ἐν τῇ μεταξὺ παρενεβλήθησαν ᾠδαὶ ἄλλαι διαφόρου ῥυθμικοῦ χαρακτῆρος. Ὁ δὲ λόγος, δι' ὃν αἱ ᾠδαὶ αὗται τὸν αὐτὸν ἦγον ἔχουσα ἀπεσπάσθησαν τοσοῦτον ἀπ' ἀλλήλων, φαίνεται ἀπλῶς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς· τὸ ἐ τῶν Ὀλυμπίων δὲλον δι' ἡμεῖς μεγαλοπρεπῆ νίκην ἄραται, τὸ δὲ ἰδ' ἀπλὴν νίκην ὁρῶμεν· τὸ δ' τῶν Νεμεῶν ἡμεῖς νίκην πυγμαῖ, τὸ δὲ ἡ ὁρῶμεν. Ὁ ποιητὴς λοιπὸν τὴν δι' ὀρθῶσιν, ἢ ἡμεῖς ἔχομεν, ἔχειν ὑπ' ὄψιν τὴν διαφορὰν τῶν ἀγώνων, κατέταξε δὲ τὰς ᾠδὰς κατὰ τὰς λαμπροτέρας καὶ ἐντιμωτέρας τῶν νικῶν. Καὶ ἐὰν ὑπῆρχον δύο ᾠδαὶ περὶ μίας καὶ τῆς αὐτῆς νίκης, φαίνεται ὁ διατάκτης οὐδ' ὅπως ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν τὸ μέλος, ἀλλὰ προὔτασσε μὲν τὸ μεγαλοπρεπέστερον, ἐπέτασσε δὲ τὸ μικρότερον. Οὕτως ἐξηγεῖται τίνας ἔνεκεν ἐκ δύο ἡμάτων εἰς τιμὴν τῆς νίκης τοῦ Θήρμιος ('Ολ. β' καὶ γ') τὸ εἰς ἄριον μέλος ('Ολ. γ', δ) κατέχει τὴν δευτέραν θέσιν, ἐν ᾗ ἐκ τῶν δύο εἰς Ἀρκεσίου (Πυθ. δ' καὶ ε) προηγείται τὸ ἐντελῶς κατὰ τὸν ῥυθμὸν ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ γ' τῶν Ὀλυμπίων. Ἀριστοφάνης λοιπὸν ὁ Βυζάντιος, οὗ ἡ ἐκδοσις πιθανώτατα ἔγενετο ἡ βῆσις ὄλων τῶν μεταγενεστέρων ἐκδόσεων, ἀπέβλεπε μάλλον εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν ᾠδῶν ἐν τῇ διατάξει αὐτῶν. Εἶναι ὅμως δυνατόν, ὅτι πρὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ὁ Ἀπολλώνιος ἐκείνος ἐντὸς τῶν εἰδῶν ἐκάστου τῶν ἐπιρικίων, παιάνων καὶ διθυράμβων εἶχε διατάξει τὰς ᾠδὰς κατὰ τὰ μέλη, τῆς δὲ διατάξεως ἐκείνης μὲναι ἀνάμνησις τις μικρὰ ἐν τῇ μνημονουθέντῃ σχολίῳ. Παρατηρῶ πρὸς τοῦτους, ὅτι ἐν τοῖς ὄσιν καταλόγοις τῶν ποιημάτων τοῦ Πινδάρου παρὰ Σουλᾶ καὶ ἐν τῇ βίβῳ Πινδάρου (δρα Bergk Poetae Lyrici graeci γ' ἐκδ. σελ. 280) βλέπομεν σημεῖα δύο ἰσῶν διαφορῶν ἐκδόσεων τῶν ποιημάτων τοῦ Πινδάρου, καὶ ἐν τῇ Ἀριστοφάνειῳ εἶτι ἐκδοσίῃ φαίνεται διατηρηθῆναι λεψιφανα τῆς ἀρχαιοτέρας κατ' εἶδη διατάξεως. Διότι παραδόξως ἐν τοῖς Νεμείοις ἢ κατὰ τὰ εἶδη τῶν ἀγώνων διάταξις διακόπεται, τοῦ δ' καὶ ἡ αὐτῶν ἠνομιῶντων νίκαις παγκρατίῳ, ἐν δὲ τῇ μέσῳ (Νεμ. δ') ἠνομιῶν νίκαις παγκρατίῳ, οὕτως δὲ τὸ περιεχόμενον δὲν ἔχρησιμεύουν εἰς τὴν γενομένην ἐν αὐτοῖς διάταξιν. Ἐνταῦθα

ὀλίγα γινώσκουμεν ἀκριβῶς περὶ τῆς ἐπικλήσεως καὶ τῆς θεωρίας τῶν εἰδῶν τῶν ῥυθμῶν καὶ μέτρων, διετηρήθησαν ὅμως διεσπαρμέναι τινὲς εἰδήσεις καὶ μάλιστα ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ μετρικοῦ Ἡλιοδώρου, ἐξ ὧν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ὅσοισιν ἰδέαν τινὰ καὶ περὶ τῆς διδασκαλίας ἐκείνης. Διακρίνουσιν ὅθεν κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν καθ' ἑαυτοῦ

Εἶδη κατὰ σχίσιν ('Ἡρακλείδης (1) p. 128 ed. Gaisford, σχολ. εἰς Σκῆφ. Ἄριστοφ. 1444. Εὐρύπ. Ὁρέσ. 1275. Φοῖνις. 103), ἐν οἷς τὰ μέρη ἕκαστα ἀντιστοιχοῦσιν ἀλλήλοις.

Εἶδη ἀλλοιδότροφα καὶ ἑτερότροφα (σχολ. Ἄριστοφ. Νεφ. 263. Εἰρ. 382 καὶ 942) ἀντιστοιχοῦντα ταῖς ἀτάκτοις καὶ ἀπολελυμέναις τοῦ Ἡρακλείδου, ἐν οἷς αἱ στροφαὶ διαφέρουσιν ἀλλήλων.

Εἶδη μονοστροφικά ('Ἡρακλ. p. 125 Gaisf.), ἐν οἷς μία καὶ ἡ αὐτὴ στροφή ἐπανέρχεται.

Εἶδη κατὰ τριάδα ἐποδικῆν (σχολ. Ἄριστοφ. Ὁρνθ. 1730, πρβλ. Atilius Fortunatianus Π, 28), ἐν οἷς τῇ στροφῇ καὶ ἀντιστροφῇ προστίθεται εἴτι ἡ ἐπαῶδός.

Ἀκολούθως παρεδέξαντο εἶδη κατὰ τὸ μέτρον, ὡς εἶδος κατὰ δάκτυλον ('Πλουτ. περὶ μουσ. 7), εἶδος ἐνόπλιον (σχολ. Ἄριστοφ. Νεφ. 985, εἶδος τροχαϊκόν, ἰαμβικόν, ἀναπαικτικόν, κλπ. (Δράκ. p. 125 ed. Hermann), οἷς προσετίθεντο βεβαίως καὶ ἕτερα τὴν σήμερον ἀναπόδεικτα εἶδη, ὡς τὸ δοχμακικόν, βακχειακόν, αἰολικόν, ἀνακρόντιον (2). Τελυταῖον διακρίνοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς πρὸς τὸ ἐπαλ-

ᾧ δὲλον ὅτι ὑπάρχουσι πέντε ᾠδαὶ ἐκ δακτύλων καὶ ἐπιτρύτων, ὧν τὸ μεμετρημένον καὶ πανηγυρικὸν συμφέρει πληρῆστα πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς ὁριῶν ἁρμονίας, ἔπονται δὲ δύο ἄσματα εἰς μέτρον αἰολικόν, ὧν τὸ πρῶτον τοῦλάχιστον διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν αὐτῶν εἰς θέσεις καὶ τὰς συνεχέας τοῦ ῥυθμοῦ ἀνήκει εἰς τὴν μαλακὴν καὶ λυπηρὰν ἰοδικὴν ἁρμονίαν. Ἐὰν ἡ ἰδέα ἡμῶν αὕτη εἶναι ὀρθή, ἦν ἐνταῦθα ὡς εἰκασίαν φέρομεν, ὁ εἰδογράφος ἐκείνος Ἀπολλώνιος, οὗ τὴν ἐποχὴν ἐξ' ἑτέρων πηγῶν δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν, ἤκμασε πρὸ Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντινοῦ, συγχρόνως Ἀπολλωνίῳ τῷ Ῥοδίῳ.

(1) Ὁ Ἡρακλείδης ἄλλως μεταγεμίζεται κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην τὴν συγγενῆ λέξιν ἴδ' α' ὡς π. χ. ἐν σελ. 118 αἰὲν δὲ ὑπερέγχετ' ἡν τριάδα, γίνονται καὶ ἄλλαι ἰδέαι.

(2) Τὸ αὐτὸ εἶδη ἐν τοῖς χρόνοις τῶν ἀρχαιοτέρων μουσικῶν ἢ λέξις νόμος, διότι διεκρίνοντο ὄρθιον καὶ ὀξύν τοῦ Τερπιδόρου (Πολυδ. IV, 65. Φωτ. p. 302), καὶ νόμον ἀρμάττειον τοῦ Ὀλύμπου (Πλουτ. περὶ μουσ. 7), καὶ χῆξ.

λάσσαν μέτρον ἐπτά εἶδη ἐν τῇ τελείᾳ παραβάσει (σχολ. Ἀριστοφ. Νερ. 518).

Ἐκ τούτων ἔπεται, ὅτι αἱ ᾠδαὶ τοῦ Πινδάρου ὠνομάσθησαν εἶδη κατὰ τὰ διάφορα εἶδη τῶν *μελῶν* καὶ τῶν *μέτρων*, ἐπεὶ ἐκάστη αὐτῶν ἔχει ἴδιον μετρικὸν τύπον (1), ἢ δὲ ἔκφρασις αὐτῆ καὶ βραδύτερον ἐστὶ ἢ ἐν χρήσει ἰδίᾳ ἐν ταῖς μετρικαῖς ἀναλύσεσιν.

Ὅρισθεῖσιν οὕτω τῆς ἰδέας καὶ τῆς σημασίας τοῦ εἶδους εὐχρῆς καθίσταται ἡ ἐξήγησις τοῦ *ειδύλλιον*. Πολλὰ δὴ ἔλα δὴ λέξεις δεικνύουσιν ἡμῖν, ὅτι ἡ τεχνικὴ γλῶσσαι τῶν Ἑλλήνων ἐποίει, ἐννοεῖται, ἐνωρὶς διάκρισιν μικρῶν καὶ μεγάλων ποιημάτων τοῦ αὐτοῦ εἶδους, διὸ ᾠδαὶ καὶ ᾠδάρια, ποίημα καὶ ποιημάτιον, ἔπος καὶ ἐπύλλιον, προφανῶς δὲ καὶ τὸ ἡμέτερον τοῦτο εἶδος καὶ εἰδύλλιον (2). *Εἰδύλλιον* εἰ σημαίνει κατ'ἀρχὰς μικρὸν εἶδος, κατὰ δὲ τὴν ἔννοιαν ταύτην λέγει ὁ Ἰσίδωρος ἐν Orig. I, 38 u. «Poesis dicitur graeco nomine opus multorum librorum, poemam unius, idyllium paucorum versuum».

Πολλὰ ὅμως τῶν εἰδύλλιων τοῦ Θεοκρίτου εἶναι ὅμοια τὴν ἔκτασιν τοῖς εἶδεσι τοῦ Πινδάρου, ἢ δὲ Mosella τοῦ Αὔσονιου εἶναι μάλιστα ἐκτενεστέρα ὧλων σχεδὸν τῶν ᾠδῶν τοῦ Θραξίου ἀοιδοῦ. Ἡ λέξις λοιπὸν εἰδύλλιον δὲν ἀφορᾷ ἀποκλειστικῶς τὴν ἔκτασιν, φέρει ὅμως ἡμᾶς εἰς ἐκτενεστέραν χώραν. Παρ' Ἑλλησιν, ὡς γνωστὸν, τὰ ὑποκοριστικὰ δηλοῦσι τὸ μικρὸν ἕμα καὶ κομψόν ὡς δὲ τὸ *puella*, *flosculus* (παιδική, κορράσιον, ἀνθύλλιον) δηλοῖ οὐ μόνον τὸ μικρὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὠραῖον, κομψόν, οὕτω καὶ εἰδύλλιον ἐννοῦν ἕσμα οὐ μόνον μικρὸν τὴν ἔκτασιν, ἀλλὰ καὶ μὴ θεωρουμένης τῆς ἐκτάσεως αὐτοῦ ἀρέσκον διὰ τὸ ὀμαλὸν καὶ κομψὸν αὐτοῦ. Αὐτὰ δὲ τὰ ποιήματα τοῦ Θεοκρίτου διακρίνονται διὰ τὸν *γλαφυρὸν* αὐτῶν χαρακτήρα τῆς αὐστηρᾶς ἀρμονίας τῆς λυρικῆς τῶν Δωριέων, αἱ δὲ λέξεις *ειδύλλιον* καὶ εἶδη ἐχρησίσμευον τὰ μάλιστα ὡς ἀμέσως ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς δηλοῦται εἰς δὴλωσιν τῶν ἰδιαιτέρων ἰδιωτήτων ἀμφοτέρων τῶν ποιητῶν.

Ἡ λέξις *ειδύλλιον* οὐδὲν ἔχει κοινὸν μετὰ τῆς βουκολικῆς ποιήσεως, οἱ σχολιασταὶ μάλι-

στα ἐκάλουν τὰ βουκολικὰ ποιήματα τοῦ Βεργιλίου καὶ Καλποურიου οὐχ εἰδύλλια, ἀλλ' *εκλογάς* (1). Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ποιμεικὸν ἕσμα οἴκοθεν φέρει ἐν ἑαυτῷ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀφελοῦς καὶ τερπνοῦ, εὐκόλως ἐννοεῖ τις ὅπως οὐδὲν ἰδιαίτερον ἢ ἐπίκλησις *ειδύλλιον* εἰς τὰ ποιμεικὰ ἕσματα τοῦ Θεοκρίτου· καὶ ὅμως ταῦτα ἐκαλοῦντο οὐχ ἀπλῶς *ειδύλλια*, ἀλλ' *ειδύλλια βουκολικά*. (Ὅρα σχολ. p. 7 ed. Ahrens).

Ἠθέλει τις ὅμως ἀντιτείνει, τὰς ᾠδὰς τοῦ Πινδάρου ἠδυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν ἐκείνη καταλλήλως ὡς *α', β', γ'* εἶδος, ἐπεὶ δὲ ἐκάστη αὐτῶν εἶναι συντεταγμένη εἰς ἕτερον διάφορον μέτρον, ἐπομένως ἐκάστη ἦδετο καθ' ἕτερον καὶ διάφορον μέλος, ὅπερ ὅμως δὲν συμβαίνει εἰς τὰ εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου· ἐπεὶ δὲ πάντα, πλὴν τῶν τελευταίων, ἦσαν συντεταγμένα εἰς τὸ αὐτὸ μέτρον, τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον, οὐδὲ ἠδύναντο νὰ διακρίνονται ἀλλήλων κατὰ τὸ μέλος ὡς μικροὶ τρόποι, ἤχοι, ἐνῶ τὰ πλεῖστα αὐτῶν βεβαίως οὐδέποτε ἦσαν ὠρισμένα, ἵνα ἄδωνται. Τὸ ὄνομα λοιπὸν *ειδύλλιον* κατὰ τὴν εἰρημνῆν ἔννοιαν φανερὰι τότε ἔλθον εἰς χρῆσιν, ὅτε ἦδη τὸ ἀρχικὸν εἶδος εἶχεν ἀποβάλλει τὴν ἀρχαίαν σημαίαν ἰδιαιτέρου ρυθμικοῦ καὶ μετρικοῦ τρόπου (εἶδος), σημαῖνον γενικώτερον ἕσμα, *ποίημα*· διότι τότε ἦν δυνατὸν καὶ τὸ ὑποκοριστικὸν *ειδύλλιον* δὲ σα-

(1) Καὶ ἡ λέξις ἐκλογὴ ἐφαρμύμενη ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ τῶν γραμμάτων λαμβάνει τὴν ἰδιαιτέραν ἔννοιαν τοῦ ποιμεικοῦ ἕματος, εἶναι δὲ γελοῖον τὸ ἀκούειν ἐπὶ καὶ τὴν ἔτυμολογίαν τῆς λέξεως ἐν τῇ Introduction τοῦ *Shepherds Calendar* τοῦ Spenser εἰς διαθεβαίωσιν τῆς σημασίας ταύτης· αὐτοῖσι δηλ. λέγεται: they were first of the Greeks, the inventors of them, called eclogae, as it were aegon or aeginomon logi, that is gotheheardes tales. Τοῦτο εἶναι βεβαίως ἀνόητον· διότι ἡ λέξις ἀρχῆθεν ἐδόξω, ὡς αἱ ἐκλογαὶ τοῦ Στυβαίου καὶ αἱ eclogae ex annali descriptae παρὰ Οὐζέρβριου (βρα Charisius p. 27. P.) ἀποδεικνύουσιν, ἐκλεκτὸν τεμάχιον, πρᾶγμα. Ἐν τοῖς χρόνοις τῶν αυτοκρατόρων ἐξελαμβάνετο συνώνυμος τῆ *idyllium* καὶ *poemation* δηλοῦσα πᾶν μικρὸν ποίημα. Τὴν σημασίαν ταύτην εὐρίσκωμεν παρὰ Πλίνιῳ τῷ νεωτέρῳ ἐν *Epist. IV, 14*, κατ' αὐτὸν δὲ ὁ Σουετώσιος ἐν *Vita Hor.* τὴν ἀ ἐπιστολὴν τοῦ β' βιβλίου τῶν ἐπιστολῶν ἐκλογῆν, ὁ δὲ Αὔσωνος, *ep. id. XI*, καὶ ὁ Ἀτίλιος Φορτουάτιος *H, 28, 27, 30* μεταχειρίζονται τὴν λέξιν ἐπὶ τῶν ᾠδῶν τοῦ Ὁρατίου. Ἐν τοῖς μέγρις ἡμῶν διασωθεῖσι συγγράμμασι καλοῦνται οὕτω, πλὴν τῶν ποιμεικῶν ἡμάτων τοῦ Βεργιλίου καὶ Καλποურიου, συλλογῆς τις μικρῶν ποιημάτων τοῦ Αὔσονιου.

(1) Μόνον τὸ γ' καὶ δ' τῶν Ἰσθμίων ἔχουσι τὸ αὐτὸ μέτρον, ἀμφοτέρω ὅμως ὀρθῶς σονηωθήσαν εἰς τὸ ὑπὸ Γ, Ἐρμάνιος καὶ Α. Βοικχίου.

(2) Ἐἴναι ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ὁ Αὔσωνος τὸ εἰδύλλιον ἐν τῇ προπεμφθεῖσιν ἐπιστολῇ ὠνομάζει αὐτὴν καὶ *eryllium* (ἐπύλλιον).

μνήνη ἀπλῶς μικρὸν ποίημα μὴ προσδηλουμένης ἐν αὐτῷ διαφορᾷ τινος εἰς τὸν μετρικὸν τύπον.

Τοῦτο φέρει ἡμᾶς τελευταῖον εἰς ἐξήγησιν τοῦ ζητήματος πότε τὸ ὄνομα *εἰδύλλιον* ἐδόθη εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Θεοκρίτου;

Ἡ λέξις εἶδος τοὺς διαφοροῦς ἤχους, μέλη, καὶ τὰς διαφοροῦς μετρικὰς συνθέσεις δηλοῦσα εἶναι πρὸς τεχνικῆς τῆς σχολῆς σχηματισθεῖς μετὰ τὸν Ἀριστοτέζον παρὰ τοῖς γραμματικαῖς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Ῥώμης· διὸ οὔτε ὁ Πίνδαρος ἐπέγραψε ποτε τὰς ᾠδὰς αὐτοῦ *εἶδη*, οὔτε ὁ Θεόκριτος ᾄδοντο νὰ ὀνομάσῃ τὰ ποιήματα αὐτοῦ *εἰδύλλια*· διότι, εἰ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ, ἔπερ ὅμως ἄδηλον, ἡ λέξις εἶδος ἦν εὐχρηστος σημαίνουσα εἶδος ἔσματος, ἦν ὅμως ὄλως ἀδύνατον τότε ἤδη ἡ ἀρχικὴ σημασία τοῦ εἶδους νὰ ἐξασθενήσῃ τοσοῦτον, ὥστε νὰ σημαίῃ ἀπλῶς ἄσμα, ἐκ δὲ τούτου νὰ ἀναπτυχθῇ τὸ ὑποκριτικὸν *εἰδύλλιον* σημαῖον μικρὸν ἄσμα. Ἐκ τῶν λόγων τοῦ ποιητοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ β' αὐτοῦ εἰδύλλiou «Βουκολικὰ Μοῖσαι, μάλα χάρεστε φάινετε δ' ᾠδὰς», καταφαίνεται, ὅτι αὐτὸς ὁ ποιητὴς ὀνόμασε τὰ ποιήματα αὐτοῦ οὐχὶ εἰδύλλια, ἀλλ' ᾠδὰς. Ἡ ἐπιγραφή λοιπὸν *εἰδύλλιον* παρὰ Θεοκρίτου, ὡς παρὰ Πινδάρου *εἶδη*, χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν γραμματικῶν καὶ ἐρμηνευτῶν τῶν ἔργων τῶν ποιητῶν ἐκείνων.

Ἀλλὰ τίνες γραμματικοὶ καὶ πότε ἐχρήσαντο τῷ ὀνόματι τούτῳ; Τὰ βουκολικὰ ποιήματα τοῦ Θεοκρίτου, Μίσχου καὶ Βίωνος ἠνώθησαν τὸ πρῶτον εἰς μίαν συλλογὴν ὑπὸ τοῦ γραμματικοῦ Ἀρτεμιδώρου, ἀπαδοῦ τοῦ Ἀριστοφάνους, ἀμαξάντος μίαν ἑκατονταετηρίδα π. Χ. (βλ. Ahrens Proleg. in Theoc. schol. XXXVII καὶ ἐρ.). Μὴ ἐπέγραψεν ὁ Ἀρτεμιδωρος οὕτως τὴν συλλογὴν *εἰδύλλια βουκολικὰ*; Τοῦτο εἶναι δύσκολον, διότι πρῶτον μὲν τὸ γνωστὸν ἐπίγραμμα τῆς γενικῆς ἐκείνης ἐκδόσεως

«Βουκολικὰ Μοῖσαι σποράδες ποκά, ὦν δ' ἅμα πᾶσαι
Ἐνὶ μίξ; μάδρας, ἐνὶ μίξ; ἀγέλας.»

οὐδεμίαν ποιεῖται νύξιν ἰδιαιτέρως τινὸς ἐπικλήσεως. Εἶτα ὁ Βεργίλιος τοσοῦτον δουλικῶς ἀκολουθῶν τῷ Θεοκρίτῳ ἐπέγραψε τὰ ποιητικὰ αὐτοῦ ἔσματα ἀπλῶς «*bucolica*», ἐξ οὗ συμπεραίνομεν μεθ' ἱκανῆς βεβαιότητος, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον εἶχεν ὅμοιον τίτλον. Ὅτι ὅμως ὁ Βεργίλιος δὲν συνεπλήρωσε τὴν

ἐπικλήσιν «*bucolica*» διὰ τοῦ «*idyllia*», ἐξάγεται ἐκ τῆς παραβολῆς τοῦ τίτλου τότε πρὸς τὸν ἀνάλογον «*epigramma*», ὡν τὴν συμπλήρωσιν διὰ τοῦ *idyllia* οὐδεὶς ἤθελε φαντασθῆναι, πολλῶ δὲ ἦτον ὁ Βεργίλιος. Τελευταῖον, ἔπερ καὶ βεβαιότατον, ὁ Δίδυμος ἐν τῷ ὑπομνήματι αὐτοῦ ὀνόμαξε τὰς ᾠδὰς τοῦ Πινδάρου ἐκάστας πάντοτε ᾠδὰς ἢ ἔμρους ἐπιρικίους, οὐδέποτε δὲ *εἶδη* καὶ κατ' αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς χρόνους τοῦ Κικέρωνος ἡ γενικὴ ἐκείνη σημασία τοῦ εἶδους δὲν ἦτο πολὺ εὐχρηστος καὶ ἡ λέξις λοιπὸν *εἰδύλλιον* δὲν ἦτον εὐχρηστος.

Μέχρι τοῦδε ᾄδοντο τις νὰ ἀπαντήσῃ μεθ' ἱκανῆς βεβαιότητος, διότι ἄλλως μόνον τὰ θρια δύνανται νὰ χαρῶθωσιν ἀκριβῶς, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐδόθη, φαίνεται, ἡ ἐπιγραφή *εἰδύλλιον* εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Θεοκρίτου ὅτι δηλαδὴ κατὰ τὴν β' ἑκατ. ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων ἡ λέξις *εἰδύλλιον* εἶχεν ἤδη τὴν δοθεῖσαν σημασίαν μικροῦ ποιήματος, γνωστόμενον ἐκ τοῦ γνωστοῦ χωρίου μίξ; ἐπιστολῆς τοῦ Πλινίου (IV, 14). «*Accipies cum hac epistola hendecasyllabos nostros . . . unum illud praedicendum videtur, cogitare me has nugas ita inscribere «hendecasyllabi», qui titulus sola metri lege constringitur. Proinde sive epigrammata, sive idyllia, sive eclogas, sive ut multi poemata, seu quod aliud vocare malueris, licebit vocas*». Ἀρτίετέρου ἀπαντῶμεν τὸ ὄνομα *εἰδύλλιον* ἤδη πάντοτε ἐν ταῖς ὑποθέσεσι τῶν διασωθέντων ποιημάτων τοῦ Θεοκρίτου· αἱ ὑποθέσεις αὗται ἔχουσι τὴν ἀρχὴν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ Ἐρατοσθένους ἐνὸς γραμματικοῦ ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Κατὰ τὴν β' λοιπὸν ἑκατ. ἡ συλλογὴ τῶν ποιημάτων τοῦ Θεοκρίτου ᾄδοντο νὰ φέρῃ τὸν τίτλον Θεοκρίτου *εἰδύλλια*, κατὰ δὲ τὴν γ' ἔπερ ἐν αὐτὸν πραγματικῶς. Ἀσφαλέςτερον τούτου δὲν γνωρίζομεν.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς πραγματείας ταύτης ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Παρηνίκα, οὐδενός τι παρρητήσαντος διελύθη ἡ συνειδήσις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΑΥΤ.

Τακτική.

Τῆ 16 Ὀκτωβρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραλάου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Συλλόγου συνισταμένην ἐκ τεσσάρων ἐπιστολῶν ἀφορωσῶν τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ Συλλόγου ὑπηρεσίαν.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη οἱ ἐν Ἰσμηκῶν κ. κ. Ἀντόνιος Ἀλεξάνδριδης Δημήτριος Ἀλεξάνδριδης Ἀλέξανδρος Ζαχαριάδης Ζαχαρίας Ζαχαριάδης καὶ Σταῦρος Μενδωνίδης προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἱ. Γκιών Ζ Ἀλεξάνδριδου καὶ Ἡρ. Βασιλάδου καὶ οἱ ἐνταῦθα κ. κ. Πολύκαρπος ἱεροδιδάσκαλος προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Β. Πυλάδου, Χασιώτου καὶ Μ. Πανταζῆ Θεοχάρης Τάγης Χρ. Χατζη-Χρήστου διδάκτωρ τῆς φιλολογίας προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. Ἡρ. Βασιλάδου, Μ. Παρναίκα καὶ Δ. Φιλίου καὶ Γ. Διαλαγμένους προτεινόμενος ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς. Εἶτα ὁ κ. Πρόεδρος τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ἀγγέλλει ὅτι ὑπέβλεπεν αὐτῇ τὴν γνώμην τοῦ ἐν Ἀθῆναις Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου περὶ τοῦ Μιχαηλίου διαγωνίσματος, δι' ἧς οὗτος ἀποφίνεται ἵνα συνταχθῆ ἐπίτομος ἱστορία καὶ Γεωγραφία τῆς Μακεδονίας διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, καὶ προσεκάλεσε τὴν ἐπιτροπὴν ὅπως καὶ αὕτη ἀποφηνηται περὶ τούτου. Ἡ δὲ ἐπιτροπὴ συσκεφθεῖσα ἀπεφάνητο μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ β'. μέρους τῆς γνώμης τοῦ ἐν Ἀθῆναις Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου, ἥτοι τῆς συντάξεως μόνον Γεωγραφίας. Ἐπὶ τούτου ὁ κ. Βασιλάδης παρατηρεῖ ὅτι σκοπιμότερον καὶ ὠφελιμότερον ἔκρινε τὴν παραδοχὴν τοῦ ὅλου τῆς γνώμης τοῦ ἐν Ἀθῆναις Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου, δηλονότι τὴν συγγραφὴν ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας τῆς Μακεδονίας ἀρχαίας τε καὶ νεωτέρας διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ὁ κ. Πρόεδρος ἀναγνωρίζει τὸ ὀρθὸν τῆς παρατηρήσεως τοῦ κ. Βασιλάδου, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ βραβεῖον τοῦ διαγωνίσματος εἶναι μόνον βῆξιλον φρονεῖ ὅτι εἶναι λίαν ἀνεπαρκές πρὸς σύνταξιν ἀμφοτέρων τῶν βιβλίων, ὧν τὴν χρησιμότητα οὐδεὶς δὲ-

ναται ἀμφισβητήσει. Ἀκολούθως ὁ κ. Ἀριστοκλῆς ὑποστηρίζει τὴν γνώμην τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς λέγει ὅτι ἀναγνωρίζει καὶ αὐτὸς τὸ ὠφελιμὸν τῆς παραδοχῆς τοῦ ὅλου τῆς γνώμης τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν, οὐχ' ἤπτον ὅμως φρονεῖ ὅτι Γεωγραφία μεθοδικῶς συντεταγμένη, ἔχουσα δὲ καὶ ἱστορικὰ διασαφήσεις δύναται νὰ κατὰ τῆς λίαν ὠφελιμὸς διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Μ. Πανταζῆς παρατηρεῖ ὅτι προκειμένου περὶ ἐκλογῆς μεταξὺ ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας προαιρεῖται τὴν συγγραφὴν ἱστορίας. Τὴν γνώμην δὲ αὐτοῦ ἀναπτύσσων λέγει ὅτι ἡ ἱστορία ἔχει πάντοτε μὲν καὶ πανταχοῦ μείζονα παιδαγωγικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν παιδῶν ὅτι ἱστορία εὐληπτος μὲν καὶ ἐπὶ τῇ βίασει τῶν νεωτέρων μεθόδων συγγραμμένη, τεθεμελιωμένη δὲ ἐπὶ συντόμου καὶ ὡς οἶόν τε γεωγραφικῆς ἀκριβοῦς προθεμελιώσεως θὰ ἦτο ἀντάξιον τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἀγωνοθέτου βιβλίου, θὰ ἐπέδρα δὲ πολὺ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν παιδῶν ἢ γεωγραφία τις, ἥτις ἢ ἔπρεπε νὰ κατέλθῃ εἰς λεπτομερείας πολλὰς καὶ ἱστορικὰς διασαφήσεις, ἕπερ ἀδύνατον ἦθελεν εἶσθαι καὶ ἀνωφελές διὰ βιβλίον προωρισμένον διὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ἢ ἔπρεπε νὰ προσλάβῃ ὅλας χρακτικὰς ἐπιστημονικὰς, ἕπερ ὅλως ἀντίκειται εἰς τὸν σκοπὸν ὡς τῶ δὲ συγκεφαλαίων τὰ εἰρημένα ὁ κ. Πανταζῆς διατυποῖ τὴν ἐπομένον περὶ τούτου πρότασιν, ὅτι ὁ Σύλλογος δέον ν' ἀποφανθῆ ὑπὲρ τῆς συγγραφῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, τεθεμελιωμένης μὲν ἐπὶ τῶν ἀναγκαίων στοιχείων γεωγραφικῶν γνώσεων, συμφάνου δὲ ὡς οἶόν τε τῷ προορισμῷ αὐτῆς. Ἡ πρότασις αὕτη τοῦ κ. Πανταζῆ ἐγένετο καμψηρεῖ δεκτῆ, ἐφ' ᾧ ἀνετέθη τῷ Γενικῷ Γραμματεῖ, ὅπως ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν ἐν Σέρρασι Σύλλογον τὴν περὶ τοῦ Μιχαηλίου διαγωνίσματος γνώμην τοῦ Συλλόγου.

Εἶτα προτάσει τῆς μὲν φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς ἐξέλεχθη ὡς μέλος αὐτῆς ὁ κ. Θ. Τάγης, τῆς δὲ ἀρχαιολογικῆς ὁ κ. Περικλῆς Ἀποστολίδης.

Ἀκολούθως ὁ κ. Λαστικ ἀναγινώσκει τὴν «περὶ γεννήσεως ἰδεῶν» πραγματείαν του, ἧς ἡ περίληψις ἔχει οὕτως.

Ἀφ' ἧς ἡμέρας ὁ ἄνθρωπος σύννοιδεν ἑαυτοῦ ἢ περιέργειά του ἐρεθίζουμένη ὑπὸ τῶν διαφορῶν φαινομένων τῆς ὑπάρξεώς του, ἰδίως δὲ ὑπὸ τῶν τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου, αἴθη-

σεν αὐτὸν εἰς ἀναζήτησιν τῶν αἰτιῶν. Ἡ δὲ φιλοσοφία ἐγεννήθη ἐξ οὗ τὸ πρῶτον διετύπων-
σεν οὗτος ἐν τῇ γλώσσῃ τὴν ἰδέαν περὶ τῶν
μεγάλων προβλημάτων τῆς ἑαυτοῦ φύσεως,
τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ μέλλοντός του. Αἱ ὑπὸ τῶν
κατόπιον γενεῶν προστεθείσαι καὶ ὡς εἰπεῖν δι-
κην γεωλογικῶν στρωμάτων ἐπιτεθείσαι ἰδέαι
κατέστησαν ἀνεπιστήτως μετὰ τινὰς αἰῶνας
ἱερά παραδόσεις, ἧς τὸ ὑλικὸν ἐκμεταλλευθέν-
τες ἔξοχοι ἄνδρες συνέστησαν τὰς διαφόρους
Θρησκείας, τῶν τελετῶν τὴν ἀρχὴν εὐρόντες ἐν
ταῖς ἐξωτερικαῖς πράξεσιν, ἅς ἡ ἀγάπη, ὁ θυμα-
μαρῆς, ἡ εὐγνωμοσύνη ἢ φόβος δεσιδαιμόνων
διὰ τοῦς νεκροῦς ἐνέπνευεν εἰς τοὺς ἐπιζῶντας.
Ἄλλοι κατόπιον ἐλθόντες ὑπέβαλον εἰς ἐξέλεγχ-
ξιν τὰς ὑπαρχούσας ἰδέας. Οὗτοι δὲ ἰδίως ἐ-
κλήθησαν φιλόσοφοι· ἀλλ' ἡ προσωπομῖα αὕτη
ἀρμόζει ἐπίσης εἰς ἐκείνους, ὧν ἐξήτουν ν' ἀνα-
τρέψωσι τὰ ἔργα, καθότι ἐν τοῖς συστήμασι
τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ οὐχ ἕττον ἢ ἐν ταῖς προη-
γηθείσαις ἰδέαις ἀναφαίνεται ἡ ἐργασία τῆς
ἀνθρωπίνης διανοίας.

Ἄλλ' εἰς ποῖαν ἐποχὴν ἀκριβῶς ἀνάγονται
αἱ πρῶται τοῦ ἀνθρώπου φιλοσοφικαὶ ἀναζη-
τήσεις καὶ ποῖα τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα τῶν
ἔρευνῶν του; ἦτον ἔρα κατ' ἀρχὰς εἰς κτηνώδη
κατάστασιν, ὡς τινες διατείνονται, ἢ, ὡς φρο-
νοῦσιν ἄλλοι, πεποικισμένον ὡν ἐξ ἀρχῆς διὰ
τῶν ὑψηλοτέρων δυνάμεων ἐξέπεσαν ἀκολουθῶς
ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε δὲν εἶναι πλέον ἤδη, εἰμῆ-
σικὰ ἑαυτοῦ; Καὶ τὰς δύο ταύτας γνώμας ἀ-
ποκροεῖ ὁ κ. Λαστικ ἀνασκευάζων τὰ ὑπὲρ τῆς
πρώτης ἐπιχειρήματα ἐκ τῶν φυσικῶν ἐπιστη-
μῶν εἰλημμένα.

Οὐδέμιν παραδέχεται ἐφικτὴν παρομοίωσιν
μεταξὺ τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ καὶ τοῦ λο-
γοειδοῦς τῶν ζῶων, ὁμολογῶν ἐτέρωθεν ὅτι ὁ
ἄνθρωπος ἠδύνατο νὰ ταχθῆ μεταξὺ τῶν ζῶων
μετ' ὧν τῶν ὀργανικῶν διαφορῶν, αἵτινες
χωρίζουσιν αὐτὸν ἀπὸ πλησιεστέρου αὐτῶ ἐν
τῇ σειρά τῶν ζωικῶν τύπων, ἐὰν διὰ τοῦ λο-
γικοῦ δὲν ἀνεβίβαζετο εἰς ἄπειρον ὕψος ὑπε-
ρῶν αὐτοῦ.

Ἡ κατὰ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν ὑπάρ-
χουσα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων διαφορὰ ὀφεί-
λεται εἰς τὰς ἰδιαιτέρας περιστάσεις, αἵτινες
διηκολύναν παρ' αὐτοῖς κατὰ τὸ μέλλον ἢ
ἕττον τὸ ἐρευνητικὸν πνεῦμα. Ἄλλὰ καὶ ὁ τῆς
κατωτέρας φυλῆς ἄνθρωπος ἐμφορεῖται ὑπὸ τῆς
ἐπιθυμίας τοῦ γινώσκειν, ἧτις εἶναι ἡ ἀρχὴ
καὶ ὁ ἀπαραίτητος ὄρος τῆς ἐπ' ἄπειρον προό-
δου. Ἐξ ἐπιθυμίας ταύτης οὐδέποτε φανεῖσθαι

ἐν οὐδενὶ τῶν ζῶων, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐν-
νοήσωμεν τὴν ἀπὸ τοῦ λογοειδοῦς εἰς τὸ λογι-
κὸν μεταβάσιν, καὶ καθὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ
ἐννοήσωμεν τὸ λογοειδὲς προοδευτικόν, οὕτως
εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῶμεν λογικόν, τὸ
ὅποιον δὲν ὑπῆρξε πάντοτε προοδευτικόν. "Ο-
θεν ὁ ἄνθρωπος ἀνέκλεθη διεκρίθη τῶν ζῶων,
τοῦλάχιστον δυνάμει (virtuellement). Ἐξε-
τάζων ἔπειτα τὴν γνώμην, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος
εἶχεν ἐν ἀρχῇ δυνάμεις, ἅς ἀπώλεσεν ἀκολού-
θως, δεικνύει ὅτι τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀδύνατον,
καθ' ὅτι ὑπόθεσις ἐξωτερικῶν δυνάμεων (force)
δίδουσιν δυνάμεις ἡ ἀφαιροῦσαν αὐτάς, καὶ
προσέτι παριστᾷ ὡς ὑποκείμενον εἰς ἐνδοθεν
μεταβολὰς, ὡς ἐπιδεικτικὸν αὐξήσεως καὶ ἐ-
λαττώσεως, μὴ ἔχον οὔτε τοῦ σπέρματος τὴν
ἐξελικτικὴν δυνάμιν (la force évolutive
du germe) ὅπερ ἐννοοῦμεν ὡς ἄπλοῦν, ἀναλ-
οίωτον ἐν τῇ οὐσίᾳ του καὶ ἔχον ἰδίαν δυνά-
μιν ἀναπτύξεως ἐπ' ἄπειρον.

Παραδέχεται ὅμως ὅτι δυνατόν νὰ ὑπῆρξαν
κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν γένη ἀνθρώπων
νοημονέστερα τῶν νῦν ἐπικρατούντων ἐπὶ τῆς
γῆς, δηλαδὴ ἔχοντα τὴν ἀντίληψιν ταχυτέραν
καὶ καθαρωτέραν, τῆς διανοητικῆς διαφορᾶς
προερχομένης ἐκ τῆς μουστηριώδους τῆς ὕλης ἐ-
νεργείας ἐπὶ τοῦ πνεύματος. Ὁπωσδήποτε τὰ
προβλήματα ἅτινα ἐπαχολοῦσι σήμερον ἡμεῖς
πρέπει ν' ἀπποχθῶμεν ἐνωρὶς τοῦς ἀρχεγόνους
ἀνθρώπους. Ἄλλ' ἡ ἱστορία οὐδὲν περὶ τῆς με-
μακρυσμένης ἐκείνης ἐποχῆς ἀναφέρει, αἱ δὲ
ἐπιστημονικαὶ ἀνακαλύψεις ὀλίγιστα περὶ αὐ-
τῆς μὲν ἀπεκάλυψαν. Οὐχ ἕττον βλέπομεν
πανταχοῦ παραδόσεις καὶ θρησκευτικὰς δοξα-
σίας ἀρχαιοτάτας, αἵτινες καθιεροῦσι θεωρίας
προγενεστέρας.

Ἄλλ' ὅποια αἱ θεωρίαι αὗται καὶ τίνη τρό-
πῳ ἐφθασαν εἰς αὐτάς; ἡ ἱστορία, τὰ ἦθη, τὰ
ἔθιμα, οἱ θεομοῖ, αἱ γλώσσαι τῶν ἐθνῶν, ὅλα
ἠρωτήθησαν, ἀλλ' εἰς μάτην. Ὁ νοῦς μὴ εὐχα-
ριστούμενος ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν μνημείων τού-
των τοῦ παρελθόντος ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ ἀλ-
λαχοῦ τὸ φῶς, ὅπερ δὲν εὗρισκεν εἰς αὐτά. Ἡ
Ἑλλὰς μετεβίβασεν ἡμῖν τὴν ἱστορικὴν τῶν
προσπαθειῶν τῆς πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας.

Ἐναῦθα ὁ κ. Λαστικ ἐκθέτει ἀπορητικῶς τὴν
πορείαν τῶν διαφόρων ἐλληνικῶν φιλοσοφικῶν
σχολῶν, τὴν τῶν διδασκάλων τοῦ χριστιανισμοῦ
οἵτινες ὑπεδούλωσαν τὸ λογικὸν εἰς τὴν ἐβραϊ-
κὴν παραδόσιν, τὰς κατὰ τὸν ἐ' καὶ ις' αἰῶνα
προσπαθείας, ὅπως ἐλευθερώσωσι τὸ ἀνθρώ-
πινον πνεῦμα, καὶ τὴν ἐμφάνισιν τέλους τοῦ Βά-

κνήσας και τοῦ Καρτεσιού μετὰ τῆς νέας φιλοσοφικῆς μεθόδου.

Ἐξετάζει τὸ ἐνθύμημα τοῦ Καρτεσιού: νοῦ ἄρα ὑπάρχει. Ὁ Καρτεσιός ἦτο ἐκ τῶν προτέρων ἀποφασισμένος νὰ ἐξαίρεσθαι τὴν βεβαιότητα τῶν αἰσθήσεων, ὅπως διαφυλάξῃ μόνον τὴν τῆς σκέψεως. Ἠδύνατο ἐπίσης νὰ εἴπῃ· βλέπω αἰσθάνομαι, ἐνεργῶ, ἄρα ὑπάρχω, καὶ ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἥττον τῆς προτέρας ἀληθῆς, οὐδετέρας δυναμένης ν' ἀποδειχθῆ διὰ τοῦ συλλογισμοῦ. Αἱ ἀντιλήψεις τῶν αἰσθήσεων οὐ μόνον δὲν δύνανται νὰ ὦσιν ἀντικείμενον ἀμφιβολίας, ἀλλὰ μάλιστα εἶναι πάντοτε ἀκριβεῖς, καὶ δὲν φαίνονται ψευδεῖς ἢ ἀπατηλαί, εἰμὴ διότι ὁ νοῦς ἐν τῇ ἐπισπεύσει αὐτοῦ ἢ ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ του τὰς ἐρημνεύει ἀκαταλλήλως καὶ διδίδει εἰς αὐτὰς σημάσιαν ἢν δὲν ἔχουσι, ὥστε ἡ πλάνη δὲν ὑπάρχει ἐν ταῖς αἰσθήσεσιν ἀλλ' ἐν τῷ πνεύματι. Οἱ λόγοι ἐφ' ὧν ὁ Καρτεσιός στηρίζει τὴν ἀβεβαιότητα τῶν αἰσθήσεων ἠδύνατο ν' ἀποδείξῃσι μᾶλλον τὸ ἐναντίον, καθότι μόνος ὁ νοῦς ἐνεργεῖ ἐν τῷ ὕπνῳ, τὰ δὲ ὄνειρα προέρχονται ὅλα ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ ἀντικειμένων ἢ στοιχείων, ὧν πρότερον ἀντελήφθημεν ἐν τῇ ἐγρηγόρσει. Ἀποδεικνύεται μετὰ ταῦτα τὸ ἀσυνεπὲς τοῦ Καρτεσιόου ὅστις ἀφου πρώτον ἐβεβαίωσε τὴν ὑπαρξίν του στηριζόμενος ἐπὶ τῶν διαθεσιαῶσεων τοῦ λογικοῦ του, κηρύττει ἔπειτα ὅτι ἠδυνάμεθα ν' ἀμφιβάλλωμεν περὶ τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν καὶ περὶ τῆς τῶν σωμάτων ἐὰν δὲν ἐγγινώσκοντο ὅτι πᾶρ τὸ ἐν ἡμῖν πραγματικὸν καὶ ἀληθὲς προέρχεται ἐξ ὧτος ἐντελοῦς καὶ ἀπειρου. Τὴν ἰδέαν ταύτην τοῦ ἐντελοῦς καὶ τοῦ ἀπειρου εὑρεν ἐν τῷ γῶ αὐτοῦ καὶ ἐβεβαίωσε τὴν ὑπαρξίν ἐντελοῦς καὶ ἀπειρου ὄντος παραδεχόμενος λεληθότως πως τὴν ἀρχὴν *Oudèn ἐν τῷ γῶ ὃ μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει* καὶ ἐφαρμύζων αὐτὴν εἰς τὰς νοεράς καθὼς καὶ εἰς τὰς αἰσθητικὰς ἰδέας. Ὁ κ. Λαστικ ἐξηγεῖ τίνι τρόπῳ σχηματίζεται ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν ἡ ἰδέα τοῦ ἐντελοῦς καὶ τοῦ ἀπειρου διὰ τῆς φαντασίας. Οὐδὲν ἐν τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ, λέγει περαινῶν, οὐ ἡ ἀρχὴ νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἐν ἡμῖν ἢ ἐν τῷ ἔξωτερικῷ κόσμῳ. Ἡ συγκεκριμένη ἰδέα τοῦ ἐντελοῦς ὄντος εἶναι μεταγενεσττέρα τῆς ἰδέας τελειότητος, ἥτις ἵνα γεννηθῆ ἀπῆται ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου μακρὰν σειρὰν, συνέχειαν συγκρίσεων, κρίσεων ἐπὶ τῶν ἰδιοτήτων τῶν ὄντων, ἐπὶ τῆς σχετικῆς των ἀξίας ἐφ' ἑαυτοῦ, ἐπὶ τῆς φύσεώς του, τῶν δυνάμεών του. Ἡ ἰδέα τοῦ ἐντελοῦς καὶ ἀπειρου ὄντος ὑπάρ-

χει ἄλλως εἰς ὀλιγίστους ἀνθρώπους, καὶ νὰ μὲν παρ' ἅπασιν σχεδὸν τοῖς ἔθνεσιν ὑπῆρξεν ἰδέα ἀνωτέρου ὄντος, ἀλλὰ τὸ δὲν τοῦτο οὐδαμῶς ὁμοίαζε πρὸς τὸ ἀπειροτέλειον δὲ τῶν φιλοσόφων. Κράμα τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ ἀδυναμιῶν ἡ θεότης καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν τῷ πνεύματι τῶν πλείστον εἶναι πολὺ κατωτέρα τοῦ ἰδανικοῦ ἐκείνου, τὸ ὅποσον ἡ πνευματικὴ φιλοσοφία ἐξήγαγεν ἐκ τῆς πραγματικότητος τῶν παθῶν καὶ τῶν περιορισμένων δυνάμεων ἡμῶν.

Αἱ πλάναι τοῦ Καρτεσιού δεικνύουσι πόσον εἶναι εὐκόλον ν' ἀπατηθῆ τις ὅταν περιορίζηται εἰς τὴν ψυχολογικὴν παρατήρησιν καὶ πρὸ πάντων ὅταν τὴν παρατήρησιν ταύτην περιορίξῃ εἰς ἑαυτόν. Τινὰς ἰδέας τὰς ὁποίας νηπιόθεν εἰσάγουσιν εἰς τὸ πνεῦμα ἡμῶν καταντῶμεν νὰ θεωρήσωμεν μετὰ ταῦτα ὡς ἰδέας ἀρχηγόνους, προγενεσττέρας τῆς συνειδήσεως, ὡς ἀρχὰς ἐφ' ὧν βασίζεται πᾶς συλλογισμὸς, πᾶσα γνώσις. Προσεκτικῆς ὅμως παρατήρησις τῶν εἰς τοὺς παῖδας συμβαινόντων, δεικνύει ὅτι αἱ ἰδέαι αὗται εἰσιν εἰς αὐτοὺς ὅλος ξέναι· τὸ αὐτὸ δεικνύει καὶ ἡ τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν παρατήρησις.

Ἀπὸ δύο αἰώνων ἡ μέθοδος τῆς ψυχολογικῆς παρατήρησεως ἐν τῷ παρατηροῦντι ἀτόμῳ παράγει πλείστα ἐσφαλμένα συστήματα.

Ἡ τοῦ Βάκωνος μέθοδος ἔχει καὶ αὕτη τοὺς ὁπαδούς της. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Ἀγγλος φιλόσοφος ἀπέσχε πάσης συνθέσεως, πλείστα συστήματα ἐγείρονται σήμερον ἐπὶ τῆς επιστημονικῆς παρατήρησεως. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὰ συστήματα ταῦτα δὲν ἀποδίδουσιν εἰς ἑαυτὰ εἰμὴ σχετικὴν βεβαιότητα, ἐνῶ αἱ ὑποθέσεις τῶν πνευματιστῶν περιστάσαντες ὑπ' αὐτῶν ὡς σεσημειωμένα διὰ τῆς σφραγίδος τῆς μᾶλλον ἀπολύτου βεβαιότητος.

Πλείστοι διαφωνοῦν ὑπάρχουσι μετὰ τῶν πνευματιστῶν ὡς πρὸς τὸ δνομα, τὸν ἀριθμὸν, τὴν ἀξίαν τῶν ἀρχῶν, ἐφ' ὧν στηρίζονται καὶ τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν ἐν τῇ γενέσει τῶν ἰδεῶν. Αἱ διαφωνοῦν αὐτὰ ἐκτίθενται διὰ βραχέων. Ἐξετάζονται ἔπειτα αἱ κυριώτεροι τῶν ὑπὸ τοῦ Cousin παραδοδεγμένων ἀρχῶν. Αὐταὶ εἶναι αἱ σχετιζόμεναι μετὰ τῶν ἰδεῶν τοῦ ἀπειρου, τοῦ χώρου, τοῦ χρόνου, τῆς οὐσίας, τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ αἰτιατοῦ, τῆς δικαιοσύνης καὶ τλπ.

Ἦδη ἐλέχθη περὶ τοῦ ἀπειρου. Ἡ τοῦ χώρου σχηματίζεται κατὰ τρόπον ἀνάλογον εἴτε ὡς συγκεκριμένη ἢ ἀφρημένη ἔκτασις θεωρη-

Θη εἶτε ὡς χῶρος κενός. Ἡ φαντασία ἢ ἡ ἐπιπαγωγὴ ἀρκούσιν ὅπως δώσωσιν εἰς αὐτὸν τὰς διαστάσεις τοῦ ἀπείρου.

Ἡ ἔννοια τοῦ χρόνου σχηματίζεται βαθμηδόν· πρῶτον ἐννοοῦμεν τὸ παρελθόν καὶ τὸ παρόν, ὡν ἡ ἔννοια συγγέεται κατ' ἀρχὰς μετὰ τὴν τῶν διαδοχικῶν πράξεων, ἀντιλήψουσαν ἢ παθήσεων ἡμῶν. Ἀκολούθως μορφώουσαν τὴν ἔννοιαν τῆς διαρκείας ἐν τῷ παρελθόντι καὶ τῷ παρόντι, βραδύτερον τὴν ἔννοιαν τοῦ μέλλοντος· καὶ ἐπὶ τελους πολὺ ὄψε τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀπείρου ἐν τῷ παρελθόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ταῦτα ὑποστηρίζει διὰ λεπτομεροῦς ἀναλύσεως. Ὁ χρόνος οὐδὲν ἤθελεν εἶσθαι ἐξω ἡμῶν ἐὰν ἀφαιρούμεν τὴν διαδοχὴν τῶν φαινομένων ὡν ἀντιλαμβάνομεθα, καθὼς δὲν εἶναι τι ἐν ἡμῖν εἰμὴ διὰ τῆς διαδοχῆς τῶν πράξεων, τῶν ἀντιλήψεων ἢ τῶν παθῶσεων ἡμῶν. Τὸ διαιετὸν τῆς διαρκείας ἀποκαλύπτεται ἡμῖν διὰ τῆς γνώσεως ἐνεργουῦ δυνάμεως παραγούσας πολλὰς διαδοχικὰς πράξεις ἐνῷ ἡμεῖς παράγομεν μίαν. Καὶ ἐκ τῆς γνώσεως τοῦ διαιετοῦ τῆς διαρκείας φθάνομεν εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ἐπ' ἄπειρον διαιετοῦ, ἀλλ' οὐχὶ δι' ἐπινοήσεως δυνάμεως παραγούσας σειρὰν ἄπειρον ἀλληλοδιαδόχων πράξεων ἐνῷ ἡμεῖς παράγομεν μίαν. Διότι τότε ἔπρεπε νὰ ὑποθέσωμεν τόσας ἀπείρους σειρὰς ὅσας παράγομεν πράξεις, ὅπερ ἀπαράδεκτον, προσέτι ἐκάστη τῶν σειρῶν τούτων ἤθελε μετρεῖσθαι ἐν χρόνῳ περιορισμένῳ, ὅπερ ἐπίσης ἀπαράδεκτον, καὶ κί ἀλληλοδιαδόχοι πράξεις τῆς ἀπείρου δραστηριότητος δυνάμεως ἤθελε σημειῶθαι τὰ ἀπείρους μικρὰ κλάσματα τῆς διαρκείας ἅτινα ἔπρεπε νὰ μὴ ἔχουσι διάρκειαν, διότι ἄλλως θὰ ἐφανταζόμεθα ἔτερον ἢ δραστηριώτερον παράγον ἀριθμὸν μεγέθους πράξεων, ὅπερ ἤθελεν ἐκμηδενίσει τὸ ὑποτιθέν ἄπειρον τῆς δραστηριότητος τοῦ πρώτου. Ὅθεν ἡ ἐπινοήσις τοῦ ἐπ' ἄπειρον διαιετοῦ τῆς διαρκείας ἀποκρούει τὴν ὑπόθεσιν ἀπείρου δραστηριότητος. Δὲν δύναται δὲ νὰ συμβῆσθῃ εἰμὴ μετὰ τῆς ὑποθέσεως σειρὰς ἀπείρου ἐνεργῶν δυνάμεων παραγούσων πράξεις ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πολυαριθμούς, καθ' ὅν χρόνον παράγομεν μίαν μόνην.

Ἡ γνώσις τῆς κινήσεως καὶ τῆς ἐκτάσεως μὲς ἐπιτρέπει ἀκόμη νὰ φαντασθῶμεν τὸ ἐπ' ἄπειρον διαιετὸν τῆς διαρκείας. διὰ τῆς ὑποθέσεως κινήσεων ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ταχυτατων ἢ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον βραδείων. Ἀλλ' ἐνῷ ἐννοοῦμεν τὸ διαιετὸν τῆς ἐκτάσεως ὡς πραγματικὸν καὶ ἀπόλυτον, διότι τοῦτο

κεῖται ἐν τῇ ἐκτάσει αὐτῇ, ἢν θεωροῦμεν ὡς ἔχουσαν πραγματικὴν ὑπαρξίν, δὲν ἐννοοῦμεν τὸ τῆς διαρκείας εἰμὴ δυνάμενον εἶναι διότι ὑποθέτει τὴν ὑπαρξίν ἀπείρου σειρὰς ὄντων, τῶν ὁποίων ἡ κίνσις χωρεῖ ἀκαταπαύστως προβαίνουσα, ἢ ἀπείρου ἐπίσης σειρὰς ὄντων ἐν σχέσει μετὰ τῶν ἐλαττωσίων μορίων τῆς ἐκτάσεως, δηλαδὴ τῶν ὁποίων ἡ κίνσις ἐλαττοῦται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπ' ἄπειρον. Ἡ ἔννοια τῆς οὐσίης ἵνα γεννηθῇ ἀπαίτει προκρουμένην πείραν καὶ προκρουμένην μακρὰν ἐξέσκησιν ὁλων τῶν διανοητικῶν ἡμῶν δυνάμεων, ὡν ἡ ἀρχὴ ἔχει ἄλλως μεγίστην ὁμοιότητα μετὰ τὴν τῶν αἰτιῶν, τὴν ὁποίαν ὁ κ. Λαστίκ ἀνάγει διὰ σειρὰς συλλογισμῶν εἰς τὴν πρότασιν ταύτην πᾶρ ὅτι παρὰγεται, παρὰγεται, ὅθεν δὲν βλέπει οὐδεμίαν ἀρχὴν ἐν τῇ προτάσει· πᾶρ τὸ ἄρρητόμερον ἔχει ἀναγκαίως αἰτίαν.

Τὴν ἀρχὴν τῶν τελικῶν αἰτιῶν θεωρεῖ προτὸν καλλιεργημένους διανοίς, ἧτις ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐμελέτησεν ἐπὶ τῶν φαινομένων τῆς φύσεως. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀρχὴν τῆς δικαιοσύνης καὶ τὰς ἄλλας ἠθικὰς ἀρχὰς, ταῦτα θεωρεῖ ὡς προτόντα τοῦ πολιτισμοῦ ἄγνωστα εἰς τοὺς ἄγριους λαοὺς καὶ διαφροσφρότους ἐννοουμένους ὑπὸ τῶν πεπολιτισμένων ἔθνων.

Ὁ Πνευματικὸς εὐρίσκει ἐν τούτοις τὴν πηγὴν τῶν γνώσεων ἡμῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ταύταις, καὶ ὁ ἐκλεκτικισμὸς διδάσκει ὅτι πρόσταναται τῆς ἐνεργείας τοῦ λογικοῦ, καὶ ὅτι ἡ ἀληθὴς πηγὴ τῶν εἶναι ἡ ὑπερτάτη διάνοια, πρῶτος καὶ ἔσχατος λόγος τῆς ἡμετέρας, δηλαδὴ ὁ Θεός. Ἐν τῇ ὑπερτάτῃ ταύτῃ διάνοιᾳ εὐρίσκει ὁ Cousin τὴν ἀρχὴν τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων θεωρῶν τὸ αὐτόματον ὡς ἠπόδειξιν τῆς συγκοινωνίας ταύτης μεταξὺ ἀνθρωπίνου καὶ θεοῦ λογικοῦ καὶ ἀποδίδων εἰς ἰδιαιτέρῳ δυνάμει, ἢν καλεῖ λογιστικὴν, τὴν ἐνόρασιν (aperception) τῶν ἀρχῶν τούτων ἕνευ οὐδενὸς συλλογισμοῦ. Τὴν θεωρίαν ταύτην ἀποκρούει ὁ κ. Λαστίκ. Ἐὰν αὕτη, λέγει, εἶναι ἀληθὴς, ἔπρεπε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ βλέπωσι τὰς αὐτὰς ἀληθείας ἀπαράλλaktως. Τὸ αὐτόματον εἶναι εἰς τρόπον ἐκδηλώσεως τῆς διανοητικῆς ἐνεργείας ὅστις ἐφαρμόζεται ἐφ' ἄπασιν τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν, μὴ ἐξαιρουμένου καὶ τοῦ λογισμοῦ. Δύναται δὲ αἱ κρίσεις ἐν τῇ αὐτομάτῳ ἐνεργείᾳ νὰ ὡσι σφαλερὰ, καθὼς καὶ ἐν τῇ λελογισμένῃ ἢ κάλλιον ὡς λέγει ὁ συγγραφεὺς ἐν τῇ ἐθελουσίᾳ. Ἐπειδὴ δὲ ἄλλως αἱ λεγόμενα καθολικὰ καὶ ἀναγκαιὰ ἀρχὰ ἔχουσιν ὅλα ὡς ἀντικείμενον γεγονότα ἐσωτε-

ρικῆς ἢ ἐξωτερικῆς ἀντιλήψεως, ἔπειτα ὅτι ἐν ἡμῖν, ἐν τῇ τοῦ γινώσκαι δυνάμει ἡμῶν, θέλομεν εὐρεῖν τὴν ἀρχὴν ἕλων τῶν θρησκευτικῶν πεποιοηθέντων, ἕλων τῶν δοξασιῶν. Αἱ θρησκείαι καθὼς καὶ τὰ φιλοσοφικὰ συστήματά εἰσιν ἢ ἔκφρασις τῶν ἰδεῶν τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων.

Ἐο συγγραφεὺς μεταβιβάζει ἔπειτα εἰς τοὺς περιοριζομένους ἐπὶ τὴν πρακτικὴν τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως καὶ τῶν φαινομένων τοῦ ἀνθρώπινου ὀργανισμοῦ, οἵτινες οὐχ' ἦσαν τῶν πνευματικῶν ἐπιφανήθησαν. Ἀναφέρων ὡς παράδειγμα τὴν θεωρίαν τοῦ μεταμορφισμοῦ ἢ περὶ τὴν ἀνασκευασθῆν ἐν τῷ κυριώδεστεροίς αὐτῆς δόγμασι, θεωρεῖ ὡς ὅπως ὑποθετικὴν τὴν ἰδέαν, καθ' ἣν ἢ σειρά τῶν ζωϊκῶν τύπων εἶναι ἔργον μιᾶς δυνάμεως, ἐνῶ ἡδύνατο φυσικώτατα νὰ θεωρηθῆ ἢ σειρά αὕτη ὡς σειρά δυνάμεων, ὡν ἐκάστη περιβάλλεται τύπον ἰδιαιτέρον ἐπιδεικτικῶν παραλλαγῶν τινων. Δεικνύει τὴν ἀντίφασιν τῶν μεταμορφιστῶν οἱ ὅποιοι καὶ περ παραδεχόμενοι διαφοράς ἐν τῇ συστάσει τῶν μορίων τῶν διαφόρων σπερμάτων, ἐπικαλοῦνται τὴν ὁμοιότητα τῶν ὧν καθ' ἕλην τὴν σειράν τῶν σπονδυλωτῶν ὡς ἐπιχειρήμα ὑπὲρ τῆς ἰδέας των. Ἄλλως ἢ ἐντελής ὁμοιότης μεταξὺ τῶν διαφόρων ὧν θ' ἀπεδείκνυε τὸ ἀσήμαντον τοῦ ἀρχικοῦ τύπου ἀφοῦ σπέρματά ὁμοία ἤθελον παραγάγει ὀργανισμοὺς διαφόρους. Τοῦτο θ' ἀπεδείκνυον ὅτι ἐν ἐκάσῳ σπέρματι ὑπάρχει ἰδίᾳ δυνάμις ἐνεργοῦσα ἐπὶ τῶν ὕλικῶν μορίων καὶ βιάουσα αὐτὰ νὰ ταχθῶσι κατὰ τάξιν σταθεράν, ὥστε νὰ παραγάγῃ τύπους ὁρισμένους. Καὶ τῷ ὄντι ἐὰν ἢ αὕτη δυνάμις ὑπάρχει εἰς ὅλα τὰ σπέρματα διατί οἱ ὀργανισμοὶ οἱ εἰς αὐτῶν ἐξερχόμενοι εἶναι τόσον διάφοροι; ἐὰν εἴπη τις ὅτι αἱ χημικαὶ δυνάμεις ἢ ἄλλαι ὑπάρχουσι ἐν τοῖς ἰσοῖς, ἐν τῷ αἵματι, ἐν ταῖς θρεπτικαῖς οὐσίαις ἐνεργοῦσιν ἐπὶ τοῦ σπέρματος καὶ τὸ ἀναγκάζουσι νὰ γείνη ὅτε μὲν ἄνθρωπος ὅτε δὲ ἰχθῦς, κατὰ τὴν φύσιν, τὴν ἔντασιν ἢ τὴν ποσότητα τῶν δυνάμεων τούτων, ἀρνεῖται τὴν ἀρχὴν ἐφ' ἣς στηρίζεται ἢ θεωρία αὕτη ἢ εἰσάγει τὸν πολλαπλοῦν καὶ τὴν διαπλοῆν ἐν τῇ μοναδί, ἕπερ παράλογον. Οἱ μεταμορφισταὶ ἀντιφάσκουσιν ἀκόμη πρὸς ἐαυτοὺς βεβαιοῦντες ὅτι ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν γέννησίν του οὐ μόνον δὲν ἔχει τὴν ἐλαχίστην ἰδέαν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ἀλλ' οὔτε ἀπέκτηται, ἐνῶ παριστάνουσι τὸ ζωῶν ὡς περροικισμένα με ὅλας τὰς δυνάμεις, ἄς καὶ ὁ ἄνθρωπος, καὶ διςχυρίζονται ὅτι ὁ ἄνθρωπος

διήλθε δι' ὅλων τῶν βαθμίδων τῆς ζωικῆς σειράς. Οὕτω καταστρέφεται ἀρ' ἐκυτῆς ἢ δοξασιᾶς τῆς παγκοσμίου δυνάμεως; ἀτομικευομένης (qui s' individualise) καὶ ἀποκρίσεως συνείδησιν ἐκυτῆ ἐν τοῖς ζώοις. Ἄλλως εἶναι ἀδύνακτον νὰ ἐνοήσωμεν τὴν ἔνωσιν τῶν δύο ἀντιθέτων ἰδεῶν, ἐφ' ὧν στηρίζεται τοῦτο τὸ σύστημα. Αἱ ἰδέαι αὗται ἀπόλυται ἀποκλειόμεναι εἶναι ἢ μόνος καὶ τὸ πολλαπλοῦν.

Ἡ γνωρίζουσα ἐκυτὴν διάνοια καὶ συνειδυτικῆ αὐτῆς ἀτομικότητι δὲν δύναται νὰ συγχισθῆ μετὰ τῆς δυνάμεως, ἣτις παράγει τοὺς ὀργανισμοὺς, οὕτε νὰ ἐκμηδενισθῆ ἐν τινι δῆθεν παγκοσμίῳ διανοίᾳ γνωρίζουσα καὶ μὴ γνωρίζουσα ἐκυτὴν, ἐνεργοῦσα καὶ μὴ ἐνεργούσα, οὕτη ἐν ἐνὶ λόγῳ διπνεκτῆς ἀντίθεσις πρὸς ἐκυτὴν.

Ἐο σύγχρονος ὕλισμὸς ὅστις δὲν βλέπει ἐν τῇ σκέψει ἄλλο εἰμὴ προϊόν τι τοῦ ὀργανισμοῦ δὲν εἶναι ἄξιος προσοχῆς ἐν τῷ ζητήματι τῆς γενέσεως ἰδεῶν, καθότι δὲν δύναται νὰ ὑπάρχωσιν ἰδέαι, ὅπου δὲν ὑπάρχουσιν εἰμὴ παραλλαγαὶ ἐν τῷ τρόπῳ τῆς συναγωγῆς τῆς ὕλης. Ἐο σκέψις ὑποθέτει τὸ σκεπτόμενον ὑποκείμενον καὶ τὸ ὑποκείμενον τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἦναι ἐν ἄθροισμα, οὗ ἕκαστον τῶν μερῶν ὅσῳ μικρὸν καὶ ἂν τὸ φαντασθῶμεν εἶναι εἰσέτι διακερτόν ἐπ' ἄπειρον. Ἐο ὀργανισμὸς αὐτὸς δὲν δύναται νὰ ἐνοηθῆ ἔνευ τινὸς δυνάμεως ἀδικαιρέτου καὶ νοήμονος παραχούσης καὶ συντηρούσης ἐν αὐτῷ τὴν ἐνότητά.

Ἡ ἀνάγκη τῶν δυνάμεων εἶναι ἀπόλυτος, ἐνῶ ἢ ὕλη, τῆς ὁποίας τὰ στοιχεῖα μᾶς διαφεύγουσι πάντοτε χωρὶς νὰ ἦναι δυνατὸν νὰ φαντασθῶμεν ὅτι θὰ δινηθῶμεν ποτε νὰ τὰ φθάσωμεν, δύναται κάλλιστα νὰ θεωρηθῆ ὡς σύνολόν τι ἀποτελεσμάτων εἰς τὰ ὅποια διδομεν ὑπαρξίν οὐσιαστικὴν ἐσφαλμένως διερμηνεύοντες τὰ πραγματικὰ διδόμενα τῶν αἰσθησεων ἡμῶν.

Ἡ φιλοσοφία ἴσως ἔπρεπε νὰ ἔχη ὡς σκοπὸν πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἐξελάσῃ ἐλίγον κατ' ὀλίγον ἐκ τῆς γλώσσης τῆς πᾶν ὅτι περιστάσει τὰς ἐσφαλμένας ἰδέας τοῦ παρελθόντος, ἔνα ἐπαναγάγῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν κανονικὴν ὁδὸν τῆς ἀναπτύξεώς του. Ἄγνωστον ὅμως ἐὰν θ' ἀνεῖρη τὴν ὁδὸν ταύτην, ἐὰν θὰ δυναθῆ ν' ἀποκαταστήσῃ τὸν ἀρχέγονον ἄνθρωπον. Ἄλλὰ δὲν θέλει πᾶσις ἐπιτενοῦσα τὸν διανοητικὸν ἡμῶν ὀρίζοντα καὶ ἢ βελούτινος αὐτὴ ἀρκεῖ ὅπως μᾶς ἐνθαρρύνῃ Ἡ ἀθυμία δὲν δύναται νὰ καταλάβῃ εἰμὴ τοὺς ψευδεῖς φιλοσόφους, οἱ ὅ-

ποιοι νομίζοντες ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἔχει ὅρια ἀπαυδῶσι μὴ εὐρίσκοντες ποῦ ἂν ἀναπαύσῃσι τὸν νοῦν τῶν. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν φιλοσοφίαν ἐκείνην ἢ ποία ἀρνούμενη τὴν καταγωγὴν τῆς ζητεῖ νὰ περικλείσῃ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἐν τῷ σιδηρῷ κύκλῳ, ὁ κ. Λαστικὸς ἀποτεινὲι εἰς αὐτὴν τοὺς ἐπομένους λόγους τοῦ Cousin «Οἱ θέλοντες νὰ ἐπιβάλλωσιν εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ εἰς τὸν νοῦν ζέοντα αὐθεντίαν δὲν συλλογίζονται ὅτι δυσὶν θάτερον ἢ ὁ νοῦς δὲν ἐνοεῖ τὴν αὐθεντίαν ταύτην, καὶ τότε αὕτη εἶναι δι' αὐτὸν ὡς μὴ ὑπάρχουσα, ἢ τὴν ἐνοεῖ, μορφῶναι ἐν ἑαυτῷ ἰδέαν περὶ αὐτῆς, τὴν δέχεσθαι ὡς τοιαύτην, καὶ τότε αὐτὸς ἑαυτὸν λαμβάνει ὡς μέτρον, ὡς κανόνα, ὡς τελευταίαν αὐθεντίαν. »

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς πραγματείας τοῦ κ. Λαστικ, οὐδενὸς τὸν λόγον αἰτησαμένηα, διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΑΞ.

Τακτική.

Τῆ 23ῃ Ὀκτωβρίου 1872.

Ἐρ ἀπουσίᾳ τοῦ προέδρου καὶ τῶν ἀντιπροέδρων, προεδρεύοντος τοῦ κ. Ἡρ. Βασιλάδου.

Ὁ κύριος πρόεδρος ἀγγέλλει τὴν ἐν τῷ Συλλόγῳ παρουσίαν τῆς Α. Ε. τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Ε. Σίμου ὅστις ἀναστὰς ἐκφορᾷε τῷ Συλλόγῳ τὰς εὐχαριστίας του ἐπὶ τῇ τιμῇ ἣν ἀπένειμεν αὐτῷ ἐκλέξας ἐπίτιμον αὐτοῦ μέλος. Ἡ τιμὴ αὕτη, λέγει ὁ κ. πρεσβευτῆς, τοσοῦτω μᾶλλον μὲ κολακεύει, καθ' ὅσον ἀπορρεῖ ἐκ Σωματείου ἀπολαύοντος τῆς γενικῆς ὑπολήψεως διὰ τοὺς ἀγῶνας οὗς καταβάλλει ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως καὶ διαδόσεως τῆς παιδείας παρὰ τῷ ἔθνει.

Εἶτα ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Συλλόγου συνισταμένην ἀ) ἐκ ὅ ἐπιστολῶν ἀφορωσῶν τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ Συλλόγου ὑπηρεσίαν β) ἐκ 2 εὐχαριστηρίων γ) ἐκ μιᾶς ἐπιστολῆς αἰτήσεως. Ὁ αὐτὸς εἶτα ἀναγινώσκει κατ' ἄλογον προσφορὰς βιβλίων α) δύο τεύχη τοῦ Ἄθηναιῶ προσηφόμενα ὑπὸ τοῦ κ. Καστόρχῃ β) ἑκτησις τῶν πεπραγμένων τῆς Ἀδελφότητος «Ξηροκρήνης» γ) λό-

γοι Αἰσχίνου ὑπὸ τοῦ ἐκδότου αὐτῶν κ. Α. Weidner.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος ὁ κ. Dojon πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Ἡπειρῷ, μεθ' ὃ, κωλυμένου ὑπ' ἀσθενείας τοῦ κ. Mordtmann ἵνα ἀναγῶ τὴν περὶ Παλμυρηνῶν ἀρχαιοτήτων πραγματείαν αὐτοῦ, διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΑΞ.

Τακτική.

Τῆ 30ῃ Ὀκτωβρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν ὁ κ. Πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἀλληλογραφίας καὶ ἡ ἀγγελία τῶν προσφορῶν βιβλίων ἀναβάλλεται εἰς τὴν συνεδρίασιν τῆς αὔριον.

Ἀκολουθῶς ἀγγέλλεται καὶ ψηφοφορεῖται τὸ δεύτερον ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος ὁ κ. Dojon, πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Ἰωαννίνους καὶ ἐγένετο δεκτὸς ἀπολύτω πλειονοψηφίᾳ.

Εἶτα ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς μέλη τακτικά μὲν οἱ κ. κ. Amedée Jauge, μηχανικὸς Γάλλος καὶ γεωλόγος προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Τζιγαρᾶ, Σαρακινίτου καὶ Λαζοπούλου ὁ κ. Derenthal, γραμματεὺς τῆς γερμανικῆς Πρεσβείας, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ Προεδρείου ὁ ἐνταῦθα στυτάκτης τῆς Παρισίνης ἐπιθεωρήσεως τοῦ «Φόρου τοῦ Βοσπόρου» κ. Abia de Phrygie προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Καλλιθέορη, Μαλλιᾶδου καὶ Καλλιᾶδου ὁ κ. Ὀδυσσεὺς Ἰάλεμος προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Μαλλιᾶδου Δ. καὶ Κ. Πληθωνίδου. Πέτρος Ἐξακουστὸς προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Κ. Ἰωαννίδου, Ν. Σουλλίδου καὶ Δ. Πληθωνίδου. Γεώργιος καὶ Δημήτριος Κωνσταντινίδαι προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Καλλιθέορη, Ι. Δ. Ἀριστοκλέους καὶ Δ. Φιλίου Ἰ. Βάλσαμος Ν. Καρμαῖνος, Ἰω. Ἀναστασιάδης, Λεωνίδ. Χαρίσης, Κωνσ. Παπᾶς προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Καραπάνου, Φιλίου καὶ Γκιῶν ὡς ἐπίτιμοι δὲ οἱ κ. κ. ἡ Α. Ε. ὁ ἐνταῦθα παρὰ τῇ Ὑ. Πύλῃ Πρεσβευτῆς τῆς Γερμανίας Von Kündel, ἡ Α. Ε. ὁ ἐν Βερολίῳ πρεσβευτῆς τῶν Ἠνωμέ-

νων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς κ. G. Bancroft καὶ ὁ τακτικὸς Καθηγητῆς τοῦ Δικαίου κ. Helzen-dorf, προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ Προεδρείου. Ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ δὲ τῆς ἐγγραφῆς εἰς τὰ ἐπιτιμα μὲλη τῆς Α. Ε. τοῦ πρέσβειος τῆς Ἀμερικῆς ἐν Βερολίῳ κ. Bancroft, ὁ κ. Πρόεδρος λέγει «Ὁ κ. Bancroft εἶναι οὐ μόνον ἔξοχος πολιτικὸς ἀνὴρ, ἀλλὰ καὶ διακεκριμένος ἱστορικός· λάτρης δὲ ἔνθερμος ὢν τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, οὐχ ἤττον καὶ πρὸς τοὺς νεωτέρους Ἑλληνας εὐνοϊκῶς διακρίεται. Ἡ ἐγγραφὴ ἄρα τοιοῦτου ἐπισήμου ἀνδρὸς εἰς τὰ ἐπιτιμα μὲλη πολλὴν περιποιεῖ τιμὴν εἰς τὸ ἡμέτερον σωματεῖον, ἢ δὲ προθυμίᾳ αὐτοῦ τοῦ νὰ περᾶσθῃ εἰς τὴν ἐκτάκτως πρὸς τιμὴν τῆς Α. Ε. γεννησόμενῃν συνεδρίασιν εἶναι ἐπίσης ἀπόδειξις ὅτι ἐνδιφερέται εἰς τὸ ἔργον τῆς διανοητικῆς μορφώσεως καὶ τῆς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καλλιτεργείας, ὅπερ ἐπιδιώκει ὁ ἡμέτερος Σύλλογος.» Ὁ κ. Πρόεδρος προσέθετο ὅτι ὁ ἐν Βερολίῳ κ. Στ. Καραθεοδωρῆ συνέστησε τῷ περιφανεῖ ἱστορικῷ τὸν ἡμέτερον Σύλλογον, διακηρύσας καὶ εἰς τὸ Προεδρεῖον τὰ εἰκότα, ὅπως, ἅμα τῇ εἰς τὰ ἐνταῦθα ἀφίξει τῆς Α. Ἐξοχότητος, ληφθῆ ἡ δέουσα πρόνοια, τοσοῦτον περὶ τῆς ἐγγραφῆς αὐτῆς εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐπιτιμῶν τοῦ Συλλόγου μελῶν, ὅσον καὶ περὶ τῆς ἀπονομῆς τῶν προσηκουσῶν τῷ ἀνδρὶ τιμῶν. Τὸ Προεδρεῖον ἐνόμισεν ἀπαραίτητον αὐτοῦ καθῆκον ν' ἀνταποκριθῆ πρὸς τὴν εὐλογον ταύτην σύστασιν, σπεύδει δὲ νὰ συστήσῃ τῷ Συλλόγῳ, ὅπως διὰ τὴν αὔριον, ὅτε μέλλει νὰ γείνη ἐκτάκτος συνεδρίασις, συνέλθωσιν ὅτι πλείονα μὲλην, δεικνύοντα ὅτι ὄντως πράττομεν τι ἀξίον λόγου ἀναφορικῶς τῆς προόδου καὶ τῆς καλλιτεργείας τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ὑπὲρ ὧν προσπαθοῦμεν τὸ κατὰ δύναμιν. Ὡς ἀντεπιστέλλον δὲ ἐν Magdeburg καθηγητῆς κ. Α. Weidner, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ Προεδρείου.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Ν. Παρανίνας ἀναγινώσκει τὴν πραγματείαν τοῦ κ. Μ. Παρανίνα περὶ Ἀνδρέου Λιβαδινοῦ (ὄρα σελίδα 7).

Ἐπὶ τούτοις διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ. ΤΑΘ'.

Ἐκτάκτος.

Τῆ 31 Ὀκτωβρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ὁ κ. Πρόεδρος ἀγγείλας τὴν ἐν τῷ Συλλόγῳ παρουσίαν τῆς Α. Ε. τοῦ πρέσβειος ἐν Βερολίῳ τῶν Ἰνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, κ. G. Bancroft καὶ ἐπαναλαβῶν ὅσα καὶ κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίασιν εἶπε περὶ τοῦ διακεκριμένου τούτου ἀνδρὸς προτείνει αὐτὸν τὸ δεύτερον μέλος ἐπίτιμον τοῦ Συλλόγου ἀναγορευθέντος δὲ τούτου ἁμοφώνως ὑπὸ πάντων τῶν μελῶν, ὁ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων κ. Mordtmann ἀνέγνω τὴν περὶ *Halbvergnaw* ἀρχαιοτήτων πραγματείαν αὐτοῦ. (Ὁρα σελίδα 15).

Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς πραγματείας τοῦ κ. Mordtmann ὁ κ. Γ. Ἀριστάρχης ἐρωτᾷ αὐτὸν μήπως συνέχευε τὴν πόλιν Μεδάιν μετὰ τῆς Βαγδάτης. Πρὸς ταῦτα ἀπήντησεν ὁ κ. Mordtmann ἡ Συρία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπῆρξε κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀνεχρον πολιτισμοῦ λίαν ἀξιολόγου. Κατὰ τοὺς ἀνεχροντάτους χρόνους ἐπὶ τῶν Ἀσσυρίων καὶ Περσῶν πρωτεύουσα αὐτῆς ἦν ἡ Βαβυλὼν, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Πάρθων καὶ Σασανιδῶν ἦν ἡ Κτησιφῶν, ἡ μίλια πρὸς νότον τῆς Βαγδάτης κειμένη, ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀρουν-ελ-Ρασίδ αὐτὴ ἡ Βαγδάτη, οὐχ ὅμως ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως ἐν τῇ καὶ σήμερον κεῖται ὥστε κατὰ τὰς διαφόρους ταύτας ἐποχὰς, ἡ πρωτεύουσα, ἦτοι ἡ ἐστία τοῦ πολιτισμοῦ, ἤλλαττε καὶ ὄνομα καὶ θέσιν Ἀκολούθως ὁ κ. Καλλιδοῦρσις ἐρωτᾷ τὸν κ. Mordtmann μήπως τὸ ὄνομα Ζηνοβία ἀπλῶς κατὰ σύμπτωσιν ὁμοιάζῃ πρὸς τὸ ἀρμενικὸν ὄνομα Ζενόπ ἑπειδὴ εἶναι προφανές καὶ σχεδὸν ἀναντιρρήτον ὅτι τούτου εἶναι Ἑλληνικῆς παραγωγῆς καὶ συνθέσεως. Ὁ κ. Mordtmann πρὸς ταῦτα ἀπαντῶν λέγει ὅτι συμφωνεῖ πληρέστατον τῷ προαληθῆσαντι ὅτι τὸ ὄνομα Ζηνοβία εἶναι παραγωγῆς Ἑλληνικῆς, οὐχ ἤττον ὅμως ἐξεπλάγῃ εὐρῶν αὐτὸ οὕτω φερόμενον ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς. Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Σ. Ἀριστάρχης ἐκφράζει εὐχαριστίας τῷ κ. Mordtmann ἐπὶ τῷ σοφῷ καὶ πολλῶν ἐπαίνων ἀξίῳ ἀναγνώσματι αὐτοῦ, οὐχ ἤττον ὅμως ἀπορεῖ διατὶ ὁ κ. Mordtmann ἀπέσχε νὰ ἐπεκταθῆ περὶ

τῆς Παλμυρηνῆς γλώσσης προβαλλόμενος ὅτι οἱ συναδελφοὶ αὐτοῦ ἀγνοοῦσι τὰ κατὰ ταύτην τὴν γλῶσσαν ὁ κ. Σ. Ἀριστάρχης προστίθειν ἔτι, ὅτι οἱ ἔντιμοι συναδελφοὶ αὐτοῦ συνέρχονται πρόθυμοι ἐν τῷ περιβόλῳ τούτῳ ὅπως ἀκούσασί τι σοφόν. Οὕτω δὲ ὡς ὁ κ. Schrouder ἀνέγνω ἄλλοτε περὶ τῆς Μοαβιτικῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βασιλέως Μέσσα, ἧ ἀπερῆκει καὶ τὸν κ. Mordtmann νὰ πραγματευθῆ ἕκτε νέστερον περὶ τῆς Παλμυρηνῆς γλώσσης. Τούτων ῥηθέντων ὁ κ. Mordtmann ἐρωτᾷ τὸν Σύλλογον ἐὰν ἐπιθυμῆ κατὰ τὴν προσεχῆ συνεδρίῳ νὰ πραγματευθῆ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, τοῦ δὲ Συλλόγου προθύμως δεξαμένου, ὁ κ. Πρόεδρος προσέθετο ὅτι ὁ Σύλλογος οὐ μόνον δέχεται ἀλλὰ καὶ παρακκαλεῖθεράς τὸν κ. Mordtmann ὅπως εὐαρεστηθῆ νὰ διαρωτιζῆ αὐτὸν διὰ τῶν σοφῶν αὐτοῦ ἀναγνωσμάτων, μεθ' ἃ διελύθη ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΜ΄.

Τακτικῆ.

Τῆ 6 Νοεμβρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Κ. Καραπάνου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πρακτικῶν ὁ κ. Μόρτμαν παρατηρεῖ ὅτι ἐν τῇ πρὸς τὸν κ. Γ. Ἀριστάρχην ἀπαντήσῃ αὐτοῦ περὶ τῶν πόλεων Μεδάθι καὶ Βαγδάτης ἐν τοῖς πρακτικοῖς φέρεται Συρία, ἀντὶ τοῦ Ἀσσυρία καὶ Μεσοποταμίας.

Ἔίτα ὁ κ. γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν τῆς τε προηγουμένης συνεδριάσεως καὶ τῆς παρούσης συσταμένην ἅ) ἐκ δύο ἐπιστολῶν διαφόρων κινήσεων ἐ') ἐκ 10 ἀφωρωσῶν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου γ') ἐκ 3 εὐχαριστηρίων.

Ἔίτα ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον ὡς μέλη τακτικὰ μὲν οἱ κ. κ. Αἰθιὰ-δὲ-Ψηγιε προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κυρίων Καλλιθέου καὶ Μεττιάδου καὶ Καλλιᾶδου, Ὀδυσσεὺς Ἰάλομος δημοσιογράφος προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ.κ. Μεττιᾶδου Δ. καὶ Κ. Πληθωνίδου, Πέτρος Ἐξακουστός προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Γεωργιάδου, Σουλίδου καὶ Κ. Πληθωνίδου Γεώργιος καὶ Δημήτριος Κωνσταντινίδαι προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν

κ. κ. Καλλιθέου, Ἀριστοκλέους καὶ Φιλίου. Ἰωάννης Βάλσαμος, Ν. Καραμάνος, Ἰωάννης Ἀναστασιάδης, Λεωνίδας Χαρίρης, Κωνσ. Παπᾶς, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Καραπάνου, Γκιῶν καὶ Φιλίου. Amedée Jaume μηχανικός Γάλλος καὶ γεωλόγος προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Τσιγαρᾶ, Σαρκακίτου καὶ Λαζοπούλου, ὁ τῆς προσωπικῆς πρεσβείας γραμματεὺς κ. Derenthal προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρείου καὶ ἐγένοντο ἅπαντες δεκτοὶ ἀπολύτῳ πλειονοψηφίᾳ. Ὡς ἀντεπιτέλλον δὲ ὁ ἐν Macdemburg καθηγητῆς κ. Α. Weidner, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρείου καὶ ἐγένετο δεκτὸς παμψηφεί. Ὡς ἐπίτιμα δὲ οἱ κ. κ. ἡ Α. Ε. ὁ ἐνταῦθα παρὰ τῇ ὑψηλῇ Ἰβλῆ πρεσβευτῆς τῆς Γερμανίας Von Keudel, ὁ ἐν Βερολίῳ τακτικὸς καθηγητῆς τοῦ Δικαίου κ. Holzendorf προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ προεδρείου καὶ ἐγένοντο ὁμοίως παμψηφεί δεκτοί.

Ἀκολουθῶς ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον νέα μέλη τακτικὰ μὲν οἱ κ. κ. Ἰωάννης Ἀλιμπέρτης, βιβλιοπώλης ἐνταῦθα, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Τσιγαρᾶ, Λιούμα καὶ Παρχνίκα Ἰωάννης Τέτσας, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Μ. Πανταζῆ, Δ. Πληθωνίδου καὶ Φιλίου. Ὡς ἐπίτιμα δὲ ἡ Α. Ε. ὁ παρὰ τῇ Ὑ. Π. πρεσβευτῆς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς κ. Boker προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρείου καὶ ἡ Α. Ε. ὁ πρεσβευτῆς τῆς Αὐστρουγγαρίας κόμης Ludolf προτεινόμενος ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ προεδρείου.

Μετὰ ταῦτα ὁ ἱατρὸς κ. Μίλιγγεν ἀναγινώσκει τὴν περὶ τῶν δύο ἀνεκδότων Κυζικηνῶν ψηφισμάτων πραγματείαν του. (Ἴδε σελ. 23). Ἐπὶ τούτοις δὲ διελύθη ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΜΑ.

Τακτικῆ.

Τῆ 13η Νοεμβρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Κ. Καραπάνου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπιψήφισιν τῶν πρακτικῶν ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν συσταμένην ἅ) ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ἐν Θεσσαλονικῇ ἀρτιστυχάτου Φιλεκπ. Συλλόγου, δι' ἧς οὗτος ἀγγέλλων τὴν σύστα-

σιν αὐτοῦ αἰτεῖται νὰ συνάψῃ σχέσις μετὰ τοῦ ἡμετέρου πέμψων συνάμα καὶ τὸν Κανονισμὸν αὐτοῦ (β') ἐξ ἐπιστολῆς Ἰωάννου Ν. Σταματέλλου συνοδευούσης συλλογὴν γλωσσικῆς ὕλης διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα γ') ἐκ 4, ἀφορωσῶν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου δ') ἐκ 3 εὐχαριστηρίων.

Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει προσέτι τὸν κατάλογον προσφορᾶς βιβλίων.

Κωνσ. Ἀρμενοπούλου πρόχειρον νόμων ἢ ἐξέτιβιον, ὑπὸ Ζ. Νούτση ἐν Ἀθήναις 1872 εἰς 8ον σὺμ. 3. προσρ. Ἀπ. Σκένδου α') Ἱερὰ Καθήχθεις μεγάλη ὑπὸ Δ. Ν. Βερναρδάκη β') Ἱερὰ Καθήχθεις μικρὰ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ γ') Ἱερὰ Ἱστορία μεγάλη δ') Ἱερὰ Ἱστορία μικρὰ ὑπὸ Δ. Ν. Βερναρδάκη.

Ἀθήναιον, σύγγραμμα περιοδικὸν κατὰ διμηνίαν ἐκδιδόμενον συμπράξει πολλῶν λογίων τομ. α. τευχ. γ' ἐν Ἀθήναις 1872 εἰς 8ον ὑπὸ Εὐθυμίου Καστόρχη.

Περὶ τοῦ γέροντος τοῦ φρονίμου Μουτζοκουρμένου ποίημα ἐκ τοῦ ἐν Παρισίοις χειρογράφου ἐκδοθὲν ἐπιμελεῖται καὶ διορθώσις Αἰμυλίου Λεγρανδίου Paris 1872 εἰς 8 ἀδ.

Ἀληθῆς ἔκθεσις τοῦ Ἑλληνοδιδασκάλου Μάρκου Χατζῆ Ἰωάννου πρὸς τὸν Ἀνακτα τῶν Ἑλλήνων Γεώργιον τὸν Α'. περὶ ἀκριβοῦς κατὰ συνείδησιν ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἀνομημάτων καὶ αὐθαιρεσιῶν τῶν τοῦ κράτους ἀρχόντων. Ἐν Κερκύρᾳ 1872 εἰς 8ον ἀδ.

Κανονισμὸς τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Φιλεκαπειδευτικοῦ Συλλόγου ἐν Θεσσαλονίκῃ 1872 εἰς 8ον ἀδ. Ν. G. Politis Mythologie néo-hellénique. Compte rendu par Emile Legrand Paris 1872. D. Papantigopoulos, le choix d'une femme comédie politique en un acte, traduite du grec par Emile Legrand Paris εἰς 8 μικρ. Documents inédits sur l'histoire de la révolution Française. Correspondance de Paris, Vienne, Berlin, Varsovie, Con/ple par Jules Laire et Emile Legrand Paris 1872 εἰς 8ον ἀδ.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον ὡς μέλη τακτικὰ μὲν οἱ κ. κ. Ἰωάννης Ἀλιμπέρτης βιβλιοπώλης προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. Τσιγαρᾶ Λιούμα καὶ Ν. Παρανίκα Ἰωάννης Τέσης διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. Μ. Πανατζῆ, Δ. Πληθωνίδου καὶ Φιλίου, καὶ ἐγένοντο δεκτοὶ ἀπολύτω πλειονοψηφίᾳ ὡς ἐπίτιμα δὲ, ἡ Α. Ε. ὁ παρὰ

τῆ Ὑψηλῆ Πύλῃ προσβουτῆς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς κ. Boker προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρίου καὶ ἡ Α. Ε. ὁ παρὰ τῆ Υ. Π. προσβουτῆς τῆς Αὐστρουγγαρίας κύριος κόμης Ludorf προτεινόμενος ὁμοίως ὑπὸ τοῦ προεδρίου καὶ ἐγένοντο παμφηρεῖ δεκτοί.

Εἶτα ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς νέα μέλη τακτικὰ μὲν οἱ κ. κ. Εὐάγγ. Μισαηλίδης συοίακτῆς τῆς Ἀνατολῆς προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. Δ. καὶ Κ. Πληθωνίδου καὶ Φιλίου. Ἀλέξανδρος Στ. Ῥάλλης Παντελῆς Πετροκόκκινοσ τραπεζίται, Ἀθανάσιος Σαπουντζῆς ἔμπορος, Ἰωάννης Ῥοσιότης ἔμποροπάλληλος, Συμεὼν Ἀνδρεάδης, Γεώργιος Βελισσάριος ἔμποροι, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Γκιών, Κ. Πληθωνίδου καὶ Δ. Φιλίου.

Ἐπὶ τούτοις ὁ κ. Πρόεδρος ἀγγέλλει τῷ Συλλόγῳ ὅτι τὴν Κυριακὴν μεταβὰς παρὰ τῷ προσβουτῆ τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας κ. Von Keudel ἐπέδωκεν εἰς τὴν Α. Ε. τὸ δίπλωμα αὐτοῦ ὡς ἐπίτιμου μέλους. Ἡ δὲ Α. Ε. δεξαμένη μετὰ πολλῆς προθυμίας αὐτὸ, ἐξεφράσθη λίαν εὐμενῶς ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου καὶ τοῦ ἔργου τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας, ὅπερ ἐπιδιώκει.

Ἀκολούθως ὁ κ. Παρανίκα ἀναγινώσκει τὴν περὶ «γλωσσολογίας» πραγματεῖαν αὐτοῦ (ὄρα σελ. 28).

Μετὰ τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ κ. Παρανίκα ὁ κ. Βασιάδης παρατηρεῖ πρῶτον ὅτι δὲν ἦν πρῶτος ὁ Πλάτων ὅστις ὠμίλησε περὶ ἐτυμολογίας, διότι καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα Κρατύλος ἀναφέρεται εἰς ἄνθρωπον ἀνήκοντα εἰς τὴν Ἡρακλείτειον Σχολὴν ἦτις, ὡς καὶ ἄλλαι Σχολαὶ, ἀκμάσασαι πρὸ τοῦ Πλάτωνος, ἐπραγματεύθη περὶ τῆς ἐτυμολογίας· δεύτερον ὁμιλῶν ὁ κ. Παρανίκα περὶ τοῦ Πόπ ἀναφέρει ὅτι οὗτος ἠθέλησε ν' ἀποδείξῃ τὴν συγγένειαν τῶν γλωσσῶν δία τῶν ὀνοματικῶν καὶ ἑμπαιτικῶν τύπων ἐν γενεῇ, ἐνῷ ἐπραξε τοῦτο ἐν τῷ περὶ συζυγιῶν αὐτοῦ συγγράμματι· τρίτον ὁ κ. Παρανίκα παρέλειψε τὸ ὄνομα τοῦ Ἰακῶβ Γερῆν, ὅστις πρῶτος ὠμίλησε περὶ τῶν γερμανικῶν γλωσσῶν καὶ ἔθετο τοὺς νόμους τῆς μεταφθογγώσεως, ἐμφράζει δὲ ὁ κ. Βασιάδης τὴν ἀπορίαν του πῶς διέφυγε τὴν μνήμην τοῦ κ. Παρανίκα τὸ ὄνομα τοῦ διασήμευ τούτου ἀνδρός.

Ὁ κ. Παρανίκα πρὸς ταῦτα ἀπαντῶν λέγει ὅτι αἱ παρατηρήσεις τοῦ κ. Βασιάδου εἶναι λίαν ἔρῃαι· καὶ περὶ μὲν τοῦ Ἰακῶβ Γερῆν οὐδὲν ἀνέφερον ἐπειδὴ βῆσιν τῶν μελετῶν του εἶχε τοὺς γερμανοὺς γλωσσολόγους, ὧν τὰ ἐξα-

γόμενα θεωρεῖ ὡς μᾶλλον ἀσφαλῆ, προστίθει δὲ ὅτι ἠκολούθησε κατὰ πόδας τὸν Κούρτιον ἐξ οὗ εἶναι ἐξηγούμενα τὰ πλεῖστα τῶν ὅσα ἀναφέρει' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ περὶ Κρατύλου ῥηθέντα, ὁ κ. Παρνακίης λέγει ὅτι δὲν ἀνέτρεξεν εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς γλώσσης, ἐπειδὴ τοῦτο δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Ἐπὶ τούτοις δὲ διελύθη ἡ συνδριάζει.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΜΒ΄.

Τακτική.

Τῆ 20ῃ Νοεμβρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Κ. Καρατάου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν, συνισταμένην ἀ) ἐξ 8 ἐπιστολῶν διαφόρων αἰτήσεων β) ἐξ 7 ἀφορωσῶν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου' καὶ γ) ἐκ 3 εὐχαριστηρίων.

Ἀκολούθως ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφοροῦνται ὡς μέλη τακτικά μὲν οἱ κ. κ. ὁ ἐνταῦθα Εὐαγγελινὸς Μισσηλίδης, συντάκτης τῆς «Ἀνατολῆς» προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. Δ. καὶ Κ. Πληθωνίδου καὶ Δ. Φιλίου' οἱ ἐνταῦθα Ἄλξ. Στερ. Ῥάλλης, Παντελῆς Πετροκόκκινος, τραπέζιται, Ἄθανάς. Σαπουνηζῆς, Γεώργιος Βελισάριος, ἔμπορος, Ἰωάννης Ῥωσέτης ἔμπορὸς πᾶλληλος, καὶ Συμεὼν Ἀνδρεάδης, βιβλιοπώλης, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Γκιῶν Κ. Πληθωνίδου καὶ Δ. Φιλίου, οἵτινες ἐγένοντο δεκτοὶ ἀπολύτῳ πλειονοψηφίᾳ.

Εἶτα ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος ὁ ἅγιος Ἰησοῦπόλεως κ. Διονύσιος, προτεινόμενος ὑπὸ τῆς ἐκπαίδ. ἐπιτροπῆς.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Κ. Κκαλιᾶδης ἐγχειρίζει τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Ε. Αθονίη προσενεχθέντα διάφορα ἔκτυπα νομισματικῆς Συλλογῆς, ἕπερ παρεπέμφθησαν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ, ὅπως ἐξετάσασα ταῦτα ποιήσῃται τὴν περὶ τούτων ἔκθεσιν, ἀπερσίσθη δὲ ἡ πρὸς τὸν δωρησάμενον ἔκφρασις εὐχαριστιῶν.

Ἀκολούθως ὁ κ. Mordtmann ἀναγινώσκει τὸ δεύτερον μέρος περὶ Παλμυρηνῶν ἐπιγραφῶν (ἴδε σελ. 15).

Ἐπὶ τοῦ ἀναγνώσματος τούτου ὁ κ. Γεώρ-

γιος Ἀριστάρχης λέγει ὅτι ὁ κ. Mordtmann ἐν τῷ ἀναγνώσματι τοῦ ἐξηγεῖται τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ πόλις Tadmor σημαίνει Φοινικὸς πόλις. Τοῦτο δὲν εἶναι διόλου παράδοξον διότι παρὰ τοῖς Ἀραβῖν ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια τοῦ ὀνομάζειν τὰς ἑαυτῶν πόλεις ἐκ τοῦ κυριωτέρου τῶν προϊόντων ὧν ἐξάγει ἡ χώρα, ὡσε τὴν περὶ τούτου ὑπόθεσιν τοῦ Μόρτμαν τὴν θεωρεῖ ὡς λίαν πιθανήν.

Ὁ δὲ κ. Σ. Ἀριστάρχης λέγει ὅτι ὁ κ. Μόρτμαν ἐν τῷ ἀναγνώσματι του μίαν τῶν προκειμένων ἐπιγραφῶν ἐχρακτῆρισεν ὡς τὴν ἀρχαιοτέραν πασῶν, ἀλλ' ἐν τούτοις ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ κ. de Vogué εὔρε καὶ ἑτι ἀρχαιότεραν αὐτῆς. Εἰς ταῦτα ὁ κ. Μόρτμαν οὐδὲν ἀντεῖπεν. Ἐπι δὲ ὁ κ. Σ. Ἀριστάρχης λέγει ὅτι παρεκάλεισε τὸν κ. Μόρτμαν νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ εἶπῃ ἡμῖν τι περὶ τῆς σχέσεως τῆς Παλμυρηνῆς καὶ νεοσυριακῆς γλώσσης. Ὁ κ. Μόρτμαν πρὸς ταῦτα ἀπαντῶν λέγει ὅτι ὑπάρχουσι κατὰ τὴν Μεσοποταμίαν χριστιανοί τινες, καταχρηστικῶς ὀνομαζόμενοι Νεστοριανοί, οἵτινες ὀμιλοῦσι τὴν ἀρχαίαν συριακὴν μετὰ τινῶν λέξεων τουρκικῶν ἀναμειγμένην. Οὕτως ἡ παρ' αὐτοῖς ὀμιλουμένη γλῶσσα εἶναι ἡ συριακὴ ἱκανῶς παρεσθαρμένη.

Μετὰ τὰς ἐξηγήσεις ταύτας, οὐδενός τι ἀντιπαρτηρήσαντος, κηρύττεται ἡ διάλυσις τῆς συνεδριάσεως.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΜΓ΄.

Τακτική.

Τῆ 27 Νοεμβρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Κ. Καρατάου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν τοῦ Συλλόγου ἀλληλογραφίαν συνισταμένην ἀ) ἐκ 2 εὐχαριστηρίων ἐπιστολῶν β) ἐκ 3 ἀφορωσῶν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου γ) ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ἐν Σέρβιαις Μακεδ. Φιλεκπ. Συλλόγου ἀπὸ 14ης Νοεμβρίου, δι' ἧς ἀπαντῶν εἰς τὰς ὑπ' ἀριθ. Πρωτ. 688 καὶ 727 ἐπιστολάς τοῦ Συλλόγου ἡμῶν πρῶτον ἐκφορᾷ τὰς εὐχαριστίας του διὰ τὴν δικτυωθεῖσαν γνώμην τῆς ἐκπαίδ. ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Μιχαηλίου διαγωνί-

σματος, καὶ ἐπομένως δηλοῖ ὅτι ἐποίησεν ἤδη τὰ ἀναγκαῖα διακρίματα πρὸς συνδιαλλαγὴν τῶν ἐν Μελενικῷ διαφωνούντων, συνάμα δ' ἀναγγέλλει ὅτι τὸ Διδασκαλεῖον αὐτοῦ ἤρξατο ἡδὴ καὶ ἀριθμεῖ 44 μαθητὰς· δ') ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ἐν Κυζικίῳ ἱατροῦ κ. Ν. Δημνίου περὶ ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων πραγματευομένης.

Ἀκολουθῶς ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφορεῖται ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος ὁ Ἅγιος Ἡλιουπόλεως κ. Διονύσιος, προτεινόμενος ὑπὸ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς καὶ γίνεται ἀπολύτω πλειοψηφίᾳ δεκτός.

Ἔπειτα ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς μέλη τακτικά οἱ κ. κ. Δ. Ἀλεξανδρίδης, ὑπάλληλος τηλεγραφεῖου καὶ Παρηγόρης ἀρχιτέκτων, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. Βασιάδου, Γκιῶν καὶ Σαρχαιώτου, Ἰωάννης Κιστέλλης τραπεζίτης καὶ ὁ κ. Γουλιέλμος Σιών, ἔμπορος προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Γκιῶν, Πετροκοκκίνου καὶ Σαρχαιώτου.

Ἀκολουθῶς ὁ κ. Πρόεδρος ἀγγέλλων τὸν θάνατον τοῦ μακαρίτου Κ. Ἀσασίου, ἐπιτίμου τοῦ Συλλόγου μέλους, προστίθεται ὅτι ὁ μακαρίτης ζῶν εἰδείκνυε μέγα ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, ἐν πολλὰς ὠφέλησε διὰ τῶν συνετῶν αὐτοῦ συμβουλῶν. Ἐπὶ τούτῳ δὲ ὁ Σύλλογος ἀπεφάσισεν ὅπως δι' ἐπιστολῆς του ἐκφράσῃ τὴν βραχέα αὐτοῦ λύπην πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις υἱὸν τοῦ ζειμνήσαντος ἐκείνου ἀνδρός.

Μετὰ ταῦτα ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς, ἀναγινώσκει τὴν περὶ ἡφιστίων πραγματείαν τοῦ κ. Δεμιγιάλα, καὶ ἐπὶ τούτοις διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΜΪ.

Τακτικῆ.

Τῆ 4η Δεκεμβρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Συλλόγου, συνισταμένην α) ἐκ 4 ἐπιστολῶν ἀφορωσῶν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου β) ἐπιστολῆς Ἑρραῖας Μεγαροβίου ἀπὸ 22 Νοεμβρίου, δι' ἧς ἐξαιτοῦνται τὴν ἀρωγὴν τοῦ Συλλόγου ὑπὲρ τῶν σχολείων αὐτῶν γ) ἐξ ἐπιστολῆς ὑπουργεῖου στρατιωτικῶν ἐν Οὐα-

σιχτῶν ἀπὸ 12 Νοεμβρίου μετὰ ἐπισυνημμένον διαγράμματος μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων δ) ἐξ ἐπιστολῆς Θρακικοῦ Συλλόγου ἀπὸ 3 Νοεμβρίου, δι' ἧς ἀγγέλλει τὴν σύστασιν αὐτοῦ καὶ αἰτεῖ ἐπὶ ἐπιστροφῇ τὰς πρὸς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἀποσταλείσας περὶ Θράκης ἐχέσεις ε) ἐξ ἐπιστολῆς Κ. Γενίου συνοδουσίας ἐλλᾶδιον γλωσσικῆς ὕλης.

Ἔϊτα ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον ὡς μέλη τακτικά οἱ ἐνταῦθα κ. κ. Δ. Ἀλεξανδρίδης ὑπάλληλος τηλεγραφεῖου καὶ Παρηγόρης ἀρχιτέκτων προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Βασιάδου, Γκιῶν καὶ Σαρχαιώτου. Ἰωάννης Κιστέλλης τραπεζίτης, καὶ Γουλιέλμος Σιών, ἔμπορος, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. Γκιῶν, Πετροκοκκίνου καὶ Σαρχαιώτου καὶ γίνονται δεκτοὶ ἀπολύτω πλειοψηφίᾳ.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς μέλη τακτικά μὲν οἱ ἐνταῦθα κ. κ. Ἀλέξανδρος Σχινᾶς ἱατρός, Δ. Σταματιᾶδης, Γ. Κωρωνιὸς, τραπεζίτης, Παῦλος Λουτράρης ἔμπορος, Ἐδουάρδος Φλώριος ἐπιθεωρητὴς τῶν τροχιοδρόμων, Ἀθανάσιος Ζαλάππας, λογιστὴς τῶν τροχιοδρόμων, Π. Π. Κιζινοβᾶς ἔμπορος, Σαράντης Ἀρχιγένης ἱατρός, Ἀλκιβιάδης Μαυράκης καὶ Μασίνης ἐν Ζάνθῃ, Ν. Σαδρίνας, γραμματεὺς τῆς ἐν Βερολίῳ Ὁ Α. Πρεσβείας Σπυρίδων Σέρταν, κτηματίας, Μιχαὴλ Κουβελάς ἔμπορος, Θ. Μαυρογορδάτος, Πιττακὸς Μουζάλλας, τραπεζίτης, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Γκιῶν, Παρθωνίδου καὶ Φιλίου, ὡς ἀντεπιστέλλοντα δὲ οἱ ἐν Ἰωαννίνοις κ. Ἀνδρέας Λόντος, πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, Gerard de Chiari, πρόξενος τῆς Αὐστρουγγαρίας καὶ Γ. Ματζινὸς, καθηγητὴς τῆς Γαλλικῆς ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ Σχολῇ προτεινόμενοι ὑπὸ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ὡς ἐπίτιμον δὲ Ἡ Α. Ε. ὁ παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας Sir H. Elliot προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ Προεδρεῖου.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι οἱ Φιλεκπαιδευτικοὶ Σύλλογοι Θρακικῆς καὶ Ἠπειρωτικῆς ὑπέβηλλον εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ ἡμετέρου πρότασιν περὶ τελέσεως μνημοσόνου ὑπὸ πάντες Συλλόγου τῆς ἡμετέρας πόλεως, δηλονότι τοῦ Φιλολογικοῦ, τοῦ Θρακικοῦ, τοῦ Ἠπειρωτικοῦ, τοῦ Μακεδονικοῦ καὶ τοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὑπὲρ τῆς μνήμης τοῦ αἰδιότου διδασκάλου τοῦ Γένους κ. Κ. Ἀσωπίου, τὴν πρότασιν δὲ ταύτην τὸ προεδρεῖον παραδεχθὲν ὑποβάλλει εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Συλλόγου, ὅπως ἐδῆξαι αὐτὴν παμψηφεί.

Εἶτα ὁ κ. Mordtmann (υἱὸς) ἀναγινώσκει γαλλιστὶ τὴν πραγματείαν αὐτοῦ περὶ τινῶν Βυζαντινῶν μολυβδοβόλων (ἴδε σελ. 57). Ἐπὶ τούτοις δὲ διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΜΕ΄.

Τακτικῆ.

Τῇ 11ῃ Δεκεμβρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Κ. Καραπάνου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπιψήφισιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Συλλόγου συνισταμένην ἅ) ἐκ ὅ ἐπιστολῶν ἀφορῶσάν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου β΄) ἐξ ἐπιστολῆς κ. Ν. Κρικτόσου ἀπὸ 7 Δεκεμβρίου, δι΄ ἧς ἀγγέλλει ὅτι προσφέρει τῷ Συλλόγῳ λίρας ἔθωμ. 50 πρὸς ἀγορὰν καταλλήλων συγγραμμάτων διὰ τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ. Ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Κρικτόσου προτάσει τοῦ Προεδρείου ἀποφασίζεται, ὅπως τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἐπι τῆς ἀγορᾶς τῶν βιβλίων ἐπιτροπῆς τὸ ἅλον τοῦ ποσοῦ, ὑπερ προσήνεγκεν ὁ προμηθεύς δωρητῆς πρὸς ἀγορὰν τῶν συγγραμμάτων, δι΄ ἃ δὲν ἐπάρκεσε τὸ προαποσταλὲν αὐτῇ ποσόν γ΄) ἐξ ἐπιστολῆς πρῶην πατριάρχου Κ/πόλεως κ. Γρηγορίου τοῦ Γ΄. ἐχοῦσης ὡς ἔπεται.

Εὐγενέστατε καὶ ἡμέτερε κατὰ πνεῦμα υἱὲ λίαν ἀγαπητὲ καὶ περιπόθητε κ. Κωνσταντίνε Καραπάνε, Πρόεδρε τοῦ ἐνταῦθα ἐν Κων/πόλει Ἑλλήν. Φιλόλ. Συλλόγου. Τὴν λίαν περισπούδαστον ἡμῖν εὐγενεῖαν τῆς ὀλοφύχως ἐν Κυρίῳ εὐχόμενοι καὶ πατρικῶς ἀσπαζόμενοι, ἠδέως προσαγορεύομεν. Ἐχόντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἐκ τοῦ καθιδρύματος τούτου, οὐπερ πάνυ ἐπαξίως προεδρεῖτε ἢ περιπόθητος ἡμῖν Εὐγενεῖα τῆς, προξενηθεῖσαν καὶ προσγινομένην ὀσημέραι ὠφέλειαν εἰς ἅπαν τὸ ἔθνος, καὶ χερὰν ἐνδύμουχον συναισθανόμενοι ὅτι καὶ ἡμεῖς ἀποτελοῦμεν μέλος τοιούτου περιφανοῦς Σωματείου διὰ τῆς ἄλλοτε κοινῆ ἀποφάσει τῆς ὀλομελείας αὐτοῦ ἰσομασίας ἡμῶν, ὡς ἐπιτίμου μέλους, ἐπιθυμοῦντες δὲ ἵνα κατὰ τὸ ἐνδὸν συνδράμωμεν αὐτῷ ἥδη ἐν τῇ προκειμένῃ οἰκοδομῇ ἰ-

δίῳ αὐτοῦ Καταστήματος, προσφέρομεν αὐτῷ ἐφάπαξ λίρ. ἔθωμ. Πεντακοσίας (500), μετρηθησομένης ἐκ τοῦ Ἑθνικοῦ Ταμεῖου ἀπέναντι τῶν ὑπ' αὐτοῦ καθυστερούντων ἡμῖν χρημάτων ἀπὸ πατριερχικῆς ἐπιγορηγίσεως, καθὰ περὶ τούτου ἐδηλώσαμεν ἄρτι τῇ αὐτοῦ Θεοιότητι Παναγιότητι τῷ Οἰκουμεικῷ Πατριάρχῃ περὶ σπουδάστω ἡμῖν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶ καὶ συλλειτουργῶ Κ. Κυρίῳ Ἀνθίμῳ. Αὐτὸ τοῦτο ἀναγγέλλοντες καὶ τῇ περιποθῆτῳ ἡμῖν Εὐγενεῖᾳ Τῆς, ὅπως φροντίσῃ περὶ τῆς ἀπαιτήσεως ἢ παραλαβῆς τοῦ ἐν λόγῳ ποσοῦ, διαβιβάσομεν ἅμα αὐτῇ τε καὶ πᾶσι τοῖς ἐντίμοις Μέλεσι τοῦ Ἑλλήν. Φιλόλ. Συλλόγου τὰς ἐκ βάθους ψυχῆς πατρικᾶς ἡμῶν εὐχὰς καὶ εὐλογίας, καὶ ἐξαίτουμέθα αὐτῇ παρὰ Κυρίου ἐπι πλειεστα, ὑγιεινὰ καὶ πανευφρόσυνα.

αῶσθψ μηνὶ Δεκεμβ. καὶ ἐν Μεγ. Γεύματι

† Ὁ πρῶην Κ/πόλεως ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ διάπυρος ἐν Χριστῷ Εὐχέτης.

Τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς τῆς Α. Π. ὁ Σύλλογος ὑπεδέξατο μετ' ἐνδείξεων βαθεῖας εὐγνωμοσύνης, μετ' ὅ δὲ κ. Πρόεδρος προτείνει ἵνα γραφῇ τῷ γεραρῶ καὶ φιλομούσῳ Πατριάρχῃ ἐπιστολῇ, δι΄ ἧς ὁ Σύλλογος νὰ ἐκφράξῃ τῇ Α. Π. τὴν ἐνθερμον καὶ βαθεῖαν αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην ἐπὶ τῇ πλουσίᾳ αὐτῆς προσφορᾷ, ἥτις εἶναι τεκμήριον ἀριθιλότατον τῶν γενναίων καὶ φιλογενῶν αὐτῆς αἰσθημάτων τῆς αὐτῆς δὲ εὐκαιρίας δραττόμενος ὁ κ. Πρόεδρος ἀγγέλλει πρὸς τὸν Σύλλογον καὶ ἐτέρην γενναϊοδωρον πράξιν τοῦ γεραφροῦ ἀνδρός, τουτέστι τὴν πρὸς τὸν Ἑπαιρωτικὸν Φιλεκ. Σύλλογον προσφορὰν αὐτοῦ ἐξ ἑπτακοσίων πεντήκοντα λίρῶν. Τὴν δι' ἐπιστολῆς ἐκφρασὴν τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν σεβάσιμον πρωιεράρχην ἐπιδοκιμάζων ὁ κ. Ι. Δ. Ἄριστοκλής προτείνει ἵνα τὸ προεδρεῖον μεταξὺν αὐτοπροσώπως παρὰ τῷ σεβασμίῳ ἀνδρὶ ἐπιδώσῃ τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἐκφράση καὶ προφορικῶς τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην τοῦ Συλλόγου πρὸς αὐτόν. Τὴν πρότασιν τοῦ κ. Ι. Δ. Ἄριστοκλέους, ὁ Σύλλογος ἐπεδοκίμασεν ὀμοθυμῶς.

Εἶτα ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῶν τῆς Νευροκόπης κατοίκων ὁ Σύλλογος ψηφίζει μετὰ τινα συζήτησιν, ὅπως χορηγηθῇ καὶ διὰ τὸ ἐνεστώδες ἔτος 40 λίρ. χρηματικὴ συνδρομὴ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν αὐτοῦ σχολῶν.

Ἀκολούθως ἀγγέλλονται τὸ δεῦτερον ὡς μέλη τακτικὰ μὲν οἱ ἐνταῦθα κ. κ. Ἀλέξανδρος

Σιγῆς ἱατρὸς, Δ. Σταγματιάδης ἱατρὸς, Γ. Κορωνίδης τραπεζίτης, Παῦλος Λουτράρης ἔμπορος, Ἐδουάρδος Φλώριος, γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν Τροχιοδρόμων, Ἀθανάσιος Ζαλάππας, Γενικὸς λογιστὴς τῶν Τροχιοδρόμων, Π. Π. Καζανόβας, ἔμπορος, Σαράντης Ἀρχιγένης ἱατρὸς, Ἀλκιβιάδης Μαυράκης ὑπάλληλος, Ν. Σαρδίνσκης, γραμματεὺς ἐν Βερολίῳ Α'. Ὁθ. Πρεσβείας. Σπυρίδων Σόρταν, κτηματίας, Μιχαὴλ Κουβελᾶς ἔμπορος, Θ. Μυρογορδάτος, Πιττακὸς, Μουζάλλας, Τραπεζίται, ὁ ἐν Ξάνθῃ κ. Ματσίνας προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Γκιών, Πληθωνίδου καὶ Φιλίῳ ὡς ἀντεπιστέλλοντα δὲ οἱ ἐν Ἰωαννίνῳ κ. κ. Ἀνδρέας Λόντος, Γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, Gerard chevalier de Chiari, γενικὸς πρόξενος τῆς Αὐστροουγγαρίας καὶ Γ. Μασσανὸς, καθηγητῆς τῆς ἱστορίας καὶ φιλοσοφίας ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ Σχολῇ, προτεινόμενοι ὑπὸ τῆς φιλοσοφικῆς ἐπιτροπῆς ὡς ἐπίτιμον δὲ ἡ Α. Ε. ὁ παρὰ τῇ Ὑ. Πύλῃ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας Sir H. Elliot προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρείου, ψευδοφορίας δὲ γενομένης ἐγένοντο ἅπαντες ἀπολύτῳ πλειονοψηφίᾳ δεκτοί.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς μέλος τακτικὸν ὁ ἐνταῦθα κ. Charles Lax πρόξενος τῆς Αὐστροουγγαρίας προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. Καρπανάου Ἀριστοκλέους καὶ Dethier. Ἀκολουθῶν δὲ κ. Dethier ἀναγινώσκει τὴν πραγματείαν αὐτοῦ. «Περὶ τινῶν Γοθικῶν καὶ Βυζαντινῶν ἐπιγραφῶν ἀνευρεθεισῶν ἐν Ἐξακκιονίῳ, ἧς ἡ περίληψις ἔχει ὡδε. Καὶ πρῶτον ὁ συγγραφεὺς λέγει ὅτι ἡ λέξις Ἐξακκιόνιον ἢ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς συγγραφεῦσιν ἀπαντῶσα, δὲν εἶναι ἔρρη, παραφθαρθεῖσα ἢ μεταποιηθεῖσα ἐκ τοῦ Ἐξακκιόνιον, ἔπειτα δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν ἀπεδίδοτο εἰς τὴν μικρὰν συνοικίαν τοῦ Ἀ.Ιεθιμεμερ, ἀλλ' εἰς ἅπαντα τὸν περίεξ τῶν χερσαίων τειχῶν χώρον, ἐν ᾧ ἦσαν ἐγκαταστημένοι ἡ κἀλλιον εἶχον τὸ ὄχυρωμένον αὐτῶν στρατόπεδον οἱ ἀρειανίζοντες τότε Γόθθοι, οἳς δὲν ἦτο συγκεχωρημένον νὰ οἰκῶσιν ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς βασιλευσούσης τὴν γνώμην δὲ αὐτοῦ περὶ τοῦ ἔτι Ἐξακκιόνιον ἐκκλητεῖο ὁ ἔξω τῶν τειχῶν ὑποπτηρίζει διὰ τινος περικοπῆς τῶν Πατριῶν, καθ' ἣν τὸν χώρον τοῦτον ὁ συγγραφεὺς τῶν Πατριῶν λέγει ὅτι ἐπεξετείνετο ἀπὸ τοῦ Ζεύγματος τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου καὶ διῆκε διαβαλίων δὲκ τοῦ Νεῶν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων μέγχι τοῦ Βλάγκχα Βοστάν (Δουτὸ πασὰ Καπουσοῦ). Ὁ Κ. Dethier περὶ τῶν ἀρειανίζόντων

τούτων Γόθθων, οἵτινες ἦσαν οἰονεὶ ἐστρατοπεδουμένοι ἐκτὸς τοῦ τείχους, τὸν λόγον ποιούμενος ἀποδεικνύει διὰ μακρυῶν ἐξηγημένων ἐκ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων, ὅτι οὗτοι ἦσαν προσφυλακαὶ ὑπὸ τῶν Βυζαντινορωμαίων, καλούμεναι *Berglai*, διηρημένοι εἰς στρατιωτικὰς σπεύρας, ὧν ἐκάστη ἔφερον ἓνα ἀριθμὸν διὰ τοῦτο δὴ καὶ ὀνομαζόμενοι *ἀριθμοὶ ἢ Νοῦμερα*, ἅπερ ἐφηρμόζοντο ὡσαύτως εἰς τὰς διαίσεις τῶν τειχῶν καὶ ὅλου τοῦτου τοῦ ὄχυρωμένου στρατοπέδου. Ἐκ τῶν διαίσεων δὲ τούτων περιελήφθησαν ἡ τοῦ *Δευτέρου* ἢ τοῦ *Πέμπτου* καὶ ἡ τοῦ *Ἐβδόμου*. Ὁ δὲ Κ. Dethier προστίθει ὅτι πληροῦς τοῦ *Δευτέρου* κτύπησε ἢ ἀνακαλύψῃ καὶ τὸν *Τρίτον*. Μετὰ τὴν προδιαίκῃσιν ταύτην, ὁ κ. Dethier μεταβαίνει εἰς τὸ κύριον ἀντικείμενον τοῦ ἀναγνώσματος αὐτοῦ, ἦτοι εἰς τοὺς τάφους τοὺς ἀνακλυφθέντας ἐν Δελίᾳ—Ἀπτάλ, ὧν τὴν ὕπαρξιν ὁμολογεῖ ὁ κ. Dethier ὅτι ἔμαθε παρὰ τοῦ κ. Πασπάτη. Ἐπὶ ἐνὸς τῶν τριῶν λίθων τοῦ ὑποτιθεμένου τοῦτου τάφου τοῦ Δελίᾳ Ἀπτάλ, ὅστις κατὰ τοὺς Ὁθωμανοὺς πρῶτος διέβη ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην πρὸς κατάκτησιν, φέρεται ἡ ἐπομένη ἐπιγραφή » (εὐθ' ἄδε κατὰ κεῖνται) Ἀλέξανδρος ὁ μακαριώτατος ἐπλήρωσε τὸν βίον μνηΐ' δεκεμβρίῳ κ' δις (sic) τρίτῃ ἡμέρᾳ Ἰνδ' (ἰκτου) ὡ' τ'. ὁ κ. Dethier ὁμολογεῖ περὶ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἦν ἐκλαμβάνει ὡς ἕξιον, δὲν εἶδεν ἀντιστοιχοῦν πρὸς οὐδεμίαν χρονολογίαν τῶν ἐν τοῖς μνηαίοις ἀναφερομένων τριῶν Ἀγίων Ἀλεξάνδρων, καὶ παραδέχεται τὴν γνώμην τοῦ κ. Σ. Ἀριστάρχη ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ζητητέον εἰς τοὺς Πατριάρχας, οἵτινες φέρονται τὸν τίτλον μακαριώτατος. Ὁ ἕτερος λίθος εἶναι κίων ἔχων ἀρ' ἐνὸς μὲν ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν «Κίῳν Αἰθέρου τοῦ ἐνδόξου κουράτορος, ἀρ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐξῆς. Θροῦγε (Χριστός) ὄρξζοντος τὰ δίκαια τοῦ ὄρθουπροφροῦ, καὶ ὁ κ. Dethier ἀναγινώσκει Κίῳν Αἰθέρου τοῦ ἐνδόξου Κουράτορος.

Ὁ Αἰθέρως, περὶ οὗ ἡ ἐπιγραφή, ἔξ' α, ὡς γνωστὸν, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Β', καθ' οὗ συνουμῶσας κατεδικάσθη καὶ ἀπικρατίσθη μετὰ δῶμα ἕλλων συνενόχων αὐτοῦ ὁ κ. Dethier λέγει ὅτι ὁ μικρὸς οὗτος κίων μετὰ τῆς λακωνικῆς ταύτης ἐπιγραφῆς ἐστήθη ἐπὶ τοῦ τάφου του ὡς ἀνάμνησις τοῦ ἐγκλήματός του καὶ πρὸς προκρδειγμاتیσμον.

Ὁ τρίτος λίθος εἶναι ὁ μικρότερος, ἀλλὰ καὶ ὁ σπουδαιότερος κατὰ τὸν κ. Dethier,

πολλοὺς ὅμως εἶναι ἐρθραμένους ἢ ἐπιγραφῆ κατὰ τὸν κ. Dethier ἔχει τινὰς βαρβαρισμοὺς καὶ καινοφανῆ μονογράμματα, τὸ ὅλον δὲ ὑποδεικνύει ὕφος ἤμιστα Ἑλληνικόν.

Ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν ὁ κ. Dethier ἀναγινώσκει οὕτω πως

(†Ενθ)αδε κατὰ(κραιτα

(Γο) ανελαῖς ὁ μ

ακαρίας μνή

μης διαφέρων

Κουράτωρ ὁ Ἄρεοθίν

δου ὑπὸ δεσποτιάν

Βαδουαρ(ου)

(κ)αὶ Θεοδώρας, (έ)

(ν) δόξου μνήμης γεν(όμενος)

παρ(ά) στρατίας ὑπ(ὸ)

(μ)ερων Ἀρακδο(πόλεως)

(έ) τελευτά πριδίου Δεκ(ε

μ(ε)βρίου ἀπ' ἐτ(ῶν Ν ἐνός (†)

μεταφράζει δὲ † ἐνθάδε τίεται ὁ μακαρίας μνήμης Γουανελᾶς ὁ τόσον δικακεκριμένος διαχειριστὴς τῶν γαιῶν τοῦ Ἄριονείνδου ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τοῦ δικαστοῦ Βαδουαρίου καὶ Θεοδώρας, ὅστις ἀπέκτετες μεγάλην φήμην παρὰ τῷ στρατῷ ἔτελευτήσεν ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Ἀρακδιοπόλεως τὴν παραμονὴν τῆς πρώτης Δεκεμβρίου ἐν ἡλικίᾳ πενήτηκοντα ἐνός ἔτους.

Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς πραγματείας τοῦ κ. Dethier διελύθη ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΜΖ'.

Τακτικὴ.

Τῆ 48ῃ Δεκεμβρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Κ. Καραπάνου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπιψήφισιν τῶν πρακτικῶν, ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Συλλόγου συνισταμένην α) ἐκ 2 ἐπιστολῶν ἀφορωσῶν τὴν ἐσωτερικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου β) ἐκ 2 εὐχαριστηρίων γ) ἐξ ἐπιστολῆς Πισσιδεῖας Κμισαρίου ἀπὸ 24 Νοεμβρίου, συνοδευοῦσης δύο ἐκθέσεις περὶ τῆς καταστάσεως τῶν σχολείων ἐν τοῖς χωρίοις Λυθραίου καὶ Ἀλλάγρας δ) ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ προέδρου τοῦ φιλεκπ. Συλλόγου «Νιόβη» ἐν Μαγνησίᾳ, ἀπὸ 7 Δεκεμβρίου, δι' ἧς συνίσχιν

ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ ὑποστήριξιν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου τὸν ἀρτιγενῆ αὐτῶν Φιλεκπ. Σύλλογον «Νιόβη», συναποσέλλων καὶ ἀντίτιπον τοῦ Κανονισμοῦ αὐτοῦ ε) ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ κ. Ν. Δημίου περιεχοῦσης ἐπιγραφὰς διαφόρους. ς) ἐξ ἐπιστολῆς τῆς Α. Π. τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀπὸ 15 Δεκεμβρίου, δι' ἧς συνίστησι τῷ Συλλόγῳ τὴν ὑπὲρ τῶν σχολείων Νευροκόπης αἴτησιν τῶν αὐτόθι κατοίκων.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον ὡς μέλος τακτικὸν ὁ ἐνταῦθα πρόξενος τῆς Αὐστροουγγαρίας κ. Charles Sax προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. Καραπάνου, Ἀριστοκλέους καὶ Dethier, καὶ ἐγένετο δεκτὸς ἀπολύτῳ πλειονοψηφίᾳ.

Εἶτα ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς μέλος τακτικὸν ὁ ἐνταῦθα κ. Βάσσα, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Α. Βερναρδάκη, Πληθωνίδου καὶ Φιλίου. Ἀκολούθως ὁ κ. Mordtmann (υἱός) ἀναγινώσκει πραγματείαν περὶ τινων Βυζαντινῶν μολυβδοβούλων (ἴδε σελίδα 57).

Ἐπὶ τούτοις δὲ διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΜΖ'.

Τακτικὴ.

Τῆ 8ῃ Ἰανουαρίου 1872.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Α. Ἀριστοκλέους, ἀντιπροέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν περιληψὴν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου συνισταμένην α) ἐκ 5 ἐπιστολῶν ἀφορωσῶν τὴν ἐσωτερικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου β) ἐξ ἐπιστολῶν 7 διαφόρων αἰτήσεων γ) ἐκ 1 εὐχαριστηρίου δ) ἐξ ἐπιστολῆς κ. Ν. Σταματέλλου ἀπὸ 40 Δεκεμβρίου, δι' ἧς ἀναφέρων τὴν προαποστολὴν τῷ Συλλόγῳ συλλογῆς γλωσσικῆς ὕλης ἀγγέλλει ὅτι καὶ ἤδη ἀποστέλλει οὐσιώδεις τινὰς προσθήκας, παρακαλῶν ὅπως τύχη ἀπαντήσεως ε) ἐξ ἐπιστολῆς ἀγ. Μαρωνεῖας κ. Ἀνθίμου ἀπὸ 10 Δεκεμβρίου, ἐν ᾗ ἐπισυνάπτονται 3 ἐκθέσεις περὶ τῆς καταστάσεως τῶν σχολείων τῶν τριῶν τῆς ἐπαρχίας του πόλεων Μαρωνεῖας, Γκιουμουλιζίνης καὶ Μάκρης ς) ἐξ ἐπιστολῆς Α. Χρυσοθελῆν, δι'

ἣς ἀγγέλλει τὴν παρά τῶν κ. Θ. καὶ Β. Σουβατζόγλου προσφορὰν 100 ὀθ. λιρῶν ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ καταστήματος τοῦ Συλλόγου.

Ἀκολουθῶς ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον ὡς μέλος τακτικὸν ὁ ἐναυθα κ. Βάσσα προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Βερναρδάκη Πληθωνίδου καὶ Φιλίου καὶ ἐγένετο ἀπολύτως πλειονοψηφία δεκτός.

Εἶτα ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς μέλη τακτικά οἱ ἐναυθα κ. κ. Α. Ραζῆς μηχανικός, Ἔμμ. Μαυρογορδῆς, Κ. Ἰσμουρίδης, Ἀλέξανδρος Μαυρουδῆς, Στέφανος Α. Μαυρογορδάτος, Πέτρος Καμάρας, Πέτρος Σκυλίτας, Πέτρος Κλάδος, Παντελῆς Σκιαρῆς, Ἰωάννης Σισμάνογλου, Πέτρος Στέργιος, Γεώργιος Παρίσης, Γρηγόριος Κούπας, Λεωνίδας Κούπας, Ἄλ. Μιχογιού, Alfred Barker, Πέτρος Ζαρίφης, Δημοσθένης Εὐγενίδης, Μιλτιάδης Ποτοῦ, Ἄντ. Εὐστρατίου Ῥάλλης τραπεζίται, Ἰωάννης Θεοδωρίδης, Νικόλαος Φαρμακίτος, Δημ. Στεφ. Ἀνδρέου, Ξενοφῶν Ποτοῦ, Ἰωάννης Βελισάριος, Θεμιστοκλῆς Τσερλέντης, Δημοσθένης Σταμ. Ἀγέλαστος, Ἰωάννης Καλθοκορέσης, Παῦλος Κουρουάνης ἔμπορος, Ξενοφῶν Δημητριάδης ἔμπορος, Γεράσιμος Ξ. Γυπάδης δικηγόρος καὶ Χριστόδουλος Καλωταῖος καθηγητῆς, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἰ. Γκιών, Φιλίου καὶ Ἀριστοκλέους.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Α. Βερναρδάκης ἀναγινώσκει τὴν πραγματεῖαν αὐτοῦ «περὶ τροχιασῶν ὁδῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ τῆς μεταφορᾶς τοῦ στόλου Μωάμεθ τοῦ β'» εἰς τὸν Κεράτειον κόλπον, ἣς ἡ περίληψις ἔχει οὕτως.

Ὁ κ. Α. Βερναρδάκης ἀρχόμενος τοῦ ἀναγνώσματος αὐτοῦ λέγει ὅτι ἡ ὑπαρξίς τῶν τροχιασῶν ὁδῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσι δὲν εἶναι σχεδὸν ζήτημα, διότι οἱ κ. Seake Rosi Mure Curtius καὶ Caillemer ἔβυσαν τοῦτο ἀνεκκλήτως. Οἱ Ἕλληνας, λέγει, ἐποιοῦτο χρῆσιν τῶν ἀμαζῶν κατ' ἀρχαιοτάτης ᾗδη ἐποχᾶς, ἀφοῦ τοὺς θεοὺς αὐτῶν παρίστων συνήθως ἐπὶ ἀμαζῶν ἐπειδὴ δὲ αἱ ὁδοὶ αὐτῶν ἦσαν στεναὶ καὶ περιωρισμέναι, αἱ ἀμαζαὶ διήρχοντο ὄχι μόνον διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ μέρους ἐνθα δὲν ἐβράδυνον νὰ χαράξωσι τροχιάς, ἐφ' ὧν πᾶσα τοῦ λοιποῦ ἀμαζα ἐκυλίετο ἕνεκα τῶν πλεονεκτημάτων τῆς μικρᾶς ἀντιστάσεως ἄτινα εὕρισκον.

Τὸ ἀνώμαλον, πετρώδες καὶ ὀρεινὸν τῆς ἐπιφανείας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἠνάγκασε τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν τομὴν τῶν ὁδῶν, ὡς ὀρθῶς ἔλεγον, νὰ ἐφαρμόσωσι πάραυτα τὰς τροχιαγὰς

ταύτας ὁδοὺς, ἃς ἡ φύσις προσέφερεν αὐτοῖς· διὸ καὶ ὑπῆρχον τεχνητοὶ καὶ φυσικοὶ τροχιοδρομοί. Ἡ χρῆσις αὐτῶν φαίνεται οὔσα πανάρχαιος· διότι τὸν δῖφρον τοῦ ἡλίου δὲν ἠδύναντο νὰ τὸν φαντασθῶσιν ἐπὶ κακῆς ὁδοῦ ἀλλ' ἐπὶ τροχιαστῆς. Λεῖψανα τῶν τοιούτων ὁδῶν εὐτυχῶς ἐσώθησαν ἐν Πειραιεῖ, ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἐν Σπάρτῃ, ἐν Πομπηῆ καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις μέρεσι. Αἱ τροχιασταὶ ὁδοὶ, κατ' ἀρχὰς εἶχον μόνον ἐν ζευγος τροχιῶν ἄνευ ἐκτροπῶν (combes) καὶ ἐπὶ τοιαύτης ὁδοῦ φαίνεται ὁ Οἰδίπους συναντήσας τὸν ἄγνωστο αὐτῶ πατέρα του, πρὸς ὃν ἐρίσας περὶ τοῦ ὀποτέρου ἡ ἀμαζα θὰ παρέλθῃ ἐφόνευσεν αὐτόν. Ἐκτροπή τις τῆς τεχνητῆς τροχιαστῆς ὁδοῦ σώζεται ἐν Σπάρτῃ.

Ἀκολουθῶς ὁ κ. Α. Βερναρδάκης ποιεῖται λόγον περὶ τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπερνεωκισμῶν καὶ μνημονεύει τοῦ τῶν Ταραντίνων, τῆς Κλεοπάτρας, καὶ τῆς μομφῆς τοῦ Ἡροδότου κατὰ τοῦ Ξέρξου μὴ μεταβιβάσαντος τὸν στόλον του διὰ ξηρᾶς, ἀλλὰ διορίζαντος τὸν Ἰσθμὸν τοῦ Ἄθω καὶ τέλος τῶν συγροτάτων δισθημῆσεων ἐν τῷ Κορινθιακῷ Ἰσθμῷ, ὧν μνεῖαν ποιοῦνται Θουκυδίδης, Πολύβιος, Ἡρόδοτος καὶ ἕτεροι· καταλήγει δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, ἐπειδὴ ὁ διάπλους τῆς Κορίνθου κατέστη συνήθης ὁδὸς τῶν πλοίων, εἰσεται ὅτι τοῦτο ἐγένετο διὰ τῶν τροχιαστῶν ὁδῶν, ἀφοῦ αὐταὶ μὲν ἦσαν γνωσταὶ ἐν Ἑλλάδι, ὡς καὶ ἡ ἰδέα τοῦ νὰ θέτῶνται ἐφ' ἀμαζῶν τὰ πλοῖα· καὶ εἰ μὲν τὸν Τάραντα, κατὰ τὸν Πολύβιον ἐτίθεντο τὰ πλοῖα ἐπὶ πορείαν ὑποτρόχων, ὁ δὲ Ῥωμαϊκὸς στρατὸς οὐδέποτε σχεδὸν ἐξεστράτευε χωρὶς νὰ ἀκολουθῆται ὑφ' ἀμαζῶν φερουσῶν μονόβυλα.

Ἀκολουθῶς μνημονεύσας τοῦ ὑπερνεωκισμού τοῦ Βυζαντινοῦ Ναυάρχου Νικίτα γενομένου κατὰ τὸν Θ' μ. Χ. αἰῶνα ἐνδιατρίβει περὶ τὸν ὑπερνεωκισμόν τοῦ βενετικοῦ στόλου κατὰ τὸ 1493 ὑπὸ τοῦ Κρητὸς Σορβόλου καὶ καταντᾷ εἰς τὴν διὰ ξηρᾶς μεταφορὰν τοῦ στόλου Μωάμεθ τοῦ β'. Καὶ πρῶτον ἀποδεικνύει ὅτι πολλὰ τῶν πλοίων τοῦ στόλου τούτου δὲν ἦσαν μικρὰ, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἴσα τοῖς τῶν Βυζαντινῶν καὶ ὅτι ἦσαν 700 τόνων χωρητικότητος καὶ ὅτι ἡ κατὰ μέσον ὄρον χωρητικότητος τοῦ τουρκικοῦ στόλου θὰ ἦτο 500 τόνων· εἴπεται ὅτι τὰ μετακομισθέντα πλοῖα δὲν ἐναυπηγήθησαν ἐπιτίδες, ἀλλ' ὅτι ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος στόλου καὶ κατὰ συνέπειαν ἦσαν ὄχι μικρὰ. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα τὰ πλοῖα

ἦσαν 70 περίπου τὸν ἀριθμὸν, καὶ ἰσχυρὰ μὲν γὰρ μεταβιβάσθηκα ἐντὸς μιᾶς νυκτὸς, καὶ τὴν βραχυτέραν ὁδὸν, λέγει, ἐν παραδεχθῶμεν ὅτι ἐλαβόν, τὴν τοῦ κ. Delhier' δηλ. τὴν ἀπὸ Διπλοκιοίνου (Καππατὰ) διὰ τοῦ μέρους ἔνθα σήμερον κεῖται ἡ ῥωσικὴ πρεσβεία εἰς τὴν ἀποβάθραν τοῦ Κασιμπασα, φρονεῖ ὅτι καὶ δι' αὐτῆς τῆς ὁδοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μεταβιβάσθωσιν ἐν μιᾷ νυκτί. Ἐξετάζει λοιπὸν τοὺς συγχρόνους καὶ μεταγενεστέρους συγγραφεῖς τοὺς περὶ τοῦτου γράψαντας οἵτινες οὐδὲν σαφές περὶ τοῦ εἶδους τῆς ὁδοῦ λέγουσιν, ἢ ὅτι ἰσοπέδωσαν προχείρως τὴν ὁδὸν διὰ ξύλων καὶ ὅτι ἡ ὁδὸς ὁμοίαζε πρὸς αὐλάκκα καὶ ὅτι μετεχειρίσθησαν κοίλα ξύλα, διὸ καὶ καταλήγει εἰς τὸ ἐξῆς συμπέρασμα, ὅτι ὁ μὲν Μωάμεθ (εἰς φῆμιν ἔμαθε τὸν πρὸ 14 ἐτῶν λαθόντα χώραν ὑπερνωλιτισμὸν τοῦ Σορβόλου, ἦν καὶ ἀπειμυμήθη' ὅτι ἡ ὁδὸς ἐστρώθη ὑπὸ ζεύγους τροχιῶν ξυλίνων προχείρων, ἀλκιμύμων μὲ πάχος βοῶν καὶ πρῶτότων, ἐπὶ τῶν ὁποίων (τροχιῶν) ἐκυλίσθησαν τὰ πλοῖα συρόμενα ὑπ' ἁμάξων—ἀφοῦ γινώσκουμεν ὅτι οἱ τοῦρκοι μετέφερον πρὸ ἄλλοιο πλοῖον ἐρ' ἁμάξης—καὶ ὅτι ἐκ μὲν τῆς θαλάσσης ὑπερνωλιτίσθησαν διὰ φαλαγγίων εἰς δὲ τὰ ἀνωφερῆ μέρη τῆς ὁδοῦ ἐποιήσαντο χρῆσιν μαγγάνων.

Τέλος μνημονεῖται σχεδίου τινὸς προταθέντος εἰς τὸν Ἡερωθυπουργεῦντα Ῥεσίτ πασᾶ κατὰ τὸ 1856—57, δι' οὗ ἐπρόκειτο νὰ διορυχῆ ὁ ἰσθμὸς τοῦ Σουέξ, ἀλλὰ διὰ Δokes κειμένων ἐπὶ πολλῶν τροχιῶν νὰ μεταφέρωνται τὰ πλοῖα ἀπὸ τῆς Μεσογείου εἰς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν καὶ ὅτι ὁ Jos ἐσχάτως προέτεινε εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὸν ἠνωμένον Ἡολιτειῶν νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ σχέδιον τοῦτο εἰς τὸν ἰσθμὸν τοῦ Παναμᾶ.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς πραγματείας τοῦ κ. Α. Βερναρδάκη διελύθη ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΜΗ.

Τακτικῆ.

Τῆ 1ῃ Ἰανουαρίου 1873.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου Κ. Καραπάνου.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου σινισ-

μῆνιν ἀ) ἐξ ἐπιστολῶν Β, ἀφορωσῶν τὴν ἐσωτερικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου β) ἐξ ἐτέρων ὃ διαφόρων κλήσεως γ) ἐκ μιᾶς εὐχαριστηρίου δ) ἐτέρας συνοδευούσας γλωσσικὴν ἑλλην. τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Ῥηγίδου ἐξ Ἄσπης ε) ἐξ ἐπιστολῆς τῆς Α. Ε. τοῦ ἐνταῦθα πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας κ. Henri Elliot ἐχούσας ὡς ἐξῆς.

Péra le 16 Janvier 1873.

Monsieur.

J'ai l'honneur d'accuser réception de la lettre par laquelle vous me proposez d'inscrire mon nom parmi les membres honoraires du Syllagos Grec de Constantinople.

J'accepte cette offre avec plaisir et reconnaissance, et je vous prie de porter mon nom sur la liste des membres de cette société distinguée: Je serai charmé de recevoir son Comité Dimanche prochain.

Veillez bien agréer, Monsieur, l'assurance de ma considération distinguée.

HENRI ELLIOT.

Monsieur

Monsieur Constantin Carapanos etc.

ς') Ἐξ ἐπιστολῆς Μελεάου Νεγρεπόντη ἀπὸ 27 Δεμβρίου 72, δι' ἧς ἀγγέλλει τὴν δοθείσαν ἡδὴ διαταγὴν τῆς πληρωμῆς τῆς ἐτήσιας προσηφορᾶς τοῦ τῶν 100 λιρ. παρὰ τῶν Κ. Α. Βαλκανίων, ἐκφράζων τὴν γνώμην του ὅπως ἐν μὲν τῇ Ἀλληλοδιδασκτικῇ ἐκπαίδευσί, διδάσκηται ἢ Νεοελληνικῇ, ἐν δὲ τοῖς Γυμνασίοις ἡ ἀρχαία ζ') ἐξ ἐπιστολῆς τῆς ἐκπαίδ. Καππαδοκίης Ἀδελφότητος ἀπὸ 4 Ἰανουαρίου, δι' ἧς ἀγγέλλει τὴν σύστασιν αὐτῆς καὶ τὰς προσαρθείας τῆς περὶ τῆς βελτιώσεως τῆς αὐτόθι παιδείας.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν περιλήψεων, ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον ὡς μέλη τακτικὰ οἱ ἐνταῦθα οἱ κ. κ. Ἀ. Ῥαζῆς μηχανικὸς, Ἐμμ. Μυρογορδάτος, Κ. Ἰσχυρίδης, Ἀλέξανδρος Μυρογορδῆς, Στεφ. Α. Μυρογορδάτος, Πέτρος Κεμάρας, Πέτρος Σκυλίτσας, Πέτρος Κλάδος, Παντελῆς Σεικάρης, Ἰωάννης Σισμάνογλου, Πέτρος Στεργίου, Γεώργιος Παρίσης, Γρηγόριος Κούπας, Αεωνίδας Κούπας, Ἀλέξ. Μιχογιῶν, Alfred Barker, Πέτρος Ζαρίσης, Δημοσθένης Εὐγενίδης, Μιλτιάδης Ποταῦ, Ἄντ. Εὐερ. Πάλλης τραπέζιται, Ἰωάννης Θεοδωρίδης, Νικό-

λαος Φαμπιάτος, Δημ. Στεφ. Ἀνδρέου, Ξενοφών Ποτοῦ. Ἰωάννης Βελισάριος, Θεμ. καὶ Σακρ. Τσορλέντας, Δημ. Στ. Ἀγέλαρος, Ἰωάννης Καλθοκορέσης, Παῦλος Κουραάνης, Ξενοφών Δημητριάδης ἔμποροι, Γεράσιμος Ξ. Τυπάλλδος δηκηγῆρος καὶ Χριστόδουλος Καλωταῖος καθηγητῆς προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Γκιών Ἀριστοκλέους καὶ Φιλίου, καὶ ἐγένοντο ἅπαντες ἀπολύτως πλειονοψηφίᾳ δεκτοί.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς μέλη Τακτικά μὴν οἱ κ. κ. ὁ ἐν Συγῆ κ. Νικόλαος Στρομπούλης ἱατρός ὁ ἐν Φιλιππουπόλει κ. Σωτήριος Ἀντωνιάδης, ἱατρός ὁ ἐνταῦθα κ. Μιχαὴλ Χουρμούζης, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Γκιών, Χρ. Χρήστου καὶ Φιλίου ὡς ἐπιτιμον δὲ ἡ Α. Ε. ὁ πρῶτον ἐν Ἀθήναις πρεσβευτῆς τῆς Ἀμερικῆς κ. Tackerman προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ Προέδρου.

Ἀκολούθως ὁ γραμματεὺς τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ ἐν Πέστη κ. Gustave Altemburger, δι' ἧς ἐξαιτεῖται, ὅπως τῷ γνωστοποιηθῶσι τὰ συγγράμματα ἢ ἀποτυπώματα περιέχοντα τὰ τε ἀρχαῖα καὶ νέα ἐμβλήματα τῶν ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων τῶν καθ' ἡμᾶς χωρῶν καὶ ἔκθεσιν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς εἰς ἣν παρεπέμφθη ἡ αἴτησις τοῦ κ. Gustave Altemburger ἔχουσαν ἐν περιλήψει οὕτω. Καίτοι ἀμοιροῦσα ἡ ἐπιτροπὴ τῶν ἀναγκαιῶν πρὸς τοῦτο συγγραμμάτων, οὐχ' ἔπτο ἐσπευσεν ἐκ τῶν ἐνότων νὰ συλλέξῃ πληροφορίας περὶ τῶν παρ' Ἑλληνισ ἐμβλημάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Ἡ ἔκθεσις διαίρεται εἰς τρία μέρη. Ἐν τῷ πρώτῳ πραγματεύεται περὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ἐμβλημάτων, οἷον τῶν συμβόλων πόλεων, ἅπερ ἦσαν πολιούχος τις θεότης, ἥρωες, ζῶων ἢ προΐων τι κτλ. παραπέμπουσα εἰς τὰ σχετικὰ χωρία τῶν συγγραφέων, ἐξ ὧν ἀρῶνται αἱ πληροφορίες τῶν συμβόλων γενῶν τινῶν ἐξαιρετικῶν ὡς τῶν Ἡρακλειδῶν, τῶν Ἱπποκρατιδῶν καὶ Ἀσκληπιδῶν, ἅπερ παρίσταν πιθανῶς τὸν Ἡρακλῆ, τὸν Ἱπποκράτην καὶ Ἀσκληπιόν. Μετὰ ταῦτα μείναι ποιεῖται τῶν κοσμημάτων τῶν ἐπὶ τῆς πρύμνης καὶ πρῶρας τῶν πλοίων τιθεμένων ὡς καὶ περὶ τῶν εἰδώλων, ἅπερ ἐκαλοῦντο σήματα ἐν γένει. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν δὲ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ οἱ ἰδιώται εἶχον ἐμβλήματα ἴδια, ὡς φαίνεται τοῦτο ἐπὶ τῶν τάφων καὶ τῶν περιωθεισῶν σφραγίδων. Ἀκολούθως ἡ ἔκθεσις πραγματεύεται περὶ τῶν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἐν χρῆσει ἐμβλημάτων. Ἐκτὸς τοῦ δικεφάλου ἀε-

τοῦ, λέγει ἡ ἔκθεσις, παριστῶντος τὸ ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Εὐρώπῃ ρωμαϊκὸν κράτος, αἱ μὲν πόλεις εἶχον σύμβολα τὸν πολιούχον αὐτῆς ἄγιον ἐκάστη, ἐκ δὲ τῶν αὐτοκρατορικῶν γενῶν, τὸ μὲν τῶν Παλαιολόγων τὰ πυρεῖα εἰς σχῆμα διπλοῦν ΕΠΒ. τὸ δὲ τῶν Κατακουζηνῶν τὸν δικεφάλον ἀετόν, τὸ τῶν Ἀγγέλλων τὸν Σταυρὸν κτλ. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἀριστοκρατικά γένη, κατὰ τὴν ἔκθεσιν, ἐγλυφον ἐπὶ τῶν σφραγίδων αὐτῶν τὸ ἐμβλημα τῆς βασιλευσῆς οἰκογενείας, οἱ ἀρχιερεῖς δὲ τοὺς ἁγίους τῶν ἐπισήμων γῶν, οἱ ἐταιριάχων γύπα ἢ ἀετόν καὶ οἱ εὐνοῦχοι κρίων. Πολλῶν δὲ ἐπὶ σφραγίδων γεγλυμμένα ἐμβλήματα, κατὰ τὴν ἔκθεσιν, παρίσταν ἀφηρημένον τινὰ ἔννοιαν, ὡς ὁ ἵππος τὴν νίκην, ὁ ὄφις τὴν φρόνησιν κτλ. ἐπὶ δὲ τῶν τάφων πολλῶν ἐχαράττετο ζῶων ἐμφανὸν τὸ ὄνομα τοῦ ταφέντου ὡς π. χ. Δράκων κεχαραγμένος ἐπὶ τῆς πλακῆς ἐδήλου ὅτι ὁ ταφὴς ἐκαλεῖτο Δρακόντειος. Τελευταῖον ἡ ἔκθεσις πραγματευομένη περὶ τῶν νεωτέρων Ἑλληνικῶν ἐμβλημάτων, ἀναφέρει ὅτι ἐν Πελοποννήσῳ καὶ πολλῶν τοῦ Αἰγαίου νήσοις σώζονται ἐπὶ ἀρχαίων κτιρίων οἰκίσθημα ἐγχωρίων οἰκογενειῶν, ἐπὶ δὲ ὅτι τὰ Πατριαρχεῖα καὶ ἐκάστη μητρόπολις εἶχον ἴδιαν σφραγίδα μετὰ ἰδίου ἐμβλήματος, ὅτι καὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς Μολδοβλαχίας, οἱ ἀρκατωλοὶ, αἱ διάφοροι συντεχναὶ εἶχον τὰς σφραγίδας αὐτῶν, ἐφ' ὧν ἦσαν ἐγγεγλυμμένα σύμβολα παριστῶντα τὸ ἐπιτήδευμα ἐκάστης.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐκθέσεως ὁ κ. Π. Βκσιάνδης λέγει ὅτι καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἦσαν ἐν χρῆσει ἐμβλήματα μάλιστα ἐπὶ τῶν ἀσπίδων, ὡς μαρτυροῦσιν ὁ Ὅμορος ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἀχιλλέως καὶ ὁ ποιήσας τὴν Ἀσπίδα τοῦ Ἡρακλέους καὶ ὁ Αἰσχύλος περιγράφων τὰ ἐπὶ τῶν ἀσπίδων ἐμβλήματα τῶν ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας στρατευσάντων ἐργησίμενον δὲ τὰ ἐμβλήματα: Ὡς κόσμημα ἢ πρὸς παρῆσταςιν πράξιως ἢ ἐννοίας τινός, ἦν ἤθελεν ἢ αὐτὸς ὁ φέρων τὸ ἐφ' οὗ ἦν τὸ ἐμβλημα ἢ ὁ ποιήσας αὐτὸ τεχνίτης, οἷον κατ' Αἰσχύλον (ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας 387—390) ἡ μὲν ἀσπίς τοῦ Τυδεῶς εἶχε σῆμα φαινὸν ἕναστρον οὐρανόν, ἐν δὲ τῷ μέσῳ λαμπρὰν πανσέληνον.

Ἐχεῖ δ' ὑπέρφρον σῆμα ἐπ' ἀσπίδος τότε, φλέγωνθ' ὑπ' ἄστροις οὐρανὸν τετυγμένον· λαμπρὰ δὲ πανσέληνος ἐν μέσῳ σάσει, πρέσβυστον ἄστρον, νοκτὸς ὀφθαλμὸς, πρέπει·

Ὁ Ἐτεοκλῆς παρὰ τοῦ ἀγγέλου μαθὼν, ὅτι τοιαῦτα σήματα ἐπὶ τῆς ἀσπίδος φέρεται ὁ Τυδεὺς λέγει τὰ ἑξῆς. (αὐτ. σίχ. 397—406).

κόσμον μὲν ἄνδρος οὕτω· ἂν τρέσσαι· ἐγὼ, οὐδ' ἔλλοποιά γίγνεται τὰ σήματα· καὶ νύκτα ταύτην, ἣν λέγεις ἐπ' ἀσπίδος· ἄστροισι μαρμαίρουσαν οὐρανοῦ κορῆν, τάχ' ἂν γένοιτο μάντις τῆ· ἡνοιά τινι· αἱ γὰρ θανόντι νύξ ἐπ' ὄφθαλμοις πέσοι, τῆν τι φέρνῃ σῆμ' ὑπέροκτον τὸ δε γένοιτ' ἂν ὀρθῶς ἐκδικῶς· τ' ἐπ' ὠνομον, κατός καθ' αὐτοῦ τῆν δ' ὕδριν μαντεύσασται:

Ἡ δὲ τοῦ Καπανέως ἀσπίς ἔφερε σῆμα γυμνὸν ἄνδρα πυρφόρον,

ἔχει δὲ σῆμα γυμνὸν ἄνδρα πυρφόρον, φλέγει δὲ λαμπά· διὰ χροστὴν ὠπλισμένη· χροστὸς δὲ φωνεῖ γράμματιν, «πρίσω πόλιν» (σίχ. 432—434).

Τοῦ δὲ τρίτου ἡ ἀσπίς εἶχε σῆμα ἄνδρα πρὸς ἔχθρικὸν πύργον προσανθεαίνοντα.

ἐσχημάτισται δ' ἀσπίς οὐ σμικρὸν τρόπον· ἀνὴρ ὀπλίτης κλιμακὸς προσταμδῶσεις στελεχεῖ πρὸς ἔχθρων πύργων, ἐκπέρσαι θέλων· βοᾶ δὲ χ' οὕτως γραμμάτων ἐν συλλαβῶσι, ὡς οὐδ' ἂν Ἄρης σφ' ἐκόλοιο πυργωμάτων.

Τοῦ δὲ τετάρτου, τοῦ Ἰππομέδοντος, ἡ ἀσπίς ἔφερε.

Τυφῶν ἴεντα πύρρουν διὰ στόμα γιγνὼν μέλαιναν, αἰόλην πυρὸς κάσιν· ὄφρων δὲ πλεκτάναι περιόρομον κότος, προσιδάφιαται κοιλογάτορος κύκλου.

(σίχ. 493—495).

Τοῦ δὲ Περθενωπαίου ἡ ἀσπίς.

Σφίγγ' ὠμόστονον προσημηχανημένην γόμποισι νωμῶ, λαμπρὸν ἔκκροστον ὄμας, φέρει δ' ὄψ' αὐτῆ φῶτα Καδόμελων ἔνα.

(Σίχ. 541—543).

Ἡ δὲ τοῦ Πολυνείκου εἶχε διπλοῦν σῆμα.

διπλοῦν τε σῆμα προσημηχανημένην· χρυσήλατον γὰρ ἄνδρα τευχησάτην ἰδὲν αἶχι γυνή τις σωφρόνας· ἡγουμένη. Δίχθ' ἄρ' εἶναι φησιν, ὡς τὰ γράμματα λέγει «κατάξω δ' ἄνδρα τὸν δε καὶ πόλιν ξεῖαι πατρίων ὀματίων τ' ἐπιστροφῶς»

(Σίχ. 643—648).

Τοῦ δὲ Ἀμφιάρεω τὸ σάκος οὐδὲν εἶχε σῆμα.

σῆμα δ' οὐκ ἐπὶν κύκλω.

βαθεταν ἄλοκα διὰ φρενὸς καρπούμενος, ἐξ ἧς τὰ κενὰ βλαστάνει βοουλεύματα οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει,

(Σίχ. 591—594).

Τοῦ δὲ Ἀλκιβιάδου ἡ διάχρυσος ἀσπίς ἐπίσημον εἶχεν ἔρωτα κεραυνοφόρον (Πλουτ. Ἀλκιβ. κεφ. 15). Ἐχρησίμευον δὲ τὰ σήματα καὶ πρὸς ἔνδειξιν εὐγενείας καὶ ἦσαν διαδοχικὰ ὡς οἰκόσημα· Ὁφείλομεν πρότερον ἐξετάσαι τί ἐστί κατὰ τοὺς ἀρχαίους· εὐγένεια. Πολλῆ ἀμφισβήτησις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις περὶ τῆς εὐγενείας, διότι οἱ μὲν εὐγένειαν ἐθεώρουν τὴν ἐξ ἀγαθῶν προγόνων καταγωγῆν, τὴν πατροπαράδοτον ἀρετὴν τοῦ γένους, οἱ δὲ τὸν παλαιὸν πλοῦτον, οἱ δὲ τὴν παλαιὰν δόξαν· ὥστε εὐγενεῖς οἱ ἐκ τῶν ἔκπαλαι πλουσίων ἢ ἐκ τῶν ἔκπαλαι χρηστών ἢ ἐκ τῶν ἔκπαλαι ἐνδόξων καταγόμενοι· ἀλλ' ἐπειδὴ πολλάκις οἱ ἀπόγονοι τῶν πάλαι ποτὲ πλουσίων οὐ διασώζουσι τὰ πλοῦτη, οὐδὲ οἱ ἀπόγονοι τῶν χρηστῶν τὴν χρηστότητα καὶ ἀρετὴν, διὰ τοῦτο οἱ σωφρονέστατοι τῶν ἀρχαίων περὶ εὐγενείας ἀπεφάνοντο, ὅτι εὐγενεῖς οἱ κατ' ἀρετὴν ζῶντες, κἀν μὴ λαμπρῶν καὶ ἀγαθῶν τὸν τρόπον ὧσι γεγονότες πατέρων. Οἱ τοιοῦτοι βεβαίως, ὡς ὁ Ἀμφιάρεως, οὐκ ἔχρηζον ἐπιστήμων τε καὶ ἐμβλημάτων ἀλλ' οὐδ' οἱ ἄλλοι, ὅσον ἐγὼ οἶδα, μετεχειρίσθησαν οἰκόσημα πρὸς ἔνδειξιν εὐγενείας προτιμῶντες πάντοτε τὴν ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἔργων φήμην,

αἰὲν ἀριστεύειν τε καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων, μὴδὲ γένος πατέρων αἰσχυρῆμεν οἱ μὲγ' ἀριστοί.

Ἄλλως ὅμως ἔκρινον οἱ βάρβαροι. Οὗτοι ἐσημνύοντο πολὺ ἐπὶ τοῖς σήμασιν ἀλλ' ἀντὶ νὰ φέρωσι τὰ ἐμβλήματα ἐπὶ τῆς ἀσπίδος αὐτῶν ἐνεκλόαπτον αὐτὰ ἐπὶ τοῦ ἰδίου δέρματος. ὡς μέχρι τοῦδε πράττουσιν οἱ ἄγριοι τῆς Ἀμερικῆς καὶ Ἀφρικῆς. Καθ' Ἡρόδοτον τὸ μὲν εἰσῆθαι παρὰ τοῖς Θραξῖν εὐγενὲς κρινεται, τὸ δ' ἀστικτὸν ἀγενεῖς. Τοιοῦτον σῆμα ἐπὶ τοῦ σώματος ἔφερον, κατὰ Δίωνα τὸν Χρυσόστομον, οἱ ἐν Θήβαις εὐγενεῖς, οἱ Σπαρτοὶ καλούμενοι, ἀλλ' ἐκ γενετῆς οὐκ ἐκ τέχνης· ἀνήρωποις μὲν γὰρ ἐν Θήβαις Σπαρτοῖς ποτὲ γενομένοις σημεῖον λέγεται εἶναι τοῦ γένους λόγηταις οἴμαι ἐπὶ τοῦ σώματος ὅστις δὲ τὸ σημεῖον μὴ ἔχοι, οὐ δοκεῖν τῶν Σπαρτῶν εἶναι» (ἐκδ.

΄Ρεσ. σελ. 149). "Οτι δὲ οὐδέ τις τῶν ἀρχαίων ἔφερεν ἐμβλήματα ὡς οἰκόσημον καὶ σύμβολον εὐγενείας μαρτυροῦσιν αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς· οἱ μέγχις Ἄλεξάνδρου οὐδὲν ἄλλο ἔχοντες τῆς βασιλείας ἐπίσημον ἢ τὸ σκῆπτρον. Τὸ δὲ διάδημα εἰσῆχθη μετὰ τὸν Ἄλεξάνδρον.

Μετὰ τὰς συμπληρωτικὰς ταύτας παρατηρήσεις τοῦ ἱατροῦ κ. Βασιάδου ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς, ὁ κ. Περδικίδης λέγει ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὰ νομίσματα τῆς Φοινίκης ταῦτα δὲν ἔφερον φοίνικα, ἡ δὲ γνώμη τινῶν, καθ' ἣν ἡ Φοινίκη ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ φερομένων παμπληθῶν φοινίκων δὲν μοι φαίνεται ὀρθή, ἐπειδὴ, ὡς ὑπὸ πολλῶν ὁμολογεῖται, ἡ χώρα αὕτη ὀνομάσθη οὕτως ἐκ τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος τῆς ἀμμου τῶν ἀκτῶν αὐτῆς, ἡ δὲ λέξις Χαναὰν σημαίνει φοινικοῦν. Ἄκολούθως ὁ κ. Σ. Ἀριστάρχης λέγει· ὁ κ. Ἡ Βασιάδης ἀνέγνω πολλὰ καὶ σοφὰ ἄπερ πλείστον συντελοῦσιν εἰς ὑποστήριξιν τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπιτροπῆς. "Οτε παρεπέμθη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Altemburger εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐπιτροπὴν, αὕτη ἔσπευσε νὰ ἐργασθῆ ἐπ' αὐτῆς καὶ νὰ συναρνήσῃ πᾶν ὅτι ἐξῆναι νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς τὸν σκοπὸν ὑπὲρ οὗ ἐγένετο ἡ αἴτησις εἰς τὸν Σύλλογον σημειοῦσα ἅμα τὰ χωρία τῶν συγγραφέων ἐξ ὧν ἠρύσθη τὰς πληροφορίας τῆς. Ἐὰν δ' ἐμνημόνευσεν ἄπλως παραδείγματα καὶ ὑπέδειξε πηγὰς καὶ δὲν ἐποίησε τὴν προσήκουσαν ἀνάπτυξιν πολλαχοῦ, τοῦτο προήλθεν ἐκ τοῦ ὅτι ἐνόμισεν ὅτι ἐκ τῶν πληροφοριῶν ἐκείνων τὸ προεδρεῖον ἠδύνατο νὰ ἰκανοποιήσῃ τὸν κ. Altemburger. Περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Περδικίδου εἰρημένων προστίθημι ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ τὰς πληροφορίας αὐτῆς περὶ τῶν διαφόρων ἐμβλημάτων τῶν πόλεων ἠρύσθη ἐκ διαφόρων συγγραμμάτων ἄπερ κατὰ τὴν προσεχῆ συνεδρίασιν δυνάμεθα νὰ προσπαθῶμεν καὶ ἐξ ὧν ὁ κ. Περδικίδης θέλει πισθῆναι ὅτι πολλῶν πόλεων τῆς Φοινίκης ἐμβλήματα ἦν ὁ φοῖνιξ. Ὁ δὲ κ. Βασιάδης, προστίθισιν ὁ κ. Σ. Ἀριστάρχης, συνωλόγησε μεθ' ἡμῶν ὅτι ὑπῆρχον ἐμβλήματα καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, μνημονεύσας τὰ ἐμβλήματα τῶν ἀσπίδων τῶν ἐπὶ τῇ Θήβᾳ στρατευσάντων ἐν' αἷς καὶ τὴν ἀσπίδα ἐφ' ἧς Σφίγξ καὶ ἀνὴρ Κρόμειος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἀγγείων φέρονται μάχηι Ἐλλάνων καὶ Τρώων, ἑκατέρωθεν δὲ αἱ ἀσπίδες φέρουσιν ἐμβλήματα ὡς ὅφιν κτλ. καὶ ὁ Ὅρατιος ἔτι ἀναφέρει πολεμιστὰς ἐπὶ τῶν ἀσπίδων τῶν ὁποίων ὑπῆρχον

διαφορὰ ἐμβλημάτων. Ὁ κ. Βασιάδης εἶπεν ὅτι οἱ ἰδιῶται εἶχον ἐμβλήματα μνημονεύσας τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὡς καὶ ὁ κ. Mordtmann ἄλλοτε εἶπεν ὅτι ἐν πολλοῖς ἀρχαίοις τάφοις εὐρέθησαν δακτύλιοι καὶ σφραγίδες φέρουσαι τὸ ἐμβλημα τοῦ ταφέντος, ἀλλὰ καὶ ὁ κ. Βερναρόκης ἀναγνωσκῶν τὴν ἐκθεσιν τῆς ἐπιτροπῆς οὐκ ὀλίγα παραδείγματα ἔφερον ἰδιωτικῶν ἐμβλημάτων τῶν διαφόρων ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ὡς τὰ τῶν δεσποτῶν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλων περιβλέπτων βυζαντινῶν οἰκογενειῶν· ἐμνημόνευσε δὲ προσέτι περὶ ἐμβλημάτων τῶν συντεχνιῶν, τῶν ἀρχιερέων καὶ ἄλλων. Ἀλλὰ, προστίθισιν ὁ κ. Ἀριστάρχης, καὶ εἰς ἐποχὰς μεταγενεστέρας βλέπομεν τοὺς Κρητὰς ἀγωνιζομένους καὶ διακρινομένους ἐκ τῶν ἐμβλημάτων ἄπερ ἔφερον, ὡς τοῦτο δεῖκνυται ἐκ τοῦ ἐπικού ποιήματος τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα δύνκαμι εἰπεῖν περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, περιορίζομαι δὲ κατὰ τὸ παρὸν μέτρον τούτου τοῦ σημείου ἐπιφυλακτῶν νὰ παρασχω ἄλλοτε ἐκτενεστέρας περὶ αὐτοῦ ἐξηγήσεις. Πρὸς ταῦτα ὁ κ. Η. Βασιάδης λέγει ὅτι τὰς σημειώσεις ἄς πρὸ ὀλίγου ἀνέγνω συνέλεξα πρὶν ἢ ἀκούσω τὴν ἐκθεσιν, ἐπρασά δε τοῦτο οὐχ ὅπως ἀνακευάσω τι τῶν ἐν αὐτῇ ἀλλ' ἄπλως ὅπως προσθέσω τι καὶ συμπληρώσω αὐτήν. Ἐπὶ τούτοις, οὐδενὸς οὐδὲν ἄλλο τι προσθέντος, διεβλήθη ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΜΘ΄.

Τακτικῆ.

Τῆ 22 Ἰανουαρίου 1873.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἐλλείπει πρακτικῶν ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου συνισταμένην ἀ) ἐξ ἐπιστολῆς Ἡλιουπόλεως Διονυσίου ἀπὸ 29 Δεκεμβρίου, ἐν ἣ ἐπισυνάπτεται ἐκθεσις περὶ τῆς καταστάσεως τῶν γραμμάτων ἐν γένει ἐν τῇ περιφερείᾳ του καὶ περὶ τῆς οικονομικῆς καταστάσεως τῶν αὐτῶν σχολείων, ὡς καὶ ἀντίγραφον ἀναφορᾶς πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιώτητα ε') ἐκ

3. εὐχαριστηρίων ἐπιστολῶν γ') ἐκ 2 ἐπιστολῶν διαφόρων αἰτήσεων.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλονται τὸ δεῦτερον ὡς μέλη τακτικά μὲν ὃ ἐν Σιγῇ ἱατρῶς κ. Νικόλαος Στρομπούλλης, ὃ ἐν Φιλιππουπόλει ἱατρῶς κ. Σωτήριος Ἀντωνιάδης· ὃ ἐνταῦθα κ. Μιχαὴλ Χουμορζίζης, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Γκιών Χατζή-Χρήστου καὶ Φιλίου, καὶ ψηφοφορηθέντες ἐγένοντο ἀπολύτῳ πλειοψηφίᾳ δεκτοί· ὡς ἐπίτιμον δὲ ἡ Α. Ε. ὃ πρῶτον ἐν Ἀθίνας πρεσβευτῆς τῆς Ἀμερικῆς κύριος TUCKERMAN προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρείου καὶ ἐγένετο παμψηφεί δεκτός.

Ἔττα ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς μέλη τακτικά οἱ κ. κ. ὃ ἐν Αἰδινίῳ Ἀπόστολος Χ. Ἀθανασίου προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Γκιών, Πληθωνίδου καὶ Φιλίου· οἱ ἐνταῦθα κ. κ. Michel Helm σαρμακοποῖς, Gustave Leon ἱατρῶς, August Weissbach ἱατρῶς, Louis Charrel καθηγητῆς τῆς Φυσικῆς καὶ Χημείας ἐν Γαλατᾷ-Σερραί, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Καλλιθούρη, Γκιών καὶ Φιλίου.

Ἐπὶ τούτοις ὃ ἱατρῶς κ. Α. Πασπάτης ἔρχεται τῆς ἀναγνώσεως τῆς πραγματείας αὐτοῦ περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κ]λεως ὑπὸ τῶν Φράγκων τῷ 1204 μ. Χ. ἧς ἡ περίληψις ἔχει οὕτω:

Ὁ συγγραφεὺς ἀρχόμενος τῆς πραγματείας του λέγει ὅτι τὰ πρὸ τῆς ἐκστρατείας τῆς δι' Ἰστανμπούλου, ἧς μετέσχον οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Βενετοὶ ἰδίᾳ, ὡς καὶ τὰ αὐτὰ ἐκ παρασχόντα πρόσφατον εὐλογοφανῆ τῆς σταυροφορίας ὅπως ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς βασιλευσῆς ἡρασιστατοῦ ἐκ συγγραφέων Φράγκων, τῶν ἡμετέρων βυζαντινῶν οὐδὲν περὶ τούτων ἀναφερόντων. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην πρωταγωνιστοῦσιν οἱ Ἕλληες· τὰς μεγαλητέρας ὅμως ὠφελείας ἐκ ταύτης ἐκάρπωσαντο οἱ Βενετοί. Ἀφορμὴ τῆς κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκστρατείας ὑπῆρξεν ὃ υἱὸς τοῦ Ἰσακίου Ἀλέξιος, ὅστις ἐφωδιασμένος δι' ἐπιστολῶν συστατικῶν τοῦ Πάπα καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Γερμανίας Φιλίππου γαμβροῦ ἐπ' ἀδελφῇ αὐτοῦ ἔπεισε τοὺς σταυροφόρους, ὅπως συνδράμωσιν αὐτὸν καὶ ἐξώσωσιν ἀπὸ τοῦ βυζαντινοῦ θρόνου τὸν θεῖον αὐτοῦ Ἀλέξιον, ὑποσχεόμενος αὐτοῖς πολλὰ ὡς καὶ τὴν εἰς τὴν Ῥώμην ὑποταγὴν ἀπάσης τῆς Ῥωμανίας. Ἄπας λοιπὸν ὃ στόλος τῶν σταυροφόρων ἐκπέλευσεν ἐκ τῶν Ἰθαίων κατήχηθαι εἰς Κέρκυραν καὶ παραπλεύσας τὴν Πελοπόννησον προσώρισθη εἰς Εὐβοίαν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἄνδρον, ἧς οἱ κάτοικοι προσεκύνησαν τὸν νέον Ἀλέξιον, ὡς Ἀυτοκράτορα τοῦ βυζαντινοῦ ἀ-

ναπλεύσας δὲ τὸν Ἑλλάσποντον προσωρμίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὸν Ἄγιον Στέφανον τῆς 23ῃ Ἰουνίου· ἐκεῖ δὲ οἱ Φράγκοι προδιατάξαντες τὰ τῆς ἐπιθέσεως καὶ χρονοτριβήσαντες μικρὸν ἐπετέθησαν διὰ θαλάσσης κατὰ τῆς πόλεως, ἣν καὶ ἐκυρίευσαν, τῶν βυζαντινῶν μὴ δυνθέντων νὰ ἀντιτάξωσιν εἰς τὸν πολυάριθμον τῶν Φράγκων στόλον, εἰμὴ ὀλίγιστα πλοῖα. Τὰ κατὰ τὴν προσβολὴν ἀφηγόμενος ὃ συγγραφεὺς ἐνδιατρίβει εἰς τινὰ τοπογραφικὰ ζητήματα ἀφορῶντα τὸ πρόσκειναι τοῦ Γαλατᾶ καὶ ἰδίᾳ τὸν ὄρισμόν τῆς θέσεως τοῦ Πύργου τοῦ Γαλατᾶ, ὃν ὑποδεικνύει ἀκριβῶς κείμενον καθ' ἣν θέσιν καὶ τὸ σήμερον ὑγείονομεσιν. Ἄμα κατέστησαν κύριοι τῆς Πόλεως, οἱ φράγκοι ἐξαγαγόντες ἐκ τῆς εἰρικῆς τὸν Ἰσακίον ἀναγέροντες αὐτὸν Ἀυτοκράτορα, ἔπεμψαν δὲ καὶ ἀγγέλους εἰς τὸν νέον Ἀλέξιον, καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἡγεμόνας ἀγγέλλοντες τὰ τελεσθέντα, ἅμα δὲ ἐπέμψαν πρέσβεις πρὸς τὸν γεραιὸν Ἀυτοκράτορα, αἰτοῦντες ἵνα ἐπικυρώσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ὑποσχημένα, καὶ ἀπειλοῦντες αὐτὸν ὅτι ἄλλως δὲν θὰ ἐπέτρεπον τῷ υἱῷ αὐτοῦ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν. Οὗτος δὲ δυσχεράνας ὀλίγον ἐπεκύρωσε καὶ διὰ χρυσοβόλλου τὴν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ πρὸς τοὺς Φράγκους ὁμολογηθεῖσαν σύμβασιν, μεθ' ἧς ὃ νεαρὸς Ἀλέξιος εἰσήλθεν εἰς τὸ βυζάντιον. Ὁ Ἀλέξιος μετὰ τὴν στέφιν αὐτοῦ παρατηρῶν ὅτι οἱ βυζαντινοὶ διέκειντο, δυσμενῶς πρὸς αὐτὸν διότι ἐξηκουσθήη τοσοῦτον ἐνώπιον τῶν Φράγκων, καὶ φοβούμενος μήπως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τούτων ἐκθρονίσωσιν αὐτὸν, προστείνει εἰς τοὺς σταυροφόρους νὰ διατρέψωσιν ἄχρι τοῦ προσεχοῦς ἔτους ἐν τῇ βασιλευσῆσι ὑποσχοόμενος αὐτοῖς νὰ καταβάλῃ τὰς διὰ τὸν στόλον δαπάνας καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα, ὅπως δυνήθῃ νὰ ἀποτίσῃ εἰς αὐτοὺς τὰ ὑποσχημένα ποσά. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ συμβάσει, κατὰ τὸν συγγραφέα, οὐδεὶς λόγος ἐγένετο περὶ τῆς ὑποταγῆς εἰς τὸν Πάπαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῇ μεταξῷ συνέθει πυρκαϊᾷ τις ἀποτεφρώσασεν τὸ πλεῖστον μέρος τῆς πόλεως. Ἡ πυρκαϊὰ αὕτη ἀποδίδεται εἰς τὰς μεταξῷ τῶν βυζαντινῶν καὶ Φράγκων ἐπισυμβάσεως ἔριδας, ἕνεκα τῶν ἰστίων οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν τῇ πόλει οἰκούντων Ἰεουσηνίων καὶ Πισαίων καὶ ἄλλων δυτικῶν ἐπεριώθησαν εἰς Γαλατᾶ παρὰ τοῖς αὐτόθι ἐστρατοπεδευμένοις ἡμοσύναις αὐτῶν σταυροφόροις.

Τὰ κατὰ τὴν πυρκαϊάν ταύτην διακρίσεσεν

περὶ τὰς τριάκοντα καὶ ἑξ ὥρας ὁ συγγραφεὺς περιγράφει λεπτομερῶς ἐρυνδιζόμενος ἐκ τοῦ Νικήτα. Καθ' ὅσον τὸν χειμῶνα οἱ Βυζαντινοὶ ἐξεδήλουν τὰ πρὸς τοὺς σταυροφόρους δυσμενῆ αὐτῶν αἰσθήματα, μὴδὲν ἐπὶ τέλους ἐξ αὐτῶν ἀγαθὸν προσδοκῶντες. Συνελθόντες τέλος εἰς συμβούλιον ἀπεφάσισαν τὴν κατὰκτησιν τῆς Βυζαντινῆς αυτοκρατορίας, ἣν διενείμαντο οὕτως εἰς τὸν μέλλοντα αὐτοκράτορα ἀπενεμήθη τὸ τέταρτον ἄπικτος τοῦ κράτους ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς τοὺς τὰ ἀνάκτορα τῶν Βλαχερνῶν καὶ τοῦ Βουκολέωντος· τὰ ἐπιλοιπα τρία τέταρτα διανεμήθησαν εἰς δύο μερίδας, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἐδόθη εἰς τοὺς Βενετούς, ἡ δὲ εἰς τοὺς ἄνδρας τοῦ στρατοῦ. Ἐπὶ τούτῳ δὲ προσβαλόντες τὴν πόλιν, καὶ μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν τῶν Βυζαντινῶν κυριεύσαντες αὐτὴν ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα τὸν Βαλδουῖνον τῆς Φλάνδρας, στέψαντες αὐτὸν ἐν τῇ ἀγίᾳ Σοφίᾳ τὸν Μάγον τοῦ αὐτοῦ ἔτους· ἀκολούθως ἐποίησαν τὴν διανομήν, εἰς μὲν τοὺς Γάλλους παραχωρήσαντες τὰς μεσογείους χώρας, εἰς δὲ τοὺς Βενετούς τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

Μετὰ ταῦτα ὁ συγγραφεὺς ἀφηγείται τὰς προσπάθειάς τοῦ Πάπα, ἵνα ὑποτάξῃ διὰ τῶν Βενετῶν τοὺς γραικοὺς ὑπὸ τὴν θρησκευτικὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀδιχορρίαν τούτων, ἐκ παντὸς τρόπου καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου ἐπιδιωκόντων τὸν διὰ τοῦ ἐμπορίου πλουτισμὸν αὐτῶν. Οὐχ ἦττον ὅμως οἱ σταυροφόροι ἐξελέξαντο Λατίνον Πατριάρχην Θωμᾶν τὸν Μοροζίνην, οὗ καὶ ὁ Πάπας ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογήν. Ἀκολούθως ὁ συγγραφεὺς παραθέτει ἐπιστολάς τοῦ Πάπα, δι' ὧν οὗτος ἐπιτάσσει εἰς τοὺς δυτικούς ἡγεμόνας, ἵνα τοὺς κυριωτέρους τῶν νῶν ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τοὺς γραικοὺς, ἐπὶ δὲ νὰ μὴ καινοτομήσωσιν οὐδὲν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων· διαβιβάζει δ' αὐτοὺς καὶ ἄλλας ἐπιτάγας καὶ ὁδηγίας περὶ τῆς γειροτονίας ἀριστερῶν καὶ προτρέπει ἐκάστω ἐνα παντὶ τρόπῳ ἐξαναγκάσωσι τοὺς Γραικοὺς νὰ συνταχθῶσι τῇ Λατινικῇ ἐκκλησίᾳ· ἀκολούθως παραθέτει καὶ ἑτέραν ἐπιστολὴν τοῦ Πάπα, δι' ἧς οὗτος ἐπιπλήττει τοὺς Φράγγους ἡγεμόνας διὰ τὰς ἐν τῇ βασιλευσῶσῃ διαπραχθείσας ὑπὸ τῶν σταυροφόρων ἀκολασίας, καὶ βίαιοπραγίας καὶ λεηλασίας. Ἀκολούθως ὁ συγγραφεὺς ἐκθέτει διὰ μικρῶν τὰς μετὰ τὴν ἄλωσιν σχέσεις τῶν Βενετῶν καὶ Γενουησίων ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει, μνημονεύων ἐνισχυοῦ καὶ αὐτολεξεί τὰς διομολογηθείσας πρὸς ἀλλήλους

ἐμπορικὰς κυρίως συνθήκας. Ἄλλὰ τὸ τῶν Φράγγων κράτος ἐν Ἀνατολῇ οὐκ εἶ μάκρην διὰ πολλοὺς λόγους ἤρρισε νὰ καταρρῆθῃ, ἡ δὲ πτώσις αὐτοῦ ἐφαινετο ἐπιχειμῆνη, διὸ καὶ οἱ ὑποτελεῖς Γραικοὶ δοχμεραὶ ἀπέβανον θρασύτεροι, ματαίως δὲ ὁ Πάπας καὶ αὐτοὶ οἱ Ἐνετοὶ προσεπάθουν διὰ παντοῦν μέσων νὰ ὑποστηρίξωσιν αὐτό. Οἱ Ἐνετοὶ μάλιστα ὑποσκελίσαντες τοὺς Γενουησίους ἐν τῷ ἐμπορίῳ αὐτῶν ἠνάγκασαν τοὺς νὰ καταφύγωσιν εἰς τοὺς ἐν Νικαίᾳ Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας, καὶ μάλιστα πρὸς τὸν Μιχαὴλ Παλιολόγον, μελετώντα τὴν ἀνάκτισιν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Ἐπὶ τούτοις ὁ συγγραφεὺς παραθέτει μακρὰν συνθήκην τοῦ αὐτοκράτορος τούτου μετὰ τῶν Γενουησίων, πρὸς οὓς ὑπισχνέται πλείστα προνόμια καὶ ἀσυδοσίας μετὰ τὴν ἀνάκτισιν τοῦ Κράτους. Εἶτα ἀφηγείται διὰ βραχέων τὴν ἀνάκτισιν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου τῆς Κων/πόλεως καὶ οὕτω καταπαύει τὸν λόγον.

Μετὰ τὴν ἀνάγκωσιν τῆς πραγματοῦσας τοῦ κ. Πισπάτη, διελύθη ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΝ΄.

Τακτικῆ.

Τῆ 2ῃ Ἰανουαρίου 1873.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Κ. Καραγάου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν δύο προαγουμένων συνεδριάσεων. ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγνώσκει τὴν περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου περιέχουσαν. α) Πιττάκιον τῆς Α. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀπὸ 2ῆ Ἰανουαρίου δι' οὗ ἀποστέλλει περιελκίστως ἐπιστολὴν του, ἐκδοθεῖσαν συνεπεῖχ τῆς ὑπ' ἀριθ. Πρωτ. 932 ἐπιστολῆς τοῦ Συλλόγου πρὸς τὴν Α. Πανερ. τὸν Ἅγιον Μελενίκου, καὶ ἀφορῶσαν τὴν συνδιαλλαγὴν τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ περὶ τῶν σχολείων ἑτερονομούντων. β) εὐχρηστίριον. γ) ἐπιστολὴν αἰτήσεως. δ) ἐπιστολὴν ἁγ. Κορυτσῆς Νεοφύτου ἀπὸ 12 Ἰανουαρίου περὶ τῆς διανοητικῆς καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ σχολείων. ε) ἐπιστολὴν Φιλεκπ. Συλλόγου Βάρνης ἀπὸ 24 δεκεμβρίου, δι' ἧς ἀναγγέλλων τὴν σύστασιν αὐτοῦ ἐξαιτεῖται

τὴν προστασίαν καὶ ἀντίληψιν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐπισυνάπτων ἀντίτυπον τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ κανονισμοῦ αὐτοῦ. ς') ἐπιστολὴν Πολίτου ἀπὸ 23 Ἰαν. μετὰ ἐπισυνημμένων δύο φυλλαδίων χειρογράφων γλωσσικῆς ὕλης. ζ') Δημοσθένους Χαθάρᾳ ἐκ Σύμης ἀπὸ 14 Ἰαν. ἐπιστολὴν μετὰ δύο φυλλαδίων χειρογράφων γλωσσικῆς ὕλης.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Γεν. Γραμματεὺς ἀναγγέλλει τὴν προσφορὰν βιβλίου περιγραφῆς κεραμικῶν ἀρχαίων ἀγγείων εὐρισκόμενον ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου ὑπὸ τοῦ κ. Hirschfeld.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον ὡς μέλη τακτικὰ οἱ κ.κ. ὁ ἐν Ἀϊδινίῳ κ. Ἀπόστολος Χ. Ἀθανασίου προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ.κ. Γκιών, Πληθωνίδου καὶ Φιλίου, οἱ ἐναυθα κ.κ. Michel Helm φαρμακοποῦς, Gustave Leon ἱατρὸς, August Weissbach ἱατρὸς, Louis Charrel καθηγητῆς τῆς Φυσικῆς καὶ Χημείας ἐν Γαλατᾷ Σερὰί, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ.κ. Καλλιθούρη, Γκιών καὶ Φιλίου, καὶ ἐγένοντο ἀπολύτῳ πλειονοψηφίᾳ δεκτοί.

Ἀκολούθως ὁ διδάκτωρ κ. Dethier ἔλθων ἀναγινώσκει τὸ περὶ διαφόρων θέσεων τοῦ Βυζαντίου ἀνάγνωσμά του ἔχον ἐν περιλήψει οὕτω.

Ὁ συγγραφεὺς ἀρχόμενος τοῦ λόγου ἐξαίτεται συγγνώμην παρὰ τὸ ἀκρατηρίῳ, διότι ἔνεκα λόγων ἀπροσδοκῆτων δὲν ἤδυνθη νὰ προπαρρασκευασθῆ δέοντως εἰς τὸ πολλοῦ λόγου ἄξιον ἀνάγνωσμα αὐτοῦ. Ἀκολούθως τὸν λόγον ποιούμενος περὶ τοῦ περισπουδάζου συγγράμματος «Ἀνάπλου εἰς τὸν Βόσπορον» ὅπερ οἱ μεταγενέστεροι ἔσχον ὡς ὀδηγὸν εἰς τὰς περὶ Βυζαντίου καὶ Βοσπόρου περιγραφὰς αὐτῶν, τοῦ Διονυσίου τοῦ Θρακικοῦ, ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὸν Müller ὁ συγγραφεὺς οὕτως ἔζη ἐπὶ Οὐσπεσιανοῦ, πατρὶς δ' αὐτοῦ ἦν ἡ Λίθησσα, πόλις ἐνθα ἀπέβιασεν ὁ Ἀννίδης. Προσέθετο δὲ ὅτι Διονύσιος ὁ περιηγητῆς ὁ Λυδοῦς, καὶ Διονύσιος ὁ Βυζάντιος εἶναι ἕν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ἀλλὰ τοῦτο οὐχ ἦτον διαμφισβητεῖται. Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Dethier ὠμίλησε περὶ Γυλλίου καὶ περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ μνημονευομένης διαιρέσεως τῆς Κων/πόλεως εἰς δώδεκα βεγίωνας. Εἶτα περὶ τῆς ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου κτίσεως τοῦ τείχους Κωνσταντινουπόλεως, ὅπερ κατ' αὐτὸν δὲν ἐξετείνετο πέραν τοῦ Ἐξακτιονίου. Ἀναφέρων δὲ ὅτι ἄπαντες οἱ συγγραφεῖς περιγραφῶν τῆς Κ/λεως ἐθεώρουν τὴν Χρυσῆν Πύλιν ἀνήκουσαν εἰς τὸ Θεοδοσιανὸν τείχος, προστίθησιν ὅτι θέλει ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὸ ἀρχαῖον τείχος δὲν ἐκρημνί-

σθη, ἡ δὲ εἰς δώδεκα βεγίωνας διαίρεσις πρέπει νὰ ὑποτεθῆ μέχρι τοῦ Θεοδοσιανοῦ τείχους. Ἀκολούθως ὁ κ. Dethier ὠμίλησε περὶ τῶν τριῶν κυριωτέρων μεγάλων ὀδῶν τῆς Κ/λεως, αἵτινες δύνανται νὰ χρησιμεύουσιν ὡς μίτος Ἀριάδνειος εἰς πάντα βουλόμενον νὰ προσδιορίσῃ τὰς διαφόρους τοποθεσίας τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ὁ κ. Dethier προκείμενον λόγον περὶ τοῦ συγγραφέως τῶν Πατρῶν Κωδικοῦ λέγει, ὅτι τινὲς μὲν φρονοῦσιν ὅτι οὗτος ἔζησε μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κ/πόλεως, ἄλλοι δὲ ὅτι οὗτος ἦν προγενέστερος τοῦ 1^{ου} αἰῶνος. Προσέτι δὲ διασαφρίζει τινὰς περὶ τῶν τριῶν τούτων μεγάλων ἀρτηριῶν καὶ τῆς διευθύνσεως αὐτῶν κατέληξε τὸν λόγον.

Μετὰ τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ κ. Dethier ὁ κ. Σ. Ἀριστάρχης λέγει ὅτι συμμερίζεται τὴν γνώμην τοῦ κ. Dethier, περὶ τῶν τριῶν μεγάλων ὀδῶν τῆς Κ/πόλεως, ἀς οὗτος ἐχαρκτηρίσεν ὡς τὸν ἀριάδνειον μίτον πρὸς προσδιορισμὸν πολλῶν ἀμφισβητούμενων τοποθεσιῶν, οὐχ ἦτον ὅμως ἀπορεῖ πῶς ὁ κ. Dethier δὲν ἀπεφῆναιτο καὶ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην περὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἔζη ὁ συγγραφεὺς τῶν Πατρῶν. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ταυτότητος Διονυσίου τοῦ Θρακικοῦ μετὰ τοῦ Διονυσίου τοῦ Λυδοῦ, περὶ ἧς ὑπάρχει ἀμφισβήτησις, ὁ κ. Dethier δὲν ἐξήνεγκε τὴν ἑαυτοῦ γνώμην. Προσέτι περὶ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἔζη οὗτος, ὁ κ. Dethier εἶπεν ὅτι ἔζη ἐπὶ Οὐσπεσιανοῦ, οὐχ ἦτον ὅμως ὑπέμνησε καὶ ἑτέραν γνώμην, καθ' ἣν ὁ χρόνος καθ' ὃν ἔζη ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἀνάπλου ἦν ἐπὶ Σεβήρου. Ὁ κ. Σ. Ἀριστάρχης ἐπεθύμει, λέγει, νὰ μάθῃ ὅποτεραν τῶν χρονολογιῶν τούτων ὁ κ. Dethier προτιμᾷ.

Πρὸς ταῦτα ἀπαντῶν ὁ κ. Dethier λέγει ὅτι περὶ τῶν ζητημάτων τούτων δὲν ἔκρινε ἀναγκαῖον νὰ πραγματευθῆ οὔτε νὰ κατέλθῃ εἰς λεπτομερείας, καθ' ὅσον ἕκαστος δύναται νὰ σχηματίσῃ οἰανδήποτε γνώμην περὶ αὐτῶν θέλη.

Ἐπὶ δὲ τούτοις διελύθη ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΝΑ΄.

Τακτική.

Τῆ 12 Φεβρουαρίου 1872

Προεδρεύοντος τοῦ Κ. Ι. Ἀριστοκλέους ἀντιπροέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπιψήφισιν τῶν πρακτικῶν ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου συνισταμένην ἀ) ἐξ ἐπιστολῆς Π. Γ. Θεοδωρίδου ἱατροῦ ἀπὸ 20 Ἰανουαρίου δι' ἧς διαβιβάζει μονογραφίαν περὶ Βίου τῆς Βιθυνίας διακιρουμένην εἰς τρία μέρη καὶ περιέχουσαν 1) τὸ ἱστορικὸν καὶ περιγραφικὸν αὐτῆς 2) λεξιλογίον τῶν σπουδαιότερων λέξεων τῆς ὑπὸ τῶν κατοίκων λαλουμένης γλώσσης καὶ 3) τὴν συλλογὴν τῶν εὐρεθεισῶν ἐπιγραφῶν. β') ἐξ ἐπιστολῆς Χ. Ρ. Καραβία ἀπὸ 25 Ἰανουαρίου ἐν ᾗ ἐπισυνάπτει συλλογὴν λέξεων σωζομένων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ τῆς Ἀγίας Μαρίνης ἐν Μιτυλήνῃ. γ') ἐκ δύο ἀνωνύμων ἐπιστολῶν ἐκ Κ/πόλεως ἀπὸ 30 Ἰανουαρ. περιεχουσῶν διάφορον γλωσσικὴν ὕλην. δ') ἐξ ἐπιστολῆς ἐφόρων σχολείων Μελενίκου ἀπὸ 24 λήξαντος περὶ τῆς καταστάσεως τῶν σχολείων αὐτῶν. ε) ἐξ ἐπιστολῆς Χίου τινὸς ἐκ Κων]πόλεως περιεχούσης γλωσσικὴν ὕλην. ς') ἐξ ἐπιστολῆς Δημοτηρίου Γρηγορίου ἀπὸ 12 Ἰανουαρίου περὶ τῆς δικονομικῆς καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν ἐν τοῖς χωρίοις τῆς ἐπαρχίας του σχολείων. ζ') ἐξ ἐπιστολῆς προέδρου Βερροίας Βενεδίκτου ἀπὸ 22 Ἰανουαρίου μετ' δύο διαγράμματα περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐν ταῖς κωμοπόλεσι Βερροίας καὶ Νικουσίας σχολείων. η) ἐξ ἐπιστολῆς Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀπὸ 6 φεβρ. δι' ἧς ἀποστέλλων ἐπὶ ἐπιστροφήν αἰτησὶν τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου «Βύρωνος» ἐπικαλουμένω τὴν συνδρομὴν τῆς ἐκκλησίας πρὸς συλλογὴν ἀνεκδότων ἐλληνικῶν παραδόσεων πάσης χώρας καὶ ἐποχῆς ἐξαιτεῖται ὁδηγίας περὶ τοῦ πρακτείου. θ') ἐξ ἐπιστολῆς Μακεδονικοῦ ἐν Σέρραις Συλλόγου ἀπὸ 18 τρέχοντος δι' ἧς ἀγγέλλων τὴν παραλαβὴν τῆς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐπιστολῆς, πέμπει ἐσώκλειστον καὶ τὴν περὶ τοῦ Μιχαηλίου διαγωνίσματος προκήρυξιν του ὅπως γείνη γνωστὴ καὶ τοῖς κερ' ἡμῶν λογίοις ἵνα οἱ βουλομένοι μετὰσχῶσι τοῦ ἀγῶ-

νος. ι) ἐκ ὧ εὐχαριστηρίων ἐπιστολῶν. ια) ἐκ μιᾶς τὴν ὑπερσίαν τοῦ Συλλόγου ἀφορώσης.

Ἀκολούθως ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς μέλη τακτικὰ οἱ ἐνταῦθα κ.κ. Γεώργιος Μαριανὸς ἔμπορος, Ἀπόστολος Σταματιάδης, Βελισάριος Τσερλέντης, Ἄρισ. Ἰω. Χρυσοβελώνης, Κ. Θεοδωρίδης, Γ. Μύμαρος, Ἀθανάσιος Ἀλεξάνδριδης προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ.κ. Ἰω. Γκιών, Π. Πετροκοκίνου καὶ Δ. Φιλίου, Louis T. Mizzi, διδάκτωρ τῆς νομικῆς προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Βερναρδάκη, Γκιών καὶ Φιλίου, Γρηγόριος Μάνδρας ἐν Μιτυλήνῃ προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Βερναρδάκη, Περδικίδου καὶ Τσιγαρᾶ.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Γ. Σάβρος ἀναγινώσκει τὴν μελέτην αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς (Μέρος Α'. Ἴδε σελ. 152.)

Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς μελέτης τοῦ κ. Γ. Σάβρου διαλύθῃ ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΝΒ΄.

Τακτική.

Τῆ 26η Φεβρουαρίου 1873.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους ἀντιπροέδρου.

Ἀναγνώσθεντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου συγχειμένην ἀ) ἐξ ἐπιστολῆς ἐφόρων τῶν σχολείων Βιτωλίων ἀπὸ 1 φεβρ. δι' ἧς διαβιβάζουσι συμπληρωματικὰς πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τῶν αὐτῶν ἐκπαιδευτηρίων. β') ἐξ ἐπιστολῆς Φιλεκπαίδ. Ἀδελφότητος Κορυτσᾶς ἀπὸ 9 Φεβρουαρίου δι' ἧς ἀγγέλλει τὴν ἐν τοῖς χωρίοις Σταρόβου καὶ Πογραδέτσι τῇ προτροπῇ καὶ συνδρομῇ αὐτῆς σύστασιν δύο σχολείων, ἀποστέλλουσα ἐγκλιεῖστας ἀντίγραφον ἐκθέσεως τοῦ διδασκάλου Σταρόβου περὶ τοῦ αὐτῶν σχολείου καὶ ἀναφορὰν τῶν κατοίκων Πογραδέτσι πρὸς τὸν μητροπολίτην. γ') ἐξ ἐπιστολῆς τῆς ἐφορίας τῶν ἐν Οἰνῷ τῆς Νεοκισσαρείας σχολείων ἀπὸ 30 Νοεμβρίου δι' ἧς ἀποστέλλουσα ἐκθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως τῶν αὐτῶν σχολείων μετ' ἀντιγράφου τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ Κανονισμοῦ αὐτῶν. δ') ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ἀγ. Βάρνης Ἰωακείμ ἀπὸ 18 Φεβρουαρίου δι' ἧς

διαβιβάζων ἐγκλειστώσ ἐν ἀντιγράφῳ ἀπόσπασμα διὰ τῆς τοῦ ἐν Βάρνη διατελοῦντος Βασιλείου Γεωργίου Σιουλῆνκ Θετταλοῦ ἐξ οὗ δηλοῦται ἡ τε κληροδότησις 700 ἑλ. λιρ. ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου πρὸς ὠρισμένον σκοπόν, συνίστασιν ὅπως δι' ἐπιστολῆς ἀπονεμηθῶσιν αὐτῷ εὐχαριστίαι πρὸς ἀμοιβὴν ταύτης τε καὶ ἄλλων θεαρέστων πράξεων ἐ) ἐξ ἐπιστολῆς Νικολάου Χατζροπούλου ἐξ Αἴνου ἀπὸ 42 Φεβρουαρίου ἐν ᾗ ἐγκλείει ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Σέρραις Α. Φωτιαδοῦ ἀναφέρουσαν τὴν κατάστασιν τῶν τῆς Μακιδονίας σχολείων. ς') ἐξ ἐπιστολῆς Ηισσιδεῖζς Καισαρίου δι' ἧς διαβιβάζει ἔκθεσιν τῆς καταστάσεως τῶν ἐν Ἀτταλεῖζς σχολείων. ζ') ἐκ 4 ἐπιστολῶν διαφόρων αἰτήσεων. η) ἐκ 3 εὐχαριστηρίων ἐπιστολῶν.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. γενικὸς γραμματεὺς ἐπιφορτισθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Βασιάδοῦ ἀπόντος εἰς Κῶζικον, ἀγγέλλει τῷ Συλλόγῳ ὅτι ὁ φιλογενῆς κ. Γ. Ζαρίφης ὑπέσχετο νὰ παρέχῃ ἐτησίως διὰ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ὑπὲρ τῶν σχολείων Νευροκόπης τῆς ἐπαρχίας Δράμας τὸ ποσὸν 20 λιρῶν ὅθ, ἐφ' ᾧ ὁ Σύλλογος ἐψηφίσατο ἵνα σκληρὴ εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ τῷ κ. Γ. Ζαρίφῃ.

Ἀκολούθως ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον ὡς μέλη τακτικά οἱ ἐνταῦθα κ.κ. Γεώργιος Μαρινῶς Τραπεζιτῆς, Ἀπόστολος Σταματοῖδης, Βελσάριος Τσερλέντης, Ἀριστοτέλης Ἰ. Χρυσοβελώνης, Κ. Θεοδωρίδης, Ἀθηνάσιος Ἀλεξάνδριδης ἄπαντες ἔμποροι καὶ Γ. Μύκρος ἔμποροκτηματίας προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ.κ. Γκιῶν, Π. Πετροκοκκίνοῦ καὶ Δ. Φιλίου, ὁ κ. Louis I. Mizzi, διδάκτωρ τῆς νομικῆς προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Βερναρδάκη, Ι. Γκιῶν καὶ Δ. Φιλίου, ὁ ἐν Μιτυλήνῃ κ. Γρηγόριος Μάνδρας προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ.κ. Βερναρδάκη, Περδικίδου καὶ Τσιγαρχᾶ καὶ ἐγένοντο δεκτοὶ ἀπολύτῳ πλειονοψηφίᾳ.

Εἶτα ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς μέλη τακτικά μὲν οἱ ἐνταῦθα κ.κ. Ἰωάννης Ἰωαννίδης, ταμίης τῆς Α. Παναγιότητος, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Α. Μυρακῆ, Γκιῶν καὶ Φιλίου, Γ. Ὁμηρος, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. Τσιγαρχᾶ, Α. Δημητριάδου καὶ Ν. Παρνακῆ, ὡς ἐπίτιμον δὲ ὁ κ. F. de Lesseps προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ Προεδρείου.

Ἀκολούθως ὁ κ. Μ. Χουρμούζης ἀνέγνω τὸ περὶ παραλληλισμοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐπὶ τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων πρὸς τοὺς σήμερον ἀνάγνωσμά του (ἴδε σελ. 126.)

Ἐπὶ τούτοις διελύθη ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΝΓ'.

Τακτικῆ.

Τῆ 5ῃ Μαρτίου 1873.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραλάγου.

Ἐλλείψει πρακτικῶν, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου συνισταμένης ἀ) ἐκ 4 ἐπιστολῶν διαφόρων αἰτήσεων. β) ἐκ 4 ὁμοίως ἀφορωσῶν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου γ) ἐκ μιᾶς εὐχαριστηρίου. δ) ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ προέδρου τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς ἀπὸ 5/17 Μαρτίου, δι' ἧς διαβιβάζει τέσσαρα; πραγματείας τοῦ ἱατροῦ κ. Millingen περὶ δακτυλιολίθων, ἔκθεσιν τοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τῶν πεμφθεισῶν ἐπιγραφῶν ὑπὸ τοῦ κ. Αἰμηνίου ἱατροῦ, ἔκθεσιν τοῦ κυρίου Dethier ἐπὶ μιᾶς τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Πάλλη πεμφθεισῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἔκθεσιν τοῦ κ. Mordtmann (νίσου) ἐπὶ τινων ἐπιγραφῶν Καλικηδόνας καὶ Προύσης, δηλοποιῶν ὅτι καὶ περὶ τῶν ὑπὸ συζήτησιν ἐτι διατελοῦντων ἄλλων ἀντικειμένων θέλει ἐν καιρῷ κοινοποιῆσαι τὰ δέοντα τῷ Συλλόγῳ καὶ ἐξαιτούμενος ἐν ὀνόματι τῆς Ἀρχαιολ. Ἐπιτροπῆς ὅπως ὁ μὲν κ. Περδικίδης ἐκλεγθῆ μέλος τῆς ἀρχαιολ. ἐπιτροπῆς, οἱ δὲ κ. κ. Hirschfeld, Pochay καὶ Ogltisch ἐκλεγῶσι μέλη ἀντεπιστέλλοντα.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον ὡς μέλη τακτικά μὲν ὁ ἐνταῦθα κ. Ἰωάννης Ἰωαννίδης, ταμίης τῆς Α. Παναγιότητος, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. Α. Μυρακῆ, Ἰ. Γκιῶν καὶ Δ. Φιλίου ὁ κ. Γ. Ὁμηρος προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ.κ. Τσιγαρχᾶ, Α. Δημητριάδου καὶ Ν. Παρνακῆ ὡς ἐπίτιμον δὲ ὁ ἐνταῦθα κ. F. De Lesseps προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρείου, καὶ ἐγένοντο ἕκαστοι; ἀπολύτῳ πλειονοψηφίᾳ δεκτοὶ.

Εἶτα ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς τακτικῶν μὲν μέλος ὁ ἐνταῦθα κ. Emile Deveaux διευθυντῆς τῆς Α. Ὁθωμ. Τραπεζῆς, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ.κ. Σ. Σκουλούδα, Ἠρ. Βασιάδου καὶ Δ. Φιλίου ὡς ἀντεπιστέλλοντα δὲ οἱ κ.κ. Hirschfeld, Pochay capitain de genie à Grenoble καὶ ὁ κ. Ogltisch προτεινόμενοι ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἀκολούθως ὁ κ. Φιλίου ἀνέγνω τὴν περὶ σεισμῶν πραγματείαν τοῦ ἐν Νάξῳ κ. Δεκιγάλλου

συμπλήρωμα οὐσαν τῆς πρό τινας χρόνου ἀναγνωσθείσης περὶ Ἑραριστίων ἐν τῷ Συλλόγῳ. Ἐν ταύτῃ τῇ πραγματείῃ ὁ κ. Δεκιγγάλλας ἀρχόμενος ἐκτίθει τὰς περὶ σεισμῶν δοξασίας τῶν ἀρχαίων, μεθ' ἃ ἐρχεται εἰς τὴν περὶ σεισμῶν ἔρευναν κατὰ τοὺς νεωτέρους, ὧν διεξέρχεται τὰς κυριωτέρας δοξασίας, καὶ ἐπὶ τέλους περιγράφει τοὺς μέγχι τοῦδε συμβάντας κυριωτέρους σειμούς καὶ μάλιστα τὸν τῆς Λισσαβῶνος, μεθ' ἃ καταπαύει τὸν λόγον.

Ἐπὶ τούτοις δὲ διελύθη ἡ συνεδρίασις.

‡

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΝΔ'.

Τακτικῆ.

Τῆ 12ῃ Μαρτίου 1873.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῶν δύο προηγουμένων συνεδριάσεων, ὁ γενικός γραμματεὺς ἀναγινώσκει περὶληψιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου συνισταμένης ἃ) ἐκ ὅ ἐπιστολῶν διαφόρων αἰτήσεων Ἑ) ἐκ 2 εὐχαριστηρίων Ἰ) ἐξ ἐπιστολῆς Ν.Τσιγαρᾶ ἐντεθῆεν ἀπὸ 2 Μαρτίου μετὰ δέκα νομισμάτων, ἅτινα προσφέρει ὁ ἐν Χαρταλιμῆ κ. Εὐλάμπιος τῷ Συλλόγῳ Ἰδ) ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Φιλεκπακιδευτικοῦ Συλλόγου Σερρών ἀπὸ 1 Μαρτίου, ἐν ἧ πέμπει σημείωσιν τῶν μερῶν εἰς 2 διένειμε τὰς παρὰ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἀποσταλείσας αὐτῷ 50 λίρας.

Ἀκολούθως ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον ὡς μέλη τακτικὰ μὲν ὄντα ὁ κ. Emile Deveaux, διευθυντὴς τῆς Α. Ὁθ. Τραπεζῆς, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Σ. Σκουλούδη, Η. Βασιλάδου καὶ Δ. Φιλίου ὡς ἀντεπιστέλλοντα δὲ οἱ κ. κ. Hirschfeld Pochay capitaine de Génie à Grenoble καὶ Oglitsch μηχανικός τῶν Ὁθ. σιδηροδρόμων, προτεινόμενοι ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐγένοντο ἅπαντες ἀπολύτῳ πλειονοψηφίᾳ δεκτοί.

Ἐπὶ τούτοις ὁ κ. Βερναρδάκης ἀναγινώσκει τὰς κάτωθι ἐν περιλήψει διαλαμβανόμενας ἐκθέσεις τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς ὑπὸ τοῦ κ. Millingen εἰσηγητοῦ αὐτῆς συντεταγμένας.

Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐ-

τῆς τῆς ὅ Ἰουλίου 1872 διαλαμβάνει περὶ δύο ἐκμαγειῶν ἀμφοτέρων παριστῶντων νεκρίαν κολυμβῶντα περικαλλέστατον, κατ' οὐδὲν δὲ διαφερόντων ἀπ' ἀλλήλων εἰμὴ κατὰ τὴν λεπτότητα τῆς ἐργασίας. Ὁ κ. Millingen προσιθίσει ὅτι κέκτηται καὶ τρίτον ἐκμαγεῖον ὁμοιον πρὸς τὰ δύο ταῦτα, ἀλλὰ πολὺ ὑποδεέστερον καλλιτεχνικῶς, ἐρίσται τὴν προσοχὴν τῆς ἀρχ. ἐπιτροπῆς ἐπὶ δύο πινάκων τοῦ Μουσείου τῶν δακτυλιολίθων τῆς Φλωρεντίας, ἐφ' ὧν εἰσι κεχαλογογραφημένοι ὅ χαλογογραφία παριστώσαι τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον, τοσοῦτον δὲ ὅμοιοι πρὸς ἀλλήλας ὥστε πᾶς τις θὰ συμπεράσκειν ὅτι ἅπασαι αὐταὶ εἰσιν ἀντιγραφαί, κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον ἐπιτυχεῖς, γινόμεναι ὑπὸ γλυπτῶν μιμηθέντων πρότυπον τὴν ἀριστοτέχνημα καλλιτέχνητος. Τὸ ἐν λόγῳ ἐκμαγεῖον παρίσται κατὰ τὸν κ. Millingen τὸν ἀτρόμητον κολυμβητὴν Λέανδρον, ὅστις νυκτὸς κολυμβητῆς ἐπέρα ἀπὸ τῆς πατρίδος του Σηστού εἰς τὴν ἐν τῇ πέραν Ἑθρῆ κειμένην Ἄλβυδον πρὸς ἐντάμωσιν τῆς Ἡρώς Ἰερείας τῆς Ἀφροδίτης.

Ἡ δευτέρα ἐκθεσις τοῦ κ. Μίλιγγεν, ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν αὐτῆς, διαλαμβάνει περὶ ἐκμαγεῖον τινὸς παριστῶντος τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης καὶ ληθθέντος ἐκ τῆς συλλογῆς τῶν δακτυλιολίθων τοῦ κ. Γρηγ. Ἀριστάρχου. Ἡ γλυφὴ τοῦ ἔργου τούτου εἶναι κατὰ τὸν κ. Millingen ἀληθῶς ἀριστοτέχνημα. Ὁ κ. Millingen ἐκτίθει διὰ μακρῶν τὸ μυθολογικὸν ἐπεισόδιον περὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Μεδούσης, προστιθεὶς ὅτι τὸ ἐμβλημα τῆς κεφαλῆς τῆς Μεδούσης ἐπειδὴ θεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς ἀλεξίτηριον τῶν κακῶν, ἦν κοινότατον καὶ ἐτίθετο ἐπὶ τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν οἰκοδομῶν, ἐπὶ τῶν ἀσπίδων καὶ ἐπὶ τῶν νηῶν, ἐνίοτε δὲ ἐφορεῖτο καὶ ὡς μετάλλιον καὶ κόσμημα, συμπεράσκειν ὅτι ἡ δακτυλιολίθος, ἧς τὸ ἐκμαγεῖον προσήγαγεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, ἐφορεῖτο ὡς κερφίς ἐπὶ τοῦ στήθους. Τελευταῖον ὁ κ. Millingen παρατρεῖ ὅτι αἱ πλείσται τῶν περιωθεισῶν κεφαλῶν τῆς Μεδούσης εἰσὶ γεγραμμένα κατὰ μέτωπον, ὀλίγιστα δὲ αἱ κατὰ κατατομὴν, ὡς ἡ προκειμένη, ἧτις ἐξέχει διὰ τὴν ἀξιοθαύμαστον ἔκφρασιν, ἣν ὁ καλλιτέχνης ἐναπετύπωσεν ἐπ' αὐτῆς.

Ἡ τρίτη ἐκθεσις, ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς ἐπιτροπῆς, τῆς 16 Αὐγούστου 1872, πραγματεύεται περὶ δακτυλιολίθου τινὸς ἀνηκούσης εἰς αὐτὸν τὸν κ. Millingen, ἐχούσης

δ' ἐπ' αὐτῆς γεγλυμμένον τὸν Δία διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς κρατοῦντα τὸ σιγήπτρον, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς τὸν στέφανον τῆς νίκης, τοὺς πόδας στριφίζοντα ἐπὶ γήϊνης σφαιρᾶς καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἔχοντα τὸ μῦθον. Ὁ κ. Millinger λέγει ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη τοῦ Διὸς, περιστοιχουμένη ὑπὸ τῶν συνήθων συμβόλων αὐτοῦ, εἶναι πάντη σύμφωνος πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς μυθολογίας παραδεχγμένα νόμιμα, ἄπερ οὐδεὶς τεχνίτης ἠδύνατο νὰ παραβῆ, φρόνῃ μὴ προσβάλῃ τὴν κοινὴν γνώμην. Συγκρίνων δὲ τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος τοῦ Διὸς ἀγκυλμα ὑπὸ τοῦ Φειδίου πρὸς τὴν προκειμένην εἰκόνα, εὐρίσκει μικρὰς τινὰς διαφορὰς, ὡς πρὸς τὰ σύμβολα, καὶ δὲν παραδέχεται μὲν ὅτι αὕτη ἡ εἰκὼν εἶναι ἀπομίμησις ἐκείνου, οὐχ ἦντον ὅμως ἀποφαίνεται ὅτι εἶναι ἀπομίμησις ἀγάλλματός τινος τοῦ Διὸς ἐκ τῶν διασημοτάτων. Ἐκφέρει ὅμως τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ περὶ ἧς πρόκειται εἰκὼν εἶναι ἀπομίμησις τοῦ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Χαλκιδόνος ἱδρυμένου ἀγάλματος τοῦ Διὸς, συμπερίνουν τοῦτο ἐκ τοῦ μῦθου ὕπερ ἐπὶ κεφαλῆς φέρει.

Ἡ τετάρτη ἔκθεσις ἀναγνωσθεῖσα ἐν ἄλλῃ συνεδριάσει ἀναφέρει ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Πάριδος γενομένη τῶν τριῶν Θεῶν δίκη, ἡ ἐπενεγκοῦσα τὸν πόλεμον τῆς Τροίας, ἐγένετο ὑπόθεσις διαφώρων μύθων (?) λίαν δημοτικῶν παρὰ τοῖς πρωτίστοις ἔθνεσι τῆς ἀρχαιότητος; θέλομεν ἐκλέξει μάλιστα, μετὰ τῶν διηγημάτων, ὕπερ ὁ Ὀβίδιος τίθησιν ἐν τῷ στόματι τοῦ υἱοῦ τοῦ Πριάμου ἐπιστελλόντος εἰς τὴν Ἑλένην, ἐπειδὴ ἔχει τὸ πλεονέκτημα τοῦ παρέχειν τὴν καλλιτέραν ἐξήγησιν τῆς ὑποθέσεως τοῦ ἐμπαγείου ὕπερ προτίθημι νὰ παρουσιάσω ὑμῖν σήμερον. «Ἐστρηζόμεν (λέγει) ὁ ἐπὶ δένδρου τοῦ πυκνοῦ δάσους τὸ ὅποιον αἰκιάζει τὰς κλιτύας τῆς Ἰδης, ἀπολαύων τῆς μεγαλοπρεποῦς θεάς, τὴν ὅποιαν παριστάσιν ἐκ τῆς ὕψλης ταύτης θέσεως, ἡ Τροάς καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτῆς τεῖχη καὶ τὰ λαμπρὰ αὐτῆς κτίρια, καὶ ἡ εὐφρορὸς πεδίαι, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ἡ πόλις ὠκοδόμητο, καὶ ἦτις ἐκτείνεται μέχρι τῆς θαλάσσης, τῆς ἀπεράντως εἰς τὸν ὀρίζοντα ἐξάπλουμένης. ὅτε αἶφνης ἤσθάνθην τρέμον τὸ ἔδαφος ὑπὸ τοῦ πόδαί μου καὶ εἶδον ἐνώπιόν μου θεῶν τινα χρυσοῦν βάβδον ἐν ταῖς χερσὶ φέροντα, καὶ ἐν τυτῷ τρεῖς θεὰς τὴν Ἥραν, τὴν Ἀθηνᾶν καὶ τὴν Ἀφροδίτην ἐπὶ τῆς γλῶσσης βραυνοῦσας. Ἐκθιμὸς καὶ ἐντρομος ἤσθάνθην τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου ἀνορθωμένας, καὶ ἐμβρόντητος εἰσίγων μέχρις ὅτου ὁ πτεροεὶς ἄγγελος τῶν

θεῶν ἀποταθεὶς πρὸς με λέγει μοι «Μὴ φοβοῦ, ἐπειδὴ ἐξελέγξαι κριτῆς τῆς ὠραιότητος καὶ ἵνα τεθῆ τέρμα εἰς τὰς ἔριδας τὰς ὁποίας αἱ θεαὶ αὐτὰς ἔχοντιν αἰωνίως πρὸς ἀλλήλας ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ὠρίσθη; νὰ ἀποφασίσῃ; τίς τῶν θεαινῶν τούτων ὑπερτερεῖ τῶν δύο ἄλλων κατὰ τὴν ὠραιότητα. Συστήσας εἰς ἐμὲ νὰ ὑπακούσω εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Διὸς, ἀπέπειτη πρὸς τὰς ὀφρανίουσας χῶρας καὶ ἐγένετο ἄφαντος. Πάραυτα ἤσθάνθην τὴν ἀναζωοῦρῶσιν τοῦ θάρρους μου, καὶ οὐδόλως ἐδίστασα νὰ τείνω τὰ βλέμματά μου ἐπὶ τῆς οὐρανιας μορφῆς καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου τῶν θεαινῶν. Καὶ αἱ τρεῖς κατερέλογοντο ἐξίσου ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἔρασθαι τὴν νίκην κατὰ τῶν ἀντιζήλων των, ἀλλὰ πᾶσαι ἦσαν ἐξίσου ὠραῖαι· ἄλλως αἰρεθείς ἰδίῃ κριτῆς, δὲν ἠδυνάμην νὰ παραδεχθῶ ἐξυπαρχῆς ὅτι ἐκάστη εἶδε καλῶς. Καὶ ὅμως ἡ μία τούτων, τὸ ὁμολογῶ. μοι ἤρρεσεν εὐθύς μᾶλλον τῶν δύο ἄλλων, ἐπειδὴ ἐπεθύμουν νὰ μάθῃς δι' αὐτῆς ὅτι αὕτη ζωογονεῖ τὸν ἔρωτα. Ἐκάστη τούτων, ὅπως ἐξασφαλισθῆ περὶ τῆς νίκης, ἦς ὠρέγετο, ἐπειρατῆ διὰ τῶν ἰουπενευτικωτέρων ὑποσχέσεων, νὰ ἐλκύσῃ τὴν ἀπόφασίν μου ὑπὲρ ἑαυτῆς. Καὶ ἡ μὲν τοῦ Διὸς σύνευνος μοὶ ὑπεσχέθη τὰ βασίλεια τῆς Ἀσίας, ἡ δὲ Ἀθηνᾶ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν δόξαν, ἀλλ' ἐγὼ ὠλιγόφρον τοῦ νὰ ἀνδειχθῶ ἰσχυρὸς καὶ ἀνδρείότερος τῶν ἀνθρώπων. Ἡ δὲ γλυκεῖα Ἀφροδίτη μοὶ εἶπεν ὑπομειδιῶσα. Μὴ στέργε τοιοῦτοις δώροις; ταῦτα φέρουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὴν σποράν τῆς ἀνισυχίας καὶ τῶν κινδύνων· ἀλλ' ἐγὼ θέλω σοὶ χορηγήσει ὅτι ἀγαπᾷς περισσότερον, καὶ ἡ τῆς καλῆς Λήδας θυγάτηρ, ὠραιότερα καὶ αὐτῆς τῆς μητρὸς τῆς, ἐλεύσεται πεσοῦσα εἰς τοὺς βραχίονάς σου. Τῇ ἐνεχείρισται τὸ μῆλον τῆς Ἐριδος, τὸ φέρον τὴν ἐπιτηραφῆν, ἡ καλὴ λαβείτω τὸ μῆλον», τὸ ὅποιον ἐκάστη τῶν ἀντιζήλων αὐτῆς ἤξiou ὅτι δικαιοῦσαι νὰ λάβῃ, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ὀλυμπον, φέρουσα μεθ' ἑαυτῆς τὸ βραβεῖον τῆς δόξης τῆς ».

Μεθ' ὅλην τὴν τόλμην, τὴν ὅποιαν ἡ μεγαλοφυῖα τῶν καλλιτεχνῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνέπτυσεν ἐνσαρκώσασα ἐν ἀνθρωπίνῳ μορφῇ τοὺς πρωτίστους τῶν θεῶν των, ἠδύνατο τις νὰ φαντασθῆ, ὅτι οὐδεὶς ἐκείνων ἤθελε τολμήσει νὰ παραστήσῃ τὰς τρεῖς θεὰς τοιαύτας, οἷα ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιον τοῦ Πάριδος. Καὶ ὅμως τὸ σύμπλεγμα, τὸ ὅποιον βλέπετε, αἰεὶ πᾶσαν ἀμφιβολίαν, ὅτι οὐχὶ μόνον οἱ καλλιτέχναι οὗτοι δὲν ὠκνησαν νὰ συλλάβωσι πρόβλημα

τοσοῦτον δόσλυτον, ὅσον τὸ παριστάνει τρεῖς θεάς, ὡν ἐκάστης τὸ ὁμοίωμα κατ' οὐδὲν ὑποδεέστερον τοῦ τῆς ἄλλης κατὰ τὴν ὠραιότητα ἦν, ἀλλὰ καὶ κατώρθωσαν νὰ ἐκτελέσωσι θαυμασιῶς τὸ ἔργον των. Καὶ ἀλλοθὺς ἀπόρως ἔχει ὁ ἐξετάζων μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, ἐκάστην τῶν τριῶν μίαν τούτων, τῶν συνιστασῶν πάντας τοὺς ὄρους τῆς ἰδανικῆς καὶ φυσικῆς ὠραιότητος ἠνωμένους, μὴ εἰδῶς τίνα τούτων προτιμᾶσι. Τὸ ἀριστερόθεν ἰθαλάμα, γυμνὸν παντὸς ἐνδύματος ὡς καὶ τὰ λοιπὰ δύο, καὶ φέρον κράνος ἐπὶ κεφαλῆς ἐστὶν ἡ 'Αθηνά' ἄθυμος καὶ σκεπτικὴ βλέπει κατὰ γῆς, καὶ φαίνεται μερμηρίζουσα περὶ τῆς ἀτιμίας, ἣν πρὸ μικροῦ ὑπέστη. Ἡ δὲ Ἡρα ὑπερηφανωτέρα ὡστε νὰ δεῖξῃ τὴν λύπην της, φέρει τὴν κεφαλὴν ὑψηλὴν καὶ διὰ τοῦ σοβαροῦ αὐτῆς τρόπου ἐμφάνουσα ὅτι . . . manet alta mente repostum iudicium Paridis, spretaeque iniuria formae.

Ἡ εἰκὼν τῆς Ἀφροδίτης, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τοῦ συμπλέγματος, κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ μῆλον, τὸ ὅποιον τῇ ἐπεδικάσθη. βλέπουσα τοῦτο ὑπομειδιῶσα. Στρέφει δὲ τὰ νῶτα πρὸς τὸν θεατὴν, καὶ υποκρύπτει τὰ θαυμαστὰ θέληγτρα, τὰ ὁποῖα αἱ ἀντίζηλοι αὐτῆς ἀνέπτυξαν, δρώμενα κατὰ πρόσωπον, ἀλλὰ δεσμεύει τὰ βλήματα διὰ τῶν θεληγτρῶν τῶν ὤμων της, τὸ ἀναστήματός της, καὶ τοῦ ἀπαλοῦ τῆς περιφερείας της, δι' ἣν ἐμεγαλύνει τοσοῦτον ὡστε προὔτιμα μεταξὺ ὧλων τῶν ἐπιθέτων της τὸ τῆς καλλιπύου.

Τὸ πρωτότυπον, τοῦ ὁποῖου βλέπετε τὸ ἔκμαγειον, εὗρισκετο, ὅτε τὸ ἀπετύπωσα, εἰς τὰς χεῖρας πραγματευτοῦ τινος ἀρχαιοτήτων, μεθ' οὗ δὲν ἤδυνήθην νὰ συμφωνήσω ὡς πρὸς τὴν τιμὴν. Ἡ λίθος αὐτῆ καθ' ἑκυτὴν δὲν εἶχεν οὐδὲν τὸ ὅποιον ἤδύνατο νὰ μετέλασῃ, εἰς ἰσπίδος οὐσα ὑποκιτρίνου χρώματος καὶ ἐντελῶς σκοτεινοῦ ἢ ὑπερβολικῆ σκληρότης της ἦν τὸ πρῶτιστον αὐτῆς προστέρημα ὡς πρὸς τὸν γλύπτην, ὅστις τὴν ἐξέλεξε διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἔργον του. Οἱ ἀρχαῖοι καλλιτέχναι, οὐδόλως ἀδιάφοροι ὄντες ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῆς ὕλης πρὸς ἐξεργασίαν τῆς τέχνης των, ἥσαν μάλα ἐν γένει λίαν ἐκλεκτικοὶ, ἀνεζήτουν ἀναλογίαν τινὰ μεταξὺ τοῦ ἀντικειμένου τῆς γλυφῆς καὶ τῆς λίθου, ἣν ἐμελλον νὰ γλύψωσι. Ἐκεῖνη, τὴν ὁποίαν παρουσιάζω ὑμῖν σήμερον, παρίστησι δύο στραμνάς, ὧν ἡ μὲν ἐστὶ φαῖα, ἡ δὲ πρασίνου ἀνοικτοῦ χρώματος. Ὁ καλλιτέχνης, ὡς βλέπετε, ἐχρησιμοποίησε τὴν προ-

τέραν, διὰ νὰ τὴν μεταμορφώσῃ εἰς ἔρωτα μαστιγοφόρον, καὶ ἐπὶ δελφίνος ἐποχούμενον, τὸν ὁποῖον διὰ γαλιῶν ἐλαύνει, καὶ ὅστις νηχόμενος βυτιοῖσι τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, τῆς ὁποίας τὰ φρόνεντα κύματα ἀπομιμείται ἐν τῇ ὑστέρᾳ στρωμνῇ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν τῇ ἀνυχλύφῳ λίθῳ, ἣς ὄρατε τὸ ἔκμαγειον, ἣτις μοι εἶναι ἐτι μάλλον ἀγαπητὴ ὡς ἀνήκουσα εἰς ἀρχαῖον καὶ καλὸν κάγαθόν φίλον, ὅστις φεῦ! δὲν ὑπάρχει πλέον, τὸν Δ/ρα Στέφανον Καρχηθεοδώρῃ. Παρίστησι δὲ τὸν Δία, καὶ μεταμορφωθέντα εἰς Ταῦρον φέροντα ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν Εὐρώπην, καὶ πηδῶντα εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως ἀπαγγῆρ αὐτὴν εἰς Κρήτην. Τὸ ἡμισέληνον ὑπὸ ἀστέρων περικυλούμενον δεικνυσὶν ὅτι τὸ συμβῆναι τοῦτο νύκτωρ ἐγένετο. Αἱ δύο δὲ χροῖαι στρωμναὶ ἐφημερόσθησαν ἄριστα τὴν ἀπεικόνισιν τοῦ ταύρου καὶ τοῦ ἄθλου του τῆς κατακλιθεὶς του, ὡς καὶ τῶν κυμάτων, δι' ὧν ἐμελλε νὰ τὴν φέρῃ. Ἡ σύνθεσις αὐτῆ καὶ τοῦ ὑποδεεστερᾶς ἐργασίας τῶν λοιπῶν τῶν παριστασῶν τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, καὶ ἄς εὗρισκει τις ἐν διαφόροις συλλογαῖς, δὲν στερεῖται ἀξίας τινός. Καὶ ὅμως ἀνήκει εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ ἀπλῆ καὶ καθαρὰ καλλιθεσίαις διαφθάρη εἰς βαθμὸν ὡστε ἐν τῇ στάσει ἡ ἄμετρος ὑπερβολὴ προὔτιμα τῆς ἡρέμου ἰσχύος, τὴν ὁποίαν ἐκφράζουσι τὰ ἀρχαῖα πρωτότυπα.

Ἡ μορφή τοῦ ἡμέρου ἐπὶ Δελφίνος ἐπόχου, περὶ οὗ λόγον ἤδη ἐποιήσαμην, ἐστὶ πολλῶ ἀνωτέρα τῆς τοῦ ἐκμαγείου, τὸ ὅπολον ἐστάλη εἰς τὸν Σύλλογον ἐξ Ἀφίων-Καρά-Χισσάρ, ἐν ᾧ ὁ ἔρωτ ὀρθῶς ἐπὶ κόγχῃς ἐφάνη ἐπὶ τῶν ὑδάτων ὑπὸ ξυνοριδος δελφίνων, ὧν ἠνιοχεῖ. Οἱ λιθοῦδοι καὶ οἱ γλύπται ἀμιλλῶνται παριστάντες ἐν τοῖς συμπλέγμασι καὶ ἀνυχλύφῳ αὐτῶν τὰς μυριάς παιδιὰς τῶν ἐρώτων, τὰς ὁποίας οἱ ποιητὰς περιέγραψαν ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτῶν. Μεταξὺ ἐκεῖνων τὰ ὁποῖα ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ ἐξετάσω, ἐν πρώτοις τίθημι τὸν ὑπὸ τοῦ ἔρωτος νικώμενον Ἡρακλέα καὶ καταβαλλόμενον, ἐκεῖνον τὸν Ἡρακλέα, ὅστις, ὅπως ἀνακοφίσθη τὸν Ἀτλαντα, ἦρεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν τὸ ἔκμαγειον τοῦτο ἐδόθη μοι παρὰ τοῦ κ. Στεφάνου Μυροκορδάτου ἐστὶ δὲ περικαλλές.

Ἄλλῃ δὲ τίς λίθος, ἣτις οὐδέναως ταύτης ἐλάττων τὴν καλλιτεχνίαν τῶ κ. Γρηγορίου Ἀριστάρχῃ ἀνήκουσα, παρίστησι τὸν ἔρωτα πειρώμενον συλλαβεῖν τὴν ὠραίαν Ψυχὴν, κεκρυμμένην ὑπὸ τὴν μορφὴν χρυσαλλίδος. Ἡ σάρδεις λίθος ἢ παριστᾶσα τὸν Κιθαροῦδον Ἐρω-

τα, τὸν διὰ τὸν πλῆκτρον πλήσσοντα τὰς χορδὰς τῆς λύρας, ἢ τῷ κ. Κωνταντίνῳ Παππᾷ ἀνήκουσα, ἐστὶν ἀξία ἐντίμου μνηαί. Κατόπιν δὲ ταύτης ἀκολουθεῖ τὸ ἐκμαγεῖον τὸ παριστάν τὸν ἔρωτα διαπερώντα διὰ τοῦ βέλους τοῦ Σάτυρον (χρεωστώ δὲ τοῦτο εἰς τὴν φιλοφροσύνην τοῦ κ. Περναρδάκη). Κεῖν δὲ εἶχον λίθον ἀνάγλυφον παριστάσαν Σάτυρον, τὰς χεῖρας ἐπὶ νώτων ἔχοντα ἐνώπιον βωμοῦ, ἐφ' οὗ ὁ ἔρωσ ἠτοιμάζετο νὰ τὸν θυσιάσῃ, ἀλλ' ἀπόλεσα αὐτὴν κατὰ τὴν τελευταίαν μεγάλην πυρκαϊάν τῆς Περαίας. Ἄλλη τις λίθος ἀνήκουσα εἶναι τὸν κ. Ὀχανέζ' Ἀλλάχ-βερδῆν, παριστῆσι τὸν ἔρωτα ἐπιτιθέμενον κατὰ λέοντος εἰς τὸν φωλεόν του καταφυγόντος, καὶ καταθυβίζοντα τὸν βραχίονά του εἰς τὸ στόμα ἐκείνου. Δύναται τις νὰ ἐκλάβῃ ὅτι τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο ἐγένετο κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Λουκιανοῦ. Πρὸς ἀπάντησιν εἰς τὴν πρῶτην ἀντισηχίαν τῆς μπέρδου, ἥτις φρεσθεῖται μήπως ἢ ῥέα τὸν παραδόσῃ εἰς τοὺς λέοντας αὐτῆς πρὸς βορρᾶν, ὁ ἔρωσ τῆ λέγει, « Ἦσυχίαν ἄγε, μήτηρ, γνωρίζω » νὰ ἐξήμερῶ καὶ αὐτοὺς τοὺς λέοντας, καὶ νὰ νείξοικειώμην μετ' αὐτῶν. Συνεχῶς δὲ ὑποφέρουσι καὶ ἐπὶ τῶν νώτων αὐτῶν καθήμενον » μὲ κολακέουσι, μὲ θωπεύουσι: καταθυβίζω » ἀτιμωρητεῖ τὸν ἀσθενῆ βραχίονά μου εἰς τὸ » ἠμιανοικίον στόμα αὐτῶν καὶ λείψουσι τὴν » χειρᾶ μου, τὴν ὅποιαν ἐκβάλλω σῶσαν ἐκ τοῦ » χαίνοντος στόματός των ». Τελευταῖων δεικνύω ὑμῖν τὸν ἔρωτα κλαίοντα ἐπὶ τῆ ὄψει τῶν τεμαχίων τῶν συντεθλασμένωσ τῶζου καὶ βελῶν τοῦ κ. Ἰλλιοσ ἀνήκει ὡσαύτως εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ κ. Ὀχανέζ'-Ἀλλάχ-βερδῆ.

Ἡ δὲ πέμπτη καὶ τελευταία ἀναγνωσθεῖσα καὶ αὐτὴ ἐν ἰδίῃ συνεδριάσει ἔχει οὕτως.

Ἐπειδὴ ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπὴ μοι ἐπεφρότισεν ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτῆς Συνεδριάσει νὰ ἐξετάσω τὰς ἐπιγραφὰς τὰς τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ Δ^{ου} κ. Νικολάου Λημνίου ἀνακοινωθείσας διὰ τῆς ἐξ Ἀρτάκης ἀπὸ 14 Νοεμβρίου ἐπιστολῆς αὐτοῦ, εἰς ἄχρι τοῦδε ἀνεκδότου ἢ ἐκδηδομένου τυγχάνουσιν οὕσαι, σπεύδω νὰ ὑποβάλω εἰς τὴν κρίσιν ὑμῶν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν μου. Ἐχον ἀνὰ χεῖρας τὸν δευτέρον τόμον τοῦ Corpus inscriptionum Boeotiae, ὅστις περιέχει τὰς ἐν Μυσίᾳ συλλεθεισὰς ἐπιγραφὰς μέχρι τοῦ 1842' φυλῶν, ἵσας ποῦτον, εὐρον μεταξὺ τῶν ἐν τοῖς Adalendis, σελ. 1135 εὐρισκομένων δύο ἐπιγραφὰς, αὐ δὲ κ. Kiepert ἀντέγραψεν ἐν τῇ ἐν Gieselen περιφωμῷ τοποθεσίᾳ διὰ τὰς ἐκεῖ

εὐρισκομέναις θέρμας πρὸς μεσημβρίαν τῆς Κυζίκου. καὶ ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Αἰσθήπου καὶ αὐτὰ ἀντιστοιχοῦσιν ἀκριβῶς πρὸς αὐ δὲ κ. Λημνίου ἀνευρόν, τῷ Συλλόγῳ ἀνέθηκε. Ὁ Kiepert ἀποφράσκειται ὅτι ἡ κωμόπολις Gieselen κατέχει τὴν θέσιν τοῦ Ποιμαντινοῦ, τοῦ ὁποῦ τὰ θερμὰ ὕδατα ἐπιμῶντο πολλῷ, καὶ οὕτως ἐστὶν ἀντικρυ; ἐν ἀντιγράσει πρὸς τὸν ὑπόθεσιν τοῦ κ. Λημνίου, καθ' ἣν τὸ ὄνομα Gieselen εἶναι ἀν ὁμώνυμον τῷ ποταμῷ Αἰνιῷ, ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ ὁποῦ ἄξιοι ὅτι ἡ ῥηθεῖσα κωμόπολις ὠκοδόμητο. Ἡ παραγωγὴ αὐτῆ, ἥτις φράσεται προβληματικῶς, καὶ τὸ εἰ ὁ Αἰνὸς ἦν ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ποταμῶς, στερεῖται βίας, ὅταν ἐνθυμηθῆις ὅτι ἐπὶ τοῦ Αἰσθήπου κεῖται ἡ κωμόπολις αὐτῆ. Ὁ Αἰνὸς, ὅστις προέρχεται ἐκ τῆς Τρωάδος, χύνεται εἰς τὸν Αἰσθῆπον κατὰ τὴν γέφυραν τῆς Περισσεῖας (Guouverdijne Keuprussou), καὶ οὕτω καὶ κατ' αὐτὸν τὸν κ. Λημνίου, ἀντιφάσκει πρὸς ἐκὼν τὸν μὲν ἀντὶ τοῦ δε ἀνταλλάττων.

Ἡ πρώτη τῶν δύο τούτων ἐπιγραφῶν τῶν δημοσιευθεισῶν ὑπὸ τοῦ κ. Kiepert εὐρίσκειται, κατὰ τὴν περιγραφὴν τούτου, μεταξὺ δύο κοιτανυχλῶν, ὧν τὸ ἀνώτερον παρίσταναι ἀνδρα χέοντα τὴ περιεχόμενον φιάλης ἐπὶ τινος βωμοῦ, καὶ ἔχοντα δεξιόθεν μὲν δευτέραν εἰκόνα, πιθανῶς εἰκόνα γυναικὸς, ἀριστερῶθεν δὲ ἄλλα πέντε μικρότερα ὀνομάματα. Ὁ κ. Λημνίου οὐδεμίαν ποιεῖται μνησίαν τοῦ κοιτανυχλῶν τούτου ἐν τῇ ἐπιστολῇ του περὶ τοῦ δευτέρου μόνον λόγον ποιεῖται, ὅπερ εὐρίσκειται ὑποκάτω τῆς ἐπιγραφῆς, καὶ ἡ περιγραφὴ, ἣν ποιεῖται, ὁμοιάζει τοσοῦτῳ ἀκριβῶς τῇ τοῦ κ. Kiepert, ὥστε ἀναντιβῆρον καθίσταται ὅτι ἡ αὐτὴ ἐστίν. Ἡ περὰ τοῦ κ. Kiepert γενομένη ἀντιγραφὴ παρουσιάζει ὀλιγώτερα διαλείμματα τῆς τοῦ κ. Λημνίου, καίτοι τῶν ἀμφοτέρωθεν ἐπιγραφῶν ταύτων ὄντων. Ἡ τοῦ κ. Λημνίου ἀντιγραφὴ ἔχει πρὸ τῆς τοῦ κ. Kiepert τὸ πλεονέκτημα, τὸ νὰ ἀποκαθιστῇ πολλὰ γράμματα, τὰ ὅποια ἐπανορθοῦσι τὸ κείμενον βέλτιον ἢ πρὶν, οὕτως ὡς ἔπειτα.

Ἐπὶ *Evu* — τοῦ *Αριτάνδρου Παύρχεωρ* *Εὐανδρος, Κλεισφάμου* ὑπὲρ *εαυτοῦ* καὶ *τῆς γυναικὸς* καὶ *τῶν τέκνων* καὶ *γεοκτηεῶν* καὶ *κωμητῶν* *Εὐγῆρ*.

Αἱ πλεῖστοι ἐπιγραφαὶ τῆς Κυζίκου φέρουσιν ὡς ἡμερομηνίαν τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἱπάρχου τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς τῶν Ἀρχόντων, τοῦ προεξάρχοντος. Τὸ ἕτερον τῶν δύο ψευδομάτων, τὰ ὅποια προφάτως παρουσίασα εἰς

τὸν Σύλλογον, τὰ ἐκ τοῦ Δήμου τῆς Κυζίκου προερχόμενα, φέρουσι τὴν χρονολογίαν. *Επι Γαῖου Καίσαρος, Ἰπάρρχων Μητὸς Θαρρη- λίωνος—Θ—*

Ἡ μὲν ὑπόθεσις τοῦ ἀνωτέρου κοιλανυχλῦ- ρου ἐστὶ πιθανῶς. Ἐὐκνήδρος ὁ Κλοσφάμου, ἔ- χων τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του παρ' αὐτῷ, καὶ σπένδων ἐπὶ τινος βωμοῦ· τὸ δὲ κατώτε- ρον κοιλανάγλυφον παρίστησι τοὺς ἰδιοκτῆτας τῆς γῆς καὶ τῶν χωρίων τοῦ Παιμανίου, εἰς χορὴν ἠνωμένους καὶ μετέχοντας τῆς αὐτῆς εὐκτηρίου εορτῆς.

Ἡ δευτέρα ἐπιγραφή, τῆς ὁποίας ὁ κ. Δ/ορ Ν. Λήμιος δὲν κατώρθωσε ν' ἀναγνώσῃ εἰμὴ ἐν μόνον ὄνομα, τοῦ *Αἰρήλιος*, ἀνεγράφη ὡ- σάτως ὑπὸ τοῦ κ. Kiepert ὅστις εὐτυχέστε- ρος τούτου κατώρθωσε νὰ ἀναγνώσῃ καὶ τινὰς ἄλλας λέξεις, καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὸ ἔλλειμμα πλειόνων τῶν εἴκοσι στίχων. Αὕτη δὲ ἔχει οὕτως.

ΑΥΡΗΛΙΟΥ ΕΥΤΥΧΟΥΣ
ΦΑΙΝΥΛΑΝ—ΙΓ—ΓΥΝΗΓΕΣΑΙΑ
ΤΥΡΕΑΣΔΝΛΥΞΙΟΝΟΣ
ΙΔΟΚΑΕΥΟΝ—Ι—ΟΤ

Ὁ κ. Kiepert παρετήρησεν ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ αὐτοῦ τουρκικοῦ ναοῦ, ἀλλὰ λίαν ὑψηλῶς, ἕτερον τινα μαρμάρινον λίθον, φέροντα τὴν ἐ- πιγραφὴν. Δημήτριε Μα . . . νίου χαίρε. Ὁ κ. Λίμιος οὐδεμίαν τούτου ποιεῖται μνείαν. Ἡ μὲν μεταξὺ τῶν τριῶν ἐπιγραφῶν, τὰς ὁ- ποίας ἀναφέρει, ἦτις φαίνεται εἶναι ἀνέκδοτος, ἤθελεν εἰσεῖε ἐκεῖνη, ἣν εἶδεν ἐπὶ τινος πλακῆς καθυπτούσης ἀρμενικὸν τινα τάφον καὶ ἦτις πιθανῶς σημαίνει: Πῆλη τοῦ Εὐα/γισμοῦ.

Τὸ συμπέρασμα τῆς ἐκθέσεως ταύτης, ἦτις καθίστησι τὴν προτεραιότητα τῶν δικαιωμά- των τοῦ Kiepert ὡς πρὸς τὴν ἀνεύρεσιν τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Goenen οὐδαμῶς θέλει μειώ- σαι, ἐλπίζω, τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸ ἀξιότιμον αὐτοῦ ἀνεπισητέλλον Μέ- λος τῆς Ἀρτάκης. Παρσχῶν τὴν ἑαυτοῦ με- ρίδα εἰς τὰς πλαιιογραφικὰς ἡμῶν ἐρεῦνας, δικαιούται ἐπὶ τούτῳ νὰ ἀπαιτῆ εὐγνωμοσύνην πρ' αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἀγαθῇ αὐτοῦ προθέσει. Ἐλ- πίζωμεν δὲ ὅτι εὐχαριστῆται θέλοντι καὶ ἀπο- νεμηθῆ, καὶ ἐγκαρδιούμενος οὕτω νὰ ἐμμένῃ ἐν ταῖς ἐρεῦναις αὐτοῦ, θέλει φθάσει ποτὲ νὰ συνάξῃ ἀρθρονώτερον ἀμητὸν ἢ αἰ πρώται αὐ- τοῦ προσπάθειαι προσήνεγκον. Ἐπὶ τούτῳ τῷ

(ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛΟΓ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ. ΤΟΜΟΣ Ζ΄.)

σκοπῷ προτείνω τῷ Συλλόγῳ νὰ παρακαλέσῃ τὸν κ. Λήμιον νὰ μεταβῇ ἄμα δυνήθῃ εἰς τὴν κρήνην τὴν πλησίον τοῦ *Αἰδινητικῆ*, ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς ὁποίας ἐγγέγραπται ἡ ἐπιγραφή ἢ περιέχουσα τὰ δύο ψηφίσματα τῆς Κυζίκου, ἅπερ ἀνεκρίνωσα τῷ Συλλόγῳ κατὰ τὴν ἀντι- γραφὴν τοῦ Δ/ορ Loug. Ἡ ἐπὶ χάρτου ἀπο- τύπωσις τοῦ πρώτου τούτων τῶν ψηφισμάτων, ἐστὶ λίαν ἀτελής, καὶ ἐπιθυμητὸν ἂν εἴη νὰ ἀναπληρωθῶσι τὰ ἔλλειμματα. Ὑπάρχει δὲ ὡ- σάτως ἐν τῷ τοίχῳ τουρκικοῦ τινος ναοῦ τοῦ *Αἰδινητικῆ* κατεργημένου, κοιλανάγλυφόν τι στίχων ἐμμέτρων ἀρχομένων ἀπὸ τῶν λέξεων *Φερσεγάριοι ἐργοι*, οὐπερ ἔχω ἀποτύπωσιν οὐχὶ τοσοῦτον ἐπιτυχῆ. Εὐέλπις ὅτι ἡ ἀρχαιο- λογικὴ ἐπιτροπὴ θέλει εὐκρεστηθῆ νὰ ὑποση- ρίξῃ τὰς προσπάσεις μου ὅπου δεῖ, ἔχω τὴν τι- μὴν νὰ ἔμακα

Κύριοι

Ὁ εἰσαγγητὴς
Ι. ΜΙΑΛΙΓΓΕΝ.

Ἐπὶ τούτοις διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΝΕ΄.

Τακτικῆ.

Τῇ 19ῃ Μαρτίου 1873.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλό- γου, συνισταμένην ἄ) ἐκ τριῶν διχοφῶρον αι- τήσεων β') ἐκ δύο εὐχαριστηρίων γ') ἐξ ἐπιστο- λῆς τοῦ ἀγίου Κασσανδρείας ἐντεῦθεν ἀπὸ 28 Μαρτίου δι' ἧς προσφέρει ἑσωκλείτως πεμπόμε- να διάφορα ἀρχαῖα νομίσματα, συλλεγέντα παρὰ τῆς Α. Πανιερότητας ἐκ τῆς ἐπαρχίας του.

Ὁ κ. Πρόεδρος ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει ταύτης τῆς ἐπιστολῆς εἰπὼν ὅτι τὰ νομίσματα ἅπερ προσφέρει τῷ Συλλόγῳ ὁ ἅγιος Κασσανδρείας εἰσὶ χαλκὰ καὶ ἀργυρὰ, προτείνει ἵνα γραφῆ πρὸς τὴν Α. Πανιερότητα ἐπιστολὴ εὐχαριστή- ριος οὐ μόνον διὰ τὴν προσφορὰν αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀξίεπαινον ἰδέαν τῆς συλλογῆς καὶ διασώσεως τῶν ἀρχαίων κειμηλίων. Τὴν πρό- τασιν ταύτην τοῦ κ. προέδρου ὁ Σύλλογος ἐνέ-

κρινε' δ') ἐξ ἐπιστολῆς ἀναγνωστηρίου αἱ Αἴ-
γληα ἐν Σύμῃ ἀπὸ 22 Δεκεμβρίου 1872,
δι' ἧς ἀγγέλλεται ἡ σύστασις αὐτοῦ καὶ ζη-
τεῖται ἡ ἀρωγὴ τοῦ Συλλόγου, ἰδίᾳ ὑπὲρ τῆς
βιβλιοθήκης αὐτοῦ, συνάμα δὲ ἀποστέλλεται
καὶ ἀντίγραφον προγράμματος φιλολογικοῦ
ἀγωνισματος στεφανίτου μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ
χρυσμαίτου, περὶ Συναγωγῆς ἡθῶν, εἰθίμων, πα-
ραδόσεων, λέξεων, φράσεων καὶ λοιπῶν τῶν
κατὰ τὰς Σποράδας κατοίκων ἐν συγκρίσει,
κατὰ τὸ δυνατόν, πρὸς τὰ ἄρχαία. Ἐνεκρίθη
ἵνα γραφῆ εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ, ἐτι δὲ ἐκ
τῶν βιβλίων, ὅσα ὁ Σύλλογος ἔχει εἰς διπλοῦν
ἀντίτυπον ν' ἀποσταλῶσιν εἰς τὸ Ἀναγνωστή-
ριον «Αἴγλη» τῆς Σύμης. ἐ) ἐξ ἐπιστολῆς Φι-
λεκπαίδευτικοῦ Συλλόγου Καστορίας ἀπὸ 14
Φεβρουαρίου δι' ἧς ἀγγέλλεται ἡ σύστασις καὶ
ὁ σκοπὸς αὐτοῦ καὶ ζητεῖται ἡ σύμπραξις τοῦ
ἡμετέρου Συλλόγου' ς') ἐκ πιττακίου Οἰκουμε-
νικοῦ Πατριάρχου ἀπὸ 15 Μαρτίου δι' οὗ ἀγ-
γέλλει τὴν σύστασιν Πατριαρχικῆς Κεντρικῆς
Ἐκπ. Ἐπιτροπῆς καὶ τὴν κατὰ κοινὴν ἀπόφα-
σιν, πρόσληψιν δύο τῶν τοῦ Συλλόγου ὀρθοδό-
ξων μελῶν πρὸς διακτήρησιν οὕτω τῶν μετ' αὐ-
τοῦ σχέσεων αὐτῆς, ἐξελέγησαν δὲ διὰ τὸ ἐνε-
στῶς ἔτος οἱ κ. κ. Ξ. Ζωγράφος καὶ Κ. Καλ-
λιάδης.

Ἀκολουθῶς ὁ κ. γενικὸς γραμματεὺς ἀναγι-
νῶσκει τὸν κατάλογον προσφορᾶς πρὸς τὸν
Σύλλογον βιβλίων' α) 10 ἀντίτυπα Περιβάσεις
εἰς τὰς μονὰς καὶ Μετόχια τῆς Σάμου ὑπὸ Ἐμ-
μανουὴλ Κριτικίδου. Προσφορὰ τοῦ συγγρα-
φέως' β) 2 ἀντίτυπα Etudes philologiques
sur la langue Turque ὑπὸ Louis Charrel
Προσφορὰ τοῦ συγγραφέως.

Ἐπὶ τούτοις ὁ κ. Πραξάκης ἀναγινώσκει τὸ
περὶ ἐμπορίου τῶν Γενουσησίων ἐν Κων/πόλει
καὶ εὐξείνῳ πόντῳ κατὰ τὸν μεσαιῶνα τρί-
τον αὐτοῦ ἀνάγνωσμα (ἴδε σελ. 82) εἶτα ἐκη-
ρύχθη ἡ διάλυσις τῆς συνεδριάσεως.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΝΣ'.

Τακτικῆ.

Τῆ 26 Μαρτίου 1873

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν
πρακτικῶν, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει
περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου
συνισταμένην α) ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Συλλόγου
τῶν Φιλομούσων ἐν Φιλιππουπόλει ἀπὸ 10
Μαρτίου δι' ἧς ἀγγέλλονται τὴν σύστασιν αὐ-
τοῦ καὶ τὸν σκοπὸν, β) πρὸς θεῶτα, ἐπικη-
λοῦνται τὴν ἠθικὴν καὶ ὀλικὴν ὑποστήριξιν
μετὰ ἐπισυνημένου ἀντιτύπου κανονισμοῦ,
γ) ἐξ ἐπιστολῆς Εὐλαμπίου Δημητρίου ἀπὸ
23 Μαρτίου ἐκ Χαρταλιμῆς μετὰ νομισμάτων
δι' ἧς ἐκφράζει τὴν πρὸς τὸν Σύλλογον ἀφο-
σίωσιν αὐτοῦ' δ) ἐξ ἐπιστολῆς Λεωνίδα Ἡλιά-
δου ἀπὸ 16 Μαρτίου ἐκ Παρισίων δι' ἧς ἐκφρά-
ζων τὴν πρὸς τὸν Σύλλογον τιμὴν καὶ ὑπόλη-
ψιν αὐτοῦ, ἀγγέλλει ὅτι δωρεῖται αὐτῷ ἱκανὰ
βιβλία, ὧν πέμπει ἐσωκλειστώσως κατάλογον.
Ἐ) ὁ γενικὸς γραμματεὺς παρηγγέθη ἵνα πρὸς
τὸν κ. Ἡλιάδην γράψῃ εὐχαριστήριον ἐπιστο-
λὴν, ὁ δὲ κ. Βασιλάδης παρακαλεῖ τὸ προεδρεῖον
ἵνα προτείνῃ τοῦτον ὡς ἀνεπισημένον μέλος,
μεθ' οὗ, τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. Βασιλάδου δεκτικῆς
γενομένης, ἀναγινώσκειται ὑπὸ τοῦ γενικοῦ
γραμματέως ἐπιστολὴ δόκτωρος τοῦ ἐκ Βε-
ρολίνου καθηγητοῦ Frank Holtzendorf κα-
τὰ μετὰφρασιν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ τοῦ κ.
Σ. Κ. Καραθεοδωρῆ, δι' ἧς ὁ κ. Holtzendorf
ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐκλο-
γῇ του ὡς ἐπιτιμίου μέλους, καὶ ἀκολουθῶς ἀ-
ναγινώσκειται περίληψις ἐπιστολῆς τοῦ κ. Σ.
Κ. Καραθεοδωρῆ ἀπὸ 1/13 Μαρτίου ἐν ἧ ἐκ-
φράζων καὶ οὕτως τὰς πρὸς αὐτὸν προφορικὰς
εὐχαριστίας τοῦ κ. Frank Holtzendorf ἐσω-
κλείει τὸ γερμανικὸν πρωτότυπον καὶ τὴν με-
τάφρασιν τῆς πρὸς τὸν Σύλλογον ἐπιστολῆς ἐ-
κείνου' δ) ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Κ. Καλλιᾶδου ἀπὸ
26 Μαρτίου, δι' ἧς ἀγγέλλει τὴν ἀποστολὴν
νομισμάτων ἀρχαίων προσφερομένων παρὰ τῆς
Α. Σ. τοῦ ἀγίου Λέρκων Κ. Νεοφύτου.

Ἐπὶ τῇ παραστάσει ταύτῃ ὁ κ. Πρόεδρος
ἀγγέλλει ὅτι ὁ ἅγιος Κασσανδρεὺς ἀποπέλλει
τῷ Συλλόγῳ δύο χρυσὰ νομίσματα, ἐν ὄθω-

μανικὸν ἀρχαῖον καὶ ἐν Ἑλληνικῷ, ἐ) ἐκ πιττακίου Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχοῦ ἀπὸ 28 Μαρτίου οὗ συνίσταται ὅπως ληφθῆ ὑπὸ σπουδαίων ἔποψιν ἢ κατάστασις τῶν σχολείων τῶν δύο ἐν Φιλιππουπόλει κωμοπόλεων Περσιστερᾶς καὶ Παζαρτζηκίου, καὶ χορηγηθῆ αὐτοῖς ἢ δέουσα βοήθεια πρὸς ὑποστήριξιν, ς') ἐκ δύο ἐπιστολῶν διαφόρων αἰτήσεων καὶ ζ') ἐκ μιᾶς εὐχαριστηρίου.

Ἀκολούθως ἀνεγνώσθη κατάλογος τῶν προσεγεθέντων τῷ συλλόγῳ βιβλίων.

Βλωσσίου καὶ Διοφάντων ἔρηναι καὶ εἰκασίαι, προσφορὰ Μάρκου Ἐνιέρπ.

Ἀνατολικὴ ἐπιθεώρησις προσφορὰ ἐκδότου αὐτῆς Γ. Παράσχου.

Ἐπὶ τούτοις διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΝΖ.

Τακτικῆ.

Τῆ 2 Ἀπριλίου 1873.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Κ. Καραπάνου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου συνισχάμενην α) ἐκ μακροτάτης ἐκθέσεως κ. Σάββα Ἰωαννίδου ἀπὸ Κερκασούντος τῆ 28 Μαρτίου περὶ τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τῶν κατοίκων εἰκοσι περίπου ἐπαρχιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὧν ὁ ἐπιστέλλων ἐπισκέφθη τὰς πλείστας καὶ ἰδίῳις ὀφθαλμοῖς συνέλεξε τὰς πληροφορίες β') ἐξ ἐπιστολῆς ἀνωνόμου ἐκ Περσίας ἀπὸ 8 Μαρτίου δι' ἧς ἀγγέλλει ὅτι ἀποστέλλει τῷ Συλλόγῳ αἰγυπτιακὰς τινας ἀρχαιοτάτας γ') ἐξ ἐπιστολῆς Νικολάου Δράκου ἀπὸ 27 Μαρτίου δι' ἧς ἀγγέλλει τὴν ὑπ' αὐτοῦ προσφορὰν τῶν στοιχείων τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Γνωστικῆς ὑπὸ Καίρη δ') ἐξ ἐπιστολῆς Συλλόγου Βωδεῶν ἀπὸ 19 Φεβρουαρίου δι' ἧς ἀγγέλλει τὴν σύστασιν αὐτοῦ καὶ ζητεῖ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ε) ἐκ τριῶν ἐπιστολῶν ἀφορωσῶν τὴν ὑπερσίαν τοῦ Συλλόγου, μιᾶς αἰτήσεως καὶ ἐτέρας εὐχαριστηρίου.

Ἀκολούθως ἀγγέλλονται τὸ α) ὡς μέλη τακτικὰ μὲν ὁ ἐνταῦθα κ. Ν. Δράκος μεσίτης προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ κ. Ζ. Ἀλεξανδρίδου, Γ. Γκιῶν, Δ. Πληθωνίδου, ὁ ἐνταῦθα κ. Ι. Ζωγρα-

φίδης, καθηγητῆς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Λυκείῳ, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. Χ. Χασιάτη, Μ. Πικνατζῆ καὶ Καλωττίου. Ἀνταπιστέλλοντα δὲ ὁ ἐν Παρισίοις κ. Α. Ἡλιαδῆς προτεινόμενος ὑπὸ τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἀκολούθως δίδεται ὁ λόγος τῷ κ. Δ. Ραζῆ ὅστις παρελθὼν ἀναγινώσκει τὸ περὶ τοῦ Πενταμέλει Ἀττάρ. (ἴδε σελ. 146).

Ἐπὶ τούτοις ὁ κ. Πρόεδρος ἀναγγέλλει εἰς τὸν Σύλλογον τὴν σύστασιν διδασκαλείου διὰ τῶν Συλλόγων Ἡπειρωτικῶν καὶ Θρακικῶν ὑπὸ τῶν κ. Χ. ἐφένδη Ζωγράφου, καὶ Γ. Ζαχίρη ἀνακρινῶν προσέτι ὅτι τὸ προεδρεῖον ἀπεφάσισεν ἵνα συστήσῃ ἐπιτροπὴν εἰδικὴν εἰς ἣν ν' ἀνατεθῆ ἡ μελέτη τοῦ ζητήματος περὶ τῆς ἐπὶ τὸ ἀνυσιμώτερον μεταρρυθμίσεως τῆς κατωτέρας παιδεύσεως καὶ τῆς δημοτικῆς καλουμένης καὶ ἐξενέγκῃ τὴν περὶ τούτου γνώμην αὐτῆς.

Ἐπὶ τούτῳ λοιπὸν τὸ προεδρεῖον ἐνέκρινε νὰ προσκαλέσῃ τοὺς Συλλόγους Ἡπειρωτικῶν καὶ Θρακικῶν ὅπως ἐκλέξωσιν ἐξ αὐτῶν ἀνὰ δύο μέλη ἕπερ μετῶν δύο μελῶν ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐκλεχθσομένων νὰ καταρτίσωσι τὴν ἐν λόγῳ ἐπιτροπὴν. ἦτις, ἀφοῦ προσλάβῃ καὶ ἐτέρους οὓς ἂν ἐγκρίνῃ θέλει ἀρχίσει τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἠγέρθησαν ἐνστάσεις τιναὶ καὶ συζητήσεις ἐγένοντο ὑπὸ τιῶν, ὁ κ. Πρόεδρος ὑποβάλλει εἰς τὴν ἐγκρισίν τοῦ Συλλόγου πρότασιν περὶ συστάσεως κατ' ἀρχὴν τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς, ἐφ' ἧ ψηφοφορίας γενομένης, ἐγένετο ἡ πρότασις αὐτῆ ἀπολύτῳ πλειονοψηφίᾳ δεκτῆ. Ἀκολούθως ἀναφύεντος τοῦ ζητήματος περὶ τοῦ ἐὰν τὰ μέλη τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς δεόν νὰ ληφθῶσιν ἐκ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἢ ἀδιαφόρως ν' ἀρεθῆ ἐξουσία εἰς τὸν Σύλλογον νὰ ἐκλέξῃ ἐξ ὧν ἀνεξικρέτοις τῶν μελῶν αὐτοῦ οἷα δῆποτε καὶ ἂν ἐγκρίνῃ, ἄλλων μὲν συνισσομένων τῇ μιᾷ τῶν γνώμων, ἄλλων δὲ τῇ ἐτέρῃ, ἐνεκρίθη ἀπολύτῳ πλειοψηφίᾳ ἵνα ὁ Σύλλογος ἐκλέξῃ ἐκ τῶν μελῶν ὧν ἀδιαφόρως οὓς ἂν ἐγκρίνῃ. Ἐπειδὴ δὲ πέντε ἐκ τῶν μελῶν ἐζήτησαν τὴν διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐκλογὴν τῶν δύο μελῶν τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς, ὁ Σύλλογος προβάς εἰς ψηφοφορίαν ἐξελέξατο τοὺς κ. Α. Τάγην καὶ Ξ. Ζωγράφου δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας, μεθ' ἧ διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΗΝ΄.

Τακτικῆ.

Τῆ 10ῃ Ἀπριλίου 1873.

Προεδρεύοντες τοῦ κ. Κ. Κυριακού.

Ἐλλείψει πρακτικῶν, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου συνισταμένην ἀ) ἐξ ἐπιστολῆς ἐφόρων ἐκπαιδευτικῶν κατὰ τμημάτων Μελενίκου ἀπὸ 15 Μαρτίου περὶ τῶν Σχολιακῶν αὐτῶν πραγμάτων β) ἐξ ἐπιστολῆς Α. Ζωγράφου ἀπὸ 16 Μαρτίου, δι' ἧς δηλοποιεῖ τὴν ὑπὲρ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου προσφορὰν βιβλίων, ὡς καὶ τριῶν φυλλαδίων ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθέντων ἐπισυναπτῶν καὶ κατάλογον τῶν προσφερομένων βιβλίων γ) ἐξ ἐπιστολῆς Βλασοῦ Κορωνοῦ καὶ Σκουλοῦδη πρὸς τὸν κ. Η. Βασιλάδην, δι' ἧς ἀγγέλλουσιν ὅτι προσφέρουσι 300 ὄβωμ. λίρας ἀνὰ ἑκάτον ἕκαστος, ὑπὲρ τῶν ἀπόρων τῆς Μακεδονίας Σχολείων δ) ἐκ δύο ἐπιστολῶν ἀφορωσῶν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου ε) ἐκ 2 ἐτέρων διαφορῶν αἰτήσεων.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλονται τὸ δευτέρον ὡς μέλη τακτικά μὲν ὁ κ. Ν. Δράκος μέσης ἐνταῦθα προτεινόμενος ὑπὸ τῶν Ζ. Ἀλεξανδρίδου, Γ. Γκιών καὶ Δ. Πληθωνίδου Ι. Ζωγράφου, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. Γ. Χασιώτου, Μ. Πανταζῆ, καὶ Χ. Καλωταίου, ὡς ἀντεπιτέλλον δὲ ὁ κ. Α. Α. Πλιάδης ἐν Παρισίαις προτεινόμενος ὑπὸ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ ἐγένοντο ἅπαντες ἰπολύτῳ πλειονοψηφίᾳ δεκτοί.

Ἀκολούθως ὁ κ. πρόεδρος ἀναγγέλλει ὅτι ἀπεφασίσθη ἵνα τὴν μὲν τρίτην 24 Ἀπριλίου ἀναγνωσθῶσιν αἱ ἐκθέσεις τῆς Ἐκπαιδευτικῆς, Φιλολογικῆς, Ἐπιστημονικῆς καὶ Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, τὴν δὲ πέμπτην 20ῃ Ἀπριλίου τῆς ἀρχαιολογικῆς, τοῦ γενικοῦ γραμματεῦς καὶ τοῦ βιβλιοφύλακος, τὴν δὲ παρασκευὴν 27 Ἀπριλίου τοῦ προέδρου τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς περὶ διαλέξεων, τοῦ τμημοῦ καὶ τοῦ εἰδικοῦ γραμματεῦς. Ἀγγέλλει πρὸς τούτους ὅτι τὴν τελευταίαν κυριακὴν τοῦ Ἀπριλίου ἢ τοῦ τῆν 23ην γενήσονται αἱ ἀρχαιερεῖαι τῶν κοσμητόρων ὁ δὲ γενικὸς γραμματεὺς ἐπεφορτίσθη ἵνα τὰ περὶ ἀναγνώσεως τῶν ἐκθέσεων καὶ περὶ ἀρχαιερεσιῶν δημοσιεύσῃ ἐγκρί-

τως διὰ τῶν ἐφημερίδων. Μετὰ ταῦτα τὸ προεδρεῖον ἀναγγέλλων μετὰ λύπης τῷ Συλλόγῳ τὸν θάνατον τοῦ κ. Saint-Marc-Girardin ἀνδρὸς φιλέλληνος καὶ πολλὰς παρασχόντος τῷ ἔθνει ὑπηρεσίας προτείνει ἵνα γραφῇ ἐπιστολὴ συλλυπητήριος τῇ γῆρᾳ αὐτοῦ τὴν πρότασιν δὲ ταύτην τοῦ προεδρείου παρεδεξαμένου ὁμοθυμαδὸν τοῦ Συλλόγου, ὁ κ. Καρολίδης ἀναγινώσκει τὴν περὶ γενέσεως γλώσσης πραγματείαν αὐτοῦ, ἔχουσαν ὡς ἐξῆς.

«Ἄκοιμὸν μὲν» ἔχειν φησὶ τὸν ἄνθρωπον Ἄριστοτέλης ὁ φιλόσοφος, «ὅπως σημαίνει τι αὐτῷ, γλώτταν δ' ὅπως σημαίνει τι ἐτέρῳ (1)» σημαίνει δ' αὐτῇ, δηλονότι, τὰ διανοήματα καὶ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ καθόλου. Πρὸ μὲντοι τοῦ ἐτέρῳ τι σημαίνει ἄλλο τι καὶ κυριώτερον εἴωθεν ἢ γλώσσα λέγειν ἐν αὐτῷ τῷ σημαίνοντι, ἐμπεδοῦν ἐν τῇ ψυχῇ τὰ διανοήματα καὶ τὰς ἰδέας καὶ ταῦτα τοῖς ἔξω συνάπτει. Ἔστι γάρ τις ἡ γλώσσα σύνδεσμος τῇ ψυχῇ πρὸς τὴν ἐκτὸς φύσιν, διστὸν δὲ τι ποιούμεν, ὡς εἴκοι, λέγοντες, τὰ μὲν ὁρώμενα καὶ αἰσθητὰ μεταβάλλομεν εἰς νοήματα, ταῦτα δ' αὖ αἰσθητὰ τῷ λόγῳ καθίσταμεν, ὡς θ' οἶαν εἶναι τὴν γλώσσαν ἡμῖν τὸ πᾶν ὡς οἶόν τε καταληπτὸν καθιστάμεν τῷ νῷ. Ἔστιν ἄρ' ἡμῖν ὄργανον ἡ γλώσσα τῇ ψυχῇ, πρὸς κοινωνίαν τε τοῖς ἔξω καὶ τούτων καταλήψιν ὑπ' αὐτῆς δειδημιουργήμενον, ὅπερ ὅσω τυγχάνει τελειότερον ὃν ἢ ἀτελέστερον, τοσούτῳ καὶ πέφυκε μᾶλλον ἢ ἥσων ἐκείνη βοηθεῖν εἰς δῆλωσιν ὅσω γὰρ ἡ ψυχὴ ἐλευθερωτέρα τῇ γλώσσῃ τῶν ὁρωμένων γιγνομένη ὅλην αὐτὴν ἐκυτῇ χρίσεται τοῖς αἰσθημασι καὶ νοήμασι καὶ γνώσεσι. τοσούτῳ κρατυνομένη νοεῖ μὲν ὀξύτερον, κρίνει δὲ βεβαιότερον. Ἐπεὶ δὲ μόνῳ τῷ τῶν ἀνθρώπων, ὡς εἴκοιεν, ἡ φύσις ἐδωρήσατο τοῦτο γένει, γλώσσαν ἐκυτῷ δημιουργήσεται, διανοίας ὄργανον, τῶν δ' ἀνθρώπων ἐν χρόνῳ γενομένων, ὡς εἴκοιεν, ἐν χρόνῳ γενέσθαι καὶ τὴν γλώσσαν ἀνάγκη, ζητητέον ἂν εἴη τίς ἡ ταύτης ἀρχὴ καὶ πῶς ἀπ' ἀναδύου, οἷός τις εἰκόσ ἀυτοῦσ εἶναι τὸ ἐξ ἀρχῆς, αὐθῆδες οἱ ἄνθρωποι ποτ' ἐγένοντο.

Τὸ μὲν οὖν θεωρησῆαι τίνα τρόπον ἄνθρωποι τὸ πρῶτον ἐγένοντο, γονέων οὐκ ὄντων, οὐ τῆς παρουσίας ἐστὶ πραγματείας. Γενόμενοι δ' οὖν ἂν δῆ ποτε τρόπον, γυμνοί τε κατὰ τὸ εἰκόσ ἦσαν αὐτοὶ καὶ γῆν ἔχουσαν γυμνὴν, πολε-

(1) Περὶ ψυχῆς. Γ. ἐν τέλει

μίους, ὡς εἰκός, πάντοτε περιεσοχισμένοι, ψύγει τε καὶ θάλπει καὶ θηρίους πολλοὺς καὶ παντοδαποὺς, καὶ πολλοὶ μὲν, ὡς ἔοικεν, ὑπὸ δυσκρασίας καὶ στερήσεως πικρῶν καὶ ἀθλιότητος καὶ μάλιστα πάντων ὑπὸ θηρίων ἐρθείροντο, πολλοὶ δ' ἐγίγνοντο. Ξένοι δὲ παντελῶς τῶν περὶ αὐτοῦ ἀπάντων ὄντες καὶ νοήσεως οὐπω πάμπαν εὐμοιροῦντες, νηπίων δίκην ἐνδελεχεῖ τινα πρὸς τὴν φύσιν ἐκπλήξει καὶ θαυμασῶν κατείχοντο· πάσα δὲ τῶν περὶ αὐτοῦ ἀντίληψις, ἰδίᾳ δ' ἡ τοῦ ὡσαύτως καὶ ταῖς ὕψει γινόμενῃ διὰ ψυχῆς ἀντιπάθεον ὡς περὶ ἡχοῦ τῶν φωνητικῶν ὄργάνων, διὰ φωνῆς ἀναλόγου, τῶν τῆς ψυχῆς παθημάτων ἐκφαντικῆς, ἐξεδηλοῦτο. Συμπᾶσης δὲ τῆς κατ' ἡμᾶς φύσεως εἰς ὄργανα καὶ ἀνόργανα διηρημένης, αἱ μὲν ἐμφυτοὶ τοῖς ζώοις φωναὶ καὶ οἱ ταῖς τούτων κινήσεις προσιδιάζοντες ἦχοι προνομιοῦσι τισίν, οἱ δὲ ἐκ τῶν φυτῶν ἢ τῶν φύλλων αὐτῶν σειομένων καὶ ἐκ τῶν ὑδάτων βεβούτων καὶ τῶν βρετῶν καταφερομένων ἐκπεμπόμενοι καὶ ὁ τῆς βροντῆς πάταχος, ἔτι δὲ πρὸς τούτους αἱ ποικίλαι φωναὶ καὶ ακούσι καὶ ψύχου καὶ θάλπους καὶ λείου καὶ τραχείου καὶ ὕρου καὶ σερροῦ καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ καὶ ἡδέου καὶ πικροῦ καὶ τῶν τοιούτων αἰσθήσεις θαυμασμὸν ταῖς ψυχῆς ἢ παθημάτων ποικίλα περιποιούσαι αἱ μὲν ἐμπερέσιον, ὡς εἰκοι, ρυθμίσει κατὰ τὴν κλυομένην ὀνοματοποιῶν αἱ δὲ φωναὶ ἀναλόγοι, ὡς τὸ εἰκός, ἀπεδίδοντο. Ἀπλῶν δὲ πασῶν καὶ μονοτόνων τῶν ἐν τῇ φύσει φωνῶν οὐσῶν, ἀπλᾶς ἔδει τινας εἶναι φωνὰς καὶ τὰς τούτων μιμήσεις ἢ ἀποδόσεις. Κατὰ βραχὺ δὲ τῆς νοήσεως κρατυνομένης καὶ διακρίνων ὁ ἄνθρωπος ἤδη τῶν περὶ αὐτὸν μὲν ἐκυτόν, ἐκείνη δ' ἀλλήλων, ταῖς φωναῖς ἢ τοῖς ἡχοῖς, ὡν πρὸ' ἐκάστου ἀντελαμβάνετο, παιδίον δίκην ἤδη κλαθεὶς μανθάνοντος, οἰονεὶ τὴν ὀνόμασι, τῶν περὶ ἐκυτόν, ὡς τὸ εἰκός, ὀνόμασεν ἕλαστον, ἄλλου παντός· δικατέλλων. Ἔστι γὰρ ὀνομάζειν οὐδὲν ἄλλ' ἢ τι τῶν ἄλλων πάντων, ὅσα μὴ τοιαῦτα, μιᾷ τινι φωνῇ σταθερῶς οἰονεὶ συμβῆλο δικατέλλειν ἢ χωρίζειν· πτηνὸν γὰρ τι κλυοῦντες τῶν ἄλλων δικατέλλομεν πάντων, ὅσα μὴ τοιαῦτα, καὶ γελῶντα κλυοῦντες ἢ κόσσουρον τῶν ἄλλων, ὅσα μὴ τοιαῦτα τῶν ὁμοειδῶν. Τὴν δ' αὐτὴν φωνὴν καὶ πᾶσι τοῖς εἰκοσι τῶν ἰδέων ἐφαρμόσας, οὕτω τὰ γένη καὶ τὰ εἶδη τῶν ὄντων ἐκάλεσε καὶ διελέτη. Εὐαριθμοὺς δ' ἄλλας εἰς κλησὶν ἢ δεῖξιν ἐπιτηδεῖους [ἔτι καὶ νῦν ἐν τοῖς παιδίοις παρὰ τρηομέναις] φωνὰς αὐτὰ τῶν χειλέων καὶ τοῦ

λάρυγγος καὶ τῶν ὀδόντων, ὡς ἔστιν ἔτι καὶ νῦν ἐν τοῖς νηπίοις καὶ τοῖς ἀλάλοισι ἰδεῖν, αἱ κινήσεις γενεῆσαι δοκοῦσιν αὐτομάται.

Γεγέννηται μὲν οὖν οὕτως ἡ γλώσσα θαυμασῶν καὶ μιμήσει καὶ τῇ πρὸς τὰ περὶ αὐτὸν σπουδῇ τοῦ ἀνθρώπου καὶ φιλομαθεῖα. Φιλομαθεστάτον γὰρ δῆπου καὶ μιμητικώτατον ὁ ἄνθρωπος· τῶν ἄλλων ζῶων ἀπάντων καὶ διὰ μιμήσεως, ὡς φησὶν Ἀριστοτέλης, τὰς μαθήσεις ποιεῖται τὰς πρώτας. Μάθησις δὲ τις ὄλωσ' ἐστὶ καὶ γνώσις τῶν ἐκτὸς ἡμῶν ἢ γλώσσα· διὸ καὶ Κοנדιλίχκος ὁ φιλόσοφος γλώσσαν εἶναι καλῶς κατηρτισμένην ἔλεγε τὴν ἐπιστήμην· γινώσκουμεν δ' αὐτῇ οὐ τὸ τί ἐστὶ τῶν πραγμάτων ἢ τὴν οὐσίαν, ἀλλ' ἀπλῶς σημειῖν ἐστὶν ἐκάστη λεξίς, ὡς νῦν ἔχει, τὴν ἰδέαν ὑπομνησκόμεν, οὐ φύσει, ἀλλὰ κατὰ συνθήκην· οὐδὲν γὰρ, ὡς νῦν ἔχει, τὴν πραγμάτων ὀνόμασται φύσει· τούτου δ' ἕνεκα καὶ πρὸ' ἄλλοις ἄλλως ὀνομάζεται· τὸ δ' οὐκ ἂν ἦν ὄλωσι, εἰ φύσει τὰ ὀνόμαθ' ὑπῆρχε. Τὰ γε μὴν πρώτα τῆς γλώσσης στοιχεῖα κατὰ φύσιν ἂν τίς εἴποι γεγενῆσθαι· μιμήσει γὰρ ἐγένετο τῶν ἐκ τῶν πραγμάτων ἤχων. Ἐκ δὲ τούτου καὶ τῶν σοφῶν οἱ περὶ τὴν γλώσσαν διακριβόντες τὰς πρώτας αἰεὶ πειρῶνται τῶν ὀνομάτων εὐρίσκειν ἀρχὰς ἢ ῥίζας, ὡς ἐν ταῦταις ἐκδήλου τοῦ ἐτύμου ἢ τῆς ἀληθοῦς ἐνοίας γινόμενης· τοιαῦτη δ' ἂν εἴη δῆπου ἡ αἰσθησίς τινα φράζουσα. χρόνῳ δ' ὕστερον, κατὰ βραχὺ τῆς κατ' αἰσθησὶν ἐνοίας ἐκλιπούσης, τὴν πρώτην εἰς τὴν φύσιν ἀναφορὰν ἢ συγγένειαν ἀποβαλόντα, κατὰ συνθήκην ἐγένετο τὰ ὀνόματα καὶ τροπικὴν αἰεὶ μάλλον ἔλαθε σημασίαν ἀπὸ γὰρ τῶν αἰσθητῶν ἀεὶ, τῶν ἡμῖν προτέρων, ὡς φησὶν Ἀριστοτέλης, ἐπὶ τὰ νοητὰ προὔχουσιν ἄνθρωποι καὶ ταῦτα τοῖς αἰσθητοῖς ἐφαρμόσαντες ἢ εἰκασάντες ἁμῶσις ἐκείνοις ὀνόμασαν.

Αἱ μὲν οὖν πρώται πάσης γλώσσης ἀρχαὶ τοιαῦτά τινας ἂν εἴεν. Ζητηθεῖη δ' ἂν ὡς ποτε, πολλῶν, ὡς εἰκοι, τὸ εἰς ἀρχῆς ἀνθρώπων ἐν τινι χώρῳ γενομένων, ταῦτόν οἱ ἐκεῖ πάντες ἐδημιουργήσαν ἰδίωμα· πρὸς γὰρ τὸ κοινῇ τὰ ὀνόματα τιθέναι συνθήκας ἔδει τινας ἢ συμφωνίας· ἄρα καὶ γλώσσης· ἢ δ' ὄλωσι οὐκ ἦν. Διασαρθεῖη δ' ἂν ἴσως, ὡς εἰκοι, τὸ πρᾶγμα τὸν δε τὸν τρόπον σχεπομένους· πολλοὺς τὸν αὐτὸν οἰκοῦντας χώρον, καὶ περὶ οὐδὲν ἔχοντάς πω πρὸς ἰδεῶν ἢ παραστάσεων κοινωνίαν ὄργανον καὶ θηρίων δίκην ἐρ' ἐκυτόν ἐξ ἀνάγκης δικαιομένους, ὁμοῦς συνήγειν ἔστιν ὅτε καὶ ἀλλήλοις ἐπεμύνηεν ὅ τε ἀπὸ τῶν θηρίων ῥόβος

καὶ τὸ σύμφυτον κοινωνικόν. Ἀνάλογον δὲ πως ἴσως ἦν ἡ τούτων ὁμιλία καὶ κοινωνία τῆ τῶν μελισσῶν καὶ τῶν ἄλλων ἔχελικων, αἱ μὲν ἀλλήλοισι συνόντων, γλώτσης δὲ τὸ παράπαν. ὡς ἔοικεν, ἀμοιρούντων. Ἐὰ μὲν δὲ συνθέετα καὶ κοινότατα τῶν ἐν τῇ φύσει γινομένων, οἷον ἀσραπῆν, βροντήν, ὑστίν, ἀνατολὴν ἡλίου καὶ ὄσιν, ἀστεράων ἐπιτολάς καὶ εἰ τι τοιοῦτον ἄλλο κοινῇ τέ πως ἑώρων ἢ ὅλων ἡσθάνοντο καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν, ὡς τὸ εἶδος, χρέον, τὸ δὲ τῆς αἰσθήσεως ταυτὴν τὴν αὐτὴν ἐν αὐτοῖς προὐκαλεῖτο θαυμασμοῦ καὶ μιμήσεως δηλωτικῆν φωνήν· εἰ δὲ τις ἄνεμος ἀντιλαβόμενός τινος, ἰδίον τι χωρὶς τῶν ἄλλων ἔπαθεν, ἔκπληξιν ἢ φόβον ἢ χαρὰν, ἢ αὐτὸς εἶδεν ἢ ἤκουσε, τοῦτο καὶ τοῖς ἄλλοις ἂν ἔσπευτε δεικνύναι, καὶ τοῦ ἰδίου παθήματος, ἢ πεφύκασιν ἄνθρωποι, καὶ τοῖς συνοῦσι μεταδιδόναι· τούτων δὲ τὸν τρόπον, ὃ πάντες εἶδον κοινῇ, τοῦτο καὶ προσέειπον, ὡς ἔοικεν, ὁμοῦ πάντες καὶ κοινῇ ἐκυτοῖς οὕτως ἀναχρόνον ἀπειργάσαντο γλώσσαν. Συνέθη δὲ τρόπον τὸν εἰρημένον τὰ πράγματα μὴ κατὰ τὸ ὄν ἢ τὴν οὐσίαν, ἐς αἰετὶ αἰσθήσεσιν ἀνερίκτων οὔσαν. ἀλλὰ τι συμβεβηκὸς ἢ γνώρισμα, ταῖς αἰσθήσεσι μάλιστα προσπίπτον, ὀνομασθῆναι· αὐτῶν γὰρ τοῖς ἀνθρώποις οὐ δέδοται τῶν ὄντων ἀντιλαμβάνεσθαι, παθημάτων δὲ τῆς ψυχῆς καὶ μεταβολῶν. οἷον εἰκόνας ἐκείνων ἢ συμβόλων, ἀντιλαμβάνονται μόνων. Τῇ αὐτῇ δὲ τότε φωνῇ καὶ τὸ πᾶν αἰσθητὴν ἐκλήθη καὶ τὸ προσπεφυκὸς ἢ γνώρισμα, ὃ τῇ αἰσθηθείᾳ προσέπεσε κατ' αὐτὸ, παρασταθῆν κατὰ μόνας ἐν τῇ δικαιοῖ· ὡς ἢ ἡ αὐτὴ ῥίζα (τ. ἔ. πρώτη φωνῆ) *πει* (σανακρ. *pai*) καὶ τὸ *ιπατόμενον* (τὸ πτηνόν) ἐσήμηνε καὶ ὅτι *ιπαται* καὶ τὴν *πησιν* κτλ. οὐδέμεις δὲ πω κατὰ τὸ εἶδος ἦν τῶν φωνῶν εἰς ὀνόματα καὶ ῥήματα διάκρισις, ὡς ὕστερον ἐν πολλοῖς τῶν ἰδιωμάτων ἐγένετο.

Τὰς μὲν οὖν οὕτω γενομένας τῶν ῥιζῶν *ρηματικὰς* οἱ τῶν γραμματικῶν νεώτεροι, τὰς δὲ πρὸς κλήσιν ἢ δεῖξιν, ὡς περ εἶπομεν, ἐπιτηδεύουσι *θεϊκτικὰς ἢ ἀνωτηριώδεις* ἐκάλεσαν· ἐκ δὲ τῆς τούτων ἀμφοτέρων συναρμογῆς καὶ συναφείας αἶ τε καλούμενα τῶν ῥημάτων συζυγία καὶ αἶ τῶν ὀνομάτων κλίσεις ἐν πολλαῖς τῶν γλωσσῶν γενέσθαι δοκοῦσιν. Οὐ γὰρ ὁμοίως οὐδὲ κατὰ ταῦτά τὰ ἰδιώματα πάντα διεμορφώθη, ἀλλ' ἐν μὲν τῇ Σινῶν, ὡς φασι, φωνῇ, χωρὶς ἀλλήλων ἐκατέρωθεν διαμενεσάντων ῥιζῶν, εἶτι καὶ νῦν οὐδέμεις κλίσεις ἐστὶν ὀνομάτων οὐδὲ

ῥημάτων συζυγία οὐδ' ἀνάλογόν τι γραμματικῆς τὸ παράπαν. Οὐ μὴν οὐδὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι πᾶσιν ὁμοίως, ὡς ἔοικεν, ἐγένετο ῥήματα καὶ ὀνόματα. Στεγχερός γοῦν ἀποδείξει πειρατὰ παρὰ μόνους τοῖς καλούμενοις Ἀρίοις ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ἀκριβῆ γενέσθαι διάπλασιν. Ἐξ οὖν ἀπλῶν συλλαβῶν αἶ πρώται γλώσσαι καθόλου συγκεῖμαι, καὶ ὁμοειδεις ἐτύγχανον τέως οὕσαι, μέγιστοι ἄλλην ἄλλη λαθεύσαι μορφήν εἰς εἶδη πλείονα διεκρίθησαν ἦσαν δ' ὡς ἔοικεν, αἶ πρωτόγονοι ῥίζαι κομιδῇ εὐάρημοι, φωνῆν ἀπλοῦν (ι) ἢ μεθ' ἐνὸς συμφώνου ἔνθεν ἢ ἔνθεν (γα, θα, κι, κε, χι, ακ, αγ, ὄγ, ὀβ,) ἢ ἐκατέρωθεν (ῥικ, ῥιδ, οσχ, καπ, κερ, κτλ) ἢ μετὰ δυοῖν ἐτέρωθεν (ἀρχ, ἀθ, οστ, στα, σσι, δρα) ἢ δυοῖν μὲν ἔνθεν, ἐνός δ' ἐτέρωθεν (ῥεικ, καρκ, καρτ, γαμψ, κλεπ, κραλ, φρυγ, σσιγ,) περιέχουσαι.

Ζητητέον οὖν ἂν εἴη πῶς ποτ' ἐς φωνῶν εὐάρημων καὶ τὴν μορφήν ἀτελεστάτων τὸ κατ' ἀρχῆς ἐγένετο γλώσσαι πλουσιώταται καὶ περιεκλέεσθαι, οἷαι αἶ τῶν ἀρχαίων, Ἰνδῶν τε καὶ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων, καὶ ἡ τῶν Ἀράβων, ἵνα τὰς ἄλλας παραλίπωμεν, καὶ ποια τις ὄλω; ἢ τῆς γλώσσης αὐξήσει. Ὁργανικοῖς γὰρ εὐοικένας δοκοῦσιν αἶ γλώσσαι καὶ αὐξέσθαι τε καὶ ἐκ μικρῶν μεγάλα γίνεσθαι καὶ ἀκμάξεν, εἶτα δὲ μειοῦσθαι καὶ σθίνειν ἢ τὴν ἰδέαν ἀλλάσειν· τοῦτο γὰρ ἐστὶ θάνατος· γλώσση' παντελῶς δ' οὐκ ἀπόλυται γλώσσα, μετ' οὗ ἔθνους ἀπολομένου ἢ τινος ἐτέρας τὴν ἰδίαν γλώσσαν ἀνταλλάξαντος, ὡς περ Ἰσθίων καὶ Κελτῶν οἱ πλείστοι καὶ Θράκες σύμπαντες καὶ Σλάβοι οἱ παρὰ τὸν Ἄλβην καὶ ἄλλοι πλείστοι. Οὐ πάνυ δ' ἂν εἶναι δόξεις θαυμαστοὶ ἐξ εὐαρίθμων συλλαβῶν γλώσσαν ἀμφιλαφῆ γενέσθαι. εἴ τις νῶ λάθοι ὡς ἐκ γραμμάτων εἰκοσι καὶ τεσσάρων ἀλλήλοισι πολλαχῇ συναπτομένων ὅλη γίνεται τραγωδία καὶ κωμῶδια κατ' Ἀριστοτέλη (περὶ γενέσε. καὶ φθορᾶς 1, 2) καὶ ὡς ἐς στοιχείων ἐξήχοντα καὶ τεσσάρων ἢ συμπασκ δεδημιούργηται τῆς φύσεως ποικιλία· καὶ ταῦτα μὲν ταῦτη.

Ἐπεὶ δ' ἡμῖν ἱκανὰ περὶ τῶν πρώτων εἰρητικῆς τῆς γλώσσης ἀρχῶν ἡ ῥιζῶν, πραγματευτέον ἐστὶν ἡδη περὶ προτάσεως ἢ λόγου καὶ τῶν τούτου κυριωτάτων μερῶν, ὀνόματος καὶ ῥήματος καὶ τῆς τούτων γενέσεως. Λόγος μὲν οὖν ἐστὶ κρίσις· ἐκφανοῖς· κρίσις δ', ὡς πάντες ἴσασιν, ἐν ἧ τινος ἐν τῇ δικαιοῖ παρόντος ἐτερόν τι καταγορεύεται· καὶ τὸ μὲν ἐν τῇ δικαιοῖ κείμενον ὑποκείμενον εἴησται καλεῖν, ὃ δ' ἐκεί-

νου κατηγορείται, κατηγορούμενον. Τοῦτο δ' ἀπλοῦν, ὡς περ εἶδομεν, ὄν τὸ ἐξ ἀρχῆς, εἰς ἐπίθετον καὶ ῥῆμα τὸ μετὰ ταῦτα διηρέθη, τοῦ μὲν ἐμπεφυκυῖαν τὴν ιδιότητα, τοῦ δὲ χρόνῳ προσγενομένην ἢ προσγενησομένην περιεχάντος. Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν αἱ πρῶται τοῖς ἀνθρώποις ὑπὸ θαυμασμοῦ καὶ πάθους ἀφθεῖσαι φωναὶ προτάσεις ἦσαν ἥδη τέλειαι. Εἰ γὰρ τις τῶν πρωτογόνων τετράπουον ἰδὼν τρέχον ἢ ὄρνιν ἰπτὰμένην ἢ δένδρον ὑπ' ἀνέμου δονούμενον ἢ πέτραν κυλιομένην ἢ ὕδωρ ῥέον ἢ ἄλλα τοιαῦτα, φωνὴν ἀφῆκε τοῦ δρόμου μιμητικὴν ἢ τῆς πτήσεως ἢ τοῦ ῥοῦ δηλωτικὴν, ἣν ἥδη λόγος αὐτῆ. Ὁ μὲν γὰρ ἐκεῖνος εἶδεν ἰπτάμενον ἢ πίπτον ἢ τρέχον ἢ σειόμενον ὑποκειμένου τόπον εἶχε μὴ λεγόμενον, ἢ δὲ φωνὴν τὴν ἐνέργειαν ἢ τὸ πάθος ἐκφαίνουσα κατηγορούμενον ἦν, οἷον εἰ τις ὕδωρ ὄρων που ῥέον, ὑπὸ θαυμασμοῦ τὸν ἦχον, μιμούμενος $\sigma\iota\iota$ (=συρ = ῥο, ἐξ οὗ ῥέ(Ὶ)ω, ῥα(Ὶ)ω) ἀνεφώνησε, τοῦτ' ἦν ὡςπερ ἂν εἰ εἶπε βλεῖσκον πρὸς τὸ ὕδωρ: τοῦτο (τὸ ῥέον)—(ἐστὶ)— $\sigma\iota\iota$ (τ. ἔ. $\sigma\iota\iota$ ποιεῖ ἦτοι τοιοῦτον ἦχον ἐκπέμπει)· πιθανώτατον δὲ καὶ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ταῖς δεικτικαῖς τῶν ῥιζῶν ὑποκειμένους ἐκεῖνους χρῆσασθαι. Ἐπεὶ δ' ὡςπερ ἤμῃν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἐῤῥέθη, ἡ αὐτῆ φωνῆ γεννηθεῖσα καὶ αὐτὸ ἐδῆλον τὸ ὕδωρ (ὄνομα) καὶ ὅτι *ῥεῖ* (ῥῆμα), εἰ τίς τι ζῶον ὕδωρ εἶδε πῖνον ἢ εἰς ὕδωρ ἐμπεπτωκός, ὅπως τὸ γινόμενον δηλώσειε, τὰς φωνὰς, αἷς αὐτῶν ἐκάτερον ἐκέκλητο, ἐφεξῆς ἐξήνεγκεν, ἢ μάλλον αὐτοῦ τὴν διάνοιαν ἐπέσπε, προτάξας.

Τοιαῦτα μὲν οὖν ἂν εἶεν ἂς οἱ πρωτόγονοι τῶν ἀνθρώπων ἀπήγγελλον προτάσεις, τὸ μὲν πρῶτον ἐκ μιᾶς, εἶτα δ' ἐκ δυοῖν συγκείμεναι φωνῶν, τῆς μὲν δεικτικῆς, ὡς εἴκοις, τῆς δὲ ῥηματικῆς ἢ καὶ ἀμροτέρων ἔστιν ὅτε ῥηματικῶν. Ἐπεὶ δὲ τὸ εἶναι ἢ ὑπάρχειν πάσης ἐστὶ τοῖς πράγμασιν ιδιότητος ἄλλης πρότερον (ἔνα γὰρ τι τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον ἦ, δεῖ πρῶτον εἶναι), ἐπεὶ τούτου τῆς ἐνοίας ἐφίκοντο, συνδεικτικῶ τῶ ῥῆματι τῶν τῆς προτάσεως μερῶν ἢ συναπτικῶ πολλὰ τῶν ἐθνῶν ἀνὰ χρόνον ἐχρήσατο μείζονος. ὡς εἴκοις, σαφηνείας χάριν. Οὐ χροῶνται δ', ὡς φασιν, ἐτι καὶ νῦν οἱ καλούμενοι Σημίται, εἰ δὲ καὶ ποτε δοκοῦσι χρῆσθαι τὴν τῆς ὑπάρξεως ἀεὶ διακτρεῖ τὸ ῥῆμα πρὸ αὐτοῖς σημασίν' ὅθεν καὶ τὸ κατηγορούμενον οὐ κατ' ἵνομαστικὴν, ἀλλὰ κατ' αἰτιατικὴν εἰώθασιν οἱ γοῦν Ἀραβες τῆθέναι, οἷον *ἐλθελάου κίνα μουκάθδαφα* τ. ἔ. τὸ κακὸν ἐστὶ πεπωμένον, ἀληθῶς δέ: τὸ κακὸν ἐστὶ

(κατὰ τὸ) πεπωμένον ἢ (ὡς) πεπωμένον καὶ ἀλλήλαχον κίνα ἀλιμαρ οὐδὰ κάμιλαρ τ. ε. ὁ θεός ἐστὶ σοφός καὶ τέλειος, ἀληθῶς δέ: ὁ θεός ἔσται, ὑπάρχει, κατὰ τὸ σοφὸν καὶ τὸ τέλειον ἢ τὴν σοφίαν καὶ τὴν τελειότητα· τὰ πολλὰ δὲ λέγουσαν ἄνευ τοῦ εἶναι (κίνα) *Ζεῦδρον ἀλιμουρ* τ. ἔ. ὁ Ζεῦδης (ἐστὶ) σοφός· ἀλλήλαχου ἐκθερον = ὁ θεός (ἐστὶ) μέγιστος· κατὰ ταῦτα δὲ καὶ Ἑβραῖοι μάλιστα μὲν ἄνευ τοῦ εἶναι τῶ ὑποκειμένου τὸ κατηγορούμενον συνάπτουσι, σπανίως δὲ ποτε χροῶνται καὶ τῶ εἶναι (χάρις) τὴν τῆς ὑπάρξεως καὶ αὐτοὶ φυλάσσοντες ἔνοικιν. Ἐλλείπει δὲ τὸ εἶναι καὶ τοῖς Ἑλλῆσιν οὐ σπανίως, ἰδίχ δ' ἐν ταῖς γνώμῃς οἷον, *εἰχθρός μοι κείνος, ἡ τύχη κοινή, ποιηρὸν ὁ σκαογάντης* καὶ τὰ τοιαῦτα.

Πρότασιν μὲν οὖν ἀπλῆν, ὡς εἴκοις, ῥᾶδιον ἦν τοῖς πρωτογόνοις ἐκ τῶν πρώτων, ὧν ἐδημιούργησαν, φωνῶν ἀπεργάσασθαι, ποικιλωτέρως δὲ τῆς διανοίας χρεῖας καὶ γένη ζῶων καὶ ἐνοιαῖς ἀναφορῶν καὶ χρόνων καὶ προσώπων διαφορὰν οὐ δυνατὸν ἂν εἶναι δόξειε τὸ πρῶτον ἐκεῖναις σημαίνειν· πείθεται δ' ἂν τις, εἰ ποτ' ἐνθυμηθεῖται τὴν τῶν Σινῶν φωνὴν, ἐκ ῥιζῶν ἀπλῶν ἢ λέξεων μονοσυλλάβων. πάσης μορφῆς γραμματικῆς ἐστεραμένον, συγκειμένον ἐνοιαῖς τε ποικιλωτάτας καὶ πρόσωπα καὶ γένη καὶ ἀριθμοὺς καὶ ἀναφορὰς ἐς τὸ ἀκριβέστατον, ὡς φασιν, ἀπαγγέλλειν· αἴτιον δ' ὅτι τὰς ἀναφορὰς καὶ τὰς κατηγορίας οὐχ ἡ γλώσσα καθ' ἑαυτὴν, ἀλλ' ὁ νοῦς, ὁ τῆς γλώσσας δημιουργὸς ἀπαγγέλλει τε καὶ συνήθει' ἀδυνατεῖ δὲ μόνη τοῦτο ποιεῖν ἡ γλώσσα. Ὁ δὲ νοῦς ἀντιλαμβανόμενος ταῖς φωναῖς τῶν ἐνοιαῖν ἐκάστων καὶ τῶν ἐν ταῦταις ἀναφορῶν καὶ κατηγοριῶν καὶ ταῦτας, ὡς προσήκει, συνάπτων, ὅλον τι λογικὸν ἀπεργάζεται· περισσὸν δ' ἂν εἴη λέγειν τοὺς πρώτους ἀνθρώπους φωνὰς ἢ λέξεις ὀλιγίστας ἔχοντας ἢ μὴ τῆ φωνῆ δύναμιν, τοῦτο κατὰ ταῦτά τοις ἀγρίοις ἢ ἀλάλοισ ἢ νηπίοις χειρῶν καὶ ὀρθακμῶν καὶ κεφαλῆς κινήσει ποικίλαις καὶ τόφω φωνῆς ἐπιτηδείω καὶ θέσει τῶν φωνῶν διαφόρῳ, καθάπερ καὶ νῦν ἐν τισι τῶν ἐθνῶν συμβαίνειν λέγεται, κατὰ τὸ εἶδος εἰωθέντι σημαίνειν. Καὶ περὶ μὲν τούτων τοσαῦτα, λοιπὸν δὲ λέγειν ἤμῃν περὶ τῶν κυριωτάτων, ὡςπερ ἔφημεν, τοῦ λόγου μερῶν ὀνόματος καὶ βήματος, ὅπερ εἰς ἄλλην ἀναβαλλόμεθα ἀκρόασι. Ἐπισυνάπτωμεν δὲ τοῖς περὶ γενέσεως γλώσσας ἡμῖν εἰρημένοις ἂ περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἡμῖν ἐν ἑρωλεγεῖσις πεποίηται, χαρίζομεν τῷ Συλ-

λόγω, οὐ καὶ περὶ τούτων ἀποδεχόμεθα τὴν
εὐμενῆ κρίσιν.

Εἰπέ μοι, ἡμερόεσσα θεά, θύγατερ Διός, ἀγνώβη
ἄλυσσ' ἐκ κορυφῶν οὐρανοῦ ἡγαθέου,
εὐνομοῦ Ἑλικωνίου, ἵνα γλυκερῆσαι φοιτῆς
ὄμειπτε σφέτερον νωλεμέως γενέτην
καὶ χρόρον ἀρτίεσθε καλὸν μετὰ Φοιβίου ἕνατος
ποσσὶ περιπλάκτοις ἔννε' Ὀλυμπίαδες,
πῶς αὐτὴν γένος ἔσχε βροτῶν οἶον ἀπάντων
ζῴων, ὅσα πέλαι γαίαν ἀν' εὐρύχωρον,
πῶς δ' ἄρα χρήματα πᾶσιν, δὲ' εἰς ἰδὸν, οὐνομα θῆκεν
ὅσα τε φρεσὶ νόησ' ἔφρασαν εὐμαρέως.
Ἦν δὲ' ἐπιχθονίων μερόπων γένος ἦεν ἄφρων
ζῴων ὡς ἑτέρων ἔθνεα πλαζόμενων
εἰν ἀλί καὶ κατὰ γαίαν ἡδ' αἰθέρα, μητέρι δ' οὐπώ
οὐδὲ τέκεσαι φίλοις οὐνομα ἦεν ἐρατόν,
οὐδὲ πατὴρ φίλον υἱὸν ἔχεν κικλήσκμεν αὐτῆ
οὐδ' υἱὸς γενέτην ἔννεοι ἄμφω ἔσαν,
ἀτρεκέως παίδεσσι εἰοκότες νηπιόχοισιν,
οἳ τε πρὸς ἀλλήλους οὐ τι ἄμειψαν ἔπος.
ὡς δ' ὅτε τις ζεῖηεν ἑλλθῶν χθόνα τιλόσε πάτρης,
Ἰνδῶν ἢ Σιρῶν γαίαν ἢ Ἰαπωνίωνων,
οὐτι ἔπος συνήσιν ἀκούσας αὐθι λεγόντων
οὐδ' αὐτόσ' τι λέγειν ἐνδαπλοῖς δύναται,
εἰ δὲ τὶ πού βούλοιο λέγειν, χρεῖω δὲ τ' ἀνάγοι,
δειξεν δ' γ' ἢ χειρὸς δακτύλῳ ἢ φάσειν,
ὡς καὶ ἐπιχθονίων ὄρασι πρῶτοι σέλας εἶδον
ἡελίου σφετέρῃ δειξάν ὀμηλικῆ
εἰ τὶ λέγειν ἔθελον, ζῴοισι δ' ὁμῶς ἑτέροισι
γῆρουσιν ἀλγεύουσιν γηθόμενοι τε φρεσίν.
Τίς δ' ἔνεοσι σφιν ἔοσθ' αὐτῶν πόρον ἡχέεσσαν,
ὠκῶν βουλάων ἄγγελον ἡμετέρων;
εἰπέ θεά· σὺ γὰρ οἶσθα, Διὸς γεγαυθα γενέθλη,
αὐτόσ' δ' ὄσα' εἰπῆς φθέγγομαι ἔσσομένοις.
Αὐτῆ δῶκε φύσις θαλερτὴν ὅπα καὶ φρένας ἑαθλάς·
ἀνθρώπων γενεῆς δῆποτε γενναμένε,
τῆσιν ἄμ' αὐτῶν θ' εὐρων, ἐπιπλομένων ἑναυτῶν,
ἰθυσύνην τ' ἐσθλήν, ἐμμελίην βίωτου,
συμφύτῳ ἐσπόμενοι φύσιος νόμῳ, ᾧ καὶ ἐν ὕμιν
ἄρχονται λαλῆεν νῆπιοι ἐσπόμενοι.
ἦντε γὰρ θάλαε γλυκερῆς· εἶτι νηπιόχοντα
μητέρος ἢ φίλου πατρός· ἀπὸ στόματος
μήνης εὐμελὲς οὐνομ' ἢ ἀστερος ἐλαρινιστο
ἢ τινος ὀρνίθων ἤρι μινυρομένων
οὐασιν εἰζαίοντα καὶ ὕμιασιν αὐθ' ὀρώοντα,
δεικνύντοιν γονέσιν δακτύλῳ ἢ φάσειν,
αὐτίκ' ἄρ' ἔφρασαντο νόμῳ· Τό θε δὲ αἰλήνη,
φωσφόρος εὐειδής, ἀδύνη εὐκλάδος
καὶ σφισιν εἰσοπίσω ταδε σήματα γίγνεται ἀνάγκη
κείων φραζόμενοις φθεγγόμενοιαι θ' ὁμῶς,
ὡς πρῶτοι θνητῶν πόλον αἰθέρος· ὄρασι ἐρεῖδον
ἡδὲ φάος φύσιος μητέρος ὡς αἶον

ὅτι περ οὐομ' ἔην τοῖς χρήμασιν, ὕδατος ἦχον
καὶ βροντῆς· πάταγον κἀνοῖδος κέλαδον.
ὅτι δὲ νῦν πασιῖν μήτηρ ἐστ', ἦν φύσις αὐτοῖς
ὅτι δὲ νῦν μήτηρ, τό σφε δίδαξε φύσις.
Εἰ δὲ τῷ οὐνομα θέντες ὁμοῖον ἄλλο ἐρεῖδον
ὄμιασιν, τῷ γ' αὐτῷ φθέγγαμι προκάλεσαν.
Ἔτι γὰρ ἀρξόμενοι πατρός· φθέγγεσθαι ἄναδοι
καὶ πατέρ' ἡδὲ φίλων μητέρ' ἀνηπύμεν,
εἰ τ' ἦν ἔπειτ' αὐτῶν ἀλλήλων ἡδὲ γυναῖκα
κείνοις εἰσεῖδον, μητέρ' ὁμῶς κἀλεσσιν
καὶ πατέρ' οὐ γὰρ ἔβασι διακρίνειν τοκίε σφῶ.
ὡς πατέρες μερόπων πάντα κἀλεσσιν κατὰ πότον,
ὅσα περ εἶδον ὁμοῖα κατὰ χθόνα καὶ ὁμῶς ὄρασι,
Ἰππιων δελφίνων τ' ἔθνεα χοντοπόρων
ἡδὲ ἑλάφων κεραῶν πετεινῶν τ' ἡεροφοῖτων,
δένδρεα καὶ χλοερῶν μυρία φῶλα φωτῶν.
Παῦρα δὲ πάμπαν ἑόντα τὰ γε πρῶτ' αὐτῶν δίδαξεν
ἢ δὴ θρέψε φύσις, πλείων' αἰετῶσιν
αὐτοῖς ῥήθλιος, περιτελλομένων ἑναυτῶν,
χρεῖω δὲ σφε δίδαξ' ὅτι μὴ εἶχε φύσις.
ἦντε γὰρ τρεῖς οἶαι ἐν ὄμιασιν ὑμετέροισιν.
αἰθέρος αὐγῆσσι' οἰδομασι πληροσμένοις,
χρῶσαι, κυανῆ τ' ὠχρῆ τ' ἐρυθρῆ τε πέλουσαι
(τοῖην γὰρ φάσειν δῶκε θεὸς δύναμιν)
εὔτε μὲν ἀθανάτων ἀπ' Ὀλομοπθῆεν ἄγγελος ἦλθεν,
ἴρισι παρφυρήθ, οἳς φάνεν αὐτίκα τρεῖς,
σύνδου μινγόμεναι ἐξείης, ἡελλοιο
ἀκτίων σταγόσιν νάματος ἀγνυμείων,
τῶν δ' ἀπὸ πλεῦσος αἰετῶσιν αὐτῆς· μινυομενάων
ἡδὲ συνερομένων ὄμιασ' ἐνὶ βροτείοις,
τῶς ἀπ' ἀριθμητῶν, ἃ πάρος· ῥιζώματα γλώσσης
ἔπλετο τοῖς πρῶτοις ὑμετέροις γενέτης,
χιλιάδες γίγνοντο, περιπλομένων ἑναυτῶν,
ἀλλήλοισι φθογγῆ δηθὰ συνερομένων.
Τῶν δ' ἄλλων, αἰ πρῶται ἐπὶ χθονὶ γλώσσαι ἐφυσαν
ἔνθα πέλε θνητῶν σμήνης' ἐπιχθονίων,
ποικίλα ἐξεγένοντο, περιπλομένων ἑναυτῶν,
τόσσα δ' ἀνθρώπων ἔθνε' ἔφω μερότων,
χώρου συμπερῆσαντο· ἡδὲ χρόνου, οἷσιν ἐν ἄμφω
γίγνεται ὅσα φύσις γῆσιν κατὰ δὲτα φύει.

Ἐπὶ τούτοις δικαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΝΘ'.

Τῆ 23. Ἀπριλίου 1873.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλείου,
Ἀντιπροέδρου.

Ἀναγνώσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν δύο προηγουμένων συνεδριάσεων ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν ἐπιστολῆς τοῦ κ. Ξ. Παππάδη βιβλιοπώλου, δι' ἧς οὗτος κοινοποιεῖ ὅτι προσφέρει τῷ Συλλόγῳ συλλογὴν διαφόρων βιβλίων ἐκ τόμων 127, ἐπισυνάπτων ἅμα καὶ κατάλογον αὐτῶν.

Εἶτα ἀναγινώσκει τὴν γνωμοδότησιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ σχεδίου περὶ συστάσεως μικτῶν προκαταρκτικῶν σχολείων τῆς ἐν Σμύρῃ κ. Σαφροῦς Λεοντιάδος, ἅπερ αὕτη ἀποκαλεῖ Ἀνατροφεῖον, ἀποσταλέντος ὑπ' αὐτῆς τῷ Συλλόγῳ καὶ παραπεμφθέντος εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἐπιτροπὴν πρὸς ἐξέτασιν μεθ' ἧς ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἐντέλλεται ἵνα διαβιβάσῃ τῇ κ. Σαφροῦς Λεοντιάδῃ ἀντίγραφον τῆς γνωμοδοτήσεως αὐτῆς.

Ἀκολούθως ὁ προεδρεύων ἀνακονεῖ εἰς τὸν Σύλλογον ὅτι ἐπιφορτισθεὶς ἵνα ἀντιπροσωπεύσῃ κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς ἐπετείου ἑορτῆς τῆς λέσχης «Μικρασία» τὸν ἡμέτερον Σύλλογον παρεκλήθη ὑπὸ τοῦ προεδρεῖου τῆς ἐν λόγῳ λέσχης νὰ ὑποβάλῃ τὰς εὐχαριστίας του ἐπὶ τῇ ἠθικῇ προσσίῳ, ἣν ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς διετέλεσεν ἐπιδαφιεύων αὕτη καὶ παρακαλεῖ ἵνα μὴ παύσῃται παρέχων αὕτῃ τὴν αὐτὴν προστασίαν καὶ ὑποστήριξιν.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Πασπάτης ἀνέγνω ἔκθεσιν περὶ τινων μετὰ τῶν Ἑλλάδος ἔχουσιν ἐν περίληψει οὕτως.

Ὁ κ. Πασπάτης προοιμιαζόμενος εἶπε βραχέα τινα περὶ τῶν μεταλλείων τοῦ ἀρχαίου Λαυρίου καὶ τοῦ πλούτου, ὅν οἱ ἀρχαῖοι ἐξ αὐτῶν ἐκαρπώθησαν ἀκολούθως ἀπρίηθησε τὰ καθ' ἕκαστον τὴν Ἑλλάδα εὐρισκόμενα κυριώτερα μέταλλα ἐν τοῖς ἐγκάτοις καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, εἰς φλέβας, κοιτάσματα καὶ σωροὺς, προσήγαγε διάφορα δείγματα αὐτῶν, καὶ ὑπέδειξε τὴν ποιότητα καὶ τὸν βαθμὸν τῆς καθαρότητος, τὴν τιμὴν αὐτῶν κατὰ τόνον ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς Εὐρώπης. Ἐποίησε στατιστικὴν τῶν ἀπὸ τοῦ 1862 ἀρχαρωρηθέν-

των εἰς ἑταιρίαις ἢ εἰς ἰδιώτας στρεμμάτων γῆς μεταλλούχου, καὶ τῶν κερδῶν, ἅπερ ἐπραγματοποίησαν ἰδιωταί τινες ἢ ἑταιρίαι ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως μετὰ τῶν τινῶν, καὶ κατέληξε τὸν λόγον ἐξαιρῶν τὰς ὠφελείας, ἃς τὸ ἔθνος δύναται νὰ καρπωθῇ ἐκ τῆς μεταλλευτικῆς βιομηχανίας καὶ ἐκρᾶξων τὴν εὐχάριστησιν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ὅτι βλέπει τὸ ἔθνος τρεπόμενον εἰς στάθην βίου πρακτικώτερον. Ἐπὶ τούτοις διελύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΣ'.

Ἑκτακτος.

Τῆ 24 Ἀπριλίου 1873.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Κ. Καραπάνου.

Ἐλλείπει πρακτικῶν ὁ κ. Πρόεδρος ἀγγέλλει τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Γκιουμουσγκερδάνη προσφορὰν χρυσοῦ νομίσματος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου παρακκλῶν ἅμα τὸν κ. γενικὸν γραμματεῖα ὅπως ἀψῆψῃ τῷ δωρητῇ εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν.

Ἀκολούθως ὁ λόγος δίδεται τῷ προέδρῳ τῆς συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅστις ἀναγινώσκει τὴν ἐξῆς ἔκθεσιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς.

Κύριοι!

Ἡ συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ, συγκειμένη κατ' ἀρχὰς ἐκ τῶν κ. Γ. Λαζοπούλου, Γ. Σάρρου, Μ. Παράνικα, Α. Λιούμα, Γ. Σοφοκλείου, καὶ τῶν Γραμματέων τοῦ Συλλόγου, ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς τῇ 18 Μαρτίῳ, καὶ Πρόεδρον μὲν ἐξελέξατο τὸν Γ. Σοφοκλεῖν, Γραμματεὰ δὲ τὴν κ. Γ. Σάρρον.

Καὶ τέσσαρας μὲν συνεδριάσεις συνεκρότησε μέχρις 9 Ἰουνίου, ἐν αἷς εἰργάσθη προκαταρκτικῶς ἐπὶ τῶν ἐν τῷ Περιοδικῷ καταχωρηθησομένων Ἀναγνωσμάτων. Ἀλλ' ἐπελθουσῶν τῶν διακοπῶν, μὴ δυναμένη νὰ ἐξακολουθῇ τὰς ἐργασίας αὐτῆς, διασπαρμένον τῶν μελῶν αὐτῆς ἄλλων ἀλλαχοῦ, ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ καὶ αὕτη τὰ ἔργα αὐτῆς μέχρι τῶν μέσων Ὀκτωβρίου, ὅτε ἀνέλαθεν αὕτη, τῶν κ. κ. Ἡρ. Βασιλάου καὶ Β. Κυλάδου διαδεξαμένων τοὺς

πρακτικῶν τετα; κ. κ. Μ. Ηκρανίαν καὶ Γ. Σάρρον.

Ἐκτοτε μέχρι Μαρτίου εἰργάσθη τακτικῶς συνεργουμένη κατὰ πᾶσαν σχεδὸν παρασκευὴν, Γραμματεῖως μὲν πρὸς σύνταξιν τῶν πρακτικῶν τῆς Ἐπιτροπῆς διορισθέντος τοῦ κ. Φιλίου, Προέδρου δὲ μείναντος τοῦ αὐτοῦ. Πολυλὰς δὲ συνεδριάσεις ἐδαπάνησεν εἰς καταρτισμὸν πληρεστεροῦ, ὡς οἶόν τε, καταλόγου τῶν μελῶν ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου μέχρι τοῦ ἐνεστώτος συλλογικοῦ ἔτους. Καὶ δὲν δύναται μὲν νὰ καυχήθῃ ἡ Ἐπιτροπὴ, ὅτι ἐσχημάτισεν ἀκριβῆ καὶ πιστὸν κατάλογον, τοῦθ' ὕπερ ἀδύνατον ἦν μεθ' ὅλας τὰς προσπάθειαις αὐτῆς ἕνεκα τῆς γνωστῆς καταστροφῆς τῶν ἀρχείων τοῦ Συλλόγου, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἐκαθάρισεν αὐτὸν ἀπὸ ἱκανῶν ἀσχημίας, καὶ διευκόλυνεν ὅπως εἰς τὸ μετὰ ταῦτα τὸν καταρτισμὸν ἀκριβεστεροῦ καταλόγου πάντων τῶν μελῶν. Ἠρῆστο δὲ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Περιδικίου κατὰ τὰ μέσα Δεκεμβρίου. Καὶ μέχρι τοῦδε ἐτυπώθησαν 32 τυπογραφικὰ φύλλα, περιέχοντα δέκα ἀναγνώσματα ποιικίλης ὕλης, δύο ἐκθέσεις ἐπιτροπῶν, καὶ μέρη πρακτικῶν 42 συνεδριάσεων τοῦ Συλλόγου, τακτικῶν τε καὶ ἐκτάκτων, ἐν οἷς περιλαμβάνονται καὶ ἡ ἐπὶ τῆς καταθέσεως τοῦ θεμελίου λίθου τοῦ κτηρίου προσκλητῆ τοῦ Οἴκ. Πατριάρχου καὶ τοῦ Προέδρου τοῦ Συλλόγου, αἱ ἐκθέσεις τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς Φιλολογικῆς, τῆς Ἀρχαιολογικῆς, ἡ περὶ τῶν δημοσίων διαλέξεων, ἡ περὶ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου, ἡ τοῦ ταμίου, καὶ ἡ τοῦ Προέδρου κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν τοῦ συλλόγου.

Πρὸς δὲ θέλει ἐμπειροεῖαι τὸ περιοδικὸν τὰς δημοσίας διαλέξεις, καὶ ἐρανίσματα, καὶ βιβλιογραφικὰν ἔωσιν, καὶ διαφόρους πίνακας, ὥστε κατὰ πιθανὸν προϋπολογισμὸν τὸ περιοδικὸν τοῦ λήξαντος ἔτους θέλει ὑπερβῆ τὰ 50 τυπογραφικὰ φύλλα, ἀριθμὸν εἰς ὃν οὐδέποτε ἀνέβη τὸ περιεχόμενον τοῦ περιοδικοῦ ἀπὸ τῆς ἀ. ἐκδόσεως αὐτοῦ.

Ἡ πληθὺς δ' αὐτῆς τῆς ὕλης σὺν ἄλλαις σπουδαίαις δυσχεραῖαις, γνωσταῖς τοῖς μεμνημένοις εἰς τὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ, ἐπενήργησεν οὐ μικρὸν, ἵνα καὶ τοι τοσοῦτον κατατρίψαντες χρόνον μὴ δυνήθωμεν ἐπενοηθῆναι αὐτὸ εἰς πέρας. Ἀλλ' ἤδη, οὐδευταῖς τοιαύτης ἀπολιπομένης δυσχεραίας, ἐλπίζομεν ὅτι ἐντός τοῦ προσεχοῦς μηνὸς διανεμηθήσεται εἰς τε τὰ μέλη καὶ εἰς τὸ δῆμοσιον.

Ταῦτα διακρινούσα ἡ Ἐπιτροπὴ τῶ Συλλό-

γω, εὐχεται μείζονα ἐπιτυχίαν καὶ ὀλιγωτέρους μόχθους τοῖς διαδεχόμενοις αὐτήν.

Ἐν Ἡέρκ τῇ 24 Ἀπριλίου 1873.

Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ
Γ. ΣΟΦΟΚΛΗΣ Πρόεδρος
ΠΡ. ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ
Δ. Σ. ΠΑΗΘΩΝΙΔΗΣ
Α. ΔΙΟΥΜΑΣ
Δ. ΦΙΛΙΟΣ

Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Βασιλάδης πρὶν ἢ ἀναγνώσῃ τὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ ποιεῖ παρατηρήσεις τινὰς περὶ παραμορφώσεως τῶν πρακτικῶν κατὰ τὰς συνεδριάσεις, καθ' ἃς συνεζήτητο ὁ κανονισμὸς. Ὁ κ. Ἡ. Βασιλάδης λέγει ὅτι τότε εἶχεν ὑποβάλει τὰς ἐξῆς προτάσεις: α) ὁ Σύλλογος συγκαλεῖ κατὰ διετίαν Σύνοδον ἐκ τε τῶν μελῶν αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Συλλόγων καὶ ἐξ ἄλλων λογίων, ἐν ἡ θέματα συζητοῦνται φιλολογικὰ, ἐκπαιδευτικὰ, ἀρχαιολογικὰ, ἐπιστημονικὰ, ὠρισμένα καὶ προαναγγελλόμενα. β) αἱ συνεδριάσεις εἰσι δημόσιαι, ἀλλ' ἐν ταῖς συζητήσεσι λαμβάνουσι μέρος μόνον οἱ ἀποδεχθέντες τὴν πρόσκλησιν καὶ ἀπαντήσαντες. γ) Τὰ ἀναγνώσθέντα συζητηθέντα καὶ ἀποφασισθέντα δημοσιεύονται κατ' ἰδίαν ἢ ἐν τῷ Περιδικίῳ τοῦ Συλλόγου.

Μετὰ συζήτησιν κατὰ πλειοψηφίαν ἐνεκρίθη νὰ μὴ καταχωρισθῶσιν αἱ ἀνωτέρω προτάσεις ἐν τῷ κανονισμῷ, ἀλλ' ἐν τοῖς πρακτικοῖς.

Εἶτα δὲ ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ.

Ἀξιοτίμοι συνάδελφοι,

Αἱ ἐργασίαι τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τοῦτο τὸ ἔτος οὔτε πολλά εἰσιν οὔτε μεγάλαι, τούτου δ' αἷτιος μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐγώ εἰμι, διότι ἀσχολούμενος εἰς τὴν μαίευσιν καὶ σπαργάνωσιν τῶν νεογνῶν τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τεκνίων, τοῦ Ἠπειρωτικοῦ καὶ Ὀθριακοῦ Συλλόγου, ἐπελαθόμεν ἔστιν ὅτε τῶν ἐργασιῶν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐφ' ᾧ καὶ ἐξαιτουμαι συγγνώμην.

Ἡ Φιλολογ. Ἐπιτροπὴ τοῦ ἤδη λήξαντος Συλλογικοῦ ἔτους ἀπαρτιζομένη ἐκ τῶν κ. Μ. Ηκρανίκα, Α. Δημητριάδου, Χ. Χατζῆ Χρήστου, Δ. Φιλίου, Α. Τάγχι, Ἱ. Καραλίδου, Δ. Μαλιάδου καὶ Θ. Τάγχι γραμματεῖως ἐποίησε δέκα

και τέσσαρας συνεδριάσεις· ἄρ' οὐ ὠρίσθη ὁ προϋπολογισμὸς τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς ἀγορὰν τῶν ἀναγκαιῶν διὰ τὰς ἐργασίας αὐτῆς βιβλίων καὶ δύο ἢ τριῶν φιλολογικῶν περιοδικῶν προσέβη εἰς τὸ περὶ ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων σπουδαϊότατον καὶ ἐθνικώτατον ζήτημα, εἰς ὃ κατέτριψε πολλὰς συνεδριάσεις· καὶ πολλοὶ ἀντιπλάγχσαν λόγοι, τῶν μὲν δυσχυριζομένων, ὅτι νέαι παρ' ἡμῶν ἐκδόσεις τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων οὐ μόνον οὐκ ὠφελούσιν ἀλλὰ καὶ βλάπτουσι τοὺς μαθητικῶντας· μάλιστα, τῶν δὲ, ὅτι πρέπει, ἵνα εἰς ἐκδοσὶν ὀλίγων συγγραφέων περιορισθῶμεν καὶ αὕτη ν' ἀνατεθῆ εἰς τὰ μέλη τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς· τῶν δὲ ἀνασκευάζοντων τοὺς νομίζοντας, ὅτι αἱ ἐκδόσεις ἐπιζημίωσι καὶ διὰ πολλῶν ἀποδεικνυσάντων τὰς εἰς αὐτῶν προσελυσσομένας ὠφελείας τῆ ἡμετέρα φιλολογίᾳ· ὁ δὲ πρόεδρος οὐ μόνον φρονεῖ, ὅτι ἡ ἐκδοσις ἔσται ἔργον πάντων τῶν δυναμένων λογίων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ἀλλὰ καὶ περικτέρω χωρῶν ἀποφαίνεται ὅτι συμφέρει, ἵνα καὶ Ἑλληνισταὶ προσκληθῶσιν ὡς συνεργάται, διότι οὕτως ἔξομεν προθυμότερον τὸν ἀναδεξόμενον τὴν δαπάνην τῶν ἐκδόσεων.

Τούτω προστιθέμενος ὁ κ. Παρνίκας λέγει, ὅτι ὁ καθηγητὴς τοῦ ἐν Μονάχῳ Πανεπιστημίου κ. Christ ἄσμενος ἀνδεχεται ἵνα ἐπεξεργασθῆ κριτικῶς τὸ κείμενον καὶ συντάξῃ προλεγόμενα περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ Ὀμηρικοῦ ζητήματος· φρονεῖ δὲ καλῶς, ἵνα συνταχθῶσιν ἡ καὶ μεταφρασθῶσι καὶ τινὰ συγγραμμάτια βοθητικὰ ὡς τὸ Πραγματικὸν Λεξικὸν τοῦ Lübbe, ὅπως εἰς αὐτὰ γίνωνται αἱ παραπομπαί.

Μετὰ τὰς σπουδαίας ταύτας συζητήσεις ἡ Ἐπιτροπὴ σύντονον ἐπέστησε προσοχὴν καὶ εἰς τὰ περὶ συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ· καὶ πρῶτον μὲν ὁ πρόεδρος ἀνέγνω σχέδιον προγράμματος περὶ συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων, ὅπερ ἐγκριθὲν ἀπαφασίσθη, ἵνα διαβιβασθῆ εἰς τὸν Σύλλογον· ἡ δ' Ἐπιτροπὴ ἐξέφρασε καὶ τὴν εὐχὴν, ἵνα μετὰ τοῦ προγράμματος πεμφθῶσι παρὰ τοῦ Συλλόγου καὶ ἐγκύκλιοι πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διδασκάλους καὶ ἄλλους λογίους προτρέπουσαι αὐτοὺς ὅπως ἀσχοληθῶσιν εἰς συλλογὰς καὶ ἀποστείλωσιν αὐτάς πρὸς τὸν Σύλλογον ἐπὶ βραβείωσι.

Μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ προγράμματος καὶ τῶν ἐγκυκλίων οὐ πολὺς παρῆλθε χρόνος καὶ διάφοροι ἀπεστάλησαν συλλογαί, ἃς μετὰ

προσοχῆς διεληθῶσα ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ τὰς ἀναγκαιὰς ποιήσασα ἀναλύσεις καὶ παρατηρήσεις ἐπεφόρτισε τὸν κ. Κατζῆ Χρήστου, ἵνα ὡς εἰρηγητὴς ὑπ' ὄψιν ἔχων αὐτὰς ποιήσεται τὴν περὶ τῶν συλλογῶν τῶν ζώντων μνημείων γενικὴν ἔκθεσιν, ἣτις καὶ συνταχθεῖσα ἀνεγνώσθη ἐν τῇ 13ῃ καὶ 14ῃ συνεδρίαισι. Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων ἀποφάσεων καὶ ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς κυριώτεραί εἰσιν αἱ ἐξῆς· ὁ μὲν Πρόεδρος προέτεινε ἵνα ἡ Φιλολ. Ἐπιτροπὴ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λεξικοῦ τοῦ Γαλάτου Chassang ἐκδῶ σύντομον Ἑλληνικὸν Ἑτυμολογικὸν πρὸς γρήσιν τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων καὶ Γυμνασίων περιέχον α) τὰς βίβλας τῶν λέξεων, β) τὰ μορφωτικὰ ἐπιθέματα, γ) τὰς καταλήξεις. Τὴν πρότασιν ταύτην ἐγκρίνασα ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνέθηκε τὴν ἐργασίαν τῷ κ. Καρολίδῃ, ᾧ ἀνετέθη καὶ ἡ ἀνάλυσις τοῦ συγγραμμάτος τοῦ μακαρίτου Μαυροφρύδου τοῦ ἐπιγραφουμένου *Δοκίμιον Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης*· τῷ δὲ κ. Δημητριάδῃ ἀνετέθη ἡ κρίσις περὶ τοῦ συγγραμμάτος τοῦ μακαρίτου Κυριανοῦ *τὰ ἀπόρρητα τοῦ Ἰσοκράτους*· τῷ δὲ κ. Ζωηρῷ ἡ μετάφρασις τῆς περὶ Θράκης πραγματείας τοῦ κ. Dumouil, ὅπως καταχωρισθῆ ὡς ἐρῆνισμα ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Συλλόγου· ὁ δὲ κ. Μαλιᾶδης, τῇ προτροπῇ τοῦ Προέδρου ἀνέλαθεν, ἵνα ποιήσῃ μελέτας περὶ τοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλῆσι δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος ἢ περὶ λογογράφων καὶ δικηγόρων· ὁ δὲ κ. Παρνίκας ἐν τρισὶ συνεδριάσεσιν ἐποίησεν αὐτὰ περιγραφὴν καθήκον τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ ἀνέγνω χειρόγραφα τινὰ ἀναγκαῖα τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ἐξ ὧν τινὰ ἐνεκρίθη, ἵνα ἀναγνωσθῶσι καὶ ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν τοῦ Συλλόγου.

Τοιαῦτα μὲν ἐν συντόμῳ τὰ κυριώτερα τῶν ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἀκολούθως ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Καλλιθεοῦρης ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς.

Κέριοι!

Οὐχὶ τὸ πλῆθος τοῦ ἄμυτου καὶ ἡ μεγάλη τῆς συγκομιδῆς εὐθηνία εἰσὶ τὰ προαγαγόντα με πρὸς τὴν ἔκθεσιν ταύτην, ἀλλὰ τούναντιον ἡ δυσετηρία, ἣτις, δυστυχῶς, καὶ ἐν τῇ ληγοσῇ συλλογικῇ περιόδῳ, ὡς καὶ ἐν ταῖς προτέροις, παρατηρεῖται ἐν ταῖς ἐργασίαις τῆς

ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς, καί τοι πάντα τὰ μέλη αὐτῆς σφόδρα ζηλοῦσι τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ, ἐρ' ᾧ συνέστηκε. Καθὼς ὁ προμηθεὺς γεωπόνος, οὐ μόνον ὄταν ἴδῃ τὰ λήϊα αὐτοῦ εὐθηνούντα καὶ τὰ κόπριμα τῶν δένδρων του βρῖθοντα ὀπώρας, ἐπιλέγεται ὕπουδρα ἐγκαιρῆ ἢ αἰτία τῆς πολυφορίας ἐκείνης, ἴνα, εἰ ἐρ' ἑαυτῷ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι δημοσιολογήσῃ περὶ τὸ γεώργιον αὐτοῦ τοῦς αὐτοῦς εὐνοϊκοῦς ὄρους, ἀλλὰ καὶ ὅταν περιλυπὸς βλέπῃ ματαίουμένης πάσας τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ ἀναχθεῖ τῆς ἀφορίας, τὰ αἰτία, ἴνα, ἐὰν δύνηται, ἀποσύρῃ αὐτὰ ἐν τοῖς ἐπινοοῦσι, ὅταν, οὕτω καὶ ἡμεῖς λυσitelέστατον ἔργον θέλομεν πράξῃ· εἰ ἀνερευνήσωμεν ἅ τινα τὰ αἴτια, δι' ἃ ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπὴ οὕτω παρέσχεν ἡμῖν τὸ ὄρατον θέημα εὐδοκιμοῦντος· καὶ τοῦ σκοποῦ, οὐ αὐτὴ στοχάζεται, ἐπινοομένου Θεομοθετήματος. Ἴσως οὕτω δυνήθωμεν, τὸ μὲν ἀποφρύνοντες ἀπὸ τοῦ νῦν ἐκεῖνα τῶν ὑποδειχθέντων αἰτιῶν, ὅσαν ἐπιτρέπει τὴν ἀπὸ τοῦδε ἔρσιν ὁ κανονισμὸς, τὸ δὲ βελτιοῦντες ὅταν ἐπιστῇ ὁ καιρὸς τῆς τοῦ κανονισμοῦ ἀναθεωρήσεως τὰ περὶ τῆς ἐπιτροπῆς ἡμῶν ἐκεῖ ὀρίζομενα, καταστήσαι αὐτὴν ὄντως ὀνήσιμον καὶ ἀναγγάγωμεν εἰς τὴν ὄντως ἐπιτηρῆ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπιτροπῶν θέσις, ἧτις ἀνήκει αὐτῇ διὰ τε τὴν ἐκτασιν τῆς δικαιοδοσίας καὶ τὸ πρακτικὸν διάφορον, ὅπερ προσιδιάζει ταῖς εἰς αὐτὴν καθυπαγομέναις ἐπιστήμασι. Πάντως οὐκ ἐσμὲν ἐκ τῶν ἐκτιμώμενων ἐκάστην τῶν ἐπιστημῶν ἐκ μόνης τῆς πρακτικῆς αὐτῆς ἀνυπολόγητος, ἀλλὰ πρεσβεύομεν ὅτι πᾶσα ἐπιστήμη ἐστὶ πρωτίστως θεωρητικὴ ὡς σύστημα ἀληθειῶν, ἃς, ὡς τοιαύτας· καὶ ἀνεξαρτήτως πάσας πρακτικῆς αὐτῶν ἐφαρμογῆς, ταμιεύεται τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, φύσει τοῦ εἰδέναι ὀρεγόμενον. Ὅταν ὁμοῦ, τὸ εἶδος ἐκείνου τοῦ ἐπιστατοῦ, εἰς ἃ ἀσχολεῖται ἡ ἡμετέρα διάνοια πρὸς τῷ θεωρητικῷ αὐτοῦ διαφῶρον ἐστὶ καὶ βιωφελές ἐκμάθημα, τότε καθίσταται ἡμῖν διττῶς ἀξιόσπουδάζον.

Ἐκάστη τῶν διερῶν λεγομένων ἐπιτροπῶν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου εἰσι προσενεμημέναι σπουδαίωταται, βεβαίως καὶ δυσχερέσταται ὑποργαί, ἀλλ' οὐδεμίαν ἐξ αὐτῶν ἀπολείπειται ἐν τῇ εὐρύτητι τῆς δικαιοδοσίας καὶ τῆ σπουδαίωτατη τῆς ἀποστολῆς ἢ ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς, ἐπεὶ εἰς αὐτὴν καθυπάγονται πᾶσαι αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι, ἧτοι' ἃ) Πᾶσαι αἱ κυρίως ἱατρικαὶ, οὔσαι οὐκ ἐλάττωτες τῶν δώδεκα' ἧτοι' ἀνατομία (γενικὴ, εἰδική, τοπογραφική

φική μικρογραφική) φυσιολογία, ἱατροδικαστική, τοξικολογία, παθολογία (γενικὴ καὶ εἰδική), θεραπευτικὴ, φαρμακολογία, ἱστορία τῆς ἱατρικῆς, χειρουργικὴ, ὀφθαλμολογία, μαιευτικὴ, ὕγιεινή. Ἐ) Ἡ φυσικὴ, ἢ χημεία, ἢ βοτανικὴ, ἢ γεωργικὴ, ἢ γεωλογία, ἢ γεωγραφία, ἢ ὀρυκτολογία, ἢ μεταλλευτικὴ, ἢ ἀγρονομία, ἢ φυσικὴ γεωγραφία, ἢ ἀνθρωπογεωγραφία καὶ ἢ παλαιολογία. Ἐν ὅλαις ἐπιστήμασι εἴκοσι καὶ τέσσαρες.

Περὶ πασῶν τῶν ἐπιστημῶν τούτων, πολλὰ τῶν ὁπίων ὑποδικαίρονται εἰς ἄλλους κλάδους, ἐνίοτε καὶ αὐτοῦς οὐ μικρὸν ἐκτεταμένους, ὀφείλει ἡ ἐπιστημονικὴ ἐπιτροπὴ ἀναφέρειν εἰς τὸν Σύλλογον τίνας ἄξιον λόγου ἐποιήσαντο πρόδοτον.

Ἐὰν λοιπὸν, νέη τις ἐξευρεθῇ θεραπευτικὴ μέθοδος, ἀνυσιμωτέρα τῶν τῶς, ἐν χρήσει, ἢ ἱατρικῶν τι βόθημα, ἰώμενον δυσανάλλακτόν τινα ἢ καὶ ἀνίατον τῶς πάθησιν· ἐὰν λυσitelέστερός τις ἐπινοηθῇ χρηστικὸς τρόπος, ἢ εἰς τὰς φυσικὰς ἡμῶν γνώσεις προστεθῇ νέον τι ἐξεύρημα πρακτικῶς ὀνήσιμον ἢ ἢ χημεία χωρήσῃ ἐπὶ τὰ πρόσω ἐν τινι γνώσει ἐφαρμοσίμῳ ἐν ταῖς τέχναις καὶ τῇ βιομηχανίῃ, ἐὰν εἰς τὸν βοτανικὸν πλοῦτον προσθησαυρισθῇ νέον τι φυτὸν, οὐ βιωφελὲς ἢ χρήσιμ· ἐὰν ἢ ὀρυκτολογίᾳ ἢ ἢ μεταλλευτικῇ, αἱ πλουτοδότιδες αὐταῖς θεώτητες τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, προσθετασθῶσιν ἐν τισι τῶν κυριωδῶν αὐτῶν στοιχείω, τῇ ἐπιστημονικῇ ἐπιτροπῇ ἀνατίθεται τὸ καθῆκον τοῦ ἀνακοινῶσαι τῷ Συλλόγῳ καὶ δι' αὐτοῦ τῇ καθ' ἡμᾶς κοινωσίᾳ τὸ νέον εὐεργετικὸν ἐξεύρημα.

Ἄλλὰ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς τοσοῦτον ἐκτεταμένης, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον βιωφελούς ἀποστολῆς αὐτῆς, ἡ ἐπιτροπὴ χρῆζει πρωτίστως τῶν βοηθημάτων ἐκείνων, δι' ὧν αὐτὴν πρῶτον μαθεῖν τίνες ἐγένοντο πρόδοτον ἐν ταῖς καθόλου φυσικαῖς ἐπιστήμασι καὶ πείσαι πρῶτον ἑαυτὴν, ὅσας τούτο δυνατόν, διὰ τῶν προσφόρων ἐξεταστικῶν ὀργάνων, διὰ τῶν ἀπαιτούμενων μικροσκοπικῶν καὶ χημικῶν ἐξετάσεων, περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ἀναγγελομένων ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς περιοδικοῖς συγγράμμασι νεωτέρων ἐξευρημάτων. Διὰ τοῦτο ἅμα καταρτισθεῖσα ἢ κατὰ τὴν ἤδη λήγουσαν περίοδον ἐπιτροπῆς ἡσολήθη παραχρῆμα πρὸς ἀνταξίαν καταλόγου τῶν περιοδικῶν συγγραμμάτων, ὧν ἔδει τοῦ πρὸς τὰς ἐργασίας αὐτῆς. Ἐπιλεξαμένου δ' ἐκάστου τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, κατ' οἶκον τὰ ἄριστα δόξαντα αὐτῷ ἐκ τῶν ἀπειρα-

πληθῶν ἐν ταῖς διαφόροις ξένοις γλώσσαις περιοδικῶν ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων, κατηρτίθη ὑφ' ἡμῶν, ἐντολῇ τῆς ἐπιτροπῆς, ἐκ πάντων τῶν μερικῶν ἐκείνων καταλόγων, εἰς γενικὸς, συντεταγμένους μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς φειδουῆς καὶ ὑπὸ τῷ κράτει τῆς ἰδέας, ὅτι ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ὀλιγοὶς εἰσέτι διατίθησι πόρους, ὄφραίτι δὲ οὐδὲν ἦν τὸν ἐπαρκεῖν πρὸς τοσαύτας ἀνάγκας, ὧν ἡ θεραπεία προὔργισαί τε. Ταῦτα λοιπὸν ἐν νῷ ἔχοντες ἀνεγράψαμεν ἐν τῷ καταλόγῳ ἐκείνῳ δέκα καὶ ἐπτὰ μόνον περιοδικὰ συγγράμματα, ἐν ᾧ, εἰ ἀπεδέλωμεν πρὸς μόνον τὸ κατ' ἐπιστήμην τέλειον καὶ οὐ συνανελογιζόμεθα τὴν χρηματικὴν τοῦ Συλλόγου ἡμῶν ἀπορίαν, ἠθέλομεν βεβαίως προβιβάσει τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν τοῦλάχιστον εἰς τὸ τετραπλάσιον.

Τὸν τοσοῦτον περιεσπόμενος συντεταγμένον ἐκείνον κατάλογον σπεύσαντες διεδιδάσαμεν πρὸς τὸ προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου, παρκαλοῦντες ἐν τῷ ἐγγράφῳ, ὃ συνεπεστείλαμεν, ἵνα ὅσον οἶόν τε τάχιστα ἐνεργηθῶσι τὰ πρὸς ἐκπορισμὸν τῶν βοηθημάτων ἐκείνων, ἐπειδὴ, ἐλέγγομεν, προεχωρηκυίας ἤδη οὕσας τοσοῦτον τῆς συλλογικῆς περιόδου, ὀλιγίστος ἐστὶ ὑπελείπετο χρόνος πρὸς τὰς τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς ἐργασίας.

Ἀλλὰ παρὰ πάντα ἡμῶν προσδοκίαν καὶ ἐν ᾧ ἠλπίζομεν ἐν εἴχην ἤδη ἐνεργηθῆ ὅτι δέον πρὸς ταχεῖαν ἐκπόρισιν τῆς ἐπιτροπῆς τῶν αἰτηθέντων βοηθημάτων, ἐκομισάμεθα ἐγγράφον τοῦ προεδρεῖου ἀναγερῆλλον ἡμῖν καὶ ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου, ὅτι πεντακοσίων μόνων φραγάων προὔπολογισθέντων πρὸς περιοδικὰ συγγράμματα διὰ πάσης τῆς ἐπιτροπῆς, ὑπελείποντο διαθέτὰ εἰσέτι μόνον ἑκατὸν πενήκοντα, καὶ ταῦτα μόνον δύνανται ὁ Σύλλογος νὰ δαπανῆσῃ πρὸς Περιοδικὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις καὶ προσεκαίετο ἵνα ἀντὶ τοῦ προτέρου καταλόγου, ὅστις τῆς ἐπιστρέφεται, συντάξῃ ἕτερον ἐπὶ βάσει τῷ τοσοῦτον ἀνεπαρκεῖ ἐκείνῳ χρηματικῷ ποσῷ.

Εἰς τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο σημεῖον περιεσπόμενος τοῦ ζητήματος τοῦ προσπορισμοῦ Περιοδικῶν τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς, ἐθεωρήσαμεν αὐτὸ ἐγκαταλειπτέον, κρίναντες, ὅτι ὁ ὑπολειφθεὶς χρόνος, ἀνεπαρκέστερος γενόμενος ἐκ τῆς νέας προσηρσιβῆς, οὐδαμῶς ἐπῆρκει πλέον πρὸς τὰς ἐργασίας τῆς ἐπιτροπῆς, τὸ δὲ ὀρισθὲν ποσὸν ἦν παντάπασιν ἀνεπαρκές οὐ μόνον νῦν, ὅτε ζυωρὶς δωδεκάδων εἰσὶν αἱ τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς ἀναφορὰν ἀναθεμιμέναι ἐπιστήμαι,

ἀλλὰ καὶ εἰ μίαι καὶ μόνη ἦν ἡ ἐπιστήμη, πρὸς ἧς τὴν ἀκριβῆ σπουδὴν, ὅσον ἐπὶ τῇ νεωτέρῃ αὐτῆς φάσει, ἐκέκλυτο ἡ ἐπιστημονικὴ ἐπιτροπῆ.

Ἡρωτίσως λοιπὸν δέον χορηγηθῆαι τοῦ λοιποῦ τῆς περὶ ἧς ἡ ἔκθεσις ἐπιτροπῆς πᾶν, ὃ ἠθέλειν ἐξαιτηθῆσθαι παρὰ τοῦ Συλλόγου ὡς χρήσιμον πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς βοήθημα. Ἀπέναντι δὲ τῆς τοσοῦτον κοινωφελούς ἀποστολῆς τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἀράσσει πᾶσα ἐλπίς, ὅτι παρῆξει ἐαυτὸν γενναῖον χορηγὸν τῆς πρὸς ἀκώλυτον αὐτῆς λειτουργίαν ἀπαιτουμένης μικρᾶς καὶ ἐκτὴν δαπάνης τῶν φιλογενῶν τῶν καὶ φιλεπιστημῶνων ὁμογενῶν.

Δεύτερον μέτρον, οὐ ἡ ἐφαρμογὴ ἔσται πάντως προβιβάστικῃ τῶν περὶ τὴν ἐπιτροπῆν, θεωροῦμεν τὴν ἀποφυγὴν τοῦ ὀλιγομελοῦς ἐν τῇ ἐκλογῇ αὐτῆς, τὴν συγκρότησιν δ' αὐτῆς, τοῦναντίον, εἰς ὅσον οἶόν τε πλείονων μελῶν. Τὸ ὀλιγομελὲς ἐγένετο αἰτία κατὰ τὴν νῦν λήγουσαν ἐνικαυσίαν περίοδον ὅτι καὶ τοὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς γενομένης περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου, ἡ συγκρότησις ὅμως πλήρους αὐτῆς συνεδριάσεως μάλιστα κατωρθώθη τῇ 16ῃ Δεκεμβρίου ἤτοι μεθ' ὅλου ἐπτά καὶ ἥμισυ ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς μῆνας, καὶ τοὶ πολλοὶ ἐγένοντο ἀπόπειραι παρὰ τοῦ Προεδρεῖου τοῦ Συλλόγου πρὸς συγκλίσειν τῆς ἐπιτροπῆς. Ὅφραίλομεν δὲ νὰ δημολογήσωμεν ἄρην δικαιοσύνης ὅτι οὐδαμῶς ἐνέλειπον ζήλου καὶ προθυμίας τὰ ἀξιότιμα ἀρχικὰ τῆς ἐπιτροπῆς μέλη, ἀλλὰ, ὀλιγαριθμηὰ ὄντα, τέσσαρα μόλις, καὶ ἅπαντα ἱετροί, ἡδυνάτων παρῆναι ἅπαντα ἐν ταῖς τῆς ἐπιτροπῆς συνεδριάσεσι. Εἶπομεν δὲ ὅτι τετραμελὲς ἦν τὸ κατ' ἀρχὰς ἡ ἐπιτροπῆ, ἐπειδὴ τὸ πέμπτον τῶν μελῶν οὐκ ἦν μέλος τοῦ Συλλόγου κατὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς· εἰκότως ἄρα οὐ προσήρχειτο ἐν ἀρχῇ, καὶ τοὶ τακτικῶς προσεκαίετο, εἰς τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς. Καὶ ἐλήφθη μὲν τὸ μέτρον τῆς προσλήψεως καὶ ἄλλων μελῶν, προταθέντων ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῷ Συλλόγῳ καὶ προσεκληθέντων τεσσάρων νέων μελῶν, ἀλλὰ τοῦ καιροῦ προεχωρηκυίως πλέον μεγάλως, ἐνὸς μόλις μηνὸς ἐπιτροπικῆς ζωῆς ἦν ἐπιτεκνωμένη τοῖς νέοις μέλεσι, ἀξίεπαινον ἀληθῶς δραστηριότητα καὶ ἀραιφνέστατον ζῆλον ἐν τῷ βραχέει αὐτῷ διαστήματι ἐπιδειξαμένους.

Ἐὰν δὲ οὐχί ἀπλῶς ἀποφευθῆ ἐν τῷ μέλλοντι τὸ ὀλιγομελὲς ἐν τῇ ἐκλογῇ τῆς ἐπιτροπῆς, ἀλλὰ μάλιστα καὶ μεταρρυθμισθῶσι

οὕτω, τοῦ καιροῦ ἐπιστάντος, τὰ περὶ τῶν ἐπιτροπῶν ἐν τῷ κανονισμῷ ὀρίζόμενα, ὥστε ἀντὶ τῶν ἐπιτροπῶν συστήθῃναι, ὡς ἐν ταῖς ἐν τῇ προσεσπέφω Εὐρύπῃ Ἀκαδημίᾳ, τμήματα. ἰὼν ἕκαστον περιλαμβάνει πάντα ἐκείνα τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, ὧν τὸ εἶδος τῶν σπουδῶν ἀποφαίνει πρόσφορα πρὸς συγκρότησιν τοῦ τμήματος ἐκείνου (οἷον, ὡς ἐν παραδειγματι, πάντες οἱ ἱατροὶ ἐν τῷ φυσικομαθητικῷ τμήματι, καὶ οὕτω καθέξῃς) ἤθελον καταστῆ αἱ ἐπιτροπαὶ πράγματι διαρκεῖς, νῦν ὀνόματι μόνον οὐσαι, αἱ δὲ ἐργασίαι τῶν ἐπιτροπῶν ἤθελον οὕτω λάβει ἐξισίαν ἐπίδοσιν.

Ἄλλο σκοπιμώτατον μέτρον, δι' οὗ ἀρθήσεται ἐν τῶν χλιαρούντων τὰς ἐργασίας τῆς ἐπιτροπῆς κίτιων, θεωροῦμεν καὶ τὴν ἐκάστοτε προσνομῆν τῇ ἐπιτροπῇ ἐνδὸς τῶν ἐμπίσθων γραφικῶν ὑπαλλήλων τοῦ Συλλόγου πρὸς διεξαγωγὴν πάσης τῆς γραφικῆς ἐργασίας ἐν τῇ συντάξει τῶν πρακτικῶν, ταῖς συγκαλέσεσι τῶν μελῶν πρὸς τὰς συνεδριάσεις, ταῖς μετὰ τοῦ προεδρείου τοῦ Συλλόγου ἐπιστολιμαίαις σχέσεσι καὶ πάσης ἄλλης γραφικῆς ὑπηρεσίας.

Ἄλλο κώλυμα, ὅπερ πλέον ἢ ἅπαξ παρενόησε τὴν ἐπιτροπὴν τὸ συνέλθῃν καὶ συσκέψασθαι περὶ τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ἣν ἡ ἐκ συμπτώσεως ὑπ' ἄλλης ἐπιτροπῆς προκατάληψις τῆς μίας καὶ μόνης αἰθούσας τῶν συνεδριάσεων πασῶν τῶν ἐπιτροπῶν. Ἄλλὰ περὶ τούτου οὐδεὶς περαιτέρω ἐγγυερῆ λόγος ἐνταῦθα, ἐπειδὴ ἡ ὅσον οὕτω περάτωσις τοῦ οικοδομήματος τοῦ Συλλόγου ἀρεῖ ἀνεπιστρέπτει τὸ κώλυμα τοῦτο.

Καὶ τοι, κύριοι, τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἦσαν τὰ κωλύματα ἅπερ παρενόησαν τὴν πορείαν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς, οὐχ ἤτιον οὐκ ἀπέβη παντάπασιν ἀσυντελής πρὸς τὸ κοινὸν ἔργον, χάρις τῷ ἀξίειπνῳ ζήλῳ τῶν μελῶν αὐτῆς. Ἄμα καταρτισθεῖσα, ἡ ἐπιτροπὴ, μόλις περὶ τὰ μέσα, ὡς εἴρηται, δεκεμβρίου, παραχρῆμα προέβη εἰς δύο μέτρα, ἐμφαίνοντα ὅποσον ἕκαστον τῶν μελῶν αὐτῆς ἐνέπνευεν ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἰδίου τὴν ἐπιτροπὴν ἀναπακορνομένην πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τῶν μέτρων τούτων ἦν τὸ ἐξῆς: ἀποβλέψασα ἡ ἐπιτροπὴ εἰς τὸ ἀνεπαρκὲς τοῦ χρόνου (ἅτε δύο μόλις ὑπολειπομένων τότε αὐτῇ ἔτι μηνῶν), ἐν ᾧ ὄφειλεν ἵνα παρασκευασθῇ τὸ ἔργον τῆς, τῶν βοηθημάτων. ἰὼν πρὸς τοῦτο ἔδειτο, καὶ τῶν ἐργοπόνων τῆς ἐπιστήμης, οἷς ἦν ἀνατεθειμένον τὸ δυσχερὲς ἔργον τῆς ἀνακοινώσεως εἰς τὸν Σύνλογον τῶν

ἐν τοῖς τελευταίοις τούτοις ἔτεσι προόδων πασῶν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, προέβη εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐπικαλέσασθαι διὰ τοῦ προεδρείου τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο τὴν συνεργασίαν ἐκάστου τῶν ὀπουδήποτε τακτικῶν καὶ ἀντεπιστελλόντων τοῦ Συλλόγου μελῶν, προσφόρου πρὸς τοῦτο ὡς ἐκ τοῦ τῶν σπουδῶν αὐτοῦ εἶδους. Ἄλλ' ἡ ἀπόφασις αὕτη, καὶ τοῖς ἡμέτεροι ἀνεκοινώσαμεν εἰς τὸν Σύνλογον ἐν μιᾷ τῶν τακτικῶν αὐτοῦ συνεδριάσεων, οὐκ εὐδωδῶθη, ἐπικοπέσις τῆς περαιτέρω περὶ αὐτὴν ἐνεργείας ἐκ τοῦ, δυσυχῶς, καὶ πολλὰ ἄλλα ματαιοῦντος: συστήματος τῶν ὑπερθέσεων καὶ ἀναβολῶν.

Τὸ δεύτερον τῶν μέτρων, ἃ ἡ ἐπιτροπὴ ἄμα καταρτισθεῖσα ἐθεώρησεν ἐπείγοντως ληπτέα πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς προεπελούσης ἀπωλείας τοῦ χρόνου (καὶ περ τῆς βραχύτητας τοῦ ὑπολειπομένου ἔτι αὐτοῖς ὅλας ἀποχρήσυντικῆς οὐσῆς καὶ οὐδενὸς βοθητικῶ μέρους κεχορηγημένου αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Συλλόγου), διανεμαίμενα τὴν ὅλην ἐργασίαν, ἀνεδέξατο ἕκαστον παρασκευάσαι ἀκριβῆ ἔκθεσιν περὶ ἐνδὸς ἐκάστου κλάδου, ἢ καὶ πλείονων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Καὶ ὁ μὲν τοσαῦτα ἤδη παρεσχηκῶς τρανὰ δείγματα φιλοπονίας καὶ φερεπονίας περὶ τὴν ἐπιστήμην σοφὸς ἡμῶν συναδελφος κύριος Ησαπάτης ἐπηγγεῖλατο συντάξασθαι λεπτομερῆ ἔκθεσιν περὶ τῶν ἐν ταῖς ἡμετέρας χώρας (Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίᾳ) προόδων τῆς ὀρυκτοδριᾶς, συνεπαγγελιάμενος καταρτίσαι καὶ συνεπιθεῖσαι τῷ Συλλόγῳ κατὰ τὴν ἀνακοίνωσιν τῆς ἐκθέσεως πλήρη συλλογὴν τῶν μεταλλευμάτων, περὶ ἧν ἐν τῇ ἐκθέσει ὁ λόγος. Προσέτι ἀνεδέξατο τὸ ῥῆθην διακεκριμένον μέρος τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς ἐκθεῖναι ἐν ἰδίᾳ πρὸς τὸν Σύνλογον ἀνακοινώσαι τὰ περὶ νεωτέρας τινος θεραπευτικῆς ἐπὶ τὸν ὀλοφυκτιδιδῆ πυρετὸν (τὴν κοινῶς εἰλογῆναι) μεθόδον (τὴν διὰ τῆς ὑπὸ τὸ δερμα τῶν πασχόντων ὀλοφυκτιδιδῆ πυρετὸν ὑπενέσεως ἐμβολιαστικῆς λύμφης ἐν μείζονι ποσῷ, ἢ ἐν ὅσῳ γίνεται ὁ συνήθης ἐμβολιασμὸς), εἰς ἣς ἐνθέρβυντικώτατα λέγονται ἐν Ἀγγλίᾳ μέγρι τοῦδε ἐπιτευγθέντα θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα. Ἡ σπουδαιότης τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης οὐσα αὐτόδηλος τοῖς πᾶσιν (οἷα γινώσκουσιν ὅποσον ἀναμερικὸν καὶ ἱατρικῶς δυσπολέμητον τὸ νόσημα) οὐ χρήξῃ περαιτέρω καταδείξεως. Ἦδη δὲ καὶ ἐξεπλήρωσεν ὁ κ. Ησαπάτης τὰ ὑπεσχημένα, ἀναγνοὺς ἐν μιᾷ τῶν τελευταίων τῆς ἐπιτροπῆς συνεδριάσεων συν-

τετελεσμένην τὴν προῆρηθεῖσαν ὀρυκτολογικὴν ἔκθεσιν, συμπαραδείξας τῇ ἐπιτροπῇ καὶ τὰ προσήκοντα δείγματα ὀρυκτῶν. Ἡ δ' ἐπιτροπὴ ὁμοθυμαδὸν ἐπιδοκιμάσασα καὶ εἰσδέξαμένη τὸ ἔργον, ἀπεφῆναιτο ἵνα ἀνακοινωθῆ ὡς ἐκ μέρους αὐτῆς τῷ Συλλόγῳ, ὅπερ καὶ ἐπραξεν ὁ κ. Πασπάτης ἐν τῇ χθεσινῇ συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου, πρὸς ὃν, γνόντα ἤδη τὴν πολλὴν τοῦ ἔργου ἀξίαν, περιτόνως ἀποβαίνει πᾶς περριτέρω περὶ αὐτοῦ λόγος.

Ὅσον δὲ ἐπὶ τῇ περὶ θεραπείας τοῦ ὄλοφυκτιδίου πυρετοῦ διὰ τοῦ ἐμβολισμοῦ πλεῖστον ἐχούση τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ πρακτικὸν διάφορον ἀνακοινώσει τοῦ κ. Πασπάτη πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπιτροπὴν σκόπιμον κρίνουμεν, ἐπειδὴ τὸ θεραπευτικὸν σκοπούμενον, οὐ στοχάζεται, φαίνεται τοσοῦτον εὐεργητικὸν τῇ πασχούσῃ ἀνθρωπότητι, παρακληθῆναι τὸν κ. Πασπάτην ἀναγνῶναι αὐτὴν ἐν τινι τῶν προσεχῶν τοῦ Συλλόγου συνεδριάσεων, δίδοντα τοῖς τυχόν περριτέρω πληροφοριῶν ἐφιεμένοις ἐκ τῶν μελῶν εἰ τινας τοιαύτας ἐπελέξωτο ἐκ τῶν περὶ τοῦ τοσοῦτον σπουδαίου ζητήματος ἀγγλικῶν ἱατρικῶν ἀναγνωσμάτων.

Ἐτερον σοφὸν καὶ ἐργατικώτατον μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἡμῶν, ὁ ἱατρός κ. Μόρτμαν, ἀνεδέξατο πᾶν προθύμως ἐκθέσθαι ἐν ἰδίᾳ προγραμματίζα τὰ «περὶ τῶν παρὰ τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι παρασιτοῦντων φυσικῶν ὀργανισμῶν». Καθ' ἃ δὲ ἡγγείλεν ἡμῖν ἐναγχος, συντέλεσεν ἤδη τὸ ἔργον ἐλλείπον ἔτι μόνως τῆς τελευταίας ἐπεξεργασίας, ἐν βραχεῖ χρόνῳ καὶ ταύτης γεννησομένης.

Ὁ κ. Jaugé, (ὅστις ἀποδημήσας κατὰ δυστυχίαν ταχέως, ἐκ τῆς ἡμετέρας πόλεως, ἐπ' ὀλίγιστον μόνον συνῆδρευεν ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐπιτροπῇ, καί τοι καὶ ζῆλον πολὺν περὶ αὐτὴν ἔχων, καὶ μεγάλου γνώσιων πλούτου περιόντος αὐτῷ ἀνεδέξατο ἵνα συντάξῃ τὴν περὶ τῶν νεωτέρων προόδων τῆς φυσικῆς γεωγραφίας ἔκθεσιν) ἐλπίζομεν δὲ ὅτι ὁ ἀξιότιμος ἡμῶν οὗτος συνάδελφος, καί τοι μακρὰν ἡμῶν διατρέθων, οὐκ ἐπιλήσεται τῶν ὑπεσχημένων.

Ὁ δὲ καθηγητῆς κ. Charrel ἐν ᾧ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐπιτροπὴ εὖρε δραστηριώτατον ἀληθῶς καὶ εἰδημονέστατον ἐργοπῶνον, καί τοι ἐκ τῶν ὑψιπροσθέτων μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τυγχάνων, ἀνεδέξατο οὐδὲν ἥττον ἐκθέσθαι τὰ περὶ τῶν νεωτέρων προσκτήσεων τῆς βοτανικῆς. Οἷα καταρχὴν δὲ τῆς ἐκπληρώσεως τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ προσφέρει διὰ τῆς ἐπιτρο-

πῆς τῷ Συλλόγῳ ἀκριβῆ ἀναγραφὴν τῶν φυτῶν ἃ εὗρταναι βλαστάνοντα ἐν θέσει «μημαγάρια» τῆς Πέρσης. Ἡ ἀναγραφὴ δὲ αὕτη, οἰοῦναι ἡ πρώτη οὕσα ἀρχὴ τῆς ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ συστάσεως βοτανικοῦ μουσείου, ὅπερ δικαῶς εὐγεται καὶ πρὸς ὃ κυριώδεστατα συντέλεσει ὁ κ. Charrel, περριτρηται τῇ ἐκθέσει ταύτῃ.

Γνωστοὺν δὲ ἤδη τῷ Συλλόγῳ, ὅτι τὸ ἔργον ῥηθὲν σοφὸν τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς μέλος προσεπηγγείλατο τῷ Συλλόγῳ προθῆναι πρὸς τὴν κατάρτισιν βοτανικῆς αὐτοῦ συλλογῆς ἀπεκδεχόμενον μόνον τὴν συντέλεσιν τοῦ καθιδρύματος τοῦ Συλλόγου ἵνα ἀπὸ λόγων τῶν δικαστάσεων τῆς ἐπὶ τούτῳ αἰθούσης καθήρηται τό τε μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα τῶν βοτανοθηκῶν, ἐν αἷς καὶ παραχρημὰ ἐνηθισαίηται ἐξακόσια δείγματα φυτῶν, ὅπερ ἔχει ἤδη ἐπὶ τούτῳ βοτανικῶς παρσκευασμένα.

Πρὸς τούτους ἀνεδέξατο καὶ διεξήγαγεν ὁ κ. Charrel καὶ τὴν ἐν ἰδίᾳ ἐκθέσει κατ' ἐπιστήμην ἐξέτασιν τῶν δενδριῶν ἢ τῶν δενδροειδῶν ἐκείνων ἐν ταῖς διαρρήγαῖς λιθωμάτων τινῶν ἀποκρυπάλωσεν, ἃς οἱ πολλοί, καὶ αὐτῶν μάλιστα τῶν οὐκ ἀμείων παιδευσέως τινες, ἐλαμβάνουσιν ἡμαρτημένως ἀπολελιθωμένα προκατακλυσματικὰ φυτὰ. ἤτοι παλαιοντολογικὰ λειψάνα. Ἔσχε δὲ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐπιτροπὴ τὸ ἐνδύσειον πρὸς τὸ ἀναθεῖναι ἐνὶ τῶν μελῶν αὐτῆς τὴν περὶ δενδριῶν ἔκθεσιν ἐκ τῶν ὑπ' ἐνός τοῦ Συλλόγου μελῶν, τοῦ κ. Τσιγαρᾶ, προσεγεθέντων τῷ Συλλόγῳ δειγμάτων δενδροιτούχων λιθωμάτων, κομισθέντων ἐξ Ἡπείρου, καὶ τὰ ὅποια εὐρυσά ποτε ἡ ἐπιτροπὴ προκείμενα ἐπὶ τῆς τραπέζης περὶ ἡν συνεδρίαζεν, ἔκρινεν ἐξεταστέα ὑπ' αὐτῆς, ἀνενεκτέα δὲ τῷ Συλλόγῳ τὰ περὶ αὐτῶν καὶ μάλιστα διὰ τὴν μεγίστην αὐτῶν ὁμοιότητα πρὸς φυτικὰ ἀπολιθώματα καὶ τὴν διὰ τοῦτο, ὡς εἰρηται, ἡμαρτημένην αὐτῶν ὑπὸ τῶν πολλῶν θεώρησιν ὡς παλαιοντολογικῶν ἀντικειμένων.

Θεωροῦμεν δὲ καθῆκον ἡμῶν εἰσηγήσασθαι τῷ Συλλόγῳ ἐπιρρώσει τὴν προθυμίαν τῶν οὕτω δραστηρίως ἐργασαμένων ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς. Ἐνδικιώτατον δὴλονοῦν φαίνεται ἡμῖν (οὗτω δὲ, φρονοῦμεν ἀδιστάτως, κρινεῖτε καὶ πάντες ὑμεῖς, κύριοι, ἵνα ὁ Σύλλογος ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ τοῖς ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐπιτροπῇ τοσοῦτον προθύμως καὶ ἐπιτυχῶς ἐργασαμένοις, ἐπ' αἰτίους δὲ καταρξῆσθαι μόνους τῶν ἐν αὐτῇ ἔργων ἀξιοτίμιος μέλεσιν αὐτῆς κυρίως Μόρτμαν, Ἀλεξάνδρῳ Πασπάτῃ,

καὶ Λουδοβίκου Chartel, ἐγκρίνη δὲ πρὸς δημοσίευσιν διὰ τοῦ Περιοδικοῦ καὶ τὰ ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐπιτροπῇ ἔργα ἀμφοτέρων (1).

Τὰ ἐκτεθέντα, κύριοι, εἰσὶ τὰ κατὰ τὸν τρίμηνον περίπου βίον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς, ἐλάττωμα μὲν ἢ ὅσον προσεδόκων ἴσως παρ' αὐτῆς οἱ μὴ κρίνοντες τὰ γινόμενα σχετικῶς ταῖς προστυγχανούσαις δυσχερεῖαις, ὡς περ εἰκός, ἀλλ' ἀπολύτως, πλείονα ὅμως ἢ ὕσαν ἢ βραχυτέρας τοῦ χρόνου, ὃν διέθετε, καὶ ἡ παντελῆς ἑλληνικῆς βιβλιοθηκῆς μέσων ἐδικαίουν πάντα μὴ σφόδρα καὶ ἀνεπιλογίστως ἀπειρητικῶν ἐξεταστῆν ἵνα ἀπεκδέχεται πικρὰ τοσοῦτον βραχυβίον καὶ ὅλος ἀνεπικουρήτου ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἐργάτιδος, ἢ εὐχόμεθα ἐν τῷ μέλλοντι, πραγματαποιουμένων τῶν ὑπὲρ αὐτῆς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐκθέσεως ταύτης προταθέντων, παραγωγικωτέρων δρᾶσιν καὶ ἀξιωτέρων τῆς ὅσον χλαπέης, τοσοῦτον καὶ ἀνθρωπωφελούς αὐτῆς ἀποστολῆς.

Εἶτα κλυομένου τοῦ Προέδρου τῆς Ἐκπαιδευτικῆς ἵνα ἀναγνώσῃ τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ περὶ ἀλληλογραφίας.

Κύριοι!

Κατὰ τὸ 11ον ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ ὁφείλω ἵνα ποιήσωμι Ἵμῖν σήμερον ἔκθεσιν περὶ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου κατὰ τὸ ἦδη λήγον ἔτος 1872—1873 πρὶν ὅμως εἰσελθῶ εἰς τὸ κύριον θέμα μου, κρίνω ἀναγκαῖον ἢ ἀπομνήσκω ἡμῖν, ὅτι περιεβλήθη ὑφ' ἡμῶν τῷ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως ἀξιωματικῷ ἄμα ἐκλεγθεὶς μέλος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, πάντῃ ἐπομένως ἀπειρος ὢν τῆς πορείας καὶ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ. Τοῦτο, κύριοι, ἐν ἡφ' ἔχοντες καὶ τὸ ἐν ἡμοῖ ἀνθρώπιον, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἔσσεθε ἐπιεικεῖς πρὸς ἐμὲ ἐν τε τῇ ἐσπέρᾳ ταύτῃ, καθ' ἣν μέλλω ἵνα δώσω οἰονεὶ εὐθύνας περὶ τῆς σπουδαιότερας ἐργασίας τῆς ἀνατρεψιμῆς τῷ Γενικῷ Γραμματεῖ, τῆς ἀλληλογραφίας, καὶ εἴπου ἄλλοθι ἀνεύρετε τὴν ὑπερσίαν χωλαίνουσαν ἢ μὴ κελῶς ἐκτελεσθεῖσαν, οὐ καταγνώσεσθε

μου ἀμέλειαν οὐδ' ὀλιγορίαν τῶν καθηκόντων μου, ἀλλ' ἀποδώσετε τὰς τυχόν ἐλλείψεις εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ τοὺς λόγους, ὧν ἀνωτέρω ἐμνήσθην. Τὰ ὀλίγα ταῦτα προοιμισσάμενος ἔρχομαι εἰς τὸ κύριον ἀντικείμενον τοῦ λόγου μου, εἰς ὃ ἔσομαι συντομώτατος, ἄλλως τε καὶ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ καταχρασθῶ τὴν ὑπομονήν σας. Ἐὰν δ' ἐνίοτε ποιήσωμι λόγον καὶ περὶ πραγμάτων ἄτινα καὶ παρ' ἄλλων ἡ θεοῦσθε ἦδη, ἢ καὶ ἀκούσεσθε, μηδὲν τοῦτο παραδόξον δόξῃ, διότι ἡ φύσις τῆς ὑποθέσεως τοῦ λόγου μου ἐστὶ τοιαύτη, ὥστε ἀδύνατον νὰ τὴν ἀπαχωρίσω ἀπὸ τῶν μεθ' ὧν ἀνασπασίτως συνδέεται.

Ὡς πᾶσα ἀλληλογραφία καὶ ἡ τοῦ Συλλόγου διαίρεται εἰς δύο μεγάλα τμήματα, εἰς ἐπιστολὰς ἢ ἐγγράφα ἅπερ ὁ Σύλλογος ἐκομίσαστο, καὶ ἐπιστολὰς ἢ ἐγγράφα ἅπερ αὐτὸς ἀπέστειλε. Ἴνα δὲ γενικῶς πρῶτον διέλθω τὰ κατ' αὐτὴν, ἀναγγέλλω Ἵμῖν, ὅτι εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Συλλόγου κατὰ τὸ λήγον ἦδη Συλλογικὸν ἔτος εἰσήλθον ἐν ὅλῳ 466 ἐγγράφα, ὧν 70 εἰσὶ διαγράμματα σχολείων, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα ἐπιστολαὶ, ἢ οἰονεὶ ἐπιστολαί· τούτων δὲ 71 ἢ συνοδεύουσι τὰ ἕνω ῥηθέντα διαγράμματα, ἢ περιέχουσιν αὐτὰ ἐντός πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας τῶν μερῶν ἐξ ὧν προέρχονται· 58 δὲ εἰσὶν εὐχарιστήριοι ἐπὶ τῇ ἀπονομῇ χρημάτων ἢ βιβλίων τοῖς ἀπόροις σχολείοις, 31 ἐπίσης εὐχарιστήριοι μελῶν καὶ τῶν τριῶν κατηγοριῶν (δηλ. ἐπιτίμων τακτικῶν καὶ ἀνεπιστελλάντων) 18 εἰσὶ δηλωτικαὶ προσφορῶν χρημάτων ἢ βιβλίων ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, 11 εἰσὶν ἀπαντήσεις εἰς τὴν περὶ συλλογῆς γλωσσικῆς ὕλης ἐγκύκλιον τοῦ Συλλόγου, ὧν αἱ 9 συνοδεύονται καὶ ὑπὸ φυλλαδίων περιεχόντων τοιαύτην, 6 εἰσὶν ἀγγελτήριοι συστάσεως νέων σωματείων (Φιλελευθέρων Συλλόγων, Ἀδελφοφιλῶν κλπ.) 27 περιτρέπονται περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν (εἰς ταύτας συγκαταλέγονται, ὡς εἰκός, καὶ αἱ ἀγγέλουσαι προσφορὰς νομισμάτων ἢ ἄλλων ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων) 17 δ' εἰσὶ διάφοροι ἀναφερόμενοι οὕτως ἢ ἄλλως εἰς τὰ τοῦ Συλλόγου. Ἐξήλθον δὲ τοῦ ἡμετέρου γραφείου ἐν συνόλῳ ἐγγράφα 585, ὧν 100 προγράμματα ἐντυπα περὶ συλλογῆς γλωσσικῆς ὕλης ἀποσταλέντα εἰς ἀπάσας τὰς ὑπὸ τὸν Οἰκουμένικὸν Θρόνον Ἐπαρχίας τῆς Ὀθωμανικῆς Αυτοκρατορίας τὰς ὑπὸ Ἑλλήνων κατοικουμένας, 74 ἐγκύκλιοι ὡσαύτως ἐντυποὶ πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς, δι' ὧν καὶ πάλιν ὁ Σύλλογος ἐξη-

(1) Σημ. τ. Σ. Ἐ. Τὰς ἰδιαιτέρας ἐκθέσεις ἢ Σ. Ἐ. Ζητήματα ἐν τοῖς παραδοθεῖσι αὐτῇ ἐγγράφοις, οὐχ ὑρῆν αὐταί.

τέιτο πληροφορίας περί Σχολείων 80 έντυποι έπιστολαί συνοδεύουσαι γραμματία του Λαχείου 146 τὸ πλείστον έντυποι, κατά τὸ προϋπάρχον σχέδιον συνοδεύουσαι διπλώματα πρὸς νέα μέλη ὕ ἔυχαριστήρια, 16 ένθαρυντικά πρὸς ἀρτίουστατα σωματεία, 2 συλλυπητήρια καὶ 296 διάφορα ἀναφερόμενα εἰς τὰς παντοίας ἀνάγκας καὶ ἐνεργείας τοῦ Συλλόγου. Ὡς βλέπετε λοιπὸν, κύριοι, ὁ Γεν. Γραμματεὺς ὄφειλε ν' ἀναγνώσῃ μὲν 400 σχεδὸν ἔγγραφα καὶ νὰ ποιήσῃται περίληψιν αὐτῶν, νὰ γράψῃ δὲ ἐν προωτότῳ 300 περιπέου ἐπιστολάς.

Ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης ἐπιθεωρήσεως τῆς ἀλληλογραφίας κατανοήσατε πάντες ὅτι ὁ ἡμέτερος Σύλλογος δὲν ὑπελείφθῃ καὶ ἐφέτος ὡς πρὸς ταύτην τῶν ἄλλων ἐτῶν μάλιστα ὡς πρὸς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, τοῦ φιλεκαπαιδευτικοῦ, ἀν ἔλασσούνται κατὰ ποσόν τι, ὑπερτεροῦσιν ἴσως κατὰ ποῖόν τι τὰ ἀνταλλαγέντα ἔγγραφα. Ὡς δὲ πρὸς τὸ πρῶτον αὐτοῦ μέρος τὸ οὐχ ἴπτον, ἵνα μὴ εἴπω μᾶλλον σπουδαῖον τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, τὸ ἐπιστημονικόν, δὲν ἔχει μὲν νὰ ἐπιδείξῃ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἀλληλογραφίαν πρὸς ξένα ἐν Εὐρώπῃ ὅμοια σωματεία, εἰ μὴ ὅτι ἀντήλλαξε μετὰ φιλόφρονος ἐπιστολῆς τὸ Περιοδικὸν αὐτοῦ πρὸς μετεωρολογικούς τινας πίνακας σταλέντας ἡμῖν ἐκ Βασιγατώνος παρὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ τμήματος τοῦ Ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν, ἡ περὶ τὴν ἀρχιολογίαν ὁμοίως, ὡς εἶδετε, ἀλληλογραφία αὐτοῦ, δὲν εἶναι καὶ εὐκαταφρόντος.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω ἐπὶ τὸ γενικώτερον εἰρημμένα συμπληρῶ τὴν παρούσαν ἔκθεσιν, ἐξετάζων τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τὸ μερικώτερον κατὰ πενταπλὴν διαίρεσιν ἁ) πρὸς τὰς διαρκεῖς αὐτοῦ ἐπιτροπὰς ἂ) πρὸς διάφορα ὁμοῖα αὐτῷ σωματεία ἂ) πρὸς ἀρχὰς ἀνεγνωρισμένας ἂ) πρὸς τὰ μέλη αὐτοῦ ἂ) πρὸς ἰδιώτας, δηλ. πρὸς ἀνθρώπους παντοίας μὲν κοινωνικῆς τάξεως, μὴ συνδεομένους δὲ πρὸς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἢ δι' αἰσθημάτων φιλογενεῖας καὶ φιλομουσίας.

Α'. Πρὸς τὰς διαρκεῖς αὐτοῦ Ἐπιτροπὰς.

Καὶ πρὸς μὲν τὴν Οἰκονομικὴν, Συντακτικὴν, Φιλολογικὴν καὶ Ἐπιστημονικὴν Ἐπιτροπὴν, ἡ τοῦ Συλλόγου ἀλληλογραφία ἀφορῶσα εἰς τὴν καθόλου ὑπερσίαν καὶ σχέσιν τοῦ ἡμετέρου σωματείου, δὲν ἔχει ἀνάγκην μερικωτέρας ἐξηγήσεως. παρεπέμφθησαν δηλ. ἐκάστη αὐτῶν τὰ

ἀνήκοντα ἔγγραφα περὶ ὧν ἐν καιρῷ ἀκούσθε τὰ δέοντα παρὰ τῶν προέδρων αὐτῶν. Πρὸς δὲ τὰς ἐπιτροπὰς Ἀρχαιολογικὴν καὶ Ἐκπαιδευτικὴν, ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Συλλόγου δὲν περιορίσθη ὅλως εἰς τὰ τῆς καθόλου ὑπερσίαν καὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν ἀνηκόντων ἐκάστη ἔγγραφον, περὶ ὧν ἐπίσης ἐν καιρῷ ἀκούσθε τὰ δέοντα παρὰ τῶν προέδρων αὐτῶν, ἀλλ' ἔχει καὶ τι ἄξιον κατ' ἐμὲ ἰδιαιτέρας μνήμης ἐνταῦθα ἡ μὲν δηλ. Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπάντωσα εἰς τὴν διαβιβασθεῖσαν αὐτῇ παρὰ τοῦ Προεδρείου αἴτησιν τοῦ ἐν Πέστη Altemburger, περὶ ἐμβληματῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἀνέγνω διὰ τοῦ γραμματέως αὐτῆς ἔκθεσιν περὶ τούτου, ἡς ἀντίγραφον ἀπεστάλη τῷ αἰτησάμενῳ τὴν ἐπὶ τούτου γνώμην τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου μετ' ἀποσπάσματος τῶν πρακτικῶν τῆς γενομένης ἐπ' αὐτῆς συζητήσεως ἀπέστειλε δ' ἐπίσης πρὸς ἀνάγνωσιν εἰς τὸ γραφεῖον ἔκθεσιν καὶ περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀρτάνῃ ἀντεπιστελλόντος μέλους Κ. Ν. Λημνίου ἀπορραλειῶν τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ ἐπιγραφῶν, ἡς ἀντίγραφον σταλῆσεται ἐπίσης ἐν καιρῷ τῷ ἐπιστείλαντι τὰς ἐπιγραφὰς καὶ αἰτησάμενῳ τὴν ἐπ' αὐτῶν γνώμην τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Ἡ δὲ ἐκπαιδευτικὴ, λαβῶσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἀνακοινωθεῖσαν αὐτῇ παρὰ τοῦ Προεδρείου αἴτησιν τοῦ ἐν Σέρραις Φιλεκαπαιδευτικοῦ Μακεδονικοῦ Συλλόγου περὶ τοῦ Μιχαηλίου διαγωνίσματος, ὑπέβαλε μὲν προφορικῶς διὰ τοῦ Προέδρου αὐτῆς τῷ Συλλόγῳ τὴν περὶ αὐτοῦ γνώμην τῆς, (ἥτις γενομένη μετὰ τινας τροποποιήσεις δεκτὴ παρὰ τοῦ Συλλόγου, ἀπεστάλη πρὸς τὸν ἐν Σέρραις Φιλεκαπ. Μακεδονικὸν Σύλλογον, παρ' οὗ, ὡς καὶ παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου ἐγένετο ἐπίσης ἀποδεκτὴ, (ὡς πάντες γνωρίζετε) διεβίβασε δὲ ἐσχατῶς διὰ τοῦ γραμματέως αὐτῆς κ. Γ. Σοφοκλέους καὶ ἔκθεσιν περὶ τοῦ ὑπὸ τῆς κ. Σακροῦς Λεοντιάδος περὶ Ἀναστροφῶν ὑπομνήματός της πρὸ πολλοῦ ἀποσταλέντος τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ παρὰ κρίσιν, ἥτις γενομένη ἐπίσης ἀποδεκτὴ παρὰ τοῦ ἡμ. Συλλόγου μετὰ τὴν ἐν τῇ τακτικῇ συνεδριάσει τῆς 23 ἰαζώντος δημοσίᾳ ἀνάγνωσιν πρόκειται νὰ σταλῇ τῇ ἐλλογιμῷ συγγραφῇ.

Β'. Πρὸς τὰ ὁμοῖα σωματεία.

Πρὸς δὲ τὰ διάφορα αὐτοῦ ὁμοῖα σωματεία, τὰ τε νεωστὶ συστάνα καὶ τὰ ἤδη προϋπάρχοντα εἰς διηκνῆ εὐρίσκειτο ὁ ἡμέτερος Σύλ-

λογος ἀλληλογραφίαν κοιμῶμενός τε καὶ ἀποστέλλων περὶ τοῦ φιλεκπαιδευτικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ πληροφώρας· ἀξία δὲ ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἢ ἀλληλογραφία τοῦ ἡμετέρου πρὸς τὸν ἐν Σέρβιαις φιλεκπαιδευτικὸν Μακεδονικὸν Σύλλογον, τὸν ἐν Ἀθήναις πρὸς ἰδιόδοξον τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τοὺς ἐνταῦθα Ὁρακικὸν καὶ Ἑπαιρωτικὸν, πρὸς οὓς ἐννοεῖται, εὐθὺς ἀπὸ τῆς συστάσεώς των εἰς στενὰς περιήλθε σχέσεις καὶ μεθ' ὧν ἀπὸ κοινοῦ ἐνεργῶν, πολλὰ βεβαίως ἐν τῷ μέλλοντι διαπράττεται καλὰ καὶ γενναῖα ὑπὲρ τῆς καθόλου διαδόσεως τῆς παιδείας, οὔτε ὅμως πόσαι καὶ ποῖαι ἐγράψαν ἐπιστολαί, οὔτε ὅποια τὰ ἀποτελέσματα τῆς πρὸς τὰ εἰρημένα σωματεῖα ἀλληλογραφίας μας κρίνω ἀναγκάσιον ν' ἀναφέρω ἐνταῦθα, διότι περὶ ταύτης ἀκούσοσθε, παρ' ἄλλου ἐν καιρῷ τῷ δεόντι. Ἡ δὲ πρὸς τὰς ἐνταῦθα λέσχας ἀλληλογραφία μας οὐδὲν παρουσάζει τὸ καινὸν περιστρεφόμενη περὶ τῶν ἀναγκαιῶν πρὸς αὐτὰς σχέσεών μας.

Γ'. Πρὸς ἀνεγνωριστέας ἀρχάς.

Εἶπον, κύριοι, ὅτι ὁ Σύλλογος καὶ πρὸς ἀνεγνωριστέας ἀρχάς, περιήλθεν εἰς σχέσεις, καὶ δικαίως, διότι πάντες ἐνθυμισθε ὅτι ἢ πρὸς τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον ἀλληλογραφία τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου κατὰ τὸ ληθὸν Συλλογικὸν ἔτος δὲν ἦτο μικρὰ, πολλὰ δὲ δι' αὐτῆς κατορθώσαμεν ὑπὲρ τῆς καθόλου προαγωγῆς τῆς παιδείας· τεκμήριον δὲ μέγιστον τῆς ἀνθρᾶς καταστάσεως τῶν πρὸς τὸν Οἰκουμηνικὸν θρόνον σχέσεών μας εἶναι ἢ διὰ Πατριαρχικοῦ Πιπτακίου ἀγγελία ὅτι δύο τῶν μελῶν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐσονταί πάντοτε μέλη τῆς ἁρτί συστάσεως *Κεντρικῆς Πατριαρχικῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς*.

Ἐνταῦθα δὲ βεβαίως ἀναφέρονται ἢ πρὸς τὰς διαφόρους ἐφορίας καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς ἀλληλογραφία μας καὶ ἢ περὶ τὰ τῆς παιδείας ἀσχολουμένην, ἢ εὐχαριστίας τοῦ ἐν Βάρνης φιλοπάτριδος κ. Γ. Σουλῆνη, δι' ἧς κληροδοτοῦνται μετὰ τὸν θάνατον τοῦ εἰρημένου ἀνδρὸς 700 Ὁθωμανικαὶ λίραι τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ ὑπὲρ ὠρισμένων σκοπῶν· καὶ καὶ τῶν Σ. ἀγίου Κισσανδρείας καὶ Δέρκων τῶν καταβαλόντων, οὕτως

εἶπειν, διὰ τῆς προσφορᾶς διαφόρων νομισμάτων τὰ θεμέλια τῆς νομισματικῆς συλλογῆς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου· ἐννοεῖται δ' οἰκοθεν ὅτι ὁ Σύλλογος ἐσπευσε διὰ τοῦ προεδρείου νὰ εὐχαριστήσῃ θερμῶς πᾶσι τοῖσι.

Δ'. Πρὸς τὰ μέλη.

Καὶ πρὸς μὲν τὰ τακτικά του μέλη τὰ ἐνταῦθα καὶ ἀλλὰχοῦ ἢ ἀλληλογραφία τοῦ Συλλόγου πρὸς τέσσαρα τινὰ ἡσυχολήθη τάδε· α) ν' ἀναγγείλῃ τὴν ἐκλογὴν πρὸς ὅσα νέα κατέγραψε· β) νὰ προσκαλέσῃ τὴν συνδρομὴν αὐτῶν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, ὃν προτίθεται· γ) νὰ λάβῃ παρ' αὐτῶν εὐχαριστηρίους, μάλιστα παρὰ τῶν ἔξω τῆς πρωτευούσης διαμενοντῶν· περὶ πάντων τούτων ἰκανὸς ὁ Σύλλογος ἀντήλλαξεν ἐπιστολάς· πρὸς δὲ τ' ἀντεπιστέλλοντα, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, ἢ ἀλληλογραφία ἡμῶν περιεσφραγὴ καὶ περὶ ἕτερα ἀντικείμενα· ἐλάβομεν δηλ. ἢ ἐπέμψαμεν πρὸς τινὰ τούτων διαφόρους πληροφώρας, καὶ ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω τοῦ ἐν Ἀρτάκη κ. Ν. Δημιῖου· κρίνω δ' ὅχι ἀσκοπον ν' ἀναφέρω ἐνταῦθα ὅτι καὶ ὁ ἐν Τραπεζοῦντι κ. Σάββας Ἰωαννίδης μακρὰν ἐπέμψεν ἡμῖν ἐν εἰδῇ ἐπιστολῆς· ἐθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας εἰκοσι περίπου ἐπαρχιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, παραπεμφθεῖσαν, ὡς εἰκόσ, τῇ ἐκπαιδευτικῇ ἐπιτροπῇ· πάντα δὲ σχεδὸν τὰ νεωστὶ ἐκλεχθέντα ἀντεπιστέλλοντα μέλη ἀπῆντησαν ἐν τῇ ἀποστολῇ τοῦ διπλώματος εὐχαριστοῦντες ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτῶν, ὑποσχόμενοι προθύμως τὴν συνδρομὴν αὐτῶν καὶ εὐχόμενοι τὰ βέλτιστα τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ· πρὸς δὲ τὰ ἐπίτιμα αὐτοῦ μέλη οὐδέμιαν σχεδὸν ἔσμεν ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἀλληλογραφίαν ἐκτὸς τῆς ἀποστολῆς τοῦ διπλώματος μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἐν Βερολίνῳ καθηγητὴν κ. F. Von Holzendorf νεωστὶ ἐκλεχθέντα ἐπίτιμον μέλος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, καὶ τῆς λίαν φιλόφρονος ἐπιστολῆς αὐτοῦ, ἣν περ εὐχαριστῶν τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ ἐπέμψε, καὶ ἣς ἀνεγνώσθη, ὡς ἐνθυμισθε, ἢ παρὰ τοῦ κ. Σ. Κ. Καραθεοδωρῆ μετὰ τοῦ γερμανικοῦ πρωτοτύπου συναποσταλέτα μεταφορᾶς· εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐκτὸς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος κ. F. Von Holzendorf ἐξελέγη ἐκ τῶν ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ ἐπίτιμον μέλος τοῦ Συλλόγου ἐφέτος καὶ ὁ πρόην ἐν Ἀθήναις πρεσβευτῆς τῆς Ἀμερικῆς κ. Κάρολος Τούκερμαν, ἀλλὰ πρὸς τοῦτον δὲν ἀπε-

στάλη εἰσέτι τὸ δίπλωμα καὶ ἡ ἐπὶ τούτῳ ἐπιστολὴ, ἀγνωσμένης ἐπακριβῶς τῆς διαμονῆς τοῦ πρὸς τοὺς ἐκ τῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ διαμενόντων πόλει ἐκλεγέντας ἐπίτιμα μέλη, τὸ δίπλωμα ἐπεδόθη κατὰ τὰ νενομισμένα διὰ τοῦ προεδρείου αὐτοπροσώπως ἄνευ ἐπιστολῆς ὥστε, ὡς εἰκὸς, προφορικῶς ἐξεδηλώθησαν καὶ παρ' αὐτῶν αἱ εὐχαριστίαι· πρὸς δὲ τὰ ἤδη προϋπάρχοντα τοιαῦτα, βεβαίως ὁ Σύλλογος δὲν ἠδύνατο ἄνευ ἀφορμῆς νὰ περιέλθῃ εἰς ἀλληλογραφίαν· τοιαύτη δὲ ἐδόθη μόνον, τοῦ νὰ ἐπιδώσῃ διὰ τοῦ ἀντιπροέδρου κ. Ἀριστοκλέους καὶ τοῦ γενικοῦ γραμματέως εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν γεραρὸν Πρωθιερέχην τῆς ὀρθοδοξίας Παναγιώτατον κ. Γρηγόριον τὸν Τ. ὠρησάμενον δι' ἐγγράφου τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ, ὡς πάντες ἐνθυμείσθε, 500 ὄθωμ. λίρας, ἐξ ὧν ἔχει λαμβάνειν παρὰ τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου.

Ε'. Πρὸς ἰδιώτας.

Καὶ πρὸς ἰδιώτας, τοὔτεστι πρὸς ἄνδρας, πάσης μὲν κοινωνικῆς τάξεως, μὴ συνδεομένους δὲ, ὡς ἦδη εἶπον, πρὸς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἢ διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης των, περιήλθον ὁ Σύλλογος δι' ἀλληλογραφίας εἰς σχέσεις, εὐχαριστῶν αὐτοὺς ἐπὶ διαφόροις προσφοραῖς ἢ πληροφορίαις μετὰ πολλοῦ ζήλου πεμπομέναις αὐτῷ· ἐμνημόνευσα ἤδη ἀνωτέρω τοῦ γενναίου δωρητοῦ κ. Σουλῆνῃ· εἰς τοῦτον προσθέτω ἐνταῦθα καὶ τὸ τοῦ κ. Εὐλαμπίου Δημητρίου, ὃν τὸ προεδρεῖον πολλάκις μετὰ χαρᾶς ἐσπευσε νὰ εὐχαριστήσῃ ἐπὶ τῇ κατ' ἐπανάληψιν μετὰ πολλῆς προθυμίας προσφορᾶ διαφόρων νομισμάτων.

Ἡραίνων ἦδη, κύριοι, τὴν περὶ ἀλληλογραφίας ἔκθεσίν μου, αἰσθάνομαι ὅτι κατ' ἀνάγκην, καὶ περ ἴσως οὐ πολλὸ μακρὸς ἐγενόμην, οὐχ' ἦντον ὀχληρὸς διὰ τε τὸ ἄτεχνον τοῦ λόγου καὶ τὸ ζῆρὸν τῆς υποθέσεως· παρηγοροῦμαι ὅμως ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι πάνυ ἐπιεικεῖς εἶχον τοὺς ἀκροαμένους· τῇ ἡμετέρᾳ δὲ ταύτῃ ἐπιεικείᾳ θαρξῶν καὶ τάδε τολμῶ νὰ προσθέσω, πρὶν καταστρέψω τὸν λόγον, ὅτι τῇ ἡμετέρᾳ ψήφῳ τῷ τῆς γενικῆς Γραμματείας ἀξιόματι περιβληθείς, ἐπροσπάθησα νὰ ἐκπληρώσω ἀκριβῶς τὰ ἀνατεθειμένα μοι ὑπὸ τοῦ κωνονισμοῦ καθήκοντα· ἂν δὲ δὲν ἐφικόμην τοῦ σκοποῦ, αἰτία εἶναι οὐχὶ ὀλιγωρία ἢ ἀμέλεια ἀλλ' ἀνθρώπινος ἀδυναμία· εὐχόμεαι λοιπὸν ἀπὸ καρδίας ἵνα ὁ διάδοχός μου ἰκανώτερος καὶ

εὐτυχέστερος· ἐμοῦ τυγχάνων, δεῖται γὰρ καὶ τύχης τινος, καὶ ἐν τῷ νέῳ μεγάρῳ ἀξίῳ τῆς φήμης καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐγκαθιστάμενος, ἀναδείξῃ ἔτι μᾶλλον τὴν γενικὴν αὐτοῦ γραμματεῖαν πρὸς δόξαν τῶν γραμματῶν καὶ ἐξάπλωσιν τοῦ δι' αὐτὸν πολιτισμοῦ ἀνὰ τὴν φίλην πατρίδα· γένοιτο. Μεθ' ὃ διαλύεται ἡ Συνεδρίασις

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤῚΑ'.

Ἑκτακτος.

Τῇ 26ῃ Ἀπριλίου 1873.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκίλους
ἀντιπροέδρου

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν τοῦ κ. Α. Συγγροῦ πρὸς τὸν κ. Η. Βασιάδην, δι' ἧς ἀγγέλλει· αὐτῷ ὅτι προσφέρει τῷ Συλλόγῳ λίρας ὄθωμ. 400 ὑπὲρ τῶν σχολείων τῆς Μακεδονίας· ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἔχει ὡς ἑξῆς.

Κύριε Βασιάδη!

Εὐαρεστήητε νὰ ἀναγγείλητε τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ ὅτι προσφέρει ἰδιαιτέρως λίρας τουρκίας ἑκατὸν, ὅπως ἀποκλειστικῶς ἐπίσης διανεμηθῶσιν εἰς τὰ ἄπορα σχολεῖα τῆς Μακεδονίας τῶν ἀρρένων καὶ θηλέων, καὶ δέχθητε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς βλαβείας ὑπολήψεώς μου.

Ἐν Κ/πόλει τῇ 25/7 Μαΐου 1873

Α. ΣΥΓΓΡΟΣ.

Ὁ προεδρεύων ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει ταύτης τῆς ἐπιστολῆς, προτείνει ἵνα ἐκφρασθῶσιν εὐχαρισταὶ τῷ κ. Συγγρῷ ἐπὶ τῇ γενναίᾳ αὐτοῦ προσφορᾷ.

Ἀκολούθως ὁ κ. Γεν. Γραμματεὺς ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν τοῦ κ. Goustav Hirschfeld εὐχαριστήριον ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς μέλους ἀντεπιστέλλοντος· Ἐπειτα ἀγγέλλει τὴν προσφορὰν βιβλίου ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ αὐτοῦ Albert de Pochat d'aiglan: Traité de fortification par Philon de Byzance.

Ἀκολούθως ὁ πρόεδρος τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς κ. Σ. Ἀριστάρχης ἀναγινώσκει τὴν πολλοῦ λόγου ἀξιῶν ἐκθεσιν τῶν ἐργῶν τῆς ἐπιτροπῆς ἢς προεδρεύει

Κύριο!

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐν ἀρχῇ τῆς ἡδὴ ληγοῦσας περιόδου ἐκ τῶν Κυρίων Dr. I. Millingen, τῆς ξυνοδείδος τῶν διδασκῶν Mordtmann, Dr. P. Déthier, Clermons Gammeau, τοῦ ἱατροῦ Α. Πασπάτη, Α. Βερναρδάκη, Κ. Σ. Καραθεοδωρῆ, Α. Δημητριάδου καὶ Σ. Ἀριστάρχου, ἀκολουθῶν δὲ προσλαβοῦσα τοὺς κ. κ. Π. Ἀποστολίδην καὶ Κ. Περδικίδην, ἐξελέξατο ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῆς συνεδριάσει πρόεδρον μὲν τὸν Σ. Ἀριστάρχην, γραμματεὰ δὲ τὸν κ. Α. Βερναρδάκην. Τούτου δὲ παραιτηθέντος, ἐξελέχθη ὁ κ. Δημητριάδης, ὅστις μετ' οὐ πολὺ παραιτηθεὶς ἐπίσης ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ κ. Π. Ἀποστολίδου παραιτηθέντος ὡσαύτως καὶ ἀντικατασταθέντος διὰ τοῦ κ. Κ. Περδικίδου. Εὐτυχῶς τὰς συνεχεῖς ἀντικαταστάσεις καὶ παραιτήσεις τῶν γραμματέων ἀνεπλήρου ὁ φιλότιμος ζῆλος καὶ ἡ εὐγενὴς προθυμία τοῦ κ. Α. Ν. Βερναρδάκη.

Ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπὴ, καὶ τοὶ δικτελοῦσα ἄνευ προέδρου, ἀσθενοῦντος ἐπὶ τρεῖς μῆνας, καὶ ἄνευ τακτικοῦ γραμματέως, καὶ τοῖς στερουμένη τῶν τε ἄλλων βοηθητικῶν συγγραμμάτων, ἅτινα ἀπὸ δύο ἐτῶν οὐδέποτε ἐπαύσατο ζητοῦσα ἐπανειλημμένως πλὴν εἰς μάτην παρὰ τοῦ Συλλόγου, καὶ τῶν τριῶν ἀρχαιολογικῶν περιοδικῶν, ἧται τῆς Revue Archéologique τῶν Παρισίων τοῦ Numismatique Chronicle τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Archæologische Zeitung τοῦ Βερολίνου, ἅτινα καθ' ἑκάστην ἀνέμενον, οὐχ' ἤττον συνεκρότησε δέκα καὶ ὀκτὼ τὸ ὅλον συνεδριάσεις, καθ' ἃς ἡσυχαιετο περὶ τὴν ἐπιγραφικὴν, τὴν γλυπτικὴν, τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν ζωγραφικὴν τῶν τε αρχαίων ἐθνῶν καὶ δὴ καὶ τῶν Βυζαντινῶν.

Α. ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΗ.

α) Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαί.

1. Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐπιγραφὴ ἐπὶ τῶν χερσαίων τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ αυτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, (1341—1347), μεταξὺ τῆς

πόλης τῆς Συληθρίας καὶ τῆς κλειστῆς πόλης, ἀνακοινωθεῖσα τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τοῦ κ. Dr. Schroeder.

Δύο ἐπιγραφαὶ ἐν Δειζῇ Ἀπτάλ κατὰ τὸ Ἄκ-Σεράϊ, ἡ μὲν ἐπιτύμβιος Κουράτορος Ἀραιοβίντου ὑπὸ δεσποτεῖαν Βαδουάρδου, ἡ δὲ ἐροθητικὴ μὲν κατὰ τὸν Σ. Ἀριστάρχην μεταξὺ τῶν κτημάτων τοῦ ὀρφανοτροφείου καὶ ἰδιώτου τινός, ἐπιτύμβιος δὲ κατὰ τὸν κ. Dr. Déthier.

Ἐπιγραφὴ ἐπιτύμβιος ἐν Γαλατᾷ χριστιανικῇ, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β'. ἀντιγραφθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Dr. Mordtmann τοῦ νεωτέρου.

Ἐξ ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι χριστιανικαί, ἐν Ταρχάν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνορυθθεῖσαι τῷ 1870, καὶ κοινοποιηθεῖσαι τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τοῦ κ. Dr. Mordtmann τοῦ νεωτέρου.

II. Θράκης.

Δύο ἐπιγραφαὶ Βιζύης ἀφιρωτήριοι, ἡ μὲν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως Σαδάλου καὶ τῆς βασιλείσσης Πολιμοκρατείας, ἡ δὲ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ Ροιμητάλλου καὶ τῆς Ἡυδοδερίδος ἐκ τοῦ κατὰ τὸν κοιλκαθητικὸν πόλεμον κινδύνου. Ἀμφότεραι ἀντεγράφησαν μὲν ὑπὸ τοῦ κ. Α. Α. Maugitel, ἐκοινοποιήθησαν δὲ τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τοῦ Σ. Ἀριστάρχου.

Δύο ἐπιγραφαὶ ἐν Συληθρίᾳ ἀντιγραφθεῖσαι ὑπὸ Α. Κ. Σ. ἡ μὲν ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως περὶ τῆς ἀνανεώσεως αὐτῆς ἐπὶ Μιχαὴλ (τοῦ Β'. αυτοκράτορος) Θεοδώρα καὶ Θέκλης, ἡ δὲ ἐν τῷ Φετχί-Τζαμὴ τῆς Συληθρίας σωζομένη, καὶ περιέχουσα τὸ μονόγραμμα Ἀλεξίου τοῦ Ἀποκαύχου. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται παρεφέρθησαν τῷ κ. Dr. Déthier πρὸς ἀντιπαραβολὴν μετὰ τῶν παρ' αὐτῷ Συληθριανῶν ἐπιγραφῶν.

III. Μακεδονίας.

Τέσσαρες ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι, ἀντιγραφθεῖσαι μὲν τῷ 1861 ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Κασσανδρείας κ. Νεοφύτου, τοῦ νῦν Σεβασμιωτάτου ἀγίου Δέρκων, παραπεμφθεῖσαι δὲ τῷ 1872 τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου. Ἐπὶ τούτων ἐνετάλη ὁ Σ. Ἀριστάρχης ὅπως συντάξῃ ἐκθεσιν.

Ἐπιγραφὴ τιμητικὴ εἰς Βαβίον Οὐαλέριον Φέρμον, ἐν Φιλίπποις ἀντιγραφθεῖσα καὶ κοινοποιηθεῖσα τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τοῦ κ. Dr. Mordtmann τοῦ νεωτέρου.

IV. Μικρᾶς Ἀσίας.

Τρεῖς ἐπιγραφαὶ παρὰ τὴν Χαλκηδόνα, ἀνορυχθεῖσαι κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ σιδηροδρόμου ἀνασκευαί, καὶ ἀνακοινωθεῖσαι ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Τσιγρᾶ. Εἰσὶ δὲ ὄροι (termini), ὀρίζοντες τὰ σύνορα λιμένος κλπ.

Ἐπιγραφή ἐπὶ κεράμου, αὐτόθι, φέρουσα τὴν λέξιν *Karχάιης*, καὶ κοινοποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τῆ Ἐπιτροπῆ, προπαρασκευαζούσῃ τὴν ἐρμηνείαν καὶ ταύτης.

Ἐπιγραφή ἐν Ποστανεζή Κιοπροῦ παρὰ τὴν Χαλκηδόνα, ὑπὸ τοῦ κ. Dr. Mordtmann τοῦ νεωτέρου ἀνακοινωθεῖσα, καὶ οὐσα θεμέλιος λίθος ναοῦ τοῦ ἁγίου Χριστοφόρου τῷ 450 κατατεθείς.

Ἐπιγραφή ἐπιτύμβιος ἐν Ἐὺ-Μαχαλῆ παρὰ τὸν Σαγκάριον, ἀντιγραφείσα μὲν ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ κ. Ogledie, κοινοποιηθεῖσα δὲ τῆ Ἐπιτροπῆ ὑπὸ τοῦ κ. Dr. Mordtmann τοῦ νεωτέρου.

Ἐπιγραφή ἐπιτύμβιος ἐν Νικομηδείᾳ. ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀντιγραφείσα τε καὶ κοινοποιηθεῖσα.

Τρεῖς ἐπιγραφαὶ ἐν Νικομηδείᾳ ἀνορυχθεῖσαι, κατὰ τὰς ἀνασκευαίς τοῦ σιδηροδρόμου, καὶ ὑπὸ τοῦ Σ. Ἀριστάρχου κοινοποιηθεῖσαι τῆ Ἐπιτροπῆ τούτων αἱ μὲν δύο εἰσὶ ἐπιτύμβιοι, ἡ δὲ τρίτη ἀρχαιοτάτη, βουστροφειδὸν γεγραμμένη, ἔχουσα ἔνθεν μὲν «*Ε.Ι.Ι.ηρικὸν δίκαιον*» ἔνθεν δὲ «*Ἰταλικόν*».

Ἐννέα ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι ἐν Ἀδὰ-Παζαρίῳ παρὰ τὴν Νικομήδειαν, κοινοποιηθεῖσαι τῆ Ἐπιτροπῆ ὑπὸ τοῦ Σ. Ἀριστάρχου ἐκ τῶν τοῦ κ. Χ. Παππαδοπούλου.

Δύο ψηφίσματα ἀνεκδότα, ἀφορῶντα τὴν τε Ἀντωνίαν Τρύβαιναν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Πελεμάνου τοῦ Α'. καὶ τῆς βασιλίσσης Πυθοδωρίδος Φιλομήτορος, χήρας τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Κότους, καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν Ῥουμπάλλην, Πολέμονα, καὶ Κότον, ἐν Aydıncık παρὰ τὴν Κόζικον ἀνακαλυφθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Dr. Long, καὶ κοινοποιηθέντα τῆ Ἐπιτροπῆ ὑπὸ τοῦ κ. Dr. I. Millingen, ὅστις, τῆ εἰσηγήσει αὐτῆς ἐποίησατο ἀνάγνωσμα περὶ τῶν ἐν λόγῳ ἀνεκδότων ψηφισμάτων ἐνώπιον τοῦ Συλλόγου προτίθεισά τε ἵνα ἐπανεέλθῃ ἐπὶ τούτο σπουδαίον τούτου ἀντικειμένου. Τὰ ψηφίσματα ταῦτα μετνήχθησαν ἤδη ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ Μουσείῳ χάρις εἰς τὰς ἐπιμόνους προσπάθειάς τοῦ σοφοῦ ἡμῶν συναδέλφου κ. Dr I. Millingen.

Τρεῖς ἐπιγραφαὶ ἐκ τοῦ παρὰ τὴν Κόζικον Κιουναίνου. ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Λημνίου κοινοποιηθεῖσαι καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Dr I. Millingen διαλευκανθεῖσαι, ἐντολῆ τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐνώπιον τοῦ Συλλόγου τούτων αἱ μὲν δύο εἰσὶ ἀφιερωτήριον Εὐάνδρου Κλεοφάνου, ἡ δὲ τρίτη ἐπιτύμβιος.

Δύο ἐπιγραφαὶ ἐν Κούζικῳ, ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Κ. Λημνίου ἀντιγραφεῖσαι καὶ ἀποσταλεῖσαι ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῆ Ἐπιτροπῆ ἡ μὲν εἰσὶ ἐπιτύμβιος Διοκλείας τινός, ἡ δὲ ἀναθηματικὴ εἰς Ὀμηρον «θεοῦ ἴσον». Καὶ ταύτας παρεκλήθη ὁ κ. Dr I. Millingen ὅπως ἐρμηνεύσῃ.

Τρεῖς ἐπιγραφαὶ Προύσας, ἡ μὲν ἐφηβικὴ γυμνασιάρχου τινός Διοδώρου, ἡ δὲ ἐπιτύμβιος, ἡ δὲ τιμητικὴ εἰς Λολιανὸν ἀντιστράτηγον Βυθυνίας καὶ Πόντου, πεμφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ κ. Η. Καράλλη.

Δύο ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι Προύσας, ὑπὸ τοῦ κ. Dr. Mordtmann τοῦ νεωτέρου ἀνακοινωθεῖσαι τῆ Ἐπιτροπῆ.

Πέντε ἐπιγραφαὶ ἐν Προύσῃ ἀντιγραφεῖσαι τῷ 1870 ὑπὸ τοῦ Σ. Ἀριστάρχου. καὶ ἤδη κοινοποιηθεῖσαι τῆ Ἐπιτροπῆ ὧν αἱ μὲν τρεῖς εἰσὶ ἐπιτύμβιοι, ἡ δ' ἐφηβικὴ, ἡ δὲ ἀρχὴ ψηφίσματος. Ἐπὶ τούτων προσεκλήθη ὁ σοφὸς ἡμῶν συναδέλφος κ. Dr. Mordtmann ὁ νεώτερος, ὅπως συντάξῃ ἀρχαιολογικὴν καὶ ἱστορικὴν μονογραφίαν, περιλαμβανούσαν καὶ πάσας τὰς ἀνωτέρω προυσαϊκὰς ἐπιγραφάς, καὶ ὑποβληθσομένην τῷ Συλλόγῳ.

Εἴκοσι ἐπιγραφαὶ Περγάμου, πεμφθεῖσαι μὲν ὑπὸ τοῦ ἐν Περγάμῳ ἱατροῦ κ. Πάλλε, κοινοποιηθεῖσαι δὲ τῆ Ἐπιτροπῆ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου Εἰσὶ δὲ αὐταὶ ἐπιστολὴ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ τῆ συνόδῳ τῶν ἐν Περγάμῳ νέων εὐχαριστήριος, ψηφίσματα πέντε τιμητικὰ εἰς Σειλίαν Ἀσκληπιάδου πρυτανεύσαν καλῶς, εἰς Γάϊον Ἰούλιον Βλαβίου Μονοφάντου τοῦ Γυμνασιάρχου, εἰς Τιθέριον Κλαύδιον τὸν πρύτανιν καὶ εἰς Κλαυδίαν Ἀλκίμου, στήλη δαπανῶν, στήλαι δύο ἐφηβικαὶ τῶν βουκόλων τῶν ὑμνοδιδασκάλων καὶ τῶν Σειλινῶν πρὸς τὸν ἀρχιβουκόλον αὐτῶν, ἐπιτύμβιοι τρεῖς, ὧν ἡ μία ἔμμετρος Γλύκενος. Ἐπεσορτίσθη ὁ κ. Dr. Hölzl, ὅπως ἐρευνήσῃ ταύτας, καὶ ἤδη ἐπεξεργάσθη τὴν μίαν, ἀφορῶσαν τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν διάρκειαν τοῦ πένθους. περὶ ἧς καὶ ὑπέβαλεν ἔκθεσιν ἐνώπιον τοῦ Συλλόγου.

Ἐπτὰ ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀγκύρας πεμφθεῖσαι τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ κ. Α. Η. Ἐπιτίδου, ὧν αἱ μὲν δύο τιμητικαὶ εἰς ἀγορανόμον καὶ ἀστυνό-

μοῦ τῆς πόλεως, αἱ δὲ τρεῖς ἐπιτόμβιοι, ἡ δ' ἀπόσπασμα τῆς περιβολῆτος διαθήκης Αὐγούστου τοῦ Καίσαρος.

Ὁ αὐτὸς ἔπεμψε καὶ τρεῖς ἄλλας ἐπιγραφάς, αἱ ὅμως προηγουμένως εἶχε κοινοποιήσει τῇ ἐπιτροπῇ ὁ Σ. Ἀριστάρχης. Προσχωρῶς ὑποβληθήσεται τῷ Συλλόγῳ ἐκθεσις καὶ ἐπὶ τῶν Ἀγκυραίων τούτων ἐπιγραφῶν.

Ἐπιγραφή ὑπὸ μὲν τοῦ κ. Π. Ermakof ἐξ Ἀμασειᾶς πεμφθεῖσα, ὑπὸ δὲ τοῦ κ. Dr Morgdthmann τοῦ νεωτέρου διακοινωθεῖσα τῇ Ἐπιτροπῇ, ἀφιερωτήριος ὑπὲρ βασιλέως Φραγκάου. Ἔστι δὲ γεγλυμμένη ἐπὶ βράχου.

Ἐπιγραφή ἐν Σμύρῃ ἀνακαλυφθεῖσα, καὶ κοινοποιηθεῖσα τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τοῦ Σ. Ἀριστάρχου. Ἔστι δὲ τιμητικὴ εἰς Σακερδῶτην Ἰουλιανόν, υἱόν Ἡλιοδωρίδου τῆς ἀρχιερείας.

Ἐπιγραφή τιμητικὴ ἐν Σμύρῃ ἀνακαλυφθεῖσα εἰς τιμὴν Ἀρτέμωνος Ἀρτεμιδώρου τοῦ Ἰκεσίου, κοινοποιηθεῖσα τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τοῦ Σ. Ἀριστάρχου.

V. Συρίας.

Ὁ Ἰατρὸς κ. Α. Πασπάτης ἐκοινοποίησε τῇ Ἐπιτροπῇ διαφόρους ἐπιγραφὰς ἐκ Συρίας καὶ διαφόρων μερῶν τῆς Μ. Ἀσίας προερχομένας τὰ δὲ ἀποτέλεσμα τῶν ἔρευνων αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀσσανῶν τούτων ἐπιγραφῶν ἀναμένεται ὅσον οὕτω.

β') Ἐπιγραφαὶ Λατινικαί.

I. Μακεδοσίας.

Δύο ἐπιγραφαί, ὧν ἡ μὲν ἐπιτόμβιος, ἡ δὲ τιμητικὴ εἰς ἀνθύπατον, ἀντιγραφθεῖσαι μὲν ἐν τῷ χωρίῳ Ἁγίου Μάμαντος τῆς ἐπαρχίας Κασσανδρείας ὑπὸ τοῦ τότε Μητροπολίτου αὐτῆς, τοῦ νῦν Σεβ. ἁγίου Δέρκων Κ. Νεοφύτου, κοινοποιηθεῖσαι δ' ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐπιτροπῇ.

II. Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἐπιγραφή τιμητικὴ Μαυρικίου αὐτοκράτορος (582—602), ἐν Ἀδᾶ-Παζαρίῳ παρὰ τὴν Νικομηδείαν ὑπὸ τοῦ κ. Χ. Παπαδοπούλου ἀντιγραφθεῖσα, ἐνώπιον δὲ τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπὸ τοῦ Σ. Ἀριστάρχου παρουσιασθεῖσα.

Ἐπιγραφή τιμητικὴ Γερμανικοῦ Καίσαρος ἐν Νικαίᾳ, ὑπὸ μὲν τοῦ μηχανικοῦ κ. Ugl-

die ἀντιγραφθεῖσα, ὑπὸ δὲ τοῦ κ. Dr Morgdthmann τοῦ νεωτέρου κοινοποιηθεῖσα τῇ Ἐπιτροπῇ.

Ἐπιγραφή. ὑπὸ μὲν τοῦ κ. Schwaab ἐν Μουδανίῳ ἀνευρεθεῖσα, ὑπὸ δὲ τοῦ κ. Dr Morgdthmann τοῦ νεωτέρου ἀνακοινωθεῖσα τῇ Ἐπιτροπῇ. Ἔστι δὲ ἀφιερωτήριος βλακείῳ εἰς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανού.

Ἐπτὰ ἐπιγραφαί ἐξ Ἀγκύρας πεμφθεῖσαι τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ κ. Α. Π. Ἐπίδου. ὧν αἱ μὲν τέσσαρες ἐπιτόμβιοι, αἱ δὲ τιμητικαὶ εἰς Ἀνθυπάτους, ἡ δὲ ἀπόσπασμα τῆς γνωστῆς διαθήκης τοῦ Αὐγούστου.

III. Συρίας.

Μεταξὺ τῶν ἐπιγραφῶν αἱ ὁ Ἰατρὸς κ. Α. Πασπάτης ἐκοινοποίησε τῇ Ἐπιτροπῇ ἐκ τε Συρίας καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἀσίας, ὑπάρχουσι καὶ οὐκ ὀλίγα λατινικαί, ἐφ' ὧν ἐπίσης ἀσχολεῖται.

γ') Ἐπιγραφαὶ Κύπρια.

Μεθ' ὅλας τὰς προσπάθειας τοῦ Γάλλου Duc de Luyne, τοῦ Γερμανοῦ Boeth καὶ τοῦ Ἀγγλοῦ Smith, τὸ ζήτημα τοῦ κυπρίου ἀλφραβήτου καὶ τῆς κυπριας γλώσσης ἔμενε ἀσκοτεινόν ὑπελείπετο δὲ τῷ ἐξ Ἀδριανουπόλεως σοφῷ Ἰσραηλίτῃ κ. Ἰωσήφ Χαλεβῆ, ὅπως ῥίψη φῶς ἐπὶ τοῦ λίαν ἐνδιαφέροντος τούτου ζητήματος, ἐφ' οὗ ἐπεστήσατο ὁ Σ. Ἀριστάρχης τὴν ἰδιαίτεράν προσοχὴν τῶν σοφῶν αὐτοῦ συναδέλφων ἐλπὶς δὲ ὑπεσπινε ὅτι ἡ ἐν Κύπρῳ περιήγησις τοῦ κ. Dr Schroeder θέλει ἐκκοινοποιήσει ἀρκούντως τὴν δικαίαν περιέργειαν τῆς τε Ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ Συλλόγου.

δ') Ἐπιγραφαὶ Φοινικικαί.

Ὁ διάσημος φοινικολόγος καὶ ἑταῖρος ἡμῶν κ. Dr Schroeder παρεκλήθη, ὅπως ποιήσεται μελέτην ἰδίαν κοινοποιηθησομένην τῷ Συλλόγῳ, περὶ πασῶν τῶν μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθεισῶν φοινικικῶν ἐπιγραφῶν.

ε') Ἐπιγραφαὶ Ἰμαρητικαί.

Ὁ διακλυθεὶς κ. Ἰωσήφ Χαλεβῆ, ἐπιφορτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ Πανακταδείου ἵνα συλλέξῃ σημαντικὰς ἐπιγραφὰς, συνεκρότησε συλλογὴν ἑξακοσίων Ἰμαρητικῶν ἐπιγραφῶν,

ἤτοι τριπλασίων τῶν μέχρι τοῦδε ἐγνωσμένων. Ἐπὶ τούτων ἀναμένει ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος τὰς ἐρεῖνας τοῦ σοφοῦ Ἰσραηλῆτου, ὃς προανήγγειλεν ἐν τῷ περιθώλῳ τῆς Ἐπιτροπῆς ὁ σοφὸς ἡμῶν συνεταῖρος ἰατρός κ. Α. Πασπάτης.

ς') Ἐπιγραφαὶ Παλμυρναί.

Ἐννεήκοντα ἐπιγραφαὶ Παλμυρναὶ ἐπιτύμβιοι ἐπὶ κεραμίῳν (tesserae), συλλεγέσται ἐν Παλμύρᾳ ὑπὸ τοῦ κ. Dr Mordmann τοῦ πρεσβυτέρου ἐκοινοποιήθησαν τῇ Ἐπιτροπῇ, ἐν ᾧ πρότερον μίαν μόνον τοιαύτην εἶχε δημοσιεύσει ὁ πολὺς περὶ τὰς ἀσιατικὰς ἀρχαιοτήτας ἐξοχώτατος Κύριος de Vogüé.

Ἐπιγραφαὶ διγλωσσοί, παλμυρναὶ τε καὶ ἑλληνικαί, τιμητικαὶ διασήμων πολιτῶν τῆς Παλμύρας, ὡς καὶ ἐπιτύμβιοι μετὰ τῆς Σελευκιδείου χρονολογίας, ἀντιγραφείσαι ἐπιτοπίως ὑπὸ τοῦ κ. Dr Mordmann τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τῆς μουσουλμανοῦ κ. θυγατρὸς αὐτοῦ τῷ 1872 ἐν Παλμύρᾳ (Ταδμὸρ), περὶ ὧν ἔστερξε νὰ ποιῆσθαι σπουδαία ἀναγνώσματα ἐνώπιον τοῦ Συλλόγου ὁ ἀντιγράψας αὐτὰς σοφὸς ἡμῶν συνάδελφος.

ζ') Κώδιξ Ἐπιγραφῶν.

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἱατροῦ κ. Α. Πασπάτη καὶ ἐπιψήφισι τῆς Ἐπιτροπῆς, ἤρξαντο ἐγγραφόμενα ἐν ἐπὶ τούτῳ Κώδιξι αἱ τῇ Ἐπιτροπῇ κοινοποιούμενα, εἴτε διὰ τοῦ Συλλόγου, εἴτε καὶ ἀπ' εὐθείας, ἐπιγραφαὶ, τῇ ἐποπτείᾳ τοῦ κατὰ κειρὸν Προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐν τῷ Κώδιξι τούτῳ κατεχωρήθησαν πανομοιότηπως μέχρι τοῦδε ἑκατὸν τεσσαράκοντα καὶ τέσσαρες ἐπιγραφαὶ ἑλληνικαί, λατινικαί, παλμυρναὶ καὶ ἀρχαίαι σλαβωνικαί, ἔχουσαι ἀντικρὺ τὴν ἀναπλήρωσιν αὐτῶν μικροῖς γράμμασιν, ἄνωθεν δὲ τὸν τόπον ἔνθα εὐρέθησαν, τὸ μνημεῖον ἐφ' οὗ κεχαρχμῆται εἰσὶ, τὸν χρόνον τῆς κοινοποιήσεως, ἢ εὐρέσεως, καὶ τὸν ἄνδρα τὸν κοινοποιήσαντα καὶ ἀναπλήρωσαντα αὐτάς. Εἰς τὴν ἐν τῷ Κώδιξι τῶν ἐπιγραφῶν ἐγγραφὴν ἀσχολεῖται μετὰ ζήλου ἀξιεπαίνου ὁ κ. Ἀγγελὸς Νικολαΐδης

Β. ΓΑΥΗΤΙΚΗ.

α) Ἀγάλματα.

Ἐπιτομή τῆς ἀνατομικῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ Κ. Π. Καρέλλη ἀνάγλυ-

τος, νῦν δὲ Σεβ. ἁγίου Δέρκων, ἐκοινοποίησεν ἀπεικονίσματα, ληφθέντα τῷ 1861, τεσσαρῶν κεφαλῶν, δύο μὲν ἀνδρῶν πωγωνοφόρων καὶ δύο γυναικῶν, σωζομένων τότε ἐν τῷ νάρθηκι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, τοῦ χωρίου Ζομπάδες.

β'. Ἀνάγλυφα.

Ὁ φιλάρχιος ἰατρός κ. Ν. Κ. Λήμιος ἔπεμψε τῷ Συλλόγῳ ἀνάγλυφόν τι, εὐρέθην ἐν Κυζίκῳ καὶ παριστῶν χαριστήριον ἀνάθημα τῷ Ἀπόλλωνι. Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο κοινοποιήθη τῇ Ἐπιτροπῇ, ἐξητάσθη ὑπὸ τοῦ σοφοῦ συναδέλφου ἡμῶν κ. Dr. J. Millington, ὅστις καταγινόμενος ἀπὸ τινος εἰς τὰς ἀρχαιότητας τῆς Κυζίκου, ἐποίησάτο ἔκθεσιν περὶ τούτου, ἣς τὰ συμπεράματα εἰσὶ τὰ ἑξῆς. Κατὰ τὸ μέος, ἔνθα ἀνεκαλύφθη τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀνάγλυφον, φάνεται ὅτι ὑπέρχε νῆος τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ ὅτι ἀν γίνωσκον ἀνασκαφαί, πιθανὸν ἢ ἀνεκαλυφθῆ ὁ νῆος οὗτος, ἴσως δὲ καὶ τὸ κολοσσαῖον ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, ὑπερ, ἐκ τῶν ἀναγλύφων, εἰκάζεται λαμπρὰς τέχνης. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀνάγλυφον παριστᾷ, ὡς ἔρρηθη, χαριστήριον ἀνάθημα τῷ Ἀπόλλωνι. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἀνεκαλύφθησαν ἕξ ὅμοια ἄλλα ἀνάγλυφα, ἅτινα ὁ σοφὸς ἡμῶν συνάδελφος εἶδεν, καὶ ὧν ἐν ἔχει ἐν τῇ κατοχῇ αὐτοῦ, συμπραίνει ὅτι πᾶν ἀνάθημα ἐν τῷ νῶν τούτῳ ἐγένετο δι' ὀμοίου τινος ἀναγλύφου, ἔχοντος τὸν αὐτὸν τύπον.

Ὁ ἐν Λειψίᾳ κ. J. Mordmann υἱὸς, ἐκοινοποίησε τῇ Ἐπιτροπῇ διὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ νέον ἰχνογράφημα τοῦ ἱσ' αἰῶνος τῆς ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ Κ/πόλεως ὀφιοειδοῦς στήλης μετὰ τῶν τριῶν κεφαλῶν τοῦ ὄφρα, ὁπότεν ἠδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι δὲν εἶχον αὐτα ἀποκοπῆ ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β'.

Ὁ κ. Dr. J. Mordmann ὁ πρεσβύτερος ἐκοινοποίησε τῇ Ἐπιτροπῇ δικήσιν περὶ τοῦ κεράμια, εὐρέθην ἐν τῷ τάφῳ ἐν Παλμύρᾳ, καὶ παριστῶντα πιθανῶς τοὺς θεωνῶτας, ἔστιν ὅτι καὶ τὰ σύμβολα αὐτῶν.

Ἀνεκοινώθησεν διὰ τοῦ Συλλόγου τῇ Ἐπιτροπῇ ἀπεικονίσματα πεμθέντα ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Κασσανδρείας κ. Νεοφύτου, νῦν δὲ Σεβ. ἁγίου Δέρκων, προτομῶν ἐνεπιγραφῶν εὐρισσομένων ἐν τῷ νάρθηκι τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωρίου Ζομπάδες.

Ἐκοινοποιήθη τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τοῦ Σ. Ἀριστάρχου καὶ τοῦ Κ. Π. Καρέλλη ἀνάγλυ-

φον ἐρηθικὸν ἐνεπίγραφον ἐκ Προύσης· ἐν αὐτῷ ἐστὶ στέφανος ἐκ κλάδου ἐλαίας· δεξιᾷ κρέμνεται τρεῖς στρογγύλαι εἰκόνας περιστῶσαι τρία ἀνθρώπινα πρόσωπα, πλησίον δὲ περιεφραχία καὶ ὑπ' αὐτὴν πέλεκυς, δεξιᾷ δὲ τρία δρέπανα μικρὰ, τὸ ἐν ὑπὸ τὸ ἄλλο· περ' αὐτὰ δύο κλάδοι μυρσίνης, μεταξὺ τῶν ὁμοίων τρεῖς γαμψοὶ πόδες σκοροφάγου ζώου· ἄνω δ' ἐκίστου παρίστανται κρεμάμενα τρία μικρὰ μὲν ἀλλ' ἐγκώδη ῥόπαλα· παρεπέμφθησαν πρὸς ἔρευναν τῷ κ. Dr Mordtmann, τῷ νεωτέρῳ.

Ὁ κ. Κ. Καραπάνος ἔπεμψε τῇ ἐπιτροπῇ δύο πλάκας, ὑποτιθεμένας βυζαντινῆς, αἵτινες ὅμως ἐξηλέγχθησαν πλασταί, ὡς καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Κ. Κοσσούδη προσενεχθεῖσα.

γ) Δακτυλιόλιθοι.

Ὁ κ. Α. Βερναρδάκης καὶ ὁ Σ. Ἀριστάρχης ἐκοινοποίησαν τῇ ἐπιτροπῇ, κατὰ διαφόρους συνεδριάσεις, ἄνω τῶν δικασίων δακτυλιόλιθων. ὧν οἱ κυριώτεροι εἰσὶν οἱ ἑξῆς.

1) Ἀθηνᾶ χιτωνοφόρος, κρατοῦσα ἀσπίδα καὶ λόγχην, ἀνήκουσα τῷ κ. Ν. Διονυσιάδῃ.

2) Νίκη μετὰ δάφνης καὶ στεφάνου, (ἀνήκουσα τῷ κ. Δ. Νεοκόσμῳ.)

3) Ἐραξ μετ' ὄφως (ἀνήκων τῷ κ. Α. Νονότη.)

4) Τραχέλαφος τρικέφαλος (τῷ κ. Η. Σκυλίσση.)

5) Ἐρως περοφόρος, κρατῶν σταφυλὴν καὶ πτηνόν, μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς Ἐρμῆς (τῷ κ. Π. Σ. Ἀθηνογένει.)

6) Προτομὴ Παλλάδος κρανοφόρου (τῷ αὐτῷ.)

7) Σάτυρος, κρατῶν δόρυ καὶ κλάδον, μετὰ κεφαλῆς ζώου καὶ τριῶν χαρακτῆρων σημιτικῶν (τῷ κ. Σωτηριάδῃ.)

8) Κεραλὴ πωγωνοφόρος.

9) Ἀπόλλων γυμνὸς κιθαρωδὸς, φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων ἔθνιον.

10) Ἐρως κρατῶν τόξον παρὰ κυνί.

11) Πολεμιστῆς· ἰστάμενος καὶ ὀμειῶν μετὰ γέροντος φέροντος τριβώνιον, καὶ μεταξὺ αὐτῶν στήλη μετὰ περοφόρου νίκης.

12) Ἄνθρωπος καθήμενος ἐπὶ βράχου, κρατῶν σκῆπτρον. ἐνώπιον στήλης, ἐφ' ἧς ἀστὴρ.

13) Ἀλεξίτηριον πυρραμειδοειδὲς γνωστικόν, φέρον ἑκατέρωθεν ἀνὰ ἐπιτὰ σειρὰς γραμμῶν τῶν ἐπιτὰ φωνηέντων καὶ τέρας, ἔχον μὲν πόδας ὄφως, κρατοῦν δὲ μάστιγα καὶ ἀσπίδα, ἐφ' ἧς κεραλὴ ζώου.

14) Τραχέλαφος μετὰ τριῶν πωγωνοφόρων κεφαλῶν.

15) Τύχη χιτωνοφόρος, κρατοῦσα στάχεις καὶ σκῆπτρον.

16) Ἐρως περοφόρος ἐφ' ἄρματος, συρομένου ὑπὸ δύο δελφίνων.

17) Ἀθηνᾶ κρανοφόρος, κρατοῦσα σκῆπτρον.

18) Κυνηγὸς (ἀνήκων μετὰ τῶν κατωτέρω δακτυλιόλιθων τῷ Βάσσα ἐφένδῃ).

19) Ἐρως καὶ ψυχῇ.

20) Χρυσάλλης ἐπὶ βόμβυκος.

21) Σάτυρος, προσφέρων γυναικί ποτήριον οἴνου.

22) Σὺς ἐπὶ βάρους.

23) Κών καὶ κυνάριον.

24) Γρύψ.

25) Ἥλιος προσωποποιημένος.

26) Ἀγαθὴ τύχη καὶ ἰκέτης.

27) Ἀθηνᾶ.

28) Ὅρνις ἐψημένη.

29) Ἴππος καὶ γυνή.

30) Χείρ.

31) Τύχη ἐπανοῦσα.

32) Προτομὴ ἀνδρὸς.

33) Ἀετὸς.

34) Τέθριππον.

35) Ἄφροδίτη.

36) Προτομὴ ἀνδρὸς γενειοφόρου.

37) Ἀπόλλων καὶ Δάφνη.

38) Πέρωρα.

39) Ἐρως μετ' αὐλοῦ.

40) Πήγασος.

41) Κλωθῶ.

42) Προτομὴ γυναικὸς.

43) Σειληνός.

44) Δύο ἔλαφοι.

45) Μυχητῆς καθήμενος ἐπὶ ἀσπίδος.

46) Προτομὴ ἀνδρὸς.

47) Πολεμιστῆς.

Ἀπάντων τῶν διακλυθέντων δακτυλιόλιθων τὰ ἔκτυπα παρεδόθησαν τῷ κ. Dr. J. Millingen, ὅστις κατὰ τὸ ἐνεστῶς ἔτος ἐν διαφόροις συνεδριάσειν ἐκοινοποίησε τῇ ἐπιτροπῇ διαφόρους μελέτας ἐπὶ πολλῶν δακτυλιόλιθων, ὧν τινὰς ἡ ἐπιτροπὴ ἐκοινοποίησε τῷ Συλλόγῳ ἐν τακτικῇ συνεδριάσει, τὰς δὲ λοιπὰς ἐπιφυλάσσει κατὰ πρᾶξιν ἐν καιρῷ τῷ δέοντι.

Οἱ κυριώτεροι δὲ δακτυλιόλιθοι οὗς, κατὰ διαφόρους συνεδριάσεις, ὁ κ. Dr. J. Millingen περιέγραψε, καὶ ὧν μέρος μεθαρμόνησε μετ' ἰδιαζούσης καλλιπερίας μουσοτραφῆς τις κυρία, εἰσὶν οἱ ἑξῆς.

48) Ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ ὁ Φιλοκτήτης, (ὁ λίθος οὗτος ἐστὶ τοῦ ἐν Σμόρνῃ, K.A.Barker).

49) Ἡ πᾶσις Ἡρακλέους, Ἀχελώου καὶ Διπνεύρας.

50) Ὁ Μαρσύας, ἐκδερόμενος ὑπὸ τῷ Ἀπόλλωνος.

51) Ὁ Λέανδρος κολυμβῶν, ἐπὶ ἀγάτου λευκοῦ, (τοῦ κ. Κ. Θεοδωρίδου).

52) Ἡ κεφαλὴ τῆς Μεδοῦσης, ἐπὶ κρυσταλλολίθου (τοῦ κ. Γρηγορίου Ἀριστάρχου βέη).

53) Ὁ Ζεὺς καθήμενος ἐπὶ θρόνῳ.

54) Ὁ Ζεὺς μετὰ πετεροφόρου νίκης· (τοῦ αὐτοῦ).

55) Ὁ Ζεὺς μεταμορφούμενος εἰς ἀετὸν καὶ ἀρπάζων τὸν Γανυμήδην· (τοῦ αὐτοῦ).

56) Ἡ κρίσις τοῦ Πάριδος, ἐπὶ λίθου ἰάσπιδος ὑποκίτρινου.

57) Ὁ Ζεὺς μεταμορφούμενος εἰς ταῦρον καὶ φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν Εὐρώπην ἐπὶ διχρόου ὄνουρος (τοῦ Ἐξ. κ. Α. Καραθεοδωρῆ).

58) Ὁ ἔρωις ἐπὶ δελφίνος.

59) Ὁ ἔρωις ἐπὶ κοχλίου.

60) Ὁ Ἡρακλῆς νικώμενος ὑπὸ τοῦ Ἑρώτος.

61) Ὁ ἔρωις κυνηγῶν τὴν ψυχὴν, ὡς χρυσάλιδα περιπτεκμένην (τοῦ κ. Γρηγορίου Ἀριστάρχου βέη).

62) Ὁ ἔρωις κιθαρωδός, ἐπὶ σαρδίτου (τοῦ κ. Κ. Παππά).

63) Ὁ ἔρωις διατρυπῶν Σάτυρον.

64) Ὁ ἔρωις παίζων μετὰ λέοντος (τοῦ Ὁθωνῆς Ἐφρένδη Ἀλλὰχ-Βερδῆ).

65) Ὁ ἔρωις ἔχων τεθραυσμένον τόξον (τοῦ αὐτοῦ).

66) Ὁ Ἡρακλῆς μετὰ μάχην (καλλιτέχνημα ἀρίστης κατασκευῆς, ἀνήκον τῷ Γεωργίῳ Ἀριστάρχῃ Βέη).

67) Ὁ Ἡρακλῆς κατὰ κρόταφον, ἐπὶ ὄνουρος (τοῦ κ. Alisegan).

68) Ὁ Ἑρμῆς ἰστάμενος ἐπὶ ἰάσπου ἔρυθροῦ (τοῦ αὐτοῦ).

69) Καὶ τέλος ὁ Ἀντίνοος, κατὰ κρόταφον, ἀριστοῦργημα τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας ἔργον δὲ τοῦ γλύπτου Ἀπολλωνίου, ἐπὶ ὠραίου γρανίτου (τοῦ κ. Herzel ἐκ Kerch). Τοῦ λίθου τούτου λαμπρὸν ἀντίτυπον ἔσχεν ὁ σοφὸς κ. Dr. I. Millington διὰ τοῦ ἐν Λονδίνῳ ἱερ-χιχηράτου τοῦ νομισματοκοπέου.

Τὰ ἀπεικονίσματα τῶν δακτυλιοῦ λίθων τούτων δημοσιευθήσονται μετὰ τῶν περιγραφῶν αὐτῶν ἐν τῷ προσεγεῖ τεύχεϊ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ καθ' ἡμᾶς Συλλόγου.

δ) Σφραγιδες.

Ὁ κ. Dr. Mordtmann ὁ νεώτερος ἀνέγνω ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς μελέτην περὶ μολυβδοβούλλων τῆς Κων/πόλεως, ἧτις ὡς ἐκ τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς, ἐκοινοποιήθη καὶ τῷ Συλλόγῳ ἐν τακτικῇ συνεδριάσει.

Τὰ δὲ περιγραφέντα μολυβδόβουλα εἰσὶ τὰ ἑξῆς.

1) Θεοδώρου τοῦ Χρυσοβέργου, Πατριάρχου Ἀντιοχείας.

2) Μαρίας τῆς Βρυενίνισης, μαγιστρίσης.

3) Μαρίας τῆς Μελισσηνῆς, πατρικίης ζωῆς.

4) Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχείτου, ἀνουπάτου πατρικίου καὶ στρατηγοῦ Ἀναθάρζου.

5) Ἀντιόχου, ἀπὸ ἐπάρχων.

6) Πλάτωνος, ἀπὸ ἐπάρχων.

7) Οὐαλεριανοῦ ἀπὸ ἐπάρχων.

8) Βόνου, ἀπὸ ἐπάρχων.

9) Θεοδοσίου τοῦ Λογοθέτου.

10) Μαρζιάνου, στρατηγῆτου.

11) Διομήδους, ἀπὸ ἐπάρχων καὶ κομμερ-κιστοῦ Τύρου.

12) Πέτρου, ἀπὸ ὑπάτων καὶ κομμερκιστοῦ τῶν Ἀρμενικῶν.

13) Ἡρακλείου, μονοστρατήγου (τοῦ ἀδελφοῦ Τιβερίου τοῦ Ἀβσιμάρου).

14) Ἀρταβιάδου, κουροπαλάτου καὶ κόμητος τοῦ Ὄζικίου, τοῦ μετὰ ταῦτα αὐτοκράτορος.

15) Ἀπελάτου, πρωτοσπαθιστοῦ.

16) Ἠλία, δρουγγαρίου τοῦ Πλωτίμου (Βασιλείου τοῦ Α).

17) Νικήτα, ἐπὶ τῆς τραπέζης (τῆς συζύγου Βασιλείου τοῦ Α. τοῦ Ξυλιντοῦ).

18) Στυλιανοῦ τοῦ Ζαυτζα, Λογοθέτου τοῦ δρόμου (ἐπὶ Λέοντος τοῦ σοφοῦ).

19) Σχμυνᾶ, παραιοκοιμένον Λέοντος τοῦ φιλοσόφου.

20) Κωνσταντίνου, στρατηγοῦ Σάμου.

21) Γαυτοῦκα, προέδρου καὶ κατεπάνω Σχμωσατῶν.

22) Λέοντος τοῦ Ἀργυροῦ, στρατηγοῦ.

23) Μαρζιανῶ τοῦ Ἀργυροῦ, δεμιστικῶ τῶν σχολῶν.

24) Νικήτα τοῦ Γλαβᾶ, στρατηγοῦ.

25) Ρωμανοῦ τοῦ Σκληροῦ, πρωτοστράτορος.

26) Μαρζιανῶ τοῦ Βρανᾶ, στρατηγοῦ.

27) Εὐδοκίης τῆς Δαλασσηνῆς, Αὐγούστης.

28) Νικολάου, πριμμικιστοῦ Εὐδοκίης.

29) Βαρδάνου τοῦ Σιρβίλου, στρατηγοῦ τῶν Θεσσαλῶν.

30) Ἀνδρονίκου τοῦ Δούκα, δομειστίου τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς.

31) Λέοντος τοῦ Θρυμβοῦ, στρατηγοῦ Καλαβρίας.

32) Μονῆς τῆς Αὐδίου.

33) Μονῆς τῆς Σαρακηνῆς.

34) Κομμερκίου Σικελίας.

35) Νικηφόρου σεβαστοῦ τοῦ Βοτανειάτου.

36) Μανουὴλ σεβαστοῦ τοῦ Βοτανειάτου.

37) Εὐστρατίου τοῦ Βοτανειάτου, στρατηγοῦ Γαλιῶν.

38) Νικηφόρου τοῦ Κομνηνοῦ.

39) Ἰσακίου τοῦ Κομνηνοῦ σεβαστοκράτορος.

40) Γρηγορίου τοῦ Πακουριανοῦ, σεβαστοῦ καὶ δουκός.

41) Νικήτα, δουκός τῆς Βουλγαρίας.

42) Θεοφυλάκτου, ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας.

43) Θεοδώρου τοῦ Γαβρᾶ, τοῦ δουκός Τραπεζούντος.

44) Εὐμαθίου Φιλοκάλους, μαγίστρου.

45) Κατακκλῶνος τοῦ Ταρχανειώτου, κουροπλάτου.

46) Μυριανῶ τοῦ Μυροκατακκλῶνος.

47) Γρηγορίου τοῦ Καματηροῦ.

48) Ἀλεξίου τοῦ Σαοῦλ, σεβαστοῦ.

49) Κωνσταντίνου τοῦ Τριψύχου.

50) Ἀλεξίου τοῦ Κοντοστεφάνου τοῦ Κομνηνοῦ

51) Ἰωάννου Φωκᾶ, μητροπολίτου Σμύρνης.

52) Γεωργίου τοῦ Φικεολάτου, σεβαστοῦ.

53) Μανουὴλ πανσεβαστοῦ Κομνηνοῦ Δούκα Παλαιολόγου.

Ἐσχάτως δὲ ἐπαρουσίασε καὶ νέον μολυβδόβουλον φέρον τὴν ἐπιγραφὴν «Νικηφόρου διοικητοῦ Θουρίας», ὄνομα τόπου ἄγνωστον μέχρι σήμερον.

ε) Νομίσματα.

Κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἐκοινοποιήθησαν τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου

17 νομίσματα τοῦ κ. Ν. Τσιγρᾶ

56 τοῦ Παν. ἁγίου Κασσανδρείας

25 τοῦ Σεβ. ἁγίου Δέρκων.

23 τοῦ κ. Δημ. Εὐλαμπίου

32 ἀνωμόμου.

52 ἐκτυπᾶ νομισμάτων τοῦ κ. Abbott.

11 τοῦ Π. ἁγίου Ἰωαννίνων καὶ τοῦ Κ. Βασιλίδου.

2. τοῦ ἱατροῦ Κ. Βασιλάδου καὶ τοῦ Κ. Πολυχρόνου.

Ἐπὶ δὲ τοῦ Σ. Ἀριστάρχου.

7 νομίσματα χάλκινα Θρακῶν βασιλέων καὶ ἐν ἀργυροῦν ὑπὸ τοῦ Κ. Παρδικίδου.

Ἡ περὶ ἀπάντων τῶν διαληφθέντων νομισμάτων ἔρευνα ἀνετέθη τῷ κ. Dr. I. Millingen.

Πραγματικῶς τις τοῦ Κ. Λάμπρου περὶ νομισμάτων κοπέτων ἐν Πέτρῳ Κων/πόλεως ὑπὸ τῶν Γενοουησίων, καὶ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς σφραγίδος Πόρου τοῦ Ἀργυροῦ ἀμύσαντος περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου αἰῶνος, ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν τῆς Ἐπιτροπῆς.

ς') Μέτρα καὶ Σταθμά.

Ὁ σοφὸς ἡμῶν συνεταῖρος κ. Dr. Morde-mann ὁ νεώτερος, παρουσίασε τῇ Ἐπιτροπῇ δύο σταθμά, τὸ μὲν φέρον τὸ ὄνομα τοῦ ζυγοστάτου Χαριδίου, τὸ δὲ χρησιμεῦον πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ἐπὶ Μαυρικίου Τιβέριου τὸ *folles* ἐξῆγγίξε 13 γραμμάρια καὶ 2 ἑκατοστά.

Ὁ δὲ πανιερώτατος ἅγιος Κασσανδρείας ἔπεμψε πλείστον λόγου ἕξιν ἀντικείμενον ἐκ χάλκου, φέρον μὲν τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχόντος Ἀρχεστράτου καὶ τὸ σύμβολον τῶν Ἀθηναίων, ἀνακχυσθέν δ' ἐν Μκεδονίᾳ.

ζ) Ἐμβλήματα.

Ὁ Κ. Γουστάβος Ἀλτεμβρόστερ ἐπέστειλε πρὸ τινῶν μηνῶν τῷ Συλλόγῳ, ζητῶν πληροφώρας περὶ ἐμβλημάτων παρ' Ἑλλήσι κατὰ διαφόρους ἐποχάς. Ἡ διαληφθεῖσα ἐπιστολὴ περὶεπέμφθη τῇ Ἐπιτροπῇ, ἥτις μετ' οὐ πολλῶν συνέλεξε διαφόρους πληροφώρας ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου θέματος, καὶ μάλιστα περὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν, τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν νεωτέρων Ἑλληνικῶν ἐμβλημάτων, ὑποδεικνύουσα συγχρόνως τὰς πηγὰς ἀφ' ὧν ἤρυσθη. Αἱ πληροφωραὶ αὗται ἐκοινοποιήθησαν τῷ Συλλόγῳ ἐν τακτικῇ αὐτοῦ συνεδριάσει.

Γ'. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ.

α) Ἀνασκαφαὶ καὶ ἀνακαλύψεις.

1. Κωνσταντινουπόλεως.

Κατὰ τὰς περὶ τὴν ἁγίαν Σοφίαν γενομένας ἐκχώσεις πρὸς ὀχυροποισίαν, ἀνεφάνησαν διάφοροι ἀρχαιοφύτοι, ἃς ἡ ἐπιτροπὴ ἐπεφόρτισε τὸν κ. Παρηγόρηον νὰ σχεδιογραφῆται.

II. Θράκης.

Ἐκ Συληθρίας ὁ Α. Κ. Σ. κοινοποιεῖ ὅτι τὸ ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῆς πόλεως τζαμίον ἦν πο-
τὴ νδὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Ἐκ δὲ Φιλιππουπόλεως ὁ Κ. Βλ. Σκορδέλης γράφει ὅτι ἐν Παζαρτσικίῳ, ἀνασκαφέντος ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τῶν σιδηροδρόμων ἐνὸς τῶν διεσπαρμένων σωρῶν (tumuli) εὑρέθησαν ἐν αὐτῷ πικτοδοχαὶ ἀρχαιοτάτες, ἐν αἷς καὶ πή-
λινα ἀγγεῖα, ποικίλα τό τε σχῆμα καὶ τὸ μέ-
γεθος.

III. Ἡπείρου.

Ἐκ Κ. Γ. Παπᾶ Γεωργίου ἐξ Ἄρτης ἐπεμ-
ψε τῷ Συλλόγῳ ἔκθεσιν περὶ τοῦ αὐτόθι ὑ-
πάρχοντος μνημείου τῆς ἁγίας Θεοδώρας, βα-
σιλίσσης Ἄρτης, καὶ συζύγου τοῦ ἡγεμόνος
Μιχαὴλ Κομνηνοῦ ἐν τῷ ὁμωνύμῳ ναῷ. Τὸ
μνημεῖον τοῦτο ἐκ φαιτοῦ μαρμαροῦ, πεποι-
κιμένου δι' ἀναγλύφων κρισιῶντων τὴν ἁ-
γίαν Θεοδώραν καὶ βρέφος τι, ἠνεώχθη ἐσχά-
τως, καὶ εὑρέθησαν ἐν αὐτῷ λείψανα διατη-
ροῦντα τὴν φυσικὴν κατάστασιν, τεθρυσημένα
περὶ στήλη μετ' ἀναγλύφων καὶ συμπλέγματα
ἐπιχρυσωμένα καὶ ἀποτελοῦντα ἄλλοτε πιθα-
νῶς μέρος τοῦ τάφου· ἐξ ὧν εἰκάζεται ὅτι βέ-
δηλοι χεῖρες θελήσασαι ν' ἀρπάσωσι τὸ λεί-
ψανον ἀπέτυχον· διότι ὁ κυρίως τάφος διεσώ-
θη ἄθικτος.

IV. Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἡ Ἐπιτροπὴ πληροφορηθεῖσα ὅτι κατὰ τὸ
Ἄλεμ-Γαγῆ (Δαμάτρι) ὑπάρχουσι εἰς περὶ ἀρ-
χιότητων, διότι, φαίνεται, αὐτοὶ ἔσαν ἄλ-
λοτε τὰ ἐαρινὰ παλάτια τῶν Βυζαντινῶν αὐ-
τοκρατόρων, παρεκάλει τὸν κ. Dr. Mordt-
mann τὸν πρεσβύτερον μετὰ τοῦ φιλομούσου
νέου Ἀχμέτ-βέη Τουνεζλίη, ἵνα ποιήσωσι τὰς
δεύστας ἐρευνάς, κατὰ τὸ ἐνεστὸς ἔαρ.

Ἡ ἐπιτροπὴ διατελεῖ ἐνήμερος τῶν ἐν Νι-
κομηδείᾳ γενομένων ἀνασκαφῶν ὑπὸ τῶν Ἀρ-
μενίων, ἐνθα ἀναρῦχθησαν διάφορα μάρμαρα
μετ' ἀναγλύφων, παμμεγέθους μαρμαρίνου κο-
λυμβόθρα (τοῦ ναοῦ πιθανῶς τῶν δισημυρίων
Μαρτύρων) στήλη Κορινθιακὴ μετ' ἐπιγραφῆς,
ἔτι δὲ καὶ νομίσματα βυζαντινὰ καὶ ῥωμαϊκὰ.

Ἐκ κ. Δαμῶν ἐπέμψε τῷ Συλλόγῳ περιγρα-
φὴν τῆς ἀρχαίας Ἀμισσοῦ, ἐν ᾗ ἀναφέρει ὅτι

ἐπὶ τοῦ τείχους τοῦ φρουρίου ὑπάρχει ἀνάγλυ-
φόν τι, παριστάνον δύο ἔρωτας κρατοῦντας γε-
φάνους, καὶ ὅτι κατὰ τὸ ἀρκτικὸν μέρος σώ-
ζεται κρηπίς ναοῦ τινος, κίονες κλπ.

Ἐκοινοποιήθη τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τοῦ κ. Α.
Ἐπίδου περιγραφὴ τῆς τοῦ εἰς τιμὴν τοῦ Λυ-
γούστου Κασίαρος ἀνεγερθέντος ἐν Ἀγκύρᾳ γυψο-
στοῦ μαρμαρίνου μνημείου.

Ὁ ἀκάματος φιλάρχιος κ. Slieman, ὁ με-
τὰ τοσοῦτου ζήλου καὶ θυσιῶν πρὸ τοσοῦτων
ἤδη ἐτῶν προσπαθῶν ν' ἀνακαλύψῃ τὴν ἀρ-
χαίαν Τρωάδα, ἐπεμψε τῷ Συλλόγῳ, ὑπο-
λοτε οὕτω καὶ ἐφέτος ἐκθέσεις τῶν ἀνασκαφῶν
αὐτοῦ, ὡς καὶ τοπογραφικὸν χάρτην, ἅτινα
ἐγκρίως ἐκοινοποιήθησαν τῇ Ἐπιτροπῇ, καὶ
ἅπει μετὰ τῶν προσταλένων ἀνετέθησαν τῷ
κ. Dr. Dothier προτιθεμένων ἵνα κοινοποιήσῃ
ἡμῖν τὰς εἰκασίας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ
Ἰλίου.

β') Τοπογραφικὸς χάρτης.

Ὁ Σύλλογος γινώσκει ἤδη ὅτι ἐν τῶν κυ-
ριωτέρων ἔργων τῆς Ἐπιτροπῆς ἐστὶν ὁ τοπο-
γραφικὸς χάρτης τῆς Κων/πόλεως· κατὰ τὸ λη-
ξάνετος ἡσυχολήθη ἰδίᾳ εἰς τὴν διαγραφὴν τῶν
πρὸς τὸν Κεράτιον κόλπον θαλάσσιων τειχῶν·
ἀλλ' ἔνεκεν ἐκτάκτων ἀσχιολῶν τοῦ τε κ. Σ.
Καρθεωδωρῆ καὶ τοῦ κ. Α. Δημητριάδου μό-
νον τὰ ἀπὸ Οὐν-καπὴν μέχρι τοῦ Φαναρίου
θαλάσσιου τείχους ἐσχεδιάσθησαν.

Κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ὑπεβλήθη τῇ Ἐπιτρο-
πῇ καὶ ἀκολούθως τῷ Συλλόγῳ, ἔκθεσις τοῦ
χάρτου τῶν χερσαίων τειχῶν τῆς Κ/πόλεως
ὑπὸ τῶν κ. κ. Κ. Σ. Καρθεωδωρῆ καὶ Α. Δη-
μητριάδου. Κατ' αὐτὸν ἡ σχεδίασις τῶν μὲν
τειχῶν ἐγένετο διὰ τῆς πορείας καὶ τῶν ἐργα-
λείων τῆς τραπέζης καὶ τοῦ γεωμετρικοῦ, τῶν
δὲ πύργων καὶ διαταφισμάτων διὰ τῆς συγ-
κρίσεως πρὸς τὰ σωζόμενα. Ἀπὸ Ἑπερφυλίων
μέχρι τοῦ Ἠύργου τοῦ Ἀνεμᾶ, ἐγένετο μία
πορεία καὶ 60 σταθμοί· ἡ διαφορά ὑπῆρξε τρία
μέτρα, διανεμηθεῖσα κατὰ τοὺς κανόνας· ἡ δὲ
ἀπὸ Ἐγρί-καποῦ μέχρι Γεδι-κουλλῆ σχεδίασις
ἐγένετο διὰ γεωμετρικῶν μετὰ τηλεσκοπίου. Ἡ
καταμέτρησις ἔνεκεν τῆς δυστροπίας τῶν κα-
τοίκων, τοῦ ὕψους καὶ τοῦ δυσβάτου τῶν τει-
χῶν, οὕτε εὐχερῆς διατελεῖ οὕσα οὕτε ἀκίνδυ-
νος· ἡ καταμέτρησις μάλιστα τοῦ Γεδι-κουλλῆ
διὰ τῆς παρὰ τῆς Σ. Κυβερνήσεως μεσιτείας τοῦ
Προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς ἐπετεύχθη.

Περὶ δὲ τῆς σχετικῆς τελειότητος τοῦ ἡμε-

τέρου χάρτου ἐν συγκρίσει πρὸς τινὰς τῶν ὑπαρχόντων, ἔστωσαν οἱ ἐξῆς ἀριθμοί· ἡ ἀπόστασις ἦτις ὑπάρχει ἀπὸ Ἰαθίν Σαράϊ μέχρι τῆς Προποντίδος ἐπὶ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἐσωτείου εἶνε, ἐν μὲν τῷ ἡμετέρῳ χάρτι 6806 μέτρα καὶ ἡμῖσι, ἐν δὲ τῷ τοῦ Stolpe 6630 μέτρα, ἐν δὲ τῷ τοῦ Ὀλιβιέ 6637 μέτρα, ἐν δὲ τῷ τοῦ Βυζαντίου 6589 καὶ εἰκοσι ἑκατοστά, ἦτοι ἡ διαφορά εἶνε 200—250 μέτρων, εἰ καὶ τὸ σχέδιον τοῦ Βυζαντίου ἀνεγράφη ἐκ τοῦ Κάουφερ, τὸ δὲ τοῦ Ὀλιβιέ ἐκ τοῦ θωμ. χάρτου. Τὸ μήκος τοῦ β. τείχους ἡ ἐξωτερικοῦ εἶνε 5566 μέτρα· οἱ πύργοι τοῦ ἐσωτείου, εἰσι καθ' ἡμᾶς 420, κατὰ δὲ τὸν Stolpe 143 καὶ κατὰ τὸν Ὀλιβιέ 90 μόνον· οἱ δὲ τοῦ ἐξωτερικοῦ σωζόμενοι πύργισκοι εἰσὶν 71· τὰ διαταφίσματα ἀπὸ Ἐδίρνε-καποῦ μέχρι τῆς Προποντίδος εἰσι καθ' ἡμᾶς 49, κατὰ δὲ τὸν Stolpe 21.

Ὅτι δ' ἀφορᾷ τὰς δαπάνας, μόνον τὰ ἡμερομίσθια καὶ ἐλάχιστόν τι ὑλικὸν ἐσοίσεις διὰ τὸν σχεδιασμὸν τῶν χερσαίων τειχῶν 10418 γρόσια, ἦτοι 90 λίρας, κατὰ τὴν λεπτομερεῆ ἐκθεσιν τῶν κ.κ. Α. Δημητριάδου κ. Κ. Σ. Καραθεοδωρῆ, οἵτινες φιλοτιμίως καὶ φιλογενῶς εἰργάσθησαν εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον.

Ἄμα δὲ τοῦτο, σὺν θεῷ, περαιωθῆ, θέλει διαλευκάνει πολλὰ μέρη τῆς ὀχυρωματικῆς τῶν ἀρχαίων, καὶ συμπληρῶσει τὰς ἐρεῦνας τοῦ κ. Α. Δ. Bochas d'Aighun, οὗτινος τὸ σύγγραμμ. «Περὶ τῆς ὀχυρωματικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν Βυζαντινῶν», εἰκονοποιήθη διὰ τοῦ Σ. Ἀριστάρχου ἐνόμιον τῆς ἡμετέρας Ἐπιτροπῆς. Προὔταθ' δ' ὁ σοφὸς οὗτος Γαλάτης ὡς ἀντεπιστέλλον τοῦ Συλλόγου μέλος ὡς καὶ ὁ κ. I. Hirschfeld.

Δ'. ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ.

Προΐασι τοῦ ἱατοῦ κ. Α. Πασπάτη ἀνακοινώσαντος τῇ Ἐπιτροπῇ περιγραφὰς καὶ εἰκόνας διαφόρων τεμνῶν τῆς πόλεως, ἡ ἐπιτροπὴ ἵνα διασωθῇ τοὐλάχιστον τὸ σχέδιον πολλῶν βυζαντινῶν λειψάνων τῆς πρωτεύουσας, περικάλυψε, τῇ μεσολαβήσει τοῦ κ. Dr. Moritzmann τοῦ πρεσβυτέρου, τὸν κ. Καργόπουλον, ἐπιδέξαι φωτογράφον τῆς ἡμετέρας πόλεως, ἵνα φωτογραφήσῃ ὅσα τσαμίκα τῆς πόλεως ἦσαν ἄλλοτε οικοδομήματα βυζαντινὰ, ὧν ἀντίτυπα θέλουσιν ὑποβληθῆ τῷ Συλλόγῳ μετ' οὐ πολὺ. Ἡ ἐπιτροπὴ διευκολύνει τῷ φωτογράφῳ τὴν εἰσοδὸν εἰς τὰ τεμνῆ, οὗτος δὲ,

εἰς ἀντάλλαγμα τῆς χορηγουμένης ταύτης εὐκολίας, προσφέρει αὐτῇ ἀνὰ ἕν ἀντίτυπον τῶν, τῇ εἰσηγήσει αὐτῆς, φωτογραφουμένων μνημείων.

Ταῦτα εἰσὶν, ἐν ἐλίγοις, φιλόρχειοι ἐμῆγυρις, τὰ προϊόντα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐλπίσωμεν δὲ τοῦ λοιποῦ ὅτι, ὅταν αὕτη κέκμηται τὰ ἀναγκαῖα βιβλία καὶ περιοδικὰ, γοχηματὰ τακτικῶν καὶ τόπων συνεδριάσεων, ἢ συγκομιδῇ ἔσεται ἀφθονωτέρα τε καὶ γονιμωτέρα.

Μετὰ ταῦτα ὁ βιβλιοφίλαξ κ. Λιούμας ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν αὐτοῦ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς βιβλιοθήκης ἔχουσαν ὡς ἐξῆς.

Κόριος!

Τῷ κανονισμῷ ἐπόμενος δεφείλω σήμερον νὰ ποιήσωμαι ἐκθεσιν περὶ τῆς κατὰ τὸ συλλογικὸν τοῦτο ἔτος καταστάσεως τῆς βιβλιοθήκης, ἧς τὴν ἐπιμέλειαν ὁ Σύλλογος ἀνέθηκε μοι. Ἀρχομαι δ' αὐτῆς ἄνευ προνομίου τινός, ἐπειδὴ τὰ πράγματα, κατὰ τι σοφὸν λόγιον, λόγων οὐ χρεῖται, αὐτὰ γὰρ μόνα εἰσι φαινόμενα· ἄλλως τε καὶ προλαμβάνω οὕτω τὴν δικίαν ἀντίρρησην. τῆς ψέγει τὰς βιβλιοθήκας, ἀφ' οὗ καὶ Εὐκλείδης ἐκείνος τῇ αὐτοῦ ἰατρικῶν ψυχῆς» ἐπέγραψεν;

Ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, Κύριοι, ὡς πάντες γινώσκομεν, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς συστάσεώς του κέρου αὐτοῦ μέλημα ἔσχε καὶ τὴν ἀστάσιν βιβλιοθήκης· Ἑλλήνες δὲ καὶ φιλέλληνες, φιλοπάτριδες καὶ φιλόμουσοι συνεισένηγκον τὸν ὄβολόν των, καὶ οὕτως, ἀγαθῇ τότε τύχῃ, ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Συλλόγου εἶχε πολλὰ καὶ καλά βιβλία καὶ δὴ καὶ ὄργανα ἀναγνωστήριον δὲ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εἶχε συστήθῃ, ἐν ᾧ περιοδικὰ, ἐφημερίδες καὶ βιβλία ἦν προσιτὰ παντὶ φιλαναγνώστη. Πλὴν ἄλλὰ δυστυχῶς ταῦτα καὶ τὰ πάντα τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐγένοντο, ὡς γνωστῶν, τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ ἀπορραδί παρναλάμα τοῦ παμφόγου πυρός· ἔκτοτε δὲ ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος τὸ κύνειον ἐφαίνετο ἄδων ἄσμα· ἀλλ' Ἀνταῖος τὸ σῶμα, ἀντέσχεν, ἐπάλασε καὶ ἐνίκησε πᾶσας τὰς ἐπιλοθούσας δυσκολίας, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς πρόσωπον ἔθετο τειλαυγῆς ἐπὶ βάσεως στεφῆρας καὶ ἀξέχουδς, ἵνα συμφῶνως τῷ σκοπῷ αὐτοῦ θῆ ταῦ κατὰ τῆς ἀπαιδευσίς ὕπλα του, δικαιοκῆδ-

ση τὴν ἀγλὸν αὐτῆς, καὶ ὡς σκαπανεὺς καθάρη τὴν ὁδὸν πρὸς ἐπάνοδον τῶν Μουσῶν.

Ἡ νῦν βιβλιοθήκη τοῦ Συλλόγου, κύριοι, ἐν τῶν ἰσχυροτέρων ὄπλων αὐτοῦ, εἶναι ἔτι ἐν σπαργάνοις, αὔξεται δὲ καὶ κραταιοῦται προσφοραῖς καὶ ἀγοραῖς, ὥστ' οὐκ ἐς μακρὸν ἔσσει τὸ χαίρειν τῷ λίανω καὶ τοῖς σπαργάνοις. Τὸ τρίτον τῆς ἀναγεννήσεως αὐτῆς ἔτος· ἀριθμεῖ, καὶ ὅμως σύγκειται ἐκ χιλίων ἐπτακοσίων περιπότου τόμων καὶ φυλλαδίων ἧτοι πέρυσσι μὲν κατ' ἀκριβῆ νέαν καταγραφήν ἐνὸς ἐκάστου βιβλίου συνέκειτο ἐκ χιλίων διακοσίων περιπότου, τὸ δ' ἔτος τοῦτο προσετέθησαν ἐκ προσφορῶν ὑπὲρ τὰ πεντακῶσια βιβλία εἰς τόμους καὶ φυλλάδια.

Πρώτη καὶ μεγάλη προσφορὰ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου ἐκ τευχῶν 122

Μετ' αὐτὴν ἔρχεται ἡ τοῦ ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν Γαλλίᾳ ἐκ τευχῶν 67

Ἀκολούθως δὲ προσέφερον οἱ κκ. τὰδε.
 Ὁ κ. M. Riant τὸ ἴδιον αὐτοῦ

σύγγραμμα εἰς τόμους	2
Ὁ κ. Ernest Havet ἐπίσης τόμ.	2
Ὁ κ. Ernest Praront » »	1
Ὁ κ. M. F. Meunier » »	3
Ὁ κ. Ἀπόστολος Σκέντος τόμ.	3
Ὁ κ. Δ. Ν. Βερναρδάκης »	4
Ὁ κ. Εὐθ. Καστόρης »	3
Ὁ κ. Αἰμιλ. Λεγρόνδ »	4
Ὁ κ. Μάρκος Χατζῆ-Ἰωάννου »	2
Ὁ κ. Constant Zaviziano »	2
Ὁ κ. Κ. Αζμυρόλλος »	1
Ὁ κ. Κλ. Παππάζογλους »	1
Ὁ κ. Βλαστός »	6
Ὁ κ. Ἀφεντούλης »	1

Τὸ ἀναγνωστήριον ἡ «Σμύρνη» φυλ. » 1
 Ὁ κ. Dr. Damachino » 1

Οἱ Σύλλογοι	} τοὺς κανονισμοὺς τῶν.	
Ὁ Μκεδοδικός		
Ὁ Ἑπειρωτικὸς		
Ὁ ἐν Θεσ/νίκῃ		
Ὁ ἐν Μκρησίᾳ		
Ὁ ἐν Σμύρνῃ Ὀμηρος		5
Ὁ κ. Mordtmann τόμ.		1
Ὁ κ. Ἀντ. Μανέσας »		1
Ἡ Εὐαγγελικὴ σχολὴ ἐν Σμύρνῃ »		1
Ἀδελφοὶ Γρηγοριάδαι ἐν Σμύρνῃ »		1
Ἀνόνομος »	6	
Ὁ κ. Clavet »	1	

Ὁ κ. Hirschfeld »	2
Ὁ κ. Γραβόριος Ἀριστάρχης »	1
Ὁ κ. Κρητικίδης »	40
Ὁ κ. Louis Charel »	1
Ὁ κ. M. Ρενιέρης »	4
Ὁ κ. Ηκράτοχος φυλ.	9
Ὁ κ. Ν. Λεβίδης »	1
Ὁ κ. Δράκος »	2
Ὁ κ. Κλωταῖος »	2
Ὁ ἐν Σμύρνῃ Σύλλογος Ὀμηρος (περιοδ.) »	3
Ἡ κ. Αἰμιλία Κτενᾶ Λεοντιάς (τ) »	3
Ὁ κ. Η. Μαρκόπουλος (ο) »	4
Ὁ κ. Ν. Μανιτάκης (») »	4
Ὁ κ. Α. Ζωγράφος (») »	11
Ἀνόνομος διὰ τοῦ κ. Α. Πασπάτη »	6
Ὁ κ. Ἰ. Παπάδης βιβλιοπώλης »	127

429

Τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Λεωνίδου Β. Ἠλιόδου ἐκ Ηκρωσίων ἐσχάτως πεμφθέντα 50 συγγράμματα εἰς τόμους 78

507

Καὶ αὐταὶ μὲν εἰσιν αἱ προσφοραὶ, αἱ προσθετέον τὰ κατὰ πρᾶγμα γελίαν τοῦ Συλλόγου ἔσσει πεμφθέντα ἐκ Γαλλίας καὶ Γερμανίας ὥστε δυνάμεθα εἰπεῖν. ἂν καὶ οὐχὶ ἀκριβῶς διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν τελευταίων καταλόγων, ὅτι ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Συλλόγου τὸ ἔτος τοῦτο σύγκειται ἐκ δισχιλίων περιπότου τόμων.

Περὶ ἀναγνωστήριον καὶ ὄργανοθήκης, ὡς ὁ κανονισμὸς διακελεύεται, οὐδὲν ἔχω εἰπεῖν διότι ἀναγνωστήριον μὲν δὲν συνεστήθη δι' ἔλλειψιν χώρου καὶ τὴν μήπω διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ταξινόμησιν τῆς βιβλιοθήκης ὄργανοθήκη δὲ καὶ ὄργανα, ὡς γνωστὸν, δὲν ὑπάρχουσιν ἔτι διὰ λόγους εὐλόγους. Εὐχρηθῶμεν δὲ καὶ ἐλπίσωμεν ταχεῖαν καὶ αὐτῶν κτῆσιν, ἥδη μάλιστα, ὅποτε ὁ Σύλλογος ἐγκατασταθῆσεται εἰς τὴν περικαλλῆ αὐτοῦ ἰδιοκτησίαν.

Περὶ δὲ τῶν ἀρχαίων συλλογῶν καὶ τῶν ἐφημερίδων, ὧν τὴν ἐπιμέλειαν ὁ κ. γεν. γραμματεὺς ἀρχήθεν μετ' εὐχαριστήσεως ἀνέλαβε, ποιῆσεται λόγον αὐτὸς οὗτος ἐν ταύτῃ ἡ καὶ ἐν ἄλλῃ τινι συνεδριάσει.

Περὶ τῶν περιοδικῶν τοῦ Συλλόγου, κύριοι, οὐδὲν ἔχω νὰ εἶπω εὐχέρεστον. Πολλὰ μὲν εἶπι τὰ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ περιοδικὰ, ἀλλὰ πάντα δυστυχῶς εἰσιν ἐλλιπῆ· τὸ δὲ δι' ἡμεῶν πάντα σχεδὸν περὶ τὰ τέλη τοῦ συλλογικοῦ τούτου ἔτους ἐπαύσαντο στελλόμενα· διότι ἐκ τῶν ἐκτακτικῶν περιοδικῶν ἐπέλευστο μόνον δύο, ὁ Μέντωρ καὶ ἡ Revue universelle μέχρις

Ἰανουαρίου καὶ οὐχὶ τακτικῶς· νέα δὲ τινα ἤρξαντο πεμπόμενα, ὡς φαίνεται ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν προσφορῶν, τέσσαρα. Ἄν δὲ ἐπιτρέπεται μοι, προτείνω ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου εἰς τὸν Σύλλογον, πρὸς θεραπειᾶν τῆς ἐπισηθητῆς ταύτης ἑλλείψεως, ἵνα ἐγγιζούσας ἤδη τῆς ἐκτιπώσεως τοῦ φρονήμου περιοδικοῦ αὐτοῦ, πέμψῃ αὐτὸ ἅπασιν τοῖς ἐκδόταις, τοῖς μέχρ' οὗτοδε πέμψασιν τὰ περιοδικὰ αὐτῶν εἰς τὸν Σύλλογον, καὶ δι' ἐπιστολῆς παρακαλέσῃ ἕκαστον νὰ πέμψῃ εἰς τὸ ἐξῆς τὸ περιοδικὸν αὐτοῦ, καὶ εἰ δὲ αὐτὸν πέμψῃ καὶ τὰ ἑλλείποντα εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενον φυλλάδιον, ἵνα οὕτω γένωνται πλήρη.

Ἐπὶ τούτοις δεῶν εἰπεῖν τινα καὶ περὶ τῆς τάξεως τῆς βιβλιοθήκης καὶ τῶν καταλόγων.

Ἡ ἑλλείψις χώρου, ὡς ἐφθην εἰπών, ἀνεβαλε τὴν ἐπιστημονικὴν ταξινομίαν τῆς βιβλιοθήκης καὶ δὴ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου τὴν καταγραφὴν· ἐπειδὴ ταξινομήσεις καὶ ἐπιστημονικὸς κατάλογος, καθὰ εἰδικοί περὶ τὰ τοιαῦτα εἰκότως γνωματεύουσι, γίνονται συγχρόνως. Καὶ ὅμως οὐ μικρὰν δυσκολίαν ἀπῆντησα, καὶ οὐ μικροὺς κόπους κατέβαλον διὰ τὸν ἀλφραθητικὸν κατάλογον· διότι ὁ τοῦ προκατόχου μου ἐλάχιστος ἐχρησίμευσέ μοι, ὥστε ἐδέησα νὰ καταβιβάζω ἐν πρὸς ἐν ἅπαντα τὰ βιβλία καὶ αὐτὰ γὰρ δὴ τὰ μικρὰ φυλλάδια, καὶ καταγράφω πρῶτον μίθ' ὅσον αὐτὰ δι' ἑλλείψιν χρόνου, ταῦτα δ' ἔπειτα ν' ἀντιγράφω μ' αὐξήσαντα ἀριθμὸν, ἵνα μὴ που παραπέσῃ φύλλον τι, ἐπ' αὐτοῦ δὲ τέλος ἐργασθεὶς ἐπέβηκα τὸν ἀλφραθητικὸν κατάλογον, ἐν τέλει τοῦ ὁποίου ἐταξίθησαν χρονολογικῶς τὰ ἀνόνομα. Δὲν κατεχώρισα ἔτι ἐν αὐτῶν τὰ περιοδικὰ καὶ τὰς ἐφημερίδας, τὸ μὲν, ὅτι πάντα σχεδὸν εἰσιν, ὡς εἶπον, ἑλληπῆ, τὸ δὲ ὅτι δεῶν καὶ αἰθῆς νὰ καταβιβασθῶσι καὶ σημειωθῶσιν, ἵνα μὴ τὶ λάθος γένωνται.

Ἐκ δὲ τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ διπλῶν βιβλίων ἐδώκαμεν κατ' ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου τῇ κοινότητι Ἡρακλείου Κρήτης φυλλάδιον καὶ τόμους τεσσαρτάκοντα δύο.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν σημείωσιν τῶν κατὰ τὸ συλλογικὸν τοῦτο ἔτος προσφορῶν ἠκολούθησα τὸ σχέδιον τῶν ἐν Ἀθήναις διαγραφμισίας τὸ βιβλίον οὗτος, ὥστε φαίνεται καθαρὰ καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως ὁ δωρητής, ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου, τὰ σῶματα, οἱ τόμοι ἢ τὰ φυλλάδια καὶ τέλος τὸ σχῆμα. Ἐκ τοῦ σχεδίου δὲ τούτου ἄνευ δυσκολίας δύναται τις νὰ καταχωρίσῃ αὐτὰ εἰς τὸν ἀλφραθητικὸν κατάλογον.

Τοιαῦτα, κύριοι, ἢ κατὰστασις τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου, ἀφ' ἧς οἰωνίζεται τις ταχεῖαν αὐξήσιν καὶ ταχεῖαν ἀφίξιν εἰς σημείον εὐχάριστον. Ἄν δὲ πάντα τὰ μέλη αὐτοῦ, ἐκτὸς τῶν ἀυθορμητῶν μέγα συντελούτων εἰς πᾶν ὅτι καλὸν τοῦ Συλλόγου, καὶ οὗς ὁ Σύλλογος εὖ ποιῶν εὐεργέτας καλεῖ, καθορῶντα τὸ ἀναγκαῖον καὶ χρῆσιμον τῆς βιβλιοθήκης προσενέγκωσιν εἴτε μεγάλῃν εἴτε μικρὰν βιβλίων προσφορὰν πρὸς κατάρτισιν αὐτῆς, βεβαίως τότε εἰπέρ ποτε ἐπαληθεύσει τὸ Ἡσιόδειον.

Εἰ γάρ κεν καὶ μικρὸν ἐπι μικρῶν καταθετο, καὶ θημὰ τοῦτ' ἔρδου, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.

Ἐπὶ τούτοις δὲ διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΕΒ'.

Τῆ 27ῃ Ἀπριλίου 1873.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Γ. Δ. Ἀριστοκλέους
ἀτιμωροῦδρον.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπιψηφισθέντων τῶν πρακτικῶν τῶν δύο προηγουμένων συνεδριάσεων ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν συνισταμένην ἅ) ἐξ ἐπιστολῆς τῆς ἐν Σιλιβρίᾳ νεοσυστάσεως ἀδελφότητος «Ἀρτίγονος», δι' ἧς ἀναγγέλλουσα τὴν σύστασιν αὐτῆς ἐπικαλεῖται τὴν ἀρωγὴν τοῦ Συλλόγου ὑπὲρ τῶν δύο ἐν Σιλιβρίᾳ σχολείων· β') ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ἐν Γενετσοῖς Φιλεκπ. Συλλόγου «Ἡέλλα», δι' ἧς ἀναγγέλλει τὴν σύστασιν αὐτοῦ· γ') ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ταμίου κ. Γκιῶν ἀφορώσας τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου· δ') ἐξ ἐπιστολῆς Ἀποστόλου Π. Αἰλιανοῦ συνοδευομένης συλλογῆν λέξεων ὑπὸ τῆν ἐπιγραφὴν «Ἀνάμνηστος».

Ἀκολούθως ἀγγέλλει τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Χιότου προσφορὰν φυλλάδιου ἐπιγραφομένου Βλέμμα.

Εἶτα ὁ κ. Γαβριήλ Σοφοκλῆς εἰσαγγεῖται τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἀναγινώσκει ἑαυτοῦ τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἔχουσιν ὧδε.

Κύριοι!

Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν κ. κ. Ἰ. Δ. Ἀριστοκλέους, Προέδρου, Κ. Καραθεοδωρῆ, Κ. Καλλιμάδου, Ξ. Ζωγράφου, Β. Πυλάδου, Μ. Πανταζῆ καὶ Γ. Σοφοκλέους, Γραμματέως ἤρξατο τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἀπὸ

4 9/βρίου του λήξαντος, έτους, και δέκα εν 6-λοις συνεκρότησε συνεδριάσεις, των τας πέντε μέχρι 31 10/βρίου συναρχομένη πάντοτε σχεδόν πλήρως.

Η Έπιτροπή από της Α'ης συνεδριάσεως αύτης επέστρεψε την προσοχήν της εις τά δύο ούσιωδέστερα έργα αύτης, την έρευναν των περι μεταρρυθμίσεως της δημοτικής παιδείσεως ληπτών μέτρων, και την μελέτην των εκ των έπαρχιών εκθέσεων περι της εν αύταις καταστάσεως της παιδείας. Ούτω κατά τήν Α'. Συνεδριάσειν αύτης διενείματο τας πέρυσιν εκπροθέσιμους ελλοθύσας εκθέσεις, τον δε Γραμματέα αύτης Γ. Σοφοκλήν έπεφορτίσεν, ίνα πραγματοποιη «περι της ενεστώσεως καταστάσεως της δημοτικής παιδείσεως παρ' ημών, ό-ποια τις δηλ. έστιν αύτη ως προς τας βάσεις, τίς ο θηρουόμενος σκοπός και κατά πόσον έπιτυγχάνεται, ποια δε τις βελτιώσεις κατορθωτού παρ' ημών,» έπιπροσέθη δε και ιδίας έξυτου κρίσεις και σκέψεις, όσας νομίξει συντελεστικώς προς διαφώτισιν του θέματος, ώςτε η Έπιτροπή εν γνώσει να σκεφθη περι της θεραπείας των κακώς έχόντων.

Διά τον αυτόν δε τούτον σκοπόν ανέθετο έτέρω μέλει αύτης τῷ κ. Β. Πυλάδῃ εν τῇ β'α συνεδριάσει, ίνα ποιήσεται περίληψιν του *Περί Δημοτικής παιδείσεως ύπομνήματος* του κ. Δ. Μυροκορδάτου, μετά ιδίων έξυτου κρίσεων και σκέψεων προς διαφώτισιν της Έπιτροπῆς.

Τῷ δε κ. Μ. Πανταζῇ ανέθετο εν τῇ Δ'. Συνεδριάσει αύτης τήν μελέτην και κρίσιν του περι συστάσεως *μικτῶν ανατροφείων* σχεδίου της Κ. Σαφροῦς Λεοντιάδος, Διευθυντριάς του εν Σμύρῃη Παρθεναγωγείου.

Και ο μὲν Γ. Σοφοκλῆς εξεπλήρωσε τήν εντολήν της Έπιτροπῆς κατά τήν Δ'. Συνεδριάσειν αύτης, εν τέλει δε της εκθέσεως αύτου ύπέδειξε και νέον τρόπον διδασκαλίας των πρώτων γραμματίων εις τους πρωτοπέρους παιδας, άπλουστερον και πρακτικώτερον του νυν ύπάρχοντος.

Ο δε κ. Β. Πυλάδης εν τῇ Ε'. και Γ'. Συνεδριάσει της Έπιτροπῆς ανέγνω έμβριθῆ μελέτην επί του ύπομνήματος του κ. Δ. Μυροκορδάτου. εν ἣ απεφήνατο παραδεκτέην τήν περι καταργήσεως της αλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου γνώμην του κ. Μυροκορδάτου συνοψίζων δε τά του ύπομνήματος «περι έλλείψεως καταλλήλων δημοδιδασκάλων, και ότι άπόλυτος ανάγκη προσλήψεως εξώθεν ειδικου δημοδιδασκάλου, επισταμένου και κατά πράξιν

και θεωρίαν τά παιδαγωγικά συστήματα, και τας εν χρήσει διδασκτικὰς μεθόδους», τήν δε Μ. του Γ. Σοφολῆν θεωρῶν, ως τὸ μόνον, τό γε νυν, παρ' ημών διδασκαλείου τόπον έπέχον καθίδρωμα, κατέλιξεν εις τήν πρότασιν, όπως προστεθῆ εις τήν Σχολήν ταύτην ειδική έδρα του μαθήματος της Παιδαγωγείας, μεταποιουμένης και της παρακειμένης αύτη σχολῆς εις πρότυπον δημοτικού σχολείου, και ότι επέστη πλέον καιρός, όπως πάσωμεν

«Τὸ μὲν παρ' έργον, έργον ως ποιούμενοι.»

«Τὸ δ' έργον ως παρ' έργον εκποιούμενοι.»

Η Έπιτροπή εκτιμήσασα τήν πρότασιν του κ. Β. Πυλάδου έπεφυλάχθη να καθυποβάλῃ αύτην εις τήν έγκρισιν του Συλλόγου, εν καιρῷ τῷ δέοντι.

Τέλος, ο κ. Μ. Πανταζῆς επήνεγκεν αξίας λόγου σκέψεις επί του σχεδίου της κ. Σαφροῦς Λεοντιάδος δι' ιδίας έξυτου εκθέσεως, ην άκροασάμενος και έγκρινας ὁ Σύλλογος ἀπέφραξεν ημᾶς του λόγου του να ποιήσωμεν εκτενεστερον λόγον περι του σπουδαίου τούτου έργου της Έπιτροπῆς.

Ταῦτα μὲν υπήρξαν, Κύριοι, τά έργα της Έπιτροπῆς, τά φερῶντα τὰς περι δημοτικῆς παιδείσεως και καρπιωτέρας μεθόδου σκέψεις αύτης, τὰς όποίας έκρινε περιττόν να εξακολουθήσῃ κατ' ιδίαν, καθ' όσον πάσα σχεδόν η Έπιτροπή μετέσχε των εργασιῶν της εκτάκτου περι *Διδασκαλείων* Έπιτροπῆς, εν ταῖς συνεδριάσει της όποίας συνεζητήθη διά μακρῶν τὸ αὐτὸ ζήτημα, οἰονει συνεχόμενον μετά των έργων της Έπιτροπῆς.

Έκθέσεις δε και όμοίας φύσεως έγγραφα εκ των εξώθεν επαρχίωτων έλαθεν η Έπιτροπή, εκκατόν πενήντα τον αριθμόν (150), μολονότι πολλὰ των επαρχίων, όσκι πέρυσιν απέστειλαν εκθέσεις, ουδεμίαν έρέτος απέστειλαν οὔτε εκθεσιν, οὔτε αίτησιν, επαρκεις, φαίνεται, θεωροῦσαι τὰς περυσινάς, η και νομισασι ότι αἱ δι' έγκυκλίων ζητηθείσαι πέρυσιν πληροφορικί ισχυον δι' εν μόνον έτος και έπομένως μη σκλησιῶν εγκυκλίων κατά τὸ έτος τούτου, δεν άπτηίτο και άποστολή νέων πληροφοριῶν.

Τούτω φέρουσα εις γνώσιν του Συλλόγου η Έπιτροπή συνίστασιν αὐτῷ, ίνα ληφθῆ φροντίς όπως οί εν ταῖς Επαρχίαις είτε δι' εγκυκλίον, είτε δι' άλλης όδου φωτισθῶσιν, ότι κατ' έτος όφείλουσι να πέμψωσι τὰς δεούσας πληροφορικῆς περι των Σχολείων αὐτών, ουχί τά αὐτά επανακαμβάνοντες άπλως και στερεοῦ-

πως περί τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν, ἀλλὰ διακονοῦντες τῷ Συλλόγῳ καὶ τίνες ἐπῆλθον μεταβολαὶ ἐπὶ τὸ κρεῖττον, εἰς τί καὶ κατὰ πόσον ἐχρησίμευσαν αἱ ἐκ τοῦ Συλλόγου δοθεῖσαι βοήθειαι, ποῖαι εἰσέτι μένουσιν ἐλλείψεις, ποῖαι νέαι ἀνάγκαι εἴτε ἰδιοῦσαι, νέων Σχολείων, εἴτε βελτιώσεως τῶν ὑπαρχόντων ἀνεργάσαν, κτλ.

Ἐργάσθησαν δὲ τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπιτινωὶν ἐκ τῶν ἐκθέσεων τούτων ποιήσαντες περιλήψεις αὐτῶν, καὶ ἰδίως ἐαυτῶν κρίσεις ἐπενηγόντες ὅπως, ὁ μὲν κ. Κ. Καραθεοδωρῆ, ἐξέθηκε περίληψιν τῶν ἐν τῷ φακέλλῳ τοῦ Α. Πλιουπόλεως. ὁ δὲ κ. Κ. Καλλιᾶδης τῶν ἐν τοῖς φακέλλοις τῆς ἐν Ἐάνθῃ Μαντινείου Σχολῆς, τῆς ἐν Καστορίᾳ Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἀγ. Νικολάου, τῆς τοῦ Α. Θαυμακοῦ, καὶ τῆς ἐκθέσεως τοῦ ἐν Ῥαιδεστῷ Φιλεκαπιδευτικοῦ Συλλόγου ὁ δὲ κ. Μ. Πανταζῆς τῶν ἐν τοῖς φακέλλοις τοῦ Ἀγ. Πισσιδεῖας καὶ τοῦ Ἀγ. Φαναριοφραζῶν, ὁ δὲ κ. Ξ. Ζωγράφος τῶν ἐν τῷ φακέλλῳ τοῦ Ἀγ. Κρήτης, καὶ ὁ κ. Β. Πυλάδης τῶν ἐν τοῖς φακέλλοις τοῦ Ἀγ. Σάμου, τοῦ Δρύστρας, τοῦ Σεβρίων καὶ Κοζάνης κλ. Πᾶσαι δὲ αὐταὶ αἱ περιλήψεις μετὰ καὶ τῶν φακέλλων, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ φακέλλοι, ἐφ' ὧν οὐδεμίᾳ ἰδιαιτέρᾳ ἐργασίᾳ ἐγένετο, παρεδόθησαν τῷ εἰσχητῇ τῆς Ἐπιτροπῆς κ. Ξ. Ζωγράφῳ, ἵνα χρησιμεύσωσιν εἰς σύνταξιν τῆς ἐκθέσεως αὐτοῦ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ συμμορφουμένη τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ Συλλόγου, διακονοῦσά αὐτῇ διὰ τῆς ἀπὸ 29 Νοεμβρίου ἐπιστολῆς τοῦ Προέδρου, ἵνα ἡ Ἐπιτροπὴ διακονοῖ τῷ Συλλόγῳ κατὰ καιρῶν τὰ ἀξιολογώτερα τῶν πρακτικῶν τῆς, καὶ ἰδίως τὰ ἀφορῶντα τὴν ὑποστήριξιν τῶν κατεπιγούσας ἀνάγκας ἔχόντων Σχολείων, ἐσπευσε νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Συλλόγου δι' ἐπιστολῆς αὐτῆς ἀπὸ 10 10 Ἰβρίου, ἵνα τείνη χεῖρα ἀρωγῶν πρὸς τοὺς ἐν Νευροκόπῃ ὑπὲρ τῶν πατριῶν ἀγωνιζομένους, πέμπων κατ' ἕτος τεσσαράκοντα λίρ. Ὅθ. ἀρ. 40, πρὸς διατήρησιν τῶν τε Σχολείων καὶ τοῦ νεωστὶ συστηθεομένου Παρθεναγωγείου αὐτῶν, ν' ἀποστείλῃ δὲ τὰ χρήματα τούτα ἄνευ ἀναβολῆς ὡς καὶ παραδεχόμενος ὁ Σύλλογος μόνον διὰ τὸ παρὼν ποσόν, ἔπεμψε τοῖς ἐν Νευροκόπῃ τὸ ἄνωθι ποσόν. Ἐπίσης ἐδόθησαν εἰς τοὺς ἐν Περσερῆν πεντήκοντα λίραι, δεκά δὲ λίραι εἰς τὸ Πουνᾶρ Χισᾶρ, καὶ εἴκοσι λίραι, συνδρομῆ, εἰς τὸ «περὶ πρώτης καὶ μέσης παιδείσεως» σίγγραμμα τοῦ κ. Κ. Ξανθοπούλου.

Ἡ Ἐπιτροπὴ λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν καὶ ἰδιωτικὰς αἰτήσεις ὁμογενῶν πεμφθείσας αὐτῇ παρὰ τοῦ Προέδρου, τὴν τοῦ κ. Βλ. Γαβριηλίδου σπουδάζοντος ἐν Λειψίᾳ, αἰτοῦντος τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Συλλόγου, καὶ τὴν τοῦ κ. Α. Δημοπυρῆδου, ἐξαιτουμένου τὴν συνδρομὴν τοῦ Συλλόγου εἰς ἔκδοσιν τῶν *χρονολογικῶν* αὐτοῦ *πειράκων* διεκόνειεν τῷ Συλλόγῳ διὰ τῆς ἀπὸ 19 9/βρίου καὶ 10 10/βρίου ἐπιστολῆς τὴν περὶ τούτων ἀπόφασιν αὐτῆς.

Ἐπίσης λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἀπὸ 15 Ἰανουαρίου αἰτήσιν τῆς Διευθυντρίας τῆς ἐνταῦθα Σχολῆς τῶν ἀπόρων κορασιῶν, ἵνα ὁ Σύλλογος συνδράμῃ εἰς τὴν ἐν Ἀρσακίῳ ἐκπαίδευσιν τεσσάρων ἀπόρων κορασιῶν, μαθητριῶν τῆς σχολῆς ταύτης, ἐθεώρησε τὴν πραγματοποίησιν αὐτῆς ὑπερέραν τῶν ἐνεστώτων οικονομικῶν μέσων τοῦ Συλλόγου, καὶ περιορίσθη εἰς εὐχὴν ὅπως φιλόμους τις ὁμογενῆς ἀναδεχθῇ τὸ ἀγαθούργημα τοῦτο.

Τέλος, ἡ Ἐπιτροπὴ, κατὰ τὸ 42 Ἀρθρον τοῦ Κανονισμοῦ φροντισέουσα καὶ *περὶ δημοσίων διαλέξεων* ἐνέκρινεν ἐν τῇ 5' συνεδριάσει αὐτῆς, τῇ προτάσει τοῦ κ. Κ. Καλλιᾶδου, ἵνα ὁ κ. Λεσέψ ποιήσῃται δημοσίαν διᾶλεξιν *περὶ τοῦ ἰσμοῦ τοῦ Σουεῖ*, τὴν δὲ περὶ τῶν ἐπὶ τούτου διατυπώσεων φροντίδα ἀνέθετο τῷ κ. Κ. Καλλιᾶδῃ.

Καὶ ταῦτα μὲν, ἐν περιλήψει, τὰ ἔργα τῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς πρὸς τὰς περὶ δημοτικῆς παιδείσεως σκέψεις αὐτῆς, καὶ τὴν μελέτην τῶν ἐκ τῶν ἐπαρχίων ἐκθέσεων περὶ τῆς ἐν αὐταῖς καταστάσεως τῆς παιδείας.

Περὶ δὲ τοῦ δ'. ἔργου αὐτῆς, τῆς κανόνισσεως καὶ προδιορισμοῦ τῆς πρὸς συντήρησιν μὲν τῶν ἀπόρων Σχολείων, ἴδρυσιν δὲ νέων καὶ προμηθεῖας διδασκτικῶν βιβλίων χορηγηθεσομένης χρηματικῆς βοηθείας, ἀναβανόουσε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἰς ἑξήκοντα ἑνενηκόντα, ἀριθ. 1090 Ὅθ. λίρας, ἡ Ἐπιτροπὴ συναλοῦσα μετὰ τοῦ Προέδρου τοῦ Συλλόγου καὶ τοῦ κ. Πρ. Βασιλάδου καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν διανομὴν τῶν ὑπὲρ Μακεδονίας προσνεχθειῶν τετρακοσίων Ὅθ. λιρῶν, ὥρισε τὸ εἰς ἐκάστην ἐπαρχίαν εἶτε εἰς χρήματα, εἴτε εἰς βιβλία διανεμηθεσομένον ποσόν τὰ δὲ καθ' ἕκαστα θέλετε ἀκούσει παρὰ τοῦ Εἰσχηγτοῦ τῆς Ἐπιτροπῆς ἐν τῇ ἐπετειῶ τοῦ Συλλόγου ἐορτῇ.

Τὴν τοιαύτην διανομὴν ἥκιστα παραγωγῶν ὠφελείας θεωρῶν ὁ κ. Κ. Καλλιᾶδης, πρότεινεν ἐν τῇ Η'. Συνεδριάσει τῆς Ἐπιτροπῆς, ἵνα ὁ Σύλλογος ἐξετάσας καὶ εὐρῶν τὰς κεντρικῶν

τέρας θέσασαι, ἐκ τῶν 500 (πεντακοσίων) λιβρῶν τῶν σταθερῶν ἐτησίων πόρων τοῦ Συλλόγου ὑπὲρ τῶν ἀπόρων Σχολείων, συντηρῆ ἐν αὐταῖς ὁλοσχερῶς δώδεκα σχολεῖα, παρέχων ἐκάστῳ ἐτησίως ἀνά 40 λίρας, εἴτε τελειοποιῶν τὰ ὑπάρχοντα, εἴτε ἰδρύων νέα, ὅπου δεῖ διότι τὴ σπερματικῶς, οὕτως εἴπειν, γινουμένη αὐτῇ χρηματικῇ χορηγίᾳ, καὶ αὐτῇ ἄδελγος εἰ διαρκῆς ἢ προσωρινή, οὐδὲν ἔχει τὸ ἀνύσιμον, ἐνῶ γνωστοῦ ὄντος τοῦ ἐτησίου καὶ σταθεροῦ πόρου σχολῆς τινος, οὐ μόνον ἢ ὑπαρξίς αὐτῆς ἔξασφαλίζεται, ἀλλὰ καὶ τῶν κατοίκων ὁ ζήλος ὑπεκκαίεται, ἵνα κατ' ἔτος τὸ ἔλλειπον τῆς δαπάνης ἀναπληρῶσιν ἐξ ἰδίων καὶ μὴ ἀνεγθῶσι τὴν διάλυσιν τῆς σχολῆς.

Ἡ Ἐπιτροπὴ τὴν πρότασιν τοῦ κ. Καλλιάρχου εὐρόσκα πρακτικωτέραν καὶ σύμφωνον μὲ τὴν περὶ τῆς εἰς Νευροκόπην ἐτησίας βροθηλαίας πρότασιν αὐτῆς, ἐν γένει δὲ ἐκτιμήσασα τὸ πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας συντελεστικὸν τοῦ μέτρου τούτου, καθ' ὁλοκληρίαν παρεδέξατο αὐτὴν προτείνει δὲ τῷ Συλλόγῳ ἵνα συζητήσας αὐτὴν ἐπιψηφίσῃ καὶ καθιερώσῃ διὰ τὸ μέλλον τοιαύτην τινὰ ἀρχήν.

Ταῦτά εἰσι, Κύριοι, τὰ ἔργα τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ λήγον ἡδὴ συλλογικὸν ἔτος. Πλείονα θεσθαίως ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ ἢ Ἐπιτροπὴ, μάλιστα μεθ' οὐ ἥοξαστο ζήλου καὶ μέγρῃ τέλωσι ἐργαζομένη, εἰ εἶχε καὶ τὰ παιδαγωγικὰ συγγράμματα, ὧν πρὸ δύο ἡδη ἔτων κατάλογον ποιησαμένη, ἀναγκαιοτάτην ἐθεώρησε τὴν πρόσκτησιν, ἵνα καὶ ἄλλων ἐιδίκων ἀνδρῶν τὰς περὶ παιδαγωγίας κρίσεις καὶ σέψεις μελετήσασα, καὶ τὰς κατ' Ἐυρώπῃν ἐν χρῆσει ποικίλας μεθόδους σπουδάσασα τὴν ἀνυσιμωτέραν καὶ εἰς τὰ ἡμέτερα ἤθη καὶ ἔθιμα μέλλον συνάδουσαν συστάσῃ τῷ Συλλόγῳ, ἀλλὰ δυστυχῶς μὴ λαβούσα μεῖρι τοῦδε τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα ταῦτα βιβλίονα, εἰς μόνα δὲ τὰ ἡμέτερα, καὶ ταῦτα λίαν ὀλιγόριθμα ἀναγκάζομένη νὰ περιορισθῇ, τοσαῦτα μόνα ἠδυνήθη νὰ πράξῃ πέποιθε δὲ ὅτι θέλει τῶν ἐπιπαικῶν ὕμων κρίσεως, ἀναλογιζομένων ὅτι

«Τὸ καθόναμιν ἔρδειν καὶ Θεῷ γλιόρι.»

Ἐν Πέρχ τῇ 27ῃ Ἀπριλίου 1873.

Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ

I. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ Πρὸεδρος. Κ. ΚΑΡΑΦΕΩ-ΔΩΡΗ Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ Β. ΠΥΛΑΔΗ Ξ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ Μ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ Γ. ΣΟΥΡΟΚΛΗΣ Γραμματεῖς.

Ἀκολουθῶν ὁ εἰδικὸς γραμματεὺς κ. Δ. Πληθωνίδης ἀναγινώσκει περιληπτικῆν ἔκθεσιν περὶ τῶν ἐτησίων τοῦ Συλλόγου ἐργασιῶν καὶ τῶν ἐν ταῖς τακτικαῖς καὶ ἐκτάκτοις συνεδριάσεσιν αὐτοῦ ληφθειῶν ἀποφάσεων.

Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐκθέσεως αὐτοῦ ὁ προεδρεύων κ. I. Δ. Ἀριστοκλῆς ἀντιπρόεδρος παραχωρῶν τὴν προεδρικὴν ἔδραν τῷ Ἀγγίῳ Παμφύλῳ περιστατικῶς κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην ἀναγινώσκει τὴν περὶ δημοσίων διαλέξεων ἔκθεσιν αὐτοῦ ἔχουσαν ὡς ἑξῆς.

Κύριοι!

Ἐκπληρῶν τὸ ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ἐπιβαλλόμενόν μοι καθήκον παρίσταμαι τὸ δεύτερον ἡδὴ ἵνα ὑποβάλω ὑμῖν ἔκθεσιν περὶ τῶν κατὰ τὸ ἡδὴ λήγον Συλλογικὸν ἔτος γενομένων ἐν τε τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις Συλλόγοις καὶ ταῖς Λέσχαις Κ/πόλως δημοσίων διαλέξεων. Εἰ καὶ οἱ πάντες ἀναγνωρίζομεν ὅτι πολλὰ εἰσι τὰ μέσα, ἅτινα πρὸς τὴν ἐν γένει μόρφωσιν τοῦ ἔθνους ἡμῶν καὶ τὴν ὕλικὴν εὐημερίαν συντείνουσιν, οὐχ ἥττον οἱ πάντες ἐν αὐτοῖς διακρίνομεν τρία πρωτεύοντα ταῦτα δ' εἰσι α) ἡ τελειοποίησις τῆς δημοτικῆς παιδείας, β) ἡ μόρφωσις κατωτέρου κλήρου καὶ γ) ἡ συμφῶνως ταῖς ἀνάγκαις ἡμῶν ἀνάπτυξις καὶ διοργανώσις τῶν δημοσίων διαλέξεων. Καὶ περὶ μὲν τῶν δύο πρώτων, οὐ τοῦ προκειμένου καθόσον δ' ἀφορᾷ τὰς δημοσίας διαλέξεις, καὶ αὐταῖς εἰσι μία πηγὴ ὅθεν ὁ λαὸς δύναται ἵνα πορίζηται τὸν ἐπιούσιον τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ζωῆς ἄρτον. Τὰ θαυμάσια τῆς φύσεως καὶ ἡ ἀπλότης τῶν νόμων αὐτῆς δι' αὐτῶν προσιτὰ γινόμενα τῷ λαῷ, καὶ τὸν νοῦν αὐτοῦ διδάσκουσι, καὶ τὴν καρδίαν συγκινοῦσι καὶ πρὸς τὸν δημιουργὸν αὐτῆς ἀνυψοῦσιν αὐτόν. Τὰ ἡθικὰ παραγγέλματα διὰ τῶν δημοσίων διαλέξεων ἐν παραδείγμασιν ιστορικοῖς ψηλαφητὰ γινόμενα, γενναίων, καρτερικῶν καὶ χρηστοτήτων δὲ ἀκρωμένον καθιστῶσιν. Ἡ πρακτικὴ ὑγιεινὴ δι' αὐτῶν πολλὰς πολυτίμους γνώσεις παρέχει περὶ συντηρήσεως τῆς υγείας, ἥτις ἐστὶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὁ ἀναπόδρατος ὄρος τοῦ πολιτισμοῦ ἡμῶν καὶ τῆς προόδου. Πρὸ πάντων δὲ ἡ παγκόσμιος ἱστορία ἐπὶ τὸ βιογραφικώτερον διδασκούμενη, καὶ ἰδίχ ἡ Ἑλληνικὴ, ἄριστος ἀποθείνει δόκητος συνάμα καὶ παρήγορος τοῦ λαοῦ ἐν ταῖς ταλαιπωρίαις αὐτοῦ καὶ ταῖς δυσχεραῖαις. Ἐν γέ-

νει δὲ οἶαν σπουδαιότητα ἔχει παρὰ τοῖς παι-
σιν ἢ παιδαγωγία, τὴν αὐτὴν παρὰ τῷ λαῷ
ἔχουσι αἱ δημοσίου διαλέξεις.

Τοιαῦτα περὶ δημοσίων διαλέξεων φρονου-
τες, ἀκούσωμεν τι δι' αὐτῶν ἢ πόλις ἡμῶν κα-
τὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐδιδάχθη.

Αἱ καθ' ἅπαν τὸ χρονικὸν διάστημα τοῦ ἡ-
δῆ λήγοντος Συλλογικοῦ ἔτους γενόμεναι ἐν
τῇ αἰθούσῃ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου διαλέξεις
εἰσὶ τεσσαράκοντα τρεῖς τὸν ἀριθμὸν τούτων
47 μὲν ἐπραγματεύθησαν περὶ ἐπιστημονικῶν
ἀντικειμένων 41 περὶ φιλολογικῶν 6 περὶ φι-
λοσοφικῶν ἐκ τῆς πεπραματικῆς ψυχολογίας
4 περὶ ἱστορικῶν 4 περὶ ἠθικῶν καὶ 1 περὶ
ἐκπαιδευτικῶν καὶ τὰς μὲν περὶ ἐπιστημονι-
κῶν διαλέξεις ἐποίησαντο οἱ κκ. Α. Σπαθάρης,
Κ. Καραθεοδωρῆς, Γ. Δημητριάδης, Ξ. Ζωγράφος,
Δ. Μακλιάδης, Α. Βερναρδάκης καὶ Η. Καλ-
λιθεύσης τὰς περὶ φιλολογικῶν οἱ κκ. Α.
Φίλιος καὶ Α. Δημητριάδης τὰς περὶ φιλοσο-
φικῶν ὁ κ. Ι. Ἀριστοκλῆς τὰς περὶ ἱστορικῶν
οἱ κκ. Ι. Δ. Ἀριστοκλῆς καὶ Α. Παράνικας τὰς
περὶ ἠθικῶν ὁ κ. Κ. Καλλιθέης τὴν δὲ περὶ
ἐκπαιδευτικῶν ὁ κατὰ τὸν παρελθόντα Μάιον
διὰ τῆς πόλεως ἡμῶν διελθὼν Κ. Ι. Σκυλίτσης.
Ἐκ τῶν διακληθέντων μόνον οἱ κκ. Κ. Κα-
ραθεοδωρῆς, Γ. Δημητριάδης, Δ. Φίλιος, Ξ Ζω-
γράφος, Α. Βερναρδάκης, Ι. Ἀριστοκλῆς καὶ Κ.
Καλλιθέης, ἐπεμψαν ἡμῖν τὰς περιλήψεις τῶν
διαλέξεων αὐτῶν οἱ δὲ λοιποὶ, καὶ τοὶ δις δι'
ἐπιστολῶν τοῦ προεδρείου προσκληθέντες, οὐκ
ἀπήντησαν εἰσέτι, πλὴν τοῦ κ. Π. Καλλιθεύρη-
ση, ὅστις δὲν ἔσχε τὸν ἀπαιτούμενον ὑλικὸν
καιρὸν ἵνα πέμψῃ τὴν περιλήψιν τοῦ μαθήμα-
τος αὐτοῦ, καθότι τοῦτο ἐγένετο πρὸ τεσσα-
ρων ἡμερῶν ὥστε ἀναγκάζομαι ἵνα περιορισθῶ
εἰς ἐκείνας μόνον.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ.

Ὁ κ. Κ. Καραθεοδωρῆς ἐν ἐπτά διαλέξεσιν,
αἵτινες ἦσαν συνέχεια τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν
ἔτος περὶ ὑγιεινῆς γενομένων ὑπ' αὐτοῦ, ἐδι-
δαξε τὰ ἐπόμενα.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΠΡΩΤΗ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Περὶ τῆς ἐξαιτίσεως καὶ τῆς ἔκκρισεως.

Τριῶν εἰδῶν ὄργανα τῆς λειτουργίας ταύ-
της ὑπάρχουσι α) μεμβράναι ἐξατμίζουσαι,
ἢ ῥεώδεις β) θυλάκια ὧν τὰ στόμια λήγου-

σιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν μυζωδῶν μεμβρα-
νῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δέρματος,
θυλάκια ἐλεώδη καὶ γ) οἱ ἀδένες. Ἄπαντα
ταῦτα τὰ ὄργανα παρασκευάζουσιν ὑγρὰ, ὧν
τὰ μὲν πρὸς ἰδιαιτέραν χρῆσιν τοῦ ὀργανισμοῦ
ἡμῶν, τὰ δὲ ἀποβάλλονται τοῦ σώματος ὡς
ἐπιβλαβῆ ἐὰν δὲ ἡ ἔκκρισις ἢ ἡ ἐξάτμισις
τῶν ὑγρῶν, ὡς προερχομένων ἐκ τοῦ αἵματος,
ἢ ὑπέμετρος, τὸ σῶμα ἐξασθενεῖ, ἐπενεργού-
σι δὲ καὶ ἀλλήλοις, ἦτοι τοῦ ἐνὸς ἢ ἐνέργεια
ἐλαττουμένη, αὐξάνει τοῦ ἐτέρου καὶ τανά-
πλιν ἐκ τῶν τριῶν ἐξατμιστικῶν ὀργάνων
τὸ δερμα ἐστὶ τὸ κυριώτερον, ἔκκριει καὶ ἔ-
ξατμίζει διὰ τῶν πόρων καὶ θυλακίων αὐτοῦ
ἢ ἐξάτμισις θεωρεῖται ὡς ἡ κυριώτερα λειτουρ-
γία αὐτοῦ, διότι δι' αὐτῆς καθαρίζονται τὰ
ὑγρὰ, καὶ μετριάζει τὸ ὑπερβάλλον θερμαντικὸν
τοῦ σώματος ἄλλα πολλά αἰτία διαταράσ-
σουσιν αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν τὰ κυριώτερα εἰσὶ
τὸ ἠλιακὸν φῶς, τὸ θερμαντικόν, ἢ ὑγρασία,
αἱ συνεχεῖς ἀτμοσφαιρικαὶ μεταβολαὶ κλπ. τὸ
ἠλιακὸν φῶς ἔχει τοικιῶν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ
δέρματος, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν διὸ καὶ τὰ
ἀδύνατα τέκνα ἐκθέτουσιν εἰς τὸ ἠλιακὸν
φῶς, τὸ ὁποῖον ὀνομάζουσιν οἱ ἰατροὶ ἠλιακὸν
λουτρόν τοῦτο δὲ δεῖν νὰ γίνηται μετὰ προ-
σοχῆς καὶ ἐπιφυλάξεως, ἐπειδὴ αἱ ἠλιακαὶ ἀ-
κτίνες δύνανται νὰ προκαλέσωσι δυσάρεστα
καὶ ἐπικίνδυνα ἀποτελέσματα.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΤΡΙΤΗ.

*Ἐπιρροή τῆς ἀτμοσφαιρικῆς θερμο-
κρασίας ἐπὶ τοῦ δέρματος.*

Τὴν πρώτην ἐντύπωσιν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς
θερμοκρασίας αἰσθάνεται τὸ δερμα, ἀλλὰ τὰ
ἀποτελέσματα αὐτῆς διχθιδόνται εἰς ἅπαν τὸ
σῶμα, διαφέρουσι δὲ καθ' ἕσον αὐτὴ ἐστὶ ψυ-
χρὰ, θερμὴ ἢ μεσαία αὕτη ἢ τελευταία ἐστὶν
ἢ καταλλήλοτέρα διὰ τὴν ἐξάσκισιν τῶν λει-
τουργιῶν τῶν ὀργάνων τὸ ὑπερβολικὸν ψυχρὸν
τὸ ὁποῖον ὑπιδόνει τὸ δερμα, περιστέλλει ἅ-
παντα τὰ ὑφάσματα καὶ ἀπωθεῖ τὰ ὑγρὰ εἰς
τὸ κέντρον τοῦ σώματος, θεωρεῖται ὡς ὁ μέ-
γιστος ἔχθρὸς τῆς ζωτικῆς ἀρχῆς, πρὸ πάντων
εἰς τοὺς γέροντας καὶ τὰ τέκνα τὸ θερμαντι-
κὸν ἐστὶν ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, ἀλλὰ τὸ ὑπερβάλ-
λον φέρει ἐπικίνδυνους συνεπείας.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ.

Περὶ τῶν λουτρῶν.

Ὁ Κ. Καραθεοδωρῆς διείλε τὰ λουτρά εἰς

ιαματικά, και εις υγιεινά, εξετάθη μάλιστα ἐπὶ τῶν δευτέρων καὶ πρὸ πάντων ἐπὶ τῶν θηλαστίων ὠμίλησε περὶ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν, τῆς καταλλήλου χρήσεως, ἐχθέρας εὐκρινῶς καὶ τὰς κρίσεις καὶ ἡλικίας εἰς ἧς ταῦτα εἰσὶν ὠφέλιμα ἢ ἐπιβλαβῆ.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΠΕΜΠΤΗ.

Περὶ τοῦ ἱματισμοῦ.

Τρεῖς ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος ὁ Κ. Καραθεοδωρῆ ἐποιήσατο διαλέξεις· εἰς τὴν πρώτην ἀπρηθίμωσε τὰ ὑφάσματα ἐξ ὧν κατασκευάζομεν τὰ ἱμάτια ἡμῶν· ἐξ αὐτῶν εἶπεν ὅτι τὰ μὲν εἰσὶ κακοὶ ἀγωγοὶ τοῦ θερμικτικοῦ, ἀκολούθως πρόσφορα διὰ τὸν χειμῶνα, τὰ δὲ καλοὶ ἀγωγοὶ, μᾶλλον συμβάλλοντα διὰ τὸ θέρος· ἐποίησε δὲ πρὸς εὐχρητὴν κατάληψιν ὄλων αὐτῶν, τὴν δέουσαν ἀνάπτυξιν.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΕΚΤΗ.

Ἐπὶ τοῦ ἱματισμοῦ.

Εἰς ταύτην τὴν διάλεξιν ὁ Κ. Καραθεοδωρῆ διῆλλε κατὰ σειρὰν ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος ἀποδεικνύων τὴν καταλλοτέρην ἐνδυμασίαν δι' ἕκαστον· ἐπέστησε δὲ μάλιστα τὴν προσοχὴν του καὶ ἐξετάθη ἀρκούντως ἐπὶ τῆς χρήσεως τοῦ ὑποκαμίσου, εἰπὼν ὅτι ἡ ἐσθὴς αὕτη ἦν ἄγνωστος τοῖς παλαιοῖς· κατὰ δὲ τὸν 10ον αἰῶνα ἤρχισεν ἡ χρῆσις αὐτοῦ· ἀπὸ ἐκείνης δὲ τῆς ἐποχῆς παρημελήθησαν τὰ λουτρά τὰ τόσον κοινὰ παρὰ τοῖς Ἑλλήσι καὶ τοῖς Ῥωμαίοις πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος ἐκ τοῦ ἐπιχρίσματος τὸ ὅποιον ἐγκαταλείπει ἡ ἀδελος διαπνοή· ἡ συνεχὴς ἀλλαγὴ τοῦ ὑποκαμίσου δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ τὰ λουτρά, ἀλλὰ δι' αὐτὸ δέον ἵνα ἀλλάζῃται τρεῖς τῆς ἐβδομάδος τοῦλάχιστον.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΕΒΔΟΜΗ ΚΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ.

Ἐπὶ τοῦ γυναικείου ἱματισμοῦ.

Ὁ Κ. Καραθεοδωρῆ ἔτι ἀρχόμενος εἶπεν ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐμβῇ εἰς πολλὰς λεπτομερείας ἐπὶ τοῦ γυναικείου ἱματισμοῦ, καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀλλὰ καὶ διότι ὁ ἱματισμὸς τοῦ ὠραίου φύλου ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ συρμοῦ μετὰ

τοῦ ὁποίου δὲν δυνάμεθα νὰ παλαιώσωμεν· ἐπέστησε δὲ τὴν προσοχὴν του μόνον εἰς δύο τινα, τὸ πρῶτον εἶναι τὸ γυμνοτράχηλον, τὸ κοινῶς λεγόμενον décolleté, κατὰ τὸ ὅποιον τὸ στήθος, ὁ τράχηλος καὶ οἱ βραχίονες πρέπει νὰ ὦσι γυμνοὶ τὸ τοιοῦτον, εἰπών, οὐχὶ μόνον ἀντίκειται εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους τῆς σεμνότητος, ἀλλὰ γίνεται καὶ παραίτιον πολλῶν παθημάτων, καὶ τινῶν καὶ ἐπικινδύνων· εὐτυχῶς, εἶπεν ὁ Κ. Καραθεοδωρῆ, αἱ ἡμέτεροι κυρία σπανίως ποιοῦσι χρῆσιν τῆς τοιαύτης ἐνδυμασίας· εἶτα κηχῆθη ὅπως, ὡς ὁ Λουδοβίκος 14ος εἰσήγαγεν εἰς τὰς κοινωνικὰς συνεντεύξεις τὴν ἀπρεπῆ ταύτην ἐξιν, εἰς ἕτερος κοσμιώτερος ἡγεμῶν διατάξῃ τὴν κατάργησιν αὐτῆς· τὸ δὲ δεύτερον εἶναι τὸ στηθάδεσμον ἧτοι τὸ corslet, ὁ Κ. Καραθεοδωρῆς δὲν συμμερίζεται τὴν γνώμην ἐκείνων, οἵτινες καταδικάζουσιν ὁλοκλήρως τὴν χρῆσιν αὐτοῦ· εἶπε δὲ, ὡς τὸ στηθάδεσμον κατασκευάζεται σήμερον, δὴλ. λίαν ἐλαστικὸν καὶ ἀπαλὸν, δύναται νὰ ἐμβῇ εἰς χρῆσιν, ἀλλ' ὑπὸ τινὰς ὕρους οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ ἐξῆς. Πρῶν τῆς ἐφηβου ἡλικίας τὸ στηθάδεσμον δέον νὰ ἦ ἀπολύτως ἐμποδισμένον ὅταν δὲ ἡ νέα ἀναπτυχθῆ ἐντελῶς, τότε δύναται νὰ ποιῆ χρῆσιν αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ στηθάδεσμον δὲν πρέπει οὐδέποτε νὰ πιέξῃ, ἀλλὰ νὰ συνέχῃ καὶ νὰ ὑποβαστάξῃ τὸ στηθάδεσμον πρέπει νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἐλευθερίαν τῶν κινήσεων καὶ τῆς ἀναπνοῆς· εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας γυναῖκας, εἶτε ἐνεκα τῆς ἡλικίας, εἶτε ἐκ πολλῶν κυοφοριῶν καὶ τοκετῶν διάφορα μέρη τοῦ σώματος τῶν χαλκρόνουσιν, ἀνάγκη ὅθεν νὰ ὑποβαστάζονται, ἵνα ὅσον τὸ δυνατόν ἀνακαμβάνωσι τὴν προτέραν τῶν μορφήν. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις τὸ στηθάδεσμον ἀποβαίνει λίαν χρήσιμον, ἀλλὰ πάντοτε φυλαττομένων τῶν ὄρων, οὓς ἐξεθέσαμεν. Ὅπόσον σπουδαία καὶ χρήσιμα τὰ ὑπὸ τοῦ Κ. Καραθεοδωρῆ λεχθέντα, ἕκαστος λίαν εὐχρῶς ἐννοεῖ τοῦτο, λαμβάνων ὑπ' ὅψιν τὸ περιεγόμενον τῶν διαλέξεων· γλαφυρότης, σαφάνεια περὶ τὰς ἐκφράσεις καὶ ἐπιστημοσύνη εἰς τὰ χαρακτηρίζοντα τὰς δημοσίας διαλέξεις τοῦ Κ. Καραθεοδωρῆ πλεονεκτήματα.

Ὁ κ. Ξ. Ζωγράφος ἐν μῆτι διαλέξει περὶ γὰμου ὑπὸ ὑγεινήν ἔσπινν πραγματευσάμενος, κατέδειξε πρῶτον ὅτι ἡ δημοσία υγεία κατὰ τοὺς καλ' ἡμῶς χρόνους ἐξέπεσεν, ὅτι δὲν ὑπάρχουσι πλέον αἱ γενεαὶ ἐκείναι, ὧν τὸ ξωμαλεῶν μανθάνομεν ἐκ τῆς ἱστορίας, τὸ δὲ κοινωνικὸν καὶ ὠραῖον παριστῶσιν ἡμῖν οἱ περι-

σωθέντες ἀνδριάντες. Εἶτα ζητήσας τὰς αἰτίας τῆς τοιαύτης ἐκπτώσεως παρεδέξατο ὅτι αὐταὶ εἰσιν ἐσωτερικαὶ καὶ ἐξωτερικαί. Καὶ ταύτας μὲν ἀνεύρεν ἐν ταῖς δυσφορήτοις κοινωνικαῖς ἀπαιτήσεσι, καὶ τοῦ νέου πολιτισμοῦ ταῖς ὑπερβολικαῖς ὑποχρεώσεις ἐν ᾧ τὸ τε σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα εὐρίσκονται εἰς ἀκατάπαυστον ἐνέργειαν καὶ ἔντασιν, ὡς καὶ τὰ πάθη τοῦ ἀνθρώπου εἰς ὑπέμετρον ἔξαψιν τὰς δ' ἐτέρας ἦτοι τὰς ἀτομικὰς αἰτίαι, στηρίζει ἐπὶ τῆς ἐλαφρότητος μεθ' ἧς συνεβίσαμεν ἵνα ἐκτελωμέν τὴν σπουδαιότεραν πράξιν τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀφ' ἧς ἐξαρτάται οὐ μόνον ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ ὑγεία τῶν ἀτόμων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπερχομένων γενεῶν ἢ τε σωματικῆ καὶ ἡ ἠθικὴ κατάστασις, δηλ. τὸν γάμον.

Καὶ πρῶτον ἐπέστησε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἡλικίας ἀμφοτέρων τῶν φύλων καθ' ἣν δέον ἵνα ἐκτελεῖται ὁ γάμος· μετὰ τὴν ιστορικὴν δὲ ἀφήγησιν τῶν διαφορῶν θεσμοθεσιῶν ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων, ἐρειδόμενος ἐπὶ λόγων φυσιολογικῶν, ἀποφαινεταὶ ὅτι ὁ ἐπίγαμος χρόνος ἐστὶ διὰ μὲν τοὺς ἀνδρας ἀπὸ τοῦ 25οῦ μέχρι τοῦ 30οῦ ἔτους, διὰ δὲ τὰς κόρας ἀπὸ τοῦ 20οῦ μέχρι τοῦ 25οῦ ἔτους.

Ἀκολούθως κατέδειξε ὅποια τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῶν συγγενικῶν συζυγείων. Εἶπε δὲ οὐκ ὀλίγα περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς διασχυρώσεως οὐ μόνον τοῦ αἵματος, ἀλλὰ καὶ τῶν κρῖσεων καὶ ἰδιοσυγκρασιῶν καὶ δὴ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος τῶν μελλόντων ἵνα δώσωσι ζωὴν καὶ ὑπαρξιν εἰς ἕτερα ὁμογενῆ ἕντα. Κατέληξε δὲ ἐπιπῶν, ὅτι ἐκ τῶν συνδυασμῶν τούτων ἐξαρτάται οὐ μόνον ἡ εὐημερία τῶν συζύγων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ βωμολέον τῆς γενεᾶς αὐτῶν πάσης καὶ κατ' ἔκτασιν τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτῆς. Τοιαῦδε τινὰ ἐλάλησεν ὁ πολυμαθὴς κ. Σ. Ζωγράφος μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ στωμιλίας.

Ὁ κ. Γ. Δημητριάδης ἐκ τῶν πέντε περὶ πρακτικῆς καὶ ἐφηρμοσμένης Γεωμετρίας καὶ τριγωνομετρίας διαλέξεων αὐτοῦ, μόνον τὰς δύο πρῶτας ἐποιήσατο, ἀναβληθεῖσάν τῶν ἐτέρων τριῶν ἕνεκα ἀποδημίας αὐτοῦ. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ διαλέξει περιεείχοντο τὰ ἐπόμενα.

Παράστασις σημείου, γραμμῆς εὐθείας κεκλασμένης καὶ καμπύλης ἐπὶ τῆς γῆς. Τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐργαλεῖα εἰσὶν ὁ πασσαλλισκος, τὸ ἀκόντιον, ὁ σκοπὸς καὶ ἡ χορδή. Περιγραφή τῶν ἐργαλείων καὶ χρῆσις αὐτῶν. Παράστασις σημείου, γραμμῆς εὐθείας καὶ κεκλασμένης ἐπὶ τοῦ χάρτου. Τὰ πρὸς τὸν σκο-

πὸν τοῦτον ἐργαλεῖα εἰσὶ τὰ ἐξῆς; ὁ Κανὼν ἢ Γραμμὴ καὶ ὁ Διαβήτης. Περιγραφή καὶ χρῆσις τῶν ἐργαλείων. Ἀπαγγελία τῶν σημείων καὶ τῶν γραμμῶν διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ Ἀλφαβήτου. Ἴί ἐστὶ γραφικὴ μονάς. Περιγραφή καὶ χρῆσις τοῦ γαλλικοῦ μέτρου. Καταμέτρηση τῶν γραμμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· τὰ διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐργαλεῖα συνήθως εἰσὶν ἡ ταινία ἢ ἄλυσος καὶ τὰ ἀκόντια, Χρῆσις τῶν ἐργαλείων καὶ περιγραφή αὐτῶν ἢ καταμέτρησης γραμμῆς τινοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἀπαιτεῖ τὴν εὐθυγραμμίαν καὶ τὴν συνδρομὴν δύο συνεργατῶν. Τί λέγεται εὐθυγραμμία· τί λέγεται κλίμαξ καὶ τίνι τρόπῳ δι' αὐτῆς μεταφέρομεν ἐπὶ τοῦ χάρτου κεχαραγμένην γραμμὴν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐκλογὴ τῆς κλίμακος ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῆς γραμμῆς· τί λέγεται γωνία· τί λέγεται ὀρθή, ὀξεῖα ἢ ἀμβλεία γωνία. Πλευρὰ καὶ κορυφὴ τῆς γωνίας. Ἀπαγγελία τῶν γωνιῶν διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου. Γραμμαὶ παρ' ἄλληλοι, κάθιστοι καὶ συντρέχουσαι. Τίνι τρόπῳ ἄγομεν ἐπὶ τῆς γῆς καθέτους ἢ παραλλήλους γραμμὰς διὰ τοῦ γνώμονος. Περιγραφή καὶ χρῆσις τοῦ ἐργαλείου. Τί λέγεται κύκλος. Συστατικά τοῦ κύκλου, εἰσὶ τὸ κέντρον, ἡ ἀκτίς, ἡ διάμετρος καὶ ἡ περιφέρεια. Τί λέγονται μῦτραί, λεπτὰ πρῶτα καὶ δευτέρα λεπτὰ. Τίνι τρόπῳ ἄγομεν καθέτους καὶ παραλλήλους γραμμὰς διὰ τῶν Κανόνων ἐπὶ τοῦ χάρτου. Τίνι τρόπῳ διὰ τοῦ Ἀναγωγέως καταμετροῦμεν τὰς ἐπὶ τοῦ χάρτου κεχαραγμένας γωνίας, ἢ δοθεμένων τῶν δύο πλευρῶν καὶ τοῦ ἄριμοῦ τῶν μοιρῶν, κατασκευάζομεν τὴν γωνίαν. Περιγραφή καὶ χρῆσις τοῦ Ἀναγωγέως. Καταμέτρησης τῶν ἐπὶ τῆς γῆς κεχαραγμένων γωνιῶν διὰ τοῦ γραφομέτρου. Συστατικά τοῦ γραφομέτρου εἰσὶν ὁ Ἄντυξ, τὸ σταθερὸν καὶ κινητὸν δίοπτρον, τὸ γόνυ καὶ ὁ τρίπους. Ἡ χρῆσις τοῦ γραφομέτρου ἀπαιτεῖ τὴν συνδρομὴν τοῦ ἰσοπέδου καὶ τῆς βολίδος. Περιγραφή καὶ χρῆσις τῶν ἐργαλείων τούτων.

Τίνι τρόπῳ διὰ τοῦ γραφομέτρου καὶ τοῦ Ἀναγωγέως μεταφέρομεν ἐπὶ τοῦ χάρτου τὴν ἐπὶ τῆς γῆς κεχαραγμένην γωνίαν καὶ ἀντιστρέφω. Διὰ τοῦ Βερνιέρου ἀναγινώσκομεν κατὰ προσέγγισιν ἐνὸς λεπτοῦ τὰς ἐπὶ τοῦ Ἄντυγος τοῦ γραφομέτρου σχηματιζόμενας γωνίας ὑπὸ τοῦ σταθεροῦ καὶ κινητοῦ δίοπτρου. Κατασκευὴ καὶ χρῆσις τοῦ Βερνιέρου. Ὀλίγα τινὰ περὶ ἐπαναληπτικοῦ κύκλου. Ὅταν πρόκειται νὰ σκοπεύωμεν εἰς μεγάλας ἀποστάσεις, τὰ δίοπτρα τῶν ἐργαλείων ἀντικαθίστανται

διὰ Τηλεσκοπίων. Περιγραφή και χρήσις τοῦ Παντογράφου με Τηλεσκοπίων.

Ἡ δὲ δευτέρα διάλεξις διελάμβανε τὰ ἐπιπέδων.

Τί λέγεται εὐθύγραμμον ἢ καμπυλόγραμμον σχῆμα. Ἐπιπέδων ἐπιπέδων. Τρίγωνον. Συστατικά τοῦ τριγώνου εἰσὶν αἱ τρεῖς πλευραὶ καὶ αἱ τρεῖς γωνίαι. Θεώρημα 1ον. Δύο τρίγωνα εἶναι ἴσα ὅταν ἔχωσι τὰς πλευράς καὶ τὰς γωνίας ἴσας ἑκατέραν ἑκατέρᾳ. Θεώρημα 2ον. Τὸ ἄθροισμα τῶν γωνιῶν παντὸς τριγώνου εἶναι ἴσον μετὰ δύο ὀρθῶς ἢ μετὰ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα μοίρας. Ἐφαρμογή τῶν θεωρημάτων τούτων εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἐξῆς προβλημάτων. Πρόβλημα 1ον. Δοθεῖσιν τῆς πλευρᾶς καὶ τῶν προσκειμένων εἰς αὐτὴν γωνιῶν τριγώνου κεχαρμαγμένου ἐπὶ χάρτου, νὰ κατασκευασθῇ διὰ τοῦ ἀναγωγέως καὶ τοῦ Κανόνος, ἕτερον τρίγωνον ἴσον τῷ πρώτῳ. Πρόβλημα 2ον. Νὰ ἐπιλυθῇ τὸ αὐτὸ πρόβλημα καθ' ἂν περιπτώσει τὸ τρίγωνον εἶναι κεχαρμαγμένον ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐξήγησις τῶν ἐργασιῶν τῶν ἀφορωσῶν τὴν ἐπίλυσιν τῶν δύο προβλημάτων διὰ τοῦ ἀναγωγέως καὶ τοῦ γραφομέτρου. Τί λέγεται ἀναλογία γεωμετρικὴ καὶ ποία ἡ θεμελιώδης ιδιότης αὐτῆς. Ὅρισμός. Δύο τρίγωνα εἶναι ὁμοία, ὅταν ἔχωσι τὰς γωνίας ἴσας καὶ τὰς ὁμολόγους πλευράς ἀναλόγους. Ἐξήγησις τοῦ ὁρισμοῦ τούτου. Ἐφαρμογή τῶν ὁμοίων τριγώνων εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἐξῆς προβλημάτων τῆς μηχανομετρίας καὶ ὕψομετρίας. Πρόβλημα 1ον. Δοθέντος τριγώνου, ἐπὶ τῆς γῆς κεχαρμαγμένου, νὰ κατασκευασθῇ ἐπὶ χάρτου διὰ τῆς κλίμακος καὶ τοῦ ἀναγωγέως ὁμοιον τρίγωνον τῷ πρώτῳ καὶ ἀντιστρόφως. Πρόβλημα 2ον. Νὰ προσδιορισθῇ ἀπὸ γνωστοῦ σημείου ἀπόστασις ἐτέρου, ἀπρόσιτου ὄντος. Πρόβλημα 3ον. Νὰ προσδιορισθῇ ἀπὸ γνωστοῦ σημείου, ἢ μεταξὺ δύο ἀπρόσιτων σημείων ἀπόστασις. Πρόβλημα 4ον. Νὰ προσδιορισθῇ τὸ ὕψος κτιρίου ἢ ὄρου διὰ τοῦ γραφομέτρου, τοῦ Κανόνος, τῆς κλίμακος καὶ τοῦ Ἀναγωγέως. Τί λέγεται ὀρθογώνιον τρίγωνον, ὑποτείνουσα καὶ ὕψος αὐτοῦ. Θεώρημα 1ον. Τὸ τετράγωνον τῆς ὑποτείνουσας εἶναι ἴσον μετὰ τὸ ἄθροισμα τῶν τετραγώνων τῶν δύο λοιπῶν πλευρῶν. Τί λέγεται τετράγωνον καὶ ἐξήγησις τοῦ θεωρήματος. Συνέπειαι ἐκ τοῦ θεωρήματος τούτου εἶναι ὅτι, γνωστῶν οὐσῶν τῶν δύο πλευρῶν ὀρθογωνίου τινὸς τριγώνου, δυνατόν νὰ εὐρεθῇ ἡ τρίτη πλευρὰ. Τίνι τρόπῳ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ θεωρήματος τῆς ὑποτείνουσας δυνατόν νὰ

φέρωμεν καθέτους ἐπὶ τῆς γῆς, μέσῳ χορδῆς διηρημένης εἰς 12 ἴσα μέρη καὶ ἄνευ τῆς συνδρομῆς ἐργαλείου. Θεώρημα 2ον. Τὸ ὕψος ὀρθογωνίου τινὸς τριγώνου εἶναι μέσον ἀνάλογον μεταξὺ τῶν δύο τεμαχίων τῆς ὑποτείνουσας. Ἐξήγησις τοῦ θεωρήματος. Ἐφαρμογὴ τοῦ θεωρήματος εἰς τὴν μέθοδον δι' ἧς οἱ στρατιωτικοὶ μηχανικοὶ προσδιορίζουσι τὰς ἀποστάσεις ὠχυρωμένων θέσεων ἢ φρουρίων.

Ὁ κ. Γ. Δημητριάδης τὰς μαθηματικὰς τάχτας ἀληθεῖας μετὰ πολλῆς τῆς σαφηνείας καὶ λίαν πρακτικῶς διὰ πολλῶν σχεδίων καὶ ἐργαλείων ἀνέπτυξεν.

Ὁ κ. Ἀθ. Βερναρδάκης ὑπὸ τὸν τίτλον «οἱ Ἕλληνες ὑπὸ οἰκονομολογικῆν ἔσφιον» ἐποίησατο δύο διαλέξεις καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ λέγει τὰ ἐπόμενα· τί ἐστὶ πολιτικὴ οἰκονομία καὶ ἱστορία αὐτῆς· ἀκολούθως δὲ, ἀφοῦ κατέδειξε τὴν σπουδαιότητα τοῦ θέματός του καὶ τὰς ὡς ἐκ τούτου ἐλλείψεις τῶν μεθημάτων του, ἐπικαλεῖται τὴν ἐπιεικίαν τῶν ἀκρατῶν του. Εἶτα ἀποδεικνύει ὅτι ἡ πολιτικὴ οἰκονομία δὲν εἶναι νέα ἐπιστήμη, ὡς τινες τῶν οἰκονομολόγων ἀξιοῦσιν, ἀλλ' ὅτι ἦτον γνωστὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν. Ἀφοῦ δὲ εἶπε τινὰ περὶ τῶν ἠρωϊκομυθικῶν χρόνων, καὶ χαρακτηρίσας τοὺς τότε Ἕλληνας εἰσέρχεται εἰς τὸ κυρίως θέμα τοῦ λαμβάνων ὡς ἀρετηρίαν τὸν Γρωϊκὸν πόλεμον, θεωρῶν αὐτὸν ὡς μέγα εὐεργέτημα τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ. Ἐξιστορεῖ τὰ αἰτία τῆς ἰδρύσεως τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν ἐν ἄπαντι τῷ ἀρχαίῳ πολιτισμένῳ κόσμῳ, τὴν ἀνάπτυξιν καὶ σημασίαν αὐτῶν δι' ἑαυτοῦ καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἐν τῷ δευτέρῳ μεθήμετι αὐτοῦ ἐξιστορεῖ τὴν ὕλικὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, ἤτοι τὴν βιομηχανίαν καὶ τὰ προϊόντα μὴ ἐκείνης αὐτῶν. Ἀκολούθως προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὰ αἰτία δι' ὧν ἡ Ἑλλάς κατώρθωσε διανοητικῶς νὰ ἀναπτυχθῇ ὅσον οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἐν τῷ κόσμῳ, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ Πινδάρου καὶ Ἡσιόδου, τοῦ Λυκούργου, Σόλωνος καὶ Δράκοντος. Φθάνων δὲ εἰς τὸν χρυσὸν αἰῶνα τῆς Ἑλλάδος προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὴν τελειότητα τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐπιστημῶν, τῶν ὠραίων τεχνῶν, τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν τεχνῶν. Ἀκολούθως ἐξιστορεῖ τὴν παρακμὴν τῆς Ἑλλάδος, ἧς τὰ κυριώτερα αἰτία ἦσαν ἡ πολιτικὴ διαίρεσις τῆς Ἑλλάδος, οἱ ἐμφύλιον πόλεμοι, μάλιστὰ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης αἱ ἄνευ λόγου πολλάκις ἐκστρατεῖαι, αἱ μεγάλα ἐπιτυχία κατὰ τῶν Περσῶν, αἰτινες δὲν ἐβράδυν-

νον νὰ ἐπενέγκωσι τὴν διασθορὰν καὶ τέλος ἡ δουλεία καὶ ἡ περιφρόνησις τῆς ἐργασίας. Τελουτῶν δὲ καταδικνύει ὅτι ἡ Ἑλλάς οὐχ' ἤττον ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολὴν τῆς ὅσον οὐδὲν ἔθνος ἐν τῷ κόσμῳ.

Ταῦτα ἐν δυοῖ διαλέξεσιν ἀνεπτυξε λίαν εὐκρινῶς ὁ εὐπαίδευτος κ. Ἀθ. Βερναρδάκης.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ.

Ὁ φιλόπονος Γεν. Γραμματεὺς τοῦ ἤμ. Συλλόγου κ. Δ. Φίλιος ἠ ἐποίησατο διαλέξεις «περὶ θεάτρου καὶ δραματικῆς ποιήσεως» ὡν τὸ διήγημα ἔχει ὡς ἐπομνίαι. Δικαιολογήσει τῆς ἐκλογῆς τοῦ θέματος. Ὁρισμὸς καὶ χρῆσιμότης τῆς ποιήσεως ὡς ὠραίας τέχνης πρὸς τὴν καθόλου προαγωγὴν τῆς ἀνθρωπότητος.

Γένη καὶ εἶδη αὐτῆς καὶ ἐξέτασις ἐκάστου αὐτῶν.

Γένεσις καὶ ἀνάπτυξις τῆς ποιήσεως παρ' Ἑλλήσιν ἐν γένει, ἰδίᾳ δὲ γένεσις καὶ ἀρχὴ τοῦ Δράματος, τῆς τε Τραγωδίας καὶ Κωμωδίας δηλ. παρ' Ἀθηναίους ἐκ τῶν Διονυσιακῶν ἐορτῶν. Φύσις τῆς ἀρχαίας Τραγωδίας καὶ μέρη αὐτῆς, χορός. Τὰ παρ' Ἑλλήσιν καὶ ἰδίᾳ παρ' Ἀθηναίους θέατρα καὶ περιγραφή λεπτομερῆς αὐτῶν καθ' ὅλα τὰ μέρη των. Ἐποχὴ καὶ τρόπος θεατρικῶν παραστάσεων (Διονυσιακῆ ἐορτῆ, χορηγία, θεωρικὰ κτλ.) Δικαιολογήσει Περικλέους ἐπὶ τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ περὶ τῶν θεωρικῶν νόμου. Ὅλιγα τινὰ περὶ τῶν τριῶν μεγάλων τραγικῶν καὶ ἐκλογὴ τῆς Ἀντιγόνης Σοφοκλέους πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν εἰρημένων.

Ἀνάλυσις λεπτομερῆς Ἀντιγόνης Σοφοκλέους. Κωμωδία παρ' Ἀθηναίους ἂν τρεῖς ἐποχὰὶ αὐτῆς. Ὅποια τις ἡ ἀρχαία, ἥτοι ἡ Ἀριστοφάνειος Κωμωδία, ὅποια τις ἡ μέση καὶ ὅποια τις ἡ νέα ἢ καὶ Μενάνδρειος δυναμένη νὰ κληθῆ. Γενικώτατος χαρακτήρισμός Ἀριστοφάνους καὶ Μενάνδρου. Γένεσις τῆς Μολιερῶν Κωμωδίας ἐκ τῶν ἐν μεταφράσει Λατινικῇ διασωθέντων τῶ πλείστον ἔργων τῆς Μενανδρείου Κωμωδίας.

Τὸ θέατρον παρὰ Ῥωμαίους. Χαρακτήρισμός Ῥωμαίων ὡς πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς ὠραίας τέχνας κατ' ἀντιπαράθεσιν πρὸς τοὺς Ἑλληνας. Ἡ ποιήσις καθόλου καὶ ἐπομνίαι καὶ τὸ Δράμα παρὰ Ῥωμαίους. Ποῖα τὰ παρ' αὐτοῖς ἀγαπητὰ θεάματα.

Διατὶ ὁ Χριστιανισμὸς ἐπελθὼν κατήργησε τὰ θεάτρα:

Ἐπελείπετο δὲ νὰ ποιῆσῃ ἐν εἰσέτι τοῦλάχιστον μᾶθημα περὶ τοῦ πότε ἤρχισε ν' ἀνα-

γεννᾶται τὸ θέατρον παρὰ τοῖς Φράγκοις καὶ ποῖται αἱ βοηθήσασαι αὐτὸ περιστάσεις; κατὰ τί διαφέρει τὸ νέον θέατρον τοῦ ἀρχαίου; ἀρά γε ἡ δραματικὴ τέχνη καὶ ποίησις ὑπερέχει, ἢ ἐλαττοῦται τῆς ἀρχαίας καὶ κατὰ τί ὑπερέχει ἢ ὑπερέχει, κατὰ τί ἐλαττοῦται ἢ ἐλαττοῦται; Τὸ μᾶθημα τοῦτο ὁ χρόνος δὲν ἐπέτρεψε ὅπως γένηται.

Ἐγὼν ὑπ' ὅσιν τὴν σπουδαιότητα τῶν διαληφθεισῶν διαλέξεων λυποῦμαι μὴ δυνάμενος ἵνα ἐκθέσω τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Φιλίου λεχθέντα ἕνεκα τοῦ λίαν συνοπτικοῦ τῆς παρ' αὐτοῦ διαδιδασκασίας μοι περιλήψεως.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ.

Ὁ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλῆς ἐν ταῖς ὁ αὐτοῦ περὶ φιλοσοφικῶν διαλέξεσιν ἐπραγματεύσατο ἐπὶ τὸ πρακτικότερον «περὶ τῆς πρωτογένου καὶ δευτερογένου συνειδήσεως τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ τῶν ψυχικῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων». Ἡ περίληψις τῶν διαλέξεων τούτων ἐστὶν ἡ ἐπομνία.

Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα στοιχεῖον αὐτοῦ θεμελιῶδες κέκτηται τρεῖς ἐνοίαις, τοῦ φυσικοῦ κόσμου, τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Θεοῦ. Ἡ περὶ τὰς τρεῖς ταύτας ἐνοίαις ἐνέργεια τοῦ πνεύματος, διπλῆν ἔχει τὴν μορφήν, τὴν ἀδιάσκεπτον καὶ τὴν διασκεπτικὴν.

Α'. Περιγραφή τῆς ἀδιασκέπτου ἐνεργείας. Γνωρίσματα γενικὰ τῆς ἀδιασκέπτου ἐνεργείας τοῦ πνεύματος, τὸ συνθετικόν, τὸ συγκεκριμένον, τὸ μερικόν, τὸ μυστηριώδες· τὸ αἰσθηματικὸν ἐνθουσιασμοῦ συνοδεῖται τὴν ἀδιάσκεπτον ἐνεργεῖαν. Γλῶσσα πρὸς ἔμφρασιν τῶν νοημάτων τῆς ἀδιασκέπτου ἐνεργείας ἡ ποιητικὴ. Ἀπόδειξις πρώτη ὅτι ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς ἀδιασκέπτου ἐνεργείας ἐστὶν ἡ ἀρετηρία τῆς πνευματικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργείας, ἡ παιδικὴ ἡλικία τοῦ ἀνθρώπου, ὁ βίος τοῦ λαοῦ ὁ ἀνεπιστήμων καὶ ἐν γένει ὁ βίος αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπόδειξις δευτέρᾳ ἰδίᾳ αἱ παραδόσεις τῶν ἀρχαιοτάτων λαῶν Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων, Ἰνδῶν, Σινῶν, Μήδων, Περσῶν, Αἰγυπτίων, Ἑλλήνων καὶ ἄλλων καὶ ἐν γένει ἡ παιδικὴ ἡλικία παντὸς ἔθνους. Ἄνδρες διαπρέψαντες διὰ τῆς ἀδιασκέπτου ἐνεργείας τοῦ πνεύματος εἰσὶν οἱ ἥρωες τῆς ἀρχαιότητος, ὅπως φανερώσαντες, κακοβόργος ἀποκατείναντες, τὰς πόλεις καθ' ἕστησαντες καὶ διὰ πολλὰν τιμαλφῶν δόρων προικίσαντες αὐτάς. Οἱ ἰδρυταὶ τῶν πόλεων, τέχνας καὶ διαφόρους τελετὰς διδάξαν.

τες εις τούς ανθρώπους. Οί άρχαιοι νομοθέται, νόμους πολιτικούς, κοινωνικούς και υγεινούς θέντες. Οί έννοιχοί θεολόγοι, Μάγοι, Βραχμάνες, Χαλδαίοι, Μανδάρηνοι, οί Ιατροί τής αρχαιότητος και οί μάντιες' οί ποιηταί και καλλιτέχαι. Όρος πρής τήν αδιάσκεπτον ένεργειαν έατιν ό έξωτερικός κόσμος, ή φύσις' αύτη επιδρά επί τήν παραγωγήν τής ιδέας του άπειρου και τής ιδέας του καλού' ήλικία τής βαθμηδόν αναπτύξεως τής αδιασκέπτου ένεργείας έν τή αρχαιότητι εισί τρεις. Έν τή πρώτῃ αί παραγόμεναι έννοιαι εισίν αληθείς. Μονοθεϊσμός δέ έστιν ή θρησκεία. Έν τή δευτέρῃ ή πλάνη ύπεισθδει' αύτη συνίσταται τούς μυθικούς και ήρωϊκούς αϊώνας' σεβασίσμός, φετιχισμός, και άνθρωπομορφισμός, εισίν αί θρησκείαι' τό δέ πολίτευμα θεοκρατικόν. Τρίτη ήλικία έστιν ή τών μυσηρίων. Προϊόντα έν παραδείγμασι τής αδιασκέπτου ένεργείας προβάλλονται οί άμνηρικοί χαρακτήρες Έκτορος, Άνδρομαχης, Πηνελόπτης και Πριάμου.

Β'. Περιγραφή τής δευτερογόνου ή διασκεπτικῆς συνειδήσεως. Άφ' ου όρος αύτῆς ή άμφιβολία, ή άμφιβολία άφεται τής προόδου, σύντροφος αύτῇ ή συναίσθησις τής άγνοίας. Ένευθεν ή ανάπτυξις του έρωτος του ειδέναι, ή ένεργεια τής βουλήσεως πρής διάσκεψιν, συνέπειαι δέ αύτῆς ή πείρα και ή παρατήρησις τών μερικῶν γινόμενων, ή άντιπαράθεσις αύτῶν πρής άλλαλα, ή έξακρίβειωσις του κοινου αύτῶν χαρακτήρος, ό σχηματισμός τών γενικών άφρημένων έννοιων και ή ταξινομία αύτῶν. Χαρακτήρες τής διασκέψεως εισί τό άναλυτικόν, τό άφρημένον, τό καθόλου, τό εύκρινές και σαφές. Γλώσσα τής διασκεπτικῆς έστιν ό πεζός λόγος' άποδείξεις τούτου ό βίος έκάστου ανθρώπου και ή ιστορία αύτῆς τής άνθρωπότητος. Ηλικία τής διασκέψεως ή τής επιστήμης έν τή άνθρωπότητι εισί τρεις. Η παιδική επιζητούσα τήν καθολικήν επιστήμην, ή νεανική καθ' ήν ή καθόλου επιστήμη διαιρείται εις πολλάς' ή άνδρική καθ' ήν πρής ταίς άλλαις επιστήμαις συνίσταται και ή πρώτη τών επιστημῶν, ή φιλοσοφία.

Μετά τήν διά μακρῶν και λίαν εύκρινῃ περιγραφῆν τών δύο τούτων τρόπων τής νοητικῆς του ανθρώπου ένεργείας, ήτοι τής αδιασκέπτου και τής διασκεπτικῆς, έποιήσατο τό διάγραμμα τών πνευματικῶν του ανθρώπου δυνάμεων και τών ύποδιαιρέσεων αύτῶν, επιφυλαττόμενος ύπως κατά τό έπίδοντος πραγματευθῆ περι έκάστης ιδίᾳ.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ.

Ό κ. Ι. Δ. Άριστοκλής έν δυσι διαλέξεσιν έλάλησε περι τών Βαβυλωνίων και Άσσυρίων ως έπομείνου' πρώτον προσδιόρισε τήν γεωγραφικήν θέσιν τών λαῶν τούτων, είτα ύπέδειξε τήν μεταξύ τής Γενέσεως και [Ήροδότου άφ' ένός, Στράβωνος και Πτολεμαίου τών γεωγράφων άφ' έτέρου, ύφισταμένην διαφωνίαν ως πρής τήν γεωγραφικήν θέσιν τών λαῶν τούτων' έξέθετο τούς λόγους τής διαφωνίας αύτης, και διέκρινε τήν Άρχαίαν Άσσυρίαν κειμένην μεταξύ τών δύο μεγάλων ποταμῶν, Εύφρατου και Τίγρου, από τής πέραν του τελευταίου κειμένης Άσσυρίας, τής περι τήν Άρβυλον όμόρου' μετά τούτο περιέγραψε τήν Βαβυλωνίαν καθ' Ήρόδοτον, Ξενοφώντα και Στράβωνα, ύποδείξας τήν βαθμηδόν έπερχομένην διαφοράν έν τή φυσική και ήθική κατastάσει τών χωρῶν τούτων και τούς λόγους ταύτης έχθόμενος.

ΘΗΚΑ.

Ό κ. Κ. Καλλιάδης τέσσαρας έποιήσατο διαλέξεις ών θέμα ύπῆρξεν ή γυνή έν τή οικογενεία και έν τή κοινωρία' και έν μὲν ταίς τρισίν ανέπτυξε τήν έν τή οικογενεία θέσιν τής γυναικός ως θυγατρός, ως συζύγου και ως μητρός' έν δέ τή τετάρτῃ τά κατά τήν έν τή κοινωρία θέσιν αύτῆς ως πολιτιδος' αί διαλέξεις αύται έν περιλήψει έχουσι ῥωδέ πως.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΠΡΩΤῆ Η ΘΥΓΑΤΗΡ.

Ό Κ. Καλλιάδης έν προομιλίῳ, λέγει ότι ή πρόσθεσις αυτού δεν είναι νά συμβουλευθή επανάστασιν τών γυναικῶν κατά τών άνδρῶν, ή πίσειν τούτων επ' εκείνων, άλλα νά ύποδείξη τήν ανάγκην τής ειλικρινούς ένώσεως και από κοινου ένεργείας τών δύο τούτων μεγάλων τής φύσεως δυνάμεων πρής ένα και τόν αυτόν σκοπόν, ήτοι τήν άμοιβαίαν εκτίμησιν και άναγνώρισιν τών ιδίων έκάστῳ φύλῳ προτερημάτων, εξ ἧς φρονει ότι θέλει πηγάσει άνατιρήτως ή τε ευημερία τών άτόμων και ή πρόδος τής άνθρωπότητος.

Άκολούθως διατείνεται ότι δεν πρέπει ν' άφομοιωθῆ ή γυνή μετά του άνδρός, άλλα νά συμπληρωθῆ ό μὲν διά τῆς δέ, προτείνει δέ τόν έξῆς όρισμόν τής γυναικός, ύν επιφυλάττεται

ν' ἀναπτύξη πλατύτερον ἐν τῇ τετάρτῃ αὐτοῦ διακλήξει· ἡ γυνή, λέγει ὁ Κ. Καλλιᾶδης, ἐστὶν ὄν ἀνόμιον καὶ ἴσον τῷ ἀνδρὶ.» Ἀποδεικνύων δὲ μετὰ ταῦτα ἐν ὀλίγοις ὅτι αἰεποτε θεωρήθη καὶ τὴν σήμερον θεωρεῖται παρὰ τοὺς βαρβάρους καὶ τοὺς πεπολιτισμένους ἔθνησιν ὡς ὑποδεστέρα τοῦ ἀνδρὸς καὶ διατεινόμενος ὅτι ὁ 19ος αἰὼν, ἐπόμενος τῷ πνεύματι τοῦ χριστιανισμοῦ, εἰς ὃν ὀφείλονται αἱ κυριώτεραι ἀπελευθερώσεις τῆς γυναικὸς, ὀφείλει ἵνα δι' ἐντελοῦς ἀπελευθερώσεως ἀνυψώσῃ τὴν ἐν τῇ οἰκογενεῇ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑπ' αὐτῆς κατοχομένην ἀνεπαρκῆ καὶ ταπεινωτικὴν θέσιν, εἰσέρχεται εἰς τὴν λεπτομερῆ ἀνάπτυξιν τῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου σφύρα λεπτορροῦς ζητήματος σκέψεων αὐτοῦ καὶ πεποιθήσεων διὰ τῆς σκιαγραφίας τῆς θυγατρὸς.

Καὶ πρῶτον μὲν, εἰς τὴν ἱστορίαν ἀνατρέχων, τῆς τε ἀρχαιότητος καὶ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, ὁ Κ. Καλλιᾶδης ἀποδεικνύει ὅτι ἡ γέννησις θυγατρὸς ἐνέπνεε καὶ ἐμπνέει ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ αἰσθητὰ δυσαρρεσκείας καὶ ἀποθαρήσεως, λέγων πρὸς ὑποσηρίζην ὅτι καὶ τὴν σήμερον παρ' ἡμῶν οὐκ ὀλίγοι πατέρες τὰ ἄρρενα μόνον τέκνα αὐτῶν ὀνομάζουσι «παῖδια». Ἐξετάζων δὲ τὰ ἐλαττήρια τοῦ γενικοῦ τούτου αἰσθητῆτος, εὐρίσκει ὅτι, ἐκτός τῆς προλήψεως, τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς ἐπιθυμίας ἣν ἔχει ὁ πατήρ καὶ δικαιώσῃ διὰ τῶν υἱῶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὑπάρχει καὶ ὁ λίαν εὐλαμπτος ἐν τῇ ἐνεστώσει καταρσασί τοῦ γυναικείου φύλου φόβος τῶν γονέων, σκεπτομένων μετ' ἀθυμίας καὶ ἄλλοις ψυχῆς πῶς μὲν, ἐὰν ἦναι πτωχοί, θέλει ζῆσαι ἡ θυγάτηρ αὐτῶν, ἐὰν δὲ ἦναι πλούσιοι, εἰς πόσας ἡθικὰς πληγὰς θέλει εἶναι ἐκπεθεμένη, καὶ πόσον οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες οὐδόλως ἀποροῦσι βλέποντες ἄνδρας διάγοντας ἄγαμον βίον, κακῶς καὶ περιφρονητικῶς διακρίνεται πρὸς τὴν ἄγαμον θυγάτερα, ἣν νέαν ἔτι, μειδιῶντας ἀποκαλοῦσι «γερνοτακέρτισσα». Μεταβαίνων εἰς τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα τῆς θυγατρὸς, ὁ κ. Καλλιᾶδης ἐξιστορεῖ τὰς μεταβολὰς αἰς ὑπέστη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καθ' ἡμᾶς ἐποχῆς καὶ τὴν τυραννικὴν πίεσιν ἣτις ἐξήσκειτο ἐπὶ τῆς ἀδελφῆς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ, ἀναγνώριζει δὲ ὅτι τὰ ἔθιμα καὶ αἱ νομοθεσίαι τοῦ ἐνεστώτος αἰῶνος, εὐαρίθμων τινῶν λαῶν ἐξαιρουμένων, καθιέρωσαν πλήρη ἰσότητά ἐπὶ τοῦ προκειμένου μεταξὺ υἱοῦ καὶ θυγατρὸς, ὅπως θεωρεῖ ὡς τὴν πρωτίστην ἀναγνώρισιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ οἰκογενεῇ τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος ἐκατέρων τῶν

φύλων. Μετὰ τοῦτο δὲ ἀναπτύσσων τὸ περὶ ἀνατροπῆς τῶν θυγατέρων ζήτημα, διατεινεται ὅτι τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα ὕπερ παραδέχεται καὶ τὴν σήμερον ἡ πλειονοψηφία τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀνεπαρκὲς καὶ ταπεινωτικὴν δι' αὐτὰς, ὅτι ἡ θυγάτηρ δικαιούται ν' ἀνατρέφεται καὶ ἐκπαιδευθῆται σοβαρῶς καὶ βασιμῶς, ἐκλέγουσα ἐλευθέρως ἐν καταλλῆλῳ ἡλικίᾳ καὶ τὸ εἶδος τῶν σπουδῶν αὐτῆς, καὶ, ἀπασχολοῦσα τὴν ἑαυτῆς διάνοιν ἐπὶ παντὸς ὠφελίμου τε καὶ τερπνοῦ ἀντικειμένου καὶ ἀποφεύγουσα οὕτω τὴν γενοχωρίαν καὶ τὰ ταῦτα τῆς ἐπακλόουθα ἐλαττώματα τῆς κενοδοξίας, τῆς ἰδιοτροπίας καὶ τῆς εἰς ἔπακρον φιλαρρεσκείας, ἅτινα καθιστῶσι δύσκολον καὶ τὴν ἀποκατάστασιν αὐτῆς, νὰ προστάται ὅσον ἐνεστέι εὐρύτεραι γνώσεις, μελλούσας ἵνα καταρτίσωσιν αὐτὴν ἀρρωσιωμένῃν σύζυγον, φιλόστοργον μητέρα, τελείαν πολιτίδα· συγκεκριχλαίων δὲ τὰς σκέψεις αὐτοῦ, λέγει ὅτι ἡ θυγάτηρ δέον ὅπως ἀνατρέφεται καὶ ἐκπαιδευθῆται, οὐχὶ πρὸς ἀποκλειστικὴν τοῦ ἀνδρὸς εὐαρέσκειαν, ἀλλ' ὡς αὐτοφῶς καὶ αὐτοτελὲς πλάσμα τοῦ Θεοῦ. Ὅμιλῶν δὲ περὶ τοῦ γάμου αὐτῆς, ἐκτίθεισι τοὺς λόγους δι' οὓς νομίζει ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιβάλληται εἰς τὴν θυγάτερα πρὸ τῆς ἡλικίας ἣτις ἀπαιτεῖται πρὸς γνώσιν καὶ συναισθησίν τῶν νέων αὐτῆς καθήκοντων, καὶ ὅτι εἰς μὲν τὴν θυγάτερα δέον ἵν' ἀποκλειστικῶς ἀνήκῃ ἡ τελειωτικὴ ἐκλογή τοῦ συζύγου αὐτῆς, εἰς δὲ τοὺς γονεῖς ἡ διαφωτισίς καὶ ἀγαθὴ διεύθυνσις τῆς ἐκλογῆς ταύτης, ἐξ ἧς μέλλει νὰ ἀπορροῦσῃ ἡ μέλλουσα εὐτυχία ἡ δυστυχία τῆς θυγατρὸς. Καὶ τέλος, ὡς συμπέρασμα, ὁ κ. Καλλιᾶδης, ὑποβάλλει ὅτι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ γέννησις, ἡ ἀνατροπῆ, ἡ ἐκπαίδευσις καὶ αὐτὸς ὁ γάμος τῆς θυγατρὸς καθιστῶσι τὴν ἐν τῇ οἰκογενεῇ θέσιν αὐτῆς, ὑποδεῖ καὶ ἀνίσον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπάρχει ἐν ταῖς νεωτέροις κοινωνίαις τάσις ἀναμειβήτητος πρὸς ἀκριβῆ ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος καὶ περαινέει τὴν πρώτων διακλήξιν.

ΔΙΑΒΕΞΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Ἡ Σύζυγος.

Πρῶτον ἀντικείμενον τῶν περὶ τῆς συζύγου σκέψεων τοῦ κ. Καλλιᾶδου εἶναι ἡ ἐξουσία, ἣν ἀνέκαθεν εἶχε καὶ ἔχει ὁ ἀνὴρ ἐπὶ τῆς χρηματικῆς αὐτῆς περιουσίας. ἐξουσία ἦν κατὰ τε τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους αἱ νομοθεσίαι ἀπάντων τῶν λαῶν κα-

τέστησαν σχεδόν απόλυτον, και ἦτις δέον κατ' αὐτὸν ὅπως ἐλαττωθῆ, τῆς συζύγου δικαιουμένης ἢ νὰ συμμετέχη τῆς διαχειρίσεως τῆς οἰκογενειακῆς καταστάσεως δι' ἐξουσιοθέτου, ἐξουσίας ἴσας τῆ τοῦ συζύγου, ἢ, ὅταν τοῦτο δυσεπάρμοστον δοῖται και πολυπλοκόν, νὰ διαχειρίζεται ἐλευθέρως τὴν ἰδίαν αὐτῆς περιουσίαν. Ἀκολουθῶς μεταβαίνων εἰς τὴν ἐξουσίαν ἣν εἶχε και ἔχει ὁ σύζυγος και ἐπὶ τοῦ ἀτόμου και τῶν πράξεων τῆς συζύγου, ὁ κ. Καλλιὰδης ἀναπτύσσει διὰ μακρῶν και ἀποδεικνύει ἱστορικῶς ὅτι πανταχοῦ και πάντοτε μία καθιερῶνται ὑπὸ τῶν νόμων και τῶν ἐθίμων θέλειαι, ἡ τοῦ ἀνδρὸς, ἀπέναντι τῆς ὁποίας ὀφείλει ἐκουσία ἄκουσα νὰ ὑποκύβῃ ἡ σύζυγος. Ὁμιλιῶν δὲ ἐν ἐκτάσει περὶ τοῦ συζυγικοῦ ἐγκλήματος τῆς ἀπιστίας, διατείνεται, ἐπὶ ἱστορικῶν κειμένων ἐπίσης βασιζόμενος, ὅτι τὰ ἔθιμα, και αἱ νομοθεσίαι τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν κατὰ τὸς χρόνους τῆς ἀρχαιότητος και κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς αἰῶνας, ὡς πάρεργον μὲν και ἐπουσιώδη ἐθεώρησαν τὴν ἀπιστίαν τοῦ ἀνδρὸς, ἄπασαν δὲ αὐτῶν τὴν προσοχὴν ἐπέστειναν ἐπὶ μόνῃς τῆς ἀπιστίας τῆς γυναίκης και ἐπὶ ταύτης ἐπέσαν ἐν ὀνόματι τῆς περιουσιολογίας ἐξουσίας και τιμῆς τοῦ ἀνδρὸς, μηδὲν λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς περιφρονουμένης ἀξιοπρεπείας και φιλοτιμίας τῆς ἀπατωμένης συζύγου. Ὁμολογῶν δὲ ὅτι τὸ ὑπὸ τῆς συζύγου διαπραττόμενον ἐγκλημα ἐπιφέρει πολλὰκις φυσικὰς συνεπείας λίαν σοβαρὰς και ἀνηθικούς, αἵτινες προσβάλλουσι καιρίως τὴν καρδίαν τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ διπλῇ αὐτοῦ ἰδιότητι συζύγου και πατρὸς, διέρχεται λεπτομερῶς και τὰ παρακολοιοῦντα συνήθως τὴν ἀπιστίαν τοῦ συζύγου και ἀποδεικνύει ὅτι δὲν δύνανται αὕτη δικαιῶς νὰ θεωρηθῆ τὸσον ἀθῶα και ἀβλαβῆς και μικροῦ λόγου ἀξία ὅσον οἱ νόμοι ἡμῶν και τὰ ἔθιμα τὴν θεωροῦσι, κατακρινῶν δὲ πικρῶς τὰ ἔθιμα και τοὺς νόμους οἵτινες συγχωροῦσι τὸν φονεὰ τῆς ἀπίστου αὐτοῦ συζύγου, ἐπιλέγων ὅτι, ἐὰν ἀληθῶς ἀδικαιολόγητος ἦναι ἡ ἀπιστος σύζυγος, εἶναι ἐπίσης ἀδικαιολόγητος ἡ σκέψις καθ' ἣν, ἔνεκα μίᾳς διαφοράς ἐν τοῖς ἀποτελέσματι τοῦ ἐγκλήματος, ὁ μὲν ἔνοχος ἀνὴρ οὐδὲν κατακρίνεται, ἡ δὲ πεπλανημένη γυνὴ ἀξία ἀγγόνων ἀντιχριστιανικῆς κηρύττεται, και φονεῦσαι αὐτὴ ἀτιμωρητὴ ὑπ' ἀνδρὸς ἐπισωρεύοντος ἐφ' αὐτοῦ τρεῖς ἰδιότητας ἀπαθῶσας ἀλλήλαιαι, τὴν τοῦ διαδίκου, τὴν τοῦ δικαστοῦ και τὴν τοῦ δημοῦ.

(ΒΛΑΗΝ. ΦΙΛΟΛΟΓ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ. ΤΟΜΟΣ Ζ΄.)

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Καλλιὰδης, μεταβαίνων νοερῶς εἰς οἰκογένειαν μηδὲν κυμαινομένην ἐπὶ ὤκεαν τοσοῦτον παθῶν, εὐρίσκει και ἐκεῖ τὴν θέσιν τῆς συζύγου ὑποδεῖ και ἄνισον, ὑποστηρίζει δὲ ὅτι εἶναι μὲν ἀληθῆς ὅτι οἱ ἐπιτήδειοι τρόποι, αἱ θοπελαί, ἡ κολακεία, αἱ παντοειδεῖς και ποικίλαι προσποιήσεις ἀγάπης και ἀφροσύνης παραθίδουσι ἐνίοτε εἰς τὴν σύζυγον τὴν ἐξουσίαν ἣν θέλουσι νὰ ἐξασκῶσι μόνοι οἱ ἄνδρες, ἀλλ' οὔτε σεβαστῆ, οὔτε ἀξιοπρεπῆς εἶναι ἡ ἐξουσία ἡ στηριζομένη ἐπὶ τοῦ ψεύθους και ἐπὶ ἐρωτικῶν ἐπιτηδευμάτων, και κατὰ πάντα προτιμητέαν θεωρεῖ και δικαίαν τὴν εἰς τὰς σχέσεις τῶν συζύγων νόμιμον εἰσαγωγὴν τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος. Προτείνει δὲ ὡς πρώτην και σωτήριον μετὰρρύθμισιν σκοποῦσαν τὴν ἀνύψωσιν τῆς συζύγου και κατὰ συνέπειαν τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς εἰκόνας τοῦ ἰδανικοῦ και τελείου γάμου, τὴν ὕστασιν διαρκούς οἰκογενειακοῦ συμβουλίου, ὅπερ συγκείμενον ἐκ μελῶν ἀμοτέρων τῶν οἰκογενειῶν και ἐν ἐκτάτοις μόνον και σοβαραῖς περιστάσεσι συγκαλούμενον, δύνανται, καθ' ὃ ὑπὸ συγγενικῶν ἐμπνεόμενον αἰσθημάτων, και τὴν δημιουργίαν τῶν δικαστηρίων διαδικασίαν λυσίτελῶς νὰ ἀντικαταστήσῃ, και τὴν ἀπολεσθεῖσαν τυχόν συζυγικὴν ὁμόνοιαν ἠπίως και ἀθουρῶως νὰ ἐπαναφέρῃ. Καὶ οὕτω περαίνει τὴν δευτέραν διάλεξιν.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΤΡΙΤΗ.

Ἡ μήτηρ.

Ἀρχόμενος τῆς ἐξιστορήσεως τῶν ἀλλεπαλήλων μεταβολῶν ἃς ὑπέστη κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τὸ πρόσωπον τῆς μητρὸς, ὁ κ. Καλλιὰδης, λέγων ὅτι ἔφερε και φέρει πάντοτε ἱερὴν χαρακτῆρα, παρατηρεῖ μετ' ἐκπλήξεως ἀντίφασιν ἀνεξήγητον και παγκόσμιον, καθ' ἣν ἡ γυνὴ, ἀποκτιῶσα τέκνα, ὡς σύζυγος μὲν, ἀπῆλπε σχετικῆς τινας ἀπελευθερώσεως, ὡς μήτηρ δὲ, οὐδεμίαν προσεκτῆ ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς ἀνατροφῆς και τῆς διευθύνσεως τῶν ἰδίων τέκνων, τὰ ὅποια ἐν τοσοῦτῳ κἀλλιον τοῦ πατρὸς γνωρίζει και ἐν τῇ παιδικῇ και ἐν τῇ ἐφῆβῳ αὐτῶν ἡλικίᾳ. Διατρέχων δὲ τὰς διατάξεις τῶν διεπουσῶν τὴν ἡμετέραν ἐποχὴν νομοθεσιῶν, ἀποδεικνύει ὅτι παρεργασθῆσαν ὄλοτελῶς αἱ ἀρχαὶ τῆς ἰσότητος μεταξὺ πατρὸς και μητρὸς, ταύτης μηδὲν δικαιουμένης νὰ ἐξασκήσῃ τὴν ἐλαχίστην μερίδα τῆς

πατριάρχης, ἐξουσίας, μήτε ἐπὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων αὐτῆς, μήτε ἐπὶ τοῦ συνοικεσίου αὐτῶν. Ἐκ τῆς λεπτομεροῦς αὐτοῦ ἐκθέσεως ἐξάγεται ὅτι ἡ μήτηρ δὲν δικάσιαι νομίμως ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς αἰῶνι, οὔτε νὰ ὑπερκασισθῇ τὰ τέκνα αὐτῆς, οὔτε νὰ τὰ διευθύνῃ, οὔτε νὰ τὰ κρατῆσθαι παρ' ἐαυτῆς ἢ νὰ τὰ ἀπομακρύνῃ τῆς οἰκίας, οὔτε νὰ τὰ κηδεμονεύσθαι, οὔτε νὰ τὰ ἀναθρέψῃ, οὔτε ὑπὲρ ἢ κατὰ τοῦ μελετωμένου συνοικεσίου αὐτῶν ἐξ ἐξενεγκῆς ἀποτελεσματικῆν γνώμην, ἀλλ' ἐὰν αὐτῇ μὲν δώσθαι τὴν συναίνεσίν τῆς, ὁ δὲ πατὴρ ἀρνήσθαι τὴν ἰδικήν του, ὁ γάμος δὲν τελεῖται, ἐὰν δὲ οὗτος μὲν δώσθαι αὐτῇ, ἡ δὲ μήτηρ δὲν συναίνεσθαι. τὸ συνοικεσίον ἀνωλύτως πανηγυρίζεται. Μετὰ ταῦτα, τὰ ἀφωρῶντα τὸ πρόσσωπον τῆς μητρὸς ἐν ἀπάσιαις ἀδικαιώτως ταῖς οἰκογενεαῖς, ταῖς πλουσῖαις καὶ ταῖς πτωχαῖς, ταῖς μᾶλλον καὶ ταῖς ἥττον τιμίαις, ὁ κ. Καλλιμάχης ἀπειρηθεὶς τὰ οἰκογενειακὰ καὶ κοινωνικὰ βάρη, τὰ ἐπιπίπτοντα ἀνηλεῶς ἐπὶ τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἐκνόμων ἀπτόρων, βάρη τραγικώτατα, κηδύλων ἐνοχλοῦντα τὸν ἔκνομον ἢ τὸν πτωχὸν πατέρα, διατεινόμενος ὅτι, ἐν ταῖς πλείσταις τῶν πτωχῶν οἰκογενεαῶν, ὁ πατὴρ διακείμενος συνθήβης πολλὴ ὀλίγον ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀρνεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολλὸ πᾶσαν χρονιατικὴν βοήθειαν εἰς τὴν μητέρα, παραπονεῖται πολλάκις κατ' αὐτῆς ἐπὶ τῷ ἀριθμῷ τῶν τέκνων αὐτοῦ, καὶ φεύγει ἀφίνων ἐπ' αὐτῆς πᾶσαν τὴν εὐθύνην καὶ πάντα τὰ βάρη πολυμελοῦς οἰκογενεαῖς, ἡ δὲ μήτηρ οὐδεμίαν εὐρίσκει παρὰ τοῖς νόμοις ἡμῶν καὶ τοῖς ἐθίμοις προστασίαν πραγματικὴν καὶ δικαίαν ἀνακούφισιν. Ἀκολούθως περιγράφων τὴν οἰκτρὰν θέσιν εἰς ἣν περιέρχεται ἡ πεπλανημένη γυνὴ, ἥτις ἀπὸ τὴν ἰδιότητα τῆς θυγατρὸς μεταβαίνει εἰς τὴν τῆς μητρὸς χωρὶς νὰ περιδεθῇ τὴν τῆς συζύγου, οὐδὲ μὲν προτίθεται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν τοιαύτην μητέρα, οὐχ' ἥττον δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου καθάπτεται τῶν ἡμετέρων ἐθίμων καὶ νομικῶν κειμένων, καθ' ἃ ὁ μὲν ἐνοχος πατὴρ οὐδεμίαν ἔχει εὐθύνην καὶ οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν, οὐδεμίαν δὲ κατὰ συνέπειαν τύψιν συνειδότος καὶ οὐδεμίαν μεταμέλειαν αἰσθάνεται, μόνη δὲ ὑπεύθυνος, μόνη δυστυχῆς, μόνη ἀπελπισμένη, μόνη ὑπὸ πάντων περιφρονουμένη καὶ ἐξουβριζομένη, μόνον ὄμμα εἶναι ἡ πλανηθεῖσα μήτηρ. Ταῦτα διὰ μακρῶν ἀναπτύξας καὶ τὴν μητρικὴν στοργὴν περιγράφας, ὁ κ. Καλλιμάχης, περαίνει τὴν τρίτην διάλεξιν, συνάμει δὲ καὶ τὴν σκιαγραφίαν τῆς ἐν τῇ οἰ-

κογενεαῖς θέσεως τῆς γυναικὸς, ἐπιλέγων ὅτι, καὶ ὡς θυγάτηρ καὶ ὡς σύζυγος καὶ ὡς μήτηρ, οὐχὶ μόνον δὲν βασιλεύει ἐν τῷ οἰκογενειακῷ κύκλῳ ἡ γυνὴ, ἀλλὰ καὶ ἀναντιρρήτως ὑποκαίεται εἰς ἐξουσίαν τυραννικήν.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ.

Ἡ πολιτεία.

Ἐν ἀρχῇ τῆς τετάρτης καὶ τελευταίας διαλέξεως αὐτοῦ, ὁ κ. Καλλιμάχης ἀναπτύσσει λεπτομερῶς τὸν ὅρισμόν τῆς γυναικὸς ὡς ὑπέβλαεν ἐν τῇ πρώτῃ διαλέξει, εἰπὼν « ἡ γυνὴ πᾶστιν ὡς ἀνόμοιος καὶ ἴσον τῷ ἀνδρὶ, » διὰ τοῦ παραλληλισμοῦ τῶν δύο φύλων κατὰ τε τὸ σῶμα, τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, καὶ ἐν τοῦ λεπτομερεστάτου τούτου παραλληλισμοῦ τῆς ὕλης καὶ αἵλου μερίδος τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐξάγει ὅτι κατὰ μὲν τὸ σῶμα, ὁ μὲν ἀνὴρ εἶναι ἰσχυρότερος, ἡ δὲ γυνὴ ὠριαιότερα, κατὰ δὲ τὸν νοῦν, ἐξαιρουμένης τῆς πάντῃ ἐξαιρετικῆς περιπτώσεως ἐκτάκτου μεγαλοφυΐας, ἀναφυσμένης μᾶλλον ἐν τῇ συνθετικῇ διανοίᾳ τοῦ ἀνδρὸς, ἢ ἐν τῷ ἀναλυτικῷ πνεύματι τῆς γυναικὸς, εἰσὶν ἀμφοτέροι ἴσοι, καὶ κατὰ τὴν καρδίαν ἡ γυνὴ ὑπερέχει τοῦ ἀνδρὸς, ὡς συμπέρασμα δὲ τοῦ πρὸς ἀλλήλας γενικοῦ παραλληλισμοῦ τῶν τριῶν τούτων περιεκτικῶν ἐμφανίσεων ἐκατέρων τῶν φύλων, ἥτοι τοῦ σώματος, τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας τοῦ ἀνδρὸς, πρὸς τὸ σῶμα, τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τῆς γυναικὸς, παραδέχεται τὴν ἰσότητά ἐν τῇ ἀνομοιότητι τῆς ἀδιαφιλονεικῆτου ταύτης ἀρχῆς τὰς φυσικὰς συνεσεῖς παρεγνώρισεν, κατὰ τὸν κ. Καλλιμάχην, ἡ ἀνθρωπότης ἐν παντὶ κειρῶν καὶ τῶν, καὶ εἰς περιεργον ὑπέπεσον ἀντίρρην, κηθότι, ἐν μὲν τῇ ἀρχαιότητι, ἡ γυνὴ καὶ ἀνώτερον πλάσμα ἔθεωρεῖτο, καὶ ἐν τούτοις εἰς ὑποδεεστέρην θέσιν κατεδικάζετο ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς, ἐν δὲ τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις, ὁ μὲν χριστιανισμὸς ἀνύψωσεν αὐτὴν καὶ ἴσων πρὸς τὸν ἀνδρα ἐκήρυξε διὰ τῶν ἀποστόλων, αἱ δὲ νομοθεσίαι καὶ τὰ ἔθιμα τῶν χριστιανικῶν κοινωνιῶν περιφρονοῦσιν αὐτὴν, ἀποκεκαλεισμένην ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀπὸ ὅλα τὰ δημόσια καὶ πολιτικὰ ὑπομνηματὰ, ὡς οἱ ἀνήλικες καὶ οἱ κακοῦργοι μετὰ τὴν ἱστορικὴν ἀρήγησιν τῆς ἐν ταῖς κοινωναῖς διαφόρων ἐποχῶν θέσεως τῆς γυναικὸς ὡς πολίτιδος, ὁ κ. Καλλιμάχης θεωρῶν τὸ ζήτημα τῆς ἐργασίας τῶν γυναικῶν ὡς λελυμένον σχε-

δὸν ἀπανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ἔνθα αἱ γυναῖκες, ὡς γνωστὸν, εἰσεχώρησαν, ὑπὸ μηδεμιᾶς κωλυόμεναι φυσιολογικῆς αἰτίας εἰς ἄπειρα ἐπαγγέλματα καὶ ἀνέλαβον μετ' ἐπιτυχίας τὴν ἐκμάθησιν καὶ ἐξάσκησιν πολλῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, ἀνασκευάζει διὰ μακρῶν τὰ ἐπιχειρήματα ἅτινα προβάλλει ἡ τῶν ἀνδρῶν πλειονοψυχία ὅπως ἀποκρούσῃ τὴν πολιτίδα τῆς ἐξασκήσεως τῶν ἀστυκῶν αὐτῆς δικαιωμάτων, καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ γυνὴ ἀδικίως καταδικάζεται εἰς ἀπραξίαν ἐν τῇ πολιτείᾳ· ἀκολούθως ἀναφέρει πολλὰς βασιλίσσας αἵτινες ἐκλείσαν τὰ ὑπ' αὐτάς ἔβη καὶ πολλὰς ὑπὲρ πίστεως καὶ ὑπὲρ πατριδῶς μαρτυρησάσας πολιτίδας καὶ διατείνεταί, ἐπὶ ἱστορικῶν βασιζόμενος παραδειγμάτων, ὅτι ἡ γυνὴ κέκμηται καὶ τὴν τῆς ψυχῆς καρτερίαν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀνδρείαν, αἵτινες ἀπαιτοῦνται πρὸς τέλειον καταρτισμὸν τοῦ πολίτου· παραδεχόμενος δὲ τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ εἰσαγωγὴν τῆς ἰσότητος ἀμφοτέρων τῶν φύλων, λέγει ὅτι οὐχὶ μόνον ἡ ἄρνησις τῆς ἀνομοιότητος αὐτῶν ἤθελεν ἀντίκεισθαι εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἤθελεν εἶσθαι καταστροφικὴ καὶ αὐτῆς τῆς ποθομένης ἰσότητος διότι, ἡ γυνὴ ἀφομοιωμένη πρὸς τὸν ἄνδρα, θέλει μένει πάντοτε ἐν ὑποδεστέρῃ θέσει, καθ' ὃ σωματικῶς ἀσθενεστέρη αὐτοῦ, καὶ ὑποστηρίζει ὅτι δέον ἵνα παρακάθηνται καὶ αἱ γυναῖκες ἐν τοῖς συμβουλίαις τῶν Κρατῶν, ὅπως συσκέπτονται μετὰ τῶν ἀνδρῶν καὶ συναποφασίζουσιν ἐν ἰσότητι γνωμοδοτήσεως ὅποια εἰσὶ τὰ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ τὰ ἐν τῇ κοινωνίᾳ καθήκοντα ἑκατέρου τῶν φύλων πρὸς εὐδωσίαν τῆς πολιτείας.

Ἡραϊνὸν δὲ τὴν ἔχουσιν τῶν σκέψεων αὐτοῦ, ὁ Κ. Καλλιᾶδης παραδέχεται ὡς γενικὸν συμπέρασμα τῶν τεσσάρων αὐτοῦ διαλέξεων ὅτι ἑκάτερα τὰ φύλα κέκμηται θεῖω ἔλεει, ἰσότητα ἀξίας καὶ δικαιωμάτων ἐν τῇ ἀνομοιότητι προσόντων καὶ καθυκόντων, ὅτι οἱ νόμοι καὶ τὰ ἔθιμα τῆς ἀνθρωπότητος παραγωγρίζουσιν ἀβhairέτως τὴν ἀρχὴν ταύτην καὶ κλονίζουσιν ὑποδεῆ καὶ ταπεινωτικὴν τὴν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσιν τῆς γυναικὸς, καὶ ὅτι ἡ θδικος αὐτῆς κατάστασις ἀδύνατον ἐστίν ὅπως ἐκλείψῃ ἐνόσω μόνου οἱ ἄνδρες θεσμοθετοῦσι καὶ ἐνόσω δὲν δικαιοῦνται αἱ πολίτιδες νὰ συσκέπτονται καὶ νὰ συναποφασίζωσι μετὰ τῶν πολιτῶν κατὰ τί εἰσὶν ἀνόμοιοι, καὶ τοι ἴσα πρὸς αὐτοὺς, κατὰ τὴν γυναικὴν ἀπόρασιν Γρηγορίου τοῦ Θεολό-

γου εἰπόντος, « ἄνδρες ἦσαν ἐκεῖνοι οἵτινες ἔκαμαν τὸν νόμον τοῦτον καὶ διὰ τοῦτο μόνον κατὰ τῶν γυναικῶν ἐνομοθέτησαν. »

Ἐκ τῆς περιλήψεως ταύτης ἐξάγεται ἡ μεγάλη σπουδαιότης τῶν διαλέξεων τούτων καὶ ἡ ὑπό τοῦ Κ. Καλλιᾶδου γενομένη πεφροντισμένη ἀνάπτυξις τοῦ ζωτικωτάτου τούτου διὰ τὴν κοινωνίαν ἡμῶν ζητήματος, ἐν ᾧ πλείστα ὅσα ἀγαθὰ καὶ ἀξιόλογα ἐβρέθησαν περὶ τῆς δεούσης καταστάσεως τῆς γυναικὸς ἐν τε τῇ οἰκογενείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ.

Αὗται εἰσὶν αἱ πρὸς τὸν Σύλλογον διαβιβασθεῖσαι περιλήψεις τῶν κατὰ τὸ παρὸν Συλλογικὸν ἔτος γενομένων διαλέξεων· καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς ἄλλας, ὧν οὐδεμίαν ἔλαβον εἰσέτι περιλήψιν, περιορίζομαι ἵνα μνημονεύσω μόνον τοῦ θέματος καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διαλέξεων ἐκάστου τῶν ἀγορευτῶν· ὁ κ. Α. Σπαθάρης τρεῖς συνέχειαν Κοσμογραφίας· ὁ κ. Δ. Μαλιᾶδης μίαν « περὶ δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τῆς γυναικὸς ὑπὸ νομικῆν ἔσοψιν. » Ὁ κ. Μ. Παρνακίος δύο, « ἱστορίαν ἐλληνικὴν τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν. » Ὁ κ. Α. Δημητριάδης δύο, « ἱστορίαν τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ μεσαίῳ. » Ὁ κ. Ι. Σκυλίτσος, « περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ πρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτικῶν συστήματος. »

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω θεωρῶ καθήκον μου ἵνα ὑποβάλω ὅτι τὰ περὶ δημοσίων διαλέξεων τοῦ Συλλόγου εἰσέτι δὲν ἐτακτοποιήθησαν δεόντως· εἰ καὶ ἀπὸ δύο ἔτων ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐπιπληρωθῆς ἤρξησεν. Ὅπως ἔχουσιν ἤδη τὰ πράγματα, εἶναι ἀδύνατον ὁ κατὰ καιρὸν ἀντιπρόεδρος τοῦ Συλλόγου νὰ ὑποβάλῃ ἐν τέλει τοῦ ἔτους τακτικὴν περιληπτικὴν ἔκθεσιν ἅπασων τῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ κατὰ τὸ ἔτος ἐκείνου γενομένων διαλέξεων, ἥτις νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἱστορία, οὕτως εἰπεῖν, τῆς κατὰ τὸν κλάδον τοῦτον ἐργασίας τοῦ Συλλόγου· πρὸς θεραπείαν τῆς ἐλλείψεως ταύτης, φρονῶ ὅτι εἶναι καλὸν ὅπως ὁ Σύλλογος ἀποφασίσῃ ἁριστικῶς ἵνα ἑκαστος τῶν ἀγορευτῶν καταθέτῃ πρῶτον εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Συλλόγου περιλήψιν τῆς διαλέξεως αὐτοῦ, καὶ εἶτα ἀναβαίη τὸ βήμα. Δεύτερον παρετηρήθη ὅτι ὅσα διαλέξεις γίνονται ἀπλούτερον, πρακτικώτερον καὶ σαφέστερον, εἰκταὶ ἔχουσι καὶ ἀκροατήριον περισσότερον, ἐν ᾧ τούναντιον πολλὰ σπουδαίωτα καὶ ἑαυτὰς καὶ μετ' ἐπιστημονικῆς ἀριθείας ἀναπτυσσόμεναι, διὰ τὸ ζῆρον αὐτῶν καὶ διὰ σκληροῦν στερομέναι ἀκροατήριον γ' ὅσα διαλέξεις περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος κατὰ συνέχειαν

γίνονται καὶ οὐχὶ διακεκομμένως, ἐκείναι ἔχουσι τακτικούς καὶ πλείστους ἀκρατάς· δ') διασκαλίει Ἑλλήνων συγγραφέων οὐχὶ γραμματικῆ καὶ φιλολογικῆ, ἀλλὰ μορφωτικὸν ἔχουσα σκοπὸν σπανίζει.

Ταῦτα· τὰς παρατηρήσεις μου ὑποβάλλων τῷ Συλλόγῳ, παρακαλῶ ἵνα διασκευάμενος ἐπ' αὐτῶν, ἀποφασίσῃ καὶ διενεργήσῃ τὸ δέον, διότι ἄλλως, αἱ δημόσιαι διαλέξεις μετὰ μικρόν, θέλουσι καταστῆ ἀπλήτις διατύπωσης ἄνευ σκοποῦ πραγματικοῦ.

Ἦδη μεταβάνω εἰς τὰς ἐν τοῖς ἄλλοις Συλλόγοις καὶ ταῖς Λέσχαις γενομένας κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο διαλέξεις. Παρὰ τοῦ Φιλικηπαιδευτικοῦ Συλλόγου Μικρᾶς Ἀσίας, παρὰ τῆς ἐν Φιναρίῳ Λέσχης Μνημοσύνης, τῆς ἐν Διπλοκιονίῳ Λέσχης Ὀμονοίας, τῆς ἐν Ὑψωμαθεῖσις Λέσχης τῶν Φιλομούσων, τοῦ ἐν Βλάγκῃ Συλλόγου τῶν Φιλομαθῶν, τῆς ἐν Χαλκηδόνι Ἀθηναῖς καὶ τῆς Λέσχης Χρυσουπόλεως, διεβιβάσθησαν εἰς τὸν Σύλλογον αἱ ἐπόμεναι περὶ τούτων πληροφορίαι.

Φιλικηπαιδευτικὸς Σύλλογος
«Μικρὰ Ἀσία.»

Τὰ κατὰ τὴν χειμερινὴν ταύτην περίοδον διδασκόμενα δημόσια μαθήματα ἐν τῇ κηθούσῃ αὐτοῦ εἰσὶ 36, διακρούμενα ὡς ἑξῆς.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ.

Βυζαντινὴ Ἱστορία.

Ὁ Κ. Ἰπποκράτης Ταυλάριος περὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Δούκα Βατάτζη εἰς 4. διαλέξεις.

Τουρκικὴ Ἱστορία.

Ὁ Κ. Γ. Καρολίδης περὶ Σελτζουκικοῦ Κράτους ἐν Ἰκονίῳ εἰς 2 μαθήματα· ὁ κ. Ν. Σουλίδης «περὶ ἁλώσεως Κιπόμεως καὶ περὶ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν κατὰ τοὺς Ὀθωμανοὺς ιστοριογράφους ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ λοιπὰς πηγὰς» ἐν τρισὶ διαλέξεσιν.

Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους μετὰ τὴν ἁλώσιν τῆς Κων/πόλεως.

Ὁ κ. Ἀναστάσιος Χαμπᾶς περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους μετὰ τὴν ἁλώσιν, περὶ τῶν μεγάλων διεργασιῶν καὶ ἰδίᾳ περὶ τοῦ πρώτου αὐτῶν Παναγιώτου Νικουσίου, εἰς δύο μαθήματα.

Ἑλληνικὴ.

Ὁ κ. Α. Λεοντιάς περὶ τῶν ἐπὶ φιλοπατρίᾳ καὶ γράμμασι διαπρεφασῶν κατὰ τοὺς ιστορικοὺς χρόνους Ἑλληνίδων, εἰς δύο διαλέξεις.

Ἱστορία τῶν νοτίων Σλάβων.

Ὁ κ. Γ. Δημητριάδης περὶ τῶν μεταβολῶν θ; ἐπήνεγκεν ἐν Μακεδονίᾳ ἢ τῶν Σλάβων εἰσβολῇ καὶ ὅπως ἐπηρεάσεν αὐτὴν τὸν Ἑλληνισμόν ἀπὸ τοῦ Μεσαίωνα μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, εἰς 2 μαθήματα.

Ῥωμαϊκὴ Ἱστορία.

Ὁ Κ. Ζαχαριάδης, περὶ τῆς κτίσεως τῆς Ῥώμης καὶ τῆς μορφώσεως τοῦ χαρακτῆρος τῶν Ῥωμαίων, ἐν μιᾷ διαλέξει.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ.

Ὁ κ. Α. Σπαθάρης Τινὰ περὶ Ἰλλίου εἰς 7 διαλέξεις.

Ὁ κ. Γ. Καρολίδης. Περὶ Σελήνης εἰς ἓν μάθημα.

Ὁ κ. Γ. Ἀριστάρχης. Περὶ τῆς παρ' Ἀρραψι χημείας εἰς 2 διαλέξεις.

Ὁ κ. Θ. Γεωργιάδης, ἱατρός, Ὑγιεινῆν, καὶ ἰδίᾳ περὶ μακροβιότητος εἰς 3 μαθήματα.

ΘΗΚΑ.

Ὁ κ. Β. Φωτιάδης. Περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, τὸν πλησίον καὶ ἑαυτὸν ἐν 3 διαλέξεσιν.

Ὁ κ. Γ. Ἰωαννίδης. Περὶ τῆς βαθμιαίας βελτιώσεως τῆς καταστάσεως τῆς γυναικὸς καὶ τῆς ἠθικῆς αὐτῆς ἰσχύος πρὸς τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ μετὰ τὸν χριστιανισμόν, ἰδίᾳ δὲ τῆς Ἑλληνίδος εἰς 3 μαθήματα.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΑ.

Ὁ κ. Κ. Ζαχαριάδης. Περὶ Παρθενῶνος ἐν μιᾷ διαλέξει.

Λέσχῃ Μνημοσύνη.

Τὰ μέχρι τοῦδε γενομένα ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ὑπὸ 15 ἀγορευτῶν μαθημάτων εἰσὶ 42· ὑπολείπονται δὲ ἔτερα 20 μέχρι τέλους. Ταῦτα δ' εἰσὶ τὰ ἑξῆς:

Ὁ ἱατρός κ. Ξ. Ζωγράφος ἐποίησατο 1 δι-
αλέξιν· Περί τῆς ἐπιρροῆς τῆς διαδοχικῆς κα-
ταστάσεως τῶν ἀτόμων ἐπὶ τῆς γενικῆς ὑ-
γείας τῶν Ἑθνῶν.

Ὁ κ. Ι. Ταυλάριος ἐποίησατο 5 διαλέξεις,
ἱστορικῆς μᾶλλον ἢ ἀρχαιολογικῆς, ὡς εἶχεν
ἀναλάβει· ἦτοι, α) Περί Αἰκατερίνης Κορνάρου,
ἢ τῆς καταλήψεως τῆς Κύπρου ὑπὸ τῶν Ἑνε-
τῶν. β) Περί τῆς Ἀρχαίας Κ/πόλεως γ) Περί
Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο. δ) Περί τῶν βεγύ-
νων καὶ τῶν δημοσίων κτιρίων τῆς ἀρχαίας
Κ/πόλεως καὶ ε) Περί τῆς κατὰ τὸν Μεσαίωνα
πάλης μεταξύ Ἑλληνισμοῦ καὶ Λατινισμοῦ.

Ὁ κ. Θ. Ἀντωνιάδης ἐποίησατο 7 διαλέ-
ξεις, ὧν ἡ μία ἐκ τῆς Μυθολογίας, 5 ἱστορίαν
Ἑλληνικὴν καὶ μίαν ἐκ τῆς πολιτικῆς Οἰκο-
νομίας ἦτοι α) Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Πολιτικὴν
Οἰκονομίαν. β) Καὶ ἡ ἱστορία ἀδικεῖ. γ) Πο-
λιτικὴ κατάστασις τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Σόλωνος.
δ) Ἐκτίμησις τῆς πολιτείας καὶ νομοθεσίας
τοῦ Σόλωνος. ε) Περί τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικι-
αῶν καὶ τῆς πρώτης Ἑλληνικῆς ποιήσεως.
ς) Περί τῶν ἠθικῶν δεσμῶν τῶν συγκρατούν-
των τοὺς λαοὺς τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ
ζ) Γενικὸν μέρος τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας.

Ὁ κ. Γ. Ἀποστολίδης ἐποίησατο 5 διαλέ-
ξεις, ὧν αἱ μὲν 3 Περί Πολιτικῆς Οἰκονομίας,
1 περὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτεύματος ἐν
Ἀγγλίᾳ καὶ ἕτερά περὶ ἐγωϊσμοῦ.

Ὁ κ. Σ. Βουτυράς. Δύο διαλέξεις, Περὶ τοῦ
Φραγκικοῦ Βασιλείου ἐν Κ/πόλει.

Ὁ κ. Α. Σπαθάρης. 4 διαλέξεις ἐκ τῆς Φυ-
σικῆς ἦτοι, α) Περί καιροῦ. β) καὶ γ) Περί
ζωϊκῆς θερμότητος καὶ δ) Περί τοῦ Ἀρχιμη-
δέου ἀζιωματικῶν.

Ὁ κ. Ψ. Καρολίδης. 4 διαλέξεις ὧν ἡ μὲν
α) Περί μουσικῆς, αἱ δὲ β) γ) καὶ δ) Φυσικὴ
Γεωγραφία.

Ὁ κ. Μ. Καραβοκυρὸς 3 διαλέξεις. α) Περί
τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ἐμπορίας παρὰ τοῖς
ἀρχαίοις· Ἑλλῆσι. β) Περί τῆς βιομηχανίας ὡς
πρὸς τὸν ἰδιωτικὸν βίον τῶν Ἑλλήνων καὶ γ)
Περί πολυτελείας.

Ὁ ἱατρός κ. Α. Πασπάτης διαλέξεις 2. α)
Ζωολογικὰ μελετήματα καὶ β) Βυζαντινὰ με-
λετήματα.

Ὁ κ. Α. Συρίγος 3 διαλέξεις ἠθικῆς.

Ὁ κ. Π. Καλλιθοῦρης ἱατρός 2 διαλέξεις,
Περί τῆς φυσιολογικῆς σηκμασίας τῆς ἀτμο-
σφαιράς καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς νοσογόνων ἐπιρ-
ρῶν.

Ὁ κ. Σ. Κέπετζης. Περί τοῦ ἀρχαίου Ἑλ-

ληνικοῦ θεάτροιο, Περιγραφή τῆς οἰκοδομῆς
διάλεξιν μίαν.

Ὁ κ. Κ. Ζαχαριάδης. Περί Καπιτωλίου δι-
αλέξιν μίαν.

Ὁ κ. Κ. Βαγιάννης μίαν διάλεξιν περὶ τῶν
Ἀράβων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν καὶ

Ὁ κ. Α. Δελλαπόρτας Ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ
ἀρχαίου Ῥωμαϊκοῦ κόσμου, διάλεξιν μίαν.

Λέσχῃ Ὁμόρου ἐν Δι.λοκιορίῳ.

Ἐνταῦθα ἐγένοντο 27 μαθήματα μέχρι τέ-
λους Μαρτίου ὑπὸ 15 ἀγορητῶν, ἅτινα εἰσὶ τὰ
ἐπόμενα.

Ὁ κ. Π. Σαλαμπάντας. Περί Ἀλλανῶν δι-
αλέξιν 1.

Ὁ κ. Ι. Σκυλίτσας. Περί τοῦ Μισανθρώπου
τοῦ Μολιέρου ἀναγνοῦς τὴν παρ' αὐτοῦ ὠρ-
κίαν ἔμμετρον μετάφρασιν.

Ὁ κ. Σ. Λικατσᾶς. Περί κεφαλαίων. Ἐτέ-
ραν διάλεξιν, περὶ τοῦ γάμου παρὰ Ῥωμαίοις
καὶ τρίτην περὶ τινῶν σελίδων τῆς Ῥωμαϊκῆς
ἱστορίας.

Ὁ κ. Ι. Ταυλάριος. Περί τοῦ Αὐτοκράτορος
Ἡρακλείου καὶ τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ. Ἐτέρην περὶ
τῶν Οἰκουμηνικῶν Συνόδων, δι' ἧς κατέδειξε
τὴν συνάφειαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τοῦ Χρι-
στιανισμοῦ.

Ὁ κ. Θ. Ἀντωνιάδης. Περί τῆς ἀναπτύξεως
τῆς νεωτέρας μυθιστορίας καὶ τῶν εἰδῶν αὐ-
τῆς· δύο ἑτέρας συνεχεῖς διαλέξεις περὶ τοῦ
καθ' Ὁμηρον ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ περὶ
τῶν Δωριέων καὶ τῆς πολιτείας αὐτῶν· τετάρ-
την δὲ περὶ μορφώσεως τῆς θρησκείας παρὰ
τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλῆσι.

Ὁ κ. Μ. Καραβοκυρὸς. Περί τῶν διαφόρων
συστημάτων τῶν φυλακῶν.

Ὁ κ. Γ. Ἀποστολίδης, τέσσαρας συνεχεῖς
διαλέξεις, περὶ τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς.

Ὁ κ. Α. Σπαθάρης, τρεῖς συνεχεῖς διαλέξεις
περὶ μετεωρολογικῶν φαινομένων.

Ὁ κ. Κ. Ζαχαριάδης. Περί γεωγραφικῶν ἀ-
νακαλύψεων.

Ὁ κ. Ν. Φωτιάδης. Περί τοῦ γάμου ἐν τῇ
χριστιανικῇ κοινωνίᾳ.

Ὁ κ. Α. Δελλαπόρτας. Περί τοῦ ποῦ καὶ
πῶς ὀφείλει τις ν' ἀναζητῇ τὴν ἀλήθειαν.

Ἡ κ. Α. Λεοντιάς διάλεξιν μίαν περὶ τῶν
ἐμμουσῶν γυναικῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ
ἑτέραν περὶ Ἀνδρομάχης, ἧς ἀκολούθησεν συνέ-
χεια.

Ὁ κ. Ι. Βρετός. Περὶ τοῦ ζητήματος τῆς γραφῆς τῆς Σαυπεταρινῆς γλώσσης.

Ὁ κ. Ι. Καρολίδης. Περὶ ὄψεως καὶ ὀφθαλμοῦ.

Ὁ κ. Π. Καλλιδοῦρης. Περὶ δημοσίας ὑγιεινῆς μίαν διακλίξιν ὑποσχομένους συνέχειαν αὐτῆς.

Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἢ περὶ δημοσίων διαλέξεων τῆς λέσχης Ὀμονοίας ἔαβεισι.

Λέσχη Φιλομούσων ἐν Ὑψιωμαθείοις.

Ἐν τῇ Λέσχῃ ταύτῃ ὁκτὼ μόνον μαθήματα ἐγένοντο ὑπὸ τοσοῦτον ἀγορευτῶν.

Ὁ κ. Γ. Οἰκονομίδης. Περὶ ἀνθρώπου ὑπὸ φυσικοϊστορικῆν ἐποψίν.

Ὁ κ. Β. Φωτιάδης. Κοσμογραφίαν.

Ὁ κ. Ι. Ξενιάδης. Κοσμογραφίαν.

Ὁ κ. Α. Λεοντιάς. Περὶ Κορίνθης τῆς Ποιητρίας.

Ὁ κ. Ι. Δημητριάδης. Περὶ τῶν ψυχικῶν παθῶν καὶ τῆς ἐπιρροῆς ἣν ἔχουσιν ἐπὶ τῆς ὑγιείας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ὀρθῆς παιδαγωγίας καὶ ἀνατροφῆς.

Ὁ κ. Ι. Ξενιάδης. Βυζαντινὴν ἱστορίαν.

Ὁ κ. Α. Σπαθάρης. Περὶ ἀτμοσφαιρικῆς πίεσεως.

Ὁ κ. Κ. Γεωργιάδης. Βυζαντινὴν ἱστορίαν.

Σύλλογος Φιλομαθῶν ἐν Βλίγκᾳ.

Ἐν τῷ Συλλόγῳ τούτῳ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1871 μέχρι Μαρτίου τοῦ ἐνεστώτους, ἔτους 14 μόνον διαλέξεις ἐγένοντο, ὧν περιλήψεις διεβίβασθη πρὸς τὸν Σύλλογον ἔχουσα ὡς ἐπομένως.

Ὁ κ. Γ. Οἰκονομίδης ἐκ τῆς ἀνθρωπολογίας τὰ περὶ τοῦ σωματικοῦ ὀργανισμοῦ. Περιέγραψε τὴν ὄντολογικὴν τῶν ὄντων κλιμακὰ εἰς τῆς ὁποίας τὴν ὑψίστην βαθμίδαν ἔθεσε τὸν ἄνθρωπον, καθὼς δεσπότῃν τῆς ὄλης κτίσεως. Ἀκολουθῶς περιέγραψε τὰ ὄργανα τοῦ ἀνθρώπου σώματος, τὰ περὶ αὐτῶν τῆς τοῦ σώματος λειτουργίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς.

Ὁ κ. Κ. Γεωργιάδης Περὶ πολυτέλειας. Ἀπέδειξεν ὅτι αὐτὰ, κατὰ τοὺς παρόντας μάλιστα χρόνους, ἐπὶ τοσοῦτον δεσπόζει καὶ ἀνθεῖ, ὥστε οἱ πάντες, πρὶ πάντων δὲ τὸ γυναικεῖον φύλον, κινδυνεύουσιν ἵνα παρασυρθῶσιν ἀπὸ τῶν ὀρμητικῶν καὶ καταστροφικῶν αὐτῆς βῶν. Προδιέγραψε τὰ ἐξ αὐτῆς προκύπτοντα κακὰ καὶ ἀπέδειξεν ἔπειτα ὅτι πᾶν ἀγαθὸν καὶ θεῖον ἔργον θὰ ἦτο, ἐὰν τὰ διὰ τὴν εἰδεχθῆ πολυτέλειαν καταναλισκόμενα χρήματα διετίθεντο εἰς ἀγαθοεργήματα, ἅτινα καὶ

εἰς τὸν πρῶτοντα αὐτὰ εὐχάρισται καὶ δόξαν περιποιοῦσι καὶ πλείστους ὄσους δυστυχεῖς ἀνακουφίζουσι καὶ παρηγοροῦσιν ἐν ταῖς ἐκπτώτων δυστυχίαις.

Ὁ κ. Κ. Καρκάλης. Φυσικὴν Ἱστορίαν. Μιὰ τινὰς προεισαγωγικὰς γνώσεις περὶ φυσικῆς ἱστορίας ἐπελάβετο τοῦ ἑαυτοῦ θέματος. Διείλε τὰ ὄργανικα καὶ ἀνόργανα ὄντα εἰς τρία βασίλεια. Τὸ τῶν ζώων, φυτῶν καὶ ὄρυκτων. Ἀπέδειξεν ὅτι τὰ ἐνόργανα καὶ ἀνόργανα ὄντα διαφέρουσι πρὸς ἄλλα κατὰ τὴν γέννησιν, τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς, τὴν αὐξήσιν καὶ τὴν κατασκέυην. Ἐμίλησεν ἀκολουθῶς ἀρετὰ καὶ περὶ τῆς ζωτικῆς δυνάμεως, ἀποδείξας ὅτι αὕτη παρατρύεται μόνον εἰς τὰ ὄργανικὰ ὄντα (ζῶα καὶ φυτὰ).

Ὁ κ. Κ. Καρκάλης. Χημεῖαν ἐξέθηκε μόνον τὰ εἰς τὴν καύσιν τῶν σωμάτων ἀναγόμενα μετὰ πειραματικῶν ἀποδείξεων ὅχι ὅμως ὀλίγα παρενεῖρε παρεμβατικῶς καὶ περὶ ἄλλων σπουδαίων καὶ λυσitelῶν χημικῶν ζητημάτων.

Ὁ κ. Κ. Κοτζιάκης. Ὑγιεινὴν. Ὡς ἐν προομιῳ ἀνέφερε ποίαν ὑπόδοχὴν ἔσχει αὕτη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Κατέδειξε διὰ τρανῶν ἀποδείξεων τὴν σημαντικότητά καὶ τὴν ἀναγκαιότητα αὐτῆς καὶ ἐξέθηκε τοὺς κυριωτέρους αὐτῆς κινδύνους, προσεπιλέγων ἅμα ὅτι ἰδιαζόντως ἀνάγκη ἐστὶν ὑπὸς τούτους ἀπαύξωνται οἱ ἱατροί, οἱ ἀρχιτέκτονες, οἱ ὑπονομοσκάπτει καὶ ἐν γένει πάντες ἐκεῖνοι οἵτινες, ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός των εἶναι ἐκτεθειμένοι περισσώτερον παντὶ ἄλλου εἰς τοὺς ἐκ τῶν ἀναθρασιῶν καὶ τῶν μολυσμάτων προσερχόμενους κινδύνους. Ὡς ἐν ἐπιλόγῳ δὲ προέτρεψε τοὺς πάντας ἵνα φυλάττωσιν ἀπαρεγκλίτως τοὺς κανόνας τούτους ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑγείας, ἥτις ἐστὶ τὸ πολυτιμώτερον πρᾶγμα διὰ τὸν ἄνθρωπον.

Ὁ κ. Κ. Καρκάλης. Χημεῖαν. (συνέχειαν) Ἐξέθηκε τὰ περὶ τῆς παραγωγῆς ὀξυγόνου καὶ ὑδρογόνου ἐφαρμοζόμενον καὶ ἐπιβεβαιῶν τὰ λεγόμενά του καὶ διὰ πειραμάτων ἀνέφερε ἀκολουθῶς καὶ πῶς καὶ πῶς ταῦτα τὰ ἀέρια εὐφρονται καὶ τίνες αἱ ἐξ αὐτῶν ὀφέλεια καὶ βλάβαι.

Ὁ κ. Ἠλίας Ἀλεξάνδριδης. Περὶ μνήμης ἥτοι μνημονικοῦ. Ἐν τῷ προομιῳ του ἀνέφερε τὰς ἄσπερ ἐκτετατὰ ὁ ἄνθρωπος διανοητικὰς δυνάμεις ἐξ ὧν ἐξελέξατο πρὸς ἐξέτασιν καὶ περιγραφὴν τὴν μνήμην. Διείλε τὴν πραγματείαν του εἰς 3 μέρη διεπραγματεῦθη κατ' ἀρχὰς τὸ πρῶτον μέρος περιγράφας τὴν φύσιν αὐτῆς (τῆς μνήμης) τοὺς νόμους εἰς οὓς ὑπο-

καιμένη ενεργεί, τούς θρούς αὐτῆς, τὰς μορφὰς ὑφ' ἧς ἐμφανίζεται ἐν τέλει δὲ ἐξέθηκε καὶ πρακτικούς τινὰς κανόνας δι' ὧν αὕτη τελειοποιεῖται. Εἶτα μετέβη εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς πραγματείας του, ἐν ᾧ διὰ πειστικῶν ἀποδείξεων κατέδειξε τὴν ἀξίαν καὶ ἀναγκαιότητα τῆς μνήμης· ἐξενεγκῶν εἶτα ἐγκωμιαστικούς τινὰς λόγους ὑπὲρ αὐτῆς ἐπαύσατο τοῦ λόγου ἀφείς τὴν περιτοῦτο συνέχαιαν εἰς ἄλλοις.

Ὁ κ. Ι. Καραλίδης Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας καλλιτεχνίας. Ἐν τῷ προοιμίῳ του ἔδωκε τὴν ἐτυμολογίαν καὶ τὴν σημασίαν τῆς λέξεως *τέχνη* ἐπιλαθόμενος ἔπειτα τοῦ θέματός του, ὡμίλησε περὶ τῶν ὠραίων ἐν γένει τεχνῶν. Ἀνέφερεν ὀνομαστικὰ, ἐξιστόρησεν ἐν συνόψει ἐκάστην τούτων ἰδίᾳ καὶ κατέδειξε τὴν τε ἀξίαν καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλας ὑπερσχεμένην σχέσιν· ἐνδιέτριψεν εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς πλαστικῆς καὶ τῆς γραφικῆς, ἥτοι τῆς ζωγραφικῆς, ὧν ἀπαρχίτητον στοιχεῖον θεώρησε τὴν μίμησιν καὶ τὰ σχήματα· Ἐξήτασεν ἔπειτα τὴν ρυθμικὴν καὶ ἀπέδειξεν αὐτὴν ὡς ἀπαρχίτητον βοηθὸν τῆς ὀργανιστικῆς καὶ τῆς μουσικῆς, διότι ἄνευ αὐτῆς αἱ δύο ἄλλαι ἀδύνατον ἵνα ὑπάρξωσιν· ἐποίησατο ἰδίᾳ λόγον περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἧς τὴν ἀξίαν καὶ ὠφέλειαν μεγίστην θεώρησε, ὡς ἐν συμπεράσματι ἀνέφερεν ὅτι ἡ ὀργανικὴ τὸ πάλαι ἐγένετο ἡ ἀνεξάντλητος πηγὴ εἰς ἧς αἱ πρῶται τέχναι ἠρύσθησαν τὴν ὕλην καὶ τὰ στοιχεῖά των· ὅλα ταῦτα διεσαφήνισε διὰ πλείστων καὶ ἀπλουστάτων παραδειγμάτων.

Ὁ κ. Γ. Παπαθεοφίλου. Περὶ βουκολικῆς ποιήσεως. Ἐξήτασε τὴν φύσιν αὐτῆς, διέκρινε τὰ διάφορα εἶδη αὐτῆς, καὶ διὰ παραδειγμάτων ἀπέδειξε τὸ τροπικόν, τὸ χάριεν καὶ ἀφελὲς τῶν ποιητικῶν ἐν αὐτῇ ἐκφράσεων καὶ ὠνομαστικῶν ἐπισημοτέρους βουκολικῶς ποιητῶν.

Ὁ κ. Ἰλίας Ἀλεξάνδριδης. Περὶ μνήμης, ἥτοι μνημονικοῦ (συνέχεια). Περιέγραψε τοὺς διαφόρους βαθμοὺς αὐτῆς, ἧς ἀπαρχίτητον βοηθὸν εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς θεώρησε καὶ τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ ἀνθρώπου κλίσιν πρὸς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ πράγμα· παρεκβατικῶς δὲ ἀνέφερε τινὰ, ἄμεσον σχέσιν ἔχοντα μετὰ τῶν περὶ μνήμης· ἀκολούθως λόγον ἐποίησατο καὶ περὶ τοῦ πῶς καὶ πότε ἐξασθενεῖ ἡ μνήμη· ἔτι δὲ καὶ ὅτι αὐτὴ ἀρχαίει καὶ εἰς τὰ ζῶα, εἰς ἃ ὁμοίως δι' οὐδὲν ἄλλο χαρακτηρεῖται ἢ εἰς τὴν προφυλάξιν καὶ συντήρησιν τῆς σωματικῆς αὐτῶν ὑπάρξεως· ἀπέδειξε δὲ ἔτι ὅτι αὕτη παρουσάζεται ἐν

αὐτοῖς ἀλόγους πρὸς τὸν σωματικὸν αὐτῶν ὀργανισμόν.

Ὁ κ. Ἰλίας Ἀλεξάνδριδης. Περὶ μνήμης (συνέχεια καὶ τέλος) Κατ' ἀρχὰς ὡς ἐν προοιμίῳ ὡμίλησεν ἐν γένει περὶ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς ἀνθρωπότητος, ἔτι δὲ καὶ περὶ τοῦ πότε καὶ ἐν τίνι σκοπῷ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἀναφαινόμενοι οὗτοι ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ἀκολούθως ἀνέφερε κατ' ὄνομα τοὺς ἄνδρας τοὺς ἐπὶ ἰσχυρῶς καὶ ἐκτάκτῳ μνήμῃ φημισθέντας, προσεπιθέσειων τὰ λεγόμενά του διὰ διαφόρων ἱστορικῶν ἀποδείξεων· κατέληξε δὲ εἰς κατάλληλον ἐπίλογον ἐν ᾧ ἀνεκφεραλίωσεν ὅσα ἐν τοῖς τριῖσι προηγηθεῖσι μαθήμασιν εἶπεν.

Ὁ κ. Κωνσταντῖνος Γεωργιάδης. Περὶ Ὁμήρου καὶ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ· ἐν τῷ προοιμίῳ ἐπήνεσε τοὺς ἐνδόξους Ἕλληνας ἄνδρας ἐφ' οἷς δικαίως σεμνύνεται ἡ Ἑλλάς· ἀκολούθως ἐπελάβετο τοῦ κυρίου θέματός του. Ἐξέθηκε τὴν βιογραφίαν τοῦ Ὁμήρου ἀνέλυσεν ἐν συντόμῳ τὰ δύο ἀθάνατα αὐτοῦ ποιήματα καὶ κατέδειξε παραδειγματικῶς τὸ ὕψος καὶ τὴν μεγαλειότητα αὐτῶν, ἀφοῦ προηγουμένως ἀνέφερε τὰς διαφόρους αὐτῶν περιόδους· μέχρι Πεισιστράτου· κατέδειξε ἀκολούθως τὴν ἐνότητά αὐτῶν καὶ ἔρδην καταρτίψας τὰς γνώμας τῶν δοξαζόντων ὅτι οὐκ ἔστιν εἰς ὃ τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεύς Πουιτής, ἀλλὰ πολλοὶ, κατέληξεν εἰς ἐγκωμιαστικὸν ὑπὲρ τοῦ ἀθάνατου ποιητοῦ ἐπίλογον.

Ὁ κ. Θ. Φανοριάδης. Περὶ Σελήνης. Περιέγραψε τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀπόστασιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς γῆς· ἀνέφερε τὰς περὶ αὐτῆς δοξασίας τῶν τε ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων, ὡς καὶ τὰς τέσσαρας αὐτῆς φάσεις· ἀκολούθως δὲ διὰ παραδειγμάτων καὶ πρακτικῶν παραδειγμάτων κατέδειξε τὴν ἐκυτῆς ἐπίρροισιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς δορυφόρος ἐστὶν, κατέληξεν εἰς κατάλληλον ἐπίλογον.

Ὁ κ. Μ. Γρηγοριάδης. Περὶ τῶν περ' Ἀθηναίων δικαστηρίων. Περιέγραψε τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν διοργάνωσιν, τὸν τρόπον τῆς διεξαγωγῆς τῶν δικῶν. Ἐνδιέτριψε δὲ περισσύτερον εἰς τὸ Ἀμφικτυονικὸν δικαστήριον. Εἶτα λόγον ἐποίησατο καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν νόμων τῶν Ἀθηναίων, ὡς καὶ περὶ τῶν νομοθετῶν αὐτῶν Κέκρωπος, Δράκοντος καὶ Σόλωνος.

Λέσχῃ Ἀθηνῶν ἐν Χαλκηδόνι.

Οἱ ὀμιλήσαντες ἐν τῇ Λέσχῃ Ἀθηνῶν κατὰ τὴν Ἀθήσαντες ἐπιθεορὸν ἀπὸ 1 Μαρτ.

1872 ἕως 1 Μαρτ. 73

Α. Δαλλαπέρτας. Περὶ Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, καὶ διαλέξεων τινῶν ἐν μιᾷ Λέσχῃ.

- Ι. Ἀριστοκλῆς. Περὶ τῆς ἐπιγείου εὐδαιμονίας.
 Α. Σπαθάρης. Περὶ ζωικῆς θερμότητος.
 Θ. Τάγης. Περὶ Σταυροφοριῶν.
 Ι. Σκυλίτσης. Ἀνάγνωσιν ἐμμέτρου μεταφράσεως τοῦ Μισανθρόπου τοῦ Μολιέρου.
 Liautaud. Περὶ γαλλικῆς φιλολογίας ἐπὶ Λουδ. 14ου.
 Μ. Παραινίκας. Σειρὰν μαθημάτων τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι τοῦ παρόντος αἰῶνος.
 Α. Δημητριάδης. Περὶ τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ μεσαιῶνι.
 Ι. Καρολίδης. Περὶ τῆς ἀρπαγῆς τῆς Ἑλένης καὶ φασ. Γεωγραφίας.
 Γρηγοριάδης. Περὶ τοῦ κατὰ πόσον ὁ χριστιανισμὸς ἐπέδρασεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.
 Lastic. Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ἰδεῶν.
 Κ. Κρομμύδης. Περὶ ὀζυγόνου.
 Ι. Μακρίδης. Περὶ τῆς ἀληθοῦς καὶ ψευδοῦς φιλίας.
 Ἰάλεμος Ὀδ. Περὶ τοῦ ὅτι δέον καὶ τὰς γυναῖκας ἐν τοῖς τῶν Συλλόγων μέλεσι καταγράφεσθαι.

Λίσχη Χρυσουπόλειως.

- Ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐννέα διαλέξεις ἐγένοντο.
 Ο κ. Θ. Κυριακίδης. Χρονολογικά.
 Ὁ κ. Ξ. Σιδερόπουλος. Ἱστορίαν Καρόλου ΙΒ΄ βασιλέως τῆς Σουηδίας (μαθ. 2).
 Ὁ κ. Ι. Θεοδοριάδης. Περὶ μουσικῆς.
 Ὁ κ. Κ. Διδασκαλόπουλος. Περὶ Τραγωδίας καὶ τραγικῶν ποιητῶν.
 Ὁ κ. Π. Γ. Ἀκαστοριδῆς. Περὶ νομισματολογίας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησιν.
 Ὁ κ. Ἀρσ. Π. Εὐστρατίου. Φυσιολογικά (εἰσαγωγὴν).
 Ὁ κ. Γ. Χ. Ἀκαστοριδῆς. Ὑγιεινὴν περὶ τροφῶν, ἐδόντων καὶ ποτῶν (μαθ. 2).
 Ὁ κ. Κ. Διδασκαλόπουλος. Ἀνάλυσιν τοῦ δράματος «Ἀμλέτος».
 Ὁ κ. Ἀρσ. Π. Εὐστρατίου. Περιήγησιν εἰς Αἴγυπτον.
 Τοιαῦτα εἰσὶν αἱ περὶ δημοσίων διαλέξεων διαβιβάσθησαι πρὸς τὸν Σύλλογον παρὰ τε τοῦ Φιλεκπ. Συλλόγου καὶ τῶν Λεσχῶν πληροφορίαι. Ἐν γένει δὲ ἐκ τῶν πρὸς τὸν Σύλλογον περὶ δημοσίων διαλέξεων σταλέντων ἐγγράφων ἐξάγοιται τὰ ἐπόμενα.
 α) Προεξαρχούσης τῆς Λέσχης Μνημοσύνης καὶ τοῦ Φιλεκπ. Συλλόγου, ὁ ἀριθμὸς τῶν δη-

μοσίων διαλέξεων ἰσημέρας αὐξάνει ἐν Κ/πόλει. β') Αἱ δημόσιαι διαλέξεις πανταχοῦ ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ ἐκάστης συνοικίας τυγχάνουσιν οὐκ ὀλίγου ἀκροατηρίου. γ') Αἱ Λέσχαι τῶν διαφόρων συνοικιῶν τῆς ἡμετέρας πόλεως, τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς Λέσχης Μνημοσύνης, δι' ἐπιτροπῆς ὑπ' αὐτῶν διορισθείσας ἐράζονται δραστηρίως πρὸς τὸν σκοπὸν διοργανώσεως τῶν δημοσίων μαθημάτων καὶ τῆς συντάξεως, εἰ δυνατὸν, ὁμοιομόρφου διδασκαλίας καὶ κοινοῦ προγράμματος διὰ τὸ ἐπὶν ἔτος δι' ὅλας τὰς ἐν Κ/πόλει Λέσχας, ἐπιφυλαττόμεναι ἵνα ἀναγγείλωσι τῷ Συλλόγῳ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν πρὸς τὸν διαληφθέντα σκοπὸν ἐργασιῶν αὐτῶν. δ') Τῇ φροντίδι τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Μικρὰ Ἀσία, διαγωγέθησαν δημόσιαι διαλέξεις ἐν Νεαπόλει τῆς Καππαδοκίας διὰ τῆς Λέσχης «Βασιλείαδος», ἐν Σπάρτῃ τῆς Πισιδείας διὰ τῆς Λέσχης «Φιλομαθείας», ἐν Ἄτταλείᾳ τῆς Πισιδείας διὰ τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ», ἐν Πόρῳ τῆς ἐλάσσονος Καππαδοκίας διὰ τῆς Ἀδελφότητος «τῆς Μελίσσης», ἐν Ἀγκύρᾳ διὰ τῆς Ἀδελφότητος «Γαλατείας» καὶ ἀλλοχοῦ.
 Ἐχον ὑπ' ὄψιν τὰ ἀνωτέρω προτεινόμενα ὅπως διαβιβάσθωσι πρὸς τε τὸν Φιλεκπαιδευτικὸν Σύλλογον καὶ τὴν Λέσχην Μνημοσύνην εὐχαριστίας παρὰ τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῇ δραστηρίᾳ ταύτῃ αὐτῶν ἐνεργείᾳ, ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὰς ἄλλας Λέσχας μετὰ προτροπῶν ὅπως, ὅσον τὸ δυνατόν ὁ ἀριθμὸς τῶν δημοσίων διαλέξεων ὁσημέραι μείζων γίγνηται παρ' αὐτάς ἐπ' ἀγαθῷ τῶν ἀκροωμένων.
 Ἐπὶ τούτοις πᾶσι θεωρῶ καθήκον μου ἵνα ἐκφράσω τὰς εὐχαριστίας μου ἐν ὀνόματι τοῦ Συλλόγου πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀγορητάς, οἵτινες κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἐδίδαξαν ἐν τῷ ἡμέτερῳ Συλλόγῳ μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας, ὡς καὶ πρὸς τοὺς ἐν τοῖς ἄλλοις Συλλόγοις καὶ ταῖς Λέσχαις τῆς ἡμετέρας πόλεως.
 Αὕτη ἐστίν, ἀξιότιμοι κύριοι, ἡ περὶ τῶν δημοσίων διαλέξεων, τοῦ ἡδὴ λήγοντος συλλογικοῦ ἔτους ἐκθεσίς μου. Τελευταῖον ταύτην ἐπιλέγω ὅτι κατὰ τὴν παρούσαν χειμερινὴν ἐξακμησίαν ἐγένοντο ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει ἐν συνόλῳ περὶ τὰς 180 δημόσιαι διαλέξεις Ἐὰν κατορθωθῇ ὅπως ἡ διδασκαλία αὕτη διωργανωθῇ κανονικώτερον συμφώνως ταῖς ἡμετέραις ἀνάγκαις, ἤλικον ἄρ' ἔτι ἡθικὸν ὄφελος διακιοῦμεθα ἵνα προσδοκῶμεν παρ' αὐτῶν, καὶ τοῦτο πάντως θέλει κατορθωθῆ, ἐὰν περιεσκεμμένως καὶ μετὰ ζήλου βαίνωμεν ἐν πᾶ-

σιν. Ναι, κύριοι, χθές και πρόην τήν θέσιν ἡμῶν οἰκτείροντες μετ' ἑδύνης ψυχῆς ἐπεφωνούμεν'

"Ενα καιρό 'μην ἄγγελος' τῶρ' ἄγγελεύουρ
[ἄλλοι.

'Σ τήν βρούσι πόπινα νερό, τῶρα τὸ πίνουρ
[ἄλλοι.

'Ἐν, τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἀναγνωρίζοντες, ἐργαζώμεθα διηλεκτῶς πρὸς τήν τούτων θεραπείαν, πάντως ἐλεύσεται ἡμαρ, ὅτε μετ' ἀγαλλιᾶσεως ψυχικῆς ἐπιφωνήσομεν'

"Ενα καιρό 'μην ἄγγελος' ῥά, ἄγγελεύω πάλιν'
'Σ τήν βρούσι πόπινα νερό, και τῶρα πίνω
[πάλιν.

'Ἐμπρός, λοιπόν, ἔμπρός.

'Ἐπὶ τοῖτοις διαλύεται ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΕΓ'.

'Ἐκτακτος.

Τῆ 29ῃ 'Απριλίου 1873.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καρατάνου.

Μετὰ τήν ἀνάγνωσιν και ἐπιψήφισιν τῶν πρακτικῶν ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τήν περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου, συνισταμένην ἐξ ἐπιστολῆς Ι. Γκιών, Τριμίου ἀπὸ 26 'Απριλίου, δι' ἧς ὑποβάλλει σημειώσεις τῶν ἐν τῷ ταμείῳ πρὸς διανομὴν τοῖς ἀπόροις σχολαίσις ὑπαρχόντων ποσῶν και τῶν ἐξ αὐτῶν κατ' ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου μέχρι τοῦδε πληρωθέντων.

'Ακολούθως ὁ Σύλλογος προβαίνει εἰς τὰς ἀρχαιρεσίας τῶν κοσμητῶρων αὐτοῦ τοῦ σολογικου ἔτους 1873—74.

Και πρόεδρος μὲν δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας ἐξελέγη ὁ κ. Η. Βλασιάδης.

'Αντιπρόεδροι δὲ οἱ κ. Α. Βλασιῶς και Α. Πασπάτης.

Γενικὸς Γραμματεὺς ὁ κ. Χρῆστος Χατζη-Χρήστου.

Εἰδικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Ν. Παραινίκας.

(ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛΟΓ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ. ΤΟΜΟΣ Ζ')

Βιβλιοφύλαξ ὁ κ. Schroeder, Ταμίας ὁ κ. Ι. Γκιών.

Μέλη δὲ διαρκῶν ἐπιτροπῶν ἐξελέγησαν οἱ ἑξῆς:

Τῆς οἰκονομικῆς οἱ κ. κ. Δ. Πασπαλῆς, Δ. Σγούτσας, Β. Σαρακιώτης, Δ. Κοσούδης και Ζ. 'Αλεξάνδριδης.

Τῆς Συντακτικῆς οἱ κ. κ. Δ. Φίλιος, Γ. Σοφοκλῆς, Α. Λιούμας, Ι. Ζωγραφίδης και Δ. Πληθωνίδης.

Τῆς 'Εκπαιδευτικῆς οἱ κ. κ. Κ. Καραπάνος, Κ. Καραθεοδωρῆ, Σ. Ζωγράφος, Ι. Δ. Αριστοκλῆς, Κ. Καλλιᾶδης, Μ. Πανταζῆς, Γ. Σοφοκλῆς, Β. Πολάδης και Α. Βαφειᾶδης.

Τῆς Φιλολογικῆς οἱ κ. κ. Μ. Παραινίκας, Α. Δημητριάδης, Α. Τάγης, Θ. Τάγης, Δ. Φίλιος, Χρ. Χατζη-Χρήστος και Γ. Χασιώτης.

Τῆς 'Αρχαιολογικῆς οἱ κ. κ. Σ. 'Αριστάρχης, Α. Πασπάτης, Mordtmann πρεσβύτερος και νεώτερος, Dethier, Millingen, Κ. Παρδιχίδης, Κ. Σ. Καραθεοδωρῆ, Γ. Α. Δημητριάδης, και Schroeder.

Τῆς 'Επιστημονικῆς οἱ κ. κ. Η. Καλλιθούρης, Α. Πασπάτης, Α. Βαφειᾶδης, Senge, Mordtmann νεώτερος, Charrel, Weisbach, Α. Σπαθάρης, Α. Ζωπρὸς, Σ. Μαυρογένης και Σταματιᾶδης.

Εἶτα ἐνταλέντος τοῦ γεν. γραμματεῶς ὕπως ἀγγείλλη τοῖς νέοις κοσμητορσι και τοῖς μέλεσι τῶν ἐπιτροπῶν τήν αὐτῶν ἐκλογὴν διελύθη ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΕΔ'.

'Ἐκτακτος.

Τῆ 30ῃ 'Απριλίου 1873.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καρατάνου.

'Ἐλλείπει πρακτικῶν ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου συνισταμένην ἀ) ἐξ ἐπιστολῆς 'Αποστόλου Η. Αἰλιανου ἀπὸ 22 'Απριλίου, ἐν ᾗ ἐπισυνάπτεται φυλλάδιον περιέχον γλωσσικὴν ὕλην. β') ἐξ ἐπιστολῆς Γ. 'Αρχοντοπούλου, δι' ἧς ὑποβάλλει ὑπὸ τήν ἐγκρυσιν και ἐπεξεργασίαν τοῦ Συλλόγου ἀντίτυπον τοῦ ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθέντος κατὰ νέον ὅπως σύστημα ἀφραθητῆριου γ') ἐξ ἐπιστολῆς 'Επιτροπῆς ἐπὶ

τῶν ἐξωτερικῶν σχολείων Τραπεζοῦντος ἀπὸ 28 Ἀπριλίου ἀφορώσης τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου· δ' ἐξ ἐπιστολῆς Ἀμαθείας Σωφρονίου ἀπὸ 20 Ἀπριλίου, ἐν ἣ ἐπισυνάπτει ἐκθεσιν περὶ τῆς πνευματικῆς καὶ οικονομικῆς καταστάσεως τῶν σχολείων τῆς ἐπαρχίας τοῦ εἰ ἐξ ἐκθέσεως Ἐφορίας τῶν σχολείων Κερασούντος περὶ τῆς πάλαι καταστάσεως τῆς πόλεως ταύτης.

Ἀκολούθως ὁ κ. Πρόεδρος ἀνακοινῶι τῷ Συλλόγῳ ὅτι ἡ ἐπέτειος ἑορτὴ αὐτοῦ ἀναβάλλεται εἰς τὴν ἐλευσομένην κυριακὴν 13 Μαΐου, ὅπως προστοίμασθῆ ἡ μεγάλη αἴθουσα τοῦ νεοδημότου κτιρίου ἔνθα τελεσθήσονται ἡ τε ἐπετειῆς καὶ τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ.

Μετὰ ταῦτα ὁ ἱατρὸς κ. Α. Πασπάτης ἀναγινώσκει τὸ περὶ ἐμπορίου τῶν Γενουθισίων ἐν Κων/πόλει καὶ Εὐξείνῳ Πόντῳ κατὰ τὸν Μεσαιῶνα ὄον αὐτοῦ ἀνάγνωσμα. (ἴδε σελ. 417).

Ἐπὶ τούτοις διαλύεται ἡ συνεδρίασις

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΞΕ΄.

Ἐκτακτος.

Τῆ 10 Μαΐου 1873.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Κ. Καραπάνου.

Ἐλλείπει πρακτικῶν ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου συνισταμένην α' ἐκ 4 ἐπιστολῶν διαφόρων αἰτήσεων β' ἐξ ἐπιστολῆς Α. Πασπάτη ἀπὸ 9 Μαΐου, δι' ἧς ὑποβάλλει παραίτησιν ἀπὸ τῆς ἀντιπροεδρείας λόγῳ ἀσχολιῶν γ' ἐξ ἐπιστολῆς Η. Καλλιβοῦρση ἀπὸ 8 Μαΐου, δι' ἧς ὁμοίως ὑποβάλλει παραίτησιν ἀπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς λόγῳ ἀσχολιῶν.

Ἀκολούθως ὁ κ. Πρόεδρος ἀνακοινῶι ὅτι ἡ κ. Χρηστάκη Ζωγράφου προσφέρει διὰ τοῦ Συλλόγου εἰς τὸ Παρθενιαγωγεῖον Πρεσβέρνης λίρας 100.

Μετὰ ταῦτα ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν τῆς ἐιδικῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐπιτροπῆς ἔχουσαν ὡς ἐξῆς.

Κύριε Πρόεδρε!

Ἢ παρὰ τῶν ἐνταῦθα τριῶν Συλλόγων, τοῦ ὑπὸ τὴν ἡμετέραν Προεδρείαν Φιλολογικοῦ, τοῦ

Ἡπειρωτικοῦ καὶ Θρακικοῦ, συστάσας ἐνεαμελῆς ἐπιτροπῆ, πρὸς σύνταξιν ὀργανισμοῦ τῶν ἐν Ἡπείρῳ καὶ Θράκῃ συστηθησομένων διδασκαλείων, τῇ γενικῇ συνδρομῇ καὶ προστασίῃ τῆς φιλομούσου ζωνωρίδος τῶν ὁμογενῶν, τοῦ κ. Χρηστάκη Ἐφέντη Ζωγράφου καὶ τοῦ Γ. Ζαρίρη, ἀποδεξαμένη ἀμέμενος τὸ ἀνατεθὲν αὐτῇ σπουδαιότατον ἔργον, προέβη ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῆς συνεδριάσει εἰς ἐκλογὴν Προέδρου μὲν τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους, γραμματεῶς δὲ τοῦ κ. Γ. Χασιώτου, ὡς λίαν δὲ συντελεστικὴν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς θεωρήσασα τὴν ἐντολῇ τοῦ κ. Χρ. Ζωγράφου πρόσκλησιν τοῦ τε ἐν Σμύρῃ γυμνασιάρχου κ. Κ. Ξανθοπούλου, ἀπὸ ἐτῶν ἀσχολουμένου εἰς τὴν παιδαγωγίαν καὶ ἐιδικῆς γνώσεως κεκτημένου περὶ τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν, καὶ τοῦ ἐν Σέρρασι διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου κ. Δ. Μαρούλη, ἱκανὴν γνῶσιν καὶ πείραν τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἔχοντος, προσεκαλέσατο ἵνα μετᾴσχωσι τῶν συνεδριάσεων αὐτῆς καὶ συσκέψων καὶ ἄλλοι διακεκριμένοι λόγοι, ἐνταῦθα διαμένοντες καὶ δυνάμενοι διὰ τῶν φῶτων καὶ τῆς πείρας αὐτῶν νὰ διαφωτίσωσι μεγάλως τὸ προκείμενον ζήτημα. Ἢδῃ δὲ προσέρχεται ἵνα διὰ τῆς παρουσίας ἐκθέσεως ὑποβάλλῃ ὑμῖν καὶ δι' ὑμῶν τῷ τε Θρακικῷ καὶ τῷ Ἡπειρωτικῷ Συλλόγῳ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν μέχρι τοῦδε ἐργασιῶν αὐτῆς.

Ἢ ἡμετέρα ἐπιτροπὴ συνισταμένη ἐκ τῶν κκ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους, Ξ. Ζωγράφου καὶ Α. Τάγῃ ἀντιπροσώπων τοῦ Ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου, Ἡρ. Βασιλάδου, Μ. Παπανικα, καὶ Γ. Χασιώτου, ἀντιπροσώπων τοῦ Ἡπειρωτικοῦ, Κ. Καλλιλάδου, Α. Ζωηροῦ καὶ Δ. Μαλιάδου, ἀντιπροσώπων τοῦ Θρακικοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ τούτῳ προσκληθέντων λογίων, τοῦ Ἀρχιμανδριτοῦ κ. Φιλοθέου Βρυνισίου, σχολάρχου τῆς Μ. τοῦ Γένους σχολῆς, Κ. Ξανθοπούλου γυμνασιάρχου Σμύρνης, Γ. Σοφοκλέους σχολάρχου τῆς ἐνοριακῆς σχολῆς τῆς Παναγίας ἐν Σταυροδρομίῳ, Μ. Πανταζῆ ἰδρυτοῦ καὶ καθηγητοῦ τοῦ ἐν Σταυροδρομίῳ Ἑλληνικοῦ Λυκείου, Δ. Μαρούλη, διευθυντοῦ τοῦ ἐν Σέρρασι διδασκαλείου, καὶ Ι. Δραγάτη διευθυντοῦ τῆς ἐν Φαναρίῳ δημοτικῆς σχολῆς, ἐπελάθετο τοῦ ἔργου αὐτῆς, ἀπουσιασάντων μὲν ὀλοτελῶς τῶν κκ. Ξ. Ζωγράφου, καὶ Δ. Μαλιάδου, τοῦ δὲ κ. Α. Τάγῃ ἐν τῇ πρώτῃ μόνον συνεδριάσει ἐμφανισθέντος. Λαβοῦσα δ' ὑπ' ὄψιν ὅτι σκοπὸς αὐτῆς ἦν ἡ σύνταξις ὀργανισμοῦ τοῦ συσταθησομένου διδασκαλείου δὲν προέβη ἀ-

μέσως εἰς τοῦτο, ἀλλὰ σκεψαμένη ὅτι μετὰ τῶν διδασκαλείων συνεδέετο γενότατα ἡ δημοτικὴ ἡμῶν παιδεύσις, ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον, ἵνα προτάξῃ γενικὰς τινὰς ἀρχὰς περὶ ταύτης.

Γινώσκετε, κύριε Πρόεδρε, ὅτι ἡ δημοτικὴ παιδεύσις προτίθεται τὴν μέγχι τινὰς βραχυμῶν ἀρμονικῶν ἀνάπτυξιν πασῶν τῶν πνευματικῶν καὶ σωματικῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων, ἀπαντες δὲ οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ, κατανοοῦντες τὴν σπουδαιότητα καὶ ἀξίαν αὐτῆς, ἐκθύμως ἀγωνίζονται νῦν, ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν μεθόδων καὶ τῆς διοργανώσεως τῶν διδασκαλείων, ὑπὲρ τῆς πολλαπλασιασέως τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ τῆς βελτιώσεως τῆς οικονομικῆς καταστάσεως τῶν δημοδιδασκάλων, καὶ οὐ ἡμέτεροι ἀπὸ μικροῦ σφρέματός τὴν προσοχὴν τῶν εἰς τὴν δημοτικὴν παιδεύσιν, καὶ τὴν μεταρρύθμισιν αὐτῆς προβάλλοντες μετὰ τινος ἐντάσεως ἀσχολοῦνται περὶ ταύτης, μίαν ἀκρύτεροντες τὴν μόνην αἰτίαν τῆς ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καχεκτικῆς ἡμῶν καταστάσεως.

Ταῦτα πάντα καλῶς γινώσκουσα ἡ ἐπιτροπὴ καὶ βουλομένη ἵνα σκοπιμώτερον ἐργασθῆ εἰς δ' ἐκλήθιτο ἔργον ἀνέλαθε τὴν ἐξέτασιν τοῦ σπουδαιωτάτου θέματος τούτου ὅψ' ὕλας αὐτοῦ τὰς ἐπιπέσεις, καὶ μετὰ γραπτὰς περὶ τοῦτου ἐκθέσεις μελῶν τινῶν αὐτῆς, προσέθη εἰς τὴν συζήτησιν τριῶν προτάσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν δημοτικὴν παιδεύσιν, καὶ χρησιμευσῶν ὡς ἀφετηρίας εἰς ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος· ἦσαν δὲ τὰ ζητήματα ταῦτα τὸ ἀντικείμενον τῆς γ'. συνεδριάσεως, κατὰ τὸ πρόγραμμα τὸ δρίζον ἀπάσας τῆς ἐπιτροπῆς τὰς ἐργασίας, ὅπερ εἶχεν ἐγκρίνει καὶ ἐπιδοκιμάσει αὐτῇ· καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὅψ' ὕψιν εἶχε « Δέον νὰ ὦσι τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, αὐτοτελῆ, ἢ οὐ » τὸ δεῦτερον, « ποία ἡ ἐν τοῖς δημοτικαῖς σχολείοις διδασκτέα γραμματικὴ, τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ὡς νῦν γίνεται, ἢ τῆς νεωτέρας, ὡς πολλοὶ ἀποφαίνονται, » τὸ δὲ τρίτον, « δέον νὰ ἀντικατασταθῇ ἢ ἐν χρήσει ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδος, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει διὰ ποίας; »

Δὲν ἀρνούμεθα, κύριε Πρόεδρε, ὅτι τὰ τρία ταῦτα ζητήματα, ὅσον ἀπλᾶ καὶ ἀνὰ περιγὰνται, εἰσὶ σπουδαιότατα, καὶ διαφερόντως τὴν ἐν ἐλίγῳ χρόνῳ συζήτησιν καὶ σύσχεψιν ἐπ' αὐτῶν, ἀλλ' ἡ ἐπιτροπὴ ἀναλογιζομένη, ὅτι ἱκανὰ ἐγράφησαν καὶ περὶ τῶν τριῶν τούτων ζητημάτων, καὶ ὡς λήμματα μᾶλλον θεωρησάσα ταῦτα ἀπεφάνητο·

α) Τὰ δημοτικὰ σχολεῖα δέον νὰ ὦσιν αὐτοτελῆ.

β) Ἡ γραμματικὴ τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἀπλοποιουμένη δέον νὰ διδάσκηται ἐν τοῖς δημοτικαῖς σχολείοις ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι.

γ) Μέθοδος δὲ προτιμητέα ἡ συνδιδασκτικὴ. Τὰς ἀρχὰς ταύτας παραδεξαμένη ἡ ἐπιτροπὴ μετέθη ἐν τῇ δ' καὶ ε. συνεδριάσει εἰς τὰ περὶ τῶν διδασκαλείων. Ἀποβλέψασα δὲ τὸ μὲν εἰς τὰ παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς γινόμενα, τὸ δὲ εἰς τὰς ἡμετέρας ἀνάγκας, παρεδέξατο τριετὴ τὴν ὅλην περίοδον τῶν ἐν τοῖς διδασκαλείοις μαθημάτων, ὑπὸ τεσσάρων εἰδικῶν καθηγητῶν μετὰ τοῦ διευθυντοῦ διδασκασμένων, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ α. ἔτους τοῦ τῆς δοκιμασίας· προσίμους δὲ τῶν διδασκαλείων παρεδέξατο τοὺς ἐκ τῆς β'. τάξου τοῦ γυμνασίου ἀποφοιτῶντας. Ἀψαμένη δὲ πως καὶ τοῦ ζητήματος τῶν μαθημάτων, συνέστησεν ἐκ τῶν γλωσσῶν μόνην τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν νεωτέραν, ὅπως ἀριετέστερον καὶ τελειότερον γίνηται ταύτης ἡ διδασκαλία ἐν τοῖς δημοτικαῖς σχολείοις. Τοῦ δὲ διδασκαλείου τῶν κορασίων τετραετὴ τὴν περίοδον ὀρισσαμένη, συμπεριλαμβανομένου ὡς αὐτῆς, καὶ τοῦ α. ἔτους, τοῦ τῆς δοκιμασίας, καὶ μαθητῆς τὰς ἐκ τῆς β'. τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου ἀποφοιτῶσας, ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως καταλλήλων παρθεναγωγείων, συνέστησεν τὴν κατὰ τοῦτο ὡς περὶ τὰ καθ' ἕκαστα μόρφωσιν αὐτῶν.

Ἀσχοληθέντα δὲ καὶ περὶ τὴν ἐξέτασιν ἐτέρων τινῶν ζητημάτων, ἀφορώντων τὰ διδασκαλεῖα, ἐξελέξατο τελευταῖον πενταμελῆ ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κ. κ. Ἡρ. Βασιάδου, Κ. Ξανθοπούλου, Μ. Παρνακίαν, Δ. Μαρούλη καὶ Γ. Χασιώτου, εἰς ἣν ἀνέθετο τὴν σύνταξιν προγράμματος προτύπου δημοτικῶν σχολείων καὶ ὀργανισμοῦ τῶν διδασκαλείων κατὰ τὰς ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν αὐτῆς ἀπορρασιαθείας γενικὰς ἀρχὰς. Ἐπιφυλάττεται δὲ ὅπως συζητήσασα τὸ διαλεχθῆν πρόγραμμα καὶ τὸν ὀργανισμὸν ὑποβάλῃ αὐτὰ ὑμῖν ἀκολούθως μετ' ἐκθέσεως αἰτιολογούσης τὰς ἐπ' αὐτῶν σχέψεις αὐτῆς.

Ἐν τέλει δὲ ἡ ἐπιτροπὴ ἐξέφρασε τὰς δεούσας εὐχαριστίας τοῖς γενναίοις ἰδρυταῖς τῶν διδασκαλείων, τοῖς συντελέσασιν οὕτω πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς ἔρευναν καὶ ἐξέτασιν ζητημάτων ζωτικωτάτου διὰ τὸ ἡμέτερον ἔθνος.

Ταῦτα ὑποβάλλουσα ὑμῖν, Κύριε Πρόεδρε, ἡ ἐπιτροπὴ, παρακαλεῖ ἵνα γίνητε ὁ διερχο-

νεὺς τῶν κίσθημάτων τούτων ὅπου δεῖ, καὶ εὐ-
χεταὶ ὅπως ἢ οὕτως ἀρξάμενη συνεργασία ἡ-
μῶν μετὰ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις λογίων ἀπο-
φέρῃ γενναιοτέρους καρπούς διὰ συστηματικω-
τέρας συγκροτήσεως ἐτησίων συνόδων καὶ συν-
αθροίσεων τῶν λογίων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

Δέξασθε, Κύριε Πρόεδρε, τὴν δικεθεβάζισιν
τῆς ὄλης ἐξαιρέτου πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως ἡμῶν.

Ἐν Περαιᾷ τῇ 18 Ἀπριλίου 1873.

Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ Πρόεδρος
ΑΡΧΙΜ. ΦΙΛΟΘΕΟΣ ΒΥΡΕΝΝΙΟΣ
Κ. ΚΑΛΑΙΑΔΗΣ
Κ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΗΜ. ΜΑΡΟΥΛΗΣ
Γ. ΣΟΦΟΚΛΗΣ
Μ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ
Α. ΖΩΗΡΟΣ
Ι. ΔΡΑΓΑΤΣΗΣ
ΜΑΤΘΑΙΟΣ Κ. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ

Ἀκολούθως ὁ κ. γεν. γραμματεὺς ἀναγινώ-
σκει κατ'ἀλογον προσφορῶν βιβλίων.

Πανταζίδου «Τῶν παρὰ Ξενοφῶντι διορθω-
τέων α. καὶ β'. μέρος» καὶ τὸ «Ὀμηρικὸν λε-
ξικόν» αὐτοῦ.

«Δύο νέκτες μετὰ τοῦ πειρασμοῦ» ὑπὸ Μιλ.
Δ. Σεϊζάνη.

Γ. Σοφοκλέους «Παιδικῆς βιβλιοθ. τεύχος α.»
Mordtmann πρεσβυτέρου «Ἀνάπτυξις ἐπι-
τοῦ ἀναγνώσματος αὐτοῦ».

Εἶτα ἀντὶ τοῦ παραιτηθέντος κ. Α. Πασπά-
τη ἀντιπρόεδρος ἐξελέγη ὁ κ. Γ. Σοφοκλῆς δι'
ἀπολύτου πλειονοψηφίας.

Μετὰ ταῦτα ὁ ταμίης κ. Ἰ. Γγιῶν ἀναγι-
νῶσκει τὴν ἐκθεσιν αὐτοῦ περὶ τῆς οἰκονομικῆς
καταστάσεως τοῦ Συλλόγου κατὰ τὸ λῆξαν
ἔτος ἔχουσιν ὡς ἐξῆς.

Κύριοι!

Λήξαντος καὶ τοῦ ΙΒ'. συλλογικοῦ ἡμῶν ἔτους, ὑποβάλλω ὑμῖν κατὰ τὸν Κανονισμὸν τὴν ἐπ'
αὐτὸ πορεῖαν καὶ τὴν νῦν στάσιν τῶν οἰκονομικῶν ἡμῶν πραγμάτων.

α.) Εἰσπράξεις.

Ἀπὸ ὑπόλοιπον τοῦ παρελθόντος ἔτους	Α. Τ.	634 07
» Συνδρομὰς τακτικῶν μελῶν	Α. Τ. 295	
» Δικαιώματα Διπλωμάτων νέων μελῶν	» 410	405
» Τόκους καὶ μερίσματα τῶν διαφόρων Μετοχῶν μας	»	418 68
» Συνδρομὰς διὰ τὸ Κτίριον	»	1406 45
» Προσφορὰς ὑπὲρ τῶν ἀπύρων Σχολείων	»	945
» Τὸ Λαχεῖον ἡμῶν	»	388
» Ἀ/σμοὺς διαφόρους (Ταμ. 29 Μαΐου καὶ 3 Αὐγ. καὶ 16 Νοεμβρίου καὶ 21 76ρ. 72)	»	330 12
» Ληξιπροθέσμοι συνδρομὰς τοῦ παρελ. ἔτους	»	27
» Μέλη ἐφάπαξ ἀποτίσαντα τὴν ἐτησίαν αὐτῶν συν- δρομὴν	»	24
» Προσφορὰς πρὸς ἀγορὰν βιβλίων	»	50
» Πώλησιν διαφόρων Μετοχῶν μας	»	2647 45
» Τὰς ἀναληφθείσας ἐντόκουσ καταθέσεις ἡμῶν	»	2817 60
Ἀπὸ συνδρομῆν ὑπὲρ τοῦ Περιοδικοῦ	»	7 57

Ἐν ὄλῳ Α. Τ.

9800 94

Μεταφορά Α. Τ. 9800 94

β'.) Π.ληρωμαί.

Είς ἄπορα Σχολεῖα (χρῆσις παρελ. ἔτους)	Α. Τ.	810	
» » » » λήξ. »	»	124	Α. 934
» Διαφόρους δόσεις τῶ ἐργολάβῳ τοῦ κτιρίου ἡμῶν			» 2280
» Δαπάνας τοῦ Γραφείου τοῦ Συλλόγου, ἤτοι Μισθοδοσίας	Α. Τ.	459	
Ταχυδρομικά	»	41 96	
Γραφικὴν ὕλην	»	40 12	
Φωτισμὸν	»	9 05	
Θέρμανσιν	»	75	
Τυπωτικὰ καὶ ἄλλα ἔκτακτα	»	93 50	284 38
Εἰς Δαπάνας Ἀρχαιολ. Ἐπιτροπῆς			» 58 67
» Ἀγορὰν βιβλίων			» 453 36
» Τὴν ἀπονεμηθεῖσαν ἀμοιβὴν τοῖς κληρονόμοις τοῦ μακαρίτου Ἀραβαντινοῦ διὰ τὰ Ἑπειρωτικὰ αὐτοῦ			» 75
» Δαπάνας τοῦ Περιοδικοῦ Πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ τεύχ. 1870—71	Α. Τ.	54 24	
» Ἀ/σμὸν τοῦ νῦν ἐκδιδομένου 1871—72	»	430 44	481 68
» Ἀ/σμους διαφόρους. (Ταμείον 23 Αὐγούστου 1872)			» 97 12
» Τύπωσιν Γραμμικτῶν Λαχείου			» 8
» Καταθέσεις ἐπὶ τόκῳ			» 2800
» Ἀγορὰν Μετοχῶν			» 2629 10
			<u>Ἐν ὅλῳ 9501 31</u>
Υπόλοιπον εἰς μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ			<u>299 63</u>

Β'. Τακτικὰ Μέλη.

Κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἀνέβησαν εἰς 346

Ἀλλ' ἐκ τούτων

1) Διεγράφησαν, ἅτε μὴ πληρώσαντα

ἢ παρλιτηθέντα 22

2) Ἀπεβίωσαν

3 25 Υπολείπονται ἐπομένως Τ. Μ. 321

Ἐν ἐπλήρωσιν τὴν συνδρομὴν των τὰ 295

Δὲν ἐπλήρωσαν δ' ἀκόμη » 26 321

Τὰ μῆπω πληρώσαντα ταῦτα Μέλη εἰσὶ 4 ἐν Ἰσμακλίῳ, 2 ἐν Λονδίῳ, 2 ἐν Βομβάῃ, 1 ἐν Ἰωαννίνοις, 1 ἐν Σέρραϊς, 1 ἐν Ρουχτσουκίῳ, καὶ τὰ λοιπὰ ἐνταῦθα. Καὶ εἰς τοὺς ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ ἡμετέρους τούτους ἑταίρους ἐπέστειλα καὶ θὰ ἐπικυαλάῳ, καὶ ἀπὸ τοὺς ἐνταῦθα δὲν πάω ζητῶν τὸ χρῆμα τοῦ Συλλόγου, καὶ ἂν παρέλθῃ ἡ τριμηνία τοῦ ἀρξάμενου νέου ἔτους ἄπρακτος, θέλει ἐφαρμοσθῆ ὁ Κανονισμός.

Γ'. Τόκοι καὶ Μερίσματα.

Ἐκ τῶν 2; κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἴχομεν Μετοχῶν καὶ ἐκ τῆς ἐπὶ τὸ λήξαν ἔτος κινήσεως τοῦ χρηματικοῦ τῆς Ἑταιρίας καλὸν ἡμέλιζαμεν ὄφελος· διότι ἐκτὸς τῶν λ. τ. 118, 68 αἵ περ ἄνω μνημονεύονται ἐν ταῖς εἰσπράξεσι τοῦ Τραπεζίου, ὡς προελθοῦσαι ἐκ τόκων καὶ μερισμάτων, ἀπεκτιθήσαμεν ἐκ λ/σμῶν, ὡς αἱ μερίδες, ἐτέρας λ. τ. 351, 68. ὥστε τὸ ὅλον τοῦ ὀφέλους ἡμῶν ἐκ τῆς τοποθετήσεως τοῦ χρηματικοῦ τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τὸ λήξαν ἔτος ἀναβαίνει εἰς λ. τ. 470, 48.

Δ'. Συνδρομαὶ Ἑκτακτοί.

Τὸ ἔτος τοῦτο μίαν μόνον ἐνεγράψαμεν, τὴν τοῦ κ. Γ. Συμβουλίδου, ἐκ λ. τ. 7, 57 προσε-
νεχθεῖσαν ὑπὲρ τοῦ Περιδικικοῦ ἡμῶν.

Ε'. Δαπάναι τοῦ Γραφείου τοῦ Συλλόγου.

Εἶχον ὀρισθῆ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ	εἰς	Α. Τ. 270
Ἄλ' ἐδέησεν, αὐξανομένης ὁσμέραι τῆς ὑπηρεσίας, καὶ οἱ μισθοὶ τῶν δύο ὑπαλλήλων ἡμῶν νὰ αὐξήσῃσι καὶ τρίτος νὰ προσληφθῆ ὑπάλληλος, ἀμφότερα δὲ κατ' ἀπόφασιν ὑμῶν. Ἐνεκα τοῦτου ἐνεκρίθη περιπλέον δαπάνη	»	» 23 Α. Τ. 293
Εὐτυχῶς ἐγένοντο οἰκονομίαι εἰς ἄλλα κονδύλια τῶν δαπανῶν τοῦ Γραφείου, καὶ ἐκ τῆς αὐξήσεως ταύτης τῶν μισθοδοτῶν ἔχι μόνον δὲν προέκυψεν ἔλλειμμα, ἀλλὰ περίσσευμα, διότι ἐνῶ ὡς ἄνω ἡ προϋπολογισμένη δαπάνη ὀρίσθη	εἰς	Α. Τ. 293
Ἐδαπανήθησαν μόνον	»	» 284 38
Ἦτοι ὀλιγώτερον	»	» 8 62

ΣΤ'. Δαπάναι τῆς ἐκδόσεως τοῦ Περιδικικοῦ ἡμῶν.

Ἡ μερὶς αὕτη ἔχει δαπάνην μέχρι σήμερον λ. 139,68, ἐξ ὧν λ. 9,24 εἰσὶν ὑπόλοιπον πρὸς ἐξόφλησιν δαπάνης περιοδικοῦ 1870—1871, μὴ ἐπαρκέσαντος τοῦ ποσοῦ, 8 πέρυσιν εἶχε κρατηθῆ κατ' ὑπολογισμὸν εἰς ἐκκρεμῆ λ/σμὸν. Δυστυχῶς καὶ νῦν, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐτήσιοι λ/σμοὶ ἡμῶν εἰσὶν ἐκκαθαρισμένοι, μόνη ἡ δαπάνη τοῦ περιοδικικοῦ μένει ἡμῖν ἀνεκκαθάριστος, διότι ἐξἠκολουθεῖ ἀκόμη ἡ ἐκτύπωσις τοῦ τεύχους 1871—1872, καὶ ἐδέεσε πάλιν νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν ἐγγραφὴν ἀνοικτοῦ λ/σμοῦ. Προϋπελόγησα λοιπὸν τῇ γνώμῃ καὶ τοῦ κ. Γ. Σοφοκλέους, Προέδρου τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅτι θὰ χρειασθῆ ἡμῖν ἔτι δαπάνη περὶ τὰς 70 λίρας, καὶ οὕτως ὥρισαν ἐν τῷ ἰσολογισμῷ λ. 218,56 (ἐμπειραμαθνομένων καὶ τῶν ἄνω λ. τ. 9,24) δαπάνην ὀλικὴν τοῦ Περιδικικοῦ ἐν τῇ χρήσει τοῦ λήξαντος Συλλογικοῦ ἔτους, καὶ τὴν διαφορὰν λ. τ. 77,88 ἐκράτησα εἰς ἐκκρεμῆ λ/σμὸν, ἀφ' ἧς ἂν περισεύσῃ τι πάλιν ἡμέτερον ἔσεται τὸ περίσσευμα.

Τόσαι περίπου ἐξηγήσεις ἐπὶ τοῦ ἐτησίου Ἰσολογισμοῦ Ἑσόδων καὶ Δαπανῶν ἔστωσαν ἀρ-
κούσαι, καὶ εἰκονικώτερον δύνανται νὰ ἴδῃ τις τὰ κατ' αὐτὸν ἐν τῷ ἐξῆς Πίνακι.

ΕΛΛ. ΦΙΛΟΛ. ΣΥΛΛΟΓΟΥ. Γενικός Ίσολογισμός ἀπὸ 1 Μαΐου 1872—30 Ἀπριλίου 1873.

Δαπάναι.

Ἔσοδα.

Ἐπιπλά καὶ σκεῆ, ἀποσβέννυνται	45	
Μισθοδοσίαι	Λ. 459	
Ἐκτακτα τυπωτικὰ καὶ ἄλλα	» 93 50	
Ταχυδρομικὰ	» 44 96	
Γραφικὴ ὕλη	» 40 42	
Φωτισμὸς	» 9 05	
Θέρμασις	» 75	284 38
Δαπάναι Περιδικοῦ	»	218 56
» Ἀρχαιολ. Ἐπιτρ.	»	58 67
Περὶ σσευμα	»	276 44
Ἐν ὅλῳ		<u>883 05</u>

Συνδρομαὶ τακτικαὶ	Λ. 295	
Δικαιώματα διπλωμάτων	» 440	405
Τόκοι, μερίσματα καὶ διαφοραὶ Μετοχῶν		470 48
Συνδρομαὶ ἔκτακτοι		<u>7 57</u>
		<u>883 05</u>

Ζ'. Ἀπορα Σχολεῖα.

Ἡ μερὶς αὐτῶν τὸ παρελθὸν ἔτος εἶχε πρὸς διάθεσιν	Λ. Τ. 829
Ἐκ τούτων διετέθησαν εἰς διάφορα Σχολεῖα κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς	» 810
Καὶ ὑπολείπονται	» 49

Ἐρισμέναι ὑπὲρ τῶν δημοτικῶν Σχολείων Καραγατσίου καὶ Μηδείας τῆς ἐπαρχίης Ἀδριανοπόλεως, ὧν δὲν ἐνεφανίσθησαν ἀντιπρόσωποι, ἵνα μετρηθῶσιν αὐτοῖς τὰ δι' ἑκάτερον τῶν σχολείων τούτων ὀρισμένα ποσὰ λ. τ. 40 διὰ τὰ ὅποια πρὸ καιροῦ εἰσὶν ἐκδεδομένα τὰ ἀνήκοντα ἐντάλματα

Κατὰ δὲ τὸ ἔτος τοῦτο αἱ ὑπὲρ τῶν ἀπόρων σχολείων καταβληθεῖσαι ἡμῖν προσφοραὶ εἰσὶν αἱ ἐξῆς.

Ἡ τοῦ κ. Χρηστάκη ἐφέντη Ζωγράφου β'. ἐτησίαι εἰσφορὰ	Λ. Τ. 200
» » » Γ. Ζαρίφη	» 200
» » » Μενελάου Νεγρεπόντη γ'. » »	» 400
» » » Ἀντ. Βλαστοῦ ὑπὲρ τῶν σχολείων Μακεδονίας	» 400
» » » Ἀνδρ. Συγγροῦ » » »	» 400
» » » Γ. Κορωνιοῦ » » »	» 400
» » » Στεφ. Κουλουόδη » » »	» 400
» » » Γ. Ζαρίφη ὑπὲρ τῆς σχολῆς Νευροκόπης	» 20
Καὶ » » » Συλλόγου Σμύρνης «Ὁμηρος» ὑπὲρ τῆς σχολῆς Νικοπόλεως»	25
	Ἐν ὅλῳ Λ. 945

Ἀπέναντι τῶν ὁποίων ἐδαπανήθησαν κατ' ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου

Λ. Τ. 50	εἰς μισθοδοσίαν τοῦ διδασκάλου τῆς σχολῆς Πρεσπένης Κ. Νικ. Βιθυνοῦ
» 60	» Σχολᾶς Νευροκόπης
» 40	» Σχολὴν τοῦ χωρίου Μπουναρ Χισάρ.
» 4	» ὀδοπορικὰ τοῦ Σχολάρχου Μελενίκου κ. Π. Οἰκονομοπούλου
	Ἐν ὅλῳ <u>424</u>

Καὶ ὑπολείπονται ἔτι νὰ διατεθῶσι Λ. Τ. 821

Η'. Προσφοραὶ πρὸς ἀγορὰν βιβλίων.

Πέρσιν ἢ μερὶς αὕτη εἶχε πρὸς διάθεσιν	Λ. Τ.	300	
Ἐφέτος προσηνέχθη ἡμῖν ἐτέρα προσφορὰ ἢ τοῦ φιλομούτου καὶ φιλογενοῦς κ. Ν. Κρικώτου	»	50	
Εἰς τὴν μερίδα ταύτην μετέφερον καὶ τὰς τῆς μερίδος τοῦ ἀναγνωστρίου διὰ περιοδικὰ.	»	48 52	
Καὶ οὕτω τὸ πρὸς ἀγορὰν βιβλίων ποσὸν ἡμῶν ἀνέβη εἰς	»		398 52
Ἐκ τούτων ἐδαπανήθησαν διὰ τὰ 2 ἐκ Λειψίας καὶ Παρισίων ἠγοράσαμεν ἐσχάτως βιβλία καὶ περιοδικὰ	»		453 36
Ἐπολείπεται ἡμῖν ποσὸν	»		245 16

Θ'. Διαγωνίσματα.

Ἡ πρὸ ἡμῖν παρακαταθήκη αὕτη ἔχει ὡς καὶ πέρσιν με μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι ἐκ τοῦ ὅλου ποσοῦ αὐτῆς τῶν	»	321 50	
Ἐπληρώθη κατὰ τὸ ληξάν τουτο ἔτος ἡ ἀμοιβὴ εἰς τὰ Ἡπειρωτικὰ Ἀραβαντινοῦ	»	75	
	»		246 50

Ι'. Βιβλιοθήκη τοῦ Συλλόγου.

Αὕτη ἐν τῷ περσινῷ ἰσολογισμῷ ἡμῶν εἶχεν ἐκτιμηθῆ	»	400	
Ἄλλὰ κατὰ τὸ ληξάν ἔτος ἔλαθε σπουδαῖον πλουτισμὸν ἐκ τε τῶν παρὰ τοῦ Συλλόγου ἀγο- ρασθέντων, ὡς εἴρηται, βιβλίων, καὶ ἐκ τῶν πολλαχθὲν δωρηθέντων ἡμῖν πολλῶν καὶ ἀξιολό- γων συγγραμμάτων. Τοικύτη οὕσα σήμερον ἡ βιβλιοθήκη ἡμῶν, στοχάζομαι ὅτι ἐκτιμωμένη Λ. Τ. 250 περιπλέον ἢ πέρσιν, ἦτοι ἐν ὅλῳ Λ. Τ. 350, δὲν ἐκτιμᾶται ὑπερβολικῶν ἐκτίμησιν.			

ΙΑ'. Ἀποθεματικὸν τοῦ Συλλόγου.

Πέρσιν ἦτο	Λ. Τ.	981 56	
Πλὴν ἐκπιπτομένης ἀπ' αὐτοῦ διαφορᾶς ἐκκρεμῶν λογαριασμῶν παρελ. ἔτους.	»	8	
	»		973 56
Ἐφέτος προστίθεται τὸ ἐκ τοῦ ἄνω ἰσολογισμοῦ περίσσευμα τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ ἔτους	»	276 44	
καὶ ἡ αὐξήσις τῆς ἀξίας τῆς βιβλιοθήκης ἡμῶν	»	250	526 44
Καὶ οὕτως ἀναβάλλει τὸ ἀποθεματικὸν ἡμῶν εἰς	»		4500

ΙΒ'. Κεφάλαια κινητὰ τοῦ Συλλόγου.

Ταῦτα σήμερον εἶναι τὰ ἐξῆς.			
20 Μετοχὰὶ σιδηροδρόμ. Εὐρωπ. Τουρκίας ἀνὰ φρ. 172 ἠγορασμένοι	Λ.	451 21	
50 » τῆς Sociéte Ottom. πρὸς φρ. 7,1, $\frac{50}{10}$ }			
40 » » » » 7, $\frac{2}{10}$ }			
50 » » » » 7,2, $\frac{1}{2}$ } στοιχίζουσαι ἐν ὅλῳ	»	855 99	
110 » τῆς Γεν. πιστωτικῆς τραπέζης τῆς Ἑλλάδος πρὸς φρ. 34, 50 prime	»	503 28	
10 » τοῦ Crédit générale πρὸς φρ. 45, $\frac{30}{10}$	»	630	

Ἐν ὅλῳ στοιχίζουσαι ἡμῖν

Λ. Τ. 2140 28

Τὰς ἡμέρας ταύτας ἡ ἡμετέρα ἀγορὰ διατελεῖ ἐν ἀνωμαλίαις, καὶ γενικῇ, ὡς γνωστὸν, ἐπὶ πληθύνει ἐκπτώσει τῶν χρεωγράφων καὶ ἀξιών, μεταξὺ δὲ τῶν ἀνω ἐκτιμήσεων τῶν ἀνωτέρω μετοχῶν καὶ τῆς σημερινῆς ἀξίας αὐτῶν ὀλιγίστη ὑπάρχει ζήμια· ἀλλ' εὐτυχῶς ἡμεῖς δὲν ἐπείγόμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς πληρωμὰς, ἵνα ἀναγκασθῶμεν εἰς ἐκποίησην αὐτῶν, καὶ θὰ ἀναμείνωμεν τὴν βελτίωσιν τῆς ἀγορᾶς, ἵνα πωλήσωμεν αὐτὰς μὲ ἔρρελο· οἱ ἐνήμεροι δὲ τῶν πραγμάτων τούτων καλῶς γινώσκετε, ὅτι αἱ εἰς ἃς ἔχωμεν ἠγορασμένους τὰς μετοχὰς ταύτας τιμαὶ δὲν εἶναι ὑψηλαί.

ΙΓ'.) Κτίριον τοῦ Συλλόγου.

Α'.) Συνοδωμα.

Κατὰ τὸν περυσινὸν ἰσολογισμὸν ἦσαν	Α. Τ.	2808 85
Κατὰ δὲ τὸ λήξαν συνελέγησαν ἀκόμη αἱ ἐξῆς·		
Ὁ κ. Γρηγ. Κούπας συνεισέφερε	»	50
» » Μιχαὴλ Γκιώνης »	»	50
» » Ἰω. Θεοδορίδης »	»	25
» » Ν. Φαμπιάτος »	»	5
» » Αὐγουστῆς Ρίζος »	»	2
» » Σταμ. Πρόκος »	»	40
» » Στεφ. Μικρουλάκης »	»	40
» » Ἐπαμ. Σπηλιωτόπουλος »	»	4
» » Ἀδελφοὶ Νικολέτση »	»	40
» » Ἐμμ. Ψάθης »	»	4
» » Νάπολ. Καποδαίνης »	»	4
» » Δημοσθ. Εὐγενίδης »	»	4
» » Ν. Βερίσσης »	»	5
» » Γ. Λαζόπουλος »	»	2
» » Γ. Ζαφειρόπουλος »	»	40
Οἱ κ. Κκαλαρώνης καὶ Τζούσας συνεισέφερον	»	4
Ὁ κ. Ἰωακ. Ἀναστασιάδης συνεισέφερε	»	45
» » Π. Θεοχαρίδης »	»	3
Οἱ κ. Ἰγὸι Χατζῆ Θεολόγου »	»	40
» » Ἀδελφοὶ Κανάκη »	»	40
Ὁ Κ. Ἰσμπρίδης »	»	2
Οἱ κ. Ἀδελφοὶ Σαπουντζῆ »	»	5
Ὁ » Ἀνδρέας Σχινᾶς »	»	5
» » Καστέλης καὶ Ἀγέλας »	»	2
» » Μιλτ. Κατινάκης »	»	5
» » Νικ. Κοκκώνης »	»	4
» » Μιμῆς Κούρτελης »	»	4
» » Δ. Σόκκος »	»	2
» » Κλεάνθ. Σκαλιέρης »	»	5

Μεταφορά

Α. Τ. 253

2808 85

	Μεταφορὰ	Λ. Τ.	253	2808 85
» » Κ. Πουλουλίδης	»	»	4	
» » Κ. Χρηστίδης	»	»	4	
» » Ἄντ. Ῥάλλης καὶ Σα	»	»	5	
» » Ἐμμ. Σεμελᾶς	»	»	15	
» » Π. Εὐφραμιίδης	»	»	2	
» » Λάζαρος Κολάσσης	»	»	4	
» » Δημ. Νεόκοσμος	»	»	4	
» » Χρυσοβέργης Γεωργίου	»	»	5	
» » Θεόδωρος Χρηστίδης	»	»	3	
» » Μ. Λενός	»	»	4	
» » Ν. Βαμβάκης	»	»	5	
» » Γ. Μύκαρος	»	»	5	
Ἡ ἔταιρία τῶν Τροchioδρόμων	»	»	75	
Ὅ κ. Α. Ζήσης	»	»	2	
» » Ἰω. Βάλαμος	»	»	2	
» » Δανιήλ Παππᾶς	»	»	5	
» » Ν. Βαλαμάκης	»	»	5	
Ἄδελφοὶ Θεοδορίδου	»	»	5	
Ἡ ἔταιρ. Ἀλευροποιείου Στένης	»	»	40	
Ὅ κ. Π. Τζολάκης	»	»	3	
» » Β. Κουμβόπουλος	»	»	4 40	
» » Ζανῆς Νομικός	»	»	3	
» » Ἰω. Ζαδῆς	»	»	5	
» » Ῥάλλης Ἀντωνιάδης	»	»	3	
» » Τζαμπούλας Μαυρομάτης	»	»	5	
» » Π. Καρδαμίτσης	»	»	5	
» » Σταμ. Μ. Ἀγέλαστος	»	»	5	
Ἄνωνυμ. Λονδίνου διὰ Δ. Ταμβάκου	»	»	81 75	
Ὅ κ. Πιττακὸς Μουζάλας	»	»	40	
» » Κ. Ξενοκράτης	»	»	400	
» » Περικλῆς Βούρος	»	»	25	
Οἱ ἐν Βιέννῃ κ. κ. Θ. Δούμπας	Φιορ.	500	Μεταφορὰ	Λ. Τ. 648 85 2808 85
Ἐφορία Ἑλλ. Σχολῆς	»	450		
Z. Ν. Σκναβῆς	»	400		
Χαλῆλ Βέης	»	400		
Ἡρακλῆς Σ. Ἀγέλαστος	»	50		
Γ. Σταύρου	»	50		
Ἰάκωβος Μίτος	»	50		
Δ. Κελαδίτης	»	50		
Τ. Δάρας	»	50		
Γ. Κοῦμτζόγλου	»	50		
Ζανῆς Πετροκόκκινος	»	50		
Μεταφέρονται φιορίνια		4200		

Μετκφορά φιορ.	1200	Μετκφορά Λ. Τ.	648 85	2808 85
Κ. Ν. Γιαννόπουλος	» 30			
Π. καὶ Σ Τζοχάνης	» 50			
Θεμ. Μεταξᾶς	» 50			
Ίω. Τοπάλης	» 40			
Π. Ταβασόπουλος	» 30			
Α. Ζήνερ	» 50			
Ἀλέξ. Οἰκονόμου	» 25			
Ν. Κωνσταντινίδης	» 20			
<hr/>				
Ἐν ὄλῳ Φιορ.	1495	Λ. 134 ἀ.	109 3/8	147 60
Ὅ κ. Β. Σοβατζόγλου	συνεισέφερε	»	»	100
» » Λεων. Χρυσοβελώνης	»	»	»	30
Ἡ Ἐταιρία τοῦ Crédit Austroturc	συνεισέφερε	»	»	200
Ὅ » Π. Κεμάρας	»	»	»	30
Οἱ κ. Θ. καὶ Β. Σοβατζόγλου καὶ Σκ	»	»	»	100
» » Ν. Πασπάτης	»	»	»	50
» » Ἀλέξ. Σεβαστόπουλος	»	»	»	400
<hr/>				
Ἦτοι ἐν ὄλῳ εἰσπραχθεῖσαι τὸ ληξάν ἔτος				
συνδρομαὶ ὑπὲρ τοῦ Κτιρίου		»		4406 45
Ἐν ὄλῳ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ νῦν συνδρομαὶ		»		4215 30
				<hr/> <hr/>

Β'). Δαπάναι διὰ τὸ Κτίριον.

Τὸ παρελθόν ἔτος ἐσσημειώτο ἐν τῷ Ἰσολογισμῷ ἡ πρὸς ἀγοράν τοῦ οἰκοπέδου δαπάνη Λ. 2366, 93 καὶ τὶς προκαταρκτικὴ διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς οἰκοδομήσεως ἐκ λ. 70

Δαπάνη ἐν ὄλῳ Λ. Τ. 2436 93

Ἐγκαθαρσιθεῖσης εἶτα τῆς προκαταρκτικῆς ἐκεῖνης δαπάνης ἐπεστράφη ἡμῖν διαφορὰ » 4

ἣτις σημειοῦται ἄνω ἐν ταῖς εἰσπράξεσι τοῦ Ταμείου, καὶ οὕτως ἔμεινε περυσινὴ δαπάνη διὰ τὸ Κτίριον » 2432 93

Τὸ Κτίριον, ὡς γινώσκατε, ἐδόθη εἰς ἐργολαβίαν καὶ μέχρι τοῦ νῦν εἰς λ/σμὸν τῆς συμπεφωνημένης τιμῆς τῶν Λ. Τ. 4,280 ἐμετρήσκαμεν εἰς 4 δόσεις » 2280

Ἔσπε ἡ μέχρι τοῦ νῦν ὀλιγὴ ἡμῶν δαπάνη διὰ τὸ Κτίριον ἀναβάνει εἰς » 4712 93

Καὶ ἐπομένως ἡ μερὶς τοῦ Κτιρίου ὀφείλει τῷ Ταμείῳ τὰς 2ς ὑπεράνω τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ εἰσπραχθεισῶν συνδρομῶν προκατεβάλομεν Λ. Τ. 497 63

Ὅφειλομεν δὲ περιπλέον τοῖς κ. κ. ἐργολάβοις τοῦ Κτιρίου » 2000

πρὸς ἀποπληρωμὴν τοῦ ἐκ Λ. Τ. 4280 συμπεφωνημένου αὐτοῖς ποσοῦ, ἣτοι τὸ Κτίριον ἔχει ἔτι ἀνάγκην συνδρομῶν » 2497 63

ἵνα μὴ θιζῶμεν τὸ ἀποθεματικὸν τοῦ Συλλόγου, τὸ ὅποσον κατ' ἐμὲ πρέπει νὰ θεωρῆται τὸ

ιερώτερον διὰ τὸν Σύλλογον χρήμα, ἂν θέλωμεν νὰ βαινῆ προκόπτων καὶ κραταιούμενος ὕλι-
κῶς πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀληθοῦς καὶ πρακτικῆς ἀποστολῆς του.

ΙΔ'. Λαχείον ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου.

Δυστυχῶς δὲν προώδευσε. Μέχρι τοῦδε μόνον 380 λίρας εἰσέπραξεν ἐξ αὐτοῦ τὸ Ταμείον, διατεθέντων ἰσαριθμῶν γραμματίων ἐκ τοῦ ὅλου ποσοῦ αὐτῶν 3600. Τὸ Λαχείον τοῦτο προόρι-
στο καὶ τὰς δαπάνας τοῦ Κτιρίου νὰ ἀποπληρώσῃ καὶ ἄλλας σπουδαίας αὐτοῦ ἀνάγκας διὰ
τὰ ἄπορα μᾶλλον Σχολεῖα νὰ θεραπεύσῃ, ἐλπίσωμεν δ' ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι θὰ φανῶμεν εὐτυ-
χεστέροι εἰς τὴν διάθεσιν πλείονων γραμματίων αὐτοῦ.

ΙΕ'. Συνδρομαὶ ἐφάπαξ.

Κατὰ τὸν Κανονισμὸν πᾶν τακτικὸν μέλος πληρῶνον ἐφάπαξ 12 λίρας, ἀπαλλάσσεται τῆς
κατ' ἔτος πληρωμῆς τῆς συνδρομῆς τῆς 4 λίρας. Δύο ἐκ τῶν ἐταίρων ἡμῶν οἱ κ. κ. Βασιλείος
Σοβατζόγλου καὶ Λεωνίδας Χρυσοβελέωνης εὐηρεσθήσαν νὰ δώσωσι πρῶτοι ἐφαρμογὴν εἰς τὴν
διάταξιν ταύτην τοῦ Κανονισμοῦ ἡμῶν, καταβαλόντες ἑκάτερος ἀνὰ 12 λίρας, δι' αἷ ἠνοιχθῆ
ἰδίᾳ μερῖς, καὶ εὐχομαὶ τὸ παράδειγμα νὰ μιμηθῶσι καὶ ἄλλοι, ἵνα καὶ οὗτοι ἀπαλλαγῶσι
διὰ παντὸς τοῦ ἐτησίου τέλους των πρὸς τὸν Σύλλογον, καὶ ἡ ὑπηρεσία τοῦ Ταμείου οὕτως
ἐλαττοῦται.

Κατὰ ταῦτα περίπου, κύριοι, ἡ κατάστασις τοῦ Ἐνεργητικοῦ καὶ Παθητικοῦ τοῦ Συλλό-
γου κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἔχει ὡς ἑξῆς.

<i>Ἐνεργητικόν.</i>		<i>Παθητικόν.</i>	
Κτίριον, ἡ μέχρι τοῦδε δαπάνη	Λ. Τ. 4712 93	Ἀποθεματικόν	Λ. Τ. 1500
Βιβλιοθήκη, κατ' ἐκτίμησιν	» 350	Συνδρομαὶ ὑπὲρ τοῦ	
Γραμματεία πρὸς εἰσπραξίν.	» 26	Κτιρίου	Λ. 4215 30
<i>Μετοχαί.</i>		Λαχείον ὑπὲρ τοῦ	
410 Soc. Ottom.	Λ 855 79	Συλλόγου	» 380
20 Σιδηροδρόμων	» 451 21		» 4595 30
410 Πιρ. Τραπεζίης		Συνδρομαὶ ἀποτιθεῖσαι ἐφάπαξ	» 24
τῆς Ἑλλάδος	» 503 28	Ἐκκρεμεῖς Ἀ/σμοὶ	» 77 88
40 Crédit gé- néral	» 630	<i>Προσγοραὶ</i>	
	» 2140 28	1) ὑπὲρ τῶν ἀπώρων Σχολείων	
Ταμείον. Τὰ ἐν αὐτῷ μετρητὰ	» 299 63	ὑπελείφθησαν παρελθόντος ἔτους	
		Λ. 19	
		Ἐκ τῶν ἐφετει- νῶν ὑπολείπον- ται νὰ διατε- θῶσι	Λ. 824
			» 840
		2) Πρὸς ἀγορὰν βι- βλίων μένουσι	» 245 16
		3) Διὰ Διαγωνίσματ.	» 246 50
			» 4331 66
	» 7528 84		» 7528 84

Οὕτως ἔχουσι, Κύριοι, τὰ ἡμέτερα οἰκονομικά, κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, καὶ παρακαλῶ τὴν Οἰκονομικὴν Ἐπιτροπὴν, ὥπως εὐαρεστουμένη προσέλθῃ καὶ ὑποβάλῃ τὴν ἔκθεσίν μου εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἡμῶν ὀριζόμενον ἔλεγχον. Εὐχρηθῶμεν δ' ἅπαντες ἐν τῷ μέλλοντι τὰ βελτίονα.

Ὁ Ταμίαις

I. ΓΚΙΩΝ.

Ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ ἐξετάσασα τὰ βιβλία τοῦ Ταμείου τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ Ἄρθρου 11 τοῦ Κανονισμοῦ, πιστοποιεῖ, ὅτι εὗρεν αὐτὰ σύμφωνα τῇ παρούσῃ ἐκθέσει ἐφ' ᾗ καὶ ὑπογράφεται

Α. ΜΟΡΤΩΜΑΝΝ

Θ. ΚΟΣΟΥΔΗΣ

Ζ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ

Δ. ΚΟΚΚΩΝΗΣ.

Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τῆς ἐκθέσεως τοῦ κ. Ταμείου διελύθη ἡ Συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΕΣ΄.

Ἐπέτειος Πανήγυρις τοῦ Συλλόγου καὶ Ἐγκαίνια αὐτοῦ.

Τῆ 13ῃ Μαΐου 1873.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Κ. Καραπάνου.

Περὶ τὴν 1ην μ. μ. ὥραν ἐτελεσθήσαν ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἀνθίμου, παρισταμένων καὶ ἕξ Ἀρχιερέων, τὰ ἐγκαίνια τοῦ νεοδηθέντος κτιρίου τοῦ Συλλόγου. Ἐν τῇ τελετῇ ταύτῃ, γενομένη ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου, παρήσαν ἡ Α. Β. ὁ πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρο-ουγγαρίας κόμης Ludolf μετὰ τοῦ ἀρχιγραμματέως τῆς πρεσβείας κ. Zaluski, ἡ Α. Ε. ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος κ. Ε. Σίμος μετὰ τοῦ πρώτου διερχομένου κ. Δ. Ραζῆ καὶ τοῦ γεν. προξένου κ. Κ. Ἀξελου, ἡ Α. Ε. ὁ ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτὴς τῆς Υ. Πόλης κ. Ἰ. Ἀριστάρχης, ἡ Α. Ε. ὁ ὑφυπουργὸς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως Σααδουλλάχ-βης, ὁ πρόεδρος τῆς αυτοκρατορικῆς ἰατρικῆς ἑταιρείας κ. Maroin μετὰ τοῦ γεν. γραμματέως κ. de Castro καὶ ἅπτερον πλῆθος φιλομούσων. Μετὰ τὸν συνῆθη ἄγιασμὸν ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ἀπήγγειλε τὴν ἐπομένην προσλαλίαν.

Ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, θεοσιβῆς καὶ γι.λόμουσος ἀμήγυρις καὶ ἐκείνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά.

Ὅτε πέρυσιν ἐπὶ τῇ καταβολῇ τοῦ θεμελίου λίθου ἀπὸ τοῦ τόπου τούτου πύχμον δημοτελῶς ὑπὲρ τῆς αἰσίας καὶ ταχεύας περικοπῆσεως τοῦ καθιδρύματος, ὑπερ ἀπεικονίζει τὴν ἠθικὴν παγίωσιν τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου, ἐτέραν εὐχὴν ἐνδομύχως ἀπέτεινον πρὸς τὴν Ὑψίστον καταξιώσασί με ἰδεῖν καὶ τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ εὐχαριστῶ τῷ Κυρίῳ τῷ εἰσακούσαντι τῆς δεήσεώς μου καὶ εὐδοκήσαντι ὅπως ἐν ταῖς γηραιαῖς μου ἡμέραις δαψιλεύσω αὐτὸς τῆς εὐλογίας τῆς Ἁγίας Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ ἐπικαλεσθῶ καὶ νῦν ἐν μέσῳ τῆς εὐσεβοῦς καὶ γεραρᾶς ταύτης πανηγύρεως τὴν ἄνωθεν ἀντίληψιν πρὸς διανεκὴν εὐμερίαν καὶ πρόοδον καὶ ἐδραΐωσιν τοῦ σεπτοῦ τούτου τεμένου, τῶν φώτων, ἀφ' οὗ ἀκτίων δικη διαχειῖται ἐπὶ παντὸς τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν γένους τὸ μέγα καὶ ἀγλᾶν τῆς παιδείας εὐεργέτημα. Οἱ ἀοιδίμοι ἡμῶν πατέρες ἐξετίμησαν καὶ κατενόησαν, καὶ ἡμεῖς δὲ καὶ πλέον ἴσως ἐκείνων ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν συνοίδαμεν τὴν μεγάλην ἐκείνην ἀλήθειαν, ὅτι ἀπὸ τῆς παιδείας, τῆς ὑγιούς καὶ ἀληθοῦς καὶ χριστιανικῆς παιδείας, ἐξήρτηται ἡ διατήρησις τῆς ἱερᾶς καὶ ἀμώμου ἡμῶν θρησκείας καὶ ἡ κοινωνικὴ ἡμῶν

εὐμερῆα καὶ πρόδοος. Ἐν τούτῳ ἐνοεῖ πᾶς τις πόσον προσφιλέ; καὶ σεβαστὸν ἔσται τὸ καθιδρυμα τοῦτο παρὰ παντὶ τῷ εὐσεβεῖ ἡμῶν Γένει. Ἡμεῖς δὲ, τέκνα ἀγαπητά, οἱ συνελθόντες σήμερον ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν ἐγκαινίων αὐτοῦ, ἀσφρμῆς εὐκαίρου λαθόμενοι, εὐχθώμεν πρῶτιστος· μὲν ὑπὲρ τῆς υἱείας καὶ μακροημερεύσεως τοῦ λαοφίλου; καὶ γαληνοτάτου ἡμῶν Ἀνακτος, οὗ ἡ πατρικὴ κυβερνήσις κήδεται καὶ μεριμνᾷ συντόμως ὑπὲρ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως, εὐχρηθώμεν δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν ἰδρυτῶν, τῶν εὐεργετῶν, τῶν δωρητῶν τοῦ Συλλόγου τούτου καὶ τῶν προστατῶν αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν λόγῳ ἢ ἔργῳ συντελεσάντων εἰς ἀνέγερσιν τοῦ εὐκλεοῦς τούτου οἰκοδομήματος. Κύριος δὲ ὁ Θεὸς τῶν ρώτων καὶ ἀρχηγὸς τῆς σοφίας περιέποιε αὐτὸ καὶ διαφυλάττει ἀπὸ πάσης κακῆς ἐπηρεΐας, καὶ καταξιώσαι ἡμᾶς ἀπολαύειν τῶν ἀπ' αὐτοῦ πλουσίων δωρεῶν. Ἀμὴν.

Μετὰ τὴν προσκληθὲν τῆς Α. Θ. Παναγιῶτης ὁ πρόεδρος ὁ Καρπανόσις ἐποίησάτο σαφῆ καὶ ἐκτενῆ ἔκθεσιν ἐπὶ τῶν κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου ἔχουσαν ὡς ἔπεται·

Παναγιώτατε Πατριάρχα, σεβασμιώτατοι

Ἱεράρχαι, Κυρίαὶ καὶ Κύριοι!

Φιλόμουσοι Ὁμήγουρις!

Ἡ Ἀνατολὴ ἀπονεαρικωμένη καὶ ὑπὸ τῆς ἀμαθείας πιεζομένη ἀπώλεσε τὴν ἐνέργειαν καὶ ζωτικότητά αὐτῆς. Τοιοῦτος ἦτο ὁ χαρακτήρισμός τῆς πατρίδος ἡμῶν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας.

Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα ἂν ὁ χαρακτήρισμός οὗτος ἦτο κατ' ὅλα δίκαιος· δυστυχῶς ὅμως, ἐκτὸς μικρῶν τιμῶν ἐξαιρέσεων, ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς πραγματικῆς καταστάσεως τῆς Ἀνατολῆς.

Καὶ ἡ κατάστασις μὲν αὕτη ὡς προῖν μακροῦ παρελθόντος διαρκεῖ εἰσέτι ἐν πολλοῖς μέρεσιν αὐτῆς· ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ εἴπῃ σήμερον ὅτι ἡ Ἀνατολὴ ἀπώλεσε τὴν ἐνέργειαν καὶ ζωτικότητά αὐτῆς. Ἀπ' ἐναντίας ἀπὸ τιμῶν ἑτῶν ἐπανήλθεν εἰς αὐτὴν ἡ δραστηριότης ἐκείνη, ἥτις ἄλλοτε εἶχεν ἀναδειξεί αὐτὴν τὴν πρώτην κοιτίδα τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀπὸ τιμῶν ἑτῶν εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας, μεταξὺ ὅλων τῶν ἔθνων τῶν κατοικούντων ἐν Ἀνατολῇ, ἡ κίνησις καὶ ἡ ἐνέργεια ἀντικατέ-

στησαν τὴν νοηρότητα καὶ τὴν ἀκρίβειαν. Ὁ δὲ ἐνδοξὸς Κυριάρχης αὐτῆς Σουλτὰν Ἀβδουλ-Ἀζίζ καὶ ἡ περρωτισμένη Αὐτοῦ Κυβέρνησις διὰ παντός μέσου ἐνθαρρύνουσι καὶ ὑποστηρίζουσι τὰς ὑπὲρ τῆς ὕλικῆς καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως προσπάθειαις τῶν κατοίκων αὐτῆς.

Ἐν τῶν ρινομένων τῆς νέας ταύτης ζωῆς τῆς Ἀνατολῆς, τὸ οὐσιωδέστερον ἴσως ὄλων, εἶναι ἡ πανταχόσε ἀναγέννησις τῆς φιλομαθείας· πάντες ἐνοοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ μάθωμεν πλείυτερα τῶν ὅσων ἔμαθον οἱ πατέρες ἡμῶν, πάντες ζητοῦμεν νὰ βελτιώσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ ὀλίγοιτο εἰσὶν ἤδη ἐν Ἀνατολῇ οἱ μὴ ἐπιθυμοῦντες νὰ γίνωσι καλλίτεροι τῶν πρὸ αὐτῶν.

Καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ὑπῆρχε παρ' ἡμῖν σήμερον καὶ ὕλικὴ ἀνάπτυξις ἀνωτέρα τοῦ παρελθόντος, καὶ ἂν δὲν ἦτο πασιφανὴς ἡ πρόδοος ὄλων τῶν τάξεων τῆς κοινωνίας, ἡ ὑπαρξίς μόνη τοῦ αἰσθημάτος τούτου τῆς φιλομαθείας ἤθελεν ἀρκέσει ἵνα δείξῃ τρανώτατα ὅτι ἡ Ἀνατολὴ δὲν εὐρίσκειται πλέον εἰς τὴν ἀπελπιστικὴν ἐκείνην θέσιν, εἰς ἣν ἔθετον αὐτὴν πάντες πρὸ τιμῶν ἑτῶν. Ἀλλὰ τὸ αἰσθημα τοῦτο καὶ τοὶ ἀρτιγενεὶς παρήγαγεν οὐχ ἥττον σπουδαία ἀποτελέσματα. Πρὸς οἰκονομικὰ διεύθυνσιν τῆς ἀθροωπίου ἐνεργείας ἂν στρέψωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, θέλομεν εὔρει αὐτὴν προσδεύσασαν γιγαντιαίους βήμασι. Καὶ ὑπάρχει μὲν ἐν αὐτῇ ἀκκονομιστὸν τι, ὅσπερ δύναται νὰ δώσῃ ὑπόνοιαν στασιμότητος· ἀλλ' ὅταν τις παρατηρήσῃ αὐτὴν μετὰ πλείους προσοχῆς πείθεται ὅτι τσίνοι εἰς τὰ πρόσω. Τὸ ἀκκονομιστὸν δὲ τοῦτο δεικνύει τρανώτερον τὴν ἐπιθυμίαν ἵνα ταχύτερον πλησιάζωμεν εἰς τὸ σημεῖον τῆς προόδου, εἰς τὸ ὅποιον ἔφθασαν τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη· ὡς δὲ τὸ πηρόν, ὅσπερ πρῶτον ἐξέρχεται τῆς εἰρκτῆς αὐτοῦ, ἵπταται ἀκκονομιστῶς, οὕτω καὶ ἡμεῖς, πρὸ ὀλίγου αἰσθανθέντες καλῶς τὴν ἀξίαν τοῦ πολιτισμοῦ, σπεύδομεν κατ' ἀρχὰς ἄνευ συστήματος καὶ ἄνευ προμελετημένου σχεδίου, ὅπως ταχύτερον φθάσωμεν εἰς αὐτὸν, βαδίζοντες δὲ σχηματίζομεν συγχρόνως τὸ σύστημα ἐπὶ τοῦ ὀποῖου κανονίζομεν τὴν πρὸς αὐτὸν περαιτέρω πορείαν μας.

Τῶν ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων τούτων προῖν ὁ Σύλλογος ἡμῶν ἠκολούθησε καὶ κατὰ τὸ λήγον ἔτος τὴν αὐτὴν προοδευτικὴν ὁδὸν ἂν καὶ κατὰ τὰ παρελθόντα. Καὶ ἐξέτεινε μὲν ἀπ' ἐνὸς τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, ἐσυστηματοποίησε δ' ἀπ' ἑτέρου τελειότερον διαφύ-

ρους αὐτοῦ ἐργασίας, προσπαθῶν ἵνα φανῆ οὕτως ἄξιος τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ, ὃν ἀνεδέχθη, καὶ ὑποστηρίξῃ, διὰ παντός δυνατοῦ εἰς αὐτὸν μέσου, ἠθικῶς τε καὶ ὑλικῶς, τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ αἰσθηματοῦ τῆς φιλομαθείας καὶ τὴν διέδοσιν τῆς παιδείας.

Τὴν πορείαν ταύτην τοῦ Συλλόγου καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ πραχθέντα κατὰ τὸ λήγον ἔτος καθυποβάλλοντες ὑμῖν σήμερον, θεωροῦμεν ἡμᾶς αὐτοὺς εὐτυχεῖς, διότι, ὡς ὑπεσχήθημεν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, πράττομεν τοῦτο ἐν τῷ κτιρίῳ τὸ ὅποιον ὁ Σύλλογος ἤγειρε τῆ συνδρομῇ τῶν γεννητῶν καὶ φιλομούσων δημογυνῶν.

Συμπληρῶν δὲ σήμερον δωδεκάδα ὀλόκληρον ἔτων ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ συμπληροῖ συγχρόνως ὁ Σύλλογος τὸν ἀποστολικὸν ἀριθμὸν τοῦ ἀναστήτου αὐτοῦ βίου. Ἐγκαινιάζων δὲ ἴδιον κτίριον οὐ μόνον ἐξασφαλίζει τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ, ἀλλ' εὐρίσκει ἐν αὐτῷ πλείστας ὄσας εὐκολίας καὶ ἀπκαλλάττεται τῶν δυσκολιῶν, ἅς ἀπῆντα ἐν τῷ περιωρισμένῳ οἰκοδομηματι, ἐν ᾧ μέχρι σήμερον εἰργάζετο, καὶ αἵτινες ἐμπόδιζον τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ καὶ τὴν πλήρη αὐτῶν τακτοποίησιν.

Ἐκφράσαντες δὲ ἤδη πολλάκις τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Συλλόγου πρὸς τοὺς συνδραμόντας ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ κτιρίου τούτου, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα θέλουσι μένει διαρκῶς ἀναγεγραμμένα ἐν τῇ κτιτορικῇ αὐτοῦ βίβλῳ, νομίζομεν καθήκον ἡμῶν, πρὶν ἢ μεταβῶμεν εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ λήγοντος ἔτους ἵνα ἐκφράσωμεν ὡσαύτως τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου καὶ πρὸς ἐκείνους, οἵτινες ἐφιλοξένησαν ἡμᾶς κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη καὶ ἰδίως πρὸς τὴν Σχολὴν τῆς Παναχίας Πέρας, ἐν ᾗ ἐργαζόμεθα ἐπὶ δύο καὶ ἡμῖσι ἤδη ἔτη.

ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

Κατὰ τὸ λήγον ἔτος ὁ ἀριθμὸς τῶν τακτικῶν μελῶν ἠῤῥησε κατὰ 121' διεγράφησαν ὅμως ἐκ μὲν τῶν ἀρχαίων 11 ἐκ δὲ τῶν νέων 2, καὶ ἀπεβίωσαν ἕτερα 2 ἢ Α. Π. ὁ Μητροπολίτης Γρεβενῶν κ. Γεννάδιος, καὶ ὁ πολυμαθὴς καθολικτῆς τῆς Γαλλικῆς γλώσσης κ. Jean de Lastic ὥστε τὸ ἔλθον τῶν τακτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ἀναβαίνει σήμερον εἰς 329.

Εἰς τὰ ἐπίτιμα μέλη ἀναβαίνοντα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς 91, προσετέθησαν ὡσαύτως

ἕτερα ἐννέα, τὰ πλείστα ἀνήκοντα εἰς τὸ διπλωματικὸν σῶμα τῆς πόλεως ἡμῶν' 16 δὲ νέα μέλη προσετέθησαν μεταξὺ τῶν ἀντεπιστελλόντων, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἀναβαίνει ἐν συνόλῳ εἰς 92.

Ἐβρήνησαν ὅμως ὁ Σύλλογος καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν ἀπώλειαν δύο τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ ἐπισημοτέρων ἐπιτίμων αὐτοῦ μελῶν, τοῦ αἰδιότου διδασκάλου τοῦ ἔθνους ἡμῶν Κωνσταντίνου τοῦ Ἀσωπίου καὶ τοῦ μεγάλου φιλολόγου καὶ διακεκομένου φιλέλληνοσ Saint Marc Girardin, ὅστις κατέτριψε μέγα μέρος τοῦ βίου αὐτοῦ εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Ἡ δειγμα τῆς εὐγνωμοσύνης, ἣν τὸ ἔθνος ἡμῶν ὀφείλει πρὸς τὸν σοφὸν αὐτοῦ διδάσκαλον, ὅστις διὰ τῶν συγγραμμάτων καὶ τῆς διδασκαλίης του ἐφότισε μὲν ἡμᾶς ἐπὶ πεντηκονταετίαν, ἐτίμησε δὲ ὡς Ἑλληνας ἐν Εὐρώπῃ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Ἡπειρωτικοῦ καὶ Θρακικοῦ, τοῦ Συλλόγου «Μικρῆς Ἀσίας» καὶ τῆς Μακεδονικῆς Ἀδελφότητος, ἐτέλεσεν ὑπὲρ τῆς μνήμης αὐτοῦ δημοσελεῖς μνημόσυνον κατὰ τὴν 14 Ἰανουαρίου. Ἐξέφρασε δὲ πρὸς τὰς οἰκογενεῖς ἀμφοτέρων τῶν ἐπιτίμων τούτων μελῶν αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τῇ ἀποβιώσει αὐτῶν βαθεῖαν αὐτοῦ θλίψιν, ἣν θεωρῶ καθῆκόν μου ἵνα ἐκφράσω σήμερον καὶ δημοσίᾳ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ.

Ἐ ἀριθμὸς τῶν συνεδριάσεων τοῦ Συλλόγου κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀναβαίνει εἰς 34, ὧν 24 εἰσι τακτικαὶ καὶ 10 ἔκτακτοι.

Καὶ κατὰ μὲν τὰς τακτικὰς ἀνεγνωσθήσαν διάφοροι ἐκθέσεις τῶν ἐπιτροπῶν καὶ ἐγένοντο παρὰ διαφόρων μελῶν τοῦ Συλλόγου τὰ ἐξῆς ἀναγνωσματκα.

1) Περὶ εἰδυλλίου ὑπὸ Christ κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Μ. Παρναίκα.

2) Περὶ γενέσεως τῶν ἰδεῶν ὑπὸ J. de Lastic.

3) Περὶ Ἀνδρέου Λιβαθηνοῦ καὶ περὶ γλωσσολογίας ὑπὸ Μ. Παρναίκα (ἀναγ. 2).

4) Περὶ Παλμυρηνῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ἐπιγραφῶν ὑπὸ Mordtmann πατρὸς (ἀναγ. 2).

5) Περὶ δύο Κυζικηνῶν ἀνεκδότων ψηφισμάτων ὑπὸ Μιλιγγεν.

6) Περὶ Ἡρακλειῶν καὶ περὶ Σεισιμῶν ὑπὸ I. Δε-Κιγῶλα (ἀναγν. 2).

7) Περὶ Βυζαντινῶν μολυβδοσούλων ὑπὸ Mordtmann υἱοῦ (ἀναγν. 2).

8) Περὶ τροχιοδρόμων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ τῆς μεταφορᾶς τοῦ στόλου Μωάμεθ τοῦ Β'. εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον ὑπὸ Α. Βερναρδάκη.

9) Περὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν Γενουκισίων ἐν Κ/πόλει καὶ Εὐξείνῳ κατὰ τὸν Μεσαίωνα ὑπὸ Α. Πασπάτη. (ἀναγν. 2).

10) Περὶ τῶν κυριωτέρων πηγῶν τῆς τοπογραφίας τοῦ Βυζαντίου, καὶ περὶ ἐπιγραφῶν τινῶν Γοθικῶν καὶ Βυζαντινῶν εὐρεθεισῶν εἰς Ἐξακίονον ὑπὸ Dethier (ἀναγν. 2).

11) Περὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς Εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς ὑπὸ Γ. Σάρρου.

12) Παρὰλληλισμὸς τῶν ἠθῶν τῶν ἐπὶ Ὀμήρου Ἀρχαίων πρὸς τὰ τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων ὑπὸ Μ. Χουρμούζη.

13) Ἀνάλυσις τοῦ Περσικοῦ ποιήματος Πενταμέτ' Αττὰρ ὑπὸ Δ. Ῥαζῆ.

14) Περὶ γενέσεως τῆς γλώσσης ὑπὸ Ι. Καρολίδου.

Τῶν δὲ ἐκτάκτων συνεδριάσεων τέσσαρες μὲν ἐγένοντο πρὸς τακτικὰς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου, ἐν δυσὶν δ' ὠμίλησεν ὁ κ. Ferdinand de Lesseps περὶ τοῦ πόσον ἐβοήθησαν αὐτῷ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς εἰς τὴν ἐπινοίαν τῆς τομῆς τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Σουεῖ, πρὸς δὲ οἱ νεώτεροι Ἕλληνες εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, καὶ περὶ τῶν διαφόρων διαπραγματεύσεων αὐτοῦ πρὸς διεκπεραίωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης. Αἱ δὲ λοιπαὶ τέσσαρες κατηκολώθησαν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν παρὰ τοῦ Καρονισμοῦ ὀριζομένων ἐκθέσεων τῶν ἐπιτροπῶν καὶ κομητηρίων αἵτινες περιέχουσιν ἐν ἐκτάσει τὰς ἐτησίας ἐργασίας τοῦ Συλλόγου.

Πᾶσαι τὰς συνεδριάσεις τοῦ Συλλόγου καὶ ἰδίως ἐκεῖνας, καθ' ἃς ὠμίλησεν ὁ κ. F. de Lesseps, ἐτίμησεν, ὡς πάντοτε, πολυπληθὲς καὶ ἐκλεκτὸν ἀκροατήριον· λεπτομερῆ δὲ ἀφήγησιν τῶν κατ' αὐτὰς γενομένων περιέχουσι τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Πληθωνίδου μετὰ φιλοπονίας συνταχθέντα πρακτικὰ τοῦ Συλλόγου.

ΔΗΜΟΣΙΑΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ.

Τὰς δημοσίας διαλέξεις ὁ Σύλλογος ἡμῶν ἐθεώρησε πάντοτε ὡς ἐν τῶν καλλιτέρων μέσων πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων γνώσεων εἰς τὸν λαὸν καὶ ἀναζωπύρωσιν τοῦ ἐν αὐτῷ αἰσθηματος τῆς φιλομαθείας. Τὸ μέσον τοῦτο ἐφάρμοσεν ἐπιτυχῶς καὶ κατὰ τὸ λήγον ἔτος καθ' ὃ ἐγένοντο ὑπὸ 13 ἀγορητῶν, 43 δια-

λέξεις. Τούτων δὲ 17 μὲν ἐπραγματεύθησαν περὶ ἐπιστημονικῶν ἀντικειμένων γενόμεναι ὑπὸ τῶν κκ. Κ. Καραθεοδωρῆ, Α. Σπαθάρη, Γ. Α. Δημητριάδου, Ξ. Ζωγράφου, Δ. Μυλιᾶδου, Α. Βερναρδάκη καὶ Η. Καλλιθέου, 41 περὶ φιλολογικῶν ὑπὸ τῶν κκ. Δ. Φιλίου καὶ Α. Δημητριάδου, 6 περὶ φιλοσοφικῶν ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους, 4 περὶ ἱστορικῶν ὑπὸ τῶν κκ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους καὶ Μ. Πικρανίκα, 4 περὶ ἠθικοπολιτικῶν ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Καλλιᾶδου, καὶ μία περὶ ἐκπαιδευτικῶν ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Σουλίστη.

Πολλὰ δὲ καὶ ὠφέλιμα διαλέξεις περὶ διαφόρων ἀντικειμένων, ἱστορικῶν, φιλοσοφικῶν, φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἐγένοντο κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καὶ εἰς τοὺς διαφόρους Συλλόγους καὶ Λέσχας τῆς πόλεως ἡμῶν. Περιλήψεις δὲ τῶν περισσοτέρων ἐξ αὐτῶν ἐκιοιοποιήθησαν τῷ Συλλόγῳ ἡμῶν, ἐξ ὧν δεικνύεται ὅτι ἐγένοντο:

42 Διαλέξεις ἐν τῇ ἐν Φαναρίῳ Λέσχῃ *Μνημοσύνη*.

36 Ἐν τῷ Φιλικπαίδευτικῷ Συλλόγῳ *Μικρὰ Ἀσία*.

27 Ἐν τῇ ἐν Διπλοκιοινίῳ Λέσχῃ *Ὀμοιοίαι*.

46 Ἐν τῇ ἐν Χαλκηδόνι Λέσχῃ *Ἀθηναί*.

44 Ἐν τῷ ἐν Βλάγκᾳ Συλλόγῳ τῶν *Φιλομαθῶν*.

9 Ἐν τῇ Λέσχῃ *Χρυσουπόλεως* καὶ ἐν τῇ

8 Λέσχῃ τῶν *Φιλομαθῶν* ἐν Ὑψωμαθείαις.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω διαλέξεων ἐγένοντο ὠσούτως ἐν τῇ πόλει ἡμῶν καὶ ἄλλαι ἐν διαφόροις σωματείαις. Ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δὲ πανταχοῦθεν σχεδὸν ἀναγγέλλουσιν ἡμῖν τὴν παρὰ τῶν ἐκείσε σχηματισθέντων καὶ καθημερινῶς σχηματιζομένων Συλλόγων καθιέρωσιν τοῦ τρόπου τούτου τῆς εἰς τὸν λαὸν διδασέως τῆς παιδείας.

Τὸ σπουδαῖον ὅμως τοῦτο ἐκπαιδευτικὸν μέσον χρήζει τελειοτέρας διοργανώσεως ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν θεμάτων καὶ τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας. Τὴν ἀνάγκην ταύτην ἠσθάνθησαν ἡδὴ διάφορα σωματεία τῆς πόλεως ἡμῶν ἵτινα συνέστησαν ἐπιτροπὴν σκοποῦσαν τὴν μελέτην τοῦ θέματος τούτου καὶ τὴν ἄμεινον, εἰ δυνατὸν, εἰσχωγὴν ὁμοιομόρφου διδασκαλίας καὶ κοινῶς προγράμματος δι' ὅλας τὰς ἐν Κ/πόλει γενησομένας κατὰ τὸ ἐπιπὸν ἔτος διαλέξεις.

Ἡ μέχρι τοῦδε σπουδαία ἀνάπτυξις ἧς ἔτυχον πανταχοῦσε αἱ δημόσιαι διαλέξεις, τὰς ὁποίας πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν μετὰ δειλίας

ἐνεκινάσασιν ὁ Σύλλογος ἡμῶν ἐνταῦθα, ἐν-
θαρρῦνει ἡμᾶς ὅπως ἐλπίζομεν ὅτι δὲν θέλει
βραδύνει καὶ ἡ ποθομένη αὐτῶν βελτίωσις
κατὰ τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας καὶ κατὰ
τὴν ἐκλογὴν τῶν θεμάτων, καὶ ὅτι αὐταὶ θέ-
λουσιν οὕτω ἀποθεῖ συντόμως ἐν τῶν ἰσχυρο-
τέρων ὀργάνων τῆς διὰδόσεως τῆς παιδείας ἐν
τῷ λαῷ.

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ.

Λυπούμεθα διότι δὲν ἐχομέν τι νὰ εἰπώμεν
περὶ τοῦ Εὐγενείου διαγωνίσματος τῆς Θεσσα-
λίας καὶ Μακεδονίας, καὶ περὶ τοῦ Συμβουλι-
δαίου τοῦ Πόντου, διότι ἐκτός συγγραφῆς τινος
περὶ τούτου, ἥτις ὡς λίαν ἐκτεταμένῃ ἀνε-
βλήθη διὰ τὸ ἐργάμενον ἔτος, ὅπως ἀνετώτε-
ρον ἐξετασθῆ, οὐδὲν ἕτερον σύγγραμμα ἐξάλη
ἡμῖν διὰ τὰ διαγωνίσματα ταῦτα.

Πολλοὶ ὅμως ἐστάλησαν ἡμῖν διάφοροι
συλλογαὶ διὰ τὸ εἰς 100 ὄθμ. λιρῶν διαγω-
νισμ., ὅπερ ὁ Χρηστάκης Ἐφένδης Ζωγράφος
ἔθηκε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπὲρ τῶν ἀσχο-
ληθησομένων εἰς τὴν συλλογὴν καὶ διάσωσιν
τῶν ζώτων μνημείων τῆς γλώσσης ἡμῶν.
Περὶ τοῦ διαγωνίσματος τούτου θέλει ὁμιλή-
σει μετ' ὀλίγου ὁ εἰσηγητὴς τῆς φιλολογικῆς
ἐπιτροπῆς κ. Χρ. Χατζηχρήστος.

ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ.

Μολοντί τὸ στενὸν τοῦ οἰκοδομήματος ἐν
ῶ ἐφιλοξενούμεθα ἐμπόδισεν ἡμᾶς νὰ προμη-
θευθῶμεν πάντα τὰ διὰ τὰς ἐπιτροπὰς ἀπαι-
τούμενα βιβλία καὶ τὰ λοιπὰ διὰ τὰς ἐργα-
σίας των ἀναγκαῖα μέσα, οὐχ' ἤττον τὰ κατὰ
τὸ ληθὸν ἔτος ἐργα αὐτῶν, τῶν ὁσίων μολίς
σύντομον περιλήψιν δύναμαι νὰ ἐκθέσω ἐνταῦ-
θα, δικαιοῦσι πληρέστατα ὅσα εἶπομεν κατὰ τὸ
παραλθὸν ἔτος περὶ τῆς σκοπιμότητος τῆς συ-
στάσεως αὐτῶν.

Ἡ Οἰκονομ. Ἐπιτροπὴ συγκεκλιμένη ἐκ τῶν
κ. κ. D. Mordtmann προέδρου, Θ. Κουσου-
δη, Ζ. Ἀλεξκνδρίδου, Δ. Κοκκῶνη, καὶ τοῦ
Ταμίου κ. I. Γκιών συνέταξε τὸν παρὰ τοῦ
Συλλόγου ἐπιψηφισθέντα προϋπολογισμὸν καὶ
ἐβोधῆσε τὸν Ταμίαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν
καθηκόντων του.

Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ συνέκειτο ἐκ τῶν
κ. κ. Ἡρ. Βασιλάδου προέδρου, Μ. Παρανίκα,
Α. Δημητριάδου, Χρ. Κατ'χρηχρήστος, Δ. Φιλίου,
Α. Τάχη, I. Καραλίδου καὶ Θ. Τάχη γραμμα-

τέως. Συνεκρότησε δὲ 14 συνεδριάσεις, καθ'
ἃς ἐσεκέρθη περὶ τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου
τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ
τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἀνήθηκεν εἰς
διάφορα τῶν μελῶν αὐτῆς τὴν ἀνάλησιν συγ-
γραμμάτων τινῶν καὶ ἡσχολήθη περὶ τοῦ προ-
γράμματος τῆς συλλογῆς τῶν ζώτων μνη-
μείων τῆς γλώσσης ἡμῶν καὶ περὶ τοῦ τρό-
που τῆς εὐρέσεως καὶ ἀγορᾶς τῶν ἐν Ἠπειρίῳ
ἀρχαίων χειρογράφων, χάριν τῶν ὁσίων ὁ κ.
Χρηστάκης Ἐφένδης Ζωγράφος προσήνεγκε τῷ
Συλλόγῳ λ. ἔθ. 100, καὶ περὶ διαφόρων ἄλ-
λων δευτερευόντων ἀντικειμένων.

Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ συνέκειτο ἐκ τῶν
κ. κ. I. Δ. Ἀριστοκλέους προέδρου, Κ. Καραθεο-
δώρῃ, Κ. Καλλιᾶδου, Ξ. Ζωγράφου, Β. Παλάδου,
Μ. Πανταζῆ, καὶ Γ. Σοφοκλέους γραμματέως.
Συνεκρότησε δὲ 10 συνεδριάσεις, ἐν αἷς ἡσχο-
λήθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν
σταλεισῶν ἐκθέσεων περὶ τῆς ἐν αὐταῖς κατα-
στάσεως τῆς παιδείας καὶ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν
περὶ μεταρρυθμίσεως τῆς δημοτικῆς παιδεί-
σεως ληπτέων μέτρων. Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώ-
του ὁ εἰσηγητὴς αὐτῆς κ. Ξ. Ζωγράφος θέλει
ὁμιλήσει σήμερον ἐν ἐκτάσει· ἐγὼ δὲ περιορί-
ζομαι ἕνα καὶ πάλιν ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύ-
νην τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν σχολείων, ἄτινα ἔ-
τυχον τῆς βοηθείας αὐτοῦ, πρὸς τοὺς φιλογε-
νεῖς ἄνδρας, οἵτινες συνἔδραμον αὐτὸν γενναίως
πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ εκπαιδευτικοῦ αὐτοῦ σκο-
ποῦ· οὗτοι δὲ εἰσὶν οἱ κ. κ. Χρηστάκης Ἐφέν-
δης Ζωγράφος καὶ Γ. Ζαρίφης προσφέροντες
κατ' ἔτος ἀνὰ λ. ἔθ. 200 ἕκαστος πρὸς ὑπο-
στήριξιν τῶν ἀπόρων σχολείων, ὁ κ. Μ. Νε-
γροπόντης προσφέρων κατ' ἔτος λ. ἔθ. 400
πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ οἱ κ. κ. Α. Βλα-
στός, Α. Συγγρῆς, Γ. Κορωνιὸς καὶ Σ. Σκου-
λούδης, οἵτινες προσήνεγκον κατὰ τὸ ἔτος τοῦ-
το, ἀνὰ λ. ἔθ. 100 ἕκαστος, ὅπως διανεμη-
θῶσιν εἰς τὰ ἐν Μακεδονίᾳ ἄπορα σχολεῖα.

Προσέτι δὲ ἡ Κυρία Δομνίκα Χ. Ζωγράφου
προσῆνεγκε λ. ἔθ. 100 πρὸς ἀνεγερσιν Ἐπηρενα-
γωγείου ἐν Πρεσπέρῃ, ὁ δὲ κ. Γ. Ζαρίφης ἐτέ-
ρας λ. ἔθ. 20 ἐτησίως ὑπὲρ τῆς σχολῆς Νευ-
ροκοπίου καὶ ὁ ἐν Σμύρῃ Σύλλογος Ὁμηρος
καθ' ἡμετέρας σύστασιν συνέλεξε συνδρομὰς
παρὰ διαφόρων ὁμογενῶν ἐκ λ. ἔθ. 25 ὑπὲρ
τῶν σχολείων τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Νικοπόλεως.

Περὶ δὲ τῆς δημοτικῆς παιδείσεως ἡ Ἐπι-
τροπὴ ἐμελέτησε διάφορα σχετικὰ ζητήματα
παρὰδεχθεῖσα δὲ ὡς ἐβόη τὴν παρὰ πολλῶν
ἤδη ἐκφρασθεῖσαν γνώμην τῆς καταργήσεως

τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, ἐσκέφθη περὶ τοῦ ζητήματος τῆς συστάσεως διδασκαλείου πρὸς μὲν ὁμοίωσιν καταλλήλων διδασκάλων.

Ἐνῶ δὲ ταῦτα ἐσκέπτετο ἡ Ἐπιτροπὴ, ὁ Σύλλογος ἐπληροφόρηθη ὅτι ὁ μὲν κ. Χρηστάκης Ἐφένδης Ζωγράφος ἐκονοποίησε τῶν Ἠπειρωτικῶν Συλλόγων τὴν σύστασιν διδασκαλείου ἐν Κεστορατίῳ τῆς Ἠπείρου, ὁ δὲ κ. Γ. Ζαρίφης τῷ Θρακικῷ Συλλόγῳ τὴν σύστασιν τοιοῦτου ἐν Φιλιππουπόλει. Ἡ νέα αὕτη ἐθνικὴ εὐεργεσία τῶν πολλαχῶς τὸ ἔθνος ἡμῶν ὠφελήσαντων ἀνδρῶν τούτων γενομένη καθ' ὅσον καθρῆν ἐμελετᾶτο τὸ ζήτημα τῆς μορφώσεως καταλλήλων δημοδιδασκάλων ἐγέννησε τὴν ἰδέαν συστάσεως Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς σύνταξιν γενικοῦ ὄργανισμοῦ τῶν διδασκαλείων. Ὁ Σύλλογος δὲ θεωρήσας λυσιτελέστερον τὴν ἀπὸ κοινῶ μετὰ τοῦ Ἠπειρωτικοῦ καὶ Θρακικοῦ Συλλόγου μελέτην τοῦ ζητήματος τούτου, συνεννοήθη μετ' αὐτῶν, ὅπως συγκροτηθῆ μὲν ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν Συλλόγων, δοθῆ δὲ εἰς αὐτὴν ἡ ἐντολὴ ἵνα προσκλήσῃ καὶ ἄλλα πρόσωπα δυνάμενα νὰ φωτίσωσιν αὐτὴν διὰ τῆς πείρας καὶ τῶν γνώσεων αὐτῶν.

Ἡ εἰδικὴ αὕτη Ἐπιτροπὴ συνιστάμενη ἐκ τῶν κ. Ι. Δ. Ἀριστοκλέους, Ξ. Ζωγράφου καὶ Α. Τάγρ. ἀντιπροσώπων τοῦ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου, Ἡρ. Βασιάδου, Γ. Χασιώτου καὶ Μ. Παρανίκα ἀντιπροσώπων τοῦ Ἠπειρωτικοῦ Συλλόγου, Κ. Κελλιάδου, Α. Ζωγράφου καὶ Δ. Μακρίδου, ἀντιπροσώπων τοῦ Θρακικοῦ Συλλόγου, καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ τούτῳ προσκληθέντων λογίων, τοῦ ἀρχιμανδριτοῦ κ. Φιλοθέου Βρυενίου Σχολάρχου τῆς Μεγ. τοῦ Γένους Σχολῆς, τοῦ κ. Κ. Ξανθοπούλου Γυμνασιάρχου τῆς ἐν Σμύρῃν Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, τοῦ κ. Γ. Σοφοκλέους Σχολάρχου τῆς ἐν Πέτρῃ ἐνοριακῆς Σχολῆς τῆς Παναγίας, τοῦ Κ. Μ. Πανταζῆ καθηγητοῦ τοῦ ἐν Πέτρῃ Ἑλλ. Λυκείου, τοῦ Κ. Δ. Μαρούλη Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Σέρραϊς Διδασκαλείου καὶ τοῦ Κ. Ι. Ἀρχάγγελου Διευθυντοῦ τῆς ἐν Φαναριῶν Δημοτικῆς Σχολῆς, ἐβλήθησαν ὡς γενότατα συνδεδεμένον μετὰ τοῦ ὄργανισμοῦ τῶν διδασκαλείων τὸ ζήτημα τῆς δημοτικῆς ἡμῶν παιδείας, οὕτως καὶ ἐπελήθη. Μελετήσασα δὲ σπουδαίως τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ἀπεφάνητο μὲν γνώμην περὶ τριῶν ἐκ τῶν μετ' αὐτοῦ συνδεδεμένων σπουδαιῶν ζητημάτων, ὁρίσασα

α') ὅτι τὰ δημοτικὰ σχολεῖα δεόν νὰ ὦσιν αὐτοτελῆ.

β') ὅτι ἡ Γραμματικὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπλοποιημένη δεόν νὰ διδάσκηται ἐν τοῖς δημοτικῶν Σχολείοις ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι.

καὶ γ') ὅτι προτιμητέα τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς ἢ συνδιδασκτικῆς μεθόδου.

Θεῖσα δὲ τὰς βάσεις τοῦ γενικοῦ ὄργανισμοῦ τῶν διδασκαλείων ἐξελέχθη πενταμελῆ μεικωτέραν ἐπιτροπὴν συγκειμένην ἐκ τῶν ΚΚ. Ἡρ. Βασιάδου, Κ. Ξανθοπούλου, Δ. Μαρούλη, Μ. Παρανίκα καὶ Γ. Χασιώτου εἰς ἣν ἀνέθετο τὴν σύνταξιν προγράμματος προτύπου δημοτικοῦ σχολείου καὶ ὄργανισμοῦ γενικοῦ τῶν διδασκαλείων, ἅτινα θέλουσι καθυποβληθῆ εἰς τὴν μελέτην τοῦ Συλλόγου κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ συνέειτο ἐκ τῶν ΚΚ. Σ. Ἀριστάρχου προέδρου, Δ. Ι. Millingen, τῆς Ξυνοπίδου τῶν διδασκτῶν Mordtmann, Dr. P. Dethier, Clermont Gameau, Α. Γ. Πασπάτη, Α. Βερναρδάκη, Κ. Σ. Καραθεοδωρῆ, Α. Δημητριάδου, Η. Ἀποστολίδου καὶ Κ. Περιδικίου. Καίτοι δὲ μὴ ἔχουσα ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα βοηθητικὰ βιβλία ἐξήταξεν ἐν 48 συνεδριάσει πλείστα ἐπιγραφὰς Ἑλληνικὰς, Λατινικὰς, Κυπρίαις, Φοινικικὰς, Ἰμιαρικτικὰς καὶ Παλμυρηνὰς, πεμφθείσας τῷ Συλλόγῳ παρὰ διαφόρων αὐτοῦ μελῶν καὶ ἄλλων φιλεργῶν ἐμελέτησε διαφόρα σοφώμενα κειμήλια τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς, ὡς ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, νομίσματα, δακτυλιοθήτους, σφραγίδας, ἐμβλήματα καὶ μέτρα καὶ σταθμά, καὶ ἡσχολήθη περὶ διαφόρων ἀντικειμένων τῆς ἀρχαίας ἀρχαιολογικῆς καὶ ζωγραφικῆς, φρονίσασα ἰδίως ἵνα διὰ τῆς φωτογραφίας, διασώσῃ πολλὰ ἔργα τῆς Βυζαντινῆς τέχνης ὑπάρχοντα ἐν ταῖς ἐν θῷ. Τεμένεσι σοφώμεναι ἀρχαίαις Βυζαντιναῖς Ἐκκλησίαις. Ποχολήθη δ' ὡσαύτως ἡ Ἐπιτροπὴ εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ συγκριτικοῦ χάρτου Κ/πύλεως, τὸν ὁποῖον ἤρξατο κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος καὶ τοῦ ὁποῖου ἔτιλα ὑπολείπονται εἰσέτι μέρη πρὸς τελειοποίησιν. Διάφορα ἐκ τῶν παρ' αὐτῆς ἐξετασθέντων ἀρχαίων ἔργων καθυποβλήθησαν τῷ Συλλόγῳ παρὰ τῶν μελετησάντων αὐτὰ μελῶν.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐσχμήτισεν προσεῖτι ἰδιαιτέρων Κώδικων ἀρχαίων ἐπιγραφῶν, ἐν ᾧ ἀντεγράφησαν αἱ ἤδη σταλεῖσι τῷ Συλλόγῳ καὶ ἔθηκε τὰς βάσεις νομισματικῆς συλλογῆς ἥτις δύναται νὰ ἀποβῆ πολυτιμώτατη, ἐὰν οἱ μὲν Σεβασμιώτατοι ἀρχιερεῖς μιμηθῶσι τὸ παράδειγμα

των Σεβ. Ἀγίων Δέρκων, Βαλεγράδων καὶ πρώην Κασσανδρείας νῦν δὲ Γάνου καὶ Χώρας, οἵτινες συνέλεξαν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῶν διάφορα ἀρχαία νομίσματα καὶ προσήνεγκον ταῦτα τῷ Συλλόγῳ, οἱ δὲ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὁμογενεῖς· τὸ τοῦ ἐν Χαρταλιμῆ κ. Εὐλαμπίου, ὅστις ἐξἄκολουθεῖ πάντοτε συλλέγων καὶ πέμπων ἡμῖν τοιαῦτα.

Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ συνέκειτο ἐκ τῶν κκ. Γ. Σοφοκλέως προέδρου, Ἡρ. Βασιλάδου, Γ. Αἰζοπούλου, Β. Πυλάδου, Α. Λιοῦμα καὶ τοῦ Γεν. καὶ Εἰδ. Γραμματέως τοῦ Συλλόγου Δ. Φιλίου καὶ Δ. Παθωνίδου. Τὸ ἐπίπνον ἔργον τῆς τακτοποιήσεως, διορθώσεως καὶ ἐκτυπώσεως τῶν ἔργων τοῦ Συλλόγου, τὸ ὅποιον ὁ Κανονισμὸς ἀνέθηκεν αὐτῇ, τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἰδίως ὁ πρόεδρος αὐτῆς κ. Γ. Σοφοκλῆς, διεξήγαγον μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἐπιμελείας· τὸ δὲ Περιοδικὸν συγκείμενον ἐκ 52 περιπτῶν τυπογραφικῶν φύλλων θέλει διανεμηθῆ μετ' ὀλίγας ἡμέρας. Ἰδιαιτέρως εὐχαρισταί ὀφείλονται πρὸς τὸν πρόεδρον καὶ τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης διὰ τοὺς παρ' αὐτῶν καταβληθέντας κόπους, καὶ νομίζω καθήκον μου ἵνα δημοσίᾳ ἐκφράσω αὐτὰς ἐν ἑνόματι τοῦ Συλλόγου.

Ἡ Ἐπιστημονικὴ Ἐπιτροπὴ συνέκειτο ἐκ τῶν κκ. Π. Καλλιθεοῦρου προέδρου, Α. Παπάτη, Α. Βαφειάδου, Mordmann υἱοῦ, L. Charrel, Ἀδουλάχ μέρτη, Jauge, Weisbach καὶ Α Ζαυροῦ. Ἡ ἑλληνισμὸς τῶν ἀναγκαίων βιβλίων ἐμπόδισε τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην ἵνα ἐπιληφθῆ ὄλων τῶν ἐν τῷ εὐρεῖ αὐτῆς προγράμματι ἐμπεριλαμβανομένων θεμάτων. Ἐμελέτησεν ὅμως οὐχ ἥττον διάφορα ἐπιστημονικὰ ζητήματα, ἐξ ὧν τινὰ ἐκοινοποίησαν τῷ Συλλόγῳ καὶ ἔθετο τὰς βάσεις δύο συλλογῶν μεταλλικῆς καὶ βοτανικῆς, αἵτινες τελειοποιούμεναι δύνανται νὰ ἀποδώσιν ὠφελιμώταται ἐν τῇ πόλει ἡμῶν ὅπου πάντες αἰσθανόμεθα τὴν ἔλλειψιν αὐτῶν.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.

Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Συλλόγου ἡ ἀποτελοῦσα ἐν τῶν κυριωτέρων αὐτοῦ μελημάτων καὶ σκοποῦσα τὴν θεραπείαν τῆς σπουδαίας ἀνάγκης, ἣν αἰσθάνεται πᾶς ἐν τῇ πόλει ἡμῶν περὶ τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας ἀσχολούμενοι, ἐπλουτίσθη καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος διὰ προσφορῶν διαφόρων βιβλίων, ἐξ ὧν περιερίζομαι ἀναφέρων τὰς σημαντικώτερας.

Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθν. Πανεπιστήμιον προσήνεγκεν 122 τόμους διαφόρων συγγραμμάτων. Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως τῆς Γαλλίας ὡσαύτως 67 τόμους.

Ὁ ἐν Παρισίους ὁμογενὴς κ. Β. Ἡλιάδης 79 τόμους.

Ὁ ἐν ταῦθα βιβλιοπώλης κ. Ι. Παππάδης 127 τόμους.

Πολλοὶ ἄλλοι ὁμογενεῖς καὶ διάφορα σωματεῖα πλέον τῶν 200 τόμων.

Ὁ κ. Χρηστάκης Ἐφέντης Ζωγράφος προσήνεγκε φρ. 500 πρὸς ἀγορὰν περιοδικῶν καὶ 500 σώματα τῆς παρὰ τοῦ κ. Νονότου μεταφρασθεῖσας Φυσικῆς Ἱστορίας τοῦ κ. Μίλου Ἐδουάρδου, ὅπως διανεμηθῶσιν εἰς τὰ ἄπορα Σχολεῖα.

Ὁ δὲ Κ. Ν. Κρικώστος λ. ὀθ. 50 πρὸς ἀγορὰν βιβλίων.

Ἐκτὸς τῶν προσφορῶν τούτων ὁ Σύλλογος ἠγόρασε διὰ τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος γενομένων χρηματικῶν ὑπὲρ τῆς βιβλιοθήκης δωρημάτων 340 τόμους διαφόρων συγγραμμάτων, ὥστε κατὰ τὸ λήγον ἔτος τὸ σύνολον τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ἡμῶν βιβλίων υπερβαίνει τὰς 2,000 τόμων κάλλιστα ταξίθετηθέντων παρὰ τοῦ μετ' ἐπιμελείας ἐργασθέντος βιβλιοφύλακος κ. Α. Λιοῦμα.

Ἐκ τῶν ὑπαρχόντων δὲ διπλῶν συγγραμμάτων ὁ Σύλλογος προσήνεγκε 42 τόμους εἰς τὴν Κοινότητά τοῦ Ἡρακλείου Κρήτης, ὅπως συντελέσῃ εἰς τὴν ἐκεῖσε σύστασιν δημοσίας βιβλιοθήκης, ἐγκαινιάσας οὕτω τὴν πραγματοποίησιν καὶ ἐτέρας ἐπιθυμίας αὐτοῦ, τῆς πρὸς σχηματισμὸν δημοσίων βιβλιοθηκῶν ἐν ὅλαις, εἰ δυνατόν, ταῖς πόλεις τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ ἑλλειψὶς καταλλήλου μέρους δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Σύλλογον κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸν σχηματισμὸν Ἀναγνωστηρίου, περὶ οὗ προβλέπει ὁ Κανονισμὸς. Ἡ οἰκοδομὴ ὅμως τοῦ Κτηρίου, ἣτις θέλει εὐκολύνει ὄλας αὐτοῦ τὰς ἐργασίας θέλει ἐπιτρέψῃ ὡσαύτως καὶ τὸν σχηματισμὸν τούτου, ἐν τῷ ὁποίῳ τὰ μέλη αὐτοῦ θέλουσιν εὐρίσκει οὐ μόνον τὰ ἀναγκαῖα βοηθήματα πρὸς μελέτην σπουδαίων ζητημάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον ἵνα διέρχωνται ὄρας τινὰς μετ' εὐχαριστήσεως καὶ ὠφελείας.

TAMEION.

Ἡ θέσις τοῦ Ταμείου καὶ κατὰ τὸ λήγον ἔτος εἶναι οὐχ ἥττον εὐχάριστος τῆς τοῦ παρελθόντος καὶ δεικνύει ὅτι καὶ ἡ πρὸς συλλο-

γὴν ὑλικῶν μέσων ἐνέργεια τοῦ Συλλόγου δὲν ὑπελείφθη τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἐργασιῶν.

Κατ' αὐτὴ συνήχθησαν τὰ ἐξῆς ποσά.

Ἐκ τακτικῶν εἰσοδημάτων ὡς συνδρομαί	
» μελῶν, τόκοι κτ.	λ. ἔθ. 875, 48
» συνδρομῶν ὑπὲρ τῶν ἀπόρων Σχολείων	» 1065,
» συνδρομῶν δι' ἀγορὰν χειρογράφων, βιβλίων καὶ περιοδικῶν	» 472,
» ἑμ. ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ κτιρίου	» 4406, 45
» συστάσεως διαγωνισμάτων	» 400,
» ἐκτάκτων συνδρομῶν	» 7, 57
» Λαχείου	» 388;

ἴτοι ἐν ὅλῳ λ. ἔθ. 4014, 50

Ἐδαπανήθησαν δὲ καὶ δαπανηθήσονται τὰ ἐξῆς.

Διὰ τὰ τακτικὰ ἐτήσια ἐξόδα τοῦ Συλλόγου	λ. ἔθ. 606, 61
» τὴν οἰκοδομὴν τοῦ κτιρίου ἐπληρώθησαν ἤδη ἐκ τῶν τῶν λ. ἔθ. 371, 92 περισσεύματος τοῦ παρελθόντος ἔτους καὶ ἑτέρας.	» 1908, 08
» τὴν γεννησομένην διανομὴν ὑπὲρ τῶν ἀπόρων Σχολείων.	» 4215,
» ἀγορὰν χειρογράφων, βιβλίων καὶ περιοδικῶν.	» 172,
» διαγωνίσματα.	» 400,

ἴτοι ἐν συνόλῳ λ. ἔθ. 4004, 69

Ὡστε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς χρήσεως τοῦ ἔτους τούτου μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἀνωτέρω δαπανῶν, ἐν αἷς συμπεριλαμβανόμεναι καὶ αἱ 150 ἔθ. λ. ἂς ὁ Σύλλογος συνεισφέρει ἐξ ἰδίων ὑπὲρ τῶν ἀπόρων Σχολείων, παρουσιάζει ὑπὲρ τοῦ ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου περισσεύμα λ. ἔθ. 42, 91 εἰς χρήματα καὶ ἑτέρας λ. ἔθ. 497, 63 εἰς χρέος τοῦ κτιρίου.

Περὶ τῶν θεωρῶ ἵνα ἐκθέσω ἐν ταῦθα τὰ καθεκαστα τοῦ λογιστικοῦ τοῦ Συλλόγου, τὰ ὁποῖα περιέχει ἡ λεπτομερὴς ἐκθεσις τοῦ μετὰ ζήλου καὶ δραστηριότητος ἐπὶ διετίαν ἤδη ὑπὲρ αὐτοῦ ἐργαζομένου Ταμίου κ. Ι. Γκιῶν. Νομίζω ὅμως ἀναγκαῖον ἵνα ἀναφέρω τὰ ἀφορῶντα τὴν οἰκοδομὴν τοῦ κτιρίου.

Ἐπὲρ αὐτῆς συνήχθησαν κατὰ τὰ παρελθόντα μὲν ἔτη λ. ἔθ. 2808 85 κατὰ τὸ λήγον δὲ » 4410 45

Ἐν ὅλῳ » 4219 30

Ἐδαπανήθησαν δὲ κατὰ τὸ παρελθὸν ἐτος πρὸς ἀγορὰν τοῦ ἐκ πηχέων 825 περίπου γηπέδου καὶ διὰ τινὰ ἐξόδα πρὸς ἰσοπέδωσιν αὐτοῦ. λ. ἔθ. 2436 93

Ἐσυμφωνήθη δὲ κατὰ τὸ λήγον ἔτος μετὰ τῶν ἀρχιτεκτόνων κ. κ. Κλεάνθους καὶ Παρηγόρη ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ἐκ πηχέων 680 περίπου κτιρίου εἰς τὴν τιμὴν ἣτις ὡς εὐκόλως δύναται ἕκαστος νὰ πεισθῇ οὐδεμίαν περιέχει ὑπερβολήν, τῶν λιρῶν λ. ἔθ. 4280

ἴτοι ἐν ὅλῳ » 6716 95

Ὡστε ἡ μερὶς αὕτη παρουσιάζει τελικὸν ἔλλειμμα ἐκ λ. ἔθ. 2497, 65.

Πρὸς ἀλγυθιν τοῦ ἐλλείμματος τούτου, πρὸς πορισμὸν τῶν ἀπαιτούμενων χρημάτων διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν ἀναγκαιῶν διὰ τὸ κτίριον ἐπίπλων, καὶ πρὸς θεραπείαν καὶ ἑτέρων τιμῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ, ὁ Σύλλογος ἀπεφάσισε τὴν ἔκδοσιν Λαχείου ἐκ γραμματίων 3600 ἀνά μίαν λ. ἔθ. ἕκαστον ὄριμας λ. ἔθ. 600 ὡς βραβεῖα διὰ τοὺς κερδίσοντας ἀριθμούς, τὸ ὅποιον ὕταν διανεμηθῇ ἐλόκληρον θέλει ἀποφέρει εἰς αὐτὸν τὸ καθαρὸν ποσὸν τῶν λ. ἔθ. 3000, ὁπερ θεραπεύει τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ ταύτας.

Ἐκ τοῦ Λαχείου τούτου δυστυχῶς μέχρι σήμερον μόνον 388 γραμματία διετέθησαν ἀλλὰ στηριζόμενοι εἰς τὰ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου εὐμενῆ αἰσθήματα τῶν φιλομούσων καὶ γενναίων ὁμογενῶν, τῶν ὅποιων ἐπικαλούμεθα καὶ αὖθις τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ συνδρομὴν καὶ ὑποστήριξιν, ἐλπίζομεν ὅτι θέλουσι διατεθῆ προσεχῶς καὶ τὰ μένοντα γραμματία, ὅπως ἀπαλαχθῆ τοιουτοτρόπως ὁ Σύλλογος πάσης μερίμνης ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτοῦ συντηρήσεως καὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀναγκῶν καὶ ἀφαιρήσῃ ὅλας αὐτοῦ τὰς φροντίδας εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ εἰς τὴν ὑποστήριξιν καὶ διάδοσιν τῆς παιδείας ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

Ὁ Σύλλογος ἐπιδιώκων τὸν πολλαπλοῦν αὐ-

τοῦ σκοπὸν ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ λήγον ἔτος καλλιερῶν τὰς σχέσεις, ἃς συνέδεσε κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ ἐξέτεινε ταύτας ἑλθὼν εἰς διαφόρους συνεννοήσεις μετὰ πολλῶν σωματείων νεωστὶ συστηθέντων ἢ ὑπαρχόντων προηγουμένως καὶ μετὰ πολλῶν λογίων ἀνδρῶν.

Ἀντικείμενον τῶν σχέσεων τούτων τοῦ Συλλόγου ὑπῆρχον μὲν ἐν πολλοῖς διάφορα φιλολογικὰ, ἀρχαιολογικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ ζητήματα, ἀλλὰ κυρίως σκοπὸς τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν ἦτο ἡ ἐρευνα τῆς καταστάσεως τῆς δημοτικῆς παιδείσεως ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἡ μελέτη τῶν μέσων τῆς εὐκολωτέρας καὶ ταχύτερας διαδόσεως αὐτῆς.

Πρὸς διακρίτησιν τῶν σχέσεων τούτων ὁ Σύλλογος ἀντήλλαξε πολλὰς ἑκατοντάδας ἐπιστολῶν καὶ ἄλλων ἐγγράφων, τῶν ὁποίων ἡ ἐκτέλεσις ὀφείλεται εἰς τὸν μετὰ ζήλου καὶ ἐπιμελείας ἐργασθέντα Γεν. Γραμματέα κ. Δ. Φίλιον.

Ἀπαριθμήσας ἐν τῷ περὶ Ἐπιτροπῶν κεφαλαίῳ τινὰ ἐκ τῶν ἐδικῶν ἀντικειμένων τῶν σχέσεων τούτων καὶ ἀρίων εἰς τὸν εὐφραδῆ εἰσηγητὴν τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἵνα ἐκθέσῃ ἡμῖν πλείοντα περὶ τῶν ἀφορωσῶν τὰς ἐνεργείας ἡμῶν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς δημοτικῆς παιδείσεως, νομίζω ἀναγκαῖον πρὸς συμπλήρωσιν τῆς παρούσης ἐκθέσεως ἵνα εἰπω ὀλίγα τινα περὶ ἐκείνων τῶν νέων σχέσεων τοῦ Συλλόγου ἡμῶν, αἵτινες ἐκτὸς τῆς παρούσης αὐτῶν σημασίας ὑπόσχονται σπουδαιότερα ἐν τῷ μέλλοντι ἀποτελέσματα.

Μεταξὺ τῶν τοιούτων σχέσεων ὀφείλομεν ἐν πρώτοις νὰ κατατάξωμεν τὸν στενωτέρον σύνδεσμον, εἰς ὃν ἤλθεν ὁ Σύλλογος μετὰ τοῦ Οἴκου. Πατριρχεῖον. Πολλάκις ἐδόθη εἰς ἡμᾶς ἀφορμὴ νὰ ὑποθέσωμεν μετ' ἐγκαρδίου θλίψεως, ὅτι ἂν ὅχι ἐκ συστάσεως τοῦλάχιστον ἐξ ὀλιγορίας, τινὲς τῶν ἡμετέρων ἀρχιερέων λησμονοῦντες ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἐθεώρησε πάντοτε ὡς θρησκευτικὴν ἐντολὴν τὴν ὑποστήριξιν τῆς παιδείας, ὅπως παρέβλεπον τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ τοιοῦτου καθήκοντος ἀμερινοῦντες περὶ τῆς δικονοτικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπύξεως τοῦ ποιμνίου αὐτῶν. Μεταξὺ τοιούτων ὑπονοιῶν ἡ ὑποστήριξις, ἣς ἔτυχεν ὁ Σύλλογος παρὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας πρὸς διεκπεραίωσιν διαφόρων ζητημάτων ἀφορώντων τὴν ὑποστήριξιν τῆς παιδείας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, παρέχει ἡμῖν τὴν πεποίθησιν ὅτι θέλει ληφθῆ ἡ ἀναγκαῖα φροντίς πρὸς ἐξάλειψιν πάσης αἰτίας τῶν ὑπονοιῶν τούτων, καὶ πρὸς ἐ-

πάνοδον μεταξὺ τοῦ κλήρου ἡμῶν τοῦ πρὸς τὴν παιδεῖαν ἱεροῦ ἐκείνου ἔρωτος, ὅστις ὑπῆρξε πάντοτε ἡ μεγαλειτέρα ἀφορμὴ δόξης διὰ τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ ἰδίως διὰ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον. Τὴν πεποίθησιν δ' ἡμῶν ταύτην ὑποστηρίζει καὶ ἡ παρουσία ἐν τῇ Πανηγύρει ταύτῃ τῆς Α. Θ. Πανηγυρότητας καὶ τῆς περὶ αὐτὴν Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, καὶ ἡ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις σύστασις ἐιδικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἣς σκοπὸς ἐστὶν ἡ ὑποστήριξις τῆς παιδείας, καὶ τῆς ὁποίας ὁ κωνισμὸς ὀρίζει ὅτι δύο ἐκ τῶν πέντε μελῶν αὐτῆς ληφθήσονται πάντοτε ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ἡμῶν.

Ὅγῃ ἦρτον τοῦτο σπουδαῖον γεγονός ἐστὶν ὡσάυτως καὶ ἡ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο σύστασις ἐν τῇ πόλει ἡμῶν δύο ἰσχυρῶν Ἐκπαιδευτικῶν Συλλόγων τοῦ Ἑπαιρωτικοῦ καὶ τοῦ Θρακικοῦ.

Ἡ Ἑπαιρος τῆς ὁποίας τὰ τέκνα ἀπὸ αἰῶνων ἦδη συντελοῦσιν εἰς τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἐν τῷ ἔθνει ἡμῶν εὐρίσκειται κατὰ τὴν δικονοτικὴν ἀνάπτυξιν εἰς κατωτέραν θέσιν πολλῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν. Οὕτε τὰ μέσα ὅμως οὔτε ἄνδρες ἑλλείπουσιν αὐτῇ, ἀλλὰ σφραγίζεται ὄργανον τινός, τὸ ὅποιον νὰ διευθετήσῃ τὰ ἀφορῶντα τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας, νὰ συγκεντρώσῃ περὶ ἑαυτὸ τοὺς θέλοντας νὰ συντελέσωσι πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς πατρίδος τῶν, καὶ μεριμνήσῃ περὶ τῆς σκοπίμου χρήσεως τῶν μέσων, ἅτινα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐληθροδότησαν εἰς αὐτὴν πολλὰ τῶν μεγάλων αὐτῆς τέκνων. Τὴν θεραπείαν τῆς ἐλλείψεως ταύτης καὶ τὸν σχηματισμὸν τοιοῦτου ὄργάνου προέθετο ἡ σύστασις τοῦ Ἑπαιρωτικοῦ Συλλόγου.

Τοιαύτην τινὰ ἐλλείψιν, ἀλλ' ἔτι σπουδαιότεραν καὶ μάλλον κατεπεύγουσαν προέθετο νὰ θεραπεύσῃ καὶ ἡ σύστασις τοῦ Θρακικοῦ Συλλόγου, ὅστις σκοπεῖ τὴν ὑποστήριξιν τῆς παιδείας καὶ τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἐν Θράκῃ, ὅπου ὀλιγώτερα εὐρίσκει προϋπάρχοντα μέσα νὰ διοργανώσῃ καὶ πλείοντα ἐμπόδια νὰ ὑπερικήσῃ.

Εἰς τὴν σύστασιν τῶν Συλλόγων τούτων οὐ μόνον ἐπεκρότησεν ὁ Σύλλογος ἡμῶν ἀλλ' ἐπραξέ καὶ παν ὅ,τι ἠδυνήθη πρὸς εὐκολίαν τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν καὶ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῶν. Προσκάλασεν αὐτοὺς ἵνα συνεδριάξωσιν ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐν ἡ καὶ οὗτος ἐπιλοξευεῖτο, καὶ παρέστη αὐτοὺς πάσας τὰς πληροφορίες, ἃς εἶχε συλλέξει κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος καὶ ἐξ ὧν οὗτοι ὠδηγήθησαν ἐν πολλοῖς πρὸς δικονομῶν τῶν χρηματικῶν βοηθημάτων,

ἄτινα συνέλεξαν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀπόρων σχολείων ἐν Ἑπιείρῳ καὶ Θράκη. Ἐνεργῶν δὲ τοιοῦτοτρόπως ὁ ἡμέτερος Σύλλογος κινήθησε νὰ ἰδῇ ταχέως τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ ἐπαληθευσάσας, καὶ παρέδειγμα ἔστω αἱ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀπόρων σχολείων καὶ σύστας τοιούτων ὅπου ἦεν ὑπάρχουσι γενόμεναι χρηματικαὶ βοήθειαι κατὰ τὸ λήγον ἔτος, καθ' ἃ πρὸς ταῖς 1215 λ. ὀθ., ἃς θέλει διανεῖμει ὁ ἴδιος, διανεμηθήσονται ὡσαύτως παρὰ μὲν τοῦ Ἑπιρωτικοῦ Συλλόγου λ. ὀθ. 600 ἐν Ἑπιείρῳ, παρὰ δὲ τοῦ Θρακικοῦ λ. ὀθ. 455 ἐν Θράκη.

Ἐκτὸς τῶν πρακτικῶν τούτων ὠφελειῶν ἡ σύστασις τῶν Συλλόγων τούτων ἐμπεριέχει καὶ σπουδαίαν πρόβδον εἰς τὴν διοργάνωσιν τῶν ἐν γένει ἐργασιῶν τῶν Συλλόγων. οἷτινες ὑπάρχοντες σήμερον σχεδὸν εἰς πᾶσαν πόλιν, κατέστησαν ἐν τῶν σπουδαιοτέρων ὀργάνων τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἀνατολῆς. Πολυπλακασθέντες τοιοῦτοτρόπως οἱ Σύλλογοι ἔχουσι ἀνάγκην οὐχὶ ἀπολύτου τινὸς συγκεντρώσεως, ἥτις ἠδύνατο νὰ βλάψῃ τὴν ἐλευθέραν ἐκάστου ἐνέργειαν, ἀλλὰ συστηματικῆς τινος συνεννοήσεως καὶ συνδέσμου, ὅστις νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἀμοιβαίαν αὐτῶν βοήθειαν καὶ ὀδηγίαν. Ὁ σύνδεσμος δὲ οὗτος εὐκολώτερον θέλει ἐπιτευχθῆ, ἐὰν οἱ Σύλλογοι ἐκάστης ἐπαρχίας τεθῶσιν εἰς ἄμσον συνάφειαν καὶ ἔλθωσιν εἰς ἐκτενεῖς καὶ συνεχεῖς σχέσεις μετὰ τοῦ κεντρικοῦ Συλλόγου τῆς ἐπαρχίας αὐτῶν, οἱ κεντρικοὶ δὲ Σύλλογοι ἐξακολουθῶσι τὴν τοιαύτην συνάφειαν καὶ σχέσιν μετὰ τοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου. Τοιοῦτοτρόπως ὀργανιζομένη ἡ ἐργασία τῶν Συλλόγων θὰ εὐκολύνῃ τὴν ἐνέργειαν τῶν ἀτόμων ὑπὲρ τοῦ ὅλου καὶ τὴν τοῦ ὅλου ὑπὲρ τῶν ἀτόμων, καὶ θὰ φέρῃ τὸ μέγα ἐκπολιτιστικὸν ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον πάντες ἀναμένομεν παρ' αὐτῶν.

Τοιαῦτα εἰσὶ, Κύριοι, τὰ ἔργα τοῦ λήγοντος Συλλογικοῦ ἔτους, τῶν ὁποίων μόλις ἀμυδρὰν σκιαγραφίαν ἠδυνήθηον νὰ δώσω ὑμῖν, ἕνεκα τοῦ στενοῦ τοῦ χρόνου, καὶ ἐν οἷς μετ' ἐγκαρδίου χαρὰς βλέπω τὰς ἐλπίδας τοῦ Συλλόγου πραγματοποιουμένας. Ἐκφράζων δ' ὑμῖν τὴν σταθερὰν πεποίθησιν, ἣν μοι ἐμπνέει ἡ διετής διεύθυνσις τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, ὅτι καὶ σπουδαίους αὐτὰς παρήγαγον καρπούς, καὶ σπουδαιότερους ὑπόσχονται τῇ θεῇ ἀρωγῇ διὰ τὸ μέλλον, καταστρέφω τὸν λόγον ἐπικαλούμενος τὴν ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν ὑμῶν συνδρομὴν ὑπὲρ τῆς ὑποστηρίξεως καὶ πρόβδου αὐτοῦ, ἥτις ἔσεται συγχρόνως ἡ ὑποστήριξις τῶν

γραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν.

Μετὰ τὴν ἀναγνωσθεῖσαν ὑπὸ τοῦ προέδρου κ. Καρκαπάνου ἐκθεσιν ἀνελθὼν τὸ βῆμα ὁ τῆς Ἐκπαιδ. Ἐπιτροπῆς εἰσηγητῆς κ. Ε. Ζωγράφου ἀνέγνω τὴν ἐκθεσιν αὐτῆς περὶ τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Ὀθ. Αυτοκρατορίας (ἴδε σελ. 205).

Ἀκολούθως ὁ τῆς Φιλολογ. Ἐπιτροπῆς εἰσηγητῆς κ. Χρ. Χατζῆ-Χρήστου ἀνέγνω ὁμοίως τὴν ἐκθεσιν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ περὶ συλλογῆς ζῶντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος (ἴδε σελ 220).

Εἶτα, ἀγγειλάντος τοῦ προέδρου τῇ ἑπιγεύρῃ τὰ μέλη τοῦ νέου προεδρείου ἐλαῖζεν ἡ τελετὴ ἐν μέσῳ γενικῆς εὐφροσύνης καὶ θυμηδίας.

ΕΡΑΝΙΣΜΑ (1)

Ο ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΞΥΓΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ

Ο ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΑΙ Ο ΤΡΑΠΕΖΙΤΗΣ
ΦΟΡΜΙΩΝ.—ΤΟ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΩΝ
ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΚΑΙ Η ΙΣΤΩΣΙΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

I. A. Boullée, Histoire de Demosthène, 2e édition. 1867. — II. A. Schaefer, Demosthenes und seine Zeit. 4 τόμοι. Leipzig 1856. — III. Boehmecke, Demosthenes, Lycurgos, Hyperides und ihr Zeitalter. Berlin 1867. — IIII. Albert Desjardins, Les plaidoyers de Demosthène, 1862. — V. Cachéval, Études sur les tribunaux Athéniens et les plaidoyers civils de Demosthène 1863. — VI. R. Darert, du Prêt à la grosse chez les Athéniens, étude sur les quatre plaidoyers attribués à Demosthène 1867. — VII. De Koutogra, Essai historique sur

(1) Ἐκ τῆς Revue des deux mondes (Μετάρρασις τοῦ κ. Αμ. Νωνώτου)

les trapezites ou banquiers d'Athènes. in 8o 1859. — VIII. Cuilleuier, les Antiquités juridiques d'Athènes. Deuxième étude: Lettres de change et Contrats d'assurance, in 8o 1865.

Ἐξ ἀπάντων τῶν δικανικῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους, ὁ κάλλιστος ἴσως, ἐκεῖνος ἐν ᾧ ὁ ῥήτωρ ἀνέδειξε περισσοτέρην τέχνην καὶ δύναμιν εἶναι ὁ ἑπὶ τοῦ τραπεζιτικοῦ Φορμίου ἐπ' αὐτοῦ συναχθεῖς. Ὁ Φορμίων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δίκης διεύθυνε τὸ ἐπισημότατον τῶν τότε ἐν Ἀθήναις τραπεζιτικῶν καταστημάτων, διαδεχόμενος τὸν ἰδρυτὴν τοῦ καταστήματος καὶ τῆς φήμης αὐτοῦ Πασίωνα, κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ὁποῦο Ἀπολλοδώρου ὑπερασπίζεται τὸν πελάτην αὐτοῦ ὁ ἔνδοξος συνήγορος. Ἡ δίκη αὕτη οὐ μόνον ἐπιτρέπει ἡμῖν, ἵνα θαυμάσωμεν ὑπὲρ νέαν ἔποψιν τὴν τέχνην καὶ εὐφυΐαν τοῦ διαδόχου τοῦ Λυσίου καὶ Ἰσάκου, ἀλλὰ καὶ παρέχει παντὶ ἀνθρώπῳ περιέργῳ περὶ τὰ παρελθόντα, περίστασις φυσικωτάτην, ὅπως μελετήσῃ τὸν μηχανισμόν τῶν περὶ πιστώσεως θεσμῶν, οἷους παρήγαγον καὶ κατέστησαν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν αἱ ἀνάγκαι ἐμπορίου δραστηκωτάτου καὶ ἡ ἐμπορικὴ εὐφυΐα φιλῆς πνευματώδους καὶ τολμηρᾶς.

A.

Αἱ Ἀθηναίαι, ἐν τῷ δ' αἰῶνι π. Χ. εἶχον ἤδη ἀπολέσει μέγα μέρος τῆς πολιτικῆς αὐτῶν δυνάμεως ὡς ἦτον ἕμωσ διέμειναν καὶ μετὰ τὰς ἐν Συρρακούσαις καὶ ἐν Αἰγῶσι Ποταμοῖς καταστροφᾶς ἡ πνευματικὴ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, συνάμα δὲ καὶ ἡ οἰκονομικὴ αὐτῆς μητρόπολις, ἡ πρωτίστη τῶν κεφαλαίων ἀγορά. Ἄμα ἀπεκαθίστατο ἡ εἰρήνη, καὶ ἡ θάλασσα ἔλευροῦτο, αἱ Ἀθηναίαι ἤνοιγον ἔμπλιν τὰ ναυπηγεῖα, τὰ ἐργοστάσια καὶ τὰ ἐμπορικὰ αὐτῶν καταστήματα ὁ δὲ σίτος τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου ἐπλήρου τοὺς σιτοβολῶνας τοῦ Πειραιῶς, τοῦ μεγάλου τούτου τῶν σιτηρῶν ἐμπορίου, ἔθεν ἐπρομηθεύετο ὀλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος ἃ δὲ παραγγεῖλαι συνέβησαν πανταχόθεν. Τὸ δαπανηθὲν ταμίευμα τοσοῦτον ταχέως ἐπανωρθότο, ὥστε αἱ συνέπειαι τοῦ πολέμου ἐφαίνοντο ἐντὸς ἄλιγου ἐξελειφόμεναι ἢ δ' εὐκολία αὕτη ἦτο μάλιστα διὰ τὸν λαόν καὶ διὰ τοὺς κυβερνῶντας αὐτὸν, πειρασμὸς, κίνδυνος, διότι βλεπόντες οὕτως ὡς διὰ μαγείας, ἀναγεννώμενον τὸν δαπανηθέντα πλοῦτον, ἐκινδύνουν νὰ λησμονήσωσι ταχέως τὰ δεινότερα

μαθήματα, καὶ νὰ παρσύρωσι βραδίως τὴν πόλιν εἰς νέας περιπετείας, πρὶν ἀληθῶς συνέλθῃ ἐκ τῶν προσφάτων κλονισμῶν καὶ πληγῶν.

Ἐν τῇ ἐνδελεχεῖ ταύτῃ ἐπανορθωτικῇ ἐνεργείᾳ, ἐν τῇ γονίμῳ ταύτῃ παραγωγικῇ καὶ συναλλαγματικῇ κινήσει, οἱ τραπεζῖται, οἱ θεματοφύλακες οὗτοι τοῦ ταμειώματος, διεδραμάτιζον πρόσωπον, εἰς ὃ μέχρις ἐσχάτων δὲν προσέεχον ἀρχοντοὺς οἱ νεότεροι τῆς Ἑλλάδος ἱστορικοί, οὐχὶ ἕμωσ διότι ἐφεροῦντο μαρτυριῶν περὶ τούτου. Παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ῥήτορι γίνεται πολλὰκις μνεῖα τραπεζιτῶν καὶ παρίστανται ὡς οἱ συνήθεις μεσαλλοτας εἰς πολλές ἐμπορικὰς πράξεις καὶ συναλλαγὰς. Ἐτι δὲ κατὰ μοναδικὴν τύχην, εἰς δικανικὸς λόγος τοῦ Ἰσοκράτους, ὁ τραπεζιτικὸς, καὶ ἱκανοὶ ἄλλοι τῷ Δημοσθένει ἀποδοδόμενοι (1) ἐπιτρέπουν ἡμῖν, ἵνα παρακολουθώμεν, ἐπὶ ἡμισυ σχεδὸν αἰῶνα, τὴν ἰστορίαν ἐντὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Ἀθηναϊκοῦ τραπεζιτικοῦ καταστήματος ὑπὸ τρεῖς προϊσταμένους διοικήσαντας αὐτὸ ἀλλοδιαδόχως, τὸν Ἀργέστρατον, τὸν Πασίωνα καὶ τὸν Φορμίωνα ἡ δυνάμειν σχεδὸν ἐν εἰπωμεν ὅτι φυλλομετροῦμεν τὰ κατὰ στίγα αὐτοῦ καὶ ὅτι ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ἀπογραφὰς. Χάρης εἰς τὰς πολυτίμους ταύτας πληροφορίας εἰσδύομεν εἰς κόσμον, εἰς ἕν δὲν εἰσαγοῦσιν ἡμᾶς οὔτε ὁ Θουκυδίδης οὔτε ὁ Ξενοφῶν, ἐν τῷ τραπεζιτικῷ ἢ, ἀν μοι ἐποτρέπετο ἡ ἐκφορκαί, ἐν τῷ Ἀθηναϊκῷ χρηματιστηρίῳ. Βεβαίως οἱ ἄνθρωποι, οὓς εὐρίσκομεν ἐν αὐτῷ, οὔτε Ἀριστείδει, οὔτε Φωκίωνας εἶναι ἡ πολλὰ τῶν πράξεων αὐτῶν τιμῶσι μᾶλλον τὸ ἐφευρετικὸν αὐτῶν πνεῦμα ἢ τὴν χρηστότητα αὐτῶν ἢ ἀλλὰ μήπως τὸ αὐτὸ δὲν συμβαίνει ἐν ταῖς νεωτέραις ἡμῶν κοινωνίαις, καὶ αἱ εἰς λαόν τινα παρεχόμεναι ὠφέλειαι ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῆς πιστώσεως καὶ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος δὲν ἀντιστοιχοῦσιν ἄρα τὸ ἐκ τῶν σκευωρῶν καὶ τοῦ δόλου ἀτίμων τινῶν κερδοσκοπῶν προσεγγινόμενον κακόν; Ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι τραπεζῖται, ἐὰν ὁ Πασίων, ὁ Φορμίων καὶ οἱ συναδελφοὶ αὐτῶν ἦσαν ἄπλως ἀ-

(1) Οἱ λόγοι οὗτοι εἰσιν οἱ φερόμενοι ὑπὸ τοῦ τίτλου. 1) Παραγραφή ὑπὲρ Φορμίου. 2) Πρὸς Κάλλιππον 3) Πρὸς Τιμόθεον περὶ χρέους. 4) Κατὰ Στεφάνου ψευδομαρτυριῶν. Ἐκ τῶν λόγων τούτων εἰς μό.οις, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι ἔργον τοῦ Δημοσθένους, ἡ παραγραφή ὑπὲρ Φορμίου, οἱ ἄλλοι φαίνονται συναχθέντες καὶ ἀπαγγελλέντες ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ τοῦ Πασιῶνος, Ἀπολλοδώρου.

πατεῶνες, δὲν ἤθελον ἐμπνεύσει τὴν ἐμπιστοσύνην, ἥτις συνεσώρευεν ἐν τοῖς κιβωτίοις αὐτῶν τὰς παρακαταθήκας τῶν πολιτῶν καὶ τῶν ξένων, τοὺς Περσικοὺς Δαρεικοὺς, τοὺς Κυζικηνούς, στατήρας καὶ τὰ Ἀττικὰ τετράδραχμα. Χωρὶς ἂν ἀποκρύψωμεν σφάλλματά τινα καὶ καταχρήσεις ἀπαντομένους εἰς πᾶσαν ἐποχὴν, ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν ῥητόρων παρεχομένων ἡμῖν λεπτομερειῶν περὶ τῆς ὁμάδος ταύτης τῶν τραπεζιτῶν καὶ τῆς ἐν τῇ κοινῶνίᾳ ἐνεργείας αὐτῶν δύνανται τις νὰ ἐνοήσῃ ὁποίας ἐιδουλεῖσαι παρεῖχον οἱ τραπεζίται καὶ πῶς πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ἐξ ἀφανῶν ὀρυζόμενοι, ἀπῆλθον περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου αὐτῶν ὑπολήψεις, ἦν καὶ ἡ πολιτεία αὐτῆ ἐξέφραζεν αὐτοὺς διὰ τιμητικῶν καὶ δημοσίων μαρτυριῶν.

Ὡς πᾶσαι αἱ ἐν νηπιώδει καταστάσει διατελοῦσαι κοινῶναι, καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐπὶ μακρὸν μίαν μόνην μορφήν τοῦ πλοῦτου ἐγνώριζε, τὴν γῆν καὶ τὰ πρὸς καλλιέργειαν αὐτῆς συντελοῦσα μέσα, γεωργικὴ ἐργασία, θρέμματα, δούλους. Εἰς τὸ ἀρχικὸν τοῦτο κεφάλαιον προσετέθησαν, τοῦ χρόνου προϊόντος, ἡ ἐν οἴκῳ πολυτέλεια, ἐπιπλα, πολυτίμημα σκεῦη, κοσμήματα παντὸς εἴδους. Ἀφοῦ δὲ ἀνεκάλυψαν τὰ πολυτίμημα μέταλλα καὶ ἠδυνήθησαν νὰ κατεργασθῶσιν αὐτὰ, τὰ ἐκ τούτων κοσμήματα, ὡς ἐκ τῆς ὕλης καὶ τῆς ἐργασίας, κατέστησαν κεφάλαιον συμπεπυκνωμένον ὑπὸ μικρῶν ὄγκων καὶ ἤδη πολὺ μᾶλλον τοῦ ἀρχικοῦ κινήτων. Ἐν δὲ βῆμα εἰς τὰ πρόσω ἐγένετο διὰ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ κοσμήματος, τοῦ ὁποίου ἡ χρῆσις, ὡς πιστεύεται, ἤρξατο διαδιδόμενῃ ἐν τῷ ἑλληνικῷ κόσμῳ περὶ τὸν Ζ' αἰῶνα Π. Χ.

Τοιουτοτρόπως ἐφευρέθη πλέον ἀσφαλῆς καὶ εὐχέρης παράδοσις τῆς ἐπισσωρευμένης ἐργασίας. Ὑπὸ τὴν μορφήν ταύτην τὸ ταμίευμα ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς παραγωγὴν νέου πλοῦτου, νὰ μισθωθῇ καὶ νὰ πλουτίσῃ συνάμα καὶ τὸν κύριόν του καὶ τοὺς ἐκμισθοῦντας τὴν σύμπραξιν αὐτοῦ ἀντὶ ἀμοιβῆς, ἧς ἡ ἀξία ἐκωνομίζετο ἀναλόγως τῆς προσφοράς, τῆς αἰτήσεως καὶ τῶν προσδοκωμένων κινδύνων ἐπιτυχῶν δὲ τοιοῦτου μέσου ἀνταλλαγῆς καὶ βοηθούμενον ἐκ τῆς φυσικῆς ῥοπῆς φυλῆς ἐξηπλωμένῃς ἐπὶ πολυπληθῶν νήσων καὶ ἐπὶ ἀκτῶν βαθυκόλπων, τὸ ναυτικὸν τῆς Ἑλλάδος ἐμπόριον δὲν ἔπαυσεν ἀναπτυσσόμενον ἐν τῷ Ζ' καὶ ΣΤ' αἰῶνι, ἀφοῦ ἡ Αἴγυπτος ἠνεῳγήθη τοῖς Ἑλλήσι καὶ οἱ Φωκαεῖς ἤλθον εἰς σχέσεις μετὰ τῆς Γαλατίας καὶ αὐτῆς τῆς Ἰσπανίας.

Τὸ χρηματικὸν ἀπόθεμα τὸ κατὰ μικρὸν συσσωρευθὲν ἐν ταῖς ἐπισημοτέροις Ἑλληνικαῖς πόλεσι ἐχρησίμευεν εἰς ἔντοκα δάνεια, κυρίως εἰς ναυτοδάνεια, (τὸ ναυτικόν, τόκοι ναυτικοὶ ἔκδοσις), ἅπερ παρεῖχον τὰς μεζύους ὠφελείας ἐκ τούτου κατέστησαν ἀναγκασίως μεσάζοντες τινας μεταξὺ τῶν δανειζομένων καὶ τῶν κεφαλαιούχων. Οὗτοι δὲ ἦσαν πολλοὶ οἱ ἐπισημότεροι τῆς πολιτείας ἄνδρες, οἵτινες εἴτε ἔνεκα τῆς καταγωγῆς ἢ τῆς εὐφυΐας αὐτῶν ἔπραττον μὲν τὰ πολιτικὰ, εἶχον δὲ συμφέρον νὰ εὐρίσκωνται ἀνθρώπου ἰκανοὺς ἀσολογούμενους ὀλοκλήρως εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν χρημάτων, ἵνα καταθέτωσι παρ' αὐτοῖς τὰ χρήματά των, οὔτοι δὲ φροντίζωσιν, ἵνα καταστήσωσι αὐτὰ παραγωγὰ. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ ἀνάγκῃ εὐρίσκοντο καὶ οἱ ἔμποροι, οἱ ἐπιχειροῦντες ἐκἄστοτε ἀποδημίαις, ὧν ἡ διακρεία ἦν πολλῶ μᾶλλον ἢ σήμερον ἀόριστος, καὶ ἐπιθυμοῦντες, ἵνα παρακαταθέτωσι τὰ ποσὰ τὰ ὅποια δὲν παρελάμβανον μεθ' ἑαυτῶν εἰς ἀσφαλῆ κιβώτια, ἐν οἷς ὅμως νὰ μὴ μένωσιν ἀτελεσφόρητα. Τέλος δὲ ἐκἄστη πολιτεία, μικρὰ ἢ μεγάλη. εἶχεν ἴδιον νόμισμα, ὕπερ ἦν τεκμήριον τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ κυριαρχίας αὐτῆς. Ὅθεν πολυλά νομισματικὰ συστήματα ἴσχυον ἐν τῷ ἑλληνικῷ κόσμῳ καὶ ἡ ἀξία τῆς δραχμῆς, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ μονὰς, διέφερε καθ' ὅσον ἦτο πολλοστὸν τοῦ Εὐβοικοῦ, τοῦ Αἰγινητικοῦ ἢ τοῦ Ἀττικοῦ ταλάντου. Ἐτι δὲ νομίσματα τινα, κοπέντα ἐν μικρᾷ πληθῆϊ ὑπὸ μικρᾶς πόλεως, ἦσαν μόνον γνωστά ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ πόλει ἢ ἐν τοῖς ἀστυγείτοσιν αὐτῆς καὶ ἐκυκλοφόρουσαν μόνον ἐν μικρᾷ τινι περιφερείᾳ ἀπ' ἐναντίας ἄλλοι τύποι νομισμάτων ἀνήκοντες εἰς μεγάλας ἐμπορικὰς πόλεις μετανεχέθησαν μακρὰν ὑπὸ τῶν ἐμπόρων αὐτῶν καὶ ὑπ' αὐτῶν διεσπάρησαν ἐν τῇ δαίνα ἢ δαίνα χωρᾷ οὕτω λ. γ. ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας τὰ τῆς Θάσου τετράδραχμα ἦσαν σχεδὸν τὸ μόνον ἐν χρήσει νόμισμα ἀπὸ πέρατος εἰς πέρας τῆς Θράκης καὶ ἐν ὅλῃ τῇ λεκίνῃ τοῦ Δουνάθωος, ἐν ᾧ τὰ Κορινθιακὰ διδραχμα τὰ φέροντα κάλλιστον τύπον Παλλάδος μετὰ κράνου, ἔχικρον τὴν αὐτὴν εὐνοίαν ἐν Ἠπειρῷ ἐν Ἰλλυρίᾳ καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἀκτῇ τοῦ Ἀδρίου, μικρὸν δ' ἔπειτα αἱ Λαυριωτικαὶ Γλαῦκες, ἃς ἐκάλουν κοινῶς τὰ Ἀττικὰ τετράδραχμα, ἅπερ καὶ ἀξιούμενα καλῆς ὑποδοχῆς ἀπανταχοῦ, ἀφιπταντο ἀνὰ χιλιᾶδας πρὸς πᾶσας τὰς τῆς Μεσογείου ἀκτάς. Ἐνεκα τούτου πολλὰ νομίσματα ἐπλεονέκτων πραγματικῶς, ὡς μόνα

παρδακτά ἢ προτιμώμενα πάντων τῶν ἄλλων ἐπὶ τῆς δεινός ἢ δεινός ἀγορᾶς, ὑπερετιμῶντο δὲ ταῦτα καὶ ἡ ὑπερτίμησις μετεβάλλετο, καθ' ὅσον οἱ ἔμποροι, ἵνα πληρώσωσι τὰ ἀγορασθέντα, ἠναγκάζοντο ν' ἀποστείλωσι πρὸς τὴν δεινὰ ἢ δεινὰ διεύθυναν μείζω ἢ ἐλάσσω ποσότητα τοῦ προνομιούχου τούτου νομίσματος. Ἐκ τούτου δῆλον ποίας πολυπλόκουσ πρᾶξεις ἀλλαγῆς καὶ ἐπικαταλλαγῆς ἐγένενα ἡ ποικιλία τῶν νομισμάτων καὶ ὅποιαν ὕψωσιν ἢ ὕφρασιν ἐλάμβανον κατὰ στιγμὰς τὰ μᾶλλον ἐπιζήτητα νομίσματα.

Αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις Σμύρνη, Ἐφεσος, Φώκεια καὶ ἰδίως ἡ Μίλητος, τὸ κέντρον τοῦτο τῆς συναντήσεως τῶν ἐμπορικῶν συνοδητῶν τοῦ ἔσω-τερικοῦ τῆς Ἀσίας καὶ τῶν παντοδαπῶν πλοίων, εἶδον βεβαίως ἰδρυομένας ἐν ταῖς ἀγοραῖς αὐτῶν τραπέζας ἀργυραμοιβῶν ἄλλ' ἢ πρώτη πόλις, ἐν ἣ ἀπαντῶμεν τοιοῦτους φέροντας τὸ ὄνομα τραπεζίτας, τὸ ὅποιον διετήρησαν ἐν τῇ ἰστορίᾳ, εἶναι ἡ Κόρινθος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Μηδικῶν πολέμων, ὅτε τοσοῦτον εὐμῆρει.

Κατὰ τοὺς εὐτυχεῖς τούτους χρόνους ἰσχύος καὶ δόξης, κατέθηκεν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξδομήκοντα τάλαντα ἐν τῇ τραπέζῃ τοῦ Κορινθίου Φιλοστεφανοῦ τὸ δὲ ποσὸν τοῦτο, ὑπέρογκον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀπετέλεσε τὴν περιουσίαν τοῦ τραπεζίτου, ὅστις ἠδύνατο νὰ μεταχειρίζεται αὐτὸ ὡς ἀφορμὴν (fond de roulement) καὶ ἐχρησίμευσε τῶ ἐν Σαλαμῖνι νικητῇ ἢ τοῦ πόρος, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ τραπῆ τὴν ὀδὸν τῆς ἑξορίας. Ἰδίως δὲ ἐν Ἀθήναις, ὅταν κατέστησαν αὐταὶ κέντρον ἐκτεταμένης ναυτικῆς δυνάμεως, ἀνεπτύχθησαν καὶ ἐμορφώθησαν αἱ τραπεζιτικαὶ συναλλαγαί. Πᾶσαι αἱ περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν διεζήγοντο αἱ ἀνταλλαγαὶ αὐταὶ σωζόμεναι εἰδήσεις ἀναφέρονται εἰς τοὺς Ἀθηναίους τραπεζίτας τοῦ Ε' ἢ μᾶλλον τοῦ Δ' Π. Χ. αἰῶνος. Οἱ σύγχρονοι οὗτοι τοῦ Ἰσοκράτους καὶ Δημοσθένους, οἱ διαχειριζόμενοι μεγάλα κεφάλαια καὶ ἔχοντες πίστωσιν εἰς ἀπαντας τοὺς λιμένας τοῦ Αἰγαίου (1), ἦσαν οὐχ ἥττον οἱ κατ' εὐθεῖαν διάδοχοι τῶν ταπεινῶν κολλυβιστῶν, οἵτινες δύο ἢ τρεῖς

αἰῶνας πρότερον, εἶχον πρώτοι στήσει ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῶν Ἰωνικῶν πόλεων τὰς ταπεινὰς τραπέζας αὐτῶν, ὡς καὶ σήμερον ἐτι οἱ δυνάσται ἐκείνοι ἐν τοῖς οἰκονομικοῖς, οἱ συναλλασσόμενοι μετὰ βασιλείων καὶ αὐτοκρατορῶν, ἐνομάζονται ἐν πάσις ταῖς νεωτέροις γλώσσαις, δι' ἑνόματος ἐτυμολογουμένου ἐκ τῆς μικρᾶς σάνιδος, banco ἢ tavolino, ἔπισθεν τῆς ὁποίας κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἐκάθητο ἐν ὑπάθρῳ ἐν ταῖς τριόδοις οἱ Γενουήσιοι, Πισᾶται καὶ Φλωρεντινοὶ τραπεζίται.

Τὰς τραπέζας ταύτας τῶν πρώτων τραπεζιτῶν δὲν πρέπει νὰ φανταζώμεθα κεκαλυμμένας ὑπὸ στιβάδων χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου, ὡς τὰς προκειμένας σήμερον ἐπὶ τοῦ γραφείου τῶν σημερινῶν τραπεζιτικῶν ταμιῶν. Τὰ ἀρχαῖα νομίσματα εἶχον σχῆμα ἥμισυ κανονικὸν καὶ ὁ τύπος αὐτῶν ἐξεῖχε πλεον ἢ ὥστε νὰ δύνηται τις εὐχερῶς νὰ διατάξῃ αὐτὰ κυλινδρῶς. Τὰς τραπέζας ταύτας πρέπει νὰ φανταζώμεθα μᾶλλον διηρημένας εἰς πολλὰ μικρὰ νομίσματα, ὧν ἕκαστον περιεῖχεν ἐν εἶδος τῶν μᾶλλον ἐν χρῆσει νομισμάτων, ἐτι δὲ ὅτι σκαφίδες τινεῖς, δερμάτινοι ἢ ὕφαντοι σάκκοι συνεπλήρουον πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἀποσκευὴν. Ἐν τῇ ἐπασχολοσῆ ἡμᾶς ἐποχῇ ἡ τράπεζα ἐπὶ τῆς ὁποίας ἠρήθουν τὰ χρέηματα μικρὰν ἔχει σημασίαν παρὰ τοῖς τραπεζίταις ὑπὲρ ἢ κατὰ τῶν ὁποίων ἠγύρεον ὁ Ἰσοκράτης καὶ ὁ Δημοσθένης. Ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ διεκρίνον ἐν τῇ συνῆθει γλώσσῃ τοῦς ἀπλοῦς ἀργυραμοιβοὺς ἢ κολλυβιστὰς, ἀνθρώπους ταπεινοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οἵτινες βεβαίως ἦσαν πολυπληθεῖς ἐν παντὶ λιμένι ὅπως οὖν συνηζόμενῳ, τῶν δανειστῶν ἢ τοκοιστῶν, κεφαλαιούχων καθιστάντων ἐνεργὰ τὰ κεφάλαια αὐτῶν διὰ δανείων, εἴτε ἡγγεῖων, εἴτε κυρίως ναυτοδανείων καὶ τέλος τῶν τραπεζιτῶν, οἵτινες ἐκράτουν εἰς χεῖράς των καὶ μετεχειρίζοντο ἐν μεγάλῳ κύκλῳ πᾶσας τὰς πρᾶξεις, εἰς ἃς παρέχει ἀφορμὴν τὸ ἐμπόριον τῶν πολυτίμων μετάλλων ἀσσημασμένων ἢ ἀσήμων, τὴν πίστωσιν ὑφ' ὅλας τὰς μορφαί.

Τὰ ἐκ τῆς ἐργασίας, τῆς γεωργίας, τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου παραγόμενα κεφάλαια συσσωρεύοντο ἐν τοῖς κωδωτίοις τῶν τραπεζιτῶν ὡς παρ' ἡμῖν ἐν ταῖς ἀποθεματικαῖς τραπέζαις, καὶ δι' αὐτῶν, ἐκ τῶν παραγωγόντων τὰ κεφάλαια μετέβαινον εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἵνα παραχάγῃσι νέα, ἐπιζητοῦσι τὴν χρῆσιν αὐτῶν ὑποχρεούμενοι ἵνα πληρῶναι ποσὸν τι ὡς μίσθωμα. Ὁ τραπεζίτης λοι-

(1) Ὁ Ἀπολλόδορος τριηραρχῶν, εὐρίσκει εὐκόλως τοὺς δανειστοὺς αὐτῶν ἐν τῇ Λαμψακῇ καὶ Θέσση καὶ Τενέδῳ «Διὰ γὰρ τὸ Πασιῶνος εἶναι, φησί, καὶ ἐκεῖον ἐπέφενώσθαι πολλοί; καὶ πιστευθῆναι ἐν τῇ Ἑλλάδι οὐκ ἤπορον ὅπου δεσβεῖθην δανείσασθαι. Δημοσθένης πρὸς Πολυκλέα 1, 6.

πὸν ἐπλήθρονε τίκους τοῖς παρκαταθέταις καὶ ἐλάμβανε πρὸ' ἐκείνων, οἱ ὑπ' ἰδίαν εὐθύνην ἐνπιστεύετο τὰ παρκαταθεμένα κεφάλαια. ὠφελεῖτο δὲ τὴν διαφορὰν. Ἐνίοτε δὲ ἐδάνειζε καὶ ἐπὶ παρκαταθήκῃ πολυτιμῶν σκευῶν, οἷον κοσμημάτων, κυλικῶν, χρυσοῦν στεφάνων. Οἱ δὲ πελάται τῆς τραπέζης εἶχον καὶ ἕτερον πλεονεκτήμα, ἠδύνατον δι' αὐτῆς νὰ πληρώσωσι τὰς ὀφειλάς των.

Τὸ δὲ πρὸς τοῖς Ἀθηναίοις μοναδικῶς προστατεύον τὰς πράξεις καὶ παρέχον τῶ τῶν χρημάτων ἐμπορίῳ καὶ τῇ πιστώσει ἐξαιρετικὴν καὶ παραγωγικωτάτην δραστηριότητα, ἥτο ὅτι ὁ τόκος ἔμενεν ἐλεύθερος πάσης διατιμῆσεως καὶ παντὸς περιορισμοῦ ἐκ τοῦ νόμου· ὁ Ἀσιας πληροφορεῖ ἡμᾶς περὶ τούτου ἐξηγῶν συνάμα τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερομένας ἐκφράσεις τοῦ ἀρχαίου τοῦ Σόλωνος νόμου· λοιπὸν ἐν μέσῳ τῶν πολυπληθῶν καὶ παχυλῶν οικονομικῶν σχολιασμάτων, εἰς ἃ περιέπεσαν ἡ ἀρχαιότης μετὰ τῶν νομοθετῶν, ὡς ἐν Σπάρτῃ, καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις πόλεσι, μετὰ τῶν φιλοσόφων, ὡς ἐν ταῖς πλατωνικαῖς παραδοξολογίαις, τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τοῦ Ἀθηναίου νομοθέτου διέκρινεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀλήθειαν κατενόησεν ὅτι τὰ χρήματα εἶναι, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο, ἐμπόρευμα, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀξία ὑψοῦται κατὰ λόγον ἀντιπεπονηότα τοῦ πλήθους ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ κατὰ λόγον εὐθύτην τῆς ζήτησεως. Τὴν τοσοῦτον δικαίαν ταύτην ἀρχὴν, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἤδη διεκήρυσεν ἡ Ἀγγλία, ἀλλ' ἢ ἢ ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη δὲν κατώρθωσε νὰ εἰσαγάγῃ εἰσέτι ἐν τῷ Γαλλικῷ νόμῳ, ὁ Σόλων ἐνομοθέτησεν ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ 5^{ου} αἰῶνος π. Χ.

Δικαιοῦμεθα λοιπὸν, ἵνα θεωρήσωμεν τὸ τοιοῦτον διορατικὸν, τὴν ὀρθὴν ταύτην κρίσιν, τὴν καλὴν τοῦτον νόμον, ὡς ἓνα τῶν λόγων, οἵτινες ἐξηγοῦσι τὴν βιομηχανικὴν καὶ ἐμπορικὴν πρόοδον τῶν Ἀθηνῶν. Τὰ κεφάλαια ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἔρρεπον, ἵνα συσσωρεύωνται εἰς τὴν ἀγορὰν ταύτην, ἐν ἣ ὑπῆρχε βεβαιότης, ὅτι θέλουσι τύχει τόκου ἐπικερδестаτοῦ περιορισμένου μόνον ὑπὸ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν ἐιδικῶν φυσικῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ συναγωνισμοῦ. Ὁ τόκος μετεβάλλετο κατὰ περιστάσεις μεταξύ 12 καὶ 18 τοῖς $\frac{1}{10}$, ὑπολογιζόμενος συνήθως κατὰ μῆνα· ἔλεγον δὲ οὗτο τὸ δάνειον συνομολογήθη ἐπὶ δραχμῇ, ἐπὶ ἑπτὰ, ἐπὶ ἑκτῷ ἢ ἐπὶ ἐννέα ὀβολοῖς κατὰ μῆνα τοῦ μηνὸς ἐκάστου. Ἐν τισὶ δὲ πράξεσι παρεχούσας ἐν περιπτώσει ἐπιτυχίας μείζους ὤφε-

λαίς, τὰ κεφάλαια ἐμισθοῦντο ἀντὶ μειζόνων τόκων, ὡς τοῦτο ἐγίνετο ἐν τοῖς ναυτοδανείοις. Ἐπειδὴ ὁ δανειστής ἀσφαλιζόμενος διὰ τὰ χρήματα αὐτοῦ μόνον ὑπὸ τοῦ σκάφους ἢ τοῦ φορτίου, τὸ ὁποῖον πνοῇ μίᾳ ἀνέμου ἠδύνατο νὰ καταστρέψῃ, ἔτρεψε μεγάλους κινδύνους καὶ ἥτο δίκαιον καὶ ν' ἀνταμειβῆται ἀδράως. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ τόκος ὑψοῦτο μέχρι 30 καὶ 35 τοῖς $\frac{1}{10}$, ἀνευ μομφῆς τοκογλυφίας καὶ, ὁ δανειζόμενος δὲν ἐξιμιούτο· οἱ δὲ τραπέζιται, γνωρίζοντας τοὺς ναυκλήρους ἐξέλεγον τοὺς ἐπιδειξιωτέρους καὶ χρηστοτέρους καὶ μετεχειρίζοντο πολλὰκις μέρος τῶν παρ' αὐτοῖς ὑπὸ τῶν πελατῶν αὐτῶν παρκαταθεμιμένων κεφαλαίων ἐπὶ ἀνοικτῷ, ὡς λέγομεν, λογαριασμῷ.

Οἱ τραπέζιται εἶχον πρόχειρα (*ἐφημερίδας*) κατὰστυα, (ὑπομνήματα τραπέζιακά γράμματα), ἅπερ ὑπαινίττονται πολλὰκις οἱ ἀρχαῖοι βήτορες καὶ συγγραφεῖς· ἐκράτουν δὲ αὐτὰ ἐν διπλογραφίᾳ, καὶ πᾶν διὰ τῆς τραπέζης αὐτῶν διερχόμενον ποσὸν ἐσημειοῦτο ἐν τοῖς γράμμασι τούτοις μετὰ τῆς ἡμερομηνίας τῆς εἰσόδου καὶ ἐξόδου. Οὐ μόνον δὲ ἐν ἡιδίως ἤδραυε πόλει ἠδύνατο νὰ ἐξυπηρετῇ οὕτω τοὺς πελάτας αὐτῆς, ἢ τράπεζα, ἀλλὰ χάρις εἰς τὰς σχέσεις αὐτῆς, εἰς τοὺς ἀνταποκριτάς τῆς, ὡς λέγομεν σήμερον, ἠδύνατο καὶ εἰς ἄλλας ἀγορὰς νὰ ἐπιτελῇ πράξεις πρὸς λογαριασμὸν αὐτῶν.

Εἰς τῶν σωφωτέρων ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς νομομαθῶν ὁ κ. Caillener ἀπέδειξεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐγνώριζον τὴν *συναλλαγματικὴν* ἢ τοῦ-λάχισον τὴν *ἐπιταγήν* (*Chèque*) καὶ ὅτι παρ' αὐτοῖς τὸ τῆς συναλλαγῆς συμβόλιον ἠδύνατο νὰ ἐνισχυθῇ διὰ *προσγραφῆς*, ἥτοι εἰδους ἐγγυήσεως, δι' ἧς τρίτος ἐγγυᾶται τὴν πληρωμὴν τῆς συναλλαγματικῆς. Τὸ χωρίον τοῦ Ἱσοκράτους (1), ἐν ᾗ εὐρίσκει τις προφανῆ μείαν τούτου, ἀναφέρει καὶ τὸν δόντα ἀφορμὴν εἰς τὸ ἔθος τοῦτο λόγον, δηλ. ἵνα ἀππλλαγῶσι τὰ χρήματα τοῦ κινδύνου τοῦ πλοῦ. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τραπέζιται προχώρησαν ἄρα καὶ περαιτέρως, συνέλαβον καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ παραχωρεῖν τὴν συναλλαγματικὴν δι' ὀπισθογραφῆς καὶ καθιστάναι οὕτω τὴν ὀφειλὴν κινήτην· ὁ κ. Caillener βρῆκε ἵνα πιστεύσῃ τοῦτο. Ἡ Ἀττικὴ νομοθεσία ἐπὶ τῶν ὑποχρεώσεων διαφέρει πλεῖστα ὅσα τῆς Ῥωμαϊκῆς, ἥτις ὑπο-

τάσσει εἰς πλείστας ὕσας δικτυώσεις τὴν πρῶτον ἀναχωρήσιν ἀσημάτων ὡς ἐκ τῆς ἀξιοσημείω του ἀπλότητος αὐτῆς προσεγγίζει ἐν πολλοῖς πρὸς τὰς παραθεδεγμένους ἀρχὰς ἐν ταῖς σημαντικαῖς νομοθεσίαις ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα σημαντικὴ ἀναλογία, ἀλλὰ μέχρι τοῦδε οὐδὲν εὐρέθη ἐν τοῖς κειμένοις ἐπιτρέπον ἡμῖν, ἵνα φρονώμεν ὅτι ἡ ἀπόδειξις τοῦ δανείου προῖον οὐσα τοῦ περι δανείου συμβολαίου, δὲν ἦτο ἀναγκασίως προσωπικῆ ἐν Ἀθήναις, καὶ ὅτι ὁ νόμος ἡ ἡ ἐξίς ἐπέτρεπον τὴν εἰς τρίτον μεταβίβασιν. Παρσιτηθῶμεν ὅθεν μέχρι νεωτέρας πληροφορίας διεκδικούντες ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τραπεζίτων τὴν τιμὴν ὅτι ἐπορίσασαν τὸ ἐμπόριον διὰ τοῦ θαυμασίου τούτου ὄργανου ἀφῆσμεν αὐτὴν τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς Ἰταλοῖς τοῦ μ. αἰῶνος, ὧν οἱ τίτλοι εἰσι βασιμώτεροι.

Εἶτε οἱ Ἀθηναῖοι τραπεζίται συνεπλήρωσαν τὴν ὀριστικὴν ταύτην πρόδον, εἶτε ἔστησαν ἐν μέσῃ τῇ ὁδῷ, τὸ ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι κατ' ὀλίγον, ἐκ τῆς φορᾶς αὐτῆς τῶν πραγμάτων κατήνησαν ν' ἀπειρώσιν παρ' αὐτῶν οἱ πολῖται ἐκδουλεύσεις, ἅς δὲν ἐφάνοντο κατ' ἀρχὰς προσωρισμένοι ἵνα παρὰσχωσι. Ἦσαν εἰς σχέσεις μετὰ πάντων τῶν εἰς χρηματικὰς πράξεις ἀσχολουμένων πολιτῶν, μετὰ πάντων τῶν εἰς τὸ Ἀττικὸν ἐμπόριον συγκαζόντων ξένων ἐγνώριζον κάλλιον παντὸς ἄλλου, ἵνα συντάσσουσιν συμβόλαιον κατὰ τοὺς τύπους καὶ προφυλάσσουσιν πάντα τὰ δικαιοῦματα ἑτέλου; τὰ καταστήματα αὐτῶν εὐρίσκοντο ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἐμπορικῆς τῆς πόλεως συνοικίας, ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγορᾷ, ἐνθα διέτριβον οἱ κερχλαίουχοι, οἱ κύριοι μεταλλείων, οἱ κύριοι πλοίων καὶ οἱ πλοίαρχοι, οἱ ἔμποροι, πάντες οἱ ἔχοντες χρήματα πρὸς δάνεια ἢ χρῆζόντες τοιοῦτων.

Ἐκεῖ περιεφέροντο κατὰ συμπλέγματα ὑπὸ τοὺς ὠραίους πλατάνους τοὺς πάλαι ποτὲ ὑπὸ τοῦ Κίμωνος φυτευθέντας, οἵτινες βεβαίως καθίσταντο τὸ μέρος τοῦτο τῆς πόλεως παραπλήσιον πολλῶν σημαντικῶν τουρκικῶν πόλεων μετὰ πολλὰς φωνὰς καὶ χειρονομίας κατῴρθον τέλος νὰ ἐπιτύχουσι τὴν ποθυομένην συμφωνίαν.

Τὶ δὲ φυσικώτερον ἢ νὰ εἰσέλθωσι τότε οἱ συμβαλλόμενοι παρὰ τῷ γείτονι τραπεζίτῃ, ἵνα χρόμενοι τῇ πείρᾳ αὐτοῦ συντάξουσιν κατὰ κανὼνας τὰ συμπρωνημένα;

Ἐξήτουν λοιπὸν παρ' αὐτοῦ, ἵνα συντάξῃ τὸ συμβόλαιον τὸ τεκμηριούν τοὺς ὄρους τῆς συμπρωνημένης ἀγορᾶς ἢ τοῦ δανείου. Εἰ δὲ ἐπρόκειτο περὶ ἀπλουστάτης συμφωνίας δυνα-

μένης νὰ συνταχθῇ ἐν ὀλίγαις λέξεσιν, ἐταχῶ γραφον αὐτὴν μετ' ἀπασῶν τῶν συντηήσεων καὶ τῶν συνδέσμων, οἵτινες φέρουσι σήμερον εἰς ἀπόγνωσιν τὸν ἐρμηκῆ τῶν ἐπιγραφῶν, ἐπὶ τινος ὀστράκου, ἐξ ὧν πολλὰ διεσώθησαν ἐν Αἰγύπτῳ. καὶ διετήρησαν μέχρι ἡμῶν τοσαῦτα περιεργα μηχανεῖα τῆς δικαιοσύνης τῶν Πτολεμαίων, οἷον ἐπιταγὰς πληρωμῆς, ἐξοφλήσεως φόρων. Ἐν τινι συλλογῇ ἐν Ἀθήναις ὁ κ. Ἀλέξτρος Δυμόντιος, εὔρε τοιοῦτον ὀστράκον ἐξ Ἀττικῆς προερχόμενον καὶ ὃν ἀπόδειξις πληρωμῆς κεχαρηγμένη δι' αἰμῆς ἐπὶ συντηρίμματος ἀγγείου. Εἰ δὲ ἐξ ἐναντίας τὸ ῥηθὲν συμβόλαιον ἔπρεπε νὰ περιέχῃ σειρὰν πολυπλόκων ἄρθρων καὶ λεπτομερειῶν, τότε ἐλαμβάνοντο δύο φύλλα παπύρου καὶ ὁ τραπεζίτης συνέτασσε τὸ συμβόλαιον ἐν διπλοτύπῳ. Τοῦτο δὲ κυρίως ἐκαλεῖτο *συγγραφή* ἢ *συμβόλαιον*, ἐνώπιον δὲ μαρτύρων ἕκαστος τῶν συμβαλλομένων ἐσφράγιζεν αὐτὸ καὶ ἐλάμβανεν ἐν ἀντίτυπον. Ἐν τῷ πρὸς Λάκριον λόγῳ τοῦ Δημοσθένους σώζεται συγγραφή περὶ ναυτοδανείου μετ' ἀπάντων τῶν ὄρων αὐτοῦ. Δὲν ἤρκει δὲ νὰ ἔχῃ τις ἐν χειρὶ τὸ συμβόλαιον προσσηκόντως συντεταγμένον, εἶδει καὶ μὴ ἀπολέσει αὐτὸ συνέβαινε δὲ πολλῶν, ὥστε ὁ ἔσπερος τῶν συμβαλλομένων ἢ καὶ ἀμφοτέρω, μετὰ τὴν διομολόγησιν τοῦ συμβολαίου, ἀπήρχοντο εἰς μακρὰν ἀποδομῆν, ἐπομένως εἶχον συμφέρον ἵνα μὴ ἐκθέσωσιν εἰς τοὺς κινδύνους τοῦ πλοῦ τῶν τίτλων. Πῶς δὲ νὰ προφυλάξωσιν αὐτοὺς παντὸς κινδύνου?—Νὰ καταθέσωσιν αὐτοὺς παρὰ φίλῳ τινι?—Ἄλλ' ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τῷ συντεθειμένῳ ἐξ ἀσπῶν καὶ ξένων, μεταξὺ τῶν παντοδαπῶν τούτων κερδοσκοπῶν, ὀλιγίστοι ὑπῆρχον, οἵτινες κατὰ μόνους γενόμενοι, δὲν ἐτόλμων νὰ σφετερισθῶσι τὸ τοῦ πέλας κτήμα, εἰ μόνον, ὡς λέγει ῥήτωρ τις ἐν τοιαύτῃ διαδικασίᾳ, τὸ πρᾶγμα ἦν «ἄξιον ἀναισχονείας», κρίναν δ' ἕκαστος ἐκ τῶν οἰκείων τὰ ἀλλότρια δὲν ἐτόλμων νὰ στηρικθῇ ἐπὶ τῆς χρηστότητος καὶ τῶν οἰκιστῶν ἐταίρων. Πλὴν οὗτ' ἐν Ἰώμῃ, οὕτε ἐν Ἀθήναις ὑπῆρξαν ποτὲ συμβολαιογράφοι, ἐν ᾧ ἐν πάσαις ταῖς νεωτέραις κοινωνίαις ὑπάρχουσιν ὑπὸ διάφορα ὀνόματα οἱ ὠφελιμοὶ οὗτοι μεσάζοντες. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὅμως οὐδὲν τοιοῦτον ἀπαντᾶται, ἐπομένως μεγάλη ἦν ἡ δυσχέρεια. Καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ πείρα κατέδειξε τὸ μέσον δι' οὗ ἐμετριάζθη ἡ ἐλλειψὶς τῶν νόμων. Τὸ συνιστᾶν τὴν ἐπιτυρίαν τραπεζίτου ἐστὶν ἡ ἐμπνεομένη παρ' αὐτοῦ πί-

στις. Ἡ ἐπιτηδεύτης καὶ εὐφυὴς εἶναι βεβαίως ὠφέλιμοι, ἀλλ' ἢ ἀκεραϊότης ἢ τοῦλάχιστον ἢ δόξα ταύτης εἰσὶν ἐπικουρίαι, ὧν θάσσαν ἢ βράδιον ἐξ ἀπαντος εἴξει ἀνάγκη ὁ τραπεζίτης. Ἡ ἀρετὴ ἐν τῇ ἀληθείᾳ σημασία τῆς λέξεως, ἣν καὶ ἔσται ἀείπειτο κτῆμα μόνον εὐαρίθμων τινῶν ἐλεγκτῶν ψυχῶν οὐχ ἥττον ἔμωσ παρ' αὐτῇ ἢ ὑπ' αὐτῆν, εἰ δοκεῖ, ὑπάρχει χώρα τιμιότητος ἥττον εὐγενούς καὶ κοινοτέρας ἐπιβαλλομένης ὑπὸ τῶν ἀπειθήσεων ἐπαγγελμάτων τινῶν. Ἡ ἐξ ἐπαγγέλματος αὐτῆ χρηστότης εὐρίσκετο, ἐκτός τινων ἐξαιρέσεων, παρὰ τοῖς τραπεζίταις. Ἄφου δὲ δι' αὐτῶν, ὡς ἐμπείρων ἀνδρῶν, συνετάσσοντο τὰ συμβόλαια ἐπῆλθε φυσικῶς ἡ ἰδέα ἵνα ἐμπιστεύονται αὐτοῖς αὐτὰ καὶ ταῦτα, ὅπως παρουσιάζωσιν αὐτὰ αἰτούμενα. Κατὰ παρὰ τοῖς ῥήτορι γίνεται πολλάκις μείλια συμβολαίων παρ' αὐτοῖς κατατεθειμένων, ἐπομένως οἱ Ἀθηναῖοι τραπεζίταις διεμόρφωσαν κατ' ἴδιον τρόπον ὅτι δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν φυλακὴν καὶ ὑπερρέσιν τῶν τίτλων.

Παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἡ διὰ μαρτύρων ἀπόδειξις ἐθεωρεῖτο ἰσχυροτέρα τῆς διὰ χειρογράφων, μεταχειρίζοντο αὐτὴν συχνότερον καὶ ἀπέδιδον αὐτῇ πολὺ μείζονα ἰσχύν' ἐπομένως διὰ μαρτύρων ἐπὶ τοῦτω προκαλοῦμεν, καὶ κατόπιν ἐνόμιον τοῦ δικαστηρίου διὰ τῶν καταθέσεων αὐτῶν ἐβεβαίουν τὰ χρέη καὶ τὰς γενομένας πληρωμάς. Ὅθεν τοσαύτη ἦτο ἡ ἐκ τῆς ἕξως ἀποδομένη πίστις εἰς τὴν ἀκρίβειαν καὶ τιμιότητα τῶν τραπεζίτων, ὡς πολλάκις κατέθετον χρήματα ἐν ταῖς τραπέζις αὐτῶν ἄνευ μαρτύρων. Εἰ δὲ ἡγεῖσθε δυσχερεῖά τις, τὰ κατὰστιχα τῶν τραπεζίτων παρουσιάζόμενα ἐν τῷ δικαστηρίῳ ὄριζον περὶ τῆς ἀμφισβητήσεως, ἐπειδὴ ἐγνώριζον ὅτι κρατοῦνται μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας. Χωρῖον τι τοῦ λόγου τοῦ Δημοσθένους πρὸς Κάλλιπον (Δημοσθένης πρὸς Κάλλιπον 4). «εἰδῆσθαι δὲ πάντες » οἱ τραπέζιται, ὅταν τις ἀργύριον τιθεῖς ἐδωῖς ἀποδοῦναι τῷ προστάτῃ, πρῶτον » τοῦ θέντος τοῦνομα γράφειν καὶ τὸ κερὰ » λειον τοῦ ἀργυρίου, ἔπειτα παραγράφειν » τῷ δεῖναι ἀποδοῦναι δεῖ», καὶ ἐὰν μὲν γινώσκωσι τὴν ὄψιν τοῦ ἀνθρώπου ᾧ ἂν δέη » ἀποδοῦναι, τοσοῦτο μόνον ποιεῖν, γράψαι ᾧ » δεῖ ἀποδοῦναι, ἐὰν δὲ μὴ γινώσκωσι, καὶ » τοῦτο τοῦνομα προσπαράγραφειν, ὅς ἂν » μέλλῃ συστήσειν καὶ δεῖξεν τὸν ἄνθρωπον, » ὅν ἂν δέη κομίσασθαι τὸ ἀργύριον».

Οὐ μόνον δὲ τοῖς ἰδιώταις ἐδάνειζον οἱ τραπεζίταις ἐπὶ ἐγγυήσεσιν τισιν, ἀλλὰ καὶ τῇ πο-

λιτεῖα, δηλονότι ἐνέγραφον εἰς δάνεια κυβερνητικά. Καὶ εἶναι μὲν ἀναμφίβολον, ὅτι ἐδίωκον ἐν αὐτοῖς τὴν ἴδιαν αὐτῶν ὠφέλειαν, ἀλλ' ἔμωσ, ὡς καταφαίνεται πολλάκις, παρῆχον ταῦτα ἐπὶ συμφορωτάτοις καὶ εὐνοϊκοῖς ὄροι. Ἐστὶ δ' ὅτε ἐθεώηθον τὴν πολιτείαν διὰ προαιρετικῶν δωρεῶν ὅλον χορηγοῦντες χρήματα, ὅπλα ἢ πολεμερόδια, διότι εἶχον μέγιστον συμφέρον, ἵνα καθίστανται δημοτικοί, ἐπειδὴ παριστάμενοι πολλάκις ὡς χρῆσται καὶ ὀφειλέται πολλῶν πολιτῶν καὶ ζένων εἶχον πολλὰς δίκας· γνωστὸν δὲ πόσον ἐπέδρα ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν πολυμελῶν ἐνόρκων τῶν Ἀθηναϊκῶν δικαστηρίων, συνισταμένων ἐξ ἑκαστοτάδων πολιτῶν, τὰ προσωπικὰ αἰσθητάματα, αἱ συμπάθειαι καὶ ἀντιπάθειαι τῶν δικαστῶν. Ἐδεῖ λοιπὸν, ἵνα μὴ οἱ ἀντίπαλοι αὐτῶν θύνανται νὰ παραστήσωσιν αὐτοὺς ἐν δικαστηρίῳ ὡς ἀπλήστους κερδοσκοποῦς πλουτοῦντας ἐκ τῶν πόρων τῆς πολιτείας. Ἐπειτα οἱ πλείστοι τῶν τραπεζίτων, ἐν ἀρχῇ τοῦλάχιστον τοῦ σταδίου αὐτῶν, ἦσαν ἀπελευθεροὶ ἢ μέτοικοι καὶ ἐπεδίωκον τὸ ἀξίωμα τοῦ πολίτου.

Ἄφου δὲ μετὰ τὰ Μηδικὰ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία ἔλαβον ταχέειαν ἀνάπτυξιν παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, ἀφού ἡ κινήτη περιουσία ἐλάμβεν ἐν Ἀττικῇ αἰφνιδίαν καὶ νέαν σπουδαιότητα, αἱ τραπεζιτικαὶ πράξεις ἐνεκκινίσθησαν ἐν Ἀθῆναις ὑπὸ ζένων, μαθόντων τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν ἐν ταῖς Ἰωνικαῖς πολιτείαις, ταῖς ἐτι εὐμεροῦσαις καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν κατακτησιν, ἢ ἐν τῇ εὐδαίμονι Κορίνθῳ, τῇ τότε πρώτῃ ναυτικῇ δυνάμει ἐν τῷ ἑλληνικῷ κόσμῳ. Πάντες δὲ οἱ τραπέζιται οὗς διὰ τῶν ῥητόρων γνωρίζομεν κατ'ἀνογνῆται ἐκ δούλων ἀπανταχοῦ δὲ ἐν τοῖς δημοσίοις γραφεῖσι ὡς καὶ ἐν τοῖς βιομηχανικοῖς καταστήμασι οἱ δούλοι ἐχρησίμευον ἢ ὡς ἐργάται ἢ ὡς ἐπιστάται, ἢ ὡς ἀντιγραφεῖς καὶ γραμματεῖς· ὅσοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἦσαν φίλτροι καὶ εὐφρεῖς κατώρθουν νὰ ἀπελευθερωθῶσι ταχέως. Ἄπαξ δὲ ἀποκτήσαντες διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως τὰ ἀστικά τοῦλάχιστον δικαίωματα ἠδύναντο νὰ διαδεχθῶσι τοὺς προτέρους αὐτῶν κυρίους. Καθιστάμενοι δὲ οὕτω ἀρχαγοὶ καταστήματος, προσεπύθουν ἵνα ἐξέλθωσι τῆς τάξεως τῶν μετοίκων, ἥτις ἠνάγκαζεν αὐτοὺς, ἵνα παραστῶσιν ἐν δικαστηρίῳ καὶ ἐκτελῶσι πράξεις τινὰς τοῦ ἀστικού βίου, νὰ ἐκλέξωσι προστάτην τινὰ ἐκ τῶν πολιτῶν, καὶ καταστῶσι πολῖται. Ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Δ' αἰῶνι ἡ πολιτεία ἦν ἱκανῶς περιπεφραγμένη ἵνα ἀνοιχθῶσιν αἱ πύλαι αὐ-

τῆς ἀπῆρτετο νόμος καὶ ὁ δῆμος δὲν ἐδαψίλευε τὴν εὐνοίαν ταύτην. Οἱ λαμβάνοντες εὐχερέστερον τὸν τίτλον τοῦτον ἦσαν ξένοι βασιλεῖς, οἱ τύραννοι τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου καὶ τῆς Θράκης, οἵτινες παρήγον τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ τῶν ἀγορῶν αὐτῶν ἐμπορικὰ πρόνομα· Ἕλληνες ἰσχυροὶ, ἀρχηγοὶ κομμάτων, δυνάμενοι νὰ ἐπισπᾶσωσι τὰς πολιτείας αὐτῶν εἰς συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων ἢ τέλος στρατηγὸν παρέχοντες αὐτοῖς τοὺς μισθοφόρους αὐτῶν. Ἐνίοτε ὅμως ταπεινότεροι ἄνθρωποι παρεῖχον τῇ πολιτείᾳ ἐκδουλεύσεις ἤττον λαμπράς, ἀλλὰ πολυτιμότερας ἔτι. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου μέχρι τῆς ὑποδουλώσεως τῆς Ἑλλάδος, τὸ ταμεῖον τῶν Ἀθηναίων εὐρίσκειται πάντοτε ἐν ἀμνηνίᾳ, ἐπιχειροῦσι πολέμους χωρὶς νὰ προμηθευθῶσιν ἐν πρώτοις τὰς ἀναγκαίας δαπάνας, χωρὶς νὰ θέλωσι ν' ἀναλάβωσιν, ἐν εἰδει ἐκτάκτων εἰσφορῶν, τὰς θυσίας, αἵτινες δὲν ἀπέτρεπον τὰς φιλοπάτριδας γενεὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ἐν τοιαύταις στιγμαῖς, ὅταν ἤρχοντο κατεπειγούσαι ἐπιστολαὶ στρατηγῶν ἢ ναυάρχων αἰτούντων μισθὸν διὰ τὰ πληρώματα ἢ τοὺς στρατιώτας αὐτῶν, μετὰ ποίας εὐφορίας ἐδέχοντο βεβαίως τὰς προσφορὰς κεφαλαίου, ἀναδεχομένων, ἐπὶ μετρίοις τόκοις, ἵνα παράσχωσι τὰ ἀναγκαῖα ποσά! Οἱ οὕτως ὑποχρεούντες τὴν πόλιν εἶχον πολλάκις εὐκαιρίαν, ἵνα ὑποχρεῶσι καὶ ἰδιώτας· δὲν ὑπῆρχε τραπέζιτης μὴ ἔχων ῥήτορά τινα μετὰ τῶν πελατῶν αὐτοῦ. Φίλοις τις λοιπὸν ἀνέβαιναν ἐπὶ τὸ βῆμα, ἀνεμίμνησκε τὰς παρελθούσας ἐκδουλεύσεις καὶ ἐπρότεινε τῷ δήμῳ, ἵνα ἀνταμείψῃ διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ ἀξιώματος τοῦ πολίτου τὰς τηλικαύτας εὐεργεσίας καὶ θυσίας, οὕτω δὲ ἐπεψφίζετο τὸ ψήφισμα καὶ Πασίων τις ἢ Φορμίων ἢ ὁ δεῖνα τραπέζιτης κατετάσσετο μετὰ τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν, εἰσάργετο ὡς ἐκ τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ εἰς τὴν τάξιν τῶν μάλλον φορολογουμένων καὶ ἐγγίνετο ἀρχηγέτης γένους ἰππέων καὶ τριηραρχῶν.

Ἐν ταῖς βιομηχανικαῖς καὶ ἐμπορικαῖς πόλεσι τὸ ἐμπόριον τῶν χρημάτων καὶ τῆς πιστώσεως παρεῖχε τηλικαῦτα κέρδη, ὥστε ἐπὶ τέλος ἠβέλησαν, ἵνα παράσχωσι τοῦλάχιστον μέρος αὐτῶν τῇ πολιτείᾳ. Ἐπὶ τὸν διαδόχον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ μετὰ τὴν ῥωμαϊκὴν κατὰκτησιν πολλὰ πόλεις, ἐν αἷς αἱ Ἀθηναίαι, ἡ Σινώπη καὶ ἡ Τήνος, φαίνονται ἔχουσαι δημοσίας τράπεζας, ὡς μαρτυρεῖται τούτο ἐκ τοῦ κειμένου ἐπιγραφῶν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι φό-

ροι τινὲς καὶ τῶν προστίμων εἰσπράξεις κατετίθεντο ἐν τῷ ταμείῳ τῶν τραπεζῶν τούτων καὶ ἀπετέλουν τὸ ἐν χρήσει κεφάλαιον, καὶ ὅτι συγχρόνως ἐφρόντιζον περὶ τῆς κατασκευῆς καὶ ἐκτυπώσεως τῶν νομισμάτων, ὠφελούμεναι οὕτως ἐκ τῶν πολυτίμων μετ' ἄλλων τὰ ὅποια ἐπορίζοντο ἐκ διαφόρων μερῶν.— Καὶ ναοὶ τινες κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους μετήρχοντο τραπεζιτικὰς πράξεις δανειζόντες ἰδιώταις τε καὶ πόλεσι, τὰ πολλάκις σημαντικὰ κεφάλαια τ' ἀποτελοῦντα τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν. Τοῦτο συνέβαιεν ἐν τοῖς ναοῖς τῶν Δελφῶν, τῆς Δήλου, τῆς Ἐφέσου, τῆς Σάμου καὶ ἄλλων ἔτι μερῶν. Ταῦτα πάντα ὅμως εἰς μεταγενέστερα τῆς ἐποχῆς εἰς ἣν ἴστανται καὶ περὶ τῆς πραγματεύονται αἱ παρῶσαι μελέται.— Ἐν τῷ παρόντι ἀρκούμεθα ἐν τῇ περιγραφῇ, κατὰ Ἰσοκράτην καὶ Δημοσθένην, δύο ἐπεισοδίων τῆς ἱστορίας Ἀθηναϊκῆς τραπεζῆς κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ Δ' Π. Χ. αἰῶνος.

B'.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις τραπεζιτικὸν κατὰστῆμα διευθυνόμενον ὑπὸ δύο συνεταίρων τοῦ Ἀρχεστράτου καὶ Ἀντισθένους, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος εἶχε δουλὸν τινα, Πασίωνα, πρῶτῳ διακριθέντα διὰ τὴν εὐφυίαν καὶ δραστηριότητα αὐτοῦ· ἀφοῦ δὲ ἐρ' ἱκανὸν χρόνον ὠφελήθη ἐκ τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ ἀπελευθερώσεν ὁ Ἀρχεστράτος τὸν Πασίωνα, ἔπειτα δὲ ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ συνεταίρου αὐτοῦ, παρέχώρησεν εἰς αὐτὸν τὴν ἰδίαν τράπεζαν, πιθανῶς ὀλίγον μετὰ τὴν καλινόρθωσιν τῆς δημοκρατίας. Ὁπωσδήποτε κατὰ τὸ 394, ὅτε ἐγγράφη ὁ τραπεζιτικὸς, ὁ Πασίων ἦτο ἤδη ἀρχηγὸς καταστάματος. Κατ' αὐτοῦ, κατ' αὐτοῦ μόνου καταφέρεται ὁ πελάτης τοῦ Ἰσοκράτους, τοῦτον κατηγορεῖ ὡς ἀνόμιμον παρακαταθήκην, ὡς μὴ θέλοντα ν' ἀναγνωρίσῃ ποσὰ πληρωθέντα εἰς τὸ ταμεῖον τῆς τραπεζῆς αὐτοῦ εἰς τρέχοντα λογαριασμόν.— Τὰ ἀναφερόμενα ἐν τῷ λόγῳ εἶναι ἄρα ἀληθῆ ἢ ψευδῆ; δὲν δυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν περὶ τούτου· ἡ διήγησις ὅμως τοῦ Ἰσοκράτους εἶναι οὐχ ἤττον σπουδαία ὡς ἐκ τοῦ περιεχομένου χαρακτηρισμοῦ καὶ τῆς παραστάσεως τῶν ἠθῶν, ὡς ἐκ τῶν παρεχομένων ἡμῖν πληροφοριῶν περὶ τῶν τρόπων καὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἔθνους· τῶν τραπεζιτῶν ἐν Ἀθήναις.

Ὁ λόγος συνεγράφη ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ τοῦ Σω-

παίου, ἐνὸς τῶν ἑλλήνων ἐκείνων τροποδωκῶν, οἵτινες ἐπλούτων παρὰ τοῖς μισθοῖς· καὶ ἡμιβαρβάρους τυράννοις τοῦ Κιρμιεῖου Βοσπόρου καὶ τῆς Θράκης· ἦσαν δ' οὗτοι νίστοι ἐμπειροὶ ἀξιωματικοὶ δυνάμενοι νὰ συναρτίωσιν σῶμα μισθοφόρων ἢ νὰ ὀπλισθῶσι καὶ ἐσκήσωσι κατὰ τὸν ἑλληνικὸν τρόπον στρατιωτικά ἴθαιγενεῖς· ἀλλ' οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν ἐνησυχολοῦντο μάλλον περὶ χρηματικὰς ὑποθέσεις· ἦσαν οἱ τῶν οἰκονομικῶν ὑπουργοὶ καὶ τραπεζίται τῶν τυράννων τούτων, καὶ μετῆρχοντα παρ' αὐτοῖς, τὸ ἐπάγγελα ὅπερ μετέρχοντα ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων οἱ Ἀρμένιοι *σαράφιδες* παρὰ τοῖς Σουλτάνοις καὶ τοῖς τούρκοις μεγίστασι, καὶ ὡς οὗτοι ὑπέκειντο εἰς αἰφνιδίαις δυσμενεῖας, συνεπίχαι ἀλικίης τινος πλεκτάνης, τελευτῶντες ὅμως ἀείποτε σχεδὸν εὐδοκίμου. Μετὰ τινὰ καιρὸν ἡ καταιγὶς διελύετο εἰς συμφιλίωσιν, ἥς οἱ ὑπῆκοοι τοῦ τυράννου καὶ οἱ ξένοι ἐμποροὶ ἀπέτιον τὴν δαπάνην, καὶ τοῦτο, διότι πολλὰ ἐδαπάνη ὁ ὑπουργὸς, ἵνα φιμώσῃ τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ καὶ ἐξιλεώσῃ τὸν ἡγεμόνα.

Ὁ Σωπαῖος ἦτο εὐνοούμενος τοῦ Σατύρου, τυράννου τοῦ Βοσπόρου ἔχοντος, πρὸς τοὺς Ἀθηναίους σχέσεις ὠρισμένας δι' ἐμπορικῆς συνθήκης· καὶ λυσitelεῖς ἀμφοτέροις τοῖς συμβεβλημένοις, ἐπειδὴ τὸ ἐμπόριον τοῦ Πειραιῶς ἐλάμβανε μεγίστα ποσότητασι οἴτου ἐκ τοῦ Βοσπόρου. Ὁ Σωπαῖος εἶχεν υἱὸν ἐπιθυμήσαντα νὰ ἐπισκερθῇ τὰς Ἀθήνας, ὁ δὲ πατήρ αὐτοῦ γειμίσας δύο ναῦς οἴτου καὶ χρήματα δούς πολλὰ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Πειραιᾶ, ἵνα ἅμα μὲν ἀπολαύσῃ τῶν ἡδονῶν ἄς περὶεὶν ἢ μεγαλοῦπολις ἐκείνη, ἅμα δὲ ἐπιμεληθῇ τῶν πατρικῶν ὑποθέσεων, πωλῶν μὲν τὰ ἐμπορεύματα, διατηρῶν τὰς σχέσεις αὐτοῦ, εἰσπράττων τὰ δάνεια καὶ ἐπιτηρῶν τὴν χρῆσιν τῶν κεφαλαίων αὐτοῦ. Κατὰ σύστασιν δὲ Πυθολδώρου τοῦ Φοίνικος, ὁ νέος εὖρε παρὰ τῷ Πασίῳ, ἐνὶ τῶν ἐπισημοτέρων τῶν Ἀθηναίων τραπεζιτῶν, τὴν πρόθυμον καὶ ἠσπευτικὴν ἐκείνην δεξιότητα, ἥς τυγχάνει ἀπανταχοῦ πιστοῦσις ξένος ἐφωδιασμένος διὰ πλουσίαις πιστωτικῆς ἐπιστολῆς. Παρέσχεν αὐτῷ ὁ Πασίῳ φίλους καὶ ἡδονὰς, ἔλαβεν ὡς παρακαταθήκην γὰ ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ἐμπορευμάτων συναχθέντα χρήματα καὶ ὑπεσχέθη, ἵνα παράσῃ αὐτῷ μέρος ἐν ταῖς ἐπικερδοστέρας ἐπιχειρήσεσι τῆς τραπέζης. Ὁ γεννάδας υἱὸς τοῦ ὑπουργοῦ ἐφρόνει βεβαίως ὅτι ἐν Ἀθήναις καὶ αὐτοὶ οἱ τραπεζίται εἰσιν εὐγενέστατοι ἄνδρες.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὑπέστη ἀπροσδόκητον

ἐκπληξιν. Διὰ πλοῖου ἄρικομένου ἐκ Πόντου ἐμαθεν ὅτι συνέβη ἐκεῖ ἀνακτορικὴ τις μεταβολή· ὁ Σωπαῖος ὑπέπεσον εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ κυρίου του καὶ ἐφυλακίσθη, τὰ κτήματά του κατεσχέθησαν καὶ ὁ Σάτυρος διενεῖτο ἵνα πέμψῃ εἰς Ἀθήνας πρέσβεις μὲ τὴν ἐντολήν ἵνα ἀναζήτηθῶσι καὶ κατάσχῶσι τὰ χρήματα, ὅσα ὁ πρόην ὑπουργὸς αὐτοῦ ἐκέκτητο ἐνταῦθα. Αἱ Ἀθηναὶ εἶχον ἕνεκα τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν τοιαύτην ἀνάγκην τῆς προθυμίας καὶ φιλίας τῶν ἡγεμόνων τούτων τοῦ Βοσπόρου, ὥστε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν ἤθελον διακινδυνεύει τὰς σχέσεις αὐτῶν διὰ τοιαύτην μικρολογίαν. Τοῦ Σωπαίου ἅπασι ἀποβαλόντος τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ, δὲν ὑπῆρχε καὶ λόγος νὰ προστατεῦσται τὰ συμφέροντά του.

Κατὰστραχημένος ὁ υἱὸς τοῦ Σωπαίου μετέβη παρὰ τῷ φιλάτῳ αὐτῷ Πασίῳ πρὸς τὴν διηγήθη τὰ διατρέχοντα, ὁ δὲ πολυμήχανος Πασίῳ προσεποιήθη ὅτι συνεμπίετο τὴν θλίψιν αὐτοῦ. Ἐν πρώτοις εἶχε συμφέρον, ἵνα μὴ ἀπολέσῃ ἡ τράπεζα τοῦ τὰ κεφάλαια, ἅπερ διεχειρίζετο, ὥστε συνεβούλευσεν ὁ Πασίῳ τῷ πελάτῃ αὐτοῦ, ἵνα παραδώσῃ τοῖς πρεσβευταῖς τοῦ Σατύρου τὰ ἐμπορεύματα καὶ τὰ ὀλίγα χρήματα, ἅπερ εἶχεν ἐτι ἀνά χεῖρας, ὡς πρὸς δὲ τὸ πολλὸ σπουδαιότερον κεφάλαιον τὸ κατεταθειμένον παρὰ τῷ Πασίῳ, ὤφειλεν ἵνα ἀποκρύψῃ αὐτὸ λέγων, ὅτι αἱ γενόμεναι ὑπ' αὐτοῦ δαπάναι ἀπεβόρθησαν μέχρις ὀσολοῦ τὰ δοθέντα αὐτῷ χρήματα, καὶ διατινόμενος ὅτι οὐ μόνον οὐδὲν πλεόν ἐκέκτητο, ἀλλὰ καὶ ὤφειλε καὶ τῷ Πασίῳ καὶ ἄλλοις τισὶ πολιταῖς, οἵτινες ἕνεκα τῆς ρήμης αὐτοῦ καὶ τῆς πατρικῆς ἰσχύος ἐδάνεισαν αὐτῷ ἐπανειλημμένως χρήματα. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ μὲν Πασίῳ ἤθελε παραστῆ ὡς δανειστής τριακοσίων δραχμῶν. Ἄλλοι δὲ φίλοι Ἀθηῶν ποσῶν, πάντες δὲ οἱ κοινοὶ τοῦ ψεύδους ἤθελον ὑποκρίνεσθαι μέγιστον φόβον περὶ τῆς πληρωμῆς τῶν δανείων αὐτῶν. Δυνάμει δὲ τῆς κωμωδίας ταύτης οἱ πρεσβευταὶ τοῦ Βοσπόρου ἤθελον ἐννοήσαι ὅτι, οὐκ ἐστὶ λαθεῖν παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος.

Ὁ εὐπιστος ξένος χαρεῖς διὰ τὴν συμβουλήν, ἐμειδίσατο βεβαίως ἐν μέσῳ τῆς ταρχῆς καὶ τοῦ φόβου του ἀναλογιζόμενος τὴν τεκτανομένην κατὰ τοῦ Σατύρου πανουργίαν, ἐσπίξε τὴν χεῖρα τοῦ Πασίῳ καὶ ἀπεκάλεσεν αὐτὸν σωτήρα του. Οὗτος δὲ, ἅμα δεχόμενος τὰ δείγματα ταῦτα τῆς ἀγάπης καὶ ἐμπιστοσύνης, κατενόησε τὸ εἶδος τοῦ πελάτου του καὶ διενεῖτο ἡδῶν, ἵνα καταστήσῃ τὸ τέχνασμα τε-

λειότερον καὶ κληρονομήσῃ τὸν τε Σάτυρον καὶ τὸν Σωπίον. Τῷ ὄντι ἤθελεν εἶσθε ἀντικρυς μωρία ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸν τετραχρῆμον ἐκείνον πίθον, εἰς τὸν κουφόνα νέον 7 ἢ 8 τάλαντα ἀργυρίου, τὰ ὅποια κατὰ τὴν Ἀθηναϊκὴν ἔκφρασιν ἐργάζεσθαι ποιεῖν ἠδύνατο. Ὁ κρύφιος αὐτοῦ λογισμὸς ἀνεφάνη μετ' ὀλίγον.

Ὁ νέος, ἀνυσυγχῶν διὰ τὰ μέτρα ἄπερ ἠδύνατο νὰ λάθῃσιν οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ, ἀπεφρονεῖ ν' ἀπέλθῃ εἰς Βυζάντιον, ἐπεὶδὴ μάλιστα δὲν εὕρισκε πλέον τέρψιν ἐν Ἀθήναις, ἀφ' οὗτου δὲν ἠδύνατο νὰ διαπανθ' ἀουστόλως χρήματα καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ εἰδείκνουν εἰς αὐτὸν ψυχρὸν πρόσωπον. Φαντασθήτε, ὅπως κατανόησθε τὴν ἀηδίαν αὐτοῦ, προὔχοντα Ῥώσσον, ὅστις συσταθῆς ἐν Παιρισίοις ἐν ταῖς συναναστροφαῖς καὶ παρὰ ταῖς γυναιξὶ τοῦ συρμού, καὶ ἀναδειχθῆς ἐπὶ τινὰς μῆνας ἥρωα τῶν βουλευαρτίων, τοῦ ὀπισθοδόμου τοῦ μελοδράματος καὶ τοῦ σταδίου τῶν ἵπποδρομιῶν, μὴ θάνει αἴφνης χωρὶς νὰ δύναιται ν' ἀποκρυβῇ ὅτι κατεσχέθησαν ἅπαντα τὰ ἐν Ῥωσσίᾳ κτήματα αὐτοῦ, διὰ μιᾶς διαδίδεται ἡ φήμη ὅτι οὐ μόνον δὲν δύναται νὰ λαμβάνῃ χρήματα ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει παρὰ τοῦ τραπέζιτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπειλεῖται νὰ καθαιρεθῇ διὰ χρέη. Φαντασθήτε ὅποια ἔρμος ἐξαπλοῦται αὐθιμερὸν περὶ αὐτοῦ, καὶ διὰ πόσων ἀπαίτησεων πολιορκουσὶν αὐτὸν οἱ ἔμποροι, οἱ χθῆς καὶ πρῶην τὰ πάντα ἐπὶ πιστώσει προσφέροντες αὐτῷ καὶ πάλιν ἀσθενῆ ἰδέαν θέλετε λάβει τῆς ἐπελθούσης ἐν τῇ καταστάσει τοῦ νέου μεταβολῆς. Ἀπειλὴ παραδόσεως ἐπεκρέματο τῷ διωκομένῳ ὑπὸ τοῦ Σατύρου, καὶ ἂν περὶδεδετο τῷ βαρβάρῳ, μὴ δὲν ἐκινδύνει ν' ἀποβάνῃ μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ διὰ τινος τῶν εὐρυῶς σκληρῶν βασιάνων, ὧν οἱ δεσπόται τῆς ἀνατολῆς οὐδέποτε ἀπέβλαλον τὴν πατροπαράδοτον χρῆσιν;

Ἐν Βυζαντίῳ ἴσως κτώρθου ν' ἀνακτήσῃ καὶ ὀρεγλόμενα χρήματα τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ὁπωσδήποτε ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐμελλον ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι· τὸ Βυζάντιον εἶχε τὸν αἶτον τῆς θράκης καὶ προστατευόμενον ὑπὸ τῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ τῶν ἰσχυρῶν αὐτοῦ τειχῶν, δὲν ἐροεῖτο τοῦς βαρβάρους τυραννίσκου τοῦ Εὐξείνου, δὲν ἤθελε παραδῶσει τὸν ξένον αὐτοῦ. Πρὶν δὲ ἡ ἀπέλθῃ μετέθῃ εἰς τοῦ Παισίου, ἵνα λάθῃ παρ' αὐτοῦ τὰ χρήματά του καὶ εὐχριστήσῃ αὐτῷ διαψιλῶς. Ὁ Παισίων ὑπέδεχθη αὐτὸν φιλοφρόνως ἀλλ' ἐν ἀμυχανίᾳ ὠμολόγηε τὸ γέρος, ἀλλ' εἶχε διυθε-

σει τὰ χρήματα πάλιν πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῦ τοῦ καταθέτου, ἐπομένως ἐχρηαίετο, ὡς ἔλεγε, χρόνος. ἵνα ἀναλάβῃ αὐτὰ καὶ δυνηθῇ νὰ τὰ πληρώσῃ. Ὁ πελάτης δυσανασχιστῶν μᾶλλον διὰ τὴν βραδύτητα ἡ ροβούμενος τὰς συνεπείας, ἠναγκάσθη ν' ἀρκεσθῇ ἐκ τῶν προφάσεων τούτων· ἐπεὶδὴ ἡ πρὸς τὸν Παισίωνα πίστις αὐτοῦ ἦτο πληρεστάτη δὲν ἠδύνατο νὰ καταστραφῇ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. Ἐπεὶδὴ ὅμως εἰς νέας ἀπαίτησεις ὁ τραπέζιτης ἀπεκρίνεται διὰ τῶν αὐτῶν δικαιολογήσεων καὶ προφάσεων, συνέλαβε τέλος ὁ πελάτης ὑποψίκα καὶ ἀπέστειλε παρὰ τῷ Παισίῳ δυο τῶν φίλων του, ἐξ ὧν ὁ εἰς τοῦλάχιστον, ὁ Μενέξενος, ἦν πολίτης. Παραστάς ἐνώπιον τοῦτοῦ ὁ Παισίω ἤλαξε λόγους, ἀηγόνει ὡς ἔλεγε, τί παρ' αὐτοῦ ἀπήτουν, οὐδὲν ἔλαβε παρ' ἐκείνου ἐν ὀνόματι τοῦ ὀποίου ἀπαιτοῦντο τὰ χρήματα, οὐδὲν πρὸς αὐτὸν ὤφειλεν, ἐξ ἐναντίας, ὡς αὐτὸς ὁ Πελάτης του ὠμολόγησεν ἐνώπιον τῶν πρεσβευτῶν τοῦ Σατύρου, ἡ τράπεζα εἶχε δανείσει πρὸς αὐτὸν 300 δραχμὰς, διὰ τὰς ὁποίας ἠδύνατο νὰ καταδιώξῃ αὐτόν. Τοιαῦτα ἀπεκρίνατο ὁ Παισίω.

Οὐδέμια πλέον ὑπελείπετο ἀμφιβολία, ὁ Παισίω ἐκάθηθη, ἵνα ἀπετερισθῇ τὸ μείζον μέρος τῶν ἐναπολειφθέντων τῷ δυστυχεῖ ξένῳ χρημάτων· ἡ ἀπαίτησις ἦν ἀδύνατος, ἐπεὶδὴ οὐδὲν ἐγγραφον ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν δυο διαδικίων καὶ ἡ παρακαταθήκη ἐγένετο ἄνευ μαρτύρων, ἐκ τῶν παιδῶς δούλου ἐκπληρούντος καθήκοντα ταμίου παρὰ τῷ Παισίῳ. Ἄλλως τε ἂν ἀδύνατος ἡ δικαστικὴ ἀπαίτησις καὶ ἡ πρόσκλησις τοῦ μάρτυρος τούτου. Ὁ κληρεὶς ἐγένετο ἐξ ἀρχῆς συνένοχος καὶ ἐγγυητὴς τοῦ κλέπτου, συνθεὶς μετ' αὐτοῦ κομωδιᾶν, ἧς νῦν ἐγίγνετο θῆμα. Μὴ δὲν ἐκλήρξεν αὐτὸς ὁ ἴδιος παντὶ τῷ προστυχόντι ὅτι οὐδὲν εἶχε πλέον καὶ ἔζη ἐκ τῶν δανείων τοῦ Παισίου καὶ ἄλλων τινῶν δανειστῶν; Ἐὰν αὐτὸς ἐκῆυτο διεψευδε σήμερον καὶ τὸ δικαστήριον ἠνάγκασε τὸν Παισίωνα ν' ἀποδώσῃ τὰ χρήματά του, τίς ἤθελε ὠφελθῆ ἐκ τῆς ἀποδόσεως; Οἱ πρεσβευταὶ τοῦ τυράννου ἤθειον κατὰσχῆι τὰ χρήματά τὰ χρήματα, ἐξερχόμενοι τῆς τραπέζης; ἤθειον πέσει εἰς τὰς χεῖρας τῶν πρεσβευτῶν, καὶ δὲν ἤθελε πρὸς σὴν ἄλλῃ; ὠφείλειαν ἐκ τῆς δικῆς ὁ ἐνάγων ἢ νὰ κατῆστῃ μᾶλλον ὑποπτος πρὸς τὸν τύραννον, ὅτε; ἤθελε ζητήσαι παρὰ τοῦ κρατουμένου παρὰ ἔς λόγον τοῦ ἀναιδούς ψεύδους τοῦ υἱοῦ.

Ὁ Παισίω ἦν σχεδὸν βέβαιος περὶ τῆς ἀπι-

μαρτυρίας, και ὁ ἀπατηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἔμενε μετὰ τῆς ἐντροπῆς του, ὅτε ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ δράματι ἐπῆλθεν αἰνιδικὰ τις περιπέτεια. Ὁ Σωπταῖος οὐ μόνον ἐξῆλθε τῆς φυλακῆς, ἀλλ' ἀπελάμβανεν εἴπερ ποτὲ μεγάλης εὐνοίας παρὰ τῷ κυρίῳ του ὅστις ἵνα παρήσχη αὐτῷ δημοσίον δεῖγμα τῆς ἐπιθλοῦσης συμφιλίσεως ἐμνήστευσε τὸν ἴδιον αὐτοῦ υἱὸν μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ ὑπουργοῦ τοιαῦται ἦσαν αἱ ὑπὸ τῶν νεωστὶ ἐκ Πόντου καταπλευσάντων εἰς Πειρικῆ κομισθεῖσαι εἰδήσεις. Ἄντι προγεγραμμένου, ὡς τὴν προτερῆαν, και προδιδομένου ὑπὸ τῆς τύχης ἀνθρώπου, καθ' οὗ τὰ πάντα ἦσαν θεμιτὰ, ὁ πελάτης τοῦ Πασίωνα καθίστατο πάλιν υἱὸς ὑπουργοῦ, γαμβρὸς τυράννου. Τὴν ἀπιστίαν, καθ' ἧς δὲν ἐτόλμα ν' ἀντιταχθῆ ὑποβόητος μὴ προκαλέσῃ τὸν ἴδιον ἐκυτὸς ὄλεθρον, ἠδύνατο νῦν νὰ καταγγεῖλῃ γεγενομένη τῇ φωνῇ. Βεβαίως ὁ Πασίων ἠδύνατο ν' ἀπχλαγγῆ ἀποδοῖων τὰ χρήματα, ἀλλὰ τὸ μέσον τοῦτο ἐφύλαττον ὡς ἐσχάτον ἐν ἀπελπισίᾳ καταφύγιον τῶν δὲ κεραλαίων ἐποιήσατο εὐθύς ἐν ἀρχῇ ἐπωφελειτέρην χρῆσιν ἢ ὥστε νὰ μὴ θεωρῆ αὐτὰ ὡς ἴδιον κτήμα. Ἐπρόκειτο λοιπὸν τοῦλάχιστον νὰ χρονοτριβῆσῃ μὴ ἀπὸ τῆς σήμερον εἰς τὴν αὔριον, ἰδιοτροπία τοῦ κυρίου δὲν ἠδύνατο τὸν μὲν Σωπαῖον νὰ φυλακίσῃ πάλιν, τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ νὰ καταστήσῃ ἔρμαιο τῆς ἰδιοτροπίας τοῦ προστυχόντος;

Τὸ σπουδαιότερον ἦν ν' ἀπομακρύνῃ τὸν ὑπάλληλον τῆς τραπέζης, τὸν Κίττον, τὸν μόνον μάρτυρα τῆς παρὰ τοῦ ξένου γενομένης παρακαταθήκης, ἐπομένως ὁ Πασίων ἐξάγει αὐτὸν κρυφίως τῶν Ἀθηνῶν (1), και ὅταν ἐκεῖνος ὄν ἐξῆτει ν' ἀπογυμνώσῃ ἐξητήσατο τὴν Κίττον ἵνα μαρτυρήσῃ, λαμβάνει ὁ Πασίων πρόσωπον κατηγοροῦ. διαβάλλει τὸν Μενέξενον και τὸν φίλον αὐτοῦ ὡς διαφθειράντας και παραπεισάντας τὸν ὑπάλληλον αὐτοῦ και λαθόντας παρὰ τούτου θὶ τάλαντα, ὑπεξαιρεθέντα δολίως ἀπὸ τῆς τραπέζης, προστίθειν δ' ὅτι, ἵνα καταστρέψωσι τὴν ἀποδείξιν τῆς κλοπῆς ταύτης παρέσχον τῷ συνενόχῳ αὐτῶν μέσα ἵνα φύγῃ. Ὁ Πασίων, ὡς καταφάνεται ἐκ τούτου, ἦτο νοῦς ἐφευρετικὸς. Ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ μένει ἐμβρόντητος ἀπέναντι οὕτως ἀ-

προσδοκῆτο κατηγορίας, ὁ δὲ Πασίων, μὴ παρασχὼν εἰς αὐτὸν καιρὸν ἵνα συνέλθῃ ἐκ τῆς ἐκπλήξεως, ἔλκει αὐτὸν πρὸς τὸν *Πολέμαρχον*, τὸν ἄρχοντα τὸν ἐπιτετραμμένον τὴν ἐπιτήρῃσιν τῶν ἐν Ἀθήναις διατριβόντων ξένων και δικάζοντα τὰς κατ' αὐτῶν κατηγορίας· ἐκεῖ δὲ ἀγκυκατῶν και θαυροῦν αἰτεῖ, ἵνα ὁ ξένος ὁ δυνάμενος ἀπελθεῖν μετὰ τῶν κλαπέτων χρημάτων ἢ καθευρῆθῃ παραχρημὰ ἢ παρήσχη ἐγγυητὰς θὶ τάλαντων. Καὶ εὐρέθησαν μὲν ἐγγυηταί, ἀλλ' ἦτο νέα βραδύτης διὰ τὸν υἱὸν τοῦ Σωπαῖου, ὅστις πρὶν καταδικάζῃ τὸν Πασίωνα ὤρειλεν ἀπολογηθῆναι και ἀποδειξῆαι πρῶτον ὅτι αὐτὸς δὲν ἦτο διαφθορὸς και κλέπτης. Ὁ Πασίων ἤλπιζεν ὅτι ἐκ τῶν δυσχερειῶν τούτων ἦθελεν ἀπαυθῆσαι ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ και ἀπέλθῃ πρότερον εἰς Βόσπορον. Εὐτυχῶς ὁ Μενέξενος ἦν ἀνὴρ δραστήριος, ἱκανὸς ν' ἀντιταχθῆ και πρὸς αὐτὸν τὸν Πασίωνα· ἀντὶ νὰ παραιτηθῆ τοῦ ἀγῶνος, ἀπέπλεε κατ' ἀρχὰς εἰς Πελοπόννησον πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ὑπαλλήλου, οὗ τινος ἡ μάρτυρία ἦν ἀποφασιστικὴ και ὀδηγητικὴ ὑπὸ σημείων, οὐκ ὀδα τίνων, ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς Πελοπόννησον, συνέλαβεν αὐτὸν και ἐπανήγαγεν ἐν θριάμβῳ εἰς Ἀθήνας (1).

Ἐνταῦθα προσεκάλεσε τὸν Πασίωνα ἐνώπιον τῶν δικαστῶν, ἵνα παραδῶσῃ τὸν Κίττον πρὸς βάσκαν. Ὁ Ἀττικὸς νόμος δὲν ἐπέτρεπε νὰ βασκανίζονται οἱ ἐλεύθεροι, ἀλλ' ἐπέτρεπε τοῦτο, προκειμένου περὶ δούλων ἀρρέμενα ἢ θηλέων. Πολλὰ δὲ χωρὶα τῶν Ἀττικῶν βῆτορων μαρτυροῦσι περὶ τῆς πίστεις, ἣν ἀπέδιδον εἰς τὰ πλεονεκτήματα και τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἀπνηθρώπου τούτου μέσου. Αἱ δὲ νεώτεροι κοινωνίαί, αἵτινες μολὶς κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα παρήτησαν τὸ μέσον τούτο τῆς ἀνακρίσεως, δὲν δικαιοῦνται νὰ ἐκπλήσωνται πολλῶ, διότι ἡ τοιαῦτη πρόληψις ἐπεκράτει παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις 4 αἰῶνας π. Χ. Ἐπίστευον λοιπὸν ἀφελῶς, ὅτι, κατὰ πάσαν πιθανότητα, οὕτως ἦθελον ἐκβιάσει τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀληθείας

(1) Ἐνταῦθα ἀπατάται ὁ συγγραφεὺς ἐμνησκύων τὸ «φάνει» τοῦ Ἰσοκράτους, διὰ τοῦ «le fait done en secret sortir d'Athènes» ἐνθὸ σημαίνει ἀπλῶς κρύπτει παράδωκε πρὸς τὴν ἀκόλουθον σημασίαν. Σ. Μ.

(1) Ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς παρενόησε τὸ κείμενον. Ὁ υἱὸς τοῦ Σωπαῖου και οὐχὶ ὁ Μενέξενος μετέβη εἰς Πελοπόννησον, ἐν ᾧ δὲ ἐκεῖνος ἐξῆτει τὸν Κίττον ἐν Πελοποννήσῳ ὁ Μενέξενος ἀνεκάλυψε αὐτὸν κρυπτόμενον ἐν Ἀθήναις. Ἰδοὺ τὸ χωρίον «ἐγὼ δὲ τὰ μὲν ἀπολυμένῳ; ἦδη, περὶ δὲ τῶν αἰσχίστων αἰτίας ἔχω, αὐτὸς μὲν εἰς Πελοπόννησον φέρωμιν ζητήσαν. Μενέξενος δὲ εὐρίσκει τὸν παῖδα ἐνθάδε και ἐπιλαβόμενος ἤξιτο βασκανίσθαι, κτλ». Σ. Μ.

παρὰ αὐτὸ γινώσκοντος αὐτὴν καὶ μὴ ἀνομολογούντος· ὅθεν ὁσάκις διεφερέτο τις μετὰ τινος, τοῦ ὁποίου οἱ δούλοι ἠδύνατο νὰ φωτίσῃ τὴν διαφοράν διὰ τῆς καταθέσεώς των, ἐξήτουντο, ἵνα παραδώσῃ αὐτοὺς τῷ βασιλεῦσιν καὶ ἠδύνατο μὲν οὗτος ν' ἀρνῆθῃ, ἀλλ' οὕτως παρείχεν ἐναντίον του ὑπόνοιαν ἐπικινῶν.

Ἡ θέσις τοῦ Πασίανος· εἰδεινοῦτο βεβήκως· ἵνα ἀποφύγῃ τὰς βασάνους ὁ Κίττος ἤθελεν ὁμολογήσει, τοῦτο μὲν ὅτι εἶδε τὸν ξένον του καταθέτοντα τὰ χρήματα ἐν τῇ τραπέζῃ, τοῦτο δὲ ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ ἀπεμάκρυνεν αὐτὸν τῶν Ἀθηνῶν (1). ἔπρεπε λοιπὸν ἐκ παντὸς τρόπου ν' ἀποφύγῃ τὴν βάσανον. Ὁ Πασίαν εἶχεν ἐν τῇ φαρέτρᾳ αὐτοῦ πολλοὺς εἰσούς· ἰδοὺ τὴν ἐπειθόσην· ἐνώπιον τοῦ Πολεμάρχου δι᾿ασχρίσθη ὅτι ὁ Κίττος ἦτο ἐλεύθερος, ἐπομένως ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῶσιν αὐτὸν ὡς δούλον. Εἰς ταῦτα ὁ Μενέξενος ἀπήντησεν ὅτι ὁ Πασίαν παρεμβάλλει χρονοτριβὰς καὶ ἀντέστη εἰς τὴν προσωρινῇ ἀπελευθερώσει τοῦ Κίττου, ἂν ὁ Πασίαν δὲν παρέιχεν ἐγγύησιν ἴσην πρὸς τὸ πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ παρὰ τῆς τραπέζης ὀφειλόμενον ποσόν. Ὁ Πασίαν ἐνδίδει καὶ καταθέτει 7 τάλαντα, σχεδὸν 50000 χιλ. φράγκων, ἵνα ἀποφύγῃ τὴν βάσανον καὶ ἐξασφαλίσῃ τὰ τῆς ἐλευθερίας προνόμια ἐκεῖνον, ὃν ἔναγχος κατηγόρει ὡς αὐτουργὸν σπουδαίου δόλου, καὶ ὡς κύριον συνένοχον κατ' αὐτοῦ γενομένης κλοπῆς.

Ἡ ἀντίφασις· ἦν προφανής· συλλήφθεις ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ παγίδι ὁ Πασίαν ἐφαίνετο ἀντιφάσκων πρὸς ἑαυτὸν, ἠσθάνθη ὅτι ἦν δύσκολον νὰ ἐρμηνεύσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ πᾶσας τὰς πράξεις του καὶ ὅτι ἔπρεσεν εἰς ἀδιέξοδον ἀτραπὸν, ὅθεν ἠθέλησε νὰ ὀπισθοχωρήσῃ. Ἐμύνησε λοιπὸν πρὸς τοὺς ἀντιδίκους ὅτι δύνανται ν' ἀνακρίνωσιν τὸν Κίττον, ὅπως ἂν βούλωνται· οὗτοι δὲ παρεδέχθησαν τὴν πρότασιν καὶ συνερῶνησαν, ἵνα συναντηθῶσιν ἐν τῷ Ἡρασιεῖ μὲτὰ τοῦ Πασίανος, τοῦ δούλου αὐτοῦ καὶ τῶν βασανιστῶν. Ἰπῆρχον ἐν Ἀθήναις πολιτικαί τινας, εἰδὸς τὴν πραγματογνωμόνων ἀνεγνωρισμένων, ἰδιαιτέροί τινας δικαιοτάται, οἵτινες βοηθούμενοι ὑπὸ δούλων ἐμπειρῶν τῆς τέχνης, παρείχον ἀντὶ μισθοῦ τὴν σύμπραξίν των· οὗτοι διεύθυνον τὴν βάσανον καὶ ἐσημειῶν τὰς οὕτως ἐκχιαζομένας ὁμολογίας. Δὲν γνωρίζομεν τὰ εἶδη τῶν βασάνων, τὰ ὅποια ὁ νόμος καὶ ἡ

συνήθεια ἐπέτρεπον· γνωρίζομεν μόνον, ὅτι ἡ δοκιμασία ἦτο πολὺ μετριοτέρα τῆς ὀριζομένης ὑπὸ τῆς παλαιᾶς γαλλικῆς νομοθεσίας. Τῷ ὄντι τὸ πρᾶγμα διέφερε καθ' ἕλα· οἱ δυστυχεῖς οἱ ἐν Ἀθήναις ὑποβαλλόμενοι εἰς τὴν δοκιμασίαν ταύτην δὲν ἔσαν ὡς πρὸ ἡμῶν ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι κατηγορούμενοι, θεωρούμενοι ἢ καὶ κεκηρυγμένοι ἤδη ἔνοχοι, ἔσαν ἀπλοὶ μάρτυρες. Ἐν τῇ ψυχρᾷ ἀδιαφορίᾳ μετ' ἧς ἐβασανίζον ἀνθρώπινον πλάσμα, ἵνα ὑποχρεώσῃ διάδικον, ἵνα προστατεύσῃ τὰ συμφέροντα πολίτου, ὑπάρχει περιέργως καὶ οὐκ ἐπιβραβεύεται τοῦ περὶ δουλείας θεσμοῦ. Ἐνταῦθα καταφαίνεται, πῶς ἐκ τῆς ἰσχύος αὐτῆς τῶν πραγμάτων, ὁ θεσμὸς οὗτος ἤγαγε τὸν Ἀττικὸν νομοθέτην, τὸν ἄλλως τε τοσοῦτον ἦπιον καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς δούλους, ἵνα μεταχειρισθῇ ὡς κακούργους ἀνθρώπους, οὓς ἐγνώριζεν ἀθώους, ἀλλ' ἐξ ὧν ἀνέμενε πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν ἀφορώτων τὴν δικὴν περιστάτικῶν. Ταῦτα πάντα εἰσὶ συνέπεια φυσικῆ τῆς ιδέας ἢ ὀλικλήρος ἢ ἀρχαιότης διετήρει εἰσέτι τότε περὶ δούλων, τοῦ ἐμφύχου τοῦτου ὄργανου, ὡς ὀρίζει τὸν δούλον ὁ Ἀριστοτέλης. Ἀληθὲς ὅμως ὅτι ὁ Ἀθηναῖος πολίτης, βασανίζων τοὺς δυστυχεῖς τοῦτον ἄνευ αἰτίας ὀργῆς ἢ μίσους κατ' αὐτῶν, δὲν ἠδύνατο νὰ προῆτῃ τοσοῦτον, ὅσον βραδύτερον προυῶρον οἱ δῆμοι τῆς ἐπαρᾶς ἐξετάσεως καὶ τοῦ δικαστηρίου, ὑπῆρχεν ἄλλως τε χαλινός τις ἀσφαλέστερος τοῦ αἰσθήματος τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ ἀκούσιου αἰσθητικοῦ οἴκτου ἀναχαρτίζων τὸν βασανίζοντα ἐπὶ τῆς κλιτύος ταύτης· ἦν δὲ οὗτος ἡ ὑποχρέωσις, ἡ ὑποχρεώσασα τὸν βασανίζοντα τοὺς ὑπὸ τοῦ ἀντιδίκου παραδοθέντας δούλους, ν' ἀποζημιώσῃ τὸν κύριον αὐτῶν, διὰ πᾶσαν τυχὸν ζημίαν γενομένην διὰ τῆς βλάβης τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ. Οἱ βῆθδισμοί, αἱ μαστιγώσεις καὶ ἡ διὰ σχοινίων σρέβλωσις ἦσαν φαίνεται τὰ συνήθη πρὸς ἐκφρόσῃσιν μέσα, καὶ ταῦτα ἔπρεπε νὰ μεταχειρίζωνται μετὰ προφυλάξεως. Ἄν δὲ ἐπακούσθῃ ἀνικανότης πρὸς ἐργασίαν παρατεταμένη, ἢ ἀπώλεια μέλους, ἂν ὁ δούλος ἀπέθνησκεν ἐν ταῖς βασάνοις, ἠδύνατο ὁ βασανιστὴς καὶ ἐν τῇ δίκῃ νὰ ἡττηθῇ καὶ νὰ καταδικασθῇ εἰς πληρωμὴν ἀποζημιώσεως πολλῆ ἀνωτέρας τῆς ἀξίας τοῦ δούλου. Ἴσως ὑπῆρχε καὶ χρηματικὴ τις ζημία τῶν διενεργούντων τὴν σκληρὰν ταύτην ἀνάκρισιν βασανιστῶν.

Καὶ οὕτως ὅμως ἡ στιγμή ἐκεῖνη βεβαίως ἦν καὶ ἰὸν ἀτυχῆ δούλον τὸν ὑποβαλλόμενον

(1) Ὅρα τὴν ἀνωτέρω σημείωσιν.

εἰς βρασάνω, τὰς ὅποιας δι' οὐδενὸς πταισματοῦ προκάλεισε, στιγμήν σπαραξικαρδίου ἀδημονίας. Οἱ εἰς τοὺς μόχθους καὶ τὰς ἐργασίας εἰθισμένοι δούλοι, ὡς οἱ ἐργαζόμενοι ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ ἐν τοῖς μεταλλείοις, ἠδύναντο νὰ ὑποστῶσι καρτερικῶς τὴν δοκιμασίαν μαστιγώτεσι τινὲς ταχέως παρήρχοντο· ἀλλ' ἐν Ἀθῆναις ὑπῆρχον πολλοὶ δούλοι ἐκπληροῦντες εἴτε ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις, εἴτε ἐν τοῖς ἐμπορικῶς καταστήμασι καὶ τοῖς γραφείοις ἔργα ἀνάλογα πρὸς τὰ ἐκπληρούμενα σήμερον ὑπὸ τῶν ἐπιστατῶν ἢ τῶν κατωτέρων ὑπαλλήλων. Ἦ συνήθεια καὶ τὰ ἄβη ἐπέτερον τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τοῖς πολλῶν φιλεργολάτοις καὶ ἰκανωτάτοις μεγάλῃν ἐλευθερίαν βίου· ὡς παρατηρεῖ τούτο ὁ συγγραφεὺς βιβλίου ἀποδιδομένου τῷ Ξενοφῶντι, ἦν δύσκολον νὰ διακρίνηται αὐτοὺς, ἐκ τῶν ἐνδομύκτων καὶ τῆς ὁμιλίαις τῶν πολιτῶν αὐτῶν. Ἦνα ἀναμνησθῶσι τῆς χωρίζουσας αὐτοὺς ἀπὸ τῶν λοιπῶν κατοίκων τῶν Ἀθηῶν διαφοράς ἦν ἀναγκαία περιστάσις τις ὡς τὴν παρούσαν· οὐδὲν ἐν τῷ συνῆθει αὐτῶν ἀνέτω βίῃ παρεσκεύαζεν αὐτοὺς εἰς τοσοῦτον σκληρὰν δοκιμασίαν, καὶ ὑπῆρχε μεγίστη πιθανότης ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ καρτερήσωσιν ἐνώπιον τῆς ἀπειλητικῆς παρασκευῆς τῶν βρασάνων, καὶ ὅτι ὁ πόνος ἤθελεν ἀποσπάσει παρ' αὐτῶν ταχέως φωνὰς, δεήσεις καὶ ὁμολογίας. Ἐκ τῆς τάξεως ταύτης τῶν δούλων ἦν καὶ ὁ Κίττος, ὁ Πασίων τὸ ἐγγίνωσκε· πρὶν ἔτι αἰσθανθῆ τὰ πρῶτα τοῦ πόνου κεντήματα, ἤθελεν ὁμιλήσει καὶ ὁμολογήσει τὴν παρακαταθήκην, ἤθελε μαρτυρήσει ὅτι, ἂν ἀνεχώρησεν εἰς Πηλοπόννησον, ἔπραξε τούτο κατὰ διαταγὴν τοῦ κυρίου του (1).

Ἄμα συνῆλθον καὶ εἶδεν ὁ Πασίων κομιζόμενα τὰ σχολεῖα καὶ τὰς μάλιστα πρὸ τῶν ἐρθηκλῶν τοῦ ἤδη ὠχρινάντος δούλου, ἠλάττει λόγους «ἐρωτήσατε τὸν Κίττον, εἶπε, προτείνατε αὐτῷ, ἦν βούλεσθε ἐρώτησιν, ἀλλὰ μὴ μαστιγώσατε αὐτὸν, δὲν ἤλθον ἵνα παραδώσω αὐτὸν τοῖς δημίαις» (2). Ἀπέναντι τῆς ῥητῆς ταύτης τοῦ Πασίωνος ἀρνήσεως, δὲν ἔμνενε τοῖς βρασανισταῖς τοῖς μέλλουσιν ἵνα βρασανίσωσι τὸν μάρτυρα καὶ λάθωσι τὰς καταθέσεις αὐτοῦ ἢ ν' ἀποχωρήσωσι· τούτο καὶ ἔπραξαν κηρύξαν-

τες ὅτι κατ' αὐτοὺς ὁ Πασίων ὄφειλε τὸν δούλον παραδοῦναι. Ὁ τραπέζιτης ἀπεκρίνετο διὰ θορυβωδῶν διαμαρτυρήσεων, ἂν δὲν ἤθελε νὰ ἶδῃ ἐκπνέοντα ὑπὸ τὰς μαστίγας πιστὸν δούλον, δὲν ἐσήμκινε τούτο ὅτι ἤθελε νὰ ἀδικήσῃ τινὰ· εἰς τοὺς δικαιοτάτας ἀνήκει ν' ἀπορασίωσιν ἂν ἀπορῶνθῶσι κατ' αὐτοῦ, εἶναι ἔτοιμος νὰ πληρώσῃ τὰ χρήματα (1). Οὗτοι δὲ δὲν εἶχον δικαίωμα ἵνα ἀπορασίωσι περὶ τούτου καὶ ὁ Πασίων τὸ ἐγγίνωσκεν. Ἀπεχωρίσθησαν λοιπὸν μὴ παραγαγούσης ἄλλο τῆς συνεντεύξεως ταύτης, πλὴν τῆς βεβαιώσεως ὅτι ὁ Πασίων εἶχεν ἀμετάθετον ἀπόφαση, ἵνα κρατήσῃ τὰ χεῖλη τοῦ Κίττου κεκλεισμένα.

Ἐν τοσοῦτῳ ὁ Πασίων δὲν ἠπατήθη περὶ τῆς ἐπὶ τῶν παρευρεθέντων γενομένης ἐντυπώσεως· ἡ ὑπόθεσις ἠδύνατο νὰ λάθῃ κακὴν τροπὴν, ἴσως δὲ ἦν φρονιμώτερον νὰ ἔλθῃ εἰς συμβιβασμόν· ὠρίσθη λοιπὸν ἡμέρα μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Σωπακίου· ἡ δὲ συνέντευξις ἐγένετο ἐν ναυῷ τινι ἐν Ἀκροπόλει, ἐνθα μακρὰν παντὸς ξένου ὠτὸς, παντὸς ἀδικαίτου βλέμματος, ὁ Πασίων μετεβλήθη καθόλου· διὰ τῆς ἄκρας τοῦ μανδύου του ἐκάλυψε τὸ πρόσωπόν του, ὡς ἄνθρωπος αἰσχυρόμενος διὰ τὴν διαγωγὴν του καὶ μὴ τολμῶν ν' ἀτενίσῃ κατὰ πρόσωπον ὀρίον πρὸς ὃν τοσοῦτον κακῶς προσηνέχθη.

Ἐκλαιε καὶ ἔλεγεν ὅτι δι' ἀπορίαν χρημάτων ἠναγκάσθη ν' ἀρνηθῆ τὴν παρακαταθήκην ἐντὸς δ' ὀλίγου χρόνου θέλει προσπαθήσει ν' ἀποδώσῃ τὰ χρήματα, παρεκάλει τὸν πελάτην του ἵνα συγχωρήσῃ αὐτῷ καὶ νὰ ἐπιπέσῃ τὴν συμφορὰν του. Ἐπειδὴ ἄπασα ἡ ἐπιτυχία τοῦ καταστραφέντου τοῦ ἐζητητῶ ἐκ τῆς πίστεως, ἦν ἐνέπνευε ἂν δὲ ἡ πίστις αὐτῆ ἐκλονίζετο ἐξ ἀπερισκέπτου ἐκμυστηρέσεως, κατεστρέφετο πᾶσα πίστωσις δι' αὐτόν. Ὁ ξένος ἐπίστευσε τῇ μετανοίᾳ αὐτοῦ, ὑπεσχέθη τῷ Πασίωνι, ἵνα μὴ ἐπιζητήσῃ τὴν καταστροφὴν του καὶ ἀρῆκεν αὐτὸν ἐλευθερον, ἵνα ἐκλέξῃ τὴν ὥραν καὶ τὸν τρόπον τῆς πληρωμῆς, εἰς τρόπον ὧστε νὰ σωθῶσι καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ δανειστοῦ καὶ τὰ τῆς τραπέζης. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγένετο νέα συνέντευξις ἄνευ μαρτύρων, ἐν ᾗ ὁ τραπέζιτης καὶ ὁ δανειστής αὐτοῦ εἶδον πᾶσιν ἀλλήλοις ἐπὶ τοῖς ἐξῆς ὄροις· ὁ Πασίων ἀνεχώρησε τὸ χρέος, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ

(1) Ὅρα τὴν ἀνωτέρω σημείωσιν.

(2) Ἰσοκρ. Τραπέζιτικός, 361. Θ. «Πασίων δ' οὗτοισι οὐ δημολοκοῖν· ἔρακεν αὐτοῦ ἐλευθερία, ἀλλ' ἐκέλευε λόγῳ πυνθίσθαι παρὰ τοῦ πιδός, εἴ τι βούλοιντο».

(1) Ἰσοκρ. Ἐνθα ἀνωτέρω, «οὗτος δὲ οὕτω σφόδρα ἔφυγε τὴν βίατον, ὡς περὶ μὲν τῆς παραδόσεως οὐκ ἤθελεν αὐτοῦ πείθεσθαι, τὸ δὲ ἀργύριον ἔτοιμος ἦν ἀποτίνειν εἰ καταγοῦσεν αὐτοῦ».

μείνη τουτο μυστικόν, και ἔμελλε ν' ἀπέλθῃ μετὰ τοῦ πελάτου του εἰς τὸν Βόσπορον, ἐνθα ἤθελε πληρώσει τὰ χρήματα· οὕτως οὐδὲν ἤθελε φανερωθῆ ἔν Ἀθήναις και ὁ Πασιών ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ ὅπως ἐβούλετο τὴν ἀποδημίαν και τὸν τρόπον τῆς καταλλαγῆς. Ἐν περιπτώσει δὲ καθ' ἦν παρὰ τὰς ὑποσχέσεις του δὲν ἀπέτιε τὰ χρήματα, ὁ Σάτυρος ἐλαμβάνετο ὡς δίκαιητής· ἐὰν ὁ βασιλεὺς κατεγίγνωσκεν ὅτι ὁ Πασιών ἠθέτησε τὰς ὑποσχέσεις του, οὗτος ὄφειλε ν' ἀποτίσῃ ἐκτός του κεφαλαίου τῆς ὀφειλῆς και τὸ ἕμισυ τοῦ ποσοῦ ἐπὶ πλεόν. Οἱ ὄροι τοῦ συμβολαίου συνεγράφησαν και ἵνα μηδεὶς τῶν συμβαλλομένων ἔλθῃ εἰς πειρακὸν ν' ἀφανίσῃ τὸ σπουδαῖον τουτο ἐγγράφον, ἀπεφάσισαν νὰ καταθέσωσιν αὐτὸ παρὰ τρίτῳ τινι· μεταπεμφθέντες λοιπὸν εἰς τὴν ἀ κρόπολιν Πύρωνα ἵνα Φεραῖον, ποιοῦντα συγγουὸς πλοῦς μεταξὺ Ἀθηῶν και Πόντου, ἔδωκαν αὐτῷ τὰς συνθήκας, βεβαίως ὀρκισάντες αὐτὸν, κεκλεισμένους και ἐσφραγισμένους, και ὀβριάντες, ἵνα ἀφοῦ πληρωθῆσθ ὁ Πύρων ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Σωπαίου δὲν ἀπήτει πλεόν τι παρὰ τοῦ Πασιώνος, ὅτι διηλλάγησαν πρὸς ἀλλήλους καύση τὸ συμβόλαιον· ἂν δὲ ἀπ' ἐναντίας νέαι ἠγεῖροντο δυσχεραῖαι, ἵνα ἐγχειρίσῃ αὐτὸ τῷ ἰδίῳ Σατύρῳ. Ἐφαίνετο τοιουτοτρόπως ὅτι πᾶσα πρόνοια ἐλήφθη, και τὸ συμβόλαιον ἐνισχύετο δι' ἐνὸς τελευταίου ὄρου, ὅστις παρεῖσθε τὸν Σάτυρον, ὁ δὲ Πασιών, ὅστις βεβαίως εἶχε συμφέροντα εἰς τὸν Πόντον, δὲν ἐπεθύμει νὰ δυσχεραίσῃ τὸν ἠγεμόνα τῆς χώρας· διὰ τουτο ὁ τραπεζίτης ἦτο ταπεινότερος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην, ἐπειδὴ ἡ γενομένη συνδι-αλλαγὴ δὲν ἤρκεσεν, ἵνα ἐξαγάγῃ αὐτὸν τῶν δυσχερειῶν ἐν αἷς ἐπέσεν ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ κακοτεχνιῶν. Ὁ Μενέξενος, ὅν κατηγορήσεν ὡς διαφθείραντα δούλον και πράξαντα ἡ παροτρυνάντα ἄλλον εἰς κλοπὴν, ὠργίσθη διὰ τὴν κατηγορίαν και λαχὼν δίκην ἐν τῷ ἰδίῳ ὀνόματι, ἀπήτει ἵνα ὁ μὲν Κίττος βασιανισθῆ, ὁ δὲ Πασιών πληρώσῃ αὐτῷ, λόγῳ ἀποζημιώσεως, ποσὸν ἴσον πρὸς τὴν ἐγγύθειαν, ἣν ἠνάγκασεν αὐτὸν ὁ Πασιών νὰ παράσχῃ. Ὁ Πασιών ἰκέτευε τὸν ἕτερον τῶν δύο διαδίκων του, ἐκεῖνον μεθ' οὗ συνεβίβασθη, ἵνα πείσῃ τὸν ἄλλον ν' ἀποσύρῃ τὴν κατηγορίαν· ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Σωπαίου δὲν ἤθελε ν' ἀναμιχθῆ και ἡζήσκει νὰ πράξῃ πρὸς τὸν Μενέξενον ὅπως βούλεται. Ὁ Πασιών ἀπέθνησκεν ἐκ φόβου μη μᾶθῃ ὁ Μενέξενος τὰ πάντα του γενομένου συμβολαίου, διότι τότε τὰ περὶ τὴν κατὰ καστρέφοντο· ὁ Μενέ-

ξενος ἤθελε βιάσει τὸν φίλον του ἵνα φέρῃ τὸ ἐγγράφον τουτο ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, πάντες ἤθελον μάθει ὅτι ὁ τραπεζίτης ἀνεγνώριζε τὴν ὀφειλὴν, ἣν τοσοῦτον ἀναιδῶς ἠρνεῖτο πρότερον, και τὸ πρᾶγμα ἤθελε προσενηθεί σκάνδαλον εἰς Ἀθήνας. Ἴνα ἐξελεῖ τῆς θέσεως ταύτης ὁ Πασιών ἐμπαχανόσατο νέον δόλον· κατόρθωσε νὰ διαφθεῖρῃ ἕνα τῶν δούλων τοῦ πλοιάρχου παρ' ᾧ κατετέθη ὁ γραφεὶς συμβιβασμός· ἔλαβε παρ' αὐτοῦ αὐτὸ τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου, τὸ ἐπλαστογράφησε και κατέθηκε πάλιν αὐτὸ ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει διὰ του συνελθῶν του. Τουτου γενομένου ἤγειρε πάλιν τὴν κεφαλὴν και ἀνέλαβε τὴν προτέραν αὐτοῦ θρασύτητα· εἰς τὰς προκλήσεις του πελάτου του, ὅστις ἐκάλεε αὐτὸν, ἵνα ἐκπλεύσῃ τέλος εἰς Πόντον, ἀπεκρίνατο ὅτι δὲν ἔχει κατὰ νοῦν τοιουτου πλοῦν, και ὅτι οὐδὲν πλεόν ὀφείλει τῷ ὀχληρῷ τουτω, ὅστις καταδιώκει αὐτὸν διὰ τῶν ἀπειτησιῶν του. Ὁ ἄλλος ἐπιμένει· ὁ Πασιών ἀπαιτεῖ ἵνα ἀνοιχθῆ τὸ ἐγγράφον ἐνώπιον μαρτύρων, ὁ ἀντίπαλός του συγκατατίθεται και εὐρίσκουσιν ἐν αὐτῷ γενικὴν ἄφραση πάσης ἀπαιτήσεως ἐκ μέρους τοῦ ξένου πρὸς τὸν τραπεζίτην. Εὐκόλως φαντάζεται τις τὴν ἐκπληξιν τοῦ Μενέξενου και τοῦ φίλου του, εἰς ὅν, εἰ μὴ ἤθελε ν' ἀπολέσῃ τὰ χρήματά του και νὰ νομισθῆ προσέτι ὡς συκοφάντης, μία μόνη ὁδὸς ἔμενε, νὰ κινήσῃ δίκην κατὰ τοῦ Πασιώνος ἐνώπιον τῶν Ἀθηναϊκῶν δικαστηριῶν ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Πασιών ἐγένετο ἐνοχος τῆς καλουμένης σημερον πλαστογραφίας ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου.

Τὸ πρᾶγμα, ὡς φαίνεται, ὑπέστη χρονοτριβὰς τινὰς· ὁ ξένος ἀπεδήμησεν εἰς Βόσπορον. Ὁ Πασιών ἠρνήθη ἐπιμῶνως, ἵνα ἀκολουθῆσῃ αὐτὸν ἐκεῖσε, ἀλλ' ἔπαμψε τὸν δούλον και ἐξ ἀπορρήτων αὐτοῦ Κίτων. Ὁ ἀντιδίκος και ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ τραπεζίτου ἐξέθνηκαν τὰ πρᾶγματα, ἕκαστος κατὰ τὸν συμφέροντα αὐτῷ τρόπον ἐνώπιον τοῦ Σατύρου, ὅστις μετὰ μεγάλης εὐθύτητος ἀπέφηνεν ἑαυτὸν μὴ ἀρμόδιον ἐν Ἀθήναις συνέβησαν πάντα τὰ περὶ ὧν ἡ ἀμφισβήτησις και ἐγένετο ἡ συμφωνία, μακροῦθεν δὲν εἶχε τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα ὅπως σχηματίσῃ πεποιθήσαν και ἀποφασίσῃ περὶ τῆς ὑποθέσεως. Ἡθέλησεν ὅμως νὰ δώσῃ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ εὐνοουμένου του δεῖγμα προθυμίας και συμπαθείας, ὅθεν μεταπεμφθέντες τοὺς Ἀθηναίους πλοιάρχους και ἐμπόρους, ὅσοι εὐρίσκοντο τότε ἐν τῷ λιμένι, συνέστησεν αὐτοῖς τὸν ὑπήκοόν του και παρεκάλεσεν αὐτοὺς ἵνα

βοηθήσωσιν αὐτὸν ἐν Ἀθήναις καὶ μὴ παρίδωσιν αὐτὸν γενόμενος ὅμα τοῦ Πασίωνος· προεῖτι δὲ ἔγραψε πρὸς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων ἐπιστολὴν ἐν ἣ συνίστα τοῖς Ἀθηναίοις δικασταῖς καὶ τοῖς ἐνόρκοις ἐκεῖνον ὅστις ἔμελλε νὰ παρουσιασθῆ ἐνώπιόν των πεποισθῶς τῆ εὐθυδικῆς αὐτῶν. Οὗτω λοιπὸν ὑπὸ τοῖς οἰωνοῦς τοῦ ἡγεμόνος αὐτοῦ καὶ ἐνισχυόμενος ὑπὸ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ὑποστηρίξεως, ὁ δανειστής τοῦ Πασίωνος, ἐπιστρέψας ἐκ τῆς εἰς Πόντον ἀποδημίας του, ἦλθεν, ἵνα ὑπερασπισθῆ τὴν αἴτησιν αὐτοῦ ἐνώπιον δικαστηρίου προεδρευομένου ὑπὸ τοῦ Πολεμάρχου· ἡ τάξις τοῦ ἐνάγοντος, ἡ μεσολαβησῆς τοῦ Σατύρου, ἐπὶ τῆς ὑποίας ἐπιμένει ἐν τῷ ἐπιλόγῳ αὐτοῦ ὁ ἐνάγων, ὁ πλοῦτος τοῦ Πασίωνος, ἡ ἀνυσχία τῶν συνεταίρων καὶ τῶν πολυπληθῶν πελατῶν αὐτοῦ, πάντα ταῦτα τὰ περιστάσιμα βεβαίως ἐφείλυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ δημοσίου ἐπὶ τῆς συζητήσεως τῆς ὑποθέσεως ταύτης.

Ἐνίκησεν ἄρα ἐν τῇ δίκῃ ὁ πελάτης τοῦ Ἰσοκράτους· Πείθεται τις εἰς τοῦτο ἐπειδὴ ὁ λόγος προδιαθέτει πολὺ τὸν ἀναγνώστην ὑπὲρ τοῦ ἀπαγγέλλοντος. Ἰσως μάλιστα αὐτὸ τοῦτο ὅτι ὁ λόγος συνελέχθη καὶ διετηρήθη ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἐπιτυχίας· ἡς ἠξιώθη, καταστήσας δεκτὴν αἴτησιν φαινομένην λίαν διακενδρυσμένην. Τῷ ὄντι, δὲν πρέπει νὰ λησμονώμεν, ὅτι ὁ ἀντίπαλος τοῦ Πασίωνος ἐστερεῖτο θετικῶν ἀποδείξεων· ὁ υἱὸς τοῦ Σωπαίου δὲν ἠδύνατο νὰ στηρίξῃ τὴν αἴτησίν του ἐπὶ οὐδενὸς γραπτοῦ ἐγγράφου, οὐδ' ἐπὶ μαρτυρίας ἀμέσου καὶ πειστικῆς. Πάν ὅτι ἠδύνατο ν' ἀποδείξῃ ἦν ὅτι ὁ Πασίων ἐνήργησεν ἐπανειλημμένως κατὰ τὸ διάστημα τῆς μακρᾶς ταύτης ἀμφισβητήσεως ὡς ἄνθρωπος οὐδὲ τὴν συνειδήσιν οὐδὲ τὰς χεῖρας ἔχων καθάρως.

Ἡ κοινὴ γνώμη παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις δὲν φαίνεται πολὺ αὐστηρὰ δειχθεῖσα κατὰ τῶν συνδυασμῶν καὶ τῶν πανουργιῶν, οἷα ἐκείνη δι' ἡν ὁ υἱὸς τοῦ Σωπαίου κατηγορεῖ τὸν Πασίωνα· αὐτὰ ἐπέσυρον τὴν ἀπόδοσιν τῶν χρημάτων, ἀποζημιώσιν μάλιστα, ἀλλὰ δὲν παρεκλούθει ταύτας ἡ ποινικὴ ἐκείνη καταδίκη καὶ ἐπομένως ἡ ἀτιμωτικὴ ἐκείνη κηλίς, ἥτις κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐν περιστάσι οἷα ἡ προκειμένη, ἡθελε παρεκλούθει τὴν πολιτικὴν εὐθύνην. Ἡ παντελής· ἔλλειψις δημοσίου κατηγοροῦ ἀπῆλλαξε τὸν ἔνοχον τοῦ κινδύνου τοῦ νὰ ἴδῃ τὴν δίκην ἀγομένην ἐπὶ τοῦ ἀκανθώδους ἐδά-

φους ἐγκλήματος κατὰ τῆς κοινωνίας. Ἄλλως τε ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ δὲν ὑπῆρξε ποτὲ λίαν ἀπαιτητικὴ προκειμένου περὶ χρηστέτητος. Ὁ ἀληθὴς ἔθνηκος ἦρος, δὲν εἶναι ὁ Ἀγίλλεος, ἀλλ' ὁ Ὀδυσσεύς, ἐκεῖνος ὅστις τοσοῦτον ἐπιτυχῶς ἀρπάζει καὶ ψεύδεται, καὶ ζητεῖ ν' ἀπατήσῃ καὶ αὐτὴν τὴν προστατίδιά του Παλλάδα Ἀθηνᾶν.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ σταδίου τοῦ δυνατὸν νὰ ἐνέδωκεν ὁ Πασίων εἰς πειρασμὸν ὑπερβαίνοντα τὰς δυνάμεις του, ἀλλ' ἤδη οἰκδιόποτε ἡ ἔκβασις τῆς δίκης ταύτης, τὰ πράγματα ἀπερέσχεν αὐτῷ ἡ ἀπόπειρα, ἵνα οἰκιστοποιθῆ τὰ τοῦ πέλας, βεβαίως ἔπισταν αὐτὸν, ὡς ὄντα εὐφυῆ, ὅτι ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος ἦτο νὰ συστηθῆ δι' ἀκριβοῦς τιμιότητος. Ἀναφέρων μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη τὴν ἀφετηρίαν τῆς πειρουσίας τοῦ Πασίωνος· τῆς λίαν ταπεινῆς κατ' ἀρχάς, ὁ Δημοσθένης ἔλεγε, χωρὶς νὰ φοβῆται τὴν ἀντιλογίαν, ὅτι ὁ Πασίων ἀπῆλασε πίστειως· «ἔστι δ' ἐν ἐμπορίῳ καὶ χρήμασιν ἐργαζομένοις ἀνθρώποις φιλεργὸν δόξαι καὶ χρηστὸν εἶναι τὸν αὐτὸν θαυμαστὸν ἤλικον». Ἡ τράπεζά του κατέστη ἡ πρώτη τῶν Ἀθηναίων· οἱ πλουσιώτεροι καὶ οἱ ἐπιστημότεροι καὶ οἱ τιμιώτεροι πολῖται ὡς ὁ υἱὸς τοῦ Κόνωνος, Καλλίστρατος, ὁ Ἀριδιναῖος, παρέδωκαν αὐτῷ τὰ κεφάλαιά των ἢ ἐδανείσθησαν παρ' αὐτοῦ. Πολύλαξι ἔλαβεν εὐκκριῶν ἵνα παράσῃ τῇ πολιτείᾳ σπουδαίας χρηματικᾶς ἐκδουλεύσεις, διὸ ἔλαβε τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου. Γνωρίζομεν τὰ μέτρα, ἅπερ ἔλαβεν ὁ τραπεζίτης πρὶν ἀποουρηθῆ, τὴν γενόμενὴν καταγραφὴν μετὰ θάνατον αὐτοῦ. Περὶ τῆς ἀφειθείσης τοῖς δύο υἱοῖς αὐτοῦ καὶ τῇ χήρᾳ κληρονομίας, περὶ τῶν διαφόρων κτημάτων ἅπερ ἀπετέλυον τὴν περιουσίαν αὐτοῦ, περὶ τῶν ἀναφεισῶν περὶ τῆς διανομῆς φιλονεικιῶν, τοσαῦτα εἶναι αἱ μαρτυρίαι, ὥστε ὁ θέλων ἵνα περιλάβῃ καὶ συλλέξῃ αὐτὰς δὲν γνωρίζει τίνα νὰ προτιμήσῃ.

Ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐκδότου τοῦ Δημοσθένους, τοῦ ποιητοῦ Καλλιμάχου, ἀποδοδομένοις αὐτῶν λόγοις, ὑπάρχουσιν ἐκτὸ ἀπαγγελθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀπολλοδώρου, τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ Πασίωνος, καὶ ἔνατος ἐν ᾧ ἐπιτίθεται ζυγρῶς κατὰ τοῦ Ἀπολλοδώρου τούτου τὸ διάδοχος τοῦ πατρὸς του Φορμίον. Ἐξ ἐνὸς τῶν λόγων τούτων μανθάνομεν, ὡς ἐκ παρεργου, ὅτι ὁ Πασίων διεύθυνεν ἔτι τὴν τράπεζαν ἐν ἔτει 372, καὶ ἐξ ἄλλου ὅτι ἀπέθανε τῷ 372 μετὰ μακρὰν καὶ ὀδυνηρὰν ἀσθένειαν. Ἐν τῷ βραχεῖ λοιπὸν τούτῳ χρονί-

κῶ διαστήματι αισθανόμενος ἑαυτὸν προβεβηκότα καὶ πάσχοντα, διευθέτησε τὰς ὑποθέσεις καὶ ἐβρῦθμισε τὸ μέλλον μετὰ συνέσεως τιμῶσας τὴν κρίσιν αὐτοῦ.

Ὁ πρῶτος ὑπάλληλος τῆς τραπέζης, δὲν ἦτο τότε ὁ Κίττος ἔκεινος, ὁ ἐκπληρῶν χρέη ταμίου ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς δικῆς μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Σωπαίου. Ὁλίγιον ἔπειτα ὁ Κίττος οὕτως παρήτησε τὸν πρῶτον αὐτοῦ κύριον καὶ ἐπωφελοῦμενος τῶν ἐκ τοιαύτης σχολῆς ληφθέντων μαθημάτων, ἱδρυσεν ἰδίαν τράπεζαν. Παρὰ τῷ Πασίῳ ἀντικατέστησεν αὐτὸν εἰσπαιθεὶς ὑπάλληλος, ὁ Φορμίων, καὶ αὐτὸς ξένος καὶ δούλος, ὡς πρῶτην δὲ ἀμοιβὴν τῆς φιλεργίας καὶ νοημοσύνης αὐτοῦ, ἔλαβεν ὁ Φορμίων τὴν ἐλευθερίαν· εἶτα δὲ καθέσον τὰ ἐτη ἐπεκάθητο βάρεα ἐπὶ τοῦ γηραιοῦ αὐτοῦ κυρίου, ἔλαβεν ἐν τῇ τραπέζῃ θέσιν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σπουδαιότεραν, καὶ ἐπὶ τέλους ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Πασίου ἀνέλαθε τὴν καθημερινὴν διεύθυνσιν τῶν ὑποθέσεων.

Ἡ τράπεζα παρείχεν ἄφθονα εἰσοδήματα καὶ πᾶς τις ἠδύνατο νὰ ὑπολάβῃ ὅτι ὁ Πασίῳ θέλει κληροδοτήσει αὐτὴν τῷ πρωτοτόκῳ αὐτοῦ υἱῷ Ἀπολλοδώρῳ, ὅστις ἦν ἡδὴ ἀνὴρ· ἀλλ' ὁ Ἀπολλόδωρος εἶχεν ἄλλας προθέσεις. Ὁ πατήρ αὐτοῦ ἀνέτρεφεν αὐτὸν ὡς εὐπατρίδην, παρέσχεν αὐτῷ ἐλευθερίαν ἀγωγὴν, ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὰς σχολὰς τῶν βῆτορων καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν ἵνα συνάγῃ σχέσεις μετὰ νέων φιλοδόξων καὶ πλουσίων. Ὁ Ἀπολλόδωρος ὠνειρεῖσθετο τιμὰς, ἰσχύ' ἴσως ἤθελεν αἰσχύνεσθαι καθήμενος ὅπισθεν τῆς πατρικῆς τραπέζης. Ὅπως δὴποτε ὁ Πασίῳ δὲν εἶχε μεγάλην πίστιν εἰς τὴν φιλεργίαν καὶ νοημοσύνην τοῦ υἱοῦ, ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτῷ τὴν διεύθυνσιν ἔργου ἀπαιτουμένου ἐν πάσῃ ὄρα καὶ στιγμῇ προσοχίν' ἀπέβλεψε λοιπὸν πρὸς τὸν Φορμίωνα, ὅπως διαδεχθῆ αὐτὸν ἐν τῷ ἔργῳ του. Ὁ Πασίῳ ἐκείνηται τότε οὐ μόνον τὴν τράπεζαν ἀλλὰ καὶ ἀσπιδοπηγίον, καὶ συνέγραψε μετὰ τοῦ Φορμίωνος συμβόλαιον, δι' οὗ ἐμισθοῦτο πρὸς αὐτὸν τὰ δύο καταστήματα. Ἐν μὲν τῷ ἀσπιδοπηγίῳ ἐξέμισθου τὸ ὑλικὸν καὶ τοὺς ἐργαζομένους δούλους, ἐν δὲ τῇ τραπέζῃ τοὺς πελάτας καὶ τὴν χρῆσιν τῶν κεφαλαίων, ἅπερ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν κατέθηκον ἐν τῷ ταμίῳ τῆς τραπέζης. Ἄν ὁ Φορμίων δὲν ἦτο γνωστὸς οὐδ' ἠγαπᾶτο ὑπὸ τῶν πελατῶν, ἂν οὕτοι δὲν ἐλάμβανον, δὲς εἰπεῖν, μέρος εἰς τὸ συμβόλαιον, ὁ Φορμίων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποχρεώσεις του· τὸ οὐσίδιον, ὅπερ ἴσως

συνήγαγεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀπελευθερώσεως του, ἤθελε τάχιστα ἐξαντληθῆ· ἀλλ' ὡς λέγει ὁ Δημοσθένης διηγοῦμενος τὴν παραχώρησιν ταύτην ἐπίαισι ἀφορμῇ πασῶν ἐστὶ μερίστη πρὸς χρηματισμῶν (1). Ἄντι ν' ἀποσυρθῶσι καὶ νὰ φύγῳσι τὰ χρέηματα συνέβρυσαν, οἱ δὲ συνηθίζοντες νὰ ἐπιτρέπωσι εἰς τὴν τράπεζαν τὰ συμφέροντά των, εἶδον μετὰ χαρᾶς, νέον δραστήριον διαδεχόμενον γέροντα.

Ἐν ἔτος ἢ ἐν καὶ ἡμῖσι ἔτος μετὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ παραχωρητηρίου συμβολαίου, αἰσθανόμενος ὁ Πασίῳ τὸν θάνατον προσεγγίζοντα, ἠθέλησε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ μέλλον τῶν τέκνων καὶ τὴν περιουσίαν του· ἔμελλε νὰ ἐγκαταλείψῃ θνήσκων χήραν καὶ δύο υἱούς, τὸν μὲν Ἀπολλόδωρον ἥδη εἰς νόμιμον ἡλικίαν καὶ τὸν Πασικλέα μερᾶκιον, ἢ δὲ περιουσία αὐτοῦ ἦν ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων τότε ἐν Ἀθήναις. Εἶχε 20 τάλαντων ἀκίνητον περιουσίαν καὶ 40 τάλαντα ἐν τραπέζιτικαῖς ἐργασίαις, ἐν ναυτοδανείοις, ἐν ὑποθήκαις, ἐν δανείοις παντῶς εἶδους στηριζόμενος βεβαίως ἐπὶ ἰσχυρῶν ἐγγυήσεων, ἦσαν ἐν συνόλῳ 60 τάλαντα, ἥτοι ἐπέκεινα τῶν 330,000 φράγκων. Εἶδομεν δὲ ἐκ τοῦ παραδείγματος τοῦ Δημοσθένους τί ἠδύνατο νὰ γίνῃ ὀρθρακὴ περιουσία ἐν χερσὶν ἀπίστων κηδεμόνων, πῶς ἐγένετο χωρὶς οὐδ' ἔγχος ἐξ αὐτῆς ν' ἀπομείνῃ. Ἴνα ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον τούτου ὁ Πασίῳ ἀπέβλεψε πρὸς ἀνθρώπων τοῦ ὁποίου τὴν νοημοσύνην καὶ εὐθύτητα εἶχε δοκιμάσει, πρὸς τὸν πρῶτον ὑπάλληλον καὶ διάδοχον αὐτοῦ Φορμίωνα καὶ εἰς αὐτὸν ἐπέτρψε τὴν κηδεμονίαν τοῦ υἱοῦ του Πασικλέου, προστιθείς εἰς αὐτὸν, ἐν εἶδει οἰκογενειακοῦ συμβουλίου ἄλλους τινὰς φίλους καὶ συγγενεῖς. Ἴνα δ' εἴτι μᾶλλον ἐξασφαλισθῆ κατὰ τοῦ Φορμίωνος, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὑποσχεθῆ ὅτι θέλει νυμφεῦθαι τὴν χήραν αὐτοῦ, εἰς ἣν ἔδιδεν ὡς προίκα 2 τάλαντα, κατατεθειμένα, τὸ μὲν ἐν Ἀττικῇ, τὸ δὲ ἐν τῇ νήσῳ Πεπαρήθῳ, μίαν οἰκίαν ἐκτιμωμένην 100 μνᾶς, μετὰ τῶν περιεχομένων σκευῶν, ὑπηρετριῶν, κοσμημάτων καὶ πάντων τῶν ἀναγκαίων, ὅπως διαγάγῃ τὸν συνήθη βίον παρὰ ταῖς γυναιξί· τῶν πλουσίων τραπέζιτων. Πάντες ἢ σχεδὸν πάντες οἱ τραπέζιται ἦσαν ξένοι· τινὲς δὲ ἐκ τῶν μετόικων καὶ ἀπελευθέρων τούτων, οἱ πλείω κερδίσαντες ἐλάμβανον περὶ τὰ τέλη τοῦ σταδίου αὐτῶν τὸ δικαίωμα τοῦ πολιτοῦ.

(1) Δημοσθ. ὑπὲρ Φορμίωνος· σελ. 958.—Σ. Μ.

Ἐν τοσούτῳ, παραθεδομένοι δόλοκληροι εἰς χρηματισμόν, δὲν εἶχον τὰς ἀρέξεις ἐκείνας, τὴν ἔξιν τοῦ ζῆν ἐκτὸς τῆς οἰκογενείας, ἣν παρείχε τοῖς πολίταις ἡ μετοχὴ εἰς τὰ κοινὰ καὶ πατρίδος πράγματα ἢ οἰκιακὴ εὐδικιμονία καὶ ἡ οἰκογενειακὴ ἀγάπη ἦσαν βεβαίως ἡ μόνη ἀνάγκη καὶ ἡ μόνη χαρὰ ἣν εὕρισκον μετὰ τὰς κερδοσκοπικὰς αὐτῶν μερίμνας. Ὁθεν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ σύζυγος ἐλάμβανε μείζον μέρος ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν ἢ ἐν τῷ τῶν πολιτῶν. Ἐν ταῖς οἰκογενεαῖς ταύταις, ἐν αἷς ὁ σύζυγος ὄθειτο ὑπὸ τῆς ταπεινότητος τῆς νομικῆς αὐτοῦ καταστάσεως πρὸς τὴν ἔστιαν, πρὸς τὴν στενὴν συζυγικὴν σχέσιν, ἡ γυνὴ παρίστα πρόσωπον ὑψηλότερον τοῦ παρεχομένου αὐτῇ ἐν ἄλλαις οἰκογενεαῖς ὑπὸ τῶν ἡθῶν τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν. Κοινωνὸς καταστάσεως ταπεινῆς ἐν ἀρχῇ, ἀλλ' ἀδιακόπως αὐξανομένης, ὑπέβη, οὕτως εἶπεν, βῆμα πρὸς βῆμα, ὅλας τὰς βαθμίδας αὐτῆς. συμμέτρησε τῶν προσπαθειῶν, τῶν συγκινήσεων καὶ τῶν κινήσεων πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς. Χωρὶς νὰ παρευρισκῆται ἐν τῇ τραπέζῃ, ὅπερ δὲν ἐπέτρεπον τὰ ἥθη τῶν ἀρχαίων, ἠδύνατο ὅμως νὰ παράσχη ὠφελείας εἰς τὴν σύζυγον διὰ τῆς ἐπιτηδεσιότητος, τῆς πρακτικῆς ἐκείνης συνέσεως, τὴν ὅποιαν δεικνύουσι πολλὰς αἱ γυναῖκες ἐν τῷ ἐμπορίῳ καὶ ἥτις ἀναδεικνύει πολλὰς αὐτὰς ἀπαρμιλλοῦς διευθυντὰς καταστημάτων. Πολλὰ παρῆγον καλὰς συμβουλάς τοῖς σύζυγοις αὐτῶν, καὶ διὰ τῶν φίλων εἰς ἃς ἐσύχναζον καὶ διὰ τῶν λόγων οὖς συνέλεγον ὠφελίμους πληροφορίας περὶ τῶν θανείων καὶ ὀφειλετῶν αὐτῶν, καὶ ἐποδηγέτουσαν διὰ τῆς εὐρίνου αὐτῶν ἐθελείας τοὺς συζύγους ἐν τῇ διαθέσει τῶν κεφαλαίων αὐτῶν. Οὕτως ἡ ἐν ἀρχῇ ἀπλή παλλακία τοῦ ἐτι ἀπόρου καὶ ἀνευ δικαιοματῶν δούλου καθίστατο τοιοῦτοτρόπως, δυνάμει μακρὰς καὶ ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης, διὰ τῆς ἐπιβροχῆς ἐκδουλεύσεων γενόμενων μετὰ μετριοπροσόνης μᾶλλον συζυγος τῆς γυναικὸς πλουσίου Ἀθηναίου, Περικλέους ἢ Ἀλικιβιάδου τινός.

Ἡ σύζυγος τοῦ τραπέζιτου ἦτο ἐνήμερος ἐν ταῖς ὑποθέσει τῆς τραπέζης. Ἐπεκράτησε λοιπὸν ἡ συνῆθεια ἐν τῷ κύκλῳ τούτῳ τῶν ἐμπόρων, ὥστε ὅταν τις ἐφάνηεν εἰς τὴν ἀμῆν ν' ἀφῆσθαι διὰ τοῦ θανάτου καὶ οἰκογένειαν καὶ ὑποθέσεις, νὰ κληροδοτῆ τὴν γυναῖκά του τῷ ἐκλεχθέντι ὡς διαδόχῳ αὐτοῦ. Ὁ πρῶτος τῆς τραπέζης ὑπάλληλος, πρῶτον δούλος ἐκείνου, τοῦ ὁποίου ἴσως καὶ συνεργάτης κατέστη διὰ

τῆς χειραφετήσεως, ἐνυμφεέτο τὴν χήραν, ἐλάμβανε τὴν κηδεμονίαν τῶν τέκνων καὶ ἐξυκολοῦει τὸ ἀρξάμενον ἔργον. Ἡ γυνὴ ἦν παρείχεν αὐτῷ ἡ τελευταία τοῦ θανάτου θέλησαι, ἦν συνάμα βοήθης, ἥς ἡ πείρα ἦν αὐτῷ ὠφελίμος καὶ ἐπόπτως καλύουσα αὐτὸν, ἵνα μὴ στερήσῃ τὰ τέκνα τῆς μερίδος αὐτῶν ἐκ τῆς κτηθείσης ἥδη οὐσίας καὶ ἐκ τῶν μελλουσῶν ὠφελειῶν.

Ὁ συνδυασμὸς οὗτος, τοῦ ὁποίου πολλάκις εἶχον δοκιμῆσαι τὰ πλειονετήματα, ἔσχεν ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος περιπτώσει κάλλιστα ἀποτελέσματα. Ὁ Πασίων ἐφάνη εὐτυχέστερος τοῦ συγγενικοῦ αὐτοῦ, τοῦ πατρὸς τοῦ Δημοσθένους. αἱ εὐχαι αὐτοῦ ἐπραγματοποιήθησαν, καὶ αἱ προϋποθέσεις αὐτοῦ ἐπεκυρώθησαν ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος. Ἡ χήρα τοῦ Πασιῶνος ἔζησεν ἐν ὁμοιοῖα μετὰ τοῦ Φορμίωνος, ἐγέννησεν ἐξ αὐτοῦ πολλὰ τέκνα, καὶ ἐφόσον ἔζησε περιέτριψε τὸν ἀνήσυρον καὶ ζηλότυπον χαρακτῆρα τοῦ Ἀπολλοδώρου, τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ αὐτῆς ἐκ τοῦ πρώτου γάμου· ἐμπόδισε τὸν ἀεικίνητον τοῦτον ἄνθρωπον ν' ἀνεγερθῆ κατὰ τῆς θελήσεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ νὰ παράσχη πράγματα τῷ Φορμίωνι, ὅστις ἐν τῷ μέρει ἐδείχθη τίμιος, καὶ κατὰ τοῦτο πολλὴ διάφορος τῶν κηδεμόνων τοῦ Δημοσθένους ἐξεπλήρωσε πάντας τοὺς ἄρους τοῦ συνταχθέντος ὑπ' αὐτοῦ συμβολαίου· εἶδεν φροντίδα καὶ στοργὴν πατρικὴν διὰ τὸν πρόγονον καὶ ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν αὐτοῦ διατελοῦντα Πασικλέα, ὅστις οὐδέποτε παρσύρθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀπολλοδώρου, οὐδ' ἠθέλησεν ἐνωθεῖς μετ' αὐτοῦ νὰ ταπεινώσῃ καὶ ἀπογυμνώσῃ τὸν Φορμίωνα. Ὅπως οὐδέποτε ὁ Φορμίων φαίνεται ἐν τῇ μετὰ τὸν Ἀπολλοδώρου διαφορά ἐμφορούμενος ὑπὸ πνεύματος συμβιβαστικοῦ, ὡς καὶ οὐδέποτε λησμονήσας τὰς εὐεργεσίας, ἃς ὤφειλε τῷ πατρὶ τοῦ ἀσπόνδου αὐτοῦ ἐχθροῦ προὔχωρησε δὲ, ἵνα ἀποφύγῃ δημοσίαν σύγκρουσιν, μέχρι τῶν ἐσχάτων ὁρίων τῶν παραχωρήσεων, καὶ μόνον, ἵνα ὑπερασπισθῆ ἑαυτὸν προσβαλλόμενος, δέκα καὶ ἑπτὰ ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πασιῶνος, τῷ 352, κατήντησε νὰ διεξαγάγῃ κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ πρῶτον κυρίου αὐτοῦ τὴν δίκην, ἐν ἣ ὁ Δημοσθένης παρέσχεν αὐτῷ τὴν συνδρομὴν τῆς δικανικῆς αὐτοῦ τέχνης καὶ τῆς ῥητορικῆς του μεγαλοφυΐας. Ὁ τοῦ Δημοσθένους λόγος ἐπιγράφεται «Παραγραφή ὑπὲρ Φορμίωνος» ἢ ἐπιγραφῆ αὐτῆ δηλοῖ ποῖον εἶναι τὸ θέμα τοῦ γεγονότος· δηλ. οὗτος διατείνεται διὰ διαφορῶν λόγους, ὅτι ἡ κατηγορία εἶναι ἀπαράδε-

κτος. Ἄλλ' ἐνταῦθα ὡς καὶ ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις τοῖς ἐπιγραφόμενοις παραγραφαῖς, ὁ ῥήτωρ δὲν περιορίζεται, ἵνα ἀποδείξῃ τὰ νομικὰ ἐπιχειρήματα τὰ σφριζόντα τὴν περὶ τοῦ ἀπαρχαδέκτου τῆς καταγορίας πρότασιν του. Δὲν θέλει νὰ πράξῃ ὑπόνοιαν ὅτι μεταχειρίζεται τὸ προκάλυμμα τοῦτο, ἐπειδὴ οὐ πέποιθε τῷ δικαίῳ αὐτοῦ ἐνταῦθα ὡς καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ὁμοιογενέσι λόγοις, χωρὶς νὰ πραγματευθῇ τὴν κυρίαν ὑπόθεσιν μετὰ τῆς αὐτῆς διεζωοκλήτου καὶ λεπτομερῶς, ὡς ἂν ἐσυχῆται αὐτὴν, ἄπτεται ὅμως αὐτῆς, ζητεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι καλῖπτεται διὰ τῆς ἀσπίδος ταύτης, ἀπλῶς διότι οὕτω διατάσσει ὁ νόμος, καὶ ὅτι ἂν ἐπρόκειτο ν' ἀγωνισθῆν δι' ἄλλων ὅπλων, πάλιν ἤθελεν εἶναι βέβαιος περὶ τῆς νίκης. Εὐρίσκεται λοιπὸν ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ σχεδὸν ἡ ἀναγκασία ὕλη, ὅπως γράψῃ τις τὴν ἱστορίαν τῶν ἐριδῶν τοῦ Ἀπολλοδώρου μετὰ τοῦ Φορμίωνος· ἐκεῖ ἐνθα ὑπάρχουσι ἀσάφειαι τινες, δύναται νὰ ζητήσῃ διασαφίσεις ἐξ ἑνὸς τῶν ὀκτώ λόγων τῶν ἀπαγγελλέντων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ φιλοδίκου Ἀπολλοδώρου, ἐν ἄλλαις δίκαις, πάντες οἱ λόγοι οὗτοι παρέχουσι ἡμῖν πληροφορίας περὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ Πασίωνος καὶ τῆς κληρονομίας αὐτοῦ.

Καθ' ὅσον δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῆς παρὰ Δημοσθένει περιλήψεως τῆς διαθήκης τοῦ Πασίωνος, ὁ γέρον ὅστις ἐγίνωσκεν ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Ἀπολλοδώρου ἦν ἀκατάστατος καὶ πολυέξοδος, φαίνεται ὅτι ἤθελεν νὰ μείνῃ ἡ κληρονομία αὐτοῦ ἀδικαίρετος μετὰ τῆς ἐνηλικιότητος τοῦ δευτεροτάκου υἱοῦ του. Ὁ Φορμίων καὶ οἱ συγκαθημένους αὐτοῦ φαίνεται ὅτι διεχειρίσθησαν αὐτὴν ὡς φρόνιμοι ἄνθρωποι καὶ παρεῖχον τῷ προτοτόκῳ υἱῷ τὸ ἥμισυ τοῦ κοινοῦ εἰσοδήματος. Τοιοῦτοτρόπως ἐσώζετο ἡ περιουσία ἐπὶ ὀκτῶ ἐτῶν καθ' ἃ δὲν ἠδύνατο νὰ κατασχευθῇ αὐτὴν ὁ Ἀπολλοδώρος. Δυστυχῶς ἴνα ἡ περιουσία ὑποβληθῇ εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς διαχειρίσεως ἀπρητεῖτο ἡ συγκατάθεσις τοῦ Ἀπολλοδώρου, ὅστις νυμφευμένους ἤδη ὦν, ἴσως μετὰ τῆς θυματρὸς τοῦ πλουσίου πολίτου Δαινίου, ἠδύνατο ν' ἀπαιτήσῃ τὴν μερίδα του ἐκ τῆς κληρονομίας. Ὁ Ἀπολλοδώρος τότε μόνον ἤθελε συγκατατεθῇ εἰς τὸ ἀδικαίρετον τῆς κληρονομίας, ἂν ἐλάμβανε τὴν διαχειρίσιν αὐτῆς, ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ Πασικλῆς ἐκινδύνευε μόνον ἀπομενάρια τινα νὰ εὐρῇ κατὰ τὴν ἐνηλικιότητα αὐτοῦ ὅθεν ἐν τῷ συμφέροντι τοῦ ὄρφανου, οἱ κληδεμόνες προὔτιμψαν νὰ προβῶσιν ἀμέσως εἰς τὴν διαίρεσιν.

Ὁ Ἀπολλοδώρος δὲν φαίνεται παρεμβαλὼν ἐμπόδια οὔτε κατὰ τὴν διανομὴν ταύτην, ἥτις παρεῖχεν αὐτῷ σημαντικὴν περιουσίαν, οὔτε, ὀλίγον πρότερον, κατὰ τὴν τελευταίαν νόσον τοῦ πατρὸς του, ὅταν οὕτος ἐδήλωσε τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν παρ' αὐτοῦ. Μετὰ τὴν θάνατον τοῦ πατρὸς, ὁ Ἀπολλοδώρος, ὅστις ἤλπισεν ὅτι θέλει μείνει κληδεμὸν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῆς μητρὸς καὶ κύριος συμπάσης τῆς κληρονομίας, δὲν ἀπέκρυψεν ἐπὶ πολὺ τὴν ἐκ τῆς ἀποτυχίας του ἀγανάκτησιν. Ἡ γὰρ τοῦ Πασίωνος καθιερώσασα ὡς εἴηστο μὴνάς τινας εἰς τὴν θλίψιν καὶ τὸ πένθος, ὑπέκρουσε εἰς τὴν τελευταίαν θέλησιν τοῦ ἀποθανόντος καὶ ἐνυμφεῖν τὸν Φορμίωνα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Ἀπολλοδώρος ἀπῆν ἐξ Ἀθηνῶν ὡς τριηραρχος, ὅτε δὲ ἐπανῆλθεν ἐκήρυξε γεγωνεῖν τῇ φωνῇ τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ διὰ τὴν μετὰ τοῦ Φορμίωνος κηδεστίαν μετεχειρίσθη τὸν Φορμίωνα μετὰ μεγίστης περιφρονησεως, καὶ ἰσχυριζόμενος ὅτι προσεβάλλοντο οὕτω καὶ τὰ συμφέροντα καὶ ἡ τιμὴ αὐτοῦ ἠπειλήσε τὸν Φορμίωνα, ὅτι θέλει καταδιώξῃ αὐτὸν δικαστικῶς· ἤδη δὲ ἡ μήνυσις εἶχε κατατεθῆ εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ἄρχοντος. Δὲν φαίνεται ὅμως πῶς ὁ Ἀπολλοδώρος ἠδύνατο νὰ διεξαγάγῃ μέχρι τέλους τὴν παράβολον ταύτην ἀγωγὴν. Οὐδὲν σαφέτερον τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀθωότητος τοῦ Φορμίωνος. Οὐχ ἤττον ὅμως ἡ δίκη ἤθελε προσενηθεῖ θόρυβον καὶ σκάνδαλα, ἐξ ὧν ἤθελε προσβληθῇ ἡ μνήμη τοῦ Πασίωνος, ἡ ὑπόβλησις τοῦ Φορμίωνος καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ ἡ πίστωσις τῆς τραπέζης· ὅθεν παρενήθησαν φίλοι, ἡ μήτηρ ἔπειτα ὁ μητρὺς ἐδεῖξαν πρώτοι ἐπιθυμίαν συμβιβασμοῦ, ὥστε βεβαίως ἤρχισε νὰ ἐννοῆ ὁ Ἀπολλοδώρος ὅτι ὑπὲρ τὸ δέον προέβη ἀπέσυρεν ὅθεν τὴν ἀγωγὴν καὶ ἤρχισαν αὖθις σχέσεις μεταξὺ Ἀπολλοδώρου καὶ τῶν δύο νεονύμφων.

ἴσως δὲ διὰ χρηματικῆς τινας ἐκδουλεύσεως, ἣν παρέσχεν ἡ ὑπεσχέθη, ἐπέτυχεν ὁ Φορμίων νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τοῦ ἀνιερῶν τούτου προγόνου. Ὁ Ἀπολλοδώρος ἐπεθύμει ν' ἀναδειχθῆ ἐν Ἀθήναις, δὲν ἤτο δὲ οὔτε ἐκ λαμπρᾶς οἰκογενείας, οὔτε μεγάλα εἶχε πλεονεκτήματα ἤθελεν ἐσομένως νὰ ἐπισύρῃ τὰ βλέμματα διὰ τῆς ἀναπτυσσομένης ὑπ' αὐτοῦ δραστηριότητος καὶ διὰ τῆς ἐπιδείξεως. Ἴνα καταστῇ γνωστὸς ἐνήγαγεν εἰς δίκην πολιτικὴν τοὺς πλείστους ῥήτορας καὶ στρατηγούς. Τὰς δὲ χορηγίας, τριηραρχίας καὶ πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἐπισύρῃ ἐπ' αὐτοῦ τὰ βλέμματα ἐ-

πεζήτε μετὰ τοσαύτης σπουδῆς, μεθ' ὅσας ἄλλοι ἀπέφρευον τὰς ἀργαριεῖας ταύτας. Ὁ πλοῦτος τῶν ἐνδύματων αὐτοῦ, οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτὸν δούλοι, αἱ διὰ μεγάλης δαπάνης διατηρούμενα ὑπ' αὐτοῦ ἐταίρια, τὰ πάντα ἐχρυσίμενα ὑπὸ ἑσέως, ἔπικρατα γινώσκοντες ἤθελεν ὥστε διερχόμενον αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς νὰ δεικνύσῃ πρὸς ἀλλήλους αὐτὸν ἀσπὸι καὶ ξένου λέγοντες, ἰδοὺ ὁ υἱὸς τοῦ περιφήμου τραπέζιτου Πασιῶνος.

Τοιαύτας ἔχων διαθέσεις ὁ Ἀπολλοδώρος εἶχεν ἀνάγκην χρημάτων καὶ πολλῶν μάλιστα χρημάτων ὅθεν βλέπομεν αὐτὸν πολλὰ ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ φυλλομετροῦντα τὰ ἔγγραφα καὶ τὰ κατὰσχημα τῆς τραπέζης δυνάμει δὲ σημειώσεων εὐρισκομένον ἐν αὐτοῖς, εἰσπράττει παλαιὰ δάνεια, ἀπαιτεῖ τὰς ὄφειλάς καθόσον ἐκάστη τούτων καθίσταται ἀπαιτήσιμος, καὶ ὅταν τοῦτο εἶναι δυνατόν καταδιώκει αὐτὰς δικαστικῶς. Διὰ τῶν ἀπαιτήσεων τούτων κατάρβωσε νὰ εἰσπράξῃ ὁ Ἀπολλοδώρος σχεδὸν 20 τάλαντα, (112, 000 φραγκ), ἄπρ ἐπρεπε νὰ διανεμηθῶσιν ἐξίσου ὡς μέρος τῆς κληρονομίας, μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Πασικίλους· ἀλλ' ἂν πιστωσόμεν τῷ Δημοσθένει ἐσφρατερίσθη πλέον τοῦ ἡμίσεως· δηλαδή ἔλαβεν ἐν εἶδος μοιτείας ἐπὶ τῶν εἰσπραχθέντων εἶχε δὲ τοσοῦτῳ μείζω ἀνάγκην ἐπειδὴ τὸ μεταξὺ Πασιῶνος καὶ Φορμίωνος συναφθὲν ποτε συμβόλαιον ἤλξεν ἤδη εἶχεν ἔλαττωσει τὰ εἰσοδήματα αὐτοῦ.

Ἐν ἔτει 362 ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Πασιῶνος ἐνεγράφη ἐν τοῖς πολιταῖς· ἐσχημάτισαν λοιπὸν τότε δύο μερίδας ἐκ τῶν δύο καταστημάτων, τῆς τραπέζης καὶ τοῦ ἀσπιδοπηγείου, τὰ ὅποια ἀπὸ δέκα ἐτῶν διεχειρίζετο ὁ Φορμίων. Τῷ Ἀπολλοδώρῳ δὲ ὡς πρωτοτόκῳ ἀφῆθη ἡ ἐκλογὴ· ἐξελέξατο δὲ τὸ ἀσπιδοπηγεῖον καὶ ἡ τράπεζα ἔμεινε τῷ Πασικίλῳ καὶ ἐμισθόθη εἰς τρεῖς συνεταίρους· τὸν Ξένωνα, τὸν Εὐφραῖον, τὸν Εὐφραον καὶ τὸν Καλλίστρατον ἀντὶ δύο ταλάντων κατ' ἔτος, δηλ. 40 μναῖς ὀλιγώτερον τοῦ πληρονομένου ὑπὸ τοῦ Φορμίωνος ποσοῦ.

Καίτοι δὲ ὑπεβιάσθη ὁ μισθὸς τῆς τραπέζης, πάλιν ἐπέκειτο φόβος μὴ οἱ ἐνοικιασταὶ δὲν δυνήθωσι νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς ὑποχρεώσεις αὐτῶν, ἐπειδὴ ἡ ἀποχώρησις τοῦ Φορμίωνος ἀφῆρει ἀπὸ τοῦ καταστήματος πολὺ ἐκ τῆς ἀξίας αὐτοῦ· ἅμα δὲ ἔλαβε καὶ ἐπεκύρωσεν ὁ Πασικίλης τοὺς λογαριασμοὺς τῆς κηδεμονίας τοῦ Φορμίωνος, ὁ τελευταῖος οὗτος ἴδρυσεν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἰδίαν τράπεζαν εἰς

ἣν βεβαίως ἠκολούθησαν αὐτὸν οἱ πλείστοι πελάται καὶ τὰ πλείστα κατατεθειμένα κεφάλαια. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσα τράπεζα κατέστη ἐντὸς ὀλίγου μίκα τῶν ἐπισμοτέρων τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος ὅλης· Ὁ δὲ διευθυντῆς αὐτῆς ἠδυνήθη πολλὰ νὰ παράσχη τῇ πολιτείᾳ χρήματα καὶ νὰ βοηθῆται αὐτὴν διὰ τῆς πιστώσεώς του, ὅπως προμηθευθῇ ἐν κερφῷ λιμοῦ σίτον ἀπὸ τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου καὶ ὡς λέγει ὁ Δημοσθένης «Τοσαῦτα γάρ, ὡ ἀνδρὲς Ἀθηναῖοι, χρήμαθ' οὐκ ἀεργώσθη προσηπορικῶς ὅσ' οὐθ' οὐτος οὐτ' ἄλλος οὐδεὶς κέκτηται. Πίστις μέντοι Φορμίωνι παρὰ τοῖς εἰδῶσι καὶ τοσοῦτων καὶ πολίων πλειόνων χρημάτων ἐστὶ, δι' ἧς καὶ αὐτὸς αὐτῷ καὶ οὐκ ἡμίση ἔσται». Ἀπὸ τοῦ 360 ὁ Φορμίων ὡς πάλαι ποτὲ ὁ κύριος αὐτοῦ ἔλαβε τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου.

Τοιαύτη λαμπρὰ ἐπιτυχία δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ κινήσῃ τὸν φθόνον τοῦ Ἀπολλοδώρου. Ἡ μήτηρ του, ἡ χήρα τοῦ Πασιῶνος, ἀπέθανε τὸ ἔτος αὐτὸ ἦτο αὐτὸ καθ' ἃ ὁ Φορμίων ἐγένετο πολίτης Ἀθηναῖος. Ἀποθνήσκουσα δὲ ἐκκληροδότησε τοῖς παισὶ τοῦ Ἀπολλοδώρου 2, 000 δραχμῶν ἀλλ' οὗτος μὴ ἀκούμενος εἰς τὸ κληροδοτήμα προσαχῆται 3000 δραχμ. προσέτι δὲ καὶ μίαν δούλην καὶ μέρος τῶν ἐνδύματων καὶ κοσμημάτων καὶ ὠμίλει πάλιν περὶ δίκης· πολλοὶ δὲ συγγενεῖς ἐμισολάβησαν πάλιν ὁ Φορμίων ἐνέδωκε καὶ ἐπλήρωσεν ἐν συνόλῳ 5000 δρχ. καὶ τὰ ἀπαιτηθέντα σκευῆ· ἡ δὲ κληρονομία διειμοιράσθη εἰς τέσσαρα μέρη καὶ διανεμήθη εἰς ἕκαστον τῶν ἐκ τῶν δύο γάμων γεννηθέντων τεσσάρων υἱῶν. Τούτων δὲ γενομένων ἐν τῇ ἀκροπόλει ἐν αὐτῷ τῷ Παρθενῶνι ὠμολόγησεν ἐνώπιον μαρτύρων ὁ Ἀπολλοδώρος ὅτι οὐδὲν πλέον ἀπῆτει παρὰ τοῦ Φορμίωνος καὶ ὅτι οἱ λογαριασμοὶ αὐτῶν ἐξεκαθαρίσθησαν. Ἡ δὲ τότε γενομένη συμφωνία καὶ ἡ γενική οὕτως εἰπέιν ἄφρασι ἐνεγράφησαν ἐν εἰδει διαιτητικῆς ἀποφάσεως καλουμένης γνώσεως ὑπὸ τοῦ Δεινίου τοῦ πενθεροῦ τοῦ Ἀπολλοδώρου, τοῦ Νικίου τοῦ γυναικαδέλφου αὐτοῦ, (συγκληροστοῦ) ὡς καὶ τοῦ Λυσίου καὶ Ἀνδρομέτους, τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Φορμίωνος, οἵτινες ἐφρόντισαν νὰ γραφῇ ἐν τῇ γνώσει ὅτι χριζόμενος καὶ χάριν τῆς ὁμονομίας συγκατετέθη ὁ Φορμίων εἰς τὴν τοιαύτην θυσίαν. Ἴνα δὲ κάλλιον ἀποδείξῃ τὴν εὐπρέσκειαν αὐτοῦ ὁ Ἀπολλοδώρος ἐτίμησε τὸν μητρύνον αὐτὸν ἀναισθησε παρ' αὐτοῦ δύο τάλαντα, τὰ ὅποια οὐδέποτε ἀπέδωκε,

Καί περ κληρονομήτας, καί περ δανεισθείς ὁ Ἀπολλόδωρος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κατάχρως ἀπέβαινε καθ' ὅσον δὲ πύξανον αἱ χρηματικαὶ αὐτοῦ ἀνάγκαι, πύξανε καὶ ἡ ἔργη αὐτοῦ δὲν ἤνευχετο νὰ βλέπῃ τὸν Φορμίωνα, ἀνθροπων μνηδαμῖνον, ὀψίπλουτον, μᾶλλον πλουτοῦντα καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν καὶ ἀπολαμβάνοντα γενικῆς ὑπολήψεως, ἐν ᾧ αὐτὸς, ὁ κληρονόμος μιᾶς τῶν πλουσιωτέρων τῶν Ἀθηναίων οἰκογενειῶν, ἤσθάνετο τὴν δημοσίαν γνώμην ἀποστρεφομένην ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἠρίθμει πλέον τὰς ὥρας, αἵτινες ἐχώριζον αὐτὸν ἀπὸ τῆς καταστροφῆς, τῆς πενίας καὶ τῆς ἀτιμίας. Ἀναπολῶν δὲ ἀδικακόπως τὴν ἀντίθεσιν ταύτην ἐν τῷ ἀνησύχῳ καὶ παρωζυμένῳ πνεύματι αὐτοῦ, κατῆντιος νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ Φορμίων τὸν ἐκλεψε καὶ ὅτι κατεράπησε τὸ κάλλισον μέρος τῆς κληρονομίας αὐτοῦ. Δεκακοτῶ λοιπὸν ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πασίωνος καὶ δέκα μετὰ τὸν τῆς χήρας αὐτοῦ, μετὰ τὴν τακτικὴν καὶ ὀριστικὴν ἄφρασιν τὴν δοθείσαν τῷ Φορμίῳ, ἀπήτησεν ὁ Ἀπολλόδωρος παρ' αὐτοῦ διὰ δικαστικῆς ἀγωγῆς εἴκοσι τάλαντα, (112, 000 φρ.), ἅτινα παρίστων ὡς διετείνετο τὸ κεφάλαιον καὶ τοὺς τόκους, μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς δίκης, τοῦ ποσοῦ ὅπερ ὁ Πασίων ἐκχωρήσας τῆς τραπέζης ἀφῆκεν ὡς δάνειον τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ, ὅστις ἐσφετερίσθη αὐτό.

Ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Δημοσθένους καὶ ἐκ λόγου αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Ἀπολλοδώρου, τοῦ κατὰ Στεφάνου, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν τὰ ἀναποδείκτους ὑποθέσεις, τὰ ψευδῆ, τοὺς ἀνισχύρους λόγους, οὓς ἐπεσφύρευσε ὁ Ἀπολλόδωρος, ἵνα παράσχη εἰς τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ ὄψιν ὀμοιαληθῆ. Οὐδέποτε, διετείνετο, ἄνευ τῶν ὑπὸ τοῦ πατρὸς του δανεισθέντων χρημάτων, ἤθελε δυνηθῆ ὁ Φορμίων ἐκ ταιούτης ἀσπετερίας νὰ φθάσῃ εἰς τὸν πλοῦτον, ἐν ᾧ αὐτὸς ὁ Ἀπολλόδωρος, ὁ υἱὸς τοῦ πλουσίου Πασίωνος, ἀπώλεσε τὴν ἰδίαν οὐσίαν λειτουργῶν τῆ πατρίδι. Ἄν δὲ δὲν δύναται ν' ἀποδείξῃ τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτοῦ, τούτου αἰτία εἶναι ὅτι ὁ Φορμίων κατέστους πᾶσαν ἀπόδειξιν ἀδύνατον, πείσας τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ν' ἀφανίσῃ τὰ ἔγγραφα τοῦ πρώτου αὐτῆς συζύγου, τὰ κατὰσταμα αὐτῆς τραπέζης. Ἄλλως τε ὁ μεταξὺ τῆς μιτρῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ Φορμίωνος γάμος εἶναι ἄκυρος, ἐπειδὴ οὐδέποτε ὁ Πασίων ἤθελεν ἀνεχθῆ τὴν ἰδέαν νὰ νυμφευθῆ ἡ σύζυγος αὐτοῦ τὸν ἄθλιον τοῦτον ἀπελεύθερον. Τὸ συμβόλαιον τῆς ἐκμισθώσεως, ἡ διαθήκη, ταῦτα πάντα εἶναι πλαστὰ ἔγγραφα, δὲν κατεμήνυσε

δὲ αὐτὸν πρότερον, ἐπειδὴ ὁ Φορμίων ὑπεσχέθη αὐτῷ ἀποζημίωσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν διετήρησε τὴν δοθείσαν ὑπόσχεσιν, ἀναγκάζεται νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ δικαστήρια, ὅπως τύχῃ δικαιούνης.

Οὐδὲν ἀθεσπέροον καὶ ἤττον δικανικὸν τῶν τοιούτων ἐπιχειρημάτων ἄλλ' ὅμως ἡ σύνεσις ὑπῆρξε νὰ ληφθῆ ὑπὸ σπουδαίαν ἐποψίν ἡ ἀγωγή αὕτη καὶ νὰ προφυλαχθῆ ὁ ἐναγόμενος. Ὁ Ἀπολλόδωρος, δραστήριος, βχιδουρῶς, ἀναίδης, ἄν δὲν ἐσπερεῖτο βητορικῆς τινοῦ εὐχρείας ἔστιν ὅτε ἐτυχεν ἐπιδοκιμασίας ἀγορεύων ἐν δικαστηρίῳ. Ὁ δὲ ἀντίδικος Φορμίων ὑπῆρξεν ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ εὐτυχέστερος ἢ ὥστε νὰ μὴ ἔχη τοὺς φθονοῦντας καὶ ἐγίνωσκε τὰ δικαστήρια περισσώτερον ἢ ὥστε νὰ παρουσιασθῆ στηριζόμενος μόνον εἰς τὸ δίκαιον αὐτοῦ. Ν' ἀπαντήσῃ ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ, οὐδὲ κἂν νὰ σκεφθῆ ἡδύνατο, ἐπειδὴ μετὰ πολυετῆ διαιτησίαν ἐν Ἀττικῇ δὲν ἐξέμαθε καθαρῶς τὴν γλῶσσαν ἔβην καὶ σκόπεται αὐτὸν ὁ Ἀπολλόδωρος διὰ τοὺς σολοκισμούς· αἱ δὲ πρῶται λέξεις τοῦ λόγου τοῦ Δημοσθένους ἀποδεικνύουσιν, ὅτι, ἂν ὡς ἰσχυροὶ, δὲν εἶναι ὅμως ψευδεῖς. Εὐτυχῶς διὰ τὸν Φορμίωνα τὰ Ἀττικὰ δικαστήρια κατ' ὀλίγον παρημέλησαν τὴν ἀρχαίαν διάταξιν, ἧτις ἀπήτει οἱ ἀντίδικος, καὶ μόνον οἱ ἀντίδικος, νὰ λαμβάνωσι τὸν λόγον ἐν τοῖς διαζητηρίοις, ἕκαστος ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποθέσει· περὶ τὰ μέσα τῆς δ' ἑκατονταετηρίδος, ἡ μεσολάβησις τρίτου προσώπου, ἀληθῶς συνηγόρου κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἢ τὴν νεότεραν ἔξιν, κατέστη πρᾶγμα ἀρεκτὰ σύνθεσις. Δὲν εἶναι δικαίωμα, εἶναι ἀνοχὴ μεταστρεπομένη εἰς ἔξιν ἵνα ἐπιτρέψωσιν οἱ δικασταὶ εἰς φίλον, ὅστις πολλὰκις εἶναι ῥήτωρ ἐξ ἐπαγγέλματος, νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ ἐνὸς τῶν διαδίκων, κυρίως ἔταν πρόκειται περὶ τοῦ φεύγοντος, ἀκοῦνται εἰς τὴν ἐλαφροτέραν πρόφασιν ἄρκει νὰ προτείνῃ τις ἢ τὴν νεότητά του, τὴν ἀπειρίαν του, τὴν ξενικὴν αὐτοῦ καταγωγὴν ἢ τοὺς δεσμοὺς ἀρχαίας φιλίας ἢ συγγενείας. Ὁ διάδικος λέγει λέξεις τινας ταιούτης ἐννοίας, καὶ εἰς ἐν νεῦμα τῶν δικαστῶν, ὁ προσκληθεὶς ὡς βοηθὸς ἀνέρχεται εἰς τὸ βῆμα καὶ ἀπαγγέλλει τὴν ἀληθῆ ἀγόρευσιν.

Ὁ Φορμίων ἀπετάθη πρὸς τὸν Δημοσθένη, ὅστις, ἄνωγν τὸ τριακοστὸν δεύτερον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἦτο ἀπὸ τοῦ θανάτου ἢ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Ἰσίου ὁ μᾶλλον ἐν ὑπολήψει λογογράφος ἐν Ἀθήναις, καὶ ἕκτοτε ἤρχιζε νὰ γνωρίζεται ὡς πολιτι-

κός βήτωρ» πρὸ δύο ἐτῶν εἶχεν ἀπαγγεῖλαι τὸν ὠραῖον λόγον αὐτοῦ «πρὸς Ἀσπείνην». Ὁ Δημοσθένης ἐδέχθη τὴν πρότασιν καὶ συνέθηκεν ὑπὲρ τοῦ Φορμίωνος δημογορίαν ἣτις ἐστὶν ἀριστοῦργημα εἰς τὸ εἶδος τῆς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐλαχίστου ὑπὸ τῶν πολιτικῶν, ἅπερ ἐντὸς ἑλίγου ἔμελλον ν' ἀπασχολήσωσιν αὐτὸν ἐλόκληρα, ὁ Δημοσθένης εἶχε μέγα συμφέρον, νὰ προσοικειωθῇ δι' ἐκδοουλεύσεως ἀνεξίτηλου τραπέζιτην ἐπιτήθειον καὶ πιστὸν, ὅστις νὰ καθιστᾷ ἐνεργὸν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ καὶ νὰ δακρύῃ αὐτῷ ἐν ἀνάγκῃ χρήματα.

Ὁ Δημοσθένης ὀμίλητος πρῶτος· Εὐρίσκει τις ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ τὰς καλλίστας, τὰς σπανιωτέρας τοῦ μεγάλου βήτορος ἀρετάς· ἡ ματαιότης τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ Ἀπολλοδώρου ἀποδεικνύεται προφανῶς· τὸ δὲ θράσος μεθ' οὗ ἀπέδρασαν αὐτὰς ἐξηγεῖται ὡς ἐκ τῶν κακίων τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ. Ἐν τῷ ἐκτιθέσει τῶν ἀποδείξεων καὶ τῇ ἐκθέσει τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ὑπόθεσιν νόμον, ἀναφραίνεται ἡ συνθήκη ἀκρίβεια τοῦ Δημοσθένους καὶ τὸ πλεονέκτημα, ὅπερ ἔχει κοινὸν μετὰ τοῦ Ἰσχιῶου τοῦ ἐξετάζειν τὰ πράγματα ἄνοθεν καὶ ὑποδεικνύειν τὴν αἰτίαν καὶ τὸν φιλοσοφικὸν λόγον. Ὁ Ἀπολλοδώρος ἀπῆτει 20 τάλαντα, ἅπερ διετείνετο, ὅτι ἐδάνασεν ὁ Πασίων τῷ διαδόχῳ αὐτοῦ ὡς ἀφορμῶν (fonds de roulement) κατ' αὐτὸν, ἂν δὲν ἠδύνατο ν' ἀποδείξῃ τὸ δάνειον τοῦτο, τὸ ὑπεξαιρεθὲν ἐκ τῆς κληρονομίας, τούτου αἰτία ἦτο ὅτι ὁ Φορμίων κατεκράτησεν, ἐπλαστογράφησε καὶ κατέσρυσεν τὰ ἐγγράφα τοῦ Πασίωνος. Ἡ ἀπάντησις ἦν εὐχερής. Ἢ διανομὴ τῆς κληρονομίας, πρῶτον μὲν εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πασίωνος, ἐπειτα δὲ, διὰ τοῦ ἀδαιρέτου μέρους τῆς κληρονομίας τοῦ ἐκμισθωθέντος ὑπὸ τοῦ Φορμίωνος, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐνηλικιότητος τοῦ Πασίωνος δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἕνεκ τῆς προαγωγῆς τῶν ἐγγράφων τούτων· μετὰ δὲ τὰς δύο ταύτας διανομὰς ὁ Ἀπολλοδώρος οὐδεμίαν ἐπρότεινεν ἀπαίτησιν. Ἀφ' ἑτέρου τὰ κατὰς γὰ τοῦ Πασίωνος παρεδόθησαν πράγματι τῷ Ἀπολλοδώρῳ. ἀφ' οὗ οὗτος τὰ μετεχειρίσθη, ἵνα εἰσπράξῃ, διὰ σειράς δικῶν, δάνεια τοῦ πατρὸς του συμποσώμενα εἰς 20 τάλαντα. Ἐτι μᾶλλον ὁ Πασικλῆς, ὅστις εἶχε τὸ αὐτὸ μετὰ τοῦ Ἀπολλοδώρου συμφέρον νὰ ἀποκτήσῃ τὰ ἐγγράφα ταῦτα, οὐ μόνον οὐδέποτε ἐκατηγόρησε τὸν Φορμίωνα, ἀλλὰ καὶ ἄμωρον ἐτι μαρτυρεῖ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν τῷ δικαστηρίῳ. Τέλος, ὅπερ ἄρκει ὅπως καταστήσῃ τὴν ἀγωγὴν μὴ εἰσα-

γωγίμων, ὑπάρχει γενικὴ ἄφρασις· δοθεῖσα πρὸ ἄκτῳ ἐτῶν τοῦ Ἀπολλοδώρου, μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ κατακεχωρημένη ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ γνώσει. Τὸ δὲ ἐξαίρον ἐτι τὰ καθ' ἑαυτὰ τοσοῦτον ἰσχυρὰ ταῦτα ἐπιχειρήματα εἶναι ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐκτιθέσθαι, ἐν ᾧ ἀναφραίνεται ἡ ὑπερήφανος ἐκείνη καὶ περιφρονητικὴ ἰσχύς, μεθ' ἧς τὸσάκις ἐπετέθη κατὰ τοῦ Φιλοκράτους, τοῦ Δημάδου, τοῦ Αἰσχύου καὶ τῶν λοιπῶν συνταξιούχων τῆς Μακεδονίας. Ἀκούσατε τὴν περιχοπὴν ταύτην, ἐν ᾗ σκόπτει ὁ Δημοσθένης τὰς ἀξιώσεις τοῦ Ἀπολλοδώρου καὶ ἀποδεικνύει αὐτῷ πόσον ἡ διαγωγή του εἶναι ἄτοπος καὶ μωρὰ.

«Καὶ ὅσα θαυμάζω πῶς οὐ λογιζει πρὸς σεαυτὸν ὅτι ἐστὶν Ἀρχεστράτης τῷ ποτὲ τὸν σὸν πατέρα κτησαμένῳ υἱὸς ἐνθάδε, Ἀντίμαχος, πράττων οὐ κατ' ἄξιαν, ὅς οὐ δικάζεται σοι οὐδὲ δεινὰ φησι πάσχειν, εἰ σὺ μὲν χλανίδα φορεῖς, καὶ τὴν μὲν λέλουσαι, τὴν δ' ἐκδίδωκας ἐταῖραν, καὶ ταῦτα γυναικ' ἔχων ποιεῖς, καὶ πρὸς παῖδας ἀκοιλούθους περιάγεις, καὶ ζῆς ἀσελιγῶς ὥστε καὶ τοὺς ἀπαντῶντας αἰσθάνεσθαι, αὐτὸς δ' ἐκεῖνος πολλῶν ἐνδεής ἐστιν. Οὐδὲ τὸν Φορμίων' ἐκεῖνος οὐχ ὄρᾳ. Καί τοι εἰ κατὰ τοῦτ' οἴει σοι προσήκειν τῶν τούτου, ὅτι τοῦ πατρὸς ποτ' ἐγένετο τοῦ σοῦ, ἐκείνῳ προσήκει μᾶλλον ἢ σοί· ὁ γὰρ αὐτὸς πατὴρ ἐκείνων ἐγένετο, ὥστε καὶ σὺ καὶ οὗτος ἐκείνου γίγνεσθε ἐκ τούτου τοῦ λόγου. Σὺ δ' εἰς τοῦτο ἦκεις ἀγνωμοσύνης ὥστ' ἂ προσήκει σοι τοὺς λέγοντας ἔχθρὸς νομίζειν, ταῦτ' αὐτὸς ποιεῖς ἀνάγκην εἶναι λέγειν, καὶ ὑβρίζεις μὲν σεαυτὸν καὶ τοὺς γονεάς τεθνεῶτας, προσηλακίζεις δὲ τὴν πόλιν, καὶ ἂ διὰ τῆς τούτων φιλανθρωπίας ἀπολαύσας εὐρετο ὁ σὸς πατὴρ καὶ μετὰ ταῦτα Φορμίον οὐτοσί, ταῦτα ἀντὶ τοῦ κοσμεῖν καὶ περιστέλλειν, ἵνα καὶ τοῖς δοῦσιν ὡς εὐσχημονόστατα ἐραίνετο καὶ τοῖς λαθοῦσιν ὑμῖν, ἄγεις εἰς μέσον, δεικνύεις, ἐλέγχεις, μόνον οὐκ ὀνειδίζεις οἷον ὄντα σε ἐποίησαντο Ἀθηναῖοι. Εἶτ' εἰς τοῦθ' ἦκεις μαρτία (τὶ γὰρ ἂν ἄλλο τίς εἴποι;) ὥστ' οὐκ αἰσθάνει ὅτι καὶ νῦν ἡμεῖς μὲν ἀξιοῦντες, ἐπειδὴ περ ἀπὸ ἀλλήλων Φορμίον, μηδὲν ὑπόλογον εἶναι εἰ ποτε τοῦ σοῦ πατρὸς ἐγένετο, ὑπὲρ σοῦ λέγομεν, σὺ δὲ μηδέποτε' ἐξ ἴσου σοι γενέσθαι τοῦτον ἀξίῳν κατὰ σεαυτοῦ λέγεις· ἂ γὰρ ἂν σὺ δίκαια σεαυτῷ κατὰ τούτου τάξης ταῦτά ταυθ' ἦξει κατὰ σοῦ παρὰ τῶν τὸν σὸν πατέρα ἐξ' ἀρχῆς κτησαμένων. Ἀλλὰ μὴν ὅτι κακέι-

νος ἦν τινῶν, εἰτ' ἀππλάγη τὸν αὐτὸν τρόπον ὄν περ οὗτος ἀφ' ὧμῶν, λαβέ μοι ταυτασί τὰς μαρτυρίας, ὡς ἐγένετο Παισίων Ἀρχεστράτου» (1).

Καὶ ὁ ἐπιλογος αὐτὸς εἶναι ἄξιον νὰ παρατεθῆ ἐνταῦθα ὁ Δημοσθένης συγκεραλαίοι ἐν αὐτῷ μετὰ σαφηνείας καὶ ταχύτητος συνάμα τοὺς λόγους, οὓς ἐπρότεινε πρὸς ἀπόβρῃψιν τῆς κατηγορίας τοῦ Ἀπολλοδώρου ἔπειτα δὲ ἀπαριθμεῖ τὰς ἐκδουλεύσεις τοῦ πελάτου αὐτοῦ πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ ὑποδεικνύει ἐκείνας, ὅσας δυνατὸν νὰ παράσῃ ἂν ἀπαλλάξωσιν αὐτὸν ἀπ᾽ ἐξὸς διὰ παντὸς τῶν ἀδίκων τούτων προσβολῶν καὶ οὕτω ἐγείρει τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνδιαφέρον. Ἐπειτα δὲ ἵνα μὴ φανῆ θέλων, διὰ τοῦ τρόπου καὶ τόνου τοῦ ἐπιλόγου, νὰ ἐξασκήσῃ πῆσιν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν δικαστῶν, καταφεύγει εἰς τέχνασμα οὐ παράδειγμα παρέσχεν αὐτῷ ὁ Ἰσαίος καταλήγει διὰ τῆς ἀναγνωσεως νόμου καὶ μαρτυριῶν.

Ὅσον ἀναίδη καὶ ἂν ὑποτεθῆ ὁ Ἀπολλόδωρος, δὲν ἔπρεπε νὰ ἦ εἰς ἡσχίαν, ἐν ᾧ ὁ Δημοσθένης κατεπέιξε αὐτὸν διὰ τῆς περιφρονήσεως αὐτοῦ καὶ ἑμαστίγου διὰ χειρὸς ζωηρᾶς καὶ σκληρᾶς. Ἡ ὑπὸ τοῦ λόγου γενομένη ἐντύπωσις ὑπῆρξε βαθειά ἔταν ἡγέρθη ὁ Ἀπολλόδωρος, ἵνα ὁμιλήσῃ, οἱ δικασταί, ὡς μᾶς λέγει ὁ ἴδιος εἰς ἄλλον λόγον, ἡρνήθησαν νὰ τὸν ἀκούσωσιν ὥστε μόλις ἤδυνήθη νὰ προσφέρῃ ὀλίγας λέξεις ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου, καὶ δὲν ἔλαβεν οὐδὲ τὸ πέμπτον τῶν ψήφων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐ μόνον ἔχανε τὴν δίκην, καὶ καταδικάζετο εἰς τὰ ἔξοδα, ἀλλὰ καὶ ἐζημιούτο διὰ τῆς καλουμένης ἐπιωθερίας, δηλ. ἀπέτιεν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ἕνα ὀβολὸν ἐπὶ ἐκάστης δραχμῆς ἧτοι τὸ ἕκτον τοῦ ἀδικῶς ἀπειτηθέντος ποσῷ. Οὕτως ἐπλήρωσεν ἀκριβὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς αἰτήσεώς του, ἐπειδὴ ἐν τῇ παρουσίᾳ περιστάσει ἡ ἐπιωθερία ἀνῆρχετο εἰς τρία τάλαντα καὶ εἴκοσι μνᾶς (20,000 φρ.) καὶ ἐπὶ ποινῇ στερήσεως τοῦ δικαίωματος ἀγωγῆς καὶ τοῦ δικαίωματος τοῦ ἀνέρεχσθαι εἰς τὸ βῆμα, ὥφειλε νὰ πληρώσῃ τὸ πρόστιμον τοῦτο ἐντὸς βραχέως διαστήματος. Καὶ περιουσία εἰς ἀνθρωπότεραν κατάστασιν τῆς τοῦ Ἀπολλοδώρου δὲν θὰ ἤδυνάτο εὐκόλως νὰ ὑποστῇ τοιαύτας ζημίας ἔπειδὴ μετὰ δύο ἔτη βλέπομεν αὐτὸν καταδικαζόμενον εἰς

πρόστιμον 1 τάλαντου διὰ πρότασιν παράνομον, καὶ κατορθοῦντα νὰ πληρώσῃ καὶ τοῦτο.

Δὲν θέλομεν δὲ παρακολουθήσει αὐτὸν ἐν ταῖς ἀπελπισμέναις, προσπάθειαις, ἃς καταβάλλει, ἵνα ἐκδικηθῆ, εἰ μὴ αὐτὸν τὸν Φορμίωνα ἂν δὲν ἐτόλμα πλέον νὰ προσβάλῃ κατ' εὐθείαν, τοῦλάχιστον τοὺς βοηθήσαντας τὸν Φορμίωνα ἐν τῇ δίκῃ αὐτοῦ. Σώζεται λόγος κατὰ Στεφάνου τινός, ὃν καταδιώκει ἐπὶ ἐπιπορκίᾳ ἐν τῷ πλήρει σοφισμάτων εὐκόλως ἐξελεγχόμενον λόγῳ τούτῳ ἀναφαινεταί λύσσα, ἣν οὐδὲν ἀνθρώπινον σέβας ἀναγκαιτίζει. Ἄν παραλείψομεν τὰς κατὰ τοῦ Φορμίωνος προσβολὰς, βλέπομεν αὐτὸν ὁμιλοῦντα περὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὡς περὶ γέροντος παλιμπιδος τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ Παισικλέα τὸν ἀπαρνείται καὶ τὴν μητέρα ὑβρίζει καὶ ἀτιμάζει. Κατ' αὐτὸν ὁ Παισικλῆς ἐγεννήθη ἐκ παρὰ νόμου σχέσεως πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Παισιωνος εἶχε κατ' αὐτὸν σχέσεις ὁ Φορμίων μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ἣν μετὰ ταῦτα ἐνομφεῖθη. Ὁ Κατὰ Νεαίρας λόγος, μεταγενέστερος ὢν κατὰ δύο ἔτη, περίστησιν ἡμῖν τὸν Ἀπολλοδώρον διώκοντα ὁμοίαν ἐκδικασιν, ἕνεκα τῆς δίκης, εἰς ἣν πάλιν ἠτήθη ἔϊτα δὲ ἀπὸ τοῦ 340 ἐκλείπει ἐκ τῆς ἱστορίας ὡς πρὸς τὸν Παισικλέα δὲ καὶ τὸν Φορμίωνα γνωρίζομεν ἐκ τίνος ἀποσπάσματος λόγου ἀπολεσθέντος τοῦ Ὑπερίδου ὅτι, ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους γενομένης μεταρρυθμίσεως τῆς τριτταρχίας συγκλητηριζοῦντο ἔτι μεταξὺ τῶν πολιουσίων πολίτων ἐκ τοῦ συντόμου τούτου ἀποσπάσματος δύναται τις μάλιστα νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἦσαν καὶ συνεταῖροι.

Δὲν φοβούμεθα μὴ ὑπὲρ τὸ δέον ἐπεστήσαμεν τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν ἐπὶ τῶν Ἀθηναίων τραπέζιτων, ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν, τῶν ἡθῶν, τῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν παρεχομένων ὑπ' αὐτῶν τῇ πολιτείᾳ ἐκδουλεύσεων. Ἐφόσον ἡ οἰκονομικὴ ἱστορία τῆς ἀρχαιότητος δὲν παρασκευασθῆ τοῦλάχιστον, καὶ σχεδιασθῆ ἐν συντόμῳ, ἡ πολιτικὴ ἱστορία θέλει παρέχει σχεδὸν εἰς ἕκαστον βῆμα ἄλυτα προβλήματα. Οὕτως, ἵνα μόνον περὶ τῶν Ἀθηνῶν ὁμιλήσωμεν, κατ' ἀρχάς δυσκολεύεται τις νὰ πιστεύσῃ πῶς μετὰ τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ πολιτεύματός των, μετὰ τὰς ἀπερισκέπτους ἀποφάσεις τῆς δημοκρατίας καὶ τὰ συνεχῆ σφάλματα τῶν πολιτικῶν αὐτῶν ἀνδρῶν ἡδυνήθησαν νὰ διατρέξωσι τοιοῦτον στάδιον, καὶ νὰ διανύσωσι δύο αἰῶνας ἀπαρμιλλοῦ μεγαλείου καὶ νὰ ἐπανορθώσι τὰς ἀπολείας αὐτῶν εὐθὺς μεθ' ἐκά-

(1) Δημοσθέν. ὑπὲρ Φορμίωνος σελ. 958 καὶ 959 Σ. Μ.

στην συμφορὰν αὐτῶν. Τὸ ἐξῆκον τὴν ἐλαστικότητα ταύτην, τὸ κινεῖν ἐλαττήριον, εἶναι αἱ ἐργατικαὶ ἔξεις τῶν κατοίκων, τὸ εἶδος ἐκείνο τῆς μαντείας, δι' ἧς αἱ Ἀθηναὶ μετὰ τῆς ζωηρᾶς αὐτῶν εὐφυΐας, προσίδον οἰκονομικὰς τινὰς ἀληθείας, ἐσχεδίασαν ἐμπορικούς τινας θεσμούς. Παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, πᾶς τις ἢ σχεδὸν πᾶς τις, πολίτης, ξένος, δοῦλος, ἐργάζετο καὶ παρῆγεν ἕκαστος κατὰ τὸν τρόπον του. Ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ ἂν προσπαθοῦμεν νὰ χαράξωμεν τοῦ Ἀθηναίου βίου κατὰ τοὺς Ἀττικοὺς ῥήτορας, ἠδυνάμεθα ἄρα νὰ παραλείψωμεν τοὺς

τραπεζίτας, τοὺς ἀσήμους τούτους καὶ ὑπομονητικούς ἐργάτας τοῦ δημοσίου πλούτου, τοὺς μακρυνοὺς τούτους προγόνους τῶν ἰουδαίων καὶ λομβαρδῶν τραπεζιτῶν, πρὸς οὓς συνδέονται. δι' ἀμέσου καταγωγῆς, οἱ ἐν τῇ νῦν κοινωνίᾳ μεταχειριζόμενοι, μετ' ἄλλης ὅμως ἰσχύος, τὰ θυμάσια ταῦτα τῆς προόδου ὄργανα, τὰ κεφάλαια καὶ τὴν πίστωσιν;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΩΤΟΣ.

(Μεταφραστὴς Α. Νορνότιης Δ. Φ.)

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

	Σελ.
Κατάλογος τῶν ἰδρυτῶν	γ'—δ'.
» » τακτικῶν μελῶν	έ—ιγ'.
» » ἐπιτίμων μελῶν	ιδ'—ις'.
» » Ἀντεπιστελλόντων	ιζ'—κ'.
» » Εὐεργετῶν	κἀ.
» » Δωρητῶν	κἀ.
» » Κοσμητόρων	κβ'.
» » μελῶν διαρκῶν Ἐπιτροπῶν	κβ'—κδ'.

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ.

ΔΡ. ΔΑΜΩΝΟΣ Περὶ τῶν ἐν Σουλοῦ Σερὰί τοῦ Πόντου ἀνακαλυφθεισῶν ἐπιγραφῶν	1— 6
Μ. ΠΑΡΑΝΙΚΑ Περὶ Ἀνδρέου τοῦ Λιβαχθηνοῦ (Συμβολή εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Τραπεζοῦντος)	7— 45
Α. ΜΟΡΔΤΜΑΝΝ Περὶ τῶν Παλμυρηνῶν ἀρχαιοτήτων (Μετάφρ. Α. Π. Πηθωρίδου)	15— 22
Ι. ΜΙΛΛΙΝΓΕΝ Περὶ δύο ἀνεκδότων Κυζικηνῶν ψηφισμάτων (Μετάφρασις Σ. Μαυρογένους)	23— 28
Μ. ΠΑΡΑΝΙΚΑ Στοιχεῖα γλωσσολογίας	28— 56
ΔΡ. ΜΟΡΔΤΜΑΝΝ fils Περὶ Βυζαντινῶν μολυβδοσθούλων (Μετάφρασις Α. Λιοῦμα)	57— 81
Α. Γ. ΠΑΣΠΑΘΗ Τὸ ἐμπόριον τῶν Γενοουησίων ἐν Κ/πόλει καὶ Εὐξείνῳ Πόντῳ κατὰ τὸν Μεσαίωνα	82—126
Μ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΗ Συνοπτικὸς παραλληλισμὸς τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων ὡς καὶ τινῶν περιέργων τῶν ἐπὶ Ὀμήρου Ἀχαιῶν πρὸς τινὰ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων	126—146
Δ. ΡΑΖΗ Περὶ τοῦ Περσικοῦ ποιήματος «Πενταμέτ' Ἀττάρ»	146—151
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΣΑΡΡΟΥ Δικηγόρου Ἱστορικὴ μελέτη ἐπὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς Εἰσαγγελικῆς Ἀρχῆς	152—205

ΕΚΘΕΣΕΙΣ.

ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ Περὶ τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Ὄθωμ. Αὐτοκρατορίας	Σελ. 205—219
ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ Ἐπὶ τοῦ περὶ συλλογῆς ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος	220—233

ΠΡΑΚΤΙΚΑ.

Ἐκ τῆς ΤΑΒ'. Συνεδριάσεως μέχρι τῆς ΤΕΣΤ'.	234—342
--	---------

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ.

Μ. ΠΑΡΑΝΙΚΑ Μεταφράσεως ἐκ τοῦ γερμανικοῦ πραγματείας τοῦ ἐν Μονάχῳ Καθηγητοῦ κ. Γ. Christ περὶ εἰδουλλίου	Σελ. 238—244
LASTIC Πραγματείας «Περὶ γενέσεως ἰδεῶν»	245—250
DETHIER Περὶ τινων Γοθικῶν καὶ Βυζαντινῶν ἐπιγραφῶν ἀνευρεθεισῶν ἐν Ἐξαικιονίῳ	257—258
Α. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ Περὶ τροχιασῶν ὁδῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ τῆς μεταφορᾶς τοῦ στόλου Μωάμεθ τοῦ 6'. εἰς τὸν Κεράτειον κόλπον	259—260
Α. Γ. ΠΑΣΠΑΘΗ Περὶ ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων τῷ 1204 Μ. Χ.	264—265
DETHIER Περὶ διαφόρων θέσεων τοῦ Βυζαντίου	266
ΔΕΚΙΓΑΛΛΑ Περὶ Ἠφαιστειῶν	269
Ι. ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ Περὶ γενέσεως γλώσσης	276—280
Α. Γ. ΠΑΣΠΑΘΗ Περὶ τινων μετᾶλλων τῆς Ἑλλάδος	281

ΕΥΖΗΤΗΞΕΙΣ ΕΠὶ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ.

Ἐπὶ τῆς περὶ Παλμυρηνῶν ἀρχαιοτήτων πραγματείας τοῦ κ. Mordtmann	251—252
	καὶ 254
Ἐπὶ τῆς πραγματείας Μ. Παρνίκα περὶ γλωσσολογίας	253—254
Ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως ἀρχαίων καὶ νέων ἐμβλημάτων	261—263

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΞΗΛΙΑΙ.

Ε. ΣΙΜΟΥ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους	250
--	-----

	Σελ.
ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ περί τοῦ κ. Bancroft	251
ΑΝΘΙΜΟΥ Σ'. πρώην ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ, κατὰ τὴν ἐπέτειον πανήγυριν τοῦ Συλλόγου. καὶ τὰ ἐγκαινία αὐτοῦ	333—334

ΕΚΘΕΣΕΙΣ.

ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ περί τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς	281—281
ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ὁμ.	282—283
ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ὁμ.	283—288
ΤΟΥ ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ περί ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου	288
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	292—300
ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΦΥΛΑΚΟΣ περί καταστάσεως τῆς Βιβλιοθήκης	300—302
ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	302—305
ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ	
ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΥ Περὶ τῶν δημοσίων δικλιέξεων	305—321
ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	322—324
ΤΟΥ ΤΑΜΙΟΥ	324—333
ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Περὶ τῶν κατὰ τὸ 1872—73 ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου	334
ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ Γνώμη ἐπὶ τοῦ ἐκ Σεβέρων Μιχαηλείου διαγωνίσματος	245

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Ν. ΤΣΙΓΑΡΑ	236—237
ΠΡ. ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ Σ'.	256
HENRI ELLIOT πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας	260
Α. ΣΥΓΓΡΟΥ	291

ΠΡΟΣΦΟΡΑΙ ΒΙΒΛΙΩΝ, ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ κλπ.

Ν. ΤΣΙΓΑΡΑ ἐνὸς ἀνυχλόρου	237
ΕΥΛΑΜΠΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ 18 ἀρχαίων νομισμάτων	237
ΚΑΣΤΟΡΧΗ, Α. WEIDNER, ΑΠ. ΣΚΕΝΔΟΥ	250
Ε. ABOUT	254
HIRSCHFELD	266
ΑΓ. ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΙΑΣ	273
ΕΜΜ. ΚΡΙΤΙΚΙΔΟΥ καὶ LOUIS CHARREL	274
ΛΕΩΝΙΔΑ ΗΛΙΑΔΟΥ	274
ΑΓ. ΔΕΡΚΩΝ ΝΕΟΦΥΤΟΥ	274
ΜΑΡΚΟΥ ΡΕΝΙΕΡΗ καὶ Γ. ΠΑΡΑΣΧΟΥ	275
Α. ΖΩΗΡΟΥ	276
Ι. ΠΑΠΠΑΔΗ καὶ Μ. ΓΚΙΟΥΜΟΥΣΓΚΕΡΔΑΝΗ	281
ΧΙΩΤΟΥ	302
ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ, ΣΕΪΖΑΝΗ, Γ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ καὶ MORDTMANN	324

ΠΡΟΞΦΟΡΑΙ ΧΡΗΜΑΤΩΝ.

	Σελ.
ΑΝΩΝΥΜΟΥ	234
Κ. ΞΕΝΟΚΡΑΤΟΥΣ	235
Ν. ΚΡΙΚΟΤΣΟΥ	256
ΗΡ. ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ Γ΄.	256
Θ. και Β. ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥ	259
ΜΕΝΕΛΛΑΟΥ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗ	260
Β. Γ. ΣΙΟΥΛΗΝΗ	268
Γ. ΖΑΡΙΦΗ	268
Χ. ΖΩΓΡΑΦΟΥ και Γ. ΖΑΡΙΦΗ σύστασις διδασκαλείων διὰ τῶν Συλλόγων Ἑπειρωτικοῦ καὶ Θρηκικοῦ	275
ΒΛΑΣΤΟΥ, ΚΟΡΩΝΙΟΥ και ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ	276
Α. ΣΥΓΓΡΟΥ	291
ΚΥΡΙΑΣ ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ ὑπὲρ τοῦ παρθεν. Πρεσβέρτης	322
ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΑΥΤΟΥ.	333

ΕΡΑΝΙΣΜΑΤΑ.

Ο ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΑΥΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΤΑΙ 343—364

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ.

- Σελ. 84 στήλη β'. στίχ. 12 ανάγνωθι: *Χαριτώνυμος* ἐστὶ μετάρρασις ἢ μάλλον παράφρασις εὐφρωνική τοῦ ὀνόματος *Ἰωάννης* (Ἐφραῆμ στίχ. 2825).
- » » στίχ. 21 Ἐξοβελιστέα τὰ «Τὸ ὄνομα Φακιολάτος ἀναμνησκει ἡμῖν τὸ Ἴταλικὸν ὄνομα *Facciolati*.
- » 152 στήλη α'. στίχ. 1 ἀντὶ Ἱστορικῆ Νελέτη ἀνάγνωθι Ἱστορικὴ Μελέτη καὶ στήλη β'. στίχ. 29 ἀνάγνωθι Ἱστορικῆς μελέτης' καὶ στίχ. 31 τελείως
- » 183 στήλ. β'. στίχ. 9 ἀνάγνωθι συκοφαντίας
- » 201 στίχ. 1 ἀντὶ Εἰσαγγελικῆς ἀνάγνωθι Εἰσαγγελικῆς
- Ἐπὶ σελ 343—351 ἢ ἐπὶ τῆς σελίδος ἐπιγραφὴ ἀναγνωστέα ΕΡΑΝΙΣΜΑ, ἢ ὁ Δημοσθένης καὶ οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ Τραπεζίται.

Ἐπειδὴ ἐν τοῖς Ξυλογραφήμασι τῶν ψηφισμάτων Α' καὶ Β' παρεισέφρησάν τινα λάθῃ, πρὸς δὲ καὶ διὰ τὸ εὐανάγνωστον, παρετέθη ἐνταῦθα διὰ σμικρῶν στοιχείων τὸ ἀκριβὲς αὐτῶν κείμενον, ὡς ἔπεται:

ΨΗΦΙΣΜΑ Α'

Ἐπι Παυσανίου [ἰππάρχου — μνηῶς Θαργ]ηλιῶνος — ἔδοξεν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ — (ὁ δεῖνα) ἐπὶ Δη-
μητρίου εἶπεν·

ἔπει Ἀντωνία Τρύφαινα βασιλέως Πολ[έμ]ωνος καὶ βασιλίσσης Πυθοδωρίδος; θυγάτηρ τὸν αἰῶνιον τοῦ με-
γίστου θεῶν Τιβερίου Σεβαστοῦ Καίσαρος οἶκον — διὰ παντός· εὐσεβοῦσα συγκαθέρωσ[ε] τῇ Πολιάδι Ἀ-
θηνῶ ἀγαλμα τῆς μητρὸς αὐτῶν — — [παρалаθ]οῦσα παρὰ τῆς πόλεως ἱερητεῖαν αὐτῆς; — ἐν τῇ πέρυσσι;
ἀγομένη ἀτελεῖα τῶν Παναθηναίων — — πάντα μὲν τὰ πρὸς εὐσεβείαν θεῶν κατὰ τὸ ἔθος αὐτῆς· ΕΚΠΡΕ-
ΠΩΣΟΤΟΝ ΠΟΛΛΩΝΙΕΡΟ — — σεν, τῇ δὲ ἐνφύτῳ φιλανθρωπία πρὸς τε τοὺς ἐγγυλῶρος καὶ τοὺς ξέ-
νους ἐχρήσατο, ὡς — — τῶν ξένων μετὰ πάσης ἀποδοχῆς ἐπὶ τε εὐσεβείᾳ καὶ ἀσιότητι καὶ φιλοδοξίᾳ; ἐν
δὲ τῷ κατ' ἔτος ἀγωνί; ἀπίουσης μὲν αὐτῆς, πάντων δὲ συντελεσμένων ἐκπλέως κατὰ τὴν ἐκείνης εὐσε-
βείαν, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας — ἐμπόρων καὶ ξένων τῶν ἐληλυθότων εἰς τὴν πανήγυριν βουλομένων ἀνα-
θεῖαι αὐτῆς ὄπλον εἰκονικόν [ἐν τῷ ναφ] καὶ διὰ τοῦτο ἐπεληλυθότων ἐπὶ τε τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον καὶ
ἀξιούτων συγχωρηθῆναι αὐτοῖς ποιήσασθαι τὴν ἀνάθειν·

δεδοῖσθαι τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ συγκαχωρηθῆσαι αὐτοῖς ἀναθεῖναι τὸ ὄπλον ἐν τῷ τῆς Πολιάδος ναφ, ἐφ'
ὃ καὶ ἐπιγράψαι· οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἐργασταὶ ἀφειγμένοι εἰς τὴν πανήγυριν καὶ ἀτέλειαν τὴν ἀγομένην ἐν
Κυζίνῳ τοῖς Σεβαστοῖς καὶ τῇ Πολιάδι Ἀθηνῶν Ἀντωνίαν Τρύφαιναν βασιλέως Πολέμωνος καὶ βασιλίσσης
Πυθοδωρίδος Φιλομήτορος θυγάτηρα ἱερῆαν Σεβαστῆς Ναικιφύρου διὰ τε τὴν περὶ τὸν τοῦ μεγίστου θεῶν
Τιβερίου Σεβαστοῦ Καίσαρος οἶκον εὐσεβείαν καὶ διὰ τὴν ἐν παντί σεμνότητα καὶ εἰς ἑαυτοῦς εὐεργεσίαν.

ΨΗΦΙΣΜΑ Β'

Ἐπι Γαίου Καίσαρος ἰππάρχου μνηῶς Θαργηλιῶνος ἐνάτη — ἔδοξεν τῷ δήμῳ εἰσηγησάμενων τῶν ἀρ-
χόντων πάντων γραμματέως βουλῆς Αἰόλου Αἰόλου Οἰνωψ· Μέσης ἐπὶ Μηνοφόντος εἶπεν·

ἔπει ὁ νέος Ἥλιος Γαῖος Καίσαρ Σεβαστός Γερμανικός συναλάμψαι ταῖς ἰδίαις ἀγαθαῖς καὶ τὰς δορυφό-
ρους τῆς ἡγεμονίας ἠθέλησεν βασιλ[ε]ῖξαι, ἵνα αὐτοῦ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀθανασίας καὶ ἐν τούτῳ σεμνότερον ἢ
βασιλέων κἄν πᾶν ἐπινοῶσιν εἰς εὐχαριστίαν τηλικούτου θεοῦ εὑρεῖν ἴσας ἀμοιβὰς οἷς εὐηργέτηνται μὴ δυνα-
μένους, τοὺς Κότους δὲ πᾶσας Ῥοιμητάκην καὶ Πολέμωνα καὶ Κότον, συντρόφους καὶ ἐταίρους ἐαυτῷ γε-
γονότας, εἰς τὰς ἐκ πάντων καὶ προγόνων αὐτοῦ ὀφειλομένας ἀποκαθέτακεν βασιλείας, οἷας τῆς ἀθανάτου
χάριτος τὴν ἀφῆσθαι καρπούμενοι ταύτῃ τῶν πάλαι μείζονες, ὅτι οἱ μὲν παρὰ πατέρων διαδοχῆς ἔσχον,
οὗτοι δὲ [ἐκ?] τῆς Γαίου Καίσαρος χάριτος εἰς συναρχίαν τηλικούτων θεῶν γεγονόσιν βασιλεῖς, θεῶν δὲ χά-
ριτες τούτῳ διαφέρουσιν ἀνθρωπίνων διαδοχῶν, ὡς[ι] νυκτὸς ἥλιος καὶ τὸ ἄφθαρτον θνητῆς φύσεως· μεγάλων
οὖν γεγονότας μείζονες καὶ λαμπρῶν θαυμασιώτεροι εἰς τὴν ἡμετέραν παραγίνονται πόλιν Ῥοιμητάκης καὶ
Πολέμων συνειρουργήσαντες καὶ συνεορτάζοντες τῇ μητρὶ, ἐπιτελοῦσα τοὺς τῆς θεᾶς νέας Ἀφροδείτης Δρου-
σῖλλης ἀγῶνας, οὐχ ὡς εἰς φίλην μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς εἰς γινώσκον πατρίδα, ὅτι καὶ ἡ βασιλευῶν μὲν θυγάτηρ,
βασιλέων δὲ μήτηρ, ἡ μήτηρ αὐτῶν Τρύφαινα ταύτην ἡγημένη πατρίδα οἴκοι τε τὸ ἐφέστιον καὶ βλου τε
τὸ εὐτυχί[ε]ς ἀνεμ[ε]λήτους ἐ-ευδαίμονησους τέκνων βασιλείαις ἐνταῦθα ἴδρυται, ὁ δὲ δῆμος τῆς ἐπίσης ἡγουμέ-
νους τὴν ἐνδομίαν αὐτῶν μετὰ πάσης προθυμίας προσέταξε τοῖς ἄρχουσι ψήφισμα ὑπάντησας εἰσηγήσασθαι
αὐτοῖς, δι' ὃ εὐχαριστήσοσι μὲν ἐπ' αὐτῶν τῇ μητρὶ αὐτῶν Τρύφαινῃ, ὑπὲρ ὧν εὐεργετῆν βεβούληται τὴν
πόλιν φανερ[ῶ]ν δὲ καὶ τὴν τοῦ δήμου εἰς αὐτοῖς ποιήσονται διαθέσειν·

δεδοῖσθαι τῷ δήμῳ ἐπληρῆσθαι τοὺς βασιλεῖς Ῥοιμητάκην καὶ Πολέμωνα καὶ Κότον καὶ τὴν μητέρα αὐ-
τῶν Τρύφαιναν· ὑπὸ δὲ τὴν εἰσοδὸν αὐτῶν τοὺς μὲν ἱερεῖς καὶ τὰς ἱερεῖας ἀνοίξαντας τὰ τεμένη καὶ προσκο-
σμήσαντας τὰ ζῶατα τῶν θεῶν εὐξασθαι μὲν ὑπὲρ τῆς Γαίου Καίσαρος αἰωνίου διαμονῆς καὶ τῆς τούτων σωτη-
ρίας, Κυζικηνῶς δὲ πάντας ἐνδεικνυμένους τὴν εἰς αὐτοὺς εὐνοίαν ὑπάντησαντας μετὰ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν
σεφαναπόρων ἀσπάζεσθαι τε καὶ συνηθῆναι καὶ παρακαλεῖν αὐτοὺς ἰδίαν ἡγεσθαι πατρίδα τὴν πόλιν καὶ
παντὸς αἰτίου γενέσθαι αὐτῆς ἀγαθῶς, ἀγαγεῖν δὲ ἐπὶ τὴν ὑπάντησιν καὶ τὸν ἐφηδάρχον τοὺς ἐφηβούς καὶ τὸν
παιδονόμον τοὺς ἐλευθέρους παῖδας· τὸ δὲ ψήφισμα εἶναι περὶ τε εὐσεβείας τῆς εἰς τὸν Σεβαστόν καὶ τῆς εἰς
τοὺς βασιλεῖς τεμῆς.

PA
9
H4
t.6-7

Hellēnikos Philologikos
Syllogos, Istanbul
Syngramma periodikon.
t. 627

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
